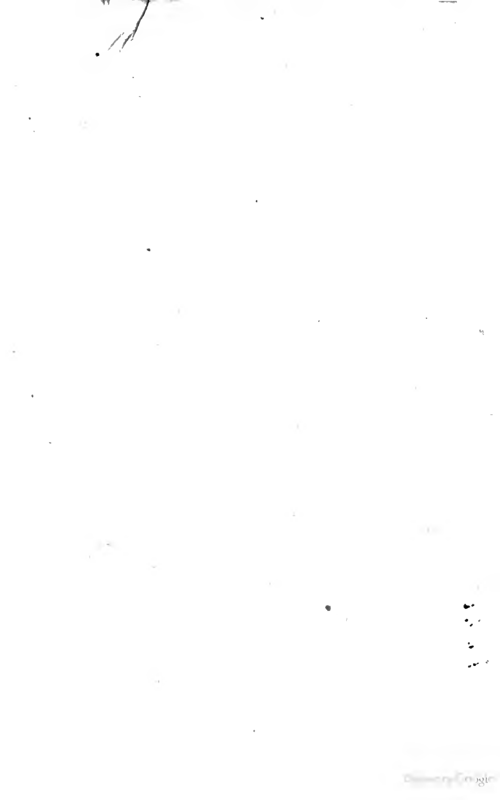

NAZIONALE
8
16 — M
5
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
ROMA

Uno asserit omnia Verbo.

...irtutum Lumina.

...randium Flumina.

Legum Volumina.

THEOLOGIA ASSERTIVA

Josephi Cacherani

...atione Ministra ...ssero.

Fide Magistra assero.

DON JOSEPHI

CACHERANI

TAURINENSIS,

EX CLERICIS REGVLARIBVS BARNABITIS CONGREGATIONIS SANCTI PAULI.

THEOLOGIA ASSERTIVA

COMPLECTENS TRACTATUS SCHOLASTICOS,

NOVA METHODO UTILITATI, AC BREVITATI maximè accommodatâ dispositos.

TRACTATUS TRES,

Quorum I. de Angelis, II. de Beatitudine, III. de Gratia.

EDITIO PRIMA.

LUGDUNI.

Sumptib. Fratr. ANISSONIORUM, & IOANNIS POSUEL.

M. DC. LXXVIII.

CUM APPROBATIONIBUS.

SERENISSIMO

COSMO III.

MEDICEO,

MAGNO DUCI HETRURIÆ.

DON JOSEPH CACHERANUS
FELICITATEM.

IRI *Principes animi & solij celsitate suprà reliquum hominum genus evecti speciem, imaginemque præseferunt Deitatis, & dum ipsi propiùs ad Deum assurgunt ut tanti Exemplaris ad normam efforment augustam Personam, quam sustinent, ad ipsos fidentiùs accurrunt quæcumque in terris divina sunt, ut par conditioni suæ patrocinium assequantur: Theologia propterea, quâ scientiam nullam diviniorem habemus, jure optimò efflagitat Principum virorum auspicia, eorum præsertim, qui tui similes,* MAGNE DVX SERENISSIME, *sicuti diademate & sceptro potestatis divinæ Symbolum referunt, ità religione, integritate, æquita-*

te divinos mores imitantur. Hinc mihi Theologia mea de Mecænate solicita votis ac juribus facturo satis deliberandus diù delectus non fuit; ea est Tui nominis gloria, tantus Tui in literas amoris rumor, ut animum totum repentè occupaverit, nec toleraverit ancipitem patrocinij implorandi cogitationem.

Sunt qui ab Athenis deducant Mediceorum originem; at ego libentius dixerim Te recentium Athenarum Patrem, ac Principem, quàm priscas Athenas Tui patriam: Habet enim verò Hetruria Te regnante Athenas Florentinas, ad quas ætatis nostræ Sapientiores, aut se ipsis, aut mentis suæ fatibus, certatim confluunt; & ex illis plures non alibi Cælo liberaliore fruuntur, quàm sub Tuis Orbibus gentilitiis, nullos clariores ducunt dies, quàm quos Tui Solis jubar illustrat: Munificentiâ scilicèt Tuâ splendidè excepti rem litterariam magnopere exornant, & suo optimo Benefactori deferentes propriorum studiorum felicitatem ad Te revocant antiqua Mediceorum Heroum elogia proclamantia LAVRENTIVM ingeniorum liberalem educatorem, artiumque omnium & elegantiarum Patrem præclarum. Vatum hospitem, & æmulum. COSMVM eruditi sæculi decus. LEONEM X. ad ornandam virtutem Cælo datum. *Et hæc quidem historiæ fragmentum magis, quàm encomium, esse comperiet, quisquis meminerit auctum à* COSMO *fortunæ bonis ficinum, ut minervam liberiùs excoleret; tractum* LAVRENTII *famâ Mirandulanum, ut domicilium Florentiæ deligeret; accitos undique à* LEONE *præstantissimos bonarum artium Professores, ut studia Romæ instaurarent: Quisquis item recogitaverit inclytos græcæ litteraturæ Proceres, quos è Byzantio ottomanicis armis occupato eiectos* COSMVS & LAVRENTIVS *invitarunt præmiis, devinxerunt beneficiis, conduxerunt stipendiis, ut Græcorum Auctorum expositiones castigatissimas ederent, & græcam in Italia linguam edocerent. Nec solùm in Scriptores à barbaris pulsos liberalitas Medicea resplenduit, sed ut eadem in vindicandis scriptis inter barbaras manus perituris reluceret,* LAVRENTIVS *nec expeditionibus, nec impendiis parcens extorsit à Baiazethe vetustiora, & sacratiora volumina, eam in Bibliothecam transferenda, quæ tunc magnis ipsius curis ad literariæ Reipublicæ beneficium, ac miraculum absolvebatur; &* MEDICEA LAVRENTIANA *nuncupata sinu suo fovet tot* LAVRENTII *Præcones, quot Codices; nuperrimè etiam opulentior reddita & reparata Te prædicaret* LAVRENTIO *parem, nisi majorem evinceret Bibliotheca altera quæ regiis ipsis in ædibus, regiis sumptibus, regiis Tuis jussibus consurgit, librorum jam numero & pretio dives, in dies verò adhuc*

Iovius Elog. 34.

Iovius Elog. 31.

ditescens

ditescens & ad se vocans quidquid alibi celebrioribus è typis erumpit, ut sileam Bibliothecarum compendium, quod Tuis sub auspiciis in se gerit Bibliotheca Præses Maliabechius, vir eruditione omnigenâ ornatissimus & volumen ferè nullum ignorans.

Quod verò admirationem æque ac laudem omnem superat, non tam alienis commodis, aut Avitæ magnificentiæ pompis, quam ingenio, genioque proprio deservis, cum jubes augeri librorum suppellectilem, & instaurari, aut institui Bibliothecas, has enim quoties ingrederis, quòd præstas frequens, vix incidis in Auctorem, cum quo nequeas sine interprete agere; in orationem, quam lingua tibi barbara & inaudita protulerit; in characterem, qui tuæ peritiæ, aut ignotus ipse sit, aut ignota contineat: Quodam veluti linguarum dono plura calles idiomata, polles scientiarum encyclopediâ, & habes altâ mente impressas ingentes rerum omnium ideas: Hisce incrementis præluserunt studiorum initia, quibus, dum humana disceres, anhelabas ad divina, & inter optimæ disciplinæ primordia ad sapientiæ apicem magna indoles festinabat: Addunt præludiis fidem ipsamet itinera, queis celeberrimas Europæ Vrbes, regionesque exteras meñtibus annis perlustrans, post odoratam in templis Majestatem, & impensam sacris delubris invisendis primam, eamque religiosissimam operam, nihil magis in deliciis habuisti, quàm solemniora Musæa & insignia, si quæ forent, librorum promptuaria pertentare; aut excipere doctiorum virorum alloquia, Musarumvè in Academiis de sui Apollinis præsentiâ plaudentium gratulationes.

Quid igitur repetam sapientiæ monumenta ab Atavis Tuis, aut etiam propiùs ab Augustis Parentibus, in quibus Quercus aurea Rovereorum orbibus inserta Mediceis geminam jactat propaginem Principum hæreditario jure possidentium Sapientiam & complectentium Sapientes? Quando Tu unus ad instar omnium omnem ab omnibus Sapientiæ splendorem, amoremque Sapientum hausisti, & ad invidiam sivè nominis mundo æmuli, sivè stemmatis non unico orbe contenti, sortitus animam pluribus orbibus parem ità totus litterario in orbe verfaris, ut totus adhuc extrà ipsum esse videaris, dum totus ad pia quæcumque ac religiosa officia sedulus, sacrorumque solers cultor religione & pietate non minus, quàm dominatione & potestate populis praes, dum triumphalibus Tuis imperiis Tyrenum fretum exultat, & Syriffum prædonem malâ, Christianisque diu molestâ, famâ celebrem cum triremibus suis fractum, & captum, Magnitudini Tuæ sistit barbarum vectigal, & perenne testimonium potentiæ terrâ marique metuendæ; dum ubique splendidus fontibus, simulacris, ædificiis mirificè ornas & magnificè amplificas

rurales etiam delicias, & loca ſoli otio, ſolique à curis gravioribus remiſſioni deſtinata.

Cohibeo calamum ambientem ex Tuis Tuorumque faſtis majora ſcribere lineamenta ſapientiæ, magnificentiæ, largitatis, pietatis; & inſtituto, intentoque meomagis indulgeo, vir ſcilicèt clauſtralis illud ſolum proſequor ſcribendi argumentum, quòd intrà clauſtra proprius Ordo abundè ſuppeditat: Hic quippè ſuos recenſet Inſtitutores Bononiæ ad pedes CLEMENTIS VII. *inter italici fœderis gaudia, inter Cæſaris conſortia, inter Italiæ Principum obſequia glorioſi, provolutos; atque ibi impetrato Pontificij diplomatis auctoramento ſuorum robur natalium refert acceptum religioni, & magnitudini Mediceorum in ſupremo Eccleſiæ faſtigio conſtitutæ. Ex indè recens Congregatio in Hetruriâ, quaſi patrio in ſolo, illuſtria ſuſcepit incrementa faventibus ſemper & patrocinantibus Majoribus Tuis Magnis Ducibus, inter quos Te maximum eadem Congregatio jam adulta veneratur: Tibi enim debet Florentiæ gloriam litterarij magiſterij, quod dignante Magno Genitore* FERDINANDO *in tuâ pubertate erudiendâ ſexennio præſtitit, & modò in Te altera, id eſt in Tuâ auguſtâ Prole, avido obſequio repetit: Tibi debet collatum tertiò munus Sacri Conſiliarij, & Theologi regiis nutibus addicti; quamvis matura quæque conſilia judicio ipſe maturiore antevertas, & ea etiam, quæ ſine conſilio alieno deliberas cenſeri poſſint prudentiæ axiomata Principibus cæteris ſuggerenda. Tibi debet Piſis aperta in S. Frigdiani Collegio inſtituendis Adoleſcentibus publica gymnaſia, & inſtauratum ipſum S. Frigidiani templum, ſolemne Magni* FERDINANDI I. *donum, quod inopinato infortunio dirutum, ac conſumptum incendio, aureis potiſſimùm Mediceæ beneficentiæ radiis in nitorem priſtinum reſtituitur. Tibi debet Liburni factam ad tenues Collegij proventus acceſſionem, & ex ærario regio ſubſidium jaciendis primis regularis ædificij fundamentis deſtinatum. Debet Tibi, debet Majoribus Tuis in ſingulis Hetruriæ domibus ſacra, ac pretioſa donaria, pecuniarias largitiones, & eximia propenſionis patrocinij, effuſioriſque benevolentiæ monumenta; quibus ſi adjicere liceat primum Theologiæ meæ volumen arridentibus à* SERENISSIMA CELSITUDINE TUA *oculis inſpectum, & commendationis, quâ nulla mihi æſtimabilior, oraculo comprobatum, intrà me reperiam Tuæ humaniſſimæ dignationis argumenta, ac unâ ſimul irritamenta fiduciæ, qua audeo Theologicas haſce elucubrationes Tui ſplendore nominis illuſtrare; & multa mihi ſpes eſt audax conſilium eo ſaltem titulo placiturum, quòd ſcientiſſimo, &*

religioſiſſimo

religioſiſſimo Principi opus litterarium & ſacrum devoveam; quòd Mecænati beneficentiſſimo deferam grati ac obſtricti animi teſtimonium, & vadem votorum, queis enixè divinum Numen imploro, ut mihi, meo Ordini, litterariæ Reipublicæ, Hetruriæ, & Univerſo, COSMVM III. *Medicem diutiſſimè incolumem ſervet, & quò ſeriore, eò beatiore, æternitate donet.*

AD LECTOREM.

SERIUS, quàm in cogitatis optatiſque meis fuerat, profero alterum Theologiæ volumen; at Scriptor clauſtris addictus, nec ut ſui met, nec ut aliorum genio inſerviat, habet liberum ſcribendi otium; & ſæpè cogitur calamo plures horas ſubtrahere muneribus cæteris impendendas: Parce igitur tardiori moræ, quam etiam curavi prodeſſe operi, eique conferre emolumentum; dum enim res producta eſt, major fuit opportunitas exquirendi, excipiendique judicia, & cenſuras eorum, qui primos Tractatus evolverunt; ut in iis, quæ communis approbationis beneficium obtinuere eamdem ſcribendi rationem proſequerer, in cæteris meliorem inirem; & quantùm per ingenij tenuitatem licuit, aliorum me conſiliis, ac votis accommodarem, hoc ex capite liberalior fui in proponendis ſoluendiſque difficultatibus contrà veritates, quas aſſero, militantibus; cum enim non nemini parum arriſerit me in primis tractatibus ſolùm præcipua Adverſariorum argumenta ex profeſſo ſolviſſe, reliqua verò aut ſobriè & obiter attigiſſe, aut penitus diſſimulaſſe; in Tractatibus, qui modò in lucem prodeunt, ſolicitam curam adhibeo, ut nihil alicujus momenti proferam, quod non vindicem ab Adverſariorum oppoſitionibus, & has ut plurimum expreſsè ac in terminis urgeo ac diſſolvo. Hinc excrevit opus vltra primæ ideæ metas, & Theologiam Scholaſticam, quam tribus voluminibus expedire ſtatueram vix quatuor perficiam; nec diſplicebit labor prolixior, dummodo utilior & acceptior evadat. Scias tamen me non idem patientiæ tuæ beneficium impoſterùm exigere, quod hucuſque exegi; jam enim non modica pro prælo materies in promptu eſt, & breve temporis intervallum ab hoc ſecundo volumine tertium dividet. Interim, dum parumper ſuſtines, mihi meiſque ſtudiis apprecare propitium Numen, à quo tibi poſt hujus vitæ ſcientias Theologiæ beatæ conſecutionem præcordiis totis expoſco. Vale.

Facultas

Facultas Reverendissimi Patris Præpositi Generalis Congregationis Cleric. Regular. Sancti Pauli.

CUM librum, cui titulus est, *Theologia assertiva complectens tractatus scholasticos de Angelis, de Beatitudine, de Gratia,* à Patre Don Joseph Cacherano nostræ Congregationis Presbytero professo compositum duo ejusdem Congregationis eruditi viri, quibus id commisimus, accuratâ lectione & gravi judicio recognoverint, & in lucem edi posse probaverint; Nos quantum in nobis est, facultatem facimus, ut typis mandetur: In quorum fidem, &c. Datum Viennæ Austriæ in Collegio nostro Sancti Michaëlis die secundâ Augusti M. DC. L X X V I.

DON GABRIEL Fantes Præpositus Generalis.

Imprimatur.

SI videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatij Apostolici Magistro.

J. DE ANGELIS Archiep. Vrbin. Vicesgerens

APPROBATIO OPERIS.

Per Adm. Reverend. Patrem Magistrum Fr. Georgium Soggia Turritanum Ord. Servorum B. M. Virg. Sac. Congreg. Indicis Consultorem, Sereniss. Magni Ducis Etruriæ Theologum, olim Cathedram Theologicam S. Thomæ in publico Pisarum gymnasio, nunc Romæ Cathedram Henrici in Collegio S. Marcelli Regentem, aliorumque Collegiorum Examinatorem.

REu. adm. Pater Don Josephus Cacheranus, celebris hujus nostri temporis Theologus in hoc suo libro de Angelis, de Beatitudine, deque Gratiâ à me de mandato Reverendissimi Patris Magistri Capisuchi S. A. P. Magistri diligenter examinato feliciter de summâ hominum felicitate, atque Angelorum præstantiâ, Deique per Christum gratiâ scripsit. Etenim materiarum, de quibus egit, stylum & naturam imitatus, sicut beatitudinis

titudinis gloria etsi æterna, quodammodò tamen renovati dicitur, quia licèt Beati perpetuò sedeant in æternâ beatitudinis mensâ, tamen ipsius Beatitudinis felicitatem novè seu novo modo degustare dicuntur, ut tædium, quod diuturnitatis est vitium, evitare, & voluptatem, quam novitas inducit, exaggerare videantur: Sicut Angeli etsi semper videant faciem Patris, tamen quasi novè beatitudine deliciandi forent, in ipsum desiderant prospicere: Sicut gratia Dei, etsi origine antiquissima, tamen renovatio dicitur interioris hominis; ità insignis hic Author, licèt nullius juraverit in verba Magistri, tamen sapientiam Antiquorum juxta Spiritus Sancti monitum exquirens, veterum opinionum veritates, quodammodò renovatas (quod cujuscumque Scriptoris proprium esse debet) nobis tradidit & à renovatione illustratas, clariùs adeóque delectabilius ostendit, dum Primorum Theologorum sententias in varias assertiones distribuens, novis subtilitatibus ornatas exhibet; si quæ aspera in illis videantur, in vias planas deducendo; si quæ obscura, novâ rationum luce illustrando; si quæ levia, novo argumentorum pondere roborando; si quæ implexa, variis animadversionibus explicando, si quæ discordia, in unam assertionem conciliando; cunctaque sublimia tanta profunditate inclinando, ut omnium mentibus, atque intelligentiæ coaptet. Scriba igitur doctus est jure merito dicendus, dum profert de thesauro suo nova & vetera: Quod caput est, nihil continet liber hic, quod fidem catholicam, bonosvè mores vel leviter offendat, imò multum quod Sacram Theologiam illustret. Videat ergo lucem ut omnibus luceat. Datum Romæ in Conventu Sancti Marcelli die 12. Novembris 1676.

Chrysost. homil. 3. in Matth. — Matth. 18. — 1. Petr. 1. — Eccl. 39. — Matth. 13.

FRAT. GEORGIUS SOGGIA SERVITA.

Imprimatur.

FR. Raymundus Capisuccus Ordinis Prædicatorum Sac. Palatij Apostolici Magister.

INDEX

INDEX TITULORUM TRACTATUS TERTII.

LIBER PRIMUS.

De substantia Angelorum in ordine ad se & in ordine ad corpora.

CAPVT PRIMUM.

De existentia & creatione Angelorum.

CAPUT II.

De quiditate Angelorum.

CAPUT III.

De multitudine & diversitate Angelorum.

CAPUT IV.

De substantia Angelorum in ordine ad corpora.

LIBER II.

De potentiis intellectiva, volitiva, & locomotiva Angelorum.

CAPVT I.

De speciebus intellectus Angelici & ipso intellectu Angelico secundum se.

CAPVT II.

De objecto naturali intellectus Angelici.

CAPVT III.

De actu naturali intellectus Angelici.

CAPVT IV.

De voluntate, & libertate Angelorum.

CAPVT V.

De potentia loco-motiva Angelorum.

LIBER III.

De via, & termino Angelorum.

CAPVT I.

De iis, quæ fuerunt omnibus Angelis communia in via.

CAPVT II.

De duratione viæ Angelorum.

CAPVT III.

De Termino & Beatitudine Angelorum bonorum.

CAPVT IV.

De peccato præsertim primo, Angelorum malorum.

CAPVT V.

De termino, seu damnatione & pœna Angelorum malorum.

INDEX TITULORUM TRACTATVS QUARTI.

LIBER PRIMUS.

De Beatitudine obiectiva, & ultimo fine hominis.

CAPUT PRIMUM.

Præmittuntur nonnulla de Beatitudine obiectiva & ultimo fine in communi.

CAPVT II.

De ultimo fine hominis.

CAPVT III.

De Beatitudine obiectiva hominis.

LIBER II.

De Beatitudine formali hominis.

CAPVT I.

De variis modis explicandi beatitudinem formalem supernaturalem hominis.

CAPVT II.

In quanam operatione intellectus aut voluntatis beatitudo formalis supernaturalis consistat.

CAPVT III.

Qualis sit visio, in qua beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta consistit.

CAPVT IV.

De formali beatitudine hominis tùm supernaturali viæ, tùm naturali viæ & termini.

LIBER III.

De iis quæ formalem hominis Beatitudinem consequuntur.

CAPVT I.

De iis, quæ Beatitudinem essentialem consequuntur ex parte intellectus.

CAPVT II.

De iis quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte voluntatis.

CAPVT III.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte animæ nimirum de dotibus, aureolis, & fructibus.

CAPVT IV.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte corporis nimirum de dotibus, aliisque ipsius perfectionibus.

INDEX TITULORUM TRACTATVS QVINTI.

LIBER PRIMUS.

De variis præsupponendis circà gratiam.

CAPVT PRIMVM.

De variis erroribus circa gratiam.

CAPVT II.

De variis naturæ humanæ statibus in ordine ad gratiam.

CAPVT III.

De variis acceptionibus & divisionibus gratiæ.

LIBER

LIBER II.

De Gratia actuali.

CAPUT I.

De necessitate gratiæ actualis ad cognoscendum verum naturale.

CAPUT II.

De necessitate gratiæ actualis ad prosequendum bonum morale.

CAPUT III.

De necessitate gratiæ actualis ad vitandum malum morale.

CAPUT IV.

De necessitate gratiæ actualis ad attingenda objecta supernaturalia.

CAPUT V.

De necessitate gratiæ actualis ad perseverandum.

CAPUT VI.

Reliqua de gratia actuali.

2. Mis-

LIBER III.

De Gratiâ habituali.

CAPVT I.

De existentia & essentia gratiæ habitualis.

CAPVT II.

De causis efficiente & materiali gratiæ habitualis.

CAPVT III.

De inæqualitate, magnitudine, & certitudine gratiæ habitualis.

LIBER IV.

De justificatione & merito.

CAPVT I.

De justificatione faciliora, & præambula.

CAPVT II.

De justificatione positivè accepta prout explicat formam quæ justificat de facto.

CAPVT III.

De justificatione negativè acceptâ, prout explicat remissionem peccatorum quæ de facto fit.

CAPVT IV.

De justificatione tùm positiva tùm negativa in ordine ad potentiam absolutam & extraordinariam Dei

CAPVT V.

De merito, quid sit, & quotuplex, & an detur apud Deum.

CAPVT VI.

De conditionibus requisitis ad meritum apud Deum.

CAPUT VII.

De conditionibus requisitis aut conducentibus ad majus meritum apud Deum.

CAPVT VIII.

De objecto, seu materia meriti.

CAPVT IX.

De Merito congruo.

3. Quænam

PROLVSIO

PROLVSIO SCHOLASTICA IN TRACTATUM TERTIUM DE ANGELIS.

PRINCIPIO cum *Deus terræ fundamenta poneret* ipsum ex eo jam tempore *Laudabant Astra matutina & jubilabant Filij Dei*: Angelici scilicet Spiritus vel tanquàm Astra Solem suum prænunciantia, vel tamquàm Filij parenti optimo obsequentes prima inter creationis exordia in sui Creatoris laudes eruperunt & Deo mundi theatrum construente primum certatim elogium & quendam veluti prologum cecinerunt: Hincque mos est Aligeris Intelligentiis quolibet in theatro sub humanâ specie, aut Prolocutoris aut Interlocutoris referre personam: & vix ulla scena peragitur, ubi Angelus aliquis, vel attentionis beneficium concilians, vel de Cœlis advolans, vel prosiliens ex Inferis, vel aliter theatrali spectaculo deserviens non repræsentetur. Aperimus & nos pro ineuntis anni litterarij felicibus auspiciis Theologicam Scenam, nec incongruum arbitramus præludium Angelis, prologumuè tribuere: dum præsertim occurrit eos non alias Personas agere quàm proprias, non aliam quàm propriam texere historiam, non nisi propria recensere natalia, non nisi propria enarrare certamina. Hic nempe nobis animus est Angelorum creationem proludere, deindè pugnam, quam inter se vel in Cœlis pro Divinæ veneratione Majestatis, vel in terris pro humanæ defensione infirmitatis exercent: Et quidem ipsorum tùm creationem, tùm pugnam in Cœlo, utpotè rem solo duorum instantium intervallo peractam prolusio celeriùs excurret; prolixiùs verò pugnam in terris, utpotè diuturniorem, & non antè postremum mundi excidium consummandam.

Cùm multis, tùm eo potissimùm nomine creatam virtutem divina superat, quòd illa imperfectis contenta exordiis ab imperfectioribus ad perfectiora procedat; ista verò debilis ignara principij à perfectioribus exordiatur, & res primò producens ultimò perficiat. Elucet hoc luculentissimè in orbis genesi, quam à nobilissimo opere Deus auspicatur; Angelus enim, ut præ omnibus creaturis dignitate primus, ità nulli creaturæ productione secundus, nascenti statim mundo corporeo coævus est, idque non ob solam suæ dignitatis prærogativam, verùm etiam ne cæteris rebus suo in primordio perfectio aliqua desideraretur; ne careret Empyreum incolis, Curia cœlestis Aulicis, Rex supremus Nuntiis; ne deesset universo creata intelligentia, quæ nullius corporis gravata pondere illicò se tota in primi intelligentis contemplationem assurgeret. Debebatur prætereà primæ causæ, quæ purus est spiritus, purè spiritualis effectus; videreturque divina bonitas sui ad extrà effusionem inordinatè, & quasi per saltum præstitisse, si se corporaliter priùs, quàm spiritualiter communicasset, & corporum structuram præmisisset creationi spirituum: sicuti autem temporis antiquitate nulli alij cedit Angelica productio, ità etiam nulli cedit nobilitate loci; natos quippè se Angeli jactant in Cœlo empyreo, ut suprema creatura in loco supremo natalia sua sortiretur; ut mentes in prima sua origine beatitudini proximæ à loco beatitudinis non longè distarent, & dæmonum culpa sanctiore in loco patrata evaderet inexcusabilior, casusque altiore ex sede deterior. Habetis Angelos temporis, & loci privilegio insignes, eosdem accipite naturæ & gratiæ donis insigniores.

ō Perpendite

Perpendite intellectum congenitis speciebus opulentum tanquàm tabulam non inanem, & rasam; sed variis latè imaginibus illustrem, & characterum omnium præclarâ descriptione conspicuam: nec magisterio indigent, nec discursus ministerio, ut vel ignorata discant, vel à notis ad ignota procedant. Suspicite voluntatem nulla sensitivi appetitus oppugnatione vexatam, non subreptitiis præoccupatam actibus, non inconstantiæ exagitatam fluctibus: Non signis ad locutionem, non organis ad motum utuntur, unus illis intellectus, & vna voluntas satis sunt ad omnia: Non differunt specie omnes ab invicem, nec omnes ad invicem conveniunt; sed aliquorum hinc diversitas, aliorum indè convenientia mirum quàm valdè conferat ad pulchritudinem spiritualis Reipublicæ, in quâ nimia paritas officeret sociali convictui, nimia imparitas minueret familiare consortium. In Hierarchias, & Choros dividuntur, resque corporeas sicuti excedunt multitudine numeri, ita & plenitudine ordinis. Verùm quantùm præeminet Naturæ Gratia, tantundem iis rebus, quæ hucusque delibavimus, eminentiora sunt ea, quæ de Angelorum conditione subiicio. Nascuntur Filij adoptionis, creationis, & justificationis jura simul consequentes non priùs vivere incipiunt quàm sanctè vivere, non priùs naturaliter insitis, quam liberaliter infusis dotibus insigniuntur; æque primò in ipsis ardent divini & proprij amoris incendia; & quod propriissimum est Angelorum privilegium, in iis gratiæ æqualitas ac inæqualitas se accommodat æqualitati ac inæqualitati Naturæ; quasi vel tanta sit angelicæ Naturæ dignitas, ut esse possit regula gratiæ, vel adeò congrua sit Angelis gratia ut quodammodò transeat in Naturam. Porrò creaturam in primo ac unico instanti tot eximiis loci, & temporis; intellectus, & voluntatis; naturæ, & gratiæ muneribus abunde cumulatam quis non crederet totam se se in sui Creatoris amorem effusuram & quæcumque posset obsequia Conditori tam benefico solicitè præstituram?

At proh execrabile furentis insolentiæ portentum? ipsa conditionis innatæ nobilitas degeneri metamorphosi vertitur in incitamentum peccati, maximo beneficio retribuitur injuria gravissima, & sanctioris benevolentiæ argumenta transeunt in materiem iniquioris desertionis. Ambitioso ausu Lucifer effertur, tumido ardet æstu, arma amens capit, seditiosum movet agmen, & fidelibus Angelis, ipsique met Regi exercituum bellum intentat: Superbæ vexillum explicans sacrilego illo lemmate consignatum. *Similis ero Altissimo*, Principem se Ducemque proclamat, cælestia gloriabundus spatia percurrit, Commilitonibus suis primas in Empyreo sedes decernit, Soliumque ipse divinitatis procaci nimium fastu conscendere parat; nec indiget, quod fabulæ de gigantibus ferunt, montes superimponere montibus, ut moliatur ascensum; nefarils, & proterue exultantibus suæ mentis cogitationibus satis, superque extollitur. Præsumptam celebrat præproperâ ambitione victoriam, jam tertiam Stellarum partem proprio diademati inserit triumphator, & adversas quascumque phalanges, ut miscet di flatque folia ventus, sic dispersurum se esse superbit: Iam debellatos captivitati addicit hostes, jam dedignatur subjectis parcere, jam omnibus vel leges statuit vel pœnas infligit. Ridet interim tantæ temeritatis præruptum audaxque consilium Divina Majestas, & quamvis ferè adhuc operi creationis intenta ultionis partes aggreditur: Alteram Angelorum aciem nondum rebellionis labe temeratam, nondum proditoris sequentem signa in suo firmat obsequio, suo confirmat auxilio, & perduellibus turmis opponit: Pugna hinc sævissima, ingenti utrinque certatur numero, ingenti robore; & ne irriti vibrentur ictus, aut clypeo aliquo retundantur, nudi tanquàm in luctâ præliantur bellatores: Acrior est, graviorque conflictus, quàm ut possit diutius sustineri, subito proditionis Auctor desperatâ victoriâ demittit lacerum superbiæ vexillum, & fortè etiam suis cum Asseclis ad Deum supplex exclamaret

Nulla salus bello, Pacem te poscimus

nisi spes eum omnis pacis æque, ac palmæ defecisset. Pugnâ igitur magis ac magis effervescente profligantur impiæ cohortes, & casu, præcipiti aguntur in tartara æternis mancipandæ ergastulis, æternis mactandæ suppliciis: Et hic obiter dixerim non ampliùs conquerendum, quod militia sit vita hominis super terram, quando

quando in ipsomet Cœlo, in atrio supernæ Ierusalem, quæ pacis visio est, Angelorum via militia fuit in ipsis mundi incunabulis nata est discordia, quid mirum quod ad nostra usque tempora creverit? Quid suas homines illacrymantur clades? quibus bello civili Pompei, & Cæsaris trecenta millia, bello Punico decies centena millia, uno prælio Catalaunico centum sexaginta duo millia occisorum enumerant. Vmbratiles pugnæ istæ sunt, strages istæ levissimæ, si bello comparentur Angelico, ubi uno, eoque momentaneo certamine, tot victi, fusi, prostratique recensentur, quot tota hominum quocumque & belli, & pacis tempore existentium multitudo æquare vix possit. Apagè jam tuis cum turmis infelix Lucifer, teterrimi niger hospes carceris, perennis flammarum inexsaturabilium esca, pœnarumque inexorabilium juge ludibrium: Faciliùs reperies cymeriâ in caligine lucem, gordiano in nodo, solutionem, Cretico in labyrintho exitum, Scyllæ, aut Charybdis in æstu tranquilitatem: quàm vel minimum tuis in miseriis solaminis intervallum: Metire si potes, ab Altissimo quantùm distes, quantùm differas, qui te proximum, & similem fore prædicasti: fac si potes, ut in te nomen rei conveniat, qui tam dissonè densissimas inter tenebras fers lucem in nomine, ignifer posthac melius nominandus, quam lucifer: Te ipsum bea, si potes, qui in te ipso beatitudinem affectasti, & Dei visionem tantoperè dedignatus, ejus, si potes, ultioni, ac iræ resiste; Dum tui olim Consortes, nunc hostes, & debellatores excidium tuum quotquot sunt rident; Dum suâ læti victoriâ triumphalem Deo gloriam concinunt; dum inclytum illud elogium *Quis ut Deus? Quis ut Deus?* festivum veluti pœana tanto invicem plausu congeminant, & ventosam illam tuam, ac jactabundam epigraphem *Similis ero Altissimo* tuum in opprobrium vertunt, tuam in contumeliam ovantes repetunt. O te miserum? Quamdiu illi Divinis pasti deliciis non alio potantur torrente, quàm voluptatis; quamdiù æterni Solis illustrati fulgoribus non alio flagrant ardore, quàm charitatis; Tu, Tuique, proles perperàm degeneres, talis jubaris amicos exosi radios perpetuo ingemiscitis tristissimâ nocte, & cæco igne damnati.

Nihil malos Angelos mutat tanta malorum moles, nihil flectit tam diri tormenti gravissimum pondus, nihil tàm duræ ultionis diutina percussio frangit: Bella etiamnum, nova bella meditantur; & dum Triumphatoribus Angelis oppugnandis se se impares sentiunt, imbelliorem hostem aggressi, ut quam possunt de Divinâ justitiâ vindictam arripiant, Divinam imaginem lacessant in homine, cujus in perniciem addit invidia stimulos, suggerit dolos, furorem exacuit, quoties ipsum recogitant suis implendis sedibus, suis resarciendis ruinis destinatum. Versipellis adversarius ementitam induit colubri formam, dulcibus alloquiis adulatur, & centenis lenociniis palpat; sed adulatur, ut perdat; palpat ut mactet. Cur enim futuros sicut Deos tam audacter, fidenterque confirmat, nisi ut à Deo reddat alienos, & à Divina Filiatione degeneres? cur omni-scientiam spondet; nisi ut ignorantiæ vulnus infligat? Cur promittit aperiendos ad puriorem lucem oculos; nisi ut immittat cæcitatem? Cur suavem porrigit fructum; nisi ut acerbam inferat mortem? Nec mora est, blandulis verbis, amplisque promissis credit, cedit, caditque incauta Mulier, opertam vitali cortice lethalem escam deglutit, uterque humani generis Parens, & tartarei serpentis lue virulenta infectus uterque non nisi tartareo potest igne purgari. Epinicia post hac toto suo agmine canit Buccinator magnificus, insidias sibi suas bellè cecidisse insolentius exultat, in primo Parente totam Prolem, in singulari certamine universum hominum genus se vicisse gratulatur; nec grave ei est eadem victoriâ forti æquè miseræ subesse Victorem, ac Victum; non enim propria commoda, sed aliena incommoda ad suæ gloriam victoriæ computat, & humanis solum miseriis inhiat miserrimus ipse; lactat Divina se irrita fecisse consilia, & ad augendas proprias ruinas traxisse Naturam, quam Deus ad easdem restaurandas condiderat. Execrandis his plausibus, impiisque gaudiis, quibus dæmones Deo ultori impudenter insultant, miscentur uberes fletus, fervidique gemitus, quibus homines Deo reparatori vota sua deferunt. Deplorant isti proprium patrimonium nimis tenue ad satisfandum pro debito, propriam conditionem nimis vilem ad satisfaciendum pro cul-

pa, proprias vires nimis infirmas ad satisfpatiendum pro pœna; & implorant liberalem condonationem, benignam veniam, gratiosam remissionem; Deum quem Creatorem offenderunt, Salvatorem sibi esse precantur, & dæmones semel in Cœlis victos in Terris victores diutiùs non fore confidunt. Confusis hisce dæmonum, hominumque, & plausibus, & gemitibus, divina simul & Iustitia, & misericordia excitantur; illa ut in dæmones vindictam rigidiorem exasperet, ista ut in homines suavem commiserationem exerceat. Occasione peccati ad divinum assumitur homo consortium, erigiturque ex lapsu ad statum sublimiorem; sicque nequissimus Angelus adorat vel invitus Deitatem in homine, Divinamque sapientiam in carne, & cui Divinitatem, ac scientiam boni, & mali, fictè fraudulenterque promisit eum factum vere Deum, & increatæ thronum Sapientiæ contuetur. Proh quanta illi labes, quantumque dedecus! quando qui hominem victor aliàs tentaverat, victus vicissim ab homine verbis illis quasi fulmineis; *Non tentabis Dominum Deum tuum* retroagetur in fugam? Quantæ illi iræ, quanta suæ cladis rabies, quando insidias, quas in Eva paraverat altera felicior Eva deludet, quando disruptis faucibus, contritoque capite venenum, quod in fœminam sparserat, in se ipsum convertet; quando felix decantabitur hominum culpa, quæ habere meruit Redemptorem; & summa peccati infelicitas redundabit in dæmones, in quos nec meritum cadit, nec redemptio. Displicet inter desertores Angelos ultrà versari, ipsorumque interneccionem, & ruinam, insidias, & ærumnas fusiùs enarrare. Iaceat infanda eorum memoria oblivionis in antris æternùm emortua, & nos gratiorem præfandi materiem arripientes, bonorum Angelorum conditionem adumbremus & munera.

Hi Beatæ Aulæ perpetui Confessores effecti, felicitatis primogeniti, Principes pacis, gestientes memorant in triumphos desiisse certamina.

Sic in quieto Navita
Ridet pericla portu;
Sic dulce censet ferreas
Quisquis tulit catenas,
Longo suum percurrere
Ludibrium cachinno.

Amplissimis illis in atriis miro cum ordine Deo assistunt, quo beantur.

Stant Cherubim, Stant Seraphim
Passis decenter alis;
Magnaque voce concrepant,
Chordas, Chorosque tentant:
Sanctus per Astra dicitur,
Redit per Astra Sanctus.

Complet bonorum Angelorum felicitatem securitas, qua firmissima voluntatis, mentisque rectitudine, summo bono inseparabiliter adhærent; quamvis autem de sua beatitate securi non desinunt esse de salute nostra solliciti, imò teste Apostolo *omnes sunt administratorij Spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis*: Enimuero quænam in humanæ Reipublicæ commodum non exercet Angelus ministeria? Vt Deiparæ Virgini prima nostræ reparationis deferat nuntia, fungitur Legati munere, ut terrestris Paradisi servet delicias, vigilat cælestis excubitor, & factus etiam gladiator ensem distringit igneum; ut Danieli inter Leones concluso mensam instruat, se constituit Dapiferum, aut potius Prophetæ Dapiferi innocentem raptorem, agilemque per aëra bajulum: Quid plura? Vt Balaam à mala divertat via se præbet etiam jumento visibilem, imò per os jumenti loquentem; ut cælestes influxus moderetur, cælestibus spheris tamquàm Motor assistit, eisque circum volvendis jugiter occupatur: Quin ut homini similior, ac familiarior evadat, humanam induit speciem, & corporeâ non respuit mole circundari; ut omnibus omnia fiat, Spiritualis Proteus in omnem se transfert formam omnemque gerit Personam. Rem proferam, quæ versatilem hanc Angelorum in homines benevolentiam mirum in modum exprimit, simulque omnem excidit beneficij

beneficij metam, si attigero accurratissimam ipsorum custodiam; quam nostri, & Præcessores, & Pedissequi; & Duces & Comites, nobiscum celeres cursitant, nobiscum tardiores ambulant, nobiscum immoti quiescunt; præferunt facem in tenebris, pericula deregunt in insidiis, tristitiam temperant in adversis, lætitiam moderantur in prosperis; labentem hominem sustinent, erigunt lapsum, lapsurum præmonent: nostris ubique præsto sunt votis, suasque nostris affectibus alas impertiunt, ut auris omnibus velociores evolent ad cælestia. In hoc æstuante tam multis procellis Oceano peritissimi Nautæ à naufragio nos servant ad portum; in hâc assidui certaminis arenâ invicti Athletæ pro nobis, & nobiscum pugnant ad victoriam; in hac omnigenæ infirmitatis officina optimi medici alexi-pharmaca suppeditant ad salutem; in hisce labyrintheis ambagibus Ductores tutissimi aureo filo nos manuducunt ad exitum. Non sic umbra corpus, non sic magnes polum, non sic stipula succinum; sicut nos sublimes illi Spiritus comitantur, sequuntur, complectuntur: undè suspicari quodammodò possis corpora nostra geminam sortita formam, informantem alteram, alteram assistentem, & jure omninò fateberis cum Hieronymo *magnam esse dignitatem Animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* fortè etiam existimabis in historiam reduci fabulam illam, quâ somniavit olim Poësis ad custodiendam Inachi filiam à Iunone destinatum pluribus vigilantem oculis Argum, enimverò magis adhuc oculatum custodem hominis anima nacta est; & si

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat.

Angelus totus oculis plenus, imò totus oculus est quia totus est mens, & intelligentia: Quàm bene oculatus qui quæ præsentia, quæ absentia; quæ bona; quæ mala; quæ à fronte, quæ à tergo, quæ à lateribus, quæ longè, quæ propè simul circumspicit. Habet adhuc quæ magis mireris Angelicæ custodiæ beneficium: Enimverò Angelus beneficus est etiam nolenti, & nescit ipse legem illam quæ beneficium conferri vetat invito: amorem exhibet etiam non redamanti, nec approbat regulam illam humani amoris *Ama ut redameris*: sua præstat obsequia etiam ingrato, nec metuit hoc sibi objurgari *ingratis servire nefas*, imò huic iurgio libentissimè obiicit eloquium illud purioris munificentiæ, *liberalitatem jucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit.* Desideras majoris beneficentiæ prodigia? Non solum te custodit, sed etiam tua: habent Custodes Angelos Vrbes, Provinciæ, & Regna, habent Custodes Angelos privatæ etiam domus, domesticis illis rebus præsidentes, quibus ignara antiquitas Deos Lares, Penatesque præfecit. Tantæ custodiæ præsidio munitum hominem frustra novis conatibus antiquus hostis impetit; frustra mille adhibet nocendi artes, ut Dei Imaginem immaculati Agni sanguine dealbatam iteratis maculis decoloret, & redemptam copioso pretio captivitatem pristinæ mancipet servituti. Validior est bonorum Angelorum solertia ad tutelam, & salutem, quam malorum versutia ad perniciem. Magicis præstigiis elementa quæque turbentur, ab imis divellatur Oceanus sedibus fixos Divino Imperio limites propemodùm transgressurus; vehementioribus concutiatur terra motibus, quasi suo ab æquilibrio discessura, flammantium copiâ fulgurum aër totus in igneam velut sphæram commutatus exardeat, tantis extinguendis incendiis in torrentes Cœli liquescant, geminumque simul, & aquarum, & flammarum diluvium immineat Vniverso; tam perturbata mundi facies deplorandam rerum omnium catastrophem prænunciet, & proximum chaos esse præsagiat. Ridet has chimericas ruinas securus orbis sub bonorum Angelorum custodiâ. Totis naribus, totis faucibus sulphureas exerat flammas ignivomus Draco; Gigantis in speciem centenis brachiis, centenis lacertis se pugnaturum ostentet; quasi suum habeant tartara etiam Briareum, ne dum tricipitem Cerberum, & tricorporem Geryonem; horrifica moveat spectra, in nubibus armatas acies, in undis præferocium monstrorum agmina, in latissimo universi campo innumeram Bacchantium turmam malignus præstigiator exhibeat; Vel illicò oppositam quasi scenam aperiens totum se fundat in divitias, in delicias, in illecebras; auri gemmarumque acervos proferat, sceptra, & coronas spondeat, voluptates omnes repræsentet: Nec terretur spectris, nec trahitur illicils, nec pellaciis fallitur

homo boni se Angeli præsidio, & clientelæ committens. Quid ultrà peruicax Adversatius audeat? quid ultrà provocet Angelos triumphatores? fateatur vel invitus oculatissimam eorum curam, tutelamque potentissimam desinat iniquè oppugnare quod illi invictè propugnant, desinat impetere hostiliter quod illi custodiunt amantissimè. Ego interim Mortalibus gratulor tam nobiles spiritus, & Custodes in via, & Consortes in Patriâ; quibus ut obsequium aliquale rependerem, eorumque patrocinium nostris studiis impetrarem, hæc libentissime proludebam.

PROLVSIO

PROLVSIO SCHOLASTICA IN TRACTATVM QVARTVM DE BEATITUDINE.

QVò totius intellectualis Reipublicæ cogitata, consilia, molimina spirant, eò, Auditores, mea hodie verba collimant; & argumentum cui omnia incombunt studia, centrum in quod omnia propendent vota, materies circa quam omnes omnium versantur artes, meta in quam omnja omnium tendunt optata; terminus in quem humani labores desinunt, scopus ad quem rationalium affectuum motus dirigitur, cardo in quo moralium actionum moles revolvitur; id meæ in præsenti prolusionis cardo scopus, terminus, meta, materies, centrum, argumentum est, & quod quisque latenter vult, patenter proloquor, Beatitudinem scilicet, cujus vel ipsum nomen attentionis illicium est, nullus enim non libenter audit quod ardenter expetit, & sponte ebibunt aures, quod corda avidè sitiunt: Neque vestram libentis, & ultroneæ attentionis beneficentiam ipso in limine molestus fatigabo, beatitudinem inter fucata, falsaque bona prolixâ indagine perquirendo, & descendendo; aut ad numerorum peritiam cum Pythagora, aut ad doloris carentiam cum Diudoro, aut ad voluptatum affluentiam cum Epicuro; nauseat animus irrisoria etiam narratione beatitudinem deprimere ad tantam vilitatem, & frustra conatur excitatæ nauseæ alexi-pharmacon suppeditare aut Aristoteles, qui bonis corporis, & fortunæ addit bona animæ, aut Dicomachus, qui voluptati virtutem ac honestatem admiscet, ut componat felicitatem: Quidni? afferas licèt ex Varrone octoginta octo suprà ducentos beatitudinis modos, auges nauseam hâc insulsâ copiâ ferculorum, quantum beatitudini addis numeri, tantum detrahis pretij, & ex Athanasiu dicente *Multitudo Numinum nullitas Numinum est* paucis variatis mutuabo tuæ inscitiæ exprobrationem, si dixero, *Multitudo Beatitudinum nullitas Beatitudinum, est:* Non possum hic tamen sacrilegam antiquitatem nun arguere inconsequentiæ quòd in tanta beatitudinis copia magis adhuc liberaliter, magisque prodigè, numina, quam beatitudines multiplicaverit, dum quæ tria Deorum millia & tercentos Ioves coluit; nec ter mille nec tercentas saltem beatitudines adinvenit: At has, quas *narraverunt iniqui fabulationes* sub specioso beatitatis titulo infelicitatem mentientes, cũ suis infelicis damnatæque memoriæ Auctoribus execratur Theologia, & quæ tota de Deo est nonnisi Deum beantem enunciat, non nisi in Dei visione beatitudinem collocat: Quia verò prima facie videntur male adaptari beatitudini ea, quæ visioni maximè congruunt: cujusmodi sunt naturæ vires excedere bonorum operũ merito pretioque comparari, solum post ultimam vitæ periodum obtineri. Has ipsas conditiones in Dei visione eximiè relucentes; etiam ad veræ beatitudinis excellentiam apprimè conducere, demonstrabo, arbitratus sanum fore consilium beatitudinis, quam theologico obtutu non nisi à longè contemplari fas est, faciliores potiùs, ac familiariores, quam nobiliores sublimioresque prærogativas exponere.

Supernaturalitatem, & sublimitatem toto Naturæ ordine superiorem ignoravit antiquitas; hujus tamen ignoratio nostra eruditio est, & Priscos Philosophos naturalium rerum scientissimos, & arcanorum Naturæ accuratissimos Scrutatores irritis conatibus beatitudinem indagasse, luculenter evincit non circumscribi beatitu-

dinem

dinem naturæ limitibus, nec naturæ viribus elaborari; sed inanem esse beatitatis umbram omnem illam, quam potest (si quam tamen potest) præstare felicitatem natura, quæ gratuitis bonis spoliata, innatis mutilata, solius culpæ patrimonio dives, solius pœnæ ex asse hæres, robustis semper adversitatibus impetitur licet infirma, habuit adultas etiam adhuc adolescens ærumnas, eademque habebit vegetas etiam senescens; intrinsecùs & extrinsecùs oppugnata, concupiscentiæ irritamentis incitata voluntate, ignorantiæ tenebris obcæcatâ intelligentiâ, in eo solùm est nec misera, nec beata; quòd suam nec beatitudinem satis agnoscat; nec miseriam: Ecce gemmas, quas naturæ thesaurus recondit, flores quos naturæ viretum emittit, felicitates quas naturæ theatrum ostentat. Harum fuere rudimenta felicitatum fraterna cædes, quæ tùm orbis tùm urbis temeravit primordia, & cunabula cruentavit; aquarum alluvio quæ universum absorpsit, & divinæ ultionis flamma lethalibus undis immiscuit, non extinxit; Incendium quod Pentapolim consumpsit, & impurum ardore ardorem castigavit: Flagella quæ Pharaonem vexarunt, & Ægyptum devastarunt adeò, ut Nili fluenta in sanguinem conversa erubuerint Ægyptiacum solum alluere; aliaque id genus plurima, aut naturæ depravatæ, aut Dei indignati portenta, quæ nullo non tempore tragicum aliquod, & luctuosum in universi scena spectaculum retulerunt. Quod si placeat familiaribus magis, magisque obviis argumentis eludere spem omnem veræ inter naturæ confinia felicitatis; satis sit intueri rerum omnium naturalium faciem, quæ inconstans, quæ varia, quæ deficiens: Inconstantia enim boni defectibilis possessorem suum inter spem, & metum exagitat; felicitatis amittendæ metus infelicitati præludit, imò summa infelicitas est posse à felicitate deficere, & deteriores iis qui altiùs eminent casus imminere: Hinc quantavis quis naturæ felicitate potiatur usurpabit tandem vel intuitus illud Boëtij.

Quid me felicem toties iactastis amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

Non nisi igitur personatas falsa beatitatis specie veras calamitates, non nisi improbo labore comparandam brevem gloriolam, & non nisi ingenti amaritudine respersas dulcedines exiguas, natura suppeditat. Et certè quid aliud sonat illud decantatum Horatij. *Nemo sua sorte contentus*, quam neminem perfectè quiescere in iis, quæ sua sunt, in iis quæ à natura sortitur. Quid aliud est furtivas aquas esse dulciores? quàm alienis bonis hominem beari non propriis: Quid est, quòd *Qui velit ingenio cedere nullus erit?* nisi cuique indita ingenij geniique vis, quam dum nullus vult aliis cedere, vellet quisque naturam, quam gerit cum aliis communem, excedere; adeoque impulsu penè innato suprà naturam assurgit animus anhelans felicitatem: Parum erat divinæ munificentiæ destinare creaturam rationalem ad bonum, quod posset infirma & fracta natura adipisci: Regnum Cœlorum vim patitur, non quam natura infert, sed gratia; & solùm supernaturali ardore violenti illud rapiunt: infrà hominem homo deprimitur pondere peccatorum; nec satis hujusce depressionis detrimentum compensaretur; nisi projecta peccati sarcina suprà hominem homo elevaretur auxiliis gratiæ, & quantùm infià humanæ conditionis nobilitatem est pœna peccatis respondens in æterna damnatione, tantundem suprà humanæ conditionis vilitatem foret præmium bonis operibus debitum in æterna salvatione.

Et ecce jam alind attingimus prolusionis membrum; quod scilicet beatitudo velut emptitia in bonorum operum pretium cadat, sitque meritorum præmium, & merces virtutis; quam quidem mercedis ac præmij prærogativam magnificè affirmavit Apostolus tunc vel maximè, quando eam negare visus est: *Non sunt* inquit *condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam*, sunt scilicet suprà se ipsas extollendæ, sunt ad divinum transferendæ ordinem, sunt ad gratiæ & charitatis evehendæ consortium, ut ad futuræ gloriæ præmium, & mercedem æqualis meriti, & laboris condigni proportionem sortiuntur; præclara gesta, facinora heroica, illibatus morum candor, assiduus virtutum cultus, integerrimus vitæ modus, fama sanctitatis, extases, miracula, non magis ad hujusce præmij meritum computantur, quam æris sonantis, & tinnientis cymbali inanes fragores, nisi amor musicam docere assuetus bonorum operum concentui afferat suavitatem, nisi gratia addat acceptabilitatem.

In Tractatum de Beatitudine.

Præmio omnium maximo debetur novum omniumque maximum præmiandi genus, in quo præmiati merita sint dona premiantis, Auctor gratiæ se ipsum præbeat in mercedem; atque ita in unum coeant præmium, donum, gratia, merces, ut cum piscerni satis non possit, gratiosè ne Deus tribuat, an retribuat remuneratoriè; fatendum liquidò sit uberrimam prorsus esse & redundantem illam beatitudinem, quæ omnem & mercedis & gratiæ, & præmij & doni perfectionem absorbet: Quam utramque conditionem fortè insinuant sacra illa verba, *apud te est fons vitæ & in lumine tuo videbimus lumen*; fons scilicet, ad quem siti, & labore fatigati propera præmium denotat; lumen in lumine divinitus dato videndum donum designat: In idem recidit denarij diurni beatitudinem allegorice significantis parabola, quia enim operariis in vinea laborantibus retribuitur, merces est; quia diversa horâ conductis, & inæquali labore functis idem denarius fine Personarum acceptione rependitur, beneficium est: Hinc vero incipiant elati, & jactabundi de beatitudinis consecutione ex propriorum merito operum non præsumere, quia donum & beneficium est, incipiant pigri & desides in donantis liberalitate otianter non confidere, quia merces & præmium est: Recolant delicati & molles Leonis Augusti morem gratiosa diplomata regiâ manu non obsignantis, nisi forent purpureo charactere conscripta, & noverint non ægrè ferre, si velit Deus suæ beneficentiæ privilegia, suæ gloriæ beneficia purpurâ augustiore rubescere, eâ scilicet, quam colorat sanguis ex lacero in militiæ agonibus corpore diffluens: Cujus Divinæ legis conscium se, & solicitum optime exhibuit invictus ille Christi Athleta, qui plurimo vulnere in fidei obsequium saucius exprobravit Tortori irrogatam injuriam uni sui corporis parti, quæ sola ab inflicto vulnere, effusoque sanguine immunis supererat, suspicatus non insigniendum gloriæ beneficio membrum illis notis, quibus gratiosa diplomata consignantur, non rubescens: Sponsus in spirituali connubio *Sponsus est sanguinum* violabitur vulgata nubendi regula, *si vis nubere nube pari*; nisi anima desponsanda Sponsa sit sanguinis, quem è convuncto corpore Carnificum furor expresserit. Quàm bonum est cum Apostolo gloriari in tribulationibus etiam extremis, etiam cruentis, dum istæ secum afferunt characterem illum, quo spiritualia cum Deo sponsalia consignantur, quo electi conscribuntur ad gloriam: Nec novum penitus est à tribulationibus auspicari gloriæ titulos, quandoquidem etiam apud Gentiles nullum nomen habitum fuisse gloriosius eo, quod à maximo omnium discrimine derivabatur, inter alios plurimos ostendit Cato ille, qui Vticensis titulo remansit insignitus ad gloriam ab Vtica Vrbe ipsius pereuntis sanguine cruentata. Desinant jam Epicurei Divinam Providentiam, tamquàm anum fatidicam temere insimulare, divinumque regimen aut negare, aut negligere, & in ipsa Ethnicismi caligine discentes ex Socrate *tum ritè Rempublicam gubernari, cum boni invitantur præmiis* gubernium concipiant excellentius divino, si valent præmium contingere eminentius eo, quo Deus bonos invitat: Desinant inertes torpescere, & discentes ex Cypriano *beatitudinem esse operantium gloriam* eadem, quâ ad beatitudinem tendunt animi alacritate assiduas in operationes impigri erumpant: Desinant pusillanimes levibus curis detineri, & discentes ex Livio *nihil non aggressuros esse homines; si magna conantibus magna præmia proponantur*, magna quæque conentur, dum maxima cuique in Patriâ præmia proponuntur: Nec generosos ad maxima quæque conatus aut retardat proroganda post ultimam hujus vitæ periodum præmij consecutio, quasi posthuma, & sera nimium retributio; quæ fuit tertia ex propositis Beatitudini, Visionique communibus prærogativis.

Non id inquam generosos retardet retundatuè conatus, neque enim semper lenta beneficia indicia sunt languidæ beneficentiæ, non semper gratiæ celeres dulciores, nec illud Ausonij.

Gratia, quæ tarda est, ingrata est, gratia namque
Cum fieri properat, gratia grata magis.

adeo est inviolabile, quin aliquando acceptiores sint gratiæ tardiores: si tamen momentaneum hujusce vitæ brevissimæ intervallum potest ad tarditatem computari aut non citissimè tribuitur præmium, quod unico momento distat à merito, ipsamque unius momenti morulam æternâ duratione compensat. Beneficentia præmiantis est præmium elargiri quando est magis profuturum, & bis dat etiam qui sero dat, quando mora serius dantis redundat in utilitatem,

ii &

& emolumentum recipientis. Malè sapiunt edulia etiam sapidissima palato amarulento, luce etiam defæcatissima oculus cæcutiens offenditur, Surdastris inconcinnè sonant concentus etiam maximè harmonici: Non aliter ærumnas inter & calamitates, agones inter, & dolores malè hospitaretur vera felicitas, & beatitudinis præmium vilesceret in hâc viâ concessum, ubi ex rerum defectibilium consortio ad deficiendum proponderet, deliciasque suas præsentis vitæ molestiis permiscendo corrumperet: noverunt hoc illi ipsi qui veram beatitatem ignorarunt, nec ullus est, qui non execretur turpe illud ac stolidum *post mortem nulla voluptas*, & ut omittam Ovidium canentem,

Vltima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Antè obitum nemo, supremaque funera debet.

insigniore utar testimonio ex Solone, qui Cræsum de propriarum divitiarum felicitatumque affluentiâ gloriabundum repressit gravitate illius sententiæ: *Nemo beatus antè mortem*: & verò quomodò esse quis possit antè mortem beatus, si plurimi etiam ex Grege Gentilium tuendæ vitæ curam postponunt studio beatitudinis comparandæ, mortemque subeunt ut beantur. At demus ethnicos alterius vitæ, aut inscios, aut immemores, experiri potuisse inter hujusce vitæ discrimina speciem aliquam felicitatis, id utique non poterit non longissimè ab esse à mente Catholicorum, qui se in hâc vitâ exules, hospitesque deplorant, & eâ

Nescio quâ Natale solum dulcedine cunctos
Ducit.

cælestem patriam anhelantes inter ipsa gaudiorum incitamenta in querulas, & mæstas Israëlitici Populi voces erumpunt *Quomodò cantabimus canticum Domini in terrâ alienâ*; nec ullus est, qui cantiones modosque sonoros exposcentibus Patriæ tùm exilium tùm desiderium in hunc fere modum deflens non obiiciat.

Quid vultis Patria procul à Tellure jacentem
Externo patrios urbe sonare modos?
Cum semel, ò sperata diu, tibi Patria reddar;
Tunc ego voce canam, tunc ego mente canam.

Hoc in Patriam pondus res ipsæ insensibiles sentiunt, feliciùs enim quiescit lapis in centro utcumque tenebricoso, & informi; quàm si Pontificiâ in tiara, regiove in diademate fulgeat; vel in Iovis statuam elaboratus obsequia captet, & sacrificia; amabilius est igni sustinere in sphærâ perpetuum ex pabuli caritate jejunium, & in extremo elementaris orbis confinio exilium, ac solitudinem tolerare, quàm si extrà spheram copioso pinguescat alimento, & sacratiora templa palatiaque angustiora in facibus ardescens incolat, & illustret: nihil scilicet igni melius sua sphærâ, nihil lapidi melius suo centro; nec, si utrique inesset capacitas aliqua felicitatis, hanc posset aut ignis extra sphæram, aut lapis extrà centrum exquirere; non nisi quia sphera igni centrum lapidi natalis soli & patriæ loco est: Vndè etiam creaturæ quolibet beatitudinis vestigio destitutæ comprobant extra beatitudinem esse, quicumque extrà Patriam est, eodemque hominem intervallo à beatitudine abesse, quo abest à Patriâ. Hujusce intervalli evidens & dilucidum argumentum est illa ipsa ænigmatica, obscuraque notitia, quam solam possumus hic in via de beatitudine comparare, similem omninò cognitioni, quâ quisque consuevit res procul & in longinquo positas admirari potiùs, quàm contemplari; quid non sint potiùs, quàm quid sint dignoscere.

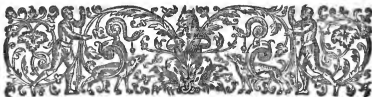
O si non longè adeò Beatitudo distaret, ô si intellectualis oculus aciem suam posset ipsi propiùs inferre? quàm gratiore, quàm opportuniore proloquio attentionis vestræ beneficium excepissem? Missis utique, quas utcumque attigi beatitudinis dotibus, vos illicio evexissem ad altitudinem Dei beantis, ad arcana Divinæ Naturæ figentis in se omnem mentis intuitum, rapientis ad se omnem voluntatis impetum, nostris mentibus æque ac voluntatibus intimè illabentis, illas illustrantis lumine gloriæ, istas inflammantis ardore charitatis, utrasque inebriantis torrente voluptatis, immergentis fontibus æternæ vitæ, absorbentis pelago Divinitatis. Hic abstractus à sensibus raptusque in extasim animus suavissima consideratione præcurreret futuræ rudimenta felicitatis: Præcurreret in essentiæ speculo sui ipsius ac rerum exemplaria potiùs, quam imagines repræsentari; In

Trinitatis

Trinitatis mysterio cum pluralitate unitatem, cum distinctione identitatem, sine discordia relativam oppositionem, sine Naturæ divortio Personarum emanationem contineri: Præcurreret in æternitatis mensura res præteritas retrogrado, res futuras præpropero intuitu conspici factas præsentes; in Providentiæ œconomia fortiter suavitaterque omnia disponi, nimiam variabilitatẽ fortitudine, fatalem necessitatem suavitate dispositionis excludi: Præcurreret in scientiæ thesauris nec pretium addere maximarum creaturarum notitiam, nec vilescere cognitionem minimarum; In decretis voluntatis nec inefficaciam arguere volentis imbecillitatem, nec efficaciam inferre volito coactionem. O si intellectualis oculus, se intimiùs posset ad veram beatitudinem inspiciendam protrudere? quàm libenti animo festivoque plausu in hujusce Scholastici præludij argumentum selegissem grandiloquum illud oraculum, *Non est alia natio tam grandis, quæ Deos habeat appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis*: adest quippe nobis Deus se ipso nos beans, suam in nos beatitatem largè profundens: & proh quantum creaturæ abundat, quæ Deo sufficit beatitudo? Adest Deus nobis non solum Divinæ Naturæ per gratiam, verùm etiam Divinarum Personarum per gloriam consortium tribuens, & proh quàm feliciter arcetur incommodum solitudinis, ubi suam præstant Divinæ Personæ societatem? Adest Deus nobis non solùm amicus, verùm etiam domesticus, & in domesticæ familiaritatis argumentum se facie ad faciem ostendit, penitiora nobis aperit secreta, quæ non licet homini loqui verbo creato Verbo increato manifestat, & proh quàm facunda simul, & compendiaria locutio ubi idem verbum omnia significat? Adest tandem nobis Deus non solùm nobiliori, & spirituali, verùm etiam ignobiliori, & materiali hominis parti impertiens gloriam: ex anima scilicet redundant gloriosæ dotes in corpus, beatæ operationes in sensus, illarum privilegio coporea moles spirituum conditioni non invidens, claritate totum solis jubar obtenebrat, agilitate fulmina ventosque prætervolat, subtilitate auras superat, impassibilitate Angelos æmulatur. Istarum beneficio corporeus oculus nullâ intervalli distantiâ, nulla medij crassitie præpeditus cælestium, beatorum, superiorumque omnium corporum symetriam, structuram, venustatem ex imâ delectatione discernit, unoque intuitu per immensa spatia sine organi offensione vagatur: Auditus concentibus suprà omnem suavitatem jucundissimis, inauditis in sublunari orbe colloquiis, novisque canticis recreatur, nullum aures pulsat peregrinum idioma, & ità ibi linguarum omnium encomiis Majestas Divina laudatur, ut linguarum ipsa diversitas resonet unitatem, possitque ad Deum optimo jure transferri quod olim Cæsari dictum est.

Vox diversa sonat Populorum, est vox tamen una;
Dum verus Patriæ diceris esse Pater.

Nec minoribus reliqui sensus deliciis cumulantur & ubi viget status bonorum omnium aggregatione perfectus, nihil est, quod boni sibi convenientis possessione, ac fruitione non gaudeat. Hæ animi corporisque deliciæ in nostrorum studiorum argumentum, oblectamentum, & metam destinantur: In hac ego conquiesco, in hanc refero quod vestris obsequens desideriis, imò tacitis omnium obsecundans votis proludebam.

PROLVSIO
SCHOLASTICA
IN TRACTATVM QVINTVM
DE GRATIA.

DVM silente ubique, ac feriante Minervâ, autumnales otiosè dies transigerem, & animus totus quiete auspicatissimâ perfrueretur, obtulit se mihi placidi inter soporis insomnia nescio quo ingenioso phantasiæ, aut deliramento, aut documento, insigne simulacrum ejus, quam mox refero, conditionis: Vultus vivido suffusus rubore quid virgineum, diadema fronti sceptrumque dextræ insidens quid regium, augustæ Majestas formæ quid divinum indicabant: Solares radij protendebantur in crines; viæ lacteæ decor, & candor in fronte explicabatur, & genis;scintillantium in morem syderum oculi coruscabant;omnes ridebant in ore gratiæ, omne nobilitatis argumentum relucebat in facie, omne virtutis specimen eminebat in indole. Augebant corporis venustatem vestes argento auroque splendidæ, & spectabiles adeo, ut nihil in ipsis, aut ad materiæ pretium, aut ad artis portentum desideraretur: Enitebant in pretiosâ vestium textura illustres nonnulli characteres luce gemmisque conspicui, in quos aciem attentiùs figere, partim quem vibrabant fulgor, partim qui ligabat animam sopor, prohibuit; Somniculosis tamen utcumque oculis, hæc ni falor perlegi lemmata, *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum. Ab æterno ordinata sum, omnis gloria ejus Filiæ Regis ab intùs.* Vix soporem excutiens ab insomnij ludibrio ad seria animum meditamenta traduxeram, quando adventante jam tempore annuæ studiorum instaurationi præstituto illicò incidi in cogitationem auspicalis prolusionis, quâ, ut moris est, litterariæ Alumnos Palestræ consalutarem, & traderem prima lineamenta materiæ totius anni intervallo discutiendæ: Erat hæc Tractatus de Divinâ gratiâ, facileque propterea contigit: ut prolusionis de Gratiâ elucubrandæ meditatio, & residua somniati simulacri imago sibi in penetralibus mentis occurrerent; id ego, somnia quippè non nihil divinum redolere ex Antiquorum opinione didiceram, & memineram ex Philosopho *sæpè prænuntiari in somnis principia quædam illorum, quæ postea vigilantes acturi sumus*; id ego, inquam, omine optimo evenisse arbitratus, non perperam me acturum credidi, si ex umbris niterer lucem eruere; si nocturnis ex larvis non tam illudi nos quandoque, quàm instrui ostenderem;Si ex somni otio Scholasticatum ducerem curarum initia,& ex imaginario somnij monumento sacræ de Gratiâ prolocutionis rudimenta; si nimirum memorati simulacri prærogativas dotesque repeterem, eas in Divinam Gratiam translaturus; Verùm quia omnes percurrendo latiùs, quàm par est, divagaretur oratio, tres solum recenseo Nobilitatem, Pulchritudinem, Opulentiam, & si prolusio non erit omnibus absoluta numeris, saltem insigni hoc in ternario gaudebit numero omnium perfectissimo; ejusque dignitate commendationem sibi aliquam promerebitur.

Quia jus est nobilitatis primam ubique sedem occupare, primas debeo nobilitatis doti periodos, & dicente Philosopho *Nobile id esse, quod ex bono prodiit genere* impar illicò evincitur omnis elocutio ad explicandam Gratiæ nobilitatem, æque ac

ad

ad explorandum divinæ pelagus bonitatis; ex divino quippe Gratia genere prodiit, est ipsa divini ordinis, est divinæ participatio Naturæ, est divinæ pigous hæreditatis: est divinorum operum primogenita, suæ seriem propaginis à primo sæculorum initio ad hæc usque tempora deductam recenset; & ultrà omnia tempora duratione æternitati conterminâ dedùcendam gloriatur; recurrat quisquis hujusce veritatis anceps est, & ambiguus, quà Cœlesti, quà terrestri in Paradiso Supremi Opeficis prima molimina, ioveniet procul dubio sivè Angelicam sivè humanam in primâ infantiâ substantiam Gratiæ desponsatam, imò simul cum Gratiâ natam; nam & minus splendidè Gratiæ nobilitas illuxisset si antiquiorum natalium privilegium alteri cessisset creaturæ & præclariore nobilitatis charactere tùm Angelica tùm humana Natura caruissem, si Gratiæ defuisset ornamentum: quod si etiam ex loci conditione nobilitati decus accedere suadet mos ille Antiquorum, quo ignobiles viros consueverunt terræ filios nuncupare; ne loci præstantia deesset, aut ad aliquam Gratiæ ignobilitatem computaretur in terris nasci, tota ipsa superterrestris, Angelicisque Intelligentiis, sicuti non posterior tempore, ita nec inferior loco, primam habuit in Cœlis originem, & Deo Patre nata, Empyreo Patriâ gaudet: Verùm nec sola generis: nec sola Natalium, nec sola loci prærogativa Gratiæ commendat nobilitatem; adeò hæc est splendida, ut nihil in ea speciosium, nihil magnificum, nihil eminens non effulgescere facilè comprobet omnium sensus sapientum, qui suffragio unanimi firmaque voce stabiliunt eam esse illustrissimam claritatem generis, cui lux virtutum accedit, cui defæcatiores radios probitas addit, cui nobilissimum est quod est optimum; hinc etenim patet dilucidè nihil posse esse nobiliùs gratiâ quod eadem melius nun sit; at aliquid Gratiâ melius quibus ex promptuariis, quibus ex officinis proferetur; si Areopagitam consulas, illud ipse melius nomioat, *quod magis est communicativum sui & diffusivum*; Gratia autem adeo suæ commuoicationis est avida, ut innato appetitu, ne dicam impetu, subjectum quærat, cui se præbeat. Si Tullium evolvas, illud ipsi melius est, quod honestius; Gratia autem nurma est, & regula honestatis, nutat ista & languet ubi illa periclitatur, & deficit; nec actio ulla insigniter honesta consurgit, quæ ex Gratiæ excitantis semine, Gratiæque operantis germine non erumpat. Si Philosophum adeas, illud tibi ex contrariorum lege melius esse renunciat, cujus oppositum est pejus, Gratiæ autem oppositum peccatum est, quod quam longè malis omnibus pejus sit Angelorum irreparabilis ruina, huminum lapsa natura; copiosa ærumnarum seges, perenne pœnarum sibi succedentium profluvium nimis ne dixerim acutâ quia ferit, an nimis gravi quia premit? vuce testantur. O iuexplicabiles divitias bonitatis in Gratiæ Thesauris reconditas? Si idem est optimum esse ac nobilissimum quis non totâ energiâ nobilissimam illius bonitatem, optimam illius nobilitatem fateatur, & celebret? Majora proferre non possum argumenta nobilitatis, affero plura. Affero Charitatis virtutum omnium Reginæ strictam cognationem, aliarumque inferiorum virtutum insigne satellitium, affero bonorum operum præclaram sobolem, & catenatam triumphatamque vitiorum turmam; affero indolem generosam, quâ repulsæ nescia sordidæ sibi resisti non patitur: affero pulchritudinem, quæ amabiliorem; afferu opulentiam quæ existimatiorem nobilitatem reddit; at hæc sunt nova prolusionis argumenta non adeò cursim, & obiter attingenda.

Neque dum pulchritudinem memoro, sermonem mihi esse suspicemini de fucatâ pulchritudine, quæ in speciosâ colorum temperie, elegantique partium dispositione consistit, quæ exteriori contenta forma internam admittit, imò quandoque fover deformitatem, & ad sensibile vitri experimentum comprobata sensui tantùm arridet, non menti. Verùm ad sublimiorem longè, speciosioremque pulcritudinem oculos intellectuales attollite, ad eam scilicet, quæ tota spiritualis, tota cælestis, tota divina est: hanc summoperè in Gratia eminere id confestim probat, quod imago & proles summi pulcri sit, si etenim ex Horatio

Fortes creantur fortibus,
Est in Iuvencis, est in equis Patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant Aquila Columbam.

Quis summo pulchro negare audeat prolem pulcherrimam? facilius invenies affinitatem lucis ad tenebras, nivium ad flammas cognationem, veritatis cum menda-

cio, scientiæ cum errore societatem, quàm in prole divinitatis Gratiâ carentiam aliquam eximiæ venustatis. Decur ipsa est floris perennis, risus est veris perpetui, fulgor est astri inoccidui, quamvis nigrescant in sole maculæ, pulcrioribusque in imaginibus pingantur umbræ, in Gratiam nulla macula; nulla potest umbra subrepere, &

Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos Phœbi radios negabit.

Candidissimi quondam animalculi, & cujusdam quasi animati candoris encomium fuit *Malo mori, quàm fœdari*, Divinæ Gratiæ eloquium est, quod abigi possit, at non infici; recusari possit, non inquinari. Apage jam infelix Lucifer purissimam, quam à Deo accepisti substantiam, superbiæ labe deturpa; & lucem, quam fers in nomine, fumosâ Averni caligine denigra; Gratiam amittes, at denigrare, aut deturpare non poteris. Apage prævaricator miserrime, hominumque progenitor simul & proditor, divinam imaginem ipso cum vitæ spiraculo impressam, eamdemque innocentiæ à Gratiæ Auctore concessam peccati sorde commacula, tartareique colubri veneno infice; Gratiam amittes, at inficere, aut commaculare non poteris. Apage infecti germinis infirma propago, & perduellis Genitoris perversa proles, effigiem illam fœdatam olim, jam verò Christi Sanguine dealbatam, pedibus ad mala quæque proclivibus protere, & novâ turpium colluvie criminum contamina; Gratiam amittes, at proterere aut contaminare non poteris. Imò ipsâ in purissimis Empyrei, in quod nihil coinquinatum ingreditur, substantiis conservatâ scelestissimi ejus Osores cum fœditatibus suis Averni in baratrum acti præcipites amissæ pulcritudinem Gratiæ jugibus deflebunt lacrimis, quibus tamen nec suas poterunt sordes abstergere, nec flammas vehementissimas temperare. Ego interim dum tota sine maculâ tota pulchra es cælestis Heroina, totis meæ admirationis, totis meæ venerationis officiis, tuæ complector candorem puritatis; dum tu expelli potes, non fœdari, ne à me expulsam abesse te doleam, Malo mori, quàm fœdari, & ne pulchritudinem tuam minùs pulchrè ultra proludam, silere malo, quam eloqui.

In cæteris verò tuis insignibus prolusionem feliciùs profecuturus emendico tuâ ex opulentiâ meæ in dicendo egestati subsidium, tuasque profero divitias, divitias omnino superexcelsas, & eò pretiosiores, quo terrenis corporisque superiores: istæ enim fluunt, labuntur, avolant: quamvis nec rivi sint, nec momenta, nec atomi: captivant, sauciant, jugulant: quamvis nec vincula sint, nec tela, nec laquei: pacatam conscientiæ tranquillitatem, tranquillam mentis serenitatem, serenum animi candorem, concitant, perturbant; obnubilant, & tamen nec turbines sunt, nec procellæ, nec nubila: præteritæ nihil proficiunt, & sunt doloris monumenta; præsentes non sufficiunt, & sunt timoris argumenta; futuræ adhuc deficiunt, & sunt laboris præludia, viventem hominem cruciant, morientem deserunt,

Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

Expende jam beatiorem suis in opibus gratiam, hæ quasi pretia libertatis ab omni vindicant servitute, quasi immarcescibiles flores ornant, & coronant, quasi purioris lucis radij illustrant & serenant: Satietate voluptatem afferunt, non fastidium; usu incrementa suscipiunt, non dispendium: tenaciter possidentur absque avaritiæ vitio, novæ veteribus superveniunt absque superfluitatis notâ: superstitem hominem promovent ad salutem, defunctum comitantur ad gloriam, & quot præjudiciis terrestres divitiæ nos onerant, totidem emolumentis nos cumulant divitiæ spiritales: nec fusiùs aut illarum mendacem fucum exprobro, aut istarum insigne decus commendo, ne injuriam & meæ & vestræ irrogem conditioni, quâ sponte susceptæ paupertatis callem ingressi sæculi fortunam & fastum abjecimus, ut Gratiæ thesauris ditaremur, quos nec pretium comparat, nec fortuna dispensat; cum nullum esse possit aut pretij ad gratuita, aut fortunæ ad divina commercium; quos non ex terræ offossos visceribus, sed ex cœli erutos penetralibus supremi beneficentia Numinis religiosioribus animis elargitur; Omnia quippè virtutum ornamenta, omnia bonorum operum merita, omnia spiritus divini charismata, Beatitudinis pignora, Sacramentorum dona, Vnionis hypostaticæ miracula, divitiæ sunt ex gratiæ thesauris derivatæ: Hisce tamen missis placet in adoptivâ Dei filiatione; tanquàm in pretiosissimo munere, quod in nos ex Gratia redundat, ipsius Gratiæ opulentiam

opulentiam admirari: Finge igitur tibi hominem miseris omnibus miseriorem, genere natum infimo, patriâ oriundum inhospitâ, nullâ animi, nullâ corporis, nullâ fortunæ, nullâ artis, nullâ naturæ, nullâ Gratiæ, nullâ virtutis prærogativâ conspicuum, in quem Cœlum sæviat, & creatura omnis armetur; Finge aliundè Principem, cujus dexteram sceptrum ornet, cujus frontem gemmæ coronent, cujus dorsum purpura vestiat: cujus thesauri ultra omne pretium, divitiæ ultra omnem mensuram, imperium ultra omnia confinia protendantur; cui bona fors arrideat, fausta sydera splendeant, mundus totus indulgeat: cujus nominis decus, fama, gloria, Majestas, loca impleat omnia, omniaque tempora. Hic si miserrimum illum hominem sibi in Filium adoptivum asciscat, proprieque hæredem nobilitatis, opulentiæ, dignitatis instituat, quis hujusce adoptivæ filiationis privilegium, tanquàm omni majus pretio, omnique pretiosius thesauro admirabundus non suspiciat? Cohibe eam si potes vehementissimè erumpentem admirationem, dum filiatio, quam tibi ad miraculum, & portentum effinxeras, leve vestigium est ejus, quâ terræ glebam in contumeliæ vas elaboratam, indignationis prolem malorum omnium ream, dæmonis subjectam imperio, gehennæ addictam incendio, æterno notatam dedecore; Deus ipse per Gratiæ infusionem adoptat, novam nobis filiationem, novam nativitatem impertiendo, quâ tamquàm recenter geniti infantes ad Deum clamare discamus *Abba Pater*; Imo Dij evadentes jure Deum Deorum nuocupamus quia teste Ruperto *Deus est Author Deorum, dum quos adoptat, Deos facit*, & vocat, *Ego dixi Dij estis, & Filij excelsi omes*. Felix propterea, & mirifica nimis adoptio, nullique humanæ conferenda; humana etenim in adoptatum non transfert naturam adoptantis; at divina divinæ nos reddit Naturæ consortes: Humana in naturalis prolis defectum privilegio legis inducitur, divina ad naturalis prolis imaginem ministerio supereminentis charitatis efficitur; humana ut plurimùm habet naturalem Filium aut renuentem, aut invitum; Divina Filij naturalis operâ utitur ac benevolâ voluntate, ipsemet idcirco adoptivorum fratrem se ponte proclamat, & qui unigenitus est non dedignatur esse Primogenitus in multis fratribus: Humana denique adoptio in adoptati potestate non est, sic verò divina in quo D. Gregorius adeo vehementer obstupuit, ut nequiverit non exclamare *Quid hac potestate altius? Quid hâc altitudine sublimius?* Quid altiùs ea potestate, quâ jus acquiritur ad Angelicas sedes, ad cælestem hæreditatem, ad divinum Patrimonium? Quid sublimius eâ altitudine quâ totâ Superiores Naturâ ad gloriosum statum evehimur? ubi

Opta quod est pulcherrimum,
Iam possident Beati.
Opta quod est dulcissimum,
Fruuntur hoc Beati.
Quidquid vel ornat corpora,
Vel mentibus decorum est:
In hos manu largissimâ
Dispensat Auctor Orbis.

Sublimis adeò potestatis coronide perficio Gratiæ opulentiam, pulchritudinem, nobilitatem; & homini gratulor divitias, queis suæ mendicitati; decus, quo suæ deformitati; splendorem, quo suæ obscuritati facile consulat.

Verùm mea hæc gratulationis officia graviter perturbat murmur execrandum, quo perditissimi nonnulli Gratiæ osores inofficiosis eam verbis excipiunt, turpemque blasphemiarum caliginem præclaris ejus dotibus enituntur offundere. Pelagius, ut Gratiæ divitias imminuat, Gratiam facit venalem, totum salutis & Gratiæ etiam primæ negotium in humana reiicit merita, adeo ut levissima naturæ lapsæ infirmæque operatio tantum habeat ponderis, tantum roboris, quantum adæquando Divinæ Gratiæ valori sufficiat: O vili pretio venalem Gratiam, si pluris non venditur? O indignam Gratiæ nomine Gratiam, si venalis est? Evanescant nigriores in auras hæc scommata, & abeant Pelagij voces in tartara cum Auctore suo æternis ignibus excoquendæ, at numquàm satis expurgandæ. Calvinus, ut Filiationem Dei adoptivam, potissimum scilicet Gratiæ Thesaurum, deducat io contemptum, eam facit vacuum nomen, & titulum sine re, dum in extrinsecâ denominatione, & imputatione justitiæ Christi, non inhærentis qualitatis jure ipsam collocat; quasi verò divinum

vinum eloquium asseverans Gratiæ donum nobis impertiri, *ut Filij Dei nominemur & simus*, sit ostentationis commentum, non veritatis oraculum: Obruantur tetriores inter umbras hæc dogmata, & abeant Calvini voces in tartara cum Auctore suo æternis ignibus excoquendæ, at numquàm satis expurgandæ. Beza caligantibus oculis Gratiæ decus, splendoremque non sustinens, in ipsa comminiscitur maculas, dum fœdo eam connubio sordibus peccatorum associat, & gratiam peccatoribus insidentem ait esse lumen, quod ab Euangelista fulgere in tenebris perhibetur: Qui in sordibus est, sordescat adhuc; neque enim peccatorum sordes gloriam impedient, si gratiam non expellunt: Damnentur densiores ad tenebras ista mendacia & abeant Bezæ voces in tartara cum Auctore suo æternis ignibus excoquendæ, at nunquam satis expurgandæ. Lutherus gratiæ nobilitatem profligaturus, eam vel nostri pedissequam facit arbitrij, vel quasi vilem Parcam libertatis scindentem stamina; dum gratiæ efficaciam humanæ concordem libertati esse non posse contendens assertores Gratiæ censet desertores arbitrij,& vt homines seruet liberos reddit sacrilegos: Quasi verò vel nequeat diuina omnipotentia liberum agens inuiolatâ libertate suis subdere imperiis, vel nesciat increata sapientia fortiter omnia suauiterque disponens, dispositione suaui arbitrij indifferentiam sustinere: Perpetuò jaceant absorpti silentio hi errores sacrilegi, & abeant Lutheri voces in tartara cum Auctore suo æternis ignibus excoquendæ, at nunquam satis expurgandæ. Eandem gratiæ nobilitatem deprimunt alij, dum eam faciunt ad vilissimas, & modicæ cujuscumque bonitatis operationes adeò necessariam, vt nisi Gratiæ accurrant, & concurrant auxilia, omnes virtutes sint vitia, omnia bona opera sint peccata: O ignobilem, & vilescentem Gratiam, si tamquàm aliquid naturæ utcumque infimæ magis, quàm suprà naturam, ad naturales quaslibet etiam inferioris notæ operationes sine culpâ exercendas indispensabili lege requiritur Abeant hujusmodi voces, abeat cæterorum omnium in Gratiam conuitiorum infanda memoria adeò altè sepelienda, ut numqnàm possit rediuiua excitari ad offendendam vestratum aurium pietatem, ad inficiendam meæ dictionis puritatem, ad intentandam supernæ Gratiæ euersionem: enim verò qnamvis inani furant æstu, & non nisi sibi ipsis Gratiam euertant impudētissimi Gratiæ Calumniatores, refugit tamen animus tantæ monstra temeritatis. Experientur interim ipsi vel inuiti; quàm malum sit fuisse in Diuinam Gratiam injurios, quando eo grauius ejus carentiam tolerabunt, quò impudentiùs ejusdem præsentiam contempserunt; & hic quàm jure horum miserrimam conditionem exprobrarem, nisi præclara Gratiæ encomia, & præconia me totum absorberent, in his totus sisto, in his totus conquiesco, ex his & mea & vestra studia nihil sibi non felix, nihil non faustum auspicantur; & ad docendum quippè, & ad discendum præsto semper erunt Gratiæ auxilia, ubi & quod docetur, & quod discitur Gratia est: Nemo studebit inglorius, ubi unusquisque studebit pignori & præludio gloriæ: Nemo suis in studiis dolebit de ignorantiæ vulnere, ubi materies ipsa studiorum medicamen est vulneris: Nemo patietur ex literario labore tristitiam, ubi fons est, ex quo aquæ hauriuntur in gaudio: Suavissimo omnia explicabuntur eloquio, quia semper erit diffusa in labiis Gratia; celeri omnia calamo percurrentur, quia Gratiæ celeres dulciores: Mens omnis aut tarda aut olbiviosa & oblivionē dediscet & tarditatem; quia & nimis inurbanum est Gratiæ oblivisci, & nescit Gratia tarda molimina. Ne verò aliquod mihi vitium moræ & tarditatis tribuatur, rem totam illico expedio, & celeri concludo silentio Gratiæ dotes, quas proludebam:

THEOLOGIÆ

THEOLOGIÆ ASSERTIVÆ TRACTATUS DE ANGELIS.

LIBER PRIMUS.

De substantiâ Angelorum in ordine ad se, & in ordine ad Corpora.

QVISQUIS hominem universi horizontem nuncupavit, locutione allegoricâ affabrè expressit ipsum interjectu suo dividere in universo geminum quasi emisphærium, corporale alterum, alterum spiritale, & mediam gerendo inter corpora, & Spiritus conditionem, quantùm illis eminet, tantùm istis subsidere, quantùm evehitur suprà naturas merè corporeas, tantundem deprimi infrà substantias purè incorporeas, quas dicimus officio Angelos, nuntiosque divinæ Majestatis, dignitate aulicos Cœlestis Curiæ, naturâ Spiritus puros æquè ac completos. Hi sunt præclara mundi superioris lumina, & penè dixerim numina mundi inferioris: Hi sine genitura jactant generis nobilitatem, sine partium integrantium compositione ostentant integerrimam perfectionem, sine speciei conservandæ indigentiâ exhibent individuorum multiplicitatem: licèt dominentur corporibus, sunt immunes à corpore; licèt se extendant ad loca, respuunt quantitatem; licèt passionem inferant nesciunt repassionem: Vitam agunt nulli mortalitati obnoxiam; intellectionem promunt nulli sensui alligatam; libertatem exercent nullius inconstantiæ ream: Non aliâ luce fulgent, quàm scientiæ; non alio igne ardent, quàm charitatis; non alio bono satiantur, quàm summo; non alio Auctore gaudent, quàm Deo: Motus celeritate auras prætervolant, præsentiæ amplitudine ubiquitatem æmulantur; magnitudine virium giganteum robur exprobrant imbecillitatis: Sunt agiles, sublimes, simplices, decori, æviterni, solo inferiores Deo, omni superiores homine, nec possumus, nisi suprà nos ipsos attollamur, in ipsorum contemplatione versari. Mirum propterea non est Philosophos, qui propriæ naturæ lumine ducuntur nec suprà hominem sapiunt vix confusam, rudem, & incompactam spirituum notitiam comparare: Solus Theologus divino fidei lumine suprà hominem elevatus sublimem Angelicorum spirituum conditionem assequitur: Quod & nos pro modulo nostro præstituri præsentem tractatio

Divisio totius Tractatus. tractationem tres in libros dividimus; Primum inscribimus de Angelorum substantiâ in ordine ad se, & in ordine ad corpora. Secundum de ipsorum potentiis intellectivâ, volitivâ, & loco-motivâ. Tertium de eorumdem via, & termino. Sub hujusce primi libri titulo primum locum tribuimus existentiæ, quæ & est potissimum cujuscumque substantiæ, imò cujuscumque rei prædicatum; & est primum quæsitum à quo desumi solet cujuscumque tractationis exordium, juxtà vulgarissimam regulam *Aristotelis* statuentis præcognoscendum esse de re quâlibet *An sit* quoties de ipsâ habetur aliqualis notitia quoad quid nominis, qualem mox prælusimus. Ideò sit

CAPUT PRIMUM.

De existentiâ, & Creatione Angelorum.

1. IN comprobandâ existentiâ, & explicandâ creatione Angelorũ quoad tempus, & locum, non solùm congerunt nonnulli plurima scripturæ loca, verùm etiam hæc accuratiùs examinant, & ex diversis ipsorum interpretationibus, diversas excitant, & exagitant quæstiunculas ad sacræ Scripturæ expositores, magis quam ad sacræ Theologiæ Professores pertinentes: ab his abstinere mens est, ne divertamus ad extranea, & alieno laboremus in solo: eodem iure utemur in pluribus, quæ purè Philosophica solent intermisceri tùm in præsenti libro circa productionem creaturarum à Deo, circa virtutem creativam, &c. tùm multo magis in libro sequenti circà distinctionem potentiarum abinvicem, & à substantiâ cuius sunt potentiæ; circà species intentionales ut communes Angelo & animæ rationali; circà actus vitales; circà ubicationem, durationem, &c. Quæ quidem omnia, vbi specialem aliquam difficultatem Angelorum propriam non involvent, aut penitùs dissimulabo, aut ut supponenda solùm insinuabo: sicque nec proprij Theologiæ fines excedẽtur, nec opus ultrà id quod par est excrescet.

---

§. I.

Vtrum ex fide constet Angelos esse?

2. Existentia Angelorum est veritas fidei. ASSERT. Ex fide constat Angelos esse, non solùm sumendo Angelum ut est nomen officij, & idem sonat ac Nuntius; verùm etiam sumendo Angelum ut est nomen naturæ & significat quamdam substantiam invisibilem, seu insensibilem inferiorem Deo, superiorem homine. Ità omnes Theologi, & Sancti Patres communissimè contrà *Atheos* nihil in mundo admittentes, præter res corporales, & hominem: insuper contrà nonnullos antiquos Philosophos, quorum meminit Aristoteles *lib. 4. phys. tex.* 52. & 57. Item contrà *Sadducæos*, quorum meminit D. Lucas *Act.* 23. favent huic errori *Anabaptistæ*, dum in re tùm Angelos custodes, tùm Dæmones negant, & illorum custodiam ad cogitationes bonas, istorum oppugnationem ad cogitationes malas transferunt. Favet eidem *Franciscus Georgius Venetus*, qui ut refert Arboreus *tom. 1. theosophia lib. 1. cap. 2.* probare nititur Angelicam naturam non esse præstantiorem humanâ, quod est in re negare Angelos.

3. Angelus est nomen officij. Dixi: Non solùm sumendo Angelum ut est nomen officij, &c. in quo celebre est illud Ambrosij *in cap. 1. ad Heb.* dicentis, *Angelus nomen officij est, non naturæ: Qui etiam semper sunt Spiritus, sed non semper Angeli vocari possunt: Quæris huius naturæ nomen? Spiritus est. Quæris officij? Angelus; quia Angelus græcè, Nuntius latinè dicitur: Sic erit homo nomen naturæ, Miles officij, &c.* Eodem modo sentiunt de hoc nomine Angelus alij Sancti Patres Dionysius *de cælesti hierarchiâ cap. 5.* Hilarius *de Trin. lib. 5.* Augustinus *de Civit. lib. 15. c. 23.* Prosper *in Psal. 103. &c.* Et hinc fit Angeli nomen, ut officiũ denotat, non naturam, etiam hominibus convenire, nec incongruè hominibus tribui in ipsâ sacrâ Sripturâ, sic *Malac.* 2. Nomen Angeli tribuitur Sacerdoti *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, quoniam Angelus Domini exercituum est. Matth.* 11. à Christo Domino tribuitur Ioanni *Ecce ego mitto Angelum meũ. Isa.* 9. Ipse Christus Dominus vocatur *Magni consilij Angelus*, quia Sanctis suis voluntatem Patris annuntiat, ut exponit Basilius *lib. 2. contrà Eunomium antè medium:* Imò non solùm piis viris annunciantibus cœlestia, sed etiam impiis inducentibus ad peccandũ eo, quòd scelera & opera Satanæ annuncient, Angeli nomen tribui posse colligitur ex Irenæo *lib. 4. adversùs hæresos c. 79.* dicente, Angeli sunt diaboli secundùm id, quòd opera diaboli faciunt. His animadversis assertum

Et vt tale convenire potest hominibus.

Etiam impiis.

Probatur primò ex Scripturâ, in quâ fit frequentissima mentio Angelorum; & licèt aliquando Angelus in Scripturâ usurpetur, ut est nomen officij, nec quilibet sacer textus, in quo Angeli existentia affirmatur, militet pro assertâ veritate, quæ procedit de Angelo, ut est nomen naturæ significans substantiam invisibilem, &c. quemadmodùm præanimadversum est; nihilominùs plures sacri textus evincunt Angelos ut homine superiores, invisibiles, seu insensibiles iuxta intentum Asserti; nam *Psal.* 8. de homine dicitur *Minuisti eum paulo minùs ab Angelis:* 2. *Pet.* 2. Substantiæ Angelicæ extolluntur tanquàm superiores hominibus illis verbis *Angeli, fortitudine & virtute cum sint maiores, non portant, &c. In lib. Tobiæ* ille idem,

idem, qui *cap.* 12. de se ipso ait *Ego enim sum Raphael Angelus unus ex septem, qui astamus antè Dominum*, per capita antecedentia describitur tanquàm efficiens opera homine superiora; & talia opera alibi passim in scripturâ ab Angelis peracta recensentur. 4. *Reg.* 19. *Venit Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Num.* 22. *Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in viâ evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram: cumque esset mane, egebant eum Angeli, &c. Exod.* 14. *Tollensque se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israel abiit post eos & cum eo pariter columna nubis, &c.* Quæ quidem postremæ auctoritates militant specialiter etiam contrà Sadducæos recipientes solum Pentateuchum à Moyse conscriptum (Pentateuchus nihil est aliud quàm volumen quinque librorum) complectentem libros Genesis, Exodi, Levitici, Numeri, Deuteronomij.

Pentateuchus quid, & quamnā scripturæ sacræ partem complectatur.

5. Dices cum Sadducæis in Moysis Pentateucho Angelorum nomine significari occultas inspirationes, quibus tanquàm Dei Nuntiis homines de divinis volitis admonentur. Sed contrà: quàm insulsa & perversa sit hujusmodi interpretatio constat ex eo, quòd in citatis Pentateuchi locis & alibi describuntur Angelorum dicta & facta, quæ velle tribuere cogitationibus & occultis inspirationibus ridiculum est æquè ac impium. Mirum tamen non est adeò ineptè loqui Sadducæos quorum error ut notat S. Doctor 1. *part. quæst.* 50. *art.* 1. *in c.* Originem duxit ex eo quòd ipsi ignoraverint vim intelligendi, nec distinxerint inter sensum, & intellectum, consequenter brutorum more nihil agnoverint nisi quod sensu & imaginatione apprehendi potest, nihilque admiserint insensibile, nihil spirituale, undè etiam negarunt veram immortalitatem, veramque resurrectionem; illam collocantes in solâ perpetuâ successione posteritatis, istam in solâ suscitatione seminis, quâ quis quodammodo reviviscit, & resurgit in filio ex se genito: Quem errorem nonnulli adscribunt illis etiam hæreticis, qui tempore Apostolorum dixerunt resurrectionem esse jam factam 2. *Tim.* 2. At isti ex alio capite errarunt, nimirùm ex eo, quòd non agnoverint aliam resurrectionem præter eam, quæ est à peccato ad justitiam, ut advertit Estius *in* 2. *dist.* 2. §. 1.

Origo erroris Sadducæorum.

6. Probatur secundò ex Conciliis & Patribus: nam ex Concilio Nicæno *in Symbolo* Deus dicitur *Creator visibilium & invisibilium*, ubi ly *invisibilium* præcipuè ponitur ad significandos Angelos, sicut magis expressit Concilium Lateranense *cap. firmiter* illis verbis, *Unum est universorum principium, Creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium, qui suâ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.* Ex Sanctis Patribus vix ullus est, qui non expresserit existere Angelos, tanquàm substantias homine superiores; ex ipsis liquos jam retulimus docentes Angelum esse nomen officij, Spiritum esse nomen naturæ; aliquos passim infrà afferemus explicando eximias perfectiones Angelorum; tùm in substantiâ; tùm in intellectu, & voluntate; tùm in statu naturali, tùm in statu supernaturali; aliquos quilibet reperiet obvios apud quemlibet Auctorem de Angelis disserentem: Plura interim, eaque luculenta hâc in re testimonia videri possunt apud Bubalum *in commentationibus Angelicis quæst.* 50. *art.* 1. *quæsito* 1. *difficultate* 1. §. 1.

Ex dictis habetur D. Augustinum *lib.* 1. *retractat. cap.* 26. jure retractasse quod dixerat *lib.* 83. *quæstionum q.* 54. nimirum *quòd est omni animâ melius, Deum dicimus* & hæc verba rectè loco citato correxisse sic, *Magis dici debuit, omni creato spiritu melius*; quâ retractatione priorem errorem omninò delet; imò etiam clarè significat dari aliquem spiritum creatum meliorem animâ, undè sub eâdem retractatione cadit quod idem Augustinus docuerat *lib. de quantitate animæ cap.* 24. *& lib.* 3. *de liber. arb. cap.* 11. faciens animas rationales pares Angelis in naturâ; quæ loca licèt possint intelligi de paritate in potentiâ obedientiali, & elevabilitate ad Dei visionem, expeditior responsio est ipsa fuisse retractata *præcit. capit.* 26. 7.

Augustini mens circa paritatem inter animas rationales, & Angelos.

---

§. II.

An & quomodò ratione naturali constet Angelos esse?

ASSERT. 1. Ratione naturali non constat evidenter demonstrativè Angelos esse. 8. Ita Estius *in* 2. *dist.* 2. §. 2. Sylvius 1. *p. quæst.* 50. *art.* 1. *conc.* 1. Valentia *disp.* 4. *quæst.* 1. *punc.* 1. Arriaga *de Angelis disp.* 1. *sec.* 1. de Quiros *trac.* 8. *disp.* 50. *sec.* 1. Aversa *quæst.* 50. *sec.* 1. Herinex *tract.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 1. & alij Theologi magis communiter contrà Bubalum *quæst.* 50. *quæsito* 2. Lac 1. *p. quæst.* 50. *disp.* 261. *dub.* 4. *num.* 2160. Esparzam *lib.* 2. *quæst.* 1. *art.* 14. *& sequentibus*, aliosque nonnullos, quibus de Quiros *loco præcitato* annumerat Thomistas, & D. Thomam: Nihilominùs D. Thomas 2. *contrà Gent. cap.* 46. *&* 47. *de potentiâ quæst.* 6. *art.* 10. 1. *p. q.* 50. *art.* 1. & alibi, adducit quidem plures eximias rationes pro Angelorum existentiâ; at nullibi declarat se afferre rationem aliquam tanquàm demonstrativam, imò dum *loco præcitato ex* 1. *p.* concludit corpus articuli verbis illis, *rationabiliter ostendit esse aliquas res incorporeas, &c.* satis indicat se intendisse loqui probabiliter, non evidenter: Idem sentiendum de Thomistis magis communiter.

Angelorum existentia non est naturaliter demonstrata.

9. Nec a priori per causam.

Probatur assertum primò excludendo in ordine ad existentiam Angelorum demonstrationem naturalem à priori & per causam: existentia Angelorum non est demonstrabilis per causam efficientem, quia hæc est solus Deus, cujus causalitas ad extra vt potè libera necessariò solùm infert effectum producibilem & possibilem, non productum & existentem: Non est demonstrabilis per causam finalem, quia vel sermo est de causâ finali intrinsecâ, & hæc est ipsa entitas Angelica, ex quâ sine petitione principij nequit desumi argumentum existentiæ Angelorum; vel sermo est de causâ finali extrinsecâ, & hæc quæcumque assignetur, potest aliter haberi à divinâ omnipotentiâ, ut constabit ex sequenti probatione secundâ: Non est demonstrabilis per causam materialem, aut formalem; quia Angeli materiâ, ac formâ carent; & quando materiam, formamque haberent, eadem esset difficultas in demonstrandâ existentiâ talis materiæ, aut talis formæ, quæ modò est in demonstranda existentiâ Angeli simplicis, & carentis compositione materiæ, & formæ.

10. Nec a posteriori per effectus, id est,

Probatur assertum secundò excludendo in ordine ad existentiam Angelorum demonstrationem à posteriori & per effectum: existentia Angelorum non est demonstrabilis per motum Cœlorum; nec per ea, quæ fiunt ab energumenis, seu arreptitiis hominibus; nec per opera artis magicæ; nec ex perfectione universi: ergo existentia Angelorum nullo modo est demonstrabilis à posteriori, & per effectum: Consequentia probatione non indiget supposito antecedente, in quo enumerantur effectus magis idonei ad demonstrandam Angelorum existentiam; probatur antecedens ostendendo singillatim quemlibet ex enumeratis effectibus haberi posse sine Angelo, & in alias causas præterquàm in Angelos refundi.

11. Nec per motũ Cœlorum.

Motus Cælorum, qui maximè movit Philosophos Ethnicos ad astruendas intelligentias separatas seu substantias intellectivas homine superiores, refundi potest vel in formam propriam ipsorum corporum Cœlestium; vel in impulsum à creatore ab initio creationis impressum; vel immediatè in ipsum Deum, cui si res solâ ratione naturali esset definienda, potiùs quàm Angelis adscribendum fore Cœlorum motum colligit de Quiros *loco præcitato num.* 4. ex talis motus uniformitate, ad quam servandam malè idoneæ videntur creatæ intelligentiæ arbitrio liberæ, defectibiles, in Deum Deique opera sæpiùs peccantes, & à recto tramite aberrantes. Quoad antiquos Philosophos nihil cogit admittere ipsos ex solo Cœlorum motu deduxisse intelligentias; fortè enim istas hauserunt ex ipsis Scripturæ libris aut ab Hebræis didicerunt, eisque aliundè innotescentibus affixerunt cælorum motum: Quandò deindè aliqui ipsorum ex solo Cœlorum motu intelligentias deduxissent, nihil compellit admittere in tali deductione evidentiam, neque enim quidquid antiquis Philosophis naturæ lumine innotuit, innotuit evidenter. Non negaverim tamen plures Antiquos Philosophos, qui aut Deo immediatam gubernationem rerum materialium, aut intelligentiis libertatem negarunt, ex his principiis quamvis erroneis potuisse faciliùs & efficacius inferre intelligentias cœlorum motrices, quàm nos possimus ex veris naturæ principiis; & sic facile concedi potest alicui gentium Philosopho evidentia formæ circa intelligentiarum existentiam.

12. Nec per ea quæ fiunt in energumenis.

Ea quæ fiunt ab Energumenis & Arreptitiis hominibus, puta locutiones variarum linguarum; idiotarum dissertationes de rebus scientificis; manifestationes rerum absentium, aut occultarum; translationes ferè instantaneæ gravissimorum ponderum; imbecillium puellarum resistentia pluribus viris etiam robustissimis conantibus ipsas à loco aliquo dimovere; aliaque hujusmodi possunt omnia refundi in Deum ipsum propter secretos suæ providentiæ fines ad tales effectus specialiter concurrentem; infundendo v. g. species peregrinorum idiomatum, aut rerum scientificarum; revelando res absentes, aut absconditas; augendo vires motivas, aut motui resistitivas. Possunt etiam ex his aliqua refundi in vehementem phantasiæ perturbationem, quæ ut patet in phræneticis, conducere potest ad aliquos effectus, qui ab homine sanæ mentis, & pacatæ phantasiæ præstari non possent; præsertim loquendo de iis, quæ ex virium robore & conatu proveniunt. Possunt tandem eadem ferè omnia referri in animas defunctorum à corpore separatas, quas certum est in statu separationis esse proportionatas ad aliqua opera, ad quæ sunt improportionatæ & impares in statu conjunctionis, seu unionis ad corpus.

13. Nec per opera Artis magicæ.

Opera artis magicæ, puta quòd specula quædam res absentes referant tanquàm præsentes, quòd res quædam inanimes nedùm irrationales de futuris interrogatæ responsa ferant, quòd ad verba quædam taliter vel taliter disposita mirabiles effectus sequantur, & id genus alia, quando turpitudinem, moralemve malitiam non involvunt, possunt in Deum tanquàm in causam reduci; quando verò turpia sunt & peccaminosa possunt referri in animas separatas hominum improborum & reproborum; & cum satis non constet de virtute & viribus animarum separatarum ex eo quòd effectus aliquis superet virtutem naturalem hominis in hac vita non statim evidenter infertur provenire à substantiis homine superioribus, dubitari quippè adhùc potest, utrùm proveniat talis effectus ab animabus hominum à corpore separatis, præsertim si plures hujusmodi animæ supponantur simul applicatæ, quæ quidem simultanea applicatio inter animas separatas mutuam penetrationem admittentes facillima est. Ex his habes non esse evidens dari artem magicam, quæ dici debeat dæmoniaca, & in quâ Magi cum dæmonibus, seu malis Angelis paciscantur; & qui ex arte magicâ dæmoniacâ probare intenderet dæmonum existentiam, supponendo artem dæmoniacam

niacam peteret principium, illamque ipsam dæmonum existentiam supponeret, quam probare contenderet.

14. Perfectio universi est medium, quod sicuti à D. Thomâ cæteris omnibus præfertur in ordine ad probandam Angelorum existentiam, ità ab Esparzâ, aliisqoe nonnullis recentioribus orgetur præ cæteris tamquàm demonstrativum talis existentiæ, unde operæ pretium est citcà ipsum aliqua advertere. Adverto primò hanc perfectionem vel sumi quasi in ordine intentionis, quatenùs est in mente & ideis Dei res omnes ad extrà perfectissimè disponentis; vel sumi in ordine executionis, quatenùs est in rebus ipsis ad extrà dispositis: Primo modo perfectio universi se tenet ex parte causæ Angelorum, & probat Angelos à priori: Secundo modo se tenet ex parte effectos, universi namque perfectio in se considerata coalescit ex Angelis, aliisque creaturis tamquàm totum ex partibus; totum autem ex partibus tanquàm ex causis intrinsecis coalescit, sicque est suarum partium effectus, & probare partem ex toto est probare causam ex effectu, ac à posteriori: Hinc patet cur in ordine ad probandam existentiam Angelorum perfectio universi ab aliquibus assumatur tanquàm medium à priori, ab aliis tanquàm medium à posteriori: Nobis arrisit ipsam inter media à posteriori recensere, quia naturæ lumine à creaturis ad Deum assurgimus, & priùs cognoscimus creaturas vt sunt in se ipsis, quàm ut sunt in mente & ideis Dei. Adverto secundò ex perfectione universi variè à variis

15. probari Angelorum existentiam: Aliqui dicunt ad perfectionem universi pertinere quòd contineat omnes gradus possibiles entis, adeòque quòd contineat gradum substantiæ purè spiritualis: Aliqui ad perfectionem universi pertinere quòd exprimat perfectam similitudinē suæ causæ, & quia Deus causat universum per intellectum & voluntatem necessarium esse, quòd in universo detur aliqua creatura perfectè intellectiva, & perfectè volitiva, qualis esse potest substantia completa purè spiritualis: Aliqui ad perfectionem universi pertinere, quòd detur in ipso cognoscitivitas adæquans cognoscibilitatem; otiosa enim esset vis motiva, quam habent creaturæ ad causandam perfectam sui cognitionem, quoties non daretur creatura perfectè cognoscitiva & comprehensiva aliarum omnium, qualis esse potest sola substantia purè spiritualis quæ sola etiam potest perfectè Deum glorificare, & correspondere excitationi, quam in ordine ad suum Auctorem glorificandum exhibet mirabilis universi structura, alioqui, ut eleganter potiùs quàm evidenter infert Esparza *lib.* 2. *quæst.* 1. *art.* 18. perindè fecisset Deus atque si pictor exponeret picturam artis eximiæ solis cæcis, & cæcutientibus; aut musicus maximè harmonici concentus chorum solis surdis, ac surdastris sisteret.

16. Nihilominùs quomodocumque ex perfectione universi arguatur, non demonstratur Angelorum existentia: Qui dicunt pertinere ad perfectionem universi, quòd contineat omnes gradus possibiles entis, nec possunt positivè demonstrare gradum substantiæ completæ purè spiritualis esse gradum entis possibilem, nec possunt convincere eum qui responderet pro perfectione universi sufficere quod contineat majorem partem graduum possibilium entis, & esse ipsius perfectionem absolutè considerandam non comparativè ad omnia possibilia; sicuti enim ut civitas dicatur perfecta sufficit si plures vias, pluraque ædificia contineat, nec est necesse quòd contineat vias & ædificia cujuscumque rationis, aut quòd comparata ad alias civitates contineat omnes gradus rerum, quæ in aliis possunt reperiri; ità à pari &c. Qui dicunt ad perfectionem universi pertinere quòd exprimat perfectam similitudinem suæ causæ; nec possunt demonstrare esse dabilem expressionem divinæ similitudinis majorem eâ, quam exhibet homo ad Dei imaginem efformatus; nec possunt convincere eum, qui responderet exprimere similitudinem causæ spectare ad perfectionem effectus univoci, non ad perfectionem effectus æquivoci, cujusmodi est universum respectu Dei: Qui dicunt ad perfectionem universi pertinere, quòd detur in ipso cognoscitivitas adæquans cognoscibilitatem; nec possunt positivè demonstrare possibilem esse talem cognoscitivitatem; nec possunt convincere eum, qui responderet satis esse, quòd detur talis cognoscitivitas ex speciali auxilio Dei elevantis, & roborantis imbecillitatem humanæ intelligentiæ. Nullo igitur pacto perfectio universi est medium evidenter demonstrativum existentiæ Angelorum; adeòque à primo ad ultimum probatum remanet talem existentiam per nullum prorsus effectum à posteriori; per nullam causam à priori esse demonstrabilem.

Nec per perfectionē universi, quomodocumque ex ipsâ arguatur.

Assert. 2. Ratione naturali constat valdè probabiliter Angelos esse. Ita omnes Theologi communissimè contrà *Sadducæos* aliosque nonnullos damnatæ memoriæ viros *præcedente* §. relatos.

Angelorum existentia ratione naturali constat probabiliter.

Probatur ex effectibus præallatis, qui 17.
ferè omnes congruentiùs referuntur in Angelos; quàm aut in Deum, ad quem minùs congruit sine omnimodâ necessitate confugere; aut in animas separatas, quibus minùs probabiliter tribui potest virtus adeò excedens virtutem animarum conjunctarum corporibus, ut valeant præstare miros illos effectus, qui ab energumenis & Magis præstantur: Perfectio item universi licèt sine Angelis subsistat, meliùs tamen cum Angelis elucescit, ex consequenti licèt evidenter non convincat, probabiliter suadet Angelos existere: Antiquorum etiam Philosophorum communis ferè consensus in Angelis admittendis satis ostendit ipsos ex aliquâ ratione valdè probabili fuisse ad id inductos; neque enim doctorum virorum communis consensus aut temerè, aut casu

habeti potest: Tandem cum ratio naturalis esse soleat pedissequa fidei, & quidquid propemodùm ex fide certum est, naturalibus congruentiis roboretor, sicuti existentiæ Angelorum suprà tribuimus ex fide maximam certitudinem, ità debemus eidem in præsenti tribuere ex tatione naturali maximam probabilitatem.

---

§. III.

Quandonam creati fuerint Angeli, utrùm antè mundum corporeum, an post ipsum, an simul cum ipso?

18. ASSERT. 1. Angeli non fuerunt creati antè mundum corporeom. Ità cum Magistro *in 2. dist.* 2. D. Thomâ *ead. dist.* & *1. p. quæst.* 61. *a.* 2. & 3. Omnes Theologi communissimè: & licèt Origenes *pluribus in locis.* Basilius *homil.* 1. & 2. *hexam.* Gtegotius Nazianxenus *Oratione in Christi nativitatem.* Chrysostomus *lib.* 1. *de Provid. Dei.* Damascenus 2. *fidei cap.* 3. Hilarius *lib.* 12. *de Trinit. post medium.* Ambrosius *lib.* 1. *hexam. cap.* 5. Isidorus *lib.* 1. *de sum. bono cap.* 12. & alij plures Sancti Patres docuerint oppositum adeò, ut Cassianus *coll.* 8. *cap.* 7. affirmaverit neminem fidelium dubitare, quin antè conditionem hujus visibilis creaturæ spirituales, cœlestesque virtutes Deus fecerit. Nihilominùs ex unâ parte antiquis temporibus opposita sententia fuit quidem communiot, & apud Sanctos Patres receptior; at non adeò indubitata, sicuti ipsam proclamat Cassianus; cum *D. Augustinus, D. Fulgentius*, alijque nonnulli Sancti Patres Cassiano aut antiquiores aut contemporanei negaverint productionem Angelorum ante productionem mundi visibilis: Ex aliâ parte nostris temporibus evasit non solùm communior, verùm etiam ferè prorsùs extrà controversiam sententia à nobis asserta, quia traditur ex communi Theologorum consensu; multoque magis quia indicatur in scripturâ, & quasi definitur in Lateranensi Concilio, ut in probationibus mox subjicio

Angelos non fuisse creatos antè mundū corporeum probatur ex Scripturâ.

Probatur primò ex Scripturâ: Gen. 1. *In principio creavit Deus Cœlum, &c.* ubi ly *in principio* denotat nihil anteeedenter fuisse creatum; & eamdem vim habent verba illa Psal. 101. *Initio tu Domine terram fundasti:* in super ly *Cælum* iuxtà plures Sanctos Patres relatos à Valentiâ 1. *p. disp.* 4. *quæst.* 12. *punc.* 2. intelligitur significare
19. per allegoriam Angelos; propterea malè diceretur *In principio creavit Deus Cœlum, & terram*; si Angeli allegoricè significati per ly Cœlum fuissent creari antè Cœlom corporeum, & terram. Exod. 20. *Sex diebus fecit Deus Cælum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt:* ubi ly *omnia, quæ in eis sunt*, comprehendit Angelos, qui *Matth.* 18. & *Luc.* 15. in Cœlis esse dicuntur. Psal. 103. *Extendens Cœlum, sicut pellem, &c. qui facis Angelos tuos spiritus, &c.* ubi Angeli recensentur inter opera sex dierum.

Hisce Scripturæ locis opponunt adversarij alia, ex quibus contendunt colligi productionem Angelorum antè mundum corporeum. Primò opponunt illud Iob 38. *Ubi eras, quando ponebam fundamenta terræ, &c. cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei*, idest *Angeli mei*, ut vertunt Septuaginta; jam igitur supponebantur Angeli existentes, & laudantes Deum, qoando terræ, & mundi corporei prima fundamenta ponebantur. Secundò illod Iob. 40. ubi de Behemot idest lucifero dicitur *Ipse est principium viarum Dei*, quarum nomine intelliguntur aliæ creaturæ. Tertiò illud Apostoli ad Tit. 1. *Quam promisit Deus antè tempora sæcularia*, idest antè mundum conditum, dabantur igitut antè mundom conditum aliquæ creaturæ, qoibus posset promissio fieri, nec hæ aliæ, quàm Angeli, esse poterant. Ad primum respondetur Angelos optimè potuisse jubilare & Deum laudare in ipso in-
stanti suæ creationis, sicque sufficere quòd 20.
fuerint creati dum fundamenta terræ ponebantur vt potuerint laudare Deum talia fundamenta ponentem. Ad secundum sumendo Behemot pro lucifero ly *principium* vel solùm importat ordinem dignitatis & significat luciferum dignitate præcedere alias creaturas; vel debet intelligi negativè adeò ut sensus sit nullam creaturam esse durationis, seu creationis ordine priorem Lucifero. Ad tertium ly *promisit* idem est ac destinavit seu decrevit; vel si importat promissionem propriam ad extrà, significat promissionem factam primis parentibus & antiquis Patribus: ly verò *antè tempora sæcularia* idem est ac antè plurima sæcula, imò respectu ptimorum parentum anteqoàm ullū hujus tempotis sæculum decurrisset, Christi quippè promissio facta est à Deo sub mundi initium *Genesis* 3.

Probatur secundò ex Conciliis, nam in 21.
sextâ Synodo *art.* 13. recipitur tanquàm orthodoxa epistola Sophronij in quâ ait, *de principio visibilis mundi, & constitutione, quæ facta est, confiteor, quòd omnia non tantùm visibilia, sed & invisibilia unus Deus condidit*; ubi indicatur invisibilia fuisse condita in principio mundi visibilis, non anteà. Clarior est, & solemnior hac in re auctoritas Concilij Lateranensis *cap. firmiter* ità definientis. *Firmiter credimus & simpliciter confitemur, quòd unus est solus verus Deus, &c. qui suâ omnipotensi virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem; Angelicam videlicet, &c.* Propter hanc definitionem Ferrariensis 2. *contrà Gentes c.* 83. *circà finem*, affirmat esse dogma fidei, quòd Angeli creati non fuerint antè mundū corporeum, & censendum fore hæreticum qui nunc teneret pertinacitet oppositū; cum Ferrariensi sentiunt quidam ex Salmanticensibus, nonnullique alij viri docti apod Molinam 1. *p. q.* 61. *a.* 3. §. *contrarium videtur*

Item ex Conciliis.

verum,

verum, vbi Molina ipſe ait ſibi eriam videri vetam Ferratienſis ſententiam, nihilominùs ſtatim §. *ſequenti* propter plurimos graves Doctores oppoſitum ſentientes non vult condemnandum eſſe hæreſis, vel erroneæ ſententiæ eum qui affirmaverit Angelos ante mundum corporeum eſſe conditos, ſed ſolùm temeritatis; in quà mitiore temeritatis

22 Cenſura ſententiæ oppoſitæ.

cenſorà conueniunt Eſtius *in 2. diſtinct.* 2. §.4. Valentia 1. *p. diſput.* 4. *q.* 12. *punct.* 2. Lugus *lib.* 3. *diſp.* 18. *cap.* 1. *num.* 30. Lao *q* 61. *diſp.* 309. Herin. *ex tract.* 3. *diſp.* 2. *q.* 1. *n.* 8. Dequiros *tract.* 8. *diſp.* 50. *ſect.* 3. *num.* 20. aliique Theologi præſertim recentiores ferè communiter, vndè ſi minùs propter ſolam auctoritatem Lateranenſis Concilij, ſaltem propter unanimem jam noſtris temporibus Theologorum ſenſum non poteſt nunc ſine aliquâ temeritate aſſeri creatio Angelorum antè mundum corporeum; neque enim poteſt non temerè aſſeri quod nemo prudens nunc audet aſſerere. Dixi ſi minùs propter ſolam auctoritatem Lateranenſis Concilij. Primò quia, ut notat Molina *loco pracit.* §. *Secundò quoniam*, inter Concilium Lateranenſe, & Ferrarienſem fluxerunt tria annorum centena, & tamen nullus Scholaſticus antè Ferrarienſem ex vi Concilij damnavit opinionem creationis Angelorum antè mundum corporeum: Secundò quia *D. Thomas* qui certè non ignoravit prædictum Decretum Concilij, cum de ipſo ex profeſſo egerit *Opuſc.* 23. talem opinionem non damnat, imò *in 2. diſt.* 2. *q.* 1. *art.* 3. *in fine corporis*, ait, non eſſe ipſi præiudicandum, & 1. *p. q.* 61. *art.* 3. *in c.* vult ipſam non eſſe reputandam erroneam præſertim propter ſententiam Gregorij Nazianzeni, addi poſſet, & aliorum graviſſimorum Patrum, præſertim Græcorum. Tertiò quia in decreto Concilij ly *ſimul ab initio temporis* poteſt nihil aliud ſignificare, quàm vtramque pariter creaturam habuiſſe initium durationis; & hoc Vaſquez 1. *p. diſp.* 224. *cap.* 4. *num.* 19. colligit tùm ex eo, quòd diverſum ſit dicere *ſimul tempore ac ſimul ab initio temporis*, tùm ex eo, quòd ad intentum Concilij ſolùm intererat definire vtramque creaturam ſpiritualem pariter & corporalem habuiſſe initium ſuæ durationis. Non præciſè igitur ex vi Concilij, ſed additâ Concilio communi jam Theologorum auctoritate cenſeo non poſſe nunc ſine temeritate doceri creationem Angelorum antè mundum corporeum, quamvis olim tempore D. Thomæ, dùm nondum Theologi adeò unanimiter in oppoſitum conuenerant, poſſet id excuſari.

23 Probatur tertiò congruentiis, rationes enim efficaces, cum verſemur in re, quæ ex liberâ Dei voluntate pendet, haberi non poſſunt. Prima congruentia ſit: Angeli ſunt pars universi, neque enim ipſi per ſe ſolos unum universum conſtituunt; ſed parti non congruit produci antè totum, cum extrà totum ſemper minùs benè ſe habeat, quàm in toto, loquendo præſertim de parte quaſi integrante, cuiuſmodi eſt Angelus reſpectu universi. Secunda ſit: Angeli nec multo, nec modico temporis ſpatio antè mundum corporeum creati ſunt; non modico, quia non poteſt aſſignari ulla nequidem apparens ratio modicæ præcedentiæ Angelorum ad mundum corporeum: Si multo, vel toto illo tempore perſeverarunt in gratiâ, & ſolùm poſt factum mundum corporeum peccaverunt, vel peccaverunt poſt brevem moram à ſui productione longè antè factum mundum corporeum: hoc utrumque incongruè dicitur; primum quidem, quia conſentaneum eſt Angelos ut potè hominibus promptiores in operando breviorem quàm homines viam habuiſſe; Secundum, quia conſentaneum fuit Angelos poſt peccatum ſtatim puniri, adeóque præſto fuiſſe pro ipſis puniendis infernum in mundo corporeo: Tertia ſit: Angeli non fuerunt creati ab æterno, vt extra controverſiam eſt inter Catholicos contrà Ariſtotelem, qui ex eo, quòd ſenſerit Deum operari ex neceſſitate naturæ poſuit mundum, & intelligentias cœlorum motrices fuiſſe ab æterno; at ſi quid probat Angelos fuiſſe creatos antè mundum corporeum probat ipſos fuiſſe creatos ab æterno; patet hoc ex ratione, quâ utitur Caſſianus ſuadens productionem Angelorum antè mundum corporeum, ne tot ſæculis antè creationem corporeæ creaturæ Deus maneret otioſus: Certè eo modo, quo Deus non fuit otioſus ab æterno, otioſus pariter non fuit tot illis ſæculis, quæ creaturæ corporeæ creationem præceſſerunt.

Angeli fuiſſent creati ab æterno, ſi fuiſſent creati antè mundum corporeũ.

Aſſert. 2. Angeli non fuerunt creati poſt mundum corporeum. Ita omnes Theologi & ſancti Patres communiſſimè contrà Philonem *in hiſtoriâ ſacrâ*, Eucherium *in cap.* 1. *Geneſis*, Gennadium *lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus cap.* 10. tandem contrà Simonem Magum, inter cujus deliria recenſetur, quòd dixerit ſeipſum ex quadam ſuâ meretriculâ Angelos procreaſſe.

24 Angeli non fuerunt creati poſt mundum corporeũ.

Probatur primò ex ſuprà relatis verbis Iob. 38. & 40. quæ licèt ſatis non ſuadeant creationem Angelorum eſſe priorem, evincunt tamen ſaltem nõ eſſe poſteriorem creatione mundi corporei. Nec refert quòd *eodem cap.* 40. Iob habeatur *Ecce Behemot, quem feci tecum*, quo videtur indicari Behemot, ideſt luciferum, fuiſſe à Deo creatum ſimul cum homine, adeóque poſt alias creaturas, ſicuti poſt alias creaturas ſextâ die factus eſt homo. Non refert, inquam, quia ly, *tecum* non idem ſonat ac eodem tempore quo te; ſed ſicut & te, non minùs quàm te. Nec item refert, quòd *ex Auguſtino* Angeli ſignificentur nomine lucis, quæ *Gen.* 1. poſt cœlum & terram creata eſt: Non refert, inquam, quia *Auguſtinus* in operibus ſex dierum nullam admittit ſucceſſionem; cæteri autem Patres ſucceſſionem admittentes volunt *Gen.* 1. Angelos ſignificari nomine Cœli potiùs, quàm nomine lucis.

Probatur ſecundò congruentiis. Prima ſit, 25
ut in ipſo creationis exordio aliqua creatura Deum glorificaret; hæc autem creatura alia eſſe non potuit, quàm Angelica, de humanâ quippè conſtat non fuiſſe factam initiq

tio creationis: hæc primordialis Dei glorificatio juxtà Estium *in 2. dist.2. §.3.* videtur monstrari ex eo, quòd canit Ecclesia *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, addens *Sicut erat in principio*, scilicet creaturæ. Secunda sit, ut substantia spiritualis nullatenùs subordinata materiæ in esse, qualis est Angelus, nullatenùs ipsi subordinetur in produci; si autem post creatam materiam corporum fuisset creatus Angelus, daretur in produci aliqua subordinatio temporis inter Angelum & materiam. Tertia sit, ut perfectissimus artifex ab aliquâ creaturâ perfectâ, & formatâ; non à solâ materiâ imperfectâ & informi opificium suum inchoaret.

26. *Angeli fuerunt creati simul cum mundo corporeo.* Assert. 3. Angeli fuerunt creati simul cum mundo corporeo, simul scilicet cum Cœlo & terrâ. Est assertum communissimum contrà adversarios utriusque asserti superioris: & insuper contrà nonnullos, quorum meminit Estius *in 2. dist.2. §.3.* nihil certi eligentes circà tempus creationis Angelorum: item contrà hæreticus dictus Angelicos negantes creationem Angelorum, & volentes ipsos non esse creaturas, sed Numina; contrà quem errorem non est in præsenti disputandum, sed solùm recolendum quod suo loco dictum est de Dei unitate, & unicitate.

Probatur: Angeli fuerunt creati, ut de fide est, & in terminis definitum in suprà relato Decreto Lateranensis Concilij; sed nec fuerunt creati antè nec post mundum corporeũ ut probatum est in duobus superioribus assertis ergo simul cum ipso. Confirmatur ex

27. Eccl. 18. *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*, ubi licèt ly *simul* possit referri ad verbum *omnia* significando rerum generalitatem, & sumi pro eodem ac *pariter*, aut *sine exceptione* adeò ut Ecclesiasticus nihil aliud dicere intenderit, quàm quod dixit Ioannes de Verbo Dei, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil, propter eàque ex relatis verbis non reddatur de fide asserta veritas: Nihilominùs congruè etiam potest cum D. Thomâ *1.p.q.74.art.2.ad 2.* D. Gregorio *lib. 32. moralium cap.9.* aliisque multis Sanctis Patribus referri ad ly *creavit* adeò ut significet simultatem durationis, & temporis in rerum creatione. Neq; dicas cum Vasquio *1.p.disp.224.cap.2.n.7.* juxtà interpretationem sequi omnes mundi partes fuisse simul factas absque ullâ sex dierum distinctione, & successione: Contra enim facilè respondert potest omnia, quæ propriè, & per se creata sunt fuisse facta simul, & primâ die, reliqua quæ facta fuerunt diebus sequentibus non fuisse propriè creata exceptâ animâ rationali, quæ fuit quidem propriè creata; at ad complementum alterius non per se, & ex hoc capite D. Thomas *loco mox citato* ait signanter scripturam uti verbo creationis.

In quo sensu omnia sint creata simul simultate temporis.

28. Opponunt hic Adversarij Moysem, qui mundi Genesim describens Angelorum non meminit. Verùm si hæc auctoritas negativa aliquid probat, concludit Angelos non solùm non fuisse creatos simul cũ mundo corporeo, sed etiam nec antè nec post ipsum, cum nullibi in Scripturâ fiat mentio expressa illorum creationis, expressa inquam, nam implicitè etiam Moyses mundi Genesim describens meminit creationis Angelorum sub Cœlorum nomine usurpando continens ad significandum etiam contentum: Cur deinde Angelorum creationem sub proprio, & expresso ipsorum nomine Moyses dissimulavent, res est scripturistica ad sacros Interpretes pertinens: ipsos Lector consulat, nos interim à creationis tempore ad creationis locum procedimus. Ideò sit

§. IV.

Vbinam creati fuerint Angeli: Vtrùm in Cœlo Empyreo, an extrà ipsum?

Assert. Circà locum creationis Angelorum nihil certi potest definiri: probabilius tamen est ipsos omnes fuisse creatos in Cœlo Empyreo. Prima pars est communissima: Secunda est Magistri *in 2. dist. 2.* D. Thomæ *1.p.q.61.art.4.in c.* Bedæ *com.4. in principio hexameron.* Vgonis Victorini *in summâ sententiarum tract.2.cap.1.* Alensis *2. parte q.19. memb.3. art.2.* Estij *in 2. dist. 2. §.5.* Sylvij *1.p.q.6.art.4.* Molinæ *ibid.* Vasquij *disp.225. cap.2.* Valentiæ *disp.4.q.12. punct.3.* Lugi *lib.3. disp.18. cap.2.* Aversæ *q.61. sect.3.* Herin. *ex tr.3.disp.2.q.1.n.9.&c.* Contrà Rupertum *lib.1. in Genesim cap.11.* Eugubinum *lib. 7. de perenni Philosophia cap.38.* volentes Angelos fuisse creatos in aere: Contrà Lorinum *in 2. Petr.2.* Suarium *lib.1.de Angelis cap.4.* Arriagam *disp.1.sect. 4.* volentes fuisse creatos in Cœlo Sydereo. Quoad ly *omnes* assertum est specialiter contrà quosdam, quorum meminit D. Thomas *art. pracit. ad 2.* Volentes Angelos superiores fuisse quidem creatos in Cælo Empyreo, inferiores verò, inter quos enumerant eos, qui peccaverunt; eos, qui movent cœlestes orbes; eos, qui elementis & rebus inferioribus præsunt, extrà Cœlum Empyreum; prævaricatores quidem in aëre, reliquos in orbibus quos movent, & in rebus seu corporibus, quibus præsunt, respectivè. 29. *Circa locũ creationis Angelorum nihil est certum.*

Probatur prima pars: Circà ea, quæ pendent ex liberâ Dei voluntate, nihil potest certò definiri, nisi dependenter à revelatione ipsius Dei; sed locus creationis Angelorum pendet ex liberâ Dei voluntate, & circà ipsum nulla nobis est facta sufficiens Dei revelatio; nam in Scripturâ licèt illud Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de Cœlo cadentem* & aliquod aliud sacrum oraculum faveat creationi Angelorum in Cœlo Empyreo, illud Isa. 14. vbi Lucifer ait, in *Cœlum conscendam* favet creationi Angelorum extrà Empyreum: In Conciliis circà locum creationis Angelorum nihil statuitur: Sancti Patres de tali loco sobriè, & dubitanter loquuntur; ergo. 30.

Probatur secunda pars: Vbi nihil certi potest definiri, probabilius est quod cæteris paribus majori auctoritate fulcitur; sed omnes *Probabilius est talem*

Angelos

locum fuisse Cœlum Empyreũ. Angelos fuisse creatos in Cœlo Empyreo majori quàm oppositum auctoritate fulcitur, sive attendatur auctoritas penes numerum, sive penes conditionem Doctorum ut patet ex relatis in asserto & alus apud ipsos;
31. ergo. Confirmatur: Consentaneum est supremas creaturas creari in loco supremo; sed Angeli sunt inter alias creaturas creaturæ supremæ, & Empyreum est inter alia loca locus supremus; ergo consentaneum fuit Angelos creari in Empyreo; & quidem omnes, quia in instanti creationis omnes se habuerunt ut una Respublica, unumque corpus mysticum; & cum in tali creationis instanti nec fuisset peccatum commissum, nec essent formata elementa, nec Cœli moverentur, non fuit consentaneum à reliquis Angelis loco separari aut eos qui peccaverunt, aut eos qui movent Cœlos, aut eos qui præsunt elementis. Confirmatur insuper quia licèt Scriptura nullibi expressè tradat locum creationis Angelorum, frequentiùs tamen indicat talẽ locum fuisse Empyreum, quàm spatium aliquod inferius; nam pro spatio inferiori afferri solet ille unicus textus ex Isa. 40. *In Cœlum conscendam*: pro Empyreo verò, quod significati nomine Cœli absolutè prolati consentiunt Sacri Interpretes communiter, plures textus afferuntur, nimirum Luc. 10 *Videbam, &c.* Isa. 14. *Quomodò cecidisti de Cœlo Lucifer.* Apocal. 12. *& factum est prælium magnum in Cœlo, Michaël & Angeli ejus*, &c. Colos. 1. *in ipso condita sunt universa in Cœlis & in terra sive throni, sive dominationes, &c.* favent verba illa Ecclesiæ in exorcismis *Ipse tibi imperat, qui de supernis Cœlorum ad inferiora demergi præcepit*: Hæc auctoritates non solùm numero, verùm etiam efficaciâ præponderant verbis illis Isaiæ *in Cœlum conscendam*, in quibus ex contextu verborum sequentium constat ly *Cœlum* metaphoricè sumi respectu luciferi, alioqui probaretur luciferum non solùm infrà Empyreum, sed infrà Cœlum sydereum & infrà nubes creatum fuisse; subditur enim *super astra Dei exaltabo solium meum, &c. Ascendam super altitudinem nubium, &c.* Necesse est igitur in verbis illis quæ de Rege Babylonis ad litteram procedũt si ad luciferũ mysticè trãsferãtur ly *Cœlũ* non significare Empyreũ aut Cœlũ aliquod materiale, sed Cœlũ spirituale Trinitatis, vel divinitatis, cujus nimiã similitudinẽ lucifer appetiit.

Lucifer quomodò appetierit in Cœlum conscendere.

32. Ex dictis habetur malos Angelos peccasse in Cœlo Empyreo: probabiliter hoc colligitur ex relatis textibus *Videbam Satanam, &c. Quomodò cecidisti, &c. factum est prælium, &c.* qui quidem textus majorem vim habent ad probandum peccatum quàm ad probandam creationem malorum Angelorum in Cœlo Empyreo; dici quippè posset, licèt satis voluntariè & improbabiliter, ipsos alibi creatos fuisse, deindè antè peccatum translatos ad Empyreum; sicuti Adamus extrà Paradisum terrestrem creatus, & in ipsum translatus, in ipso peccavit. Existimant hic aliqui incongruum dignitati & excellentiæ Cœli Empyrei quòd non fuerit semper ab omni peccati labe purissimum; At allucinantur hi Auctores concipiendo Empyreum peccato Angelico quodammodò contaminari; cum tamen re verâ loci puritas & sanctitas culpâ aggravet in peccante, nullam verò in se labem contrahat ex peccato. Nec refert, quod de facto in Empyreo nullum peccatum committi possit; Hoc enim non provenit ex ma ctial loci puritate; sed ex eo quod modo Empyreum est locus termini & beatitudinis, cum tempore creationis Angelorum fuerit locus viæ & pugnæ; proprium autem est viæ posse admittere peccatum, proprium est pugnæ posse admittere jacturam; ideò tempore creationis Angelorum Empyreum non excludebat peccatum, sicuti excludit nunc.

Quomodò non fuerit inconveniens Angelos in Empyreo peccare.

Habetur insuper Angelos fuisse creatos in Cœlo Empyreo, tamquam in loco concreato, & simul cum ipsis producto, non tãquàm in loco præsupposito, & antecedenter existente, alioqui creati nõ fuissent Angeli in primo mundi exordio. Quærunt hic aliqui quomodò Angeli prorsùs incorporei creari potuerint in loco corporeo Cœli Empyrei, & malunt ipsos asserere creatos extrà omnia loca corporea in spatiis imaginariis. Verùm hoc astruere est excludere Angelos ab universo corporeo, & duplex universum omninò distitũ, alterum spirituale, materiale alterum inducere, nõ verò unicũ consurgẽs ex materialibus & spiritualibus creaturis: Quomodò deindè substãtia incorporea possit esse in loco corporeo tradetur *lib. seq.* 33.

Habetur tandem ex peccato Angelorum in Empyreo nos edoceri nullibi esse à peccato securam creaturam rationalem in viâ, nullique loco præcisè esse fidendum; quis enim locus poterit alicui creaturæ afferre privilegium non peccandi; dum in loco supremo, & nobilissimo insigniores, perfectioresque creaturæ peccarunt. 34.

Nulli loci conditio reddit tutam à lapsu creaturam in viâ.

CAPUT II.

De Quiditate Angelorum.

PRÆLUSIMUS existentię Angelorum explicationem Quid nominis, eidem modò consuetum inter an est & quid est ordinem servantes subiicimus explicationẽ quid rei, & quiditatem Angelorum examinabimus penes quædam prædicata magis controversa, cujusmodi sunt Spiritualitas, Simplicitas, Incorruptibilitas; non quòd hæc sola sint prædicata quiditativa Angelorum; sed quòd reliqua aut extrà controversiam sint, aut in libris sequentibus propriam sedem sortiantur. Porrò ad notitiam terminorum pro tribus prædicatis enumeratis necessariam præmitto & suppono non solùm incorruptibilitatem, verùm etiam spiritualitatem, & simplicitatem, quamvis secundùm se sint positivæ perfectiones, secundùm nos negativè meliùs, quàm positivè innotescere; & sicuti incorruptibilitas per negationem 1.

negationem corruptionis, ità simplicitas per negationem compositionis, spiritualitas per negationem quantitatis aut connexionis cum quantitate magis nobis elucescit: quod magis explico breviter discurrendo per singula.

2. [redacted] Quid significent spirituale, & spiritualitas. Spiritus à quo spirituale, & spiritualitas derivatur, significat aliquid diversum à corpore & importat in se corporis negationem quia deinde corpus sumi solet pro eo, quod habet trinam dimensionem à quantitate provenientem; per ordinem ad quantitatem & exigentiam ipsius constituitur ratio corporei, & materialis è contrà per negationem ordinis ad quantitatem, & exigentiæ ipsius constituitur ratio spiritualis, quæ etiam dici solet ratio immaterialis & incorporei. Nec refert, quòd Spiritus aliquando cū corpore confūdatur & significet corpus aliquod subtile, tenue, facillimè ac velocissimè mobile, in quo sensu dicitur Psal. 148. *Spiritus procellarum*, & juxtà plures Interpretes germanus sensus illorum verborum Psal. 103. *Qui facis Angelos tuos Spiritus* est, *Qui facis nuntios tuos ventos* mittens eos quocumque volueris conformiter ad illud *venti & mare obediunt ei*. Non refert inquam, quia hæc est minùs usitata significatio, nec à Spiritu secundùm hanc significationem derivatum est nomen spiritualis & spiritualitatis.

3. Quid simplex, & simplicitas. Simplex composito opponitur, adeóque simplicitas compositionem negat, & ut innotescat qualis simplicitas ponenda in Angelis sit, debet explicari qualis compositio sit ab Angelis excludenda, & ex septem cōpositionis generibus suprà assignatis *tract. 1. lib. 1. cap. 6. num. 1.* duplex potissimum debet considerari in præsenti, nimirum compositio ex materiâ & formâ, & compositio ex partibus integrantibus. Reliquæ compositiones ex naturâ, & supposito: ex subjecto, & accidente metaphysico: ex genere, & differentiâ: ex esse & essentiâ, sunt ferè omnibus creatis substantiis communes, nec ullam habent in Angelis specialem difficultatem.

4. Quid incorruptibile, & incorruptibilitas. Incorruptibile sicuti corruptibilitatem negat & corruptionem, ità multipliciter sumitur juxtà multos modos, quibus sumi potest corruptio. Aliquando sumitur incorruptibile propriissimè pro ut negat corruptionem propriissimè dictam, quâ res definit manente subjecto: Aliquando minùs propriè pro ut negat corruptionem minùs propriè dictam, quâ res quomodocumque definit etiam per annihilationem. Rursus incorruptibile aliquando sumitur physicè pro ut negat corruptionem physicam provenientem à potentiâ intrinsecâ physicè receptiva contrarij: aliquando logicè prout negat corruptibilitatem logicam consistentem in purâ potentiâ logicâ, seu in purâ non repugnantiâ ad non esse, undè incorruptibile logicè est illud, cui simpliciter repugnat non esse. His præmissis & suppositis assumimus primo loco examinandam Angelorum spiritualitatem, & negative ad ipsam procedentes evertimus statim & excludimus rationem corporei. Ideò sit

§. I.

Vtrùm Angeli sint omninò corporei?

Assert. Angeli non sunt omninò corporei. Est veritas fidei adeò certa, ut Theologi ipsam supponentes quærere tantùm soleant vtrùm Angeli sint omninò incorporei, an ex Spiritu constent & corpore? Afferunt aliqui contrà hoc assertum Atheos, Saddocæos, & nonnullos ex Antiquis Philosophis nihil spirituale in mundo admittentes; sed hi ut suprà retulimus §. 1. potiùs negarunt prorsùs Angelos esse, quam ipsos affirmaverint esse corporeos. Meliùs afferuntur contrà assertam veritatem Elias *in orationem primam Nazianzeni*. *Nihil enim mihi*. Cassianus *collat. 7. cap. 13.* Gennadios *lib. de Ecclesiast. dogmatibus cap. 11. & 12.* Qui ex unâ parte Angelos admittunt, & ex alia parte solùm Deum propriè spiritualem fatentur & incorporeum. In hoc errore fuerunt quidam alij relati à Lugo *1. p. lib. 3. disp. 1. cap. 1. n. 3.* 5. Angelos non esse omnino corporeos est de fide.

Probatur. De fide est Angelos esse hominibus perfectiores, & superiores juxtà illud *Psal. 8.* ubi de homine dicitur *Minuisti eum paulò minùs ab Angelis*: esse naturæ intellectualis juxtà illud Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris*: esse liberi arbitrij & peccabiles juxtà illud 2. Pet. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit*: At nec superiores homine, nec intellectuales, nec peccabiles esse possent, si essent omninò corporei; ergo de fide est Angelos non esse omninò corporeos. Minor probatur: certum omninò est homines constare corpore, & spiritu, nec esse corporeos omninò; non possent igitur Angeli esse hominibus superiores, si essent omninò corporei: Certum item est non posse haberi sine spiritualitate intellectualitatem, aut peccabilitatem; & licèt in cōtroversiâ sit, utrùm omnis substantia spiritualis sit intellectualis; est tamen extrà controversiam omnem substantiam intellectualem esse spiritualem, non possent igitur Angeli esse intellectuales & peccabiles, si essēt omninò corporei, nullatenùs spirituales.

Neque hic pluribus opus est probationibus tùm quia versamur in re ferè per se notâ; tùm quia quæ attulimus ad probandū Angelos esse, eadem ferè omnia valent ad probandum ipsos non esse omninò corporeos: & hoc à fortiori evincunt quæ mox afferentur ad probandum ipsos ne partialiter quidē corporeos esse: Hincque etiam facilè constabit nullius prorsus momenti esse quidquid pro Angelis corporeis urgeri potest. Interim advertendo quod quamvis idem non sit Angelum esse partialiter corporeum & ipsum esse partem cōpositi partialiter corporei, ut patet ex animâ rationali quæ in se tota incorporea, pars est compositi partialiter corporei. Nihilominùs ut magis appareat quantùm distet Angelus à ratione corporei, mox probabitur ipsos 6. Esse partialiter corporeum, & esse partem compositi corporei differunt.

ipsos non solùm non esse partialiter corporeos, qualis est homo; sed nec esse partes cõpositi partialiter corporei, qualis est anima humana, istud quidem in posteriori; illud in alio immediatè sequenti §. Ideò sit

---

§. II.

Vtrùm Angeli sint omninò spirituales: An partim spirituales, partim corporei?

7. *Angeli sunt omninò spirituales & incorporei.*

ASSERT. Angeli sunt omninò spirituales & incorporei. Ità cum Magistro *in 2. dist.8.* D. Thomâ *1.p.q.50.a.1.a. contra Gentes cap.50.& alibi* Estius *eod.dist.8.§. 2.* Sylvius *eod.art.1.1.part.conc.1.* Molina *eod.art.1.§.his non obstantib.* Vasq *disp 178.c.3.* Valentia *disp.4.q.1.punct.2.* Aversa *q.50. sect 2.* Herinex *tr.3.disp.2.q.2.* cæterique Theologi nostri temporis communissimè non sine censurâ rejicientes opinionem oppositam, quamvis ipsam quoad dæmones amplectantur Cajetanus *in cap.4. Gen. & in cap.2. ad Ephes.* Eugubinus *lib.8. de perenni Philosophia c.27.* Niphus *lib.3.de dæmonibus cap.3.* aliiq; nonnulli. Antiquitùs res fuit magis obscura, magisque controversa, & Angelos corporeos, ex spiritu scilicet & corpore compositos inprimis asseruerunt quotquot verba illa Gen. 6. *Videntès filij Dei, &c.* de Angelis intelligendo existimarunt ipsos se cum mulieribus miscuisse & verâ generatione filios procreasse; in quâ existimatione fuerunt Tertullianus *plurib.in locis.* Ioseph Hebræus *lib.1. antiquitatum.* Iustinus Martyr *utraque apologiâ* 1 Clemens Alexandrinus *lib.3.& 5.Stromatum.* Methodius *serm.de resurrectione.* Eusebius Cæsariensis *lib.5. præparationis Evangelicæ cap.4.* Cyprianus *de disciplina & habitu Virginum n.54.* aliique non pauci; undè Pererius *lib.8. cap 6. disp.2.* notat hanc sententiam fuisse multis probatã tùm quòd eam tantorum virorum auctoritas probabilem faceret, tùm quòd libidinibus suis patrocinium aliquod quærentes haberi eam pro verâ cuperent. Vltrà auctores in errorem hunc Angelorum cum mulieribus coeuntium lapsos referri solent pro Angelis corpore præditis Origenes & Augustinus *pluribus in locis.* Cæsarius *in primo dialogo inter opera Nazianzeni tom.2. in fine.* Bernardus *serm.5. in Cantica & lib.5. de consid. cap. 4.* Basilius *lib. de Spiritu Sancto, cap.16.* Damascenus *2. fidei cap.2. &c.* Verùm hos Patres aut potiùs oppositum docuisse, aut saltem ambiguè & dubitanter non definitive pronunciasse latè & eruditè conatur ostendere Bubalus *de Angelis quæst.50.quæsito 3.difficultate 1.à §.3.ad 8.*

Quænam in hoc olim fuerit Sanctorum Patrum mens.

8. Probatur primò ex Scripturâ: Apocal. 1. *& à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.* Heb. 1. *Non ne omnes sunt administratorij spiritus.* Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem, sed adversus spiritualia nequitiæ.* Luc. 11. *Assumit alios septem spiritus nequiores se.* Duæ priores auctoritates procedunt de Angelis bonis; duæ posteriores de Angelis malis seu de dæmonibus, quos Spiritus nuncupari alibi sæpè in Evangelio legimus: nomine autem Spiritus absolutè prolati intelligi in Scripturâ ut plurimùm saltem substantiam spiritualem & incorpoream colligitur ex Io. 4. *Spiritus est Deus.* ex Danielis 3. *Benedicite spiritus, & animæ iustorum Domino.* Ex Matth. 27. *Clamans voce magna emisit spiritum;* sicuti igitur nomen spiritus absolutè dictum de Deo & de animâ rationali, significat substantiam omninò spiritualem & incorpoream; ità non est cur idem nomen absolutè dictum de Angelo ad diversam significationem transferatur, imò est specialis ratio quòd eamdem significationem retineat, cum videatur in tali significatione receptum ab Ecclesiâ, quam verisimile est ex allatis Scripturæ locis derivasse modum illum loquendi, quo definiit in Concilio Lateranensi *cap. firmiter. Deum utramque de nihilo condidisse creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam; ac deinde humanam quasi communem spiritu & corpore constitutam.*

Spiritus simpliciter & absolutè significat substantiam incorpoream.

His in verbis duo pro præsenti asserto ponderanda occurrunt: Primum est nomine creaturæ spiritualis, quod idem est ac nomine Spiritus Concilium non corpus aliquod subtile & tenue intelligere, sed creaturam incorpoream, alioqui malè contrà distingueret creaturam spiritualem à corporali: Secundum est nomine creaturæ spiritualis & Angelicæ Concilium intelligere creaturam spiritualem purè & omninò; sicuti nomine creaturæ corporalis intelligit creaturam purè & omninò talem; alioqui creatura humana, quæ nec purè spiritualis, nec purè corporalis est ineptè poneretur tanquàm quid tertium, & creatura etiam Angelica contineretur sub humanâ, quando etiam illa partim spiritualis, partim corporalis esset ex spiritu, & corpore coalescens; non verò omninò spiritualis, nec purus spiritus. 9.

Propter adducta Cõcilij Lateranẽsis verba Smising. apud Herinex *tr.3.disp.2. q.2.n.13.* Bubalus *q.50. quæst.3. diff.c.1.§ 10.* aliiq; nõnulli, quorũ cẽsuræ tanquã probabili adhæret *Ioannes* à S. Thoma *1.p.q.51.disp.18.a.1.n.4.* Cõtendunt omnimodã Angelorũ spiritualitatem esse ab Ecclesiâ definitam, & dogma fidei. Nihilominùs verba Lateranensis vim definitionis non habere sentiunt Carranza *in annotatione ad 7. Synodum art.5.* Canus *lib.5. de locis Theologicis cap.5. q.4.* Sixtus Senensis *lib.5. Bibliotheca annotatione 8.* & excusant eos, qui etiam post Lateranense omnimodam spiritualitatem Angelis negant. Mediâ incedunt viâ Estius *in 2. dist.8. §.4.* Molina *1.p. q.50. art.1.§.his non obstantibus.* Vasquez *disp.78. cap.3.n.9.* Valentia *disp.4. q.2. punct.1. §. si quis autem.* Dequiros *tr.8. disp.51. sect.1.n.3.* aliique magis communiter admittentes quidem non esse ab Ecclesiâ definitam Angelorum spiritualitatem, non excusantes tamen à censurâ maximæ temeritatis eum, qui post Lateranense talem spiritualitatem negaverit Ratio admittendi non esse ab Ecclesia definitam, &c. est quia Con- 10.

Censura opinionis ponentis Angelos non omninò spirituales.

cilium Lateranenſe ſolùm intendebat definire creationem Angelorum in tempore, & ſolùm obiter & loquendo ſecundùm opinionem tunc communiorem vocavit ſpiritualem, creaturam Angelicam. Ratio non excuſandi à cenſurâ temeritatis eſt, quia verba illa Concilij non ſolùm ſunt ex ſe adeò clara, ut etiam non prolata definitivè plurimam habeant auctoritatem, verùm etiam ſunt jam noſtris temporibus corroborata communi conſenſu Eccleſiæ & Theologorum in omnimodâ Angelorum ſpiritualitate convenientium, & ſicuti ex hoc capite cenſuimus *ſuperiori* §. 3. à temeritate inexcuſabilem opinionem de creatione Angelorum antè mundum corporeum; ità à fortiori idem hîc cenſendum circà opinionem de corporeitate Angelorum, contrà quam ſunt clariora Lateranenſis verba.

11. Dices: Quamvis in Concilio Nicæno II. ſeu in ſeptimâ Synodo *act.* 5. ſuppoſita fuerit tanquàm vera ſententia eo tempore communior de corporeitate Angelorum, non fuit temerarium docere omnimodam Angelorum ſpiritualitatem; ergo quamvis è contrà in Concilio Lateranenſi ſupponatur tanquàm vera, ſitq; hiſce temporibus communis ſententia de omnimodâ Angelorum ſpiritualitate, non erit adhuc temerarium docere corporeitatem, & antiquitùs approbatam in Concilio Nicæno ſententiam renovare. Sed contrà: Quòd nunquam fuerit apud graves & Catholicos Auctores communior ſententia de corporeitate angelorum ſatis evincitur ex Bubalo *à præcitato* §. 3. *ad* 8. Quòd eandem ſententiam Concilium Nicænum non ſuppoſuerit tanquàm veram, neque approbaverit, infertur ex articulo, qui tunc in Concilio agitabatur, de adoratione imaginum, ad quam ſtabiliendam variæ afferebantur ſententiæ Patrum, inter alias ex libro Ioannis Epiſcopi Theſſalonicenſis allata eſt ſententia, quá ex eo quòd Angeli eſſent corporei inferebatur ipſos debere pingi & tali ſententiâ à Tharaſio Patriarchâ relatâ reſponderunt Patres Concilij *etiam Domine* approbãdo quod pertinebat ad articulum tunc agitatum, ſcilicet Angelos debere pingi diſſimulatâ ratione, ex quâ id inferebatur, niſi velis dicere per ly *etiam Domine* Synodum nihil aliud intendere, quàm verè talem eſſe mentem Ioannis Epiſcopi & in ipſius libro verè contineri, quod Tharaſius retulerat. Accedit quòd ad probandum Angelos debere pingi duo ibi afferebantur, & quòd eſſent corporei, & quòd aliquando apparuiſſent in formâ humanâ; ſi quam igitur rationem Synodus approbavit, dici poteſt approbaſſe hanc ſecundam, cum præſertim hæc eſſet poſterior & extrema probatio, ut advertit Eſtius *in* 2. *diſt.* 8. §. 3. *circà finem.*

Talis opinio nunquã fuit communior, nec approbata à Concilio Nicæno II.

12. Probatur ſecundò. Angeli nullam prorsùs habent cum quantitate connexionem; ergo nullatenùs ſunt corporei, ſed omninò ſpirituales: conſequentia patet, quia connexio cum quantitate diſtinguit corporeum à ſpirituali; antecedens probatur, connexio cum quantitate maximè dignoſcitur ex impenetrabilitate, quæ eſt potiſſima affectio quantitatis; at Angeli non ſunt impenetrabiles primò quia quodlibet corpus eſt ipſis pervium, nec ullum reſiſtit tranſitum impediendo: Secundò quia Angeli deſertores ex Empyreo ceciderunt adeóque Cœlos inferiores permearũt non ſine penetratione, præſertim loquendo de firmamento, de quo non videtur negari poſſe quòd ſit ſolidum; quod ſi dicas firmamentum eſſe quidem ſolidum, at non fuiſſe ſolidatum ante Angelorum lapſum: urgebitur inſtantia in bonis Angelis qui frequenter ex Empyreo in terras deſcendunt & in Empyreum redeunt: Tertiò quia ut conſtat ex *Luc.* 8. in eodem arreptitio homine integra quandoque dæmonum legio reperitur, legio autem ex D. Hieronymo *ſuper caput* 26. *Matthæi* continet ſex mille ſexcentas ſexaginta ſex perſonas, quomodo autem poſſunt eſſe tot perſonæ in eodem arreptitio homine ſine penetratione, & licèt in poris humani corporis poſſint plura corpuſcula ſine penetratione recipi, nihil refert, quia qui dæmones corporeos faciunt, ipſis corpora tribuunt, non corpuſcula; nec vivens corporeũ poteſt ad corpuſculi athomo minutioris anguſtias redigi. Deindè cum humani corporis pori non ſint continui ad modum tubulorum, quando etiam ſinguli dæmones corpuſculorum quantitatem non excederent, non poſſent pervenire ad intimas hominis partes, ipſiſque inſidere, ſicuti tamen evenit in homine arreptitio.

Angelos eſſe penetrabiles probatur multipliciter.

Legio continet 6666. perſonas.

Probatur tertiò: quia opinio de Angelis corporeis originem duxit ex manifeſtis erroribus; nimirum vel ex eo quòd aut nihil prorsùs aut nihil creatum ſpirituale admitteretur, ex quo capite errarunt plures antiqui Philoſophi: vel ex eo quòd Angeli crediti fuerint idonei ad carnalem generationem, ex quo capite errarunt Doctores graviſſimi & nonnulli Sancti Patres propter præallata verba Gen. 6. *Videntes Filij Dei, &c.* ubi in multis antiquis codicibus ſecundùm verſionem ſeptuaginta interpretum legebatur *Angeli Dei.* Primus error manifeſtior eſt quàm quòd indigeat impugnatione. Secundus impugnatur afferendo legitimum ſenſum illorum verborum Geneſis, & probando quàm inconvenienter ac erroneè adducantur pro Angelis carnaliter generantibus. Porrò legitimus ſenſus illorum verborum eſt: quòd nomine Filiorum Dei ſignificentur poſteri Seth per Enoch, qui dicebantur Filij Dei eo quòd eſſent iuſti, & habentes Dei filiationem adoptivam, & ex eo quòd Angelicam quodammodò puritatem imitarentur, ſeptuaginta verterunt Angeli Dei: Dicuntur verò accepiſſe ſibi vxores filias hominum, ideſt fœminas de Stirpe Cain, quæ erant peſſimæ, proptereàque indignæ nomine filiarum Dei. Inconvenienter & erroneè afferuntur talia verba pro Angelis carnaliter generantibus, primò quia Angeli. *Neque nubent neque nubentur* ex Luc. 20. Secundò quia Angeli, ſi generarent, deberent alios Angelos generare non homines, quales erant Gigantes, qui geniti referuntur illo *cap* 6. Tertiò quia congreſſus

13 Vnde originem duxerit opinio de Angelis corporeis.

14. Angelis malè tribuitur quòd Gigantes generaverint.

greſſus ille cum fœminis nec poteſt tribui Angelis malis, cum hi diei nequeant filij Dei: neque Angelis bonis; cum hi, quando habitus eſt congreſſus ille, eſſent jam beati, & impeccabiles; ille quippè congreſſus fuit poſt culpam Adæ, multoque magis poſt culpam, & viam Angelorum. Quartò, etiamſi daretur Angelos genuiſſe, non eſſet ſufficiēs argumentum corporeitatis ipſorum, quìa non ſatis conſtaret, vtrùm genuiſſent vi propriâ, an humano ſemine aliundè accepto? quà tatione de facto generare poſſunt dæmones incubi. Mitto aliam impugnationem Arriagæ *de Angelis diſp. 3. sect. 3. num. 9.* ex eo quòd eodem loco Geneſis, ut ipſe ſupponit, fœminæ dicantur filiæ Dei, inferentis non poſſe ibi nomine filiorum Dei Angelos intelligi, niſi inter Angelos maſculi & fœminæ confingantur; argula illatio, at inefficax; quia nec eodem loco, nec alibi in Scripturâ perlegi filias Dei.

§. III.

Vtrùm Angeli quamvis in ſe omninò ſpirituales habeant corpora ſibi naturaliter unita?

15. *Angeli non ſunt formæ corporum nec habent corpora ſibi naturaliter unita.* ASSERT. Angeli non habent corpora ſibi naturaliter unita; nec ſunt ut animæ rationales, aut aliquo alio modo formæ corporum, quod idem eſt ac dicere Angeli non ſolum non ſunt corporei in ſe, ſed nec poſſunt eſſe partes compoſiti corporei. Ità cum D. Thoma 1. *p. q. 51. art. 1. & de pot. q. 16. art. 1.* Omnes Theologi noſtri temporis, à quibus hæc veritas ut potè æquè certa ac veritas aſſerti ſuperioris, etiam æquè communiter traditur, imò à pluribus una ab alterâ non diſtinguitur: Et quidem auctoritates, rationeſque allatæ pro præcedente aſſerto militant etiam pro præſente: Vberioris tamen doctrinæ gratiâ nonnullas alias probationes ſubjicio hujuſce loci magis proprias, & ſpecialiùs militantes contrà Platonem *in Epimenide.* Philonem *lib. de opificio mundi.* Cajetanum *in illud Pſal. 135. Qui fecit Cœlos in intellectu, &c.* Exiſtimantes Cœlos & aſtra eſſe animata, & Angelos ſeu intelligentias eſſe ipſorum animas: Item contrà eundem Philonem *in lib. de Gigantibus* Angelos, Genios, Animas nominibus ſolùm, non re diſtinguentem, & contra Origenem docentem animas, & Angelos eſſe Spiritus ejuſdem ſpeciei, ab initio mundi ſimul productos, & ex diverſitate meritorum proceſſiſſe quòd quidam ipſorum ſint uniti corporibus, quidam non.

16. Probatur primò: De fide eſt Angelos eſſe hominibus ſuperiores & perfectiores; at ſi haberent corpora ſibi naturaliter unita, non eſſent homine ſuperiores: ergo Angeli non habent corpora ſibi naturaliter unita. Minor probatur, ſi Angeli haberent corpora ſibi naturaliter unita vel in hujuſmodi corporibus exercerent operationes ſenſitivas, vel non: ſi non exercerent operationes ſenſitivas, ergo talia corpora eſſent imperfectiora corporibus humanis, maxima quippè eſt perfectio corporis deſervire ſenſationibus & habere organizationem ad potentias ſenſitivas requiſitam, ex conſequenti Spiritus habentes talia corpora ſibi naturaliter unita videtur debere eſſe hominibus imperfectiores potiùs quàm perfectiores: Si exercerent operationes ſenſitivas, ut eſſent hominibus ſuperiores & perfectiores, deberent habere ſenſus longè perfectiores ſenſibus humanis, quod licèt non repugnare oſtendat Bubalus *q. 50. art. 2. quæſito 2. difficult. 1. §. 1.* Nihilominùs cum nullum de facto appareat in Angelis veſtigium ſenſationis, ſine ſufficienti fundaméto ipſis tribuuntur ſenſus, & corpora ſenſitiva. Scio nonnullos ad probandam ſenſationem in Angelis afferre quod ex antiquis Philoſophis refert Auguſtinus 8. *de civit. cap. 16.* Dæmones ſcilicet aliquibus odoribus recreari, aliquibus torqueri & fugari. Verumtamen vel hujuſmodi delectatio & tortura eſt apparens, & ſimulata, non vera & realis; vel cauſatur à rebus ſenſibilibus elevatis virtute divinâ, ſicuti elevatur ignis ad torquendas animas ſeparatas, vel conſiſtit in eo, quòd dum dæmones operantur applicando activa paſſivis aliquibus qualitatibus in operando iuvantur, & quodammodò delectantur, aliquibus aliis retardantur & quodammodò cruciantur. *An & quomodo dæmones aliquibus odoribus recreentur, aliquibus torqueantur.*

17. Probatur ſecundò ratione D. Thomæ 1. *p. q. 51. art. 1. in c.* Subſtantia intellectualis ut intellectualis non poſtulat habere corpus ſibi unitum, ergo dantur aliquæ ſubſtantiæ intellectuales non habentes corpora ſibi naturaliter unita, ergo tales ſunt Angeli, neque enim datur ulla ſubſtantia intellectualis, cui convenientiùs, quàm Angelo, negari poſſit unio ad corpus: antecedens patet tùm quia intelligere non eſt actus corporis, tùm quia Deus abſque ullo corpore eſt ſubſtantia perfectiſſimè intellectualis: Prima conſequentia probatur, ſi ſubſtantia intellectualis ut intellectualis corpus non poſtulat, accidit ipſi corpus habere; ſed quod alicui ſubſtantiæ ſeu naturæ accidit non invenitur univerſaliter in tali naturâ, neq; enim habere alas v. g. invenitur univerſaliter in omni animali; ergo habere corpus non invenitur univerſaliter in omni ſubſtantiâ intellectuali, & conſequenter dantur aliquæ ſubſtantiæ intellectuales non habentes corpora ſibi naturaliter unita. Confirmatur: Angeli ſunt ſubſtantiæ purè intellectuales, nullam ſcilicet elicientes cognitionem præter intellectivam, nullamque operationem ſenſitivam exercentes; ergo non habent corpora ſibi naturaliter unita: antecedens probatur primò quia Angeli malè dicerentur intelligentiæ ſi non eſſent purè intellectuales; ſecundò quia ex prædictis nullum in Angelis apparet veſtigium ſenſationis; tertiò quia non videtur negandus univerſo gradus ſubſtantiæ creatæ purè intellectualis, nec poteſt hujuſmodi gradus aſij creaturæ meliùs, quã Angelo attribui: Conſequentia etiam probatur, 18. *Subſtantia purè intellectualis non poteſt habere corpus ſibi naturaliter unitum.*

batur, nulla ſubſtantia poteſt habere ſibi naturaliter unitum id, quod eſt impeditivum propriæ operationis; ſed reſpectu ſubſtantiæ pure intellectualis corpus eſt impeditivum propriæ operationis; ergo ſubſtantia purè intellectualis non poteſt habere naturaliter ſibi unitum corpus: Maior patet, quia nihil poteſt habere naturaliter unitum aliquid ſibi innaturale, & noxium; minor probatur, ſubſtantiæ purè intellectuali non poteſt corpus deſervire niſi vt carcer, in quo includatur, ut inane pondus cui alligetur; at ſubſtantia purè intellectualis in carcere incluſa, & inani ponderi alligata, utpotè in ſtatu incongruo, & valdè imperfecto remanet minùs expedita ad intelligendum; & ſicuti corpus humanum licèt ſenſuum miniſterio intellectioni deſerviat, adhuc animam aggravat, ità multo magis ſubſtantiam purè intellectualem aggravaret, eiuſque operationem retardaret corpus nullo ſenſuum miniſterio ipſi deſerviens; quod per conſequens eſſe deberet informe & inorganicum, quod nullam ſpecialem configurationem exigeret, nullámque ſpecialem qualitatem; hæc quippè omnia in corpore requiruntur ſolùm ut ſpiritus informátis operationibus inſerviat.

194 Dices: licet ſubſtantiæ pure intellectuali nequeat corpus deſervire in ordine ad intellectionem, deſervire tamen poterit in ordine ad motum localem; neque enim apparet repugnantia in eo, quòd ſubſtantia pure intellectualis in ordine ad motum localem à corpore pendeat, nec poſſit ſe localiter movere, niſi ut unita corpori: imò dari de facto tales ſubſtantias, & huiuſmodi eſſe Angelos probat, Caietanus *in cap. 2. ad Epheſ.* ex eo, quòd, ut univerſum ſit completum, & omnes gradus rerum contineat, neceſſe ſit in ipſo dari animantia ſe corporaliter moventia ſine ſenſu, quemadmodum in eodem dantur oſtreæ & id genus alia animantia ſentientia ſine motu; animantia autem ſe corporaliter moventia ſine ſenſu non poſſunt eſſe niſi ſubſtantiæ purè intellectuales unitæ corporibus; nec poſſunt vivere, niſi vitâ intellectuali; nam cum ſupponantur ſine ſenſu, non vivunt vitâ ſenſitivâ, & cum vegetantia non moveantur localiter, vt patet in plantis, non vivunt vitâ vegetativa. Sed contrà: Inſtantia duo continet: Primum eſt non repugnare ſubſtantiam purè intellectualẽ exigitivam corporis, vt ſe loco moveat; & naturaliter ac ſubſtantialiter informativâ corporis in ordine ad motum localem: Secundum eſt tales de facto eſſe Angelos. Hoc ſecundum imbecilli nititur fundamento, quia nec ſufficienter probari poteſt admittendos de facto eſſe in univerſo omnes gradus rerum poſſibilium; nec apparet cur titulo ponendi omnes hujuſmodi gradus debeat poni gradus intelligentis corporaliter loco-motivi negato gradu entis ſpiritualis completi, ut faciunt Adverſarij, potiùs, quàm gradus entis ſpiritualis completi negato gradu intelligentis corporaliter loco-motivi, ut facimus nos; ideò, quando etiam prima pars inſtantiæ concederetur, ſecunda pars, quæ ſola pertinet ad præſens inſtitutum, poſſet negari:

Animans corporaliter ſe movens ſine ſenſu viveret vitâ intellectuali.

Dixi quando etiam prima pars inſtantiæ concederetur, quia in re magis propendeo ad ipſam negandam cum Amico *1. p. tom. 2. diſp. 3. ſect. 2.* contrà Dequiros *tr. 8. diſp. 51. ſect. 1. num. 14.* Moveor primò ex eo, quòd id eſt magis juxta mentem D. Thomæ *1. p. q. 70. art. 3. in c.* docentis propter ſolum motum localem non oportere, quod ſubſtantia intellectualis uniatur corpori ut forma, ſed ſolùm per contactum virtutis, ſicut motor unitur mobili. Moveor ſecundò ex eo, quòd id magis favet omnimodæ ſpiritualitati Angelorum aliundè nobis innoteſcenti, imò negata poſſibilitate naturæ intellectualis unibilis corpori propter ſolum motum localem habetur efficax argumentum probans à priori Angelos eſſe omninò ſpirituales. Moveor tertiò ex regulâ generali, ſecundùm quam, ut alibi tetigi, in pari, aut non multùm impari cauſa præſumptio ſtat pro rei impoſſibilitate potius, quàm pro poſſibilitate. Moveor quartò ex eo, quòd talis intellectualis natura vel poſſet ſe loco-movere ſolùm ut corpori unita, vel etiam ut à corpore ſeparata, primum dici non poteſt, quia corpus impedit potiùs, quàm juvet motum localem, ergo implicat quòd aliqua natura intellectualis ſe loco-moveat ſolùm ut unita corpori; & quòd ipſius virtus motiva non poſſit cauſare motum ſine corpore; poſſit cum corpore; non poſſit ſine impedimento id, quod poteſt cum impedimento: Nec dici poteſt talem naturam quamvis ſine corpore, poſſit ſe loco movere, quoad aliquam tamen ſpeciem motus, puta quoad motum progreſſivum neceſſariò requirere corpus; dici inquam id non poteſt, quia motus progreſſivus vel ſumitur pro ut dicit motum unius partis poſt alteram, & hac ratione intellectualis ac conſequenter ſpiritualis natura ſicuti nec extrà corpus, nec in corpore habet partes, ità ratione ſui nec extrà corpus, nec in corpore capax eſt motus progreſſivi, vel ſumitur pro ut dicit motum ſucceſſivum, quo mobile virtute motivâ intrinſecâ ſucceſſivè percurrit aliquod ſpatium, & hâc ratione non apparet cur ad talem motum potiùs, quàm ad aliquem alium, debeat natura intellectualis corpus requirere: Si dicatur ſecundum, ſcilicet quòd natura illa intellectualis poſſit ſe movere etiam ut à corpore ſeparata, multo magis redditur impoſſibile, quòd corpore indigeat propter motum; quomodò enim poteſt corpore indigere propter motum, ſi ſine corpore poteſt ſe movere meliùs, quàm in corpore. Neque dicas talem naturam intellectualem eſſe propter motum ſubſtantialiter unibilem corpori non ex indigentiâ propriâ, ſed ex indigentiâ corporis, quod nequeat localiter moveri niſi à tali naturâ intellectuali ſibi ſubſtantialiter unitâ: Contrà enim in ordine ad motum unio ſubſtantialis motoris nihil confert, & Deus poteſt omni motu omnia movere abſque unione ſubſtantiali ad mobile: Contrà inſuper; corpus non poteſt naturaliter exigere virtutem motivam naturæ intellectualis, quia corpus non poteſt naturaliter

20. *Repugnat natura intellectualis exigitiva corporis ob ſolum motum localem.*

In ordine ad motum nihil confert unio ſubſtantialis motoris.

naturaliter exigere quamcumq; speciem motus, sicuti tamen natura pure intellectualis utpotè independens à loco, & à differentiis loci potest secundùm se quamcumque speciem motus causare.

21. Angeli sunt incorporei absolutè, nedum comparativè.

Ex dictis habetur Angelos esse spirituales & incorporeos non solùm comparativè & quoad nos quatenùs non habeant corpora crassiora, & sensibus facilè perceptibilia; verùm etiam absolutè & simpliciter, quatenùs nec etiam tenuia, & subtilissima habeant corpora: Imò adeò Angeli ab esse corporeo sunt remoti ut non solùm non possint ex corpore componi, verùm nec possint cum corpore componere; non solùm non indigeant corpore in essendo, verùm nec in operando. Hinc illi, qui nullam agnoscunt materiam, nisi corpoream; nullumque admittunt discrimen inter esse corporeum, & esse materiale, inferunt absolutè Angelum nec posse in se ex materiâ, & formâ componi, nec per modum formæ cum materiâ componere. Verùm quia apud quàmplures datur materia non corporea, suppositâ omnimodâ Angelorum spiritualitate, & incorporeitate adhuc est locus inquirendi, utrùm possit Angelus ex materiâ componi aut cum materiâ componere; & hoc dupliciter juxtà duplicem modum assignandi materiam non corpoream:

22. Duplex modus assignandi materiam non corpoream.

Primus est ponentium materiam permissivè spiritualem, & quæ ex unione ad formam spiritualem spiritualizetur, adeò ut ex se materia sicuti est indifferens ut conjungatur vel cum formâ sublunari, vel cum formâ cœlesti; ut uniatur cum illâ amisibiliter; cum istâ inamissibiliter; ità etiam sit indifferens ut conjungatur cum formâ spiritualitatis, vel cum formâ corporeitatis & quantitate; ut ex unione cum illâ spiritualizetur, vel ex unione cum ista corporeizetur, seu evadat corporea; sicque detur in rebus spiritualibus materia ejusdem speciei cum materiâ rerum corporalium, sicuti in satis communi sententiâ datur in corporibus cœlestibus materia ejusdem speciei cum materiâ corporum sublunarium. Secundus est ponentium materiam positivè spiritualem, quæ scilicet sit in ordine spirituali subjectum primum, & pura potentia apta constituere cum spirituali formâ compositum purè spirituale; adeò ut sicuti sub genere entis corporei datur materia corporea, & forma corporea, ex quibus consurgit completum corpus; ità sub genere entis spiritualis detur aut dari possit materia spiritualis, & forma spiritualis, ex quibus consurgat completus spiritus. Quid circà utrumque dicendi modum in re nostrâ de Angelis sentiendum sit in sequentibus paragraphis mox subjicio. Ideò sit

§. IV.

Utrùm Angeli, quamvis in se omninò spirituales, componantur ex materia ejusdem rationis cum nostra, spiritualizata tamen, & libera à quantitate.

23. Angeli non componuntur ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ quamvis spiritualizatâ.

ASSERT. Angeli non componuntur ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ, quamvis spiritualizatâ & liberâ à quantitate: id tamen non satis efficaciter probatur ex solâ Angelorum spiritualitate. Prima pars est D. Thomæ *opusc.* 15. *cap.* 5. *in* 2. *dist.* 3. *q.* 1. *art.* 1. & 1. *p. q.* 50. *art.* 2. aliorumque Theologorum communissimè contrà Avicebronem *in lib. fontis vitæ*, ponentem materiam nostram esse communem spiritualibus rebus æquè ac corporalibus, & creaturas omnes spirituales æque ac corporales ex ipsâ componi: favent huic dicendi modo D. Augustinus *lib.* 12. *confess. cap* 20. *lib. de mirabilibus sacræ Scripturæ cap.* 1. D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 3. *p.* 1. *q.* 2. §. *Respondetur ad argumenta.* Aureolus *ead. dist. q.* 1. *art.* 1. aliique nonnulli apud Petavium *tom.* 3. *Theologiæ dogmatica lib.* 1. *cap.* 4. Secunda pars traditur à Dequiros 1. *p. tract.* 8. *disp.* 77. *sect.* 2. & 4. ubi latè defendit non repugnare de potentiâ absolutâ materiam indifferentem ad esse spirituale & esse corporeum contrà alios Theologos magis communiter, inter quos tamen pauci expressis terminis controversiam hanc agitant; id præstat & contrà secundam partem nostri asserti expressè sentit Bubalus *q.* 50. *art.* 2. *quæsito* 1. *diffic.* 1. §. 2.

24. Materia rerum corporalium non potest spiritualizari.

Probatur prima pars: Nec materia nostra, quæ de facto datur, potest spiritualizari, nec quando etiam posset spiritualizari, rectè poneretur de facto in Angelis, ergo Angeli non componuntur, &c. Antecedens quoad secundam partem probatur ex eo, quòd Angeli de facto sunt substantialiter simplices juxtà infrà afferenda; quoad primam partem, secundùm quam ab Angelis etiam independenter ab ipsorum substantiali simplicitate excluditur cõpositio ex materia ejusdem rationis cum nostra, probatur primò: Materia nostra, quæ de facto datur non est indifferens ad esse spirituale, & esse corporeum; nam vel talis indifferentia est physica, qualis est indifferentia ejusdẽ materiæ ad hanc, vel illam formam materialem, vel est metaphysica qualis est indifferentia generis ad hanc, vel illam differentiam: hoc secundum non est ad rem quia non quæritur in præsenti, utrùm à rebus spiritualibus, & corporalibus abstrahi possit conceptus aliquis communis genericus. Primum dici non potest, quia secùs daretur à parte rei aliquod ens, quod neque esset spirituale, neque corporeũ, & contrà communem hominum sensum divisio entis in spirituale, & materiale, seu in spirituale & corporeum non esset adæquata;

æquata. Secundò materia nostra, quæ de facto datur, non spiritualizatur in homine, ergo quia spiritualizari non potest, antecedens ab ipsismet Adversariis admittitur; nec sustineri posset homo partim spiritualis, partim corporeus, si haberet etiam materiam spiritualem: consequentia probatur, licèt materia in homine uniatur cum quantitate & formis partialibus corporeis, anima tamen rationalis, cum quâ ultimò & principaliùs unitur, est forma spiritualis; ergo si posset spiritualizari, non deberet in homine propter unionem cum quantitate, & formis partialibus corporeis reddi corporea, sed potiùs propter unionem cum anima rationali reddi spiritualis. Tertiò si materia nostra, quæ de facto datur, posset spiritualizari, corpus humanum ab animâ separatum facilè posset etiam à quantitate separari, & per qualitates spirituales disponi ad formam Angelicam, quod esset favere illis, qui, ut ex D. Chrysostomo refert D. Thomas *opusc.15.cap.19.* perniciosum dogma imponere volebant, quòd animæ morientium Dæmones fiant. Quartò quia ponere materiam quæ spiritualizari possit æquè ac corporari est ponere materiam spiritui, & corpori communem, quod malè consonat verbis Concilij Lateranensis sæpiùs relatis, quibus assignatur solus homo tanquam creatura communis spiritui & corpori, Angelus verò adæquatè cõtrà distinguitur à creaturis corporalibus, quorum neutrum rectè salvaretur admissâ in Angelo materia communi rebus corporeis.

Si spiritualizari posset, spiritualizaretur in homine.

Error dicẽtium animas morientium Dæmones fieri.

26. Probatur secunda pars: Componi ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ, spiritualizatâ tamen, & liberâ à quantitate, non excludit omnimodam spiritualitatem; ergo ex omnimodâ spiritualitate Angelorum non satis efficaciter probatur ipsos non componi ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ, spiritualizatâ tamen, &c. Consequentia patet; antecedens probatur, componi ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ & dicit componi ex materiâ, & dicit talem materiam esse ejusdem rationis cum nostrâ; sed componi ex materiâ non excludit spiritualitatem tùm quia aliud est esse spirituale, aliud esse substantialiter simplex; tùm quia debilis est ex *sequenti* §. spiritualis materia, ex quâ & spirituali formâ compositum omninò spirituale consurgat: Non item excludit spiritualitatem componi ex materiâ ejusdem rationis cum nostrâ, quoties talis materia supponatur spiritualizata & à quantitate libera, nam spiritualitas non excluditur ex præciso conceptu materiæ, sed ex conceptu materiæ corporeæ, dicentis scilicet determinatum ordinem ad quantitatem, & specialem connexionem com ipsâ; ergo.

Angelorum spiritualitas non satis infert ipsos carere materiâ ejusdem rationis cum nostrâ.

Dices hanc probationem esse de subjecto non supponente ob repugnantiam materiæ quæ spiritualizetur, & quæ indifferens sit ad esse spirituale & esse corporeum; quæ item sit ejusdem rationis cum nostrâ, & possit quantitatem non exigere? Neque à longè petenda sunt hujus repugnantiæ argumenta quia ea ipsa quæ mox afferebamus ad probandam superiorem primam partem asserti, præsertim primum & secundum argumentum non minùs de possibili, quàm de facto procedunt contrà materiam, quæ sit ejusdem rationis cũ nostrâ & spiritualizari possit ac indifferenter conjungi cum carentiâ quantitatis æquè ac cum quantitate. Sed contrà: impossibilem esse materiam ejusdem rationis cum nostrâ, quæ possit spiritualizari, duplicem habet sensum: Primus est, intelligendo nomine materiæ ejusdem rationis cum nostrâ materiam habentem ea omnia prædicata, quæ habet de facto nostra materia, quòd est dicere, quæ habeat exigentiam quantitatis, connexionemque cum ipsâ, & in hoc sensu rectè procedit instantia, nostraque probatio esset de subjecto non supponente, si in tali sensu supponeret possibilem esse materiam, quæ sit ejusdem rationis cum nostrâ, & possit spiritualizari: Secundus est intelligendo nomine materiæ ejusdem rationis cum nostrâ materiam aptã constituere eadem composita, quæ constituit nostra materia; & in hoc sensu non est de subjecto non supponente probatio supponens materiam ejusdem rationis cum nostrâ, quæ possit spiritualizari; & existimo valdè probabile, quòd talis materia dari possit, quamvis non detur de facto propter auctoritatem Concilij Lateranensis, & communem tùm Sanctorum Patrum, tùm Theologorum sensum in oppositum. 27.

Materia ejusdem rationis cum nostra dupliciter sumi potest.

Dices insuper semel admissâ possibilitate talis materiæ non esse contrà Sanctorum Patrum mentem, quòd de facto detur; imò de tali materiâ tanquàm de facto à Deo productâ intelligi debere tùm D. Augustinum *lib.12. Confess.cap.20. In principio fecit Deus informem materiam creaturæ spiritualis & corporalis*, & *lib.1. de mirabilibus sacræ Scripturæ cap.1. Deus ex informi materiâ, quam ipse priùs ex nihilo condidit, cunctarum visibilium & invisibilium rerum; hoc est sensibilium & insensibilium, intellectualium & intellectu carentium species multiformes divisit*: tùm D. Bonaventuram *in 2.dist.3.part.1.q.2.§. quod obiicitur*, ubi expressè ait. *Materia in se considerata neque est spiritualis, neque corporalis.* Sed contrà: relata Augustini verba licèt multùm faveant opinioni admittenti de facto in rebus spiritualibus materiam ejusdem rationis cum nostrâ, nihilominùs explicari rectè possunt cum D. Thomâ *in quæstionibus disputatis quæst. unica de spiritualibus creaturis a.1. ad 4.* dicendo nomine informis materiæ non intellexisse D. Augustinum unam eamdemque materiam communem rebus spiritualibus & corporalibus; sed nomine materiæ informis respectu rerum corporalium intellexisse veram materiam corpoream, inanem tamen adhuc & vacuam propter carentiam formarum; nomine materiæ informis respectu rerum spiritualium, seu substantiarum Angelicarum intellexisse ipsas substantias spirituales ut informes & in potentiâ ad plures perfectiones. Ad verba D. Bonaventuræ dici potest ipsum nihil aliud intendere quàm quòd materia in se considerata neque spiritualiter 28.

Quid intelligat Augustinus nomine materiæ informis respectu rerum spiritualium.

tualiter, neque corporaliter formata sit; idest neque spiritualem, neque corporalem formam habeat.

29\. *Divisio entis in spirituale & corporeum quomodo sit adæquata.* Ex dictis habetur divisionem entis in spirituale, & materiale; seu in spirituale, & corporeum, esse adæquatum respectu entium de facto existentium, non respectu eorum, quæ io aliâ rerum serie, & de potentiâ extraordinariâ produci possunt, si admittitur possibilis materia indifferens ad esse spirituale & esse corporeum: hac enim ratione addendum est divisioni tertium membrum, ens scilicet neque spirituale, neque corporeum, sed permissivè utrumque. Illi, qui opinantur ad perfectionem universi pertinere, quòd omnes gradus entis possibiles, neque enim ens neque spirituale, neque corporeum concedere de possibili, quin astruant de facto; at nos existimates sufficere perfectioni universi, quòd contineat magnam, majoremvè partem graduum entis possibilium, ex nullius entis possibilitate cogimur admittere ipsius existentiam. Potiùs hic nobis adversatur quod alibi indicavimus in pari, aut non multùm impari causâ præsûptionem stare pro impossibilitate rei potiùs quàm pro possibilitate, & ex hoc capite aliqualiter retrahor ab astruenda possibilitate materiæ neque spiritualis neque corporalis; quamvis enim non videam talis materiæ repugnantiam, non possum tamen sufficienter ostendere positivam non repugnantiam, ideò quò usque occurrat validior ratio non repugnantiæ, sanum consilium fore crediderim abstinere à controversiâ dirimendâ.

§. V.

Utrùm Angeli componantur ex materia spirituali.

30\. *In Angelis non datur compositio substantialis ex materia spirituali.* ASSERT. 1. Angeli de facto non componuntur substantialiter ex materiâ spirituali. Ità D. Thomas 1. *p. q.* 50. *a.* 2. ubi licet in propriis terminis non excludat ab Angelis materiam spiritualem, excludit tamen ipsam arguitivè, dum *in resp. ad* 3. non agnoscit in Angelis nisi compositionem ex quo est, & quod est. Idem repetit *q.* 75 *a.* 5. *ad* 4. Cum D. Thoma sentiunt non solùm Thomistæ, verùm etiam Valentia 1. *p. disp.* 4. *q.* 1 *punct.* 4. Lugus *lib.* 3. *disp.* 1 *c.* 2 *n.* 7. Dequiros *tract.* 8. *disp.* 51. *sect.* 1. *n.* 20. Bubalus *q.* 50. *art.* 2. *quæstio* 2. *difficult. ult.* Aversa *q.* 50. *sect.* 3. cæterique Theologi communissimè contrà Alensem 2 *p. q.* 20. *mem.* 2. *art.* 2. Richardum *in* 2. *dist.* 3. *a.* 1. *q.* 1. Aureolum *ead. dist. q.* 1. *art.* 3. aliosque nonnullos ponentes in Angelis materiam diversæ rationis à nostrate.

Benè tamè compositio accidentalis. Dixi *non componuntur substantialiter* ad indicandum non negari quòd Angeli componantur accidentaliter ex subjecto & accidente, ex propria scilicet substantia & formis accidentalibus, quæ quidem substantia, cum sit subjectum spirituale, rectè dici potest spiritualis materia; & sicuti subjectum corporeum accidentiũ materialium, etiamsi ut plurimùm, sit substantia cõpleta, dicitur materia corporea, ità proportionaliter Angelus, etiã si sit substantia completa, quatenùs est subjectum suorum accidentium incorporaliũ rectè dicetur incorporalis materia. Nec audiendi sunt nonnulli, quorũ meminit D. Thomas 1. 2. *q.* 50. *a.* 6. removentes ab Angelis omne accidens, & ponentes quidquid de Angelis dicitur essentialiter dici, quod esset negare in Angelis species intentionales, habitus, & plures alias perfectiones tùm naturales, tùm supernaturales; admissâ igitur in Angelis compositione accidentali quoad compositionem essentialem, assertum 31.

Probatur primò ex D. Dionysio *cap.* 1. *de cœlest. Hierarch.* Ubi vocat Angelos spiritus, qui formis carent; per se autem constat non posse substantialiter ex materiâ componi, quod caret forma; eosdem *cap.* 4. *de divin. nomin.* ait esse immunes ab universâ materiâ, incorporales & immateriales; ubi ly *universâ materiâ*, ly *immateriales* superadditum ad incorporales materiam etiam spiritualem ab Angelis removet. Dionysio opponunt Adversarij Augustinum locis *in superiori* §. præcitatis, tribuentem Angelis materiam informem: Verùm Augustinus, ut explicatum est, loquitur de informitate accidentali, & ipsius auctoritas probat accid ntalem, non substantialem compositionem Angelorum ex materiâ. Adde quòd verba relata *ex lib. de mirabilibus sacræ scripturæ*, quæ difficiliùs patiuntur sensum à nobis intentum mutantem habent auctoritatem; quia liber ille de mirabilibus non est liber authenticus, sed falsò ascribitur D. Augustino, ut notat D. Thomas 3. *p. quæst.* 45. *art.* 3. *ad* 2 & probat Bubalus *de Angelis q.* 50. *art.* 2 *quæstio* 2. *dif. ult.* § 3. ex eo quòd nec stylo, nec doctrina Augustinum referat. *Liber de mirab. sac. Script. non est Augustini.*

Probatur secundò ratione. Non est ponenda de facto in Angelis spiritualis materia, ex quâ substantialiter componantur, sine speciali necessitate; sed nullâ est specialis necessitas talis spiritualis materiæ; ergo Angeli non componuntur de facto substantialiter ex spirituali materiâ; major patet ex regulâ generali non multiplicandi sine necessitate entitates; ponere autem in Angelis materiam & formam potiùs, quàm entitatem substantialiter simplicem est ponere duplicem potiùs quàm unam entitatem, adeóque est entitates multiplicare. Minor probatur nec datur in Angelis substantialis mutatio, nec operatio ulla exigens spiritualem materiam: non datur substantialis mutatio, quia secùs daretur conversio unius Angeli in alterum Angelum, sicuti ex rebus corporalibus, in quibus datur substantialis mutatio, una in alteram convertitur: Nulla operatio exigit spiritualem materiam, quia præcipuæ operationes Angelorũ sunt communes animæ rationali, in quâ non datur spiritualis materia; sed necessitas materiæ non potest haberi nisi aut ex substantiali mutatione, aut 32.

ex operatione ipsam exigente; ergo in Angelis nulla est specialis necessitas spiritualis materiæ. Confirmatur: Angelis magis congruit substantialis simplicitas, quàm substantialis compositio, ergo non est asserenda in ipsis spiritualis materia, ex quâ substantialiter cōponantur; antecedens probatur, creaturis sublimioribus & nobilioribus, cujusmodi sunt Angeli, id magis congruit, quod melius est; sed substantialis simplicitas melior est, quàm substantialis compositio, & melius est habere omnem suā perfectionē substantialem per entitatem substantialiter simplicem, quàm per entitatem substātialiter compositā; ergo.

Substātialis simplicitas melior est substantiali compositione.

Dices: Imò in creatis substantialis compositio est melior substantiali simplicitate, quia quod est substātialiter compositū habet plures gradus entis, quàm quod est substantialiter simplex, in creatis autem quod habet plures gradus entis perfectius est, sic animal est quid perfectius vivente, homo est quid perfectius animali, non nisi quia in animali sūt plures gradus entis, quàm in vivente; in homine plures, quàm in animali.

33. Sed contrà: quod melius sit & perfectius habere plures gradus entis verificatur de pluralitate formali, & metaphysicâ, quâ habet plures gradus entis illud, quod habet plura prædicata essentialia, hâc ratione habet plures gradus entis animal, quàm vivens; homo, quàm animal: At non verificatur de pluralitate materiali, & entitativâ, quâ habet plures gradus entis illud, quod habet plures partes, alioqui habere duos gradus frigoris esset perfectius, quàm habere unum gradum lucis, & entitas quæcumque composita esset perfectior quacumque entitate simplici. Porrò in Angelis compositio ex materiâ & formâ induceit plures gradus entis tantùm materialiter & entitativè; nam quoad prædicata Angelorum essentialia, & metaphysica nos cum adversariis convenimus; nec pauciora, quàm ipsi, ponimus; Ideò, &c.

Quomodo quod habet plures gradus entis sit perfectius.

34. Assert. 2. Non repugnant Angeli (Angelorū nomine intelligēdo substātias homine nobiliores intellectuales, ac purè spirituales) qui substantialiter componantur ex materia spirituali. Ita Bubalus *q. 50. a. 2. quæs. 1. diffic. 2. §. 1.* Arriaga *disp. 3. sect. 4.* Martinon *disp. 36. n. 23.* Dequiros *disp. 51. sect. 2.* aliique plures recentiores contrà Io: à S. Thoma *q. 50. a. 2. n. 7.* Lao *eod. art. dub. 2.* Vasq. *in annotat. ejusd. art.*

Non repugnant Angeli compositi substantialiter ex materia spirituali.

Probatur primò. Non repugnat materia spiritualis, ergo non repugnant Angeli, qui substantialiter cōponantur ex materiâ spirituali; consequentia patet, quia cōponi ex materia spirituali, supposita ipsius possibilitate, nec repugnat Angelis, quatenùs sunt substātiæ spirituales, spiritualitas quippè ex conceptu suo materiam corpoream, non materiam spiritualem excludit: nec repugnat iisdē, quatenùs sunt substātiæ intellectuales, esse enim intellectuale cum admittat compositionē ex materia corporea ut patet in homine, multo magis admittet compositionem ex materia spirituali. Antecedens probatur primò ex D. Thoma *1. p. q. 9. art. 2. in c.* ubi negat animam educi ex materia spirituali, quia sic substantiæ spirituales invicem transmutarentur; si autem existimasset materiam spiritualem esse impossibilem, illud debuisset negare ex impossibilitate talis materiæ: Secundò materia ex conceptu suo importat solùm, quòd sit pars incompleta unibilis alteri per modum subjecti, & potentiæ passivæ; sed hæc non repugnant spiritualitati, nam ratio partis incompletæ convenit de facto animæ rationali spirituali; ratio subjecti & potentiæ passivæ convenit de facto cuilibet substantiæ spirituali creatæ in ordine ad formas accidentales; ergo conceptus spiritualitatis, & conceptus materiæ nullatenùs se excludunt, & per consequens dabilis est spiritualis materia. Nec refert quòd dicere, spiritualis materia, idem sit ac, immaterialis materia, adeoque ac materia sine materiâ seu negans materiam. Non refert inquam, quia in hoc continetur pura æquivocatio; quatenùs materia sumi potest vel pro subjecto, & parte intrinsecâ compositi; vel pro corpore, seu substantiâ habente sibi coævam, & connaturalem quantitatem: Immateriale item sumi potest vel prout negat materiam primo modo, & opponitur potentiali; vel prout negat materiam secundo modo, & opponitur corporali; dicere igitur materia immaterialis, dummodò sumatur ly *materia* primo, ly *immaterialis* secundo modo, nulla est in terminis contradictio, nec unum aliud negat.

In quo sensu dici possit: Materia immaterialis.

Hinc habes obiter in spiritualibus æquè ac in corporalibus distingui posse materiam in primam & secundam; adeò ut sicuti in corporalibus dicitur materia prima illa quæ est substantia incompleta corporea receptiva formæ substantialis; materia secunda illa quæ est substantia completa corporea receptiva accidentium materialium; ità in spiritualibus dicatur materia prima illa, quæ sit substantia incompleta spiritualis receptiva substantialis formæ; materia secunda illa, quæ sit substantia spiritualis completa receptiva accidentium immaterialium: In rebus deindè corporalibus datur utraque materia de facto, in rebus spiritualibus datur de facto sola materia secunda, & remanet in puro statu possibilitatis materia prima. 35

Dices: Quoad materiam secundam res benè procedit, non sic quoad materiam primā, hæc enim ex conceptu suo est pura potentia, substantiæ autem spirituali repugnat quod sit pura potentia, quia substantia spiritualis necessariò excedit omnem substantiam corpoream sive hæc sit materia, sive sit forma; ergo magis habet de actu quā quælibet forma corporea, ergo non potest substantia spiritualis esse pura potentia, adeoque repugnat substantiæ spirituali conceptus materiæ primæ: Est argumentum D. Thomæ *opusc. 15. cap. 7.* 36 Sed contrà: hæc instantia procedit ex suppositione, quòd materia prima careat omni actu etiā entitativo, habeatq; à forma existentiam, & solùm juxta hujusmodi suppositionem D. Thomas loco præcitato intendit probare impossibilem materiam spiritualem, quod non est cōtrà nos, qui nō negamus impossibilitatem spiritualis materiæ supposità ipsius

Materia carens actu entitativo difficilùs potest sustineri spiritualis.

ipsius potentialitate adeò purâ ut excludat omnem actum etiam entitativum & existentialem;imò volumus materiam etiam primam habere sibi identificatam suam existentiam, suumque actum entitativum , & esse puram potentiam solùm in ordine ad actum formalē ac informantem:Quâ ratione optimè admitti potest materia spiritualis perfectior forma corporea,& actualior ipsa quoad esse entitativum. Nec obstat quod communiter dicitur materiam primā debere esse ens infimum & imperfectissimū : Hoc enim verificari solùm debet servata proportione adeò ut scilicet materia corporea sit infima & imperfectissima inter substantias corporeas , materia spiritualis inter substantias spirituales.

Probatur secundò:Componi substantialiter ex materia spirituali nec repugnat Angelis quoad ipsorum esse,nec quoad ipsorum operari,ergo non repugnāt Angeli,qui substantialiter componantur ex materia spirituali.

37. Probatur antecedens quoad primam partem: si repugnat quoad ipsorum esse maximè quia ex tali compositione sequeretur Angelos esse corruptibiles, cum quodlibet totum constās ex materia, & forma possit per separationem materiæ à forma dividi,dissolvi, & corrūpi, sed hoc non sequitur, quia non est de essentia cujuscumque compositi posse resolvi in suas partes ab agente naturali creato, sed ad summum posse resolvi in suas partes à Deo, Angelica autem incorruptibilitas , seu indestruibilitas sicuti non impedit,quin Angelus possit à Deo resolvi in nihilum ; ità multò minùs impediet, quin possit à Deo resolvi in partes : faciunt hîc ad rem verba D.Thomæ *1.p.q.75 a.6.in c. Dato etiam quòd anima esset ex materia, & forma composita, ut quidam dicunt,adhuc oportet ponere eam incorruptibilem, non enim corruptio invenitur, nisi ubi invenitur contrarietas,&c.undè corpora cœlestia,quia non habent materiam contrarietati subiectam,incorruptibilia sunt.*

Componi ex materiâ non infert corruptibilitatem.

38. Probatur antecedens quoad secundam partem : si componi ex materia repugnat Angelis quoad ipsorum operari, maximè quia materia debet conferre ad operationes compositi,materia autem etiam spiritualis nequit conferre ad intellectionem quę est potissima Angelorum operatio , eo quòd materia etiam spiritualis nequit recipere formas nisi modo entitativo ut cum ipsis cōponat coarctando ipsas ad se;intellectio autem requirit receptionem formarū modo repræsentativo quo subjectum non coarctet ipsas ad se,imò relinquat ipsarum entitatem extrà se,ut magis explicant Thomistæ & nos etiā suprà attigimus *tr.1.l.3.c.1.§.5.* Sed propter hanc rationem non repugnat Angelis componi ex materia;ergo : Minor probatur ; nec est simpliciter necessariū materiā conferre ad operationem compositi,nec sufficienter probatur materiā spiritualem conferre non posse ad intellectionē : Ratio primi est quia forma non exigens materiā ad operādū,optimè potest ipsam exigere ad essendū eo quòd secundum se incompletè subsistat & per unionem cum materia constituat totum completè subsistens : nec certè apparet quid formæ ignis v.g. conferat materia ad calefaciendum subjectum extrinsecum,aut cur non perfectè & connaturaliter calefaceret forma ignis extrà subjectum conservata;& tamen forma ignis in ordine ad essendum exigit materiam , & cum materia verè componit;ergo forma spiritualis optimè potest materiam spiritualem exigere & cum ipsa substantialiter componere, etiamsi ista nihil illi conferat ad intelligendum. Nec obstant verba S. Doctoris *1.p.q.84.art.4.in c.* dicentis *Maximè videtur corpus esse necessarium animæ intellectivæ ad eius propriam operationem , quæ est intelligere, quia secundum esse suum à corpore non dependet* : Non obstant, inquam,quia aliud est loqui de forma spirituali comparata ad corpus, seu materiam corpoream ; aliud est loqui de eadem comparata ad materiam spiritualem; & propter distantiam,ac superioritatem formæ spiritualis respectu materiæ corporeæ ; optimè potest solùm propter operationem esse inter utramque commercium absque eo quòd idem militet de forma spirituali respectu materiæ spiritualis,inter quam utramque est maxima propinquitas & proportio. Ratio secundi est , quia ut constat *ex §.5. præcitato* Non est contrà conditionem materiæ recipere formas modo intentionali , & aliqualiter illimitato ; nulla est igitur repugnantia in eo quòd materia spiritualis recipiat intentionaliter species intelligibiles & istas quodammodò formæ suppeditando conferat composito ad intellectionem.

Materia potest non conferre ad operationem compositi.

Materia spiritualis potest conferre ad intellectionem.

Dubitatur hîc:utrùm de potentia absoluta etiam anima rationalis possit cōponi substan- 39.
tialiter ex materia spirituali.Respondetur negativè,ratio est quia anima rationalis est forma corporis , si autem componeretur ex spirituali materia esset in se quoddā totum,nec posset ampliùs venire in cōpositionem cum corpore tanquā forma & pars totius.Confirmatur : repugnat formæ corporeæ cōponi ex materia corporea,nec esset ulla ratio vocandi talem entitatem formam potiùs quàm materiā, si constaret ex materia, nec esset forma pura;ergo similiter repugnat formæ spirituali,cujusmodi est anima rationalis. cōponi ex spirituali materiâ . Neq; dicas Angelum,qui de potentia absoluta cōponeretur ex materia spirituali, fore imperfectiorē anima rationali,si ista etiā de potentia absoluta tālē compositionē excluderet.Contrà enim:anima rationalis non excludit compositionē ex spirituali materiâ titulo spiritualitatis , intellectualitatis, aut incorruptibilitatis, sed titulo formæ atq; entitatis incōpletæ, quod est idē ac dicere titulo imperfectionis potiùs,quàm perfectionis:è contrà igitur in Angelo talem compositionem non excludere arguit ipsum esse perfectiorem anima rationali potiùs quā imperfectiorem.

Anima rationalis nō potest cōponi ex materia spirituali.

Dubitatur insuper : Utrùm dato Angelo composito ex materia spirituali non solùm totus ipse Angelus, verùm etiam forma Angelica considerata secundum se & seorsim à materia esset perfectior anima rationali. Respondetur affirmativè : ratio est quia talis forma Angelica diceret ordinem ad mate-

riam multò nobiliorem, quàm anima; & licèt fortè illa magis dependeret à materia spirituali, quàm ista dependeat à materia corporea, hoc parùm referret, quia major dependentia ab aliquo perfectiore non imputatur ad imperfectionem.

§. VI.

Vtrùm Angeli componantur ex partibus integrantibus.

40. ASSERT. Angeli non componuntur ex partibus integrantibus etiamsi ex talibus partibus componi substantiæ spirituali non repugnaret. Ità omnes Theologi communissimè supponentes magis, quam probantes in Angelis partium integrantium carentiam; & licèt hanc supponant præcipuè ex eo quòd negari soleant cuicumque spirituali substantiæ partes integrantes, nihilominus illi etiam, qui ex opposito docent partes integrantes spiritui non repugnare, tales partes de facto ab Angelis excludunt. Ità inter alios Arriaga *disp.3. sect.8.* Dequiros *disp.51. sect.2.*

Dixi *etiamsi ex talib.partib.cōponi substantiæ spirituali non repugnaret*, ut innuerē me pro nunc dare, non simpliciter cōcedere talē non repugnantiā, imò si res esset simpliciter definienda, potiùs adhærerem negantibus, quàm concedentibus talem non repugnantiam; pro quo recolenda sunt in primis supradicta, *tr.1. lib.1.c.6.§.2.* & deindè addenda nonnulla ex mox dicendis pro asserti probatione, quæ certè continet aliqua militantia contrà partes integrales non solùm de facto, verùm etiam de possibili ponendas in substantia spirituali, præsertim intellectuali, & licèt nulla ratio ad evidentiam perveniat, dum tamen talē repugnantiam suadent rationes satis efficaces, & plures graviores auctoritates, probabiliùs admittitur hujusmodi repugnantia, quàm negetur, maximè additâ regulâ generali standi, in causa non multùm impari pro impossibilitate potiùs, quàm pro possibilitate rei. Interim, quia magis certum est partes integrantes Angelis de facto non convenire, quàm certum sit easdem cuilibet spirituali substantiæ simpliciter repugnare, independenter ab hac repugnantiâ Assertum

Partes integrales pro babiliter repugnant cuilibet spirituali substantiæ.

41. Probatur primò: Anima rationalis non componitur ex partibus integrantibus; ergo neque Angelus; consequentia patet quia ex unâ parte nulla potest esse necessitas ponendi partes integrantes in Angelo, quæ non urgeat pro animâ rationali; ex alia parte non cōponi ex partibus integrantibus affert animæ perfectionem potiùs, quàm imperfectionem, affert scilicet ipsi indivisibilitatem, modum existendi secundùm se totā in qualibet parte loci extensi, & similia; ea autem quæ animæ afferunt perfectionem ipsiq; conveniunt titulo perfectionis, à fortiori debent convenire Angelo, qui est substantia completa & magis perfecta in eo genere, in quo anima est substantia incōpleta & minùs perfecta. Antecedens probatur: anima rationalis est indivisibilis, sed si componeretur ex partibus integrantibus esset divisibilis, imò divideretur quoties corpus animâ informatum dividitur, ergo anima rationalis non cōponitur, &c. Major probatur, anima rationalis est immortalis, sed si esset divisibilis non esset immortalis, imò quoties divideretur, secundùm aliquam sui partē moreretur: Enimverò abscindatur v.g. brachium homine remanente superstite: de parte animæ existente in brachio, & quæ positâ ipsius divisibilitate dividitur ab aliis partibus corporis, quæro, utrùm perseveret in brachio abscisso, an se retrahat ad aliquam aliam corporis partem, an permaneat à toto corpore separata: Primū dici non potest, quia brachium abscissum adhuc viveret, vegetaret, & sentiret, si in ipso anima perseveraret: Nec secundum, quia secùs in illa parte corporis, ad quam hæc pars animæ se retraheret, daretur duplex forma: Nec tertium, quia anima à toto corpore separata adhuc in viâ persisteret, & in statu viæ persistens intelligeret independenter à phantasmatibus, operaretur independenter à corpore, & fortè benè operando mereretur gratiam, dū reliqua anima corpus informans peccando gratiam amitteret. Cum igitur nullum ex his dici possit, superest solùm quòd dicatur partem animæ quæ ab aliis dividetur, desinere esse, perire, & mori.

Certius verò est ipsas necdum in Angelo nec in anima rationali.

Dices hanc probationem supponere, quòd anima rationalis se extendat ad totum corpus, ideò posse rem aliter explicari ponendo animam rationalem divisibilem quidem & extēsam, solùm tamen extensione correspondente minimo naturali: Quo posito, dum abscinditur pars corporis, vel hæc pars pertinet ad minimum naturale, in quo anima est, & sic cum anima nequeat manere in minori minimo separatur à corpore secundùm se totā, non secundùm solam partem correspondentē parti corporis abscissæ; vel hæc pars non pertinet ad minimum naturale, in quo anima est, & sic per abscissionem talis partis non debet dividi aliqua pars animæ, cum in parte, quæ abscinditur, anima nō sit: Ecce quomodo potest sustineri animæ divisibilitas absque eo, quòd una pars animæ possit à corpore separari aliis partibus à corpore non separatis. Sed contrà: effugium hoc est contrà mentem omnium Catholicorum, imò omnium Philosophorum alicujus nominis; est insuper contrà experientiam, quâ quisque percipit se in toto corpore sentire, & vegetare: Quòd si dicas hoc præstari ab animâ non quia in qualibet corporis parte existat; sed quia à minimo, in quo ipsa est, transmittit spiritus ad quamlibet corporis partem, absurdum effugium alio absurdiore confirmas. 42.

Probatur secundò: Angeli nec ex partibus integrantibus homogeneis, nec ex partibus integrantibus etherogeneis cōponuntur; ergo non componuntur ex partibus integrātibus: Probatur antecedens quoad primā partem, tū quia si constarent ex partibus homogeneis quilibet Angelus plures Angelos cōtineret, sicuti qualibet aqua continet plures 43.

aquas,

aquas, quilibet ignis plures ignes, & in universum quodlibet totum integrale homogeneum plura tota ejusdem rationis cum seipso: tùm quia positis partibus homogeneis non esset major ratio cur Angelus intelligeret in unâ parte, quàm in alterâ, quoties igitur intelligeret, deberet intelligere in quâlibet parte, & tot habere intellectiones, quot partes. Probatur antecedens quoad secundam partem, tùm quia sicuti non sunt multiplicandæ, ita nec diversificandæ sine necessitate entitates, ab Angelis autem nulla prodit operatio, nullus producitur effectus, necessario inferens diversitatem, seu etherogeneitatem partium, tùm quia partes quò magis sunt etherogeneæ, eò facilius dissoluuntur, & constituunt compositum magis obnoxium destructioni ut patet in viventibus corporeis; at Angeli sunt à dissolutione & destructione maximè remoti, ergo debent etiam esse maximè remoti à partibus etherogeneis.

Angelus est magis simplex creaturis corporeis.

Ex dictis habetur Angelos esse magis simplices, quàm sit quæcumque substantia corporea; esse verò minùs simplices quàm sit Deus: Primum infertur ex eo quòd quæcumque substantia corporea componitur saltem ex partibus integrantibus, & ea quæ dicitur corpus simplex, ita dicitur ex eo, quòd careat compositione essentiali ex materiâ & formâ, non ex eo quòd careat compositione entitativâ ex partibus integrantibus: Secundum infertur ex eo, quòd Deus

44. Minùs simplex Deo.

non solùm excludit compositionem tùm ex materiâ, & formâ tùm ex partibus integrantibus; verùm etiam compositionem realem ex naturâ, & supposito; ex subjecto, & accidente; item compositionem rationis ex genere, & differentiâ; quam omnem compositionem Angelus admittit: Et licèt compositio realis ex naturâ & supposito solâ ratione naturali probari vix possit, tamen suppositâ fide Incarnationis nos cogente ad admittendam in homine subsistentiam realiter à naturâ distinctam, non potest eadem realis distinctio subsistentiæ à naturâ & per consequens realis ex utráque compositio negari in Angelo accedente præsertim auctoritate Apostoli *Heb. 2. Nusquàm Angelos apprehendit.* Licèt item compositio ex genere & differentiâ controvertatur in Angelis ab iis, qui volunt simpliciter genus à materiâ, differentiam à formâ desumi; Nihilominùs quia

Quomodò genus sumatur à materia, differentia à forma.

solùm per appropriationem quamdam & analogiam verificatur desumi genus à materiâ, & differentiam à formâ, quatenùs genus se habet ut quid determinabile ad modum materiæ, differentia ut quid determinativum ad modum formæ; in re verò genus desumitur à quolibet prædicato communi fundante convenientiam, differentia à quolibet prædicato proprio fundante discrepantiam; optimè potest ac debet admitti in Angelis genus & differentia, etiamsi in iisdem non admittatur materia & forma. Quoad compositionem ex essentiâ & existentia, seu ex ex essentia & esse nihil occurrit specialo in Angelis, & circà talem compositionem idem prorsus sentiendum est de Angelis, quod de aliis creaturis.

Habetur insuper propositionem illam satis celebrem *Ubicumque datur potentialitas, datur materia* vel procedere de potentialitate ad formã substantialem, qualitatesve, quæ sint dispositiones novæ formæ; & hac ratione ly *materia* ponit pro materia prima aut corporea, aut spirituali, prout potẽtialitas est ad qualitates aut corporeas aut spirituales: vel procedere de potentialitate ad qualitates purè perfectivas sui subjecti, nec inductivas dispositionũ novæ formæ substãtialis; & hac ratione ly *materia* supponit pro materia secunda corporea pariter aut spirituali juxtà conditionem qualitatum, ad quas est potentialitas. Aliter dici potest, quòd primo modo ly *materia* supponat pro parte materiali, pro substantia scilicet incompleta substantialis compositi constitutiva simul cum forma: Secundo modo ly *materia* supponat pro causa materiali, pro substantia scilicet sive completa sive incompleta exercente munus subjecti substantivi. 45. Quomodò detur materia ubicumque datur potentialitas.

---

§. VII.

An & quomodò Angeli sint immortales & incorruptibiles.

ASSERT. 1. Certum est ex fide Angelos esse aliquo modo immortales & incorruptibiles. Ita Omnes Theologi, imò omnes Catholici, & penè dixerim omnes etiam Ethnici excepto Plutareo infrà referendo. 46.

Probatur. Certum est ex fide Angelos esse perpetuò duraturos, nec umquam passuros aut mortem aut corruptionem; ergo certùm est ex fide Angelos esse aliquo modo, &c. antecedens probatur primò *ex psal.* 148. ubi post commemoratos Cœlos & Angelos habetur *Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi*: Secundò ex eo quòd æterna est & in perpetuum duratura tùm Angelorum malorum pœna ex Matth. 25. *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius*; tùm Angelorum bonorum gloria ex Matth. 22. *Erunt* (subintellige homines beati) *sicut Angeli Dei in Cœlo*, certum autem est ex alibi dictis Angelos beatos frui in Cœlo visione & vita æterna: Deindè malè servaretur ordo divinæ justitiæ si essent æterna Angelorum malorum supplicia, non verò Angelorum bonorum præmia. Confirmatur ex eo quòd Angeli sunt perfectiores homine & consequenter etiam animâ rationali, sed de fide est animam rationalem esse aliquo modo immortalem, & incorruptibilem, cum hoc sit ab Ecclesia definitum, ut infrà tradetur; ergo etiam de fide est esse aliquo modo immortales & incorruptibiles Angelos: Iure propterea hanc immortalitatem tradunt omnes sancti Patres, quorum plura insignia testimonia refert Bubalus *q. 50. a. 5. quæsito unico diffic. 1. §. 2.* imò *eodem quæsito diffic. ultima* ostendit esse in hac veritate conformes

Angelos esse aliquo modo immortales est de fide.

Fabulosum commentū de dæmonum interitu.

Sanctis Patribus antiquos Philoſophos & quoſcumque graves viros Ethnicos excepto Plutarcho qui *lib. de defectu oraculorum* ſcribit poſt certa temporum intervalla dæmonea occumbere, eorumque vitæ novies mille ſeptingentos viginti annos eſſe tribuendos.

Angeli in aliquo ſenſu ſunt immortales & incorruptibiles etiam de potentia abſoluta.

47. Aſſert. 2. Sumendo immortale & incorruptibile prout negat mortem & corruptionē propriiſſimè dictam ſitam in ſeparatione animæ à corpore, & in deſitione formæ manente ſubjecto, Angeli de facto exiſtentes ita ſunt immortales & incorruptibiles ut nec divinitùs poſſint mori & corrumpi. Eſt aſſertum conſequens ad ſupradicta de ſpiritualitate & ſimplicitate Angelorum, nec alios habet Adverſarios niſi Auctores ſuprà relatos pro Angelis aut ſimpliciter corporeis, aut ea materia ſaltem ſpirituali compoſitis.

Probatur: Angeli de facto exiſtentes nō conſtant materia, & formâ; ergo neque etiā divinitùs poſſunt in materiam & formam reſolvi, ſivè deindè per puram formæ ſeparationem, ſivè per formæ deſitionem talia reſolutio fiat; ſed mori & corrumpi propriiſſimè dicta important reſolutionem totius in materiam & formam; ergo ſumendo immortale & incorruptibile prout negat, &c. Antecedens ſupponitur ex aſſertis præcedētibus, conſequentia probatur quia neque etiam divinitùs poteſt aliquid reſolvi in id, ex quo non conſtat; alioqui indiviſibile poſſet reſolvi in partes, ſpiritus in corpora, accidens in ſubſtantias, &c. unico verbo quodlibet reſolvi poſſet in quodlibet. Hinc ſtatim patet, cur dixerim *Angeli de facto exiſtentes*; enimverò cum ex ſuprà poſitis §. 5. non repugnent Angeli conſtantes ea materia & forma, conſequens eſt quòd non repugnent Angeli reſolubiles divinitùs in materiam & formam, & à Deo corruptibiles; divinitùs inquam, & à Deo quia ex eo quòd aliquid conſtet materia & forma non ſufficienter infertur ipſum eſſe reſolubile, & corruptibile ab agente creato: & certè quòd Angeli, qui ex materia & forma cōponerentur, non poſſent ab agente corporeo deſtrui evincitur ex eo, quòd non poſſit corpus naturaliter agere in ſpiritum; Vtrùm verò ex talibus Angelis unus poſſet deſtruere alterum, ſuperior preſertim inferiorem, controverſia eſt, in quâ via poteſt quidquam definiri, & liberum eſt unicuique abundare in ſenſu ſuo.

In aliquo alio ſunt ſolùm tales de potentia ordinaria.

48. Aſſert. 3. Sumendo immortale & incorruptibile prout negat quomodocumque deſtrui, & deſinere etiam per annihilationem, Angeli non ſunt immortales & incorruptibiles in ordine ad potentiam Dei abſolutam, benè tamen in ordine ad potentiam Dei ordinariam, & multo magis in ordine ad virtutem naturalem cujuſcumque agentis creati.

Probatur prima pars: Angeli ſunt à Deo ſimpliciter annihilabiles, & poſſunt per ſubtractionem divini concurſus deſtrui & deſinere eſſe; ergo ſumendo immortale, & incorruptibile prout negat, &c. Angeli non ſunt immortales & incorruptibiles in ordine ad potentiam Dei abſolutam: antecedens probatur, Angeli ex ratione communi entis creati habent dependentiam à Deo in conſervari æque ac in produci; & Deus ſicuti liberè applicavit concurſum productivum, ita liberè continuat concurſum conſervativum eorumdem; ergo poteſt Deus ſuum concurſum Angelorum conſervativum ſubtrahere, & poſſunt Angeli per ſubtractionem talis concurſus deſtrui, ac deſinere eſſe. Dixi *ex ratione communi entis creati*, pro quo repetenda ſunt argumenta quibus *ſuperiore tr. lib. 1. cap. 7. §. 2.* probatur repugnare creaturam à Deo indeſtruibilem: & ex hujuſmodi argumentis manet probatum intentum non ſolùm quoad Angelos exiſtentes, verùm etiam quoad Angelum quemcumque poſſibilem: Nihilominùs quia magis certum eſt eſſe, à Deo deſtruibiles Angelos de facto exiſtentes, quàm certum ſit eſſe ex conceptu ſuo deſtruibilem creaturam quamcumque poſſibilem, independenter ab hoc ſecundo poteſt illud primum ſuſtineri, & ſuaderi probatione, quam mox ſubjicio: Ideò

Etiamſi eſſet dabilis creatura indeſtruibilis Angeli de facto tales non eſſent.

Probatur aliter eadem prima pars: Nulla creatura de facto producta eſt à Deo indeſtruibilis, ergo ſumendo immortale & incorruptibile prout negat quomodocumque deſtrui, &c. Antecedens probatur ex D. Ireneo *lib. 3. adverſùs hæreſes cap.* 8. ex D. Hieronimo *in c. 3. ad Epheſ.* ex D. Fulgentio *de fide ad Petrum cap. 3.* ex D. Epiphanio *hæreſi 76.* dicentibus *Quæcumque initium ſumpſerunt & finem habere poſſunt*: ex D. Athanaſio *oratione contrà gentes*, ex D. Auguſtino *lib. de natura boni c. 1.* ex D. Cyrillo Alexandrino *lib. 8. theſauri* dicentibus *omne, quod eſt ex nihilo, mutabile eſt in nihilum.* Ex Prudentio *in apotheoſi contrà Iudæos* canente 49.

Quod fieri recipit, recipit quandoque perire.

Hac poſtremâ auctoritate abutuntur nonnulli ad probandum Angelos de facto deſtrui, nec in perpetuum durare veruntamen ly *recipit quandoque perire* ſumendum eſt pro *poteſt perire*, quæ licentia metro non incongruè indulgetur. Confirmatur ex D. Ambroſio *lib. 3. de fide ad Gratianum cap. 2.* ubi de Angelo ait *Cujus immortalitas in voluntate eſt Creatoris.* Ex Sophronio *in Epiſtolâ approbata à 6. Synodo act. 13.* dicente de Angelis, *Gratiam à Deo ſortiti ſunt, quæ immortalitatem largitur, & incorruptionem eis providet.* Confirmatur inſuper à paritate animæ rationalis, quàm eſſe à Deo deſtruibilem evincitur *ex Matth. 10.* ubi poſtquàm dictum eſt *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere* dicitur de Deo *Qui ſolus poteſt animam & corpus perdere.*

Probatur ſecunda pars: Angeli ſunt perpetuò duraturi, ut *in ſuperiori primo aſſerto* probatum, ergo non poſſunt in ordine ad potentiam Dei ordinariam ullo modo deſinere, quæcumque enim deſitio etiam per annihilationem opponitur perpetuæ durationi. Neque dicas ſi quæcumque deſitio opponitur perpetuæ durationi, huic opponetur etiam deſitio per potentiam extraordinariam, 50.

&

& consequenter ex eo quòd Angeli sint perpetuò duraturi fit ipsos neque etiam per potentiam Dei extraordinariam seu abiolutam posse desinere & destrui. Contrà enim perpetuæ durationi opponitur quæcumque desitio actualis, & quia quæcumque desitio quæ haberi possit par potentiam Dei ordinariam, aliquando sit actualis, potentia quippè Dei ordinaria regulariter conjungitur cū actu secundo, perpetuæ durationi repugnat quæcumque desitio, quæ haberi possit per potentiam Dei ordinariam: ex alia parte perpetuæ durationi non repugnat desitio purè possibilis, nec umquàm ad actum reducenda, & quia talis est desitio, quæ haberi potest per solam Dei potentiam extraordinariam, benè simul stat Angelos esse perpetuò duraturos, & tamen per potentiam Dei extraordinariam, seu abiolutam posse desinere & destrui. Confirmatur specialiter asserta Angelorum indestruibilitas in ordine ad virtutem naturalem cujuscumque creati agentis partim à paritate animæ rationalis, de quâ dicitur Matth. 10. *Animam autem non possunt occidere*; partim quia, ut colligitur ex præcedente asserto nequeunt Angeli destrui nisi per annihilationem, annihilare autem sicuti & creare nulli agenti creato convenit.

Perpetuæ durationi opponitur posse desinere de potentia ordinaria, non de extraordinaria.

51. Angeli sunt indestruibiles ab intrinseco & per naturâ.

Assert. 4. Immortalitas, & incorruptibilitas conuenieris Angelis convenit ipsis ab intrinseco & per naturam, non ab extrinseco & per gratiam. Ita D. Thomas 1.*p.q.*9. *art*.2.2. *contrà Gentes c*.55. Thomistæ communiter, Sylvius 1.*p.q.*50.*art*.5. Estius *in* 2. *dist*.8. § 5. Valentia 1.*p. disp*.4. *q*.1. *punct*.4. Lugus *lib*.3. *disp*.1.*cap*.3. *num*.11. Herinex *tr*.5.*disp*.2.*q*.2.*num*.21.&c. Contrà Scotum *in* 1.*dist*.8.*q*.5 §. *Ad quæstionem*, & *in* 4.*dist*.49. *q*.6.§. *Hic duo sunt*. Gabrielem *in* 2. *dist*.2. *q*.1. Ochamum *ead. dist.q*.2. Vasquium 1.*p. disp*.181. *cap*.2. Martinonem *disp*.36.*sec*.6. aliosque nonnullos.

Probatur primò ex Concilio Lateranensi sub Leone X.*sess*.8. sic definiente de animâ rationali: *Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quòd mortalis sit, &c. damnamus & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalē esse, &c. quod cum illa non solum verè per se & essentialiter humani corporis forma existat, verùm & immortalis*. Quibus verbis dum statuitur animam rationalem non esse naturam mortalem, & esse per se immortalem, sicuti est per se corporis forma, utique exprimitur animam rationalem esse immortalem ab intrinseco & per naturam; sed Angeli sunt perfectiores & excellentiores anima rationali; ergo ipsi à fortiori sunt immortales, & incorruptibiles ab intrinseco & per naturam.

Dices Concilium Lateranense loqui de corruptione & morte comparativè ad causas creatas; & respectu istarum tùm animam rationalem, tùm Angelum verè esse ex naturâ suâ immortalem, & incorruptibilem; cæterùm respectu Dei solùm esse talem ex gratia; & hoc quoad Angelos simul & animas rationales definitum est *in sexta Synodo act*. 13. *Sic hominum animæ permanent incorruptæ, sic Angeli immortales perseverant, non naturam reverâ, proprievè immortalem habentes essentiam; sed gratiam à Deo sortiti sunt, quæ immortalitatē largitur, & incorruptionem eis providet*. Traditur hoc idem à Sanctis Patribus frequenter. Sic D. Bernardus 5.*de consid. c*.4. ait *Angelos beatos esse immortalitate perpetuè impassibiles, non creatos, sed factos; id est gratiâ, non naturâ*. D. Hieronymus *dial*.2. *cōtrà Pelagianos* ait *Solus Deus habet immortalitatem, quia per naturam habet & non per gratiam*. D. Damascenus 2.*fidei cap*.3. ait *Angelus est substantia per gratiam, non per naturam, immortalitatem consecuta*. D. Cyrillus Alexandrinus *lib*.3. *thesauri cap*.2. *Angelus immortalis quadam res est propter voluntatem & gratiam Salvatoris*.

52. Quod est tale ex natura sua quomodo sit tale etiā respectu Dei.

Sed contrà: quod est tale ex natura est tale etiam respectu Dei, nō solùm respectu causarum creatarum, cum hoc tamen discrimine, quòd à Deo est frustrabilis exigentia naturæ, non sic à qualibet causa creata, undè benè ait D. Cyrillus *cap. pracit*. *Quæ naturis præcipuè insunt, ea respectu Creatoris nil sunt, quare sicut ignis combustivus quidem est, sed non Deo; sic Angelus immortalis quidem est, sed non Deo*, quibus verbis duo indicantur. Primum est ea, quæ conveniunt creaturis ex natura sua, posse à Deo impediri: Secundum est convenire Angelo esse immortale eo modo, quo convenit igni esse combustivū, & consequenter sicuti ignis est ab intrinseco, & ex natura sua cōbustivus, licèt possit à Deo impediri, ne comburat; ita Angelum esse ab intrinseco & ex natura sua immortalem licet possit à Deo impediri, ne perpetuo duret: Nec sibi adversatur idem Cyrillus in aliis verbis præallatis; quia nihil aliud intendit exprimere, quàm Angelum esse immortalem dependenter à voluntate, & libero arbitrio Dei, ut enim paret ex contextu illius capitis mens D. Cyrilli est assignare in Angelis immortalitatem diversam ab immortalitate verbi Divini, ad quod sufficit quod immortalitas Angelorum à libero Dei arbitrio dependeat. Ex his eruitur impugnatio totius instantiæ. nam prima

53. pars, in qua habetur Concilium Lateranense loqui solùm de immortalitate in ordine ad causas creatas, impugnatur ex eo quia Quidquid alicui convenit ab intrinseco & ex natura sua, convenit etiam respectu Dei: Secunda instantiæ pars, quæ innititur auctoritatibus impugnatur ex eo quòd Sancti Patres solùm intendunt assignare discrimen inter immortalitatem Dei, & immortalitatem Angelorum; quòd illa sit simpliciter necessaria, independens, essentialis, nedum naturalis, ista sit quidem naturalis & intrinseca Angelis, sit tamen dependens à Deo & respectu Dei contingens: Vnde nomen gratiæ dupliciter sumi potest, vel pro dono concesso supernaturaliter, & indebitè, vel pro dono concesso ex divina libertate, & naturali beneficentia; in hoc secundo sensu usurpant Sancti Patres nomen gratiæ, dum dicunt Angelos esse immortales per gratiam, habere immortalitatem ex gratia: eodemque modo dici posset Angelos fuisse per gratiam productos,

Discrimen immortalitatis Dei ab immortalitate Angelorum.

In quo sensu Sancti Patres vocent Angelos immortales per gratiam.

ductos, per gratiam intelligere, per gratiam velle, per gratiam esse in loco, omniaque naturalia dona fuisse sortitos ex gratia: Potiùs tamen à Sanctis Patribus dici solet Angelus per gratiam immortalis, quàm per gratiam intelligens, &c. quia de dono immortalitatis specialiter, non de aliis naturalibus donis fuit error, quòd Angelis essentialiter & omnimoda necessitate competeret; ideò Sancti Patres, ut huic errori occurrerent, de dono immortalitatis, non de aliis naturalibus donis expresserunt convenire Angelis per gratiam, idest, per liberam Dei voluntatem. Quòd si aliquis ex Sanctis Patribus gratiam usurpavit pro dono supernaturali indebito, locutus est deindè de immortalitate morali, secundum quam Angelus beatus nequit per mortem peccati deficere à vita supernaturali.

Omne innegabile sine violentia convenit ab intrinseco.

54. Probatur secundò ratione; Angelo est naturaliter debita duratio à parte post æterna, nec talis duratio potest ipsi negari nisi contrà naturalem exigentiam, & ex violentia; ergo immortalitas & incorruptibilitas conveniens Angelis cōvenit ipsis ab intrinseco, & per naturam: consequentia patet inductione, quâ ostendi potest dici conveniens ab intrinseco & per naturam quidquid est alicui naturaliter debitum & innegabile sine violentia; alioqui nec soli illuminare, nec igni comburere, nec homini discurrere conveniret ab intrinseco & per naturam. Antecedens probatur, non repugnat creatura, cui duratio à parte post æterna sit naturaliter debita, & innegabilis sine violentia; alioqui repugnaret etiam creatura, cui sit naturaliter debita & innegabilis duratio pro sequenti instanti; si enim semel repugnat exigentia durationis futuræ, non est major ratio, quòd repugnet pro pluribus, quàm pro unico instanti; sed si non repugnat creatura, cui duratio à parte post æterna sit naturaliter debita, &c. talis debet de facto astrui Angelus; ergo Angelo est naturaliter debita duratio, &c. Minor probatur, quia ex una parte Angelus de facto, utpotè spiritualis & simplex, nullum habet principium intrinsecum corruptionis & mortis; ex alia parte argumenta, quibus Adversarij contendunt probare Angelos non esse immortales ab intrinseco, & per naturam, fundantur maximè in eo quòd talis immortalitas sit propria Dei, & repugnans creaturæ; ergo.

Dices creaturam, cui esset naturaliter debita immortalitas, & duratio à parte post æterna, fore perfectionis infinitæ; quia quò res majorem exigit durationem, eo est in se magis perfecta, adeóque si exigat durationem infinitā, qualis est duratio æterna, erit in se infinitè perfecta, & sicuti est argumētū perfectionis infinitæ exigētia extēsionis ad infinita spatia loci, ita debet esse pariter infinitæ perfectionis argumentum exigentia extensionis ad infinita spatia temporis; cum igitur Angelus non sit perfectionis infinitæ non potest connaturaliter exigere durationem æternam, etiamsi sit possibilis creatura talem durationem exigens. Sed contrà: falsum simpliciter est rem, quò majorem exigit durationem, eò esse in se magis perfectam, quandoque enim major duratio oritur ex imperfectione potius, quàm ex perfectione; sic materia ex natura sua magis durat, quàm forma, & tamen hoc ei convenit titulo imperfectionis, nimirum ex eo, quòd sit pura potentia nullam habens formam sibi contrariam, quæ exigat ipsius destructionem: Peccatum ex natura sua est magis permanens & diutiùs durans, quam opus bonum, & hoc ei convenit titulo imperfectionis, nimirum ex eo, quòd sit malum naturæ viribus irreparabile, & constituat creaturam in statu adeò imperfecto, ut nequeat ex se à tali statu resurgere. Demus tamen pro nunc, quòd res quò majorem exigit durationem eò sit in se magis perfecta, adhuc exigentia durationis infinitæ non arguit perfectionem infinitam in re durante; quia talis exigentia nihil est aliud, quàm habitudo ad infinitum spatium temporis successivo tamen & finito modo, idest secundùm unam partem post alteram correspondens rei duranti, habitudo autem ad terminum infinitum finito tamen modo & quasi per partes attactum non arguit infinitatem, ut patet in habitudine materiæ ad infinitos effectus: & hinc patet potiùs esse argumentum perfectionis infinitæ exigentiam extensionis ad infinita spatia loci, quàm ad infinita spatia temporis, quia illa exigentia est ad terminum infinitum permanenter & secundùm se totum correspondentem rei locatæ; ista non item. 55.

Duratio diuturnior non est semper argumentum majoris perfectionis.

Nec duratio infinita est argumentum perfectionis infinitæ.

Probatur tertio: Angeli non sunt incorruptibiles & immortales per donum aliquod gratuitum distinctum à creatione, & naturali conservatione; ergo non sunt incorruptibiles & immortales ab extrinseco, & per gratiam, sed ab intrinseco, & per naturam: consequētia patet, nec potest concesso antecedente negari, nisi abutendo terminis, & dicendo convenire ab extrinseco & per gratiā quidquid convenit dependenter à Deo, quidquid est à Deo liberè. Antecedens probatur, tùm quia dæmones spoliati omnibus donis gratuitis adhuc retinent incorruptibilitatem, tùm quia sine necessitate multiplicatur entitas talis doni gratuiti, cum sustineri possit Angelorum incorruptibilitas & immortalitas ab intrinseco & per naturam absque ullo supperaddito dono. Confirmatur: Non minùs est debitus Angelo concursus, quò Deus ipsum perpetuò conservat, quàm sit debitus igni concursus, quo Deus cum ipso producit calorem; sed hic concursus respectu ignis est donum naturale, non gratuitum; ergo etiam ille alter concursus respectu Angeli: major probatur, concursus Dei in ordine ad calorem est naturaliter debitus igni, quia est juxtà ignis naturam, & non est contrà fortiorem exigentiam alterius causæ, si enim Deus igni in ordine ad calorem præbeat concursum extraordinarium contrà exigentiam contrarij fortioris talis concursus esset suprà naturam & ex gratiâ, sed etiam concursus Dei in ordine ad perpetuam Angeli conservationem est juxtà naturam ipsius Angeli, quia nihil 56.

Immortalitas in Angelo est donum naturale, non gratuitum.

magis

magis est juxtà cujuscumque rei naturam, quàm conservari & esse; non est contrà exigentiã fortiorẽ alterius causæ quia Angelus non habet contrariũ, quod possit exigere suspensionem concursus conservativi ipsius.

57. Discrimen inter Angelos, & creaturas ab intrinseco corruptibiles. Ex dictis habetur discrimen inter Angelos (idem quoad incorruptibilitatem procedit de animabus rationalibus) & creaturas ab intrinseco corruptibiles: Istæ enim habent potentiam intrinsecam ad divisionem; ad formas incompossibiles, ad qualitates cõtrarias; nõ sic Angeli: Istæ ut plurimùm destruuntur non per merã subtractionem divini concursus, sed per actionem positivam terminatam ad aliquid ipsis oppositum; vel incompossibile; non sic Angeli, qui per solã subtractionem divini concursus destrui possunt nec aliqua positiva actio potest ad ipsorum destructionem concurrere: Vndè rectè docet Suar. *hic lib. 1. c. 10.* Deum posse Angelos destruere non ratione omnipotentiæ, quia omnipotentiæ proprium est operari, Angeli autem non destruuntur Deo operante, sed ratione libertatis, ratione cujus potest non agere, & Deo non agente, seu cessante ab actione cõservativâ Angeli destruuntur.

58. Esse tale ab intrinseco sumitur dupliciter. Habetur insuper dupliciter aliquid posse dici tale ab intrinseco; vel prout ly *ab intrinseco* idem significat ac essentialiter, quâ ratione homo dicitur ab intrinseco rationalis, ab intrinseco visibilis; vel prout ly *ab intrinseco* idem significat ac cõnaturaliter, quâ ratione lapis ab intrinseco descendit, ignis ab intrinseco calefacit. Quod est tale ab intrinseco in primo sensu neque etiam divinitùs potest non esse tale, quia essentiæ rerum neque etiam divinitùs possunt variari. Quod est tale ab intrinseco in secundo sensu potest divinitùs non esse tale, quia connaturales rerũ exigentiæ possunt divinitùs frustrari licèt cum violentiâ ejus, cujus sunt exigentiæ: Sic homo neque etiam divinitùs potest non esse rationalis, ignis verò divinitùs potest nõ calefacere. Porrò dum Angeli dicuntur ab intrinseco indestructibiles, ly *ab intrinseco* sumitur in secundo sensu, non in primo, proptereà cum ipsorum indestructibilitate ab intrinseco benè cohæret quòd possint divinitùs destrui.

---

§. VIII.

Vtrùm repugnet Angelus ab intrinsecò corruptibilis?

59. Repugnat Angelus ab intrinseco corruptibilis. ASSERTUM. Repugnat Angelus, qui sit substantia spiritualis simplex substantialiter, & sit ab intrinseco corruptibilis, transiens scilicet ex natura sua & exigens aliquando desinere. Dixi *Qui sit substantia spiritualis simplex*; nam quoad Angelum possibilem qui ex materia & forma spiritualibus componeretur faciliùs quis posset sustinere corruptibilitatem ab intrinseco; præsertim si aliundè sentiret esse ab intrinseco corruptibile quidquid componitur ex materia & forma corporeis: Dixi *transiens scilicet ex natura sua & exigens aliquando desinere* ut innuerẽ me in præsenti nomine corruptibilitatis ab intrinseco non intelligere potentiam desinendi per corruptionem propriissimẽ dictam sitam in separatione formæ à materiã, quâ ratione cõstat ex terminis Angelo, qui sit substantia simplex, repugnare corruptibilitatem ab intrinseco. Hoc assertum à paucioribus expressè agitatur, traditur tamen à Dequiros *1. p. tr. 8. disp. 51. sec. 5.* Ripalda *tom. 2. de ente supernaturali disp. 104. sec. 3.* universaliùs docente repugnare creaturã ab intrinseco transeuntem & exigentem aliquando desinere & pro se alios plures referente contrà Arriagam *de Angelis disp. 2. sec. 6. n. 26. & 33.*

Probatur primò argumento morali: Repugnat substantia intellectiva simplex ab intrinseco corruptibilis, transiens scilicet, &c: sed Angelus est essentialiter substantia intellectiva; ergo repugnat Angelus, qui sit substantia simplex, & sit ab intrinseco corruptibilis: Minor patet ex communi conceptu quẽ formamus de Angelo, & ex eo quòd ipse est essentialiter perfectior homine, qui est substantia intellectiva: Major probatur; 60. Substantia intellectivâ simplex petit esse æterna. substantia intellectiva èst essentialiter capax benè & male operandi, merendi & demerendi; consequenter est essentialiter capax præmij & pœnæ correspondentis bonis & malis operibus, meritis & demeritis; hujusmodi præmiũ & pœna debẽt esse æterna, ut quoad pœnam debitam peccatis ex professo probatur suo loco, quoad præmium verò debitum bonis operibus infert à pari ex pœnâ debitâ peccatis, & ex eo quòd non debent esse inferioris conditionis merita in ordine ad præmium, quàm demerita in ordine ad pœnam; maximè respectu Dei de quo dici solet quòd citrà condignum puniat, & ultrà condignum præmiet, ergo etiam substantia intellectiva capax talis præmij & talis pœnæ debet esse æterna & immortalis, nec potest esse ex natura sua transiens & exigens aliquando desinere.

Dices hoc argumentum æquè procedere de Aogelo, qui sit compositus ex materia, & forma spiritualibus; ac de Angelo, qui sit substantia simplex, cum ille æquè ac iste sit substantia intellectiva merendi & demerendi capax, & tamen nos non asserimus æquè repugnare corruptibilitatem ab intrinseco Angelo substantialiter cõposito; ac Angelo substantialiter simplici; ergo allatum argumentum aut nimis aut nihil probat. Sed contrà, in Angelo substantialiter composito potest dari corruptio seu destructio; partibus materia scilicet & forma permanentibus in esse, ideò 61. Magis quàm substantia intellectiva composita. Angelo destructo potest ipsius forma perseverare perpetuò duratura in statu separationis & in tali statu receptura æternũ præmiũ vel æternam pœnam eodem ferè modo, quo homine moriente anima perseverat immortalis, &c. At in Angelo substãtialiter simplici non potest dari corruptio, nisi tota Angeli substantia deficiat, adeoque nihil Angeli remaneat aut in æternum præmiandum, aut in æternum puniendum: In Angelo igitur substantialiter simplici, non in Angelo substan-

D tialiter

tialiter composito corruptibilitas ab intrinseco repugnat cum exigentiâ aut æterni præmij aut æterni supplicij.

62. *Res naturalis non potest naturaliter deficere stante præsentia causæ & carentia contrarij.*

Probatur secundò argumento physico: Repugnat entitas naturalis quæ naturaliter deficiat stante præsentiâ causæ potentis ipsā conservare, & nullâ urgente exigentiâ contrarij fortioris; sed Angelus ab intrinseco corruptibilis, transiens scilicet ex naturâ suâ, &c. naturaliter deficeret stante præsentiâ causæ potentis ipsum conservare, quia causa conservativa Angeli est solus Deus, qui respectu nullius effectus potest esse aut absens aut impotens: deficeret item nulla urgente exigentiâ contrarij fortioris, quia contrarietas non est nisi in ordine ad idem commune subjectum, in substantia autem simplici qualis esset Angelus, de quo in præsenti, non daretur aliquod commune subjectum, in ordine ad quod posset dari contrarietas: esset tandem talis Angelus entitas naturalis, quia esset substantia, substantia autem præsertim intellectiva in se supernaturalis est impossibilis *ex superiore tract. 1. lib. 2. cap. 3 §. 6. & 7.* ergo si repugnat entitas naturalis quæ naturaliter, &c. repugnat Angelus, qui sit substātia simplex, & sit ab intrinseco corruptibilis, &c. Major probatur: talis entitas nec deficeret ex libertate causæ, quæ licet præsens & potens nollet ipsam conservare; nec deficeret ex exigentia propriæ naturæ, quæ postularet a causa etiam præsente & potente non ulteriùs conservari; nec ullo alio modo, quia non est excogitabilis alius modus naturalis deficientiæ; ergo repugnat entitas naturalis, quæ naturaliter deficiat, &c. Probatur antecedēs quoad primam partem; ex purâ libertate causæ non deficit naturaliter nisi effectus, qui est à principio libero ut à causa particulari, cujusmodi sunt respectu voluntatis creatæ actus liberi, & respectu Dei effectus aliqui supernaturales omninò gratiosi, alioqui quęlibet res deficiens ex subtractione divini cōcursus dicenda esset deficere naturaliter, cūm quęlibet subtractio divini concursus sit ex Dei libertate; ergo entitas naturalis, quæ scilicet pendet à Deo ut à causa universali, & communi naturæ Auctore, cujusmodi est Angelus, non potest naturaliter deficere ex pura libertate causæ, nimirùm Dei conservātis.

63. *Nulla res potest exigere non conservari.*

Probatur idem antecedens quoad secundam partem ex eo quòd repugnat res aliqua ex se exigens non conservari tùm quia ex Augustino 11. *de Civit. cap.* 27. satis apparet quantùm refugiat natura non esse, tùm quia nihil ex se sibi exigit proprium malum, cuilibet autem rei existenti malum omnium maximum est non conservari, tùm quia denique illud ex se res exigit, quod ex se sibi tribueret si posset, sed quælibet res sibi tribueret ulteriorem semper & ulteriorem cōservationē, si posset; ut colligitur ex eo quia quod habet ex se esse habet esse maximè necessarium; ergo quælibet res ex se exigit ulteriorem semper ac ulteriorem conservationem, & consequenter repugnat res aliqua ex se exigens non conservari, alioqui eadem res exigeret conservari, & non conservari.

Dices hanc probationem, licèt videatur aliqualiter efficax, convinci tamen inefficacem ipsâ experientiâ, qua constat plures res stante præsentia causæ conservantis, & absentia contrarij naturaliter deficere: exemplificat hoc primò Arriaga *loc. præcit.* in eo, quòd quando è longinquo aliquid audimus, postquàm cessavit sonus, qui est causa specierum, fit in nobis auditio; adeóque durant post sonum species intentionales ipsius, nec habent aliam causam conservativam, quàm Deum; nam sonus periit, & aer non est productivus specierum, nec item habent contrarium; & tamen modico temporis intervallo durant, & naturaliter deficiunt. Exemplificat secundò in speciebus intentionalibus intellectus, quæ etsi contrario careant, & causam conservantem Deum scilicet & intellectum habeant semper eodem modo præsentem, sæpè tamen deficiunt, undè sæpè contingit videndo objectum aliàs visum nullam haberi ipsius memoriam, ac si aliàs numquàm visum fuisset. Exemplificat tertiò in impulsu projectis impresso, qui dum durat in absentia seu distantia principij ipsum imprimentis conservatur a solo Deo, & tamen Deo manente præsēte, nec ullo novo contrario adveniente, naturaliter deficit. Sed contrà: Ad primum exemplū

64. *Quomodò deficiat sonus, ejusvè species.*

dico species soni non trāsmitti ad potentiam auditivam, nisi cum aliquo impulsu aeris, per quem fit specierum transmissio, ideò cessante tali impulsu species soni deficere, non autē deficere naturaliter & ex naturâ sua: Eodem modo, si dicatur sonū ipsum non per species, sed per propriam entitatem ad potentiam auditivam deferri, quamvis cessante ictu sonus aliquandiù perseveret à Deo conservatus, cōservatur solùm quo usque perseverat impulsus, motusque aeris; quo deficiente non ab intrinseco, & ex natura sua, sed defectu conditionis ad propriam conservationem requisitæ deficit: Adverte hic obiter non esse eamdem difficultatem de aliis objectis sensibilibus, ipsorumque speciebus, quia cæteræ species sensibiles deficientibus objectis tāquam causis ipsarum productivis, statim deficiunt, nec ullatenùs conservantur in suorum objectorum absentia.

65. *An & quomodò deficiant species intentionales in intellectu.*

Ad secundum exemplū dico nec satis constare quòd deficiant species intentionales intellectus, & quòd quis non recordetur se cognovisse hominem, quē aliàs reverà cognovit, provenire potest ex eo quòd hæc cognitio alias habita nullam sui speciem reliquerit: nec sufficienter probari, quòd species intentionales intellectus, si quandoque deficiunt, deficiant ex natura sua, & quia ex se petant deficere; dici enim potest deficere ex incapacitate intellectus, quatenùs sicuti quodlibet subjectum habet determinatam capacitatem in ordine ad sustentandas qualitates physicas adeò ut nequeat sustentare nisi octo cujuscumque qualitatis gradus, ita intellectus habeat determinatam capacitatem in ordine ad sustentandas species intentionales adeò ut tali capacitate expleta quælibet nova species adveniens aliquam aliam antecedenter acquisitam expellat, aliquam scilicet ex iis, quæ remissiores sunt

&

66. & leviùs impressæ. Ad tertium exemplum dico impulsum projectis impressum non deficere nullo adveniente contrario, nam corpus projectum, quod per impulsum violentè movetur, semper producit conatum quemdam, seu impulsum contrarium, quo intendit recuperare propriam quietem; & per talem conatum successivè productum successivè minuitur, & tandem totaliter destruitur impulsus violentè impressus eo ferè modo, quo aqua successivè in se producens connaturale frigus successivè diminuit, & tandem totum destruit calorem in se ab agente extrinseco violentè productum.

Quomodò deficiat impulsus projectis impressus.

Ex his exemplis sic impugnatis haberi facilè potest impugnatio cujuscumque alterius exempli, in quo Adversarij contendant afferre rem aliquam desinentem ab intrinseco sine ullo defectu principij conservantis, & sine ullâ oppugnatione contrarij; & consequenter superior probatio est verè efficax, nec ullam habet contrariam experientiam; quâ inefficaciæ convincatur.

Dubitatur hic primò: Vtrùm saltem sit dabilis aliqua entitas naturalis, quæ præsente causa potente conservare, & nullo oppugnante contrario habeat appetitum neutrum, ac indifferentem ad conservari, & non conservari; adeoque deficiat naturaliter negativè; id est sine ullâ prorsùs violentiâ; quamvis non naturaliter positivè, id est non cum positivâ inclinatione ad deficiendum. Respon-

67. detur non esse dabilem: ratio est quia hujusmodi appetitus neuter ac indiferens, prout est inclinatio innata (quam particolam appono ad differentiam appetitus neutri & indifferentis, qui sit actus elicitus à principio libero; quâ ratione dari posse appetitum neutrum, imò etiam positivè determinatum ad non conservari non est contrà id, quod docemus in præsenti) non datur, ut patere potest consideranti & inducenti; nisi ad perfectiones aut disparatas & indebitas, quâ ratione paries habet appetitum indifferentē, & neutrum ad esse album & non esse album, item ad esse album vel nigrum; imò in rigore neque unum, neque alterum appetit: aut inter se omninò æquales, quâ ratione materia habet appetitum neutrum ac indifferentem ad hanc vel illam formam substantialem; quia à qualibet formâ substantiali æquè perficitur; ignis habet appetitum neutrum ac indifferentem ad hunc vel illum locum suæ sphæræ, quia in quolibet suæ sphæræ loco æquè benè se habet: At conservatio rei existentis præsente causâ potente conservare, & nullo oppugnante contrario neque est perfectio disparata, & indebita; neque ipsi est perfectio æqualis non conservatio; ergo præsente causâ potente conservare, &c. dari non potest in re naturali appetitus neuter ac indifferens ad conservari & non conservari: Minor probatur, conservatio est bonum maximè intrinsecum, maximeque proportionatum cuicumque rei; non conservatio est maximum malum, ad quod necessariò sequitur cujuscumque boni carentia; neque enim potest quocumque alio bono actuali non carere, quod deficiente conservatione caret existentiâ; ergo conservatio neque est perfectio disparata & indebita; neque illi est perfectio æqualis non conservatio; imò illa est perfectio magis proportiunata & debita, quàm quæcumque passio, seu proprietas naturalis, cùm hæc omnis illâ deficiente deficiat: Sicuti igitur non est dabilis entitas habens appetitum indifferentem & neutrum ad suas passiones, & proprietates naturales; ita à fortiori, &c.

Non est dabilis res habens appetitum neutrum ad conservari, & non cōservari.

Dices: Conservatio nihil est aliud, quàm duratio & coexistentia ad spatium temporis; 68.
sed datur in aliquâ entitate naturali, & specialiter in Angelo appetitus neuter ac indifferens ad majorem, minoremvè præsentiam, ad coexistendum majori vel minori spatio loci; ergo etiam dari potest in aliquâ entitate naturali, & specialiter in Angelo appetitus neuter ac indifferens ad majorem, minoremvè durationem, ad coexistendum majori, vel minori spatio temporis. Sed contrà: ad summū benè procedit instātia loquendo tùm de præsentiâ, tùm de duratione simpliciter & nullâ factâ suppositione; secùs loquendo de duratione stante presentiâ causæ conservantis, & absentiâ contrarij: quâ solùm ratione nos negamus in entitate naturali appetitum neutrū ac indifferētem ad majorē minorēmvè durationem. Admitto igitur entitatem aliquā indifferentem ad majorem, vel minorem durationem; ac dico talem entitatem vel debere habere contrariū, vel debere pendere à causâ, quæ non sit semper permanens, præsens, & potens conservare: quia deinde Angelus nec à tali causâ pendet, nec contrariū habet; infero ipsum non esse indifferentem ad majorem, vel minorem durationem, sed determinatè exigere durationem perpetuam. Neque ex ipsius Angeli indifferentiâ ad majorem vel minorē præsentiam aliquid probatur pro eiusdem indifferentiâ ad majorem vel minorem durationem; quia non utraque indifferētia ex eadem radice pullulat, sed ex diversâ: nimirum prima indifferentia ex carentiâ quātitatis; secunda ex obsistentiâ contrarij, vel imperfectione causæ conservantis; datur autē respectu Angeli carentia quantitatis, non obsistentia contrarij, aut imperfectio causæ; ideò datur respectu ejusdem prima, non secunda indifferentia.

Non est eadem radix indifferentiæ ad majorem vel minorem præsentiā, quæ ad majorem vel minorem durationē.

Dubitatur secundo: Vtrùm saltem sit dabilis entitas aliqua supernaturalis indifferens ad conservari & non conservari. Ratio dubitandi est, quia auxilia actualia gratiæ videntur esse qualitates ex naturâ suâ transeuntes; tale item videtur esse lumen concessum Divo Paulo in raptu: alioqui Deus miraculosè se gereret in ablatione auxiliorū actualium, miraculosè item se gessisset in ablatione luminis Divo Paulo. Respondetur entitatē aliquam supernaturalem esse posse ex naturâ suâ transeuntem aut indifferentem ad conservari & non conservari, impropriè & lato quodam modo, non propriè & rigorosè: Probatur & explicatur; entitatem aliquam esse ex naturâ suâ, id est stante præsentiâ causæ conservantia & absentiâ contrarij, transeuntem stat dupliciter: Primò 69.

Entitas supernaturali potest esse ex naturâ suâ transiens impropriè, non propriè.

quatenùs talis entitas exigat non esse;& hoc modo res est propriè ac rigorosè ex naturâ suâ transiens: Secundò, quatenùs talis entitas possit non esse, & destrui sine miraculo; & hoc modo res est impropriè, & minùs rigorosè ex naturâ suâ transiens; sed est dabilis res aliqua supernaturalis quæ stante præsentiâ causæ potentis conservare,& carentiâ, seu absentiâ contrarij, possit destrui sine miraculo, non verò quæ possit exigere non esse,aut non exigere esse,ergo est dabilis entitas aliqua supernaturalis ex naturâ suâ transiens impropriè, & lato quodam modo, non propriè & rigorosè. Minor quoad secundã partem patet ex eo quòd repugnat res quæ aut sibi exigat proprium malum,aut sibi non exigat bonum proportionatum & maximè conveniens;& quoad hoc entitas supernaturalis non differt à naturali: quoad primam partem probatur: est dabilis res aliqua supernaturalis pendens à Deò ut à causâ particulari eo modo quo à nostrâ voluntate pendent nostri actus liberi, sed talis res supernaturalis potest à Deo destrui sine miraculo, & sicuti nostra voluntas dum utens jure libertatis cessat à conservatione alicujus sui actus, talis actus desinit esse sine miraculo,licèt non desinat ad exigentiam contrarij, vel ob absentiam causæ potentis ipsum conservare,ita desineret sine miraculo res illa supernaturalis, respectu cujus Deus utens jure suę libertatis subtraheret concursum conservativum,licèt posset talem concursum non subtrahere, & nullum contrarium exigat talem subtractionem.

70. Dices: etiam respectu Angeli &, cujuscũque alterius effectus creati Deus est causa libera; adeóque etiam Angelus potest à Deo destrui jure libertatis; ergo si illud, quod à Deo destruitur jure libertatis quamvis destruatur sine exigentiâ contrarij & sine defectu causæ conservantis destruitur naturaliter,& absque miraculo,etiam Angelus poterit à Deo destrui naturaliter & absque miraculo. Sed contrà: respectu Angeli & cujuscumque alterius effectus creati Deus est causa libera universalis, & ut causa libera universalis debet connaturaliter loquendo se accommodare exigentiæ causarum particularium; propterea nequit Deus Angelum, aut aliquem alium effectum, ad quem se habeat ut causa universalis,connaturaliter destruere nisi ad exigentiam alicujus causæ particularir creatæ. At respectu eorum,respectu quorum Deus est causa libera particularis, connaturalitas & exigentia destructionis ipsorum desumi potest ex ipso jure libertatis Dei tamquàm causæ particularis exigentis, quòd jus propriæ libertatis prævaleat exigentiæ & inclinationi, quam res, quæ destruitur,habet ad sui conservationem,& permanentiam in esse.

Deus respectu effectuum naturaliũ est causa libera universalis,non particularis

CAPUT III.

De multitudine, & diversitate Angelorum.

NEc nimis parcè,nec nimis prodigè,nec prorsùs indefinitè de Angelorũ multitudine sentiendum ést. Primo vitio laborant tum nonnulli hæretici,quorum meminit D. Thomas *in 2 dist.3.q.1.art.3. in c.* ponentes unum tantùm esse Angelum diversa sortitum nomina secundùm diversos actus;tùm plures Antiqui Philosophi tot solùm ponentes Angelos,quot sunt orbes,aut motus Cœlorum, quâ ratione 12. *Metaph.text.*48. quinquaginta septem cælestium corporum motus & totidem intelligentias dari constituit Aristoteles, quamvis deindè non sit in adeò exiguo intelligentiarum numero satis constans, sed 1.*de Cœlo c.*9.& alibi satis insinuet sę agnoscere alias quasdam sempiternas mentes. Secundo vitio laboraret quisquis infinitã Angelorum multitudinem astrueret. Tertio vitio laborat in primis Calvinus *lib.*1.*institut. cap.*14. dicens relinquenda esse, quæ ab hominibus otiosis de Angelorum multitudine & ordinibus absque Dei verbo traduntur: eodem deindè vitio laborat Rabbi Moyses, quatenùs vult Angelos non esse in determinato numero, sed per Angelos significari in Scripturis omnem virtutem vel corporalem, vel spiritualem, per quam Deus quasi per suæ voluntatis nuntium ordinem providentiæ explet, quamvis ex aliâ parte sumendo Angelos pro substantiis immaterialibus separatis astruat illos in numero determinato, tot scilicet,quot sunt motus,aut orbes cælestes juxtâ Philosophos præcitatos; undè hic Auctor duplici laborat vitio,dum partim indefinitè,partim nimis parcè sentit de Angelorum multitudine. Nos ab hisce vitiosis extremis recedendo non solùm comprobabimus finitum quidem ingentem tamen & maximum numerum Angelorum; verùm etiam conabimur aliquid determinatè statuere de tali numero saltem comparativè, comparãdo scilicet multitudinem Angelorum ad multitudinem aliarum creaturarum,& definiendo. Vtrum Angeli sint plures, quàm homines? Vtrùm sint plures, quàm species aut etiam individua rerum materialium? Quibus statutis discutietur, quamnam habeant in suâ pluralitate diversitatem, Vtrùm solùm specificam? quatenùs quilibet Angelus ab alio quolibet differat specie: An solùm numericam? quatenùs quilibet Angelus ab alio quolibet differat solo numero: an verò tùm specificam,tùm numericam? quatenùs dentur in Angelis tùm plures species, tùm plura individua sub eadem specie; seu tùm distinctio specierum, tùm distinctio individuorum sub speciebus. 1.

Triplex error circà Angelorum numerum.

§. I.

§. I.

Quàm certum sit Angelos esse multos, & in magno numero.

2. Angelos esse multos est certum certitudine fidei.

ASSERT. 1. Simpliciter certum est supernaturali certitudine fidei Angelos esse multos, & in magno numero. Ita omnes Theologi, omnesque Catholici contrà errores præallatos

Probatur ex Scripturâ: Iob. 25. *Quis numerus militum eius?* Danielis 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Apoc. 5. *Erat numerus eorum millia millium.* Matth. 26. *Exhibebit mihi modò plusquàm duodecim Legiones Angelorum.* Neque hisce textibus obstant verba Angeli Raphaëlis *Tob.* 12. dicentis *Ego sum unus ex septem qui astamus antè Dominum.* Enimverò præter quòd dici potest septenario numero universitatem significari, facilè ut notat Aversa 1. *p.q.* 50. *sect.* 6. exponitur dicendo septem esse Angelos quasi Principes constitutos ad regimen rerum humanarum. Confirmatur asserta fidei veritas tùm ex infrà asserendis de numero Angelorum comparativè ad alias creaturas, tùm ex Sanctis Patribus Athanasio, Irenæo, Hilario, Hieronymo, Nysseno, Chrysostomo & aliis, qui omnes unanimi consensu magnificant copiosam Angelorum multitudinem, ut abundè constat ex ipsorum verbis relatis à Bobalo *q.* 50. *art.* 3. §. 3.

3. Non sit certitudine purè naturali.

Assert. 2. Non est sufficienter certum certitudine purè naturali Angelos multos esse, & in magno numero: non desunt tamen naturales congruentiæ pro tali veritate probabiliter suadendâ.

Probatur prima pars, in quâ dixi *certitudine purè naturali* ut excluderem certitudinem mixtam ex naturali, & supernaturali, qualis est certitudo Theologica, quâ utique sufficienter constat Angelos multos esse; suppositâ enim ex fide custodia Angelorum in homines; dæmonumque in eosdem pugna facile est Theologo certa illatione deducere maximum numerū Angelorum. Probatur, inquam, prima pars: Non est ex suprà dictis *cap.* 1. §. 2. sufficienter certum certitudine purè naturali Angelos esse, ergo à fortiori non est eadem certitudine sufficienter certum ipsos multos esse; cum præsertim sicuti liberum Deo fuit Angelos creare & non creare; ita liberum eidem fuerit Angelos paucos creare, vel multos; & sicuti nullis, ità paucis existentibus Angelis tùm universi perfectio, tùm Dei dignitas satis subsisteret, quamvis utraque in ingenti Angelorum copiâ luculentiùs appareat.

4. Congruentiæ naturales pro maximâ Angelorum multitudine.

Probatur secunda pars afferendo pro Angelorum multitudine nonnullas naturales congruentias: Prima sit, quia confert ad dignitatem Principis Aulicorum & ministrorum multitudo juxta illud Proverb. 14. *In multitudine populi dignitas Regis*; ergo maximæ Dei majestati congruit maxima multitudo Angelorum ipsi assistentium; ac ministrantium? Secunda sit; quia nullus Angelus de novo producitur; ergo congruum est fuisse maximo numero in primâ sui creatione productos. Tertia & potissima sit quæ affertur à D. Thoma 1. *p.quæst.* 50. *art.* 3. *in c.* illis verbis: *Cum perfectio universi sit illud, quod præcipuè Deus intendit in creatione rerum, quanto aliqua sunt magis perfecta; tanto in maiori excessu sunt creata à Deo; sicut autem in corporibus attenditur excessus secundum magnitudinem, ità in rebus in corporeis potest attendi excessus secundum multitudinem.* Neque dicas ex Durando *in* 2. *dist.* 3. *q.* 4. *num.* 8. eadem ratione probaretur personas divinas utpotè substantias perfectissimas esse in maximo numero, & in universum creaturas perfectiores esse in majori numero, quàm creaturas minùs perfectas; esse v. g. plures soles, quàm stellas; plures aquilas; quàm muscas, plures homines, quàm formicas. Contrà enim: impugnatio robur aliquod præseferret, si Angelicus Doctor rationem illam urgeret tanquàm simpliciter, & nullâ factâ suppositione efficacem ad probandam Angelorum multitudinem; at Sanctus Doctor solùm utitur illâ ratione ad ostendendam talis multitudinis aliundè innotescentis congruentiam, quod longè diversum est: ideò ut posset eadem ratio militare pro maximâ multitudine divinarum Personarum; pro majori numero hominum, quàm formicarum, &c. deberet prius aliundè constare plurimas esse divinas Personas; plures esse homines, quàm formicas; &c. Deindè Sanctus Doctor dicens *quanto aliqua sunt magis perfecta, tanto in maiori excessu sunt creata à Deo*, Loquitur solùm de iis quæ se habent ut partes universi præcipuè, cujusmodi sunt Angeli, cœlum, elementa; ex his enim solùm consurgit perfectio universi, quam præcipuè Deus intendit. Tandem ex majori perfectione non infertur major excessus in multitudine, nisi desit excessus in magnitudine, cum igitur homo formicam; Aquila Muscam magnitudine excedat, non remanet locus inferendi ex majori perfectione excessum in multitudine.

5. Quomodò quæ sunt in universo in majori excessu sint magis perfecta.

Probatur insuper eadem secunda pars ex eo, quòd omnes ferè antiqui Philosophi, ut eruditè ostendit Bubalus *quæstione* 50. *art.* 3. *quæsito unico difficult.* 1. §. 1. vel sub Dæmonum, vel sub Geniorum, vel sub Deorum nomine multos & in magno numero Angelos admiserunt; & licèt potuerint ad hoc excitari vel ex lectione sacrorum librorum, vel ex narratione fidelium, non est tamen verisimile viros naturalium rationum valdè solicitos in id consensisse absque ullâ ratione probabili, & congruentiâ naturali.

Antiqui Philosophi agnoverūt Angelos esse v. idè multos.

§. II.

Vtrùm Angeli sint plures, quàm homines quocumque tempore existentes.

6. ASSERT. Probabilius est Angelos esse plures, quàm homines quocumque tempore existentes; adeò ut multitudo Angelorum valdè excedat totam multitudinem hominum tùm præteritorum, tùm præsentium, tùm posteritate totâ futurorum. Ità Vasquez *1.p.disp.180. cap. 3. num.8.* Lugus *lib.3. disp.2.cap.1.num.6.* Bubalus *q.50.a.3. quæsito unico diffic.3.* Lao *disp.263. dub 3.* Aversa *q.50. sect.6.* Hetinex *tract.3. disp.2. q.3.n.28. &c.* Contrà nonnullos relatos ab Athanasio in libro quæstionum ad Antiochum *q. 2.* assignantes æqualem numerum Angelorum & hominum; multoque magis contrà quosdam Recentiores, quorum meminit Bubalus *loco præcit.* ponentes majorem numerum hominum, quàm Angelorum.

Angeli sunt plures hominibus, id tamen probabiliter solùm constat.

Probatur primò: licet, ut ait D. Thomas *1.p.q. 50.art.3. ad 4 Multiplicatio Angelorum sit accipienda secundum divinam sapientiam diversos ordines immaterialium substantiarum excogitantem*, & per consequens nulla possit ex naturâ rei assignari sufficiens ratio majoris numeri Angelorum, quàm hominum, aut è contrà; imò licèt nec in Scripturâ talis major numerus exprimatur, nec ab Ecclesiâ, aut à communi Sanctorum Patrum consensu definiatur, adeòque nullo certo argumento possit stabiliri; tamen ex Angelorum præsertim in homines custodiâ Angelos plures esse, quàm homines, valde probabiliter deducitur; ergo probabilius est Angelos esse plures, quàm homines, &c. Antecedens probatur; boni Angeli infimi ordinis sunt tot, quot homines quocumque tempore existentes; sed ultrà bonos Angelos infimi ordinis dantur alij plures Angeli, nimirùm tùm Angeli mali, qui non in exiguo numero sunt; tùm Angeli boni ordinum superiorum, quos verisimile est juxtà majorem ordinis perfectionem, majorem sortiri multiplicationem; ergo Angeli sunt plures, quàm homines, &c. Major probatur. Omnes & singuli Angeli custodes singulorum hominum sunt Angeli boni, ut per se patet, & sunt infimi ordinis, ut tradit D. Thomas *1.p.q.113.art. 3.in c.* Sed hi sunt tot, quot homines quocumque tempore existentes, quia nec simul nec successivè idem Angelus ad diversorum hominum particularem custodiam præficitur: quod probatur primò ex eo quòd quilibet homo habet diversam naturæ conditionem, diversamque dispositionem ad finem ultimum; quilibet igitur exigit diversum Angelum, à quo diversimode in finem ultimum dirigatur, & juxtà propriæ naturæ conditionem regulетur. Secundò ex eo quòd, cum singuli homines sint perpetui, sicuti sunt perpetuæ species rerum corruptibilium, divina providentia principaliter respiciens perpetuitatẽ, eodem modo comparatur ad singulos homines, quoad singulas species rerum corruptibilium; sicuti igitur juxtà Diuum Gregorium *Homil.34.* Deus providet singulis speciebus rerum diversos Angelos, ità rationabile est, quòd diversos pariter Angelos provideat singulis hominibus. Tertiò ex eo, quòd quilibet Angelus in universali resurrectione colligit cineres hominis à se custoditi, ipsumq; in die judicij comitabitur. Quartò quia teste Vasquio *1. p. disp.245. cap. 1. num 2.* adeò communis est hâc in re Patrum, & scholasticorum sententia, ut nequeat sine gravi temeritatis notâ negari.

7. Singulis hominibus singuli Angeli præficiuntur ad custodiam.

Probatur secundò: Nullum est sufficiens & probabile fundamentum ponendi Angelos numero æquales, aut pauciores hominibus; ergo probabilius est esse plures, cum pro istâ pluralitate licèt desit argumentum convincens, optimè suppetat fundamentum probabile, quòd quoties alicujus contrarij fundamenti probabilitate non infirmatur, sufficiens est ad firmandam majorem probabilitatem simpliciter: Antecedens probatur fundamentum ponendi Angelos hominibus numero æquales est præcipuè illud *Deuter. 31.* ubi in verbis illis *Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel* pro ly *filiorum Israel* legunt septuaginta *Angelorum Dei* fundamentum ponendi Angelos hominibus pauciores est præcipuè illud Apocal. 12. *Draco traxit secum tertiam partem stellarum.* Psal.109. *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas*; Matth.22. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*: Ex quo triplici textu tria eruuntur: scilicet tertiam partem Angelorum esse damnatam: tot homines esse salvandos, quot Angeli fuerunt damnati: valdè exiguam & minorem tertiâ hominum partem salvari. Ex his fit partem hominum minorem tertiâ adæquare tertiam partem Angelorum, seu quod idem est tertiam partem Angelorum esse minorem tertiâ parte hominum, & per consequens totam multitudinem Angelorum esse minorem totâ multitudine hominum, Angelosque esse pauciores hominibus. Sed neutrum ex his fundamentis est sufficiens & probabile: Non primum; quia secundùm versionem septuaginta ly *Angelorum Dei*, si veros Angelos significat, non est intelligendum de omnibus Angelis, sed de iis solis quos Deus constituit Principes populorum; Dixi *si veros Angelos significat* quia probabilius est septuaginta, ne ipsorum versio ponatur à versione Hebræâ discordans, per ly *Angelorum Dei*, voluisse significare filios Israël, ut sensus sit Deum, quando mundi regiones gentibus distribuit, ità terminos earum constituisse ut servaverit optimam quamdam partem, quæ abundè sufficeret pro numero & multitudine filiorum Israël: Non secundum; quia prælium descriptum in loco illo Apocal. à pluribus intelligitur commissum in Cœlo mystico Ecclesiæ vel quotidiè inter bonos Angelos hominum custodes, & malos Angelos hominum Adversarios, vel in

8.

9. Prælium Angelorũ variè exponitur.

fine

fine mundi inter homines justos à bonis Angelis roboratos, & Antichristum ejusque asseclas ab Angelis malis concitatos: Ab illis verò, à quibus prælium illud accipitur de eo, quod in Cœlo vero inter Angelos gestum est, vel nomine tertiæ partis intelligitur positus numerus certus pro incerto; definitus pro indefinito, quod frequens est in sacris paginis; vel fit comparatio ad solum infimum ordinem, non ad totam multitudinem Angelorum; sicque ex loco illo Apocal. non satis probatur tertiam omnium Angelorum partem esse damnatam: Quando tamen hoc admitteretur; adhuc non obtinerent Adversarij intentum, quia non satis probant tot esse homines salvandos, quot fuerunt Angeli damnati; & verba Psalmi vel de aliis ruinis procedunt, non de ruinis Angelorum, vel intelligi possunt de istis reparandis non æqualitate numeri, sed excellentiâ meriti, quatenùs eandem gloriæ excellentiam, à quâ desertores Angeli defecerunt, plures homines consequentur; & aliquis, specialiter verò Virgo deipara gloriam pluribus Angelis destinatam adæquabit, sicque plurium ruinas reparabit, plurium sedes implebit.

10. Restau atio ri i arum. Ai gel ca rum varie exponitur.

Porrò ne quæ mox attigi de intelligentiâ tùm verborum Psal. *Implebit ruinas*, tùm verborum Deuter. *Constituit terminos populorum iuxtà numerum Angelorum Dei*, gratis dicta videantur, placet obiter afferre nonnullas congruentias ad probandum non tot homines salvari, quot sunt Angeli damnati, quemadmodùm aliqui inferunt ex illo Psalmi; nec tot, quot sunt Angeli beati, quemadmodùm inferunt aliqui alij ex illo Deuteronomij. Primum suadetur ex eo, quòd probabile est singulis hominibus deputatum esse malum Angelum adversarium & oppugnatorem; sicuti est iisdem singulis deputatus bonus Angelus custos & tutelaris; ergo Angeli mali & damnati sunt tot, quot sunt homines simpliciter; non solùm tot, quot sunt homines salvandi; antecedens innititur tùm auctoritati quorumdam Sanctorum Patrum, tùm paritati rationis; quatenùs diversitas naturæ & conditionis in quolibet homine æquè videtur exigere diversum Angelum oppugnatorem, ac diversum propugnatorem, ut magis probas Bubalus *q. 50. art. 3. quæsito unico diffic. 2. §. 2. & 3.* Secundum suadetur ex eo, quòd probabile prorsùs est sumendo totam collectionem Angelorum & hominum majorem esse numerum beatorum, quàm damnatorum; decet enim divinam bonitatem in totâ collectione creaturarum intellectualium plures esse bonas, quàm malas, & justitiam remunerativam magis, quàm vindicativam exerceri; at id non verificaretur, si tot essent homines salvandi, quot sunt Angeli beati: enim verò hoc modo totus numerus beatorum esset solùm duplo major numero hominum salvandorum; & tamen solus numerus hominum damnatorum, nedum totus numerus damnatorum consurgens ex hominibus & Angelis simul, est longè plus quàm duplo major numero hominum salvandorum; ergo. Neque obstat auctoritas Divi Gregorij *Homil 34.* dicentis *Superna illa civitas ex Angelis & hominibus constat, ad quam tantum credimus humanum genus ascendere, quantos illic contigit Angelos remansisse.* Non obstat inquam, quia illæ voces *tantum, quantos* potiùs significare solent magnitudinem, quàm numerū; & Diuus Gregorius insinuat æqualitatem inter homines & Angeloa in magnitudine beatitudinis; non in numero beatorum, vult scilicet aliquos homines consequi gloriam æqualem gloriæ Angelorum; non verò tot beatos homines ad supernam civitatem ascendere, quot in eadem beati Angeli remanserunt: imò ex supradictis de multitudine Angelorum custodum colligitur apertè numerum Angelorum beatorum esse majorem toto numero hominum complectente homines etiam damnandos; & hoc confirmatur validissimè ex eo, quod refert Dionysius Chartusianus *in cap. 14. Areopagita de calest. Hierarch.* fuisse Sanctæ Birgittæ divinitùs revelatum numerum Angelorum bonorum & beatorum adeò excedere numerum hominum, ut unicuique homini decem possint in custodiam designari;

11. Homines beat. nec sunt tot, quot Angeli damnati.

Nec tot quot Angeli beati.

12. Omnes homines simpliciter non sunt tot, quot Angeli beati.

Desiderari hìc posset designatio determinati numeri Angelorum, aut saltem determinati excessus numeri Angelorum suprà numerum hominum. Verumtamen cum nobis non constet determinatus numerus hominum, imò nec plurium aliarum creaturarum viliorum & inferiorum; mirum non est, si ignotus sit pariter determinatus numerus Angelorum, & substantiarum separatarum à quarum cognitione, ut ait D. Thomas *i. 2. dist. 3. q. 1. art. 3.* ratio humana deficit, & intellectus noster se habet ut oculus noctuæ ad lumen solis. Quoad determinatum excessum numeri Angelorum suprà numerum hominum ex parabolâ *Luc. 15.* de nonaginta novem ovibus dimissis in deserto ad quærendam unam ovem, quæ perierat, indicant Cyrillus Hierosolymitanus *catechesi 15.* Ambrosius *in cap. 15. Luc. lib. 7.* Gregorius *homil. 34. in Evang.* homines ad Angelos se habere ut partem centesimam ad integrum centenarium, & Angelos esse nonaginta novem partibus plures, quàm homines: ex parabolâ verò pariter *Luc. 15.* de decem drachmis, & diligenti inquisitione unius drachmæ perditæ conjectare quis posset homines ad Angelos se habere ut partem decimam ad denarium numerum, nisi ex superiori revelatione Divæ Birgittæ multo major Angelorum suprà homines excessus deduceretur. Sed communior & verior opinio est nobis non constare talem determinatum excessum; & solùm in universum sentiendum esse excessum ingentem & valdè notabilem; item ex hucusque dictis colligendum totam multitudinem hominum excedi non solùm à totâ multitudine Angelorum, verùm etiam tùm ab Angelis malis seorsim, tùm multò magis ab Angelis bonis; quorum non solùm tota collectio, sed & quilibet ex novem ordinibus major est totâ hominum collectione,

13. Nobis nec satis cōstat determinatus numerus Angelorum.

Nec determinatus excessus Angelorum supra homines.

si

si ex solo infimo ordine singulis hominibus diversus Angelus custos deputatur, ut tradebatur *superiori num.7.*

---

§. III.

Vtrùm Angeli sint plures, quàm species; aut etiam quàm individua rerum materialium.

14\. Angeli sunt plures quàm species rerum materialium.

ASSERT. I. Probabilius est Angelos esse plures, quàm sint species rerum materialium. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma 1.*p. q.* 50. *art.* 3. *in c. q.* 112. *art.* 4. *ad* 2. 2. *contra Gentes cap.* 93. & alibi, ubi dum simpliciter docet multitudinem Angelorum excedere multitudinem rerum materialium, debet saltem intelligi de multitudine rerum materialium quoad species; & hunc excessum sustinent cum D. Thomâ tùm Thomistæ communiter, tùm Lugus 1.*p. lib.* 3. *disp.* x. *cap.* 1. *n.* 5. Bubalus *q.* 30. *art.* 3. *quæsito unico diffic.* 4. Estius *in* 2. *dist.* 3. §. 1. Aversa *q.* 50. *sect.* 6. *&c.* contrà Auctores adversantes asserto *superioris* §.

Probatur primò celebri & tritâ auctoritate D. Dionysij *cap.* 14. *cælest. Hierarch.* ubi habet *multi sunt beati cælestium mentium exercitus, qui infirmum & contractum numerorum corporeorum, quibus utimur, modum superant & transeunt.* Vbi ly *numerorum corporeorum* aliquid ampliùs significat, quã numerum abstractum, & numerantem, alioqui frustrà apponeretur ly *corporeum*; & si relatis verbis, ut indicat Vasquez 1. *p. disp.* 180. *cap.* 1. solùm significaretur multitudinem Angelorum superare nostrum communem numerandi modum, non expressisset Dionysius aliquid de Angelis quod etiam pluribus rebus corporeis non conveniret; nam tùm omnes herbarum species v.g. tùm omnia hominum individua nostram communem numerandi rationem excedunt, maximosque quos adhibere solemus numeros superant.

15\. Probatur secundò: Verisimile est homines quocumque tempore existentes esse plures, quàm sint species rerum materialium; sed Angeli ex præassertis plures sunt, quàm homines quocumque tempore existentes, ergo à fortiori sunt plures, quàm species rerum materialium: probatur major species rerum materialium continent tùm species corporum simplicium, & hæ in exiguo numero sunt, complectuntur quippè solùm Cœlos & elementa; tùm species corporum mixtorum, quorum aliqua omni carent vitâ, aliqua vitam vegetantem, aliqua etiam sentientem habent; & hæ licèt sint in ingenti numero, tamen quæ sunt nobis notæ non videntur exceedere numerum hominum simul eodem tempore existentium, quæ sunt nobis ignotæ verisimile est esse valde paucas, cum experientiâ constet nostris temporibus valdè raró occurrere speciem aliquã materialem, quæ antecedentem hominum

Iisdem speciebus sunt plures homines quocumque tẽpore existentes.

notitiam prorsùs subterfugerit. Cum igitur ex aliâ parte multitudo specierum maneat semper eadem, multitudo verò hominum singulis ferè sæculis tota renovetur, verisimile omninò est homines quocumq; tempore existentes esse plures, quàm sint species rerum materialium, multitudinem hominum toties renovatam & auctam esse ampliorem multitudine specierum semper eadem & invariatâ.

Probatur tertiò: Probabile est cuilibet ferè speciei rerum materialium Angelum aliquem præfici ad ipsius curam & præsidium; sed hoc posito consequens est plures esse Angelos, quàm sint species rerum materialium, quia ultrà hujusmodi Angelos rebus materialibus præsidentes dantur Angeli custodes singulorum hominum, dantur Angeli Deo assistentes, dantur Angeli damnati; tot autem Angelorum multitudines simul cum multitudine præsidentium cuilibet ferè speciei rerum materialium utique transcendent multitudinem conflatam ex speciebus rerum materialium: Major probatur ex D. Thoma 1. *p. q.* 110. *art.* 1. ubi *in c.* ex eo quòd potestas particularis regatur à potestate universali infert omnia corporalia regi per Angelos, *& ad* 3. ait *Doctores sancti, sicut & Platonici, diversis rebus corporeis diversas substantias spirituales posuerunt esse præpositas,* idque probat ex Augustino, Damasceno, & Origene & confirmari potest etiam ex Scripturâ Apocal. 14. *alius Angelus exivit, qui habet potestatem super ignem:* Apocal. 7. *Vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ tenentes quatuor ventos, ne flarent:* & infrà *Quibus datum est nocere terræ, & mari, &c.* 16.

Diversis speciebus rerum diversi Angeli præsident.

Assert. 2. Vtrùm Angeli sint plures, quàm omnia individua rerum materialium quocumque tempore existentia, tanquam problema habeatur, & quando esset aliquid determinatè asserendum, dici posset esse plures, quàm individua in rebus materialibus per se distincta, non quàm individua distincta per accidens. Nomine individuorum per se distinctorum intelligo illa, quæ sunt in se tota quædam perfecta, etherogenea, certamque partium organizationem & magnitudinem exigentia, ut arbores, equi, homines. Nomine individuorum distinctorum per accidens intelligo partes quasdam homogeneas secundùm se indifferentes ut vel per divisionem in plura individua multiplicentur, vel per unionem in unum individuum coalescant, ut aquæ guttæ, ligni frustula, aëris atbomi, maris areuæ, &c. 17.

Individua materialia alia sunt distincta per se alia per accidens.

Probatur prima pars: Vix apparet ulla major ratio ponendi Angelos plures, quàm pauciores omnibus individuis rerum materialium; ergo utrumque est æquè probabile nec meliùs potest difficultati satisfieri, quàm ipsam resolvendo in problema: antecedens probatur: non est major ratio ex auctoritate, quia Sancti Patres exagerant quidem maximum Angelorum numerum, at non loquuntur expressè de Angelis comparatis ad rerum materialium individua, & quamvis hoc

hoc præstet D. Bernardinus Senensis relatus à Bubalo *q.* 50. *art.* 3. *quæsito unico diffic.* 4. §. 1. tamen auctoritas singularis non est magni momenti, ubi præsertim communior est in contrarium sensus Theologorum; ut in præsenti: Non est item major ratio ex congruentiis, quia vix habemus sufficientes congruentias ad ostendendum Angelos esse plures, quàm homines & quàm species rerum materialium, nedum ad suadendum excessum Angelorum suprà quæcumque alia individua, quorum multiplicitas incomparabiliter superat multiplicitatem tùm omnium specierum materialium; tùm hominum quocumque tempore existentium.

18. Probatur secunda pars: Multitudo individuorum per accidens distinctorum est omninò accidentalis universo, & cum in quolibet quanto sint aut infinita actu puncta, aut finitæ in infinitum partes, possunt talia individua aut infinita, aut finita in infinitum assignari; cui autem mirum, imò incredibile non appareat enumerando Angelos posse in infinitũ, imò infinities in infinitum procedi, sicuti potest in infinitum procedi assignando puncta vel partes minores, & minores cujuslibet continui. Multitudo verò individuorum per se distinctorum est determinata, & licèt ob plurimam vicissitudinem generationum & corruptionum, numerus talium individuorũ quocumque tempore existentium vix possit recenseri, nihilominùs factâ comparatione ad individua per accidens distincta tolerabilis ac perceptibilis est: Si igitur esset aliquid determinatè asserendum circà multitudinem Angelorum comparatam ad species & individua rerum materialium congruentissimè diceretur tot esse Angelos quot individua per se distincta, non quot individua distincta etiam per accidens; quâ ratione sustineretur ex unâ parte maxima Angelorum pluralitas; & ex aliâ parte non induceretur incredibilis ac ferè imperceptibilis ipsorum numerus; sed mediâ, quæ tutior & laudabilior esse solet, viâ procederetur. Quòd si quis velit latissimam, non mediam viam ingredi, & de pluralitate Angelorum prodigè sentire consulat Bubalum *diffic.* 4. *præcitata*.

Illis verisimiliter sunt pauciores, istis plures Angeli.

§. IV.

De divisione totius multitudinis Angelorum in Hierarchias, & choros seu ordines.

19. Quomodo Angeli distribuantur in Hierarchias & Choros.

ASSERT. Tota multitudo Angelorum rectè dividitur in tres Hierarchias, & novem Choros seu ordines, ità ut tres ordines primæ hierarchiæ sint Seraphim, Cherubim & Throni, tres ordines secũdæ sint Dominationes, Virtutes, & Potestates; tres ordines tertiæ sint Principatus, Archangeli, & Angeli. Ità post Dionysium *de cælest. hierar. à cap.* 6. *ad* 9. Omnes alij Sancti Patres fusè relati ab Estio *in* 2. *dist.* 9. §. 1. & licèt in enumeratione ordinũ sit aliquod discrimen: Gregorius scilicet ponat Principatus, ubi Dionysius ponit Virtutes, dissidium est levis momenti, & facilè componitur dicendo cum S. Doctore 1 *p. q.* 108. *a.* 6. *ad* 4 Virtutes secundùm Gregorium esse idem quod Principatus secundùm Dionysium, & è contrà. Cõmunem hanc divisionem Angelorũ in Hierarchias & Choros à Sanctis Patribus receperunt post Magistrum *in* 2. *dist.* 9. & Doctorem Angelicum tùm *eadem dist. q.* 1. *a* 3. tùm 1. *p. q.* 108. Omnes Theologi; nec de ipsâ ampliùs fas est quoad substantiam aliter sentire sine temeritate, imò sine periculo in fide, ut rectè notat Suarez *de Angelis lib* 1. *cap.* 13. *n.* 2. & intolerabilis est audacia Calvini *lib.* 1. *instit. c.* 14. §. 4. qui non solùm, ut suprà meminimus; deridet tanquam curiosum & otiosum studium, quod impenditur in inquirendo Angelorum numero; verùm etiam traducit tanquam meram garrulitatem doctrinam Dionysij de Angelorum hierarchiis & ordinibus. Cum Calvino adversantur assertæ veritati alij nonnulli Sectarij.

Probatur & explicatur Hierarchia dicitur quasi sacer Principatus à *Hieros*, quod est sacrum, & *Archos*, quod est Princeps: in nomine autem Principatus ex D. Thoma 1. *p. q.* 108. *a.* 1. *in c.* duo significantur, scilicet ipse Princeps, & multitudo ordinata sub Principe: ex primo capite omnes creaturæ rationales, quæ solæ capaces sunt sacrorum, sicuti comparantur ad Deum tanquam ad unum Principem, ità dici possunt constituere unam hierarchiam: Ex secundò capite sicuti in participatione sacrorum possunt diversæ multitudines diversimodè ordinari, ità possunt cõsurgere diversæ hierarchiæ; ex his duas præcipuas Dionysius assignat, nimirum cælestẽ, & Ecclesiasticam; seu Angelicam, & humanam; perspicuum quippè est diversimodè sub Deo ordinari, diversimodè à Deo illuminari homines, ac ordinentur & illuminentur Angeli; & quia etiam diversæ Angelorum multitudines juxtà diversa quæ exercẽt munera, diversum à Deo regimen, diversamque illuminationem suscipiunt, hierarchia Angelica in alias hierarchias subdividitur. Rursusquia hierarchia est principatus, seu multitudo ordinata, & multitudo ordinata esse non potest sine ordinum diversitate; necesse est quamlibet hierarchiam continere diversos ordines. Ex his jam patet necessitas ponendi in Angelis tùm plures hierarchias, tùm plures ordines: Necessitas deindè ponendi determinatè tùm tres hierarchias, tùm sub quâlibet hierarchiâ tres ordines habetur in primis cõgruentissimè ex eo, quòd in qualibet perfecta multitudine congruit tria distinguere; principiũ, mediũ, finem; sicq; spectat ad perfectionem totius multitudinis Angelorũ dividi in tres hierarchias primã, mediã, infimã; & ad perfectionẽ cujuslibet hierarchiæ dividi in tres ordines primũ, mediũ, infimum: Sed meliùs hoc idẽ probatur tũ ex antiquissimâ & fortè Apostolicâ traditione, quæ satis infertur ex verbis D. Dionysij *c.* 6. *præcit.* dicẽtis *Has (cælestes scil.* seu Angelicas naturas) *divinus noster sacrorũ initiator* (cujus nomine secundũ aliquos Apostolus Paulus; secundũ aliquos alios Hierotheus intelligitur)

20. Hierarchiâ est sacer Principatus.

Quælibet multitudo congruentissimè in tria dividitur.

 in

21\. *in tres terniones diſtribuit*, *atque diſtinxit*; tùm ex ſacrâ Scripturâ, in quâ toti Angelorum multitudini nec plura nec pauciora, quàm novem aſſerta nomina velut diverſa, & diverſis ordinibus reſpondentia tribuuntur: Sic Seraphinorum fit mentio *Iſa.6.* Cherubinorum *Gen.3.* item *Ezechielis* 10.*&* 28. Thronorum, Dominationum, Principatuum, Poteſtatum *Coloſſ.*1. Virtutum *Epheſ.*1. Archangelorum 1. *Theſſal.*4. item *epiſt. canonica Iudæ*, Angelorum *Rom.*8. & alibi; licèt non quoties in Scripturâ reperitur Angeli nomen ſignificet ſpecialem ordinem diſtinctum à reliquis; cum enim ſit tùm ex ſe omnibus Angelis commune, tum per appropriationem infimi ordinis proprium, aliquando in primâ, aliquando in ſecundâ ſignificatione uſurpatur.

Nomina novem ordinum Angelorum habentur in ſacrâ Scripturâ.

Dices non ſatis ex Scripturâ conſtare, quòd novem relata vocabula ſignificent novem diverſos ordines, & facilè poteſt aliquis dicere plura vocabula eſſe impoſita ad eundem ordinem ſignificandum: Eſt etiam ſpecialis difficultas de vocabulo Archangeli, quod non videtur importare ſpecialem ordinem præſertim penultimum, cum in Scripturâ ponatur tantùm in numero ſingulari; adeóque videatur eſſe nomen Perſonæ, non ordinis, & attribuatur tantùm Michaëli, qui juxta communiorem Doctorum ſenſum non eſt in penultimo ordine, ſed primus in ſupremo, & Angelorum omnium cujuſcumque ordinis Princeps, undè Eſtius *in* 2.*diſt.*9.§.1. miratur D. Gregorium *homil.* 34. dicere quòd Angelos & Archangelos penè omnes ſacri
22\. eloquij paginæ teſtantur. Sed contrà: cum antiquiſſima traditio, communis Sanctorum Patrum auctoritas, & univerſalis Eccleſiæ conſenſus novem relatis vocabulis novem diverſos ordines ſignificari intelligat, fas ampliùs non eſt eâ de re ambigere. Ad ſpecialem difficultatē de vocabulo Archangeli dico parùm referre quòd in ſingulari ponatur, cum familiare ſit in ſacrâ Scripturâ numerū ſingularem pro plurali uſurpare, & è contrà: Ad illud quod additur attribui tantùm Michaëli, qui primi, non penultimi ordinis eſt, dico nec ſatis conſtare quod 1. *Theſſal.*4. ly *in iuſſu & in voce Archangeli* de Michaële debeat intelligi; nec item quòd Michaël ſit primi & ſupremi ordinis ut colligitur ex variis dubitandi ac ſentiendi modis relatis ab Eſtio *in* 2. *diſt.*10. §.5. *&* 6. quòd ſi deindè placeat cum Eſtio id admittere, poteſt cum eodem dici ordinem Archangelorum probari *ex Danielis* 10. ubi fit mentio Angelorum cuſtodientium regna & populos, quod eſt munus penultimi ordinis Angelorum, quos comparativè ad ultimum ordinem qui per appropriationem ordo Angelorum dicitur, vocamus Archangelos, quaſi principaliores ſeu Principes Angelos, non negando deindè quin comparativè ad omnes Angelos poſſit etiam vocari Archangelus ille, qui eſt omnium Angelorum primus & Princeps.

Archangeli nomen non ponitur pluraliter in Scripturâ.

Archangelorum ordo licet nō ſub proprio nomine exprimitur *Dan.*10.

23\. Dices inſuper malè nos ſupponere communem Sanctorum Patrum auctoritatem, & univerſalem Eccleſiæ conſenſum pro novem Angelorum ordinibus: Malè ſupponitur primum, quia non deſunt Sancti Patres recenſentes pauciores quàm novem Angelorum ordines: Malè ſupponitur ſecundum, quia *in cap. hi duo de Conſecratione diſt.*1. habetur decimum ordinem Angelorum cecidiſſe quem proindè ex hominibus reſtaurandū eſſe docet Magiſter *in* 2.*diſt.*9.*lit.G.* Sed contrà: ad primum dico Sanctos Patres qui pauciores, quàm novē recenſent Angelorū ordines non loqui cum excluſione numeri majoris; neque in talibus locis intendunt numerum Angelorum definire, ſed ſolùm exprimere illos qui ad ipſorum pro tunc inſtitutū pertinent parati, ſi occaſio ſe obtulerit, alios aliis in locis nominare, unde notat Eſtius *in* 2.*diſt* 9.§.1. apud eos etiā, qui videntur minorem numerum poſuiſſe, ſi diverſa loca colligantur, non difficilè reperiri numerum novenarium. Ad ſecundum dico ibi decimum ordinem vocari non gradu, ſed numero, & ut quædam gloſſa illius capitis rectè exponit, ſenſus eſt tot Angelos cecidiſſe, qui poſſent unum ordinem, ſeu potiùs unius ordinis numerum conſtituere: Hunc deindè ordinem ex hominibus reſtaurari nihil aliud eſt quàm præter novem Angelorum beatorum ordines dari numerū hominum electorum qui juxta diverſa merita diverſis Angelorum ordinibus miſceantur ex D. Gregorio *homil.*34.

Quid ſit decimus Angelorum ordo, & quomodo ab hominibus reſtaurandus.

Probatur inſuper aſſerta diviſio Reipublicæ Angelicæ in tres hierarchias & novem ordines afferendo breviter diverſas ſingulorum ordinum prærogativas, tanquā rationes diſtinctivas ipſorum ab invicem. Ad Angelos ſpectat nunciare res minimas, ac cōmunes, & ſingulis hominibus præeſſe ad cuſtodiam: Ad Archangelos ſpectat nunciare res majores ac extraordinarias, & aut inſigniorib. ſolū perſonis, aut Regnis & Provinciis præſidere: Ad Principatus ſpectat principali quodāmodò Angelis ac Archangelis dirigendo ipſorum miniſteria in executione divinarum iuſſionū; Ecce prærogativas triū ordinum infimæ hierarchiæ. Ad Poteſtates ſpectat poteſtates tartareas cohibere, ne noceant quātùm vellent: Ad Virtutes ſpectat ſigna & miracula operari: ad Dominationes ſpectat cæteris inferioribus Angelis ità ſupereminere ut eos ſibi ſpecialiter ſubjectos ad obediendū habeant: Ecce prærogativas trium ordinum mediæ hierarchiæ. Ad Thronos ſpectat eſſe quaſi Dei ſedes, adeò ut in ipſis Deus quodammodò ſedere dicatur, quatenùs per ipſos aut judicia decernit, aut omnia cum trāquillitate judicat: Ad Cherubim ſpectat plenitudo ſciētiæ ut hāc in inferiores ordines copioſè effundāt: Ad Seraphim ſpectat ardor charitatis ut inferiores ordines ad amandū inflāment: Ecce prærogativas triū ordinū ſupremæ hierarchiæ. Quoad has omnes prærogativas in univerſū adverte ipſas nō ab omnibus applicari iiſdē ordinib. reſpectivè, ſic aliqui v.g. volūt quòd præſidere Regnis & Provinciis ſpectet ad Principatus potiùs quā ad Archangelos: Quoad prærogativas ſupremæ hierarchiæ in particulari adverte videri incongruè tribui ordini ſupremo ardorem 24

Munera infimæ hierarchiæ Angelorū.

Munera mediæ.

Munera ſupremæ.

charitatis

charitatis potiùs, quàm plenitudinem scientiæ, cum operatio intellectûs sit perfectior operatione voluntatis, & visio non amor in Patria sit beatitudo essentialis: Nihilominùs dato quòd Dei visio sit perfectior amore, tamen Dei amor est perfectior cognitione rerum creatarum, & ut rectè ait D. Thomas 1.p.q.108.*art*.6.*ad* 3. *Superiorum dilectio, & præcipuè Dei præeminet cognitioni*; cum igitur ad Seraphim spectet ardor amoris Dei, ad Cherubim plenitudo cognitionis rerum extrà Deum quia *ex eadem q*.108. *art*.1. *ad* 2. quantùm ad visionem Dei non distinguuntur in Angelis hierarchiæ, consequens est ordini supremo meliùs tribui ardorem amoris, quàm excellentiam cognitionis.

Cur ordini supremo tribuatur amor, non scientia.

Sic explicatâ quoad ordinum numerum & munera hierarchica Angelorum distributione tres supersunt circà ipsam difficultates. Prima: Vtrùm talis distributio sit facta ab initio creationis? Secunda: Vtrùm sit permansura post diem judicij? Tertia: Vtrùm aliquo modo reperiatur etiam inter dæmones seu Angelos malos?

26. Ad primam difficultatem respondetur suppositâ præsertim creatione Angelorum in gratiâ distributionem illam fuisse factam ab initio creationis: Ratio est quia statim Angeli ab initio creationis habuerunt diversas naturas & differentias donorum tùm naturalium, tùm gratuitorum; per quas differentias distinguuntur & disponuntur in Angelis hierarchiæ & ordines. Dixi *suppositâ præsertim creatione Angelorum in gratiâ*, quia ad perfectam distributionem Angelicorum ordinum concurrunt tùm natura, tùm gratia; natura tanquam fundamentum, gratia tanquam complementum; ideò si dicatur Angelos non fuisse creatos in gratiâ; consequens est ipsos non habuisse ab initio creationis complementum distributionis hierarchicæ; & fuisse quidem pro tali initio constitutos ordines incompletè & inchoatè per diversitatem donorum naturæ, at non completè & ultimatè per diversitatem donorum gratiæ: Nec aliud intendit Magister *in* 2.*dist*.9.*lit*.*E*. Vbi videtur simpliciter negare distinctionem ordinum Angelicorum ab initio creationis; & nisi hoc modo etiam fortasse excusentur Rupertus & Auctor altercationis Ecclesiæ & synagogæ censet Estius *in* 2. *dist*.9.§.3. non esse sine errore, quòd ille *lib*.3.*de processione Spiritus Sancti cap*.17.docet bonos Angelos accepisse distinctionem ordinũ in remunerationem perseverantiæ; & iste c.3. *prædictæ altercationis* contendit non priùs fuisse constitutos ordines Angelorum quàm essent confirmati. Quæ si ità sumantur ut omnem etiam inchoatam ordinum distinctionem ab initio creationis excludant erroris suspicione non carent, & oritur erroris suspicio ex duplici capite: Primò ex eo quòd communissima opinio est gratiam collatam esse Angelis diversam juxtà diversitatem naturæ; Secundò ex eo quòd ferè omnes Sancti Patres docent ex singulis ordinibus aliquos Angelos peccasse, signum est igitur ordines fuisse distinctos antè malorum Angelorum culpam, & bonorum Angelorum perseverantiam in bono, ac confirmationem in gratiâ.

Distributio hierarchica facta est in Angelis ab initio creationis.

27. Ad secundam difficultatem respondetur post diem judicij permansuram quoad substantiam distributionem hierarchicam in bonis Angelis, & solùm defecturam quoad conditionem aliquam accidentalem. Ratio est quia permanebit in bonis Angelis eadem diversitas donorum naturæ & gratiæ; permanebunt item eædem in ipsis functiones respectu Dei, solùm deficient ministeria respicientia homines viatores, quæ ad distributionem hierarchicam minùs principaliter, & quasi accidentaliter pertinent; ergo post diem judicij permanebit quoad substantiam in bonis Angelis distributio hierarchica, & solùm deficiet quoad conditionem aliquam accidentalem.

Permanebit in bonis Angelis post diem judicij.

28. Ad tertiam difficultatem respondetur non reperiri in Angelis malis distributionẽ hierarchicã; reperiri tamen aliquã coordinationem, & aliquam ordinum diversitatem. Ratio primæ partis est, quia sicuti hierarchia est Principatus sacer, ità distributio hierarchica est distributio sacra; in malis autem Angelis nihil est sacrum, nihil est sanctum, neque etiam radicaliter & inchoatè, quomodo saltem fuerunt sacri & sancti omnes Angeli in creationis initio, si dicatur non fuisse ipsis pro tali initio gratiam infusam. Ratio secundæ partis est, quia datur in Angelis malis ordinatio tùm physica & naturalis orta ex inæqualitate & subordinatione naturarum; cum enim peccando non fuerint mutati quoad naturalia consequens est, quòd retinuerint eamdem inæqualitatem & subordinationem naturarum, quam habuerunt antè peccatum; tùm politica & civilis consurgens ex subordinatione actionum, & prælatione ac subjectione operantium; cum enim actio sequatur naturam rei, ubi datur subordinatio naturarum, datur etiam subordinatio actionum. Neque dicas hinc sequeretur inter malos Angelos illos habere prælationem, qui sunt superiores in naturâ, quod videtur incongruum, quia Angeli in naturâ superiores magis peccaverunt adeóque illis videtur debita major subjectio potiùs, quàm prælatio. Contrà enim: Inter Angelos malos major miseria est prælatio, quàm subjectio, ideò illa rectè tribuitur iis, qui magis peccaverunt: est, inquam, prælatio inter malos Angelos major miseria, quia ut habet D. Thomas 1 *p*.*q*.109.*art*.2. *ad* 3. *Quòd superioribus inferiores subdantur non est ad bonum superiorum, sed magis ad malum eorum, quia cum mala facere maximè ad miseriam pertineat, præesse in malis est esse magis miserũ*. Porrò subordinatio & prælatio inter malos Angelos probari etiam potest ex scripturâ; nam *Matth*.12.Beelzebub dicitur Princeps dæmoniorum; *Matth*.25. principalis dæmon præ aliis dicitur Diabolus, & reliqui dicuntur Angeli ejus, quod idẽ videtur significare ac subditi ipsius, *Luc*.11. omne regnum in seipsum divisum desolabitur, & si Satanas in seipsum divisus est,

Non reperitur in Angelis malis.

Reperitur tamen in ipsis aliqua coordinatio.

29. Prælatio inter malos est major miseria.

E a quomodò

quomodo stabit regnum ubi supponitur dari, stare, minimèque desolatum esse Regnum Satanæ; regnum autem non est sine Principe & subditis.

30. Quid sit evacuatio Principatuum futura in fine mundi. Ex dictis habetur verba illa 1. *Cor.* 15. quibus de Christo in fine mundi dicitur, *cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem*, si referantur ad Angelos bonos intelligenda esse de evacuatione accidentali quoad ministeria respicientia homines salvandos, secundùm quæ dictum est post diem judicij defecturam etiam in bonis Angelis distributionem hierarchicam: Si referantur ad Angelos malos procedere de evacuatione simpliciter, quia in ipsis simpliciter deficit distributio hierarchica, & licèt talis defectus ab initio mundi contigerit, tamen quodammodo in die judicij complebitur, quatenùs tunc omnibus manifestior apparebit. Addunt aliqui evacuandum in die judicij in malis Angelis etiam ordinem illum prælationis, quem nunc habent in operando, ut meliùs verificetur, quòd in inferno nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitet post extremi judicij diem. Verùm cessabit quidem talis ordo prælationis, quatenùs per ipsum dæmones conspirant in spiritualem hominum perniciem, videtur tamen permansurus quatenùs confert ad majorem miseriam Angelorum, qui graviùs peccaverunt; & quòd ab inferno omnis ordo exulet, procedit de ordine conducente ad bonum, non de ordine conferente ad majus malum.

31. Quid sit malos Angelos non stetisse in ordine suo. Habetur insuper, dum communiter dicitur Angelos malos non stetisse in ordine suo, intelligendum id esse de ordine gratiæ, non de ordine naturæ. Et hinc fit nomina illorum ordinum, qui denominantur magis à naturâ, quàm à gratiâ ut Cherubim, Principatus, Potestates, Angeli, & aliqualiter etiam virtutes tribui posse malis Angelis; secùs nomina ordinum, qui denominantur quodammodò magis à gratiâ, quàm à naturâ, & insinuant aliquid incompossibile cum peccato, ut Seraphim, Throni, Dominationes, Archangeli. Videatur S. Doctor 1. *p. q.* 109. *art.* 1. *ad* 3.

---

§. V.

De diversitate Angelorum ab invicem, & primò. Utrùm quilibet Angelus ab alio quolibet differat solo numero?

32. Angeli non sunt omnes ejusdem speciei infimæ. ASSERT. Quilibet Angelus ab alio quolibet Angelo non differt solo numero, seu quod idem est, quilibet Angelus non est ejusdem speciei cum alio quolibet, adeò ut detur in Angelis unica species infima. Ità communissimè Auctores infrà afferendi contra errorem eorum, qui senserunt non solùm omnes Angelos esse ejusdem speciei inter se, verùm etiam omnes animas esse ejusdem speciei cum Angelis; hunc errorem à Platonicis acceptum docuerunt Origenes & Tertullianus ut ostendit Bubalus *quæst.* 50. *art.* 4. *quæsito* 1. *diffic.* 1. §. 1. Item contrà opinionem eorum, qui senserunt quidem animas differre specie ab Angelis, noluerunt tamen Angelos differre specie ab invicem, sicuti non differunt specie ab invicem homines, aut hominum animæ. Referuntur pro hâc opinione Albertus 2. *p. sum. tr* 2. *q.* 8. Bonaventura *in* 2. *dist.* 9. *a. unico q.* 1. Gulielm. Parisiensis *lib. de univ. c.* 2. & nonnulli Sancti Patres apud Molinam 1. *p. q.* 50. *art.* 4. §. *licèt autem:* Pro hâc eadem opinione stant ex recentioribus Pallavicinus *l.* 9. *de Angelis c.* 5. Mastrius *in* 2. *disp.* 2. *q.* 1. *art.* 2.

Probatur primò: Datur de facto inter aliquos Angelos specifica diversitas; ergo quilibet Angelus ab alio quolibet non differt solo numero, seu quod idē est, &c. Antecedens probatur: non repugnat inter aliquos Angelos specifica diversitas; sed eo ipso, quòd non repugnat nequit de facto congruè negari, ergo datur de facto, &c. Major probatur: talis specifica diversitas nec repugnat ratione simplicitatis Angelorum, nec ratione perfectionis eorumdem, nec ratione gradus intellectualis. Non repugnat ratione simplicitatis, quia diversitas specifica solùm infert compositionem rationis ex genere & differentiâ, quàm compositionem optimè potest admittere simplicitas Angelorum utpotè quæ admittit compositionem majorem, compositionem scilicet realem ex naturâ & supposito: nec refert quòd simplicitas Angelica excludat compositionem tùm ex materiâ & formâ, tùm ex partibus integrantibus; non refert inquam, quia nec materia & forma, nec partes integrantes, sunt ratio unica specificæ diversitatis; imò tùm materia, tùm partes integrantes sunt potiùs ratio diversitatis numericæ. Non repugnat ratione perfectionis; quia nulla substantia Angeli est simpliciter infinita, aut adeò perfecta, ut non admittat aliam essentialiter perfectiorem. Non repugnat ratione gradus intellectualis tùm quia fortè potest in Angelis diversitas specifica haberi aliundè quàm ex diversitate gradus intellectualis; tùm quia sicuti gradus sentiendi continet differentias essentialiter diversas ut patet in brutis, ità debet continere differentias essentialiter diversas etiam gradus intelligendi, ne gradui perfectiori negetur, quod conceditur imperfectiori. Minor etiam primi argumenti probatur, quia diversitas specierum valdè conducit ad pulchritudinem mundi corporei, ergo ne mundus spiritualis sit inferioris conditionis ad mundum corporeum, & in illo minùs, quàm in isto reluceat ars divini opificij, non est neganda in mundo spirituali, qui ex Angelis potissimùm consurgit, diversitas specifica supposito quòd non repugnet, cùm præsertim *ex superiore* §. 3. probabile sit non esse pauciores Angelos in mundo spirituali, quàm sint creaturæ materiales in mundo corporeo; sicuti igitur non exceduntur creaturæ spirituales à materialibus in multiplicitate, ità neque debent excedi in diversitate.

Dices:

Dices: tota hæc probatio posset transferri ad probandam diversitatem specificam inter animas rationales; nam nec talis diversitas potest ostendi inter ipsas repugnans, & supposito quód non repugnet, valdè conducit ad pulchritudinem universitatis animarum, quòd aliquæ ipsarum ab invicem specie differant, cum præsertim addi possit animas spirituales esse non debere inferioris cōditionis ad materiales inter quas datur specifica di-

33. Non est eadem ratio diversitatis specificę inter animas rationales quæ inter Angelos.

versitas. Sed contrà: quidquid sit de non repugnantia diversitatis specificæ inter animas rationales, quoad astruendam talem diversitatem de facto non est eadem ratio de ipsis, quæ de Angelis; animæ enim rationales vel considerantur in statu separationis, vel in statu unionis ad corpus: in statu separationis sunt valdè exigua spiritualis mundi pars, in statu unionis sunt exigua pars mundi corpore; ex pulchritudine autē universi & perfectione artis divinæ rectè quidem infertur specifica diversitas tùm in toto mundo corporeo, tùm in toto mundo spirituali, at non in qualibet exigua utriusque mundi parte. Illud, quod additur de comparatione animarum spiritualium ad animas materiales, nihil obstat; quia sicuti exceduntur animæ spirituales à materialibus in multiplicitate, ita nō est incongruum quòd excedantur in diversitate, in quo ex opposito res se habet in Angelis comparatis ad res corporeas, illi enim sicuti ab istis non excedūtur in multiplicitate, ita congruum est, quòd non excedantur in diversitate. Verumtamen non esse eamdem necessitatem diversitatis specificæ inter animas rationales; quæ inter Angelos magis constabit ex sequentibus probationibus.

34. Divisio hierarchica Angelorum infert specificam ipsorum diversitatem.

Probatur secundò: Admittenda est de facto inter Angelos *ex præcedente* §. divisio in hierarchias, & ordines; at talis divisio minùs rectè posset sustineri, si quilibet Angelus ab alio quolibet differret solo numero; ergo quilibet Angelus ab alio quolibet nō differt solo numero. Minor probatur: ratio divisionis Angelorū in hierarchias & ordines est sufficiēs ratio diversitatis specificæ eorumdem; enim verò ratio divisionis hierarchicę est diversitas operationū & munerū; hæc verò quoties notabilis est, ut in Angelis, est etiam sufficiēs ratio diversitatis specificæ, quia arguit diversitatē naturarum; nec nos formas substantiales specie diversas dignoscimus aliūdè, quàm ex notabili diversitate accidentium, proprietatum, & operationum.

Dices rationem divisionis hierarchiæ esse diversitatem operationum, & munerum supernaturalium provenientiū à gratia, propterea ex hac diversitate rectè solùm inferri in Angelis diversitatem gratiæ, at non diversitatem naturæ, sicut requiritur ad diversitatem specificā; quæ à prædicatis naturalibus, & ab intrinseco necessarioque debitis, non à prædicatis supernaturalibus, & ab extrin-

35.

seco gratioséque concessis desumenda est. Sed contrà: patet *ex superiore* §. rationem divisionis hierarchicæ in Angelis esse diversitatem donorum, & munerum etiam naturalium. Accedit quòd, quando in Angelis divisio hierarchica ex se præcisè solùm argueret diversitatem gratiæ, ex hac deindè rectè procederetur ad probandam diversitatem naturæ, cum aliundè nobis constet data fuisse Angelis dona supernaturalia secundùm proportionem donorum naturalium, & diversitatem gratiæ secundùm diversitatem naturæ.

Non est eadem ratio de hierarchia Ecclesiastica.

Et hinc patet obiter cur hierarchia Ecclesiastica ex variis hominum gradibus, ordinibusque consurgens non arguat specificam hominum diversitatem: Ratio scilicet est, quia diversitas gratiæ, & donorum supernaturalium, in quibus relucet hierarchia Ecclesiastica, non supponit in homine diversitatem naturæ, donorumque naturalium.

Dices insuper: licèt in Angelis diversitas gratiæ inferat diversitatem naturæ, seu alicujus perfectionis naturalis, non infert tamē diversitatem specificam; quia cum differentia specifica sit suprema & ultima rei perfectio, debet diversitas specifica desumi à præcipuo & perfectissimo prædicato rei, diversitas autem gratiæ non infert in Angelis diversitatem quò ad prædicatum præcipuum, & perfectissimum, scilicet quò ad esse intellectivum sine discursu, & independenter à sensibus, imò quoad hoc prædicatum om- 36.
nes Angeli conveniunt. Sed contrà primò: non satis constat diversitatem specificam desumendam esse à præcipuo, ac perfectissimo rei prædicato, & faciliùs dicitur diversitatem specificam esse illam, quæ notabilis est, & attenditur penes magis & minus diversæ rationis, sivè deindè à perfectiore, sivè à non perfectiore prædicato sumatur; differentia item specifica est quidem ultima, at gratis dicitur, quòd debeat esse suprema perfectio rei; pro quo maximè est ad rem doctrina D. Thomæ 1. p. q. 50. art. 4. ad. 1. dicentis, *differentia est nobilior genere, sicut determinatum indeterminato & proprium communi; non autem sicut alia & alia natura, alioqui oporteret quòd omnia animalia irrationalia essent unius speciei, vel quod esset in eis aliqua alia perfectior forma, quam anima sensibilis.*

Diversitas specifica non necessariò sumitur à prædicato perfectissimo.

Contrà secundò: male supponitur esse intellectivum unius Angeli non differre substātialiter ab esse intellectivo alterius; & licèt omnes conveniant quò ad intelligere sine discursu, ac independenter à sensibus, non sic tamen omnes conveniunt quoad intelligere per plures, vel pauciores species; per plures, vel pauciores actus; & sicuti species intentionales unius Angeli propter majorem universalitatē sunt substantialiter perfectiores; & essentialiter diversæ à speciebus intentionalibus alterius; ità virtus intellectiva unius Angeli, utpotè suis speciebus intentionalibus maximè proportionata rectè censeri potest substantialiter perfectior, & essentialiter diversa à virtute intellectiva alterius: Sicque instantia ex utroque capite deficit; scilicet tùm ex eo, quòd velit differentiam specificam solùm desumi à prædicato perfectissimo, tùm ex eo quòd nolit Angelos in prædicato perfectissimo ab invicem differre.

Ex his habetur non esse verisimile, Sanc- 37.
tos Patres, qui referuntur pro unica specie

infima omnium Angelorum, re ipsa ita sensisse: & si aliquando absolutè dicunt omnes Angelos esse unius naturæ, uniusvè speciei, vel nomen Angelorum usurpant ad significand solos Angelos infimi ordinis, quibus appropriatur nomen commune toti Angelorum multitudini, vel nomine unius naturæ, uniusvè speciei intelligunt unam naturam genericam, unamvè speciem subalternam. In primo sensu loquitur Damascenus *lib. primarum institutionum cap 7.* dicens *eas, q a sola individua continent, species infimas vocari, eiusmodi sunt Angelus, homo, equus*; item Athanasius *q. 4. ad Antiochum* dicens, *una & eadem est essentia Angelorum, sicut etiam una est essentia hominum.* In secundo sensu loquitur Anselmus *lib. 2. cur Deus homo c. 21.* dicens, *omnes Angeli sunt unius natura*; item Basilius *lib. 3. contrà Eunomium* dicens, *Angeli omnes ut appellationis unius, sic eiusdem etiam sunt natura inter se.* Has & similes Sanctorum Patrum auctoritates accuratiùs perpendit Bubalus *q. 50. quæsit. 1. diffic. 1. §. 22.*

§. VI.

Vtrùm quilibet Angelus ab alio quolibet differat specie, & nullus solo numero.

38. Non omnes Angeli differunt specie ab invicem.

Assert. Non quilibet Angelus ab alio quolibet differt specie, sed aliqui differunt sub eadem specie solo numero; nec datur sub qualibet specie Angelica unicum individuum. Ita in primis Sancti Patres mox relati *in calce superioris §.* quorum verba dum indefinitè Angelos solo numero differre insinuant, id saltem quoad aliquos evincunt: Ita deindè ex Scholasticis Scot[us] *in 2. dist. 3. q. 7.* D. Bonaventura *ead. dist. q. [illegible] art. 1.* & licet hi Doctores videantur loqui solum de possibili, tamen satis colligitur ipsorum mētem propendere etiam ad de facto: expressè verò & in terminis assertum nostrum tradūt Molina *1. p. q. 50. art. 4. §. sit nihilominus.* Valentia *disp. 4. q. 1. punc. 3. §. secunda sententia.* Arriaga *de Angelis disp. 4. sec. 2. n. 15.* Aversa *1. p. q. 50. sec. 8.* Mastrius *in 2. disp. 2. q. 1. art. 2.* Herincx *tract. 3. disp. 2. q. 3. n. 21.* &c. Contrà Thomistas, qui non solùm de facto negāt omnem pluralitatem numericam Angelorum sub eadem specie, verùm etiam ferè omnes sustinent talem pluralitatē de potentiâ quoque absolutâ repugnare: Porrò inter Auctores admittentes talem pluralitatem esse possibilē, est nostrum assertum contrà Estium *in 2. dist. 3. §. 2.* Sylvium *q 50. art. 4.* Bubalum *eod. art. quæsito 1. diffic. 1. §. 17.* Lugum *lib. 3. disp. 2. cap. 2. n. 11.* Est item aliqualiter contrà volentes rem hanc esse omninò occultā & nihil de ipsa posse determinatè definiri; inter quos Vasquez *1. p. disput. 181. cap. 3. num. 11.* & Dequiros *tract. 8. disp. 52. sect. 5. num. 47* quamvis statim subdat se propendere ad constituenda plura individua in qualibet specie: Refert hic Auctor *ead. disp. num. 10.* pro sententia nostro asserto opposita Esparzam *in manuscriptis*, verùm in opere, quod typis mandauit, *lib. 5. q. 5. art. 6.* ad sententiam à nobis assertam accessit.

Adverte, antè probationem asserti, secernendam esse quæstionem de facto à quæstione de possibili, & licèt illa nequeat sine istâ sustineri, nos tamen in præsenti illam solùm ponimus hanc supponimus, & intendimus præcisè ostendere dari de facto multiplicitatem numericam Angelorum sub eadem specie suppositâ talis multiplicitatis possibilitate, quæ positiuè stabilietur *in duobus sequentibus §§.* in quorum altero evertetur ex professo fundamentum cui potissimè innituntur Auctores docentes repugnare naturam Angelicam multiplicabilem in plura individua; in altero statuetur ex opposito repugnare naturam Angelicam aut aliam quamcumque naturam creatam, quæ simpliciter nequeat multiplicari in individua.

Probatur primò argumento negativo: Sicuti non sunt multiplicandæ, ità nec sunt diversificandæ entitates sine necessitate; sed nulla est necessitas diversificandi specie quemlibet Angelum ab alio quolibet; ergo non quilibet Angelus ab alio quolibet differt specie: maior patet, quia maior diversitas est quædam maior multiplicatio si non quoad numerum rerum realiter distinctarum, saltem quoad numerum prædicatorum metaphysicorum iisdem rebus convenientium; duæ quippè entitates specie diversæ continent plura prædicata quàm duæ entitates diversæ solo numero, sic Petrus & Bucephalus continent plura prædicata, quàm Petrus & Paulus; quia Petrus & Bucephalus continent ea omnia prædicata, quæ Petrus & Paulus, & insuper hinnibilitatem, quam Petrus & Paulus non continent, eodem modo duo Angeli diversi specie continent plura prædicata, quàm duo Angeli diversi solo numero; non est igitur sine speciali necessitate diversificandus specie unus Angelus ab alio, & nisi talis necessitas afferatur asserendi sunt aliqui diversi solo numero. 39. Non sunt [...]es diversificādæ specie sine necessitate.

Dices non deesse pro præsenti instituto specialem necessitatem, imò haberi ex multiplici capite. Primò ex fine multiplicationis numericæ, qui est conservatio speciei, vt tradit Aristoteles *2. de animâ text. 35.* & ostendit experiētia rerum incorruptibilium, quæ quia in unico individuo perpetuò conservantur, plura sub eadem specie individua non sortiantur; cum igitur quælibet species Angelica sit incorruptibilis, nec indigeat multiplicatione numericâ ad sui conseruationem, consequens est, &c. Secundò ex perfectione Angelorum, quibus propterea congruentiùs tribuitur ordo specificus, qui est ordo per se & perfectior; quàm ordo numericus, qui est ordo per accidens & minùs perfectus. Tertiò ex bonitate, & sapientiâ Dei; illa enim magis communicatur, ista magis explicatur in maiori specierum diuersitate & varietate. Sed contrà: Ad primùm dico conservationem speciei esse quidem aliquam & unam; non esse tamen omnem & 40. Non omnia incorrupti-

præcipuam

bilia sunt immultiplicata numero. præcipuam causam multiplicationis individuorum; quod additur ex experientiâ rerum incorruptibilium vel non est simpliciter verum, quia satis probabile est aliqua Astra, & aliquos orbes cœlestes, quamvis sint res incorruptibiles, esse ejusdem speciei, soloque numero differre; vel non est ad rem in præsenti, quia si carent pluralitate individuali sub eadem specie non est præcisè titulo incorruptibilitatis & ex eo quòd cesset indigentia speciei conservandæ, sed titulo perfectionis universi, & ex eo, quòd pluralitas individualis talium rerum sit incongrua bono universi, nedum aliundè non necessaria ut clarissimo exemplo constat in sole. Ad secundum dico considerandam esse perfectionem Angelorum non solùm absolutè, & secundùm se; verùm etiam comparativè & in ordine ad totum universum: primo modo transeat, quòd perfectioni Angelorum magis congruat ordo specificus, quàm numericus, secùs secundo modo: ratio est quia bonum universi (etiam intelligendo universi nomine solum universum spirituale ex Angelorum universitate consurgens) non exigit unum solum modum perfectionis etiamsi majoris, sed varium & multiplicem, etiamsi in varietate & multiplicitate detur una perfectio minor aliâ: sic exigit modum perfectionis tùm substantialis, tùm accidentalis; licet perfectio accidentalis sit minor substantiali; poterit igitur similiter exigere perfectionem tùm multarum specierum, tùm multorum individuorum sub eadem specie, licèt ista perfectio sit minor illâ. Ad tertium dico, si quid probat, probare infinitam specierum diversitatem, & varietatem, eum magis communicetur divina bonitas, magisque explicetur divina sapientia in infinitis, quàm in finitis naturis, non est igitur semper quærenda maior communicatio divinæ bonitatis, major explicatio divinæ sapientiæ ex parte ipsorum objectorum magis, vel minùs perfectorum; sed satis est quòd ex parte sui Deus summâ bonitate, summaque sapientiâ operetur quidquid operatur, ut asserebamus *tract. 1. lib. 4. c. 5. §. 2.* Dico insuper juxta mox positâ contrà secundam istâ ᵫ partem in maiori specierum diversitate ac varietate magis communicari bonitatem, magisque explicari sapientiam divinam secundùm quid & comparativè ad perfectionem cujuslibet Angeli secundùm se, non simpliciter & comparativè ad bonum aut totius universi, aut Reipublicæ Angelicæ.

41.

42.

Pro maiori intelligentiâ doctrinæ mox positæ contrà primam & secundam partem instantiæ operæ pretium est duo breviter explicare. Primò scilicet quænam præter conservationem speciei sint aliæ causæ multiplicationis individuorum? Secundò quid sit ordinem specificum esse ordinem per se, ordinem numericum esse ordinem per accidens. Explico primum afferendo huiusmodi causas: Prima esse potest conservatio speciei quoad esse morale, sicuti enim in rebus physicè corruptibilibus multiplicantur individua, ne in uno individuo tota species physicè pereat, ità in rebus corruptibilibus moraliter seu defectibilibus à fine congruit multiplicari individua, ne tota species in uno individuo à fine deficiat, & pereat moraliter: Secunda esse potest communicatio politica, & familiaris amicitia, quæ meliùs exercetur inter plura individua similia, ejusdemque speciei, quàm inter individua dissimilis, & speciei diversæ: Tertia esse potest ordo maximè necessarius in qualibet multitudine, & corpore mystico, ordo autem ex Augustinô lib. 19. de Civit. cap. 13. *Est parium & imparium rerum unicuique loca sua distribuens congrua dispositio*, ubi per res impares significatur species, per res pares plura individua contenta sub eadem specie: Quarta esse potest exercitium divinæ omnipotentiæ, aut aliquis alius nobis occultus finis divinæ providentiæ. Explico secundum, & dico ordinem specificû esse ordinem per se, quia cum species saltem regulariter loquendo sint inter se inæqualis perfectionis habent ex naturâ suâ certum ordinem, secundùm quem species perfectior postulat præferri imperfectiori, ordinem verò numericum esse ordinem per accidens, quia cum individua sint inter se quoad naturam & perfectionem essentialem æqualia possunt ad libitum ordinari & per accidens ipsis est, quòd unum potiùs quàm alterum ponatur priùs: eodem ferè modo *tr. 1. lib. 1. c. 1 §. 3.* causas per se ordinatas dicebamus esse illas quarum una est superior alterâ, ordinatas verò per accidens illas, quarum una est ejusdem rationis cum alterâ: & hinc obiter erui potest confirmatio præsentis doctrinæ dicendo non esse requirendum solum ordinem per se in Angelis, sicuti non requiritur solus ordo per se in causis.

44. Quid sit ordinem specificum esse ordinê per se; ordinem numericum esse ordinê per accidês.

43. Quænam sint causæ multiplicationis individualis?

Probatur secundò assertum argumêto positivo, aliquibus scilicet congruentiis: & primò quidem sunt congruentiæ suadentes aliquos Angelos differre numero sub eadem specie causæ mox præallatæ pro multiplicatione individuorum in rebus incorruptibilibus, inter quas prima causa desumpta ex conservatione morali potest in præsenti magis urgeri ex eo quòd incongruum sit totam aliquam speciem angelicam, imò fortè speciem universi nobilissimâ, qualis probabiliter censetur, species Luciferi, totam corruisse, cujus oppositum indicat Augustinus *in Enchiridio cap. 28* docens Deum reparare naturam humanam potiùs, quàm Angelicam; quia illa periretat tota, non ista, quæ totalitas & partialitas, ut ait Scotus *in 2. dist. 3. q. 7. §. Qui dicunt*, non videtur esse rationabilis, nisi ponatur quòd nulla species angelica quoad omnia individua totaliter perierat: ergo sub qualibet specie angelicâ dantur plura individua, quorum aliqua perierunt, aliqua perstiterunt. Secundò sunt congruentiæ idem suadentes tùm propinquitas Angelorum ad Deû, ratione cujus sicuti datur in Deo consortium Personarum in eadem naturâ, ità in Angelis consortium individuorum in eadem specie; tùm uniformitas operationum & ministeriorum inter plures Angelos ut patet in hominum

45. Cur Deus hominem [illegible] quâ [Angelum] reparaverit.

hominum Cuſtodibus; rationabile quippè eſt arguere naturam ejuſdem rationis, ubi deprehenduntur ejuſdem rationis operationes, & miniſteria.

Ex his habetur aſſertum poſitum de pluralitate numericâ Angelorum ſub eadẽ ſpecie ſuſtinendum eſſe non tanquam certum & indubitatum; ſed tanquam magis probabile, & veriſimile: ſatis enim conſtat nec per medium extrinſecum, nec per medium intrinſecum haberi poſſe ullam certitudinem talis pluralitatis. Non per medium extrinſecum, id eſt per auctoritatem; quia vel ſermo eſt de auctoritate divinâ, & hæc nulla affertur, nec ullibi eſt in ſcripturâ revelatum plura ne ſint Angelorum individua quàm ſpecies, an tot ſpecies quot individua Deus creaverit: vel ſermo eſt de auctoritate humanâ ſanctorum Patrum & Theologorum, & hi utrique ſicuti aut ferè ex æquo in oppoſitas ſententias dividũtur, aut dubitanter loquuntur & ambiguè, ità auctoritatẽ inducnot aut nullius aut ferè æqualis ponderis pro utraque parte. Non per medium intrinſecum, id eſt per actionem, quia nulla occurrit ratio convincens, & præcedentes probationes non demonſtrationes ſunt, ſed tantùm probabiles congruentiæ; ſimiles verò congruentiæ, rationeſque probabiles oppoſitæ etiã opinioni non deſunt, ut colligitur ex ſuprà poſitâ inſtantiâ, multoque magis ex doctrina mox ponendâ contrà potiſſimum fundamentum, cui innituntur Adverſarij contendentes impugnare poſſibilitatem, nedum exiſtentiam multitudinis individualis Angelorũ ſub eadem ſpecie, docentes conſequenter neceſſariam prorsùs eſſe, nedum congruentem diverſitatem ſpecificam cujuſlibet Angeli ab alio quolibet. Porrò hujuſmodi potiſſimum fundamentum conſiſtit in eo, quòd ſtatuatur pro principio diſtinctionis numericæ & individualis ſola materia, cujus expertes ſunt Angeli.

---

§. VII.

Impugnatur potiſſimum fundamentum diverſitatis ſpecificæ cujuſlibet Angeli ab alio quolibet: oſtenditur ſcilicet principium individuationis non eſſe ſolam materiam.

46. Principium individuationis non eſt ſola materia.

ASSERT. Principiũ individuationis non eſt ſola materia, & rectè poteſt independenter à materiâ haberi individualis pluralitas. Ità præter Auctores ſuprà relatos pro Angelis de facto ſub eadem ſpecie plurificatis illi omnes, qui eoſdem aſtruunt ſaltem de potẽtiâ abſolutâ plurificabiles, quod aſtruunt in primis nonnulli inſignes Thomiſtæ ut Bannes 1. *p.q.*50.*art.*4.*dub.*2. Ferrarienſis 2. *contrà Gentes c.*93. §. *ad hoc dicendum*, deindè communiſſimè alij Doctores extrà ſcholã Thomiſticam, adeò ut Henricus *quodlib.* 2. *q.*8. aſſertam ſententiam dicat nulli fidelium dubiam, & è contrà ſententiam oppoſitam tanquam errorem damnaverit facultas Pariſienſis apud Cajetanum *de ente & eſſentiâ c.*5.*q.*9.*arg.*7. in pluribus articulis, præcipuè verò in octavo illis verbis *Quod quia intelligentiæ non habent materiam Deus non poteſt ejuſdem ſpeciei facere plures; error.* Huic tamen cenſuræ non videntur reliqui Theologi ſubſcripſiſſe & ipſa non obſtante habemus in aſſerto poſito Adverſarios Cajetanũ mox relatum, Salmanticenſes 1.*p. tr.*1. *per totum & tr.*7. *diſp.*1. *dub.*7. Nazarium *q.*50.*art.*4. *controv.* 2. Ioannem à ſancto Thoma *eadem q. diſp.*19. *art.*3. Granadum *controv.*7. *tr.*1. *diſp.*4.

Cenſura facultatis Pariſienſis.

47. Principiũ individuationis ſumitur tripliciter.

Adverte pro germanâ aſſerti intelligentiâ ly *principium individuationis* non ſumi pro principio extrinſeco efficiente; quâ ratione Deus eſt principium individuationis cujuſcumque creaturæ, cum ipſe determinet quãlibet cauſam ad quemlibet effectum in individuo, & ex ipſius voluntate oriatur, quòd hic potiùs numero effectus oriatur, quàm alius: Non item ſumi pro principio intrinſeco metaphyſico & formali, quâ ratione certum eſt principium individuationis eſſe differentiam individualem ſeu hæcceitatem; & Salmanticenſes *tr.*1. *diſp.* 1.*dub.*1.*num.*2. redarguunt Scotum & Fonſecam, quòd punctum difficultatis non attigerint, dum controverſiam hanc decidentes ſolùm inquiunt hæcceitatem, ſeu differentiam individualem eſſe principium individuationis. Sumi igitur debet pro principio intrinſeco phyſico & radicali, in quod reſolvitur tota individuorum diverſitas, in quo fundatur differentia individualis metaphyſica: Hoc principium Adverſarij dicunt eſſe ſolam materiam, & hic materiæ nomine rigidiores Thomiſtæ intelligunt materiam corporeã, quia intelligunt materiam ſignatam quantitate, id eſt vel in exercitio quantificatã hac potiùs, quàm illâ quantitate, vel ſaltem dicentem connexionẽ & habitudinem ad hanc potiùs, quàm illam quantitatem; aliqui intelligunt materiam latiùs uſurpatã, prout materia dici poteſt quidquid exercet munus ſubjecti, & cauſæ materialis, quà ratione datur ſpiritualis materia æquè ac corporalis *ex ſuperiori cap.* §.5. Modò probandum eſt in neutro ſenſu ſolam materiam eſſe principiũ individuationis, ſolam inquam, quia non negatur quòd etiam materia ſit principium individuationis aut partiale reſpectu compoſiti, cujus ſit pars intrinſeca; aut totale reſpectu ſui ipſius; imò hoc omninò ſequitur ex eo, quòd juxta infrà dicenda quælibet res ſit per propriam entitatem principium propriæ individuationis. Sic explicatum aſſertum

Materia ſumitur dupliciter.

Probatur primò. Individuatio nihil eſt aliud, quàm differentia, ſecundùm quam una res differt ab alia per hoc præciſè, quòd non ſit illa; ſed principium talis differentiæ non eſt ſola materia; ergo principium individuationis non eſt ſola materia & rectè poteſt, &c. Major patet quia individuatio eſt differentia omnium minima; non poteſt aliquid differre ab alio minùs, quàm per hoc, quòd non ſit illud; undè etiam individuatio ſolet 48.

48. Individuatio quid.

appellari

appellari hæcceitas, quia res est individua per hoc præcisè, quòd sit hæc: Minor probatur, per hoc præcisè quòd res aliqua habeat entitatem finitam & limitatam, habet entitatem, quæ non est omnis entitas, adeoque habet entitatem, quæ est hæc & non illa entitas; ergo habet entitatem quæ est principium differentiæ, secundùm quam una res non est alia, seu est hæc & non illa, sed habere entitatem finitam & limitatam non provenit à solâ materiâ, ergo principium differentiæ, &c. non est sola materia.

Dices differentiam omnium minimam aliam esse talem formaliter, secundùm quam unum differt ab alio per hoc præcisè, quòd non sit formaliter illud; aliam esse talem materialiter, secundùm quam unum differt ab alio per hoc præcisè, quòd non sit materialiter illud, hæc, non illa, est differentia individualis, decantatum quippè est apud omnes differentiam individualem esse differentiam materialem, & materialiter differre, quæ individualiter differunt: Quod deinde dicitur per hoc præcisè quòd res aliqua habeat entitatem finitam, & limitatam, esse banc, & non illam; verum est loquendo, vel formaliter, vel materialiter; cæterùm quod rea aliqua sit hæc & non illa materialiter tantùm, non potest provenire nisi à solâ materiâ: & confirmatur hoc ex ipsa doctrina nostræ probationis, ex eo scilicet quòd differentia individualis sit omnium minima & infima; si enim talis est, debet sumi ex minimâ & infimâ entitate physicâ, qualis est sola materia. Sed contrà:

49. Quæ differunt formaliter, jam non differunt differentiâ minimâ, quia possunt formaliter convenire, & differre solùm materialiter, quod est minùs differre; malè igitur distinguit instantia duplicem differentiam omnium minimam, materialem alteram, alteram formalem. Quod additur rem esse hanc & non illam formaliter provenire quidem posse à limitatione & finitate rei, rem verò esse hanc & non illam materialiter debere sumi à sola materia, est ipsissima quæstio sequentibus probationibus luculentiùs oppugnanda: nec ei satis suffragatur confirmatio, quia valdè voluntariè arguitur à gradibus metaphysicis ad entitates physicas; & quando esset hoc modo arguendum, cum genus comparetur materiæ, & differentia formæ, potiùs inferretur differentiam individualem desumendam esse à formâ quàm à materia: Verùm quia Adversarij pertinaciter urgent differentiam individualem ex eo, quòd materialis dicatur, non posse nisi à materia derivari, necesse est magis ea professo tradere in quo sensu differentia individualis dicatur materialis. Pro qua

Differentia individualis potiùs est sumenda à formâ, quà à materia.

50. Adverto materiale sumi tripliciter. Primò prout contra distinguitur à spirituali; & sic materiale desumitur à materia signata quantitate, seu à materia ut est radia quantitatis; nihil enim magis opponitur spiritualitati, quàm habitudo ad quantitatem. Secundò prout contrà distinguitur à formali accepto physicè; & sic materiale desumitur à materia, quatenùs est subjectum & potentia; per hanc enim rationem in quolibet composito diversificatur quod se habet ut materia ab eo, quod se habet ut forma. Tertiò prout contra distinguitur à formali accepto metaphysicè, quod est idem ac dicere ab essentiali & quiditativo. Porrò dum differentia individualis dicitur materialis, sumitur materiale hoc tertio modo, & sensus est differentiam individualem non esse essentialem, & quiditativam; ex quo nullatenùs sequitur ipsam derivari à materia aut prout est radia quantitatis; aut prout est subjectum in toto; imò potiùs sequitur oppositum, quia cum materia taliter considerata sit essentialis toti cujus est pars, incongruè ponitur ex ipsa derivari differentia non essentialia. Si quis tamen pertinaciùs adhuc insistat opponendo juxtà hanc doctrinam malè & absque ulla speciali ratione differentiam individualem denominari materialem. Responderi potest differentiam individualem, quamvis à materiâ non desumatur, desumi tamen ab aliquo imitante materiam; & aliqualiter se habente in genere metaphysico sicuti se habet materia physica in genere physico; quatenùs sicuti materia physica est in genere physico maximè subjicibilis; & est subjectum in omni composito physico; ità cujuslibet rei entitas ut fundat differentiam individualem est maximè subjicibilis in genere metaphysico: cum enim ratio individui ab universalitate maximè distet, & recta prædicatio exigat terminum minùs universalem subjici universaliori; consequens est rationem individui cuicumque alij subjici, & entitatem ut individuam, seu ut fundamentum differentiæ individualis, esse maximè subjicibilem.

In quo sensu dicatur differentia materialis.

Cur materialis denominetur.

Probatur secundò: Principium individuationis, seu differentiæ individualis non debet esse realiter distinctum à principio differentiæ specificæ; sed si illud esset sola materia, semper distingueretur realiter à principio differentiæ specificæ quod esset sola forma juxta Auctores, quos impugnamus, ergo principium individuationis, seu differentiæ individualis non est sola materia. Major probatur: principium generis non debet esse realiter distinctum à principio speciei; ergo neque principium speciei, seu differentiæ specificæ à principio individuationis, seu differentiæ individualis; antecedēs patet quia secùs in Angelis, qui sunt substantiæ simplices non daretur genus simul & differentia specifica, sed aut omnes haberent convenientiam genericam sine diversitate specificâ, aut singuli ab invicem differrent specie sine convenientiâ genericâ: cōsequentia probatur: tùm quia magis distāt quæ differūt specie sub eodē genere, quàm quæ differunt numero sub eadē specie, si igitur non debet realiter distingui principiū generis à principio speciei, multo minùs erit realiter distinguendum principium speciei à princi- 51

pio individuationis; tùm quia sicuti intellectus potest in eadem entitate diversimodè consideratâ reperire principium rationis genericæ & rationis specificæ, illam penes convenientiam in uno, istam penes disconvenientiam in alio prædicato metaphysico; ità non est cur nequeat pariter in eadem entitate reperire principium rationis specificæ & rationis individualis, illam penes convenientiam in prædicatis quiditativis, istam penes disconvenientiam in prædicatis non quiditativis.

Dices disconvenientiam in prædicatis non quiditativis solùm convenire rebus materialibus, ideò si penes talem disconvenientiam attendendum est principium diversitatis individualis, solùm posse tale principium reperiri in rebus materialibus; sicque tandem resolvi principium individuationis in solam materiam; & allata probatio ad summum deindè concludit, quod eadem materia possit simul esse principium individuationis & speciei: antecedens probatur; prædicata non quiditativa sunt præcipuè produci à tali principio, durare tali tempore, existere in tali loco, & similia; sed solùm res materiales, quæ sunt generabiles, corruptibiles, & impenetrabiles habent produci à diversis principiis, durare pro diverso tempore, existere in diverso loco; non sic res spirituales, ut exemplificari maximè potest in subjectâ materiâ de Angelis, hi enim fuerunt omnes ab eodem principio, à Deo scilicet simul producti, habent omnes eandem æviternam durationem, possunt se constituere in eodem loco, aliaque ferè omnia accidentia, quæ sunt in diversis rebus materialibus diversa & diversorum individuorum propria, sunt in rebus spiritualibus, specialiter in Angelis eadem & omnibus communia; ergo. Sed contrà: licèt in rebus spiritualibus minùs,
52. quàm in materialibus appareat disconvenientia in prædicatis non quiditativis; tamen etiam in illis aliqua hujusmodi disconvenientia non deest, sic v. g. Angelus Gabriel à Raphaële disconvenit in eo quòd possit esse sine Raphaële, Raphael autem sine Raphaële esse non possit; in eo quod habeat speciem infusam Raphaëlis, Raphael autem talem speciem infusam non habeat. Deindè saltem, quando duo Angeli aut duæ aliæ res spirituales in diversis locis existentes simul cognoscentur, diversitas præsentiæ importabit disconvenientiam in prædicato non quiditativo; quod sufficit ad satisfaciendum instantiæ: Nihilominùs uberioris doctrinæ gratiâ,

53. *Individuū aliud logicum, aliud metaphysicum.*

Adverte individuum dupliciter sumi logicè scilicet, & metaphysicè. Individuum logicum, seu logicè sumptum definiri solet à logicis cum Porphyrio in Isagoge esse illud, cujus collectio proprietatum in nullo alio eadem est, & de tali individuo procedunt duo illi decantati versiculi *forma, figura, locus, &c.* Individuum metaphysicum, seu metaphysicè sumptum sicuti est unum ultima unitate, ità juxtà definitionem unius, quam tradere solent Metaphysici, definiri potest illud, quod est indivisum in se & divisum à quolibet alio ultimâ divisione; ultimâ, inquam, metaphysicè, penes diversos gradus entis, nam physicè quodlibet individuum materiale est ulteriùs divisibile, adeóque nullum est divisum ultimâ divisione. Porrò sicuti absque diversitate proprietatum accidentalium potest aliquid esse indivisum in se & divisum à quolibet alio, ità potest absque individuo logico esse individuum metaphysicum, & certè in statu possibilitatis, in quo res abstrahit à circumstantiis loci, temporis, productionis, &c. relucent individua metaphysica solùm, non logica. Ex hoc capite absque recursu ad diversas proprietates accidentales & dissimilia prædicata non quiditativa possunt in Angelis sustineri sub eadem specie plura individua, saltem purè metaphysica. Nihilominùs quia aliundè ex individuis purè metaphysicis plura oriuntur incommoda in natura rationali, placuit insinuare in Angelis diversitatem aliquam proprietatum accidentalium & prædicatorum non quiditativorum, ut possint sub eadem specie Angelicâ individua etiam logica plurificari, & devitari incommoda, quibus forent obnoxia individua angelica purè metaphysicè plurificata, quo modo quoties seorsim occurrerent essent indiscernibilia, hæc autem indiscernibilitas maximam pareret inter Angelos confusionem, impediret exigentiam quam quilibet Angelus habet committendi secretum uni præ alio, & exigendi ab eodem rationem secreti commissi, ineundi cum aliquo specialem amicitiam, &c. ut etiam inter nos contingeret, quoties duo pluresvè homines evaderent omninò similes & indiscernibiles. Quæ incommoda rectè perpendit Esparza *lib. 2. de Angelis quæst. 5. art. 4. & 5.* displicet tamen quod subdit *articulo sequenti*, dum discernibilitatem Angelorum explicat solùm per ordinem ipsorum ad corpora: Fateor quidem etiam penes talem ordinem posse aliquos Angelos discerni, at non est iisdem neganda discernibilitas etiam penes aliquid spirituale, puta penes diversam aliquam speciem intentionalem uni, non alteri infusam, penes signum aliquod particulare instar tesseræ militaris, ut loquitur Dequiros 1. *part. tract. 8. disp. 52. sect. 4. num. 35.*

Istud esse potest sine illo.

Vtriusque pluralitas datur in Angelis. 54.

Quomodò sint discernibiles Angeli diversi solo numero.

Probatur tertiò: Simpliciter & absolutè loquendo non quæcumque sunt numero multa materiam habent, ergo principium individuationis non est sola materia & rectè potest, &c. consequentia patet quia si sola materia est principium individuationis, necesse est dari materiam ubicumque dantur plures individuationes, seu aliqua numero multa, & Adversarij ponunt solam materiam pro individuationis principio præsertim ex eo quòd simpliciter & absolutè intelligant propositionē illam Arist. 12. Metaph text. 49. 55.

Quæcũque sunt numero multa materiam habent, intelligitur multipliciter.

Quæcumque sunt numero multa, materiam habent: antecedens probatur afferendo varios modos quib s limitari solet relata ex Aristotele propositio. Primò enim per ly *materiam habent* intelligi potest quæcumque potentialitas repugnans actui purissimo, & hic loquendi modus videtur conformis textui Aristotelico, in quo subditur *Quod autem quod quid erat esse non habet materiam primam, endelechia enim*; nimirum, quod est sua essentia non habet materiam, est enim actus purus; quâ ratione quæcumque sunt numero multa habere materiam nihil est aliud, quàm habere potentialitatem saltem methaphysicam ad differentiam individualem; habere naturam contrahibilem, non verò de se essentialiter singularem. Secundò ly *Quacumque sunt numero multa* intelligi potest de numero prædicamentali & quantitativo consurgente ex divisione continui, non de numero transcendentali & entitativo; juxtà hunc intelligendi modum ly *materiam habent* rectè deindè procedit de materiâ signatâ. Tertiò ly *Quacumque sunt numero multa* intelligi potest secundùm nos, qui utentes sensuum ministerio non nisi per differentias sensibiles in sola materia signatâ existentes discernimus ab invicem ea, quæ sunt solo numero multa. Quartò ly *Quacumque sunt numera multa* intelligi potest de jis quæ sunt numero multa ex indigentiâ conservationis speciei, quæ ex eo, quòd in suis individuis successive corrumpatur, non possit sine successivâ novorum individuorum generatione diutiùs conservari; hujus utique multiplicitatis individualis principium est materia, sicuti ipsa est principium generationis & corruptionis; cæterùm quemadmodùm *ex supradictis* §. 6. conservatio speciei non est unica ratio multiplicationis individuorum; ita nec ejusdem debet esse unicum principium materia. Quintò per ly *materiam habent* intelligi potest habent differentiam materialem desumptam scilicet ab aliquo imitante materiam ut suprà explicabatur *n.* 50.

56. Ex hac multiplici intelligentiâ illius propositionis *Quacumque sunt numera multa, &c.* satis patet quàm arbitrariè ab Adversariis assumatur tanquam fondamentum potissimum negãdi multiplicabilitatem individualem in Angelis, alisque rebus spiritualibus non dicentibus ordinem ad materiam: quàm inefficaciter item nos impetant argumentis eidem fundamento innixis; Puta quod ratio limitans naturam sit materia, & per consequens, quòd naturæ immateriales & formæ abstractæ necessariò habeant totam perfectionem suæ speciei in unico individuo; Quòd formæ simplices nequeant differre nisi formaliter, & consequenter nisi specificè. Vtrumque antecedens in eo sensu, in quo ab Adversariis obiicitur falsom simpliciter est, nec potest ab Adversariis probari, nisi recurrendo tandem ad propositionem illam *Quæcumque sunt numero multa materiam habent*; & in re synonima sunt dicere Principium limitationis, Principium differentiæ materialis; Principium individuationis est materia, & cum istis propositionibus synonima est juxta Adversariorum sensum illa alia *Quacumque sunt numero multa, &c.* Porrò ut talium propositionum falsitas altiùs eruatur, mox ostendo quamlibet creaturam esse per se ipsam principium limitationis, individuationis, & differentiæ materialis; nec dari posse naturam creatam quæ sit immultiplicabilis numero, & essentialiter existat in unico individuo.

---

§. VIII.

Vtrùm sit dabilis saltem de potentiâ absolutâ natura Angelica, aut alia natura creata immultiplicabilis numero?

Assert. Nullatenùs est dabilis natura Angelica, aut alia natura creata immultiplicabilis numero, seu quæ esse non possit nisi in unico individuo. Ità Dequiros 1. *p. ar.* 8. *disp.* 52. *sect.* 3. *n.* 29. Bubalus *q.* 50. *art.* 4. *quæsito* 1. *diffic. ultimâ*; §. 2. & licèt non adeò expresè illi ferè omnes, qui sustinent quamlibet speciem angelicam esse aut multiplicatam aut multiplicabilem in plura individua; hi etenim quamvis apertè solùm loquantur de naturis Angelicis de facto existentibus, utuntur tamen argumentis quasi ex æquo militantibus in qualibet natura creabili. Contra Cajetanum, Salmanticenses, Nazarium, Ioannem à S. Thoma & alios suprà relatos pro principio individuationis desumendo à solâ materiâ, & consequenter pro immultiplicabilitate numericâ cujuscumque naturæ non dicentis ordinem ad materiam. Insuper contrà Lugum 1. *p. lib.* 3. *disp.* 2. *cap.* 3. qui licèt non solam materiam assignet pro individuationis principio; aliundè tamen docet possibilem esse speciem creatam, quæ esse non possit nisi in unico individuo. 57. Repugnat natura creata immultiplicabilis numero.

Adverto hic prima facie facilem admodùm positi asserti probationem occurrere ex eo quod *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3. §. 6. dictum est in pari, aut non multùm impari causâ præsumptionem stare pro impossibilitate potiùs, quàm pro possibilitate rei: Hinc enim videtur inferri sustinendam esse impossibilitatem potiùs, quàm possibilitatem naturæ creatæ immultiplicabilis ex eo, quòd possibilitas, vel impossibilitas talis naturæ sit valdè controversa & partibus propemodùm utrinque viribus agitata. Nihilominùs quia in præsenti etiam ab Auctoribus sententiæ oppositæ potest eadem argumentatio in nos urgeri; possunt scilicet ipsi ex eo, quòd præsumptio stet pro impossibilitate potiùs quàm pro possibilitate, inferre; quòd sint impossibilia plura individua sub aliquâ specie; potiùs quàm possibilia, & numerum impossibilium, quem nos augemus in speciebus, Adversarij copiosiùs augent in individuis, abstinendum

est pro nunc à tali arguendi modo, & positivis rationibus procedendum in comprobandà impossibilitate assertâ. Ideò.

58. Probatur assertum primò. Non est dabilis natura angelica, aut alia natura creata simpliciter illimitata & infinita; sed natura immultiplicabilis numero debet esse simpliciter illimitata & infinita; ergo non est dabilis natura angelica, aut alia natura creata, &c. Major supponitur: Minor probatur primò quia ut suppono *ex tr.* 1. *lib.* 1. *c.* 4. §. 2. non aliundè meliùs, quàm ex esse simpliciter infinito & illimitato evincitur unicitas Dei seu immultiplicabilitas numerica divinæ naturæ, signum est igitur quod esse simpliciter infinitum & illimitatū est maximè proprium naturæ immultiplicabilis numero: Secundò natura immultiplicabilis numero ità est in uno individuo ut nequeat admittere aliud individuum omninò simile & æquale; sed quòd res aliqua non admittat aliam sibi omninò similem & æqualem nequit provenire nisi ex omnimodà infinitate & illimitatione illius rei; & entitas quælibet finita & limitata sicuti potest excedi & habere rem aliam perfectiorem; ità necesse est, quòd possit adæquari, & habere ram aliam æqualem; ergo.

Natura immultiplicabilis debet esse simpliciter infinita.

Dices primò ad primam probationem minoris aliud esse quòd illimitatio inferat in Deo immultiplicabilitatem numericã, aliud esse quòd sit unica ratio talis immultiplicabilitatis; & sicuti quamvis in Deo ex infinitate & illimitatione probetur intellectus & voluntas, tamen potest creatura participare de Deo secundùm rationem intellectivi & volitivi, absque eo quòd transferatur ad esse infinitum & illimitatum; ità non est cur non possit eodem modo participare immultiplicabilitatem numericam. Sed contrà:
59. licèt illimitatio & infinitas non sit unica ratio immultiplicabilitatis numericæ in Deo, nulla tamen ratio infert talem immultiplicabilitatem, quæ non inferat etiam infinitatem; ut constat tùm recolendo alias rationes, quibus suo loco probabamus Deum esse immultiplicabilem; tùm quia si quæ alia ratio non inferens infinitatem inferre posset immultiplicabilitatem, maximè esset immaterialitas & carentia materiæ; at hæc ratio jam infirmata est *in superiori* §. ergo. Ex eo quòd omnis ratio inferens numericam immultiplicitatem aut sit infinitas, aut sit illativa infinitatis, satis patet cur creatura absque eo quòd transferatur ad esse infinitum possit participare de Deo in ratione intellectivi, & volitivi; non verò in ratione immultiplicabilis numero.

Dices secundò ad secundam probationem minoris entitatem numero immultiplicabilem, quamvis non admittat aliam similem & æqualem in eadem specie; admittere tamen aliam similem & æqualem in eodem genere, quod sufficit ad excludendam infinitatem simpliciter: & sicuti ut res finita sit ac limitata non est necesse, quòd possit excedi ab individuo ejusdem speciei dummodò possit excedi ab individuo speciei diversæ; ità non est necesse quòd possit adæquari ab individuo ejusdem speciei, dummodò adæquari possit ab individuo speciei diversæ. Sed contrà primò: Instantia supponit dari posse duas species omninò similes & æquales, quod valdè controversum est, & pro parte negativâ videri potest Mastrius *in* 2. *disp.* 2. *q.* 1. *art.* 4. Contrà secundò: Instantia admittit repugnare rem finitam specie immultiplicabilem intrà idem genus, sed res numero immultiplicabilis intrà eandem speciem, debet etiam esse specie immultiplicabilis intra idem genus; ergo instantia se ipsam destruit; minor probatur à paritate Deitatis, quæ est utroque modo immultiplicabilis, & cui si per impossibile tribui deberet multiplicabilitas, potiùs esset tribuenda multiplicabilitas numerica sub eadem specie, quàm specifica sub eodem genere; & si per impossibile plures dij non repugnarent potiùs essent solo numero diversi, quàm specie ut notat Arriaga *tract. de Angelis disp.* 4. *sect.* 1. *subsec.* 3. *num.* 10. Contrà tertiò: differentia numerica non est majoris perfectionis quàm specifica, imò est minoris; ergo quod potest habere aliud simile, & æquale secundùm differentiam specificam, multo magis habere potest simile & æquale secundùm differentiam numericam.

60. Quod est immultiplicabile numero est etiam immultiplicabile specie.

61. Probatur secundò: Non est dabilis natura creata, quæ solùm esse possit in duobus individuis; ergo neque quæ solùm esse possit in uno individuo: antecedens probatur: tùm quia secùs censeri posset dabilis alia natura creata, quæ solùm esse possit in tribus, alia quæ solùm in quatuor individuis, sicque facilis aperiretur aditus determinandi plurimos limites divinæ potentiæ; tùm quia non est dabilis causa quæ solùm possit producere duos numero effectus, potentia quæ solùm possit elicere duos numero actus; & sic de reliquis; ergo similiter, &c. Consequentia etiam probatur: non est major ratio, cur natura admittens duo non possit non admittere tria, quàm cur natura admittens unum non possit non admittere duo individua, cum non magis distet secundum individuum à primo, quàm tertium à secundo; ergo si non est dabilis natura, quæ solùm esse possit in duobus individuis, & quæ admittens duo non possit admittere tria individua, neque erit dabilis natura, quæ solùm esse possit in uno individuo, & quæ admittens unum non possit admittere duo individua.

Repugnat natura illigata determinato numero individuorum.

Dices hoc totum argumentum formari posset etiam ad probandum naturam divinam non posse esse solùm in uno individuo ex eo quòd non possit esse solùm in duobus: vel posse esse in pluribus Personis quàm
62. tribus ex eo, quòd esse possit in tribus. Sed contrà: omnimoda infinitas & illimitatio divinæ naturæ est specialis ratio cur possit esse solùm in uno individuo, licèt non possit esse solùm in duobus: Processio unius Personæ ab aliâ est specialis ratio, cur fiot in divinis tres Personæ nec possint esse plures; & quando aut natura divina esset finita, aut multiplica

multiplicabilitas divinarum personarum posset haberi aliundè, quàm ex ratione producentis & producti; instantia rectè procederet, ut patere potest recolenti supradicta *tract.1. lib.1. cap.4.§.2.*

Dices insuper. Natura finita eo ipso quòd potest esse in duobus individuis est multiplicabilis; natura quæ possit solùm esse in unico individuo est immultiplicabilis; ideò ex eo quòd natura potens esse in duobus individuis possit etiam esse in tribus non rectè infertur, quòd natura potens esse in uno possit etiam esse in duobus individuis; quia ibi arguitur à minori multiplicabilitate ad majorem, & sistitur in eodem genere; hic arguitur ab immultiplicabilitate ad multiplicabilitatem, & fit transitus à genere in genus, est autem vitiosum argumentum, in quo fit talis transitus. Sed contrà: in nostrà

63. probatione fit transitus à majori ad minus, non à genere ad genus; & ex eo quòd repugnet naturæ creatæ multiplicabilitas determinata, infertur multo magis eidem repugnare carentiam multiplicabilitatis; ex eo quòd una natura creata non possit esse minùs multiplicabilis, quàm altera, infertur quòd nulla possit esse prorsùs immultiplicabilis, quòd nulla possit recedere à multiplicabilitate in infinitum.

Probatur tertiò: Non est dabilis natura creata, quæ non sit secundùm suam rationem specificam indifferens ad plura individua; sed omnis natura indifferens ad plura individua est multiplicabilis numero; ergo non est dabilis natura creata, quæ non sit multiplicabilis numero: Minor patet; natura indifferens ad plura individua non est ex se ad unum individuum determinata, opponuntur enim indifferentia ad plura & determinatio ad unum; sed natura immultiplicabilis numero utpotè quæ solùm esse potest in uno individuo est ex se ad unum individuum determinata; ergo natura indifferens ad plura individua multiplicabilis est, non immultiplicabilis numero; certè materia indifferens ad plures formas potest plures formas recipere, potentia indifferens ad plures actus potest plures actus elicere, &c. ergo pariter natura indifferens ad plura individua potest in pluribus individuis existere. Major primi

64. argumenti probatur: Non est dabilis natura creata, quæ non possit secundùm suam rationem specificam abstrahi à singularitate, seu quæ involvat in suo conceptu essentiali & specifico singularitatem; ergo non est dabilis natura creata, quæ non sit secundùm suam rationem specificam indifferens, &c. Consequentia patet, quia natura quælibet eo ipso, quòd est à singularitate abstracta, est communis & indifferens ad plura; & natura humana existens in Petro v.g. eo ipso, quòd est abstracta à Petreitate, est communis Paulo, Francisco, Antonio, &c. Antecedens probatur primò: Quod non potest abstrahi à singularitate, non potest abstrahi ab existentia; & quod est ex suo conceptu essentiali singulare, est ex suo conceptu essentiali existens; nam sicuti singularitas est maximè de

Omnis natura creata potest abstrahi à singularitate.

conceptu existentiæ, ità existentia est maximè de conceptu singularitatis, & in statu possibilitatis sunt solæ rerum essentiæ à singularitate maximè abstrahentes; sed non est dabilis natura creata, quæ non possit abstrahi ab existentia, seu quæ involvat existentiam in suo conceptu essentiali & specifico; alioqui esset dabilis creatura necessariò omninò & essentialiter existens contrà supradicta *tract.1. cap.7.§.2.* ergo. Idem antecedens probatur secundò: Non est dabilis natura creata quæ secundùm suam rationem specificam habeat singularitatem pro prædicato essentiali; enimverò prædicata essentialia naturæ secundùm rationem specificã considerata sunt genus & differentia essentialis: singularitas autem neque potest esse genus ut ex se perspicuum est; neque potest esse differentia essentialis, nam differentia essentialis est illa, quæ prædicatur in quale quid de pluribus differentibus numero, quã ratione prædicari non potest singularitas, cum singulare ex Aristotele *lib.3. metaph cap.4.* sit unum numero, adeóque singularitas de uno præcisè dicatur, non de pluribus numero. Deindè si singularitas posset esse differentia essentialis naturæ creatæ non posset convinci, qui diceret Petreitatem esse differentiam essentialem naturæ Petri, & Petrum per Petreitatem essentialiter & specie à Paulo differre, & sic de aliis individuis; ergo non est dabilis natura creata, quæ non possit secundùm suam rationem specificam abstrahi à singularitate.

Existentia & singularitas maximè connectuntur.

65. Huic probationi, quæ meo videri validissima est, varias adhibent responsiones Adversarij. Respondent primò speciem distingui in subjicibilem & prædicabilem; hanc quidem non posse habere singularitatẽ pro prædicato essentiali, benè tamen illam, quæ cum non importet esse prædicabile de pluribus; rectè potest ex singularitate constitui. Respondent secundò ad hoc, ut natura aliqua sit immultiplicabilis numero, sufficere quòd habeat connexionem cum singularitate, tanquam cum proprietate inseparabiliter consequente; quamvis non habeat ipsam pro prædicato essentiali, possitque ab eadem per intellectum abstrahi; & sicuti rationale v.g. non potest esse nisi in subjecto visibili, quamvis possit à visibili abstrahi, nec visibile involvat in suo conceptu essentiali; ità natura aliqua non poterit esse nisi in unico individuo, quamvis possit à tali individuo abstrahi; nec ipsum involvat in suo conceptu essentiali. Respondent tertiò, dum dicitur singularitatem non posse esse differentiam essentialem, quia hæc debet prædicari in quale quid de pluribus differentibus numero, afferri pro ratione id, quod est in quæstione; idem enim est quærere an sit dabilis natura immultiplicabilis, ac quærere an sit dabilis differentia essentialis non prædicabilis de pluribus differentibus numero. Respondent quartò quamlibet naturã creatam secundùm suam rationẽ specificam esse indifferentem ad plura individua negativè; quatenùs secundùm suam rationem specifi-

Responsiones Adversariorum.

cam non explicat determinationem ad unum individuum, at non esse indifferentem positivè, quatenùs explicet quiditatem positivè communicabilem pluribus individuis.

66. Impugnatur prima responsio, quia species non distinguitur in subjicibilem & prædicabilem, tanquam in duas rationes ab invicem separabiles, sed tanquam in duas habitudines unius ejusdemque naturæ, quæ quatenùs comparatur ad superiora, denominatur subjicibilis, quatenùs cõparatur ad inferiora, prædicabilis: & quando dicitur speciem subjicibilem non importare esse prædicabile de pluribus, non est verum simpliciter, sed solùm comparativè ad ea, quibus est subjicibilis. Cæterùm sicuti ex eo, quòd species dividatur in subjicibilem & prædicabilem, non rectè inferretur dari posse speciem prædicabilem, quæ non sit subjicibilis, alioqui inferretur summum & generalissimum genus esse speciem; quia solùm summum genus prædicabile est, non subjicibile; ità nec rectè infertur dari posse speciem subjicibilem, quæ non sit prædicabilis.

Species prædicabilis est necessario subjicibilis, & è contra.

67. Impugnatur secunda responsio, quia ex eo quòd natura quælibet possit per intellectum a singularitate abstrahi sitque secundum suam rationem specificam indifferens ad plura individua sequitur non posse habere connexionem cum singularitate, neque etiam tanquam cum proprietate inseparabiliter consequente: Enimverò proprietas consequens naturam non potest esse opposita tali naturæ, cum debeat proprietas naturam, cujus est proprietas, perficere, & ab ipsa effluere tanquam à radice; sed singularitas, per quam natura determinetur ad esse necessariò in unico individuo, opponitur naturæ indifferenti ad plura individua, qualis est quælibet natura à singularitate abstrahibilis; ergo illa singularitas non potest esse proprietas consequens hanc naturam, & si quælibet natura est secundùm suam rationem specificam abstrahibilis & indifferens, &c. nulla natura potest habere connexionem cum singularitate, tanquam cum proprietate. Certè hoc nihil aliud esset, quàm naturam secundum se multiplicabilem habere pro proprietate immultiplicabilitatem, quòd impugnari potest à pari ex doctrinâ, quâ *superiore tract. lib. 2. c. 1. §. 8.* probabamus incommunicabilitatem non posse immediatè advenire subsistentiæ communicabili. Dicent fortè Adversarij naturam positivè indifferentem & positivè multiplicabilem non posse esse radicem singularitatis & immultiplicabilitatis, benè tamen naturam purè negativè indifferentem, & purè negativè multiplicabilem: verùm huic effugio mox occurremus impugnando quartam responsionem.

Singularitas non potest esse proprietas alicujus naturæ creatæ.

68. Impugnatur tertia responsio, quia nos utimur definitione differentiæ essentialis cõmuniter à Dialecticis traditâ, & quòd natura immultiplicabilis numero nequeat cum tali definitione conciliari est efficax argumentum, quòd natura immultiplicabilis numero nequeat dari.

69. Impugnatur quarta responsio, quia per hoc præcisè, quòd natura non explicet determinationem ad unum, & abstrahat à singularitate est positivè indifferens & positivè multiplicabilis: nec natura humana v.g. ut ponatur in statu positivæ indifferentiæ ad plura individua debet à pluribus individuis abstrahi sed satis est quòd ab uno individuo abstrahatur. Malè igitur in naturâ abstractâ à singularitate & consideratâ secundùm rationem specificam distinguitur duplex indifferentia, altera positiva, altera negativa.

Pro coronide eorum, quæ hucusque dicta sunt de multiplicabilitate numericâ cujuscumque naturæ creatæ; & de principio individuationis non collocando in solâ materiâ, superest indagandum quid in utraque difficultate senserit S. Doctor, & consultò ipsum in superioribus assertis nec pro nec contrà retulimus, omnemque ipsius difficultatem dissimulavimus, ut ejusdem mentem accuratiore indagine perquireremus, & ex professo ostenderemus Adversarios nimis sibi blanditi de auctoritate Angelicâ. Ideò sit

---

§. IX.

Quid senserit Divus Thomas circà difficultates in duobus praecedentibus paragraphis agitatas.

ASSERT. 1. D. Thomas non sensit principium individuationis esse solam materiam. Ità contrà majorem Thomistarum partem Ferrariensis 2. *contra Gentes cap. 93. §. ad hoc dicendum.* Bannes 1. *p. q. 50. art. 4. dub. 2.* Sylvius *eod. art. §. Quare quòd B. Thomas* Capreolus *in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. ad 2.* Bubalus *de Angelis quæst. 50. art. 4. quæsito 1. diffic. 3.* 70

Probatur. Quando circà rem aliquam aliquis Doctor minùs clarè & in diversis locis diversimodè loquitur, judicandum est de ipsius mente potissimùm juxtà id quod tradit, ubi talem rem accuratiùs & magis ex instituto pertractat; sed S. Doctor circà principium individuationis in solâ materiâ collocandum ità in diversis locis diversimodè loquitur, ut tamen ubi id accuratè & ex instituto disputat, negativè definiat; ergo verè D. Thomas non sensit principium individuationis esse solam materiam: Minor probatur *ex opusc. 16.* accuratè conscripto contrà Averroistas docentes intellectum esse substantiam immaterialem per se subsistentem, secundùm se separatum à corpore, & unum numero in omnibus hominibus eo, quòd substantiæ separatæ à materiâ non sint plures in unâ specie; hinc ulteriùs deducentes Deum facere non posse, quòd sint plures intellectus ejusdem speciei arbitrantes hoc includere contradictionem: S. Doctor postquam positivè probavit intellectum non esse substantiam separatam per se subsistentem, nec unum numero in omnibus hominibus, *in fine opusculi §. Restat autem* solvens ea,

D. Thomæ mens circà principium individuationis.

Averroistarum error de unitate intellectus.

ea, quibus Averroistæ pluralitatem intellectus nituntur excludere ità habet: *Valdè ruditer argumentantur ad ostendendum quod Deus facere non posset quod sint multi intellectus ejusdem speciei, credentes hoc includere contradictionem: Dato enim quòd non esset de natura intellectus quòd multiplicaretur, non propter hoc oporteret, quòd intellectum multiplicari includeret contradictionem; nihil enim prohibet aliquid non habere in sua natura causam alicujus, quòd tamen habeat illud ex alia causa, sicut grave, &c. Sic ergo intellectus si naturaliter esset unus omnium, quia non haberet naturalem causam multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex*
71. *supernaturali causa.* Ecce S. Doctor etiam loquendo de intellectu, qui sit substantia immaterialis per se subsistens, qualis asserebatur ab Averroistis, ponit ipsum numero multiplicabilem, vult igitur non solam materiam esse principium individuationis; & valdè ruditer, nedum inefficaciter argui à carentiâ materiæ ad carentiam multiplicabiliter individualis. Graviter premit Thomistas Adversarios istius auctoritatis pondus: occurrit Ioannes à S Thoma 1.*p.q.*50.*disp.*19. *art.*3. *num.*7. dicendo S. Doctorem præcipuè intendere reprobare illam consequentiam & formam argumentandi, quòd si aliquid ex naturâ suâ repugnet alicui, etiam repugnet supernaturaliter & implicet contradictionē; hocq. S. Doctoris intentum colligit ex verbis sequentibus ad mox relata; *Quod non tantùm dicimus propter propositum, sed magis ne hæc argumentandi forma ad alia extendatur.* Nihilominùs quidquid sit de intento magis, vel minùs præcipuo Sancti Doctoris, certè debet sustineri, quòd ipse efficaciter impugnet Averroistas, & quòd multiplicabilem ostendat intellectum, quem illi astruebant immultiplicabilem, nimirum intellectum à materia separatum, & per se subsistentem, hujus immultiplicabilitatem probantes ex eo quòd individualis multiplicabilitas oriatur à materia: Ad efficacem autem Averroistarum impugnationem necesse est ostendere, quòd saltem supernaturaliter haberi possit individualis multiplicatio independenter à materiâ, etiamsi permittatur naturaliter & secundùm legem ordinariam haberi à solâ materiâ; ut enim ait Bubalus *difficult. pracit.* §.1. *circà finem*, frustrà concutere tentamus alicujus Auctoris conclusiones nisi earum principia evertamus, è quibus ille idem auctor suæ conclusionis veritatem semper posset ostendere.

72. Porrò relata *ex opusc.* 16. auctoritas est quidem optima at non est unica, quæ afferri possit ad probandum D. Thomam non sensisse principium individuationis esse solam materiam: Enimverò afferri insuper potest primò quod habetur 1.*p.q.*29.*art.*1.*in c. Substantia individuatur per se ipsam.* Secundò quod habetur *in* 2.*dist.*34. *quæst.*1.*art.*1.*in c. In illis, in quibus aliud est essentia, quàm hypostasis vel suppositum oportet quod sit aliquid materiale, per quod natura communis individuetur, & determinetur ad hoc singulare, unde illam determinationem materia, vel alicujus, quod loco materia se habet, addit in creaturis hypostasis suprà essentiam & naturam.* Tertiò quod habetur 1.*p.q.*3 *art.* . *in c. In his qua non sunt composita ex materia, & forma, in quibus individuatio non est per materiam individualem, sed ipsa forma per se individuantur, &c.*

Dices plures & clariores esse auctoritates contrarias, quæ ex eodem S. Doctore afferri solent. Afferri solet primò quod habetur 1.*p.* *q.*44.*art.*1.*in c. Si albedo esset subsistens, non posset esse nisi una, cum albedines multiplicentur secundùm recipientia,* *q.*50.*art.*4 *in c. Si ergo Angeli non sunt compositi ex materia & forma sequitur quòd impossibile sit esse duos Angelos unius speciei,* *q.*75. *art.*7. *in c. In substantiis incorporeis non potest esse diversitas secundùm numerum absque diversitate secundùm speciem.* Secundò quod habetur 2. *contrà Gentes cap.*93. *non sunt plures substantia separata unius speciei.* Tertiò quod habetur *in quæstione de spiritualibus creaturis art.*8. *in c. Si Angelus est forma simplex abstracta à materia impossibile est etiam fingere, quòd sint plures Angeli unius speciei quia quacumque forma quantumcumque materialis & infima, si ponatur abstracta vel secundùm esse, vel secundùm intellectum non remanet nisi una in specie unâ; si enim ponatur albedo absque omni subiecto subsistens non erit possibile ponere plures albedines, &c.* Quartò quod habetur *ead. quæst. de spiritualibus creaturis art.*1. *ad* 9. *& ad* 19. *quæst.*2. *de potentia art.*4. *& q.*3. *art.*10. *in c.q.*2. *de verit.art.*6.*ad* 1. aliisque pluribus in locis, in quibus passim tribuitur materiæ aut materiæ & quantitati esse principium individuationis seu distinctionis secundùm numerum. Sed contrà: Cum juxtà 73.
suprà posita S. Doctor ubi multiplicabilitatem numericam ex professo discutit, ipsam etiam sine materiâ haberi posse concludat, necesse prorsùs est has adversantes auctoritates aliquâ limitatione temperare: Et quidem quatenùs absolutè exprimunt materiam esse principium distinctionis individualis intelligendæ sunt aliquo ex iis modis, quos *superiori* §.7. accommodavimus propositioni illi Aristotelicæ *Quæcumque sunt numero multa materiam habent*: Quatenùs docent in rebus incorporeis & substantiis separatis non esse possibilia plura individua sub eadem specie, intelligendæ sunt non de eâ impossibilitate, secundùm quam impossibile dicitur quod involvit contradictionem, sed de eâ secundùm quam impossibile dicitur, quod aut evenire non potest juxtà exigentiam & dispositionem rerum nobis notam; aut non nisi difficili & extraordinario modo evenit, & de hac impossibilitate rectè intelligi S. Doctorem infertur ex eo, quòd familiare ipsi est ea quæ talem solùm habent impossibilitatem simpliciter impossibilia nominare ut ostendit Bubalus *q.*50. *art.*4. *quæsito* 1. *difficult.* 3.§.2. Quatenùs tandem tradunt albedinem & formam quamlibet, si sit per se subsistens, non posse esse nisi unam, aptè etiam possunt intelligi, quòd nomine formæ per se subsistentis

Auctoritates D. Thomæ pro principio individuationis collocando in materiâ.

Quomodo sint intelligendæ.

In quo sensu forma per se subsistens sit immultiplicabilis. subsistentis veniat forma, quæ sit suum esse subsistens, subsistentiàque sibi protsùs identificatâ subsistat, & formam quamlibet, quæ in hoc sensu per se subsistere per impossibile supponatur, verissimum est fore numero immultiplicabilem, sicuti est talis natura divina suam sibi subsistentiam identificans.

74. Ex his habes quoad de facto negari non posse quin D. Thomas senserit non esse plures Angelos sub eadem specie diversos solo numero, & licèt *nos superiori §.6.* oppositum tradiderimus, tamen Angelicæ auctoritati leuiter contradicimus quia tradidimus oppositum solùm tanquam aliqualiter verisimilius, non tanquam valdè constans & infallibiliter verum.

75. Assert. 2. D. Thomas non sensit dabilem esse naturam creatam immultiplicabilem numero, loquendo de immultiplicabilitate simpliciter, & in ordine ad potentiam etiam absolutam. Ità Bubalus *q.50. art.4. quæsito 1. in fine.*

Mens D. Thomæ circà naturam creatam immultiplicabilẽ. Probatur D. Thomas eo modo sensit dabilem esse naturam creatam immultiplicabilem numero, quo sensit materiam esse principium multiplicationis numericæ, nec dari multiplicationem numericam sine materiâ; sed hoc secundum non sensit loquendo in ordine ad potentiam Dei absolutam; ergo: Minor patet ex præcedente asserto; Major probatur; juxtà D. Thomam fundamentum ponendi immultiplicabilitatem numericam est quod principium multiplicationis numericæ sit materia nec possit esse illa ubi ista non est; ergo D. Thomas eodem modo sensit dabilem esse, &c. Antecedens probatur tùm repetendo suprà relatas auctoritates S. Doctoris, tùm consulendo ipsosmet acriores Adversarios ex Thomistis, inter quos Ioannes à S. Thoma *1.p.q.50.disp.19.art.3, n.8.* ait, unicâ ratione perpetuò utitur D. Thomas ad affirmandũ quod est impossibile Angelos multiplicari numero, quæ ex hoc ipso, quòd unica est & semper assertur à D. Thomâ, magni ponderis censeri debet, demonstrator enim non multiplicat media, ut inquit Aristoteles, subdit deindè ipse Ioannes à S. Thomâ hanc unicam rationem esse, quòd Angeli careant materiâ, quæ est principium distinctionis numericæ.

Dices: ex D. Thomâ *1.p.q.50.art.4.in c. Si tamen Angeli haberent materiam, nec sic possent esse plures Angeli unius speciei*; ergo S. Doctor non probat immultiplicabilitatem numericam ex solâ carentiâ materiæ, nec ex eo quòd juxtà ipsum carentia materiæ inducat immultiplicabilitatem solùm secundùm potentiam ordinariam rectè infertur quòd juxtà eundem sit solùm dabilis secundũ potentiam ordinariam immultiplicabilitas, nec possit ex aliquo alio capite dari secundùm potentiam etiam absolutam. Sed contrà: in

76. verbis relatis loquitur S. Doctor de materiâ spirituali, quàm si haberent Angeli adhuc carerent materiâ corporeâ, sicque quòd non possent in datâ hypothesi esse plures numero, adhuc refunderetur in carentiam materiæ corporeæ, quæ quidem materia corporea, non materia spiritualis solet assignari pro principio numericæ multiplicationis. Neque negeas: D. Thomas in illâ hypothesi infert immultiplicabilitatem numericam Angelorum ex ipsâ diversitate materiæ spiritualis, non ex carentiâ materiæ corporeæ; ergo juxtà D.Thomam diversitas specifica & immultiplicabilitas numerica provenire potest etiam ex positione materiæ spiritualis, non ex solâ carentiâ materiæ corporeæ & per cõsequens carentia materiæ corporeæ, non est ratio unicè inferens numericam immultiplicabilitatem in viâ D.Thomæ. Contrà enim ut patere potest consulenti Textum, S. Doctor in illa hypothesi ex positione materiæ spiritualis infert in Angelis diversitatẽ non solùm specificam, verùm etiam genericam, sicque Angeli tunc carerent multiplicatione tùm numericâ sub eadem specie, tùm specificâ sub eodem genere; primum ipsis conveniret ex carentiâ materiæ corporeæ, secundũ ex positione materiæ spiritualis. Quomodò deindè rectè inferatur Angelos, si haberent materiam spiritualem, fore diversos genere, patùm interest ad rem præsentem; explicat tamen id latè Bubalus *q.50. art.4. quæsito 2.* ubi *initio §.2.* advertit Cajetanum & alios Commentatores alto ubique silentio prætetire commemorati Textus difficultates; & certè apud negantes possibilitatẽ spiritualis materiæ est interpretationis difficillimæ. Materia spiritualis redderet Angelos immultiplicabiles specie juxta D. Thomam.

Dices insuper: Quod est immultiplicabile numero secundùm potentiam ordinariam, est tale etiam secundùm potentiam absolutam; sed juxtà D. Thomã dabilis est natura creata, imò talis de facto est natura Angelica, immultiplicabilis numero secundùm potentiam ordinariam; ergo juxtà eundem dabilis est natura immultiplicabilis numero etiam secundùm potentiam absolutam; minor habetur ex supradictis: Major probatur ex Vasquio *disp.181. cap.3. num.7.* quem in hac parte laudat Ioannes à S.Thoma *disp.19.a.3. num.19.* Quod est immultiplicabile numero secundum potentiam ordinariam, tale est, quia non habet intrinsecum, innatum, propriumque principium distinctionis seu multiplicationis numericæ, sed quod tale est immultiplicabilẽ est numero etiam secundùm potentiam absolutam; ergo: Minor probatur: nullâ divinâ virtute potest aliquid multiplicari numero sine intrinseco, innato, proprioque principio numericæ multiplicationis, individuatio enim est gradus intrinsecus pendens à suo principio, ut à formâ intrinsecâ, & Deus licèt valeat solâ suâ virtute facere motum v.g. & alia, quæ sine nativo principio alicui rei imprimi possunt, non sic tamen potest solâ suâ virtute facere ea, quæ ab intrinseco principio pendent, formamque intrinsecam requirunt, quâ ratione deberet Deus supplere vices causæ formalis intrinsecè & essentialiter requisitæ sicq; deberet tales vices supplere in ipsomet genere causæ formalis, quod repugnare indubitatum est. Sed contrà: Quòd juxta S. Doctorem entitas immultiplicabilis numero secuncundùm potentiam ordinariam, possit esse multiplica Vasquez laudatus à Io. à S. Thoma.

multiplicabilis secundùm potentiam absolutam, adeò clarè ipse expressit verbis illis præ-
77. allatis *ex opusc. 16. Si intellectus naturaliter esset unus omnium, quia non haberet naturalem causam multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causa*, ut nō supersit locus ambigendi de ejusdem mente in hoc puncto: Ad instantiam igitur nego absolutè majorem præsertim loquendo juxtà mentem S. Doctoris: ad probationem majoris vel nego pariter absolutè majorem, vel eandem distingo sic; Quod est immultiplicabile numero, &c. tale est, quia non habet principium intrinsecum ordinarium, & magis usitatum multiplicationis, concedo; tale est, quia nullum prorsùs habet principium intrinsecum multiplicationis, nego majorem; sed quod tale est hoc secundo modo est immultiplicabile numero etiā secundùm potentiam absolutam concedo minorem; quod est tale primo modo est immultiplicabile numero, &c. nego minorem & consequentiā. Ratio negandi absolutè majorem est quia plura entia etiam materialia, adeóque habentia etiā per Adversarios principium intrinsecū multiplicationis, sunt ob aliquem finem extrinsecum, puta quia ità exigit bonum universi immultiplicabilia numero secundum potentiam ordinariam, ut dilucidè patet in Sole.

78. Ratio distinguēdi eandem majorem est, quia principium magis commune & ordinarium multiplicationis numericæ, præsertim secundum nos assequentes notitiam rerum dependenter à sensibus, vere est materia, ideò quod caret materiâ dici non potest non habere principium intrinsecum ordinarium multiplicationis, & esse immultiplicabile secundum potentiam ordinariam. Quia tamen materia non est multiplicabilitatis numericæ principium unicum, sed quælibet finita entitas habere potest simpliciter & absolutè numericam multiplicabilitatem fit quòd quælibet res habens ab intrinseco esse finitum habeat sibi intrinsecum principium numericæ multiplicabilitatis extraordinarium tamen, & minùs usitatum minusque notum homini intelligenti dependenter à sensibus.

Principium multiplicationis numericæ aliud ordinariū, aliud extraordinarium.

Ex dictis habetur in rigore aliud esse loqui de principio individuationis, aliud esse loqui de principio multiplicationis individualis sub eadem specie. Quoad primum etiā Thomistæ consentiunt principiū individuationis esse propriam cujusque rei entitatem, non solam materiā nec ipsi negant aut Deū, aut Angelum quemlibet esse unum numero, & in se individuum, quamvis nec Angelo, nec Deo ullum insit vestigium materiæ, aut
79. ordinis ad materiam. Quoad secundum viget controversia hucusque agitata, in quâ contrà majorem Thomistarum partem principium multiplicationis individualis non solam materiam, sed finitam cujuslibet rei entitatem asservimus, principium inquam permissivum & logicum potiùs, quàm positivum & physicum, quatenùs quælibet entitas ex eo, quòd sit finita habet non repugnantiam ad consortium alterius entitatis sibi omninò similis in prædicatis essētialibus: & hîc animadversione dignus est diversus modus, quo est principiū multiplicationis numericæ entitas materialis & entitas spiritualis: Entitas enim materialis est principiū multiplicationis nō solū quatenùs potest habere aliā sibi similem, verū etiā quatenùs in se ipsâ continet plura individua juxtà plures partes, in quas potest dividi. Entitas spiritualis, cum sit indivisibilis nū cōtinet in se plura individua, & est principium multiplicabilitatis individualis solùm primo modo. Unde entitas spiritualis dici potest multiplicabilis numero in aliâ sibi simili, non in se ipsâ: entitas materialis & in alia sibi simili & in se ipsâ.

Principium individuationis, & principium individualis multiplicationis diversa sunt.

Quomodo quælibet finita entitas sit principiū multiplicationis individualis.

CAPUT IV.

De Substantia Angelorum in ordine ad corpora.

Quia sub hoc titulo secundùm totam suæ significationis latitudinem considerato continetur materies amplissima; pro ipsius faciliori breviorique discussione expedit præmittere & supponere nonnulla ex quibus innotescat, quænam in aliis locis propriam sedem habeant, nec ad præsens pertineant institutum; quænam item aut certissima, aut facillima sint, nec speciali indigeant examine, sicque materies amplissima certis remaneat circumscripta limitibus & paucioribus possit assertis definiri. Ideò

Præmitto primo multipliciter posse rem aliquam dicere ordinē ad corpus prout multipliciter esse potest in corpore; potest enim res esse in corpore primò tanquam forma in subjecto: Secundò tanquam pars integralis in toto: tertiò tanquam suppositum in naturâ: quartò tanquam agens in passo: quintò tanquam motor in mobili: sextò tanquam locatum in loco: septimò tanquam repræsentatū in repræsentante. Duo priores modi repugnant Angelis *ex supradictis c. 2. § 3. & 6.* Tertius modus si non repugnat simpliciter, certè saltem non convenit secundùm potentiam ordinariam, cum certum sit nullum suppositum posse naturaliter terminare aliam naturam. Quintus & sextus modus spectant ad potentiā locomotivam Angelorū, de quâ *in sequenti libro*. Solùm igitur quartus & septimus modus dicendi ordinē ad corpora remanent in hoc capite examinandi, & quidem priùs explicabitur septimus modus considerādo maximè, ea, quæ pertinent ad assūptionē corporū ab Angelis; deindè examinando quid possint agere Angeli tùm in corporibus assumptis, tùm in aliis corporibus attingentur ea quæ pertinent ad quartū modum. 1.

Multiplex ordo rerum ad corpora.

Præmitto secūdò ex D. Thoma *q. 6. de potētia a. 7. ad* 1. assumere dici quasi ad se sumere, seu sibi quomodocumque unire, undè quantū est ex vi vocabuli assumere habet amplissimā significationē, & juxtà hāc *Matth. 4.* diabolus dicitur assūpsisse Christū *Assumpsit eū diabolus in sanctā civitatē*; & cōmuni loquēdi modo miles dicitur assumere arma, artifex assumere suæ artis instrumenta, &c. Nihilominus 2.

Assumere quid sit ex vi vocabuli.

Quid Theologicè loquendo.

hilominùs theologicè loquẽdo assumere strictiùs usurpatur, & vel significat unionẽ substantialem, secundùm quam suppositum unitur naturæ, quâ ratione Verbum divinum assumpsit naturam humanam & de hac assumptione agitur in tractatu de Incarnatione, vel significat unionem accidentalem, non tamen qualemcumque, sed talem quâ assumens se ipsum suasque operationes repræsentet in corpore assumpto; de hac assumptione agitur in præsenti, & hanc explicans D. Thomas 1.*p.q.*51. *art.*2. *ad* 2. ait *Corpus assumptum unitur Angelo non quidem ut forma, neque solùm ut motori, sed sicut motori repræsentato per corpus mobile assumptum. Sicut enim a sacra Scriptura proprietates rerum intelligibilium sub similitudinibus rerum sensibilium describuntur; ità corpora sensibilia divina virtute sic formantur ab Angelis, ut congruant ad repræsentandum Angeli intelligibiles proprietates, & hoc est Angelum assumere corpus.* Hinc patet obiter Arriagam *in tract. de Angelis disp.*19. *sect.*5 *n.*46. docentem unionem assumptorum corporum cum Angelo non requiri, imò fortè nec esse possibilem, quia non potest explicari in quo hæc unio consistat apertè contradicere S. Doctori, qui & ait corpus assumptum uniri Angelo, & explicat talem unionem consistere in eo, quòd Angelus se habeat ad corpus ut motor repræsentatus per ipsum.

Malè negatur unio inter Angelos & corpora assumpta.

3. Præmitto tertiò Angelos non assumere sibi corpus, quoties hominibus sensibiliter apparent, & latiùs patere sensibilem apparitionem, quàm corporis assumptionem. Enimverò sensibilis apparitio ut notat Vasquez 1.*p.disp.*174. *cap.*1. *num.*6. quadrupliciter fieri potest. Primò secundùm imaginationem, cum solo phantasiæ actu objectum apprehenditur, & Angelus sive in somno, sive in vigiliâ simulacra in phantasiâ existẽtia facit ità concurrere, ut corpus & Angelum in corpore operantem repræsentent. Secundò per visum externum occultè immutando aut organum ipsum oculi, aut medium extrinsecum, adeò ut ex vi talis immutationis nullo prorsùs objecto exteriùs existente objectum aliquod appareat ut præstigiis fieri, & phreneticis etiam accidere solet. Tertiò per eundem visum externum faciendo, quòd res aliqua verè exteriùs existens propter specierum, quas ad oculũ transmittit, refractionẽ aut confusionem se ipsam repræsentet aliter ac est, quo modo repræsentantur in iride & in collo columbæ colores, qui verè nõ sunt; baculus item secundùm aliquã sui partem aquæ immersus repræsentatur fractus seu curvus, cum in se integer & rectus sit. Quartò per eundem pariter visum externũ ipsi objiciendo corpus externũ verum & reale se ipsum repræsentans secundũ sitũ, figurã, colores, & hujusmodi alia quæ re verâ habet, sicq; oculo apparens quale est in se. Addi potest quintus modus apparitionis, nimirum auricularis, quando vox sola in aëre formatur, & ad alicujus aurem transmittitur absque corpore ullo, à quo talis vox articuletur. Ex his quinque apparitionum sensibilium mo-

Apparitio sensibilis Angelorum multiplex.

dis solùm in quarto vera corporis assumptio fit, quia solùm in quarto verè reperitur corpus illud, quod sensibiliter percipitur; in hoc solo haberi potest vera unio inter Angelum & corpus, in quo Angelus ipse apparet & se repræsentat: neque nullus est locus dubitandi quin sensibilis Angelorum apparitio latiùs pateat, quàm corporum ab Angelis assumptio, nisi per abusum vocabuli inducatur assũptio phãtastica & imaginaria correspondens phantasticæ & imaginariæ apparitioni.

Latiùs patet, quam assumptio corporis.

4. Præmitto quartò corpus, in quo Angelus verè & realiter apparet dupliciter esse posse verum & reale vel sub ratione cõmuni corporis sensibilis, vel sub ratione particulari corporis humani v.g. aut equini: sic si ex aëre condensato & diversimodè colorato conformetur corpus in externâ figurâ & symetriâ membrorum simile humano, carens tamen intrinsecâ organizatione, quâ sit aptum vivificari, & recipere rationalem animam, hujusmodi corpus erit corpus verum & reale sub ratione communi corporis quanti sensibilis; non sub ratione particulari corporis humani; imò sub hac ratione erit apparens & illusorium, quia illam symetriam & organizationem intrinsecam, quam exteriùs indicat, interiùs non continet. His præmissis sit

Corpus duplicìter esse potest verum & reale.

§. I.

Utrùm Angelis conveniat verè assumere corpora.

5. Assert. Angelis convenit verè assumere corpora; scilicet corporibus veris & realibus se accidentaliter unire ad sensibiliter repræsentandum in ipsis se suasque operationes. Ità D.Thomas 1.*p.q.*51.*a.*2.*in* 2.*dist.*8. *q.*1. *a.*2. *de potentia q.*6. *a.*7. aliique omnes tùm Sancti Patres tùm Theologi communissimè contrà illos, qui aut senserunt Angelos habere propria corpora, nec indigere alienorum corporum assumptione ad corporaliter apparendum; aut existimarunt nullam Angelorum apparitionem fuisse veram & realem, seu vero & reali corpore interveniente factam. Pro primo dicendi modo suos Auctores retulimus suprà *a.*1.*§.*2. Pro secundo dicendi modo referri solent Vldaricus *l.*4.*Summa.* Tiraquell. *in librum secundum Alexandri ab Alexandro c.*9.*& in librum quintum c.*23. aliique nonnulli. Neuter ex his dicendi modis immunis est à censurâ, & quidem censuræ, quæ inuruntur primo modo, recolendæ sunt *ex præcitato §.*2. solùm adverto Auctores tribuentes Angelis propria corpora ut plurimùm ipsis tribuere corpora insensibilia, nec apta naturaliter formari in species visibiles, ideò intolerabiliores sunt docẽtes Angelos in propriis corporibus sensibiliter apparere, quàm præcisè tribuẽtes Angelis propria corpora. Censuræ, quæ inuruntur secundo modo, habentur apud Bubalum *q.*5 *a.*4. *quæsito* 1. *difficult.*2. *§.* 4. Nobis sufficiant verba D. Thomæ qui loco præcitato *ex* 1. *part.* ait talem dicendi modum repugnare intentioni Scripturæ; loco præcitato *ex q. de potentiâ*

Angelis verè assumũt corpora.

Censura opinionis oppositæ.

potentiâ ait veritatem Scripturæ non salvare; loco tandem præcitato *ex distinct.*8. expressè notat errorem. Neque contrà has censuras præsidium aliquod Adversariis præstant nonnulli Sancti Patres, specialiter D. Epiphanius, D. Damascenus, D. Augustinus, D. Hieronymus, qui videntur contrà positum assertum sensisse: Enim verò D. Epiphanius solùm negavit dæmones verè assumere corpora apta ad generationem: D. Damascenus voluit corpora assumpta ab Angelis non esse vera secundùm internam organizationem, sed solùm secundùm configurationem externam: D. Augustinus locutus est dubitanter, non quia anceps fuerit de apparitione Angelorum in veris corporibus, sed quia dubitavit utrùm talia corpora essent Angelorum propria, an aliena & extrinsecùs assumpta: D. Hieronymus negavit dæmones esse intrà simulacra tanquam formas informantes. Cæterùm relatas censuras esse rationabiles evincitur tùm ex eo, quòd sint communiter receptæ; tùm ex eo quòd positio à nobis asserta Scripturæ maximè innititur, ut ostendit probatio, quam subjicio: Ideò assertum

6. Probatur Angelis convenit verè apparere sensibiliter in corporibus veris & realibus; ergo Angelis convenit verè assumere corpora; consequentia patet, quia Angeli non possunt in corporibus veris & realibus apparere, nisi aut habeant corpora propria sibi naturaliter convenientia, aut assumant corpora aliena sibi accidentaliter advenientia; illud primum supponitur dici non posse; necesse est igitur quòd dicatur hoc secundum: Antecedens probatur; non omnes Angelorum apparitiones fuerunt phantasticæ & apparentes per phantasiæ immutationem, aut ludificationem sensuum primò quia possent eodem modo censeri phantasticæ & apparentes omnes apparitiones divinarum Personarum, cujus oppositum insinuavimus *tr. præcedente lib.*3.*cap.*2.§.7. Secundò quia nec respectu Evæ antè peccatum, nec respectu Christi Domini, nec respectu Deiparæ Virginis convenit admittere illusionem phantasiæ & sensuum, & tamen *Gen.*3. Dæmon apparuit Evæ, *Matth.*4. apparuit Christo; *Luc.*1. Angelus apparuit Virgini. Tertio quia apparitio quæ pluribus simul eodem modo fit, quæ diutiùs durat, quæ plures operationes in veris corporibus haberi solitas exhibet, malè tribuitur immutationi phantasmatũ & illusioni sensuum; eadem enim sensuum illusio & phantasmatum immutatio in pluribus simul, ad diuturnum tempus & in ordine ad seriem diversarum operationum vix potest contingere; at duo Angeli qui apparuerunt Loth *Genes.*9. fuerunt visi ab universâ Civitate, Angelus Tobiæ *cap.*5. etiam ipse pluribus se visibilem præbuit, apparitionem diutiùs protraxit, plura opera sensibilia exhibuit loquendo, longum iter peragendo, comedendo, piscem exenterando, &c. *Act.*1. duo Angeli multis simul astantibus visi sunt, & ab iisdem auditi dicentes *Viri Galilei*, &c. *Act.*12. Angelus Petro apparens carcerem illustravit, Petri latus percussit, Petrum excitavit, allocutus est, & sequentem præivit. Nec desunt in sacris paginis aliæ multæ testiũ pluralitate, operum diversitate, durationis diuturnitate insignes Angelorum apparitiones, quas omnes resolvere in illusiones & falsas apparentias est rem difficillimã ad frequens exercitium arbitrariè deducere; est sacra verba sine ulla necessitate, imò contrà communem Sanctorum Patrum auctoritatem, in sensus improprios deflectere; est plurimùm detrahere sinceritati bonorũ Angelorũ apparẽtiũ, & cõditioni piorũ, graviũque virorum, quibus factæ sunt apparitiones.

Admittendæ sunt aliquæ apparitiones Angelorum veræ & reales.

7. Ex his habetur apparitiones veras & reales ab imaginariis & illusoriis discerni potissimũ ex eo, quòd illæ diutiùs durant, & pluribus simul eodem modo fiunt; istæ non item. Et certè quod diutiùs eodem modo apparet incongrue tribuitur immutationi phantasiæ, aut illusioni sensuum, quæ utraque ut potè præternaturalis citò transit, & naturalem statum tùm phantasmata, tùm exteriorũ sensuũ organa citò recuperant. Quod à pluribus eodem modo videtur necesse est esse extrà videntem; & cum sensus circà propriũ obiectũ regulariter non fallitur, quod à pluribus sensibus eodem modo præcipitur, debet regulariter censeri tale, quale præcipitur.

Discrimen inter apparitiones veras, & illusorias.

8. Habetur insuper nos non docere omnes Angelorum apparitiones esse veras, & reales, imò, ut suprà tertio loco præmissum est, libenter admittimus multigenas apparitiones phantasticas & purè apparentes nullam arguentes assumptionem corporum, & has facilius est in malis, quàm in bonis Angelis suspicari; illis enim familiare est fallere, istis magis connaturale sinceram sui significationem dare; quamvis nec illi semper fallaci, nec isti semper reali apparitione utãtur. Quod in præsenti stabilire intendimus est dari in Angelis sivè bonis sivè malis aliquas reales apparitiones sensibiles, & has inferre veram corporum assumptionem; quod utrumque sufficienter probatum est; primum quidem ex Scripturâ, secundum ex eo, quòd nequeant Angeli aliter, quàm per corporum assumptionem, in veris corporibus apparere.

Admittuntur aliquæ apparitiones Angelorum illusoriæ.

---

§. II.

Utrùm solis Angelis conveniat verè assumere corpora; An etiam Deo, & Animabus separatis?

9. ASSERT. I. Assumere corpora convenit etiam Deo: de facto tamen probabilius est nullum umquam corpus fuisse à Deo immediatè assumptum. Prima pars est communissima & ab omnibus, quos viderim aut traditur aut supponitur, quamvis Scotus infrà citandus videatur præbere aliquod fundamentum sentiendi oppositũ. Secunda pars est Magistri *in* 1.*dist.*8. S. Doctoris *ead. dist. art.*6.*&* 1.2.*q.*98.*a.*3. Arborei *l.*4.*theosophiæ c.*1. Thyræi *lib.*1.*de apparit. Dei.c.*14. Suarij *de Angelis lib.*6.*cap.*20. Vasquij 1.*p.disp.*185.

cap. 2. Lugi *lib.* 3. *diſp*. 4. *cap.* 4. Bubali *quaſt.* 51. *art.* 2. *quaſito* 1. *diffic*. . §. 5. *&c.* Contrà Fernandez *lib. Commentariorum in viſiones veteris teſtamenti viſione* 6. *comment.* 2. *ſect.* 1. Arriagam *tract. de Angelis diſp.* 19. *ſect.* 4. *ſubſec.* 2. alioſque nonnullos, qui etiam pro ſe referunt quoſdam Sanctos Patres, ſpecialiter Euſebium, Chryſoſtomum, Theodoretum, Theophilactum, &c.

Deo convenit poſſe aſſumere corpora.

Probatur prima pars: Aſſumere corpora eo modo, quo ſuprà explicatum eſt Angelis convenire, nullam dicit imperfectionem Deo repugnantem, ergo cõvenit etiam Deo: antecedens probatur; quia nec accidentaliter ſe unire corpori per modum motoris mobili, nec repræſentare in corpore ſe, ſuaſque operationes dicit imperfectionem Deo repugnantem; non primum, quia ſecùs Deus non poſſet per ſe ipſum movere corpora, non ſecundum, quia ſecùs nec in humanitate hypoſtaticè aſſumptâ poſſet Verbum Divinum ſe repræſentare; & Deus non ſolùm non poſſet corpus aſſumere, ſed nec poſſet in corpore vero ullatenùs apparere undè eſſet neganda Deo, diviniſque Perſonis omnis vera apparitio ſenſibilis.

Dices ad aſſumptionem corporis requiri, quòd aſſumens definitivè ſit in corpore aſſumpto, & poni hanc conditionem expreſsè à Scoto *in* 2. *diſtinct.* 8. §. *& ita ibi*, cum igitur Deo repugnet eſſe in corpore definitive conſequens eſt etiam quòd Deo re-

10. pugnet aſſumere corpus. Sed contrà: Scotus ſumit modum eſſendi definitivè prout contrà diſtinguitur à modo eſſendi in aliquo per operationem, non prout importat definiri terminis loci, & contrà diſtinguitur à modo eſſendi in loco indefinitè: Cæterùm quidquid ſit de mente Scoti non requiri ad corporia aſſumptionem eſſe definitivè in ipſo, ſeu definiri terminis ipſius, & non eſſe extrà ipſum probatur primò à pari ex aſſumptione hypoſtaticâ, quâ Verbum divinum humanum corpus aſſumens in humano corpore definitive non fuit: Secundò quia nec ad uniendum ſe per modum motoris, nec ad repræſentandum ſe ſuaſque operationes in corpore, requiritur præſentia definitiva. Tertiò quia Angeli qui apparuerunt Loth *Gen.* 59. aſſumpſerunt corpus, in quo apparuerunt, & tamen non fuerunt in ipſo definitivè, ſed etiam extrà ipſum, percutiendo, & excæcando Sodomitas aliqualiter diſtantes; Angelus item, qui Tobiæ apparuit, probabiliter aliquando fuit extrà corpus, quod aſſumpſit, ut quando tenuit piſcem, ne Tobiam læderet. Certè Angelus ſaltem ut plurimùm habet ſphæram ſuæ locabilitatis ampliorem extenſione corporis aſſumpti, quid ergo prohibet ne ſe ipſum extrà corpus aſſumptum intrà propriæ locabilitatis ſphæram localiter extendat: Neque dicas; etiam anima rationalis habet ſphæram ſuæ locabilitatis ampliorem corpore, quod informat, & tamen informando corpus nequit extrà ipſum ſe localiter extendere, ergo ſimiliter, &c.

Aſſumens non neceſſariò debet eſſe definitivè in corpore aſſumpto.

11. Contrà enim: Anima dum informat corpus eſt omninò alligata modo exiſtendi informativo, & ſicuti non poteſt ſe ad libitum ſubtrahere à corporis informatione, ità nec à modo exiſtendi informativo extendendo ſe extrà corpus purè localiter: At Angelus ſicuti poteſt à corpore aſſumpto ſimpliciter ſe abſolvere, ità poteſt abſolvere ſe ab ipſo etiam partialiter, extendendo extrà ipſum propriam ſubſtantiam extenſione purè locali. Ad ſummum inſtantia procederet, ſi Angelus eſſet in corpore aſſumpto per modum formæ informantis, nec poſſet ab ipſo ad libitum ſe abſolvere.

Cui Angelus poſſit extendi extrà corpus quod aſſumit non anima extrà corpus quod animat.

Probatur ſecunda pars. Omnis aſſumptio corporis, quæ de facto poteſt cenſeri à Deo facta, meliùs tribuitur immediatè Angelis, quàm Deo; nec congruè tribuitur Deo niſi mediantibus Angelis; ergo de facto probabilius eſt nullum unquàm corpus, &c. Probatur antecedens primò ratione; connaturalius eſt Deo operari ad extrà mediis creaturis, quàm immediatè per ſe; nec effectus ullus, qui poſſit tribui cauſæ ſecundæ eſt immediatè tribuendus cauſæ primæ, ut conſtat inductione & ex cõmuni ſenſu Philoſophorum naturalium non recurrentium ad cauſam primam, niſi ubi prorsùs deficit cauſa ſecunda; ſed aſſumptio corporis eſt effectus ad extrà, & poteſt à Deo fieri mediis Angelis; ergo meliùs tribuitur immediatè Angelis, quàm Deo; faciunt hîc ad rem verba tùm D. Gregorij *lib.* 4. *Dial. cap.* 5. dicentis *In hoc mundo viſibili nihil niſi per creaturam viſibilem diſponi poteſt*; tùm D. Thomæ 1. *p. quaſt.* 22. *art.* 3. *in c.* dicentis de divinâ Providentiâ *Inferiora gubernat per ſuperiora non propter defectum ſua virtutis, ſed propter abundantiam ſua bonitatis, ut dignitatem cauſalitatis etiam creaturis communicet.* Probatur idem antecedens ſecundò auctoritate Sanctorum Patrum, quorum major pars ſuſtinet Deum, quoties ſenſibiliter apparuit, apparuiſſe miniſterio Angelorum, & per corpora ab Angelis aſſumpta: In his Sanctis Patribus referendis copioſi ſunt omnes ferè Auctores in ſuperiori aſſerto memorati: Probatur idem antecedens tertiò ex contextu Scripturæ, quæ eaſdem apparitiones, quas in uno loco deſcribit tanquàm immediatè factas à Deo, alibi tribuit Angelis: Sic de apparitione factâ Moyſi in rubo habetur Exodi 3. *Apparuit ei Dominus in flammâ ignis de medio rubi*; & de eâdem habetur Act. 7. *Apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flamma rubi.* De apparitione factâ in legis veteris promulgatione habetur Exodi 20. *Locutuſque eſt Deus cunctos ſermones hos*; & de eâdem habetur ad Heb. 2. *Qui per Angelos dictus eſt ſermo.* ad Gal. 3. *Ordinata per Angelos in manu Mediatoris*: Signum eſt igitur Deum apparuiſſe mediis Angelis, & hos ut repræſentantes Deum corpora aſſumpſiſſe, non Deum ipſum immediatè: quâ ratione optimè ſalvatur quomodo eadem apparitio modò Deo, modò Angelo tribuatur, ſumpta ſcilicet repræſentativè tribuitur Deo, ſumpta perſonaliter tribuitur Angelo, quia Perſona apparens eſt repræſentativè Deus, perſonaliter Angelus. 12.

Deus de facto nullũ corpus immediatè aſſumpſit.

Quomodò quandoque eadem apparitio tùm Deo, tùm Angelo tribuatur.

Dices

Dices meliùs salvari Scripturæ sacræ contextum, si dicatur in relatis apparitionibus, aliisque hujusmodi Deum ipsum assumpsisse immediatè corpora, hæc tamen fuisse formata ministerio Angelorum, eodemque ministerio formatas fuisse voces Dei loquentis: hac enim ratione salvatur ex una parte proprietas verborum scripturæ, quibus dicitur Deum apparuisse, locutum esse, &c. quæ ad sensum improprium deducuntur dicendo nomine Dei Angelum significari: ex alia parte per hoc, quòd Angelus formet corpus, in quo Deus apparet, dici potest etiam ipse apparere; & per hoc quòd formet verba, quibus lex dicitur, verificatur quòd etiam ipse legem dicat: optimè item sustinetur causam primam operari ad extrà mediis secundis, & divinam providentiam gubernare res corporeas per spirituales, ex quo obiter eluditur etiam ratio naturalis, cui superior probatio nitebatur. Deindè dici potest nomine Angeli significari Verbum divinum quod vocatur Isa. 9. *Magni consilij Angelus*; sicque quòd eadem apparitio aliquando tribuatur Deo, aliquando tribuatur Angelo indicat Personam divinam, quæ apparuit esse Personam Verbi, non verò infert divinam Personam apparuisse mediante Angelo.

13. Sed contrà primò: Non solùm corpus, in quo fit apparitio, verùm etiam assumptio ipsa corporis est opus ad extrà; ergo non solùm formatio, verùm etiam assumptio corporis tribuenda est immediatè causæ secundæ & Angelo; non causæ primæ & Deo. Contrà secundò: formare corpus, in quo fit apparitio, valdè impropriè sumitur pro apparere, adeoque dum Adversarij volunt favere proprietati sacrorum verborũ respectu Dei, coguntur detrahere proprietati eorundem respectu Angeli explicãdo illud Act. 7. *Apparuit Angelus* per hoc quòd Angelus formaverit corpus, in quo apparuit Deus. Contrà tertiò: non est modus loquendi improprius, nec in scripturâ inusitatus tribuere imagini nomen exemplaris, & Personæ repræsentanti nomen Personæ repræsentatæ; nec impropriè igitur, nec incongruè scripturam intelligimus dicendo ubi scriptura habet Deum loqui, Deum legem dare, &c. significari Angelum, qui ut Deum repræsentans loquatur, legem det, &c. Ad illud, quod additur dico in relatis apparitionibus nec nomine Dei significari Verbum divinum; nec si significaretur Verbum divinum, huic rectè tribueretur nomen Angeli: Ratio primi est, quia in relatis apparitionibus non significatur specialiter secunda Persona, ideò dum dicitur Deus apparere, ly *Deus* non debet supponere pro secunda Persona potiùs, quàm pro aliis. Ratio secundi est, quia si significaretur Verbum divinum, significaretur ipsum secundùm se & secundũ divinitatẽ, non ut Incarnatum & secundùm humanitatem; solùm autẽ hoc secundo modo, non primo potest rectè tribui Verbo divino nomen Angeli, ut notat Vasquez *disp* 85. c. 2 *n*. 9.

In Scriptura sacra sæpe tribuitur imagini nomen exemplaris.

Verbum divinũ dicitur Angelus secundũ humanitatem, non secundùm divinitatem.

Dices insuper juxtà totam hanc doctrinam voce tenùs admitti veras Dei apparitiones, & in re omnes veras apparitiones astrui angelicas, non divinas: Enimverò ex una parte non potest spiritus corpus assumere, nisi in corpore appareat, cum ex prædictis assumere corpus importet repræsentare in corpore se suasque operationes, quod idem est ac in corpore apparere; in omni igitur apparitione, quæ Deo tribuitur, verè Angelus apparet, si verè Angelus corpus assumit: ex aliâ parte sicuti suprà ex eo, quòd Angeli verè appareant in corporibus, deductum est ipsos verè assumere corpora, ità arguendo ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis ex eo, quòd Deus nunquam de facto verè assumpserit corpora deducetur ipsum nũquam de facto verè apparuisse in corporibus. 14. Sed contra: Vera apparitio dicitur illa, quæ fit intercedente vero corpore, sivè deindè fiat in tali corpore entitativè, & personaliter, sivè solùm repræsentativè; instãtia autem aliquid concluderet, si vera apparitio esset illa sola; in quâ spiritus apparet entitativè & personaliter: Certè sicuti aureum Cæsaris simulachrum est entitativè aurũ, repræsentativè Cæsar, & tùm entitatem auri, tùm Personam Cæsaris sensibiliter exprimit, ità Angelus ut est imago Dei, Deique nomine operans, est personaliter, seu entitativè Angelus, repræsentativè verò Deus; & ipso apparente rectè dicitur apparere tùm Angelus, tùm Deus, non minus quàm rectè dicatur apparere tùm aurum, tùm Cæsar apparente aureo Cæsaris simulachro. Hinc ad primam partem instantiæ concedo libenter in omni apparitione divina Angelum de facto apparuisse, at non propterea talis apparitio est in re angelica, & voce tenùs divina; quia per ipsam non manifestatur solus Angelus, apparitio autẽ simpliciter angelica est, in quâ Angelus nomine proprio & ipse solus manifestatur: 15. non negaverim tamen tales apparitiones in rigore dicendas esse Angelicas simul & divinas sub diversâ ratione; quẽadmodùm quod per ipsas apparet, est Angelus simul & Deus sub diversâ ratione, Angelus entitativè, Deus repræsentativè; eo ferè modo quo Præcursor erat Ioannes entitativè & personaliter, Elias repræsentativè & spiritualiter dicente Gregorio homil. 7. in Evang. *Ioannes in spiritu Elias erat, in Persona Elias non erat.* Ad secundam partem instantiæ dico deductũ esse Angelos verè assumere corpora non ex eo, quòd quomodocumque in corporibus appareant, sed ex eo, quòd appareant in ipsis personaliter & entitativè; ideò ex eo, quòd Deus nunquam de facto verè assumpserit corpora solùm deducetur ipsum de facto nunquam apparuisse in corporibus personaliter & entitativè per se ipsum, quod non inficior.

Omnis apparitio divina de facto est simul etiam Angelica.

16. Pro pleniori cõprobatione doctrinæ hucusque positæ circa divinas apparitiones factas in corporibus assumptis per Angelos subjicio nonnulla dubia valdè cõducentia ad explicandum, quomodò possit Deus verè in corpore apparere absque eo, quòd verè corpus assumat. Dubitatur primò utrùm Deus apparendo in corporibus per Angelos assumptis

Proponuntur nonnulla dubia.

ſumptis dici poſſit apparere immediatè? Se-
cundò per quid apparitiones purè Angelicæ
diſcernantur ab apparitionibus divinis quæ
fiunt in corporibus aſſumptis per Angelos?
Tertiò utrùm ſicuti in eodem corpore ſimul
apparent Deus & Angelus, ità poſſit idem
corpus ſimul aſſumi a Deo, & ab Angelo?
Quartò utrùm etiam apparitiones Chriſti
Domini, ſeu Verbi Incarnati factæ fuerint
miniſterio Angelorum, & in corporibus aſ-
17. ſumptis per Angelos? Reſpondetur ad pri-
Solvitur primũ dubium. mum Deum apparendo in corporibus, &c.
apparitione entitativa apparere mediatè, ap-
paritione verò repræſentativâ apparere im-
mediatè eo ferè modo, quo hiſtrione Regis
Perſonam ſcenicè referente apparet in ſcenâ
immediatè entitativè hiſtrio, immediatè re-
præſentativè Rex, & aureo Cæſaris ſimula-
chro ſenſibus expoſito apparet immediate
entitative aurum, immediate repræſentative
Cæſar: Quod ſi dubium urgeatur poſtulan-
do utrùm talis divina apparitio abſolutè &
circumſcripta omni diſtinctione immediata
dicenda ſit, vel mediata; urgetur controver-
ſia de nomine, quæ laudabiliùs contemnitur,
18. quàm ſolvitur. Reſpondetur ad ſecundum,
Solvitur ſecundũ dubium. diſcerni potiſſimùm ex re, quæ in apparitio-
ne geritur, & ex locutione, quæ in appari-
tione formatur; ſi enim res, quæ geritur ſoli
Deo conveniat, cujuſmodi eſt traditio legis
Exodi 20 vel locutio, quæ formatur ſoli Deo
poſſit aptè tribui ut cum dicitur Iudicum 2.
Pollicitus ſum ut non facerem irritum pactum meum vobiſcum, apparitio cenſenda eſt non
purè angelica, ſed ſimul divina, multo magis
verò talis cenſenda eſt, cum ſacra ipſa Scri-
ptura apertis terminis exprimit Deum appa-
rere: Cenſenda è contra eſt purè Angelica
apparitio, quam nulla ex his conditionibus
comitatur. Reſpondetur ad tertium affirma-
19. tivè, & procedit reſponſio à fortiori in no-
Solvitur tertium dubium. ſtris principiis, in quibus poteſt eadẽ natura
terminari duplici totali ſubſiſtentiâ, eadem
materia informari duplici totali formâ, idem
effectus produci à duplici totali cauſa; minùs
quippe eſt corpus aſſumere, quàm aut natu-
ram terminare, aut materiam informare, &c.
Solùm adverto quòd duo aſſumentes idem
corpus apparerent in ipſo, non ſicuti appa-
rent de facto Angelus & Deus, unus entita-
tivè, alter repræſentativè; ſed uterque appa-
reret entitativè, quia ſicuti uterque per ſe
ipſum, & per propriam entitatem corpus aſ-
ſumeret, ità uterque per ſe ipſum & per pro-
20. priam entitatẽ in corpore appareret. Reſpon-
Solvitur quartũ dubium. detur ad quartum etiam fere omnes appari-
tiones Chriſti Domini, ſeu Verbi Incarnati
fuiſſe factas miniſterio Angelorũ & in cor-
poribus aſſumptis per Angelos: dixi *ferè om-
nes* ad excipiendas apparitiones, quas vocant
Perſonales, ſecũdùm quas Chriſtus apparuit
in proprio corpore divinæ ſubſiſtentiæ hy-
poſtaticè unito; qualia fuit apparitio, quâ
dum eſſent diſcipuli congregati propter me-
tum Iudæorũ venit Ieſus & ſtetit in medio
Apparitiones Chriſti aliæ perſonales, aliæ imperſonales. *Ioan.* 20. Item quâ Saulũ appropinquantem
Damaſco increpavit & proſtravit *Act.* 9.
Multoque magis quâ extremi judicij die ve-
niet in Majeſtate ſua & ſedebit judicaturus
Matth. 25. His, aliiſque nonnullis inſignio-
ribus apparitionibus exceptis reliquas, quas
imperſonales vocant, ſecundùm quas Chri-
ſtus apparuit in corpore extraneo, fuiſſe fa-
ctas miniſterio Angelorum & in corporibus
aſſumptis per Angelos, probatur tùm ex eo
quòd Angeli ſunt Miniſtri non ſolùm Dei,
verùm etiam Chriſti; tùm validiùs quia ſi in
apparitionibus imperſonalibus Chriſtus ut
homo per ſe ipſum corpus aſſumpſiſſet,
plura eſſent admittenda miracula replica-
tionis præſentiæ, formationis corporis ex-
cedentis naturales vires humanitatis, pe-
netrationis corporis Chriſti cum corpore
aſſumpto; quæ miracula vitantur ponen-
do aſſumptionem factam ab Angelis, & ap-
paritiones imperſonales Chriſti apparitio-
nibus Dei quoad hoc aſſimilando: Quoad
hoc, inquam, quia ut ex Thyræo advertit Partim conveniunt, partim non cum apparitionibus Dei.
Lugus 1. *p. lib.* 3. *diſp.* 4. *cap.* 3. *n.* 22. non
aſſimilantur utræque apparitiones quoad
omnia, nec Chriſtus apparens in corpore
aſſumpto per Angelum eſt ſubſtantialiter
præſens tali corpori, ſicuti eſt ſubſtãtialiter
præſens Deus, qui ideircò repræſentatur
per alium quia occultus, non quia abſens;
tanquam præſens, non tanquam diſtans: è
contra Chriſtus repræſentatur per alium
quia abſens, & tanquam diſtans.

Aſſert. 2. Aſſumere corpora convenit 21.
etiam animabus ſeparatis. Quamvis pauci
ſub propriis terminis in præſenti cõtrover-
ſiâ loquantur, quoad rem tamen jure poſ-
ſunt pro aſſerta parte affirmativâ referri
quicumque tribuunt animæ ſeparatæ virtu-
tem movendi alia à ſe; ſicuti è contra pro
parte negativâ quicumque talem virtutem
animæ negant, volentes ipſam non poſſe
movere alia à ſe, niſi virtute motivâ orga-
nicâ, quam habet ſolùm in ſtatu unionis ad
corpus. Ideò ſtant pro aſſerto Scotus *in* 4.
diſt. 49. *q.* 14. Arriaga *tract. de Angelis
diſp.* 19. *ſect.* 3. *ſubſec.* 1. *num.* 18. Meratius
diſp. 10. *de Angelis n.* 4. Deqniros 1. *p. tr.* 8.
diſp. 53. *ſect.* 4. &c. contrà Sylvium 1. *part.
q.* 51. *art.* 2. §. *ad poſtremum reſpondeo.* Buba-
lum *q. pariter* 51. *art.* 2. *quæſito* 5. *diffic. ult.*
§. 2. Suarezium 3. *p. q.* 45. *diſp.* 32. *ſect.* 2.
§. *ſecunda ſententia, &c.*

Probatur primò ex D. Thoma 3. *p. q.* 45. Animæ ſeparatæ poſſunt aſſumere corpora.
art. 3. *ad* 2. ubi agens de apparitione Moy-
ſis in Chriſti Transfiguratione ait, *quod
anima ejus apparuit per aliquod corpus aſſum-
ptum, ſicuti Angeli apparent*, ergo convenit
animabus ſeparatis corpus aſſumere, ſicuti
convenit Angelis. Nec refert quòd idem
S. Doctor 1. *p. q.* 110. *art.* 3. *ad* 3. videatur
docere animam ſolùm ut unitam corpori
poſſe movere alia à ſe, dum ait *Virtus moti-
va animæ contrahitur ad corpus unitum, quod
per eam vivificatur, quo mediante alia poteſt
movere*, idemque clariùs docent *q.* 157. *art.* 4.
in corp. dum ait *anima ſeparata ſuâ naturali
virtute non poteſt movere aliquod corpus*: Non
refert, inquam, quia primo loco congruè
intelligitur S. Doctor de animâ unitâ, &
in ſtatu informationis; Secundo loco ſenſus
eſt

est animam separatã non posse movere aliquod corpus media potentia organica residente in tali corpore, ratione cujus potẽtiæ corpus animæ obediat in ordine ad motum localem, sicuti obedit corpus noitum ob sympathicam & connaturalẽ subjectionem potentiarum inferiorum ad superiores: Propterea ex allatis auctoritatibus non eruitur satis firmum sententiæ oppositæ præsidium, & licèt etiam auctoritas à nobis allata possit ab Adversarus aliquantulùm infirmari dicendo ipsam procedere de corpore assumpto virtute divina, non virtute naturali ipsius animæ; tamen tùm generalis regula de non multiplicandis sine necessitate miraculis, tùm ratio mox subjicienda reddunt probabilius oppositum.

22. Probatur secundò: Animabus separatis convenit movere corpora; ergo iisdem etiam convenit corpora assumere; consequentia patet, quia sui suarumque operationum repræsentatio, quam corporum assumptio addit corporũ motioni, optimè potest ab animâ separatâ in corpore fieri, supposito quòd possit corpus movere; nec Adversarij aliunde, quàm ex defectu virtutis corporum motivæ negant animabus separatis virtutẽ corporum assumptivam: Antecedens probatur, quia ex una parte ad vim movendi impertinenter se habet informatio, & sufficit intima præsẽtia motoris ad mobile; ex alia parte animabus separatis cõvenit movere se ipsas, cur ergò non poterunt talem virtutem motivam exercere circa res à se distinctas? cum præsertim anima unita, quæ non potest independenter à corporeis organis movere res à se distinctas, neque possit independenter ab iisdem movere se ipsam: Ex quo obiter patet, cur anima unita nequeat immediatè movere membra arida, & à se non vivificata; possit verò eadem membra, aut extranea corpora movere anima separata. Confirmatur: quamvis anima unita nec se nec alia à se intelligere possit independenter à phantasmatibus, utrûque tamen potest anima separata; ergo similiter licèt anima unita nec se, nec alia à se movere possit independenter ab organis, utrumque tamen poterit anima separata. Neque dicas diversam esse rationem de virtute intellectivá comparatâ ad phantasmata, & de virtute motivâ cõparata ad corporis organa; quia illa à phantasmatibus retardatur, ista à corporeis organis juvatur: Contrà enim hinc ad summum infertur animam separatam habere virtutem intellectivam perfectiorem, expeditioremque, imbecilliorem verò virtutem motivam, quàm habeat anima unita, quod parùm interest ad præsens institutum. In re tamen neque hoc est absolutè verum, alioqui anima unita corpori esset ad movendum se, aliaque à se expeditior, quàm Angelus: solùm igitur virtus motiva exercenda dependẽter à corpore juvatur ab organis, virtus verò motiva ex genere suo potiùs ab iisdem retardatur, & cum ex dicendis lib. sequenti potentia locomotiva in Angelis, & consequenter etiã in animabus separatis non distinguatur ab intellectu & voluntate, ex hoc ipso quod conceditur animæ separatæ perfectior & expeditior virtus intellectiva, habetur argumentum tribuendi eidem perfectiorem, expeditioremque virtutem locomotivam.

Habent virtutem motivam corporum.

23. Expeditioré quàm habeant animæ unitæ.

Dubitatur hic: Vtrùm, quoties animæ separatæ sensibiliter appareant, appareant in corpore ab ipsis assumpto? Veterum præsertim Ethnicorum opinione frequẽtissima erat animarum apparitio, ut ostendit Martinus Delrius *lib. 2. disquisitionum magicarum; q. 26. sect. 1.* & licèt in nimiâ frequentiâ erraverint; est tamen fide catholicâ certum ex eodem Delrio *ead. q. sect. 5.* animas defunctorum verè aliquando se præbuisse spectabiles; & quidem quando id contigit in animabus damnatorum & impiorum hominum vix est locus ambigendi quin apparitiones factæ fuerint dæmonum ministerio, aut scilicet per præstigias & spectra dæmonũ arte inducta, aut per veram assumptionem corporis (hoc tamen valdè rarò) factam à dæmone ad repræsentandum tùm se tùm animam damnatam: Quando verò id contigit in animabus piorum & sanctorum virorum probabile est aliquando tales apparitiones factas fuisse in corporibus assumptis ab ipsismet animabus, ut quoad animam Moysis in Transfiguratione Christi Domini expressè tradidit D. Thomas *loco præcitato*.

24. Animæ separatæ multipliciter apparent.

Quãdoque etiam in corporibus per se ipsas assumptis.

Ex his habetur quoad Angelos sivè bonos, sivè malos certum esse tùm quòd possint corpus assumere, tùm quod de facto assumant. Quoad animas separatas nec certum esse quòd assumant nec quòd possint assumere, esse tamen utrumque probabile. Quoad Deum certum esse quod possit assumere; non sic quod de facto assumpserit; imò probabilius esse quòd non.

---

§. III.

Ex quanam materia, & quanam virtute formentur corpora, quæ ab Angelis assumuntur?

ASSERT. 1. Corpora, quæ ab Angelis assumuntur, aliquando de novo non fiunt, & circa ista non est specialiter inquirendum qua ratione formentur.

25. Angeli aliquando assumũt corpora antè existentia.

Probatur tùm ex Augustino *lib. 14. de Civit. c. 11.* ubi indicat colubrum, in quo dæmon Evam allocutus, & in cujus corpore assumpto Evæ apparuit, fuisse verum animal inter cætera terrestria animalia in Paradiso antecedenter existens: tùm ex Gulielmo Parisiensi, Boissardo, Delrio referentibus varias historias in quibus narratur malos Angelos hominum, & aliquando etiam brutorum cadavera assumpsisse, ex his historiis aliquas insigniores affert Bubalus *q. 51. a. 2. quæsito 2. diffic. 1. §. 2.* & Arriaga *tract. de Angelis disp. 19. sect. 3. subsec. 2. num. 25.* loquens de dæmonibus in ordine ad assumẽda cadavera peccatorum ità habet: *Certè in his partibus audio passim id cõtigisse & cõtingere;*

nisi

nec video cur non id dæmonibus permittatur. Dixi in ordine ad assumenda cadavera peccatorum, quia antecedenter rectè advertit idem Auctor nec justorum cadavera adeò à Deo parvipendi, ut sinat dæmoné ipsis abuti ad sui repræsentationem; nec bonos Angelos adeò se deprimere ut exanime peccatoris cadaver inhabitent, & quasi Personam perversi, perditique hominis induant. Porrò quamvis dæmones aliquando assumant cadavera, & corpora hominum defunctorũ, non sic constat ipsos etiam assumere corpora hominum viventium:& arreptitiorum corpora licèt dicantur à dæmone possideri, non dicuntur à dæmone assumi; quia talia corpora Personam hominis, non dæmonis repræsentant, & homo, non dæmon dicitur in ipsis ambulare, sedere, loqui, &c. ex quo capite Bubalus *q.*51. *art.*2. *quæsito* 1. *diffic.* 1. §. 2. *& quæsito* 2. *diffic.* 1. §. 1. censet nullatenùs posse ab Angelo vivum animalis corpus assumi, idéque docuerat Durandus *in* 2. *dist.*8. *q.*1. Contrarium tradit Molina 1. *q.*51. *art.*2. *disp.*2. §. *Quando ergo*: & quidem corpus vivum animalis saltem minus perfecti, in quo Angelus loquatur, & exerceat alias operationes illi animali non convenientes, meo videri optimè repræsentat Angelũ, non animal cujus est corpus, ideò crediderim tale corpus vivum posse ab Angelo assumi, & favet Augustinus præcitatus.

Dæmones quænā hominū corpora possint assumere.

26. Assert. 2. Corpora, quæ de novo fiunt, dum ab Angelis assumũtur nec producuntur ex nihilo, nec ex materia cœlesti, sed ex materia elementari præsertim aërea. Prima pars est contra Tertullianum *lib. de carne Christi cap.*3. Secunda est contra nõnullos, quorum meminit Bonaventura *in* 2. *dist.*8. *p.*1. *art.*2. quibus videntur favere Isidorus *lib. de summo bono c.* 10. & Beda *variarum quæstionum quæst* 9. Sed hi Patres more scripturarum nomine Cœli intelligunt aërem, & materiam aëream cœlestem vocant. Fortè etiam Tertullianus per nihilum intellexit materiã subtilem, tenuem, non contrectabilem, qualis est materia aërea. Totum assertum simpliciter & absolutè tradunt D. Thomas 1. *p. q.*51. *art.*2. *ad* 3. Scotus *in* 2. *dist.*8. *quæst. unica* §. *nam tunc assumit*, cæterique tùm veteres, tùm recentes Theologi communissimè.

27. Probatur prima pars quia si talia corpora producũtur ex nihilo, in corporis assumptione creatio, in corporis assũpti dimissione annihilatio admittitur, quæ utraque specialiter requirit divinam virtutem; sicque sine sufficienti necessitate frequentes creationes & annihilationes, facilesque ad divinam virtutem & causam primam recursus inducuntur reclamantibus Philosophis, qui non nisi coacti effectum aliquem in solam causam primam refundunt.

Angeli non assumunt corpora ex nihilo.

Probatur secunda pars quia si talia corpora producũtur ex materia cœlesti, vel hæc de novo creatur; & sic recurrit mox allata probatio: vel ex Cœli corpore abscinditur; & hoc est contra Cœlorum incorruptibilitatem, ac valdè communiter receptam soliditatem. Deindè quis non videat esse per se nimis incongruum, quòd dæmones ad Cœlum accedant, quoties corpus assumunt.

Neque ex materia cœlesti.

Probatur tertia pars quia supposito, ut mox probatum est, quòd talia corpora neque ex materia de novo creata, neque ex materia cœlesti formentur, sola superest materia aut elementorum aut mixtorum pro ipsorum formatione, congruentior autem est elementorum, quia mixta difficiliùs quàm elementa in unum coalescunt, nec adeò apta sunt recipere quamlibet qualitatem, induere quamlibet figuram, sicut apta sunt elementa præsertim aër, qui admixtis cæterorum elementorum particulis facilè se accommodat cuilibet configurationi, & temperaturæ; facilè item qualibet cõfiguratione & temperaturâ dimissâ propriæ se subtilitati & tenuitati restituit; ergo materia elementaris præsertim aërea est maximè idonea corporibus quæ, dum ab Angelis assumuntur, citissimè formantur; dum dimittuntur, in auras evanescunt. 28.

Sed ex materia elementari præsertim aërea.

Assert. 3. Corpora, quæ de novo fiunt, dum ab Angelis assumuntur, ut plurimùm formãtur virtute naturali Angelorũ assumẽtium. Ita Bonaventura, Scotus, Albertus, Gabriel *in* 2. *dist.*8. Estius *ead. dist.* §.6. Herinex *tr.*3. *disp.*4. *q.*5. *n.*19. Aversa 1. *p. q.*51. *sect.*2. Lugus *lib.*3. *disp.*4. *cap.*2. *n.*15. aliique communiter contra Bergomensem *in concordantiis num.*117. qui Doctorem Angelicum 1. *p. q.* 51. *art.* 2. *ad* 2. *&* 3. dicentem corpora formari ab Angelis virtute divina, explicat de virtute divina principali & supernaturali; sed meliùs juxtà communiorem cæterorum explicationem dicitur S. Doctorem nomine virtutis divinæ intellexisse vel concursum ordinarium Dei; vel dispensationem, & permissionem operandi; vel ipsam virtutem Angelicam, quæ ratione suæ excellentiæ metaphoricè dicatur divina; & juxtà Bergomensis explicationem sibi ipsi adversaretur Angelicus utpotè qui *in* 2. *dist.* 8. *quæst. unica art.*3. *in c.* ait Angelos assumere corpora ex aëre inspissato servata aëris veritate *Quod*, inquit, *efficere possunt Angeli tùm per motum localem congregando partes, tùm etiam per semina in elementis respersa.* 29.

Formant ipsa ut plurimùm virtute propria.

Probatur quia ex una parte non est recurrendum ad causam primã, ubi suppetit causa secunda, nec est tribuendum Deo, quod tribui potest Angelo: ex alia parte non superat virtutem Angelicam formatio corporum assumendorum, cum ista haberi possit per motum localem & applicationem activorum passivis, quod utrumque sub virtute cadit angelica: Cur enim non poterit Angelus designare certam figuram in spatio, intrà talis designationis terminos aërem addensare, & vel magis addensando in una parte, quàm in altera, vel uni parti quàm alteri plùs minusve alterius crassioris materiæ miscendo reddere partem unam duriusculam, molliusculam alteram; deinde deferendo causas naturales, puta particulam substantiæ igneæ ad tribuendum calorem, particulam substantiæ aqueæ ad tribuendam humiditatem, corpus benè vel malè olens ad emittendum gratum

Describitur talium corporum formatio.

vel

vel ingratum odorem, diversas qualitates, ex quibus tale vel tale temperamentum resultet, inducere.

Dices: vel Angeli per motum localem, & applicando activa passivis possunt inducere veras dispositiones & organizationes humani corporis v. g. vel non: Si primum; ergo possent Angeli organizare materiam, eamque ultimò disponere ad introductionē animæ rationalis, multoque magis cujuscumque animæ materialis; & Deus ut Auctor naturæ teneretur quodammodò ad libitū Angelorum animam producere: Si secundum; ergo quoties Angelus assumit corpus hominis, vel alterius animalis propria virtute formatum, assumit corpus apparens, non verū, nec tale quale apparet; quod est in re non assumere corpus & illusoriè apparere non

30. realiter. Sed contrà: quemadmodum in hujus capitis limine præmissum est ut Angelus realiter appareat, & verum corpus assumat, satis est quòd tale corpus sit verum sub ratione communi corporis, quamvis deinde non sit verum sub ratione particulari corporis v. g. humani; ideò ut Angelus formet corpus sufficiens ad veram assumptionem, non est necesse, quòd formet corpus perfectè organizatum, & verè dispositum ad introductionem animæ. Vtrùm deinde taliter corpus organizare sit suprà naturalē virtutem Angeli probabilius est quòd sic quia ut advertit Arriaga *de Angelis disp. 19. sect. 2. subsec. 2. n. 15.* probabilius est quod organizario sufficiens & dispositio proxima ad introductionem animæ non consistat præcisè in quatuor primis qualitatibus congruè attemperatis, & in secundis ex quatuor primarum in certo gradu sibi respondentium temperamento consurgentibus, sed insuper requirat nonnulla specialia accidentia, quæ producantur connaturaliter à sola anima, tanquam dispositiones ipsius propriæ; hoc enim videtur exigere animæ perfectio, & suadere experientia, quà præsertim tactus sensuum omniū fidelissimus in nulla primarum qualitatum temperatura palpat mollitiem v.g. similem mollitiei carnis animatæ.

Qualē organizationem requirat anima.

31. Quando tamen admitteretur perfectam corporis organizationem non requirere hujusmodi specialia accidentia, & non excedere naturalem virtutem Angelicam, adhuc de facto nonquam Angelus taliter corpus aliquod organizaret, quia ex una parte non esset id necessariū ad corporis assumptionem, & ex alia id non congrueret bono universi, cui ut se accommodet Angelus, plura ipsius naturalē virtutem non excedentia nunquam facit, sic v.g. nunquā occidit homines, nunquam cōburit segetes, &c. nisi fortè ex particulari Dei permissione, imò motione.

Talem organizationem nunquam inducit Angelus.

Dixi in asserto *Vt plurimùm* ad innuendum esse valdè verisimile quòd Angelus assumat aliquando corpus aut immediatè à Deo, aut à se ipso ut instrumento Dei miraculosè formatum: Enimverò ex una parte audiendus non est Durandus volens esse de necessitate assumptionis quòd Angelus propria virtute sibi formet corpus, quod assumit; audiendus inquam non est tùm quia voluntariè & absque probatione loquitur, tùm quia sequeretur non posse assumi ab Angelis corpora antecedenter existentia contra superius primum assertum: Ex alia parte

32. corpus à bono Angelo assumptum apparet aliquando adeò perfectum, ut non videatur ad ipsius formationem sufficere virtus naturalis Angelica, quod ut notat Lugus *c. 2. præcit. num. 17.* suspicati possumus accidisse Gabrieli quando missus est ad Beatam Virginem, vel aliis etiam bonis Angelis, qui Iacobo, Abrahæ & Tobiæ apparuerunt, forsan enim illa soliditas membrorum diuturna, illa pulchritudo adeò formosa, illa lucis colorumque perfectio, aliæque similes dispositiones in tali gradu peculiarem cooperationem divinæ virtutis postulabant: Multò magis censenda sunt divinitùs formata aliqua ex corporibus, quæ Angeli assumpserūt, dum sub iisdem corporibus Deus apparuit juxtà doctrinam *§. superioris*; sic specialiter fuisse divina virtute formatum corpus, quo Deus apparuit in monte Sinai latè ostendit Bubalus *q. 5. 1. art. 2. quæsito 2. diffic. 2.* Idem sentiendum de corpore columbæ, sub quo Spiritus sanctus apparuit in Christi baptismate si tale corpus fuit verum etiam sub ratione propria talis corporis, adeò ut habuerit interiùs omnem organizationem quam habere solent viventia Columbarum corpora; quod in controversia est.

Aliquandò assumuntur corpora formata divinitùs.

33. Dubitatur hic. Vtrùm etiā corpora, quæ à malis Angelis assumūtur, aliquandò formentur extraordinariâ virtute divinâ: Respondetur probabilius esse quod nonratio est quia mali Angeli nonnisi ad malos fines usùque pessimos assumunt corpus; non convenit autem divinæ bonitati cōcurrere speciali auxilio, & extraordinariâ virtute ad productionem corporis in malos fines assumendi, & per miraculū quasi cooperari dæmonū pravitati. Colligitur hoc etiam à posteriori ex eo, quòd corpora, quæ à dæmonibus assumuntur solent etiam exterius apparere minùs perfecta, nec ostendunt speciale aliquam pulchritudinem, quæ sit vestigium divinæ virtutis extraordinario modo relucentis.

Loquendō de bonis, non de malis Angelis.

§. IV.

Quales operationes exercere possint Angeli in corporibus assumptis?

34. ASSERT. 1. Exercere possunt Angeli in corporibus assumptis operationes intellectus & voluntatis eodem modo, quo extrà corpus. Est assertum communissimum, adeò ut supponi magis quàm in terminis poni ab Auctoribus soleat.

Angeli in assumptis corporibus exercere possunt operationes intellectus & voluntatis.

Probatur: Angeli non informant corpora, quæ assumunt; ergo ab illis non dependent in operationibus sibi propriis, & sicuti in ordine ad operationes proprias intellectus & volūtatis corporibus assumptis non indigent, ità in ordine ad easdē à corporibus assumptis non

non impediũtur;ſed in corporibus aſſumptis intelligere poſſunt & velle eodem prorſus modo quo extrà ipſa: In quo eſt diverſa ratio de anima rationali comparata ad corpus, quod informat,in quo licèt intelligat & velit, non tamen eodẽ modo,quo extra ipſum; quia extrà ipſum vult & intelligit magis perfectè & indepẽdenter à ſenſibus ac phantaſmatibus, à quibus dependet, dum corpus informat:Cæterùm,ſi anima rationalis etiam ipſa præciſe aſſumeret, non informaret corpus, intelligeret etiam & vellet in corpore ſicuti extrà corpus, independenter ſcilicet à ſenſibus,phãtaſmatibus,& corporeis organis.

35. *Non ſic operationes ſenſitivas.*

Aſſert. 2. Exercere non poſſunt Angeli in corporibus aſſumptis operationes ſenſitivas, non poſſunt ſcilicet habere ſenſationẽ ullam ſivè internam, ſivè externam, nec actum ullum appetitus ſenſitivi. Ità D.Thomas 1. *p. q.*51.*art.*3. *ad* 1. & *q.*6. *de potentia art.*8. *in c.* Scotus *in* 2. *diſt.*8.*quæſt.unica.* Eſtius *ead. diſt.* §. 7. cæterique Theologi communiter.

Probatur primò: operationes eſſentialiter vitales non poſſunt exerceri à principio extrinſeco; ſed operationes ſenſitivæ ſunt eſſentialiter vitales, & Angelus etiam in corpore aſſumpto eſt reſpectu ipſarum principium extrinſecum; ergo operationes ſenſitivæ exerceri non poſſunt ab Angelis in corporibus aſſumptis: Major ſupponitur ex cõmuni conceptu vitæ, quæ non poteſt eſſe ab extrinſeco, cum igitur operatio vitalis nihil ſit aliud, quàm vita in actu ſecundo, conſequens eſt quòd operatio eſſentialiter vitalis, eſſentialiter reſpuat principiũ extrinſecum: Minor quoad primam partem conſtat tùm ex eo quòd ut communiter dici ſolet,ſentire eſt vivere,tùm ex eo quòd, ut inductione evincitur ſenſatio non habetur niſi à principio vivente & animato;nec ullum eſt veſtigium ſenſationis, ubi nullum eſt principium vitæ. Minor eadem quoad ſecundam partem probatur:Angelus non vivificat organa ſenſuũ, & ſenſitivas potentias; neque enim poteſt vivificare aliquid, cum quo per ſe & intrinſecè non connectitur; ſed ſolùm illud, quod vivificat organa ſenſuum & potentias ſenſitivas habet connexionem intrinſecam, & rationẽ principij intrinſeci reſpectu operationum ſenſitivarum; ergo Angelus etiam in corpore aſſumpto eſt principium extrinſecum,non intrinſecũ reſpectu operationum ſenſitivarum. Vnde rectè notat Eſtius §.*præcitato*, quòd etiamſi Angelus aſſumeret hominem, ſeu corpus humanum verè vivens, quod non repugnare *initio ſuperioris* §. indicavimus, & in tali corpore commoveret,excitaretque operationes ſenſitivas, adhuc non eſſet, nec eſſe poſſet talium operationum principium; & ſicuti anima, non Angelus vivificaret illud corpus; ità per animam, non per Angelum exercerentur tanquam per principium proprium operationes ſenſitivæ illius corporis.

Etiamſi aſſumerent corpus vivens.

Dices:fruſtrà Angeli aſſumerent corpora cum organis ſenſuũ, ſi talia organa non poſſent ipſis ad operationes ſenſitivas inſervire; ergo verè poſſunt Angeli in aſſumptis corporibus exercere operationes ſenſitivas, & licet nequeant vivificare corpus ex indigentia propria, quatenùs ipſi indigeant vivere in corpore, poterunt ſaltem vivificare ex indigentia ipſius corporis, quod ratione organizationis ſenſuum poſtulat exire in operationes ſenſitivas, & in ordine ad iſtas nullũ aliud principium poteſt ſupplere concurſum & abſentiã animæ congruentiùs quàm Angelus eidem corpori per aſſumptionem intimè inexiſtens. Sed contrà: ut plurimùm aſſumunt Angeli corpora cum organis ſenſuũ ſolùm quoad exteriorem figuram perfectis, quoad interiorẽ verò ſymetriam inſufficientibus ad operationes ſenſitivas; idcireò ad has operationes talia organa non ordinãtur, nec carent proprio fine aut fruſtranea ſunt ex eo, quod ſenſitivis operationibus non inſerviant,cum aliunde optimè inſerviant fini, ad quem ordinantur, qui eſt repræſentatio virtutum, ſeu perfectionum Angelicarum juxta D.Thomam 1.*p. q.*51. *art.*3. *ad* 2. dicentẽ de hujuſmodi organis *non ad hoc ſunt formata,ut per ea ſentiatur, ſed ad hoc ut virtutes ſpirituales Angelorum deſignentur, ſicut per oculum deſignatur virtus cognoſcitiva, &c.* Illud, quod additur, malè ſupponit corpus ab Angelo aſſumptum exigere vivificationem, idque male ſupponi conſtat ex mox dictis: Quando tamen talem vivificationem exigeret, non poſſet hæc ab Angelo ſuppleri, quia vivificatio provenire non poteſt niſi ab aliquo habente connexionem intrinſecam per modũ formæ informantis cum eo, quòd vivificatur, qualem connexionem habere nequit Angelus cum corpore aſſumpto.

36. *Organa ſenſuum in corporibus aſſumptis ad quid inſerviant.*

37. Probatur ſecundò:Angelus non poteſt videre viſione materiali, & corporea;ergo non poſſunt Angeli in corporibus aſsũptis exercere operationes ſenſitivas,nec habere ullam ſenſationem:conſequentia patet quia eſt eadẽ ratio de viſione corporea, ac de qualibet alia ſenſatione ſivè interna ſivè externa:antecedens probatur:potentia viſiva materialis & corporea non poteſt videre viſione ſpirituali *ex ſuperiori tr.*1.*lib.*2.*c.*8.§.3. ergo Angelus, cujus virtus eſt purè ſpiritualis non poteſt videre viſione materiali & corporeã; non enim minus eſt extrà rationẽ formalem virtutis purè ſpiritualis actus corporeus, quã ſit extra rationẽ formalem virtutis purè corporeæ actus ſpiritualis, nec apparet cur magis repugnet principiũ materiale elevari ad actum ſpiritualem, quàm principium ſpirituale deprimi ad actum materialem. Confirmatur:intellectus non poteſt videre viſione corporea,aut audire,aut elicere ullum alium actum ſenſitivum; ſed Angelus eſt purus intellectus, ſeu ſubſtantia purè intellectualis; ergo neque ipſe poteſt videre viſione corporea, aut audire, &c. In quo eſt diverſa ratio de anima rationali, quæ ità eſt intellectualis, ut ſimul aut formaliter aut eminenter contineat gradum vegetativum & ſenſitivum, proptereaque petit informare corpus aptum vegetare & ſentire, corporique unita ipſum vivificat in ordine ad actus vitæ vegetativæ, & ſenſitivæ.

Ex

38. Superius assertũ est extendendum etiam in ordine ad potentiam absolutam. Ex his habetur quod assertum est Angelos non posse exercere in corporibus assomptis operationes sensitivas extendendum esse etiam in ordine ad potentiam absolutam; item in ordine ad operationes sensitivas etiam diversæ rationis ab iis, quæ nobis innotescunt; superiorum enim rationum vis pro hoc utroque militat, ut facilè patere potest consideranti, quod si quis planiorem, plenioremque hac in re doctrinam expostulat, consolat Bubalum *q. 51. art. 3. quæsito unico diffic.* 1. Dequiros 1. *part. tract.* 8. *disp.* 54. *&c.*

Habetur insuper Angelos solo intellectu percipere ea, quæ in assumptis corporibus videntur attingere oculis, auribus, aliove sensu. Nec refert quod quandoque quasi dirigant ad videndum oculos, erigãtve ad audiendum aures, aut potiùs sensibiles illas & externas oculorum, auriumque figuras: hoc enim solùm præstant ad exactè referendum similitudinem corporum, quæ assumpserunt; aut etiam ad exteriùs indicandum se actu cognoscere objecta, ad quæ videntur oculi tendere, vel attendere aures.

39. Assert. 3. Exercere possunt Angeli in corporibus assumptis modo non vitali operationes aliquas materialiter & secundùm quid similes operationibos vitalibus. In hoc asserto conveniunt se ipsa D. Thomas 1. *p. q. 51. art. 3. in c. & in 2. dist. 8. q. 1. art. 4.* D. Bonaventura *ead. dist. p. 1. art. 3. q. 2.* Scotos *ead. dist.* 8. aliique Theologi communiter, in modo tamen explicandi disconveniunt; quatenùs comparãdo tales operationes provenientes ab Angelo cum operationibus similibus provenientibus à vivente corporeo, aliqui dicunt esse ejusdem rationis in quantum motus sunt, non in quantum vita sunt, ita D. Bonaventura, & D. Thomas; aliqui esse ejusdem rationis solùm quoad extrinsecam apparentiam, ità Scotus; aliqui esse ejusdem rationis quoad substautiã non quoad modum, ità Vasquez 1. *p. disp.* 186. *c.* 2. Lugus *lib. 3. disp. 4. c. 3. n. 7.* & major pars recentiorum, quorum dicendi modus si intelligatur, ut verba sonant, non arridet, & rectè impugnatur à Bubalo *quæsito præcit. diffic.* 2.

Quomodò Angeli exerceant aliquas operationes similes vitalibus. Probatur & explicatur: Certum est Angelos in assumptis corporibus exercere aliquas operationes similes ambulationi, locutioni, comestioni, &c. ut quoad locutionem præsertim in pluribus Scripturæ locis exprimitur; sed hujusmodi operationes non exercentur ab Angelis modo vitali, quia si posset Angelus modo vitali exercere tales operationes, posset etiam exercere operationes sensitivas quæ ex supradictis in tantum ab Angelis exerceri non possunt, in quantum essentialiter debent exerceri modo vitali; reliquum est igitur quod operationes illas exerceat Angelus modo non vitali; & quòd dum ab Angelis exercentur vitales non sint; nec formaliter & simpliciter, sed materialiter tantùm & secundum quid operationibus vitalibus assimilentur. Quod magis explico discurrendo in particulari per singulas operationes.

Denominatur Angelus ambulare, seu moveri motu progressivo; quatenùs locali motu pedum & tibiarum imitatur motum progressivum, at in re pedes tibiasque movet tanquam motor extrinsecus, non tanquam principium intrinsecè informans potentiam locomotivam ipsamque per imaginationem & appetitum excitans ad motum, sicut requiritur ad ambulationem vitalem animalium. 40. Quomodò ambulent.

Denominatur loqui; quatenùs format voces similes iis, quæ formantur in corporibus inanimatis ex sola percussione & allisione aëris independenter à motione phantasiæ & appetitus, quam motionem ad propriam locutionem requiri expressit Aristoteles 2. *de anima cap.* 8. & ex hoc capite minùs propriè format voces & locutionem Angelus, quàm Psitacus; licèt quoad sonum sensibilẽ longè meliùs possit veras humanas voces imitari Angelus præsertim bonus, nã Delrius *lib.* 2. *disquis. magic. q.* 18. testatur malos Angelos loquentes in corpore assumpto edere voces pusillas, confusas, obscuras, ingratas, Deo sic disponente, ut versipellis hostis faciliùs dignoscatur, & difficiliùs nos decipiat. 41. Quomodò loquantur.

Denominatur comedere; quatenùs cibum localiter movet, ore sumit, dentibus conterit, in stomachum trajicit; at sicuti in corpore assumpto nec verum os, nec verum stomachum habet Angelus, nec ei aut ad gustum in ore, aut ad nutritionem in stomacho cibus inservit; ita illa cibi sumptio, contusio, trajectio vitalis ac propria comestio non est, cujus rei testimonium præbuit ipsemet Angelus Tob. 12. *Videbar quidem vobis manducare, & bibere; sed ego cibo invisibili, & potu qui ab hominibus videri non potest, utor.* Nec refert, quod D. Thomas *q. 6. de potentia art. 8. ad 8.* simpliciter attribuat Angelis in corpore assumpto actum comestionis. Non refert inquam quia ibi loquitur S. Doctor de actu comestionis materialiter & similitudinariè accepto, & tùm 1. *p. q. 51. art. 3. ad 5.* tùm *in 2. dist 8. art. 4.* accuratiùs rem examinans negat Angelis assumentibus corpora proprium actum comestionis, afferendo pro potissima ratione, quòd comestio importet sumptionem cibi convertibilis in substantiã comedentis. Neque hinc inferas Christum Dominum redivivum, cujus corpori nihil erat addibile, propriè non comedisse, cujus oppositum *ex Luc.* 24. & *Act.* 3. docent sancti Patres communiter; Enimverò occurrit huic instantiæ ipsemet S. Doctor *loco præcitato ex 1. part.* verbis illis; *& quamvis in Corpus Christi post resurrectionem cibus non converteretur, sed resolveretur in præjacentem materiam; tamen Christus habebat corpus talis naturæ, in quod posset cibus converti, unde fuit vera comestio.* 42. Quomodò comedant.

Denominatur generare; quatenùs potest ad generationẽ concurrere applicando activa passivis, nimirum per modum fœminæ viro succubando semen recipere, quod deinde per modum viri fœminæ incubando in ipsius matricem trajiciat, vel aliter virile se- 43. Quomodò generent.

men transferendo in eandem matricem: At non potest ad viventis generationem vitaliter concurrere elaborando in assumpto corpore semen vitale; unde etiam docent communiter Auctores cum D. Thoma *q.6. de potentia art.8. ad 7.* non dæmonē incubum, sed virum, cujus semine dæmon usus est, dici debere Patrem prolis natæ ex dæmoniaco concubitu. Neque hic ambigendum est cum nonnullis quorum meminit Bubalus *quæsito præcitato diffic.3. §.3.* posse ex dæmone incubo & virili semine veram prolem nasci, cum in hoc conveniant ferè omnes Philosophi, Medici, Theologi, & sancti Patres apud eundem Bubalum §.4. & quidem absque copula viri cum fœmina posse hanc ex virili semine fœtum concipere confirmat valdè quod refert Amicus *disp. 4. de Angelis num. 59.* experientia compertum esse aliquando fœminas concepisse ex virili semine in balneis relicto, & in propriam matricem attracto; item quod habet D. Thomas *quodlib.6. art.18.* de quadam puella pubescente, quam propter pudoris custodiam in lecto suo Pater habebat, hocque pollutionem in somnis patiente, semen ad matricem descendit & puella concepit.

Ex dæmone incubante, non succubāte potest vera proles nasci.

Non tamen eodem modo existimandum posse etiam veram prolem nasci ex dæmone succubo, quia ut susceptio virilis seminis coalescat in fœtum, necessaria est tùm specialis organizatio, quam non potest dæmon formare; tùm virtus animæ vegetantis alentis & foventis fœtum, quam non potest dæmon habere; & licèt fama sit nonnullos genitos fuisse ex dæmone succubāte; nihilominùs hujusmodi fama apud graves Auctores fidem non habet, & vel dæmon succubans aliunde asportatum veræ fœminæ infantulum proprio ex utero parere simulavit, vel ad dæmonis succubantis nutum alius dæmon suscepta infantuli forma se nasci & adolescere mentitus est; pro quo videantur Sprengerus *2. part. mallei q. 2. c.7.* Gulielmus Parisiensis *part. ultima de universo c.5. &c.*

44.

Quomodò Angeli rideant, fleant, canant, respirent, &c.

Denominatur tandem ridere, flere, canere, respirare, aliasque hujusmodi operationes viventium corporum proprias exercere, quatenus variè commovendo assumpti corporis labia, genas, oculos, pulmones, &c. exhibet exteriùs cōfigurationem membrorum similem ei, quæ conspicitur in homine ridente, flente, canente, respirante, &c. Cæterùm cum nec per organa verè vitalia, nec ex motione phantasiæ & appetitus in hujusmodi motus Angelus erumpat, mortuas quasdam risus, fletus, &c. imagines producit; non verum vitalemque risum, fletum, &c.

Ex dictis habetur doctrinam hujus asserti non minùs quam doctrinam asserti præcedentis extendendam esse etiam in ordine ad potentiam absolutam, adeò ut scilicet neque miraculosè possit Angelus exercere in corpore assumpto verum motum progressivum, veram locutionem, &c. enimverò operari modo vitali in corpore assumpto neque miraculosè potest Angelo convenire, & tamen verus motus progressivus, vera locutio, &c. essentialiter postulant fieri modo vitali. Neque dicas hinc sequi quòd Angelo in corpore assumpto repugnent istæ operationes æquè ac operationes sensitivæ. Contra enim: sumendo istas operationes entitativè, & simpliciter admitto quod infertur, & major repugnantia in ordine ad operationes sensitivas, de quibus in secundo asserto, quàm in ordine ad operationes, de quibus in tertiò asserto, consistit in eo quòd illas neque etiam similitudinariè, nec secundū quid potest Angelus exercere, bene tamen istas. Pro cujus rei completa intelligentia afferri potest doctrina D. Thomæ *q.6. de potentia art.8. in c.* considerantis in anima quasdam operationes, 45.

Operationes quædā sunt ab anima & ad animam; quædam ab anima, non ad animam.

quæ non solùm sunt ab anima tanquam à principio, sed etiam terminantur ad animam, & ad corpus animatum, sicut sentire, augeri, nutriri; sentire enim est secundùm motum à rebus ad animam, augeri & nutriri fit per aliquid additum corpori animato: quasdam verò, quæ sunt quidem ab anima tanquam à principio; sed terminantur ad aliquem exteriorem effectum, non ad animam, nec ad corpus animatum; sic ambulatio terminatur ad acquisitionem loci extrinseci, locutio ad sonum externum & commotionem aëris, comestio ad divisionem confusionē & motum localem cibi: Has operationes quamvis nequeat Angelus secundùm se ipsas exercere, exercere tamen potest secundùm id, ad quod terminantur; & ex hoc capite dicitur exercere hujusmodi operationes similitudinariè, & secundùm quid: operationes primi generis neque etiam secundùm id, ad quod terminantur potest exercere Angelus in corpore assumpto, adeóque neque etiam similitudinariè & secundùm quid. Breviter operationes, quæ sunt à principio intrinseco, & ad terminum intrinsecum, nullatenùs possunt ab Angelo fieri; quæ à principio intrinseco, & ad terminum extrinsecum possunt fieri ab Angelo secundùm quid, id est secundùm terminum.

---

§. V.

Quid in universum operari possint Angeli circa res corporeas?

46.

Angeli nequeunt aut creare materiam aut educere formā substantialem.

ASSERT. I. Non possunt Angeli aut creare materiam, aut educere ex materia formam substantialem. Ita D. Thomas *1. p. q.110. art.2.* Scotus *in 2. dist.8. quæst. unica* D. Bonaventura *ead. dist. p.1. art.2. q.1. & dist.7. p.2. art.2. q.2.* Estius *ead. dist.7. §.16.* Lugus *1. p. lib.3. disp.3. c.1.* Arriaga *tract. de Angelis disp.19. sect.1.* Vasquez *disp.218. c.1.* Aversa *q.51. sect.4.* Herinex *tract. 3. disp.4. q.4.* cæterique communiter adeò ut D. Bonaventura *loco præcitato ex dist.7.* dicat oppositum esse sine dubio falsum. Suarez *lib.4. de Angelis c.25. num.4.* dicat non posse sine magna temeritate in dubium revocari. Arriaga *sect. præcit. num. 5.*

Censura opinionis oppositæ.

dicat hoc tempore esse extrà controversiam ex communi Theologorum & etiam hæreticorum consensu, quamvis olim virtutem eductivam formarum substantialium Angelis tribuerint Plato & Avicennas apud D. Thomam *art. 1. pracit.* Formationem item humanorum corporum in materno utero dæmonibus tribuerint Priscillianistæ affines Manichæis creaturas aliquas à solo malo dæmone oriri posse existimantibus.

45. Probatur prima pars ex communi ratione virtutis creativæ, quæ propria Dei est, sicuti est Dei proprius titulus Creatoris: & licèt probabile sit dari posse creaturam, cui connaturaliter competat creare, non est tamen probabile talem creaturam dari de facto: & dum Theologi communiter solùm in controversiam deducunt, utrùm sit de potentiâ absolutâ alicui creaturæ communicabilis virtus creativa? utique supponunt talem virtutem nulli creaturæ esse communicatam. Hinc fit Angelos non solùm non posse creare materiam, sed nec posse producere ullam aliam substantiam, quæ exigat per creationem fieri; sicuti exigunt tùm animæ rationales, tùm Angeli ipsi, unde nec unus Angelus alium, nec ullus Angelus animam rationalem valet producere; & habent quidem inter se Angeli entitativam at non causativam proportionem.

Margin: 45. Operationes quædam sunt ab anima & ad animam; quædam ab anima, non ad animam.

47. Probatur secunda pars argumento negativo, argumentum enim positivum efficax nobis non suppetit, cum ex unâ parte nobis plenè non constet omnis virtus Angelorum, & ex aliâ parte nulla appareat repugnantia in eo, quòd detur substantia spiritualis continens eminenter formas substantiales materiales & potens ipsas ex materiâ educere, adeóque habens virtutem eductivam, dici igitur fortè posset talem virtutem inesse Angelis quamvis nobis non innotescat. Probatur, inquam, secunda pars argumento negativo: Nulla est necessitas concedendi Angelis virtutem eductivam formarum substantialium; ergo ex communi regulâ non multiplicandi sine necessitate entitates, & virtutes, non est concedenda Angelis talis virtus, & consequenter non possunt Angeli educere ex materiâ formam substantialem. Probatur antecedens; talis necessitas nec habetur à posteriori ex parte formarum, quia quoties aliqua forma substantialis educitur præsens est aliqua substantia materialis ejusdem rationis, in quam meliùs quàm in Angelum refundi potest eductio; quòd si aliquando desideratur præsentia talis materialis substantiæ, meliùs tribuitur eductio Deo, quàm Angelo; ad Deum enim, non ad Angelum spectat supplere absentiam rerum materialium, & incongruè tribueretur Angelis virtus, quam exercere possent solùm in rerum materialium absentiâ. Nec habetur eadem necessitas à priori ex parte Angelorum, quia nullum prædicatum Angelicum necessariò infert virtutem eductivam formarum substantialium: Non enim id infert major perfectio ipsorum suprà formas materiales quia facili inductione patet non quamcumque rem perfectiorem esse productivam cujuscumque rei imperfectioris: Non spiritualitas & intellectivitas, quia secùs etiam animæ rationali conveniret virtus eductiva formarum; & licèt Deus qui spiritualis & intellectivus est, possit formas educere, id tamen non potest titulo spiritualitatis & intellectivitatis præcisè, sed titulo esusæ primæ & infinitæ sibi proprio, non communi Angelis, quibus aliquo modo communis est spiritualitas & intellectivitas: Non denique ullum aliud eorumdem prædicatum, puta esse simplex, esse completum, &c. quia in his prædicatis non relucet ulla specialis connexio cum eductione formarum; item quia quodcumque in Angelis prædicatum assignetur pro radice virtutis formarum eductivæ, tale prædicatum non habebit majorem proportionem ad unam, quàm ad aliam formam; sicque ex eo capite, ex quo probaretur Angelum posse educere aliquas, concluderetur posse educere quascumque formas, ex quo sequeretur Angelis materiam corpoream obedire ad nutum, eisque totum materialem orbem plenè subesse contrà illud Heb. 2. *Non enim Angelis subiecit Deus orbem terræ.*

Margin: 47. Virtus eductiva meliùs excluditur ab Angelis argumento negativo, quàm positivo.

Margin: 46. Angeli nequeunt aut creare materiam aut educere formam substantialem.

Margin: 48. Censura opinionis oppositæ.

Assert. 2. Angeli non possunt producere formas accidentales corporeas exceptis nonnullis pertinentibus ad motum localem. Ità D. Thomas 1. *p. q.* 110. *art.* 2. *ad* 3. *& art.* 3. *ad* 2. item 3. *contrà Gentes cap.* 103. Lugus *cap. pracit. num.* 5. Vazquez *disp. pracit. cap.* 3. Arriaga *disp. pracit. sect.* 2. *&c.* Contrà Auctores in asserto superiore relatos, inter quos Avicennas sensit substantias separatas esse causis naturalibus efficaciores & potentiores in ordine ad producendos quoscumque accidentales effectus; insuper contrà nonnullos Thomistas docentes Angelos producere posse qualitates quasdam corporeas, quas vocant instrumentarias, eo quòd sint veluti instrumenta inferioribus corporibus à superioribus agentibus impressa. Itē contrà Aversam 1. *p. q.* 51. *sect.* 3. existimantem Angelos fortasse posse efficere lucem, & cum luce quosdam colores diversos ab iis, qui ex primarum qualitatum mixtione resultant. 49.

Margin: 49. Angeli nequeunt producere formas accidentales.

Dixi *formas accidentales corporeas* ad excipiendas qualitates spirituales, quarum aliquas posse in seipsis Angelos producere certum est in sententiâ asserente actus vitales esse qualitates, aut actiones productivas termini immanentis qui sit qualitas: præscindendo tamen etiam ab hac sententia saltem mediis actibus intellectus producunt Angeli in se ipsis species intentionales ex hujusmodi actibus in memoriâ relictas. 50.

Margin: 50. Exceptis nonnullis qualitatibus spiritualibus.

Dixi *exceptis nonnullis pertinentibus ad motum localem*, cujusmodi est ubicatio in sententiâ asserente ipsam esse entitatem simpliciter realiter distinctam à loco, & locato: Item in omnium sententiâ impulsus seu impetus, quem motor extrinsecùs imprimit mobili, dum illud movet saltem propellēdo, & projiciendo in locum distantem: nam utrū Angelus etiam impulsum imprimat dum aut movet

Margin: Et nonnullis etiam materialibus spectantibus ad motum localem corporum.

movet corpus, cui manet conjunctus, aut detinet pondus in aëre, parùm refert ad præſens inſtitutum, pro quo ſufficit ſcire poſſe Angelum talem impulſum, quoties neceſſarius eſt, imprimere, ſicuti de facto ipſum imprimit in motu projectorum. Ratio concedendi Angelis in ordine ad corpora productionem ubicationis, & impulſus, eſt quia cui conceditur principale concedi pariter debet acceſſorium, cum igitur concedatur Angelis potentia locomotiva corporum concedenda iiſdem eſt productio ubicationis & impulſus, quæ conſequitur potentiam locomotivam tanquàm acceſſorium principale, imò tanquam exercitium quoddam ſecundarium ipſius potentiæ locomotivæ. Sic explicatum aſſertum

51. Probatur à paritate formarum ſubſtantialium: Non enim eſt major neceſſitas tribuendi Angelis virtutem eductivam accidentalium formarum, quàm ſubſtantialium, ut conſtare poteſt aptanti formis accidentalibus doctrinam ſuprà allatam pro formis ſubſtantialibus. Neque dicas, hinc probaretur Angelum, ſicuti nullam prorsùs poteſt producere formam ſubſtantialem, ità etiam nullam prorsùs poſſe producere formam accidentalem, neque etiam aut ſpiritualem aut pertinentem ad motum localem. Contrà enim ut communiter dici ſolet, ***exceptio firmat regulam***, exceptio igitur facta aliquarum accidentalium formarum firmat regulam pro reliquis in ordine ad paritatem formarum ſubſtantialium: Neque nos talem paritatem urgemus niſi cum exceptione poſitâ in aſſerto; cum pro formis accidentalibus ibi exceptis, non pro reliquis militet ſpecialis diſparitas & neceſſitas; ratione cujus in ordine ad illas, non in ordine aut ad reliquas formas accidentales, aut ad formas ſubſtantiales concedi debet Angelis virtus eductiva ſeu productiva. Ex quo patet obiter Angelos ſimpliciter & abſolutè magis eſſe activos accidentaliter, quàm ſubſtantialiter; imò ſubſtantialiter ſeu in ordine ad terminum ſubſtantialem nullatenùs eſſe activos; eſſe verò aliqualiter activos accidentaliter, ſeu in ordine ad terminum accidentalem.

Angeli ſunt activi in ordine ad accidentia, non in ordine ad ſubſtantias.

§. VI.

Quomodo Angeli præſertim mali miranda quædam & inſolita operentur circà res corporeas?

52. ASSERT. Duplici ut plurimùm modo Angeli, præſertim mali, miranda quædam & inſolita operantur circà res corporeas. Primus eſt tranſmutando realiter res corporeas per applicationem activorum paſſivis. Secundus eſt tranſmutando eaſdem phantaſticè per illuſionem ſenſuum. Ità D.Thomas ***1.p.q.110.art.4.2.2. quæſt.178. art.1. ad 2. & art. 2.*** clariùs verò ***quæſt.6. de potentia a.5. in corp.***

Probatur & explicatur primus modus: Angeli ſivè boni ſivè mali habent potentiam locomotivam validam & expeditam; ratione cujus poſſunt mirâ celeritate movere & ab uno loco ad alium transferre res corporeas: habent item virtutem intellectivam perſpicacem & excellentem, ratione cujus res omnes naturales comprehendendo exactè norunt ipſarum proprietates & vires; item effectus qui non ſolùm ex ipſis ſingulis, verùm etiam ex pluribus ſimul attemperatis ſequi poſſunt. Facile eſt igitur Angelis ſtatim inducere productionem alicujus effectos etiam ubi naturalis illius cauſa præſto non eſt, transferendo aliundè ipſius cauſam naturalem; puta ſereno undique Cœlo ſubitas ciere pluvias, nubes aquis gravidas aliundè citiſſimè transferendo; aridum pulverem in ſerpentes & ranas convertere, per varias cauſarum naturalium agentium & patientium applicationes diſponendo & præparando materiam; ſubitam ſanitatem aliquibus morbis contrà omnem medicæ artis curam pertinacibus afferre, applicando etiam inſenſibiliter virtutem alicujus cauſæ naturalis hominibus etiam naturalium rerum peritiſſimis occultæ. Quæ & ſimilia miranda & inſolita ſunt nobis, qui aut talium cauſarum virtutes ignoramus, aut ipſas invenire & tanta celeritate applicare non valemus.

Primus modus quo Angeli miranda & inſolita operantur.

53. Probatur & explicatur ſecundus modus: Poſſunt Angeli, ut etiam ſuprà ***in hujuſce capitis limine*** præmiſſum eſt per ſenſuum aut exteriorum aut interiorum illuſionem cauſare apparitiones phantaſticas; & res quæ aut nuſquam ſunt aut non ſunt præſentes variâ medij alteratione, variâ ſpecierum commotione & commixtione tanquam exiſtentes & præſentes objicere. Facilè hoc modo eſt Angelis, præſertim malis, quibus familiare eſt illudere ac decipere, in medium proferre ſpectra & monſtra variarum rerum ſpecies ſimul excitando ad repræſentandas varias res per modum unius, & tanquam unum objectum in re monſtroſum & chymæricum cõſtituentes: Res indiſtantes tanquam diſtantes, aut è contrà repræſentare excitando ſpeciem ingentis ſpatij magnique corporis tanquam inter tales res interjecti, aut è contrà excitando ſpecies talium rerum non excitatâ ſpecie ſpatij corporiſvè interjacentis. Quæ & ſimilia à nobis propriorum ſenſuum illuſionem, & inordinatam ſpecierum excitationem non animadvertentibus apparent tanquam verè à parte rei poſita, ſicque jure cenſentur miranda & inſolita.

Secundus modus.

54. Circà duplicem mox explicatum modum operandi miranda & inſolita adverte utrumque exerceri ab Angelis per potentiam locomotivam, nec in effectibus quibuſcumque inſolitis virtute Angelicâ naturali præſtitis aliud Angelos immediatè cauſare, quã motum localem: Nam & applicatio quæcumque activorum paſſivis ſeu cauſarum naturalium agentium cauſis naturalibus patientibus haberi poteſt per motum localem talium cauſarum: & medij alteratio, ſpecierumque ac phantaſmatum inordinata commixtio

Angeli ſolo motu locali miranda & inſolita operantur.

mixtio aut excitatio induci potest per motum localem alicujus novæ entitatis in medium delatæ, specierumque ac phantasmatum, aut organorum, in quibus species & phantasmata resident, commotionem. Sicque nullus effectus quantumvis mirandus & insolitus, qui naturaliter ab Angelis causetur in rebus corporeis arguit in illis virtutem majorem, quàm locomotivam circà res corporeas.

Mali Angeli possunt naturaliter operari miracula falsa.

Ex dictis habetur posse malos Angelos facere falsa miracula veris similia: plura enim miranda & insolita opera quæ ab ipsis præstantur, habent speciem aliquam veri miraculi, & videntur fieri modo excedente naturæ vires, quia vel quæ phantastica sunt, videntur realia; vel quæ sunt facta applicatione causarum naturalium, videntur facta immediatè solo imperio Angelicæ voluntatis, solave efficaciâ Angelicæ virtutis: sunt igitur falsa miracula, & solùm ex nostrâ aut ignorantiâ aut inadvertentiâ aut deceptione apparent vera. Et hic observanda est suavitas providentiæ Dei, qui ne dæmonum versutia quasi violentam, & irreparabilem hominum deceptionem inducat, semper relinquit indicia quibus vera & falsa miracula possint ab invicem discerni, nam, ut

55\. Discretio inter vera & falsa miracula.

Estius *in 2. distinct. 7. §. 19.* advertit, *Exodi 7. & 8.* Moyses Dei Minister certò prædicare potuit quid facturus esset, quod Magi Pharaonis non potuerunt; potuit plagas immissas auferre, quod isti non potuerunt, licèt potuerint plagas immittere; nullum signum frustrà tentavit, cum isti in tertio signo defecerint, nec ultrà tertium signum progredi valuerint; quibus indiciis sufficienter ostendebatur opera Moysis fuisse vera miracula provenientia à virtute divinâ, opera verò Magorum provenientia à malis Angelis fuisse miracula falsa. Deindè independenter etiam à particularibus indiciis non desunt generales quædam regulæ discernendi inter vera & falsa miracula, puta quod ista aut admirationi solùm & curiositati deserviunt, aut in hominum detrimentum potiùs quàm emolumentum redundant, aut emolumentum afferunt merè temporale, &c. quæ contrario modo se habent in veris miraculis.

Dubitatur hîc: Vtrùm virtute divinâ per malos Angelos aliquando fiant vera miracula: Dixi *virtute divinâ* nam virtute propriâ nec per bonos, nec per malos Angelos, nec per ullam aliam creaturam posse vera miracula fieri certissimum est: Mira-

56\. Quid requiratur ad verum miraculum.

culum quippè juxta Divum Thomam 1. *part. quæstione 110. articulo 4. in corp.* debet fieri præter ordinem totius naturæ creatæ, quod magis explicantes Theologi duo requirunt ad rationem veri miraculi, nimirum quod sit quid insolitum, & quod excedat vires totius naturæ creatæ; quidquid autem Angelus operatur virtute propriâ cum non excedat vires naturæ Angelicæ, utique non excedit vires totius naturæ creatæ, & ex hoc capite deficiet à ratione veri miraculi, quamvis esse possit quid insolitum. Dixi *per malos Angelos* nam quòd per Angelos bonos aliquando virtute divinâ miracula fiant, narrant plures historiæ & cum ipsis ut Ministris ferè ad insigniora quæcumque opera Deus utatur, congruum est quod etiam ipsorum ministerio aliquando operetur miracula. Diversa est ratio de Angelis malis, qui, cum sint vasa contumeliæ, non debent à Deo ad opera insigniora adhiberi, & cum sint hostes infensissimi humanæ salutis non debent fieri ministri miraculorum, quæ ad humanam salutem promovendam maximè ordinantur. Respondetur igitur ad dubium negativè, & 57.

Per malos Angelos nõ fiunt virtute divinâ vera miracula.

suadetur negativa responsio primò ex ratione mox præallatâ, quæ corroborari potest ex eo quod boni Angeli sunt filij lucis & amatores veritatis, mali Angeli è contrà filij tenebrarum, & auctores mendacij ac falsitatis; per illos igitur, non per istos congruit fieri vera miracula quæ solent poni in testimonium veritatis; & cum non possit falsa doctrina veris miraculis confirmari, concedendum non est fieri vera miracula à dæmonibus, qui ipsis facilè abuterentur in confirmationem suorum mendaciorum. Secundò argumento negativo ex eo quòd nulla sit specialis necessitas concedendi aliquod verum miraculum factum per dæmones virtute divinâ, & licèt dæmonum arte plura fiant miranda & insolita, possunt tamen omnia refundi aut in applicationem activorum passivis, aut in illusionem sensuum juxtà doctrinam superiorem.

Dices: Testantur historiæ & fatentur Patres apud Estium *in 2. distinctione 7. §. 18.* fieri vera miracula ab hominibus etiam pravis, Pseudoprophetis, hæreticis, schismaticis; at nec est verisimile ab his facta esse miracula absque cooperatione dæmonum, quorum ipsi sunt consortes & Ministri; nec videtur negandum malis Angelis, quod conceditur malis hominibus malorum Angelorum asseclis, ergo necesse est admittere, quòd etiam per malos Angelos fiant aliqua vera miracula. Sed contrà: non quidquid 58.

operantur pravi homines etiamsi infideles, operantur ex opere & cooperatione dæmonum, alioqui omnia infidelium opera essent peccata, quod damnatum est. Admitto igitur per pravos homines fieri aliqua vera miracula, at nego quod aut fiant ex speciali cooperatione malorum Angelorum, aut indè valeat paritas ad malos Angelos, ad quos extendendum non est privilegium miraculorum ex sola aliquali congruentia paritatis, & hæc ad summum suadet non repugnare de potentiâ absolutâ fieri virtute divinâ vera miracula etiam per dæmones: at quo ad de facto nihil probat; quia in rebus facti præsertim à liberâ & extraordinariâ Dei providentiâ provenientibus infirmum ex se & invalidum argumentum est paritas.

Fiunt tamẽ aliquando per malos homines.

In rebus facti malè arguitur à pari.

Dubitatur insuper vtrùm saltem aliquo dæmonum ministerio aliquando Deus utatur in

in faciendis veris miraculis. Respondetur
59. probabile esse quòd sic ratio est quia ex unâ parte valdè credibile est id evenire in insignioribus quibusdam punitionibus hominum insigniter sceleratorum ; indicat hoc Augustinus in verba illa Psalm. 77. *Immissiones per Angelos malos* : Ex alia parte non quodcumque ministerium ab aliquo præstitum in miraculo sufficit ut dicatur miraculum per ipsum fieri ; sic quemadmodum advertit Estius *in* 2. *distinctione* 7. §. 10. ex *Act*. 19. Quidam à corpore Pauli delata sudaria languidis imponebant, & statim recedebant languores, nec tamen illi sudaria deferentes & imponentes dicebantur facere miracula, sed Paulus cujus sanctitatem talia miracula denunciabant : Licèt igitur concedatur aliquod dæmonum ministerium in miraculis, non ideò consequens est ipsos virtute divinâ facere talia miracula ut potè quæ nec denunciant ipsorum sanctitatem ; nec ab ipsis ordinantur ad confirmandam aliquam veritatem, aliumvè eximium finem.

Concedi potest aliquod dæmonum ministeriû in miraculis.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

DE POTENTIIS INTELLECTIVA, Volitivâ, & Locomotivâ Angelorum.

OPTIMA hominis parte quælibet pars Angeli melior est: Totus quippè Angelus est intelligentia, totus est mens hominis intelligentiâ & mente nobilior; & adeò Angelica natura humanæ præeminet ut in iis etiam, quæ sunt utrique communia, fortiatur illa privilegium præeminentiæ singu'aris: Angelicæ quippè intelligendi, volendi & movendi facultates ita inter se singulæ certant de propriæ conditionis præstantia ut inter se omnes consentiant de perfectionis propriæ præcellentia, quâ sibi similes facultates in alia qualibet creatura repertas longè superant & excedunt. Hic relucet eximiè veritas Pythagorici dogmatis tribuentis ternario numero aptitudinem maximam ad agendum: In relata quippe Angelicarum facultatum triade proditur summa agendi efficacia, nec ulla res est quæ sub hujus ternarij activitate non cadat, quæve tùm mentis angelicæ aciem, tùm voluntatis angelicæ sphæram, tùm motionis angelicæ vim subterfugiat: Neque aut intellectui à sensibus, aut voluntati à materiali appetitu, aut virtuti motivæ à mole corporea aliquod imminet præjudicium & detrimentum, ubi nulla potentia patitur aut cum materia affinitatem, aut à materia dependentiam. Vt mox per singulas potentias, singularumque potentiarum perfectiones & operationes discurrendo plenius innotescet. Ideò sit

CAPUT I.

De speciebus intellectus Angelici, & ipso intellectu Angelico secundum se.

1. CVM intellectus prior sit speciebus in ipso receptis ordo doctrinæ videbatur postulare ut priùs de intellectu secundùm se, posteà de ejusdem speciebus ageretur: Nihilominùs placuit in titulo species intellectui præponere eo quòd ea quæ spectant ad intellectum Angelicum secundùm se partim non sint in præsenti examinanda, sed supponenda tanquam aut certissima, aut purè philosophica & intellectui cuicumque communia; partim non possint rectè examinari nisi dependenter à notitia specierum ipsi inservientium. Propterea nõnullis in hujus capitis limine suppositis de intellectu Angelico secundùm se ferè totum caput insumemus in perquirendo quales sint species intellectuales Angelicæ, ex his deinde inferemus quæ desiderabuntur circa eundem intellectum Angelicum secundùm se.

Supponendum primò respectu Angelorum *Intelligentiam* esse nomen Naturæ, sicuti *Angelus* est nomen officij, & pro certo habendum ipsos esse substantias verè intellectuales; nec ullus est qui concesserit Angelos esse & negaverit ipsos esse intelligentes. Sacra etiam Scriptura tribuendo Angelis demeritum, meritum, culpam, gloriam, hominum custodiã, aliaque hujusmodi, quæ sine intellectualitate haberi non possunt, facit esse expressam fidei veritatem Angelicum intellectum. Imò Angeli sunt non solùm verè sed etiam purè intellectuales; cum enim ipsi ex supradictis sint purè spirituales, nec possint habere ullam actionem vitalem materialem consequens est quòd non possint habere cognitionem nisi spiritualem, quod est idem ac dicere nisi intellectualem; at hoc est Angelos esse purè intellectuales; ergo: & hinc patet obiter cur Angelo, non animæ rationali tribuatur nomen Intelligentiæ, quia scilicet hæc utporè nomen abstractum significat intellectualitatem putam quæ Angelo, non animæ convenit. 2.

Angeli sunt purè intellectuales & ideò intelligentiæ.

Supponendum secundò potentiam intellectivam Angelicam nec esse formaliter ipsam substantiam Angeli, nec esse realiter ab Angeli substantia distinctam; sed à tali substantia distingui formaliter & cum eadem realiter identificari: Neque in hoc est 3.

Quid sentiendum de distinctione intellectus & intellectionis

Angelorũ ab ipsorum substantiâ. diversitas aliqua inter intellectum Angelicum comparatum ad substantiam Angeli, & intellectum humanum comparatum ad substantiam animæ: Quoad distinctionem etiam actualis intellectionis Angelicæ tùm ab ipsius intellectu, tùm ab ipsius substantiâ; item quoad formale constitutivum talis intellectionis, utrùm scilicet ista in actione an in qualitate consistat? Idem proportionaliter sentiendum ac de intellectione humanâ: Neque ubi eadem est utriusque ratio, sunt hic specialiter agitanda ea quæ de intellectu & intellectione agitari solent in libris animasticis.

4. Supponendum tertiò nihil referre ad necessitatem & indigentiam specierum, quòd intellectus distinguatur vel non distinguatur à substantiâ principij intelligentis: Necessitas enim & indigentia specierum oritur ex objecto, seu ex concursu quem debet præstare objectum, propter illud decantatum *ex objecto & potentia gignitur notitia*: Ideò cum concursus objecti non pendeat ab eo, quòd intellectus distinguatur à substantia intelligentis necessitas & indigentia specierum non magis exigit distinctionem, quàm indistinctionem intellectus, &c. Neque ex eo quod contrà Thomistas sentiamus, dum supponimus realem indistinctionem intellectus Angelici à substantia Angeli, cogimur contrà eosdem sentire negando intellectui Angelico necessitatem & indigentiam specierum: Accedit quòd eadem est ratio de intellectu humano, cui tamen species intentionales concedunt illi etiam qui ipsum à substantia animæ realiter non distinguunt.

---

§. I.

Afferuntur & refelluntur varij modi negandi intellectus Angelico species intentionales.

ASSERTUM 1. Intellectus Angelicus non est ex se, seu ex propriâ efficacitate sufficiens ad intelligenda absque ullo concursu objectivo objecta sibi propria & suis naturalibus viribus accommodata. Est contrà Durandum *in 2. distinctione 3. quæst. 6.* & Vasquium *hic disputatione 200. capite 3. num.* 1. ubi tamen cum aliquâ perplexitate loquitur: tanquam ejusdem cum Durando & Vasquio sententiæ recenseri solent Nominales; sed hi quamvis negent absolutè species in intellectu Angelico, admittunt, sicut notat ipse Vasquez *disput. præcit. capite* 1. *num* 3. *&* 4. cognitionem intuitivam objecti præsentis ab ipso objecto partialiter causari, adeòque non excludunt omnem concursum objectivum, nec sentiunt directè contrà nostrum assertum, quod

Refellitur primus modus negandi species in intellectu Angelico. Probatur: Respectu intellectionis etiam Angelicæ debet verificari quòd gignatur ex potentiâ & objecto; at si intellectus Angelicus esset ex se, & ex propriâ efficacitate sufficiens ad intelligenda absque ullo concursu objectivo, &c. intellectio Angelica nullatenùs gigneretur ex objecto; repugnat enim in terminis gigni ex objecto, quod gignitur absque ullo concursu objecti, ergo intellectus Angelicus non est ex se, &c. Major probatur primò quia illud commune proloquium *Ex objecto & potentiâ gignitur notitia* solet indefinitè, & consequenter in ordine ad quamcumque notitiam pronunciari: Secundò quia rationes, quibus proloquium illud innititur, nimirum quòd intellectus intelligendo fiat objectum; quòd ut attingat hoc potiùs quàm illud objectum, indigeat aliquo intrinseco determinativo; quòd in intellectione ultrà vitalitatem correspondentem potentiæ detur aliqua formalitas correspondens objecto, vis scilicet objecti repræsentativa, militant etiam respectu intellectionis Angelicæ: Tertiò quia gigni ex potentiâ & objecto verificatur suo modo etiam respectu divinæ intellectionis, respectu cujus ultrà objectum terminativum assignatur objectum motivum, & divina essentia supplèt perfectissimo modo speciem cujuscumque creati objecti; ergo multo magis debet id verificari respectu intellectionis Angelicæ; neque enim vis & efficacitas intellectus Angelici potest esse major eâ intellectus divini, aut illi concedi potest titulo perfectionis aliquid, quod huic non concedatur. 6.

Hinc habetur Vasquium *cap. 3. præcit. numero* 9. malè docere quòd objectum sufficienter determinet intellectum & ad intellectionem concurrat per hoc quòd exteriùs existens intellectionem terminet; malè inquam quia per hoc nec salvatur concursus effectivus objecti in intellectionem; nec ejusdem objecti communiter recepta divisio in motivum, & terminativum.

Assert. 2. Angelus non intelligit alia à se per propriam essentiam tanquam speciem & speculum repræsentativum rerum omnium naturaliter ab Angelo cognoscibilium. Est contrà Bachonem *in 2. distinct. 6. quæst. 1. art. 4. §. 1.* Altisiodorensem *lib. 2. summ. tr. 5. cap. 4.* Vldaricum *lib. 4. summ.* aliosque nonnullos, quibus ex Recentioribus favet Arriaga *hic disput. 5. sect. 1. num. 6.* docens non repugnare unam substantiam, quæ sit species impressa omnium objectorum. 7. Refellitur secundus modus negandi easdem species.

Dixi *alia à se* nam utrùm seipsum quilibet Angelus per propriam essentiam cognoscat est difficultas diversa infrà examinanda *cap. 2. §. 2.*

Dixi *per propriam essentiam tanquam speciem*, duobus enim aliis modis potest Angelus cognoscere alia à se per propriam essentiam: Primò scilicet per propriam essentiam tanquam per medium cognitum & instar cujus alia cognoscat; hunc modum dicendi refert Divus Thomas *quæstione 8. de verit. art. 7. in c.* Secundò per propriam essentiam tanquam per principium vitale primarium & *Quod*: Neuter ex his modis facit ad rem in præsenti, quia loquitur de medio, quo Angelus cognoscit alia à se intuitivè & immediatè; primo autem modo pro- 8. Duplex modus quo Angelus intelligit

ptia

pria essentia ducere potest Angelum in aliorum cognitionem abstractivam solùm & mediatam; secundo modo eadem essentia non se habet ut medium *quo*, sed ut principium *Quod*, & hac ratione nec qui astruunt in Angelis intelligibiles species, nec qui ponunt intellectum Angelicum nullo indigere objectivo concursu, negant Angelum omnia intelligere per propriam essentiam; undè immeritò ab aliquibus confunditur sententia Vasquij cum sententia Bachonis, & Vasquez ipse *disputatione* 205. *cap.* 2. *num.* 12. explicans modum, quo Angelus se ipsum per propriam essentiam intelligat, ait consistere in eo, quòd propria essentia sit remotum & commune principium intellectionis sui, sicuti est aliarum operationum, à fortiori igitur hoc solùm intendit, si aliquando ait Angelum per essentiam suam intelligere alia à se: Sic explicatum assertum

per propriam essentiam.

Probatur: essentia Angeli non est tanquam species & speculum repræsentativum, &c. ergo Angelus non intelligit alia à se per propriam essentiam tanquam speciem, &c. probatur antecedens; essentia Angeli respectu rerum naturaliter ab Angelo cognoscibilium, neque est tanquam species formalis, neque tanquam species eminens: Non tanquam species formalis, quia hæc est entitas per se & ab intrinseco instituta ut repræsentet, non ut sit; ut inserviat alteri tanquam instrumentum, non ut operetur nomine proprio tanquam agens principale; substantia autem Angeli est per se & ab in-

9\. trinseco instituta ut sit & ut operetur nomine proprio: Non etiam tanquam species eminens (quomodo divina essentia est species eminens rerum omnium, & quodlibet objectum dici potest species eminens sui ipsius) quia id quod se habet tanquam species eminens debet eminenter continere esse intentionale illius, cujus est species eminens; & quia eminentia maximè relucet in causalitate debet posse producere intentionalem similitudinem & speciem formalem ipsius, sic divina essentia potest causare species formales rerum omnium, & quodlibet objectum speciem formalem sui; atqui essentia Angeli non continet eminenter esse intentionale rerum omnium naturaliter ab Angelo cognoscibilium, nec potest talium omnium rerum species formales producere ut patebit *ex sequenti* §. 4. ubi ostendetur species intentionales non emanare ex essentiâ Angeli, ergo verè essentia Angeli non est species eminens, &c.

10\. Hoc argumentum habet vim etiam in ordine ad potentiam absolutam; & quidem quod simpliciter repugnet essentiam Angeli esse speciem eminentem aliarum rerum à se, probatur ex eo quia continentia intentionalis quando est eminens supponit cōtinentiam entitativam & physicam, imò est quid ista perfectiùs undè etiam ut attigimus *tractat.* 1. *libro* 2. *capite* 1. *numero* 3. causa secunda non continet intentionaliter suos effectus quos continet physicè, atqui simpliciter repugnat substantiam Angeli

Repugnat simpliciter propriam essentiam inservire Angelo tanquam speciem ad intelligenda alia à se.

continere entitativè & physicè res omnes ab Angelo naturaliter cognoscibiles; ergo similiter repugnat quòd easdem contineat continentia intentionali eminenti, sicut requiritur ad speciem eminentem: Quòd item repugnet essentiam Angeli esse earumdem rerum speciem formalem probatur ex eo, quia dato quòd ratio speciei non solùm eminentis, verùm etiam formalis, possit convenire substantiæ, certè non potest convenire nisi substantiæ, quæ primò & principaliter instituta sit ad repræsentandum, quod repugnat essētiæ Angeli quæ primò & principaliter est gratiâ sui & instituta ut sit.

Hinc fit Bachonem §. 1. *præcit.* inutiliter laborare, dum infert essentiam Angeli posse non obstante sua limitatione repræsentare omnia ab Angelo naturaliter cognoscibilia, sicuti id potest in aliorum sententia aut una limitata species, aut unus limitatus habitus. Inutiliter, inquam, quia vel Sermo est de repræsentatione eminenti, & hæc neque in habitu neque in specie reperitur, ideò in ordine ad hanc repræsentationem non habet vim argumentum desumptum à specie & habitu; vel Sermo est de repræsentatione formali seu virtuali, & hanc libenter admitto posse in ordine ad plura, imò in ordine ad infinita reperiri in re finitâ, & consequenter non repugnare essentiæ Angeli titulo limitationis; at repugnantia aliundè oritur, nimirùm ex eo quòd talis formalis seu virtualis repræsentatio convenire non possit nisi rei primò & principaliter institutæ ad repræsentandum. 11

Assert. 3. Angelus non intelligit per habitum aliquem scientialem sibi concreatum. Est contrà Henricum *in sum. quæst.* 2. *art.* 41. *n.* 11. *& quodlib* 5. *q.* 14. §. *Idcirco*, ubi ait. Id quod apud intellectum Angelicum est ex parte intelligibilis præsēs intellectui est habitus scientialis sibi connaturalis, & à Deo naturaliter concreatus ad intelligendum sub ratione intelligibilis suam essentiam & cujuslibet alterius creaturæ, & universaliter quidquid naturali cognitione cognoscibile est in creaturis: Solemnis Doctoris sententiam sequuntur Henricus Burgus *paradoxo* 4. & alij ejusdem Scholæ, illam etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam probabilem censet Bachonius *in* 2. *dist.* 6. *quæst.* 1. *art.* 4. §. 2. 12.

Refellitur tertius modus negandi species in intellectu Angelico.

Advertte hîc In sententia à nobis etiam admissa non distinguente scientias præsertim naturales à speciebus infusis idem quo ad rem esse ponere concreatas Angelo species rerum omnium naturaliter ab ipso cognoscibilium, ac ponere eidem concreatum habitum scientialem, & si hic esset sensus Henrici haberemus cum ipso dissidium purè vocale; at ipse aliter accipit scientialem habitum, & vult esse aliquid à speciebus diversum, quia illum admittendo in intellectu Angelico, istas in eodem negat; in hoc sensu scientialem habitum rejicimus, & contendimus non posse esse id, quo Angelus intelligit aut constituitur in actu primo proximo intelligendi.

13. Probatur assertum primò. Habitus scientialis Angelo concreatus eo ipso quod est quid diversum à speciebus intentionalibus, se tenet præcisè ex parte potentiæ nullatenus ex parte objecti, quidquid enim ex parte objecti se tenet aut species est aut gerit speciei vices; atqui Angelus non intelligit per aliquid se tenens præcisè ex parte potentiæ, nullatenùs ea parte objecti; alioqui contra suprà dicta intelligeret absque ullo prorsùs concursu objectivo; ergo Angelus non intelligit per habitum aliquem scientialem, &c.

Mihi aliquando Romæ hoc argumentum urgenti contrà habitum scientialem publicis thesibus in Henrici Collegio expositum responsum fuit verè habitum scientialem se tenere aliquo modo ex parte objecti & præstare concursum objectivum; at dici non posse speciem, quia species nata est produci ab eo cujus est species, ideò est tantummodò rerum existentium, quæ aptæ sunt producere sui similitudinem; habitus autem scientialis in Angelo datur solùm in ordine ad cognoscendas res possibiles & essentias præscindentes ab existentia, quibus non convenit aliquid producere, & quæ ea aliâ parte sunt proprium objectum scientiæ seu habitus scientialis, nam objectum scientiæ debet esse necessarium cujusmodi sunt res possibiles, & universale cujusmodi sunt essentiæ præscindentes ab existentiâ.

14. Impugnatur Adversariorum responsio. Impugnatur hæc responsio primò quia falsum est Angelum indigere medio solùm ad cognoscendas res possibiles & essentias præscindentes ab existentiâ, & licèt species ipsæ secundùm se indifferentes sint ad existentiam repræsentandam vel non repræsentandam; nos tamen volumus dari in Angelis duntaxat pro rebus aliquando existentibus, ut infrà *cap.* 2. §. 15. Secundò quia satis voluntariè dicitur speciem esse solùm illius rei, à quâ potest produci, & ad summum id verum est de specie intuitivâ, non de specie abstractivâ: Tertiò quia responsio nominetenùs negat species concedendo quoad rem illud totum quod nos species vocamus, scilicet aliquid se tenens ea parte objecti, & objectivè concurrens, undè Henricus ipse non potuit omninò negare suo habitui scientiali nomen speciei, *quæst.* enim 14. *præcit.* §. *Quod dicit*, habet hæc verba, *sed per habitum scientiæ qua est species impressa alterius generis ab illa, quam negamus*, & paulò infrà, *ex parte verò intellectus intelligitur quoad istum locum de specie impressa qua est habitus scientiæ.*

15. Probatur assertum secundò. Angelus non intelligit per aliquid, quod non sit ad intellectionem simpliciter necessarium; loquimur enim hìc de eo, per quod Angelus intelligit tanquàm per quid se tenens ex parte objecti, & sine quo objectum ad intellectionem non concurreret; atqui habitus scientialis non potest esse ad intellectionem simpliciter necessarius, commune enim est cuicumque habitui naturali, sicuti naturalis est secundùm Henricum habitus scientialis, dari ad facilè, non ad simpliciter posse; ergo Angelus non intelligit per habitum scientialem. Si dicas habitum naturalem dari ad facilè, non ad simpliciter posse quando tenet se præcisè ex parte potentiæ, secùs quando etiam ex parte objecti, sicuti se tenet habitus scientialis: Impugnaberis quia recurrit doctrina superioris primæ probationis.

Habitus naturales dantur ad facilè, non ad simpliciter posse.

Argui insuper solet contrà habitum scientialem, quòd non esset naturalis quia infunderetur immediatè à solo Deo; quòd non posset inservire ad cognoscenda plura, quia esset una simplex qualitas & unica ratio cognoscendi; quòd deberet esse quid infinitum, quia per talem habitum posset Angelus tendere in objecta infinita, & erumpere in actus infinitos. Hæc & similia libenter prætereo quia non minùs, quàm contrà habitum scientialem, militant contrà species universales à Deo infusas, de quibus infrà.

---

§. II.

Ostenditur concedendas esse intellectui Angelico species intentionales.

ASSERT. Concedendæ omninò sunt intellectui Angelico species intentionales. Ità D. Thomas 1. *part. quæst.* 55. *art.* 2. *in* 2. *distinct.* 3. *quæst.* 1. *art.* 2. *de veritate q.* 8. *art* 9. *&* 10. Scotus *in* 2. *distinct.* 3. *quæst.* 10. §. *ad quæstionem igitur*, & cum utrâque Thomistarum ac Scotistarum scholâ Estius *in* 2. *distinct.* 7. §. 11. Suarez, Amicus, Lugus, Esparxa, Dequiros, Madernus, Aversa, aliique ferè omnes Recentiores contrà Durandum, Bachonem, Altisiodorensem, Henricum, &c. locis relatis *in præced.* §. qui Auctores licèt inter se diffideant circà modum & medium, quo Angeli intelligant conveniunt tamen in eo, quod non intelligant per species; sicuti è contrà Thomistæ, Scotistæ, & Recentiores licèt cohæreant in tribuendis intellectui Angelico speciebus, diffident deindè in explicando, quorum objectorum & quales sint istæ species, quod mox per plures paragraphos examinabimus, interim in hoc paragrapho sufficiat universaliter & indefinitè probare specierum intentionalium in intellectu Angelico necessitatem, quod sic 16.

17. Ostenditur dari in Angelis species intentionales. Probatur primò: Angeli nec intelligunt absque concursu objectivo; nec intelligunt per concursum objectivum præstitum aut à propriâ essentiâ, aut ab habitu scientiali aut immediatè ab ipso objecto; ergo intelligunt per concursum objectivum præstitum à speciebus intentionalibus, & per consequens concedendæ omninò sunt, &c. consequentia patet, quia non superest alius modus quo præstari possit intellectui Angelico objectivus concursus: antecedens quoad tria priora membra, habetur *ex* §. *præced.* quoad quartum membrum probatur ex eo, quod Angeli

geli intelligunt plura objecta quæ aut ratione non existentiæ, aut ratione distantiæ, aut ratione improportionis, nequeunt per se ipsa immediatè exercere objectivum concursum, ut magis constabit ex infrà dicendis, præsertim ex eo quòd Angeli species ab objectis non accipiant.

Dices primò contra primum membrum antecedentis: intellectus Angelicus esset ex se valdè imperfectus, si non posset ex se & absque concursu objectivo in suos actus exire, esset inquam valdè imperfectus, tùm quia esset in se cæcus, imò emortuus; tùm quia esset servata proportione imperfectior, quàm cœlestia corpora, ille enim ad suas connaturales operationes indigeret concursu inferiorum objectorū, cum tamen ista suam naturalem activitatem exerceant absque ollo
18. concursu inferiorum corporum. Sed contrà: Intellectus Angelicus dici posset cæcus & emortuus, si in ordine ad intelligendum & vitaliter operandum esset aut ex se destitutus aliquo requisito ex parte potentiæ, aut ex se incapax recipiendi quod requiritur ex parte objecti: Ad paritatem corporum cœlestium dico deficere ex eo quod in illorum operationibus nihil relucet correspondens corporibus inferioribus, sicuti tamen in operationibus, quibus Angelicus intellectus cognoscit inferiora objecta relucet aliquid objectis inferioribus correspondens; neque indigere comprincipio semper argumentum est imperfectionis, alioqui esset imperfectio in Deo non posse efficere actum vitalem creatum sine concursu vitali creaturæ.

Solvitur instantia improbans omnē concursum objectivum.

Dices secundò contra secundum membrum: Essentia Angeli continet intentionaliter omne objectum naturaliter ab ipso intelligibile; ergo quidquid Angelus naturaliter intelligit, intelligit per concursum objectivum præstitum à propria essentia; antecedens probatur sicuti principium productivum continet physicè omnem effectum à se naturaliter producibilem, ita principium cognoscitivum debet continere intentionaliter omne objectum à se naturaliter intelligibile; atqui essentia Angeli est principium *quod* cognoscitivum omnis objecti, &c.
19. ergo: Sed contrà: falsum est antecedens, cujus probatio si quid concluderet, concluderet non solùm Angelū verùm etiam quodlibet principium cognoscitivum omnia à se naturaliter cognoscibilia per propriā essentiam cognoscere, neganda est igitur absolutè major propositio, qnia principium cognoscitivum non producit intentionaliter suum objectum, sicuti principium productivum producit physicè suum effectum, pro quo recolantur supradicta *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 72.

Solvitur instantia refundens omnem concursum objectivū in essentiā Angeli.

Dices tertiò contra tertium membrum: Fuerunt infusæ scientiæ seu habitus scientiales primis Parentibus in statu innocentiæ; ergo multo magis Angelis in ipsorum creatione, quibus deinde ob majorem simplicitatem conveniens fuit omnes scientias simpliciori modo, id est per unicam qualitatem & per unicum habitū scientialem infundi; posito autē hoc habitu cum intellectus habeat facilitatem nedum potentiā proximam ad cognoscendum omne scibile utique non indiget speciebus quibus constituatur in actu primo proximo. Sed contrà: Infusio 20.
scientiarū facta primis Parentibus, vel nihil aliud fuit quàm infusio specierum, & sic instantia probando in Angelis unicum habitum scientialem probat unam speciem universalissimam, quod & recedit ab opinione Henrici, & specialiter impugnabitur infrà §. 7. vel si fuit infusio simplicium entitatum, seu qualitatum distinctarū à speciebus, non potuerunt primi Parentes ipsis uti absque speciebus aut simul infusis aut aliundè acceptis, nec habitus dat facilitatem operandi nisi ubi invenit omnia ad operandum requisita, sicque instantia probando in Angelis habitum scientialem non probat ipsū posito cessare specierum indigentiam.

Solvitur instantia probans habitum scientialē.

Probatur assertum secundò ex tritis quibusdam & decantatis propositionibus: Intelligentia plena est formis: Anima locus est formarum: Intellectus intelligendo fit omnia: Cognitio contingit secundùm quod cognitum est in cognoscente: Veritas residet in mente, bonitas in rebus, quæ quidem propositiones æquè salvātur negatis intellectui præsertim Angelico speciebus. Confirmatur ex eo quòd potissima ratio, quā Adversarij negant in præsenti intentionales species est vel ipsarum superfluitas, vel earundem explicandarum difficultas; utramque rationem enervat necessitas tùm admittendi objectivum concursum ad quālibet intellectionem tùm ponendi pro intellectionibus Angelicis talem concursum in speciebus, quæ quidem necessitas & evincet species hujusmodi non esse superfluas & suadet easdem esse concedendas, quamvis explicatu difficiles; præter quod boni Theologi non est difficultatibus deterreri, veritatesque solùm facilè obvias & in rerum superficie relucentes perquirere: Aggredior igitur libenter explicationem difficultatum circa assertas species insurgentium, & quia non potest commodè definiri quorumnam objectorum sint species Angelicæ nisi postquam *seq. cap.* traditum fuerit, quænam objecta in particulari Angeli cognoscant, solùm *in præsenti cap* subjicio ea quæ pertinent ad quales sint species Angelicæ. 21.

§. III.

Utrùm species intellectus Angelici proveniant ab objectis.

ASSERT. 1. Species intellectus Angelici, etiam illæ, quibus Angelus res materiales singulares cognoscit, non proveniunt ab objectis materialibus. Ita D. Thomas locis suprà citatis *num.* 16. quem cum tota schola Thomistica sequuntur Estius *in* 2. *dist.* 7. §. 11. Sylvius *hic q.* 55. *art.* 2. Vasquez *disp.* 201. *cap.* 2. Amicus *disp.* 9. *sect.* 5. 22.

sect. 5. Lugus *disp.*8. *c.*3. *num.*10. Madernus *q.* 3.*art.*4.Averta *q.*55. *sect.*2. cæterique recentiores magis communiter contrà Alensem a. *part. q.*24. *memb.*3. Richardum *in* 2. *dist.*3. *art.*6. *q.*2 Scotum *ead. dist. quæs.* 11. §. *Respondeo*, Aureolum *in* a. *dist.*11. *q.*3. *art.*1. Mastrium *in* 2. *disp.*a. *q.*6. *num.*1;4. Radam *controv.* 9. *art.*4. *conc.*5. cæterosque Scotistas, quibus favent Molina *hic q.*55. *art.*a. *disp.*a. Arriaga *disp.*5. *sect.*4. & *disp.*6. *sect.*1. *sub sec.*1.

Scotus ponit in Angelis aliquas species infusas.

Dixi, *etiam illa quibus Angelus res materiales singulares cognoscit*, Adversarij enim mox relati regulariter concedunt infusas fuisse Angelis ab initio species tùm quidditatum, seu naturarum universalium; tùm aliquorum individuorum seu singulariũ, pauciorum tamen; & cæterorum species volunt successivo decursu acquiri, objectis ipsis materialibus simul cum intellectu Angelico concurrentibus ad producendas species spirituales eo ferè modo, quo materialia phantasmata ad spirituales pariter species producendas concurrunt cum intellectu humano:

23. Vult per nullã speciẽ haberi posse cognitionem intuitivam.

23. Porrò objectis materialibus non solùm tribuunt activitatem ad producendam cum intellectu Angelico spiritualem sui speciem, verùm etiam ad efficiendã cum eodem spiritualem sui visionem seu cognitionem intuitivam, hæc ènim juxtà Scotum duntaxat per objectum ipsum in se existens & præsens, nullatenùs per speciem haberi potest, ut tradit Mastrius *disp. pracit. n.* 144. alios etiam Scotistas communiter pro eadem opinione refert Lugus *hic disp.*8. *c.*a.*n.*31. His præmissis Assertum

Probatur primò: Objectum materiale neque ut causa totalis neque ut causa partialis potest spiritualem sui speciẽ producere; sed species intellectus Angelici etiam illæ, &c. sunt spirituales, ergo species intellectus angelici etiam illæ, &c. non proveniunt ab objectis materialibus; minor probatione non indiget, major quoad primam partem solet ab Adversariis concedi ut præmissum est & evincitur tùm à fortiori ex probatione secundæ partis, tùm ex inferioritate ac improportione materialis ad spirituale & ex eo quod nullum prorsùs apparet in natura vestigium rei materialis ex se totaliter producentis effectum spiritualem: Solùm igitur

24. Objectum materiale non potest esse causa partialis speciei spiritualis.

24. probanda est major quoad secundam partem, probatur autem sic primò; si objectum materiale producit ut causa partialis spiritualem sui speciem vel producit in genere causæ principalis, & hoc non quia produceret, licèt partialiter virtute propriâ; inductione autem constat rem ordinis inferioris cujusmodi est materiale respectu spiritualis neque partialiter producere virtute propriâ rem ordinis superioris; vel producit in genere causæ instrumentalis & hoc non quia produceret virtute alienâ intellectus scilicet angelici, in quæstione autem est, utrùm intellectus angelicus talem virtutem habeat: Secundò objectum spirituale neque etiam ut causa partialis potest cum materiali potentia materialem sui speciem producere; ergo à fortiori objectum materiale neque ut causa partialis potest cum spirituali potentia producere speciem sui spiritualem.

Dices: duæ allatæ probationes & aliæ quæcumque afferantur, eluduntur in phantasmate (cujus nomine sivè intelligatur phantasiæ actus, sivè species ex tali actu relicta nihil interest in præsenti) quod materiale est & tamen in nobis cum intellectu agente producit spiritualem speciem: Huic instantiæ respondet Granadus phantasma in nobis esse puram conditionem, qua posita intellectus solus spiritualem speciem producit, ipsum verò non concurrere effectivè ad speciei spiritualis productionem, eadem utitur responsione Madernus *art.*4. *pracit. n* 4. quamvis deindè *num.*6. datæ responsioni parùm fidens concludat fundamentum firmum asserendi Angelos non posse accipere speciem ab objectis materialibus esse communem sensum Theologorum & Patrum, quem tamen non video quo jure adeò absolutè supponat in re, in qua sancti Patres obscurè sobriéque loquuntur, & Theologorũ Scholæ celebriores, Thomistica scilicet, & Scotistica, divisæ sunt; urget igitur adhuc, vigetque in suo robore instantia. Sed contrà: 25.

Granadi & Maderni insufficiens doctrina.

nolo difficultatem subterfugere & libenter concedo phantasma materiale in nobis cum intellectu agẽte verè producere spiritualem speciem, nego tamen inferri quòd spiritualem pariter speciem possit producere objectum materiale cum intellectu Angelico, in primis quia vitiosa est ex genere suo argumentatio à particulari ad universale, sicuti tamen hic arguitur à materiali phantasmate ad omnia rerum materialium genera, & ex eo quod aliquid materiale imò inter materialia supremũ possit partialiter efficere speciem spiritualem infertur materiale quodlibet quantumvis infimũ & vile habere eandem partialem efficientiam; ideò potiùs ad arguentem pertinet ostendere eandẽ esse rationem de qualibet re materiali respectu intellectus angelici, ac de materiali phantasmate respectu intellectus humani, quàm ad nos assignare disparitatem, quæ tamen non deest, imò multiplex occurrit; Prima desumitur ex parte intellectus Angelici, qui sicuti non dependet in essendo ab ulla re materiali, ita nec in operando; dependeret autem quoties deberet à rebus materialibus species haurire rebus ipsis concursum suum & coëfficientiam præstantibus; intellectus humanus è contra sicuti à materia dependet in essendo, ita à re aliqua materiali dependere potest in operando, illamque 26.

Cur materiale phantasma, non qualibet res materialis possit concurrere ad speciem spiritualem.

assumere in consortiũ operationis attingentis effectum spiritualem: Secunda desumitur ex parte phantasmatis, quod magis accedit ad spiritualitatem, quàm ulla alia res materialis, tùm quia pertinet ad potentiam, qua inter materiales nulla est propinquior intellectui, tùm quia omnis species omnisque actus etiam sensibilis habet elevationem aliquam suprà materiam, & per consequens phantasma, quod si sumatur pro phantasiæ specie omnes alias sensibiles species, si pro

phantasiæ

phantaſiæ actu, omnes alios ſenſibiles actus exeedit, habet majorem præ cæteris elevationem; ex neutro capite convenit talis ad ſpiritualitatem acceſſus alicui objecto materiali, ideò &c. Ex utraque allata diſparitate, tertia quodammodò conflatur, nimirum quòd intellectus humanus & phantaſma ſunt duo comprincipia ab intrinſeco conjuncta, & quòd phantaſma habeat ſpecialem proportionem cum effectu ſpirituali; quid igitur mirum? Si objectum materiale nullam habens ſpecialem conjunctionem cum intellectu Angelico, nullam dicens ſpecialem proportionem cum effectu ſpirituali, nequeat cum intellectu Angelico producere ſpiritualem ſpeciem, poſſit verò phantaſma cum intellectu humann.

Objectum materiale non poteſt immediatè influere in intellectionem.

Ex tota hac doctrina habetur à fortiori non poſſe objectum materiale per ſe ipſum concurrere cum intellectu Angelico ad producendam intellectionem, cum hanc neque etiam phantaſma aut ullum aliud materiale principium poſſit ſimul producere cum intellectu humano, & in univerſum aliquid ampliùs in objecto requiratur ad immediatè influendum in actum vitalem quàm ad producendam ſpeciem ipſius, undè aliqua objecta poſſunt producere ſpeciem, non immediatè influere in actum vitalem, ut patet
27. in illis quæ poſita ſuprà ſenſum non faciunt ſenſationem; deindè ferè omnia poſſunt ſe ſolis producere ſpeciem, nullum poteſt ſe ſolo producere actum vitalem.

Probatur aſſertum ſecundò: Si Angelus rerum materialium ſingularium ſpecies ab ipſis materialibus rebus hauriret non poſſet rem aliquam materialem ſingularẽ cognoſcere, niſi ad ipſam priùs accedendo, & vel compenetrando ſe cum ipſa, vel ſaltem ſe ipſi conſtituendo contiguum, cum nequeat ſpiritualis ſpecies per medium materiale tranſmitti; hoc autem arguit tardam & eſſentialiter ſucceſſivam in Angelis rerũ materialium cognitionem, arguit inſuper neceſſitatem accedendi ad rem quamcumque viliſſimam, ab eaque emendicandi ſubſidium pro ſpeciebus comparandis; quod utrumque valdè deprimit & vilitat Angelicam perfectionem.

Dices: indigere Angelum propinquitate objectorũ materialium ad ipſa cognoſcenda infertur *ex Iob.* 1. ubi poſtquam dæmon dixit ſe circuiſſe terram eamque perambulaſſe, Deus illum interrogat; an conſideraverit ſervum ſuum Iob, ſignũ eſt igitur quod non poterat Iob conſiderare, niſi ipſi appropin-
28. quando; idem proportionaliter inferri poteſt *ex Matth.* 12. ubi deſcribitur dæmon ambulans per loca arida ad quærendam requiem, revertens in domum & inveniens eam vacantem, ſcopis mundatam, &c. Sed contrà: Scriptura, ut faciliori hominum captui ſe accommodet, ſæpè deſcribit ut facta more humano, quæ fiunt more ſpirituum; & hac ratione dici poteſt deſcribi in allatis textibus circuitiones illas & ambulationes, quamvis ipſas dæmon non fecerit, ſi tamen placeret verè factas concedere, dicantur factæ, non ex neceſſitate & indigentia cognitionis, ſed ex libertate aut etiam ineptia dæmonis.

Aſſert. 2. Species intellectus Angelici; etiã illæ quibus Angelus res ſpirituales ſingulares cognoſcit, non proveniunt ab objectis ſpiritualibus. Ita Auctores relati pro aſſerto præcedente excepto Averſa, qui quoad ſpecies ab objectis ſpiritualibus accipiendas favet Adverſariis, & certè multo facilius eſt 29.
ſuſtinere in Angelis ſpecies à ſpiritualibus, quàm à materialibus rebus acceptas; undè etiam qui utraſque aſſumunt, ſolent tribuere rebus materialibus rationem cauſæ tantùm partialis, & rebus ſpiritualibus rationẽ cauſæ totalis in ordine ad proprias ſpecies in intellectu Angelico producendas; qui verò utraſque reſpuunt, ſolent illarum productionem negare rebus materialibus potiſſimè ex ipſorum objectorum improportione, & intrinſecâ impotentiâ; at rebus ſpiritualibus ex incongruentia ſolùm, hacque ſe tenente potiùs ex parte ſubjecti, in quo eſſent ſpecies recipiendæ, quam ex parte objecti, à quo eſſent producendæ.

Species in Angelis faciliùs poni poſſent acceptæ à ſpiritualibus quàm à materialibus rebus.

Ioannes à S. Thoma *hic diſp.* 21. *art.* 3. *num.* 22. aſſertum probat argumento apud Thomiſtas celebri, & ratione, quam ipſe vocat à priori ſic: Vnus Angelus non poteſt illabi per ſuam ſubſtantiã intrà mentem alteriùs, neque immediate operari intrà illam; ſed non poteſt unus Angelus ſui ſpeciem in alio producere niſi illius menti illabatur immediatè intrà ipſum operando, ergo: Majorem ſupponit traditã à D. Thoma & innegabilem ex eo quòd illapſus intrà mentem & intrà eſſentiam rei ſit Dei propriiſſimus; minorem probat, quia Angelus, vel diſtans, vel ſolùm contiguus & localiter propinquus, nequit talem ſpeciem producere; non diſtans; quia ſpecies ſpiritualis aut deberet recipi in medio corporeo & de ipſo educi, & militaſſet ferè eadem difficultas, quæ militat contrà ejuſdem ſpeciei productionẽ à materiali objecto, vel deberet tranſire ab extremo ad extremum ſine tranſitu per medium; non localiter ſolùm propinquus, quia localis propinquitas inſervit Angelo tantũ ad operandum per motum localem applicando activa
paſſivis, quâ certè ratione intentionalem ſui 30.
ſpeciem non producit: Idem Auctor *n.* 23. *ſequenti* explicans quid ſit illapſus intrà mentem vel eſſentiam, ait talem illapſum addere ſuprà illapſum purè localem cauſalitatem, vel per modũ materiæ ſuſtentantis, vel per modum formæ informantis, vel per modum efficientis dantis eſſe, quare cum eſſentia Angeli non ſit capax aut materiæ ſuſtentantis, aut formæ informantis, ſed ſolùm efficientis dantis eſſe, & hæc ratio efficientiæ ſit Dei propriiſſima, ſequitur illapſum intrà eſſentiã Angeli eſſe Dei propriũ, nec poſſe uni Angelo reſpectu alterius competere. Hæc illapſus explicatio ſicuti ſi ſubſiſteret maximam afferret argumento firmitatem, ità è contrà, quia arbitraria eſt & extrà ſcholam Thomiſticam non recepta, totum argumenti robur enervat: Dato igitur requiri illapſum majorem locali, ut unus Angelus producat ſpeciẽ

Affertur celebre Thomiſtarum argumentum.

Illapſus quid ſecundùm Thomiſtas.

Rejicitur prædictum argumentum.

iii

in intellectu alterius, dico sufficere illapsum per efficientiam terminatam ad aliquod accidens, scilicet ad speciem ipsam, cum satis commune sit apud Theologos etiam Deum illabi per productionem accidentiũ, quorum ipse est particularis & unica causa, ut per productionem gratiæ, charitatis, luminis glo-
31. riæ, &c. Scio Gonet *hic disp.4. art.1. n.96.* afferre nonnullas sanctorum Patrum auctoritates contrà illapsũ unius spiritus in essentiam, seu mentem alterius, sed facilè occurritur dicẽdo hujusmodi auctoritates militare solùm contrà illapsum aut per modum dantis esse, aut per modum cognoscentis secreta ejus, in quem illapsus fit. Rejectu igitur Thomistico argumento aliter

Probatur assertum: Vnus Angelus non cognoscit alium Angelum per speciem ab hoc alio Angelo productam; ergo species intellectus Angelici etiam illæ, &c. consequentia patet, quia si ab aliquo objecto spirituali species proveniunt, maximè debent provenire ab Angelis ipsis; Antecedens probatur, quia unus Angelus neque liberè neque necessariò sui speciem in alio producit: Non necessariò, tum quia Deus *ex tract.1. lib.2. cap.1. num.34.* non præstat necessariò concursum objectivum ad extrà, ergo neque Angelus, qui etiam ipse est ad extrà valdè liber, & inter alias omnes creaturas Deo propinquior; tùm quia non debet concedi virtus necessaria & naturalis, quæ maneat ut plurimum otiosa, Angelus autẽ quoties non est alteri substantiæ spirituali cõtiguus, quod evenit frequenter, non potest extra se speciem producere; virtus igitur naturalis productiva talis speciei remaneret ut plurimum

Angelus nõ producit necessariò speciem intentionalẽ sui.

32. ac frequenter otiosa: Non liberè, tùm quia esset in potestate cujuslibet Angeli diu occultare se ipsum, & negare primam sui cognitionem alteri; quod loquendo præsertim de Angelo inferiori respectu superioris valdè durum est, & privilegium occultationis, quod solet censeri proprium secretorũ cordis, redderet commune toti entitati cujuslibet Angeli; tùm quia ut unus Angelus sui speciẽ alteri liberè imprimat, debet id prius deliberare; quod enim fit cum libertate, fit cum deliberatione, ut deliberet debet priùs illum Angelum cognoscere, cui deliberat speciem imprimere; & tamen ille Angelus, qui primus sui speciem alteri impressit, alterum non cognovit; altoqui non ipse primus speciem impressisset, sed ille, quem antecedenter cognovisset; & cujus per consequens speciei impressionem antecedenter recepisset.

Neque liberè loquendo de facto.

Dices pro naturali & necessaria productione propriæ speciei in quolibet Angelo; naturalis & necessaria productio propriæ speciei in sensu est perfectio conveniens cuilibet rei materiali, ergo similiter rei spirituali præsertim Angelo convenire debet naturalis & necessaria productio propriæ speciei in intellectu, ne inferioris conditionis sit Angelus in suo esse intelligibili, quàm quælibet res materialis in suo esse sensibili.
33. Sed contrà: malè arguitur à re materiali & necessariis ad Angelum spiritualem & liberum; nec disparitas quærenda est dum versamur inter res toto genere diversas, & quando esset arguendum à rebus materialibus ad Angelos, ad istos ut potè substantias deberet argui à substantiis potiùs, quàm ab accidentibus materialibus; substantiæ autem materiales nullam sui speciem emittunt, non materialem, seu sensibilem quia non cadunt sub sensum, non spiritualem ut probatum est suprà *num.24.* sicque ex rebus materialibus inferretur Angelos nec necessariò nec liberè producere sui speciem. Re ipsa tamen illationem nullatenùs approbo, & aliundè existimo concedendam esse Angelo virtutem producendi liberè speciem sui extrà se tùm ut in hoc Deo assimiletur, tùm quia nulla necessitas cogit ad negandã ipsi hujusmodi efficientiam, quamvis absolutè negetur à Thomistis volentibus insuper eam omninò Angelis repugnare, sed jam suprà ostensum est ruere potissimum ipsorum fundamentum desumptum ex repugnantia illapsus unius Angeli in mentem alterius, adhuc tamen

Solvitur instantia probans in Angelis necessariam specierũ productionem.

Dices contra liberam in quolibet Angelo productivitatem propriæ speciei; Angelus ad extrà non potest operari nisi applicando activa passivis, at hoc modo non potest producere intentionalem sui speciem, ergo: Deindè talis productivitas non minùs esset otiosa, quàm productivitas naturalis & necessaria, quam suprà ut otiosam rejecimus. Sed contrà: in ordine ad effectus physicos 34.
transeat Angelum non operari nisi applicando activa passivis, secùs in ordine ad effectus intentionales, in ordine ad quos convenire potest activitas etiam rebus nullatenùs physicè operativis, ut exemplificari potest in secundis qualitatibus. Ad illud quod additur dico productivitati naturali magis repugnare otium, quàm activitati liberæ, quia respectu illius non agere provenire solùm potest ex imperfectione & impedimento extrinseco, respectu istius etiam ex perfectione & ex principio intrinseco libertatis. Cæterũ productivitas propriæ speciei non esset in Angelo omninò otiosa, posset enim illam Angelus exercere respectu animæ rationalis; verisimiliter etiã Angelus superior respectu Angeli inferioris, imprimendo ipsi speciem perfectiorem infusa, id est sui comprehensivam; ipsumque deinde confortando ad talis speciei usum.

Solvitur instantia improbans eandem productivitatem liberam.

Ex dictis habetur quoad virtutem propriæ 35.
speciei productivam idem sentiendum esse de anima separata, quod de Angelo hucusque dictum est: Accidentia deindè spiritualia, sicuti omnia ad Angelum vel animam pertinent, ita omnia participant ab anima vel Angelo libertatem propriæ speciei producendæ; omnia scilicet sicut substantia ad quam pertinent subsunt imperio & dominio animæ vel Angeli in ordine ad species intentionales & concursum objectivum; dici insuper potest aliquorum accidentium species produci posse immediatè ab ipsa substantia proportionaliter ad infrà dicenda *cap. seq. num.36.* & ad supradicta *tract.1. lib.2. cap.2.*

Quid de speciebus animæ separatæ & accidentiũ spiritualiũ.

cap. 2. num. 35. Quamvis de facto sicut substantia ipsa non producit ullam sui speciem ad extrà ita nec accidentia; pro his quippè æquè ac pro substantia dantur species infusæ.

36. *Quid in ordine ad potentiam absolutam.*

Habetur insuper objectũ materiale; quod intrinseca & connaturali virtute possit sui speciem spiritualem producere in intellectu Angelico, repugnare etiam de potentia absoluta, quia etiam de potentia absoluta repugnat quod aut materiale non sit quid inferius & improportionatum spirituali, aut intellectus Angelicus dependeat à materia sicut humanus, ut præstare possit respectu materialis objecti illud, quod præstat intellectus humanus respectu materialis phantasmatis; solùm igitur ea supernaturali extrinseca elevatione, & ut instrumentum Dei potest materiale objectum esse productivum speciei spiritualis; & quidem quodlibet objectum speciei cujuslibet. Quoad objecta spiritualia nulla mihi vel apparens ratio repugnantiæ occurrit, ob quam nequeat dari de potentia absoluta objectũ spirituale quod aut necessariò & naturaliter sui speciem emittat, aut neque emittat necessariò neque liberè; & de facto emissionem liberam astruimus tanquam Angelis congruentiorem, non tanquam essentialem objecto spirituali ex genere suo.

---

§. IV.

Vtrùm species intellectus Angelici profluant ab intellectu ipso, aut ab essentia Angeli.

37. ASSERT. Species intellectus Angelici non profluunt ab intellectu ipso aut ab essentia Angeli. Ita Ferrariensis 2. *contra Gent. c.98. §. Propter quod.* Ioannes à S. Thoma *hic disp.21. art.3. n.30.* Gonet *disp.8. art.1.* Sylvius *q.55. art.2.* Molina *q.55. art.2. disp.2. memb.3.* Amicus *disp.9. sect.6.* Suarez *lib.2. c.7.* Arriaga *disp.6. sect.4.* Madernus *q.3. art.5.* Aversa *q.55. sect.2.* &c. contrà Capreolum *in 2. dist.3. q.2.* Cajetanum *hic q.54. art.4. & q.55. art.1.* Nazarium *q.55. art.2 controv.2.* Valentiam *q.6. punct.2. §. existit autem*, Granadum *tract.2. disp.3.* & alios nonnullos, inter quos aliqua est diversitas in explicando utrùm profluant ab essentia immediatè, an mediante intellectu.

Essentia Angeli non est emanativa specierum intentionalium.

Probatur primò: Essentia Angeli neque immediatè, neque mediatè; id est neque per se ipsam, neque mediante intellectu, potest esse emanativa eorum, quæ in se eminenter non continet; sed in se eminenter non continet species, quarum intellectus proprius est connaturaliter susceptivus; ergo neque immediatè, neque mediatè, esse potest talium specierum emanativa; & per cõsequens species intellectus Angelici non profluunt, &c. Major patet, quia commune est cuilibet essentiæ continere eminenter proprietates, & passiones suas, quarum est emanativa, est enim quælibet essentia ex proprio conceptu formali perfectior proprietatibus & passionibus suis: Minor probatur, primò quia continentia eminens taliũ specierum esset continentia intentionalis eminens rerũ omnium naturaliter ab Angelo cognoscibiliũ; hujusmodi autem continentia intentionalis eminens repugnat essentiæ Angeli ex supradictis *n.10.* Secundò quia si essentia Angeli contineret eminenter species intentionales, contineret eminenter virtutẽ objectivè influendi in cognitionem cujuscumque objecti naturaliter cognoscibilis, deberet igitur talẽ virtutem per se immediatè exercere potiùs quã per distinctas species, objectum enim connaturaliter loquendo non cõcurrit per speciem nisi quando est improportionatũ aut absens; Angeli autem essentia respectu proprij intellectus nec improportionata esse potest, nec absens.

38. Tertiò quia nulla essentia continet eminenter id, ad quod non est ab intrinseco determinata; neque enim datur essentia indifferens ad has, vel illas passiones seu proprietates; atqui essentia Angeli non est ab intrinseco determinata ad habendas has potiùs, quàm illas species, & quòd has potiùs, quàm illas habeat, pendet solùm ab extrinseca ac libera Dei voluntate determinante ad existendum has potiùs, quàm illas res; ergo.

Adversariorum responsiones.

Postremæ huic rationi triplicem invenio responsionem afferri. Prima est, quòd essentia Angeli sit ab intrinseco determinata ad habendas species rerum existentiũ, & hanc determinationem sufficere; quamvis deindè ex libera Dei voluntate proveniat has potiùs, quàm illas res esse existentes: Secunda est, quòd essentia cujuslibet Angeli sit ab intrinseco determinata ad habendas species omnium possibilium, sitque omnium hujusmodi specierum emanativa, quamvis deindè non possint in exercitium deduci, nisi illæ species, quibus correspondent res existentes: Tertia est dari in tota collectione Angelorum possibilium diversos Angelos, quorum diversæ naturæ sunt ab intrinseco determinatæ ad habendas diversarum rerum species; & Deum creando hunc mundum simul decrevisse creare illos Angelos, quorum natura erat ab intrinseco determinata ad habendas species rerum hunc mundum constituentiũ; alios Angelos creaturus, quorum natura esset ab intrinseco determinata ad habendas aliarum rerum species, si alium mundum condidisset.

Impugnatio primæ responsionis.

Impugnatur prima responsio, quia non ponit naturam determinatam, nisi in vago & subdisjunctè ad hanc vel illam collectionem specierum, quæ determinatio non solùm ad emanationem, sed ad quamcũque efficientiam insufficiens est, nam homo v. g. non est sufficienter determinatus ad ambulandum per hoc, quod dicat, volo versus orientem, vel versus occidentem ambulare; & Deus ipse nihil unquã producet per hoc præcisè; quod habeat hanc determinationem, volo hunc vel illum mundum producere: Impugnatur secunda

 responsio,

40. *Impugnatio secundæ.* responsio, quia sicuti cognitio omnium possibilium superat connaturalem exigentiam activâ intellectus Angelici, ita species omnium possibiliū superant tùm connaturalem potentiam passivam ejusdem intellectus, tùm intrinsecam virtutem activâ & emanativam naturæ: Deindè sequeretur in cōprehensione naturæ Angelicæ cognosci species omnium possibiliū, & per consequens cognosci omnia possibilia; quia in comprehensione cujuslibet essentiæ cognoscuntur omnia, quorum

41. *Impugnatio tertiæ.* est emanativa: Impugnatur tertia responsio, tùm quia ipsius Auctor Granadus male supponit Deum moraliter necessitatū ad creandum in hoc mundo has numero res, & non alias; tùm quia gratis assumuntur tot diversæ collectiones Angelorum ab intrinseco connexæ cum diversis mundis possibilibus, adeò ut non potuisset Deus creare Angelos de facto existentes, si condidisset alium mundum, imò si in hoc non fuissent v. g. productæ muscæ.

Species nō profluunt ab essentia immediatè. Probatur assertum secundò: Species intellectus Angelici nec profluūt ab essentia Angeli immediatè, nec mediāte intellectu: Non immediatè quia cum species supponant intellectum, in quo recipiantur, essentia non potest esse emanativa specierum, quin prius sit emanativa intellectus, patet autem inductione proprietatem ex natura sua posteriorem

42. alterâ emanare mediāte altera; deindè in nobis acquirentibus species per abstractionē à phantasmate, talis abstractio mediante intellectu fit, non ab anima immediatè; ergo in Angelis, si habeant species per emanationē, talis emanatio fiet mediante intellectu, non

Nec mediante intellectu. immediatè ab essentia. At neque fit mediante intellectu, quia sic daretur in Angelis intellectus agens, qui nihil aliud est, quàm intellectus species producens, & tamen Auctores contrà quos arguimus negare solent Angelis intellectum agentem. Confirmatur essentia Angeli non est necessariò productiva specierum; ergo neque mediatè, neque immediatè, est ipsorum emanativa, consequentia patet quia emanatio est productio necessaria, antecedēs probatur, essentia Angeli ex supradictis *n.* 33. non producit necessariò speciem sui ipsius, ergo multò minùs producit necessariò species aliorum objectorum.

43. *Intellectus Angelicus nullatenus haurire potest species ab objectis.* Posset hic obiter alius modus excogitari, quo essentia Angeli, quamvis non per emanationem, intentionales species in se efficiat, hauriendo scilicet ipsas mediante intellectu à quolibet objecto eo ferè modo, quo anima nostra mediante intellectu easdē abstrahit à phantasmate. Hic tamen modus vel intendit quod intellectus hauriat species objecto se habente per modū puræ conditionis, & determinativi extrinseci; vel objecto se habēte per modum comprincipij; si primū, ergo tota vis productiva seu causativa omniū specierum, & per consequens cōtinentia intentionalis omnium objectorū reperitur in intellectu & essentia, sicque recurrit argumentū positum sub *n.* 27. Si secundū, quoad objecta materialia impugnata res est §. *praced. n.* 25. & 26. & ex ibid. positis *n.* 27. impugnari res eadem potest quoad objecta spiritualia, multoque magis *ex n.* 32. argumenta enim probantia unum Angelum non esse de facto principium totale productivū propriæ speciei in alio Angelo mutatis paululùm terminis probant etiam non esse comprincipium, seu principium partiale. Accedit quòd abstractio speciei à phantasmate supponit animam præhabere cognitionē sensitivam illius rei, à cujus phantasmate abstrahit mediante intellectu speciem, hanc propterea abstrahit potiùs, quàm aliam ex præcognitione & electione: At in Angelo nulla præsupponeretur cognitio illius objecti, à quo deberet fieri speciei abstractio, quomodò ergo eligeret abstrahere speciem ab hoc potiùs, quàm ab illo objecto; cum electio nequeat haberi sine aliqua præcognitione eorum, inter quæ versatur; esset igitur talis abstractio aut ex necessitate naturæ, aut fortuita ac cæca respectu Angeli, & ex determinatione purè extrinseca Dei; adeoque abstractione, quæ in nobis fit, valdè imperfectior, & dignitati Angelicæ nimis incongrua.

Ex dictis habetur species intellectus Angelici non rectè dici proprietates, & passiones Angelicæ essentiæ; nomen enim proprietatis & passionis proprium est ejus, quod effectivè ab essentia emanat. 44. *Species intentionales non sunt proprietates Angelorum.*

Dices: species intentionales sunt connaturales & debitæ Angelo; ergo sunt proprietates & passiones ipsius ab essentia effectivè emanantes; consequentia patet quia potentia pure passiva & receptiva formæ non facit talem formam esse connaturalē & debitam, alioqui ferè quælibet forma esset connaturalis & debita cuilibet subjecto; requiritur igitur in ordine ad formam, ut sit debita aliqua activitas & efficientia ex parte ejus, cui est debita; antecedens probatur ex D. Thoma 1. *p. q.* 54. *art.* 4. *ad* 1. dicente, *in Angelis non generatur scientia, sed naturaliter adest,* quod certè, cum non verificetur de scientia in actu secundo, intelligendum est de scientia in actu primo prout importat species, quas insuper esse Angelis connaturales expressè tradit *q.* 55 *art.* 2. *in c.* Sed contrà: ex eodem S. Doctore 1. 2. *q.* 6. *art.* 5 *ad* 2. naturale dicitur dupliciter, vel secundùm principium activum, sicut est naturalis igni calefactio; vel secundùm principium passivum, sicut est naturalis Cœlo motus; hoc secundo modo sunt naturales, & debitæ Angelis intentionales species, & in hoc sensu concesso instantiæ antecedente, nego consequentiam; ad consequentiæ probationem dico potentiam purè passivam & receptivam formæ aliquando esse conjunctam cum exigentia habendi formam; aliquando non; quando non est conjuncta cum tali exigentia verè non facit formam esse debitam, benè tamen quando est conjuncta, Angelus autem habet potentiam receptivam specierum simul cum ipsarum exigentia, ideò &c. 45. *Quomodò sint Angelis connaturales & debitæ.*

Vrgebis: exigentia principij passivi, seu receptionis, infert exigentiam principij activi, seu productionis & emanationis; ergo non rectè cōceditur essentiæ Angeli exigentia

tia passiva specierum, nisi eidem concedatur exigentia activa, adeò ut ratione primæ exigentiæ species connaturaliter recipiat, ratione secundæ species connaturaliter efficiat; probatur antecedés quia cum nos sensu non percipiamus emanationē caloris ab igne v.g. sed solùm ipsius in igne permanentē & connaturalem existentiam, si exigentia passiva exigentiam activam non inferret, non possemus probare calorem ab igne connaturaliter effici potiùs, quàm ipsi à Deo infundi; Suadetur etiam exigentiæ passivæ cum activâ connexio ex eo, quod dici solet cuicumque potentiæ passivæ correspódere potentiā activam in eodem ordine. Sed contrà: exigentia

46. *Quomodò exigentia passiva inferat activam.* passiva activā infert regulariter, & quoties aliundè non constat exigentiæ activæ repugnantia, nec commodè assignari potest aliud principium activum, ut evenit in exigentia passiva caloris respectu ignis; secùs in nostro casu, pro quo aliundè probatū est repugnare essentiæ Angeli exigentiam activam specierum. Quod additur potentiæ passivæ debere activam in eodem ordine correspondere, sufficienter verificatur per hoc quòd potentiæ passivæ naturali correspondeat potentia activa in Deo ut Auctore naturæ; sic non alia potentia activa correspondet potentiæ naturali passivæ, quam habet materia in ordine ad recipiendam animam rationalem.

§. V.

Vtrùm species intellectus Angelici infundantur à Deo, & quomodò, simul nè, an successivè; per eductionem, an per creationem.

47. *Species intentionales in Angelis sunt infusæ à Deo.* ASSERT. I. Species intellectus Angelici sunt infusæ à Deo. Ita Auctores relati pro præcedente asserto contra eos, qui ex prædictis tales species ponunt, aut ab Angelorum essentia emanantes, aut ab objectis acceptas; & à fortiori contrà illos, qui omnes intellectui Angelico species negant.

Probatur primò ex D.Thoma pluribus in locis: 1.p.q.55.art.2. in c. *Angeli suam perfectionem intelligibilem consequuntur per intellibilem effluxum, quo à Deo species rerum cognitarum acceperunt simul cum intellectuali natura*: q.56. art.2. ad 4. *Si Deus instituisset facere plures Angelos, vel plures naturas rerum, plures species intelligibiles mentibus Angelicis impressisset*: q.89. art.3. in c. *Anima separata intelligit per species, quas recipit ex influentia divini luminis, sicut & Angeli.*

Probatur secundò ex præcedentibus assertis: Angelus verè intelligit per species; sed istæ species neque sunt ab objectis ullo modo provenientes, neque ab essentia Angeli ullo modo emanantes; ergo à Deo infusæ; enimverò ex una parte non apparet alius modus, quo possit Angelus habere species; ex alia parte ad Deum ut Auctorem naturæ pertinet supplere illos effectus naturales, pro quibus causæ secundæ non suppetunt, & quorum ipse causa esse potest, sicuti verè potest esse causa specierum, cum nec ipsi desit continentia intentionalis cujuscumque objecti intelligibilis, nec speciebus insit vitalitas, aut aliquod aliud prædicatum, ratione cujus nequeant à solo Deo produci.

DICES: si species essent à Deo infusæ essent Angelis supernaturales, & indebitæ, possetque illis carere Angelus absque ulla violentia, ut patet in aliis perfectionibus, quæ vel nobis, vel Angelis infunduntur: esset insuper intellectus Angelicus secundùm se inferioris conditionis humano, quia ille posset solū recipere species ab extrinseco, iste posset & ab extrinseco accipere, & ab intrinseco acquirere deputando per propriam activitatem phantasmata. Sed contrà: Aliqua infunduntur, aut præter, aut suprà exigentiam subjecti, & hæc indebita sunt, præter naturalia scilicet, aut supernaturalia; aliqua infunduntur juxtà passivam exigentiam subjecti, & hæc naturalia sunt ac debita: Primo modo infunduntur nobis, & Angelis dona gratiæ, secundo modo infunditur corpori organizato anima rationalis; & hoc secundo modo infunduntur etiam intellectui Angelico species rerum naturalium, quibus propterea non potest Angelus carere absque violentia, sive propria, sivè impropria, prout vel propriam, vel impropriā tantùm potest creatura à Deo violentiam pati. Ad illud, quod additur, vel sermo est de intellectu humano separato, & hic non potest per propriam activitatem acquirere species magis, quàm Angelicus, vel de intellectu humano conjuncto corpori, & hic non habet exigentiam passivam recipiendi species per infusionem à Deo, sed solùm facultatem acquirendi ipsas dependenter à corpore. 48. *Non sunt tamen supernaturales.*

Vrgebis: facultas acquirēdi dicit tùm activam tùm passivam exigentiā specierum, ergo est quid perfectius quàm exigentia purè passiva recipiendi species per infusionem, ergo adhuc intellectus Angelicus esset inferioris conditionis intellectu humano conjuncto corpori. Sed contrà: transeat quod facultas acquirēdi cæteris paribus sit quid perfectius, quàm exigētia purè passiva recipiendi, secùs ubi cætera paria non sunt, ut in casu nostro, ubi facultas acquirēdi est cum mora & successione, necnon in ordine ad species pauciores & particulares; cum è contra in intellectu Angelico exigentia passiva recipiendi per infusionem sit in ordine ad species plurium rerum, universales, & in primo creationis instanti omnes simul habēdas: facit hic ad rem quod tradit D.Thomas 1. 2. q.5. art.5. ad 2. nobilioris esse conditionis naturā, quæ consequitur bonum perfectum cum auxilio extrinseco, quàm quæ consequitur bonū solùm imperfectum licet non indigeat auxilio extrinseco, eadem enim ratione dicendū est nobilioris esse conditionis intellectū qui exigit species perfectiores obtinēdas ab extrinseco ut evenit in intellectu Angelico, quam qui exigit species imperfectas licet ab intrinseco acquirēdas, non obtinendas ab extrinseco 49. *Quomodò perfectius sit habere species à Deo infusas, quàm propria virtute acquisitas.*

ut evenit in humano intellectu conjuncto corpori: Vndè etiam corruit instantia, quam urget Mastrius in 2. *dist.* 2. *num.* 150. probans Angelum fore imperfectiorem animâ, quia pluribus indigeret ad intelligendum, quàm anima; ista scilicet indigeret solo Dei concursu, ille indigeret & concursu & speciebus: Corruit inquam, quia juxtà mox allatam D. Thomæ doctrinam pluribus indigere in ordine ad bonum perfectius est perfectionis argumentum, non nota imperfectionis.

50. Species fuerunt omnes simul Angelis infusæ.

Assert. 2. Species intẽtionales fuerunt infusæ intellectui Angelico omnes simul in instanti creationis, non verò in tali instanti fuerunt infusæ solæ species rerum pro tunc existentium, reservando cæterarum productionem, & infusionẽ successivè faciendam in illis temporum differentiis, in quibus cæteræ res successivè fient existentes. Ita Thomistæ communiter, & ex recentioribus Lugus *hic disp.*8. *c.* 3. *n.*32. Esparza *lib* 2 *q.* 12. *art.* 9. &c. contrà Dequiros *hic disp* 56. *n.*5. Arriagam *disput.* 6. *sect.*2. Madernum *q.* 3. *art.*4.*n.*10. &c.

Afferri communiter solent in positi asserti probationem verba illa prolata de Lucifero in persona Regis Tyrij Ezech. 28. *Tu signaculum similitudinis plenus sapientia & decore, perfectus in viis tuis fuisti à die conditionis tua*: Verùm hæc verba de sapientia supernaturali, quam Lucifer simul cum decore supernaturalis gratiæ per peccatum amisit, potiùs quàm de sapientia naturali procedunt; & si de naturali intelligantur, probãt ex terminis potiùs habitum scientialem, quàm species, vel certè probant solum multarum specierum ab initio infusionem, non omnium; plenitudo enim scientiæ de multa magnave scientia rectè dicitur ut exemplificari potest in eo, quod de sapiente quolibet justo profert Ecclesia *Replevit eum Dominus spiritu sapientiæ*: Non multum etiam urgent verba Dionysij *cap.* 7. *de div. nom.* ubi de Angelicis mentibus dicitur *Quæ non individuis, aut dividuis, vel sensibus, vel rationibus fusis divinam scientiam comparant*, habẽt enim hæc verba vim contra species successivè ex objectis acceptas, at non contra easdem successivè à Deo infusas; Majoris videtur esse pro instituto nostro roboris doctrina Augustini *de Genesi ad litteram lib.*2. *cap.* 8. *& lib.*4. *c.*32. Quòd res à Deo creatæ priùs fuerint in cognitione Angelorum, quàm in se ipsis; Nihilominùs loquitur ibi Augustinus de cognitione creaturarum non per proprias species, sed in verbo: Ideò missis auctoritatibus.

Probatur assertum ratione: Valdè convenit intellectui Angelico habere species omnes simul initio creationis, & nihil cogit differre ipsarum productionem usque ad rerum in se existentiũ occursum, ergo species fuerunt infusæ intellectui Angelico omnes

51. simul, &c. Probatur antẽcedens quoad primam partem, quia valdè cõvenit intellectui Angelico esse ab initio creationis in actu primo completo in ordine ad omnia objecta à se naturaliter cognoscibilia, & sicuti successivo decursu temporis non acquirit de novo aliquam passivam specierum exigentiam, ità congruum est quòd non acquirat de novo aliquas species; accedit quod debemus Angelos concipere non quasi ætate & scientiâ proficientes, sed semper æquè perfectos. Probatur idem antecedens quoad secundam partem, quia ubi nec species sunt ab objectis accipiendæ, nec Deus objectorum existentiâ indiget ad specierum productionem non apparet, undè possit esse necessitas expectandi pro specierum productione existentiam objectorum.

Dices talem necessitatem haberi ex eo, quòd non expectatâ rerum existentiâ pro specierum infusione, vel tales species manerent in intellectu Angelico otiosæ usque ad rerum existentiam, vel Angelus posset cognoscere futura antequam existant, quorum neutrum rectè conceditur. Deinde in ipso creationis initio deprimerent potiùs quàm ornarent Angelicam mentem species minutiorum omnium & viliorum rerum in totius universi decursu successivè futurarum. Sed 52.
contrà: Hujus instantiæ materies proprium habet locum *cap. seq.* in quo explicabitur an omnes prorsus res existentes possit Angelus naturaliter cognoscere? & in particulari, an & cur nequeat cognoscere futura antequam sint: interim duo adverto: Primum est universalitatem specierum *seq.* §. stabiliendam valdè conferre tùm ad vitandã ipsarum superfluitatem, ut enim species aliqua non superfluat satis est quod possit aliquid actu repræsentare, quamvis deindè in ordine ad aliquid aliud sit expectanda aliqua conditio, tùm ad effugiendam portentosam specierum multiplicitatem, quarum singulæ singulis objectis correspondeant, & tot sint v. g. quot sunt futura arborum folia, quot muscæ nascituræ, &c. Secundum est perperam concipi, quòd minutiorum, viliorumvè rerum species intellectum deprimant supposito, quòd eundem non deprimat minutiorum & viliorum rerum cognitio.

53. Actione eductivâ, non creativâ.

Assert. 3. Species intentionales fuerunt à Deo in Angelis productæ per eductionem, non per creationem. Ita Gonet *disp.*8.*n.*68. & omnes illi qui docent species non esse rigorosas proprietates, & passiones Angelorum excepto Ioanne à S. Thoma *disp.*21. *art.* 3. *n.*34. *ad tertiam probationem.*

Probatur: Ad eductionem non est necesse, quod subjectum præcedat tempore, sed satis est, quòd præcedat naturâ, neque enim major prioritas requiritur ad subjectũ eductionis, quàm ad principium efficiens; ergo in ipsomet instanti creationis substantia Angeli potuit esse sufficiens subjectum eductionis specierum, hæ verò ex alia parte, utpotè formæ accidentales, educi petunt, non creari; ergo verè productæ sunt per eductionem.

Dices: quod incipit simul cum esse rei, fit ab agente eadem actione, quâ dat esse rei; atqui species intentionales incipiunt simul cum esse Angeli, & Deus dat esse Angelo per actionem creativam; ergo etiam species ipsæ fiunt à Deo per actionem creativam,

&

& quamvis non creentur ſimpliciter & ſecundùm ſe, concreantur tamen ſimul cum ſubſtantiâ Angeli. Sed contrà: Major poteſt ad ſummum permitti quoad ea, quæ incipiunt ſimul cum eſſe rei tanquàm rigoroſæ proprietates, & paſſiones ejuſdem rei; tales autem non ſunt ſpecies reſpectu Angeli, quæ poſſunt quidem dici accidentia Angelorum propria, ideſt Angelis ſpecialiter debita; at non per modum proprietatum, & paſſionum, ut dicebamus *in fine præcedentis §.*

---

§. VI.

Vtrùm ſpecies intellectus Angelici ſint univerſales.

54\. ASSERT. Species intellectus Angelici ſunt ex parte ſui ſeu ex parte medij cognoſcendi univerſales in repræſentando. Ità D. Thomas *1.p.q.55.art.3. in 2. diſt.3. q.2. art.2. de verit. q.8. art.10. 2. contrà Gentes cap.*98. Ferrarienſis *hoc eod. cap.* Sylvius *hic q.55. art.3.* Ioannes à S. Thoma *diſp.21. art.4.* Goner *diſp.8.art.4.* Valentia *q 6. punct. 3.* Amicus *diſp.9. ſect.8.* Eſparza *lib. 2.q. 3.* Averſa *q.55. ſect.3.* Madernus *q.3. art.6* & cum totâ Scholâ Thomiſticâ major pars Recentiorum contrà Scotum *in 2. diſt.3. q.10. §. iſta opinio* Ricardum *ead. diſt. art.6. q.2.* Aureolum *in 2. diſt.11.q 3. art.2.* Maſtrium *in 2. diſp.2. q.7. art.1. & 4.* Radam *part.2. controv.9.art.1.* Herinex *hic diſp.3.q.3.n.26.* aliosque Scotiſtas communiter: In hac Thomiſtas inter & Scotiſtas controverſia dubitanter & problematicè loquuntur Molina *hic q.55. art.3.* & Arriaga *diſp.7. ſect.3.* Ex Auctoribus deinde, qui abſolute ſpecies negant, favent Thomiſtis Henricus, Bachonis, & alij ſuprà relati §.1. aſſignando enim pro medio cognoſcendi aut unicum habitum ſcientialem, aut ſolam eſſentiam Angeli per modum ſpeciei ſe habentem, ponunt medium univerſale in repræſentando, favet etiam Vaſquez *hic diſp.202. cap.2.* ubi loquens ex ſuppoſitione, quòd dentur ſpecies, quoad ipſarum univerſalitatem multo communiorem, & veriorem appellat opinionem Thomiſticam.

55\. *Quid ſint ſpecies univerſales in ſenſu Thomiſtico.* Dixi *ex parte ſui ſeu ex parte medij cognoſcendi* ad diſtinctionem ſpecierum univerſalium ex parte rei cognitæ, repræſentantium ſcilicet naturas univerſales, & quiditates rerum à ſingularibus abſtractas; quæ quidem ſpecies dicendæ potiùs ſunt ſpecies univerſalium, quàm ſpecies univerſales, & admittuntur à Scoto *in 2.diſt.3.q.11. §. Ad rationes principales*, negantes verò à D.Thomâ *1.p.q.55. art.3. ad 2.* tanquam deducentes ſolùm ad imperfectam & confuſam objecti notitiam, propptereaque minùs conſentaneæ perfectioni intellectus Angelici: Species è contrà à nobis cum S. Doctore aſſertæ, ex parte objecti & rei cognitæ ſunt ſingularium, non univerſalium; habent verò univerſalitatem in ſe, & ex parte medij cognoſcendi, quatenùs deducunt in notiam plurium ſingularium, ſivè ſolo numero, ſivè etiam ſpecie differentium: Hinc fit, quemadmodum contrà Brancaſium advertit Maſtrius *diſp.2. pracit. num.*173. diſcordiam de univerſalitate ſpecierum inter Thomiſtas, & Schotiſtas, non oriri dumtaxat ex eo, quòd illi à Deo infuſas, iſti ab objectis acceptas ſpecies aſtruant; imò quoad ſpecies ab objectis acceptas (ex ſuppoſitione quod poſſent tales ſpecies in Angelis reperiri) etiam Thomiſtæ conſentiunt univerſales non eſſe, nec ab equo v.g. accipi poſſe ſpeciem repræſentativam Leonis; & diſcordia tota maximè viget circà ſpecies infuſas, quia Scotiſtæ admittendo infundi à Deo Angelis ſpecies, tùm quiditatum, tùm aliquorum ſingularium, negant talibus ſpeciebus ex parte ſui omnem univerſalitatem, & volunt infundendas omninò eſſe tùm pro quolibet individuo, tùm pro qualibet quiditate diſtinctas ſpecie, ſingulas pro ſingulis individuis, ſingulas etiam pro ſingulis quiditatibus, ſeu naturis ſpecificis, cum Thomiſtæ velint per unam ſpeciem infuſam repræſentari poſſe in particulari & ſecundùm proprias differentias, tùm plura individua, tùm plures quiditates, ſeu naturas ſpecificas. *Verus diſcordiæ pũctus inter Thomiſtas & Scotiſtas.*

56\. *Species ſũt univerſales in cauſando intentionaliter, & in repræſentando.* Dixi *univerſales in repræſentando* neque enim ponimus ſpecies intentionales in Angelis eſſe, aut tanquam idæas Platonicas univerſales in eſſendo, aut tanquam naturas abſtractas univerſales in prædicando: Ponimus igitur ſolùm univerſales in repræſentando, ideſt aptas repræſentare multa, & cauſare cognitionem multorum objectorum, aut etiam multas, ac diverſas cognitiones, ex quo ſi quis voluerit eas vocare univerſales in cauſando, dummodò ſubintelligatur intentionaliter, non phyſicè, facilè conſentiam. His præmiſſis pro legitimâ intelligentiâ terminorum, nec non etiam mentis Thomiſtarum & Scotiſtarum in hac controverſia

Probatur aſſertum primò: Species ex parte ſui ſeu ex parte medij cognoſcendi univerſales in repræſentando non repugnant; ergo tales ſunt de facto ſpecies intellectus Angelici; conſequentia conſtabit ex ſecundâ aſſerti probatione, in quâ afferentur convenientiæ tribuendi de facto tales ſpecies intellectui Angelico ſuppoſito, quòd ſint poſſibiles. Antecedens probatur primò quia ex

57\. *Multipliciter probatur talis ſpecierum non repugnantia.* ſupradictis *tract.1. cap.2. §.2.* non repugnat in ordine ſupernaturali ſpecies repræſentativa divinæ eſſentiæ, & omnium, quæ ſunt in Deo tùm formaliter tùm eminenter, ergo à fortiori in ordine naturali non repugnat ſpecies repræſentativa plurium rerum naturalium, quod eſt eſſe ſpeciem univerſalem in repræſentando: Secundò; Vna potentia, unus habitus, unus actus poſſunt habere univerſalitatem in ordine ad plura objecta attingenda; ergo etiam ſpecies poſſunt habere univerſalitatem in ordine ad plura objecta repræſentanda, cur enim poſſint ſub aliquâ ratione formali plura adunari ad cognoſci

 eadem

eâdem potentiâ, eodemq; actu, non ad repræſentari eâdem ſpecie? Tertiò, dari poteſt aliquod veſtigium univerſalitatis in ſpeciebus, quas intellectus noſter plura ſimul phantaſmata, pluresvè ſpecies jam præexiſtentes ſpeculando elaborat; ergo à fortiori nulla eſt repugnantia univerſalitatis in ſpeciebus, quas Deus ipſe format abſque ulla dependētiâ à particularibus objectis, nec aliud reſpiciendo, quàm univerſalem repræſentativitatem propriæ eſſentiæ; illud porrò veſtigium univerſalitatis apparet maximè in ſpecie chymeræ, quæ hominem ſimul & Leonem v. g. repræſentat. Hæc poſitiva argumenta non repugnantiæ ſpecierum univerſalium in repræſentando corroborantur argumento negativo, ex eo ſcilicet quod nulla ſit aſſignabilis ratio repugnantiæ quod quidem negativum argumentum licèt in pari causâ, in quâ ex alibi dictis præſumptio ſtat pro impoſſibilitate, infirmum ſit; tale tamen non eſt in præſenti, ubi non repugnantia poſitivis etiam rationibus validiùs ſuadetur, quàm repugnantia.

58. Affertur multiplex ratio repugnantiæ contra univerſalitatē ſpecierum.

Dices multiplicem aſſignari poſſe rationem repugnantiæ contra ſpecies in repræſentando univerſales. Prima ſit, quia ſpecies à Deo infuſæ debent eſſe ejuſdem rationis cum ſpeciebus ab objecto acceptis; atqui repugnat ſpecies ab objecto acceptas eſſe univerſales, ergo: major probatur ſpecies à Deo infuſæ præſtant id, quod præſtarent ſpecies ab objectis acceptæ; ſunt objectorum imagines; de ratione autem imaginis eſt produci aut ſaltem produci poſſe ab eo cujus eſt imago; differunt igitur ſpecies infuſæ ab acquiſitis ſolùm extrinſecè ex parte efficientis & modi efficiendi, intrinſecè verò, & in ſe ipſis ejuſdem rationis ſunt. Secunda ſit, quia repugnat ſpecies repræſentativa infinitarum, vel omnium creaturarum; eſſet quippè talis ſpecies cathegorematicè infinita; atqui ſemel admiſſo quod una ſpecies poſſit repræſentare plura poterit repræſentare plura & plura in infinitum; ergo poterit repræſentare res etiam infinitas; ergo. Tertia ſit, quia ſi eſſent dabiles ſpecies univerſales, eſſet dabilis ſpecies repræſentans diſtinctè & in particulari plura etiam diſparata; atqui talis ſpecies non eſt dabilis, quia vel repræſentaret plura ut convenientia in aliquo prædicato communi, vel non; ſi primum talis ſpecies non repræſentaret plura diſtinctè & in particulari ſecundùm proprias rationes formales; ſi ſecundum repræſentaſet plura ut nullam habentia unitatem, adeoque etiam ſpecies ipſa, cujus unitas ex unitate objecti derivatur, nullam habetet unitatem in ſe, quod repugnat entitati realiter exiſtenti. Quarta ſit, quia ſpecies eſt imago & ſimilitudo eorum, quorum eſt ſpecies; atqui repugnat unam, eamdemque rem eſſe imaginem & ſimilitudinem plurium diverſorum in eo, in quo diverſa ſunt; ergo repugnat ſpecies repræſentativa plurium ſecundùm propria, & diverſa prædicata ſingulorum. Sed contrà:

59. Ad primam rationem repugnantiæ vel nego abſolutè majorem, vel dico ſpecies infuſas debere eſſe ejuſdem rationis æquivalenter, non formaliter; debere præſtare, at non eodem modo, quod præſtarent ſpecies ab objectis acceptæ, ad rationem imaginis ſufficere, quòd producatur æquivalenter ab eo, cujus eſt imago; æquivalentes autem ab eo producitur, quoties producitur ab aliquo continente totam illius intelligibilitatem, & activitatem. Cæterùm contra Scotiſtas admittentes ſpecies infuſas poſſibilium & naturarum univerſalium retorqueri poteſt inſtantia, quia ſi ſpecies infuſæ deberent eſſe ejuſdem rationis cum ſpeciebus ab objecto productis, ſicuti res poſſibiles & naturæ univerſales nullas poſſunt ſui ſpecies producere ità de rebus poſſibilibus & naturis univerſalibus nullæ poſſent à Deo ſpecies infundi: Concedunt hoc quidem Sectatores Henrici, at contrà ipſos extendi poteſt inſtantia ad res tempore, vel loco diſtantes, probando quod neque talium rerum poſſet Deus ſpecies infundere, ſicuti neque ipſæ ut tales poſſunt ſui ſpecies producere. Solvitur prima ratio repugnantiæ.

60. Solvitur ſecunda.

Ad ſecundam rationem repugnantiæ dico falſam eſſe minorem ex terminis, quibus eodem proportionaliter modo diſpoſitis probaretur dari poſſe infinitum cathegorematicum ubicumque reperitur ſyncathegorematicum, jure proptereà poſſet cum Amico *hic diſp. 9. ſect. 9.* concedi repugnans ſpecies repræſentativa infinitorum, quamvis dentur ſpecies repræſentativæ plurium & plurium: nihilominùs conformiùs ad ſupradicta *tr. 1. lib. 2. cap. 2. §. 2. & cap. 5. §* 8. nego repugnare ſpeciem repræſentativam infinitarum, vel omnium creaturarum, & quæ ibi dicebamus ſuſtinendo nec ſpeciem objecti infiniti, nec cognitionem omnium poſſibilium, debere eſſe intrinſecè, & entitativè infinitam, transferri huc poſſunt ad idem proportionaliter ſuſtinendum in ſpecie infinitarum, vel omnium creaturarum repræſentativâ, proptereà hanc difficultatem in præſenti ex profeſſo non agito, quamvis id hic præſtent Amicus *loco cit.* Maſtrius *quæſt. 7. præcit. a. 2.* talis ſpeciei repugnantiam ſuſtinentes; Arriaga verò *diſp. 7. ſect. 2.* Madernus *q. 5. art. 7.* aſſerentes ejuſdem non repugnantiam.

61. Solvitur tertia.

Ad tertiam rationem repugnantiæ admitto ſpeciem repræſentantem plura diſparata non præcisè ut convenientia in aliquo prædicato communi; ſed etiam ut exprimentia rationes proprias, & differentiales, in quibus diverſa & diſparata ſunt; dico autem plura ſic conſiderata non habere quidem ullam unitatem rationis *quæ*, & in eſſe entis; habere tamē poſſe unitatē rationis *ſub quâ*, & in eſſe repræſentabilis, & hanc unitatē ſufficere ad tribuendam unitatem ſpeciei, ipſamq; ſpecificandam, ſicuti potentiæ & habitus unitatem ſuam, & ſpecificationem, ſortiuntur ab objectis omninò diverſis in ratione entis, convenientibus ſolùm in unâ ratione *ſub quâ*, puta in ratione veri reſpectu intellectus, in ratione boni reſpectu voluntatis, in ratione revelabilis à Deo reſpectu habitus fidei divinæ, &c. Porrò in propoſito

ſicuti

ſicuti ratio *ſub quâ* in eſſe ſcibilis eſt diverſa reſpectu diverſarum ſcientiarum, ità ratio *ſub qua* in eſſe repræſentabilis eſt diverſa reſpectu diverſarum ſpecierum; ſic v.g. reſpectu unius ſpeciei eſt habitudo ad unũ mundi elementum, & quæcunque dicunt talem habitudinem habent unam rationem *ſub qua* & ſunt repræſentabilia ab illâ ſpecie; reſpectu alterius eſt habitudo ad partem mundi auſtralem, reſpectu alterius habitudo ad inſerviendum homini, & in univerſum reſpectu ſpeciei univerſalioris eſt habitudo univerſalior, & pluribus conveniens; harum diverſarum habitudinum ratio à priori eſſe poteſt diverſa participatio divinarum idæarum, vel potiùs divinæ eſſentiæ, quatenùs eſt univerſaliſſima ſpecies.

62. Solvitur quarta.

Ad quartam rationem repugnantiæ dico imaginem aliam eſſe formalem, aliam virtualem, & æquivalentem; aliam item eſſe formalem aliam virtualem, & æquivalentem ſimilitudinem. Imago, & ſimilitudo formalis fundatur in unitate formæ; & quia una forma nequit convenire pluribus diverſis, quatenùs diverſa ſunt, nequit eadem res eſſe imago, & ſimilitudo formalis plurium diverſorum in eo in quo ſunt diverſa. Imago, & ſimilitudo virtualis, & æquivalẽs fundatur in unitate repræſentationis præſtitæ in genere efficientis, non in genere cauſæ formalis; & quia idem efficiens præſtare poteſt diverſos effectus, poteſt eadem res eſſe imago virtualis & æquivalens diverſorum etiam in eo, in quo diverſa ſunt. Porrò imagines naturales & artificiales sũt imagines formales; imago verò, & ſimilitudo intentionis eſt imago virtualis & æquivalens, ut patet in Idæis, cum igitur ſpecies ſit imago intentionalis eorum, quæ repræſentat, conſequens eſt, quòd ſit imago ipſorum virtualis, & æquivalens, & quòd poſſit eſſe imago diverſorum in eo, in quo diverſa ſunt.

63. Congruentiæ ſuadentes univerſalitatem ſpecierum in Angelis.

Probatur aſſertum ſecundò: Species in parte ſui univerſales in repræſentando ſuppoſito, quòd ſint poſſibiles, ut hucuſque oſtenſum eſt, ſunt etiam intellectui Angelico valdè conſentaneæ, & convenientes; ergo eidem de facto concedendæ. Probatur antecedens primò ex majori Angelorum ad Deum propinquitate, ratione cujus convenit ipſos intelligere per media aliquo modo univerſalia, ſicuti Deus intelligit per unicum medium univerſaliſſimum: Secundò ex eorumdem ad homines ſuperioritate, ratione cujus convenit per pauciores ſpecies in ipſis repræſentari, quæ in hominibus repræſentantur per plures, ut verificetur uniri in ſuperioribus, quæ ſunt in inferioribus diſperſa. Tertiò ex modo habendi ſpecies non ab objectis ipſis, ſed à divinâ eſſentiâ proximè & immediatè exẽplatas; convenit autẽ produci cum aliquâ univerſalitate imagines, quæ immediatè & proximè ab univerſaliſſimo exẽplari proveniũt. Quartò quia Angeli *ex præced. num.* 50. habent ſpecies omnes ſibi coævas, ſimulque infuſas in creationis inſtanti, quod propter infinitatem rerum toto æternitatis decurſu futurarũ inferret ſpecies ab initio infuſas eſſe cathegorematicè infinitas, niſi eſſent univerſales.

Dices has congruentias infirmari poſſe aliis congruentiis contra aſſertam ſpecierum univerſalitatem militantibus, quarum prima ſit, quòd convenit Angelis clara & diſtincta ſingularum rerum cognitio; hæc autem meliùs habetur per ſingulares ſpecies ſingularum rerum proprias, quàm per univerſales, quæ repræſentando res in univerſali repræſentant in confuſo. Secunda ſit, quod datis ſpeciebus univerſalibus non poſſet Angelus cognoſcere unũ ſingulare ſeorſim, quia cum ſpecies naturaliter, & æquè primò repræſentet quidquid repræſentat, non poſſet Angelus habere actum ſpeciei inadæquatum. Tertia ſit, quòd Angelus nullum objectum cognoſceret per ſpeciem propriam ipſius, ſpecies enim univerſalis, & pluribus objectis communis, nullius ſingularis objecti poteſt eſſe propria. Sed contrà:

64. Refelluntur congruẽtiæ militantes contrà univerſalitatẽ ſpecierum.

Ad primam congruentiam dico ipſam habere vim contrà ſpecies univerſales ex parte rei cognitæ, non contrà ſpecies univerſales ex parte medij cognoſcendi juxtà ſupradicta *num.* 55. Ad ſecundum dico ſpeciem proportionari potentiæ, cujus exigentiæ tribuitur, ideò ſpecies intellectus Angelici quoad majus vel minus exercitium ſuæ repræſentativitatis ſubeſſe voluntati æquè, ac ſubſit intellectus quoad majus vel minus exercitium ſuæ intellectivitatis. Ad tertiam, Angelus nullum objectum cognoſceret per ſpeciem propriam ipſius tantùm tranſeat, per ſpeciem propriam ipſius & aliorũ nego; ſpecies enim univerſalis, & excedens poteſt ſecundùm diverſas habitudines eſſe propria plurium, quamvis non ſit ſpecies particularis & præcisè adæquata. Deindè ſpecies poteſt dici propria alicujus vel quia conveniat ei tantùm, vel quia ipſum repræſentet ſecundùm prædicata propria diſtinctè & ut ſunt in ſe; primo, non ſecundo modo Angelus nullum objectum cognoſceret per ſpeciem propriam. In univerſum has congruentias nihil concludere infertur ex eo, quòd poſſunt omnes retorqueri contrà univerſalitatem repræſentandi repertam in divinâ eſſentiâ.

---

§. VII.

Vtrùm ſpecies intellectus Angelici in ſuperioribus & perfectioribus Angelis ſint univerſaliores?

65. Species in Angelis etiam ſolo gradu ſpecifico ſuperioribus ſunt univerſaliores.

ASSERT. Species intellectus Angelici ſunt in ſuperioribus, & perfectioribus Angelis univerſaliores: Idque intelligo de ſuperioritate Angelorum non ſolùm in Hierarchiâ per ordinem, ſed etiam in ſolo gradu ſpecifico. ità D. Thomas, Sylvius, Ioannes à S. Thomâ, Goner, Valentia, Eſparza, Averſa locis præcitatis in aſſerto præcedente; item Amicus *hic diſp.* 9. *ſect.* 10. & 11. Dequiros *diſp.* 56. *ſect.* 4. Lugus *diſp.* 8. *cap.* 4. *num.* 29.

num.29. Suarez *lib. 2. cap. 16.* &c. contrà Auctores negantes specieb. omnem universalitatem, & magis directè contrà Mastrium *in 2. disp.2. q.7. art.7.* ubi ex suppositione etiam quod darentur species universales, negat fore in superioribus Angelis universaliores; Vasquium *disp.203. cap.4.* ubi post admissam ex suppositione, quòd dentur species, ipsarum universalitatem propendet ad negandam universalitatem inæqualem; Arriagam *disp.2. sect. 4. num.14.* Madernum *q.3. art.6. num.7.* probabile esse existimantes, quòd omnibus & singulis Angelis indita fuerit ab initio unica species de omnibus objectis, quæ tunc poterant naturaliter cognoscere. Particulæ illæ *Idque intelligo de superioritate, &c.* sunt specialiter contra Ferrariensem *2. contra Gentes cap.9.* §. *circà conclusionem ipsam* Ægidium *in 2. dist. 3. part.1. q.2. art.1.* Hervæum *ead. dist. q.4. art.4.* Molinam *hic q.55. art.3.* §. *Quare*, ubi ex suppositione quod defendatur specierum universalitas vult sentiendum esse cum Ferrariensi admittente species universaliores solùm in Angelis superioribus quoad ordinem, ejusdem verò universalitatis in omnibus Angelis ejusdem ordinis licèt diversæ speciei.

66. Probatur assertum, quia ex unâ parte supposito quòd non repugnent species universales, neque etiam repugnant species magis, vel minùs tales, & in universalitate inæquales; ex aliâ parte appropinquatio ad Deum, & superioritas ad homines ex quâ suprà inferebamus species universales, major est in Angelis perfectioribus, infert igitur in istis species universaliores, & quia Angeli etiam superiores in solo gradu specifico majorem illam ad Deum appropinquationem, & ad homines superioritatem habent, etiam istis universaliores species sunt concedendæ; & cum D. Thomas quoties in superioribus Angelis universaliores species astruit, absolutè & sine distinctione loquatur, perperam Ferrariensis id limitat ad superiores superioritate ordinis: Nec refert, quod ait Angelos in eodē ordine esse propinquissimos secundùm speciem; nam quidquid sit de hoc, nihil aliud infertur, quàm etiam species intentionales esse sibi secundùm majorem, vel minorem universalitatem valdè

67. Occurritur argumentis Ferrariensis.

propinquas. Non item refert, quòd dentur plura animalia irrationalia diversæ speciei absque eo, quòd unum habeat plures, aut pauciores vires sensitivas quàm aliud; nam hinc malè infertur inter Angelos diversæ speciei unum non habere plures, aut pauciores species alio; cum non conveniat potentiis, seu viribus sensitivis universalitas, quæ convenit speciebus; nec possint per unicam potentiam haberi sensationes duarum potentiarum, sicuti potest per unicam speciem haberi repræsentatio duarum specierum.

Probatur assertum specialiter contrà Arriagam & Madernum: Species intentionales in Angelis debent esse inæquales in perfectione non solùm intensivâ; quatenùs repræsentāt eadem objecta cum inæquali claritate; verùm etiam in perfectione extensivâ, quatenùs repræsentent plura, vel pauciora objecta; at juxta Arriagam & Madernū salvatur solùm inæqualitas in perfectione intensivâ, ergo: major probatur; Angelus superior non solùm intelligit clariùs eadem objecta, quæ inferior; sed etiam potest intelligere uno actu plura, quàm possit inferior ex infrà dicendis *cap.3. num.15.* ergo habet in actu primo medium non solùm clariùs, sed etiam plura repræsentans, ne cogatur ad unum actum uti pluribus mediis, pluribusvè speciebus. Neque dicas eodem modo probaretur etiam potentiam intellectivam in Angelo superiore debere ad plura se extendere, quàm in Angelo inferiore; ex quo ulteriùs inferretur superioribus Angelis deberi universaliores, & pauciores potentias intellectivas; plures verò, & minùs universales Angelis inferioribus. Contra enim,

68. Intellectus non potest esse magis, aut minùs universalis.

ut instantia alicujus esset roboris, deberet aliunde constare potentiam intellectivam esse capacem majoris minorisve universalitatis, sicuti species; at constat oppositum, quia intellectus est essentialiter potētia universalissima tendens in omne ens, & ut attigimus *tract.1. lib.2. cap.8. num.9.* non est dabilis intellectus cognoscitivus alicujus tātùm determinati entis, ideò instantia est de subjecto non supponente. Confirmatur assertum contrà eosdem Auctores ex eo quod malè supponunt fuisse Angelis in instanti creationis inditas species dumtaxat rerum tunc existentium, nec salvant universalitatem specierum in ordine ad alias res successivo decursu temporis cognoscendas; malè item supponitur Angelos inferiores cognoscere per unicam speciem omnes Angelos superiores, cujus oppositum tradetur infrà *num.72.* malè tandem supponunt nullam esse necessitatem multiplicitatis specierum, nam mox posita asserti probatio controversæ necessitatis ostensio est.

69. Absurda quæ objiciuntur cōtrà inæqualem universalitatem extensivam specierum.

Dicès ex inæqualitate extensivâ & multiplicitate specierum magis vel minùs universalium in Angelis sequi tria gravissima absurda: Primum in ascensu versus Angelum supremum, in quo ascensu necesse est devenire ad Angelum intelligentem omnia per propriam substantiam: Secundum in descensu versùs Angelum infimum, in quo descensu necesse est devenire ad Angelum, cujus species universales vix se extendant ad plura individua unius naturæ specificæ: Tertium sistendo in quolibet Angelo assignabili, in quo necesse est admittere speciem repræsentantem infinita objecta.

Primum absurdum sic ostenditur: vel Angelus supremus de facto existens omnia alia à se intelligit per unicam speciem, vel saltem ulteriùs ascendendo devenietur ad Angelum taliter intelligentem; atqui hoc Angelo est dabilis alius superior, ergo hic intelliget minùs quàm per unicam speciem; adeóque & se, & alia à se, per propriam substantiam.

Secundum absurdum sic ostenditur: Vel Angelus infimus de facto existens intelligit

singulas

singulas naturas specificas per singulas species illas repræsentantes cũ suis individuis de facto existentibus, vel saltem ulteriùs descendendo devenietur ad Angelum taliter intelligentem; atqui hoc Angelo est dabilis alius inferior, ergo hic intelliget per species non se extendentes ad naturã specificam cum omnibus suis individuis de facto existentibus, imò ulteriùs adhuc descendendo devenietur tandem ad Angelum cujus species repræsentent naturas in unico individuo existentes, & omni careant universalitate.

68. Intellecta non possit esse ... universalis ...

Tertium absurdum sic ostenditur: Infrà quemlibet Angelum assignabilem sunt possibiles Angeli infiniti omnes inter se inæquales & omnes perfectiores homine; ergo ille Angelus assignatus debet de facto habere speciem extensivè universaliorem & repræsentativam plurium objectorum, quàm sine species infinitorum Angelorum inæqualium infrà se possibilium, cum igitur hæ species sint infinitæ & in infinitum decrescant quoad universalitatem, repræsentationemque pauciorum semper, & pauciorum objectorum, non potest illa repræsentare plura objecta, nisi repræsentet objecta infinita; nequit enim finita objectorum multitudo esse major objectis illis, ex quibus fieri possunt infinitæ objectorum combinationes, licèt minores semper, & minores.

70. Sed contra primò: posset in universum responderi nos loqui tantùm secundùm præsentem providentiam, nec non de Angelis tantùm de facto existentibus, & habentibus dumtaxat species rerum existentium; utrùm deindè universalitas specierum, quam de facto sustinemus, esset pariter sustinenda in quacumque aliâ creatione Angelorum, aut infusione specierum ad possibilia se extendentium, est diversa quæstio, in quâ possumus diversimodè sentire: Contrà secundò Arriaga, qui *disp.7. pracit. n.*10. specialiter objicit tertium absurdum, tenetur ipsemet eidem argumento respondere, si contrà intensivam, quàm in Angelis astruit, specierum inæqualitatem sic formetur. Quolibet Angelo assignabili sunt possibiles infiniti alij inferiores & inferiores quibus debeantur species in infinitum remissiores & remissiores; ergo ille Angelus assignatus habet speciem infinitè intensam, nam infrà speciem finitam nequit fieri descensus ... species infinitas, licèt remissiores & re... Contrà tertiò ne videar difficulta... ..., singulis absurdis singillatim occu...

69. Ab ucis quæ objiciuntur contrà inæqualitatem universalitatem extensivam specierum.

71. Eluditur primum absurdum. Ad primum do hypothesim, quâ deveniatur ad Angelum intelligentem omnia alia à se per unicam speciem; ut tamen supponatur quòd cum tali unicâ specie perseveret, debet simul supponi, quòd perseveret in esse supremi; cæterùm si crearetur aliquis Angelus superior, hic quidem omnia alia à se per unicam speciem intelliget, at in illo, qui anteà erat supremus, sicut & in cæteris omnibus ipso inferioribus, producetur nova species repræsentativa Angeli supremi creati de novo; ille propterea intelliget per duas species, per unam, quam habebat anteà, omnia sibi inferiora; per aliam infusam de novo Angelum superiorem de novo creatum; hâc ratione ascendendo in infinitum in Angelorũ superiorum & superiorum creatione semper superior habebit pauciores species non per minorationem dualitatis in Angelo supremo sed per additione pluralitatis in Angelis inferioribus, ut loquitur Caietanus *hic q* 55. *art.*3. §. *contrà eamdem*, per dualitatem autem intelligit Caietanus speciem accidentalem, quâ supremus Angelus intelligit omnia alia à se, & speciem substantialem, idest propriam substantiam, per quam tanquam per speciem intelligit se. Pro majori hujusce responsionis firmitate duo breviter stabilienda sunt. Stabiliendum est primò cum Io. à S. Thomâ *hic disp.*21. *art.*4. *n.*5. Nazario *controv.* a Lugo *disp.*8.*c.*4.*n.*22. aliisque pluribus Angelum habere species universales solùm in ordine ad objecta sibi inferiora, ab Angelis enim æqualibus adæquatur, à superioribus exceditur ipsius virtus intellectiva, species igitur particularis Angeli æqualis, & multò magis Angeli superioris, est adæquata tali virtuti intellectivæ; adeòque species, quæ esset universalis; & in sua repræsentativitate contineret aliquid ampliùs, eidem virtuti foret improportionata, nec posset habere actum sibi adæquatum; Hine fit Angelos infimi ordinis plurimas habere species particulares, tot scilicet, quot sunt Angeli ipsis superiores, aut æquales; nec video cur hoc tanquam inconveniens nobis objiciat Mastrius *art.*7. *pracit. num.*221. cum præsertim ipse concedat particulares species pro cognitione quorũlibet singulariũ etiam inferiorum. 72. Universalitas specierum est istiùm respectu rerum inferiorum. Stabiliendum est secundò; aut nullum Angelum, aut solum Angelum supremum de facto habere unicam rerum omnium inferiorum speciem; si enim hoc pluribus de facto conceditur vix potest omnibus non concedi; omnibus autem concedendum id non est, quia specierum universalitas, quæ ex mox dictis solùm respectu rerum inferiorum attenditur valdè exiguâ admitteret inæqualitatem, & nimis Angeli omnes ad modum, quo intelligit Deus, accederent, nimisque suprà modum, quo intelligit homo elevarentur, si omnes inferiora omnia intelligerent unicâ specie; quando tamẽ plures diversi Angeli sic intelligentes darentur, talis unica species esset in quolibet Angelo superiore universalior, & plurium repræsentativa; nam species existens in quolibet Angelo superiore ultrà ea omnia, quæ repræsentantur per speciem existentem in Angelo immediatè inferiore, repræsentaret ipsum Angelum immediatè inferiorem. 73. Non omnes Angeli intelligũt res omnes inferiores per unicam speciem.

74. Eluditur secundum absurdum. Ad secundum dico in descensu versùs minimum esse assignandum Angelis terminum aliquem, ad quem cum deventum fuerit nequeat creari Angelus minùs perfectus, cui debeantur species minùs universales; quinam deindè determinatè sit talis terminus, & quænam sit universalitas minima, quæ possit speciebus intellectus Angelici convenire, nobis non constat; Hoc posito ad hypothesim instantiæ admitto deveniri ad Angelum,

gelum, qui ad singulas naturas specificas cum suis individuis existentibus cognoscendas singulis speciebus indigeat, sed dico deindè non constare, utrùm sit dabilis alius Angelus inferior, nec utrùm ille sit terminus ultimus universalitatis specierum; constare autem solùm, quòd saltem quando deventum fuerit ad Angelum, cujus species non habeant nisi universalitatem repræsentandi naturam existentem in duobus individuis, tunc impossibilis sit Angelus inferior, sicuti impossibilis est universalitas specierum minor. Porrò necessitas ponendi in Angelis terminum aliquem versùs minimum magis constabit ex doctrinâ sequentis responsionis.

75\. Eluditur tertium absurdum.

Ad tertium nego absolutè antecedens, ratio negationis est finita distantia quæ intercedit inter hominem & Angelum quemcūque assignabilem; intrà distantiam autem finitam seu perfectionis finitæ impossibile est multiplicari in infinitum res semper quidem minùs, & minùs perfectas; at unâ certâ & determinatâ perfectiores, quemadmodum in casu controverso multiplicarentur in infinitum Angeli inferiores quidem & inferiores, at semper perfectiores homine. Neque dicas, intrà latitudinem finitæ extensionis desumi possunt in infinitum partes minores semper & minores; ergo intrà distantiam finitæ perfectionis multiplicari possunt in infinitum Angeli inferiores & inferiores. Contrà enim; disparitas est, quia latitudo finitæ extensionis nullum habet certum & determinatum terminum, quem debeant excedere omnes partes minores & minores; sicuti distantia finitæ perfectionis, de quâ sermo est in præsenti, habet hominem pro certo, & determinato termino, quem debent Angeli omnes inferiores & inferiores excedere; undè Amicus *hic disp. 9. n.* 205. rectè instantiam retorquet seu implicat intrà latitudinē extentionis finitæ dari partes quantitatis infinitas majores unâ certâ & determinatâ, ergo implicat intrà distantiam essentialis perfectionis finitæ dari essentias infinitas superiores unâ certâ & determinatâ. Neque dicas insuper, repugnat creatura imperfectissima quâ non sit dabilis imperfectior, ergo etiam Angelus infimus, quo non sit dabilis inferior: Contrà enim repugnat ad summum creatura imperfectissima simpliciter & tendendo versùs nihilum, inter quod & Deum est infinita distantia, & per consequens potest in infinitum procedi; non sic repugnat creatura imperfectissima in aliquo determinato genere & intrà determinatam distantiā ac certum terminum, talis autem est Angelus infimus ideò non repugnat.

In Angelis perfectionis inæqualis datur terminus versùs minimum.

76\. Non sic versùs maximum.

Neque dicas tandē nullus debetur Angelis terminus versùs maximum, & quocumque Angelo est dabilis superior in infinitum; ergo pariter nullus debetur Angelis terminus versùs minimum, & Angelo quocumque est dabilis inferior in infinitum: Contrà enim transeat antecedens, nego consequentiam disparitas est, quia versùs maximum datur infinita distantia, nec assignatur ullus terminus, seu ulla creatura, quâ quilibet Angelus debeat esse imperfectior; sicuti versùs minimum assignatur terminus, & creatura, quâ quilibet Angelus debet esse perfectior.

77\. Quilibet Angelus habet species aliquas particulares universales.

Ex dictis infertur primò in quolibet Angelo, saltem si supremum excipias, dari aliquas species universales & repræsentantes plura objecta, aliquas particulares & repræsentantes unicum objectum, & utrasque has species esse plures in Angelis inferioribus, pauciores in superioribus; particulares quidem quia Angeli inferiores habent plures suprà se, adeóque pro singulis plures particulares species; superiores è contrà: species etiam universales plures sunt in inferioribus, quia verisimile est, vel nullum ex de facto existentibus, vel solùm Angelum supremum, vel saltem alios valdè paucos omnia inferiora intelligere per unicam speciem cæteri autem prout magis recedunt magisque distant ab intelligente per unicam speciem, habent etiam species magis recedentes ab unicitate, & magis plurificatas.

78\. Species universales in aliquibus Angelis æquales in aliquibus inæquales sunt.

Infertur secundò species universales in multis Angelis æquales esse quoad universalitatem, & numerum; in multis quoad utrumque inæquales; & in aliquibus fortè inæquales quoad universalitatem, æquales quoad numerum: Primum evenit in Angelis, qui individualiter solùm differunt sub eâdem specie; secundum in illis, qui sunt diversæ speciei, & hìc Thomistæ loquuntur conformiter ad sua principia, dum sicuti ponunt quemlibet Angelum esse diversæ speciei ab alio quolibet, ità agnoscunt in quolibet Angelo species in universalitate inæquales; tertium in illis, si tales aliqui de facto dantur, qui omnia inferiora intelligunt per unicam speciem, hi enim habent species universales æquales quoad numerum, quia habēt omnes unicam, inæquales quoad universalitatem quia *ex præced. n.* 73. talis unica species est in quolibet Angelo superiore universalior & quidem extensivè, non intensivè tantùm, quamvis Malonius *disp.* 23. *sect.* 1. Esparza *q.* 13. *art.* 4. aliique nonnulli eorum, qui se nobiscum sentire profitentur, contenti sint sustinere in tali specie inæqualitatem intensivam; at hoc est aliquid cedere Adversariis, & in aliquo superiore Angelo admittere speciem accidentaliter solùm, non essentialiter universaliorem.

79\. Singularum specierum quanta sit universalitas nec divinari, nec definiri potest.

Libenter specierum universalitatem concluderem inquirendo, quanta determinatè sit in quolibet Angelo, & quot objecta repræsententur per hujus, quot per illius Angeli quamlibet speciem; at res est omninò ignota, & in quâ non solùm certâ aliquâ ratione definiendo, sed nec probabili ullâ conjecturâ divinando potest aliquid affirmari, quia quis enim aut dignoscat, quot sint gradus specifici Angelorum, quantus excessus unius suprà alium, quanta determinatè perfectio cujuslibet intellectus Angelici; aut sine horum notitiâ divinet, quanta determinatè sit universalitas cujuslibet speciei intentionalis in quolibet Angelo?

§. VIII.

§. VIII.

Expediuntur nonnulla de intellectu Angelico, tùm ad proprias species comparato, tùm secundum se.

ASSART. Quidquid potest sub hoc titolo dubitari, aut levis momenti est, aut facilem habet ex hucusque dictis solutionem.

Probatur discurrendo per varia dubia ad hunc titulum pertinentia.

Dubitatur primò: Vtrùm in intellecto Angelico species intentionales sint indistinctæ realiter ab intellectionibus, seu, quod idem est, vtrũ intellectus Angelicus ad intelligendum determinetur à speciebus formaliter, & fiat formaliter intelligens per ipsas; Affirmat Aureolus *in 2. dist. 11. q. 3. art. 1.* ubi quamvis idem asserat de intellectu humano, quæstionem ex professo agitat de intellectu Angelico: Negant Lugus *hic disp. 8. cap. 1. num. 23.* Amicus *disp. 9. sect. 7.* & licèt pauciores Theologi rem hanc examinent sub propriis terminis, plurimi tamen possunt pro parte negativâ recenseri, & in primis Doctores Angelicus, & Subtilis, quatenùs docent species esse principia intellectionum in genere efficientis, quod similiter tradunt alij Theologi communissimè, quorum multos refert Lugus *cit. num. 23.*

80. Species in Angelis nõ debent poni realiter indistinctæ ab intellectione. Respondeo negativè primò quia species intellectus Angelici ex supradictis sunt à Deo infusæ, intellectiones autem ut potè actus vitales nequeunt per nos ab extrinseco infundi: secundò quia intellectus Angelicus fieret intelligens merè passivè se habendo, per meram scilicet specierum receptionem: tertiò quia Angelus vel semper actu intelligeret omnia objecta, quorum habet species, vel quoties cessaret ab alicujus objecti intellectione, amitteret talis objecti speciem quartò quia species sunt simplices entitates, intellectio autem in nostris principiis collocantibus actionem in complexo, sicuti est actio vitalis, ità est entitas complexa: Neque dicas imò si intellectio est complexum, non potest esse complexum nisi intellectus & speciei intelligibilis, & per consequens non distinguitur à specie; Contrà enim adhuc distinguitur à specie inadæquatè, nec species est tota intellectio, ut docet opinio quam impugnamus.

81. Necessaria est in Angelo aliqua excitatio specierum. Dubitatur secundò: Quomodò primo excitentur in intellecto Angelico species, seu à quo intellectus Angelicus determinetur in usu specierum circà primam cognitionem unius objecti præ alio: Ratio dubitandi est, quia ex unâ parte constat nõ excitari species in Angelo eo modo, quo in homine, ministerio scilicet sensuum, & speculatione phantasmatum; ex alia parte cum non habuerit Angelus in primo creationis instanti actualem cognitionem omnium à se naturaliter cognoscibilium, sequitur quod plura de novo cognoscat; difficultas jam est, à quonam excitetur species novi objecti pro prima cognitione; semper ne ab extrinseco? puta ab alio Angelo, vel à Deo; an aliquando ab intrinseco, à propriâ scilicet voluntate imperante usum talis determinatæ speciei; hoc si dicatur, quia voluntas non fertur in incognitum, superest explicandum quâ ratione possit imperare usum speciei circà ignem v. g. præ aquâ absque eo quòd præcesserit ullâ ignis, aut aquæ cognitio, quæ utique non præcessit, cum cognitio, circà quam imperatur usus speciei supponatur esse prima cognitio objecti per talem speciem repræsentati. In hoc dubio species circà primam cognitionem unius objecti præ alio excitari semper ab extrinseco, à Deo præsertim, docent Vasquez *hic disput. 220. cap. 4.* Torrianos *disput. 51. dub. 4.* aliique nonnulli tùm ex Recentioribus, tùm ex Thomistis; excitari ab intrinseco & ex imperio propriæ voluntatis docent Ferrariensis *2. contra Gentes cap. 101.* Suarez *hic lib. 2. c. 35.* Molina *q. 58. art. 1. disput. 2.* Arriaga *disp. 11. sect. 3.* Dequiros *disput. 58. sect. 3.* aliique magis communiter quamvis inter se non conveniant in cognitione ad tale imperium prærequisitâ, Molina vult sufficere, quod Angelus sciat se posse cognoscere plura, quàm cognoscat; Dequiros sufficere, quod Angelus aliqualiter cognoscat seipsum; Ferrariensis, Suarez, & Arriaga requirunt cognitionem, quâ Angelus cognoscat omnes species intentionales sibi infusas

Respondeo species in intellectu Angelico ut plurimùm primò excitari ab intrinseco, & ex imperio propriæ voluntatis suppositâ confusâ, & indirectâ eorum, quorum species habet, cognitione, quâ quidem moraliter saltem loquendo carere non potest. 82. Talis excitatio meliùs dicitur fieri ab intrinseco. Probatur responsio, quia ex unâ parte malè fuisset Angelis provisum, si in ordine ad primam cujuslibet objecti cognitionem indigerent excitatione extrinsecâ, & ad Deum præsertim pro hâc semper recurrere est malè ad causam primâ confugere pro eo, pro quo potest assignari sufficiens causa secunda; ex alia parte, ut Angelus ab intrinseco, & per imperium liberum propriæ voluntatis excitet speciẽ unius objecti præ alio, satis est, quod talia objecta confusè, & indirectè cognoscat, taliter autẽ cognoscit per hoc præcisè, quod se ipsum cognoscat, nam se ipsum cognoscendo aliqualiter cognoscit suas omnes naturales perfectiones, & quasi proprietates, adeoque omnes species sibi infusas, omnesque actus quos potest naturaliter elicere, in quibus speciebus & actibus licèt valdè confusè & indirectè attingit omnia objecta à se naturaliter cognoscibilia, & consequenter habet præcognitionem sufficientem ad imperandum usum speciej pro clarâ, & distinctâ cognitione unius objecti præ alio; hâc porrò præcognitione moraliter saltem carere non potest, quia ad summum physicè loquendo, non verò moraliter potest Angelus cessare à cognitione sui, ut infrà tradetur *cap. 3. §. 1.* Quoad dissidium suprà

memoratum inter Molinam, Dequiros, Ferrariensem, & alios; existimo quidem insufficiens, quod Molina ait, quia per cognitionem præcisè, quâ Angelus scit se posse cognoscere plura, quàm cognoscat; sicuti nullatenùs scit in particulari, utrùm ignis v. g. contineatur inter illa plura, ità non potest excitare speciem Ignis potiùs, quàm alterius objecti; at non existimo esse necessariam præcognitionem specierum infusarum, sed sufficere præcognitionem aut propriorum actuum possibilium, aut cujuscumque perfectionis dicentis habitudinem ad
83. rea à se naturaliter cognoscibiles.

Varij modi ponendi intellectum agentem in Angelis.

Dubitatur tertiò: Vtrùm sit in Angelis intellectus agēs, & possibilis. Affirmant Alensis *2.p. q.22. memb.3.* Albertus *2 part.tr.4. q.14. memb.3. art. 1. ad 1.* Bachonus *quodlib.1. quæst.12. art.2. §.2.* Scotus *in 2 dist.3. quæst.11. §. contrà, ex eisdem*, & singuli ex diversis principiis procedunt; Alensis enim ponit in Angelis intellectum agentem ad deducendum intellectum possibilem in actum intelligendi; Albertus ad illuminandas species intentionales etiam infusas in intellectu possibili receptas; Bachonus ad illuminandos conceptus internos, & occultos, quos unus Angelus vult alteri manifestare; Scotus ad salvandum in Angelo, qui est creatura in intellectualitate superior homine, illam potentiam intellectualem activam, quæ non imperfectionis, sed perfectionis in homine est. Negant è contrà absolutè intellectum agentem in Angelis D. Thomas *hic q.54. art.4. & 2. contra Gentes cap.96. ratione 6.* D. Thomam sequuntur Thomistæ communiter, & ex Recentioribus Vasq. *disp.199. cap.2* Amicus *disp.8. sect.3.* Lugus *disp.7. cap.2.* Madernus *q.3. art. 1.* Aversa *q.54. sect.1.* Bubalus *ead. quæst. diffic.4. quæsito 2.* & in universum reliqui ex negantibus in Angelis species ab objectis acceptas; certum est enim, ut latè ostendit Bubalus *diffic. præcit. quæsito 5.* intellectum agentem secundùm germanam suam significationem non reperiri, nisi ubi accipitur notitia ex rebus, undè abutuntur intellectus agentis nomine Alensis, Albertus, & Bachonus locis præcitatis, non sic abutitur Scotus, qui proptereà ex intellectu agente rectè infert in Angelis notitiam à rebus acceptam; at deficit subtilis Doctor ex insufficientiâ rationis, quâ talem in-
84. tellectum Angelis attribuit: Ideò

Negandus est talis intellectus agens sicuti etiam intellectus possibilis.

Respondeo dari in Angelis potentiam intellectivam receptivam specierum, nec non etiam productivam ac receptivam propriorum actuum; at non nisi cum æquivocatione & abusu terminorum dari in iisdem intellectum agentem, & possibilem. Prima pars nec probatione indiget, nec explicatione; supposito quod Angelus intelligat & speciebus ad intelligendum indigeat, ut satis hucusque ostensum est. Secunda pars probatur: In legitimâ & propriâ significatione intellectus agens est ille, qui phantasmate velut comprincipiô vel ut conditione se habente efficit species intentionales in intellectu possibili, & hunc per illas constituit in actu primo intellectiónis; intellectus possibilis dicitur qui est tanquam tabula rasa apta per species ab intellectu agente effectas omnia fieri, & dicitur etiam intellectus passibilis, quia se habet ut potentia purè potens recipere, & pati ab intellectu agente; sicque intellectus possibilis, sivè passibilis, est essentialiter relativus ad intellectum agentem, at in Angelis non datur intellectus, qui possit species intentionales efficere, nec qui sit tabula rasa & pura potentia specierum actuatione destituta, aut ad intellectum productivum specierum relata; ergo non datur in Angelis intellectus agens, & possibilis, seu passibilis, in legitimâ, & propriâ significatione.

Dices: Anima Christi Domini nunquam fuit tabula rasa & specierum actuatione destituta, idemque eveniret in animâ cujuslibet alterius hominis, cui Deus ab initio species omnes infunderet, & tamen nec anima Christi Domini, nec anima alterius hominis fuit, aut esset sine intellectu possibili, & agente; ergo argumentum nimis probat; imò è contrà sicuti specierum infusio benè stat cum intellectu possibili & agente in animâ, ità benè stabit cum intellectu possibili & agente in Angelo; cum præsertim non sit neganda Angelo aliqua intellectualitatis perfe- 85.
ctio, quæ repetiatur in animâ. Sed contrà: Anima Christi nunquàm fuit tabula rasa, &c. & id habuit ex liberali beneficentiâ Dei aut, exigētiâ unionis hypostaticæ concedo, & id habuit ex debito naturali, & ex exigentiâ propriâ nego; idq, à fortiori procedit de animâ cujuslibet alterius hominis, cui fiat divinitùs specierum infusio, concedo deindè talem animam non esse sine intellectu possibili, & agēte, at non valet indè arguere ad Angelum, cui infusio specierum ex supradictis *num 45. & 48* convenit per se, & ex innatâ exigentiâ, virtus verò specierum acquisitiva nullatenùs potest convenire *ex n.43.* cum è contrà hæc per se conveniat animæ, & posquidem convenire, sed per accidens solùm, & absque exigentiâ intrinsecâ infusio specierum. Ad illud, quod additur, quodque est potissimum Scoti fundamentum, dico perfectionem convenientem animæ non esse negandam Angelo, dummodò sit perfectio non supponens aliquam imperfectionē propriam animæ, sicuti intellectus agens supponit tùm dependentiam à sensibus, quorum ministerio species acquiruntur; tùm potentiam nullatenùs actuatam, & tanquam tabulam rasam; quæ utraque imperfectio est propria animæ, Angelo autem prima simpliciter repugnat, secunda convenire non potest, nisi violentè.

Cur intellectus agēs in animâ, non in Angelo possit esse cum specierum infusione.

Occurritur argumento Scoti.

Dices insuper: Intellectus agens ultrà productionem specierum habet etiam illuminare phantasmata; ergo ponendus est in Angelis saltem propter munus illuminandi, ut scilicet illuminet vel species infusas juxtà Albertum, vel conceptus occultos juxtà Ba- 86.
chonem. Sed contrà: illuminatio phantasmatum, quæ etiam dicitur elevatio, seu depuratio, prout ab intellectu agente fit nihil est aliud,

Illuminatio phantasmatum quid.

aliud, quàm productio specierũ spiritualium repræsentantium id, quod repræsentant materialia phantasmata; & abutuntur intellectus agentis nomine Albertus & Bachonis dum ei tribuunt aliquam aliam illuminationem: Deindè contrà Bachonem constabit *cap. seq. n. 86.* manifestationem internorum conceptuum aliter fieri, quàm per illuminationem intellectus agentis; contrà Albertum verò dico species infusas utpotè ex se perfectas, & intellectui valdè proportionatas, non indigere illuminatione, aut saltem satis illuminari ab intellectu simul cum ipsis efficiente intellectioné; quilibet enim intellectus rectè dicitur lumen, propter regulam generalem, qua omne quod manifestatur vel, vt alij loquuntur, manifestat, lumen est; & hinc obiter rejicitur opinio Ægidij *lib. 9. de beatitud. q. 2. art. 2.* ponentis in Angelis qualitatem, quæ sit lumen intellectuale naturale distinctum realiter ab intellectu ipso.

87. Dubitatur quartò. Vtrùm intellectus Angelicus differat specie ab intellectu humano: Negant in primis differre specie, qui specificam diversitatem non agnoscunt inter animas & Angelos, ut non agnovit Origenes; hac verò admissâ conceditur quidem communiter intellectus in Angelo, & homine differre specie, quatenùs considerantur in ordine ad essentias, à quibus fluunt; non desunt tamen, qui eosdem faciant ejusdem speciei, quatenùs considerantur in ordine ad objecta, ad quæ referuntur, ita licèt dubitanter sentit Scotus *in 2. dist. 1. q. 8. §. potest etiam addi*, idque absolutè asserunt Lychetus *ibid.* Ferrariensis 2. *contra Gentes, c. 94. §. pro declaratione*, aliique nonnulli, contrà quos quomodocũque tales intellectus considerentur specificã ipsorum diversitatem supponunt potiùs, quàm probent scholastici communiter, & Arriaga *hic disp. 8. sect. 3. num. 7.* ait id esse omninò certum si identificantur cum substantia; verùm Arriaga valide potest impugnari ex Scoto *loco præcitato* dicente, benè est possibile quod continentia aliqua differunt specie, & tamen contenta non differunt specie, sicut passiones entis continentur per identitaté in entibus quantumcumque distinctis, & tamen illæ passiones in eis non distinguuntur specie; undè etiam inconsequenter non loquitur subtilis Doctor, dum post negatam diversitatem specificam intellectus humani ab Angelico, infrà *dist. 16. q. unica §. Dico igitur* negat realem distinctionem intellectus humani ab essentia animæ. Nihilominùs

Quomodò intellectus humanus & Angelicus ab aliquibus ponantur esse ejusdem speciei.

88. Respondeo simpliciter, & absolutè intellectum Angelicum differre specie ab intellectu humano, etiamsi vel uterque consideretur relativè ad objecta, vel uterque distingueretur realiter à substantia: ratio est, quia ex una parte licèt objectum terminativum utriusque intellectus idem sit, ens scilicet & verum in tota sua latitudine; objectum motivum diversũ est, quia respectu intellectus humani sunt species particulares, ab objectis acceptæ, & dependenter à sensibus acquisitæ; respectu intellectus Angelici sunt species universales, à Deo infusæ absque ullo ordine ad sensus; ex alia parte proprietates, & passiones quæ ad naturas diversæ speciei consequuntur, etiãsi à naturis ipsis realiter distinguantur, connaturaliùs ponuntur participare diversitatem specificam naturarum, & specie ab invicem differre, quoties ad oppositum non cogit positiva aliqua, & valida ratio; ergo intellectus Angelicus, & humanus simpliciter, & absolutè ponendi sunt specie differre, etiamsi vel uterque consideretur relativè ad objecta, vel uterque distingueretur realiter à substantia. Confirmatur, intellectus humanus in agentem, & possibilem dividitur, & est duplex potentia; intellectus Angelicus neque est agens, neque possibilis, & est potentia unica ac simplex; undè etiam fit intellectum humanum, quantumvis in infinitum crescat, pervenire non posse ad perfectionem intellectus Angelici, nec Angelicum, quantumvis in infinitum decrescat, descendere ad conditionem humani, ergo verè unus ab alio specie differt.

Asserendi sunt simpliciter speciei diversæ.

89. Dices: Potentiæ sensitivæ hominum non differunt specie à potentiis sensitivis brutorum, ergo neque potentia intellectiva hominum à potentia intellectiva Angelorum. Sed contra: haberet instantia vim, si nos probaremus diversitatem specificam intellectuum præcisè ex diversitate specifica naturarum, ad quas consequuntur; at nos illam probamus ex diversitate præcipuè objecti motivi, quæ diversitas non reperitur inter potentias sensitivas hominum, & brutorum, quæ omnes operantur per species ejusdem rationis, & ab objectis acceptas. Aliam huic instantiæ responsionem affert Amicus *hic disp. 8. sect. 5. n. 95.* sed petit principium.

Cur potentia sensitivæ hominũ & brutorũ non differant specie.

Dubitatur quintò: Vtrùm in Angelis specie diversis intellectus specie differant.

90. Respondeo affirmativè; licèt enim non sint tot rationes diversitatis specificæ inter duos intellectus Angelicos, quot inter intellectum Angelicum, & humanum, est tamen ratio sufficiens desumpta tùm ex diversitate objecti motivi, specierum scilicet magis, & minùs universalium in Angelis specie diversis; tùm ex eo, quòd connaturalius est naturis specie diversis tribuere potentias, & passiones specie diversas; quamvis simpliciter non repugnet unitas specifica potentiarum in naturis diversæ speciei. Confirmatur ex eo, quòd intellectualitas est maxima & potissima Angelorum perfectio, & vix poterit aliundè sustineri specifica Angelorum diversitas, quoties illa ponatur esse ejusdem speciei in Angelis omnibus.

In Angelis specie diversis intellectus specie differũt.

Dices: ex D. Thoma de verit. q. 9. art. 1. ad 17. *In Angelis specie differentibus non oportet, quod sit lumen intelligibile specie differens, sicut & in corporibus specie differentibus est idem specie color*; atqui, ut nos ipsi *superiori num. 86.* insinuavimus, lumen intellectuale in Angelis non distinguitur ab intellectu; ergo in Angelis specie differentibus non oportet, quod sint intellectus specie differentes. Sed contrà: lumen intelle- 91.

 ctuale

Occurritur auctoritati D.Thomæ.

ctuale naturale eſt illud, quod ab intellectu non diſtinguitur; D.Thomas verò in allatia verbis loquitur de lumine ſupernaturali, undè illicò ſubdit *& hoc eſt præcipuè verum de lumine gratiæ, quæ etiam in hominibus; & in Angelis eſt eadem ſpecie.* Quando verò S. Doctor loqueretur de lumine intellectuali naturali, intelligendus eſſet in ſenſu formali, adeò ut nihil aliud intenderet quàm ex eo præcisè, quod Angeli ſpecie differant, non ſufficienter inferri, quòd etiam lumen intelligibile, ſeu intellectus ſit ſpecie differens.

CAPUT. II.

De objecto naturali intellectus Angelici.

1. A Medio, ſeu ratione cognoſcendi, ad objectum cognoſcibile procedimus, & ſicuti explicuimus medium ſoli naturali cognitioni inſerviens, ita hic explicabimus objectum ſolam naturalem cognitionem terminans, quod quidem valdè amplum eſt, cóplectitur ſcilicet Deũ, creaturas exiſtentes tùm immateriales tùm materiales, cordium ſecreta, futura, præterita, poſſibilia, & quia de quibuſdam rebus ſupernaturalibus, præſertim de talibus tantùm quoad modũ controvertitur, utrùm cadant ſub naturalem Angeli cognitionem? harum conſiderationi poſtremas præſentis capitis paginas tribuemus; interim primas, ut par eſt, tribuimus Deo, de quo duo indubitata ſunt, cognoſci ſcilicet naturaliter ab Angelo cognitione abſtractiva ex creatis effectibus, non cognoſci verò cognitione intuitiva in ſe immediatè, utrumque evincitur *ex tract.* 1. ubi initio libri primi oſtenſum eſt Deum ex effectibus ita naturaliter hominibus, & à fortiori Angelis, innoteſcere, ut ignorari vix poſſit; & initio libri ſecundi probatum eſt eundem à nullo creato intellectu eſſe naturæ viribus viſibilem, ſeu attingibilem cognitióne intuitiva: Hic jam diſputatur, vtrùm conveniat Angelo notitia Dei quaſi media inter intuitivam, & abſtractivam ex effectibus, quæ nimirum abſtractiva quidem ſit ſed immediata; duplex autem circumfertur modus tribuendi Angelis notitiam abſtractivam immediatam Dei.

2. Primus modus explicãdi in Angelis cognitionem naturalem immediatã Dei.

Primus eſt Scoti *in* 2. *diſt.*3. *q.*9. §. *ad quæſtionem igitur,* Majoris *ead. diſt.q.*5. Aureoli *in prolog. q.*2. *art.* 3. & aliorum præſertim ex ſchola Scotiſtarum, & Nominalium; docet hic modus dabilẽ eſſe, & fuiſſe de facto ab initio creationis inditam Angelis, ſpeciem Dei propriam, quæ tamen ducat in cognitionem abſtractivam, non intuitivam, eo quod non repræſentet Deum, ut in ſe præſentialiter exiſtentẽ; idque conforme eſt doctrinæ, ſecundùm quam ut attigimus *cap. præced.n.*23. idem Scotus exiſtimat nullam cognitionem, quæ habeatur per ſpeciem eſſe intuitivam; & objectum nunquam repræſentari, ut in ſe præſentialiter exiſtens, niſi quando concurrit ad cognitionem immediate per ſe ipſum.

3. Secundus modus explicandi eandem cognitionem.

Secundus eſt Ferrarienſis 2. *cont. Gent. cap.*98. §. *Ad hujus evidentiam & 3. cont. Gent. cap.* 49. §. *Attendendum eſt,* Capreoli *in* 2. *diſt.*3. *q.* 2. *art.* 1. *conc.*3. & aliorum quorumdã ex ſchola Thomiſticâ docentium Angelos non ſolùm per propriam eſſentiam, tanquam per effectum cognoſcere Deum mediatè; ſed etiam per eandem, tanquam per ſpeciem cognoſcere Deum immediatè: Huic dicendi modo videtur favere D. Thomas 1. *p. q.*56. *art.*3. ubi notat aliquid tripliciter cognoſci poſſe primò per præſentiam ſuæ eſſentiæ; ſecundò per præſentiam ſuæ ſimilitudinis; tertiò per hoc, quòd ſimilitudo rei cognitæ non accipitur immediatè ab ipſa re cognita, ſed à re aliqua, in qua reſultat, ſicut videmus hominem in ſpeculo, concludit deindè primo modo non poſſe cognoſci naturaliter Deum à creatura, tertio modo cognoſci quaſi à nobis Deum in via, cognitionem verò, quâ Angelus naturaliter cognoſcit Deum, eſſe mediâ inter has duas, & ſimilari illi cognitioni, quâ videtur res per ſpeciem ab ea acceptã, quatenus imago Dei eſt in ipſa natura Angeli impreſſa per ſuam eſſentiam. Nihilominùs hac doctrinâ, quæ habetur etiam *in* 2. *diſt.*23. *q* 2. *art.*1. non vult S. Doctor eſſentiam Angeli eſſe imaginem Dei intentionalem, quod requireretur, ut deduceret in cognitionẽ Dei immediatam: quia tamen in ratione imaginis naturalis eſt longè perfectior qualibet Dei imagine, & ſimilitudine, quam nos poſſimus in rebus ſenſibilibus reperire; docet Angelicus cognitionem, qua Angelus per ſuam eſſentiam attingit Deũ, ſimilari cognitioni immediatæ, quæ habetur per imaginem intentionalem, ut tamen immediatam re vera non eſſe indicaret, illicò ſubdidit *art.*3. *præcit.* magis tenere ſe cum cognitione ſpeculari, quia & ipſa natura Angelicá eſt quoddam ſpeculum, &c. His præmiſſis, ut rem definiamus, ſit

Mens D. Thomæ circa modum quo Angelus cognoſcit naturaliter Deum.

---

§. I.

Quomodo Angelus naturaliter cognoſcat Deum.

ASSERT. 1. Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem immediatam Dei per ſpeciem infuſam divinæ eſſentiæ propriam, & repræſentativam ipſius abſtractivè Ita D. Thomas 1. *p. q.*56. *art.*3. *in c.* quatenùs negat Angelos cognoſcere Deum per præſentiam ſuæ ſimilitudinis in potentiâ cognoſcitivâ, & Thomiſtæ communiter partim *præcit. art.*3. partim 1. *p.q.*12. *art.*2. ubi ſimpliciter docent repugnare omnẽ ſpeciem creatam divinæ eſſentiæ. Tradunt inſuper poſitum aſſertum Bonaventura *in* 2. *diſt.*3. *part.*2. *art.*2. *q.*2. Alenſis 2. *par. q.*24. *memb.*1. 4.

Non datur in Angelis ſpecies abſtractiva Dei.

memb. 1. Henricus *quodlib.* 4. *q.* 9. Suarez *hic lib.* 2. *cap.* 17. Amicus *diſp.* 10. *ſect. unica* Dequiros *diſp* 57. *ſect.* 2. Averſa *q.* 56. *ſect.* 3. &c. contrà Scotum, Majorem, Aureolum ſuprà relatos *num.* 2. quibus favent ex recentioribus Molina *hic q.* 56. *art.* 3. Arriaga *diſp.* 10. *ſect.* 1. Madernus *q.* 3. *art.* 10. aliique docentes non repugnare quòd Deus infundat Angelis ſaltem ſupernaturalitas ſpeciem propriam abſtractivè repræſentativam ſui ipſius.

5. Imò talis ſpecies ſimpliciter repugnat.

Probatur primò. Repugnat ſecundùm potentiam etiam abſolutam ſpecies propria divinæ eſſentiæ repræſentativa ipſius abſtractivè; ergo Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem immediatam Dei per ſpeciem, &c. conſequentia patet, antecedens ex profeſſo probatum eſt ſuprà *tract.* 2. *lib.* 3. *c.* 4. §. 8. ubi oſtendimus ſpeciem propriam, & quiditativam divinæ eſſentiæ neceſſariò etiam eſſe intuitivam, & perperam Scotus ad intuitivam cognitionem requirit immediatum concurſum objecti in ſe ipſo præſentialiter exiſtentis. Quod ſi placeat pro nunc præſcindere ab eo, quod repugnet, vel non, ſpecies propria abſtractiva divinæ eſſentiæ, adhuc aſſertum

6. Et ex ſuppoſitione quòd non repugnaret eſſet ſupernaturalis in ſubſtantia.

Probatur ſecundò: Angelus non poteſt habère cognitionem naturalem per ſpeciem ſupernaturalem in ſubſtantia; ſed ſpecies infuſa divinæ eſſentiæ propria & repræſentativa ipſius abſtractivè, ſi daretur, eſſet ſupernaturalis in ſubſtantia; ergo Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem immediatam, &c. major patet, quia licèt objectum ſupernaturale terminativè ſe habens cognoſci poſſit actu naturali, quoties tamen ſupernaturalitas eſt in ſpecie, & in objecto motivo cognitio elicita etiã circa objectum terminativum naturale evadit ſupernaturalis in ſubſtantia, ut attigimus *tr.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 11. Major probatur, talis ſpecies non eſſet naturaliter debita intellectui Angelico, nec ulli alii intellectui creato; ergo eſſet ſupernaturalis in ſubſtantia; antecedens conceditur à Scoto *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 9. §. *hac diſtinctione præmiſſa*, dicit enim ad talem ſpeciem non poſſe Angelum pertingere ex naturalibus, quamvis velit eandem aliundè deficere à ſupernaturalitate in ſubſtantia, nimirum ex eo quòd non ſpectet ad ordinem gratiæ & gloriæ, & non ſit principium gratuiti actus, nec glorioſi; verùm hoc ſecundum malè ſupponitur primo admiſſo, imo impugno Scotum ad hominem ex eo, quia

Scotus impugnatur ad hominem.

quodlib. 14. 6. *De ſecunde principali* expreſsè tradit præſentiam Dei, ſive quâ per ſe ipſum concurrit ad cognitionem ſui intuitivam, ſive quâ per propriam ſpeciem concurrit ad cognitionem abſtractivam, eſſe merè voluntariam, & æquè indebitam creaturæ; ergo ſicuti prima eſt ſupernaturalia in ſubſtantia, & ad ordinem gratiæ pertinens, ita & ſecunda. Confirmatur: Non poteſt Angelus

7. habere naturaliter cognitioné perfectiorem comprehenſione ſui. ergo non poteſt habere naturaliter cognitionem abſtractivam quiditativam Dei per ſpeciem propriam ipſius; & per conſequens ſpecies inferens talem cognitionem nequit eſſe Angelo connaturalis; antecedens conſtat ex dictis *tr.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 81. conſequentia probatur, quia cognitio quiditativa Dei, quamvis abſtractiva, eſt perfectior comprehenſione cujuſlibet creaturæ, nam & perfectiora prædicata in ſuo objecto manifeſtat, & magis illa excedit comprehenſionem cujuſlibet creaturæ, quàm cognitio quiditativa Angeli comprehenſionem feſtucæ v. g. & tamen quiſnam diceret cognitionem quiditativam Angeli non eſſe comprehenſione feſtucæ perfectiorem, ergo à fortiori, &c.

Aſſert. 2. Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem immediatam Dei per propriam eſſentiam, tanquam per ſpeciem Dei. Ita Scotus *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 9. §. *contrà ſecundum*, Rada 2. *p. controv.* 8. *art.* 2. aliique Scotiſtæ, nec non etiam Suarez *lib.* 2. *cap.* 18. Vaſquez *diſp.* 206. *cap.* 2. Lugus *diſp.* 9. *cap.* 5. Arriaga *diſp.* 10. *ſect.* 2. *ſubſec.* 1. Averſa, Molina, Madernus *locis ſupracitatis*, &c. contrà Auctores ſuprà memoratos *n.* 3.

Probatur primò: Eſſentia Angeli non poteſt eſſe ſpecies Dei, ergo Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem, &c. conſequentia patet, antecedens probari poteſt eadem ratione quâ *cap. præced.* §. 1. *n.* 9. in univerſum probabatur eſſentiam Angeli non poſſe eſſe ſpeciem alicujus objecti à ſe ipſa diſtincti. 8.

8. Eſſentia Angeli non eſt reſpectu proprij intellectus ſpecies Dei.

Dices inde ſolùm probari, quòd eſſentia Angeli non ſit ſpecies Dei perfecta & propria, cum quo ſtare poteſt quòd ſit ſpecies ejuſdem imperfecta & impropria; primariò ſcilicet & perfectè repræſentativa Angeli, ſecũdariò & imperfectè repræſentativa Dei, idque quia ex una parte, ut nos etiam tradémus §. *ſequenti*, eſſentiæ conceditur reſpectu ſui ipſius prærogativa ſpeciei, & ex alia parte negari non poteſt, quin ſit imago & ſimilitudo Dei, in quo diverſa eſt ratio de aliis ſubſtantiis, & rebus creatis, quæ licèt ſint & ipſæ aliquales Dei imagines, & ſimilitudines, non uniuntur tamen intellectui Angelico in ratione ſpeciei intentionalis. Sed contrà: nomine ſpeciei imperfectæ, & impropriæ vel intelligitur aliquid ſe habens, ut medium cognitum, ducenſque in cognitionem Dei mediatam; & in hoc ſenſu admitto eſſentiam Angeli eſſe imperfectam, & impropriam ſpeciem Dei; vel intelligitur aliquid ſe habens ut medium incognitũ ducens in cognitionem Dei immediatam, & aptum in talem cognitionem ducere, ſivè in ſe cognoſcatur, ſivè non; & in hoc ſenſu eſſentia Angeli non eſt ſpecies Dei, neque imperfecta, & impropria, ut ex ſecunda aſſerti probatione conſtabit: Illud, quod in inſtantia additur, probaret quamlibet ſpeciem intentionalem eſſe imperfectam ſpeciem Dei, quia ex una parte habet prærogativam ſpeciei, & ex alia parte, utpotè effectus Dei, eſt aliqualis imago, & ſimilitudo naturalis & phyſica ejuſdem, in quo ſolùm genere, quamvis modo intra tale genus perfectiore,

9. Neque etiam impropria & imperfecta

perfectiore, Imago, & ſimilitudo Dei eſt, eſſentia Angeli.

Probatur ſecundò: Angelus non poteſt per ſuam ſubſtantiam habere cognitionem naturalem immediatam Dei, neque ſub conceptu aliquo abſoluto & proprio ipſius, ut eſt in ſe; neque ſub conceptu aliquo relativo ad ſuammet ſubſtantiam; ergo nullatenùs per ſuam ſubſtantiam poteſt habere cognitionem naturalem immediatam Dei; antecedens probatur, quia cognitio Dei ſub conceptu aliquo abſoluto & proprio ipſius, ut eſt in ſe, non poteſt eſſe niſi intuitiva, & per conſequens niſi ſupernaturalis; cognitio verò Dei ſub conceptu relativo ad ſuammet ſubſtantiam non poteſt eſſe niſi mediata, & niſi mediante cognitione ſuæmet ſubſtantiæ; quia ſic ſubſtãtia Angeli eſt ipſimet Angelo ratio cognoſcendi Deũ eo modo, quo unum relativum, ut tale, eſt ratio cognoſcendi ſuum correlativum, unum verò relativum, ut tale, ſolùm ut ratio cognita, & mediante cognitione ſui, poteſt eſſe ratio cognoſcendi correlativum.

10. Aſſert. 3. Angelus non poteſt habere cognitionem naturalem Dei, niſi mediatam, ſaltem remotè, & radicaliter, ſupponentem ſcilicet cognitionem ſaltem præteritam, aut propriæ ſubſtantiæ, aut alterius creaturæ. Hoc aſſertum conſequitur ad duo præcedentia, & facilè

In Angelis omnis naturalis cognitio Dei eſt mediata ſaltem radicaliter.

Probatur: Poteſt Angelus habere aliquam cognitionem Dei naturalem, ut præmiſſum eſt *num.* 1. hæc naturalis cognitio Dei non poteſt eſſe immediata, quia nec poteſt haberi, aut per ſpeciem à Deo infuſam, aut per eſſentiam Angeli præſtantem munus medij incogniti, ut præaſſertum eſt: nec eſt excogitabilis alius talis cognitionis modus immunis à cenſura; ſupereſt igitur, quòd naturalis cognitio Dei in Angelo non niſi mediata ſit, & derivata aut ex propriæ ſubſtantiæ, aut ex alterius rei creatæ cognitione ſaltem præterita, nam poſtquam ſemel Angelus ea re aliqua creata comparavit actum attingentem Deum, talis actus relinquit in mente Angelica ſpeciem intentionalem ſui ipſius, & objecti, ſcilicet Dei, quem proptereà talis ſpeciei miniſterio poteſt deindè Angelus immediatè cognoſcere abſque eo, quòd ſupponatur actualis cognitio alicujus creaturæ, licèt non abſque eo, quòd ſupponatur cognitio præterita, ratione cujus notitia Dei eſt remotè, & radicaliter mediata, quamvis rectè dici poſſit proximè & for-

11. Poteſt tamen eſſe immediata formaliter.

maliter immediata: Hunc modum cognoſcendi Deum immediatè, attigimus etiam *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 23. eundemque egregiè inſinuat D. Thomas *de verit. q.* 8. *art.* 3. *ad* 18. dicens *Quando aliquid cognoſcitur per ſimilitudinem in effectu ſuo exiſtentem poteſt motus cognitionis tranſire ad cauſam immediatè ſine hoc, quod cogitetur de aliqua alia re, & hoc modo intellectus viatoris poteſt cogitare de Deo non cogitando de aliqua creatura.*

Dices totâ hac doctrinâ nos in ordine ad Dei cognitionem nihil tribuere Angelis, quod hominibus non conveniat; imò iiſdem negando ſpeciem infuſam abſtractivam divinæ eſſentiæ negare aliquid probabiliter conceſſum Adamo in ſtatu innocentiæ; & tamen intellectualitas Angalica valdè ſuperior humana omninò expoſcit in Angelo ſuperiorem modum attingendi illud præſertim, quod in tota objecti intelligibilis latitudine ſummum, ac perfectiſſimum eſt. Accedit quòd cognitio Dei mediata acquiritur diſcurſu, quo Angeli carent, carebunt igitur conſequenter cognitione mediata, omnique alia, ſi ponantur etiam carere cognitione immediata, ſivè hæc per ſpeciem infuſam, ſivè per propriam ſubſtantiã habeatur. Sed contrà: Falſum eſt in primis, quod dicitur de Adamo in ſtatu innocentiæ, & non ſolùm non fuit illi conceſſa, ſed nec potuit ullo modo concedi ſpecies abſtractiva divinæ eſſentiæ, cum hæc ſpecies ex ſe repugnet: Falſum eſt inſuper Angelos carere omni diſcurſu, & quando pollerent diſcurſu dumtaxat virtuali, qui à nobis in ipſo Deo admittitur, id ſufficeret ad cognitionem mediatam, de qua in præſenti: Ad illud deindè quod in inſtãtia præcipuum eſt, dico quoad genus cognitionis nos in ordine ad Deum nihil tribuere Angelis, quod hominibus non conveniat, quoad perfectionem tamen cognitionis intrà idem genus tribuere plurimùm, idque ſufficere ad ſuperioritatem intellectualitatis Angelicæ ſuprà humanam. 12.

13. Quomodò Angeli cognoſcant Deum perfectiùs quã homines.

Porrò major, & intellectus Angelici propria, perfectio cognoſcendi Deum intrà genus cognitionis mediatæ elucet primò ex eo, quòd homo in via non cognoſcit Deũ, niſi ex rebus ſenſibilibus, quæ ſunt ipſius ſimilitudines valdè diminutæ, & veſtigia potiùs, quàm imagines; Angelus poteſt Deum cognoſcere ex perfectioribus quibuſcumque ipſius effectibus, & inſignioribus imaginibus ſpiritualibus: Secundò homo non cognoſcit Deum in via, niſi per ſpecies accidentales, & ab aliis rebus acceptas; Angelus verò per ſpeciem ſubſtantialem à ſe ipſo indiſtinctam, per propriam nimirum ſubſtantiam exercentem munus ſpeciei ad manifeſtationem immediatam ſui ipſius, & munus medij cogniti ad manifeſtationem mediatam Dei. Intrà genus etiam cognitionis mediatæ ſolùm radicaliter, & formaliter immediatæ, elucet eadem major perfectio primò ex eo, quod ſpecies rememorativæ Dei, utpotè ex perfectioribus actibus relictæ in intellectu Angelico, quàm in humano, in illo, quàm in iſto perfectiores ſunt: Secundò quia Angelus per uſum ſpeciei rememorativæ excitando in ſe cognitionem immediatam Dei ſub conceptu entis à ſe v. g. ex majori proprij intellectus acumine magis penetrat talem conceptum, quàm homo; & ex ipſo multo meliùs, quàm homo, infert plura alia prædicata Dei propria.

Vrgebis contrà mox dicta: Deus cognoſcendo per propriam eſſentiam creaturas cognoſcit ipſas immediatè, quia divina eſſentia ſe habet, ut ſpecies reſpectu intellectus divini; ergo ſi admittimus, quòd Angelus cognoſcat Deum per propriam eſſentiam,

&

& quòd hæc ſe habeat ut ſpecies reſpectu intellectus Angelici, debemus admittere, quòd per hanc Angelus cognoſcat Deum immediatè. Rursùs poſſunt à Deo infundi ſpecies æquivalentes ſpeciebus rememorativis, quænam enim in hoc repugnantia? ergo ſi admittimus ſpeciem rememorativam immediatè repræſentativam Dei, debemus concedere, ſi minùs de facto, ſaltem de poſſibili, ſpeciem infuſam Dei pariter immediatè repræſentativam; ſicque ex noſtramet doctrina infertur poſſe Angelum habere cognitionem naturalem immediatam Dei, tùm per propriam eſſentiam, tùm per ſpeciem à Deo infuſam.

14. Sed contrà: eſſentia divina reſpectu divini intellectus ſe habet, ut ſpecies tùm Dei, tùm creaturarum; eſſentia Angelica reſpectu intellectus Angelici ſe habet ut ſpecies ipſius Angeli, non ut ſpecies Dei aut aliarum rerum; ideò diſpar eſt utrinſque ratio, & ex eo, quod Deus per ſuam eſſentiam immediatè cognoſcat creaturas, malè infertur, quòd Angelus per ſuam eſſentiam immediate cognoſcat Deum.

15. *Species Dei rememorativa non eſt ſpecies Dei propria.* Ad aliam inſtantiæ partem adverto ſpeciem rememorativam non eſſe ſpeciem propriam objecti, quod in memoriam revocatur, ſed actus circa tale objectum eliciti, & talis ſpecies quamvis inadæquatè ſolùm excitata poſſit in actu ſecundo repræſentare objectũ præcisè, non ipſam cognitionem præteritã, eſt tamen in actu primo eſſentialiter repræſentativa cognitionis præteritæ, magis quàm objecti; ideò dato quòd Deus poſſit infundere ſpeciem æquivalentem ſpeciei rememorativæ Dei, non ſequitur ut contendit Arriaga *hic diſp.* 10. *num.* 8. quòd poſſit infundi ſpecies Dei propria, ipſiuſque per ſe immediatè repræſentativa; ſed ſolùm ſpecies aliena præſtans immediatam repræſentationem Dei per accidens, & ex eo, quòd inadæquatè excitetur, in quo nihil infertur contrà doctrinam hucuſque poſitam.

16. *Proponitur duplex dubium.* Suppoſito, quòd Angelus per propriam ſubſtantiam ſolùm, tanquam per medium cognitum, valeat in Dei cognitionem aſſurgere, duo dubitantur: Primum eſt, cur cognoſcendo Deum per propriam ſubſtantiã, tanquam per medium cognitum cognoſcat ipſum ſecundùm prædicata propria Creatoris, omnipotentis, entis à ſe, &c. cognoſcendo verò per eandem pariter, tanquã per medium cognitum, alios Angelos, cognoſcat illos tantùm ſecundum prædicata ſibi cum ipſis communia, ut ſubſtantiæ ſpiritualis, intellectualis, &c. Secundum eſt, utrùm cognoſcat propriam ſubſtantiam & Deum unico actu terminato ad illam directè, immediatè, & intuitivè; ad iſtum indirectè mediatè, & abſtractivè; an verò duplici actu, quorum unus ſit cauſa alterius, & prior propriam ſubſtantiam, poſterior Deum attingat.

17. *Solvitur primum.* Ad primũ reſpondeo rationem diſparitatis eſſe quia, quando Angelus per propriã ſubſtantiam cognoſcit Deum, ratio cognoſcendi non eſt ſola convenientia analogica propriæ ſubſtantiæ cum Deo, ſed ſimilitudo tanquam effectus cum cauſa, & dependentia in eſſe, & conſervari, ex quibus innoteſcit Deus, ut prima cauſa, ut omnipotens, ut ens à ſe, &c. quando verò per propriam ſubſtantiam cognoſcit alios Angelos, ratio cognoſcendi eſt ſola convenientia generica, vel ſpecifica propriæ ſubſtantiæ cum ipſis, ideò nil mirum ſi illos cognoſcat tantùm ſecundùm prædicata communia, in quibus relucet generica vel ſpecifica convenientia.

18. *Solvitur ſecundum.* Ad ſecundũ Molina *hic q.* 56. *art.* 3. *§. ſententiam hanc* omninò requirit pluralitatem actuum, nec percipit unam, eandemque notitiam poſſe ſimul eſſe intuitivam, & abſtractivam, in quo tamen jam nos alibi nullã repugnantiam agnovimus; imò talem de facto aſſeruimus eſſe actum beatæ viſionis *tr.* 1. *lib.* 1. *c.* 5. *§.* 1. Nec major eſt difficultas in eo, quòd eadem notitia directa ſit, & indirecta; immediata, & mediata, loquẽdo, ut loquimur in præſenti, reſpectu diverſorum objectorũ, ideò cum Lugo *hic diſp.* 9. *c.* 5. *n.* 14. & aliis apud ipſum, reſpondeo Angelum cognoſcentem per propriam ſubſtantiam Deum facilè poſſe unico actu attingere propriã ſubſtantiam, & Deum, quãvis poſſit etiam attingere actibus diſtinctis, ſi velit; ratio primi eſt, quia non repugnat eundẽ actum eſſe intuitivum ſimul, & abſtractivum reſpectu diverſorum; ratio ſecundi quia relativa ſunt quidẽ ſimul cognitione, at ut dicãtur ſimul cognoſci ſufficit, quod cognitio unius ſit ſimultanea cum cognitione alterius, non eſt neceſſe quod ſit una & eadẽ, undè diſplicet doctrina Suarezij *hic lib.* 2. *c.* 19. dicentis poſſe quidem Angelũ cognoſcere diſtinctis actibus propriam ſubſtantiam, & Deum, quando hunc cognoſcit ſecundùm prædicata entis à ſe, intellectivi, ſpiritualis, aliaque hujuſmodi non relata ad propriam ſubſtantiam; ſecùs quando ſecundùm prædicata relata ut Creatoris, primæ cauſæ, &c.

19. *Eſſentia Angeli non eſt ſpecies Dei neque mediata.* Ex dictis habetur Angelum cognoſcere quidem Deum per propriam ſubſtantiam, tanquam per ſpeciem; at tanquam per ſpeciem ſui, non tanquam per ſpeciem Dei: Utrùm verò poſſit dici ſpecies Dei ſaltem mediata, affirmat Arriaga *diſp.* 10. *præcis. n.* 13. & quamvis hoc pendeat à diverſa ſignificatione, quæ tribui poteſt ſpeciei mediatæ; nihilominùs cum potiſſima prærogativa ſpeciei ſit eſſe medium incognitum, crediderim etiam cum aliquo addito transferri non poſſe nomen ſpeciei ad rem, in quam non cadat ratio medij incogniti.

§. II.

Quomodò Angelus cognoſcat naturaliter ſe ipſum.

ASSERT. 5. Angelus cognoſcit naturaliter ſe ipſum quiditativè, intuitivè, & comprehenſivè. Ita univerſaliſſimus Scholaſticorum omnium conſenſus.

M Probatur

20. Probatur quia vix posset aliquid in Angelo excogitari deterius, quàm ignorantia sui ipsius, quæ necessariò secum ferret carentiam cujuscumque alterius cognitionis, & rerum omnium ignorantiam, cum enim juxtà doctrinam positam *tract. 1. lib. 2. c. 5. num. 63.* nequeat Angelus quidquam cognoscere, quin cognoscat se cognoscere, adeoque quin cognoscat se, nequit consequenter se ipsum ignorare, quin alia omnia simul ignoret. Quod deinde Angelus se ipsum cognoscat quiditativè, intuitivè, & comprehensivè, evincitur ex eo, quòd est respectu sui ipsius objectum proportionatum; non solùm existens, verùm etiam præsens; non solùm ejusdem ordinis, verùm etiam ejusdem perfectionis, quæ quidē perfectionis aut identitas, aut æqualitas inter objectum cognitum, & principium cognoscens, est ex supradictis *tract. 1. lib. 2. c. 7. num. 15.* potissima conditio notitiæ comprehensivæ, nec certè negari potest Angelo naturalis comprehensio sui nisi ab eo qui cum Lugo *s. p. lib. 1. disp. 25. cap. 4. num. 2.* sentiret non esse naturaliter dabilem comprehensionem alicujus creaturæ rationalis, quod nos *cap. 5. præcit. num. 64* falsum ostendimus, & hic libenter supponimus, dum præsertim sub proposito titulo ad alia vocamur dubia magis & controversa.

Angelus se compreheͤdit.

21. Controvertitur enim primò: Vtrùm Angelus possit habere sui ipsius cognitionem abstractivam: Secundò, utrùm ad cognitionem sui saltem abstractivam specie superaddita indigeat: Tertiò, utrùm dum cognoscit se ipsum absque specie superaddita, munus speciei præstetur à propria substantia, an ab intellectu, ut à substantia contradistincto.

Angelus potest cognoscere se abstractivè.

Assert. 2. Angelus potest naturaliter cognoscere se ipsum abstractivè. Ita Scotus *in 2. dist. 3. q. 10. §. Ad quæstionem,* in fine. Arriaga *disp. 5. sect. 2. subsec. 2.* Aversa *q. 56. sect. 1.* Ioannes à S. Thoma *disp. 21. art. 2. num. 23.* &c. contrà Vasquium *hic disp. 204. cap. 1.* Lugum *disp. 8. cap. 2. num. 12.* Amicum *disput. 9. sect. 3.* Suarium *lib. 2. cap. 4. &c.*

Probatur primò: Cognitio abstractiva est, quâ cognoscitur res, aut per species alienas, & in medio imperfectiore; aut præscindendo ab existentia (solet præsens difficultas agitari tantùm de cognitione abstractiva secundo modo, nihilominùs uberioris doctrinæ gratia probo in Angelis utramque, & utramque complector in minori, quam subjicio) sed Angelus potest naturaliter cognoscere se ipsum tùm per species alienas, & in medio imperfectiore; tùm præscindendo ab existentia; ergo: Major continet communissimè receptam explicationem cognitionis abstractivæ: Probatur minor

22. quoad primam partem, quia Angelus potest naturaliter comprehendere, aut proprios actus, quorum est principium, aut actus alienos, quorum sit objectum; ergo potest naturaliter in talibus actibus se cognoscere, vel tanquam principium, vel tanquam objectum; atqui hoc est se cognoscere per species alienas, & in medio imperfectiore; ergo. Probatur eadem minor quoad secundam partem, Angelus potest naturaliter cognoscere se inadæquatè, ergo præscindendo ab existentia; cum præsertim hæc distinguatur à prædicatis essentialibus Angeli, ut sumptis in esse formali, quamvis non ab iisdem, ut sumptis in esse actuali.

Tùm per species alienas.

Tùm præscindendo ab existentia.

Pro solutione eorum, quæ afferri hic possent contrà simultatem cognitionis intuitivæ, aut cum cognitione abstractiva in universum, aut in particulari cum cognitione abstractiva proveniente ex speciebus alienis, & ex imperfectione medij, recolenda sunt quæ dicebamus *tract. 1. lib. 3. c. 2. §. 3.* dum assereremus Deum cum cognitione intuitiva, imò comprehensivâ sui in se ipso habere simul cognitionem abstractivam sui in creaturis, & ex creaturis.

Probatur assertum secundò ostendendo specialiter, quòd Angelus possit cognoscere se ipsum præscindendo ab existentia, adeoque eâ cognitione abstractivâ, de qua maximè procedit controversia: Potest unus Angelus cognoscere quiditativè & per speciem propriam alium Angelum existentem præscindendo ab existentia; ergo potest cognoscere se ipsum præscindendo ab existentia, antecedens probatur, supponatur Angelus Michael cognoscere quiditativè, & per speciem propriam Angelum Gabrielem nondum existentem, cognoscet utique præscindendo ab existentia; Supponatur rursùs Angelus Gabriel fieri existens inscio Michaele; in hac secunda suppositione Angelus Michael cognoscet Gabrielem factum existentem eodem prorsùs modo, quo cognoscebat in prima suppositione, sed in prima suppositione cognoscebat præscindendo ab existentia, ergo etiam in secunda cognoscet præscindendo ab existentia, & tamen Angelus qui quiditativè cognoscitur re vera est factus existens. 23.

Dices disparitatem esse, quia Angelus non potest esse inscius existentiæ propriæ, sicuti potest esse inscius existentiæ alterius Angeli: Sed contrà, hoc dato adhuc disparitas nullam habet vim nisi cognitio existentiæ alicujus objecti sit incompossibilis cum alia cognitione præscindente ab eadem existentia; hoc autem est falsum, tùm quia in Deo ipso cognitio existentiæ Antichristi v.g. stat simul cum cognitione præscindente ab eadem existentia, Deus enim Antichristum simul cognoscit scientiâ visionis terminata ad ipsius existentiam, & scientiâ simplicis intelligentiæ terminata ad ipsius possibilitatem, adeoque præscindente ab existentia, tùm quia cognitio animalitatis in homine v. g. non est incompossibilis cum alia cognitione, quæ attingat cætera hominis prædicata præscindendo ab animalitate; ergo cognitio existentiæ, in se ipso non est incompossibilis cum alia cognitione, quæ attingat in se ipso reliqua prædicata præscindendo ab existentia. 24.

Deus cognoscit res existentes, tùm attingendo existentiam, tùm præscindendo ab existentia.

Vrgebis: est impossibilis in Angelo cognitio,

nitio, quâ non cognoscat se existere; ergo verè est impossibilis in Angelo cognitio, quâ cognoscat se ipsum præscindendo ab existentia, alioqui idem formalis actus cognosceret existentiam, & præscinderet ab existentia; antecedens infertur ex doctrina suprà indicata *n.* 20. quòd nequeat Angelus quidquam cognoscere, quin cognoscat sa cognoscere, quod est idem, ac dicere, quin cognoscat se esse cognoscentem, & per consequens, quin cognoscat se esse.

15. Sed contrà: Instantia probat non solùm Angelū, verùm etiam hominem; non solùm cognoscendo se ipsum, verùm etiam cognoscendo quodcumque aliud, non posse præscindere à propria existentia: Dico igitur notitiam illam, quâ quis cognoscit se existere ex eo, quod per quamlibet cognitionem cognoscat se cognoscere, esse implicitam, & valdè decoloratam, necnon indirectam, & mediatam notitiam propriæ existentiæ, cum quo benè stat, ut quis ab existentia præscindat directè, immediatè, & explicitè, & hoc sufficit ad cognitionem abstractivam.

Angelus cognoscit se etiam abstractivè absque specie.

Assert. 3. Angelus, nec ut cognoscat se ipsum intuitivè; nec ut cognoscat se ipsum abstractivè, & præscindendo ab existentia, indiget specie superaddita. Prima pars est communissima, & Marsilius, ac Aleusis, quibus oppositum tribuitur, subobscurè locuti sunt, Henricus etiam *quodlib.* 5. *q.* 14. quamvis videatur absolutè requirere aliquid superadditum, ut Angelus propriam essentiam intelligat, solet tamen à suæ scholæ Doctoribus explicari in ordine ad cognitionem propriæ essentiæ abstractivam. Secunda pars est Ioannis à S. Thoma, & Aversæ locis præcitatis *num.* 11. Goneti *hic disp.* 9. *num.* 18. Lugi *disp.* 8. *cap.* 1. *num.* 11. aliorumque magis communiter contrà Scotum *in* 2. *dist.* 3. *q.* 9. §. *Ad quæstionem*, Gabrielem *ead. dist. q.* 1. *art.* 3. Majorem *ead. dist. q.* 1. Henricum *q.* 14. *præcit.* quatenus etiam ipse ad cognitionem, saltem abstractivam propriæ essentiæ requirit in Angelo aliquid superadditum, quamvis id vocet habitum scientialem, non speciem.

16. Probatur prima pars: Intellectus non indiget specie ad cognitionem intuitivam objecti, quod est ipsi proportionatum, & intime præsens; sed essentia Angeli est proprio intellectui maximè proportionata, & maximè præsens, ergo: Minor per se patet, major supponitur ex doctrina communi, secundùm quam species, saltem ex indigentia, non datur, nisi ad supplendam, aut improportionem, aut absentiam objecti.

17. Quomodò anima cognoscat se ipsam.

Dices: eodem modo probaretur animam rationalem non indigere specie ad cognitionem intuitivam sui. Sed contrà: si sermo sit de anima separata, rectè procedit instantia; si de anima corpori unita, dico nec per speciem, nec per se ipsam ei convenire cognitionem intuitivam sui, quia ipsius intellectus pro stato unionis ad corpus non potest aliter intelligere, quàm per species à rebus sensibilibus derivatas, & ministerio sensuum acquisitas; ideò nequit intelligere propriæ animæ essentiam, aut per se ipsam, aut per speciem propriam ut requiritur ad cognitionem intuitivam; ego certè nullam in me experior meæ animæ intuitivam notitiam, nec illius essentiam cognosco per se ipsam, sed solùm per similitudines rerum materialium, & species alienas eadem ratione, quâ cognosco essentias Angelorum, aliarumve animarum rationalium: Vnde mihi omninò imperceptibile, & tùm contrà rationem, tùm contrà experientiam videtur, quod tradit, Madernus *hic quæst.* 3. *art.* 2. *num.* 5. 6. & 7. docens animam etiam corpori unitam sine speciebus, & per se ipsam intelligere propriam essentiam, proprios actus, & omnia spiritualia intrà eam existentia, hocque ulteriùs impugnatur ex eo, quòd sequeretur nos in hac vita assurgere posse ad Dei notitiam non solùm valdè imperfectam ex rebus sensibilibus, sed etiam per nostræ animæ essentiam cognoscere Deum eadem ferè perfectione, quâ ipsum cognoscit Angelus per essentiam propriam; sequeretur insuper nos posse cognoscere intuitivè nostros Angelos Custodes nobis intimè præsentes, cum præsertim juxtà Madernum Angelus quando est præsens possit per se ipsum præstare suum concursum objectivum, nullaque indigeat specie ut cognoscatur.

Neque dicas ex Maderno: Anima, sivè unita, sivè separata, habet eandem perfectionem; ergo si separata est intelligibilis per se ipsam, talis est etiam unita; idque docuit Augustinus *lib.* 9. *de Trinit. cap.* 3. dicens *Mens ergo ipsa, sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit, sic incorporearum rerum per semetipsam. Ergo & semetipsam per se ipsam novit, quoniam est incorporea.* 18. Contrà enim, anima sive unita, sive separata, habet eandem perfectionem radicaliter & in actu primo remoto, non semper in actu primo proximo, aut in actu secundo, propter dependentiam, quam quoad suos actus secundos, & consequenter etiam quoad actus primos proximos habet à corpore, dum est in statu unionis; anima igitur unita est intelligibilis per se ipsam radicaliter solùm, & in actu primo remoto; sicuti est radicaliter solùm, & in actu primo remoto potens operari absque speculatione phantasmatum, sensuumque ministerio. Verba Augustini, ut à Maderno intelliguntur, nimis probant; probant enim animam per se ipsam, & sine speciebus cognoscere res omnes incorporeas, sicuti per sensus cognoscit omnes corporeas; sunt igitur aliter intelligenda, adeò ut ly *per se ipsam* ponatur ad excludendum distinctum principium elicitivum, non distinctum principium objectivum; & ad hanc quidem intelligentiam non ex arbitrio, sed ex attenta textus lectione deducor.

Probatur secunda asserti pars: Illud, quod inservit Angelo ad cognitionem sui intuitivam, potest eidem inservire ad cognitionem sui abstractivam, quâ præscindat ab existentia, ergo si non indiget specie superaddita ad 19.

cognitionem ſui intuitivam, neque indiget ad abſtractivam, &c. antecedens probatur, quia ex una parte in noſtris principiis cognitio non ſolùm abſtractiva, verùm etiã intuitiva, poteſt haberi per ſpeciem; & è contrà cognitio non ſolùm intuitiva, verùm etiã abſtractiva, poteſt haberi per objectũ ipſum immediatè; ex alia parte Angelus undecumque ſumat repræſentativitatem, poteſt ipsâ uti inadæquatè; illud igitur, quod ſecundum ſuam repræſentativitatem adæquatam inſervit Angelo ad cognitionem intuitivã attingentem eſſentiam, & exiſtentiam, poterit ſecundùm repræſentativitatem inadæquatam eidem inſervire ad cognitionẽ abſtractivam attingentẽ eſſentiã præſcindẽdo ab exiſtẽtia.

30. Angelus cognoſcit ſe per ſuã eſſentiam.

Aſſert. 4. Dum Angelus cognoſcit ſe ipſum, ſivè cognoſcat intuitivè, ſivè cognoſcat abſtractivè præſcindendo ab exiſtentia, munus ſpeciei, & concurſus objectivus præſtatur immediatè à propria eſſentia, ſeu ſubſtantia, non ab eadem mediante intellectu. Hoc aſſertum quatenùs ſimpliciter tribuit munus ſpeciei, & concurſum objectivum eſſentiæ Angelicæ in ordine ad cognitionẽ ſui, tùm intuitivam, tùm abſtractivam, conſequitur ex ſupradictis partim *cap. præced.* §. 1. de neceſſitate concurſus objectivi ad quamlibet intellectionem; partim ex aſſertis mox poſitis de non indigentia ſpeciei in ordine ad cognitionem, ſivè intuitivam, ſivè abſtractivam ſui; quatenùs idem munus eundemque concurſum tribuit ipſi eſſentiæ immediatè & formaliter eſt ſpecialiter contrà Cajetanum *hic q.56.art.1.* Ioannem à S. Thoma *diſp.21. art.2. n.11. & 15.* & quoſdam alios Thomiſtas docentes ad ſui cognitionẽ objectivè concurrere eſſentiã per hoc præcisè, quòd ab ipſa fluat intellectus habens in ordine ad ejuſdem cognitionem ultrà formalitatem potentiæ, & virtutis cognoſcitivæ, etiam formalitatem ſpeciei, & virtutis repræſentativæ; hic modus ſentiendi laudatur à Vaſquio *diſp.204.c.1.* nec immeritò, favet enim ejus opinioni, quá docet intellectum ad ſuos actus eliciendos nullo indigere objectivo concurſu, & tradit ferè in ordine ad cognitionem ſui illud, quod deindè Vaſquez extendit ad cognitionem cujuſcumque alterius rei.

31. Probatur: Quoties objectum poteſt per ſe ipſum immediatè præſtare concurſum objectivum ad ſui cognitionem, non ſolùm non præſtat talẽ concurſum per ſpeciem, ſed nec per potentiam aliquam à ſe diſtinctam; atqui eſſentia Angeli ad ſui cognitionem quã attingitur ab Angelo, cujus eſt eſſentia, poteſt per ſe ipſam immediatè præſtare concurſum objectivum, & quando præſtaret mediante intellectu præſtaret per potentiam à ſe diſtinctam; ergo verè talem concurſum per ſe ipſam immediatè præſtat, non mediante intellectu; major probatur tùm ex regula generali non multiplicandi entia, & non faciendi per plura, quod poteſt fieri per pauciora; tùm inductione objectorum, in quibus non apparent diſtinctæ potentiæ in ordine ad præſtandum concurſum intentionalem; tùm paritate divinæ eſſentiæ, quæ ſivè cum proprio, ſivè cum creato intellectu ad ſui cognitionem concurrat, non ſolùm per ſpeciem, ſed nec per omnipotentiam, aliamvè virtutem à ſe aliqualiter diſtinctam objectivè concurrit, ut habetur *ex tract. 1. lib. 2. cap. 1. num. 41. & lib. 3. cap. 2. num. 11. & 12.* Minor pariter probatur; ſi eſſentia Angeli non poteſt ad ſui cognitionem, &c. vel id provenit ex eo, quod ſubſtantia nequeat eſſe immediatè operativa per ſe ipſam, vel ex eo quòd ſpecies, ſeu forma immediatè præſtans objectivum concurſum debeat intellectum informare, eique ſubordinari, & inhærere; atqui primum in noſtris principiis eſt ſimpliciter falſum, & in principiis Thomiſticis ſufficit verificari de eſſe operativo phyſicè abſque eo, quòd extendatur ad eſſe operativum intentionaliter; ſecundum verum eſt de ſpecie accidentali, non de ſpecie ſubſtantiali, aut magis propriè loquendo de quocumque principio objectivi concurſus, ut patet ex dictis *tract. 1. lib. 2. cap. 2. §. 1. & 4.* iiſque huc tranſlatis facilè occurritur rationibus, quibus Adverſarij contendunt eſſentiam Angeli debere objectivè concurrere mediante intellectu potiùs, quàm immediatè per ſe ipſam.

Præſtantẽ concurſum objectivũ immediatè, non mediãte intellectu.

32. Occurritur rationibus Adverſariorum.

Dices: ex D. Thoma 3. *contra Gentes, cap. 51. §. Ad hujus igitur*, illud ſolùm eſt formaliter intelligibile per ſe ipſum, quod eſt veritas ipſa; quod convenit ſoli Deo; ergo eſſentia Angeli non eſt per ſe ipſam formaliter intelligibilis, nec per ſe ipſam immediatè præſtat concurſum objectivum; & quæ alibi dicta ſunt de eſſentia Dei gerente munus ſpeciei, malè huc transferuntur ad eſſentiam Angeli. Sed contrà: pro nunc ſufficeret reſpondere S. Doctorem loqui, ut ex contextu clarè patet, de eo quod eſt formaliter per ſe ipsũ intelligibile ab intellectu alieno; nos autem loquimur hic de eſſentia Angeli comparatâ ad intellectum proprium, nihilominùs quia infrà id quoque aſſeremus de eſſentia Angeli comparatâ ad intellectum alienum, addo convenire ſoli Deo, quod ſit formaliter intelligibilis per ſe ipſum eſſentialiter & ad modum primi intelligibilis; non alio quocumque modo, ut infrà *n. 40.*

33. Occurritur auctoritati D. Thomæ.

Ex dictis habetur negari à nobis ſpeciem infuſam Angelo pro cognitione ſui, ſivè abſtractivâ, ſivè intuitivâ, non quia non ſit poſſibilis, ſed quia non ſit neceſſaria, nec connaturaliter debita; undè ſecundùm potentiam abſolutam optimè poſſet Deus tribuere cuilibet Angelo ſpeciem ſui ipſius, imò ſpeciem Michaëlis v. g. de facto Gabrieli infuſam poſſet infundere ipſimet Michaëli, hæcque ei inſerviret ad cognitionem ſui etiã intuitivam, quidquid cõtrà ſentiat Scotus malè exiſtimans omnem cognitionem, quæ per ſpeciẽ infuſam habetur eſſe abſtractivã, ideoque probans Angelum poſſe cognoſcere ſe abſtractivè ex eo, quòd poſſit cognoſcere ſe per ſpeciem infuſam, in quo falſum aſſumit principium ad inferendam propoſitionem aliundè veram. Porrò Angelus, qui

34. Non repugnat Angelum cognoſcere ſe per ſpeciem.

haberet

haberet sibi impressam sui speciem, vel se ipsum cognosceret objectivè concurrentibus essentiâ simul, & specie, tanquam duabus causis ejusdem generis, & ordinis; vel excitaret pro libito ad præstandum concursum objectivum modò essentiam, modò speciem; vel fortè etiam elicere simul posset duplicem sui cognitionem, alteram per essentiam, alteram per speciem.

---

§. III.

Quomodò Angelus cognoscat naturaliter accidentia naturalia quæ habet in se ipso.

35. *Angelus cognoscit sua accidentia naturalia immediatè per se ipsa.*

Asserr. Angelus nec indigere speciebus nec concursu objectivo propriæ essentiæ ad cognoscenda accidentia naturalia, quæ habet in se ipso, sed singula cognoscit immediatè per se ipsa. Ita Lugus *hic disp.* 18. *c.* 2. *num.* 19. Arriaga *disp.* 5. *sect.* 2. *subsec.* 3. Esparza *q.* 12. *art.* 7. Madernus *q.* 3. *art.* 2. *num.* 8. &c. contrà Ioannem à S. Thoma *disp.* 21. *art.* 2. *num.* 18. & plures Thomistas volentes Angelum cognoscere sua accidentia naturalia per concursum objectivum propriæ essentiæ, & à fortiori contrà eos, qui concursum objectivum negant ipsimet essentiæ; hunc tamen nos *ex §. præced.* supponimus pro probatione hujus asserti, quod sic

Probatur primò: Essentia cognoscitur immediatè per se ipsam ab Angelo cujus est essentia, quia est proportionata, & præsens intellectui ipsam cognoscenti; sed etiã quodlibet accidens naturale est proportionatum, & præsens intellectui illius Angeli, cui inest; ergo etiam quodlibet accidens naturale à tali intellectu cognoscitur immediatè per se ipsum absque eo, quod indigeat aut specie, aut concursu objectivo essentiæ, sicuti nec essentia indiget aut specie, aut concursu objectivo alterius à se distincti. Confirmatur, non solùm divina essentia, sed etiam quælibet divina perfectio exercet per se ipsam concursum objectivum ad sui cognitionem respectu divini intellectus; ergo non sola essentia Angeli, sed etiam quodlibet naturale Angeli accidens, exercet per se concursum objectivum ad sui cognitionem respectu intellectus Angelici, antecedens supponitur *ex tr.* 1. *lib.* 3. *c.* 2. *n.* 10. consequentia procedit à pari.

Dices: quamvis quælibet divina perfectio exerceat per se ipsam concursum objectivũ, quælibet tamen etiam ex ibidem dictis à Deo cognoscitur per concursum objectivũ essentiæ, tanquam speciei universalissimæ; ergo sistendo in eadem doctrina & paritate, quamvis quodlibet naturale accidens Angeli cognoscatur per se ipsum, quodlibet tamen etiam cognoscetur per concursum ob-

36. jectivum essentiæ. Sed contrà: nihil infertur contrà assertum, & aliud est ad cognoscenda propria accidentia Angelum posse uti concursu objectivo essentiæ, aliud est tali concursu indigere, nec posse ea aliter cognoscere, hoc secundùm dumtaxat asserto adversatur, non primum: Nihilominùs ut instantiæ plenè satisfiat, adverto accidentia cujuslibet Angeli quædam contineri eminenter adæquatè in ipsius essentia, talia sunt intellectus & voluntas, sivè deindè sint accidentia physica distincta realiter, sivè accidentia metaphysica distincta sola ratione; quædam cõtineri solùm inadæquatè ut omnes actus vitales, qui cõtinentur in essentia secundùm illud, quod dicunt ex parte potentiæ, non secundùm illud quod dicunt ex parte objecti; quædam nullatenùs continentur activè in essentia, ei tamen debentur tanquam subjecto ut species intentionales; adverto insuper *ex cap. præced. num.* 9. nullam substantiam posse esse speciem alicujus rei à se distinctæ, & præstare concursum objectivum, seu repræsentativum ipsius, nisi contineat eminenter talem rem. Hinc dico accidentia primi generis posse cognosci per concursum

Quænam ex iisdem accidentibus possit etiam cognoscere per essentiam suam.

37. objectivum essentiæ; accidentia secundi generis per talẽ concursum aut non cognosci, aut valdè imperfectè & inadæquatè; accidentia tertij generis nullatenùs cognosci, & Angelus comprehendendo in propria essentia rationem subjecti, & potentiæ passivæ, cognoscit quidem species tali potentiæ connaturaliter debitas, at istas cognoscit per essentiam, tanquam per medium cognitum; non per eandem, tanquam per speciem, & tanquam præstantẽ concursum objectivum adeò ut etiamsi nullatenùs cognosceretur adhuc ducere posset in notitiam specierum intentionalium, quæ ipsi debentur.

Probatur secundò: Si accidentia naturalia Angeli non possunt immediatè cognosci per se ipsa, vel id habent ut accidentia sunt,

38. *Species intentionales non potest immediatè cognoscere aliter, quã per se ipsas.*

vel ut talia accidentia: Non ut accidentia sunt; quia secùs nullum Angeli accidens posset per se ipsum immediatè cognosci, quod falsum evincitur in speciebus intentionalibus, de quibus certè quis neget posse ab Angelo, cui insunt, immediatè cognosci? & tamen nequeunt immediatè cognosci aliter, quàm per se ipsas; nam nequeunt immediatè cognosci per concursũ objectivum essentiæ *ex num. præced.* multò minùs per alias species, quia etiam istæ ad immediatam sui cognitionem indigerent aliis speciebus; & sic, nisi admittantur species quæ immediatè per se ipsas cognoscantur, in infinitum procederetur: Non ut talia accidentia sunt, puta vel ut sunt accidentia non recepta in intellectu, ex quo capite non videntur habere posse intentionalẽ cum intellectu unionem, nisi per aliquid in ipso receptum id est nisi per species; vel ut sunt accidentia contenta eminenter in essentia, ex quo capite cum possint cognosci immediatè per essentiam, non debent cognosci immediatè per se ipsa; atqui primum non obstat, quia ad unionem intentionalem accidentium cum intellectu sufficit recipi in eadem substantia, in qua recipitur intellectus in nostra

 præsertim

præſertim ſententiâ non diſtinguere realiter à ſubſtantiâ intellectum : Non obſtat item ſecundum, quia nil prohibet Angelicæ perfectioni concedere, quòd poſſit Angelus aliqua ſua accidentia immediatè cognoſcere, tùm per eſſentiam, tùm per ſeipſa, utendo ad eorum cognitionem vel utroque medio ſimul, vel alterutro ad libitum.

Dubitatur hic, utrùm eſſentia & accidentia naturaliter Angeli, dum cognoſcuntur immediatè per ſe ipſa, ſicuti præſtant munus ſpeciei impreſſæ ſe ipſis objectivè concurrendo, ità præſtent munus ſpeciei expreſſæ ſe ipſis cognitionem terminando abſque eo, quod formetur ullum verbum ſeu nova ſpecies expreſſa.

39. Reſpondeo affirmativè cum Cajetano 1. *p. q.* 27. *art.* 1. *ad* 3. ad quem accedit Nazarius contrà Ioannem à S. Thoma *hic diſput.* 21. *art.* 2. *num.* 17. Gonetum *diſp.* 9. *art.* 1. *num.* 4. aliosque Thomiſtas magis communiter. Probatur reſponſio quia ſpecies expreſſa correſpondet impreſſæ, & ſicuti iſta in eſſe intelligibili ità illa in eſſe intellecto gerit vicem objecti; quoties igitur objectum per ſeipſum præſtat ſuum eſſe intelligibile ad ſui cognitionem abſq; ſpecie impreſſâ concurrendo, debet etiam connaturaliter loquendo per ſe ipſum præſtare ſuum eſſe intellectum ſui cognitionem abſque ſpecie expreſſâ terminando; pro quo recolenda ſunt, & hic proportionaliter transferenda, quæ dicebamus *tr.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. §. 5. aſſerentes in ordine ad Dei viſionem idem eſſe ſentiendum de ſpecie expreſſâ, quod de impreſſâ.

Angelus non format ſpeciem expreſſam, ubi non utitur ſpecie impreſſâ.

Dices: eſſentia Angeli quamvis poſſit eſſe per ſe ipſam intelligibilis, non ſic poteſt eſſe per ſe ipſam intellecta, ergo in propoſito non eſt idē ſentiendum de ſpecie expreſſâ, quod de impreſſâ: & Angelus debet formare ſpeciem expreſſam, etiam quando propriam eſſentiam intelligit per ſe ipſam abſque ſpecie impreſſâ; probatur antecedens quia ſi eſſentia Angeli eſſet per ſe ipſam intellecta, eſſet ſua intellectio ſibique prorsùs identificaret intellectionem ſui; & maximè in ſententiâ Complexiſtarum eſſet inexplicabile, quidnam intellectio eſſentiæ importaret diſtinctum realiter ab eſſentiâ ſtante identitate intellectus cum ipsâ; quoties non importet ſaltem novam ſpeciem expreſſam: Confirmatur ex D. Thomâ 4. *cont. Gent. cap.* 11. ubi loquens de Angelo cognoſcente ſe ipſum, & de ſpecie expreſſâ ſub nomine intentionis intellectæ ait, *Licèt intentio intellecta ſit eis omnino intrinſeca, non tamen ipſa intentio intellecta eſt eorum ſubſtantia, quia non eſt idem in eis intelligere & eſſe.*

40. Sed contrà: Dupliciter ſtat quòd res aliqua ſit per ſe talis, vel prout ly *per ſe* idem ſonat ac *eſſentialiter*, vel prout ly *per ſe* idem ſonat ac *non per aliquid à ſe diſtinctum:* Dupliciter item ſumitur eſſe intelligibile & eſſe intellectum; vel in actu primo prout illud appellat poſſe cauſare, illud poſſe terminare intellectionem: vel in actu ſecundo prout illud appellat intellectionem actualiter cauſare, illud eandem actualiter terminare; hâc terminorum explicatione præmiſſa nego abſolutè antecedens, & dico quòd ſumendo ly *per ſe*, pro, *eſſentialiter*, eſſentia Angeli eſt per ſe ipſam tùm intelligibilis, tùm intellecta in actu primo tantùm; ſumendo ly *per ſe* pro, *non per aliud*, eſſentia Angeli eſt per ſe ipſam & intelligibilis & intellecta, & in actu primo, & in actu ſecundo: ad probationem antecedentis vera eſſet illatio, ſi eſſentia Angeli eſſet per ſe ipſam intellecta, ſumendo ly *per ſe ipſam* pro *eſſentialiter*, & ly *intellecta* pro *intellecta in actu ſecundo*, quâ ratione nos non ponimus eſſentiam Angeli eſſe per ſe intellectā, ſed ſolam eſſentiam Dei ad intra. Ad illud quod additur contrà Complexiſtas, dico ſecundùm ipſos intellectionem eſſentiæ non importare quidē aliquid ſimplex diſtinctum realiter ab eſſentiâ, benè tamen aliquid complexum ſcilicet intentionale eſſentiæ & intellectus, ſine quo complexo eſſentia poteſt realiter eſſe quatenùs poteſt carere unione intentionali cum ſuo intellectu, quamvis non unione, imò identitate phyſicâ cum eodem. Ad confirmationem ex D. Thomâ dico mentem ipſius eſſe quod ſubſtantia Angeli non ſit eſſentialiter intentio intellecta; ſeu ſpecies expreſſa in actu ſecundo.

Quomodò eſſentia Angeli dici poſſit per ſe ipſam intellecta.

---

§. IV.

Quomodò Angelus naturaliter cognoſcat alios Angelos?

41. Aſſert. 1. Angelus poteſt cognitione naturali tùm intuitivâ tùm abſtractivâ cognoſcere alium quemcumque; ſivè indiſtans, ſivè diſtans ſit, per ſpeciem infuſam; & inſuper per propriam ipſius ſubſtantiam, ſi ſit compenetratus. Hoc aſſertum quoad primam partē quoſnam habeat Patronos, quoſnam Adverſarios colligitur ex ſupradictis de infuſione ſpecierum; quoad ſecundam eſt Molinæ *hic q.* 56. *art.* 2. Lugi *diſp.* 8. *cap.* 1. *num.* 31. Dequiros *diſp.* 51. *ſect.* 1. *num.* 5. Maderni *q.* 3. *art.* 3. Averſæ *q.* 56. *ſect.* 2. & omnium Scotiſtarum cum Scoto *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 10. §. *ad quæſtionem igitur*, in fine; quamvis deindè Scotus & Scotiſtæ velint Angelum per propriam ſubſtantiam poſſe ſolùm cognoſci intuitivè, in quo nos ab ipſis recedimus, eſt verò prædicta ſecunda aſſerti pars contrà Ioannem à S. Thomâ *hic diſp.* 21. *a.* 2. *num.* 16. Gonetum *diſp.* 9. *art.* 1. *n.* 32. aliosque Thomiſtas, & inſuper contrà Suarium *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 12. Vaſquium *diſp.* 205. *cap.* 2. *&c.*

Prima pars probatione non indiget admiſsâ ex ſupradictis infuſione ſpecierum, earumque ſufficientiâ ad cognitionem intuitivam ſuppoſitâ præciſè objecti exiſtentiâ, abſque eo quod ulteriùs requiratur concurſus objecti per ſe ipſum.

42. Probatur ſecunda pars: Subſtantia Angeli eſt per ſe ipſam intelligibilis ab intellectu proprio; ergo etiā ab intellectu alterius Angeli, cui ſit compenetrata, & quidem ſicuti

Angelus poteſt per ipſius ſub-

ab

ab intellectu proprio est per se ipsam intelligibilis, tùm intuitivè tùm abstractivè; ità pariter, &c. ergo Angelus potest cognitione naturali tùm intuitivâ, tùm abstractivâ, cognoscere alium quemcunq; per propriam ipsius substantiam, si sit compenetratus; antecedens habetur *ex praced.* §. 2. consequentia probatur, quia substantia Angeli ex eo quod sit per se ipsam intelligibilis ab intellectu proprio potest per se ipsam præstare objectivum concursum intellectui cui est sufficienter applicata; sed est sufficienter applicata intellectui cui est compenetrata; ergo. Confirmatur primò: divina essentia, sicuti est per se ipsam intelligibilis ab intellectu proprio, ità etiam ab intellectu alieno; ergo pariter substantia Angeli, si est per se ipsam intelligibilis ab intellectu proprio, erit etiam, &c. Confirmatur secundò *ex cap. praced. num.* 33. Angelus potest cum intellectu, cui est contiguus, concurrere per se ipsum mediatè producendo speciem, ergo cum intellectu cui sit compenetratus potest præstare concursum objectivum immediatè & absque specie; sicuti enim contiguitas est sufficiens applicatio pro productione speciei, ità compenetratio est sufficiens applicatio pro concursu immediato.

Stantiam cognoscere alium Angelum sibi compenetratum.

43. Dices: causa concursus objectivi non est sufficienter applicata nisi sit inhærens principio cognoscenti, sed per compenetrationem unus Angelus non inhæret alteri, ergo per compenetrationem non habetur applicatio sufficiens ad concursum objectivum; imò quia Angelus nullatenùs potest per suã substantiam inhærere alteri, nullatenùs potest per suam substantiam objectivè cum altero concurrere: Major probatur primò, quia causa concursus objectivi debet complere intrinsecè principium cognoscens, sola autem forma inhærens complet intrinsecè; secundò, quia debet esse in cognoscente secundùm modũ ipsius cognoscentis juxtà doctrinam D. Thomæ 1. *p. q.* 12. *art.* 4. quando autem est in cognoscente non per speciem, sed per propriam entitatẽ est secundùm modum proprium, ut plurimùm diversum à modo cognoscentis; tertiò, quia unus Angelus compenetratus cum altero est etiam compenetratus cũ omnib. speciebus intentionalibus alterius, & tamẽ per tales species non intelligit eo quod non habeat ipsas sibi inhærentes; quartò, quia objectum visibile cum oculo corporeo compenetratum visionem non causat, nec potest ad visionem concurrere, nisi per speciem oculo inhærentem; ergo idem sentiendum de specie intelligibili respectu intellectus Angelici.

Argumenta pro inhærentia principij objectivè concurrentis.

44. Sed contrà; nego absolutè majorem, ex quâ infertur neque substantiam Angeli cum intellectu proprio, neque essentiã Dei cum intellectu aut proprio, aut alieno posse objectivè concurrere: Ad primam probationem dico causam concursus objectivi non in alio sensu debere cõplere intrinsecè principium cognoscens, quàm per hoc, quod sit intrà ipsum, & constituat unum principium totale indivisibiliter se habens: Ad secundam dico propositionem illam Thomisticam, *cognitum est in cognoscente secundùm modum cognoscentis*, nihil aliud importare quàm quòd, si cognitum sit improportionatum cognoscenti, debeat in ipso poni per speciem ipsi proportionatam: Ad tertiam dico diversam esse rationem de objectis per se stantibus, ac sit de speciebus, quæ accidentia sunt; proprium autem est accidentium non constituere unum principium operativum, nisi cum subjecto cui inhærent; undè libenter concedo nullum accidens posse per se immediatè cognosci, nisi inhæreat, aut intellectui, qui est principium *quo*, aut substantiæ, quæ est principium *quod* cognitionis: Ad quartam dico proprium esse sensus visus, quòd sensibile positũ suprà sensum non faciat sensationem, adeóque quod requirat suum objectum distans, & concurrens mediatè; at intellectus præscindit ab objecti distantia & præsentia, nec non ab illius concursu mediato & immediato.

Solvitur primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Urgebis: ad intellectionem requiritur aliqua unio objecti cum potentiâ, talis unio inter substantiam unius Angeli & intellectum alterius, nec habetur per identitatem, quo modo unitur substantia tùm Angeli tũ Dei intellectui proprio non per illapsum, quo modo unitur essentia Dei intellectui creato, nec alia est assignabilis, nisi per inhærentiam, quâ Angelus uniatur intellectui alterius mediante specie; ergo si minùs simpliciter & absolutè, saltem in subjecta materia vera est illa major propositio, *Causa concursus objectivi non est sufficienter applicata, nisi sit inhærens principio cognoscenti.* Sed contrà: ad intellectionem requiritur aliqua unio objecti per modũ comprincipij & formæ intelligibilis, at non per modum compartis & formæ physicæ: Porrò unio per modum comprincipij, & formæ intelligibilis, vel est per modum formæ intelligibilis in actu primo, & sic nihil est aliud quàm compenetratio objecti proportionati cũ potentiâ; vel est per modum formæ intelligibilis in actu secundo, & sic ultrà complexum cõpenetrationis addit complexũ actualis coëfficientiæ in ordine ad intellectionem, nec quidquam prohibet dicere, quod Angelus quatenùs partialiter efficit in alio intellectionem, uniatur per illapsum, cum ex dictis *cap. praced. num.* 30. illapsus per efficientiam terminatam ad aliquod accidens optimè possit concedi uni Angelo respectu alterius.

45. Qualis unio inter objectum & potentiã requiratur ad intellectionem.

Possunt hic nonnulla levioris momenti dubitari circà assertum immediatum concursum objectivũ substantiæ Angelicæ. Primò scilicet, utrùm necessarius sit an liber? Secundò, supposito quod sit liber, quomodò uni Angelo innotescat alium Angelum velle præstare talem concursum? Tertiò, an & quomodò talis concursus impediat concursum speciei infusæ circà idem objectum? Quartò, utrùm conveniat soli substantiæ an etiã accidentibus naturalibus cujuslibet Angeli? Quintò, utrùm præstati possit ab Angelo etiam contiguo solùm, non compenetrato. Ad primum respondeo talem concursum esse liberum propter eamdem rationem,

46. Solvuntur varia dubia.

propter

circa præaſſertum concurſum immediatum.

propter quam *cap. præced.* §. 3. conceſſimus Angelo liberam potiùs, quàm neceſſariam productivitatem propriæ ſpeciei. Ad ſecundum reſpondeo id innoteſcere per locutionem, per quam Angelus manifeſtet ſe eſſe paratum concurrere per propriam ſubſtantiam. Ad tertium, non impediri concurſum ſpeciei, quia poteſt Angelus cognoſcens aut ſpeciem non excitare, aut dicere cognitionem ſimul dependentem & à concurſu ſpeciei & à concurſu ſubſtantiæ. Ad quartum, accidentibus non convenire propter rationem poſitam *ſub num.* 44. in ſolutione tertij. Ad quintum præſtari non poſſe ab Angelo ſolùm contiguo primò quia, ut inductione conſtat, quæ non ſunt compenetrata non cõſtituunt unum principium indiviſibiliter ſe habens ſicuti conſtituit Angelus cognitus cum Angelo cognoſcente, cum quo immediatè concurrit: Secundò, quia quod ſe habet ut forma intelligibilis, debet aliquo modo imitari formam phyſicam, & dum nec inhærentiam nec informationem requirit, debet ſaltem requirere compenetrationem: Tertiò, ſi Angelus contiguus poſſet per ſuam ſubſtantiam immediatè cognoſci, vix unquam poſſet exercere virtutẽ ſpecierum productivam, dicatur igitur quando eſt contiguus poſſe concurrere mediatè per productionem ſpecierum & ſolùm quando eſt compenetratus poſſe concurrere immediatè per ſubſtantiam.

47. Aſſert. 2. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere comprehenſivè alios ſibi aut æquales, aut inferiores; at non ſuperiores. Prima pars eſt contrà Lugum *hic diſp.* 9. *cap.* 2. *n.* 13. & Vaſquium *diſp* 205. *cap.* 3. *num.* 9. docentes, licèt ex diverſo fundamento, nullam creaturam rationalem & liberã poſſe ab alia naturaliter comprehendi; fundamentũ Vaſquij eſt, quòd nulla creatura poſſit naturaliter cognoſcere actus liberos alterius; fundamentum Lugi, eſt quòd nulla creatura poſſit naturaliter cognoſcere ſimul omnes actus poſſibiles elici à potentiâ intellectivâ, & hinc negat in quolibet Angelo comprehenſionem etiam ſui ipſius. Secunda pars eſt contrà Bannezium *hic q.* 56. *art.* 1. Molinam *eod. art.* Salmanticenſes *diſp* 6. *dub.* 3. Gabrielem à S. Vincentio *diſp.* 45. *dub.* 3. alioſque nonnullos, contrà quos utramque aſſerti partem tradunt Nazarius *hic q.* 56. *art.* 2. Ioannes à S. Thoma *diſp.* 22. *art.* 1. Gonet *diſp.* 9. *art.* 2. Arriaga *diſp.* 11. *ſect.* 6. Dequiros *diſp.* 61. *ſect.* 4. Madernus *q.* 3. *art.* 9. *&c.*

Angelus comprehendit alios ſibi æquales & inferiores.

Probatur prima pars: Principium cognoſcitivum poteſt cognoſcere comprehenſivè illud omne objectum, à cujus perfectione non exceditur; ſed Angelus à perfectione aliorum ſibi aut æqualium aut inferiorum non exceditur, ergo: Minor patet, major ſupponitur *ex tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 7. §. 1. Confirmatur ſpecialiter contrà Vaſquium quia malè ipſe ſupponit non comprehendi principium liberum, niſi ipſius actus liberi cognoſcantur; malè inquam id ſupponit quia ſecundùm communem acceptionem comprehenſio attenditur ſolùm penes ea, quæ ſunt de eſſentiâ rei, eique conveniunt invariabiliter, & cognitio, quæ ſemel eſt comprehenſiva, ſemper eſt comprehenſiva, quòd non verificaretur, ſi reſpectu principij liberi cognitio comprehenſiva deberet etiam attingere ipſius actus liberos. Neque dicas, cognitio comprehenſiva principij liberi debet ipſum diſcernere & contrà diſtinguere à quolibet principio naturali & neceſſario; atqui ipſum non diſcerneret, niſi in ipſo actus liberos dignoſceret, ergo: Contra enim, ad diſcernendum principium liberum ſufficit in ipſo dignoſcere actus liberos poſſibiles, ad quos ſolos dicit principium liberum eſſentialem & invariabilem habitudinem. Confir- 48.
matur etiam ſpecialiter contrà Lugum, quia per ipſum nulla creatura poteſt naturaliter cognoſcere ſimul omnes actus poſſibiles elici à potentiâ intellectivâ, vel propriâ, vel alienâ, eo quod nulla cognitio poſſit directè attingere ſe ipſam; atqui falſum eſt tùm quòd cõprehenſio potentiæ neceſſariò debeat ſingillatim attingere omnes prorſùs actus poſſibiles ipſius, tùm quod cognitio nequeat attingere ſe ipſam, primum habetur ex dicendis *num.* 134. Secundum ex dictis *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. §. 7. ergo.

49. *At non Superiores.* Probatur ſecunda pars: Principium cognoſcitivum non poteſt cognoſcere comprehenſivè illud objectum, à cujus perfectione exceditur; ſed Angelus inferior exceditur à perfectione Angelorum ſuperiorum; ergo Angelus inferior non poteſt cognoſcere cõprehenſivè Angelos ſuperiores; major, quæ ſola indigere poſſet probatione, ſupponitur *ex* §. 1. *præcit.*

Dices Angelum inferiorem exeedi à perfectione Angelorum ſuperiorum entitativè ſolum & materialiter, non formaliter & intelligibiliter, quia omnes Angeli ſicuti ſunt in eadem lineâ elevationis ſuprà materiam, ita ſunt in eadem lineâ intelligibilitatis, quod ſufficit ad hoc ut quilibet Angelus poſſit ab alio quolibet comprehendi, & colligitur hoc ex D. Thomâ 2. *cont. Gent. cap.* 99 ubi loquens de ſubſtantiis ſeparatis ait *Cum intellectus earum ſit perfectus naturali perfectione, ut potè totus in actu exiſtens, oportet quod ſuum objectum, ſcilicet ens intelligibile, univerſaliter comprehendat* Sed contrà cum ex ſupra- 50.
dictis *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 7. tanta ſit in qualibet re intelligibilitas, quanta entitas, implicat unum Angelum excedi ab alio entitativè, & non excedi intelligibiliter; quod dicitur de eadem lineâ elevationis ſuprà materiam probat eandem lineam intelligibilitatis ſufficientem ad cognitionem intuitivam juxtà doctrinam poſitam *eod lib.* 2. *cap.* 1. §. 5. at ad cognitionẽ comprehenſivam non ſufficit eadem intelligibilitatis linea, ſed ulteriùs requiritur intelligentis & intelligibilis eadem perfectio. D. Thomas in verbis relatis, ſicuti etiam in nonnullis aliis locis, latiùs uſurpat comprehendere prout omnis cognitio quatenùs eſt objecti aſſecutio, dici poteſt comprehenſio; cæterùm de comprehendere ſtrictiùs ſumpto, prout dici poteſt comprehenſio illa ſola cognitio, quæ objectum adæquat,

Mens D. Thomæ.

quat, ipsiusque intelligibilitatem exhaurit, aliam esse S. Doctoris mentem apertè colligitur *ex lib. de causis lect. 8. circa finem* ubi loquens de intelligentiâ ait, quòd *superiora cognoscit per modum suæ substantiæ inferiori modo, quam res superior sit in se ipsâ.*

51. Probatur eadem secunda pars à duplici inconveniente. Primum est, quod competeret naturaliter Angelo cognitio perfectior comprehensione sui, comprehensio enim Angeli superioris est perfectior cōprehensione Angeli inferioris; ex quo ulterius inferretur unumquemq; Angelum inferiorem posse se ipsum supercomprehendere; si autem alicui Angelo convenit se ipsum supercomprehendere, cur non etiam Deo? Secundum est, quòd Angelus inferior haberet cognitionem naturalem Dei æquè perfectam ac Angelus superior, hic enim non habet cognitionem naturalem Dei perfectiorem eâ, quâ Deum cognoscit ex comprehensione propriæ essentiæ, ut colligitur *ex superiori* §. 1. atqui si Angelus inferior comprehenderet superiorem, etiam ipse ex comprehensione ejusdem essentiæ Deum cognosceret, ergo.

52. Ad comprehensionem non sufficit proportio potentiæ & objecti.

Ex dictis habetur ad comprehensionem aliquid ampliùs requiri, quàm proportionem potentiæ & objecti; licèt talem solùm proportionem requirant Adversarij, contrà quos sufficit recolere supradicta *tr. 1. l. 2. c. 7.* §. 1. *&* 2. ex quo etiā loco haberi potest, cur Angelus inferior superiorem non comprehendat? etiamsi cognoscere possit ea omnia, quæ in ipso sunt tùm formaliter, tùm eminenter; ideò ex ibi positis facilè solvitur quidquid posset hic objici pro comprehensione Angelorum superiorum ab inferioribus.

§. V.

Quomodò Angelus naturaliter cognoscat liberas affectiones voluntatis & cogitationes intellectus, quas habent alij Angeli, vel homines.

53. ASSERT. 1 Angelus naturaliter cognoscit mediatè, & ex effectibus seu signis externis, aliquas liberas affectiones, &c. est assertum certissimum æquè ac communissimū.

Angelus cognoscit mediatè aliqua cordium secreta.

Probatur: Homo *ex Rom. 1.* ex effectibus & signis externis naturaliter cognoscit invisibilia Dei; ergo multo magis Angelus ex effectibus & signis potest naturaliter cognoscere liberas aliorum Angelorū vel hominum affectiones & cogitationes, de quibus controvertitur, utrùm in se ipsis visibiles, an invisibiles sint? & quidem cognitione aliquando certâ aliquādo probabili solùm & conjecturali, prout effectus seu signum habet cū actu interno aliquando necessariā, aliquando contingentem solùm connexionem, sivè tamen certò, sivè solùm conjecturaliter cognoscat Angelus actum internū & cordis secretum, & meliùs & plura cordis secreta cognoscit, quàm nos; quia tùm plura effecta & plura signa percipit, tū utraq; profundiùs penetrat, quidquid sit deindè, utrū dari possint in corporibus aliqua signa sensibilia Angelis, nos autem latētia? quòd docuerat Augustinus *lib. de divinat. dæmonum c. 5.* & deindè (dumtaxat tamen tanquā audaciùs dictum, non tanquā falsum) retractat *l. 2. retract. c. 30.* ubi etiam, ne videatur absolutè retractare, quod dixerat dæmones facilè perdiscere aliquas hominum dispositiones, solùm cogitatione conceptas, id apertè confirmat dicens *pervenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experimenta compertum est.* Hieronymus pariter in illud *Matth. 15.* De corde exeunt cogitationes, tradit *dæmones ex corporis habitu & gestibus æstimare quid versemus intrinsecùs*: A fortiore igitur bonis id Angelis concedendum.

54. At non immediatè cognitione adæquatâ, & comprehensivâ.

Assert. 2. Angelus absque speciali manifestatione naturaliter nō cognoscit immediatè, & in se ipsis, liberas affectiones voluntatis & cogitationes intellectus aliorum Angelorū, vel hominum, cognitione adæquatâ & comprehensivâ. Ità cum D. Thomâ *1. p. q. 57. a. 4. de malo q. 16. a. 8. de verit. q. 8. a. 13.* Thomistæ omnes & cæteri tū antiqui tùm recentiores Theologi magis communiter contrà Durandum *in 2. dist. 3. q. 7. n. 18. & q. 8. n. 6.* docentē Angelos cognoscere naturaliter actus liberos alienos factos existentes, & esse proprium Dei eosdem cognoscere antequā existant, de hâc tamen eâdē re latiùs agens *dist. 8. q. 5.* loquitur cū formidine & difficultatem relinquit indecisam: Item contrà Scotum, qui postquam *in 2. dist. 9. q. 2. §. ad argumenta secunda quæstionis* simpliciter tradidit unū Angelum posse naturaliter cognoscere actum liberum alterius æquè ac essentiam, quoad de facto negat id quidē de Angelis malis *in 4. dist. 10. q. 8. §. ad tertium*, at videtur oppositū supponere de Angelis bonis *in 4. dist. 45. q. 4. §. Ad argumenta principalia*, ubi proprium esse Dei cognoscere abscondita cordium, explicat in ordine ad cognitionem universalem, inimpedibilem, & judiciariam; undè qui dicunt Scotum cum D. Thomâ convenire in eo, quod de facto Angeli cordium secreta nō cognoscant, minùs accuratè subtilis Doctoris sententiam referunt, extenduntque ad omnes Angelos, quod ille docuit de solis Angelis malis, ut rectè contrà Radā advertit Mastrius *hic disp. 2. q. 8. n. 257.* quem propterea (sicuti & nōnullos alios Scotistas) habemus loquēdo de Angelis bonis adversarium in hoc asserto, quod

55. Probatur primò ex pluribus Scripturæ locis, in quibus soli Deo tribuitur corda scrutari, & internos actus liberos penetrare; undè etiam Evangelistæ & Sancti Patres divinitatem Christi frequenter inferunt ex eo, quòd cordium secreta cognoverit; quas quidem auctoritates ut potè facilè obvias singillatim non refero, referunt illas Valentia *disp. 4. q. 8. punct. 4.* Suarez *l. 2. c. 21.* Ioannes à S. Thomâ *disp. 22. a. 3.* & alij plures, qui etiā volunt ex talibus auctoritatibus assertū nostrū reddi omninò certū, & aut de fide aut fidei proximū, oppositamque sententiā censurâ notant, eā Suarez *l. præcit. c. 22. n. 1.* appellat erroneam, Valentia *punct. præcit. §. Porrò ex allatis* ait hâc in re cautè legi debere Durandum, Ioannes à S. Thomâ *art. 3. præcit. n. 2.* ait

Quænam censura ab aliquibus feratur in sententiam oppositam.

ait Durandum in hoc malè audire : Verùm existimo hos Auctores nimis facilè in censuram gravem erumpere contrà naturalē cognoscibilitatem secretorum cordis in se ipsis; & sicuti licèt Scripturæ & Patres omnem talium secretorum cognitionem soli Deo tribuant, Angelis verò negent, limitant id omnes Theologi ad cognitionem immediatam; ità non est, cur nequeat sine gravi censurâ limitari ad cognitionem aut judiciariam, aut universaliter & injmpedibiliter omnia prorsùs secreta attingentem, ut latiùs ostendit inter Scotistas Mastrius q 8 *pracit.* inter Recē tiores Martinon *disp.39. sect.5.* Sententiam igitur nostro asserto oppositā eo modo præsertim quo à Scoto & nōnullis Scotistis defenditur, rejicio, non tanquam erroneam, aut errori proximam, aut alij gravi censuræ obnoxiam, sed solùm tanquam minùs probabilem, ut potè magis limitantem auctoritates Scripturæ & Patrum, receptam à paucioribus Theologis, & contrariā aliquibus rationibus præsertim moralibus & politicis, quas subjicio, ideò assertum

Improbatur talis censura.

56\. Probatur secundò quia plura sequerentur inconvenientia in rationali republica, si Angelus absque speciali manifestatione naturaliter cognosceret in se ipsis liberas affectiones, &c. Sequeretur primò Angelos non posse aut sibi mutuò committere aut servare secretum aliquod, nec vigere apud ipsos secreti legem, quæ tamen valdè confert ad concordiam, & gubernationem cujuscumq; Reipublicæ. Sequeretur secundò respectu Angelorum nullum dari aut jus aut modū consulendi propriæ famæ, & ex quolibet actu moraliter defectuoso unusquisq; redderetur apud ipsos infamis notoriâ & publicâ infamiâ juxtà mensurā pravitatis actus. Sequeretur tertiò creaturam rationalem non habere perfectum & speciale dominium suorum actuum liberorum, cum enim ex infrà dicendis *in tr. de beatitud.* res spirituales per cognitionē intuitivā perfectè possideātur, si possent actus liberi absq; cōsensu eliciētis intuitivè à quolibet Angelo cognosci possent absq; cōsensu eliciētis à quolibet Angelo perfectè possideri, quod certè malè cohæret cum perfecto & speciali eliciētis dominio suprà tales actus.

Absurda consequētia ad naturalem cognitionem secretorum cordis.

57\. Diçes ex Mastrio *hic disp.2.q.8.art.2.num.248.* Vel sermo est de Angelis malis, vel de Angelis bonis; & de utrisque vel comparativè ad actus liberos hominum, vel comparativè ad actus liberos aliorum Angelorum. Si sermo sit de Angelis malis comparativè ad actus liberos aliorum malorum Angelorum admittere inter ipsos perturbationem, discordiam, & infamiam non est incōveniens, imò est maximè consentaneum statui ipsorū pœnali & misero; si de iisdem comparativè ad actus liberos hominum, sicuti in ipsorum pœnam & humani generis bonum Deus eis non permittit plura alia, quæ præstare naturaliter possent, ità & rectè diceretur Deū illis non permittere cognitionē intuitivā humanorū actuū liberorū, quàm alioqui habere naturaliter possent. Si sermo sit de Angelis bonis inter se cōparatis, cū ipsi nō nisi bonū cogitent, non nisi bonū velint, nullū imminet ex naturali cognoscibilitate internorū actuū, aut infamiæ, aut discordiæ periculū; si de iisdē cōparativè ad homines, grave esse non debet hominibus apud ipsos infamari, cū talis infamia esse non possit occasio patiēdi aliquod à bonis Angelis detrimētū. Accedit quòd simpliciter & absolutè nullū esse inter creaturas rationales actum secretū & occultum, affert aliundè cōmoda fortè præponderantia incōmodis in instantiâ memoratis, cessarent enim omnes deceptiones, omniaq; mēdacia, & importantia celandi actus pravos ab ipsis eliciēdis valdè retraheret, undè etiā ferunt Socratem ad majus Reipublicæ bonum desiderasse patentia, & omnium obtutibus pervia hominum pectora. Sed contrà : sicuti sermo hic est 58.
de cognitione naturali secretorūm cordis, ità sermo est de Angelis consideratis secundum sua naturalia, secundum quæ & boni & mali esse possunt; nec est ad rē quod petit instantia, utrùm sermo sit de Angelis malis & damnatis, an de bonis & beatis; quia de neutris in rigore sermo est, & quando ratione status aut pœnalis aut gloriosi cessarent inconvenientia militantia contrà cognoscibilitatem secretorum cordis, suaderetur eorum cognitionem deberi Angelis ex vi status in quo sunt, at non ab intrinsecu & ex naturâ suâ : In re tamen divinando magis quàm definiendo dici potest Angelos malos in pœnā, & ad majorem proprij status perturbationem ac miseriā, omni inter se secreto carere; quo ad Angelos verò bonos & beatos omninò existimo affectiones, cogitationesvè liberas absque elicientis consensu cæteris non patere si minùs ad evitandam infamiam & discordiam, saltem ad salvandum in eliciente perfectum propriorum actuum liberorū dominium, nec non ad fovendam vitam socialem & amicabilem, ad cujus felicitatem, suavitatemque valdè per se confert posse secreta & servare & committere.

Malis Angelis fortè in pœnam propria secreta patent.

Vrgebis : D Gregorius *lib.18.in Iob c.17.* de Beatitudine resurgentiū ità habet, *Ipsa eorum claritas vicissim sibi in alterius cordibus patet, & cum uniuscujusq; vultus attenditur, simul & conscientia penetratur, ibi quippè uniuscujusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet* : ex quibus verbis infertur inter homines in statu beatitudinis nihil esse secretum & occultum, cur ergo ad fovendam ejusdem status felicitatem aliquid secretū & occultum ponetur inter Angelos; in quibus insuper æquè ac in hominib. dominium perfectū propriorum actuum liberorum satis elucet in facultate ipsos eliciēdi, non eliciendi, ac suspendendi pro libito. Sed 59.
contrà: Inter homines viatores latēt actus interni liberi, nō solū sicut inter Angelos, verū etiā modo speciali ob crassitiē & opacitatem corporis, quâpropter homo in viâ indiget signis externis ad notificandos suos cōceptus alteri homini, nec potest id præstare solo consensu, solaque voluntate manifestandi; hoc speciali modo nihil remanet occultum in statu beatitudinis, & corporibus ex dote gloriosâ factis diaphanis ac transparentibus non

Ex vi status beatifici nō innotescunt secreta cordium.

non requiritur ampliùs ullum signum externum ad internorum actuum manifestationē; & hoc solùm intendit D. Gregorius, hoc solùm etiam videtur desiderasse Socrates relatus in superiore instantiâ: Cæterùm adhuc remanent inter homines beatos occulti & secreti actus liberi titulo dominij & libertatis eo modo, quo inter Angelos, sivè in puris naturalibus, sivè in statu beatitudinis cōsideratos. Quòd addebatur perfectum dominium liberorum actuum satis elucere in facultate, &c. salvat ad summum perfectum dominium physicum, non perfectum dominium morale situm maximè in eo quod, quis possit propriæ rei possessionem alteri tribuere vel non tribuere, & per consequens in ordine ad actus spirituales, qui cognitione possidentur, in eo quòd quis possit tales actus alteri notificare vel occultare.

Hinc habetur Angelos ne quidem supernaturaliter de facto cognoscere omnia cordium secreta, neque hoc eis deberi communi lege Beatitudinis, ut specialiter notat Estius *in 2. dist.* 7. §. 12. post medium.

60. Angelus neque inadæquatè, & præcisivè cognoscit in se ipsis cordium secreta.

Assert. 3. Angelus neque etiam inadæquatè, & cognitione aliquo modo præcisivâ cognoscit immediatè & in se ipsis liberas affectiones voluntatis, &c. Hoc assertum est specialiter contrà nonnullos graves Theologos ex Antiquis, Ægidium Romanum *in tr. de cognitione Angelorum q.* 11. *& in* 2. *dist.* 7. *q.* 2. *art.* 2. docentem videri naturaliter ab Angelis actus liberos quoad entitatem in genere, non quoad determinationem in specie, utrùm sit amor vel odium, affirmatio vel negatio: Hervæum *in* 2. *dist.* 8. *q.* 3. docentem actus liberos naturaliter videri quoad substantiam, non quoad intensionem & remissionē: Henricum *quodlib.* 3. *q.* 13. §. *ut tamen*, docentem naturaliter videri quantùm ad cætera, latere verò quantùm ad intentionem & directionem in finem: Rubionum *in* 2. *dist* 9. *q.* 4. *art.* 2. docentem naturaliter videri quantùm ad esse absolutum, non quantùm ad esse respectivum & tendentiam in objectum, quem dicendi modum commendat tanquam cæteris mox relatis probabiliorem; Mastrius *hic disp* 2. *q* 8. *art.* 2. *n* 250. eidemque quosdam Scotistas subscripsisse refert Rada *part.* 2. *controv.* 8. *art.* 3.

61. Probatur assertum primò in universum, quia licèt supposito quòd quis velit concedere Angelo naturalem cognitionem actuū liberorum in se, debeat propter auctoritates Scripturarum, & Patrum talem cognitionem soli Deo tribuentium, uti aliqua limitatione, est tamen limitatio ex unâ parte non necessaria, ex aliâ valdè difficilis dicere quòd cognitio illa solùm in Deo sit adæquata & cōprehēsiva, in Angelis verò sit inadæquata & præcisiva: est limitatio non necessaria quia *ex dictis præcedenti n.* 55. foret limitatio æquè sufficiens dicere quod cognitio illa in Deo sit iudiciatia, universalis & inimpendibilis; non sic in Angelis: est limitatio valdè difficilis, quia concedendo Angelis naturalem cognitionem actuum liberorum secundū aliquam partem difficillimè defenditur naturalis incognoscibilitas eorumdem secundùm aliam; nam illa pars, quæ naturaliter cognoscitur vel est quid liberum, vel non, si non est quid liberum, ergo ex illius cognitione malè dicuntur cognosci secundùm quid actus liberi; si est quid liberum, quidquid probat naturalem ipsius cognitionem, militat contrà aliam partem, quæ astruitur naturaliter incognoscibilis titulo libertatis.

62. Impugnantur singillatim opiniones Ægidij.

Probatur secundò in particulari impugnādo singulos modos in asserto relatos: Impugnatur Ægidius, quia etiam circà idem objectum entitas amoris est in se diversa ab entitate odij, quomodocumque sumatur actus amoris sub præcisâ ratione entitatis; ergo Angelus non potest cognoscere entitatem actus amoris intuitivè & ut est in se, quin cognoscat aliquid diversum ab entitate actus odij, ergo nō potest intuitivè cognoscere entitatē actus præscindēdo ab eo, quod sit amor vel odiū, & sic de cæteris. Impugnatur Hervæus, quia in iis, quæ admittunt intensionem & remissionem, intensio & remissio sunt ipsa substantia rei, si igitur supponitur actus liberos habere intensionem & remissionē repugnat ipsos quoad substantiam cognosci, quoad intensionem & remissionem non cognosci. Impugnatur Henricus, quia vel sermo est de fine intrinseco, & hic finis est ipsum objectum actus, sine quo non posse actū intuitivè cognosci ostenditur impugnando Rubionum, vel sermo est de fine intrinseco, ad quem unus actus per alium actum à se distinctū dirigitur, & hoc modo quamvis actus directus in finem possit intuitivè cognosci nō cognitâ directione ipsâ seu actu dirigente in finem, non tamē hinc sequitur quod directio sit naturaliter incognoscibilis; imò cum hæc directio nihil sit aliud, quàm actus voluntatis liberè ordinantis alium actum in finem, si actus interni liberi sunt ex genere suo naturaliter ab Angelo cognoscibiles debet etiam concedi in se naturaliter cognoscibilis talis directio, & insuper finis in quem dirigit, utpotè qui respectu ipsius est finis intrinsecus & objectum. Impugnatur Rubionus, quia malè ipse distinguit in actu vitali rationem qualitatis absolutè, & rationem operationis seu tendentiæ in objectum, ut propterea primo modo possit actus vitalis intuitivè cognosci nullatenùs cognito objecto, malè inquam id distinguit, quia in nostris principiis actus vitalis nihil aliud est, quàm complexū potentiæ & objecti; & in principiis magis communibus aliorum Scholasticorum essentialis est, & intrinsecus actui ordo ad objectum, nec potest cognosci unus actus ut est in se & ut est diversus ab alio, nisi cognoscatur ordo ad diversum objectum & aliquo modo ipsum objectum.

Hervæi.

Henrici.

Rubioni.

63. Ex dictis habetur nullâ cognitione naturali posse Angelum attingere intuitivè, & in seipsis actus internos liberos, id verò probatū est ex principiis partim extrinsecis, id est ex auctoritatibus Scripturæ & Patrū: partim moralibus & remotis, id est ex absurdis, quæ sequerentur in intellectuali Republicâ; inquiramus jam, utrùm ejusdem veritatis assi-

gnari possit aliqua sufficiens ratio intrinseca physica & proxima; negat absolutè Vasquez *hic disp.* 209. *cap.* 10. Laborant alij Theologi in tali ratione investiganda & in ea afferenda dissentiunt.

64. Impugnantur circa eandē veritatem rationes Scoti. Scotus *in* 4. *dist.* 10. *q.* 8. §. *Ad tertium* affert pro ratione carentiam permissionis concursus generalis Dei: verùm hæc ratio salvat actus liberos esse occultos dumtaxat ea voluntate Dei extrinsecâ, non ea ipsâ naturâ rei; & rectè militat de Angelis malis, quibus solis etiam subtilis Doctor negat naturalem cognitionem secretorum cordis, at incongruè extenderetur ad Angelos bonos, quibus nimis incongruit Deum negare perpetuò aliquid naturaliter debitum, quamvis in pœnam possit id jure negare Angelis malis.

Bachonis. Bachonis *quodlib.* 2. *q.* 12. *art.* 2. §. 2. ducet actus internos occultos fieri naturaliter cognoscibiles per illuminationem intellectus agentis, & consequenter carentiam talis illuminationis assignat pro ratione naturalis incognoscibilitatis. Verùm hic Author *ex cap. præced.* §. 8. malè supponit in Angelis intellectum agentem; & quando etiam talis intellectus in illis rectè supponeretur, gratis & contra communē cæterorum Theologorum sensum ei tribueret munus illuminandi actus occultos; quando tandem intellectus agens tales actus illuminaret, deberet saltem hujusmodi illuminatio explicari eo proportionaliter modo, quo in nobis illuminatio phantasmatū; deberet scilicet fieri per productionem specierum, & sic secreta cordium essent occulta ob carentiam specierum ipsa repræsentantium, quod impugnabitur infrà *n.* 67. *&* 68.

65. Aureoli. Aureolus *in* 2. *dist.* 9. *art.* 1. affert pro ratione dependentiam liberorum actuum ab impetio voluntatis in ordine ad movendum intentionaliter quemcumque intellectum, & ad gignendam sui speciem & notitiam; quæ quidem species & notitia juxta eundem Aureolum non sunt quid distinctum & diversum, ut retulimus *cap. superiori* §. 8. *dub.* 1. Verùm hic Author malè & contra suprà asserta, *cap. præced* §. 3. supponit Angelos intelligere per species & notitias ab objectis acceptas; & quando hoc daretur, assignat pro ratione naturalis incognoscibilitatis in actibus liberis aliquid commune cæteris objectis spiritualibus, quæ omnia per nos si quam habent productivitatem propriæ speciei, præcipuè notitiæ, habent talem productivitatem liberè & dependenter à voluntatis imperio *ex præcit.* §. 3. *n.* 34. *&* 35.

66. Gregorij. Gregorius *in* 2. *dist.* 9. *q.* 1. existimat ad cognitionem intuitivam secretorum cordis requiri quòd existant inhæsivè & tanquam in subjecto in eo, à quo debent intelligi; & ideò unum Angelum non posse cognoscere secreta aliena, quia non potest habere ea sibi inhærentia. Verùm cum ex supradictis *n.* 44. & alibi inhærentia intelligibilis in intelligente non requiratur ad cognitionem intuitivam ex genere suo, gratis ponitur requiri ad cognitionem intuitivam secretorum cordis, nisi specialis ratio afferatur: Deindè si talis inhærentia requireretur, neque etiam ex consensu & manifestatione elicientis posset Angelus intuitivè cognoscere aliena secreta contra infrà dicenda *num.* 85. Nec refert, quod *sed. num.* 44. concessêrimus nullum accidens posse per se immediatè cognosci, nisi inhæreat principio cognoscenti; Non refert, inquam, quia benè stat accidens absque eo, quòd inhæreat principio cognoscenti, posse cognosci immediatè per propriam sui speciem, quamvis absque eo quòd eidem principio inhæreat non possit cognosci immediatè per se ipsum.

Molina 1. *p. q.* 57. *art.* 4. ait juxta opinionem tribuentem Angelis species infusas nō occurrere aliam commodiorem rationem naturalis incognoscibilitatis secretorum cordis, quàm quòd eorum Deus nullas species infuderit, nec cognoscantur intuitivè nisi ab eliciente cognitione experimentali per seipsa, alij verò ab eliciente ea possint cognoscere abstractivè solùm, & mediatè: ait insuper juxta opinionem tribuentem Angelis species ab objectis acceptas non aliud dicendum occurrere, nisi intellectiones & volitiones ejus videri esse naturæ, ut non ab aliis intuitivè suo modo percipiantur, quàm ab iis, qui eas eliciunt. Verùm ea utraque ratione sequitur, tùm quòd neque etiam ut possibiles possit Angelus cognoscere intellectiones & volitiones immediatè in se ipsis; tùm quòd neque ex consensu & manifestatione elicientis sint ab alio intuitivè cognoscibiles tales intellectiones & volitiones; quæ duo, licèt admittantur à Molinâ, mihi valdè displicent tanquam valdè derogantia perfectioni intellectus Angelici; undè minùs displicet modus quo negant Deum infudisse Angelis ab initio species actuum liberorum Suarez *hic lib.* 2. *cap.* 23 & Arriaga *disp.* 9. *sect.* 6. *subsec.* 2. concedentes deindè successivo decursu temporis quoties unus Angelus vult alteri suos actus liberos manifestare poni in altero talium actuum species, vel per infusionem à Deo ut vult Arriaga, vel per productionem ab ipsis actibus liberis ut vult Suarez. Hic tamen modus adhuc aliqualiter displicet quia juxta Suareziū non posset unus Angelus manifestare sua secreta alteri, nisi indistanti & contiguo; juxta Arriagam contra exigentiam perfectionis intellectus Angelici & absque necessitate expectatur conditio manifestationis pro infusione specierum repræsentantium actus liberos, ut partim infertur *ex cap. præced.* §. 5. *num.* 51. partim ostendetur *in sequenti* §. in quo rejectis hactenùs variis rationibus naturalis incognoscibilitatis secretorum cordis stabilienda tandem est aliqua ejusdem incognoscibilitatis physica, & proxima ratio: Ideò sit 67. Molinæ. 68. Suarezij, & Arriagæ.

§. VI.

§. VI.

Cur Angelus non cognoscat immediatè & in se ipsis liberas affectiones voluntatis & cogitationes intellectus, quas habent alij Angeli vel homines.

69. Ratio proxima & physica naturalis incognoscibilitatis secretorum cordis.

Assert. Ratio physica & proxima non cognoscendi absque speciali manifestatione immediatè & in se ipsis liberas affectiones, &c. est, quia species pro liberis affectionibus & cogitationibus ab initio infusæ talis naturæ sunt, ut ipsas in actu secundo non repræsentent, nisi posita conditione manifestationis. Ità Valentia *hic disp.* 4. *q.* 8. *punct.* 4. §. *nec tamen* Lugus *disp.* 9. *c.* 4. *n.* 19. Aversa *q.* 57. *sect.* 7. Bannez *q.* 57. *art.* 4. Ioannes à S. Thoma *disp.* 22. *art.* 3. *num.* 24. Gonet *disp.* 15. *art.* 3. §. 4. & plures alij tùm Thomistæ tùm recentiores contrà Scotum, Bachonem, Aureolum, Gregorium, Molinam, Suarezium, Arriagam locis relatis *in praced.* §. & à fortiori contrà eos, qui aut absolutè negant Angelis impotentiam cognoscendi secreta cordium, aut saltem nullam agnoscunt talis impotentiæ rationem physicam & ex natura rei, quos retulimus pariter *praced.* §.

Probatur, quia ex una parte nulla est repugnantia in speciebus infusis, quæ talis naturæ sint, ut in actuali repræsentatione ab aliqua conditione dependeant, Deus enim infusarum specierum Auctor non est alligatus uni determinato specierum modo, & sicuti pro diversa exigentia intellectuum potest illas producere vel particulares, vel universales; ità pro diversa exigentia intelligibilium poterit easdem producere vel independentes, vel dependentes ab aliqua conditione: ex alia parte cum Angelus nullatenùs possit cognoscere actus liberos alienos immediatè per se ipsos, quia ut attigimus *praced. num.* 66. accidentia per se ipsa ad sui cognitionem conveniunt solùm cum subjecto, cui inhærent; nec per species ab illis productas independenter à consensu elicientis, quia *ex cap. superiori num.* 35. si actus liberi producunt sui species, producunt dependenter ab imperio voluntatis; cum inquam hæc ità sint, omninò fit Angelos solum per species à Deo infusas posse habere notitiam immediatam alienorum actuum liberorum; ex eo igitur quòd species à Deo infusæ sint talis naturæ, ut alienos actus liberos in actu secundo non repræsentent, nisi posita conditione manifestationis, habetur ratio physica & proxima eosdem immediatè non cognoscendi absque speciali manifestatione.

70. Gravis ratio dubitandi contrà assertum.

Dices, quòd Deus infundat species actuū liberorum ità modificatas, ut ipsos in actu secundo non repræsentent, nisi positâ conditione manifestationis, vel provenit ex voluntate purè extrinsecâ Dei, vel ex ipsa natura rei; si primùm, actus liberi remanent occulti ex voluntate Dei purè extrinsecâ, & modificatio illa specierum erit incongrua, & indebita Angelis, saltem bonis, æquè ac negatio divini concursus *superiori num.* 64. improbata contrà Scotum; si secundum, superest explicandum, cur actus liberi potiùs, quàm cætera objecta, postulent ex natura sua modificationem illam propriarum specierum intentionalium, nec possint habere species naturales sui repræsentativas antè omnem elicientis consensum, cum præsertim etiam antè omnem elicientis consensum sint entitates, nec supernaturales, nec divini ordinis, & ut loquitur Mastrius *disp.* 2. *q.* 8. *n.* 638. satis mirabile videatur & irrationabiliter dictum, quod aliquod creatum intelligibile non supernaturale nec ordinis divini, nullum habeat intellectum creatum, cui sit proportionatum & debitum. Sed contrà: ut in primis Mastrio occurram, ejusque admirationem temperem, dico ipsum malè nobis imponere, quòd actus liberi antè omnem elicientis manifestationem, & consensum, nullum habeant intellectum creatum, cui sint objectum proportionatum & debitum; sunt enim objectum proportionatum & debitū intellectui elicientis; cui si Deus, ut posset, propriorum accidentium sivè naturalium sivè liberorum species infunderet, infunderet ipsas absque ulla modificatione repræsentativas liberorum æquè ac naturalium: ut deindè satisfaciam toti instantiæ dico modificationem à nobis assertam in speciebus actuum liberorum alij ab eliciente infusis provenire ex natura rei, ad explicandum verò cur actus liberi potiùs, quàm cætera objecta hujusmodi modificationem ex natura sua postulent. 71.

71. Actus liberi non sunt objectum indebitum cuilibet intellectui creato.

Adverto infusas fuisse Angelis species rerum dumtaxat spectantiū ad hoc universum, non omnium prorsùs objectorum naturalium, ut constabit maximè ex dicendis §. 12. Hinc si detur aliquod objectum spectans ad hoc universum supposità aliquâ conditione, non absolutè & simpliciter, jure dicetur tale objectum exigere in Angelo speciem in repræsentando modificatam, repræsentativam scilicet ipsius suppositâ aliquâ conditione, non absolutè & simpliciter: Porrò actus liberi simpliciter & absolutè ad hoc universum non pertinent, quia nullam habent determinatam connexionem cum partibus hujus universi, & habent pro principio voluntatem in determinationibus suis independentem à toto universo, & à quâ possent eodem modo prodire etiam extrà totum hoc universum, nullâque re hujus universi existente: Iidem tamen actus liberi supposita cōditione manifestationis ponuntur quodammodò intrà hoc universum, & pertinent ad aliquam universi partem extrà elicientem, ad illum scilicet Angelum ad quem ratione manifestationis diriguntur: Ecce quomodò ex natura tùm specierū Angelis infusarum repræsentantium solùm res intrà hoc universū constitutas, tùm actuum 72.

Actus liberi secundū se non spectant ad hoc universum.

liberorum exiſtentium intrà hoc univerſum ſuppoſita conditione manifeſtationis, non abſolutè & ſimpliciter, habetur ſpecialis ratio, cur actus liberi potiùs, quàm cætera objecta ex natura ſua poſtulent aſſertam ſpecierum modificationem.

Vrgebis: manifeſtatio eſt omninò extrinſeca actibus liberis, & ſicuti nihil ipſis addit entitatis, ità etiam nihil addit cognoſcibilitatis; ergo actus liberi nec magis pertinent ad hoc univerſum, nec magis ſunt cognoſcibilea ſuppoſitâ, quàm non ſuppoſitâ
73. manifeſtatione. Contrà tamen: Etiam cognitio eſt omninò extrinſeca bonitati, nec aliquid ei addit aut entitatis aut amabilitatis; etiam approximatio eſt omninò extrinſeca agenti, nec aliquid ei addit activitatis; & tamen bonitas poteſt amari ſuppoſita cognitione, ſecùs hac non ſuppoſita, agens poteſt operari ſuppoſita approximatione, ſecùs hac non ſuppoſita; quia quod requiritur per modum conditionis eſt præciſè id ſine quo, nec eſt neceſſe quod intrinſecè conſtituat aut aliquid addat ei ad quod requiritur; cum igitur manifeſtatio ſe habeat per modum conditionis ad hoc, ut actus liberi pertineant ad hoc univerſum & ſint naturaliter cognoſcibiles, non eſt neceſſe quod ſit actibus liberis intrinſeca, aut aliquid ipſis addat; ideò ad inſtantiam dato antecedente nego conſequentiam.

Vt naturaliter ſint cognoſcibiles requirunt manifeſtationem tanquam purâ conditionem.

Vrgebis adhuc: Manifeſtatio non eſt conditio neceſſariò requiſita ad hoc ut ſpecies actuum liberorũ repræſentent ipſos ut poſſibiles, ergo neque ad hoc ut repræſentent ipſos ut exiſtentea, in Angelis enim ſpecies infuſa repræſentans rem ut poſſibilem apta eſt repræſentare ipſam ut exiſtentem ex eo
74. præciſè quòd res in ſe fiat exiſtens. Contrà tamen: concedo libenter antecedens, congruit enim ut ſuprà attigi *n. 67.* perfectioni intellectus Angelici poſſe attingere immediatè in ſe ipſis omnes actus liberos alienos ut poſſibiles; concedo, inquam, antecedens, nego conſequentiam; diſparitas eſt quia actus liberi ut poſſibiles habent neceſſariam & determinatam connexionem cum voluntate potentis ipſos elicere, adeoque ſpectant ad hoc univerſum; ipſorum item naturalis cognoſcibilitas non infert ea inconvenientia moralia, quæ militant contrà cognoſcibilitatem naturalem eorundem ut exiſtentium, quemadmodum facilè patet conſideranti, ideò, &c. Quod dicebatur ſpeciem infuſam repræſentantem rem ut poſſibilem aptam eſſe, &c. verum eſt quando cætera ſunt paria, qualia non eſſe in præſenti oſtendit allata diſparitas.

Eum [illegible] requirunt ut cognoſcantur immediatè in ſe ut poſſibiles.

Hucuſque nonnulla ferè ſuppoſuimus, quæ difficultate non carent; hujuſmodi ſunt quod in ordine ad naturalem incognoſcibilitatem eadem ſit ratio de cogitationibus intellectus, quæ de affectionibus voluntatis; quòd actus interni non liberi ſint in ſe ipſis naturaliter cognoſcibiles; quæ & id genus alia ad præſentem materiam pertinentia expedit brevi ſaltem diſcuſſione percurrere, Ideò ſit

§. VII.

Expediuntur alia nonnulla circa cognitionem naturalem immediatam alienorum actuum.

ASSART. Iis, quæ ulteriùs poſſunt circa naturalem cognitionem alienorũ actuũ expedienda occurrere, ſequentium dubiorum ſolutione ſingillatim ſatisfit.

Dubitatur primò. Vtrùm nomine ſecretorum cordis veniant liberæ cogitationes intellectus æquè ac liberæ affectiones voluntatis, eademque ſit in utriſque ratio naturalis incognoſcibilitatis. Affirmant Bannez *hic q. 57. art. 4. §. Sed dices*, Ioannes à S. Thoma *diſp. 22. art. 3. n. 20.* Suarez *lib. 2. c. 25.* Amicus *diſp. 12. num. 38.* Dequiros *diſp. 60. num. 25.* Arriaga *diſp 9. ſect. 7.* Sententiam negantem & docentem liberas cogitationes non eſſe ſecundùm ſe occultas, ſed ſolùm ſecundùm quod ſubſunt voluntatis imperio, ſeu ſecundùm denominationes à liberis voluntatis actibus provenientes tradiderunt nonnulli apud Durandum *in 2. diſt. 8. q. 5. n. 8.* item Hurtadus *in metaph. diſp. 12. §. 30.* eandem non improbabilem cenſet Lugus *diſp. 9. c. 3. n. 55.* multoque magis Vaſquez *diſp. 210. cap. 2.* commendans in hoc Magiſtrum ſuum Alphonſum Dezam; eandem inſuper eſſe juxtà mentem Henrici docent nonnulli ipſius ſectatores, inter quos Soggia in hac alma vrbe apud S. Marcellum ſtudiorum Regens in ſuis manuſcriptis prælo forſan brevi dandis. 75.

Reſpondeo affirmativè, primò quia nomine cordis non ſolùm voluntas ſed etiam intellectus denotatur, ergo pariter nomine ſecretorum cordis non ſoli actus liberi voluntatis ſed etiam actus liberi intellectus; antecedens probatur ex 3. Reg. 3. *Dabis ſervo tuo cor docile ut populum tuum judicare poſſit & diſcernere inter bonum & malum.* Rom. 10. *corde creditur ad juſtitiam.* Luc. 24. *Cogitationes aſcendunt in corda veſtra.* Secundò, quia ut videre eſt apud Lugum *loca præcitata.* Scriptura & Patres dum cognitionem ſecretorum cordis tribuunt ſoli Deo, ipſamque reputant argumentum divinitatis ſæpè loquuntur expreſſè de cogitationibus intellectus. Tertiò, quia inconvenientia moralia ſuprà relata *num. 56.* ferè ex æquo militant cõtrà notorietatem liberorum actuum intellectus, ac liberorum actuum voluntatis, & ex illa ſpecialiter æquè ac ex iſta ſequitur impotentia mutuò committendi, aut ſervandi aliquod ſecretum. Quartò, quia quando quis elicit actum liberum voluntatis, aut ſemper aut ferè ſemper habet cognitionem reflexam talis actus, ſi igitur Angelus naturaliter cognoſceret in ſe ipſis omnes aliorum cogitationes, cognoſceret conſequenter talium cogitationũ objecta, adeoque omnes aut ferè omnes affectiones voluntatis, 76.

Liberæ cogitationes ſunt occultæ æquè ac liberæ volitiones.

lontatis,quæ affectionum cognitio esset quidem abstractiva, quia tamen esset omninò certa afferret inconvenientia moralia non minora, quàm cognitio earundem intuitiva.

Actus intell:ctus non habet libertatem purè extrinsecam. Quintò (& est ratio à priori destruens etiam fundamentum opinionis adversæ) quia cogitationes intellectus licet non sint intrinsecè liberæ libertate formali, intrinsecè liberæ sunt libertate radicali, & liberum sicuti in actu primo integratur radicaliter ex intellectu, formaliter ex voluntate, ità in actu secundo relucet radicaliter in actu intellectus, formaliter in actu voluntatis; titulo igitur libertatis radicalis sibi intrinsecæ cogitationes mentis sunt sub speciali dominio elicientis & extrà ordinem hujus universi eo modo, quo affectiones voluntatis titulo libertatis formalis; in quo est diversa ratio de actibus externis à voluntate imperatis, qui sunt liberi libertate purè extrinseca, & sunt præcisè effectus, non principia libertatis, malè propterea contendunt Adversarij

77. Occurritur fundaméto Adversariorum. non esse de actibus intellectos aliter, quàm de ipsis sentiendum. Nec refert quod in nobis actos potentiæ sensitivæ sicuti prærequiruntur ad actus intellectus, ità prærequirantur etiam ad actus voluntatis tanquam remota saltem libertatis principia: Non refert, inquam, quia id in nobis evenit per accidens & ratione status unionis animæ ad corpus, non per se & ex natura rei.

Dubitatur secundò: Vtrùm species & habitus ex liberis cogitationibus & volitionibus relicti in intellectu & voluntate habeant eandem naturalem incognoscibilitatem, quam ipsæ cogitationes & volitiones. Negat Ioannes à S. Thoma *disp.* 22. *art.* 3. *num.* 19.

78. Species & habitus relicti ex actibus liberis internis sunt occulti. Respondeo affirmativè cum Logo *hic disp.* 9. *c.* 4. *num.* 18. Amico *disp.* 12. *num.* 46. Albertino *corol.* 10. *punct.* 5. Ratio est, quia tales species & habitus, dum cognoscuntur, inducunt certam & evidentem, quamvis non intuitivam, notitiam cogitationum & volitionum ex quibus sunt relicti, & quia regulariter quælibet cogitatio & volitio aliquam sui speciem vel habitum relinquit, si Angelus cognoscat naturaliter species & habitus alienarum cogitationum & volitionum, habebit naturaliter earundem cogitationum, & volitionum notitiam certam & evidentem, quamvis abstractivam, quod licèt quoad aliquas nullum videatur afferre inconveniens, quoad omnes tamen infert impotentiam habendi quidquam secretum, & alia absurda moralia; undè quamvis non sit neganda Angelis naturalis cognitio cujuscumque effectus, ex quo evidenter innotescat aliqua libera cogitatio aut volitio, non est tamen eis concedenda naturalis cognitio eorum effectuum, ex quibus innotescere possunt evidenter omnes alienæ cogitationes & volitiones; hinc quamvis non sit neganda Angelis naturalis cognitio actuum externorum, non est eisdem concedenda naturalis cognitio specierum & habituum ex cogitationibus & volitionibus liberis relictorum; ex actibus enim externis paociores, ex speciebus & habitibus omnes actus interni liberi evidenter noti redduntur; Accedit, quòd actus externi dependent à voluntatis imperio, adeoque quidquid per ipsos innotescit dici potest innotescere ex imperio & manifestatione elicientis; species & habitus ex actibus liberis relinquuntur juxta infrà dicenda *num.* 120. necessariò ac naturaliter absque ullo speciali imperio voluntatis: Deindè per actus externos innotescunt interni quoad objectum, at non quoad directionem in finem; ex ambulatione enim v. g. infertur quidem evidenter volitio ambulandi, at non finis in quem talis volitio dirigitur; per species verò & habitus innotescunt actus interni etiam quoad directionem in finem.

Dubitatur tertiò: Vtrùm actus voluntatis etiam necessarij occulti sint & naturaliter incognoscibiles in se ipsis immediatè. 79.
Affirmat absque ulla limitatione Deqhiros *hic disp.* 60. *num.* 21. Alij Theologi communiter distinguunt in voluntate aliquos actus necessarios per se & ex natura sua, quatenùs attingunt objectum habens vim necessitandi voluntatem, & circa quod voluntas operatur ut natura, talis est amor beatificus; aliquos necessarios per accidens, ex subreptione scilicet & defectu advertentiæ, non ex merito & exigentia objecti, tales sunt motus primò primi: Quoad actus necessarios primo modo solet dubium negativè resolvi; quoad necessarios secundo modo negant esse occultos Albertinus *corol.* 10. *punct.* 5. *num.* 21. Lugus *disp.* 9. *c.* 4. *num.* 17. Affirmant verò Vasquez *disp.* 21 9. *c.* 2. *n.* 7. Arriaga *disp.* 9. *sect.* 6. *n.* 44. Madernus *q.* 3. *art.* 14. *n.* 5. &c.

Respondeo actus voluntatis necessarios 80.
solùm per accidens & secundùm quid, esse occultos, & naturaliter incognoscibiles independenter à manifestatione elicientis; non sic actus necessarios per se & simpliciter; si aliqui tales in voluntate creata dantur, qui naturales sint; quod præsertim in controversia est de actu, quo Angelos vel se ipsum, vel Deum amat. Probatur responsio quoad primam partem, quia actus necessarij solùm per accidens & secundùm quid re ipsa magis accedunt ad naturam actuum liberorum quàm necessariorum, ut evincitur ex eo quod possunt absque mutatione intrinseca, & solùm adveniente ex parte intellectos majore cognitione, evadere simpliciter & per se liberi, non sic absque mutatione intrinseca & diversa objecti motione evadere simpliciter necessarij, ergo de illis sentiendum id potiùs quod de actibus simpliciter liberis, quàm quod de actibus simpliciter necessariis quoad naturalem cognoscibilitatem & incognoscibilitatem. Probatur responsio quoad secondam partem quia actus voluntatis simpliciter necessarij sunt ejusdem prorsùs ordinis cum aliis effectibos naturalibos, eliciuntur quippè à voluntate ut natura est, non ut est principium liberum; spectant etiam ad hoc universum propter determinatam connexionem quam habent

Motus primò primi, & actus voluntatis necessarij per accidens, sunt occulti.

Non sic actus necessarij per se.

bent cum suo principio quod est naturalis & physica hujus universi pars; ipsorum naturalis notitia non trahit ea inconvenientia, quæ naturalis notitia actuum liberorum, aut necessariorum tantùm secundùm quid; actus enim etiam primò primi, si paterent, sæpè essent occasio erubescentiæ, infamiæ, discordiæ, non sic actus necessarij simpliciter; nulla igitur ratio suadet istos debere astrui
81. occultos & naturaliter ignotos. Confirmatur: actus voluntatis simpliciter necessarij, si qui dantur in ordine naturæ, nequeunt effugere notitiam certam & evidentem alterius Angeli saltem abstractivam, ergo frustrà diceretur pendere à manifestatione elicientis quoad notitiam intuitivam; interest enim elicienti quod proprij actus evidenti notorietate non pateant, at hac supposita nil deinde refert, utrùm talis notorietas intuitiva sit an abstractiva? antecedens probatur, Angelus naturaliter comprehendit alium quemlibet se ipso non superiorem absque eo quòd iste possit comprehensionem effugere; sed qui comprehendit rem aliquam cognoscit certò & evidenter saltem abstractivè omnem perfectionem necessariam ipsius; & ex alia parte actus simpliciter necessarij sunt perfectio necessaria ejus, cujus sunt actus; ergo Angelus naturaliter comprehendendo alium cognoscit certò & evidenter saltem abstractivè actus voluntatis ipsius simpliciter & per se necessarios absque eo quòd hi actus possint talem notitiam effugere.

82. Dubitatur quartò: Utrùm sint occulti, & naturaliter in se ipsis incognoscibiles, etiam actus phantasiæ & appetitus sensitivi. Non procedit dubium de talibus actibus ut reperiuntur in brutis, in quibus fiunt modo omninò necessario & sequuntur impressionem seu motionem purè corporalem nec de iisdem ut aliquando reperiuntur in homine more brutorum, ex impressione pariter ac motione purè corporali absque ulla dependentia à voluntate; sed de ipsis ut in homine fiunt ex imperio voluntatis, & hac ratione ponunt ipsos occultos Ioannes à S. Thoma *disp.* 22. *art.* 3. *n.* 20. Sylvius *q.* 57. *art.* 4. *ad ult.* ponunt, inquam, ipsos occultos non solùm quoad imperium voluntatis, & quoad affectiones morales ex tali imperio resultantes; verùm etiam quoad physicam entitatem & materialem substantiam actus, cujus oppositum tanquam à cæteris Theologis communiter traditum supponunt Lugus *disp.* 9. *c.* 1. *num.* 1. Dequiros *disp.* 60. *sect.* 3. *n.* 20. Amicus *disp.* 12. *n.* 36.

Actus sensitivi interni non sunt Angelis occulti.

Respondeo negativè, & dico actus phantasiæ & appetitus sensitivi, etiam à voluntate imperatos non esse Angelis magis occultos, quàm sint actus externi, in quos homo erumpit liberè & ex imperio voluntatis: Ratio est, quia utrique actus eliciuntur à parte sensitiva, non à rationali; utrique dum à voluntate imperantur sunt liberi libertate purè extrinseca & actus imperantia; undè satis est, quod maneat occultus ipse actus imperans & moralitas ex ipso redundans in actum imperatum, nec quidquam ampliùs intendit D. Thomas 1. *p.* *q.* 57. *art.* 4. *ad* 3. dicens *Non oportet quod Angeli cognoscant motum appetitus sensitivi & apprehensionem phantasticam hominis secundùm quod moventur à voluntate & ratione, quia etiam inferior pars animæ participat aliqualiter rationem, sicut obediens imperanti.*

Dices ex Ioanne à S. Thoma *loco præcitato.* Motus appetitus sensitivi à voluntate procedens producitur liberè, ergo Angelum latet quoad productionem, ergo quoad totam substantiam; hæc enim non potest cognosci nisi ut producta, nec potest cognosci ut producta si latet productio. Sed contrà: 83.

Nec habet productionem liberã, nisi extrinsecè?

Retorqueri potest instantia in quolibet actu externo à voluntate imperato; distinguo igitur antecedens producitur liberè libertate sibi extrinseca, & principij imperantis, concedo; libertate sibi intrinseca, & principij elicientis, nego antecedens & consequentiam; nec certè motus appetitus sensitivi potest esse à voluntate procedens elicitivè, alioqui esset actus appetitus rationalis, non sensitivi.

Ex doctrina hucusque tradita habetur nos in hac satis perplexa controversia de cognoscibilitate immediata internorũ actuum mediam injisse viam; nec ponendo ipsos naturaliter cognoscibiles æquè ac cætera entia naturalia, ut Scotistæ & Durandus; nec è contrà eosdem ponendo in se ipsis naturaliter incognoscibiles etiam interveniente consensu & manifestatione elicientis ut post Molinã ex professo docet Dequiros *disp.* 60. *sect.* 2. duplici id probans medio, altero morali; altero physico. Primum est, quod non 84.

Argumenta contrà cognoscibilitatẽ internorũ actuũ ex cõsensu elicientis.

expediat rationali Reipublicæ Angelũ posse manifestare sua secreta ut in se ipsis intuenda; quia si id posset, posset etiam unus Angelus ad id ab alio saltem potentiore & superiore quasi per minas & torturam cogi; posset item quilibet Angelus alteri sua secreta revelanti nolle præstare plenam & integram fidem, quousque alter deveniat ad manifestationem immediatam talium secretorum in se ipsis, sicque Angelus utendo dissimulatione aliqua aut mentiendo nunquam posset aut plenam fidem obtinere aut satisfacere potentiori conanti extorquere per torturam & minas veritatem secreti. Secundum est, quod debeat concedi improportio physica inter cordis secreta & intellectum Angeli, alioqui illa non essent absque consensu elicientis incognoscibilia ex natura rei, & absque eodem possent naturaliter cognosci in illis saltem circunstantiis, in quibus nullum morale inconveniens timeretur; atqui talis improportio physica non tollitur per consensum, utpotè qui est aliquid extrinsecum tùm secreto cognoscendo tùm intellectui Angeli cognoscentis, ergo secretum remanet naturaliter incognoscibile etiã adveniente elicientis consensu. Nihilomi- 85.

Solvitur primum.

nùs ad primum dico nimis facilè supponi ut intellectuali Angelorũ Reipublicæ noxium id, cujus oppositum ipsi fortè magis obesset; cur enim non majus malum est? Angelum superiorem etiam invitum posse decipi quàm

quàm inferiorē posse cogi ad non decipiendum; cur non majus malum est? nunquam posse audientem de propria sinceritate & fidelitate plenè convincere præbendo in se ipsis intuenda cordis secreta, quàm aliquando non posse aliter plenam fidem obtinere? Quando tamen etiam daremus esse inconvenientia, quæ objiciuntur, negari posset ipsorum sequela dicendo consensum requisitum ut secreta in se ipsis pateant debere esse liberum & voluntariū, nec sufficere coactum & extortum, quia hic habetur pro non consensu, ut in promissionibus & contractibus.

86. *Solvitur secundum.* Ad secundum, improportio physica alia provenit ex diversitate rationis formalis vel ordinis, quomodo oculus est improportionatus ad videndum sonum, intellectus creatus ad videndum Deum; alia provenit ex defectu conditionis sine quâ non, quomodo est improportionatus appetitus ad appetendum bonum non præcognitum, ignis ad cōburendum lignum non approximatū; solùm hoc secundo modo datur in præsenti improportio physica, quæ ex una parte sufficit ut secreta nō manifestata sint ex natura rei, & in omnibus circūstātiis incognoscibilia; ex alia parte, ut tollatur, non requirit aliquid mutans intrinsecè aut ipsa secreta aut intellectū, sed cōtenta est aliquo se habente per modum poræ conditionis, ut jam attigimus *superiore n.73.*

§. VIII.

Quomodò Angelus naturaliter cognoscat individua existentia rerum materialium, & ea quæ ipsis contingunt?

ASSERT. 1. Angelus naturaliter cognoscit individua existentia rerum materialium intuitivè & comprehensivè in se ipsis.

87. *Angeli comprehēdunt naturaliter individua materialia.* Ita Theologi communissimè cum D. Thoma 1. *p. q.*57. *art.*2. *in* 2. *dist.*3. *q.*3. *art.*3. *de verit. q.*8. *art.*11. &c.

Probatur ex eo, quòd fides Catholica docet hæc inferiora administrari per Angelos juxtà illud Heb. 1. *omnes sunt administratorij spiritus*; singularia igitur inferiora, seu rerum materialium individua per Angelos cognoscuntur, cum nulla possit haberi administratio & providentia sine singularium notitia: Quòd deindè talia singularia cognoscat Angelus intuitivè & comprehensivè, infertur à fortiori ex notitia intuitiva & comprehensiva, quam quilibet Angelus habet de rebus superioribus; de se ipso scilicet, & de aliis pluribus Angelis.

Assert. 2. Angelus cognoscit individua rerum materialiū per easdem species, per quas cognoscunt talium rerum naturas specificas, & per easdem pariter species cognoscit accidentia, quæ ipsis contingunt. Hoc assertum consequitur ad supradicta de universalitate specierum intentionaliū, earumque omnium simul infusione Angelis factā ab initio creationis; traditur etiam expressè à D. Thoma, quoad primā partē quidem *art.*2. *præcit. in c. & ad* 5. quoad secundā *quodlib.*7. *art.*3. *ad* 1.

88. Probatur prima pars recolendo supradicta *c. præced. §.*6. quibus addo quòd sicuti homo habet duplicē virtutem cognoscitivā in ordine ad universalia & singularia immediatè in se ipsis attingenda, immediatè scilicet attingit universalia intellectu, singularia sensu, utraque verò attingit immediatè Angelus eadē virtute cognoscitiva, scilicet intellectu; ità congruit quòd utraque attingat Angelus eadē speciē; quāvis homo attingat speciebus diversis. Ex quo habes obiter nō dari in Angelis species repræsentativas præcisè prædicatorū universaliū, & species omnes intētionales Angelicas singulariū potiùs, quàm universaliū esse denominandas; cum quo tamen stat optimè posse Angelū si velit cognoscere præcisè aliquod prædicatum universale, puta solum prædicatum genericum animalis, utendo inadæquatè specie alicujus rei singularis, puta hominis. *Per species, per quas cognoscunt naturas specificas.*

Probatur secunda pars, quia sicuti per unā speciē possunt ab Angelo cognosci diversa etiam specificè individua, ità non est cur nequeant per unam pariter & eandem speciem cognosci diversa accidētia, quæ simul insunt, vel successivè contingunt eidem individuo; quomodocūque enim talia accidentia differant ab invicem & differant in esse entis, eo ipso quod dicunt habitudinem ad idem individuum sufficientissimè conveniunt in esse repræsentabilis per eandem speciem juxtà supradicta *cap. præced. n.*61. *Per easdem species cognoscunt accidentia, quæ individuis contingunt.*

Dices: una & eadem species neque determinatè neque indeterminatè repræsētare potest diversa accidentia, quæ eidem individuo successivè cōtingunt: Non determinatè, quia secùs eadem species simul repræsentaret duo cōtradictoria puta quod Petrus sedeat & non sedeat; cū contingat Petrū aliquando sedere, aliquādo non sedere, duo autē contradictoria sicuti nequeunt simul cognosci, ità nec simul repræsētari: Non indeterminatè, tùm quia secùs ex vi talis speciei nunquā posset determinatè cognosci unum extremū contingens potiùs quàm aliud, puta Petrus sedēs potiùs, quàm non sedens; tùm quia species est similitudo naturalis & ex se necessariò repræsētativa, nec habet indifferentiā ad repræsentandum modò hoc, modò illud accidens. Sed contrà: Species intentionalis in Angelo sumi potest vel ut est repræsentativa in actu primo, & signato; vel ut est repræsentativa in actu secundo & exercito; utroque modo est repræsentativa determinatè diversorū accidentiū, quæ eidem individuo successivè contingūt; primo tamen modo, quo est repræsentativa ipsorum per modum possibiliū, est repræsentativa ipsorum simul; secundo autem modo, quo est repræsētativa eorundē ut actu existentium & inexistentiū subjecto, est repræsentativa illorū solùm successivè, sì solùm successivè subjecto inexistant; eadē v.g. species nunc repræsentat Petrū posse conjungi cum sessione & cū non sessione crastina subintellige in sensu diviso, sì deindè cras Petrus mane sedeat, vespere non sedeat, species repræsentabit in Petro sessionē matutinā, non sessionem vespertinam, aliter eandem sessionem repræsentatura, sì aliter in Petro existeret: Ratio est quia, ut magis explicabitur *in-* 89. *Talia accidentia non repræsentantur in existentia subjecto, nisi supposita conditione actuali inexistentiæ.*

*frà n.*112. ſpecies infuſa, ut repræſentet in actu exercito rem exiſtentem, requirit conditionem actualis exiſtentiæ; ſicque ſpecies in actu ſignato repræſentativa tùm ſeſſionis, tùm non ſeſſionis, v. g. repræſentat in actu exercito ſeſſionem ſi exiſtat ſeſſio, non ſeſſionem ſi exiſtat non ſeſſio.

Ad evitandam æquivocationem quæ circà aſſertam cognitionem naturalem individuorum materialium poſſet occurrere adverte ly *naturaliter cognoſcit* in vtroque aſſerto ſumi potiùs pro cognitione in actu primo, quàm pro cognitione in actu ſecundo; intendimus ſcilicet Angelum habere omnia requiſita pro cognitione intuitivâ talium individuorum, & poſſe quoties velit quolibet eorum intuitivè cognoſcere; at non intendimus ſemper eſſe circà ipſa in actuali exercitio cognitionis: In quo, meo videri, fallitur

91. Occurritur inſtātiæ cōtrà ſpecies Angelis infuſas repræſentativas omnium ſingulariū.

Arriag.*hic diſp.6.ſect.1.ſubſect.4.n.16.& 17.* ubi ponentes deberi ex naturâ ſuâ Angelis ab initio creationis ſpecies repræſentativas omnium rerum ſingulariū, quæ in hoc univerſo ſunt, aut erunt, impugnat quia deberetur Angelis ex purâ naturâ cognitio pluriū rerum naturalium, quàm debeatur homini ex vi viſionis in Patriâ; neque enim beatis debetur cognitio omnium rerū quæ in hoc mundo fiunt, ſed ſolùm earum, quæ ſpectant ad proprium ſingulorum ſtatum, non omniū ſingularium cōſtituentium hoc univerſum, ſed ſolùm inſigniorum, ut nos etiam tradebamus *tr.1.lib.2.c.5.§.5.n.23.& 29.* fallitur, inquam, Arriaga, nam dum Theologi docent deberi hominibus beatis ex vi viſionis cognitionem rerum naturalium ſpectant ū ad proprium ſtatum, non omnium, loquuntur de cogitione in actu ſecundo, cum quo optimè ſtat deberi iiſdem infuſionem cognitionis rerum omnium naturaliū in actu primo, quod nihil aliud eſt quàm deberi ſcientias omnes naturales infuſas ab initio beatitudinis, quâ de re agetur *tract.ſeq.lib.3.c.1.§.1.*

---

§. IX.

An & quomodò Angelus naturaliter cognoſcat in ſuis cauſis futura?

92. ASSERT. 1. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere in ſuis cauſis cognitione certâ & evidenti ea omnia futura, quæ non pendent ſpecialiter à causâ liberâ. Hoc aſſertum ità univerſaliter poſitum colligitur ex Alenſi *2.par. quæſt.26.memb.4.* Amico *diſp.21.ſect.1.* Vaſquio *diſp.107. c.2.* Lugo *diſp.10.c.2.num.8.* Averſâ *quæſt.57.ſect.4.* Ioanne à S.Thomâ *diſp.22.art.2.num.5.* aliiſque pluribus contra Carthuſian. *in 2.d.ſt.7. q.4.* Malonium *eâd.diſt.diſp.15.* alióſq; nonnullos excipientes effectus futuros ex cauſis naturalibus invicem impedibilibus, & huic exceptioni valdè favent D.Thomas *hic q.57.a.3.de verit.q.8.a.12.* Bonaventurâ *in 2.diſt.7. par.2.art.1.q 5.* Ægidius *q. 2. art.1.* aliique non pauci, qui tamen fortè locuti ſunt in eo ſenſu, in quo infrà explicabitur S. Doctor: Eſt inſuper aſſertum contrà Bannez *1.p.r.q.57.a.3.§.Nobis,* & Molinam *eod.art.conc.2.* excipientes effectus futuros dependenter ab appetitu & apprehenſione brutorum.

Dixi, *quæ non pendent ſpecialiter à causâ liberâ*, quælicèt omnes effectus creati à Deo liberè concurrente dependeant, effectus tamen naturales pendent ab ipſo ut à causâ univerſali operante ſecundùm naturalem rerum curſum, cauſarúmque naturalium exigentiam, non verò operante præcisè ex determinatione propriæ voluntatis; ſicuti requireretur, vt dicerentur dependere ſpecialiter à Deo vt à causâ liberâ.

Probatur aſſertum primò in univerſum: ea omnia futura, quæ non pendent ſpecialiter à causâ liberâ, habent neceſſariam & determinatam connexionem cum ſuis cauſis; ergo ea omnia poteſt Angelus cognoſcere in ſuis cauſis cognitione certâ & evidenti. antecedens patet, quia proprium eſt cauſæ liberæ habere indeterminatam, & non neceſſariam connexionem cum futuritione ſui effectus, ſeù habere connexionem non magis cum futuritione, quàm cum non futuritione ipſius; conſequentia probatur, qui poteſt perfectè comprehendere rem aliquam, poteſt certò & evidenter cognoſcere omnem ipſius neceſſariam ac determinatam connexionem, & per conſequens omnem terminū talis connexionis; ergo qui comprehendit cauſas cognoſcit certò & evidenter ea omnia quæ habent neceſſariam & determinatam connexionem, ſed Angelus cōprehēdit naturaliter omnes cauſas naturales, ergo cognoſcit certò & evidēter omnia futura nō dependētia ſpecialiter à causâ liberâ, ſi hęc omnia habēt neceſſariam & determinatam cum ſuis cauſis connexionem. 93. Angelus naturaliter cognoſcit in ſuis cauſis omnia futura non dependentia ſpecialiter à principio libero.

Dices: futura, quæ non pendent ſpecialiter à causâ liberâ, habent quidem neceſſariam connexionem cum ſuis cauſis, quoad ſpeciem, non tamen quoad individuationem, determinatio enim cuiuſlibet effectus in individuo, ſpecialiter & liberè à Deo fit; ergo talia futura quoad ſpeciem ſolùm, non quoad individuationē poſſunt in ſuis cauſis cognoſci; ergo non poſſunt cognoſci in ſuis cauſis certò & evidēter, cognitio enim certa & evidens rei pro aliqua temporis differentia exiſtentis debet attingere etiā rei individuationem. Sed contrà: conceſſis antecedēte & primâ conſequentiâ, nego ſecūdam; & dico quòd Deus ſicuti ut Auctor naturæ tenetur effectui, cauſæ neceſſariæ tribuere aliquam individuationem, quamvis non hanc potiùs, quàm illam; ità tenetur intellectui Angelico tribuere omnia requiſita ad cognoſcendam aliquam individuationem, imò ad cognoſcendam hanc ſuppoſito quod ad hanc effectū determinaverit, determinatā proptercà effectus individuationē quamvis Angelus non cognoſcat in cauſis ſecundis præcisè, cognoſcit tamen iure ſibi debito ex vi cognitionis cauſarum ſecundarū; quod ſufficit ad hoc ut ſimpliciter dicatur futura cognoſci certò, & evidenter in ſuis cauſis. 94. Cognoſcit talia futura etiā quoad individuationem.

Probatur ſecundò aſſertum in particulari quoad effectus futuros ex cauſis naturalibus invicē impedibilibus: Angelus poteſt naturaliter comprehendere non ſolùm quamlibet cauſam

causam naturalem seorsim & in particulari, verùm etiam quamlibet causarum naturalium collectionem simul; ergo potest naturaliter cognoscere illos effectus futuros, qui habent connexionem determinatam & necessariam, si minùs cum aliqua causa naturali seorsim & in particulari, saltem cum aliqua causarum naturalium collectione, atqui hujusmodi sunt effectus futuri ex causis naturalibus invicem impedibilibus seu invicem se impedientibus & oppugnantibus; posito enim tali concursu & occursu causarum naturalium æquè necessarium est sequi talem effectum, ac necessarium sit produci posito igne calorem, posito sole lucem.

95. *Mens D. Thomæ circa cognitionem futurorum provenientium ex causis impedibilibus.* Hinc Ioannes à S. Thoma *loco præcitato* rectè advertit S. Doctorem 1. *p. q. 57. art. 3. in c.* dicentem futura, quæ ex suis causis proveniunt ut in pluribus, cognosci non per certitudinem sed per conjecturam, intelligendum esse in sensu formali; id est quod talia futura in illis causis præcisè, ex quibus proveniunt solùm ut in pluribus (quod idem est ac dicere impedibiliter & non semper) dumtasar conjecturaliter cognoscantur, non negando deinde, quòd eadem futura possint reduci ad collectionem aliquam causarum, ex quibus proveniant inimpedibiliter, & in quibus cognoscantur certitudinaliter, & hoc esse justà germanam mentem S. Doctoris colligitur ex verbis ipsius *de verit. quæst. 8. art. 12. in c.* ubi sic habetur *Aliquid est contingens respectu causæ unius, quod respectu concursus plurium causarum est necessarium; Angeli autem omnes causas naturales cognoscunt; unde quædam, quæ contingentia videntur aliquibus causis eorum pensatis, Angeli ut necessaria cognoscunt, dum omnes causas ipsorum cognoscunt.*

96. Probatur tertiò assertũ in particulari quoad effectus futuros dependenter ab appetitu & apprehensione brutorum, quia Angelus non minùs, quàm cæteras res naturales, comprehendit bruta eorumque omnem vim appetitivam & apprehensivam; bruta item suas operationes vitales exercent determinatione & necessitate non minori, quã cæteræ causæ naturales exerceant operationes suas non vitales, & malè omninò illis tribuunt Adversarij vestigium aliquod libertatis.

Absurda contrà talem cognitionem. Dices: ex hac tam ampla in Angelis futurorum cognitione sequitur primò ipsos posse præscire monstra, quæ in natura eveniunt, contrà illud Sap. 8. *Signa & monstra scit antequam fiant*, ubi præscientia monstrorum recensetur tanquam propria Sapientiæ increatæ. Sequitur secundò ipsos posse præscire omnes illos effectus, quos nos dicimus casuales & fortuitos, quod est in rigore negare omnem casum & fortunam, ex quo capite Carthusianus supracitatus sententiam à nobis assertam non veretur vocare errorem propter quendam articulum Parisiensem, in quo damnatur qui dixerit nihil esse à casu, nihil à fortuna. Sequitur tertiò ipsos posse præscire omnem varietatem futurorum eventuum in brutis, plantis, elementis, cæterisque non viventibus; omnes animalium excursiones & motus, omnes ventorum concitationes, omnes coruscationes fulgurũ; quot v.g. intrà mille annos muscæ, quot formicæ sint toto orbe nasciture, & quantæ molis singulæ, &c. quorum evidens & certa præscientia non nisi inverisimiliter Angelis tribui potest. Sed contrà: Adverto in universum cum ea tota virtute, quam nos Angelis tribuimus in ordine ad certò cognoscendos futuros evẽtus, rectè cohærere, quòd in actu secundo non nisi ad pauciorum futurorum certam cognitionem ex naturalibus causis perveniant; ratio est quia pauciora sunt ea futura, quæ non possint naturaliter à causis liberis impediri propter subordinationem, quam habent secundùm præsentẽ providentiam causæ naturales ad liberas, ad homines scilicet & Angelos hominum custodiæ aliarumve inferiorum rerum curæ destinatos; hinc fit omnem ferè naturalem futurorum notitiam, quam ex causis sublunaribus Angeli hauriunt, esse absolutè incertam, & certam solùm conditionatè, si nimirum causæ naturales nullatenùs impediantur à liberis: Ex quo facilè respondetur ad absurda quæ nobis in instantia objiciuntur. 97.

98. *Solvitur primum de mõstris.* Ad primũ dico nulla ferè monstra ab Angelis certò præsciri, quia omnia ferè eveniũt ex interventu causæ liberæ impedientis aliquam causam naturalẽ, ne motus suos agat, & inducentis concursum occursumve causarum non futurum secundùm dispositionem rerum purè naturalẽ: Ideò præscientia monstrorum universalis & certa certitudine absoluta remanet soliùs Dei propria, & in hoc sensu ut Dei propria recẽsetur *Sap. 8.* quamvis etiam dici possit in tali textu vel sermonem esse de sapiẽtia non solùm increata, verùm etiam creata, ut magis explicat Lugus *hic disp. 10. c. 2. n. 12.* vel scientiam, quæ ut Dei propria recẽsetur non esse scientiã monstrorũ præcisè, sed totius collectionis rerum quæ ibi memorantur, inter quas sunt futura libera expressa per ly *de futuris æstimat.*

Solvitur secundum de fortuna & casu. Ad secundum dico casum & fortunã dici in ordine ad causas particulares seorsim acceptas, respectu quarũ libenter concedimus aliquid esse à casu, aliquid à fortuna; & dari effectus, qui in illis nequeant ab Angelo certò cognosci, sintque in ordine ad illas casuales & fortuiti, unde contrà nostrã doctrinam non militat censura articuli Parisiensis, & error est eam notare ut errorem.

99. Ad tertium dico certitudine ad summum conditionata posse Angelos præscire omnem varietatem futurorum eventuum in brutis, plantis, &c. propter supradicta *n. 97.* & quia verisimile est Angelos non facilè erumpere in cognitiones conditionatas, & non absolutè certas; verisimiliter consequens est ipsos circa plures futuros eventus nullum actum elicere, nec sollicitos esse investigandi in causis sublunaribus quos occursus haberent, & quid in quolibet occursu operarentur, si nulla interveniret causa libera applicans illas, vel impediens.

100. Assert. 2. Angelus non potest naturaliter cognoscere in suis causis cognitione certa &

Est de fide Angelum non posse naturaliter præscire certò futura libera.

& evidenti ea futura, quæ pendent specialiter à causâ liberâ. Est indubitatum fidei dogma, & veritas adeò recepta, ut eam non solùm nullus Catholicus, sed nec ullus hæreticus negaverit teste Vasquio *hic disp.* 208. *c.* 1. *n.* 1.

Probatur primò omnibus illis Scripturæ auctoritatibus, quibus præscientia futurorum commendatur ut Dei propria & divinitatis solemne argumentum; hujusmodi auctoritates tanquam partim relatas superiùs *tr.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. §. 1. partim cuilibet Scholastico familiares hic suppono, & confirmo egregiis quibusdam Sanctorum Patrum testimoniis, sic D. Hilarius *lib.* 9. *de Trinit. circa finem* ait *Proprium Deo quid aliud, quàm cognitio futurorum?* D. Chrysostomus homil. 18. in Ioannem *Prædictio futurorum immortalis Dei dumtaxat opus est.* D. Hieronymus in cap. 2. Danielis *Confitentur Magi, confitentur Arioli, & omnis scientia sæcularis litteraturæ præscientiam futurorum non esse hominum, sed Dei.* Origenes *lib.* 6. *contrà Celsum circà initium* ait *divini sermonis characterem esse prædictionem futurorum.* Tertullianus c. 20. Apologetic. *idoneum, ut arbitror, testimonium divinitatis, veritas divinationis* & *c.* 22. loquens de dæmonibus ait *æmulantur divinitatem, dum furantur* (ex scripturis propheticis) *divinationem*, & hic obiter dum futurorum prænotio appellatur divinatio quasi divina actio, ex ipso sono vocis cum futurorum prænotione synonimæ evincitur illam esse Dei maximè propriam.

Divinatio dicitur quasi divina actio.

101. Probatur secùndò ratione: Futura quæ pendent specialiter à causa libera nullam habent necessariam & determinatam connexionem cum suis causis; ergo non possunt in suis causis certò & evidenter cognosci, consequentia patet, quia cognitio certa & evidens alicujus in alio debet esse in medio habente connexionem infallibilem; nequit autem esse infallibilis connexio, quæ necessaria & determinata non sit: antecedens probatur, talia futura vel comparantur ad causam liberam in actu primo & ut potentem se determinare, vel comparantur ad causam liberam in actu secundo, & ut existentem in actuali determinatione: Primo modo causa libera est indifferens nec habet majorem connexionem cum futuritione, quàm cum non futuritione eorum, quæ ab ipsa pendent, & hac ratione neque etiam Deus aut comprehendendo propriam aut supercomprehendendo creatam voluntatem potest futura præscire ex dictis *tract.* 2. *lib.* 3. *c.* 3. §. 3. Secundo modo, quamvis determinatio actualis in voluntate divina importet infallibilem, seu necessitate infallibilitatis necessariam connexionem cum re futura, non sic tamen actualis determinatio volũtatis creatæ, quæ potest vel ab ipsa voluntate creata mutari, vel ab extrinseco, à Deo præsertim, impediri & frustrari suo effectu: Deinde hac ratione posset Angelus ad summum prænoscere futura dependentia à voluntate propria, at non dependentia à voluntate aliena; cum actus liberos internos alienæ voluntatis & determinationes ipsius certitudinaliter non dignoscat *ex præced.* §. 5. Confirmatur, Angelus non cognoscit certò & evidenter in suis causis actus liberos ut existentes, quando existunt; ergo neque eosdem certò & evidenter in suis causis cognoscit ut futuros, antequam existant; antecedens probatur, quia ex supradictis Angelus non cognoscit certò & evidenter actus liberos existentes nisi aut intuitivè in se ipsis aut abstractivè in suis effectibus.

Probatur tertiò experientia, quâ constat malos Angelos sæpe falli in prænotione & prædictione futurorum dependentiũ à causis liberis, cum plerumque fallacia fuerint apud Gentiles dæmonũ de eventibus futuris oracula. Nec dici potest talia oracula fuisse fallacia, non quia dæmones fallerentur, sed quia mentiebantur, & ad decipiendos homines falsum prædicebant, quamvis non falsum prænoscerent: Dici inquam id non potest, quia licèt dæmones sæpè ex industria mentiantur, putandum non est id præstitisse in illa prædictione futurorum, in qua divinitatem æmulabantur & affectabant haberi ut dij; ad quod certè non inserviebat falsa prædicere; undè etiam dabant responsa ea obscuritate & ambiguitate verborum, ut quomodocumque eventus se haberet, possent aliquem verum sensum admittere; sicque mendaces non agnoscerentur. 102.

Angeli mali sæpè falluntur in prænotione futurorum, & prædictione.

Assert. 3. Angelus potest naturaliter cognoscere in suis causis cognitione conjecturali aliqua ex futuris, quæ pendent specialiter à causa libera. Ita Theologi communiter cum D. Thoma 1. *p. q.* 57. *art.* 3. *de malo, q.* 16. *art.* 7. *de veritate, quæst.* 8. *art.* 12. aliisque sanctis Patribus; & licet Augustinus *lib.* 4. *de Trinitate, cap.* 17. videatur talem cognitionem negare Angelis bonis, non tamen id præstat, quia illis repugnet ex natura sua, sed quia sit parùm conveniens statui beatifico, in quo Angelus eorum, quæ expedit scire habet perfectam notitiam in verbo, aliorum verò nullum judicium profert, ne assentiendo conjecturis exponat se periculo falsitatis, cæterùm ab Angelo non beato etiam bono non esset omninò removenda conjecturalis cognitio aliquorum futurorum liberorum, multoque minùs ab Angelis malis, quod sic 103.

Probatur quia nec deest Angelis sagacitas ad dignoscendam causæ liberæ propensionem, nec experientia ad sciendum quid soleat in tali rerum dispositione decerni; sicuti igitur homines perspicaciore præsertim sagacitate præditi, diuturnioreque experientiâ edocti, aliquos effectus futuros dependenter etiam à causâ liberâ conjectant & divinant; multo magis præstare id poterunt Angeli, quorum & sagacitas perspicacior & experientia diuturnior est, quàm in quolibet homine. Confirmatur ex eo, quòd dæmones non rarò prædicunt aliqua futura libera, quæ deindè eveniunt prædictioni conformia, inter alias autem causas veritatis talium prædictionum recensenda omninò est cognitio ex conjecturis comparata; inter alias, inquã, causas 104.

Non rarò etiam vera prædicunt, & quænã sint causæ veritatis in ipsorum prædictionibus.

causas quæ quidem esse possunt manifestatio facta ab Angelis beatis Deo ità disponente, intelligentia divinarum scripturarum plures futuros eventus continentium, versutia dæmonum prædicentium ut futura & facienda ea, quæ in locis valdè distantibus aut facta jam sunt, aut fieri cœperunt; de quibus latiùs Moncæus *in disput. selectis disp. 5. cap. 4.*

Graduatio certitudinis in prænotione diversorum futurorum in causis.

105. Ex dictis habetur secundùm naturalem rerum cursum, & abstrahendo à miraculo, quorumdam futurorum posse naturaliter Angelum in suis causis consequi prænotioné absolutè certam; quorumdam prænotionem certam solùm conditionatè; quorumdam prænotionem purè probabilé, quorumdam ne probabilem quidem. Primi ordinis sunt ea, quæ proveniunt à causis naturalibus naturaliter inimpedibilibus à causa liberà ut solis ortus, Eclipses, Cœlorum motus, Astrorum occursus &c. Secundi ordinis, quæ proveniunt à causis naturalibus naturaliter impedibilibus à libera ut periodus vitæ brutorum, variique ipsorum eventus & motus; item pluviæ, grandines, segetum vel penuria, vel copia, hominum contagiosæ ægritudines, & similia quorum causæ etiam secundùm communem moralem providentiam ad Dei nutum à bonis Angelis aliquando specialiter excitantur, aliquando naturaliter excitatæ impediuntur in peccatorum pœnam, vel in justorum præmium. Tertij ordinis, quæ proveniunt à causis liberis, in quibus vel ex præteritorum experientiâ vel ex circumstantiarum præsentium dispositione, vel ex quibusdam quasi præambulis, relucent specialia indicia determinationis in unam partem potiùs, quàm in alteram. Quarti ordinis, quæ proveniunt à causis liberis, in quibus vel sunt æquales pro utr. q; parte conjecturæ, vel eventurum est illud, quod habet pro se conjecturas leviores & rariùs evenit sub tali rerum sistemate.

---

§ X.

An, & cur Angelus nequeat naturaliter cognoscere futura immediatè in se ipsis?

106. ASSERT. 1. Certùm est Angelum non posse naturaliter cognoscere immediatè in se ipsis futura, quæ specialiter pendent à causâ liberâ; & propter paritatem rationis physicæ idem sentiendum de aliis futuris. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma *1. p. q. 57. art. 3. & de malo q. 16. art. 7.* aliisq; Sanctis Patribus, & Theologis communissimè.

Angelus nõ cognoscit naturaliter futura libera in se ipsis.

Probatur prima pars: Cognitio rei immediatè in se ipsa est cognitio certa & evidens; sed certum est Angelum non posse naturaliter cognoscere certò & evidéter futura, quæ specialiter pendent à causâ liberâ; ergo certum est non posse naturaliter ea cognoscere immediatè in se ipsis: Major patet, quia quod cognoscitur immediatè in se ipso, cognoscitur aut per se ipsum aut per propriam sui speciem; atqui neque res ipsa, neque propria species potest concurrere ad falsam cognitionem; cum nullus sit melior modus certificandi se de aliquâ veritate, quam explorando notitiam rei, vel per se ipsam, vel per propriam ipsius speciem: deinde cognitio rei in medio necessariò connexo est certa, ergo multo magis cognitio rei in se ipsâ, cum nihil sit magis necessariò connexum, quàm res ipsa sibi: Minor evincitur ex primâ & tertiâ probatione secundi asserti superioris, & confirmatur ex pluribus inconvenientibus moralibus, quæ secum afferret certa prænotio futurorum liberorum; enimverò si sermo sit de actibus liberis alienis, recurrunt à fortiori contrà cognoscibilitatem eorum, quando adhuc sunt futuri, quæcumque *superiori num. 56.* urgebantur contrà cognoscibilitatem ipsorum quando jam actu existunt; si sermo sit de actibus liberis propriis; ob futuros actus malos unusquisque sibi semper displiceret, tristaretur, desperaret; rixas etiam & odia anticiparet in eos, quibus se futurum aversum & inimicum prænosceret; è contrà ob futuros actus bonos præsumeret, superbiret, alios contemneret, nimiam conciperet futuri boni securitatem; & indè in desidiam ac lætitiam inordinatam incideret.

Contra futura necessaria non militant eædem auctoritates, nec eædem rationes morales.

107. Probatur & explicatur secunda pars, quia licèt contrà naturalem cognitionem immediatam aliorum futurorum à causâ liberâ nõ dependentium non militent auctoritates & rationes morales mox adductæ; ut potè quæ impugnant prænotionem immediatam futurorum ratione certitudinis, quæ ratio non urget contrà futura necessaria, quibus non repugnat certitudo naturalis prænotionis; licèt inquam hæc ità sint, proptereáque etiam plures Scholastici in præsenti loquantur expressè de solis futuris liberis; ratio tamen physica, si quæ afferri potest, pro naturali incognoscibilitate immediata futurorũ æquè procedit de futuris necessariis, ac de liberis; ut ex statim subjiciendis patebit, ideò propter paritatem rationis physicæ idem sentiendum, &c.

Incognoscibilitas futurorum in se ipsis non provenit ex carentia specierum in Angelis.

Porrò inquirenda jam est ratio physica & proxima assertæ incognoscibilitatis futurorum in se ipsis; quam quidem rationem facilè assignant qui vel negant intellectui Angelico species futurorum, sivè deindè id negent quia existiment cum Scoto Angelũ à rebus species accipere, sivè quia sentiant cum Dequiros, Arriagâ, Maderno, Deum non infundere Angelis species nisi ad præsentiam objectorum & quando objecta existunt; vel cum Molinâ *hic quæst. 57. art. 3.* negant futuris omnem objectivam determinatam veritatem: 108. At hi dicendi modi falso nituntur supposito, falsum est enim Angelum à rebus species accipere *ex cap. præced. §. 3.* falsum est easdem expectatâ objectorum existentiâ & ad ipsorum præsentiam infundi *ex eod. cap. §. 5.* falsum est tandem futura contingentia loquendo in eo statu, in quo futura sunt, carere determinatâ veritate, quãvis enim *ex tract. 1. lib. 3. cap. 3. §. 2.* veritate determinatâ careant antecedenter ad di-

Neque ex defectu veritatis objectivæ in ipsis futuris.

vinum decretum, sine quo non emergunt à statu possibilitatis, secùs tamen post divinum decretum, quo mediante à statu possibilitatis emergunt, & constituuntur in statu futuritionis; futura igitur quæcumque in eo statu, in quo futura sunt, & in quo à nobis hîc considerantur, sicuti divinum decretum præsupponunt, ità habent in se veritatem objectivam determinatam, alioqui defectu objectivæ veritatis remanerent post decretum incognoscibilia à Deo, non minùs quàm antè decretum, contrà supradicta *eod. cap. 3. §. 5.* Quod enim ait Molina Deum ex altitudine & eminentiâ suæ scientiæ non indigere objectivâ veritate, est tùm contrà regulam illam universalem *ex obiecto & potentia gignitur notitia*; tùm contrà doctrinam non minùs universalem, quâ veritas formalis in quolibet actu explicatur per ordinem ad veritatem objectivam.

Supponenda igitur hîc est, tùm in omnibus futuris veritas objectiva, tùm in Angelis simultanea ab initio creationis infusio specierum pro omnibus futuris; & adhuc investiganda ratio cur istæ species veritatem illam objectivam non repræsentent, nisi quando futura actu existunt in propriâ differentiâ temporis, pro quo

109.
Neque ex incognoscibilitate divini decreti

Aliqui recurrunt ad incognoscibilitatem divini decreti. Sed impugnantur, quia aliud est rem futuram dependere à decreto ut sit, aliud est (supposita præsertim propriâ ipsius specie in intellectu) dependere à decreto ut cognoscatur; & cognitio decreti esset quidem necessaria ut Angelus cognosceret futura in suâ causâ totali, at non ut cognoscat futura in se ipsis; & Deus ipse ut attigimus *cap. 3. præcit. num. 35.* etiamsi per impossibile decreta sua non cognosceret adhuc cognosceret in se ipsis futura à decretis dependentia.

Vasquez *hic disp. 208. cap 4. num. 15.* loquens in nostrâ sententiâ tribuente Angelis species ingenitas ait præter intellectum & speciem, requiri ad cognitionem objectum proprium & naturale, ideoque futura contingentia non posse in se ipsis naturaliter ab Angelo cognosci, quia non sunt intrà latitudinem objecti naturalis intellectus Angelici; eamdemque sub diversis terminis rationem repetit infrà *num. 18.* loquens in propria sententia tribuente Angelis efficacitatem intelligendi absque ullo concursu objectivo, ait enim ideò per nudam potentiam non intelligere futura, quia illa non sunt objecta naturaliter intellectui accommodata.

110.
Sed impugnatur: quia petit principium, hoc ipsum enim est quod quæritur, Cur futura nō sint intrà latitudinem objecti naturalis intellectus Angelici? cur non sint objecta naturaliter intellectui accommodata? Scio Vasquium supponere hoc à se probatum, sed quia *ead. disp. cap. 2. num. 5.* ubi id probat, affert solùm auctoritates & experientiam, non satisfacit præsenti intento, ubi quæritur ratio physica, cur futura sint naturaliter incognoscibilia, seu non sint intrà latitudinem objecti naturalis &c.

Gonet *disp. 9. art. 4. num. 78.* & alij nonnulli Thomistæ excitant hic doctrinam de præsentialitate physica futurorum ab æterno; & quia talem præsentialitatem futura habent solùm respectu Dei, non respectu Angelorum, ideò inquiunt esse in se ipsis cognoscibilia à solo Deo non, ab Angelis; favet plurimùm huic rationi D. Thomas *1. p. q. 57. art. 3. & q. 86 art. 4.* & quamvis nos *tract. 1. lib. 1. cap. 9. §. 5. & lib. 3. cap 3. §. 6.* non admiserimus in sensu Thomistico præsentialitatem futurorum ab æterno, quia tamen iisdem locis docuimus æternitatē Dei ab æterno coëxistere physicè omnibus temporum differentiis, & ratione talis coëxistentiæ, quamvis non ratione propriæ præsentialitatis, futura omnia esse ab æterno physicè præsentia Deo, non Angelis, eorumvè cognitioni, videtur eadem ratio facilè posse nostris principiis accommodari: Nihilominùs

111.
Neque ex defectu præsentialitatis physicæ futurorum.

impugnatur, quia aliud est Angelos non cognoscere futura ut sibi physicè præsentia & realiter coëxistentia; aliud est eosdem nō cognoscere futura ut præcisè existentia in propriis differentiis tēporū cognitione immediatâ, licèt aut nō intuitivâ aut intuitiva minùs propriè ut indicavimus *§. 6. præcit. n. 44.* illam solùm, non istam futurorum in se ipsis cognitionem ab Angelis removet allata ratio, quomodocumque explicetur; & quamvis absolutè concedatur futura antequā existant esse Deo, non Angelis physicè præsentia, in quo non assentior pluribus Recentioribus, qui ex eo, quod ævum sit duratio tota simul inferunt Angelum ratione ævi seu propriæ durationis extendi ad res præteritas & futuras non minùs, quàm Deū ratione æternitatis, contrà quam illationem aliquid diximus *tract. 1. lib. 1. cap. 9. num. 30.* & videri etiam potest Gonet *art. 4. præcit. num. 88.* Addo interim quod etiamsi ævum Angelicum se simul extenderet ad omnes tū præteritas tùm futuras temporis differentias, quæ Angelo successivè coëxistunt; cognitio tamen Angelica quæ mensuratur tempore discreto, non ævo, talem extensionem non haberet, ideò adhuc cognitio Angelica non posset attingere res futuras ut sibi præsentes, quemadmodum attingit cognitio divina, quæ mensuratur æternitate æquè ac ipsa substantia Dei. Rejectis his dicendi modis & omissis aliis nonnullis minoris momenti sit

112.
Ratio proxima & physica naturalis incognoscibilitatis futurorum in se ipsis.

Assert. 2. Ratio physica & proxima non cognoscendi futura immediatè in se ipsis est quia species futurorum ab initio Angelis infusæ talis naturæ sunt, ut ipsa quoad an est seu quoad exercitiū existendi actu non repræsentent, nisi posita conditione actualis existentiæ. Quoad *An est* inquam *seu quoad exercitium existendi*, quia non negamus Angelum habere posse naturalem cognitionem futurorum immediatè in se ipsis quoad quid est, seu quoad prædicata essentialia & quiditatem; at hoc est cognoscere futura potiùs sub ratione possibilium, quàm sub ratione futurorum. Ità Valentia *hic disp. 4 q. 8. punct. 3. §. Neque obstat*, Lugus *disput. 10. cap. 3.*

cap. 3. *num.* 16. Aversa *q.* 57. *sect.* 5. §. *uno modo*, Moneæus *in disp. selectis disp.* 5. *cap.* 6. §. *Hac verò*, & alij quibus quoad rem, si minùs quoad modum loquendi, valdè favent plures Thomistæ contrà Scotum, Dequiros, Madernum, Molinam, Vasquium, Gonetum *locis suprà relatis*, maximè verò contrà Arriagam *hic disp.* 6. *sect.* 1. *subsec.* 2. & 3. ubi pluribus contendit ostendere species intentionales non posse in operando pendere ab existentia objecti, nec potuisse species futurorum connaturaliter Angelis ab initio infundi, quin Angeli naturaliter futura cognoscant quoad an est, seu quoad existentiam.

Probatur, quia ex unâ parte nulla est repugnantia in speciebus infusis, quæ talis naturæ sint ut in actuali repræsentatione ab aliqua conditione dependeant *ex n.* 69. potuerūt igitur aliquæ species infusæ talis esse naturæ ut dependeant à conditione existentiæ sui objecti in actuali repræsentatione ipsius quoad *An est*; ex aliâ parte juxtà supradicta *cap. præced.* §. 1. in ordine ad cognoscenda futura immediatè in se ipsis indiget Angelus aliquo concursu objectivo; & talis concursus nec præstari potest ab ipsis futuris, quia res actu non existens nequit actu operari; neque à propriâ Angeli essentiâ, quia hæc nequit esse repræsentativa nisi aut sui, aut eorum quæ eminenter continet; reliquum est igitur Angelum non posse cognoscere futura immediatè in se ipsis aliter quàm per species infusas, & per consequens non posse ea in statu futuritionis constituta cognoscere immediatè quoad *An est* si in ordine ad ea repræsentanda quoad *An est* species infusæ dependeant à conditione actualis existentiæ.

Dices primò: posita conditione actualis existentiæ species futurorum Angelis infusæ vel intrinsecè mutantur in se ipsis, vel non; Secundum non videtur posse sustineri, quia ægrè percipitur speciem, quæ anteà non poterat repræsentare sui objecti existentiam, posse posteà repræsentare talem existentiam, & tamen remanere intrinsecè in se invariatam; si primum asseratur, concedendum est posita conditione actualis existentiæ advenire intellectui Angelico novam entitatem, per quam species antecedenter infusa mutetur intrinsecè; at talis nova entitas, cur non dicitur potiùs nova species, quàm novus modus speciei præcedentis? Sed contrà: dico

113. Species repræsentans essentiam potest repræsentare existentiam absque intrinsecâ sui mutatione.

113. positâ conditione, &c. species infusas non mutari intrinsecè, nec debet videri difficilius speciem, quæ anteà non poterat repræsentare existentiam, posse deindè repræsentare absque mutatione intrinsecâ, quàm ignem, qui antè approximationem non poterat comburere, posse postea absque intrinseca sui mutatione comburere; voluntatem, quæ antequam objectum esset cognitum, nō poterat illud amare, posse posteà absque intrinsecâ sui mutatione ipsum amare; & in universum dari causas, quæ ad operandum requirant aliquid tanquam conditionem purè extrinsecam; cur ergo ægrè percipietur speciem ad repræsentandum objectum existens requirere aliquid non per quod intrinsecè mutetur, sed quod sit conditio purè extrinseca?

Dices secundò: Dependentia ab aliquo 114.
tanquam ab extrinsecâ conditione non debet poni sine urgentissima aut ratione aut experientia; atqui in proposito, tùm ratio tùm experientia suadet potiùs independentiam quàm dependentiam speciei ab existētia objecti in actuali ipsius repræsentatione, ergo malè dicitur species à tali existentia tanquā à conditione pendere: Minor probatur quo ad rationem; existentia ad hoc ut terminet cognitionem non est necesse, quod sit actualis; terminatio enim in objecto est denominatio purè extrinseca, quæ sicuti potest cadere suprà non actualem quiditatem, ità etiā suprà non actualem existentiam; atqui species, ut in actu secundo repræsentet futurum quoad an est, non requirit existentiam nisi ut terminum cognitionis; ergo non requirit existentiam actualem, nec ab ista tanquam à conditione extrinseca dependet: Minor eadem probatur quoad experientiam in oculo, in quo, si destructo objecto visibili remaneat eadem species, remanet eadem visio; adeoque species in actu secundo repræsentat objectum existens etiam post sublatam objecti existentiam, signum igitur evidens est speciem in actuali repræsentatione objecti existentis non dependere tanquam à cōditione sine quâ non ab actuali ipsius existentia. Sed contrà: nego minorem; ad cujus 115.
primam probationem distinguo, existentia ad hoc ut terminet cognitionem ex genere suo non est necesse, quod sit actualis, concedo; ad hoc ut terminet cognitionem talem, idest immediatam & per speciem propriam, nego, vel datâ absolutè majori nego minorem, & dico existentiam in ordine ad cognitionem futurorum quoad an est non requiri præcisè tanquam cognitionis terminū, sed etiam tanquam conditionem se tenentem ex parte principij, & ex hoc capite debere esse actualem, quia aliquid non actuale sicut non potest esse principium, ità etiam non potest esse conditio se tenens ex parte principij: Neque dicas nos afferre pro ratione quod est in quæstione, dum dicimus existentiam pro cognoscendis futuris quoad an est non requiri præcisè ut terminum cognitionis, quia requiritur etiam ut conditio se tenens ex parte principij: Contrà enim afferimus quidem pro ratione quod est in quæstione, at non pro ut est in quæstione sed ut infrà probandum *num. seq.* Ad ejusdem mi- 116.
noris secundam probationē do quod de oculo affertur; at dico diversam esse rationem de specie inserviente intellectui, ac de specie inserviente sensui; quia species inserviens sensui per hoc, quòd repræsentet existentiam rei actu non existentis nullam inducit in sensatione falsitatem, cum sensatio sicuti nihil de suo objecto judicat, ità nullam habet aut falsitatem aut veritatem; species verò inserviens intellectui per hoc quòd repræsentaret existentiam rei actu non existentis induceret

116. Species sēsibilis ad repræsentandum objectum existens nō indiget cōditione actualis existentiæ.

duceret falsitatem in intellectione, quia intellectus judicaret rem existere; dicere autem quod cognitio immediata rei in se ipsâ & per speciem propriam possit esse falsa, est intercludere intellectui viam omnem certificandi se de aliqua veritate ut suprà attigimus *num.* 106. Porrò intellectus judicaret rem existere, quia sicuti species objecti visibilis sivè sit objecti verè à parte rei existentis, sivè sit in oculo conservata destructo objecto, sivè sit in oculo producta antecedenter ad existentiam objecti semper eamdem visionem causat; ità species objecti intelligibilis, quæ in ordine ad repræsentandum objectum existens esset ejusdem rationis cum specie objecti visibilis, adeò ut non penderet ab objecti existentiâ, eamdem semper causaret intellectionem, vi cujus intellectus semper judicaret, *res existit*, sive objectum in se esset existens actu, sivè esset præteritum, sivè esset futurum.

Dices tertiò: Vel species repræsentans intellectui Angelico immediatè quoad An est futura independenter à conditione actualis existentiæ repugnat ex natura rei, vel non; si repugnat ex natura rei, ergo neque divinitùs est dabilis, & tamen in libris de Incarnatione solet concedi infusæ divinitùs Christo Domino scientia futurorum omniũ in se ipsis: Si non repugnat ex naturâ rei, ergo quod de facto species Angelis infusæ à tali conditione dependeant provenit ex voluntate Dei extrinsecâ, non ex naturâ rei; & per consequens naturalis incognoscibilitas futurorum in se ipsis resolvitur in voluntatem Dei extrinsecam, non in rationem aliquam physicam & principium intrinsecũ.

117. Sed contrà: non desunt quidam asserentes hujusmodi speciem esse ex naturâ rei repugnantem & prorsùs impossibilem, propterexque Christum per scientiam infusam habere quidem de futuris evidentiam in attestante, at non evidentiam immediatam:

Species repræsentativa futurorũ quoad *An est*, utrùm divinitùs repugnet.

Nihilominùs vel sermo est de specie connaturali & debita intellectui creato; vel de specie etiam supernaturali & cuilibet intellectui creato indebita; quidquid sit de ista, de quâ agetur cum de scientiâ Christi, dico illam repugnare ex naturâ rei, quatenùs nec intellectus, nec objectum potest illam exigere; non intellectus, quia si intellectus peteret speciẽ repræsentativam futuri quoad existentiam independenter à conditione actualis existentiæ peteret speciem eodem modo repræsentativam existentiæ futurorum quando non esset posita, ac quando esset posita conditio actualis existentiæ; adeóque peteret speciem, quâ inevitabiliter duceretur in judicium falsum, & de futuro semper affirmans *existit*, ut jam attigimus *n. præced.* Non potest etiam talem speciem exigere objectum, quia objectum non habet jus nisi ad speciem similem ei, quam per se potest producere; certum est autem objectum solùm posse producere speciem, vi cujus affirmari possit *existit*, non vi cujus affirmari possit *existet*. Et hinc manet probatum tùm incognoscibilitatem naturalem futurorum in se ipsis non resolvi præcisè in voluntatem Dei extrinsecam, tùm (quod remanebat probandum ad plenam solutionem præcedentis instantiæ) existentiam pro cognoscendis futuris in se ipsis non requiri præcisè ut cognitionis terminum; non enim potest sic præcisè requiri, quoties intellectus, ut mox ostensum est, pro naturali cognitione futuri quoad existentiam postulat speciem dependentem à conditione actualis existentiæ.

Dices quartò: species repræsentant per modum imaginis, & species futurorum sunt tanquam futurorum imagines; sed imagines repræsentant sua exemplaria independenter ab actuali ipsorum existentia; ergo species futurorum possunt repræsentare futura independenter à futurorum existentiâ. Sed contrà: loquimur hîc de repræsentatione futurorum quoad An est, seu quoad existentiam; 118.
imagines autem repræsentant sua exemplaria abstrahendo omninò ab existentiâ, adeò ut etiam quando exemplar actu existit, talis existentia in imagine non reluceat; ideò instantia non tam probat species futurorum in ipsis repræsentandis non dependere à conditione actualis existentiæ, quàm easdem nunquam repræsentare futura quoad existentiã, quod etiã secundùm Adversarios falsum est, aliud est igitur loqui de imagine, quæ est medium cognitum, cujusmodi sunt imagines tùm naturales tùm artificiales; aliud de imagine, quæ est medium incognitum, cujusmodi sunt imagines intentionales & species, nec est in utrisque supponendus idem repræsentandi modus.

Imago intentionalis est medium incognitũ, cæteræ sunt media cognita.

---

§. XI.

An & quomodo Angelus naturaliter cognoscat præterita.

ASSERT. I. Ea præterita, quæ reliquerunt aliquem effectum naturaliter ab Angelo cognoscibilem, possunt in tali effectu naturaliter ab Angelo cognosci, etiamsi Angelus nullatenus ea cognoverit, quando præsentia fuere. Est assertum receptissimum. 119.

Probatur, quia ex unâ parte præterita non debent esse ab Angelo minùs cognoscibilia, quàm futura; ex alia parte effectus habent connexionem cum rebus præteritis eo ferè modo, quo causæ cum rebus futuris; sicuti igitur in causis futurorũ potest Angelus naturaliter cognoscere res futuras cognitione aut certâ aut conjecturali, pro ut aut necessaria aut contingens est connexio causæ cum effectu, ità in effectibus præteritorum potest Angelus naturaliter cognoscere res præteritas cognitione pariter aut certâ aut conjecturali, prout &c. Sicuti insuper in causis futura cognoscuntur, absque eo quod ipsorum aliqua alia cognitio præcesserit; ità & cognoscentur præterita in effectibus absque eo quod fuerint aliàs cognita, & ideò apposui particulas illas *etiamsi Angelus nullatenùs ea cognoverit, &c.* Neque in hoc ulla est

Circà naturalem cognitionem præteritorum in Angelo quænam certa

controver

controversia, quæ item nulla est in eo, quòd Angelus possit naturaliter cognoscere præterita, quæ actu cognovit quando fuerunt præsentia; licèt deindè nullum effectum nullumque sui vestigium reliquerint præter speciem actus, quo Angelus ea cognovit: Duo tamen remanent, quæ controversiâ non carent:

120. Quænam controversa sint? Primum est, utrùm possit Angelus naturaliter habere aliquam cognitionem præteritorum, quæ nec ullum sui vestigium reliquerunt, nec innotuerunt Angelo quando fuerunt præsentia? Secundum est, per quamnam speciem cognoscat ea præterita quæ antecedenter vidit in statu existentiæ, utrùm scilicet per speciem infusam ipsius rei præteritæ, an per speciem relictam ex actu antecedenti? quam quidem utramque speciem in Angelo admittimus, & primam certè tenetur astruere quisquis astruit in Angelo species infusas omnium rerum existentium; nulla enim res est præterita, quæ non fuerit aliquando existens; Secundam inferimus ex eo, quod si actus intellectus Angelici non relinquerent in ipso proprias species, carerent Angeli memoriâ intellectivâ;

Quales sint in Angelis species præteritorum. Sentiendum igitur tales actus, quando sunt præsentes cognosci quidem ab eliciente nec per species à Deo infusas, nec per species à se emissas sed per se ipsos juxtà supradicta §. 3. quia tamẽ transeunt producere speciem quâ mediante cognosci possint postquam transierint; producere inquam non liberè, sicuti producerent in intellectu alieno, sed necessariò & per modum emanationis; experimur enim in nobis ipsis nostros actus independenter ab omni voluntatis imperio sui species relinquere; & sicut divina essentia præstat concursum objectivum ad intrà necessariò; ad extrà liberè; ità nil mirum actus Angelicos necessariò producere suas species intrà subjectum proprium, easdemque extrà tale subjectum aut non producere aut producere liberè.

121. Assert. 2. Ea præterita, quæ nec ullum sui vestigium reliquerunt, nec innotuerunt Angelo, quando fuerunt præsentia, nullatenùs possunt ab Angelo naturaliter cognosci. Ità Suarez *hic lib.* 2. *cap.* 12. Amicus *disp.* 11. *num.* 59. Dequiros *disp.* 65. *sect.* 1. Ioannes à S. Thomâ *disp.* 22. *art.* 2. *num.* 30. Gonet *disput.* 8. *art.* 4. §. 4. alijque Theologi magis communiter contrà Vasquium *disput.* 208. *cap.* 4. *num.* 20. & Arriagam *disput.* 9. *sect.* 3. *n.* 20. concedentes naturalem cognitionem talium præteritorum in se ipsis.

Probatur primò; talia præterita nec mediatè & in alio; nec immediatè & per proprias species in se ipsis possunt naturaliter ab Angelo cognosci; ergo nullatenùs; probatur antecedens, non mediatè & in alio, quia hoc aliud deberet esse aliquod vestigiũ ab ipsis relictum; non immediatè & per proprias species, quia species Angelis infusæ nõ repræsentant objectum existens & quoad *an est*, nisi positâ conditione actualis existentiæ;

122. Futurorum & præteritorum paritas quoad immediatā incognoscibilitatem. atqui præterita carent cõditione actualis existentiæ & ab existentiâ distant æquè ac futura; ergo sunt quoad *An est* immediatè & per proprias species incognoscibilia naturaliter ab Angelo æquè, ac futura: Huic præteritorũ ad futura paritati favet Scriptura, quæ aliquando præteritorum non minùs, quàm futurorum cognitionẽ ponit tanquam Dei propriam & signum divinitatis sic *Isa.* 41 habetur, *Accedant & nuntient nobis quæcumque ventura sunt priora quæ fuerunt nuntiate, &c. & sciemus, quia Dij estis vos.* Scio quidem ly *priora quæ fuerunt* ab Origene non intelligi de rebus creatis præteritis, sed de divinitatis initiis, quæ fuerunt antè mundum; ab aliis non referri ad ly *& sciemus quia Dij estis*, sed præcisè ad verba immediata *& ponemus cor nostrum, & sciemus novissima eorum* quasi diceretur, tam idola nesciunt præterita quàm nos futura: Nihilominus hiscẽ explicationibus suadetur quidem scripturam non adeò expresè in signum divinitatis assumere præteritorum, ac futurorum notitiã; & naturalem præteritorũ incognoscibilitatẽ non esse de fide eodem modo, quo est incognoscibilitas futurorum; at non infertur ipsam tali incognoscibilitati non favere, nec posse ly *priora quæ fuerunt* intelligi de præteritis in asserto memoratis & referri ad ly *& sciemus quia Dij estis*, accedẽte præsertim auctoritate D. Hieronymi, qui super ea verba ait *Dicite nobis vel præterita vel futura, & ex eorum euentibus vestram potentiam demonstrate.* Cõfirmatur ex eo, quod in nobis æquè difficilè est cognoscere in se ipsis præterita, ac futura, & prophetia aliquando in præterita cadit ut in futura; undè Moysem dici Prophetam, quia narravit præterita & facta in mundi exordio advertit ex nonnullis Sanctis Patribus Gonet *præcit.* §. 4. *n.* 99.

Probatur secundò: Præterita, quæ nec ullũ sui vestigium reliquerunt, nec innotuerunt quando fuerunt præsentia, eodẽ modo se habent ac si nunquam extitissent; sed si nunquã extitissent nullatenùs possent naturaliter ab Angelis cognosci præsertim immediatè in se ipsis, remansissent enim in statu futuritionis; ergo etiã de facto talia præterita nullatenùs possunt naturaliter cognosci præsertim, &c. quia eo ipso quòd eodẽ modo se habẽt, ac si nunquã extitissent, eodẽ modo se habent, ac si essent in statu futuritionis; eademque esset ratio de ipsis, quæ de futuris suppositâ pro utrisq; infusione specierũ, & hoc ultrò nobis cõcedit Arriaga *loco præcit.* ubi etiã Vasquiũ arguit inconsequentiæ, & naturalẽ incognoscibilitatẽ in futuris, non in præteritis, explicat per hoc, quod possint Angelo naturaliter infũdi species præteritorũ non sic futurorum. 123.

Assert. 3. Ea præterita, quæ innotuerunt Angelo quando fuerunt præsentia, potest Angelus naturaliter cognoscere non per species ipsorũ ab initio infusas, sed per speciem relictam ea actu præcedentis notitiæ. Prima pars est specialiter cõtrà Lugum *disp.* 10. *c.* 4. *n.* 7. docentem Angelo, qui rem præsentem vidit, sufficere propriam ipsius speciem infusam ad eandẽ rem jam præteritã cognoscendam ut existentẽ tali tempore præterito. Secunda pars est specialiter contra Vasquium *c. præcit. n.* 19. negantem relinqui ex actibus

ſpeciem aliquam in intellectu. Totum aſſertum ſuſtinent Suarez, Amicus, Ioannes à S. Thomâ, Gonet ſuprà relati.

124. *Præterita, quæ præſentia innotuerunt adhuc non cognoſcuntur per proprias ſpecies.*

Probatur prima pars. Ex eo quod præterita innotuerint, quando fuerunt præſentia, ſpecies ipſorum infuſæ nullâ ſubeunt mutationem aut modificationem intrinſecâ ex præcedenti *num.* 113. ergo tales ſpecies non poſſunt conferre ad cognitionem talium præteritorum magis, quàm ſi quando fuerunt præſentia non innotuiſſent; atqui in hoc ſecundo caſu nequeant præterita per proprias ſpecies ab Angelis immediatè cognoſci, ergo nec in illo primo; cum præſertim conditio actualis exiſtentiæ in utroque caſu eodem modo ſe habeat, in utroque ſcilicet ſit præterita, in neutro præſens actualis exiſtentia. Confirmatur, in reliquis cauſis dependentibus in operando ab aliquâ conditione, requiritur talis conditio de præſenti, nec ſufficit quòd præceſſerit, ut patet in approximatione reſpectu ignis, in cognitione objecti reſpectu voluntatis; ergo cum ſpecies in repræſentando rem aliquam quoad *an eſt* requirant conditionem actualis exiſtentiæ, nõ poterunt quoad *An eſt* repræſentare præterita, reſpectu quorum præceſſit quidem conditio actualis exiſtentiæ, at non datur de præſenti.

Dices: Species acquiſitæ poſſunt ſe ſolis ducere in cognitionem rerum præteritarum, quas antecedenter cognovimus; ergo etiam id præſtare poſſunt in Angelis ſpecies infuſę utpotè quæ æquivalent & præeminẽt acquiſitis; antecedẽs probatur, quia ut recordemur rei aliàs cognitæ neceſſe nobis non eſt uti ſpecie actus, quo talẽ rem cognovimus, ſæpè enim experimur nos recordari rei aliàs cognitæ nõ cognoſcendo actum, quo illam cognovimus.

125. *Memoria ſit ne reflexiva.*

Sed contrà: docent aliqui memoriam eſſe eſſentialiter reflexivã, nec unquàm recordari nos rei aliàs cognitæ, niſi reflectẽdo & cognoſcendo actum quo illam cognovimus, quamvis talis reflexio ſit aliquando adeò implicita & adeò tenuis, ut ad illam nõ advertamus; & iuxtà hanc doctrinam poteſt abſolutè negari antecedens; nihilominùs vel ſermo eſt de cognitione immediatâ, vel de cognitione mediatâ; ſi de immediatâ, dico per nullã prorsùs naturalem ſpeciem ſivè infusã ſive acquiſitã haberi poſſe talẽ cognitionẽ de re præteritâ quoad ipſius præteritã exiſtentiam; ſi de mediatâ, dico hanc per ſpecies acquiſitas haberi poſſe etiã nullatenùs reflectendo ſuprà actum quo rem cognovimus, quando fuit præſens; non ſic per ſpecies infuſas;

Diſcrimen ſpecierum acquiſitarũ ab infuſis in ordine ad objecta præterita.

ratio eſt quia ſpecies acquirũtur per cognitionem objecti exiſtentis, ideò eo ipſo quòd quis cognoſcit ſe habere ſpeciẽ acquiſitam alicujus rei, inferre poteſt talem rem aliàs extitiſſe, ſéque aliàs eam cognoviſſe; at ſpecies infuſæ in ſuâ infuſione neque cognitionem neque exiſtentiam proprij objecti ſupponunt, ideò ex eo quod Angelus cognoſcat ſe habere ſpeciem infuſam alicujus rei, non magis inferre poteſt talem rem extitiſſe quàm non extitiſſe; ſe aliàs ipſam cognoviſſe, quàm non cognoviſſe: Ecce quomodò ſpecies acquiſitæ potiùs quam infuſæ ducere poſſunt ſe ſolis in cognitionem aliquam, mediatam tamen, rerum præteritarum, quæ fuerint antecedenter cognitæ: Quod autem dicebatur ſpecies infuſas æquivalere acquiſitis, & præſtare id, quod præſtant acquiſitæ verum eſt non in ordine ad quamcumque cognitionem, ſed in ordine ad cognitionem immediatam, pro quâ ſolâ exercent formale munus ſpeciei, & rationem medij incogniti.

126. *Præterita quomodò cognoſcantur per ſpeciem actus, quo innotuerũt præſentia.*

Probatur ſecunda aſſerti pars, & quidem quod actus intellectionis Angelicæ ſuam ſpeciem in eliciente relinquat, breviter iam oſtenſum *num.* 120. nec operæ pretium eſt aliquid addere contrà Vaſquium in re, quam ipſe attingit ex principio purè philoſophico, eóque valde controverſo: Quod deinde talis ſpecies poſſit Angelo inſervire ad cognoſcendã rem præteritam antecedenter cognitam eo actu, ex quo ſpecies ipſa relicta eſt, probatur quia talis ſpecies ducendo in cognitionem actus ducit etiam in cognitionem objecti, & quidem exiſtentis pro eo tempore, pro quo extitit actus, alioqui non duceret in cognitionem illius actus, cujus eſt ſpecies, ſed diverſi; ex alia parte Angelus attingendo idem objectum per ſpeciem infuſam, & non videndo nunc ipſius exiſtentiam, cognoſcit tale objectum extitiſſe, & nunc non exiſtere in quo formaliter conſiſtit eſſe præteritum; ſicque ſpecies infuſa indirectè concurrit ad inducendam certitudinem præteritorum, quatenùs licèt non ducat in notitiam exiſtentiæ præcedentis, ducit tamen in notitiam non exiſtentiæ præſentis, quæ non exiſtentia requiritur ad completam rationem præteriti.

Dices: actus qui ſpeciem ſui reliquit, eſt præteritus, & tàm non exiſtit, quàm non exiſtat eius objectum; atqui hoc non obſtante per ſpeciem à ſe relictam immediatè cognoſcitur; ergo pariter eius objectum præteritum cognoſcetur immediatè per ſpeciẽ propriam, & nõ ſolùm mediatè per ſpeciẽ actus cuius fuit objectum; minor probatur, quia ex doctrinâ communi ſpecies propria contra diſtinguitur ab alienâ per hoc quod repræſentet ſuum objectũ immediatè, & ut ratio incognita. Sed contrà Angelus non cognoſcit proprium actum præteritum, niſi cognoſcendo ſpeciem ipſius eſſe acquiſitam & per conſequens ſupponentem extitiſſe actum, ex

127. *Actus per ſpeciẽ à ſe relictam nõ cognoſcitur immediatè quoad exiſtentiã.*

quo relicta ſeù acquiſita eſt; adeoq; per ſpeciem ex actu relictam ſolùm mediatè & illativè actum cognoſcit iuxta doctrinam poſitam ſub *præced. num.* 125. propterea ad præſentem inſtantiam nego abſolutè minorem, ad cuius probationem dico ſpeciem propriã quamvis non repræſentet immediatè ſuum objectum quoad exiſtentiam, quando actu non exiſtit, & vel præteritum eſt vel futurum, repræſentare tamen ipſum immediatè tùm quoad exiſtentiam quando actu exiſtit tùm ſemper quoad quidditatem, & per hoc ſufficientiſſimè diſtingui à ſpecie alienâ, cui nulla prorsùs convenit immediata repræſentatio objecti, cui eſt aliena.

Vrgebis:

Vrgebis: Actus præteritus de quo in præsenti fuit intuitio, ergo species ex ipso relicta est intuitiva, ergo repræsentativa ipsius immediatè etiam quoad existentiam. Sed cōtrà: species propriè intuitiva est, quæ causat, non quæ repræsentat intuitionem; instantia autem probat speciem, de quâ in præsenti, repræsentare, at non probat causare intuitionem; ideò concedo antecedens, nego consequentiam.

Ex dictis habetur præterita considerari posse vel quoad quid est, seu quiditatem, vel quoad an est, seu existentiam: primo modo omnia, secundo modo nulla possunt ab Angelo naturaliter cognosci immediatè in se ipsis; mediatè deindè cognosci possunt aliqua ex speciebus actuum præcedentium in Angelo relictis, aliqua ex vestigiis & effectibus relictis extrà Angelum, aliqua utroq; ex his modis, aliqua neutro: undè etiam aliqua præterita, maximè ex secretis & actibus liberis alienis, remanent pluribus Angelis prorsùs incognoscibilia, nisi specialiter manifestetur.

§. XII.

An & quomodò Angelus naturaliter cognoscat possibilia.

128. Purè possibilia non cognoscuntur ab Angelis immediatè.

ASSART. I. Angelus non potest naturaliter cognoscere immediatè, & in se ipsâ; rem aliquam purè possibilem. Colligitur hoc assertum ex D. Thomâ *1.p.q.56.art.a. ad* 4. & passim indicatur à Thomistis, tradunt etiam illud ex Recentioribus Lugus *disp.*10 *c.*4. *n.*18. Suarez *lib.*2. *c.*14. Aversa *q.*57. *sect.*1. Arriaga *disp.*9.*n.*31.*&c.* contrà Dequiros *disp.*63. *sect.*;.*n.*14. aliosque nonnullos.

Probatur: Angelus non potest naturaliter cognoscere immediatè, & in se ipsâ, rem aliquam purè possibilem, nisi per speciem ipsius sibi infusam; atqui non habet speciem infusam alicujus rei merè possibilis; ergo non potest naturaliter &c. Major est manifesta ex nostris principiis; cum enim ex una parte nequeat per nos Angelus alia à se immediatè cognoscere aut ex purâ efficacitate intellectus, aut per habitum scientialem, aut per propriam substantiam; & ex alia parte certum sit rem purè possibilem non posse per se ipsam præstare objectivum concursum, aut speciem producere, consequens est Angelum non posse talem rem immediatè intelligere aliter, quàm per speciem ipsius infusam; Minor probatur, quia Deus de facto infudit Angelis solas species rerum pro aliqua differentia temporis existentium; primò quia sicuti has solas possent Angeli ex objectis accipere, si per species ex objectis acceptas intelligerent, ità easdem solas petunt sibi à Deo infundi; secundò quia sicuti habent species omnium rerum existentium, ità non esset major ratio tribuendi Angelis species aliquarum, quàm omnium rerum possibilium; tertiò quia vel sermo est de purè

129. Nec pro ipsis infusæ sunt ullæ species.

possibilibus nullâ habentibus cum hoc universo connexionem, & hæc sicuti nullatenùs spectant ad hoc universum, ità nec ad Angelos in hoc universo existentes; vel sermo est de habentibus connexionem aliquam, & pro his sufficit Angelis cognitio mediata, de quâ infrà; in his enim, quæ solùm abstractivè possunt cognosci, cognitio immediata mediatè non admodùm præeminet, cum utraque sit intrà idem genus abstractivæ notitiæ.

Dices: Si Angelus nullam haberet speciē infusam alicujus rei merè possibilis posset certò præcognoscere futura etiam libera; at hoc est falsum *ex superiore* §.9. ergo; probatur sequela majoris, Angelus habet species omnium futurorum, per quas ea antequam existant cognoscit quoad quiditatem; dum igitur ex unâ parte per speciem cognosceret aliquam quiditatem non attingendo existentiam, & ex aliâ sciret se non habere speciem alicujus rei merè possibilis, omninò colligeret talem quiditatem, nec esse actu existentem, nec esse merè possibilem, & per consequens esse futuram. Sed contrà: sicuti tanquam probabile, non tanquam certum astruimus nullam inesse Angelis speciē rerum merè possibilium, ità Angelus circà talem veritatem, aut assensum omnem suspendet, aut assensum præstabit solùm probabilem, ex quo per consequens ad summum probabiliter inferet quiditatem aliquam esse futuram; imò in re neque probabiliter id poterit inferre determinatè, sed solùm indeterminatè & subdisiunctè esse aut futuram, aut præteritam; solùm enim hoc disiunctum deducitur ex eo, quod quiditas nec sit merè possibilis, nec actu existens. 130. Id tamen & nobis & Angelis ipsis constat solum probabiliter.

Dices insuper: Species rerum merè possibilium sunt species objectorum naturalium & naturaliter cognoscibilium, ergo sunt species naturales; ergo non sunt negandæ Angelis, idque confirmatur, quia tales species nihil aliud præstarent, quàm repræsentare rem præcisè sub ratione possibilitatis; atqui conceduntur Angelis de facto aliquæ species taliter repræsentantes, ut species futurorum antequam existant; imò quæ nunquam aliter repræsentant, ut species præteritorum quæ non innotuerunt, quando fuerunt præsentia; ergo concedendæ sunt Angelis etiam species rerum merè possibilium. Sed contrà: concedo antecedens cum primâ consequentiâ, nego secundam, non enim omne naturale est debitum; nos autem negamus de facto Angelis species rerum merè possibilium præcisè tanquam non debitas. Neque urgeas, quodlibet accidens naturale quamvis non sit debitum cuicumque subjecto, est tamen debitum alicui; atqui species rerum merè possibilium nullum habent subjectum, cui sint debitæ, si non sunt debitæ Angelis; ergo aut non sunt species naturales, aut sunt Angelis debitæ: Contrà enim; accidenti naturali sufficit deberi alicui subjecto creabili, nos autem libenter concedimus creabilem esse Angelum cui sint debitæ species aliquarum, imò etiam omnium 131. Species rerum merè possibilium non sunt supernaturales.

rerum merè poſſibilium. Ad confirmationem dico, quod tales ſpecies nihil aliud præſtarent,& inſuper nihil aliud præſtare poſſent; at ſpecies præteritorum & futurorum quamvis aliquando nihil aliud præſtarent, id eis eſſet per accidens, & per ſe ac ex naturâ ſuâ poſſent aliquid aliud præſtare; poſſent ſcilicet repræſentare exiſtentiam & ad hanc eſſent primariò ordinatæ.

132. Angelus cognoſcit mediatè plures res merè poſſibiles.

Aſſert. 2. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere mediatè & in rebus exiſtētibus plures res merè poſſibilēs, etiā ex producibilibus à ſolo Deo. Ità omnes communiſſimè.

Probatur & explicatur: ſicuti nos per res exiſtētes diſcurrendo facilè inferimus plures res nūquā extituras producibiles vel ab ipſis cauſis creatis, ut plures homines quam ſint homines futuri, plures item actus intellectus, plures actus voluntatis, plures gradus caloris &c. vel etiam à ſolo Deo ut alios Angelos, alios Cœlos, alium mundum &c. ità multo magis præſtare id poterit Angelus, qui & plures res exiſtentes & ſingulas meliùs cognoſcit.

Dubitatur hic: Vtrùm Angelus àdeò perfectè penetret, virtutem cauſarum creatarū ut in ea cognoſcere poſſit effectus ab ipſis producibiles tùm quoad omnes rationes ſpecificas, tùm quoad omnia individua.

133. Reſpondeo primò poſſe cognoſci effectus producibiles quoad omnes rationes ſpecificas, dummodò adæquatè contineantur in cauſis creatis exiſtentibus; probatur ex eo quòd in ordine ad diverſas rationes ſpecificas effectuum dantur in cauſis diverſæ habitudines, Angelus autem comprehendendo cauſas debet cognoſcere diverſas habitudines cujuſlibet cauſæ, eo ipſo enim quòd tales habitudines ſunt diverſæ important etiam diverſam in cauſa perfectionem: *Dixi dummodò adæquatè contineantur*, &c. propter actus vitales intellectus præſertim & voluntatis, quos ſi Angelus cognoſceret ſecundùm omnes differentias ſpecificas poſſibiles ſimul attingeret omnes differentias entis per tales actus cognoſcibiles, & per conſequens attingeret omnia prorsùs entia poſſibilia in ordine naturali; talium igitur actuum quidam adæquatè continentur in rebus exiſtentibus, quia ſunt de objectis exiſtentibus; quidam continentur ſolùm inadæquatè, ſecundùm illud ſcilicet quod dicunt ex parte potentiæ, non ſecundum illud quod dicunt ex parte objecti, quia ſunt de objectis purè poſſibilibus, & iſtorum omnes rationes ſpecificas Angelus non cognoſcit.

Non cognoſcit tamē omnes differentias ſpecificas actuum producibilium ab intellectu creato.

134. Reſpondeo ſecundò quoad individua adhibendam in primis eſſe limitationem mox allatam pro rationibus ſpecificis; ex individuis deindè, quæ adæquatè continentur in cauſis creatis exiſtentibus quædam ſunt homogenea, & æqualis omninò perfectionis ut duo primi gradus caloris; quædam ethegogenea & perfectionis inæqualis ut duæ cognitiones quarum una ſit clarior alterâ circà idem objectum: Quoad individua ſecundi generis crediderim poſſe ab Angelis omnia diſtinctè & in particulari cognoſci, ſecùs quoad individua, primi generis; ratio eſt quia individua ſecundi generis ſunt reſpectu cujuſlibet cauſæ particularis in numero finito, & determinato, & terminant habitudines perfectionis inæqualis, quibus propterea ignoratis ægrè poteſt ſuſtineri cauſæ comprehenſio; individua verò ſecundi generis ſunt reſpectu cujuſlibet cauſæ infinita, & terminant habitudines quarum una aliam compenſat, & quarum pluralitas non auget cauſæ æſtimabilitatem ipſis propterea diſtinctè & in particulari non attactis poteſt optimè cauſa comprehendi ut dicebamus *tr. 1. l. 3. c. 2. n. 35.* in ordine ad iſta diſtinctè & in particulari cognoſcenda, poteſt & debet extendi virtus naturalis Angelica.

Non cognoſcit item in particulari omnia individua homogenea.

§. XIII.

An & quomodo Angelus naturaliter cognoſcat res ſupernaturales quoad modum?

Aſſert. 1. Res ſupernaturales quoad modum, poſtquā ſunt factæ exiſtentes, poſſunt ſecundùm ſe naturaliter ab Angelo cognoſci æquè, ac cæteræ res nullatenùs ſupernaturales. Ità Vaſquez *hic diſp.* 214. *c.* 3. Lugus *diſp.* 12. *c.* 1. *n.* 19. Eſparza *l.* 2. *q.* 14. *a.* 11. Madernus *q.* 3. *a.* 15. *n.* 5. Averſa *q.* 57. *ſect.* 8. aliique Recentiores communiter, & à fortiori Scotiſtæ tribuentes Angelis naturalem cognitionem rerum ſupernaturalium quoad ſubſtantiam; Thomiſtæ etiam oppoſitum non ſentiunt, quamvis parciùs in hoc puncto loquantur. 135.

Supernaturalia alia quoad ſubſtantiam, alia quoad modum.

Dixi *Res ſupernaturales quoad modum* ſuppono enim tritam diviſionem entium ſupernaturalium in ea, quæ ſunt ſimpliciter & abſolutè ſuprà vires naturæ creatæ ut unio hypoſtatica, viſio beata, &c. & in ea, quæ ſunt ſuprà vires naturæ creatæ ſolùm ſecundum quid, ſolùm ſcilicet ſecundū aliquas circumſtantias, & modum fiendi, non ſecundùm entitatem rei, quæ fit; illa dicuntur ſupernaturalia quoad ſubſtantiam, iſta quoad modum, illa etiā à Thomiſtis & majori parte Recentiorum dici ſolent ſupernaturalia intrinſecè & ſecundùm propriam formalem entitatem; iſta ſupernaturalia extrinſecè, & relatè ad agens, verùm in hoc ſenſu allatam diviſionē

non admittit Scotus, cui propterea aliqui tribuunt quod negaverit omnia entia creata quoad ſubſtantiam ſupernaturalia; hæc tamē non negavit niſi in ſenſu mox ex Thomiſtis allato, nec certè ſubtilis Doctor contendit viſionem beatam, gratiam ſanctificantem, & hujuſmodi alia non eſſe longè aliter ſupernaturalia, & magis ſuprà vires naturæ, quàm ſit corpus reſuſcitatum, aut viſio cæco reſtituta; quamvis deindè etiam viſionem beatam etiā gratiā velit eſſe ſupernaturalia præcisè per comparationē ad agens non per proprias entitates, rationeſvè ſibi intrinſecas. 136. Mēs Scoti.

137. Dixi *ſecundum ſe* nam de cognitione terminata ad hujuſmodi res & ſimul ad modū, ratione cujus denominantur ſupernaturales

diverſa

diversa est difficultas, in qua Lugus *cap. præcit. num.* 21. videtur absolutè negare talem cognitionem posse esse naturalem, Suarez *lib. 2. cap. 30. num. 5.* distinguit modum in supernaturalem intrinsecè, qui scilicet tùm in se, tùm in quolibet alio sibi simili, excedit vires naturæ creatæ, ut transubstantio panis in corpus Christi, præsentia Sacramentalis; & in supernaturalem extrinsecè, qui in aliquo sibi simili non excedit vires naturæ creatæ, ut testitutio visionis cæco, reunio animæ ad corpus; modum hujus secundi generis vult esse ab Angelo naturaliter cognoscibilem, & in re habente hunc modum supernaturalitatis posse cognitionē attingere non solùm rem secundùm se, sed etiam rem simul & modum, secùs de modo primi generis. Nihilominùs restitutio visionis, reunio animæ, vel sumitur activè, seu ex parte agentis; vel passivè, seu ex parte termini; activè importat concursum Dei ut supernaturalis Auctoris passivè importat terminum talis concursus & quia concursus Dei ut supernaturalis Auctoris non est in se naturaliter cognoscibilis existimo restitutionem illam ac reunionem, & reliquos modos supernaturales esse omnes in se ipsis naturaliter incognoscibiles, adeoque ly *secundùm se* in asserto positum rectè sumi non solùm præcisivè, sed etiam exclusivè; adeò ut sensus sit res supernaturales quoad modum posse cognosci naturaliter secundùm se, at non secundùm modum, à quo supernaturales denominantur.

Res super naturales quoad modum non possunt naturaliter cognosci quoad ipsū modum.

138. Probatur assertum sic explicatum. Res supernaturales quoad modum, postquam sunt factæ existentes sunt secundùm se ejusdem omninò rationis cum cæteris rebus simpliciter naturalibus, ergo possunt secundùm se naturaliter ab Angelo cognosci æquè ac, &c. consequentia patet, quia eo ipso, quòd sunt ejusdem rationis possunt cognosci eodem lumine, iisdemque speciebus naturalibus, quibus cæteræ res tota naturales, antecedens probatur, tùm quia tota supernaturalitas talium rerum est in fieri & ex parte principij, non in facto esse & ex parte termini; tùm quia experientia constat Lazarum resuscitatum non fuisse secundùm se diversæ rationis à se ipso nondum mortuo, vinum item ex aqua in nuptiis factum non fuisse diversæ rationis à vino ex uvis expresso; et ergo Angelus per eandem speciem universalem naturalem, per quam cognoscebat Lazarum nondum mortuum, non potuit cognoscere eundem resuscitatum; aut cur Lazarus resuscitatus æquè ac nondum mortuus potuit cadere sub naturalem cognitionem sensuum, nedum intellectus hominum potiùs, quàm sub naturalem intellectionem Angelicam?

Benè tamē secundū se.

Dices: dantur aliquæ res quoad modum supernaturales, quibus modus ipse est intrinsecus, sic corpus Christi sacramentaliter existens fit sacramentaliter existens per aliquid sibi intrinsecum; hujusmodi igitur res non poterunt secundùm se cognosci, quin cognoscantur simul secundùm modum, ergo vel non erunt naturaliter cognoscibiles secundùm se, quod est contra assertum; vel erit etiam naturaliter cognoscibilis modus, quod est contra asserti explicationem. Sed contrà: quidquid sit, utrùm Corpus Christi fiat sacramentaliter existens per aliquid intrinsecum, necne? dico res, quibus modus aliquis seu ratio aliqua supernaturalis inexistit intrinsecè, secundùm esse simplex nullatenùs esse supernaturales, secundùm esse complexum cum modo dicendas potius esse supernaturales quoad substantiam, quàm quoad modum, quia modus ipse est quoad substantiam supernaturalis, & est intrinsecus complexo, neç se tenet præcisè ex parte efficientis, ut requiritur ad rem supernaturalem solùm quoad modum; transeat igitur hujusmodi res secundùm esse complexum cum modo ipsis intrinseco esse naturaliter incognoscibiles, non proptereà sequitur esse naturaliter incognoscibilem rem supernaturalem solùm quoad modum. 139.

140. Ex his, & ex supradictis §. 4. & 8. facilè infertur res supernaturales quoad modum postquam sunt factæ existentes, secundùm se posse naturaliter cognosci ab Angelis immediatè in se ipsis, cognitione tùm intuitiva, tùm comprehensiva, sicuti possunt hoc modo ab ipsis cognosci cæteræ res naturales; eademque de causa postquam prætericrunt posse naturaliter cognosci cognitione mediata & abstractiva, si aut aliquod sui vestigiū reliquerunt, aut innotuerunt quando fuerunt præsentia juxtà supradicta §. 11. Antequam verò existerent, ne probabiliter quidem poterant ab Angelis cognosci ut futuræ, pendent enim à Deo non solùm ut à causa libera, sed etiam ut operante suprà cursum causarum naturalium, adeò ut & præteritorum experientia, & omnes naturales conjecturæ faveant illarum rerum non futuritioni potiùs, quàm futuritioni juxtà supradicta *n.* 105. Superest aliquid dicendum de cognitione earundem rerum ut possibilium, ideò sit

Quando sunt aut existentes actu, aut præteritæ, non sic dum sunt futuræ.

Assert. 2. Res supernaturales quoad modum, antequam existant possunt indistinctè, & in communi, ab Angelo naturaliter cognosci, ut possibiles, cognitione mediata evidenti.

141. Probatur & explicatur. Ex notitia quam Angelus habet tùm de omnipotentia Dei tùm de subjectione, & inferioritate causarum naturalium ad ipsum, facilè inferre potest posse Deum producere plures effectus naturales suprà omnes naturæ leges, & in illis circumstantiis, in quibus nulla causa secunda posset propriis viribus id præstare; atqui hoc est cognoscere (& quidem evidenter, cum sit evidens notitia, quam Angelus habet de Dei omnipotentia, & inferioritate causarum naturalium) indistinctè, & in communi esse producibiles à Deo aliquos effectus supernaturales quoad modum, ergo res supernaturales quoad modum, antequam existant, possunt, &c. Quasnam deindè ex hujusmodi rebus possit Angelus etiam distinctè & in particulari ut possibiles attin-

Possunt itē indistinctè & in communi cognosci ut possibiles.

gere evidenter evidentiâ positivâ satis non constat, & solùm in universum dici potest aliquas taliter attingere, sed non omnes, sicuti enim Angelus non adeò penetrat divinam omnipotentiam, ut cognoscat in particulari quidquid intrà ordinem rerum naturalium possit secundùm naturæ leges producere in alio mundo, ità nec adeò illam penetrat, ut in particulari discernat quidquid ultrà naturæ leges possit intrà eundem rerum naturalium ordinem producete in hoc mundo.

142. Negationes quoad modum super naturales quæ?

Dubitari hic potest: An & quomodò Angelus naturaliter cognoscat negationes quoad modum supernaturales? voco negationes quoad modū supernaturales, carentias quasdam rerum naturalium, quas Deus inducit modo supernaturali, & in ea rerum dispositione, in qua nulla causa naturalis possit illas inducere, ut sunt carentia substantiæ panis in Eucharistia, carentia subsistentiæ propriæ in humanitate Christi; Vasquez *hic disp.* 214. *num.* 22. vult hujusmodi carentias cognosci ab Angelo immediatè in se ipsis eodem prorsùs modo, ac cognoscantur res positivæ, quod licèt fortè posset sustineri negando cum Vasquio necessitatem concursus objectivi, & ponendo intellectum Angelicum posse ex propria efficacitate præcisè cognoscere in se ipsis omnia objecta existentia intrà ordinem naturalem, est omninò falsum in nostris principiis requirentibus pro notitia immediata objecti in se ipso concursum objectivum per speciem propriam, aut omninò immediatum, negationes autem & carentiæ, qualescumque sint, nequeunt aut habere speciem propriam, aut per se immediatè præstare aliquem concursum, undè

143. Non possunt ab Angelis cognosci immediatè.

etiam *tract.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 73. ipsimet Deo negavimus cognitionem immediatam non entium in se ipsis; ideò ex communi ratione negationū & non entium sentiendum est non posse Angelos cognoscere intuitivè immediatè, & in se ipsis carentias substantiæ panis in Eucharistia, subsistentiæ propriæ in humanitate Christi; sed solùm mediatè & per discursum virtualem, quatenùs Angelus sciens se habere principia sufficientia ad cognoscendas res naturales actu existentes, eo ipso quòd non potest cognoscere in Eucharistia substantiam panis, infert ibi non esse talem substantiam, sed carentiam ipsius, Lugus tamen *hic disp.* 12. *c.* 2. *num.* 12. Arriaga *disp.* 10. *n.* 56. Herinex *disp.* 3. *n.* 4. aliique plures rectè advertunt hujusmodi discursum in negationibus quoad modum supernaturalibus, seu supernaturali modo inductis esse aliqualiter incertum, quia Angelus advertens intercedere aliquid supernaturale; dum in tali rerum dispositione non videt talem rem positivam, puta substantiam panis sub naturali dispositione accidentium ipsius, potest rationabiliter dubitare in quonam consistat illud supernaturale, vi cujus talis res ipsum latet, utrùm in supernaturali destructione, an in supernaturali occultatione; sicque Angelus non videns substantiam panis in Eucharistia potest dumtaxat certò inferre aut substantia panis divinitùs non existit, aut divinitùs mihi occultatur. Neque dicas ex Vasquio *num.* 22. *præcit.* si hæc doctrina esset alicujus momenti destrueretur omnis naturalis evidentia, nec Angelo v. g. esset unquam evidens aërem carere lumine, aut hominem visu, quia posset suspicari se à Deo impediri, ne cognosceret lumen in aëre, & visum in homine. Contrà enim, allata doctrina procedit solùm, quando constat intervenire aliquod supernaturale, cæterùm quādo res apparent in suo statu naturali nulla est ratio suspicandi; & Angelus non videns rem aliquam à se naturaliter visibilem potest certò & evidenter inferre carentiam, seu non existentiam talis rei; colligendo jam totam hanc doctrinam,

Respondeo ad propositam dubitationem negationes quoad modum supernaturales ut præsentes non posse naturaliter cognosci ab Angelo cognitione certa & evidenti, sed solùm conjecturali & probabili: Ratio est, quia cognitio certa & evidens debet esse aut immediata rei in se ipsa, & hoc modo nulla prorsùs negatio est evidenter cognoscibilis; aut mediata & deducta ex aliquo necessariò connexo, & hoc respectu negationis & carentiæ vel est præcise quòd non cognoscatur existens entitas positiva opposita tali carentiæ, vel est quòd cognoscatur existens aliquid aliud incompossibile cum illa entitate positiva; atqui quod non cognoscatur existens entitas positiva necessariò connectitur cum carentia talis entitatis solùm quando nihil intervenit supernaturale; quod cognoscatur existens aliquid aliud incompossibile cum illa entitate positiva potest solùm contingere, quando negatio inducta est modo naturali; ergo à primo ad ultimum nulla superest via, quà negationes quoad modum supernaturales possint ut præsentes naturaliter attingi cognitione evidenti & certâ, solùm igitur poterunt attingi mediante discursu admittente aliquam incertitudinem, & causante notitiam conjecturalem solùm ac probabilem. Eædem tamen negationes ut possibiles poterunt indistinctè & in commuoi, & aliquæ etiam in particulari inferri evidenter ex cognitione divinæ omnipotentiæ proportionaliter ad supradictâ *num.* 141. 144.

Et ut præsentes neque etiam mediatè cognitione certa naturali.

Pro pleniori horum omnium discussione Lugus *hic disp.* 12. *cap.* 2. Vasquez *disp.* 214. *cap.* 4. Albertinus *corol.* 13. aliique nonnulli examinant ex professo quid possit Angelua naturaliter cognoscete in Mysteriis Eucharistiæ & Incarnationis; at specialis horum mysteriorum cognoscibilitas, & incognoscibilitas suum locum habet in propriis tractatibus.

§. XIV.

§. XIV.

An & quomodò Angelus naturaliter cognoscat res supernaturales quoad substantiam, seu mysteria Gratiæ.

145. Nulla res quoad substantiam supernaturalis potest naturaliter cognosci intuitivè ab Angelo.

ASSERT. 1. Nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiã potest Angelus postquam à parte rei producta est naturaliter cognoscere intuitivè & in se ipsa. Ità D. Thomas 1. *p. q.* 57. *art.* 5. Alensis 2. *part. q.* 56. *memb.* 1. Durandus *in* 2. *dist.* 3. *q.* 7. *conc.* 19. *& in* 4. *dist.* 10. *q.* 4. *num.* 6. Cajetanus, Bannez, Sylvius, Molina *eod. art.* 5. Vasquez *disp.* 214. *c.* 3. Amicus *disp.* 13. Lugus *disp.* 15. *cap.* 1. *num.* 6. Esparza *lib.* 2. *q.* 14. *art.* 7. Aversa *q.* 57. *sect.* 8. Madernus *q.* 3. *art* 15. *num.* 3. aliique tùm Thomistæ omnes, tùm omnes ferè recentiores contrà Scotum *in* 4. *dist.* 10. *q.* 8. §. *secunda conclusio &* §. *ad argumenta.* Tartaretem *ead. dist.* Mastrium *in* 2. *disput.* 2. *q.* 10. *art.* 1. Herinex *hic disp.* 3. *q.* 2. *num.* 4. Radam *p.* 2. *controv.* 8. *art.* 4. aliosque Scotistas communiter, ad quos ex recentioribus accedit Arrisga *hic disp.* 50. *sect.* 3. *subsec.* 3. *&* 4.

In sententiam oppositam non est ferenda censura.

Sicque sententia nostro asserto opposita, quamvis minùs communis, non caret tamen copia aliqua Sectatorum, & dum eam temerariam appellant Bannez, Zumel, Nazarius, sunt Censores nimis rigidi, in quos propterea Mastrius *quæst. pracit. art.* 3. *n.* 336. non veretur temeritatis notam retorquere.

146. Dixi *nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiam*, quia Adversarij inter se non conveniunt, & aliqui cum majori universalitate loquuntur extẽdentes naturalem Angeli intuitum ad omnia prorsùs Mysteria gratiæ, quatenùs creatis entibus constant; aliqui alij minùs universaliter loquentes excludunt à naturali Angeli intuitu præter ea omnia quæ involvunt aliquid creatum & illimitatum, ea etiam Mysteria creata, quæ important pro formali respectum ad Deum sub ratione Deitatis vel sub aliqua ratione cognoscibili solùm ex revelatione, sicque excludunt unionem hypostaticam, justificationem impij per infusionem gratiæ, opera meritoria vitæ æternæ, &c. & hi contendunt hunc minùs universalem loquendi modum esse magis juxtà mentem subtilis Doctoris,

Mẽs Scoti.

qui licèt *praeit.* §. *Ad argumenta* in responsione ad tertium loquatur indefinitè de Mysteriis gratiæ, omnisque subjiciat naturali potentiæ cognoscitivæ Angelorum; debeat tamen intelligi conformiter ad doctrinam *quodlib.* 14. [illegible] *de secundo*, ubi pro objecto adæquato cujuscumque intellectus creati assignat præcisè ens limitatum, & paulò infrà §. *de tertio in responsione ad secundum* addit tale ens debere esse ad se, vel si ad alterum, ad alterum limitatum; adeò ut entitas limitata in se, quæ sit essentialiter ad alterum illimitatum nequeat naturaliter intelligi ab intellectu creato. Hæc dicta sint pro mente Scoti, qui quomodocumque intelligatur non admittit aliquod ens supernaturale in se naturaliter incognoscibile ratione supernaturalitatis præcisè, ideò directè adversatur nostro asserto, pro cujus faciliore probatione.

Adverte dupliciter intelligi posse, quòd Angelus naturaliter cognoscat objectum supernaturale; primò ità ut ly *naturaliter* se teneat præcisè ex parte potentiæ, & sensus sit Angelum ad cognoscendum supernaturale objectum non requirere aliquod complementum supernaturale ex parte potentiæ, sed præcisè ex consortio & concursu objecti supernaturalis elicere cognitionem supernaturalem ipsius: Secundò ità, ut ly *naturaliter* se teneat etiam ex parte actus, & sensus sit Angelum posse cognitione & actu naturali cognoscere objectum supernaturale: Neutro ex his duobus modis admittimus Angelum posse naturaliter cognoscere objecta quoad substantiam supernaturalia immediatè in se ipsis; Primus tamen modus non facit ad rem in præsenti, & à nobis supponi potest sufficienter impugnatus *tr.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3. §. 2. dum probaremus intellectum creatum ità esse improportionatum ad eliciendum actum supernaturalem visionis Dei, ut titulo supernaturalitatis actus indigeat aliquo supernaturali se tenente ex parte potentiæ; nec ei sufficiat comprincipium supernaturale objectivum, aut aliquod lumen præstans præcisè munus speciei: Solùm igitur secundus modus ad rem nostram pertinet, & ipse solus etiam est juxta mentem Scoti & Scotistarum, cum quibus habemus controversiam, ideò assertum secundo modo intellectum 147. Duplex sensus asserto tribui potest.

Probatur primò: Nulla prorsùs res quoad substantiam supernaturalis potest cognitione naturali cognosci ut est in se, ergo nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiam potest Angelus, &c. consequentia patet ex eo quòd, ut alibi sæpiùs dictum est, cognitio intuitiva est cognitio objecti ut est in se; antecedens probatur, Nulla prorsùs res quoad substantiam supernaturalis cognoscitur ut est in se ea cognitione, ad quam concurrit modo naturali, sed quælibet res quoad substantiam supernaturalis ad cognitionem sui naturalem concurrit modo naturali; ergo nulla prorsùs res quoad substantiam supernaturalis cognitione naturali cognoscitur, aut cognosci potest ut est in se; minor patet, quia quoties modus concurrendi ex parte objecti supernaturalis est, cognitio habet objectum motivum supernaturale, & evadit in se supernaturalis; è contrà igitur quoties cognitio est naturalis, supponitur ex parte objecti modus concurrendi naturalis; major probatur, quia juxta doctrinam D. Thomæ explicatam *tr.* 1. *lib.* 5. *cap.* 5. §. 5. objectum non cognoscitur ut est in se, nisi sit in cognoscente ut est in se, est autem in cognoscente eo modo, quo cum cognoscente concurrit ad cognitionem; & per consequens res supernaturalis ad cognitionem 148.

tionem concurrens modo naturali eſt in cognoſcente modo naturali, & cum in ſe ſupernaturalis ſit, non eſt in cognoſcente ut eſt in ſe, nec cognoſcitur ut eſt in ſe; ergo.

Dices ex Scoto *tracit.* §. *Ad argumenta* ens ſupernaturale dici tale præcisè per habitudinem ad cauſam ſupernaturalem, à quâ accipit eſſe, non quod ſit tale quoad entitatem, aut cognoſcibilitatem; quia quantumcumque aliquid ſupernaturaliter ponatur in eſſe, poſtquam tamen poſitum eſt in eſſe, eſt quoddam ens naturale, & proportionatum potentiæ naturaliter cognoſcenti.

149. Impugnatur doctrina qua Scotus ſuſtinet naturalē cognoſcibilitatem rerū ſupernaturalium.

Sed contrà: non inficior hanc doctrinam, ſi ſubſiſteret, eludere omnia argumenta, quæ urgeri poſſunt contrà cognitionem intuitivam naturalem effectuum quoad ſubſtantiam ſupernaturalium; at falſum eſt ens ſupernaturale quoad ſubſtantiam dici tale præcisè per habitudinem ad cauſam, cum enim tale ens requirat cauſam ſupernaturalem non ratione alicujus circumſtantiæ, aut in aliqua determinata rerum diſpoſitione; ſed ratione propriæ entitatis, & ſemper; habitudo ad cauſam ſupernaturalem debet concedi eſſentialis & intrinſeca ipſi entitati, & inferens in ipſa entitate ſupernaturalitatem, cum præſertim, ſi omnia ponuntur ſupernaturalia ſolùm extrinſecè & in fieri, ægrè ſalvetur diſcrimen rerum ſupernaturalium quoad ſubſtantiã à rebus ſupernaturalibus quoad modum. Falſum eſt etiam quod addit Scotus, *Quantumcumque aliquid ſupernaturaliter ponatur in eſſe poſtquam tamen poſitum eſt in eſſe eſt quoddam ens naturale*, enimvero per ly *quoddam ens naturale* vel intelligitur præcisè quoddam ens bonum ac utile ſubjecto, in quo ſenſu uſurpant vocem *naturale* aliqui Scotiſtæ, vel intelligitur ens non excedens vires totius naturæ creatæ, quæ eſt legitima ſignificatio illius vocis *naturale* in præſenti; Primo modo res quæcumque ſupernaturales etiam antequam ponantur in eſſe forent quoddam ens naturale, quia ſemper ſunt quid bonum ac utile ſubjecto aut actuale aut poſſibile. Secundo modo res quoad ſubſtantiam ſupernaturales etiam poſtquam ſunt poſitæ in eſſe ſunt ſupernaturales, quia excedentes totam naturam ejuſque omnes vires, neque productio reddit illas proportionatas viribus naturæ quoad conſervari, undè habitus gratiæ, & actus fidei Theologicæ v. g. non minùs in conſervari, quàm in fieri, indigent concurſu cauſæ ſupernaturalis.

150. Non ſunt infuſæ Angelis ſpecies rerum quoad ſubſtantiã ſupernaturalium.

Probatur ſecundò. Angelus nullas prorſùs habet ſpecies infuſas rerum ſupernaturalium quoad ſubſtantiã; ergo nullam prorſùs rem ſupernaturalem quoad ſubſtantiam poteſt, &c. conſequentia patet, quia ex ſupradictis Angelus habet ab initio infuſas ſpecies aliorum omnium à ſe, quorum poteſt. ſucceſſivo decurſu temporis habere naturaliter immediatam & intuitivam cognitionem; antecedens probatur primò, quia per ſpecies infuſas Angelus cognoſcit poſſibilitatem & quiditatem rerum in ſe ipſis antequam exiſtant, res autem quoad ſubſtantiam ſupernaturales ſecundùm Adverſarios nequeunt cognoſci ab Angelis quoad poſſibilitatem & quiditatem in ſe ipſis antequam exiſtant: ſecundò quia ſpecies infuſæ ſunt Angelis connaturales & debitæ *ex cap. ſuperiore* §. 4. & à Deo tanquam à naturæ Auctore productæ; atqui tales eſſe non poſſunt ſpecies rerum quoad ſubſtantiam ſupernaturaliũ, quæ nullatenùs reſpiciunt Deum ut naturæ Auctorem, & ut ſint rerum ſupernaturalium propriæ debent eſſe ejuſdem ordinis cum illis, & ſupernaturales ſaltem in fieri & ex parte cauſæ loquendo juxta Adverſariorum principia.

Dices: hoc argumentum ſaltem nihil probat contrà accidentia ſupernaturalia Angelo intrinſeca; ſicuti enim in ordine ad reliqua accidentia ſibi intrinſeca nullas habet Angelus ſpecies infuſas, eaque cognoſcit immediate per ſe ipſa *ex præced.* §. 3. ità idem dici poteſt de accidentibus ſupernaturalibus; & omninò id dicendum eſt de actibus vitalibus, quos eliciens naturaliter in ſe ipſo experitur, non minùs quando ſupernaturales, quàm quando naturales ſunt; quis enim dicat elicientem actum fidei aut amoris ſupernaturalis non experiri in ſe naturaliter tales actus nec poſſe naturaliter ſcire an amet/an credat? Quod ſi dicatur elicientem ſcire quidem ſe credere & amare, at non ſcire ſe credere & amare per actus ſupernaturales; Inſtatur, quia quidquid ſit utrùm poſſit affirmare tales actus eſſe ſupernaturales, an non? tamen in re conceditur quod eliciens habeat cognitionem naturalem terminatam ad proprios actus ſupernaturales, deindè ſaltem in viſione beata poteſt naturaliter affirmari ipſius ſupernaturalitas; nam videns Deum, vel naturaliter ſolùm ſcit ſe Deum cognoſcere, abſque eo quod ſciat utrùm cognoſcat clarè an obſcurè? & hoc videtur incredibile; vel naturaliter ſcit ſe cognoſcere Deum clarè, & ſic poteſt certò affirmare ſe habere cognitionem ſupernaturalem, cum aliunde certus ſit cognitionem claram Dei non poſſe eſſe naturalem: Hiſce rationibus ductus Arriaga *præcit. ſect.* 3. ſimpliciter & abſolutè ſtatuit Angelum poſſe naturaliter cognoſcere ſuos proprios actus ſupernaturales etiam ut tales, ſuppoſita ſupernaturali eorum exiſtentia; quamvis de reliquis entibus ſupernaturalibus quoad de facto nihil definiat, & doceat poſſibilia eſſe entia ſupernaturalia tùm productiva & exigitiva ſpecierum naturalium, tùm alia productiva ſpecierum ſolùm ſupernaturalium, nec aliter in ſe cognoſcibilia quàm cognitione ſupernaturali; non conſtare autem utrùm gratia & dona ſupernaturalia de facto exiſtentia ſint de pri[illegible]s, an de ſecundo entium ſupernaturalium genere?

151. Inſtantia pro cognitione naturali propriorum actuum ſupernaturalium.

Sed contrà: ſervata proportione & reſpectu cognitionis ſupernaturalis idem dici poteſt de accidentibus ſupernaturalibus intrinſecis & inhærentibus Angelo, quod de naturalibus; & illa à potentia ſupernaturaliter elevata poſtulant cognoſci abſque ſpeciebus 152.

ciebus

ciebus infusis supernaturalibus non minùs, quàm ista à potentia naturali cognoscantur absque speciebus infusis naturalibus; cæterùm respectu cognitionis naturalis non currit paritas propter improportionem, quæ in supernaturalibus, non in naturalibus accidentibus reperitur quoad naturaliter cognosci. Ad illud, quod additur de propriis actibus vitalibus amplector responsionem in instantia positam; & ad illud, quod contrà urgetur dico nos negare cognitionem intuitivam & evidentem actuum supernaturalium, ut sunt in se, posse haberi naturaliter; nec contendimus tales actus non posse causare cognitionem naturalem sui inadæquatam, & quoad prædicata quæ in ipsis sunt communia cum actibus naturalibus. Actus beatæ visionis in ordine ad naturaliter cognosci nihil habet speciale præ cæteris, & quamvis videns Deum per visionem ipsam suprà se reflectentem supernaturaliter cognoscat se clarè Deum cognoscere, naturaliter tamen id non discernit, & solùm cognoscet se esse in

Actus supernaturales ab eliciente cognoscuntur naturaliter solùm quoad an est.

153\. exercitio cognitionis circà Deum. Neque dicas Angelus scit se posse naturaliter videre in se ipso omnem actum naturalem à se elicitũ, dum igitur cognoscit se habere actum cognitionis circà Deum, & experitur se non posse videre talem actum, certò inferet se habere actum supernaturalẽ, non naturalem circà Deum. Contrà enim, hinc non probatur notitia naturalis intuitiva & immediata actus supernaturalis, de quà sola procedit assertum, sed ad summum notitia abstractiva & mediata; ista tamen in re etiam non evincitur certa & evidens, quia Angelus, dum experitur se non posse videre propriũ actum, potest quidem certò inferre, quod interveniat aliquid supernaturale; at non quod actus sit supernaturalis in se potiùs, quàm quòd supernaturaliter occultetur quamvis in se naturalis. Ad illud, quod ultimo loco in instantia afferebatur, dico Arriagam nimis facilè supponere possibile quidquid repugnans non evincetur, & juxtà doctrinam alibi traditam de majori impossibilium, quàm possibilium numero, faciliùs esse præsumendum pro impossibilitate, quàm pro possibilitate: dico insuper non repugnare quidem ens supernaturale productivum speciei naturalis repræsentantis ipsum quoad ea prædicata quæ habet communia cum rebus naturalibus, & hoc ad summum probat ratio Arriagæ desumpta ex eo, quod res superior possit producere inferiorem; cæterùm quod ens supernaturale sit productivum speciei naturalis repræsentantis ipsum quoad prædicata propria, & ut est in se, repugnat ex communi ratione specierum, quæ non possunt esse intuitivæ, nisi sint ejusdem ordinis cum objecto, & per ipsas objectum sit in cognoscente sicut est in se; alioqui concedendum etiam esset possibile objectum spirituale productivum speciei materialis, quà attingeretur ut est in se à potentia materiali.

Angelus nõ videns propriũ actum non potest certò inferre ipsũ esse supernaturalem.

Supernaturale quamnam speciẽ naturalem possit producere.

154\. Assert. 2. Nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiam, antequam existat, potest Angelus naturaliter cognoscere ut possibilem cognitione certâ & evidenti neque immediata, neque mediata. Prima asserti pars de cognitione immediata est communissima, & ipsimet Scotistæ cum Scoto, dum admittentes cognitionem naturalem immediatam rerum supernaturalium singillatim loquũtur de rebus supernaturalibus existentibus, satis indicant se diversimodè sentire de iisdem ut possibilibus, unde Arriaga *hic disp. 10. sect. 3. subsec. 3.* ait se tenere naturalem incognoscibilitatem rerum supernaturalium in se ipsis, antequam existant, propter communem auctoritatem Scotistarum, & Thomistarum. Secunda pars de cognitione mediata habet in aliquibus particularibus rebus aliquos Adversarios, sic ex supradictis *tract. 1. lib. 2. cap. 1. num. 17.* non desunt qui velint esse naturaliter demonstrabilem possibilitatem visionis Dei.

Nulla res quoad substantiam supernaturalis naturaliter innotescit ut possibilis notitia certa & evidenti.

Probatur prima pars: Nulla prorsùs res quoad substantiam supernaturalis potest, antequam existat & ut possibilis, cognosci per speciem propriam naturalem; atqui cognitio immediata rei non existentis haberi non potest aliter, quàm per speciem propriam ipsius, & ut talis cognitio sit naturalis species debet esse naturalis; ergo loquendo de cognitione immediata nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiam, antequam existat, &c. Minor patet intelligenti terminos: Major probatur facilè ex doctrina præcedentis asserti, neque enim potest habere speciem propriam, ut possibile & antequam existat, illud quod nequit talem speciem habere, ut actuale & quando existit; juxtà doctrinam Scoti præcedenti asserto contrariam vix potest efficaciter major illa probari, sed quid ad nos? 155.

Neque immediata.

Probatur secunda pars: Neque ex creaturis aut existentibus aut possibilibus, quas Angeli naturaliter cognoscunt; neque ex Deo ejusvè omnipotentia ut naturaliter cognoscibili, possunt Angeli acquirere cognitionem certam & evidentem possibilitatis rerum quoad substantiam supernaturalium; ergo loquẽdo de cognitione mediata nullam prorsùs rem supernaturalem quoad substantiam antequam existat, &c. antecedens probatur; non ex creaturis, quia illæ quas Angelus naturaliter cognoscit supponũtur esse ordinis naturalis, quæ nullam habent necessariam & intrinsecam connexionem cum rebus ordinis intrinsecè supernaturalis; Non ex Deo, ejusve omnipotentia, quia ad hujus cognitionem Angelus non assurgit, nisi ex effectibus naturalibus, ideò non potest certò & evidenter inferre, nisi virtutem similium effectuum productivam. Neque dicas *ex tractatu 2. lib. 3. cap. 4. §. 2.* per effectus naturales possunt nobis innotescere prædicata Dei propria & supernaturalia, ergo per eosdem potest innotescere in Deo potentia productiva effectuum supernaturalium. Contrà enim, talis potentia non habet necessariam connexionem cum effectibus naturalibus sicuti habent illa prædicata supernaturalia, de quibus ibi agebatur, 156.

Neque mediata.

cujuſmodi erant ratio primæ cauſæ, entis ſimpliciter neceſſarij, &c. Neque dicas inſuper Angelus cognoſcit naturaliter omnipotentiam Dei eſſe infinitam, ergo evidenter ſcit ipſam poſſe facere quidquid non implicat; at ſcit non implicare effectus quoad ſubſtantiam ſupernaturales, ergo: Contrà enim Angelus non ſcit, niſi evidenter negativè, non implicare effectus quoad ſubſtantiam ſupernaturales; ideò hos ſolùm evidenter negativè poteſt inferre ex infinitate divinæ potentiæ, quæ aliunde ſufficienter relucet in eo, quod poſſit producere effectus naturales tùm modo ſupernaturali, tùm infinitos, eoſque perfectiores & perfectiores in ſe ipſis.

157. *Neque etiã evidenter innoteſcit in exiſt n notitia mediata.* Ex his habetur primò rem ſupernaturalem in ſubſtantia, neque etiam poſtquam producta eſt, poſſe ab Angelo naturaliter cognoſci evidẽ: à abſtractivà & mediatâ; nihil enim naturaliter cognoſcibile poteſt habere neceſſariam connexionẽ cum re aliqua quoad ſubſtantiam ſupernaturali, & licèt talis res poſſit producere aliquem effectum naturalem, hic tamen effectus eo ipſo, quod naturalis eſt, continebitur in virtute alicujus cauſæ naturalis, & non manifeſtabit evidenter ſuum principium, niſi ſecundùm prædicata communia cauſæ, adeoque non manifeſtabit in ſuo principio quidquam ſupernaturale.

Habetur ſecundò Angelicum, & alium quemcumque creatum intellectum, naturæ viribus probabilem ſolùm & conjectoralem notitiam conſequi poſſe de rebus quoad ſubſtantiam ſupernaturalibus ſive in ſtatu poſſibilitatis, ſivè in ſtatu exiſtentiæ; ſive item indiſtinctè & in communi, ſive ſingillatim & in particulari acceptis; & hanc probabilem ac conjecturalem notitiam nos ſæpè habere poſſumus de propriis actibus & habitibus ſupernaturalibus, multoque magis Angeli ut attigimus *n.* 153.

CAPUT III.

De actu naturali intellectus Angelici.

1.
Ctvi intellectus, utpotè conſurgenti ex objecto & potentiâ, aliqua conveniunt ratione objecti ſeu ratione modi, quo objectùm ad ſui cognitionem concurrit, hujuſmodi ſunt, quòd cognitio ſit mediata, vel immediata; abſtractiva, vel intuitiva, comprehenſiva, vel non; aliqua conveniunt ratione potentiæ ſeu ratione modi, quo potentia operatur, hujuſmodi ſunt quod actus poſſit ſuſpendi, vel non; quod ad plura, vel pauciora ſe extendat; quod fiat vel non fiat diſcurrendo, cõponendo, dividendo, &c. Quæ intellectioni Angelicæ conveniunt ratione objecti intelligibilis ſufficienter cõſtant ex iis, quæ hucuſque de objecto tùm motivo tùm terminativo abundè dicta ſunt; non æquè conſtant, quæ eidem intellectioni conveniunt ratione potentiæ intellectivæ, de qua parcius actum eſt, hæc proptereà facio propoſiti tituli materiem, & primo loco explicaturus, utrùm poſſit ſuſpendi actus intellectus Angelici, an verò Angelus ſemper in actuali intellectione neceſſariò permaneat? præmitto varios ea in re dicendi modos: Primus eſt Durandi *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 8. aſſerens Angelũ ſemper eſſe in actuali conſideratione omnium rerum à ſe naturaliter cognoſcibilium; conſequenter hic Auctor videtur ſentire non poſſe Angelum liberè deſiſtere ab ullius rei cognitione, undè enim conſtaret nunquam deſiſtere, ſi deſiſtere ex libertate poſſet: Secundus extremè oppoſitus eſt nonnullorum, quorum opinionem, non nomina apud Auctores reperio, docentium poſſe Angelum ſi velit ſuſpendere omnem prorsùs intellectionẽ, & ceſſare ab omni actu ſecundo, intelligendi: Tertius quaſi medius eſt tribuentium Angelo neceſſitatem ad aliquem actum ſecundum intelligendi indeterminatè & in vago, at ad nullum determinatè, neque etiam ad cognitionem ſui ipſius; propendent in hunc dicendi modum Molina *hic quæſt.* 56. *art.* 1. *diſput.* 2. *conc.* 2. Vaſquez *diſp.* 209. *c.* 3. Lugus *diſp.* 14. *c.* 1. *n.* 25. Arriaga *diſp.* 11. *n.* 8. Quartus pariter medius eſt Angelum non eſſe quidem neceſſariò in actu ſecundo intelligendi reſpectu omnium à ſe naturaliter intelligibilium, bene tamen reſpectu aliquorum determinatè, ſcilicet ſui ipſius & Dei, ità Cajetanus *hic q.* 58. *art.* 2. Ferrarienſis 2. *contrà Gentes, c.* 97. aut ſaltem reſpectu ſui ipſius, ità Capreolus *n.* 2. *diſt.* 3. *q.* 2. *art.* 5. Hervæus *ead. diſt. q.* 4. *ad* 1. Suarez *lib.* 2. *c.* 3. Amicus *diſp.* 14. *n.* 1. Dequiros *diſp.* 61. *ſect.* 1. Eſparza *lib.* 2. *q.* 16. *ad* 3. Madernus *q.* 3. *art.* 8. *n.* 3. aliique Theologi magis communiter, quamvis non omnes loquantur de eadem cognitione; ſed aliqui ut Dequiros, Madernus, & Eſparxa de cognitione ſui confusâ & implicitâ, quâ Angelus ſe ipſum cognoſcit per hoc præcisè, quod ſit in aliquo exercitio cognoſcendi juxtà doctrinam generalem alibi traditam, quod quælibet cognitio notificet ſibi ipſi cognoſcentẽm; alij de cognitione ſui clarâ & explicita, quâ Angelus ſe ipſum cognoſcit per propriam eſſentiam: Circà hos varios dicendi modos ut aliquid in particulari ſtatuamus, ſit 2. *Variæ opiniones circà neceſſitatem actus ſecundi intelligendi in Angelo.*

---

§. I.

An & quomodò Angelus ſit neceſſariò in aliquo actu ſecundo intelligendi.

ASsert. 1. Angelus eſt neceſſariò in aliquo actu ſecundo intelligendi ſaltem indeterminatè & vagè. Hoc aſſertum aut tradunt, aut à fortiori ſupponunt omnes Auctores præcitati *num. preced.* contrà ſecundum præallatum dicendi modum, cui aliquantulùm favet Vaſquez *diſp.* 219. *c.* 3. *n.* 8. *verſ. ad ſecundam rationem.* 3.

Probatur:

Probatur: Angelus non potest naturaliter suspendere omnem prorsùs actum secundum intelligendi; ergo est necessariò, &c. consequentia patet, antecedens probatur primò, quia cum non possit haberi aut conservari volitio sine intellectione, eo ipso quòd Angelus suspenderet omnem prorsus actum secundum intelligendi, suspenderet etiã omnem actum secundum volendi, & cum non vivat nisi per intellectum & voluntatẽ careret omni vita in actu secundo, se haberet ut mortuus, & esset in statu in quo non posset vitaliter operari ac vivere in actu secundo, nisi Deo excitante ad primam cognitionem; quæ omnia videntur perfectioni Angelicæ repugnantia, cum præsertim cætera inferiora viventia sint semper necessariò in aliquo actu secundo vitæ; animalia enim quamvis non semper sentiant, semper nutriuntur semperque vegetant: Nec obstat quod sentire & vegetare non dependeant à principio libero, dependeant verò in Angelis à principio libero intelligere & velle: Non obstat inquam, quia principium liberum sufficienter relucet in eo quod Angelus non sit necessariò in ullo actu determinato intelligendi & volendi, & possit pro libito hac vel illa vita vivere, quamvis non possit non vivere aliqua vita, & sicuti idem Angelus liberè est in loco, quamvia non
4. possit esse nullibi, ità &c. Idem primum antecedens probatur secundò; Suspensio cujuscumque actus intelligendi, si esset dabilis, in Angelo, vel poneretur, dum durat volitio, quâ Angelus libere se determinat ad talem suspensionem, vel poneretur immediatè post illam volitionem; Non primum, quia repugnat Angelum esse actu volentem, & non esse actu intelligentem, & actu non intelligere, id quod actu vult, repugnat igitur cessare omnem intellectionem, dum durat volitio; Non secundum, quia volitio determinat per se ipsam formaliter & in genere causæ formalis, quod autem non est, pro eo signo, pro quo non est, nihil potest præstare formaliter seu in genere causæ formalis; deinde volitio esset efficacior quando non est, quàm quando est, si poneretur vi ipsius, postquam desistit, quod nequit poni vi ipsius quandiu durat; ergo non est dabilis suspensio, &c.

Angelus in actu secundo non intelligens esset in actu secundo nõ vivens.

Dices: ex vi istius actus quo dico *nolo cognoscere Petrum*, quamvis nequeam cessare à cognitione Petri, dum durat talis actus, eo quod in hoc quod est nolo cognoscere Petrum involvitur cognoscere Petrum, possum tamen cessare à cognitione Petri in instanti sequenti, & immediatè post illum actum; ergo similiter ex vi actus, quo Angelus dicat *nolo cognoscere ullam prorsùs rem*, quamvis nequeat cessare ab omni cognitione, dum actus ille durat, poterit cessare in in-
5. stanti sequenti. Sed contrà: quoad de facto experientiâ ipsâ constat nos nunquam cessare à cognitione alicujus objecti per hoc præcisè quod habeamus voluntatem ipsum non cognoscendi in instanti sequenti, sed cessamus per hoc, quod applicemus intellectum ad cognoscendum aliud; Quoad de possibili posset id evenire, si supponas vel ex vi illius actus quo dico *nolo cognoscere Petrum* (& eadem proportionaliter esset ratio de actu quo Angelus diceret *nolo cognoscere ullam prorsùs rem*) imprimi speciei Petri quandam virtutem, ratione cujus talis species maneat quodammodò ligata & impedita, nec possit in instanti sequenti intentionaliter concurrere & excitari; vel excitationem specierum requirere tanquam conditionem sine quâ non quod non præcesserit volitio de non cognoscendo objecto per ipsas repræsentato, at hæ suppositiones de facto non sunt admittendæ, quia essent omninò voluntariæ & sine fundamento, imò contrà fundamentum experientiæ: Ideò ad instantiam nego absolutè antecedens, ut jacet.

Voluntas cessandi a cognitione non potest ex se præcisè inducere cessationem.

Assert. 2. Angelus est necessariò in confusâ & implicitâ cognitione sui ipsius, non sic alicujus alterius objecti determinati: 6.
Quoad cognitionem verò directam & explicitam nulla ratio sufficienter probat Angelum physicè necessitari ad aliquem determinatum & particularem actum secundum intelligendi. Colligitur hoc assertum ex Dequiros, Maderno, Esparza, Molina, Vasquio, Lugo, Arriaga, &c. & est contrà Cajetanum, Ferrariensem, aliosque Thomistas; nec non etiam Suarezium, & plures recentiores tribuentes Angelis cognitionem simpliciter necessariam aut sui & Dei, aut saltem sui per propriam essentiam; est à fortiori contrà Durandum, quem sicut & omnes Auctores mox memoratos jam retulimus *præced. n. 2.*

Probatur & explicatur prima pars: Angelus est necessariò in aliquo actu secundo intelligendi *ex asserto superiore*, sed per quemcumque actũ intelligendi confuse & implicitè cognoscit se ipsum *ex cap. præced. n.* 20. & 24. ergo Angelus est necessariò in confusâ & implicitâ cognitione sui ipsius; Non sic alicujus alterius objecti, hoc enim maximè esset Deus, qui propter habitudinem, quam ad ipsum dicit quodlibet ens creatum, necessariò debeat saltem confusè & implicitè cognosci in cognitione cujuslibet objecti creati; At propter hanc habitudinẽ non est necesse, quod Angelus cognoscẽdo creaturam cognoscat Deum, quia potest cognoscere creaturã inadæquatè & non attingendo talem habitudinem; ergo Angelus potest exercere aliquem actum secundum intelligendi circa objecta creata non attingendo neque etiam confusè & implicitè Deum, & solùm de cognitione comprehensiva verum est quod nequeat terminari ad rem creatam, quin aliquo modo terminetur ad Deum.

Angelus est necessariò in cognitione indirecta sui, non Dei.

Probatur & explicatur secunda pars: Si ad cognitionem directam & explicitam alicujus objecti determinati Angelus necessitatur, maximè ad sui ipsius; at nulla ratio sufficienter probat Angelũ physicè necessitari ad directam, & explicitam cognitionem sui ipsius; ergo quoad cognitionem directam & explicitam, &c. Major patet quia de cogni- 7.

At est liberè in cognitione directa tũ sui tùm cujuslibet alterius objecti determinati.

tione sui ipsius maximè est controversia, & necessitas cognoscendi Deum ita à pluribus Thomistis Angelo tribuitur, ut ab iisdem probetur ex necessitate, quam secundū ipsos Angelus habet, cognoscendi se ipsum, hac igitur sublata illa corruit: Minor probatur, quia ex una parte maxima inclinatio, maxima proportio, & maxima convenientia, quæ in Angelo reperitur pro cognitione directa & explicita sui ipsius ostendit ad summum necessitatem moralem talia cognitionis, at non necessitatem physicam; ex alia parte necessitati admittendi semper in Angelo vitam in actu secundo sufficienter satisfit per hoc, quòd Angelus habeat necessitatē exercendi aliquam actualem intellectionem vel hanc vel illam; facultati excitandi ab intrinseco proprias species, de qua *cap. præced. n. 82.* sufficit tùm necessitas moralis cognitionis directæ, tùm maximè absoluta necessitas cognitionis confusæ & indirectæ sui ipsius, ex qua in cognitionē sui directam facilè assurgeret quoties ista careret; prærogativa primæ operationis, quam Thomistæ in Angelo volunt esse cognitionem sui ipsius, & in quolibet prorsus agente ponunt naturalem ac necessariam, intentum non infert, quia falsò nititur supposito ex dicendis.

8. Mens D. Thomæ circa cognitionem sui ipsius in Angelo.

Afferri hic solent auctoritates D. Thomæ qui *1. p. q. 56. art. 1. ad 3.* docet intellectum Angelicum non esse in potētia *maximè quantùm ad hoc, quod intelligit se ipsum*, & q. 8. de verit. art. 6. ad 7. ait *Intellectus Angeli non est in potentia respectu essentiæ eius, sed respectu eius se per est in actu*, ead. quæst. art. 14. ad 6. *Mens Angeli semper se actualiter intelligit, quod ideò contingit, quia mens Angeli intelligit se per essentiam suam, quâ semper informatur.* Hæ auctoritates solùm ostendunt Angelū semper esse in actuali intellectione sui ipsius, & quidem directa, cum loquatur S. Doctor de intellectione, quam Angelus se ipsum intelligit per essentiam propriam; at inde non infertur quod ad intellectionem illam physicè necessitetur, cum necessitas moralis optimè sufficiat ad hoc, ut Angelus semper in tali intellectione permaneat: Deinde quomodocumque auctoritates intelligantur non officiunt nostro asserto, in quo præcisè statuimus necessitatem physicam intelligendi se ipsum in Angelo non sufficienter probari ratione, quidquid sit deinde utrùm sufficienter probetur auctoritate.

Dubitatur hic: Vtrùm cognitio directa sui ipsius, à quâ Angelus licet physicè cessare possit rationibus insistendo, ex auctoritate tamen S. Thomæ & graviorum Theologorum de facto nunquam cessat, & habet moralem necessitatem non cessandi, utrùm inquam talia cognitio sit semper comprehensiva.

9. Respondetur negativè, ratio est quia cum cognoscens nequeat ex alibi dictis habere cognitionem perfectiorem comprehensione sui, comprehendendo se ipsum exerit totam suam virtutem cognoscitivam, & quamvis possit simul alia cognoscere quatenùs cognoscibilia esse possunt per propriam essentiam eodemque actu, quo se ipsum comprehendit, non sic potest simul alia cognoscere per medium diversum à propria essentia, & actu distincto à comprehensione sui; Angelus igitur nullum aliud objectum posset directè attingere per actum distinctum à cognitione sui ipsius, si semper esset in actuali sui comprehensione, sentiendum igitur utplurimùm esse in cognitione non comprehensiva, sed valde inadæquata & remissa; adeò ut quo cognoscit plura alia à se, eo minùs cæteris paribus cognoscat se.

Cognitio sui ipsius in Angelo ut plurimùm non est cōprehensiva.

Dices substantiam intellectualem non posse quidem ex se elicere cognitionē perfectiorem comprehensione sui; posse tamen eum ista cōponere alias cognitiones, quando ei superadduntur vires ultrà eas, quas habet ex se præcisè, quales vires superadduntur Angelo, dum ei species infunduntur. Sed contrà: Species non sunt vires superadditæ ex parte potentiæ, nec istam ex parte sui perficiunt, ideò, &c. & quando ex quacumque superaccrescente virtute, etiam ex parte objecti solùm non ex parte potentiæ, posset intellectualia substantia habere cognitionem perfectiorem comprehensione sui; nulla esset ratio cur inferior Angelus per substantiam Angeli superioris sibi intentionaliter unitam non posset superiorem comprehendere.

§. II.

An & quomodò Angelus possit simul intelligere plura vel etiam omnia à se naturaliter intelligibilia.

ASSERT. 1. Nec uno nec pluribus actibus potest Angelus intelligere simul omnia à se naturaliter intelligibilia. Ita Vasquez *hic disput. 221. cap. 3.* Molina *q. 58. art. 2. disp. 2.* aliique Theologi communissimè contrà Durandum *in 2. dist. 3. q. 8.* & Gregorium *in 2. dist. 12. q. 1.* qui tamen duo Auctores inter se discrepant in eo, quod Durādus velit Angelum unico actu & semper intelligere omnia à se naturaliter intelligibilia, Gregorius velit id præstari ab Angelis per plures actus, à quorum quolibet possint cessare & iterùm ad eundem reduci: Assertum procedit ex suppositione, quod Angelus sit semper sufficienter constitutus in actu primo in ordine ad omnia à se naturaliter intelligibilia, qualia à nobis ponitur esse per species ab initio infusas, nam in sententia Scotistarum, aliorumque tribuentium Angelis species cum successione extrà controversiam est Angelum non posse omnia objecta sibi proportionata simul intelligere in actu secundo, cum non sit in ordine ad omnia simul constitutus in actu primo per comprincipia ex parte ipsorum prærequisita ad actum secundum. 10.

10. Angelus nequit intelligere simul omnia à se naturaliter intelligibilia.

Probatur assertum universaliter tùm ex eo quòd juxtà supradicta nequeat Angelus habere cognitionem perfectiorem comprehensione. 11.

sione sui, quod quidem procedit sivè formaliter sivè æquivalenter, idest sivè uno sivè pluribus actibus; tùm ex eo, quòd juxtà infrà dicenda *num.* 15. actus attingens omnia, quæ per unam speciem universalem repræsentantur est adæquatus intellectui habenti talem speciem, nequit igitur Angelus simul intelligere plura, quàm per unam speciem. repræsententur; atqui nunquam omnia naturaliter ab Angelo intelligibilia per unicam speciem repræsentantur *ex praced. cap.* 1. §. 7. ergo. Confirmatur inductione causarum omnium, quæ regulariter nequeunt simul præstare in actu secundo illud totum, ad quod habent sufficientem virtutem in actu primo; ergo similiter Angelus nequit simul in actu secundo intelligere ea omnia, ad quæ est per species constitutus in actu primo.

Dices: Si possent Angelis à Deo infundi actus intelligendi, non minùs esset connaturale Angelis à Deo simul recipere intellectiones omnium naturaliter intelligibilium, quàm iisdem connaturale sit de facto à Deo simul recipere illorum omnium species; atqui non est major ratio quòd Angeli possint connaturaliter intellectiones illas recipere, quàm quòd possint connaturaliter ipsas elicere supposità infusione specierum ad id sufficientium; ergo. Sed contrà: transeat

12. Saltem supponendo quod intellectiones aliundè nō recipiat.

major, nego minorem, & sicuti ex eo quod Angeli de facto connaturaliter rerum omnium existentiũ species recipiant nō sequitur, quòd possint easdem producere, ità ex eo quòd possent simul recipere rerum omnium intellectiones, non sequitur, &c. ratio à priori est quia longè major virtus & efficacitas requiritur ad productionem, quàm ad receptionem; unde etiam quod proprià virtute producit est perfectius producto, & ipsum vel formaliter vel eminenter continet; non sic quod proprià virtute recipit; adhuc tamen

Dices ex Gregorio, quamvis sit majoris virtutis producere, quàm recipere; non est tamẽ majoris virtutis producere plures actus per plures species, quàm unum actum per unam speciem, sicuti non est majoris virtutis sustinere plura pondera cum pluribus, quàm unicũ cum unicà concausà, ergo Angelus non indiget majori virtute ad intelligenda simul omnia per species infusas rerum omnium, quàm ad intelligendum pauciora vel etiam unum, per pauciores vel unam speciem. Sed contrà: recolendum ex alibi dictis

13. Causæ partiales aliæ inter se homogeneæ, aliæ etherogeneæ.

causas alias esse homogeneas & concurrentes ad effectum divisibiliter, hujusmodi sunt plures trahentes navim, vel sustinentes pondus; alias etherogeneas & concurrentes ad effectum indivisibiliter, hujusmodi sunt oculus & lumen, intellectus & species; in causis partialibus primi generis potest quælibet causa multiplicatis concausis partialib. majorẽ & majorẽ effectũ producere absq; eo quod ipsa impendat majorem virtutem; non sic in causis partialibus secundi generis, ideò, &c. Et hinc obiter corroboratur solutio allata ad instantiam positam sub *num.* 9. cujus quidem instantiæ doctrinam admittens Esparza *hic q.* 16. *ad* 3. ægrè poterit contrà Gregorium sustinere non posse naturaliter Angelum simul intelligere omnia quorum habet species infusas.

14. Angelus potest immediatè intelligere plura simul.

Assert. 2. Tùm uno, tùm pluribus actibus potest Angelus immediatè intelligere simul plura. Dixi *immediatè*, nam quòd Angelus plura intelligat mediatè, & indirectè non solùm possibile, sed ferè necessarium est, quia vix potest adeò diminutè & remissè se ipsum cognoscere, quin cognoscat multiplicem habitudinem ad plura alia, & quia nulla res est, quæ omni careat habitudine & connexione ad multa, nullam rem potest saltem perfectè cognoscere, quin indirectè & mediatè cognoscat ea plura, ad quæ talis res dicit habitudinem; at in præsenti loquimur de cognitione immediatâ, quâ intelligantur plura in se ipsis, ac per species proprias, & assertum hoc modo intellectũ tradit D. Thomas 1. *p. q.* 58. *art.* 2. *&* *q.* 85. *art.* 4. *in* .. *dist.* 3. *q.* 2. *art.* 4. *de verit. q.* 8. *art.* 14. & licèt his locis loquatur S. Doctor solùm de cognitione plurium unico actu, alibi tamen docet posse Angelum simul habere plures actus ut videre est 1. *p. q.* 58 *art.* 7. *ad* 2. *&* *q.* 61. *art.* 7. *ad* 3. item *quodlib.* 9. *art.* 7. *in c.* Tradunt insuper assertam veritatem cum Thomistis Molina *q.* 58. *art.* 2. *disp.* 1. Vasquez *disp.* 220. *cap.* 2. Lugus *disp.* 14. *cap.* 2. Arriaga *disp.* 11. *sect.* 5. Aversa *q.* 58. *sect.* 2. &c. Contrà Durandum *quæst.* 1. *prologi n.* 24. ubi sentit non posse naturaliter esse simul in intellectu plures actus distinctos, & consequenter secundùm ipsum nequeunt naturaliter ab Angelo plura simul cognosci distinctis & pluribus actibus, sed solùm unico.

15. Tùm uno actu.

Probatur assertum primò quoad immediatam cognitionem plurium simul uno actu: Angelus potest habere actum adæquatum cuilibet speciei sibi connaturali, quod est idem ac dicere, potest per unum actum cognoscere quidquid per unam speciem sibi connaturalem repræsentatur; atqui per unam speciem, cum quælibet universalis sit, plura repræsentantur, ergo per unum actum potest plura cognoscere; Major probatur, quia intellectus Angelicus perfectior in tantùm exigit universaliores species, in quantum potest elicere universaliores actus, & illæ sicuti dantur propter actus, ità dantur inæquales propter inæqualitatem actuum; ergo verè Angelus potest habere actum adæquatum cuilibet speciei sibi connaturali. Confirmatur quò perfectior est sensus eò plura simul uno actu percipit, & oculus quò perspicacior est eò plura videt unico intuitu; ergo intellectus Angelicus plura intelligit unico actu, imò etiam eò plura quò perfectior est; & certè non solùm major intensio, sed etiam major extensio actus spectat ad intelligendi perfectionem.

Dices: Angelus, qui eliceret actum adæquatum alicui speciei sibi connaturali eliceret actum adæquatum propriæ virtuti intellectivæ, cum quo per consequens non posset simul componi aliqua alia cognitio, neque etiam sui ipsius; atqui Angelus saltem moraliter loquendo non potest cessare à co-

gnitione sui ipsius ; ergo saltem moraliter non potest elicere actum adæquatum alicui speciei sibi connaturali, adeóque hinc malè infertur quod possit immediatè plura simul
16. intelligere uno actu. Sed contrà : actus aliquis potest esse adæquatus virtuti intellectivæ, vel consideratæ sub præcisâ ratione potentiæ & in puro actu primo, vel consideratæ in quâdam actualitate sibi moraliter necessariâ, & in eâ cognitione sui à quâ moraliter nequit desistere ; Angelus, qui eliceret actum adæquatum alicui speciei sibi connaturali, eliceret actum adæquatum propriæ virtuti secundo tantùm modo, non primo ; certum enim est actum adæquatum alicui speciei repræsentanti plures res inferiores non esse æqualis perfectionis cum actu, quo Angelus se ipsum potest comprehendere, & quo solo propriam virtutem intellectivam præcisè acceptam adæquat; potest igitur cum aliquâ cognitione sui, dummodò comprehensiva non sit, componere actum adæquatum alicui speciei sibi connaturali. Adde quòd, cùm per nos physicè & simpliciter liberum sit Angelo cessare ab omni directa cognitione sui, nullum est absurdum, si nequeat permanendo in aliquâ sui cognitione elicere ullum actum alicui speciei infusæ adæquatum, esset enim hoc per accidens & ex libertate Angeli ; non per se & ex improportione virtutis intellectivæ ad speciem connaturaliter infusam.

17. Probatur assertum secundò quoad imme-
Tù [illegible] luri- diatam cognitionem plurium simul pluribus
bus. actibus. Angelus liberè utitur quâlibet specie, non solùm quatenùs potest illâ uti vel non uti absolutè, sed etiam quatenùs potest illâ uti secundùm repræsentativitatẽ vel adæquatam vel inadæquatam ; vel majorem vel minorem ; cum enim datâ etiam necessitate cognoscendi propriam essentiam habeat tamen libertatem cognoscendi eam magis, vel minùs ; à fortiori habebit hanc libertatem cognoscendi magis vel minùs objecta repræsentata per quamlibet speciem infusam, ad quæ aliquomodo cognoscenda nullam habet necessitatem ; hoc supposito cur non poterit Angelus per plures inadæquatos actus vel uti inadæquatè pluribus speciebus, vel attingere plura partialia & inadæquata objecta ejusdem speciei? sicque plura simul pluribus actibus immediatè cognoscere.

Dices : D. Thomas 1.*p q.*85. *art.*4. *in c.* & alibi sæpè, comparat species intentionales formis, figuris, coloribus, & ait quod sicuti impossibile est idem corpus simul perfici diversis formis, vel figurari diversis figuris, vel colorari diversis coloribus ; ità impossibile pariter est eundem intellectum simul informari actu diversis speciebus ad plura intelligenda ; ergo non potest Angelus pluribus actibus plura intelligere saltem per plures species. Sed contrà : quoad
18. figuras paritas non potest esse, nisi valdè di-
Paritas spe- minuta ; pluribus enim figuris neque divi-
cierum cũ nitùs potest idem corpus figurari, & tamen
figuris for- quis dicat per plures species neque etiam di-
mis & co- vinitùs posse simul plura cognosci? cum de
loribus.
facto beati simul cognoscant plura in verbo, ipsomet actu visionis, plura alia in proprio genere actibus à visione distinctis, adeóque cognoscant simul plura pluribus actibus & per plura media : Quoad formas & colores paritas solùm probat eundem intellectũ non posse simul informari diversis speciebus ad plura simul intelligenda actibus vel adæquatis vel contrariis, quia solùm formæ adæquatæ nequeunt idem subjectum simul perficere, solùm colores contrarij nequeunt idẽ subjectum simul colorare ; cæterum quoad actus inadæquatos, & non contrarios paritas nostro favet intento, quia sicuti plures formæ partiales, plures colores non contrarij possunt simul idem subjectum perficere & colorare ; ità &c.

Assert.3. De Angelo plura simul intelli- 19.
gente potest sub diversa ratione dici ; tùm Concilian-
quod semper intelligat plura ut unũ seu per tur opinio-
modum unius ; tùm quod aliquando intelli- nes oppo-
gat plura ut plura seu per modum plurium. sitæ circa
Hoc asserto ad aliqualem concordiam redu- cognitionẽ
cuntur sententiæ extremæ oppositæ, quarum plurium
altera est Ægidij *in* 1. *dist.*3. *part.*2. *q.*2. *a.*3. per modũ
Durandi *in* 2. *dist.*8. *q.*8. *num.*7. Cajetani 1. plurium
*p. q.*58. *art.*2. & *q.*85. *art.*4. Ferrariensis 1. vel per mo-
*cont. Gent. cap.*55. Goneti *hic disp.*10. *art.*1. dum unius.
& tùm omnium Thomistarum, tùm plurium Recentiorum, simpliciter docentium Angelum non posse intelligere multa nisi per modum unius, & volentium id etiam absolutè sensisse S. Doctorem : Altera est Molinæ 1. *p. q.*58. *a.*2. *disp.*1. Valentiæ *disp.*4. *q.*9. *punct.*1. Vasquij *disp.*220. *cap.*2. *n.*17. aliorumque simpliciter docentium Angelum posse simul intelligere plura per modum plurium. Vtriusque sententiæ Auctores habere potiùs de nomine & de modo loquendi, quàm de re ipsâ, dissidium rectè notant Suarez *lib.*2. *cap.*37. *num.*8. & Lugus *disp.*14. *cap.*2. *n.*17. undè utraque opinio sano modo & secundùm aliquem legitimum sensum intellecta optimè potest sustineri & conciliari, sicque assertum

Probatur & explicatur : Cognoscere plu- 20.
ra ut unum seu per modum unius significare potest cognoscere plura in ordine ad unum eundemque ultimum finem ; item cognoscere plura per intellectionem, quæ aut sit formaliter unus actus, aut saltem uni soli actui adæquato æquivaleat ; in utroque hoc sensu Angelus semper intelligit plura ut unum. Cognoscere plura ut plura seu per modum plurium significare potest plura ut distincta & diversa ab invicem ; item cognoscere plura per plures species & plures actus, partiales tamen & subordinatos saltem ratione unius ejusdemque finis; in utroque hoc sensu Angelus aliquando intelligit plura ut plura ex doctrinâ asserti præcedentis ; nec simultaneæ cognitioni plurium ut plurium in hoc sensu adversatur S. Doctor, qui ubicumque videtur oppositum tradere, intelligi optimè potest de cognitione pluriũ ut plurium per plures adæquatas species, & plures adæquatos ac nullatenùs subordinatos actus ; eodem modo (quantùm est ex vi

termino

terminorum) intelligi possunt verba quæ ex Aristotele solent in præsenti afferri qui 2. *topic. cap.*4. dixit *contingit plura scire, cogitare autem non* & 4. metaph. cap. 4. tex. 10. *Nihil intelligere contingit, nisi intelligente unum*; dixi *quantùm est ex vi terminorum*, nam quantùm ad rerum contextum verba illa nihil faciunt ad præsens institutum, & (præter quod Philosophus locutus est de intellectu humano) primo loco solùm intendebat quod multa scire non idem sit ac multa cogitare, eo quod qui multa habitualiter scit, aliquando unum, non multa actualiter cogitet; Secundo loco agebat de significatione nominum, & docebat nomen in disputationem adductum debere significare unum quid, alioqui continget disputantem nihil de disputatione intelligere si per nomen non intelligat unum.

21. Quæ hucusque de cognitione plurium simul dicta sunt de intellectu Angelico, procedunt proportionaliter de intellectu humano, quatenus licèt intellectus humanus nequeat ad tot simul se extendere, ad quot Angelicus; intrà latitudinem tamen propriæ activitatis, & intrà multitudinem objectorum sibi proportionatam, potest plura vel pauciora pro libito simul cognoscere; imò faciliùs in homine, quam in Angelo apparet facultas cognoscendi plura, vel pauciora; pauciora quidem, quia cum non habeat species universales, ut aliquod unum præcisè cognoscat, non est necesse quod speciem quasi dimidiet eâq; inadæquatè utatur, plura item, quia propter eamdem rationem specierum non universalium nulla est vel apparens difficultas in eo, quod pluribus speciebus simul utatur.

---

§. III.

An & quomodo Angelus intelligat discurrendo.

22. ASSERT. 1. Certum est admitti debere in Angelo discursum aliquem minus propriè, & minus rigorosè dictum.

Discursus ex vi nominis quid & quotuplex.

Probatur & explicatur: Discursus ex vi nominis est quidam mentis cursus ab unâ in aliam cognitionem, vel ab uno in aliud objectum etiam vi ejusdem cognitionis; ut cum quis eodem actu cognoscendo causam & effectum, cognoscit ex causâ effectum, vel ex effectu causam: quando est ab uno in aliud objectum vi ejusdem cognitionis dicitor discursus virtualis; quando est ab unâ in aliam cognitionem dicitur discursus formalis, & ex D. Thomâ 1. *p. q.* 14. *art.* 7. *in c.* alius est secundùm successionem tantùm & consistit præcisè in eo, quòd plura cum pluralitate actuum sibi succedentium cognoscātur; alius est secundùm causalitatem & consistit in eo quòd una cognitio causetur ex aliâ, sive deinde alteri succedat tanquam posterior tempore, sivè solùm tanquam posterior naturâ: Porrò certum est in Angelis admitti debere discursum tùm virtualem cum enim hunc *tract.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 23. admiserimus in Deo, non est cur cum non admittamus in Angelis? tùm formalem secundùm successionem, quia cum ex supradictis Angelus nec uno actu nec simul cognoscat omnia à se naturaliter cognoscibilia, perspicuū est ex necessitate habere aliquam actuū successionem; multo magis talem successionem habet ex libertate, quâ potest modò unum, modò alterum actum pro libito elicere; atqui discursus tùm virtualis, tùm formalis secundùm successionem; est ex omnium Theologorum sensu discursus minùs propriè, & minùs rigorosè dictus; ergo certum est admitti debere, &c.

Quoad discursum formaliter secundùm causalitatem, qui solus est simpliciter & propriè discursus, negant ipsum in Angelis omnimodè & absolutè Ioannes à S. Thomâ *hic disp.* 22. *art.* 4. Gonet *disp.* 9. *art.* 3. Ferrariensis 3. *cont. Gentes cap* 91. Valentia *quæst.* 9. *punct.* 2. Esparza *q.* 15. *art.* 2. aliique nonnulli Recentiores secuti torrentem Thomistarum pro se afferentium S. Doctorem 1. *p. q.* 58. *art.* 4 *& de verit. q.* 8. *art.* 15. Astruunt è contrà omnimodè & absolutè discursum illum in Angelis Scotus *in* 2. *dist.* 1. *q.* 6. §. *Contrà anima, versic. Item quæritur & dist.* 7. *q.* 1. §. *Contrà conclusionem versic. Quod etiam.* Gregorius *ead. dist.* 7. *q.* 5. *art.* 2. Gabriel *in* 2. *dist.* 3. *q.* 2. *art.* 3. Herincx *hic disp.* 3. *q.* 4. *num.* 32. Ockamus *in* 2. *q.* 16. cæterique Scotistæ & Nominales; quibus favent Dequirós *hic disp.* 65. *sect.* 2. *num.* 8. Aversa *q.* 58. *sect.* 4 *in fine* sentientes Angelos non indigere quidem, posse tamen ex libertate uti discursu etiam circà ea, quæ evidenter ipsis patent. Has inter extremas Thomistarum, & Scotistarum sententias, medio incedunt tramitè Molina 1. *p q.* 58. *art.* 3. Amicus *disp.* 14. *num.* 3. Lugus *disp.* 14. *cap.* 3. *num.* 9. Arriaga *disp.* 11. *sect.* 8. *conc.* 3. Madernus *q.* 3. *a.* 16. *num.* 4. docentes discurrere Angelum circà ea, quæ eis naturaliter evidentia non sunt, ut futura libera, secreta cordium, entia supernaturalia; non sic circà objecta naturalia ipsis evidenter patentia per proprias species. 23. Circa discursum formalem proprium in Angelis variæ sententiæ.

Assert. 2. In ordine ad nullum prorsùs objectum datur in Angelo ex indigentiâ & necessitate discursus formalis propriè dictus; nec discursus formalis ducere potest in notitiam aliquam, quam Angelus nequeat habere absque discursu. Ità Thomistæ, Valentia, Esparza, Dequirus, &c. contrà Scotistas, Nominales, Molinam, Amicum, Lugum, Arriagam, &c. ut mox retulimus. 24. Quoad talis discursus indigentiam præfertur sententia negativa.

Probatur primò in universum ratione D. Thomæ *hic quæst.* 58. *art.* 3. in c. Angeli se habent ad homines in esse intelligibili, sicut corpora cælestia ad sublunaria in esse corporali; sed corpora cælestia statim ab initiò habent omnem suam perfectionem corporalē, eam verò corpora sublunaria habēt per mutationem & motum, quo transeunt ab esse imperfecto ad esse perfectum; ergo Angeli statim & unico actu consequūtur illam perfectionem intelligibilem, ad quam homines perveniunt

perveniunt per diſcurſum & motum ab unâ cognitione in aliam. Hanc eandem D. Thomæ rationem quamvis ſub diverſis terminis affert Eſparza *hic q.15. art.3.* dicens; Angelus ratione ſuæ ſimplicitatis eſt incapax trãsmutationis, nec proficit temporis decurſu per tranſmutationem acquiſitivam & augmentativam ſubſtantialem, ſicut proficit homo; ergo ſimiliter non proficit intellectualiter, ſicut proficit homo per diſcurſum, qui eſt quædam tranſmutatio intellectualis augmentativa & perfectiva intelligentis; atque adeò conſtituitur in termino totius perfectionis intelligendi per primam inſpectionem ſimplicem objecti, ſicut conſtituitur in termino totius perfectionis ſuæ phyſicæ per primum ſui eſſe.

25. Dices: Hoc modo probaretur Angelos omnia naturaliter intelligibilia ſimul ab initio cognoviſſe, nullamque novam notitiam decurſu temporis comparare; ſicuti corpora cæleſtia omnem ſuam perfectionem ſimul ab initio ſuſceperunt, & Angeli ipſi in eſſe phyſico nihil de novo acquirunt. Sed contrà: paritas procedit quoad modum habendi perfectiones, non quoad ipſarum perfectionum multitudinem ac numerum, & intendimus, quod Angelus, quoties notitiam aliquam ſeu perfectionem intellectualem aquirit, eam aquirat non ſe movendo ab imperfecto ad perfectum, ſicuti nec Angeli ipſi, nec corpora cæleſtia ab imperfecto ad perfectum ſe movẽt in acquirendâ propriâ perfectione phyſicâ: Cæterùm aliundè conſtat non poſſe Angelum habere ſimul omnem actum ſecundum perfectionis intellectualis cognoſcendo ſimul omnia intelligibilia, quamvis & ipſi & corpora cæleſtia habeant ſimul ab initio omnem perfectionem phyſicam.

26. *Etiam loquendo de objectis quæ Angelus non cognoſcit immediatè.* Probatur ſecundò ſpecialiter quoad ea, quæ Angeli non cognoſcũt immediatè, & per ſpecies proprias; aut etiam cognoſcunt ſolùm conjecturaliter. Angelus eodem intuitu quo rem aliquam in ſe ipsâ & per ſpeciem propriam attingit, poteſt cognoſcere omnem connexionem ſivè neceſſariam ſivè contingentem talis rei cum aliis; ergo ut ex vi connexionis unius rei cum aliis res alias cognoſcat aut certò, aut probabiliter, & conjecturaliter prout connexio aut neceſſaria eſt aut contingens, Angelus non indiget procedere per cauſalitatem unius cognitionis ab aliâ; & ut ex objecto cognoſcat quidquid poteſt ex ipſo cognoſcere, non indiget multiplicatione actuum, ſed ſufficit, quòd revocando vires cognoſcitivas fortè circà alia diſperſas vim majorem exerat in eliciendo actu, quo objectum illud inſpicit; ſed diſcurſus formalis propriè dictus importat multiplicationem actuum & cauſalitatem unius actus ab alio; ergo neque quoad ea, quæ aut ex aliis, aut etiam conjecturaliter ſolùm cognoſcuntur, Angelus indiget formali diſcurſu propriè dicto.

Dices ex Molinâ, ſæpè Angeli ità cognoſcunt unum ex alio, ut cognoſcant unum abſtractivè, aliud intuitivè, ſic cognoſcendo ex propriâ ſubſtantiâ Deum, cognoſcunt intuitivè propriam ſubſtantiam, abſtractivè Deum; atqui hoc non poteſt fieri unico actu, quia unus & idem actus nequit eſſe intuitivus & abſtractivus; ergo neceſſariò ad id indigent duplici actu, quorum unus attingat abſtractivè Deum, & cauſetur ab alio attingente intuitivè ſubſtantiam propriam. Sed contrà: jam *tract. 1. lib. 2. cap. 5. num. 13.* diximus nullam eſſe repugnantiam in eo, quod eadem cognitio reſpectu diverſorum objectorũ abſtractiva ſimul & intuitiva ſit. 27. *Eadem cognitio poteſt eſſe intuitiva & abſtractiva reſpectu diverſorũ.* Neque urgeas tunc ſolùm eandem cognitionem poſſe eſſe intuitivam ſimul & abſtractivam, quando quod in alio & abſtractivè cognoſcitur, cognoſcitur certò & evidenter, & æquè benè ac, ſi cognoſceretur in ſe ipſo, quod ut plurimùm non evenit in cognitione naturali Angeli ſæpè attingentis obſcurè tantùm, & probabiliter ea, quæ ex alio abſtractive cognoſcit; ex hoc capite dutum videtur Molinæ, quod cognitio Angelica naturalis eſſe ſimul poſſit intuitiva & abſtractiva, quamvis id non neget viſioni beatæ & ſcientiæ Dei; & in hoc Molinæ favet Averſa *ſect. 4. pracit.* difficiliorem ſe præbens in admittendo quòd eadem notitia reſpectu diverſorum eſſe poſſit evidens & obſcura, certa & probabilis. Contrà enim, ſicuti idem actus viſionis corporeæ, quæ propinquiora ſunt attingit clarè, obſcurè quæ remotiora, propter diverſam ad utranque potentiæ viſivæ applicationem; ità nil mirum, quòd idem actus notitiæ intellectualis propter diverſam potentiæ aplicationem, & diverſum modum tendendi in diverſa objecta, attingat unum certò & evidenter, alterum probabiliter & obſcurè: Cognitio igitur eodem reſpectu diverſorum eſſe ſimul poteſt evidens & obſcura, certa & probabilis, ac per conſequens cognitio intuitiva eſſe poteſt abſtractiva, etiã quando objectum, quod abſtractivè cognoſcitur, non cognoſcitur certò & evidenter. 28. *Item evidens & obſcura, certa & probabilis.*

Dices ex Arriagâ *pracit. ſect. 8. n. 62.* facilè contingere poteſt aliquem effectum pendere à cauſis diverſis, quæ ab Angelo cognoſcantur diſtinctis actibus; at talis effectus non poterit ab Angelis cognoſci ex cauſis, niſi per diſcurſum; quia non poterit cognoſci niſi per actum diſtinctũ & cauſatum ab actibus, quibus cauſæ cognoſcuntur; ergo facilè contingere poteſt Angelum ad alicujus objecti cognitionem indigere diſcurſu; minor probatur, in nullâ cauſâ ſeorſim effectus continetur, ut ſupponitur; ergo cognitio effectus debet eſſe diſtincta ab actibus attingentibus cauſas ſeorſim, debet inſuper eſſe ab iiſdem actibus cauſata, quia cognitio effectus ex cauſis debet eſſe aut indiſtincta aut cauſata à cognitione cauſarum, cum igitur in præſenti ſupponatur non eſſe indiſtincta, conſequens eſt quòd ſit cauſata. Sed contrà: ſolùm ex libertate Angeli præſtantis pluribus actibus inadæquatis id, quod unico præſtare poſſet, non verò ex neceſſitate, contingere poteſt duas cauſas diſtinctis actibus ſimul attingi; nam cum per nos poſſit Angelus uno actu plura etiam per diverſas ſpecies repræſentata intelligere conſequens eſt, ut poſſit ſemper 29.

uno

uno actu attingere quæcumque potest simul attingere actibus distinctis: sicque instantia probat ad summum aliqualem discursum in Angelo reperiri posse ex libertate, non ex indigentiâ; quod favet sequenti asserto, non officit præcedenti.

30. Assert. 3. Dari potest in Angelo ex ipsius Angeli libertate discursus formalis propriè dictus etiam circà objecta sibi proportionata, & evidenter intelligibilia naturaliter. Ità Dequiros & Aversa locis suprà citatis, nec non à fortiori Scotistæ, & Nominales contra Thomistas & nonnullos Recentiores.

Angelus habet libertatem, quamvis non indigentiam discurrẽdi.

Probatur & explicatur; Angelus *ex præced. n.* 17. habet facultatem utendi suis speciebus inadæquatè, & non comprehẽdendi objecta per species repræsentata sicque utendo specie ignis inadæquatè & ad cognitionem non comprehensivã potest cognoscere ignẽ absque eo, quod eodem actu cognoscat calorẽ, potest per consequens ex cognitione ignis procedere ad cognoscendum calorẽ distincto actu, quod est procedere modo discursivo; sicque, v. g. potest Angelus ex libertate suâ ità discurrere *ubicumque est ignis est calor*; deinde utendo specie ignis inadæquatè ad repræsentandam præcisè ignis substantiam dicere *hîc est ignis* posteà inferre *ergo hîc est calor*. Discurrunt igitur Angeli ex facultate utendi speciebus inadæquatè, non ex necessitate cognoscendi aliquid ignotum, eo ferè modo, quo ut ait D. Thom. *3. p. q. 11. a. 3. in c.* interdum scientes ex causis concludunt effectus non ut de novo addiscant, sed volendo uti scientiâ, quam iam habent.

Dices: Angelus neque etiam ex suâ libertate potest à se abdicare modum cognoscẽdi sibi connaturalem, & sibi assumere modum cognoscendi proprium hominis; atqui cognoscere cum discursu formali propriè dicto est hominis proprium, & modus intelligendi connaturalis Angelo est cognoscere per intuitum & inspectionem reì in seipsâ; unde etiam D. Thom. *de verit. q. 8. a. 15. in c.* vult Angelos intellectuales solùm dicendos esse non rationales, & 1. *p. q. 51. a. 1. ad* 2. ait D. Gregor. appellãtem Angelum *rationale animal* fuisse metaphoricè locutum propter similitudinem rationis; ergo Angelus neque etiam ex libertate potest discurrere. Sed cõ-

31. tra: dico modum connaturalem cognoscendi in Angelo importare tùm intuitum, tùm discursum, illum tamen magis principaliter; sicuti è contrà modus cognoscendi proprius hominis importat quidem principaliùs discurrere, quam intelligere, at non excludit; quin homo circà prima principia intelligat, non discurrat; est igitur tùm homo tùm Angelus rationalis simul & intellectualis, sumendo tamen denominationem ab eo, quod est in quolibet principalius; Angelus iure dicitur intellectualis potius, quàm rationalis, homo rationalis potiùs, quam intellectualis. Dici etiã potest rationale hominis proprium esse quod importat discurrere ex indigentia & per dependentiam à sensibus, ac phantasmatibus; quo certè modo nullatenùs potest Angelo convenire, & hâc de causâ non nisi

In quo sensu rationalis dici nequeat.

metaphoricè Angelus est rationale animal; quia rationale per ly *animal* contrahitur ad significandã rationem materialitati immersam, & discursum alligatum modo cognoscendi materiali. Ex eo igitur quod Angelus liberè discurrat, nec abjicit modum cognoscendi sibi connaturalem, nec induit modum cognoscendi proprium hominis.

Dices insuper. Cognitio discursiva datur in supplementum cognitionis immediatæ, ergo nunquàm datur ubi dari potest immediata, neque enim suppletur quod per se ipsum præsto est; atqui *ex præced. n.* 24. dari potest in Angelo in ordine ad omnia objecta ab ipso naturaliter cognoscibilia cognitio immediata; ergo. Sed contrà: Cognitio discursiva habet etiam propriam perfectionẽ minorem quidẽ perfectione cognitionis Immediatæ, nõ tamen omninò contemnendam, nec forte incompossibilem cum cognitione immediatâ; in cujus propterea non supplementum solùm, verum etiam consortium vocari potest: Nihilominùs transeat simpliciter antecedens, distinguo consequens, ergo nũquam datur ex indigentiâ ubi &c. concedo, nunquàm datur ex libertate, nego; Spectat enim ad perfectionem principij liberi posse tùm immediatè tùm mediatè præstare eandẽ rem, sic Deus mediis causis secundis multa præstat, quæ posset immediatè præstare per se ipsum, imò *ex tr. 1. lib. 3. c. 2. §. 3.* se ipsum cognoscit tùm per se immediatè, tùm mediatè ex creaturis.

32. Cognitio discursiva quomodo detur in supplementum immediatæ.

33. Ex quo meminimus cognitionis immediatæ & mediatæ, advertendum occurrit eandem cognitionem posse sub diversâ ratione esse simul immediatam, & mediatam, immediatam scilicet ex parte actus; quatenùs non supponat aliam cognitionem à se distinctam, à quâ causetur; mediatam ex parte objecti, quatenùs fertatur in objectum non immediatè per se ipsum, aut per speciẽ propriam, sed mediante alio cognitum: Hinc cognitio alia est immediata ex parte actus & objecti, alia mediata ex parte actus & objecti, alia immediata ex parte actus, mediata ex parte objecti; Prima neque formaliter neque virtualiter est discursiva: Secunda est discursiva formaliter: tertia est discursiva virtualiter: dum Deus dicitur aliqua cognoscere mediatè, sermo est de cognitione mediatâ solùm ex parte objecti, neque enim fas est excogitare in Deo formalem discursum; dum Angelus dicitur posse omnia à se naturaliter intelligibilia cognoscere immediatè sermo est de cognitione immediatâ præcisè ex partẽ actus, neque enim potest ex parte objecti immediatè cognoscere ea, quæ non potest cognoscere per species proprias, cuiusmodi sunt entia merè possibilia, futura antequàm existant, secreta cordium antequàm revelentur, & negando Angelis omnem necessitatem formalis discursus negamus quidem iisdem necessitatem cognitionis mediatæ ex parte actus, ac non cognitionis mediatæ ex parte objecti, utpotè importãtis discursũ non formalẽ sed virtualẽ tantùm, quẽ libẽter admittimus esse Angelis necessariũ in ordine ad ea,

Cognitionis immediatæ & mediatæ explicatio.

Aliquis discursus virtualis est in Angelo necessarius.

quæ nequit cognoscere per species proprias.

34. Ex dictis habetur veritatis inquisitionem, quæ à nobis fit per discursum formalem & pluralitatem actuum, fieri ab Angelis per majorem penetrationem, inspectionemq; rerum ad veritatē, quæ inquiritur, pertinentiū; in quâ quidem inspectione aliquando miscetur discursus virtualis, at nunquā necessariò intervenit aut formalis discursus aut actuum multiplicitas; quoties deindè adhibitis in inspectione illâ totis suæ cognoscivitatis viribus adhuc deficit Angelus à plenâ veritatis notitiâ, nō propterea ad formalem discursum confugit, aut existimat se per ipsum posse aliquid ampliùs de tali veritate dignoscere, sed potiùs efflagitat & expectat revelationē aliquam & illustrationē, aut à superioribus Angelis, aut à Deo ipso habendā; & desiderium hujus illustrationis, non discursus indigentiam arguit admiratio, quâ aliquando præsertim circa supernaturalia Angelos affici colligitur ex illo Isa. 63. *Quis est iste qui venit de Edom*: item ex Cantic. 3. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum?*

Admiratio in Angelis non infert discursum.

§. IV.

An & quomodò Angelus intelligat componendo & dividendo?

35. ASSERT. Certum est Angelum intelligere eum compositione aliquâ & divisione minùs propriè dictâ; compositione verò, & divisione formali propriè dicta in ordine ad nullum prorsùs objectum Angelus indiget, uti tamen ea potest ex libertate. Hoc assertum eosdem habet tùm Propugnatores tùm Adversarios, quos asserta §. præcedentis; nullus enim est, qui cæteris paribus non eodem modo sentiat de compositione & divisione, ac de discursu.

Compositio, & divisio in intelligendo quid?

Probatur & explicatur: Iudicium affirmativum in nobis dicitur compositio & judicium, negativum divisio; quatenus antequā unum de alio affirmemus, aut negemus, apprehendimus distinctis cōceptibus simplices terminos quasi indifferentes ad simul uniri & affirmari unum de alio, aut ad dividi ab invicem & negari unum de alio, unimus deindè aut dividimus, quando considerata terminorū aut convenientia aut disconvenientia, unū de alio per actum judicij affirmamus aut negamus, & hoc modo actus judicij importat cōpositionē, divisionemvè formalē, & propriè dictam; quia supponit realem actuū multiplicitatem; quod si id totum fieret unico actu, qui æquivaleret simul simplicibus apprehēsionibus terminorum, & affirmationi aut negationi unius de alio; talis unicus actus dici posset compositio & divisio impropriè dicta & virtualis; sicuti dicitur formalis & proprius vel virtualis & minùs proprius discursus, prout pluribus actibus realiter distinctis, vel unico actu exercetur. Porrò in nobis necessitas componendi & dividendi formaliter, oritur ex eodem capite, ex quo necessitas formaliter discurrendi, nimirum ex eo quod nō possimus habere perfectam & comprehensivam rerum inspectionem, nec simul valdè multa cognoscere; undè etiam in judicando non solemus multa simul de aliquo aut affirmare aut negare; & in discurrendo forma sylogistica, quæ posset ex multis præmissis cōstrui redacta est ad duas, ut quando conclusio infertur possit haberi evidens memoria & notitia præmissarum: Angelus verò qui 36.
ex præcedenti num. 24. perfectionem suam intelligibilem acquirit totam simul, sicuti per distinctas præmissas non procedit ad conclusionem; ità nec procedit per distinctas apprehensiones ad judicium; loquendo ex necessitate & indigentia; sed potest unico actu cognoscere tùm plures terminos simplices tùm ipsorum aut identitatem aut distinctionem, licèt etiam propter libertatem, quam habet ad eliciendos actus inadæquatos, possit distinctis actibus inadæquatis cognoscere terminos simplices, & deindè distincto pariter actu cognoscere & affirmare identitatem aut distinctionem. Ecce quomodò datur in intellectione Angelicâ compositio & divisio minùs propriè dicta, virtualis nimirum & eminens; compositio verò & divisio formalis ac propria non datur quidem ex necessitate & indigentia, sicuti in nobis, dabilis tamen est ex libertate.

Datur in Angelis virtualiter; formaliter verò dari in ipsis potest solùm ex libertate.

Dices ex Vasquio *hic disp.* 223. *c.* 1. quamvis benè salvetur Angelum nulla indigere multiplicitate conceptuum, ut de subjecto affirmet prædicata identificata aut saltem intrinseca, & verè videat hæc inesse subjecto per simplicem subjecti intuitum, tamen videtur imperceptibile, quod nō indigeat prævia conceptuum multiplicitate, quando attribuit subjecto prędicata aut prorsùs extrinseca, ut cum dicit lapis differt ab Angelo; aut supernaturalia, ut cum dicit natura humana est unita verbo; aut cum negat unum de alio dicendo v.g. lapis non est Angelus; si enim ad hæc judicia nō indiget Angelus præviis apprehensionibus, sequitur ipsum eodē actu cognoscere tū res supernaturales & naturales, tū omnia cognoscibilia, quia de quolibet subjecto quodlibet cognoscibile potest aut negari, aut affirmari, vel tāquā diversū vel tāquā contrariū, si minùs tanquā identificatum & conveniens. Sed contrà: Adverto in primis Angelum æquivalenter solùm, non formaliter formare judicia illa, lapis differt ab Angelo, natura humana est unita verbo, lapis non est Angelus, sicuti etiam æquivalenter solùm, non formaliter format judicia enūtiantia de subjecto prædicata identificata, ut homo est animal rationale, Angelus est spiritualis; æquivalenter, inquam, hæc omnia judicia format, quatenùs unico intuitu in re ipsâ immediatè cognoscit identitatem inter hominem & animal rationale, distinctionem inter lapidē & Angelum, unionem inter humanam naturam & verbum &c. non formaliter, quatenùs formaliter affirmet, homo est animal rationale; aut formaliter neget lapis non est Angelus. Adverto insuper nos judicare componendo & dividendo non præcisè quia judicium nostrum præcedat aliqua alia cognitio, sed quia præcedunt duo actus,

37. Angelus affirmat unū de alio æquivalenter, non formaliter.

actus, ad quos subsequitur tertius illos duos priores vel potiùs illorum objecta invicem collata uniens aut dividens. Adverto tandem judicium formari posse vel cum cognitione distincta utriusque extremi, vel cum cognitione distincta unius & confusa alterius, quæ cognitio confusa alterius extremi maximè sufficit in judiciis negativis, ut enim negem v.g. lapidem de Angelo, satis est quod cognoscendo quiditativè Angelum non videam in ipso prædicata lapidis, etiamsi deinde hæc prædicata clarè & distinctè in se ipsis non cognoscam.

38. His animadversis dico Angelū per simplicem intuitum subjecti non posse quidem clarè, & distinctè cognoscere omnia prædicata etiam extrinseca, & supernaturalia, quæ possunt tali subjecto attribui; multoque minùs ea omnia, quæ possunt de tali subjecto negari; posse tamen cognoscere confusè ratione habitudinis, quam subjectum ad ipsa importat, ut igitur Angelus æquivalenter formet judicia illa, lapis differt ab Angelo, lapis non est Angelus, natura humana est unita verbo, cognoscendo confusè & implicitè prædicata talium propositionum, sufficit perfecta inspectio & comprehensio subjecti; ut deindè formet talia judicia cognoscendo clarè & distinctè prædicata earumdem propositionum, non sufficit quidem inspectio subjecti & requiritur actus attingens talia prædicata per species proprias clarè & distinctè, at non propterea fit compositio aut divisio, quia non requiritur tertius actus uniens aut dividens duos priores, eorūmvè objecta invicem collata; sed Angelus per hoc præcisè, quod sivè per unam sive per duplicem speciem, sivè per unum sivè per duplicem actum, cognoscat clarè & distinctè prædicatū & subjectum, cognoscit omnem ipsorum identitatem vel distinctionem, convenientiam vel disconvenientiam, & suo modo judicat quidquid potest de ipsis judicare.

39. *In Angelis regulariter non datur simplex apprehensio distincta à judicio.*

Ex dictis habetur non dari regulariter in Angelis ullam simplicem apprehensionem distinctam à judicio, & eodem actu, quo rem apprehendunt (non enim negamus in Angelo simplicem apprehensionem, cum præsertim hanc in Deo ipso præcisis imperfectionibus admiserimus *tr.5. l.3.c.5.n.43.*) aliquid de ipsâ judicare simplici & eminenti modo; non solùm autem unico actu Angeli apprehendunt & judicant, sed etiam eodem unico actu plura simul judicant putà hominem esse rationalem, esse visibilem, esse bipedem &c. quia unico actu vident hæc omnia homini inesse.

§. V.

Utrùm in cognitione Angelica detur propriè veritas & utrum dari possit etiam falsitas?

40. *In cognitione Angelicâ datur propriè veritas formalis.*

Assert. 1. datur in cognitione Angelicâ formaliter & propriè veritas. Ità omnes Theologi communissimè contrà nonnullos memoratos ab Aversa *hic q.58. sect.6.* admittentes in Angelis veritatem, & falsitatem solùm virtualiter.

Probatur: si quid in Angelis obstat veritati formaliter & propriè tali, maximè quòd ipsi non intelligant componendo & dividendo formaliter & propriè, Aristoteles verò *3. de animâ cap 6.* & alibi doceat veritatem & falsitatem solùm in mentis compositione & divisione reperiri; atqui hoc non obstat, quia Aristoteles loquitur de intellectu humano, in quo omne judicium compositione & divisione perficitur, cæterùm in intellectu Angelico compositio solùm virtualis & eminens, sicuti sufficit ad judicium ità etiam ad veritatem; imò sicuti judicium simplex est perfectius complexo, ità in illo perfectiùs, quàm in isto, reperitur veritas formaliter & propriè; undè etiam in Deo formalis veritas reperitur propriissimè, quia in ipso actus judicij est simplicissimus; & ratio à priori est, quia judicium simplex ex proprio modo tendendi in objectum est magis determinatum ad veritatem & conformitatem cum objecto, quàm judicium complexum ut constabit ex sequenti asserto.

41. *Dabilis est etiam propriè falsitas; sed solùm per accidens.*

Assert. 2. In cognitione Angelicâ dari potest formaliter, & propriè falsitas; at solùm per accidens & ex pravo imperio ac abusu voluntatis. Ità Divus Thomas *1.p. quæst.58. art.5.* Ioannes à S. Thoma *disp.22. art.4. num.21.* Esparza *q.15. art.4.* Lugus *disp.15. cap.1.* Aversa *disp.58. sect.6.* aliique communiter.

Probatur & explicatur: Cognitio Angelica non est solùm per modum simplicis apprehensionis, sed etiam per modum judicij; atqui falsitas, quæ reperiri potest, in actu judicij est formaliter & propriè falsitas, nec major compositio majorvè divisio requirenda est in Angelico judicio pro formali falsitate, quàm pro formali veritate; ergo in cognitione Angelicâ, si quæ falsitas dari potest, est falsitas formaliter & propriè talis: Hæc verò in Angelo dari non potest per se, quia Angelus per se loquendo fertur in quodlibet objectum immediatè ex parte actus, adeoque fertur in objectum immediatè movens, aut per se ipsū quando objectum in se cognoscitur, aut per aliud quando objectum cognoscitur in alio vel ex alio, in quo continetur vel cum quo connectitur; cognitio autem attingens objectum ex motione ipsius objecti non potest esse falsa, quia objectum non potest movere nisi ad percipiendum ipsum ut est in se, alioqui cognitio ipsa intuitiva falsa esse posset & si objectum posset ex se movere ad cognoscendum aliud aliter ac sit, idest ad cognoscendam connexionem, quam habet cum alio, alteriusvè continentiam, aliter quam sit talis connexio, talisvè continentia, cum non posset movere ad cognoscendum aliter, quàm sit quodlibet sui prædicatum?

42. Hinc fit Angelum sicuti per se cognoscit immediatè ex parte actus ea etiam, quæ cognoscit obscurè solùm & conjecturaliter,

ità

ità etiam citcà iſta per ſe falli non poſſe; quamvis oppoſitum, & quidem ſatis conformiter ad ſua principia, doceant plures ex iis, qui Angelo circà eadem tribuunt indigentiam diſcurſus & compoſitionis, diviſioniſvè conceptuum; quæ certè indigentia eſt unica ratio, cur aliquando per ſe & ex connaturali cognoſcendi modo fallatur humanus intellectus; in hunc enim non ex alio capite abſque omni voluntatis abuſu poteſt irrepere falſitas, quàm ex eo quòd eliciendo unam cognitionem mediante aliâ, cognitio imperfectè & obſcurè objectum repræſentans facilè parit cognitionem mediatam falſam, quâ objectum illud componatur cum aliquo ſibi diſconveniente, aut ab aliquo ſibi conveniente dividatur.

Cur intellectus humanus poſſit per ſe falli?

Porrò per accidens & ex abuſu pravoque imperio voluntatis falſa eſſe poteſt Angelica cognitio, quatenùs voluntas poteſt aut ſine ullo, aut ſine ſufficienti fundamento, & prætergrediendo limites illius fundamenti, quod objectum præbet per primam immediatamque ſui inſpectionem, imperare intellectui abſolutum de aliquâ re occultâ judicium, puta videndo hominem mortuum imperare intellectui quod judicet non eſſe reſurrecturum; videndo indicia aliqua & ſigna externa interni odij imperare, non judicium modale de probabilitate, ſed abſolu-

43. tum de exiſtentiâ odij. Hic modus incidendi per accidens in actus falſos per præceps, & imprudens voluntatis imperium, familiaris eſt malis Angelis in præcipitantiam omnem & imprudentiā paratiſſimis; abeſt verò omninò ab Angelis bonis, in quibus maximè viget alias inter virtutes prudentia; reſpectu Angeli conſiderati in purâ naturâ non eſſet quidem adeò frequens, ut eſt de facto in Angelis malis, in quibus voluntas inordinata eſt & ad imperia prava proclivis, aliquando tamen irreperet; ſtatus enim puræ naturæ non excludit omne imperium imprudens, & ſicuti non importat confirmationem in bono, ità nec in vero; immeritò propterea Angelos in purâ naturâ ab omni falſitate immunes facit Granadus *hic tract.7. diſp.5.* contrà Zumel *q.58.a.1.q.2.conc.5.* Amicum *diſp.14.n.13.* Eſparzam *q.15. art.5.* alioſque communiter.

Angelus in purâ naturâ non eſſet immunis à falſitate.

§. VI.

Quid ſit in Angelis cognitio matutina, & veſpertina?

44. ASSERT. Cognitio matutina eſt, quâ Angeli beati in mundi initio cognoverūt creaturas actu ſupernaturali in verbo, & intrà verbum: Cognitio veſpertina, quâ actu quocumque cognoverunt creaturas in proprio genere, & extrà Verbum. Colligitur hoc aſſertum ex ipſomet Auctore tribuendi hanc utramque cognitionem Angelis Auguſtino *lib.4. Gen. ad lit. cap.22 & 31.* & *lib.11. de Civit. cap.7.* aliiſque pluribus in locis, item ex D. Thoma *1.p. q.58. art.6. & 7. in 2. diſt.12. quæſt. unica art. 3. de verit. q.8. art.16. & 17.* & inter Recentiores ex Lugo *hic diſp. 15. cap.1.* ubi latè diſſerit de legitima mente Auguſtini. Nonnihil advertatur Scotus *in 2. diſt.3. q.9. §. Ad quæſtionem verſic. Poteſt tamen* ubi docet per cognitionem matutinam non ſolùm poſſe intelligi cognitionem ſupernaturalem & beatificam; verùm etiam cognitionem naturalem, quâ Angelus cognoſcendo immediatè, abſtractivè tamen, Deum per propriam ipſius ſpeciem, ſimul in Deo priuſquam in ſe ipſis creaturas cognoverit; Verùm notitia naturalis immediata Dei cum nullibi fuerit ab Auguſtino tradita, & à nobis fuerit improbata *cap. præced.* §.1. nequit ad præſens intentum deſervire; & ſubtilis Doctoris explicatio falſo nititur ſuppoſito.

Probatur & explicatur aſſertum D. Auguſtinus exiſtimavit mundi creationem fuiſſe totam ſimul unico inſtanti conſummatam juxtà illud Eccleſ.18. *Qui vivit in æternum creavit omnia ſimul*, ideò ſex dies, quibus *Gen.1.* Deus legitur cuncta feciſſe, noluit eſſe dies uſitatos, qui ſolis circuitu ſucceſſivè peraguntur, ad hoc etiam ductus ex eo quod Sol legatur factus quartâ die; ſenſit igitur per dies illos ſignificari non diſtinctiones temporum, ſed cognitionem Angelorum, quæ ratione eximij luminis intellectualis dies dicatur, & ut terminata ad ſex illos rerum ordines, qui in Geneſi recenſentur in ſex dies diſtinguatur; ſicuti autem in die materiali mane principium, veſpere finis diei eſt; ità in die ſpirituali cognitionis Angelicæ notitia, quâ res attinguntur in ſuo principio ſcilicet in Deo, dicitur mane ſeu cognitio matutina; ea, quâ attinguntur in ſe ipſis tanquam in termino divinæ actionis, dicitur veſpere ſeu cognitio veſpertina, vel etiam illa matutina dicitur, quia videre creaturas in Deo eſt quaſi illas videre in fonte lucis orientis & matutinæ, iſta veſpertina, quia videre creaturas in ſe ipſis eſt quaſi videre in luce deficiente & veſpertinâ. Quoad prioritatem inter mane & veſpere non alia quærenda eſt, quàm dignitatis aut ipſius objecti, quod quatenùs eſt in Deo ut faciendum, quâ ratione terminat cognitionem matutinam, præcedit ſe ipſum ut factum, quâ ratione terminat cognitionem veſpertinam; cæterùm duratione cognitio veſpertina antecedit potiùs matutinam, quam ſequatur; quia cognitio naturalis, quâ Angelus res creatas per proprias ſpecies in viâ cognovit ſub veſpertina comprehenditur, & tamen procul dubio anteceſſit viſionem beatam, quæ ſola, quatenùs in verbo creaturas inſpicit, dicitur cognitio creaturarum matutina ſaltem ſecundùm magis expreſſam Auguſtini mentem, ſecundum quam propterea faciliùs dividi poteſt in cognitionem naturalem & ſupernaturalem cognitio veſpertina, quàm matutina, quia cognitio rerum in proprio genere & extrà verbum certè tū naturalis tū ſupernaturalis eſſe poteſt; cognitio verò creaturarū in verbo in eo ſenſu, in quo de ipſa Auguſtinus loquitur, difficilè

45. Cognitio Angelica matutina & veſpertina ſecundùm Auguſtinum quid.

46. Cognitio veſpertina eſſe poteſt tùm naturalis tùm ſupernaturalis, matutina ſolùm ſupernaturalis.

difficilè potest esse naturalis quidquid in oppositum docuerit Scotus supra memoratus, & doceat etiā ex diverso tamen fundamento Valentia *hic disp*.4.*q*.9. *punct*.5. improbatus à Lugo *precit .cap*.2.*num*.12. & certè cognitio vespertina ad matutinā comparata malè ab Augustino diceretur decoloratior, & quasi nox; matutina item malè ab eodem aliquando appellaretur diurna & meridiana, si imperfecta illa notitia, quæ naturaliter de creaturis in Deo haberi potest sub cognitione matutina contineretur.

Missis tanquam aut parvi momenti aut ad exponendam mundi genesim, non ad institutum nostrum pertinentibus aliis pluribus, quæ circa divisionem cognitionis Angelicæ in matutinam & vespertinam egregiè pertractat S. Doctor locis præcitatis, absolvo præsentem de Angelorum intellectualitate materiam recensendo insigniores prærogativas, quibus Angelus homini in cognoscendo præcellit.

47. *Prærogativæ quibus Angelus homini in cognoscendo præcellit.* Prima sit ex parte actus primi, quatenùs potētia intellectiva Angelica nunquam est tabula rasa, sed semper universalibus & perfectissimis rerum omnium naturalium speciebus instructa. Secunda ex parte actus secundi, quatenùs semper regulariter Angelus est in aliqua actuali cognitione, semperque quodammodò ipsius mens vigilat; eodem item actu plurima, & singula perfectè intelligit. Tertia ex parte modi cōgnoscendi, quo circà res omnes immediatè versatur absque ullo cognitionum progressu & circuitu, absque ulla formalis compositionis, divisionis, discursus indigentiâ, absque ulla per se irrepente falsitate, absque ulla veritatis penetrandæ difficultate: Alias hisce affines prærogativas facilè quisque potest ex hucusque dictis deducere, dum nos ordinem doctrinæ prosequentes ab Angelorū intellectu ad eorundē voluntatē procedimus.

❧❧❧❧❧:❧❧❧❧❧❧❧

CAPUT IV.

De voluntate & libertate Angelorum.

1. DUm in primo hujus operis tractatu ageremus de divina voluntate, docebamus eam non aliundè meliùs demonstrari, quàm ex divino intellectu, ob essentialem connexionem volitivi cum intellectivo præsertim perfecto: Doctrinam illam huc revocantes post comprobatā per tria præcedentia capita perfectam Angelorum intellectualitatem non indigemus ulteriore ratione ad suadendam in Angelis voluntatem, quam etiam reddit de fide certam sacra Scriptura 1. Pet. 1. *In quem desiderant Angeli prospicere* 2. Pet. 2. *Deus Angelis peccatoribus non pepercit*; non datur enim desiderium, nec peccatum, ubi non datur voluntas.

2. Datur igitur in Angelis voluntas, & circa ipsam supponenda in primis sunt ea omnia, quæ possunt esse humanæ voluntati communia; puta quod non distinguatur realiter à substantia, cujus est voluntas, sed formaliter tantùm; quod distinguatur realiter (subintellige distinctione inadæquata in sententia Complexistarum) actualis volitio ab ipsa potentia volitiva; quod ex intellectu & voluntate consurgat liberum arbitrium, &c. Supponendum insuper ob maximam cōnexionem & proportionem volitivi ad intellectivum volūtatem Angelicam esse longè perfectiorem humanâ, & diversam specie ab ipsa; sicuti ex supradictis longè perfectior, & diversus specie ab humano est intellectus Angelicus, qui etiam sicuti non habet comitem sensum aut internum aut externum, ità infert voluntatem purè spiritualem absque consortio sensitivi appetitus; absque parte irascibili & concupiscibili, & D.Thomas *hic q.* 59. *art.* 4. *ad* 1. rectè ait D. Dionysium *cap.*4. *de divin. nomin.* tribuentem dæmonibus iram aversam à ratione, seu furorem irrationabilem & amentem cupiditatem, locutum fuisse metaphoricè, sicut & ita quandoque tribuitur Deo propter similitudinem effectus.

Circa voluntatem Angelorum plura sunt supponenda.

Voluntas Angelica nō dividitur in irascibilem & concupiscibilem.

His suppositis & ad caput primum libri sequentis à §. 5. *ad* 12. transmissa peccabilitate cujuslibet Angeli etiam in primo instanti creationis, non tot quot insumpsimus pro potentia intellectiva paginas, insumemus pro volitiva, non enim multa invenio specialia in voluntate Angelica præ humana, occurrunt tamen præcipuè tria; Primum, utrùm Angelus sit necessariò in aliquo actu amoris; Secundum: utrùm sit in libera volitione immutabilis; Tertium, utrùm sola voluntate loquatur.

---

§. I.

Utrùm Angelus sit necessariò in aliquo actu amoris.

ASSERT. 1. Angelus non est necessariò physica necessitate exercitij in aliquo amore absoluto, & directo sui ipsius. Ità Vasquez *q.*60.*art.*3.*num.*29. Lugus *disp.*17. *c.*1.Dequiros *disp.*66.*sect.*1.Arriaga *disp.*13. *sect.*4. *subsec.*2. Madernus *q.*4.*art.*1.Herinex *disp.*3.*q.*6. aliique plures contrà Capreolum *in* 2. *dist.* 4. *q.* 1. *art.* 3. Nazarium 1. *part.* *q.*60. *art.*3. Gonetum *disp.*11.*art.*1. §.1. Valentiam *disput.* 4. *quæst.*11. *punct*.2. Amicum *disp.*17. *num.*7. Esparzam *quæst.*20. *art.*1. & tùm omnes ferè Thomistas, tùm non paucos recentiores. 3.

Dixi *physica necessitate*, nam propter maximam inclinationem innatam maximamque proportionem, quam habet Angelus in ordine ad amorem sui, facilè admittam vix unquam à tali amore desistere, & in ipso necessitate quadam morali semper versari sicuti id etiam *capite præcedenti num.*7. admisi pro sui ipsius cognitione.

 Dixi

4. Angelus amat se necessariò quoad specificationē. Dixi *necessitate exercitij*, nam quoad necessitatem specificationis res extra controversiam est, nec ullus unquam docuit inesse Angelo libertatem ad odio habendum se ipsum, aut ad volendum sibi malum aliquod sub ratione mali; imò quia nemo intendens ad malum operatur; quoties Angelus vel alia creatura rationalis ex odio inimicitiæ vult malum sub ratione mali alteri, tale malum vult sub ratione boni sibi.

Dixi *amore absoluto & directo* primò ad differentiam simplicis complacentiæ, quæ juxtà Dequiros *sect. præcit. n. 3.* impediri solùm potest per carentiam cognitionis sufficientis ad amandū, quâ quidem cognitione Angelus respectu sui carere non potest, cum *ex cap. præced. num. 6.* nequeat carere cognitione confusâ & implicitâ sui ipsius, hæc autem sufficit ad amandum se ipsum; quia quomodocunque quis sibi confusè repræsentetur, semper sibi repræsentatur ut amabilis à se & sibi bonus; quemadmodum latè prosequitur Dequiros 1. *p. tract. 5. disp. 56. sect. 3.* & mihi quidem non improbatur, quod omnis cognitio sui ipsius sit sufficiens ad se ipsum amandum; at displicet illud aliud principium, quod simplex complacentia impediri solùm possit per carentiam cognitionis sufficientis ad amandum, ad summum enim hoc verum esset, si voluntas creata non posset non amare bonum propositum sub purâ ratione boni, atqui verè potest bonum taliter propositum non amare per suspensionem omnis actus circà ipsum *ex sequenti tract. de beatitud. lib. 1. cap. 2. num. 12.* ergo

5. ly *amore absoluto & directo* positum est secundò ad differentiam amoris cujusdam indirecti contenti in quolibet actu voluntatis; quatenùs eo ipso, quòd quis elicit aliquem actum voluntatis, vult talem actum tanquam sibi bonum, adeoque vult aliquod bonum sibi, & aliquo modo se amat; Angelus ex alia parte necessariò est in aliquo actu volendi indeterminatè & vagè, si igitur volens per quemlibet actum volendi se indirectè amat, consequens est, quod Angelus amore indirecto & implicito se necessariò amet; in hoc discursu libenter permitto primam partem, pro quâ videri potest Dequiros *disp. 56. præcit. sect. 4.* at quod Angelus sit necessariò in aliquo actu volendi saltem indeterminatè, & vagè falsum apparebit ex sequenti *num. 14.* Interim quidquid sit de necessitate amoris, aut indirecti, aut simplicis complacentiæ, quoad amorem directum & absolutum,

6. Actnō quoad exercitium amore directo & absoluto. Probatur assertum: Angelus *ex cap. præced. §. 1.* Non est necessariò necessitate physica in cognitione directa & explicita sui ipsius; ergo pariter non est necessariò necessitate physica in directo & absoluto sui ipsius amore, cum enim amor omninò cognitionem supponat nequit esse major necessitas amoris, quàm cognitionis; quamvis è contrà possit esse major necessitas cognitionis, quàm amoris, & re vera existimo quod Angelus etiamsi necessariò se ipsum directè cognosceret, non necessariò se ipsum directè amaret, & quod de facto possit se directè cognoscere absque eo quòd se directè amet, pro quo faciunt in primis ea omnia, quæ *præcit. num. 12.* afferuntur ad probandum bonum propositum sub pura ratione boni adhuc non amari necessariò; favet insuper eidem intento major libertas voluntatis præ intellectu, cum illa sit libera formaliter, iste radicaliter tantùm: concedi igitur potest liber aliquis actus voluntatis, cui correspondeat actus necessarius in intellectu. Confirmatur: Angelus non amat se necessariò amore concupiscentiæ, quia non apparet quodnam bonum extrinsecum, & à se distinctum sibi necessariò amet; non item amat se necessariò amore amicitiæ, tùm quia amor amicitiæ fertur in rem tanquam in finem & gratiâ sui; est autem maximè juxta naturam Angeli amare in ratione finis magis Deum, quàm se ipsum; cum igitur ex infrà asserendis amicabiliter & in ratione finis Angelus non amet necessariò Deum, multò minùs sub eadem ratione amabit necessariò se ipsum; tùm quia amor amicabilis actualis non est necessarius ad hoc, ut Angelus reliqua operetur gratiâ sui & in bonum proprium, sufficienter enim ità operabitur amando se ipsum interpretativè & habitualiter, aut ad summum virtualiter. Neq; amicitiæ neque concupiscentiæ.

Dices: Amor necessarius sui ipsius concedendus est Angelo saltem propter auctoritatem D. Thomæ qui 1. *part. q. 60. art. 3. & alibi* sæpè docet Angelum amare se ipsum amore naturali. Sed contrà: S. Doctor sumit amorem naturalem aliquando prout contradistinguitur à supernaturali, non prout contradistinguitur à libero; aliquando prout proximè nascitur ex inclinatione naturali, quamvis non sit omninò necessarius: quod si aliquando etiam sumit amorem naturalem pro necessariò vel loquitur de necessitate specificationis, non exercitij; vel de necessitate exercitij morali, non physica. 7. Men. D. Thomæ.

Assert. 2. Angelus in statu naturali consideratus non est necessariò necessitate exercitij in aliquo directo & absoluto amore Dei. Ità Vasquez *q. 60. art. 5. n. 33.* Lugus *disp. 17. c. 2. num. 8.* Arriaga *disp. 13. sect. 4. subsec. 3.* Madernus *quæst. 4. artic. 2.* Herinex *disp. 3. q. 6. &c.* contrà Capreolum, Gonetum locis citatis *in præced. asserto*; Nazarium 1. *part. q. 60. art. 5.* Valentia *loco præcitato* loquitur dubitanter, Amicus *disp. præcit. n. 17. & 28.* ponit in Angelis necessitatem exercitij. quoad amorem concupiscentiæ erga Deum, non quoad amorem amicitiæ. 8. Angelus non amat necessariò Deum.

Dixi *in statu naturali consideratus* quia sermo in præsenti est de Angelo secundùm ea, quæ ei conveniunt ab intrinseco, nec intendimus hic in dubium revocare necessitatem amoris supernaturalis & beatifici.

Dixi *directo & absoluto amore*, quia utrùm in indirecto amore sui, qui fortè in Angelo necessarius est, involvatur etiam aliquis indirectus & valdè implicitus amor Dei, est diversa & minoris momenti difficultas.

Probatur assertum primò: Angelus *ex cap.*

cap. praced. §. 1. non est necessariò necessitate exercitij in directa & absoluta Dei cognitione; ergo neque in directo & absoluto Dei amore; recurrunt pro hac consequentia mox supradicta *n. 6.*

9. Neque amore concupiscentiæ. Probatur secundò: Angelus in statu naturali consideratus neque habet necessitatem exercitij quoad amorem concupiscentiæ, neque quoad amorem amicitiæ respectu Dei; ergo non est necessariò necessitate exercitij in aliquo directo & absoluto amore Dei; probatur antecedens quoad primam partem, si Angelus amat Deum necessariò aliquo amore concupiscentiæ maximè eo, quo amat Deum ut bonum sibi; atqui ex præassertis non amat necessariò se, ergo neque amat necessariò Deum sibi; deinde amando se, sicuti non esset necesse quòd cognosceret se comprehensivè, ità amando se posset non cognoscere Deum, posset igitur amando se non amare sibi Deum: probatur antecedens quoad secundam partem, quia Angelus in statu naturali consideratus peccabilis est, & potest à Deo per actuale peccatum recedere; ergo non adhæret ei necessariò per actualem amorem amicitiæ. Respondent nonnulli Thomistæ Angelum qui crearetur in statu purè naturali non fore peccabilem, & in tantùm de facto aliquos Angelos peccasse, in quantùm fuerunt creati omnes in ordine ad finem supernaturalem: Sed hæc responsio impugnabitur infrà *lib. seq. c.* 1. §. 5.

Neque amore amicitiæ.

10. Probatur tertiò: Angelus in statu naturali consideratus potest Deum odio habere, ergo à fortiori potest Deum amore præsertim amicitiæ non amare; patet consequentia quia amor amicitiæ est amor universalis, quo quis vult Personæ amatæ in omnibus placere, non placet autem in omnibus qui in aliquo odio habet, & aliquod malum vult; antecedens probatur, Angelus in statu naturali consideratus potest apprehendere Deum sub aliqua ratione mali, sicuti de facto dæmones apprehendunt ut malam in Deo justitiam vindicativam & punitivam, propterea que Deum odio habent juxtà illud Psal. 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.*

Dices: Dæmones, dum apprehendunt Deum ut judicem & vindicem punientem, simul eundem cognoscunt ut bonum commune omnium, & Auctorem ac conservatorem proprij esse; ergo licèt odio habeant secundùm unam rationem, diligunt secundùm aliam, magisque diligunt, quàm odio habeant; cum apprehendant semper majorem rationem boni, quàm mali. Sed contrà:

11. cum odio Dei secundùm unam rationem potest quidem componi amor secundùm aliam at iste amor nunquam erit amor amicitiæ, qui debet esse ex motivo universali placendi in omnibus Personæ amatæ.

12. Ex his habetur sumendo naturale pro necessario, non esse naturalem Angelis amicabilem amorem Dei ut naturæ Auctoris; est tamen talis amor naturalis prout naturale importat aut esse ex naturæ viribus, quà ratione dari posse in Angelo perfectam ad Deum amicitiam ostendit ex professo Amicus *hic disp.* 17. *sect.* 5. aut esse juxtà naturæ inclinationem, quâ ratione poni solet non solùm naturalis Angelo amicabilis amor Dei, sed etiam magis naturalis, quàm amor sui; & quidem si sensus sit, quod Angelus naturaliter inclinetur ad majorem amorem appretiativum Dei, quàm sui, & ad præponendum potiùs Deum sibi, quàm se Deo, res est communiter recepta; si verò sensus sit, quòd Angelus naturaliter inclinetur ad majorem amorem etiam intensivum Dei, quàm sui, res non caret controversia, & partem negativam tradit Arriaga *hic disp.* 13. *sect.* 4. *subsec.* 4. *conc.* 2. ubi etiam *conc.* 3. addit videri Angelum magis inclinatū ad non cessandum ab amore sui, quàm ab amore Dei; in hoc tamen postremo Arriagæ non assentior, quia esse magis inclinatum ad non cessandū ab amore sui, quàm ab amore Dei, seu ad amandum se, quàm Deum, est esse inclinatum ad præferendū amorem sui amori Dei, quod malè cohæret cum inclinatione ad majorem amorē appretiativum Dei, quàm sui, ab ipso Arriaga concessâ: Deinde rationes quibus D. Thomas *hic quæst.* 60. *art.* 5. *& quodlib.* 1. *art.* 8. probat Angelum dilectione naturali magis diligere Deum, quàm se ipsum, probant etiam Angelum habere inclinationem majorem ad amorem Dei, quàm ad amorem sui; in primis enim *art.* 5. *pracit.* expressè ait *Unumquodque enim in rebus naturalibus, quod secundùm naturam hoc ipsum quod est alterius est, principaliùs & magis inclinatur in id* (nota ly, magis inclinatur,) *cujus est, quàm in se ipsum* facit etiam ad nostrum intentum ratio quâ concludit corpus articuli dicens *alioquin sequeretur quod naturalis dilectio esset perversa & quod non perficeretur per charitatem, sed destrueretur*, cum enim charitas supernaturalis inclinet magis subjectum ad amorem Dei, quàm sui; si subjectum naturaliter inclinaretur magis ad amorem sui, quàm Dei; charitas supernaturalis destrueret, non perficeret dilectionem naturalem, & inclinatio naturalis esset perversa, quia contraria inclinationi supernaturali. Qui plura desiderat pro inclinatione naturali creaturæ rationalis ad majorem amorem Dei, quàm sui consulat præter D. Thomam, & Arriagam *locis prætatis*, Esparzam *hic q.* 20. *ab art.* 5. *ad* 8. Amicum *disp.* 17. *num.* 23. Gonetum *disp.* 11. *num.* 14. 13.

Quomodò Angelus naturaliter inclinetur ad majorem amorē Dei, quam sui.

Assert. 3. Angelus non est necessariò physicâ necessitate exercitij in aliquo actu amoris indeterminatè, & vagè. Ità Lugus *disp.* 17. *cap.* 1. *num.* 20. Arriaga *disp.* 13. *sect.* 4. *subsec.* 1. Herinex *disp.* 3. *q.* 6. &c. Contrà Suarium *lib.* 3. *c.* 4. Tannerum *disp.* 5. *q.* 4. *dub.* 1. aliosque nonnullos. 14.

Angelus neque etiā indeterminatè & vagè est necessariò in aliquo actu amoris.

Probatur quia ex una parte rationes, quæ militant pro necessitate alicujus intellectionis indeterminatè & vagè, non eodem modo militant pro necessitate alicujus amoris; facilè enim patet, quod Angelus absque omni actu amoris optimè posset habere vitam in actu secundo per aliquem actum intelligendi,

gendi, qui ſecundùm ſe eſſe poteſt ſine omni actu amandi, quamvis non aliquis actus amandi ſine omni actu intelligendi: ex alia parte voluntas eſt potentia magis libera, quàm intellectus, jure igitur ei concedi poteſt libertas ad actus etiam indeterminatè & vagè, quamvis talem libertatem non habeat intellectus; & certè reſpectu voluntatis poſſeſſio ſtat pro libertate, quæ propterea in ordine ad nullum actum neque determinatè, neque indeterminatè acceptum, neganda eſt niſi aſſignetur ſpecialis cauſa neceſſitans, & prævalens poſſeſſioni libertatis. Confirmatur: quamvis intellectus Angelicus ſit neceſſariò in aliquo actu ſecundo intelligendi, non eſt tamen neceſſariò in aliquo actu ſecundo intelligendi directè & explicitè aut ſe ipſum, aut Deum; ergo voluntas Angelica, quando eſſet neceſſariò in aliquo actu ſecundo amandi, certè non eſſet neceſſariò in aliquo actu ſecundo amandi directè & abſolutè, aut ſe ipſum, aut Deum; quis autem dicat Angelum poſſe magis neceſſitari ad aliquem alium amorem, quàm ad amorem ſui aut Dei? ergo ſi ad hunc non neceſſitatur, ad nullum alium neceſſitatur.

15. Dubitatur hic: Vtrùm Angelus ratione libertatis, quam habet ad omnem actum amoris, etiam indeterminatè & vagè, poſſit à tali omni actu ceſſare per puram omiſſionem, an ſolùm per actum poſitivum, quo velit & ſibi imperet ceſſationem ab omni actu? Reſpondetur, niſi repugnet ex genere ſuo in qualibet voluntate pura omiſſio voluntaria, poſſe Angelum à tali omni actu ceſſare per puram omiſſionem; quòd ſi hæc repugnet, non poterit quidem voluntas Angelica ceſſare ab omni actu poſitivo, at poterit ceſſare ab omni amore, & ab omni alio actu etiam indeterminatè, præterquam à volitione ceſſandi; Si contendas in hac volitione ceſſandi involvi aliquem amorem ſui, quia dum Angelus vult actum quo imperat ceſſationem, vult talem actum ut ſibi bonum, adeoque aliquo modo ſe amat, non evincis in Angelo neceſſarium amorem ſui niſi indirectum & valdè implicitum, in quo nihil obtines contrà doctrinam à nobis aſſertam.

---

§. II.

Vtrùm Angelus ſit in omni ſua libera volitione immutabilis?

16. Angeli ſūt mutabiles in volitionibus imperfectè deliberatis.

ASSERT. Angelus non eſt immutabilis in volitionibus liberis imperfectè deliberatis. Conveniunt in hoc aſſerto non ſolùm Scotiſtæ, & recentiores, infrà afferendi pro mutabilitate cujuſcumque prorsùs liberæ volitionis; verùm etiam Thomiſtæ acriter alioqui ſuſtinentes immobilitatem Angelicam in qualibet libera volitione ſemel habita ex plena, & perfecta deliberatione.

Probatur ex ſcripturà, ex qua conſtat Angelos mutaſſe aliquando ſemel ſuſceptam voluntatem: ſic primò Angeli qui peccaverunt, receſſerunt omnes à prima voluntate, quam habuerunt in inſtanti creationis, ſecundùm quam Deum diligebant: Secundò Angelus Perſarum cuſtos ut colligitur *ex Danielis* 10. quando poſt auditam per Michaelem Archangelum Dei voluntatem deſtitit à diſcordia & pugna, quam habebat cum Angelo Iſraelitarum Cuſtode, mutavit voluntatem, quam ille huic habebat contrariam circà ſolutionem Iſraelitarum à captivitate: Tertiò dæmon poſt procuratā Chriſti mortem Iudam ad proditionem impellendo Ioan. 13. *Cum diabolus iam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iuda*, conatus eſt eandem mortem impedire per ſomnium mulieris Pilati Matth. 27. *Nihil tibi & iuſto illi, multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum*, quod quidem ſomniū ut refert Lugus *hic diſp.* 17. *c.* 6. *num.* 19. multi putant à dæmone fuiſſe; mutavit igitur dæmon voluntatē, quam anteà habebat de Chriſti morte. In his & ſimilibus caſibus Thomiſtæ ipſi admittunt in Angelis retractationem prioris voluntatis, ejuſque mutationem in voluntatem contrariam; at exiſtimant priorem voluntatem non fuiſſe plenè, perfectéque deliberatam; quia in primo caſu, inquiunt, dilectio pro primo creationis inſtanti fuit elicita ab Angelis ex motione & applicatione divina potius, quàm ex deliberatione propria: In ſecundo & tertio caſu volitionis, à quibus Angeli receſſerunt, proceſſerant ex principiis dubiis, & conjecturalibus; ex quibus, nec certum judicium, nec plena deliberatio haberi poteſt. Hæc Thomiſtica doctrina quoad utramque partem favet præſenti aſſerto, quamvis quoad primam in re non placeat, ſed ſolùm quoad ſecundam; pro impugnatione primæ videantur infrà dicenda *lib. ſeq. cap.* 1. §. 8. contrà impeccabilitatem Angelorum in primo creationis inſtanti; pro intelligentia ſecundæ.

Adverto & recolo *ex ſecundo cap. præced.* 17.
aliqua eſſe objecta, quæ Angelo evidenter innoteſcunt, & circa quæ intellectus Angelicus comprehenſivè procedit; aliqua, quæ innoteſcunt ſolùm confusè, & circa quæ intellectus Angelicus procedit ſolùm probabiliter & conjecturaliter, hujuſmodi ſunt actus interni, futura per ſe dependentia à cauſa libera, entia ſupernaturalia, &c. Circa hæc objecta nullum poteſt Angelus habere certum firmumque judicium, & ex mutatione vel objecti, quod de futuro v. g. fiat præſens; vel medij aſſentiendi quatenùs v. g. augeantur conjecturæ aut accedat ſpecialis manifeſtatio, certum eſt judicium ſemel formatum mutari poſſe, & ſimul cum judicio electionem ſemel factam; at hæc electio non dicitur plenè deliberata, quia ſequitur ad judicium infirmum & quaſi nutans, vi cujus, ſicuti intellectus proponit objectum cum incertitudine, ità voluntas cum inconſtantia amplectitur; & ſicuti ille aſſentitur uni cum præparatione quadam ad aſſentiendum oppoſito eo quod ſciat latere motiva fortè pro oppoſito militantia, ita iſta eligit unum

Quænam ſint in Angelis electiones imperfectè deliberatæ

unum cum quadam præparatione ad eligendum oppositum eo quòd voluntas in eligendò valde dependeat à modo, quo se habet intellectus in judicando; ratione hujus quasi præparationis ad oppositum voluntas non est perfectè determinata, & electio non est plenè deliberata; & ecce quomodò non habeatur plena deliberatio, quando procedit ex principiis dubiis & conjecturalibus; Angelus Persarum Custos v. g. antè manifestationem sibi factam à Michaele Archangelo judicabat esse expediens, & divinæ voluntati conforme, non solvi Israelitas à captivitate, ideò deliberaverat impedire & resistere, ne solverentur; quia tamen id judicabat ex conjecturis tantùm & motivis variabilibus, judicium erat infirmum & deliberatio imperfecta; variatis propterea motivis, & divinà voluntate per Archangelum manifestatà, facilè fuit deliberationem retractare.

18. Quædam aliæ electiones in Angelis absque controversia variabiles.

Sunt & aliæ quædam electiones etiam secundùm Thomistas in Angelis variabiles, illæ scilicet, quæ non fiunt absolutè, sed cum restrictione aliqua ad tempus limitatum, ut cum Angelus se determinat ad præsentiam in hoc vel illo spatio, ad assumptionem vel motionem alicujus corporis, ad successivam aliquam seriem diversarum operationum; in his electionibus, & determinationibus, nullum est dubium, quin mutatio contingat; si tamen quod Angelus modò velit esse in uno, modò in alio loco, modò hoc modò illud corpus movere, &c. ut observat Esparza *hic quæst. 28. art. 5.* non est ut plurimùm dicenda potiùs pura successio actuum exequens priorem voluntatem, quàm transitus ab una voluntate in aliam. Hæc libenter insinuavi, ut occurrerem illegitimo sensui, quem nonnulli in hac controversia tribuunt sententiæ Thomisticæ, arbitrati Angelorum inflexibilitatem poni à Thomistis in ordine ad omnem prorsùs volitionem liberam, illisque acriter objicientes mutationem quamcumque repertam in volitionibus liberis, etiam non plenè deliberatis, aut non formatis absolutè & absque restitutione; cum tamen re vera astruantur à Thomistis inflexibiles Angeli dumtaxat quoad volitiones plenè deliberatas, & proposita absolutè concepta, in quo quidem sensu erit dirimenda *in sequenti* §. controversia, interim ut magis pateat eum esse sensum Thomisticum.

19. Adverto D. Thomam *q. 16. de malo art. 5. in c.* habere hæc verba *Mutatur in nobis liberum arbitrium ex causa intrinseca; vel propter rationem puta cum quis aliquid prius nesciebat, quod postea cognoscit; vel propter ipsum appetitum; qui quandoque sic est dispositus per passionem vel habitum, ut tendat in aliquid sicut in sibi conveniens, quod cessante passione, vel habitu; sibi conveniens non est* (& nonnullis interpositis) *sicut nos naturaliter actu habemus notitiam primorum principiorum, ex quibus procedimus ratiocinando ad acquirendam cognitionem conclusionum; quod in Angelis non contingit. qui in ipsis principiis intuentur omnes conclusiones, quæ ad naturalem eorum cognitionem pertinent, & ideò sicut immobiliter nos habemus in cognitione primorum principiorum, ità intellectus eorum immobiliter se habet circa omnia, quæ naturaliter cognoscit; & quia voluntas proportionatur intellectui consequens est quod etiam voluntas, &c.* Ecce S. Doctor duplicem assignat causam variabilitatis in humano arbitrio, prima est modus cognoscendi discursivus, ratione cujus facilè supervenit nova notitia: Secunda est alligatio ad corpus, ratione cujus sæpè accidit physica diversitas dispositionis corporalis humorum & passionum, hanc variabilitatis causam Angelis non inesse per se patet, illam excludit ex eo quod Angeli sua objecta cognoscant, sicut nos cognoscimus prima principia; sicuti igitur Angeli taliter cognoscunt ea solùm, quæ ipsis clara & evidentia sunt, ita solùm circa ista intendit S. Doctor, quod Angelicus intellectus in sua cognitione, & Angelica voluntas in sua electione immobilitetur, adeò ut nec ille possit successu temporis aliter cognoscere quàm primò cognoverit, nec ista aliter velle, quàm primò elegerit; quamvis possit tùm ille ab actuali cognitione, tùm ista ab actuali volitione cessare; ut enim rectè advertit Ioannes à S. Thoma *hic disp. 24. art. 2. n. 11.* dum dicitur immobilitari Angelus, sensus est quod immobilitetur immobilitate actus quoad specificationem, non immobilitate actus quoad exercitium, &, ut obiter addam, quod ibidem etiam advertit idem Auctor, immobilitas actus quoad specificationem solùm intelligitur secundùm modum naturalem operandi Angeli, non secundùm potentiam absolutam Dei.

Duplex causa variabilitatis in humano arbitrio.

20. Invariabilitas arbitrij Angelici qualis secundùm Thomistas.

Ex his habetur controversiam de immutabilitate, seu inflexibilitate Angelica, sitam maximè esse in definiendo; Vtrùm Angelus postquam circa aliquod objectum comprehensivè cognitum habuit ex deliberatione perfecta, & proposito absoluto ac permanenter concepto, electionem aliquam possit secundùm suum naturalem modum operandi habere electionem contrariam, & retractare priorem? In quo sensu

---

§. III.

Vtrùm Angelus saltem in libera volitione perfectè deliberata, & proposito permanenter concepto sit immutabilis?

Assert. Angelus neque etiam in libera volitione perfectè deliberata & proposito permanenter concepto est immutabilis. Ità Scotus *in 2. dist. 7. quæst. unica.* Durandus *ead. dist. q. 2.* Ægidius Romanus *q. 1. art. 2.* Gregorius & Gabriel *ibid.* Ochamus *in 2. q. 19.* Mastrius *in 2. disp. 3. q. 5. art. 1.* Herinex *disp. 3. q. 6.* Molina *q. 64. art. 2. disp. 2.* Vasquez *disp. 239. cap. 4.* Suarez *lib. 3. c. 10.* Lugus *disp. 17. cap. 6.* Arriaga *disp. 14. sect. 5. subsec. 3.* Madernus *q. 5. art. 5. conc. 2.*

21. Angeli sunt mutabiles etiam in volitionibus perfectè deliberatis.

S &

& cum tota Scotiſtarum ac Nominalium Schola alij plurimi Recentiores contra Alenſem 3 *part. quaſt.* 1. *membr.* 2. Arboreum *lib.* 1 *theoſophia, cap.* 5. Henricum *quodlib.* 8. *quaſt.* 11. Eſtium *in* 2. *diſt.* 7. §. 5 Capreolum *eod d. ſt. quaſt.* 1. *art.* 1. Ferrarienſem 4. *contra Gent. cap.* 9. §. *Advertendum ſecundò*, Caietanum *hic quaſt.* 64. *artic.* 1. Salmanticenſes *tract.* 7. *diſput.* 53. *dub.* 1. Ioannem à S. Thomà *diſput.* 24. *art.* 2. *num.* 10 Gonetum *diſput.* 14 *art.* 1. §. 1. cæteroſque Thomiſtas putantes ſe ſentire iuxtà mentem ſui Sancti Doctoris 1 *part. q.* 64 *art.* 2. *in* 2. *diſt.* 7. *q.* 1. *art.* 2. *de malo, quaſt.* 16 *art.* 2. *de verit. quaſt.* 24. *artic.* 10. eſt inſuper ex Recentioribus contrà Eſparzam *q.* 28. *art.* 7. & 9. Dequitus *diſp.* 66. *ſect.* 2. Et licet poſtremus hic Auctor ſuſtineat in Angelis ſolam inflexibilitatem moralem, admittatque flexibilitatem phyſicam, iure recenſetur inter Adverſarios; quia iſti utplurimùm ſoliciti non ſunt, utrùm inflexibilitas Angelorum dicenda ſit moralis, an phyſica, & ut obſervat Maſtrius *quaſt.* 5. *pracit. n.* 101. Thomiſtæ mitiores contenti ſunt inflexibilitate morali.

12. Probatur aſſertum primò auctoritate Sanctorum Patrum. D. Hieronymus *epiſt.* 146. *ad Damaſum*, ait cætera, excepto Deo, *tum ſint liberi arbitrij in utramque partem ſuam poſſe flectere voluntatem*; D. Damaſcen. *lib.* 2. *fidei, cap.* 3. docet *Angelum eſſe perpetuo motu praditum, voluntatis ac ſententia ratione mutabilem*; D. Iſidorus *de ſum. bono, lib.* 1. *c.* 12. tradit *Angelos eſſe mutabiles ſecundum naturam, ſed eos ſinere eos mutari contemplationem divinam*; D. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum, cap.* 3. docet quod ſi homines, poſtquàm averſi ſunt à Deo poſſent rursùm ex ſe habere bonitatem voluntatis, *multo probabilius hoc haberet natura Angelica*, & cap. 23. *Hoc ipſum*, inquit, *quod Angeli ab illo ſtatu beatitudinis mutari in deterius nullatenus poſſunt, non eſt eis naturaliter inſitum, ſed poſtquàm creati ſunt, gratia divina largitate collatum.*

Dices tres primas auctoritates evincere quidè, quòd Angelus ſit mobilis, mutabilis, & flexibilis in partes oppoſitas; at ad hoc verificandum ſufficere quod ſit taliter flexibilis antè electionem, nec eſſe neceſſe, quòd eadem flexibilitas perſeveret poſt electionem circà obiectum ipſum, in quod cadit electio; flexibilitas autem ad oppoſita antè electionem nullatenùs negatur à Thomiſtis, imò traditur expreſsè à S. Doctore 1 *p. q.* 64. *art.* 2. *in c.* ubi de voluntate Angelicâ ait *Si conſideretur antè adhæſionem, poteſt liberè adhærere & huic & oppoſito.* Ad auctoritatem D. Fulgentij dices conditionalem illam procedere de everſione ad bonitatem ex parte gratiæ, & ſenſum eſſe, quod ſi homo ex ſe, id eſt ex proprijs viribus & abſque gratiâ, poſſet reſipiſcere, multo magis poſſet ſine gratiâ reſipiſcere Angelus; ad poſteriora eiuſdem D. Fulgentij verba dices Angelos hib re ex gratiâ, quod mutari nequeant à ſtatu beatitudinis; quatenùs habent ex gratiâ, quòd poſiti ſint in tali ſtatu. Sed contrà; tres primæ auctoritates abſque neceſſitate limitantur, & fortè etiam parùm conformiter ad contextum verborum, ut quilibet conſiderare poteſt. Conditionali D. Fulgentij talem ſupponit ſuppoſito gratiæ auxilio poſſe ad bonum redire angelicam naturam æquè ac humanam, quod eſſet falſum ſi angelica natura eſſet ſecundùm ſe immobilis ab eo, cui ſemel adhæſit, quâ ratione non eſt immobilis humana: Poſteriora Divi Fulgentij verba tribuunt gratiæ non ſolùm inchoationem, verùm etiam continuationem beatitudinis, nam nō mutatio à ſtatu beatitudinis appellat talis ſtatus continuationem. Quòd deindè allatæ Sanctorum Patrum auctoritates poſſint utcumque ab Adverſarijs explicari, nihil aliud eſt, quàm ipſorum ſententiam non eſſe Sanctis Patribus expreſsè contrariam, aut aliquâ cenſurâ notabilem. 13. Impugnatur reſponſio adverſariorum ad auctoritates.

Probatur ſecundò ratione Scoti *quaſt. unica pracit.* §. *Contra concluſionem verſic. voluntas*: Angelicâ voluntas exiſtens ſub actu liberæ volitionis perfectè deliberatæ non aliter ſe habet, ut cauſa talis actus (ut cauſa, inquam, talis actus, id eſt ut prior ipſo ipſumque reſpiciens, pro inſtantibus ſequentibus; nam ut ſubjectum talis actûs ſub ipſo exiſtens tanquam ſub formâ eſt aliquo modo poſterior, ſicut totum eſt poſterius ſuis partibus, nec certè poteſt talem actum abijcere, ut quaſi pro priori inſtanti exiſtentem, aut in ſenſu compoſito habere actum oppoſitum) quàm ſe haberet pro illo inſtāti, pro quo primò fuit cauſa eiuſdem actus; atqui pro illo inſtanti fuit libera ſeu indifferens quoad ſpecificationem, & flexibilis ad oppoſitum; ergo Angelica voluntas exiſtens ſub actu perfectæ deliberationis, ut cauſa talis actus eoque prior, remanet indifferens quoad ſpecificationem & flexibilis ad oppoſitum, quod eſt Angelum eſſe in libera volitione etiam perfectè deliberata mutabilem. Minor ab Adverſariis conceditur, major probatur voluntas exiſtens ſub actu per actū ipſum non aliter ſe habet ut cauſa actus; quia actus non afficit voluntatem ut cauſam, nec ipſam mutat ut actum primum, ſed mutat ſolùm & perficit ut ſubjectum; non aliter etiam ſe habet per quidquam aliud diſtinctum ab actu, quia ex eo præciſè quod voluntas exiſtat ſub actu, nihil ab actu diſtinctum aut in ipſa ponitur, aut ab ipſa tollitur. 14.

Dices ex Ioanne à S. Thomà *art.* 2. *pracit. num.* 19. voluntatem Angelicam ſemper eſſe ab intrinſeco ſic diſpoſitā, ut ſit flexibilis ad oppoſita antè electionem, & antequam exiſtat ſub actu, ſit verò inflexibilis poſt electionem, & poſtquam exiſtit ſub actu; ideò nullam eſſe quærendam in illa mutationem, ut poſt electionem inflexibilis ſit, quæ antè electionem erat flexibilis, & ſicuti ignis v. g. quia ab intrinſeco talis eſt naturæ, ut non comburat antè approximationem, comburat poſt approximationem, abſque aliquâ ſui mutatione poſt approximationem comburit, quamvis anteà non combureret, ità ſimiliter.

liter, &c. Sed contrà: quoad ignem aliundè constat ipsum talis esse naturæ, ut non comburat ante approximationem, comburat post; at voluntatem Angelicam esse ab intrinseco sic dispositam ut sit flexibilis, &c. est illud ipsum, quod quæritur, & de quo reddenda est ratio, ut vidit ipsemet Ioannes à S. Thoma *num. pracit.* ubi propterea illicò conatur sui dicti rationem reddere sitam in eo quòd objecta, circà quæ Angelus est liber, antè adhæsionem sic proponuntur determinatè eligibilia, ut proponantur cum indifferentiâ & contingentia ex se, & ex meritis objecti, & sic liberè potest adhærere & fini & opposito; at quando se determinat ad unum præ alio, ipsa ratio determinationis ad unum præ alio non proponitur Angelo mutabili modo, sed immobili, quia in ipsismet principiis, & cum eadem tendentia, & attingentia, quâ attinguntur principia, ipsa etiam ratio determinationis accipitur: Hæc tamen doctrina impugnatur, quia; si verum sit, quando Angelus se determinat ad unum præ alio, ipsam rationem determinationis non proponi mutabili modo sed immobili, cum hæc propositio præcedat ipsam primam electionem sequitur Angelum in ipsa prima electione, imò ante ipsam esse flexibilem solùm ad unum; circà objectum enim propositum immutabiliter, adeoque non repræsentatum cum indifferentia & contingentia, voluntas neque etiam in prima electione, aut ante ipsam, est flexibilis ad opposita.

26. Probatur tertiò argumento negativo: Circa actus, ad quos voluntas se habet ut voluntas & principium liberum, non ut natura & principium naturale, neganda non est potentia ad opposita absque speciali necessitate; sed ad liberam volitionem perfectè deliberatam, & propositum permanenter conceptum, voluntas Angelica se habet ut voluntas, non ut natura; & ex alia parte nulla est specialis necessitas ei negandi potentiam ad opposita; ergo verè in ordine ad talem volitionem non est neganda voluntati Angelicæ potentia ad opposita, nec in ordine ad eandem astruenda in Angelo immutabilitas; major patet, quia in ordine ad tales actus possessio stat pro libertate, seu pro potentia ad opposita; minor quoad primam partem constat ex ipsis terminis, dum enim volitio supponitur libera, utique ad eam voluntas se habet ut voluntas seu ut principium liberum, quoad secundam probatur, quia talis specialis necessitas

Impugnantur positivæ eorundem rationes pro inflexibilitate Angelica.

27. Non oritur primò, ut vult Henricus, ex efficacia & vehementia, quâ voluntas Angelica in id, in quod fertur ex plena deliberatione, ità se immergat, ut ibi retundatur, & ideò retrahere se nec velit nec possit, quemadmodum si ferrum acutum penetrans carnes in interioribus ossium retundatur, ut extrahi non possit: Non, inquam, hinc oritur specialis necessitas, &c. ut enim omittam Henrici doctrinam quoad modum loquendi esse valde metaphoricam & parùm scholasticam; quoad rem ipsam peto, quid intelligatur nomine efficaciæ & vehementiæ, quâ voluntas, &c. vel enim intelligitur intensio actus adeò, ut sensus sit voluntatem Angelicam in ea, in quæ fertur ex plena deliberatione ferri actu intensissimo; & hoc nec verum est, nec probat intentum, quia nec omnis actus plenè deliberatus debet esse intensissimus, nec actus intensissimus in se immobilitat arbitrium; vel intelligitur perfectio libertatis adeò, ut voluntas Angelica ea, quæ ex plena deliberatione vult, dicatur velle ex efficacia & vehementia, quatenùs vult liberrimè & ex se ipsa, seu ex propria libertate præcisè, non ex ignorantia aut ex passione aut ex aliquo alio extrinseco minuente libertatem; & hoc non confert ad inflexibilitatem voluntatis, ejusque immobilem immersionem in objectum primò, quia major libertas debet attendi etiam penes hoc quod voluntas possit se magis vel minùs in objectum immergere, eique magis vel minùs tenaciter affigi: secundò quia experientia constat mutabilitatem in actibus liberis spectare ad perfectionem non ad imperfectionem libertatis, actus enim primo primi, qui sunt imperfectè liberi sunt minùs à voluntate impedibiles, adeoque ut tales sunt minùs mutabiles: tertiò quia immutabilitas spectat ad perfectionem libertatis ad summum in voluntate indefectibili à bono morali, non in voluntate defectibili, quæ certè ex immutabilitate deterioris redditur conditionis in eo quod nequeat errorem semel admissum revocare, & à malo semel commisso resilire.

Impugnatur prima ratio.

Non oritur secundò, ut volunt Thomistæ magis communiter, ex immobilitate judicij & cognitionis præcedentis electionem perfectè deliberatam, & ex proportione ac connexione potentiæ appetitivæ cum apprehensiva, ex quâ fit ut illa appetat eo modo, quo ista apprehendit, & illa non mutet electionem, nisi ista mutet judicium & cognitionem, quam Thomisticam doctrinam Esparza *hic quæst.* 28. *artic.* 9. sic corroborat: Petinde comparatur voluntas cum sua electione pro diversis instantibus sub iisdem numero cognitionibus ac motivis, ac comparetur cum eadem electione pro eodem instanti sub diversis solo numero cognitionibus & motivis, utrobique enim diversitas est purè materialis & numerica; atqui impossibile est etiam physicè, ut voluntas eligens de facto unam partem contradictionis sub aliquibus cognitionibus, & motivis, electura foret pro eodem instanti partem oppositam sub cognitionibus, & motivis, solo numero diversis ab iis, sub quibus de facto elegit; existente enim eodem numero principio electivo diversitas solùm numerica comprincipiorum nequit inducere specificam diversitatem in electione; ergo similiter impossibile est, quod idem principium electivũ pro diversis instantibus eligat opposita sub iisdem numero cognitionibus & motivis, seu sub dispositione intentionali & physicâ totaliter eadem. Verùm neque ex hoc capite oritur specialis necessitas, &c. & 28.

 admissâ

Impugnatur secunda ratio.

admissâ pro nunc in Angelis immobilitate judicij & cognitionis, contrà quam in eo rigore, quo à Thomistis sustinetur, plura facilè occurrũt ex supradictis de libertate Angelorum ad utendum speciebus inadæquatè, & ad intelligendum cum discursu; permissâ, inquam, illa immobilitate dico proportionem & connexionem potentiæ appetitivæ cum apprehensiva non consistere in eo, quod illa appetat eo modo, quo ista apprehendit, alioqui illa nunquam haberet formalem in appetendo libertatem, sicuti ista nunquam talem libertatem habet in apprehendendo; consistit igitur potiùs in eo, quòd potentia appetitiva semper apprehensivam supponat, nec possit illa operari nisi circà illud idem objectum, quod ista proponit, quamvis deindè possit operari vel eligendo vel rejiciendo: Ad ratiocinationem Esparzæ nego absolutè minorem, dummodò voluntas eligens unam partem contradictionis non sumatur reduplicativè & in sensu composito, ut subest tali electioni; nec apparet, cur principiũ electivum liberum, quod ea natura sua potest erũpere in electiones oppositas præscindendo ab omni diversitate comprincipiorum, nequeat in tales electiones erũpere stante comprincipiorũ identitate, vel diversitate dumtaxat numerica; & sicuti duo principia electiva solo numero diversa cum comprincipiis pariter solo numero diversis exire possunt in oppositas ac specie diversas electiones, ità & poterit id præstare idem principium electivum cum iisdem aut solo numero diversis cõprincipiis; enimverò ad diversitatem specificã effectus sola diversitas numerica causæ nihil conducit, & effectus specie diversos, quos potest pro eodem tempore causare duplex causa solo numero diversa, potest pro diverso tẽpore causare eadem numero causa.

30. Non oritur tertiò ex ipsomet actu semel elicito quatenùs ut tradit Esparza *quæst. præcit. art.7.* quilibet actus voluntatis pollet vi aliqua peculiari inclinandi voluntatem ad conservationem sui & per consequens impediendi actum oppositum quo retractetur ut evincitur ex eo quod voluntas sub una electione existens difficiliùs erumpit in oppositam, quàm erumperet si sub priore illa electione non existeret: Porrò vis peculiaris inclinandi voluntatem, &c. eo est major, quo actus est elicitus ex perfectiore cognitione & deliberatione pleniore, & quò uniformior perseverat dispositio tùm intentionalis tùm physica in eligente; quæ omnia sicuti maximè reperiuntur in actibus Angelicis perfectè deliberatis, ità isti maximè voluntatem inclinant ad non retractationem eamque in se ipsis moraliter saltem immobilitant; huic doctrinæ aliqualiter favet experientia ipsa, quâ constat nos cum majori quadam propensione permanere in iis, quæ maturiùs deliberavimus, & ab iisdem difficilius recedere; unde etiam homo quò sapientior est, eò minùs mutat sua consilia, quia sicuti pleniùs omnia deliberat, ità fir-
31. miùs omnia tenet. Verùm neque ex hoc capite oritur specialis necessitas, &c. primò quia vis illa peculiaris inclinandi, &c. probat voluntatem non solùm non posse retractare, sed nec posse suspendere actum semel elicitum, adeóque habere immobilitatem etiam exercitij, quam nequidem Thomistæ rigidiores agnoscunt *ex præced. n.20.* Secundò quia vis illa inclinandi admitti quidem potest in effectibus necessariis, quibus naturale est non deficere ad præsentiam causæ potentis conservare; at quemadmodum attigimus *lib. præced. cap.2. num* 62. diversa est ratio de actibus liberis, quibus naturale est deficere etiam ad præsentiam suæ causæ liberæ potentis conservare, eo quòd sicuti liberi sunt in conservari æquè ac in produci, ità respectu propriæ causæ indifferentes sunt ad conservari & non conservari, æquè ac ad produci & non produci, nec ea eo quod producti sint faciunt causam suam in ratione causæ & actus primi aliter se habere, pro quo recurrit doctrina suprà posita *num.* 24. & hinc etiam corruit quod addebatur vim inclinandi causam ad sui conservationem eò esse majorem, quò actus est elicitus cum cognitione & deliberatione perfectiore; quin potiùs si daretur ea inclinandi vis, esset minor, quia actus, quò magis recedit à naturali & necessario, eò magis indifferens est ad esse & non esse, adeoque eo minùs inclinat causam ad sui conserva-
tionem in esse: Ad experientiam, quæ in 32.
confirmationem afferebatur, de hominibus difficiliùs mutantibus proposita cum deliberatione & consideratione majore concepta, dico id non provenire ex eo, quod propositis ità conceptis firmiùs hæreant, & ad ipsa retinenda inclinentur vehementius; sed ex eo quod difficiliùs occurrat in electione opposita ratio majoris boni, quæ è contrà facilè occurrit, quoties quis cum inconsideratione & præcipitatione eligit: Ratio à priori est, quia principium liberum licèt possit eligere quod proponitur ut minus bonum, quia tamen à majori bono magis allicitur, istud faciliùs eligit, & ea duobus sub diversa, ac inæquali ratione boni apparentibus, aut rarò, aut nunquam eligit illud, quod apparet sub ratione boni minoris; & ideò ante electionem præmitti à sapientibus solet consideratio & consultatio ad dignoscendum, ubinam sit major ratio boni? Semel autem lato de hoc judicio voluntas quasi necessariò eam eligit præ alia, quæ minor apparuit, eademque quasi necessitate ei semel electæ adhæret quo usque judicium illud perseverat, & hoc quidem regulariter diù perseverat quoties ea accurata cõsideratione & consultatione præ-
cessit. Ecce quomodò qui prudenter & sa- 33.
pienter, quod est idem, ac dicere post considerationem perfectam & deliberationem plenam, elegit, non ex adhæsione aliqua aut immobili affixione ad electionem factam, sed ex apparentia majoris boni in ipsa, quàm in opposita, quasi necessitatur ne ab ipsa in oppositam flectatur; non tamen magis postquam elegit, quàm antequam elegisset; non magis quando voluntas jam est sub

sub priore electione, quàm quando adhuc sub illâ non est, sed solùm sub repræsentatione per prudens judicium sibi factâ de majori ratione boni in ea priore electioue;cum quo judicio sicuti Adversarij docent voluntatem potuisse flecti ad partem oppositam, quando primò elegit, ità tenentur fateri posse ad pattem oppositam flecti quando in eo, quod primò elegit, perseverat.

34. Impugnatur quarta ratio. Non otitor quartò ex Angelorum superbia, & ex eo quòd superborum proprium sit abundare in sensu suo, & mordicus adhærere propriæ sententiæ potiùs, quàm fateri in se imperfectionem, aut inconstantiæ, aut prioris pravæ electionis. Non,inquam,hinc oritur specialis necessitas, &c. primò quia probaretur Angelorum immobilitas etiam in electionibus imperfectè deliberatis, quoad istas enim eandem,quam quoad cæteras, habet superbus sui propositi tenacitatem; secundò, quia probaretur Angelorum immobilitas ad summū in malo & in Angelis malis; nunquid enim superbia aut immobilitate potest in bono, aut in Angelis etiam bonis reperiri?& tamen in præsenti agitur de inflexibilitate Angelorum universaliter,non de sola obstinatione Angelorum malorum in malo,de quâ specialiter agendum est *lib.seq. cap.5. §.2.* & ibi etiam impugnabuntur aliæ nonnullæ rationes militantes pro inflexibilitate Angelica non in quocumque actu perfectè deliberato, sed in actu peccaminoso.

35. Explicantur auctoritates. Ex dictis habetur non solùm probatio assertæ vertibilitatis Angelorum ad opposita, tùm antè,tùm post electionem,verùm etiam solutio validiorum rationum,quibus solet talis vertibilitas post electionem plenè deliberatam impugnari; superesse dumtaxat potest explicatio auctoritatum, quarum quidē quæ considerando Angelos in statu damnationis & pœnali faciunt ipsos immutabiles, & irreducibiles à mala in bonam voluntatē nullâ factâ mentione principij, à quo talis irreducibilitas proveniat, nec nobis adversantur, nec ad rem præsentem pertinent; quæ verò loquuntur de Angelis consideratis in statu naturali & in ordine ad actus, ad quos non requiruntur gratiæ auxilia, frequentes quidem sunt apud S. Doctorem locis *superiore num. 21.* præcitatis,at ex aliis Sanctis Patribus solùm perlego referri verba B.Laurentij Iustiniani *serm. in festo S. Michaelis* ubi de naturâ Angelicâ ait, *sivè in bono, sivè in malo, immutabilem habet firmitatem, ad quod enim se vertit, inflexibilis est*, & hæ auctoritates intelligendæ sunt de inflexibilitate comparativâ, quatenùs quod in comparatione alterius difficiliùs flexibile est,dici potest comparativè inflexibile, licèt in se absolutè flexibile sit; porrò Angeli licèt in se absolutè flexibiles, ut hucusque traditum est, in comparatione hominum multò difficiliùs flectuntur, ut mox tradetur ideò, &c.

§. IV.

Utrùm Angelus sit in libera volitione difficiliùs mutabilis, quàm homo?

ASSERT. Angelus in sua liberâ volitione est multò difficiliùs mutabilis quàm homo. Est assertum receptissimum. 36.

Probatur primò in universum, quia saltem difficillimam & minorem, quàm in homine, mutabilitatem evincunt, tùm auctoritates, tùm rationes; quæ afferri solent pro absoluta Angelorum inflexibilitate aut physica aut saltem morali, ut patet recurrenti ad supra posita præsertim *à n.17.*

Probatur secundò discurrendo per plures particulares causas mutabilitatis, quæ aut vehementiores sunt in homine quàm in Angelo, aut etiam solùm in homine reperiuntur. Prima esse potest mutatio dispositionis corporalis humorum & passionum, ratione cujus homo, sicuti diversimodè judicat de rerum bonitate, quia juxta Philosophum *3. Ethic. qualis unusquisque est talis ei finis videtur*, ità sæpè priora judicia & cum judiciis priora proposita mutat,hac mutabilitatis causa Angelus omninò caret. Secunda, modus cognoscendi cum indigentia discursus, ratione cujus homo & potest per se falli, & quamvis accuratiùs cuncta consideret non adeò penetrat omnes rationes bonitatis,ideò aut ex errore, in quem anteà inciderit, aut ex nova ratione bonitatis,ad quam anteà non pervenerit,potest in novam electionem priori oppositam se flectere; hæc causa mutabilitatis multò minor est in Angelo,qui ex suprædictis non discurrit nisi ex libertate, non fallitur nisi per accidens, & in objectis naturalibus, quæ attentiùs inspicit, regulariter nihil ignorat.Tertia minor ad Deum propinquitas, ex quâ fit ut sicuti Deus est omninò immutabilis, adeò ut semper velit,quæ semel vult; ità Angelus, qui Deo propinquior, quàm homo est, debeat esse minùs mutabilis, quàm homo, & cum non possit esse minùs mutabilis in eo quod sit mutabilis solùm antè electionem, non post; homo verò & antè & post;remanet dumtaxat quod sit minùs mutabilis transeundo difficiliùs,& rariùs, ab unâ in aliam electionem oppositam.Quarta,Radix ejus difficultatis(& quidem valdè gravis,quæ etiā in homine reperitur in ordine ad evocanda proposita semel cōcepta,& se inflectendum in electionem priori oppositā stante eadem cognitione eodem que judicio) oritur juxtà supradicta *num.32.* ex difficultate & quasi morali impossibilitate amplectendi bonum,quod proponitur ut minus; atqui hæc difficultas & quasi moralis impossibilitas major est in Angelo, quàm in homine, quia Angelus perfectiùs comparat bonum majus cum minore, & in illo præ isto meliùs distinguit majorem allicientiam, majoremque vim motivam voluntatis; ergo radix difficultatis, & per consequens difficultas 37. Causæ facilius mutandi electiones in homine; quam in Angelo.

cultas ipſa mutandi electiones ſub eadem cognitione, eodemque judicio, in Angelo, quàm in homine major eſt.

38\. Ex dictis habetur primò retractationem prioris electionis, & converſionem ad oppoſitum attendi poſſe vel ſub eodem judicio, eademque notitia, vel ſub notitia diverſa, novoque judicio: Primò modo vix moraliter poteſt, ſivè ab Angelo, ſivè etiam ab homine, fieri talis retractatio; at id non provenit ex inflexibilitate & immobilitate in electione ſemel facta, ſed ex quaſi morali neceſſitate amplectendi bonum, quod cognoſcitur & judicatur majus, quæ moralis neceſſitas æquè militat non ſolùm antè electionem factam & in ipſa inceptione electionis ſed etiam reſpectu diverſorum ſive Angelorum ſivè hominum, qui ſi omnes eodem modo judicent bonum A. eſſe majus bono B. omnes neceſſitate quadam morali (ſubintellige ſpecificationis, non exercitij) eligent bonum A. præ bono B.

Electio ſemel facta vix poteſt ſub eádem cognitione mutari.

39\. Secundo modo maximè verificatur retractabilem eſſe ab homine priorem electionem, maximeque apparet longè major difficultas mutabilitatis & flexibilitatis in Angelo, quàm in homine; ille enim poſt attentam naturalis objecti inſpectionem difficillimè poteſt novam notitiam ad idem objectum pertinentem acquirere, aut abſque nova notitia diverſum de electione facienda judicium formare, quorum primum ex propria cognoſcendi imperfectione, ſecundum ex mutatione corporalis diſpoſitionis facilè poteſt homini convenire, quamvis hoc ſecundùm non quidem ex corporali mutatione, benè tamen ex aliquali inconſtantia, poſſit aliquando reperiri etiam in Angelo. Hinc fit flexibilitatem, ſeu mutabilitatem Angelorum abſolutam, meliùs ſuſtineri penes retractationem faciendam ſub eodem judicio, eademque notitia; è contrà inflexibilitatem Angelorum comparativam, ſeu flexibilitatem minorem in ipſis, quàm in hominibus, meliùs explicari penes retractationem faciendam ſub notitia diverſa novoque judicio, ideſt penes majorem difficultatem acquirendi novam notitiam, & formandi diverſum judicium circà rem ſemel electam ex attenta conſideratione & deliberatione pefecta.

Sub cognitione diverſa facilè mutari poteſt ab homine, difficilè ab Angelo.

40\. Habetur ſecundò animas ſeparatas, ſicuti quoad incapacitatem mutationis ex diſpoſitione corporea, & modum cognoſcendi abſque indigentia diſcurſus, cum Angelis conveniunt, ità quoad majorem vel minorem immobilitatem in electionibus ſemel factis & flexibilitatem ad electiones oppoſitas, idem de ipſis eſſe ſentiendum quod de Angelis, non quod de hominibus; undè etiam Adverſarij ſuſtinentes Angelos in electionibus plenè deliberatis omnimodè inflexibiles, eandem inflexibilitatem omnimodã tribuunt animabus ſeparatis; at ſecundùm noſtram doctrinam tribuenda illis eſt ſola inflexibilitas comparativa, ſecundùm quam ſint multo difficiliùs flexibiles, quàm in ſtatu unionis & dependentiæ à corpore.

Quid ſentiendum de animabus ſeparatis quoad inflexibilitatem.

Dubitatur hìc. Vtrùm ſaltem de potentiâ abſolutâ ſit dabilis creata voluntas naturaliter & ab intrinſeco immobilis in ſuis liberis electionibus, licèt de facto talem voluntatem nec homines habeant, nec animæ ſeparatæ nec Angeli. Illi qui liberaliter de rerum non repugnantiâ ſentiunt, & inter poſſibilia computant quidquid impoſſibile non demonſtratur, illicò affirmativè concludent cum Arriaga *hic diſp. 14. num. 45.* at juxtà opinionem *tract. 1. lib. 2. cap. 3. n. 76.* & alibi laudatam docentem in pari, aut non multum impari cauſa, præſumptionem ſtare pro impoſſibilitate potiùs, quàm pro poſſibilitate.

41\. Crediderim negativè reſpondendum, quia licèt libẽter admittam voluntatem poſſe immobilitari in aliquibus actibus, nimirum in actibus neceſſariis; ſecùs ſe res habet in actibus liberis, quibus ſicuti eſſentiale eſt poſſe à ſua cauſa libera produci, vel non produci, ità etiam conſervari vel non conſervari, quouſque manent liberi: Confirmatur, ex eo quod omnis creatura ſit effectus liber reſpectu Dei, in nullius creaturæ conſervatione Deus immobilitatur, nec eſt dabilis effectus creatus, à cujus conſervatione Deus nequeat deſiſtere, ut attigimus *tract. 1. lib. 1. cap. 7. §. 2.* ergo cum quælibet electio libera ſit effectus liber voluntatis creatæ, in nullâ electione liberâ poteſt iſta immobilitati, nec eſt dabilis actus liber, à quo nequeat deſiſtere; & quamvis hinc directè non probetur voluntatem exiſtentem ſub unâ electione poſſe eſſentialiter erumpere in oppoſitam, ſed ſolùm poſſe non permanere in electione, ſub quâ exiſtit; tamen ex eo quod poſſit in electione, ſub qua exiſtit, non permanere, infertur talem electionem non eſſe impedimentum inabjicibile electionis oppoſitæ, & cum ex alia parte voluntas ſit appetitus univerſalis ſequens univerſalitatem intellectus, qui non poteſt eſſe alligatus alicui determinatæ rationi entis ſit, quod voluntas nullo impedimento detenta poſſit in quamlibet electionem erumpere. Confirmatur inſuper argumentis ſuprà latis pro mutabilitate voluntatis Angelicæ, quæ in re militant etiam pro mutabilitate cujuſcumque alterius voluntatis poſſibilis.

Nec de potentia abſoluta eſt dabilis voluntas creata ab intrinſeco inflexibilis.

Dices ex Arriaga, quænam apparet repugnantia in eo, quod dentur actus liberi ſpecie à noſtris differentes, qui ſemel habiti ſemper neceſſariò durent; aut ipſis non durantibus voluntatem talis naturæ, ut poſita tanquam conditione præterita illorum actuũ exiſtentia nequeat oppoſitum velle. Sed contrà: dico illud primum eſſe contrà eſſentiam actus liberi, qui non poteſt in conſervari eſſe diverſus à ſe ipſo in fieri; ſecundum eſſe contrà univerſalitatem potentiæ volitivæ, ſicuti eſſet contrà eſſentialem univerſalitatem potentiæ intellectivæ aſtruere poſſibilem intellectum, qui poſita tanquam conditione aliqua cognitione præterita nequeat aliud objectum cognoſcere. Quamvis deindè repugnantia, quæ inquiritur, non adeò evidenter appareat, ſaltem apparent plures rationes repugnantiæ, quàm non repugnantiæ; 42.

&

& tamen quando illæ essent solùm æquales istis, præsumptio pro illis staret juxtà præmissa; ergo à fortiori pro illis, & pro repugnantia, stat præsumptio in nostro casu, in quo sunt plures, licèt non omninò evidentes.

§. V.

An & quomodò locutio inter Angelos fiat mediis actibus voluntatis.

43. ASSERT. Angeli inter se potissimùm loquuntur per conceptus internos ordinatos, & manifestatos mediis actibus voluntatis ad modum conditionis se habentibus. Dixi *potissimùm*, quia intendimus modum hunc loquendi ponere in Angelis, tanquam ipsis maximè connaturalem maximèque consentaneum, non tanquam unicum; nec omninò inficiamur posse etiam aliter Angelos loqui, ut tradetur *sequenti* §. Interim assertam locutionem docent D. Thomas *de verit. quæst.* 9. *art.* 4. 1. *p. q.* 107. *art.* 1. Cajetanus *eod. art.* 1. Sylvius *ibid.* Capreolus in 2. *dist.* 11. *quæst.* 1, *art.* 1. Ioannes à S. Thomâ *disp.* 25. *art.* 1. Gonet *disp.* 5. *art.* 3. §. 4. Valentia *disp.* 8. *q.* 4. *punct.* 2. Lugus *disp.* 1 1. *sap.* 4. Esparza *q.* 21. *art.* 3. Tannerus *disp.* 5. *quæst.* 4 & cum Thomistis communiter alii nonnulli Recentiores contrà Durandum, Henricum, Scotum, Ochamum, Ægidium, Molinam, Arriagam, aliosque varios Auctores in varias circà Angelicam locutionem sententias divisos & magis distinctè infrà referendos §. 7. per totum.

Probatur & explicatur assertum: Locutio non est qualiscumque rei manifestatio, alioqui quodlibet objectum, dum per sui speciem se ipsum nobis manifestat, nobiscum loqui diceretur; & non solùm metaphoricè, sed etiam propriè Cœli loquerentur, & Dei gloriam enarrarent, dum Dei gloriam nobis manifestant; est igitur manifestatio aliqua specialis & determinata, est scilicet manifestatio internorum mentis conceptuum, &

44. Locutio in genere quid. rerum ut subsunt talibus conceptibus; quæ quidem manifestatio in nobis nequit esse immediata propter molem corpoream, & modum intelligendi dependenter à sensibus, sub quibus nequeunt interni conceptus mentis immediatè cadere; benè potest esse immediata in Angelis, quibus nec officit ulla corporis moles, nec desunt propriæ species talium conceptuum *ex cap. præced.* §. 6. quamvis sint taliter modificatæ ut nequeas in actu secundo conceptus illos existentes repræsentare, nisi positâ conditione manifestationis, seu consensus ex parte elicientis: Hinc sic potest argumentum efformari: Angeli inter se loquuntur eo modo, quo inter se manifestant internos mentis conceptus, & res substantes iisdem conceptibus; sed hoc præstant potissimū per ipsosmet cōceptus ordinatos & manifestatus mediis actibus voluntatis per modum conditionis se habentibus; ergo Angeli inter se potissimùm loquuntur per conceptus internos, &c. Major patet ex ratione genericâ locutionis; minor probatur quia conceptus interni unius Angeli, ut fiant noti & manifesti alteri Angelo *ex præced.* §. 6. nihil aliud requirunt, quàm consensum seu voluntatem manifestandi in eliciente, idque per modum puræ conditionis.

Dices: hoc modo non distingueretur in Angelis voluntas loquendi à locutione; nam voluntas loquendi nihil est aliud, quàm voluntas manifestandi proprios conceptus; atqui per nos positâ præcisè in Angelis voluntate manifestandi proprios conceptus habetur locutio; ergo non distingueretur in Angelis, &c. hoc autem dici non potest tùm quia voluntas operandi semper distinguitur ab ipsâ operatione, tùm quia locutio, si non distingueretur à voluntate loquendi, consisteret in actu voluntatis & per consequens actus potentiæ cæcæ præstaret munus luminis, omnis enim locutio est manifestatio, & omne quod manifestat lumen est. Sed contrà: ut ab hoc ultimo incipiam, dico ly *omne quod manifestat lumen est* procedere ad summum de eo, quod manifestat ex parte potentiæ; 45. Omne quod manifestat lumē est, nō procedit de eo, quod manifestat ex parte objecti. non de eo, quod manifestat ex parte objecti, alioqui omnis species esset lumen, quia omnis species manifestat rem, cujus est species; ly *voluntas operandi semper distinguitur ab ipsa operatione* procedit de operatione alterius potentiæ à voluntate, nec est necesse quod verificetur etiam de operatione, quæ fit actus voluntatis, neque enim ut voluntas amet v. g. indiget semper voluntate amādi distinctâ ab amore, sed dum amat, rectè dicitur quod velit amare per eandemmet actum, quo amat; Instantia igitur non sufficienter probat locutionem, aut non posse consistere in actu voluntatis, aut debere semper distingui à voluntate loquendi: Nihilominùs utrumque admitto, quia utrumque est communiter receptum, utrumque etiam est consonum, non contrarium doctrinæ à nobis assertæ; ad probationem verò in oppositum concessâ majore, distinguo minorem; positâ præcisè in Angelis voluntate manifestandi proprios conceptus, tanquam con- 46. Actus voluntatis in locutione Angelicâ est pura conditio. ditione ad loquendum prærequisitâ, habetur locutio concedo, tanquam formali ratione loquendi, habetur locutio nego; vel positâ præcisè, &c. habetur consequenter locutio concedo, habetur formaliter locutio nego minorem & consequentiam, ut enim dictum est locutio nihil est aliud, quàm manifestatio conceptus, & hæc in Angelo habetur immediatè & formaliter per conceptū ipsum, qui suppositâ præcisè voluntate manifestandi est per se manifestus immediatè, & mediatè manifestativus rei sibi substantis; & quando dicitur manifestationem actuum internorum, seu secretorum cordis, haberi per consensum elicientis seu per actum voluntatis, semper debet intelligi tanquam per conditionem seu applicationem, non tanquam per rationem formalem.

Dubitatur hîc: Utrùm conceptus mentis, in quo formaliter consistit locutio Angelica, debeat

debeat eſſe actus reflexus? Affirmat Arrubal *diſp.171. cap.3.* qui ut refert Ioannes à S. Thoma *diſp.25. art.1. num.24.* tres actus requirit ad Angelicam locutionem primò conceptum attingentem rem de quâ eſt loquendum, ſecundò volitionem manifeſtandi talem rem & talem conceptum; tertiò aliū conceptum attingentem hanc volitionem, & reflectentem ſuprà illum priorem conceptū, ſeu habentem pro objecto priorem illum cōceptum ut volitum manifeſtari; & in hoc tertio conceptu, qui propriè & in toto vigore reflexus eſt, conſtituit formaliter Angelicam locutionem. Actum etiam reflexum minùs tamen rigoroſè talem pro Angelicâ locutione requirit Vaſquez *diſp.211. cap.11. num.65.* docens omnem conceptum mentis, omnemque actum intellectionis eſſe locutionem quandam, quatenùs intellectus, qui intelligit ſecum quodammodò loquitur, eſſe verò locutionem cum alio illum ſolum conceptum, qui eſt actus intellectus quaſi reflexus, quatenùs eſt actus intellectus de cogitatione, vel de actu voluntatis & ſecreto

47. Reflexio ſuprà voluntatem manifeſtā li non eſt ad locutionē neceſſaria.
cordis. Reflexio ab Arrubale requiſita nullatenùs placet, quia ſuperflua eſt, & reddit locutionis exercitium minùs facile ac minùs expeditum; certè in nobis tanquam puerile & ridiculum damnaretur in omni locutione reflectere ſuprà voluntatem manifeſtandi ea, de quibus loquimur; à fortiori igitur damnandum id eſt & excludendum ab Angelis, quibus non poteſt non concedi politior, reſtrictior, & expeditior locutio. Reflexio requiſita à Vaſquio partim placet, partim diſplicet; placet quatenùs ponitur in ordine ad actum voluntatis, quia locutio ex genere ſuo eſt manifeſtatio conceptus mentis, & rei quatenùs conceptui ſub eſt, ut igitur Angelus loquatur de actu voluntatis, debet de tali actu cogitare, & velle cogitationem ipſam manifeſtare, deindè quia impoſſibile eſt Angelum velle manifeſtare aliquid, quin actu cognoſcat illud, quod manifeſtare vult: diſplicet eadem reflexio quatenùs extenditur etiam ad cogitationem ipſam adeò ut, dum unus Angelus vult per locutionem manifeſtare alteri proprium actum intellectus, debeat per alium actum reflexum cognoſcere actum illum, quem manifeſtare vult; nam cum quilibet cognitionis actus per ſe ipſum innoteſcat elicienti, optimè poteſt per ſe ipſum determinare elicientem ad ſui manifeſtationem abſque eo, quòd diſtincto actu re-

48. Reſponſiō ad dubium.
flexo cognoſcatur: Hinc ad dubium abſolutè reſpondeo conceptum mentis, in quo formaliter Angelica locutio conſiſtit, non eſſe neceſſariò actum reflexum, ſed quemcumque mentis conceptum ſivè directum, ſivè reflexum, per hoc quòd dependenter à conſenſu elicientis fiat alteri notus, locutionem denominari.

Dices: ut conceptus mentis ſit locutio requiritur ſaltem, ut ſit à loquente ſpecialiter ordinatus & directus ad audientem, alioqui non poſſet Angelus uni potiùs quàm alteri loqui; atqui ordinatio & directio eſt opus intellectus, & per actum intellectus fit, ergo ut conceptus mentis ſit locutio requiritur alius actus intellectus ordinans & dirigens ipſum, & per conſequens intervenit aliqua reflexio unius actus ſuprà alium: Sed contrà: 49.
Intellectus aliquando ſumitur provt eſt idem cum voluntate ſeu prout eſt ſimul voluntas, quâ ratione intellectui aliquando tribuitur etiam illud quod habetur per actum voluntatis; & in hoc ſenſu poteſt abſolutè concedi, quòd ordinatio & directio ſit opus in-

Ordinare & dirigere quomodò ſit propriū intellectus.
tellectus, cæterùm ſumendo intellectum, ut à voluntate contrà diſtinctum, dico ordinare & dirigere eſſe proprium intellectus ad ſummum, quando ordinatio & directio exercetur in rebus poſitis extrà ordinantem, non ſic, quidquid in contrarium Thomiſtæ ſentiant, quando exercetur in actibus ipſius ordinantis, & ſicuti ut attigimus *tract.1. lib.3. cap.5. num.56.* imperium in ordine ad ea quæ extra, non in ordine ad ea, quæ intrà imperantem ſunt, proprium eſt intellectus; ità ſimiliter ordinare & dirigere, &c. cum præſertim imperium ipſum eſſe poſſit quædam ordinatio & directio: Ad inſtantiam igitur concedo quidem conceptum mentis, ut ſit locutio, debere eſſe ordinatum & directum à loquente ad audientem; at dico ad talem ordinationem & directionem non requiri alium actum intellectus, ſed ſufficere volitionem manifeſtandi uni potiùs quàm alteri; & ſicuti per approximationem ignis ſufficienter applicatur uni potiùs, quàm alteri paſſo, ità per volitionem illam, quæ conditio eſt, eo ferè modo, quo approximatio, conceptus dirigitur, ordinatur, & quaſi applicatur uni potiùs, quàm alteri Angelo.

Ex dictis habetur conceptum mentis in Angelo eſſe ſub diverſa ratione occultum & manifeſtum: eſt occultus, quatenùs conſideratur abſolutè, & abſque ullà ordinatione ad alium Angelum; eſt manifeſtus, quatenùs conſideratur relativè & cum ordinatione ac directione ad alium; imò hac ratione non ſolùm eſt manifeſtus, ſed etiam eſt manifeſtativus, quia ſe ſolo æquivalet vocibus ac ſignis ſenſibilibus, quibus fit humana locutio, & quæ ſunt manifeſtativa conceptuum; ſicque juxtà regulam generalem qua uniuntur in ſuperioribus, quæ ſunt in inferioribus diſperſa, Angelus homine ſuperior loquitur præſtando per ſolos mentis conceptus quidquid homo præſtat per conceptus & ſigna ſenſibilia. 50.

---

§. VI.

Explicantur in præaſſerto modo loquendi Angelorum omnes prærogativæ propriæ locutionis.

Aſſert. Prærogativæ ſeu conditiones maximè requiſitæ ad propriam locutionem tres potiſſimùm ſunt: Prima, quòd detur excitatio audientis ad percipiendum loquentem: Secunda quòd loquens poſſit ſervare 51.

Tres præcipuè conditiones propriæ locutionis.

servare secretum, nec pateat omnibus quod uni quis loquitur: Tertia, quòd loquens possit mentiri & decipere: & hæ tres conditiones in præasserto modo loquendi Angelorum optimè reperiuntur.

Probatur & explicatur prima pars, quòd scilicet tres enumeratæ conditiones ad propriam locutionem requirantur: Requiritur prima, quia juxtà illud Ecclesiast. 32. *ubi auditus non est, non effundas sermonem* remanet inutilis & evanida locutio, cui auditio non correspondet, nequit autem correspondere locutioni auditio, nisi detur audientis ad percipiendum loquentem excitatio: Requiritur secunda, quia si locutio non posset esse nisi publica & æquè ab omnibus perceptibilis, nulla darentur amicabilia colloquia, nullæ speciales secretorum cōmunicationes, nullæ secretæ consultationes; quæ & id genus alia everterent socialem convictum, & regimen politicum: Requiritur tertia; quia pro statu, in quo creatura admittit internos defectus & actus peccaminosos, spectat ad bonum vitæ socialis mentiri posse ad dissimulanda celandaque magis propria secreta, & præsertim in Angelis malis admittenda esse mendacia infertur *ex Io.* 8. ubi de Diabolo dicitur, *Non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater eius*; audiendus propterea non est Arriaga *disp.* 12. *sect.* 5. *num.* 29. absolutè concedens unum Angelum alteri mentiri non posse per se loquendo; neque quod addit posse Angelos se fallere in corporibus assumptis, vel per signa aliqua in corpore facta, sufficienter, salvat aut perfectionem vitæ socialis, pro quā malè diceretur Angelos indigere assumptione corporum, aut relata uerba quibus de malo Angelo dicitur *Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur.*

Probatur & explicatur secunda pars quod scilicet tres enumeratæ conditiones in præasserto modo loquendi Angelorum optimè reperiantur.

52. *Singulæ reperiuntur in præasserto locutione Angelorum.* Reperitur prima conditio; quia excitatur Angelus ad percipiendum loquentem, quando excitatur in ipso species illius conceptus, quem loquens manifestat, at positā præcisè ordinatione & directione talis conceptus ad ipsum, excitatur in ipso ejusdem conceptus species; ergo ex ordinatione & directione conceptus, seu ex conceptu ordinato & directo, habetur excitatio audientis ad percipiendum loquentem; Minor probatur, quia positā ordinatione illa & directione, species evadit repræsentativa in actu secundo conceptus ut existentis, cujus solùm ut possibilis erat repræsentativa antè ordinationem illam & directionem, sicque Angelus animadvertens novum exercitium repræsentationis in specie excitatur ad utendum eā, & ad attendendum quid per ipsam repræsentetur, quod est excitari tùm in audiente speciem locutionis quæ sibi fit, tùm audientem ipsum ad percipiendū loquentem: Esset hic explicandum, quomodo species absq. eo quod intrinsecè mutetur & absque co quod ei quidquam intrinsecum superaddatur, fieri

Quomodo unus Angelus excitetur ad audiendum alium.

possit de non repræsentāte repræsentans conceptum internum? Quomodo item Angelus statim advertat novum exercitium repræsentationis in specie? sed utrumque sufficienter constat ex dictis; primum quidem *ex praced. cap.* 2. §. 6. & §. 10. *n.* 113. Secundum *ex praced. ca.* 1. §. 8. *n.* 82. ubi dicebatur Angelum semper esse in aliquali actuali cognitione omnium specierum sibi infusarum; quæ aliqualis cognitio sufficit ut Angelus aliqualiter animadvertat in qualibet specie quodlibet novum exercitium repræsentationis. Addo hic, quòd quando etiam Angelus nequidem cognitione confusa & implicita actu cognosceret omnes suas species, saltem urbanitatis gratia, & ad fovendam vitam socialem actu semper cognosceret species alienorum conceptuum, quantùm necesse est ad præbendam audientiam cuilibet alij volenti loqui: Quando tandem permitteretur Angelum posse esse ad alia adeò intentum atque distractum, ut ad alium Angelum sibi loquentem nullatenùs advertat & ad audiendum non excitetur, quid indè? non erit inconveniens locutionem aliquam, rarissimè tamen, elabi & deperdi absque eo, quod percipiatur; nec Angelo loquenti deerit modus excitandi attentionem Angeli ad alia distracti, vel accedendo ad ipsum, & in ipso causando motum aliquem & impulsum; vel petendo quodammodo audientiam mediante alio Angelo, cum quo ille primus familiariùs utatur, & cui per consequens soleat attendere; vel precibus impetrando excitationem à Deo faciendam; nisi etiam velis dicere nullis precibus expectatis Deum ut Auctorem naturæ debere excitationem facere, quando in aliquo particulari & extraordinario casu nullum aliud Angelo loquenti suppeteret remedium excitandi. 53.

Reperitur secunda conditio; quia sicuti potest Angelus quilibet ad neminem prorsùs conceptus suos ordinare, ità potest ordinare ad unum, non ad alios, & ad plures paucioresvè pro libito; dum igitur locutio Angelica ad conceptuum ordinationem consequitur; potest Angelus quilibet, aut nemini loqui, aut loqui uni non aliis, aut loqui pluribus paucioribusvè pro libito; & quidem si velit loqui ordinando conceptus suos ad plures confusè & indistinctè, potest loqui pluribus simul in quacumque multitudine; si autem velit ordinare conceptus suos ad singulos distinctè & in particulari; Angelus, sicuti quo inferior est potest pauciores ex superioribus simul cognoscere distinctè & in particulari; ità etiam potest paucioribus, non cuicumque multitudini simul loqui. Porrò ut unus Angelus alium secretò, cæterisque non audientibus alloquatur, necesse non est quod ad ipsum propiùs accedat, aut quod ad ipsum à cæteris segreget, sed in quacumque distantia & coram quibuscumque haberi potest inter Angelos secreta allocutio, quia conceptus eorumque ordinatio & directio non pendent à locorum distantia, nec difficiliùs retinentur 55.

54. *Quomodo Angelus possit loqui secretò.*

T occulti

occulti præſentibus,& propinquis,quàm abſent bus:& quamvis in nobis localis diſtantia requirat clamorem, cum quo non poteſt eſſ ſecreta locutio, d verſa tamen eſt ratio de Angelis, quorum locutio interna eſt, & abſque ullo vocis ſono; nec refert quod *Iſa.* 6. dicatur de Seraphim, *clamabant alter ad alterum*, Enimverò *clamor ille* ut tradit D. Thomas 1.p.q.107. art.4. ad . *non ſit propter diſtantiam loci, ſed ſignificat magnitudinem rei, quæ dicebatur, vel magnitudinem effectus ſecundum quod dicit Gregorius 2. Moral. tanto quiſque minùs clamat, quanto minùs deſiderat*; faciunt hic etiam valde ad rem verba Ambroſij *ſuper illud Pſalm.* 118. *Clamavi in toto corde meo,* dicentis, *Clamat cor noſtrum non ſono coporis, ſed cogitationum ſublimitate, conſentúque virtutum.*

Quomodò unus Angelus ad alterum clamet.

56. Reperitur tertia conditio, quia Angelus poteſt formare conceptum contrarium alteri, quam in mente habeat, illúmque ordinando ad alium Angelum ire contrà mentem & exprimere al quid contrarium ei, quod habet in mente; cognoſcit, v.g. Angelus ſe actu amare, poteſt ex malitiâ formare conceptũ, cujus objectũ ſit ignorantia & carentia amoris, ſeù quo affirmet ſe non cognoſcere actũ amoris, hunc ſecundum conceptũ dirigendo ad illum Angelum, & non dirigendo illum priorẽ quo cognoſcit ſe actu amare exprimet aliquid contrà id, quod re verà habet in mente: Neque dicas, ſecundum conceptum, quem dirigit ad alium Angelum, reverâ habet in mente, ergo exprimendo talem conceptum, non exprimit aliquid contrà id, quod habet in mente, nec mentitur. Contrà enim concedo antecedens, diſtinguo conſequens; ergo exprimendo talem conceptum præcisè non exprimit aliquid contrà id, &c. concedo, exprimendo talem conceptum ſimul cum objecto ipſius, non exprimit aliquid contrà id, &c. nego; & dico Angelũ, dum vult loqui per ordinationem & directionem conceptus, non poſſe quidem mentiri unico conceptu præcise, id tamen poſſe formando duplicem conceptum, & dirigendo unum, non alterum, vndè licèt iuxtà ſupradict. *n.*48. ad locutionẽ Angelicam ex genere ſuo non requiratur in Angelo duplex conceptus, quorum unus ſit quaſi reflexus ſuprà alium, libenter concedo id in Angelo requiri ad locutionẽ mendacẽ, niſi velit mentiri loquendo per ſigna, nõ per ſolam ordinationem conceptus: Modũ hunc mentiendi per conceptum reflexũ tribuunt Angelis Ioan. à S.Thom. *practu. diſp.* 25. *art.* 1. *n.* 29. Gonet *diſp.* 15. *n.* 81. Amicus *diſp.* 15. *n.* 36. quamvis deindè poſtremus hic Auctor id afferat ad probandum omnem locutionem angelicam eſſe formaliter collocandã in expreſſione conceptus reflexi, quâ in re nos ab Amico diſcrepamus, & male ipſe ex unâ ſpecie locutionis arguit ad locutionem conſideratam univerſaliter & ex genere ſuo.

Quomodò unus Angelus alteri mentiatur?

57. Explicatis in præaſſetto modo loquendi Angelorum præcipuis prærogativis, & conditionibus ſpectantibus ad communem rationem locutionis propriè dictæ, facilè eſt in eodem reperire alia nonnulla, quæ ſpectare poſſunt ad ſpecialem perfectionem locutionis Angelicæ, ut primò quòd unus Angelus poſſit alteri loqui in quâcumque diſtantia: Secundò quòd quilibet Angelus poſſit loqui cuilibet: Tertiò quòd unus Angelus poſſit audire plura ſibi de diverſis rebus ſimul loquentes: Quartò quòd Angelus audiens ſciat & diſcernat, quinam ſibi loquantur.

Primùm facilè conſtat, quia locutio Angelica & auditio tota perficitur mediis actibus intellectus & voluntatis, qui præcindunt à loco & attingere poſſunt propria objecta in quâcumque diſtantia, & ſicuti nulla diſtantia impedit ne unus Angelus alium cognoſcat, ità etiam nulla diſtantia impedit ne vnus Angelus cognoſcat conceptus alterius ſibi factos ex elicientis ordinatione manifeſtos, quod eſt vnum Angelum audire alium ſibi loquentem.

Angelus poteſt loqui in quacumque diſtantiâ.

58. Secundum facilè conſtat, quia ex vnâ parte Angelus per nos, dum loquitur nihil phyſicum in audiente producit, quâ fortè ratione ſolùm ſuperior inferiori, non inferior ſuperiori loqui poſſet; ex aliâ parte quilibet Angelus poteſt ſuos conceptus internos ad alium quemlibet aut dirigere aut non dirigere, poteſt igitur quilibet cuilibet & non inferiori tantùm aut æquali, ſed etiam ſuperiori loqui.

Poteſt loqui alij cuilibet.

Tertium facilè conſtat quia cum *ex cap. præced.* §. 2. poſſit Angelus plures res diverſas ſimul cognoſcere, utique poterit ſimul cognoſcere plures diverſos conceptus ad ſe à diverſis Angelis ſimul ordinatos; quod eſt audire plures ſibi de diverſis rebus ſimul loquentes.

Poteſt audire plures ſimul loquentes.

59. Quartum facilè conſtat, quia Angelus audiens cognoſcit clarè & intuitivè conceptum Angeli loquentis & ordinationem talis conceptus ad ſe factam, qui autem cognoſcit clarè & intuitivè aliquẽ actum intellectus, & volũtatis, diſcernit principiũ & ſubjectũ talis actus; Angelus igitur audiens ex eò quod cognoſcat clarè & intuitivè locutionem, diſcernit, quiſnam ſit loquẽs? Dixi Angelũ audientẽ cognoſcere non ſolùm conceptũ loquentis, ſed etiã ordinationẽ cõceptus, quia licèt talis ordinatio ſit etiam ipſa actus internus & liber; nihilominùs quia propter ipſam evadunt manifeſti alij actus interni, optimè cõcedi poteſt quod non indigeat alio actu ut ipſamet ſit manifeſta; adeò ut ſicuti ad recipiendam diſpoſitionem nõ requiritur alia diſpoſitio, ità ad manifeſtandam ordinationem non requiratur alia ordinatio. Quãdo tamen etiam concederetur talem ordinationem non eſſe per ſe manifeſtam, adhùc rectè ſuſtineretur requiri ad aliorum manifeſtationẽ, quia ſicuti ſpecies intentionalis in ſe incognita inſervit ut medium ad cognoſcenda alia, cur ordinatio in ſe non manifeſta non poſſet inſervire ut conditio ad alia manifeſtanda? & iuxtà hanc doctrinam Angelus audiens cognoſceret clarè & intuitivè conceptum loquentis, ordinationem verò

Angelus audiens diſcernit, quinã loquatur.

Intuetur nõ ſolùm conceptum ſed etiam ordinationem talis conceptus à loquente factam.

talis

talis conceptus arguitivè dumtaxat & abstractivè, quatenus sciret se non posse alterius conceptum intueri, nisi positâ conditione ordinationis.

Dubitatur hic, utrùm praeassertus & hucusque explicatus loquendi modus conveniat Angelis non solùm inter se, verùm etiam in ordine ad Deum, & homines. Respondeo affirmativè in ordine ad Deum, negativè in ordine ad homines; posse scilicet per putam ordinationem conceptuum loqui Deo, at non hominibus: Ratio primae partis est, quia licèt per ordinationem proprij conceptus ad Deum nequeat Angelus aliquid ignotum Deo manifestare, potest tamen per talem ordinationem aliquid à Deo petere, divinam voluntatem consultare, laudare Dei bonitatem, admirari excellentiam, quibus solùm modis datur locutio creaturae ad Deum, ut explicat Divus Thomas 1. *p. quaest.* 107. *art.* 3. ubi rectè advertit locutionem non semper esse ad communicandum & manifestandum aliquid audienti, sed aliquando esse ad recipiendum aliquid ab ipso, & ut aliquid manifestatur loquenti, talis est omnis locutio creaturae ad Deum, & talis etiam esse potest aliqua locutio creaturae inferioris ad superiorem, ut cum Discipulus quaerit aliquid à Magistro. Ratio secundae partis est, quia homo, ut potè qui omnem suam cognitionem haurit à sensibus, nequit immediatè cognoscere rem ullam spiritualem, & per consequens nequit immediatè cognoscere conceptus internos Angelorum, quamvis ad se ordinatos & directos; nequit igitur audire Angelicam locutionem factam per ordinationem & directionem internorum conceptuum; posset tamen locutionem ità factam audire anima separata habens facultatem intelligendi independenter à sensibus; undè tùm Angelis in ordine ad animas separatas, tùm animabus separatis inter se, convenit suprà asserta locutio per conceptus ordinatos & directos, imò talis locutio quamvis non conveniat Angelo in ordine ad homines, neganda non est homini in ordine ad Angelos; cum quilibet Angelus eadem ratione, quâ potest immediatè cognoscere conceptus internos aliorum Angelorum, possit etiam immediatè cognoscere conceptus internos hominum.

60. Quomodo Angelus loquatur Deo.

Quomodo hominibus.

Quomodo animabus separatis.

61. Quid sit formaliter locutio & auditio Angelica.

Ex dictis habetur locutionem, quâ potissimùm Angeli utuntur esse intellectualem conceptum Angeli loquentis ad alium vel alios libero voluntatis actu ordinatum & directum; auditionem verò huic locutioni correspondentem esse cognitionem in Angelo audiente excitatam à loquente, & terminatam immediatè ad conceptum, mediatè ad rem substantem conceptui loquentis.

§. VII.

Fertur judicium de aliis modis explicandi Angelicam locutionem.

Assert. Ex pluribus aliis diversis modis explicandi locutionem Angelicam aliqui sunt omninò impossibiles; aliqui possibiles quidem sunt, sed aut minùs connaturales, aut minùs universales, propterea que inter Angelos minùs usitati.

Probatur & explicatur assertum, recensendo singillatim, & breviter ponderando, diversas hâc in re diversorum Auctorum sententias, omnes tamen sub duplici capite contentas: Primum est locutionem Angelorum haberi per efficientiam loquentis in audientem, per productionem scilicet aut speciei aut cognitionis in intellectu audientis: Secundum est fieri per signa, quae secundùm aliquos materialia sunt & formata in aliquo corpore, secundùm alios sunt spiritualia, & vel immanentia loquenti vel transeuntia in audientem.

Sub primo capite occurrit primo sententia Scoti *in* 2. *dist.* 9. *quaest.* 2. §. *ad quaestionem istam*, & §. *ad ulteriorem* docentis unum Angelum alteri loqui causando in ipso aut conceptum aut speciem, aut tùm conceptum, tùm speciem objecti, de quo loquitur: causando conceptum, quando locutio est de objecto cujus Angelus habet jam aliundè speciem, & hunc conceptum Angelus loquens causat per suam memoriam, eandemque speciem intelligibilem per quam producit ejusdem objecti cognitionem in se ipso, Angelo audiente praecisè recipiente, & merè passivè se habente ad conceptum sibi impressum: causando speciem, quando Angelus inferior loquitur superiori de objecto, cujus iste speciem non habet, & cujus notitiam ei nequit imprimere eo, quòd ipsū inveniat ad alia attentum, & ut potè inferior non possit à tali ad alia attentione ipsum distrahere: causando tùm conceptum, tùm speciem quando Angelus superior loquitur inferiori de objecto, cujus speciem non habet, & quem licèt inveniat aliarū rerum considerationi incumbentem, potest ut potè superior ab hujusmodi consideratione impedire eique aliā imprimere de objecto, de quo loqui intendit: Ex his tribus loquendi modis primus & tertius juxtà mentem Scoti est locutio propria, & cui perfecta auditio respondet; secundus non item, de isto enim differens ipsemet Scotus *praecit.* §. *ad ulteriorem versic. Tertium probo* ait *loquens loquitur, & tamen audiens non audit perfectè*, ideft non audit auditione, *quae sit intellectio actualis illius, quod exprimitur à loquente*, ideò modum loquendi per solam productionem speciei in praesenti praetereo examinandum infrà, dum judicium feretur de opinione positâ sub *n.* 66. & Scotum impugno solùm quoad id, quod est ipsius proprium, & in quo ipse collocat propriam

62. De Angelorum locutione opinio Scoti.

propriam perfectamque locutionem, nimirum quoad totalem productionem conceptus à loquente in audiente: impugno autem primò ex ratione genericâ actus vitalis, cui repugnat produci, totaliter præsertim, à principio extrinseco; & carere omni immanentia: Secundò ex ratione genericâ principij vitalis, cui repugnat in actu secundo vivere & nihil prorsùs agere, sed solùm pati, sicuti solùm patiendo & merè passivè se habendo in actu secundo viveret Angelus audiens, & intelligens per conceptum seu actum in se totaliter productum ab Angelo loquente; Scio utramque hanc repugnantiam negari absolutè in scholâ Schotisticâ adeò ut Mastrius *in 2. disp. 3. quæst. 9. num.* 183. miretur hisce nos fundamentis fidere; at nos loquimur conformiter ad nostra principia, quamvis à Scotistis non recepta: Tertiò ex ratione formali locutionis requirentis manifestationem rei ut substantis conceptui seu rei & conceptus; quando igitur Angelus deberet loqui producendo intellectionem in audiente, deberet producere intellectionem propriæ intellectionis non intellectionem solius rei à se intellectæ ut docet Scotus: Quartò ex conditionibus locutionis propriè dictæ quæ ferè omnes desunt in locutione quam impugnamus: deest excitatio audientis, quia per intellectionê ab alio sibi impressam audiens cogitur potiùs, quàm excitetur ad audiendum; deest facultas loquendi secretò, quia licèt Angelus per hoc, quòd imprimeret intellectionem rei uni, non aliis, loqueretur uni, aliis non audientibus; intellectio tamen, quam imprimeret, esset ab omnibus aliis cognoscibilis, adeoque non posset loquens celare propriam locutionem in talis intellectionis productione sitam; Non posset Angelus loqui nisi Angelo præsenti & propinquo, quia nec intellectio potest transmitti per medium materiale & corporeum, nec potest dari actio indistans, quidquid in contrarium de actione præsertim intentionali sentiant Scotistæ; Non posset unus Angelus audire plures simul loquentes, quia secundùm Scotum non possunt in eodem intellectu esse simul plures intellectiones; Angelus audiens ægrè discerneret loquentem, quia licèt Doctor subtilis *præcit. versic. Tertium probo* circà finê doceat Gabrielem v.g. ex eo, quòd ipsi à Michaële conceptus imprimatur, convertere se ad videndum intellectum Michaëlis, & intellectionem, quam Michaël habet de objecto, de quo loquitur; tamen non explicat, cur convertat se ad Michaëlem potiùs, quàm ad aliquem alium Angelum, in quo pariter reperiatur intellectio ejusdem objecti, de quo Michaël loquitur, tandem idem Angelus non posset simul loqui valdè multis, quia non est verisimile eumdem Angelum posse valdè multas intellectiones simul producere.

63.

64. Opinio Ochami & Gabrielis. Sub eodem capite occurrit secundò opinio Ochami *quodlib.* 1. *q.* 7. *& in* 2. *q.* 20. & Gabrielis *in* 2. *dist.* 9. *q.* 2. *art.* 4. docentium unum Angelum alteri loqui per hoc, quod format in se verbum internum, seu elicit intellectionem ejus, de quo intendit loqui, & deinde per tale verbum, seu per talem intellectionem objectivè concurrentem, & per potentiam intellectivam audientis producit in audiente conceptum expressivum intellectionis existentis in loquente, & rei tali intellectioni substantis. Hic loquendi modus, quamvis non tot, quot superior, difficultatibus sit obnoxius, tamen nec sufficit ad locutionem faciendam cum Angelo distante, nec cohæret cum eo, quod attigimus *præced. cap.* 2. *num.* 44. *&* 66. innuentes nullum accidens posse concurrere objectivè immediatè cum principio intelligente, cui non inhæreat; nec sufficienter solvat, quomodo unus Angelus alteri liberè loquatur, cum per hujus sententiæ Auctores concursus objectivus præstetur naturaliter & necessariò ab intellectione loquentis, neque ut ipsi contendunt sufficit intellectionem ipsam liberè elici à loquente, quia hoc salvat solùm libertatem habendi conceptum in se ipso, at non libertatem manifestandi conceptum alteri, & multò minùs uni potiùs, quam alteri.

65. Opinio Richardi. Sub eodem capite occurrit tertiò opinio Richardi *in* 2. *dist.* 9. *art.* 2. *q.* 1. ponentis connaturalem esse Angelis radium quemdam spiritualem, ex quo Angelus loquens educat speciem proprij conceptus, eamque medio eodem radio ad audientem protenso audienti offerat, & hic ex tali specie sibi oblatâ aliam hauriat, cum quâ proprio intellectui impressâ elieiat auditionem, idest notitiam conceptus existentis in loquente. In hâc notâ opinione nihil est non difficile; difficilis est primò radius ille spiritualis, ut potè qui gratis inducitur: difficilis est secundò eductio speciei ex tali radio, quia sequitur ipsum esse substantiam sustentativam talis speciei, & continere virtutem repræsentativam omniū conceptuum cujuslibet Angeli: difficilis est tertiò transmissio seu protensio radij ad audientem, quia talis protensio esset nova productio substantiæ spiritualis per creationem: difficilis est quartò extractio secundæ speciei facta ab audiente, quia ad talem speciem hauriendam requireretur intellectus agens quem suprà ab Angelis exclusimus.

66. Opinio plurium tùm Scotistarum, tū Recentiorum. Sub eodem capite occurrit quartò opinio docentium Angelicam locutionem fieri per speciem de novo productam, at non receptam in radio spirituali, ut voluit Richardus sed immediatè impressam intellectui Angeli audientis; hanc speciem aliqui ponunt productam à specie objecti locutionis existente in loquente, ità Scotus *præcit* §. *Ad ulteriorem.*, ubi tamen per talis speciei productionem explicat solùm locutionem quamdam minùs propriam Angeli inferioris ad superiorem, ut jam tradidi sub *num.* 62. Alij magis communiter astruunt productam mediâte conceptu seu intellectione Angeli loquētis, liberè & voluntariè applicantis talem conceptum ad imprimendā sui speciem intellectui unius potiùs, quàm alterius Angeli; ità Scotistæ, & ex Recentioribus Suarez *lib.* 2. *cap.* 27. *&* 28. Becanus *tract.* 3. *cap.* 1. *q.* 14.

q. 14. aliique nonnulli, cum quibus Mastrius in 2. disp. 2. q. 9. num. 179. refert etiam aliquos Thomistas. Hæc opinio eo modo, quo traditur à Scoto specialiter impognatur ex eo, quòd species producta ab aliâ specie deberet repræsentare speciem, à qua producta est, non objectum ipsius; & quando etiam repræsentaret tale objectum, non sufficeret locutioni, per quam debet manifestari objectum non secundùm se, sed ut subest conceptui loquentis; eo modo, quo ab aliis substinetur, impugnari solet ex eo, quod si actibus intellectus Angelici conveniret producere sui speciem in intellectu alieno, deberent talem speciem producere necessariò & naturaliter, non ex libertate elicientis, at nos oppositum docuimus praeced. cap. 1. n. 35. ideò opinio eo modo explicata duplicet solùm tùm propter supradicta eod. cap. 1. de speciebus omnibus intentionalibus cuilibet Angelo infusis, non acceptis ab objecto, quamvis spirituali; tùm ex eo, quia talis loquendi modus non posset exerceri nisi inter

67. Arriagæ Maderni. Angelos ab invicem indistantes: Hoc secundom incómodom effugiunt Arriaga disp. 12. sect. 4. & Madernus q. 3. art. 17. docentes speciem conceptus, quem Angelus vult alteri manifestare, in alterius intellectu produci immediatè à Deo ad exigentiam Angeli loquentis; at contrà hos Auctores adhuc militat nostra superior doctrina de simultanea infusione omnium specierum cuilibet Angelo à Deo facta ab initio creationis, quoad reliqua postremum hunc modum loquendi cæteris omnibus hucusque relatis præferrem; non tamen approbarem quod addit Madernus art. praecit. num. 8. inter Angelos indistantes, aut in proportionata distantia positos locutionem fieri absque ullâ specie; non, inquam, id approbarem quia ex praeced. num. 64. accidens non potest concurrere objectivè immediatè cum principio intelligente cui non inhæret.

68. Opinio Durandi. Sub secundo capite occurrit primò sententia Durandi in 2. dist. 11. q. 2. num. 12. volentes locutionem Angelicam propriè dictam haberi per signa materialia, idest vel per sonos sensibiles formatos in aëre ad instar vocom, vel per tactus factos in corporibus assumptis, Hæc locutio maximè quidem consentanea est Angelis in ordine ad homines, cum quibus non apparet quo aptiore modo loqui possint, at Angelis ipsis inter se, quamvis non repugnet, parùm congruit, & tribuenda omninò illis est locutio, quam habere inter se possent etiam nullo prorsùs corpore existente; nam etiam nullo prorsùs existente corpore deberetur ipsis vita socialis & politica, perfecta autem societas & politia exigit mutuam locutionem; undè relata sententia rejicienda maximè est, ex eo, quod non agnoscat in Angelis locutionem aliquá purè spiritualem; at non agnoscit Durandus ex suppositione, quòd secreta cordium non sint ex se omnibus manifesta, quamvis deindè si hæc essent omnibus manifesta admittat inter Angelos locutionem per ordinationem voluntatis unius ad alterum, quâ iu re licèt aliqualiter accedat ad locutionem à nobis assertam, ab eâ tamen adimit prærogativam secreti, eamque admittit dumtaxat ex falsâ suppositione.

69. Opinio Ægidij, Argentinæ, Gregorij, Marsilij &c. Sub eodem capite occurrit secundò sententia Ægidij Romani in 2. dist. 10. quæst. 3. art. 1. Thomæ de Argentinâ ead. dist. quæst. 1 art. 2. Gregorij in 2. dist. 9. quæst. 2. Marsilij in 2. q. 7. art. 2. &c. docentium Angelos formare in se ipsis signa spiritualia naturaliter significativa rerum, de quibus volunt loqui, & instrumentaliter idest in se ipsis priùs cognita, ducentia in talium rerum notitiam eum, ad quem diriguntur. Hic loquendi modus non potest haberi servando secretú alijs, quod quis uni loqueretur; quia species talium signorum essent infusæ ab initio omnibus Angelis; quoties igitur quis in se aliquod tale signum formaret, statim ipsum, ejusque significatio omnibus pateret, & posset ab omnibus per propriam ipsius speciem cognosci; neque enim talia signa possunt excogitari secundùm se occulta, sicuti sunt secreta cordium, alioqui deberent ex ipsa cognosci mediantibus aliis signis, & sic in infinitum.

70. Opinio Molinæ, Dequiros, Albertini. Sub eodem capite occurrit tertiò sententia Molinæ 1. p. q. 106. art. 1. conc. 2. Dequiros disp. 59. sect. 2. Albertini coral. 11. theologico dub. 1. &c. docentium Angelos loqui per signa spiritualia significantia ad placitum; quæ quidem signa Dequiros collocat in motu locali, adeò ut ad beneplacitum Angeli diversus motus localis ipsius rem diversam significet; Albertinus in quibusdá qualitatibus spiritualibus receptis in audiente, & productis à loquente; Molina ea vocat externa, adeoque indicat ea recipi in Angelo audiente potiùs, quàm in loquente. In hâc sententia ægrè explicatur, quomodo duo aut plures Angeli possint inter se convenire de instituendo aliquo signo, nam ad ità conveniendùm deberent se mutuò intelligere & inter se mutuò loqui; ergo modus loquendi per signa ad placitum non potest esse unicus, sed debet dari aliquis prior, quo mediante inter se conveniant de significationibus imponendis; Deindè requirerentur diversa signa ad placitum non solùm ad loquendum de diversis rebus, sed etiam ad loquendum publicè, vel secretò de eadem, imò deberent hujusmodi signa diversificari pro qualibet diversa Angelorum combinatione, cui facienda esset locutio, & obruerentur quodammodò Angeli tanta multiplicatione signorú: Quod ait Dequiros de motu locali deprimit Angelos ad locutionem valdè imperfectam, & ut ità dicam, saltatoriá ac ridiculam: Quod ait Albertus de signis transmissis à loquente in audientem limitat Angelos ad loquendùm solùm cum præsentibus & indistantibus. In universum modus loquendi per signa, qualiacumque hæc sint, dum ponitur in Angelis tanquam unicus, displicet, quia multiplicat entia sine necessitate, cum sine signis habeatur per solos actus intellectos & voluntatis modus loquendi præstantior, & omnibus perfectæ locutionis prærogativis in-

T 3 structior,

structior, quàm modus loquendi per signa:

71. *Occurrit auctoritati D. Thomæ.* Scio ex ipsomet Angelico Doctore afferri auctoritates aliquas ad probandam in Angelis locutionem per signa, præsertim naturaliter significativa; at talium signorum nomine veniunt ipsimet conceptus à loquente ordinati ad audientem, ut ex professo perpendit Ioannes à S Thoma *disp.* 25. *art.* 1. *num.* 17. post allatos *num.* 13. plures ejusdem Angelici Doctoris textus ad ostendendum manifestissimam esse ipsius mentem pro locutione suprà asserta, & post explicata aliqua verba, de quibus sibi blandiuntur qui pro excitatione ad audiendum omninò requirunt aliquid de novo productum in audientis intellectu.

72. *Epilogus judicij lati de præmissis opinionibus.* Ex dictis habetur inter omnes præallatas locutionis Angelicæ differentias & Angelorum linguas, esse sub primo capite maximè rejiciendam, & habendam ut impossibilem, locutionem Scoticam; locutionem Ochami & Gabrielis non esse quidem possibilem naturaliter, at supernaturaliter non repugnare; idem esto judicium de locutione Richardi: locutio Scotistarum & recentiorum solùm improbatur ex suppositione, quòd Angeli omnia extrà se posita intelligant per species ab initio infusas, cæterùm quando fuissent producti aut de novo producerentur Angeli talibus speciebus destituti, nullum in ipsis agnoscerem meliorem locutionis modum, quam per productionem speciei in intellectu audientis, faciendam, vel mediante proprio conceptu à loquente, quando esset indistans, & proximus audienti, vel immediatè à Deo ad exigentiam loquentis, quoties iste vellet distantibus & longinquis loqui. Sub secundo capite tres modi loquendi per signa sunt omnes possibiles, at non possunt poni unici, nec habent omnes conditiones perfectæ locutionis; non negaverim tamen primum & tertium aliquando de facto exerceri; secundùm ægrè de facto admitterem, quia supposito, quòd Angeli loqui possint per signa ad placitum, superfluunt signa naturalia, quorum etiam significatio difficiliùs explicatur. Sicque omnia in unum recolligendo triplex loquendi modus datur de facto in Angelis: Primus per conceptus medius voluntatis actibus ordinatos, & hic est potissimus ac præstantior, & quando etiam esset unicus optimè sufficeret Reipublicæ Angelicæ: Secundus per signa sensibilia; hoc maximè utuntur Angeli ad loquendum cum hominibus & in corporibus assumptis: Tertius per signa spiritualia significantia ad placitum significatione imposita per locutionem primo modo præhabitam; hic loquendi modus, sicuti etiam secundus aptissimus est, ut unus Angelus alteri propriè mentiatur; inservire etiam potest ad mutuum quodammodò oblectamentum: hoc titulo inter bonos, priore titulo inter malos aliquandò exercebitur.

§. VIII.

An & quomodò illuminatio inter Angelos sit species locutionis.

Assert. 1. Datur inter Angelos illuminatio, quâ unus alium illuminat, nec omnes illuminantur immediatè à Deo. Ità D. Dionysius *cap.* 8. *cœlest. hierar.* D. Thomas 1. *p. q.* 106. *art.* 1. D. Gregorius *lib.* 8. *moral. cap.* 6. aliique tùm sancti Patres, tùm Theologi contrà Durandum *in* 2. *dist.* 11. *q.* 3. volentem omnes Angelos causaliter & propriè illuminari à solo Deo, & interpretantem D. Dionysium de mediatione consequentiæ & ordinis, non de mediatione causalitatis: adeò ut Angeli inferiores dicantur illuminari à Deo mediis superioribus, non quia isti in illis illuminationem causent, sed quia istos priùs quàm illos per se ipsum Deus illuminat: quæ interpretatio audax est, & secundùm Amicum *hic disp.* 16. *n.* 12. aliqua temeritate non caret, quamvis ad eam fortè ductus fuerit Durandus ex eo quòd post negatam inter Angelos locutionem omnem purè spiritualem non potuerit deinde inter eosdem admittere illuminationem, quæ species est locutionis. — 73. *Unus Angelus alium propriè illuminat.* *Censura Durandi.*

Probatur assertum primò ex SS. PP. quos videre est apud Amicum *disput.* 16. *præcit.* præsertim verò ex D. Dionysio *cap. præcit.* & alibi sæpè *in lib. cœlest. hierar.* cujus auctoritas magni ponderis est, nam in ejus *c.* 6. Dionysius ipse profitetur se loqui ex doctrina Pauli Apostoli, quem Præceptorem suum & sacrum divinorum initiatorem vocat; & in ejusdem libri *c.* 7. agens singillatim de illuminatione seu instructione Angelorũ inferiorum à superioribus, ait, *hoc enim Theologi planè tradunt*, appellat autem Theologos Davidem & Isaiam, ut notat Valentia *hic disp.* 8. *quæst.* 4. *punct.* 1. commemorans Davidis & Isaiæ verba ad hanc rem pertinentia.

Probatur secundò ex consueto modo operandi Dei, qui solet subordinare inferiora superioribus, infima mediis, media supremis, sic ut Auctor naturæ non præstat immediatè per se ipsum, quod præstare potest media causa secunda; ut Caput Ecclesiæ non omnes docet per se ipsum de fidei Mysteriis, sed infimos per medios, medios per supremum Sacerdotem & Summum Pontificem; ergo id etiam suo modo observat Deus in instituendis, edocendis, & illuminandis Angelis; inter quos vix aliter haberi potest prælatio & subjectio; superiorum ad inferiores liberalitas, inferiorum ad superiores subordinatio in propriis ministeriis & operationibus, quæ & id genus alia valde decent quamlibet intellectualem Rempublicam, & sufficienter non salvantur per hoc præcisè, quòd membra sint diversæ & inæqualis perfectionis. 74.

Assert. 2. Illuminatio inter Angelos est species 75.

species locutionis, eique præcipuè superaddit doctrinam & Magisterium. Prima pars est à Theologis communissimè recepta contrà Hervæum, qui *in 2. dist. 9. q. 1. art. 2.* vult unum Angelum illuminare alium vel efficiendo in ipso novum quoddam lumen intellectuale, vel augendo lumen intellectuale præexistens, & deinde *dist. 11. q. 1.* explicat unum Angelum loqui alteri producendo in se ipso conceptum quendam gerentem vicem verbi mentalis, quod est nullam in Angelis cognoscere illuminationis cum locutione affinitatem: Eadem prima pars est contrà Capreolū mox afferendum *seq. n. 77.* In secunda parte cōveniunt Thomistæ unanimiter, nec Scotistæ multùm dissentiunt, consentiunt verò Thomistis magis expressè Valentia *punct. 1. præcit.* Vasquez *disp. 216. cap. 5.* Amicus *disp. 16. n. 24.* Lugus *disp. 13. cap. 3. num. 3.* Aversa *quæst. 59. sect. 6.* exterique recentiores ferè omnes, à quibus aliqualiter discedit Arriaga *disp. 22. sect. 3.* ubi assertum discrimen illuminationis à simplici locutione parùm approbat & *sect. 5.* ponit illuminationem locutioni superaddere directionem illuminati ad ministerium suum benè exercendam.

76. Illuminatio inter Angelos est species locutionis. Probatur prima pars, quia ut notat D. Thomas *1. p. q. 106. art. 1. in c.* lumen, secundùm quod ad intellectum pertinet, nihil est aliud, quàm quædam manifestatio veritatis juxtà illud Ephes. 5. *Omne quod manifestatur lumen est*: cum igitur locutioni convenire optimè possit, quod sit manifestatio veritatis, convenire eidem potest, quod sit illuminatio intellectualis, qualis est de qua agitur in præsenti, & de qua propterea rectè asserimus speciem esse locutionis: Hervæus verò nimis grammaticaliter nomen illuminationis accepit, dum istam collocavit in productione vel intensione luminis, & præterea impugnatur primò ex eo, quod unus Angelus non posset illuminare alium distantem: Secundò ex eo, quod vel loquitur de lumine intellectuali naturali, & hoc lumen est indistinctum ab ipso intellectu, imò à substantia Angeli, nec potest ab extrinseco aut produci aut intendi; vel loquitur de lumine supernaturali, & hoc ut à causa principali produci potest à solo Deo, ut à causa instrumentali divinitùs elevata produci quidem posset ab Angelo, at hoc foret præter ordinarium divinæ providentiæ modum, quo nullum solet adhiberi Angelorum ministerium ad infundendum supernaturale lumen, aut gloriæ,

77. aut fidei. Hæc probatio militat etiam contrà Capreolum *in 2. dist. 11. q. 3. art. 3.* docentem illuminationem fieri per hoc, quod illuminans influat in illuminatum participationem sui luminis; unde inter Capreolum & Hervæum videtur esse solum vocalis diversitas, quatenùs unus appellet participationem luminis illud, quod alius appellat lumen.

Dices: ex D. Thoma *1. p. q. 106. art. 1. in c.* Virtus intellectiva inferioris Angeli confortatur ex illuminatione superioris, *ut minùs calidum crescit in calore ex præsentiâ magis calidi*; atqui magis calidum influit in minùs calidum participationem sui caloris; & calorem ipsius intendit; ergo similiter, &c. Sed contrà: S. Doctor *eod. art. 1. ad 2.* expressè ait, quòd unus Angelus non illuminat alium tradendo ei lumen naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ, idem habet *q. 9. de verit. art. 1. ad 2.* ne igitur sit sibi ipsi contrarius, paritas, quæ ex eodem in instantia affertur, debet intelligi cum aliqua limitatione adeò, ut sensus sit Angelum illuminantem per exteriorem propositionem objecti præstare quodammodò in illuminato illud, quod magis calidum per efficientiam physicam præstat in minùs calido.

Ex eo quod illuminatio sit species locutionis loquuntur consequenter cæteri ab Hervæo & Capreolo Auctores, dum unusquisque ad illuminationem extendit propriam de locutione sententiam; & Scotus volt Angelum illuminantem causare totaliter conceptum in illuminato; Ochamus & Gabriel concurrere objectivè per conceptum proprium ad producendum alium conceptum similem; Richardus protendere radium spiritualem, & sic de cæteris juxtà ordinem sententiarum, quarum meminimus *§. præced.* undè nos etiam, ut consequenter loquamur, non aliter debemus illuminationem explicare, quàm per conceptus Angeli illuminantis mediis actibus voluntatis ordinatos ad illuminatum, assignando tamen in conceptibus ità ordinatis prærogativam doctrinæ & Magisterij, per quam locutionis genus ad illuminationis speciem contrahitur, & quam locutioni illuminatio præcipuè superaddit, licèt non unicè; non unicè, inquam, quia non desunt aliæ quædam conditiones illuminationis propriæ, non omni locutioni communes, ut post probatam secundam partem illicò subjiciam. Ideò 78.

79. Est locutio facta cum doctrina & magisterio. Probatur & explicatur secunda pars: Doctrina & Magisterium consistit maximè in eo, quod Magister & Doctor in manifestanda nova & alteri ignota veritate accommodet se captui alieno, & alienum intellectum adjuvet, ei proponendo successivè & per partes id, quod ipse totum simul percipit & comprehendit, eoque plures divisiones ac subdivisiones adhibendo, quò imbecillior est discipuli captus: Sicque locutio facta cum doctrina & magisterio est, quâ manifestatur veritas dearticulatè & per partes juxtà captum audientis: Evenit hoc optimè in Angelis, in quibus rerum supernaturalium æquè ac naturalium species sunt magis vel minùs universales pro majori vel minori perfectione naturæ & gratiæ; & Angeli habentes naturam perfectiorē, sicuti *ex lib. seq. c. 1. §. 4.* habent majorem gratiam, & gloriā, ità habent universaliores non solùm naturales, verū etiā supernaturales species, & ex objectis etiā supernaturaliter cognoscibilibus possunt plura simul cognoscere; hinc fit Angelos superiores & primæ Hierarchiæ posse ex divina illuminatione percipere unicè

unico actu & unicâ specie illa objecta, ad quæ cæteri Angeli, quò inferiores sunt, eò pluribus, tùm speciebus tùm actibus utuntur, ut igitur Angeli superiores illuminationes sibi a Deo immediatè factas participent inferioribus, debent proprias species quasi in plures parturi, & non adæquatos propriæ, sed accommodatos alienæ intellectivitati elicere actus illos, quos volunt ad alios illuminandos dirigere, quod est Angelos illuminantes illuminatis loqui cum doctrina & magisterio, & per consequens illuminationem doctrinam & magisterium superaddere simplici locutioni.

Dices: nec omnis illuminatio est locutio; nec omnis ea illuminatio, quæ locutio est, fit cum doctrina & magisterio, ergo utraque assertì pars est falsa, & utraque probatio est insufficiens; antecedens quoad primum membrum evincitur ex inspirationibus divinis seu cognitionibus, quas in nobis Deus excitat, quæ rectè dicuntur illustrationes, seu illuminationes, & tamen per illas nobis Deus non loquitur, quia nullum suum conceptum nobis manifestat; ergo, quoad secundum membrum suadetur ex eo, quod non apparet, cur unico actu & absque magisterio nequeat unus Angelus revelare alteri aut alienum aliquem actum internum, aut aliquod futurum contingens sibi à Deo manifestatum; & tamen ista utpotè non cognoscibilia naturaliter ab eo, cui revelantur, re-

81. velantur per illuminationem: Sed contrà: nego antecedens; ad probationem primi membri dico inspirationes divinas appellari posse illustrationes & illuminationes in eo sensu, in quo Deus *Jo* 1. dicitur illuminare omnem hominem venientem in hunc mundum, seu omnes creaturas intellectuales, lumine tùm naturæ tùm gratiæ; at non eâ ratione, quâ sumitur illuminatio in præsenti; ad probationem secundi membri transeat, quod unus Angelus possit revelare utcumq. alteri unico actu & absque magisterio alienum aliquem actum internum, aut aliquod futurum; non potest tamen revelare certificando alterum, & amovendo ab ipso omnem suspicionem falsitatis, nisi cum aliquo magisterio, quo ostendat & manifestet talia objecta non solùm secundùm se, verùm etiam ut revelata à Deo, vel ut substantia alicui speciali lumini, cui nequeat subesse falsum; Porrò ad illuminationem non sufficit cognosci de novo aliquod objectum aliunde naturaliter non cognoscibile, nisi cognoscens de ejus veritate certificetur; alioqui intellectus illuminatus posset admittere formidinem, quæ obtenebratio potius, quàm illuminatio est.

82. Ex his habentur duæ aliæ conditiones, quas illuminatio addit locutioni: Prima est, quòd sit locutio vera: Secunda, quod fit de objecto non aliundè noto, nec naturaliter cognoscibili ab illo Angelo; adeò ut proptereà Deus sit prima origo illuminationum omnium, & quidquid unus Angelus alteri per illuminationem manifestat, alieni Angelo primò innotuerit ex illuminatione immediatâ Dei, aut Christi, in sententia enim docente Christum esse caput Angelorum æquè, ac hominum, probabile est, ut notat Amicus *hic disp.*16. *num.*58. ex Christo in Angelos illuminationem descendere, ne detur aliquis influxus in membra, qui ex capite non proveniat.

Aliæ conditiones illuminationis Angelorum.

Mitto hic diversas alias conditiones, quas diversi Auctores in Angelica illuminatione requirunt: Minor primò, quod ait Durandus *præcit. quæst.*3. *num.*19. illuminationem esse de iis, in quibus consistit cognitio beata saltem accidentalis; ex hoc deindè inferens solum Deum illuminare, quia ipse solus beatificat, tùm essentialiter, tùm accidentaliter: at nec primum verum est, quia secùs Angeli in viâ non fuissent capaces illuminationis; nec eo dato illatio haberet vim, quia aliquis concursus ad beatificationem præsertim accidentalem optimè potest tribui creaturæ: Mitto secundò, quod ait Ægidius *in* 2. *dist* 9. *q.*2. *art.*5. illuminationem versari solùm circà materiam supernaturalem, quod est contrà D. Thomam *hic quæst.*106. *art.*1. *ad* 2. dicentem illuminationem esse etiam de iis, quæ pertinent ad statum naturæ, & ratio est quia aliqua etiam pertinentia ad statum naturæ sunt cognoscibilia solùm supernaturaliter, & ex divinâ revelatione: Mitto tertiò, quod ait Arriaga *sect.*5. *præcit. num.*25. ad illuminationem requiri, ut per illam illuminatus dirigatur ad ministerium suum benè exercendum; at hoc est valdè gratis & voluntariè ac divinando dictum: Mitto quartò, quod nonnulli ad illuminationem requirunt ut semper fit à Superioribus in inferiores, licèt enim regulariter & secundum legem ordinariam res ità contingat, quia regulariter & secundum legem ordinariam magisterium fundatum in majori specierum universalitate, & unitiore intelligendi modo, solùm in superioribus reperitur; non repugnat tamen de potentia extraordinaria Deum infundere circà aliquod objecti genus universaliores species inferiori Angelo, qui proptereà poterit circà tale objecti genus illuminationem, & magisterium exercere in superiorem. 83.

84. Dubia quædam indicantur, non examinantur.

Mitto insuper leviora nonnulla, quæ possunt hic dubitari; putà utrùm Deus vel Christus non solum Angelum supremum, an plures & totam primam hierarchiam immediatè illuminet: Vtrùm illuminationes in Angelis faciendæ sint solùm usque ad diem judicij, an per totam æternitatem? Vtrùm ex speciali Dei dispensatione aliqua illuminatio à bonis & beatis Angelis in malos & damnatos descendat? Vtrùm illuminatio possit esse etiam de iis, quæ videntur in verbo; nō quatenùs Angelus illuminatus possit proficere & aliquid de novo attingere ipso actu visionis, hic enim ex alibi dictis æternus est & immutabilis, etiam circà objectum secundarium; sed quatenus Angelus superior de iis, quæ videt in verbo, possit cum doctrina & magisterio alloqui inferiorem, qui illuminetur ad ea cognoscenda extra verbū. Hæc & id genus alia libenter prætereo, quia nequeunt

nequeunt sufficienter definiri, quin multum aut divinationis, aut quæstionis de nomine, misceatur, ut videre est apud Lugum *hic disp.* 13. *cap.* 4. & Amicum *disp.* 16. *num.* 56. *& sequentibus.*

CAPUT V.

De Potentia locomotiva Angelorum.

1. POTENTIA locomotiva ex ipso terminorum sono dicitur in ordine ad locum, & motum; ad locum quidem tanquam ad objectum, ad motum tanquam ad actum: Facile propterea expedientur ea, quæ in Angelis ad potentiam locomotivam in se ipsa consideratam pertinent, si præmiserimus, quæ propria sunt tùm loci tùm motus Angelici; celeri tamen, levique calamo; ea enim vix possumus accuratiùs expendere, quin quæstionibus ac difficultatibus purè philosophicis implicemur, misceamusque plura tùm motui cuicumque, tùm cuicumque loco communia: Sistendo igitur in propriis,

Suppono primò Angelos, utpotè qui nec partes habent nec superficiem, non esse in loco per cōmensurationem partium ad partes loci intrinseci, id est illius spatij privativi & imaginarij, cum quo penetrantur; non item per commensurationem suæ ultimæ superficiei ad ultimam superficiem loci extrinseci, id est corporis ambientis; & de hoc modo essendi in loco intelligendi sunt aliqui sancti Patres docentes Angelos non esse in loco, aut esse in loco solùm metaphoricè, abusivè, & impropriè.

2. *Angelus verè est in loco.* Suppono secundò Angelos esse in loco, prout esse in loco nihil aliud dicit, quàm habere propriam substantiam propriamvè entitatem loco præsentem, seu à loco indistantem; hocque adeò verum est, ut opinio docentium Angelos nullo modo in loco esse hæretica dicatur à D. Thoma *in* 1. *dist.* 37. *q.* 3. *art.* 1. & quod nos supponimus à Vasquio *hic disp.* 187. *c.* 1. *n.* 2. dicatur sententia Catholica, à Valentia *disp.* 4. *q.* 3. *punct.* 1. dicatur ex fide certissima.

At non in omni & ubique. Suppono tertiò Angelos ità esse secundùm suam substantiam præsentes uni, ut non sint præsentes alij loco; esse scilicet in aliquo certo & determinato loco, non ubique; & hoc pariter adeò verum est, ut Durandus eo quod *in* 1. *dist* 37. 2. *p. distinctionis q.* 1. scripserit substantiam Angeli esse præsentem ubique & eo modo, quo ipsi convenit esse in loco, non esse magis in hoc quàm in illo loco, à Valentia *quæst. prǽcit. punct.* 2. notetur cujusdam temeritatis, & à Molina *q.* 52. *art.* 1. *memb.* 1. ipsius sententia vocetur parùm tuta in fide; & quidem sententia ipsa nequit censuram effugere, posset tamen mitiùs agi cum Durando, utpotè qui *q.* 2. *præcit. n.* 38. profitetur se non asserendo, sed inquirendo disputare.

Suppono quartò, & ex mox suppositis infero, Angelos nec esse in loco circumscriptivè, uti sunt corpora; neque immensivè, uti est Deus; sed definitivè, qui est modus essendi in loco conveniens omnibus rebus creatis spiritualibus; & participat tùm de immensivo, tùm de circumscriptivo; de immensivo quatenùs facit locatum esse totum in toto, totum in qualibet parte loci, quod competit etiam Deo; de circumscriptivo, quatenùs facit locatum ità esse secundùm substantiam suam præsens uni loco, ut non sit præsens alteri, quod competit etiam corporibus: Posset hic inquiri; utrùm simpliciter & absolutè esse in loco definitivè sit esse in loco propriè & rigorosè, an impropriè & metaphoricè? at est pura quæstio de nomine, in quâ dummodò quoad rem non controvertatur, quin Angelus sit quoad substantiam & entitatem suam verè præsens loco, liberum cuique est talem præsentiam appellare existentiam in loco propriam & rigorosam, vel solùm impropriam & metaphoricam; solùm adverterim quòd si appelletur propria & rigorosa, non propterea censenda est univoca cum existentia in loco conveniente rebus corporalibus; at hoc parùm interest, quia in omnium sententia plura analoga dicuntur propriè & rigorosè de suis analogatis. 3.

Suppono quintò Angelos ità esse in aliquo certo & determinato loco, ut talem locum vagè ac indeterminatè respiciant; & licèt aut ratione effectus, ad quem ex divina providentia destinentur, aut aliquo alio titulo extrinseco possint alicui loco particulari immobiliter affigi, & inseparabiliter alligari; secundùm se tamen, & ab intrinseco, sunt ad hunc vel illum indifferentes, & ab uno in alium mobiles. Hinc occurrit primis paginis inquirendum per quid formaliter determinentur Angeli ad esse potiùs in hoc, quàm in illo loco? pro quo formali determinativo Thomistæ assignant operationem: Modalistæ simplicem entitatem substantiæ Angelicæ superadditam: Complexistæ simultatem substantiæ Angelicæ & loci. In hoc ternario majori indiget explicatione, quàm cæteræ, opinio Thomistica, utpotè quæ & maximè propria est præsentis controversiæ, & plures sub se continet dicendi modos à Thomistis ipsis inter se dissidentibus adinventos. Ideò sit 4. *Neque in hoc potiùs quàm in illo.*

§. I.

Explicatur ratio formalis constitutiva Angelorum in loco secundùm Thomistas.

ASSERT. Ratio formalis constitutiva Angelorum in loco secundùm Thomistas tripliciter explicatur, seu tres continet dicendi modos. 5.

5. Tres modi explicandi existentiam Angelorum in loco secundũ Thomistas. Primus est Medinæ 3. p. q. 52. art. 1. Banezij 1. p. q. 52. art. 1. conc. 3. Cajetani eod. art. §. *Quoad quartum*, Thomæ de Argentina in 1. dist. 37. q. 1. art. 1. ad 1. &c. collocantium talem rationem formalem in operatione immanente applicativa tamen Angeli ad transeunter operandum, quod est idem ac dicere in applicatione virtutis Angelicæ ad operationem transeuntem in tali loco habendam; quæ quidem applicatio potissimùm importat actionem immanentem, id est judicium practicum operandi in tali loco, cum quo judicio Cajetanus requirit duo alia, primum est facultas executiva ad operandum expedita, secundum negatio distantiæ ab eodem loco; hisce omnibus positis addit Cajetanus Angelum esse in loco incompletè solùm & inchoativè; compleri verò & perfici ejus præsentiam per operationem transeuntem in loco exercitam.

Secundus est Ferrariensis 3. contra Gentes, c. 68. Ægidij in 1. dist. 37. p. 2. distinctio. 2. art. 1. q. 1. Salmanticensium hic tr. 7. disp. 1. dub. 5. &c. collocantium talem rationem formalem in operatione transeunte, quam Angelus actu in loco exerceat, & quotiea Angeli sunt in loco absque eo, quod constet de ulla ipsorum operatione transeunte, sicuti de tali operatione non constat respectu Angelorum aut damnatorum existentium in inferno, aut beatorum existentium in Empyreo, recurrunt prædicti Auctores ad operationem occultam.

Tertius est Capreoli in 2. dist. 2. q. 1. art. 1. collocantis talem rationem formalem, vel in operatione transeunte, vel in aliquo quod sit instar operationis, & hoc, ut refert Arriaga hic disp. 15. sect. 3. num 25. appellantia aliquando ministrationem, aliquando præsidentiam, nobilitationem, exornationem, &c. Possunt etiam sub hoc dicendi modo recenseri Ioannes à S. Thoma hic disp. 20. art. 1. n. 19. Gonet disp. 4. art. 1. n. 32. aliique nonnulli docentes Angelos esse quidem in loco sibi connaturali per actionem, & propriam operationem; at in loco præternaturali, & violento, esse per receptionem & passionem.

6. Modus explicandi recentiorum affinis modis superioribus Thomistarum. Tribus hisce diversis modis explicandi existentiam Angelorum in loco per operationem addi potest quartus nonnullorum recentiorum nimirum Amici hic disp. 5. sect. 2. num. 49. Esparzæ q. 9. art. 4. Aversæ q. 52. sect. 4. §. *Quartò tamen*, qui licèt comparativè ad spatium imaginarium, & prout esse in loco dicit præcisè indistantiam à spatio velint Angelum esse in loco per entitatem modalem, & ubi intrinsecum superadditum; comparativè tamen ad spatium positivum, & prout esse in spatio positivo dicit aliquid ampliùs, quàm esse in corpore penetrativè; dicit scilicet aliqualem commensurationem, & aliqualem contactum, admittunt Angelum esse in loco per operationem, quã Amicus vult esse solam motionem localem; Esparza & Aversa contenti sunt juxtà præallatos dicendi modos operatione quacumque activa, aut passiva, aut etiam applicatione virtutis ad operandum; & hoc esse in loco per operationem Esparza appellat præsentialitatem physicam; illud aliud esse in loco per puram indistantiam appellat præsentialitatem metaphysicam; contenditque existentiam Angelorum in loco ità explicatam esse conformem & menti & phrasi S. Doctoris: Neque desunt Thomistæ qui idem ferè sentiant, nam Ioannes à S. Thoma præcit. art. 1. n. 4. ait eos, qui docent Angelum esse in loco per *ubi* seu per modum præsentiæ superadditum substantiæ verum docere, nec contrà sententiam D. Thomæ; & difficultatem confundi ab existimantibus illos, qui ponunt Angelum existere in loco per operationem, negare quòd Angelus sit in loco per *ubi* intrinsecum. Unde

Adverto secundùm politiores Thomistas operationem tribuere Angelis in ordine ad locum illud, quod tribuit corporibus quantitas; non illud, quod tribuit corporibus *ubi*; Et certè pro hac doctrina plura afferri possunt S. Doctoris loca nam quodlib. 1. art. 4. habetur *Sicut corpus est in loco per contactum dimensiva quantitatis, ita Angelus est in loco per contactum virtutis: si quis autem velit virtutis contactum operationem vocare: propter hoc, quod operari est proprius effectus virtutis, dicatur quod Angelus est in loco per operationem; ita tamen quòd per operationem non intelligatur sola motio, sed quacumque unitio, quã sua virtute se corpori unit præsidendo, vel continendo vel quocumque alio modo.* Item 3. cont. Gent. c. 68. habetur *Omne quod est in loco, vel in re quacumque, aliquo modo contingit ipsam; res enim corporea est in aliquo sicut in loco secundùm contactum quantitatis dimensivæ; res autem incorporea in aliquo esse dicitur secundùm contactum virtutis, cum careat dimensiva quantitate: Sic igitur se habet res incorporea ad hoc, quod sit in loco per virtutem suam, sicut se habet res corporea ad hoc, quod sit in loco per quantitatem dimensivam.* Hinc fit opinionem Thomisticam de existentia Angelorum in loco per operationem non sufficienter contrà omnes Thomistas à Modalistis impugnari per hoc, quod probent requiri ad talem existentiam modalem & ubi superadditum, nisi simul ostendant ad talem entitatem modalem, & ubi superadditum, non prærequiri essentialiter operationem saltem impropriè dictam, aut applicationem virtutis operativæ; ideò nos contrà Thomistas mox arguemus probando absolutè operationem non esse necessariam ut Angelus sit in loco; hinc enim consequens est operationem non solùm non esse ipsam formalem præsentiam, seu formalem rationem se sola constitutivam in loco sed neque esse fundamentum ex quo formalis præsentia vel ubi superadditum resultet: Sit igitur

7. Major explicatio opinionis Thomisticæ.

§. II.

§. II.

Impugnatur pracedens modus constituendi Angelos in loco secundùm Thomistas.

8. ASSERT. Operatio, quidquid ipsius nomine intelligatur, non est necessaria Angelo ad existendum in loco. Ita Scotistæ, & major pars recentiorum contrà Auctores relatos §. *praced.*

Operatio non est necessaria Angelis ad existendum in loco.

Probatur primò: Quantitas non est necessaria ad existendũ in loco rebus materialibus, nec istæ desinerent esse alicubi, & in aliquo determinato spatio, per hoc quòd quantitate spoliarentur; ergo operatio non est necessaria ad existendum in loco Angelis, nec isti desinerent esse alicubi, & in aliquo determinato spatio, per hoc quòd cessarent ab omni operatione vel quasi operatione transeunte vel applicatione ad transeunter operandum; consequentia patet ex proportione, quam juxtà supradicta *praced. n.* 7. Adversarij astruunt inter quantitatem rerum materialium & operationem rerum spiritualium: Antecedens probatur primò, quia quantitas tribuit impenetrationem, non locationem rei, cui inest; & impenetratio, quam habeo à quantitate, non facit me esse hic, sed supposito quod ego sim hic, non permittit hic esse aliud corpus; quando igitur à me quantitas tolleretur, non desinerem esse hic, sed solùm desinerem excludere ab esse hic aliud corpus: Secundò quantitas non est necessaria rebus materialibus præcisè ex eo, quod sint entia finita & limitata, alioqui esset necessaria alij cuicumque finito & limitato enti; sed res materiales præcisè ex eo, quod sint entia finita & limitata, petunt esse in aliquo certo & determinato loco, quia petunt esse in finito & limitato spatio, non ubique; ergo quantitas non est necessaria ad existendum in loco rebus materialibus.

Nec quantitas rebus materialibus.

9. Confirmatur, ex eo quod substantia aquæ in vase existentis, à quâ Deus præcisè quantitatem adimeret, remaneret in vase tanquam in loco; nimis enim durum est, quod Thomistæ concedunt talem substantiam remansuram quidem in rerum natura, at non futuram alicubi, eodem modo concedentes non futurum alicubi Angelum, qui soli contemplationi incumbens ab omni externa & transeunte operatione desisteret, quâ ratione facile esset cuilibet Angelo se pro libito nullibizare.

Dices primò hoc, quod nobis durum & inconveniens videtur, esse tale sequendo ductum imaginationis, quæ continuum non transcendit, secùs sequendo ductum rationis, unde S.Doctor *in* 1. *dist.*37.*q.*3.*art.*1. *ad* 4. expresse ait *non reputo inconveniens, quod Angelus sint loco possit esse, & non in loco quando nullam operationem circa locum habet, &c. sed hoc tamen non est imaginabile, &c.*

10. Sed contrà: loquitur S.Doctor de esse in loco eo proportionaliter modo, quo corporalia sunt in loco per quantitatem, adeò ut scilicet se ab eodem loco excludant, & hoc solùm modo non reputat inconveniens Angelum in loco non esse, quoties transeunter non operetur, quamvis id non percipiat imaginatio, quæ quantitatem, aut aliquid simile quantitati non transcēdit: Cæterùm loquendo de esse in loco universaliore modo, & independenter ab eo, quo corporalia sunt in loco per quantitatē, non solùm imaginationi, verùm etiam rationi debet videri durum & inconveniens, quod res aliqua finitæ & limitatæ entitatis existat in rerum natura absque eo, quod in certo & determinato loco sit. Neque urgeas S.Doctorem *eod. art.* 1. *in c.* appellare hanc probationem valde rudem, quia procedit ex æquivocatione finis; quatenùs essentia Angeli dicitur finita sumendo finem pro termino essentiæ & virtutis, locus dicitur finiens seu finitus sumendo finem pro termino quantitatis dimensivæ seu dimensionis; non est autem necesse quod habeat terminum quantitatis, & dimensionis, quidquid habet terminum entitatis, & essentiæ.

In quo sensu D. Thomas admittat Angelum non operantem non esse in loco.

11 Contrà enim: est rudis probatio arguere à finita essentia ad finitũ locum quantitativum, & qui locatum concludat terminis quantitativæ dimensionis; at est valida probatio arguere à finita essentia ad finitum locum universaliùs acceptum pro certa ac determinata parte spatij, sive positivi, sive imaginarij; hoc quippè est arguere à finita essentia ad finitam proprietatem, id est ad finitam locabilitatē, ad finitam præsentiam.

Dices secundò totam probationem à nobis positam ostendere ad summũ, nec quantitatem rebus materialibus, nec operationem Angelis, esse necessariam ad existendum in loco metaphysicè; at non excludere utriusque necessitatem ad existendũ in loco physicè, nec durum aut inconveniens videri debet, tùm essentiam aquæ spoliatæ quantitate, tùm substantiam Angeli transeunter non operantis, nullibi physicè esse, dummodò utraque alicubi metaphysicè sit.

12 Sed contrà: nostra probatio ostendit nec quantitatem rebus materialibus, nec operationem Angelis, esse necessariam ad existendum in loco verè & realiter; parùm deinde curamus, utrùm id ab aliis appelletur esse in loco metaphysicè, an etiam physicè? Nihilominùs, si esse in loco physicè juxtà Auctores relatos *n.6.* nihil aliud sit, quàm habere aliqualem commensurationē & aliqualem contactum ad spatium positivũ, addo tùm res materiales independenter à quãtitate, tùm Angelos indepēdenter ab operatione esse in loco etiam physicè, quia res materiales etiam spoliatæ quantitate retinere possunt extensionem, quamvis penetrabilem; & Angelos etiam transeunter nihil operans potest ex infrà dicendis *n.* 35. propriam substantiam virtualiter ac eminenter extendere.

Probatur secundò: Illud non est necessarium Angelo ad existendum in loco, ad quod præ requiritur existentia in loco, sed ad operationem prærequiritur existentia in lo-

co, ergo operatio non eſt neceſſaria Angelo, &c. Major patet, minor probatur, quia etiam per Thomiſtas approximatio agentis ad paſſum eſt conditio prærequiſita ad operationem, approximatio autem agentis ad paſſum nihil eſt aliud, quàm exiſtentia agentis in eo loco, in quo debet operari circà paſſum. Reſpondent Thomiſtæ approximationem agentis ad paſſum importare exiſtentiam in loco, ſeu præſentiam incompletam, & inchoatam, & ad hanc non eſſe neceſſariam operationem, ſed ſufficere applicationem virtutis operativæ in agentibus ſpiritualibus; cæterùm præſentiam completam & conſummatam poni ſolùm ex vi operationis, quæ reſpectu paſſi duo præſtat, conjungit ſcilicet agens, & producit in ipſo effectum, itaut ex his duobus unum ſit prius altero in diverſo genere cauſæ, in genere ſcilicet cauſæ materialis prius ſit operationem conjungere agens paſſo, quàm cauſare effectum, in genere cauſæ efficientis prius ſit operationem cauſare in paſſo effectū, quàm

14. conjungere agens. Impugnatur hæc reſponſio, quia illud, quod Adverſarij vocant præſentiam incompletam & inchoatam, ad quod etiam ponendum non requiritur ut ipſi contendunt applicatio virtutis operativæ, habet quidquid neceſſarium eſt pro præſentia locali completa & conſummata, & quidquid ulteriùs Adverſarij exigunt conferre quidem poterit ad præſentiam effectivam, qua Angelus ſit tanquam cauſa in effectu, at non ad præſentiam localem, quâ ſit tanquam locatum in loco; quæ tamen duo diſtinguenda ſunt primò quia ex *tract. 1. lib. 1. c. 8. n. 25.* etiam in Deo ſuo modo diſtinguitur præſentia effectiva à præſentia per immeditatem, quæ eſt præcиſis imperfectionibus præſentia localis: Secundò quia ſicuti ſol tanquam cauſa in effectu dicitur eſſe etiam in viſceribus terræ ubi effectus aliquos cauſet, quamvis abſit inde & diſtet localiter, adſitque ibi immediatione virtutis tantùm non ſuppoſiti, ità Angelus operando immediatione virtutis optimè poterit eſſe tanquam cauſa in effectu aliquo, in quo non ſit tanquam locatum in loco.

Eſſe tanquā cauſam in effectu debet diſtingui ab eſſe tanquā locatū in loco.

15. Probatur tertiò ex eo quod Adverſarij Angelis beatis exiſtentibus in Empyreo, in quod utpotè corpus immobile nequeūt exercere operationem ullam ſpectantem ad motum localem, Angelis, inquam, beatis coguntur tribuere aut operationes occultas & effectus nobis prorſus ignotos, aut productionem lucis cujus nulla alia eſt neceſſitas præter eam, quam ipſimet Adverſarij ſibi voluntariè imponūt, ut ſuſtineant Angelus non eſſe in loco ſine operatione; & eſt id etiam contrà ſupradicta *lib. 1. c. 4. §. 5.* ubi negabamus Angelis virtutem productivam alicujus accidentis ſenſibilis non ſpectantis ad motū localem: Coguntur ſecundò in Angelis damnatis pro operatione paſſionem ſubſtituere, & rationem formalem conſtitutivam in loco non in omnibus Angelis eandem aſſignare: Cogentur tertiò aſtruere Angelos nec poſſe moveri, nec exiſtere in vacuo, aut in ſpatio imaginario, ubi nullum eſt corpus in quod poſſint aliquid agere, vel ex quo poſſint aliquid pati: Coguntur quartò pro animabus, quæ olim erant in ſinu Abrahæ, ubi nec operabantur, nec patiebantur (eadēque ferè eſt ratio de animabus modò exiſtentibus in limbo) excogitare paſſionē aliquam per detentionem non pœnalem, ſed carcere quodā honorario ut loquitur Ioannes à S Thoma *hic diſp. 20. art. 2. n. 7.* Quæ & id genus alia, licet manifeſte abſurda non ſint, ſunt tamen dura adeò & difficilia, ut ſatis ſuperque inferant improbabilitatem opinionis, ad quam conſequuntur.

§. III.

Explicatur & breviter impugnatur conſtitutio Angelorum in loco ſecundùm Modaliſtas.

ASSERT. I. Conſtitutio Angelorum in loco ſecundū Modaliſtas dupliciter potiſſimùm explicatur: Secundùm aliquos ſcilicet Angeli conſtituuntur in loco per modū quendam abſolutum, quo ſubſtantia Angelica unitur corpori; ſecundùm alios per modum quendam, cujus effectus formalis eſt reddere Angelum præſentem tali determinato ſpatio loci, vel poſitivi, vel imaginarij. 16.

Primus dicendi modus eſt Vaſquij *hic q. 188. c. 7.* pro ſe referentis Henricum *quodlib. 2. q. 9.* Vaſquium ſecutus eſt Alarcon *tr. 6. diſp. 6. c. 5. & 6.* Docet hæc ſententia ex voluntate Angelica, tanquam ex principio efficiente, addi ſubſtātiæ Angeli modum aliquem abſolutum, ratione cujus Angelus non ſolùm reddatur propinquus corpori & indiſtans ab ipſo, ſed conjungatur cum ſubſtantia corporis, prout ſubſtantia eſt, non prout hic aut alibi exiſtit; adeò ut deindè quandiu Angelus ex vi talis modi manet unitus eidē corpori ſemper retineat eandem ubicationem, etiamſi corpus, cui unitus manet ab uno in alium locum moveatur, & per totum mundum diſcurrat: exiſtimat pariter corpus Chriſti, quandiu manet ſub iiſdem ſpeciebus, retinere eandem ubicationem, etiamſi ſpecies ubicationem mutent; ratio eſt, quia ut magis idem Vaſquez explicat *diſp. 195. c. 3. & 4.* ſecundùm ipſum ſpiritualia, aut habentia modum ſpiritualium, non dicunt ratione ſui ullum reſpectum diſtantiæ à punctis fixis, quamvis igitur res corporales, quibus ſunt unita mutando diſtantiam à punctis fixis, mutent ſuas ubicationes, ipſa tamen, cum non dicantur eſſe in loco per reſpectum talis diſtantiæ, ſed per conjunctionem cum corpore, non mutant ubicationes & loca, niſi mutent conjunctionem cum corpore.

Conſtitutio Angelorum in loco ſecundùm Vaſquium.

Secundus dicendi modus eſt Molinæ *hic q. 52. art. 1. memb. 5.* Suarezij *lib 4. cap. 2.* Lugi *diſput. 1. cap. 2.* Bubali *quæſt. 52 quæſit. 2. difficult. 3. §. 6.* Arriagæ *diſput. 15. ſect. 3. ſubſec. 3.* Dequirus *diſput. 70. ſect. 1.* & 17.

Conſtitutio Angelorum in loco ſecundū alios Modaliſtas.

& ferè omnium Auctorum Societatis, quos sequuntur Aversa *quæst.* 52. *sect.* 5. Henricex *disp.* 4. *quæst.* 3. & plures alij. Docet hæc sententia constitutionem Angeli in tali vel tali spatio haberi per entitatem quandam realem & formam absolutam, quæ educatur de substantiâ Angeli, & in ea subjectetur; sit ut plurimùm ex libera Angeli voluntate, & terminus motus localis ipsius (ut plurimùm, inquam, quia saltem in primâ Angelorum creatione res aliter se habuit), habeat pro effectu formali constituere in tali distantia à punctis fixis, & totam in toto, totam in quâlibet parte talis loci substantiâ Angeli. Hujusmodi entitas seu forma vocatur à suis Auctoribus, ubi intrinsecum spirituale definitivum, quod aliqui ponunt formaliter inextensum & indivisibile non minùs, quàm sit formaliter inextensa & indivisibilis ipsa substantia Angeli; ità Vasquez *c.* 7. *præcit.* ubi licèt loquatur de modo unionis ad corpus, tamen eadem ratione, quâ sustinet indivisibilem talem modum, sustineret indivisibilem modum ubicationis in spatio etiam divisibili, idque expressè indicat dum *ibid. num.* 30. addit se non posse non mirati eos, qui ponunt præsentiam localem Angeli esse modum quemdam divisum & extensum respectu loci: Alij verò ipsum astruunt extensum & divisibile, quoties Angelus est in extenso & divisibili spatio; ità Molina, Suarez, Lugus, Bubalus, &c. & id etiam probabilius censet Arriaga *disp.* 16. *sect.* 2. licèt simul fateatur non repugnare ubicationem indivisibilem recipientem spatium imaginarium divisibile; imò addat talem dici posse præsentiam Angelicam sine magna difficultate, si nimirum præcisè admittatur, ad minimum quemlibet motum Angeli totam mutari, quod præter mutationem nimis frequentem non videtur habere aliud inconveniens: Porrò ut meliùs intelligatur communior inter Modalistas opinio de ubicatione Angelica formaliter extensâ & divisibili.

18. Adverto non esse contrà rationem formalem spiritualitatis habere divisibilitatem & partes, idque in sententiâ extrà scholâ Thomisticam receptissima de intensione qualitatis per additionem graduS ad gradum evincitur ex eo, quòd si res spiritualis ex suâ ratione formali partes excluderet, qualitas spiritualis excluderet gradus, qui nihil sunt aliud quàm ipsius partes; & per consequens nulla spiritualis qualitas admitteret intensionem, nullus spiritualis habitus esse posset intensus aut intensior alio; Semel autem supposito, quod accidens spirituale admittat divisibilitatem & partes, astruunt prædicti Auctores Angelū constitui in loco extenso per ubicationem divisibilem & formaliter extensam, cujus una pars uni parti spatij, altera alteri correspondeat; & sicuti una pars spatij est extrà aliam, ità etiam pars ubicationis correspondentis uni parti spatij sit extrà aliā partem ubicationis, quæ correspondet alij parti spatij: Nec obstare quod subjectum sit inextensum, & indivisibile; est enim tale formaliter, at est extensum virtualiter & quodammodo toties replicatum, quot sunt partes spatij, in quo ubicatur; sufficit autem virtualis extensio, & quasi replicatio ad recipiendas partiales ubicationes, quarum una sit formaliter extrà aliam; nam quemadmodum respectu Angeli replicari Romæ, & Mediolani, ubi Romanum esset extrà ubi Mediolanense, quamvis utrumque reciperetur in eodem subjecto indivisibili & formaliter inextenso; cur non etiam respectu Angeli replicati in palmo A. & palmo B. continuis, ubi A. non esset extrà ubi B. non obstante indivisibilitate & formali inextensione subjecti; cum hoc solùm discrimine, quod in primo casu unum ubi non solùm esset extrà aliud, verùm etiam esset discontinuum & distans ab alio; in secundo casu unum esset extra aliud, proximum tamen & continuum cum alio. Hæc libenter animadverti, quia licèt impugnanda mox sit utraque Modalistarum doctrina, quando tamen localis Angelorum præsentia constituenda foret in entitate modali, mallem ponere hujusmodi entitatem formaliter extensam & divisibilem, quàm indivisibilem & inextensam.

Explicatur ubi Angelicum divisibile & formaliter extensum.

19. Assert. 2. Constitutio Angelorum in loco non habetur formaliter per modum superadditum, sive talis modus sit modus unionis substantiæ Angelicæ ad corpus, sive sit modus præsentiæ substantiæ Angelicæ ad spatium. Ita Auctores tùm relati §. 1. *præced.* tùm referendi §. *sequenti* contrà Vasquium, Suarium, Molinam, & alios Modalistas, quorum mox meminimus *num.* 17.

Ubi Angelicum non est modus superadditus.

Probatur primò argumento universali, & negativo de non multiplicandis sine necessitate entitatibus, nullam autem esse necessitatem multiplicandi, & superaddendi entitatem modalem pro constitutione Angelorum in loco ostenditur §. *sequenti.*

20. Probatur secundò specialiter contrà Vasquium impugnando modum unionis ad corpus tanquam nec necessarium nec sufficientem ad constitutionem Angelorum in loco. Non est talis modus necessarius primò, quia malè contendit Vasquez propinquitatem & distantiam à punctis fixis mundi haberi solùm à quantitate, adeoque ea, quæ quantitate carent, non posse mutare ubicationes & loca mutando propinquitatem & distantiam à talibus punctis; malè, inquam, id contendit, cum jam *præced.* §. probatum sit neque etiam res materiales quantitatem requirere, ut præcisè in loco sint, & per consequens ut habeant propinquitatem & distantiā à punctis fixis mundi; quæ quidem puncta fixa remanent ab invicem distantia, etiam quatenùs sunt purè imaginaria, idest ab omni positivo esse absoluta, cur ergo non possumus considerare ut ab ipsis distantes res alias absolutas à quantitate solùm, non à propriâ positivâ entitate? Secundò, quia Angeli in ordine ad propriam præsentiam localem penderent à corporibus, & corpus posset esse in loco sine spiritu, spiritus non posset esse in loco sine corpore, quod est quodammodo ponere majorem subordinationem spiritus ad corpus, quàm corporis ad spiritum: Tertiò,

quia talis modus unionis, ut potè qui juxtà Vasquium effectivè producitur à voluntate Angeli, nihil est aliud quàm quædam Angeli operatio, atqui ex supradictis, ut Angelus sit in loco, non est necessaria aliqua

21. Angeli operatio, ergo. Non est insuper talis modus sufficiens, quia manente eodem modo unionis potest variari præsentia Angeli, alioqui Angelus in eodem corpore assumpto ab occasu in ortum transiens localem præsentiam non mutaret: Neque dicas hoc non debere videri difficilius, quam quod liquor in eodem vase existens eumdem locum eamdemque præsentiam localem retineat, sivè deindè vas in cubiculo sit, sivè in plateâ; Contrà enim, nec paritas rectè procedit, quia per hoc quod Angelus corpori uniatur non concluditur intrà corpus, sicuti tamen liquor concluditur intrà vas; nec simpliciter admitto liquorem, quàmdiù existit intrà idẽ vas, retinere eumdem locum, retinet enim ad summum eumdem locum positivũ & extrinsecum impropriè sumptum pro superficie ambiente etiam mobili, at non eumdem locum aut imaginarium & intrinsecum, aut extrinsecum propriè sumptum pro superficie ambiente immobili connotante eamdem distantiam à punctis fixis.

Liquor manens in eodem vase quomodo maneat in eodẽ loco.

Probatur tertiò specialiter impugnando modum præsentiæ formaliter inextensum, & indivisibilem; nam talis modus quatenùs per ipsum potest Angelus constitui in spatio divisibili & extenso, vel est alligatus talibus

22. determinatis partibus spatij, vel est indifferens ad plures, pauciores vè partes; si primũ sequitur Angelum protendentem suam præsentiam versùs maximum, aut eamdem contrahentem versùs minimum, tot mutare ac multiplicare totales modos præsentiæ, quot sunt partes spatij, quas aut acquirit, aut deserit; quæ mutatio & multiplicatio, quamvis fortè nequeat absolutè evinci repugnans, est tamen parùm consentanea, tùm quia nimis omninò excrescit, tùm quia reddit omnem motum Angelicum instantaneum adeò ut terminus, qui per motum producitur, semper totus simul de novo producatur. Si secundum sequitur modum hujusmodi indifferentem indigere alio modo pro determinatione propriæ indifferentiæ, & ut applicet Angelum tot determinatis partibus; de hoc autem alio modo recurrit eadem difficultas, quæ de priore.

Impugnatur specialiter ubi superadditũ formaliter inextensum

Probari posset quartò assertum specialiter impugnando modum præsentiæ formaliter extensum & divisibilem; vel ex eo quòd rei spirituali ex genere suo repugnet formalis extensio & divisibilitas, vel ex eo quod forma formaliter extensa & divisibilis nequeat recipi in subjecto formaliter inextenso & indivisibili, cujusmodi est substantia Angelica; at primum nequit sufficienter ostendi; ad secundum verò facilè dici potest pro recipienda forma formaliter extensa, & divisibili, aliundè tamen subjecto proportionata, sufficere in ipso subjecto extensionem virtualem & æquivalentem, quæ optimè repetitur in substantia Angelica: Ideò hunc modum formaliter extensum rejicio dumtaxat, quia superfluus est, & non necessarius; non quia implicans sit, aut insufficiens ad constituendum Angelum in loco extenso.

23. Ex dictis habetur locum intrinsecum sumi posse dupliciter; vel pro ubi superaddito, quod sit forma inhærens ac intrinsecè recepta in locato; & hâc ratione non datur secundùm nos respectu Angeli locus intrinsecus; vel ut præmisimus *num.* 1. pro spatio, quod sit intimum ac compenetratum locato, & hâc ratione spatium quodlibet non tantùm imaginarium, verùm etiam positivum potest respectu Angeli esse locus intrinsecus, quamvis respectu corporum possit naturaliter esse locus intrinsecus solum spatium imaginarium.

Locus intrinsecus sumitur dupliciter.

---

§. IV.

Explicatur & approbatur constitutio Angelorum in loco secundùm Complexistas.

ASSERT. Angeli sunt formaliter in loco 24.
per complexum, seu simultatem propriæ substantiæ cum loco. Ità Richardus *in* 1. *dist.* 37. *art.* 2. *q.* 1. Madernus *hic q.* 2. *art.* 3. & communiter in suis manuscriptis Professores Scholastici nostræ Congregationis: Idem in re, licèt non sub iisdem omninò terminis, sensisse videntur D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 2. *part.* 2. *art.* 2. *q.* 1. Scotus *ead. dist. quæst.* 6. §. *ad propositum*, Gabriel *ead. dist. q.* 2. *art.* 2. alijque plures, qui nulla facta mentione formæ superadditæ docent Angelos esse in loco ratione suæ limitationis, seu ratione substantiæ limitatæ: Ex Auctoribus Societatis negant ubi superadditum, & Angelos per propriam substantiam præcisè in loco constituunt Vvadingus *in tract. de Incar. disp. proœmiali dub.* 4. & Martinon *hic disp.* 42. *n.* 48. apud Dequiros *disp.* 70. *num.* 1. Est verò assertum directè contrà Modalistas relatos §. *præcedente*: Thomistas non habemus adeò directè Adversarios, quia ut suprà attigimus *num.* 7. assignant in Angelis operationem potiùs pro ratione radicali & fundamentali, quàm pro ratione formali existendi in loco; & ut plurimùm deindè non definiunt, utrùm hæc ratio formalis sit entitas modalis superaddita substantiæ, an ipsa præcisè substantia, quatenùs conjuncta operationi?

In hujus asserti probatione procedendum 25.
est potissimùm negativè solvendo argumenta Adversariorum pro necessitate formæ superadditæ militantia; nam ex eo, quod talis necessitas non evincatur, regula generalis non multiplicandorum entium absque necessitate, & genius naturæ studentis compendio, satis suadent debere formam illam rejici. Porrò necessitas ubicationis superadditæ non oritur secundùm Adversarios præcisè ex ratione generica præsentiæ localis & constitutionis in loco, alioqui ipsamet ubicatio in loco esset per aliam distinctam ubicationem,

Vndè oritur secundũ Adversarios necessitas ubicationis distinctæ.

cationem, & ſic in infinitum ; oritur igitur ex indifferentia, quam habent res locabiles ad eſſendum in hoc, vel in illo loco ; quam indifferentiam ſicuti non haber ubicatio, ità ipſa non eget forma ſuperaddita, & quando Deus rem aliã ab ubicatione produceret alicui determinato loco ex ſe alligatam, res iſta non per diſtinctam formam, ſed per ſe ipſam præcisè, ſeu per propriam entitatem, in tali loco conſtitueretur, & in eodem immobiliter permaneret : Hinc ad Angelos aſſurgendo, quia ipſi maxima pollent indifferentia in ordine ad locum, maximè egent ſecundùm Modaliſtas formâ ſuperadditâ determinativâ ; maximâ, inquam, pollent indifferentiâ, tùm quia ſimt maximè independentes à quolibet loco particulari, maximeque mobiles ab uno loco in alium, tùm quia non ſolùm ſunt indifferentes ad exiſtendum in hoc vel illo ſpatio ejuſdem menſuræ, ſed etiam ad exiſtendum in ſpatio majore, vel minore; ad protrahendam, vel contrahendam propriam præſentiam. Sicque ſumma præſentis difficultatis ſita eſt in explicando, quâ ratione ſubſtantia Angeli ſecundùm ſe indifferens ad plura, & inæqualia loca, determinetur ad hunc præ illo, ad majorem præ minore abſque entitate modali ſuperadditâ: pro quo

Angeli habent maximam indifferentiam in ordine ad locum.

26.
Præcedens indiffeiẽcia convenit Angelis ſecundùm eſſe ſimplex.

Adverto præcedentem indifferentism convenire ſubſtantiæ Angeli ſecundùm ſe & ſecundùm ſuum eſſe ſimplex ; at non eidem ſimul cum loco, & ſecundùm eſſe complexum loci, neque ſubſtantia Angeli habens ſimultatem, & faciens complexum cum loco Romano, eſt indifferens ad eſſe in loco Taurinenſi, imò ſicuti repugnat ſpatium Romanum eſſe Taurini, ità repugnat eſſe Taurini Angelum ſecundùm eſſe complexum cum ſpatio Romano, ſeu complexum Angeli & ſpatij Romani. Dum igitur aſſero Angelos eſſe in loco per complexum, ſeu ſimultatem propriæ ſubſtantiæ cum loco, non pono illos in loco per aliquid indifferens ad plura loca, ſed per aliquid determinatum & alligatum particulari loco.

Dices complexum ſeu ſimultas ſubſtantiæ Angelicæ cum ſpatio Romano, vel importar præcisè ſubſtantiam Angelicam & ſpatium Romanum, vel importat aliquod tertium diſtinctum à ſubſtãtia Angelica & ſpatio Rnmano ſivè alibi, daretur complexũ ſubſtantiæ Angelicæ cum loco Romano ; Si dicatur ſecundùm, ſola voce differimus à Modaliſtis, illud enim tertium diſtinctum, eſt id, quod ipſi vocant modum, ſeu entitatem

27.
Quid addat Complexũ ſupra partes ſecundùm eſſe ſimplex.

modalem. Sed contrà : Complexum ſeu ſimultas, &c. importat aliquod tertium, complexum tamen & diſtinctũ ſolùm inadæquatè à ſubſtantia Angelica, & ſpatio Romano; undè re, non verbis differimus à Modaliſtis, qui pro præſentia Angeli in ſpatio Romano requirunt aliquod tertium ſimplex, & adæquatè diſtinctum ab Angelo, & ſpatio.

Vrgebis : Eo ipſo, quòd ponimus complexũ diſtingui inadæquatè à ſubſtantia Angelica, & ſpario Romano, neceſſe eſt quòd fateamur ab iiſdem diſtingui per aliquid ſimplex, & ab utriſque adæquatè diſtinctum ; nam omnis diſtinctio inadæquata, ſeu includentis ab incluſo, eſt talis ratione alicujus entitatis ſimplicis adæquatè diſtinctæ à reliquis compartibus ; ſic domus v.g. diſtinguitur inadæquatè à tecto & ſolo ratione parietum, qui ſunt quid à tecto & ſolo adæquatè diſtinctum, & ſuo modo ſimplex, ideſt ex tecto & ſolo non conſurgens ; homo diſtinguitur inadæquatè à materia, & formis partialibus, ratione animæ, quæ eſt quid ſimplex, & ab illis adæquatè diſtinctum ; inductione igitur conſtar, &c. Sed contrà ; nego abſolutè 28.

Non omnis diſtinctio includentis ab incluſo eſt per aliquid ſimplex.

antecedens, ad cujus probationem dico primò cum Maderno *tract.1. q.3.art.7.num.14.* non eſſe univerſaliter verum, quòd omnis diſtinctio inadæquata, ſeu includentis ab incluſo, ſit talis ratione alicujus entitatis ſimplicis, &c. nam ſicuti in genere metaphyſico ſubſtantia diſtinguitur ab ente diſtinctione inadæquata, ſeu includentis ab incluſo ; & tamen perſeitas, ratione cujus ſubſtantia ab ente diſtinguitur, non eſt quid ſimplex ab ipſo ente adæquatè diſtinctum ; ita etiam in genere phyſico optimè poſſumus ponere diſtinctionem inadæquatam includentis ab incluſo, quæ per aliquid ſimplex non ſit : Dico ſecundò diſtinctionem inadæquatam, ſeu includentis ab incluſo, aliam eſſe, quâ includens comparatur ad aliquas tantùm partes incluſas ; aliam eſſe, quâ includens comparatur ad omnes partes incluſas acceptis tamen ſecundùm eſſe ſimplex & in ſtatu ſeparationis, illa diſtinctio tranſeat quod ſit per aliqoid ſimplex ſecùs iſta ; numquid enim ſex comparatũ ad bis tria ſeorſim accepta diſtinguitur per aliquid ſimplex, adeò ut bis tria nequeant ſimul coaleſcere ad conſtituendum ſex niſi ſuperveniat aliquid ſimplex à bis tria adæquatè diſtinctum. Igitur includens plura, ſeu complexum ex pluribus, comparari poteſt vel ad omnes partes incluſas ſimul acceptas, vel ad omnes acceptas diviſim, vel ad aliquas tantùm : primo modo nullatenùs diſtinguitur complexum à partibus ; ſecundo modo diſtinguitur diſtinctione inadæquata includentis ab incluſo, at per aliquid complexum, non per aliquid ſimplex ; tertio modo diſtinguitur pariter diſtinctione inadæquata, at per aliquid ſimplex ; & ſolùm hoc tertio modo procedit Adverſariorum inductio, quæ propterea diminuta eſt & inſufficiens ad præſens intantum.

Vrgebis adhuc : dicere quòd complexum ab omnibus partibus diviſim, & ſecundùm eſſe ſimplex acceptis, diſtinguatur per aliquid complexum, eſt dicere quod diſtinguatur per ſe ipſum, adeoque eſt ludere verbis, & dicere idem per idem. Sed contrà : ſicuti non 29.
verbis luditur quærendo, utrùm tranſitus ab eſſe ſimplici ad eſſe complexum fiat per aliquid ſimplex, an per aliquid complexum ? ità nec verbis luditur reſpondendo fieri per aliquid complexum, quod idem eſt ac dicere partes ſecundùm eſſe complexum à ſe ipſis ſecundum eſſe ſimplex diſtingui per aliquid complexum.

Solvendo has inſtantias viam paravimus

argumento

Probatio asserti præcedentis.

argumento negativo, quod ad probandum nostrum assertum sic formari potest: Complexum seu simultas substantiæ Angelicæ cũ loco sufficit ex se præcisè ad constituendum formaliter Angelum in loco; ergo Angeli sunt formaliter in loco per complexum, &c. consequentia patet, antecedens probatur, illud sufficit ad constituendum formaliter Angelum in loco, quod sufficit ad determinandam formaliter indifferentiam, quam habet substantia Angelica ad plura & inæqualia loca; atqui ad determinandam formaliter hãc indifferentiam sufficit complexum seu simultas substantiæ Angelicæ, &c. quia *ex praced. num.* 26. substantia Angelica ut faciens complexum cum aliquo particulari loco non est

30. Indifferẽtia potest determinari, tùm formaliter, tùm efficienter.

indifferens ad alia loca, ergo: *Dixi ad determinandam formaliter indifferentiam*, quia ad eamdem indifferentiam determinandam effectivè, seu in genere efficientis, requiritur antecedenter aut volontas Angeli se moventis ad talem locum, aut decretum Dei in tali loco Angelum producentis, aut aliquid aliud in genere efficientis applicans Angelum tali loco; sicuti ad tollendam indifferentiam, quam albedo habet ad dealbandum hoc vel illud subjectum, prærequiritur in genere efficientis principium applicans albedinem tali subjecto, & in sententia Modalistarum, ut Angelus determinetur ad essendum in hoc loco, prærequiritur principium producens ubicationem modalẽ affixam huic loco. Hinc quærenti, cur Angelus sit Romæ potiùs, quàm alibi: Respondendum est, quod ly *Cur* vel appellat causam efficientem, & sic est Romæ per propriam voluntatem, seu potentiam locomotivam; vel appellat causam formalem & sic est Romæ per complexionem seu simultatem propriæ substantiæ cum loco Romano; quæ complexio, seu simultas, rectè dici potest forma complexa, cujus effectus formalis sit locare Angelum Romæ.

Neque dicas hàc ratione à nobis poni novam formam complexam pro illo effectu formali, pro quo Modalistæ ponunt novam formam simplicem, & multiplicari entitates à nobis æquè ac ab Adversariis, & contrà hos proptereà inconsequenter nos arguere ex regula generali non multiplicandorũ entiũ sine

31. necessitate. Contrà enim, nos ponimus novam formam complexam, quam tenentur admittere etiam Modalistæ, innegabile quippè est Angelum existentem Romæ habere cõplexionem & simultatem cum loco Romano; nos igitur ponimus unicam formam complexam pro illo effectu formali, pro quo Adversarij ultrà eamdem formam complexam ponunt aliam formã simplicem. Deindè permittamus negari ab Adversariis nostram formam complexam, adhuc nos minùs, quàm ipsi, multiplicamus entitates, distinguimus enim solùm inadæquatè nostram formam cõplexam à substantia Angelica & loco, à quibus illi distinguunt adæquatè suam formam simplicem.

Ex eo quod complexum locale à nobis assertum sustineatur esse forma complexa, seu tertium quid aliquo modo, idest inadæquatè, distinctum à substantia Angelica & spatio;

32. Occurritur Modalistarum argumentis.

patet quã ratione Angelus, dum denominatur ac fit de novo præsens alicui loco, non acquirat novam denominationem sine novã formã denominante, nec transeat à contradictorio in contradictoriũ sine mutatione reali, quomodo item per motum localem consurgat novus terminus de novo positus in rerum natura, quomodo præsentia localis à nobis explicetur per veram realitatem, non per sola nomina, voces, & phrases; ut acriter ac molestè contrà nos urgent Adversarij, quibus videtur inintelligibile purum complexũ seu puram simultatẽ locati & loci, esse quid distinctum & separabile tùm à locato tùm à loco; at hoc meo videri provenit præcisè ex penuria terminorum, nimirum, ex eo quia ad explicandum quid sit formaliter complexum, & simultas, non habeamus terminos clariores vocibus ipsis complexi & simultatis; quod tamen arguit potiùs esse quid per se notum, quàm esse intelligibile; familiare quippè est iis, qui valdè facilia ac valdè nota sunt, vix posse facilioribus ac notioribus terminis explicari.

Ex dictis habetur quoad formale constitutivum in loco idem esse proportionaliter sentiendum de rebus spiritualibus, ac de corporeis & materialibus; nec in hoc puncto dissident Thomistæ, Modalistæ, & Complexistæ, sed singuli servant juxtã sua principia proportionem: Thomistæ scilicet existimantes materialia esse formaliter in loco per quantitatem molis, consequenter spiritualia in loco constituunt per operationem, quam ipsi vocant quantitatem virtutis; Modalistæ explicantes ubicationem, & præsentiam rerum materialium per simplicem entitatẽ materialem, consequenter pro ubicatione & præsentia rerum spiritualium requirunt simplicem entitatem spiritualem; Nos etiam cõsequenter cum Complexistis localem omnem præsentiam rerum, sivè materialium, sivè spiritualium, constituimus in purõ complexo locali, seu simultate locati & loci. Quomodo, deindè hoc complexum in rebus materialibus, ac spiritualibus, diversum sit, & respectu materialium ubi circumscriptivum, respectu spiritualium ubi definitivum rectè nuncupetur, patebit ex sequentibus, in quibus etiam traditur, quomodo substantia spiritualis indivisibilis & inextensa possit per se ipsam præcisè correspondere spatio divisibili, extenso, & inæquali, modò scilicet majori, modò minori. 33.

§. V.

An, & in quanto loco divisibili Angelus esse possit?

ASSART. I. Angelus verè & propriè esse potest in loco divisibili. Ita Theologi communissimè contrà nonnullos memoratos à D. Thomã *hic q* 52. *art.* 2. *in c.* qui cogitando indivisibilitatem Angeli ad modum indivisibi 34.

indivisibilitatis puncti crediderunt, quod Angelus nō posset esse nisi in loco punctali.

Probatur: Substantia spiritualis & indivisibilis verè & propriè esse potest in loco divisibili; ergo Angelus verè & propriè, &c. cōsequentia patet, quia ex solâ ratione substantiæ spiritualis & indivisibilis oriri potest in Angelo impotentia essendi in loco divisibili; antecedens probatur, tū ex eo quod Anima rationalis & Deus sunt substantia spiritualis & indivisibilis, & tamen sunt in loco divisibili, Deus scilicet in omni prorsùs spatio, anima in spatio correspōdēte divisibilitati & extensioni corporis, quod informat; tum ex eo quod est manifesta deceptio cogitare indivisibilitatē substantiæ spiritualis ad modū indivisibilitatis puncti, cū una sit extrà genus alterius; & indivisibilitas puncti, si datur, proveniat ex imperfectione, ratione cujus est ens omniū materialium minimum; indivisibilitas spiritualis substātiæ proveniat ex perfectione, ratione cujus est ens omni materiali majus continens modo eminenti ipsammet rerum materialium divisibilitatem; undè substantiæ spirituali, non puncto, tribuimus esse virtualiter divisibile & extensum.

Dices hoc esse virtualiter divisibile & extensū nihil aliud importat, quā virtutē operativā, quæ quatenùs potest se quodammodo effundere, & operationē exercere, in loco extenso denominat virtualiter extensā substantiā, cujus est virtus, atqui hæc virtualis extēsio secundū nostra principia, secundum quæ Angelus non est in loco, aut per operationē, aut per applicationem virtutis ad operandū, Angelo non confert ad esse in loco; ergo ex tali extensione seu divisibilitate virtuali inconsequenter & malè arguimus Angelū posse esse in loco divisibili. Sed contrà: licet

35. Extensio & divisibilitas virtualis spiritualis substantiæ quid?

Thomistæ nobis objiciant, quod Angelus, si esset in loco per propriā substantiā præcisè, semper esset in loco indivisibili, nec aliam agnoscant in spirituali substantiâ divisibilitatem seu extensionem virtualem præter eā, quæ in instantiâ affertur; nihilominùs longè aliter sentio, & dico pro re præsenti esse virtualiter divisibile & extensū consistere formaliter in quadā exigentiâ, aut saltem connaturali potentiâ ad replicationem, imò ad reproductionem, (alibi enim ex professo ostendetur quidquid replicatur reproduci) ejusdē substantiæ in quolibet indivisibili seu minimo loci divisibilis & extensi, adeò ut sicuti quantitas palmaris in spatio decēpalmari, replicata, aliqualiter æquivalet extensioni decempalmari; ità substantia indivisibilis replicata in spatio divisibili æquivaleat substantiæ divisibili, dicique possit æquivalenter ac virtualiter divisibilis.

36. Quāras sit locus maximus cujuslibet Angeli.

Assert. 2. Non est determinatè assignabilis magnitudo loci divisibilis, ad quem potest quilibet Angelus se extendere: in universum tamen sentiendum est nec ullū Angelum respicere magnitudinem majorem & majorem in infinitum; nec omnes respicere magnitudinem æqualem. Ità Arriaga *hic disp. 16. sect. 3.* Aversa *q. 52. sect. 2.* Madernus *quæst. 2. art. 4.* cæterique communissimè.

Probatur & explicatur: locabilitas in loco divisibili spectat ad perfectionem Angeli; consequitur enim ad virtualē extēsionē, quæ nihil est aliud, quā imminentia quædam rei spiritualis supra materialem; sicuti igitur de perfectione cujuslibet Angeli nobis non cōstat determinatè, quanta sit, constat tamen, quod nec in ullo Angelo est major & major in infinitum, nec in omnibus est æqualis; ità idem proportionaliter sentiendū de locabilitate in loco divisibili, & de magnitudine loci correspondente tali locabilitati. Verùm deinde inæqualitas locabilitatis ità adamussim correspondeat inæqualitati perfectionis, ut quilibet Angelus alium excedens in perfectione excedat etiā in locabilitate & è contrà; ex auctoritate & communiore Theologorum sensu videtur affirmandum; ex ratione non satis apparet, cur Angelus perfectior alio etiam solùm individualiter debeat omninò respicere locum majorem; aut cur unus Angelus nequeat esse diversus specie & essentialiter perfectior alio, cum quo tamen habeat æqualē aut etiā minorē locabilitatē? passim quippè evenit individua speciei inferioris in aliquo prædicato adæquare, aut etiā excedere individua speciei superioris. Accedit quod major locabilitas attendi potest non

37. Locabilitas alia extensivè, alia intensivè major.

solū in ordine ad locū majorem, sed etiā penes modū nobiliorem essendi in loco, existendo in ipso magis immobiliter, magis ipsū ornāndo, perfectius in ipso operando &c. prima locabilitas dici potest major extensivè, secunda major intensivè, & hæc locabilitas major intensivè faciliùs sustinetur adamussim correspondēs majori perfectioni essētiali cujuslibet Angeli: Certè in sententia cōponente cōtinuū ex punctis finitis ægrè sustineri potest in tanta, quæ de facto datur, Angelorū perfectione inæqualium multitudine locabilitas extēsivè inæqualis, quin perveniatur ad aliquos Angelos, quorū locus maximus sit totus mundus, aut etiā toto mundo major; quāvis hoc nos non premat, qui in physicis continuum composuimus ex partibus proportionalibus, quo modo facilè est intrà quamlibet loci extensionem assignare pluribus & pluribus Angelis in infinitum inæqualem, & majorem, vel minorem locum.

38. Est possibilis Angelus existens ubique.

Quod dictum est nullum Angelum respicere loci magnitudinem majorē & majorem in infinitū, procedit de Angelis de facto existentibus & consideratis secundùm vires naturæ; nec negamus id, aut Angelo cuicumq; possibili, aut Angelis existentibus consideratis secundū vires potentiæ obedientialis, & secundum præsentias replicatas, quas possunt habere divinitùs; & licèt quoad primam partē oppositū sentiat cū aliis nonnullis Madernus *hic q. 2. a. 4. n. 4* nobis tamen necesse non est quidquā addere iis, quæ dicebamus *tr. 1. l. 1. c. 8. §. 6.* probātes ubiquitatē, prout importat extensionē ad omne spatium etiam imaginatium posse, contingenter tamen, competere creaturæ ab intrinseco, idque de Angelis expresè docet Arriaga *hic disp. 16. sec. 3. n. 14.*

39. Ex dictis habetur in loco Angelorum de facto existentium quamvis non sit assigna-

X bile

bile maximum *quod sic*, esse tamen assignabile aliquod maximum *quod non*, esse scilicet assignabilem locum, ad quem nullus Angelus de facto existens possit se extendere, licet non ad quem præcisè non ultrà possit se extẽdere aliquis determinatus Angelus. Porrò assignabile est de facto pro maximo *quod non* loci Angeliei non solùm spatium omne consurgens ex positivo & imaginario, verùm etiam spatium positivum totius universi. excepto enim Durando suprà relato *n* 2. in confesso est apud omnes nullum Angelum de facto existentem posse se per totum mundum extendere; colligitur id ex Scripturá, in quâ de Lucifero, fortè Angelorum omnium in natora perfectissimo, habetur de Cœlo cecidisse, nec ampliùs fuisse ejus locum in Cœlo inventum; traditur à Sanctis Patribus, præsertim à Damasceno *lib* 2. *fidei cap*. 3. suadetur congruentiis, quarum potissima esse potest quod omnes Angeli de facto existentes sunt creati ut partes universi; congruit igitur, ut quilibet sicuti in se pars universi est itá determinatá tantum universi partem pro loco sibi connaturali respiciat.

De facto nullus Angelus est in toto mũdo.

§. VI.

An Angelus possit esse pro libito in loco minore maximo, vel etiam in loco minore & minore in infinitum?

40. ASSERT. 1. Angelus non est necessariò in loco maximo & sibi adæquato, sed potest esse pro libito etiam in loco minore. Itá D. Thomas *hic q*. 52. *art*. 2. *in c*. D. Bonaventura *in* 2. *dist* 2. *part*. 1. *a*. 2. *q*. 3. Richardus *in* 1. *dist*. 37. *art*. 2. *q*. 2. Ægidius *ead. dist. q*. 2. Suarez *lib*. 4. *c*. 11. Vasquez *disp* 191. *cap*. 2. Bubalus *q*. 5 a *art*. 2. *quæsito* 2. *diffic*. 2. § 2. Lugos *disp*. 5 *cap*. 8. Madernus *q*. 2. *art*. 5. Aversa *q* 52. *sect*. 8. &c contrà Hibernicum *in* 1. *dist*. 8. *q*. 2. assolum *in* 2. *dist*. 2. *q*. 4. *a*. 5. Valentiã *hic disp* 4. *q*. 3. *punc*. 3. *conc*. 3. Esparzã *q*. 9. *a*. 5. ubi tamẽ loquitur solũ de loco metaphysico. Scotũ *in* 2. *dist*. 2. *q*. 6. §. *mirũ autẽ*, ubi tamẽ loquitur dubitãter & nihil definiendo.

Angelus est liber ad locum minorem maximo.

Probatur: Nulla est sufficiens ratio negandi Angelis libertatẽ coarctandi suã præsentiam intrà terminos loci adæquati, & collocãdi se in loco minore maximo; ergo Angelus non est necessariò, &c. consequentia patet, quia propter jus possessionis, quoties agitur de principio libero, judicãdũ est in favorem libertatis, nisi sufficiens & vehemens ratio ad oppositum cogat; antecedens probatur, impugnando tanquam insufficientes rationes Adversariorum, ex quorum doctrinâ.

Dices primò sufficientem rationẽ esse paritatem Dei, animi rationalis, & corporis, nã nec Deus potest esse in loco minore, quã sit totus mundus; nec rationalis animus in loco minore, quam sit corpus quod informat; nec corpus in loco minore, quã sit quantitas quã afficitur; ergo similiter Angelus non in loco minore, quam sit ipsius locus maximus, seu

41. sphæra loci maximi. Sed cõtrà: Deus est in loco immutabiliter & immobiliter, non sic Angelus; ideò sicuti Angelus, non Deus potest ab uno ad aliũ locum transire, ità nil mirũ, quod Angelus, non Deus, possit à majore ad minorem locum se coarctare: Animus rationalis in statu unionis se habet ut forma naturalis alligata corpori; ideò nil mirũ, quod ratione magnitudinis corporis sit alligata determinatæ magnitudini loci, nõ sic Angelus; deindè potest paritas retorqueri dicẽdo, Animus rationalis potest esse in corpore minore maximo, ergo etiam Angelus in loco minore maximo: Corpus nequit esse in loco minore, quã sit ipsius quãtitas, quia penetrarẽtur partes quantitatis, in Angelo verò coarctatio ad locum minorem maximo fieret per minorem explicationem, non per penetrationem; deinde potest hæc etiam paritas retorqueri ex eo, quòd eadem quantitas secundùm suam entitatem invariata potest per condensationem poni in loco minore juxtà sententiam valdè probabilem, & à nobis etiam in Philosophiâ propugnatam.

Occurritur rationibus Adversariorum.

Dices secundò sufficientem rationem haberi ex eo, quod locus maximus correspõdet perfectioni essentiali & specificæ ipsius Angeli, & in diversis Angelis inæqualis est juxtà inæqualẽ diversorũ Angelorũ perfectionẽ; atqui Angelus non potest pro libito minuere suã perfectionẽ essentialẽ, & specificam; ergo neq; potest pro libito se collocare in loco minore maximo; & hæc quidẽ ratio videtur specialiùs urgere in nostris principiis de cõstitutione Angelorũ in loco per propriã substantiã præcisè; hæc enim, cũ sit secundum se invariabilis, necessaria, voluntati Angelicæ nõ subjecta, incrementi & decremẽti nescia, quomodònã potest per se ipsam esse in loco inæquali, majore, vel minore? Hinc Amicus *disp*. 5. *sec*. 5. *n*. 104. quãvis sustineat sententiã à nobis assertã, *n*. tamen 100. *præced*. referens sententiã oppositã, ait eã apertè sequi ex opinione asserentium Angelos esse in loco per nudã substãtiã absq; ullo modo addito; Thomistæ etiã sicuti ex indivisibilitate substantiæ Angelicæ inferunt, quod semper esset in locu indivisibili; ità ex ejusdẽ immutabilitate inferunt, quod semper esset in loco æquali, si esset in loco per propriã entitatẽ non per operationẽ, proptereaque satis indicant, quod præscindendo ab operatione aut semper indivisibilẽ, aut saltem semper æqualẽ locũ Angelis tribuerent. Sed contrà: ad instantiam distinguo majorẽ, locus maximus in actu primo, idest aptitudo & capacitas ad locũ maximum correspõdet perfectioni essentiali, &c. concedo, locus maximus in acto secũdo, prout dicit actualem extensionẽ ad locum maximum correspõdet perfectioni essentiali, &c. subdistinguo tanquam actus secundus liber concedo, tanquam actus secundus necessarius, nego; eadem distinctione utor ad minorem, & dico Angelum quamvis non quoad actus priores aut secundos necessarios, benè tamen quoad actus secundos liberos, posse quodammodo variare & minuere suam perfectionem essentialem. Neque allata ininstantia habet specialem difficultatem in 42.

nostria

nostris principiis; enimverò substantia Angeli sumpta in actu primo, non sumpta in actu secundo est invariabilis & necessaria in ordine ad locum; vel utendo terminis ad præsentem materiam & ad nostra principia magis accommodatis, substantia Angeli sumpta secundùm esse simplex est invariabilis, voluntati non subjecta, incrementi & decrementi nescia, secùs sumpta secundùm esse complexum cum loco, quod esse complexum est actus secundus ipsius in ordine ad locum.

Reliqua, quibus posset ulteriùs aut probari aut impugnari Angelorum libertas ad locum minorem maximo subjicientur asserto mox ponendo, pro quo quidquid afferetur militabit à fortiori pro asserto jam posito.

43. Angelus est liber ad locum minorem & minorem in infinitum. Assert. 2. Angelus potest esse in loco minore & minore in infinitum, nec habet intrà latitudinem loci divisibilis, & extensi, locum ullum minimum, infrà quem non possit præsentiam suam contrahere. Ità Auctores relati pro asserto præcedente si Vasquium excipias, qui *cap. 2. præcit. num. 5.* in huius asserti materiâ hæret perplexus; Scotus verò magis definitè & cum minore perplexitate contrà nos sentit in isto, quàm in superiore asserto.

Probatur: In quolibet loco divisibili sunt assignabiles partes minores, & minores in infinitum, iuxtà Aristotelicam, & veriorem, ut ex physicis suppono, continui compositionem; sed in quâlibet ex his partibus conjunctâ reliquis est totus Angelus, ergo idem totus Angelus esse potest in quâlibet etiam à reliquis sejunctâ; neque enim ipse ut in loco sit requirit ex parte loci, aut sensibilitatem, aut organizationem, aut figuram, aut quidquam aliud importans determinatâ partium extensionem; & quamvis in se vivens sit, non tamen locum vivificat, nec loco utitur, tanquàm comprincipio operandi vitaliter; ex quo capite cætera viventia, & anima etiam rationalis sumpta ut forma corporis, habeot sua minima, infrà quæ nequeunt conservari.

Dices ex Scoto *in 2. dist. 2. quæst. 6. §. Ad propositum*: ex eo quòd Angelus nequeat esse in loco quantumcumque magno, & in infinitum majore, sequitur quòd neque possit esse in loco quantumcumque parvo & in infinitum minore; nam Angelus, qui posset esse in loco in infinitum minore & minore, posset esse in quadrangulo in infinitum strictiore & strictiore, ergo posset esse in quadrangulo in infinitum longiore & longiore, adeóque in loco quantumcumque magno saltem quoad longitudinem; consequentia probatur quia ex unâ parte Angelus, cum nulli figurationi loci sit alligatus, potest in eâdem loci areâ sub quâcumque figurâ sit se constituere, ex aliâ parte quadrangulus, qui retentâ eâdem areâ fiat in infinitum strictior & strictior, fiet unâ simul in infinitum longior & longior; ergo. Confirmat subtilis Doctor illam suam primam illationem ex eo, quod sicuti concluderetur infinita virtus ex eo, quod Angelus posset esse in loco in infinitum maiore, ità etiam ex eo, quod posset esse in loco in infinitum minore, quia posse se collocare in loco minore adæquato est aliqua virtus maior, quàm posse se collocare solùm in loco adæquato; ergo posse se collocare in loco minore & minore in infinitum est virtus major & major in infinitum, adeóque est virtus infinita. Sed contrà: Adverto locum maximum & adæquatum Angeli esse circulariter, seu sphæricè metiendum eo modo, quo solet assignari sphæra activitatis cuiuscumque naturalis agentis; nam sicuti naturale agens æqualiter effondit suam virtutem, & operationem in omnes partes, ità verisimile est Angelū posse æqualiter in omnes partes per gyrum extendere suam substantiam, cum præsertim per nos Angelus in tali extensione se habeat ut agens, liberum tamen, propriam substantiam reproducens in pluribus locis partialibus: Rursùs sicuti agens naturale impeditum, ne propriam virtutem effūdat in latitudinē, non propterea potest quasi longitudine latitudinem compensare, & longius protendendo operationem excedere in longitudine suam sphæram; ità Angelus non occupans totam latitudinem sui loci maximi circolariter accepti, non propterea potest suā substantiam in maiorem longitudinem protendere, quàm anteà; & in quâcumque loci figuratione se collocet habet terminum versùs maximum non solùm quoad totalitatem loci, verùm etiā quoad singulas dimensiones adeò ut secundùm nullā dimensionem valeat excedere diametrū loci maximè accepti circulariter. 44. Locus maximus Angeli metiendus est sphericè.

45. Occurritur argumento Scoti. Hinc ad instantiam dico Angelum intrà dimensiones suæ sphæræ posse esse in loco strictiore & strictiore, non sic excedendo tales dimensiones; & quamvis non sit alligatus alicui figurationi, est tamen alligatus aliquibus dimensionibus, intrà nō ultrà quas potest sob quâcumque loci figurâ se constituere; quadrangulus igitor qui coarctatis in infinitum lateribus in infinitum protrahitur, quamvis non crescat in areâ, crescit tamen in dimensione longitudinis ultrà diametrum loci maximi Angelici, ideò, &c. Accedit quod magnitudo loci ex genere suo attenditur potiùs penes circumferentiam ambientem, quàm penes aream, in datâ autem hypothesi quadranguli rectè notat Aversa *q. 52. sect. 8.* crescere in infinitum circumferentiā, licèt non crescat area, ideò dici posset sub illo quadrangulo etiam non crescente areā crescere loci magnitudinem, fierique locum majorem & majorem in infinitum.

46. Ad confirmationē dico virtutem aliquam ex eo præcisè, quod sit libera, non esse virtutem majorem; & virtus collocandi se in loco adæquato, & in loco minore, comparata ad virtutē collocandi se præcisè in loco adæquato, est quidē virtus diversa & alia, quia est virtus libera comparata ad necessariam; at non est virtus major, quia non est virtus attingens aliquod majus, & non contentum in eo, quod attingit virtus necessaria, quis enim non videat locum minorem adæquato in loco adæquato contine-

ri? Est porrò virtus non solùm diversa, sed etiam major illa, quâ potest Angelus se extendere ad talem locum determinatum, & ad majorem, si comparetur virtuti, quâ possit se extendere solùm ad talem locum determinatum, tanquam ad suum locum maximum; ideò arguitur infinitas in virtute ad locum quantumcumque magnum, non sic in virtute ad locum quantumcumque minimum; & ex eo, quod locabilitas Angeli habeat terminũ versùs maximum, non sequitur, quòd habeat etiam terminũ versùs minimũ.

Vrgebis: quod Angelus possit esse in loco majore habetur ex majore ipsius perfectione ergo similiter quod Angelus possit esse in loco minore habetur ex ejusdem perfectione minore; atqui perfectio Angeli æquè nõ potest in infinitum minui, ac non possit in infinitum augeri; ergo Angelus æquè nõ potest esse in loco minore & minore, ac non possit
47. esse in loco majore & majore. Sed contrà: vel nego consequentiã absolutè, quia virtus, quę potest in majus potest etiam in minus, non e contrà; vel majoris claritatis gratiâ eandẽ distinguo, ergo quod Angelus possit esse in loco minore tanquã in loco sibi adæquato habetur, &c. cõcedo; quod possit esse in loco minori tanquam in loco partiali habetur, &c. nego, & concessa minore subsumpta dico nihil aliud re ipsa inferri, quàm inter Angelos de facto existentes, in quorum perfectione, nec versùs maximum, nec versùs minimum, potest infinitè procedi, æque esse determinatum locum maximum Angeli infimi habentis perfectionem omnium minimam, ac Angeli supremi habentis perfectionẽ omnium maximã; & ille locus maximus Angeli infimi est inter omnia loca maxima Angelorum de facto existentium minimũ quod sic loci Angelici. Dixi *inter Angelos de facto existentes*, quia loquendo de Angelis etiam possibilibus nihil prohibet infinitè procedere, tùm versùs accrementum, tùm versùs decrementum perfectionis admittendo quocumque Angelo dato cum locabilitate finita esse possibilem alium, tùm magis perfectum, cui debeatur locus maximus major; tùm minùs perfectum, cui debeatur locus maximus minor.

48. Angelus est in loco determinato ex determinatione liberâ, nõ ex determinatione necessaria.

Ex dictis habetur Angelum, quamvis habeat semper locum in actu secundo determinatum quoad magnitudinẽ & parvitatẽ, non sic habere locũ determinatum etiam in actu primo, quia determinatio actus primi est determinatio necessaria, determinatio actus secundi est determinatio libera; Angelus autẽ (subintellige intrà terminos seu dimensiones loci maximi) nullã habet necessitatẽ majoris potiùs, quã minoris loci; & quod in actu secundo ad majorẽ potiùs, quã ad minorem locũ se extendat convenit ei ex determinatione proprij arbitrij & ex libertate voluntatis, nõ ex necessitate naturæ. Hinc Adversariis objicientibus, quòd juxtà doctrinã à nobis assertam Angelus saltẽ versùs minimum non sit in loco determinato, dicito non esse in loco determinato ex parte actus primi & determinatione necessaria, benè tamen ex parte actus secundi & determinatione libera.

§. VII.

Vtrùm admissis in continuo indivisibilibus Angelus possit esse in loco etiam indivisibili, & punctali?

49. Angelus potest esse in indivisibili & punctuali.

ASSERT. Admissis præsentis controversiæ gratiâ indivisibilibus, quamvis alioqui juxtà compositionem continui in Philosophia traditam non admittendis, Angelus potest esse in loco etiam solùm indivisibili & punctali. Ità D. Thomas 1. *p. q.* 52. *art.* 2. *in* 1. *dist.* 37. *q.* 4. *art.* 2. Ferrariensis 3. *cont. Gent. cap.* 68. Ioannes à S. Thomâ *disp.* 2. *art.* 3. Richardus *in* 2. *dist.* 2. *a.* 2. *q.* 2. Capreolus *ead. dist. q.* 1. *art.* 1. Suarex *hic lib.* 4. *cap.* 11. Amicus *disp.* 5. *sect.* 7. Lugus *disp.* 5. *cap.* 8. *n.* 14. Madernus *q.* 2. *art.* 5. Aversa *q.* 52. *sect.* 7. Hetinex *disp* 4. *q.* 3. *n* 17. &c. contra eos in primis, qui nolunt Angelum posse esse in loco minore maximo, aut etiam minore & minore in infinitum, undè Vasquez *disp* 192 *c.* 2. eadem hic, quâ superiùs, perplexitate laborat, & Scotus *precit.* §. *ad propositum versic. de isto* dum absolute negat locabilitatem Angeli in loco minore & minore, dubitat verò de locabilitate ejusdem in puncto, arguitur inconsequentiæ a Suarexio *precit. c* 11. & ab Arriaga *hic disp.* 16 *sect.* 4. Est insuper locabilitas Angelorum in puncto contrà alios plures, à quibus recensendis abstineo, quia ità sentiunt vel præcisè ex eo quod nulla admittant indivisibilia & puncta, in quo nobis directè non adversantur, vel ex eo quod nolint indivisibile & punctum habere posse rationem loci, in quo fit quæstio de nomine.

Probatur assertum: Admissis indivisibilibus Angelus verè totus est in indivisibili quolibet conjuncto reliquis aut partibus aut indivisibilibus loci extensi; ergo etiam verè totus esse potest in quolibet indivisibili seorsim & sejunctim accepto; antecedens patet quia Angelus haberet in loco extenso præsentiam interruptam, non continuatam, quoties non esset in quolibet indivisibili, supposito autem quod in indivisibili sit, non est in ipso secundũ aliquam sui partẽ, cum partibus careat, est igitur in ipso totus; consequentia probatur, quia ut dicebamus *n.* 43. Angelus non requirit in loco, aut sensibilitatem, aut organizationem, aut aliud quidquam conveniens indivisibili ut conjuncto reliquis componentibus continuum potiùs, quàm eidem seorsim & sejunctim accepto.

Dices indivisibile seorsim & sejunctim acceptũ carere extensione requisitâ, tũ ad rationem genericam loci, tùm specialiter ad rationem loci Angelici: requiritur extensio ad rationẽ genericã loci, quia locus ex genere suo importat superficiẽ ambientẽ, certũ est autẽ dari extensionem, ubi datur superficies ambiens: requiritur quoq; extensio specialiter ad rationem loci Angelici, quia Angelus secundum nos est in loco per propriã substantiam, quæ cum habeat in se virtualem extensionem,

nem, exigit etiam aliquam extensionem in loco.

50. Sed contrà: dicere quod locus ex genere suo importet superficiem ambientem est relabi in quæstionem de nomine, cui occurrendum est per distinctioné loci intrinseci, & extrinseci; hic ad summum importat superficiem ambienté, ille importat præcisè spatium habens talem determinatam distantiam à partibus fixis, nec debet ambire locatum, sed cum ipso penetrari; quod totum optimè convenit cuilibet indivisibili, etiam

51. seorsim accepto. Extensio igitur non est de ratione generica loci, non est etiam specialiter de ratione loci Angèlici, quia virtualis extensio vel sumitur in actu primo pro potentia & capacitate se extendendi; vel sumitur in actu secundo pro actuali exercitio extensionis: Virtualis extensio primo modo non requirit extensionem in loco, quia sicuti Angelus retenta capacitate ad locum maximum potest se constituere in loco minore, ità non est cur retenta capacitate ad locum extensum, seu se extendendi, nequeat esse in loco indivisibili & inextenso: Extensio virtualis secundo modo exigit quidem loci extensionem, at sicuti hoc modo substantia Angeli hàbet extensionem virtualem libere, ità potest ad libitum ipsa carere, & simul carere omni extensione loci.

Extensio virtualis sumitur dupliciter.

Neque urgeas malè à nobis supponi; quòd sit liberum Angelo exercitium virtualis extensionis adeò ut possit eo omni carere, tùm quia hoc ipsum est quamvis sub diversis terminis in quæstione, tùm quia indivisibilitas Angeli carentis omni exercitio virtualis extensionis non differret ampliùs ab indivisibilitate puncti, quòd malè cohæ-

52. reret supradictis *n. 34*. Contrà enim, illud ipsum, quod est in quæstione, non malè supponitur, quoties supponitur tanquam aliunde probatum, ut in proposito liberum esse Angelo exercitium virtualis extensionis adeò, ut possit eo omni carere, probatum supponitur, ex eo quod, dum agitur de principio libero in ordine ad suos actus secundos, præsumptio & possessio sempet stat pro libertate. Ad illud, quod additur, dicito in illa hypotesi indivisibilitatem Angeli fore diversam ab indivisibilitate puncti ex parte actus primi & ratione capacitatis se extendendi, licèt non ex parte actus secundi satione actualis extensionis.

Dices insuper: indivisibile seorsim & sejunctim acceptum non potest esse susceptivum operationis, ergo neque potest esse sus-

53. ceptivum præsentiæ Angelicæ. Sed contrà: cum per nos præsentia Angelica non importet operationem, nec Angelus sit in loco per hoc quod operatur; facilè in nostris principiis ruit instantia, quæ ad summum vim aliquam habet contrà Auctores collocantes Angelum in loco per operationem, inter quos Ægidius *in 1. dist. 3. p. 2. art. 1. q. 2.* hoc potissimùm ratione ducitur ad negandum Angelo potentiam existendi in indivisibili: cæteri tamen oppositum sentiunt, quia, inquiunt, licèt indivisibile non possit esse susceptivum operationis *ut quod*, potest esse susceptivum operationis *ut quo*, licèt non possit esse id, in quod operatio desinit, potest esse id, ex quo operatio incipit; ne magis explicant Gonet *hic disput 4. artic. 1. n. 102.* Bibalus *q. 52. quæsit. 2. art. 2. diffic. 3. §. 1.* &c. Aliqui alij sustinent Angelum posse esse etiam per operationem in indivisibili, ex eo præcisè quod indivisibile, quamvis sejunctim & seorsim acceptum, sit susceptivum motus localis discreti: Ità Ioannes à S. Thoma *hic disp. 20. art. 3. num. 7.* Arriaga *disp. 16. sect. 5. n. 23.*

Angelus etiam per operationé potest esse in indivisibili.

Ex dictis habetur nos concedere Angelis de facto existentibus omnem majorem, quæ excogitari possit, libertatem in ordine ad contrahendam propriam præsentiam intrà sphæram loci maximi: Verùm verò eadem libertas astruenda sit etiam in omnibus Angelis possibilibus? adeò ut repugnet Angelus, qui minore polleat libertate, & aut ex natura sua determinatus sit ad existendum semper in loco maximo, aut saltem habeat minimum *quod sic*, nec possit se in loco minore & minore in infinitum, multoque minùs in indivisibili collocare: Negat Arriaga *hic disp. 16. n. 16. & 31.* pro sua facilitate admittendi possibile quidquid non ostenditur evidenter repugnans; at mihi res est valde dubia ob regulam sæpiùs commendatam, quod in pari, aut non multùm impari causa, præsumptio stet pro impossibilitate potiùs, quàm pro possibilitate: Vnde libenter quidem concederem posse Deum superaddere Angelo aut possibili, aut etiam de facto existenti, entitatem aliquam, quam ipse Angelus nequeat abjicere, & per quam determinetur ad existendum semper in tanta præcisè loci extensione; non tamen facilè admitterem dabilem esse Angelum ità determinatum ex natura sua, imò sicuti nullus Angelus est possibilis, qui ex natura sua careat libertate in ordine ad majorem vel minorem perfectionem, ità nec qui careat libertate ad majorem vel minorem præsentiam: Multò minùs admitterem dabilem esse Angelum ex natura sua determinatum ad existendum solùm in indivisibili; careret enim hic Angelus extensione virtuali etiam in actu primo, nec ullus superesset modus distinguendi indivisibilitatem ipsius ab indivisibilitate puncti.

54. Quid sentiendum de Angelis possibilibus in ordine ad majorem, minoremvè locum?

Habetur insuper hucusque posita de libertate contrahendi propriam præsentiam extendi jure posse ad animas separatas, quæ sicuti quoad reliqua Angelis æquiparantur, ita & quoad sui constitutionem in loco: Posset quidem de ipsis specialiter inquiri, utrùm locus maximus cujuslibet animæ sit præcisè extensio æqualis extensioni, quam habuit, aut in suo statu perfecto habuisset corpus ab ea informatum; At quis id definiat? Solùm hinc erui potest aliquod vestigium magnitudinis loci Angelici, dicendo locum maximum infimi Angeli superare extensionem cujuscumque humani corporis procerioris & gigantei; cum Angelus infimus sit perfectior ea anima, cui conveniret

55. Quid de animabus separatis?

X 3 actuare

actuare tale corpus & occupare totam ejus extensionem; assurgendo deinde cum proportionali loci maximi incremento ad superiores & superiores Angelos, fas est conjectare valde amplam locabilitatis sphæram, & ingentem admodùm extensionem loci maximi.

§. VIII.

An & quomodò idem Angelus possit simul esse in pluribus locis?

56. ASSERT. 1. Angelus naturaliter, & virtute propria, non potest simul esse in pluribus locis adæquatis, bene tamen supernaturaliter & virtute divina. Vtraque asserti pars est receptissima adeò, ut oppositum primæ partis pro errore reputari dixerit D.Thomas *in* 1. *dist.* 37. *q.* 3. *art.* 2. & opinionem Goffredi *quodl.b.* 12. sentientis contrà secundam partem appellet periculosam Bassolis apud Amicum *hic disput.* 5. *sect.* 4. *num* 83.

Angelus naturaliter nequit esse in pluribus locis adæquatis.

Probatur prima pars: Angelus naturaliter, & virtute propria, non potest esse in loco majore maximo; sed locus adæquatus est locus maximus, ergo Angelus non potest naturaliter, & virtute propria, esse in loco majore adæquato; atqui plura loca adæquata sunt quid majus loco adæquato, ergo: & hoc argumento infertur Angelum neque posse naturaliter simul esse in pluribus locis, quorum unus adæquatus sit, alter inadæquatus.

Probatur secunda pars, quæ debet intelligi de locis adæquatis materialiter, comparativè scilicet ad locabilitatem naturalem, & virtutem propriam Angeli, nam formaliter seu comparativè ad locabilitatem obedientialem virtutemque divinam nullus locus est Angelo adæquatus, quia nullus est, in cujus
57. majore Angelus esse non possit: Probatur, inquam, secunda pars: Extensio virtualis substantiæ Angelicæ, quamvis considerata naturaliter finita sit & limitata, considerata tamen obedientialiter & ut subest virtuti divinæ induit infinitatem quandam & illimitationem respicientem pro termino adæquato loca omnia, adeoque plura loca adæquata cujuslibet Angeli de facto existentis; ergo Angelus potest supernaturaliter, &c. Confirmatur: Posse convenire supernaturaliter Angelis multiplicem præsentiam adæquatam concedunt etiam Thomistæ, id absolutè negantes de corporibus; ergo nos, qui id de corporibus in Philosophia non negamus, multo magis debemus in præsenti id Angelis concedere; advertendo tamen obiter Thomistas negantes id de corporibus, non de Angelis, loqui conformiter ad sua principia, quibus Angelos statuunt in loco per operationem spectantem ad ejus virtutem in genere efficientis, quæ per consequens eo ipso, quòd in genere efficientis est, augeri à Deo potest; adde quod solent etiam concedere Angelos præternaturaliter posse esse in loco per passionem, quâ ratione facile Deus potest Angelum existentem in uno loco adæquato ex vi operationis locare alibi ex vi passionis; Corpora verò statuunt circumscriptivè in loco per quantitatem, tanquam per causam formalem, & Deus nec potest multiplicare effectum formalem non multiplicata forma; nec secundùm Thomistas, secundùm quos corpus habet unitatem numericam à materia signata quantitate, potest multiplicare quantitatem in uno eodemque numero corpore, seu non multiplicato numericè corpore, ideò &c.

Bene tamen supernaturaliter.

Assert. 2. Angelus intra sphæram sui loci maximi potest naturaliter esse in pluribus locis inadæquatis, etiam dissitis & distantibus, absque eo quod sit in intermediis. Ità Hervæus *in* 1 *dist.* 37. *art.* 1. Marsilius *ead. dist. q.* 2. *art* 2. Cajetanus 1. *p. q.* 52. *art.* 2. Bannez & Naxarius *eod. art.* Gonet *disp.* 4. *art.* 3. §. 1. ubi ait ex Thomistis solum Ioannem à S.Thoma accessisse ad opinionem oppositam: Ancipites sunt ac problematici Scotus in 2. *dist.* 2. *q.* 7. § *in ista quæstione*, Gabriel *ead dist. q.* 1. *art.* 3. & ex recentioribus Lugus *disp* 5. *c.* 7. *n.* 15. Contrà Suarium *lib.* 4. *c.* 10. Vasquium *disp.* 190. *cap.* 3. Amicum *disp.* 5. *sect.* 4. Bubalum *q.* 52. *art.* 2. *quæsit.* 2 *diffic.* 1. §. 3. Arriagam *disput.* 16. *num* 42. Esparxam *q.* 9. *art.* 10. (ubi tamen loquitur de sola præsentia metaphysica concedens oppositum quoad præsentiam physicam) Aversam *q.* 52. *sect.* 9. Herinex *disp.* 4. *q.* 3. *num.* 16. Madernum *q.* 1. *art.* 6. cæterosque recentiores communiter pro se referentes S.Thomam, S. Bonaventuram, Alensem, Richardum, &c. sed immeritò, quia S. Thomas aliique insigniores Theologi ex antiquis non distinguunt inter loca adæquata & inadæquata; & dum loquuntur de pluribus locis simpliciter intelligendi potiùs sunt de adæquatis, quàm de inadæquatis; hæc enim semper possunt in unum locum coalescere adeoque se habent per modum unius magis, quàm per modum plurium, præsertim quando sunt intrà sphæram ejusdem loci maximi ut supponitur in præsenti. 58.

Angelus naturaliter potest esse in locis inadæquatis dissitis.

Probatur assertum. Angelus potest naturaliter esse in partibus extremis sui loci adæquati absque eo, quòd sit in medio; ergo intrà sphæram sui loci maximi potest naturaliter esse in pluribus locis inadæquatis, &c. consequentia patet antecedens probatur Angelus potest naturaliter esse in medio seu in partibus mediis sui loci adæquati absque eo, quòd sit in partibus extremis, ergo etiam in partibus extremis absque eo, quòd sit in medio seu in partibus mediis; libertas enim Angeli ad non occupandum totum locum maximum æquè infert utrumque, nec apparet, cur ex vi talis libertatis contrahendo præsentiam ad locum minorem maximo, possit relinquere partes extremas retinendo medias, non verò relinquere medias retinendo extremas. 59.

Dices primò majorem rationem esse, quia partes extremæ sine mediis sunt plura loca,

partes verò mediæ etiam sine extremis sunt unus locus; est autem difficultas non in eo, quòd Angelus possit naturaliter esse in uno loco, sed in eo quòd possit naturaliter esse in pluribus; essent, inquies, partes extremæ sine mediis plura loca, quia essent distantes, ad unitatem autem loci requiritur continuitas, aut saltem indistantia. Sed contrà: omnes partes existentes intrà sphæram loci maximi sive indistantes sint, sive distantes, dici possunt esse unus locus, & hac ratione absolutè negandum est requiri continuitatem aut saltem indistantiam ad unitatem loci, & dicendum unitatem loci esse relativam ad unitatem locati, rectéque appellari unum locum illud omne spatium, quod est intrà sphæram unius locati: Ne tamen incidamus in quæstionem de nomine, transeat partes extremas dissitas & seorsim acceptas sine mediis esse plura loca, certè sunt, ut supponitur, plura loca solùm inadæquata, de quibus contendimus non militare easdem difficultates, quæ de pluribus locis adæquatis. Vrgebis &

60. Plura loca inadæquata etiam dissita dici possunt unus locus.

Dices secundò si non omnes, saltem plures, ex iisdem difficultatibus militare; militat primò paritas corporum, quæ possunt naturaliter esse in uno tantùm loco, sive adæquato, sivè inadæquato: militat secundò exemplum corporis Christi Domini, quod licèt sit in qualibet hostia, tanquam in loco sibi inadæquato, non ponitur tamen naturaliter in pluribus hostiis distantibus, & majus miraculum est existere in pluribus hujusmodi hostiis, quàm in unica: Militat tertiò propria conditio præsentiæ definitivæ, per quam ex D. Thoma 1. *p. q.* 52. *art.* 2. Res ità est in uno loco quod non in alio, Angelus autem existens in pluribus locis inadæquatis in nullo illorum ità esset, quod non in alio. Sed contrà: ad primum dico corporibus nullam prorsùs replicationē convenire naturaliter, Angelis è contrà non posse negari aliquam replicationem naturalem, nec posse per nos existere in spatio divisibili nisi per replicationem, replicatio autem nihil est aliud, quàm existentia in pluribus locis, ideò &c. Deinde corpora non habent libertatem ullam intrà sphæram sui loci maximi ideò &c. Ad secundum dico Corpus Christi in Cœlo semper retinere locum sibi adæquatum, ideò nil mirum multiplicari miracula, quoties per positionem sub pluribus hostiis ponitur in aliis pluribus locis etiam secundùm se inadæquatis: Deinde quamvis tota extensio corporis Christi non habeat in hostia locum adæquatum; habet tamen in eadem locum adæquatum quodlibet punctum, seu quælibet pars minima talis corporis, quod propterea dum ponitur sub pluribus hostiis, ponitur aliquo modo id est secundùm quamlibet minimam sui partem in pluribus locis adæquatis, ut magis explicat Arriaga *hic disp* 16. *num.* 38. Ad tertium vel concedi potest Angelum existentem in pluribus locis inadæquatis dissitis non esse in singulis definitivè, at nec circumscriptivè, eo quod modi essendi circumscriptivè & definitivè in loco dicantur solùm relatè ad loca adæquata; vel dici potest D. Thomam in verbis relatis explicare voluisse præsentiam definitivam non quamcumque, sed adæquatam.

61. Dato tamē quod sint plura, non militant de illis eædem rationes, quæ de pluribus adæquatis.

Neque urgeas addendo alias difficultates, puta quod Angelus existens in pluribus locis inadæquatis dissitis esset divisus & distans à se ipso: quod sicuti eadem res non potest simul esse in tempore hesterno & hodierno; ità nec in loco sursùm & deorsùm, quamvis supponantur esse duo loca inadæquata: quod si Angelus posset esse in distantibus partibus loci, etiam anima posset esse in distantibus partibus corporis: quod si posset occupare duo extrema non occupando medium, posset etiam transire ab extremo ad extremum non transeundo per medium: quod si posset esse in locis inadæquatis distantibus intrà propriam sphæram, posset esse in iisdem auctâ quomodocumque ipsorum distantiâ, quia per hoc quod augeatur distantia non augetur extensio, nec fiunt locus major. Contrà enim

Ad primam difficultatem (ex quâ eodem modo inferretur Angelum aut fore à se ipso distantem, dum replicaretur supernaturaliter in duobus locis distantibus, aut fore in se ipso divisum & discontinuum, dum esset naturaliter in duobus locis contiguis tantùm, non continuis) dico quod Angelus existens, &c. esset divisus & distans à se ipso localiter, non substantialiter; quoad præsentiam, non quoad entitatem: Neque ex eo, quod secundùm nostra principia Angelus sit in loco per propriam substantiam sequitur non posse ipsum dividi & distare localiter, quin dividatur & distet substantialiter, seu quoad substantiam: Enimverò sequitur ad summum quod dividatur & distet quoad substantiam sumptam secundùm esse complexum cum loco, seu quoad complexionem substantiæ & loci, quod libenter admitto.

62. Occurritur aliis rationibus Adversariorum.

Ad secundam (ex quâ inferretur neque de potentia absoluta posse Angelum simul esse in loco sursùm & deorsùm) dico diversam esse rationem de differentiis entis successivi, ac de differentiis entis permanentis; illis enim, non istis repugnat simul esse, ideò etiam nil mirum quod illis, non istis repugnet aliquid simul inesse.

Ad tertiam disparitas est, quia anima est in corpore, non tanquam locatum liberum in loco, sed tanquam forma naturalis in subjecto dependens in informando à dispositionibus, inter quas una est quantitas continua; unde etiam anima non solùm in distantibus, sed neque in discontinuis partibus corporis potest existere, cum tamen Adversarij ipsi non negent Angelum posse existere in discontinuis partibus loci: Et hinc obiter solvitur instantia, quæ ex eadem anima fieri potest ad infirmandam nostram probationem suprapositam dicendo, anima relictis extremis partibus corporis retinet medias, ut patet ex eo, quòd cor primò vivit, & ultimò moritur, non potest autem relictis 63.

partibus

partibus mediis retinere extremas; ergo ex eo quod Angelus relinquere poſſit partes extremas ſui loci retinendo medias, malè inferebatur poſſe etiam relinquere partes medias retinendo extremas. Solvitur, inquam, quia anima remanens in ſolis partibus mediis id præſtat ex vi ſufficientis diſpoſitionis repertæ in ſolis partibus mediis, quæ diſpoſitio non poteſt reperiri in ſolis extremis: at Angelus id præſtat ex vi propriæ libertatis, quæ æquè militat pro partibus extremis, ac pro mediis.

64. *Angelus non poteſt tranſire ab uno in aliud extremum non tranſeundo per mediū.*

Ad quartam nego ſequelam, quia occupare duo extrema non occupando medium importat præcisè habere ſubſtantiam in extremis, non in medio; tranſire ab extremo ad extremum, &c importat transferre ſubſtantiam ab uno extremo ad aliud non percurrendo medium, quod eſt aliquod diverſum & majus; à minori autem ad majus non valet argumentum, & ſicuti ſecundùm plures ex Adverſariis Angelus exiſtens ſecundùm ſubſtantiam in toto aliquo loco poteſt operari in illius extremis, non operando in medio; at non poteſt operari ab extremo ad extremum non operando per medium; ſeu poteſt operari in ſubjectis diſtantibus, at non operari in diſtans, ità ſimiliter, &c.

65. *Non poteſt eſſe in locis inadæquatis, utcūque diſtantibus.*

Ad quintam nego pariter ſequelam, quia ſicuti *ex præced. n. 44.* Angelus non poteſt occupare eandem extenſionem loci ſub quibuſcumque dimenſionibus, ſed ſolùm ſub dimenſionibus non excedentibus diametrum propriæ ſphæræ; ità nec poteſt occupare loca inadæquata exiſtentia in quacumque diſtantia, ſed ſolùm in diſtantia contenta intrà propriam ſphæram; & in iis ſolis rectè explicatur, quomodò poſſit ſe conſtituere abſque eo quod tranſeat ab uno ad alium ſinè tranſitu per medium dicendo id fieri, quatenùs exiſtendo antecedenter in locis diſtantibus ſimul & in medio, à medio deinde ſe ſubtrahat, quod non poſſet dici de locis diſtantibus diſtantiâ non contentâ intrà propriam ſphæram, in his enim ſimul & in medio nunquam Angelus eſſe poſſet. Favet huic doctrinæ, quòd plures concedentes actionem naturalem in diſtans, non propterea eam concedant in quamcumque diſtantiam, ſed velint agens quodlibet poſſe agere in diſtans, duntaxat intrà ſphæram ſuæ naturalis activitatis.

§. IX.

An & quomodò plures Angeli poſſint eſſe ſimul in eodem loco?

66. *Plures Angeli poſſunt ſimul eſſe in eodem loco diviniùs.*

ASSERT. I. Supernaturaliter & de potentia abſoluta poſſunt plures Angeli eſſe ſimul in eodem loco. Hoc aſſertum nullos habet quos viderim Adverſarios, & licèt D. Thomas 1. *p. q.* 52. *art.* 3. *in* 1. *diſt.* 37. *q.* 3. *art.* 3. *de potentia q.* 3. *art.* 19. *ad* 1. indiſtinctè neget eſſe, aut poſſe eſſe plures Angelos ſimul in eodem loco, non loquitur tamen de potentia abſoluta, quia mos ipſius eſt diſputare ſecundùm naturam rerum, non ſecundùm Dei præpotentiam, contrà quam etiam non militant ſuperfluitas & confuſio operationum, quæ ſunt potiſſimæ rationes D. Thomæ pro improbanda coexiſtentia Angelorum in eodem loco; jure propterea Thomiſtæ exiſtimant ſe cum ſuo Doctore ſentire aſſertæ veritati conſentiendo.

Probatur aſſertum univerſaliſſimè & in quacumque de conſtitutione Angelorum in loco ſententia: Supernaturaliter & de potentia abſoluta poſſunt eſſe ſimul in eodem loco plura corpora, ergo etiam plures Angeli: antecedens ſupponitur ex Eucharistiæ myſterio, conſequentia probatur quia confuſio partium univerſi potiùs ſequitur ex locali coëxiſtentia corporum, quàm Angelorum; exigentia etiam, quam habere poteſt una operatio ad non eſſe ſimul cum alia operatione, non apparet unde poſſit eſſe major ac infruſtrabilior eâ exigentiâ, quam habet una quantitas ad non eſſe ſimul cum alia quantitate; ubicationes tandem ſuperadditæ, quando darentur, ſicuti poſſunt ſimul exiſtere, ſi ſint materiales ut in corporibus, ità ſimiliter ſi ſint ſpirituales ut in Angelis; quemadmodum à fortiori conſtabit ex mox dicendis pro coëxiſtentia Angelorum etiam naturali in eodem loco, pro qua ut non ſolùm innoteſcat quid juxtà noſtra principia dicendum ſit, verùm etiam non omninò ignoretur, quid juxtà principia aliena, præſertim Thomiſtica, dici poſſit.

Adverto quoad rem præſentem in ſchola Thomiſtica duo ſupponi: Primum eſt, quòd eadem operatio idemve effectus non poſſit ſimul prodire à duabus cauſis totalibus: Secundum eſt quod Angelus conſtituatur in loco per propriam operationem, ex his duobus ut inferatur ſimpliciter & abſolutè non poſſe plures Angelos ſimul exiſtere in eodem loco, alia duo ſunt neceſſariò ſupponenda, nimirum quòd omnes Angeli ſint in loco per operationem ejuſdem rationis, & quod quilibet ſaltem loquendo naturaliter & de potentia ordinaria ſit ſemper cauſa totalis illius operationis, per quam in loco eſt; in quibus duobus ſicuti Thomiſtæ non conveniunt, ità nec in neganda ſimpliciter & abſolutè coexiſtentia plurium Angelorum in eodem loco, ſed diverſi diverſas adhibent limitationes & diſtinctiones: Aliqui enim admittentes poſſe Angelos circà corpora per ſe ipſos immediatè producere aliquos alios effectus à motu locali, docent illos poſſe eſſe in loco per diverſas operationes, puta unum per productionem impulſus, alium per productionem lucis, & duos poſſe ſimul eſſe in eodem loco materiali, non formali; in eodem ſcilicet ſpatio, quod vocant locum materialem, ſed per diverſam operationem, quam vocant locum formalem: Aliqui admittentes Angelos poſſe, aut attemperando proprias vires, aut concurrendo ad effectum excedentem vires ſingulorum ſe habere in ordine ad aliquam operationem, ut cauſas partiales, docent ipſos poſſe ſimul eſſe

67. *Principia Thomiſtica pro repugnantia naturali plurium Angelorum in eodē loco.*

68. *Variæ Thomiſtarū pro eadem repugnantia limitationes.*

esse in eodem loco etiam formali inadæquato tamen, non adæquato: Aliqui distinguentes locum in naturalem, in quo Angelus existat per operationem, & violentum, in quo existat per passionem seu detentionem, docent plures Angelos posse simul esse in eodem loco, dummodò non sit omnibus naturalis, sed aut omnibus violentus, aut naturalis uni, violentus aliis: placent hæ omnes limitationes recentioribus præsertim Thomistis, ut Ioanni à S. Thoma *disput*. 20. *art*. 3. Goneto *disp*. 4. *art*. 4. Aliqui tandem ut Esparza *q*. 9. *art*. 3. & 11. assignantes in Angelis præsentiam physicam per operationem, & præsentiam metaphysicam per ubi superadditum, nolunt plures Angelos adesse posse naturaliter eidem spatio præsentiâ physicâ, secùs præsentiâ metaphysicâ. Si quis tamen naturalem repugnantiã plurium Angelorum in eodem loco rigidè prorsùs & absque ulla limitatione propugnatam exoptet, consulat Bubalum *hic q*. 52. *art*. 3. *quæsito unico diffic. unica*, ubi & vult Angelos naturæ viribus non posse esse in ullo loco violento, seu per passionem; & probat eosdem posse per se immediatè operari in corporibus solùm motum localem, ut nos quoque tradebamus *in calce libri superioris*; &, quod difficilius est, contendit unum Angelum non posse simul cum alio esse motorem partiarium, aut partialiter ad effectum ullum concurrere ex facultate naturali.

69. Limitatio Modalistarum pro simultate Angelorum in eodem loco.

Adverto insuper in schola Modalistica esse quidem communiter receptam coëxistentiam plurium Angelorum in eodem spatio per plures, & distinctas ubitates, at non per ubitatem unam & eandem; in quod licèt propendeat Arriaga *disp*. 16. *sect*. 9. *n*. 49. oppositum tamen tanquam certum supponit Lugus *disp*. 5. *c*. 6. *n*. 5. Hinc quia spatium solet à Modalistis appellari locus extrinsecus, ubitas locus intrinsecus, qui inter ipsos profitentur distinctiùs, & formaliùs loqui, concedunt convenire simul posse pluribus Angelis unitatem loci extrinseci, at non unitatem loci intrinseci: In quo servata opinionum proportione non multum differunt à Thomistis illis, qui concedunt pluribus Angelis unitatem loci materialis, at non formalis: Vnde etiam juxtà nostram constitutionem Angelorum in loco per puram complexionem, seu simultatem substantiæ & spatij, si velimus spatium ipsum secundùm se vocare locum aut materialem aut extrinsecum; complexionem verò, seu simultatem substantiæ cum spatio locum aut formalem aut intrinsecum, cum certum sit unum Angelum, sicuti nequit habere eandem substantiam quam alius, ità nequire esse in eodem spatio Romano v. g. per complexionem illam, per quam est alius, rectè diceremus plures Angelos posse quidem simul adesse eidem loco materiali & extrinseco, at non formali & intrinseco; hocque sive de Angelis sive de corporibus procederet etiam divinitùs, ut facilè patet consideranti: Nihilominus quia nomine loci simpliciter & absolutè prolati venit spatium, cui locatum indistans & præsens est, sicuti divinitùs conceditur absolutè possibilis coëxistentia plurium Angelorum in eodem loco: Ità sit

70. Limitatio pro eadem simultate in nostris principiis.

Assert. 2. Simpliciter & absolutè plures Angeli possunt esse in eodem loco etiam naturaliter, & de potentia ordinaria. Ità Scotus *in 2. dist*. 2. *q*. 8. §. *In ista quæstione*. Gabriel *ead. dist. q*. 2. *art*. 3. *dub*. 3. Marsilius *q*. 2. *art*. 2. Ochamus *quodlib*. 1. *q*. 4. Suarez *lib*. 4. *cap*. 9. Vasquez *disp*. 193. *c*. 4. Amicus *disp*. 5. *sect*. 8. Mastrius *q*. 2. *art*. 7. Aversa *q*. 52. *sect*. 10. Lugus, Arriaga, &c. contrà Bonaventuram *in 2. dist*. 2. *p*. 2. *art*. 2. *q*. 4. Ægidium *eadem dist. part*. 2. *art*. 1. *q*. 3. Capreolum *ead. dist. q*. 1. *art*. 1. Ferrariensem 3. *contra Gentes*, *c*. 68. Cajetanum 1. *p*. *q*. 52. *artic*. 3. cæterosque Thomistas, qui tamen propriam sententiã adeò limitant, ut ferè nobiscum sentiant; ex recentioribus habemus directè adversarium Bubalũ, & ex parte Esparzam *locis præcitatis*, aliosque nonnullos. 71.

Alia limitatio.

Dixi *simpliciter & absolutè* tùm propter prænotata *præced. n*. 70. tùm quia si sermo sit de locis maximis, Angelus inferior non potest simul esse cum superiore in loco maximo ipsius, nisi per coëxistentiam inadæquatam, & semper superior, nisi propriam præsentiam contrahat, erit in aliqua parte loci, in quâ non inferior. Hinc in sententia docente quemlibet Angelum semper occupare totum suum locum maximum duo sequuntur: Primum est Angelos inæquales non posse ex se sibi adæquatè in loco coëxistere: Secundum est verisimiliter plures Angelos de facto semper esse simul in aliqua parte spatij; patere hoc potest consideranti innumeram Angelorum multitudinem, & amplam, quam quilibet respicit, sphæram loci maximi, sicque meo videri parùm sibi cohæret Bassolius, qui refertur negare Angelis naturalem facultatem tùm contrahendi propriam præsentiam tùm existendi in eodem loco simul.

Probatur assertum: Substantia Angeli præcisè nihil habet, per quod excludat substantiam alterius ab eodem loco, ergo quilibet Angelus cum sit juxtà nostra principia in loco per suam substantiam præcisè ità est in loco, ut possit naturaliter simul esse cum alio quolibet; antecedens probatur, tùm quia substantia Angeli præcisè non excludit à loco eodem, aut substantiam animæ rationalis, aut substantias corporum; tùm quia substantiæ ipsæ materiales præcisè acceptæ, & ut spoliatæ quantitate, non se excludunt à simul esse in loco, ergo, &c. Confirmatur ex jure libertatis, in cujus favorem judicium ferendum est, quoties nulla ratio ad oppositum cogit. 71.

71. Plures Angeli possunt simul esse in eodem loco naturaliter.

Dices ad oppositum cogere necessitatem vitandi tùm superfluitatem in rerum natura; tùm confusionem & perturbationem ordinis inter partes universi tùm illapsum unius Angeli in alium. Sed contrà: Superfluum est non, quòd præcisè non est necessarium, 73.

Absque superfluitate & confusione. cessarium, sed quod in rerum natura nihil præstat, unde autem constat quòd plures Angeli in eodem loco nihil præstarent? Deinde transeat superfluitas, nonne principium liberum ex voluntate saltem depravata potest velle aliquid otiosum & superfluum. Ad aliud dico ordinem rerum spiritualium attendendum esse penes perfectionem substantialem, non penes locum & situm; ideò ex eo quod Angeli loca mutent, vel eidem loco simul adsint nulla sequitur universi confusio, nulla ordinis perturbatio. Ad postremum dico non sequi illapsum ex pura penetratione & coëxistentia locali, alioqui frequenter illaberentur Angeli in animas rationales & corpora, cum quibus sæpè eodem in loco sunt.

Ex dictis habetur facilè à nobis explicari, quomodò ut traditur *Luc.* 8. Integra dæmonum legio simul fuerit in corpore cujusdam obsessi; Quomodò eidem homini simul adsint Angelus Custos & Angelus oppugnator, aut Angelus Custos proprius, & Angelus Custos communitatis: Quomodò Angeli huc illucque se moventes possint aliorum loca percurrere absque eo, quod aut isti recedant, aut illi per medium non transeant: Quomodò absque multiplicatione miraculorum possint à Deo plures Angeli simul ad aliquid mitti, sicuti facta est cum Angelo multitudo militiæ Cœlestis in Christi Nativitate, & plures simul Angeli missi sunt ad ministrandum eidem Christo Domino post jejunium.

§. X.

An & quomodò conveniat Angelis motus de loco ad locum?

74. Centura negantium verum motum localem in Angelis. ASSERT. 1. Angelis verè convenit motus de loco ad locum. Est veritas de fide, aut fidei proxima adeò, ut Durandus & Hervæus oppositum sentientes eo quod ille Angelos esse ubique, iste non esse verè in loco existimaverit, redarguantur tanquam temerè & periculosè loquentes: ab aliquibus reprehenditur etiam Cajetanus in eo, quòd *hic quæst.* 53. *artic.* 1. §. *circa prædicta* ait motum localem propriè loquendo non convenire substantiis spiritualibus: Verùm Cajetanus loquitur comparativè ad motum rerum corporalium, qui fit per successivam commensurationem partium mobilis ad partes spatij, nec aliud intendit, quàm quod intendit S. Doctor *eod. art. & in* 1. *dist.* 37. *quæst.* 4. *artic.* 1. dicens esse in loco & moveri secundùm locum convenire Angelo æquivocè respectu corporalium; cum quo sicuti stat Angelum esse verè in loco, ità verè moveri secundùm locum, quod

Probatur tùm ex pluribus auctoritatibus Scripturæ & Patrum, pro quibus videri potest Bubalus *hic quæst.* 53. *artic.* 1. *quæsit. unico diffic.* 1. §. 1. tùm ex eo quod in superioribus traditum est Angelos verè esse in loco & non in omni, sed singulos in aliquo determinato indeterminatè tamen & liberè; hinc enim consequens est posse transire ab uno loco ad alium, & posse esse modò hic, modò alibi; quæ est universalissima & notissima ratio motus localis. Hoc supposito, ut explicemus quo modo, imò quibus modis conveniat Angelis movere, sit

Assert. 2. Quadrupliciter convenit Angelis moveri de loco ad locum, nimirum motu per se, motu per accidens; motu continuo, motu discreto. Ità Theologi communiter, quamvis non conveniant in explicatione, & nonnulli etiam aliquod ex enumeratis membris non approbent, ut mox referemus, percurrendo singula 75. Quadruplex in Angelis motus localis.

Probatur & explicatur. Motus per se est, qui mobili convenit ab intrinseco, & ratione sui: Hunc motum videtur negasse Angelis Capreolus apud Lugum *hic disp.* 6. *c.* 1. *num.* 1. propter principium illud Aristotelicum *Omne quod movetur ab alio movetur*, verùm hac ratione probaretur nullum prorsùs mobile per se moveri, non per se descendere gravia, non per se levia ascendere; sensus igitur principij Aristotelici est *omne quod movetur ab alio moveri* quatenùs supponit aliud principium extrinsecum, à quo recipit virtutem motivam, & constituitur in actu primo ad se movendum; non quatenùs non habeat in se principium motus; hinc ait Philosophus solum primum motorem movere se ipsum, cætera omnia moveri ab alio, quia excepto primo motore cætera omnia constituuntur ab alio in actu primo se movendi; ex quo sequitur quidem Angelos aliunde accipere virtutem motricem; at cum hoc stat habere talem virtutem sibi intrinsecam, adeoque moveri per se, seu movere se: Accedit quod ly *Omne quod movetur, &c.* ptout solet in scholis accipi, nihil aliud importat quàm idem secundùm idem non posse esse movens & motum, causam & effectum, ad quod salvandum sufficit distingui in Angelo potentiam locomotivam à motu ipso.

Motus per accidens est, qui convenit mobili ratione alterius, & hoc tripliciter id est vel ratione alterius concomitanter, ut cum unum movetur ad comitandum aliud, motu tamen proprio & proveniente ab intrinseco; vel ratione alterius efficienter, quo modo Aristoteles 6. *phys. c.* 10. *text.* 86. ait hominem in navi existentem moveri ad motum navis, quia motus navis efficit motum in homine; vel ratione alterius formaliter, ut movetur pars ad motum totius, eodem enim formaliter motu, quo adæquatè accepto movetur totum, inadæquatè accepto movetur pars. Motus per accidens hoc tertio modo non datur in Angelo, utpotè qui nec potest habere rationem partis, nec rationem totius compositi ex partibus. Neque etiam regulariter datur motus per accidens secundo modo, quia nec unus Angelus 76. Quotuplex sit motus per accidens, & quomodò conveniat Angelis.

Angelus regulariter loquendo alium trahit aut movet per impulsum in ipso impressum, nec homo aut corpus potest efficere in Angelis motum, alioqui posset Angelus moveri impulsu materiali & corporeo, undè displicet Vasquez *hic disp* 195. c. 4. in fine concludens Angelum motu per accidens moveri ab ipso motu corporis. Motus tandem per accidens primo modo est ille, qui Angelis optimè convenit præsertim in corporibus assumptis, dum enim Angelus causat motum in corpore assumpto simul etiam causat motum in se ipso ad comitandum corpus, eademque ratione debet causare in se ipso motum si corpus supponatur moveri ab aliquo alio motore, alioqui cum Angelus non sit corpori assumpto alligatus, & possit cum ipso penetrari, moto corpore remanceret ille immotus in suo priore loco, à quo motum est corpus. Hinc etiam qui movet annulum, cui alligatus est dæmon, non movet eodem motu annuli dæmonem, sed iste movetur virtute propria ex vi pacti, quo alligans se annulo se obstrinxit ad comitandum motum annuli.

77. Quid sit motus continuus. Motus continuus est, qui fit per continuam applicationem mobilis ad partes spatij, & quidem talis applicatio vel potest esse continua ex parte solius spatij, quatenùs licèt fiat in instanti & tota simul, fiat tamen ad continuas partes spatij; vel potest esse continua etiam ex parte temporis, quatenùs continnitati partium loci correspondeat continuitas partium temporis, & applicatio ad priores partes loci fiat in prioribus partibus temporis. Motum continuum videntur negasse Angelis plures Doctores non ignobiles; imò ipsemet D. Thomas *in* 1. *dist.* 37. *q.* 4. *art.* 1. conclusit motum Angeli non esse continuum, idemque docet *quodlib.* 9. *art.* 9. videtur id etiam inferri ex doctrina Philosophi 6. *phys. text.* 32. & 86. ubi agens de motu continuo ait nullum impartibile moveri, quia omne quod movetur, dum movetur, (subintellige motu continuo) partim est in termino à quo, partim in termino ad quem, quod repugnat impartibili non solùm quantitativo, de quo ibi Aristoteles loquitur, verùm etiam spirituali, cujusmodi est Angelus. Nihilominùs D. Thomas adeò

78. An verè conveniat Angelis? expressè tradit oppositum *hic q.* 53. *artic.* 1. *ad* 1. ut Ioannes à S. Thoma *disp.* 40. *art.* 4. *num.* 9. non vereatur fateri ipsum correxisse quod dixerat aliis locis præcit. quamvis etiam dici possit in talibus locis negari Angelis motum continuum, qui aut sit unicus, adeò ut nequeat Angelis alio motu moveri quàm continuo, aut sit ejusdem rationis cum motu continuo corporum, adeò ut importet continuitatem & successionem partiũ etiam ex parte mobilis. Quoad auctoritatem Aristotelis, quatenùs procedit de indivisibili quantitativo seu de puncto ipsam relinquo Philosophis examinandam, quatenùs extenditur ad Angelum dico ipsum posse esse partim in termino à quo, partim in termino ad quem, ex parte spatij quamvis non ex parte sui; quatenùs quamvis non habeat in se partes, potest tamen esse in pluribus partibus spatij ratione extensionis virtualis, quâ potest occupare locum divisibilem, quod puncto non convenit, ideò male transfertur ad Angelum ratio militans pro puncto: Accedit quòd etiam puncto motum continuum tribuit Scotus *in* 2. *dist.* 2. *q.* 9. longam hac de re disputationem instituens.

Motus discretus est, qui fit vel in tempore vel in spatio discreto, sic in tempore discreto ille motus, qui licèt nunquam fiat ad spatium remotum, mensuratur tamen tempore discreto, & interrupto morulis quietis; sic in spatio discreto ille, qui fit ad partes spatij inter se discretas, id est inter se distantes absque eo, quod stat per medium, etiamsi deinde non interrumpatur morulis quietis, sed importet mutationes instantaneas sibi immediatè succedentes. Motus discretus primo modo, qui est etiam magis propriè, & magis in rigore talis, ex nullo capite excludi potest ab Angelis, qui sicuti liberè sunt in loco ità possunt in illo aut semper moveri, aut semper quiescere, aut partim moveri partim quiescere, seu motum quiete, quietem motu interrumpere, est quidem hic aliqua difficultas in explicando, quomodò motus quiete interruptus retineat unitatem, adeò ut unus motus dici possit, nihilominùs quia unitas discreta est unitas cum pluralitate, pro unitate motus discreti sufficit aggregatio plurium cum aliqua ordinatione ad unum, quæ ordinatio in subjecta materia habetur ex intentione Angeli plures motus etiam quiete interruptos dirigentis ad unum ultimum terminum, & inter illos quiescentis animo se ulterius movendi, & tanquam existens in medio, non tanquam existens in termino; quantam deinde possit Angelus moram ducere servata unitate motus discreti, dijudicandum est juxtà regulas generales interruptionis requisitæ ad tollendam unitatem moralem in aliis materiis, puta in actibus peccaminosis, in confessione Sacramentorum, &c.

79. Motus discretus fumitur dupliciter.

Motus discretus secundo modo, si in aliquo mobili dabilis est, est maximè dabilis in Angelo; absolutè verò dabilis ne sit? discutietur infrà §. 12. Interim adverto præter duos motus discretos mox assignatos importantes aliquam interruptionem assignari à nonnullis aliam quandam speciem motus, quo Angelus nec interponendo moram ullam, nec omittendo spatium intermedium procedat ad locum distantem per plures mutationes instantaneas sibi immediatè succedentes, factas singulas ad locum indistantem & propinquum, hunc motum aliqui vocant discretum, quia consurgit ex mutationibus quarum una nihil habet commune cum alia, aliqui vocant continuum, quia importat successionem non interruptam; est dissidium vocale in quo non expedit immorari, expedit tamen definire an & quomodò sit dabilis talis motus in Angelo? quod præstabitur §. *sequenti.* 80. Et secundò aliquos tripliciter.

Ex his habes explicatas, quantùm pro te præsenti necesse est, species motus localis 81.

Angelo convenientes ; ſpecies, inquam, motus localis ſeu motus ſecundùm locum ; nam præter hunc, ut tradit D. Thomas *in 1. diſt. 37. q. 4. art. 1.* duplex alius motus Angelis tribuitur à Sanctis : Vnus dici poteſt motus ſecundùm tempus juxtà Auguſtinum *lib. 9. Geneſis ad lit. c. 14.* ubi ait Angelos *movere ſe per tempus & locum*, intelligit autem nomine motus per tempus quamcumque ſucceſſionem, hancque vocat motum per tempus, quia tempus eſt menſura ſucceſſivorum : Alius dici poteſt ſecundùm illuminationes à Deo in mentem Angeli deſcendentes, hunc motum aſſignat D. Dionyſius *cap. 4. de divin. nom.* & dividit in circularem, rectum & obliquum, quæ licèt videantur eſſe differentiæ motus localis, eo modo tamen, quo traduntur à D. Dionyſio & explicantur à D. Thoma *præcit. artic. 1.* ſunt differentiæ divinarum illuſtrationum, & motus cujuſdam purè intellectualis, nec ſervant analogiam niſi valdè imperfectam ad motum localem, cui ex primæva ſua ſignificatione differentiæ illæ conveniunt.

Quid ſit in Angelis motus circularis, rectus, & obliquus.

---

§. II.

Vtrùm Angelus poſſit moveri de loco ad locum in inſtanti.

82. ASSERT. Angelus poteſt moveri de loco ad locum in inſtanti, etiam intelligendo nomine inſtantis inſtans temporis noſtri, (ſuppoſito quod in ipſo dentur inſtantia) non verò ſolum inſtans temporis Angelici. Ità Scotus *in 2. diſt. 2. q. 11.* Gregorius *in 2. diſt. 6. q. 3.* Suarez *lib. 4. c. 21.* Lugus *diſp. 6. c. 3. n. 4.* Bubalus *q. 53. art. 3. quæſito unico difficult. 1.* Averſa *q. 53. ſect. 5.* Madernus *q. 2. art. 9.* &c. contrà Ægidium *in 1. diſt. 37. p. 2. princ. 2. q. 3.* Capreolum *in 2. diſt. 6. q. 1. art. 1.* Ferrarienſem *3. contra Gentes, cap. 102.* Ioannem à S. Thoma *diſp. 20. art. 5.* Gonetum *diſp. 5. art. 4.* Valentiam *diſp. 4. q. 4. punct. 2.* aliosque non paucos præſertim ex Thomiſtis pro ſe referentibus S. Doctorem ſæpiùs dicentem Angelum moveri in tempore, non in inſtanti ; nihilominùs Bubalus *quæſito præcit. diffic. 2.* ex contextu verborum ipſius S. Doctoris contendit ipſum nobis non adverſari, & ſolùm intendere quod Angelus moveatur in tempore diverſo à noſtrate, nec unquam moveatur in inſtanti noſtri temporis, tanquam in menſura propria, adeò ut ſive in tempore moveatur, ſive in inſtanti, habeat pro menſura propria ſui motus tempus & inſtans diverſa à noſtris.

83. Dixi *moveri de loco ad locum* ut innuerem me loqui de motu locali propriè dicto importante duplicem mutationem, alteram quæ ſit de loco, & quâ deſeratur locus antiquus, alteram quæ ſit ad locum, & quâ acquiratur locus novus, ad differentiam motus localis minùs proprij importantis ſimplicem & unicam mutationem, quâ locus aut acquiratur alio loco non deperdito, aut deperdatur alio loco non acquiſito, quod Adverſarij ipſi cōcedunt poſſe Angelis convenire, concedunt ſcilicet poſſe Angelum in unico etiam noſtri temporis inſtanti tùm à Deo per primam productionem, vel per reproductionem, vel per tranſubſtantiationem fieri præſentem cuicumque loco ; tùm ex ſe, ſi nullibi ſit, locum acquirere, vel, ſi alicubi ſit, locum per nullibizationem deſerere.

Motus localis alius proprius, alius improprius.

Dixi (*ſuppoſito quod in ipſo dentur inſtantia*) quia negatis in noſtro tempore inſtantibus æquè ac punctis in continuo permanente, aſſertum eſſet de ſubjecto non ſupponente ; & diceretur facta in inſtanti, ſeu inſtantanea, omnis illa mutatio, quæ fieret tota ſimul etiamſi quoad nos determinatæ parti temporis continui, non inſtanti propriè dicto correſponderet.

Dixi *non verò ſolùm inſtans temporis Angelici*; de hujus enim temporis inſtanti, quod 84.
quidem juxtà infrà dicenda *lib. ſeq. cap. 2. n. 2.* nihil eſt aliud, quàm duratio alicujus Angelicæ operationis, & quod per conſequens poteſt correſpondere pluribus ſive partibus ſive inſtantibus temporis noſtri, minor eſt difficultas, quod poſſit Angelus moveri de loco ad locum in inſtanti, ſuppoſitis noſtris principiis de conſtitutione Angelorum in loco per complexum non per operationem, quamvis ſecùs in principiis Thomiſticis, in quibus motus Angelicus de loco ad locum in uno eodemque inſtanti Angelico inferret Angelum mutare locum permanendo in eadem operatione ; quod iiſdem principiis Thomiſticis contradicit.

Inſtans temporis Angelici quid.

Probatur aſſertum ſic explicatum: Moveri de loco ad locum eſt unum locũ deperdendo alium acquirere ; ſed Angelus poteſt unũ locum deperdendo aliũ acquirere in inſtanti, etiam intelligendo nomine inſtantis, &c. ergo Angelus poteſt moveri de loco ad locum, &c. Major patet *ex præced. n. 83.* Minor probatur, Angelus poteſt nullum locum deperdendo locũ in inſtanti acquirere, ergo etiam locum deperdendo id poteſt : antecedens, ut præmiſſum eſt, conceditur ab Adverſariis, & probatur ex eo, quod Angelus poteſt occupare locum diviſibilem & extenſum totum ſimul, æquè ac ſol poſſit ſpatium diviſibile & extenſum totum ſimul illuminare; idque facile oſtenditur in noſtris princi- 85.
piis, in quibus extenſio Angeli ad locum diviſibilem fit per reproductionem ipſius Angelicæ ſubſtantiæ ; ſicuti igitur ſol ſua luce, quia hæc diffunditur per productionem (quæ ſolùm importat ordinem cauſalitatis, nec requirit ſucceſſionem temporis, ſed tantummodo prioritatem naturæ) poteſt ſpatium diviſibile & extenſum totum ſimul illuminare ; ità Angelus ſua ſubſtantia, cum hæc pariter extendatur per reproductionem (quæ ordine cauſalitatis & prioritate naturæ contenta eſt æquè, ac prima productio) poterit locum diviſibilem & extenſum totum ſimul occupare : Probatur jam conſequentia quod ſcilicet Angelus poſſit

Paritas ſolis aerem illuminantis & Angeli locum occupãtis.

possit acquirere locum in instanti & totum simul, etiam deperdendo alium; nam nec deperditio loci secundùm se requirit successionem, cum Adversarij ipsi consentiant posse Angelum in instanti locum deperdere alium non acquirendo, & paritas mox allata inter illuminationem, & acquisitionem loci, extendi proportionaliter potest inter subtractionem luminis & deperditionem loci; nec tandem successionem requirit deperditio unius loci, ut connotans acquisitionem alterius, quia nulla potest assignari repugnantia in simultate utriusque mutationis.

Dices: Si haberetur simul in eodem instanti deperditio unius loci & acquisitio alterius, Angelus simul esset in loco quem deperdit, & in loco quem acquirit, ex hoc autem sequerentur plura absurda; Sequeretur primò, quòd Angelus existeret extra sphæram sui loci adæquati quoties aut tùm locus qui deperditur, tùm locus qui acquiritur esset adæquatus, aut saltem uterque simul esset major adæquato; Sequeretur secundò, quòd Angelus moveretur ut supponitur; nō moveretur, quia in instanti non datur prius & posteriùs, motus autem importat essentialiter prius & posterius, importat enim illud quod movetur aliter se habere, quàm se habebat priùs; Sequeretur tertiò, quod idem instans esset instans motus & quietis, quia existentia in loco qui deperditur, cum sit existentia in termino à quo; est quies; & existentia in loco qui acquiritur, cum sit existentia in termino ad quem, est motus. Sed contrà: distinguo sequelam Angelus simul esset, &c. occupando unum locum extrinsecè, alium intrinsecè concedo; occupando utrumque intrinsecè, nego, & recolendo ex philosophiâ modos incipiendi & desinendi intrinsecè per primum esse & ultimum esse, vel extrinsecè per ultimum non esse & primum non esse, dico Angelum, qui in instanti unum locum deperdit; alium acquirit; occupare locum quem deperdit per desitionem extrinsecam, nimirum per primum non esse in ipso, locum quem acquirit, per inceptionem intrinsecam nimirum per primum esse, ex quo non sequitur simul esse in utroque, sed simul primo non esse in uno, & primò esse in alio. Hinc facilè patet male inferri sequelam primi absurdi. Ad secundum absurdum dico in motu continuo & successivo illud quod movetur aliter se habere; quam se habebat prius in ipsomet motu, at in motu instantaneo aliter se habere, quàm se habebat priùs in quiete, sicq; dicere priùs & posterius in se ipso esse essentiale motui continuo; non instantaneo. Ad tertium dico existentiam intrinsecam, & per ultimum esse in termino à quo; non verò existentiam extrinsecam & per primū non esse in ipso habere rationem quietis; ideò nego absolutè sequelam. Hæc deindè instantiæ possunt omnes retorqueri in formis substantialibus sibi succedentibus in eodem subjecto, vel in substantiâ corporis Christi succedente substantiæ panis sub accidentibus Eucharisticis; nam absque eo quod aut illæ sint simul in eodem

86. Solvuntur instantiæ Adversariorū.

87. Eædem instantiæ retorquentur.

subjecto, aut istæ sub iisdem accidentibus; in eodem instanti una forma expellitur, alia educitur è subjecto; substantia panis desinit, substantia corporis Christi incipit esse sub accidentibus.

Supposito quòd, ut hucusque probatum est, possit Angelus habere mutationes locales instantaneas motum localem propriè dictum constituentes; superesset de hujusmodi mutationibus inquirendum; utrùm possint esse sibi immediatè succedētes, an verò inter unam mutationem & aliam debeat necessariò mediare morula aliqua quietis? Breviter respondeo quæstionis solutionē dependere ab eo; quod admittantur in tempore instantia sibi immediata, in quo si loquamur de instantibus temporis Angelici, non est de parte affirmativâ ambigendum; si de instantibus temporis nostri; relinquatur Philosophis disputandum, & nobis sufficiat conditionatè astruere, quod si tempus nostrum ex instantibus sibi immediatis coalescit, potest Angelus per plura nostri temporis instantia nullâ interjectâ morâ ità moveri, ut singulis instantibus unum locum etiam adæquatum totaliter deperdat, alium etiam adæquatum totaliter acquirat; si verò tempus nostrum ità componitur, ut inter duo quæcumque instantia partes medient, non poterit Angelus habere plures mutationes instantaneas nisi inter singulas ducat moram correspondentem partibus temporis inter ipsa instantia mediantibus. Porrò juxtà nostrā opinionem philosophicam nullum instans propriè dictum in tempore nostro agnoscentem, mutationes instantaneæ ea ratione, quâ sunt dabiles per correspondentiam ad aliquā determinatam partem temporis acceptam indivisibiliter & totam simul, possunt esse immediatè succedentes, sicuti sibi immediatè succedunt in tempore ipso partes determinatæ.

88. Vtrùm Angelus possit habere plures mutationes instantaneas inter se immediatas.

Ex dictis habetur à fortiori posse Angelum in instanti aut mutatione purè deperditivâ à loco maximo ad quemcumque locum minorem, etiam ad indivisibilem se reducere; aut mutatione purè acquisitivâ à loco quocumque minore, etiam ab indivisibili ad locum maximum & sibi adæquatum se extendere.

§. XII.

Vtrùm Angelus possit moveri in instanti ad locum etiam distantem vel transeundo, vel non transeundo per medium?

ASSERT. 1. Angelus non potest in unico instanti moveri ad locum distantem saltem adæquatum transeundo per medium. Ità ultrà eos, qui negant Angelis quemcumque motum localem propriè dictum in instanti, Vasquez *disp.* 197. *cap.* 2. Lugus *disp.* 6. *cap.* 4. Arriaga *disp.* 17. *sect.* 4. *num.* 26. aliique cōmuniter contrà Gregorium *in* 2. *dist.* 6. 89. Angelus nō potest in instāti moveri per medium ad locum adæquatum.

 quæst. 3;

*quaſt.*3. *art.*2. Majorem *in* 2. *diſt.*2. *q.*12. Marſilium *in* 2. *q.*7. *art.*3. Hibernicum &c.

Dixi *in unico inſtanti*, nam in pluribus inſtantibus eo modo, quo ex *praced. num.*88. poteſt Angelus plura loca adæquata unum poſt alterum acquirere, poteſt pariter ad locum quemcumque diſtantem, acquirendo & deperdendo unum poſt alterum loca intermedia, pervenire, quod eſſet in pluribus inſtantibus moveri ad locum diſtantem etiam adæquatum tranſeundo per medium.

Dixi *ſaltem adæquatum* quia utrùm poſſit Angelus unico inſtanti moveri ad locum diſtantem inadæquatum tranſeundo per mediũ pariter inadæquatum ex quo ſimul & termino non conſurgat locus adæquato major, multum habet quæſtionis de nomine, in quâ facilè poſſet partem affirmantem ſuſtinere quiſquis contenderet non eſſe de ratione trãſitus per medium, quod mobile priùs tempore in eo ſit quàm in termino, nec quod ipſum deſerat exiſtendo in termino, ſed præcisè quod in eo ſit prius naturâ, quàm in termino, & non ſit in ipſo ultimatè, ſed ſe extendendo ulteriùs quâ de re mox redibit ſermo *ſeq. num.*93.

90. Probatur aſſertum: Angelus qui in unico inſtanti moveretur ad locum diſtantem adæquatum tranſeundo per medium ſe extenderet ad locum majorem adæquato; atqui *ex praced.* §.5. Angelus non poteſt ſe extendere ad locum majorem adæquato, ergo Angelus non poteſt in unico inſtanti moveri &c. probatur ſequela majoris, Angelus qui in unico inſtãti moveretur ad locum, &c. ſimul ſe extenderet ad locum adæquatum & ad medium, niſi enim ſimul ad utrumque ſe extenderet jam non moveretur in inſtanti, de cujus conceptu eſt non admittere prius & poſterius; ſed locus adæquatus & medium ſimul accepta conſtituunt locum majorem adæquato, ergo.

Dices: quamvis Angelus non poſſit ſe extendere ad locum majorem adæquato permanenter & in quiete, benè tamen tranſeunter & in motu; cũ cõmune ſit cuicumq; mobili occupare in motu ſpatium majus ſe ipſo, ſeu ſpatium majus, quàm in quiete; atqui in præſenti ſermo eſt de Angelo in motu, ſeu de Angelo ſe movente; ergo. Sed contrà: quod

91. Quomodo mobile in motu occupet majus ſpatium, quàm in quiete.

mobile occupet in motu ſpatium majus ſe ipſo, & majus quàm in quiete, verum eſt de occupatione ſucceſſivâ & de motu ſucceſſivo, quâ certè ratione corpus palmare v. g. quod permanenter & in quiete occupat unicum palmum ſpatij, ſucceſſivè ſe movendo occupat in tota ſui motus ſucceſſione plures palmos, & eo plures quò aut velociùs aut diutiùs movetur; hoc modo etiam Angelus ſucceſſivè ſe movendo poteſt locum majorem occupare, quàm in quiete, quia poteſt plura loca etiam adæquata, unum poſt aliud, percurrere: At diverſimodè ſentiendum eſt de motu inſtantaneo, in quo ſpatium quod occupatur occupatur totum ſimul; & in ordine ad ſpatium occupandum totum ſimul mobile non poteſt magis ſe extendere in motu, quàm in quiete.

Vrgebis: Angelus poteſt percurrere in inſtanti, ſeu motu inſtantaneo, totum illud ſpatium, quod poteſt percurrere motu ſucceſſivo; ergo ſi motu ſucceſſivo poteſt occupare ſpatium majus adæquato, id etiam poterit motu inſtantaneo; antecedens probatur, cauſa ſucceſſionis motus eſt reſiſtentia ſpatij pleni exiſtentis in medio, & ex Ariſtotele 4. *phyſ. text.*61. corpus, quod in vacuo moveretur, quia nullam haberet medij reſiſtentiã, quamcumque ſpatij vacui latitudinem in inſtanti percurreret; atqui Angelo ſpatiũ plenum non reſiſtit, & ſe movet in pleno eo modo, quo corpus in vacuo, ergo poteſt percurrere in inſtanti quamcumque medij latitudinem, ſeu totum illud ſpatium quod poteſt percurrere motu ſucceſſivo Sed cõtrà: Inſtantia nimis probat, probat enim quod An- 92.
gelus poſſet in inſtanti moveri ad quamcũque diſtantiam, & ſimul ſaltem per inſtans ſe extendere ad totam totius univerſi diametrum; probat inſuper quod Angelus poſſet ſolùm ſe movere in inſtanti, nullatenùs ſucceſſivè; ſicuti Ariſtoteles inferebat corpus in vacuo ex neceſſitate fore movendum in inſtanti: nego igitur abſolutè antecedens, ad cujus probationem dico reſiſtentiam ſpatij pleni eſſe cauſam retardationis, non ſucceſſionis motus, ſeu eſſe cauſam ſucceſſionis tardioris, non ſucceſſionis cujuſcumque; hujus verò cauſam eſſe limitationem mobilis ad determinatam latitudinem loci; & reſiſtentiam medij non poſitivam, quæ nulla datur reſpectu Angeli, ſed negativam conſiſtentem in ipsâ diſtantiâ extremorum; & hæc reſiſtentia datur reſpectu Angeli ſivè in vacuo ſive in pleno, & reſpectu corporis etiam in vacuo, in quo propterеà Ariſtoteles malè inferebat motũ corporũ fore in inſtanti, & ne concederet motũ in inſtanti malè negavit corpora moveri poſſe in vacuo.

Reſiſtentia medij alia poſitiva, alia negativa.

Eadem ratione, quâ aſſertum & probatum eſt non poſſe in unico inſtanti Angelum moveri ad locum diſtantem adæquatum tranſeundo per medium, infertur non poſſe in unico inſtanti moveri ad locum diſtantẽ inadæquatum tranſeundo per mediũ adæquatum. Vtrùm verò hoc utrumque repugnet etiam divinitùs, eſt quæſtio de nomine ſimilis ei, quam attigimus *praced. num.*89. & qui ibi affirmant poſſe naturaliter Angelum moveri in inſtanti ad locum inadæquatum tranſeundo per medium inadæquatum, hic conſequenter affirmant eumdem poſſe divinitùs moveri in inſtanti ad quemcumque locum diſtantem pertranſeundo quodcumque medium; qui verò illud primum negant, fatentur quidem poſſe Angelum divinitùs collocari in inſtanti in quocumque loco diſtanti & in quocumque ſpatio medio; at nolunt id fieri cum tranſitu per medium, de cujus conceptu exiſtimant eſſe, quod mobile priùs tempore in medio ſit, quàm in extremo & deſerat medium acquirendo extremum; pro quo videantur Suarez *hic lib.*4. *cap.*22.*n.*9. Vaſquez *diſp.*197 *cap.*2.*n.*5. Lugus *diſp.*6. *cap.* 4. *num.*10. Bubalus *q.*53. *art.*2. *quaſito unico diffic.*2.§.1. Nobis verò ſufficiat adver-

93. Vtrùm trãſitus per medium ex genere ſuo repugnet motui in inſtanti.

tere

tere modum loquendi eorum, qui ad transitum per medium non requirunt prioritatem temporis in ipsius occupatione, nec ejusdem deinde desertionem esse minùs proprium & minùs communiter receptum, quod in quæstione de nomine sufficit ut modus oppositus censeatur præferendus.

94. Assert. 2 Non potest Angelus in instanti moveri ad locum distantem non transeundo per medium. Ità Scotus *in 2. dist. 2. quæst.* 12. Tartaretus *ibid.* Bonaventura *in 1. dist.* 37. *part. 2. art. 2. q. 2.* Ægidius *ead. dist. part. 2. princ. 2. quæst. 2.* Molina *hic q.* 53. *art. 2.* Valentia *disp. 4. quæst. 4. punct. 1.* Suarez *lib. 4. cap. 19.* Amicus *disp. 6. sect. 4.* Arriaga *disp. 17. sect. 2. subsec. 1.* Madernus *q. 2. art.* 10. &c. contra Capreolum *in 2. dist. 6. q. 1. art. 1.* Ferrariensem *3. cont. Gent. cap.* 102. Cajetanum *hic q. 53. art. 2* Ioannem à S. Thoma *disp. 20. art. 4.* Ponetum *disp. 5 art. 3.* Vasquium *disp. 196. cap. 2* &c. Inter utriusque oppositæ classis Auctores ferè problematicè, & mediâ quadam via, procedunt Lugus *hic disp. 6. c. 5.* Aversa *q 53. sect. 4.* Esparza *quæst. 10. art. 2.* &c.

95. *Medium aliud communicans, aliud non communicans.* Solet hic communiter distingui duplex medium; alterum communicans seu participans, alterum non communicans seu non participans: Medium communicans dicitur, quod habet aliquid commune cum extremis, & componitur ex partibus utriusque extremi, sic si supponantur duo spatia tripalmaria cōtinua vel contigua, à primo puncto primi spatij paulatim procedendo versùs ultimum punctum secundi spatij assignari possunt infinita, vel finita in infinitum, spatia tripalmaria habentia aliquid de primo, aliquid de secundo spatio, & omnia hujusmodi spatia dicuntur media communicativa: Medium non communicans est, quod nihil habet commune cum extremis, nec ex partibus extremorum coalescit, sic in spatio tripalmari palmus, qui secundus & intermedius est, dicitur medium non communicans seu non participans, sed merè contingens: Hinc qui præcisè quærunt, utrùm motu instantaneo Angelus non transeat per medium, aut utrùm possit in instanti moveri ab extremo ad extremum non pertranseundo medium? Prædictâ distinctione utentes diversimodè loquuntur de medio communicante, ac de non communicante; & solùm de medio non communicante astruunt esse pertranseundum ab Angelo, medium verò communicans concedunt non pertransiri in motu instantaneo ab extremo ad extremum; idque conforme est doctrinæ positæ sub *præced. n.* 93. Vndè etiam verè assertum procedit de medio non communicante, nobis tamen necesse non fuit hoc exprimere, quia medium correspondens loco distanti est solùm medium non cōmunicans; exprimendo igitur locum distantem, & medium ei tali loco correspondens, satis patet sermonem esse de solo medio non communicante: Accedit quod hoc solum debet intelligi nomine medij absolutè prolati, cum medium communicans in rigore sit portio extremorum, non medium inter extrema: *Assertum procedit de medio non communicante.*

Tandem medium communicans, quamvis propriè non pertranseatur, tamen non prorsùs omittitur, nec mobile ità ab eo præscindit, ut non fiat ei præsens; hic verò Adversarij, dum docent Angelum posse moveri ad locum distantem absque eo quod transeat per medium, intelligunt quod omninò à medio præscindat, & quod se constituat præsentem loco distanti nullatenùs se constituendo præsentem spatio intermedio, in quo sensu contrà ipsos.

Probatur assertum primò: Angelus movendo se ad locum distantem non potest præscindere à medio, nec potest constituere se præsentem loco distanti, quin priùs constituat se præsentem medio; ergo non potest in instanti moveri ad locum distantem non transeundo per medium; antecedens probatur, vel sermo est de motu proprio & mutatione purè acquisitiva, quâ existens in primo palmo suæ sphæræ, nec talem palmum deserens, acquirat præsentiam etiā in ultimo palmo ejusdē sphæræ præscindēdo à partibus mediis, vel sermo est de motu proprio & mutatione tum acquisitivâ, tū deperditivâ, quâ Angelus deserens locū sivè adæquatum sivè inadæquatum, in quo est, alium locum distantem acquirat præscindendo a medio; sed neutrum ex his ab Angelo fieri potest; non primum, quia talis acquisitio novæ præsentiæ importat replicationē & in nostris principiis reproductionem substantiæ Angelicæ, Angelus autem non potest per reproductionem ponere propriam substantiā in loco distanti, quia cum, ut aliundè suppono, nullum agens naturale possit producere effectū aliquem in distans, multo minùs poterit Angelus producere in distans propriam substantiam; Non secundùm, quia ex suprà dictis Angelus constituitur in loco per complexum propriæ substantiæ cum spatio, imperceptibile autem est, quod dissolvat complexum cum hoc spatio, quin faciat saltem transeunter complexum cum spatio immediatè propinquo; alioqui demus duos Angelos, quorum unus transeundo, alter non transeundo per medium, se transferat ad locum distantē; quæro, dum primus Angelus est in medio, vel alter est nullibi, vel jam est in loco distanti; illud dici non potest, quia suppositā constitutione in loco per propriam substantiam, repugnat Angelum esse & nullibi esse; si istud dicatur, ergo movetur ad locum distantem eodem prorsùs modo, quoad locum propinquum, quod est moveri & non moveri ad locum distantem; ut magis mox urgebitur in secunda probatione. 96.

Dices hoc argumentum non procedere universaliter, & singillatim nullam habere vim in sententia Thomistica, secundùm quā Angelum moveri à loco Romano v. g. ad locum distantem non pertranseundo medium nihil est aliud, quàm cessando ab operatione in loco Romano incipere operari in loco distanti, nihil operando in medio, quo modo sicuti posset Angelus cessando ab operatione in loco Romano, nec in medio, nec in loco distāti operari, ità à fortiori poterit cessando

ab

ab eadem operatione operari, aut solùm in medio & loco propinquo, non in loco distanti; aut solùm in loco distanti, non in medio. Sed contrà: sufficit nobis arguere efficaciter in nostris principiis, & saltem difficultas percipiendi, quòd Angelus possit aut ab omni loco se absolvere & nullibi prorsùs esse; aut se absolvere à medio, & a quocumque ad quemcumque locum transire in instanti, insinuat quam difficilia sint sententiæ illius principia, ex quibus talia inferuntur. Neque urgeas: etiam in nostris principiis Angelus transeundo ad locum distantem liberè transit per medium, ergo etiam in nostris principiis potest se absolvere à medio, & medium non pertransire; Contrà enim liberè transit quoad modum, quatenùs potest transire per medium motu veloci vel tardo, continuo vel discreto; at non transit liberè quoad substantiam, quatenus possit transire vel non transire per ipsum.

97.

Quomodò Angelus transeat per medium liberè.

98. Probatur assertum secundò: Motus ad locum distantem est ex genere suo essentialiter diversus à motu ad locum propinquum; atqui talis non esset, si fieret sine medio, seu sine transitu per medium, ergo: Major non videtur posse negari; aut saltem non videtur intelligibile, quomodò unus motus adeò perfectior, & adeò difficilior alio, non sit essentialiter diversus ab alio: Minor probatur, si motus ad locum distantem est essentialiter diversus à motu ad locum propinquum, debet esse diversus per id proportionaliter, per quod est diversus locus distans à loco propinquo, debet igitur esse diversus ratione medij, seu quatenùs non fiat sine medio; quia loca distantia à propinquis differunt ratione medij, seu quatenùs illa non sunt sine medio; hocq; probatur ex eo, quod seclusò omni alio ex eo præcisè, quod inter duo loca concipiatur sivè positivum, sivè imaginarium spatium intermedium, talia loca intelliguntur esse abinvicem distantia; & è cōtrà nullo alio secluso ex eo præcisè, quod secludatur inter duo loca quodcumque sivè positivum, sivè imaginarium spatium intermedium, talia loca intelliguntur esse propinqua; & confirmatur ipsâ sensuum experientiâ, oculis quippè ipsis nulla res apparet ab alia distans, nisi appareat aliquod intervallum medians; nec magis distans, nisi majus appareat intervallum medium; & quia objectum, quò remotius est à potentia visiva, eò minus apparet propter acutiorem angulum visualem, quem in oculo format, res à potentia visiva valdè remotæ, quamvis magnum inter ipsas intervallum mediet, apparent, parùm distantes, quia illud magnum intervallum à longè visum apparet parvum, hâc de causa montes à longè visi apparent

99. Cœlo proximi: Confirmari hoc idem potest ex distantia temporaria, quam non nisi per intermedias mutationes dignoscimus; nec memoria nos certificat de majori, aut minori distantia temporis præteriti, nisi per plures aut pauciores mutationes, operationesvè intermedias; propterea qui dormierunt nesciunt, quantùm temporis præterierit inter finem præcedentis & initium sequentis vigiliæ, quia nequeunt numerare operationes & mutationes, quæ intermediarunt inter illius finem & istius initium; propterea etiam tēpus doloris videtur diuturnum propter multas mutationes, quæ in ipso sentiuntur, excitat quippè gravis dolor novas semper & novas vehementes reflexiones; econtrà videtur breve tempus voluptatis propter mutationes pauciores, voluptas quippè sopit quodammodo, & absorbet mentem, mens verò sopita & absorpta parùm reflectit, parum numerat mutationes.

Cur môtes à longè visi appareant Cœlo propinqui?

Cur tempus doloris diuturnum, tempus voluptatis breve videatur?

Dices: toto hoc ratiocinio nihil aliud concluditur, quàm medium esse differentiam essentialem & præcipuum specificativum loci distantis; atqui Angelus potest acquirere locum divisibilem præscindendo ab aliqua differētia essentiali ipsius, præscindendo scilicet à successione & ab acquisitione unius partis post alteram, cum tamen locus divisibilis essentialiter importet partes sibi succedentes unam post aliam; ergo similiter potest acquirere locum distantem præscindendo à medio etiam dato, quod medium sit essentialis loci distantis differentia: Deindè si allata doctrina aliquid probaret pro intento asserti, probaret etiam contrà supràdicta § 8. Angelum non posse esse in duobus locis distantibus absque eo, quod sit in medio; cur enim essentialis connexio locorum distantiū cum medio impedit transitū Angeli ab uno loco ad aliū absque transitu per medium, non verò impedit existentiam Angeli in uno loco & in alio absque existentia in medio? Sed contrà: acquisitio successiva unius partis post alteram est differentia accidentalis, nō essentialis loci divisibilis; nec ei cōvenit ex eo præcisè, quod habeat divisibilitatem & partes; sed ex eo, quod correspondeat mobili ejusdē conditionis & sibi per partem post partem commensurabili, ejusmodi est solùm mobile corporeum, non tamen adhuc qualecumque, sed se movens per spatium inadæquatum motu horizontali, non lapis quadripalmaris v.g. movens se motu perpendiculari, & æquabiliter secundùm omnes suas partes per medium adæquatum descendens, superficiem quadripalmarem absque successivâ acquisitione totam simul & in instanti occupat. Ad illud, quod in instantia additur adverto optimè posse aliquid attingi absque sua differentia essentiali ab eo, extrà cujus rationem formalem est talis differentia essentialis, sic si dulcedo esset differentia essentialis lactis, adhuc oculus videndo lac non videret dulcedinem; Porrò medium est extrà rationem formalem permanentiæ & quietis in loco, quia hæc exercetur in loco tanquam in termino, nunquam tanquam in medio, est verò intrà rationem formalem motus, quia verè quod se movet potest esse in medio sub ratione medij; ideò quod medium sit differentia essentialis loci distantis, infert Angelum se moventem & transeuntem ab uno ad alium locum distantem debere se movere & transire per medium, at non eumdem permanentem ac quiescentem 100.

101.

Cur mediū inter loca distātia debeat necessariò attingi in motu, nō in quiete.

quiescentem in uno & alio loco distanti debere simul permanere & quiescere etiam in medio.

Vrgebis: ex his probaretur neque divinitùs dari posse motũ localem ad locum distantem absque transitu per medium, nam talis transitus esset differentia essentialis motus ad locum distantem; sicuti medium ipsum est differentia essentialis loci distantis; commune autem est cuilibet rei quòd neque divinitùs dari possit absque suâ differentiâ essentiali: Admittere deindè, quòd neque divinitùs dari possit ille motus, est in ordine ad locum distantem nihil magis concedere Angelo considerato obedientialiter & ut subest viribus præpotentiæ Dei; quàm considerato naturaliter, & ut utitur viribus propriis: Præter quod non apparet, undè implicet Deum producere in Angelo existente Romæ formam illam modalem, cuius effectus formalis est constituere Angelum existentem Taurini, non producendo ubicationem, seù formam, per quam sit in reliquâ Italiæ parte; atqui ex hoc præcisè Angelus moveretur ad locum distantem absque transitu per mediũ;

102. ergo. Sed contrà: libenter admitto illationem loquendo de motu locali propriè dicto, & prout importat rem esse in novo loco absque reprodu&ctione; Nec propterea in ordine ad locum distantem nihil magis concedimus Angelo considerato obedientialiter. &c. Primò enim consideratus obedientialiter potest moveri ad locũ distantẽ velociore transitu per mediũ, quàm possit naturaliter: Secundò potest moveri ad locum quemcumque distantem, tanquàm ad locum propinquum, idest unico instanti se simul extendendo ad locum ipsum distantem & totum spatium intermedium; cum naturaliter possit sic moveri solum ad locum distantem, ex quo & spatio intermedio non habeatur locus maior adæquato: Tertiò sivè retinendo, sivè deserendo locum, in quo est, potest per reproductionem divinitùs factam poni in quocumque loco distanti; cum naturaliter possit se ipsum Angelus reproducere solùm in loco proquinquo, intrà sphæram sui loci maximi, & retinendo locum priorem. Ecce quomodò, negatâ etiam diuinitus possibilitate motus instantanei ad locum distãtem impertransito medio, adhùc in ordine ad acquirendum locum distantem multò plura tribuimus Angelo ex viribus præpotentiæ Dei, quàm ex viribus propriis.

Motus localis proprius ad locum distantem etiam divinitùs requirit transitũ per medium.

10.3 Illud quod in instantiâ additur de non repugnantiâ formæ modalis, cujus effectus formalis & vix babere videtur quidquam roboris post suprà improbatum ubi modale; nihilominùs quia tale ubi improbavimus, ut non necessarium potiùs, quàm ut non possibile, non possumus omninò omittere objectam difficultatem, pro quâ ex unâ parte suppono *ex tract. de Eucharist.* non posse rem aliquam replicari, quin reproducatur; ex aliâ parte adverto non esse faciliùs perceptibile quòd res aliqua quoties excluditur transitus per mediũ fiat existens in loco distante deserendo locum priorem, quàm retinendo ipsum; & sicuti quando retinetur locus prior est, necessaria reproductio, ut ponatur in loco distanti, ità hæc erit eodem modo necessaria, si relinquatur quidem locus prior, at non habeatur transitus ullus per medium; quia dum nullus babeatur transitus per medium, res in ordine ad locum distantem eodem modo se habet, ac si aut remaneret in loco priore, aut in nullo prorsùs loco esset: Hinc datis formis modalibus dico adhùc in Angelo existente Romæ non posse diuinitùs produci ubi Taurinense, nisi priùs naturâ aut Angelus reproducatur aut ei tribuatur ubi constitutivum ipsius in reliquâ Italiæ parte intermediâ, quod magis constabit dum ex professo impugnabitur opinio docentiũ corpus Christi non poni in Eucharistiâ per reproductionem sui, sed per solam productionem ubicationis modalis, per quã fit præsens sub speciebus absque trãsitu per medium, quamvis non moveatur localiter ex eo, quod non deserat locum priorem, & terminum à quo.

Idque sustinetur etiã admisso ubi modali.

Ex dictis babetur perfectionem virtutis motivæ nihil conferre ad acquisitionem præsentiæ in loco distanti abique transitu per medium, quia acquisitio talis præsentiæ nequit haberi per motum, neque instantaneũ, ut hucusque probatum est; neque successivum, ut infertur à fortiori ex instantaneo; perfectio autem virtutis motivæ nõ confert ad acquirendam præsentiam, nisi per motum; ideò malè nonnulli arbitrantur spectare ad perfectionem virtutis motivæ Angelicæ, quod possit Angelus acquirere præsentiam in loco distanti absque transitu per medium.. 1043

Habetur insuper motum discretum ex parte spatij, cujus suprà meminimus *num.* 79. esse motum impossibilem & repugnantem, & sumendo motum discretum pro motu interrupto non esse dabilem in Angelo motum discretum, nisi ex parte temporis

In totâ hâc controversiâ de motu ad locũ distantem absque transitu per medium consultò omisi quamcumque D.Thomæ auctoritatem, quia existimo non satis in hoc puncto constare de legitimâ S.Doctoris mente; licèt enim *hic quæst. 53. art. 2. in c.* expressè habeat, *Sic igitur secundùm quod motus Angeli nõ est continuus non pertransiit omnia media. Hoc autem, scilicet moveri, de extremo ad extremum, & non per medium, potest convenire Angelo, sed non corpori*, tamen cum ratio, ex qua id deducit, non procedat nisi de mediis eam communicantibus, forsan de his solis loqui intendit, & auget hanc suspicionem dum *eod. art. ad* 2. postquàm sibi objecerat paritatem inferentem transitum à loco ad locum distantem absque transitu per medium non communicans, id est à Gallia in Syriam absque transitu per Italiam, respondet negando paritatem, quæ erat cogitationis mentalis ad motum localem, & ait *quòd dum Angelus movetur localiter, applicatur eius essentia diversis locis, anima autem essentia non applicatur rebus quas cogitat, sed potiùs res cogitata sunt in ipsâ, & ideò non est* 105.

Examinatur mens Divi Thomæ.

fimile. Scio fecundùm Thomiftas S. Doctorem in hac refponfione effe locutum de motu continuo, nihilominùs verba, ut fonant, æquè procedunt de motu difcreto, quia etiam per motum difcretum applicatur effentia loco: Scio eofdem fibi blanditi de aliis clarioribus fui Doctoris verbis defumptus *ex quodlib.* 1. *art.* 5. *& ex* 1. *dift.* 37. *quæft.* 4. *art.* 2. fed omnia, quatenùs negant aliquando tranfitum per medium, intelligi poffunt de medio communicante, quatenùs faciunt Angelum aut abfolutum à loco, aut non neceffitatum ad fequendas in fuo motu leges loci, intelligenda funt de loco quoad commenfurationem adeò ut fenfus fit Angelum effe immunem à commenfuratione ad locum & à legibus commenfurationem confequentibus, cujufmodi eft acquifitio fucceffiva per partes poft partes.

§. XIII.

Quid fit formaliter in Angelis tùm motus localis, tùm potentia loco-motiva?

106. ASSERT. 1. Motus localis in Angelis nihil aliud eft formaliter, quàm fucceffivum feu fluxum complexum fubftantiæ Angelicæ cum diverfis locis. Eft definitio confequens ad conftitutionem in loco fuprà affertam §. 4. undè hic æquè ac ibi habemus Adverfarios, tùm Thomiftas, tùm Modaliftas.

Definitio motus localis Angelici explicatur. Probatur & explicatur affertum, quod, ut complectatur motum etiam inftantaneum, debet intelligi de fucceffione & fluxu per partes priores & pofteriores, aut tempore, aut etiam folum naturâ, probatur, inquam, & explicatur; motus localis ex genere fuo nihil eft aliud, quàm fucceffiva & fluxa præfentia localis, idemque de ipfo fentiendum eft proportionaliter, quod de præfentia locali cum igitur hæc in Angelis nihil fit aliud ex dictis, quàm complexum fubftantiæ Angelicæ cum loco, ille etiam nihil aliud erit, quàm fucceffivum & fluxum complexû &c. adeò ut complexum permanens & fixum in eodem loco fit quies feu præfentia Angeli in uno loco quiefcentis; complexum fucceffivum & fluxû in diverfis locis fit motus feu præfentia Angeli ab uno ad alium locum fe moventis. In quo loquuntur conformiter ad fua principia Adverfarij dum Thomiftæ in præfenti motum explicant per fucceffivum contactum quantitatis virtutis feu Angelicæ operationis ad diverfa loca; Modaliftæ per fucceffivam receptionem diverforum modorum diverfa loca refpicientium, ex quibus omnibus coalefcat quodammodo unum ubi fucceffivum & fluxum. Vafquez per fucceffivam productionem diverforum modorum unionis ad diverfa corpora, &c.

107. *Quomodo Angelus* Hinc facile eft ftatuere, utrum Angelus dum movetur localiter mutetur intrinfecè feu acquirat aliquid extrinfecum, nec ne? quæ difficultas implicatiffima eft eo quod in ipfa fit maxima fentiendi diverfitas juxtà diverfitatem explicandi præfentiam localem, & motum: Ex Thomiftis, qui Angelum in loco collocant per operationem purè tranfeuntem, volunt Angelum in fuo motu localt mutare intrinfecè corpora at non mutari intrinfecè in fe; qui eumdem in loco ftatuunt per applicationem virtutis actu immanente factam, non negant in Angelo fe movente omnem mutationem intrinfecam: Modaliftæ facilè concedunt in quolibet motu locali mutationem intrinfecam ex receptione ubicationum intrinfecarum fibi fuccedentium: Vafquez pariter facilè agnofcit mutationem intrinfecam, quoties Angelus per fe movetur & per fe locum mutat uniendo fe realiter corpori diverfo; fecus quando movetur per accidens ad motum corporis, & retinendo unionem ad idem corpus. Nos igitur noftra recolentes principia ficuti docuimus præfentiam localem importare formam complexam, quâ Angelus mutetur intrinfecè fecundùm effe complexum, quamvis non fecundùm effe fimplex, quatenùs ut faciens complexum cum loco Romano in ratione entis complexi, quamvis non in ratione entis fimplicis intrinfecè differt à fe ipfo ut faciente complexum cum alio loco, ità in præfenti dicimus Angelum dum localiter movetur mutari intrinfecè fecundum effe complexum, non fecundùm effe fimplex; & aliquid intrinfecum complexum, non fimplex fucceffivè acquirere. *mutetur ex vi motus localis.*

108. Affert. 2. Potentia loco-motiva in Angelis nihil aliud eft formaliter, quâ virtus caufativa motus localis diftincta, tùm ab intellectu & voluntate, tùm à fubftantia Angelica eo modo, quo tùm ab invicem, tùm à fubftantia Angelica, diftinguuntur intellectus & voluntas. Hoc affertum eft maximè contrà quamplûres Thomiftas, qui diftinguentes realiter cæteras potentias vitales ab invicem, potentiam loco-motivam in Angelis ne ratione quidem diftinguût ab intellectu & voluntate, eamdemque potentiæ loco-motivæ indiftinctionem fuftinent Vafquez *hic difp.* 218. *cap.* 3. Granadus *tract.* 9. *difp.* 1. &c. contrà quos affertum noftrum tradunt Richardus *in* 2. *dift.* 14. *art.* 1. *q.* 6. Aureolus *in* 2. *dift.* 8. *art.* 3. Suarez *lib.* 4. *cap.* 24. Lugus *difp.* 3. *cap.* 2. Amicus *difp.* 7. *n.* 17. Arriaga *difp.* 17. *fect.* 7. Averfa *q.* 53. *fect.* 1. Herincx *quæft.* 4. *num.* 4. &c. Ex his Auctoribus multi ftant pro diftinctione etiam reali potentiæ locomotivæ tùm ab intellectu & voluntate, tùm à fubftantia Angeli; nos ficuti eafdem potentias à fubftantia animæ, & ab invicem in philofophia diftinguebamus formaliter folû & ratione, ità formaliter folùm & ratione deberemus in præfenti diftinguere potentiam loco-motivam; nihilominùs ut abftraherem à quæftione philofophica, dixi indefinitè diftingui *eo modo quo, &c.* *Definitio & diftinctio potentiæ loco-motivæ in Angelis.*

Probatur affertum quoad diftinctionem potentiæ loco-motivæ ab intellectu & voluntate, de quâ quidem fola diftinctione eft controverfia & difficultas: Omnes rationes,

nes, quæ ſuadent dari in Angelis aliquam diſtinctionem intellectus à voluntate ſuadent à fortiori dari diſtinctionem potentiæ locomotivæ à volũtate & intellectu; ergo in Angelis potentia loco-motiva ſeu virtus cauſativa motus diſtinguitur à voluntate & intellectu eo modo, quo iſtæ duæ potentiæ diſtinguuntur ab invicem; antecedens probatur, diſtinctio intellectus à voluntate ſuadetur maximè ex diverſitate actuum & modi operandi, atqui hæc diverſitas major eſt in potentia loco-motiva, magis enim differt impulſus & præſentia localis ab intellectione & volitione, quàm intellectio & volitio ab invicem, modus item operandi potentiæ locomotivæ, ut potè qui intentionalis non eſt, & poteſt exerceri non vitaliter in ſubjecto extrinſeco magis differt à modo operandi intellectus & à modo operandi voluntatis, qui uterque intentionalis & eſſentialiter vitalis eſt, quàm differat alter ex his modis ab altero; ergo: Accedit quod reperimus alicubi potentiam loco motivam ſeu virtutem cauſativam motus abſque intellectu & voluntate, ut patet in gravibus & levibus, nullibi autem reperimus voluntatem ſine intellectu, aut intellectum ſine voluntate. Confirmatur: Potentia locomotiva in Angelo ſe habet, ut omnipotentia ſeu potentia executiva in Deo; Angelus enim quidquid extrà ſe operatur, operatur per potentiam loco motivam, ſicuti quidquid operatur Deus ad extrà operatur per omnipotentiam; atqui hæc in Deo *ex tract.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. §. 1. diſtinguitur ab intellectu & voluntate eo modo, quo intellectus & voluntas ab invicem; ergo: ubi adverto obiter loqui in hoc puncto conſequenter Thomiſtas omnem prorsùs diſtinctionem ab intellectu & voluntate proportionaliter negantes in omnipotentia divina, æquè ac in potentia loco-motiva Angelica.

110. Occurritur fundaméto Adverſariorum.

Fundamentum Adverſariorum innititur maximè univerſali principio non multiplicandi nec diſtinguendi ſine neceſſitate entitates; & uniendi in ſuperioribus, quæ ſunt in inferioribus diſperſa: At hæc non urgent in præſenti, ubi hypotheticè loquimur & ex ſuppoſitione diſtinctionis intellectus à voluntate, aſſerimus eamdem diſtinctionem potentiæ loco-motivæ ab utriſque, nec ſollicitì ſumus utrùm ſit ſufficiens neceſſitas diſtinguendi; ſed utrùm ſit tanta pro potentia locomotiva, quanta pro aliis duabus, quam quidem tantam eſſe, imò majorem jam probatum eſt: Eademque ratione, ſicuti titulo uniendi in ſuperioribus, &c. intellectus & voluntas non magis in unam potentiam coaleſcunt reſpectu Angelorum, quàm reſpectu hominum, ità non mirum, quod eodem titulo neceſſe non ſit reſpectu Angelorum potiùs, quàm reſpectu hominum in unam cum intellectu & voluntate potentiam coaleſcere virtutem, loco-motivam.

Dices Angelos eſſe purè intellectuales, puræ autem intellectualitati non obſtat voluntas ab intellectu diſtincta, quia etiam voluntas ad gradum ac vitam intellectualem pertinet; obſtaret verò diſtincta potentia locomotiva, quia operando per talem potentiam non operarentur intellectualiter, adeoq; non haberent ampliùs puram intellectualitatem. Sed contrà: Angeli ſunt purè intellectuales, quatenùs in genere cognoſcitivo non habẽt ullam aliam potentiam præter intellectum & voluntatem ad differentiam hominis habentis in tali genere plures alias potentias; non quatenùs quamlibet aliam potentiam in quolibet genere excludant, præſertim ſi hæc alia potentia ponatur ſubordinata & ſubjecta directioni, ac imperio intellectus & voluntatis, quemadmodum à nobis in Angelis ponitur potentia loco-motiva. 111. Quid ſit Angelos eſſe purè intellectuales.

§. XIV.

Quanta ſit in Angelis potentia loco-motiva? Ubi de velocitate motus Angelici, aliiſque nonnullis.

ASSERT. Non eſt determinatè aſſignabile quanta ſit potentia loco-motiva in quolibet Angelo, in univerſum tamen ſentiendum eſt eſſe in ſingulis finitam ac determinatam, & inæqualibus inæqualem. Ità communiter Theologi, & ſingillatim Vaſquez *diſp.* 197. *cap.* 3. Amicus *diſp.* 7. Lugus *diſp.* 3. *s.* 3. *n.* 13. Arriaga *diſ.* 17. *ſect.* 5. Averſa *q.* 53. *ſect.* 5. &c.

Probatur & explicatur: Potentia locomotiva ut potè quæ convenit Angelis in ordine ad locum debet proportionari loco & locabilitati Angelorum, cum igitur ſuprà §. 3. dictum ſit non eſſe determinatè aſſignabile, quantus ſit locus maximus & quanta locabilitas ſumma cujuſlibet Angeli, quamvis nec ſit in aliquo major & major in infinitum nec in omnibus æqualis, idem hic proportionaliter dicendum de potentia loco-motiva; & certè ſi Angelus poſſet ſub eadem menſura temporis majorem & majorem locum in infinitũ occupare ſe movendo, quod eſſet nullam quodammodu habere limitationem ac determinationem potentiæ motivæ, ægrè ſuſtineretur non poſſe majorem & majorem locum in infinitum occupare quieſcendo quod eſſet nullam habere limitationem ac determinationem locabilitatis ſeu loci maximi; ut magis patebit ex dubij quod mox ſubjiciu ſolutione. 112. Angeli habent potẽtiam loco-motivam determinatam.

Dubitatur igitur, utrùm potentia locomotiva in Angelis non ſolùm ſit quomodocumque finita & limitata entitativè, ſed etiam talis ſit terminativè, adeò ut habeat certum terminũ velocitatis, nec poſſit Angelus movere, aut ſe, aut alia à ſe, velocius & velociùs in infinitum, loquendo præſertim de aliis à ſe, quæ motui non reſiſtant. Negant Capreolus *in* 2. *diſt.* 6. *q.* 1. Alenſis 2. *part. q.* 33. *memb.* 1. Suarez *lib.* 4. *cap.* 24. Lugus *diſp.* 6. *cap.* 1. *num.* 8. aliique nonnulli volentes majorem & majorem in infinitum velocitationem motus ſui ipſius arguere in Angelis virtutem motivam diverſæ rationis, at nõ

infinitam, & tùm finitatem tùm inæqualitatem virtutis motivæ Angelicæ ſalvari ſufficienter in acquiſitione finiti ac inæqualis loci maximi, item in finita ac inæquali velocitatione motus corporum : Nihilominùs

113. Adeò ut nequidem ſe ipſos poſſint movere quacumque velocitate.

cum Vaſquio, Amico, Arriaga, & Averſa *locis præcitatis* oppoſitum ſentio, & dico Angelos ſucceſſivè ſe moventes habere certum terminum velocitatis, & etiam intrà ſphæras ſui loci adæquati Angelos inæqualis perfectionis non poſſe æquale ſpatium eadem tẽporis brevitate, eademque velocitate motu ſucceſſivo peteuttere; ratio eſt, quia in motu ſucceſſivo major velocitas ex genere ſuo arguit majorem virtutem motivam; ſed virtus, quâ Angeli ſe movent, habet ſecundùm ipſos Adverſatios certum terminũ perfectionis, nec major & major eſt in infinitũ; ergo ſimiliter motus ſucceſſivus Angelorũ, ubicũque exerceatur, habet certum terminũ velocitatis, nec poteſt eſſe velocior & velocior in infinitum; major probatur, major velocitas in motu ſucceſſivo eſt major perfectio motua, tùm quia ſe habet ut major intenſio in qualitatibus, tũ quia motus ſuceeſſivi non aliundè, quàm ex inæqualitate velocitatis poſſunt ſottiri inæqualitatem perfectionis, atqui major petfectio motus arguit majotem virtutem motivam ex regula generali, quâ perfectior actus ſecundus arguit perfectiorem actum primum; ergo. Confirmatur ex eo, qnod nullus Angelus poſſet motu ſucceſſivo moveri velociùs à Deo quàm à ſe ipſo, ſi quilibet poſſet ex ſe ipſo moveri motu ſucceſſivo velociore & velociote in infinitum.

Dices: nullum eſt inconveniens, quòd Angeli nullum habeant terminum in tarditate motus adeò ut etiam nequeant moveri tardiùs à Deo, quàm à ſe ipſis; ergo ſimilitet nullum eſt inconvenieus, quod non habeant terminum in velocitate adeò ut nequeant moveri velociùs à Deo, quàm à ſe ipſis: Rursùs Angeli motu inſtantaneo nequeunt moveri velociùs à Deo, quàm à ſe ipſis, neque in hoc ullum eſt inconveniens, etgo nec etit inconveniens, qood nequeant velociùs à Deo, quàm à ſe ipſis, moveri

114. Quamvis poſſint quacumque tarditate.

motu ſucceſſivo Sed contrà: major tarditas motus arguit tantum libertatem virtutis motivæ, non majotem perfectionem ipſius, ſicuti arguit major velocitas, ideò diſpar eſt ratio, pro qua videri poſſunt & huc proportionaliter transferri ſupradicta *à n. 44. ad* 48. Ad illud, quod additur, de motu inſtantaneo, nego in primis antecedens tanquam de ſubjecto non ſupponente; quia ſicuti inſtans non admittit tempus, ità motus inſtantaneus nec admittit velocitatem, quâ brevi, nec tarditatem, quâ longo tempore ſpatium percurritur: data deindè utcumque velocitate in motu inſtantaneo nego adhuc antecedens, quia licèt Angeli neque divinitùs poſſint breviùs, qoàm in inſtanti ſpatium percurrere, poſſunt tamen in inſtanti percurrere ſeu occupare divinitùs ſpatium majus adæquato, adeoqoe poſſunt in inſtanti occupare majos ſpatium virtute divina, quàm virtute propria; quod ſufficit ad motum inſtantaneum ſuo modo velociorem.

Vtgebis: quidquid ſit, utrùm motui inſtantaneo poſſit necne convenire, velocitas certè minùs eſt acquirete ſpatium aliquod quocumque brevi tempore, quàm illud acquirere in inſtanti, cum quodcumque breve tempus plura includat inſtantia; atqui Angelus per nos poteſt in inſtanti acquirere ſpatium contiguum ſibi adæquatum, ergo à fortiori poteſt idem ſpatium acquirere quocumque brevi tempore, & per conſequens intrà aream ſaltem ſui loci adæquati moveri motu quocumque velociore. Sed contrà: non va- 115.
let arguere à majori ad minus in diverſo genere, arguitut autem in diverſo genete motus, dum arguitur à motu inſtantaneo ad ſucceſſivum; nec eſt de utroque par ratio, nam ad motum inſtantaneum præcisè requiritur virtus, non major, ſed (præſertim ratione mobilis quod debet eſſe indiviſibile) diverſa à virtute requiſita ad motum ſucceſſivum; ad hunc verò ut breviori quocumque tempore fiat tequiritur virtus, non diverſa, ſed major & infinita; quia motus ſuceeſſivus ex genere ſuo ſumit ſuam petfectionem à brevitate temporis, inſtantaneus à magnitudine ſpatij, undè ſic poſſet formari pro nobis argumentum, virtus motiva finita non poteſt eodem inſtanti acquirere quodcumque ſpatium majus totum ſimul, ergo neque eodem tempore quodcumque ſpatium majus ſucceſſivè, qood eſt æquivalentet dicere, etgo neque idem ſpatium ſucceſſivè quocumque minore tempore.

Obiter occurrit efficax probatio noſtræ doctrinæ.

Dices inſuper contrà ſuperiorem primam probationem: Virtus motiva finita poteſt cauſare motum velociorem & velociorem in infinitum, idque probatur in gravibus ſua virtute finita velociùs ad cantrum ſe movẽtibus, quo magis ad centrum accedunt; hæc enim ſi ſupponantur infinitè à centro diſtare, ad centrum ſe movendo, velociuſque ſemper ac velociùs accedendo, ſicuti in infinitum accedent ità in infinitum motum velocitabunt. Sed contrà: dum ſupponitur grave 116.
infinitè diſtans à centro, ſupponitur infinitum clauſum terminis, & ex una parte à centro, ex alia parte ab ublcatione rei gravis terminatum; deindè deberet ſimul ſupponi in tali re gravi, aut virtus motiva infinita, aut carentia innatæ tendentiæ ad centrum infinitè diſtans: Nihilominus quidquid ſit de his omnibus do liberaliter ſuppoſitionem ut jacet, ad illationem dico potentiam finitam, cui ſucceſſivè major ac major virtus accreſcat, poſſe cauſare motum velociorem in infinitum, non ſic eam cui non accreſcat nova virtus; hoc ſecundo modo ſe habet potentia loco-motiva Angelorum, primo modo verò virtus motiva gravium in data hypotheſi; omnes enim Philoſophi pro cauſâ majoris velocitatis motus gravium in fine aſſignant aliquid, quod ſucceſſivè augetur; ſive id ſit fortior & fortior attractio centri, ſivè major & major copia aeris à tergo propellentis, ſivè gravitas accidentalis & impetus ex motu ipſo ſucceſſivè augeſcens.

Ex

117. Ex his habetur à fortiori non posse Angelum velociùs ac velociùs movere alia à se, præsertim si motui resistant, unde non solùm potest Angelus superior resistendo inferiori eludere quodammodò ipsius impetum, & immotus permanere; verùm etiam corpus aliquod esse potest tantæ molis, tantique ponderis, ut nequeat ab Angelo dimoveri, & aliò aut transferri aut projici: Cum quo tamen stat vires Angelicas humanis comparatas esse in ordine ad magna pondera valde robustiores æquè ac valde expeditiores ad magnam motus velocitatem, nec quidquā ampliùs insinuare intendunt sancti Patres tribuentes Angelis agilitatem mirabilem, quâ possint ubicumque voluerint impigrè adesse, & remotissima loca repentè pertingere, licèt hujusmodi auctoritates immeritò assumant Adversarij ad probandum Angelos nec habere ullum terminum velocitatis in motu successivo, nec dependere à medio in motu instantaneo; sed posse aut cum successione velociùs & velociùs pertransire quodcumque medium, aut in instanti pervenire ad locum quemcumque distantem impertransito medio. Porrò velocitas motus Angelorum suprà naturalem velocitatem motus hominis, aut alterius cujuslibet corporis, elucet maximè in motu discreto & instantaneo, quo Angelus (datis in tempore instantibus sibi immediatè succedentibus) in singulis instantibus singula loca sibi adæquata percurerat: hisce instantibus non admissis determinata pars temporis, quæ per modum instantis ad acquirendum locum totum simul Angelo ad libitum deserviret, posset quidem esse valde brevis, sed haberet terminum brevitatis nec posset ab Angelo eligi brevior & brevior in infinitum.

Sanctorum Patrum mens de velocitate motus in Angelis.

Pro complemento potentiæ locomotivæ & motus Angelorum esset hic inquirendum quid per motum localem, & utrùm per solum motum localem possint Angeli operari circa corpora? Sed satisfactum est in fine libri præcedentis; ideò totam hanc materiem absolvo breviter afferendo duo corollaria, quæ obiter in hujus capitis progressu jam semel & iterum attigi.

118. Primum est quòd exercitium extensionis virtualis in re spirituali importet replicationem præsentiæ imò reproductionem entitatis, quod licèt facilè explicet rem spiritualem esse posse totam in toto loco divisibili, & totam in qualibet parte ipsius, videtur tamen gravem pati difficultatem in eo, quod inferat rem quamlibet spiritualem posse per se ipsam naturaliter replicari & reproduci, sicuti potest per se ipsam habere naturaliter exercitium virtualis extensionis in loco divisibili. Huic difficultati occurro advertendo replicationem ex genere suo nihil aliud esse, quàm multiplicationem præsentiæ, hæc verò multiplicari potest vel totaliter & in locis adæquatis, vel partialiter & in locis inadæquatis contentis intrà unam eandemque aream loci maximi, dum multiplicatur præsentia in locis adæquatis, seu excedendo locum maximum, habetur replicatio totalis & simpliciter; dum in locis inadæquatis & intrà aream loci maximi, habetur replicatio partialis & secundùm quid; illa est supernaturalis rebus non solùm materialibus, verùm etiam spiritualibus; ista est rebus spiritualibus connaturalis; & supernaturalis duntaxat rebus materialibus, respectu quarum meliùs diceretur de subjecto non supp nente, quia cum res materialis abeat necessariò actualem præsentiam ad totum suum locum maximum nequit replicari, nisi excedendo loci maximi aream, Replicat o igitur quia absolutè prolata sopponit pro replicatione totali & simpliciter, solet censeri cuilibet creaturæ supernaturalis; talis tamen non est, si sumatur secundùm quid & cum addito; neque cum hac limitatione ullus est scrupulus in concedendo, quod Angelus possit per se ipsum naturaliter replicari, eademque proportionaliter est ratio de reproduci.

Explicatur virtualis extensio sita in replicatione & reproductione.

Secundum est, quod Angelo repugnet ab omni loco absolvi, seu existere & nullibi existere, in quo licèt oppositum esset sentiendum tùm juxtà principia Thomistica, tùm juxtà existentiam Angelorum in loco assertam à Vasquio; per Thomistas enim ex eo præcisè quod nihil extrà se operaretur, per Vasquium ex eo præcisè quod nulli corpori uniretur, nullibizaretur Angelus; licèt item Modalistæ ut videre est apud Lugum *hic disp. 5. c. 9.* sint inter se divisi, nec facilè assignent in Angelo aut in aliqua alia re creata repugnantiam carendi quocumque modo ubicationis superadditæ, quod sufficeret ad nullibizationem saltem formalem; licèt tandem sumendo locum pro solo spatio positivo Angelus, utpotè qui nullibizaretur ex eo præcisè, quod transferretur ad spatia imaginaria, si non à se ipso, saltem à Deo nullibizari posset: Licèt, inquam, hæc omnia ita sint, nihilominùs non deserendo nostra principia, secundùm quæ esse in loco, nec operationem, nec modum, nec spatium positivum importat, sed puram complexionem ac simultatem rei cum spatiu etiam imaginario, non possumus ambigere de repugnantia rei quæ existat & nullibi existat; spatium enim imaginarium suo modo semper existit, & Deo divinæque immensitati totaliter coëxistit, cum Deus sit quidem per substantiam suam extrà mundum, at non extrà spatia imaginaria; res igitur, quæ nullibi existeret, sicuti deberet non esse præsens & coëxistens spatio imaginario, ità nec esset præsens & coëxistens Deo divinæque immensitati, quomodò autem res Deo non præsens à Deo conservaretur? Confirmatur res, quæ nullibi esset, distaret & non distaret à qualibet parte spatij imaginarij; distaret, quia, ut supponitur, nullè parti spatij imaginarij esset præsens; non distaret, quia participaret divinam immensitatem, quæ sicuti adæquatè sumpta importat esse ubique, & habere indistantiam à toto spatio imaginario, ità sumpta participativè & quasi partialiter importat esse alicubi & habere indistantiam ab 119.

Angelus nō potest esse & esse nullibi.

aliqua parte ſpatij imaginarij: Ex eo igitur quod Deus tribuat creaturæ participationem propriæ immenſitatis ſub hac potiùs, quàm ſub illa ratione, ſeu ut correſpondentis huic potiùs, quàm illi, parti ſpatij talem creaturam determinat ad hoc potiùs, quàm ad illud ſpatium, ſeu illam producit ſecundùm eſſe complexum cum hoc potiùs, quàm illo ſpatio; quod eſt ipſam eſſe alicubi & in aliquo determinato loco. Eadem proportionaliter eſt ratio de eſſe in aliquo determinato tempore, eandemque habet in noſtris principiis repugnantiam Angelus & qualibet alia res ad nunquizari, ſeu ad eſſe & eſſe nunquam, ac ad nullibizari, ſeu ad eſſe & eſſe nullibi.

LIBER

LIBER TERTIUS.

DE VIA, & TERMINO Angelorum.

NEMO non novit vix ullam esse sine umbra lucem, sine labe formam, sine dissidio pacem: Nemo non didicit cohærere nivibus ethnæa incendia, superioribus inferiora connecti, & sæpè etiam opposita inter se invicem permisceri, adeò ut nec impertinens prorsùs nec insolens videri possit, si lucem & tenebras, gratiam & culpam, beatitatem & miseriam, pugnam & pacem, vitam & mortem unà simul liber iste componat; proferat scilicet Angelos omnes, primùm splendore fidei illustres, gratiæ decore conspicuos, purissimi amoris ardore fervidos, vitæ supernaturalis munere vegetos, infusarum virtutum dote præclaros, suavissimæ pacis fœdere consociatos, in sanctitatis tramite, in beatitatis limine constitutos: Moxque luctuosâ nimiùm metamorphosi eosdem ostendat in discordiam, in desertionem deflectere, acerrimum sese lacessere in prælium, divisa hinc indè agmina pertinaci pugnâ colluctari, donec triumphator suis cum asseclis Michael gratiam gloriâ, spem comprehensione, fidem visione consumet, amoris ardorem æternis perficiat incrementis, supernaturalem vitam supernaturali immortalitate confirmet, in apice sanctitatis, in sinu beatitatis conquiescat: Triumphatus verò cum turmis turbisque suis Lucifer, in culpam, in caliginem, in miseriam, in mortem præcipiti lapsu, irreparabili excidio detrudatur. Ab Angelis igitur in gratia conditis ad eosdem in gloriam evectos liber iste proceder, desinetque in portionem illam Angelorum, quos culpâ vitiatos gehenna castigat, & nequissimos spiritus quasi fecem à puriore cæterorum cætu segregatam in totius tractatus calcem rejiciens ultimo prorsùs loco meritò addicet eos, qui primam Empyrei sedem immeritò appetierunt.

CAPUT I.

De iis, quæ fuerunt omnibus Angelis communia in via.

1.

HUJUSQUE de Angelis secundùm naturam, perfectionesque naturales, jam de iisdem secundùm gratiam, donaque supernaturalia; & quàvis status, tùm viæ, tùm termini non solùm supernaturali, verùm etiam naturali ordini convenire possit, nihilominùs secundùm præsentem providentiam, secundùm quam omnes Angeli sunt conditi propter finem supernaturalem, vix ulla habetur specialis ratio de tendentia ad finem naturalem, seu de via & termino ordinis naturalis, quibus propterea breviter expeditis in primo paragrapho, in reliquis percurremus accuratiùs viam & terminum ordinis supernaturalis, procedentes ab iis, quæ in viæ initio fuerunt omnibus communia ad ea, quæ in viæ processu primùm, deinde in termino fuerunt bonorum & malorum propria.

§. I.

Utrùm omnes Angeli ab initio creationis fuerint beati, beatitudine saltem naturali?

ASSERT. 1. Nullus Angelus de facto fuit ab initio creationis simpliciter beatus beatitudine supernaturali: Dixi *de facto* ad indicandum non repugnare ex natura rei Angelum, qui in sua creatione simpliciter beatus sit & videns Deum: Dixi *simpliciter beatus* nam de beatitudine supernaturali inchoatâ, & secundùm quid, quæ etiam dici solet beatitudo viæ, & consistit in actibus fidei & charitatis *ex seq.* § 3. constabit 2. *Nullus Angelus fuit creatus simpliciter beatus beatitudine supernaturali.*

conſtabit ea Angelos in creationis initio non caruiſſe: Cæterùm loquendo de beatitudine ſupernaturali ſimpliciter tali, quæ etiam dicitur beatitudo patriæ, & potiſſimùm in Dei viſione ſita eſt, traditur aſſertum à D. Thoma *hic q. 6 a. art.* 1. Magiſtro *in 2. diſt.*4. Scoto *ead. diſt. & ſeq.* Amico *hic diſp.*18. *ſect.* 2. Lugo *diſp* 19. *c.*1. *n.*13. Averſa *q. 6 a. ſect.* 1. Herinex *diſput.* 5. *q.* 1. cæterique Theologis communiſſimè contrà Ludovicum Vivez *ſuper Auguſtinum* 1 1. *de civit. c.* 9. exiſtimantem Angelos bonos & creatos fuiſſe & ſemper permanſiſſe in Dei viſione, quam etiam fuiſſe malis ab initio communicatam tranſeunter contendunt nonnulli probare ex ſanctis Fulgentio *lib. de fide ad Petrum c.* 3. & Bernardo *ſerm.*7. *in Pſalm. Qui habitat*, multoque magis ex Auguſtino, qui licèt expreſſiùs loquatur de Angelis bonis, de quibus *c.* 9. *pracit.* ſpecialiter ait nunquam fuiſſe peregrinatos, tamen, dum *in libris Gen. ad lit.* ſæpiùs tribuit omnibus Angelis cognitionem matutinam rerum in verbo ab initio, & antecedenter ad veſpertinam, videtur concedere omnibus Angelis ab initio cognitionem intuitivam & beatam.

3\. Explicātur ſancti Patres.

Probatur aſſertum primò occurrendo auctoritatibus mox relatis, quæ quatenùs ſimplicitet docent Angelos omnes fuiſſe conditos in gloria, fuiſſe ab initio beatos, intelligendæ ſunt de gloria inchoata & beatitudine viæ; niſi etiam dicantur omnes conditi in gloria ratione loci ex eo, quod omnes juxtà ſupradicta *lib.* 1. *c.* 1. §. 4. fuerint creati in Empyreo, qui locus eſt patriæ & beatæ viſionis. Auguſtinus in eo, quod ſpecialiter ait de Angelis bonis, intendit ipſos nunquam fuiſſe peregrinatos à gratia, & tanquam exules per peccatum, nec negat fuiſſe peregrinatos à gloria, & tanquam viatores per meritum; in eo, quod tradit de cognitione matutina, obſcurior eſt ipſius mẽs, D. Thomas *art. pracit. ad* 3. & Scotus *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 9. §. *Ad quæſtionem* exiſtimant Auguſtinum locutum eſſe de cognitione quadam matutina naturali & abſtractiva; ſi tamen conformiùs ad ſupradicta *lib. præced. c.* 3. *n* 46. non admittatur cognitio matutina naturalis, quoties Auguſtinus tribuit Angelis cognitionem matutinam, intelligendus erit de ſolis Angelis bonis & conſideratis poſt ſtatum viæ adeò, ut in ipſis deinde cognitio matutina præferatur veſpertinæ dignitate, non tempore; & dicatur fuiſſe ab initio propter breviſſimam moram, quæ intercesſit creationem inter & beatificationem.

4\. Probatur aſſertum ſecundò, quia ex una parte ſicuti Angelorum & hominum eadem eſt de facto beatitudo, ità debuit utrorumque eſſe idem modus eam conſequendi, ſcilicet per merita præcedentia in ſtatu viæ, ex alia parte beatitudo in inſtanti creationis eſſet privilegium valde eximium, & opus inſignis liberalitatis, non ex arbitrio & abſque poſitivo fundamento confingendum; & licèt Adverſarij aliquod ſibi fundamentum conſtruant ex auctoritatibus ſanctorum Patrum, hoc tamen jam ex mox dictis corruit. Confirmatur; congruum fuit omnes Angelos creari uniformes & in eodem ſtatu, nec eſt abſque ſpeciali neceſſitate inducenda in ipſorum creatione difformitas; atqui certum eſt Angelos malos non fuiſſe ab initio creationis ſimpliciter beatos, ergo idem congruit aſſerere de Angelis bonis; Minor probatur, quia certum eſt Angelos malos non fuiſſe impeccabiles, nec habuiſſe viſionem perpetuam & permanentem, ut requiritur ad beatitudinem ſimpliciter; & quando etiam beatitudo ſimpliciter poſſet eſſe temporanea, eique ſufficeret viſio in tranſitu, cur nam omnibus Angelis reprobis conceſſum fuiſſet in via privilegium viſionis tranſeuntis? quod aut nulli hactenùs homini, aut ſolùm alicui inſigniori prædeſtinato communicatum eſt.

Aſſert. 2. Angeli non fuerunt ab initio creationis ſimpliciter beati beatitudine naturali. Dixi *ſimpliciter* quia beatitudo naturalis non minùs quàm ſupernaturalis alia eſt talis ſecundùm quid, alia eſt talis ſimpliciter; iſta illi addit potiſſimùm perpetuitatem & inamiſſibilitatem provenientem fortè, ex aliquo ſpeciali & gratioſo Dei dono, neque enim ordo naturæ etiam puræ excludit omne gratioſum, imò ſumpta gratia præcisè pro dono gratioſo & liberali ſpectat ad providentiam etiam naturalem aliquas gratias impertiri ut ſuppono *ex tract. de beatitudine lib.* 1. *c.* 3. *n.*16. & magis *ex tract. de gratia lib.* 2. ſparſim; Excludo igitur ab Angelis beatitudinem naturalem ſimpliciter talem, qualis eſſet, quæ pro ſtatu puræ naturæ conveniret creaturæ intellectuali in termino, quidquid ſit deindè de beatitudine naturali ſecundùm quid tali, qualis eſſet, quæ pro eodem puræ naturæ ſtatu dari poſſet in via, & de qua videtur locutus S. Doctor *hic q.* 62. *art.*1. *in c.* & quoties alibi facit Angelos creatos in beatitudine naturali; quamvis Thomiſtæ ipſum rigidiùs intelligant de beatitudine ſimpliciter; at ſaltem eſt ambigua mens S. Doctoris, ſicuti etiam non eſt admodum perſpicua mens Doctoris ſubtilis *in* 2. *diſt.* 3. *q.* 9. §. *Ad quæſtionem*: In hac Doctorum Angelici & ſubtilis ambiguitate ſtant expreſsè pro noſtro aſſerto Albertus *in* 2. *diſt.*4. *art.* 2. Bonaventura *art* 1. *q.* 1. Richardus *art.* 2. *q.* 1. Vaſquez *diſp.*216. *c.*2. Amicus *diſp.*18. *ſect.*1. Dequiros *diſp.*75. *ſect.* 1. &c. contrà Durandum *in* 2. *diſt.*4. *q.*1. Cajetanum 1. *p. q.* 6 a. *art.*1. Gonetum *diſp.*1 a. *art.* 1. §. 1. Averſam *q.* 6 a. *ſect.* 1. aliosque plures præſertim ex ſchola Thomiſtica.

5\. Angeli non ſunt creati ſimpliciter beati beatitudine naturali.

Mens D. Thomæ.

Probatur aſſertum: Beatitudo naturalis ſimpliciter talis eſt illa, quam creatura intellectualis ad finem ſupernaturalem non ordinata habuiſſet in termino puræ naturæ, ſed Angeli ab initio creationis non fuerunt beati hac beatitudine; ergo: Major patet ex præmiſſa naturalis beatitudinis diviſione, nec negari poteſt ſine quæſtione de nomine, quã cõfundatur pro ſtatu puræ naturæ beatitudo 6.

viæ

Etiam pro statu puræ naturæ distinguenda est beatitudo viæ à beatitudine termini. viæ cum beatitudine termini, quæ confusio seu indistinctio, licèt tolerabilior esset in Angelis non admittentibus duplicem vitam, alteram mortalem & dependentem à sensibus, alteram immortalem & à sensibus independentem, quàm in hominibus; tamen etiam in illis esset valde difficilis, quia non salvaretur in ipsis pro statu puræ naturæ capacitas majoris felicitatis, quàm miseriæ, pro quo videantur infrà dicenda *tract. de Beatitud. lib.1.cap.3.num.13.* Minor probatur, Beatitudo naturalis conveniens creaturæ intellectuali in termino puræ naturæ fuisset perpetua & inamissibilis, alioqui non esset beatitudo diversa à beatitudine viæ contrà mox dicta; sed Angeli ab initio creationis non fuerunt beati beatitudine naturali perpetua & inamissibili, ut quoad Angelos malos patet ex eo, quod de facto eâ carent, quoad Angelos bonos infertur ex eo, quòd congruit eos fuisse in creatione uniformes bonis, item ex eo quod sicuti potuerunt & ipsi peccare, ità potuerunt & ipsi amittere eam beatitudinem naturalem, quam habuerunt. Confirmatur, Angeli ab initio

7. creationis non fuerunt necessariò in actibus naturalibus cognitionis & amoris Dei; ergo ab initio creationis non fuerunt simpliciter beati beatitudine naturali; consequentia probatur, quia beatitudo naturalis debet formaliter, aut in utroque, aut in altero illorum actuum consistere, & ut sit perpetua ac inamissibilis debet consistere in actu perpetuo ac inamissibili, cujusmodi est solus actus necessarius; Antecedens etiam probatur, Angeli ab initio creationis non fuerunt necessariò in illis actibus ex propriis naturalibus præcisè, quia *ex lib. preced. c.3. & 4. §.1.* Angelus, quantùm est ex se, potest pro libito ab actuali Dei cognitione & amore cessare; non item ex aliquo speciali, & intrà ordinem naturæ gratioso dono, quia absque necessitate & positivo fundamento non est supponendum in ipso creationis initio ullum hujusmodi donum.

Dices hanc probationem non esse efficacem contrà Thomistas docentes Angelos in puris naturalibus constitutos non posse peccare contrà præcepta purè naturalia, nec posse cessare à cognitione & amore Dei ut Auctoris naturæ & per consequens beatitudinem naturalem in talibus actibus sitam esse respectu Angelorum per se inamissibilem & perpetuam, quamvis deinde sit per accidens amissibilis pro statu elevationis; pro quo Angelus peccando directè contrà præcepta supernaturalia indirectè deordinatur à Deo etiam ut Auctore naturæ, cessat à perfecto ipsius amore, & ab ejusdem cognitione sub ea mortalitate & ratione practica; sub qua est beatitudo naturalis; nec proptereà in Angelis post peccatum non remanent integra naturalia, quia ad istorum integritatem non requiritur, quòd permaneat omnis moralitas & omnis actus secundus; sed sufficit quod permaneat esse physicum quoad essentiam, potentias, species intentionales, & id genus alia. Sed contrà: Quod An-

8. gelus in puris naturalibus constitutus non possit peccare contrà præcepta naturalia impugnabitur inferiùs §. 5. quòd non possit cessare à cognitione, &c. impugnatum est suprà, ideò quamvis Thomistæ loquantur consequenter ad sua principia, probatio contrà ipsos est efficax quia supponit aliunde impugnata principia, quibus possunt argumenti efficaciam eludere.

§. II.

Vtrùm omnes Angeli ab initio creationis receperint Gratiam habitualem?

ASSERT. Angeli receperunt ab initio creationis gratiam habitualem, seu fuerunt in ipsa creati. Ità D. Thomas *1. part. q.62. art.3. in 2. dist.4. q.1. art.3. & quod. lib.9. q.4.art.3.* Albertus *in 1. dist.3.art.12.* Durandus *dist. 4. q. 2.* Cajetanus *1. part. q.62. artic. 3.* Ferrariensis *3. contrà Gentes, cap.110.* Gonet *disp.12. art.2. §.2.* Suarez *lib.5. cap.4.* Vasquez *disp.227.c.2.* Amicus *disp.18. sect. 3.* Lugus *disp. 19. c.2.* Aversa *q.62. sect. 2.* Herinex *disp.5. q.1.* Madernus *q.4. art.3.* & cum omnibus Thomistis ferè omnes recentiores contrà Magistrum *in 2. dist.3. c.6.* & expressiùs *dist.5. c.2.* Hugonem Victorinum *in sum. tract.2. c.2.* Ægidium *in 2. dist.4. q. 1. artic.4.* Richardum *ead. dist. q.2. artic.2.* aliosque nec paucos nec ignobiles Auctores, ad quos valde accedunt, licèt cum aliqua incertitudine & quasi problematicè loquantur, Scotus *in 2. dist.5. q.1. §.ad inquirendum* Henricus *quodlib.8. q.10.* Bonaventura *in 2. dist.4. art.1. q.2.* &c. 9. Angeli omnes fuerunt creati in gratia habituali.

Probatur primò ex Scriptura, in quâ indicatur Angelos malos fuisse in gratia & sanctitate conditos; habetur enim in Epistola Canonica Iudæ Apostoli, *Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domiciliū*, & Ezech. 28. dicitur allegoricè de Lucifero *Perfectus decore in deliciis Paradisi Dei fuisti, &c. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te:* quæ loca cùm ex supradictis nequeant intelligi de Principatu & deliciis beatitudinis, debent saltem procedere de Principatu gratiæ & deliciis sanctitatis, in quibus deinde si fuerunt conditi Angeli mali, à fortiori etiam boni. Confirmatur, eadem scriptura verbis illis Eccles. 7. 10. Item primi Parentes. *Deus fecit hominem rectum* non obscurè testatur hominem fuisse à Deo conditum in gratia & sanctitate, idque ferè pro certo habetur præsertim post Tridentinum quod *sess. 5. de peccato originali can.1.* definiit *Adam per peccatum iustitiam & sanctitatem perdidisse, in qua fuerat constitutus*; ergo à pari idem sentiendum de Angelis; Accedunt plurimæ sanctorum Patrum, sive Græcorum, sive Latinorum, pro creatione Primorum Parentum in gratia auctoritates, & valdè multæ etiam pro creatione Angelorum, ut

videre est apud Vasquium *pracit. disp.* 227. *cap.* 2. & 3. Quibus certè Scripturæ & Patrum auctoritatibus minoris momenti sunt illæ, quas pro se afferunt Adversarij ut *ex Iob.* 4. ubi vulgata legit *in Angelis suis reperit pravitatem*, textus Hebræus legit *in Angelis suis non posuit laudem* vel *lucem*: ex Ioanne Papa *in cap. visis litteris* 16. *q.* 2. ubi loquens de diabolo ait *Dolet enim satis & erubescit charitatem, quam in Cælo nequivit habere homines tenere in terris*: Ex D. Gregorio *lib.* 32. *moral. cap.* 18. ubi super illud Ezech. 28. *Tu signaculum similitudinis*, &c. ait *Huius ergo lapidis in die conditionis sua foramina praparata sunt, quia videlicet capax charitatis est conditus; quâ si*

11\. Oc ᵾrrtᵾr auctoritatibus Adversariorũ.

repleri voluisset, &c. Ad illud ex scriptura admittendo lectionem Hebræi textus dico ad ly *non posuit* debere subintelligi *firmè* vel ly *laudem & lucem* importare laudem, & lucem gloriæ: Ad decretalem Ioannis præter quod in aliquibus codicibus pro ly *nequivit* legitur *nequit* dico sensum esse, quod nequiverit habere post peccatum; vel quòd impotentia secundum quid & ex suppositione malitiæ suæ nequiverit habere perseveranter: Ad D. Gregorium dico ipsum loqui de capacitate charitatis aut auctæ per merita, aut consummatæ per gloriam, quâ si diabolus repleri voluisset, &c. Omitto afferre & explicare alia quædam testimonia, quia non absolutè inficior aliquos SS. PP. favere Adversariis & diversimodè in hac controversia loqui, ut de Augustino singillatim notat Vasquez *disp. pracit. num.* 8. unde saltem quoad Angelos malos à loco extrinseco, & ab auctoritate, sua olim probabilitate non caruit opinio docens eos non fuisse in gratia conditos.

12\. Angeli fuerunt ab inuti ; ordinati ad finem supernaturalem.

Probatur secundò ratione: Angeli ab initio creationis fuerunt ordinati ad finem supernaturalem; ergo ab initio creationis receperunt gratiam habitualem; antecedens probatur, Angeli fuerunt aliquando ad finem supernaturalem elevandi, ergo fuerunt ad talem finem ab initio creationis ordinati, tùm quia commune est omnibus rebus, cum primò existunt, ordinari à Deo in finem, ad quem perducendæ sunt; sicuti currentibus in stadio, cum primò cursum arripiunt, præfigitur scopus, in quem debent cursum dirigere; tùm quia bona opera Angelorum ab initio creationis fuissent necessariò inutilia, nec potuissent ad ullum ultimum finem prodesse; non ad ultimum finem naturalem, cum iste non esset obtinendus; non ad ultimum finem supernaturalem, cum ad istum non essent proportionata utpotè provenientia à pura natura: Prima etiam consequentia probatur, quia gratia habitualis est medium maximè necessarium ad finem supernaturalem, maximè autem congruit divinæ providentiæ illicò conferre media ad finem, ad quem ordinat quoties non ponitur obex ex parte subjecti, sicuti Angeli in instanti creationis nullum posuerunt obicem gratiæ imò ad ipsam se disposuerint, cum ex infrà dicendis non peccaminosos sed bonos actus in tali instanti eliciuerint. Confirmatur paritate D. Thomæ,

13\. Gratia se habet ut ratio seminalis in ordine supernaturali.

Gratia habitualis, utpotè quæ est semen gloriæ comparatur ad beatitudinem seu finem supernaturalem eo modo, quo ratio seminalis in natura ad effectum naturalem; atqui in prima creatione corporalis creaturæ sunt ei inditæ rationes seminales omnium naturalium effectuum; ergo in prima creatione Angelorum est eis infusa habitualis gratia. Confirmatur insuper ex eo, quod nulla fuit ratio differendi habitualis gratiæ infusionem, non enim talis ratio fuit impotentia se disponendi ex parte Angelorum, quia mox ostendetur oppositum; non fuit item prioritas, quâ natura debet gratiam præcedere, quia talis prioritas debet esse prioritas naturæ & materialis causalitatis, non temporis & realis durationis; nec est assignabilis ulla alia ratio alicujus momenti, ergo.

Est ejusdẽ rationis in Angelis, & in hominibus.

Ex dictis habetur primò gratiam habitualem ab initio infusam Angelis fuisse ejusdem rationis cum ea, quæ fuit infusa primis Parentibus & nobis etiam, dum justificamur, infunditur; enimverò, ubi non est diversus finis, non debet esse diversum medium, illud præsertim, quod primum & potissimum est; & ubi ejusdem rationis est fructus, infertur eadẽ ratio seminalis; ex aliâ parte nulla est necessitas diversificãdi speciẽ gratiam habitualem Angelicam ab humana, imò fortè sustineri vix potest divinitùs non repugnans specifica gratiæ diversitas.

14\. Cum gratia fuerunt infusæ Angelis virtutes Theologicæ.

Habetur secundò fuisse ab initio creationis infusa Angelis plura alia dona supernaturalia, & in particulari virtutes Theologicas, & ex moralibus eas saltem, quarũ actus non repugnãt naturæ Angelicæ ratione materiæ: Ratio est quia talia dona sunt quasi proprietates comitantes gratiam, quæ cum fuerit in Angelis eadem, ac in nobis, non debuit in illis sejungi ab illis donis, quorum consortio in nobis gaudet, & quorum subsidio Angeli ab initio creationis indiguerunt ad eliciendos actus dispositionis ad gratiam & meriti ad gloriam, quæ quidem prærogativa dispositionis & meriti sicuti maximè relucet in actibus virtutum Theologicarum, ità istarum habitus maximè congruebat infundi: Quoad virtutes morales dixi *eas saltem quarum actus*, &c. quales sunt, quæ ordinantur ad moderandum appetitum sensitivum ut temperantia, castitas, &c. harum virtutum habitus tribuunt nonnulli Angelis in ordine ad actus quosdam secundarios, nimirum vel simplicis complacentiæ, vel conditionatos ex objecto, vel inductivos hominum ad actus earundem primarios, aliquos ità sentientes refert & sequitur Lugus *hic disput.* 19. *cap.* 2. *num.* 23. Alij magis communiter negant quia cessante primario

15\. At non omnes virtutes morales.

effectu & fine virtutis cessat etiam motivum eam infundendi; & licèt Deus possit infundere propter fines etiam secundarios, id tamen, cum sit extrà leges communis providentiæ, non est absque speciali necessitate præsumendum; nec sufficientis

necessitatis

necessitatis argumentum est, quod hujusmodi virtutes reperiantur in hominibus beatis, absque eo quod adsit appetitus moderationis indigus, & materia, circa quam exercere possint suos actus primarios: Enim verò in hominibus beatis tales habitus antecedenter producti conservantur, non primò producuntur; ad conservari autem minùs requiritur, quàm ad primò produci, quia quod jam antecedenter productum est, habet jus ad conservari, non sic quod nondum productum est ad primò produci; paritas igitur de hominibus beatis non sufficienter probat; non item sufficiens est, quod dicebatur de actibus secundariis, ad quos quidem exercendos ex motivo propriarum virtutum viderentur requiri proprij habitus; at cum Angeli possint in actus illos erumpere nobiliore modo ex motivo charitatis, non sunt pro iisdem ex proprio motivo exercendis producendi habitus ultrà communes ordinariasque leges, & cessante fine primario; de quo latiùs Amicus *disput.* 18. *num.* 46. *&c.*

§. III.

Utrùm omnes Angeli ab initio creationis receperint gratiam habitualem ex propria dispositione?

16. ASSERT. Angeli ab initio creationis receperunt gratiā habitualem ex propria dispositione, seu ad illam se disposuerunt in ipso creationis instanti per actum charitatis & conversionis ad Deum ut ad finem supernaturalem; per actum, inquam, charitatis, &c. non quia Angeli non habuerint in eodem creationis instanti alios actus supernaturales, sed quia solus actus charitatis est propria & proxima dispositio ad gratiam. Ità Cajetanus 2. 2. *q.* 24. *art.* 3. *ad* 3. Zumel *hic q.* 62. *art.* 2. Gonetus *disput.* 12. *art.* 2. §. 3. Suar. *lib.* 5. *c.* 8. Vasquez *disp.* 228. *cap.* 1. Valentia *disp.* 4. *q.* 13. *punct.* 1. Lugus *disp.* 10. *c.* 1. Dequiros *disp.* 72. *sect.* 2. Aversa *q.* 62. *sect.* 3. Maderrus *q.* 4. *art.* 3. &c. contrà Sotum *lib.* 1. *de natura & gratia c.* 5. Capreolum *in* 2. *dist.* 4. *q.* 1. *art.* 3. Molinam *hic q.* 62. *art.* 3. §. *longè probabilius* Amicum *disp.* 18. *sect.* 4. Arriagam *disp.* 20. *sect.* 3. & à fortiori contrà Auctores suprà relatos pro opinione simpliciter negante Angelis gratiam ab initio creationis.

Angeli receperunt gratiam ex prævia dispositione.

17. Probatur: Angeli potuerunt in instanti creationis se disponere ad gratiam habitualem per actum charitatis & conversionis, &c. ergo de facto se per talem actum disposuerunt & ab initio creationis receperunt habitualem gratiam ex propria dispositione; consequentia probatur, quia in universum quoties forma recipitur in subjecto capaci dispositionis, congruentius ei est recipi ex prævia dispositione, & singillatim id est congruentius gratiæ, alioqui neque in homine adulto dispositionem ullam præerequireret; est insuper id congruentius subjecto, quia ex genere suo & cæteris paribus meliùs est acquirere perfectionem aliquomodo à se & cooperationem aliquam exerceendo; quàm purè ab alio, & merè passivè se habendo: Probatur jam primum antecedens, Angeli potuerunt in instanti creationis liberè operari, ut suppono ex infrà dicendis, ergo potuerunt liberè elicere actum supernaturalem charitatis, seu conversionis, &c. atqui talis actus in instanti creationis liberè elicitus potuit esse dispositio ad gratiam habitualem; ergo Angeli potuerunt in instanti creationis se disponere ad gratiam, &c. Singula hujusce probationis membra mox corroboro impugnando rationes & responsiones Adversariorum. Ideò

Dices primò: dato quod Angelus in instanti creationis potuerit elicere aliquem actum liberum, est tamen specialis difficultas de actu supernaturali charitatis, primò propter auctoritatem D. Thomæ *q.* 16. *de malo art.* 4. *ad* 14. *&* 15. tribuentis Angelo in primo instanti motum & conversionem in Deum ut auctorem naturæ non ut auctorem gratiæ, adeoque naturalem non supernaturalem actum charitatis; idque probantis in corpore articuli ex eo, quod Angelus non possit simul moveri in naturaliter cognita & in supernaturalia; sed debeat motus Angeli primò esse in id, quod est sibi connaturale, & per hoc pertingere in id, quod est suprà naturam: secundo quia ad eliciendum liberè supernaturalem actum charitatis præerequiritur actus fidei, pro quo necesse est apprehendere objectum revelatum, perpendere motiva credibilitatis, habere judicium practicum & pium affectum credendi; quæ quidem omnia moraliter loquendo non videntur potuisse ab Angelis peragi unico instanti. Sed contrà: Ad primum fateor locum citatum *ex q.* 16. *de malo* favere Adversariis, ideò quasi dubius de mente S. Doctoris illum non retuleram pro nostro asserto, cui tamen aliis pluribus in locis favet luculentiùs, nec Thomistæ, cum quibus sentimus, dubitant se sentire eum suo Doctore, quem Gonetus §. *præcit. n.* 36. ait *hic q.* 63. *art.* 5. *ad* 3. *&* 4. expressè retractasse sententiam & rationem traditam in quæstione illa de malo. Neque urgeas, sicuti natura debet præcedere gratiam, ità amor naturalis seu Dei ut Auctoris naturæ debet præcedere amorem supernaturalem seu Dei ut Auctoris gratiæ; ergo amor supernaturalis non potuit ab Angelo elici in primo instanti. Contrà enim, natura est subjectum gratiæ, non sic amor naturalis est subjectum amoris supernaturalis; rursùs non est in libertate Angeli habere vel non habere naturam, sicuti ex supradictis est in libertate ipsius elicere vel non elicere amorem Dei ut Auctoris naturæ: ideò posset absolutè paritas negari; hac tamen transmissa solùm infertur inter amorem naturalem & supernaturalem prioritas naturæ, qualis solùm necessaria est inter naturam & gratiam, & quæ sicuti patitur produci à Deo in eodem

18. Mens D. Thomæ.

Occurritur rationibus Adversariorum.

dem inſtanti naturam & gratiam, ità & elici ab Angelo in eodem inſtanti natu-
19. ralem & ſupernaturalem amorem. Ad ſecundum concedo ad actum liberum charitatis in Angelo præcedere, naturâ tamen, non tempore, actum fidei, quamvis poſſet iſtius vices ſupplere cognitio proveniēs ex ſcientia ſupernaturali infuſâ, pro quâ quidem cognitione elicienda nulla occurrit, nequidem apparens neceſſitas longioris moræ; concedo, inquam, præcedere actum fidei; at ad hunc eliciendum non requiri in Angelis moram aliquam majorem creationis inſtanti facilè concipiet, quiſquis conſideraverit, tùm perſpicaciam & velocitatem Angelicam in intelligendo, tùm conditionem inſtantis creationis, quod, ut aliundè ſuppono, non eſt momentum indiviſibile noſtri temporis, ſed determinata ipſius pars indiviſibiliter accepta.

Dices ſecundò: dato quòd Angelus potuerit in inſtanti creationis elicere liberè actum ſupernaturalem charitatis; iſte tamen actus non potuit eſſe diſpoſitio ad gratiam, quia ſaltem loquendo connaturaliter & de potentia ordinaria, debet procedere effectivè à gratia, nequit autem diſpoſitio ſine mutua cauſalitate procedere effectivè à for-
20. ma, ad quam eſt diſpoſitio. Sed contrà: Thomiſtis admittentibus mutuam cauſalitatem in diverſo genere cauſæ grave non eſt concedere, quod diſpoſitio poſſit eſſe effectivè à forma, ad quam eſt diſpoſitio, adeoque quòd Angeli potuerint ſe diſponere ad gratiam habitualem per actum effectivè procedentem ab eadem gratia; at nobis hanc doctrinam Thomiſticam ſuo loco improbaturis aliter ſentiendum eſt, & dicendum actum illum charitatis in Angelis non proceſſiſſe effectivè à gratia habituali, ſed ab actuali; ideſt à ſpecialibus auxiliis; & quamvis abſolutè ac cæteris paribus connaturalius ſit elicere actus ſupernaturales dependenter à proprio habitu, quàm depēdenter ab actuali auxilio, ſecùs tamen quando fit aliqua particularis ſuppoſitio, nec ſunt cætera paria, ut in præſenti; ubi ſupponendum eſſet Angelos recipere gratiam merè ab extrinſeco, & abſque omni diſpoſitione ac merito, quod ipſis minùs conveniens & minùs glorioſum eſt, quàm operari ſupernaturaliter ex actuali auxilio. Neque urgeas; ſi Angelus recipit gratiam abſque prævia diſpoſitione fit contrà connaturalem modum operandi moraliter, ſi elicit actum ſupernaturalem independenter ab habitu fit contrà connaturalem modum operandi phyſicè; atqui convenientius eſt fieri contrà connaturalem modum operandi moraliter, quàm contra connaturalem modum operandi phyſicè; ergo: Deinde gratia habitualis eſt prima radix omnium prorsùs donorum ſupernaturalium, ergo ante ipſam male ſupponitur dati auxilia actua-
21. lia ſupernaturalia. Contrà enim: nego abſolutè minorem in ſubjecta materia ſanctitatis & libertatis, quæ cum maximè ſpectet ad genus moris magis exigit ſervari connaturalem modum operandi moraliter, quàm operandi phyſicè: Ad illud, quod additur dico gratiam habitualem eſſe omnium donorum ſupernaturalium, auxiliorumque etiam actualium primam radicem poſitivè, quatenùs habenti illam debent omnia concedi; at non negativè, quatenùs non habenti illam debeant omnia negari.

Dices tertiò dato tandem quod Angeli per actum liberum charitatis potuerint in inſtanti creationis ad gratiam ſe diſponere, non eſt veriſimile, quod omnes de facto per talem actum ſe diſpoſuerint; cum enim effectus liberi non ſoleant iidem evenire ſimul in pluribus, inveriſimile omninò eſt infinitos penè Angelos pro eodem creationis inſtanti convenisse in actu libero charita-
tis. Sed contrà: effectus liberi non ſolent 22.
iidem evenire in pluribus, quando hæc plura nullum habent comprincipium ſuperius uniforme, ſicuti tamen habuerunt Angeli pro actu charitatis, pro quo Deus omnibus providit actuale auxilium efficax; & ſicuti admiſſa poſſibilitate talis actus Adverſarij recurrunt ad negationem uniformem auxiliorum efficacium pro ratione conſenſus omnium Angelorum in illo actu non eliciendo; ità nil mirum, ſi nos recurramus ad uniformem auxiliorum collationem pro ratione conſenſus in eodem actu eliciendo.

Vrgebis connaturalius eſt gratiæ conferri abſque prævia diſpoſitione; ergo Deus potiùs debuit omnibus Angelis negare, quàm conferre auxilia, quibus ſe ad gratiam diſponerent; antecedens probatur, tùm quia gratia habitualis connaturalius fuit collata Chriſto, quàm ulli puræ creaturæ, & tamen Chriſto collata fuit abſque prævia diſpoſitione; tùm quia connaturaliùs confertur ſubjecto non exiſtenti, quàm exiſtenti, in peccato; provenit autem ex ſtatu peccati, quod gratia in homine adulto prærequirat diſpoſitionem; unde etiam pro diſpoſitione requirit formalem aut virtualem peccati retractationem; tùm quia denique gratia eſt prima forma in ordine ſupernaturali, connaturale autem eſt formæ primæ nullam
aliam præſupponere. Sed contrà: Ad pri- 23.
mam antecedentis probationem dico gratiam aliunde ab intrinſeco debitam connaturaliùs conferri abſque prævia diſpoſitione, quia abſque diſpoſitione ſalvatur, quod ſubjectum eam non recipiat merè ab extrinſeco; at ſoli Chriſto, non ulli puræ creaturæ, eſt aliunde ab intrinſeco debita; ideò, &c. Ad ſecundam dico non præcisè ex ſtatu peccati, ſed ex ratione principij liberi provenire, quod gratia prærequirat diſpoſitionem in homine adulto, quatenùs exigit recipi juxtà conditionem ſubjecti, & diverſimodè in principio libero capaci diſpoſitionis, ac in non libero; unde communior opinio, quam etiam indicat S. Doctor *1.p.q.95.art.1.ad 5.* vult primos Parentes in quibus ſtatus peccati ſtatum gratiæ non præceſſit ſe ad gratiam diſpoſuiſſe. Ad tertiam dico gratiam habitualem eſſe in ordine ſupernaturali primam formam vel poſitivè,

non

non negativè ut *præced. num. 21.* dicebatur de prima radice; vel ea ratione, quâ forma substantialis est prima forma comparata ad accidentales, non excludendo, imò exigendo aliquas ex istis in subjecto præcedere.

24. *Vtrùm Angeli in primo instanti meruerint gratiam.* Dubitari hic posset: Vtrùm actus supernaturales eliciti ab Angelis in instanti creationis dependenter à speciali motione, & actuali auxilio, habeant in ordine ad gratiam non solùm rationem dispositionis, verùm etiam rationem meriti, & utrùm ex suppositione, quòd habeant rationem meriti dumtaxat congrui in ordine ad gratiam, habere possint rationem meriti condigni in ordine ad gloriam; verùm hæc & similia communia sunt actui charitatis aut contritionis, quo quilibet peccator se disponit ad justificationem, & proprium locum habent *in tractatu de Gratia.*

§. IV.

Vtrùm omnes Angeli ab initio creationis receperint gratiam habitualem cum proportione ad propria naturalia?

25. *In Angelis gratia est inæqualis juxta inæqualitatem naturæ.* ASSERT. Omnes Angeli ab initio creationis receperunt gratiam habitualem cum proportione ad propria naturalia; habuerunt scilicet ex libertate & liberalitate Dei eamdem inæqualitatem gratiæ & donorum supernaturalium, quam naturæ & donorum naturalium. Ità D.Thomas *1.p.q.62. art.6.* Magister *in 2. dist. 3. cap. 2.* Bonaventura *in 2. dist. 9. art. unic. q. 3.* Durandus *ead. dist. quæst. 2.* Estius *in 2. dist. 3. §. 9.* Valentia *hic disp. 4. q. 13. punct. 3.* Suarez *lib. 5. cap. 10.* Vasquez *disp. 218. cap. 2.* Amicus *disp. 18. sect. 5.* Madernus *q. 4. art. 4.* cæterique Theologi communiter adeò, ut Esparza *quæst. 24. art. 1.* post relatum Vasquium dicentem neminem se legisse qui oppositum asseretet, addat nec asseruisse posteriores Neotericos, nisi quod Becanus, Lugus, Derchennis, aliique nonnulli præeunte Molina rem incertam pronuntiant: omninò problematicus est Arriaga *disp. 20. sect. 4. subsec. 1.* ubi contendit SS. PP. quorum & Scholasticorum auctoritati magis, quàm rationi asserta sententia innititur, explicationem pati Basilio excepto, propter quem unum tamen ait non esse ferendum determinatum judicium.

26. *Quomodò id intelligendum.* Dixi *ex libertate & liberalitate Dei* ad innuendum inæqualitatem naturæ non esse ullo modo in Angelis causâ inæqualitatis gratiæ & Deum non respexisse ad creationem & perfectionem naturalem Angelorum, tanquam ad motivum collationis gratiæ, alioqui gratia non esset gratia; sed merces, & ad illam operationes perfectionesve naturales haberent ratione dispositionis aut meriti, quod saperet hæresim Pelagianam; undè Vasquez *cap. præcit.* existimat non minùs de fide esse dignitatem Angelorum naturalem non fuisse causam gratiæ ipsis collatæ, quàm bonam indolem & ingenium hominum non fuisse causam gratiæ ipsorum. Solùm igitur ex suâ libera & liberali voluntate servavit Deus proportionem gratiæ ad naturam, & æquali excessus mensurâ majoribus gratiæ donis insignivit illos Angelos quos creavit cum majoribus naturæ dotibus, quamvis quia divina voluntas sapienter & rationabiliter omnia vult, non desit ex parte Dei ratio & motivum talis proportionis servandæ, nec desint nobis congruentiæ ejusdem asserendæ:

Probatur assertum primò auctoritatibus sanctorum Patrum: ex D.Basilio *lib. de spiritu sancto, c. 16.* habetur: *Neque enim Cælorum virtutes suapte natura sanctæ sunt, nam si id esset, nulla re differrent à Spiritu sancto; sed juxtà portionem, quâ se invicem superant, à spiritu habent sanctificationis mensuram.* Ex D. Damasceno *lib. 2. fidei c. 3.* habetur: *Per verbum Dei creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti; atque suâ dignitatis & ordinis ratione, illuminationem & gratiam participantes circumscripti sunt.* Ex D. Dionysio *lib. de cælesti hierarchia,* ubi à *c.6.* discriminantur hierarchiæ & ordines Angelorum tùm per naturalia, tùm per supernaturalia dona, sic *cap 6* habetur de prima hierarchia, quod *in primis divinitatis agendo illustrationibus sine intervallo occupatur;* de eadem dicitur *c. 7.* quod *prima Dei patefactiones & initiationes ad eam ut vicinam maximè primùm ac maximè perveniant.* Neque hisce auctoritatibus contrarius est 27. *Occurritur auctoritati D. Augustini.*
Augustinus *11. de Civit. c. 13.* docens omnes Angelos æqualis fœlicitatis ab initio creatos esse; enimverò loquitur de æqualitate geometrica, non arithmetica; proportionalitatis, non proportionis; & de quacumque felicitate intelligatur omnes Angeli sunt creati in felicitate æquali, non comparando felicitatem unius ad felicitatem alterius, sed felicitatem cujuslibet ad propriam naturam, & proportionem quam felicitas unius habet cum sua natura ad proportionem quam cum sua pariter natura habet felicitas alterius.

Probatur secundò congruentiis: Prima sit 28.
quia sicuti inæqualitas in natura spectat ad pulcritudinem & perfectionem Reipublicæ Angelicæ in esse naturali, ità inæqualitas in gratia spectat ad pulcritudinem & perfectionem ejusdem in esse supernaturali; si igitur inæqualitas naturæ & gratiæ sibi correspondeant, magis apparebit utriusque ordinis pulcritudo & perfectio, quæ alioqui confunderetur quodammodò & perturbaretur; si aliqui superiores in natura fuissent creati inferiores in gratia; & è contrà. Secunda sit, quia gratia perficit naturam; ergo ubi nullum est impedimentum, nullaque indignitas, ut in Angelis ab initio creationis & in primis Parentibus pro prima ipsorum formatione, congruit quod magis perficiat naturam perfectiorem, sicque notat Estius *§.9. præcit.* fuisse primis Parentibus in sua creatione collatam diversam gratiam; Adæ quidem gratiam viro convenientem; Evæ verò gratiam convenientem suo sexui. Tertia sit, quia sicuti Deus ordinavit totam na-

turam Angelicam ad gratiam & gloriam, ità verisimile est quod ordinaverit & constituerit diversos ipsius gradus ad diversos gradus gratiæ & gloriæ, *ut pu-* (verba sunt D. Thomæ art.6. præcit.) *si ædificator lapides polit ad construendam domum, ex hoc ipso, quod aliquos pulchriùs, & decentiùs aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare.*

Dices has congruentias esse admodum leves, è contrà verò validiores, gravioresque afferri posse pro collatione gratiæ non attenta propoitione ad naturam: Prima sit, ut luculentius constet gratiam non esse debitam naturæ, sed esse donum puræ liberalitatis: Secunda, ut supernaturalis providentia eodem modo sua dona distribuat Angelis ac hominibus, in quibus æqualitas vel inæqualitas donorum gratiæ non servat proportionem cum æqualitate vel inæqualitate donorum naturæ, puta aut perfectionis specificæ, quia hæc eadem in omnibus est, gratia verò diversa & inæqualis; aut ingenij, indolis &c. quia non raò ubi felicius ingenium est & melior indoles, minora sunt gratiæ dona: Tertia, quia non est verisimile omnes Angelos in instanti creationis liberè se disponendo ad gratiam fuisse uniformes & concordes ad operandum & amandum Deum inæqualiter juxtà mensuram inæqualis perfectionis naturalis.

29. Sed contrà: quamvis congruentiæ à nobis allatæ secundùm se præcise non admodum graves sint, suppositâ tamen auctoritate, quæ hac in controversia pro nobis stat, nec contemnendæ sunt nec leves, & ex Adversariorum instantia infertur ad summum, quoties aliundè constaret Deum in prima sanctificatione Angelorum non servasse proportionem ad naturam, non defuturas congruentias suadentes, quod fuisset id rationabiliter & sapienter præstitum; hujusmodi tamen congruentiæ, dum auctoritate constat oppositum, leves sunt & facilè rejiciuntur, ideò

Ad primam dico æqualitatem à nobis assertam esse ex puta libertate ac liberalitate Dei, non ex aliquo jure, quod habeat natura Angelica ad gratiam sibi æqualem, & frustrà quidquam aliud requiritur, ut consiter gratiam non esse debitam, &c.

30. *Cur in Angelis, non in hominibus servetur proportio gratiæ ad naturã?*

Ad secundam dico in hac controversia nos duci potissimùm auctoritate Sanctorum Patrum & Scholasticorum, quæ non idem docet de Angelis, ac de hominibus, præter quod non desunt aliquæ speciales rationes distribuendi utrisque diversimodè supernaturalia dona; enimverò homines in præsenti statu naturæ lapsæ habent indignitatem & obicem gratiæ, non sic Angeli in instanti creationis, idcò cum naturalis perfectio in homine sit indigua gratiæ & quodammodo vitiata non in Angelis, non est eadem respectu hominum quæ respectu Angelorum decentia largiendi gratiam juxtà mensuram perfectionis naturalis; & paritas Angelorum ad summum rectè extenderetur ad homines pro statu innocentiæ, pro quo non inficior fuisse probabiliter largiendam gratiam juxtà quantitatem perfectionis naturalis, ut ex Estio jam retuli *præced. num.* 28. Deindè homines ratione partis sensitivæ, quâ constant, sunt in operando magis inter se difformes, quàm Angeli; nec adeò facilè erumpunt toto conatu, quo possunt in actus intellectus & voluntatis; undè sicuti magis in Angelis, quàm in hominibus, perfectio operandi commensuratur perfectioni essendi, ità est aliqua major ratio, quod in illis potiùs, quàm in istis, perfectioni essendi commensuretur quantitas gratiæ.

31. *Cur Angeli fuerint concordes in dispositione inæquali ad gratiam?*

Ad tertiam dico non esse magis inverisimile, quod omnes Angeli fuerint in primo creationis instanti uniformes & concordes ad amandum Deum amore inæquali juxtà inæqualitatem perfectionis naturalis cujuslibet, quàm quod fuerint uniformes & concordes ad amandum Deum simpliciter; utrobique enim difficultas uniformitatis & concordiæ non aliundè oritur, quàm ex libertate, sicuti igitur *ex præced. num.* 21. inverisimilitudo & difficultas uniformitatis & concordiæ ad amandum tollitur ex collatione uniformi auxiliorum efficacium; ità & difficultas concordiæ ad amandum amore inæquali, &c. tolletur ex uniformi seu uniformiter difformi collatione auxiliorum efficacium inæqualium juxtà inæqualitatem, &c. Quærenti deindè, undè constet Deum præparasse auxilia taliter inæqualia potiùs, quàm aut æqualia omnibus, aut inæqualia inæqualitate diversa ab inæqualitate perfectionis naturalis singulorum: Dico id colligi ex iisdem auctoritatibus & congruentiis, ex quibus ostensum est Deum infudisse Angelis gratiam, tùm ex propria dispositione, tùm cum proportione ad inæqualitatem naturæ:

32. *Displicet hâc in re discursus Esparzæ.*

Nec placet hâc in re discursus Esparzæ *præcit. quæst.* 24. *ab art.* 3. *ad* 6. ubi supponit in primis Angelos ex suppositione elevationis in finem supernaturalem impendere in actus supernaturales eamdem activitatem, quam impenderent in actus naturales, & posse quantùm est de se Angelos superiores majorem, quàm inferiores activitatem in actus supernaturales impendere, & quia cuilibet causæ debent præparari cóprincipia ad exercendam totam suam activitatem, vult deberi Angelis superioribus auxilia ad actus perfectiores: Supponit insuper Angelum, quoties aliquid eligit, eligere summo conatu & summa intensione sibi possibili; ex his infert Angelos recepisse ab initio creationis auxilia inæqualia juxtà inæqualitatem propriæ naturæ & activitatis, item incubuisse cuilibet actui supernaturali ex tota activitate tùm propria tùm auxiliorum; sicque existimat se assignare rationem uniformitatis & concordiæ Angelorum in disponendo se ad gratiam inæqualiter juxtà inæqualitatem propriæ naturæ. In hoc discursu displicet primò, quod dicitur Angelos superiores impendere majorem activitatem in actus supernaturales, ex hoc enim infertur majorem activitatem naturalem aliquid conferre ad majorem perfectionem actus supernaturalis contrà supradicta *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 6. §.4. Displicet secundò

cundò necessitas, quam imponit Angelis in ordine ad eligendum summo conatu quidquid eligunt, clamat enim in oppositum jus libertatis, pro quâ stat possessio; huic autem juri & possessioni non est sine efficacissimis rationibus præjudicandum: Displicet tertiò, quia infertur majorem gratiam in superioribus, minorem in inferioribus Angelis, fuisse ex natura potiùs, quàm ex Dei liberalitate.

33. In Christo & Deiparâ gratia non servavit proportionem cum naturâ. Ex dictis habetur mirum non esse, quod in Christo & Deipara perfectio donorum supernaturalium magno intervallo superaverit perfectionem naturæ, adeò ut licèt hæc fuerit in utrisque imperfectior (loquor de Christo ut homine) naturis Angelorum; in donis tamen supernaturalibus Deipara, & multo magis Christus, omnes Angelos maximè excesserit: Enimverò si respectu aliorum hominum servata non est proportio gratiæ ad naturam, multò minùs servari debuit in Christo & Deiparâ.

§. V.

De peccabilitate omnibus Angelis communi in via; & primò Vtrùm omnes Angeli peccare potuerint directè & immediatè contra legem naturalem?

34. Qualis fuerit peccabilitas Angelorum in materia naturali. Assert. Omnes Angeli ex natura sua potuerunt peccare directè & immediatè contrà legem naturalem. Ità Auctores asserendi *sequenti* §. 8. pro omnimoda repugnantia creaturæ intellectualis ex naturâ suâ impeccabilis contrà Durandum *in* 2. *dist.* 6. *q.* 1. *& dist.* 23. *q.* 1. Capreolum *in* 2. *dist.* 22. *q.* 1. *art.* 3. Cajetanum 1. *p. q.* 63. *art.* 1. Ioannem à S. Thoma *disp.* 23. *art.* 1. *num.* 15. Gonetum *disp.* 13. *art.* 1. §. 4. Ferrariensem 3. *cont. Gent. cap.* 109. Bannezium 1. *p. q.* 63. *art.* 1. Zumelem *ibid.* aliosque Thomistas eum aliquo tamen inter se dissidio, quatenus Bannez, Zumel, Nazarius nomine legis naturalis in præsenti intelligunt solùm legem insitam & præcepta juris naturæ, non præcepta positiva quæ possent à Deo imponi in ordine ad finem naturalem; cæteri verò loquendo absque limitatione videntur intelligere nomine legis naturalis quæcumque naturalis ordinis præcepta etiam positiva, hocque expressè & in terminis defendunt Gonet §. *præcit. num.* 22. Ioannes à S. Thoma *art. præcit. num.* 28 & apud istum alij.

Dixi *directè & immediatè*, nam supposità elevatione ad finem supernaturalem, ex eo, quod Angeli peccare potuerint contrà legem & finem supernaturalem consequens est, nec negatur ab Adversariis, eosdem peccare potuisse contrà legem & finem naturalem indirectè & mediatè; cum non possit esse aversio à Deo ut à fine supernaturali, quin sit aversio ab eodem ut à fine naturali, & violatio legis supernaturalis sit per se ipsam, saltem indirecta violatio legis naturæ, ut potè quæ dictat legi supernaturali ex suppositione, quod detur, esse obtemperandum: Hinc Thomistæ libenter fatentur dæmones mentiendo v. g. invidendo, hominesvè ad malum inducendo, transgredi legem naturæ; at dicunt in his omnibus formaliter & directè ipsos peccare contrà legem supernaturalem, eo quod omnia præstent ex odio Dei ut supernaturalis Auctoris, & volunt eosdem tùm in puris naturalibus conditos nullatenùs fore peccabiles, tùm ad supernaturalem finem ordinatos non fore peccabiles immediatè & per se primò nisi in materia supernaturali; contrà tamen

35. Angeli in purâ naturâ conditi possent peccare. Probatur assertum primò: Angeli conditi in puris naturalibus potuissent peccare; sed peccando in puris naturalibus peccassent immediatè & directè contrà legem naturalem; ergo Angeli ex natura sua potuerunt peccare immediatè & directè contrà legem naturalem; minor patet quia in puris naturalibus nec fuisset ullum supernaturale præceptum, nec ulla ordinatio ad finem supernaturalem, adeoque peccatum non potuisset immediatè & directè committi contrà finē & legem, supernaturalem sicuti Adversarij contendunt evenire in præsenti providétia; in quo tamē constabit ipsos gratis & perperam laborare, si aliundè constet posse Angelos, quantùm ex se est, peccare in puris naturalibus, ideò probatur major: Angeli conditi in puris naturalibus observarent legem naturalem & præcepta naturalia liberè, quia laudabiliter & meritoriè; ergo possent non observare & non observando peccare.

36. Respondent Adversarij, quod observarent liberè quoad exercitium, quatenùs possent ea implere per hanc vel illam operationem, & hoc sufficere ad observantiam laudabilem & meritoriam; quā vis deindè non observarent liberè quoad specificationem, nec possent erumpere in operationem oppositam observantiæ. Sed impugnatur responsio, quia proprium objectum libertatis specificationis seu contrarietatis est, in quo apparet ratio tùm boni tùm mali, non pura ratio boni, atqui sub lege naturæ & præceptis naturalibus plura continentur in quibus apparet ratio tùm boni, tùm mali, cujusmodi sunt ea præsertim, quæ respiciunt bonum alienum juxtà universale illud naturæ principiū *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; ergo sub lege naturæ, & præceptis naturalibus, sunt plura objecta propria libertatis specificationis; circà quæ per consequens Angeli non necessitarentur quoad speciem actus. Deindè libertas exercitij absque libertate specificationis improbabitur infrà *n.* 61.

37. Quomodò juxtà Thomistas Angeli in purâ naturâ necessitarentur ad bonum. Respondet Ioannes à S. Thoma *art.* 1. *præcit. num.* 27. hinc solùm probari quòd Angelus quoad specificationem non necessitaretur per se & ex meritis objecti, cum hoc tamen stare, quod necessitaretur ex proprio modo operandi intrà ordinem naturalem, intrà quem ex parte voluntatis semper actu diligit Deum ut Auctorem naturæ super omnia; ex parte intellectus semper comprehensivè & unitè procedit circà pertinentia ad legem

legem naturalem & bonum rationis, quia hæc omnia cognosceit in cognitione suæ propriæ naturæ, quam semper comprehendit, non posset igitur ex parte intellectus admittere aliquod dictamen defectuosum exorbitans à regula rationis; atqui tùm cum dilectione Dei ut Auctoris naturæ super omnia, tùm absque carentia dictaminis defectuosi & exorbitantis à regula rationis naturalis, nequit committi peccatum directè contrà legem naturalem; ergo licet non ex meritis objecti, benè tamen ex proprio modo operandi Angelus in puris naturalibus necessitaretur ad bonum necessitate specificationis requisita ad impeccabilitatem. Sed

38. impugnatur responsio, quia plura falsa supponit: falsum est primò, quod Angelus in puris naturalibus Deum ut Auctorem naturæ necessariò diligeret,& quando concedenda esset aliqua Dei dilectio necessaria, talia dilectio esset concupiscentiæ, quâ Deus diligeretur ut bonus ipsi Angelo & ut conservans ipsum in esse, potiùs quàm amicitiæ, quâ Deus diligeretur ut bonus in se,& tamē hæc sola dilectio non patitur peccati consortium. Falsum est secundò Angelum necessariò cōprehendere propriam naturam & semper cōprehensivè procedere circà pertinentia ad legem naturalem, quamvis non negem ipsum posse ità procedere, si velit, pro quo consulantur supradicta *lib. præced. cap. 3. & 4.* Falsum est tertiò non posse intellectum Angelicum in puris naturalibus admittere dictamen defectuosum eâ præsertim ratione, quâ tale dictamen potest necessariò prærequiri ad peccatum ut magis explicabitur *seq. §. 9.* Neque dicas hæc omnia idest dictamen defectuosum, cognitionem non comprehensivā, dilectionem Dei non necessariam, posse quidem cōvenire Angelo, at non secundùm modum operandi sibi connaturalem; Thomistæ verò, dum negant Angelos peccare posse in pura natura, sumunt ipsos ut procedētes modo sibi connaturali. Contrà enim: si nomine modi connaturalis operandi intelligitur operari conformiter ad propriā naturā, certè cum natura Angeli sit saltem fundamentaliter ipsa lex naturalis, verissimum est Angelum operantem modo sibi connaturali, hoc est conformiter ad legem naturalem, peccare non posse; at in hoc sensu res non potest cadere sub controversia; Aliter igitur sumendus est modus operandi connaturalis, pro eo scilicet, quo Angelus operetur independenter ab extraordinaria & indebita providentia; & in hoc sensu Angelus etiam operans modo sibi connaturali potuisset in pura natura peccare.

39. Probatur assertum secundò: Angeli in statu naturæ elevatæ sunt peccabiles directè & immediatè contrà legem supernaturalem; ergo in statu naturæ puræ fuissent peccabiles directè & immediatè contrà legem naturalem, ex quo deindè consequens est ipsos tales extitisse etiam pro præsenti statu elevationis in viâ, pro quo si per Adversarios contraxerunt peccabilitatem, quam non habuissent in pura natura, à fortiori retinuerunt eā, quam in pura natura habuissent: Antecedens supponitur, consequentia probatur, primò quia secùs providentia supernaturalis minùs conduceret ad suum finem & ad suæ legis observantiam, quàm providentia naturalis, adeoque illa esset quodammodo minùs perfecta & minùs sufficiens: Secundò quia elevatio ad finem supernaturalem non esset maximum beneficium, videri enim posset meliùs & eligibiliùs ordinari ad solum finem naturalem certò & infallibiliter consequendum, quàm elevari ad supernaturalem, cum incertitudine ipsum obtinendi, & periculo amittendi simul cum ipso finem naturalem: tertiò quia esse ex nihilo, non habere propriam voluntatem pro regula operandi, aliaque hujusmodi universalia principia, quæ *ex seq. §. 12.* afferri solent simpliciter & absolutè pro peccabilitate cujuslibet creaturæ, non minùs militant de Angelis ut subessent legi naturali in pura natura, quàm de iisdem ut subsunt legi supernaturali in natura elevata.

Ex his habetur primò Angelos pro statu puræ naturæ non solùm non fuisse futuros impeccabiles, sed nec fortè habituros minorem facilitatem peccandi quā in statu elevationis; nam etiam ex minori facilitate peccandi in natura pura; quàm in elevata, videretur reddi minùs perfecta & minùs benefica supernaturalis providētia; nec refert quod in pura natura non fuissent tot occasiones peccandi, non tot præcepta, nec tam ardua; Non refert, inquam; quia si in statu elevationis augentur præcepta & occasiones peccandi, augentur etiam exuberantiùs vires & media, quibus præcepta implcantur, occasiones superentur. 40. Angeli in purâ naturâ forte nec habuissent minorem facilitatem peccandi.

Habetur secundò non esse censendam ab hucusque dictis alienam mentem S. Doctoris eum etiam ipse ad probandā simpliciter peccabilitatem Angelorum adhibeat principiā supra memorata communia statui puræ naturæ; & quamvis expressiùs ostenderit Angelos peccabiles in natura elevata, quàm in pura, id præstitit, quia de facto datus est solus status elevationis, non quia ad hunc solum voluerit Angelicam peccabilitatem restringere: Nec obstat quod, ut refert Ioannes à S. Thoma *art. præcit. n. 18.* ex S. Doctore habeatur malū Angeli consistere non potuisse in eo, quod pertinet ad ordinem naturæ: Peccatum diaboli non fuisse in aliquo, quod pertinet ad ordinem naturalem: In actione naturali Angeli non posse esse malum inordinationis: Naturale esse Angelo converti in Deū secundùm quod est principiū naturalis esse. Non obstat, inquam; quia in primis duabus propositionibus solùm sermo est de objecto primi peccati de facto reperti in malis Angelis: In tertia propositione sumitur actio naturalis pro actione necessaria: In quarta naturale sumitur non pro necessario, sed pro eo quod vel est juxtà inclinationem naturæ, vel contra distinguitur à supernaturali. 41. Mens D. Thomæ.

§. VI.

§. VI.

Vtrùm omnes Angeli, quantùm est ex se seù ex naturâ rei, potuerint peccare venialiter?

42. *Angeli ex naturâ rei potuerunt peccare venialiter.* ASSERT. Omoes Angeli, qoaotùm est ea se seù ex naturâ rei, potuerunt peccare venialiter præsertim ea levitate materiæ. Ità Soarez *hic lib. 3. c. 8.* Lugus *disp. 17. cap. 4.* Amieus *disp. 20. sect. 2.* Dequitos *disp. 67. sect. 2.* &c. contrà Alensem *2. part. q. 98. memb. 4. artic. 3.* Ioannem à S. Thomâ *hic disputat. 23. art. 3. num. 3.* Gonetum *disput. 3. articul. 1. num. 29.* & Thomistas communiter.

Diai *quantùm est ex se seù ex natura rei*, nam, Vtrùm vel dæmones de facto nonnisi lethaliter peccent ratiooe obstinationis in aversione à Deo; vel omnes Angeli pro præsenti statu viæ ex speciali providentiâ Dei non potoetint quousque permanserunt in gratiâ venialiter peccare eo, quod noo deceret venialem culpam cum gratiâ conjûgere, sunt diversæ difficultates; in qoarum primâ Lugus *præcit. c. 4. num. 2.* pro parte astruente in dæmonibus potentiam venialiter peccandi, in quam etiam ipse ptopendet, refert Valent. & Salas; in secundâ docet Esparza *q. 25. in fin.* omnes Angelos, qui lethaliter peccarũt fortasse de facto pro priori naturæ ad peccatum lethale peccasse venialiter ratione diversionis ad objecta, quorum cooliderationi & omissioni considerationis aliorum soberat speciale periculum peccandi lethaliter.

Diai *præsertim ex levitate materiæ*, nam, Vtrùm possint Angeli peccare venialiter etiã ea indeliberatione & subreptione actus? negant aliqui ex illis ipsis, qui absolutè stant pro superiore asserto, ut Suarez, Esparza, &c. & est maior ratio dubitandi, quàm de peccatis venialibus ex levitate materiæ, seù ea genere suo, quamvis non admodùm efficax in nostris principiis ut mox subjiciam *n. 47.* Interim

43. Probatur assertum: Omnes Angeli quantùm est ex se potuerunt peccare in materiâ levi non addendo circumstantiam ullã mortaliter aggravantem, sed peccatum io materiâ levi nullâ additâ circumstantiâ mortaliter aggravante est peccatum veniale, quod vocant ea levitate materiæ; ergo omnes Angeli quantùm est ea se seù ex naturâ rei potuerunt, &c. Maior quò ad ptimas particulas probatione non indiget, nec ullos negat posse Angelum leviter detrahere, leviter invidere, provocare homioem ad verbum otiosum, ad mendacium jocosum, &c. tota difficultas est quò ad postremas particulas propter Thomistas contendentes Angelum, in quâcumque materiâ peccet, peccare ex fine lethaliter malo, idque ipsi convenire ex naturâ suâ, & ex connaturali *Doctrina Thomistica contrà peccatũ veniale Angelorum.* modo operandi; quatenùs voluntas comparatur ad media & ultimum finem eo modo, quo intellectus ad conclusiones & prima principia; & sicuti intellectus Angelicus ex suo connaturali & comprehensivo modo operandi semper incipit à primis principiis, in istis simul cognoscit conclusiones, nec potest has cognoscere oisi relatè ad illa; ità voluntas Angelica semper incipit ab ultimo fine, in isto vult media; nec potest hæc velle separatim ab illo; hinc fit omnem deordinationem voluntatis Angelicæ debere incipere à fine, nec posse Angelum aberr re à mediis, oisi errando ab vltimo fine; quod est ipsum non posse peccare in materiâ etiam levissimâ, oisi contemnendo finem ultimum, & nisi additâ ex fine circumstantiâ mortaliter aggravante, cum omnis deordinatio ab ultimo fine lethaliter mala sit: & ecce potissimum ac ferè unicum fundamentum opinionis oppositæ, ideò ut probentur postremæ illæ particulæ nostræ majoris propositionis, quantùm necesse est ad præsens institutum, sufficit si contrà doctrinam Thomisticam mox traditam ostendatur Angelum peccantem posse non habere ex fine circumstantiam mortaliter aggravantem, quod sic ostendo; Vt ex fine accedat circumstantia lethaliter aggravans, seù lethaliter mala; requiritur deordinatio positiva à fine ultimo, ut enim suppono ex sequenti tractato de Beatitudine venialiter tantùm, non lethaliter peccat, qui constituit negativè tantùm, non positivè finem ultimũ io creaturâ, quod est idem ac dicere, qui negativè tantùm, non positivè à vero ultimo fine deordinat; sed Angelus peccans potest ooo habere positivam deordinationem à veto fine ultimo; ergo Angelus peccãs potest non habere ex fine circũstantiam mortaliter aggravantem: Minor probatur, quia Angelus peccans potest versari præcisè circà medium, non circà finem simpliciter ultimum, potest scilicet non ordinare medium ad finem vlteriorem absque eo, quòd ordinet ad medium cætera omnia, cum io dicendis in tractato de Beatitudine homo (eademque quò ad hoc est ratio de Angelo) possit operari non ordinando ne qoidem implicitè suam operationem ad finem aliquem simpliciter ultimum io particulari; atqui versari præcisè circà medium, noo circà finem simpliciter ultimum aut non est propriè deordinatio à fine, aut est deordinatio à fine solùm negativa; ergo. 44. *Improbatur talis doctrina.*

45. Hinc ad præcedentem ratiocinationem Thomisticam dico in primis paritatem voluntatis comparatæ ad media & ultimum finem cum intellecto cõparato ad conclusiones & prima principia currere quò ad aliqua tantùm, non quò ad omnia; & certè cum etiam in Angelis voluntas, oon intellectus sit potentia formaliter libera, faciliùs etiam io Angelis potest voluntas versari circà media, non circà finem, quàm intellectus circà conclusiones oon citrà principia; dico insuper falsum esse quod in-

 tellectus

tellectus Angelicus necessariò cognoscat modo comprehensivo, nec possit cognoscere conclusiones nisi in primis principiis & non nisi relatè ad illa; pro quo sufficit recolere quæ sparsim dicebamus *lib. præced.* de facultate intellectus Angelici ad utendum suis speciebus inadæquatè, ad discurrendum, ad componendum ac dividendum, &c. Corruit igitur utraque basis ratiocinationis Thomisticæ & utraque præmissa, ex qua inferebatur omnem deordinationem voluntatis Angelicæ debere incipere à fine ultimo & à cōtemptu ipsius: Et quamvis videatur talis ratiocinatio desumpta ex S. Doctore 1. a. *q.* 89. *art.* 4. in re tamen ipse non considerat ibi Angelos in statu viæ, sed in statu beatitudinis vel damnationis, undè titulus illius articuli est *Utrùm Angelus bonus vel malus, &c.* & in corpore articuli loquitur de Angelis bonis & malis prout illi beati, isti damnati sunt; in argumento verò *sed contrà* loquitur quidem de Angelis pro statu viæ, at non negat ibi in ipsis peccatum veniale nisi eo modo, quo in hominibus pro statu innocentiæ, in quo si non potuerunt homines peccare venialiter, id habuerunt ab extrinseco, & ex speciali providentia Dei.

Mens D. Thomæ.

46. Hinc insuper fit quod Angeli, quamvis de facto ratione dignitatis status, in quo conditi sunt, probabiliter fuerint præservati ab omni veniali, si tamen creati fuissent in purâ naturâ, in quâ dignitas status non postulasset beneficium præservationis, interdum in venialia incidissent, præsertim ex levitate materiæ, in quo genere non defuissent frequentes venialium occasiones.

Superest jam aliquid statuere de peccatis venialibus ex indeliberatione & surreptione, pro quibus est peculiaris ratio dubitandi, ex eo quod Angeli nullam habeant dependentiam à sensibus à quâ tamen solâ in nobis proveniunt motus surreptitij, & aliqualiter indeliberati antevertentes usum rationis & imperium voluntatis; quatenùs aliquando intellectus noster à sensibus media phantasia excitatur ad cognoscendum aliquod objectum, quod subitò movet & allicit voluntatem, antequam ipsa possit plenè deliberare & applicare intellectum ad perfectam cogitationem & advertentiam; hoc nullatenùs evenire potest in Angelo, in quo intellectus non aliundè excitatur, quam ex impetio voluntatis, & cum sit ab initio refertus speciebus propriis rerum omnium à se naturaliter cognoscibilium, potest semper à voluntate applicari ad cognoscendum quodlibet objectū perfectè & cum plena advertentia. His non obstantibus cum Amico *disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 56. Lugo *disp.* 17. *cap.* 4. *num.* 12. Dequitos *disp.* 67. *sect.* 2. *num.* 5. censeo Angelos quantùm est ex se, & ex natura rei habere posse motus surreptitios ac indeliberatos, & per consequens peccata venialia ex indeliberatione & surreptione; cum hæc nullam habeant specialem præ cæteris peccatis venialibus difficultatem supposito, quod non repugnet in Angelis surreptio seu indeliberatio ex genere suo; hanc verò non repugnare, & posse Angelos quantùm est ex se habere motum aliquem surreptitium probo ex eo, quòd ut suppono ex libro superiore Angelus quantùm est ex se non potest simul cognoscere perfectè omnia, quorum habet species ab unico infusas, & istæ species possunt excitari ab extrinseco idest per alienam locutionem; poterit igitur in uno Angelo præsertim ad plurium aliarum rerum considerationem intento excitari ab alio species alicujus objecti, ad quod ille valdè imperfectè attendat, imò ad quod nequeat nisi imperfectè attendere supposito, quod nolit desistere ab aliis, in quibus considerandis detinetur; in hoc casu objectum ità imperfectè cognitum poterit subitò movere voluntatem causando in ipsa motum surreptitium & indeliberatum, qui scilicet antecedat perfectā intellectus advertentiam & plenam voluntatis deliberationē; imò qui in illa circumstantia attentionis ad alia objecta dispar ata non possit perfectæ advertentiæ & plenæ deliberationi subesse; ergo verè potest Angelus quantum est ex se habere motum aliquem surreptitium ac indeliberatum.

47. Peccata venialia ex surreptione non sunt ab Angelis specialiter excludēda.

48. Ad rationem dubitandi transeat, quòd in nobis pro eo statu, pro quo non habemus aliam connaturalem modum intelligendi, quàm per sensus, omnis surreptio proveniat à sensibus; non indè infertur quod dependentia à sensibus sit unica & adæquata causa surreptionis, aut universaliter pro quolibet intelligente aut pro nobis in quolibet statu, sed solùm quod sit aliqua & sufficiens causa; libenter etiam concedam quod sit causa tùm frequentior tùm efficacior, quatenùs & plures & magis in impedibiles sint surreptiones, quæ in nobis ex dependentia à sensibus, quàm quæ in Angelis aliundè possunt provenire.

Solvitur ratio dubitandi.

§. VII.

An & quomodo Angeli peccare potuerint in primo instanti creationis?

Assert. Angeli quantùm est de se potuerunt, potentiâ etiam morali & ordinaria, peccare in primo instanti creationis, sumendo tale instans rigorosè pro ut correspondet nunc nostri temporis, non verò tantùm prout correspondet instanti Theologico seu instanti temporis Angelici: Et hæc procedunt potissimùm insistendo rationibus.

Dixi *quantùm est de se* idest considerando Angelos vel secundùm ea, quæ ipsis conveniunt ab intrinseco & ex natura sua, vel saltem præscindendo ab infusione gratiæ, si minùs ab ordinatione ad finem supernaturalem; nam si consideretur Angelus, prout de facto in primo instanti creationis recepit gratiam sanctificantem & ad ipsam se disposuit 49.

posuit per actum supernaturalem amoris, & conversionis in Deum, eadem est respectu Angeli repugnantia ad peccandum in primo instanti, quæ ad coniungendam cum peccato gratiam, & supernaturalem dilectionem Dei; at non propterea existimo Angelum, ut possit peccare in creationis instanti, creandum esse in purâ naturâ, sufficit enim si creetur sine gratiâ, quamvis cum ordine ad finem supernaturalem, & cognitione illius per fidem, imò etiam cum ordine ad gratiam pro alio instanti recipiendam, si se ad illam in primo disponeret, non recipiendam si peccaret.

50. Sententia quedá media circa peccabilitatē in primo instanti.

Dixi *potentiâ etiam morali & ordinariâ* quæ particulæ sunt specialiter contrà Suarez *hic lib. 7. c. 10. n. 47.* Amicum *disp. 10. sect. 3. n. 88.* Esparzam *q. 26. art. 2.* Malonium *in 2. dist. 6. disp. 7.* Lezanam *tract. 6. disp. 8. q. 6.* & alios nonnullos, qui licèt nec eodem modo, nec ex eodem fundamento loquantur, existimant se conciliare extremas Thomistarum, & Scotistarum sententias, secundùm aliquam, potentiam negando secundùm aliquam aliam affirmando Angelos, quantùm est de se, peccabiles in primo instanti.

51. Dixi *sumendo tale instans rigorosè prout*, &c. quia primum instans temporis Angelici nihil est aliud, quàm prima operatio angelica; & hac ratione dupliciter excogitari posset aliquem Angelum peccare in primo instanti, id permittentibus Adversariis ipsis cum quibus habemus controversiam; si nimirùm vel supponatur aliquem Angelum incipere operari diù postquam creatus est, & habere primum instans theologicum longè posterius ad primum instans physicum; vel sermo sit de instanti extrinseco, assumendo pro mensurâ unius Angeli instans theologicum seu operationem alterius, sic Angelo superiore perseverante in primâ operatione, si inferior duplicem successivè habeat operationem, bonam alteram, alteram malam, dicetur iste peccare in primo instanti theologico alieno tamen & extrinseco, non suo & intrinseco: At non est hic sensus, quo hic asserimus possibilem peccabilitatem Angelorum in primo instanti; hujus igitur nomine intelligimus primum *nunc* nostri temporis, etiam protsus indivisibile, & si aliquod *nunc* prorsùs indivisibile dari potest; advertendo tamen, quod *nunc* nostri temporis, sivè prorsùs indivisibile, sive indivisibiliter sumptum, admittit prius & posterius naturâ, quamvis non duratione, adeò ut sicuti uni instanti temporis Angelici possunt correspondere plura instantia temporis nostri, ità uni instanti temporis nostri correspódere possint plura instantia naturæ.

Quid hic veniat nomine primi instantis?

52. D. Thomas contrarius est peccabilitati in primo instanti.

Dixi *& hac procedunt potissimùm insistendo rationibus*, quas particulas libenter addidi ob reverentiam auctoritatis D. Thom. qui *in 2. dist. 5. quæst. 1. part. 1. de malo, quæst. 16. art. 4. 1. p. quæst. 63. art. 5.* & alibi adeò constanter docet Angelos non potuisse peccare in primo instanti, ut rationabiliter non admittat explicationem ullam superiori asserto conformem; idem quod D. Thomas sentiunt alij & plures & graves Auctores ex Antiquis, undè Estius *in 2. dist. 5. §. 6.* quamvis attentis rationibus in opinionem à nobis assertam propendeat, absolutè tamen appellat tutiorem opinionem oppositam, tanquàm majori auctoritate suffultam; inte igitur, ne videamur quidquam detrahere auctoritati D. Thomæ & aliorum Antiquiorum, peccabilitatem Angelorum in primo instanti sustinemus cum aliquâ modificatione, & rationibus magis quàm auctoritatibus insistendo quamvis hisce præsertim temporibus non careamus etiam auctoritatum subsidio, & magnorum multorumque Auctorum suffragio; etenim

Assertum à nobis positum simpliciter & absolutè sustinent Scotus *in 2. dist. 5. quæst. 2. §. Teneo igitur.* Tartaretus *ead. quæst.* Mastrius *in 2. dist. 3. quæst. 1. a. 1.* Rada *contrav. 11. a. 3.* Gabriel *in 2. dist. 4. q. 1. art. 3. dub. 1.* Marsil. *in 2. q. 3. art. 1.* Ochamus *quodlib. 2. q. 6.* Bachonis *in 2. dist. 2. 3. art. 3.* Valentia hic *disp. 4. quæst. 14. punct. 4.* Vasquez *disp. 236. cap. 3.* Arriaga *disput. 14. sect. 4.* Averia *q. 63. sect. 5.* Madernus *q. 4. art. 7.* & cum triplici Scotistarum, Nominalium, & Bachonistarum Scholâ alij plures Recentiores contrà Bonaventur. *in 2. dist. 3. p. 2. art. 1. q. 2.* Albert. *ead. dist. a. 14.* Ægidium *ead. dist. part. 2. q. 1. art. 2.* Richard. *ead. dist. art. 2. q. 2.* Durandum *in 2. dist. 5. q. 2.* Alensem *2. par. quæst. 19. memb. 1. art. 7.* Henric. *quodlib. 8. q. 10.* Ferrariens. *3. contr. Gent. cap. 109.* Caietanum *1. p. q. 63. art. 5.* Ioannem à S. Thomâ *disp. 23. art. 2.* Gonet. *disp. 13. art. 5.* & tùm omnes Thomistas, tùm omnes ferè Scholasticos Antiquiores, tùm nonnullos etiam Neotericos, ut Dequiros *disp. 68. sect. 4.* & (licèt cum aliquâ limitatione loquentes) Suarium, Amicum, Esparzam, aliósque relatos *præced. n. 50.*

Probatur assertum: Angeli quantùm est de se non minùs potuerunt peccare in primo instanti creationis, quàm in instanti sequenti, seù non minus in primo; quàm in aliquo alio posteriore instanti propriæ existentiæ; sed quantùm est de se potuerunt potentiâ etiam morali & ordinariâ peccare in aliquo subsequenti & posteriore instanti; ergo quantùm est de se potuerunt, &c. Minor est extrà controversiam; Major probatur, quia cum Angelus eiusdem naturæ sit in primo instanti ac in reliquis, non est ei negandum pro primo instanti, quod pro reliquis conceditur, nisi adsit peculiaris necessitas, quam non adesse in præsenti ostendam destruendo potissima, quæ ab Adversariis jaciuntur, fundamenta talis necessitatis; & capita repugnantiæ, quam attribuunt peccato primi instantis; utque id præstem majori claritate, ea singillatim propono sub propriis titulis. Ideò sit 53.

§. VIII.

Quomodò Angelis titulo libertatis non repugnat peccare in primo instanti?

54. ASSERT. Angeli, quantùm est de se, possunt in primo instãti creationis operari liberè, etiam libertate sufficienti ad peccandum, adeoque titulo libertatis non repugnat ipsis peccare in primo instanti. Prima pars est specialiter contrà Richardum, Henricum, Alensem &c. volentes nullum agens posse operari liberè in primo instanti suæ existentiæ, imò Alensis videtur id astruere etiam de operatione necessaria: Secunda pars est specialiter contrà Thomistas concedentes Angelis pro primo instanti libertatem sufficientem ad meritum, non ad peccatum; quam vocant contradictionis, non contrarietatis.

Probatur prima pars: Angeli possunt in primo instanti creationis operari necessariò, ergo quantùm est de se possunt in eodẽ operari liberè; antecedens probatur, operationi Angelicæ non repugnat esse in instanti, imò cum sit spiritualis & indivisibilis ex genere suo petit in instanti esse potiùs, quàm operationes aliorum agentium; operationi necessariæ non repugnat esse in instãti primo productionis sui principij, quia adhuc poterit esse natura posterior suo principio, & operatio saltem necessaria non majorem posteritatem requirit, alioqui omnis posteritas naturæ esset simul posterioritas temporis, quod est contrà torrentem Philosophorum: Prima etiã consequentia probatur; non est requirenda respectu proprij principij major posterioritas in operatione libera, quam in operatione necessaria, posterioritas enim requiritur ratione dependentiæ, quæ major non est in una, quàm in alia operatione; ergo si in primo instanti datur sufficiens posterioritas pro operatione necessaria, datur etiam pro operatione libera; neque hæc ex ullo alio capite exigit in suo principio prioritatem temporis & durationis, ergo.

Dices ex Henrico ad operandum liberè prærequiri indifferentiam; & hanc debere tempore, non natura tantùm præcedere operationem, alioqui si præcederet tantum natura, principium liberè operans haberet pro eodem instanti temporis determinationem & indifferentiam, seu determinationem & carentiam determinationis; adeoque idem subjectum pro eodem instanti temporis esset simul sub forma, & sub carentia formæ; esset simul cũ forma, & privatione; quo nihil magis repugnans.

55. Indifferẽtia potest esse in eodem instanti tẽporis cum determinatione.

Sed contrà: cõcedo prærequiri indifferentiam ad operandum liberè, at nego hanc debere plus, quàm natura præcedere operationẽ liberam, & non posse esse in eodem instanti temporis cum determinatione; nec propterea esset simul determinatio cum carentia determinationis, quia sicuti actus primus non importat carentiam actus secundi; ità nec indifferentia carentiam determinationis, cum indifferentia nihil sit aliud quàm determinatio in actu primo supponens in eodem principio etiam actum primum ad determinationem oppositam; determinatio igitur libera addit aliquid suprà indifferentiam, at non ponit id quod negat indifferentia, neque est incompossibilis cum indifferentia, sed cum hac est incompossibilis sola determinatio necessaria. Neque urgeas: indifferentia idem est ac indeterminatio, omnis autem indeterminatio est carentia determinationis: Contrà enim: indeterminatio negativè sumpta est carentia determinationis, non sic indeterminatio sumpta positivè; cum hâc verò, non cum illa indeterminatione coincidit indifferentia.

Dices ex aliis nonnullis Auctoribus: Operatio libera non potest esse operatio prima; ergo non potest esse operatio primi instantis, nec de ipsa procedit eadem ratio, ac de operatione necessaria, quæ est semper prima cujuscumque agentis operatio; antecedens probatur primo, quia operatio libera debet esse operatio voluntatis, atqui operatio voluntatis non potest esse operatio prima, quia nihil volitum quin præcognitum, adeoq; nulla est volitio, quam non præcedat intellectio; ergo: secundo, quia operatio libera est operatio deliberata; atqui operatio deliberata non potest esse prima, cum debeat supponere aliam operationem, idest actum deliberantem: tertiò quia omne liberum resolvitur in aliquod necessarium; ergo etiam omnis operatio libera resolvitur in operationem necessariam; atqui non potest esse operatio prima illa, quæ aliam supponit in quam resolvitur, ergo.

56. Operatio libera non potest esse operatio omninò prima.

Sed contrà: distinguo antecedens, operatio libera non potest esse operatio prima primitate naturæ concedo, non potest esse prima primitate temporis, nego antecedens; ergo non potest esse operatio primi instantis naturæ, concedo; primi instantis temporis, nego consequentiam, & dico quod cum instans creationis sit instans temporis, ut aliqua operatio sit ab Angelo in primo instanti creationis, sufficit si sit prima primitate temporis, adeò ut non supponat erumpere ab Angelo aliquam aliam operationem priorem tempore, etiamsi requirat aliam operationem priorem natura. Ad primam probationem antecedentis concedo majorem, quam suppono procedere de operatione, quæ sit libera formaliter, & quæ sit operatio voluntatis, aut elicitivè, aut imperativè; at dico operationem voluntatis non posse quidem esse primam primitate naturæ, benè tamen primitate temporis; & nihil esse volitum, quin sit præcognitum, vel tempore tamen vel naturâ, non semper tempore.

57. Operatio deliberata quænam sit?

Ad secundam dico ad operationem deliberatam sufficere, quod procedat à voluntate cum plena advertentia intellectus & indifferẽtia judicij; sicuti operatio indeliberata dicitur illa, ad quam voluntas movetur ex

surreptione

susceptione & advertentia non plena. Neque dicas ad plenam advertentiam & perfectam indifferentiam judicij requiri motam temporis, quâ comparetur plena ac perfecta notitia objecti & circumstantiarum. Contrà enim: intellectus Angelicus, qui discursu non indiget, omnia potest simplici & instantanea inspectione percipere; ideò in nobis, non in Angelis potest requiri ad plenam advertentiam, & prærequiri ad operationem deliberatam mora temporis. Ad tertiam dico, ut liberum resolvatur in necessarium sufficere, quòd necessarium præcedat natura: Quod in consequentiis infertur operationem liberam debere resolvi in operationem necessariam quamvis comparando operationem voluntatis ad operationem intellectus permitti possit, absolutè tamen loquendo posset negari, sufficeret enim operationi liberæ resolvi in aliquod necessarium per modum actus primi; certè si comparentur operationes voluntatis inter se, existimo simpliciter falsum, quòd operatio libera debeat in necessariam resolvi.

58. Non potest in Angelis sustineri libertas ad merendum sine libertate ad peccandum.

Probatur secunda asserti pars, contenta particulis illis *etiam libertate sufficienti ad peccandum*: Angeli quantùm est de se possunt in primo instanti creationis operari liberè libertate sufficienti ad merendum; ergo etiam libertate sufficienti ad peccandum; antecedens admittitur ab Auctoribus, contra quos agimus in præsenti; consequentia probatur primò, quia ex natura rei ad peccandum non requiritur libertas major, sed potiùs, minor, quàm ad merendum, debet enim magis intendi ratio boni ut actus sit meritorius, quàm debeat intendi ratio mali ut actus sit peccaminosus; & quamvis in aliquo subjecto, de quo aliunde constat impeccabilitas ut de Christo Domino, admittatur libertas ad meritum absque libertate ad peccatum, hoc tamen extendendum non est ad subjectum, de quo aliunde peccabilitas potiùs evincitur, quàm impeccabilitas, ut de Angelo in primo etiam instanti: Secundò, quia non fuit liberum Angelis carere pro secundo instanti libertate sufficienti ad peccandum; atqui si tali libertate caruissent in primo, fuisset ipsis liberum eadem carere in secundo, fuit enim ipsis liberum retinere pro secundo instanti idem dictamen rationis eandemque cognitionem; quam habuerunt in primo, & ex quâ Adversarij maximè inferunt insufficientiam libertatis ad peccandum pro tali primo instanti; ergò Tertiò, quia libertas, quam Angeli in primo instanti habuerunt ad merendum fuit secundùm ipsosmet Adversarios libertas contradictionis & exercitij; atqui hæc libertas est sufficiens ad peccandum si minùs peccato commissionis contra præcepta negativa, saltem peccato omissionis contrà præcepta positiva; libertas enim contradictionis ad actus v. g. fidei & charitatis est potentia omittendi tales actus, quæ ex se præcisè est potentia peccandi supposito præcepto eliciendi tales actus & se per ipsos disponendi ad gratiam, quod certè præceptum Angeli de facto habuerunt aut saltem habere potuerunt.

Dices cum Thomistis & singillatim cum Ioanne à S.Thoma *hic disp.* 23. *art.* 2. *n.* 31. *& sequentibus* libertatem contradictionis in Angelis pro primo instanti esse ad omittendum physicè & naturaliter, non moraliter & culpabiliter; quia omissio moralis & culpabilis debet esse volita, adeoque debet importare actum pravum & positivum, quo volita sit; eo ipso autem, quod importat actum positivum pravum spectat ad libertatem contrarietatis, quæ versatur inter actum bonum & actum malum; non ad libertatem contradictionis, quæ præcisè respicit actum, & carentiam actus: Supposito igitur, quod omissio alicujus actus non possit esse nisi culpabilis, Angelus in primo instanti in ordine ad talem omissionem habet potentiam antecedentem solùm & in sensu diviso, non consequentem & in sensu composito. Sed contrà: Hæc doctrina in primis non procedit in sententia sustinente omissionem etiam culpabilem posse esse puram, nec necessariò debere esse actu positivo volitam: Deinde quod dicitur omissionem actus volitam per actum positivum spectare ad libertatem contrarietatis est contrà communiter receptam explicationem libertatis contrarietatis & contradictionis: Tandem si libertas in Angelis pro primo instanti est ad omittendum physicè tantùm & naturaliter, erit similiter ad physicè tantùm & naturaliter operandum; eademque ratione, quâ non potest Angelus pro primo instanti omittere culpabiliter & demeritoriè; non poterit pro eodem operari meritoriè & laudabiliter.

59.

60. Doctrina Thomistarũ pro libertate ad meritum absque libertate ad peccatum.

61. Impugnatur.

Mitto hic positivas Adversariorum rationes contrà sufficientiam libertatis ad peccandum pro primo instanti, sunt enim eædem, quæ in universum militant contrà potentiam peccandi, & quarum enumerationem ac impugnationem prosequor in sequentibus §§. Sit igitur

§. IX.

Quomodò titulo cognitionis ad peccandum prærequisitæ non repugnet Angelis peccare in primo instanti.

62. ASSERT. Ad peccandum, aut non prærequiritur cognitio defectuosa, aut saltem non prærequiritur talis defectus; qui repugnet intellectui Angelico pro primo instanti, adeoque titulo cognitionis ad peccandum prærequisitæ non repugnat Angelis, &c. Dixi sub disjunctione *aut non prærequiritur cognitio defectuosa*, ut abstineam in præsenti ab examinanda controversia illa, utrùm absolutè possit esse peccatum in voluntate nullo præcedente defectu in intellectu? in quâ quidem controversiâ sic universaliter proposita partem negativam sustinent cum omnibus Thomistis plures recentiores;

tiores, affirmativam verò cum Scoto *in 2. diſt.6.q.1. ad 3. & in 3. diſt.36. quæſt. unica* Maſtrius *in 2. diſput.3. num.37.* Arriaga *hic diſp.23. ſect.6.* aliique nonnulli recentiores ſecuti Scotiſtas & Nominales. Dixi *aut ſaltem non prærequiritur talis defectus, qui repugnet*, &c. in quibus particulis vix habemus alios Adverſarios à Thomiſtis requirentibus ad quodlibet peccatum prævium dictamen defectuoſum, quo intellectus applicet voluntatem ad actum peccaminoſum, judicando practicè talem actum eſſe eliciendum & imperando voluntati ipſius productionem; quia deinde hujuſmodi dictamen pro primo inſtanti ſupponitur præcedere omne actum Angelicæ voluntatis nequit provenire ex electione ipſius Angeli, conſequens eſt igitur quod aut repugnet in primo inſtanti, aut proveniat ſpecialiter à Deo; hoc ſecundum dici non poteſt; ſi verò primum dicatur, obtinent Thomiſtæ intentum: Contrà tamen

62. Quomodò ad quodlibet peccatum prærequiratur defectus in intellectu.

Probatur & explicatur aſſertum: Cum ex una parte ad eliciendum liberè actum præceptum non requiratur cognitio defectuoſa, & ex alia parte cognitio ſufficiens ad eliciendum liberè actum præceptum ſufficiat ad ipſum omittendum, quia elicere liberè aliquem actum eſt elicere cum potentia & prærequiſitis ad omittendum; ſatis probabiliter infertur ad omittendum actum præceptum & per conſequens ad peccandum ex genere ſuo non prærequiri cognitionem defectuoſam: Si tamen hoc non obſtante aliquis defectus in intellectu prærequiritur, talis defectus nec debet eſſe poſitivus conſiſtens in errore aut judicio moraliter pravo, nec privativus conſiſtens in carentia alicujus cogitationis & conſiderationis debitæ ineſſe pro talibus circumſtantiis, ſed ſufficit negativus conſiſtens in carentia cognitionis non debitæ, quæ tamen ſi adeſſet peccatum impediret, atqui iſte defectus non repugnat intellectui Angelico in primo inſtanti, quia etiam cognitio à Deo ſpecialiter proveniens poteſt eſſe negativè defectuoſa, & carens perfectione ſibi non debita; ergo ad peccandum aut non prærequiritur cognitio defectuoſa aut ſaltem non prærequiritur talis defectus, qui repugnet, &c. In toto hoc diſcurſu indigent ſolùm probatione particulæ illæ *talis defectus nec debet eſſe poſitivus conſiſtens, &c. nec privativus, ſed ſufficit negativus*, &c. Et quidem

63. quod non debeat eſſe poſitivus probatur ex eo, quod Adverſarij malè ſupponunt voluntatem non poſſe ultimò determinari, niſi ex prævio judicio practico vel imperio intellectus; adeò ut illa nequeat velle mendacium, niſi iſte judicet eſſe mentiendum, vel mendacium imperet; malè, inquam, id ſupponunt quia voluntas habet ab intrinſeco facultatem ſe determinandi, nec indiget prævia operatione intellectus niſi ad repræſentandam rationem boni & mali, quæ repræſentatio fieri poteſt per ſimplicem apprehenſionem, æquè ac per judicium vel imperium. Quod item non debeat eſſe privativus probatur ex eo, quod ſecus omne peccatum eſſet ex ignorantia culpabili, quæ nihil eſt aliud, quàm carentia cognitionis debitæ. Quod tandem ſufficiat defectus negativus probatur tùm ex ſufficienti partium enumeratione; tùm ex eo quod cum motiva à peccato retrahentia nimirum Dei bonitas, æternæ beatitudinis præmium, æternæ damnationis pœna propemodùm infinitè prævaleant motivis ad peccatum impellentibus, quæ non ſunt niſi brevis aut utilitas aut voluptas, vix videtur fieri poſſe ut utriſque motivis attentè conſideratis & invicem comparatis voluntas à peccato non retrahatur; quoties igitur voluntas ad peccandum ſe determinat rectè dicitur præceſſiſſe in intellectu aliquis defectus negativus, id eſt carentia attentioris conſiderationis prædictorum motivorum; quæ licèt non ſit debita, ſi tamen adeſſet vix poſſet cum peccato conjungi, unde etiam *Eccleſ. 7.* conſulitur noviſſimorum memoria, tanquam efficaciſſimum non peccandi remedium *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Explicatur in omni peccato defectus negativus ex parte intellectus.

Dices: quoties voluntas peccat vult malum propoſitum ſub ratione boni, ergo quoties voluntas peccat intellectus proponit & conſequenter cognoſcit malum ſub ratione boni; atqui hoc eſſe non poteſt ſine errore & actu poſitivè defectuoſo; ergo quoties voluntas peccat præcedit in intellectu poſitivus defectus & error; antecedens probatur, quoties voluntas peccat malè operatur adeoque malum vult; atqui non vult malum ſub ratione mali, quia malum ſub ratione mali eſt objectum fugæ tantùm non proſecutionis; ergo quoties peccat, vult malum ſub ratione boni. Sed contrà: Voluntas quoties peccat vult objectum quod eſt bonum delectabile vel utile, at non honeſtum; & peccatum conſiſtit in eo quod præferatur bonum delectabile, vel utile bono honeſto, hincque voluntas peccando dicitur velle malum oppoſitum bono honeſto, imputativè tamen & interpretativè potiùs, quàm poſitivè & formaliter: Verùm, ne hæreamus in terminis, tranſeat antecedens; diſtinguo conſequens, proponit malum ſub ratione boni ſimul exiſtentis cum tali malo, concedo; ſub ratione boni oppoſiti tali malo, nego antecedens, & in eodem ſenſu nego conſequentiam; non enim error eſt, aut actus poſitivè defectuoſus, ſi mendacium, quod in ſe eſt malum malitia oppoſita honeſtati, proponatur & cognoſcatur ſub ratione boni bonitate delectabili vel utili, quæ verè in mendacio conjungitur cum malitia oppoſita honeſtati; & in rigore id non eſt proponere malum ſub ratione boni, ſed proponere in objecto tùm rationem mali tùm rationem boni. 64.

Voluntas dũ peccat quomodò velit malũ?

Ex dictis habetur; quomodò intelligendæ ſint nonnullæ auctoritates, quæ prima fronte Adverſariis favent, ut quod habetur ex Ariſtotele 3. Ethic. 5. *Omnis malus eſt ignorans*; & verba, quæ in perſona impiorum referuntur Sap. 5. *Erravimus à via veritatis;* 65.

Occurritur auctoritatibus.

tatis: Intelligendæ scilicet sunt de ignorantia negativa & errore pariter negativo; vel, si velis sustinere peccatum committi posse nullo prorsùs præeunte defectu intellectus, intelligendæ erunt de ignorantia & errore subsequenti; quatenùs ut colligitur *ex Sap. 2.* ad peccatum sequitur quædam cæcitas & excæcatio mentis secum facilè trahens ignorantiam & errorem.

---

§. X.

Quomodò titulo operationis incipientis cum esse rei non repugnet Angelis peccare in primo instanti?

66. Operatio incipiens cū esse rei potest esse peccaminosa.

Assert. Operatio saltem libera incipiens cum esse rei non est ei ab agente, à quo habet esse, nec tali agenti specialiter tribuitur, unde nec operatio peccaminosa incipiens cum esse Angeli specialiter tribueretur Deo, à quo Angelus haberet esse; adeoque titulo operationis incipientis cum esse rei non repugnat Angelis peccare in primo instanti. Est contrà Thomistas, qui maximè fidunt propositioni illi universali *Operatio quæ simul incipit cum esse rei est ei ab agente, à quo habet esse*: & verè eam in terminis approbat ipsemet D. Thomas *hic q. 63. art. 5.* cui tamen eandem improbando non intendimus contradicere, quia ut præmisimus § 7. in hac controversia præscindimus ab auctoritate, & loquimur solùm insistendo rationi: ex quo capite facile nobis esset nos obiter expedire à verbis D. Anselmi *lib. de casu diaboli c. 12.* dicentis *Quidquid se movet ad volendum, priùs se vult ità movere*: & cap. 13. *Restat ut ille Angelus, qui iam aptus factus est ad habendam voluntatem, sed tamen nihil vult, non possit habere primam voluntatem à se*; facilè, inquam, expediremur fatendo Anselmum in contraria extitisse sententia, ut fatetur etiam Amicus *hic disp. 20. n. 61.* Nihilominùs potest quoque Anselmus explicari dicendo cum Scoto *in 2. dist. 5. q. 2.* per ly *primam voluntatem* intelligi ipsam potentiam volitivam, non volitionem in actu secundo, & similiter per ly *priùs vult* designari primum, non secundum actum volendi.

Dixi *operatio saltem libera* quia mens non est hic definire, utrùm neque operatio necessaria incipiens cum esse rei attribuenda sit producenti rem? Solùm adverto ipsosmet Adversarios loqui cum aliqua limitatione, nec omnes prorsùs operationes incipientes cum esse rei attribuere generanti, seu producenti rem; sed illas solas, quæ pertinent ad constitutionem ipsius rei in statu sibi convenienti, connaturali, & habili ad exercendas alias operationes sibi proportionatas; sic respectu ignis v.g. attribuunt generanti, quod sursùm moveatur; at non quod calefaciat vel illuminet, quia calefactio & illuminatio, licèt incipiant cum esse ignis, non pertinent ad constitutionem ejus in suo statu naturali, sicuti motus ad locum sursùm, si extrà sit, ut magis explicat Ioan. à S. Thoma *hic disp. 23. art. 2. n. 44.*

67. Operatio libera incipiens cū esse rei nō est ei ab agente.

Probatur assertum: Operatio saltem non pertinens ad constitutionem rei in proprio statu, etiamsi incipiat cum esse rei, non tribuitur specialiter principio producenti rem; sed operatio libera non pertinet ad constitutionem rei in proprio statu, nec requiritur v. g. ad hoc, ut Angelus sit in statu sibi connaturali & habili ad operandum; ergo operatio saltem libera incipiens cum esse rei non est ei ab agente, &c. Major consequitur ad mox præallatam doctrinam Adversariorum, & suadetur à priori ex eo, quod productio dat esse, non operari; ex vi igitur productionis vel nulla prorsùs operatio rei productæ debet attribui principio producenti, vel ea sola quæ spectat ad esse ejusdem rei, seu ad connaturalem & proprium statum ipsius: Minor probatur; tùm in universum quia status & esse rei importat aliquid permanens, cujusmodi non est ex genere suo operatio libera; tùm specialiter de Angelo, quia in ratione principij liberi constituitur per potentiam & actum primum non per actualem operationem, nec ad hoc, ut sit in statu sibi connaturali & habili etiam proximè ad operandum, prærequirit operationem liberam aut actum voluntatis, sed solùm actum intellectus objectum aliquod proponentis; ergo.

Dices: Iste actus intellectus est applicatio voluntatis Angelicæ ad primò operandum; atqui iste actus intellectus eo ipso, quod non præsupponit aliquem actum ejusdem Angelicæ voluntatis debet provenire Deo Auctore, & ex speciali Dei determinatione; ergo etiam Deo Auctore & ex speciali Dei determinatione habetur applicatio voluntatis Angelicæ ad primò operandum, seu ad primum actum liberum; nihil autem ampliùs Thomistæ intendunt, & nihil ampliùs requiritur, ut prima operatio libera Angeli specialiter tribuatur Deo, & peccaminosa esse non possit. Sed contrà: distinguo majorem, est applicatio impropria & per modum conditionis ad primò operandum requisitæ, concedo; est applicatio propria & per modum determinationis ad primò operandum hoc potiùs, quàm illo modo, nego majorem; & data minore, nego consequentiam; nec video quomodò instantia vim ullam habeat supposito, quòd voluntas circa objectum sibi propositum determinetur à se ipsa, non à judicio practico, vel imperio intellectus, ut volunt Thomistæ. 68.

Vrgebis: saltem ad primum actum voluntas non potest se determinare, seu se applicare per se ipsam; ergo saltem ad primò operandum actus intellectus respectu voluntatis Angelicæ se habet per modum determinationis, seu applicationis propriè dictæ, & per consequens, si talis actus intellectus specialiter tribuatur Deo, etiam applicatio, seu determinatio voluntatis Angelicæ ad

primò

primò operandum, erit specialiter Deo tribuenda; antecedens probatur, ut voluntas se determinet seu se applicet ad aliquem actum, debet velle talem actum; atqui non potest velle primum actum, quia secùs haberet alium actum priorem primo actu; ergo. Sed contrà: voluntas potest velle suum actum vel imperativè, formaliter, & per modum objecti: vel elicitivè tantùm, virtualiter, & præcisè per modum actus, primo modo vult suum actum per priorem actum distinctum, secundo modo vult suum actum per se ipsum, & ex eo præcisè quod vult, vult se velle: ut voluntas se determinet & applicet ad aliquē actum sufficit quod talem actum secundo modo velit, ideò potest se applicare ad primum actum absq. eo quod habeat actum priorem primo.

69. Quomodò voluntas se applicet ad suum primum actum.

Ex dictis habetur primò in Angelo pro creationis instanti considerari posse vel operationem omninò primam, vel operationem primam liberam: illa est operatio intellectus, ista est operatio voluntatis: Illam concedimus non potuisse de facto esse nisi ex speciali excitatione & determinatione Dei, non enim potuit talis excitatio esse ex electione ipsius Angeli, quia secùs aliqua operatio voluntatis præcederet omnem operationem intellectus, nec ex determinatione alterius causæ secundæ, aut alterius Angeli: quia nec ulla causa secunda primo instanti existentiæ Angelorum, nec ullus Angelus aliis de facto præextitit: Non negaverim tamen, quòd si Deus nunc v. g. aliquem Angelum de novo crearet, pro excitanda in isto prima cognitione non esset necessariò recurrendum ad Deum, sed posset talis excitatio fieri ab aliis Angelis jam præexistentibus: & si fieret ab Angelis malis, cognitio quæ primò excitaretur posset esse etiam positivè defectuosa. Porrò cōcedendo de facto fuisse specialiter à Deo primam operationem Angelici intellectus adhuc id negamus de prima operatione Angelicæ voluntatis: quod diligenter advertendum est, ne communis vox operationis primæ sit occasio confundendi unam cum alia in præsenti controversia, in qua tamen hucusque ostensum est valdè disparem esse utriusque rationem.

70. Occurritur axiomati & exemplis quibus Adversarij fundunt.

Habetur secundò Adversarios hic malè pro se afferre tùm axioma illud *qui dat formam dat consequentia ad formam*, tùm plura exempla rerum artificialium, in quibus ipsarum defectus tribuitur Artifici, si in prima operatione defectuosæ sint: ut si horologium primas horas malè pulset, si calamus primum caracterem malè formet. Enimverò axioma illud procedit solùm de iis, quæ formam consequuntur necessariò, cum præsertim ea, quæ liberè à forma proveniunt, valdè impropriè dicantur formam consequi: Exempla etiam illa sunt de rebus respicientibus operationes necessarias, & quas benè vel malè fieri non est in libera earundem rerum potestate. Deinde Artifici tribuitur non solùm, si prima vice, sed etiam si posteà defectuosa sint in suis operationibus artificiata: & horologium constituens vel aptans calamum minùs exprobraretur, si illud prima vice malè posteà benè diu incederet, iste prima vice malè posteà benè diu atramentum redderet, quàm si è contrà: Quoties igitur talia exempla quidquam probarent, tribuendæ essent Deo operationes Angelicæ non solùm primi instantis, verùm etiam cujuscumque instantis subsequentis; rectè propterea monet Arriaga *hic disp.* 14. *sect.* 1. *num.* 11. Adversarios parùm debere fidere his exemplis quæ examinata diligenter nostram potiùs, quàm ipsorum sententiam persuadent.

---

§. XI.

Quomodò nullo alio titulo repugnet Angelis peccare in primo instanti?

ASSERT. Nec titulo productionis omninò liberalis & gratiosæ; nec titulo cognitionis inter omnes in via possibiles perfectissimæ, nec titulo specialis manutenentiæ Dei; nec ullo alio titulo assignabili repugnat Angelis peccare in primo instanti. 71. Prima pars est contrà Dequiros *hic disp.* 68. *sect.* 4. docentem Deum, sicuti nullum habuit debitū creandi Angelos, ità illos creasse omninò liberaliter & gratiosè, adeoque instans creationis Angelorum fuisse instans gratiæ & misericordiæ, Angelosque ipsos pro tali instanti fuisse gratiæ & misericordiæ opus; nec minùs repugnare, quod pro eodem instanti peccaverint; quàm quod imputetur peccatum gratiæ & misericordiæ Dei. Secunda pars est contrà Esparzam *q.* 16. *art.* 3. existimantem inter cognitiones tam naturales, quàm supernaturales, respectu Angeli, dum est in via, possibiles & contentas in ejus virtute activa naturali, gratiæque auxiliis ei concessis, deberi eidem pro primo instanti omnium perfectissimam, & perfectissimè omnium dirigentem in ultimum finem; hanc verò cognitionē perfectissimam continere, seu secum trahere impotentiam moralem ad peccandum. Tertia pars est contrà Soarezium *lib.* 7. *c.* 10. *n.* 47. volentem Deum secundum leges providentiæ ordinariæ teneri ad non permittendum peccatum in Angelis, seu ad ipsos manutenendos, ne peccent pro primo instanti, eo planè modo, quo multi docent tùm primos Parentes tùm omnes Angelos fuisse toto viæ decursu ex speciali Dei providentia manutenendos, ne peccarent venialiter, priusquam lethaliter.

Probatur prima pars: Dato quod productio Angelorum fuerit omninò liberalis & gratiosa, talis tamen fuit solùm in ordine naturali, & per consequens solùm in ordine naturali Angeli pro primo instanti fuerunt opus gratiæ & misericordiæ, atqui cum opere gratiæ & misericordiæ quod est tale solùm in ordine naturali non repugnat conjungi peccatum; ergo titulo productionis omninò liberalis & gratiosæ non repugnat 72. Angelis non repugnat peccare in primo instanti titulo productionis gratiosæ.

Angelis

Angelis peccare in primo instanti. Major patet, quia productio Angelorum nihil involuit ordinis divini, nec ullam dicit proportionem cum prædicato aliquo proprio Dei ut est in se, ut requiritur ad ordinem supernaturalem; dato igitur, quod fuerit omninò liberalis & gratiosa, talis tamen fuit solùm, &c. Dato, inquam, quia præsertim in sententia suprà relata *lib.1. c.1. num.14.* asserente demonstrabilem esse ex perfectione universi Angelorum existentiam facilè sustineretur supposito decreto creandi universum fuisse debitam perfectioni universi; non verò omninò liberalem & gratiosam productionem Angelorum: Minor probatur, quia opus gratiæ & misericordiæ in ordine naturali, quamvis importet aliquid non debitum, non importat tamen aliquid positivè indebitum; repugnantia autem cum peccato, seu impotentia peccandi est aliquid positivè indebitum creaturæ intellectuali se-

73. cundùm se consideratæ. Confirmatur: Quod productio Angeli pro primo instanti sit opus misericordiæ & gratiæ infert dumtaxat Angelum ipsum esse opus misericordiæ & gratiæ secundùm ea, quæ habet ex vi productionis, quod est idem ac dicere secundùm ea, quæ habet spectantia ad esse non secundùm ea, quæ habet spectantia ad liberè operari juxtà doctrinam traditam *præced. num. 67.* sed si Angelus pro primo illo instanti peccaret, peccatum spectaret ad liberè operari, non ad esse: ergo adhuc peccatum non refunderetur in Dei misericordiam & gratiam. Mitto alia pro hac prima asserti parte argumenta, ex quibus plura sibi objicit ipsemet Dequiros *disp. præcit. à sect. 5. ad 15.*

74. Nec titulo cognitionis perfectissimæ.

Probatur secunda pars: Falsum est deberi Angelo pro primo instanti cognitionem omnium ipsi in via possibilium perfectissimam; ergo titulo cognitionis perfectissimæ ei non repugnat peccare in primo instanti, etiamsi deinde detur ex cognitione illa perfectissima sequi moralem peccandi impotentiam; quod facilè negarent qui absolutè docent posse committi peccatum nullo prorsùs præcedente defectu intellectus; probatur antecedens; Angelus est indifferens, ut ad primam cognitionem eliciendam pro primo instanti excitetur, aut à Deo; aut ab alio Angelo, si supponatur aliquis alius Angelus præexistens, ergo ei non debetur pro primo instanti cognitio omnium perfectissima, alioqui Angelus excitans inferret excitato injuriam, si eum primò non excitaret ad perfectissimam cognitionem: Deinde Adversariis incumbit assignare, unde oriatur tale debitum cognitionis perfectissimæ: Nec sufficit dicere, quod in ordine ad talem primam cognitionem Angelus eliciens esset causa naturalis & necessaria, causæ verò necessariò agenti debeatur ex natura rei effectus, præsertim immanens, perfectissimus omnium, qui ab ea fieri possunt. Non sufficit, inquam, quia Angelus in ordine ad primam cognitionem, quamvis elicitivè sit causa naturalis & necessaria, applicativè tamen, seu excitativè dici potest causa libera, quatenus petit à causa libera applicari, seu excitari, causæ autem liberæ convenit excitare eum libertate, & eum facultate applicandi ad cognitionem magis vel minùs perfectam.

75. Nec titulo specialis manutenentiæ Dei.

Probatur tertia pars: Leges providentiæ ordinariæ Dei non exigunt specialem manutenentiam Angelorum a peccatis pro primo instanti; ergo titulo specialis manutenentiæ Dei non repugnat Angelis peccare in primo instanti; antecedens probatur primò; quia leges hujusmodi essent leges providentiæ ordinariæ moralis, contrà quas nec de potentia absoluta Deus potest operari, & tamen Auctores, quos impugnamus, volunt Deum de potentia absoluta subtrahere posse specialem illam manutenentiam: Secundò quia leges providentiæ ordinariæ se accommodant exigentiæ creaturarum, & sinunt causas secundas agere motus suos; ergo si Angeli ipsi secundùm se non exigunt talem specialem manutenentiam, neque ipsam exigent leges providentiæ ordinariæ Dei, quod autem eam non exigant Angeli ipsi secundùm se patet ex huculque dictis pro libertate & potentia eorundem ad peccandum in primo instanti: Et hinc obiter habetur aliqua major ratio manutenendi eosdem Angelos, ne supposita creatione in gratia peccarent venialiter priusquam lethaliter; eo quia talem manutenentiam videbatur exigere physicè dignitas ipsa status gratiæ pro statu innocentiæ.

Dices: leges providentiæ ordinariæ exigunt illud, quod magis consentaneum & magis connaturale est; atqui magis consentaneum & magis connaturale est non permittere peccatum in Angelis pro primo instanti; ergo talem non permissionem, in quâ consistit specialis manutenentia, exigunt leges providentiæ ordinariæ: Minor probatur, quia ex tali non permissione magis præcluditur aditus omnis tribuendi culpam aliquam Deo, & meliùs sustinetur ratio, quâ plures sancti Patres probant Angelum in primo instanti non fuisse malum quia à Deo creatus est. Deinde leges potentiæ ordinariæ exigunt id, quod ordinariè fit; atqui ordinariè non permittitur peccatum in Angelis pro primo instanti, cum de facto in tota Angelorum multitudine nullum hujusmodi peccatum permissum fuerit; ergo. Sed 76.

76. Providentia ordinaria Dei non respicit tantùm quod magis consentaneum est.

contrà: distinguo majorem, leges providentiæ ordinariæ exigunt etiam illud, quod &c. concedo; exigunt tantùm illud quod, &c. nego majorem; & data minore ad distinctionem majoris distinguo consequens & dico leges providentiæ ordinariæ exigere illud omne, quod potest Deus præstare absque miraculo, & quia Deus ex dictis *tract.1. lib.4. cap. 5. §. 2.* neque etiam moraliter & de potentia ordinaria necessitatur ad id, quod ex parte objecti melius est, sequitur ipsum posse absque miraculo velle illud, quod est minùs consentaneum, & minùs connaturale, adeoque ex legibus providentiæ ordinariæ non teneri ad magis consentaneum. Alia etiam distinctio posset

hic adhiberi dicendo leges providentiæ ordinariæ exigere illud, quod magis consentaneum & connaturale est, sumendo ly *magis* adversativè, prout dicitur in ordine ad aliud, quod nullatenùs consentaneum & connaturale sit; secùs sumendo ly *magis* comparativè, pro ut dicitur in ordine ad aliud, quod & ipsum connaturale ac consentaneum est, quamvis in inferiore gradu; in Angelis autem pro primo instanti non permissio peccati relata ad permissionem est comparativè tantùm, non adversativè magis consentanea: ideò, &c. Ad probationem minoris dico magis apparenter, non magis re ipsa præcludi aditum & sustineri rationem, &c. nam nec ex peccato Angelorum in primo instanti ullatenùs imputabilem esse culpam Deo patet *ex duobus præcedentibus* §.5. Nec sancti Patres probant Angelum in primo instanti non fuisse malum, quia quomodocumque à Deo creatus est, sed quia creatus est tali modo id est in gratia. Ad illud quod additur dico ly *ordinariè fit* sumi posse, vel pro fieri sine miraculo, vel pro fieri frequenter vel etiam semper; primo, non secundo modo illud, quod ordinariè fit est secundùm leges potentiæ ordinariæ.

Nisi sumendo ly *magis* adversativè.

77.

Probatur quarta pars, quia circa peccatum Angelorum in primo instanti non est assignabilis ullus titulus repugnantiæ non affinis alicui ex hucusque improbatis, & qui per consequens non possit ex hucusque dictis facilè rejici: ergo.

§. XII.

Utrùm sit dabilis Angelus, vel alia creatura intellectualis, cui ex natura sua simpliciter repugnet posse peccare?

78. Repugnat creatura intellectualis ex natura sua simpliciter impeccabilis.

ASSERT. Neque de potentia absoluta est dabilis Angelus, vel alia creatura intellectualis, cui ex natura sua simpliciter repugnat posse peccare. Ità D.Thomas *in* 3. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 1. *de verit. q.* 24. *art.* 7. 3. *contra Gentes, cap.* 109. 1. *part. q.*63. *arc.*1. Bonaventura *in* 2. *dist.*23. *art.*1. *q.* 1. Ægidius *eadem dist. q.* 1. *art.* 1. Scotus *ead. dist. quæst. unica*, §. *Dico igitur* Estius *in* 2. *dist.*7. §.9. Suarez *hic lib.*7. *cap.* 3. Valentia *q.*14. *punct.*1. Vasquez *disput.*231. *cap.*2. Amicus *disp.*20. *sect.* 1. Lugus *disput.* 17. *sect.*3. Dequiros *disput.*69. *sect.*2. Espatza *disput.* 25. *art.*5. Aversa *q.*63. *sect.*1. Madernus *q.*4. *art.* 6. & cum omnibus tùm Thomistis tùm Scotistis omnes ferè recentiores contrà Magistrum *in* 1. *dist.* 44. *cap.* 2. Ochamum *eadem dist. quæst. unica art.* 1. Majorem *in* 2. *dist.*23. *quæst.* 2. Gabrielem *eadem distinct. art.*1. Malonium *in* 2. *dist.*6. *disp.*1. Bachonem *in* 2. *dist.* 38. *art.* 2. Arriagam *de Deo disp.* 5. *sect.* 4. *subsec.* 2. aliosque nonnullos, quibus prima facie videntur addi posse quicumque propugnant possibilitatem substantiæ ceatæ ab intrinseco supernaturalis, & habentis connaturalitatem ad visionem Dei; hi nihilominùs, quamvis possint faciliùs sustinere in aliqua creatura impeccabilitatem ab intrinseco, ad hoc non compelluntur ex prærogativa substantiæ supernaturalis quia dici posset accidens supernaturale non posse esse principium peccandi, quia Deus per ipsum facit specialem favorem subjecto, nec potest subjectum ex speciali Dei favore acquirere principium peccandi; quod non militat pro substantia, quæ sicuti non esset suprà exigentiam alicujus subjecti, ità non importaret in sui productione specialem Dei favorem magis, quàm de facto substantia Angeli, cui dicendi modo favet doctrina ex Dequiros relata *præcedenti num.*71. Multo minus ad id compelluntur ex connaturalitate ad visionem præsertim juxtà principia Scotistica ponentia Dei visionem de facto reddere beatos impeccabiles solùm ex decreto Dei extrinseco, non ex natura rei; juxtà principia verò ex natura rei connectentia impeccabilitatem cum visione adhuc dici posset creaturam, cui connaturalis esset visio, non propterea fore necessariò videntem; peccatum autem optimè posse repugnare cum visione, non cum capacitate connaturali visionis. Hæc posita sint doctrinæ gratia, & ad insinuandum quid juxta aliena principia dici posset, non quid juxtà nostra dicendum esset in hypothesi substantiæ creatæ ab intrinseco supernaturalis, & connaturaliter Deum videntis.

79. Talis impeccabilitas non consequitur innegabiliter ex hypotesi substantiæ supernaturalis connaturaliter videntis Deum.

Dixi in asserto *vel alia creatura intellectualis*, quia in rigore non potest aut latiùs aut restrictiùs controversia agitari: Non latiùs, frustrà enim extenderetur ad creaturam brutalem aut brutali inferiorem, quæ nullatenùs operatur in genere moris, & impeccabilis est titulo imperfectionis & incapacitatis ad respiciendam regulam ullam, non titulo perfectionis & indefectibilitatis à regula quam respiciat; in quo solùm sensu controvertitur creaturæ impeccabilitas: Non restrictiùs, quia rationes militantes contrà impeccabilitatem Angeli communes sunt cuilibet intellectuali creaturæ; unde etiam quamvis aliqui ex Auctoribus præcitatis explicitè loquantur de solis Angelis, utendo tamen rationibus cuilibet intellectuali creaturæ communibus meritò censentur idem sentire de qualibet intellectuali creatura. 80.

Dixi *ex natura sua* id est ex principiis intrinsecis, & præscindendo à quolibet dono naturæ superaddito, maximè verò à visione beata & unione hypostatica, quæ duo sunt potissima, & fortè etiam unica principia, ex quibus creatura intellectualis redditur absque alio favore Dei extrinseco impeccabilis, ut suppono ex tractatibus de Beatitudine & de Incarnatione.

Dixi *simpliciter repugnet posse peccare*, quia licèt cohærenter ad supradicta de potentia 81.

tentia Angelorum ad peccandum, tùm in pura natura, tùm venialiter, tùm pro primo existentiæ instanti, existimem repugnare creaturam quæ ex sua natura sit impeccabilis etiam solùm secundùm quid; in hac tamen impeccabilitate adeò universaliter accepta non conveniunt omnes Auctores pro asserto præallati, ex quibus; ut patet recolenti *precedentes* §. §. 5. 6. & 7. plures contenti sunt sustinere creaturam quamlibet ex natura sua peccabilem pro statu elevationis, post primum existentiæ instans; & in genere dumtaxat culpæ lethalis; quæ certè peccabilitas aliqua ex his conditionibus vel omnibus modificata, sufficientissima est ad asserendum repugnare impeccabilitatē simpliciter, hæc quippè omnem prorsùs peccabilitatem negat: In nostri igitur asserti probatione non erimus solliciti de hac, vel illa, determinata peccabilitate; & intentum obtinebimus ostendendo in universum repugnantiam creaturæ intellectualis, quæ nullo modo id est pro nullo statu, nullo tempore, & nullo genere peccati possit ex natura sua peccare. In hoc sensu assertum

Probatur primò auctoritatibus sanctorum Patrum, quarum pondere magis, quàm rationibus se flecti profitentur Scotus, Valentia, aliique nonnulli ex præcitatis asserti propugnatoribus; hujusmodi porrò auctoritates passim obviæ sunt apud Scholasticos, singillatim apud Vasquium, Amicum,

82. Mens D. Augustini. Madetnum locis præcitatis: Neque hisce auctoritatibus quidquam detrahunt verba Augustini *lib. 11. Genes. ad lit. cap. 7.* ex quo Magister *cap 2. præcitato* refert hæc baberi *Talem potuit Deus hominem fecisse, qui nec peccare posset, nec vellet; & si talem fecisset quis dubitat eum meliorem fuisse?* Quidquam certè non detrahunt, quia verba illa, ut à Magistro referuntur, non sunt Augustini, qui ibi solùm docet posse à Deo fieri creaturam, quæ nolit peccare; & quæ possit non peccare, peccare tamen velit; nolle autem peccare, & posse non peccare longè diversum est à non posse peccare; porrò formalia verba Augustini *cap. 7. præcitato*, vel potiùs *in fine cap. 6. præcedenti* hæc sunt, *Ecce nos concedimus meliorem esse naturam, quæ omninò peccare nolit, concedant & ipsi non esse malam naturam, quæ sic facta est, ut posset non peccare, si vellet.* Fortè magis favet Adversariis quod idem Augustinus ait *lib. 22. contrà Faustum cap 28.* ubi postquam præmisit *si nihil delectaret illicitum, nemo peccaret*, subdit, *Utrum autem sit aliqua rationalis creatura, quam nihil illicitum possit delectare? magna quæstio est*: Nihilominùs anceps iste loquendi modus nihil aliud evincit, quàm noluisse ibi Augustinum aliquid definire, non sic indefinitè locutus est *lib. 3. contrà Maximinum cap 12.* verbis illis *Cuicumque creaturæ rationali præstatur ut peccare non possit; non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ*: Nec rectè diceretur verba hæc procedere solùm de creaturis existentibus; enimverò creaturis possibilibus æquè ac existentibus convenit esse ex nihilo, ex quo Augustinus aliis in locis sumit rationem peccabilitatis, sic *lib. 2. de Civit. cap.6.* docet *voluntatem malam non ex eo esse incipere, quia natura est: sed ex eo, quod de nihilo natura facta est*, & cap. 7. ait *ea posse deficere, quæ ex nihilo facta sunt*: In hac peccabilitatis radice assignanda frequentes sunt reliqui etiam SS. PP. quibus familiare est soli Deo tribuere non posse peccare eo, quod ipse solus sit à se; non ab alio nec ex nihilo; cujus quidem rationis vim mox magis elucido.

Probatur secundò ratione universalissima: Neque de potentia absoluta est dabilis creatura intellectualis ex natura sua simpliciter indefectibilis in operando; sed creatura, cui ex natura sua simpliciter repugnaret posse peccare, esset ex natura sua simpliciter indefectibilis in operando; ergo neque de potentia absoluta, &c. Major probatur, neque de potentia absoluta est dabilis creatura ex natura sua simpliciter indefectibilis in essendo, ut suppono *ex tr. 1. lib. 1. cap. 7. §. 2.* & admittunt ferè omnes Adversarij; ergo similiter non est dabilis creatura simpliciter indefectibilis in operando, cum virtus operativa sequatur essentiam rei, & perfectio operandi non possit esse major, quàm perfectio essendi: Porrò quia defectibilitas cujuscumque creaturæ in essendo & vertibilitas ipsius ab esse ad non esse, seu ad defectum essendi, maximè infertur ex eo, quòd quæcumque creatura ab alio fit, & ex nihilo; etiam in esse ab alio & ex nihilo refunditur defectibilitas in operando & vertibilitas ab operatione cum rectitudine ad operationem cum defectu rectitudinis; sicque profundissima est æquè ac validissima illatio, quâ sancti Patres ex esse ab alio, & ex nihilo deducunt in qualibet creatura potentiam peccandi, & ex esse à se reperto in solo Deo arguunt in solo Deo ex natura sua posse reperiri impeccabilitatem. 83.

Quomodo sancti Patres ex esse ab alio & ex nihilo rectè inferant potentiam peccandi?

Dices defectibilitatem in essendo esse defectibilitatem entitativam & physicam sufficientem ad inferendam defectibilitatē entitativam & physicam in operando; ad inferendum scilicet, quod operatio possit deficere in entitate & in esse physico; at non ad inferendam defectibilitatem moralem, ratione cujus operatio permanens in entitate deficiat à rectitudine: Accedit quod eâdem arguendi formâ probaretur etiam operationes procedentes ab habitibus virtutū posse esse moraliter defectuosas, quia habitus ipsi virtutum sunt defectibiles in essendo; insuper etiam Beatos esse defectibiles in operando & peccabiles, quia beati ipsi sunt defectibiles in essendo, & ex nihilo. Sed contrà: dico defectibilitatem entitativam & physicam in essendo sufficere ad inferendam defectibilitatem etiam moralem in operando; primò quia omne morale fundatur in physico, & ad physicum consequitur, nec unquam per se & solitariè stat; quoties igitur physicum est defectibile, si ad ipsum consequitur aliquod esse morale, debet hoc participare 84.

Ex defectibilitate physica infertur moralis.

 conditio

conditionem sui principalis, id est defectibilitatem; secundò, quia defectibilitas entitativa & physica convenit operationi etiam præcisè ex eo quod in se creatura sit abstrahendo à defectibilitate principij: ergo ut ex defectibilitate principij in essendo aliquid inferatur, debet inferri in operando defectibilitas moralis: tertiò quia defectibilitas moralis est minor defectibilitate physica: ergo id, quod ex parte principij sufficit ad inferendam defectibilitatem physicam, multo magis sufficit ad inferendam defectibilitatem moralem operationis. Neque dicas: ex defectibilitate per annihilationem non semper infertur defectibilitas per corruptionem, & tamen illa est major istâ: ergo similiter ex defectibilitate physica, quamvis sit major morali, non sufficienter infertur defectibilitas moralis. Contrà enim: desitio per annihilationem & desitio per corruptionē sunt duo omninò disparata, non sic defectus physicus & defectus moralis, cum iste in illo fundetur; arguitur autem rectè à majori ad minus inter connexa, non inter omninò disparata. Ad illud, quod adverditur, dico defectibilitatem principij in æssendo arguere defectibilitatem moralem in operatione procedente à tali principio modo morali, quod est idem ac dicere modo libero, quo modo procedunt operationes à voluntate tantùm, non ab aliquo habitu, ideò, &c. & hinc obiter patet, cur defectibilitas essendi in creaturis brutalibus, & insensibilibus, in ipsis non arguat defectibilitatem moralem operandi, quia scilicet nulla operatio ab ipsis prodit modo morali; nec proptereà sunt melioris conditionis, quàm creaturæ rationales: nam ut rectè ait Augustinus 12. de Civit. c. 1. *Sicut melior est natura sentiens etiam cum dolet, quàm lapis qui nullo modo dolere potest: ità rationalis natura præstantior est etiam misera, quàm illa quæ rationis vel sensus est expers, & in quam proindè non cadit miseria.* Ad posttremum de Beatis dico ipsos consideratos secundùm naturam præcisè esse peccabiles, quamvis deinde sint impeccabiles ratione visionis, at illud primum sufficit ad præsens intentum: cæterùm *tract. seq. lib. 2. c. 3. n. 62.* explicabitur Beatos in aliquo sensu & ratione alienjus sibi inamissibiliter conjuncti non esse ex nihilo.

85. Vbicũque operatio procedit modo morali.

86. Probatur tertiò alia ratione pariter valde universali. Neque de potentia absoluta est dabilis creatura intellectualis ex natura sua aut nullatenùs libera aut libera tantùm in ordine ad bonum honestum: ergo neque de potentia absoluta est dabilis creatura intellectualis, cui ex natura sua, &c. Probatur antecedens quoad primam partem, creatura intellectualis nullatenùs libera, aut deberet esse nullatenùs volitiva, quam sustinet possibilem Arriaga *disp. 2. de anima num. 127.* aut si esset volitiva deberet necessariò moveri à quolibet objecto per intellectum proposito, adeò ut non differret ipsius voluntas ab appetitu sensitivo, nisi quod illi ab intellectuali, isti à sensitiva cognitione objectum proponeretur, ex quo capite astruunt possibilem creaturam intellectualem impeccabilem Major & Gabriel *locis præcitatis* atqui omninò repugnat tùm creatura intellectualis nullatenùs volitiva ut suppono *ex tract. 1. lib. 4. cap. 1. num. 4.* tùm voluntas, quæ necessariò moveatur à quolibet objecto per intellectum proposito, quia tali voluntati deberet proponi quodlibet objectum sub unica ratione, aut boni, aut mali; repugnat autem intellectus adeò imperfectus ut attigi *eodem c. 1. num. 23.* ergo. Probatur primum antecedens quoad secundam partem, quæ est specialiter contrà Ochamum *præcit. dist. 44.* libertas in ordine ad solum bonum honestum, ad volendum scilicet hoc illudvè bonum intrà genus honesti, at non extrà tale genus, vel proveniret ex eo quod intellectus non nisi honestum posset cognoscere ac voluntati proponere; vel ex eo quod intellectu proponente bonum etiam delectabile, & utile; voluntas esset determinata ad præferendum honestum, & ad non prosequendum bonum ullum, in quo honestas non reluceat: Neutrum ex his dici potest: Non primum, quia de essentia cujuscumque intellectus possibilis, sicuti est ferri in objectum sub ratione veri, ità est ferri posse in illud omne, in quo repetitur ratio veri, quæ certè repetitur etiam in bono delectabili præcisè vel utili, & experte cujuscumque honestatis: Non secundum, quia voluntas quæ circà objectum propositum sub multiplici ratione boni sit ex se & ab intrinseco determinata ad solam rationem honesti, debet esse aut per se ipsam regula honestatis, aut inseparabiliter tali regulæ annexa; nequit autem ulla voluntas creata esse per se ipsam regula honestatis, alioqui aliqua voluntas creata posset non subjici ad regulam & legem ullam à se distinctam & sibi superiorem; nequit item esse inseparabiliter per se ipsam annexa tali regulæ, quia vel sermo est de regula honestatis in ordine supernaturali, & cum hac regula voluntas creata per se ipsam sicuti habere non potest connexionem connaturalem, ità multo minùs habere potest connexionem inseparabilem; vel sermo est de regula honestatis in ordine naturali, & quando cum hac creata voluntas concederetur esse inseparabiliter connexa, inferretur impeccabilitas dumtaxat secundùm quid & in materia naturali, adeoque non infirmaretur probatio asserti negantis impeccabilitatem simpliciter; nihilominùs doctrinæ gratia, & quia re ipsa sentio repugnare creaturam ab intrinseco impeccabilem etiam in sola materia naturali, addo, quod regula illa honestatis sumpta in actu primo, prout consistit in ipso lumine rationis naturalia, est quidem à voluntate creata inseparabilis non minùs, quàm intellectus, à quo lumen rationis naturalis non distinguitur; at non sic sumpta in actu secundo prout dicit exercitium talis luminis & actuale dictamen rationis, quia voluntas quælibet creata ex natura

87. Non est dabilis creatura ab intrinseco libera solũ intrà genus boni honesti.

88. Aut inseparabilis à regula honestatis.

naturâ suâ potest, aut non operari dum ratio dictat, aut operari ex simplici apprehensione objecti antè omne dictamen rationis, aut imperare dictamen defectuosum & rationi difforme.

89. Hoe argumentum desumptum ex repugnantia creaturæ ab intrinseco determinatæ ad honestum, & inseparabiliter connexæ cum actuali & exercitâ regulâ bonestatis, potest sub aliis terminis sic urgeri: Creaturæ ab intrinseco determinatæ ad honestum & inseparabiliter conneaæ, &c. esset bonum morale; quidquid esset bonum physicum; & è contrà nihil esset bonum physicũ quod non esset bonum morale; seu esset bonum honestum quidquid esset delectabile aut utile, & èconträ nihil esset delectabile aut utile, &c. atqoi hoc repugnat creaturæ & proprium solius Dei est, quia quod est prohibitum creaturæ eo ipso non est ei bonum morale; repugnat autem creatura, cui non possit prohiberi aliquod bonum physicum, puta amor alicujus propriæ excellentiæ & physicæ perfectionis; ergo repugnat creaturæ quod sit ab intrinseco determinata ad honestum, &c. major probatur, creatura non potest esse ab intrinseco determinata ad non volendum aliquid sibi physicè bonum, ergo creaturæ ab intrinseco determinatæ ad honestum, seu ad non volendum nisi honestum, deberet esse bonum morale & honestum quidquid esset bonum physicum, & è contrà nihil esset; &c. antecedens probatur, creatura non potest habere appetitum elicitum ab intrinseco & necessariò contrarium innato; haberet autem si esset ab intrinseco determinata ad non volendum aliquid sibi physicè bonum, cum ad omne bonum physicum & ad omnem perfectionem sibi physicè convenientem datur in re qualibet appetitus innatus, & sicuti perfectio ex eo, quod evadat prohibita, non desinit esse physicè conveniens, ità non desinit terminare appetitum innatum.

Vrgetur magis præcedens ratio.

90. Ex dictis habetur primo creaturam ab intrinseco impeccabilem, si daretur, fore infinitam; foret enim à se & non admitteret regulam ullam sibi superiorem; nec ullam legem, quâ posset prohiberi aliquid ipsi physicè conveniens; quæ sicuti sunt Dei maximè propria, ità maximè arguunt infinitatem: Neque dicas, talis creatura eo ipso; quod esset creatura, esset ex nihilo & subjecta Deo; ergo nec foret à se nec excluderet regulam superiorem, & per consequens ex neutro capite involueret infinitatem. Contrà enim: in hoc relucet aperta repugnantia talis creaturæ, quæ esset ex nihilo & subjecta Deo quia creatura; esset à se & non admitteret regulam superiorem, quia impeccabilis ab intrinseco, adeoque involueret contradictoria nimirum esse ex nihilo & non esse ex nihilo; esse subjectam & non esse subjectam Deo. Neque dicas insuper, creatura ab intrinseco impeccabilis, titulo impeccabilitatis non deberet importare majorẽ perfectionẽ, quàm creatura videns Deum, cum etiam hæc habeat impeccabilitatem; atqui creatura videns non importat perfectionem infinitam, ergo. Contrà enim: transmitto majorem si fiat comparatio ad creaturam videntem Deum ab intrinseco; at hæc esset simpliciter infinita; nego majorem, si comparatio fiat ad creaturam videntem ex dono gratuito superaddito, quâ solùm ratione Deus videri potest à creatura absque repugnantia & infinitate principij videntis. Cur deindè posse videre Deum ab intrinseco, & proportionaliter loquendo esse ab intrinseco impeccabile augeat in infinitum perfectionem suprà posse videre & esse impeccabile dependenter à dono superaddito tradebamus *tract. 1. lib. 2. cap. 1. num. 79. & 80.*

Creatura ab intrinseco impeccabilis esset infinita, à se & non subjecta Deo.

Habetur secundò repugnare in universum creaturam intellectualem ab intrinseco determinatam ad aliquod particulare genus boni, eademque ratione, quâ ostensum est non esse dabilem creaturam ab intrinseco liberam solùm intrà genus boni honesti, non est dabilis creatura ab intrinseco libera solũ intrà genus boni delectabilis aut utilis; & sicuti repugnat creatura ab intrinseco determinata ad bonum honestum & ad non peccandum, ità etiam ab intrinseco determinata ad bonum turpe & ad peccandum (subintellige materialiter, ubi enim est necessitas & determinatio ab intrinseco, nequit esse formale peccatum) quia huic creaturæ deberet inesse aut intellectus limitatus ad cognoscendum solum bonum turpe; aut natura cui esset bonum turpe quidquid esset bonum physicum, adeò ut non posset ei physicè convenire ullum bonum honestum; quorum primum est contrà essentiale specificativum intellectus situm in universali ratione veri; secundum est contrà propriam conditionem naturæ rationalis, cui æquè est imperceptibile non convenire bonum ullum rationis, ac esset imperceptibile non convenire naturæ sentienti bonum ullum sensus. Propter proportionalem hanc rationis paritatem Dequiros *hic disp. 69. sect. 4.* putat ex creatura ab intrinseco determinatâ ad honestum & ad non peccandum inferri determinatam ab intrinseco ad turpe & ad non benè operandum, & ex istius repugnantia ad repugnantiam illius validè argui. 91.

Non est dabilis creatura ab intrinseco libera solũ intrà genus boni delectabilis aut utilis.

CAPUT II.

De duratione viæ Angelorum.

BRAVI, levique calamo durationem viæ Angelorum percurrunt aliqui, eam tantummodò metientes tempore nostro; quâ ratione vix quidquã aliud dici potest, quàm modicam; sed nobis incertam temporis moram Angelos in viâ transegisse; verùm quia præter nostrum tempus, quod Angelis extraneum, alienumque est, datur aliud tempus ipsorum proprium Angelicis constans instantibus, penes 1.

hujusce temporis instantia examinando, quãdiù Angeli fuerint viatores, plura occurrent calamo accuratiore digniora, & procedendo deindè à mensura propria ad alienam, poterit aliquid verisimiliùs definiri etiam in ordine ad nostrum tempus; expedit interim nonnulla præmittere: Ideò

2. Præmitto primò dari in Angelis operationes aliquas inter se incompossibiles, & quæ illis inesse non possunt, nisi una post aliam & cum successione; hujusmodi operationes cum deficiant & desinant, non mensurantur æternitate participata ut visio beata, nec ævo ut substantia ipsa Angeli; cum sint independentes à motu primi mobilis & superiores ad tempus nostrum, non mensurantur nostro tempore per se & tanquam mensura propria, per se ipsas igitur seu per proprias durationes constituunt mensuram quãdam, quam Theologi vocant tempus discretum, tempus quidem quia involuit prius & posterius, discretum verò, quia operationes ex quibus constituitur sibi succedunt discretè, sicut in numero unitates: Porrò operationes ipsæ quia indivisibiles sunt & successionis expertes dicuntur instantia, est tamen advertendum non omnes operationes quomodocumque inter se diversas rectè dici diversa instantia, sed eas solas, quæ vel quoad substantiam, vel juxtà nonnullos saltem quoad aliquem modum intrinsecum habent ordinem successionis, & una definit, cum altera incipit; unde dixi *operationes aliquas inter se incompossibiles*, &c. quia operationes, quæ sibi coëxistunt & simul durant, habentur ut unicum instans; nec tempus componunt. Quòd si contingat Angelum habere plures actus simul ità, ut unus permanenter duret, alij successivè fluant & sibi succedant, in quæstione est, utrùm propter unius actus permanentiam unicum instans, an propter plurium actuum successionem plura instantia dicenda sint; ex generali regula desumendi denominationem à potiori crediderim dicendum esse unicum instans, si unus ille actus in quo Angelus permanet est principalior cæteris sibi succedentibus, hosque sibi subordinat; dicenda verò plura instantia, si uno illo actu principaliores sint alij habentes successionem.

Tempus discretum in Angelis quid?

3. Præmitto secundò unum instans Angelicum non solùm posse coëxistere pluribus instantibus, aut partibus nostri temporis; sed etiam pluribus instantibus alterius Angeli, quatenùs potest unus Angelus in eodẽ actu persistere, dum alius successivè actus mutat, quod maximè evenit in Angelis superioribus respectu inferiorum; illi enim sicuti ratione specierum universaliorum regulariter intelligunt per pauciores actus, ità minùs multiplicant tùm intellectus tùm reliquas operationes, majoremque habent proprij temporis simplicitatem ac uniformitatem; hinc plures Thomistæ, ut videre est apud Gonetum *hic disp 6. art. unico num.* 17. statuunt pro omnibus Angelis unum numero tempus, tempus scilicet existens in Angelo supremo eo, quòd sit mensura magis regularis, & magis uniformis, considerant tamquam mensuram omnium operationum existentium in Angelis inferioribus; hâc ratione plures operationes sibi succedentes aliquando simul sunt multiplex & unicum instans Angelicum; multiplex secundùm durationem intrinsecam & mensuram propriam, unicum secundùm durationem extrinsecam & mensuram alienam.

In quo sensu possit statui unũ numero *pro Angelis omnibus.*

Præmitto tertiò in viâ Angelorum considerari posse vel sola instantia intrinseca & constitutiva, vel etiam instantia extrinseca & terminativa; quod est idem ac dicere, vel solas operationes quæ ad meritum & demeritum pertinent, vel eas etiam quæ meritum & demeritum extrinsecè terminantes incipiunt pertinere ad præmium & pœnam; glorificationem & damnationem.

4. Præmitto quartò plura esse capita diversimodè procedendi in assignandis & enumerandis instantibus viæ Angelorum. Primum est, quod aliqui non distinguunt inter instantia Angelica & instantia nostri temporis; sed quascumque morulas spectantes ad diversum statum Angelorum vocant diversa instantia, quidquid sit deindè utrùm talibus morulis correspondeant necne diversæ operationes servantes inter se ordinem successionis? Secundum est, quod ad multiplicanda instantia aliqui requirunt pluralitatem operationum in se ipsis diversarum substantialiter, aliqui alij contenti sunt pluralitate modorum successivè advenientium operationi substantialiter eidem. Tertium est, quod aliqui considerant instantia in ordine ad tempus Angeli supremi, cæteris Angelis extrinsecum, & idem numero respectu omnium; alij in ordine ad tempus proprium singulorum Angelorum, singulis intrinsecum, & in diversis diversum. Quartum est, quòd aliqui loquuntur de solis instantibus constitutivis & sumunt viam exclusivè à termino; aliqui loquuntur de instantibus etiam terminativis & sumunt viam inclusivè cum termino. Quintum est diversus modus distribuendi naturam, gratiam & gloriam; qui enim ponunt Angelos recepisse in creatione gratiam antecedenter ad dispositionem & meritum, multoque magis qui eos astruunt in puris naturalibus, non in gratia conditos, habent majus jus distinguendi plura instantia, puta primum creationis, secundum collationis gratiæ, tertium meriti, quartum perseverantiæ in bonis, defectionis in malis; quintum glorificationis in illis, damnationis in istis. Qui faciunt Angelos saltem bonos fuisse ab initio beatos beatitudine supernaturali, unico instanti in Angelis bonis, duplici in Angelis malis rem totam expediunt. Qui mediâ incedentes in via ponunt Angelos dependenter à propriâ dispositione in gratiâ, non in gloriâ conditos, medio etiam modo assignant instantia Angelorum viatorum, idest nec plura nec pauciora (includendo instans terminativum) quàm tria in Angelis malis, & totidem vel etiam duo tantùm in bonis.

Vnde provenit diversitas enumerandi instantia viæ Angelorum.

5. *Tres modi talia instantia enumerandi.*

6. His præmissis, ut clarè procedam, & præcludam

Legitimus sensus controversiæ.

cludam aditum controversiæ vocali, sumo ex una parte instantia Angelica ut contrà distincta ab instantibus temporis nostri, ut pertinentia ad tempus proprium & intrinsecum singulorum Angelorum, & ut constituentia, non extrinsecè terminantia viam; ex alia parte suppono juxtà supradicta initio capitis præcedentis creationem nullius Angeli in gloriâ, & omnium in gratiâ dependenter à propriâ dispositione; hâc ratione facile erit definire, quot instantibus Angelicis Angelorum via constiterit? quamvis alioqui sit res nimiâ sententiarum varietate difficilis.

---

§. I.

Quot instantibus Angelicis constiterit via malorum Angelorum?

7. ASSERT. Nec pluribus, nec paucioribus, quàm duobus instantibus constitit via malorum Angelorum, ut à termino contradistincta. Ità Estius *in 2. dist. 3. §. 13.* Herincx *hic disp. 5. num. 19.* Ioannes à S. Thoma *disp. 24. art. 1. num. 12.* Goner *disp. 12. art. 4. §. 2.* Zumel *q. 63. art. 6.* Molina *eod. art.* Vasquez *disp. 239. cap. 10.* Lugus *disp. 20. cap. 5.* Amicus *disp. 19. sect. 7.* Madernus *q. 4. art. 8. num. 4.* Esparza *quæst. 28. art. 2.* Aversa *q. 63. sect. 5.* &c. Prima pars idest particula illa *nec pluribus* est contrà Auctores relatos *cap. præced. num. 9.* pro sententia negante Angelos fuisse conditos in gratia, & aliquos ex asserentibus fuisse conditos in gratia independenter à propria dispositione, eos scilicet, qui docent Angelos ità conditos omnes statim post instans creationis fuisse gratiâ benè usos & ad Deum conversos. Secunda pars idest particula illa *nec paucioribus* est contrà Cajetanum *hic q. 63. art. 6.* Nazarium *eod. art.* Salmanticenses *disp. 12. dub. 1.* Ferrariensem *3. cont. Gent. cap. 50.* & plures alios Thomistas volentes Angelos in secundo instanti peccasse, & simul damnationis pœnam incurrisse, adeoque agnoscentes in ipsis unicum istaos viæ puræ & à termino contradistinctæ.

8. Via malorum Angelorum non habuit plura, quàm duo instantia.

Probatur prima pars: Angeli mali in viâ non habuerunt plures quàm duas operationes incompossibiles, & sibi succedentes, quarum prima fuit actus charitatis & supernaturalis conversionis in Deum, quo uniformes Angelis bonis se disposuerunt ad gratiam; secunda fuit actus peccati, quo Angelis bonis difformes à gratia defecerunt; ergo non pluribus, quàm duobus instantibus constitit, &c. consequentia patet recolenti *ex præced. num. 6.* quid in præsenti veniat nomine instantis; antecedens probatur, quia licèt antè actum charitatis, quo Angeli omnes se ultimò disposuerunt ad gratiam, præcesserint fides & aliqui alij actus, sivè naturales, sivè supernaturales; hujusmodi tamen actus cum non fuerint incompossibiles cum ultima dispositione ad gratiam, imò ad eam fuerint ordinati, eandemque præcesserint naturâ tantùm non tempore, non reputantur ut plura instantia, licèt item post actũ primi peccati, quo mali Angeli à gratia defecerunt, isti in alios actus peccaminosos inciderint, ratione tamen primi peccati perseverantis & sibi subordinantis cætera nullus est locus distinguendi diversa instantia. Confirmatur: si via malorum Angelorum 9.
continet plura, quàm duo instantia, alterum meriti, alterum peccati, maximè quia ad instãs meriti præcesserunt instantia creationis & gratiæ; atqui hoc est falsum, nam præter quod ex supradictis creatio fuit naturâ tantùm prior merito, gratia verò fuit eodem merito (subintellige congruo & dispositivo) naturâ posterior; præter hoc, inquam quando creatio & gratia præcessissent tempore meritum, illa adhuc non rectè dicerentur instantia Angelica, quia in creatione & infusione gratiæ juxtà omnes ferè Adversarios Angeli habuissent solùm operationem aliquam naturalem necessariam; & tamen instantia constituentia tempus discretũ Angelicum consistunt in solis operationibus liberis, quæ solæ possunt habere ordinem successionis; operationes verò necessariæ, si quæ in Angelis dantur, habent pro mensura, aut æternitatem participatam, aut ævum.

10. Nec pauciora.

Probatur secunda pars: Via malorum Angelorum, ut à termino contradistincta, non potuit constare unico instanti; ergo non potuit constare instantibus paucioribus, quàm duobus; antecedens probatur, instans peccati, seu operatio peccaminosa, nec potuit constituere unum instans cum instanti creationis, nec cum instanti damnationis; atqui hoc esset necessarium ut via malorum Angelorum constaret unico instanti, nam si præter instans creationis & damnationis admittitur aliud instans medium, hoc instans medium est secundum instans viæ contradistinctæ à termino, idest ab instanti damnationis; Major quoad primam partem facilè evincitur ex eo, quod Auctores, quos habemus in hâc parte Adversarios, nobiscum sentiunt instans creationis fuisse instans gratiæ & conversionis ad Deum, cum hâc autem certum est non esse compossibilem operationem peccaminosam, quemadmodum requireretur, ut in unum instans cum creatione conflueret; eadem major quoad secundam partem probatur; si instans peccati (subintellige formalis & demeritorij, quale fuit peccatum Angelorum in viâ) constituisset unum instans cum instanti damnationis, meritum & demeritum, vel saltem demeritum & potentia merendi, fuisset in Angelo jam posito extrà viam; potentia non peccandi fuisset simul cum impotentia vitandi damnationem seu potiùs evadendi à damnatione; pro eodem instanti fuisset malus Angelus in empyreo quod fuit locus primi peccati, & in inferno qui est locus damnationis, quæ omnia absurda & implicatoria sunt, ut magis constabit ex dicendis *cap. seq §. 3.* de necessitate distinguendi in Angelis bonis instans meriti ab instanti beatitudinis.

11. Instãs peccati formalis debet omninò distingui ab instanti damnationis.

Confirmatur

Confirmatur eadem major quoad eamdem secundam partem: Peccatum & damnatio important operationes Angelicas incompossibiles; ergo peccatum & damnatio non possunt esse unum & idem instans Angelicum; consequentia patet ex intelligentia instantis Angelici; antecedens probatur, peccatum secum affert cognitionem possibilitatis proximæ vitandi pœnam æternam, & obtinendi æternam felicitatem; damnatio in actu secundo & exercita secum affert cognitionem impossibilitatis proximæ tùm vitandi pœnam, tùm obtinendi felicitatem; & insuper addit experientiam summæ miseriæ; atqui hæ cognitiones sunt incompossibiles; ergo. Confirmatur insuper, instans creationis non potest esse instans damnationis, & quamvis docuerint aliqui Angelus bonos fuisse conditos beatos, nemo tamen eò devenit, ut dixerit Angelos malos fuisse conditos damnatos; atqui cum ex supradictis instans creationis possit esse instans peccati, si instans peccati posset esse instans damnationis, sequeretur instans creationis posse esse instans damnationis; ergo.

§. II.

Quot instantibus Angelicis constiterit via bonorum Angelorum?

12. Via bonorū Angelorum constitit unico instanti.

ASSERT. Via bonorum Angelorum, ut contradistincta à termino, unico instanti Angelico constitit. Ità Estius *in 2. dist. 3. §. 13.* Ioannes à S. Thoma *hic disp. 24. art. 1. num. 17.* Vasquez, Madernus, Esparza locis præcitatis *num. 7.* & à fortiori videntur posse hic afferri Cajetanus, Nazarius, Salmanticenses, Ferrariensis *ibid.* relati pro unico instanti viæ malorum, quia tamen posteriores hi Auctores sub tali unico instanti viæ, ut à termino contradistinctæ, ponunt solùm operationem, quâ Angeli se disposuerunt ad gratiam ab initio creationis, nos verò cum pluribus Auctoribus ponimus etiam perseverantiam, & meritum subsequens gratiam, ità convenimus sub nomine unici instantis, ut valdè diffideamus in re per nomen importata, ideò quoad rem vix possumus posteriores illos Auctores inter Adversarios non recensere; multo magis habemus hic Adversarios cæteros omnes supra memoratos pro sententia astruente in malis Angelis plura, quàm duo instantia; & insuper Gonetum, Herincx, Molinam, Amicum Lugum, *ibid.* adductos, aliosque nonnullos, qui ità duobus instantibus pro viâ malorum contenti sunt, ut duo proportionaliter requirant pro viâ bonorum & contrà hos specialiùs procedit assertum, quod proptereà sic

13. Concludente tùm creationem

Probatur: Nulla est necessitas distinguendi in bonis Angelis instans perseverantiæ, & meriti subsequentis gratiam ab instanti creationis in gratia dependenter à propria dispositione; ergo via bonorum Angelorum, ut contradistincta à termino, unico instanti Angelico constitit, consequentia patet quia nec sunt distinguenda in Angelis instantia si nulla occurrat necessitas, propter regulam generalem non multiplicandi quidquam absque necessitate; nec supposita creatione ipsorum in gratia dependenter à propria dispositione potest aliundè occurrere necessitas distinctionis, quàm ex perseverantia in bono, & prærogativa meriti subsequentis gratiam. in gratiâ, tùm perseverantiam in bono.

Probatur antecedens primò auctoritate D. Thomæ *hic q. 62. art. 5. & q. 63. art. 6.* docentis Angelos per primum actum charitatis, & per unum actum meritorium ad beatitudinem pervenisse, quod ægrè verificaretur, si esset necessitas distinguendi dispositionem ad gratiam & perseverantiam, meritum inchoatum & meritum consummatum, in duo instantia. Neque dicas: quamvis non sint distinguenda duo instantia puræ viæ, esse tamen distinguendum meritum inchoatum tanquam meritum viæ, & meritum consummatum tanquam meritum termini; intelligendum S. Doctorem de primo merito, dum ait Angelos per primum & unum actû beatitudinem meruisse, cæterum tali merito non fuisse completam & absolutam viam, sed solùm merito, quod habuerunt boni Angeli in instanti glorificationis correspondente instanti, quod in Angelis malis fuit simul instans peccati & damnationis, & in quo illi ab istis fuerunt discreti, quod quidem fuisse in utrisque secundum instans, seu secundam operationem, habetur ex ipsomet S. Doctore *eod. art. 6. ad 4.* dicente *Prima operatio fuit omnibus communis, sed in secunda sunt distincti, & ideò in primo instanti omnes fuerunt boni, sed in secundo fuerunt boni à malis distincti.* Contrà enim meritum termini, & instans, quod nec puræ viæ sit nec puri termini, sed viæ & termini simul, nullatenùs admitti potest, ut jam attigimus *præced. num. 11.* & ex professo infrà tradetur; per primum igitur & unum actum meriti D. Thomas intelligit meritum etiam consummatum, nec verum est, aut istud ab instanti glorificationis, aut peccatum ab instanti damnationis non fuisse distinctum: Quod additur de discretione bonorum Angelorum à malis in secundo instanti dico sufficienter verificari per hoc, quod talis discretio facta fuerit in instanti, quod fuit secundū pro malis; nisi velis dicere tale instans fuisse secundum etiam pro bonis, extrinsecè & æquivalenter ac diversâ ratione ab ea, quâ fuit secundum pro malis, pro quibus fuit tale intrinsecè, formaliter, & in toto rigore. 14. Occurritur responsioni & instantiæ Cajetani.

15. Probatur idem antecedens secundò ratione: necessitas distinguendi instantia in Angelis habetur ex incompossibilitate operationum; sed inter operationes, quibus Angeli boni ab initio creationis se primo disposuerunt ad gratiam, & illas quibus perseveraverunt, & continuarunt meritum subsequens gratiam usque ad glorificationem exclusivè, nulla fuit incompossibilitas; ergo nulla est necessitas

necessitas distinguendi in bonis Angelis, &c. minor probatur operationes, quibus boni Angeli, tùm se primò disposuerunt ad gratiam, tùm perseverarunt & continuarunt meritum, fuerunt potissimùm actus fidei & charitatis; at in viâ non datur unus actus fidei, aut unus actus charitatis incompossibilis cum alio, & ad summum inter charitatem viæ, & charitatem patriæ, propter specificam utriusque diversitatem datur aliqua incompossibilitas; ergo inter operationes, quibus Angeli boni, &c.

Dices primò ad distinguenda instantia Angelica non ità necessariò requiri incompossibilitatem operationum, ut non sufficiat etiam incompossibilitas modorum eidem operationi advenientium, adeoque actus ipsos fidei & charitatis, quamvis substantialiter eosdem toto viæ decursu, ratione diversorum modorum sibi advenientium afferre sufficientem necessitatem distinguendi instans primæ dispositionis ad gratiam ab instanti perseverantiæ: Porrò advenisse diversos, & incopossibiles modos probant Adversarij ex eo, quod actus illi ab initio fuerunt absque plena deliberatione, fuerunt liberi quoad exercitium tantùm, non quoad specificationem, regulati ab intellectu proponente solam rationem boni; in progressu deinde, & quatenùs perseveranter meritorij, fuerunt plenè deliberati, etiam quoad specificationē liberi, regulati à judicio indifferenti proponente objectum sub utrâque ratione boni & mali. Sed contrà; transeat sufficere incompossibilitatem modorum, &c. nego reperiri talem incompossibilitatem in proposito, nego enim actus illos ab initio fuisse absque plenâ deliberatione, liberos solùm quoad exercitium, &c. nec possunt hæc ab Adversariis probari nisi ex falso supposito, quo negent principium ullum operari posse simpliciter liberè pro primo suæ existentiæ instanti. Accedit quòd dato etiam hoc supposito, & consequenter concessâ majori libertate actibus illis in continuatione, quàm in inceptione, inferretur quidem in illis aliqua diversitas, at non incompossibilitas modorum, ut videre est apud Ioannem à S. Thomâ *præcit. art.* 1. *num.* 50.

16. Occurritur instantiis aliorum Adversariorum.

Dices secundò, etiamsi nec actus fidei & charitatis, nec modi talibus actibus advenientes sufficerent ad distinguendum instans inceptionis ab instanti perseverantiæ in viâ bonorum Angelorum, non desunt alij actus proprij instantis perseverantiæ & distinctivi ipsius ab instanti inceptionis; certum est enim bonos Angelos non fuisse otiosos, dum mali peccarunt, nec pugna & victoria, quam cum malis & de malis habuerunt, esse potuit sine novis actibus orationis pro implorando auxilio, subjectionis ad Deum prò avertendo consensu à superbiâ, &c. Addit Lugus *cap. tacit num.* 11. verisimillimè mysterium Incarn. non fuisse Angelis ab initio revelatum, & per consequens ex tali revelatione posteà factâ bonos Angelos habuisse novum actum fidei, novos item actus amoris singulis & adorationis ergà Christum.

17. Sed contrà: Vt boni Angeli non fuerint otiosi satis est, quod primos actus continuaverint cognoscendo se habere facultatem expeditam divertendi ad alios, & per hoc dicerentur se movere in bonis actibus, non otiose quiescere; se movere, inquam, virtualiter & potestativè, ut loquitur Ioannes à S. Thomâ *præcit. art.* 1. *num.* 21. licèt non formaliter, juxtà hunc dicendi modum posset in Angelorum bonorum perseverantia non admitti ullus novus actus; nihilominùs placet cum Adversariis liberaliùs agere eisque dare in tali perseverantia novos actus orationis, subjectionis in Deum (excipio illos, quos Lugus insinuat, circà mysterium Incarnationis, quod existimo aut ab initio aut nullatenùs fuisse Angelis in via revelatū) aliosque similes; at dico hos actus utpote non incompossibiles cum primis actibus fidei & charitatis, imò cum ipsis connexos eisque subordinatos, non esse sufficientes ad distinguendum novum instans, saltem ob regulam generalem denominationis desumendæ à potiori, de quâ suprà *num.* 2.

Angeli boni, tamen fuerunt otiosi, actibus non fuerunt otiosi.

Habuerunt tamen in suâ perseverantiâ novos actus.

Vrgebis male negari incompossibilitatem novorum actuum cum prioribus, cum Angelus propter necessitatem habendi, & impotentiam excedendi actum adæquatum suæ virtuti cognoscitivæ & volitivæ, nequeat in novos actus intellectus & voluntatis erūpere, quin ab aliis desistat: malè item afferri regulam illam denominationis, &c. quia cum actus amoris sit potissimus actus, tùm meriti, tùm beatitudinis, idemque amor permaneat in Angelis viatoribus & beatis; ex regulâ illâ probaretur in bonis Angelis etiam meritum & beatitudinem, viam & terminum denominari debere unicum instans. Sed contrà: assumunt Adversarij falsa suppositiones dictis enim *lib. præced.* falsum est Angelos necessariò semper esse in actu adæquato, & ex dicendis *tract. seq.* amor nec est potissimus actus beatitudinis, nec permanet idem in Angelis viatoribus & beatis, cum specie differat charitas viæ à charitate patriæ, & beatitudo in visione, non in amore essentialiter consistat. 18.

Dices tertiò: quando tandem non satis constaret, undè sumenda sit distinctio duorum instantium viæ in Angelis bonis, adhuc ex eo quòd ipsorum via non fuerit brevior viâ malorum, & hæc duplici instanti constiterit, haberetur sufficiens necessitas distinguendi etiam in illâ duplex instans; brevior porrò illa non fuit, quia sicuti habuerunt omnes simul viæ initiū, ità congruebat habere omnes simul viæ terminum; nec æquum videbatur eos, qui simul pugnaverant, non simul experiri exitum pugnæ, & victores priùs pervenire ad præmium & gloriam quàm victos ad pœnam & ignominiam. Sed contrà: libenter concedo parem in omnibus Angelis viæ durationem, verùm cum *ex præced. num.* 3 instans unius Angeli possit coëxistere pluribus alterius, optimè potuit unum instans in bonis Angelis æquè durare, ac duo instantia in malis; nec propterea evadere duplex, nisi comparativè, extrinsecè, & æquivalenter. 19.

Angelorum omnium via fuit par in duratione.

Ex dictis habetur addendo instantibus viæ

instantia termini, & totum Reipublicæ Angelicæ negotium supputando ab initio creationis ad initium beatificationis & damnationis inclusivè, duo fuisse bonorum, tria malorum Angelorum instantia, loquendo de instantibus temporis Angelici, vel, ut alij vocant, theologici; superest jam inquirendum quanto nostri seu philosophici temporis spatio talia instantia respondeant; & quidem instans tùm gloriæ tùm damnationis, quamvis sit ultrà omne nostrum tempus æternitate tota duraturum, sub eâ tamen ratione formali, sub quâ est extrinsecè terminativum viæ, & intrinsecè initiativum termini, certum est utrumque fuisse indivisibile, & unico indivisibili nostri temporis instanti, si talia instantia tempus nostrum admittit, correspondens; solùm propterea de instantibus viæ ut contradistinctæ à termino res incerta est & controversa, solùm de istis statuendum est, utrùm correspondeant indivisibili momento, an divisibili intervallo nostri temporis? pro quo sit

(Tempus aliud theologicum, aliud philosophicū.)

§. III.

Quanto tempori nostro correspondeant præasserta instantia viæ Angelorum?

20\. ASSERT. 1. Primum instans viæ malorum Angelorum correspondet moræ divisibili nostri temporis, non verò soli instanti indivisibili & mathematico; etiamsi hisce instantibus tempus nostrum constaret. Ità Vasquez *hic disp.* 229. *cap.* 10. *num.* 43. Molina *quæst.* 63. *art* 6 *conc.* 3. Lugus *disp.* 20. *cap.* 4. *num.* 4. Herincx *disp.* 5. *quæst.* 2. *n.* 20. Nazarius *quæst* 63. *art.* 6. *controv. unica*, &c. Contrà Salmanticenses *hic disp.* 12. *dub.* 1. Ioannem à S. Thoma *disp.* 24. *art.* 1. *num.* 3. Gonetum *disp.* 12. *art.* 4. *n.* 61.

(Primum instans viæ Angelorum correspondet moræ divisibili, non momento nostri temporis.)

Probatur primò ex scriptura *Ezechiel* 28. ubi per allegoriam de Lucifero dicitur *In medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ*, ly autem *ambulasti* ly *in viis tuis* malè accommodatur indivisibili & mathematico instanti nostri temporis. Neque in contrarium militat quod de eodem Lucifero habetur Io. 8. *Ille homicida erat ab initio* & 1. Io. 3. *ab initio Diabolus peccat*; enimverò ly *ab initio* idem sonat ac *propè initium* alioqui nimis probaret, probaret scilicet primum Luciferi peccatum in ipso creationis instanti.

21\. Probatur secundò ratione & congruentiis: Prima sit, quia videtur incongruum tùm excellentiæ divinæ bonitatis conferre beneficia omninò momentanea, tùm perfectioni conditionis Angelicæ non aliquantulùm immorari in deliberando negotio omnium maximo; Secunda, quia propositionem mysteriorum fidei, examen credibilitatis eorumdem, pluralitatem actuum fidei, spei, charitatis, aliarumque virtutum licet non repugnet in Angelis haberi indivisibili momento temporis; est id tamen minus connaturale, nec par est nobilissimos spiritus in has quodammodò angustias sine necessitate conjicere: Tertia, quia concessa malis Angelis antè peccatum morâ divisibili facilè explicatur, quomodo Lucifer induxerit alios ad peccandum eosque ipse in peccato præcesserit, illis adhuc prorahentibus primum instans.

Dices: Primum instans viæ Angelorum est instans creationis; sed instans creationis, ut potè quæ tota simul fit & debet à conservatione distingui, necessariò correspondet unico indivisibili instanti nostri temporis; ergo etiam primum instans viæ Angelorum, &c. major probatur, immediatè post instans creationis fuit in malis Angelis secundum instans, idest instans peccati; nam productionem, vel continuationem actus immediatè subsequentem instans creationis, habuerunt Angeli ex plena ac perfecta deliberatione, adeoque inflexibiliter, & immutabiliter; si igitur habuissent productionem vel continuationem actus boni, evasissent in bono immutabiles, nec potuissent imposterum peccare. Sed contrà: juxtà nostram sententiam philosophicam negantē indivisibilia, instans ipsum creationis correspondet portioni nostri temporis indivisibiliter quidem sumptæ at divisibili re ipsâ; quia tamen in asserto locuti sumus præscindendo ab eâ sententiâ, & datis etiam indivisibilibus, solvo alter argumentum, & distinguo majorem; primum instans viæ Angelorum sumptum initiativè & inadæquatè est instans creationis, concedo, sumptum cōtinuativè & adæquatè, nego majorē, & datâ minore nego consequentiam; probatio majoris malè supponit tùm omnes & solos actus subsequentes instans creationis esse perfectè deliberatos, tùm in actibus perfectè deliberatis Angelos inflexibiles esse & immutabiles. Neque urgeas: hinc saltem sequeretur etiam malos Angelos in bono perseverasse; contrà enim, sine scrupulo id admitto, dummodò non intelligatur de perseverantiâ finali, quæ sola est bonorum Angelorum propria, & sola venit nomine perseverantiæ absolutè prolatæ.

(Fundamentum Adversariorum.)

22\. (Nititur falso supposito.)

Quanta deindè fuerit perseverantia in bono, & mora divisibilis, quæ Luciferi peccatum præcessit? Iustinus *in dialogo cum Tryphone* & Irenæus *lib.* 4. *cap.* 78. eam extendunt usque ad tempus, quo peccarunt primi Parentes in terrestri Paradiso, aliqui alij saltem usque ad completos sex primos dies creationis ex eo, quod in fine talium dierum dicatur *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona*; aliqui usque ad secundam mundi diem, quâ Deus divisit aquas, quæ sunt suprà, ab aquis quæ sunt infrà firmamentum, quasi per hanc divisionem adumbretur divisio tunc facta bonorum Angelorum à malis: Communior Doctorū & Sanctorum Patrum existimatio est Angelos peccasse primâ die mundi, adeò ut initio talis diei creati aliquam solùm talis diei partem in gratiâ transegerint, hancque valdè brevē fuisse cōstabit à fortiori ex dicendis *n.* 25. de brevitate

23\. (Angeli non permanserunt in gratiâ totâ primâ die mundi.)

brevitate totius viæ omnium Angelorum, certè illud Isa. 14. *Quomodo cecidisti de Cælo Lucifer, qui mane oriebaris* indicar in ipso quasi exortu Luciferum cecidisse, & quod de eodem dicitur Io. 8. *in veritate non stetit*, quamvis ex terminis excludat solam perseverantiam finalem, favet tamen etiam plurimùm perseverantiæ brevissimæ, quæ quodammodò pro non perseverantiâ reputetur: Neque huic brevissimæ moræ in gratiâ, peccatovè Angelorum commisso in ipso mane primi diei, contraria sunt verba illa relata ad finem sextæ diei *vidit Deus*, &c. nam vel intelligenda sunt de solis rebus corporeis, vel de sola bonitate naturali; pro quo plura videri possunt apud Lugum *hic disp.* 25. *c.* 3. *num.* 7. *& sequentibus*.

24\. Assert. 2. Secundum instans viæ malorum Angelorum similiter correspondet moræ divisibili nostri temporis, non verò soli instanti, &c. In hoc asserto conveniunt illi etiam, qui ab asserto superiore dissentiunt, ut Gonet *loco precit.*

Secundum instans viæ Angelorum pravorum correspondet moræ divisibili.

Probatur: Secundum instans viæ malorum Angelorum continet *ex Apocal.* 12. insigne prælium inter bonos & malos Angelos multis ea parte malorum instigationibus, multis ea parte bonorum virtutum actibus peractum: continet seductionem plurium Angelorum factam à Lucifero, de quo *eod. cap.* 12. *Apocal.* dicitur *cauda eius trahebat tertiam partem stellarum*, & Isa. 14. *Tu terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti*, hanc porrò seductionem quamvis aliqui velint solo exemplo factam; communior tamen inter Scholasticos & Sanctos Patres opinio fert non carnisse instigatione, suasione, & propositione motivorum rationumque ad peccatum inducentium, ut videtur etiam indicari verbis illis Ezechiel. 28. *In multitudine negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua iniquitate*, & latius prosequitur Lugus *hic disp.* 25. *cap.* 2. atqui tùm prælium multiplici oppositorum actuum quasi colluctatione peractum, tùm peccatum seductione & inquâ quodammodo negotiatione in plures effusum, saltem facilè, & connaturali modo non videntur potuisse unico nostri temporis momento consummari. Confirmatur: Perseverantia importat moram temporis, nec potest esse momentanea; atqui sicut Angeli electi non fuerunt donati gloriâ, nisi post aliquam perseverantiam in bono; ità congruum fuit Angelos reprobos non damnari ad pœnam, nisi post aliquam perseverantiam in malo; ne videretur Deus magis sollicitus & expeditus in puniendo, quàm in præmiando; ergo. Confirmatur insuper, quia vel mali Angeli potuerunt de peccato pœnitere, eertum est autem haberi non posse peccatum & pœnitentiam unico instanti; vel si habuerunt pœnitendi impotentiam, saltem talis impotentia non solet refundi in temporis angustias, sed in negationem auxiliorum sufficientium, aut in conditionem voluntatis inflexibilis: porrò de hâc potentia vel impotentia agetur infrà *cap.* 4. §. 6.

Assert. 3. Unicum instans viæ bonorum Angelorum correspondet illis duabus moris divisibilibus nostri temporis, quibus correspondent duo instantia viæ malorum. 25.

Probatur facilè assertum & omninò infertur ex supradictis de æquali duratione Angelorum omnium in via, & de prærogativa instantis Angelici secundùm se potentis coexistere, tùm pluribus aliis Angelicis instantibus, tùm pluribus partibus nostri temporis. Non adeò facilè est assignare, quanta determinatè fuerit utraque hæc temporis mora toti viæ Angelicæ correspondens: Hugo de S. Victore *lib.* 1. *cap.* 10. videtur ei tribuere quantitatem unius diei artificialis, Arriaga *hic disp.* 20. *num.* 60. non audet concedere spatium majus uno horæ quadrante; cæteri regulariter contenti sunt fateri brevem, sed incertam quantitatem; quamvis ipse Arriaga *disp.* 21. *num.* 10. refert ab Angelo revelatum aliquando fuisse B. Amadeo, quod Angelorum via fuerit multo longior, quàm homines putent.

Quantum fuerit totum spatium viæ Angelorum?

CAPUT III.

De Termino & Beatitudine Angelorum bonorum.

NE cogat aut repetere alibi dicta, aut dicere alibi repetenda, abstineo in præsenti ab illis omnibus, quæ sunt beatitudini Angelorum cum beatitudine hominum communia, neque huc transfero aut *ex tract.* 1. totum librum de visione Dei, aut *ex tract. seq.* totam ferè materiam de beatitudine formali & de iis, quæ ipsam ex parte intellectus ac voluntatis consequuntur: Dotes etiam & Aureolæ, quæ animæ beatæ essentiam ornant, utrùm ornent pariter essentias Angelorum? opportuniùs expedietur circà finem tractatus sequentis *l.* 3. *cap.* 3. §. 5. undè vix quidquam superesset hujus loci propriũ, nisi occurreret grave antiquorum præsertim Scholasticorum dissidium circà stabiliendum in Angelis ordinem durationis beatitudinem inter & meritum; nam licèt extrà controversiam sit Angelos obtinuisse ex proprio merito beatitudinem, adeò ut opposita opinio ex Valentiâ *hic quæst.* 13. *punct.* 2. §. *tertiò ponendum est* temeraria & erronea, ex Molina *quæst.* 62. *art.* 4. non solùm temeraria sed & periculosa in fide censeatur, & vel nullus hactenùs eam docere ausus fuerit, ut notat Vasquez *disp.* 229. *cap.* 5. *num.* 5. vel habeat solùm Auctores innominatos, ut videtur insinuare Magister *in* 2. *distinct.* 5. *cap. ult.* licèt, inquam, extrà controversiam id sit, valdè tamen in controversiâ versatur, utrùm meritum fuerit duratione ac tempore præcedens; an subsequens; an duratione concomitans & naturâ præcedens beatitudinem? estque hæc controversia hujus loci propria, ut 5.

Censura opinionis facientis Angelos beatos absque proprio merito.

potè non communis beatitudini hominum, quam omnes concedant eis, quibus datur ex propriis meritis (quod dixerim propter Christum Dominum & parvulos decedentes antè usum rationis) dari ex meritis tem-
2. pore præcedentibus : Ratio autem diversimodè in hoc sentiendi de Angelorum, ac de hominum beatitudine, est diversitas statuendi in utrisque gratiam ; hanc enim in hominibus omnes statuunt præcedere tempore gloriam, secùs in Angelis, in quibus nullam agnoscant gratiæ ad gloriam præcedentiam temporis illi in primis, qui faciunt Angelos supernaturaliter beatos ab initio creationis, & insuper qui faciunt eosdem primò conditos in puris naturalibus, & in secundo deindè instanti illicò simul donatos gratiâ & gloriâ ; cujus utriusque opinionis Auctores retulimus *praced. cap.* 1. *num.* 2. & 9. Qui verò concedunt etiam Angelis aliquam temporis prioritatem inter infusionem gratiæ & collationem gloriæ, admittunt quidem communiter aliquod meritum tempore præcedens gloriam ; at adhuc non conveniunt, utrùm tale meritum præcedens diei possit perfectum, & consummatum? Propterea sub hoc capite examinabitur primò: utrùm Angeli habuerint vel habere potuerint beatitudinem ex meritis subsequentibus? Secundò : utrùm ex meritis naturâ tantùm præcedentibus? Tertiò : utrum saltem non repuguet meritum naturâ tantùm præcedens beatitudinem?

---

§. I.

Utrùm Angeli boni habuerint, vel habere potuerint beatitudinem ex meritis subsequentibus?

3. ASSERT. 1. Angeli non habuerunt beatitudinem ex meritis subsequentibus. Ità D. Thomas *hic q.* 62. *art.* 4. Scotus *in* 2. *dist.* 5. *q.* 1. §. *Ideò tenetur* Estius *ead. dist.* §. 3. Vasquez *hic disp.* 229. *cap.* 3. Amicus *disp.* 18. *num.* 112. cæterique Theologi communissimè contrà Magistrum *in* 2. *dist.* 5. *cap. ult.* & Altisiodorensem *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 7. quorum sententiam probabilem censent Albertus, Bonaventura, & Major apud Amicum *disp. pracit. n.* 108. & è contrà nimis rigidè excipit Estius *pracit.* §. 3. dicens eam omnes Scholasticos selectis erroribus annumerare ; censura verò mitiore & æquiore Molina *hic q.* 62. *a.* 4 §. *Posterior* eam judicans non satis tutam.

Probatur : Nulla est necessitas tribuendi, & multiplex est convenientia non tribuendi Angelis beatitudinem ex meritis subsequentibus; ergo Angeli non habuerunt beatitudinem, &c. antecedens quoad primam partem consequitur ad supradicta de creatione Angelorum in gratia, non in gloria, & de eorum actibus supernaturalibus in via elicitis; nec viæ brevitas impedit, ne merita magna essent & proportionata magnitudini gloriæ: enimverò nulli est determinato tempori alligata intensiva actuum perfectio, ex quâ magis, quàm ex eorumdem aut multiplicitate aut diuturnitate, desumitur magnitudo meriti. Quoad secundam partem idem antecedens 4. Congruentiæ contrà merita subsequentia beatitudinem in Angelis.
probatur primò ex communi Sanctorum Patrum & Scholasticorum ferè omnium consensu: Secundò ex paritate hominum, in quibus non dantur merita subsequentia beatitudinem, & tamen confusio status termini cum statu viæ, augmentum beatitudinis æternitate tota duraturum, pœna damnatorum ex malis operibus subsequentibus nec illata, nec aucta ; aliaque hujusmodi, quæ pro hominibus in proposito militant, æquè videntur pro Angelis militare : Tertiò ex incongruitate fundamenti Adversariorum assignantiū pro operibus beatitudinem subsequentibus & beatitudinis meritoriis obsequia & ministeria, quæ hominibus, aut potiùs Deo circà homines, Angeli exhibent ; inferiores quidē per immediatam hominū custodiam, superiores per instructionem & illuminationem inferiorum de rebus ad humanam salutē conducentibus ; quasi verò aut hominibus non existentibus, aut Adamo non peccante, fuissent Angeli, aut nullam, aut diversam & minorem beatitudinem ex meritis consecuturi; quia in primo casu nulla, in secundo diversa & pauciora ergà homines ministeria præstitissent.

Assert. 2. Angeli neque etiam secundùm diversam Dei providentiam potuerunt habere beatitudinem ex meritis subsequentibus; benè tamen potuerunt ex talibus meritis habere aliquod beatitudinis augmentum. Col- 5. Neque secundum diversam Dei providentiam potuerunt Angeli esse beati ex meritis subsequentibus.
ligitur hoc assertum ex Vasquio *pracit. cap.* 3. *num.* 7. & 10. ex Arriaga *disp.* 21. *sect.* 2. *conc.* 1. & 2. ex Molina *art.* 4. *pracit.* §. *Atque hinc* & præsertim quoad primam partem ex aliis pluribus ; quamvis quoad eamdem sit contrà Amicum *pracit. num.* 112. verbis tamen magis quàm re ipsa contrarium, loquitur enim hic Auctor de meritis materialiter solùm & tempore, non formaliter & causalitate subsequentibus.

Probatur prima pars, Neque etiam secundùm diversam Dei providentiam principium meriti potest cadere sub meritum, ut suppono ex tract. de Gratiâ ; sed si Angeli haberent beatitudinem ex meritis subsequentibus, principium meriti caderet sub meritum; ergo Angeli neque etiam secundum diversam Dei providentiam, &c. minor probatur, merita subsequentia beatitudinem essent supernaturalia ; atqui omnis supernaturalia actus, imò omnis supernaturalis perfectio reperta in beato habet pro principio & radice essentialem beatitudinem; ergo hanc habent pro principio & radice merita subsequentia, & per consequens si Angeli haberent beatitudinem ex meritis, &c.

Dices: Gratia habitualis est radix beatitudinis potiùs, quàm habeat ipsa beatitudinem pro radice : Rursus cognitio aliqua supernaturalis, saltem secundùm diversam Dei providentiam, potuit inesse Angelis independēter à beatitudine, & tanquam collata à Deo

ex

ex pura liberalitate, non ad beatitudinis exigentiam; ergo meritum in Angelis beatis proveniens ex tali cognitione, & ex gratia habituali, non haberet beatitudinem ipsam pro principio, & per consequens potuissent Angeli habere beatitudinem ex tali merito absque eo quod principium meriti caderet
6. sub meritum. Sed contrà: Gratia habitualis non consummata est radix beatitudinis potiùs quàm, &c. secùs autem gratia habitualis consummata; quæ sola reperiri potest in beato, gratia enim non consummata est gratia amissibilis, adeoque propria viatoris & subjecti peccabilis. Ad illud quod additur permitto dari potuisse in Angelis cognitionem aliquam supernaturalem independentem à beatitudine; at talis cognitio non fuisset propria status beatifici, Ideò meritum subsequens talem cognitionem spectaret ad Angelum existentem in statu non purè beatifico, sed quasi medio inter beatitudinem & viam; hic autem nos loquimur de Angelo, qui sit purè ac simpliciter comprehensor &
7. in statu beatitudinis: Ex quo patet obiter etiamsi fortè Christus Dominus potuerit propriam beatitudinem mereri per merita eandem subsequentia, non rectè hinc argui ad Angelos, quia Christus Dominus fuit viator simul & comprehensor Angeli autem supponuntur esse purè comprehensores: Accedit quod opera supernaturalia & merita, quæ in Angelis beatis nequeunt non dependere à beatitudine, in Christo habere facilè poterant principium à beatitudine omninò diversum, nimirum gratiam unionis.

Disparitas inter Christũ & Angelos in ordine ad habendã beatitudinem per meritum subsequens.

Probatur secunda pars, quia licèt secundùm præsentem providentiam beatitudo essentialis in quolibet beato invariabiliter eadem perseveret, nec augmentum ullum subeat; secundùm diversam tamen providentiam, & de potentia absoluta, est capax augmenti saltem usque ad aliquod determinatum tempus unde etiam Innocentius III. *in cap. cum Martha, de celebrat. Missarum* ait multos olim non reputasse absurdum, Sanctorum gloriam usque ad judicij diem
8. augeri. Porrò augmentum illud posset cadere sub merita subsequẽtia beatitudinem primò collatam; quia non esset principium talium meritorum, nec illa ullo modo præcederet; adeoque nullo modo sequeretur principium meriti cadere sub meritum. Tandem status beatitudinis, etiam purè & simpliciter talis, sicuti non excludit omnem operationem liberam, ità non excludit de potentia absoluta omnem operationem meritoriam, etiam in ordine ad beatitudinem ipsam augendam; & licèt qui est in termino nequeat terminum de novo acquirere, potest tamen in termino acquisito magis perfici: ergo ex nullo capite repugnat potuisse Angelos suam beatitudinem augere ex meritis subsequentibus primam beatitudinis collationem; quamvis de facto res non ità evenerit, & liberæ Angelorum æquè ac hominum beatorum operationes habeant rationem gratiarum actionis pro præmio suprà meriti condignitatem obtento, non meriti pro novo præmio obtinendo.

---

§. II.

Vtrùm Angeli boni habuerint beatitudinem ex meritis naturâ tantùm præcedentibus?

ASSERT. Angeli boni non habuerunt beatitudinem ex meritis naturâ tantùm præcedentibus, sed ipsam plenè etiam & consummatè meruerunt tempore & duratione priùs, quàm receperint. Hoc assertum consequitur ad supradicta de creatione Angelorum in gratia, non in gloria, & de eorundem mora in via per aliquod, quamvis breve spatium divisibile nostri temporis; tradunt ipsum Estius *in 2. distinct.* 3. §. 11. Ioannes à S. Thoma *hic disp* 24. *n.* 25. Gonet *disp.* 12. *art.* 3. §. 1. Vasquez *disp.* 229. *c.* 5. *&* 6. Amicus *disp.* 19. *num.* 122. Lugus *disp.* 21. *cap.* 1. *num.* 41. cæterique Theologi communiter contrà D. Bonaventuram *in 2. dist.* 5. *art.* 3. *q.* 2. Ægidium *ead. dist. q.* 2. *art.* 2. Richardum *art.* 2. *q.* 1. Albertum 2. *part. summ. tract.* 4. *q.* 19. Maironum *in* 5. *distinct.* 17. *quæst.* 1. Cajetanum *hic q.* 63. *artic.* 6. aliosque non paucos ex Antiquis, qui tamen nec eodem modo, nec eodem fundamento contrà nos procedunt, ut videre est apud Vasquium *disput. præcitata à cap.* 5. *ad* 8. 9.

Meritum in Angelis nõ præcessit solùm naturâ gloriam.

Probatur. In Angelis bonis gratia habitualis præcessit tempore, non naturâ tantùm gloriam; ergo hanc eandem præcessit tempore, non naturâ tantùm meritum; ergo Angeli boni non habuerunt, &c. antecedens supponitur ex supradictis de creatione Angelorum in gratia, non in gloria; consequentia probatur primò, quia ipsimet actus, qui per nos fuerunt in Angelis dispositio ad gratiam, fuerunt in iisdem meritum ad gloriam, non potuit igitur in Angelis gratia præcedere tempore gloriam, nisi hanc eandem præcesserit tempore meritum: Secundò, quia pro illo temporis spatio, pro quo gratia præcessit gloriam; Angeli boni non eliciendo actus supernaturales meritorios gloriæ fuissent in ordine supernaturali culpabiliter otiosi, adeoque fuissent & non fuissent boni: Tertiò, quia commune Adversariorum, si Cajetanum excipias, fundamentum est Angelos bonos pro primo instanti non fuisse in gratia conditos, in secundo verò simul duratione fuisse tùm gratia tùm etiam gloria donatos.

Probatur assertum specialiter contrà Cajetanum admittentem quidem in bonis Angelis prioritatem temporis inter gratiam & 10.
gloriam, sed docentem deindè meritum concomitans gratiam, & præcedens tempore gloriam fuisse imperfectum, inchoatum, & commune malis Angelis, meritum verò perfectum, consummatum, & bonorum Angelorum

Probatur id specialiter contrà Cajetanum.

lorum proprium habuisse cum gloria simultatem temporis & solam prioritatem naturæ; probatur, inquam, primò ex dictis *cap. praced. num.* 14. ex quo loco patet Cajetanum non rectè opinionem suam stabilire ex D. Thoma *hic q.*62. *artic.*5. *& quæst.*63. *artic.*6. scio quidem aliquod majus præsidium pro Cajetani opinione desumi ex eodem S. Doctore *quodlib.* 9. *art.* 8. *& in* 2. *dist.* 5. *q.* 2. *art.* 2. Verùm quod ibi S.Doctor dubitanter tradiderat implicitè retractavit *prærit. q.*62. *art.*4. *in c.* ubi ait *Actus non potest esse meritorius, nisi in quantum est gratiâ informatus, non autem simul potest informari gratia imperfecta, quæ est principium merendi, & gratia perfecta, quæ est principium fruendi*: Secundò ex eo, quia nomine meriti perfecti & consummati vel intelligitur consecutio præmij, quæ videtur dici posse ultima meriti perfectio & consummatio; vel intelligitur perseverantia in merito & continuatio ipsius cum plena & perfecta libertate; si primum est singularis ac inusitata locutio, & ex ipsa sequitur nullum peculiare meritum fuisse in Angelis bonis, quod in malis non fuerit excepta consecutione gloriæ; si secundum, eadem est difficultas conjungendi cum beatitudine continuationem meriti ac inceptionem; & ex alia parte, cum antequam fuerint beati, habuerint Angeli tùm gratiam tùm plenam & perfectam libertatem, nihil illis defuit in ordine ad perfectè & consummatè merendum, nec apparet cur ad hoc esset ipsis necessaria consecutio beatitudinis.

11. Confirmatur assertum simpliciter, tùm ex paritate hominum, qui beatitudinem suam consequuntur ex meritis tempore, non naturâ tantùm præcedentibus; tùm ex ratione generica meriti, quod saltem regulariùs & connaturaliùs loquendo præcedit tempore præmium; tùm denique ex eo, quia meritum Angelorum regulabatur, aut saltem exigebat regulari à fide, quæ non potest esse pro eodem instanti temporis simul cum gloria & visione beata.

Ex dictis habetur admittendam esse in Angelis prioritatem temporis inter meritum beatitudinis & beatitudinem, etiam quando non repugnaret haberi beatitudinem ex meritis solâ naturâ præcedentibus, examinandum jam est doctrinæ gratia, utrùm hoc re vera non repugnet de potentia absoluta? sicuti non repugnare docent plures etiam ex iis qui nobiscum sentiunt quoad de facto, inter quos Amicus *hic disputat.* 18. *num.* 116. Dequiros *disput.* 72. *num.* 18. Arriaga *disputat.* 20. *sect.* 5. *subsec.* 1. &c.

§. III.

Vtrùm saltem non repugnet meritum beatitudinis naturâ tantùm præcedens beatitudinem.

ASSERT. Simpliciter & absolutè repugnat meritum beatitudinis natura tantùm præcedens beatitudinem. Ità Ioannes à S. Thoma *disp.* 24. *art.* 1. *num.* 27. Vasquez *disp.* 229. *cap.* 5. *num.* 25. Esparza *q.* 28. *art.* 4. &c. contrà Amicum, Dequiros, Arriagam locis mox præcitatis & à fortiori contrà Adversarios asserti præcedentis. 12.

Simpliciter repugnat meritum beatitudinis ipsam præcedens tantùm naturâ.

Dixi *meritum beatitudinis*, quia non contendo ad quodlibet meritum ex genere suo requiri, quod præcedat tempore præmium; nec inficior ultimam dispositionem ad gratiam habere rationem aliquam meriti congrui respectu gratiæ, quam naturâ tantùm, non duratione præcedit; actus item eliciti ab homine justo eodem instanti temporis, quo eliciuntur, obtinere augmentum gratiæ, quod est ipsorum præmium; & ratio à priori est, quia merito ex genere suo sufficit in ordine ad præmium prioritas requisita ad causam moralem; hæc autem non minùs, quàm causa physica contenta est prioritate naturæ: Meritum igitur beatitudinis ex sua propria conditione, & quatenùs meritum beatitudinis est, requirit prioritatem temporis in ordine ad beatitudinis præmium, idque sic

Probatur: Meritum beatitudinis & beatitudo ipsa essentialiter important conditiones incompossibiles: ergo simpliciter & absolutè repugnat meritum beatitudinis naturâ tantùm, &c. consequentia patet quia meritum præcedere beatitudinem tantùm naturâ infert meritum coexistere beatitudini in eodem instanti temporis; nequeunt autem in eodem instanti temporis sibi coexistere ea, quæ important conditiones essentialiter incompossibiles: Antecedens probatur, meritum beatitudinis essentialiter importat potentiam peccandi, & gratiam amissibilem seu non consummatam, beatitudo ipsa essentialiter importat impotentiam peccandi & gratiam inamissibilem, seu consummatam; atqui hæ sunt conditiones incompossibiles, & simpliciter repugnat inesse eidem subjecto pro eodem instanti temporis potentiam & impotentiam peccandi; gratiam amissibilem & inamissibilem, non consummatam & consummatam; ergo; major quoad secundam partem supponitur *ex tract. de beatitud.* ubi ex professo ostenditur visionem beatam afferre essentialiter & ab intrinseco impeccabilitatem ac inamissibilitatem gratiæ; quoad primam probatur, quia meritum beatitudinis importat consecutionem liberam ipsius, adeoque potentiam non consequendi; potentia autem non consequendi beatitudinē est potentia deficiendi ab ultimo 13.

Meritum beatitudinis & beatitudo ipsa dicunt conditiones incompossibiles.

timo fine, adeoque est potentia peccandi; rursùs meritum beatitudinis debet informari gratia, atqui non potest informari gratia consummata, quia hæc oritur ex beatitudine tanquam ex propria radice; adeoque beatitudo caderet sub meritum, cujus ipsa esset principium, si caderet sub meritum informatum gratia consummata; necesse est igitur meritum beatitudinis importare gratiam non consummatam & amissibilem:

14. Vbi adverte obiter aliud esse, quod nullum meritum provenire possit ex gratia consummata, aliud esse quod non possit ex ipsa provenire meritum beatitudinis; hoc non illud astruimus, quia ex hoc, non ex illo infertur principium meriti cadere sub meritum; undè etiam in primo instanti beatitudinis meritum ipsius beatitudinis, non quodcumque aliud meritum repugnare contendimus.

Dices primò pro sententia Cajetani meritum beatitudinis inchoatū & imperfectum, utique non posse esse à gratia consummata; benè tamen meritum perfectum, seu consummatum; & de illo, non de hoc verificari quod importet potentiam peccandi &

15. gratiam amissibilem. Sed contrà: nisi improprio & abusivo loquendi modo, de quo suprà *num.* 10. nomine meriti perfecti & consummati intelligatur consecutio ipsa præmij, dico in merito etiam perfecto & consummato beatitudinis admitti debere potentiam peccādi, seu non consequendi beatitudinem, nec non prioritatem respectu gratiæ consummatæ, quæ sicuti est essentialiter posterior beatitudine ipsa, ità debet esse posterior quocumque etiam consummato beatitudinis merito. Neque dicas: confirmatus in gratia haberet gratiam consummatam & inamissibilem, quæ tamen nec beatitudine ipsa, nec omni beatitudinis merito esset posterior, ergo malè supponitur gratiam consummatam esse essentialiter posteriorem beatitudine, &c. Contrà enim: nos loquimur de gratia consummata & inamissibili per se, seu ex natura rei; confirmatus autem in gratia dici posset habere gratiam consummatam, ac inamissibilem ad summum per accidens, & ex decreto Dei extrinseco.

Gratia per se consummata est propria beatitudinis.

16. Dices secundò ex Arriaga *hic disput.* 20. *prævit. n.* 54. meritum beatitudinis, etiamsi supponatur requirere peccabilitatē, seu potentiam peccandi, non propterea repugnare cum beatitudine pro primo istius instanti; quia beatitudo seu visio beata pro secundo instanti & aliis sequentibus, non pro primo affert impeccabilitatem & tollit potentiam libertatemve peccandi, quod sic probatur: Beatitudo non tollit peccandi libertatē pro eo instanti, pro quo à peccandi libertate dependet; atqui visio beata pro primo instanti dependet, aut saltem potest dependere à peccandi libertate; quænam enim repugnantia in eo, quod Deus statuat me beare in instanti A. si in tali instanti bene operer, non beare, si peccem; in quo casu pro eo instanti, pro quo benè operando beatitudinem consequerer & quod esset primum instans beatitudinis, haberem potentiam & libertatem peccādi, non quidem cum peccato beatitudinem conjungendo, sed ex suppositione peccati beatitudinem non obtinendo; quamvis deinde pro instātibus sequentibus eo, quod non sit mihi liberum beatitudinem acquisitam abjicere, sicuti est liberum ipsam acquirere, non habeam libertatem peccandi, hæc quippè libertas sine libertate abjiciendi beatitudinem inferret potentiam simul conjungendi peccatum & beatitudinem, ubi obiter apparet diversa ratio de gratia habituali, cum qua etiam pro secundo instanti & sequentibus habeo libertatem peccandi, absque eo quòd inferatur libertas conjungendi cum ipsa peccatum; quia eam, utpotè quam possum acquisitam abjicere, non solùm liberè acquiro, verùm etiam liberè retineo; ideò non solùm possum peccare & peccando non acquirere pro eo primo instanti, pro quo benè operando gratiam acquiro, verùm etiam possum peccare, & peccando non retinere pro quolibet alio instanti, pro quo ipsam retineo. Sed contrà:

Opinio Arriagæ de potentia peccandi non repugnante cū primo instanti beatitudinis.

17. Beatitudo seu visio beata pendet aut pendere potest à libertate peccādi in instanti temporis præcedente, at non à libertate peccandi in eodem instanti temporis, in quo ipsa primò existit; & cum beatitudo sit ejusdem rationis in primo & in quolibet alio instanti, si in primo instanti posset admittere libertatem peccandi eandem posset admittere in quolibet alio instanti sequenti

Impugnatur.

Respōdet Arriaga beatitudinem esse quidem ejusdem rationis in primo, ac in reliquis instantibus; at esse diversum modum eam habendi; quatenùs liberum cuique est eam habere pro primo instanti, at supposito quod pro primo instanti habeatur, necessarium est, non ampliùs liberum eandem habere pro reliquis; & addit quod etiam pro reliquis instantibus beatitudo non tolleret peccandi libertatem, quoties etiam pro reliquis esset liberum eam habere, quatenùs Deus mecum v. g. ità statueret *Etiamsi absolutè nulla expectata causa possim ego visionem hanc tibi auferre, nolo tamen nisi expectando liberam tuam in hoc instanti determinationem; si peccaveris, non eam conservabo; si non peccaveris, conservabo: Vt verò possit voluntas habere principia sufficientia libertatis, dabo tibi in hoc instanti prius natura, quàm quidquam circà visionis conservationem determinem, cognitionem aliam indifferentem de bonitate & malitia, cum quâ possit peccatum & eius carentia coniungi*: sunt ipsissima verba Arriagæ *in tract. de Beatitud. disp.* 53. *n.* 18.

18. Sed impugnatur, quia implicat Deum velle aliquod sub conditione impossibili, est autem conditio impossibilis, quod peccem priùs natura, quàm caream conservatione visionis, & tamen conditio illa *si peccaveris, non eam conservabo*, infert videntem Deum priùs naturâ peccare, quàm careat conservatione visionis; implicat igitur decretum illud Dei, quod asseritur possibile ab Arriaga, & libertate, quæ tempore beatitudinem non præcedat, non solùm pro reliquis, sed nec pro primo instanti, liberum

Impugnatur ejusdē responsio.

berum cuiquam est habere beatitudinem: Cæterùm hic maximè displicet juxtà doctrinam Arriagæ, ut sustineatur beatitodinem haberi posse per meritum naturâ tantum præcedens, concedi eamdem amitti posse per peccatum, quod plusquam falsum suppono ex proprio tractatu.

19. Alia minus efficaces probationes nostri asserti.

Asserta repugnantia meriti beatitudinis naturâ tantùm præcedentis beatitudinem solet ulterius probari primò ex eo, quod meritum essentialiter reguletur à cognitione fidei; cognitio autem Dei per fidem nequeat esse simul tempore cum cognitione ejusdem per visionem beatam. Hæc tamen probatio videtur efficax solùm de potentia ordinaria, quia quidquid contrà sentiat Ioannes à S. Thomâ *præcit. num.* 27. de potentiâ absolutâ regulabile est meritum à scientiâ infusâ, quæ nullam habet cum visione beata incompossibilitatem: Secundò ex eo, quod repugnet peccatum naturâ tantùm præcedens damnationem; loquendo de peccato formaliter tali, ex quo inducatur damnatio æterna tanquam pœna, quodque si simul esset cum damnatione inferret simul potentiam & impotentiam vitandi damnationem; impotentiam quidem, quia existenti in statu damnationis non est ampliùs liberum vitare damnationem; potentiam verò, quia peccanti formaliter & damnationem merenti liberum est non peccare & damnationem vitare: Hæc tamen probatio assumit rem meo quidem videri veram, sed minùs certam ipsâ re, quam probare intendit undè Ioannes à S. Thomâ postquam docuit repugnare meritum naturâ tantùm præcedens gloriam, non veretur admittere *præcit. art.* 1. *num.* 31. peccatum naturâ tantùm præcedens æternam pœnam contrà Vasquium *præcit. disp.* 29. *cap.* 7. Esparzam *præcit. art.* 4. *&c.*

20. Beatitudo in instanti creationis dari non potest ex meritis.

Ex dictis habetur Angelos potuisse quidem beatitudinem recipere in ipso creationis instanti; at non eodem modo, quo de facto in tali instanti receperunt gratiam; hanc enim de facto receperunt ex meritis, & cum potentia peccandi, cum neutrâ autem ex his conditionibus potuissent recipere beatitudinem? non ex meritis, quia beatitudinem in creatione receptam merita potuissent naturâ tantùm præcedere, sub meritis autem naturâ tantùm præcedentibus nequit cadere beatitudo, licèt possit cadere gratia; non cum potentia peccandi, quia beatitudo excludit tùm peccatum tùm potentiam peccandi, gratia verò peccatum dumtaxat, non peccandi potentiam.

CAPUT IV.

De peccato, præsertim primo, malorum Angelorum.

1.

NGREDIMUR malorū Angelorum viam ea ex parte, quâ fuit ipsorum propria & exorbitās a felici initio omnibus Angelis communi, iuxtà supradicta de creatione Angelorum omnium in gratiâ, & quando etiam permitteretur dæmones saltem non fuisse in gratiâ creatos, non propterea concedi posset eos fuisse ab initio & in primo existentiæ instanti malos propter definitiones Conciliorum Carthaginensis IV. *can.* 1. Braccarensis 1. *can.* 7. Lateranensis *cap. firmiter*, quibus definitionibus licèt potissimùm damnetur error Manichæorum & Priscillianistarum astruentium dæmones malos ex naturâ suâ & per substantiam naturaliter malam, vehementer tamen etiam impetitur opinio Eugubini *lib.* 8. *de perenni Philosophiâ cap.* 38. astruentis dæmones ab initio malos ex pravâ voluntate, & per culpam liberè commissam in primo instanti suæ existentiæ; quapropter licèt Manichæorum error, utpotè qui involuit rem etiam de potentia absoluta repugnantem, & supponentē duo prima principia bonorum alterū, alterum malorum, sit omninò detestabilis, & longè intolerabilior opinione Eugubini; hæc nihilominùs accedente prædictis Conciliis cōmuni Scholasticorum & Sanctorum Patrum consensu gravi solet censura notari, à Divo se licet Bonaventurâ *in* 2. *dist.* 4. *art.* 1. *q.* 1. & à D. Thoma 1. *p. q.* 63. *art.* 5. *in c.* rejicitur ut erronea, à Suarezio *lib.* 7. *de Ang. cap.* 19. appellatur valdè temeraria, à Valentia *hic q.* 14. *punct.* 4. oppositum censetur ex fide certum, &c. Hinc fit supponendum prorsùs esse primum dæmonum peccatum non fuisse ab ipsis commissum in primo instanti; placet verò ulteriùs nonnulla alia supponere, tanquam aut ex præassertis consequentia, aut ad faciliorem asserendorum notitiam conducentia: Ideò

Censura opinione astruentis dæmones fuisse malas in primo instāti.

Suppono primò verè dari aliquos Angelos voluntaria & libera malitia malos; & non ex æstimatione vulgi tantùm, ut fuit error nonnullorum apud D. Thomam *in* 4. *dist.* 34. *quæst.* 1. *art.* 3. *in c.* sed in rei veritate tales esse eos spiritus, quos dæmones nominamus, rectè enim notat Augustinus *lib.* 8. *de civit. cap.* 13. dæmonis nomen secundùm scripturarum & fidelium usum non nisi in malam partem accipi, quamvis secundùm græcam vocabuli æthimologiam, secundùm quàm *Daimon* idem est ac peritus seu sciens, posset etiam in bonam partem accipi pro spiritu sciente & perito, & dæmonium proficiētia ipsa seu doctrina, undè *Act.* 17 Paulus Atheniensibus videbatur novorum dæmoniorum 2.

Dæmonis nomē quid significet.

niorum annuntiator eo, quod videretur eis novas doctrinas inferre, & ſiſtendo in hac nominis ethymologia mali ſpiritus. Cacodæmones, id eſt malum ſcientes, potiùs quàm præcisè dæmones eſſent appellandi.

3. Primũ peccatum Angelorum quando, & ubi commiſſum? Suppono ſecundò, quonam determinatè tempore commiſſum fuerit ab Angelis primum peccatum non eadem certitudine conſtare, quâ conſtat illud commiſſum non fuiſſe in primo inſtanti, nec circa tale tempus quidquam ampliùs dici poteſt quàm Angelos primò peccaſſe in ſecundo inſtanti temporis Theologici, & in diviſibili, brevi tamen poſt creationem morâ temporis noſtri, juxta ſuprà tradita *cap.* 2. §. 2. & 3. Porrò quia in hujuſmodi brevi mora non habnerunt Angeli occaſionem aut cauſam mutandi locum, in quo fuerunt creati, conſequens eſt locum creationis fuiſſe locum primi peccati & malos Angelos primò peccaſſe in Empyreo, in quo fuerunt ſimul cum bonis creati juxtà ſupradicta *lib.* 1. *cap* 1. §. 4.

4. Peccatum ſecundùm reatum & peccatum ſecundùm affectum quid? Suppono tertiò ex doctrina D. Thomæ *hic q.* 63. *artic.* 2. peccatum aliquod in aliquo eſſe poſſe dupliciter, vel ſecundùm reatum, vel ſecundùm affectum: Peccatum ſecundùm reatum eſt in eo, qui contrahit peccati malitiam abſque eo quòd conſummet in propria perſona aut cauſet immediatè actum, cui per ſe primò annexa eſt talis malitia, veluti ſi quis ſuadeat alteri homicidium vel de homicidio patrato ab alio gaudeat: Peccatum ſecundùm affectum eſt in eo, qui per propriam naturam afficitur ad talis peccati objectum, ipſiuſque actum immediatè cauſat & in propria Perſona conſummat: Primo modo concedit S. Doctor eſſe poſſe in dæmone omnia peccata, quatenùs ad omnia poteſt homines inducere; ſecundo modo duo ſolùm peccatorum genera, ſuperbiæ nimirùm, & invidiæ; quod poſterius Vaſquiu *in comment. præcit. art. num.* 27. videtur difficillimum, & meritò ſi S. Doctor loqueretur in ea univerſalitate, quâ intelligitur à Vaſquio; at re verâ intelligendus eſt cum aliqua reſtrictione, itaut nimirùm loquatur dumtaxat de illis peccatis, quæ Angeli committere potuerunt in primo lapſu & ſecundùm ſuum connaturalem modum operandi, pro quo videatur Ioannes à S. Thoma *hic diſput.* 23. *artic.* 3. *à num.* 12. nobis in hac re ſufficiat explicaſſe terminos.

5. Suppono quartò peccatum vel in genere, vel in ſpecie attendi poſſe: Peccatum in genere aliud mortale eſt, aliud veniale; aliud commiſſionis, aliud omiſſionis, juxtà principia Thomiſtica peccatũ primum Angelorum, nec veniale, nec omiſſionis eſſe potuit, ut explicat Ioannes à S. Thoma *art. præcit. à num.* 3. Principiis Thomiſticis in hoc puncto non adhæreo, & conſequenter ad ſupradicta *cap.* 1. §. 6. exiſtimo primum peccatum Angelorum ex ſe & ex natura rei potuiſſe eſſe veniale; quia verò ibidem dicta contrà Thomiſtas volentes non poſſe Angelos verſari circa media niſi ex fine, nec poſſe ipſorum deordinationem niſi à fine incipere deſtruunt fundamentum, quo Ioannes à S. Thoma *artic.* 3. *præcit. à num.* 5. ſuſtinet primum Angelorum peccatum neceſſariò debuiſſe eſſe commiſſionis; exiſtimo tale primum peccatum etiam omiſſionis & contrà præceptum affirmativum puta convertendi ſe ad Deum eſſe potuiſſe; quamvis de facto nec omiſſionis fuerit, nec veniale; modus enim, quo Scripturæ & ſancti Patres explicant genus illius primi peccati aſſimilando ipſum homicidio. *Ioan.* 8. collocando ipſum ſub ſpecie ſuperbiæ, &c. non quadrat peccato aut omiſſionis aut veniali; effectus etiam damnationis & pœnæ æternæ ad ipſum ſecutæ ſpecialiter evincit veniale non fuiſſe. Suppono igitur Angelos primò peccaſſe in genere lethali & commiſſionis, & pro præſenti controverſia primi peccati Angelici peccatum attendi debere in ſpecie, non in genere.

(Margin notes: Primũ peccatum Angelorum potuit eſſe tùm veniale tùm omiſſionis. — De facto tamen fuit lethale & commiſſionis.)

6. Suppono quintò attendendo peccatum in ſpecie, & quærendo in quanam peccati ſpecie fuerit primus Angelorum lapſus non poſſe ampliùs inter ſententias aliqua ratione probabiles & ab omni cenſura immunes recenſeri eam, quâ diceretur primus ille lapſus fuiſſe peccatum libidinis, ſeu carnalis luxuriæ, ut ex Eſtio *in* 2. *diſt.* 6. §. 2. videntur ſenſiſſe Irenæus, Tertullianus, Iuſtinus, Origenes, Lactantius & quidam alij Antiqui propter verba illa Geneſ. 6. *Videntes filij Dei filias hominum*, &c. ſed legitimum horum verborũ ſenſum jam attulimus *lib.* 1. *c.* 2. *num.* 13. & ex omnimoda Angelorum ſpiritualitate *eo cap.* ſtabilita ſatis præcluditur aditus ſuſpicandi in Angelis peccatum ullum carnalis luxuriæ; præter quod ſi eſſent corporei haberent corpora non elementaria, non ſimilia noſtris, nec apta cum filiabus hominum commiſceri; deinde peccatum quod narratur *Gen.* 6. fuit commiſſum paulò ante diluvium, adeoque valdè poſt primum peccatum Angelorum, & hinc Ioannes à S. Thoma *præcit. art.* 3. *n.* 9. putat neminem ex illis etiam, qui tribuerunt Angelis carnalem cum filiabus hominum concubitum, poſuiſſe in tali concubitu primum peccatum, ſed quidquid ſit, utrùm talis opinio aliquos olim obtinuerit Patronos? certè jam penitus repudiata eſt & habenda pro errore: Ea igitur exploſâ miſſiſque aliis nonnullis minoris momenti opinionibus, quarum meminit Eſtius §. 2. *præcit.* tres remanent alicujus probabilitatis ſententiæ: Prima primum Angelorum peccatum collocat ſub ſpecie invidiæ: Secunda ſub ſpecie ſpiritualis luxuriæ ſitæ in inordinato amore ſui, quem Maſtrius *in* 2. *diſp.* 3. *n.* 67. cum politioribus ſcriptoribus Philautiam vocat: Tertia ſub ſpecie ſuperbiæ: Diſcutio per ſingulas: Ideò ſit

(Margin note: Cenſura opinionis ponentis pro primo peccato Angelorum carnalem luxuriam.)

§. I.

Vtrùm primum malorum Angelorum peccatum fuerit invidia?

7. ASSERT. 1. Primum Angelorum malorum peccatum non fuit invidia. Ità Theologi communiter contrà nonnullos quorum meminit Augustinus *lib.* 11. *Genes. ad lit. cap.* 14. & cum quibus videtur sensisse Cyprianus *in opuscul. de zelo & livore.*

Invidia est soboles superbiæ.

Probatur. Invidia est ut plurimùm soboles superbiæ, & ex superbia nascitur ubi cumque cum superbia reperitur; ergo ubicumque cum superbia reperitur, non est peccatum primum; atqui in Angelis verè fuit cum superbia ut abundè patebit ex sequentibus; ergo invidia in Angelis non fuit primum peccatum; antecedens apertè colligitur tùm ex D. Thoma *hic q.* 63. *artic.* 2. & 2. 2. *q.* 36. *art.* 4. *ad* 1. tùm ex D. Augustino *pracit. cap.* 14. dicente *Invidia sequitur superbiam, non praecedit. Non enim causa superbiendi est invidentia, sed causa invidendi superbia: Cum enim superbia sit amor excellentia propria, invidia vero sit odium felicitatis aliena, quid unde nascatur satis in promptu est.* Hisce auctoritatibus infringitur & corrigitur auctoritas Cypriani *opusculo pracitato* si ipse re verà contrarium sensit, & non potiùs invidiam eo loco accepit secundùm originem & radicem suam, quæ est superbia.

8. Dices malè cohærere asserto nostro illud Sap. 2. *Invidia diaboli mors intravit in mundum.* Sed contrà; his verbis nihil exprimitur de peccato primo, & solùm tribuitur Angelis peccatum invidiæ præscindendo ab eo, quod sit vel non sit primum; nec ea possumus de peccato primo intelligere, cum plura & clariora suppetant Scripturæ testimonia pro primo peccato in superbia collocando; allato igitur textui satisfit admittendo utcumque, quemadmodum libenter admittimus, in malis Angelis peccatum invidiæ.

Verè fuit in Angelis, sed non tanquã peccatum primum.

Admisso in malis Angelis invidiæ peccato quæri hic posset, circà quodnam objectum, & quandonam fuerit commissum? Quoad objectum Cyprianus *opuscul. precit.* Tertullianus *de patientia cap.* 5. & Basilius *in serm. de invidia*, assignant hominem, quatenùs creatum ad Dei imaginem, & ad eandem felicitatem, quam Angelus ipse erat habiturus. D. Bernardus *homil.* 17. *in Cantica*, Rupertus & alij videntur assignare Christum Dominum, ut insignitum dignitate unionis hypostaticæ. Quoad tempus, qui docent Angelum statim ab initio per revelationem cognovisse hominem creandum & Christum futurum, docent consequenter in eo ad superbiam illicò subsecutam invidiam, cæteri sentiunt eùm non potuisse homini invidere, nisi postquam vidit ipsum conditum, id est sexto die creationis universi, & hac ratione non ante sextum diem in hominem Angelus concepisset invidiam. Quid magis arrideat colligi poterit ex infrà dicendis de objecto Angelicæ superbiæ §. 5. *n.* 43. & 45.

Cui & quã do Angeli inviderint.

§. II.

Vtrùm primum malorum Angelorum peccatum fuerit Philautia, seu spiritualis luxuria?

ASSERT. Primum Angelorum peccatum non fuit Philautia, seu spiritualis luxuria. Ità Auctores referendi pro asserto sequenti contrà Scotum *in* 2. *distinct.* 6. *q.* 2. §. *Quantùm ad secundum* & §. *Ad argumenta principalia*, Bassolium *ead. dist. quæst. unica art.* 3. Fabrum *disput.* 32. Braueasium *disp.* 10. *q.* 2. Pontium *disp.* 15. *q.* 3. Mastrium *disp.* 3. *q.* 4. *art.* 1. cæterosque Scotistas, pro quorum sententia aliqui recensent Gabrielem & Holcot; sed neuter sentit eodem omninò modo, quo Scotus; ut quoad Gabrielem ostẽdit Vasquez *hic disp.* 232. *c.* 1. quoad Holcot colligitur ex Lugo *disp.* 24. *s.* 2. *n.* 3. 9.

Probatur: Philautia seu spiritualis luxuria est inordinatus amor amicitiæ erga se ipsum & affectus immoderatæ delectationis ac complacentiæ erga propriam excellentiam absolutè consideratam, nec relatam ad alios; atqui primum Angelorum peccatum non fuit inordinatus amor amicitiæ erga se ipsos, &c. Major desumpta est ex Scoto & Scoristis, & ex eo quod Græca vox *Philautia* idem prorsùs Latinè sonat ac *Amor sui*, vox verò *Luxuria* licèt ex usu quodam appropriata sit delectationi venereæ, ex institutione tamen sua indifferens est ad significandam delectationis immoderantiã in quacumque materia, adeoque immoderantia delectationis in excellentia Angelica spirituali rectè dicitur luxuria spiritualis, ut magis probat Mastrius *art.* 2. *pracit. n.* 68. & 70.

Philautia & spiritualis luxuria quid?

10. Minor probatur, Amor amicitiæ erga se ipsum & affectus complacentiæ de excellentia propria absolutè considerata eo modo, quo à Scoto & Scotistis in præsenti sumitur non potest esse actus inordinatus & peccaminosus; ergo talis actus non fuit primum peccatum Angelorum, & *inordinatus amor amicitia, affectus immoderata complacentia* eo modo, quo in præsenti sumuntur *amor amicitia, affectus complacentia*, sunt termini repugnantes; undè etiam per terminos repugnantes Adversarij explicant Philautiã spiritualéque luxuriam: Antecedens probatur, amor sui & affectus cõplacẽtiæ de excellentia propria nõ potest esse inordinatus & peccaminosus, nisi progrediatur ad objectum ab ipso Angelo distinctum; atqui talis actus eo modo, quo à Scoto & Scotistis in præsẽti sumitur, nõ progreditur ad objectũ ab ipso Angelo distinctũ, ergo: Major probatur, amare se ipsum sibique in perfectione propria complacere est actus ex objecto & ex genere suo bonus,

In ea non consistit primũ Angelorum peccatum.

bonus, utpotè valdè conformis naturali dictamini rationis; actus autem hujusmodi non potest esse inordinatus, nisi progrediatur ad aliquid extraneum, & ab objecto suo distinctum; alioqui idem actus posset ex eodem principio esse bonus & malus.

Respondebis amicabilem amorem sui, quamvis ex genere & objecto bonum, potuisse in Angelo etiam non progrediendo ad aliquid extraneum esse inordinatum & malum ex eo, quod fuerit excessivus & nimius.

11. Sed impugnaberis, quia amor sui, prout sumitur in præsenti, nec intensive, nec extensive nec ullo alio modo potest esse excessivus & nimius: Non intensive, quia ex una parte intensio quantum est de se actum bonum non reddit malum, sed meliorem; ex alia parte unusquisque habet jus amandi se ipsum tota intensione, quà potest; sicuti de facto quilibet Angelus amat se ipsum tota intensione, quà potest, in sententia docente amorem sui esse in quolibet Angelo simpliciter necessarium: Non extensive, quia nimietas extensiva, vel attenderetur penes durationem quatenùs Angelus nimis perseverasset in sui amore; & sic incumberet Adversariis assignare, unde nam Angelus teneatur ad tantam & non majorem in amore sui perseverantiam? vel attenderetur penes objectum, quatenùs Angelus amaret in se nimiam bonitatem; & sic cum Angelus supponatur amare nullam prorsùs bonitatem extraneam, sed eam solam excellentiam, quam in se revera habet, non potest dici, quòd nimiam bonitatem amet; nisi simul dicatur, quòd nimiam bonitatem habeat. Non ullo alio modo, quia non est assignabilis ullus alius modus, quo possit esse excessivus & nimius amor Angeli erga se ipsum præcisè.

Amor sui non potest esse nimius intensive.

Nec extensive.

Nec ullo alio modo.

Dices ex Scoto *præcit. §. Quantùm ad secundum versic. ad argumenta* Angelum amare se ipsum amore excessivo, & nimio, seu immoderato, quatenùs absque eo, quod velit aliquid advenire per quod crescat, vult bonum suum majus esse in se, quàm sit; & ità magnum quod sine alicujus alterius adventu vult illud esse majus omnibus aliis, quæ non ità diligit; hanc doctrinam Mastrius unico termino complectens ait amorem, de quo in præsenti, esse excessivum & nimium non in intensione, nec in extensione, sed in appretiatione, quam etiam vocat irreferibilitatem in Deum.

12. Sed contrà: hac doctrina Scotus sibi ipsi non cohæret, non enim salvat in Angelo inordinationem amoris absque eo; quod progrediatur ad objectum à se distinctum, & sistendo in bono proprio absolutè ac secundùm se, quia bonum sine alicujus alterius adventu majus, quàm sit in se, cum sit quid impossibile utique est objectum extraneum & ab ipso Angelo distinctum; velle bonum suum esse majus omnibus aliis non est ampliùs sistere in bono proprio absolutè ac secundùm se, sed est velle ipsum comparativè & relatè ad alia, eademque ratione rejicitur quod addit Mastrius de appretiatione, nam magis appretiare se, quàm cætera, est se præferre cæteris, adeoque importat amare se ipsum non absolutè & secundùm se, sed relatè & comparativè, imò prælativè, quod ad superbiam propriè dictam, seu ad amorem propriè superbum pertinet, non ad amorem sui præcisè.

Nec sufficienter occurrit Mastrius *n.*77. & 81. dicendo appretiationem non posse esse sine relatione & comparatione ad aliud, quando est formalis & explicita; benè tamen quando est implicita tantùm & virtualis; qualis est appretiatio reddens excessivum, nimium, & inordinatum amorem sui, quo Angeli primò peccarunt. 13. Non, inquam, sufficienter occurrit, quia appretiatio illa nisi sit formalis & explicita non tribuit specialem malitiam, nec constituit determinatam speciem peccati, remaneret igitur assignandum aliquid aliud, ratione cujus amor sui esset inordinatus inordinatione requisita ad primum, ac tale peccatum in specie: Porrò *nisi sit formalis & explicita non tribuit*, &c. quia appretiatio implicita tantùm & virtualis est malitia quædam transcendens & generalis conditio cujuscumque peccati lethalis, quatenùs quisquis lethaliter peccat in ratione finis ultimi & amore amicabili magis appretiat virtualiter & implicitè creaturam, quàm Deum, ut suppono ex passim dicendis *in tract. de Beatitud.* singillatim verò *ex lib.*1. *c* 2.*n.*28. & 36.

Appretiatio implicita creaturæ magis, quà Dei reperitur in omni peccato lethali.

Respondebis rursùs ad superiorem probationem, actum ex objecto & ex genere suo bonum esse posse inordinatum & peccaminosum eo; quòd sit occasio, aut causa alicujus peccati subsequentis, sicque amorem sui potuisse esse inordinatum in Angelis eo, quòd fuerit occasio superbiendi. 14. Sed impugnaberis primo, quia amor sui, quatenùs esset occasio aut causa alicujus peccati subsequentis, deberet specialiter referri ad tale peccatum ejusque objectum, & per consequens progrederetur ad aliquid extraneum, nec ampliùs sisteret in excellentia Angeli absolutè & secundùm se: Secundò, quia actus malus ex eo præcisè quod sit occasio, aut causa peccati subsequentis, non est malus malitia diversa à malitia peccati subsequentis, sed eadem prorsùs formaliter existente in peccato subsequente, denominativè in occasione ipsius; amor igitur sui in Angelo malus ex eo præcisè, quod fuisset occasio superbiendi, non fuisset malus, nisi denominative, extrinsecè, & malitia formaliter existente in superbia subsequente, non verò malitia propria amoris sui & constituente in ipso speciem peccati à superbia diversam. Tertiò, quia amor sui in Angelis malè dicitur fuisse occasio aut causa superbiendi, ex natura enim sua præcisè non inferebat superbiam magis, quàm gratiarum actionem; aut alium actum bonum; & de facto superbia subsecuta est ex libertate & pravitate malorum Angelorum, non ex natura ipsius amoris; qui propterea dici fortè potest occasio accepta, at nullatenùs occasio data superbiendi.

Dices, quamvis fortè satis non constet, undenam determinatè proveniat inordinatio & malitia in amore sui? certè dari amorem aliquem sui malum & inordinatum omninò evincitur, tùm ex eo quòd Philautia, quæ nihil aliud sonat quàm amor sui, solet in malam partem accipi & inter vitia numerari, tùm ex verbis illis Augustini lib. 14. de Civit. cap. 28. *Amor sui usque ad contemptum Dei ædificat terrenam Civitatem Babylonis.* Sed contrà: Amor sui dupliciter potissimùm potest esse inordinatus & malus,
15. vel malitia superbiæ ratione appretiationis explicitæ quâ quis formaliter & explicitè se ipsum suprà cætera omnia diligit; vel malitia generali & transcendenti, quatenùs cum ex dicendis *præcitato cap. x. num. 45.* in quolibet lethali peccans regulariter habeat se ipsum pro ultimo fine *cui*, in quolibet lethali involvitur inordinatus amor sui, tanquam finis *cui*. Hinc dico Philautiam significare vel amorem sui superbum vel vitium per omnia peccata vagans; & pariter de amore sui in alterutra ex his acceptionibus intelligenda esse præallata verba Augustini; cæterùm nec Augustini verba, nec Philautiæ in malam partem acceptæ nomen rectè accommodari amori sui, quatenùs sistit in purâ lineâ amoris, nec distrahitur ad objectum extraneum, & malitiam aut alienam aut transcendentem.

Philautia quemnam sui amorē significet.

Plura alia possent hic afferri pro Scoto aut contrà Scotum, sed opportuniòr eorum locus erit *in seq.* §. Ideò sit

§. III.

Vtrùm primum peccatum malorum Angelorum fuerit superbia?

16. ASSERT. Primum malorum Angelorum peccatum fuit superbia propriè dicta. Ità D. Thomas *1. part. q. 63. art. 2. in 2. distinct. 5. q. 1. artic. 3. lib. 3. contra Gentes, cap 109. de malo, quæst. 16. art. 2. ad 4.* Magister *in 2. distinct. 6.* Bonaventura *eadem distinct. artic. 1. q. 1.* Durandus *q. 2.* Albertus *in summ. 2. part. tract. 5. q. 21. memb. 2.* Alensis *2. part. quæst. 28. memb. 2.* Cajetanus *1. part. q. 63. art. 2.* Ioannes à S. Thoma *disput. 23. art. 3.* Estius *in 2. dist. 6. §. 2.* Suarez *hic lib. 7. c. 8.* Vasquez *disp. 132. cap. 3.* Lugus *disp. 24. c. 2.* Amicus *disp. 20. sect. 4.* Madernus *q. 5. art. 1.* Aversa *q. 63. sect. 3.* cæterique tùm Antiqui tùm recentes Theologi contrà Scotum & Scotistas relatos in præcedente asserto; item contrà Auctores, quorum meminimus §. 1.

Primum Angelorum peccatum superbia.

Probatur primò auctoritatibus, quibus maximè standum est in quæstione facti dependentis ex libera & in se nobis occulta voluntate Angelorum; probatur, inquam, auctoritatibus Scripturæ & Patrum frequentibus & familiaribus apud omnes penè Auctores, præsertim apud Estium, Vasquium, Amicum locis præcitatis; propter hujusmodi auctoritates sententiam à nobis assertam esse ferè certam existimant Ioannes à S. Thoma *artic. 3. præcit. n. 9.* Amicus *præcit. sect. 4. num. 94.* & plures alij, imò Granadus *tract. 13. disp. 2. sect. 2. n. 4.* non veretur vocare temerariam sententiam oppositam, sed Scoti & Scholæ Scotisticæ 17.
auctoritas facilè rejicit hanc temeritatis censuram in Censorem, unde etiam Herincx *disp. 5. q. 3. num. 30.* redarguit tanquam temerè loquentem Ludovicum Vives in eo quod ait: *Scoto non placet peccatum Angelorum fuisse superbiam, credo, ob id solum quod D. Thomæ placuerat sequenti veterum Scriptorum sententiam:* sed rejectis scommatum aculeis addamus probationi nostræ robur aliquod, impugnando quas Adversarij afferunt insinuatis auctoritatibus explicationes.

Censura nonnullorū in oppositā Scotistarū sententiam.

Dicunt igitur superbiam aliam esse propriam & strictè talem, aliam esse impropriè & latè dictam; utramque consistere in immoderato affectu propriæ excellentiæ, sed unam attingere propriam excellentiam ut relatam ad alios, quibus vult præesse, aliam attingere eandem excellentiam absolutè & secundùm se, sibi in ipsa nimis complacendo; prima est superbia propria, cujus significationi consonat nomen ipsum cum superbire nihil aliud sonat, quàm velle super alios ire: Secunda est superbia impropria constituens peccatum in specie diversa ab ea, in quâ est superbia propria: De hac superbia impropria, quam ipsi Philautiam, spiritualemve luxuriam vocant, intelligunt auctoritates quibus exprimitur superbiam esse primum peccatum Angelorum, & omnis peccati initium. Sed contrà, permittendo pro nunc Adversariis allatam divisionem, quamvis alioqui & ex dictis & ex dicendis falsam, dico auctoritates quoties 18.
multæ & multorum sunt non debere intelligi in sensu improprio, incredibile quippè est plures plures de eadem re locutos voluisse semper uti locutione impropria, nullatenùs etiam indicando locutionis improprietatem.

Impugnatur responsio Adversariorum ad auctoritates.

Dicunt insuper superbiam in præmemoratis auctoritatibus accipi posse pro superbia propria, intelligendo deinde hanc fuisse primum Angelorum peccatum primitate malitiæ, quatenùs fuerit in Angelis peccatū omnibus gravius & potissima causa damnationis ipsorum; non primitate existentiæ, quatenùs fuerit peccatum omnibus prius & omnia duratione præcedens: Sed contrà: adhuc auctoritates illæ hac ratione sumuntur 19.
in sensu improprio, cum eo solùm discrimine, quòd improprietas, quæ anteà ponebatur cadere suprà superbiam, nunc ponitur cadere suprà peccatum, quà primum: Accedit quod ista explicatio nullatenùs quadrat illis textibus, in quibus superbia dicitur omnis peccati initium, vox quippè *initium* non aliam primitatem significare potest, quàm existentiæ & durationis. Nec rectè occurritur dicendo superbiam dæmonis fuisse

fuisse initium omnis peccati hominum, non omnis peccati Angelorum; Non rectè, inquam, quia id foret limitare sine necessitate verba universaliter prolata; significatio autem verborum in auctoritatibus ad sensum minùs universalem æquè, ac ad sensum minùs proprium, inflectenda sine necessitate non est.

20. Probatur secundò ratione: Primum peccatum Angeli fuit amor inordinatus excellentiæ; sed amor inordinatus excellentiæ est superbia propriè dicta, ergo primum peccatū Angeli fuit, &c. Major admittitur à Scotistis, & suadetur ex eo, quòd excellentia est bonum delectabile & inter delectabilia maximè alliciens, adeóque objectum maximè proportionatum primo peccato Angeli, qui certè non potuit affici & allici à bono utili æquè ac à delectabili, quia allicientia boni utilis commensuratur indigentiæ ad quam auferendam ordinatur, talis igitur allicientia non potuit esse nisi minima respectu Angeli qui, utpotè ab initio creationis assecutus omnem perfectionem sibi cōvenientem, vel nullam vel valdè exiguam indigentiam habere potuit. Minor probatur, ad objectum superbiæ propriè dictæ non requiritur, quod sit excellentia ad alios relata, sed sufficit quod sit excellentia, quæ quatenùs quò ad rem aut quò ad modum habendi indebita, reddat inordinatum actum quo amatur seù appetitur; ergo amor inordinatus excellentiæ, &c. Antecedens probatur primò quia superbia non solet definiri per relationem & respectum ad alios, ut patet ex definitionibus Sanctorum Patrum relatis in lexicon theologico verbo *Superbia*; Secundò quia ex quatuor speciebus superbiæ assignatis à D. Gregorio *lib.23.moral.* & commendatis à D. Thoma 2.2.*quæst.*162.*art.*4. quarta dumtaxat species importat respectum aliquem ad alios; Tertiò quia spectat ad superbiam propriè dictam non solùm efferre se suprà alios, sed etiam efferre se suprà se, quod nullam dicit habitudinem ad alios; colligitur hoc ex D. Thoma *in c.*40. *Iob lect.*1. ubi distinguit duplex superborum genus, aliud extollentium se suprà alios, aliud extollentium se suprà se, & 2.2 *quæst.*112. *art.*1. *ad* 2. ubi arrogantiam per quam aliquis suprà se ipsum extollitur ait esse speciem superbiæ. Ex quo patet Adversarios malè sumere aliquod suæ opinionis fulcimentum ex sono ipso vocis, quasi superbire idem sonet ac velle super alios ire; cur enim sonat potiùs velle ire super alios, quàm velle ire super se; dico igitur superbiam ex genere suo ab utroque præscindere, & importare dumtaxat appetitum excellentiæ indebitæ, sivè deinde tali excellentiâ quis velit suprà alios, sivè suprà se attolli.

Objectum superbiæ propriè dictæ quid?

21. Superbire ex vi nominis quid.

Dices: humilitas essentialiter importat relationem ad alios, consistit enim in eo quòd quis se existimat aliis deteriorem & velit aliis subjici ex D. Tho. 2.2.*q.*161.*art.*2.*in c.* ergo etiam superbia propriè dicta debet explicari per relationem ad alios; superbia enim propriè dicta directè opponitur humilitati, peccata autem & vitia, sicuti distinguuntur per virtutes sibi oppositas, ità debent cum proportione ad easdem explicari. Sed contrà ex D. Isidoro *lib.*10. *Etymolog.cap.*8. humilis dicitur, quasi humi acclivis seù imis inhærens; ex D. Bernardo humilitas definitur virtus, quâ verissimâ sui cognitione sibi ipsi quilibet vilescit, & ex D. Thomâ *precit. quæst.*161.*art.*1. *in c.* dicitur virtus, quæ temperat & refrænat animum ne immoderatè tendat in excelsa; pro nobis igitur potiùs, quàm contrà nos sumi potest ex humilitate argumentum hæc enim quamvis in aliquâ sui specie importare possit relationem ad alios, ex genere tamen suo à tali relatione præscindit, & essentialiter consistit in appetitu utilitatis, quo quis velit tenere se in imo seù infimo.

22. Humilis ex vi nominis quid.

Humilitas non dicit essentialiter relationem ad alios.

Dices insuper: Quando tandem concederetur superbiam propriè dictam præscindere ab habitudine ad alios, & reperiri in amore inordinato excellentiæ etiam ad alios non relatæ; adhùc in isto amore & per consequens in superbia propriè dicta non consisteret primum peccatum Angelorum, quia iste amor esset concupiscentiæ, non amicitiæ; esset quippè amor quo Angelus excellentiam sibi, non se ipsum amaret; atqui amor concupiscentiæ supponit amorem amicitiæ; & amor concupiscentiæ inordinatus amorem amicitiæ inordinatum; ergo iste amor supponeret alium amorem à se distinctum & se priorem; qui esset primum Angelorum peccatum, & nō esset propriè & formaliter, sed ad summum radicaliter superbia; quatenùs dici posset radix superbiæ sitæ in concupiscentia subsequente. Sed contrà: vel 23. simpliciter negandum est amorem concupiscentiæ debere supponere priorem se, distinctúmque à se amorem amicitiæ, & dicendum unum eundémque actum esse amicitiam & concupiscentiam, quoties subjectum, cui quis vult bonum, sivè sit ipse volens sivè sit Persona diversa, est simul finis *cui* & finis *cuius gratia* hocque esset conforme infrà dicendis *tract.seq.de Beatitudine, lib.* 3. *cap.*2. §. 5. circà amorem amicitiæ ab amore concupiscentiæ indistinctum in beatis: Vel transmittendo & dando Adversariis distinctionem amoris amicitiæ ab amore concupiscentiæ, illiúsque ad istam prioritatem, dicendum est concupiscentiam quidem amicitiam; at non inordinatam concupiscentiam inordinatam amicitiam supponere; & hoc esset consequens ad supradicta contrà inordinationem amoris, qui sit pura amicitia (subintellige eo modo; quo eiusdem ad se ipsum amicitia dari potest) sui ipsius.

Cōcupiscētia nō præsupponit necessariò amorē amicitiæ.

Multóque minùs inordinata concupiscentia inordinatā amicitiam.

Neque urgeas: ex una parte omne relativum essentialiter supponit in eodem genere aliquod absolutum, in quo fundetur; ergo amor concupiscentiæ, qui est vel saltem esse potest relativus ad alios, essentialiter supponit amicitiam seu benevolentiam sui, qui est amor absolutus: ex aliâ parte actus malus non potest oriri ab actu bono; ergo si concupiscentia præsupponit amicitiam, in-

ordinata concupiscentia non potest non præsupponere inordinatam amicitiam adeoque corruit utraque solutio instantiæ præcedentis. Contrà enim: ad primum dico relativum

24. *Relativum quomodo supponat absolutum.*

essentialiter supponere aliquod absolutũ per modum actus primi, non semper per modum actus secundi, & ex hoc capite concupiscentiæ sui ipsius, quoties foret relativa, sufficere quod in eodem genere tanquam aliquid absolutum præsupponat potentiam concupiscendi: Ad secundum dico actum malum non posse oriri ab actu bono ex determinatione quodammodò ex propriâ conditione ipsius actus boni, benè tamen ex libertate & pravitate principij utrumque actum elicientis, ut jam attigimus *præced. num.* 14. & hoc modo dico necessarium esse, quod omnis actus malus oriatur ab actu, si minùs positivè bono moraliter, saltem non malo;

Actus malus oritur ab actu non malo.

quia prima cujuslibet principij liberi cognitio sicuti non libera, ità non mala est; & tamen ex ea oritur, eamque præsupponit omnis actus malus. Deindè, si actus malus non nisi ab actu malo oriri posset, vel in actibus malis esset infinitè procedendum, vel esset cum Manichæis deveniendum ad aliquod principium à se malum, & consequenter ad duo prima principia malorum alterum, alterum bonorum.

25. Ex dictis habetur Scotum sub spirituali luxuriâ collocare, tùm inordinatum amorem amicitiæ, tùm inordinatum amorem concupiscentiæ ergà se ipsum, adeò ut primum Angelorum peccatum fuerit in primo amore inchoatum, consummatum verò in secundo, & ex utroque capite ad spiritualis luxuriæ speciem pertineat: Nos è contrà directè contendimus neutrum amorem rectè dici spiritualem luxuriam, sed primum nec esse ex se præcisè peccaminosum, nec necessariò ad secundum præsupponi, hunc verò esse superbiam propriè dictam, sicque in unico amore, eoque constituto in specie superbiæ propriè dictæ fuisse tùm inchoatum, tùm consummatum primum Angelorum peccatum.

Germanum & adæquatum discrimen nos inter & Scotum.

Habetur insuper Scotum non negare Angelis peccatum superbiæ propriè dictæ, sed huic peccato negare conditionem primi; imò nec negare conditionem primi quocunque modo, sed primitate existentiæ dumtaxat & durationis, non malitiæ & gravitatis: Hinc fit difficultatem, quæ hic superest in assignando particulari objecto Angelicæ superbiæ esse Scoto communem nec titulo eam vitandi moveri quemquam debere ad opinionem Scoticam opinioni hucusque assertæ præferendam, præter quod in proposito vix facilius est Scoto suæ superbiæ impropriæ, quàm nobis superbiæ propriæ materiem determinare.

Porrò residua difficultas & controversia circà objectum Angelicæ superbiæ agitari potest tùm de possibili, tùm de facto; utroque modo quatuor præ cæteris in quæstionem veniunt, nimirùm æqualitas cum Deo, unio hypostatica, primatus seu prælatio, & beatitudo; de singulis hisce excellentibus bonis statuendum, an & quomodo in eorum

Quadruplex objectum Angelicæ superbiæ.

deordinata concupiscentia superbire primò potuerit, & in quonam re ipsa primò superbierit Angelus?

---

§. IV.

Quodnam potuerit esse objectum primæ superbiæ malorum Angelorum?

ASSERT. 1. Æqualitas seu similitudo in naturâ cum Deo potuit esse objectum primæ superbiæ malorum Angelorum. Ità 26.
Scotus *in* 2. *dist.* 6. *quæst.* 1. §. *Quia tamen.* Tartaretus *ibid.* Faber *in* 2. *disp.* 31. Mastrius *disp.* 3. *q.* 3. *art.* 1. cæterique Scotistæ (licèt deindè secundùm ipsos prima Angelorum superbia non potuerit esse primum eorumdem peccatum, quod parùm pro nunc interest) & ex Recentioribus Vasquez *hic disp.* 234. *cap.* 2. Suarez *lib.* 7. *c.* 12. Lugo *disp.* 24. *cap.* 2. *num.* 26. Arriaga *disp.* 24 *sect.* 4. &c. contrà Ægidium *in* 2. *dist.* 5. *q.* 1. *art.* 2. Durandum *ead. dist.* q. 1. Ferrariensem 3. *cont. Gent. cap.* 109. Cajetanum 1. *p.* q. 63. *art.* 3. Ioannem à S. Thomâ *disp.* 23. *art.* 3. *num.* 19. Gonetum *disp.* 13. *art.* 2. §. 2. cæterosque Thomistas & ex Recentioribus Esparzam *q.* 27. *art.* 4. Madernum *q.* 5. *art.* 2. &c.

Probatur: Æqualitas in naturâ cum Deo, si possit esse Angelo objectum affectus peccaminosi, potuit eidem esse objectum primæ superbiæ; sed talis æqualitas verè potest esse Angelo objectum affectus peccaminosi; ergo potuit eidem esse, &c. major patet; quia talis æqualitas est excellentia suprema & Angelo maximè indebita, adeoque si potuit esse Angelo objectum peccati, potuit ei esse objectum valdè idoneum superbiæ, & quidem primæ, quia cognitio, ex quâ potuit Angelus de tali æqualitate superbire, potuit omnem aliam superbiã imò omne aliud peccatum antecedere: Minor probatur, æqualitas in naturâ cum Deo potest esse Angelo objectum voluntatis eam appetentis; at affectus quo voluntas eam æqualitatem appeteret verè posset esse affectus peccaminosus, quia licèt inefficax, posset tamen esse liber & deliberatus, item quatenùs præsertim posset esse ex motivo Monarchici supremique principatus & dominij in res omnes, esse posset ex motivo valdè pravo; quidquid sit deindè; utrùm affectus æqualitatis & similitudinis cum Deo, quo quis Deo ipso totam suam perfectionem retinente optaret sanctitatem æqualem quodammodò divinæ & ex horrore peccati diceret *O si essem tam alienus à culpâ, tam sanctus quàm Deus* possit esse non peccaminosus imò honestissimus, quemadmodum affirmare videtur Arriaga *præcit. sect.* 4. *num.* 30. & 36. ergo: Major probatur, si æqualitas in naturâ cum Deo non potest esse Angelo objectum voluntatis, &c. maximè quia talis æqualitas est impossibilis, & ab Angelo cognita ut talis, sed hæc ratio nulla est, quia impossibile cognitum ut tale, propositum tamen sub hâc conditione *si possibile*

Æqualitas naturæ cũ Deo potuit esse objectum primæ superbiæ Angelorum.

27. *Impossibile etiam cognitum ut tale quomodo possit esse objectum voluntatis.*

sibile esset potest esse objectum voluntatis inefficaciter & conditionatè appetentis, quod quidem probatur primò ratione, quia conditio apposita possibilitatis suspendit impossibilitatẽ, quæ erat unicũ impedimentũ appetibilitatis; itẽ quia impossibile apprehensũ ut possibile est appetibile, sed impossibile apprehensum sub conditione possibilitatis est aliquo modo apprehensum ut possibile, est scilicet apprehensum ut possibile conditionatè, quamvis non ut possibile absolutè; ergo: Secundò exemplis; Pœnitens enim vellet peccatum præteritum non fuisse, damnati vellent Deum non esse, si posset id fieri; & quilibet in se ipso frequenter experitur velleitates quasdam circà impossibilia sub conditione quod possibilia forent, quilibet justus v.g. vellet amare Deum amore infinito si talis amor esset possibilis, undè etiam ab omnibus commendatur fervor Augustini dicentis in Soliloquiis *Domine si tu esses Augustinus & ego possem esse, Deus, mallem Te quam me esse Deum*: Tertiò auctoritate D. Thomæ 1.2. *q.13. art.5. ad 1.* ubi ait *Voluntas completa non est nisi de possibili quod est bonum volenti, sed voluntas incompleta est de impossibili, quæ secundùm quosdam velleitas dicitur, quia scilicet aliquis vellet illud si esset possibile*: Hoc idem iisdem ferè verbis habetur *q.16. de malo art.3. ad 9.*

28.
Impossibile aliud tale per se, aliud tale per accidens.

Dices primò cum Thomistis duplex esse impossibile, unum tale per se & absolutè, quod ex terminis & ex naturâ rei importat repugnantiam, nec in ullo umquàm casu habet veram & realem possibilitatem; aliud tale per accidens & ex suppositione, quod importat repugnantiam solùm ex tali hypothesi status, loci, temporis, non ex naturâ rei, imo in aliquo casu habet veram realemque possibilitatem; sic peccatum præteritum verè potest nõ fuisse, si non supponatur fuisse præteritum; immortalitas verè est possibilis homini, si homo non supponatur habere corpus corruptibile; hæc propterea de facto sunt impossibilia dumtaxat secundo modo, & de hoc impossibilium genere procedit D. Thomæ auctoritas & superior probatio; non de impossibilibus primo modo, cujusmodi est æqualitas Angelorum cum Deo in natura; ratio est quia impossibilia hoc primo modo ex nulla suppositione, aut conditione, habent umquam entitatem aliquam aut bonitatem, & respectu ipsorum conditio ipsa possibilitatis est conditio impossibilis, secùs se res habet in impossibilibus, secundo modo, ideò, &c. Sed contrà: dico discrimen impossibilis per se ab impossibili per accidens in esse volibili non esse attendendum in ordine ad voluntatem inefficacem, sed in ordine ad efficacem, quatenùs impossibile per accidens est efficaciter volibile sumptum secundùm se & in sensu diviso ab hypothesi, sub quâ est impossibile; impossibile autem per se nullo modo est efficaciter volibile neque etiam sumptum sub ea conditione *si possibile esset*; quia hæc conditio, ut potè impurificabilis, pro nulla temporis differentia connotat veram possibilitatem, quamvis impossibilitatẽ aliqualiter suspendat; propterea Mastrius *art. præcit. num. 56.* notat nimis ultrà perrexisse Hiribarnem, qui *tract. de act. hum. disp. 7. sect. 2. concl. 3.* docuit finem per se impossibilem volibilem esse volitione efficaci conditionata.

29.
Utrumque est inefficaciter volibile.

Illud quod dicebatur impossibilia per se ex nulla suppositione, aut conditione, habere umquam entitatem aliquam, aut bonitatem, verum est de bonitate absoluta & reali; falsum de bonitate conditionata & apprehensa, quæ tamen sufficit ad volitionem inefficacem conditionatam. Neque urgeas in impossibili per se non potest dari bonitas apprehensa, nisi ex errore aut ignorantia, in præsenti autem supponitur Angelum nec errorem habuisse nec ignorantiam circà impossibilitatem æqualitatis in natura cum Deo: Contrà enim: verum est antecedens de bonitate apprehensa ut absoluta, falsum est de eadem apprehensa ut conditionata sub conditione possibilitatis; cur enim nequit haberi sine omni errore & ignorantia hoc judicium, Æqualitas in natura cũ Deo, si esset possibilis, esset bona. 30.

30.
Impossibile potest sine errore apprehendi possibile possibilitate conditionata.

Dices secundò: affectus inefficax & conditionatus, de quo hucusque, non esset peccaminosus; quia non spectaret ad voluntatem electionis, sine quâ sicuti non potest haberi aversio ulla aut conversio in ordine ad finem, ità nec peccatum; aut saltem non esset peccaminosus in specie superbiæ, quæ essentialiter respicit bonitatem ut convenientem appetenti, qualis non esset bonitas conditionatè apprehensa in æqualitate cũ Deo; æqualitas enim cum Deo est destructiva creaturæ appetentis, nec Angelus retinendo proprium esse evadere potest in naturâ æqualis Deo. Sed contrà: Voluntas electionis sumi potest, vel pro voluntate perfectè libera & deliberata; vel pro voluntate disponente assecutionẽ finis & media ad id conducentia: sine volũtate electionis haberi non posse aversionẽ aut conversionẽ, si intelligatur de aversione aut conversione formali, verificatur de voluntate electionis secundo modo si intelligatur de aversione aut conversione etiam virtuali, verificatur de voluntate electionis etiam primo modo: Dico igitur affectum inefficacem conditionatum posse esse perfectè liberum & virtualiter aversivum ab ultimo fine hocque sufficere ut sit peccaminosus etiam graviter utque spectet ad voluntatem electionis in eo sensu, in quo sine istâ nequit haberi peccatum. Ad aliud instantiæ membrum dico, quod sicuti ad affectum simplicem sufficit bonitas conditionatè possibilis, ità ad affectum superbum sufficit bonitas conditionatè conveniens; sicque æqualitas cum Deo, quamvis in re disconveniens Angelo & destructiva ipsius seu incompossibilis cum ejus permanentia, sub conditione tamen si conveniret, & esset compossibilis cum permanentia Angeli in suo esse, potest terminare superbiam Angeli appetentis æqualitatem cum Deo, non si esset possibilis quomodocumque, sed si esset possibilis conjungi cum sui permanentia.

31.
Electio potest sumi dupliciter.

Ex dictis in unum breviter collectis habetur

betur æqualitatem in natura cum Deo potuisse esse objectum primæ superbiæ Angelorum non terminando actum efficacem, aut inefficacem simpliciter absolutum; sed inefficacem conditionatum conditione tamen non suspendente actum ipsum, sed præcisè se tenente ex parte objecti, & suspendente intentionaliter ac objectivè tùm impossibilitatem æqualitatis cum Deo, tùm incompossibilitatem ejusdem cũ permanentia Angeli in proprio esse; & juxtà hunc dicendi modum auctoritates, quas præsertim ex D. Thoma & ex D. Anselmo nobis objiciunt Adversarij, intelligendæ sunt de superbia Angelorum attingente æqualitatem naturæ cum Deo per actum aut efficacem aut inefficacem simpliciter absolutum.

Summa totius doctrinæ.

Explicatio auctoritatum.

33. Assert. 2. Simpliciter & absolutè loquendo unio hypostatica potuit esse objectum primæ superbiæ malorum Angelorum: Supposito verò decreto Incarnationis subsequẽte prævisionem peccati Adæ, & à fortiori peccati Angelorum, potuerunt quidem Angeli habere pro objecto suæ primæ superbiæ unionem hypostaticam revelatam ut possibilem, at non eamdem revelatam ut futuram. Prima pars est communissima adeò ut Vasquez *hic disp.* 233. *cap.* 1. *num.* 6. Amicus *disp.* 20. *num.* 123. aliique pro opposita sententia non referant nisi Auctores innominatos. Secunda pars sub propriis terminis apud pauciores agitatur, traditur tamen expressè à Lugo *hic disp.* 24. *cap.* 2. *num.* 39. & ab Arriaga *disp.* 24. *sect.* 5. contrà Esparzam *q.* 28. *art.* 9. & Madeoum *quæst.* 5. *art.* 4. *n.* 12.

Simpliciter unio hypostatica potuit esse objectum primæ superbiæ Angelorum.

Probatur prima pars: Simpliciter & absolutè antè peccatum primæ superbiæ potuit Angelis innotescere, tùm ut possibilis, tùm ut futura unio hypostatica; atqui eo ipso, quod sic innotuerit, potuit esse objectum primæ superbiæ; ergo simpliciter & absolutè loquendo, &c. Major patet, minor probatur, unio hypostatica est ex se bonum valdè excellens & à creatura inordinatè appetibile, adeoque objectum valdè proportionatum superbiæ consistentis in appetitu inordinato boni excellentis; ergo supposito, quòd Angelis innotuerit antè primam ipsorum superbiam, potuit ipsis esse objectum primæ superbiæ; & quidem terminando actum efficacem, cum supponatur innotuisse ut objectum possibile.

Dices: Unio hypostatica est bonum tùm destructivum personalitatis propriæ in naturâ quam terminat, tùm moraliter perficiens & summè sanctificans eamdem naturam; ergo nec actu efficaci, nec actu inordinato potuit eam Angelus sibi appetere. Sed contrà:

34. quamvis propter primam hujus instantiæ partem Estius *in* 4. *dist.* 6. §. 7. in fine fateatur Angelum nõ potuisse sibi appetere unionem hypostaticam, nisi eo modo quo dictum est posse sibi appetere æqualitatem cum Deo facilè tamen occurritur primò, quia aliundè suppono non repugnare unio hypostatica cum naturâ creatâ retinente personalitatem propriam; secundò, quia rectè quis potest appetere destructionem partis minùs præcipuæ propter majus bonum alterius partis principalioris, quemadmodum Paulus optabat dissolvi quoad Corpus, ut melius cum Christo esset quoad animam; tertiò quia indè probaretur unionem hypostaticam de facto fuisse violentam & noxiam naturæ humanæ assumptæ. Ad illud de bono moraliter perficiente & sanctificante libenter admitto non posse sub tali ratione appeti inordinatè; at non defuerunt Angelis aliæ rationes, sub quibus deordinare & superbire potuerint in appetitu unionis hypostaticæ.

Etiam per actum efficacem.

Dices insuper: Non sunt dabiles simul plures uniones hypostaticæ, seu plures Christi ex doctrinâ apud multos insignes Recentiores *in tract. de Incarn.* receptissimâ; ergo unio hypostatica saltem ut efficaciter volita potuit esse objectum superbiæ unius tantùm Angeli, non plurium simul, nec omnium malorum Angelorum. Sed contrà: transmisso antecedente, nego consequentiam primò, quia non multiplicantur simpliciter uniones hypostaticæ per assumptionem plurium naturarum ab eâdem Personâ, undè quando omnes mali Angeli simul appetiissent unionem propriæ naturæ cum Personâ Verbi, adhuc in rigore non appetiissent plures uniones hypostaticas; secundò quia unio hypostatica personaliter facienda in solâ Personâ unius Angeli potuit esse cæteris objectum superbiæ propter excellentiam, quæ ex uno illo Angelo in totam Rempublicam Angelicam redundasset. 35.

Probatur secunda pars: Supposito decreto Incarnationis subsequente prævisionem, &c. prævisio primæ superbiæ Angelorũ fuisset antè prævisionem Incarnationis futuræ; ergo prima superbia non potuisset habere pro objecto Incarnationem futuram, adeoque nec revelatam ut talem; antecedens patet, fuisset antè decretum Incarnationis futuræ; ergo multo magis antè prævisionem; consequentia probatur, eo ipso quod prævisio primæ superbiæ fuisset antè prævisionem Incarnationis futuræ, fuit prævisa futura talis superbia antè prævisam futuram Incarnationem; atqui superbia prævisa futura antè prævisam futuram Incarnationem non potuisset habere pro objecto Incarnationem futuram; ergo prima superbia non potuisset habere, &c. si ipsius prævisio fuisset antè prævisionem, &c. Minor probatur, superbia prævisa antè Incarnationem futuram, & habens pro objecto Incarnationem futuram est prior & posterior Incarnatione futurâ; atqui hoc non potest esse; ergo superbia prævisa futura, &c. non potuisset habere, &c.

36. Non sic potuit esse objectum supposito decreto Incarnationis, &c.

Dices vitari inconveniens mutuæ prioritatis, si dicatur superbiam Angelorum fuisse prævisam antè decretũ Incarnationis in carne passibili, non antè decretum Incarnationis secundùm se, & ideò Incarnationem ut futuram secundùm se, quamvis non eamdem ut futuram in carne passibili, potuisse esse Angelis occasionem superbiendi & appetendi in propriâ naturâ eam unionem, quam præcognoscebant faciendam in naturâ humanâ Sed contrà: eadem est ratio de decreto

Incarnationis

Incarnationis secundùm se, ac de decreto eiusdem in carne possibili, quia saltem de facto unum decretũ non fuit prius alio, nec ab alio distinctum; & quando aliter res se haberet adeò ut futuritio Incarnationis secundum se antecederet, futuritio ejusdem in carne passibili subsequeretur permissionem, prævisionemque primæ Angelorum superbiæ, nihil nobis obesset, nihil enim aliud intendimus, quàm Incarnationem futuram eâ ratione, quâ terminat decretum subsequens prævisionem peccati Adæ, non potuisse esse objectum primæ Angelorum superbiæ: Vndè etiam non facit hic ad rem scientia media, quâ mediante peccatum tùm Adæ tùm Angelorum fuerit prævisum solùm conditionatè futurum antè decretum Incarnationis, fuerit verò utrúmque peccatum ut absolutè futurum posterius decreto Incarnationis absolutè futuræ, & ideò superbia Angelorum ut absolutè futura habere potuerit pro objecto futuram Incarnationem; quæ doctrina, si trasmittamus scientiã mediam, nostro asserto non adversatur, quamvis sit aliundè difficilis & rejicienda, tùm ratione scientiæ mediæ quam involuit, tùm ex eo quod non tribuat idem objectum superbiæ Angelorum prævisæ futuræ sub conditione ac eidem prævisæ futuræ absolutè, ut patet cõsideranti, & magis explicat Arriag. *pracit. sec. 5.* agens contra Granad.

38. Primatus & prælatio potuit esse objectum primæ superbiæ Angelorum.

Assert. 3. Primatus seù prælatio potuit esse objectum primæ superbiæ malorũ Angelorum. Conveniunt in hoc asserto Theologi omnes, quamvis non omnes deindè eodem modo talem primatũ, seù prælationem explicent, ut constabit ex variis Auctorum placitis, quæ post brevissimam asserti probationem subjiciam.

Probatur: Primatus seu prælatio ratione cujus quis aliis, aut non subsit, aut præsit, est objectum maximè proportionatum superbiæ, quæ in excellentia ad alios relatâ, licèt per nos essentialiter non consistat, valdè tamen relucet, & cum ex supradictis Angeli potuerint primò superbire etiam circà impossibile cognitum ut tale, vix poterit assignari modus aliquis primatus & prælationis, circà quem versari non potuerit prima Angelorum superbia; ergo verè primatus seù prælatio potuit esse, &c. Qualis deindè fuerit aut esse potuerit huiusmodi primatus, seu prælatio?

39. Talis prælationis multiplex explicatio.

D. Bonaventura *in 2 dist. 5. art. 1. quæst. 2.* Alensis *2. part sum. quæst. 109. membr. 3.* Valentia *hic quæst. 14. punct. 3.* Collocant in exemptione à quolibet actuali imperio & præcepto Dei. Amicus hic *disp. 20. sect. 8.* in prærogativa dominandi & imperãdi cæteris spretâ humili subjectione ad Archangelum Michaëlem à Deo constitutum Principem in munere docendi & illuminandi: Molina *q. 63. art. 2. disp. unic. membr. 5.* addit hac in re transgressionem ordinationis Dei, quæ fortè præcepto aliquo positivo innotuerat. Aliqui ex facientibus objectum superbiæ Angelicæ hypostaticam unionem volunt quod Lucifer appetierit præesse hominibus, tamquàm Magister & Caput, Mediator & Redemptor eo modo, quo de factò Christus præfuit. Hæcque & similia spectãt ad primatum quemdam moralem, & non prorsùs impossibilem; ultra quem excogitari facilè potest aliquis alius maior primatus in re quidem impossibilis, at non inappetibilis ab Angelo; cujusmodi foret aut in esse morali nõ posse obligari ullo divino præcepto, & esse simpliciter sui juris, aut in esse physico indepẽdẽtia a Deo quò ad cõservari & potestas influendi in cæteras creaturas, iisdemque utendi tamquàm instrumentis physicis. Excogitari tãdem potest primatus quidam in opinione, & existimatione cæterorũ quatenùs Lucifer appetierit ab aliis Angelis aut ab hominibus adorari cultu latriæ & coli ut Deus, quod innuũt Nazianz. Cyrill. & Theod. apud Lug *hic disp. 24. c. 2. n. 46.*

40. Beatitudò tùm naturalis tũ supernaturalis potuit esse objectum, &c.

Assert. 4. Beatitudo tùm naturalis, tùm supernaturalis; potuit esse objectum primæ superbiæ malorum Angelorum. Ita Theologi communiter.

Probatur, quia Beatitudo tùm naturalis ex vi luminis innati, tùm supernaturalis ex vi luminis infusi, illicò Angelis innotuit; utraque deinde, quamvis objectum de se honestissimum & honestè appetibile, potuit tamen quò ad modum inordinatè appeti inordinatione spectante ad superbiam; quæ quidem inordinatio facilè se immiscet, quoties objectum est excellens, ut re vera excellens, imò in proprio ordine summum bonum est, tùm naturalis, tùm supernaturalis beatitudo. Porrò inordinatus appetendi modus respectu beatitudinis supernaturalis potuit consistere in eo quòd; vel eam neglexerit ut habendam ex divina gratia; & per opera humiliationis, vel præsumpserit eam assequi ex propriis viribus; vel in ea desideraverit aliquod privilegium singulare, puta cognitionem omnium futurorum; omnium possibilium, ipsiúsve Dei comprehensionem. Idem inordinatus appetendi modus respectu beatitudinis naturalis potuit consistere in eo, quod vel ex complacentia ipsius sumpserit occasionem negligendi & recusandi supernaturalem, vel per eam intenderit habere in se ipso naturaliter ultimum finem eo ferè modo, quo Deus est per naturam suam beatus non tendendo in aliquid à se distinctum, vel aliter affectaverit singularitatem aliquam, nimiámve cum Deo similitudinem in sua naturali felicitate.

---

§. V.

Quodnam de facto fuerit objectum primæ superbia malorum Angelorum?

41. Æqualitas in naturâ cum Deo non fuit de facto

ASSERT. I. Æqualitas in natura cũ Deo non fuit de factò objectum, &c. Ità Auctores referendi in Assertis sequentibus contrà Majorem *in 2. dist. 6. quæst. 1.* Estium *ead. dist. §. 6. in fin.* Arriagam *hic disp. 24. sect. 9. in*

objectum superbiæ Angelorū. *sive* Mastrium *disput.* 3. *num.* 57. cæterosque Scotistas, quamvis eos subtilis Doctor præeat quoad de possibili tantùm, quoad de facto nihil resolvens.

Probatur: Prima superbia Angelorum de facto non fuit per modum velleitatis inefficaces & affectus conditionati circà rem chymericam & impossibilem; atqui talis esset, si æqualitas in natura cum Deo esset ejus objectum; ergo æqualitas in naturâ cum Deo non fuit, &c. Minor patet ex supradictis circà modum, quo Angeli potuerunt in illa æqualitate primò superbire, nec certè excogitare fas est in Angelis innocentibus nullaque adhuc peccati caligine obtenebratis cæcitatem tantam, ut potuerint illius æqualitatis repugnantiam ignorare: Major probatur, quia prima Angelorum superbia fuit de facto primum ipsorum peccatum cum maxima deliberatione commissum, & ut colligitur præsertim *ex Ezech.* 28. cum quadam negotiatione Luciferi ad sui sequelam solicitantis Angelos inferiores contrà validam resistentiam & pugnam Michaëlis, de quâ *Apocal.* 12. quis autem hæc existimet ab Angelis idest sapientissimis ac prudentissimis spiritibus petaca circà rem chymericam & impossibilem? quis sibi persuadeat stolidum adeò dementemque Luciferum, ut sollicitus fuerit & negotiosus pertrahendi cæteros Angelos ad inanem velleitatem? quis non superfluum existimet omnem Michaëlis conatum in iisdem avertendis ab eâ velleitate, à quâ non poterant nisi
42. tenuissimè allici? Confirmatur ex eo quod verba illa *In Cælum conscendam, exaltabo solium, sedebo in monte testamenti, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo*, quibus Isa. 14. Luciferi peccatum describitur, ex modo significandi exprimunt voluntatem absolutam & efficacem tendentem in aliquid ut assequendum, nec benè aptantur velleitati conditionatæ & inefficaci terminatæ ad aliquid impossibile. Ex quo patet obiter malè Adversarios pro se afferri illud, *Similis ero Altissimo*, si enim ly *similis* importaret similitudinem æqualitatis in naturâ malè connecteretur cum ly *ero* importante futuritionem absolutam; debet igitur ly *similis* intelligi de similitudine non æqualitatis in naturâ, sed proportionis in aliquo excellenti prædicato, nimirùm imitationis; nec quidquam ampliùs infertur ex illo *Ezech.* 28. ubi de Lucifero in persona Regis Tyri refertur quod elevatus in corde suo dixerit *Deus ego sum*, aut ex illo, *Quis ut Deus*, quod Michaëli contrà Luciferum præliantì tribuit Ecclesia.

Occurritur fundamento Adversariorum.

43. Assert. 2. Vnio hypostatica non fuit de facto objectum, &c. Est contrà Catherinum in *opusc. de gloria bonorū Angelorum & lapsu malorū & in illud* Gen. 3. *sed & serpens erat callidior* Viguerium *de institutionibus Theologicis c.* 3. §. 2. Torniellum *tom.* 1. *Annal. de mundi primordiis*, Madernum *hic q.* 5. *a.* 4. *n.* 7. Esparz *q.* 28. *a.* 8. qui tamen posteriores Auctores non excludunt ab objecto Angelicę superbię beatitudinē, & volunt quidē Angelos in primo peccato superbiisse circà unionem hypostaticam, at non unicè circà ipsam. Oppositum verò simpliciter & absolutè tradunt, stantque directè pro nostro asserto Estius *in* 2. *dist.* 6. §. 7. Vasquez *disp.* 233. *cap.* 2. Amicus *disput.* 20. *sect.* 6. Lugus *disput.* 24. *cap.* 2. *num.* 39. Valentia *quæst.* 14. *punct.* 3. §. *Tertia sententia*, Arriaga *disput.* 24. *sect.* 5. *n.* 38. ubi tamen solùm loquitur de unione hypostatica ut futura & *num.* 44. reputat probabile oppositum loquendo de unione hypostatica ut possibili.

Vnio hypostatica non fuit de facto objectum primæ superbiæ Angelorum.

Facilem hic aliqui & efficacem probationem desumunt ex eo, quod antè peccatum & in via revelatum Angelis non fuerit mysterium Incarnationis, ut videntur sensisse aliqui Sancti Patres relati à Vasquio 1. *part. disput.* 205. *cap.* 2. & ex Scholasticis id docuerunt Alensis 2. *part. quæst.* 36. *memb.* 1. Gabriel *in* 2. *distinct.* 9. *quæst.* 2. *art.* 5. *dub.* 4. Estius *in* 2. *dist.* 11. §. 5. Arriaga *hic disp.* 20. *sect.* 2. *subsec.* 3. in idem etiam valdè propendent Vasquez *cap. pracit.* & Molina *quæst.* 57. *art.* 5. *disp.* 2. Nihilominus cum pro sententia opposita sint validiores Sanctorum Patrum auctoritates & major Scholasticorum numerus, ut videre est apud Suarium *hic l.* 5. *cap.* 6. Lugum *disp.* 12. *cap.* 3. *n.* 20. Madernum *q.* 4. *art.* 5. Aversam *quæst.* 57. *art.* 8. si minùs tanquam certum ut supponit Io. à S. Thoma *hic disp.* 23. *art.* 3. *n.* 17. saltem tanquam probabilius supponi potest, quod Angeli habuerint in via fidem Incarnationis, ideò argumentum pro re nostrâ desumptum ex talis fidei carentia, tanquam parùm probabili supposito suffultum non approbo, & data Angelis antè peccatum fide futuræ Incarnationis adhuc subsistit assertum, quod 44.

Etiamsi Incarnatio fuerit ipsis in via revelata.

Probatur: Incarnatio futura non fuit de facto Angelis occasio primi peccati; ergo unio hypostatica non fuit de facto objectum &c. consequentia patet, quia non nisi ex sibi facta revelatione futuræ Incarnationis verisimile est innotuisse Angelis in via unionem hypostaticam, & non nisi cum habitudine ad Christum venturum, cujus aut prærogativam ambierint, aut subjectionem recusaverint, faciunt Adversarij Angelos erga unionem hypostaticam superbientes: Antecedens probatur: Incarnatio futura non potuit de facto esse occasio primi peccati Angelorum si fuerit à Deo prævisa futura solùm post prævisum futurum primum peccatum Angelorum; atqui de facto fuit à Deo prævisa futura solùm post, &c. ergo non fuit de facto Angelis occasio, &c. majorem suprà probavimus *n.* 36. minorem supponimus ex doctrinâ cum Thomistis statuenda *in tract. de Incarn.*

Dices: juxtà hanc probationem concederetur de facto Incarnationem fuisse occasionem, unionemque hypostaticam objectum primæ Angelorum superbiæ, si Incarnationis decretum antecessisset talis primæ superbiæ permissionem, & prævisionem; atqui respectu Angelorum de facto Incarnatio eodem modo se habuit, quo si ejus decretum antecessisset, &c. ergo sivè in re antecesserit,

rit, sivè non, verè Incarnatio fuit de facto occasio, &c. Minor probatur de facto Incarnatio Angelis innotuit antecedenter ad peccatum, & eodem modo quo si ejus decretum, &c. neque enim si tale decretum præcessisset id scivissent Angeli, sicuti nec modò sciverunt non præcessisse; & ratio est, quia nec scivissent, nec modò sciverunt futuritionem peccati proprij; ergo respectu Angelorum Incarnatio de facto eodem modo se habuit, &c. Adde quod etiamsi decretum Incarnationis fuerit subsequens ad peccatum, adhuc per nos Incarnatio ut revelata fuit prior peccato in executione, ergo adhuc potuit esse occasio peccati in executione. Sed contrà: transeat major distinguo minorem, eodem modo se habuit quoad substantiam & quoad cognitionem confusam Angelis viatoribus communicatam, concedo; quoad seriem divinorum decretorum & ex parte objecti, nego minorem & consequentiam. Ad illud quod additur dico aliud esse loqui de prioritate temporis, aliud de prioritate causalitatis; & ex suppositione Incarnationis decretæ occasione peccati Incarnatio revelata potuit præcedere peccatum tempore, quia quod est posterius in genere causæ vel quasi causæ moralis rectè potest esse prius tempore; at non potuit eadem Incarnatio præcedens tempore esse occasio peccati; quia sic evaderet prior causalitate, & daretur mutua prioritas causalitatis occasionalis inter Incarnationem & peccatum.

45. Occurritur auctoritatibus. Mitto hic auctoritates, quas ex Scriptura pro se afferunt Adversarij, quia obscuriores sunt, & vel nihil aliud suadent quàm innotuisse Incarnationem Angelis, vel si quid in eadem inferunt de occasione peccati, intelligendæ sunt in ordine ad superbiam non primam; aut in ordine ad peccatum invidiæ potiùs, quàm superbiæ.

Incarnationem unionemvè hypostaticam ut possibilem non existimo fuisse de facto occasionem superbiendi aliter, quàm eamdem ut futuram, quia gratis omninò diceretur Deum antè prævisionem peccati & futuritionem Incarnationis habuisse decretum revelandi istam Angelis ut possibilem, quod fuisset necessarium ut in divina præscientia & consequenter etiam in re ipsa Angeli arriperent ex Incarnatione ut possibili occasionem suæ primæ superbiæ.

46. Assignatur objectum primæ superbiæ Angelorum. Assert. 3. Objectum primæ superbiæ Angelorum fuit de facto, tùm beatitudo naturalis simul & supernaturalis; tùm prærogativa aliqua prælationis & primatus, beatitudine tamen & prælatione sumpta ut non importante modum ullum impossibilem, quas particulas addiderim ne loquerer parùm coherenter ad suprà posita *n.* 41. ubi diceba- tur primam superbiam Angelorum non fuisse actum inefficacem, in quem tamen relaberemur admittendo impossibilitatem aliquam in ejus objecto, etiamsi talis impossibilitas afficeret modum objecti acquirendi, non ipsam objecti substantiam. Hoc assertum quatenùs de beatitudine loquitur Patronos habet D. Thomam *hic quæst.* 63. *art.* 3. D. Ambrosium *epist.*48. D. Anselmum *lib. de casu diaboli cap.*4. Thomistas omnes, Durandum, Richardum, Ægidium, Vasquium *disput.*235. Esparzam *quæst.* 27. *art.* 6. &c. Quatenùs deinde assertum loquitur de prælatione & primatu tradunt ipsum D. Bonaventura, Alensis, Valentia, Molina locis relatis *præced. num.*39. & plures Sancti Patres apud Lugum *hic disput.* 24. *cap.* 2. *num.*43.

Probatur & explicatur. Res quæ in factò consistit, qualis est quæ controvertitur in præsenti, est auctoritatibus potissimùm definienda; sed tùm pro beatitudine tùm pro primatu, sicuti stant multi & magnæ notæ Auctores, ità plures & graves militant auctoritates; ex alia parte nec duo memorata objecta respuunt simul conjungi in ordine ad eumdem superbiæ actum, nec contrà alterum ipsorum supposita exclusione impossibilitatis, de quà in asserto, occurrit aliqua gravis momēti ratio auctoritatibus præponderans; ergo verè objectum primæ superbiæ Angelorum fuit de facto, &c. & cum vix aliquid appareat, ex quo una sententia sit alteri præferenda, æquum fuit utramque sequi, eodemque asserto complecti. Dicatur igitur primò superbisse Angelos in eo, quod agnoscentes necessaria sibi esse in ordine ad supernaturalem beatitudinem gratiosa auxilia, nec posse eam consequi sine captivitate intellectus in obsequiū fidei, voluntatisque subjectione ad plura præcepta; & hisce omnibus tandem obtinendam beatitudinem hominibus communem, & ad quam humana æquè ac Angelica natura ordinabatur; appetierint in beatitudine Deo nimis assimilari, homini præferri, voluerint sistere in propria naturali beatitudine, eo quod in hac sistendo nec homines habuissent socios, nec tot quot homines præceptis fuissent subjecti, nec gratiosis auxiliis & intellectus obsequio indiguissent; ideoque etiam beatitudinem supernaturalem modo prænuntiato habendam neglexerint & ecce quomodo beatitudo naturalis simul & supernaturalis, primatus item principalius quidem suprà homines, consequenter verò etiam suprà bonos Angelos beatitudinem hominibus communem non dedignatos, fuerit objectum Angelicæ superbiæ, & quidem aptissimum; cum nec ullum positivum intellectus errorem supponat nec involvat aliquid impossibile, nec excellentiam contineat à solo Lucifero obtinendam, qualis fuisset, si ipse solus esse appetiisset aut Deus aut Christus, quod certè cæteris Angelis proponendo eos fecisset potius à se aversos, quàm sibi in peccatum consentientes; adeoque suæ iniquæ negotiationis incongruam materiam elegisset, congruentissimam verò eligendo materiam à nobis assertam, in quam etiam, ut potè non carentem speciali assimilatione & imitatione alicujus perfectionis Dei propriæ, eximiè quadrant auctoritates Scripturæ, *de quibus suprà n.*42.

47. Epilogus totius doctrinæ circa tale objectum.

§. VI.

Vtrùm mali Angeli post lapsum potuerint pœnitere.

48. Angeli post lapsum potuerunt pœnitere.

ASSERT. Mali Angeli post lapsum potuerunt pœnitere. Ita Scotus *in* 2.*dist*.6. *quæst*.2. §. *Ad argumenta principalia versic. ad* 4. Gabriel *ead. dist.art.*1. *conc* 2. Herincx *hic disp*.5.*q*.2.*num*.21. Vasquez *disp*.229.*c*.7. *num*.34 Suarez *lib*.8. *cap*.1. Logos *disp*.26. *cap*.2. *num*.11. Dequiros *disp*.74. *sect*.2. Salmeron *super* 2. *Pet*.2. *disp*.3. *dub* 3. &c.contrà Estium *in* 2. *dist*.6. §.5. *versic. denique*, Molinam *hic. q*.63. *art*.6. *conc*.5. Amicum *disp*.18. *num*.148. Arriagam *disp*.25. *sect*.1. Aversam *q*.64. *sect*.1. aliosque plures, cum quibus sentiunt Thomistæ communiter, non tamen ex eodem cum aliis fundamento, scilicet non ex carentia auxiliorum sufficientium ad pœnitendum, sed ex intrinseca immobilitate in quolibet actu plenè deliberato, undè Gonet *hic disp*.14. *num*.27. malos Angelos antè damnationem ait esse obstinatos in malo obstinatione incompleta proveniente à causa intrinsecâ, non obstinatione completa proveniente à causa tùm intrinseca tum extrinseca.

Probatur. Malis Angelis ad posse pœnitere post lapsum nec defuit temporis spatium, nec flexibile voluntatis arbitrium, nec sufficiens gratiæ auxilium; ergo mali Angeli post lapsum, &c. antecedens quoad primam partem infertur ex eo, quod juxtà supradicta *c*.2. *num*.24. inter Angelorum lapsum & damnationem intercessit divisibile temporis intervallum, quod licèt brevissimum, Angelis tamen ad operandum expeditissimis quantùm est de se ad pœnitentiam suffecisset; quoad secundam partem supponitur ex doctrinâ cōtrà Thomistas latiùs tradita *lib. præced*. *c*.4. §.3. quoad tertiam probatur quia peccatoribus in statu viæ sunt maximè consentanea auxilia sufficientia ad pœnitendum, undè verisimilius est hominibus etiam perditissimis non deesse; ergo non est sine necessitate dicendum ea malis Angelis defuisse, cum præsertim ex aliâ parte videri posset detrahi multum suavitati divinæ in Angelis providentiæ, si mali non potuissent à peccato resurgere & pœnitere pro eo spatio viæ, pro quo boni poterant à gratia deficere & peccare; item si illi non potuissent priora demerita auferre resipiscendo, quò usque potuerunt demerita augere novas culpas committendo, ut augere usque ad detrusionem in inferos potuisse concedunt Adversarij & singillatim Amicus *disp. præcit. n*.153.

49. Et habuerunt sufficientia ad pœnitendum auxilia.

Dices: necessitatem dicendi fuisse Angelis sufficientia ad pœnitendum auxilia suadet primò auctoritas; nam D.Damascenus *lib*.2. *fidei cap*.4. ait *quod hominibus mors est, hoc Angelis lapsum extitisse: Post lapsum enim præclara jam est illis omnis resipiscendi facultas, quemadmodum & hominibus postquam ex hâc vitâ migrarunt* & D. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum c*.3. ait loquendo de bona voluntate, *sic amiserunt Angeli, cum haberent, ut amissam deinceps habere non possint*. Secondò experientiâ, quâ constat nullum ex malis Angelis pœnituisse. Tertiò ratio, quia auxilia quæ dantur ad resurgendum à culpa sunt gratiâ Christi Redemptoris, mali autem Angeli nullam habuerunt gratiā Christi, nec fuerunt per Christum redempti; alioqui frustrà laborarent Sancti Patres in inquirendo, cur Deus voluerit hominibus parare Redemptorem, non Angelis; cujus quidem divinæ voluntatis relatas à Sanctis Patribus rationes collegit Lugus *cap. præcit. num*. 7. Sed contrà: Ad primum in re ambigua & non revelata sufficeret auctoritates auctoritatibus compensare, adductis Patribus alios Patres opponendo, nimirum Rupertum *lib*. 1. *de victoria Verbi Dei cap*. 21. dicentem *Illud datur intelligi quod non statim in initio peccati de Cœlo projectus fuerit, sed ipsum quoque expectaverit patientia Dei: ipse autem secundum duritiam suam, & cor impœnitens iram sibi thesaurizavit*; Cyrillum *in cathechesi* 2. dicentem *Nescitur quanta Deus condonarit Angelis, nam & Angelis indulget*, quæ indulgentia videtur collocanda saltem in eo, quod auxilia ad resipiscendum sufficientia pro statu viæ, non abstulerit: Addo tamen prædictos Patres explicari rectè posse, ipsos intelligendo de lapsu per damnationem consummato, & de consummata eodem modo amissione bonæ voluntatis; quod si placeat Damascenum specialiter intelligere de lapsu viæ nondum consommato, comparatio lapsus Angelorum ad mortem hominum intelligenda est de morte in fieri, seu de mortis articulo, in quo optimè potest homo pœnitere, non de morte in facto esse. Accedit quod brevissimum, quod habuerunt Angeli, spatium pœnitendi potest moraliter pro nullo reputari, & hâc forte de causa nonnulli Sancti Patres dixerunt eos pœnitere non potuisse, seu non fuisse à Deo ad pœnitentiam expectatos, undè non negaverim Sanctorum Patrum auctoritates rectè militare contrà Salmeronem *loco præcit.* docentem Angelos post lapsum antequam è Cœlo ejicerentur fuisse diu à Deo invitatos ad pœnitentiam.

50. Occurritur Adversariorum auctoritatibus.

51. Cur nullus Angelus de facto pœnituerit?

Ad secundum admitto pro certo nullum Angelum de facto pœnituisse; at id infert carentiam auxiliorum efficacium, non sufficientium ad pœnitendum, nec magis mirum videri debet in tanta malorum Angelorum multitudine omnes potuisse pœnitere finaliter, & nullum pœnituisse; quàm aut eosdem omnes potuisse in bono permanere & nullum permansisse, aut in multitudine hominum reproborum posse omnes perseverare finaliter, & nullum perseverare de facto. Cur verò nulli Angelo voluerit Deus concedere efficacia ad pœnitendum auxilia, quæ concedit pluribus hominibus recurri potest ad rationes à Lugo *loco præcit.* recitatas pro inquirentibus, cur Deus voluerit homines non Angelos redimere, aut cur

statuerit

statuerit diuturnum hominibus, brevissimum Angelis spatium pœnitendi?

52. Ad tertium qui decretum Incarnationis præponunt prævisioni peccati, & Christum faciunt Angelorum æquè ac hominum caput; sicuti Angelis bonis, ut non caderent, ità Angelis malis, ut resurgerent, facilè concedent gratiam per Christum, utrùm deinde dicendi isti essent redempti per Christum redemptione sufficienti, vel non? videbunt ipsi; Nos sicuti aliter de Incarnationis decreto sentimus, ità alia via procedimus, & auxilia data ad resurgendum spectare ad gratiam Christi concedimus dumtaxat respectu hominum, gratiam verò datam Angelis sive bonis ad perseverantiam, sive malis ad resipiscentiam volumus esse gratiam Dei, non Christi; supernaturalis Auctoris, non Redemptoris.

Quomodò omnis gratia ad pœnitendum sit gratia Christi.

53. Ex dictis habetur impœnitentiam finalem fuisse in Angelis verè peccaminosam, & demeritoriam, utpote in se ipsa formaliter liberam & voluntariam; unde etiam ex tota hujus capitis serie apparent tres potissimùm peccati species in viatoribus Angelis, superbia scilicet, invidia, impœnitentia: adeò ut malus Angelus sicut percurrens viam iniquitatis fuerit in ingressu superbus, in progressu invidus, in exitu impœnitens; non negando tamen quin fuerit aliis etiam modis reus, puta in Deum blasphemus, in se impatiens, in Michaelem ejusque Asseclas rebellioni resistentes iratus: Lucifer præterea specialiter fuit ob aliorum seductionem scandalosus; neque enim audiendi sunt nonnulli, inter quos Castro *verf. Peccatum hæresi 3.* existimantes apostatas Angelos ex se & sponte omninò, & non ex suasione exemploque Luciferi defecisse, imò hunc ex aliorum conspiratione, & præparatione ad rebellandum, occasionem sumpsisse deficiendi seque eis offerendi in caput rebellionis; quæ existimatio minùs consentanea est dictis Scripturæ & Patrum, & communi sententiæ scholasticorum.

Quot peccatis peracta fuerit in Angelis via iniquitatis?

Plura hic addi possent de aliis specialibus dæmonum pro statu viæ, peccatis; de modo quo Lucifer cæteros seduxit; de numero & ordinibus spirituum seductorum; de ordine & perfectione Luciferi, & id genus alia, de quibus latè agunt inter cæteros Estius *in 2. dist. 6. à §. 8. ad 12.* Arriaga *hic disp. 24. à sect. 7. ad 12.* Lugus *disput. 24. c. 3. & tota disp. 25.* mihi verò in rebus, quæ tùm aliqualiter ex jam dictis deducuntur, tùm levis momenti & incertæ resolutionis sunt, sufficiat indicasse Auctores, quos possit curiosior Lector consulere.

CAPUT V.

De Termino, seu damnatione & pœnâ Angelorum malorum.

DÆMONUM damnatio & pœna vix aliquid habet damnationi hominum non commune; duo tamen sunt, quæ licèt nec propria nec unica dæmonū mala, solent in præsenti à Theologis singillatim pertractari: Alterum est perversæ voluntatis obstinatio, alterum perennis flammæ combustio; illa ad pœnam damni pertinet, ista pœnam sensus constituit: Attendi verò potest damnatorum spirituum obstinatio, tùm in ordine ad peccata præterita, à quibus nequeunt resurgere pœnitendo, tùm in ordine ad peccata futura, à quibus nequeunt abstinere bene operando, & utroque modo aut totum aut principalius difficilium est in assignando, unde proveniat; hocque nobis expediendum est, antequam procedamus ad pœnam sensus explicaturi modum, quo spirituales substantiæ corporeo igne torquentur, aliaque nonnulla talem torturam consequentia, & complentia miserrimum statum Angelicæ damnationis. Sit igitur

---

§. I.

An detur & unde proveniat in Angelis damnatis impotentia pœnitendi?

ASSERT. 1. Verè datur in Angelis damnatis impotentia pœnitendi. Est dogma fidei contrà antiquum errorem non admittentium ullum fixum & perpetuum animarum statum, de quo fuit vehementer suspectus Origenes, quamvis fortè pro tunc sine hæresis nota, eo quod res adhuc esset minùs elucidata, ut notat Lugus *hic disp 26. c. 3. n. 21.* ubi etiam ostendit malè à nonnullis in Origenis partes & in eundem errorem trahi D. Ambrosium, & D. Hieronymum.

Angeli damnati habent impotentiā pœnitendi.

Probatur: Angeli damnati verè habent impotentiam evadendi è pœnis inferni; ergo verè in eis datur impotentia pœnitendi; consequentia patet, quia verè pœnitentibus venia non negatur, hancque B. Martinus, ut refert in ejus vita Sulpicius, non dubitavit dæmoni polliceri, si resipisceret: antecedens probatur ex Matth. 25. *Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius* Apocal. 20. *cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum.* Isa. ult. *Vermis eorum non morietur & ignis non extinguetur.* Confirmatur ex definitione Concilij Lateranensis sub Innocentio III. *cap. firmiter*, ex Symbolo Athanasij, & ex torrente aliorum Patrum, quorum plures refert Valentia *hic*

q. 15. punct. 2. Neque hiſce auctoritatibus obſtat illud Sap. 5. *Pœnitentiam agentes & præ anguſtia ſpiritus gementes:* Neque enim hoc loco ſermo eſt de pœnitentia ſalutari & fructuoſa involvente deteſtationem malitiæ & retractationem voluntatis; ſed de pœnitentia non ut oportet, & vitioſâ, importante diſplicentiam pœnæ cum affectu ad culpam, quatenùs damnatis diſplicet peccaſſe quia pœnas incurrerunt, nullatenùs quia Deum offenderunt; unde de damnato rectè ait Fulgentius lib. de fide cap. 3. *Habebit quidem pœnitentiam in futuro ſæculo de malis ſuis, ſed indulgentiam in conſpectu Dei non inveniet, quia etſi erit ibi ſtimulus pœnitudinis, nulla tamen ibi erit correctio voluntatis.*

3. Vnice provenientem ex negatione auxiliorum ſufficientium.

Aſſert. 2. Impotentia pœnitendi in Angelis damnatis unicè provenit ex negatione gratiæ & auxiliorum ſufficientium ad eliciendum actum pœnitentiæ ſalutaris & ut oportet. Ità D. Bonaventura *in 2. diſt. 7. art. 1. q. 1.* Scotus *ead. diſtinct. quæſt. unica, §. De ſecundo dico.* Richardus *ead. diſt. art. 2. q. 1.* Molina *hic q. 64. art. 2. diſp. 2.* Suarez *lib. 8. c. 7.* Vaſquez *diſp. 239. cap. 7.* Lugus *diſp. 27. c. 2.* Maſtrius *diſp. 3. q. 5. num. 85.* & alij Scotiſtæ apud ipſum, ſicuti etiam apud recentiores relatos, recentiores alij quamplurimi contrà Aureolum *in 2. diſt. 7. q. 1. art. 1.* & Holcot *in 2. q. 4.* item contrà Ochamum *in 2. diſt. 19.* & Gabrielem *in 2. diſt. 7. q. 1. art. 1.* quorum duo priores in intenſiſſimum malitiæ habitum à Deo infuſum; duo poſteriores in actum odij ſui ipſius à Deo pariter infuſum, & perpetuò conſervatum, refundunt cauſam impotentiæ pœnitendi, ſed utrorumque ſententiam impiam pectoreque Chriſtiano indignam vocat Molina *diſput. præcit. in fine.*

Cenſura quorūdam Adverſariorum.

Eſt inſuper aſſertum quatenùs in eo apponitur ly *unicè* contrà Thomiſtas, & Auctores alios alibi relatos pro inflexibilitate Angelorum in volitionibus perfectè deliberatis, & hanc inflexibilitatem aſſignantes pro cauſa intrinſeca impotentiæ pœnitendi in dæmonibus; nec non admittentes negationem auxiliorum pro una & ſufficienti, at non pro unica & totali ejuſdem impotentiæ cauſa.

4. Probatur: Negatio gratiæ auxiliorumque ſufficientium, & præter ipſam nihil aliud eſt cauſa impotentiæ pœnitendi in damnatis; ergo verè impotentia pœnitendi in Angelis damnatis, &c. Antecedens probatur, certum eſt pœnam damni, licèt principaliùs conſiſtat in carentia viſionis, importare tamen etiam carentiam gratiæ donorumque omnium & auxiliorum ſupernaturalium, æternamque eſſe in damnatis hanc carentiam, ſicuti æterna eſt pœna damni; certum item eſt pœnitentiam ſalutarem, & ut oportet haberi non poſſe ſolis naturæ viribus & abſque auxiliis gratiæ, negatio igitur auxiliorum ſufficientium verè datur in Angelis damnatis, & verè in ipſis eſt cauſa impotentiæ pœnitendi; præter ipſam verò nihil aliud; quia nec quidquam aliud neceſſarium eſt, cum malum ex quocumque defectu proveniat, & pro adæquata cauſa negationis ſufficiat aſſignare negationem cauſæ etiam non adæquatæ, neceſſariò tamen requiſitæ ad affirmationem; nec item quidquam aliud poteſt convenienter aſſignari, cum inflexibilitas Angelicæ voluntatis improbata ſit *lib. præced. cap. 4. § 3.* infuſio verò habitus malitiæ vel actus odij ſit Deo inconveniens & repugnans, utpotè quæ redderet Deum cauſam particularem mali moralis; actus inſuper odij ex ratione generica actus vitalis infundi nequit ab extrinſeco; & quando infuſio illa actus vel habitus non repugnaret, certè aſtruenda non eſſet ſine maxima neceſſitate; quæ tamen nulla urget in præſenti, ubi aſſerta negatio eſt ſufficientiſſima cauſa illius impotentiæ pro qua Adverſarij recurrunt ad pravum habitum, vel actum odij.

Non ex aliquo habitu vel actu infuſo à Deo.

Dices talem negationem reſpectu impotentiæ pœnitendi eſſe cauſam negativam tantùm & extrinſecam; præter quam neceſſarium eſt, aut ſaltem conveniens, aſſignare cauſam aliam poſitivam & intrinſecam; adeoque vel habitum aliquem vel actum, vel inflexibilitatem: Accedit quod beati per habitum luminis & actum viſionis redduntur impotentes ad peccandum; ergo ſimiliter damnati per habitum aliquem vel actum reddi debent impotentes ad pœnitendum. Sed contrà pro effectu, qui in defectu & carentia conſiſtit, fruſtra & perperam inquiritur cauſa poſitiva & intrinſeca; impotentia autem pœnitendi eſt defectus & carentia; non ſic impotentia peccandi, ideò &c.

Ex dictis habetur conſtare certitudine fidei magis explicitæ, quòd damnati ſint in æternum puniendi, quàm quod ſint impotentes ad pœnitendum; illud enim eſt immediatè in Scripturis traditum & in Conciliis definitum; iſtud eſt deductum ex illo primo, & ex eo quod verè pœnitenti venia à Deo non negetur; non negari verò à Deo veniam pœnitenti, licèt ſit ſufficienter in Scripturis expreſſum, fortè tamen poſſet intelligi de iis, qui ſunt in via, non de iis qui ſunt extrà viam & in termino; ſicuti etiam quamvis ſæpè in Scripturis habeatur Deum nullum bonum opus ſine præmio, nullum malum opus ſine pœna relinquere, hoc tamen intelligitur de ſolis bonis & malis operibus viæ; & nec beati bene operando novum præmium, nec damnati operando malè novam pœnam merentur: Hinc Arriaga *diſp. 25. ſect. 5. num. 25.* putat non eſſe adeò certum, quòd damnati habeant impotentiam præſertim phyſicam pœnitendi, ſed ſolùm quòd vel non poſſint pœnitere, vel ſi pœniteant acceptanda à Deo non ſit, nec ad veniam computanda eorum pœnitentia eo, quod extrà viam facta: Nihilominùs, quia limitatio illa veniæ ad pœnitentiam viæ ſine ullo ſanctorum Patrum ſuffragio fieret, & ex alia parte tùm negatio auxiliorum ſupernaturalium, tùm impotentia benè moraliter operandi, de quâ *in ſeq. §.* omninò corroborant in damnatis pœnitendi impotentiam, non eſt de ejus certitudine ambigendum; 5.

Singularis modus negandi in damnatis impotentiam pœnitendi.

gendum ; sed solùm concedendum eam non esse dogma fidei adeò expressum, sicuti est æternitas punitionis.

---

§. II.

An detur, & undè proveniat in Angelis damnatis impotentia benè operandi?

6\. Datur in damnatis impotentia benè operandi.

ASSERT. 1. Datur in Angelis damnatis impotentia benè moraliter operandi adeo, ut nequeant elicere ullum actum moraliter bonum. Dixi *bene moraliter operandi*, quia ex triplici bono naturæ, moris, & gratiæ ; quoad bonum gratiæ pars affirmativa, quoad bonum naturæ pars negativa extrà controversiam est, eo quod mali Angeli spoliati fuerint donis gratuitis, non naturalibus, remanet igitur controversia quoad bonum moris importans honestatem naturalem, adeoque medians inter bonum naturæ & gratiæ ; quatenùs importat honestatem, quâ caret bonum naturæ ; & caret supernaturalitate, quam importat bonum gratiæ. Hoc assertum ità explicatū tradunt D. Thomas *hic q.64. art.2. ad 5. in 2. dist.7. q.1. artic.2.* Magister *ead. dist.* D. Bonaventura *ead. dist. p.1. art.1. q.2.* Ægidius *q.1. art.2.* Richardus *art.1. q.2.* Vasquez *disput.231. cap.1.* Lugus *disp.27. cap.3.* Madernus *q.5. art.6.* Aversa *q.64. sect.3.* & tùm Thomistæ omnes, tùm ferè omnes alij Scholastici contrà Durandum *in 2. dist. 7. q.2.* Valentiam *hic disp.4. q.15. §. Contrà vero.* Tartaretum *in 2. dist. 7. quæst. unica §. Quantum ad secundum articulum*, & plures Scotistas, qui tamen non absolutè omninò loquuntur ; imò Mastrius *in 2. disput.3. q.5. num.84.* Herincx *hic disp.5. q.7. num.50.* negata sola potentia physica admittunt in damnatis impotentiam moralem bene operandi, idque existimant dici secundùm germanam mentem subtilis Doctoris *in 2. dist.7. quæst. unica, §. Quantum ergo* ubi ità articulum concludit : *Mirabile enim videtur negare potentiam naturalem in natura illa excellente, ubi non apparet aliquid, propter quod sit neganda ; probabile est autem quod secundum hanc potentiam non exeant in actum propter vehementem malitiam*, &c. Ecce priora verba excludunt impotentiam physicam, posteriora favent impotentiæ morali bene operandi.

Mens Scoti.

7\. Probatur assertum ex Iob 10. *Ubi umbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat* : Ioan. 9. *Venit nox, in quâ nemo potest operari*, qui textus procedunt de loco damnatorum, & licèt intentum nostrum clarè non evincant, ei tamen valdè favent. Confirmatur ex eo, quod super illud Ioan.3. *Ab initio diabolus peccat.* Glossa habet *ab initio sui peccati nihil aliud facit, nisi peccare* : Confirmatur insuper ex sanctis Patribus, ex Augustino lib. 14. de Civit. c.27. *Ità damnato atque obdurato Angelo male, ut iam bonam voluntatem ulterius non haberet.* Ex Fulgentio de fide cap.3. *Ut Angeli mali nec mala possint unquam voluntate carere, nec pœna* : ex Gregorio lib.18. moral. c.1. *Omnis voluntas diaboli iniusta est* : Ex D. Bernardo lib.5. de consid. post med *Quid tam damnatum, quàm voluntas addicta huic necessitati volendi, nolendique, ut ad utrumlibet iam sicut non nisi perversè, ità non nisi misere moveatur.* Has Scripturarum, Patrum, & Scholasticorum auctoritates Madernus *præcit. art.6. n.3.* existimat esse unicum pro re præsenti fundamentum, & vult, quæ afferri solent rationes, esse parùm efficaces : Certè non est ad rationes recurrendum, saltem antequam definitum sit : Unde proveniat & qualis sit, physica ne, an moralis, asserta benè operandi impotentia ?

8\. Quoad modum explicandi talem impotentiam impugnantur Aureolus Holcot Ochamus Gabriel.

Pro quo Aureolus & Holcot ad intensum malitiæ habitum, Ochamus & Gabriel ad actum infusum odij Dei recurrunt, eodemque modo sentiunt de impotentia bene operandi, quo de impotentia pœnitendi ; ideò contrà hunc dicendi modum recurrunt supradicta *n. 3. & 4.* præter quod difficiliùs explicatur, quomodò habitus malitiæ, multoque magis actus odij auferat potentiam ad omnem actum bonum, cum habitus vitiosi inclinent solùm ad malum, non necessitent ; & actus odij excludat solùm bonas operationes à Dei amore dependentes, non quascumque : Neque dicas actuale odium Dei formaliter quidem has solas operationes excludere ; consequenter verò & in genere finis excludere cujuscumque operationis bonitatem, quia aufert ab omni operatione tendentiam in ultimum finem, quæ est circumstantia essentialiter requisita ad omnem moralem bonitatem. Contrà enim : in primis tale odium per Adversarios non esset voluntarium, utpotè per ipsos ab extrinseco infusum, quando igitur auferet à cæteris operationibus circunstantiam ultimi finis, auferret illam modo involuntario, quod non sufficit ad malitiam moralem : Deinde ad operationem moraliter bonam sufficit tendentia in Deum ultimum finem etiam secundùm quid & sub aliqua particulari ratione, ut patet ex eo quod non omnia infidelium opera sint peccata, talem autem tendentiam habere optimè potest operatio elicita ab existente in actuali odio Dei, quæ propterea operatio si aliundè non vitietur erit moraliter bona. Ex his remanet impugnatus etiam Gregorius *in 2. dist. 7. q. 1. art. 2.* refundens damnatorum impotentiam ad benè operandum in perpetuam contrà Deum murmurationem ortam ex ingenti tristitia ; enimverò non satis apparet, aut omnimoda necessitas talis perpetuæ murmurationis, aut cur ab ipsa magis, quàm ab odio contrà Deum, excludatur omnis bona operatio ?

Gregorius.

9\. Marsilius. Molina.

Marsilius *in 2. q.5. art. 3.* & Molina *hic q.63. art.2. disp.2. §. Relicta igitur* pro causa impotentiæ damnatorum, de quâ in præsenti, assignant negationem concursus generalis Dei ad omnem actum moraliter bonum :

num: Et quidem dubium non eſt, quin talis negatio ſit ſufficiens; ſed ſolùm, utrùm ſit conveniens cauſa talis impotentiæ? arguitur enim contrà convenientiam ex eo, quòd negatio illa, ſeu ſubſtractio videretur violenta & contrà naturalem exigentiam ſpirituum damnatorum, qui tamen ſpoliati quidem ſunt gratuitis, at non vulnerati in naturalibus; videretur item Deo indigna, quia Deus per ſe ipſum impediret in damnatis omnem bonam operationem, quod neque in præcedentium peccatorum pœnam videtur Deo ſatis dignum.

10. Vaſquez. Vaſquez *diſput.* 241. *cap.* 4. aſſignat pro cauſa negationem omnis cogitationis congruæ, quâ voluntas ad bonum opus præveniatur, ad quod tamen concedit damnatis cogitationem non congruam, ſeu ſufficientem. In hoc dicendi modo plura ſunt difficilia; difficile eſt primò, quod ſequitur damnatos non habere majorem impotentiam benè operandi, quam habeant reprobi imò & prædeſtinati pro eo hujus vitæ tempore, quo malè operantur, & quo certè carent congrua & efficaci cogitatione ad opus bonum: Nec Vaſquez ſufficienter diſcrimen aſſignat per hoc, quòd damnatis cogitatio illa congrua negetur lege manifeſta, viatoribus verò pro eo tempore, pro quo malè operantur, lege non manifeſta. Non ſufficienter, inquam, quia negatio cogitationis congruæ ex eo, quòd ſit revelata & facta lege manifeſta non auget impotentiam bene operandi; nec viator ex eo præcisè, quòd haberet revelatam ſibi & manifeſtam negationem cogitationis congruæ, malè operaretur eadem impotentia bene operandi, eademque obſtinatione quâ damnatus. Difficile eſt ſecundò in principiis Vaſquij & Patrum Societatis negare omnem cogitationem congruam ad quodcumque opus moraliter bonum abſque eo, quod impediatur aliquis curſus cauſarum naturalium, ex quibus certè abſque illa ſpeciali Dei illuminatione occurrere facilè poteſt cognitio boni honeſti naturalis congrua ad illud operandum, Vaſquez autem eadem ratione, quâ vult damnatis in ordine ad bene operandum non eſſe negandum à Deo concurſum generalem, debet concedere non eſſe iiſdem impediendum curſum cauſarum naturalium.

11. Thomiſtæ. Thomiſtæ communiter aſſignant pro cauſa converſionem & adhæſionem immutabilem ad finem perverſum, & peccaminoſum, eo quod exiſtens in termino non poſſit operari, niſi in ordine ad illum ultimum finem, cui adhæret; cum igitur damnatus exiſtat in termino & adhæreat fini perverſo, neceſſe eſt quod in ordine ad talem finem perverſum omnia operetur, & per conſequens quòd quidquid operatur, ſit ſaltem ex circunſtantia finis malum moraliter. Verùm, cum certum ſit viatorem exiſtentem in peccato non ſemper operari malè, & in ordine ad finem peccati, aſſignandum eſt Adverſariis, cur ad perverſum ſui peccati finem omnem ſuam operationem ordinet damnatus potiùs, quàm peccator in via? Deinde quis ſibi perſuadeat diverſos homines propter diverſa peccata damnatos, ſingulos referre ſemper omnes ſuos actus ad diverſos fines, Avarum ad pecunias, Lurconem ad eſcas, Luxurioſum ad voluptates, &c. Ratio à priori eſt, quia ſive in via, ſive in termino finis ultimus peccati eſt ſolùm interpretativè, & præſumptivè ultimus; ad finem autem ſolùm præſumptivè ultimum non eſt neceſſe omnia referre, ut patet ex eo quod *tract. ſeq lib.* 1. *c.* 2. §. 6. dicetur poſſe hominem ſibi conſtituere ſimul plures fines ultimos totales, interpretativè, ſeu præſumptivè intentos.

Lugus *hic diſp.* 27. *cap* 3. *num.* 18. *&* 27. media quadam incedit via, ſupponit ſcilicet duo genera operum bonorum naturalium, 12. Lugus. Bona opera naturalia alia pietatis, alia vitæ communis.
quædam vocat opera pietatis, ex genere ſuo aliqualiter conducentia, licèt congruitate valdè remota, ad ſalutem; quædam alia vocat opera vitæ communis, indifferenter omninò ad ſalutem ſe habentia, & reſpicientia præcisè cōmodum naturæ; quoad bona opera primi generis negat damnatis auxilia ſufficientia & concurſum generalem adeoque in illis aſtruit impotentiam phyſicam; quoad bona opera ſecundi generis admittit in iiſdem auxilia ſufficientia & paratùm concurſum generalem, & forſan interdum aliquod auxilium efficax, adeoque negat impotentiam phyſicam & forſan etiam moralem.
Verùm contrà hanc diviſionem bonorum 13.
operum naturalium, quam Lugus ſtabilire curaverat 1. *part. lib.* 1. *diſp.* 40. *c.* 6. plura facilè occurrerent, niſi diſpliceret immorari in difficultatibus ad alios Theologicos tractatus, de actibus humanis præſertim & de Gratia pertinentibus; pro re præſenti ſufficiat contrà Lugum revocare auctoritates ſuprà relatas ex ſanctis Patribus abſolutè docentibus diabolum nihil aliud facere niſi peccare, omnem damnatorum voluntatem eſſe malam, injuſtam, perverſam; quibus malè cohæret quod ait Lugus de facto damnatos erumpere in aliquas operationes moraliter bonas licèt exiguæ & infimæ bonitatis; nec ſatisfacit dicendo operationes hujuſmodi aliquando à ſanctis Patribus metaphoricè appellari peccata & nihil; quidquid enim ſit, utrùm ſancti Patres aliquando utantur hac adeò lata metaphora? certè non ſunt cum tali metaphora intelligendi, niſi ex maxima neceſſitate, qualis non urget in præſenti.

Aſſert. 2. Impotentia benè moraliter operandi in Angelis damnatis moralis eſt, non phyſica, nec aliunde oritur quàm ex conditione ſtatus damnationis, ſeu ex collectione miſeriarum talem ſtatum conſtituentium. Ità Suarez *hic lib.* 8. *cap.* 11. Amicus *diſput.* 21. *ſect.* 2. *num.* 14. Arriaga *diſp.* 25. *ſect.* 6. *ſubſec.* 3. Dequiros *diſp.* 75. *ſect.* 2. *n.* 8. Madernus *q.* 5. *art.* 6. Herinex *diſp.* 5. *q.* 7. *num.* 49. Maſtrius *in* 2. *diſput.* 3. *q.* 5. *num.* 84. & tùm aliqui alij Scotiſtæ, tùm major pars recentiorum contrà Auctores mox relatos *à num.* 8. *ad* 13.

Probatur prima pars: Impotentia phyſica 14.
bene

Impotentia benè operandi in damnatis est moralis, non physica.

bene moraliter operandi, nec necessaria, nec conveniens est Angelis damnatis; contrà verò sufficiens est & convenientissima impotentia moralis; ergo impotentia benè moraliter operandi in Angelis, &c. probatur antecedens. Impotentia physica non est necessaria, quia sine illa salvantur auctoritates sanctorū Patrum beneficio impotentiæ moralis; non est conveniens, quia nec convenienter assignari potest, unde proveniat; ut patet ex hucusque dictis; nec æquè benè ac moralis salvat, quomodò remaneant in Angelis damnatis integra naturalia & libertas sufficiens ad peccandum? ergo impotentia physica benè moraliter operandi nec necessaria est, &c. Confirmatur ex eo, quòd innatum jus voluntatis clamat pro potentia physica bene operandi, ergo et non est talis potentia in ullo statu deneganda absque summa necessitate, quæ necessitar non apparet quoties possunt omnia salvari negata eidem sola potentia morali; ergo

Dices: major bene operandi impotentia ponenda est in damnatis, quàm in quolibet viatore perverso licèt & indurato, ut nos ipsi *praced. n.* 10. arguebamus contrà Vasquium; atqui sæpè contingit aliquem viatorem habere moralem impotentiā bene operandi, esse scilicet adeò gravibus tentationibus oppugnatum, adeò ad peccata ex vitiosis habitibus inclinatum, in tot circūstantiis ad malum vehementer, ad bonum leviter allicientibus constitutum, ut difficillimum prorsùs & moraliter impossibile sit à malo abstinere & bene operari: ergo in damnatis ponenda est impotentia bene operandi major quàm moralis, & per consequens physica.

15. Sed contrà: quamvis non rectè ponatur in quolibet viatore pro eo tempore, pro quo peccat, tanta impotentia bene operandi, quanta ponitur in damnatis; hincque jure supérà arguerremus contrà Vasquium in istis astruentem impotentiam ad bene operādum solùm consequentem ortam ex carentia cogitationis congruæ & auxilij efficacis, non esset tamen inconveniens tantam, quantam in damnatis, bene operandi impotentiam concedere in aliquo viatore valdè obdurato, & hoc fortè concedent qui docent insigner quosdam peccatores in via carere auxilijs sufficientibus ad pœnitendum: Nihilominùs data absolutè majore & minore, nego consequentiam; & dico damnatum posse habere majorem bene operandi impotentiam in eodem genere impotentiæ moralis absque eo, quod perveniatur ad impotentiam physicam, & ità de facto evenire eo quod motiva malæ & impedimenta bonæ operationis respectu damnatorum validiora semper & plura sint, quàm respectu ullius viatoris quomodocumque perversi, & in peccato obdurati, ut facilè patet ex sequenti explicatione secundæ partis.

Est tamen major, quā in ullo viatore.

16. Probatur & explicatur secunda pars: Status damnationis dicit carētiam cujuscumque specialis ad bonum vocationis & propensionis; excludit etiam spem omnem præmij ex bono opere consequendi; involvit è contrà

Oritur ex conditione status damnationis.

pessimos habitus doloresque acerbissimos; anxiam recordationem amissæ beatitudinis, rabidamque desperationem evadendi à miseria, mutua ad male operandum incitamenta & exempla efficaciùs moventia ex eo quod nulla sit pœna de novo incurrenda quæ retrahat; odium in Deum, iram in bonos Angelos, invidiam in humanum genus, aliaque hujusmodi peccata, aut nūnquā aut vix unquam actualiter interrupta; qui certè cumulus malorum tùm culpæ tùm pœnæ non potest non reddere summè difficilem & moraliter impossibilem quācumque bonam operationem; cum in nobis ipsis experiamur ingentem bene operandi difficultatem quoties aut vehementi irā agitamur, aut acribus torquemur doloribus, aut gravi tristitia præmimur: Rectè igitur in prædictorum malorum cumulum, seu in conditionem status damnationis refunditur moralis impotentia bene operandi, & non in quidquam aliud; quia quidquid aliud assignetur est improbatum ex supradictis *à n.* 8. *ad* 12.

Ex dictis habetur majorem esse beatorum ad malè, quàm damnatorum ad bene operandum impotentiam: illa enim ut suppono *ex seq. tract. de Beatitud.* physica est, hæc ut mox assertum est solùm moralis: Neque debet tanquam inconveniens reputari beatos esse quodammodò firmiùs confirmatos in bono, quàm damnatos in malo, quinimò Deo hoc maximè convenit, cum nihil aliud sit; quàm divinam providentiam liberaliorem esse in promovendo bono morali, quàm in malo morali permittendo; in præmiando, quàm in puniendo. 17.

Impotentia bene operandi in damnatis est minor impotentiā malè operandi in beatis.

Habetur insuper majorem pariter esse impotentiam damnatorum ad pœnitendum ut oportet, & ad quodcūque aliud supernaturale bonū, ad quod defectu gratiæ & auxiliorum sufficientium habent impotentiā physicam, quàm ad bona moralia ordinis naturalis, ad quæ per nos nec generali, & sufficienti concursu Dei, nec potentia physica carent. Est tandem major damnatorū impotētia ad operandum morale bonū, quàm ad abstinendum à morali malo; nam ad morale bonū operandum habent impotentiā moralem non solùm in ordine ad omne morale bonum collectivè, verùm etiam in ordine ad quodlibet singillatim & in particulari; ad abstinendum à morali malo, habent impotentiam moralem solùm in ordine ad omne malum collectivè, non in ordine ad hoc vel illud in particulari; quamvis scilicet moraliter non possint non elicere aliquem actum malum in vago, ad nullum determinatè necessitantur, & hinc maximè fit mala, quæ perpetrant eis ad culpam imputari, eo quod habeant pro singulis in particulari, etiam moralem libertatem exercitij; quando tamen admitteretur damnatos habere moralem necessitatem exercitij ad aliquem actum malum determinatè, puta ad odium Dei; adhuc posset aliunde talis actus ad culpam imputari eo, quod esset liber in causa, id est in peccato finali viæ: Aliam ejusdem imputabilitatis rationem addit Amicus *hic disput.* 21. *sect.* 2. *num.* 17. 18.

Damnati non habent tantam impotentiam ad abstinēdum à malo, quantam ad operandum bonū.

Cur peccata commissa à damnatis imputentur ad culpam.

probabiliter astruens in damnatis actum reflexum perfectè liberum, quo peccata ex morali necessitate commissa vellent adhuc committere, si ad ea non essent moraliter necessitati.

§. III.

Quonam igne torqueantur Angeli damnati?

19. *Ignis torquens Angelos damnatos est corporeus, & ejusdem rationis cũ nostro.* ASSERT. Angeli dãnati torquentur igne non spirituali & metaphorico, sed corporali & proprio ejusdemque rationis cum nostro. Est veritas apud Scholasticos & sanctos Patres receptissima adeò ut oppositum pro errore deputandũ esse non dubitet Ioannes à S. Thoma *hic disp.* 24. *art.* 3. *n.* 3. & D. Hieronymus *in c.* 66. *Ita & epist.* 59. *c. a.* inter errores Origenis recenseat, quod ignem inferni non posuerit in suppliciis, sed in conscientia peccatorum; hic error valdè arrisit Calvino dicenti in inferno nihil esse aliud, quàm timere Deum iratum, ut refert Bellarminus *tom.* 1. *controv.* 2. *lib.* 4. *de Christo c.* 8. Ideò quamvis asserta à nobis veritas non sit, ut notant Bellarminus *tom.* 1. *controv.* 6. *lib.* 2. *de Purgatorio*, *c.* 11. & Vasquez *hic disp.* 243. *Censura opinionis oppositæ.* *c.* 1. adhuc ab Ecclesia expressè definita, malè tamen inter Catholicos audit Catharinus in eo, quòd *lib. de præmiis bonorum & suppliciis malorum* dixit igne inferni pœnam spiritualem metaphoricè nuncupatam, non verum ignem sensibilem & corporeum designari; minùs malè audiret, qui fatendo in inferno verum ignem corporeum, existimaret eum esse speciei diversæ à nostro; quã de re disputat Clichtovæus *in D. Damascen. lib.* 4. *fidei cap. ult.* & Alphonsus à Castro *lib.* 1. *contra hæreses*, *cap.* 9. ait litem adhuc esse sub judice.

20. Probatur: Angeli damnati torquentur eodem igne, quo torquebuntur corpora damnatorum post diem judicii; atqui hic ignis non est spiritualis & metaphoricus, sed corporalis & proprius; ergo Angeli damnati torquentur, &c. Major patet, quia idem est respectu omnium damnatorum tùm locus, tùm torturæ & torquentis creaturæ genus: Minor probatur; Scriptura quoties simpliciter loquitur præsertim si frequenter & uniformiter loquatur, debet intelligi in sensu proprio; atqui Scriptura simpliciter loquitur de igne inferni, & simpliciter tradit eo esse torquenda damnatorum corpora, idque præstat frequenter & uniformiter; ergo debet intelligi in sensu proprio, & per consequens de igne corporali, ejusdemque rationis cum nostro, qui solus est ignis propriè talis & simpliciter dictus: nomen enim ignis est nomen specificum, sicut Aqua, Aër, nec potest propriè significare, nisi substantiam unius ejusdemque rationis, subintellige specificæ, nec aliter astruimus ejusdem rationis ignem inferni cum nostrate, à quo fatemur esse diversæ rationis quoad ali-*Ignis ille est diversus quoad aliqua accidentia.* qua accidentia, ut quoad obscuritatem, densitatem, majorem acrimoniam, &c.

Dices specialem esse rationem intelligendi in sensu metaphorico Scripturam, dum loquitur de igne inferni, quia eadem Scriptura, tùm sibi vocem *ignis* metaphoricè usurpat ut cum *Luc.* 3. & *Matth.* 3. dicitur *Ipse vos baptizabit Spiritu sancto & igne*; tùm alias inferni pœnas metaphoricè commemorat ut cum mentionem facit aquarum & nivium *Iob* 24. Fletus & stridoris dentium *Matth.* 8. Vermis qui non moritur *Isa.* 66. & *Marci* 9. Accedit quod favent huic metaphoricæ interpretationi nonnulli sancti Patres, nam Damascenus *lib* 4. *fidei cap. ult.* negat ignem inferni esse corporeum, Ambrosius verò *in c.* 14. *Lucæ* & Hieronymus *in cap.* 65. *Isa.* nomine ignis inferni intelligunt tristitiam & dolorem spiritualem, quem dæmones patiuntur ex amissione beatitudinis; Augustinus tandem *lib.* 21. *de Civit. c.* 10. existimat talem esse ignem, quo cruciabatur dives in inferno, qualis sunt lingua, digitus, &c. quæ recensentur *Luc* 16. quibus si addas Gregorium *lib.* 15. *moral. cap.* 17. expressè appellantem incorporeum gehennæ ignem, habes ultrà Damascenum quatuor sanctos Doctores Ecclesiæ pro intento instantiæ. Sed contrà: novum non est eandem vocem in Scripturâ debere aliquando propriè, aliquando metaphoricè intelligi juxtà diversam materiæ capacitatem & verborum contextum, transeat igitur metaphoricè usurpari vocẽ *ignis* in textu illo *Luc.* 3. & *Matth.* 3. non est id transferendum ad alios textus in quibus nec incapacitas materiæ nec contextus verborum cogit ad metaphoram: Transeat etiam metaphoricè tribui damnatis aquas, nives, fletum, stridorem, vermem, &c. non est eadem ratio de igne, de quo frequentur ac uniformiter est Scripturæ locutio, & pro ejus interpretatione in sensu proprio unanimis sanctorum Patrum consensus, à quibus certè excipiendi non sunt quatuor Ecclesiæ Doctores nam D. Gregorius appellat ignem gehennæ incorporeum solùm quia non alitur corpulento pabulo, ut ignis noster usualis, hocque docet ipsemet *lib.* 4. *dial. cap.* 31. ubi etiam *cap.* 29. de eodem igne ait in terminis *corporeum esse non ambigo*: D. Augustinus transeat, quod in colloquio illo Abrahami & divitis, quod fortè totum parabolicum est, flammam vel potiùs cruciatum flammæ existimaverit metaphoricè sumi, non est id universaliter de mente Augustini sentiendum etiam in ordine ad alia Scripturæ loca, cum ipsemet *eod. cap.* 10. *de Civit.* ità habeat, *Cur non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis, Spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi?* D. Hieronymus in eo, quod objicitur, recitativè loquitur; ut colligitur ex eo, quod alibi ex propria sententia loquens id refellit, refellit autem tùm *epist.* 59. *c.* 2. tùm *in cap.* 5. *ad Ephes.* super illud *Nemo vos seducat*. D. Ambrosius ab Esparza *hic q.* 29. *ad* 4. permittitur sensisse cum Adversariis, & excusatur eo quod ipsius

Auctoritates pro igne inferni metaphorico & incorporeo ex SS. PP. 21.

Auctoritates oppositæ & explicatio præcedentium. 22.

ipsius tempore non esset adhuc adeò perspicuum & stabilitum in Ecclesia dogma de vero igne inferni; ab Estio *in 4. dist.* 44. §. 13. *ad* 8. intelligitur de igne sumpto pro præcipua inferni pœna absque eo, quod absolutè negaverit cruciatum minùs præcipuum à verò igne corporeo: Et ecce quomodò quatuor Ecclesiæ Doctores pro nobis, non contrà nos stent; non item contrà nos stat Damascenus, quia negando ignem inferni esse corporeum solùm intendit ipsum non indigere corporulento pabulo; & perpetuitate ac incorruptibilitate sua res spirituales ac incorporeas imitari.

23. In præsentis instantiæ solutione duo transmisimus, quæ negari potuissent: Negari potuisset primò in verbis illis baptizabit *spiritu sancto & igne* ly *igne* metaphoricè sumi, licèt enim ea locutio metaphoram aliquam contineat, nihilominùs verũ quoque ignem visibilem & corporeum significabat, quatenùs Christus Dominus missurus erat Spiritum sanctum sub specie veri ignis visibilis: Negari potuisset secundò metaphoricè inter inferni tormenta recenseri aquas, nives, fletus, &c. dicendo spiritus reprobos veris aquis nivibusque torqueri eo proportionaliter modo, quo veris flammis; dari item in inferno verum fletum, verum dentium stridorem, verosque vermes post judicij extremi diem ad damnatorum corporum, licèt non ad Angelorum torturam; pro quo videri possunt Lugus *hic disp.* 28. *s.* 1. *num.* 8. & Arriaga *disp.* 26. *sect.* 1. *n.* 5. Nobis satius fuit ista transmittere, quàm examinare, quia quidquid de his dicatur minùs certum est, quàm certum sit dari in inferno verũ ignem corporeum, eoque dæmones verè torqueri; inquirendus jam est hujus torturæ modus, qui quidem adeò difficilè invenitur ab humano intellectu, ut inveniri & assignari re ipsa non posse existimaverit Durandus *in* 4. *dist.* 44. *q.* 11. ubi postquam docuit animas separatas igne torqueri ex consideratione ipsius futuri noxij corporibus resumendis, addit spiritus Angelicos nunquam corpori uniendos affligi ab igne per quandam similitudinem & adaptationem, quatenùs habent dolorem spiritualem summum, sicuti ab igne, qui est maximè activus, solet oriri dolor summus sensibilis; & quamvis summum illum dolorem spiritualem videatur collocare in tristitia de carentia visionis, concludit tamen tandem *n.* 29. quod totalem modum, quo spiritus ab igne patiuntur nullus adhuc docuit, nec docere potest nisi ei reveletur; sciri item non posse modum, quo ignis torqueat vel spiritus Angelicos, vel animas separatas, tradidit Bellarminus *tom.* 1. *controv.* 6. *de Purgatorio, lib.* 2. *c.* 12. existimans ità etiam sensisse D. Augustinum & D. Gregorium; placet nihilominùs non omninò difficultati succumbere, & in re obscura valdè ac perplexa insinuare saltem, quid probabilius, ac verisimilius sit?

Verùm dentur in inferno veræ aquæ, veræ nives, veri fletus?

24. Opinio Durandi de dæmonum ab igne tortura.

§. IV.

Utrùm Angeli damnati igne corporeo torqueantur per alligationem ad ipsum?

25. Assert. Angeli damnati verè torquentur igne corporeo per alligationem ad ipsum. Ità D. Thomas 1. *p. q.* 64. *art.* 4. *ad* 3. *& 4. cont. Gent. c.* 90. Scotus *in* 4. *dist.* 4.. *q.* 2. §. *De secundo*, & omnes utriusque scholæ Doctores, imò omnes alij Scholastici communissimè, adeò ut nec valdè dissentiat Durandus ipse *precit. q.* 11. quamvis deindè dissidium sit tùm Thomistas inter & Scotistas in alligatione ad ignem explicanda, tùm inter utrosque & plures alios scholasticos in statuendo, utrùm respectu spirituum in sola alligatione consistat potissima pœna sensus & ignis tortura? quod infrà examinabitur; interim assertum, ut jacet

Probatur: Angeli damnati verè alligantur igne corporeo, & talis alligatio est ipsorum verè afflictiva; ergo Angeli damnati verè torquentur, &c. Probatur antecedens quoad primam partem ex 2. Pet. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*: ex Epist. can. Iudæ *Angelos, qui non servaverunt suum principatum sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis sub caligine reservavit*: ex Apocal. 20. *Apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & Satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit eum in abyssum & clausit*: ex Psalm. 106. *Vincula eorum disrupit, quia contrivit portas æreas & vectes ferreos confregit*, qui postremus textus, etsi intelligatur de limbo sanctorum Patrum, tamen quid simile quoad vincula & quoad metaphoram de portis æreis, ferreisque vectibus, debet à fortiori intelligi de inferno damnatorum, certum est igitur damnatos omnes esse in inferno veluti carceri mancipatos ac alligatos, & cùm aliunde certum sit dari in inferno ignem corporeum tanquam instrumentum pœnale, huic jure optimo censeri debet facta damnatorum alligatio. Probatur primum antecedens quoad secundam partem; homini etiam vili, imò bruto animali libertate & ratione destituto, molesta ac afflictiva est quæcumque alligatio & violenta detentio, ut abundè testantur latratus & rabies canis catena devincti; quomodo igitur involuntaria & violenta alligatio ad vilem creaturam corpoream non erit afflictiva spirituum, quibus connaturalis est libertas & facultas tùm vagandi quocũque pro libito, tùm dominandi in quodcumque corpus, quibus itẽ superbia auget appetitũ libertatis, independentiæ, & excellentiæ suprà connaturalis perfectionis metas, & singillatim suprà omnẽ humani generis conditionẽ, ex quo capite erit Angelicis spiritibus permolestum eidem, cui homines, igni alligari, & habere communia vincula cum vilissima ac maximè contemptibili homi-

Datur alligatio damnatorum Angelorum ad ignem corporeum.

26. Talis alligatio est ipsorum afflictiva.

num fæce poſt dedignatum in Cœlo conſortium beatitudinis cum portione eorundem ſelectiſſima, maximéque æſtimabili.

27. *Eſt ad ignē etiam ut ad objectum.* Huic moleſtiæ provenienti ex alligatione ad ignem, tanquam ad locum, addunt Scotiſtæ cum ſuo Doctore *præcit.* §. *De ſecundo, verſ. In tertio etiam*, moleſtiam provenientem ex alligatione ad ignem tanquam ad objectum; adeò ut prima alligatio ſit potiſſimùm noxia virtuti motivæ, ſecunda virtuti intellectivæ damnatorum ſpirituum; conſiſtit autem hæc ſecunda alligatio in neceſſaria ac intenſiſſimâ ignis intuitione & conſideratione, quæ quidem conſideratio multipliciter contriſtativa eſt & afflictiva; primò ſcilicet, quia eſt de aliquo nolito & tamen exiſtente, quod eſt objectum propriom triſtitiæ; ſecundò, quia eſt ex determinatione divinâ, cui damnati ſpiritus vellent reſiſtere; tertiò, quia minuit libertatem attendendi ſaltem intensè ad res alias eximias & jucundas ex proprio arbitrio conſiderandas; quartò quia ignem repræſentat ut inſtrumentum implacabilis indignationis Dei, imò fortè etiam ut ſignum vilitatis eorum, qui per ipſum puniuntur, ſicut eſt ſedere ad tranſtra Remigum, vel ferre laqueum collo inſertum. Scotiſticam hanc alligationem ad ignem, tanquam ad objectum Thomiſtæ non improbant, quin potiùs extendunt, dum præter alligationem localem aſſignant alligationem quoad potentias operativas, quatenùs ſpiritus damnatus, nec ubi vult, nec ſecundùm quod vult, operari poteſt; ſed ſolùm ubi eſt tanquam carcere concluſus, & ſecundùm genus operationum compoſſibilium cum perpetua notitia & triſtitia ſui tormenti, ut magis explicat Ioannes à S. Thoma *hic diſpu.24. art.3. n.16.*

28. *Datur etiā reſpectu dæmonum apud nos vagantium* Secunda hæc alligatio aptiſſima eſt ad explicandum, quomodò ignis gehennalis liget malos ſpiritus, etiam extrà infernum exiſtentes? enimverò intenſa conſideratio, & (in noſtris principiis quibus contrà Scotum ſuſtinemus cognitionem intuitivam haberi poſſe per ſpeciem) perpetua intuitio ignis gehennalis optimè haberi poteſt à ſpiritibus extrà infernum apud not vagantibus; ſive ſecum circumferant ſive non aliquam ignis portionem, quod incertum eſt & licèt affirment id nonnulli apud Herincx *diſput. 5. q. 4. num. 35.* regula tamen non facilè multiplicandi miracula, quibus ignis huc illucque inviſibiliter ac inſenſibiliter transferatur, valdè ſuadet oppoſitum, in quod propendeo

29. Ex quo occurrerunt mali ſpiritus extrà infernum vagantes, placet aliqua de ipſis obiter breviterque diſquirere, & primò. Quàm certum ſit dari aliquos dæmones extrà infernum? Secundò, utrùm fuerint aliquandò omnes in inferno? tertiò, utrùm ſint in inferno concludendi poſt diem judicij, non ampliùs inde exituri? quartò, utrùm minùs extrà infernum torqueantur, quàm in inferno?

Apud nos vagari plures dæmones eſt de fide. Ad primum reſpondetur eſſe id certum ex fide propter plura Scripturæ loca, quorum meminit Eſtius *in 2. diſt.6.* §. 12. itèm ex communi Eccleſiæ conſenſu roborato non ſolùm auctoritate Scripturæ, verùm etiā experientia obſeſſionis corporum, multoque magis quotidianæ tentationis hominum ad peccandum, jure proptereà D. Hieronymus *ſuper c.6. ad Epheſ.* teſtatur omnium Doctorum opinionem eſſe, quòd aër inter Cœlum & Terram medius plenus ſit contrariis fortitudinibus: Nec adverſatur Magiſter *in 2. diſt. 6.* dicens non eſſe conceſſum dæmonibus nobiſcum in terra habitare, ſolùm enim excludit habitationem familiarem, qualis eſt hominum inter ſe; cæterùm ipſam terræ ſuperficiem à dæmonibus occupari clarè ſignificant verba illa Iob.1. *Circuivi terram & perambulavi eam.* 1. Pet.5. *Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit*, &c. Apocal. 12. *Væ terræ & mari, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam*, &c.

Ad ſecundum reſpondetur eſſe veriſimile valdè, & probabile, quòd dæmones omnes in ſua prima de Cœlo ejectione fuerint in infernum detruſi; quia ex una parte conveniebat omnes experiri locum ſibi deputatum, ex alia parte ante creatos homines nulla erat dæmonibus cauſa exiſtendi extrà infernum, extrà quem ut ait D. Thomas *in ſupplem.q.70.art.3. ad 3.* ſpiritus damnati nunquam ſunt, niſi ex diſpenſatione divina, vel ad inſtructionem, vel ad exercitium electorum. Nec probabile eſt, quod Canus relatus ab Eſtio *præcit. diſt. 6.* §. 13. ait ſolùm dæmones nequiores fuiſſe in infernum detruſos; enimverò eadem ratione deberent ipſi ſemper in inferno detineri, minùs malis ſaltem uſque ad diem judicij ſemper in noſtro aëre commorantibus, quod falſum eſſe conſtat *ex Luca* 8. ubi plures ex ſpiritibus qui inter homines verſabantur juſſi ſunt in abyſſum deſcendere, & ex eo quod juxtà multorum, ac ferè omnium ſententiam, dæmonum nequiſſimus ex inferno exivit ad tentandum primos Parentes in Paradiſo, & Chriſtum in deſerto; ex divina igitur diſpenſatione & diſpoſitione datur quædam inter dæmones alternatio, adeò ut nec iidem ſemper intrà, nec iidem ſemper extrà infernum ſint, & fortè ut opinatur Arriaga *hic diſput.26. ſect.10. n. 59.* quilibet dæmonum apud nos vagantium aliquoties in infernum deſcendit ſui pravi miniſterij rationem nequitiæ Principi redditurus, & ipſius juſſa ſuſcepturus pro novis in homines infeſtationibus. 30. *Probabile tamen eſt fuiſſe ab initio omnes in infernum detruſos.*

Ad tertium reſpondetur affirmativè, ceſſante enim poſt diem judicij hominum in hoc mūdo infeſtatione ceſſat pro dæmonibus cauſa, aut permanendi extrà infernum, aut ab inferno exeundi, poſtquam igitur tempore ipſius finalis judicij omnes inde exiverint ſimul cum hominibus, imò etiam ab hominibus, judicandi juxtà illud 1.Cor.6. *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus*, in gehennalem ignem recludentur nunquam impoſterū egreſſuri: pro qua re plura videri poſſunt apud D.Aug. *lib. 20. de Civit. à c.14.* 31. *Et in infernū omnes iterum detrudentur poſt diem judicij.*

Ad quartum non deſunt qui doceant malos 32.

los Angelos in hoc mundo existentes nondum recepisse ultimum essentiale supplicium pœnæ sensus, nec esse tale supplicium recepturos, nisi peracto extremo judicio, post quod consequenter existimant eos graviùs esse torquendos, & hanc opinionem non esse fidei contrariam fatetur Gonet *hic disp.* 14. *art.* 2. *n.* 79. Nihilominùs absolutè sentiendum quoad essentiale supplicium pœnæ sensus (de pœna damni controversia non est) malos Angelos è Cœlo semel ejectos non minùs extra infernum torqueri, quam in inferno, nec minùs antè, quàm post finale judicium; pro cujus veritatis intelligentia & pro explicatione auctoritatum quæ in contrarium afferri possunt Estius *in* 2. *dist.* 6. §. 14. rectè distinguit triplicem damnationem malorum Angelorum primam factam in mundi initio, secundam in adventu Christi, tertiam faciendam in finali judicio; per primam damnationem è Cœlo ejecti receperunt æternam pœnam damni & sensus, & de hâc damnatione habetur 2. Pet. 2. *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractis, &c.* per secundam ejecti, licèt non totaliter, ex hoc mundo, spoliati fuerunt liberiori potestate, quâ permissi fuerât in homines dominari antè Christi adventum, & quâ carere ipsis molestum est pro ingenti ipsorum malitia & odio in humanum genus, de hâc damnatione habetur Io. 12. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*; per tertiam ex mundo hoc totaliter ejecti, & omni nocendi electis potestate spoliati ab hominibus ipsis judicabuntur, & post propriam malitiam ac vilitatem toti universo manifestatam firmiter in gehennam recludentur, quod spiritibus cupidis excellentiæ & libertatis augebit accidentalem torturam; de hâc damnatione procedunt Scripturæ & Sancti Patres, quoties indicant dæmones nondum esse judicatos, nondum esse in ignem missos, solùm in fine sæculi esse supplicio extremo plectendos; & hanc fortè damnationem præproperam metuentes mali spiritus *Matth.* 8. clamabant *Quid nobis & tibi Iesu Fili Dei? Venisti huc antè tempus* (idest antè finale judicium) *torquere nos*; possunt tamen hæc verba meliùs referri ad secundam damnationem, cui magis quadrat, quod unus eorum spirituum Christo dicit. Luc. 8. *Obsecro te ne me torqueas: Præcipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine.* Sic explicatis auctoritatibus facilè corruit omne Adversariorum fundamentum, & facilè etiam intentum nostrum probatur aliundè, præsertim ex eo, quod nec ad diem judicij differatur, nec post talem diem augeatur aut pœna essentialis in animabus damnatis, aut essentialis gloria in beatis, sivè animabus, sivè Angelis; & tamen animæ damnatæ non sunt magis aut pœnæ dignæ aut extrà terminum, quàm mali spiritus; boni item Angeli non sunt magis digni præmio, quàm mali supplicio, & eorum plures extrà Cœlum usque ad finale judicium versantur, æquè ac plures istorum extrà infernum.

Non tamen puniuntur majori pœna essentiali quam nunc.

Explicatur triplex dæmonum dánatio.

53.

Ex dictis habetur sustinendum omninò esse, quòd dæmones in hoc mundo vagantes semper & ubique secum circumferant pœnam ignis, etiamsi non ignem ipsum; ideò si essentialis & potissima ignis pœna statuatur in suprà asserta alligatione ad id, quod *num.* 28. attigimus de alligatione objectiva, superesset aliquid addendum de alligatione, & de modo quo dæmones extrà infernum discurrentes secum ferant localem alligationem ad ignem remanentem intrà infernũ, in quo necessariũ non erit laborare si alligatio suprà asserta non sit pœna ignis potissima & essentialis; ideò hoc illicò discutiemus & in hujus discussione arripiemus occasionem insinuandi, in quonam formaliter Thomistæ collocent alligationem ad ignem inferni? & quomodo talem alligationem salvent in spiritibus ab inferno distantibus? 34.

Dæmones pœnam ignis circumferunt licèt non ignem ipsum.

§. V.

Vtrùm Angeli damnati igne corporeo torqueantur per alligationem solam; an etiam per aliam potiorem torturam?

ASSERT. Angeli damnati igne corporeo non torquentur per alligationem solam neque hæc est respectu ipsorum potissima ignis tortura. Ità Auctores tùm *præcd. n.* 24. relati pro occulta & inexplicabili Angelicorum spirituum ab igne tortura; tùm infrà afferendi pro variis modis eam explicandi aliter, quàm per alligationem contrà Thomistas & Scotistas & ex Recentioribus Esparzam *q.* 29. *art.* 5. ad Thomistas accedentem, Aversam *q.* 64. *sect.* 7. tùm Thomistis, tùm Scotistis faventem, aliosque nonnullos. 35.

Alligatio ad ignem non est potissima dæmonum tortura.

Probatur: Per solam alligationem non salvatur, quod ignis exerceat in Angelos damnatos ardorem & combustionem, eosque torqueat ardendo, comburendo, & concremando; atqui hoc salvandum est, & in ardore ac combustione, quantum fieri potest, collocanda est potissima ignis tortura; ergo Angeli damnati igne corporeo non torquentur per alligationem solam, &c. Major patet; quia alligatio nullam habet specialem cum ardore & combustione affinitatem, & ad quodlibet aliud corpus æquè ac ad ignem fieri potest; minor probatur, quia Scriptura frequenter & constanter affirmat ignem in inferno ardere, comburere, concremare. Sic habetur Iudith 16. *Vt urantur & sentiant usque in sempiternum.* Isa. 33. *Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis.* Matth. 3. *Paleas* (idest reprobos) *comburet igni inextinguibili.* Io. 15. *Si quis in me non manserit, &c. in ignem mittent & ardet.* Similis loquendi modus constantior adhuc & frequentior est in Sanctis Patribus, quorum auctoritates passim cuilibet occurrent.

Dices has Scripturæ & Patrum auctoritates vel procedere solùm in ordine ad damna-

torum corpora, non universaliter etiam in ordine ad spiritus, præsertim Angelicos; vel intelligendas esse in sensu improprio & metaphorico, nec certè negari hic potest omnis metaphora, cum certum sit ignis ardorem & combustionem esse actionem corpoream, cujus capaces non sunt puri spiritus.

36\. Sed contra: fateor aliquas saltem ex allatis auctoritatibus ad corpora vel ad homines, non ad Angelos, singillatim referri; at adhuc sufficienter probant intentum, quia aliundè certum est eâdem dæmones, quâ homines, pœna torqueri, & reproborum animas etiam antè reunionem ad corpora gehennali igne comburi, utrumque tradit expressè D. Gregorius 4. *dialog.* primum quidem *cap.* 32. ubi ait, *Quamvis Angelorum & hominum longè sit natura dissimilis, una tamen pœna implicat quos unus in crimine reatus ligat*; secundùm verò *cap.* 28. ubi de hominibus habetur, *Sicut electos beatitudo lætificat, ità credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat*, & clariùs adhuc ac luculentiùs Hugo Victorinus *lib.* 2. *de Sacram. p.* 16. *cap.* 3. dicens, *verissimè auctoritate sacri eloquij & Catholicæ veritatis probatur testimonio, corporali & materiali igne animas etiam nunc antè susceptionem corporum cremari.* Ad illud, quod addebatur de sensu improprio & metaphorico dico, quando vitari nequeat omnis metaphora & improprietas, saltem debere eam præferri, quæ minor est, ut quantum fieri potest ad sensum proprium accedatur; quod Adversarij per solam alligationem non præstant; illi præsertim, qui cum Scoto *in* 4. *dist.* 44. *quæst.* 2. gehennalem alligationem collocant partim in detentione objectiva partim in detentione locali proveniente effectivè à Deo, ad combustionem enim quæ est actio effectivè physicè ab igne proveniens nullâ assimilatione, nullâve proportione accedit actio, aut proveniens effectivè à solo Deo, aut proveniens ab igne intentionaliter dumtaxat & objectivè.

Dæmones & homines pœnâ simili torquentur.

37\. Hinc Thomistæ aliam à Scotistis viam ineunt, & ut sustineant alligationem esse effectivè physicè ab igne, docent ligari damnatos spiritus media qualitate spirituali ab igne ut instrumento Dei effectivè physicè producta, cujus primarius effectus sit impedire potentiam ad extrà operativam, ne pro libito operetur, & consequenter coarctare substantiam, ipsamque quodammodo incarcerare intrà spatium illud, ultrà quod potentia operativa impeditur, ne operationem suam extendat, & ex eo quod talis qualitas suum primarium effectum exerceat in potentia operativa ponitur à Goneto *hic disput.* 15 *art.* 2. §. 2. & Ioanne à S Thomâ *disp.* 14. *art.* 3. *num.* 21. immediatè subjectivè in ea potentia potiùs, quàm in substantia. Explicant deindè hujus doctrinæ Auctores, quomodo dæmones extrà infernum retineant alligationem ad ignem, & secū ferant pœnam ignis, licèt non ignem ipsum; explicant, inquam, dicendo dæmones retinere & secum ferre talem qualitatem cum mutatione materiali effectus ipsius, cum coarctatione scilicet potentiam ad determinatum locum aeris in hoc mundo pro coarctatione earumdem ad determinatum locum ignis in inferno, & aliquando cum majori laxatione spatij, quæ utrùm dæmonibus inserviat ad aliqualem diminutionem pœnæ accidentalis, an laxatio ipsa nova alia pœna accidentali compensetur? non definiunt, sed relinquunt ut problema. Explicant insuper, quomodo pœna ignis sit in damnatis spiritibus inæqualis? dicendo esse inæqualem qualitatem operationum impeditivam; & prout intensior vel remissior est talis qualitas, inservire ad majorem vel minorem torturam, seu esse magis vel minùs restrictivam potentiæ operativæ, & quasi vinculum magis vel minùs eam restringens; In totâ hâc doctrinâ, quam fusiùs tradunt Gonetus & Ioannes à S. Thomâ *art. præcit.* vix quidquam aliud displicet, quàm quod productio qualitatis alligativæ etiamsi effectivè physice ab igne proveniens, non sit adhuc sufficienter similis combustioni; sed possit assignari aliquid similius & per consequens conformius auctoritatibus suprà relatis. Pro quo

Alligatio dæmonum ad ignem [illegible] secundum Thomistas.

38\. Adverto duo esse præcipua sententiarum capita in hâc controversia: Primum est negantium ignem producere aliquid physicum in spiritibus: Secundum est id affirmantium, & hæ sunt inter se divisæ circà modum causalitatis vel physicè, quâ physica entitas producta in spiritibus ad torturā proveniat immediatè ab ipso igne tanquam instrumento divinitus elevato; vel moralis, quâ illa physica entitas proveniat immediatè à Deo ad præsentiam ignis tanquam signi ad id instituti; quæ quidem sententiarum sub secundo capite divisio pendet à controversiâ generali agitari solita *in tract. de Sacram.* circà causalitatem rei spiritualis à corporeâ, & ex tali tractatu supponentes causalitatem physicam Sacramentorum in gratiam, possumus hîc consequenter supponere causalitatem physicam ignis in entitatem de novo ad spirituum tormentum productam, si physica sit; hocque eo libentiùs supponimus, quò hujusmodi causalitas physica meliùs, quàm moralis salvat Scripturas exprimentes pœnam ignis sub combustionis & ardoris nomine.

39\. Primum caput continet primò sententiam Avicennæ 9. *metaph. cap. ult.* docentis dæmones torqueri ex eo præcisè, quòd apprehendant ignem ut sibi noxium, sivè noxius re vera sit, sivè non; pro hâc sententiâ referunt aliqui D. Bonaventuram & Scotum, sed Scotus contrarius est, & D. Bonaventura ei favet solùm in superficie lectionis, ut ait Mastrius *hic disp.* 3. *quæst.* 6. *num.* 123. Continet secundò sententiam Algazelis 5. *phys. cap.* 5. docentis dæmones torqueri sulâ cogitatione privationis boni desiderati, amissæ scilicet beatitudinis. Continet tertiò sententiam Alberti *in* 4. *dist.* 44. *art.* 20. *&* 34. Richardi *ead. dist. art.* 2. *quæst.* 3. Ægidij *quodlib.* 2. *quæst.* 9. *&c.* docentium dæmones torqueri per speciem quamdam intentionalem in ipsorum intellectibus productam ab igne, ut instrumento Dei, & eosdem cogentem

Classis sententiarum explicantiū torturam dæmonum absque productione physicæ entitatis.

ad

ad Molestam ignis considerationem. Continet quarto sententiam Gabrielis *in supplem. quæst. 3. art. 2.* Ochami *quodlib. 1. quæst. 19.* & ferè etiam Scoti *in 4. dist. 44. quæst. 2.* volentium dæmones torqueri per impressionem non speciei intentionalis, sed actualis cognitionis ab igne, ut à Dei instrumento factam.

40. Hæ omnes sententiæ præsertim verò prima & secunda præter plures alias, quas continent difficultates, impugnantur à fortiori iisdem auctoritatibus, quibus impugnavimus potissimam ignis torturam in solâ ad ipsum alligatione collocatam; imò prima & secunda impugnantur etiam auctoritatibus quæ præscindendo à combustione universaliter docent damnatos vero igne torqueri.

Secundum caput in duas sententiarum classes subdivido, quarum altera docet illud physicum, quod ignis producit in spiritibus, esse qualitatem corpoream caloris; altera esse qualitatem spiritualem; utraque deindè classis continet sub se plures & diversos dicendi modos, & in varias adhuc sententias iterum subdividitur.

41. Classis sententiarum id explicantium per productionem qualitatis corporeæ.

Prima igitur sub secundo capite classis continet primò sententiam Henrici *quodlib. 8. quæst. 34.* docentis ignem torquere dæmones ut calidum, producendo calorem in ipsis redditis à Deo per impressionem supernaturalis qualitatis capacibus talis caloris recipiendi, imò etiam (si de Henrici mente judicemus cum Dequiros *hic disput. 77. num. 7.*) materialiter sentiendi; quoad caloris in spiritibus receptionem Henrico favet ex Recentioribus Lugus *disp. 28. cap. 2. n. 26.* quoad materialem ejusdem sensationem eidem favet, licèt cum aliquâ in modo diversitate, Ripalda memoratus à Dequiros *disp. pracit. num. 4.* Continet secundò sententiam Coninchij *quæst. de Purgatorio dub. 3.* existimantis dæmones & animas antè reunionem ad propria corpora miraculosè alligari aliquibus corporibus, & ex impressione ignei caloris in hæc corpora torqueri eo modo, quo anima de facto torquetur ex receptione nimij caloris in corpore, quod vivificat propter sympathiam, quam habet cum tali corpore. Continet tertiò sententiam, quam discurrendo tamen solùm non asserendo latè explicat Dequiros *pracit. disp. 77. à sect. 2.* ubi post liberatam ab omni etiam improbabilitatis censurâ doctrinam de compositione Angelorum ex materia ejusdem rationis cum nostra spiritualizatâ tamen, & solutâ à quantitate, ait juxtà hanc existimationem optimè explicari rem præsentem dicendo ignem producere calorem intensissimum in materiâ mali Angeli, qui calor utpotè disponens ad introductionem formæ ignis sit contrarius formæ substantiali existenti in illa materia, faciat materiam illam calescere & ardere æquè ac nostram; adeoque torqueat Angelos eodem modo, quo nos dum recipitur in materiâ, ex quâ nos componimur.

42. Classis sententiarum id explicantium per productionem qualitatis spiritualis.

Secunda sub eodem secundo capite classis continet primò sententiam Bachonis *in 4. dist. 46. art. 2.* docentis infernalem ignem in spiritibus producere calorem spiritualem, qui tamen in ipso igne sit essentialiter una forma cum calore materiali, sicuti sunt essentialiter una forma in homine gradus intellectualis ad spiritualem, & gradus sensitivus ad materialem naturam pertinens. Continet secundò sententiam Thomistarum relatam *praced. num. 37.* docentium ignem in spiritibus producere qualitatem spiritualem alligativam potentiæ operativæ, & consequenter ipsius spiritualis substantiæ. Continet tertiò sententiam Suarezij *hic lib. 8. cap. 14.* docentis in spiritibus producere qualitatem spiritualem dissonam & disconvenientem naturæ ipsorum, & ideò ipsis doloriferam, quem dicendi modum sicuti sunt Malonius *in 2. dist. 6. disp. 20. sect. 2.* Pesantius *hic quæst. 64. art. 4. disp. 5.* Lugus *disp. 28. cap. 2. num. 50.* Arriaga *disp. 26. sect. 8.* Madernus *q. 5. art. 7. n. 12.* aliique Recentiores permulti.

43. Sententia inter prævallatas media.

Superest hic recensenda sententia quædam inter hucusque relatas quasi media, quæ præscindendo ab eo, quod ignis producat vel non producat in spiritibus aliquam physicam qualitatem, docet spiritus damnatos ad præsentiam ignis, cui sunt alligati elicere virtute divina actus vitales intellectus & voluntatis omnino similes iis, quos elicit anima in corpore, dum istud comburitur. Ità Sotus *in 4. dist. 50. q. 1. art. 2.* quem licèt cum aliqua in modo explicandi varietate secuti sunt Lessius *de perfect. div. lib. 13. cap. 30.* Molina *1. p. q. 45. art. 5. disp. 2. ad 3.* Valentia *hic q. 15. punct. 3.* Tannerus *disp. 5. quæst. 6. dub. 6.* & alij apud Dequiros *disp. 76. sect. 5.* ubi hanc sententiam reliquis præfert in primis ex eo, quod satis assequatur proprietatem combustionis & ardoris & juxtà eam strictè dici possit dæmones ardere & comburi; sicuti dicitur ardere & comburi, seu ardore & combustione torqueri, anima ratione cognitionis experimentalis & tristitiæ quam habet, dum corpus ei unitum comburitur.

44. Fertur de prævallatis sententiis judicium.

In tanta opinandi varietate nimis lubricum perplexumque esset quidquam eligere, nisi commodè possent ex jam dictis minorem ad numerum reduci sententiæ, inter quas delectus faciendus est; & quidem quoad sententias relatas sub primo capite, omnes illicò fuerunt ibi rejectæ *num. 40.* quoad relatas sub secundo capite, sententia Coninchij absque ulla auctoritate comminiscitur corporà dæmonibus unita; & unio, quâ unirentur, nec posset esse substantialis, cum dæmones non sint formæ informantes; nec localis sufficeret ad intentum, quia non sufficeret ad sympathiam similem ei, quam habet anima nostra cum corpore quod vivificat: Sententia quam Dequiros commendat, quoad Angelos de facto existentes manet sufficienter improbata *ex dictis praced. lib. 1. cap. 2. §. 4.* contrà compositionem Angelorum ex materia spiritualizata: Sententia Bachonis falsò supponit in calore ignis contineri gradum spiritualem: Sententia Thomistarum de qualitate alligativa impugnata est *praced. num. 35. & 37.* Sicque tres duntaxat remanent

remanent sententiæ, inter quas habendus est in præsenti delectus. Prima de tortura per calorem igneum obedientialiter receptum in spiritibus. Secunda per qualitatem spiritualem doloriferam. Tertia per solam intellectionem experimentalem ignis, & tristem affectum voluntatis indè consequentem. In hoc sententiarum ternario, ut unicam tandem præeligam, sit

§. VI.

Quænam sit potissima tortura quam Angeli damnati patiuntur ab igne corporeo?

45. Collocatur tandè potissima dæmonum tortura in qualitate spirituali dolorifera.

ASSERT. Potissima tortura, quam Angeli damnati patiuntur, &c. melius explicatur per qualitatem spiritualem dissonam & disconvenientem in ipsis obedientialiter ab igne productam; quàm aut per calorem, etiam dato quod iste possit in eorum substantia obedientialiter recipi, aut præcisè per actus spirituales vitales similes, iis quos elicit anima, dum corpus ei unitum comburitur. Ità Suarez, Malonius, Pesantius, Lugus, Arriaga, Maderuus locis supià relatis, &c. contrà Auctores pro cæteris sententiis adductos, §. *præced.*

Probatur prima pars: Qualitas aliqua spiritualis potest in Angelis obedientialiter ab igne produci, quia & subjectum spirituale est fecundùm se capax spiritualis accidentis, & respectu effectus non vitalis causandi in solo genere efficientis datur in igne, & in qualibet creatura potentia obedientialis ad quodlibet; potest item eadem qualitas esse Angelo dissona & disconveniens, quia potest Angelum malè afficere, deturpare ipsum & vilitare, retardare quoad motum, hebetare quoad actus intellectus & voluntatis, aliaque hujusmodi præstare Angelo ingrata, & displicentia; & ratio à priori est, quia ità se habent proportionaliter qualitates spirituales ad spirituale subjectum sicuti materiales ad materiale, sicuti igitur ex istis aliquæ sunt materiali subjecto consonæ & convenientes, aliæ disconvenientes & dissonæ; ità etiam ex illis respectu subjecti spiritualis aliquæ erunt, &c. Atqui qualitas spiritualis ab igne producta, in malis Angelis recepta, iisdemque disconveniens & dissona habet omnia requisita ad potissimam torturam, quam Angeli damnati, &c. ergo potissima tortura quam Angeli damnati, &c. mel ùs explicatur, &c. minor probatur talis qualitas ex eo

46. Assignantur in tali qualitate omnes conditiones potissimæ torturæ.

quod sit quid physicum physicè in damnatis Angelis receptum, physicè (secundùm universalem doctrinam *n.* 38. prætindicatam) ab igne productum, explicat damnatorum Angelorum torturam esse physicam & ab igne; ex eo quod sit accidens capax intentionis & remissionis explicat eamdem torturam posse esse in diversis damnatis diversam & inæqualem; ex eo quod possit divinitùs saltem conservari non præsente suo principio productivo explicat damnatos non secum ferendo ignem ipsum, posse secum ferre ignis pœnam; ex eo quòd proveniat ab aliquo fecundùm se afflictivo sensuum, & causet tristitiam diversam ab eâ, quæ terminetur ad carentiam beatitudinis, explicat in pœna ignis rationem pœnæ sensus, ipsiusque omnimodam diversitatem à pœnâ damni; ergo qualitas spiritualis, &c. habet omnia requisita ad potissimam torturam, &c.

Probatur secunda pars: Calor igneus, quamvis intensissimus & in Angelo receptus, non potest Angelum graviter torquere; ergo per calorem etiam dato, quod possit in Angelis recipi non rectè explicatur potissima tortura, &c. & per consequens meliùs ista explicatur per qualitatem spirituale, &c. consequentia patet, antecedens probatur; calor igneus, quamvis, &c. nec potest Angelum graviter torquere ex ratione generica qualitatis materialis, nec ex ratione specifica talis qualitatis: Non ex ratione generica qualitatis materialis, quia licèt hujus ignobilitas possit aliqualiter displicere spiritui, nobili præsertim & superbo, non tamen taliter, qualiter dæmoni displicet pœna ignis; & nemo, ut arbitror, diceret Angelum divinitùs recipiendo lucem, aut albedinem, aut aliam quamcumque qualitatem materialem tam graviter fore torquendum, quam nunc in inferno torquetur. Non ex ratione specifica talis qualitatis, quia calor, ut talis qualitas seu ut calor est, nullam habet specialem disconvenientiam cum spiritu, nam specialis disconvenientia caloris cum subjecto est, quia solvit ipsius temperamentum, quod in spiritu nullum est: Nec refert in calore præsertim gehennali excogitari posse ignobilitatē aliquam & vilitatem majorem, quā in luce, albedine, aliavè simili qualitate materiali; enim verò hic vilitatis excessus tantus non est, ut possit notabiliter augere disconvenientiam, & cum non desint materialia accidentia calore igneo ignobiliora, hæc in Angelo posita inferrent majorē torturam, quàm de facto inferat calor igneus gehennæ, quod certè est nimium detrahere gravitati gehennalis torturæ. Confirmatur: Calor, sivè sumatur ut qualitas materialis sivè ut talis qualitas, non torquet nisi sentiatur; materiale enim ut tale, sivè in genere sivè in specie, est proprium specificativum potentiæ sensitivæ, nec potest experimentaliter percipi aliter, quàm per sensum, ut mox *num. seq.* magis probabitur, atqui non potest sentiri ab Angelo, quia Angelus non habet potentiam sensitivam, nec sine potentia sensitiva potest elevari ad sentiendum propter regulam generalem alibi traditam, quod vivens in uno genere vitæ non possit elevari ad actus vitales alterius generis, non oculus ad audiendum, non voluntas ad intelligendum & per consequens neque intellectus ad sentiendum.

47. Ostenditur potissimam dæmonum torturam non posse haberi à calore.

Probatur tertia pars: Nec possunt dari in Angelo actus spirituales vitales omninò similes iis, quos elicit anima, &c. nec per tales actus, si darentur, salvari potest physica 48.

fica

Nec præcisè per actus spirituales vitales.

ſica ab igne tortura; ergo præcisè per actus ſpirituales vitales, &c. non rectè explicatur potiſſima tortura, quam Angeli, &c. conſequentia patet; probatur antecedens quoad primam partem, Actus ſpirituales vitales, quos elicit anima, &c. ſunt actus de objecto ſenſato; atqui non poſſunt dari in Angelo actus de objecto ſenſato, cum dari non poſſit in Angelo ſenſatio;ergo non poſſunt dari in Angelo actus ſpirituales vitales omninò ſimiles,&c.neque enim poſſunt eſſe omninò ſimiles actus,qui non ſunt de omninò ſimili objecto, præſertim conſtituendo, ut nos conſtituimus, actum quemlibet ex complexo potentiæ & objecti. Major probatur, actus ſpirituales, quos elicit anima, dum corpus ei unitum comburitur, non ſolùm ſunt de calore ipſo, ſed etiam ſunt de ſenſione caloris, ſunt enim de calore ut noxio;calor autem non eſt noxius animæ, niſi vt cauſat ſenſionem vt patet ex eo quod ſpecie caloris exiſtente in intellectu, calore verò ipſo non exiſtente in ſenſu, anima non experitur calorem ut noxium,nec torquetur:

49\. Probatur idem antecedens quò ad ſecundam partem, datis talibus actibus ignis non concurreret ad dæmonum torturam niſi eo modo, quo concurreret ad tales actus, nam in iſtis unicè tortura conſiſteret; atqui ad hos concurreret objectivè tantùm & intentionaliter, non phyſicè; ergo ſimiliter ad torturam objectivè tantùm & intentionaliter,non phyſicè concurreret; ergo per tales actus,ſi darentur, ſalvari non poteſt phyſica ab igne tortura; minor probatur, ignis concurreret ad illos actus non per aliquod præcedens nocumētum,quod inferret Angelo,ſed præcisè imprimendo calorem intellectui Angelico ad excitandam & eum intellectu concauſandam cognitionem ſimilem ei, quam habet anima,&c. vel etiam ſolùm mouendo Deum ad ſupplendum mediante ſpecie intentionali tale caloris munus; ergo.

Dices primò contrà probationem primæ partis, nec dabilem eſſe aliquam qualitatem Angelo diſſonam & diſconvenientem; nec, ſi aliqua eſt dabilis,talem eſſe poſſe qualitatem ſpiritualem productam ab igne obedientialiter,nec tandem,ſi iſta qualitas eſt Angelo diſconveniens, eſſe poſſe diſconvenientē eà diſconvenientiâ, quæ de facto reperitur in dæmonum tortura: Ratio primi eſt,quia omnis diſconvenientia & diſſonantia qualitatis cum ſubjecto oritur ex eo,quod vel ſolvat temperamentum ipſius, vel expellat ab ipſo formā aliquam connaturalem? in Angelis autem damnatis nec ullum temperamentum ſolvitur, quia temperamento carent; nec forma ulla connaturalis expellitur, quia ſupponuntur retinere integra naturalia. Ratio ſecundi eſt, quia hujuſmodi qualitas, utpotè nec ab aliquo create agente naturaliter producibilis, nec in aliquo ſubjecto connaturaliter receptibilis, eſſet forma ſupernaturalis, quæ ex genere ſuo ornat & perficit, adeóque delectat non torquet: Ratio tertij eſt, quia tortura dæmonum de facto debet explicare per aliquid habens ſpecialem proportionem cū combuſtione & ardore, quomodo autem poteſt talem proportionē habere ſpiritualis qualitas nullatenùs ignis propria, & per potentiam obedientialem; per quam ab igne producitur, æquè producibilis ab aquâ, aere, &c. Sed contrà:

Ad primum dico non afferri adæquatum diſconvenientiæ & diſſonātiæ principium; nam fætor, v. gr. olfactui, & fel palato diſplicet ac diſconvenit abſque eo, quod fiat in organis ſenſuum aliqua diſſolutio partium, aut expulſio qualitatum. Deindè,cur non poteſt excogitari reſpectu Angelorum qualitas aliqua contraria naturalibus ipſorum potentiis, ſi hæ aſſerantur à ſubſtantiâ diſtinctæ, aut ſaltem naturalibus actibus talium potentiarum, vel ſpeciebus intentionalibus, quas etſi actu obſeruatam integritatem naturalium non expellat, tamen ratione virtutis expulſivæ diſſonet, & diſconveniat, & torqueat; Sicuti calor in aqua receptus eſſet diſconveniens, etiamſi divinitùs frigus non expelleret. 50.

Qualitas ſpiritualis afflictiva Dæmonum non eſt neceſſe, quod aliquid ab ipſis expellat.

Ad ſecundum dico nullam apparere repugnātiam ſubſtātiæ creatæ,cui ſit connaturalis qualitas illa ſpiritualis; nihilominùs quia, iuxtà generalem doctrinam alibi traditam, cæteris paribus præſumptio ſtat pro impoſſibilitate do talem ſubſtantiam creatam impoſſibilem eſſe & repugnantem, at non proptereà qualitas illa erit forma ſupernaturalis ſimpliciter, quia non erit ſpecialis participatio Dei ut eſt in ſe; erit igitur ſupernaturalis ſecundùm quid, ſeù præternaturalis, & infià omnem naturam non ſuprà; depreſſiua; non elevativa. 51.

Præternaturalis eſt, non ſupernaturalis in ſubſtantiâ.

Ad tertium Lugus *hic diſp.28. c.2.n.50.* exiſtimat qualitatem illam habere ſpecialem participationē naturæ vel proprietatis igneæ eo ferè modo, quo qualitates in ſubſtantia ſupernaturales ſunt ſpeciales participationes naturæ vel proprietatum Dei: Dequiros *diſp 76. num.* 20. vult eamdem qualitatem ex parte ſui poſcere non aliter fieri, quàm præviâ actione ignis, vel etiam prævio calore ab igne immiſſo; Vtrumque aptè ſatisfaceret inſtantiæ, at primum eſt gratis dictum & videtur relabi in opinionem Bachonis de calore ſpirituali; ſecundum ſupponit etiam in ordine ad effectus non vitales inæqualem & diverſam in diverſis rebus potentiam obedientialem, quod mihi non probatur, ideò dico ſpecialem proportionem illius qualitatis cum combuſtione & ardore conſiſtere in eo quòd effectivè phyſicè ab igne proveniat, & habeat vim maximā cruciandi ſpiritus ſeparatos,ſicuti combuſtio & ardor habet uim maximā cruciandi animam corpori unitam,magis quàm infrigidatio,aut operatio quæcumque alterius materialis agentis; & hinc talis qualitas eſt aliqualiter propria ignis,& licèt potuiſſet etiam produci ab aquâ,aëre,&c. non tamen tàm convenienter, quàm ab igne. Neque dicas, ſaltem ex hoc non explicatur, cur qualitas hujuſmodi ſit ſimilior combuſtioni, quàm qualitas alligativa, de quâ ſuprà *num.* 37. Contrà 52.

Proportio & ſimilitudo ipſius cū combuſtione.

enim: est similior combustioni, quia sicuti apud nos combustio magis torquet quàm vincula, ligamina, & impedimenta operandi, ità & dæmones magis torquet qualitas à nobis asserta, quàm qualitas purè alligativa.

Dices secundò contrà probationem secundæ partis: Calor igneus in Angelo receptus, quamvis non possit eum graviter torquere, si consideretur naturaliter, secùs tamen, si consideretur obedientialiter & ut instrumentum Dei; hoc enim modo, cur non poterit præstare illud ipsum, quod per nos præstat qualitas spiritualis; si autem præstare id potest, utique de facto præstat, quia dicendo dæmones de facto calore torqueri meliùs procul dubio, quàm ullo alio torturæ modo salvatur ignem exercere in dæmones combustionem & ardorem juxtà auctoritates su-
53. prà relatas *n.35.* Sed contrà: ut ab hoc ultimo incipiam, quādo dæmones calore igneo in se recepto torquerentur, adhuc certè non cōburerentur propriè & absque metaphora, quia (nisi juxtà sententiam cujus meminimus *praced.n.41.* existimeotur constare materiâ spiritualizatâ, in quâ existimatione libenter in præsenti tormentum intensissimi caloris cæteris omnibus præfettem) non disponerentur ad corruptionem & ad conversionem in ignem, quod est propriè seclusaque omni metaphorâ cōburi & ardere, imò, quidquid contrà sentiat Lugus *hic disp.28.*

Angelus calore in se recepto nec propriè cōbureretur nec denominaretur calidus.

c.2.n.49. nec in rigore denominarentur calidi, quia forma non denominat quodcumque subjectum, in quo recipitur; sic gratia vel intellectio, sive per possibile sive per impossibile, recepta in lapide nec gratum nec intelligentem denominaret lapidem, eo quod utraque hæc denominatio requirat subjectum rationale; eodem modo calor non denominatet calidum eo, quod denominatio calidi requirat subjectum capax formæ ignis: Quando igitur caloti materiali, non spirituali qualitati tribueretur dæmonū tortura, adhuc non salvarentur absque omni metaphora prædallatæ auctoritates, quamvis negari nequeat, quin meliùs explicaretur torturam illam esse propriam ignis & similem veræ combustioni, adeoque de facto
54. astruendam, si foret possibilis; at possibilis non est: ad id, quod objiciebatur calorem obedientialiter & ut instrumentū Dei posse præstare illud, quod per nos præstat spiritualis qualitas, dico verum id fore, si spiritualis qualitas torqueret aliquid efficiendo, at torquet per se ipsam formaliter; & in genere causæ formalis quod præstatur ab una forma, neque etiam obedientialiter præstari potest ab alia diversæ rationis. Neque dicas: dolor formalis consistit in perceptione qualitatis dolorificæ, non in qualitate ipsa; ergo hæc per se non torquet formaliter. Contrà enim: benè procedit antecedens de dolore formali vitali, non de dolore formali objectivo.

Dices tertiò contrà probationem tertiæ partis: Anima separata & Angelus possunt divinitùs elicere omnes illos actus spirituales, quos potest elicere anima unita; omnes enim hujusmodi actus sunt intrà rationem formalem intellectus & voluntatis; qualibet verò potentia vitalis elevari potest ad quoslibet actus contentos intrà propriam rationem formalem: ergo verè dari possunt in Angelo actus spirituales vitales omninò similes iis, quos elicit anima, dum corpus ei unitum comburitur: Nec sufficienter respondetur hos actus habere pro objecto sensationem organicam præsentem & actualem, quæ non est dabilis in anima separata & Angelo, ideò non defectu potentiæ vitalis, sed defectu objecti dari non posse in anima separata & Angelo actus spirituales similes iis, quos elicit anima, &c. Non sufficienter, inquam, respondetur, nam sicuti poni potest aut conservari sensatio objecti objecto ipso non existente, puta visio albedinis non existente albedine, ità similiter conservari poterit, aut poni, intellectualis perceptio sensationis non existente sensatione: Hujus instaotiæ doctrinam commendant & ampliant Arriaga *disp.26. sect.5.* & Dequiros *disp.76. sect.5. & 6.* Sed contrà: accepto 55.
allatam in instantia ipsa responsiooem, & ad hujus impugnationem nego paritatem, quia sensatio utpotè actus vitalis non potest à Deo suppleri, sicuti tamen suppleri potest albedo aut aliquod aliud objectum sensibile, ideò ex eo, quod dabilis sit visio, seu sensibilis perceptio albedinis albedine non existente, malè infertur dabilem esse experimentalem cognitionem, seu perceptionem intellectualem seusationis, sensatione ipsa non existente. Neque urgeas, ad perceptionem intellectualem sensationis nihil aliud ex parte objecti requiritur, quàm intentionalis species sensationis; at Deus tam potest producere intentionalem speciem sensationis non existente sensatione, quàm intentionalem speciem objecti sensibilis non existento objecto sensibili; ergo tam potest dari intellectualis perceptio sensationis non existente sensatione, quàm sensibilis perceptio albedinis non existente albedine. Contrà enim: ad intelligendam sensationem quomodocumque, utique sufficit species intentionalis: non sic ad percipiendam ipsam experimentaliter, quia experiri sensationem non est præcisè eam intelligere, sed ab ea vitaliter affici, quod nequit per speciem suppleri.

Potest percipi objectū sensibile nō existens at non sensatio ipsa.

---

§. VII.

De inæqualitate pœnæ aliisque nonnullis ad Angelos damnatos spectantibus.

Assert. In Angelis damnatis inæqualis est pœna, tùm sensus, tùm etiam damni. Quoad pœnam sensus assertum est communissimum; quoad pœnam damni est contrà Capreolum *in 4. dist.22. q.2. & 3.* Durandum 56.

Angeli dānati habent inæqualem pœnam etiam dāni

Durandum *ead. dist. q. 2. n. 8.* aliosque nonnullos existimantes pœnam damni capacem non esse inæqualitatis, contrà quos sentiunt Scotus *in 4. dist. 50. q. 6.* circa finem, Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 15. art. 15.* Suarez *hic lib. 8. c. 5.* Lugus *disput. 27. c. 4. n. 59.* & alij Theologi magis communiter.

Probatur: in Angelis damnatis inæqualis est culpa, ergo etiam inæqualis est pœna quæ sicuti in Angelis æquè ac in hominibus culpæ correspondet, ità debet in utrisque servare proportionem cum culpâ; & quidem quoad pœnam sensus facilè explicatur inæqualitas penes inæqualem intensionem illius qualitatis, quâ spiritus damnati ab igne obedientialiter elevato torquentur; quoad pœnam damni, quamvis ut est pura privatio inæqualitatē non admittat eo quòd quemlibet damnatum privet totaliter visione Dei, aliove quolibet supernaturali bono; ut tamen connotat aliquod positivum, aut antecedens, aut subsequens, potest inæqualitas explicari multipliciter: Primò scilicet ex inæqualitate gratiæ & juris ad gloriam dici possunt pati majorem pœnam damni illi, qui in via habuerunt majorem gratiam; & hic inæqualitatis modus, quamvis non correspondeat inæqualitati culpæ in hominibus, in quibus non semper excidit à majore gratia qui graviùs peccat; posset tamen probabiliter sustineri correspondens in Angelis damnatis, in quibus & gratia data fuerat cum proportione ad perfectionem naturæ juxtà supradicta *c. 1. §. 4.* & probabile est eos, qui fuerunt in natura excellentiores, fuisse etiam deteriores in culpâ: Secundò ex inæqualitate tristitiæ & doloris, quatenùs qui graviùs peccarunt, magis tristantur & vehementiùs dolent de carentia visionis divina providentia attemperante talem tristitiam & dolorem proportionatè ad culpam; hic inæqualitatis modus valdè propriè convenit pœnæ damni in sententia docente tristitiam de pœna damni ad pœnam damni pertinere; & esse pœnam sensus illam solam, quæ ad ignem consequitur vel ad aliquam aliam rem sensibilem; non illam omnem, quæ in aliquo positivo consistit: Tertiò ex inæqualitate causæ; privatio enim sicuti dicit ordinem non solùm ad formam, quâ privat; sed etiam ad causam undè provenit, ità ejus inæqualitas potest etiam aliqualiter à causa desumi; damnati igitur propter plura aut graviora peccata dici possunt habere majorem pœnam damni, majoremvè carentiam visionis & gratiæ eo quod apposuerint majorem causam talis carentiæ, ut latiùs explicat Lugus *cap. præcit. num. 49.* Nobis in difficultate levis momenti nec Angelorum propria, sed omnibus damnatis communi placet non admodum immorari; eademque de causa breviter hic expediemus alia nonnulla ad pœnam, & statum damnationis pertinentia.

57. Inæqualitas pœnæ dãni in quonam consistat?

58. Pœna dãni est gravior pœna sensus.

Dubitatur autem primò: Vtrùm pœna damni sit gravior pœnâ sensus? Respondetur affirmativè, ratio est quia visio in genere boni est incomparabiliter magis bona, quàm in genere mali sit mala pœna sensus, undè *in tract. de Beatitud. lib. 3. cap. 2. n. 19.* diximus torturam ignis gehennalis respectu videntis esse malum levissimum, & nullius momenti; ergo licèt fortè carentia boni non sit ex genere suo tam mala, quàm est bona forma opposita, tamen carentia boni comparata ad malum, quod respectu boni, quo ipsa privat, levissimum sit, non potest non esse tali malo pejor; atqui pœna damni consistit in carentia visionis, quæ in genere boni est incomparabiliter magis bona, quàm in genere mali sit mala pœna sensus, & hanc respicit ut malum levissimum; ergo pœna damni consistens in carentia visionis est pejor & gravior pœna sensus. Confirmatur ex D. Chrysostomo *homil. 13. in epist. ad Philip* dicente *Tantum malum mihi videtur de tanta gloria cecidisse, ut gehennam pro nihilo habeam præ hoc damno & ruina.* Nec mirum est vix nos percipere magnitudinem pœnæ damni ejusque excessum suprà pœnam sensus, cum vix etiam percipiamus magnitudinem & excellentiam beatæ visionis, penes quam præcipuè pœna damni mensuranda est.

59. Dubitatur secundò, utrùm tristitia & dolor de amissa beatitudine seu de carentia visionis sit pœna damni, an pœna sensus? Affirmat esse pœnam sensus Durandus & Capreolus *locis præcit.* item Molina *hic quæst. 64. art. 5. disp. 2.* Vasquez *disp. 242. cap. 2.* &c. existimant esse pœnam damni seu sub pœna damni comprehendi Scotus *in 4. præcit. q. 6.* Gabriel *in 4. dist. 22. art. 3.* Maloniùs *in 2. dist. 6. disp. 25.* Quasi problematicè loquitur Lugus *hic disp. 17. cap. 4. num. 31.* Controversia reducitur ad quæstionem de nomine, in qua ad loquendum de pœna damni & sensus cum majori distinctione unius ab alia, & ad meliùs explicandam in pœna damni capacitatem inæqualitatis mallem tristitiam & dolorem de carentia visionis collocare sub pœnâ damni quam pœnâ sensus; cui tamen non deest sua etiam tristitia suusque dolor de nocumento positivo illato ab igne.

Continet sub se in damnatis tristitiam aliquam.

Dubitatur tertiò: Vtrùm talis sit tristitia & dolor dæmonum, ut de re nullâ gaudium, delectationemvè admittant? Affirmant & astruunt saltem antè finale judicium levem aliquam delectationem in dæmonibus Alensis *2. part. quæst. 100. memb. 4. art. 3. & 2.* Gregorius *in 1. dist. 5. quæst. 2. art. 2. ad 3.* Suarez *hic lib. 8. cap. 5.* Lugus *disp. 27. cap. 4. num. 29.* Arriaga *disp. 26. sect. 9.* Negant & excludunt à dæmonibus omnem prorsùs delectationem propriè dictam admissa in iisdem dumtaxat aliqua simplici côplacentiâ Ochamus *in 2. quæst. 19. ad 7. dub.* Gabriel *dist. 7. quæst. 1. art. 3. dub. 1.* Molina *hic quæst. 64. art 3. disp. 3.* Vasquez *disp. 241. cap. 3.* Hurtado *disp. 5. quæst. 6. num. 49.* & alij quorum sententiam ut probabiliorem amplector, quia conformior est infrà dicendis *tract. de Beatitud. lib. 3. cap. 2. §. 7.* de carentia cujuscumque tristitiæ in beatis, eâdem quippe ratione, quâ vehemens gaudium beatorum omnem tristitiam, vehemens tristitia dam-

Tristitia dæmonũ nullam prorsùs delect

Hh 2 natorum

ctationem admittit.

natorum omne gaudium excludit; sicuti enim eadem est contrarietas, ità eadem est vis in tristitia ad excludendum gaudium, quæ in gaudio ad excludendã tristitiam; undè etiã sicuti ibi dicetur ea natura rei, non ex decreto Dei extrinseco, beatos omni carere tristitia; ità & proportionaliter loquimur in præsenti.

Dicea diversam esse rationem de beatitudine, ac de damnatione; quia beatitudo est summum bonum, ideò debet omne malum excludere, & inter alia malum tristitiæ; at summum malum non est dabile & per consequens damnatio summum malum non est, ut excludere debeat omne bonum & inter alia bonum cujuscumque delectationis: Vndè sicuti non valeret hæc consequentia: Beatitudo nullã admittit cognitionem falsã, ergo damnatio nullam admittit cognitionem verã; ità nec valet consequentia illa: Beatitudo nullum admittit actum tristitiæ; ergo damnatio nullum admittit actum lætitiæ. Sed

61. Damnatio est malum summum in aliquo genere.

contrà: licèt damnatio non sit malum summum in omni genere, est tamen tale in genere contristativi & afflictivi; debet igitur saltem in hoc genere excludere omne bonum contrarium, adeoque omnem delectationem, omnemque lætitiam. Deindè allata disparitas faceret hic ad rem, quoties ostenderetur aliundè necessitas tribuendi damnatis delectationem.

Vrgebis verè ostendi aliundè talem necessitatem primò auctoritate sacræ Scripturæ Psal. 12. *Qui tribulant me exultabunt, si motus fuero* Psal. 29. *Nec delectasti inimicos meos super me* Psal. 37. *Nequando supergaudeant mihi inimici mei*; ex quibus & similibus locis inferunt communiter Sancti Patres gaudere & exultare dæmones, dum nos tentationibus vincunt & inducunt ad peccatum; & confirmari hoc potest ex cachinnis, in quos sæpè improbi spiritus eruperunt propter hominum lapsus ut pluribus exemplis tradit Beda *lib. 5. historia cap. 13.* Secundò auctoritate Sanctorum Augustini & Thomæ; ille enim *lib. 2. Gen. contrà Manich. cap. 17.* ait de dæmone *Pœna ejus est, ut in potestate habeat eos, qui Dei præcepta contemnunt* (nonnullis interpositis) *& indè major pœna est, quia de hac tam infelici potestate lætatur*; iste *1. part. quæst. 64. art. 3. ad 2.* respondens ad recitata Augustini verba, ea approbat, & ait *Nihil prohibet unum simul dolere de uno & gaudere de alio.* Tertiò ratione, quia negari non potest plura dæmonibus evenire secundùm ipsorum desiderium, ex consideratione autem talium eventuum connaturaliter resultat delectatio & gaudium; quod enim absens desideratur, factum præsens delectat. Sed contrà: dico auctoritates intelligendas esse de gaudio im-

62.

propriè dicto & sumpto pro simplici complacentia, non de gaudio propriè tali & à simplici complacentia contradistincto: Neque hic contrà nos militat generalis regula de præferendo sensu proprio: Non militat, inquam, primò quia in sensu proprio relata verba nimis probarent nam *exultare & supergaudere* lætitiam valdè ingentem significant, qualem nec Adversarij in damnatis agnoscunt: secundò, quia relati textus in rigore procedunt de inimicis hominibus in hâc vitâ, & nonnisi per ampliationem quamdam & acceptionem minùs propriam extenduntur ad dæmones: Tertiò, quia solùm cæteris paribus sensus proprius præferendus est. Quoad D. Thomam specialiter addo intelligi debere de gaudio phantastico, de hoc enim expresè loquitur *in 4. dist. 45. q. 2. art. 2. quæstiunc. 1. ad 4.* ubi clariùs habet dæmones gaudere, dum homines ad peccata pertrahunt, vocat autem gaudium phantasticum, non quatenùs dæmones sibi ipsis videantur gaudere, cum re vera non gaudeant; sed quatenùs ita se gerunt ac si gauderent, & nobis quandoque se tanquam gaudentes ostendunt, & cachinnis lætitiam simulant: hæc doctrina potest etiam aliis præallatis auctoritatibus inservire. Ad rationem dico, quod absens desideratur factum præsens delectat, si factum præsens prosit & emolumentum aliquod afferat, item si non adsit contrarium vehementissimum ejus vim retundens; cæterùm sicuti ex dicendis *præcit. §. 7.* malum præsens quod non nocet, aut quod reperit in subjecto vehementissimum gaudium, simplicem displicentiam, non tristitiam terminat; ità proportionaliter, &c. Nec mirandum magis est, quòd Angeli damnati de peccatis nostris propriè non gaudeãt, quàm quòd Angeli beati de iisdem propriè non tristentur; cùm non minùs plures ex istis ad ea impedienda, quàm plures ex illis ad ea inducenda incumbant.

Mens D. Thomæ circa dæmonum gaudium.

63. Non omne quod desideratur, delectat dum possidetur.

Occasione hujus quasi concertationis beatos inter & damnatos Angelos plura hic opportunè tradi possent tùm de illorum tutela & custodia, tùm de istorum infestatione & oppugnatione in homines viatores; nec desunt qui abundè & eruditè huic tractatui utrumque permisceant, & in primis D. Thomas *1. p. à q. 111. ad 115.* Estius *in 2. dist. 6. §. 16. & 17.* item *dist. 10. & 11.* Amicus *hic disp. 19.* Lugus *disp. 22. & 29.* Arriaga *disp. 22. & 27.* Herincx *disp. 4. q. 7. 8. & 9.* Nobis in re facillima & ad eruditionem magis, quàm ad disputationem, pertinente sufficiat indicasse, undenam suppleri possint, quæ desiderari hic patimur; dum difficiliora & abstructiora, quæ hucusque protulimus, tutelaribus Angelis deferimus, & Ecclesiæ judicio subjicimus.

LIBER I.

LIBER PRIMUS.

DE BEATITUDINE OBJECTIVA, & ultimo fine hominis.

ECce titulum re plurimâ plenum: Ecce vocem, cujus uberrimam significationem nulla periodus, nulla elocutio, oratio nulla possit adamussim exprimere. Hujus tituli, hujusque vocis sub cortice bonum omne, omnis felicitas, omne appetitus illicium, omne voluntatis incitamentum concluditur: Hinc omnes intellectualis creaturæ actus suam speciem, suam formam, suam perfectionem derivant: huc omnes humani motus, huc omnes intermedij fines collimant; nec præfixo titulo satisfieri, ut par est, potest, nisi tractatio per amplissimum humanorum actuum campum, per totam finalis causæ materiem divagetur, & plura moralia, philosophica item plura percurrat; at quia hæc instituti nostri propositum, & Theologiæ purè scholasticæ methodum violarent, solùm Theologica, solum scholastica expedientes breviores huic tractatui limites decernemus, & quæ de humanis actibus desiderari patimur, dum sejunctim moralia Deo dante tractabimus, oportunius, oberiúsque prosequemur: In præsenti verò huic primo libro de Beatitudine objectiva, & fine ultimo, solùm alij duo libri succedent, quorum alter de Beatitudine formali, alter de iis, quæ Beatitudinem consequuntur, inscribetur.

Divisio totius tractatus.

CAPUT I.

Præmittuntur nonnulla de Beatitudine objectiva & ultimo fine in communi.

1\. LIcet Beatitudinis nomen absolutè prolatum secundùm usitatiorem loquendi modum stet pro beatitudine formali potiùs, quàm pro objectiva; nihilominùs, quia ista aliqualiter illam præcedit, & cum fine ultimo meliùs beatitudo objectiva, quàm formalis coïncidit, formali objectivam præmittimus; ut & ordo, quem secundùm se utraque servat, in utriusque explicatione servetur, & in hujus tractatus limine aliquid, ut moris est, de ultimo fine magis appositè, magisque ad rem dicatur.

§. I.

In quibusnam conveniant, in quibusnam differant Beatitudo objectiva, & finis ultimus?

2\. ASsert. 1. Beatitudo objectiva, & finis ultimus, quoad rem utroque nomine importatam conveniunt omnimodè, imò sunt unum & idem. Ità Theologi communiter cum D. Thoma 1. 2. q. 1. *art.* 8. *in c.* & D. Augustino *lib.* 19. *de Civit.* c. 1.

Beatitudo objectiva & finis ultimus quoad rem sunt idem.

Probatur. Summum bonum est tùm beatitudo objectiva, tùm finis ultimus; ergo beatitudo objectiva & finis ultimus quoad rem; &c. Probatur antecedens primò ex D. Augustino *cap.* 1. *præcit.* ubi loquens de eo quod efficit hominem beatum ait; *Illud est finis boni nostri, propter quod appetenda sunt cætera, ipsum autem propter se ipsum: Finem ergo boni nunc dicimus, non quo consumatur, ut non sit; sed quo perficiatur, ut plenum sit*, & nonnullis interpositis, *fines itaque isti sunt summum bonum*, &c. Ecce D. Augustinus vult rationem beatitudinis in ratione ultimi finis, & rationem ultimi finis in summo bono consistere; adeoque vult summum bonum esse tùm beatitudinem objectivam, tùm finem ultimum; & hæc tria; Summum bonum, Beatitudo objectiva, finis ultimus, esse quasi synonima. Probatur idem antecedens secundò, beatitudo objectiva est id, cujus possessione voluntas maximè satiatur ac perficitur: Finis ultimus est id, quod à voluntate maximè & super omnia appetitur; sed summum bonum est tùm id, cujus possessione voluntas maximè satiatur, tùm id, quod à voluntate maximè appetitur: ergo est tùm beatitudo objectiva, tùm finis ultimus: Minor probatur, est de ratione

Beatitudo objectiva, finis ultimus, summum bonū se habent ut synonima.

ratione formali ejus, quod à voluntate maximè appetitur, sui possessione voluntatem maximè satiare, maximéque perficere; est item de ratione formali boni esse à voluntate appetibile, & consequenter de ratione formali boni summi esse summè, maximéque appetibile; ergo summum bonum est tùm id &c.

Dices: Summum bonum est aliquid unicum, & determinatum in particulari non sic beatitudo objectiva & finis ultimus; diversi enim homines diversas res prò beatitudine objectiva & fine ultimo sibi constituunt, ut patebit ex infrà icendis; ergo summum bonum non est tùm beatitudo objectiva, &c. Sed contrà: Diversos homines

3. diversas res pro beatitudine objectiva, & fine ultimo sibi constituere, ostendit utrumque esse quid varium & multiplex interpretativè, affectivè, & in falsa hominum opinione; cum quo stat utrumque esse quid unicum, & in particulari determinatum entitativè, effectivè, & in re ipsa; hac verò etiam solùm ratione summum bonum est aliquid unicum, & determinatum in particulari.

Beatitudo objectiva & finis ultimus quomodò differant.

Assert. 2. Beatitudo objectiva & finis ultimus differunt ab invicem quoad connotata, & quoad munera quæ exercent.

4. Probatur & explicatur. Finis ultimus dicitur in ordine ad plura, quàm dicatur beatitudo objectiva, hæc quippè dicitur solùm in ordine ad creaturas intellectuales, quæ solæ sunt capaces beatitudinis formalis; ille dicitur etiam in ordine ad alias creaturas, quæ omnes, sicuti sunt a Deo ut à primo principio, ità eundem respiciunt ut ultimum finem. Finis ultimus dicit ordinem ad media, movet intentionaliter appetitum, & maximè finalizat quando ut possidendus & absens desideratur: Beatitudo ut talis nec causalitatem in media, nec motionem intentionalem exercet; & maximè beat, quando ut præsens, & possessa delectat. Finis ultimus non dicitur de Deo ad intrà ut colligitur ex D. Thoma *1. p. q. 19. art. 5. in corp.* & ex professo docebimus inferiùs §. 4. non exercet scilicet munus suum, suamque causalitatem in ordine ad actiones divinas immanentes; benè verò dicitur de Deo ad intrà beatitudo objectiva, objectum scilicet beatificum maximè exercet in Deo ad intrà munus beandi, & Deus ad intrà summè beatus est.

Finis ultimus non dicitur de Deo ad intrà, benè tamen beatitudo.

5. Ex his habes beatitudinem & ultimum finem non esse quidem duas voces prorsùs synonimas, sicuti sunt ensis & gladius, vestis & indumentum, quæ rem tùm entitativè & materialiter, tùm etiam connotativè & formaliter seu in ordine ad suorum munerum exercitium prorsùs eandem significant, esse tamen quasi synonimas, quatenùs illud, quod significant, est entitativè & materialiter unum & idem, licèt connotativè & formaliter diversum: & non nisi hinc connotativam diversitatè evincit quidquid afferri potest ad probandum differre simpliciter beatitudinem & ultimum finem, dummodò servetur inter utrumque proportio, comparetur scilicet finis ultimus simpliciter ad beatitudinem simpliciter, finis ultimus naturalis ad beatitudinem naturalem, semperque sumantur sub eodem genere beatitudo & finis ultimus.

---

§. II.

Quid, & quotuplex, sit finis ultimus?

Assert. 1. Finis ultimus est bonum, quod propter ipsum, & propter quod cætera appetuntur. Colligitur hæc definitio ex Aristotele pluribus in locis, præsertim verò ex *1. Ethic. cap. 2.* traditur etiam à Theologis communiter in limine hujus tractatus, quamvis sub diversis variísque terminis: cur nobis sub mox assertis terminis magis arrideat? ipsorum explicatione constabit. Ideò assertum 6.

Finis ultimi definitio.

Probatur & explicatur. Dicitur *bonum* quia sermo hic est de fine non prout significat terminum, quo res finitur; sed prout significat causam finalem, quâ voluntas movetur, movetur autem voluntas à bono tanquam à proprio objecto, undè etiam ait D. Thomas *1. 2. q. 1. art. 1. in corp.* Objectum voluntatis est finis & bonum: stat porrò ly *bonum* loco generis, quia non omne bonum est objectum voluntatis per modum finis, præsertim ultimi. Dicitur *quod propter ipsum*, nam finis movet agens propter se, seu gratia sui, libentiùs autem posuimus ly *quod propter ipsum*, quàm sicuti magis communiter poni solet, *cujus gratia*, ut asserta definitio meliùs complecteretur divisionem mox inter cæteras referendâ in finem cujus gratia, & in finem cui, in quâ divisione unum membrum videtur eum toto diviso confundi, dum finis in universum definitur esse id cujus gratiâ: cæterùm in re ly *quod propter ipsum* idem sonat ac cujus gratia, seu quod sui gratia, utræque scilicet particulæ sonant, cujus bonitate & amore, seu quod sui bonitate & amore; & quidem quatenùs ly *quod propter ipsum* sumitur pro eodem, ac quod sui bonitate importatur formalis ratio finalizandi, quæ est bonitas finis; quatenùs sumitur pro eodem ac quod sui amore importatur conditio requisita ad finalizandum, ut enim bonitas finalizet, debet esse cognita & intenta seu amata. Dicitur *& propter quod cætera appetuntur*, quibus particulis explicatur propria finis causalitas, quæ est movere voluntatem ad operandum propter finem & consequenter ad volendum ea quæ conducunt & ordinantur ad ipsum; posui autem ly *cætera*, ut si sermo sit de fine ultimo simpliciter, supponere possit pro aliis omnibus rebus simpliciter; si sermo sit de fine ultimo secundùm quid & in aliquo determinato genere, supponere possit pro aliis rebus ejusdem generis. Porrò quomodò propter ultimum finem cætera appetantur magis explicabitur *cap. seq. §. 1. & 2.* 7.

Finis bonitas est ratio formalis, finis amor est conditio in ordine ad finalizandum.

Assert. 2.

8. *Finis divisiones.* Assert. 2. Plures & variæ assignari possunt finis ultimi divisiones, præsertim loquendo de divisionibus quæ fini ultimo conveniunt non solùm secundùm propriam conditionem finis ultimi, verùm etiam secundùm communem & genericam rationem finis. Ità Theologi communissimè, qui solent hic hujusmodi divisiones ex variis Angelici, & Philosophi locis desumptas enumerare & explicare: Inter præcipuas, & magis ad rem præsentem pertinentes.

Prima in finem qui, finem quo & finē cui. Prima divisio fit in finem *qui*, finem *quo*, & finē *cui*: Finis *qui* est res ipsa finalizans; finis *quo* est talis rei adeptio, seu consecutio; finis *cui* est subjectum, cui talis res appetitur & acquiritur: Finis *qui* comparatus ad finem *quo* dicitur etiam finis objectivus, & finis *quo* finis formalis; comparatus verò ad finem *cui* dicitur etiam finis cujus gratia, & finis *cui* finis in cujus gratiam. Contendunt aliqui hic solum finem *qui* habere propriam rationem finis, tùm quia in ipso solo relucet bonitas movens voluntatem, & exercens propriam finis causalitatē; tùm quia si etiam finis *cui* esset propriè finis, nullus finis *qui* esset finis simpliciter ultimus, & non ordinatus ad alium finem propriè talem; cum omnis finis *qui* ordinetur ad finem *cui*. Nihilominùs cum Amico *tom. 3. disput. 1. sect. 1. n. 8. & 11.* meliùs dicitur hæc omnia habere propriam, imò unicam rationem finis; quatenùs bonum, quo appetitus movetur, completè sumptum in bonitate objecti à subjecto acquisita & possessa consistit, nec ægrotus v.g. sanitatem quodammodò in abstracto intendit, sed sanum in concreto, quod est dicere sanitatem acquisitam à subjecto, seu sanitatem tanquam finem *qui*, acquisitionem tanquam finem *quo*, subjectum tanquā finem *cui*.

9. Ex his facilè solvitur prima pars rationis dubitandi dicendo bonitatem, quâ voluntas movetur, quamvis principaliùs reluceat in fine *qui*, simpliciter tamen & absolutè sitam esse in ipso ut integrante unum quid cum fine *quo* & fine *cui*, non in ipso solo: ad secundam partem rationis dubitandi dico in rigore finem *qui*, & finem *cui*, non esse propriè duos fines, sed duas partes unius finis, & dum ordinatur finis *qui* ad finem *cui*, non ordinari unum finem ad alium finem, sed unam partem ad aliam partem ad constituendum eundem finem; verum quidem est finem absolutè prolatū potiùs stare pro fine *qui*, quàm pro fine *cui*; quia finis *qui* est pars principalior, cum in ipso magis reluceat causalitas finalis, & sit perfectivus finis *cui*.

10. *Secunda in finem ultimum simpliciter, & in finem ultimum secundùm quid.* Secunda fit in finem ultimum simpliciter, & in finem ultimum secundùm quid: Finis ultimus simpliciter est, qui in omni actionum & rerum genere ultimò expetitur, adeò ut ad ipsum alia omnia ordinentur: ipse ad aliud non ordinetur, sed propter se & gratia sui intendatur. Finis ultimus secundùm quid est, qui ultimò expetitur solùm in aliquo determinato actionum & rerum genere; sic sanitas est finis ultimus in rebus & actionibus medicinalibus, victoria in rebus & actionibus militaribus: Ille dicitur etiam finis ultimus universalis, iste finis ultimus particularis; quatenùs ad illum tota actionum & rerum universitas, ad istum solùm particularis actionum & rerum series refertur. Neque dicas; finis ultimus secundùm quid & particularis ordinatur ad finem ultimū simpliciter & universalem, cum ad hunc omnia ordinentur: ergo respectu finis simpliciter ultimi est mediū, ergo non potest poni tanquam membrum dividens finem, alioqui finis divideretur in mediū, & in aliquid, quod non est finis. Contrà enim: in fine ultimò secundùm quid considerari potest tùm ratio boni jucundi aut honesti, tùm ratio boni utilis; secundùm hanc finis ultimus secundùm quid habet rationem medij, secundùm illam habet veram rationem finis & rectè ponitur tanquam membrum dividens finem; nec in controversia est, utrùm res eadem secundùm diversam bonitatem possit esse finis & medium; quamvis sit id in controversia de re eadem secundùm eandem bonitatem, & illud apertè admittit Vasquez *1. 2. disput. 4. c. 1.* quamvis deinde *c. 2.* hoc alterum acerrimè neget, velitque absolutè intermedia secundùm bonitatem utilem, secundùm quam sunt intermedia, non posse habere rationem finis, in quo puncto contrà Vasquiū sentiunt Ioannes à S. Thoma *hic disp. 1. art. 4.* Gonet *disp. 1. art. 5.* aliique Theologi magis communites; & amplectendo hanc communiorem sententiam ab intermediis ad finem secundùm quid ultimum habetur validissimum argumentum à fortiori pro nostro intento, si nimirum fini intermedio ut tali conceditur vera & propria ratio finis, à fortiori hæc concedenda est fini secundùm quid ultimo.

Tertia fit in finem ultimū formaliter, seu in communi, & in finem ultimum materialiter, seu in singulari. Primus est ultimus finis non expressiore modo conceptus, quàm sub cōmuni conceptu ultimi finis, quatenùs licèt non dubitetur finem ultimū esse aliquid singulare & determinatū, nondum tamen constet quidnam sit illud singulare & determinatum, in quo consistit finis ultimus. Secundus est ultimus finis expresè omninò, & determinatè conceptus; quatenùs quis in re aliqua determinata & singulari, puta in Deo deprehendit & concipit rationē ultimi finis. 11. *Tertia in finem ultimū formaliter, & in finem ultimum materialiter.*

Quarta fit in finem ultimum operis, & in finem ultimum operantis. Finis ultimus operis est id, ad quod operatio secundùm se ultimò ordinatur, & quod solum secundùm se respicit; sic sanitas respectu sumptionis medicinæ, aut scissionis venæ, est finis ultimus operis, quatenùs sumptio medicinæ, aut scissio venæ, secundùm se, sicuti ad solam sanitatem conducunt; ità ad ipsam solam ordinantur. Finis ultimus operantis est id, quod operans ultimò intendit tanquā suum maximum bonum; quodque ex vi talis intentionis præfertur aliis omnibus bonis, cujusmodi non est sanitas, quæ non solet ab ægroto intendi tanquam bonum maximum aliisque omnibus præferendum, & absque eo quod desinat esse finis ultimus operis & sumptionis 12. *Quarta in finem ultimū operis & in finem ultimū operantis.*

nis medicinæ, potest ex intentione operantis & snmentis medicinâ ordinari ad Denm, & postponi alicui bono spirituali.

13. Quænâ divisiones finis ultimi conveniant beatitudini.

Mitto alias finis divisiones, quæ aut non sunt ad rem in præsenti, aut patenr ex terminis; aut cum dividitur finis in natnralem & snpernaturalem, in verum & apparentem: & circà quatnor divisiones præallatas adverto primam eo modo, qno explicata est, esse potiùs divisionem totins in partes, qnàm generis in species; reliquæ verò si non perveniunt ad totnm rigorem, saltem magis accedunt ad veram rationem divisionis generia in speciea. Adverto insuper enumeratas finis ulrimi divisiones (quarta excepta) convenire etiam beatitudini; nam hæc pariter dividitnr in objectivam & formalem: in ulrimam simpliciter, & ultimam secnndùm quid sen perfectam & imperfectam: in beatitudinem in communi, & beatitudinem in singulari: in naturalem, & supernaturalem: in veram, & apparentem. Et hinc maximè corroboratur doctrina *snperioris*, §. de convenienria beatitndinis objectivæ cum fine nltimo, subintellige objectivo, in qno principaliùs relncet bonitas, cansalitas, & vera ratio finis.

---

§. III.

Vtrùm sit unus & idem finis ultimus rerum omnium, & in quo consistat?

14. Evidens est dari unum finem ultimum rerū omnium.

ASSERT. 1. Necesse est & evidens dari unum finem nltimnm rerum omnium. Ità communissimè non solùm Theologi, & Catholici; verùm etiam Philosophi & Gentiles, qui erravernnt quidem in finis ulrimi constitntione, at non in ejusdem nnitate; & omnes unum finem nltmum admiserunt, licèt hnuc varij in variis rebus constituerint.

Probatur primò. Necesse est & evidens dari unnm primum principium efficiens rerum omninm; ergo similiter dari unum earundem ultimum finem: Antecedens snpponitur *ex tract.* t. *lib.* 1. *c.* 1. *n.* 15. *&* 19. nbi eum D. Thoma aliisqne Theologis existentia nnius primi efficientis assumitnr, tanquam principium evidens & evidenter illativum existentiæ Dei: conseqnentia probatnr; necessitas & evidentia nnins primi efficientis rerum omnium infertur maximè ex repngnantia processns infiniti in efficientibus per se ordinatis; sed eadem est repugnantia processus infiniti in finibus per se ordinatis, quæ in efficientibna per se ordinatia, ut patere potest *ex loco citato n.* 21. *&* 21. ergo eadem ratione, quâ infertur necessitas & evidentia unius primi rerum omnium principij, infertur proportionaliter necessitas & evidentia unina nltimi rerum omnium finis.

Dices hoc argumentnm supponere ordinem per se in finibus æquè ac in efficientibus; ille tamen probari potiùs deberet, quàm supponi; enm præsertim in causis liberis non sit in ipsarnm libertate dependere ab hoc vel illo principio efficiente; benè tamen sibi constituere hunc vel illum finem: ordo igitur inter fines non est per se talis, sicuti in efficientibus, sed arbitrarius & per accidens. 15.

15. Datur ordo per se in finibus, æquè ac in agentibus.

Sed contrà: ex ipso ordine per se in efficientibus facilè probatnr ordo per se in finibus, imò ur habet D. Thomas 3. contra Gentes, cap. 18. *Ad ordinem agentinm sequitur ordo in finibus, nam sicut snpremum agens movet omnia secunda agentia; ità ad finem snpremi agentis oportet, quòd ordinentur omnes fines secundorum agentium: quidquid enim agit supremum agens, agit propter finem suum, agit autem supremum agens actiones omnium inferiorum agentium movendo omnes ad suas actiones, & per consequens ad suos fines: undè sequitur quòd omnes secundorum agentium actiones ordinentur à primo agente in finem snum proprium.* Confirmatur ordo per se in finibns ex eo quòd, sicuti in causis efficientibns dantur aliquæ superiores, aliqnæ inferiores; aliquæ magis, aliquæ minùs universales; ità etiam in finibus; ergo sicuti ex illa diversitate efficientinm colligitnr subordinatio, & ordo per se in efficientibus; ità ex pari diversitate finium colligenda est subordinatio & ordo per se in finibus.

Verus finis operis est is, quem habet à Deo; non quem à creatura.

Ad rationem in oppositum dico ordinem finium affectivum, seu interpretativnm posse esse arbitrarium, ordinem verò finium vernm & realem esse necessarium, & per se, non minùs, qnàm ordinem efficientium: & affectivè solùm seu interpretative creatnra libertate ntens potest sibi constituere hunc vel illum finem; & si contingat opus aliquod ad unnm finem à Deo, ad alterum diversnm à creatura ordinari; hic secundua erit finia affectivè tantùm, & ex intentione operantis, primns verò solns erit verus, & realis finis operis.

Probatur secundò: Si non datnr unus finis nltimus rernm omnium, necesse est vel quòd res aliqua non respiciat ullnm nltimum finem, vel qnòd ultimus finis possit esse multiplex: sed neutrnm ex his dici potest: ergo. Minor probatur ex proportione primi efficientis, & ultimi finis; sicnti enim impossibile est vel quòd res aliqua non respiciat nllum primum efficiens, vel qnòd primum efficiens possit esse multiplex; ità similiter, &c. probatnr eadem minor quoad primam partem specialiter: qnidquid respicit aliqnem finem respicit ultimnm finem: sed implicat res quæ non respiciat aliquem finem, alioqui talis res esset casn ac fortuitò producta, & non à Deo, qui nnn operatur nisi propter finem: ergo. Major probatur quidquid respicit aliquem finem respicit etiam id, ad qnod ordinatur talis finia: sed cum non detur processns infinitus in finibns, quilibet finis non nltimus ordinatur ad ultimum: ergo quidquid respicit aliquem finem respicit etiam nltimum: Eadem prima minor quoad secundam partem prohabitnr specialiter *cap. seq.* §. 6. 16.

Assert. 2. Res, in quâ consistit finis ultimus 17.

Res, in quâ consistit finis ultimus, est Deus.

mus rerum omnium, est Deus. Est veritas fidei tradita ab omnibus Theologis cum D. Thoma *hic q.1. art.8. in c. & 3. cont. Gent. cap.17. & 18.*

Probatur primò ex Scriptura: Proverb. 16. *Vniversa propter se ipsum operatus est Dominus.* Apocal. 1. *Ego sum Alpha & Omega; principium & finis.* Hebr. 2. *Decebat eam, propter quem omnia, & per quem omnia.* Confirmatur auctoritatibus tribuentibus Deo universale rerum omniom dominiom ut Esther 13. *Domine Rex omnipotens, in ditione tua cuncta sunt posita.* Psalm. 118. *Omnia serviunt tibi.* Act. 17. *Deus qui fecit mundum & omnia, quæ in eo sunt, hic Cæli & Terræ cum sit Dominus.* 1. ad Tim. 6. *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Confirmatur, inquam, hisce & similibus auctoritatibus quia ratio universalis, & supremi dominij, maximè iofertur ex ratione ultimi finis, quatenùs sicuti homo est inferiorum creaturarum ut pecuniæ, frugum, pecorum Dominus, quia est earum finis & illæ propter ipsum seu ipsius gratiâ factæ sunt; ità Deus est rerum omnium su-
18. premus & universalis Dominus, quia est earundem ultimus, & universalis finis. Ratio à priori est, quia dominium consistit formaliter in facultate utendi re aliqua pro libito, uti autem est maximè proprium eorum, quæ sunt ad finem; fine quippè fruimur, mediis utimur, & bonitas utilis est bonitas mediorum propriissima: ergo ratio ultimi finis, utpotè quæ maximè infert usum cæterarum rerum in ordine ad se ipsum, maximè etiam infert universale & supremum earundem rerum dominium; nec immeritò Lessius *de perfect. div. lib.*10. *c.* 5. advertit jus dominij, quod Deo competit titulo ultimi finis, esse omninò maximum, & tale ut majus nequeat ullatenùs excogitari.

Ex ratione finis infertur à priori ratio dominij.

Dices hanc doctrinam malè cohærere supradictis *tract.* 1. *lib.*1.*c.*10.*n.*48. & 50. ubi docebamus nihil esse Deo utile, cum quo non quadrat, quod traditur in præsenti, dum ex ratione ultimi finis in Deo infertur usus
19. & utilitas rerum omniū in ordine ad Deum. Sed contrà: Primo loco docebatur nihil esse posse Deo utile intrinsecè, seu in ordine ad bona ipsi intrinseca, nihil scilicet posse conducere ad augendam ipsius intrinsecam perfectionem, ipsius intrinsecā felicitatem aut gloriam; cum quo stat res creatas posse esse Deo utiles extrinsecè, & conducere ad ipsius extrinsecam gloriam, quod sufficit ad intentum doctrinæ mox positæ ut explicabitur infrà *n.*17.

Res creatæ esse possũt utiles Deo solùm extrinsecè.

Probatur secundò ratione: In ea re consistit finis ultimus rerum omnium, in quâ consistit primum ens; sed Deus est res, in quâ consistit primum ens; ergo est res, in quâ consistit finis ultimus rerum omnium: Minor supponitur; major probatur, ratio causæ omni primæ, & quæ non solùm habet prioritatem respectu omniū effectuum, sed etiam primatum quendam respectu omnium causarum, consistit in ea re, quæ est primum ens; enti enim non primo nequit convenire primatus ad res alias: At finis ultimus est causa omnium prima, & quæ non solùm habet prioritatem, &c. quod sic 20.
ostenditur: Finis non solùm est id, propter quod effectus producitur; sed etiam est id, propter quod causa effectum producit, & ut loquitur D. Thomas 3. *contrà Gentes, cap.* 17. *num.* 5. *à fine omnes aliæ causæ habent, quòd sint causa in actu, agens enim non agit nisi propter finem, ex agente autem materia in actum forma reducitur, undè materia fit actu huius rei materia, & similiter forma huius rei forma per actionem agentis, & per consequens per finem:* ergo finis habet non solum prioritatem respectu effectus, sed etiam primatum respectu aliarum causarum, adeoque finis ultimus est causa omnium prima, & quæ non solùm habet prioritatem, &c.

Causa finalis est prima omniū causarum.

Dices prioritatem & primatum finis esse solùm in movendo secundùm quod est in intentione; in essendo autem, & secundùm quod existit à parte rei, finem esse posteriorem non solùm aliis causis, sed etiam suismet effectibus: at Deus est primum ens maximè in essendo: ergo prioritas & primatus conveniens fini ultimo impertinenter se habet ad rationem primi entis repertam in Deo, nec benè infertur in Deo ratio finis ultimi ex ratione primi entis. Sed contrà: Alius est finis ef- 21.
fectus, alius finis obtentus; ille agentis operatione fit, iste agentis operatione obtinetur; ille dicitur etiam finis consequens, iste finis antecedens; ille habet prioritatem & primatum solùm in movendo & secundùm quod est in intentione, iste etiam in essendo & secundùm quod est à parte rei; illo, non isto modo Deus est rerum omnium finis ultimus, obtinetur enim à creaturis Deus non efficitur, ideò corruit instantia.

Finis aliùs effectus, aliùs obtentus.

Vrgebis: Finis obtentus, seu obtinendus appellat finem *qui*, & finem *quo*; seu rem finalizantem, & ipsius consecutionem; sed non est unus & idem finis *quo* rerum omnium dicente D. Thoma *hic q.*1. *artic.*8. *in corp. Si autem loquamur de ultimo fine hominis quantùm ad consecutionem finis: sic in hoc fine hominis non communicant creaturæ rationales:* ergo admittimus contradictionem in terminis asserendo ex una parte esse unum eundemque finem ultimum rerum omnium, & addendo ex alia hunc esse finem obtentum. Contrà tamen: consultò in secundo asserto positum est rem, in quâ consistit finis ultimus, esse Deum, ut exprimeretur sermonem esse de re finalizante, & fine *qui*, non de ipsius consecutione, & fine *quo*: dum deindè mox additum est Deum esse rerum omnium finem obtentum, ly *obtentum* ponitur specificativè, & solùm ad excludendum finem effectum; non reduplicativè, quatenùs finis ultimus etiam ut obtentus & finis *quo* sit unus & idem rerum omnium.

Quomodò in fine ultimo distinguatur finis *qui, cui, quo*. Pro quorum majore intelligentia adverto primò in fine ultimo rerum omnium distinguendum esse finem *qui*, finem *cui*, finem *quo*: Finis *qui* & finis *cui* est ipsemet Deus, diversimodè tamen consideratus, est scilicet finis *qui* consideratus secundùm gloriam suam tùm internam, tùm externam; hanc quippè Deus intendit in operibus ad extrà, propter hanc intelligendus est operari, dum dicitur operari propter se ipsum: est verò finis *cui* consideratus secundum substantiam & entitatem suam, vult enim suam gloriam sibi, unde ipsemet ait Isa. 48. *Gloriam meam alteri non dabo*. Finis *quo* est manifestatio gloriæ internæ & augmentum gloriæ externæ: hæc manifestatio, hoc augmentum aliter Deo præstatur à creaturis intellectualibus, aliter à non intellectualibus; ideò dicuntur illæ cum istis non convenire in eodem ultimo fine *quo*: Magis explico singula in particulari. Ideò

24. Gloria quid. Adverto secundò gloriam in universum nihil aliud esse, quàm excellentiam aliquam sivè internam sive externam, ratione cujus quis dignus est cognosci, existimari, laudari: excellentia ipsa dici solet gloria objectiva; notitia, existimatio & laus consequens gloria formalis, & hæc secundùm magis proprium, & magis usitatum loquendi modum, significatur nomine gloriæ absolutè prolatæ, quæ propterea definitur vel ex Cicerone *in Rhetor.* Frequens de aliquo fama cum laude, vel ex D. Ambrosio *super epist. ad Rom.* Clara cum laude notitia.

25. Gloria respectu Dei quotuplex. Adverto tertiò considerari posse respectu Dei gloriam tùm internam, tùm externam; & utramque tùm objectivam tùm formalem. Gloria interna objectiva Dei est excellentia, & splendor divinarum perfectionum tùm essentialium tùm personalium ad intrà existentium: Gloria interna formalis Dei est cognitio, existimatio, amor, & gaudium Dei de suis perfectionibus. Gloria externa objectiva est excellentia ac splendor rerum creatarum, & operum ad extrà, in quibus Dei potentia, sapientia, & bonitas eximiè relucent. Gloria externa formalis Dei consistit vel in manifestatione & repræsentatione, vel in cognitione, existimatione, & amore illius excellentiæ, in quâ gloria objectiva Dei aut interna aut externa resplendet.

26. Quænam possit acquiri & augeri, quænam non. Adverto quartò gloriā internam Dei nec posse deperdi, nec minui, nec acquiri, nec augeri; patet hoc ex omnimoda invariabilitate Dei ad intrà; secùs est de gloria Dei externa, quæ sicuti consistit in rebus mutationi obnoxiis, ità & ipsa mutabilis, amissibilis, acquisibilis est: Deus propterea diversimodè ad extrà operatur propter suam gloriam; operando enim propter gloriā internam operatur solùm propter ipsam manifestandam, operando propter gloriam externam operatur propter ipsam etiam aut acquirendam, aut augendam.

27. Adverto quintò duplici potissimùm modo creaturam intellectualem conducere aut ad manifestandam gloriam internam, aut ad augendam gloriam externam Dei: Primò objectivè, quatenùs est quædam imago divinitatis & speculum divinarum perfectionum excitans in se, & in aliis creaturis intellectualibus, notitiam, amorem, & laudem excellentiæ divinæ, tùm ad intrà, tùm ad extrà relucentis. Secundò vitaliter, quatenùs eandem excellentiam potest propriis actibus cognoscere, amare, & laudare. Primus modus cōmunis est creaturis etiam non intellectualibus & non viventibus, quæ etiam ipsæ, licèt minùs perfectè, & tanquam vestigia potiùs, quàm tanquam imagines ingerunt notitiam & excitant encomia sui Conditoris, hac ratione *Cœli enarrant gloriam Dei* Psalm. 18. quatenùs excitant hominem ad cognoscendam objectivam Dei gloriam, tùm internam relucentem in excellentia divinæ virtutis Cœlos producentes, tùm externam relucentem in excellentia operis producti; eadem ratione omnes creaturæ dicūtur laudare & benedicere Creatorem, quatenùs omnes ad id excitant naturam intellectualem. Secundus modus utpotè vitalis, & consistens in actibus intellectus ac voluntatis, proprius est creaturarum intellectualium. Et ecce breviter explicata ea singula quæ *superiore, n. 23.* explicanda indicavimus, quæque amplè & eleganter prosequitur Lessius *lib. 14. de perfect. divinis.*

Quomodò ad Dei gloriam diversimodè cōducant diversæ creaturæ.

Ex his habes sermonem esse de gloria Dei externa, quando monemur operari ad majorem Dei gloriam; gloria enim Dei, quæ capax augmenti sit, & major fieri possit, est sola gloria externa, quam quidem nostris operibus majorem reddimus & ampliamus, quoties vel in Dei contemplatione, laude, & amore versamur; vel nostris bonis operibus, sivè cohortationibus cæteros ad id urgemus. De gloria etiam Dei externa à nonnullis intelligitur quod canit Ecclesia *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam*, adeò ut ly *propter magnam gloriam tuam* idē sit ac propter tua magna beneficia, quatenùs tùm sub ratione communi operum divinorum ad extrà, tùm sub ea speciali ratione, quâ sunt beneficentiæ & liberalitatis increatæ monimenta, dici possunt gloria externa objectiva Dei. 28.

§. IV.

Utrùm Deus sit finis ultimus etiam sui ipsius.

Assert. 1. Deus non est finis ultimus sui ipsius quoad esse. Hoc assertū, quamvis in terminis terminantibus non legerim apud Theologos, est tamen quoad rē de fide, & supponitur à D. Thoma *in 2. dist. 1. q. 2. art. 1. ad 4.* dum ait *actio divina est essentia eius, & ex hac parte non quæritur finis eius.* 29. Deus non est finis sui ipsius quoad esse.

Probatur Deus habet esse in omni genere incausatum; sed, si esset finis sui ipsius quoad esse, non haberet esse in omni genere incausatum, ergo Deus non est, &c. major supponitur, minor probatur, si Deus esset finis sui

sui ipsius quoad esse, haberet esse causatum in genere causæ finalis; agimus enim hic de fine, ut significat causam finalem, adeoque ut est causa finalis ejus, cujus est finis; ergo.

Dices causalitatem finalem esse causalitatem metaphoricam, & sufficere Deo, quod habeat esse incausatum causalitate reali, cæterùm sicuti quod habet esse gratià alterius & propter aliud, habet hoc aliud pro fine sui esse, ità cum Deus sit gratiâ sui & propter se ipsum, debet habere se ipsum
30. pro fine sui esse. Sed contrà vel causalitas finis nullatenùs dicenda est metaphorica, vel solùm dicenda est metaphorica in eo sensu, quo dicitur metaphorica ipsius motio, quæ talis dicitur, non quia non moveat realiter, sed quia movet alliciendo, non aliquid per se ipsam efficiendo. Ad illud, quod additur, nego paritatem, alioqui etiam, sicuti illud, quod est ab alio, habet hoc aliud pro principio effectivo sui, ità Deus qui habet esse à se, haberet se ipsum pro principio effectivo sui esse; dicitur igitur Deus esse gratiâ sui & propter se ipsum, quia non est gratiâ alterius & propter aliud, non quia exerceat ullam causalitatẽ finalem in se ipsum, quemadmodum dicitur esse à se, quia non est ab alio, non quia causalitatem ullam efficientem in se ipsum exerceat. Et hic obiter ex eo, quòd Deus non sit sui esse causa efficiens, confirmatur assertum & ostenditur, quòd non sit sui esse causa finalis; causa enim finalis alicujus quoad esse non est nisi ea, quæ movet principium efficiens ad producendum tale esse, ut patere potest inducenti; nequit igitur Deus esse finis, si nequit esse principium sui esse.

Quomodò cum hoc stet, quod habeat esse gratiâ sui & propter se.

31. Assert. 1. Deus non est finis ultimus sui ipsius quoad operari immanenter, seu non habet se ipsum pro fine suarum operationum immanentium. Colligitur hoc assertum ex D.Thoma 1. *p.q.* 19.*art.*5. *& ex* 2. *dist.*1. *q.*2.*art.*1.*ad* 4. Traditur ab Amico *hic disp.*12 *sect.*5. Gonet *disput.*1. *art.*4. §.2. Gabriele à S.Vincentio *disp.*1. *dub.*8. aliisque communiter contrà Soncinatem 5. *metaph. q.*2.

32. Probatur primò actiones, seu potiùs operationes immanentes Dei sunt in omni genere incausatæ; sed si Deus esset finis ipsarum, non essent in omni genere incausatæ; ergo Deus non est finis ultimus, &c. minor patet ex dictis pro primo asserto; major probatur, operationes immanentes Dei, sivè sumantur secundùm se ipsas, sive sumantur secundùm terminos, quos operantur sunt intrà Deum & in Deo; ergo propter regulam generalem, quâ quidquid est in Deo est Deus, sunt Deus ipse, & per consequens sunt in omni genere incausatæ æquè ac ipsum esse Dei.

Deus non est finis suarũ operationum immanentium.

Dices: in divinis ad intrà licèt non detur effectiva causalitas, datur tamen vera productio, seu verum esse ab alio: Personæ quippè filij & Spiritus sancti verè producuntur, verè sunt ab alio, quamvis nullatenùs effectivè causentur; ergo similiter, licèt non detur finalis causalitas, dari potest finalizatio, & Personæ quæ sine causalitate effectiva sunt ab alio, sine causalitate finali erunt gratià alterius, quod videtur sufficere ad astruendam in divinis ad intrà rationem finis. Sed contrà: Extrà controversiam est 33.
necessitas ponendi in divinis ad intrà productionem, quamvis poni non possit causalitas effectiva; at non apparet eodem modo necessitas ponendi in divinis finalizationem, dum poni non potest causalitas finalis; ideò finalizatio ponenda non est, quamvis ponatur productio, nec Personæ divinæ productæ dicẽdæ sunt esse gratiâ alterius, quamvis sint ab alio, cum præsertim in explicandis iis, quæ conveniunt Deo ad intrà, novus etiam loquendi modus possit esse periculosus. Contrà insuper, sicuti in creatis causalitas finalis præcedit causalitatem effectivam, ità in divinis ad intrà finalizatio, si daretur, deberet aliquo modo præcedere productionem: at hoc est falsum, quia productiones divinarum Personarum sunt voluntariæ *ex tr.* 2. *lib.* 3. *c.*1. §.6. voluntate subsequente, aut ad summum comitante, nullatenùs antecedente; nec Pater æternus ullatenùs vult producere filium, antequam producat.

Non datur in divinis ad intrà finalizatio, quamvis detur productio.

Probatur secundò: si Deus exerceret rationem aliquam finis in ordine ad suas operationes immanentes, illam maximè exerceret secundùm suam intrinsecam bonitatem: 34.
sed hoc non, ergo Deus non exercet rationem aliquam finis in ordine, &c. major patet, neque enim Deus immanenter intrà se operans potest respicere & intendere aut gloriam suam extrinsecam, aut bonitatem aliquam creatam: Minor probatur, id, quod exercet veram rationem finis seu causæ finalis, debet distingui realiter ab eo, in ordine ad quod talem rationem exercet; cum finis sit vera causa realis: sed secundùm suam bonitatem intrinsecâ Deus non distinguitur realiter à suis operationibus immanentibus; ergo non potest exercere rationem aliquam, &c. Et hinc obiter corroboratur impugnatio superioris instantiæ, ut enim in divinis sicuti admittitur productio sine causalitate effectiva, ità admitti posset finalizatio sine causalitate finali, deberet saltem reperiri realis distinctio inter finalizans & finalizatum, sicuti reperitur inter producens & productum, inter Patrem v.g. & filium; sed illa non reperitur quia bonitas Dei, quæ sola esse posset ad intrà principium finalizans, identificatur cum omni eo, quod est intrà Deum.

Dices: negari non potest quin Deus amet 35.
se propter se seù propter suam bonitatem, ergo negari non potest in Deo, seù in intrinsecâ ipsius bonitate, aliqua ratio finis in ordine ad amorem sui ipsius, qui tamen est operatio immanens. Sed contrà: dico vel ly *propter* importare rationem objecti motivi, non rationem finis; nec aliud significari, quàm quod divina bonitas sit objectum terminativum & etiam motivum divini amoris; vel ly *propter se*, seù propter suam bonitatem sumendum esse negativè, prout idem sonat ac non propter aliud, seù non propter bonitatem alienam.

Quomodò Deus amet se propter se.

Assert. 3. Deus est finis ultimus sui ipsius quoad operari transeunter secundùm illud, quod operatio divina transiens dicit ex parte termini; quamvis non secundùm illud, quod dicit ex parte principij. Ità quò ad rem Auctores relati pro superiore asserto, quamvis quò ad modum loquendi non omninò conveniant.

36. Quomodò fit finis suarum actionum transeuntium.

Probatur & explicatur: operatio divina transiens nihil est aliud, quàm complexum Dei seù divinæ omnipotentiæ operantis; & termini ad extrà in fieri existentis; adeòque ex parte termini dicit entitatẽ ipsam effectus creati ut terminantis divinam activitatem, ex parte principij dicit Deum ipsum, seù divinam omnipotentiam ut existentem in exercitio suæ activitatis: est igitur operatio divina transiens creatura, seù quid creatum ex parte termini; Deus, seù quid divinum ex parte principij; sed Deus ex hucusque dictis est finis ultimus cujuscumque rei creatæ, non verò est finis ultimus sui ipsius, aut alicuius divini; ergo Deus est finis ultimus sui ipsius quoad operari transeunter secundum illud, &c. Confirmatur expressis verbis D. Thomæ *in 2. distinct. 1. q. 2. artic. 1. ad 4. Actio divina est essentia eius, & ex hâc parte non quæritur finis eius, sed ex parte illâ, qua effectum creatura communicat.*

Dices: Dum in Scripturâ *Proverb. 16.* simpliciter, & absolutè, dicitur Deum universa propter seipsum operari, satis exprimitur ipsum ad extrà operari simpliciter & propriè propter finem; at hoc non salvatur iuxtà probationem, & explicationem mox positam; Enimverò agens operari simpliciter ac propriè propter finem est aliquid amplius; quàm ipsius effectum esse propter finem, at iuxtà mox dicta solùm salvatur; quòd effectus Dei sint propter finem, & nihil ampliùs; quia solùm salvatur quòd Deus sit finis suorum effectuum, & non alicujus alterius ex parte actionis, ut contrà distinctæ ab effectu; ergo: Maior probatur primò, quia etiã effectus brutorum aliarumque rerum propter finem non operantium, propter finem sunt; secundò quia operari propter finem est agens ipsum moveri, & allici à fine ad operandum. Sed contrà;

37. admitto libenter Deum ad extrà operari simpliciter & propriè propter finem, & ad hoc requiri aliquid ampliùs, quàm præcisè effectum esse propter finem, requiri scilicet quòd sit propter finem ex vi operationis divinæ, ex quo capite bruta non operãtur propter finem, quia licèt ipsorum effectus sint propter finem, non habent tamen esse propter finem ex vi operationis brutorum; cum à brutis in finem non dirigantur, sicuti omnes effectus Dei in finem ultimum diriguntur à Deo.

Vrgebis effectum esse propter finem vi operationis, quâ fit, est operationem vi suâ tribuere effectui esse propter finem; at hoc importat actionem esse propter finem, quia vis ista in actione non potest esse, nisi à fine afficiente actionem; ergo tandem Deum operari propter finem est tùm ipsius effectũ, tùm ipsius actionem esse propter finem; seù Deum esse finem, tùm sui effectus, tùm suæ actionis, ut contrà distinctæ ab effectu. Contrà tamen: dico operationem vi suâ tribuere effectui esse propter finem provenire à speciali connexione actionis cum fine, & hanc connexionem consistere vel in eo, quòd actio afficiatur & causetur à fine, vel in eo, quòd non distinguatur ab ipso fine; connexio primo modo importat actionem esse propter finem, & convenit agentibus creatis propter finem operantibus, connexio secundo modo non importat actionem esse propter finem., & convenit Deo propter finem operanti: Non importat, inquam, actionem esse propter finem, nisi ad summum intransitivè, quatenùs sicuti juxtà Thomistas accidens agit in virtute substantiæ intransitivè eo, quòd est in se virtus substantiæ; ità divina actio activè sumpta dicatur esse propter finem intransitivè præcisè, quatenùs in se est finis. 38.

Actio divina transiens activè sumpta non est propter finem, nisi intrãsitivè.

Dubitatur hic. Vtrùm actio divina transiens secundùm illud, quod dicit ex parte principij, sit propter finem saltem virtualiter, & tanquam propter rationem finalem. Ratio dubitandi est, quia ex una parte id suadet auctoritas D. Thomæ *q. 23. de verit. art. 4. in c.* dicentis de Deo *quod ipsa sua bonitas est ei quasi finis voluntatis suæ*, ubi ly *quasi finis* congruè sumi potest pro fine ut ratione finali, seu ut causâ virtuali tantùm, non reali, & hoc saltem videtur indicare idem S. Doctor *1. contrà Gent. cap. 87.* dicens *Sua bonitas est Deo causa volendi*: Ex aliâ parte in divinis ad intrà sicuti admittitur causa virtualis efficiens, ità non apparet cur nequeat admitti causa virtualis finalis; adeò ut sicuti divina attributa sunt ex emanatione quâdam, & efficientiâ virtuali divinæ essentiæ, ità divinæ volitiones circà creaturas, seù actiones Dei transeuntes secundùm illud, quod dicunt ad intrà, sint ex motione quâdam, & finalizatione virtuali divinæ bonitatis. Respondeo propter allatam rationem dubitandi me libenter in Deo admittere rationem finalem, seu motionem & finalizationem virtualem divinæ bonitatis respectu volitionũ divinarum circà creaturas & decretorum liberorum Dei; Vtrùm verò id sufficiat ad hoc, ut tales volitiones & talia decreta dicantur esse propter finem existimo esse controversiam de nomine dependentem à magis vel minùs strictâ acceptione illius termini *propter finem.* In quo displicet Gonet *hic disput. 1. art. 4. §. 2. n. 89.* Vtens motione seù causalitate virtuali divinæ bonitatis ad salvandum Deum operari propriè propter finem; displicet, inquam, quia multo certius est Deum operari propriè propter finem, quam certum sit esse propriè propter finem operationem seu volitionem provenientem ex sola ratione finali, solâque motione virtualis finis. Si quæras, vtrùm ratio finalis & virtualis motio divinæ bonitatis admitti possit etiam in ordine ad operationes divinas immanentes?

39. Est tamen propter rationem finalem.

Dicerem

Dicerem affirmandum in sententia asserente operationes etiam necessarias, & habentes principium ab intrinseco determinatum ad unum, posse in creatis esse propter finem, negandum in sententia id negante; cum enim operationes divinæ immanentes sint necessariæ, sentiendum est de ipsis in ordine ad motionem virtualem divinæ bonitatis, rationemque finalem, idem quod de operationibus necessariis agentis creati in ordine ad motionem realem, & veram causalitatem finis.

CAPUT II.

De Ultimo fine hominis.

1. REATURÆ irrationales, & non agentes propter finem, tendunt in finem solùm ex intentione & ordinatione Dei ipsarum Auctoris; nec alium habere possunt finem ultimum, nisi eum, ad quem à Deo ordinantur: Creaturæ autem rationales, & intellectivæ, propter finem operantes tendunt in finem etiam ex intentione & ordinatione propriâ; & ultrà finem ultimum communem omnibus creaturis, quem respiciunt ex ordinatione divinâ, possunt sibi constituere alium finem ultimum, quem respiciant ex intentione & ordinatione propriâ. Homo igitur, utpotè creatura rationalis & intellectiva, considerari potest vel in ordine ad finem ultimum intentum à Deo, vel in ordine ad finem ultimum intentum à se ipso: Quoad finem ultimum hominis primo modo, cùm in ipso homo conveniat cum aliis omnibus rebus, sufficiunt ea, quæ in præcedenti capite dicta sunt de fine ultimo rerum omnium, & solum finis ultimus hominis secundo modo hujusce capitis materies est, pro cujus expeditiore discussione nonnulla faciliora præmitto.

Ultimus finis hominis alius ipsi proprius, alius communis ipsi & rebus omnibus.

2. Præmitto primò, quòd in homine sicuti datur tùm esse quoddam commune cum brutis & creaturis irrationalibus, tùm esse proprium & differentiale ipsius; ità cum operari sequatur ad esse, dantur in homine quædam operationes ipsi communes cum brutis & creaturis irrationalibus, quædam ipsius propriæ, ipsique convenientes in quantum homo est. Rursùs sicuti homo, in quantum homo & in quantum importat esse proprium ac differentiale, considerati potest vel quoad substantiam, quatenùs scilicet importat esse spirituale & intellectivum, ac volitivum; vel quoad modum, quatenùs importat esse intellectivum & volitivum cum discursu, cum advertentiâ, cum indifferentiâ, cum deliberatione; ità operationes hominis propriæ, quædam sunt ipsius propriæ quoad substantiam, quædam quoad modum: & quia ex D. Thoma *hic q. 1. art. 1. in c.* aliisque Theologis communiter actionum, quæ ab homine aguntur, illæ solæ propriæ dicuntur humanæ, quæ sunt propriæ hominis, in quantū est homo, fit actioni, quæ ab homine aguntur, quatuor genera assignari posse: Primum actionum hominis, non humanarum, provenientium ab homine non in quantum homo est, sed in quantum cum brutis convenit, & modo brutali potiùs, quàm humano, hujusmodi sunt omnes actiones corporeæ, procedentes ab homine sine deliberatione rationis: Secundum actionum humanarum quoad substantiam tantùm, proveni ntem scilicet ab homine in quantum hom est quoad substantiam tantùm hujusmodi sunt omnes actus intellectus & voluntatis eliciti ab homine sine indifferentiâ & deliberatione, aut etiam sine advertentiâ: Tertium actionum humanarum quoad modum tantùm, provenientium scilicet ab homine in quantum homo est tantùm quoad modum; hujusmodi sunt actiones corporeæ comedendi, ridendi, aliævè similes ab homine factæ ex imperio & deliberatione rationis: Quartum actionum humanarum quoad substantiam & modum, provenientium scilicet ab homine in quantum quoad substantiam & modum homo est, hujusmodi sunt omnes actus intellectus & voluntatis eliciti ab homine liberè.

Actionum, quæ ab homine aguntur, quadruplex genus.

Præmitto secundò carentiam formalis libertatis in actu provenire posse, vel ex imperfectione & deficientia, vel ex perfectione & eminentia; primo modo res se habet, quando provenit vel ex imbecillitate usus rationis, vel ex subreptione præpediente advertentiam, sic carent libertate formali saltem perfectâ tùm actus ebriorum, amentium & parvulorum, tùm subiti seu primò primi motus intellectus & voluntatis: Secundò modo res se habet, quando provenit ex objecto adæquante totam universalitatem & indifferentiam voluntatis, & habetur cum cognitione perfecta, advertentiaque plenissima, sic carent libertate formali actus beatifici, Dei scilicet visio & amor in patriâ: Hos & similes actus Io. à S. Thoma *hic disp. 1. art. 1. num. 45. & disp. 3. art. 2. num. 32.* sicuti etiam Esparza *lib. 3. quæst. 1. art. 5.* vocat eminenter liberos. Verùm deindè hæc eminens libertas sufficiat, ut iidem actus dici possint humani etiam quoad modum; responderem non sufficere quidem, ut dicantur humani quoad modum in Theologiâ morali, in quâ homo consideratur ut morale agens, cujus proprius operandi modus attenditur in ordine ad meritum & demeritum, adeoque requirit libertatem formalem; sufficere tamen, ut dicantur humani quoad modum in re ipsa, quia in re non solùm modus operandi liberè libertate formali, verùm etiam modus operandi necessarius cum libertate eminenti, est proprius hominis in quantum homo, nec convenit ratione carentibus, quæ ex remotione, non ex adæquatione indifferentiæ, ex coarctatione, non ex universalitate cognitionis & objecti, habent modum operandi necessariū. Nec obstant verba D. Thomæ *hic q. 1. art. 1. in c.* dicentis *differt homo ab aliis irrationalibus creaturis in hoc, quod est* 3.

Liberum formaliter, aliud tale eminenter.

Actus beatifici in re sunt humani, etiam quoad modum.

ſuorum actuum Dominus, dominium autem importat libertatem formalem, & per conſequens ex mente *D. Thomæ* modus operandi cum libertate formali eſt proprius hominis, hominemque diverſificans ab irrationalibus creaturis, non modus operandi cum ſola libertate eminenti. Non obſtant, inquam quia D. Thomas *loco citato* ſicuti agit de actibus humanis in eſſe moris & in ordine ad moralitatem, ità conſiderat hominem, non ut homo eſt præcisè, ſed ut eſt agens morale, & in ratione hominis moraliter operantis vult ipſum differre à brutis in eo, quòd ſit ſuorum actuum Dominus, & habeat libertatem formalem in operando.

4\. Præmitto tertiò actionem aliquam poſſe quadrupliciter in finem ultimum referri, nimirum actualiter, virtualiter, habitualiter, interpretativè. Actualiter quādo operās actu cogitat de ultimo fine, & formali ac expreſsâ volitione in ipſum tendit, ſeu ipſum intendit. Virtualiter, quando præceſſit actualis cognitio & volitio finis, & nullâ adveniente retractatione perſeverat in aliquo effectu, ut cum quis ex actuali volitione ultimi finis equos conducit Romam iturus, tunc enim illâ actuali volitione ceſſante itineris profectio, & ad Romam perventio, eſt virtualiter propter ultimum finem. Habitualiter, quando datur in operante habitus ſeu habitualis ordinatio ad finem ultimum, qui tamen habitus conſideretur ut merè exiſtens in ſubjecto, & ut habens putam concomitantiam, nullam influentiam in actum; ſi enim habitus reſpiciens finem ultimū actu, vel virtute, in operationem influat; talis operatio actualiter, vel virtualiter, non ampliùs merè habitualiter in finem ultimum refertur. Interpretativè, quando nec exiſtit, nec extitit ultimi finis intentio, præſumitur tamen extitura, ſi finis ultimus proponeretur; idque vel ex diſpoſitione ſubjecti operantis, quod in aliis non diſſimilibus circumſtantiis ſoleat finem ultimum intendere, vel ex conditione objecti operationem terminantis, quod ex natura ſua finem ultimum reſpiciat; ſic quia quodlibet opus honeſtum ex natura ſua habet pro ultimo fine Deum, dans eleemoſynam v. g. propter honeſtatem miſericordiæ operatur interpretativè propter Deū, tanquam propter ultimum finem. Ordinatio actualis ad finem ultimum dicitur etiam ordinatio explicita; ordinatio verò tùm virtualis, tùm habitualis, tùm interpretativa dicitur etiam ordinatio implicita.

Ordinatio humanarū actionum ad finem ultimum quadruplex.

Eadem ordinatio reduci poteſt ad duo membra.

5\. Præmitto quartò finem ultimum, de quo in præſenti, eſſe ſolùm finem ultimum ſimpliciter, non finem ultimum ſecundùm quid; & ea omnia, quæ mox de ultimo fine hominis tractanda ſunt, ſi de fine ultimo ſecundùm quid procederent, forent extrà inſtitutum hujuſce tractatus de Beatitudine, quæ cum fine ſimpliciter ultimo coincidit: Plura etiam forent extrà controverſiam, neque enim controvertitur utrùm homo, aut in ſuis humanis actionibus intendat aliquem finem ultimum ſecundùm quid, aut in iiſdem poſſit plures fines ſecundùm quid ultimos ſibi conſtituere; quod tamen utrumque non levem habet circà finem ſimpliciter ultimum difficultatem, & ſuppeditat potiſſimam præſentis capitis materiem. His præmiſſis & ſuppoſita *ex capite ſuperiori num.* 11. diviſione ultimi finis in finem ultimum formaliter ſeu in communi, & in finem ultimum materialiter, ſeu in ſingulari, ſit

§. I.

Vtrùm homo ordinet quamlibet ſuam humanam actionem ad finem ultimum formaliter, & in communi.

6\. Assert. 1. Homo non ordinat actualiter quamlibet ſuam humanam actionem ad finem ultimum formaliter & in communi. Dixi *humanam actionem*, nam actiones non humanæ, quas habet homo communes cum brutis, nullum prorsùs reſpiciunt finem ex humana ordinatione, ut ſuprà *num.* 1. præmiſſum eſt. In hoc aſſerto conveniunt Thomiſtæ, Scotiſtæ aliique omnes communiſſimè.

Homo non ordinat actualiter omnia ad finem ultimum in communi.

Probatur: Homo in omni ſua humana actione non cogitat actu de ultimo fine formaliter & in communi, ſed hoc eſſet neceſſarium ut ordinaret actualiter omnem ſuam actionem, &c. ergo homo non ordinat actualiter, &c. Minor habetur ex ſupradictis; major patet experientia, quâ unuſquiſque, ſi ad proprium operandi modum reflectat, advertere poteſt ſe aliquando liberè operari abſque eo, quòd ullatenùs cogitet de ultimo fine etiam in communi.

7\. Aſſert. 2. Homo ordinat ſaltem interpretativè quamlibet ſuam humanam actionem ad finem ultimum formaliter & in communi. Hoc etiam aſſertum eſt communiſſimum, & licèt Scotus *in* 4. *diſt.* 49. *quæſt.* 10. §. *ex his ſequitur* doceat hominem poſſe velle aliquid, non volendo ipſum propter beatitudinem; imò poſſe etiam contrariè velle, ſeu velle aliquid contrarium beatitudini, loquitur tamen *Scotus* de beatitudine materialiter & in particulari acceptâ, quæ cum fine ultimo in ſingulari, non cum fine ultimo in communi coincidit: potiùs noſtro aſſerto aliqualiter adverſatur Scotus *in* 1. *diſt.* 1. *q.* 4. §. *ad tertium dicitur*, ubi indeciſum & ambiguum relinquit, utrùm voluntas poſſit illud velle, in quo non invenitur aliqua ratio boni? ut expreſsè docuerunt nonnulli Nominales ſentientes voluntatem velle poſſe malum ſub ratione mali, quod certè aſſerto noſtro omnino adverſatur; finis enim ultimus in communi importat rationem boni, ad quam malum ſub ratione mali nulla prorsùs ratione eſt ordinabile.

Ordinat tamen ſaltem interpretativè.

Probatur primò: Quilibet homo eſt ità diſpoſitus, ut ſi ei proponatur finis ultimus formaliter & in communi, ſaltem regulariter loquendo ipſum intendat; ergo homo ordinat ſaltem interpretativè quamlibet ſuam humanam

humanam actionem, &c. consequentia patet, quia ordinatio interpretativa, *ut n. 4. præmissum est*, nihil est aliud, quàm ordinatio præsumpta extitura, si finis proponeretur; rationabiliter autem præsumitur talis ordinatio extitura, quando subjectum est ità dispositum, ut regulariter in ipsam erumpat, quoties finis proponitur; antecedens probatur, quilibet homo est ità dispositus, ut regulariter intendat benè esse & beatè vivere, in quocumque id consistat, si id ei proponatur; sed finis ultimus formaliter & in communi, ut potè qui cum beatitudine coincidit, importat benè esse & beatè vivere, in quocumque id consistat, ergo: Major probatur ex D. Augustino pluribus in locis, lib. 1. de moribus Eccles. cap 3. *Beatè omnes esse volumus, nec ullus datur qui nolit esse beatus* lib. 13. de Trinit. cap. 3. *Quidquid enim aliud quisque latenter velit, ab hac voluntate* (subintellige beatitudinis) *quæ omnibus hominibus nota est, non recedit*, lib. 10. Confess. cap. 20. *Neque eam* (sermo est de beatitudine) *amaremus, nisi nossemus, audimus nomen hoc & rem ipsam nos omnes appetere fatemur* (& nonnullis interpositis) *nota est igitur omnibus, qui una voce si interrogari possent, utrùm beati esse vellent? sine ulla dubitatione, velle responderent.* Tract. de Epicureis & Stoicis cap. 4. *Qui beatus est ideo bonus est, ut beatus sit, & qui malus est, malus non esset, nisi indè se beatum esse posse speraret.*

8. Probatur secundò: Homo ordinat quamlibet suam humanam actionem ad aliquod bonum particulare; sed quodlibet bonum particulare ex naturâ suâ respicit finem ultimum formaliter & in communi; ergo homo ordinat saltem interpretativè quamlibet suam humanam actionem, &c. major supponitur ex eo, quòd nemo intendens ad malum operetur, ut est communissima sententia contrà nonnullos Nominales, quorum in asserto meminimus. Minor probatur: Illud benè esse, & beatè vivere, quod venit nomine finis ultimi formaliter, & in communi, vel sumitur cum Vasquio *hic disp. 6. c. 2.* & Oviedo *controv. 1. punct. 2. num. 10.* pro collectione omnium bonorum adeò ut qui appetit simpliciter benè esse, appetat possessionem cujuscumque boni, & carentiam cujuscumque mali; vel cum Pallavicino *disp. 2. q. 1. art. 4. num. 6.* & Esparza *lib. 3. quæst 1. art. 5. & art. 1. ad 6.* sumitur pro universali & communi ratione boni; adeò ut qui appetit simpliciter benè esse, appetat bonum sine ullâ restrictione, & sine ullâ mixtione mali, quod quidem maximè relucet in universali, & communi ratione boni; sed utroque modo quodlibet bonum particulare ex natura sua respicit finem ultimum formaliter & in communi, primò quidem modo tanquam pars integralis suum totum, secundo modo tanquam differentia suum genus, ut patere potest consideranti ergo quodlibet bonum particulare, &c.

Quodlibet particulare bonum respicit ex naturâ suâ finem ultimum in communi.

9. Assert. 3. Regulariter loquendo homo ordinat etiam virtualiter omnem suam humanam actionem ad finem ultimum formaliter & in communi, id tamen præstat liberè, non necessariò. Prima pars est communis. Secunda pars est Scoti *in 1. dist. 1. q. 4. §. contrà primum argumentum* & *in 4. dist. 49. q. 10. §. ex his sequitur.* Laureæ *in 4. tom. 4. disp. 15. art. 3. §. 1.* Herincx *hic disp. 1. quæst. 3. n 16.* Arriagæ *disp. 46. sect. 6. num. 46.* & aliorum plurium præsertim ex Recentioribus contrà Henricum *quodlib. 3. q. 17. & quodlib 4. q. 11.* Cajetanum *1. p. q. 82. art. 2. dub. 2.* Ioannem à S. Thoma *hic q. 1. disp. 1. art. 6. num. 20.* Gonet *disp. 1. art. 7. num. 155.* aliosque Thomistas, quos ex Recentioribus sequitur Pallavicinus *hic disp. 2. q. 1. art. 4. & 5.*

Probatur & explicatur prima pars. Regulariter loquendo nequit homo habens usum rationis diù carere cognitione, & amore seu intentione finis ultimi formaliter & in communi; regulariter item loquendo nequit talis intentio non influere in aliquem effectū, quod est ipsam virtualiter perseverare; ergo regulariter loquendo homo operatur ex intentione virtuali finis ultimi formaliter & in communi, & ad hunc per consequens virtualiter ordinat omnem suam humanā actionem; antecedens probatur, habere usum rationis est habere notitiam eorum, quæ rationi conveniunt, præsertim si facilè menti occurrant, sicuti tùm propter innatum appetitum boni proprij, propriæque felicitatis; tùm propter socialem hominum vitam, in quâ de re nullâ quisquam frequentiùs agit; quàm de promovenda propria felicitate, facilè menti occurrit beatitudo & finis ultimus, saltem formaliter & in communi; supposito autem quod menti occurrat ratio aliqua communis & magni boni, quia regulariter appetitum innatum sequitur appetitus elicitus, talem rationem, quam quisque naturaliter appetit, actu elicito intendet, & ipsam intendens plura successivè operabitur intentione illâ ad singula concurrente, vel immediatè per se ipsam, vel per aliquem suum effectum, quod est ad singula concurrere vel actualiter vel virtualiter, quod etiam docuit D. Thomas *in 4. dist. 49. q 1. art 3. quæstiunc. 4. ad 6.* dicens *desiderium beatitudinis est virtute in omnibus aliis desideriis, sicut causa in effectu*: quæ verba debent intelligi regulariter, & gratis ac immeritò afferuntur ab Adversariis contrà secundam partem asserti mox probandam.

Quomodò homo ordinet virtualiter omnia ad finem ultimum id communi.

Probatur & explicatur secunda pars. Ordinatio virtualis cujuscumq; humanæ actionis ad finem ultimum formaliter, & in communi, supponit præcessisse in quolibet homine volitionem formalem & actualem ejusdem finis ultimi, & per consequens ordinatio illa virtualis non potest esse necessaria; nisi sit necessaria in quolibet homine formalis & actualis volitio finis ultimi formaliter & in communi; atqui hæc volitio in quolibet homine libera est, non necessaria, ergo pariter libera est, non necessaria in quolibet homine ordinatio virtualis cujuscumque humanæ actionis ad finem ultimum formaliter & in communi, ac per consequens, 10.

dum

dum regulariter loquendo homo ordinat virtualiter omnem suam humanam actionē, &c. id præstat liberè, non necessariò: Major admittitur ab adversariis, & continet compendium doctrinæ, quam ipsi contrà nos urgent, ut ferè in terminis videre est apud *Gonet* inter Recentiores & politiores Thomistas nulli secundum: Minor probatur, ut antecedenter ad omnem humanam actionem necessaria sit, non libera, formalis & actualis volitio finis ultimi formaliter & in communi

11. *Non est necesse, quod primum cognitum respectu hominis sit beatitudo in communi.*

duo potissimum requiruntur. Primum est, quod homo perveniens ad usū rationis priùs cogitet de fine ultimo in communi, scilicet de suo benè esse & feliciter vivere, quam de aliqua alia re particulari: Secundum est, quod quoties intellectus cogitat de ultimo fine in communi ipsumque voluntati proponit, hæc habeat omnimodam necessitatem etiam exercitij ad illum volendum & amplectendum; at neutrum ex his subsistit: Non subsistit primum, quia cum homo intelligat dependenter à sensibus, & bona particularia sint magis sensibilia, quàm finis ultimus in communi, facilè homo potest præsertim in primordio sui usus rationis ab aliquo bono particulari excitari ad cogitandum de ipso, priusquam cogitet de fine ultimo in communi. Non subsistit secundum, quia circà bonum propositum sub purâ ratione boni licèt voluntas non habeat libertatem specificationis, quâ possit ipsum positivè nolle aut odio habere, habet tamen libertatem exercitij, quâ potest circà ipsum se habere negativè & omnem actum suspendere; quod sic proba-

12. *Cognitâ beatitudine in communi homo ipsam liberè vult libertate exercitij.*

tur primò, libertas exercitij est minor libertate specificationis, ergo potest dari circà aliquod objectum, circà quod dari non possit libertas specificationis, at hoc non verificaretur, si requireret in objecto rationem boni & mali, nec posset exerceri circà puram rationem boni: Secundò, quod Deus nequeat suspendere amorem circà bonum à se cognitum, provenit ex infinitate seu infinita amativitate ipsius *ex tract. 1. l. 4. cap. 3. n. 2. & 9.* ergo id non debet extendi ad creatam voluntatem, quæ habet finitam & limitatam virtutem amandi; imò sicuti ibi ex infinitate arguitur non posse haberi, ità è contrà hic ex finitate arguendum est posse haberi suspensionem amoris circà bonum cognitum ut purè tale: Tertiò, ex duplici capite oritur

Duplex radix necessitatis exercitij.

in voluntate creatâ necessitas exercitij, vel scilicet ex imperfectione, quatenùs operatur modo communi brutis, & hæc non facit ad rem in præsenti, quia intentio finis est actus proprius hominis ut homo est, non communis brutis; vel ex perfectione, quatenùs operatur circà objectum adæquans totum ipsius universalitatem ac indifferentiam & tale non est objectum de quo in præsenti, aliud enim est dicere bonum propositum sub pura ratione boni, aliud est dicere summum bonum clarè visum; ergo ex neutro capite oritur in voluntate creatâ necessitas exercitij circà finem ultimum in communi: Quartò, est in potestate voluntatis suspendere assensum intellectus circà verum propositum ut verum; ergo etiam suspendere proprium amorem circà bonum cognitum ut bonum, seu sub ratione boni; probatur consequentia, quia ex una parte intellectus eodem modo se habet ad verum, quo voluntas ad bonum, & hæc ex alia parte non habet minorem potestatem, aut minus exercitium libertatis circà proprius actus, quàm circa illos aliarum potentiarum: Quintò, humana voluntas est potentia ex genere suo libera, ergo nullus ipsius actus debet poni necessarius, nisi cogat ratio omninò convincens, at nulla convincens ratio cogit ad ponēdum necessarium actum, quo intenditur finis ultimus formaliter & in communi; ergo.

Dices non desiderari aliquam hujusmodi rationem, imò præsto esse multiplicem; Pri- 13. *Rationes pro necessitate intendendi finē ultimum antè omnē humanam actionem.*

ma sit: nulla causa efficiens secunda operari potest sine præcedente influxu primi efficiētis, ergo etiam nullus finis proximus finalizare potest sine præcedente motione finis ultimi; at hæc motio haberi nequit sine ipsius finis ultimi cognitione & volitione; ergo si antè omnem humanam actionem propter aliquem finem proximum factam, necessaria est finis ultimi motio, necessaria est etiam ejusdem cognitio & volitio. Secunda sit: Omnis actus liber resolvitur in aliquem actum necessarium; sed nullus est actus necessarius in quem omnis actus liber resolvi possit meliùs, quàm in actum intentivum finis ultimi in communi; ergo verè actus intentivus finis ultimi in communi est necessarius; major probatur, omne liberum fundatur in aliquo naturali, omne contingens oritur ex aliquo necessariò, omne varium & mobile reducitur in aliquod fixum & immobile, ut ex professo conatur ostendere Pallavicinus *hic disp. 2. q. 1. art. 3.* ergo omnis actus liber, &c. Tertia sit, voluntas id tantùm potest non velle, in quo apparet aliquis defectus boni, sed in bono proposito sub pura ratione boni nullus apparet defectus boni, ergo voluntas non potest ipsum non velle, & per consequens omninò necessitatur ad ipsius volitionem. Quarta sit, ità se habet voluntas ad ultimum finem sicut intellectus ad prima principia; sed intellectus non potest non assentiri primis principiis, & dependenter ab istis assentitur aliis omnibus; ergo voluntas non potest non velle ultimum finem, & dependenter ab hoc vult alia omnia. Quinta sit: Omnis potentia habet aliquod objectum, quod necessariò respicit, habet quippè aliquod objectum specificativum, in ordine autem ad proprium specificativum non datur indeterminatio & indifferentia; sed nullum est objectum, quod voluntas possit necessariò respicere, nisi bonum sub ratione boni; ergo verè hoc voluntas necessariò respicit, necessariò vult. Sed contra:

Ad primum concedo antecedens, nego absolutè consequentiam, ut jacet: Primo quia 14. *Solvitur prima ratio.*

in ipsa nomine finis ultimi, vel venit finis ultimus verus & in singulari; & de hoc nec est sermo in præsenti, nec ipsi Adversarij contendunt ipsum ab homine necessariò intendi

tendi antè quamlibet humanam actionem; vel venit finis ultimus formaliter ac in communi, & ad hunc malè arguitur à causa prima efficiente, quæ est verè & in particulari primum efficiens, adeoque deberet, comparari ad finem ultimum verum & in particulari ut servaretur proportio & vis aliqua paritatis: Secundò quia, licèt in multis primum agens & finis ultimus æquiparentur, in aliquibus disparia sunt, & in proposito disparitas est, quia influxus primi efficientis profluit ab ipso ut realiter existente, & sicuti in realiter existendo non pendet à causa secunda, ità nec in influendo, hæc proptereà nequit talem influxum aut impedire aut respuere: at motio finis ultimi præstatur ab ipso ut existente intentionaliter & in apprehensione, & quia hæc existentia pendet à creatura, pendet etiam à creatura in movendo, nec mirum quod possit creatura ipsius motionem abjicere.

15. Solvitur secunda ratio. Ad secundum nego absolutè majorem, & dico sufficere actui libero, quod resolvatur in aliquod necessarium ex parte actus primi, non requiri resolutionem ipsius in aliquod necessarium, quod sit actus secundus; solùm etiam in naturale, in immobile, in fixum per modum actus primi quæ libera, quæ mobilia, quæ varia sunt, debent reduci; neque liberi risus v. gr. in aliquem risum naturalem, aut successivæ calefactiones in aliquam calefactionem immobilem reducuntur; sed illi in actum primum risibilitatis quæ est naturalis proprietas hominis, istæ in actum primum virtutis calefactivæ, quæ immobiliter convenit igni; ità & in proposito actus liberi intentivi alicujus boni in homine resolvuntur, tanquam in aliquod necessarium per modum actus primi, in appetitum innatum ad benè esse & beatè vivere.

16. Solvitur tertia ratio. Ad tertium dico voluntatem posse tantùm non velle positivè seu odio habere id, in quo apparet aliquis defectus boni; negativè verò, & per puram suspensionem actus, posse etiam non velle puram aliquam rationem boni, & ad hanc necessitari quidem quoad specificationem, quatenùs circà ipsam nequit exire nisi in unam speciem actus; at non necessitari quoad exercitium, quatenùs nequeat non exire in exercitium actus. Neque dicas, ut voluntas suspendat actum volitionis circà objectum propositum, debet ei occurrere aliquod motivum, hoc nequit esse aliud, quàm defectus alicujus boni in objecto; ergo ubi nullus est talis defectus, nulla esse potest in voluntate suspensio: Contrà enim: experimentum propriæ libertatis esse potest voluntati sufficiens motivum suspendendi actum.

17. Solvitur quarta ratio. Ad quartum dico proportionem inter voluntatem comparatam ad ultimum finem, & intellectum comparatum ad prima principia, esse solùm quoad ordinem causandi, quatenùs, sicuti prima principia possunt esse intellectui causa assentiendi cæteris, ità ultimus finis potest esse voluntati causa intendendi cætera; non quoad modum causandi, quatenùs sicuti prima principia necessitant intellectum, ità ultimus finis necessitet voluntatem; illa enim necessitant intellectum, quia inveniunt ipsum esse potentiam naturalem & determinatam ad unum, qualis non est voluntas; undè etiam, quia intellectus, ut subest voluntati, habet modum operandi liberum, ex imperio voluntatis potest suspendere assensum ad prima principia; sicque in hoc paritas nobis favet; sicuti etiam favet in eo, quod possumus asseniri aliquibus aliis principiis absque eo, quod antecedenter præstiterimus actualem & expressum assensum primis principiis universalissimis, possumus igitur quoque intendere aliquos fines proximos absque prævia intentione actuali & expressa finis simpliciter ultimi.

Ad quintum, omnis potentia necessariò respicit aliquod objectum necessitate specificationis, non necessitate exercitij, nisi sit potentia naturalis & intrinsecè ad unum determinata, qualis non est voluntas; quæ propterea est quidem necessitata ad bonum quoad specificationem amoris, ad malum quoad specificationem odij, ad neutrum verò quoad exercitium aut amoris aut odij. 18. Solvitur quinta ratio.

---

§. II.

Utrum homo ordinet quamlibet suam humanam actionem ad verum finem ultimum in singulari, scilicet ad Deum?

ASSERT. I. Homo etiam justus non ordinat actualiter quamlibet suam humanam actionem ad verum finem ultimum in singulari, scilicet ad Deum. Dixi *homo justus*, quia de homine peccatore, utpotè qui ex infrà dicendis, non habet Deum pro fine ultimo, faciliùs constat quod ad Deum actu omnia non ordinet. Est assertum communissimum. 19. Homo etiā justus non ordinat omnia actualiter ad Deum.

Probatur: Homo etiam justus, nec in omni sua actione actu cogitat de Deo, nec in omni Deum intendit volitione formali & expressa; ergo homo etiam justus non ordinat actualiter, &c. consequentia patet, antecedens probatur tùm ex praxi, quam quilibet justus, qui præsertim eximiæ & heroicæ sanctitatis non sit, potest in seipso experiri; tùm ratione, quia homo etiam justus nec habet necessitatem physicam, nec necessitatem præcepti cogitandi de Deo, Deumque intendendi in omni sua actione; non habet necessitatem physicam, quia secùs in ordinatione propriarum actionum ad Deum homo etiam justus nullatenùs mereretur; non habet necessitatem præcepti, quia sapientiores etiam sanctioresque viri non agnoscunt impositum esse tale præceptum, imò propter moralem impotentiam ipsum adimplendi neque etiam imponi rationabiliter potest: undè consilium continent, non præceptum

verba illa 1. Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*, & Colossens. 3. *Omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi* si ly *in* utrobique sumatur ad significandam ordinationem actualem quâ de re egregiè loquitur D. Thomas *in* 2. *dist.* 40. *quæst.* 1. *art.* 5. *ad* 7. Confirmatur assertum: Peccator sibi constituens pro ultimo fine creaturam, non ordinat actualiter quamlibet suam humanam actionem ad creaturam, ergo neque justus habens pro ultimo fine Deum ordinat ad ipsum omnem suam actionem; consequentia procedit à pari, antecedens probatur, si peccator ordinaret actu omnem suam actionem ad creaturam in omni sua actione peccaret, quod falsum est, & contrà mentem trium summorum Pontificum damnantium propositionem illam Michaëlis Baij, *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia*.

20. Assert. 2. Homo justus, ut talis, ordinat tùm habitualiter tùm interpretativè quamlibet suam humanam actionem ad verum finem ultimum, &c. Dixi, *ut talis*, scilicet ut justè operans, seu ut servans justitiam in operando, nam de homine justo malè operante & amittente justitiam in operando aliter esse sentiendum constat ex ipsamet assertione probatione & explicatione, quàm subjicio, sicque

Generatim habitualiter & interpretativè.

Probatur, & explicatur assertum: Homo justus per habitus virtutum infusarum, spei præsertim & charitatis Deum respicit tanquam finem ultimo assequibilem, & super omnia diligibilem, ut talis deindè, seu ut justè operans, non erumpit nisi in actus virtutum & operationes honestas, quæ ex natura sua habent maximam referibilitatem in Deum; ergo homo justus, ut talis, ratione habituum existentium in subjecto habet ordinem habitualem, ratione honestatis relucentis in opere habet ordinem interpretativum ad Deum, tanquam ad verum finem ultimum, & per consequens homo justus, ut talis, ordinat tùm habitualiter, tùm interpretativè omnem suam humanam actionem ad verum finem ultimum, &c. Secùs se res habet in homine justo malè operante & amittente justitiam; hic enim, quatenùs justitiam amittit, amittit habitualem ordinem ad Deum, amittit quippè habitum charitatis, & licèt, dum non desperat, retineat habitum spei, retinet tamen ipsum informem, & cum ordinatione ad Deum valdè remota ac impropria; quatenùs malè operatur erumpit in opus ad Deum irreferibile, sicque nec habitualiter nec interpretativè suam actionem ad Deum ordinat.

21. Assert. 3. Homo justus, ut talis regulariter, & ut plurimùm, ordinat etiam virtualiter quamlibet suam humanam actionem ad verum finem ultimum, &c. ad id tamen nec tenetur necessitate physicâ, nec necessitate præcepti. Hoc assertum sub his expressis & propriis terminis vix agitatur, in rè tamen eosdem haber & propugnatores & oppugnatores, quos assertum suprapositum, *num.* 9. Pro cujus utriusque clariore notitia adverto ly *virtualiter* ab aliquibus latiùs sumi pro ut sub se continet illud, quod nos dicimus interpretativè, sic Salas *hic disput.* 8. *sect.* 5. *num.* 57. post assignatos tres modos intendendi finem actualiter, habitualiter, virtualiter, ait, *alij addunt quartum modum scilicet interpretativè hic tamen modus sub tertio comprehenditur*, in eadem ferè latitudine explicant ly *virtualiter* Sylvius *quæstio.* 1. *artic.* 6. §. *Posterior est*, Valentia *disput.* 1. *quæst.* 1. *punct.* 5. Ioan. à S. Thoma *quæst.* 1. *disp.* 1. *artic.* 6. *num.* 33. aliique nonnulli; qui proptereà à nobis dissentiunt potiùs in modo explicandi ly *virtualiter*, quàm in re ipsa, dum simpliciter affirmant ordinationem virtualem omnium humanarum actionum ad finem ultimum, aut in communi, aut etiam in singulari, quam nos negamus. Evitabimus quæstionem de nomine si dixerimus ly *virtualiter* à nobis sumi strictè prout contra distinguitur ab interpretativo modo suprà explicato *num.* 4.

Et ut plurimùm etiam virtualiter.

Ly *virtualiter* à diversis diversimodè sumitur.

Probatur prima pars: Regulariter nequit homo in usu rationis constitutus invincibiliter diù carere notitia Dei sub conceptu aliquo communi, & confuso bonitatis beatitudinis, ultimi finis, ex suprà dictis *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 35. & 36. Regulariter item loquendo nequit homo præsertim justus, adeoque gratiæ roboratus auxiliis, & virtutum instructus habitibus, frequenter non elicere actus aliquos amoris & spei, quibus se & sua in Deum tanquam in verum ultimum finem dirigat, & deindè operetur vi talis directionis, vel per se ipsam, vel per aliquem suum effectum in quo ipsa virtualiter perseveret, influentis.

Probatur secunda pars: Homo justus nec habet necessitatem physicam, nec necessitatem præcepti eliciendi actum, quo formaliter Deum intendat, tanquam suum finem ultimum, aut initio usus rationis, aut sæpiùs in vitæ decursu; sed talis actus omninò requiritur, ut homo regulariter, & ut plurimum ordinet virtualiter quamlibet suâ actionem ad Deum; ergo in ordine ad hanc ordinationem homo justus nec habet necessitatem physicam, nec necessitatem præcepti; minor patet ex intelligentia ordinationis virtualis, de quâ in præsenti, sumptæ strictè, & ut contradistinctæ ab ordinatione interpretativa: Major quoad necessitatem physicam patet, quia cum actu, quo formaliter Deus intenditur ut ultimus finis, nequit conjungi lethale peccatum, quo ultimus finis in creatura constituitur, adeoque quatenùs homo haberet necessitatem physicam eliciendi talem actum, haberet necessitatem physicam non peccandi, & careret libertate requisita ad demerendum, vel merendum: Major eadem quoad necessitatem præcepti probatur vel sermo est de præcepto speciali; & de hoc non constat, cum nulla fiat ipsius mentio, inter alia præcepta, vel sermo est de præcepto indistincto à præcepto charitatis, quatenùs sicuti in actu charitatis continetur ordinatio ad Deû, ità 22.

Non datur præceptum ordinandi virtualiter omnia in Deum.

ità censeatur necessarius necessitate præcepti actus ordinationis ad Deum tanquam ad verum finem ultimum, quoties est eadem necessitate necessariua actus charitatis juxtà doctrinam D. Thomæ in 2. *dist* 40. *q.* 1. *art.* 5. *ad* 6. dicentis *Si quæratur, quando oporteat actum referre in finem ultimum: hoc nihil aliud est, quàm quærere, quando oportet habitum charitatis exire in actum; quia quandocumque habitus charitatis in actum exit, fit ordinatio totius hominis in finem ultimum, & per consequens omnium eorum, quæ in ipsum ordinantur.* Et huc neque est præceptum directum ordinationis ad Deum, nec fortè per se & vi sua obligat initio usus rationis, & sæpiùs in vitæ decursu, de quo infrà circà finem tractatus de fide, spe, & charitate.

Dices: si homo justus, ut talis, non teneretur ordinare quamlibet suam humanam actionem, saltem virtualiter ad Deum, tanquam ad verum ultimum finem, posset homo justus, ut talis, frui creatura; atqui hoc est omninò falsum; ergo minor probatur, quia juxtà doctrinam Augustini *lib.* 1. *de doctrina christiana cap.* 4. *&* 21. creaturis utendum est, solo Deo fruendum, & juxtà eumdem *lib.* 83. *quæstionum quæst.* 30. dicentem *Omnis humana perversio, quod etiam vitium vocatur, est fruendis uti velle, atque utendis frui*, colligitur quòd frui creaturis sit pravitas & perversio, quæ utique non potest cadere in justum ut talem: sequela etiam majoris probatur, frui re aliqua est tendere in ipsam propter se & absque ordinatione ipsius ad aliud, at justus ut talis per eam actionem, quam neque virtualiter ad Deum ordinaret, tenderet in creaturam propter se & absque ordinatione ejus ad aliud; ergo si homo justus ut talis non teneretur, &c.

13. Sed contrà dupliciter possumus frui re aliquâ vel exclusivè seu negativè, ità tendendo in ipsam propter se, ut positivè excludamus, seu negemus quamcumque ordinationem ipsius ad aliud, vel præcisivè & permissivè tendendo in rem aliquam propter se, ità ut nec ordinemus ipsam ad aliud, nec talem ordinem excludamus, quin potiùs in ipsa relinquamus ordinationem aliquam implicitam: Primo modo fruendum est solo Deo & frui creatura esset perversio, quam justus ut talis nequit admittere: Secundo modo non est necesse frui solo Deo, & ipsemet Augustinus *quæst.* 30. *præcit.* ait *fruendum est honestis*, quolibet igitur honesto frui possimus præcisivè, possumus scilicet absque ulla culpa exercere opus aliquod virtutis moralis, neque actualiter neque virtualiter, referendo ipsum ad Deum, relinquendo tamen relationem implicitam seu interpretativam, quam ad Deum habet ex natura sua, & hanc relinquimus, quoties opus illud exercemus ex motivo honesto, aut etiam ex motivo indifferenti in sententia admittente dari posse actus in genere moris indifferentes.

In quo sensu liceat justo frui creatura.

14. Dubitatur hic: Utrùm modo mox explicato etiam peccator frui possit creatura absque culpa? Respondetur affirmativè: ratio est quia etiam peccator, imò etiam infidelis operari potest ex motivo honestatis aliquid, quod ad Deum nec actu nec virtute referat, nullusque hâc in re videtur remansisse ambigendi locus, postquam definitum est *non omnia infidelium opera esse peccata*, & immeritò Ianseniús Iprensis *lib.* 4. *de statu naturæ lapsæ, cap.* 27. contendit ejusdem cum Michaele Baio mentis, in propositione illa reprobata, fuisse D. Augustinum, dum dixit lib. 4. contrà Iulianum cap. 3. *Absit ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus; absit autem, ut sit justus verè, nisi vivat ex fide*: Enimverò hoc in loco Augustinus agit contrà Pelagianos ponentes posse hominem ex viribus naturæ exercere opera bona, non quomodocumque, sed meritoria gloriæ, & ut oportet ad salutem; de vera virtute requisita ad hujusmodi opera intelligenda sunt verba illa *Absit, ut sit in aliquo vera virtus, &c.* cæterùm quod juxtà Augustini mentem non omnia infidelium opera vitiosa & peccaminosa sint manifestè colligitur *ex lib. de spir. & litt. cap.* 27.

Quomodò id liceat etiam peccatori.

In quo sensu Augustinus negaverit omnem veram virtutem in infidelibus.

Ex dictis habetur Io. à S. Thoma *hic q.* 1. *disput.* 1. *art.* 6. *num.* 40. nimis latè & minùs propriè exponere intentionem virtualem finis, dum vult ipsam semel factam durare, & influere, quamdiù non interrumpitur seu corrumpitur per contrariam intentionem, seu assecutionem finis, eo quòd ex actuali intentione semper relinquatur quædam determinatio, quæ dicatur intentio virtualis, nec corrumpatur, nisi eo modo, quo corrumpuntur habitus; non per puram scilicet cessationem ab actu, sed per contrarium facilè consurgens post cessationem actus. Hæc doctrina meo videri omninò confundit intentionem virtualem cum habituali; illud enim, quod ex actu relinquitur, ipsoque actu cessante perseverat, nisi à contrario oppugnetur, & non est actus elicitus, non potest esse aliud quàm habitus; aut saltem non differt ab eo, quod communiter vocatur habitus, licèt *Io. à S. Thoma* uti velit nomine determinationis, non nomine habitus. Neque dicas determinationem illam in opus influere, non sic intentionem habitualem ut talem præcisè. Contrà enim: determinatio illa non influit præcisè ex eo, quod non fuerit revocata, sed ex eo, quod vel facilitet potentiam ad novum actum ordinationis in finem, & sic habetur intentio actualis finis; vel simul cum ipsa perseveraverit successivè connexa series operationum ea vi primæ intentionis inchoata, & tunc ordinatio virtualis in finem habetur ex vi operationum sibi cum connexione succedentium, non præcise ex vi determinationis non retractatæ. 15.

Ordinatio virtualis in finem ab aliquibus confunditur cum habituali.

Habetur insuper hominem existentem in lethali peccato, in iis etiam, quæ operatur ex motivo honestatis; non habere tantam ordinationem ad Deum, ut verum finem ultimum, quantam habet justus. Iustus enim ex dictis omnem suam actionem habitualiter, & ferè omnem virtualiter in 16.

Opus honestum nō eodem mo

do ordinatur in Deū a peccatore, ac à justo.

Deum ordinat; Peccator eum careat habitu charitatis & vel nullam habuerit, vel per peccatum retractaverit tendentiam in Deum tanquam in finem ultimum, etiam quando operatur ex motivo honestatis operatur & sine habituali, & sine virtuali ordinatione in Deum: Iusto igitur & peccatori ex motivo honestatis operanti communis solùm est ordinatio ad Deum interpretativa; quæ tamen etiam ipsa minor est in peccatore, quàm in justo; quia in peccatore se tenet tantùm ex parte operis, injusto etiam ex parte operantis; in illo oritur ex solâ naturâ operis; in isto tùm ex naturâ operis, tùm ex dispositione & affectu operantis, ut luculentiùs constabit ex sequentibus.

§. III.

An, & quomodò peccans lethaliter habeat pro fine ultimo creaturam.

27. Peccans lethaliter nō habet pro fine ultimo Deum, sed aliquo modo creaturam.

ASSERT. I. Certum est peccantem lethaliter non habere pro ultimo fine Deum, sed aliquo modo creaturam. Ita D. Thomas 1. *p. quæst.* 89. *art.* 1. *ad* 3. *q.* 28. *de verit. art.* 2. *ad* 10. *q* 7. *de malo art.* 1. *ad* 20. *lect.* 2. *in cap.* 2. *ad Rom. & alibi.* Scotus *in* 1. *dist.* 1. *quæst.* 5. §. *ex his* D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 42. *art* 2. *q* 1. Albertus *ead. dist. art.* 3. Vasquez *hic disp* 5. *cap.* 1. Valentia *disp* 1. *q.* 1. *punct.* 6. Oviedus *tract.* 1 *controv.* 1. *punct.* 4. Sylvius *q.* 1 *punct.* 5. §. *Quæritur* Io. à S. Thoma *q.* 1. *disp.* 1. *art.* 7. Madernus *tract.* 4. *q.* 1. *art.* 4. Salas *tract.* 1. *disp.* 8. *sect.* 3. aliique omnes Theologi & Sancti Patres communissimè, undè Adrianus, qui *quodlib.* 7. *q.* 3. oppositum sensisse refertur, ab aliquibus censuram subit temeritatis, ut notat Ioannes à S. Thoma *art. prævie. num.* 3. à nonnullis aliis tamen mitiùs excipitur, eumque Salas *sect. prævie. num.* 40. conciliat cum Auctoribus communis & veræ sententiæ, à quâ vult ipsum non in re ipsa, sed tantum in modo loquendi recessisse. Dixi *Certum est*, &c. quia positum assertum, ut jacet, & præscindendo à modo, quo peccator finem ultimum in creaturâ constituat, est de fide, ut tradit Salas *num.* 39. aut saltem est de fide quoad primam partem, penè de fide quoad secundam ut tradit Valentia *punct. prævie.*

Idque est de fide.

Probatur: Peccans lethaliter avertit se à Deo, & convertit se ad creaturam; ergo quatenùs avertit se à Deo desinit habere pro ultimo fine Deum, quatenùs convertit se ad creaturam incipit habere pro ultimo fine creaturam; antecedens probatur pluribus Scripturæ locis, in quibus peccatores dicuntur Deum deserere Isa. 1 *Væ genti peccatrici* &c. *dereliquerunt Dominum*: item cap. 30. *Væ filii desertores.* Ierem. 16. *Dereliquerunt me Patres vestri.* 2. Paralip. 7. *Si autem aversi fueritis.* Aliis in locis innuitur conversio ad creaturam ad Philip. 3. *quorum Deus venter est.* Io 8. *qui facit peccatum, servus est peccati*; quia scilicet peccatum in ejus animo dominium obtinet & principatum, tanquam ultimus finis; eadem de causa Ephes. 5. avaritia dicitur *idolorum servitus.* Aliis denique in locis aversio à Deo, & conversio ad creaturam simul ostenditur Ierem. 2. *Duo mala fecit populus meus, & dereliquerunt me fontem aquæ vivæ*, Ecce aversionem à Deo, *& foderunt sibi cisternas dissipatas*, ecce conversionem ad creaturam Io. 12. *dilexerunt gloriam hominis*, Ecce conversionem ad creaturam, *magis quam gloriam Dei*, Ecce aversionem à Deo. Hanc eandem aversionem & conversionem simul confirmant ea loca, quibus Deus peccatores, quos ad resipiscentiam vocat, hortatur ut denuò ad ipsum convertantur, supponitque per consequens ab ipso aversos & conversos ad aliquid aliud; sic habetur Eccles. 5. *Non tardes converti ad Dominum.* Isa. 45. *convertimini ad me, & salvi eritis.* Ierem. 4 *ait Dominus ad me convertere.* Mitto plures Sanctorum Patrum auctoritates summopere concordes relatis auctoritatibus Scripturæ, & has corroborora-tione, quæ etiam esse potest probatio primæ consequentiæ suprà positæ, sicque assertum

Probatur secundò: Peccans lethaliter magis amat in ratione finis creaturam, quàm Deum, illamque huic præfert; ergo peccans lethaliter non habet pro ultimo fine Deum, sed aliquo modo creaturam. Antecedens probatur pecans lethaliter anteponit amicitiæ Dei amorem creaturæ, amat enim creaturam amore incompossibili cum amicitia Dei, & cum jacturâ amicitiæ Dei, qui autem ex duobus incompossibilibus unum vult cum jacturâ alterius, utique unum magis amat quàm alterum, unum alteri præfert; sed anteponendo amicitiæ Dei amorem creaturæ magis amat in ratione finis creaturam quàm Deum, illamque huic præfert; quia amor amicitiæ fertur in rem tanquam in finem, idest gratia sui, adeoque magis amare amore amicitiæ est magis amare in ratione finis; ergo peccans lethaliter magis amat in ratione finis, &c. Consequentia etiam primi argumenti probatur, habere aliquid pro fine est illud amare seu intendere in ratione finis; ergo ex duobus quodammodo contendentibus pro prærogativa ultimi finis illud habetur pro ultimo fine, quod magis quàm alterum in ratione finis amatur alterique præfertur; ergo si peccans lethaliter magis amat in ratione finis creaturam, &c. non habet pro ultimo fine Deum, sed &c. 28.

Amare in ratione finis est amare amore amicitiæ.

Dices: saltem in aliquibus casibus contingere potest, quòd peccans lethaliter non magis amet creaturam, quàm Deum; ergo nec probatio mox allata, nec assertum universaliter posita subsistunt; antecedens probatur referendo aliquos hujusmodi casus: Primus sit in eo, qui peccaret ex intentione placendi Deo puta mentiretur ad promovendum Dei cultum, vel malum aliquod perpetraret existimans se obsequium præstare Deo juxtà illud Io. 16. *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.* Secundus in eo, qui peccaret ex

Casus, in quibus peccator videtur non magis diligere creaturam, quā Deum.

quâdam

quadam spe & fiducia veniæ, hic enim retinet aliquem affectum ad Deum, nec vult ab ipso simpliciter recedere. Tertius in eo, qui peccaret propter proximum, puta pejareret propter Amicum, quem tamen non magis diligeret, quàm se ipsum; hic enim Amicum, propter quem peccat, sicuti potest non magis diligere quàm se ipsum, ità & posset non magis diligere quàm Deum. Quartus in eo, qui habens pravum affectum ad mulierculam non esset tamen paratus pro ipsa mori, esset autem paratus mori pro Deo, hic enim præferret amorem propriæ vitæ amori objecti peccaminosi, & amorem Dei amori propriæ vitæ; ergo etiam amorem Dei amori objecti peccaminosi. Quintus in eo, qui peccaret & una simul haberet actum, quo vellet se & alia omnia perire potiùs quàm Deum, hic enim quamvis peccans, sicuti præferret existentiam Dei existentiæ rerum omnium, ità & amorem Dei amori

29\. Peccans potest amare Deum sub aliqua particulari ratione.

rerum omnium. Sed contrà: dico peccatorem in relatis casibus magis amare Deum, quàm creaturam, aut affectu inefficaci, aut solùm secundùm aliquam particularẽ & determinatam rationem; non verò affectu efficaci & vero amore amicitiæ, qui debet esse universalis & includere propositum placẽdi Deo in omnibus, ipsumque omnibus quoad omnia præferendi, qui tamen amor requiritur ut Deus intendatur ameturve in ratione finis, & quem certè amorem non habet peccans lethaliter, utpotè qui lethaliter peccando dissolvit & amittit Dei amicitiam: Sic

Solvuntur superiores instantiæ.

v.g. ad primam instantiam dico mentientem ad promovendum divinum cultum magis amare Deum, quàm creaturam, in ratione cultus; at non in omni ratione: ad secundam dico peccantem ex spe & fiducia veniæ habere solùm, aut velleitatem non displicendi Deo, aut voluntatem non displicendi pro semper, quod non sufficit ad veram amicitiam. Ad alias instantias, quòd solùm in ratione vitæ & mortis præferretur Deus creaturis, aut in aliqua alia particulari ratione, non universaliter.

Instabis: qui in ratione vitæ & mortis præfert Deum creaturis est paratus mori pro Deo; sed qui est paratus mori pro Deo non potest non habere erga Deum perfectam amicitiam & maximam charitatem juxtà testimonium Christi dicentis Ioan. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro Amicis suis*: ergo si peccans lethaliter potest esse paratus mori pro Deo, potest præferre Deum creaturis universaliter & in ratione amicitiæ. Sed con-

30\. In quo sensu sit dilectio maxima animã pro alio ponere?

trà: Qui paratus est mori pro Deo ex motivo charitatis verè habet ergà Deum perfectam amicitiam & maximam charitatem, nec ullus habet majorẽ dilectionem ea, quà quis ex motivo charitatis animam suam ponit pro Amicis suis; cæterùm esse paratum ex motivo aliquo particulari diverso à charitate, quà solùm ratione potest esse paratus mori pro Deo qui peccat, non arguit perfectam amicitiam, nec prodest apud Deum testante Apostolo 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum.*

Peccans lethaliter habet creaturam pro fine positivè ultimo.

Assert. 2. Peccans lethaliter habet creaturam pro ultimo fine non negativè tantùm, sed positivè. Ità Valentia *hic disput.* 1. *q.* 1. *punct.* 6. *assert.* 2. Salas *disp.* 8. *sect.* 3. *n.* 40. Oviedus *controv.* 1. *punct.* 4. *n.* 37. Ioannes à S. Thoma *disput.* 1. *art.* 7. *n.* 3. & 7. aliique magis communiter contrà nonnullos relatos à Zumel 1. 2. *q.* 71. *art.* 6. *disp.* 11. ad quos valde accedunt Azorius *lib.* 1. *instit. moral. c.* 2. *q.* 5. & 7. Vasquez *hic disp.* 5. *c.* 1. & 3. Madernus *q.* 1. *art.* 4. *n.* 5.

31\. Finis negativè & finis positivè ultimus quid?

Probatur & explicatur. Finis ultimus negativè, qui etiam ab aliquibus dicitur finis ultimus operis, est quando opus ipsum ad aliud non refertur, imò est irreferibile ad aliud ex natura sua; non tamen cætera omnia referuntur ad ipsum, nec operans se suaque omnia ad illum ordinat: Finis ultimus positivè, qui etiam dicitur finis ultimus operantis, est quando non solùm opus ità in eo terminatur ut ulteriùs non tendat, sed etiam operans ità in eo quiescit ut ad ipsum referat se & alia omnia; atqui peccans lethaliter habet creaturam pro ultimo fine hoc secundo modo; ergo non negativè tantùm, sed positivè; major continet explicationẽ utriusque finis, in quâ conveniunt etiam Adversarij: Minor probatur: Peccans lethaliter anteponit in ratione finis creaturam Deo, & deserendo amicitiam Dei propter amorem creaturæ constituit in creatura illum ultimum finem, quem servando veram ad Deum amicitiam in Deo constitueret: atqui Deus est finis ultimus positivè, in quem omnia referuntur, & operans ex vera ad Deum amicitia non solùm opus suum, verùm etiam se & sua omnia in Deum refert; ergo peccans lethaliter habet creaturam pro fine ultimo positivè, & operans ex amore creaturæ prælatæ amicitiæ Dei refert in creaturã ea omnia, quæ referret in Deum operans ex amicitia Dei. Confirmatur: Peccans lethaliter ordinat in ratione finis Deum ad creaturam, quia in ratione finis postponit Deum creaturæ: ergo in ratione finis ordinat ad creaturam etiam ea omnia, quæ in ratione finis ex natura sua ordinantur ad Deum; quod enim est causa causantis est aliquo modo causa causati, & quod est finis finalizantis est aliquo modo finis cujuscumque finalizati; ergo cum ad Deum ex natura sua omnia ordinentur, ordinans per peccatum lethalẽ ad creaturam Deum, simul aliquo modo ordinat ad creaturam omnia, eamque aliquo modo habet pro fine positivè ultimo.

Dices hanc doctrinam repugnare experientiæ, quà constat peccantem saltem regulariter loquendo nullum habere actum, quo omnia ad creaturam ordinet; imò aliquando talis actus repugnat; qui enim furatur ad mæchandum v. g. vult furtum propter mæchiam, ordinatque furtum ad mæchiam; repugnat igitur quòd ordinet ad furtũ omnia; alioqui per mutuam ordinationem, mutuamque causalitatẽ finalem, ordinaret ad furtum mæchiam, ad quam ordinavit furtum. Sed 32.

 contrà:

contrà: utraque instantiæ pars nimis probat; prima scilicet probat, quòd peccans neque Deum ad creaturam ordinet, cum neque de hac ordinatione habeat regulariter expressum actum; secunda probat, quòd peccans neque negativè constituat in creaturâ finem ultimum, quia ordinari ad aliud, sicuti ordinatur furtum ad mæchiam, est contrà rationem finis ultimi etiam negativè. Pro solutione deindè, prima instantiæ pars postulat explicari, quinam sit modus, quo peccans omnia ad creaturam ordinat? Secunda, quænam sit creatura, ad quam peccans omnia ordinat? quod utrumque mox præsto; in sequenti asserto alterum, alterum in sequenti paragrapho.

33. Assert. 3. Peccans lethaliter habet creaturam pro fine positivè ultimo, non intentione formali, absoluta, & explicita; sed intentione solùm interpretativa, præsumptiva, imputativa. Ità omnes Theologi communissimè.

Peccans lethaliter solùm interpretativè habet creaturam pro fine ultimo.

Probatur prima pars: tùm quia experientia ipsa, ut in instantia mox allata dicebatur, constat peccantem non habere regulariter loquendo actum illum elicitum formalis, absolutæ, & explicitæ intentionis; tùm quia secùs quilibet peccans lethaliter judicaret & crederet suum ultimum finem, suum summum bonum esse in creatura, non in Deo; adeoque in quolibet peccato involveretur infidelitas, imò idololatria.

34. Probatur secunda pars: tùm quia non superest peccanti alius modus habendi creaturam pro ultimo fine, & tamen ex assertis præcedentibus aliquis modus, quo eam pro ultimo fine habeat admittẽdus est: tùm quia ratio ultimi finis maximè relucet in eo, quod ipsi præstetur summa adhæsio, & prælatio ad cætera omnia, peccator igitur, qui mavult adhærere creaturæ, quàm Deo, eamque præfert vero ultimo fini, rationabiliter præsumitur sibi constituere in creatura ultimum finem: Rursus qui præfert aliquid bono supremo & summo, quantũ prudenter conjici potest, censetur prælaturus illud cuilibet inferiori & minori bono, quod est se circà illud gerere tanquam circà finem ultimum; sed peccans præfert creaturam Deo, supremo & summo bono; ergo quantùm prudenter conjici potest censetur prælaturus creaturã, &c. Tandem per actum lethaliter peccaminosum homo redditur indignus Deo ut fine, seu possessione & fruitione Dei, & remanet dispositus solùm ad possessionem & fruitionem boni creati, aut ad summum Dei per species creaturarum & conceptus communes creaturis, æquè ac si formaliter & explicitè in bono creato ultimum finem collocaret: ergo peccans lethaliter habet æquivalenter, & per consequens intentione interpretativa pro fine ultimo creaturam.

Varij modi explicandi finem ultimum interpretativè talem.

Dices ista non sufficere, ut peccans lethaliter dicatur habere creaturam pro fine ultimo propriè & in rigore; cum tamen communis sententia, qualis est hæc de fine ultimo in creatura constituto à peccante lethaliter, non debeat detorqueri ad improprium & minùs rigorosum loquendi modum. Sed contrà: Creatura respectu lethaliter peccantis potest sustineri finis ultimus propriè & rigorosè, quia est finis ultimus positivè: Vtrùm deinde intendi præsumptivè solùm & interpretativè sit intendi propriè & rigorosè? multum habet quæstionis de nomine, in quâ potest unusquisque ad libitum loqui absque scrupulo, imò Salas *hic disp.* 8. *sect.* 3. *n.* 40. absolutè vult esse locutionem impropriam & metaphoricam. 35.

Ex dictis habetur Apostolum *Ephes.* 5. appellantem avaritiam idolorum servitutem: *Philip.* 3. dicentem ventrem esse Deum gulosorum; Ioannem item *c.* 8. facientem peccatorem servum peccati, debere intelligi in eo sensu, in quo creatura est ultimus finis lethaliter peccantis; præsumptivè scilicet, & interpretativè.

---

§. IV.

Quamnam creaturam peccans lethaliter habeat pro fine ultimo?

ASSERT. Creatura, quam peccans lethaliter habet pro fine ultimo (subintellige de fine ultimo *cuius gratia*, de hoc enim solo sermo est in præsenti, & in universum solus finis cujus gratia venit nomine finis absolutè prolati) est objectum actus peccaminosi, ipse verò peccator regulariter loquendo est solùm finis ultimus *cui*, nullatenùs finis ultimus *cuius gratia*. Ità Salas *disp.* 8. *sect.* 3. *num.* 42. Oviedus *controv.* 1. *punct.* 4. *num.* 42. Vasquez *disp.* 5. *c.* 3. aliique nonnulli contrà Cajetanum *hic q.* 1. *art.* 5. *&* *infrà q.* 87. *art.* 4. §. *ad hoc dicitur.* Valentiam *q.* 1. *punct.* 6. *assert.* 3. Ioannem à S. Thoma *disp.* 1. *art.* 7. *num.* 9. Gonet *disp.* 1. *art.* 6. §. 5. aliosque plures præsertim ex Thomistis, qui licet differant in modo explicandi conveniunt tamen in assignando ipsomet peccatore pro fine ultimo tùm *cui* tùm etiam *cuius gratia*. 36.

Objectum, non subjectum peccati, est finis ultimus lethaliter peccantis regulariter loquendo.

Probatur prima pars: Creatura, quam peccans lethaliter habet pro ultimo fine, est illa quam præfert Deo & propter quam deserit amicitiam Dei; sed hujusmodi est objectum actus peccaminosi: ergo creatura quam, &c. est objectum actus peccaminosi; major patet, quia ex supradictis creatura à peccante constituitur finis ultimus per hoc, quòd Deo præferatur, & propter ipsam amicitia Dei deseratur: minor probatur, creatura quam peccans præfert Deo est illa ad quam inordinatè convertitur, & cui adhæret per actum peccaminosum; sed actus peccaminosus, sicuti in proprium objectum tendit, ità in ipsum convertit & ei quodammodò affigit peccantem: ergo, &c. Confirmatur ex supradictis, dum in Scriptura venter appellatur Deus gulosorum, & peccator appellatur servus peccati, idem est ac si dicatur ventrem, seu ventris delicias, esse ultimũ finem gulosorum,

gulosorum, & peccatum esse ultimum finem peccatoris; sed venter seu ventris deliciæ sunt objectum actus peccaminosi, & peccatum potest quidem sumi pro objecto actus peccaminosi, at non pro Persona peccantis, ergo ex modo loquendi Scripturarum colligitur objectum actus peccaminosi esse creaturam, quam habet pro ultimo fine peccans lethaliter, idque corroborari potest auctoritate D. Chrysostomi *homil. 13. ad Philip.* dicentis *Vides quantum malum sunt divitiæ, aliis quidem pecunia, aliis venter Deus est.*

37. Quandonã peccans habeat se pro fine ultimo etiam cujus gratia.

Probatur secunda pars, in quâ dixi *regulariter loquendo*, quia in aliquibus peccatis, in iis scilicet quæ habent pro objecto ipsam personam peccantis, ut cum quis de propriæ Personæ excellentiâ lethaliter superbit, non negaverim ipsum peccatorem esse finem ultimum, etiam *cuius gratiâ*; regulariter verò & utplurimum, id est in omnibus aliis peccatis non habentibus pro objecto ipsam Personam peccantem, probatur secunda asserti pars sic: Quod se habet solùm ut subjectum cui aliquid appetitur, non ut res quæ appetitur, se habet solùm ut finis ultimus *cui* non ut finis ultimus *cuius gratia*, sed peccator regulariter loquendo, id est in omnibus peccatis non habentibus, &c. se habet solùm ut subjectum, cui aliquid appetitur, non ut res quæ appetitur; ergo: major non habet difficultatem supposita notitia terminorum; minor probatur inductione, avarus appetit divitias sibi, non se ipsum; fornicarios carnis delectationes sibi, non se ipsum; & sic de cæteris.

38. Fundaméta Adversariorum contrá nostrã doctrinam.

Afferunt Thomistæ huic probationi duplicem responsionem: Prima est peccatorem sumi posse vel materialiter & secundùm se, vel formaliter & secundùm quod terminat actum peccaminosum, seu secundùm quòd afficitur bono per actum peccaminosum intento; sub hac ratione, quamvis non sub prima, peccatorem habere se ipsum pro fine ultimo *cuius gratia*, & avarum appetere se ipsum ut divitem, quamvis non secundùm se, fornicarium appetere se ipsum ut percipientem delectationes carnis, quamvis non secundùm se: Secunda responsio est peccatorem sumi posse vel directè & absolutè; vel indirectè seu in obliquo & connotativè; id est vel quatenùs est res in se directè volita, vel quatenùs est principium determinans & mensurans quamlibet bonitaté peccaminosè volitam, eo quòd peccator in quolibet actu peccaminoso habeat pro ultimo fine proprium bonũ ut appetibile juxtà modum proprij arbitrij, & determinationem propriæ voluntatis, non juxtà directionem luminis naturæ & ordinationem legis divinæ: primo modo peccatorem non habere se ipsum pro fine ultimo *cuius gratia*, bene tamen secundo modo.

39. Fundaméti primi impugnatio.

Impugnatur prima responsio quia confundit finem *cuius gratia* cum fine *cui*; & juxtà talem doctrinam de omni fine *cui* considerato ut terminat perfectionem per aliquod opus intentam dici posset intendi ut finem *cuius gratia*; sic qui vult sanitaté Amico, Deo gloriam, sibi beatitudinem dici posset habere pro fine *cuius gratia* Amicum ut sanum; Deum ut glorificatum: se ut beatum: Accedit quod finis *cuius gratia* solet considerari ut forma abstracta, quemadmodum constare potest inductione; in proposito autem esset indivisibiliter subjectum affectum formâ, adeoque non posset sumi nisi in concreto.

40. Fundaméti secundi impugnatio.

Impugnatur secunda responsio, quia malè supponit peccatorem in quolibet actu peccaminoso habere pro fine ultimo proprium bonum ut appetibile juxtà modum proprij arbitrij, &c. vel ut alij loquuntur proprium bonum sub ratione proprij boni inordinati. Malè id supponit primò, quia non facit ad rem præsentem, cum hic sermo sit de fine ultimo in particulari, proprium autem bonum sub illa latitudine est potius finis ultimus in communi, quem juxta supradicta §. 1. quilibet homo intendit in qualibet humana actione, quàm finis particularis intentus à peccatore, & licet ly *ut appetibile juxtà modum proprij arbitrij* videatur contrahere finem in communi ad finem in particulari: nihilominùs quia peccator non intendit regulariter objectum peccaminosum sub ratione formali inordinati & appetibilis juxtà modum proprij arbitrij, talis restrictio materialiter & impertinenter se habet. Malè id supponit secundò, quia peccator sicuti quolibet actu peccaminoso Deum finem ultimũ totalé postponit creaturæ, ità quolibet actu peccaminoso sibi interpretativè constituit unum finem ultimum totalem in creaturâ, quod non verificatur in data responsione, juxtà quam plura peccata confluunt ad integrandam unam eandemque rationem boni proprij, & unum finem ultimũ totalem, nec sunt in se nisi fines ultimi partiales. Deinde quando admitteretur suppositum, in bono proprio ut appetibili juxtà placitum proprij arbitrij adeò indirectè & obliquè relucet ipse peccator, ut moltò melius supponere possit pro objecto peccati, quàm pro persona peccante; unde quando daretur tale bonum esse in peccato lethali finem ultimum *cuius gratia*, adhuc finis ultimus *cuius gratia* consisteret in objecto peccati, non in ipso peccatore.

Per quodlibet peccatũ constituitur in creaturâ finis ultimus totalis.

41. Finis cui & finis cujus gratia sunt regulariter duæ res realiter distinctæ.

Probatur insuper utraque simul asserti pars: Finis *cui* & finis *cuius gratia*, licèt aliquandò possint esse res realiter una & eadem cum sola formali distinctione ut suprà *num.* 37. indicavimus, & exemplificari etiam potest in eo, qui vult Deo sua bona intrinseca, infinitatem v. g. omnipotentiam, omniscientiam, &c. tamen regulariter loquendo sunt duæ res realiter distinctæ, ut facilè ostendit inductio; sed non est sine speciali necessitate recedendum ab eo, quod regulariter & utplurimùm evenit: ergo finis *cui* & finis *cuius gratia* debent poni duæ res realiter distinctæ, quoties ad oppositum non cogit specialis necessitas; atqui ponendo respectu actus peccaminosi finem ultimum *cuius gratia* in objecto peccati, non in persona peccante, ponuntur duæ res distinctæ

pro

pro fine ultimo *cujus gratia* & fine ultimo *cui*, nec ulla necessitas cogit ad oppositum, ad ponendum scilicet finem ultimum *cujus gratia* in ipsa persona peccante, quæ est etiam finis ultimus *cui*, ergo.

42. Argumentum pro fine ultimo cujus gratia ponendo in peccatore.

Dices ad oppositum cogere tùm auctoritatem, tùm rationem: Cogit auctoritas sanctorū Patrum, Augustini præsertim & Thomæ: Augustini quidem *lib. 3. de libero arbitrio, cap. 4.* dicentis de aversione peccatoris à Deo, *Vnde hæc aversio? nisi dum ille, cui bonum est Deus, sibi ipsi vult esse bonum suum, sicuti sibi est Deus*: & *lib. 14. de Civit. c. 28.* dicentis *Amor sui usque ad contemptum Dei ædificat terrenam civitatem Babylonis; Amor verò Dei usque ad contemptum sui ædificat cœlestem Civitatem Hierusalem:* Thomæ autem 1. 2. q. 84. art. 2. in c. *Finis in omnibus bonis temporalibus acquirendis est, ut homo per illa quandam perfectionem singularem, & excellentiam habeat*; & in 2. dist. 42. q. 2. art. 1. in c. *Finis ultimus in amore commutabilium bonorum est ipse homo, propter quem omnia alia quærit: & ideò, si radix peccati accipiatur ex parte ipsius peccantis, erit una; si autem sumatur ex parte eorum, quæ propter se ipsum peccans quærit, erunt plures.* Cogit ratio quia non potest quis simul habere plures fines ultimos totales ex infrà dicendis §. 6. at si peccans lethaliter haberet pro fine ultimo objectum actus peccaminosi, posset quis simul habere plures fines ultimos totales, qui enim plura peccata lethalia præsertim disparata simul committeret, in quolibet objecto peccati lethalis finem ultimum constitueret & sicuti simul tenderet in plura objecta peccaminosa, ità simul intenderet plures ultimos fines totales. Sed contrà.

43. [illegible] argumentū petitum ab auctoritate.

Ad auctoritates dico in primis ex una parte esse doctrinam sanctis Augustino & Thomæ familiarem, quòd peccans malè fruatur utendis, & malè ac lethaliter frui juxtà eosdem sanctos Patres aliosque Theologos nihil est aliud, quàm ponere in creatura rationē ultimi finis ponendam in Deo: ex alia parte nec S. Augustinus nec S. Thomas unquam docuit peccantē in omni peccato solùm se ipso malè frui, imò potiùs uterque satis indicavit peccatorē malè frui diversis creaturis, prout circà diversa objecta peccat; consequens propterea est hos sanctos Doctores verè sensisse creaturam, quam habet peccator pro fine ultimo, esse objectum peccati, non se ipsum; ubi igitur visi sunt oppositum tradere benignè sunt intelligendi: Hinc ad primam auctoritatem D. Augustini adverto ibi sermonem esse de peccato superbiæ, non inficior autem eum, qui de se ipso superbit, esse sibi ipsi finem ultimum, esse, ut Augustinus loquitur, sibi ipsi Deum: Ad secundam dico in verbis relatis amorem sui supponere pro peccato superbiæ, nec aliud ibi significari, quàm superbiam esse radicem & initium omnium peccatorum, quod quâ ratione verificetur, non est hujus loci explicare. Ad primam auctoritatem D. Thomæ dico ibi loqui S. Doctorē de homine comparato ad peccata, non secundùm proprias rationes formales, sed secundùm quod continent generalem quandam, & transcendentem rationem superbiæ: Ad secundam vel utor interpretatione mox allata, quam certè non esse abs re colligi etiam potest ex textu; vel dico ibi D. Thomam nomine finis ultimi intelligere finem ultimum *cui*, non finem ultimum *cujus gratia*; & altero ex his modis facilè explicari potest alia quælibet auctoritas nobis objicibilis.

Ad rationē dico repugnare quidem, quòd quis simul habeat plures fines ultimos totales, si tales fines sint ultimi formaliter: at non si sint ultimi solùm interpretativè, quo solùm modo simul haberet plures fines ultimos, qui simul committeret plura peccata lethalia, & ratio disparitatis afferetur infrà §. 6. *num. 65.* 44. [illegible] argumentū petitum à ratione.

Superesset hic pro completa Asserti elucidatione probandum quòd peccator habeat se ipsum regulariter pro fine ultimo *cui*: verùm res est facilior ac clarior, quàm ut indigeat probatione, & satis constat peccatorem non converti per peccatum ad creaturam, nisi ut ex tali creatura aliquod bonum utile vel delectabile sibi cōparet; nec quando quis peccat procurando divitias Amico desinit habere se ipsum pro fine *cui* ultimato, enimverò ut habet etiā D. Thomas 1. 2. *q. 77. art. 4. ad 4.* Amicus est quasi alter ipse, & ideò quod Amico procuratur quasi procuratur sibi ipsi, accedit quòd qui procurat divitias Amico vult sibi aut bonum strictioris amicitiæ, aut emolumentum aliquod, quod ex Amico sperat: Non item desinit se ipsum habere pro fine *cui* qui ex peccato desperationis sibi ipsi mortem infert; enimverò desperanti mors ipsa apparet bona, quatenùs secum affert privationem malorum, ob quæ quis desperat. Idcircò jure dictum est peccatorem habere se ipsum regulariter pro ultimo fine *cui*; regulariter, inquam, quia non deest aliquod peccatum, in quo peccator habeat pro fine *cui* aliam creaturam à se distinctam, idque contingit in idololatria, quâ quis habet aliam creaturam pro Deo, sicque in ea constituit finem ultimum etiam *cui* eo modo, quo nos constituimus in vero Deo. 45. Peccator regulariter habet se ipsum pro fine *cui*. Excipiēdus tamen est idololatra.

---

§. V.

An & quomodò peccans venialiter habeat pro fine ultimo creaturam?

ASSERT. 1. Certum est peccantem venialiter non habere creaturam pro fine ultimo eo modo, quo habet peccans lethaliter. Ità Theologi omnes communissimè. 46. Per peccatum veniale non constituitur in creatura ultimus finis eo modo, quo per lethale.

Probatur: Certum est peccantem venialiter non dissolvere amicitiam Dei, nec desinere habere Deum pro fine positivè & simpliciter ultimo; at peccans lethaliter habet creaturam pro fine ultimo ex eo quod dissolvat amicitiam Dei & desinat habere

Deum

Deū pro fine simpliciter ultimo; ergo certum est peccantē venialiter non habere, &c. minor patet ex doctrina præcedētis, §. 3. major supponitur ex discrimine peccati venialis à mortali; licèt enim Theologi dissideant in assignāda primaria & formalissima ratione diversitatis unius ab alio, nullus tamē negat inter cætera discrimina hoc intercedere, quòd mortale dissolvat Dei amicitiā, & avertat à Deo ultimo fine; veniale verò relinquat amicitiam & conversionem, seu ordinationem ad Deū. Hinc consequenter illi etiā, qui contrà majorem Thomistarū partem consentiunt in ponenda creatura pro ultimo fine peccantis non solū lethaliter, verū etiā venialiter, assignant tamen modū diversum, quatenùs vel docent creaturā respectu peccantis lethaliter esse finem ultimū positivè, respectu peccantis venialiter finem ultimum negativè, vel si etiam in peccato lethali statuunt creaturam pro fine ultimo solùm negativè, docent deinde in hoc esse finē operis & operantis negativè ultimū, in peccato veniali esse finē negativè ultimū operis tantùm, non operantis, id est non contrarium vero ultimo fini operantis; hoc loquendi modo utuntur Vasquez *hic disput. 5. cap. 2. §. Restat igitur* Madernus *q. 1. art. 5. n. 5.* aliique nonnulli.

47. Assert. 2. Certū est ex una parte peccantē venialiter, nec actualiter, nec virtualiter ordinare peccatū veniale ad alium ultimū finē aut creatum, aut increatū: Certum est ex alia parte peccantē venialiter retinere in se ordinationē habitualem ad ultimū finem increatum, scilicet ad Deū: Verùm deinde peccans venialiter ex primo capite dicendus sit constituere finē negativè ultimū in objecto venialiter peccaminoso; an potiùs ex secundo capite dicendus sit ordinare ad Deū habitualiter objectum venialiter peccaminosum, & constituere in isto solum finem proximum, nullatenùs verò finem ultimū, neque etiam negativè multùm habet quæstionis de nomine, quia ut notat Madernus *art. precit. n. 2.* videtur esse diversitas solùm in modo explicandi. Hoc asserto aliqualiter conciliantur Thomistæ cum reliquis Theologis, & inter se; illi enim sicuti à cæteris Theologis dissident in modo explicandi finem negativè ultimū, ità inter se non minùs dissident in modo explicandi ordinationē habitualem peccati venialis ad Deum, sicque primum dissidium est de eo, quod significatur nomine finis negativè ultimi; secundum de eo, quod significatur nomine ordinationis habitualis; utrumque igitur accedit ad quæstionem de nomine, & in re quod utrumque habetur dissidentium conciliatio.

Verū peccatum veniale sit finis negativè ultimus, an ordinetur habitualiter ad Deū multū habet quæstionis de nomine.

48. Probatur prima pars asserti, quòd scilicet peccans venialiter, nec actualiter, nec virtualiter ordinet peccatum veniale ad alium ultimum finem, aut creatum, aut increatū; & quidem quòd non ad creatū probatur ex eo, quòd datur sæpè peccatū veniale absque eo quòd præcesserit ulla intentio finis ultimi creati, cum hæc intentio sit peccaminosa lethaliter & peccatum veniale sæpè detur in justo, quando verò hæc intentio præcessit, & in habente lethale peccatum virtualiter perseverat, si ex vi ipsius committatur peccatum ex objecto veniale, evadet hoc lethale ex circumstantia finis, sic est lethale verbū otiosum prolatū ex intētione adulterij, vel mendacium ex intentione homicidij. Quòd item non ad increatum, seu ad Deum, probatur: Nec actu, nec virtute, potest intendi peccatum veniale propter Deum, ergo peccans venialiter, nec actualiter, nec virtualiter potest ordinare peccatū veniale ad ultimum finem increatum, seu ad Deum: probatur antecedens & quidem cum intendi virtute sit intendi ex vi intentionis actualis præcedentis, & permanentia in aliquo suo effectu, adeóque non detur intentio virtualis, nisi in ordine ad id, in ordine ad quod aliquando datur intentio actualis, remanebit probatū non posse peccatum veniale intendi virtute propter Deum, si probetur non posse propter Deum intendi actu, quod facilè ostenditur; enimverò non potest propter Deum actu intendi, quod cognoscitur ut Deo displicens, & Dei offensa, quia quod intēditur propter aliquē finem intenditur ut conveniens & conducens ad talem finem, Deo autem non convenit, ad Deum non conducit, quod Deo displicet, quod Deū offendit, ut præstat peccatum veniale. Deinde si peccatum veniale posset actu ad Deū referri, posset actu Deus movere ad ipsum committendum, finis enim movet ad ea, quæ sunt ad finem; id autem absurdissimum est non minùs, quàm absurdissimum sit Deum positiva efficientia in veniale peccatum influere.

Peccatum veniale nec actu nec virtute ordinatur ad alium finē ultimum creatum.

49. *Nec item increatum.*

50. Probatur secunda asserti pars, quòd scilicet peccans venialiter retineat in se ordinationem habitualem ad ultimū finem increatum, seu Deū: Peccans venialiter (quē alioquin dè suppono in statu gratiæ, & nullius lethalis peccati reum) retinet in se habitū charitatis, sed habitus charitatis importat habitualem, sicuti charitatis actus actualem ad Deum ordinationē; ergo peccans venialiter retinet, &c. Major negari non potest, nisi confundendo peccatum veniale cum lethali dicatur etiam veniale inducere privationem gratiæ, aversionem à Deo, & conversionē ad creaturā, tanquam ad finē ultimū positivè & absolutè, & licèt hoc postremum senserint, ut refert Gonet *1. 2. disp. 9. art. 4. n. 75.* nonnulli statuentes deindè inter peccantē mortaliter, & venialiter hoc discrimen, quòd creatura, quæ est finis absolutè & positivè ultimus peccati lethalis sit res gravis, apta dissolvere amicitiam & inducere aversionē à Deo; creatura verò, quæ est finis absolutè & positivè ultimus peccati venialis sit res levis, ideoque impar ad inducendā inimicitiā, & aversionem à Deo; nihilominùs talē dicendi modum omninò improbo, nec existimo sustineri posse sine censura; enimverò conversio ad creaturam, tanquā ad finem absolutè & positivè ultimum, non potest esse sine aversione à Deo, cum præsertim talis conversio sit solùm interpretativa ac præsūptiva, & fundamentū ipsam interpretandi ac præsumendi desumatur maximè ex eo, quòd peccator

Relinquit in subjecto habituale ordinationem ad Deum.

51. *Non potest sine censura concedi, quod habeat creaturam pro fine positivè ultimo.*

evadat Dei inimicus, & à Deo aversus juxtà supradicta §.3. Nec poterit ampliùs explicari, cur necessariò sic evadat inimicus & aversus peccans lethaliter, si potest haberi cum amicitia & conversione ad Deum conversio ad creaturam, tanquam ad finem positivè & absolutè ultimũ. Illud, quod dicitur de re levi in objecto peccati venialis, & creaturâ, quæ est finis ultimus, levissimi momẽti est, nec ullatenùs suffragatur, quia Deum rei levi postponere aggravat potiùs, quã minuat offensã & consequenter impedit potiùs magis, quàm relinquat amicitiã & conversionẽ ad Deum.

Meliùs dicitur, quòd habeat creaturam pro fine ultimo negativè, quã quòd ordinetur ad Deum habitualiter.

51. Assert. 3. Simpliciter & absolutè loquendo, præcisaque quæstione de nomine, meliùs dicitur peccantem venialiter habere creaturam pro fine negativè ultimo, quàm ordinare habitualiter ad Deum ipsummet peccatum veniale. Stant pro hoc asserto Vasquez *hic disput.* 5. *cap.* 1. Salas *disput.* 8. *sect.* 3. *n.* 48. Madernus *q.* 1. *art.* 5. *num.* 5. aliique recentiores communiter contrà Cajetanum 2. 2. *q.* 24 *artic.* 10. Salmanticenses *hic disput.* 4. *dub.* 4. §. 2. Ioannem à S. Thoma *disput.* 1. *art.* 7. *num.* 41. ubi tamen cum aliqua limitatione loquitur & ex parte nobis favet, Gonet *disp.* 9. *art.* 3. *n.* 70. Gabrielem à S. Vincentio *disp.* 1. *dub.* 17. & cæteros Thomistas.

Probatur primò: Ex eo, quòd justus venialiter peccãs retineat ratione habitus charitatis ordinationem habitualem ad Deum, nullo modo potest sufficienter explicari ordinatio habitualis ad Deum in ipsomet peccato veniali: ergo meliùs dicitur peccantem venialiter habere creaturam, &c. consequentia patet ex dictis, cum enim explicatum sit peccantem venialiter nec habere creaturam pro fine positivè ultimo, nec aut actualiter, aut virtualiter ordinare ipsummet peccatum veniale in Deum, si modò excludatur ejusdem peccati ordinatio in Deum etiam habitualis, nihil aliud dicendum superrerit, nisi quod in peccato veniali creatura neque sit finis positivè ultimus, neque sit finis aliquo utcumque modo ordinatus ad alium finem, quod est esse finem ultimum negativè: Antecedens probatur discurrendo per præcipuos modos, quibus Thomistæ ordinationem illam explicant, & cujuslibet explicationis insufficientiã singillatim ostendendo.

52. Primus modus est Cajetani *art.* 10. *precit.* §. *Ad hoc dicitur*, docentis peccatum veniale ratione habitus charitatis in justo venialiter peccante existentis referri in Deum habitualiter, quia talis habitus ex natura & efficacia sua referre potest omnia in Deum, ipsum etiam peccatum veniale, si esset in Deum referibile, quodque hoc in Deũ non referatur non est ex defectu habitus charitatis, sed ratione propriæ irreferibilitatis.

Cajetanus laudatus a Vasquio.

Laudat hanc doctrinam Vasquius *c.* 2. *pracit.* adeò, ut fateatur nihil melius dici posse; sed rectè addit per hoc non explicari, quòd peccatum veniale ullo modo referatur in Deum, enimverò si conceditur irreferibile, ad quid ipsi prodest in ordine ad relationem efficacia habitus; posset eodem modo dici in habente habitum charitatis referri habitualiter in Deum actiones non humanas, imò etiam actiones lethaliter peccaminosas, si conservetur, ut conservari divinitùs potest in peccante lethaliter habitus charitatis: posset item proportionaliter dici infidelem idololatram, qui idolum ut Deũ super omnia habitualiter diligeret, omnia sua opera etiam alioqui moraliter bona in idolũ, ut in ultimũ finẽ, habitualiter referre, sicque omnia talis infidelis opera essent peccata, quod dãnatũ est ut supra indicavimus *n.* 19.

Improbatur primus modus explicãdi ordinationem habitualem peccati venialis ad Deum.

Secundus modus est Medinæ *hic q.* 1. *art.* 5. dicentis peccatum veniale referri in ipsum hominẽ peccantẽ, seu in bonum ipsius: Persona autem venialiter peccans, & propriũ ipsius bonum, per habitũ charitatis refertur habitualiter in Deum, sicque habitualiter mediatè refertur in Deum etiam peccatum veniale relatum ad ipsius Personam relatam ad Deum. 53. Displicet hæc explicatio primò, quia supponit finem proximum *cujus gratia* respectu peccati venialis esse ipsam Personã, cum tamen hæc sit solùm finis *cui*, ut colligitur à paritate ex supradictis §.4. Secundò, quia deberet priùs probari peccatum veniale esse aliquo modo in Deum referibile, ut posset deinde procedi ad relationem mediatam. Tertiò, quia eodẽ loquendi modo dicendum esset peccatũ veniale commissũ ab existente in peccato lethali referri habitualiter mediatè, tanquam ad finem positivè ultimum, ad illam creaturam, ad quam est habitualiter conversus existens in lethali habituali.

Improbatur secundus modus.

Tertius modus est Salmanticensium *hic disp.* 4. *dub.* 4. §. 2. volentium peccatum veniale ex eo præcisè, quod non tollat habitũ charitatis, per talem habitum referri ad Deũ, non quidem positivè & directè, bene tamen permissivè & indirectè; quatenùs peccans venialiter vult objectum venialiter peccaminosũ cum conditione non offendendi graviter Deum, nec amittendi gratiam & charitatẽ, idem objectũ nolituros si charitatem auferret: Charitas igitur tale peccatũ impediret si esset cum ipsa incompossibile, & hoc, quod est ipsum non impedire, quia est cum ipsa cõpossibile, est aliquis indirectus & permissivus influxus charitatis in veniale, vi cujus influxus veniale indirectè & permissivè refertur ad Deũ, non tanquã ad finem vi sua positum, & absolutè intentum; sed tanquã ad finẽ non ablatum, & sub ratione non ablatà volitum. 54 Hic dicendi modus, quãvis cæteris plausibilior, & *Ioanni à S. Thoma Gabrieli à S Vincentio* aliisque recentioribus Thomistis acceptior, adhuc tamen valdè difficilis est & improbãdus primò, quia quod dicitur in præsẽti permissivus & indirectus charitatis influxus, cũ nullũ dicat charitatis imperiũ aut circà peccatũ veniale in se aut circa aliquid cũ ipso connexũ, est pura charitatis cõcomitantia, quod additur hanc concomitantiam non esse puram eo quòd sit volita à peccante venialiter, utpotè qui peccat cum conditione non amittendi charitatem, satis voluntariè dicitur, quia peccans venialiter de hoc non cogitat, imò cum peccatũ veniale disponendo ad mortale disponat ad amittendam charitatem,

Improbatur tertius modus.

ritatem, qui venialiter peccat magis est secũdùm se dispositus ad velle amittere, quam
55. ad velle conservare charitatem. Secundò Deus in genere efficientis permissivè influit in peccatũ non solùm veniale, verùm etiam mortale; ergo si hic permissivus influxus extenditur etiam ad genus causæ finalis, etiam peccatũ mortale sicuti est permissivè à Deo ut à causa efficiente, ità erit permissivè ad Deum ut ad causam finalem; adeoque etiam peccatum mortale habebit indirectam & permissivam ordinationem ad Deum.

56. Probatur assertum secundò: Finis negativè ultimus est, qui ad ulteriorem finem non ordinatur, licet ad ipsum non alia omnia ordinentur; sed peccãs venialiter, licèt ad peccatum veniale non omnia ordinet, ut patet ex eo quòd remaneat ipsemet ad Deum, non ad peccatum veniale ordinatus, ipsum tamen peccatũ veniale non refert ad ulteriorem finem, ut hucusque probatum est, & confirmatur doctrina & similitudine D. Thomæ *in 2. dist. 42. q. 1. art. 3. ad 5.* & *in 1. dist. 1. q. 3. ad 4.* dicentis peccantem lethaliter assimilari ei, qui recedit à via, peccantem venialiter ei, qui moratur in via; ex quo sic arguo qui moratur, seu quiescit in via, ad nullum prorsùs accedit terminum, nec ulteriùs ullo modo progreditur; ergo etiam peccans venialiter ità quodammodò moratur, & quiescit in ipso peccato veniali, ut nec progrediatur ulteriùs, nec ulteriorem finem respiciat ex vi peccati venialis.

Peccans lethaliter est similis recedenti a via, Peccans venialiter est similis moranti in via.

Dices: eo ipso, quòd peccans venialiter habet Deũ pro fine simpliciter ultimo, nequit habere ipsum peccatum veniale, seu creaturam pro fine negativè ultimo; Insuper repugnat quod aliquid sit finis ultimus negativè, & non sit simul finis ultimus positivè; ergo doctrinam ponimus sibi ipsi male cohærentem constituendo respectu peccantis venialiter Deũ pro fine positivè ultimo, creaturam pro fine ultimo purè negativè; probatur antecedens quoad primã partem, habere Deum pro fine simpliciter ultimo est ad Deum omnia prorsùs referre, habere creaturã pro fine negativè ultimo est ad Deũ aliquid non referre; sed eo ipso, quòd quis ad Deum omnia prorsùs refert nequit ad Deum aliquid non referre; ergo eo ipso quòd peccans venialiter habet Deum, &c. probatur idem antecedens quoad secundam partem: Finis qui non ordinatur ad aliud necessariò est finis, ad quẽ ordinãtur omnia alia, sicuti efficiens, quod non est ab alio, necessariò est efficiens, à quo sunt omnia alia, ergo repugnat quod aliquid sit finis, &c. Deinde finis, ad quẽ non ordinantur alia omnia, est finis particularis, imperfectus, & inferior; sed repugnat aliquod particulare, imperfectũ, & inferius non subordinatũ alicui universali, perfecto, & superiori; ergo repugnat non subordinari alteri id, ad quod non ordinantur alia omnia, seu esse finem ultimũ negativè id, quod non est finis
57. ultimus positivè. Sed cõtrà: Falsum simpliciter est antecedẽs; ad probationẽ primæ partis dico habere Deũ pro fine simpliciter ultimo esse ad Deum referre non omnia prorsùs, sed omnia ad ipsũ referibilia ut infrà explicabitur *n. 73.* peccatũ autẽ veniale nõ est ad Deũ referibile. Neque urgeas idcircò male dici, quòd peccatũ veniale non sit in Deũ referibile, & simul in ipso relinquat rationẽ finis simpliciter ultimi. Contrà enim: non potest male dici, quod dicendũ esse evincitur rationibus efficacissimis suprà allatis. Ad probationẽ secũdæ partis, quatenùs cõtinet paritatem finis & efficiẽtis, dico petendã esse solutionẽ ex supradictis §. 1. *n. 14.* Quatenùs addit quodlibet particulare, imperfectũ, & inferius subordinari alicui universali, perfecto, & superiori, dico id verũ esse de subordinatione in genere efficiẽtis, non de subordinatione in genere finis; ratio est quia illa est invariabilis & desumitur ex natura rerũ ut sunt in se; ista est variabilis, & desumitur ex determinatione & libera intentione voluntaris, quæ sicuti potest particulari & imperfecto subordinare quod universale & perfectius est, habendo illud pro fine positivè ultimo; ità potest in particulari & imperfecto præcisè sistere absque ulla subordinatione aut aliorum omniũ ad ipsum, aut ipsius ad aliquid aliud, habendo ipsum pro fine negativè ultimo.

Subordinatio in genere efficientis est fixa & invariabilis, nõ sic subordinatio in genere finis.

58. Posset hic quæri: Quamnã creaturã peccãs venialiter habeat pro fine negativè ultimo. Sed facile habetur responsio ex supradictis §. 4. sicuti enim ibi asserebamus peccantem lethaliter habere pro fine positivè ultimo creaturã, quæ est objectũ peccati lethalis; ità hic asserendũ peccantẽ venialiter habere pro fine negativè ultimo creaturã, quæ est objectũ peccati venialis; excepta enim ratione finis positivè & negativè ultimi, cætera respectu utriusque peccantis proportionaliter paria sunt; undè etiã adverto obiter solũ interpretativè & præsũptivè, venialiter peccantẽ habere creaturã pro fine negativè ultimo; nam quẽadmodũ lethaliter peccãs non habet intentionẽ formalem & absolutã, quã Deũ & cætera omnia ad creaturã ordinet, id tamen interpretativè præstat, quatenùs creaturã Deo præfert; ità peccans venialiter non habet intentionẽ formalẽ & absolutam, quã creaturã ad alium finẽ non ordinet, id tamen interpretativè præstat, quatenùs tendit in aliquid ad Deum irreferibile, & creaturæ adhæret nullatenùs ultrà progrediendo.

Creatura, quæ est objectũ peccati venialis, est finis negativè ultimus venialiter peccantis.

Idque interpretativè ... & præsumptivè.

59. Posset hic insuper quæri: Utrùm peccans venialiter utatur an fruatur creatura? Sed cum ex una parte frui in rigore Theologico (habet hoc verbum, ut benè notat Estius *in 1. dist. 1. §. 1.* extrà Scholasticorum atria ampliorem significationem) sit in rem aliquam tendere propter se & tanquam in ultimum finem, ex alia verò parte peccans venialiter creaturam velit propter se absque ulla ordinatione ad finem ulteriorem, consequens est venialiter peccantem frui potiùs, quàm uti creatura, & favet huic loquendi modo Augustinus *lib. 83. quæstionum q. 30.* dicens *omnis humana perversio* (cujus nomine etiam veniale peccatum rectè intelligitur) *est fruendis uti velle, atque utendis frui*, idemque ferè repetit *lib. 10. de Trinit. c. 10.* *Vita vitiosa & culpabilis est malè utens, vel*

Peccans venialiter est potius fruẽs creatura, quam utẽs.

malè fruens. Nihilominùs si quis velit ly *frui* Theologicè adhuc esse strictiùs usurpandum, prout appellat tendere in aliquid, tanquam in finem ultimum non quomodocumque, sed positivè, non multùm contendam, quia multùm odi contentiones de nomine, & juxtà hanc strictissimam significationem peccans venialiter erit utens, non fruens creatura, aut neque erit utens, neque fruens, sed abutens, ut loquitur D. Bonaventura *in* 2. *dist.*41. *q.*2. *art.*2. In hisce diversis dicendi modis non est operæpretium altercari, quia juxtà diversam terminorum intelligentiam possunt idem in re significare, & dummodò de re significata conveniamus, tolerari facilè potest dissidium in vocibus.

Potest tamē in aliquo sensu dici etiam utēs, vel abutēs.

60. Ex dictis habetur D.Thomam, dum 1.2. *q.*88. *artic.* 1. *ad* 3. *& q.*7. *de malo, artic.*1. *ad* 4. ait peccantem venialiter uti, non frui creatura, sumere ly *frui* strictissimè modo mox explicato; dum 1.2. *q.*89 *art.*1. *ad* 3. *& in* 1. *dist* 1. *q* 3. *art. unico ad* 4. ait peccantem venialiter non ponere in creatura finem ultimum, intelligendum esse de fine ultimo positivè, non de fine ultimo negativè; Dum tandem iisdem, aliisque in locis, ait peccatum veniale referri in Deum habitu licèt non actu, nihil aliud velle significare, quàm vel concomitantiam habitus charitatis, vel relationem habitualem subjecti venialiter peccantis, non ipsius objecti venialiter peccaminosi.

D.Thomas, ubi videtur nobis adversari, quomodò intelligendus.

§. VI.

An & quomodò unus homo possit sibi constituere plures ultimos fines?

61. ASSERT. 1. Potest unus homo sibi simul constituere plures fines ultimos, aut secundùm quid, aut partiales, aut solùm negativè tales. Prima, & secunda pars traditur à Theologis communissimè: Tertia pars est de subjecto non supponente apud Thomistas non agnoscentes finem ultimum solùm negativè talem, nec distinguentes finem ultimum negativè à fine ultimo positivè.

Probatur prima pars experientiâ, quâ idem jejunium v. g. volumus simul & propter temperantiam, & propter obedientiam, tanquam propter fines sibi non subordinatos adeoque secundùm quid ultimos; Ratio est, quia ex hujusmodi finibus nullus se solo explet appetitum voluntatis, nullus excludit consortium alterius. Neque dicas; duo fines inter se non subordinati, quamvis solùm secundùm quid ultimi se habent tùm ut duæ causæ totales in suo genere, tùm ut duo diversi termini ad quos sit motus; sed non potest tùm idē effectus produci à duabus causis efficientibus in suo genere totalibus, tùm unus motus fieri ad diversa loca, ergo similiter non potest unus homo simul operari & moveri propter duos fines, etiam solùm secundùm quid ultimos. Contrà enim falsum in primis est eundem effectum non posse simul produci à duabus causis efficientibus in suo genere totalibus hoc tamen dato disparitas est, quia effectus non producuntur à causis efficientibus ex propria libertate & arbitrio, sicuti homo ex propria libertate & arbitrio movetur à finibus, ideò ille produci potest solù à causa necessariò & naturaliter requisita, cujusmodi est unica causa totalis, iste verò moveri potest ab unico, vel pluribus finibus, prout libuerit; Facilior est disparitas ad illud, quod additur; plures enim fines secundùm quid ultimi sunt termini compossibiles, non sic plura loca, illi sicut possunt simul esse, ità possunt terminare eundem motum potentiæ volitivæ, ista sicut non possunt simul esse, ità nec terminare eundem motum potentiæ locomotivæ.

Potest homo simul habere plures fines ultimos secundùm quid.

Probatur secunda pars: sibi constituere unum finem ultimum integratum & conflatum ex pluribus rebus est sibi cōstituere plures fines ultimos partiales; quælibet enim ex hujusmodi pluribus rebus est pars finis ultimi, seu est finis ultimus partialis; sed potest unus homo sibi constituere finem ultimū integratum, &c. ergo, &c. Minor probatur, de facto ut refert Augustinus 19. *de Civit. c.*3. Marcus Varro ultimum finem & summā felicitatem in pluribus rebus constituens dicebat summum hominis bonū, quo fit beatus, utriusque rei bonis cōstare, animæ scilicet & corporis; Aristoteles item licèt ultimū finē, & ultimam felicitatē principaliter collocet in operatione virtutis, simul tamen stati it tanquam partem ultimi finis, summæque felicitatis bona externa corporis & fortunæ; aitque 1. *Ethic.c.*8. *Non enim felicitatis admodum compos est ille, qui vel specie prorsus deformis, vel genere ignobilis est.* 62.

Item plures fines ultimos partiales.

Probatur tertia pars ex eo, quòd sententia opposita falso nititur fundamento, falsoque contendit dari non posse finem negativè ultimum, qui etiam talis positivè non sit, pro quo repetenda sunt quæ dicebantur §. *superiore num.*57. 63.

Item plures fines ultimos negativè.

Assert. 2. Potest unus homo sibi simul constituere plures fines ultimos totales, & positivè tales, solùm tamen præsumptivè, seu interpretativè intētos, & de facto tales fines sibi constituit qui plura peccata diversa ac disparata simul committit. Ità nonnulli, quos suppresso nomine refert & sequitur Salas *hic disp.*8. *sect.*3.*n* 42. contrà majorē, tùm Thomistarum, tùm recentiorū partem; illi enim, ne cogātur admittere in habente simul plura lethalia plures ultimos fines statuūt pro omnibus lethalibus unum eundemque ultimum finem in persona peccantis constitutum, ut retulimus & explicuimus *superiore* §.4. Isti volunt vel peccantem lethaliter constituere in creatura solùm finem negativè ultimum, vel committentem simul plura peccata lethalia sibi constituere simul plures fines ultimos solùm partiales; adeò ut ex omnibus materiis seu objectis peccatorum, quæ simul committuntur, unicus finis ultimus totalis consurgat.

Probatur:

64. *Plures etiã ultimos totales & positivè tales, volitos tamen solùm præsumptivè.*

Probatur: Qui plura peccata lethalia diversa & disparata successivè committit sibi successivè constituit plures fines ultimos totales positivè tales solùm præsumptivè seu interpretativè intentos; ergo qui plura peccata lethalia diversa & disparata simul committit sibi simul constituit plures fines ultimos, &c. antecedens supponitur ex supradictis §. 3. & 4. & admittitur magis communiter a Recentioribus; consequentia probatur, peccans lethaliter æquè postponit Deum cuilibet objecto peccaminoso, quando committit plura peccata simul, ac quando committit plura successivè, neque enim dici potest committentem plura peccata simul postponere Deum omnibus illis objectis peccaminosis collectivè sumptis, non singulis secundum se, quia hoc modo committeretur unicum peccatum, non plura contrà suppositionem; sed per hoc præcisè, quod peccans lethaliter postponat Deum objecto peccaminoso, in hoc sibi interpretativè constituit finem ultimum totalem & positivè talem; ergo æquè simul sibi constituit plures fines ultimos totales positivè tales qui plura lethalia simul committit, ac successivè sibi constituat plures fines, &c. qui plura lethalia

65. committit successivè. Confirmatur assertum negativè, ostendendo scilicet nullam esse in hoc repugnantiam, nec militare eamdem rationem contrà plures fines ultimos positivos & totales, solum tamen præsumptivè seu interpretativè intentos, quæ contrà eosdem intentos formaliter & absolute: Enim verò qui habet rem aliquam pro fine ultimo formaliter & absolute intento ponit in ipsâ formaliter & absolutè rationem boni totaliter satiativi, & ad ipsam alias omnes res formaliter & absolutè, idest quocumque modo acceptas ordinat: Qui verò habet rem aliquam pro fine ultimo solùm præsumptivè non ponit in ipsa rationem boni totaliter satiativi, nisi quatenùs ipsam præfert Deo, in quo est ratio boni apta totaliter satiare, & ad eamdem ordinat alias omnes res non quocumque modo, sed solùm ut contentas in Deo aut formaliter aut eminenter. Porrò non repugnant plura, quæ simul præferantur Deo ut bono apto totaliter satiare, quamvis repugnent plura bona in se ipsis totaliter satiativa; in illis enim singulis esset diversa ratio satiativi, in illis esset una & eadem, quia satiando interpretativè omnia satiarent ratione ejusdem prælationis ad Deum aptum formaliter satiare, non ratione propriæ diversæque bonitatis intrinsecæ.

Discrimen inter fines ultimos interpretativè & inter fines ultimos formaliter.

66. Non item repugnant plura, ad quæ omnes aliæ res ordinentur ut contentæ in Deo, quamvis repugnent plura, ad quæ ordinentur omnes aliæ res quocumque modo, etiam secundùm se; qui enim constituendo duos fines interpretativè ultimos in divitiis & voluptatibus res omnes, tùm ad divitias, tùm ad voluptates interpretativè ordinaret, ordinaret quidem etiam ad divitias voluptates, & ad voluptates divitias, sed sub diversa ratione acceptas; ad divitias scilicet secundùm se acceptas ordinaret voluptates ut contentas in Deo, & ad voluptates secundùm se acceptas ordinaret divitias ut contentas in Deo, in quo nulla est repugnantia; sicuti tamen esset respectu sibi constituentis formaliter & absolutè duos fines ultimos in divitiis & voluptatibus, hic enim ad divitias secundùm se acceptas ordinaret voluptates secundùm se acceptas, & pariter ad voluptates secundùm se acceptas ordinaret divitias secundùm se acceptas, sicque divitiæ & voluptates sub una eademque ratione terminarent activam & passivam ordinationem, quod implicat; sicut implicat duo sub eadem ratione mutuò exercere activam, & passivam efficientiam.

Assert. 3. Potest homo sibi successivè & pro diverso tempore constituere plures fines ultimos totales & positivè tales, intendendo illos absolutè & efficaciter. Est assertum apud omnes Theologos communissimum. 67.

Plures fines simpliciter ultimi possunt absolute intendi successive.

Probatur: Licèt finis ultimus verus, & ex natura rei rebus omnibus constitutus, unicus sit & semper idem, ut ex professo tradebamus *cap. præcedenti* §. 3. finis tamen ultimus apparens, quem homo potest sibi ipsi ex propria opinione falsâque existimatione constituere, multiplex est, ut satis superque colligitur ex eo quod apud antiquos ducentæ octoginta recenseantur de summo bonu, seu de ultimo fine, sententiæ, quemadmodum ex Marco Varrone refert Augustinus *lib. 19. de civit. cap. 1.* In tanta igitur ultimorum finium varietate facilè poterit intellectus propriæ imbecillitati relictus modo unam, modò alteram rem, tanquam ultimum finem successivè proponere, & voluntas ad inconstantiam proclivis modò uni, modò alteri rei, tanquam ultimo fini successive adhærere.

Assert. 4. Non potest unus homo sibi simul constituere plures fines simpliciter ultimos totales & positivè tales, intendendo illos absolutè & efficaciter. Ità cum D. Thoma *hic quæst. 1. art. 5.* Theologi omnes adeò unanimiter, ut nullus oppositum doceat, imò nec ullus, quem viderim, referat aliquem etiam ex Ethnicis, qui assertæ veritati expresse adversetur; & licèt de iis, qui plures admiserunt Deos suspicari possimus, quod sibi simul constituerint plures ultimos fines simpliciter, &c. Nihilominùs hæc suspicio nec gravis est nec admodùm urgens, si cum Gonet *hic disp. 1. art. 6. num. 31.* advertas; quòd Gentiles qui plures Deos confingebãt (sunt citati Auctoris ipsissima verba) rationem primæ causæ & ultimi finis inter eos dividebant, & unum pro uno bono largiendo, alium pro alio colebant, v. g. Martem pro re militari, Apollinem pro scientia, Venerem pro generatione, Cererem pro terræ fœcunditate, &c. unumquemque ex illis Diis pro arbitratu suo alteri subjiciebant, & subordinabant. Hinc Tertullianus *c. 5. Apolog.* Romanorum superstitionem in eligendis Diis deridens bellissimè ait: *Apud vos* (Romanos alloquitur) *de humano arbitratu divinitas pensitatur: nisi homini Deus placuerit, Deus non erit; homo jam Deo propitius esse debebit.* Notat etiam D. Augustinus eos- 69.

68. *At non simul, & eodem tempore.*

dem Romanos omnium Gentium Deos coluisse, præter Deum Judæorum, cui nullam aram erexerunt; quia sciebant ipsum non posse alterius Dei consortium pati, sed velle se unum & solum coli: Quod argumentum evidens est finem ultimum simpliciter non posse esse; nec apprehendi, nisi unum; licèt fingi possint plures falsi Dij, & plura bona commutabilia, in quibus homo partialiter constituat rationem ultimi finis. Est igitur assertum istud naturaliter evidens, ab aliquibus etiam existimatur fide divina certum, sed cum Oviedo *hic controv. 1. punct. 3. num. 24.* crediderim sacris testimoniis solùm constare, quod homo habens pro fine simpliciter ultimo Deum nequeat simul habere pro fine simpliciter ultimo creaturam, at non quòd nequeat simul habere unam creaturam pro uno, aliam pro alio fine simpliciter ultimo: Scripturæ igitur testimoniis præferendæ sunt in præsenti rationes, quibus assertum fit.

Et hoc est potiùs naturaliter evidens, quam certũ de fide.

70. Probatur: Si homo sibi constitueret simul plures fines simpliciter ultimos totales, &c. tales fines essẽt & nõ essent simpliciter ultimi totales, &c. At nõ potest homo sibi simul cõstituere plures fines, qui sint, & non sint simpliciter ultimi totales, &c. ergo non potest homo sibi simul constituere plures fines simpliciter ultimos totales, &c. Minor patet; Major quoad primam partem, quod scilicet tales fines essent simpliciter ultimi, &c. supponitur; quoad secundam, quòd scilicet non essent, probatur; finis simpliciter ultimus totalis, &c. est is, qui se solo appetitum perfectè satiat, qui cæteris omnibus præfertur, & ad quem alia omnia ordinantur; sed fines, qui essent plures simul, non essent hujusmodi; nullus enim se solo appetitum satiaret perfectè, quia quilibet in eodem appetitu consortium alterius admitteret; nullus cæteris omnibus præferretur; quia quilibet aut postponeretur cæteris finibus ultimis simul existentibus, aut saltem cum ipsis ex æquo solùm, non prælativè se haberet; ad nullum alia omnia ordinarentur, quia dum supponuntur plures fines ultimi, supponuntur plura ad nullum finem ulteriorem ordinata, propter prælationem, quam habere debet quilibet ultimus finis ad alia omnia.

Tres potissimè conditiones finis simpliciter ultimi.

Dices: Non est de ratione finis ultimi simpliciter, totalis, &c. quod det se solo appetitui quidquid potest appetere, alioqui non possemus illæsâ in Deo prærogativâ finis ultimi aliquid extrà Deum appetere, ergo non est de ratione finis ultimi quod appetitum perfectè satiet. Sufficit fini ultimo cæteris omnibus præferri, saltem negativè, ut patet in divinis Personis, quarum quælibet est finis ultimus, & tamen una aliis positivè nõ præfertur, sed negativè tantùm; quatenùs aliis non postponitur. Sufficit insuper fini ultimo, quòd ad ipsum ordinentur omnia ordinabilia ex suprad ctis *num. 57.* ergo cum fines ultimi sint ad aliud innrdinabiles, per hoc quod ad unum finem ultimum alij fines ultimi non ordinarentur, non tolleretur ab illo ratio finis ultimi; ergo allata probatio quoad omnes sui partes infirma est & inefficax. Sed contrà.

Tres instantiæ contrà tres assignatas conditiones.

Ad primam instantiam dico finem simpliciter ultimum debere se solo appetitum perfectè satiare non quocomque modo, sed terminativè; adeò ut finis ultimus sit non se solo omnia, sed se solo terminans & sibi subordinans omnia, quibus appetitus satiatur; sicque possumus illæsâ in Deo prærogativâ finis ultimi aliquid extrà Deum appetere, dummodò id appetamus ut terminandum in Deo, seu ut subordinatum Deo; quia verò quod appetitur per modum finis ultimi nequit in alio terminari, seu alij subordinari, nequit salvâ prærogativa unius finis ultimi appeti aliquid aliud pariter ut finis ultimus. Adde quòd in eo sensu, in quo *cap. sequenti §. 5.* dicetur beatitudinem objectivam debere essentialiter esse summum bonum comparativè, non absolutè, dici in præsenti posset ultimum finem debere perfectè satiare appetitum comparativè solùm, non absolutè. 71.

Solvitur prima instantia.

Ad secundam dico fini negativè ultimo sufficere prælationem negativam, secùs fini ultimo positivè; hic enim cæteris omnibus præfertur ex vi amoris appretiativi, quo super omnia amatur, prælatio autem, quâ aliquid suprà cætera amatur, positiva est, non negativa. Quoad divinas Personas verum est unam aliis duabus positivè non præferri, at cum hoc stat quamlibet divinam Personam positivè præferri cuilibet alij distinctò ab ultimo fine, quia tres divinæ Personæ in ratione ultimi finis non distinguuntur & sunt unus ultimus finis, unum summum bonum, sicuti sunt unus Deus; quamvis sint tres habentes rationem ultimi finis, tres habentes summam bonitatem, sicuti sont tres habentes Deitatem: idque propriissimum est Mysterij Trinitatis, quod cum nequeat ad creaturas transferri, non solùm nequeunt dari in creatis plures ultimi fines totales sed nec plures habentes rationem totalem ultimi finis. 72.

Solvitur secunda.

Ad tertiam dico aliquid esse inordinabile ad aliud vel titulo perfectionis, vel titulo imperfectionis; finis ultimus admittit quidem aliquid ad se inordinabile, quod sit tale titulo imperfectionis, non quod sit tale titulo perfectionis; ratio est quia quod ad finem ultimum omnia ordinentur seu quòd finis ultimus omnia terminet, provenit ex maxima ipsius perfectione, cui obesset non terminare ordinem alicujus dicentis perfectionem, seu se à tali ordine subtrahentis titulo perfectionis; non sic prodest, quin potiùs obest terminare ordinem alicujus dicentis intrinsecam imperfectionem. Porrò peccatum veniale est ad Deum inordinabile titulo imperfectionis, ut per se patet, plures ultimi fines essent ad aliud inordinabiles titulo pefectionis, quia titulo ultimi finis, ideò, &c. Hinc propositio illa sufficit fini ultimo, quod ad ipsum ordinentur omnia ordinabilia intelligenda est cum conditione seu ex suppositione, quòd nihil sit ad talem finem inordinabile titulo perfectionis 73.

Solvitur tertia.

Hujusce

Hujusce triplicis instantiae solutiones robur addunt non mediocre nostro superiori argumento, quo, ut validiùs urgeret, tres rationes in unum collegimus; ex eo autem non solùm efficaciter ostenditur evidentia assertae veritatis, sed insuper infertur primò non solùm non posse humanam voluntatem simul intendere, sed nec etiam posse humanam mentem simul apprehendere ut non repugnantes duos vel plures fines simpliciter ultimos totales, &c. Ratio est quia ultimus finis in apprehensione habet eadem praedicata essentialia & metaphysica, quae habet in re, & intellectus apprehenderet rationem aliquam diversam à ratione ultimi finis quoties non apprehenderet praedicata essentialia & metaphysica ultimi finis: cum igitur repugnantia simultatis duorum, vel plurium ultimorum finium, oriatur ex praedicatis essentialibus & metaphysicis, necesse est, quod militet respectu ultimorum finium etiam in apprehensione. Undè possumus quidem apprehendere duos ultimos fines aut ut incompossibiles aut errando circà praedicata essentialia ac metaphysica ultimi finis; at non possumus concipiendo ipsos secundùm propria praedicata, eosdem apprehendere ut compossibiles, & simul per modum ultimorum finium appetibiles.

74. *Simultas ultimorum finium repugnat etiā in apprehensione.*

75. Infertur secundo neque etiam disjunctivè posse hominem sibi constituere duos vel plures fines simpliciter ultimos, &c. Additur haec extensio à Sylvio *hic q. 1. art. 5. §. ad tertium resp.* Ioanne à S. Thoma *eod. art. n. 23.* Gonet *disp. 1. art. 6. num. 230.* Gabriele *à S. Vincentio disp. 1. dub. 1. 4. n. 107.* aliisque Thomistis commoniter, licèt D. Thomas de eâ in terminis nihil expresserit; eum Thomistis sentit major pars Recentiorum contrà Salas *hic disp. 8. sect. 4.* Granados *controv. 1. tract. 1. disp. 3.* aliosque nonnullos, contrà quos illatio nostra probatur, duos ultimos fines subdisjunctò sibi constituens, licèt alterutrum solùm, non utrumque simul deberet efficaciter velle, deberet tamen utrumque simul voluntati proponere & judicare utrique simul inesse rationem ultimi finis adeoque in intellectu & in apprehensione deberent se compati duo ultimi fines, quod repugnare inferebamus *num. praecedente.* Neque dicas potest intellectus simul apprehendere duos ultimos fines, ut appetendos successivè unum post alterum, ergo etiam ut appetendos disjunctivè, unum vel alterum. Contrà enim: falsum est antecedens & non nisi successivè potest intellectus duos ultimos fines apprehendere, sicuti voluntas non nisi successivè potest eosdem appetere; ratio est quia tendendo in duos fines successivè, tùm intellectus, tùm voluntas, per actus quibus tendunt in secundum retractant aut formaliter aut virtualiter actus, quibus tendebant in primum; quae retractatio ex parte intellectus haberi non potest in apprehensione simultanea finium successivè obtinendorum. Si quaeras: Utrum saltem supposito errore intellectus simul apprehendentis duos ultimos fines subdisjunctò possit voluntas ipsos intendere? Dico in hoc eamdem esse rationem, quae de duobus ultimis finibus collectivè supposito errore intellectus ipsos apprehendentis, & proponentis voluntati, ut non repugnantes: in re crediderim posse quidem voluntatem errore intellectus supposito duos fines subdisjunctò intendere, at non intenderet fines ultimos, quia illi fines essent ultimi nomine tenus, quoad rem verò neque ut sunt in apprehensione essent ultimi; error enim intellectus consisteret in eo, quod conciperentur sine praedicatis essentialiter debitis fini ultimo; pro quo adverto dupliciter posse ex errore intellectus apprehendi duos fines ultimos; Primò tribuendo duabus diversis ac distinctis rebus vera & essentialia praedicata ultimi finis, & hoc modo non potest intellectus, quamvis per errorem, apprehendere duos ultimos fines, nisi successivè: Secundò judicando ultimum finem habere praedicata diversa ab iis, quae re vera habet, nec concipiendo tanquam praedicata ultimo fini essentialia, appetitum perfectè se solo satiare, omnibus praeferri, omnia sibi subordinare, deindè conformiter ad hoc erroneum judicium apprehendere duos ultimos fines; hoc solùm modo possunt ex errore intellectus, vel collectim, vel disjunctim apprehendi simul duo ultimi fines, quos dico ultimos nomine tenùs, quia error intellectus est in judicio, quod profert de fine ultimo; non in judicio, quod consequenter profert de fine multiplici.

Extendenda est illatio repugnantia ad fines etiam subdisjunctò.

Fines ultimi successivè obtinendi non possunt simul apprehendi.

76

Dupliciter potest errare intellectus apprehendendo plures fines ultimos.

77. Infertur tertiò neque etiam habitualiter posse hominem sibi simul constituere plures fines simpliciter ultimos, &c. Ità Thomistae communiter, idque fusè prae caeteris tradit Gabriel à S. Vincentio *hic disput. 1. dub. 15.* referens pro sententia contraria illos omnes, qui putant eumdem hominem posse simul esse in gratiâ & in peccato lethali; in hoc tamen ei non assentior, quia justus lethaliter peccans, etiamsi supponatur retinere habitum gratiae & charitatis, tamen peccando retractat ordinationem ad Deum, ordinatio autem, ut habitualiter perseveret perseverante habitu, necesse est ut non sit retractata; undè existimo eum, qui perseverando divinitùs in gratiâ lethaliter peccat non remanere habitualiter conversum ad Deum & creaturam, tanquam ad duos fines ultimos, sed solùm ad creaturam. In universum verò non posse hominem ordinari habitualiter in plures fines simpliciter ultimos infertur ex eo, quod omnibus praeferri, omniaque sibi subordinare importat neque etiam habitualiter alicui postponi, & quemcumque alterius cujuscumque ordinem etiam solùm habitualem terminare. Deindè conversio seu ordinatio habitualis in finem ultimum supponit praecessisse ordinationem actualem, neque enim homo merè passivè se habens per puram infusionem habitus charitatis diceretur habitualiter conversus ad Deum conversione & ordinatione, de quâ loquimur in praesenti, quâ scilicet homo tendit in finem à se intentum, non praecisè sibi à Deo constitutum; sed eo ipso, quòd praecessit ordinatio

Neque etiā habitualiter potest homo simul habere duos fines simpliciter ultimos.

natiò

dem Romanos omnium Gentium Deos coluisse, præter Deum Iudæorum, cui nullam aram erexerunt; quia sciebant ipsum non posse alterius Dei consortium pati, sed velle se unum & solum coli: Quod argumentum evidens est finem ultimum simpliciter non posse esse; nec apprehendi, nisi unum; licèt fingi possint plures falsi Dij, & plura bona commutabilia, in quibus homo partialiter constituat rationem ultimi finis. Est igitur assertum istud naturaliter evidens, ab aliquibus etiam existimatur fide divina certum, sed cum Oviedo *hic controv. 1. punct. 3. num. 24.* crediderim sacris testimoniis solùm constare, quod homo habens pro fine simpliciter ultimo Deum nequeat simul habere pro fine simpliciter ultimo creaturam, at non quòd nequeat simul habere unam creaturam pro uno, aliam pro alio fine simpliciter ultimo: Scripturæ igitur testimoniis præferendæ sunt in præsenti rationes, quibus assertum sic

Et hoc est potiùs naturaliter evidens, quam certû de fide.

70. Probatur: Si homo sibi constitueret simul plures fines simpliciter ultimos totales, &c. tales fines essēt & nō essent simpliciter ultimi totales, &c. At nō potest homo sibi simul cōstituere plures fines, qui sint, & non sint simpliciter ultimi totales, &c. ergo non potest homo sibi simul constituere plures fines simpliciter ultimos totales, &c. Minor patet; Major quoad primam partem, quod scilicet tales fines essent simpliciter ultimi, &c. supponitur; quoad secundam, quòd scilicet non essent, probatur; finis simpliciter ultimus totalis, &c. est is, qui se solo appetitum perfectè satiat, qui cæteris omnibus præfertur, & ad quem alia omnia ordinantur; sed fines, qui essent plures simul, non essent hujusmodi; nullus enim se solo appetitum satiaret perfectè, quia quilibet in eodem appetitu consortium alterius admitteret; nullus cæteris omnibus præferretur; quia quilibet aut postponeretur cæteris finibus ultimis simul existentibus, aut saltem cum ipsis ex æquo solùm, non prælativè se haberet; ad nullum alia omnia ordinarentur, quia dum supponuntur plures fines ultimi, supponuntur plura ad nullum finem ulteriorem ordinata, propter prælationem, quam habere debet quilibet ultimus finis ad alia omnia.

Tres potissimè conditiones finis simpliciter ultimi.

Dices: Non est de ratione finis ultimi simpliciter, totalis, &c. quod det se solo appetitui quidquid potest appetere, alioqui non possemus illæsâ in Deo prærogativâ finis ultimi aliquid extrà Deum appetere, ergo non est de ratione finis ultimi quod appetitum perfectè satiet. Sufficit fini ultimo cæteris omnibus præferri, saltem negativè, ut patet in divinis Personis, quarum quælibet est finis ultimus, & tamen una aliis positivè nō præfertur, sed negativè tantùm; quatenùs aliis non postponitur. Sufficit insuper fini ultimo, quòd ad ipsum ordinentur omnia ordinabilia ex supradictis *num. 57.* ergo cum fines ultimi sint ad aliud inordinabiles, per hoc quod ad unum finem ultimum alij fines ultimi non ordinarentur, non tolleretur ab illo ratio finis ultimi; ergo allata probatio quoad omnes sui partes infirma est & inefficax. Sed contrà.

Tres instantiæ contra tres assignatas conditiones.

Ad primam instantiam dico finem simpliciter ultimum debere se solo appetitum perfectè satiare non quocumque modo, sed terminativè; adeò ut finis ultimus sit non se solo omnia, sed se solo terminans & sibi subordinans omnia, quibus appetitus satiatur; sicque possumus illæsâ in Deo prærogativâ finis ultimi aliquid extrà Deum appetere, dummodò id appetamus ut terminandum in Deo, seu ut subordinatum Deo; quia verò quod appetitur per modum finis ultimi nequit in alio terminari, seu alij subordinari, nequit salva prærogativa unius finis ultimi appeti aliquid aliud pariter ut finis ultimus. Adde quòd in eo sensu, in quo *cap. sequenti §. 5.* dicetur beatitudinem objectivam debere essentialiter esse summum bonum comparativè, non absolutè, dici in præsenti posset ultimum finem debere perfectè satiare appetitum comparativè solùm, non absolutè. 71.

Solvitur prima instantia.

Ad secundam dico fini negativè ultimo sufficere prælationem negativam, secùs fini ultimo positivè; hic enim cæteris omnibus præfertur ex vi amoris appretiativi, quo super omnia amatur, prælatio autem, quâ aliquid suprà cætera amatur, positiva est, non negativa. Quoad divinas Personas verum est unam aliis duabus positivè non præferri, at cum hoc stat quamlibet divinam Personam positivè præferri cuilibet alij distinctò ab ultimo fine, quia tres divinæ Personæ in ratione ultimi finis non distinguuntur & sunt unus ultimus finis, unum summum bonum, sicuti sunt unus Deus; quamvis sint tres habentes rationem ultimi finis, tres habentes summam bonitatem, sicuti sunt tres habentes Deitatem: idque propriissimum est Mysterij Trinitatis, quod cum nequeat ad creaturas transferri, non solùm nequeunt dari in creatis plures ultimi fines totales sed nec plures habentes rationem totalem ultimi finis. 72.

Solvitur secunda.

Ad tertiam dico aliquid esse inordinabile ad aliud vel titulo perfectionis, vel titulo imperfectionis; finis ultimus admittit quidem aliquid ad se inordinabile, quod sit tale titulo imperfectionis, non quod sit tale titulo perfectionis; ratio est quia quod ad finem ultimum omnia ordinentur seu quòd finis ultimus omnia terminet, provenit ex maxima ipsius perfectione, cui obesset non terminare ordinem alicujus dicentis perfectionem, seu se à tali ordine subtrahentis titulo perfectionis; non sic prodest, quin potiùs obest terminare ordinem alicujus dicentis intrinsecam imperfectionem. Porrò peccatum veniale est ad Deum inordinabile titulo imperfectionis, ut per se patet, plures ultimi fines essent ad aliud inordinabiles titulo pefectionis, quia titulo ultimi finis, ideò, &c. Hinc propositio illa sufficit fini ultimo, quod ad ipsum ordinentur omnia ordinabilia intelligenda est cum conditione seu ex suppositione, quòd nihil sit ad talem finem inordinabile titulo perfectionis 73.

Solvitur tertia.

Hujusce

Hujusce triplicis instantiæ solutiones robur addunt non mediocre nostro superiori argumento, quo, ut validiùs urgeret, tres rationes in unum collegimus; ex eo autem non solùm efficaciter ostenditur evidentia assertæ veritatis, sed insuper infertur primò non solùm non posse humanam voluntatem simul intendere, sed nec etiam posse humanam mentem simul apprehendere ut non repugnantes duos vel plures fines simpliciter

74. ultimos totales, &c. Ratio est quia ultimus finis in apprehensione habet eadem prædicata essentialia & metaphysica, quæ habet in re, & intellectus apprehenderet rationem aliquam diversam à ratione ultimi finis quoties non apprehenderet prædicata essentialia & metaphysica ultimi finis: cum igitur repugnantia simultatis duorum, vel plurium ultimorum finium, oriatur ex prædicatis essentialibus & metaphysicis, necesse est, quod militet respectu ultimorum finium etiam in apprehensione. Vndè possumus quidem apprehendere duos ultimos fines aut ut incompossibiles aut errando circà prædicata essentialia ac metaphysica ultimi finis; at non possumus concipiendo ipsos secundùm propria prædicata, eosdem apprehendere ut compossibiles, & simul per modum ultimorum finium appetibiles.

Simultas ultimorum finium repugnat etiã in apprehensione.

75. Infertur secundo neque etiam disiunctivè posse hominem sibi constituere duos vel plures fines simpliciter ultimos, &c. Additur hæc extensio à Sylvio *hic q. 1. art. 5. §. ad tertium resp.* Ioanne à S. Thoma *eod. art. n. 23.* Gonet *disp. 1. art. 6. num. 230.* Gabriele *à S. Vincentio disp. 1. dub. 14. n. 207.* aliisque Thomistis communiter, licèt D. Thomas de eâ in terminis nihil expresserit; cum Thomistis sentit major pars Recentiorum contrà Salas *hic disp. 8. sect. 4.* Granados *controv. 1. tract. 1. disp. 3.* aliosque nonnullos, contrà quos illatio nostra probatur; duos ultimos fines subdisiunctò sibi constituens, licèt alterutrum solùm, non utrumque simul deberet efficaciter velle, deberet tamen utrumque simul voluntati proponere & judicare utrique simul inesse rationem ultimi finis adeoque in intellectu & in apprehensione deberent se compati duo ultimi fines, quod repugnare inferebamus *num. præcedente.* Neque dicas potest intellectus simul apprehendere duos ultimos fines, ut appetendos successivè unum post alterum, ergo etiam ut appetendos disiunctivè, unum vel alterum. Contrà enim: falsum est antecedens & non nisi successivè potest intellectus duos ultimos fines apprehendere, sicuti voluntas non nisi successivè potest eosdem appetere; ratio est quia tendendo in duos fines successivè, tùm intellectus, tùm voluntas, per actus quibus tendunt in secundum retractant aut formaliter aut virtualiter actus, quibus tendebant in primum; quæ retractatio ex parte intellectus haberi non potest in apprehensione simultanea finium successivè obtinendorum. Si quæras: Vtrùm saltem supposito errore intellectus simul apprehendentis duos ultimos fines subdisiunctò possit voluntas ipsos intendere?

Extendenda est talis repugnantia ad fines etiam subdisiunctò.

Fines ultimi successivè obtinendi non possunt simul apprehendi.

76. Dico in hoc eamdem esse rationem, quæ de duobus ultimis finibus collectivè supposito errore intellectus ipsos apprehendentis, & proponentis voluntati, ut non repugnantes: In re crediderim posse quidem voluntatem errore intellectus supposito duos fines subdisiunctò intendere, at non intenderet fines ultimos, quia illi fines essent ultimi nomine tenus, quoad rem verò neque ut sunt in apprehensione essent ultimi; error enim intellectus consisteret in eo, quod conciperentur sine prædicatis essentialiter debitis fini ultimo; pro quo adverto dupliciter posse ex errore intellectus apprehendi duos fines ultimos; Primò tribuendo duabus diversis ac distinctis rebus vera & essentialia prædicata ultimi finis, & hoc modo non potest intellectus, quamvis per errorem, apprehendere duos ultimos fines, nisi successivè: Secundò judicando ultimum finem habere prædicata diversa ab iis, quæ re vera habet, nec concipiendo tanquam prædicata ultimo fini essentialia, appetitum perfectè se solo satiare, omnibus præferri, omnia sibi subordinare, deindè conformiter ad hoc erroneum judicium apprehendere duos ultimos fines; hoc solùm modo possunt ex errore intellectus, vel collectim, vel disiunctim apprehendi simul duo ultimi fines, quos dico ultimos nomine tenùs, quia error intellectus est in judicio, quod profert de fine ultimo; non in judicio, quod consequenter profert de fine multiplici.

Dupliciter potest errare intellectus apprehendendo plures fines ultimos.

77. Infertur tertiò neque etiam habitualiter posse hominem sibi simul constituere plures fines simpliciter ultimos; &c. Ità Thomistæ communiter, idque fusè præ cæteris tradit Gabriel à S. Vincentio *hic disput. 1. dub. 15.* referens pro sententia contraria illos omnes, qui putant eumdem hominem posse simul esse in gratiâ & in peccato lethali; in hoc tamen ei non assentior, quia justus lethaliter peccans, etiamsi supponatur retinere habitum gratiæ & charitatis; tamen peccando retractat ordinationem ad Deum, ordinatio autem, ut habitualiter perseveret perseverante habitu, necesse est ut non sit retractata, undè existimo eum, qui perseverando divinitùs in gratiâ lethaliter peccat non remanere habitualiter conversum ad Deum & creaturam, tanquam ad duos fines ultimos, sed solùm ad creaturam. In universum verò non posse hominem ordinari habitualiter in plures fines simpliciter ultimos infertur ex eo, quod omnibus præferri, omniaque sibi subordinare importat neque etiam habitualiter alicui postponi, & quemcumque alterius cujuscumque ordinem etiam solùm habitualem terminare. Deindè conversio seu ordinatio habitualis in finem ultimum supponit præcessisse ordinationem actualem, neque enim homo merè passivè se habens per puram infusionem habitus charitatis diceretur habitualiter conversus ad Deum conversione & ordinatione, de quâ loquimur in præsenti, quâ scilicet homo tendit in finem à se intentum, non præcisè sibi à Deo constitutum; sed eo ipso, quòd præcessit ordinatio

Neque etiã habitualiter potest homo simul habere duos fines simpliciter ultimos.

natio

natio actualis ad unum finem ultimum, præcessit retractatio cuiuscumque ordinationis ad alium finem ultimum; ergo numquàm poni potest ordinatio habitualis ad unum ultimum finem, quin antecedenter sublata fuerit alia quæcumque ordinatio habitualis ad alium finem; ergo nunquàm possunt esse simul duæ ordinationes habituales ad duos ultimos fines: A fortiori non potest idem homo simul ordinari ad unum ultimum finem habitualiter, ad alium actualiter, vel virtualiter, ut patet consideranti.

78. Infertur quartò non superesse alium modum sibi simul constituendi plures fines simpliciter ultimos inter se formaliter distinctos, quàm vel intendendo illos interpretativè iuxtà doctrinam secundi affecti, vel intendendo illos inefficaciter iuxtà communem doctrinam, secundùm quam creata voluntas potest actu inefficaci appetere bonum impossibile etiam cognitum ut tale; cum enim aliundè extrà controversiam sit posse intellectum duos, vel plures fines simpliciter ultimos, ut repugnantes & inter se incompossibiles simul apprehendere, non est negandum voluntati posse eosdem appetere ea ratione, qua potest appetere res impossibiles, velleitate scilicet & actu inefficaci. Di-

Plures fines simpliciter ultimi possunt simul appeti inefficaciter.

79. xi *inter se formaliter distinctos*, nam si detur distinctio non ex parte bonitatis finalizantis, sed solùm ex parte substracti habentis talem bonitatem, quomodò se habent tres divinæ Personæ iuxtà supradicta *n.72.* aut talis distinctio sit præcisè materialis & in ratione entis, nullatenùs formalis & in ratione finis, quomodo respectu constituentis ultimum finem in cumulo pecuniarum materialiter & in ratione entis, non formaliter & in ratione finis, distinguuntur duo pecuniarum cumuli æqualis omninò valoris & pretij, quomodo etiam de facto respectu Beatorum materialiter solùm, & in ratione entis, differunt duæ Dei visiones. Si, inquam, inter fines ultimos detur distinctio altero tantùm ex his modis, sicuti eum hàc sola distinctione non repugnat simul dari plures fines ultimos (qui tamen impropriissimè plures fines dicuntur, cum habeant pluralitatem solùm in alia ratione, non in ratione finis) ità non repugnat plures fines ultimos eum eadem solùm distinctione, aut simul collectim, aut simul disiunctim intendi; sic intendimus collectim tres divinas Personas, & disiunctim hanc vel illam numero visionem Dei.

Alij etiam efficaciter, dummodò non sint distincti formaliter in ratione finis.

CAPUT III.

De Beatitudine objectivâ Hominis.

1.
Vm ex supradictis *cap.1. §.1.* Beatitudo objectiva & ultimus finis unum & idem sint, post explicatum ultimum hominis finem vix videtur superesse aliquid explicandum de Beatitudine hominis objectivâ; & re verâ, sicuti hucusque tradidimus, ultimum finem hominis esse unicum, & in Deo solo consistere, ita certum est esse unicam, & in solo Deo sitam veram hominis Beatitudinem objectivam; ut tamen res sub propriis terminis magis eluceat; & beatitudo objectiva quoad connotata & munera, in quibus differt à fine ultimo, specialiùs innotescat, necesse est de ipsâ singillatim disserere, & primo loco statuere, quid significetur nomine objectivæ beatitudinis secundùm communem vulgarémque acceptionem, secundùm quam est non solùm Theologis, verùm etiam tùm Ethnicis Philosophis, tùm rudibus, plebeisque viris non ignota, in hoc sensu sit

---

§. I.

Quid significetur nomine Beatitudinis objectivæ.

Assertum. Nomine Beatitudinis objectivæ secundùm communem, vulgarémque acceptionem significatur bonū perfectè satians & quietans appetitum. Colligitur ex D.Tho. *hic q.2.ar.8.in c.& alibi pluribus in locis*, ex Scot. *in 4.dist.49.q.2.§. De Secundo*, & ex pluribus Recentioribus specialiter ex Arriag. *hic disp.47.sec.1.* Oviedo *controv.5.punct.1.* Gonet *disp.2.in principio*, quâ etiam alias, quæ de Beatitudine tradi solent definitiones, minùs approbant.

Beatitudinis objectivæ vera definitio.

2. Probatur: Esse bonum perfectè satians & quietans appetitum verè beatitudini objectivæ convenit, & ex alia parte continet id, quod magis formaliter, & magis iuxtà omnium opinionem in beatitudine objectiva relucet; ergo verè nomine beatitudinis objectivæ secundùm communem vulgarémque acceptionem, &c. antecedens quoad primam partem probatur ex eo quod in quocumque objecto quis constituat beatitudinem, in tantùm tali objecto beatur, in quantum ex vi talis objecti remanet ipsius appetitus satiatus & quietus, nec habet ampliùs aut desiderium aut tendentiam ad aliquid aliud; & cum appetitus nihil aliud sit, quàm quædam capacitas & quasi vacuitas, tunc certè optimo modo se habet & beatur quando repletur, repletur autem per bonum perfectè satians & quietans. Idem antecedens quoad secundam partem probatur comparando nostram definitionem cum reliquis, quarum, præcipuę sunt illa Boëtij *3.de consol.prosâ 2.* ubi dicitur *status omnium bonorum aggregatione perfectus*; illa Augustini *5.de civit.c.1.* ubi dicitur *rerum optandarum cumulata plenitudo*; illa Ciceronis *5.Tuscul.quæst.* ubi dicitur *bonorum omnium, secretis omnibus malis, cumulata complexio*, quæ quidem omnes definitiones continent materiam, non rationem formalem beatitudinis, & ex verbis nostræ definitionis tanquàm ex propria ratione formali inferuntur; illarum enim Auctores ex eo quòd deprehenderint hominem nec perfectè

Aliæ eiusdē beatitudinis definitiones.

fectè satiari, nec perfectè quiescere, quò-usque bono aliquo caret, intulerunt Beatitudinem debere esse omnium bonorum collectionem. Eædem definitiones non sunt conformes cõmuni opinioni & conceptui, quem homines de Beatitudine formãt; neque enim tot forent sententiæ Antiquorum collocantium Beatitudinem in diversis particularibus bonis, si omnes communiter nomine beatitudinis intellexissent bonorum omnium collectionem; cum nostra autem definitione optimè cohæret illa sententiarum varietas, quia rationem boni perfectè satiantis & quietantis facilè potuerunt per errorem constituere alij in divitiis, alij in honore, alij in scientiis, alij in voluptatibus, &c.

3. Alio etiam vitio laborant prædictæ definitiones, à quo nostra immunis est, intercludunt scilicet aditum distinguendi beatitudinem essentialem ab accidentali, cum nostra definitio propriè conveniat soli beatitudini essentiali, quæ sola etiam sine accidẽtali perfectè satiat & quietat, non sic accidentalis sine essentiali; nostra igitur definitio contra distinguit beatitudinem essentialem ab accidentali, illæ nequaquam.

Tandem iuxta prædictas definitiones minùs bene coincidit beatitudo objectiva cum fine ultimo, & ægrè explicatur cumulum omnium bonorum esse id, propter quod appetuntur cætera, cæteris præferri, cætera sibi subordinare, ly enim *cætera* utique importat cætera bona, at extrà cumulum bonorum omnium non supersunt alia bona, nequeunt igitur cætera bona propter talem cumulum appeti & ad ipsum ordinari: Si dicas ordinari cætera bona ad cumulum omnium bonorum tanquàm partes ad totum; contrà est, quia quod ordinatur ut ad finem, debet ordinari ut medium, non ut pars, ut causa extrinseca & efficiens, non ut causa intrinseca & constituens; Porrò iuxtà assertam definitionem egregiè coincidit cum ultimo fine objectiva beatitudo, cum & satis supérque supradictum sit esse prærogativam finis ultimi appetitum perfectè satiare, & facilè concipiatur bonum perfectè satians & quietans esse id, propter quod appetuntur cætera bona, quod cæteris bonis præfertur, &c.

4. Quod ordinatur ad finem debet ordinari ut medium nõ ut pars.

5. Antequàm ulteriùs progrediar inquirendo, in quonam consistat vera & perfecta beatitudo objectiva, adverto, toto cœlo distantas & oppositas sententias Catholicorum & Ethnicorum in assignando objecto humanæ felicitatis oriri potissimùm ex eo, quòd Ethnici beatitudinem supernaturalem, & ut plurimùm etiam beatitudinem æternam non agnoscentes, voluerint hominem beari solis naturalibus, & ut plurimùm etiam solis vitæ præsentis bonis: Catholici verò agnoscentes hominem ordinatum ad æternam, & supernaturalem alterius vitæ felicitatem, eidem aut nullam aut valdè imperfectam beatitudinem naturalem concedunt præsertim antè mortem, & negant consequenter posse ipsum beari naturalibus bonis, præsertim hujus vitæ; crediderim propterea rectum doctrinæ ordinem postulare, ut primò explicetur dabilis ne sit respectu hominis beatitudo objectiva naturalis, & in hac vita? hinc enim facilior patebit aditus explicandi, utrùm perfecta & summa hominis beatitudo objectiva in Deo solo sita sit? cæterùm illo neglecto hoc illicò inquirere, ut major Theologorum pars præstat in præsenti, est obscurè procedere; & contrà Ethnicos constituentes pro objecto beatitudinis aut naturalis, aut hujus vitæ, bona creata, insurgere argumentis militãtibus pro beatitudine aut supernaturali, aut alterius vitæ, est parùm accommodatè, ac parùm efficaciter ipsos impugnare; cum enim necesse non sit esse easdem utriusque beatitudinis conditiones, necesse etiam non est esse idem utriusque objectum; nec ex eo quòd bona creata non sint nostra objectiva beatitudo supernaturalis & alterius vitæ, satis probatur quod neque sint nostra objectiva beatitudo naturalis & in præsenti vita, de qua sola Ethnici loquebantur. Ideò sit

Radix dissidij Catholicos inter, & Ethnicos circà beatitudinẽ objectivã hominis.

§. II.

Vtrum sit dabilis respectu hominis vera beatitudo objectiva in ordine naturæ. Vbi nonnulla de statu Naturæ puræ?

Assert. Simpliciter & absolutè dabilis est respectu hominis vera beatitudo objectiva in ordine naturæ; & talis beatitudo esset omninò admittenda respectu hominis, qui à Deo produceretur in statu puræ Naturæ. Huius asserti materies obscura est, & à paucis pertractata, eo quòd ex una parte elevatio hominis ad statum supernaturalem, eiusdémque ad supernaturalem beatitudinem ordinatio; minuerit in ipso & quodãmodò oppresserit notitiam & considerationem beatitudinis naturalis; ex alia parte status puræ naturæ, ex quo potissimùm haberi potest aliqua notitia naturalis beatitudinis, nobis parùm innotescit, quia numquàm, in re fuit, imò secundùm aliquos neque etiam divinitùs esse potest: Ideò ut sternamus viam ad efficaciùs probandum assertum, & aliqualiter occurramus obscuritati materiæ, operæpretium est nonnulla præadvertere circà statum puræ Naturæ, sicque 6.

Dabilis est in ordine Naturæ vera beatitudo objectiva.

Adverto primò statum puræ Naturæ esse statum, in quo natura & habeat omnia sibi debita, & careat omni sibi indebito; sivè hoc spectet ad perfectionem & elevet naturam suprà se ipsam, ut dona supernaturalia; sivè spectet ad imperfectionem & naturam quodammodò deprimat infrà propriam conditionem, ut peccatum originale; sicque status Naturæ puræ dicit duo & Naturam & puritatem; dicendo naturam includit omnia ea, quæ ab intrinseco naturæ conveniunt; dicendo puritatem excludit omnia ea, 7.

Status puræ naturæ quid?

Nunquam fuit de facto positus. quæ ab extrinseco naturæ adveniunt. In hoc statu nulla hucusque creatura rationalis producta fuit, quia Angeli & primi Parentes fuerunt producti in gratia, primorum verò Parentum posteri omnes nascuntur in originali peccato.

8. *Fuit tamen possibilis de potentia Dei ordinaria.* Adverto secundò statum puræ naturæ, quamvis nunquam de facto positum, fuisse tamen possibilem & quidem de potentia ordinaria, Deo scilicet operante juxtà naturalem rerum creatarum exigentiam, adeò ut si Deus primum Parentem condidisset sine gratia gratum faciente, & sine ordinatione ad beatitudinem supernaturalem, condidisset ipsum modo ei debito & connaturali, non extraordinario & indebito, quidquid in oppositum sentiant Jansenius, Bajus, aliique nonnulli contendentes gratiam sanctificantem, & originalem justitiam, fuisse homini in prima sui constitutione connaturalem & debitam, nec de potentia ordinaria fuisse hominem sine illa creabilem; contrà quos præsertim quoad gratiam sanctificantem stant D. Thomas *quæst. 4. de malo art. 1. ad 14.* Scotus *in 2. dist. 28. §. ad quæstionem*, aliique Theologi communiter, quibus plurimùm favet reprobatio quorumdam articulorum Baij facta auctoritate sedis Apostolicæ undè propter communem Theologorum sensum Apostolicæ sedis auctoritate suffultũ opposita opinio non videtur esse posse à censura temeritatis immunis; videatur Estius *in*

9. *Censura sententiæ oppositæ.* *2. dist. 25. §. 3.* Gonet *1. p. tract. 8. disp. 6. §. 2.* Dixi *præsertim quoad gratiam sanctificantem*, nam quoad justitiam originalem, ut à gratia sanctificante distinctam, & sitam in perfecta subjectione & subordinatione partis superioris ad Deum, & partis inferioris ad superiorem, opinio docens ipsam esse homini connaturalem sub eamdem censuram non cadit, & approbatur ab Estio *dist. præcit. §. 6.*

10. *Excludit gratiam sanctificantẽ, item quamvis non tanta certitudine integritatem.* Adverto tertiò, quòd licèt non eadem certitudine, quâ constat statum puræ naturæ excludere puritate sua gratiam sanctificantem, eo constet pariter ipsum excludere originalem justitiam, seu integritatem; est tamen hoc etiam valdè probabilius ut ostendit Gonet *disp. 6. præcit. art. 1. §. 3.* & sentiendum potuisse Deum connaturali modo operantem hominem primò condere etiam cum rebellione & pugna partis inferioris adversus superiorem, concupiscentię adversus rationem; oritur enim hæc pugna & rebellio ex principiis constitutivis ipsius hominis, scilicet ex eo quod constet anima & corpore, appetitu rationali & sensitivo, quorum alter tendit in bonum honestum, alter in delectabile honesto sæpè contrarium; est igitur ab intrinseco homini debita pugna & contrarietas utriusque appetitus, est defectus connaturalis; cujus remedium, situm in originali justitia, seu dono integritatis, nequit non esse indebitum & innaturale, alioqui posset esse alicui subjecto connaturalis & debita tùm forma, tùm carentia formæ.

11. *Homo in tali statu* Adverto quartò hominem in statu puræ naturæ conditum, idest juxtà mox dicta destitutum gratia sanctificante ejusque auxi-

lijs, & carentem integritate, se habiturum in ordine ad Deum, ut finem naturalem, eo proportionaliter modo, quo in ordine ad Deum, ut finem supernaturalem, se habet homo in præsenti statu naturæ elevatæ; in ordine scilicet ad Deum finem naturalem aliquando benè, aliquando malè operaretur; imò cessante tunc invidia & impugnatione dæmonia, paucioribus impeteretur tentationibus, & verisimiliter eliceret pauciores actus malos, quàm nunc eliciat. Vix etiam ulla esset diversitas in ordine ad vitam & mortem corporalem, vel morbus vitam comitantes, & causas physicas mortem inferentes; post hanc anima immortalis æternitate tota perseveraret corpori nunquam reunienda, quamvis, ut refert Gonet *disput. præcit. num. 35.* non desint qui existiment futuram etiam in pura natura aliquam corporum resurrectionem; verùm cum hæc nec ab ulla causa naturali, nec à Deo ut Auctore naturæ fieri possit, incongruè conceditur statui naturæ puræ, eadem ratione mihi videtur incongruum, quod nonnulli docent tunc homines justos debitum virtutis statum assecutos à Deo in corpore & anima rapiendos, & vivos perpetuò in aliquo determinato loco conservandos: In quem determinatũ locum destinarentur animæ justorum; in quem animæ improborum; quibus istæ punirentur suppliciis; & alia hujusmodi, prorsùs occulta nobis sunt; & de statu qui nec est, nec unquam fuit, temerè solùm & divinando possunt leviora quæque investigari. *quomodo se habuisset in ordine ad Deum.* *Quomodò post mortem.*

Hæc de statu puræ naturæ, quantum ad præsens institutum attinet, attigisse sufficiat, ad tractatum de gratiâ, iis quæ hic desiderantur reservatis: probabuntur ibi, quæ hic supponimus; explicabuntur, quæ hic indicamus; solventur contraria argumenta, quæ hic dissimulamus. Interim his animadversis

Probatur assertum: Repugnat status homini ab intrinseco debitus & connaturalis, in quo homo non sit capax veræ beatitudinis; sed si non esset dabilis vera beatitudo (præscindo ut argumentum clarius procedat à beatitudine objectivâ, & formali, quia una necessariò alteram infert, & dum probatur indefinitè respectu hominis vera beatitudo probatur beatitudo & objectiva & formalis) in ordine naturæ esset dabilis status homini ab intrinseco debitus & connaturalis, in quo homo non esset capax veræ beatitudinis, & talis esset status puræ naturæ; ergo dabilis est respectu hominis vera beatitudo in ordine naturæ, & talis beatitudo esset omninò admittenda, &c. Hoc argumentum efficacissimum est, dummodò utraque ipsius præmissa efficacem obtineat probationem, ideò 12.

Probatur major primò: Repugnat status homini ab intrinseco debitus & connaturalis, in quo homo non sit capax majoris fælicitatis quàm miseriæ; sed in statu, in quo homo non esset capax veræ beatitudinis, non esset capax majoris felicitatis, quàm miseriæ; ergo- 13. *Homo in quolibet statu connaturali est magis ca-*

pax felicitatis quàm miseriæ.

ergo talis status repugnat; major patet, quia in tali statu homo potiùs malè quàm benè simpliciter loquendo se haberet, eique expetibilius esset non existere quàm existere, hoc autem non potest convenire ab intrinseco; satis enim per se constat nihil ab intrinseco sibi appetere, aut malè esse, aut non esse: Minor probatur; felicitas, quæ sit major maxima æternaque miseria, certè debet esse maxima & æterna felicitas, adeoq; debet esse vera beatitudo; atqui ut homo sit capax majoris felicitatis quam miseriæ, necesse est, quod sit capax felicitatis quæ sit major maxima æternaque miseria; quod sic probo, cum non sit dabilis homo ab intrinseco impeccabilis, necesse est quòd in quolibet statu sibi conveniente ab intrinseco peccabilis sit, & per consequens, quòd sit capax illius miseriæ, quà puniri potest grave peccatum, at grave peccatum justè puniri potest gravi, æternaque miseria, ergo in quolibet statu sibi conveniente ab intrinseco homo est capax maximæ æternæque miseriæ, adeoque ut sit capax majoris felicitatis, quàm miseriæ necesse est, quòd sit capax felicitatis, quæ sit major maxima æternaque miseria.

14. Homo in quolibet statu connaturali est capax consequendi ultimum finem sibi constitutum à Deo.

Probatur eadem prima major secundò: Repugnat status homini ab intrinseco debitus & connaturalis, in quo homo non sit capax consequendi ultimum finem sibi à Deo constitutum, ergo repugnat status, &c. in quo homo non sit capax veræ beatitudinis; consequentia patet, quia finis ultimus cum beatitudine coincidit, & finis constitutus à Deo coincidit cum beatitudine vera, Deus enim sicuti nequit habere pro fine nisi id, quod est vere bonum, ità non potest habere pro fine ultimo alicujus status, nisi id quod est verè bonum summum, & per consequens vera beatitudo talis status: Antecedens probatur; repugnat status homini ab intrinseco debitus, in quo homo habeat necessitatem deserendi ultimum finem sibi à Deo constitutũ, alioqui homini ab intrinseco deberetur esse in peccato; item in quo habeat minorẽ proportionem ad talem finem, quàm cæteræ omnes creaturæ, alioqui homini ab intrinseco deberetur esse in ordine ad vltimum finem deterioris conditionis, quàm cæteræ omnes creaturæ; sed si homo in aliquo statu sibi connaturali non esset capax, &c. hoc utrumque sequeretur; ergo repugnat talis status.

15. Homo in purâ naturâ est solũ capax beatitudinis naturalis.

Probatur minor primi argumenti: Status puræ naturæ est status dabilis, & homini ab intrinseco debitus ac connaturalis; sed in hoc statu homo non est capax beatitudinis, nisi in ordine naturæ; ergo si non esset dabilis vera beatitudo in ordine naturæ esset dabilis status, &c. Major supponitur ex supradictis, ex quibus etiam facilè probatur minor, ex eo enim quòd juxtà supradicta puritas importata per statum puræ naturæ excludat omne supernaturale, consequens est hominem in tali statu non esse capacem beatitudinis nisi in ordine naturæ; nec posse servata talis status puritate habere capacitatem & proportionem ad beatitudinem in ordine supernaturali, sicuti nec ad gratiam sanctificantem, aut aliquam aliam supernaturalis ordinis perfectionem.

Dices: Homo in statu puræ naturæ sine supernaturalibus auxiliis gratiæ non posset ullam prorsùs veram beatitudinem consequi; ergo non potest simul sustineri quòd homo in statu naturæ puræ sit capax veræ beatitudinis, & quòd puritas illius status nihil admittat ordinis supernaturalis; vel ergo homo in tali statu; sicuti non est capax beatitudinis, nisi dependenter ab auxiliis supernaturalibus, ità non est capax beatitudinis nisi supernaturalis; utraque consequentia est directè contrà doctrinam præcedentis probationis: Antecedens probatur, cum peccatum inferat miseriam cum vera beatitudine incompossibilem, homo in quocumque statu sit, eo solùm modo potest veram beatitudinem consequi, quo potest omnia gravia peccata vitare; atqui in statu puræ naturæ sine supernaturalibus auxiliis non potest omnia gravia peccata vitare, alioqui posset homo puris naturæ viribus diligere super omnia Deum ut Auctorem naturæ, & observare omnia præcepta legis naturalis, cujus oppositum tradunt Theologi communiter *in limine tractatus de Gratia.* Sed contrà: nego absolutè antecedens, ad cujus probationem concessa majore nego minorem, & dico hominem puris naturæ viribus, prout excludentibus præcisè auxilia supernaturalia, posse in statu puræ naturæ diligere Deum super omnia ut naturæ auctorem, & observare omnia præcepta legis naturalis, & Theologi oppositum docentes loquuntur de homine in statu naturæ lapsæ ad finem supernaturalem ordinato, non de eodem in statu naturæ puræ respiciente præcisè suum ultimum finem naturalem, idque propter diversam utriusque status conditionem proprio loco *in tractatu de Gratia* enucleandam: Interim dixi puris naturæ viribus, prout excludentibus præcisè auxilia supernaturalia, nam ad amorem naturalem Dei super omnia, & ad totius legis naturalis observantiam, requirerentur etiam in purâ naturâ quædam specialia auxilia, intrà ordinem tamen naturæ; & quædam actuales gratiæ, provenientis tamen à Deo ut naturali, non ut supernaturali auctore, de quibus aliquid attingit Gonet *1. p. tr. 8. disp. 6. n. 47.* & latiùs agit Pallavicinus *1. 2. disp. 2. q. 2. art. 2. n. 5.*

16. Posset diligere Deum super omnia sine auxiliis supernaturalibus.

Non sic sine auxiliis specialibus intrà ordinem naturæ.

Vrgebis: ad naturalem Dei amorem super omnia, & observantiam totius legis naturalis, requiritur quòd pars superior semper prævaleat inferiori, & ratio semper cum victoria resistat inclinationi sensus & rebellioni concupiscentiæ, at hoc est moraliter impossibile, quia in pugna duorum appetituum, quorum unus non est subjectus alteri, nequit moraliter fieri, quòd absque ulla vicissitudine eventus, unus & idem semper vincat, alter semper vincatur; ergo. Contrà tamen: eludunt hanc instantiam specialia auxilia, gratiæque actuales intrà ordinem naturæ, de quibus *num. præcedente,* & in duorum appetituum conflictu necesse

est moraliter modò pro uno, modò pro altero stare victoriam, solùm quando unus adversus alterum specialibus auxiliis, gratiisque actualibus non adiuvatur.

Vrgebis adhuc: per hæc specialia auxilia pars superior inferiorem, ratio concupiscentiam sibi subjiceret; at in subjectione partis inferioris ad superiorem, concupiscentiæ ad rationem consistit naturæ integritas; ergo confunditur status naturæ integræ cum statu naturæ puræ, si in isto specialia auxilia admittuntur. Contrà tamen: subjectio partis inferioris spectans ad naturæ integritatem conveniret omnibus hominibus, daretur permanenter, & ex vi doni habitualis; subjectio, quæ reperiretur in purâ natura conveniret tantùm aliquibus hominibus, esset per modum transeuntis, & ex vi donorum actualium; ideò suppeteret sufficiens ratio non confundendi naturam integram cum naturâ purâ: Nec latiùs rem hanc prosequor, ne videar extrà chorum saltare.

Subjectio partis inferioris ad superiorem duplex esse potest.

Esset hic examinandum in quibusnam bonis determinatè consistat naturalis beatitudo, cujus possibilitas hucusque probata, imò meo videri evidenter demonstrata est, dummodo supponatur immortalitas animæ, sed majori facilitate & brevitate poterit id expediri post discussam controversiam de beatitudine hujus vitæ. Ideò sit

---

§. III.

Vtrùm sit dabilis respectu hominis vera beatitudo objectiva in hac vita mortali?

18. ASSERT. I. Simpliciter & absolutè non est dabilis respectu hominis vera beatitudo objectiva in hàc vitâ mortali. Ità *cum D. Thoma 3. contrà Gent. cap.*48. Omnes Catholici contrà majorem partem Ethnicorum, qui alterius vitæ aut non conscij, aut non solliciti, totam suam felicitatem in præsenti quæritabant, frequenter, libenterque repetentes stolidum illud, *Post mortem nulla voluptas.* Dixi majorem partem Ethnicorum, nam nec inter ipsos defuerunt qui senserint veram beatitudinem esse propriam alterius vitæ prærogativam, unde est celebre illud dictum Solonis *Nemo beatus antè mortem*, & egregium Ovidij carmen

Errores Ethnicorũ circà beatitudinem.

Vltima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Antè obitum nemo, supremaque funera debet.

quamvis deindè hi etiam turpiter erraverint in eo, quòd non agnoscentes alia bona quam quæ mortalibus oculis subjiciuntur, alterius vitæ beatitudinem in bonis præteritis collocaverint, erroremque errore fulcientes adjecerint bona præterita certa esse & immutabilia, quo etiam ex capite ea non dubitarit Seneca bonis præsentibus anteferre. Contrà hos errores asserta Catholicorum veritas.

19. Probatur primò: Status vitæ mortalis non est capax veræ beatitudinis simpliciter & absolutè talis, ergo simpliciter & absolutè non est dabilis, &c. consequentia patet; antecedens probatur, status essentialiter transiens & temporaneus non est capax alicujus essentialiter permanentis & perpetui, capacitas enim est semper ad aliquid conveniens, nec esse potest ad aliquid contrarium & oppositum, sicuti opponitur permanens transeunti, perpetuum temporaneo; sed status vitæ mortalis est essentialiter transiens & temporaneus; in transitu enim est, solumque ad tempus durat quidquid habet necessitatem moriendi; vera beatitudo simpliciter & absolutè talis debet esse permanens & perpetua, neque enim appetitus potest perfectè quiescere in eo, quod transit, aut perfectè satiari eo, quod desinit; ergo. Confirmatur: non est capax veræ beatitudinis simpliciter & absolutè talis status obnoxius ingentibus miseriis, neque enim res aliqua est simpliciter & absolutè talis dum patitur ingentem mixturam sui contrarij; sed status vitæ mortalis est ex genere suo obnoxius morti, corruptioni, fami, siti, morbis, doloribus, laboribus, alijsque innumeris oneribus corporis animam aggravantis; ergo. Mirum hic est Stoicos tantùm simulasse amorem, tantamque existimationẽ virtutis, ut ex hujus consortio crediderint omnes enumeratas miserias quasi dulcescere, dixerintque hominem virtute præditum vel in equuleo fore felicem, ad quod si impulisset Stoicos verus amor virtutis, excusari possent tanquam locuti de sola felicitate morali; at cum non admiserint beatitudinem ullam post mortem, errarunt potiùs ex amore hujus vitæ, quàm ex amore virtutis; ideò exprobratione indigent, non excusatione.

Status vitæ mortalis non est capax veræ beatitudinis.

Stoicorum derisus.

20. Probatur secundò: Bona propria vitæ mortalis non possunt esse objectum veræ beatitudinis simpliciter & absolutè talis; ergo simpliciter & absolutè non est dabilis respectu hominis vera beatitudo objectiva, &c. consequentia patet, antecedens probatur; Bona propria vitæ mortalis in tota sua latitudine, idest prout non solùm in Ethnicis, verùm etiam in Catholicis & justis hominibus reperiuntur, quædam naturalis, quædam supernaturalis ordinis sunt, utraque imitantur conditionem status, cui dantur; utraque scilicet secum admittunt talis status miserias, utraque amissibilia transeuntia & temporanea sunt; ergo ex hoc capite, sicuti vita mortalis nequit esse beata, ità bona ejusdem vitæ propria nequeunt esse beantia, ut requiritur ad objectum veræ beatitudinis simpliciter & absolutè talis. Deindè bona ordinis supernaturalis in hac vita mortali ordinantur ad aliud, nimirum ad visionem Dei; bona ordinis naturalis, præter quod ordinantur etiam ipsa ad aliud, nimirum saltem ad beatitudinem naturalem alterius vitæ, habent plures speciales conditiones beatitudini objectivæ repugnantes, sunt enim ferè omnia communia hominibus bonis & malis; plura spectant ad partem hominis minùs perfectam & minùs capacem beatitudinis, ut

Bona propria vitæ mortalis nequeunt esse objectum veræ beatitudinis.

bona

bona corporis & fortunæ; quædam sunt homini extrinseca, ut bona honoris & famæ; quædam etiam in brutis imò in ipsis perfectiori modo, quàm in hominibus reperiuntur, ut perspicaciores sensus, robustiores vires, valetudo firmior, vita diuturnior; quæ omnia singillatim ampla eximiaque doctrina prosequitur D.Thomas 1. 2. *tota q.2. & 3. contrà Gentes à c.26. ad 37.*

21. Assert.2. Secundùm quid, seu imperfectè & impropriè, dabilis est respectu hominis beatitudo objectiva, tùm naturalis, tùm supernaturalis, in hac vita mortali. Ità Theologi communiter, quamvis non omnes utantur iisdem terminis, & aliqui vocent beatitudinem relatam, aliqui beatitudinem meritoriam id, quod nos dicimus beatitudinem imperfectam & impropriam.

Status vitæ mortalis est capax beatitudinis imperfectæ & impropriæ.

Probatur & explicatur: Cum homo nec habeat identitatem, nec necessariam connexionem cum suo ultimo fine, aut naturali, aut supernaturali, necessariò in ordine ad utrumque finem exigit duplicem statum; alterum viæ seu tendentiæ & motus in ipsum, alterum termini seu quietis in ipso, & sicuti hoc nobis satis constat pro statu præsenti in ordine ad beatitudinem supernaturalem, ità id esset proportionaliter concipiendum pro statu puræ naturæ in ordine ad beatitudiné naturalem adeò, ut tunc æquè ac nunc totus cursus vitæ mortalis esset status viæ, à morte verò seu termino vitæ mortalis inciperet status termini. Porrò sicuti media proportionata fini participāt quodammodò bonitatem perfectionemque finis, & media quæ magis proximè ad finem ultimum accedunt dicuntur fines intermedij, ità propter proportioné imò indistinctionem, quæ est inter ultimum finem, & beatitudinem, illa quæ ad beatitudinem conducunt participant aliqualiter rationem beatitudinis, & quæ magis proximè magisque infallibiliter id præstant, dici possunt beatitudo inchoata seu impropria & imperfecta; sed certum est quòd in hac vita mortali homo lapsus habet aliqua infallibiliter & proximè conducentia ad veram beatitudinem supernaturalem, & homo conditus in pura natura haberet pariter aliqua infallibiliter & proximè conducentia ad verā beatitudinem naturalem; ergo secundùm quid, seu imperfectè & impropriè dabilis est, &c.

In quo cōsistit status viæ & status termini.

Confirmatur: Status viæ & vitæ mortalis est respectu hominis status valdè imperfectus, in quo per consequens nequit habere beatitudinem nisi statui proportionatam & valdè imperfectam; ex alia parte qui in via est, sicuti nihil magis desiderat quàm terminum, ità in nullo invenit majorem quasi quietem, & satietatem quàm in eo, quo magis proximè accedit ad terminum; ergo in hoc rectè ponitur beatitudo imperfecta, & rectè admittitur in hac vita mortali.

Dices: suprà §. 1. dictum est beatitudinem objectivam esse bonum perfectè satians & quietans appetitum, at beatitudo imperfecta non potest perfectè satiare, ergo beatitudo

22. imperfecta non est beatitudo. Sed contrà: ly *perfectè* vel sumitur absolutè, & sic definitio illa convenit solùm beatitudini simpliciter tali; vel sumitur comparativè ad statum imperfectum, & sic perfectè satiat, quidquid affert eam totam satietatem, quam admittit imperfectio status, hac ratione perfectè satiat etiam id, quod à nobis dicitur beatitudo imperfecta & impropria, quæ proptereà etiam ipsa potest in aliquo sensu comprehendi sub præallata definitione.

Beatitudo imperfecta in aliquo sensu perfectè satiat.

---

§. IV.

In quo consistat respectu hominis tùm vera beatitudo objectiva naturalis, tùm imperfecta beatitudo objectiva vitæ mortalis, tùm beatitudo objectiva summa, & perfectissima.

ASSERT. 1. Vera beatitudo objectiva naturalis potissimùm consistit in Deo, ut naturaliter cognoscibili ab anima separata per suavissimam quandam contemplationem, & cognitionem abstractivam. Ità Gonet 1. p. *tract.* 8. *disp.*6. *n.*34. Arriaga *hic disp.*47. *n.*31. 23.

Beatitudo objectiva naturalis in quo consistat?

Probatur, quia ex una parte Deus est bonum æternum, invariabile, & summum, quæ sunt potissimæ cōditiones objecti verè beantis, est item in pura natura cum delectatione & suavitate cognoscibilis ab anima separata, necnon à corporis carcere sensuumque vinculis absoluta: Ex alia parte bona omnia Deo inferiora, cum ex supradictis *num.* 20. nequeant esse objectum beans animam mortali corpori unitā, à fortiori nequeunt beare eandem separatam, respectu cujus multo magis vilescerent, & vix ullum possent afferre commodum: Nec ut præterita melioris essent conditionis, quàm fuerint, dum essent præsentia, quin potiùs sicuti nihil magis in bono displicet, quàm quòd prætereat, ità nihil in ipso deterius est quàm præteriisse. Illud quod Stoici dicebant de bonorum præteritorum certitudine & immutabilitate facilè eluditur: Enimverò bonum præteritum, vel dicitur certum & immutabile ut affixum illi differentiæ temporis, in quā fuit; & quoad hoc eadem est ratio de bono præsenti ut affixo illi differentiæ temporis, in quā est; & illud quod est, runc quando est, necesse est esse, æquè ac illud quod fuit, tunc quando fuit, necesse sit fuisse; vel dicitur certum & immutabile in ordine ad perseverantiam in esse, & cum præterire sit non perseverare, præteriisse sit non perseverasse, ridiculum est tribuere bono præterito ut præterito aliquam perseverantiam, ratione cujus dicatur specialiter immutabile.

Bona præterita nec meliora sunt, nec certiora præsentibus.

Assert.2. Imperfecta & impropria beatitudo objectiva tùm naturalis tùm supernaturalis quæ haberi potest in hac vita mortali consistit potissimùm in Deo, ut cognoscibili & amabili per actus, tùm naturales, tùm supernaturales viæ. 24.

Beatitudo objectiva viæ in quo consistat?

Probatur: ex una parte, ut jam insinuatum

eſt magiſque in ſequenti aſſerto explicabitur, Deus habet ſecundùm ſe omnes conditiones objecti beantis, ex alia parte ut cognoſcibilis & amabilis per actus viæ maximè conducit ad acquiſitionem veræ perfectæque beatitudinis; ſed in hoc *ex præcedente* §. conſiſtit beatitudo imperfecta hujus vitæ mortalis;ergo imperfecta & impropria beatitudo objectiva, tùm naturalis, tùm ſupernaturalis, &c.

Dubitari hic poſſet pro utriuſque aſſerti intelligentia, cur vera beatitudo naturalis collocetur in Deo ſolùm ut cognoſcibili? beatitudo verò vitæ mortalis in Deo ut cognoſcibili ſimul & amabili: Item an & quomodò ad utramque beatitudinem requiratur, & in utraque repetiatur miſeriarum carentia? ſed hæc ægrè poſſunt explicari non explicata beatitudine formali, ideò in finem ſequentis libri rejiciuntur, ibique attingentur *c.4.n.*4.14. *&* 21.

25. Beatitudo objectiva ſumma & perfectiſſima in ſolo Deo conſiſtit.

25. Aſſert. 3. Beatitudo objectiva ſumma & perfectiſſima non conſiſtit in aliquo bono creato, ſed in ſolo Deo ut Auctore & fine ſupernaturali à nobis cognoſcibili per cognitionem intuitivâ ſupernaturalem. Ità Magiſter *in 4. diſt.*49. Scotus *ead. diſt.* D.Thomas *ead.diſt.* & 1. 2. *q.*2. *art.*8.quos Theologiæ anteſignanos tota ſequitur cæterorum Theologorum Reſpublica; & tota etiam Catholicorum univerſitas in eadem convenit veritate, utpotè quæ de fide eſt. Ideò

Probatur primò ex Scripturâ Iſa. 55. *Quare appenditis argentum non in panibus & laborem veſtrum non in ſaturitate*, quo loquendi modo exprimitur res creatas & caducas appetitum non ſatiare; de iiſdem rebus loquens Eccleſiaſtes ait cap. 1. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas* nonnulliſque interpoſitis addit *Cuncta res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone: Non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu impletur.* Clariores ſunt & frequentiores Scripturæ auctoritates pro beatitudine in Deo collocanda, quàm mox relatæ pro eadem in creaturis neganda. Pſalm. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ.* Pſalm. 72. *Pars mea Deus in æternum*, quibus in locis nomine partis ſignificatur pars hæreditaria ſeu tota hæreditas. Pſalm. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Pſal. 32. *Beata gens cuius eſt Dominus Deus eius.* Tobiæ 9. *Omnia ſimul in te uno habentes.* Gen. 15. *Ego protector tuus ſum & merces tua magna nimis*, quâ ſcilicet non datur ulla major. Teſtimoniis ſanctorum Patrum eandem veritatem confirmantibus nihil aut familiarius aut elegantius;ſufficiat pro nunc Auguſtinus 4. *Confeſſ. cap.* 5. ubi de bonis creatis & de Deo ità loquitur. *Infelix homo, qui ſcit illa, Te autem neſcit: beatus autem, qui te ſcit; etiamſi illa neſciat: qui verò Te & illa novit, non propter illa beatior, ſed propter Te ſolum beatus.*

26. Probatur ſecundò ratione: Beatitudo objectiva ſumma & perfectiſſima conſiſtit in bono ſommè & perfectiſſimè ſatiativo, ſeu quietativo humani appetitus; ſed ſolus Deus ut Auctor ſupernaturalis, & cognoſcibilis per cognitionem intuitivam ſupernaturalem hujuſmodi eſt; ergo beatitudo objectiva ſumma ac perfectiſſima, &c. major patet; minor probatur, appetitus humanus non poteſt ſummè & perfectiſſimè ſatiari, niſi ſummo, imò omni bono; objectum enim voluntatis quæ eſt humanus appetitus eſt univerſale & omne bonum, ſicuti objectum intellectus eſt univerſale & omne verum; ſed ſolus Deus eſt ſummum imò omne bonum, ut ipſe teſtatur Moyſem alloquens Exodi 33. *Ego oſtendam omne bonum tibi*, & hanc omnis ſummique boni rationem nobis ſummè perfectiſſiméque non manifeſtat, niſi quando attingitur ut eſt in ſe, adeoque tùm ut Auctor naturæ tùm ut Auctor ſupernaturalis per cognitionem intuitivam; ergo ſolus Deus ut Auctor ſupernaturalis, &c.

Deus eſt omne bonum.

Dices primò univerſale & omne bonum, quod eſt objectum humani appetitus, eſſe bonum univerſale in prædicando & omne bonum præciſivè, quâ ratione Deus neque eſt univerſale bonum, neque omne bonum, quamvis ſit univerſale & omne bonum tùm in eſſendo, tùm in cauſando. Sed contrà: 27.
Deus ex eo quòd ſit omne bonum, tùm in eſſendo, tùm in cauſando, æquivalet omni bono in prædicando, & eſt quodammodò æquivalenter omne bonum in prædicando, unde ex eo quod humanus appetitus ſummè perfectéque ſatietur univerſali & omni bono in prædicando, rectè infertur quòd ſummè perfectéque ſatietur univerſali & omni bono æquivalenti ſeu eminenti, quale eſt univerſale & omne bonum tùm in eſſendo, tùm in cauſando.

In eſſendo, in cauſando, & æquivalenter etiam in prædicádo.

Dices ſecundò: Appetitus humanus eſt appetitus finitus, ergo ſufficit ad ipſius ſummam perfectiſſimamque ſatietatem bonum ſummum inter bona finita, nec requiritur bonum ſummum infinitum, cujuſmodi eſt Deus; alioqui appetitus infinitus non poſſet ad ſui ſatietatem aliquid ampliùs expoſcere, quàm appetitus finitus; neque enim ille poteſt expoſcere aliquid ampliùs, ſeu melius Deo. Sed contrà: Appetitus humanus fini- 28.
tus eſt entitativè, non terminativè, ſeu quoad modum attingendi, non quoad objectum attingibile; cum enim non in tot quin in plura feratur, in nullo finito terminatur, & ſolùm infinitum reſpicit pro objecto attingibili ſibi adæquato. Ad illud, quod additur de appetitu infinito dico quod iſte diverſificaretur ab appetitu finito quoad modum attingendi, quamvis non quoad objectum attingibile; & ille ad ſui ſatietatem expoſcit aliquid ampliùs, quàm iſte, ex parte modi attingendi, quamvis non ex parte objecti attingibilis; expoſcit ſcilicet attingere modo infinito illud idem objectum, quod appetitus finitus attingit modo finito. Sicque idè Deus ut attingibilis modo infinito eſt objectum adæquatum appetitus infiniti, ut attingibilis modo finito eſt objectum adæquatum appetitus finiti; ut attingibilis modo ſupernaturali ſicut eſt in ſe, eſt objectum adæquatum appetitus ſupernaturalis, ut attingibilis modo naturali, ſicut relucet in rebus

Appetitus humanus eſt terminativè infinitus.

natutali

naturalibus, est objectum adæquatum appetitus naturalis.

Dices tertiò: Appetitus finitus, sicuti potest attingere plura & plura objecta in infinitum, ità potest quodlibet suum objectum attingere perfectiore & perfectiore modo in infinitum, saltem loquendo de appetitu finito considerato obedientialiter: ergo sicuti ex primo capite non satiatur nisi attingendo objectum infinitum, ità ex secundo capite non satiabitur nisi attingẽdo objectum modo infinito, & consequenter si allata doctrina subsistit, appetitus humanus erit infinitus non solùm quoad objectum attingibile,
29. verùm etiam quoad modum attingendi. Sed contrà: Inclinatio attingendi plura & plura objecta est essentialis appetitui, utpotè orta ex universalitate objecti specificativi appetitus; inclinatio attingendi perfectiore & perfectiore modò est accidentalis, utpotè spectans ad perfectionem quasi intensivam & gradualem appetitus: beatitudini autem objectivæ essentiali de quâ in præsenti sufficit quòd satiet & quietet appetitum essentialiter, nec est necesse quod satiet & quietet etiam accidentaliter.

Error Ethnicorũ magis fuit circà beatitudinem in abstracto, quàm circà beatitudinem in concreto.

Ex dictis habetur Ethnicos in aliquo bono creato objectivam hominis beatitudinem collocantes graviùs errasse in concipienda beatitudine, seu circa beatitudinem formalem & in abstracto; quàm in assignãdo eo, in quo consisteret beatitudo quam concipiebant, seu circà beatitudinem materialem & in concreto: Enimverò supposito conceptu, quem ipsi de beatitudine formabant, quod esset bonũ naturaliter etiam in hac vita assequibile, non sunt deinde adeò gravis erroris exprobrandi propter talem beatitudinem in bono aliquo creato, in virtutibus præsertim constitutam: At non propterea Ethnici excusabiles sunt, quia erroris gravissimi culpabiles evadunt in eo, quòd vilem adeò beatitudinis humanæ conceptum efforment, nec ad elevatioris longéque sublimioris beatitatis investigationem assurgant, quem quidem errorem gravissimum esse ostenditur.

30. Impugnatur talis error.

Primò ex eo quòd talis error provènit potissimùm ex ignorantia alicujus veritatis naturæ lumine evidentis, nimirum aut existentiæ Dei, cujus naturalem evidentiam suppono ex dictis *tract. 1. lib. 1. c. 1. §. 2.* aut immortalitatis animæ, cujus naturalis demonstrabilitas magis communiter admittitur contrà Scotum *in 4. dist. 43. q. 2. §. Potest dici*, Lauræam *in 4. tom. 4. disp. 24. art. 2.*

Secundò, quia supposita possibilitate visionis Dei stulidum est ponere beatitudinem objectivam in aliquo bono creato potiùs, quàm in Deo visu; atqui possibilitas visionis Dei ex supradictis *tract. 1. lib. 2. c. 1. §. 3.* licèt nequeat naturaliter demonstrari, pluribus tamen & vehementibus congruentiis naturaliter suadetur adeò, ut nequeat probabiliter negari; & sistendo in puro naturæ lumine probabilius appareat visionem Dei esse possibilem, quàm vilem illum conceptum de beatitudine ab Ethnicis formatum exprimere summam & perfectissimam hominis felicitatem.

Tertiò quia naturali ratione, quamvis non omninò demonstrativâ valdè tamen efficaci suadetur summam felicitatem homini possibilem debere ipsi convenire non ex propriis naturalibus, sed ex favore Dei extrinseco, hoc enim congruum est tùm hominis tùm Dei dignitati. Congruum est dignitati hominis quia ex Philosopho 2. *de Cælo text.* 50. Nobilioris conditionis est natura, quæ potest consequi bonum perfectum cum auxilio extrinseco, quàm illa quæ potest solùm consequi bonum imperfectum, licèt id assequatur propriis viribus & sine auxilio extrinseco; ergo naturæ humanæ ratione propriæ nobilitatis congruum est, ut ultrà beatitudinem imperfectam, quam potest consequi propriis viribus, detur alia perfectior & major, quam possit solùm consequi ex auxilio Dei extrinseco. Congruum id est etiam dignitati Dei, quem maximè decet ultrà felicitatem homini debitã naturaliter & quodammodò ex justitia, esse dabilem alteram homini indebitam, & quam ipsi possit ex gratia & liberalitate largiri; alioqui sicuti esset maxima paupertas Principis posse solùm solvere, non donare; ità maximè esset contrà divitias divinæ bonitatis, si posset solùm impertiri creaturis, quæ ipsis debet ex naturali ipsarum exigentia, non aliquid indebitum in ipsas effundere ad ostendendam quodammodò proprij ærarij abundantiam, & opulentiam.

31. Summam hominis felicitatem non posse ipsi convenire ab intrinseco probatur ratione naturali.

---

§. V.

Vtrùm Deus sit summa & perfectissima beatitudo objectiva secundùm omnia, quæ habet in se ipso formaliter?

ASSERT. 1. Deus de facto est summa & perfectissima beatitudo objectiva secundùm omnia, quæ habet in se ipso formaliter. Hoc assertum est adeò communiter receptum, ut ferè ab omnibus Theologis supponatur; & solùm quoad de possibili, non quoad de facto, poni soleat in controversia præsentis tituli materies; ideò facilè 32.

32. Secundùm quæ Deus de facto sit nostra beatitudo.

Probatur: Deus secundùm omnia, quæ habet in se ipso formaliter, potest esse beatitudo objectiva; sed de facto videtur à Beatis secundùm omnia, quæ habet in se ipso formaliter; ergo de facto est beatitudo objectiva secundùm omnia, &c. minor supponitur *ex tract. 1. lib. 2. c. 4. §. 1.* Major probatur tùm quia omnia, quæ sunt in Deo formaliter, spectant ad Deum cognoscibilem ut est in se, Deus autem cognoscibilis ut est in se est nostra beatitudo objectiva *ex §. praced. assert. 3.* tùm quia omnia, quæ sunt in Deo formaliter saltem realiter & identicè sumpta sunt una eademque ratio summi boni, cum sint Deus ipse: consequentia etiam probatur, quia ut Deus sit beatitudo objectiva

ctiva de facto & in actu secundo, nihil aliud requiritur quàm quòd videatur, ergo ut sit de facto beatitudo secundùm omnia, &c. nihil aliud requiritur, quàm quòd secundùm omnia videatur.

Dices: etiam creaturæ ut continentur in Deo, sunt ipse Deus, cum sint ipsa creatrix essentia Dei; item etiam ipsæ attinguntur eodem actu visionis, quo ea quæ sunt in Deo formaliter, ergo si allata probatio aliquid concludit, concludit etiam creaturas spectare ad nostram summam & perfectissimam beatitudinem objectivam. Sed contrà: si

33. Deus & creaturæ non sunt major beatitudo objectiva, quã Deus solus.

creaturæ sumantur præcisè, ut sunt creatrix essentia Dei, nullum est dubium, quin sint nostra beatitudo objectiva, si verò sumantur, ut secundùm se relucent in creatrice essentiâ, & in hac ex vi visionis attinguntur tanquam objectum ab ipsa diversum, nullatenùs sunt summa beatitudo objectiva, quia non habent secundùm se bonitatem, nisi limitatam, diminutam, & valdè imperfectam, quod adeò verum est, ut Deus & creaturæ simul non sint major beatitudo objectiva in ratione summæ & perfectissimæ beatitudinis, quàm Deus solus, quia non sunt majus bonum, quàm Deus solus ex supradictis *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. §. 6. & favet huic veritati auctoritas D. Augustini in verbis suprà relatis *n.* 25.

34. Deus etiã solum ut unus potest esse nostra perfectissima beatitudo.

Assert. 2. Deus de potentia absoluta potest esse summa & perfectissima beatitudo objectiva etiam secundùm essentiam præcisam à personis, seu etiamsi videretur solùm ut Vnus non ut Trinus. Ità Scotus *in* 1. *dist.* 1. *q.* 2. §. *Quantum ad istum articulum*, Rada *controu.* 6. *conc.* 4. Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *disp.* 19. *art.* 3. Herincx *tract.* 1. *disp.* 5. *n.* 59. aliique Scotistæ communiter, ad quos accedunt ex recentioribus Arriaga 1. *p. disp.* 50. *sect.* 1. Molina 1. *p. q.* 12. *art* 8. §. *Quod verò*. Aversa *hic*. Madernus *tract.* 4. *disp.* 2. *art.* 8. Contrà Thomistas communiter, qui tamen hanc difficultatem in terminis parùm agitant eo, quòd secundùm ipsos procedat ex suppositione impossibili: est insuper contrà Vasquium *hic disp.* 13. *c.* 2. Oviedum *controu.* 2. *n.* 32. Amicum *disp.* 2. *sect.* 7. *n.* 129. qui tamen *num. sequenti* aliqualiter etiam nobis favet; Salas *tract.* 4. *disp.* 2. *sect.* 3. *n.* 32. ubi tamen etiam sententiam à nobis assertam fatetur probabilem: Pallavicinũ *disp.* 2. *q.* 2. *art.* 9. *num.* 2. loquitur tamen in sententia negante divinæ essentiæ subsistentiam absolutam; additque oppositum rectè doceri in sententia opposita, unde nobis, qui *tr.* 2. *lib.* 2. *c.* 1. *n.* 61. subsistentiam absolutam, quâ essentia divina ut præcisa à personis sit hic Deus, stabilivimus, non adversatur.

Probatur primò: Deus secundùm essentiam ut præcisam à personis est summum bonum, secundùm eandem ut præcisam à personis est visibilis de potentia absoluta; ergo Deus de potentia absoluta potest esse summa & perfectissima, &c. consequentia patet, quia Deus est nostra perfectissima beatitudo objectiva quatenus est à nobis visibilis sub ratione summi boni; antecedens quoad secundam partem probatum est *tract.* 1. *lib.* 2. *c.* 4. §. 4. & quando non esset probatum, deberet pro assertæ veritatis discussione supponi saltem tanquam datum per impossibile, ut rectè præstat Gonet *hic disp.* 2. *art.* 2. quamvis deinde non videam, quomodò cohærenter procedat, dum data in limine articuli tali suppositione, in ejusdem articuli corpore *n.* 45. ad probandum divinam essentiam, ut præcisam à personis, non esse sufficiens objectũ beatificũ, assumit principium destruens suppositionem, contendendo cognitionem intuitivam non posse terminari ad Deum ut est in se, nisi terminetur ad ipsum ut Vnum & Trinum, quod est directè contrà suppositionem. Verùm quidquid sit de

35. Summum bonũ aliud tale physicè aliud tale formalissimè.

hoc, superest nobis probandum antecedens quoad primam partem, pro quâ adverto summum bonum sumi posse dupliciter vel materialiter & identicè, vel formalissimè & strictissimè: Primo modo dicitur summum bonum quidquid ingreditur physicam & materialem summi boni constitutionem, quidquid cum summo bono identificatur, quidquid realiter Deus est: Secundo modo dicitur summum bonum illud, quod considerando omnia bona in Deo virtualiter distincta, ipsaque formalissimè accepta inter se comparando, cæteris omnibus majus atque perfectius est; unde etiam bonum summum hoc secundo modo ab aliquibus dicitur bonum summum comparativè, bonum summum primo modo bonum summum absolutè: Porrò divina essentia, ut præcisa à personis vel etiam ab attributis, quamvis non sit bonum summum physicè, materialiter, & absolutè, est tamen bonum summum formalissimè, & comparativè; quia ipsa formalissimè accepta est quid majus atque perfectius attributis ac personis formalissimè acceptis, quia est attributorum & personalitatum radix, ad illa ut ad proprietates, ad istas ut ad modos se habet; omnis autem radix suo germine, omnis natura suâ proprietate, omnis res suo modo major & perfectior est; præsertim quando modus nullam superaddit propriam specialemque perfectionem rei, cujus est modus ut contingit in divinis relationibus secundùm Thomistas negantes ipsis ut ab essentia contrà distinctis omnem bonitatem, omnemque perfectionem; nec non etiam secundùm Scotistas ponentes ipsas in suo formali conceptu præscindentes à perfectione, & imperfectione.

Dei essentia ut præcisa à personis est summum boni formalissimè.

Dices beatitudinem objectivam, de quâ in præsenti, non sufficienter salvari in bono summo solùm formalissimè & comparativè, primò quia sermo est in præsenti de beatitudine summâ & perfectissimâ, beatitudo autem quæ importaret bonum summum solùm comparativè non esset talis, esset enim dabilis alia major & perfectior, ea scilicet quæ importaret bonum summum absolutè: Secundò quia ratio boni summi solùm formalissimè & comparativè salvatur in divina essentia, ut præcisa etiam à subsistentia absoluta, sub quâ tamen præcisione divina

essentia

essentia non est sufficiens beatitudo objectiva.

36. Sed contrà: Ad primam instantiæ probationem dico beatitudinē importantem bonum summū absolutè fore majorem ea, quæ importaret bonum summum comparativè, in eadem tamen, non in diversa specie, seu linea beatitudinis; quatenùs illud, quod bonum absolutè summū adderet suprà bonum summum comparativè, esset in ratione objecti beatifici parùm notabile, nec esset simpliciter nova bonitas, sed eadem radicaliter & implicitè existens in bono comparativè summo, formaliter verò & explicitè relucens in bono summo absolutè; beatitudo igitur importans solùm bonum comparativè summum adhuc esset in linea beatitudinis summæ & perfectissimæ, quamvis non in supremo gradu talis lineæ.

Bonū summum absolutè, & summum comparativè, nō constituunt beatitudinē diversæ lineæ.

37. Ad secundam instantiæ probationem dico in divina essentia præcisa à subsistentia, etiam absoluta, salvari quidem rationem bonitatis summæ comparativè, at nullatenùs rationem boni summi, quamvis hæc salvetur in essentia præcisa à personis, non à subsistentia absoluta, cum quâ divina essentia, sicuti remanet hic Deus in concreto, & hoc individuum subsistens, ità remanet hoc summum bonum. Utrùm deinde re ipsa beatitudo objectiva salvari nequeat in summa bonitate, sed solùm in summo bono, quæstiuncula est, quam apud Auctores vix reperio, & illam in terminis quamvis adhuc sobriè attingit solus, quem viderim, Pallavicinus *num.* 2. *præcitato* cum quo crediderim meliùs dici summam bonitatem ad beatitudinem objectivam non sufficere; primò quia beatitudo objectiva cum ultimo fine coincidit, hic verò in summo bono, non in summa bonitate consistit: Secundò quia *ex capite præcedenti*, *num.* 28. ultimus finis, & per consequens summa objectiva beatitudo debet esse summè amabilis amore amicitiæ, quo amore non est amabilis summa bonitas in abstracto, utpotè quæ nec potest reclamare nec amari propter se ipsam, sed solùm propter id, cujus est bonitas: Tertiò quia de bonitate in abstracto non cognoscitur cujus sit, nisi indeterminate & in vago, qui modus cognoscendi non satiat appetitum, quin potiùs excitat desiderium tendendi ulteriùs & perveniendi ad subjectum determinatè & in particulari se proferens.

In summa bonitate, & in Dei essentia præcisa à subsistentia etiam absoluta non salvatur beatitudo objectiva.

38. Hinc habes obiter minùs cohærenter loqui Henricum, Arriagam, aliosque nonnullos, qui ex una parte negant in divinis subsistentiam absolutam, & ex alia admittunt divinam essentiam ut præcisam à personis esse sufficiens objectum beatificum. Habes insuper quòd, si per impossibile daretur unica persona in divinis, divina essentia à tali unica personalitate præcisa non foret sufficiens beatitudo objectiva, quia sicuti taliter præcisa nulla enùs esset subsistens, ità nullatenùs esset summum bonum in concreto; cum nunc, etiam ut præcisa à tribus personalitatibus, remaneat subsistens, summum bonum in concreto, & idcircò sufficiens beatitudo objectiva. Ex quo incidimus in prædictam suppositionem impossibilem placet ipsam assumere ad corroborandum assertum, quod propterea.

Probatur secundò. Si daretur in divinis unica persona, non personarum Trinitas, talis unica persona esset summa & perfectissima beatitudo objectiva: ergo nunc divina essentia, ut præcisa à tribus personis, subsistens tamen subsistentiâ absolutâ, est summa ac perfectissima, &c. antecedens non videtur posse negari, quia tunc illa unica persona esset summum, infinitum, & omne bonum, esset item sufficiens beatitudo increata respectu ipsius Dei, qui quamvis in unica persona existens esset in se ipso & per se ipsum beatus; multo magis igitur esset sufficiens, imò superabundans beatitudo respectu creaturæ: consequentia probatur, quia inter hypothesim illam impossibilem, & hypothesim nostram, totum discrimen consisteret in incommunicabilitate, quatenùs tunc divina essentia in unica persona subsisteret incōmunicabiliter, nunc verò eadem essentia à tribus personis præcisa remaneret subsistens subsistentia communicabili; atqui incommunicabilitas non confert ad rationem summi boni, cum bonum ex genere suo sit communicabile potiùs, quàm incommunicabile; ergo quoad rationem summi boni & objecti beatifici eodem modo se haberet divina essentia in utraque hypothesi: Deindè saltem ex illo primo antecedente probaretur de facto divinam essentiam consideratam in sola persona Patris v. g. esse objectum beatificum, quia in persona Patris subsistit incommunicabiliter; & tamen Adversarij quod in præsenti negant de essentia præcisa à tribus, negant de eadem præcisa à duabus personis. 39.

Si daretur in divinis unica persona daretur adhuc perfectissima beatitudo.

Dices dupliciter probatione deficere, primò ex eo, quòd si daretur unica persona in divinis, visa tali unica persona videretur clarè & distinctè divina essentia, modò verò dū videtur ut præcisa à tribus personis, videtur obscurè & confusè, quia cognitio alicujus cōmunis ad plura obscura est & cōfusa, quoties terminatur ad illud cōmune, non ad plura, quibus est cōmune: Secūdò quia, tunc videns illā unicā personā cognosceret non posse videri in Deo alias personas, sicque perfectè quiesceret nec solicitaretur desiderio vidēdi aliquid aliud, sicuti tamen nunc vidēs essentiā à personis præcisam, utpotè qui non ignoraret dari in divinis tres personas, ipsarū videndarū desiderio solicitaretur, nec perfectè in essentia visa quiesceret; unde etiam Amicus licèt *loco præcit.* absolutè doceat hominē videntē solam essentiā non fore beatū, addit tamen beatū fore si videns essentiā nullo modo sciret esse in Deo tres reales hypostases. Sed contrà: Ad primā partē instantiæ 40. negu absolutè antecedens, ad cujus probationē dico primò, quod est cōmune ad plura ad summū, quando est divisū & multiplicatum in pluribus, obscurè & confusè videri, si illa plura non attingātur; eo quod ratio cōmunis in multiplicatione consistens non possit, nisi

Videns essentiā divinā, & non personas, nō videret illam confusè.

 in

in multis clarè cognoſci; at verò quod eſt cõmune ad plura ita, ut ſit unū & idē in pluribus, ſicuti eſt divina eſſentia, æquè clarè cognoſcitur in ſe præcisè ac in pluribus, cū in ſe præcisè habeat totū illud eſſe, quod habet in pluribus: dico ſecundò quod eſt commune ad plura, ſi ſumatur ut ad ipſa contractum obſcurè & confusè cognoſci illis pluribus non cognitis, ſecùs ſi ſumatur ut à pluribus abſtractum; nos autē hic ſumimus divinam eſſentiā ut abſtractā & præciſam à tribus perſonis, quibus eſt communis, ideò &c.

41. Nec ſolicitaretur deſiderio videndi perſonas.

Ad ſecundā partē inſtantiæ dico videntē eſſentiā & non perſonas, etiamſi non ignoret dari in Deo etiā perſonas, non magis ſolicitari deſiderio ipſas videndi, quā de facto remiſsè videns divinā eſſentiā & ſciens poſſe intenſiùs videri, ſolicitetur deſiderio ipsā intenſiùs videndi, de quo infrà *lib. ſeq. cap.* 3. *n.* 10. ratio eſt quia, ut ſuprà attigimus *n.* 36. ſunt in eadē linea ſummæ perfectiſſimæque beatitudinis eſſentia viſa cum perſonis, eſſentia viſa ſine perſonis; non minùs quā eſſentia viſa intenſiùs, eſſentia viſa remiſſiùs. Amicus in eo, quod addit, nobis favet, quia in te concedit divinā eſſentiā eſſe ex ſe ſufficiens objectū beatificū, malè deinde id limitat ad ſuppoſitionē, quòd ignorentur tres hypoſtaſes, quia ex tali ſuppoſitione nihil bonitatis accreſcit eſſentiæ, quæ propterea vel eſt ſimpliciter ſummum bonum & objectiva beatitudo ſine illa ſuppoſitione vel neque talis eſt cum illa.

42. Doctrina, quā Scotus utitur in præſenti materia.

Afferri hic poſſet pro ulteriori aſſerti probatione argumentum, quo unicè utitur loco præcitato Scotus ad præſens intentū ſub his ferè terminis. Pater priùs origine, quàm generet filium, eſt perfectè beatus, priùs enim origine, quàm generet, eſt Pater & perſona perfecta, adeoque perſona beata; ergo in illo priori habet objectū perfectè beatificans; atqui in illo priori non habet ut objectum eſſentiā cõmunicatā tribus perſonis, ſed ut eſſentiam abſolutè, vel ut eſſentiā exiſtentem in una perſona præcisè: ergo divina eſſentia vel ut eſſentia abſolutè, vel ut eſſētia in una perſona præcisè exiſtēs, eſt objectū perfectè beatificans, & ſumma beatitudo objectiva. Confirmat deinde hoc argumentum Doctor ſubtilis & impugnat reſpondentes Patrē habere pro objecto eſſentiā ut in tribus perſonis, dū addit, quælibet perſona intelligit formaliter intellectu ut eſt in ipſa, non ut eſt in alia perſona, nec ut eſt in tribus, ergo etiam quælibet perſona intelligit eſſentiā, ut eſt in ſe ipſa formaliter, non ut eſt in alia perſona, nec ut eſt in tribus; ad intellectionem enim non minùs requiritur intelligibile, quàm intellectus; ergo in perfecto intelligente ex ſe non minùs requiritur, quòd habeat in ſe objectū ut formaliter intelligibile, quàm quòd habeat in ſe intellectū ut quo intelligat; alioqui ſequerentur duo abſurda, primum quòd Pater non haberet à ſe omnē perfectionem, haberet enim viſionē beatificā ab objecto ut exiſtente in tribus perſonis; ſecundùm quòd contrà vulgarē illā propoſitionem *eſſentialia ſunt priora notionalibus* aliqua perfectio eſſētialis nimirū viſio beatifica eſſet quaſi poſterior perſonis, utpotè quæ eſſet ab objecto ut

43. Non eſt conformis doctrinæ à nobis alibi poſitæ, ideò rejicitur.

in tribus. Toti huic doctrinæ plurimū fidunt Scotiſtæ, at ab ipſa amplectenda nos removet quod dicebamus *tr.* 2. *lib.* 2. *c.* 3. §. 10. docentes Verbū procedere ex cognitione intuitiva ſui ipſius & Spiritus ſancti; ex quo fit Patrē in eo priori, quo filiū generat, cognoſcere ipſum & Spiritū ſanctū intuitivè & ut exiſtētes, adeoque eſſentiā ut ipſis cõmunicatam, unde falſum ſimpliciter eſt Patrē ſecundùm quod beatus eſt in eo priori, quo generat, nō habere ut objectū eſſentiā communicatā tribus perſonis. Ad Scoticam confirmationem concedo antecedēs, nego conſequentiam; & licèt ad intellectionē requiratur tùm intellectus, tùm intelligibile; non tamen requiritur utrumque eodē modo, ſed intellectus ſemper requiritur ut intellectionis principiū, unde ſi intellectio Patris eſſet ab intellectu ut in filio, Pater haberet à filio, non à ſe principiū intellectionis; intelligibile non requiritur ſemper ut principiū, ſed aliquando ſolùm ut terminus intellectionis, ideò intellectio Patris habere poteſt pro objecto (ſubintellige terminativo) intelligibile ut in filio, & adhuc convenire Patri omninò à ſe.

Dices: quamvis intelligibile, ut eſt objectum terminativū, non debeat eſſe principiū intellectionis, debet tamen eſſe tale ut objectum motivū; atqui ex doctrina à nobis tradita *tr.* 1. *lib.* 3. *c.* 2. §. 2. eſſentia etiam ut in filio, imò filiatio ipſa, eſt objectū motivū cognitionis divinæ; ergo cognitio divina, quâ Pater eſt beatus, ſi formaliter tenderet in eſſentiā ut in filio, & in filiationem, haberet utramque pro objecto etiam motivo; conſequenter cognitio divina, quâ Pater eſt beatus, conveniret ipſi ſaltem partialiter à filio, non ſimpliciter à ſe. Sed contrà: nego abſo-

44. Quodnam ſit objectū motivū cognitionis, quâ Pater eſt beatus.

lutè filiationē, aut eſſentiā ut in filio (eadem eſt ratio de paſſiva ſpiratione, aut eſſentia ut in Spiritu ſancto) exercere munus objecti motivi reſpectu cognitionis, quâ Pater eſt beatus, eſſentia enim ut in Patre eſt ſufficiens objectū motivū non ſolū pro ſe ipſa ut exiſtente in Patre, verùm etiā ut exiſtente in filio & pro filiatione, quemadmodum expreſsè docuimus §. 2. *præcit. n.* 10. Nec refert quod *ibidem* tribuebamus reſpectu divinæ cognitionis rationē objecti motivi omnibus divinis prædicatis, etiā relationibus: Non refert, inquam, quia id procedit, quādo nihil aliūdè obſtat, ſicuti tamen filiationi in ordine ad cognitionem, quâ Pater eſt beatus obſtat poſterioritas originis; poteſt igitur divina relatio ad intrà eſſe objectum motivum propriæ cognitionis, dummodò non comparetur ad cognitionem reſpectu cujus ipſa relatio cognita ſit origine poſterior.

45. Eluduntur abſurda, quibus Scotus corroborat ſuam doctrinam.

Hinc facilè eluditur primū abſurdū, quo doctrina Scoti concludebatur, ut enim Pater diceretur habere viſionē beatificam ab alio, deberet habere illā ab objecto ut exiſtente in tribus perſonis ſub ratione objecti motivi; non ab objecto ut exiſtente in tribus perſonis ſub pura ratione objecti terminativi. Facilè etiā eluditur ſecundū abſurdum, quia

viſio

visio beatifica existens tanquã perfectio essentialis in Patre, ut esset quasi posterior tribus personis, deberet esse ab objecto ut existente in tribus sub ratione objecti motivi. Accedit quòd *essentialia esse priora notionalibus* ,verificatur solùm cum aliquibus limitationibus inter quas ex supradictis *tract.* 2. *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 41. una est, quòd hujusmodi essẽtialia non habeant pro objecto notionalia, sicuti tamen haberet pro objecto notionalia perfectio essentialis, de quâ in præsenti.

§. VI.

Explicantur nonnulla dubia tanquam corollaria §. praecedentis.

DVbitatur primò: utrùm Deus possit esse sufficiens beatitudo objectiva secundũ essentiã etiam præcisam ab attributis? videtur quoad hoc esse major ratio dubitandi, quàm quoad essentiam præcisam à personis, quia attributa in omniũ sentẽtia dicunt perfectionẽ majorẽ, quàm personalitates; & insuper ipsorũ perfectio est in eodem genere, in quo est perfectio essentiæ, scilicet in genere absoluto; cum perfectio personalitatum sit in genere diverso, scilicet in genere relativo; propterea videtur difficilius sine attributis, quam sine personis, salvari in essentia ratio summi & perfectissimi boni requisiti ad summam & perfectissimam beatitudinem, de quâ hic.

46. Respondetur affirmativè: Ratio est, quia ut constat recolenti supradicta *n.* 55. essentia divina etiã ut præcisa ab attributis est summũ bonũ formalissimè & comparativè, quod sufficit ad hoc, ut sit beatitudo objectiva etiam in linea beatitudinis perfectissimæ ex ibidẽ dictis *n.* 56. Id quod afferebatur pro ratione dubitandi, sicuti non probat divinã essentiã sine attributis non esse bonum comparativè summũ, ità non improbat nostrã responsionẽ: ex quâ deinde patet à fortiori salvari perfectissimã beatitudinẽ in divina essentia visa aut cum aliquibus attributis tantũ, non cum omnibus attributis, aut cum una tantùm, non cum aliis duabus personis, nec visio unius personæ ad aliam relativæ excitaret anxietatẽ videndi personam correlativam, idque propter rationem suprà indicatam *num.* 41. & magis infrà explicandam *lib. seq. c.* 3. §. 2.

Deus etiã præcisivè ab attributis potest esse nostra perfectissima beatitudo.

Dubitatur secundò: Vtrùm Deus possit esse sufficiens beatitudo objectiva secundùm personalitates, aut secundùm attributa præcisivè ab essentia?

47. Respondetur negativè: Ratio est, quia neque relationes, neque attributa præcisivè ab essentia, habent ullo modo rationem boni summi & ultimi finis, ut satis colligitur ex supradictis *n.* 55. & 57. habent quidẽ bonitatẽ infinitã, at talis bonitas præcisivè ab essentia, neque est in concreto, neque est in linea bonitatis summæ & perfectissimæ; quia sicuti sola essentia est prima, summa, & perfectissima in linea entis, ità ipsa sola est prima, summa, & perfectissima in linea boni.

Non sic secundùm attributa, aut relationes, præcisivè ab essentiã.

Dubitatur tertiò: Vtrũ visio essentiæ sine personis, & attributis, esset ejusdem speciei cum visione, quæ de facto datur, simul attingente essentiam, personas, & attributa?

Respondetur fore diversæ speciei in ratione actus Theologici, ejusdẽ verò speciei in ratione actus beatifici. Ratio primæ partis est, quia essentia & personæ, essentia & attributa, quasi specie differunt in ratione objecti divini, at ratio objecti divini est ratio specificativa actus ut Theologici, ergo visio essentiæ sine personis, visio essentiæ cum personis; visio essentiæ sine attributis, visio essentiæ cũ attributis, specie differũt in ratione actus Theologici, hocque jam tradidimus *tract.* 1. *lib* 2. *c.* 6. *n.* 10. Ratio secundæ partis est, quia objectũ ut beatificũ est objectũ sub ratione summi boni; atqui sub ratione summi boni personalitates & attributa ab essentia non differunt; nec præcisivè ab essentia habẽt rationẽ objecti summè boni, quãvis præcisivè ab essentia habeant rationem objecti divini; ergo visio essentiæ sine personis, visio essentiæ cum personis, &c. specie non differunt in ratione actus beatifici. 48.

Essentia cũ personis & essẽtia sine personis nõ sunt beatitudo objectiva diversæ speciei.

Dices: hinc sequeretur personas & attributa non esse objectũ primariũ & constitutivũ visionis beatificæ, quæ de facto datur; nec spectare ad beatitudinẽ essentialem, sed ad accidentalem tantùm, ad quam spectant etiã creaturæ. Sed contrà: rigorosè, strictéque loquendo, personæ & attributa non sunt objectũ primariũ & constitutivũ visionis beatificæ, ut beatificæ; non sunt tamen absolutè dicenda objectũ secundariũ, quia comparativè ad creaturas, quibus propriè cõvenit esse objectũ secundariũ, habent aliquã rationem objecti primarij, tùm quatenùs participãt de objecto primario respectu visionis beatificæ ut actus Theologicus est, non sic creaturæ; tùm quia spectant ad inæqualitate intensivam, licèt non essentialẽ, beatitudinis essentialis; cum creaturæ quando attinguntur actibus à visione diversis, spectent solum sd beatitudinẽ accidentalẽ, quando verò attinguntur eodem actu visionis, spectent quidem ad beatitudinem essentialẽ, sed modo valdè inferiori & multo magis secũdariò, condescendo scilicet ad inæqualitatem ipsius solùm extensivam; propterea instantia falsa est absolutè quoad secundam partem, quamvis sit in rigore vera quoad primam. 49.

Personæ & attributa sunt objectum secũdarium visionis ut beatificæ.

Spectant tamen ad beatitudinẽ essentialẽ.

Vrgebis: ex alibi dictis *tr.* 1. *lib.* 3. *c.* 2. §. 2. Personalitates & attributa sunt objectũ primarium cognitionis divinæ increatæ, ergo multo magis visionis beatæ creatæ. Contrà tamen: ibi sermo erat de cognitione divinã præcisè, ut divina & Theologica, non ut beatifica; ideò cum ibidem dictis optimè stat etiam respectu cognitionis divinæ, ut beatifica est, personalitates, & attributa non esse objectum in rigore primarium: Quando deinde hoc concederetur esset adhuc diversa ratio de visione beata creata, quia respectu cognitionis creatæ *ex eod. tract.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 55. personalitates & attributa non sunt objectum motivum, nec præstant objecti-

vum concursum; bene tamen respectu cognitionis divinæ *ex §. 2. præcitato.*

Dubitatur quartò: Vtrùm divina essentia, ut præcisa à personis, & attributis, posset dici beatitudo objectiva adæquata an dicenda esset inadæquata?

51. Respondetur fore dicendam beatitudinem objectivam adæquatam: Ratio est, quia beatitudo objectiva absolutè prolata supponit pro objecto beatifico primario, atqui *ex præcedente n. 49.* in essentia divina ut præcisa, &c. salvatur tota ratio objecti beatifici primarij, & personæ ac attributa sunt objectum beatificum secundarium, & partes integrales quodammodò, seu substantiales, non essentiales, objectivæ beatitudinis: ergo. Nec refert, quòd visio essentiæ sic præcisæ esset visio Dei inadæquata, esset enim inadæquata in ratione Theologici, vel notitiæ intuitivæ, & in ordine ad Deum ut ens divinum, vel objectum visibile; secùs in ratione actus beatifici, & in ordine ad Deum ut objectum simpliciter beatificum, & summum bonum formalissimè tale.

Essentia ut præcisa est beatitudo objectiva adæquata.

Dubitatur quintò: Vtrùm divina essentia ut præcisa, &c. possit dici beatitudo objectiva etiam respectu ipsiusmet Dei?

52. Respondetur affirmativè, imò juxta doctrinam Scoti suprà relatam *num. 42.* essentia ut præcisa à Personis Filij & Spiritus Sancti est de facto summa beatitudo objectiva, tùm Patris, tùm Dei ut Deus est, & quoad de facto Trinitas est beatitudo objectiva creaturæ, non Dei. Nihilominùs, quia doctrinam illam non recepimus, aliter probatur responsio, scilicet tùm ex eo quòd si Deus esset unus, non Trinus adhuc esset in se beatus *ex præced. num. 39.* tùm quia licèt beatitudo formalis Dei sit diversa & longè perfectior, quàm beatitudo formalis hominis, beatitudo tamen objectiva eadem est; si igitur essentia ut præcisa à Personis, & attributis, remanet sufficiens pro beatitudine objectiva hominis, remanebit etiam sufficiens pro beatitudine objectiva Dei. Vndè si juxtà prædicta *tract. 1. lib. 3. cap. 2. n. 19.* consideremus in Deo cognitiones suo modo præcisivas, & sicuti distinguimus virtualiter essentiam à personalitatibus & attributis, ità distinguamus virtualiter in divino intellectu cognitionē essentiæ à cognitione personalitatum & attributorum; illa cognitio ut virtualiter ab istâ distincta & consequenter ut suo modo præcisiva essentiæ à personalitatibus & attributis, sufficienter attinget objectum beatificum, sufficienter Deum beabit.

Etiam respectu Dei.

Ex dictis habetur visionem Dei, tùm ut cognitio intuitiva, tùm ut cognitio beatifica est, esse posse præcisivam; secundum satis superque mox explicuimus; primum non minùs abundè discussimus *tract. 1. lib. 2. cap. 4. §. 3. & sequentibus*, quo ex loco in promptu est solutio argumentorum, quæ ex naturâ cognitionis intuitivæ Thomistæ contrà nos formant, etiam in præsenti, contendentes cognitionem præcisivam essentiæ à Personis, vel ab attributis non posse esse beatificam eo quòd esse non possit intuitiva, nec feratur in Deum ut est in se, seu ut existit à parte rei; pro his eludendis recolantur quæ diximus *loco præcitato num.* præsertim 15. & 16 licèt non sit id nobis omninò necessarium ad præsens intentum, ad quod sufficit nobis sustinere essentiam divinam ut præcisam, &c. esse beatitudinem objectivam ex suppositione, quòd possit taliter præcisa videri seu intuitivè cognosci, quidquid deindè sit de non repugnantia, vel repugnantia suppositionis.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

DE BEATITUDINE formali hominis.

ICET olim portentosâ, ut ità dicam, sententiarum varietate à vera beatitudine Ethnicorum sectæ aberraverint; & nunc etiam infelix peccantium turba tot habeat falsæ beatitatis simulacra, tot idola, tot Deos, quot vitia; adeò ut rectè ille cecinerit:

Lurconi venter Deus est, & nummus avaro:
Et cui sunt Veneris gaudia prima, Venus.
Huic honor, & vero Deus est pro numine fama,
Quem fama extimulat non satianda fames.
Cui nimio Christus study vilescit amore,
An non is studium Numinis instar habet?

Nobis tamen in præsenti nec cum Ethnicis in tenui naturalium rerum patrimonio, nec cum improbis in turpi vitiorum oblectamento perquirenda felicitas est: Iam satis superque didicimus ad puriora, ad sublimiora, ad speciosiora bona humanum animum inhiare, ad ipsum scilicet Deum suo nos lumine illustrantem, suâ nos essentiâ replentem; suas in nos delicias, suas divitias effundentem; infusis, increatis, infinitis nos donis cumulantem, & mentes hauriendis ex gratiæ fontibus aquis assuetas æternæ voluptatis torrente suavissimè absorbentem. Hæc sunt nostræ veræ felicitatis lineamenta, nostræ summæ beatitatis vestigia, quibus in non fallacem ducimur metam, in non falsum dirigimur finem; nec aliquid desiderandum supererit, si tantæ metæ attingendæ, tantique finis obtinendi modus innotescat; id hujusce libri materies est, qui de beatitudine formali inscribitur, idest de consecutione beatitudinis objectivæ, quam hucusque solùm in summo & increato bono, solùm in uno & Trino Numine, sitam esse demonstravimus.

CAPUT I.

De variis modis explicandi beatitudinem formalem supernaturalem hominis.

1. Ordo doctrinæ.

RÆMISIMUS superiore libro beatitudinem objectivam naturalem beatitudini objectivæ supernaturali, & ut à facilioribus ad difficiliora progrederemur non fuimus soliciti de ordine dignitatis, qui servari non poterat, nisi à difficilioribus incipiendo: Variamus hic vices & beatitudini formali supernaturali primum locum tribuimus, quia nihil cogit invertere ordinem dignitatis, nec quidquam prodesset explicationi beatitudinis formalis supernaturalis ei præponi explicationem beatitudinis formalis naturalis, huic verò proderit valdè prævia illius explicatio, & post illam nullo negotio expedietur. Porrò non est hic circà beatitudinem formalem inquirendum *An sit*, nullus enim remanet locus ambigendi de existentia beatitudinis formalis suppositâ existentiâ beatitudinis objectivæ; illicò igitur enucleandum quid sit, seu in quo consistat, idque præstabimus afferendo in primis varios modos explicandi beatitudinis formalis essentiam, quam aliqui collocant in quodam Dei illapsu, aliqui in ipsamet visione divina increata, nonnulli in aliquo habitu, rejectis hisce dicendi modis expeditiores perveniemus ad communiorem, verioremque sententiam, secundùm quam beatitudo formalis supernaturalis consistat in aliqua operatione supernaturali creaturæ, quæ beatur.

Primò igitur loco differendum de illapsu, in quo beatitudinem collocavit Henricus Gandavensis, quamvis de legitimo ipsius sensu 2. Theologorum dissidium circà

opinionem Henrici. ſenſu Theologi diverſimodè ſentiant, nam Vaſquez *hic diſp.*8. *cap.*1. vult Henricum ſolam beatitudinem objectivam poſuiſſe in illapſu Deitatis in animas beatorum, Medina 1.2. *q.*3. *art.*2. exiſtimat Henricum poſuiſſe in tali illapſu ſimpliciter & abſolutè beatitudinem formalem adeò, ut etiam excluſerit à ratione formalis beatitudinis operationes intellectus & voluntatis, nec veretur Henrico temeritatis notam inurere propter definitionem Benedicti XII. afferendam infrà *num.*26. Ioannes à S. Thoma *q.*2. *diſp.*2. *art.*2. *num.*5. cenſet Henricum poſuiſſe in operatione intellectus, aut voluntatis, beatitudinem formalem inchoatam & imperfectam; perfectam deindè & conſummatam in illapſu, additque quòd Henrici opinionem non ità directè premit definitio Benedicti, ſed valdè concutit. Arriaga *diſp.* 48. *ſect.*2. *num.* 11. ait Henricum obſcurè locutum eſſe, & ferè allegoricè; nec vult hærere in inveſtiganda ejus mente; ejuſdem videtur eſſe animi Oviedus *controv.*2. *n.*34. dicens Henrici opinionem quacumque tentata via difficilem habere exitum, nec multùm diſcrepant qui Henricum in hoc puncto prætereunt, tanquam concionatoriè, non ſcholaſticè locutum. Iſtud Theologorum de Henrici ſenſu diſſidium me impulit ad accuratiùs indagandam Solemnis Doctoris mentem tùm ex ipſius ſumma & quodlibetis, tùm ex manuſcriptis doctiſſimi, & in ſuo Solemni Doctore verſatiſſimi viri Patris Georgij Soggiæ in Collegio Romano Henrici apud S. Marcellum ſtudiorum Regentis, & inter cæteras Henrici ſententias hanc de beatitudine ſita in illapſu publicis diſputationibus ſæpiùs egregiè propugnantis.

---

§. I.

Quomodo ab aliquibus conſtituatur, & an verè ſit conſtituenda beatitudo formalis ſupernaturalis in illapſu Dei in animam?

3. ASSERT. I. Modus quo probabiliùs, & magis juxtà mentem Henrici conſtitui poteſt beatitudo formalis ſupernaturalis in illapſu Dei in ſubſtantiam ſeu eſſentiam animæ, eſt, dicendo in tali illapſu ſitam eſſe beatitudinem formalem acceptam radicaliter, & in actu primo proximo; eamdemque deindè ſumptam actualiter ſeu in actu ſecundo ſitam eſſe in operatione creata, ut egregiè explicat Soggia ſuprà memoratus.

Vera mens Henrici circa beatitudinem ſitam in illapſu Probatur primò afferendo verba Henrici, quibus beatitudinem explicat partim per illapſum in ſubſtantiam animæ, partim per illapſum in ipſius potentias: *Sic quodlib.*6. *q.*6. §. *Alios actus*, de Deo beatificante habetur, *habet eſſe in eis quia illabitur primò potentiis*, (ecce illapſum in potentias animæ,) *concomitativè tamen neceſſariò ſimul illabitur ſubſtantiæ* (ecce illapſum in ſubſtantiam animæ) *beatificando non ſolùm beatum in ejus potentiis, ſed & in ipſa eſſentia naturæ intellectualis in ipſo. Quodlib.*13. *quæſt.*12. §. *ut autem* habetur de beato, *ut autem ſe exeat, & incipiat eſſe quod amat, fieri non poteſt, niſi per circuminſeſſionem non animæ illabentis in divinitatem, ſed potiùs è converſo divinitatis illabentis in animam, &c.* (ecce illapſum in ſubſtantiam animæ) *& deindè per derivationem etiam ipſa divinitas illabitur potentiis animæ*, (ecce illapſum in potentias) *In ſumma art.*49. *q.*4. *num.* 5. *Illabi autem beatificans natura (cujuſmodi non eſt niſi ſolus Deus) poteſt creaturæ per ſuam eſſentiam dupliciter: Uno modo, ut naturam conſervans in eſſe: alio modo, ut perficiens ipſam in benè eſſe* (ecce illapſum in naturam ſeu ſubſtantiam animæ) *ead. quæſt. num* 6. dicitur de Deo, *ut ſic in quantum beatificans illabatur principaliter intellectui naturæ intellectualis noti jam ſuam in ipſum cauſando*, (ecce illapſum in potentiam intellectivam) ex his loquendi modis ſatis 4
conſtat Henricum explicare beatitudinem partim per illapſum in ſubſtantiam, partim per illapſum in potentias animæ; at hoc non poteſt meliùs intelligi, quàm dicendo Henricum quodammodo diſtinxiſſe duplicē beatitudinem formalem, alteram radicalem correſpondentem illapſui in ſubſtantiam, alteram actualem correſpondentem illapſui in potentias; ergo aſſertus modus conſtituendi beatitudinem formalem in illapſu verè eſt juxtà mentem Henrici, quem certè ut patet conſideranti relata ipſius verba, nec Medina, nec Ioannes à S. Thoma legerunt, dum ille credidit Henricum excluſiſſe à ratione formalis beatitudinis omnem operationem, iſte cenſuit eumdem poſuiſſe in operatione beatitudinem inchoatam, in illapſu ſeu deificatione beatitudinem conſummatam, cum potiùs res oppoſito prorsùs modo ſe habeat.

Probatur ſecundò: Aſſertus modus explicandi beatitudinem ſitam in illapſu duo dicit: Primum eſt Deum ſpecialiter illabi, tùm in animam, tùm in potentias beatorum, quod nō eſt omninò improbabile ſuppoſito præſertim ex una parte, quòd Deus ſpecialiter illabatur in juſtos per dona gratiæ, & ex alia quòd potentiæ animæ non diſtinguātur ab ipſa animæ ſubſtantia, quod quidem utrumque docet Henricus. Secundum eſt illapſum in potentias dici debere beatitudinē in actu ſecundo, in quo non eſt difficultas, quia hic illapſus fit per actus ipſos viſionis & amoris, ſeu fruitionis, in quibus vel in ipſorū altero cōmuniter collocatur beatitudo formalis: & inſuper illapſum in animam dici debere beatitudinem in actu primo, ex quo non facilè apparet, quid inferatur abſurdi, aut quodnam magnum inconveniens ſit appellare beatitudinem in actu primo illum illapſum, ex quo conſurgit principium proximum operationis, in quā conſiſtit perfecta & conſummata beatitudo. Quæ quidem omnia meliùs conſtabunt ex dicendis *in ſequenti aſſert.*, in quo licèt impugnanda ſit Henrici opinio, quia tamen argumenta, quibus impugnabitur, non erunt omninò inſolubilis,

ſubilia, poterit jure inferri opinionem, de quâ agitur, non eſſe omninò improbabilem.

6. Aſſert. 2. Non datur ullus ſpecialis Dei illapſus in animas beatorum, & quando aliquis hujuſmodi illapſus admitteretur, non eſſet in ipſo collocanda beatitudo formalis, neque etiam radicaliter & in actu primo accepta. Aſſerri poſſunt pro hoc aſſerto illi omnes, qui ſimpliciter & abſolutè negant beatitudinem formalem in illapſu conſiſtere, & in primis D.Thomas *hic q.3.art.2.* Magiſter *in 4. diſt.49.* Scotus *ead. diſt. q.2. §. Contrà iſtam opinionem*, Ioannes à S. Thoma *hic q.2. diſp.2. art.2.* Gonet *diſp.3. art.1. §.3.* Gabriel à S. Vincentio *diſp.2. dub.1.* Oviedus *controv.2. punct.4.* Salas *tract... diſp.2. ſect.2.* Pallavicinus *diſp.2.q.2.art.6.* Madernus *q.2. art.3.* Lauræa *in 4. tom. 4. diſp. 16. art. 1.* Herincx *diſp.2. q.2.* aliique Theologi communiſſimè contrà Henricum *locis ſupra citatis n.3.* Burgum *paradoxo* 12. alioſque nonnullos Henrici ſectatores, præſertim ex ordine Servorum B. M. V.

Deus non illabitur ſpecialiter in animas Beatorum.

Probatur prima pars, quòd ſcilicet non detur ullus ſpecialis Dei illapſus in animas beatorum, loquendo de illapſu, qui ſit proprius ſtatus beatifici, & conveniat omnibus ac ſolis beatis; neque enim negari ipſis poteſt illapſus per dona gratiæ, ſpecialis quidem hominibus juſtis, ac communis etiam viatoribus.

7. Illapſus Dei quid?

Probatur, inquam, prima pars. Illapſus, ſecundum quod à Theologis ſumitur in præſenti, nihil eſt aliud, quàm intima præſentia unius in alio cum ſuperioritate & operatione in ipſum; adeoque ſpecialis illapſus requirit ſpecialem titulum intimæ præſentiæ; atqui nullus eſt ſpecialis titulus intimæ præſentiæ Dei in animas Beatorum; ergo non datur ullus ſpecialis illapſus Dei, &c. Minor probatur, talis titulus deberet eſſe aliquid de novo productum in anima beata; ſed in anima beata præciſè ex eo quòd ſit beata nihil de novo producitur, ergo.

Reſpondebis primò negando majorem, & dicendo talem titulum haberi abſque nova productione per ſolam unionem divinæ eſſentiæ per modum objecti intelligibilis & beatificantis, quæ quidem unio admittenda eſt ab omnibus iis, qui docent Deum videri à beatis abſq; ullâ ſpecie impreſsâ creata. Sed impugnatur reſponſio primò, quia illa nova unio haberi non poteſt ſine nova productione, & controvertitur quidem utrũ pro nova unione debeat de novo produci aliquid ſimplex, an aliquid complexum? at

8. Deus unièdo ſe per modũ objecti intelligibilis non illabitur in ſubſtantiam animæ.

non utrùm debeat aliquid produci? Secundò, (& eſt impugnatio validior, magiſque ad rem) quia unio divinæ eſſentiæ per modum objecti ſit cum potentia intellectiva, non cum ſubſtantia animæ, ut ſuppono *ex tract. 1. lib. 2. cap. 2. num. 4.* & inferri etiam poteſt à pari ex *ſequenti num. 9.* adeoque ſi talis unio arguit aliquem illapſum, arguit ipſum ſolùm in intellectiva potentia, non in animæ ſubſtantia. Neque dicas ex vi talis unionis ipſam animæ ſubſtantiam deificari, & acquirere perfectiones quaſi divinas quemadmodum (& eſt exemplum Henrici *quodlib. 13. q.12. §. ut autem*) ferrum immiſſum igni candeſcit, & quaſi ignis ſit ardens & lucens igne ſe profundante in ferrum, & interiora ejus penetrante. Contrà enim animæ beatæ ſubſtantia verè quidem deificata eſt, & perfectionibus quaſi divinis induta, at id habet ex habitu gratiæ, illapſuque divino talem habitum comitante, non ex unione ad divinam eſſentiam tanquam ad objectum beatificans & intelligibile: Exemplum de ferro candente valdè allegoricum eſt, & ut foret ad rem, deberet aliunde probari divinam eſſentiam ex eo, quòd uniatur intellectui per modum objecti, ſe profundare in ſubſtantiam animæ, ejuſque interiora penetrare.

Reſpondebis ſecundò datâ majore negando minorem, & dicendo in animâ beatâ ex eo, quòd ſit beata ſemper produci aliquid de novo, nimirum tùm augmentum gratiæ, tùm lumen gloriæ; quod utrumque, cum ſit ſpeciale donum ordinis ſupernaturalis, eſt ſufficiens titulus ſpecialis illapſus in ſubſtantiam animæ. Sed impugnatur reſponſio primò quoad augmentum gratiæ, quia licèt aliquando detur in Patria aliquod augmentum gratiæ, quod non præceſſit in viâ, ut contingit in gratia correſpondente martyrio, aut actui meritorio elicito, ſacramentotiè ſuſcepto in ultimo vitæ inſtanti; eſt tamen improbabile, & valdè incertum gratiam ſemper in alia vita augeri, nec aſſentior nonnullis concedentibus id probare ex eo, quòd Deus in alia vita præmiet juſtorum merita ultrà condignum; ſpecialis igitur illapſus, qui ſit per augmentum gratiæ, non convenit omnibus beatis, & quando etiam omnibus conveniret, quia non convenit ipſis ſolis, non eſſet illapſus beatificus; non convenit, inquam, ipſis ſolis, quia augmentum gratiæ, quod fieret in alia vita, eſſet ejuſdem rationis cum augmento, quod ſit in juſtis viatoribus; ergo argueret illapſum cõmunem viatoribus, non convenientem ſolis beatis. Impugnatur reſponſio ſecũdò quoad lumen gloriæ, hoc enim utpotè principium operativum ſeu elevativum intellectus in ordine ad operandum, imò ut loquitur D. Thomas *1.p. q.12. art.5. in c.* virtus intelligendi intellectui ſuper accreſcens, ſe tenet ex parte potentiæ intellectivæ, in ipſa recipitur, ipſique ſoli tribuit effectum formalem elevationis & illuminationis; ergo ex vi luminis gloriæ Deus illabitur ſolùm in potentiam intellectivam, non in ſubſtantiam animæ.

In aliquibus, non in omnibus beatis augetur gratia.

Tale augmentum non eſt illapſus beatificus.

9. Per lumen gloriæ Deus illabitur ſolùm intellectui.

Dices lumen gloriæ ſumi poſſe vel ut habitum & principium operativum, vel ut qualitatem & formam ſupernaturalem præciſè; primo modo dicere ordinem ad potentiam intellectivam ut probat argumentum, ſecundo modo dicere ordinem ad ſubſtantiam animæ; ex primo capite arguere illapſum in potentiam intellectivam, ex ſecundo in ſubſtantiam animæ. Accedit quòd in ſententia identificante potentias cum anima, nec lumen poteſt recipi in potentia animæ, quin

recipiatur

recipiatur etiam in animæ ſubſtantia, nec fieri poteſt illapſus in illam, quin fiat etiã in iſtam. Sed contrà: licèt rectè diſtinguatur in

10\.

Etiam conſiderando ipſum ſub præciſa ratione qua ſtatus.

lumine ratio principij operativi, & ratio qualitatis ſupernaturalis; ratio tamen iſta qualitatis ſupernaturalis in lumine reperta eſt in ordine ad operandum, non in ordine ad eſſendum ſupernaturaliter, qualitas autem ſupernaturalis dicens ordinem ad ſubſtantiam animæ debet eſſe in ordine ad ſupernaturaliter eſſendum, ut ſuo loco *in tract. de Gratia & in tract. de virtutibus theologicis*, ubi explicabitur, cur & quomodo habitus gratiæ ſanctificantis recipiatur in ſola animæ ſubſtantia, habitus virtutum infuſarum in ſolis animæ potentiis, non obſtante etiam indiſtinctione reali potentiarũ ab anima, quâpropter indè quoque habebitur ſolutio eius quod in inſtantia additur: Interim lumen gloriæ neque etiam ut qualitatem ſupernaturalem dicere ordinem ad animæ ſubſtantiam ſuadetur ex eo, quod ipſam non ſupernaturalizat, imò exigit invenire ipſam ſupernaturalixatam mediante habitu gratiæ.

11\.

Dato illapſu Dei in animã non poteſt in ipſo conſiſtere beatitudo formalis.

Probatur ſecunda Aſſerti pars, quòd ſcilicet quando etiam admitteretur aliquis ſpecialis illapſus in animas beatorum (in animas, inquam, id eſt in animarum ſubſtantias, nam de illapſu in animarum potentias ſingillatim agetur in ſequenti aſſerto) non eſſet in ipſo collocanda beatitudo formalis, neque etiam, &c. quod quidem ſic oſtendo: Dato ſpeciali illapſu Dei in ſubſtantiam animæ beatæ ex vi talis illapſus anima non redderetur beata beatitudine formali neque etiam radicaliter & in actu primo accepta; ergo dato tali illapſu adhuc non eſſet in ipſo collocanda beatitudo formalis, neque etiam, &c.

Antecedens probatur primò ex eo, quòd beatitudo formalis non poteſt accipi radicaliter & in actu primo, cum conceptus proprius beatitudinis formalis importet ex infrà dicendis §. 3. *& cap.* 2. §. 4. operationem & actum ſecundum, idemque proptereà ſit dividere beatitudinem formalem in radicalem & actualem; in beatitudinem in actu primo, & beatitudinem in actu ſecundo, ac dividere purum actum ſecundum in actum primum & ſecundum, quod apparet repugnans ex terminis.

Dices; imò repugnat actus ſecundus, qui non ſupponat actum primum; & ex alia parte, cum eſſentiæ rerum conſiſtant in aliquo actu primo potiùs, quàm in aliquo actu ſecundo, conceptus proprius beatitudinis formalis aut importare debet ſolum actum primum, aut certè principaliùs pro actu primo ſupponere, quàm pro actu ſecundo: Porrò eſſentiam conſiſtere in aliquo actu primo evincitur inductione; nam eſſentia hominis in rationalitate, non in ratiocinatione; eſſentia quantitatis in impenetrabilitate, non in impenetratione conſiſtit, & ſic de cæteris; rursùs hominem eſſe juſtum habetur ab habitu, non ab actu charitatis; eſſe ſapientem habetur ab habitu, non ab actu ſapientiæ; ergo ſimiliter beatitudo debet conſiſtere in aliquo actu primo, & eſſe beatum haberi debet ab habitu aliquo, non ab actu.

12\.

Quomodo omnis actus ſecundus ſupponat actum primum.

Sed contrà: Repugnat quidem actus ſecundus, qui non ſupponat actum primum vel univocum vel æquivocum, quod eſt idem ac dicere, qui non ſupponat ſuum principium; at non repugnat actus ſecundus, qui non ſupponat actum primum univocum & ejuſdem rationis, quod eſt idem ac dicere, qui in ſuo principio formaliter non contineatur; ut tamen eſſet neceſſarium ad præſens intentum Adverſariorum probantiũ dari beatitudinem formalem in actu primo ex eo, quod detur beatitudo formalis in actu ſecundo.

Quomodo verificetur eſſentias rerum conſiſtere in aliquo actu primo.

Ad illud, quod additur eſſentias rerum conſiſtere in aliquo actu primo, dico id non verificari univerſaliter; numquid enim eſſentia diſcurſus, eſſentia motus, eſſentia ubicationis conſiſtunt in aliquo actu primo? numquid eſſe volentem, eſſe amantem, eſſe intelligentem habetur formaliter ab aliquo actu primo: Neque dicas iſta ſaltem aliquem actum primum ſupponere, ſcilicet eſſe intellectivum, eſſe amativum, &c. Contrà enim: iſti actus primi ſunt actus primi æquivoci, neque enim eſſe amativum v. g. habetur per formalem actum amoris, qui eſt ratio formaliter conſtitutiva amantis. Concedant igitur Adverſarij eſſe beatum haberi per actum ſecundum formalis beatitudinis, & quærant pro actu primo non formalem beatitudinem, ſed aliquid æquivocum, ideſt potentiam deificatam, ſeu elevatam à lumine gloriæ.

Antecedens ejuſdem argumenti probatur ſecundò: Si eſt dabilis beatitudo radicalis & in actu primo, debet talis beatitudo conſiſtere in aliquo, quod ſit actus primus vitæ & radix viva ſeu vitalis, atqui admiſſo ſpeciali illapſu Dei in ſubſtantiam animæ beatæ ex vi talis illapſus anima non redderetur actus primus vitæ & radix viva; ergo admiſſo ſpeciali illapſu, &c. ex vi ipſius non redderetur anima beata beatitudine formali, neque etiam radicaliter & in actu primo, 13.

major non videtur poſſe negari, beatitudo enim in actu primo, ſi eſt dabilis, debet ſervare proportioné cum beatitudine in actu ſecundo, debet ſcilicet illa dicere in actu primo, quod dicit iſta in actu ſecundo, cum igitur beatitudo in actu ſecundo ſit actus ſecundus vitæ, ut concedunt Adverſarij cum ſuo Doctore Henrico *in ſum. art. 49. quaſt. 6. num. 26. & quodlib.* 10. *q.* 14. §. *dicunt aliqui* conſequens eſt beatitudinem in actu primo ſeu radicalem eſſe actum primum vitæ, ſeu radicem vivam ac vitalem.

Deus animæ illabẽs nequit cum ipsâ conſtituere unũ principium vivens.

Minor probatur, ut anima reddatur actus primus vitæ & radix viva ex vi divini illapſus, deberet ex Deo illabente & anima conſtitui unum principium vivens, actus enim primus vitæ nihil eſt aliud quàm principium vivens, & per conſequens ex vi divini illapſus ſeu ex Deo illabente animam reddi actum primum vitæ, eſt ex ipſa & Deo conſtitui unum principiũ vivens; at hoc repugnat, quia principium vivens non poteſt conſtitui niſi ex extremis, quorum unum alteri phyſicè uniatur ad conſtituendum

stituendum unum per se, ut patet ex eo, quod Angelus assumens corpus defectu talis physicæ unionis non constituit cum corpore unum principium vivens: deberet insuper Deus simul cum anima concurrere vitaliter ad actum vitalem beatificum, si simul cum ipsa constitueret actum primum vitæ beatæ; sed repugnat Deum aut constituere cum anima beata unum per se aut cum eadem ad aliquem actum vitaliter concurrere ergo.

Respondebis ex vi divini illapsus animam reddi actum primum vitæ, non ut vita est, sed ut est vita supernaturalis & beata; adeò ut anima, quæ secundùm se est principium vivens, ex vi divini illapsus reddatur in actu primo beata, dum ex vi illius redditur principium vivens supernaturale; ad quod non requiritur, quod Deus illabens aut cum anima constituat unum per se, aut cum eādem

14. Beatitudo formaliùs importat vitā quàm supernaturalitatem. vitaliter operetur. Sed impugnatur responsio, quia ratio formalissima beatitudinis in actu secundo est ratio vitæ, non ratio supernaturalitatis; undè vita naturalis potest esse suo modo beatitudo in actu secundo, talis verò esse nullo modo potest actus supernaturalis, qui non sit vita; ergo etiam ratio propria formalissima beatitudinis in actu primo, si daretur, deberet esse ratio vitæ seu principij vitalis, & ut ex vi divini illapsus anima haberet beatitudinem in actu primo, deberet ex vi illius habere rationem principij viventis ut viventis, non rationē principij viventis præcisè ut supernaturalis.

Absurda sententiæ oppositæ. Antecedens eiusdem argumenti probatur tertiò afferendo nonnulla absurda, quæ sequerentur ex eo, quòd anima redderetur beata

15. Absurdum primum. ta formali beatitudine per illapsum Deitatis in propriam substantiam: Sequeretur primò non distingui beatitudinem formalem à beatitudine objectivâ, illapsus enim, quo Deitas per modum objecti intelligibilis unitur animæ, est aliquid se tenens ex parte objecti, est actus secundus Beatitudinis objectivæ; dum igitur in eodem illapsu ponitur beatitudo formalis, una ab alterâ non distin-

Absurdum secundum. guitur: Sequeretur secundò Deum etiam esse formaliter beatum per propriam essentiam, cur enim Deus non habebit per essentiam sibi identificatam illud, quod habet creatura per eamdem essentiam sibi illabentem; & tamen tenentur sequelam negare Adversarij, sicuti eam negat ipsorum Antesignanus Henricus *in summa art. 49. quæst. 5. n. 16.* Sequeretur tertiò haberi beatitudinem

Absurdum tertium. formalem præcisè ex vi unionis hypostaticæ, talis enim unio ex se præcisè est illapsus major & perfectior, quàm sit ille in quo Adversarij beatitudinem constituunt: Si autem ex unione hypostaticâ præcisè haberetur beatitudo, natura etiam irrationalis posset beari, sicut potest hypostaticè assumi.

Absurdum quartum. Sequeretur quartò hominem esse beatū per beatitudinem increatam sibi unitam, Deus enim seu divina essentia illabens, seque uniens animæ, est beatitudo increata; Ex quo sequitur ulteriùs ob paritatem rationis hominem esse iustum, & sanctum, per iustitiam, & sanctitatem increatam sibi unitam contrà Trident. *sess. 6. cap. 7.* ubi assignandō causas iustificationis de causa formali ità habetur, *Unica formalis causa est iustitia Dei; non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit,*, in quibus verbis per ly *unica formalis causa* excluditur responsio nonnullorum dicentium Concilij definitionē procedere contrà negantes simpliciter habitum gratiæ & charitatis, & volentes hominem sanctificari solâ in creatâ divinaque justitiâ, non contrà admittentes hominem justificari, tùm justitiâ divinâ, seu quâ Deus justus est, tùm gratia inhærente, quod sufficeret Adversariis. Nec meliùs respondetur dicendo Concilium loqui de justificatione in actu secundo, cum quo stat iustificationem in actu primo haberi per iustitiam increatam illabentem; enimverò justificatio in actu secundo collocanda esset in actu, non in habitu; Concilium autem, ut patet ex contextu illius capitis, loquitur de justificatione constituente in habitu, non in actu. Idcircò non video quomodò possit sufficienter huic auctoritati ab Adversariis responderi, facilius

Auctoritas Tridentini Adversarios premens.

16. Adversariorum responsiones. crediderim posse ipsos se aliqualiter expedire ab aliis absurdis distinguendo beatitudinem in actu primo, & beatitudinem in actu secundo, & dicendo ad primum absque confusione beatitudinis formalis & objectivæ concedi posse beatitudinem objectivam in actu secundo, esse beatitudinem formalem in actu primo: Ad secundum, Deum non esse per propriam essentiam formaliter beatum in actu secundo, benè tamen in actu primo: Ad tertium ex vi unionis hypostaticæ præcisè haberi beatitudinem formalem in actu primo, quàmvis non in actu secundo; nec propterea creatura etiam irrationalis posse in actu primo beari, quia dici posset creaturam irrationalem non esse assumptibilem unione eiusdem speciei cum eâ, quâ assumitur, & in actu primo beatur, creatura rationalis.

17. Assert. 5. Quamvis respectu Beatorum rectè admittatur aliquis specialis illapsus Dei in potentiam intellectivam; non est tamen in ipso collocanda beatitudo formalis, neque etiam radicaliter & in actu primo accepta. Est assertum communissimum contrà nonnullos Henrici Sectatores volentes illapsum beatificum fieri quidem principaliùs in animæ substantiam, at quasi secundariò, deindè fieri etiam in potentias, quem certè dicendi modum esse iuxtà mentem solemnis Doctoris apertè colligitur *ex quodlibet. 13. q. 12. §. Ut autem, & seq.*

Dixi *in potentiam intellectivam*, quia licèt Adversarij admittant respectu beatorum etiam specialem Dei illapsum in potentiam volitivam ex vi habitus charitatis, tamen ex eo quod iste habitus sit communis viatoribus, & idem perseveret in Patriâ, qui præcessit in viâ, sentiendum est ratione ipsius nullum fieri in voluntatem animæ beatæ specialem illapsum, sicuti ex suprà dictis *num. 5.* ratione habitus gratiæ nullus fit specialis illapsus in animæ beatæ substantiam.

Deus non illabitur in voluntatem beatam.

Oo Probatur

Probatur & explicatur aſſertum : Cum Deus in patriâ duo ſpecialiter præſtet reſpectu potentiæ intellectivæ beatorum, ei ſcilicet infundat habitum luminis gloriæ eique ſe uniat per modum objecti intelligibilis, cumque hæc duo præſertim ex eo, quòd importent perfectionem quamdam majorem eâ, quam important habitus gratiæ & charitatis, exigant novum modum exiſtendi Dei afferantque ſpecialem titulum intimæ præ-

18. *Bene tamen in intellectum. at neque hic illapſus eſt beatitudo formalis.*

ſentiæ divinæ in beato intellectu; rectè infertur admittendum eſſe reſpectu beatorum ſpecialem illapſum Dei in potentiam intellectivam; in hoc tamen illapſu collocanda non eſt beatitudo formalis, neque etiam radicaliter & in actu primo accepta, propter rationes ſuprà allatas *à num.* 11. *ad* 16. quæ omnes transferri proportionaliter poſſunt ad probandum præſens intentum ut patere poteſt conſideranti.

Ex dictis habetur in nullo prorſùs illapſu beatitudinem formalem, quomodocunque accipiatur, conſiſtere; & licèt huculque actum ſolùm fuerit de beatitudine formali radicali & in actu primo, nihilominùs ea præſertim, quæ dicta ſunt *num.* 13. *&* 15. militant à fortiori contrà beatitudinem formalem acceptam actualiter & in actu ſecundò, quam etiam non conſiſtere in illapſu, qui habetur ex vi luminis gloriæ ſpecialiter probabitur §. 3. dum oſtendetur beatitudinem formalem actualem non conſiſtere in aliquo habitu, adeoque non in lumine gloriæ, qui eſt habitus: Eamdem non conſiſtere in ullo alio illapſu ſuadent ea omnia, quæ *cap. ſequenti* afferentur pro ſtabilienda formali beatitudine in actu viſionis. Neque dicas ex vi ipſiuſmet viſionis fieri ſpecialem Dei illapſum, ſaltem in potentiam intellectivam, cum nequeat haberi Dei viſio ſine

Viſio Dei non conſiſtit in illapſu.

ſpeciali Dei præſentia. Contrà enim ſpecialis Dei præſentia, quam Dei viſio requirit, conſiſtit in eo, quod Deus ſit præſens in ratione principij & objecti, fit autem Deus hoc modo præſens infundendo lumen gloriæ & uniendo ſe intentionaliter, ideò viſio non requirit ſpecialem illapſum diverſum ab eo, qui habetur ex vi luminis gloriæ & unionis Dei ſub ratione objecti; undè ex hoc capite ſequitur quidem, quod formalis beatitudo illapſum aliquem ſupponat, at non quod in illapſu aliquo conſiſtat.

Habetur inſuper, quid reſpondendum ſit quærenti, utrùm verè detur illapſus aliquis

19. *Illapſus beatificus in quo ſenſu negandus ſit, & in quo concedendus.*

beatificus? Reſpondendum ſcilicet nomine illapſus beatifici vel intelligi illapſum, in quo conſiſtat formalis beatitudo; vel intelligi illapſum proprium ſtatus beatifici, & ſine quo non habeatur formalis beatitudo: primo modo negandum, ſecundo modo affirmandum eſt verè dari illapſum beatificum, & utraque reſponſionis pars abundè conſtat ex dictis.

§. II.

Vtrùm beatitudo formalis ſupernaturalis conſiſtat in viſione increata Dei, aut ſaltem in operatione producta à ſolo Deo?

20. *Noſtra beatitudo formalis non eſt viſio increata Dei.*

ASSERT. 1. Noſtra beatitudo formalis ſupernaturalis non conſiſtit in viſione increata Dei nobis communicata. Eſt aſſertum inter Theologos receptiſſimum contra Ioannem de Ripa apud Capreolum *in* 3. *diſt.* 14. *q.* 1. *a.* 2. nonnulloſque Doctores Pariſienſes apud Gregorium *in* 2. *diſt.* 7. *q.* 2. *a.* 1. & quoad beatitudinem animæ Chriſti contrà Hugonem à S. Victore *tom.* 3 *opuſc. de anima Chriſti & eius ſcientia.* Horum Auctorum opinio non ſolùm à cæteris Theologis improbatur, verùm etiam communiter notatur gravi cenſura, licèt non ab omnibus eadem; Medina *hic q.* 3. *art.* 1. ait eſſe ferè hæreticam; Ioan. à S. Thoma *q.* 2. *diſp.* 2. *art.* 2. *n.* 23. exiſtimat eſſe vel erroneam vel errori propinquiſſimam; Arriaga *diſp.* 48. *ſect.* 1. *n.* . non dubitat eſſe erroneam; Ægidius à præſentatione

Cenſura opinionis oppoſitæ.

lib. 4. *de beatitud. q.* 1. *art.* 1. & Curiel *tract. de eſſentia beatitud. q.* 4. §. 5. dicunt eſſe temerariam. Neque neceſſe eſt has cenſuras temperare ob auctoritatem Auguſtini, qui 1. *de Trinit. cap. ult.* ait *Secundum illam viſionem Deus bonus eſt, ſecundum quam viſionem Deus apparet mundis corde*, & paulò infrà de eadem viſione habet, *ſola eſt ſummum bonum noſtrum.* Neceſſe inquam id non eſt, quia

21. *Mens D. Auguſtini.*

Auguſtinus vel loquitur de noſtra viſione & beatitudine objectiva, quæ eſt ipſa divina eſſentia, de quâ optimè verificatur quòd eâ Deus ſit bonus, & quod ſit noſtrum ſummum bonum; vel ſi intelligendus ſit de beatitudine formali & viſione ſumpta ex parte actus, ſenſus eſt viſionem, quâ beamur, eſſe eam, quâ Deus eſt bonus non formaliter in ſe ipſo, ſed cauſativè & nobis; item eſſe ſummum bonum noſtrum, non ſimpliciter ſed inter bona creata. Non favet igitur Auguſtinus adverſariis, nec ipſis poteſt omnis cenſura condonari, ut tamen argumentis potiùs, quàm cenſuris agamus.

Adverto ità quoad rem convenire in aſſerta veritate Doctores, ut maximè diſſideant quoad modum ipſam probandi; ſive loquamur de argumentis ab auctoritate, ſivè de argumentis à ratione deſumptis; ideò ut in ſolis validioribus vim faciamus placet invalida & inefficacia præmittere, eorumque inefficaciam oſtendere.

Inefficax eſt primò argumentum deſumptum ex Concilio Viennenſi, in quo damnatur error dicentium *quòd anima non indiget lumine gloriæ ipſam elevante ad Deum videndum.* Inefficax, inquam, eſt, quia etiam ad

22. *Anima videns viſione increata adhuc poſſet indigere lumine.*

Deum videndum viſione increatâ dici poteſt quòd anima indigeat lumine gloriæ ipſam elevante, non quidem ad eliciendam, benè tamen ad recipiendam viſionem; cum præſertim juxtà ſupradicta *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3.

cap. 3. num. 15. etiam de facto lumen gloriæ præstet munus dispositionis materialis & subjectivæ in ordine ad receptionem visionis, & ad unionem eum divina essentia.

Inefficax est secundò argumentum desumptum ex VI. Synodo Generali, & ex Concilio Toletano IV. in quibus damnantur Monothelitæ dicentes in Christo voluntatem & operationem divinam esse loco voluntatis & operationis humanæ, nec dari in ipso duplicem voluntatem duplicemque operationem, divinam alteram, alteram humanam.
13. Inefficax, inquam, est primò, quia optimè stare potest dari in Christo operationes humanas contrà Monothelitas, & tamen eidem communicari aliquam operationem divinam, visionem scilicet increatam Dei: Secundò quia fortè error Monothelitarum non fuit in eo, quòd posuerint in Christo voluntatem & operationem divinam loco humanæ, sed in eo, quòd admissis humanis operationibus tùm voluntatis tum aliarum potentiarum, existimaverint velle, ex cujus nutu & imperio operationes illæ pendebant esse solùm velle divinum, non velle humanum; pro quo consulatur Vasquez *hic disp. 7. c. 2. & 3. p. q. 19. art. 1.*

Error Monothelitarum.

Inefficax est tertiò argumentum, quo utuntur Valentia *hic disp. 1. quæst. 3. punct. 1.* Salas *tract. 2. disp. 2. sect. 1.* Arriaga *disp. 48. sect. 1. num. 7.* desumptum ex eo, quòd si beatitudo consisteret in visione increata, omnes beati viderent Deum eadem visione, & per consequens viderent Deum æqualiter, imò quia viderêt ea visione, quâ videt se ipsum Deus, viderêt comprehensivè & æquè perfectè ac Deus ipse. Inefficax, inquam, est, quia ut
14. rectè habet Madernus *hic q. 2. art. 2. num. 3.* dici posset visionem increatam creato intellectui uniri ad modum speculi voluntarij reddendo ipsum intensiùs vel remissiùs videntem prout invenit in ipso intensius vel remissius lumen gloriæ, non secùs ac ex supradictis *tract. 1. lib. 2. cap. 6. num. 29.* divina essentia eidem creato intellectui unitur ut magis vel minùs repræsentativa juxtà mensuram majoris, vel minoris luminis. Nec refert quod addit Arriaga *num. 7. pracit.* esse imperceptibile quod forma unita subjecto non tribuat ei totum effectum formalem, cujus est capax: Contrà enim: facilè dici posset intellectum creatum non esse capacem effectus formalis visionis increatæ, nisi juxtà mensuram luminis; ideò visione increata tribuente totum effectum formalem, cujus subjectum est capax, adhuc beati viderent Deum inæqualiter, & infinitè minùs, quàm se videat Deus ipse, quia haberent lumen inæquale & infinitè minùs lumine increato ipsius Dei.

Videntes Deum visione increata non necessariò vident æqualiter.

Inefficax est quartò argumentum desumptum ex naturâ actus vitalis, cui essentiale est posse recipi in eo solo principio, à quo producitur, nec posse tribuere suum effectum formalem subjecto extraneo; cum igitur visio increata Dei sit actus vitalis à solo
15. Deo productus, consequens est, &c. Inefficax, inquam, est, aut saltem non habet tantam efficaciam, quanta desideratur in præsenti, quia certius est beatos non videre Deum visione increata, quàm certum sit actum vitalem posse dumtaxat recipi in suo principio, nec tribuere posse suum effectum formalem subjecto extraneo, licèt apud me hoc sit verissimum ut satis indicavi *tract. 1. lib. 2. cap. 3. num. 51. & 53.* item *tract. 3. l. 1. cap. 4. num. 35.* Hisce argumentis missis efficaciora & validiora subjicio quibus, tùm auctoritate, tùm ratione.

Probatur assertum primò ex epistola Agathonis Papæ relecta in VI. Synodo *Act. 4.* ubi sumendo voluntatem non pro facultate, sed pro actu seu operatione volendi, ità habetur. *Neque enim poterit angelica natura divinam habere voluntatem, aut humanam: neque humana voluntatem Dei, vel Angeli, sicut nec alterius, quàm est, quisquam naturalem habere poterit motum nisi qui est naturaliter aut creatus est.* Quibus Agathonis verbis omninò consonant verba Leonis I. in confessione fidei habita in ead. VI. Synodo *Act. 17.* *Neque enim in quoquam unam dabimus naturalem operationem Dei & creaturæ, ut neque quod creatum est in divinam educamus essentiam, neque quod eximium est divinæ naturæ ad competentem creaturis locum dejiciamus.* Dicet fortè aliquis hos Pontifices loqui naturaliter & secundùm potentiam ordinariam: Nihilominùs ipsos esse intelligendos absolutè, & in ordine ad potentiam etiam supernaturalem, evincitur ex eo quòd ipsorum doctrina nullam haberet vim contrà hæreticos, quos impugnabant, qui ut notat Ioannes à S. Thomâ *hic quæst. 2. disput. 2. art. 2. num. 28.* non dicebant Christum habere tantùm operationem divinam naturaliter sed supernaturaliter. Clarior est & hujusce loci magis propria auctoritas Benedicti XII. (quia est XI. dictus XII. ab aliquibus nuncupatur XI.) in extrav. *Benedictus Deus* ubi de visione & fruitione beatifica habetur, *Quodque postquam inchoata fuerit, vel erit talis facialis & intuitiva visio vel fruitio in eisdem eiusdem visio & fruitio sine aliqua intermissione, seu evacuatione prædicta visionis & fruitionis, continuata existet, & continuabitur usque ad finale iudicium, ex tunc usque ad sempiternum;* qui modus loquendi esset nimis improprius & abusivus si de visiona increata procederet.

16. Nostram beatitudinem non esse visionem increatam ostenditur auctoritate Agathonis, & Leonis I.

Item Benedicti XII.

Probatur assertum secundò ratione: Visio increata Dei non potest reddere hominem formaliter beatum, ergo nostra beatitudo formalis supernaturalis non consistit, &c. consequentia patet, antecedens probatur, visio increata Dei nón potest reddere hominem formaliter beatum, nisi reddendo ipsum videntem: debet enim ut reddat formaliter beatû præstare effectum aliquem formalem, nec apparet, quem alium effectû formalem in homine præstare possit, si nequeat ipsum reddere formaliter videntem; atqui visio increata nequit reddere hominem videntem quod sic probo: Visio increata nequit uniri homini, seu humano intellectui, per 17.

Visio increata ne-

quit reddere hominē videntem. modum formæ verè & propriè informantis; sed ut redderet hominem videntem, necesse esset quòd ei uniretur per modum formæ verè & propriè informantis; ergo visio increata nequit reddere hominem videntem; major constat ex eo, quòd visio increata sit quid divinum, substantiale, imò sit ipsemet Deus, cui certum est repugnare rationem formæ verè & propriè informantis ut nos attigimus *tract. 1. lib. 1. cap. 6. §. 9.* & in confesso est apud omnes Theologos: Minor probatur primò, ut homo reddatur videns necesse est, quòd visio, quâ videns redditur, sit ei aliquo modo intrinseca, videre enim est vivere, vivere autem non potest haberi purè ab extrinseco, alioqui res viveret quodammodo extrà se ipsam, quod imperceptibile est; atqui visio increata non potest esse homini intrinseca per identitatem, ut per se patet; nec per intrinsecam terminationem, quia terminatio intrinseca est propria subsistentiæ, ergo cum alius modus non supersit, quo esse possit homini intrinseca, deberet esse talis ex eo, quòd ei uniretur per modum partis intrinsecæ seu per modum formæ verè & propriè informantis. Minor eadem probatur secundò: Visio non potest reddere hominem videntem, nisi dicat ad ipsum habitudinem aut effectus aut causæ formalis, reddere enim hominem videntem est reddere ipsum operantem; inductione autem constat nihil reddi operantem per aliquid à se distinctum, nisi inter veniente habitudine aliqua aut effectus aut causæ formalis; atqui visio increata non potest ad hominem dicere habitudinem effectus, desineret enim esse increata, si evaderet effectus creaturæ; ergo ut visio increata redderet hominem videntem necesse prorsùs esset, quòd diceret ad ipsum habitudinem causæ formalis, eique uniretur per modum formæ verè & propriè informantis. Minor eadem probatur tertiò: Visio increata non potest reddere hominem videntem, saltem quantum requiritur ad formalem beatitudinem, nisi uniatur ei vitaliter, alioqui homo etiam dormiens, etiam se habens ut instrumentum inanime reddi posset visione increata videns & beatus, atqui non potest uniri vitaliter, nisi uniatur per modum formæ verè & propriè informantis, nam forma vivificans, seu se vitaliter uniens in actu primo, debet esse verè & propriè informans, ut patet ex eo, quod anima rationalis, non Angelus potest vivificare corpus, quia illa, non Angelus uniri potest corpori ut forma verè & propriè informans; ergo à fortiori debet esse verè & propriè informans forma in actu secundo vivificans, seu se uniens vitaliter ut vita in actu secundo, sicuti unitur visio increata reddens hominem videntem & beatum, quæ propterea nequit ità uniri, nisi hominem ejusque intellectum verè & propriè informet.

Nequit esse homini intrinseca.

28.

Omnis operatio est aut effectus aut causa formalis operantis.

29.

Forma vivificans nō potest non informare.

3.

Ex his habetur, cur divina essentia possit creato intellectui uniri intentionaliter reddendo ipsum proximè potentem intelligere, divina subsistentia possit uniri creatæ naturæ substantialiter reddendo ipsam subsistentem; increata autem visio non possit creato intellectui uniri vitaliter reddendo ipsum beatum & videntem? Ratio scilicet disparitatis est, quia ut hucusque probavimus, hæc tertia unio necessariò importat rationem formæ informantis, non sic duæ priores; in prima enim unione divina essentia se habet ut forma repræsentativa, in secunda divina subsistentia se habet ut forma terminativa; repræsentare autem intentionaliter, & substantialiter terminare, optimè habetur absque informatione, sicut in propriis locis explicatur; at vivificare & reddere videntem, quando provenit à forma distincta (quod dixerim ad innuendam rationem, cur visio increata absque informatione reddat videntem Deum, & nequeat absque informatione reddere videntem creaturam?) impossibile est quod habeatur absque informatione ex doctrina superiore, quæ propterea efficax est non solùm ad probandum assertum, sed etiam ad solvenda argumenta, quibus Adversarij probant posse uniri creato intellectui increatam visionem potissimùm ex eo, quòd possit creaturæ uniri increata essentia, increata subsistentia; advertio tamen non deesse pro hàc alias disparitates, quas in tractatu de Incarnatione non dissimulabimus, pro nunc contenti sumus allata tanquam sufficientissima, & hujus loci propriissima.

30. Eluduntur argumenta contraria.

Assert. 2. Nostra beatitudo formalis supernaturalis non consistit in operatione aliqua producta à solo Deo. Ità D. Thomas *hic quæst. 3. art. 2. in c.* Scotus *in 4. dist. 49 q. 2. §. ad quæstionem ergo.* Valquez *hic disput. 9. cap 3.* Amicus *disp. 2. sect. 5. num. 69.* Ovicdus *controv. 2. punct. 6. num. 68.* Salas *disp 2. sect. 4. num. 25.* Arriaga *disp. 48. sect. 2.* Madernus *quæst. 2. art. 5.* Gonet *disp. 3. §. 7.* Herincx *disp. 2. quæst. 3.* Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 16. art. 2.* aliique Theologi communiter contrà Ochamum *in 1. dist. 1. quæst. 2. conc. 2.* Gabrielem *eod. quæst. art. 2. conc. 4.* Marsilium *in 3. quæst. 10. art. 2. conc. 4.* aliosque nonnullos Nominales, quorum opinionem errorem appellat Gonet *loco cit.* ob auctoritatem Concilij Tridentini *sess. 6. can. 4.* anathematizantis eos, qui dixerint liberum hominis arbitrium in ordine ad justificationem (eadem autem videtur esse ratio de glorificatione) *velut inanime quoddam nihil omninò agere mereque passivè se habere*; eamdem opinionem putant suspectam in fide, & hæresim sapere Medina, Ovandus, Cajetanus, & Ferrariensis apud Salas *sect 4. præcit. num. 26.* ob auctoritatem Concilij Viennensis in verbis suprà relatis *num. 22.* Nihilominùs alij Doctores communiter ab omni abstinent censura, & meritò, quia auctoritas Concilij Viennensis non urget ob rationem suprà allatam *eod. n. 22.* Auctoritas verò Concilij Tridentini, sicuti quoad gratiā probat solùm ipsam esse à nobis dispositivè, ità ad summum idem probat quoad gloriam, in ordine ad quam, ut homo in l. nsn per Concilium

Nostra beatitudo formalis non est operatio à solo Deo producta.

31. Rejicitur censura opinionis oppositæ.

Concilium damnato non se habeat merè passivè, sufficit quòd ad ipsam per actus meritorios se disponat; & hinc patet obiter mox allata Tridentini verba exiguam etiam, aut nullam habere efficaciam contrà opinionem oppositam asserto præcedenti, cujus propterea censuram ex Tridentino non probavimus.

Probatur assertum: Operatio, in quâ consistit nostra beatitudo formalis supernaturalis, est operatio, cui non repugnat à nobis produci; ergo de facto est operatio à nobis producta, non producta à solo Deo; antecedens probatione vix indiget, tùm quia talis operatio, ut deducitur ex doctrina præcedentis asserti, debet esse operatio creata, operationi autem creatæ repugnare non potest produci à creaturâ; tùm quia talia operatio vel est visio Dei, vel fruitio; si sit visio patet ex supradictis *tract. 1. lib. 2. cap. 1.* non repugnare ipsam à nobis produci; si sit fruitio, cum sit operatio ad visionē consequens & ejusdem ordinis cum visione, eadem erit ratio de ipsa ac de visione. Consequentia probator ex una parte cōnaturalius est Deo operari ad extrà mediis causis secundis, quā per se ipsum immediatè; ex alia parte suavius est & desiderabilius homini beari per operationem ab intrinsecò, qoàm ab extrinseco productam, cum præsertim operatio, quâ beatur sit vitalis, cui si minùs essentiale, saltem valdè congruum est non advenire ab eatrinseco; ergo cum de facto res eveniant secundùm modum Deo connaturaliorem & homini convenientiorem, sentiendum est operationem, in quâ nostra formalis beatitudo consistit, de facto à nobis produci, si id ei non repugnat, neque aliunde constet produci à solo Deo.

Dices satis id aliunde constare, nimirùm ex verbis illis Psalm. 85. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, ubi certè nomine gloriæ intelligitur nostra formalis beatitudo, quam si Deus nobis dat eo modo, quo dat gratiam, utique dat, ipsam se solo producendo; sicuti se solo producit gratiam, quam nobis infundit: Deinde bearemur aliquo bono creato, imò bearemur per nos ipsos, si bearemur beatitudine à nobis producta: ergo. Tandem beatitudo, prout de facto nobis conceditur, est præmium, atqui præmiū semper ab alio

32. Quomodò Deus det gloriam. confertur & extrinsecùs advenit: ergo. Sed contrà: ad verba Psalmi dico nihil cogere ad intelligendam nomine gloriæ beatitudinem formalem potiùs, quàm objectivam, quam rectè Deus dicitur nobis dare, dum se nobis in Patria per modum objecti intelligibiliter unit; permisso tamen, quod nomine gloriæ veniat beatitudo formalis, quamvis hanc Deus nobis non det eo modo, quo gratiam, utramque se solo producendo, dat tamen verè & propriè, quia dat nobis principia quibus illam producimus, eandemque nobiscum producit nobis solum minùs principaliter

Quomodò homo beatificet se ipsum. comproducentibus. Ad illud, quod additur, dico aliquo bono creato non posse nos beari objectivè, bene tamen formaliter, per nos ipsos non posse nos beari simpliciter, totaliter scilicet producendo id quo beamur, bene tamen secundùm quid, illud quo beamur minùs principaliter comproducendo; in quo sensu potest sine difficultate concedi quod homo beatificet se ipsum, sicuti in eodem ferè sensu dici potest quod se ipsum sanctificet juxtà illud 1. Ioan. 3. *Qui habet hanc spem in eo, sanctificat se.* Ad ultimum dico minorem veram esse de præmio sumpto objectivè, falsam de præmio sumpto formaliter pro ipsa præmij consecutione, beatitudo autem nostra formalis est præmium sumptum formaliter, ideò &c.

Quomodò præmiū debeat esse ab extrinseco.

Assert. 3. Beatitudo nostra formalis supernaturalis neque etiam de potentia absoluta potest consistere, aut in visione increata Dei nobis communicata; aut in operatione aliqua in nobis à solo Deo producta. 33

Prima asserti pars est communissima, nec speciali indiget probatione, cum ipsam & suadeant à fortiori argumenta afferenda in probationem secundæ partis, & omninò evincant argumenta jam allata pro primo asserto.

Repugnat simpliciter nos beari visione increata.

Secunda asserti pars est D. Thomæ locis infrà afferendis Gooeti *hic disp. 3. §. 7. n. 40.* Vasquij *disp. 9. cap. 5.* Maderni *q. 2. art. 5. n. 5.* Amici *disp. 2. sect. 5. n. 81.* & aliorum plurium contrà Scotum *in 3. dist. 13. q. 4. §. Ad tertiam quæstionem* & *quodlib 15. §. Sed hic sunt* Herinex *hic disp 2. q. 3. num. 34.* Salas *tract. 2. disput. 2. sect. 4. num. 27.* Arriagam *disp 48. sect. 2 num. 13.* Vegam *lib. 6. in Trident. c. 8.* Soncinatem *9. metaph. q. 10. ad 4.* quibus aliqui addunt Capreolum *in 1. distinct. 37. q. 1. art. 3. ad 1.* Cajetanum *1. p. q. 26. art. 3. & 1. 2. q 29. art. 1.* Ferrariensem *3. contrà Gentes, cap. 54. §. ad primum in solut. 4.* Molinam *1. p. q. 12. art. 2 disp. 1. conc. 3.* Verùm hi Auctores concedunt quidem Deum posse se solo producere visionem & alios actus vitales, at dumtaxat in ratione qualitatis seu entitatis mortuæ, non in ratione actionis vitalis, sub quâ tamen sola ratione visio aut fruitio Dei sunt nostra formalis beatitudo, unde quoad punctum beatitudinis formalis à solo Deo producibilis pro nobis non contrà nos stant; potiùs crediderim posse inter stantes contrà nos recenseri Richardum *in 4. dist. 49. art. 3. q. 1.* Paludanum *ibid. q 1. art. 3.* Alliacensem *in 1. q. 2. art. 1.* qui probabilem censent opinionem suprà relatam pro beatitudine formali de facto in nobis à solo Deo producta, adeoque satis indicant se non existimare id repugnans. 34

Probatur secunda asserti pars primò ex D. Thoma q. 4. de veritate, art. 2. ad 5. *In nobis dicere non solùm significat intelligere, sed intelligere cum hoc quod est exprimere aliquam conceptionem, nec aliter possumus intelligere nisi huiusmodi conceptionem exprimendo.* 1. 2. q. 23. art. 2. in c. *Non enim motus charitatis ità procedit à Spiritu sancto movente humanam mentem, quod humana mens sit mota tantùm, & nullo modo principium movens*, & de hoc nonnullis interpositis ait *quod implicat contradictionem.* 3. p. q. 9. art. 1. 35

ad 1. *Dei intelligere est sua substantia, unde hic actus non potuit esse anima humana Christi, cum sit alterius naturæ:* ex quibus lucis apertè colligitur juxtà mentem S. Doctoris operationes vitales, de quarum numero est operatio, in quâ nostra formalis beatitudo consistit, nullatenùs posse à solo Deo produci.

36. Probatur eadem secunda pars secundò ratione: Operatio, in qua nostra formalis beatitudo consistit, debet esse vitalis formaliter & in actu secundo, adeò ut sit exercitium vitæ, & per ipsam beatus in actu secundo vivat; atqui operatio hoc modo vitalis neque etiam de potentia absoluta potest in nobis produci à solo Deo; ergo nostra beatitudo formalis, neque etiam de potentia absoluta, potest consistere in operatione, &c. Major jam supponitur aliqualiter probata ex supradictis *n.* 29. & magis patebit ex infrà dicendis: Minor probatur, formale exercitium vitæ non potest esse purè ab extrinseco, & quoties non esset essentiale viventi habere actum secundum vitæ non solùm in se, verùm etiam à se; non solùm intrinsecum, verùm etiam ab intrinseco, nullus superesset legitimus modus distinguendi viventia à non viventibus, operationes formaliter vitales à non formaliter vitalibus: ergo.

Dices: Intelligere est exercitium vitæ, & intelligens in actu secundo vivit, & tamen intelligere non importat oriri seu activè esse ab intelligente, cum D. Thomas 1. *part. q.* 34. *art.* 1. *ad* 3. ità habeat *intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in quâ nulla ratio originis importatur*; & Aristoteles 3. *de animâ* absolutè
37. doceat *quòd intelligere est quoddam pati.* Sed contrà: Intelligere duplicem importat habitudinem alteram ad rem intellectam, alteram ad intelligentem; secundùm illam, intelligere nullam importat rationẽ originis, nec aliud probant relata verba; secundùm istam, importat rationem originis omninò essentialiter, & id evincunt ejusdem S. Doctoris auctoritates suprà adductæ *num.* 25. Neque dicas hanc habitudinem ad intelligentem malè cohærere cum illa particula exclusiva *solam habitudinem ad rem intellectam:* Contrà enim illa particula exclusiva *solam* ponitur ad excludendam habitudinem ad verbum, seu ad terminum productum, non ad excludendam habitudinem ad intelligentem, seu ad principium producens, ut facilè conjici potest ex contextu verborum præcedentium & subsequentium. Ad Aristotelem dico ipsum loqui de intelligere non formaliter, sed præsuppositivè sumpto, quâ ratione dicitur quoddam pati, quia supponit receptionem speciei in intellectu, & ipsius ab objecto actuationem in esse intelligibili.

Quomodò intelligere sit quoddã pati.

38. Probari hic ulteriùs posset eadem secunda pars argumento desumpto ex doctrina Complexistarum, juxtà quos visio formaliter consistit in complexo principij videntis & objecti visi; repugnat autem complexum hominis videntis esse complexum hominis merè passivè se habentis, imò esse complexũ ex Deo visionem producente. Evidentiùs hinc probatur non posse beatum videre Deum visione increata, quia complexum Dei videntis & Dei visi non distingueretur à complexo hominis videntis & Dei visi, quod æquè impossibile est, ac sit impossibile non distingui hominem à Deo. Displicet tamen uti hoc argumento, quia principium, quo nititur, est minùs certum, & minùs communiter admissum, quàm id quod infertur.

Argumentũ Complexistarum in præsenti nõ arridet.

Probari insuper posset argumentis desumptis ab universali, & communi ratione actus vitalis, cui essentiale prorsùs sit esse affixum uni determinato tùm principio tùm subjecto adeò, ut simpliciter repugnet ipsum produci aut à principio extraneo in subjecto etiam sibi connaturali, aut à principio etiam sibi connaturali in subjecto extraneo, quomodocumque sumatur vitalis actus aut scilicet in ratione actionis aut in ratione qualitatis; quæ quidem duæ rationes, aut malè supponuntur in actu vitali, aut saltem sunt omninò inseparabiles, nec minùs contradictionem implicat actus vitalis qui non sit exercitium vitæ seu quo quis exercitè non vivat, quàm relatio quæ non sit exercitium referendi, unio quæ non sit exercitium uniendi, motus qui non sit exercitium movendi. Hæc omnia mihi verissima sunt, ut specialiter attigi *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 26. & aliis in locis insinuatis superiùs *num.* 25. displicet tamen ea in præsenti proferre, quia nec id necessarium est, cum aliunde fuerit sufficientissimè probatum assertum, nec nostro instituto accommodatum, cum philosophica sint & Theologo extranea, licèt hic luculenter tractentur ab Amico *disp.* 2. *sect.* 5. *per totam.* 39.

Propria ratio & essentia actus vitalis.

Porrò, sicuti ne Philosophica huc transferam mitto argumenta, quæ pro nobis formari possent ex communi ratione actus vitalis, ità eodem jure prætereo ea, quæ possent contrà nos urgeri ex eadem communi ratione actus vitalis, cui contendunt Adversarij non repugnare produci saltem in ratione qualitatis à solo Deo, eò quòd præsertim vitales actus Deus contineat non minùs, quàm cæteros quoscumque effectus creatos: Verùm ex hac continentia nequit inferri, quòd sint à Deo producibiles aliter, quàm petant ex essentia sua produci. Non est tamen negandum dari operationes quasdam materialiter, & secundùm quid similes operationibus vitalibus producibiles modo non vitali etiam à solo Deo, sicuti easdem modo non vitali ab Angelis producibiles asseruimus *tract.* 3. *c.* 4. §. 4. *n.* 39. at nihil inde contrà nos infertur, quia *ex eodemmet* §. 4. *n.* 35. constat diversam esse rationem de actibus essentialiter ac formaliter vitalibus, ejusmodi est is, in quo consistit nostra beatitudo formalis. 40.

Indicatur solutio ad argumenta contraria.

Ex dictis habetur neque Deum se solo posse formaliter beare creaturam creatura ipsa non operante, neque creaturam se sola 41.

posse

Beatitudo formalis creaturæ necessariò pendet à creatura & à Deo.

posse formaliter beare se ipsam Deo non concurrente, imò per modum causæ principalioris non se habente: Ex primo capite Augustino dicenti *Qui fecit te sine te, non salvabit te sine te*, addi posset, *Nec beabit te sine te*: ex secundo capite verificatur quod habet idem Augustinus 12. *de Civit. c.* 1. dicens *Quamvis non omnis creatura possit esse beata, ea tamen, quæ potest, non ex se ipsa potest, sed ex illo à quo creata est*: Augustino consonat Ambrosius 2. *offic. cap.* 2. dicens, *Vitam æternam præstare non potest, nisi Auctor æternitatis.*

---

§. III.

Vtrùm beatitudo formalis supernaturalis consistat in aliquo habitu, aut in aliqua alia perfectione quæ operatio non sit: Vbi de unione hypostatica.

42. Beatitudo formalis non consistit in aliquo habitu.

Assert. 1. Beatitudo formalis supernaturalis non consistit in aliquo habitu. Ita omnes Auctores infrà afferendi pro beatitudine in actu intellectus, aut voluntatis, collocanda, & præsertim (hi enim Auctores sub propriis terminis rem definiunt) Salas *hic tract.* 2. *disp.* 2. *sect.* 3. Gonet *disp.* 3. *art.* 1. §. 5. Gabriel à S. Vincentio *disput.* 2, *dub.* 2. Herinex *disp* 2. *q* 2. *num.* 10. aliique communiter contra Bonaventuram *in* 4. *distinct* 49. *q* 1. *ad* 5. ubi vult beatitudinem consistere in habitu principaliùs, quàm in actu: item contrà Henricum locis supracitatis §. 1. docentem illapsum, in quo ipse formalem beatitudinem constituit, fieri potissimùm mediis habitibus supernaturalibus & infusis.

Probatur primò: Beatitudo formalis non potest consistere in aliquo, quod non sit vita; atqui non datur aliquis habitus, qui sit vita; ergo beatitudo formalis non potest consistere in aliquo habitu: Minor patet, quia habitus sunt qualitates ab extrinseco advenientes, aut saltem quibus non repugnat ab extrinseco advenire, & quæ non solùm non tribuunt vivere in actu secundo, sed nec habent rationem principij vitalis, seu vitæ in actu primo, cum ad actus suos modo vitali non concurrant. Major probatur tùm auctoritate Scripturæ in quâ sæpissimè nostra beatitudo vitæ & vitæ æternæ nomine exprimitur ut Matth. 19. *Quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Si vis ad vitam ingredi serva mandata*: Luc. 18. *& in sæculo futuro vitam æternam*: Ioan. 3. *Qui credit in filium habet vitam æternam*, nec operæpretium est plures similes textus referre, cum facilè obvij esse possint cuicumque leviter etiam evolventi paginas novi Testamenti: Tùm ratione, est enim maximè contrà ipsum naturæ lumen dicere beatum & felicem hominem otiantem prorsùs & dormientem; cum somnus & otium sit calamitas potiùs quàm felicitas, unde Aristoteles *lib.* 1 2. *metaph.* *c.* 6. scripsit: *Dicimus felicitatem habitum non esse, inesset enim dormienti, & in calamitatibus maximè constituto.* Deinde ex sæpiùs dictis beatitudo formalis nihil est aliud, quàm adeptio beatitudinis objectivæ, quàm consecutio ultimi finis & summi boni, adeptio autem hujusmodi & consecutio est operatio & actio ab intrinseco proveniens, respectu creaturæ rationalis, cui proprium est se ipsam in finem agere, non in finem agi; cum igitur operatio, seu actio proveniens ab intrinseco vita sit, necesse est beatitudinem formalem non posse consistere in aliquo, quod non sit vita.

43. Quod sit vita ostenditur auctoritate.

Et ratione.

Dices eludi totum argumentum, si dicatur auctoritates & rationes adductas aut procedere de beatitudine formali in actu secundo, non de beatitudine formali in actu primo; aut ipsas probare quidem beatitudinem formalem non consistere in solo habitu, at non convincere quòd non consistat in habitu simul & actu, seu in habitu ut habente adjunctum actum. Sed contrà: primum effugium huc revocat doctrinam jam suprà improbatam §. 1. *num.* 13. *&* 14. hic verò specialiter impugnatur ex eo, quòd cū Scriptura & sancti Patres nunquam meminerint beatitudinis in actu primo gratis inducitur talis beatitudo, ipsamque afferre pro solutione argumenti probantis beatitudinem sitam esse in solo actu secundo est supponere & afferre pro solutione id, quod est in quæstione. Secundū effugium impugnatur, quia habitus, in quantum habet adjunctū actum, non potest dici beatitudo nisi quatenùs est causa actus, quo acquiritur beatitudo objectiva, at hac ratione potiori jure collocaretur beatitudo formalis in potentia, quàm in habitu: Deinde non est hic sermo de statu beatifico, qui potest in plurium perfectionum collectione consistere, sed de forma beatificante, quæ meliùs statuitur in aliquo uno & simplici, quàm in pluribus ut patebit *ex cap. sequenti*, §. 1. ubi probabitur formalem beatitudinem non conflari ex pluribus actibus. 44.

Beatitudo formalis non consistit in habitu simul & actu.

Probatur secundò. Si beatitudo formalis consisteret in aliquo habitu, maximè in habitu luminis gloriæ, utpotè qui solus in nullo viatore reperitur, propriusque est status beatifici; sed non consistit in habitu luminis gloriæ ergo: Minor probatur, tùm quia habitus luminis *ex tract.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *num.* 15. est dispositio ad formam ulteriorem, dispositio autem ex genere suo relinquit subjectum in statu imperfecto, ipsumque non ultimò complet, non ultimò satiat; tum quia qui haberet visionem sine lumine gloriæ Deum possideret & esset beatus, non sic qui haberet lumen gloriæ sine visione: ergo. 45.

Non consistit in habitu luminis gloriæ.

Dices: *ex ted. c.* 3. *num.* 45. lumen gloriæ est quid perfectius visione, ergo magis satiat, magis complet appetitum quàm visio & potiùs dicendus foret beatus qui haberet lumen sine visione, quàm qui visionem sine lumine. Sed contrà: Scio quidem majorem perfectionem luminis suprà visionem 46.

esse

eſſe potiſſimum Adverſariorum fundam u-tum, & eos, qui in præſenti nobiſcum ſentiunt, utplurimùm aſtruere viſionem perfectiorem lumine, ut expreſſis terminis docet Salas ſect. in aſſerto præcitatâ num.20. Gonet §. pariter præcit. num.29. & §. ſeq. num.36. Gabriel à S. Vincentio dub. præcit. num.28.

Lumen gloriæ eſt perfectius viſione entitativè, nõ beatificativè.

Nihilominùs admitto abſolutè, in ratione ſcilicet entis ſeu qualitatis lumen gloriæ eſſe perfectius viſione; at non propterea eſt viſioni præferendum in ratione beatificativi, quia eſſe beatificativum & ſatiativum appetitus attenditur non penes perfectionem in linea qualitatis ſeu entis, ſed penes perfectionem in linea aſſecutionis ſummi boni, & vitalis atringentiæ ultimi finis, in quâ linea à viſione lumen exceditur.

47. Beatitudo formalis non conſiſtit in unione hypoſtatica.

Aſſert.2. Beatitudo formalis ſupernaturalis non conſiſtit in unione hypoſtatica: Hoc aſſertum quatenùs procedit univerſaliter de beatitudine aliorum à Chriſto extrà controverſiam omnem eſt, ſicuti extrà controverſiam eſt, quod alij à Chriſto nec in via, nec in patria aſſumantur ad unionem hypoſtaticam; quatenùs verò ſpecialiter procedere poteſt de beatitudine Chriſti Domini eſt contrà nonnullos memoratos ab Oviedo *hic controv.2. punct.5. n.47.* contrà quos aſſertam veritatem tradunt Theologi communiſſimè *in tract. de Incarnat.* eandemque hic attingunt Oviedus *punct. cit.* Vaſquez *diſp.8 n.14.* Amicus *d. 11 ut 2. num.48.* Salas *diſp.2.n.23.*

Probatur primò ratione ſuprà indicata *n.13.* ex eo quod nimirum beatitudo formalis, ſi conſiſteret in unione hypoſtatica, convenire poſſet naturæ etiam irrationali. Improbat hoc argumentum Oviedus *punct. præcit. n.51.* dicens unionem hypoſtaticam cum natura non rationali fore ſpeciei diverſæ ex vi cujus ſicuti natura irrationalis moraliter non ſanctificaretur ità nil mirum quod etiam non bearetur. Nihilominùs adhuc argumentum habet vim, ſaltem ad probandum unionem hypoſtaticam ex genere ſuo, & ut eſt unio hypoſtatica præciſè, non

48. Uniones hypoſtaticæ cum naturis ſpecie diverſis non differrent ſpecie.

eſſe formalem beatitudinem: Deinde quod dicitur unionem hypoſtaticam cum naturâ non rationali fore diverſæ ſpeciei, impugnatur primò ex eo quòd ſequeretur fore etiam diverſæ ſpeciei duas uniones hypoſtaticas, quarum una fieret cum humanâ, altera cum Angelicâ naturâ; adeoque natura humana & Angelica hypoſtaticè aſſumptæ beatitudinem ſpecie diverſam ſortirentur: Secundò quia, cum ex diverſitate ſpecifica intellectuum non diverſificentur ipſorum actus ſupernaturales ut colligitur *ex tract.1. lib.2. c 6. num.9.* à pari ex diverſitate ſpecifica naturæ ſecundùm ſua naturalia acceptæ non videtur haberi poſſe diverſitas ſpecifica hypoſtaticæ unionis.

Probatur ſecundò: Unio hypoſtatica non eſt vita in actu ſecundo, neque vitalis conſecutio ſummi boni; atqui ut mox probabatur *n.43.* beatitudo formalis debet eſſe vita in actu ſecundo, & vitalis conſecutio ſummi boni: ergo.

Dices: per unionem hypoſtaticam poſſidetur natura divina, & ſummum bonum, perfectiùs, quàm poſſideri poſſit per ullam creatam operationem: ergo ſi per creatam operationem, quatenùs poſſeſſivam ſummi boni, habetur formalis beatitudo, habebitur hæc multo magis per unionem hypoſtaticam. Sed contrà: Poſſeſſio divinæ naturæ 49.
per identitatem eſt adhuc perfectior, quàm poſſeſſio ejuſdem per unionem hypoſtaticam, & tamen per illam Deus non eſt formaliter beatus; ergo nec per iſtam creatura. Poſſeſſio igitur ſummi boni quæ beatitudinem formalem conſtituit, debet eſſe perfectiſſima, non in genere unionis, ſed in genere vitæ, in quo genere operatio unioni hypoſtaticæ præcellit.

Solvitur potiſſimum Adverſariorũ fundamentum.

Probatur tertiò: Beatitudo formalis eſt perfectio ſuppoſiti potiùs, quàm naturæ; aut ſaltem debet poſſe convenire ſuppoſito, non ſoli naturæ; ſed unio hypoſtatica eſt perfectio naturæ, non ſuppoſiti, & ſoli creatæ naturæ, nulli creato ſuppoſito formaliter convenire poteſt ergo in ipſa non conſiſtit, &c.

Aſſert. 3. In nulla prorsùs perfectione, 50.
quæ operatio non ſit, conſiſtere poteſt beatitudo formalis. Eſt aſſertum conſequens ad aſſerta hucuſque poſita, &

Beatitudo formalis non poteſt conſiſtere in aliquo, quod non ſit operatio.

Probatur, imò colligitur ex hucuſque dictis; nimirùm ex eo quòd beatitudo formalis eſſentialiter ſit vita in actu ſecundo, hæc autem in perfectione, quæ operatio non ſit, non ſalvatur: item ex eo quòd non habeatur formalis beatitudo per unionem hypoſtaticam, quæ tamen eſt procul dubio maxima perfectio creaturæ communicabilis in genere perfectionũ, quæ operatio non ſunt. Et certè hinc habetur validiſſimum argumentum contrà habitum gratiæ in particulari, ſi enim gratia unionis quæ tribuit ſanctificationem infinitam & conjunctionem ſubſtantialem cum divina natura, adhuc formaliter non beat; quonam modo beabit gratia habitualis tribuens ſolùm finitam ſanctificationem, & accidentalem cum divina natura conjunctionem?

Ex dictis in totius hujuſce capitis progreſſu efficaciter remanet probatum, & manifeſtè oſtenſum, formalem creaturæ beatitudinem eſſentialiter eſſe operationem vitalẽ immanẽter & vitaliter à creatura productam: Ulteriùs jam procedendo examinan- 51.
dum eſt, quænam ſit talis operatio; & quidem ne in iis, quæ facillima ſunt inutiliter hæreamus, certum eſt talem operationem non eſſe operationem partis ſenſitivæ, utpotè quæ non poteſt Deum attingere ſeu circà Deum verſari, qui tamen ſolus eſt noſtra vera beatitudo objectiva: Accedit quòd nomine beatitudinis venit ſumma & perfectiſſima hominis felicitas; quis autem dicat hanc ei convenire ſecundùm inferiorem, ignobiliorem, infelicioremque ipſius partem, & ſecundùm operationem brutis communem? Stet igitur operationem, in quâ eſſentialiter formalis beatitudo conſiſtit, eſſe operationem ſolius partis ſuperioris intel-

Neque in operatione partis ſenſitivæ.

lectum

lectum & voluntatem complectentis, & ut definiatur ad intellectum ne, an ad voluntatem pertineat? sit

CAPUT II.

In quanam operatione intellectus, aut voluntatis beatitudo formalis supernaturalis consistat?

1\. NOTARUNT optimè *Gabriel, Ocham, & Major*; & post ipsos Suarez *hic disput.6. sect.3. n.5.* Vasquez *disp.10. c.2. n.8.* Salas *tract. 2. disp. 2. num. 35.* Oviedus *controu. 2. punct. 7. n.80.* Arriaga *disp.49. n.1.* plures Theologos sub hoc titulo de nomine potiùs, quàm de re dissidere, eo quòd re ipsa omnes conveniant ad beatitudinem tùm intellectum, tùm voluntatem concurrere, & beatum quemlibet habere circà Deum actum visionis, actū amoris, actum fruitionis & gaudij; nec possit de hoc dubitari, cum perspicuū sit debere animam ex vi beatitudinis quoad omnes suas potentias perfici & compleri: Vnde quod aliqui deinde beatitudinem in sola operatione intellectus, aliqui in sola operatione voluntatis, aliqui in utraque collocent, provenit vel ex diverso modo sumendi beatitudinem, vel ex diversitate explicandi modum operandi intellectus & modum operandi voluntatis in ordine ad finis consecutionem & possessionem, in quibus itrepere facilè potest aliquid quæstionis de nomine; ut huic incōmodo aditū præcludamus, præmittemus explicationem eorum, quæ ut mox attigimus esse possunt occasio altercationis vocalis; sicque remanebit solùm locus difficultati formali, metaphysicæ, & Theologo dignæ, apparebitque ex disputantium vitio, non ex conditione materiæ, quæ disputatur, gravissimam, & magnis Theologorum conatibus agitatam controversiam declinare aliquando in levem quæstionem de nomine.

Hæc quæstio ex disputantium, non ex materiæ disputatæ vitio evadere potest de nomine.

2\. Præmitto igitur primò beatitudinis nomen significare posse tùm statū, tùm essentiam beatitudinis; status beatitudinis dici etiā potest beatitudo sumpta integraliter, essentia beatitudinis beatitudo sumpta essentialiter. Beatitudo sumpta integraliter continet quidquid spectat ad beatitudinis perfectionem & complementum, quidquid in statu beatifico, animæ imò etiam corporis, aut substantiam aut etiam potentias, complet & perficit; hac ratione negari non potest, quin ex actibus intellectus & voluntatis, imò etiam potentiarum materialiū beatitudo consurgat. Beatitudo sumpta essentialiter est ratio illa formalissima, ad quam tanquam ad radicē consequuntur omnes aliæ perfectiones beatificæ, & quâ formalis beatitudo in se primò constituitur & distinguitur à perfectionibus non solùm non beatificis, verùm etiam ab iis, quæ inter beatificas secundariæ sunt, & se habent ut proprietates, passiones, vel effectus, non ut ratio simpliciter prima & formalissima beatitudinis. Porrò in præsenti sermo est de beatitudine hoc secundo modo acceptā, quo modo in indivisibili consistit, sicuti alterius cujuslibet rei essentia, nec duplex esse potest; unde displicent qui in hac quæstione duplicem formalem beatitudinem distinguentes unā uno, aliam alio actu constituunt, sic displicet primò Scotus *in 4. dist. 49. q. 3. §. ad quæstionem* dicens posse distingui de beatitudine naturæ, & de beatitudine potentiæ, illam consistere in operatione unicā, istā in pluribus operationibus, in tot scilicet quot sunt potētiæ beatificabiles. Displicet secundò Paludanus *in 4. dist.49. q.3. art.2.* distinguens beatitudinem in contemplativam & activam; illamque collocans in actu intellectus Deum contemplantis, istam in actu voluntatis Deum diligentis.

Status beatitudinis, seu beatitudo sūpta integraliter quid?

Essentia beatitudinis, seu beatitudo sūpta essentialiter quid?

Præmitto secundò non eodē modo possideri rem spiritualē & rē corporeā: tunc enim dicitur quis rem aliquam possidere, quando ità acquisivit & ità in potestate sua habet, ut ex ea possit sibi sumere omne commodum, omne emolumentum, omne oblectamentum, quod potest ex tali re convenienter haberi; licèt autem res corporea actione etiā corporea ità acquiratur, ut possit quis congruā ex ea tùm utilitatem tùm jucunditatē percipere, res tamen spiritualis solùm actione spirituali potest ità acquiri & possideri, ut quis eam quodāmodò habeat in sua potestate in ordine ad gaudendū de ipsa, eadéque fruendum in se ipsa; nō enim hic loquimur de possessione quodammodò physicâ, quæ haberi potest per identitatē aut per physicam unionem; sed de possessione quodammodò morali & vitali; quæ certè haberi solùm potest per actionem aliquā & quidem vitalem, actione verò vitali corporea attingi non posse rem spiritualē ostensū est *tr.1. lib.2. c.8. §.4. & 5.* Hinc consequens est sola aut intellectus aut volūtatis operatione spiritualia posse acquiri & possideri, cuinā deinde singillatim debeat hæc prærogativa concedi mox subjicio explicando, quantùm res hæc postulat, modum operandi utriusque potentiæ. 3

Res spirituales, & res corporeæ diversimodè possidétur

Intellectus est potētia apprehensiva, quæ attingendo objectū trahit ipsum ad se & ponit ipsū in se, imò accōmodat ipsū sibi juxta D.Thomam *1. p. q.12. art.4. in c.* dicentem *cognitū est in cognoscente secundùm modum cognoscentis*: quæ omnia exprimunt attingentiā acquisitivam & possessivā; sicuti enim rem corporaliter apprehēdere, ad se trahere, in se ponere, imò etiam sibi, id est propriæ capacitati proprioque operandi modo, accōmodare, esset ipsam corporaliter possidere, ità illa eadem præstare spiritualiter, sicuti spiritualiter præstantur ab intellectu circà suum objectū, erit utique spiritualiter rem, circà quam, tanquam circa objectum, ista spiritualiter præstantur, possidere. 4

Modus operandi intellectus

Voluntas, quemadmodū etiam attigimus 5

 tract. 2.

Modus operandi voluntatis. *tr.* 2. *lib.* 1. *c.* 4. §. 8. est potentia appetitiva quæ attingendo objectū producit impulsum, quo se in objectū movet & ab objecto trahitur potiùs, quàm objectū trahat; se quodámodò in objecto ponit, quia anima magis est ubi amat, quàm ubi animat; se objecto accómodat, quia voluntas per amorē transformatur in rem amatā juxtà D. Dionysiū *c.* 4. *de div. nom.* dicentē *Dimovet etiam de statu divinus amor, nec suos esse amantes patitur, sed eorum etiam, quæ amantur.* Accedit quod voluntas attingit objectū suū sub ratione finis, cujus propriū est quod ad ipsum cætera ordinentur, non ipse ad cætera: Quæ omnia evincunt voluntatem attingere objectū suum non acquirendo ipsum & possidēdo, sed potiùs itaut ipsa ab objecto suo acquiratur & possideatur. Facit hic etiā ad rem illud quod §. *præcit.* attulimus ex Aristotele dicente verum esse in mente, bonum in rebus; objectum scilicet intellectus recipi in intellectu, objectum voluntatis recipere potiùs in se voluntatem.

Præmitti hic insuper posset quid sentiendum de perfectione intellectus suprà voluntatem, vel voluntatis suprà intellectū, & consequenter de operatione simpliciter perfectissimâ, intellectus ne sit, an voluntatis? Sed

6. Beatitudo formalis potest non esse summa perfectio beati. quia res hæc nec Theologiæ est, nec ad præsens institutū necessaria, ea non immoror. Non est inquam ad præsens institutū necessaria, quia cum non sit de conceptu beatitudinis esse summam beati perfectionē, ut evincitur in Christo Domino, cujus certè summa perfectio est unio hypostatica, in quā tamen beatitudo non consistit; parùm refert scire, quænam sit operatio simpliciter perfectissima? in ordine ad definiendum, quænam operatio sit beatitudo formalis; & aliunde, quàm ex puro absolutæ perfectionis excessu uni operationi præ alterā cócedenda est prærogativa beatitudinis formalis. Hæc igitur præmisisse sufficiat pro apparatu requisito ad dirimendam præsentem controversiam, & ad statuendum, utrùm beatitudo formalis essentialiter sumpta consistat in unica an in pluribus operationibus; & si in unica, in quanam determinatè? Ideò sit

§. I.

Utrùm beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta consistat in unica operatione; an in pluribus?

7. Beatitudo formalis sumpta essentialiter consistit in unica operatione. Assert. Beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta consistit in unica operatione: Ità Auctores referendi *in tribus sequentibus* §. §. pro beatitudine vel in solo actu amoris, vel in solo actu gaudij, vel in solo actu visionis collocanda cōtrà Bonaventuram *in* 4. *dist.* 49. *art.* 1. *q.* 4. & 5. ubi non solùm docet beatitudinē cōsistere principaliùs in habitu, quàm in actu, ut suprà retulimus *c.* 1. §. 3. sed etiam quatenùs consistit in actu requirit actum utriusque potentiæ intellectus scilicet & volūtatis: Item contrà Hugonem à S. Victore *in* 7. *cap. Dionysij* ducentem beatitudinē consistere in lumine per quod Dei visionem, & in dulcedine, per quam Dei amorem, intelligit: Insuper contrà Alensem 3. *p. q.* 23. *memb.* 1. *ad* 1. aliosque plures ex antiquis, ex recétioribus verò contra Suarez *hic disp.* 7. *sect.* 1. *conc.* 3. Valentiam *q.* 3. *punct.* 4. §. *Mihi.* Salas *tract.* 2. *disp.* 1. *sect.* 5. *n.* 47. Amicum *disp.* 2. *sect.* 6. *n.* 116. Averiam *q.* 3. *sect.* 3. Majoremque partem eorum, qui nec Thomisticæ, nec Scotisticæ scholæ addicti sūt, imò favet prædictis Auctoribus etiam Scotus, dum juxtà suprà dicta *n.* 2. beatitudinem potentiarum, quamvis non naturæ, in pluribus actibus collocat, unde et à Lauræa sequens sui Doctoris vestigia existimat principaliùs quidem, at non totaliter in unico actu posse beatitudinē collocari, additque (verba sunt Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *disp.* 16. *art.* 4 *n.* 70.) quod licèt ante Benedictum XII. & tempore Scoti, qui per annos circà triginta eum præcessit, hoc dubium proponeretur sic; an beatitudo consistat essentialiter in actu intellectus vel voluntatis? postquā tamen præfatus Pontifex definivit, quòd *ex visione & fruitione Dei animæ sunt verè beatæ*, & consequenter, quòd ad veram beatitudinē utraque hæc operatio sit necessaria, non potest amplius de hoc dubitari; sed solùm restat dubitandum ac discutiendum, in quonam illorum actuum principaliùs consistat? idque ante Lauræam tradiderant etiam Argentinas, Corduba, Vega, aliique apud Amicum *præcit. n.* 116.

Verùm hi Auctores nimium pro se præsidium, nimium contrà nos præjudicium ex prædicta Benedicti XII. definitione arripiunt; sicuti etiam nimis sibi blandiuntur ex eo quòd in Catechismo Romano circà illa symboli verba, *Credo vitam æternam* ità scriptum sit: *Solida beatitudo, quam essentialem communi nomine licet vocare, in eo sita est, ut eum videamus eiusque pulcritudine fruamur, qui est omnis bonitatis ac perfectionis fons & principium.* Enimverò mens Benedicti solùm fuit definire, quòd animæ justorū ante diem judicij beatitudinem consequantur, & verè beatæ sint Dei visione & fruitione, nullatenùs deinde decidendo, utrū uterque actus spectet ad formalissimam beatitudinis essentiam, an unicus, adeò ut alter sit solùm aut dispositio, aut proprietas, aut integrale complementum: mens etiam Pij V. in Catechismo fuit solùm statuere, quòd beatitudo essentialis utrumque actum requirat ac includat, non determinando deinde quid includat per modum formalissimæ essentiæ, quid per modum complementi aut proprietatis, idque jure optimo, quia quæstiones purè metaphysicas, qualis ista est, solent summi Pontifices relinquere Theologis disputandas, eum rerum quidditates perscrutari ad scholasticam ratiocinia pertineat, non ad fidei dogmata. Libenter hæc attigi, ut ante asserti probationem omnem ab ipso removerem censuræ etiam levissimæ suspicionem, simulque innuerē in tota hac controversia, ut Removetur ab asserto omnis censuræ suspicio.

potè

potè metaphysicâ prorsùs, non dogmaticâ, esse rationibus magis, quàm auctoritatibus procedentium; ideò assertum

9. Probatur primò ratione: Beatitudo formalis est assecutio & possessio beatitudinis objectivæ, sed perfecta assecutio & possessio beatitudinis objectivæ supernaturalis consistit in unica operatione, ergo etiam in unica operatione cõsistit beatitudo formalis supernaturalis: major patet quia beatitudo formalis ad beatitudinem objectivam se habet ut finis *quo* ad finem *qui*, finis autem *quo* nihil est aliud quàm assecutio & adeptio finis *qui*. Minor probatur, neque ratione rei possessæ, neque ratione modi possidendi requiritur ad perfectâ assecutionem & possessionem beatitudinis objectivæ plus, quàm unica operatio: Non ratione rei possessæ, quia hæc simplicissima est, indivisibilis, & tota simul; est enim Deus ipse, potest igitur acquiri unica operatione, nec plures requirit, ut secundùm unam partem unâ, secundùm aliam partem aliâ operatione acquiratur: Non ratione modi possidendi, quia perfectus modus possidendi convenit solùm uni operationi, nimirum operationi intellectus, non operationi voluntatis; ut *n.* 4 præmisimus, & *sequentibus* §. 5. magis explicabimus, solventes etiam ea, quæ nonnulli afferunt ad suadendum voluntatem æquè ac intellectum, aut fortè etiam perfectius, propria operatione objectum assequi & possidere.

Dices: Beatitudo objectiva, licèt sit res unica in ratione entis, est tamen quodammodò duplex in ratione attingibilis; habet scilicet duplicem attingibilitatẽ, alteram sub ratione veri, alteram sub ratione boni; ergo beatitudo objectiva, quàvis in se entitativè unica, exigit tamen acquiri duplici potiùs,

10. quàm unica operatione. Sed contrà: ex unicitate ac simplicitate beatitudinis objectivæ nos inferebamus ipsam non debere acquiri per partes, nec ex hoc capite plures operationes ad sui acquisitionem requirere, & contrà hoc nil probat instantia; quod deinde eadem beatitudo habeat duplicẽ attingibilitatẽ à nobis non negatur, at inde male inferunt Adversarij ipsam esse acquisibilem per duplicem operationem: Enimverò vel hæc duplex operatio esset ejusdem rationis & pertinens ad eandẽ potentiã, vel non: Primum dici non potest, tùm quia posita acquisitione per unam operationẽ superfluit alia acquisitio ejusdẽ rationis per aliam ejusdem rationis operationẽ; tùm quia attingibilitas sub ratione veri, & attingibilitas sub ratione boni, sunt specificativa illa intellectus, ista voluntatis, illi igitur correspondere possunt soli actus intellectus, isti soli actus voluntatis; nec potest utrique deberi duplex operatio ejusdem rationis, ejusdemque potentiæ. Neque potest dici secundum, quia operatio acquisitiva est sola operatio intellectus, illa igitur duplex attingibilitas potest quidem reddere objectum attingibile, at non potest reddere ipsum acquisibile per duplicem operationem non ejusdem rationis, & non pertinentem ad eandem potentiam.

Beatitudo objectiva non est acquisibilis per duplicẽ operationẽ.

Probatur secundò: Beatitudini formali debet concedi omnis major perfectio, quæ ipsi concedi possit; atqui consistere in unica operatione est perfectio major, quàm consistere in pluribus, & est perfectio quæ beatitudini formali concedi potest, ergo verè dicendum est, quòd beatitudo formalis in unica operatione consistat: Major patet quia beatitudo formalis, licèt fortè non sit semper summa hominis perfectio, est tamen perfectio completa, adeoque cui nihil deest, & cui nihil, quod cõcedi possit, negandũ est: Minor quoad primã partẽ probatur ex eo, quòd simplicitas est perfectio major quã compositio, & quæ superiora sunt ac perfectiora solent etiã esse simpliciora; quoad secundã constabit ex infrà dicendis §. 4. dum ostendetur beatitudinem formalem consistere in sola visione, & præscindẽdo ab operatione, in quã consistat, certè cõcedi posse beatitudini patriæ, de quã in præsenti, quod cõsistat in operatione unica, colligitur ex D. Thoma *hic q.* 3. *art.* 2. *ad* 4. ubi ait, *In præsenti vitâ quantum deficimus ab unitate, & continuitate operationis, tantùm deficimus à beatitudinis perfectione.* 11.

Præterea hic argumentũ desumptum ab operatione perfectissima, quæ debet esse unica; prætereo autẽ, quia mihi non est valde efficax; nec satis mihi constat beatitudinẽ debere esse simpliciter perfectissimã operationẽ. Prætereo insuper, tanquã opportunius *in sequentibus* §. 5. afferenda argumẽta suadentia beatitudinẽ, aut non consistere in ullo actu voluntatis, aut cõsistere in solo actu visionis, quæ quidem utraque saltẽ indirectè probant beatitudinẽ consistere in unica operatione. 12.

Ex dictis habetur quomodò intelligendæ sint auctoritates Scripturæ & Patrum, dum beatitudinem interdũ per plures actus simul; interdũ indifferenter modò per unum, modò per aliũ actũ explicant; intelligendæ scilicet sunt de beatitudine formali secundùm ea, quæ includit etiam integraliter & physicè; non secundùm id præcisè, in quo consistit formalissimè & metaphysicè, idque propter rationem suprà allatam *n.* 8.

Respondetur auctoritatibus Scripturæ & Patrum.

---

§. II.

Utrùm beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta consistat in operatione voluntatis, quæ est amor?

ASSERT. 1. Beatitudo formalis supernaturalis non consistit in amore concupiscentiæ. Hoc assertum adeò commune est ut ex una parte nullum habeat, quem videtim, Adversarium, & Salas *hic tr.* 2. *disp.* 2. *sect.* 5. *n.* 21. expressè testetur neminem dicere beatitudinem sitam esse in solo amore concupiscentiæ, quo quis sibi Deum vel aliud bonum concupiscit; ex alia parte pauciores Scholastici sub propriis terminis ipsum tradant; præstant id tamen Amicus *hic disp.* 2. *sect.* 6. *num.* 119. Oviedus *controv.* 2. *punct.* 7. *n.* 81. Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *disput.* 16. *art.* 5. 13.

Beatitudo formalis non consistit in amore concupiscentiæ.

art.5. num.97. cum Scoto *in 4. dist.49. q.5. §. Secundo non consistit.*

Probatur assertum, & quidem in sensu formali, ostendendo scilicet, quòd quamvis in actu voluntatis, aut in aliquo Dei amore collocari posset formalis beatitudo, adhuc tamen non esset collocanda in amore concupiscentiæ sic: Amor quo beati Deum concupiscunt id est ut sibi bonum amant supposito pro nunc quòd in ipsis distinguatur ab amore amicitiæ est posterior & imperfectior amore amicitiæ, quo amant Deum ut bonum in se, ergo quando etiam in aliquo amore collocari posset beatitudo, collocanda non esset in amore concupiscentiæ, consequentia patet quia inter operationes ejusdem potentiæ, & quæ sunt sub eodem operandi modo, nulla potest esse ratio tribuendi prærogativam beatitudinis posteriori & imperfectiori potiùs, quam priori & perfectiori.

14. Amor concupiscentiæ est posterior amore amicitiæ.

Antecedens quoad primam partem probatur. Si beatus amaret Deum amore concupiscentiæ non supponente amorem amicitiæ, non amaret Deũ in ratione finis ultimi cum ex supradictis *lib.1. c.2. n.28.* amor alicujus in ratione finis sit amor amicitiæ; imò non amaret Deum amore simpliciter bono, quia amor concupiscentiæ erga Deũ sumptus secundũ se præcise, & ut non supponens amorem amicitiæ, potest esse immoderatus & inordinatus, & de facto nonnulli volunt Angelum peccasse primò immoderatè cõcupiscendo sibi objectũ beatificũ; atqui beati amant Deum in ratione finis, & amore simpliciter bono, ergo amant Deum amore, qui amorem amicitiæ supponit, ipsoque posterior est: Idque confirmatur ex eo, quòd beati priùs cognoscunt Deum ut bonum in se, quàm ut bonum sibi; ergo etiam priùs amant Deum ut bonum in se, quàm, &c.

15. Est eodem imperfectior.

Antecedens quoad secundam partẽ pariter probatur: Amor concupiscentiæ fertur in Deum sub minori ratione boni, quàm amor amicitiæ; Deus enim est magis bonus in se, quàm sit bonus nobis: convenit voluntati secundùm affectionẽ ad commodũ, cum amor amicitiæ eidẽ conveniat secundùm affectionem ad honestũ, est enim maximè proprium boni honesti amari propter se: magis accedit ad usum quàm ad fruitionẽ, quia aliquo modo ordinat ad aliud, nimirũ ad subjectum id, in quod fertur; secùs amor amicitiæ: non est ex conceptu suo indefectibiliter rectus & ordinatus sicuti est amor amicitiæ: atqui hæc omnia sunt argumenta minoris perfectionis in amore concupiscentiæ, quàm in amore amicitiæ: ergo verè ille isto imperfectior est.

Dices; Quamvis amor concupiscentiæ sit imperfectior in ordine ad objectum idque probent rationes mox allatæ: est tamen perfectior in ordine ad subjectũ quia attingẽdo Deum ut relatũ ad subjectũ ut bonum subjecto magis subjectum perficit quàm amor amicitiæ qui Deum attingit secundũ se absque ullo ordine ad subjectũ; atqui beatitudo formalis utpotè quæ satiat & complet subjectum, debet attendi secundũ id, quod est perfectius in ordine ad subjectũ, non secundũ id quod est perfectius sub aliqua alia ratione.

Sed contrariationes suprà allatæ, præsertim si primã excipias, omninò probant amorẽ concupiscentiæ esse imperfectiorem etiã in ordine ad subjectũ. Ad instantiam nego absolutè actum attingentẽ Deum ut relatũ ad subjectum magis subjectũ perficere quàm, &c. ratio negationis est quia actus perficit subjectum cõmunicando ei se ipsum suãque perfectionem; actus igitur qui in se simpliciter perfectior est etiam magis subjectũ perficit, quia communicando subjecto se ipsum necessariò communicat aliquid perfectius; quod est magis perficere. 16. Etiam in ordine ad subjectum.

Assert. 2. Beatitudo formalis supernaturalis non consistit in amore amicitiæ. Ità Auctores citandi pro assertis mox ponendis §.3. & 4. contrà Scotum *in 4. dist.49. q.. & 5.* Henricum *quodlib.10.q.14.§. dicunt aliqui & in summa, art 49.q.6.* Bacconem *in 1. dist.1. q.1. art.5.* quos tres Auctores suæ scholæ sequuntur, Scotum præsertim Scotistæ omnes; ad eosdem aliqualiter accedit ex recentioribus Amicus *hic disp.. sect.6.n.122.* & multo magis Pallavicinus *disp.2.q.2.art.7.* Scias tamen, velim, hos Auctores in præsenti controversia cum aliqua varietate loqui, & ferè indifferenter adhibere nomen fruitionis & amoris; & quidẽ si fruitio sumatur, prout cõtradistinguitur ab usu adeoque prout est actus tendens in bonum propter se, sicuti usus est actus tendens in bonũ propter aliud, nullam habeo difficultatẽ in eo, quòd pro eodẽ accipiantur fruitio & amor amicitiæ: Si autẽ fruitio, ut etiã à nonnullis solet usurpari, sumatur pro delectatione seu gaudio, nõ oportet confundere fruitionẽ cum amore in *hoc* §. in quo consideramus amorem ut contradistinctũ à delectatione seu gaudio, & in ipso sub propria ratione formali considerato probare intendimus sitam non esse metaphysicam essentiam formalis beatitudinis. Sic præventa obscuritate, quam posset diversitas terminorum ingerere, 17. Beatitudo formalis nõ consistit in amore amicitiæ. In quo sensu fruitio idem sit cũ amore.

Probatur assertum primò: Amor amicitiæ non attingit objectũ assequẽdo & possidendo ipsum; ergo in amore amicitiæ ergà Deũ non cõsistit beatitudo formalis supernaturalis; consequentia patet, quia ut semel & iterũ dictũ est, beatitudo formalis debet esse assecutio & possessio sui objecti, id est beatitudinis objectivæ: Antecedens probatur, amor amicitiæ non habet assequi & possidere objectum ex ratione generica actus voluntatis, imò ex hac potiùs habet oppositum, ut suprà explicabatur *n.5.* non itẽ id habet ex propria ratione, aut amoris, aut amoris amicitiæ; quia omnis amor ex se præscindit à præsentia objecti, & quamvis hanc non respuat, non exigit tamen, unde etiam per hoc, quòd non respuat, à desiderio, per hoc, quòd non exigat, à gaudio contradistinguitur, ut aliqualiter attigimus *tract.1. lib.4. cap.2. §.2.* atqui assecutio & possessio alicujus rei nequit haberi sine ipsius præsentia; ergo amor amicitiæ, ex propria ratione, aut amoris, aut 18. Amor amicitiæ non est assecutio sui objecti.

amoris

amoris amicitiæ, non attingit objectum assequendo, & possidendo ipsum.

Afferunt hic contrariæ opinionis Auctores tùm varias tesponsiones, tùm varias instantias, quibus conantur non solùm probationis efficaciam infringere, verùm etiam assertum nostrum impugnare, & ostendendo quòd etiam voluntas præsertim per amorem amicitiæ objectum suum assequatur, atque possideat, inferre quòd etiam voluntatis operationi, præsertim amori amicitiæ conveniat formalem beatitudinem in beatitudinis objectivæ assecutione & possessione consistentem constituere. Libenter Adversariorum doctrinam referam & refellam, ut & allatæ probationis efficaciam sustineam, & validiora, quæ contrà assertam veritatem urgeri possunt, argumenta dissolvam.

Afferunt primò auctoritatem D. Thomæ *hic quæst* 4. *art.* 3. *ad* 2. dicentis, *ad voluntatem pertinet comprehensio & q.* 11. *art.* 3. *ad* 3. ubi habetur *Deus est ultimus finis, sicut res, quæ ultimo quæritur, fruitio autem, sicut adeptio huius ultimi finis*, quibus auctoritatibus vix videtur aliquid clariùs dici posse ad significandum quòd etiam voluntas attingat objectum assequendo & possidendo

19. Comprehensio & adeptio objecti in quo sensu conveniat etiam voluntati. ipsum. Nihilominùs respondetur comprehensionem & adeptionem ultimi finis sumi posse dupliciter, vel elicitivè & essentialiter, prout dicit actum ipsum, quo res aliqua tenetur & acquiritur; vel consecutivè & completivè, prout dicit complementum aliquod & perfectionem consequentem ad talem actum; hoc solùm secundo modo, non primo, intelligendus est S. Doctor dicens comprehensionem pertinere ad voluntatem, & fruitionem esse adeptionem ultimi finis; cum præsertim ipsemet S. Doctor *eod. art.* 3. *quæstionis* 4. expresse habeat *quòd comprehensio non est aliqua operatio præter visionem, sed quædam habitudo ad finem iam habitum.*

Afferunt secundò propriam conditionem amoris amicitiæ, cui ex natura sua maximè convenit unire amanti objectum amatum, undè de amore D. Dionysius *c.*4. *de divin. nom.* ait, *vim habet faciendi unum & colligandi, præstantique modo res inter se miscendi*; de eodem D. Augustinus 8. *de Trinit. c.* 10. ait *quòd est iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare appetens*; & D. Thomas 1.2. *q.* 28. *art.* 1. *ad* 3. utitur terminis magis adhuc faventibus præsenti intento dũ ait *Cognitio perficitur per hoc, quod cognitum unitur cognoscenti secundùm suam similitudinem, sed amor facit, quod ipsa res, quæ amatur, amanti uniatur; undè amor est magis unitivus, quàm cognitio.* Ex quibus sic formatur argumentum: operatio intellectus dicitur adeptio & possessio objecti, quia unit rem intellectam intelligenti, sed etiam amor præsertim amicabilis unit, imò magis unit, quàm operatio intellectus rem amatam amãti; ergo etiam amor est adeptio & possessio sui objecti, imò est adeptio & possessio major, quàm operatio intellectus; item ergo etiam amor requirit sui objecti præsentiam neque enim unio fit ad rem absentem; sicque corruit omninò doctrina, quâ assertum probabatur. Nihilominùs adverto cum ipsomet S. Doctore *art. præcit. ad* 2. unionem tripliciter se habere ad amorem: Quædam se habet ut amoris causa; & est unio seu potiùs unitas substantialis quantùm ad amorem, quo quis amat se ipsum; unio verò similitudinis quantum ad amorem, quo quis amat alia à se: Quædam se habet ut amoris essentia, seu ut id in quo formaliter amor consistit; & est unio affectiva, quâ amicabiliter amans ità afficitur erga Personam amatam ut vellet fieri ipsamet Persona amata quia ut ex Aristophane tradit Philosophus lib. 2. Polit, cap. 2. *Amantes desiderarent ex ambobus fieri unum*: Quædam se habet ut amoris effectus, & hæc est unio realis quanta est possibilis & decens per mutuam scilicet realem præsentiam, per collocutionem per associationem, per communicationem secretorum cordis, aliorumque bonorum communicabilium. Ex hac triplici unione solùm secunda spectat ad nostram controversiam, quæ utpotè metaphysica agitanda est in sensu formali, adeoque procedit de amore sumpto formaliter, non de eodem sumpto aut causaliter aut effectivè; propterea Adversariorum argumento in forma sic respondeo: Operatio intellectus dicitur adeptio & possessio objecti, quia sumpta formaliter unit rem intellectam intelligenti, 20. Amor tripliciter se habet ad unionem.

concedo; quia quomodocumque sumpta unit rem intellectam intelligenti, nego majorem; sed etiam amor præsertim amicabilis quomodocumque idest causaliter aut effectivè sumptus, unit imò magis unit, &c. concedo; sumptus formaliter unit imò magis unit, nego minorem; ergo etiam amor est adeptio & possessio sui objecti nego consequentiam: Enimverò amor sumptus formaliter unit solum affectivè, operatio intellectus sumpta formaliter unit realiter, ideò sumendo, tùm amorem, tùm operationem intellectus, formaliter, ista magis quàm ille unit; licèt deindè sumendo utrumque aut causaliter aut effectivè, magis uniat amor, quàm operatio intellectus, juxtà auctoritates supra allatas, quas de amore effectivè accepto procedere colligitur ex terminis illis *Amor vim habet faciendi, amor facit*, &c. 21. Amor etiã amicabilis formaliter sumptus non unit magis, quã visio.

Instant Adversarij dicendo; operatio intellectus, & loquendo in subjecta materiâ visio Dei formaliter sumpta unit intentionaliter; amor formaliter sumptus unit affectivè, neutra verò operatio in sensu formali unit realiter; ergo in sensu etiam formali non magis unit una operatio; quàm altera; & sicuti visio quamvis intentionaliter solùm non realiter uniat, dicitur adeptio, & possessio objecti, ità dici etiam debet objecti adeptio & possessio amor, licèt uniat affective solùm, non realiter; neque enim est major ratio de uno, quàm de alio. Sed contrà: unio affectiva verè non est realis, quia non solùm non est unio physica, verùm etiã ex vi sua non petit esse cum re realiter præsente; unio autem intentionalis, quæ habetur ex vi visionis, quamvis non sit realis prout unio realis idem est ac unio physica, est 22. Unio intentionalis est realis, non sic unio affectiva.

tamen unio realis prout unio realis idem est ac unio facta cum re realiter præsente; quod sufficit ut dicatur realis possessio & adeptio objecti, quia de re dicetur aliquid ampliùs infrà §.4. *num.*41.

Affertur tertiò communem rationem potentiæ vitalis, cui ex genere suo convenit habere sibi unitum & præsens objectum, circà quod operatur, ut ex ipso simul & potentia oriri possit actus vitalis, qui cum debeat in potentia recipi & ab objecto simul cum potentia produci, utique ne producatur ab objecto distante, requirit objectum præsens & unitum potentiæ: cum igitur amor & quilibet actus voluntatis sit vitalis, etiam ipse infert sui objecti præsentiam, & consequenter assecutionem ac possessionem.

23. Nihilominùs respondetur ex vi hujus doctrinæ solùm probari præsentiam objecti nō vitalem, & in actu primo; non verò præsentiam in actu secundo,& quæ non sit causa sed essentia ipsius actus vitalis; ideò quod affertur verum est at non probat intentum quoad assecutionem & possessionem, quæ certè non infertur ex quacumque objecti præsentiâ.

Ex vi amoris amicabilis amans possidetur ab amato. Probatur idem secundum assertum secundò: Ex vi amoris amicitiæ potiùs amans possidetur à re amata, quàm res amata possideatur ab amante; ergo amor amicitiæ non est assecutio seu possessio sui objecti, & consequenter beatitudo formalis, idest assecutio seu possessio Dei non est collocanda in amore amicitiæ erga Deum: antecedens probatur ex vi amoris amicitiæ amans trahitur à re amatâ, ad ipsam movetur, in ipsam transformatur, in ipsâ est, ut suprà attigimus *num.*5. & verbis ibi ex Dionysio relatis addi possunt alia quibus docet *Verum amatorem degere non suam vitam sed amantis, & Deum ipsum amore ductum extrà se fieri, atque ex statu quo superat omnia & ab omnibus secretus est, ad eum quo in omnibus est demitti ea vi, quæ essentiam superat, & omnia extrà se rapit*: addi etiam possunt verba illa 1. Io.4. *Qui manet in charitate, in Deo manet*, & modus, quo loquitur D. Augustinus *lib.*12. *confess.cap.*9. dicens amorem esse pondus, quo amans fertur in rem amatam eo ferè modo, quo gravia ponderibus suis feruntur in centrum; tandem id suadet familiaris apud omnes consuetudo, quâ dum quis Amicum valdè carum & valdè dilectū alloquitur, solet sui magnitudinem amoris exprimere his aut similibus terminis, *Cor meum & animam possides: me totum in tua potestate constituo, &c.* Quæ omnia, licèt aliqualiter metaphorica sint, & concionatoriè potiùs, quàm scholasticè dicta, quia tamen metaphoræ, tritæ præsertim & usitatiores, fundantur in ipsa rerum natura, rectè inferunt ex natura amoris amicabilis amatorem ab amato acquiri, & possideri potiùs, quàm è contrà.

Egregia D. Dionysii verba.

Dices: amor amicitiæ est amor mutuus, & consequenter amor amicitiæ Beati erga Deum est amor quo Beatus simul est amans Deum & amatus à Deo; ergo beatus ex vi amoris amicitiæ, si non ut amans Deum, saltem ut amatus à Deo Deum possidet. Sed contrà: verè beatus,ut amatus à Deo,Deum possidet; at talis possessio non potest constituere beatitudinem formalem, quia non est possessio vitalis ipsi beato, & consistens in actu vitali ipsius; item quia talis possessio habetur ex amore increato Dei ergà beatum, nostram autem beatitudinem consistere non posse in aliquâ operatione increata ostensum est suprà *cap.*1.§.2. 24.

Qui amatur à Deo, Deum possidet;at nō vitaliter.

Ex dictis habetur amantem magis extrà se ipsum quodammodò ferri & ab alio trahi per amorem amicitiæ quàm per amorem cōcupiscentiæ; quia per illum amans fertur in rem amatam propter seipsam adeò ut in ipsâ sistat; per istum (loquor de amore concupiscentiæ, quo quis concupiscit aliquid sibi) amans fertur in rem amatam propter se ipsum, & ità movetur ad rem amatam, ut se ipsum habeat pro termino sui motus, imò trahat quodammodò rem amatam ad se, tanquam accidens suum;undè unio,quam amans habet ad rem amatam amicabiliter, est tanquam ad suum finem,ad rem amatam concupiscentialiter est tanquam ad suum accidēs. Hinc fit, quoad titulum assequendi & possidendi objectum magis recedere à constitutivo beatitudinis formalis amorem amicitiæ, quàm amorem concupiscentiæ;quamvis deindè iste ab eodem constitutivo magis recedat quoad alios plures titulos ob imperfectiones suprà relatas *num.*15.quibus addi potest purum amorem concupiscentiæ respectu naturæ intellectualis esse probrosum amato, & provocativum iræ apud legitimum rerum æstimatorem, nec prodigum vilipensorem sui, ut loquitur Esparza *lib.*7. *quæst.*7. *ad* 4. *&* *q.*9.*art.*3. 25.

Discrimen amoris amicitiæ & concupiscentiæ.

§. III.

Vtrùm beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta consistat in operatione voluntatis, quæ est gaudium?

Assert. Beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta non consistit in gaudio seu delectatione. Ità omnes Theologi communissimè, quatenùs omnes collocant formalem beatitudinem, vel in amore, vel in visione, vel in utroque actu,gaudium verò ut ab amore contradistinctum,aut prætereunt, aut positivè excludunt à formalis beatitudinis essentia; Aureolus ipse, cui plures tribuunt opinionem nostro asserto oppositam, (ut non negabit quisquis ipsum legerit *in* 4. *dist.*49. *art.*5. §. *secunda propositio est*) nomine delectationis seu complacentiæ, in quâ magis, quàm in visione vult beatitudinem consistere, intelligit amorem amicitiæ, amicitiæ inquam, & errant inexcusabiliter qui Aureolum referunt tanquam collocantem beatitudinem in actu voluntatis, qui sit amor concupiscentiæ, cum ipse dist. 26.

Beatitudo formalis non consistit in gaudio.

Opinio Aureoli malè refertur.

disp. cit. in fine articuli tertij expressis verbis tradat oppositum dicens *Vltima propositio est respondendo ad quæstionem , quod delectatio concupiscentia , qua est de ipsa visione , non pertinet ad essentiam beatitudinis.* In re igitur Aureolus nobis adversatur quoad secundum assertum §. praecedentis , non quoad hoc assertum, in quo loquimur de delectatione seu gaudio in sensu formali & ut est actus ab amore contradistinctus ; nec fortè hic alios Adversarios habemus præter nonnullos antiquos Philosophos apud Salas *hic tract. 2. disp. 2. sect. 5. §. 1.* qui sicuti beatitudinem naturalem posuerunt in voluptate, ità verisimile est quod in eadem proportionaliter posuissent beatitudinem supernaturalem, si eam agnovissent.

17. Delectatio & gaudium quomodò differant ? Adverte pro notitiâ terminorum gaudium esse speciem delectationis , nec differre nisi in eo quod illud est proprium creaturarum rationalium , ista communis est irrationalibus dicente D. Thomâ 1. 2. q. 31. art. 3. in c. *Nomen gaudij non habet locum nisi in delectatione, qua consequitur rationem : undè gaudium non attribuimus brutis animalibus , sed sol um nomen delectationis* (& nonnullis interpositis) *de omnibus , de quibus est delectatio, potest esse gaudium in habentibus rationem*, sicque absolutè dici potest gaudium à delectatione non distingui in naturâ intellectuali , & nihil aliud esse quàm spiritualem delectationem.

18. Delectatio quid. Adverte insuper , quod delectatio dicitur quasi dulcis lactatio , homenque derivat ex similitudine puerorum lactentium ; quoad rem autem est suavis animæ motus, seu suavitas quædam consurgens ex conjunctione objecti convenientis , quæ conjunctio quia fieri potest in qualibet potentia vitali, ideò etiam in qualibet potentia vitali reperiri potest delectatio ; sic experientia ipsa constat visum ex mediis variisve coloribus , auditum ex musico sono, olfactum ex odore fragrante , aliasque similiter sensitivas potentias ex conjunctione objecti sibi maximè convenientis, & ad quod ex natura sua magis inclinant percipere nescio quam suavitatem sibi propriam & diversam ab ea, quæ reperitur in appetitu aut sensitivo aut rationali adeò , ut etiam illa sine ista esse possit; quemadmodum evenit in eo , qui invitus musicæ valdè armonicæ interest , hic enim delectationem , ut vocant, natoralem habet, non voluntariam ; percipit scilicet suavitatem voluptatemque in auditu , non in voluntate seu rationali appetitu. (Reperitur etiam in sensibus.)

19. Gaudium reperitur etiam in intellectu. Loquendo jam proportionaliter de gaudio , quod est delectatio spiritualis, potest illud reperiri in qualibet spirituali potentia, idest non solùm in voluntate, verùm etiam in intellectu,qui sicuti maximè solicitus est attingendæ veritatis, ità dum ad veritatem aliquam præsertim sublimiorem, nobilioremque perfectè cognoscendam pervenit , ex talis veritatis tanquam ex objecti sibi convenientis apprehensione & conjunctione in se ipso spiritualiter recreatur , delectatur , & gaudet. Ex his infero gaudium propriè dictum nimis latè sumi ab Arriaga *hic disp. 49. sect. 4. n. 26,* ubi videtur illud extendere etiam ad voluptatem , quæ percipitur à sensu , nimis strictè verò ab aliis pluribus , qui illud restringunt ad solam complacentiam voluntatis & existimant in sola voluntate reperiri ; quamvis in re solùm de gaudio in voluntate reperto & in voluntatis complacentia sito procedat nostrum assertum;nam gaudium,quod in se ipso percipit intellectus ex visione Dei, tanquam ex conjunctione objecti sibi maximè convenientis , sicuti non spectat ad voluntatem, ità non continetur sub hoc §. qui solùm est de gaudio spectante ad voluntatem , cum inscribatur de operatione voluntatis , de illo alio gaudio aliquid attingetur *lib. seq. cap. 2. n. 49.*

Adverte tandem gaudium , quod in voluntate recipitur , propriumque voluntatis est, maximè sequi ad amorem, solemus enim magis aut minùs gaudere de bono , quod possidemus, prout tale bonum magis aut minùs amamus ; propterea gaudium æquè,ac amor , aliud amicitiæ , aliud concupiscentiæ est ; illud ad amicitiæ , istud ad concupiscentiæ amorem sequitur ; illud consurgit , quando possidemus objectum amatum amicabiliter ; istud , quando possidemus objectum amatum concupiscentialiter. De utroque gaudio procedit assertum, quod his animadversis & supposita doctrina §. præcedentis facile 30. Gaudium voluntatis aliud est amicitiæ aliud concupiscentiæ.

Probatur : Nullum gaudium, sivè concupiscentiæ sit, sivè amicitiæ , est adeptio & possessio sui objecti ; sed beatitudo formalis essentialiter sumpta consistit in adeptione & possessione beatitudinis objectivæ; ergo nullum gaudium est id , in quo consistit beatitudo formalis essentialiter sumpta;minor supponitur ex dictis : Major probatur , nullum gaudium est id , quod essentialiter ad ipsum supponitur , nihil enim potest supponi ad se ipsum;atqui adeptio & possessio sui objecti ad omne gaudium supponitur, quia propria ratio gaudij,ut contradistincti ab amore & desiderio , est quod sit de objecto ut possesso; ergo nullum gaudium est adeptio & possessio sui objecti.

Dices adeptionem & possessionem objecti, quam gaudium supponit , esse solùm inchoatam ; adeptionem verò & possessionem perfectam haberi à gaudio ; quia operatio omnis à gaudio perficitur, delectatio enim ut habetur 10. *Ethic.* est perfectio operis ; atqui beatitudo formalis supernaturalis, quæ est nostra summa beatitudo debet consistere in adeptione & possessione perfectâ, ergo. Sed contrà : gaudium imperfectum potest esse contentum inchoata objecti possessione , at gaudium perfectum, cuiusmodi est beatificum,necessariò supponit possessionem perfectam : Ad verba Aristotelis dico cum S.Thomâ *hic quæst. 4 art. 2. ad 1.* delectationem perficere opus,ut quid consequens,non ut quid constituens ipsum , qua ratione potest etiam concedi , quòd perficiat possessionem & adeptionem sui objecti , at indè nihil infertur contrà nos. 31. Delectatio perficit opus tanquam quid consequēs.

Probatur

Probatur insuper in particulari quoad gaudium concupiscentiæ ex eo, quod tale gaudium secundùm se & ut sejunctum à gaudio amicitiæ involvit easdem imperfectiones, quas purus concupiscentiæ amor, ut facile constare potest recolenti hujusmodi imperfectiones suprà relatas *n.15.& 25.*

Probant hic aliqui excludendum esse ab essentia beatitudinis gaudium eò, quod non sit operatio perfectissima, imò passio sit, non operatio, hæc tamen probatio, licèt Scotistis arrideat tamquàm efficax, mihi est quoad utramque partem inefficax; quoad primam quidem propter rationem suprà allatam 32. *n.12.* quoad secundam verò, qnia gaudium saltem reflexum (quod scilicet habet voluntas non de operatione propria, quæ certè est aliquod bonum, & utpotè voluntati immanens potest dici immediatè possessa à voluntate, & per se ipsam afficiens suavitate quadam ac delectatione voluntatem, sed de operatione alterius potentiæ, aut de objecto conveniente per talem operationem acquisito) probabilius existimo consistere in operatione voluntatis & actu elicito, non in affectione & pura passione; non enim satis percipio, quomodò voluntas possit gaudere nihil prorsùs operando, & merè passivè se habendo, pro quo videantur Vasq. 1. 2. *disputat.14. cap.2.* & Salas *tract.2.disput.7. sect.4.*

33.
Quomodò intelligendæ sint auctoritates.

Ex hucusque dictis habetur primò, quomodò intelligendæ sint auctoritates Scripturæ & Patrum, quæ & non in exiguo numero afferri possunt ad probandum beatitudinem formalem supernaturalem consistere in gaudio, intelligendæ scilicet sunt vel de beatitudine non essentialiter, formalissimè, & metaphysicè, sed de eadem substantialiter ad summum, integraliter, & physicè; vel etiam quantùm attinet ad præsens intentum de gaudio intellectus, non de gaudio voluntatis.

Non datur desiderium in Patriâ.

Habetur insuper in nullo prorsùs voluntatis actu beatitudinem formalem supernaturalem essentialiter consistere; actus enim desiderii, de quo solo hucusque non meminimus, cum non possit versari circà Deum possessum & præsentem, non solùm non est ipsa beatitudo, sed nec reperitur in beatis, ut magis constabit ex eo, quòd suo loco excludatur actus spei à statu beatifico.

§. IV.

Vtrùm beatitudo formalis sapernataralis essentialiter sumpta consistat in operatione intellectus, quæ est Visio?

34.
Beatitudo formalis consistit unicè in visione Dei.

ASSERT. Beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta vnicè consistit in Visione. Ita D. Thomas *hic q.3.art.8. & quæst.4.art.2.1.p.quæst.26.art.2.in c.3.contrà Gent. c.25.26.& 27.in 4. dist.49. q.1.art.1. ad secundam quæstiunculam, quodlib. 8. art. 19.* & alibi. D. Thomam sequuntur Thomistæ omnes, quos superfluum est nominatim referre: Extrà Scholam Thomisticam stant pro nostro asserto Estius *in 4.dist.49.§.1.* Sylvius 1. 2 *q.3.art.4.* Vasq. *disp.11.c.3.& 7.* Ovied. *controver.2.punct.7.* Esparza *lib.3. q.3.art.7.* Madernus *q.2.art.6.* aliique plurimi: Citantur etiam pro hoc asserto Molina *1. p. q.12. art.1. disp.2.§.vi vero*, & Arriaga *hic disp.49. sect.6.* at hi Auctores quamvis velint beatitudinem principaliùs in visione consistere, ab ipsius tamen essentia non simpliciter excludunt amorem ut patere potest legenti Molinam *cit. disp.2. §. Septima conclusio*, & Arriagam pariter *cit.disputat.49.num.39.* ubi etiam ipsemet fatetur se acquiescere Auctoribus, quos retulerat *sect.5.* pro sententia ponente beatitudinem in visione & amore amicitiæ. Molina igitur & Arriaga potiùs mihi videntur recensendi inter Adversarios, quos quidem habemus in præsenti & multos & graves; eos scilicet omnes, quos citavimus in Assertis præcedentibus pro formali beatitudine collocanda, aut in aliquo actu voluntatis, aut in actibus intellectus & voluntatis simul, aut etiam in aliquo habitu, &c.

Prima huiusce asserti probatio haberi cōmuniter solet ex auctoritatibus Scripturæ & Patrum, quas omnes licet nec paucas, nec leves, nec obscuras, libenter in præsenti prætereo, tanquam parùm efficaces, tùm quia ex dictis *num.* 8. controversia hæc metaphysica est, non dogmatica, & rationibus, non auctoritatibus definienda; tum quia sicuti habent etiam Adversarij pro sua singuli opinione plures auctoritates, ità eodem modo, quo debere istas intelligi *num.* præsertim 12.& 33. indicavimus, eludent & intelligent ipsi eas, quæ pro nostrâ militant opinione; ideò nullo ab auctoritatibus requisito subsidio solis rationibus nitimur, quibus Assertum 35.

35.
Argumentū ab auctoritate est in præsenti inefficax.

Probatur primò: Beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sūpta unicè consistit in perfecta possessione beatitudinis objectivæ supernaturalis, scilicet Dei; sed hæc perfecta possessio vnicè consistit in visione, ergo beatitudo formalis supernaturalis, &c. Major supponitur, minor probatur primo negativè quia ex supradictis talis perfecta possessio nullatenùs potest consistere in aliqua operatione, aut partis sensitivæ, aut volontatis; necesse est igitur quòd vnicè consistat in operatione intellectus, & non in alia, quàm in visione; quia sicuti sola visio est perfectior operatio, quâ intellectus possit circà Deum versari, ità est perfectior possessio, quæ possit de Deo haberi. Minor eadem probatur secundò positivè, quia visio ex ratione communi cognitionis est possessio objecti juxtà supradicta *num.4.* & alibi passim; ex speciali deindè ratione cognitionis intuitivæ est possessio perfecta, quatenùs ex tali ratione petit, quòd objectum sit in intelligente ut physicè existens & ut est in se, quod autem possidetur, ut physicè existens & ut est in se, perfectè possidetur.

Dices

36. *Adversariorum instantiæ cōtra asser-tam veritatem.* Dices visionem nec esse possessionem unicam, nec esse possessionem perfectam, nec esse possessionem Dei sub ratione beatitudinis objectivæ, adeoque ex nullo capite verificari & suaderi posse quod in visione unicè consistat beatitudo formalis, &c.

Prima pars instantiæ, quod scilicet visio non sit possessio Dei unica probatur primò ex eo, quòd ad visionem supponitur jam objectum factum intellectui præsens & intimum, ergo visio supponit objectum jam possessum, & non solùm non est unica, sed nec est prima possessio; Secundò quia trahere rem ad se ipsum, eamque sibi assimilare, non est modus unicus rei possidendæ, cum etiam accedendo ad res ipsas possimus ipsarum possessionem acquirere; licèt igitur operationi intellectus unicè conveniat objectum ad se trahere, ipsum sibi assimilare, non idcircò ipsi unicè convenit ratio possessionis, quæ, cum haberi possit etiam per accessum ad rem possidendam, non est neganda operationi voluntatis, quæ operando ab objecto trahitur, ad objectum accedit, in objectum fertur.

37. Secunda pars instantiæ, quòd scilicet visio non sit possessio Dei perfecta, probatur primò ex eo, quòd visio est possessio intentionalis, quæ ex genere suo imperfecta est, quomodo locumq; enim quis divitias perfectè cognoscat, ipsas perfectè non possidet, quia cognoscendo possidet solùm intentionaliter: Secundò, quia non est perfecta Dei possessio illa, quæ non disponit ad perfectum & amicabile gaudium de Deo; atqui possessio, quæ habetur ex visione præcisè absque amore amicabili, disponit solùm ad imperfectum & concupiscentiale, non ad perfectum & amicabile gaudium de Deo; ergo perfecta non est possessio, quæ habetur ex visione præcisè non ex amore amicabili; Minor probatur, possessio Dei, quæ habetur ex Dei visione præcisè, disponit solùm ad gaudium de Deo quatenùs viso, non autem de Deo quatenùs in se bono, sub quâ ratione Deus non attingitur nisi per amorem amicabilem, sed gaudium de Deo quatenùs viso, est de Deo quatenùs nobis bono, adeoque est gaudium concupiscentiæ, & solum gaudium de Deo quatenùs in se bono est gaudium amicitiæ; ergo: Tertiò, quia possessio Dei quæ habetur per amorem amicitiæ est perfectior eâ, quæ habetur per visionem; ergo hæc non est simpliciter perfecta; antecedens probatur, possessio per identitatem perfectior est, quā possessio per assimilationem; atqui possessio, quæ habetur vi visionis, est per assimilationem, possessio quæ habetur vi amoris amicitiæ est per quamdam identitatem, quatenùs amor facit eadem quodammodò esse atque communia omnia amicorum bona, & unus amicus vellet, quantum est de se, esse unum & idem cum altero; ergo.

38. Tertia pars instantiæ, quòd scilicet visio non sit possessio Dei sub ratione beatitudinis objectivæ probatur Deus est beatitudo objectiva sub ratione ultimi finis & summi boni; sed sub hâc ratione visio non est Dei possessio, quia visio est possessio Dei solùm sub eâ ratione, sub quâ intellectus in Deum tendit, intellectus autem in Deum tendit solùm sub ratione veri, non sub ratione aut finis aut boni; ergo. Quòd deindè possessio, in quâ consistit beatitudo formalis, debeat esse possessio Dei sub ratione beatitudinis objectivæ, idest sub ratione finis & boni suadetur, tùm quia ex vi beatitudinis possidendus est Deus in Patriâ sub eâ ratione, sub quâ maximè in viâ desideratur, in via autem maximè desideratur sub ratione finis & boni, tùm quia beatitudo formalis debet esse possessio boni summi quoad substantiam & modum; ratio autem boni est modus aliquis summi boni, debet igitur batitudo esse possessio summi boni sub ratione boni; tùm denique quia sublata à Deo præcisè ratione boni, quidquid aliud in Deo possideretur non sufficeret ad formalem beatitudinem; ergo quia debet possideri sub ratione boni. Sed contrà:

Solvitur prima pars instantiæ, & ad primam ipsius probationem respondetur visionem supponere objectum factum intellectui præsens, & intimum in actu primo & modo non vitali, at non in actu secundo & modo vitali, seu ex vi operationis vitalis; quemadmodum requiritur ad possessionem constitutivam beatitudinis formalis, quæ est vita in actu secundo, pro quo recolantur supradicta *cap. præcedenti num. 43. & hoc eod. cap. num. 23.* Ad secundam probationem desumptam ex Arriaga *hic disput. 49. num. 40.* respondetur accedendo ad res ipsas posse ipsarum possessionem acquiri, quando accessus fit ex beneplacito accedentis, qui si velit, possit etiam absque accessu rem acquirere; non verò quando accessus provenit ex ipsâ rerum natura, & ex eo, quod accedens trahatur à re, ad quam accedit; hoc enim indicat accedentem potiùs esse in potestate rei ad quam accedit, quàm habere talem rem in potestate sua, & possideri potiùs, quàm possidere; porrò voluntas ut patet ex supradictis *num. 5. & 23.* hoc secundo modo ad suum objectum accedit, ideò non potest ipsum possidere. 39. *Solvitur primum Adversariorum argumentum* 40. *Solvitur secundum.*

Solvitur secunda pars instantiæ, & ad primam ipsius probationem respondetur possessionem intentionalem, quæ per cognitionem habetur esse imperfectam ad summum respectu rerum corporalium, quæ sicuti maximè inserviunt ad emolumenta & oblectamenta corporea; ità etiam operationibus, mediisvè corporeis potissimùm possidentur: Aliter verò loquendum est respectu rerum spiritualium, quæ possidentur solùm spiritualiter, solùm possessione intentionali, quæ perfecta est, quando habetur per cognitionem perfectam; cum autem nequeat creatura elicere cognitionem Dei perfectiorem visione, consequens est, quod nequeat acquirere possessionem Dei perfectiorem eâ, quæ habetur per visionem, pro quo recolantur supradicta *num. 3. & 21.* Ad secundam probationem desumptam ex Pallavicino *hic disput. 2. quæst. 2. art. 7. num. 5.* nego absolutè 41. *Solvitur tertium.* 42. *Solvitur quartum.*

absolutè minorem, nam visio secundùm se præcisè, sicuti disponit ad amicabilem amorem, ità etiam secundùm se disponit ad amicabile gaudium, & ex vi visioois sicuti potest quis amare Deum non solùm ut visum & sibi bonum, verùm etiam ut bonum in se, ità non est cur nequeat eodem proportionaliter modo ex vi visionis gaudere de Deo non solùm ut viso & bono sibi, verùm etiam ut bono in se; ratio à priori est, quia visio fertur in Deum ut est in se, adeoque ut in se bonum, ipsum igitur ut in se bonum voluntati repræsentat, voluntatemque disponit imò necessitat ad gaudendum de Deo, etiam ut in se bono. Neque dicas gaudium ex conceptu suo supponere amorem, & per consequens visionem sine amore nullatenùs posse ad gaudium disponere. Contrà enim primò, hæc ratio nimis probat, probat scilicet visionē neq; etiam posse disponere ad gaudiū concupiscentiæ de Deo viso: Contrà secundò ex eo, quod gaudium beatificum amorem amicabilem supponat, probatur ad summum talem amorem esse proprietatem beatitudinis essentialis magis immediatam, at non esse ipsius partiale con-

43. Solvitur quintum. stitutivum. Ad tertiam probationem dico ipsam esse de subjecto non supponente, & malè supponere, quod detur possessio, quæ habeatur per amorem amicitiæ. illud, quod additur de identitate, non probat possessionem, quia licèt possessio per identitatem sit perfectissima possessio, oon tamen omnis identitas est possessio idest non quidquid cū alio identificatur aliud possidet, sed quandoq; ab alio possidetur, sic risibilitas non hominem possidet, sed ab homine possidetur; identitas igitur, quæ quodammodò sequitur ex amore amicitiæ, probat ad summum perfectiorem cum re amatâ conjunctionem, non perfectiorem rei amatæ possessionem, verum in rigore neque majorem conjunctionem probat, ut explicatum est suprà *num.* 21. *&* 22.

44. Solvitur sextum. Solvitur tertia pars instantiæ negando absolutè beatitudinem formalem debere esse possessionem sub ratione beatitudinis objectivæ; debet quidem beatitudo formalis esse assecutio & possessio Dei, qui est beatitudo objectiva, vel etiam ut est beatitudo objectiva si ly *ut* reduplicet rationem *qua*; at non aliter: Imò esset chimærica beatitudo, quâ Deus possideretur sub ratione beatitudinis objectivæ vel ut est beatitudo objectiva si ly *ut* reduplicet rationem *sub qua*, chimæricum quippè est & repugnans, quod potentia vitalis vitaliter operetur sub ratione formali aliena & extranea, sicuti est extranea intellectui ratio beatitudinis objectivæ seu ratio boni; cum igitur Deus possideri solùm possit per operationem vitalem intellectus, chymericum est & repugnans quòd Deus possideatur sub ratione beatitudinis objectivæ, & per consequens chymærica esset beatitudo, quâ, &c. Ad primam probationem in oppositum, nego Deum esse possidendum in Patriâ sob ea ratione, sub quâ in via desideratur, imò sicuti in Patriâ possidetur à diversa potentia, ità necesse est etiam quod possideatur sub diversa ratione; & sicuti desideratur in viâ à voluntate, possidetur in Patriâ ab intellectu, ità necesse est, quòd desideretur in via sub ratione boni, possideatur in Patriâ sub ratione veri: Nec adversariorum argumentum potest aliquid probare nisi nimium probet, nisi scilicet probet etiam in hâc vitâ bonum quodlibet sensibile solo actu appetitus aut sensitivi aut rationalis possideri, non verò contactu v. g. manuumvè apprehensione; quia quidquid desideratur, desideratur sub ratione boni, & soli actus appetitus bonum attingunt sub ratione boni. (Bonum regulariter non possidetur sub eâ ratione sub quâ desideratur.) Ad secundam probationem dico beatitudinem formalem debere esse possessionem boni summi quoad substātiam & modum se tenentem ex parte objecti, non quoad modum se tenentem ex parte poteotiæ; ratio autem *sub quâ* se tenet ex parte potētiæ & diversa ratio *sub qua* est eadē attingibilitas relata ad diversam poteotiam: 45.
Deindè negari simpliciter potest beatitudinē formalē debere esse possessionem boni summi etiam quoad omnem modum se tenentem ex parte objecti; alioqui beatitudo formalis deberet esse possessio comprehensiva Dei. (Beatitudo nō est possessio boni quoad omnem modum.) Ad tertiam probationem dico sublata præcisè à Deo ratione boni *quæ*, ejus possessionem non fore beatitudioem, quia esset sublata à Deo ratio summi boni, imò omnis boni; sublatâ verò præcisè ratione boni *sub quâ* adhuc Dei possessio foret vera beatitudo, quia esset solùm sublata habitudo boni ad voluntatem, non verò perfectio aliqua absoluta boni, undè adhuc remaneret in Deo summum & omne bonum, nec aliud quidquam ad beatitudinem formalem requiri suadent obiter verba illa *Exodi* 33. quibus Moysi petenti ostēsioonem gloriæ & beatitudinis respondit Dominus *Ego ostendam omne bonum tibi*, nec addidit sub ratione boni, aut aliquid exprimens habitudinē ad voluntatē & rationē *sub quâ*. 46.

Probatur assertum secundò: Beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta unicè consistit in eo, quod est ratio primò distinctiva beati à non beato, & quod est prima radix cujuscumque alterius perfectionis debitæ beato; sed hujusmodi est visio Dei; ergo in hâc unicè consistit beatitudo formalis supernaturalis essentialiter sumpta: Major patet, quia res qualiber essentialiter sumpta, seu essentia metaphysica cujuslibet rei unicè consistit in eo, quod est ratio primò distinctiva talis rei ab aliâ qualibet, & radix cujuscumque alterius prædicati tali rei convenientis, ut patere potest inductione: (Visio primò distinguit beatum à non beato.) Minor quoad primam partem probatur, tùm ex eo quod ratio primò distinctiva beati debet esse operatio ut supponitur ex dictis, inter operationes autem proprias status beatifici visio est omnium prima; tùm quia ex eo præcisè, quòd quis Deum videat est extrà statum viæ, & tanquam comprehensor à viatore secernitur; tùm quia denique ratio primò distinctiva damnati à non damnato est poena damni, ut colligitur ex ipsâ correspondentiâ nominis inter damna- 47.

tum

tum & pœnam damni ; hæc autem consistit in privatione visionis, undè pueri in limbo existentes ex eo præcisè, quòd Dei visione priventur, sustinent pœnam damni ; ergo cum beatus maximè opponatur damnato, ratio primò distinctiva beati erit forma opposita illi privationi, quæ est ratio primò
48. distinctiva damnati sicque erit visio. Minor eadem probatur quoad secundam partem : Perfectiones maximè debitæ beato sunt potissimùm actus beatifici amoris & gaudij ; perfecta quies & plena satietas appetitus; securitas, perpetuitas felicitatis ; impeccabilitas & immunitas ab omni imperfectione morali ; dotes gloriosæ tùm animi tùm corporis, quæ omnia deindè inferunt carentiam cujuscumque miseriæ, & cujuscumque mali exclusionem; atqui omnes enumeratæ perfectiones sunt vel immediatè vel mediatè à visione tanquam à prima radice, & tanquam beatitudinis proprietates à beatitudinis essentiâ ; ut quoad actus amoris & gaudij inferri potest partim ex toto hujusce capitis progressu, partim ex initio libri sequentis, in quo etiam agetur de quibusdam perfectionibus visionem consequentibus ex parte intellectus, item de dotibus gloriosis ; quoad satietatem verò, perpetuitatem, impeccabilitatem mox ostendam toto capite tertio, ex quo etiam habebitur solutio plurium argumentorum, quæ formari solent contrà beatitudinem essentialem in visione constitutam, dum contendunt Adversarij probare, quòd per visionem satietur & quietetur intellectus solùm non voluntas ; quod visio ex se præcisè non excludat omnem miseriam, imò non excludat miseriam summam, quæ est peccatum, & alia hujusmodi ; ideò tùm propter ista infrà discutienda, tùm propter jam dicta solvendo instantias factas contrà primam probationem vix aliquid superest afferendum pro majori elucidatione assertæ veritatis, subjicio tamen nonnulla, quæ ad infirmandam hanc secundam probationem objici possunt pro amore contrà visionem.

Est prima radix cujuscumque alterius perfectionis debitæ beato.

Indicantur quædam Adversariorum argumenta infra solvenda.

Dices igitur primò : Licèt amor beatificus sit posterior visione in executione, est tamen prior & potior eâdem in intentione, seu in genere finis ; ergo cum in ordine ad beatitudinem, utpotè quæ est in genere finis, attendenda maximè sit operatio secundùm ea, quæ ipsi in genere finis conveniunt, debet in præsenti amor dici prior & potior visione, non è contrà ; antecedens probatur primo ex Anselmo *lib. 2. cur Deus homo cap. 1.* dicente *Rectus ordo est cognoscere ut diligamus ; perversum autem diligere ut cognoscamus*, ergo amor est finis cognitionis, non cognitio amoris ; Secundò ex communi ratione finis, quæ ab ordinatè volente tribuitur rei perfectiori potiùs, quàm minùs perfectæ ; atqui amor ex genere suo est perfectior cognitione, sicuti voluntas est perfectior intellectu, & per consequens supremus actus amoris, qualis est amor beatificus, est perfectior supremo actu cognitionis, qualis est beatifica visio ; ergo in intentione seu in genere finis amor prior est
& potior visione. Sed contrà : dico etiam in 49.
intentione & in genere finis visionem esse priorem & potiorem amore beatifico, quia sermo est in præsenti de fine *Quo* non de fine *Qui*, hic quippè non est aliqua operatio creaturæ, sed Deus ipse ; finis verò *Quo* consistens in assecutione finis *Qui*, utique magis convenit visioni, quàm amori ; cum visio, non amor, sit operatio assecutiva & possessiva : Ad primam antecedentis probationem Lezana *hic quæst. 3. art. 8. disput. 11. num. 54.* notat verba ex Anselmo relata apud Anselmum non reperiri, & equidem licèt semel ac iterum Anselmum in fonte quoad citatum caput, imò etiam quoad alia nonnulla capita sequentia perlegerim, verba illa nec quoad eosdem terminos, nec etiam quoad eumdem propriè sensum inveni ; duo enim ibi docet Anselmus : Primum est naturam rationalem esse à Deo factam justam, ut summo bono fruendo esset beata : Secundum est esse factam rationalem, ut inter bonum & malum, nec non inter majus & minus bonum discernendo, malum odisset, bonum diligeret, & bonum majus diligeret magis ; quæ duo meo videri non continent propriè sensum superioribus verbis expressum : Data tamen illa sententia, tanquam ex Anselmo desumpta, dicendum esset ipsam procedere de amore & cognitione, non patriæ, sed viæ, in quâ verè debemus cognitionem ordinare ad amorem, tanquam magis conducentem ad meritum, quod est maxima viæ perfectio, maximéque nos disponit ad æternam beatitu-
dinem Patriæ. Ad secundam probationem 50.
dico ad summum rationem finis *Qui* ab ordinatè volente tribui rei perfectiori, quamvis neque hoc sit innegabile ; rationem verò finis *Quo* utpotè in assecutione consistentis tribuendam esse rei magis assecutivæ, non magis perfectæ ; aut solùm magis perfectæ in lineâ assecutionis, non magis perfectæ simpliciter ; in lineâ autem assecutionis satis probatum est perfectiorem esse visionem amore, actum intellectus actu voluntatis ; quidquid sit deindè de majori perfectione simpliciter, quam propter rationem allatam *num. 6.* nolo in præsenti definire, ipsam tamen contrà Scotistas sustinent Thomistæ communiter, & pluses etiam Recentiores ut videre est apud Joan. à S. Thoma *hic quæst. 2. disput. 2. art. 4. num. 27.* Vasquium *disp. 11. art 8. c. 8.* Arriagam *disp 49. sect. 1. n. 5.*

Verba Anselmi ab adversariis infideliter relata.

Finis *qui*, non *quo*, debet poni in eo, quod perfectius est.

Dices secundò : Quidquid sit de auctoritate Anselmi, & de majori perfectione amoris beatifici suprà visionem, certè negari non potest, quin visio ordinetur ad amorem beatificum, cum & sit prior in executione amore beatifico, & ad hunc obtinendum conducat ; atqui hæc probant amorem esse finem visionis, proprium enim finis est, quod ad ipsum alia ordinentur tanquam ad aliquid in executione posterius, & per ipsa obtinendum ; ergo semper subsistit amorem beatifi-

eum in intentione, & in genere finis, eſſe priorem & potiorem viſione, quemadmodum in prima inſtantia objiciebatur. Sed

51. Viſio quomodo ordinetur ad amorem beatificum?

contrà: dico viſionem ordinari ad amorem beatificum, ſicut eſſentia ordinatur ad proprietatem & paſſionem, non ſicut medium ordinatur ad finem; item ad modum eſſentiæ, non ad modum medij viſionem eſſe in executione priorem amore, & ad hunc obtinendum conducere; undè quidquid in hac inſtantia urgeatur, retorqueri poteſt in rationalitate ad riſibilitatem vel in formâ ignis ad calorem comparata.

Dices tertiò: Viſio non eſt finis amoris beatifici, cum nec amor beatificus conducat ad obtinendam viſionem, nec ut amicabilis referatur ad ipſam, reſpicit quippè ut amicabilis, Deum quatenùs in ſe bonum, non quatenùs viſum; ergo cum ex alia parte viſio & amor beatificus non ſe habeant ut duo diſparata, dicendum eſt, quòd amor ſit finis viſionis. Sed contrà: Viſio dici poteſt

52. Eſt reſpectu talis amoris finis perficiendus.

finis amoris, non quidem obtinendus, benè tamen perficiendus per amorem beatificum, qui etiam ut amicabilis ad viſionem ut perficiendam referri poteſt, licèt enim ut objectum reſpiciat ſolum Deum ut in ſe bonum, ut radicem tamen, à quâ pullulet & quam perficiat, optimè poteſt viſionem reſpicere. Deindè ex eo quod viſio & amor beatificus non ſint duo diſparata, non ſequitur quod unum ſit finis alterius, habitudo enim medij & finis non eſt unica ratio connexionis unius cum alio, præſertim quando connexio eſt neceſſaria. Poteſt, tum inſtantia retorqueri, tùm reſponſio confirmari, paritate cujuſlibet naturæ ad ſuam proprietatem comparatæ.

Dices quartò: Ex D. Thoma *hic quæſt. 3. art. 2. in c. Beatitudo eſt ultima hominis perfectio*; atqui comparando viſionem cum amore, perfectio ultima eſt amor non viſio; ergo in amore potiùs, quàm in viſione collocanda eſt beatitudo eſſentialiter ſumpta.

53. Sed contrà: ſi aliquid inſtantia probaret, in delectatione, quæ eſt amore poſterior, collocanda eſſet beatitudo potiùs, quàm in amore: eſt igitur intelligendus D. Thomas non de perfectione ultima quomodocumque, ſed comparativè ad actum primum; quâ ratione omnis actus ſecundus ſeu omnis operatio eſt perfectio ultima; undè S. Doctor ibidem addit *Manifeſtum eſt autem, quòd operatio eſt ultimus actus operantis*, atqui viſio verè eſt operatio, ergo eſt perfectio ultima in eo ſenſu, in quo S. Doctor tradit beatitudinem eſſe perfectionem ultimam.

Quomodo beatitudo ſit perfectio ultima.

Præſcindendo ab hoc textu & ſenſu D. Thomæ, beatitudo dici poteſt perfectio ultima, quatenùs eſt aſſecutio finis ultimi, quâ ratione prærogativa perfectionis ultimæ viſioni non ſolùm convenit, verum etiam unicè convenit.

Dices quintò: In via meritum ſpectat ad voluntatem magis, quàm ad intellectum; ergo in patria præmium tribui debet voluntati principaliùs, quàm intellectui, debet igitur conſiſtere in voluntatis actu potiùs, quàm in actu intellectus. Rurſus beatitudo imperfecta viæ conſiſtit in cognitione ſimul & amore; ergo à fortiori debet conſiſtere in cognitione ſimul & amore beatitudo perfecta patriæ. Sed contrà: Sicuti miles, qui 54.

Meritum & præmium quomodo debeat eſſe reſpectu ejuſdem.

manu pugnat, optimè præmiatur per coronam capiti impoſitam; ità homo, qui voluntate meretur, optimè præmiatur viſione in intellectu receptâ; ratio univerſalis eſt, quia meritum & præmium exigunt idem principium, idemvè ſubjectum *quod* non *quo*; ratio inſuper ſpecialis in præſenti eſſe poteſt, quia præmiari in patriâ eſt ſatiari & beari, dici igitur poteſt voluntatem viſione præmiari eâ ratione, quâ mox §. 1. explicabitur voluntatem viſione ſatiari & beari. Ad illud quod additur de beatitudine imperfecta viæ opportuniùs occurretur poſtquam fuerit definitum, in quonam eſſentialiter talis beatitudo conſiſtat? idque infrà præſtabitur *cap. 4.* interim pro plenâ elucidatione perfectæ beatitudinis eſſentialiter ſumptæ ſit

CAPUT III.

Qualis ſit viſio, in qua beatitudo formalis ſupernaturalis eſſentialiter ſumpta conſiſtit?

SVB hoc titulo quæri primò 1.
loco poſſet, utrùm viſio quatenùs eſt beatitudo formalis neceſſariò feratur in omnia, quæ ſunt in Deo formaliter, an ſalvo beatitudinis conceptu poſſit attingere divinam eſſentiam præciſis Perſonis & attributis? verum, quia quid ſit in hoc ſentiendum habetur ſufficientiſſimè ex dictis *lib. ſuperiore cap. 3. §. 5. & 6.* remanent potiſſimùm ſub hoc capite proponenda illa tria, quorum ſuprà meminimus *num.* 48. Primò ſcilicet quomodo perfectè ſatiet & expleat appetitum? Secundò quomodo petat perpetuitatem? Tertiò quomodo vi ſuâ reddat beatum impeccabilem? Quæ quidem tria beatitudini eſſentialiter ſumptæ neceſſariò deberi apud omnes compertum certumque eſt, quomodo autem in viſione reperiantur dubium & controverſum adeò, ut primum & tertium nonnulli abſolutè negent convenire viſioni ſecundùm ſe præcisè, & ut ſejunctæ ab amoris conſortio, hincque inferant in viſione taliter accepta beatitudinis eſſentiam non ſalvari; his diſcuſſis caput concludetur expediendo alia quædam ad propoſitum titulum pertinentia, minoris tamen momenti, & facilioris ſolutionis.

§. I.

§. I.

Quomodò Visio, quæ est formalis beatitudo, perfectè satiet & expleat appetitum?

2. Visio Dei omnem appetitum satiat.

ASSERT. Visio quæ est formalis beatitudo perfectè satiat & explet omnem appetitum per modum perfectæ assecutionis summi boni. Hoc assertum in re eosdem habet Propognatores, eosdemque Adversarios, quos assertum stabilitũ c. *superiore*, §. 4.

Probatur & explicatur: Visio verè est perfecta, imò etiam unica, assecutio summi boni; sed perfecta assecutio summi boni perfectè satiat & explet omnem appetitum; ergo Visio ut est assecutio seù per modum perfectæ assecutionis summi boni perfectè satiat & explet, &c. Major supponitur *ex cap. præcedente* ferè per totum. Minor probatur;

Appetitus summi boni est in aliquo sensu omnis appetitus.

id, quod perfectè satiat & explet appetitum summi boni, perfectè satiat & explet omnem appetitum, Nomine enim omnis appetitus in præsenti venit appetitus, qui omnem alium appetitum quodammodò eminenter continet, quatenùs omni alij appetitui præeminet & præfertur, talis est autem appetitus summi boni; qui etiam dici potest omnis appetitus ex alio capite, scilicet ex eo, quòd summum bonum rectè dicatur omne bonum, atqui perfecta assecutio summi boni perfectè satiat & explet appetitum summi boni, quia cujuslibet rei appetitus est in ordine ad talem rem assequendam ac possidendam, non verò in ordine ad amandum ipsam aut gaudendum de ipsa; illud enim, primum est valdè æstimabilius atque appetibilius hoc secundo, pluris scilicet quis æstimatur, quia habet bona, undè iure delectatur & gaudet, quàm quia talibus bonis delectetur & gaudeat, laudatur miles, quia victoriam obtinet magis, quàm quia victoriam amet vel de victoriâ gaudeat; sapientes etiam vel divites, v.g. in hominum existimatione sunt propter Sapientiæ vel divitiarum, non amorem & complacentiam, sed possessionem; inductione igitur constat appetitum ex genere suo in rei assecutionem tendere primariò & essentialiter; in rei assecutione primariò & essentialiter satiari & quietari.

3. Appetitur assecutio boni magis quàm amor aut gaudiũ.

Dices: Potentia quælibet magis satiatur actu proprio, quàm alieno; satiari enim est compleri & perfici, bonum autem intrinsecum, cujusmodi est actus proprius complet & perficit magis, quàm bonum extrinsecum, cujusmodi est actus alienus; atqui amor respectu voluntatis est actus proprius visio est actus alienus; ergo volũtas magis satiatur amore, quàm visione; & per consequens visio non satiat perfectè voluntatem, in quâ tamen residet universalis & præcipuus appetitus. Sed contrà: Satiari est compleri & perfici in genere finis, non alio quocumque modo; in genere autem finis nihil magis complet, nihil magis quamcumque potentiam perficit, quàm ipsa finis assecutio, sivè

4. In genere finis magis perficit bonũ extrinsecũ quàm intrinsecũ.

hęc actu proprio, sivè alieno habeatur: Portò bonũ intrinsecum magis perficit in genere causæ formalis, quàm bonum extrinsecum, at non in genere finis; & voluntas ut subjectum in ordine ad formam magis completur amore quàm visione, sed ut agens in ordine ad finem magis completur visione quàm amore: Beatitudo autem formalis est in genere finis, ad ipsam voluntas comparatur ut agens in ordine ad finem, ideò beatitudo formalis etiam respectu voluntatis debet in visione consistere.

Vrgebis: beatitudo formalis reddit voluntatem formaliter beatam, & quamvis sit in genere finis, est tamen finis intrinsecus, non extrinsecus; atqui visio nec potest esse finis intrinsecus voluntatis, cum sit voluntati extrinseca; nec potest reddere voluntatem formaliter beatam, quia utpotè forma non recepta in voluntate non potest tribuere ullum effectum formalem voluntati; ergo beatitudo formalis respectu voluntatis non potest consistere in visione. Contrà tamen: beatitudo formalis nõ dicitur talis, quia beet in genere causæ formalis; & formalis denominatur ad differentiã beatitudinis objectivæ, non ad differentiam causæ finalis, imò quòd intrà genus causæ finalis seu finis remaneat evincitur ex eo, quòd appellatur etiã finis formalis: Beatitudo igitur formalis reddit voluntatem formaliter beatam, quatenùs reddit ipsam beatam beatitudine contradistincta à beatitudine objectivâ; non quatenùs reddat ipsam beatam in genere causæ formalis. Eadem beatitudo dicitur finis intrinsecus quatenùs cõtradistinguitur à fine objectivo; qui est secundùm se extrinsecus simpliciter, ab hoc autem sufficienter contradistinguitur per hoc, quod sit quid intrinsecum Personæ, quæ beatur; quamvis non sit quid intrinsecum cuilibet ipsius potentiæ.

5. Beatitudo formalis nõ dicitur talis, quia sit in genere causæ formalis.

Vrgebis adhùc: dum voluntas redditur formaliter beata redditur vivens vitâ beatâ; sed vita voluntatis non potest esse nisi quid intrinsecum voluntati, & actus proprius ipsius, nec visio potest esse voluntatis vita; ergo solùm actus proprius voluntatis, nullatenùs visio, potest esse formalis beatitudo voluntatis; major probatur, tùm quia beatitudo formalis ex conceptu suo est vita, ergo formalis beatitudo volontatis est vita voluntatis; tum quia si voluntas non viveret vita beata, esset imperfectè & minùs perfectè beata quàm intellectus, qui ità est beatus ut vivat vita beata. Contrà tamen: distinguo majorem, dum voluntas redditur formaliter beata beatitudine formali substantialiter & physicè sumpta redditur vivens vita beata, concedo majorem; dum redditur formaliter beata beatitudine formali essentialiter & metaphysicè sũpta redditur vivens vita beata, nego majorem, & concessa absolutè minori, cõcedo etiã cõsequentiã de beatitudine formali sumpta substantialiter & physicè, nego de eadem sumpta essentialiter & metaphysicè: Ad probationem majoris, si procedat de beatitudine essentialiter & metaphysicè sũptâ, concedo antecedẽs nego consequentiam

6. Vita beata voluntatis est beatitudo solùm physica.

quia vita voluntatis non eſt vita aſſecutiva, beatitudo autem formalis metaphyſicè ſumpta eſt ex conceptu ſuo vita non quomodocumque, ſed aſſecutiva : Ad illud, quod additur, dico voluntatem etiam non viventem vita beata non fore beatam imperfectè, quia adhuc haberet omnem beatitudinem ſatietatemque ſibi debitã & cujus eſt capax, quòd beatitudine eſſentialiter & metaphyſicè acceptà foret minùs perfectè beata, quàm intellectus concedi poteſt, quia hoc nihil eſt aliud, quàm voluntatem non poſſe per actum proprium aſſequi beatitudinem, ſicuti poteſt intellectus.

7\. *Voluntas poteſt eſſe beata abſque eo, quod in ſe beatè vivat.* Hinc habes loquendo de beatitudine formali eſſentialiter ſumpta non idem eſſe reſpectu voluntatis (quãvis idem ſint reſpectu intellectus) beatitudinem formalem & vitam beatam, imò illam ſine iſta dari poſſe, vita enim beata volũtatis eſt beatitudo ſubſtantialis & phyſica ſita in actibus amoris & gaudij, qui actus etiam poſita viſione ſunt de potentia abſoluta impedibiles, quod eſt beatitudinem formalem metaphyſicam voluntatis dati & poni poſſe ſine vita beata ipſius.

Dices; voluntas nihil magis appetit quàm beate vivere, ergo implicat quod voluntas habeat appetitum ſatiatum, & ſit in ſe formaliter beata abſque eo, quòd beatè vivat : Rurſùs, poſita viſione & impeditis actibus amoris & gaudij videns Deum deſideraret elicere tales actus, & ex hujus deſiderij adimplendi impedimento pateretur moleſtiã & anxietatem, quæ ſtare non poteſt cum ſatietate perfecta; ergo nec viſio ex ſe præcisè affert perfectam ſatietatem, nec ſubſiſtit do-
8\. ctrina, quæ mox inſerebatur. Sed contrà : Voluntas nihil magis appetit quàm beatè vivere, ſi beatè vivere ſumatur pro vita aſſecutiva beatitudinis, ſecùs ſi aliquo alio modo : Neque urgeas voluntas magis appetit beatam vitam propriã, quàm beatam vitam intellectus : Contrà verificatur hoc de voluntate ad ſummum ut eſt ſubjectum in ordine ad famam, non ut eſt agens in ordine ad finem juxtà ſupradicta *n.* 4. & ratio à priori eſt, quia ut ſubjectum in ordine ad formam reſpicit ſolum bonum particulare ſui ipſius, ut agens in ordine ad finem principalius reſpicit bonum univerſale ſuæ naturæ ſuique ſuppoſiti, reſpectu cujus longè majus bonũ eſt vita beata intellectus, quàm vita beata voluntatis; quia per illam, non per iſtam natura & ſuppoſitum acquirit poſſidetque beatitudinem objectivam. *Non omne deſiderium affert moleſtiam.* Ad illud, quod additur, dico non quodcumque deſiderium afferre moleſtiam & anxietatem, ſed illud ſolum, quo quis deſiderat efficaciter & abſolutè rem qua indiget, & quà invitus caret; videns autem Deum, utpotè habens voluntatem maximè conformem divinæ, non careret invitus & cõtrà propriam voluntatem actibus amoris & gaudij, quos divina ipſa voluntas impediret; non etiam illis actibus indigeret; quia omnis indigentia eſt in ordine ad aſſecutionem ſummi boni, in quà aſſecutione jam eſſet videns Deum, qui propterea circà actus amoris & gaudij, quibus careret, habere quidem poſſet deſiderium aliquod, at non deſiderium afferens moleſtiam & anxietatem, quod ſolùm opponitur ſatietati perfectæ.

Non modicam afferet huic doctrinæ con- 9.
firmationem ſolutio alterius rationis dubitandi, quæ in præſenti contrà viſionem ut beatitudo formalis eſt militat, deſumpta ex inæqualitate ipſius viſionis in diverſis beatis, cum enim ratione talis inæqualitatis in aliquibus pauciores, in aliis plures ſint beatitudinis gradus, iis qui pauciores gradus habent videtur ſupereſſe aliquid deſiderandum, æqualitas ſcilicet cum habentibus plures viſionis, ſeu beatitudinis gradus, quod quidem deſiderium obſtabit perfectæ quieti, & ſatietati appetitus, moleſtiamque afferet & anxietatem. Hæc ratio dubitandi communis nobis eſt cum Auctoribus collocãtibus beatitudinem, aut in aliquo actu voluntatis, aut in actibus intellectus & voluntatis ſimul; eadem enim inæqualitas quæ reperitur in viſione reperitur proportionaliter in aliis actibus beatificis; proptereà urgeri contrà nos ſolet ab iis dumtaxat, qui beatitudinem formalem collocant in viſione Dei increata eadem & æquali in omnibus beatis : Horum opinionem ex profeſſo rejecimus *c.* 1. §.2. ſatisfaciamus jam prædictæ rationi dubitandi, quæ hic opportunè occurrit. Ideò ſit

---

§. II.

Vtrùm viſio Dei ſecundùm quemcumque ſui gradum perfectè ſatiet & expleat appetitum?

ASSERT. Viſio Dei ſecundùm quẽcum- 10. *Viſio Dei etiam minima perfectè ſatiat appetitum.*
que ſui gradũ perfectè ſatiat, & explet appetitum. Ità Eſtius *in* 4. *diſt.*49. §.5. Molina 1. *p. q.*12. *art.*6. *diſput.* 4. Lauræa *in* 4. *tom* 4. *diſp.*17. *art.* 9. & quoad rem, quamvis ipſam ſub propriis terminis ſupponãt potiùs quàm examinent, alij omnes Theologi communiſſimè quatenùs ex una parte acceptiſſima veritas eſt beatitudinem formalem in quocumque conſiſtat, eſſe inæqualẽ; ex alia parte, dum Auctores omnes docendo formalem beatitudinem patriæ perfectè ſatiare & explere appetitum loquuntur de beatitudine indefinitè, ſufficienter exprimunt ſe loqui de qualibet minima etiam beatitudine, & in quocumque gradu ſit; loquitur in terminis de minima beatitudine, quamvis non de minima viſione Scotus *in* 3. *diſt.*13. *q.*4. §. *ad argumenta alterius* & *in* 4. *diſt.* 50. *q.*6. §. *Sic eſt etiam in propoſito.*

Probatur primò : Viſio Dei ſecundùm quemcumque ſui gradum eſt perfecta aſſecutio sũmi boni; ſed perfecta aſſecutio ſummi boni; perfectè ſatiat, & explet appetitum, ergo viſio Dei ſecundũ quemcumq; ſui gradum, &c. Minor ſupponitur ex ſuperioribus; Major probatur, viſio habet, quod ſit aſſecutio perfecta ſummi boni, partim à ratione

communi

communi cognitionis, partim à ratione speciali cognitionis intuitivæ *ex cap. præcedenti num.35.* atqui in quocumque gradu habet tùm rationem communem cognitionis, tùm rationem specialē cognitionis intuitivæ, hæ enim rationes sunt rationes visioni essentiales, quæ non sunt alligatæ majori vel minori perfectioni graduali.

11. *Si minima visio non satiaret, nulla satiaret.* Confirmatur: si visio in quocumque gradu accepta perfectè non satiat appetitum adeò, ut de facto Beati habentes visiones minores reliquis perfectè nō satientur, sequeretur quòd in nullo gradu posset appetitum satiare, cum enim visione quomodocumque majore & perfectiore sint dabiles aliæ in infinitum majores & perfectiores, argumentum quod nunc probaret non perfectè satiare visionem minorem eo, quod existant suprà ipsas aliæ visiones perfectiores, probaret pariter non satiare visionem quamcumque assignabilem, quia suprà visionem quamcumque assignabilem essent possibiles aliæ perfectiores, quæ possent sui appetitum & desiderium excitare æquè ac visiones existentes.

12. Probatur secundò: Appetitus hominis alius est elicitus, alius innatus; elicitus deindè alius est naturalis, alius supernaturalis; sed visio Dei secundùm quemcumque sui gradum perfectè satiat appetitum tùm innatum, tùm elicitum; & elicitum tùm naturalem, tùm supernaturalem; ergo.

Minor probatur primò quoad primā partem de appetitu innato. Totus appetitus innatus creaturæ rationalis est ad aliquid inferius & minus visione Dei, quodque eminentissimo modo in Dei visione continetur, & non solùm ad summā & perfectissimam, sed nec ad minimam visionem pertingit; ergo totus appetitus innatus creaturæ rationalis perfectè satiatur quolibet visionis gradu, quolibet minima visione; patet consequentia quia appetitus perfectè satiatur, quando acquirit totum id quod appetit, multo magis igitur quando aliquid perfectius & eminentius, ut exemplificari potest in natura humanā, quæ per subsistentiam Verbi perfectiorem quacumque subsistētia creata perfectissimè completur quoad appetitum innatum subsistendi: Antecedens probatur; *Appetitus innatus creaturæ rationalis ad quid tendat?* Totus appetitus innatus creaturæ rationalis est ad cognoscendam totam latitudinem veri quā naturaliter potest cognoscere, & præcipuè ad habendam totam illam cognitionem, quæ de Deo ut Auctore naturæ naturaliter haberi potest; deindè ad volendam proportionaliter totam latitudinem boni, maximè verò ad amandum Deum quantum naturaliter amari potest; atqui hoc totum minus est visione Dei, cujus minimus quilibet gradus eminentissimè continet cognitionum omniū naturalium perfectionem, sicque perfectè satiare potest omnem appetitum talium cognitionum, satiare item potest omnē appetitum naturalium volitionum, quia omnes istæ volitiones eminenter continentur in quolibet gradu amoris beatifici, quo tamen juxtà supradicta *n. 7.* Visio non indiget, ut satiet appetitum vluntatis, multo minùs igitur indigebit consortio alicujus volitionis naturalis ad afferendam eandem satietatem.

Dices: Appetitus innatus nihil est aliud, quam capacitas & inclinatio merè passiva hominis ad quamlibet perfectionē possibilem sibi inesse, ergo nec sufficienter fuit explicatum objectū appetitus innati, nec rectè dictum ipsum ne ad minimam quidem visionem pertingere, imò sicuti admittitur in homine capacitas ad visionem summā & perfectissimam sibi possibilem, ità debet in homine ad hanc eandem visionem admitti appetitus innatus, dicendo quacumque visione satiari quidem in beato appetitum deliberativum & elicitum, at non naturalem & innatum; quamvia deinde ratione primæ satietatis beatus remaneat quietissimus & absque ulla anxietate aut solicitudine. Sed contrà: Instantia continet doctrinam Scoti locis in asserto citatis, & aliis relatis à Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 15. art. 7. & disp. 17. art. 9.* qui cum aliis Scotistis suum Doctorē sequitur docendo beatum qualibet visione non satiari quoad appetitum innatū, quamvis aliunde ob satietatem appetitus eliciti dicendus sit absolutè sator & quietus: 13. Nihilominùs hæc doctrina falsò nititur supposito, supponit enim quod alibi docet Scotus nihil esse supernaturale respectu potentiæ passivæ, & hanc naturaliter respicere omnem perfectionem sibi possibilem etiam supernaturalem; suppositum hoc nos improbavimus *tract. 1. lib. 2. c. 1. n. 51.* & cohærenter ad ibi posità dico appetitum innatū esse capacitatem ad perfectionem, quæ simpliciter & absolutè naturæ viribus haberi possit, nō verò ad quamlibet perfectionem quomodocumque possibilem, propterea ad visionem Dei etiam minimam nullus datur in creatura rationali appetitus innatus, ut ex professo asserebamus *cap. præcit. n. 50.*

14. *Appetitus elicitus naturalis correspondet innato.* Minor eadem probatur secundò quoad secundam partem de appetitu elicito naturali: Hic appetitus propriè acceptus, quatenùs scilicet purè naturalis & efficax est, non extenditur ultrà sphæram & objectum appetitus innati; ergo de ipso militat eadem ratio, quæ mox afferebatur ad probandum visionem satiare & explere appetitum innatum: Remanebit id etiam à fortiori probatum ex iis, quæ mox subjicio pro satietate appetitus eliciti supernaturalis; quo certè inferior & minor est, necnon faciliùs explebilis, appetitus elicitus naturalis.

Minor eadem probatur tertiò quoad tertiam partem de appetitu elicito supernaturali: Visio Dei secundùm quemcumque sui gradum est perfecta assecutio summi boni, non quomodocumque, sed in ordine supernaturali; est enim perfecta assecutio Dei ut est in se, Deus autem ut est in se est summum bonum in ordine supernaturali; ergo visio Dei secundùm quemcumque sui gradum perfectè satiat appetitum etiam supernaturalem.

15. *Appetitus elicitus supernatura-* Confirmatur: sicuti appetitus elicitus naturalis sequitur ad capacitatē, quam quis habet à naturā; ità appetitus elicitus supernaturalis sequitur ad capacitatem, quam quis

lis corres pondet gratiæ.

quis habet à gratiâ; ergo beati sicuti sunt inæquales in gratia juxtà inæqualitatē meritorum, ità sunt inæquales in appetitu elicito gloriæ seu visionis, & in quocumque gradu hæc sit, dummodò sit juxtà mensuram gratiæ adæquat & satiat appetitum supernaturalem elicitum beatorum. Confirmatur insuper: appetitus elicitus supernaturalis in beatis non inclinat ipsos ad visionem summam & perfectissimam; ergo perfectè satiatur visione aliqua infra summā, & per consequens etiam visione qualibet, semel enim admisso quod visio infrà summam perfectè satiet, non est major ratio, cur satiet in hoc, quàm in illo determinato gradu, non in quocumque? Antecedens probatur, quia appetitus elicitus supernaturalis non inclinat quemlibet beatum ad visionem æqualem ei, quam habet Christus Dominus, aut Virgo Deipara; esset enim talis appetitus irrationabiliter & imprudentissime elicitus, quod repugnat perfectioni status beatifici: ergo.

16. Ex dictis habetur primò quomodò occurrendum sit rationi dubitandi positæ in calce *superioris* §. & quomodò in terminis respondendum quærenti utrùm habens beatitudinem visionemve minorem desideret majorem, qualem agnoscit in aliis pluribus beatis; & supposito quòd desideret, cur tale desiderium non afferat molestiam & solicitudinem? Ad primam scilicet partem respondendum desiderare id ad summum desiderio inefficaci & conditionato, nullatenùs efficaci & absoluto, ex quo statim in promptu est responsio ad secundam partem, desiderium enim inefficax, quamvis non impleatur, ex genere suo non causat anxietatem, nec impedit perfectam quietem, plenamque satietatem, cum dentur etiam in Deo aliqua hujusmodi desideria nunquam implenda. Ratio deinde, cur beatus efficaci & absoluto desiderio ferri nequeat in beatitudinē majorem? duplex potissimùm ex dictis assignari potest:

Habens pauciores gradus visionis solū inefficaciter potest desiderare plures.

17. Prima sit à priori, quia beatus quilibet habet perfectam possessionē summi boni, quæ tollendo omnem indigentiam, & explendo omnem appetitum, nullum relinquit locum desiderio efficaci alterius boni: Secunda sit à posteriori, quia beati elicere non possunt desiderium irrationabile, imprudens, & difforme tùm divinæ voluntati, tùm propriæ morali capacitati, tale autem esset in habente pauciores visionis gradus desiderium efficax habendi plures. Addi potest tertia & quarta ratio: Tertia sit perfectum amicitiæ vinculum, vi cujus omnia sunt quodammodò inter beatos communia, & unusquisque sibi complacet de bonis alterius, tanquam de propriis; ex quo sicuti fit neminem posse alteri invidere, ità etiam fit neminem posse sibi alterius bona efficaciter & cum solicitudine desiderare:

Prima ratio.

Secūda ratio.

Tertia ratio.

18. Quarta sit gaudium, quod beati habent de inæqualitate inter ipsos existente, utpotè in quà eximiè relucet tùm pulcritudo & ordo beatæ Reipublicæ, tùm splendor justitiæ remunerativæ Dei & supernaturalis providentiæ; cum tali gaudio malè cohæreret desiderium efficax æqualitatis, cui desiderio æquivaleret illud, quo quilibet beatus habens pauciores visionis gradus expeteret efficaciter habere plures.

Quarta ratio.

Habetur secundò Scotum & Scotistas admittentes in beatis appetitum innatum non expletum difficiliùs explicare, cur nequeant beati efficaciter desiderare plures gradus beatitudinis usque ad satietatem appetitus innati? difficile enim explicatur, quomodò desiderium efficax cōforme appetitui innato possit esse aut irrationabile, aut imprudens, aut dicere aliquam aliam imperfectionem, quam non dicat appetitus innatus. 19. Nihilominùs doctrina Scoti, nisi ex supradictis *n.* 13. falsò inniteretur supposito, quantùm ad præsentem difficultatem non omninò displiceret, quia ex una parte plura alia naturaliter appetimus, quæ in aliquo particulari casu non possumus efficaciter appetere desiderio rationabili & prudenti; desideriū igitur efficax, quamvis sit conforme appetitui innato, adhuc potest esse irrationabile & imprudens; ex alia parte doctrina illa Scotistica inservire nobis potest ad explicandū, cur videns Deum, & non amans, non haberet desiderium efficax amoris? Licet ad talem amorem haberet ex vi visionis & habitua charitatis specialem capacitatem; ex quo capite potest contrà nos specialiter probari, quod videns Deum & non amans deberet efficaciter desiderare amorem, quamvis videns remissiùs non desideret efficaciter videre intensiùs, quia ille habet specialem capacitatem & dispositionem ad amorem, non sic iste ad visionem intensiorem: Huic argumento eludendo valdè quadrat doctrina illa Scotistica; si enim juxtà subtilem Doctorem ex possessione summi boni, & conformitate ad divinam voluntatem, beatus ità quietatur, ut nequeat efficaciter desiderare id, ad quod retinet capacitatem naturalem & innatam, multo magis stante eadem possessione, &c. non poterit efficaciter desiderare, id ad quod habet capacitatem supernaturalem & elevatam.

Occurritur Adversariorum instantiæ ex Scoti doctrina.

20. Habetur tertiò Beatum quemlibet in primo suæ beatitudinis instanti perfectè satiari, quietari, & expleri; neque cum molestia & inquietudine desiderare aut beatitudinem corporum habendam post universalem resurrectionem, aut perfectionem aliquam accidentalis beatitudinis successivo decursu temporis acquirendam; quia horum omnium desiderium, aut simpliciter inefficax est, aut solùm est efficax ut relatum ad tempus ex divina ordinatione præscriptum.

Quomodò animæ desiderent in patria beatitudinem corporum.

Habetur quartò jure optimo exprimi in Psalmis Beatorū satietatem & repletionem: Psal. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*: 64. *Replebimur in bonis domus tuæ*: 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Eandem luculentiùs explicāt sancti Patres, inter quos unum seligo Augustinum *in lib. de spiritu & litterâ, cap.* 33. dicentem, *illâ cognitione, illâ visione, illâ contemplatione satiabitur in bonis animæ desiderium. Hoc enim solum sat est, ultrà non habet quod appetat, quod inhiet, quod requirat: nam desiderio hujus satietatis ardebat*

ardebat qui Domine Christe dicebat, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

§. III.

An & quomodò Visio, quæ est formalis beatitudo, sit perpetua.

21. De fide est veram beatitudinem esse perpetuam.

ASSERT. 1. Certum est beatitudinem formalem supernaturalem, de qua in præsenti, esse perpetuam, seu nunquam desituram. Tradunt hanc veritatem ut fidei dogma D.Thom. 1.2.q.5 *art.4.in c. & contrà Gent. cap.63.* Scotus *in 4.dist.49. q.6. § Hic uno sunt* aliique omnes Theologi contrà errorem nonnullorum Platonicorum, qui, ut refert August. *lib. 10. de Civit. cap.30.* docuerunt animarum circuitum, & consequenter negarunt statum earum perpetuum, posueruntque è contrà vicissitudinem quandam felicitatis & miseriæ: hunc eumdem errorem imputant quamplures Origeni, aut potius quibusdam Origenis discipulis, nam Origenem ipsum non desunt, qui excusent, ut videre est apud Salas *hic tract.2.disp.11.sect.1.n.1.* Referunt etiam nonnulli contrà hoc assertum errorē millenariorū, qui ex verbis Apoc.20. *& regnabunt cum illo mille annis* concluserunt beatitudinem mille post universalem resurrectionem annorum spatio esse complendā; sed tùm pro millenariorum errore, tùm pro legitimo sensu illorum verborum Apocalypsis consulatur Lauræa *in 4.tom.4 disput.14. art.9.num.235.& 236.*

Incerta est Origenis mens.

22. Probatur primò ex Scriptura: Sap 5. *Iusti in perpetuum vivent.* Eccles. 31. *Qui probatus est in illo & perfectus est, erit illi gloria æterna* Matth.6. *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.* 2. Cor. 4. *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Apoc.22. *Dominus Deus illuminabit illos & regnabunt in sæcula sæculorum.* Confirmatur ex omnibus Conciliis Generalibus & pluribus Provincialibus, præsertim Toletanis, quibus familiare est in confessione fidei exprimere æternitatem perpetuitatemque beatitudinis, quam etiam tanquam articulum fidei tùm in symbolo Athanasij per verba illa *& qui bona egerunt ibunt in vitam æternam*, tùm in symbolo Apostolorum per postrema illa verba *credo carnis resurrectionem, vitam æternam*, quotidie profitemur. Quæ omnia adeò perspicua sunt ut SS. PP. confirmatione non egeant.

Probatur secundò ex conceptu formali, definitionéque ipsâ formalis beatitudinis, quæ, prout sumitur in præsenti, nihil est aliud, quàm perfecta assecutio, ac possessio boni summi, seu perfecta expletio & quietatio appetitus; atqui ad hoc utrumque necessaria est perpetuitas; ad perfectam quidem possessionem, quia hæc nisi præbeat stabilem ac interminatam utendi fruendique potestatem impropria est & secundùm quid; neque enim jure verè dominativo perfectéque possessorio possidet, qui possidet tantùm ad mensem, ad annum, vel ad aliquod aliud tempus determinatum. Necessaria est etiam perpetuitas ad perfectam appetitus quietationem, quia res quælibet ex natura sua, sicuti appetit semper esse, ità appetit semper bene esse, adeoque non perfectè quiescit nisi in ea bene essendi possessione, quæ perpetua est & semper duratura. Confirmatur: Bonum non perpetuum non potest esse perfecta beatitudo objectiva, ergo etiam possessio boni non perpetua non potest esse, perfecta beatitudo formalis, & per consequens beatitudo formalis, de quâ in præsenti, debet esse perpetua; antecedens patet, quia bonum non perpetuum nequit esse bonum summum, & una ex rationibus negandi bonis creatis prærogativam perfectæ beatitudinis objectivæ est talium bonorum defectibilitas, seu non perpetuitas: consequentia probatur tùm ex correspondentia & proportione, quæ reperiri debet inter beatitudinem formalem & objectivam, tùm quia cum beatitudo objectiva non beet nisi media beatitudine formali, esset superflua in ordine ad beandum perpetuitas in beatitudine objectiva, quoties non daretur perpetuitas in beatitudine formali. 23.

Perpetuitas beatitudinis objectivæ infert perpetuitatem formalis.

Mitto alias plures rationes, quibus potest validissimè corroborari formalis beatitudinis perpetuitas, tùm quia res hæc utpotè dogmatica auctoritatibus meliùs quàm rationibus suadetur, tùm quia est communi adeò omnium consensu recepta, ut vix videatur indigere probationibus; propterea absque ulteriore morâ procedo ad investigandum modum, quo convenit beatitudini & visioni perpetuitas; qui quidem modus ad dogma non pertinet, & apud diversos diversus est: Præcipua verò diversitas consistit in eo, quòd aliqui volunt beatitudinem esse perpetuam solùm ab extrinseco, ex vi scilicet decreti extrinseci Dei, ità Scotus *in 4. distinct. 49. quæst. 6. §. Dico ergo*, quem sequitur sua Schola, & ex recentioribus Vasquez *hic disput. 21. cap.2.* Alij tribuunt beatitudini perpetuitatem ab intrinseco adeò, ut sit ex natura sua indestruibilis ea ratione, *quâ superiore tract. lib.1. cap.2. §.7.* asseruimus contrà eundem Scotum ex natura sua indestruibiles Angelos. Tradit aut saltem indicat hanc sententiam S.Doctor 1. *part. q.10. artic. 5. ad* 1. 1. 2. *q.5. art.4. 3. contrà Gentes, cap.62.* quem præter omnes Thomistas sequuntur Valentia *hic disp.1.quæst.5. punct.6.* Amicus *disp.2. sect.8.* Oviedus *controvers. 3. punct* 1. Salas *tract.2. disput.11. sect.1.* Esparza *lib.3. q.3. art.9.* Pallavicinus *disput. 2. q.2. art.9.* Madernus *q.3. art.1.* aliique recentiores magis communiter. 24.

Assert. 2. Beatitudo formalis supernaturalis, & visio Dei saltem ut est formalis beatitudo, est perpetua non per aliquid extrinsecum, à productione & naturali cōservatione 25.

Quomodò vera bea-

 distin

titudo sit perpetua. distinctum; sed ab intrinseco & ex natura sua, ea ratione, quâ ex dictis suo loco sunt ab intrinseco & ex natura sua perpetui ac indestruibiles Angeli. Quorum & contrà quos sit hoc assertum habetur *ex n.* 14.

Dixi, *saltem ut est formalis beatitudo*; quia visioni, ut visio est, negant perpetuitatem ab intrinseco aliqui etiam ex iis, qui eandem concedunt beatitudini sic Curiel 1. 2. *q.* 5. *art.* 4. distinguit in beatitudine rationē beatitudinis, & rationem operationis; illamque sub priore solùm, non sub posteriore ratione astruit ex natura sua perpetuam.

Dixi, *non per aliquid extrinsecum, à productione & naturali conservatione distinctum*; ut excluderem non solùm opinionem relatam ex Scoto, verùm etiam alios nonnullos docentes beatitudinem essentialem esse perpetuam tantummodò aut ratione status beatifici, in quo est, aut ratione luminis gloriæ, à quo producitur.

Dixi *ea ratione qua*, &c. ut innuerem me non astruere in beatitudine creata perpetuitatem essentialem, ratione cujus ei repugnet à Deo destrui etiam de potentia absoluta, quod malè cohæreret iis, quæ dicebamus *tractat.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. §. 2. & *cap.* 9. §. 3. negantes possibilitatem creaturæ, cui simpliciter repugnet transitus ab esse ad non esse, aut cui essentialiter conveniat æternitas à parte post. Assertum sic intellectum

16. Probatur primò: Beatitudo formalis supernaturalis, & visio Dei saltem ut est formalis beatitudo, non per aliquid extrinsecum, sed ab intrinseco & ex natura sua est perfecta assecutio summi boni; atqui per hoc præcisè quod sit perfecta assecutio summi boni est perpetua; ergo est perpetua non per aliquid extrinsecum, sed ab intrinseco & ex natura sua: Major patet, quia certè definitio suo definito convenit maximè ab intrinseco & ex natura sua, esse autem perfectam assecutionem summi boni est definitio ipsa formalis beatitudinis: Minor probatur, in cōceptu ipso perfectæ assecutionis, quā perfecta est, involuitur perpetuitas & ex eo præcisè, quòd sit assecutio seu possessio ad tempus, definit esse possessio perfecta, ut constat *ex secunda probatione primi asserti*, ergo beatitudo formalis est perpetua per hoc præcisè, quod sit perfecta assecutio summi boni, id est quidquid aliud ab ipsa auferatur, sive hoc sit decretum extrinsecum, sive lumen gloriæ, sive aliud quidpiam, dummodò supponatur remanere perfecta assecutio summi boni remanet perpetua.

Dices hoc argumentum nimis probare, probat enim beatitudini convenire perpetuitatem eo modo, quo eidem convenit esse perfectam possessionem summi boni; atqui hoc ipsi convenit essentialiter omninò, adeò ut neque de potentia absoluta possibilis sit beatitudo, quæ non sit summi boni perfecta possessio; ergo etiam beatitudini essentialiter conveniret perpetuitas, sicque beatitudo semel posita neque etiam de potentia Dei absoluta esset destruibilis, quod est præter, imò contrà nostrum assertum.

Sed contrà: Perpetuitas sumi potest, vel in actu secundo prout dicit actum secundum & exercitium durationis seu existentiæ perpetuæ, vel in actu primo prout dicit potentiam intrinsecam, seu exigentiam talis durationis, seu existentiæ: & hæc rursùs exigentia sumitur, vel physicè prout excludit in ordine ad non existere potentiam physicam consistentem in principio physico & connaturali corruptionis; vel Logicè prout excludit in ordine ad non existere etiam potentiam Logicam consistentem in non repugnantiâ ad destructionem comparativè ad absolutam Dei potentiam. Perpetuitas sumpta hoc tertio modo non convenit beatitudini, imò tùm ipsi, tùm cuilibet rei creatæ repugnat. Perpetuitas sumpta secundo modo verè convenit beatitudini essentialiter; at hinc malè inferunt Adversarij indestruibilitatem beatitudinis etiam de potentia Dei absolutâ, hæc enim indestruibilitas solùm sequitur ex perpetuitate Logicâ, & sumpta tertio modo; non ex perpetuitate physicâ, & sumpta secundo modo. Perpetuitas sumpta primo modo non est essentialis, est tamen connaturalis beatitudini, & quia convenire ab intrinseco dicitur etiam de eo, quod connaturale est, quamvis non essentiale, etiam perpetuitas primo modo sumpta ab intrinseco beatitudini convenit. Porrò argumentum à nobis formatum directè probat potiùs secundam, quàm hanc primam perpetuitatem; quia tamen hæc prima ex secunda infertur; indirectè saltem & illativè probat & hanc primam, de quā maximè intelligi debet secundum assertum, ut asserto primo correspondeat, & utrumque assertum de eadem perpetuitate procedat. 27.

Perpetuitas sumi potest tripliciter.

28. Probatur secundò. Est connaturaliter debitus beatitudini formali concursus Dei perpetuò conservativus; ergo beatitudo formalis non per aliquid extrinsecum sed ab intrinseco & ex natura sua perpetua est, seu perpetuò conservatur; consequentia patet, quia ex unâ parte illud, quod est connaturale, non convenit per aliquid extrinsecum, sed supponit exigentiam intrinsecam; ex alia parte concursus conservativus nihil est aliud, quàm conservatio activa, cujus certè perpetuitas non potest esse connaturalis alicui rei, nisi à fortiori sit eidem rei connaturalis & ab intrinseco conveniens perpetuitas conservationis passivæ, quæ est ipsa permanentia rei in esse; quoties igitur est alicui connaturaliter debitus concursus Dei perpetuò conservativus, consequens est, quòd eidem sit connaturaliter debita & ab intrinseco cōveniens perpetua permanentia in esse: Antecedens probatur, tunc concursus aliquis Dei est cōnaturaliter debitus, quando est juxtà exigentiā ejus, cui datur, & non cōtrà exigētiā cōtrarij fortioris, ut ostēdi potest inductione; sed concursus Dei perpetuò conservativus est juxtà exigentiā beatitudinis, quia quælibet res, quando præsertim valdè perfecta & sublimis est, exigit semper conservari,

Concursus Dei perpetuò conservativus est connaturaliter debitus beatitudini.

servari, non est contrà exigentiam contrarij fortioris, quia nihil datur, quod sit physicè contrarium beatitudini, seu actui visionis, in quo beatitudo consistit; & peccatum, quod posset assignari pro contrario morali, cum ex infrà dicendis nequeat in beato recipi, nequit exigere expulsionem beatitudinis, quia contraria non sunt formaliter talia, nec se expellunt, nisi à subjecto communi & capaci amborum.

Madernus *hic q. 3. art. 1. n. 4.* inefficacem existimat hanc probationem, nam inquit, quæ implicantia? Si dicamus visionem beatam exigere ex natura sua durare tantum tempus, & non ampliùs. Nihilominùs præter implicantiam suprà assignatam desumptam ex naturâ visionis ut beatæ & per consequens ut possessionis perfectæ Dei, universaliorem, & argumenti mox formari magis propriam implicãtiam nobis suppeditant ea, quæ dicebamus *tract. superiore, lib. 1. c. 2. à n. 62. ad 70.* ostendentes repugnare entitatem aliquam, sive naturalem, sive supernaturalem, quæ petat ex natura sua deficere, sicuti peteret ex natura sua deficere visio, quæ exigeret ex natura sua durare tantũ tempus, & non ampliùs. Consule ibi dicta, & ea insuper, quæ habentur *eod. cap. à n. 51. ad 58.* de immortalitate & perpetuitate convenientе Angelis ab intrinseco, quæ omnia maximè faciunt ad rem in præsenti pro perpetuitate ab intrinseco respectu beatitudinis, pro cujus etiam uberiore intelligentiâ subjicio singillatim nonnulla dubia bujusce loci propria, quorum solutio continebit etiam responsionem ad præcipuas difficultates contrà talem perpetuitatem militantes.

29. Implicat aliquid quod ex se petat defi cere.

Dubitatur primò: Vtrùm visio Dei non solùm, ut formalis beatitudo, verùm etiam ut visio est, sit perpetua ab intrinseco & ex natura sua?

30. Visio Dei etiã ut visio est, est ab intrinseco perpetua.

Respondetur affirmativè & probatur responsio primò argumento suprà facto *n. 28.* quod, ut patere potest consideranti, æquè procedit de visione secundùm se, ac de formali beatitudine. Secundò: Visio Dei non potest ex natura sua desinere aut ratione sui præcisè, aut ratione subjecti, aut ratione objecti, aut ratione alicujus principij connaturaliter subtrahentis concursum, à quo visio dependet; ergo visio Dei nullatenùs potest desinere ab intrinseco & ex natura sua, & per consequens est ex natura sua & ab intrinseco perpetua: consequentia patet ex sufficienti partiũ enumeratione, antecedens patet discurrendo per singula: Visio non potest desinere ratione sui præcisè, quia ut præmissum est implicat res aliqua, quæ ratione sui præcisè petat non esse. Non ratione subjecti, quia subjectum nec potest amittere suum esse cum sit incorruptibile & immortale, nec permanẽdo in esse potest ex se cessare à visione, cùm posito lumine gloriæ & objecto intelligibiliter præsente, necessariò videat, non liberè, ut admittunt ipsimet Scotistæ, qui licèt sustineant in patriâ actus voluntatis esse liberos, idem tamen non sentiunt de actu visionis. Non ratione objecti,

31. quod, cum sit Deus ipse, est quid maximè necessarium & maximè indefectibile, & licèt non habeat omnimodam necessitatẽ ponendi, aut conservandi suam præsentiam intelligibilem in intellectu creato, supposita tamen existentia & perseverantia luminis in eodem intellectu non potest connaturaliter loquendo ipsi suam præsentiã intelligibilem, aut negare, aut auferre. Non ratione alicujus principij connaturaliter, &c. quia tale principium est præcipuè triplex scilicet intellectus creatus, lumen gloriæ & Deus concurrens tùm per modum objecti tùm per modum causæ primæ universalis: Intellectus & lumen non possunt connaturaliter subtrahere suum concursum, quia sunt causæ necessariæ respectu visionis: Non item potest Deus quia, licèt sit causa simpliciter libera, supposito tamen lumine, quod est causa necessaria cõnaturaliter loquendo non magis potest subtrahere suum concursum ad visionem, quàm possit subtrahere suum concursum ad calorem supposito igne, aut ad lucem supposito sole.

Dices primò: Visio Dei de facto D. Paulo in hac vita communicata fuit ad tempus; ergo visio Dei non est ab intrinseco & ex natura sua perpetua, neque enim visio communicata D. Paulo carendo perpetuitate caruit aliquo prædicato intrinseco, alioqui fuisset visio diversæ speciei ab ea, quæ datur in Patriâ. Sed contrà: licèt aliqui velint visionem communicatam D. Paulo fuisse specie diversam præsertim ex eo, quòd elicita fuerit mediante actuali auxilio, non mediante habitu luminis; nihilominùs nec auxilium actuale positum loco habitus sufficeret ad specificam diversitatem actus, nec ulla est necessitas ponendi actuale auxilium potiùs, quàm habitum luminis transeunter concessum; admitto igitur visionem illam esse ejusdem speciei cum visione patriæ, & ad instantiam distinguo antecedens, visio Dei per productionem factam modo sibi indebito, & non connaturali, communicata fuit ad tempus, concedo antecedens; per productionem factam modo sibi debito & connaturali communicata fuit ad tempus, nego antecedens & consequentiam; & dico visionem illam adhuc fuisse ab intrinseco & ex natura soa perpetuam in actu primo, nec caruisse ullo prædicato essentiali, quamvis deinde exercitio perpetuitatis in actu secundo caruerit, sicuti quantitas non caret aliquo essentiali ex eo, quod careat exercitio impenetrabilitatis. Neque dicas; ergo in visione communicata D. Paulo fuit duplex miraculum, alterum quo data fuit viatori, alterũ quo impeditũ fuit visioni exercitium durationis perpetuæ; ex quo insuper sequitur visionis subtractionẽ, quæ fieret alicui beato, non fore magis miraculosam, quã subtractionẽ visionis factã D. Paulo. Contrà enim: Visio communicata viatori, quamvis secundùm se præcisè exigat perpetuam durationem, tamen eo ipso, quòd communicatur viatori contrahit ratione modi indebiti, quo producitur, & ex decreto Dei extrinseco, impedimentum perpetuæ

32. Visio D. Pauli in raptu fuit ejusdem speciei cũ visione Patriæ.

Fuit miraculosa.

33.

Rr a duratio

Miraculo respiciente productionem magis, quàm definitionem ipsius.

durationis: Non contigit igitur duplex miraculum in visione communicata D. Paulo, quia exercitium durationis fuit impeditum ex vi prioris miraculi, qoo visio fuit cõmunicata Paulo manenti viatori, adeoque ut ad breve tempus duratura, durare deinde brevi tempore est quidem miraculum, at non diversum ab eo, quo fuit producta modo indebito, & ut duratura ad breve tẽpus. Hinc sequitur fore magis miraculosã substractionem visionis, quæ fieret alicui beato, quia hæc esset miraculosa in se & ratione sui, nec ullum miraculum antecedens supponeret; cum substractio visionis facta Paulo sit miraculosa remotè quodãmodò, quatenùs supponit miraculum in sui productione; non verò in se immediatè, & miraculo diverso à miraculo productionis

Dices secundò: Principium proximum visionis est complexũ ex intellectu & lumine gloriæ; sed hoc complexũ non est ab intrinseco & ex natura sua perpetuũ; ergo principium proximũ visionis non est ab intrinseco & ex natura sua perpetuũ, & per consequẽs nec ipsa visio: Minor probatur, accidẽs quod non est debitũ alicui subjecto non petit perpetuò conservari in tali subjecto, sicuti enim non petit in tali subjecto esse, ità à fortiori non petit in tali subjecto semper esse, atqui lumen gloriæ non est accidens debitũ intellectui, cum sit supernaturale respectu ipsius: ergo.

34. Aliquod accidens indebitum subjecto petit perpetuò in ipso conservari.

34. Sed contrà: nego absolutè minorem: Ad probationẽ distinguo majorem, accidens, quod non est debitũ eo, quod sit contrà exigentiam subjecti, non petit, &c. concedo majorem; accidens, quod non est debitum eo, quòd sit suprà exigentiã subjecti, non petit perpetuò conservari, nego majorẽ, ratio est, quia primum, non secundum accidens invenit in subjecto contrariũ, à quo destruatur; porrò lumen gloriæ est indebitum secundo, non primo modo, ideò &c. Distinguo etiam aliter eandem majorem: Accidens, quod non est debitũ subjecto, non petit perpetuò conservari in tali subjecto ex exigentia subjecti concedo, ex exigentia propria nego majorẽ; vel non petit perpetuò cõservari simpliciter & absolutè, quatenùs non petit produci, concedo; supposito quod semel in tali subjecto sit, nego majorem; nec mirũ est quod aliquid non petens in tali subjecto esse supposito, quod in ipso sit, petat in ipso semper esse; sicuti substãtia non petit existere, supposito tamen quod existat, petit existere per se, quod est aliquid magis, quàm præcisè existere.

Dubitatur secundò: Vtrùm beatitudo formalis supernaturalis sit perpetua formaliter, quatenùs eadem numero visio Dei perpetuò perseveret, an solùm sit perpetua æquivalenter, quatenùs semper una visio alteri, posterior priori omninò similis, & æqualis, absque interruptione suceedat?

35. Beatitudo non est perpetua æquivalenter, sed formaliter.

35. Respondetur esse perpetuam formaliter, infertur responsio ex dictis, licèt enim ad salvandam perpetuitatem beatitudinis sufficeret illa continuatio visionis æquivalens, cum beatus satietur per hoc, quod Deum semper eodem modo videat, sive deinde videat eadem sive diversa numero visione; ad salvandum tamen, quod sit perpetua visio non solùm ut beatitudo, sed etiam ut visio talis perpetuitas æquivalẽs non sufficit, quia salvaret perpetuam visionẽ in specie tantùm, non in individuo: Deinde cum principia visionis sint perpetua non æquivalenter tantùm, sed formaliter, debet etiam poni formaliter perpetua tùm visio tùm beatitudo.

36. Recentioris cujusdam opinio singularis.

Neque audiendus hic ullo modo est recentior quidam memoratus ab Arriaga 1. *part. disput.* 6. *sect.* 2. docens visionem, imò etiam operationem quãlibet vitalem singulis momentis mutari eo, quod non distinguatur ab actione, quã producitur, actio verò sit idem cum duratione visionis, duratio denique sit successiva, adeoque & visio. Audiendus inquam non est, quia ex falsis principiis, qualia sunt actionem esse idem cum duratione visionis, durationem visionis esse successivam, deducit rem falsissimam, & ex terminis incredibilem, quis enim sibi persuadeat se singulis momentis mutare omnes actus vitales, quos exercet; & in eodem actu ne per duo quidem instantia perseverare.

Dubitatur tertiò: Vtrùm beatitudo formalis supernaturalis possit dici perpetua per essentiam perpetuitate radicali & in actu primo?

37. Beatitudo non est perpetua per essentiam.

Respondetur negativè quia esse tale per essentiam importat esse tale à se, & non per participationem; certum est autem nec perpetuitatem radicalem, nec ullum aliud prædicatum posse convenire à se, & non per participationem alicui rei creatæ, cujusmodi est nostra beatitudo formalis supernaturalis. Nec refert quòd suprà *num.* 27. diximus talem perpetuitatem convenire beatitudini essentialiter, hoc enim solùm importat connexionem necessariam in primo modo dicendi per se inter beatitudinem & perpetuitatem, at non quod beatitudo habeat à se, & non per participationem, perpetuitatem; unde habere prædicata essentialia, seu convenientia essentialiter, commune est cuilibet creaturæ, habere prædicata convenientia per essentiam proprium est Dei.

---

§. IV.

An & quomodo requiratur ad beatitudinem formalem securitas perpetuitatis?

38. Certum est beatos esse securos de perpetuitate beatitudinis.

Assat. 1. Certum est de fide beatos esse securos de perpetuitate beatitudinis.

Probatur ex scripturã: Zachar. 14. *& habitabunt in ea, & anathema non erit amplius, & sedebit Ierusalem secura.* Isa. 32. *& erit opus iustitia pax, & cultus iustitia silentium & securitas usque in sempiternum.* Hanc eandem veritatem probant illa omnia scripturæ loca, quæ tribuunt beatis pacem summam, & quietem perfectissimam; securitas enim juxtà

juxtà D. Thomam 2. 2. *quæst.* 129. *art.* 7. *in c.* importat quamdam perfectam quietem animi à timore, quæ quidem perfecta quies juxtà eumdem Sanctum Doctorem 1. 2. *q.* 5. *art.* 4. *in c.* oritus ex certitudine retinendi seu non amittendi bonum, quod possidetur, undè etiam securitas ab aliquibus definitur judicium firmum sine formidine de aliqua veritate; & licèt in rigore hoc judicium præsupponatur quidem ad securitatem, at non sit formaliter ipsa securitas, hæcque formaliter accepta in voluntate sit, non in intellectu, ut infertur ex D. Thomâ *locis citatis* & expressè tradit Scotus *in* 4. *dist.* 49. *q.* 6. §. *de secundo principali*, explicando tamen in præsenti securitatem Beatorum potiùs eam sumemus secundùm id, quod dicit ex parte intellectus, quàm secundùm id, quod dicit ex parte voluntatis; sicque in sequentibus assertis præcipuè definiemus; quomodo in beatis reperiatur, & quomodò sit ipsis necessaria cognitio certa de perpetuitate beatæ

39. Beatos habere certam cognitionem talis perpetuitatis.

visionis: quam utique cognitionem non deesse beatis evincitur ex eo, quod habemus in Patriâ vi visionis certitudinem claram eorum omnium, quorum habemus per fidem in via certitudinem obscuram, atqui habemus per fidem in via certitudinem obscuram de æternitate nostræ beatitudinis, ut ostensum est superiùs *num.* 22. ergo. Confirmatur hoc ex SS. PP. singillatim verò ex Augustino lib. 10. de Civit. cap. 30. *Vita illa beatissima esse non poterit, nisi de sua fuerit æternitate certissima* & lib. 11. cap. 32. *Angelos sanctos in sublimibus Cæli sedibus de sua superna & verâ felicitate securos, & certos esse nemo ambigat.*

Assert. 2. Securitas, seu cognitio certa; quam de facto habent beati de perpetuitate beatitudinis, est non solùm de perpetuitate in actu primo; & quoad exigentiam æternæ durationis; sed etiam de perpetuitate in actu secundo, & quoad exercitium.

40. Talis cognitio est perpetuitatis etiam in actu secundo.

Probatur: Beati habent de facto cognitionem certam ejus perpetuitatis, quæ de facto beatitudini convenit; sed perpetuitas, quæ de facto beatitudini convenit; est talis non solùm in actu primo & quoad exigentiam, verùm etiam in actu secundo, & quoad exercitium æternæ durationis; ergo securitas seu cognitio certa; quam de facto, &c. Minor supponitur *ex* §. *præcedente*, Major probatur; tùm quia beati de facto perfectè cognoscunt propriam visionem beatam talem; qualis de facto est, adeoque cum eâ perpetuitate, quæ ei de facto convenit; tùm quia nos hic in viâ credimus nostram beatitudinem fore perpetuam etiam in actu secundo, & quoad exercitium; ergo ipsam eodem modo perpetuam certò cognoscent beati in Patriâ.

Dices: Visio, quæ de facto in beatis est, non est in actu secundo perpetua, ergo beati cognoscendo visionem talem, qualis de facto est, non cognoscunt ipsam cum perpetuitate in actu secundo; antecedens probatur, visionem esse in actu secundo perpetuam est visionem actu perpetuò durare; at actu perpetuò durare est actu simul habere omnes durationes futuras per totam æternitatem à parte post, quod nec visioni nec ulli alij rei creatæ convenire unquam potest, ergo visio, quæ de facto in beatis est, &c. Sed

41.

contrà: Madernus *hic quæst.* 3. *art.* 2. *num.* 9. impugnatis duabus Modalistarum responsionibus respondet ex principiis Complexistarum quòd cum duratio non sit nisi complexum ex re durante & tempore extrinseco, res durans dicitur duratio intrinseca, tempus fluens duratio extrinseca, & addit visionem licèt nunquã actu perpetuò duret quoad durationem extrinsecam, durare tamen perpetò quoad durationem intrinsecam; & beatum sufficienter habere visionem perpetuam per hoc, quod habeat totam illam entitatem, quæ debet correspondere toti tempori futuro, quamvis non habeat actu totum ipsum tempus futurum: Responsionem tanquam Complexistarum sectator amplector, existimo tamen in ipsa aliquid desiderari, superesse scilicet assignandum, per quid differret entitas visionis, quæ deberet correspondere tantùm alicui brevi tempori, ab eâ, quæ nunc debet correspondere toti tempori futuro? Si enim dicatur differre per denominationem extrinsecam à tempore futuro, sequitur visionem perpetuam differre solùm extrinsecè à non perpetua, & beatitudinem constitui per denominationem extrinsecam, quod Madernus absurdum reputat,

Duratio alia intrinseca, alia extrinseca.

42. Visio perpetuò duratura, & visio non perpetuò duratura differunt per aliquid intrinsecũ.

& ut absurdum Arriagæ opponit: Si dicatur differre per aliquid intrinsecum; remanebit assignandum, quid sit hoc intrinsecum; & ego quidem assignarem diversam habitudinem intrinsecam ad diversa tempora, seu ad diversas durationes extrinsecas, quæ quidem habitudines intrinsecæ ad terminos extrinsecos in causa ad effectus possibiles, in materia ad formas absẽtes, & in aliis pluribus rebus familiares sunt: Neque ex eo, quod visio perpetuò duratura differat per aliquid intrinsecũ à visione non perpetuò duratura, sequitur quòd illa ab ista differat specie & essentialiter contrà supradicta *num.* 32. Non inquam id sequitur quia non omne intrinsecum est essentiale, & inducens diversitatẽ sua specificam, essentialemque diversitatem; certè in proposito diversa illa habitudo cum spectet ad perpetuitatem in actu secundo, quamvis sit intrinseca, non est essentialis, quia per nos *ex superiore num.* 27. perpetuitas ipsa in actu secundo visioni, aut beatitudini essentialis non est, fortè non leviter premetur hâc sequelâ Madernus ponens actualem perpetuitatem esse de essentia beatitudinis.

At non per aliquid essentiale.

Assert. 3. Securitas & certitudo, quam de facto habent beati de beatitudinis perpetuitate in actu secundo & quoad exercitium; est physica solùm, non metaphysica.

43. Beati sunt physicè solùm, non metaphysicè. certi de perpetui-

Probatur & explicatur: Securitas & certitudo est de re, quæ nequit aliter esse, & quando res non potest physicè aliter esse, est certitudo physica; quando non potest etiam metaphysicè aliter esse, est certitudo metaphysica; atqui quòd beatitudo sit perpetua

rate in actu secundo. in actu secundo, & quoad exercitium, non potest quidem aliter esse physicè, potest tamen aliter esse metaphysicè; ergo securitas & certitudo, quam de facto, &c. est physica solùm, non metaphysica: Major patet, minor probatur, quia ex una parte quod non potest aliter esse per ullam causam secundam, nec per Deum, ut modo ordinario operantem ad exigentiam causatum secundarum, non potest aliter esse physicè; ex alia parte quod potest aliter esse per absolutam Dei potentiam & essentialiter tale non est, potest aliter esse metaphysicè; atqui hoc utroque modo se habet beatitudo in ordine ad esse perpetuum in actu secundo, & quoad exercitium, ergo.

Dices hanc certitudinem solummodo physicam non sufficere ad veram beatitudinem, quia non sufficit ad tollendam omnem suspicionem beatitudinis amittendæ, omnemque anxietatem ex tali suspicione consequentem; cur enim non potest beatus suspicari, quòd Deus sit usurus sua potentia absoluta, eique adempturus beatitudinem. Sed contrà: certitudo physica unius rei sofficientissima est ad tollendam omnem suspicionem prudentem & rationabilem oppositi, quamvis non omnem temerariam & irrationabilem; cum igitur hanc nequeat beatus habere, sequitur quòd stante certitudine physica beatitudinis in actu secundo perpetuæ nequeat ullam prorsùs habere suspicionem beatitudinis amittendæ, nullamque indè anxietatem. Cæterùm, si instantia aliquid probaret, probaret etiam in beato suspicionem & anxietatem de propria entitate & existentia amittenda, non enim habet de perpetuitate propriæ entitatis & existentiæ certitudinem plùs quàm physicam; sicuti etiam nos ipsi non habemus certitudinem plùs quàm physicam de anima futura in actu secundo immortali; & tamen nullam experimur rationabilem suspicionem de eadem de facto per miraculum destruenda; ratio universalis est, quia nunquam rationabiliter præsumitur futurum miraculum, nisi adsit aut summa necessitas, aut specialis revelatio.

44. Talis certitudo physica excludit omnem suspicionē beatitudinis amittendæ.

Assert. 4. Securitas & certitudo, quam de facto babent beati, &c. non spectat ad formale constitutivum beatitudinis essentialis; seu est pars integralis, non essentialis beatitudinis. Ità Vasquez *disp.* 21. *cap.* 3. *num.* 14. Oviedus *controv.* 3. *punct* 2. *n.* 10. Ioannes à S. Thoma *quæst.* 2. *disp.* 2. *art.* 6. *num.* 60. Scotus *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 6. §. *de secundo principali*. Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *disp.* 14. *art.* 11. *num.* 288. Hetinex *hic disp.* 2. *quæst.* 8. *num.* 47. aliique magis communiter præsertim ex Scholâ Scholasticâ contrà Salas *hic disp.* 11. *sect.* 3. *n.* 17. Amicum *disp.* 2. *sect.* 9. *num* 128. Arriagam *disp.* 48. *sect.* 5. *num* 32. Madernum *q.* 3. *art.* 3. & quosdam alios.

45. Non est de essentia formalis beatitudinis.

Probatur primò: Beatitudo formalis essentialiter sumpta, unicè consistit in visione quatenùs est perfecta assecutio & possessio Dei; sed visio quatenùs est perfecta assecutio & possessio Dei non constituitur formaliter per securitatem, & certitudinem, quam de facto babent beati, &c. ergo securitas & certitudo, quam &c. non spectat ad formale constitutivum beatitudinis essentialis: Major patet ex supradictis *cap.* 2. §. 4. Minor probatur visio est perfecta assecutio & possessio Dei ex propria ratione operationis intellectualis, & ut est cognitio intuitiva attingens Deum ut est in se, sed in propria ratione operationis intellectualis, & ut est cognitio intuitiva, non constituitur formaliter per securitatem & certitudinem, quam &c. ergo.

Dices: Visio ut cognitio intuitiva, imò ut cognitio est, necessariò cognoscit se ipsam, quia ut nos ipsi docuimus *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 63. quælibet cognitio est per se ipsam suprà se ipsam reflexiva; atqui visio Dei cognoscendo se ipsam cognoscit etiam suam perpetuitatem; ergo nostra beatitudo formalis, sicuti essentialiter constituitur per rationem cognitionis, ità essentialiter constituitur per id, quod est de essentia cujuscumque cognitionis, & per consequens per hoc, quod sit reflexiva suprà seipsam, & suprà propriam perpetuitatem. Sed contrà: 46.
Quæritur hic constitutivum visionis nō sub communi ratione cognitionis, sed sub propria ratione beatitudinis; ideò id, quod probatur convenire visioni ex communi ratione cognitionis, non ex propria ratione beatitudinis, ut est quod afferunt Adversarij de reflexione visionis suprà se ipsam, non facit ad rem in præsenti; undè etiam Theologi, dum examinant, utrùm certitudo perpetuitatis sit de essentia beatitudinis? Si perpendatur modus, quo difficultatem agitant, satis conjicitur ipsos sumere certitudinem illam pro actu à visione distincto. Deindè possumus impugnare directè instantiam probando, quòd visio etiamsi per impossibile suprà seipsam non reflecteret, adhuc verè esset beatitudo formalis, quia adhuc esset perfecta assecutio & possessio Dei; quamvis igitur suprà seipsam reflectere de facto in visione necessariò reperiatur, non reperitur tamen in ipsa ut beata, neque ingreditur formalem constitutionem beatitudinis.

Debet sumi pro actu distincto à visione.

47. Probatur secundò: Si securitas & certitudo de perpetuitate beatitudinis, ingreditur essentiam & formale constitutivum beatitudinis, maximè quia sine tali certitudine beatus posset habere formidinē beatitudinis amittendæ; formido enim unius non excluditur nisi per certitudinem oppositi; cum formidine autem beatitudinis amittendæ appetitum non esse perfectè quietum & expletum, ut requiritur ad salvandam in appetitu veram beatitudinem essentialem, videtur ferè per se notum; atqui totus hic discursus non subsistit, falsumque est ex eo quòd in beato non sit certitudo de perpetuitate, posse esse formidinem de amissione beatitudinis; ergo falsum pariter est, quòd securitas & certitudo ingrediatur essentiā, &c. Major cōtinet potissimum Adversariorum fundamentum; Minor probatur quia certitudo & formido contradictoria non sunt, inter quæ solet argui ab exclusione unius ad positionem

Impugnatur potissimum Adversariorū fundamentum.

alterius;

alterius; sunt autem dumtaxat contraria, sicuti amor & odium, cum consistant certitudo & formido in actibus positivis, non minùs quàm amor & odium; inter contraria autem non infertur sufficienter positio unius ex alterius exclusione; & sistendo in insinuata paritate sicuti beatus, qui ex suspensione divini concursus, aut ex alio impedimento careret amore, non propterea posset Deum odio habere, quia nullam cognosceret in Deo rationem mali, quâ moveretur ad odium; ità qui careret certitudine perpetuitatis non propterea posset habere de tali perpetuitate formidinem, quia in propriâ beatitudine non cognosceret principium aliquod corruptionis, quod posset inservire pro motivo rationabili suspicandi de amissione, & formidandi de perpetuitate ipsius, imò apparerent ei motiva validissima oppositi, ut patet ex supradictis *num.* 28. 29. 30. 31.

48. Error de beatitudine amittenda beatitudiné impediret. Hinc habetur nos ità convenire cum Valquio in eo, quòd certitudo perpetuitatis non sit de essentia beatitudinis, ut tamen ab eo dissentiamus in eo, quòd eodem loco præcitato concedit eum, qui verè haberet perpetuam beatitudinem, fore beatum, etiamsi errore deceptus crederet illam solùm ad tempus duraturam, & ex eodem errore conciperet anxietudinem de beatitudinis amissione. Nec refert, quod ait Vasquez, talem beatitudinem adhuc fore secundùm se sufficientem satiare appetitum, licèt ex accidenti non satiaret: Non refert, inquam, quia essentia beatitudinis formalis est satiare in actu secundo; esse verò satiativum spectat ad beatitudinem objectivam potiùs, quàm ad beatitudinem formalem; ideò quomodocumque impediatur sive per se, sive per accidens, satietas in actu secundo, tollitur essentia beatitudinis formalis.

49. Formido non excluditur per solam certitudinem. Habetur insuper, quod suprà cum Adversariis dicebatur, formidinem unius non excludi nisi per certitudinem oppositi, verum esse de exclusione formali secùs de exclusione illativâ; infertur enim optimè exclusio formidinis etiam ex carentia motivi apti ad excitandam formidinem; & ex hoc capite repugnat in beato formido de beatitudinis perpetuitate, de quâ etiam non habeat certitudinem.

Probatur tertiò: Perpetuitas in actu secundo, & quoad exercitium, non est de essentia beatitudinis formalis, sed certitudo, quam de facto habent beati, est de perpetuitate etiam in actu secundo & quoad exercitium *ut asserto secundo* ostensum est; ergo certitudo, quam de facto habent beati, non est de essentia formalis beatitudinis, seu non spectat ad formale constitutivum ipsius: Minor & consequentia non indigent probatione; Major, quàm jam attigimus superiùs

50. Perpetuitas in actu secundo non est de essentia beatitudinis. *num.* 27. probatur ex communi ratione entis creati, cui ex nostris principiis repugnat indestruibilitas, seu, quod idem est, perpetuitas essentialis, ratione cujus ex eo præcisè, quod fiat existens nequeat ampliùs ullâ prorsùs virtute destrui, cum igitur nostra beatitudo formalis sit in linea entis creati, & in operatione creata ex supradictis consistat, consequens est, &c. Nec militat contrà nos instantia, quam affert Arriaga *disp.* 48. *n.* 121 de duratione ipsa perpetua creata, quæ creata est, & tamen de ipsius essentia est perpetuitas, esset enim, inquit, in terminis repugnans dicere perpetuitatem non esse de essentia durationis perpetuæ. Non militat, inquam, contrà nos, quia in nostris principiis duratio perpetua non est modus aliquis, qui totus simul producatur, sed adæquatè sumpta est complexum successivæ coëxistentiæ ad tempus extrinsecum futurum, quod complexum adæquatè sumptum nunquam est totum simul, & destruitur vel potiùs non fit adæquatè existens, quoties destruitur extremum illud, quod ulteriori tempori deberet coëxistere. Dum addit repugnare in terminis quod perpetuitas non sit de essentia durationis perpetuæ, verum ad summum idest, reduplicative, quâ ratione etiam albedo est de essentia parietis albi ut albi; at dum quæritur, utrùm perpetuitas possit esse de essentia alicujus creaturæ, quæstio procedit in sensu specificativo, utrùm scilicet possit esse de essentia alicujus creaturæ secundùm se, non verò creaturæ ut perpetuæ. Deindè allata instantia non est propria hujus loci, nec probat in particulari perpetuitatem esse de essentia beatitudinis ex proprio conceptu ipsius beatitudinis. Ideò 51. Imò nec est de essentiâ durationis perpetuæ.

Dices directè contrà majorem propositionem hujusce tertiæ probationis: Ablatâ præcisè perpetuitate, & manentibus omnibus aliis aufertur beatitudo formalis; ergo verè perpetuitas est de essentia beatitudinis formalis; consequentia patet, quia est proprium ejus, quod est de essentia ut ipso præcisè ablato auferatur res, quemadmodum ostendi potest inductione; antecedens probatur, Visio Dei, quæ quando est perpetua, est beatitudo, ex eo præcisè quod non sit perpetua desinit esse beatitudo, ut apparet in visione communicata ad tempus D. Paulo, aliisque nonnullis insignioribus Sanctis in via. Sed contrà: ablata præcisè perpetuitate in actu primo, seu exigentia durationis perpetuæ, aufertur beatitudo formalis concedo; ablata præcisè perpetuitate in actu secundo, seu duratione ipsa perpetua, aufertur beatitudo formalis nego antecedens & consequentiam, utpotè quæ procedit de perpetuitate in actu secundo, de qua sola fit quæstio. 52. Ablatâ perpetuitate in actu secundo, non in actu primo remanet beatitudo.

Vrgebis: Visio Dei communicata D. Paulo retinuit perpetuitatem in actu primo, & solùm caruit perpetuitate in actu secundo; & tamen non fuit vera beatitudo formalis; ergo ablata etiam præcisè perpetuitate in actu secundo aufertur vera beatitudo formalis: Rursùs cum perpetuitate visionis in actu primo stare potest revelatio de visione destruenda; at cum hac revelatione visio non esset ampliùs vera beatitudo formalis; ergo quia stante etiam perpetuitate in actu primo per hoc præcisè, quod auferatur perpetuitas in actu secundo, aufertur beatitudo formalis. Contrà tamen dico visionem in via com- 53.

municatam

Viſio communicata D. Paulo in via non fuit ſimpliciter perpetua in actu primo.

municatam D. Paulo habuiſſe perpetuitatem in actu primo quoad ſubſtantiam, quatenùs erat quoad ſubſtantiã eiuſdem rationis cum alia qualibet Dei viſione; at non quoad modum, quia ex modo ſuæ productionis, & ex conditione luminis, à quo pendebat erat tranſiens & exigens durare ſolùm ad tempus, vndè etiam ſupradictis *num.* 32. non fuit miraculoſa ipſius deſitio: Vbicumque igitur reperitur viſio in actu primo perpetua ſimpliciter etiã ex modo productionis, quamvis deindè auferatur perpetuitas in actu ſecundo, non aufertur vera beatitudo; vndè ad illud quod additur dico revelationem de viſione deſtruenda eſſe poſſe, vel de viſione deſtruenda modo connaturali, & non miraculoſo, qualis fuiſſet revelatio, quam potuiſſet Deus facere D. Paulo vidente in via; vel de viſione deſtruenda modo miraculoſo; qualis foret revelatio, quam poſſet Deus facere cuilibet videnti ipſum in patria, cujus viſionem decerneret per exercitium ſuæ potentiæ abſolutæ deſtruere: Cum revelatione de viſione deſtruenda primo modo non ſalvaretur beatitudo formalis, at nec ſalvaretur viſio in actu primo ſimpliciter perpetua, cum revelatione de viſione deſtruenda ſecundo modo ſalvaretur tùm perpetuitas viſionis in actu primo, tùm vera beatitudo formalis.

Vrgebis adhuc: *ex ſuperiore, num.* 48. qui ex errore crederet ſuam victoriam fore ſolùm ad tempus duraturam non eſſet beatus; ergo à fortiori non eſſet beatus qui id ſciret ex divina revelatione, ſicuti ex diuina revelatione id ſciret is, cui eſſet revelatũ propriam viſionem eſſe deſtruendam. Contrà

54.
Deſtruibilitas viſionis miraculoſa non impedit beatitudinem.

tamen, quod dictum eſt de eo, qui ex errore crederet, &c. procedit de errore quo quis crederet propriam viſionem eſſe ſolùm ad tempus duraturam iuxtà propriam exigentiam & ex modo ſibi connaturali, ſecùs ſi habens viſionem re verà perpetuam crederet ipſam, modo tamen extraordinario & miraculoſo eſſe duraturam ſolùm ad tempus: ratio eſt quia ſciens ex revelatione, aut putans ex errore viſionem eſſe modo non miraculoſo, ſed connaturali deſtruendam, cognoſceret eſſe poſſibilem viſionem magis indeſtruibilem, deſtruibilem ſcilicet ſolùm modo miraculoſo, ideò hanc quantùm eſt de ſe appeteret, & in illâ alia viſione, tamquàm in imperfecta ſummi boni poſſeſſione non quieſceret; ſciens verò viſionẽ eſſe deſtruendam, modo tamen miraculoſo, quia cognoſceret eſſe impoſſibilem viſionem modo miraculoſo, quantùm eſt de ſe, non deſtruibilem, non haberet perfectiorem viſionem quam appeteret, & ex qua rationabilẽ cauſam anxietatis apprehenderet, ideò facilè & ſine moleſtia ſe conformaret divinæ voluntati in eo, quod poſſet divina voluntas præſtare reſpectu alterius cuiuſlibet beati.

Dubitatur hîc pro perpetuitatis agitatæ complemento: Vtrùm eſſet revera beatus is, qui habens viſionem conceſſam tranſeunter & ad tempus, ex errore putaret ſe habere viſionem verè in actu primo perpetuam, & ſimpliciter exigitivam perpetuæ durationis. Reſpondetur negativè; ratio eſt 55.

Error circà ſubſtantiam beatitudinis non poteſt ſtare cum ipſâ.

quia error circà ea, quæ ſunt de eſſentia beatitudinis, non poteſt ſimul ſtare cum beatitudine, alioqui dicendus eſſet beatus ille etiam, qui non videndo Deum ex errore crederet ſe Deum videre. Qui igitur talem errorem haberet eſſet beatus putativè ſolùm & apparenter, non verè & realiter, ſicuti haberet ſolùm putativè & apparenter, non verè & realiter fidem divinam, qui crederet ex revelatione putata per errorem divina, non verò realiter divina in ſe.

---

§. V.

An & quomodò Viſio, quæ eſt formalis beatitudo, reddat Beatos impeccabiles?

ASSERT. I. Formalis beatitudo ſeu viſio Dei quæ eſt formalis beatitudo verè reddit beatos impeccabiles. Eſt dogma fidei, in quo Theologi in ò Catholici omnes 56.

De fide eſt beatos eſſe impeccabiles.

conveniunt contrà errorem Origenis ponẽtis beatos Angelos eſſe peccabiles, imò aliquandò peccare, quamvis fortè non taliter vt ſint beatitudinem amiſſuri, vndè error contrà perpetuitatem beatitudinis eſt diverſus ab errore contrà impeccabilitatem beatorum; & quamvis forte Origenes, ut attigimus *num.* 21. ſit excuſabilis à primo, non videtur excuſabilis à ſecundo in quo clariùs mentem ſuam expreſſit *homil* 20. *in Numer. & homil.* 23. *in Lucam*: Idem error ut refert

Error oppoſitus quorũ fuerit.

Io. à S. Thoma *hic quæſt.* 2. *diſput.* 2. *art.* 5. *num.* 4. ab aliquibus tribuitur etiam Calvino & Fabro Stapulenſi *lib. de tribus Magdalenis*, cui Fabro dicit Bartholomæus Medina *hic quæſt.* 4. *art.* 4. potuiſſe meritò illud objici. *Tractent Fabrilia Fabri*: Verùm quiquid ſit de talis erroris Auctoribus, contrà ipſum

Probatur aſſertum primò ex Scripturâ: 57.
Apocal. 21. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium*: de eadem cœleſti patriâ habetur Apocal. 21. *& omne maledictum non erit ampliùs*, *Epheſ.* 5. de Eccleſia triumphante dicitur, *ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam neque rugam.* 1. Pet. 1. *Regeneravit nos in ſpem vivam, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarceſcibilem.* In quibus & aliis pluribus hujuſmodi ſacris Textibus modus loquendi adeò abſolutus & univerſalis excludit à beatis omnia prorſùs peccata, venialia etiam & leviſſima: Neque relatis adverſantur quædam alia Scripturæ verba ut Iob. cap. 4. *ecce qui ſerviunt ei non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit pravitatem* & cap. 15. *Cœli non ſunt mundi in conſpectu eius*: Non, inquam, adverſantur, quia primus Textus procedit de Angelis in viâ, non de Angelis beatis; ſecundus Textus vel intelligendus eſt de Cœlis materialibus, vel ſi ad Angelos transferatur; hi dicuntur non eſſe mundi, non quatenùs abſolutè habeant aliquam immundi

immunditiem & imperfectionem moralem; sed comparativè, quatenùs ipsorum mundities & justitia adeò distat à justitia Dei, ut ad istam comparata, quasi injustitia videatur. Alias nonnullas tùm scripturæ, tùm SS. PP. auctoritates rectè explicat Ioannes à S. Thoma *art. præcit. num. 5. & 6.* Inter plurimas verò Sanctorum Patrum sententias, quæ pro nostra orthodoxa veritate afferri possent, sufficiant præclara illa verba Augustini in Enchir. cap. 105. *Sic oportebat hominem fieri, ut & benè velle posset & malè; postea sic erit, ut malè velle non possit.*

58. *Beatus nec amittendo, nec retinendo beatitudinem.*

Probatur secundò ratione: Si beatus posset peccare vel posset peccare amittendo beatitudinem, vel conjungendo peccatum cum beatitudine, non primum quia beatitudo formalis & visio ex supradictis ab intrinseco perpetua est & inamissibilis, non secundum, quia visio Dei ex dicendis essentialiter excludit consortium cujuscumq; peccati etiam solùm habitualis nedum actualis; & certè cum peccatum sit summa miseria, videtur apparere ex terminis absurdissimum, quod visio, saltem ut perfectissima beatitudo est, possit cum peccato conjungi: Deindè si beatus retinendo beatitudinem posset peccare, etiam peccator retinendo peccatum posset beatificari & videre Deum, & tamen de fide est hominem ut gloriam obtineat debere esse sanctificatum & in gratiâ juxtà illud Hebr. 12. *Pacem sequimini, & sanctimoniam, sine quâ nemo videbit Deum,* imò debere esse immunem non tantùm ab omni maculâ culpæ, verùm etiam ab omni reatu pœnæ, pro quo solvendo agnoscunt Catholici Purgatorium. Confirmatur:

59. *Item nec irremissibili peccato peccare potest.*

Beatus nec peccato remissibili, nec peccato irremissibili peccare potest; non peccato remissibili, quia deberet de illo beatus pœnitere & dolere contrà illud Apocalyp. 21. *Neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà*; non peccato irremissibili, quia deberet in æternum puniri & contrà jus beatæ perpetuitatis subire perpetuam infelicitatem: Deindè primo modo fieret transitus à culpâ ad gratiam; à gratiâ ad culpam; in secundo fieret transitus à termino gloriæ ad terminum damnationis; quem utrumque transitum excludit beatitudo, per quam beatus ponitur extrà viam & in termino.

60. Præmisso & extrà controversiam posito *An sit* impeccabilitatis beatorum, succedit explicanda causa talis impeccabilitatis seu impotentiæ peccandi, quam quidem aliqui volunt esse visioni purè extrinsecam sitam in decreto extrinseco Dei nolentis concurrere cum beato ad actionem peccaminosam, & ex visione non provenientem, alij sustinent esse visioni intrinsecam, & sitam in essentiali aliquo prædicato visionis, aut consideratæ secundum se præcisè, aut saltem ut causantis & necessariò secum trahentis summum Dei amorem: In quâ controversia quid sentiendum sit statim definio, ideò sit

Sententiarum diversitas.

61. Assert. 2. Beati sunt impeccabiles ab intrinseco, & ex ipsamet natura visionis; non verò ex decreto extrinseco & speciali assistentiâ ac protectione Dei. Ità D. Thomas 1. p. *quæst. 62. art. 8. 1. 2. quæst. 4. art. 4. de verit. quæst 24. art. 9. & lib. 4. contra Gent. cap. 92.* Divum Thomam sequuntur ultrà Auctores Scholæ Thomisticæ Recentiores ferè omnes Valentia *hic disp. 1. q. 4. punct. 1. in fine* Vasquez *disp. 18. c. 2.* Amicus *disp. 2. sect. 12.* Oviedus *contr. 3. punct. 4.* Arriaga *disp. 53. sect. 2.* Madernus *quæst. 3. art. 7. &c.* contrà Nominales *in 1. dist. 1. & in 2. dist. 7.* Scotum *in 4. dist. 49. quæst. 6. §. respondeo* aliis in locis, nimirum *in 1. dist. 1. quæst. 4. & in 4. dist. 43. q. 9. &* 10 in quibus nonnulli Scotum pro eadem opinione citant, hâc de re non agitur, ex Recentioribus ad Nominales & Scotistas aliqualiter in hoc puncto accedit Salas *hic disp. 7. sect 8. num. 75.* docens dabilem esse visionem tam tenuem & imperfectam, ut in bono voluntatem non confirmet.

Beati sunt impeccabiles ab intrinseco.

Probatur primò. Visio reddit beatos impeccabiles eâ ratione; quâ est perpetua; sed ut suprà asserebatur *num. 25.* est perpetua ab intrinseco & ex naturâ suâ, non ex decreto extrinseco, &c. ergo reddit beatos impeccabiles ab intrinseco & ex natura sua, non ex decreto extrinseco, &c. Major probatur, quia beati non sunt peccabiles nisi, ut loquuntur ipsimet Adversarij, in sensu divisionis; ergo eo modo quo visio reddit beatos incapaces divisionis à beatitudine, reddit eosdem impeccabiles; atqui visio reddit beatos incapaces divisionis à beatitudine ea ratione, qua ipsa est perpetua, ergo.

Dices: Sancti Patres communiter probant omnem substantiâ intellectualem creatam esse ab intrinseco peccabilem, quia est ex nihilo, & quia ipsius voluntas non est regula proprij actus, atqui datâ visione etiam ab intrinseco perpetuâ adhuc beatus est ex nihilo, adhuc beati voluntas non est regula proprij actus; ergo datâ visione etiam ab intrinseco perpetuâ adhuc beatus est ab intrinseco peccabilis; essent igitur beati simul ab intrinseco peccabiles & ab intrinseco impeccabiles, si allata probatio rectè concluderet. Sed contrà: allatæ Sanctorum Patrum auctoritates debent intelligi de eo, quod est ex nihilo non solùm ratione sui, verùm etiam ratione alterius cujuscumque sibi necessariò conjuncti, alioqui etiam humanitas hypostaticè assūpta remaneret peccabilis: Cum igitur beatus intimè conjungatur Deo, qui maximè distat à nihilo, & qui est regula cujuscumque actus, & conjungatur necessariâ, ac inamissibili conjunctione, participat speciali modo & habet sibi intrinsecum id, quod non est ex nihilo, & quod est regula cujuscumque actus adeoque non est ex nihilo, nec caret regulâ intrinsecâ proprij actus in eo sensu, in quo SS. PP. probant peccabilitatem ab intrinseco esse ex nihilo, & ex carentia voluntatis quæ sit regula proprij actus. 62.

Beati in aliquo sensu non sunt ex nihilo.

Probatur secundò: Beati ab intrinseco, & ex naturâ ipsâ visionis; necessitantur ad 63.

 amorem

amorem Dei super omnia ; ergo ab intrinseco & ex natura ipsa visionis redduntur impeccabiles ; antecedens rtadetur *lib. sequenti, cap. 2. §. 1.* consequentia probatur, beati redduntur impeccabiles eo modo, quo redduntur carentes libertate ad peccandum ; sed eo modo carent libertate ad peccandum, quo habent necessitatem ad amorem Dei super omnia ; ergo redduntur impeccabiles eo modo, quo habent necessitatem ad amorem Dei super omnia, & per consequens, si hanc habent ab intrinseco, redduntur impeccabiles ab intrinseco ; major patet, quia confunderentur beati cum damnatis, si admitteretur in illis peccatum aliquod necessarium, rectè igitur excluditur à beatis omnis potentia ad peccandum per hoc, quod excludatur ab ipsis omnis ad peccandum libertas ; Minor probatur necessitas ad unum extremum ex oppositis essentialiter importat carentiam indifferentiæ ad utrumque oppositorum, in quâ indifferentiâ libertas consistit ; sed amor Dei super omnia opponitur cuilibet peccato, quia per quodlibet peccatum aufertur ; ergo necessitas ad amorem Dei super omnia essentialiter importat carentiam indifferentiæ ad utrumque oppositorum, scilicet tùm ad amorem ipsum, tùm ad quodlibet peccatum, & per consequens beati quo modo habent necessitatem ad Deum super omnia amandum, eo modo carent libertate ad peccandum.

Amor Dei super omnia opponitur cuilibet peccato.

Dices : Beati sunt capaces præceptorum & legum, præcepta autem & leges non dantur nisi habentibus libertatem ad observantiam & transgressionem ; frustrà enim præciperetur non transgredi habenti impotentiam transgrediendi ; atqui libertas ad transgressionem præcepti est libertas ad peccandum, ergo beati sicuti cum necessitate ad Dei amorem retinent capacitatem ad suscipienda præcepta, ità cum eadem retinent
64. libertatem ad committenda peccata. Sed contrà : essentialis ratio præcepti & legis est dirigere subditum ad bonum, obligare deindè in conscientia, & invenire in subjecto potentiã transgrediẽdi requiritur ad summũ, quando præceptum datur in ordine ad meritum, at hac ratione beati sunt incapaces præcepti suscipiendi, sicuti sunt incapaces merendi. Cæterùm eo modo, quo in tractatu de Incarnatione salvatur respectu Christi capacitas præcepti cum impeccabilitate simul & merito, salvari à fortiori poterit eâdem capacitas respectu beati cum sola impeccabilitate absque merito.

Beati quomodo sint capaces præceptorum.

65. Assert. 3. Beati sunt impeccabiles ab intrinseco ex ipsamet natura visionis etiam consideratæ secundùm se præcisè ; adeò ut si beati viderent Deum, & ipsum non amarent, adhuc remanerent ab intrinseco impeccabiles. Stant pro hoc asserto Auctores relati pro asserto præcedente & habemus Adversarios non solùm Nominales & Scotistas sed specialiter Sotum *in 4. distinct. 49. quæst. 1. art. 4* Ægidium à Præsentatione *tom. 2. de beatitud. lib. 11. quæst. 6. art. 4. §. 2. & art. 5. §. 3.* aliosque nonnullos volentes visionem Dei reddere beatos impeccabiles ratione amoris, quem necessario causat, non ratione sui præcisè.

Impeccabilitas habetur à visione Dei etiam ut præcisâ ab amore.

Probatur primò. Visio secundùm se præcisè proponit clarè Deum sub ratione summi boni ; sed beati ex eo præcisè quòd habeant Deum clarè propositum sub ratione summi boni sunt impeccabiles ; ergo sunt impeccabiles ex ipsamet natura visionis etiã consideratæ secundum se præcisè ; minor probatur ; beati ex eo præcisè, quòd habeant, &c. necessitantur ad non offendendum seu ad non contemnendum Deum, quod est idem ac dicere ad non peccandum ; bonitas enim quæ est sufficiens ut ametur, multo magis est cæteris paribus sufficiens ut non contemnatur etiam præciso amore, ergo bonitas quæ necessitat ut ametur, sicuti necessitat bonitas Dei clarè visa, multo magis cæteris paribus necessitat, ut non con-
temnatur ; Ratio à priori est, quia per amorem accedimus ad Deum, eique unimur, 66.
per peccatum recedimus à Deo, & ab ipso separamur ; minus autem est impedire recessum, quàm causare accessum ; impedire ne res moveatur ad terminum oppositum ; quàm ipsam ad se trahere sibique unire ; sic ferrum eadem vi, quâ à magnete tractum accedit, ut magneti se uniat, impeditur ne separetur aut elongetur à magnete, & lapis eadem virtute, quâ à centro distans necessitatur ad motum in centrum, in centro positum necessitatur ad non recessum à centro. Confirmatur : voluntas beati etiam impedito amore est in actu primo necessitata ex vi visionis & determinata ad amorem, impedimentum enim actus secundi non tollit actum primum, & sol v. g. non amittit necessitatem illuminandi per hoc, quod impediatur ab illuminatione ; sed etiam impedito Dei amore voluntas in actu primo ad talem amorem necessitata non habet libertatem ad peccandum ; libertas enim magis attenditur penes actum primum, quàm penes actum secundum, & magis tollitur per necessariam determinationem ad actum oppositum, quàm per ipsammet positionem actus oppositi ; ergo.

Dices : Visio secundùm se præcisè, & impedito amore, nihil ponit in voluntate ; ergo secundùm se præcisè non necessitat vo-
luntatem. Sed contrà : Visio secundùm se præ- 67.
cisè nihil ponit in voluntate formaliter & per modum actus secundi verum est, radicaliter & ex parte actus primi falsum est, libertas enim voluntatis in actu primo requirit objectum sub indifferentia propositum, imò est radicaliter in ipsomet intellectu ; ideò visio proponens objectum sub pura ratione boni & absque indifferentia, licèt recipiatur in solo intellectu ponit ex parte actus primi, & radicaliter in voluntate, aliquid, quo secundùm se præcisè, etiam impedito amore, ipsam necessitat.

Probatur secundò : Beatus ex vi visionis præcisè habet sibi immobiliter conjunctam regulam indefectibilem cujuscumque operationis, nec tollitur talis conjunctio per hoc ; quod amor impediatur ; ergo ex vi 68.

Beatus ex vi visionis immobiliter adhæret

visionis

regulæ omnis operationis.

visionis præcisè redditur impeccabilis ; antecedens probatur, quia ex vi visionis præcisè habet perfectam, immobilem, & inamissibilem possessionem divinæ bonitatis ut est in se, quæ certè considerata, ut est in se, non potest non esse indefectibilis & infallibilis regula cujuscumque operationis; consequentia etiam probatur, quia posse peccare nihil est aliud, quàm posse deficere à legitimâ regulâ operandi ; ex alia parte implicat posse aliquem deficere à regula, seu deserere regulam, cum quâ immobiliter & inseparabiliter conjungitur ; & sicuti Deus ex identitate, & Christus ex unione substantiali indissolubili cum tali regula redduntur ab intrinseco impeccabiles, ità pariter debet reddi ab intrinseco impeccabilis beatus ex conjunctione vitali inamissibili cum eadem.

Dices aliud esse conjunctionem regulæ cum operante, aliud esse applicationem regulæ ad operationem, illud haberi ex vi visionis, non istud ; illud verò sine isto

69. Eadem regulâ applicat omni suæ operationi.

non sufficere ad impeccabilitatem. Sed contrà : applicari regulam ad operationem nihil est aliud, quàm operantem perfectè regulam cognoscere & ad ipsam in operatione attendere ; atqui visio necessitat beatum ad perfectam cognitionem divinæ bonitatis, nec sinit ipsum à tali cognitione divertere, ergo ex vi visionis præcisè regula divinæ bonitatis in beato non solùm conjungitur operanti, sed etiam applicatur operationi.

Urgebis : applicatio regulæ ad regulabile dicit cognitionem etiam ipsius regulabilis ; atqui beatus ex vi visionis, licèt necessariò cognoscat divinam bonitatem tanquam regulam ; non sic ex vi ejusdem necessariò cognoscit objecta creata regulabilia ; imò potest ista cognoscere extrà verbum cognitione etiam purè naturali ; ergo saltem taliter cognoscendo objecta creata non erit ipsis ex vi visionis applicata regula divinæ bonitatis, & consequenter haberi poterit circà ipsa dictamen defectuosum & difforme regulæ divinæ bonitatis ac inducens voluntatem ad operationem aliquam

70. Eadem regulæ subest in beato omnis cognitio etiã naturalis.

peccaminosam. Contrà tamen etiamsi objecta creata possit beatus cognoscere extrà verbum actibus à visione distinctis, non potest tamen ea cognoscere actibus non subordinatis visioni, & qui non subsint regulæ in visione relucenti, ad quam sicuti beatus non potest non attendere, ità non potest ab eadem actum ullum subtrahere; huic doctrinæ innititur, quod Thomistæ communiter docent, non posse beatum aut pati levem aliquam inconsiderationem in visione, aut habere simul cum visione dictamen aliquod defectuosum, ex vi etiam alicujus cognitionis naturalis. Cæterùm si instantia aliquid probaret tam probaret respectu amoris, quàm respectu visionis ; quia sicuti beatus videns Deum potest aliqua objecta creata cognoscere actibus à Dei visione distinctis, ità pariter beatus amans super omnia Deum potest simul amare aliquos objecta creata actibus distinctis à Dei amore.

Ex dictis habetur beatos reddi ab intrinseco impeccabiles etiam venialiter, enimverò quatenùs visio necessitat ipsos ad amorem, non necessitat ad qualemcumque amorem, sed ad amorem perfectissimum, & in toto illo fervore, in quem possunt erumpere, necessitas autem amoris perfectissimi & fervidi excludit libertatem ad peccatum etiam veniale, quod licèt non opponatur simpliciter charitati, opponitur tamen fervori charitatis. Quatenùs deindè visio consideratur secundùm se præcisè, & ut sejuncta ab amore, adhuc ex parte actus primi reddit voluntatem æquè necessitatam & determinatam ad non peccandum, ac redderet amore non impedito, adhuc igitur reddit necessitatam ad non peccandum etiam venialiter. Rursùs conjunctio immobilis ad regulam divinæ bonitatis ut est in se, & subordinatio ac subjectio cujuscumque sivè cognitionis, sivè dictaminis, ad visionem repugnat cum peccatò etiam veniali, quod non est conforme divinæ bonitati, nec ordinatur ad summum bonum per visionem propositum, quamvis ab ipso non avertat.

71. Beati sunt impeccabiles etiam venialiter.

Mitto hic alia plura, quæ afferri possent ad probandam, aut sustinendam impeccabilitatem ex naturâ ipsâ visionis quocumque extrinseco auxilio, imò amore ipso beatifico circumscripto provenientem, & à fortiori procedendo ostendendo in *sequenti* §. visionem Dei non solùm impedire peccatum, ne de novo fiat, sed etiam expellere peccatum, si ipsum in subjecto reperiat adeò, ut si existens in peccato elevetur ad Dei visionem per hoc præcisè, quòd Deum videat, desinat esse in peccato. Sit igitur

---

§. VI.

An & quomodo visioni repugnet conjungi cum quolibet peccato, sivè actuali, sivè etiam habituali?

ASSERT. I. Visioni Dei omninò repugnat conjungi cum peccato actuali, id scilicet ei repugnat etiam ratione sui præcisè, nec non etiam de potentiâ absolutâ. Hoc assertum debet sumi, prout dicit aliquid ampliùs, quàm puram impeccabilitatem ex vi visionis provenientem, alioqui esset synonimum cum asserto tertio *præcedentis* §. sumitur igitur, prout non solùm negat videntem Deum posse fieri actu peccantem, sed insuper negat actu peccantem posse fieri videntem, in quo sensu est specialiter contrà Oviedum *hic controv. 3. punct. 4. num. 47.* Salas *disp. 7. sect. 9. n.* 88. aliosque nonnullos. 72.

Actu peccans nec de potentiâ absolutâ potest fieri videns Deum.

Probatur : Visioni Dei omninò repugnat conjungi cum libertate ad peccandum; sed peccatum actuale, ut potè, quòd est actus liber includit essentialiter libertatem ad peccandum, imò est formale exerci-

tium talis libertatis, ergo visioni Dei omninò repugnat conjungi cum peccato actuali, etiam in eo sensu, in quo procedit assertum, & loquendo de peccato cui visio superveniat: Minor patet: Major probatur, visioni Dei omninò repugnat non necessitare voluntatem in actu primo ad amorem, cum taliter necessitet præcisè proponendo summum bonum ut est in se, quod est maximè essentiale visioni; atqui voluntati ità necessitatæ omninò repugnat conjungi cum libertate ad peccandum, specialiùs verò cum exercitio talis libertatis, imperceptibile quippè est ex principio necessitato & omnimodè determinato ad unum actum prodire exercitium liberum actus oppositi; ergo visioni Dei omninò repugnat, &c.

73. Dices ex Oviedo *loco præcit.* Visionem determinare ac necessitare voluntatem ad amorem & ad non peccandum; quoties invenit ipsam capacem talis determinationis ac talis necessitatis, voluntas autem actu peccans non est capax talis determinationis ac necessitatis; ideò nil mirum, quòd visio superveniens, actuali peccato, voluntatem non determinet, nec necessitet, &c. Visio igitur inveniens voluntatem determinabilem ad non peccandum ipsam ad non peccandum determinat, atque necessitat; nec potest ampliùs conjungi cum peccato; inveniens verò voluntatem indeterminabilem ad non peccandum potest cum peccato conjungi; quod est visionem posse divinitùs cõjungi cum peccato actuali priore, non posteriore se ipsâ, & peccantem posse fieri videntem, videntem non posse fieri peccantem.

74. Sed contrà: meo videri supponit Oviedus id, quod maximè deberet probare; supponit scilicet visionem non habere pro effectu omninò inseparabili necessitatem & determinationem voluntatis, quam nos contendimus & explicabimus magis in sequenti asserto. Quod igitur ait Oviedus in eo, qui actu peccat voluntatem non esse capacem necessitatis ac determinationis ad amandum Deum, & ad non peccandum, probat in eo, qui actu peccat, repugnare pro instanti actualis peccati visionem, non verò poni posse visionem absque eo quòd voluntatem necessitet ac determinet; sicuti quòd lapis sit incapax intelligendi probat repugnare in lapide intellectionem, non verò poni posse intellectionem in lapide absque eo quod faciat intelligentem, supposito quod aliundè constet reddere intelligentem esse effectum ab intellectione prorsùs inseparabilem.

75. *Visioni Dei repugnat conjungi cum peccato habituali.*

Assert. 2. Visioni Dei omninò repugnat conjungi cum peccato habituali. Ità Ioan. à S. Thoma *hic quæst.* 2. *disp.* 2. *art.* 5. *num.* 33. Gonet *disp.* 4. *art.* 5. §. 2. Vasquez *disp.* 11. *cap.* 10. *num.* 64. Madernus *quæst.* 3. *art.* 9. & alij plures, præsertim ex Thomistis, contrà illos omnes, qui docent visionem non afferre ex natura sua impeccabilitatem, & insuper contrà Oviedum *hic controv.* 3. *punct.* 5. Salas *disp.* 7. *sect.* 9. *n.* 90. Gregorium Martinez *quæst.* 4. *artic.* 4. *dub.* 5. Arriagam *disputat.* 53. *sect.* 5. *num.* 27. aliosque nonnullos.

Probatur primò: Visioni omninò repugnat conjungi, aut cum negatione retractationis culpæ ex parte peccatoris, aut cum negatione condonationis, seu remissionis offensæ ex parte Dei; ergo visioni repugnat conjungi cum peccato habituali; consequentia patet, quia peccatum habituale nihil est aliud, quàm peccatum actuale moraliter perseverans; hæc autem moralis perseverantia extrà scholam Thomisticam collocantem habituale peccatum in privatione gratiæ explicari solet per hoc, quòd peccatum commissum nec retractetur à creatura, nec condonetur à Deo; & licèt possit esse retractatio creaturæ sine condonatione Dei, aut condonatio Dei sine retractatione creaturæ, & per unam ex iis duabus sine alia, præsertim per retractationem sine condonatione, possit peccatum non deleri; posita tamen utraque sentiendum omninò est ex alibi dicendis habituale non permanere; si igitur probetur visionem cum eâ utraque necessariò conjungi, erit probatum ipsam conjungi non posse cum permanentia habitualis: ideò. 76.

Peccatum habituale quid.

Probatur antecedens quoad primam partem, quòd scilicet visioni omninò repugnet conjungi cum negatione retractationis culpæ ex parte peccatoris, seu quod idem est, quod necessariò omninò conjungatur cum tali retractatione; conversio actualis ad Deum tanquam ad ultimum finem includit necessariò retractationem cujuscumque conversionis ad creaturam tanquam ad ultimum finem; atqui visio est actualis conversio ad Deum tanquam ad ultimum finem, & retractatio conversionis ad creaturam tanquã ad ultimum finem est retractatio culpæ; ergo visio necessariò omninò conjungitur cum retractatione culpæ; major patet ex eo quòd juxtà supradicta *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 68. & 77. omninò repugnat hominem simul esse conversum ad duos fines simpliciter, aut converti actualiter ad unum, quin retractet omnem conversionem etiam habitualem ad quemcumque alium: Minor quoad secundam partem habetur ex eo, quòd juxtà doctrinam traditam *eod. cap.* 2. §. 3. peccans ex vi culpæ convertitur, quantùm est de se, ad creaturam tanquam ad ultimum finem, retractat igitur, quantùm est de se, culpam, quoties retractat talem conversionem; eadem minor quoad primam partem probatur. Visio est actualis adeptio & possessio Dei tanquam ultimi finis, & videns Deo tanquam ultimo fine conjungitur vitali modo; propriaque operatione; ergo visio est actualis imò etiam perfectissima, & summa conversio ad Deum, tanquam ad ultimum finem. 77.

Visio Dei essentialiter importat retractationem peccati.

Dices: conversio ad finem, & consequenter etiam retractatio ipsius (retractare enim aliquem actum propriè spectat ad potentiam, ad quam spectat talem actum elicere) est actus voluntatis, conversio enim ad finem est intentio finis, intendere autem ad voluntatem pertinet; atqui visio considerata secundùm

dùm se præcisè, quemadmodum consideratur in præsenti, neque est actus voluntatis, neque actui voluntatis conjungitur; ergo neque est in se conversio ad Deum, ueque conjungitur cum retractatione conversionis ad creaturam: Deinde conversio ad Deum, tanquam ad ultimum finem saltem non repugnat cum ea conversione, quam dicit ad creaturam culpa venialis, ergo ex eo quòd visio sit conversio ad Deum saltem oon probatur quòd inferat retractationē culpæ venialis, adeoque ex inde non probatur repugnantia visionis cum peccato habituali ve-
78. niali. Sed contrà: conversio ad finem alia est formalis, alia est æquivalens & eminens; conversio actualis formalis est actus voluntatis, eodemque modo retractatio actualis formalis propriè habetur per solum actum voluntatis; conversio verò actualis æquivalens & eminens haberi potest per actum æquivalentem actui voluntatia, sicuti æquivalet visio, quæ per se ipsam necessitat voluntatem ad operandum in ordine ad Deum tanquam ultimum finem non minùs, quàm necessitaret actus perfectissimi amoris, per quem voluntas formaliter ad Deum converteretur, eumque ut ultimum finem formaliter intenderet: Ideò est æquivalenti, eminentique modo conversio ad Deum, & retractatio conversionis ad creaturam, quam quidem retractationem fieri æquivalenter posse sine ullo actu voluntatis tenentur concedere nonnulli etiam ex Adversariis, qui dum asserunt peccatum posse à Deo remitti, aut per solam infusionem gratiæ, aut etiam per puram condonationem extrinsecam absque ullo actu peccatoris, docent consequenter in infusione gratiæ aut in condonatione extrinseca contineri æquivalenter retractationem peccatoris; quis autem non videat meliùs explicari talem æquivalentem continentiam respectu visionia, quàm respectu gratiæ, aut condonationis extrinsecæ? Ad illud, quod additur, dico conversionem habitualem ad Deum, tanquam ad ultimum finem non repugnare, &c. secùs loquendo de conversione actuali præsertim perfectissima, qualis est, quæ habetur vi visionis.

Conversio ad Deum ut ad finē alia est formalis, alia est æquivalens.

79. Probatur antecedens quoad secundam partem, quòd scilicet visioni Dei omninò repugnet conjungi cum negatione condonationis, seu remissionis offensæ ex parte Dei, seu quod idem est, quòd necessariò omninò conjungatur cum condonatione & remissione offensæ: Visio necessariò conjungitur cum amore amicitiæ ex parte Dei; sed amor amicitiæ, ubi supponitur offensa, necessariò conjungitur cum condonatione & remissione offensæ; ergo visio necessariò conjungitur cum condonatione & remissione offensæ: Minor patet quia amor amicitiæ est amor simpliciter, & licèt amore secundùm quid, id est communicatione aliqua bonorum, sive naturalium, sive etiam supernaturalium, possit Deus amare peccatorem absque eo quod ei condonet, & remittat offensam; non sic tamen amore simpliciter, alioqui posset Deus amare peccatorem quocumque summo amore eo etiam, quo confertur gratia unionis hypostaticæ, absque condonatione & remissione offensæ. Major probatur: Amor ami- 80.
citiæ est amor mutuus; sed visio necessariò conjungitur cum amore mutuo inter videntem & Deum, necessariò scilicet importat tùm actum videntis amantis Deum, tùm actum Dei amantis videntem, importat primum actum, quia visio verè necessitat beatum ad Dei amorem, & licèt amoris exercitium possit divinitùs impediri, non potest tamen impediri, quin voluntas remaneat disposita, imò potius determinata ad amorem; non potest item impediri amor radicalis & eminens, qui continetur in ipsamet visione, ex eo quòd ista habeat vim necessitandi voluntatem ad amorem formalem, & præstandi in ipsa in ordine ad cæteras operationes illud, quod præstaret amor formalis, quoties iste divinitùs impediatur. Importat etiam secundum actum, amorem scilicet Dei erga videntem, & quidem amorem maximum supernaturalem; quia amare est velle bonum, Deus autem vult, imò etiam confert maximum supernaturale bonum videnti, quia visio ipsa est bonum maximum; cum sit gratiæ consummatio & ipsamet gloria.

Visio Dei essentialiter importat condonationem offensæ.

Item amorem saltem radicalem videntis erga Deū.

Et amorem formalem Dei erga videntem.

Dices totam hanc argumentationē transferri posse ad actum dilectionis Dei super omnia in via, probando ex tali actu amorem mutuum & amicitiam Dei; nam etiam Deus conferendo homini talem actum confert ei bonum magnum supernaturale, & consequenter juxta superiorem argumentationem amat hominē amantem, sicque amat amore mutuo & amicitiæ; Atqui ex alia parte dilectio Dei super omnia in via potest simul esse cum peccato habituali, & de facto in cōmuniori sententia peccatum habituale expellit dispositivè solùm, non formaliter; ergo vel malè probata est necessaria conjunctio visionis cum amicitiâ Dei, vel cum tali amicitia potest in homine Deum vidente conjungi habituale peccatū. Sed con- 81.
trà: Velle & conferre bonum, etiam excellens, non semper importat amorem amicabilem, sed tunc solùm, quando tale bonum, quantùm est ex parte amantis, confertur ut permanens & perpetuum, amicitia enim ex genere suo est amor permanens & perpetuus, nec esset verus Amicus, qui vellet talia esse solùm ad tempus determinatum; ratio à priori esse potest, quia amans alterum amicabiliter vult, quantùm est de se illum esse felicem, sicuti vult ipsemet esse felix, vera autem felicitas est ex natura sua perpetua, ea præsertim, quæ à Deo ut Auctore supernaturali haberi potest; nequit igitur Deus, præsertim ut Auctor supernaturalis, amare amicabiliter nisi conferat bonum permanens & saltem quantùm est ex parte ipsius Dei perpetuum. Porrò visio, quam Deus dat in patria utpotè simpliciter perpetua optimè infert amorem amicabilem, non sic dilectio super omnia, quâ existens in peccato potest Deum in via amare, quia talis dilectio utpotè proveniēs ab auxiliis actualibus transeunter concessis ex ipsomet modo, quo à

Amicitia non potest esse solùm ad tempus determinatum.

Peccatum cur repugnet cum visione in patria, non cum amore in via.

Deo confertur, transiens est & non perpetua, ideò &c.

Vrgebis; ergo etiam visio, quæ transeunter & ad tempus concederetur, posset esse sine amore amicabili ex parte Dei & posset secum compati peccatum habituale: Quod si concedatur concedendum pariter erit eandem visionem posse secum compati potentiam peccandi, quia major sanctitas requiritur ad excludendam potentiam peccandi, quàm ad excludendam maculam peccati habitualis, ut patet ex eo quòd sanctitas gratiæ de lege saltem ordinaria tollit maculam peccati, non potentiam peccandi; si igitur visio transeunter concessa non est sanctitas essentialiter excludens maculā peccati, multò minùs essentialiter excludet potentiam peccandi; & tamen ex alia parte hoc postremum non videtur dici posse, quia visio etiā transiens proponit clarè Deum sub ratione summi boni, voluntatemque saltem in actu primo determinat ac necessitat ad amorem, ex quo capite suprà *n. 66.* probabamus visionem in beatis excludere potentiam peccandi.

8 a. Contrà tamen: libenter admitto visionem solùm ad tempus concessam non necessariò conjungi cum amore amicabili Dei, & posse secum compati peccatum habituale, non quidem secundùm quod dicit negationem retractationis ex parte creaturæ, benè tamen secundùm quod dicit negationem remissionis ex parte Dei, quā solùm ratione etiam potest secum compati peccatum habituale dilectio Dei in via transeunter concessa.

Visio transiens non excludit essentialiter peccatum habituale.

83. Ad illud, quod additur, dico in primis rationem, quæ affertur non probare intentum, quia, quando exclusio fit in ratione formæ sanctificantis, quā ratione excluditur peccatum habituale à gratia, verum quidem est eam sanctitatem, quæ non excludit maculam peccati, multò minùs excludere potentiam peccandi; at non est id verum quando exclusio fit sub alia ratione à ratione formæ sanctificantis, ut evenit in visione, quæ excludit potentiam peccādi in ratione principij auferentis libertatē, quæ libertas quia essentialiter requiritur ad retinendā potentiam peccandi, non ad retinendam maculam peccati, posset ex hoc capite visio repugnare cum potentia peccandi magis, quàm cum macula peccati; nec ex compossibilitate visionis transeuntis cum macula peccati sufficienter ab Adversariis infertur compossibilitas ejusdem cum potentia peccandi:

84. Aliunde tamen, propendeo ad concedendum simpliciter & absolutè quòd visio transiens potentiam peccandi non excludat: Ratio est, quia necessitas ad tempus non tollit simpliciter libertatem, libertas enim seu potentia libera est quid permanens, & ut talis potest quidem per aliquid transiens impediri quoad actum secundum, at non auferri quoad actum primum; ideò visio transiens, quamvis proponat clarè Deum sub ratione summi boni, quia tamen proponit ipsum ad tempus, necessitat secundùm quid, non simpliciter, imò in rigore non necessitat ad amoré amicabilem, quia Deus communicando visionem transeuntem non vult hominem esse felicem & beatum, ideò communicando præcisè talem visionem non amat amicabiliter ex doctrina suprà tradita *num.* 81. id autem quod non est radix amoris amicabilis ergà Deum non videtur esse posse radix impotentiæ offendendi ipsum.

Non item excludit potentiam peccandi.

Probatur assertum secundò. Est possibilis visio Dei cui omninò repugnet conjungi cum peccato habituali; ergo talis est visio Dei quæ de facto datur in beatis: Antecedens concedunt nonnulli etiam ex Adversariis & specialiter Arriaga *hic disp. 53. n. 28.* & certè difficillimum est assignare repugnantiam talis visionis; consequentia probatur, quælibet perfectio peccati exclusiva assignabilis in illa visione possibili potest sustineri in visione, quæ de facto datur; perfectio enim in illa assignabilis non videtur esse posse, nisi aut ratio essentialis beatitudinis, aut ratio formæ sanctificantis; atqui hæc utraque sustineri potest in visione, quæ de facto datur, ut quoad primam *præcedenti cap.* probatum est, quoad secundam suadetur ex eo, quòd ratio formæ sanctificantis maximè relucet in habitibus gratiæ & charitatis, visio autem præstat eminentiori modo aliqua eorum, quæ præstant gratia & charitas, est enim formalis consecutio illius gloriæ, ad quam gratia ex se solùm dat jus; necessitat verò & determinat ad amorem, ad quem habitus charitatis secundùm se solùm elevat. 85.

Dices: habitus ipsi gratiæ & charitatis in quacumque sui perfectione possunt divinitùs conjungi cum peccato habituali: ergo multo magis visio, quæ licèt fortè perfectior prædictis habitibus, non opponitur tamen peccato habituali adeò directè ut opponuntur prædicti habitus. Sed contrà: transeat antecedens, nego consequentiam, & licèt in ratione formæ sanctificātis possit concedi, quod gratia & charitas magis directè opponantur peccato habituali, quàm visio; simpliciter tamen & absolutè ista magis opponitur: pro quo adverto visionem posse considerari tripliciter, vel ut est forma sanctificans, vel ut est principium voluntatem necessitans, vel ut est actualis conversio hominis ad Deum & effectus amoris amicabilis Dei ad hominem: Primo modo visio repugnat cum peccato habituali de potentia ordinaria: Secundo modo repugnat cum potentia peccandi: Tertio modo repugnat cum peccato habituali etiam de potentia absolutā. 86.

Triplex repugnantia visionis cū peccato.

Habetur ex dictis minùs repugnare cum peccato lumen gloriæ, quàm visionem; illud enim repugnat solùm in ratione formæ sanctificantis, non verò etiam in ratione actualis conversionis ad Deum & actualis retractationis cujuscumque cōversionis ad creaturam, sicuti visio ex dictis *num. 77. & 86.* unde etiam crediderim lumen gloriæ habere incompossibilitatem cum peccato solùm de potentia ordinaria, non verò de potentia absoluta, sicuti habet visio. Neque dicas: lumen gloriæ est radix & principiū visionis, ergo 87.

Lumen gloriæ cū eodem repugnat solū de potētia ordinaria.

ergo radicaliter & æquivalenter (imò etiam eminenter in nostris principiis, secundùm quæ *tract. 1. lib. 2. c. 3. n. 45.* lumen est quid perfectius & eminens respectu visionis) habet cum peccato eandem repugnantiã, quam
88. visio. Contrà enim: lumen est radix & principium visionis, ut est forma supernaturalis, non ut est forma vitalis ab intrinseco proveniens; ex alia parte visio habet à ratione supernaturalitatis esse formam sanctificantem, quia sanctificatio ex genere suo spectat ad ordinem supernaturalem; habet à ratione vitalitatis esse conversionem ad Deum & retractationem conversionis ad creaturam, quia hoc spectat ad voluntarietatem, quæ non potest esse nisi vitalis; lumen igitur etiam radicaliter & æquivalenter habet cum peccato eam solam repugnantiam, quam habet visio in ratione formæ sanctificantis, non verò eam, quam habet in ratione actualis conversionis, &c.

---

§. VII.

Explicantur alia nonnulla de visione, quatenùs est beatitudo formalis.

Dubitatur primò: Vtrùm si per impossibile Deo non existente permaneret in beatis eadem visio, quæ nunc in ipsis est; talis visio dicenda adhuc foret vera beatitudo formalis. Affirmat Arriaga *hic disp. 48. sect. 6.* Negat Oviedus *controvers. 2. punct. 3. n. 31.* & ait esse communem Doctorum sententiam, cum quâ

89. Respondetur negativè: Ratio est, quia visio est beatitudo formalis, quatenùs est possessio & adeptio summi boni; sed Deo non existente visio non esset ampliùs possessio & adeptio summi boni; neque enim potest aut possideri summum bonum non existens, aut existere summum bonum non existente Deo; ergo non existente Deo visio Dei, si permaneret, non esset ampliùs vera beatitudo formalis.

Visio Dei non existẽte Deo nõ esset beatitudo.

Dices ex Arriaga *sect. præcit. n. 37.* Qui conspectu alicujus objecti, horti v.g. amœnissimi ac jucundissimi, delectatur, si Deus destructo objecto speciem ipsius in oculo visionemque conservet, delectatur eodem modo, quo delectabatur objecto existente, ergo similiter qui beatur visione Dei, si Deo non existente supponatur Dei speciem in intellectu visionemque conservari, beabitur eodem modo, quo beabatur Deo existẽte, ergo visio, quæ permaneret non existente Deo, adhuc dicenda esset vera beatitudo formalis. Sed contrà: transeat antecedens, nego consequentiam, disparitas est, quia visio corporea objecti delectat non solum ut quo, verùm etiam ut quod, & objectum pulchrum delectat præcisè quia videtur, non quia possidetur, at visio Dei beat præcisè ut quo, Deus verò ipse beat ut quod; nec beat præcisè, quia quomodocumque videtur, sed quia vi visionis possidetur.

Vrgebis: eo ipso, quòd supponitur permanere in beatis visio, quæ nunc in ipsis est, supponitur permanere talis visio ut est possessio Dei, adeoque ut vera beatitudo formalis. Contrà tamen: si non existente Deo 90.
supponatur, quod perseveret visio etiam, ut est vera Dei possessio, fit suppositio quòd non existente Deo habeatur possessio Dei existentis, adeoque fit suppositio de impossibili involvente contradictoria ex terminis, ex quo genere suppositionis sequitur quodlibet & nihil utiliter infertur ut explicabatur *tract. 2. lib. 2. cap 4. §. 9.* Supponendum igitur est præcisè, quòd permaneat visio Dei non existente Deo, unde etiam in rigore supponi non debet, quòd permaneat quoad omnia eadem visio, quæ nunc in beatis est; sed solùm quoad prædicata maximè generica visionis veræ vel apparentis.

Aliquæ suppositiones impossibiles sunt prorsùs inutiles.

Dices adhuc: ergo existentia Dei esset de conceptu beatitudinis formalis, si illa præcisè sublata visio Dei desineret esse beatitudo formalis. Sed contrà: approbo quod infertur, nec propterea beatitudo formalis consisteret partialiter saltem in aliquo alio à visione, quia Dei existentia, seu Deus existens præsertim juxtà Complexistas non est aliquid aliud à Dei visione, sed ingreditur constitutionem ipsius, utpotè quæ consistit in complexo intellectus videntis, & objecti visi. 91.

Dubitatur secundò: Vtrùm visio, quatenùs est formalis beatitudo, speculativa dicenda sit, an practica. Docent ipsam esse speculativam D. Thomas *hic q. 3. art. 5.* Sylvius *eod. art.* Vasquez *disp. 12. c. 1. n. 2.* Madernus *q. 2. art. 7. &c.* Docent esse practicam Scotus *in prol. sent. q. 4. & 5. §. ad quæstionem igitur & §. ad argumenta principalia.* Lauræa *in 4. tom 4. disp. 17. art. 4.* Arriaga *hic disp. 50. sect. 3.* &c. Docent esse partim speculativam, partim practicam Cajetanus *hic q. 3. art. 5.* Ioan. à S. Thoma *disput. 2. art. 5. num. 24.* Valentia *disput. 1. quæst. 3. punct. 4. §. Quod ad secundam dubitationem*, Salas *disp. 3. sect. 5. &c.*

Respondetur visionem, quatenùs est formalis beatitudo, dicendam esse speculativam; probatur facilè responsio in nostris principiis, secundùm quæ ut attigimus *tr. 1. lib. 3. c. 6. n. 23.* sola operatio libera potest esse praxis, nec omnis cognitio causativa est cognitio practica, sed illa sola, quæ est causa operationis liberè positæ; hinc enim apertè sequitur visionem Dei esse speculativam non solùm, quatenùs præcisè fertur in Deum, sed etiam quatenùs est causa actuum amoris & gaudij, cum isti actus ad visionem necessariò omninò sequantur, non liberè. Nec refert dari in beatis aliquos etiam actus liberos, ad quos visio conducit; Non refert, inquam, quia tales actus non spectant ad perfectionem, neque etiam substantialem, seu integralem formalis beatitudinis, ergo in ordine ad tales actus visio, saltem ut formalis beatitudo est, nullatenùs debet dici practica. 92.

Visio Dei, quatenùs beatitudo, est purè speculativa.

Dices ex D. Thoma art. 5. præcit. *Beatitudo* 93.

Germana mens d. Th. circà dubitationem præſentem.

titudo magis conſiſtit in operatione ſpeculativi intellectus, quàm practici, ergo viſio ut formalis beatitudo eſt, eſt quidem magis ſpeculativa, quàm practica; at non totaliter ſpeculativa, nec pro viſione totaliter ſpeculativa legitimè relatus eſt S. Doctor. Sed contrà: Senſus D. Thomæ non eſt, quod beatitudo perfecta patriæ aliquo modo conſiſtat in operatione intellectus practici, ſed quod detur alia beatitudo, nimirum beatitudo imperfecta viæ in tali operatione aliqualiter conſiſtens, & hanc eſſe germanam S. Doctoris mentem evincitur tùm ex verbis quibus concludit corpus citati articuli dicens *& ideò ultima & perfecta beatitudo, quæ expectatur in futura vita, tota conſiſtit in contemplatione; beatitudo autem imperfecta*, &c. tùm ex eo, quod habet idem S. Doctor 2. 2. *q.* 181. *art.* 4. docens Beatorum vitam eſſe totam contemplativam.

Dices inſuper: Viſio quatenùs eſt formalis beatitudo nihil eſt aliud, quam Theologia beata, de quâ loquendum eſt eodem proportionaliter modo, ac de Theologiâ viæ; atqui hæc à nobis *in prologomenis c.* 1. § 5. aſſerta eſt partim ſpeculativa, partim practica, ergo etiam partim ſpeculativa, partim practica aſſerenda eſt Theologia beata.

94. Sed contrà: Theologia viæ vel ſumi poteſt in ordine ad objectum principale & attributionis, quod eſt Deus, vel in ordine etiam ad objectum minùs principale & attributum, quod complectitur plures res creatas; primo modo correſpondet Theologiæ beatæ, non ſecundo; eſt autem partim ſpeculativa, partim practica ſecundo modo, non primo; ut patet ex doctrinâ à nobis tradita §. 5. *præcit.* ideò &c. Idem dicendum de fide, ſi ex eo, quòd iſta ſit ſaltem partialiter practica, inferatur debere etiam eſſe ſaltem partialiter practicam viſionem. Accedit quòd dato abſolutè tùm Theologiam noſtram, tùm fidem eſſe practicam, non procederet paritas ad Theologiam beatam & viſionem, quia illæ non neceſſitant ad actus, quos cauſant, ſicuti tamen neceſſitat iſta.

Dubitatur tertiò. Vtrùm viſio Dei, quatenùs eſt formalis beatitudo, ſit aliquo modo appetibilis appetitu naturali.

Reſpondetur nullatenùs eſſe appetibilem appetitu innato; eſſe tamen appetibilem appetitu naturali elicito ineſſicaciter, & in aliquo ſenſo etiam efficaciter. Probatur & explicatur reſponſio recolendo ſuprà dicta *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. §. 6. ubi res hæc tradita eſt ex profeſſo.

CAPUT IV.

De formali beatitudine Hominis, tùm ſupernaturali via, tùm naturali via, & termini.

SCIO nonnullos abſolutè negare tàm beatitudinem ſupernaturalem viæ, quam beatitudinem purè naturalem, tùm viæ tùm termini; nihilominus dari poſſe utramque probandum in præſenti non eſt, ſed ſupponendum *ex lib. præcedente, cap.* 3. à §. 2. *ad* 4. Etenim ex ibi dictis de beatitudine objectivâ, tam ſupernaturali viæ pro ſtatu præſenti, quàm naturali tum viæ tùm termini pro ſtatu puræ naturæ, ſufficientiſſimè conſtat idem eſſe proportionaliter ſentiendum de beatitudine formali, tàm ſupernaturali viæ, quàm naturali, tum viæ tum termini; de qua utraque proptereà examinandum non eſt *An ſit*, ſed hoc ſuppoſito definiendum *Quid ſit*, ſeù in quo eſſentialiter conſiſtat? 1.

---

§. I.

In quonam eſſentialiter conſiſtat Beatitudo formalis ſupernaturalis viæ ſeù vitæ præſentis?

ASSERT. Beatitudo formalis ſupernaturalis viæ, ſeu vitæ præſentis, eſſentialiter ſumpta conſiſtit in actibus ſupernaturalibus fidei & Charitatis. Ità Salas *hic diſput.* 2. *ſect.* 6. *n.* 62. Vaſquez *diſp.* 12. *cap.* 3. Madernus *q.* 3. *art.* 21. cæterique Theologi magis communiter contrà Oviedum *hic contr.* 2. *punct.* 8. docentem beatitudinem ſupernaturalem hujus vitæ eſſentialiter ſitam eſſe in ſtatu ſanctitatis: item contrà Gaſparem Hurtadum *diſp.* 2. *diff.* 24. collocantem eamdem beatitudinem in iure ad gloriam proveniente ex gratia habituali, idque Arriaga *diſp.* 58. *n.* 41. extẽdit ad ius ad gloriam etiam fũdatum in ſola extrinſeca Dei promiſſione. Tandem contrà alios nonnullos, qui aut fidei & charitati addunt actum ſpei, aut contenti ſunt unico actu, huncque quidam ponunt charitatis, quidam fidei ſeù contemplationis. 2.

Eſſentia beatitudinis formalis ſupernaturalis in hac vita variè aſſignatur.

Probatur aſſertum & explicatur: Quamvis beatitudo viæ, ſeù vitæ præſentis poſſit multipliciter accipi, hincque etiam cum diſſidio de voce potiùs, quàm de re, ortum duxerit multiplex modus aſſignandi ipſius eſſentiam, nihilominùs non videtur poſſe meliùs explicari, quàm per analogiam ad beatitudinem alterius vitæ, per hoc ſcilicèt, quòd ipſam, licèt imperfectè, participet, & 3.

Explicatur, in quonam verè conſiſtat.

ad

ad eamdem obtinendam conducat; sed hoc utrumque habetur per fidem & charitatem, nam fides præstat imperfectam quamdam & inchoatam Dei possessionem, adeoque participationem eius possessionis, quæ habetur per visionem; charitas affert potissimam rationem meriti, & excludit consortium peccati, meritum autem est id, quo maximè obtinetur; peccatum est id, quo maximè impeditur beatitudo alterius vitæ adeoque charitas maximè conducit ad beatitudinem alterius vitæ obtinendam; ergo.

4. Ipsius discrimé à beatitudine supernaturali alterius vitæ. Hinc patet obiter cur beatitudo alterius vitæ consistat in solo actu intellectus, beatitudo verò huius vitæ in actu intellectus simul & voluntatis: ratio scilicet duplex est: Prima, quia in alia vita actus intellectus, scilicet visio, excludit ut *cap. præced.* probatum est omnem peccati maculam & miseriam, id autem non præstat in hac vita fides, aut ullus alius actus intellectus, sed solus actus charitatis: Secunda, quia in alia vita beatitudo est præmium, præmium autem non requirit libertatem ex parte eius, qui præmiatur, sed adeptionem & possessionem; & hæc habetur per solum actum intellectus; In hac vita beatitudo est meritoria, meritum autem maximè requirit libertatem & operationem voluntatis ideò, &c.

Probatur insuper assertum argumento negativo: Beatitudo formalis supernaturalis huius vitæ nec consistit essentialiter in statu Sanctitatis, nec in iure ad gloriam, nec in aliquo actu diversò à fide & charitate, nec aut in solo actu fidei, aut in solo actu charitatis; ergo consistit essentialiter in actibus supernaturalibus fidei & charitatis; consequentia patet ex sufficienti partium enumeratione; antecedens probatur discurrendo per singula.

5. Beatitudo formalis hujus vitæ non cōsistit in statu sanctitatis. Non consistit in statu Sanctitatis, quia iste status etiam in dormientibus, etiam in pueris antè usum rationis reperiri potest, utpotè qui in habitu, non in actu & operatione consistit; beatitudo autem formalis secundùm communiter receptam significationem importat actum, non habitum; undè etiam D.Thom. *in 4.dist.49.q.1.art.2.quæstiunc.2. ad 5.* loquens de ipsamet beatitudine, de qua hic agitur, ait, *Dormiens non potest dici beatus, quantùm ad id, quod tunc habet, sed in quantum ipsa operatio est in eo habitualiter, secundùm enim quæ d effectus sunt in suis causis, sic operationes sunt in habitibus.* Nec refert quòd status Sanctitatis sit maxima approximatio ad beatitudinem patriæ: Enimverò est maxima approximatio habitualis & quasi mortua, non actualis & vitalis; qualis requiritur ad beatitudinem viæ; sicuti ad beatitudinem Patriæ requiritur possessio actualis pariter & vitalis, nec sufficit habitualis & quasi mortua quæ habetur per habitum luminis. Nec refert insuper, quòd posita actibus fidei & charitatis absque statu Sanctitatis possit permanere in homine macula peccati habitualis, quæ est summa etiam præsentis vitæ miseria. Non refert, inquam, quia vel sermo est de potentiâ absolutâ, & hâc ratione etiam cum ipso statu Sanctitatis, seù gratiæ sanctificantis, potest conjungi macula peccati habitualis, vel sermo est de potentia ordinaria, & hac ratione actus charitatis expellit peccati maculam dispositivè saltem, si non formaliter, certè taliter expellit, ut nullo alio actu in via possit magis expelli; & hoc sufficit pro beatitudine viæ, quam aliundè constat esse necessariò in aliquo actu, non in habitu collocandam.

6. Neque in iure ad gloriam. Non consistit in iure ad gloriam, quia pariter tale jus etiam in dormientibus, etiam in carentibus usu rationis, reperiri potest: Item quia vel sumitur quatenùs fundatur in gratia, & hac ratione est quid minùs ipsa gratia, nec ulla est sufficiens ratio ei concedendi beatitudinis prærogativam, quæ non conceditur gratiæ; vel sumitur quatenùs fundatur in promissione extrinsecâ Dei, & hac ratione, homo in via redderetur beatus per denominationem extrinsecam, & non solùm nihil operando, sed etiam nihil recipiendo bearetur. Neque dicas ex tali promissione hominem reddi certum de consequenda beatitudine alterius vitæ, qua certitudine & securitate nihil est homini in hac vita iucundius, nihil desiderabilius nec ullus est qui sibi majorem beatitudinem optaret in hac vita, quàm hanc securitatem, undè etiam refert Arriaga *hic disp.58.num.45.* S.Franciscum ea die, qua sibi revelata fuit prædestinatio propria, saltare velut infantem ac euenrrisse per Monasterium præ lætitiæ magnitudine. Contrà enim primò: Securitas consequens ex promissione & revelatione beatitudinis consequendæ in alia vita vel sumitur secundùm se præcisè, vel simul cum Dei amore; si secundùm se præcisè, potest etiam de lege ordinaria conjungi cum peccato tùm actuali, tùm habituali, dummodò non finali, & apud perfectos viros, rerúmq; supernaturalium cordatos æstimatores, est quid minùs desiderabile, minúsque eligibile, quàm Dei amor; nec S. Franciscus exultasset adeò de revelatione propriæ prædestinationis, nisi habuisset securitatem propriæ cum Deo amicitiæ, si simul cum Dei amore meliùs in tali amore, quàm in securitate prædestinationis, collocatur beatitudinis essentia, quia illud, quod ista superaddit amori, est quid minùs desiderabile, & minùs eligibile ipso amore, & confert ad gaudium concupiscentiæ potiùs, quàm amicitiæ. Contrà secundò revelatio propriæ prædestinationis paucissimis fit, & spectat ad providentiam supernaturalem extraordinariam; & tamen beatitudo supernaturalis hujus vitæ si non omnibus prædestinatis saltem insignioribus Sanctis concedenda est, nec refundenda in providentiam magis extraordinariam, quàm beatitudo supernaturalis alterius vitæ.

7. Neque in securitate gloriæ consequendæ.

Non consistit in aliquo actu diverso à fide & charitate, quia talis actus deberet esse, aut spes, aut contemplatio supernaturalis proveniens ex dono sapientiæ, solùm enim hi duo actus à nonnullis Theologis poni hîc solent in controversiâ; atqui nec consistit in

actu ſpei, nec in actu ſupernaturalis contemplationis. Non in actu ſpei, quia ſpes ſecundùm ſe affligit potius, quam delectet, nec refert quòd ſpes tribuat quandam certitudinem ſalutis conſequendæ, nam ſicuti ex mox dictis non eſt conſtitutiva beatitudinis ſecuritas ſalutis proveniens ex divina revelatione, ità nec certitudo proveniens ex ſpe; ſicuti inſuper *ex cap. præced.* §.4. ſecuritas & certitudo permanendi in beatitudine perfectiſſima alterius vitæ non eſt de eſſentia talis beatitudinis, ità multò minùs ſecuritas & certitudo perveniendi ad illam perfectiſſimam beatitudinē erit de eſsētia beatitudinis hujus vitæ. *(Neque in actu ſpei.)*

9. *(Neque in actu ſupernaturalis cōtemplationis.)* Non in acto ſupernaturalis contēplationis, quæ nequit in ordine ad conſtituendā hujus vitæ beatitudinē fidei præferri; tùm quia fides magis eſt ad ſalutem & beatitudinē alterius vitæ neceſſaria, quàm donum ſapientiæ & contēplatio ad tale donum conſequens, tùm quia cōtemplatio importat ſtatum potiùs, quàm viam, ergo beatitudo vitæ mortalis & viæ meliùs, quā in contēplatione, collocatur in fide, quæ tendentiā & viam importat juxtà illud 2. Cor. 5. *Per fidem ambulamus.* Non negamus tamen actus, tū ſpei, tùm ſupernaturalis contemplationis, ad majorem beatitudinis ſupernaturalis in via perfectionem, integritatemque conferre, ſicuti etiam ad hanc conferunt omnes alij actus meritorij æternæ gloriæ.

10. *(Neque in ſolo actu aut fidei, aut charitatis.)* Non conſiſtit in ſolo actu fidei; quia hic ex ſe præcisè nec ſufficit ad perfectam rationem meriti, nec ad excluſionem peccati. Non in ſolo actu charitatis, quia in beatitudine viæ non ſolùm debet ſalvari conducentia & meritum in ordine ad beatitudinem patriæ, ſed hujuſce etiàm inchoatio quædam & participatio, quæ quidem relucet in actu fidei, non in actu charitatis; cum fides, non charitas, ſit in linea operationis intellectualis, & poſſeſſivæ, in quâ eſt beatitudo Patriæ. Hinc fit ſupernaturalem beatitudinem viæ, quamvis ſimpliciter & adæquatè ſumpta æquè primò conſiſtat in utroque actu fidei & charitatis, ſi tamen ſumatur potiùs ut eſt meritoria, quàm ut eſt participatio beatitudinis patriæ, principaliùs conſiſtere in actu charitatis; ſi è contrà ſumatur potiùs ut eſt participatio, quàm ut eſt meritoria illius, principaliùs conſiſtere in actu fidei.

11. *(Exercitium frequens talium actuum requiritur ad beatitudinē viæ perfectam.)* Dubitatur hic: Vtrùm is, qui ſemel tantū in hac vita eliceret actum fidei & charitatis, & in eo ad breve tēpus perſeveraret dicendus eſſet pro tali brevi tempore beatus beatitudine viæ. Reſpōdetur in rigore fore beatum, quia pro tali brevi tempore verè haberet id, in quo conſiſtit eſſentia beatitudinis viæ, quia tamen beatitudo perfecta importat perpetuitatem, beatitudo imperfecta magis propriè accipitur, quando magis ad perpetuitatem accedit importando aliquam ſtabilitatem, ideò magis propriè beatus in via eſt ille ſolus, qui habet exercitium & frequentiam actuum fidei, & charitatis, adeò ut & ſuaviter in tales actus erumpat, & facilè lethalia vitet, indéque etiam aſſurgere poſſit in magnam probabilitatem æternæ felicitatis, cujus probabilitatis fundamentum facilè concederem requiri ad beatitudinem viæ, quamvis non ut vult Pallavicinus *hic diſput.* 2. *q.* 2. *art.* 3. *n.*4. cognitionem actualem talis probabilitatis.

---

§. II.

In quonam eſſentialiter conſiſtat beatitudo formalis naturalis viæ, ſeu vitæ præſentis?

12. *(Beatitudo naturalis viæ eſt ſolùm dabilis in pura natura.)* Assert. Beatitudo formalis naturalis viæ, ſeu vitæ præſentis, eſſentialiter conſiſtit in naturali contemplatione, & naturali amore Dei. Hoc aſſertum conforme eſt ſupradictis tùm §. *præced.* tùm *lib.* 1. *c.* 3. §. 4. & procedit de homine ut producibili in ſtatu puræ naturæ, nam ſecundū præſentem ſtatum naturæ elevatæ homo, ſicuti non eſt capax beatitudinis naturalis in alia, ità nec in præſenti vita, in qua nō datur beatitudo ulla abſoluta *ex cap. præcit.* §. 3. ſed ſolùm relata & conducens ad beatitudinem alterius vitæ; & per conſequens ſolū in eo genere, in quo eſt beatitudo alterius vitæ, quæ quidem beatitudo alterius vitæ ſecundùm præſentē ſtatum ſupernaturalis eſt, non naturalis, ſaltem loquendo reſpectu adultorum, in quibus dūtaxat aliqua hujus vitæ beatitudo reperiri poteſt; ſaltem, inquam, reſpectu adultorum, nam quoad parvulos decedentes in ſolo originali non deſunt, qui ipſis poſt univerſalē reſurrectionē concedant felicitatem ac beatitudinem naturalem, quam ſententiam, licèt nonnulli cenſura notent, latè defendit ex recentioribus Salas *hic diſp.* 13. *ſect.*4.

13. *(In quonam eſſentialiter conſiſtat?)* Probatur & explicatur aſſertum: In ſtatu puræ naturæ eodem modo cæteris paribus ſe haberet homo ad beatitudinem naturalem, quo modo nunc ſe habet ad beatitudinē ſupernaturalem; & ipſius beatitudo in via eſſet explicanda per analogiam ad beatitudinem alterius vitæ, per hoc ſcilicet, quòd ipſam aliquo modo participaret & ad eandem obtinendam conduceret; atqui naturalis contemplatio imperfecta viæ eſſet aliquo modo participatio contemplationis perfectionis, in quā eſſentialiter conſiſteret beatitudo naturalis alterius vitæ, & ad hanc obtinendam naturalis Dei amor maximè conduceret, utpotè qui eſſet actus maximè meritorius in ordine naturæ, & maximè impediens quamlibet offenſam Dei ut Auctoris naturæ; ergo pro ſtatu puræ naturæ beatitudo formalis naturalis viæ eſſentialiter conſiſteret in actibus naturalibus contemplationis & amoris, ſicuti nunc beatitudo ſupernaturalis in actibus ſupernaturalibus fidei & charitatis; undè etiam cæteris paribus militant hic ea ferè omnia, quæ dicebamus §. *præced.*

Dices: Tùm actus naturales contemplationis & amoris Dei, tùm actus ſupernatura-

les

les fidei & charitatis, secum admittunt plurima mala etiam vehementer hominem affligentia, puta diuturnos gravesque morbos, dolores acerbissimos, famem, sitim &c. quod certè alia probatione non indiget, quàm experientiâ ipsa; ergo hujus vitæ beatitudo nec naturalis in actibus naturalibus contemplationis & amoris, nec supernaturalis in actibus supernaturalibus fidei & charitatis sufficienter salvatur; quis enim diceret in hac vita beatum illum; qui versaretur quidem in exercitio talium actuum, at una simul assiduè torqueretur doloribus acerbissimis, fame, siti, aliisque gravissimis molestiis; unde Arriaga *hic disp.* 47. *n.* 24. miratur plerosque communiter probare beatitudinem naturalem non consistere in divitiis, honoribus, &c. eo quòd cum his bonis cohæreant multa alia mala; miratur, inquam, eos non advertisse eandem rationem applicari posse contra dilectionem, & contemplationem Dei æquè, ac contrà divitias, honores,

14. *Beatitudo viæ perficitur, non impeditur, ex aliquorum malorum consortio.* &c. Sed contrà: instantia ad summum probat non dari in hac vita beatitudinem simpliciter & absolutè talem, at nil concludit contrà beatitudinem meritoriam, & relatam ad beatitudinem alterius vitæ, ad quam mala ipsa, quæ possunt cum Dei cõtemplatione & dilectione, aut fide & charitate conjungi, conducunt juxtà illud Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, ideò in rigore beatitudinem hujus vitæ id est meritoriam, & relatam, perficiunt potiùs, quàm impediant: Nec est eadem ratio de iisdem malis, quatenùs conjungi possunt cum divitiis & honoribus; cum istis enim conjuncta impediunt beatitudinem non solùm absolutam, verùm etiam relatam, seu inferunt neutram beatitudinem in divitiis & honoribus reperiri, conjuncta verò cum actibus supradictis inferunt quidem in illis non reperiri beatitudinem simpliciter & absolutè talem, quam nos in via nullatenùs reperiri spontè concedimus; at non excludunt ab iisdẽ actibus beatitudinem imperfectam & relatam, quam solam contendimus dari posse in via & vita mortali; & propter hanc diversam rationem posset Arriaga temperare admirationem, quam *loco præcitato* conceperat ex eo, quòd reputaret mala aliqua compossibilia cum naturali contemplatione, & dilectione Dei æquè, ac cum divitiis & honoribus; omnem beatitudinem naturalem ab illis æquè, ac ab istis excludere.

Vrgebis hoc modo salvari à nobis in via beatitudinem solùm moralem, non physicam; negari etenim nequit, quin sit saltem physicè miser, qui multis & gravibus cor-

15. *Non est dabilis in via vera beatitudo physica.* poralibus, physicisve malis affligitur. Contrà tamen: supposita pugna & discordia inter partem superiorem & inferiorem beatitudo physica in hac vita mortali est solùm abusivè & æquivocè beatitudo, quia beatitudo physica est beatitudo partis inferioris, corporis scilicet & sensuum; ea autem, quæ in hac vita conferunt ad beatitudinem physicã & partis inferioris, sæpissimè destruunt beatitudinem moralem & partis superioris, quæ scilicet maximè sunt conformia sensui sæpissimè sunt dissona rationi; concedo igitur libenter non salvari à nobis in via beatitudinem physicam, imò dico hanc in via non esse dabilem supposita rebellione partis inferioris à superiore.

Vrgebis adhuc: si non requiritur ad veram beatitudinem viæ physica felicitas sita in bonis illis, quæ à parte inferiori maximè appetuntur, ipsamque maximè recreant; requiritur saltem carentia physicæ miseriæ sita in carentia graviorum dolorum & molestiarum magis affligentium; hæc enim partem superiorem adeò perturbant ut non sinant ipsam vacare contemplationi & dilectioni Dei; ergo beatitudo viæ includit essentialiter, si minùs physicam felicitatem, saltem carentiam physicæ miseriæ; & ut concludit Arriaga *hic disp.* 47. *n.* 26. consistit in contemplatione & amore Dei ut in forma positiva, & in carentia dolorum ut in nega-

16. *Carentia physicæ miseriæ spectat ad integritatẽ, non ad essentiam beatitudinis in via.* tiva. Contrà tamen: carentia physicæ miseriæ spectat ad perfectionem accidentalem, aut ad summum integralem beatitudinis in hac vita mortali; at non ad essentialem ipsius constitutionem; & illud solùm, non istud suadetur ex eo, quòd physica miseria soleat mentem perturbare, quamvis etiam hanc perturbationem non facilè patiantur viri constantiores, & in viæ essentiali beatitudine firmiùs radicati; in divinæ scilicet contemplationis, ac dilectionis actibus exercendis frequentes & ferventes; pro quo recole ex supradictis *n.* 11. ad perfectam viæ beatitudinem requiri frequentiam illorum actuum, in quibus talis beatitudo consistit; ex qua frequentia habetur moralis quædam continuitas talium actuum, & perseverantia beatitudinis absque morali interruptione.

Dubitari hic posset: Vtrùm moralis continuitas talium actuum interrumpatur per peccatum veniale, & per istud consequenter beatitudo viæ impediatur. Responderem 17. *Probabile est talem beatitudinẽ non interrumpi per veniale.* solutionem dubitationis pẽdere ab eo, quod beatitudo viæ strictiùs vel latiùs sumatur, crediderim non esse adeò strictè usurpandam, ut per quodlibet peccatum veniale impediatur; id mihi suadent imperfectio beatitudinis viæ, & impotentia vitandi in via ad longum tempus quodlibet veniale; illa enim imperfectio videtur admittere aliquam levem miseriam moralem cujusmodi est venialis culpa, ista impotentia argueret brevissima semper esse in via beatitudinis intervalla, quod fortè beatitudini minùs congruit, quàm consortium ipsum peccati venialis. Accedit quòd Arriaga *hic disput.* 47. *sect.* 5. aliique nonnulli requirentes ad beatitudinem viæ carentiam dolorum, ad eandem non requirunt carentiam culpæ venialis, ergo à fortiori possumus hanc secundam carentiam non requirere nos, qui neque requirimus illam primam.

§. III.

In quonam essentialiter consistat beatitudo formalis naturalis alterius vitæ?

17. Beatitudo naturalis alterius vitæ in quo consistat? ASSERT. Beatitudo formalis naturalis alterius vitæ pro statu puræ naturæ essentialiter consistit in perfecta cognitione naturali, & suavissima contemplatione Dei, quam anima separata haberet per propriam substantiam. Hoc assertum consequens est ad supradicta *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 23. colligitur ex D. Thoma 1. *p. q.* 62. *art.* 1. & *q* 64. *art.* 1. *ad* 1. item 1. 2. *q* 3. *art.* 5. & 3. *cont. Gent. c.* 44. & alibi; traditur à Salas *hic disput. a. sect.* 7. *num.* 71. & supponi potest esse juxtà mentem illorum omnium, qui beatitudinem supernaturalem alterius vitæ collocant in sola Dei visione, quamvis plures de beatitudine naturali, utpotè quæ non est dabilis secundùm præsentem providentiam, nihil expresse definiant; eadem præsumptione habemus hic Adversarios illos omnes, qui beatitudinem supernaturalem non statuunt in sola visione.

Dixi: *Pro statu puræ naturæ* quia, ut jam semel & iterum tradidi, pro præsenti statu naturæ elevatæ non est dabilis beatitudo naturalis alterius vitæ, daretur verò, si homo, ut potest, produceretur in statu naturæ puræ.

18. In pura natura non daretur resurrectio corporum. Dixi: *Quam anima separata* quia, ut atrigi *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 11. pro statu puræ naturæ nulla daretur corporum resurrectio; & anima semel à corpore separata perpetuò temaneret in statu separationis corpori nunquam reunienda.

Dixi: *Haberet per propriam substantiam* quia ex una parte certum est, quòd anima separata in pura natura non cognosceret Deum, aut per se, aut per speciem propriam, alioqui videret Deum, sicuti vident nunc beati in patria: Ex alia parte inter cognitiones quas potest anima habere de Deo per species alienas, & ex objectis creatis, nulla ad constituendam ejus beatitudinem accommodatior est ea, quâ in Dei contemplationem assurgit per propriam substantiam; hæc quippe cognitio est perfectissima, quia ut suppono *ex tract.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *num.* 81. nulla creatura potest habere secundùm sua naturalia cognitionem perfectiorem comprehensione sui, adeoque cognitio, quâ anima separata in pura natura per comprehensionem propriæ substantiæ in Deum assurgeret, esset cognitio perfectissima, quæ posset ei pro tali statu competere.

19. Probatur sic explicatum assertum. Beatitudo formalis supernaturalis alterius vitæ consistit in perfecta cognitione supernaturali Dei, ergo beatitudo formalis naturalis cõsistit in perfecta cognitione naturali ejusdem, seu in suavissima contemplatione, &c. antecedens supponitur ex supradictis de visione, quæ nihil est aliud, quàm perfecta cognitio supernaturalis Dei; consequentia procedit à pari & probatur ex eo, quod sicuti visio est perfecta possessio Dei ut est beatitudo objectiva supernaturalis, ità contemplatio, quam anima, &c. est perfecta possessio ejusdem, ut est beatitudo objectiva naturalis; nec anima separata secundùm sua naturalia potest habere perfectiorem Dei possessionem, cum non possit aut possidere Deum aliter, quàm per cognitionem, aut habere secundum sua naturalia cognitionem Dei perfectiorem ea contemplatione, ut explicabatur *num. praced.* Rursùs sicuti visio est radix cujuscumque alterius perfectionis debitæ beato in termino gratiæ, ità contemplatio illa est aliqualiter radix cujuscumque alterius perfectionis debitæ beato in termino puræ naturæ.

Dices: inter potissimas perfectiones, seu passiones veræ beatitudinis in termino, sive gratiæ, sive naturæ, est quòd sit perpetua & radix amoris inimpedibilis ac necessarij; atqui cognitio naturalis, quam anima separata habere potest de Deo per propriam substantiam non est ex natura sua perpetua, cum ad illam anima separata ab intrinseco non necessitetur; non est item radix amoris inimpedibilis ac necessarij, cum non reddat animam in materia naturali impeccabilem, & proprium sit visionis inferre impeccabilitatem & necessitatem amandi Deum super omnia. Sed contrà: Thomistæ existimantes Angelum in puris naturalibus non posse cessare à cognitione & amore Dei ut Auctoris naturæ, non esse peccabilem directè & immediatè contrà legem naturalem, esse ex natura sua pro semper beatum; eodem proport onaliter modo discurrunt de anima separata in puris naturalibus, & ex eo præcisè, quòd pro statu unionis non commiserit peccatum ullum, in cujus pœnam privetur perfectionibus sibi debitis, docent ipsam necessariò ac inimpedibiliter elicituram cognitionem & amorem Dei ut Auctoris naturalis: Nos tamen non possumus hanc doctrinam amplecti, cum *tract. praced. lib.* 1. *cap.* 3. §. 1. & *c.* 4. §. 1. item *lib.* 3. *c.* 1. §. 1. & 5. adversùs Thomistas docuerimus Angelum etiam secundùm sua naturalia consideratum, nec necessariò cognoscere, nec necessariò amare Deum; item nec esse ab intrinseco beatum, nec in materia naturali impeccabilem; non possumus igitur animam quantumvis separatam astruere secundùm sua naturalia elicituram necessariò ac inimpedibiliter cognitionem & amorem Dei ut finis naturalis; ideò solvo aliter instantiam, & dico cognitionem illam contemplationemque suavissimam, in quâ pro statu puræ naturæ formalis beatitudo consisteret, fore perpetuam & inimpedibilem ex speciali Dei providentia, quatenùs Deus vel per auxilium actuale sine interruptione suppeditatum, vel per habitum naturalem infusum præstantem quodammodò respectu cognitionis abstractivæ naturalis illud, quod præstat de facto habitus luminis respectu visionis necessitaret intellectum ad cognitionem illam

20. Anima separata in pura natura effet fecundũ aliquos necessitata ad contemplationem & amorem Dei.

21.

illam contemplationemque suavissimam; adeò ut insuper propter proportionem, & consonantiam voluntatis cum intellectu, simile donum vel actuale vel habituale tribueret voluntati ad inducendam necessitatem amoris; sicque contemplatio illa naturalis esset; licèt non adeò rigorosè, radix amoris necessarij sibi proportionati, sicuti visio de facto est radix amoris necessarij sibi proportionati, sicuti visio de facto est radix amoris necessarij supernaturalis, eademque ratione, quâ esset radix amoris necessarij, excluderet ex se præcisè peccati miseriam: Non negaverim interim ex hoc capite cum aliqua majori difficultate de naturali, quàm de supernaturali beatitudine, sustineri quòd in solâ cognitione, non in amore formaliter consistat.

LIBER TERTIUS.

DE IIS, QUÆ FORMALEM hominis beatitudinem consequuntur.

EGREGIE Plato mortalium fucum, fastumque derisit, quando elementaris mundi gemmas sensit esse Cœli quisquilias; idque non incongruè ad rem nostram transferret quisquis beatitatis cœlestis quisquilias, appellaret gemmas sublunaris felicitatis: An non etenim velut quisquiliæ cœlestis ac beati Regni sunt? Fructus, Aureolæ, Dotes, aliaque id genus beatitudinis essentialis consectaria, vel ex Dei visione in animam, vel ex animâ in corpus redundantia; quibus tamen si conferas quidquid jucundius, quidquid amabilius, quidquid speciosius sublunari in orbe natura jactat;

Boëtius *de consol. lib.3. met.10.*

Si quidquid Tagus aureis arenis
Donat, aut Hermus rutilante ripâ,
Aut Indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos.

Sordescent hæc plùs, quàm pretiosiores inter gemmas viles quisquiliæ: Quasi igitur gemmis Tractatum hunc coronamus, dum postremo hoc libro perfectiones essentialem beatitudinem, visionemvè beatificam consequentes complectimur initio facto ab iis, quæ se tenent ex parte intellectus, quem ut potè beatæ visionis basim, & sedem, non possumus non primo loco statuere. Ideò sit

CAPUT I.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte intellectus.

1. Hujusce libri scopus est sola beatitudo supernaturalis Patriæ.

EGIMUS huc usque de Beatitudine hominis, tùm supernaturali, tùm naturali; tùm Patriæ, tùm viæ; at postremas has paginas soli supernaturali beatitudini patriæ tribuimus omittentes ea, quæ aut nunc consequuntur beatitudinem supernaturalem in via, aut pro statu puræ naturæ consequerentur beatitudinem naturalem, sivè in via, sivè in termino; hæc quippè levioris momenti sunt, & speciali discussione non indigent; sola verò supernaturalis beatitudo alterius vitæ etiam in accidẽtariis, & accessoriis perfectionibus præbet dignissimam theologicâ consideratione materiem, & de eâ, ut loquitur Augustinus lib.2. quæstionum Evangelicarum cap.39. *Tanto magis omnia dici possunt, quanto minùs aliquid dignè dici potest.* Totus igitur præsentis libri progressus, & in primis jam propositus hujusce capitis titulus, procedit de iis, quæ consequuntur essentialem beatitudinem supernaturalem in patriâ, quæ quidem, prout se tenent ex parte intellectus, alia positiva esse possunt, alia negativa; & illa, alia naturalis ordinis, alia supernaturalis; ab istis tanquam dignioribus incipiendo, sit

§. I.

An, & qualis scientia supernaturalis essentialem Beatitudinem consequatur in intellectu beato?

2. Datur in beatis sciẽtia supernaturalis distincta à visione.

ASSERT. 1. Datur in intellectu beato scientia supernaturalis consequẽs essentialem beatitudinem. Ità Theologi communiter contrà nonnullos, quorum meminit Salas *hic disp.6. sect.5. n.17.* admittentes in beatis solùm scientiam beatam sitam in visione, & scientiam naturalem.

Probatur: certum est ex unâ parte ad beatitudinem essentialem consequi plures perfectiones accidentales eo modo, quo ad quãlibet naturam, seu essentiam consequuntur plures passiones seu proprietates, etiam realiter ab essentia distinctæ: ex alia parte scientia

tia supernaturalis, quâ evidenter cognoscantur res extrà verbum & in proprio genere est perfectio maximè conveniens statui beatifico, & optimè esse potest quoddam accidentale complementum beatitudinis essentialis: ergo jure de facto admittitur talis scientia, tanquam consequens beatitudinem essentialem seu visionem, & distincta à visione potissimùm in eo, quòd visio sit cognitio rerum in verbo, scientia illa sit cognitio rerum extrà verbum, in proprio genere, & per proprias species, non per ipsammet divinam essentiam.

Dices pro cognitione rerum in proprio genere dari in beatis scientiam naturalem, ideò pro tali cognitione non esse ponendam scientiam specialem supernaturalem, utpotè quæ esset otiosa & superflua. Sed contrà primò: Scientia hujusmodi naturalis conveniret beato etiam habenti solam beatitudinem naturalem; ergo ut concedatur aliqua scientia propria beatitudinis supernaturalis debet concedi cognitio rerum in proprio genere etiam supernaturalis, & pro tali cognitione supernaturalis scientia: Contrà secundò: scientia naturalis inservire solùm potest ad cognoscendas in proprio genere res naturales, beato autem convenit cognoscere in proprio genere etiam mysteria gratiæ, & alia objecta supernaturalia, ad quæ certè necessaria est scientia supernaturalis. Contrà tertiò: cognitio appetitur non tam propter objectum præcisè, quàm propter se ipsam, est enim per se ipsam perfectio intelligentis; ergo posita una cognitione non superfluit circà idem objectum alia cognitio diversa, & posita cognitione naturali rerum naturalium in proprio genere, non superfluit, imò maximè decet perfectionem status beatifici, earumdem rerum in proprio genere cognitio supernaturalis.

3. Tùm circà diversa, tùm circà eadé objecta scientiæ naturalis.

4. Est per se infusa.

Assert. 2. Scientia supernaturalis consequens essentialem beatitudinem in intellectu beato est per se infusa. Ità Gabriel *in 3. dist. 14. quæst. unica art. 1.* Amicus *hic disp. 2. sect. 15. num. 110.* Salas *disp 6. sect 5 num. 19.* Arriaga *disp 5 1. sect. 3. subsec. 2.* Aliiq; Theologi communiter contrà quosdam Recentiores, quorum meminit Arriaga *cit. sect. 3. num. 11.* concedentes quidem beatis scientiam quamdam distinctam à visione & scientia naturali, at volentes hujusmodi scientiam esse ab ipsis beatis per discursum acquisitam, non à Deo infusam. Contrà quos assertum nostrum.

Probatur: Quando etiam daretur in beatis aliqua scientia per discursum acquisita eaque supernaturalis, talis scientia nec ad multas res extenderetur, nec ex modo cognoscendi esset tantæ perfectionis, quantæ est cognitio proveniens ex scientia per se infusa; ergo quando etiam datetur in beatis scientia supernaturalis per discursum acquisita, adhuc tanquam scientia universalior & perfectior concedenda iisdem esset scientia supernaturalis per se infusa: probatur antecedens quoad primam partem, quia molestū esset beato plurimas res cognoscere formando pro singulis particulares discursus; quoad secundam, quia modus cognoscendi res immediatè in seipsis & per species, proprias quidem, sed universales, perfectior est modo cognoscendi res mediatè, & ex aliis, & per species non universales; atqui ex scientia per discursum acquisita habetur secundus, ex scientia per se infusa habetur primus cognoscendi modus; ergo.

5. Datur in beatis aliquis discursus formalis.

Utrùm deindè verè detur in beatis de facto aliquis discursus, seu cognitio aliqua & scientia per discursum (subintellige formalem, nam quoad discursum virtualem minor, aut nulla est controversia) dedocta; affirmant absolutè Salas *sect. 5. præcit. n. 18.* Arriaga *sect. 3. præcit num. 13.* aliique nonnulli contrà Suarezium *hic sect. 1.* Credidetim beatos discursu non indigere, posse tamen discursu ex libertate uti eo proportionaliter modo, quo dicebamus suo loco de Angelis; cum enim beati de facto, nec cognoscant omnia cognoscibilia, nec excludant multiplicitatem actuum realiter distinctorum, non apparet quænam repugnantia, aut imperfectio, esse possit in eo, quod auc ex duabus cognitionibus naturalibus, aut ex duabus supernaturalibus, aut ex una naturali, altera supernaturali, tertiam deducant, quæ naturalis sit, si medio lumine naturali; supernaturalis, si medio lumine supernaturali deducatur; nam unam præmissam, imò etiam utramque esse supernaturalem non sufficere ad supernaturalitatem conclusionis, nisi discursus ipse lumine supernaturali elevetur, colligi potest ex iis, quæ dicebamus *in Theol. Prologom. cap. 2. num. 25.*

6. Quodnam sit objectū scientiæ per se infusæ in beatis.

Assert. 3. Probabile est beatos habere scientiam supernaturalem per se infusam, illarum omnium creaturarum, quas cognoscunt ex vi visionis in verbo ab initio suæ beatitudinis.

Probatur & explicatur, quia ex una parte congruum est beatis posse cognoscere cognitione supernaturali extrà verbum ea omnia objecta creata quæ cognoscunt in verbo; ex alia parte non est major ratio, quòd habeant scientiam per se infusam pro aliquibus hujusmodi objectis, quàm pro omnibus; ergo probabile est beatos habere scientiam per se infusam illarum omnium creaturarum, quas &c. Quænam verò in particulari sint hujusmodi creaturæ ex professo tradidimus *tract. 1. lib. 2. cap. 5. §. 2.* ubi docuimus ex vi visionis in patriâ cognosci mysteria gratiæ & objecta creata fidei; species omnes rerum naturalium constituentium hoc universum, & aliqua etiam individua; res item aliquas merè possibiles, præsertim ex habentibus connexionem cum hoc universo; tandem futura & secreta cordium sub ipsomet beatitudinis initio ad proprium statum alicujus beati pertinentia. Hæc omnia ibi probavimus cognosci à beatis in verbo ex vi visionis formaliter, pro iisdem omnibus extrà verbum cognoscendis volumus dari in iisdem beatis scientiam supernaturalem per se infusam sitam in speciebus supernaturalibus universalibus,

7. In quonam formaliter talis scientia cōsistat.

versalibus, quæ quidem specierum universalitas, sicuti conceditur Angelis in ordine ad cognitiones naturales, ità à fortiori concedenda est beatis in ordine ad cognitiones supernaturales; & sicuti illis juxtà majorem perfectionem naturæ tribuitur major universalitas specierum naturalium, ità istis juxtà majorem perfectionem beatitudinis supernaturalis tribui verisimiliter potest major universalitas specierum supernaturalium. Vtrùm deindè in hisce speciebus supernaturalibus præcisè scientia per se infusa consistat, an verò etiam requirat speciale lumen supernaturale diversum à lumine gloriæ, affirmat Salas *hic disp.* 5. *sect.* 9. alij Theologi communiter controversiam hanc in præsenti prætereunt, ut ipsam deindè agitent in tractatu de Incarnatione explicando scientiam infusam Christi, quo etiam loco id nos esse præstituros jam spopondimus *tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 65. ideò pro nunc nihil statuimus.

Quale lumen requirat.

8. Posui in assertto particulas illas *ab initio suæ beatitudinis*; nam illa, quæ beatis innotescunt successivo temporis & beatitudinis decursu, sicuti non cognoscuntur ex vi visionis formaliter, ità fortè non cognoscuntur ex vi alicujus speciei infusæ, quia fortè malè congrueret beatis successiva infusio specierum; cognoscuntur igitur in proprio quidem genere, at modo sibi speciali, mediâ scilicet ipsâ divinâ essentiâ ut supplente species talium rerum proprias, quemadmodum suprà attigimus *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 18. divinando tamen solùm, & verisimiliter loquendo.

§. II.

Vtrùm ad Beatitudinem essentialem consequatur in intellectu beato cognitio prophetica?

9. Non datur Prophetia in beatis.

ASSERT. Ad beatitudinem essentialem non consequitur in intellectu beato ulla cognitio prophetica, nec datur prophetiæ in beatis. Ità D. Thomas 2. 2. *q.* 174. *art.* 5. quem sequuntur Theologi communiter contrà Arriagam *hic disp.* 51. *sect.* 2. *num.* 9. ubi postquam reduxit rem hanc ad quæstionem de nomine, concludit cognitiones de rebus futuris in beatis vocandas esse prophetias.

Propheta & Prophetia quid.

Probatur assertum. Propheta ex D. Thoma 3. *p. q.* 7. *art.* 8 *in c.* dicitur quasi procul fans, seu procul videns; & prophetia ex eodem S. Doctore *art.* 5. *præcit.* importat visionem quamdam alicujus supernaturalis veritatis, ut procul existentis; veritas autem aliqua potest esse procul vel ratione sui ipsius, quatenùs cognoscatur in suis effectibus, figurisvè rerum corporalium, non in se ipsa; vel ratione videntis, quatenùs iste non sit totaliter in ultimam perfectionem adductus; atqui neutro modo veritas aliqua potest esse procul existens respectu intellectus beati, ut facilè constare potest consideranti; ergo non datur in intellectu beato cognitio ulla prophetica. Confirmatur: Prophetia est cognitio indebita, & non connaturalis ei, cui confertur; undè etiam Suarez *hic disp.* 8. *sect.* 1. explicat prophetiam esse de re existente procul, per hoc quod sit cognitio indebita; atqui beati quidquid cognoscunt, cognoscunt cognitione sibi connaturali & proportionata statui beatifico, quo fruuntur; ergo in beatis nulla cognitio est prophetica.

Dices ex ipsomet D. Thoma *eod. art.* 8. *præcit.* Propheta dicitur quasi procul fans, seu procul videns, in quantum cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus; atqui hoc convenit beatis, ergo verè convenit beatis prophetia, & allata probatio præsertim quatenùs innititur auctoritati D. Thomæ infirma est, infirma est etiam confirmatio, quia plura potest Deus revelare, quorum cognitio etiam beatis sit indebita, ut si alicui beato revelet aliqua futura ad proprium ipsius statum non pertinentia, diem judicij, aliaque hujusmodi. Sed contrà: quomodo intelligenda sint verba quæ in instantia referuntur, explicat ipsemet S. Doctor per ea, quæ subdit *eod. art. in c.* & *ad* 2. ait enim, Propheta est eorum, quæ sunt procul à communi hominum sensu, cum quibus Propheta conversatur, nec potest dici aliquis Propheta per hoc, quod cognoscit & annuntiat ea, quæ sunt aliis procul, cum quibus ipse non est; si igitur Deus, aut Angeli, vel etiam beati cognoscunt & annuntiant ea, quæ sunt procul à nostra notitia, hoc non pertinet ad prophetiam. Ad illud, quod addebatur contrà confirmationem, dico posse Deum revelare beato aliquid, cujus cognitio non sit ipsi specialiter positivè debita, at non cujus cognitio sit positivè indebita & excedens statum ipsius, aliorumque, cum quibus ipse est, exigens item lumen superius eo, quod connaturaliter convenit statui beatifico, quâ tamen ratione debet esse indebita cognitio prophetica.

10. Verba S. Doctoris ab Adversariis nimis sobriè relata.

Ex his habetur Christum ut comprehensorem & beatum non fuisse Prophetam; quia tamen ipse antè Passionem fuit simul viator, & ut loquitur S. Doctor *art.* 8. *præcit.* nostrum statum attingebat, nobiscum conversabatur, propheticum in ipso erat, quod ea quæ erant procul ab aliorum viatorum notitia & cognoscebat & annuntiabat; & hâc ratione dicitur in eo fuisse prophetia; quæ in nullo alio beato est, sicuti in nullo alio beato est status viatoris.

11. Christus fuit Propheta quatenùs Viator.

Occasione explicandi perfectiones supernaturales intellectui beato convenientes, inquirunt hic aliqui, utrùm dentur in beatis dona intellectualia Spiritus Sancti nimirum Sapientia, Intellectus, Scientia & Consilium; sed ne cogamur hic singillatim explicare, in quonam talia dona consistant? item recedamus à majori parte Theologorum de hoc agentium, dum in Tractatu de Incarnatione examinant, Quomodo reperiantur in Christo Domino dona Spiritus Sancti, nos id etiam in locum illum reservamus. Inquirunt hic alij utrùm remaneat in beatis fides supernatura

ſupernaturalis & divina; ſed hæc difficultas propriam ſedem habet in Tractatu de virtutibus Theologicis; ideò circà perfectiones ordinis ſupernaturalis nihil ſupereſt hujuſce loci proprium; occurrunt ſolùm ſubjicienda nonnulla circà perfectiones ordinis naturalis, & circà Theologiam noſtram, quæ eſt perfectio quaſi media naturales inter & ſupernaturales.

---

§. III.

An, & quomodò dentur in intellectu beato ſcientiæ naturales?

12. Dantur in beatis omnes ſcientiæ naturales.

ASSERT. 1. Dantur in intellectu beato omnes ſcientiæ naturales. Ita omnes Theologi communiſſimè, quamvis deindè diſſideant in explicando modo habendi tales ſcientias, de quo in ſequentibus aſſertis.

Probatur: Scientiæ naturales important ingens bonum, homini maximè proprium, eidémque valdè appetibile; ergò verè dantur in intellectu beato, qui certè in ſtatu bonorum omnium aggregatione perfecto, & cuiuſcumque deſiderij ſatietate iucundo carere non debet bono ſibi maximè proprio, maximéque appetibili. Confirmatur primò. Beatorum corpora habebunt omnem perfectionem ſibi etiam intrà naturæ ordinem convenientem, ergo etiam intellectus, alioqui pars hominis nobilior in ſtatu beatifico eſſet deterioris conditionis, quàm pars minùs nobilis; atqui ſcientiæ naturales ſunt perfectio intrà naturæ ordinem intellectui maximè conveniens, adeò ut iuxtà D. Thomam 1. 2. *quæſt. 3. art. 5. & 6.* ſint aliqualis beatitudo, & participent quamdam particularem beatitudinis ſimilitudinem; ergo. Confirmatur ſecundò: ex perfectionibus non habentibus ſpecialem aliquam repugnantiam cum Dei viſione non ſunt neganda homini beato ea, quæ fuerunt conceſſa Adamo innocenti, ſtatus enim beatitudinis habet maiorem, tùm naturæ, tùm gratiæ integritatem, quàm ſtatus innocentiæ; atqui Adam innocens in paradiſo habuit omnes ſcientias naturales; ergo. Neque pro re extrà controverſiam poſitâ maiori opus eſt probatione, pro modo verò ponendi in beatis naturales ſcientias.

13. Tres modi explicandi ſciẽtias naturales in beatis.

Aduerto controverſiam eſſe: Vtrùm tales ſcientiæ ſint omnes omnibus beatis infuſæ, An omnes ab omnibus beatis aut in viâ aut in patriâ acquiſitæ; An verò aliquæ infuſæ, aliquæ acquiſitæ? Primus dicendi modus tribuitur Alberto *in 3. diſt. 33.* ubi docet ſcientias naturales in hac vitâ acquiſitas in alia vitâ non permanere, ſed alias ipſarum loco infundi. Secundus eſt nonnullorum, quos refert & ſequitur Salas *hic diſp. 6. ſect. 9.* volentium ſcientias naturales acquiſitas in via eaſdem perſeverare in patriâ, non acquiſitas verò in viâ, acquiri in Patriâ; adeò ut infuſis in beatitudinis ingreſſu ſpeciebus anima beata brevi tempore, facilique negotio, ſibi comparet habitus ſcientificos. Tertius eſt communior, & tradit ſcientias in viâ comparatas eaſdem in patriâ permanere; eas verò, quas in viâ non comparavimus, initio beatitudinis infundi, & hac ratione aliqui beati pauciores, aliqui plures, aliqui (ut parvuli antè uſum rationis decedentes & rudiores adulti ſcientiarum ſtudio non vacantes) omnes naturales ſcientias habent per accidens infuſas; per accidens, inquam, quia dicuntur infundi per ſe illæ ſolæ ſcientiæ, illique ſoli habitus, quibus repugnat acquiri, & aliter quàm per infuſionem fieri.

14. Scientiæ naturales acquiſitæ non deſtruuntur in Cælo.

Aſſert. 2. Scientiæ naturales acquiſitæ in viâ permanent in intellectu beato. Ità D. Thomas 1. *p. quæſt. 89. art. 5. in c. &* 1. 2. *q. 67. a. 2. in c. & ad* 1. Amicus *hic diſp. 2. ſect. 15. n. 172.* Salas *diſp. 6. ſect. 8.* Arriaga *diſput. 51. ſect. 4.* Lauræa *in 4. tom. 4. diſp. 23. art. 5.* cæterique Theologi magis communiter contrà Albert. *loco præcit.* alioſque nonnullos.

Probatur primò auctoritate Divi Hieronymi *epiſt. 103. ad Paulinum*, dicentis, *Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeveret in cælo.*

Dices hanc auctoritatem non habere vim, tùm quia infertur oppoſitum ex aliis verbis ipſiuſmet D. Hieronymi, qui explicans illud Iſa. 65. Oblivioni datæ ſunt anguſtiæ priores, ait, *non manere in beatis memoriam præteritorum malorum & peccatorum*, ſi autem non remanent huiuſmodi ſpecies rememorativæ, neque remanebunt aliæ ſpecies intelligibiles requiſitæ pro ſcientiis; tùm multo magis quia verbis illis Hieronymi valdè præponderant verba Apoſtoli 1. Corinth. 13. *Sivè ſcientia deſtruetur.* Sed contrà: D. Hieronymus in illud Iſaiæ negat manere in beatis memoriam malorum, non quia præterita mala ab ipſis non cognoſcantur, ſed quia ipſos non contriſtant. Ad verba Apoſtoli dicendum eſt cum D. Thoma in duobus articulis præcitatis ſcientiam eſſe deſtruendam non quoad ſpecies & habitum, ſed quoad modum quo in viâ exercetur, & quoad actum qui in viâ elicitur per converſionem ad phantaſmata: Aliter eadem verba intelligit Amicus *ſect. præcit. n. 173.* reſpondet enim Apoſtolum loqui tantùm conditionatè, ut ſenſus ſit, etiamſi ſi ſcientia deſtruenda foret, numquàm charitas ceſſatura eſt, additque conſtare hoc ex verbis præcedentibus *ſivè linguæ ceſſabunt*, cum tamen linguæ glorioſi corporis organo formatæ non ſint ceſſaturæ.

15. Explicantur contrariæ auctoritates.

Probatur ſecundò ratione: Permanent in intellectu beato ſpecies intelligibiles naturales in viâ acquiſitæ per actus ſcientificos, ergo permanent in intellectu beato ſcientiæ naturales acquiſitæ in viâ, antecedens patet, quia tales ſpecies à phantaſmatibus & organis corporeis pendent in acquiri dumtaxat, non in conſervari, neque 16.

in usu, nisi in statu conjunctionis animæ ad corpus mortale; nulla igitur est ratio, cur non permaneant in intellectu beato animæ, aut separatæ aut unitæ corpori glorioso & immortali; consequentia probatur, quia vel scientiæ naturales, seu habitus scientifici, secundùm sententiam valdè probabilem & à nobis etiam suo loco traditam, non distinguuntur à speciebus ipsis intellectualibus, vel, si sunt qualitates à speciebus distinctæ, non dicunt aut dependentiam à phantasmatibus aut ullam aliam imperfectionem, ratione cujus debeant in intellectu beato non permanere permanentibus speciebus, imò quia specierum exercitium perficiunt & facilitant maximè conveniunt beato intellectui, in quo species intelligibiles, quæ permanent debent permanere in statu perfecto & facilè ac suaviter ad exercitium reducibiles.

Dices: scientiæ naturales acquisitæ in via sunt valdè imperfectæ, cum enim ut ait Hippocrates, vita sit brevis, ars longa, experimentum fallax; vix unquam totaliter & completè acquiruntur, sæpè opinionibus, ambiguitatibus, imò & erroribus replentur; atqui scientiæ hoc modo imperfectæ malè congruunt statui beatifico; ergo scientiæ naturales acquisitæ in via in

17. intellectu beato non permanent. Sed contrà: Scientiæ naturales acquisitæ in via habent per accidens, non ex natura sua, enumeratas imperfectiones, à quibus in ingressu beatitudinis possunt facilè depurari per corruptionem specierum actibus illis imperfectis deservientium, idque non solùm in sententia constituente habitus scientificos in ipsismet speciebus, sed etiam in sententia constituente tales habitus in simplici qualitate distincta; hæc enim simplex qualitas destructis speciebus amittit rationem habitus comparativè ad actus, ad quos destructis speciebus non potest ampliùs, aut concurrere, aut facilitatem ullam tribuere.

Scientiæ acquisitæ depurantur in Cœlo. ab imperfectionibus viæ.

Assert. 3. Scientiæ naturales non acquisitæ in via non acquiruntur à beatis successivo beatitudinis decursu; sed ipsis à Deo initio beatitudinis infunduntur. Ità omnes Auctores referendi *in tractat. de Incarnat.* pro scientia rerum naturalium infusa Christo in instanti conceptionis contrà Salas *hic disp. 6. sect. 9.* aliosque apud ipsum.

Scientiæ nō acquisitæ in via, infunduntur beatis initio beatitudinis.

18. Probatur: Infunduntur beatis initio beatitudinis species requisitæ ad actus scientificos, quorum habitus in via non præcesserunt; ergo etiam eodem initio infunduntur habitus ipsi scientifici; ergo scientiæ naturales non acquisitæ, &c. Antecedens conceditur ab Adversariis satis communiter, consequentia probatur, quia species, quæ infunduntur initio beatitudinis, sicuti infunduntur titulo perfectionis, ità debent infundi in esse perfecto; habitus autem scientifici aut nihil aliud sunt, quàm species ipsæ in esse intenso & perfecto, aut saltem pertinent ad facilem usum ac suave exercitium talium specierum, quod est etiam aliqua ipsarum perfectio; ergo. Confirmatur tum ex eo, quia acquisitio successiva scientiarum est parùm consona permanentiæ & immutabilitati status beatifici, tùm quia non videtur huic statui negandum, quod fuit concessum statui innocentiæ, in quo tamen scientiarum naturalium infusio facta est. Neque dices scientiarum acquisitionem, utpotè quæ fit propria virtute & ab intrinseco esse majoris perfectionis, quàm infusionem, ideò ob perfectionem majorem status beatifici, quàm status innocentiæ, debent in illo scientiæ naturales esse per acquisitionem,

19. quamvis in isto sint per infusionem. Contra enim: dato quòd cæteris paribus acquisitio sit melior infusione, secùs in nostro casu, in quo cætera paria non sunt, comparatur enim acquisitio scientiarum successiva in beatitudinis progressu, ad infusionem earumdem omniū simul in beatitudinis initio.

Scientiarū infusio quandonā sit melior acquisitione.

Dices: Ista infusio scientiarum omnium naturalium vel esset æqualis in omnibus beatis, vel inæqualis; Non primum, quia non apparet rationabile pueros & rusticos habere in alia vita scientias naturales in eadem perfectione, in quâ Philosophi, Theologi, & viri quicumque in hac vita mortali sapientissimi, & frustrà D. Hieronymus suprà relatus nos hortaretur ad discendum in terris ea, quorum scientia perseveret in Cœlo: Non secundum, quia talis inæqualitas, vel proveniret ex inæqualitate intellectuum, vel ex inæqualitate meritorum; si ex inæqualitate intellectuum; contrà, quia tales scientiæ infunduntur intellectui ut existenti in statu beatifico; debent igitur sequi conditionem intellectus beatificam potiùs, quàm naturalem; si ex inæqualitate meritorum; contrà, quia facilè contingeret homini in hac vita rudiori infundi in alia vita scientias naturales perfectiores, quàm homini in hac vita scien-

20. tissimo. Sed contrà: egrè possunt particularia dubia definiri, ubi solis congruentiis proceditur, nihilominùs, ut referam quod mihi verisimilius apparet, dico infusionem scientiarum naturalium in beatis, quamvis æqualem extensivè, quia omnes omnibus infunduntur, esse inæqualem intensivè, nec omnes beatos habere species rerum naturalium & habitus scientificos æqualiter intensos & conducentes ad notitiam æquè claram suorum objectorum: Dico insuper hanc inæqualitatem provenire ex inæqualitate meritorum, ex quâ sicuti oritur inæqualitas visionis, ità saltem regulariter loquendo oritur etiam inæqualitas eorum, quæ visionem consequuntur, cujusmodi est inter cætera naturalium scientiarum infusio: Ad illud verò, quod hinc tanquam absurdum inferebatur, dico nulla ratione absurdū esse.

Scientiæ naturales quomodo sint in beatis inæquales.

Vrgebis absurdum consistere in eo, quod sequeretur scientias in hâc vitâ acquisitas nihil in alia vita prodesse; ad quid enim prosunt? dum omnes beati sivè decedant cum scientiis naturalibus acquisitis, sivè non, in beatitudinis ingressu scientias omnes naturales

rales obtinent juxtà proportionem suorum meritorum. Contrà tamen: pluribus adhuc titulis prosunt etiam pro statu beatitudinis scientiæ in hac vita acquisitæ; primus sit, quia ex ipsis remanent species reflexæ & rememorativæ actuum in hac vita elicitorum, valdè autem optabile est suprà tales scientias reflectere, earumque veritatem, falsitatem, perfectionem omnem, imperfectionemque discernere: Secundus sit speciale gaudium, quo de veritatibus, sublimioribus præsertim & difficilioribus, antè beatitudinem cognitis sibi quodammodo gratulantur hi, qui fuerunt in hac vita sapientes: Certè Sacri Doctores habebunt ob doctrinam quâ in militante Ecclesiâ floruerunt speciale præmium accidentale, de quo infrà, cum de Aureolis.

21\. Quomodò prosint scientiæ quæ fuerũt acquisitæ in via pro statu in patria.

Ex dictis habetur primò parvulos decedentes autè usum rationis, & consequenter absque ullo merito, habere quidem in ingressu beatitudinis scientiarũ omnium infusionem sed in gradu remisso, & minore perfectione intensivâ, quàm habeant alij beati eo proportionaliter modo quo juxtà suprà dicta *tract. 1. lib. 1. cap. 6. num. 2.* habent minimam inter alios omnes beatos Dei visionem, & essentialem beatitudinem.

Quomodò infundatur parvulis.

22\. Habetur secundò nullum esse beatum, cui scientia aliqua naturalis non infundatur, imò cui non infundatur aliquid de qualibet naturali scientia; ratio est quia, nullus est qui in hac vita acquirat omnes naturales scientias, imò qui acquirat aliquam integram prorsùs & perfectam; & tùm ob temporis brevitatem, tùm ob fallaciam experientiæ, auctoritatis, aliorumque mediorum, quibus scientias comparamus, facilè crediderim scientias à nobis in via acquisitas adeò esse diminutas, & falsitatibus obscuritatibus, ambiguitatibus mixtas, ut nec multæ nec quoad multas suas partes secundùm se ipsas permaneant in alia vita; quamvis omnes & secundùm omnes suas partes perseverent quoad species rememorativas, de quibus *num. praced.*

23\. Habetur tertiò hucusque dicta maximè cohærere iis, quæ dicebamus *in Prolegom. c. 1. num. 30.* docentes non perseverate Theologiam nostram in beatis; cum enim omnes ipsos actus sint obscuri, totus habitus ad tales actus inclinans debet destrui, & in ordine ad actus theologicos in via elicitos remanebunt quidem species, at præcisè ut hujusmodi actuum rememorativæ, nullatenùs ut tribuentes facilitatem aliquam aut inclinationem ad similes actus eliciendos, in quo consistit formalis ratio habitus in sententiâ non distinguente habitus intellectuales acquisitos à speciebus. Neque dicas *in iisdem Prologom. cap. 2. §. 3.* asseruimus Theologiam nostram esse scientiam naturalem & acquisitam; ergo non cohærenter hic loquimur, dum ex una parte affirmamus remanere in beatis scientias naturales, acquisitas, & ex aliâ negamus remanere in ipsis Theologiam nostram: Contrà enim; loquimur hic de scientiis naturalibus secundùm communem acceptionem, idest talibus simpliciter & evidentibus, cujusmodi non est Theologia nostra, quæ habet inevidentiam & aliquam supernaturalitatem, licèt solùm radicalem *ex §. 3. præcit.*

Theologia nostra non remanet in beatis.

§. IV.

Utrùm de facto detur, vel saltem sit dabilis de potentia absoluta in intellectu beato ignorantia aut error?

ASSERT. I. Datur de facto in intellectu beato aliqua ignorantia negativa & impropria, non sic aliqua ignorantia privativa & propria; dabilis tamen est etiam ista de potentia absoluta. Ità omnes Theologi communissimè. 24.

Probatur & explicatur. Sicuti negatio est carentia formæ in subjecto inepto & cui forma non debetur; privatio verò carentia formæ in subjecto apto, & cui forma debetur; ità ignorantia negativa est carentia scientiæ indebitæ, quam etiam puram nescientiam vocant, ignorantia privativa est carentia scientiæ debitæ, quę etiam simpliciter ignorantia dicitur; utraque hæc ignorantia aut actualis aut habitualis nuncupatur prout est actualis aut habitualis scientiæ carentia, & ignorantia actualis privativa solet proprio nomine appellari inconsideratio. Sic explicatis terminis discurro per singulas asserti partes.

Ignorantiâ negativa & ignorantia privativa quid?

Datur de facto in intellectu beato aliqua ignorantia negativa, quia cum nec beatis debeatur omnis scientia, nec ipsis insit aliqua scientia indebita, consequens est ipsos carere, tùm in actu, tùm in habitu, pluribus scientiis & cognitionibus indebitis quod est habere aliquam ignorantiam negativam, tùm actualem, tùm habitualem: Quod non insit beatis aliqua scientia indebita evincitur ex eo, quia in nullo subjecto admitti potest sine speciali necessitate forma indebita, quamvis perfectiva: Quòd iisdem non debeatur omnis scientia probatur ex scientiis, quæ dari possunt circà possibilia nullam habentia cum hoc mundo connexionem, circà secreta cordium, aliaque hujusmodi. Porrò ignorantia negativa admitti potest in intellectu beato non solùm in ordine ad creaturas, vel in proprio genere vel in verbo cognoscibiles, verùm etiam in ordine ad Deum ipsum quatenùs v.g. carentia visionis perfectioris existentis in beato superiore dici potest aliqualis ignorantia negativa Dei in beato inferiore. 25.

Datur in beatis ignorantia negativa.

Non datur de facto in intellectu beato aliqua ignorantia privativa, neque habitualis, neque actualis: Non habitualis, quia ex mox dictis §. 1. & 3. Deus infundit beatis omnes habitus scientificos, tùm supernaturales, tùm naturales debitos & convenientes, sive ipsorum statui, sive ipsorum meritis; non carent igitur aliquâ scientiâ sibi debita quoad habitum: Non actualis, quia 26.

Non sit de facto ignorantia privativa.

licèt beati non sint semper in actu secundo cognitionis eorum, quæ cognoscere possunt in proprio genere & actibus à visione distinctis; nunquam tamen carent actu aliquo sibi debito, ad quem scilicet eliciendum vel inclinationem habeant, vel obligationem; quia ex una parte pro tali actu nullum deest intrinsecum requisitum, nullum adest extrinsecum impedimentum; ex alia parte ob maximam, quâ pollent, prudentiam & voluntatis rectitudinem nunquam ab actu ullo irrationabiliter abstinent, nunquam patiuntur levissimæ inconsiderationis vitium; non carent igitur beati aliquâ scientiâ sibi debitâ quoad actum, & per consequens non datur in ipsis de facto ignorantia ulla privativa, neque habitualis, neque actualis.

27. Dabilis est de potentia absoluta in intellectu beato ignorantia privativa; quia potest Deus contrà exigentiam status beatifici & beatitudinis, aut non infundere, aut destruere habitus sciétificos, & species intelligibiles in beatis, quod esset in ipsos inducere directè privativam ignorantiam habitualem, indirectè etiam actualem; aut habitibus & speciebus relictis negare suum concursum ad exercitium actuum, quod esset inducere privativam ignorantiam solùm actualem, quod manebit à fortiori probatum ex infrà dicendis, tùm *seq enti asserto* de errore, qui est majus malum quàm ignorantia privativa, undè etiam dici solet ignorantia positiva seu pravæ dispositionis; tùm *sequenti capite* de impedibilitate actuum amoris & gaudij, qui certè majorem strictioremque habent connexionem cum visione beata, quàm cognitiones, sivè actuales, sivè habituales rerum in proprio genere, & extrà Verbum.

Hæc tamé est dabilis de potentia absoluta.

Ignorantia positiva seu pravæ dispositionis coincidit cú errore.

28. Assert. 2. Non datur de facto in intellectu beato aliquis error, est tamen dabilis de potentia absoluta. Prima pars est à Theologis & Sanctis Patribus receptissima contrà Robertum Holcot *in suis determinationibus quæst.* 9. *art.* 2. Secunda pars à paucioribus ex professo disputatur, indicatur tamen à Vasquio *hic disp.* 16. *cap* 3. *num.* 17. Suarezio *sect* 3. *n.* 3. Arriagâ *disp.* 51. *num.* 27. Salas *disp.* 6. *sect.* 10. *n.* 38. aliisque nonnullis.

Non datur de facto ullus error in beatis.

Probatur prima pars: Maxima est convenientia non ponendi, & nulla est necessitas ponendi de facto, seu de potentia ordinaria, errorem aliquem in beatis; ergo verè non datur de facto in intellectu beato aliquis error; antecedens quoad primam partem facilè suadetur ex eo, quia convenientissimum est non ponere in homine beato & glorioso illud, quod ipsi inglorium est & exprobrabile in statu etiá imperfecto & defectuoso, cujus modi est status viæ & dependentiæ intellectus à sensibus; atqui error est
29. homini etiam in via exprobrabilis, ergo: idem antecedens quoad secundam partem probatur; necessitas ponendi de facto errorem aliquem in beatis oriri maximè potest ex ignorantia negativa, ratione cuius, sicuti beati de facto plura non cognoscunt, ità possunt de facto circà plura errare, & procedendo per discursum à notis ad ignota deducere ex præmissis probabilibus conclusionem aliquam falsam, eique assentiri ut veræ; atqui beati nequeunt hoc modo errare de potentia ordinaria, quia prudentia maxima & rectitudo, quam habent, non sinit ipsos se exponere periculo errandi, cui se exponerent præstando absolutum assensum propositioni, cujus veritas non appareat evidenter, undè si discursum forment & conclusionem deducant ex præmissis probabilibus, vel aliter utcumque eis occurrat propositio non evidenter vera, assentientur solùm probabilitati, nec judicabunt simpliciter & absolutè propositionem veram esse, sed solummodo probabile esse, quod vera sit; quod judicium remotissimum semper est ab omni errore, & verissimum, etiam quando propositio, suprà quam cadit, esset in re falsa; Sæpè etiam circà hujusmodi propositiones judicium omne beati suspendent, quomodo etiam in hac vita mortali prudentiores viri solent nullum judicium ferre de iis, quæ sufficienter non constant.

Quomodo beati assentiantur propositionibus probabilibus.

Probatur secunda pars, quia ex unâ par- 30.
te potest Deus de potentia absoluta speciem aut habitum erroris infundere intellectui creato ut suppono *ex tract. de fide*; ex alia parte beatitudo essentialis non repugnat cũ aliquo malo purè physico, & aliqui errores sunt mala purè physica; ergo potest Deus de potentia absoluta infundere speciem aut habitum erroris intellectui creato etiam beato; poteritque ex tali specie aut habitu intellectus etiam beatus erumpere in erroris actum.

Dices: Si est dabilis aliquis error in intellectu beato, non erit major ratio de uno, quàm de alio, adeoque erit dabilis in intellectu beato quilibet & omnis error; quis autem dicat de potentia absoluta fore beatũ eum, cujus intellectus erroribus omnigenis
repleretur, ut ità dicam, & obrueretur? Sed 31.
contrà: Sicuti ex supradictis beatitudo essentialis in Dei visione consistit, ità repugnat intellectui beato ille omnis error, qui repugnat cum Dei visione, aut cum aliquo essentiali ipsius prædicato; tria autem potissimum visioni essentialiter conveniunt *ex lib. præced. cap.* 3. nimirum quòd sit cognitio Dei ut est in se, quòd non sit corruptibilis ab intrinseco, quod excludat tùm peccatum etiam habituale, tùm potentiam peccandi; ex primo capite repugnat cum visione quicumque error oppositus cognitioni Dei ut est in se, puta error, quo quis Deum non summè bonum, non existentem, non in essentia unũ & in Personis Trinum apprehenderet; ex secundo capite repugnat cum visione error, quo quis judicaret inesse visioni principium aliquod intrinsecum corruptionis; ex tertio capite repugnat cum visione error quicumque moralis, ex quo sequi possit dictamen rationis defectuosum & imputabile ad culpam. Neque dicas *ex lib.* 1. *c.* 3. §. 5. Qui videret Deum solùm ut unum, non ut trinum, adhuc esset beatus; ergo error, quo quis judicet Deum esse unum & non trinum nec repugnat cum visione nec

Quinâ errores repugnent simpliciter intellectui beato.

cum

cum beatitudine. Contrà enim:eoncedo antecedens, nego consequentiam, quia præscindere unum ab alio non est negare unum de alio, & benè stare potest, quòd præscindens essentiam à personis sit beatus, negans verò essentiam de personis non sit beatus, ille habeat visionem veram essentiæ ut est in se, iste visionem falsam essentiæ aliter ac est in se.

32. Quinā non repugnent. Ex his habes errores de potentiâ absoluta non repugnantes intellectui beato posse esse solùm circà objecta creata, & in materia non spectante ad bene vel male moraliter operandum; sic non implicat beatos errare, v.g. circà stellarum numerum, circà compositionem quantitatis ex partibus, vel ex punctis, aliaque hujusmodi, in quibus error est malum leve & purè physicum minuens accidentale quoddam complementum, non destruens essentiam beatitudinis.

CAPUT II.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte voluntatis.

1.
Væ beatitudinem essentialem ex parte volūtatis consequuntur partim positiva, partim negativa sunt: Inter positiva potissimum obtinent locū actus amoris & gaudij; inter negativa carentiæ odij & tristitiæ: Quoad odij & tristitiæ carentias explicatis amore & gaudio vix superest ulla alicujus momenti difficultas: Quoad amorem ipsum & gaudium quædam supponenda magis, quàm examinanda sunt; quædam verò ex professo discutienda & comprobanda.

Actus beatifici amoris & gaudij distinguuntur realiter. Supponendum primò amorē & gaudium in beatis esse distinctos actus; & licèt negent id ex recentioribus Esparza *hic lib. 3. q. 4.* & ex antiquioribus Gregorius *in 1. dist. 1. q. 2. art. 2. conc. 2.* aliique nonnulli volentes amorem boni præsentis & delectationem, seu gaudium esse unū eundemque simplicem actum, nihilominùs habemus nos sufficiens fundamentum supponendi oppositum ex eo, quòd *tract. 1. lib. 4. c. 2. §. 2.* posuimus in Deo ergà se ipsum amorem, tanquam actum virtualiter à gaudio distinctum; hinc enim, quia familiare est distinguere in creatis realiter ea, quæ distinguuntur virtualiter in divinis, facilè infertur in beatis ergà Deum amorem debere esse actum realiter à gaudio distinctum, hocque est etiam secundùm magis communem opinionem, pro quā plurimos Auctores refert Salas *hic disput. 7. sect. 5. n. 4.*

2. Supponendum secundò extrà controversiam esse, quòd beati sint in perpetuo exercitio, tùm amoris, tùm gaudij ergà Deum: Actus amoris infertur optimè ex 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit, sive prophetiæ evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruitur.* Actus gaudij frequentiùs in scripturis exprimitur, Isa. 65. *Gaudebitis & exultabitis usque in sempiternum.* Psalm. 15. *adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.* Ioan. 16. *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

Supponendum tertiò fruitionem & delectationem non indigere in præsenti speciali ulla consideratione sejunctim ab amore & gaudio; fruitio enim ab aliquibus cum amore, ab aliquibus cum gaudio confunditur; delectatio in rationali, seu intellectuali creatura à gaudio non distinguitur, ut attigimus *lib. præced. c. 2. §. 3.* quo etiam ex loco recolendum est gaudiū aliud esse commune cuilibet vitali potentiæ, aliud esse proprium voluntatis; & hoc, de quo solo hìc agimus, aliud esse amicitiæ, aliud concupiscentiæ, & illud ad amicitiæ, istud ad concupiscentiæ amorem consequi: Recolendum est insuper ex eodem loco *n. 32.* gaudium, quod habet voluntas saltem de objecto attacto per operationem alterius potentiæ, aut de ipsamet alterius potentiæ operatione non esse affectionem quandam aut puram passionem, sed actum verè elicitum ab ipsa voluntate. His suppositis discutiendum ex professo est, qualis sit amor & quale sit gaudium beatorum, quodnam item utriusque actus objectum; quærendum igitur utrùm sint actus necessarij an liberi? utrùm possint saltem divinitùs suspendi? utrùm differant specie ab amore & gaudio non beatificis? Vtrùm sint de solo Deo, an etiam de Dei visione? &c. Ideò sit

§. I.

Vtrùm amor beatificus sit actus necessarius, an liber libertate saltem exercitij?

3. Amor beatificus est actus necessarius. ASSERT. Amor beatificus est omninò necessarius, nullamque habet neque etiam exercitij libertatem. Ità D.Thomas 1. *part. q. 60. artic. 5. ad 5. q. 62. art. 8. ad 2. q. 82. art. 2. & 1. 2. q. 4. art. 4. in c.* Ioannes à S.Thoma *hic disput. 2. art. 7.* Gonet *disp. 4. art. 1.* Vasquez *disp. 16. c. 2.* Valentia *q. 4. punct. 1.* Amicus *disput. 2. sect. 10. num. 143.* Arriaga *disp. 52. sect. 3.* Madernus *q. 3. art. 6.* & cum omnibus Thomistis ferè etiam omnes recentiores contrà Scotum *in 1. dist. 1. q. 4. 6. Negativa istius & in 4. dist. 49. q. 6. §. Dico ergo.* Gabrielem *in 1. distinct. 1. q. 6.* Ochamum *in 4. quæst. ult. art. 3.* Lauræam *in 4. tom. 4. disp. 20. art. 11.* Lyehetum, Bargium, Ovandum, aliosque omnes, tùm Scotistas, tùm Nominales, quibus favet ex recentioribus Salas *hic disput. 7. sect. 5. num. 6.* docens dubiùm esse visionem Dei adeò tenuem, ut amoris necessitatem non inferat.

Legitima mens Scoti circà talis actus libertatem. Pro legitima intelligentia sententiæ Scoticæ hìc impugnandæ recolendum est ex superadictis *tract. 2. lib. 3. §. 5.* ex mente Scoti duplicem dari libertatem, essentialem alte-

ram; alteram accidentalem, quæ etiam dicitur libertas contingentiæ, seu indifferentiæ ad contrariè vel contradictoriè opposita, de hac secũda libertate loquitur Scotus in præsenti, nec certè vult esse in amore beatifico illam solam libertatem, quam idemmet Doctor subtilis agnoscit in quolibet omninò voluntatis actu, in ipso etiam divino amore, quo Spiritus sanctus procedit, unde malè hic nonnulli pro libertate amoris beatifici citant Scotum *quodlib.* 16. quo in loco sermo solùm est de libertate essentiali compossibili juxtà Scotum cum necessitate simpliciter, & opposita naturalitati non indifferentiæ: Divisionem hanc, seu diversitatem Scoticam libertatis essentialis & accidentalis notavit etiam Lantæa *art.* 11.*precit.n* 11a. ubi insuper *num. sequenti* libertatem indifferentiæ distinguit in remotam & proximam, & illam dumtaxat, non istam admittit in amore beatifico. Sic explicata Scoti mente Assertum

4\. Probatur primò: Amor beatificus nullam prorsùs supponit indifferentiam judicij, id est neque supponit indifferentiam contrarietatis circà bonitatem & malitiam objecti, neque indifferentiam contradictionis circà elicientiam, & non elicientiam actus: ergo amor beatificus est omninò necessarius nullamque habet neque etiam exercitij libertatem; consequentia patet tùm à posteriori in nostris motibus primo primis, qui secundùm ipsos Adversarios omni carent libertate etiã exercitij, idque defectu prævij judicij indifferentis; tùm à priori ex natura libertatis, quæ ità est formaliter in voluntate, ut sit radicaliter in intellectu, adeò ut non solum non possit voluntas operari nisi circà objectum ab intellectu propositum, sed nec possit operari liberè, nisi circà objectum propositum ab intellectu cum aliqua indifferentia; Antecedens quoad indifferentiam contrarietatis facilè constat; hæc enim non habetur, nisi quando in objecto apparet tùm ratio boni tùm ratio mali certum est autem ex vi visionis apparere in Deo puram rationem boni, adeoque non posse cum visione componi judiciũ quo Deus proponatur tùm ut amabilis sub ratione aliqua boni, tùm ut odibilis sub ratione aliqua mali: Quoad indifferentiam contradictionis probatur, tunc dabilis est hæc indifferentia quando in objecto licèt non appareat aliqua ratio mali, non apparet tamen omnis ratio boni adeò ut intellectus cognoscens in aliis objectis diversas rationes boni proponat voluntati sub indifferentia elicientiam hujus, vel aliorum actuum: Item quando in actu qui elicitur apparet aliqua ratio mali, puta difficultas, labor, defatigatio, tædium &c. adeò ut hinc possit intellectus proponere etiam ut bonam non elicientiam, aut suspensioné talis actus; atqui ex neutro capite haberi potest in casu nostro indifferentia contradictionis; non ex primo capite, quia verè in Deo apparet ex vi visionis omnis ratio boni juxtà illud Exod. 33. *Ego ostendam omne bonum tibi*; non ex secundo capite, quia in amore beatifico

Omnis actus liber præsupponit indifferentiam judicij.

5\. *Respectu amoris beatifici non datur judicium indifferens, neq. etiam indifferentiã contradictionis.*

nulla potest apparere ratio mali; non difficultas quia elicitur ex divina elevatione, cui nihil est difficile; non labor & defatigatio, quia elicitur independenter ab organis corporeis, ex quibus solis oritur defatigatio & labor in actibus vitalibus; non tædium, quia amor beatificus est maximè recreativus, & excitat vehementem, necessariamque lætitiam: ergo.

Dices ex Arriaga *hic disp.* 52. *n.* 14. Apparere potest in amore beatifico, tanquam ratio aliqua mali, impedimentum aliorum actuum, quos non potest voluntas elicere simul cum amore beatifico, posset verò si à tali amore cessaret: Nec, subdit Arriaga, sufficienter respondetur dicendo amoré beatificum esse meliorem aliis actibus, adeoque quod per ipsum alij actus impediantur non esse rationem mali; Non sufficienter, inquit, respondetur quia aliud est amorem esse majus bonum, quàm cæteros actus, aliud verò non esse quoddam malũ, quod cæteri actus, boni per eũ impediantur, eo enim ipso quòd cæteri sint boni, sine dubio impedire illos est aliquod malum, licèt simul in ea re, quæ est impedimentũ sit magna bonitas, & major ea, quam impedit. Sed contrà: ut impedimentum boni quoddam malum sit, debet esse impedimentũ boni convenientis & debiti, sicuti ut carentia perfectionis sit aliqua imperfectio debet esse carentia perfectionis debitæ; transeat igitur esse aliquod malum, quòd unus actus etiã melior impediat alium, quando iste alius actus debitus est & conveniens, sic est extrinseca aliqua ratio mali respectu scientiæ nobilioris, v. g. quòd nos dum ipsi vacamus, impediamur ab acquisitione alicujus alterius sciẽtiæ inferioris, quia utraque scientia intellectui nostro debita est & conveniens; secùs se res habet, quando id, quod impeditur, non est aliquid debitum & conveniens, numquid enim est aliqua ratio mali, quòd subsistentia propria v. g. impediat in natura subsistentiam alienam; quòd perfectiones simpliciter impediant in Deo perfectiones secundùm quid: In proposito dico amorem beatificum non impedire in beato actum ullum ipsi beato debitum & convenientem, cum re vera beato non desit bonum ullum debitum & conveniens; & qui videndo Deum cessaret ab amore non proptereà eliceret aliquem actum, quem non posset elicere simul cum amore; undè in rigore amor beatificus non impedit ullum aliũ actum, vel saltem non impedit actum aliquem beato debitum & convenientem; ex quo capite, si minùs ex eo, quòd amor beatificus sit cæteris actibus melior, manet sufficientissimè soluta tota Arriagæ instantia: Nihilominùs ex eodem *disp precit. n.*16.

6. Quandonã impedimẽtum boni sit quoddam malũ.

Dices ulteriùs: Esse finitum & limitatum est ratio mali sufficiens ad hoc ut voluntas non necessitetur; unde ex eo præcisè, quòd bonum aliquod appareat finitum & limitatum, voluntas nostra habet circà ipsum libertatem exercitij; atqui amor beatificus, ut potè creatura, est quid finitum & limitatum; ergo est in ipso sufficiens ratio mali ad hoc, ut

ut volũtas non necessitetur necessitate exercitij. Sed contrà : esse finitum & limitatum ex parte objecti, quòd amatur, est ratio mali sufficiens, &c. concedo; esse finitum & limitatum ex parte actus, quo objectum amatur, est ratio mali sufficiens, &c. subdistinguo sufficiens ad hoc, ut voluntas non necessitetur ad actum ipsum tanquã ad id quod amatur, concedo; ut non necessitetur tanquam ad id quo amatur objectum infinitum & illimitatum nego : instantia igitur ad summũ probat amorem beatificum non amari necessariò, at non probat non esse in se amorem necessarium. Neque urgeas ; saltem instantia probat falsum esse quod supra dicebamus in amore beatifico nullam apparere rationem mali. Contrà enim ibi loquebamur de amore beatifico secundùm suam propriam rationem, non secundùm communem rationem creaturæ. Faciliùs eludi potest tota instantia negando amorem beatificum esse quid finitum & limitatum, quod jure negari potest in nostris principiis talem amorem constituentibus essentialiter ex voluntate amante & Deo amato. Nihilominùs fidendum magis præcedenti solutioni, tùm quia Complexistarum doctrina non est adeò recepta, tùm quia dici potest Deum ut formaliter constitutivum talis complexi se habere quodammodò modo finito & limitato, & se accommodare virtuti, quam voluntas creata exerit ipsum attingendo, seu amando.

7. Quomodò voluntas necessitetur ad actũ finitum.

8. Probatur assertum secundò : Concedendi sunt aliqui actus, quos voluntas creata eliciat ut natura seu ut potentia naturalis; sed de nullo actu potest id meliùs & rationabiliùs concedi, quàm de amore beatifico; ergo amorem beatificum voluntas creata eliciet, ut natura seu ut potentia naturalis, & per consequens talis amor omninò necessarius est, nullamque habet neque etiam exercitij libertatem : Minor patet, quia nullus est actus, qui aut tendat in majorem bonitatem, aut sit ex natura sua magis permanens, aut habeat plures rationes necessitatis, quàm amor beatificus. Major probatur : Voluntas creata non solùm est arbitrium, seu potentia libera, sed etiam est natura, seu potentia naturalis: ergo concedendi sunt aliqui actus, &c. probatur antecedens primò paritate volũtatis divinæ, quam esse principium liberum simul & naturale, voluntatem & naturam tradidimus *tract. 2. lib. 3. c. 1. n. 17. & 32.* Secundò auctoritate D. Thomæ *q. 22. de verit. art. 5. in corp.* dicentis *Natura autem & voluntas hoc modo ordinata sunt ut ipsa voluntas quædam natura sit.* Tertiò ratione quia ea quæ non insunt per se, reducuntur semper ad aliquid, quod per se inest, & in toto rerum ordine quod est varium & mutabile desinit in aliquid uniforme & immutabile; cum igitur actus liberi voluntati insint quodãmodò per accidens quatenùs possunt non inesse; cum item principiũ liberũ sit mutabile & varium, debent in volũtate admitti actus aliqui procedentes à principio naturali, in quod etiam tanquam in quid uniforme & immutabile suo modo desinat ipsa ratio principij liberi.

Voluntas creata est arbitrium simul & natura.

Dices vel non esse ponendam in voluntate creata rationem potentiæ naturalis, tum quia D. Augustinus *in Enchir. cap. 105.* expressè ait *aut voluntas non est, aut libera dicenda est*, tùm quia uni principio finito & limitato concedendus est unicus modus operandi, adeoque voluntati creatæ solus modus operandi liberè : vel, etiamsi ponatur in voluntate creata ratio aliqua potentiæ naturalis, hanc in ipsa sufficienter exerceri per ordinem ad motus primò primos, nec esse extendendam ad amorem beatificum, qui si dicatur prodire à voluntate ut à potentia naturali, erit necessarius necessitate opposita, non solùm libertati indifferentiæ & contingentiæ, verùm etiam libertati essentiali; & tamen, ut suprà advertimus *num. 3.* de illa solùm non de ista libertate in præsenti cum

9. Scoto disputatur. Sed contrà : Falsa est utraque instantiæ pars; ad probationem primæ partis dico aliud esse quòd voluntas sit potentia essentialiter libera, aliud esse quòd sit libera tantùm, non etiam naturalis; illud, non istud probant verba Augustini, quem insuper dici potest loqui de voluntate prout est in via, & in statu meriti. Deindè Augustini verba ab Adversariis non referuntur, ut jacent apud ipsum, citato enim cap. 105. ità habetur, *aut voluntas non est aut libera dicenda non est, quâ beati esse volumus, ut esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsùs velle possimus :* ubi pro eo, quod in instantia ex Adversariis offertur *dicenda est*, ponitur *dicenda non est*, & meo quidem videri sequentibus Augustini verbis conformior est negatio, quàm affirmatio libertatis : Ad aliam ejusdem partis probationem dico principium universale & æquivocum, cujusmodi est voluntas, non esse alligandum unico operandi modo; & sicuti intellectui nostro tribuitur modus operandi, tùm cum discursu, tùm sine discursu; ità voluntati tribuendus est modus operandi, tùm cum libertate, tùm sine libertate, cum præsertim velle sine libertate proportionem aliquam habeat ad cognoscere sine discursu juxtà D. Thomam *1. part. q. 82. art. 1. ad 2.* dicentem *Voluntas, secundum quod aliquid naturaliter vult, magis respondet intellectui naturalium principiorum, quàm rationi, quæ ad opposita se habet.* Ad probationem secundæ partis dico rationem potentiæ naturalis in voluntate valdè imperfectè exerceri per ordinem ad motus primò primos, per ordinem ad quos voluntas est in statu imperfecto & indebito; cum non reguletur perfecta & debita cognitione; ut igitur exerceat rationem potentiæ naturalis etiam in statu perfecto, & quatenùs subest plenæ advertentiæ ac perfectæ cognitioni, concedendum omninò est voluntati, quatenùs à visione regulatur, exercitium naturale & necessarium in ordine ad amorem beatificum, quem libenter concedimus necessarium etiam necessitate opposita libertati essentiali, & hanc libertatem Scotus malè supponit esse admittendam in quolibet omninò voluntatis actu.

Principio universali & æquivoco tribui potest multiplex modus operandi.

Amor beatificus est necessarius etiam necessitate opposita libertati essentiali.

Vrgebis : Si amor beatificus esset necessarius

ſarius neceſſitate oppoſita etiam libertati eſſentiali haberet eam totam neceſſitatem, quã *tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 1. §. 5. tribuebamus amori divino, quo procedit Spiritus Sanctus, quod
10. non videtur admitti poſſe. Contrà tamen: loquendo de neceſſitate præcisè, ut oppoſita libertati principij operantis, non video cur nequeat tribui tanta neceſſitas amori beatifico, quanta amori divino, quoad intrà Spiritus Sanctus procedit; cum quo ſtat, quod talis amor divinus eſſet magis neceſſarius aliis titulis, qoatenùs ipſe haberet neceſſitatem independentiæ & omnimodæ indeſtruibilitatis in ſuo eſſe; non ſic amor beatificus.

11. Mitto hic tanquam minùs efficacia alia argumenta, quibus ulterius poſſet aſſertum comprobari. Mitto primò argumentum, quo utitur Gonet *hic diſp.* 4. *art.* 1. *num.* 5. deſumptum à paritate divinæ voluntatis, quæ ex viſione divinæ eſſentiæ determinatur ad amorem ipſius naturalem & neceſſarium quoad exercitium: Hoc argumentum parùm efficax eſt, quia divina voluntas neceſſariò amat neceſſitate exercitij quodcumque bonum neceſſarium etiam non ſummum, imò etiam non divinum ex ſupradictis *tract.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. §. 1. *& cap.* 3. §. 2. allata igitur paritas voluntatis divinæ, ſi tranſlata ad voluntatem creatam aliquid probaret, nimiùm probaret.

Rejiciuntur nonnulla argumenta, quibus ſolet aſſertũ noſtrum comprobari.

Mitto ſecundò argumentum, quo utitur Amicus *hic diſp.* 2. *ſect.* 10. *num.* 145. deſumptum ab infinitate objecti beatifici, ea quã infert majorem eſſe in objecto beatifico vim motivam ad excitandum amorem, quàm ſit in voluntate via reſiſtitiva ad retundendam quodammodo illam motionem, ideò voluntatem neceſſariò ab illâ virtute ſuperari & in amorem erumpere. Hoc argumentum parùm efficax eſt primò, quia ex infinitate objecti arguitur ſolùm infinita via motiva in actu primo, nõ infinita motio in actu ſecundo, quæ tamen requiritur ad intentum argumenti, alioqui etiam reſpectu amoris in viâ divina bonitas omnem voluntatis reſiſtentiam, aut potiùs indifferentiam ſuperaret; cum etiam reſpectu amoris in via ſit infinita & conſequenter habens vim motivam majorem vi reſiſtitiva voluntatis: Secundò quia vis motiva objecti, ſaltem ſub formalitate objecti, eſt tantùm in ordine ad ſpecificationem, non in ordine ad exercitium actus juxtà D. Thomam *hic quæſt.* 9. *art.* 3. *ad* 3. dicentem de voluntate, *ab intellectu quidem movetur ſecundùm rationem obiecti, à ſe ipſa verò quantùm ad exercitiũ actus & q.* 10. *art.* 2. *in c.* ubi ità habet, *voluntas movetur dupliciter: Vno modo quantùm ad exercitium actus, alio modo quantùm ad ſpecificationem actus, qua eſt ex obiecto: primo ergo modo voluntas à nullo obiecto ex neceſſitate movetur*: Scio hæc verba non eodem modo ab omnibus intelligi, at idcircò, ut vim haberent ad probandam meam propoſitionem, in iſta appoſui particulas illas *ſaltem ſub formalitate obiecti*, pro quo videri poteſt Io. à S. Thoma *hic diſp.* 2. *art.* 7. *n.* 21.

Mitto tertiò argumentum, quo utitur Arrisga *hic diſp.* 52 *n.* 13. deſumptum ex motibus primò primis, ex quorum neceſſitate etiã ſecundùm Scotiſtas & Nominales admiſſa infert contrà eoſdem neceſſitatẽ amoris beatifici. Hoc argumentum parùm efficax eſt, quia ut attigimus *ſuperiore n* 9. in ordine ad motus primò primos volũtas eſt in ſtatu imperfecto & ſibi indebito, in ordine ad amorem beatificum eſt in ſtatu perfecto & ſibi convenientiſſimo, neceſſitas autem juxtà Scotum eſt contrà perfectionem & naturam voluntatis, ideò nil mirum quod poſſit ei convenire in ſtatu imperfecto & indebito, non in ſtatu perfecto & convenienti. 12.

Ex dictis habetur primò voluntatem nec ab objecto, nec ab habitu charitatis, nec ab ullo alio principio extrinſeco, neceſſitari ad exercitium amoris beatifici, ſed ab intrinſeco & ex natura ſua, ſuppoſita præcisè propoſitione bonitatis abſque indifferentia judicij, tanquam conditione & applicatione; adeò ut voluntas, ſicuti per nos æquè ab intrinſeco eſt potentia naturalis ac libera, ità æquè ab intrinſeco habeat neceſſitatẽ exercitij ſuppoſita propoſitione objecti abſq; judicij indifferentia, ac ab intrinſeco habeat exercitij libertatem ſuppoſita propoſitione objecti cum judicij indifferentia; undè Scotiſtæ malè nobis objiciunt non poſſe nos ſalvare neceſſitatem exercitij in voluntate, niſi per aliquod principium extrinſecum; & Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *diſp.* 20. *art.* 11. *num.* 324. malè contendit voluntatem in ordine ad ceſſandum ab amore beatifico carere tantùm libertate proxima ex eo, quòd non habeat concurſum Dei paratum ad aliquem alium actum à viſione, non carere verò libertate remota, quia ſi non deeſſet ullum extrinſecum requiſitum, & haberet concurſum ad oppoſita, poſſet à viſione ceſſare & alium actum elicere. 13.

Voluntas ad amorem beatificum eſt neceſſitata ab intrinſeco.

Habetur ſecundò voluntatem reſpectu amoris beatifici ſe habere ut naturam, non quia ipſum cæco modo eliciat, nullaque prævia cognitione reguletur; quâ ratione operantur ut natura cauſæ illæ, quas communiter cauſas naturales vocamus; ſed quia operatur abſque indifferentia & cum omnimoda determinatione ad unum, quod ſufficit ad naturam, ſeu principium naturale, prout contradiſtinguitur à principio libero, quamvis ſecundùm regularem acceptionem operari ex neceſſitate aliquid ampliùs importet, importet ſcilicet non ſolùm operari abſque indifferentia, ſed etiam operari abſque cognitione. 14.

Operari per modũ naturæ dupliciter ſumitur.

---

§. II.

Vtrùm cum viſione aliquâ Dei diverſâ ab eâ, quæ de facto datur, habere poſſit amor beatificus non neceſſarius?

ASSERT. Cum nullâ viſione, quæ remaneat beatifica, quomodocumque, deindè diverſa ſit ab ea, quæ de facto datur, 15.

haberi potest amor nō necessarius. Ità Theologi relati pro superiore asserto contrà nonnullos paricuiares Auctores ponentes in quibusdam particularibus suppositionbus amorem beatificum posse esse liberum, quas quidem suppositiones simul cùm suis Auctoribus singillàtim referam & refellam *n.* 17.

16\. Probatur & explicatur: Visio aliqua Dei duplieiter supponi potest diversa ab ea, quæ de facto datur; vel ita ut diversitas tollat à visione rationem beatitudinis essentialis, vel ita ut talem rationem relinquat & sinat ipsam esse beatificam: Diversitas primo modo exéplificari potest in visione, quæ terminaretur ad personas tantùm aut attributa, non ad essentiā divinam; diversitas secundo modo in visione, quæ terminaretur ad essentiam divinam tantùm, non ad personas: Diversitas primo modo sicuti nón relinqueret in visione rationem essentialis beatitudinis, ità non relinqueret claram cognitionem summi boni, seu non relinqueret objectum clarè propositum ut summum bonum, quo solo posito voluntas in statu perfecto & debito constituta habet necessitatem exercitij in ordine ad amorem, ut enim aliunde suppono, & tradit inter cæteros Ioannes à S. Thoma *hic disp.* 5. *art.* 5. *n.* 14. ultrà summum bonum, seu Deum clarè visum, non datur ullum aliud objectum, in cujus præsentia voluntas in statu perfecto & debito constituta (has particulas addo propter motus primò primos) quoad exercitium necessitetur. Diversitas secundo modo relinquendo in visione rationē essentialis beatitudinis relinqueret clarā cognitionem summi boni, quâ præcisè posita voluntas operatur ut natura; & cum necessitate exercitij: Cum visione igitur, quæ ità esset diversa ab ea, quæ de facto datur ut desineret esse beatifica haberetur amor liber; at cum visione, quæ ità esset diversa, ut remaneret beatifica, haberetur amor necessarius æquè ac habeatur cum visione, quæ de facto datur; & per consequens cùm nulla visione, quæ remaneat beatifica, quomodocumque deinde diversa, &c. Sic explicato probatoque asserto universaliter & in communi, discurrendum est singillatim per particulares suppositiones, in quibus potest esse major ratio dubitandi.

Circà nullum aliud objectum à summo bono volūtas creata habet necessitatem exercitij.

Cum nulla prorsùs visione, quæ sit beatifica, stat libertas amoris.

17\. Prima suppositio sit, quòd videns Deum recipiat à Deo præceptum cessandi ab amore, aut habeat in intellectu hunc errorem, nisi cessavero ab amore recidam in perpetuam miseriam: In hac suppositione, & cum visione hoc modo accepta liberū esse exercitium amoris docent Holcot *in suis determinationibus*, *q.* 9. *art.* 2. & Salas *hic disp.* 7. *sect.* 1. *n.* 8. eo quòd observantia divini præcepti & fuga perpetuæ miseriæ possint esse sufficiens motivum, tùm judicij indifferētis, tùm cessationis ab amore. Nihilominùs malè supponunt hi Auctores cum visione beatifica conjungi posse, aut prædictum præceptum, aut prædictum errorem; non potest conjungi prædictum præceptum, quia Deus nequit præcipere aliquid impossibile, impossibile est autem quòd videns Deum ex se ab amore cesset, quia impossibile est principium operans per modū naturæ ex se cessare ab operatione, ignem v. g. ex se cessare à calefactione, lapidem ex se cessare à descensu: Non potest conjungi prædictus error, quia supponit beatitudiné esse ex natura sua amissibilem, esset enim contradictio in terminis, quòd quis existimando beatitudinem esse inamissibilem crederet se ipsam esse amissurū & futurū perpetuò miserum, nisi à Dei amore cessaverit, ex supradictis autem *cap. præced. n.* 51. non est dabilis in intellectu beatò error de beatitudine amissibili ex natura suâ seu corruptibili ab intrinseco. Neque dicas: supponatur saltem per impossibile conjungi cum Dei visione illud præceptum, aut illum errorem; habenti per impossibile talem visionem erit liberum exercitiū amoris. Contrà tamē suppositio impossibilis non facit ad rem in præsenti; ubi loquimur de visione beatifica possibili, dum asserimus cum nulla visione haberi posse amoré non necessariū.

Beato non potest à Deo imponi præceptum cessandi ab amore.

Secunda suppositio sit, quòd videns Deum ex divina revelatione cognoscat se modo miraculoso & extraordinario privandum fore visione, iterùm in via collocandum, & ob nova peccata committenda damnandum in æternū: In hac suppositione visio remaneret beatifica, quia ex dictis *lib. præced. c.* 3. *n.* 54. destruibilitas miraculosa visionis non impedit beatitudiné, cum ipsa verò conjūgi posse Dei odium ne dum liberum Dei amoré sentiunt nonnulli apud Arriagam *hic disp.* 52. *sect.* 1. Nihilominùs sustinendum est in tali suppositione adhuc fore necessarium exercitiū amoris, ratio est quia in tali suppositione appareret adhuc in Deo pura & summa ratio boni, adeoque haberi non posset indifferētia judicij: & licèt Deus, ut visionem auferēs & inferēs damnationé, possit ab æstimatore non recto malus judicari, non sic tamen à recto æstimatore, cujusmodi est videus Deum, qui in visione auferenda supremi dominij excellentiam, in damnatione inferenda justissimi judicis prærogativā contemplans ad amorem augendum potiùs, quàm suspendendum moveretur. Neque dicas, quamvis apud rectum æstimatorem Deus etiam ut illaturus ob futura peccata damnationé non appareat malus in se, non potest tamé non apparere malus ei, qui damnandus est sicuti non potest ei non esse mala damnatio. Contrà enim: ex duobus contrariis illud, quod ab altero quasi incōparabiliter exceditur imperceptibile est, & ità quodāmmodò se habet, ac si non esset, sic aquæ guttula in accensa fornace, vel nævus exiguus in formosissimo corpore nō percipitur, nec aut illa ardoré minuit, aut iste obest pulcritudini: Ità in Deo ex vi visionis talis ac tanta apparet etiā extrinseca & respectu ipsius videntis ratio boni, ut extrinseca illa ratio mali, quæ in Deo potest apprehēdi ex eo, quòd sit ab ipso auferenda visio, & inferenda damnatio, imperceptibilis quodammodò sit, pro nihilo habeatur, nec valeat in vidéte fundare judiciū indifferens ad amandum, vel non amandum Deum, ut fusiùs & elegantiùs explicat Arriaga *hic disp.* 52. *sect.* 2. 18.

Beatus habens revelationem futuræ damnationis adhuc amaret Deum necessariò.

Tertia suppositio sit, quòd videns Deum actu à Deo afficiatur doloribus inferni etiam 19.

in æternum duraturis simul cum visione (in quo nullam video repugnantiam) forte in hac suppositione necessitarium exercitium amoris, quia dolores etiam inferni sunt levissimum, & nullius momenti, malum comparative ad bonitatem in Deo ex visione relucentem, & ad jucunditatem inde resultantem, unde ratio mali, quæ in Deo quatenus tales dolores infligente posset apprehendi, esset imperceptibilis, & pro nihilo haberetur: unde etiam si dolores inferni posse, ut mala physica sunt, absque ulla nota crudelitatis à Deo inferri homini elevato ad sui visionem, quamvis forte eosdem etiam ut mala physica Deus non posset absque aliqua specie crudelitatis inferre homini innocenti non elevato ad beatificam visionem; cum verò respectu illius non habentis aliunde bonum præponderans dolores inferni essent mala gravissima, & Deus respectu talis hominis esset simpliciter maleficus, non beneficus: econtra essent mala levissima respectu habentis beatam visionem, & Deus simul visionem conferens, & dolores inferni inferens, esset simpliciter beneficus, non maleficus.

Adhuc etiã amaret, si afficeretur doloribus inferni.

Istos dolores potest Deus inferre innocenti beato potiùs, quã innocenti non beato.

20. Quarta suppositio sit, quòd videns Deum non judicet ipsum esse hic & nunc amandum eo quia v. g. Deus ipse suspendat suum concursum ad talis judicij actum eliciendum: In hac suppositione Salas *hic disp.7. sect.1.n.3.* ait vel dilectionem esse non posse, vel saltem non esse necessariam; Nihilominus sentiendum dilectionem esse posse, vel saltem non posse esse, nisi necessariam, supposito quòd esse possit aliqua dilectio: Ratio est quia ad amandũ aliquod objectum non requiritur formale judicium de amore eliciendo, sed sufficit judicium virtuale, seu radicale contentum in cognitione & propositione bonitatis: nec quando dicitur libertatem supponere indifferentiam judicij, sensus est, quòd actus liber supponat actum intellectus formaliter & expressè judicantis objectum esse, tùm amabile, tùm odibile, aut non amabile; sed solùm quòd supponat objectum taliter cognitum, ut possit tale judicium haberi; econtrà quando dicitur actum necessarium prærequirere judicium determinatum ad unũ, non est sensus, quòd prærequirat actum intellectus formaliter & expressè judicantis objectum esse tantùm amabile v.g. sed quòd prærequirat objectum taliter cognitum, ut non possit, nisi tale judicium haberi; in proposito videns Deum, sive habeat, sive non habeat formale judicium de amore eliciendo, est tamen taliter dispositus, ac si haberet tale judicium, & in visione ipsa judicium illud virtualiter, seu radicaliter continetur; ideò est dispositus ex vi visionis præcisè ad amandum, vel saltem ad amandũ necessariò supposito, quòd amet; quia supposito quòd eliciat judicium aliquod formale & expressum, non potest cum visione elicere judicium, nisi determinatum ad unum, id est ad amorem hic & nunc eliciendum.

Quomodò ad actum liberũ prærequiratur judicium indifferens.

Visio Dei æquivalet judicio determinato ad unum.

21. Ex dictis habetur, quid sit in particulari respondendum ad alios hypotheses, in quibus supponatur visio diversa ab ea, quæ de facto datur, puta quia sit tenuissima, & longè tenuior omni visione de facto existente; quia attingat essentiam tantum, non Personas & attributa; quia attingat Personas tantùm & attributa, non essentiam, &c. Respondendum scilicet visionem quomodocumque tenuem & tenuissimam, sicuti adhuc esset sufficiens ad beatificandum, ita etiam fore sufficientem ad necessitatem amoris, eademque est ratio de visione, quæ attingeret solam essentiam, non attributa & personas: Visio econtra, quæ personas tantum & attributa, non essentiam attingeret, sicuti non bearet, ita nec ad amorem necessitaret; & in universum ad necessitatem amoris sufficit & requiritur ea, tam bonitas, tàm cognitio bonitatis, quæ sufficit & requiritur ad perfectam supernaturalem beatitudinem. Vnde etiam sit visionem beatificam, & amorem beatificum esse duos actus quantùm est de se necessariò connexos; dixi *quantùm est de se*, id est quantùm ad naturalem exigentiam talium actuum; nam utrùm contrà exigentiam visionis & videntis possit Deus amorem beatificum impedire? est diversa difficultas *in sequenti* §. disserenda, ideò sit

Visio Dei etiam tenuissima, etiam attingens solam essentiam necessitat ad amorẽ, non sic attingens solas personas.

§. III.

Vtrùm amor beatificus possit divinitùs in Beatis suspendi?

ASSERT. Amor beatificus potest divinitùs in beatis suspendi & licèt beatus habens omnia requisita ad amandũ nequeat quantùm est de se suspendere amorem, potest tamen Deus beato negare aliquod requisitum, quo deficiente amor non possit non suspendi. Ità Ioannes à S. Thoma *hic disp.2.art.7. n.32.* Amicus *disput.2. sect.10. num.141.* Salas *disput.7. sect.1. num.2.* Arriaga *disp. 52. num.1.* Madernus *q.3. art.6. conc. 2.* aliique communiter contrà Henricum *quodlib. 12. quæst. 5.* Ægidium *quodlib. 5. quæst.6.* volentes visionem beatificam & amorem beatificum esse actus adeò necessariò connexos, ut nec divinitùs possint separari: Contrà tamen assertum 22.

Amor beatificus divinitùs potest suspendi.

Probatur primò: Visio est divinitùs separabilis ab amore, ergo amor beatificus potest divinitùs in beatis suspendi; consequentia patet, quia amorem beatificum in beatis suspendi nihil est aliud, quàm separari visionẽ ab amore, seu illam absque isto poni: Antecedẽs probatur, visio neque est posterior amore, neque relativa ad amorem; ergo est divinitùs separabilis ab amore; probatur hæc consequẽtia, quia licèt dentur in creatis aliquæ entitates ità connexæ, ut una poni nequeat sine alia, sic v.g. Pater ut relativus ad filium neque divinitùs poni potest sine filio, actus vitalis ut sæpiùs diximus neque divinitùs poni potest sine principio vitali, nec modus ut multi docent sine re cujus est modus; 23.

Quænam entitates creatæ habeant essentialem connexionem?

dus; tamen hujusmodi omnes entitates aut sunt relativæ aut sunt posteriores re, sine quâ esse non possunt, & ab eadem dependent; ut patet consideranti relata exempla, & discurrenti per reliqua, in quibus potest vestigium aliquod essentialis connexionis deprehendi; ergo si visio neque est posterior amore, neque relativa ad amorem, quod quidem levi solùm consideratione indiget non probatione, consequens est visionem esse separabilem ab amore & possibilem sine amore: Perperam igitur & gratis ponunt Adversarij essentialem connexionem inter visionem & amorem

Dices: Cónexio essentialis nihil est aliud, quàm connexio necessaria; atqui verè datur inter visionem & amorem connexio necessaria, non posset enim visio necessitare voluntatem ad amorem, si non necessariò connecteretur cum amore, & posita visione contingenter adeoque liberè amor poneretur, si iste contingenter, non necessariò, cum visione connecteretur; ergo non gratis & perperam, sed valdè conformiter ad suprà assertam necessitatem amoris beatifici ponitur
24. essentialis connexio ipsius cum visione. Sed contrà: connexio essentialis nihil est aliud, quàm connexio necessaria necessitate metaphysicâ, qualis connexio reperitur inter essentiam & metaphysicam proprietatem, puta inter rationalitatem & risibilitatem concedo; nihil est aliud quam connexio necessaria necessitate physicâ, qualis connexio reperitur inter naturam & proprietatem physicam, vel inter causam necessariam & effectum puta inter ignem & calorem nego; connexio autem inter visionem & amorem est solùm necessaria hoc secundo modo ideò &c. Et hic occurrit optima nostri asserti confirmatio, posita enim visione voluntas non habet majorem necessitatem amandi, quàm ignis habeat calefaciendi posita approximatione, aut intellectus videndi posito lumine gloriæ; atqui potest divinitùs suspendi tùm caloris productio in subjecto approximato, ut de facto contigit in fornace babylonicâ, tùm productio visionis in intellectu illustrato lumine gloriæ, ut colligitur ex dictis *tract. 1. lib. 2. c. 1. n. 41.* ergo etiam potest divinitùs suspendi amoris productio in voluntate supponente visionem.

Non omnis connexio necessaria est essentialis.

Neque urgeas militare specialem aliquam rationem contrà suspensionem amoris, quia talis suspensio esset violenta, non minùs quã foret violenta suspensio caloris in igne, aut suspensio visionis, &c. violentia autem, quamvis non repugnet igni & lumini gloriæ aut intellectui non beato, repugnat tamen specialiter beatitudini & voluntati beatæ.
25. Contrà enim: violentia repugnat ad summum perfectioni & integritati, at non essentiæ & quiditati beatitudinis: Deinde ubi datur appetitus innatus & elicitus, non infert violentiam illud, quod est præcisè contrà appetitum innatum, non contrà appetitum elicitum; voluntas autem beata ob maximam sui rectitudinem, & conformitatem cum divino beneplacito, non haberet appetitum elicitum amandi, quando ei innotesceret Deum negare aliquod requisitum ad amorem, imò in obsequium divini beneplaciti sibi complaceret de amoris suspensione; ideò hæc non esset ipsi propriè violenta, sicuti est violenta igni suspensio caloris in sententia admittente posse creaturam à Deo violentiam pati, quod non est extrà controversiam: Eo modo, quo sustineri potest non violenta beato suspensio amoris, sustineri proportionaliter potest non fore violenta beato mala physica, quæ ex supradictis *num. 19.* possunt divinitùs cum beatitudine conjungi.

Suspensio amoris non est propriè violenta beato.

Probatur secundò assertum assignando duplex requisitum ad amorem, quod potest beatis à Deo negari: Primum se tenet ex parte actus secundi, & est ipsemet divinus concursus, sine quo certum est voluntatem etiam habentem omnia requisita se tenentia ex parte actus primi non posse in amorem erumpere: Secundum se tenet ex parte actus primi, & est habitus charitatis, quem potest Deus auferre ab habente visionem; tali autem habitu sublato, & Deo, ut supponitur, ipsum per assistentiam extrinsecam non supplente, voluntas non remaneret elevata in ratione potentiæ ad ordinem supernaturalem, adeoque remaneret impotens ad amorem beatificum, qui supernaturalis est, eliciendum; idque confirmatur ex eo, quod communiter dicitur habitus per se infusos, cujusmodi est habitus charitatis, dari ad simpliciter posse, quod est idem, ac dicere sine ipsis non haberi simpliciter posse id, ad quod dantur. Porrò posse Deum stante visione aut negare proprium concursum ad amorem, aut auferre habitum charitatis, probatur ex eo, quod nulla sit aut identitas aut essentialis connexio inter visionem & concursum ad amorem, inter visionem & habitum charitatis, nec possint afferri ulla contradictoria, quæ sequantur ex eo, quòd Deus videnti subtrahat proprium concursum ad amorem, habitumve charitatis. 26.

Deus potest beato, aut negare concursum ad amorē, aut auferre habitū charitatis.

Dubitatur hic: Vtrùm habens Dei visionem sine habitu charitatis posset ex vi visionis erumpere in amorem Dei naturalem, adeò ut talis amor esset eliciendus, etiamsi beatus nulla naturali cognitione Deum attingeret, sed sola visione? Affirmant Scotus *in 1. dist. 1. q. 4. circà finem*, Lorca *in 4. tom. 4. disp. 20. art. 10.* Arriaga *hic disput. 52. sect. 5.* Salas *disp. 7. sect. 1. n. 10.* aliique plures, cum quibus respondetur affirmativè, quia ex una parte ad amorem naturalem non requiritur habitus infusus charitatis, ex alia parte supernaturalis cognitio bonitatis optimè sufficit pro amore naturali, tùm quia præstare potest perfectiore & eminentiore modo quidquid præstat cognitio naturalis, & regula generalis est ea, quæ intrà eandem rationem formalem sunt superioris ordinis præstare posse quidquid præstant ea, quæ sunt ordinis inferioris, tùm quia fides divina, quæ est cognitio supernaturalis Dei in via, optimè sufficit ad amorem naturalem, & peccator cognoscens Deum 27.

Beatus spoliatus habitu charitatis amaret Deum naturaliter.

ſolùm per fidem optimè poteſt Deum amare abſque auxilio gratiæ, adeoque amore naturali.

28\. Dubitatur inſuper: Vtrũ hujuſmodi amor naturalis terminaretur ad Deum etiam ut auctorem ſupernaturalem, an ſolùm ut Auctorem naturalem: item utrùm eſſet neceſſarius, an liber? Reſpondetur ad primũ quod amor ille terminaretur ad Deum etiam ut Auctorem ſupernaturalem; ratio eſt, quia amor ille terminaretur ad totam illam bonitatem, quæ per viſionem proponeretur, per viſionem autem proponeretur bonitas Dei etiam ut Auctoris ſupernaturalis, dummodò ly *ut* reduplicet ſolùm rationem terminativã & quæ attingitur, non rationem motivam & ſub quâ; ſupernaturalitas enim objecti, quatenùs eſt ratio motiva & ſub quâ reſpectu actus, facit objectum concurrere modo ſupernaturali ad actum, qui modus concurrendi nequit exerceri niſi reſpectu actus ſupernaturalis. Eadem verò ſupernaturalitas, quatenùs eſt ratio purè terminativa non ſupernaturalizat actum; nec actus ſupernaturalis ac naturalis tales ſunt præcisè ex objecto terminativo, ſed ex objecto motivo; & ſicuti viſio eſt ſupernaturalis etiam reſpectu objecti naturalis, quia medium & motivum, quo in naturale objectum tendit, ſupernaturale eſt; ità amor etiam circà objectum ſupernaturale poteſt eſſe naturalis, ſi tendat in ipſum ut movens concurſu & modo naturali.

Etiam ut Auctorem ſupernaturalem.

29\. Reſpondetur ad ſecundum, amorem hujuſmodi naturalem fore neceſſarium: ratio enim, cur voluntas poſita viſione neceſſitetur ad amorem ſupernaturalem, non eſt aut habitus charitatis aut motivum ſupernaturale, ſed carentia judicij indifferentis & eminentia voluntatis habentis prærogativam principij naturalis & liberi; atqui hæc duo permanent etiam ſublatis habitu charitatis & ratione motiva ſupernaturali, ergo iſtis ſublatis remanet ſufficiens ratio, cur voluntas neceſſitetur ad illum amorem, quem poteſt elicere, ſcilicet ad amorem naturalem.

Et à amore neceſſariò.

Dubitatur tandem: Vtrùm etiam de facto ſequatur ad viſionem ſimul cum amore ſupernaturali amor Dei naturalis. Arriaga (apud quem ſolùm dubitationem hanc reperio) *hic diſp.* 32. *ſect.* 5. *num.* 23. affirmat, & probat tùm à paritate ſcientiarum naturalium, quæ conceduntur beato *ex cap. præced.* §. 3. tùm ex eo quòd in ſtatu beatitudinis homo ponitur rectus non ſolùm ſecundùm ordinem gratiæ; ſed etiam in naturalibus; rectitudo autem naturalis non videtur eſſe poſſe ſine naturali amore.

30\. Nihilominùs reſponderem non ſequi de facto ad viſionem amorem naturalem Dei ſimul cum amore ſupernaturali; ratio eſt quia ex una parte amor ſupernaturalis ſufficienter correſpondet illi toti amabilitati, quæ per viſionem in Deo relucet, & ſicuti viſio repræſentat bonitatem Dei, etiam ut Auctoris naturæ, ità eandem etiam bonitatẽ amor ſupernaturalis attingit; ex alia parte amor naturalis habet in beato cognitionem ſibi magis proportionatam, ad quam ſequatur, cognitionem ſcilicet naturalem, habebunt enim beati eam totam Theologiam naturalem, quæ de Deo haberi poteſt ex principiis naturæ, quamvis non eam; quæ à nobis in via habetur ex principiis fidei. Ad fundamentum Arriagæ dico paritatem ſcientiarum naturalium, & rectitudinem hominis naturalem, probare quidem admittendum eſſe in ſtatu beatitudinis amorem Dei naturalem, at non quod talis amor debeat immediatè ſequi ad viſionem, & habere pro objecto Deum ut viſum; imò ſicuti ex vi luminis gloriæ habetur ſolùm viſio, non cognitio aliqua naturalis, licèt hæc detur in beatis; ità ex vi viſionis habebitur ſolùm amor Dei ſupernaturalis, non amor naturalis, licèt hic pariter detur in beatis.

Datur de facto in beatis amor naturalis Dei, at non ſequens ad viſionem.

§. IV.

Vtrùm amor beatificus ſit ſpecie diverſus ab amore ſupernaturali viæ?

31\. ASSERT. Amor beatificus eſt ſpecie diverſus ab amore ſupernaturali viæ. Ità Scotus *in* 3. *diſtinct.* 31. §. *Quod arguitur, & in* 4. *diſt.* 49. *q.* 5. §. *Aliter poteſt dici.* Herincx *p.* 3. *tract.* 1. *diſput.* 13. *q.* 3. Eſparza *hic lib.* 3. *q.* 4. *art.* 7. Amicus 1. 2. *diſp.* 26. *ſect.* 4. *n.* 92. Arriaga 2. 2. *diſp* 35. *ſect.* 4. *num.* 8. aliique plures contrà Vaſquez 1. 2. *diſp.* 8. *c.* 2. *& diſp.* 195. *n.* 19. Suarium 2. 2. *tract.* 3. *diſp.* 3. *ſect.* 3. Gonetum 2. 2. *diſput.* 10 *art.* 4. *n.* 76. & alios nonnullos præſertim ex Thomiſtis. ex quibus tamen Cajetanus & Ferrarienſis pro noſtro aſſerto referuntur ab Arriaga *num. præcit.* Nec mirum eſt Thomiſtas non convenire in hoc puncto, in quo non ſatis conſtat de mente S. Doctoris, utpotè qui 1. 2. *q.* 67. *art.* 6. favet unitati & 2. 2. *q.* 24. *art.* 7. *ad* 3. favet diverſitati amoris viæ & Patriæ; unde etiam ab utriuſque partis Auctoribus in propriam ſententiã trahitur.

Amor Patriæ & amor viæ differunt ſpecie.

Non conſtat de mẽte, D. Thomæ.

32\. Adverte diverſitatem ſpecificam amoris beatifici ab amore viæ ab aliquibus probari primò ex eo, quòd amor beatificus ſit eſſentialiter gaudium ſeu ſit indiſtinctus à gaudio, non ſic amor viæ: Secundò ex eo, quòd amor beatificus habeat cauſam efficientem ſpecie diverſam ab amore viæ, ille ſcilicet habeat pro cauſa efficiente viſionẽ; iſte fidem: Tertiò ex eo, quia amor beatificus ſit neceſſarius, amor viæ ſit liber. Verùm hæ probationes ſunt ſecundùm nos invalidæ & falſis ſuffultæ principiis. Prima probatio, ut ſuprà attigi *n.* 1. malè identificat amorẽ beatificum cum gaudio: Secunda malè tribuit cognitioni efficientiã in actus voluntatis, ad quos ſuppono cognitionẽ concurrere ſolùm dirigendo potentiam, & applicando objectum: Tertia malè ſupponit liberum & neceſſarium eſſe differentias eſſentiales voluntarij, adeoque omnem actum neceſſarium differre ſpecie ab actu libero. Hiſce probationibus rejectis aliter aſſertum

Rejiciuntur nonnullæ probationes.

Probatur

33. *Bonitas quæ amatur in viâ, & in patriâ est eadem solùm materialiter.*

Probatur primò: Amor beatificus est amor bonitatis divinæ clarè visæ, amor supernaturalis in via est amor bonitatis divinæ obscurè cognitæ; ergo amor beatificus est specie diversus, &c. antecedens ab omnibus Theologis conceditur, consequentia probatur: bonitas divina clarè visa, & bonitas divina obscurè cognita, quamvis sint materialiter una & eadem bonitas, formalis tamen ratio, secundùm quam movent voluntatem est diversa, & bonitas clarè visa movet secundū plures particulares rationes bonitatis, secundùm quas non movet bonitas obscurè cognita; per fidem enim hic in via nobis non exprimuntur illa omnia Dei attributa illæque omnes perfectiones, quæ exprimuntur per visionem in Patriâ, & quæ hic nobis ionotescunt sunt intrà determinatum numerum, quæ manifestabuntur in patria verisimiliter erunt innumera, ut colligi potest tùm ex dictis *tract.1. lib.1. cap.3.n.6.* tum ex eo, quod teste Arriaga *sect.4. pracit. num.61.* refertur in vita S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis, fuisse scilicet ei aliquando per specialem revelationem manifestata multa divina attributa, de quibus nec summi Theologi tractant.

34. Hinc facilè corruit potissimum fundamentum Adversariorum probantium unitatem specificam amoris viæ & patriæ ex eo, quod ratio boni, quæ amatur, sit eadem; & cognitio diversa, utpotè quæ est pura conditio & applicatio objecti, non principium efficiens aut specificans amorem, nequeat inferre diversitatem amoris. Corruit, inqnam, quia bonitas, quæ amatur est materialiter solùm, non formaliter eadem; & cognitio quamvis secundùm se sit pura conditio, quādo tamen applicat diversam bonitatem, non ratione sui, sed ratione diversæ bonitatis applicatæ potest reddere amorem diversum; accedit quòd *ex sequenti §.* constabit visionem respectu amoris beatifici non esse puram conditionem.

Cognitio est pura conditio respectu amoris.

Dices: Imò è contrà bonitas, quæ amatur in via & in patria si est diversa, talis est materialiter solùm, non formaliter; nam ratio formalis amandi est ratio divini & infiniti boni, respectu cujus materialiter se habet in pluribus vel paucioribus prædicatis seu attributis relucere; & sicuti visio corporea non est diversa ex eo, quod videat eumdem colorem in pluribus vel in paucioribus subjectis, ità similiter, &c.

35. Sed contrà: attributa & prædicata divina quasi specie differunt in ratione divini & infiniti boni, ideò rationem communem divini & infiniti boni trahunt ad formalem diversitatē, non verò solùm materialiter quodammodò dividunt, sicuti materialiter solùm dividitur; non quasi specie diversificatur, albedo ex eo, quod in pluribus subjectis collocetur: Corroboratur hæc doctrina, quia eo modo, quo est eadem ratio divini & infiniti boni in omnibus divinis prædicatis, est pariter in ipsis eadem ratio divini & infiniti veri; atqui hoc non impedit, quin essent specie etiam Theologica diversæ visiones, quarum una plura, alia pauciora prædicata divina attingeret ex dictis *tract.1. lib.3. c.6. num.10.* ergo neque illud impedit, quin sint de facto specie diversi actus amoris in viâ, & actus amoris in patriâ; cùm iste de facto in plura, ille in pauciora divina prædicata feratur.

Probatur secundò: Amor viæ quantumvis crescat non potest adæquare perfectionem amoris beatifici; ergo amor viæ differt specie ab amore beatifico; si enim non differret specie excederetur ab amore beatifico solùm in pēfectione intensiva, quam sicuti amor viæ potest habere majorem & majorē in infinitum, ità posset habere tantam, quantam amor beatificus, imò etiam excedere perfectionem amoris beatifici, quin de facto aliquis viator haberet perfectiorē Dei amorem, quàm aliquis beatus, quia licèt in eadem Persona de facto amor patriæ semper sit intensior amore viæ, in diversis tamen Personis facilè contingit amorem viæ esse intensiorem amore patriæ idque esse sententiā communissimam ait Arriaga *sect.4. pracit. num.69.* 36. …

Amor viæ potest esse intensior amore beatifico, at nō perfectior aut ipsi æqualis.

Probatur antecedens primo ex D. Augustino *lib. de spir. & litt. cap.36.* dicente *Quis verò existimare audeat, cum eo ventum fuerit quod ait ut cognoscam sicut & cognitus sum, tantam Dei dilectionem fore contemplatoribus eius, quanta fidelibus nunc est: aut illo modo hanc illi tanquam de proximo comparandam* (& nonnullis interpositis) *procul dubio & ipsa dilectio non solum suprà quam hic habemus, sed longè suprà quam petimus, & suprà quàm intelligimus, erit*; ubi malè Augustinus loqueretur de amore beatifico, tanquam de amore superante omnem comparationem cum amore viæ, omnem item nostram tùm petitionem, tùm intelligentiam, si posset ab amore viæ adæquari. Probatur idem antecedens secundò ex D. Thomâ *3. 2. q.24. art.7. ad 3.* docente amorem viæ & patriæ comparari inter se, sicut lineam & superficiem, & sicut linea, quantumcumque crescat, non attingit quantitatem superficiei, ità amorem viæ nunquam attingere perfectionem amoris patriæ. Probatur idem antecedens tertiò, quia amor beatificus, licèt per nos non sit beatitudo, est tamen talis beatitudinis prima proprietas & insigne cōplementum, incongruum autem est viatorem in statu imperfectissimo constitutum attingere posse perfectionem illius actus, qui prima proprietas est & insigne complementum summæ beatitudinis.

Dices amorem viæ, quantumvis crescat, nunquam evadere inamissibilem, & ex hoc capite sufficienter salvari, quod nunquam adæquet amorem beatificum, qui inamissibilis est, licèt deindè adæquare hunc possit vel etiam excedere in perfectione intensivâ, & sit cum ipso ejusdem speciei. Sed contrà: etiam habitus gratiæ & charitatis in beatis sunt inamissibiles, adeoque ex hoc capite nequeunt à viatore adæquari, & tamen Sancti Patres non docent gratiam & charitatem habitualem viæ adæquare non posse gratiam & charitatem habitualem patriæ; sicuti docent 37.

Inamissibilitas non distinguit sufficienter amorē patriæ ab amore viæ.

de actu amoris; ergo perfectio, ratione cujus iste nequit adæquari, non est inamissibilitas ipsi conveniens ratione status & ab extrinseco, sed est aliquid intrinsecum & essentiale diversificans specie amorem patriæ ab amore viæ.

38. Amor patriæ infert gaudium, amor viæ, spem.

Probatur tertiò: Amor beatificus licèt per nos distinguatur à gaudio, habet tamen maximam cum gaudio connexionem, ipsumque necessariò infert; amor viæ, utpotè qui versatur circà Deum & summum bonum ut possidendum, desiderium & spem excitat; unde etiam de charitate viæ loquitur Apostolus 1. *Cor.* 13. dicens, quòd *omnia sperat* atqui gaudium specie differt à spe, ergo etiam amor beatificus, ad quem per se sequitur gaudium, specie differt ab amore viæ, ad quem per se sequitur spes.

Dices: Si amor patriæ & amor viæ differrent specie ex eo, quòd inferant actus specie diversos, etiam habitus charitatis in patria & habitus charitatis in via differrent specie, quia per nos in patria & in via concurrunt ad actus amoris specie diversos; id autem dici non posse evincitur tùm ex 1. Cor. 13. *Charitas nunquam excidit*, quod cum per nos nequeat intelligi de charitatis actu, debet saltem verificari de charitatis habitu; tùm ex eo, quod posita diversitate specifica in habitu charitatis, esset etiam ponenda in habitu gratiæ, quæ aut non distinguitur à charitate, aut maximè assimilatur charitati. Sed contrà: dico habitus infusos,

39. cujusmodi est charitas, imitari potentias, ideò ex genere suo concurrere posse ad actus specie diversos; & quidquid sufficit ad diversitatem specificam actuum, sicuti non sufficit ad diversitatem specificam potentiarū, ità nec sufficere ad diversitatem specificam habituum infusorum: Ideò concedo libenter

Charitatis habitus in viâ & in patriâ est ejusdem speciei.

esse ejusdem speciei habitum charitatis in via & in patria, & de charitate habituali procedere verba illa 1. *Cor.* 13. quæ tamen possunt etiam aliquo modo minùs proprio intelligi de charitate actuali, quatenùs hæc non evacuatur sicuti fides, sed transit in aliū actum, qui licèt specie differat, est tamen propriè charitas; cum fides transeat in visionem, quæ nullatenùs dici potest actus fidei, imò fidei maximè opponitur.

---

§. V.

Vtrùm Amor beatificus sit de solo Deo an etiam de Dei visione; seu utrùm sit amor amicitiæ, an etiam concupiscentiæ?

40. Amor beatificus est tùm amicitiæ tùm concupiscentiæ.

ASSERT. Amor beatificus est, tùm de Deo ut bono in se, tùm de Dei visione & de Deo ut bono videnti, seu est tùm amicitiæ tùm concupiscentiæ. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma *hic q.* 12. *art.* 3. *ad* 3. & in ipso conveniunt (licèt aliqui expressè solùm loquātur de delectatione & gaudio, non de amore; de quo tamen eadem quoad hoc, imò potior, est ratio, cum gaudium beatificum, prout est actus à voluntate elicitus, ad amorem sequatur, & juxtà nonnullos ab amore non distinguatur) Vasquez *hic disp.* 15. *cap.* 3. Amicus *disp.* 2. *sect.* 13. Salas *disp.* 7. *sect.* 1. & 2. Oviedus *controv.* 7. *punct.* 2. Arriaga *disp.* 52. *sect.* 6. Esparza *l.* 3. *q.* 4. *art.* 1. Gonet *disp.* 4. *art.* 3. Madernus *q.* 3. *art.* 5. aliique magis communiter contra Durandum *in* 1. *dist.* 1. *quæst.* 2. & *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 5. volentem objectum proximum delectationis, & per consequens etiam amoris in patria esse solam visionem: Item contrà Cajetanum 2. 2. *q.* 17. *art.* 5. Paludanum *in* 4. *dist.* 49 *q.* 4. *art* 2. Gregorium *in* 1. *dist.* 1. *q.* 3. *art.* 1. & quosdam alios docentes objectum delectationis & amoris in Patriâ esse solùm Deum, visionemque se habere præcisè ut conditionem. Contrà hanc utramque opinionem Assertum

Probatur primò: Amor beatificus est amor finis ultimi, finis ultimus constituitur ex Deo, & Dei visione; ergo amor beatificus est tùm de Deo, tùm de Dei visione, seu est tùm amicitiæ, tùm concupiscentiæ; major patet, quia ea vi ipsa nominis amor beatificus est amor beatitudinis, beatitudo autem & finis ultimus convertuntur ex supradictis initio hujus Tractatus; est, inquam, amor beatitudinis non quomodocumque, sed præsentis & beatificantis, cum sit amor secum afferens fruitionem & gaudium de beatitudine: Minor probatur, finis ultimus simpliciter & absolutè consurgit ex fine *qui* & *fine quo*, beatitudo simpliciter & absolutè supponit pro beatitudine objectiva & formali; Deus autem est finis *qui* & beatitudo objectiva, Dei visio est finis *quo* & beatitudo formalis, ut sæpiùs in hoc Tractatu dictum est, & terminis valdè expressis tradit S. Doctor dum *loco precit.* ait, *Finis dicitur dupliciter: uno modo ipsa res, alio modo adeptio rei; quæ quidem non sunt duo fines, sed unus finis in se consideratus & alteri applicatus: Deus igitur est ultimus finis, sicut res, quæ ultimo quæritur, fruitio autem sicut adeptio hujus ultimi finis: Sicut igitur non est alius finis Deus & fruitio Dei; ita eadem ratio fruitionis est, qua fruimur Deo, & quâ fruimur divina fruitione.* 41.

Dices hanc doctrinam nimis probare, probare scilicet non solùm quòd detur in beatis amor, tùm amicitiæ, tùm concupiscentiæ, verùm etiam quòd uterque amor sit unus idemque actus, sicuti enim non est alius finis Deus & fruitio seu visio Dei, ità non debet esse alius actus amor de Deo & amor de fruitione seu visione Dei, idque etiam satis exprimunt verba illa *ità eadem ratio fruitionis est quâ, &c.* Non rectè autem dicitur amicitiam & concupiscentiam in beatis esse unum eumdemque actum, quia id esset negare in beatis amicitiam perfectam de cujus ratione est amicum diligere propter ipsum solùm, & ut præcisè bonum in se; esset item ponere in beatis actum, vi cujus idem ultimus finis ut objectum amoris amicitiæ præferretur amanti, ut objectum amo-

ris concupiscentiæ postponeretur concupiscenti, quod repugnat. Sed contra: novum

42. Amicitia & concupiscentia in beatis sunt unicus actus.

non est circà unum eundemque finem simul haberi distinctos actus, nihilominùs concedo libenter amicitiam & concupiscentiam in beatis esse unicum actum, quod quidem existimo probari non ex eo, quòd versentur circà unicum finem, sed aliundè; nimirum ex eo, quòd inter creaturas velle per concupiscentiam bona amici ut sibi utilia est contrà perfectionem amicitiæ, quia cum talia bona nequeant esse simul utilia amico & amanti, qui vult ea ut utilia sibi & propter se, desinit ea velle ut utilia amato & propter amatum. Secùs se res habet respectu Dei, qui non est capax utilitatis passivæ sicuti creatura, propterea ex eo, quod quis velit bona Dei, ut utilia sibi, non desinit ea velle propter Deum eo modo, quo sunt propter ipsum volibilia; idest tanquam propter finem utilitatis activæ, & in hoc ipso, quod est amare Deum ut per visionem bonum sibi, ità exercetur concupiscentia, ut exerceri simul possit amicitia, si attendatur & ametur gloria seu utilitas activa Dei, quæ relucet & exercetur in eo, quòd Deus sit per visionem bonus nobis. Hinc facilè solvitur, quod in instantia afferebatur contrà unitatem actus ex amicitia & concupiscentia in beatis consurgentis, facilè inquã, solvitur, quia amor concupiscentiæ ex mox dictis officit quidem amicitiæ ad creaturam, at non amicitiæ ad Deum, & Deus ut objectum concupiscentiæ beatificæ non postponitur beato concupiscenti, quia in hoc ipso qood sit objectum concupiscentiæ beatificæ relucet ratio finis ultimi, & amor Dei ut boni in se. Doctrinam hanc aliqualiter attigimus *tractat. 1. lib. 3. cap. 3. num. 34.* eamdemque latiùs prosequitur Esparza *hic lib. 3. q. 4. ab art. 2. ad 6. & lib. 6. de Virt. Theol. q. 39. ad 2.*

Concupiscentia minuit perfectionem amicitiæ ergà creaturam, auget ergà Deũ.

43. Probatur secundò: Beati ex vi visionis cognoscunt Deum tùm esse summum bonum in se, tùm esse summum bonum sibi ipsis, & ità Deum vident ut cognoscant se Deum videre videantque visionem ipsam, quâ Deum vident; ergo amant Deum tùm amore amicitiæ, ut summum bonum in se, tùm amore concupiscentiæ ut summum bonum sibi ipsis, seu amant tùm Deum quem vident, tùm visionem quâ Deum vident. Vbi adverte obiter, dum dicimus amorem concupiscentiæ in beatis esse de visione Dei, sensum non esse qood sit de visione sola non de Deo, sed quòd sit de Deo simul & de visione, quatenùs per visionem Deus sit bonum nostrum, ut in asserto ipso expressimus, & in hoc specialiter habemus adversarium Durandum, qui contendit Deum nullo modo dici posse bonum nostrum eo, quòd existimet rem supposito distinctam nõ posse esse bonam alteri, nisi ratione operationis alteri inhærentis, adeoque Deum non posse esse bonum beatis, nisi ratione visionis, sicuti sol v.g. non est bonus frigescenti, nisi ratione caloris, quem in ipso producit. Nihilominus Durandus nimis universaliter loquitur, & res supposito distincta, quando per operationem ab altero possidetur, ut musica per auditum, odor per olfactum, Deus per visionem, est alteri bona, non solùm ratione operationis, verùm etiam ratione sui: Exemplum de sole non est ad rem, quia frigescens, dum à sole calefit, calorem dumtaxat possidet, non ipsum solem.

Impugnatur fundamentum Durandi.

44. Probatur tertiò specialiter quòd amor beatificus, quatenùs est amor concupiscentiæ habeat pro objecto etiam visionem, probatur, inquam, advertendo, quòd licet cognitio finis & boni soleat esse pura conditio in ordine ad ipsius amorem, id tamen evenit, quia cognitio solet præstare nihil aliud, quàm proponere seu manifestare objectum voluntati, ut patet in cognitione divitiarum, in cognitione sanitatis, &c. at verò evenit aliquando, ut cognitio ultrà id, quod est objectum manifestare, ipsum etiam acquirat ac uniat cognoscenti, & tunc cognitio emergit è ratione puræ conditionis & induit rationem finis *quo* constituentis cum fine *qui* integram ac totalem rationem finis; ideò Cajetanus nimis universaliter loquitur, dum absolutè docet omnem cognitionem esse puram conditionem in ordine ad amorem objecti cogniti, & ab hâc regula universali excipienda est Dei visio, de quâ maximè verificatur quod sit finis, *quo* & quòd objectum suum non præcisè proponat, sed simul acquirat ac uniat videnti.

Cognitio quando sit pura conditio, & quãdo partiale objectum amoris.

45. Hinc habetur primò, cur beatus amando Deum visum amet non solùm Deum, sed etiam visionem; ægrotus autem v. g. amando sanitatem cognitam, amet sanitatem solùm non cognitionem.

Habetur secundò in sententia collocante beatitudinem formalem in alio actu à visione, hunc alium actum dicendum esse partiale objectũ amoris concupiscentiæ in beatis, non visionem; hic enim alius actus esset finis *quo*, & acquisitio summi boni, adeoque haberet illos titulos amabilitatis, quos modò habet visio, & iisdem tunc visio careret, propterea etiam tunc visio esset pura conditio respectu amoris beatifici.

Habetur tertiò indistinctionem amoris amicitiæ ab amore concupiscentiæ in beatis & prærogativam partialis objecti, non puræ conditionis in visione repertam corroborare plurimùm *superiori §.* assertam specificam diversitatem amoris beatifici ab amore supernaturali viæ; respectu cujus saltem regulariter loquendo actus fidei se habet ut pura conditio, & amor concupiscentiæ non solet esse unus & idẽ actus cum amore amicitiæ; undè etiam amor concupiscentiæ in viâ solet esse ab habitu spei in patriâ ab habitu charitatis, quemadmodum magis explicabitur *in Tract. de virt. Theol.*

Confirmatur diversitas specifica amoris beatifici ab amore viæ.

§. VI.

§. VI.

Vtrùm de gaudio beatifico, idem proportionaliter sentiendum sit, quod de amore?

ASSERT. De gaudio beatifico idē proportionaliter sentiendum est, quod de amore. Ità communissimè omnes illi Theologi, qui beatitudinem formalem collocant in solâ visione; nam qui beatitudinis formalis essentiam, aut totaliter, aut partialiter collocant in amore, de hoc diversimodè sentiunt ac sentiant de gaudio, quod non ponunt esse beatitudinis constitutivum.

Probatur assertum, tum ex maximâ connexione & affinitate, quæ reperitur inter amorem quando est de objecto præsenti, & gaudium; tum ex eo, quòd gaudium est insigne complementum felicitatis, & perfectio non neganda voluntati in statu perfectissimo beatitudinis. Confirmatur discurrendo in particulari per supradicta de amore, eáque cum proportione transferendo ad gaudium.

Gaudium in beatis est necessarium etiam quoad exercitium.

Sentiendum igitur primò gaudium beatificum esse omninò necessarium, nullamque habere neque etiam exercitij libertatē, adeò ut insuper cum nulla visione, quæ sit beatifica, quantumvis deinde diversa ab ea, quæ de facto datur, haberi possit gaudium beatificum non necessarium, stante enim visione beatifica deficit indifferentia judicij respectu gaudij æquè ac respectu amoris, & voluntas est determinata ad operandum per modum naturæ in ordine ad gaudium æquè ac in ordine ad amorem. Hinc etiam fit repugnare quòd Deus habenti visionem beatam imponat præceptum cessandi à gaudio beatifico, quod est contrà Auctores *num.* 17. & specialiùs contrà Amicum *hic disp.* 2. *sect.* 11. *num.* 149. docentem imponi posse beato præceptum cessandi tum ab amore concupiscentiæ, & ab amicitiæ, tùm etiam ab omni actu voluntatis circà Deum ex eo, quòd posito præcepto cessandi fiat mutatio objecti, & appareat ut majus bonū cessatio illius actus, cujus elicientia ut majus bonum apparebat antè præceptum: Verumtamen hic supponitur quod est in quæstione, supponitur scilicet imponi posse præceptū cessandi ab actu aliundè necessario, quod nos negamus, eodémque modo dici posset supposito præcepto cessandi à visione beatâ apparere ut majus bonum cessationem, & beatum se determinaturum ad cessandum, imò etiam supposito præcepto non videndi colorem propositum apertis oculis esse majus bonum talem colorem non videri, ideóque imponi posse præceptum, & obligationem cessandi à visione coloris, in quem oculi corporei sint cum omnibus requisitis defixi.

47. Nec admittitur in beato præceptum cessandi.

48. Est tamen divinitùs impedibile.

Sentiendum secundò gaudium beatificum posse divinitùs impediri stante visione imò etiam stante amore, ratio est quia gaudium beatificum per nos realiter distinguitur non solùm à visione, verùm etiam ab amore, & non solùm visio, verùm etiam amor est entitas neque posterior, neque relativa ad gaudium; potest igitur Deus stante visione & amore negare concursum suum, aut aliquod aliud requisitum ad gaudium, & gaudium impedire. Neque dicas, impedito gaudio visio non esset ampliùs delectabilis videnti, aut recreativa ipsius; atqui videtur ex terminis imperceptibile, quod aliquis sit beatus nullam delectationem, nullámque recreationem percipiendo; ergo visio Dei saltem ut beatifica non potest stare impedito gaudio. Contrà enim recolendum *ex lib. præced. c.* 2. *num.* 29. visionem dici posse delectabilem & recreativam dupliciter, formaliter scilicet & causaliter; est delectabilis formaliter, quatenùs est per se ipsam perfectio intellectui convenientissima, & quam sicuti absentem intellectus maximè appetit, ità de eâdem sibi conjunctâ maximè delectatur: est delectabilis causaliter, quatenùs ad ipsam sequitur actus elicitus gaudij in voluntate; impedito igitur gaudio, quod in præsenti dicimus impedibile, visio non esset ampliùs (subintellige in actu secundo) delectabilis & recreativa causaliter; esset tamen adhùc talis formaliter, quod sufficeret ad hoc ut beatus diceretur delectationem recreationémque maximam percipere, & hanc delectationē, quæ habetur ex visione formaliter libenter concedimus esse beatitudini essentialē, ac prorsùs inimpedibilem stante visione.

49. Et ipso impedito visio adhuc esset recreativa formaliter.

50. Est amicitiæ simul, & concupiscentiæ.

Sentiendum tertiò gaudium beatificum esse amicitiæ simul & concupiscentiæ; amicitiæ circà Deum ut bonum in se, concupiscentiæ circà Deum ut bonum nobis; & quidem ut bonum nobis tùm ratione sui, tùm ratione visionis, eo proportionaliter modo, quo dictum est de amore; undè etiam utrumque gaudiū in beatis est unicus actus, sicuti est in iisdem unicus actus amor amicitiæ & amor concupiscentiæ, pro quo sufficit hùc transferre doctrinam §. *præced.*

Quoad diversitatem specificam gaudij beatifici à gaudio viæ res est de subjecto non supponente, quia gaudio beatifico respondet in viâ spes & desiderium; si quod tamen gaudium supernaturale in viâ habetur circà imperfectam aliquam & inchoatam Dei possessionem; tùm ex ipsius imperfectione, tùm ex diversitate specifica amoris, facilè infertur diversitas specifica talis gaudij à gaudio patriæ.

---

§. VII.

Quorumnam actuum carentia ad beatitudinem essentialem consequatur in voluntate?

51. Ad beatitudinē consequitur carentia cujuscumque odij Dei.

ASSERT. 1. Ad beatitudinem essentialem in voluntate consequitur carentia cujuscumque odij Dei, sivè formalis, sivè virtualis; cujus quidem virtualis odij nomine intelligo actum quemcumque peccaminosum.

nosum. Hoc assertum consequitur ad supradicta *lib. praced. cap* 3. §. 5. de impeccabilitate beatorum, & de fide est, sicuti ibi *num.* 56. dicebamus de fide esse, quòd beatitudo formalis reddat beatos impeccabiles, quod est idem ac dicere carentes omni actu peccaminoso, omnique odio Dei sivè formali, sivè virtuali.

Et quidem inimpedibiliter etiam de potentiâ absolutâ.

Assert. 2. Neque etiam de potentia Dei absoluta potest ad beatitudinem essentialem non consequi carentia cuiuscumque odij, &c. & quando etiam amor impediretur adhùc consequeretur omninò talis carentia ad visionem beatam præcisè. Conveniunt in hoc asserto omnes Auctores relati *pracit.* §. 5. *num.* 61. pro impeccabilitate beatorum convenientè ipsis ab intrinseco, & ex natura visionis consideratæ secundùm se præcisè, habemus hic pariter Adversarios Auctores ibi relatos contrà impeccabilitatem illo modo explicatam.

Probatur assertum breviter. Neque etiam de potentiâ Dei absolutâ potest cum essentiali beatitudine, seu cum visione beatâ, conjungi peccatum; ergo neque etiam de potentiâ absolutâ potest ad beatitudinem essentialē non consequi carentia cuiuscumque odij Dei, sivè formalis, sivè virtualis, quod est idem ac dicere carentia cuiuscumque peccati; consequentia patet quia non posse conjungi cum peccato est necessariò conjungi cum carentia peccati; antecedens supponitur ex dictis de impeccabilitate beatorum, & de repugnantiâ, cuiuscumque prorsùs peccati cum visione Dei.

Dices ex Adamo apud Capreolum *in* 1. *dist.* 1. *quæst.* 3. *art.* 1. posse Deum imponere beato præceptum ipsum odio habendi, quâ ratione odium Dei utpotè præceptum, bonum esset & non peccaminosum, & visio beata quamvis excludens omne peccatum

52. tale odium non excluderet. Sed contrà quoad præceptum odij Dei Adami sententiam,

Repugnat Deũ præcipere odium sui ipsius.

quam Amicus *hic disput.* 2. *sect.* 31. *num.* 145. cõtentus est vocare omninò improbabilem, existimo censuram multo graviorem mereri, quia apud omnes in confesso est odium Dei esse intrinsecè malum, & quæ talia sunt nec posse sub legitimum præceptum cadere nec ratione præcepti bona evadere. Beatis deindè ex alio etiam capite tale præceptum repugnat, nimirum ex eo quod odium Dei, etiam præscindendo ab intrinsecâ malitiâ actus, est ipsis impossibile, impossibile quippè est odio haberi objectum, in quo nulla appareat ratio mali, sicuti verè ex vi visionis nulla ratio mali potest in Deo beatis apparere. Nec refert quòd in aliquâ extraordinariâ hypothesi possit Deus beatis apparere vel ut auferens visionem, vel ut inferẽs dolores acerbissimos. Non refert, inquam, quia ex indè appareret beatis levissima ad summum & imperceptibilis ratio mali, quæ sicuti ex supradictis *num.* 18. *&* 19. non sufficeret ad inducendam cessationem ab amore, ità multò minùs sufficeret ad inducendum odium.

53. Assert. 3. Ad beatitudinem essentialem in voluntate consequitur carentia cuiuscumque tristitiæ. Ita Salas *hic disp.* 7. *sect.* 7. Arriaga *disput.* 54. *sect.* 1. Vasquez *disputat.* 14. *cap.* 2. *num.* 10. *&* *disputat.* 16. *cap.* 2. *num.* 13. aliique communiter.

Ad beatitudinem consequitur carentia cujuscumque tristitiæ.

Probatur primò ex Scripturâ. Isa. 35. *Auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie.* 65. *Non audietur ultrà vox fletus, vox clamoris*: Apocal. 21. *Neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà.* Quibus & similibus textibus non obstat aut quod habetur Isa. 33. *Angeli pacis amarè flebunt*, aut quod de sanctis Innocentibus canit Ecclesia *Adhùc sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.* Non ob-

54. stat primum, quia iuxtà D. Thomam 1. *par.* *quæst.* 113. *art.* 7. *ad* 1. nomine Angelorum pacis possunt ibi in sensu litterali intelligi Nuntij Ezechiæ, qui fleverunt propter verba Rapsacis; in sensu allegorico Apostoli & Prædicatores flentes pro peccatis hominum; in sensu anagogico erit locutio metaphorica, quâ ad exprimendum in Angelis bonis simplicem affectũ nostræ salutis, simplicémque displicentiam nostræ damnationis, dicuntur amarè flere, eodem loquendi modo, quo de Deo dicitur Gen. 6. quòd *pœnituerit eũ*, quòd fuerit *tactus dolore cordis intrinsecùs.* Non obstat secundum quia ly *sustinete modicum tempus* relatũ ad illa alia verba *vindica Domine sanguinem Sanctorum tuorum* indicat quidem desiderium, cuius adimpletio differtur, at iam *lib. praced. cap.* 3. *num.* 8. dictum est non omne desiderium inexpletum causare tristitiam seu molestiam, & in proposito si ly *vindica Sanguinem* idem sit ac libera, & significetur desiderium Martyrum in ordine ad reunienda sibi propria corpora facilè patet tale desiderium nõ afferre tristitiam, quia est appetitus innatus potiùs quàm elicitus, & anima separata, ut explicat Lantæa *in* 4. *tom.* 4 *disp.* 24. *a.* 6. non appetit elicitivè reuniri corpori, nisi pro tempore à Deo constituto, universalis scilicet resurrectionis; & tunc erit purgata conditio illa *Donec impleatur numerus fratrum.*

Anima beata nõ tristatur de separatione à corpore.

Probatur secundò ratione: Ad beatitudinem essentialem in voluntate consequitur perfectum gaudium; ergo consequitur carentia cujuscumque tristitiæ; patet consequentia, quia contraria se concutiunt, nec ullum contrarium est in statu perfecto, quoties admittit alterius contrarij mixturam; antecedens probatur, tum quia cum status beatitudinis sit status perfectissimus, quidquid in ipso reperitur, habet esse perfectum, tum quia habetur Ioan. 15. *Petite & accipietis, ut gaudiũ vestrum sit plenum*, & Psal. 15. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.* Confirmatur perfectio gaudij beatifici ex magnitudine, inamissibilitate, & perfectâ possessione boni circà quod versatur.

Hinc existimo beatos de facto omni carere tristitia non ab extrinseco, & ex speciali providentiâ Dei tristitiam omnem impedientis, ut vult Arriaga *hic disputat.* 54. *num.* 6. Sed ab intrinseco, & ex naturâ seù connaturali exigentia visionis, quæ sicuti ex 55.

Carentia tristitiæ beatitudinẽ ab intrinseco consequitur.

natura sua excitat perfectum gaudium, ità eadem ratione removet omnem tristitiam: Nec refert occurrere posse beatis sufficientissimas tristitiæ causas, vel ex memoria alicujus gravis peccati proprij, vel ex notitia peccatorum, quæ quotidiè in mundo patrantur, vel ex damnatione amicorum, & eorum qui in vita fuerunt ipsis beatis conjunctissimi. Non refert, inquam, quia mala enumerata sunt beatis prorsùs extrinseca, nullumque ipsis nocumentum afferentia. ideo possunt quidem, quia mala sunt, esse objectum simplicis displicentiæ, at quia non nocent, non possunt esse causa tristitiæ, quæ non est de malo quocumque, sed de malo noxio ei qui tristatur; & sicuti in Deo datur de peccatis displicentia absque tristitia, ità &c. Accedit quod gaudium vehemens, cujusmodi est beatificum, facilè ex natura sua retundit vim omnem, quam mala illa habere possent ad inferendam tristitiam, contrarium enim valdè excedens facilè impedit alterius contrarij valdè debilis activitatem.

56. Assert. 4. De potentia absoluta potest cum beatitudine essentiali conjungi aliqua levis tristitia, non sic tristitia gravis & vehemens.

Beatus est capax divinitùs alicujus tristitiæ levis.

Probatur prima pars: Possunt cum beatitudine essentiali de potentia absoluta conjungi mala nocentia ipsis beatis, atqui hujusmodi mala sunt proprium objectum tristitiæ; ergo potest cum beatitudine essentiali conjungi aliqua tristitia, non gravis ut in secunda parte probabitur; ergo levis: Major habetur ex §. 2. *præced. n.* 18. *&* 19. ubi dictum est posse aut beatis revelari futuram amissionem visionis, aut cum visione beata conjungi dolores inferni etiam in æternum duraturos. Neque dicas hujusmodi mala, quamvis beatis noxia & secundùm se apta ipsos contristare, à gaudio beatifico impediri, ne contristent: Contrà enim: loquimur hic de potentia absoluta, secundùm quā potest cohiberi gaudium beatificum, ne tristitiæ resistat, imò gaudium ipsum suspendi. Neque urgeas, quamvis possit suspendi gaudium beatificum in voluntate, non sic tamen potest subtrahi ex supradictis *num.* 49. delectatio illa, quam visio per se ipsam præstat in intellectu, ergo hæc delectatio, quæ utique summa est ac vehemens, semper impediet, ne malum ullum contristet. Contrà enim? Delectatio illa, utpotè propria intellectus & intellectum dumtaxat afficiens impediet ad summum tristitiam in ipso intellectu faciendo quod ex cognitione objecti etiam disconvenientis & noxij non contristetur, at non se extendet ad impediendam aliam omnem tristitiam; cum præsertim existimem suspensionem gaudij in ipsa voluntate conducere quidem, at non necessariò requiri ad hoc ut voluntas possit esse susceptiva alicujus tristitiæ.

57. Probatur secunda pars: Beati nec de aliquo nocumento levi, nec de aliquo nocumento gravi possunt graviter & vehementer de potentia absoluta tristari; ergo tristitia gravis & vehemens neque de potentia absoluta potest cum beatitudine essentiali conjungi; antecedens quoad primam partem probatur ex eo, quod tristitia gravis & vehemens de nocumento levi est tristitia immoderata & inordinata, adeoque mala moraliter, repugnat autem beatis etiam de potentia absoluta omne malum morale; quoad secundam partem infertur ex eo quod suprà *num.* 18. *&* 19 dictum est revelationem visionis amittendæ, & dolores ipsos inferni in æternum duraturos esse respectu videntis Deum mala levissima & illativa nocumenti quasi imperceptibilis comparativè ad emolumentum ac oblectamentum, quod ex Dei visione percipitur; supposito autem quod futura visionis amissio, & inflictio dolorum inferni sint in beatis mala levia, leviterque nocentia, non apparet quonam alio malo possit ipsos Deus afficere, quod majus sit & habere possit rationem mali gravis. Confirmatur: Tristitia est de iis, quæ nobis nolentibus accidunt, nec potest esse gravis & vehemens nisi sit valida, & quantùm est de se efficax nolitio ejus, quod accidit nobis nolentibus; atqui beatus non potest actu valido, & quantùm est de se efficaci, nolle mala quæ Deus infert, id enim argueret irrectitudinem & difformitaté voluntatis beatorum à voluntate divina, quæ quidem difformitas non consurgit ex nolitione inefficaci, nam in ipsa voluntate divina, quæ certè non potest esse sibi difformis reperitur volitio efficax & nolitio inefficax ejusdem rei; ergo beati circà mala, quibus potest Deus illos afficere, sicuti nequeunt esse efficaciter nolentes ità nequeunt esse graviter tristes, licèt possint esse tristes leviter, quemadmodum possunt esse nolentes inefficaciter.

Beatus non tristitiæ gravis.

58. Tristitia gravis supponit nolitionem efficacem objecti contristantis.

59. Quinam habitus virtutum dentur in animâ beatâ.

Prò complemento eorum, quæ essentialem beatitudinem ex parte voluntatis comitantur, superesset explicandum, quinam virtutum habitus in voluntate beata aut de novo infundantur, aut ex iis, qui in via præcesserunt, remaneant? at quia hoc supponit distinctam notitiam cujuscumque virtutis in particulari, esset in præsenti valdè implexa, & hujus loci minùs propria talis dissertatio: Solet id opportuniùs præstari, aut in propriis tractatibus de virtutibus, dum agitur de ipsarum subjecto; aut in tractatu de Incarnatione, dum quæritur quænam virtutes fuerint in Christo Domino? Solùm adverto in universum concedendos esse voluntati beatæ virtutum habitus, tùm supernaturales, tùm etiam naturales eadem proportionaliter ratione, quâ *cap. præced.* intellectui beato asseruimus concedendas, tùm supernaturales, tùm etiam naturales scientias.

CAPVT

CAPUT III.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte Animæ, nimirum de Dotibus, Aureolis, & fructibus.

SICUTI anima est quodammodo commune subjectum, atque principium intellectus & voluntatis, ità intelligimus se tenere ex parte animæ ea, quæ nec ad intellectum, nec ad voluntatem seorsim pertinent, sed sunt utrique communia, quatenùs utrique afferunt aliquam perfectionem, sive deindè recipiantur in substantiâ animæ ut suo modo distincta ab intellectu & voluntate, sive non; & in hoc sensu ex parte animæ se tenere dotes, Aureolas, fructus ex sequentibus paragraphis apertè constabit, interim ut in tribus enumeratis prærogativis faciliùs expliceturr *Quid rei* expedit prius explicare *Quid nominis*.

1. Dos ex vi nominis quid significet? Præmitto propterea primò nomen hoc *Dos* ex sua primaria & propria significatione importare id, quod ad ornatum & ad sustinenda onera matrimonij datur sponsæ, hinc usurpatione latissima quidquid ornat & perficit, quidquid vel naturæ vel gratiæ donum est, dos nuncupatur; in hoc sensu felix ingenium, eloquentia, prudentia, pulchritudo, robur, &c. dotes sunt, & hominem talibus præditum bene dotatum dicimus; usurpatione deindè minùs lata, & majorem servante analogiam ad primariam, & propriam significationem, nomen dotis importat specialia dona, quæ tribuuntur animæ tanquam sponsæ ratione spiritualis matrimonij inter ipsam & Christum Dominum, cujus quidem matrimonij celebrantur quodammodo in via sponsalia, unio enim animæ cum Christo per fidem & charitatem desponsatio dici potest juxtà illud Oseæ 2. *Sponsabo te mihi in fide* & 2. Cor. 11. *Despondi enim vos uni viro Virginem castam exhibere Christo*; ejusdemque habetur perfectio & consummatio in patriâ, ingressus enim in beatitudinem est traductio quædam sponsæ in domum sponsi, & conjunctio beatifica inter animam & Christum perpetuitate sua tribuit indissolubile vinculum spirituali connubio; undè etiam solùm in patriâ anima dotes recipit, quia in matrimonio carnali solùm quando sponsa in domum sponsi transeunte connubium perficitur dos dari consuevit ex l. Dotis ff. de jure Dotium. Ecce igitur tres acceptiones hujus vocis. Prima dici potest civilis seu juridica: Secunda naturalis seu physica: Tertia supernaturalis seu theologica, & hæc sola est hujus loci propria. *Sumitur tripliciter.*

2. Aureola ex vi nominis quid? Præmitto secundò nomen hoc, *Aureola*, (pro quo à nonnullis, quos imperitiæ notat Salas *hic disput.* 8. *sect.* 3. *n.* 5 1 sæpe ponitur *Laureola* quæ vox à Laurea derivatur & sumitur pro corona triumphali) esse diminutivum ab *Aurea*, & idem sonare ac Auream coronulam, seu parvam coronam Auream; sicuti autem corona Aurea in Scriptura sæpè significat beatitudinem essentialem, undè de quolibet Martyre canit Ecclesia *corona aurea super caput ejus* & de viginti quatuor senioribus suprà thronos in Cœlo sedentibus habetur Apocalyp. 4. *in capitibus suis coronæ aureæ*, ita Aureola ritè usurpatur ad significandū speciale quoddam præmium accidentale tanquam diminutivum beatitudinis essentialis. Quod etiam clariùs indicari videtur *Exod.* 25. dum in labio mensæ propositionis præcipit Deus fieri *coronam interrasilem auream altam quatuor digitis, & super illam alteram coronam aureolam*; ubi communiter mensa propositionis sumitur pro figura æternæ beatitudinis, corona aurea pro præmio essentiali; corona aureola pro præmio accidentali quod quasi essentiali superadditur, sicuti ibi corona aureola præcipitur superimponi coronæ aureæ fit insuper mentio coronæ aureolæ *Exodi* 30. & 37. utrobique importat ornamentum quoddam circumdans altare thymiamatis, sicuti in patria privilegium quodlibet beatitudinis accidentalis est ornamentum quoddam, & complementum beatitudinis essentialis.

3. Fructus ex vi nominis quid? Præmitto tertiò ex verbis illis Gen. 3. *De fructu lignorum vescimur, de fructu vero ligni quod est in medio Paradisi, &c.* inferri, quòd hoc nomen *fructus* ex primæva sua institutione significet ultimum quoddam arboris bonum & terminum virtutis ejus, hujusmodi bonum fortè, quia suave esse solet, adeoque gustabile & fruibile, fructus nominatur, & hinc (missis aliis ejusdem nominis acceptionibus, quas videre est apud Lauræam *in* 4. *tom.* 4. *disp.* 22. *art.* 4. *n* 90.) translatum est nomen *fructus* ad significandum specialem quamdam fruitionem, quam habent nonnulli beati præ aliis; occasione etiam hujusce translationis desumpta ex parabola Christi Domini *Matth.* 13. de seminibus cadentibus in terram bonam, & afferentibus fructum centesimum, sexagesimum, trigesimū: Undè dividi potest fructus in naturalem & Evangelicum; naturalis est fructus acceptus secundùm primævâ vocabuli institutionem, Evangelicus est fructus acceptus secundùm significationem translatitiâ & divisus in centesimum, sexagesimum, trigesimum; & hic fructus, tanquâ spectans ad præsens institutum, in hujusce capitis calce explicabitur. *Sumitur dupliciter.*

4. Præmitto quartò & ex jam præmissis infero Dotes, Aureolas, fructus non sumi in Theologia secundum primævam & propriâ vocabulorum significationem, ideò in explicando, quid quoad rem significent? potest facilè excitari levis momenti & vocale dissidium; cui ut occurrant Theologi solent sobriè has beatorum perfectiones percurrere & Theologorum hâc in re sobrietati favet S. Doctor hic in quæstionibus de beatitudine Dotes, Aureolas, fructus omninò præ-

termittens, quamvis fortè sicuti de illis egerat in fine quarti libri sententiarum *dist.49. q.4.& 5.* ita ea reservaret ad finem summæ, quam morte præventus non perfecit, undè etiam supplementum tertiæ partis hæc inter cætera supplet agendo de dotibus & Aureolis *q.95. & 96.* His præmissis sit

---

§. I.

Quid, & quot sint Dotes Animæ beatæ?

5. Dos animæ beatæ quid?

ASSERT. 1. Dos animæ beatæ est perpetuus ornatus animæ in æterna beatitudine jugiter perseverans. Ità D. Thomas *in 4. dist.49. q.4. art.1. in c.*

Probatur ex analogiâ, quam habet dos animæ beatæ ad dotem, quam solet sponsa recipere in matrimonio carnali, cui quidem doti duo potissimùm conveniunt; primum est, quod perpetuò & inamissibiliter ad sponsam pertinent adeò ut ad ipsam soluto matrimonio dos revertatur, licèt durante matrimonio dotis usus concedatur marito: Secundum est, quod sponsam ornet ad hoc ut decentiùs sponsi domum introeat & sponso cōjungatur; atqui hæc duo expressè importantur per priores illas particulas *est perpetuus ornatus animæ*; per particulas deindè posteriores *in æterna beatitudine jugiter perseverans* significatur hujusmodi ornatum non spectare ad matrimonium aliquod carnale, sed omninò spirituale, sicuti omninò spiritualis est æterna beatitudo; ergo allata definitio rectè explicat dotem animæ beatæ per analogiam & similitudinem dotis, quæ solet tribui cuilibet sponsæ carnale conjugium contrahenti.

Dices hanc analogiam esse valdè imperfectam, & longè plura disconvenientiæ, quàm convenientiæ capita occurrere inter ornatum illum animæ beatæ, & dona quæ rationem habent dotis in humano conjugio; in hoc enim dos inservit ad sustinenda onera matrimonij, in æterna beatitudine nulla sunt onera, dos datur à patre sponsæ, vel ab iis, qui ex parte sponsæ se tenent, illa quæ ornant animā beatam dantur à Christo sponso vel ab æterno Christi Patre; dos soluto matrimonio remanet sub dominio sponsæ, anima beata si à beatitudine dimitteretur ornatum suum amitteret; ergo malè definitur & malè explicatur dos animæ beatæ per analogiam ad dotem sponsæ carnale matrimonium ineuntis, & magis aptè explicaretur per habitudinem ad dotem latiùs acceptam pro omni eo, quod ornat & perficit.

6. Sed contrà: quia ex unâ parte debemus quantùm possumus uti vocibus in eâ significatione, secundùm quam magis accedunt ad propriam ac primævam institutionem, & quando dotes animæ beatæ explicarentur absque analogia ad carnale connubium intercluderetur aditus assignandi ternarium talium dotium numerum potiùs, quam numerum quemcumque majorem; ex alia parte nullum simile est idem, imò quando similitudo ponitur cum analogia importat ex conceptu suo aliquid diversum; non impugnatur igitur analogia à nobis intenta ex eo, quod probetur aliqua diversitas, quam tamen tantam in re non admitto, quantam objicit instantia; ad cujus primam partem dico dotes per se inservire ad id, quod efficiunt, scilicet ad solatium matrimonij, quod quidem optimè reperitur etiam in connubio spirituali æternæ beatitudinis; per accidens deindè & consequenter inservire etiā ad sustinenda onera matrimonij, ubi talia onera reperiuntur; sicque ex hoc capite dotes sponsæ carnalis collatæ ad dotes animæ beatæ magis conveniunt, quam disconveniunt; quia conveniunt in eo, quod est per se; disconveniunt in eo, quod est per accidens:

Solvuntur aliquæ rationes contrà explicationem Dotium.

7. Ad secundam rationem observat D. Thomas *in 4. dist.49. quæst. 4. art.1. ad 2.* dotes gloriosas dari à Patre animæ sponsæ, non sponsi Christi, quia Pater Christi est sola prima Persona; dotes verò, utpotè effectus ad extrà, dantur à tota Trinitate; à quâ etiam indivisibiliter tanquam à Patre anima producitur. Deinde non est omninò novum, quamvis sit minùs frequens, sponsam à sponso dotari, idque in humanis aliquando fit vel in pœnam, vel propter inæqualitatem conditionis, vel propter eximium affectum sponsi; & propter has duas posteriores rationes rectè posset concedi à sponso, seu à sponsi Patre, dotari animam beatam. Ad tertiam rationem concedo differre sponsam carnalem ab anima beata, quòd illa soluto matrimonio dotem retineat, ista amittendo beatitudinem dotes amitteret; at sicuti per accidens & miraculosum est, quòd anima semel beata amittere possit beatitudinem, ità disconvenientia hinc proveniens est valdè accidentalis & extrinseca, cum præsertim illud, quod se habet per se, scilicet perpetua dotis possessio, meliùs reperiatur in anima beata, quàm in sponsa carnali.

8. Dotes animæ beatæ quot & quæ?

Assert. 2. Tres sunt dotes animæ beatæ, scilicet Visio, Comprehensio, Fruitio; & ex his comprehensio nomine tensionis, fruitio nomine delectationis ab aliquibus exprimitur. Hoc assertū, quatenùs præcisè astruit ternarium dotium numerum, communissimè recipitur; non sic quatenùs dotes ipsas enumerat & recenset in particulari, nam Richardus loco comprehensionis constituit in ternario dotium securitatem; D. Bonaventura loco fruitionis dilectionem ponit; Paludanus & Altisiodorensis eamdem dilectionem statuunt loco comprehensionis; cōtrà quos, aliosque nonnullos assertum dotium numerum etiam ex parte rei numeratæ tradunt D. Thomas *1.p.quæst.12.art.7.ad 1. hic q.4. art.3. in 4. dist.49. q.4. art.5.* Ioannes à S.Thoma *hic disp.1.art.8.* Gonet *disp.5. art.1. §.2.* Salas *disp.8. sect.1. num.11.* Vasquez *disp.17. cap.2.* Madernus *q.3. art.13. n.6.* aliique plures.

Probatur assertum, pro quo licèt nonnulli ad suadendum quasi in abstracto, & præscindendo à re numerata, ternarium dotium

Ternarius dotiū numerus an

abstracto parùm efficaciter probari potest. tium numerum afferant primò perfectionem numeri ternarij: Secundò ternarium divinarum personarum, à quibus dotes anima recipit: Tertiò ternarium naturarum, divinitatis scilicet, animæ & carnis in Christo sponso: Quartò ternarium virtutum Theologicarum, quibus aliquomodò dotes correspondent: Hæc tamen, aliaque hujusmodi, non sunt nisi leves congruentiæ & non potest meliùs suaderi esse tres nec plures nec pauciores dotes animæ beatæ, quàm ostendendo tribus enumeratis perfectionibus, & nulli alij, prærogativam dotis convenire, quod sic præsto: ex suprà asserta definitione dotis infertur ad hanc duo potissimùm requiri, nimirùm quòd sit ornatus perpetuus & concessus solùm in Patriâ, id est tempore ingressus in domum sponsi: item quòd talis ornatus concedatur in ordine ad sponsum & ut sponsa decentiùs sponso conjungatur juxta illud Apocal. 21. *paratam sicut sponsam ornatam viro suo*, id est pro viro suo; atqui hæc duo optimè conveniunt visioni, comprehensioni, fruitioni; & non conveniunt ulli alij; ergo verè tres sunt dotes animæ beatæ scilicet visio, comprehensio, fruitio:

9. Minor quoad primam partem suadetur ex eo, quòd visio, comprehensio, fruitio habent perpetuitatem & non dantur extrà patriam, seu ante ingressum in patriam; item versantur circà Deum immediatè, maximéque conjungunt Christo ut sponsus divinus ac cœlestis est, & per consequens conceduntur animæ beatæ in ordine ad Christum sponsum, ut illa huic decentiùs conjungatur: Scio fieri posse aliquam difficultatem circà visionem vel ex eo, quòd non distinguatur à comprehensione, & sic nequeat esse dos à comprehensione diversa; vel ex eo quòd sit beatitudo essentialis, & sic debeat potiùs dici matrimonij spiritualis consummatio, quàm dos: Verùm huic difficultati satisfaciemus infrà *num.* 12. & 14. postquam traditum fuerit in quonam formaliter consistant visio & comprehensio, prout habent rationem dotis.

10. Duplex perfectionum genus in beatis. Minor eadem quoad secundam partè probatur, quia aliæ perfectiones, quæ possunt considerari in anima beata, quædam sunt communes viæ & patriæ ut gratia, charitas, virtutes infusæ, gratiæ gratis datæ, & id genus alia; quædam conceduntur solùm in patriâ ut speciales illustrationes & revelationes consequentes beatitudinem essentialem, accidentalia quædam gaudia, aureolæ, fructus, &c. sed neutræ ex his perfectionibus habent prærogativas dotium respectu animæ beatæ; non perfectiones primi generis, quia eo ipso, quòd sint cõmunes viæ & patriæ, nec sunt ex natura sua perpetuæ, nec dantur solùm in ingressu beatæ patriæ; non perfectiones secundi generis primò, quia versantur circà aliquid creatum, adeoque non dantur immedistè in ordine ad sponsum, & ad conjunctionem cum ipso, secundò quia subsequuntur beatitudinem essentialem & consummationem spiritualis matrimonij, dotis autem largitio talem consummationem præcedit, quia disponit ad conjunctionem cum sponso; unde etiam in humanis si quid datur sponsæ post consummationem matrimonij, dicitur sponsalitia largitas, non dos.

11. Inter dotes nec securitas recensenda est. Supersunt à numero dotium excludendæ securitas & dilectio, quarum specialiter meminimus in asserto. Excluditur securitas, quia hæc sive sumatur ex parte intellectus, quatenùs dicit firmum judicium de beatitudine non amittenda; sive ex parte voluntatis, quatenùs dicit perfectam quietem à timore, est quid posterius beatitudine essentiali, & consummatione spiritualis matrimonij; neo dici potest dotem securitatis consistere in habitu, quo voluntas confortetur ad eliciendum securitatis actum, & qui beatitudine essentiali sit prior; dici, inquam, id non potest, quia talis habitus est apud Theologos innominatus, & ad actualem voluntatis securitatè nullatenùs prærequisitus, quia hæc securitas vel est pura quies & cessatio à timore, non actus elicitus; vel si est actus elicitus, posito firmo judicio de beatitudine non amittenda, voluntas in ordine ad ipsum eliciendum nullam habet aut improportionem aut difficultatem, ratione cujus indigeat ab habitu confortari. Excluditur dilectio, quia hæc sumpta pro actu est beatitudine essentiali posterior, sumpta pro habitu est communis statui viæ, ut iterùm attingemus infrà *n.* 17. Nec dilectio.

---

§. II.

Vtrùm dotes animæ beatæ habitus sint, an actus?

12. Dotes animæ beatæ sunt habitus. ASSERT. Dotes animæ beatæ meliùs dicuntur esse habitus, quàm actus. Ità D. Thomas *in supplem. q.* 95. *art.* 2. *in c.* & *ad* 3. Ioannes à S. Thoma *hic disp.* 2. *art.* 8. *num.* 11. Gonet *disput.* 5. *artic.* 1. *num.* 9. Madernus *q.* 3. *artic.* 13. *num.* 9. &c. contrà Vasquium *disput.* 17. *cap.* 2. *num.* 12. Salas *disput.* 8. *sect.* 2. *num.* 5. Oviedum *controv.* 7. *num.* 10. &c.

Probatur: Dicendo dotes animæ beatæ esse habitus meliùs explicatur, tùm distinctio & prioritas ipsarum comparativè ad beatitudinem essentialem, tùm analogia earundem comparativè ad dotes in humanis; ergo dotes animæ beatæ meliùs dicuntur, &c. Probatur antecedens quoad primam partem, visio & comprehensio quatenùs sunt actus solùm per rationem, & penes diversos respectus distingui possunt à beatitudine essentiali in ipsomet actu visionis à nobis collocata; fruitio quatenùs est actus distinguitur quidem realiter à beatitudine essentiali, at est ipsa posterior: Ex alia parte visio, comprehensio, & fruitio, quatenùs sunt habitus id est, quatenùs sumuntur in actu primo & habitualiter, realiter distinguuntur à beatitudine essentiali, eandemque simpliciter præcedunt; ergo dicendo dotes animæ beatæ esse habitus meliùs explicatur ipsa-

rum distinctio & prioritas, &c. Probatur idem antecedens quoad secundam partem, quia in humanis nunquam operatio sponsæ in dotem computatur, & illam sponsa per se ipsam elicit, hanc ab alio recipit; deinde dua significat præcipuas divitias & facultates sponsæ; secundùm nos autem habitus in patria sunt perfectiores actibus, & per consequens habitus non actus sunt præcipuæ divitiæ & facultates animæ beatæ: ergo dicendo dotes animæ beatæ esse habitus meliùs explicatur ipsarum analogia, &c.

13. Dices: non datur in anima beata aliquis habitus correspondens comprehensioni & fruitioni, qui possit esse dos: ergo saltem dotes comprehensionis & fruitionis non possunt consistere in habitu, & ad summum visio, quatenùs dos poterit collocari in habitu luminis gloriæ quod ipsi specialiter correspondet; probatur antecedens, si datur aliquis hujusmodi habitus est maxime respectu comprehensionis habitus luminis, respectu fruitionis habitus charitatis; atqui neutrum dici potest, non primum tùm quia comprehensio sicuti est dos distincta à visione, ità supposito quòd in habitu collocetur, debet collocari in habitu distincto ab eo, in quo consistit dos visionis, non debet igitur collocari in habitu luminis; tùm quia lumen gloriæ est habitus spectans ad intellectum, comprehensio autem est dos voluntatis, ut colligitur ex D.Thoma 1.2.q.4.art.3. ad 3. dicente *sicut ad voluntatem pertinet spes & amor, ità etiam comprehensio & delectatio:* Non potest etiam dici secundum, quia habitus charitatis non est dos & potiùs dici potest arrha sponsalium, quæ in hac vita celebrantur, quàm dos matrimonij, quod consummatur in alia vitâ. Sed contrà: Dico dotem comprehensionis in habitu luminis, dotem fruitionis in habitu charitatis utroque habitu accepto secundùm quædam specialia munera esse collocandam.

14. Habitus luminis est dos tùm visionis, tū cōprehensionis.

Ad primum, quod in instantia affertur contrà habitum luminis, non debet videri difficilius, quòd per nos visio in actu primo, & comprehensio in actu primo, sint unus & idem habitus & tamen sint duæ dotes; quàm quòd per Adversarios collocantes dotes in actibus visio in actu secundo, & comprehensio in actu secundo, sint unus & idem actus, & etiam per ipsos sint duæ dotes; fatendum igitur non debere necessariò quamlibet dotem entitativè & realiter ab alia distingui; sed sufficere quòd distinguatur ratione per diversos respectus & per ordinem ad diversa munera; sic idem habitus luminis, prout conducit ad Deum ut est in se cognoscendum, denominatur dos visionis; prout conducit ad Deum perfectè possidendum, dos comprehensionis; imò secundùm Arriagam *hic disput. 55. sect. 1. n. 4.* denominatur etiam dos delectationis, seu fruitionis, prout conducit ad voluptatem & oblectationem illam, quam *ex cap. præced. num.* 49. visio per se ipsam formaliter intellectui affert, quâ in se nihil aliud displicet, nisi quod inde fieret nullam animæ dotem recipi in voluntate, cum tamen juxtà communem Theologorum sensum tales dotes partim intellectui insint, partim voluntati.

15. Ad secundum, quod affertur contrà habitum luminis, nego absolutè comprehensionem esse dotem voluntatis, & licèt non sumatur hic comprehensio prout est cognitio adæquans totam objecti cognoscibilitatem, sed prout est objecti possessio & assecutio, tamen comprehensionem etiam ità sumptam spectare ad intellectum, non ad voluntatem, tradidimus *lib. præced. c. 2. n. 4.* 18. 19. 35. &c. ubi specialiter *num.* 39. explicatum est, quomodò intelligendus S. Doctor in textu ab Adversariis relato ad probandum comprehensionem pertinere ad voluntatem: Non solùm autem comprehensio, quæ est dos, ad voluntatē non spectat tanquam actus ipsius, sed neque tanquam relatio quædam voluntatis ad Deum factum præsentē vi visionis; ratio est, quia hujusmodi relatio, sive rectè dicatur comprehensio, sive non; saltem, quidquid in contrarium cum quibusdam etiam Thomistis doceat Vasquez *hic disput. 17. c. 2. n. 10.* non rectè dicitur comprehensio prout comprehensio est dos, de cujus ratione est non subsequi beatitudinem essentialem & consummationem spiritualis matrimonij, sicuti subsequitur relatio illa, utpotè quæ est ad Deum visum.

16. Habitus charitatis est dos fruitionis.

Ad illud, quod in instantia affertur contrà habitum charitatis, dico ipsum sub ea ratione, sub quâ datur in via, verè dotem non esse & ad sponsalia potiùs quàm ad matrimonium pertinere, quatenùs tamen dicit specialem habitudinem ad actum fruitionis, & animam disponit ad habendam in Deo vitam jugiter delectabilem esse propriū patriæ, & ut conjunctum cum tali habitudine obtinere rationem dotis. Si urgeas: suprà *n.* 13. exclusimus à dotibus dilectionem, etiā sumptam pro habitu, quia habitus charitatis est communis viæ, atqui cum per nos *ex cap. præced.* §. 4. dilectio patriæ differat specie à dilectione viæ, dici posset habitū charitatis, quatenùs importat specialem habitudinem ad dilectionem, seu amorem patriæ, esse proprium patriæ, sicuti hic dicimus eundem habitum esse proprium patriæ, quatenùs importat specialem habitudinē ad actum fruitionis: ergo vel non est tribuenda habitui charitatis dos fruitionis, vel addenda dotium ternario, eidemque charitatis habitui tribuenda dos dilectionis. Contrà est: si 17.
aliundè probaretur dilectionem esse dotem, posset utique hoc modo in habitum charitatis refundi; at dum id aliundè non probatur, & ex alia parte habitudo ad amorem etiam specie diversum non adeò diversificat habitum charitatis in patria ab habitu charitatis in via, sicuti diversificat habitudo ad fruitionem, major est ratio dicendi habitum charitatis cum habitudine ad amorem quamvis specie diversum esse communem viæ & patriæ, ideoque non esse dotem, quàm dicendi esse pariter communem, ideoque non esse dotem, sumptum cum habitudine ad fruitionem.

18. Ex dictis habetur illustriorē & potiorem ornatum, in quo dotes animæ beatæ consistunt esse lumen gloriæ; hoc enim præbet animæ ornatum duarū dotium, præbet item ornatum maximè proprium status beatifici, & proximè conducentem ad conjunctionē cum sponso, & ad consummationem beati connubij; jure propterea dum *Apocal.* 21. cœlestis sponsa eximiè ornata & dotata describitur fit singularis ac splendida mentio prædicti luminis verbis illis *veni & ostendam tibi sponsam, uxorem agni* (nonnullis interpositis) *habentem claritatem Dei, & lumen ejus simile lapidi pretioso, tanquam lapidi jaspidis, sicut chrystallum*, quæ quidem verba non leviter assertum nostrum corroborant, & valdè suadent potissimas animæ dotes esse in habitu luminis collocandas.

Præcedentis asserti confirmatio ex scriptura.

§. III.

Quid, & quot sint Aureolæ in Beatis?

19. Assert. 1. Aureola in beatis est accidentale præmium concessum quibusdam operibus habentibus rationem victoriæ excellentis. Ità D.Thomas *in 4. dist.* 49. *q.* 5. *art.* 1. *in c. & in supplem. q.* 96. *art.* 1. *in c.* D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 40. *p.* 2. *q.* 3. aliique Theologi communissimè contrà nonnullos, quorum meminit S.Doctor *locis præcitatis*, docentes ipsummet præmium essentiale, quod est *Aurea*, quatenùs Virginibus, vel Martyribus, vel Doctoribus redditur, Aureolam nominari.

Aureola in beatis quid?

Probatur & explicatur: Certum est dari in beatis tùm præmium essentiale situm in essentiali formalique beatitudine, tùm præmium accidentale situm in specialibus prærogativis superadditis essentiali beatitudini: Porrò præmium essentiale corona dicitur, vel aurea, ut jam præmisimus *num.* 2. idque quia corona est signum regiæ dignitatis, & ratione figuræ circularis symbolum perfectionis, de beatis autem dicitur Apocal. 5. *Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes*, & status beatitudinis status est omnigenæ perfectionis; item quia, & hæc ratio præsenti intento maximè quadrat, corona pugnæ respondet ac victoriæ juxtà illud 2. Tim. 2. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit*, in quolibet autem merito pugna agitur & victoria aliqua reportatur, difficultas scilicet aliqua vincitur; hinc quodlibet accidentale præmium comparativè ad præmium essentiale coronula dici potest, & aureola; & in hoc sensu, ut advertit S.Doctor *in 4. dist.* 49. *q.* 5. *art.* 1. *in c.* ipsa gloria corporis interdum aureola nominatur: quia deindè, præter communem rationem pugnæ & victoriæ in quolibet opere meritorio repertam, dantur aliqua opera habentia ex sua propria conditione specialem pugnæ arduitatem, victoriæque excellentiam, præmium accidentale hisce operibus correspondens, & coronæ aureæ præmij essentialis superveniens majori strictiorique jure aureolæ prærogativam sibi vendicat; & hoc modò sumitur hic aureola; in hoc sensu procedit asserta aureolæ definitio, quam quidem legitimam esse ex hac ipsa explicatione innotescit. Nec audiendi sunt qui nomen aureolæ tribuunt præmio essentiali, hi enim aureolam ab aurea non distinguunt, quod malè consonat non solùm communi Theologorum & sanctorum Patrum sensui, verùm etiam Scripturæ, quæ malè diceret aureolam aureæ superponi, si aureola ab aurea non distingueretur.

Præmium essentiale non potest dici aureola.

20. Assert. 2. Tres sunt Aureolæ in beatis; datur scilicet Aureola pro Virginibus, Aureola pro Martyribus, aureola pro Doctoribus. Ità D.Thomas *in 4. dist.* 49. *q.* 5. *art.* 3. aliique Theologi & sancti Patres communiter.

Aureolæ in beatis quot & quæ?

Probatur primò ex Scriptura, in qua Aureola Virginum colligitur *ex Apocal.* 14. ubi habetur *Et cantabant quasi canticum novum*, item, *& nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, qui empti sunt de terra: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Aureola martyrum ex Apocal. 7. *Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & undè venerunt? Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, &c.* Aureola Doctorum ex Daniel 12. *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti. & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates*: Quæ quidem loca, si minùs ex terminis, secundùm quos facilè possunt subesse diversis explicationibus, saltem ex communi auctoritate, quâ aureolis applicantur, efficacia sunt ad probandum intentum; quod etiam potest validè confirmari ex sanctis Patribus, quorum insignes pro singulis aureolis sententias refert Lauræa *in 4. tom.* 4. *disp.* 22. *art.* 2.

21. Probatur secundò ratione: Tria sunt operum genera, in quibus maximè potest excellens victoria relucere, & talium operum genus ad Virgines alterum, alterum ad Martyres, alterum ad Doctores pertinet: ergo tres sunt aureolæ in beatis, datur scilicet aureola pro Virginibus, pro Martyribus, pro Doctoribus; consequentia patet, quia juxtà præassertam aureolæ definitionem tot rectè conceduntur aureolæ, quot assignantur genera operum victoriæ excellentis: antecedens probatur, quia sive considerentur opera ex parte hostis, de quo victoria refertur; sive ex parte principij & subjecti, à quo & in quo victoria exercetur, ad tria genera ex utroque capite reducuntur; triplex quippè est hostis, qui vincitur Caro, Mundus, diabolus; de carne triumphant Virgines stimulos illius & illecebras retundendo, de mundo triumphant Martyres contrà omnes mundanas potestates dimicando, & mortem etiam sustinendo pro Christo; de diabolo triumphant Doctores diabolicas impugnationes & insidias tùm in se ipsis tùm in aliis per doctrinam, & prædicationem eludendo: Triplex pariter est potentia, quâ victoria exercetur;

Explicatur tria genera operum exigentium aureolas.

cetur; victoria quippè carnis à Virginibus obtinetur per continentiam in concupiscibili, victoria mundi à martyribus per mortis tolerantiam in irascibili, victoria diaboli à Doctoribus per notitiam & notificationem veritatis in rationali.

22. *Afferuntur rationes dubitandi pro majori aureolarū numero.* Afferri hic possunt variæ rationes dubitandi pro multiplicando aureolarum numero; de carne enim non minùs triumphant viduæ, quàm Virgines, cum illæ quandoque vehementiores, quàm istæ, carnis stimulos & titillationes patiantur: de mundo egregiè triumphant religiosi omnia illius bona & commoda à se abdicantes: de dæmone triumphant Confessarij & Magistri spirituales humanas conscientias contrà tartarei hostia astus instruentes, & piis ac salutaribus monitis roborantes; sicque pro Viduis, Religiosis, Confessariis videntur admittendæ aureolæ; nec difficile est alias similes congruentias adinvenire pro suadendis in ordine ad alia personarum & operum genera aliis aureolis. Quibus omnibus respondendum nos sustinere tres assertas aureolas, tanquam communiter admissas & victoriis excellentioribus respondentes; nec propterea negamus dari alia opera secum ferentia speciales victorias, & referentia specialia præmia accidentalia: Vtrùm deindè hæc præmia dici debeant aureolæ, an non? quæstio est de nomine, utpotè quæ pendet à modo strictiùs vel latiùs usurpandi nomen aureolæ, & quia in iis, quæ spectant ad modum loquendi expedit sentire cum pluribus, crediderim non quodlibet accidentale præmium respiciens opera specialis victoriæ dici debere aureolam, sed illud solùm, quod respicit opera victoriæ ex genere suo excellentioris, quæ quidem commodè sustineri potest esse solùm triplex, præsertim si consulatur textus D.Thomæ *in 4. dist.49. q.5. art.3.* afferentis & solventis leviores etiā instantias contrà aureolarum ternarium; in hoc igitur sistendo discurro per singulas aureolas, & subjicio magis in particulari personas, quibus conveniunt.

23. *Quinā veniant nomine Virginū, quibus debetur aureola.* Aureola Virginum debetur illis omnibus & solis, qui habent in fine vitæ virginitatem mentis & corporis, & decedunt cum hostis oppugnantis victoriā; per virginitatem mentis intelligo cum D. Thoma *art. pracit. in resp. ad 1. quæst.* propositum servandi perpetuò virginitatem contrà nonnullos votum requirentes, sed malè; quia ex pari voluntate potest servare virginitatem non vovens, ac vovens; per virginitatem corporis intelligo carnis integritatem, quæ per solam corruptionem voluntariam amittitur, non per involuntariam seminis effusionem in somno, v. g. aut per copulam coactam. Hinc fit primò non deberi virginitatis aureolam decedentibus ante usum rationis, in istis enim virginitas est sine pugna, adeoque etiam sine victoriā; est corporis tantùm, non mentis; naturalis, non voluntaria: item decedentibus cum voluntate nubendi, quamvis servaverint corporis integritatem, & ex hoc capite frigidi etiam & Eunuchi, qui voluntatē habeant ducendi uxorem si possent, carent virginitatis aureolā, quā non carerent, quoties decederent cum proposito servandæ perpetuæ incorruptionis etiamsi haberent facultatem coëundi. Fit secundò non amitti virginitatis aureolam per stuprum violentum, unde rectè Lucia Tyranno exprobabat, *si invitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam*: Non item amitti, aut per animum peccandi contrà castitatem, aut per propositum nubendi retractum tamen ante mortem; quamvis enim virginitas corporis semel voluntariè amissa non possit reparari, reparari potest virginitas mentis, & sufficit quod in fine vitæ reperiatur, ut tradit D. Thomas *loco præcitato.*

24. *Quinā veniant nomine martyrum, quibus debetur aureola.* Aureola Martyrum debetur illis omnibus & solis, qui, saltem si adulti sint, & voluntate & nece aut secuta aut naturaliter secutura martyrium subeunt pro Christi fide, vel explicita vel implicita; intelligo subire martyrium voluntate illos, qui in agone martyrij habent virtuale saltem, sive habituale propositum moriendi pro fide Christi; intelligo subire martyrium nece secuta illos, qui in agone ipso moriuntur, sive mors unico, ut ita dicam, ictu illicò infligatur, sive variis afflictationibus, cruciatibus, & ærumnis diu protrahatur; intelligo subire martyrium nece naturaliter secutura illos, quibus lethale vulnus infligitur, licèt deindè mors fuerit supernaturaliter & miraculosè impedita; intelligo tandem subire martyrium pro fide Christi implicitā illos, qui moriuntur pro Catholica Christi Ecclesia ejusve immunitate, imò pro quacumque veritate & virtute christianā, ac supernaturali. Ex his habetur primò non deberi martyrij aureolā martyri tantùm in voto, & licèt martyrium in voto comparativè ad præmium essentiale tanti sit valoris, quanti martyrium in re; non sic comparativè ad accidentale præmiū aureolæ: Non debetur item adulto dormienti, in odium fidei occiso, qui nullam anteceden- 25. ter habuerit voluntatem moriendi pro Christo, ad martyrium enim requiritur mora aliquo modo voluntaria saltem in adultis, saltem, inquam, in adultis, quia quoad eos, qui nondum pervenerunt ad usum rationis res est controversa, & ad negandā defectu mortis voluntariæ prærogativam martyrij etiam nondum habentibus usum rationis in odium fidei occisis propendet D.Thomas *art.3. præcit. in resp. ad 2. quæst. ad 12.* docens in innocentibus pro Christo occisis, aut accelera- *Occisi pro Christo ante usum rationis, utrùm sint verè Martyres?* tum fuisse usum rationis, adeoque non defuisse voluntatem moriendi pro Christo, aut non reperiri aureolam martyrij, nisi secundùm aliquam participationem eo modo, quo admitti potest in decedētibus ante usum rationis aureola virginitatis; præcisa hac auctoritate libentiùs cum Amico *hac disput. 2. sect. 15. n. 178.* Arriaga *disp. 55. n. 21.* & aliis concederem occisis pro Christo ante usum rationis veram prærogativam martyrij, & perfectā aureolam, sicuti enim istis, non verò adultis, mors pro Christo non voluntaria sufficit

sufficit ad gratiam ex opere operato & ad præmium essentiale, ità nil mirum quod iisdem, non verò adultis, sufficiat ad martyriũ & aureolam ipsius; de virginitate etiam diversa est ratio, quia ex opere operato nihil præstat, & in decedentibus ante usum rationis, sicuti nihil confert ad præmium essentiale, ità nec ad propriam aureolam: Non debetur tandem martyrij aureola militibus pugnantibus contrà Infideles, & in pugna occisis, hi enim se defendunt & volunt potiùs occidere, quã occidi; eadem ferè ratione non debetur morientibus in obsequio peste laborantiũ, hi enim volunt quidem se exponere mortis periculo, at non volunt positivè mori; deinde non desunt pro hac re rationes validiores, nimirum quia istis mors non infertur ab extrinseco & in odium virtutis, undè etiam cõtrà tribuentes Martyrio per pestem propriam rationem, & privilegia martyrij per sanguinem, emanavit decretum Congregationis Indicis sub die 11. Martij anni 1647. Habetur secundò è contrà debeti martyrij aureolã non solùm pro Christo occisis, verùm etiam lethaliter vulneratis, aut aliter constitutis in statu, in quo non possent naturæ viribus mortẽ vitare, sic Ecclesia ut martyrem veneratur D. Ioan. Evangelistã eo quod fuerit à Tyranno in ferventis olei dolium immissus, licèt miraculosè illæsus evaserit: Debetur itẽ illis, qui aut nullo aut levi accepto vulnere pro Christo moriuntur in carceribus aut in exilio, inedia, vel ærumnis confecti, sic Ecclesia ut martyres veneratur Marcellum, Ioannẽ primum, Sylveriũ, Pontianum, & alios nec ferro nec igne occisos, nec aquis præfocatos, & de hujusmodi viris intelligendi sunt nonnulli sancti Patres docentes esse simpliciter & absolutè dicendos martyres illos, in quibus non voluntas martyrio, sed voluntati martyrium defuit; utrùm verò esset inter Martyres aureola dignos enumerandus is, qui pro Christo levi accepto vulnere domi suæ liber moreretur vi talis vulneris propria incuria etiã venialiter culpabili neglecti, affirmare non audet Arriaga *hic disp. 55. n. 19.* affirmat tamen Angelicus *loco præcit. ad 7.* Debetur tandem martyrij aureola etiã occisis pro fide & religione ante Christi adventũ in lege veteri, cum enim fuerit in lege veteri fides implicita in Christum, occisi in tali lege pro religione rectè dicuntur mortui pro fide implicita Christi, quod sufficit ad salvandam conditionem ex D. Thoma necessariò ad martyrium requisitam, mortem scilicet esse susceptam propter Christum quia Martyrem non facit pœna sed causa; hine jure in Ecclesia ut Martyres coluntur Machabæi.

Martyrium per pestem non est verum martyrium.

26.

27. Ante Christi adventũ fuerunt aliqui veri Martyres.

28. Quinã veniant nomine Doctorũ, quibus debetur aureola.

Aureola Doctorum debetur illis omnibus & solis, qui ex motivo virtutis actu docent res ad salutem & pietatem pertinentes; per motivum virtutis intelligo præcipuè motivum misericordiæ & charitatis, prædicare enim & docere ad charitatem & ad ejus filiam misericordiam spectant, unde etiam inter spirituales eleemosynas computantur; per actu docere intelligo exercitium docendi, quod certè interruptionem aliquam non excludit, & etiamsi omninò cesset, dummodò per notabile tempus duraverit, sufficit; per res ad salutem & pietatem pertinentes intelligo omnem sacram spiritualem & moralem doctrinã. Hinc fit primò non deberi Doctoratus aureolam iis, qui habent quidem Doctoris aut Magistri gradum at actu non docent, corona enim datur certanti & vincenti actu: non item debetur docenti aut ex motivo humano puta lucri, vel vanæ gloriæ, aut res purè humanas ut Philosophiam, Medicinam, Mathematicam, Ius civile, &c. fit secundò non amitti aureolam per hoc, quòd quis aut Doctoris gradũ titulumve non habeat, aut non doceat ex officio, dummodò re vera doceat servando præallatas conditiones, sic de Seraphico Francisco in officio sui ordinis canitur *meruit aureolam, dum docuit*; & tamen ipse non fuit Doctor graduatus; ij etiam, qui nec Episcopatum nec curam animarum gerunt ex officio non concionantur, & tamen rectè cõcionando obtinent Doctoratus aureolam: Eandem obtinent non solum Scripturæ sacræ Interpretes, Theologi scholastici, Casuistæ, sive scripto, sive verbo doceant; sed verisimiliter etiam Confessarij, Magistri spirituales, & superiores Religionum subditos suos rectè instruentes.

Ex dictis infertur plures sanctos omni carere aureola, aliquos verò non unica aureola insigniti: Primum, præsertim postquã Tyrannorum in Christi membra ardor deferbuit, verificatur de majori parte eorũ, qui salvantur, & id etiam exigit natura specialis & privilegiati præmij: Secundum constat ex eo, quòd Ecclesia agnoscit geminatas aureolas virginitatis & martyrij in multis virginibus; martyrij & Doctoratus in omnibus Apostolis; Doctoratus & Virginitatis in Bernardo, Thoma Aquinate, Antonio Patavino, &c. omnes verò tres aureolas celebrat & commendat in Ioanne Evangelista, item in Ioanne Baptista, in cujus festo propterea canit exprimendo Doctoratum, Virginitatem, martyrium sub fructuum ternatio. 29.

Quinã sancti habeant plures aureolas.

Serta ter denis alios coronant
Aucta crementis, duplicata quosdam,
Trina te fructu cumulata centum
Nexibus ornant.

Nec mihi præterire fas est mei ordinis Patronum & Antesignanum Paulũ Apostolum, quem in Doctoratu & martyrio excelluisse certo certius est, floruisse autẽ etiam Virginitate ex sanctis Patribus Hieronymo, Ambrosio, Augustino, Theodoreto, Theophilacto, Gregorio Nysseno, ostendit noster Sigismũdus Laurẽti *in libro de Pauli Apostoli virtutibus* italicè conscripto *tit. 5.* Multò minùs præteritem Deiparam Virginẽ, nisi controversum esset de aureola præsertim martyrij, quam licèt Deiparæ concedat Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 22. art. 3. n. 74.* negant tamen Amicus *hic disp. 2. sect. 15. num. 180.* & Herincx *disp. 2. q. 7. n. 44.* quia qui Ipsius animã doloris gladius in filij morte pertrãsierit, nõ fuit ab extrinseco ut requiritur ad martyriũ: Negãt eidẽ aliqui aureolã virginitatis, eo quod ob carẽtiã fomitis nullã sustinuerit pugnã in continendo; respondet tamen S. Doctor *art. 3.*

30. Paulus Apostolus tribus aureolis insignitur.

De B. Virgine controvertitur.

præcit. in resp. ad q. 1. ad 2. quamvis non habuerit pugnam per tentationem à carne, habuisse pugnam per tentationem ab hoste, idque sufficere ad virginitatis aureolam : De aureola etiam Doctoratus anceps est Amicus *num. præcit.* quia ex una parte 1. *Tim.* 2. habetur *docere mulieri non permitto sed esse in silentio*, à quâ lege non constat fuisse exemptam B. Virginem hæc ex alia parte ab Anselmo dicitur Magistra Apostolorum, quibus & Ecclesiæ verisimile est ipsam manifestasse plures insignes veritates à filio acceptas.

§. IV.

In quonam formaliter consistant Aureolæ?

31. Duo præcipui modi explicandi aureolas.

ASSERT. Duo sunt celebriores & potiores modi explicandi in quonam formaliter consistant aureolæ. Primus est consistere in speciali gaudio accidêtali, quod beati habent de operibus illis, quibus excellentes victorias in via reportarunt : ità D. Thomas *in 4. distinct. 49. q. 5. art. 1. in c.* Gonet *hic disp. 5. art. 3. n. 51.* Maderuus *q. 3. art. 14. n. 3.* Gabriel à S. Vincentio *disp. 3. dub. 5. n. 41.* Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 22. art. 1. n. 11.* &c. Secundus est consistere in signo quodam, seu charactere spirituali beatis impresso expressivo excellẽtis victoriæ. Ità Salas *hic disp. 8. sect. 3. n. 66.* Amicus *disp. 2. sect. 15. n. 83.* Herinex *disp. 2. q. 7. n. 43.* Lessius *lib. 2. de summo bono, c. 21.* &c. Vterque dicendi modus probabilis est, secundus tamen aliquantulùm probabilior.

32. Tres alij modi minùs præcipui.

Dixi *celebriores & potiores modi* ut innuerem non deesse alias quasdam hac in re opiniones. Prima esse potest dicentium aureolas consistere formaliter in præmio essentiali seu visione Dei, quatenùs datur titulo virginitatis, vel martyrij, vel Doctoratus : hanc opinionem jam suprà rejecimus *n. 59.* Secunda dicentiũ consistere in aliquo speciali decore & ornamento indito toti corpori glorioso vel alicui speciali parti ipsius : Sed hæc opinio rejicitur, quia hoc modo beati carerent aureolis usque ad universalẽ corporum resurrectionem & animæ quæ tamen in reportandis victoriis corpori præcelluerunt, aureolas victoriis respondentes non haberent ; deindè ut mox *n. 36.* tradetur specialis ille corporis decor est quid consequens aureolas. Tertia Suarezij, ad quem ex parte accedit Arriaga *hic disp. 55. n. 6.* dicentis aureolam in Doctoribus futurã specialẽ scientiam infusam, in virginibus specialem conjunctionem localem cum Christo ad laudes ejus canendas, in Martyribus splendorem eximium vulnerum & cicatricum : Sed hæc opinio rejicitur quoad aureolam Doctorum, quia ex supradictis *c. 1.* omnibus beatis omnes scientiæ infunduntur ; quoad aureolam virginũ, quia major conjunctio localis cum Christo verisimiliùs consequitur ad majus præmium essentiale ; quoad aureolam martyrum, quia carerent aureola usque ad universalem resurrectionem, & saltem in iis, qui nulla habuerunt vulnera aliquid aliud remaneret assignandum. Hisce opinionibus rejectis.

Probatur & explicatur assertũ, & quidem quòd primus modus sit probabilis constat tùm ex auctoritate Doctorum, à quibus traditur, præsertim D. Thomæ, tùm ex eo, quòd non potest rationibus ullis valdè efficacibus impugnari, versamur enim in re, circà quam divinando discurrimus, nec possumus quidquam certi definire ; quod deinde secundus modus sit aliquantulùm probabilior, ostenditur ex multis, quæ pro ipso militant, congruentiis : Prima sit, quia sic meliùs sustinetur ternarius aureolarum numerus, & diversitas ipsarum à multiplici speciali gaudio, quod ut attigimus *n. 22.* diversi beati habent in ordine ad alias diversas victorias, à quo quidem diversa solùm denominatione aureolæ differunt, si etiã ipsæ in speciali dumtaxat gaudio formaliter cõsisterẽt. Secunda sit, quia sic meliùs explicatur, quomodò aureolæ sint quid permanens & perpetuum, idque ægrè salvatur in gaudio speciali, quod est actus liber & facile potest à beato suspendi. Tertia sit, quia per propria signa & characteres meliùs secernũtur insigniores Reipublicæ cœlestis & Ecclesiæ triumphantis proceres, & modo magis conformi, tùm Ecclesiæ militanti, in quâ tribus personarũ gradibus tres indelebiles characteres baptismi, confirmationis, ordinis tribuuntur ; tùm cuilibet terrenæ Reipublicæ, in quâ solent speciali aliquo stemmate cõdecorari specialia habentes merita. Quarta sit, quia speciale gaudium minùs propriè habet rationem præmij privilegiati à Deo accepti, cum sit actus elicitus à beato absque ullo novo Dei dono, relucet autẽ optimè ratio præmij privilegiati in qualitate characteristica à Deo impressa. Hisce congruentiis moveor etiã ad interpretandam S. Doctoris mentẽ, existimo enim ipsum collocasse aureolas in speciali gaudio tanquam in aliquo notiore & extrà controversiam reperto in omnibus habentibus aureolas ; nec fuisse sollicitum definiendi, utrùm aureolæ consisterent in tali gaudio, tanquã in prædicato formali & essentiali, ut vult primus dicendi modus, an solùm tanquam in aliquo consequenti, ut vult alter modus dicendi, cui tanquam probabiliori adhæremus.

33. Aureolæ consistunt formaliter in qualitatibus characteristicis.

34. Explicatur mens D. Thomæ.

Duo hic occurrunt dubia : Primum est ; Vtrùm hujusmodi characteres, in quibus formaliter consistunt aureolæ, recipiantur in substantia animæ, an in ipsius potentiis ? agit de hoc fusè Salas *sect. 3. præcit.* in quâ transfert totam controversiam de subjecto characteris sacramentalis : Secundũ est, utrùm hujusmodi characteribus spiritualibus respondeant in corpore glorioso aliqua specialia ornamenta ? quæ sint quasi corporis aureolæ & materiales characteres.

Respondeo ad primum hujusmodi characteres recipi in substantia animæ ; sunt enim signa distinctiva, & qualitates non operativæ ; ut signa distinctiva debent recipi in eo, 35.

quod

Aureolæ recipiuntur in ſubſtãtia animæ.

quod eſt notius; ut qualitates non operativæ in eo, quod non eſt principium proximum operandi, adeoque ex utroque capite debent recipi in animæ ſubſtantia potiùs, quàm in aliqua animæ potentia; accedit quòd ſic meliùs explicatur aureolas rectè poni inter ea, quæ beatitudinem eſſentialem conſequũtur ex parte animæ, non inter ea, quæ ipsã conſequuntur ex parte intellectus, aut voluntatis. Poſſet de iiſdem characteribus inquiri: Vtrùm per ſpecies à ſe diffuſas, an divinitùs infuſas ab aliis beatis cognoſcantur? Vtrùm ex natura ſua an ex decreto Dei extrinſeco ſignificent opera præcellentis victoriæ? Verũ hæc ſupponunt explicationem characterum ſacramentalium, cum quibus multã habent iſti alij characteres affinitatem, exceptã tamen ratione potentiæ activæ, quæ etiamſi characteri ſacramentali concederetur, adhuc non eſſet concedenda iſtis aliis characteribus inſervientibus præcisè ad diſcernendas & ornandas animas.

36. Dantur quædam quaſi aureolæ etiã in corpore.

Reſpondeo ad ſecundum affirmativè: Probatur auctoritate & ratione D. Thomæ *in 4. diſt 49 q. 5. art 4. ad 3. quaſt. & in ſupplem. q. 96. art. 10. in c.* quibus in locis ità habetur, *ſicut ex gaudio eſſentialis præmij quod eſt aurea, redundat quidam decor in corpore, qui eſt gloria corporis; ita ex gaudio aureola reſultat aliquis decor in corpore, ut ſic aureola principaliter ſit in mente, ſed per quandam redundantiã refulgeat etiam in corpore, vel in carne.* In quonam deinde conſiſtat decor ille reſultans in corpore? eſt valdè ambiguum; veriſimilior dicendi modus, cui etiam favent relata verba S. Doctoris, aſſignat pro tali decore variam quandam ſpecialemque claritatem, quam aliqui aſtruunt in toto corpore; aliqui in ea parte, quæ magis victoriæ inſervijt; aliqui in coronula quaſi coloribus diverſificata beatorum capitibus inſidenti adeò, ut claritas ipſa gloriæ in capitibus virginum præſeferat circularem quendam decorem coloris albi, in capitibus Martyrum coloris purpurei, in capitibus Doctorum coloris ſubviridis: Ità probabiliter divinat Sotus *in 4. diſt. 49. q. 5. art. 2.*

---

§. V.

Vtrùm dentur dotes & aureolæ in Chriſto & in Angelis?

37. Assert. 1. Non dantur dotes in Chriſto & Angelis, vel clariùs, ea dona, quæ dicuntur dotes in animabus, licèt dentur in Chriſto & in Angelis, nec in Chriſto nec in Angelis habent denominationem dotium. Ità D. Thomas *in 4. diſt. 49. q. 4. art. 3. & 4. iiſdemque articulis in ſupplem. q. 95.* Vaſquez *diſput. 37. c. 2. n. 5.* Amicus *diſp. 2. ſect 55. n. 177.* Arriaga *diſput. 55. n. 2.* aliique communiter.

Dona, quæ ſunt dotes, dantur in Chriſto & Angelis.

Probatur & explicatur: Dotes ex ſupradictis ſunt viſio, cõprehẽſio, & fruitio ſumptæ in actu primo prout important habitum luminis gloriæ & charitatis, quem utrũque habitum in Chriſto & Angelis non minùs, quã operationes ipſas viſionis, comprehenſionis, fruitionis reperiri ſupponendum in præſenti; non probandũ eſt, quòd deindè talia dona in iiſdem non habeant denominationẽ dotium probatur quoad Chriſtum, tùm quia dos eſt propria ſponſæ, Chriſtus autem ſponſus eſt, non ſpõſa, requiritur enim inter ſponſum & ſponſam perſonarum diſcretio, & in Chriſto nihil eſt perſonaliter diſtinctum à filio Dei, qui eſt ſponſus, undè quando ipſemet Chriſtus *Iſa. 61.* vocat ſe *quaſi ſponſum decoratum corona & quaſi ſponſam ornatam monilibus* intelligendus eſt loqui partim in perſona propriã, partim in perſona Eccleſiæ quã repræſentat; tùm quia dos datur ratione matrimonij, matrimoniũ autem contrahitur inter diverſas perſonas ejuſdẽ naturæ, & in Chriſto è cõtrà eſt una eademque perſona in diverſis naturis; nec refert, quòd natura humana ſoleat dici deſponſata à verbo, in hac enim locutione deſpõſatio ſumitur in majore latitudine & minore analogia ad matrimonium propriè dictũ, quàm ſumatur in præſenti; in eadem ferè majori latitudine loquuntur qui non obſtante naturarũ diverſitate B. Virginẽ vocant ſponſam ſpiritus ſancti.

38. At non ſub denominatione dotium.

Quòd eadem dona non habeant dotiũ denominationem in Angelis probatur pariter ex eo, quod Angeli non poſſint dici ſponſæ Chriſti, tùm propter naturæ diverſitatẽ inter Angelos & Chriſtũ, tùm quia Angeli maſculino, ſponſæ fœminino vocabulo ſolent nominari. Hinc ſit quòd neque animabus beatis matrimoniũ ſpirituale & dotes propriè cõvenirẽt, ſi nulla perſona divina fuiſſet incarnata; imò ſi Verbũ aſſumpſiſſet naturã Angelicã, non humanam, matrimoniũ ſpirituale & dotes de Angelis potiùs, quàm de animabus dicerentur.

39. Aſſert. 2. In Chriſto datur aliquid excellentius aureolis, at non aureolæ ipſæ ſecundũ eam rationem, ſecundùm quam puris hominibus conveniunt; in Angelis verò nec dantur aureolæ, nec aliquid excellẽtius aureolis: Ità D. Thomas *in 4. diſt. 50. art. 4. in c. & in ſupplem. q. 96. art. 8. & 9.* Amicus *diſp. 2. ſect. 15. n. 181.* Lauræa *in 4. tom. 4. diſp. 22. art. 3. n. 67. & 77.* aliique communiter, licèt cum aliquo vocali diſſidio; ly enim *aliquid excellentius aureolis* aliqui volunt dici poſſe excellentiores aureolas, aliqui non; pro iſtis videntur ſtare omnes ſimpliciter & abſolutè negantes aureolas in Chriſto; pro illis ſtant Lauræa *art. præcit. num. 77. & 89.* Salas *hic diſp. 8. n. 74.* Arriaga *diſp. 55. n. 23.* &c.

40. Non datur in Chriſto aureolæ communes puris hominibus.

Probatur prima pars: Chriſtus ità eſt perfectiſſimè Virgo, Martyr & Doctor, ut ſimul ſit Virginum, Martyrum, & Doctorum Princeps; nec præmia ut miles & ſubditus recipit, ſed ut Princeps & Dominus diſtribuit, nec item victor per participationem & imitationem conſtituitur, ſed ut victoriarum auctor & exemplar alios ipſe victores conſtituit; ergo in Chriſto datur aliquid excellentius aureolis, at non aureolæ ipſæ ſecundùm eam rationem, ſecundùm quam puris hominibus conveniunt, ſecundùm quam

scilicet tribuuntur habenti victoriam per participationem & imitationem, adeoque diminutam; unde etiam hac ratione aureolæ nomen diminutivum sunt non solùm comparativè ad præmium essentiale, sed in ipsamet ratione præmij accidentalis; in hoc sensu D. Thomas *loco præcitato* nomen aureolæ ex eo, quod diminutivè dicatur, omninò à Christo excludit, à quo tamen non crediderim excludendum, quatenùs diminutivè dicitur præcisè in ordine ad præmium essentiale, & in vocali dissidio, de quo suprà illud, quod in Christo asserimus excellentius aureolis, non renuerem appellare aureolas excellentiores & perfectiores subintellige perfectione essentiali & specifica, non intensiva & graduali; dicerem scilicet esse insigniores characteres animæ Christi impressos à nostrarum aureolarum characteribus specie diversos notificantes non solum victorias, sed victoriarum omnium plenitudinem & Principatum.

Bene tamē excellētiores & specie diversæ.

41. Probatur secunda pars: Non dantur in Angelis opera illa victoriæ, quibus respondent aureolæ: ergo in Angelis nec dantur aureolæ, nec aliquid excellentius aureolis: probatur antecedens opera victoriæ supponunt pugnam, in Angelis autem non datur pugna carnis nec à fomite nec ab hoste extrinseco (ex quo secundo capite in B. Virgine, & Christo Domino pugna hæc esse potuit) cum sint omninò carnis expertes & carentes materiâ, circà quam talis pugna exerceri potest: Non datur pugna martyrij, quia impassibiles sunt & immortales: Non datur pugna doctrinæ, quia Angeli boni considerantur, vel prout fuerunt in via & hac ratione non constat ipsos exercuisse munus docendi, poteritque id ad summum divinando concedi Michaëli, qui asseclas suos illuminationibus & consiliis roboravit contrà Luciferum; vel prout sunt in statu beatitudinis, & hac ratione munus docendi, quo Angeli superiores illuminant inferiores, & Angeli Custodes instruunt homines, connaturale ipsis est, non meritorium, & illuminando inferiores diabolum, utpotè contrà ipsos immediatè non pugnantem, nō vincunt; instruendo homines, homini qui cum dæmone in instructionis susceptione luctatur, tribuitur victoria, non Angelo.

In Angelis verò nullæ protsùs.

§. VI.

Quot sint, in quo consistant, &c. quibus personis conveniant fructus Evangelici?

42. ASSERT. Tres sunt fructus Evangelici, & juxtà diversam acceptionem consistunt, vel in diversitate præmij essentialis, vel in diversitate præmij accidentalis; primo modo correspondent variis variarum virtutum gradibus, & variis personarum ternariis conveniunt; secundo modo specialiter accōmodantur gradibus virtutis continentiæ &

Fructus Evangelici sunt tres.

ità distribuuntur, ut fructus trigesimus continentiæ conjugatorum, sexagesimus continentiæ viduarum, centesimus continentiæ virginum tribuatur. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma *in 4. dist. 49. q. 5. art. 2. & in supplem. q. 96. art. 2.* 4. ex Salas *hic disp. 8. sect. 4.* ex Goner *disp. 5. art. 4.* ex Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 25. art. 4.* aliisque apud ipsos, & hac ratione videtur inter se cōciliari illi sancti Patres, qui apparent inter se discordes in explicando tres fructus *Mat. 13.* memoratos.

43. Probatur ac explicatur assertū, & quidem tres esse fructus Evangelicos non alia indiget probatione, quam textu Evangelij *Mat. 13.* ex quo unicè originem traxit hæc fructuum Evangelicorū dissertatio: Quòd juxtà aliquam acceptionē consistant in diversitate (subintellige intēsiva, non specifica) præmij essentialis suadetur, tū ex Scriptura quæ aliquandò usurpat nomen fructus ad significandum præmium essentiale ipsiusmet gloriæ ut Sap. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus.* Rom. 6 *Liberati à peccato & servi facti Deo, habetis fructum in sanctificationem, finem verò vitam æternam*, tùm ex multis sanctis Patribus, qui dum tres Evangelicos fructus diversis virtutibus tribuūt, omninò indicant se talium fructuū nomine intelligere præmium omnibus virtutibus commune, id est præmiū ipsum essentiale habens inæqualitatem juxtà inæqualitatem meritorū, & virtutum, diversis autem virtutibus tribuunt, nam locus ille *Matth.* à Theophilacto & Anselmo ità exponitur ut fructus trigesimus accommodetur profitentibus vitam activam cōmunem, sexagesimus profitentibus eandē cum singulari perfectione, centesimus profitentibus vitam contemplativam: ab Augustino *lib. de S. Virginitate*, c. 45. trigesimus accommodatur connubio, sexagesimus continentiæ, centesimus martyrio: à D. Remigio apud D. Thomam *in catena aurea* bonæ cognitioni, bonæ locutioni, bono operi: ab Ecclesia ut retulimus *n. 29.* accōmodantur iisdem virtutibus, quibus tribuuntur aureolæ; trigesimus scilicet doctoratui, sexagesimus virginitati, centesimus martyrio: Sunt etiam qui hujusmodi fructus in omnibus justis distribuant, applicando trigesimum incipiētibus, sexagesimū proficientibus, centesimum perfectis; undè tandē Lyranus in Glossa illius textus ait, in hoc assignantur tres gradus, qui possunt signari in qualibet virtute, subintellige causaliter, non formaliter, quatenùs scilicet in qualibet virtute possunt distingui tres gradus, nō qui sint formaliter ipsi tres fructus Evāgelici, sed qui moraliter & meritoriè causent tales fructus, quo modo intelligendi etiam sunt aliqui sancti Patres dum videntur fructum Evangelicum sumere pro opere meritorio.

Aliquando significant tres gradus ejusdē præmij essentialis.

44. Probandum superest & explicandum, quòd fructus Evangelici secundùm aliquam aliam acceptionem rectè ponantur consistere in diversitate præmij accidentalis, & ità accepti specialiter accommodentur gradibus virtutis continentiæ: Suadetur hoc primò ex eo, quod nulli alij virtuti aut à tot Sanctis Patribus, aut tam frequenter accommodantur tres fructus

Aliquando tria diversa præmia accidentalia.

ctus Evangelici, sicut virtuti continentiæ; datur igitur aliqua specialis ratio hujus accommodationis, & respectu graduum virtutis continentiæ fructus importat speciale aliquod præmium non correspondens gradibus aliarum virtutum, adeoque præmium accidentale, non essentiale: Suadetur secundò; fructus Evangelici rectè sumuntur secundùm quod correspondent semini Evangelico, de quo procedit parabola *Matth.* 13. hujusmodi autem semen est Verbum Dei, & semen spirituale, undè quanto magis aliquis in spiritualitatem convertitur à carne recedens, tanto specialiùs ei convenit fructus Verbi Dei; atqui homo maximè in spiritualitatem convertitur per continentiam, quæ à carnalibus delectationibus hominem abstrahit ipsumque reddit Angelis similem juxtà illud Matth. 22. *Neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei*, ergo fructus Evangelici rectè sumuntur secundùm specialem accommodationem ad gradus virtutis continentiæ, & secundum quod important præmium aliquod proprium talis virtutis, & per consequens speciale præmium accidentale, non essentiale.

45. Fructus, ut præmium accidentale est, definitio.

Hinc habetur fructum secundo modo acceptum sic definiri posse, est speciale præmium accidentale concessum gradibus continentiæ prout adducunt in quamdam spiritualitatem: Ex quâ definitione patet distingui ab Aureolis non solùm fructos sumptos pro tribus gradibus præmij essentialis, sed etiam sumptos pro tribus diversis præmiis accidentalibus; in Aureolis enim præmium correspondet operi ut reddenti operantem victorem, in fructibus correspondet operi ut reddenti operantem spiritualem; tres Aureolæ distinguuntur juxtà tres excellentias victoriæ in diversis virtutibus relucentes, fructus juxtà tres gradus spiritualitatis repertos in eadem virtute continentiæ: In ratione tamen generica præmia accidentalia, quæ sunt fructus cum præmiis accidẽtalibus, quæ sunt Aureolæ, conveniunt; & illa non minùs, quàm ista existimo formaliter consistere in specialibus notis & characteribus potiùs, quàm in speciali gaudio, licèt hoc etiam consequenter importent; pro quo sufficit recolere & ad fructus proportionaliter transferre ea quæ de Aureolis suprà dicebantur *num.* 33.

46. Virginitas ut fructus & virginitas ut Aureola in quo differant.

Habetur insuper quomodo singillatim distinguatur virginitas ut fructus à virginitate ut Aureolâ: est enim virginitas fructus tùm primo, tùm secundo modo; si sumatur ut fructus primo modo distinguitur à se ipsa ut Aureola, tanquam præmium essentiale à præmio accidentali; si ut fructus secundo modo distinguitur tanquam præmium accidentale correspondens victoriæ à præmio accidentali correspondente spiritualitati, & tanquam character specie subalterna diversus; undè quisquis gaudet virginitatis prærogativa habet vi ipsius in patria duplicem characterem, alterum pro virginitate ut Aureola, alterum pro eadem ut fructu.

47. Habetur tandem fructus eumdem habere ordinem perfectionis & rei numeratæ, quem numeri numerantis; fructum scilicet, qui dicitur centesimus esse majorem & perfectiorem cæteris; qui dicitur trigesimus esse aliis duobus minorem, & minus perfectum; qui dicitur sexagesimus esse medium; certum est enim perfectissimam esse continentiam Virginum, esse ipsa & viduali minùs perfectam continentiam conjugatorum, mediare continentiam vidualem: Cur deindè ad exprimendam hanc inæqualitatem graduum continentiæ tres prædicti numeri potiùs, quã alij adhibeantur, egregiè explicat S. Doctor *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 5. *art.* 2. *in resp. ad* 3. *quæst.* & *in supplem. quæst.* 96. *art.* 4. *in c.* quæ loca aptè suppeditant quidquid hic potior desiderari.

In fructibus idem est ordo rei numeratæ; qui numeri numerantis.

CAPUT IV.

De iis, quæ beatitudinem essentialem consequuntur ex parte corporis, nimirum de Dotibus, aliisque ipsius perfectionibus.

NIMA, ut beata sit, corpus non requirit, non respuit tamen; imò de corporis consortio gaudet, & ex propriæ beatitudinis in ipsum redundantiâ evadit accidentaliter, & extensivè beatior; errant propterea æqualiter qui docent sine corpore beatitudinem non haberi, ac qui existimant à corpore beatitudinem impediri: fuerunt in primo errore Tertullianus (quem tamen aliqui benignè interpretantur) *lib* 4. *contrà Marcionem*, & *lib. de anima cap.* 32. Vigilantius apud Hieronymum *lib. contrà eumdem*, Lactantius *lib.* 7. *divinarum institutionum cap.* 21. Armeni, Græci, Schismatici, Anabaptistæ, & alij volentes justorum animas ante universalem resurrectionem, & reunionem ad corpora, Dei visione non frui, nec mirum est ex Antiquis aliquos etiam Catholicos in hanc abiisse sententiam, quia ut notat Bellarminus *controv.* 3. *de summo Pontifice lib.* 4. *cap.* 14. licebat sine periculo hæresis ità sentire, quando adhoc non præcesserat Ecclesiæ definitio, quæ quidem ut attigimus etiam *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 8. Primò emanavit ex Benedicto XI. dicto XII. deindè ex Conciliis Florentino *in litteris unionis* & Tridentino *sess.* 25. *in decreto de Invocat. Sanctorum.* Fuerunt in secundo errore Porphyrius teste Augustino *lib.* 12. *de Civit. cap.* 26. aliique nonnulli dicentes omne corpus esse fugiendum, ut anima sit beata: Contrà hos errores communem nostris temporibus Ecclesiæ sensum, & Theologorum doctrinam suppono ex Auctoribus præsertim, quos subjicio, idest ex Valentia *hic disp.* 1. *quæst.* 4. *punct.* 2. Vasquio *disp.* 19. Salas *disp.* 10. *sect.* 5. Arriaga *disp.* 58. *sect.* 2. Maderno *quæst.* 3. *art.* 11. Herinex *disput.* 2.

48.

Errores circa modum, quo se habet corpus ad beatitudinem.

q. 10. Estio *in 4. dist. 45. à §. 2. ad 8.* Lauræâ *in 4. tom. 4. disp. 14. art. 6. &c.*

2. Supponitur veritas Catholica cōtrà prædictos errores. Supposito igitur tanquam dogmate Catholicæ veritatis, quòd corpus neque sit ad essentialem animæ beatitudinem necessariū, neque sit ejusdem impeditivum; & quòd secundum præsentem providentiā animæ sanctæ antè communem resurrectionem beentur absque corpore, post resurrectionem verò beetur & glorificetur etiam corpus futurum simul cum anima consors æterni præmij, sicuti cum eadem fuit consors laboris & meriti: hoc, inquam, supposito explicandum remanet pro hujusce tractatus complemento, in quonam consistat corporis beatitudo? seu quænam ex essentiali beatitudine animæ consequantur ex parte corporis? inter hæc primo loco occurrunt dotes ipsius corporis gloriosi, quas D. Thomas *in 4. dist. 49 quæst. 4. art. 1. in c.* definit simul cum dotibus animæ dicens *Dos est perpetuus ornatus animæ & corporis &c.* quo loquendi modo apertè insinuat esse de utrisque dotibus idem proportionaliter sentiendum, quod statim magis explico: Ideò sit

§. I.

Quid sint, quot sint, & in quo formaliter consistant dotes corporis gloriosi?

3. Dotes corporis gloriosi quid? ASSERT. 1. Dos corporis gloriosi est perpetuus ornatus corporis in æterna beatitudine jugiter perseverans. Colligitur ex D. Thoma *art. 1. precit.*

Probatur & explicatur: Sicuti anima per beatitudinem in domum sponsi traducitur, & matrimonium cum Christo consummat; ità corpus participando beatitudinem participat mansionem cum sponso & consummationem matrimonij; ergo sicuti ea, quæ anima recipit ratione beatitudinis, dicuntur dotes, & definiuntur *Ornatus animæ beatæ, &c.* ità ea, quæ corpus recipit per participationem beatitudinis, debent per participationem dotes denominari & definiri *ornatus corporis gloriosi, &c.* cum præsertim duo *ex cap. præced. num. 5.* dotis maximè propria prædicata, esse scilicet inamissibiliter sub sponsæ dominio, & sponsam ornare ut se deceintiùs coram sponso constituat, optimè conveniant perfectionibus, quas in præsenti dotes corporis gloriosi nuncupamus; tales enim perfectiones ut ex dicendis constabit semel in corpore positæ æternitate tota simul cum essentiali beatitudine perseverabunt, & animæ inserviunt ut appareat sponso suo speciosior, & interiùs non solùm, sed etiam exteriùs decora, nec sit *Omnis gloria filiæ Regis ab intùs,* sed etiam resplendeat *in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.*

4. Quot sint, & quæ? Assert. 2. Quatuor sunt dotes corporis gloriosi, nimirùm Impassibilitas, Subtilitas, Agilitas, Claritas, undè est illud

Clari, Subtiles, Agiles, Impassibilesque,
Omnes quadruplici pollebunt dote beati.

Conveniunt in hoc dotiū quaternario Theologi omnes, agunt de ipsis Scotus *in 4. dist. 49. à quæst. 13. ad 16.* D. Thomas *in 4. q. 44. per quatuor articulos, lib. 4. contrà Gent. cap. 86 & in supplem. à quæst. 82. ad 85.* Major Theologorum Recentiorum pars de iisdem agit in fine præsentis tractatus de Beatitudine.

Probatur primò ex Scripturâ 1. Cor. 15. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione,* ecce impassibilitas: *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria,* ecce claritas: *Seminatur in infirmitate, surget in virtute;* ecce agilitas: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale;* ecce subtilitas. Rursus impassibilitas exprimitur Apoc. 21. *Mors ultrà non erit, neq; luctus, neque clamor, neque dolor*: Claritas Philip. 3. *Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*: Agilitas Isa. 40. *Assument pennas ut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient*: Subtilitas non alio Scripturæ testimonio, quàm relatis Apostoli verbis, solet comprobari; Theologorum tamen & Sanctorum Patrum auctoritate non minore gaudet, quam aliæ tres dotes.

5. Probatur secundò ratione. Conditio corporis gloriosi postulat, ut sit perfectum, tùm in ordine ad se, tùm in ordine ad animam; sed per impassibilitatem & claritatem perficitur in ordine ad se, quatenùs maximè accedit ad proprietates superiorum & cœlestiū corporum; per agilitatem & subtilitatem perficitur in ordine ad animam, quatenùs redditur ab anima facillimè mobile cum omnimoda celeritate, nullaque extrinseci obstaculi resistentia. Alias pro quatuor gloriosi corporis dotibus congruentias refert Amicus *hic disp. 2. sect. 17. n. 189.*

6. Omnes quatuor dotes sunt formæ positivæ & qualitates supernaturales. Assert. 3. Dotes corporis gloriosi consistunt formaliter in formis positivis, seu qualitatibus supernaturalibus, quas Deus confert ad exigentiam beatitudinis animæ. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma locis *n. 4.* præcitatis, ubi licèt videatur collocare dotes præcisè in dominio perfecto animæ suprà corpus; in re tamen nihil aliud vult, quàm ratione talis dominij derivari ab anima in corpus qualitates illas, quas dotes nominamus. Tradunt assertum ità explicatum Ioannes à S. Thoma *hic disp. 2. art. 9.* Gabriel à S. Vincentio *disp. 3. dub. 10.* Salas *disp. 14. sect. 15. & sequentibus,* Ægidius à præsentatione *tom. 3. lib. 5. q. 3. art. 3. §. 1. & 2.* Richardus Henricus Paludanus, &c. cōtra Scotum *in 4. dist. 49. quæst. 13. & sequentibus* Lauræam *in 4. tom. 4. disp. 21. art. 3. & sequentibus,* & alios Scotistas magis communiter, qui aut dotes in qualitatibus non constituunt, aut saltem nullam dotem constituunt in qualitate supernaturali: Recentiores quoad aliquas dotes nobiscum sentiunt, quoad alias dissentiunt, ut patebit *ex sequentibus* § 5. in quibus per singulas dotes discurrendo attingemus varios variarum Auctorum modos in ipsis explicandis: Interim universaliter, & in communi,

Probatur

Probatur assertum primò quoad primam partem, quòd scilicet dotes corporis gloriosi consistant formaliter in formis positivis, seu qualitatibus supernaturalibus: Sic enim in primis meliùs salvatur perfectio corporis gloriosi, & proportio dotium ipsius ad dotes animæ, item ad Aureolas & fructus, quæ omnia posuimus formaliter consistere in formis positivis & qualitatibus supernaturalibus. Deindè meliùs sustinetur esse quatuor, nec plures, nec pauciores, gloriosi corporis dotes; cum è contrà ponendo dotem in perfectione aliqua naturali ægrè possint à numero dotium excludi plures aliæ naturales ejusdem corporis perfectiones: Quæ omnia magis constabunt ex sequentibus, ex quibus etiam solventur rationes dubitandi, quæ fieri possunt contrà hujusmodi formas positivas & qualitates supernaturales.

7. *Collatæ à Deo ad exigentiam animæ glorificatæ.*

Probatur assertum secundò quoad secondam partem, quòd scilicet tales qualitates Deus conferat ad exigentiam beatitudinis animæ contrà Ioannem à S. Thomâ *art. præcit. num.* 12. aliosque plures Thomistas volentes illas dimanare physicè ab anima gloriosa; at hoc ex una parte non est necessarium ad salvandam auctoritatem D. Thomæ *in supplem. quæst.* 84. *art.* 1. *in c.* dicentis dotem esse aliquam perfectionem *effluentem ab anima glorificata in corpus*, sufficienter enim dicitur perfectio aliqua effluere ab anima glorificata per hoc, quòd conferatur à Deo ad animæ glorificatæ exigentiam; nec aliquid ampliùs requiritur ad salvanda verba illa Augustini in epist. ad Dioscorum *Tam potenti natura Deus fecit animam, ut ex eius beatitudine redundet in corpus plenitudo sanitatis, & incorruptionis vigor*: ex alia parte requireret physicam connexionem inter animam glorificatam & dotes corporis, physicam item istarum in illa continentiam, quod non caret difficultate. Confirmatur: Dotes animæ ab anima physicè non emanant, ergo neque dotes corporis: Deindè de communi conditione dotis est, quòd Spōsa eam ab alio recipiat, non per se ipsam efficiat; ergo dotes corporis debent conferri à Deo, non ab anima sponsa emanare.

---

§. II.

De Dote Impassibilitatis.

8. *Dos impassibilitatis quid præstet?*

Assert. 1. Dos impassibilitatis non solùm excludit mortem & corruptionem sed etiam omnem passionem læsivam & corruptivam. Ità Theologi communiter.

Probatur tùm ex eo, quòd si dos impassibilitatis excluderet præcisè mortem & corruptionem non redderet vi sua corpora beatorum melioris conditionis, quàm sint corpora damnatorum, quæ quidem etiam ipsa fore immortalia & incorruptibilia de fide est; tùm ex eo quod omnis passio læsiva & corruptiva est noxia & dolorifera; certum est autem gloriosa beatorum corpora fore omnis nocumenti, omnisque doloris experita; neque hoc in aliquid aliud, tanquam in principium proximum, refundi potest, quàm in dotem impassibilitatis: Difficultas solommodò est in definiendo, undenam oriatur iste effectus? qui impassibilitatis doti tribuitur, & licèt *ex §. præcedente* inferatur oriri ex natura qualitatis, in quâ per nos impassibilitatis dos sita est, majoris tamen doctrinæ, gratiâ expedit improbare varias, quas ejusdem effectus causas assignant qui negant impassibilitatis dotem esse specialem qualitatem, & hi in plures dividuntur sententias, quarum

Prima esse potest dicentium gloriosa corpora reddi impassibilia per portionem quamdam quintæ substantiæ incorruptibilis, idest Cœli, quæ licèt reperiatur etiam in corpore mortali, non prævaleat tamen, prævaleat verò in corpore glorioso, ipsique proptereà incorruptibilitatem tribuat & impassibilitatem. Secunda dicentium reddi impassibilia per hoc, quod in ipsis remaneant elementa qualitatibus suis vel destituta, vel ità ad æqualitatem reductis, ut activitas unius non superet resistentiam alterius. Tertia dicentium reddi impassibilia præcisè ex plena ipsorum ad animam subjectione, quâ fiet, ut materiæ potentialitas & appetitus ità maneant expleta vel saltem cohibita, & ligata, ut nulli alterationi & dispositioni ad aliam formam locus relinquatur: Prima sententia est omninò improbabilis, quia malè supponit in humano corpore portionem quintæ substantiæ, & non explicat cur talis portio reddat impossibilia corpora post resurrectionem dumtaxat, non anteà? Secunda etiam falso nititur supposito, & deindè salvat impassibilitatem corporum ad summum ab intrinseco, nec excludit ipsorum passionem, corruptionemque violentam & ab extrinseco. Tertia non explicat per quid anima in corpore glorioso cohibeat & liget potentialitatem materiæ; id enim non præstat puro voluntatis imperio, alioqui etiam Angeli possent voluntatis imperio ligare & cohibere virtutes activas & passivas rerum materialium. Hisce improbabilioribus sententiis breviter rejectis duæ supersunt non prorsùs improbabiles: Prima est corpora gloriosa reddi impassibilia per decretum extrinsecum Dei de subtrahendo concursu causis secundis, ne corruptivè in illa agant; ità Scotus *in 4. dist. 49. quæst. 13. §. Dico ergo.* Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 21. art. 3. num.* 100. Hetinex *hic disp. 3. quæst. 3. num.* 34. aliique Scotistæ ad quos ex Recentioribus accedunt Arriaga *disp. 56. num.* 16. Madernus *quæst. 3. art. 16. num.* 6. Secunda est reddi impassibilia per decretum extrinsecum Dei de potentissima cōservatione omnium dispositionum naturalium in corpore glorioso, ità Lessius *lib. 3. de summo bono cap. 4. num.* 26. aliique nonnulli; hæc sententia verbis potiùs, quàm re ipsa, differt à præcedente, potentissimæ enim conservationis meminit etiam Doctor subtilis *§. præcit. in resp. ad* 3. dicens *quòd magis*

9. *Referuntur plures modi improbabiles explicandi prædictam dotem*

Et refelluntur.

10. *Afferuntur alij modi minùs improbabiles.*

magis naturale est coagere corpori beati ad conservationem eius contrà contrarium corrumpens, quam coagere contrario in corrumpendo; admittit igitur Scotus potentissimam conservationem, & ut ipsam melius explicet, addit decretum Dei de non coagendo in ordine ad corruptionem: in quo existimo quidem assignari sufficientem causam impassibilitatis, at non convenientem beatis & habentem rationem dotis, Ideò sit

11. *Dos impassibilitatis non est aliquid extrinsecum beato.*

Assert. 2. Dos impassibilitatis non habetur ex providentiâ extrinsecâ Dei; nec consistit in decreto aut potentissimè conservandi totam dispositionem naturalem corporis gloriosi, aut non coagendi ad ipsius corruptionem: est contrà Auctores mox relatos.

Probatur: Dos impassibilitatis explicari potest per aliquid intrinsecum; ergo non debet refundi in providentiam extrinsecam; antecedens constabit ex sequenti asserto, cõsequentia probatur ex eo, quòd beatis debet concedi impassibilitas eo perfectiori modo, quo potest, & præsertim quatenùs est dos debet convenire corporibus gloriosis aliter, ac conveniat incorruptibilitas corporibus damnatis; erunt igitur ista incorruptibilia per providentiam Dei extrinsecam, illa verò impassibilia per aliquid intrinsecum.

Dices sufficienter esse impassibilia per aliquod intrinsecum per hoc, quòd habeant in se jus quoddam ad illam providentiam extrinsecam, ex quâ provenit formalis impassibilitas.
12. Sed contra: hujusmodi jus debet esse aliquid contradistinctum à merito, nam non minùs mala merita damnatorum exigunt perpetuam corporum conservationem in ordine ad æternam ipsorum punitionem, quàm bona merita beatorum exigant eamdem conservationem in ordine ad æternam glorificationem; supposito autem, quòd sit aliquid contradistinctum à merito & ex merito præcisè non relictum, superest assignandum in quo fundetur & quid intrinsecum physicum adveniat corpori glorioso, ex quo resultet tale jus, & quidquid intrinsecum physicum assignetur, erit dos.

13. *Est qualitas materialis supernaturalis.*

Assert. 3. Dos impassibilitatis consistit formaliter in qualitate materiali supernaturali tribuente corpori vim ad efficaciter resistendum cuicumque actioni læsivæ, & corruptivæ. Ità Auctores relati pro secundo asserto §. *præced.*

Probatur: ex una parte sic rectè explicatur quomodo impassibilitas conveniat corporibus gloriosis ab intrinseco, & sit verè ac propriè dos ipsis à Deo tradita, ex alia parte sicuti regulariter loquendo Deus per speciales qualitates, non per extrinsecam assistentiam elevat & roborat creaturas in ordine ad operandum suprà propriaa vires, ità dicendum est quòd per specialem qualitatem, non per extrinsecam providentiam roboret gloriosa corpora ad resistendum suprà proprias vires.

Diffusa per totũ corpus gloriosum.

Hujusmodi qualitas à nobis asseritur materialis, quia est dos corporis, in corpore recepta, & verisimiliter per totum corpus diffusa, ut faciliùs intelligatur præstare effectum suum in singulis partibus. Asseritur supernaturalis (subintellige in substantia) quia spectat ad ordinem supernaturalis beatitudinis, & à Deo ut ab Auctore supernaturali tribuitur. Hinc Adversariis quærentibus: Utrùm hujusmodi qualitas sit cœlestis, elementaris, an mixta? facilè occurritur dicendo nec cœlestem esse, nec elementarem, nec mixtam; quia est suprà ordinem istarum omnium qualitatum, undè etiam potest eminenti modo continere effectus, qui respectu talium qualitatum inferiorum opponuntur, cujusmodi sunt resistere tùm calori, tum frigori, & præstare ea, quorum nullum apparet in aliquo naturali accidente vestigium.

§. III.

De Dote Subtilitatis

ASSERT. 1. Dos Subtilitatis tribuit gloriosis corporibus quamdam spiritualitatis participationem; reddit scilicèt ipsa, tùm perfectè subjecta animæ quatenùs forma spiritualis est, tùm penetrabilia cum corporibus non gloriosis: Prima hujus asserti pars gaudet communi Theologorum consensu: Secunda est contrà Durand *in 4. dist. 44. quæst. 6.* existimantem repugnare quamcumque corporum penetrationem, idque probabile reputat Paludan. *eâd. dist. q. 3. art. 3.* at cæteri Theologi in Durandum quoad hoc ferunt gravem censuram; quia licèt hic Auctor in aliis veritatibus fidei docentis Christum prodiisse ex Virginis utero inviolato claustro, exiisse è sepulchro immoto lapide, introisse in Cænaculum clausis januis, habere possit aliquod effugium dicendo facta ea fuisse non per penetrationem, sed per transitum ab uno loco ad alium absque transitu per medium, vel per maximam proprij corporis attenuationem, aliorúmve insensibilem divisionem; in Eucharistiâ tamen non aliter potest negare penetrationem, quàm dicendo ibi corpus Christi esse sine suâ quãtitate, sicque in hoc Mysterio nullo effugio vitare potest gravem censuram. Eidem subtilitati effectum penetrabilitatis (non negatâ tamen ipsius possibilitate) negat Estius *in 4. dist. 44. §. 15.* & cum aliquâ negandi propensione dubius hæret Arriaga *hic disp. 56. num. 21.* 14.

Durandus negat omnẽ corporum penetrabilitatem.

Durandi censura.

Probatur & explicatur assertum in universum: Dos subtilitatis aliquandò etiam spiritualitas dicitur, & corpus tali dote affectum spirituale vocat Apostolus *1. Cor. 15.* non est autem spirituale, ut fuit hæresis quorundam apud Augustinum *lib. 13. de Civit. cap. 20.* ex eo, quòd mutetur in spiritum, quia de fide est nos resurrecturos & visuros Deum in eodem proprio corpore, quod nunc gerimus superest igitur, quòd spirituale sit per quandam participationem spiritualitatis quoad effectus potiùs, quàm quoad esse; idque tùm ut subest animæ, quatenùs anima in ipso non operetur, nisi ut forma spiritualis, nec exerceat operationes, nisi aliquo modo

do spirituales, tùm secundùm se quatenùs sit propriè penetrabile sicuti sunt penetrabilia spiritus, non verò solùm impropriè sicuti penetrabilia quodammodò sunt corpora rariora, per quæ quodlibet corpus facilè transit, in quo erravit errore tamen non pertinaci, & antè mortem retractato Eutychius dum sensit corpora gloriosa ratione subtilitatis fore aëri similia.

Error Eutychij.

16. Probatur & explicatur assertum in particulari quoad primam partem: Anima rectè dicitur operari ut forma spiritualis, quatenùs exercet operationes nullatenùs communes formis materialibus; atqui ità se habet anima respectu corporis gloriosi; ergo in corporibus gloriosis operatur ut forma spiritualis, & per consequens corpora gloriosa sunt perfectè subjecta animæ, quatenùs forma spiritualis est; minor probatur anima in corpore glorioso nullas exercet operationes partis vegetativæ quæ solæ sunt omninò materiales & formis materialibus maximè communes; exercet quidem operationes sensuum, at istæ (præter quod ex genere suo accedunt ad spiritualitatem, magnámque habent elevationem suprà materiam, ut dictum est *tract.* 1 *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 28) sunt in beato omninò depuratæ à materiali crassitie, omninò alienæ ab omni extrinseco imperficiente, & tales ut à solâ formâ spirituali prodire possint; ergo verè anima in corporibus gloriosis operatur solùm ut forma spiritualis.

Dos Subtilitatis subjicit corpora animæ ut formæ spirituali.

17. Probatur & explicatur assertum in particulari quoad secundam partem, pro quâ quidē supponenda est, tùm ex physicis, tū tanquam necessaria ad salvandum Eucharistiæ mysteriū non repugnantia penetrationis corporū contrà Durandum; hac supposita concedenda est corporibus gloriosis vis penetrandi corpora non gloriosa, saltem ut meliùs in ipsis sustineatur participatio quædam spiritualitatis: Modus deindè quo talem vim corpora gloriosa possideant triplex solet assignari: Primus est dicentium provenire ex assistentia extrinseca Dei, qui ad beati libitum paratus sit ipsius corpus cum alio quocumque corpore non glorioso penetrare, ita Scotus *in* 4. *dist.* 49. *quæst.* 16. §. *Dico ergo*, Lauræa *in* 4. *tom.* 4. *disp.* 21. *art.* 6. *n.* 288. Herinex *hic disp.* 3 *quæst.* 6. *num.* 54. Arriaga *disput.* 56. *num.* 59. Madernua *quæst.* 3. *art.* 17. *num.* 6. &c. Secundus est Lessij *lib.* 3. *de summo bono*, *cap.* 7. & Amici *hic disp.* 2. *sect.* 17. *n.* 200 dicentium provenire ex quodam modo existentiæ spiritualis simili ei, quam habet corpus Christi in Eucharistia. Tertius affertur in asserto, cui præmitto brevem impugnationem utriusque superioris sententiæ: Impugnatur prima recolendo quæ dicebantur *num.* 11. contrà impassibilitatem provenientem ex providētiâ extrinsecâ: Impugnatur secunda, quia talis modus existentiæ spiritualis vel esset in beato permanens, & sic corpora gloriosa semper carerent extēsione in ordine ad locum, semper haberent omnes suas partes compenetratas adeóque non haberent externam humani corporis figurā & organizationem, quod absurdū est, vel esset transiens & concessus solùm pro eo tempore, pro quo fieret corporis gloriosi cum alio corpore compenetratio; & sic subtilitas non esset perfectio permanens, ut requiritur ad dotem: Deinde modus existentiæ spiritualis in corpore dicit partium replicationem, & tamen Theologi communiter penetrationem solùm, non replicationem doti subtilitatis attribuunt.

Itaque reddit penetrabilia cum corporibus non gloriosis.

18. Assert. 2. Dos subtilitatis consistit formaliter in qualitate materiali supernaturali excludēte à corporibus gloriosis quidquid impedit perfectam ipsorum subjectionem ad animam ut formam spiritualem, & inserviente per modum instrumēti quo Deus ad beatorum libitum causat eorumdem penetrationem cum corporibus non gloriosis. Ita Auctores relati pro secundo asserto §. 1.

Dos subtilitatis est qualitas materialis supernaturalis.

Probatur & explicatur assertum, recolendo suprà dicto *num.* 13. Duo solùm indigent speciali explicatione; primum est, utrùm hujusmodi qualitas inserviat per modum instrumenti physici, an per modum instrumenti moralis? Secundum est, cur inserviat ad penetrationem tantùm cum corporibus non gloriosis, non verò cum etiā aliis corporibus gloriosis? Respondetur ad primùm idem esse proportionaliter sentiendum, quod de aliis qualitatibus & entitatibus, sivè naturalibus, sivè supernaturalibus, quibus Deus tanquàm instrumentis utitur in ordine ad effectus supernaturales, & cum Thomistæ cōmuniter doceant Sacramenta esse instrumenta physica gratiæ, miror Ioan. à S. Thomâ *hic disp.* 2. *art.* 9. *num.* 44. & Goner *disp.* 5. *art.* 2. *num.* 3 tē velle dotem subtilitatis esse instrumentum solùm morale penetrationis; fateor tamen hoc faciliùs intelligi, quia dicendo penetrationem gloriosorum corporum causari immediatè à Deo in manifestationem & signum illius qualitatis, in quâ consistit dos subtilitatis, nihil occurrit captu difficile.

19. Respondetur ad secundum duplicem assignari posse rationem, unam à priori, alteram à posteriori. Ratio à priori est, quia vis penetrativa provenit à quadam superioritate & quasi dominio, sicut illapsus, seu vis illapsiva, corpora autem gloriosa sunt omnia inter se ejusdem ordinis, & solùm habent superioritatem ac dominium in ordine ad corpora non gloriosa, utpotè ordinis inferioris: Ratio à posteriori est, quia si unum corpus gloriosum cum altero, vel una pars corporis gloriosi cum altera ejusdem parte penetraretur, perturbaretur exterior decor & ordo talium corporum; unde penetratio mutua inter corpora damnata, quæ inordinatum, perturbatum, & confusum statum habent, admitti debet; non inter corpora gloriosa. Nec refert, quòd nulla sit in damnatis corporibus dos subtilitatis, non refert, inquam, quia cum illis concedenda non sit penetratio perfectiori modo quo potest, convenienter ista habetur per solam providentiam Dei extrinsecam.

Cur corpora gloriosa non penetrentur inter se.

Penetrentur verò corpora damnata.

§. IV.

De Dote Agilitatis.

20. Dos agilitatis quid præstet?

ASSERT. I. Dos Agilitatis reddit corpora gloriosa mobilia ab anima, non solùm motu organico & progressivo velocissimo, verùm etiam motu inorganico, & delativo in quamcumque partem. Ità Theologi communiter contrà Durandum *in 4. dist. 44. quæst. 7.* volentem agilitatem esse dumtaxat in ordine ad motum organicum, & progressivum. Pro intelligentia terminorum.

Motus organicus & inorganicus, progressivus & delativus, quid?

Adverte motum organicum ità dictum à corporis organis, quibus mediantibus fit, esse eum, quo corpus non movetur totum simul, sed per partem post partem adeò, ut dum pars una movetur quiescat altera; hic motus, quando corpus per ipsum totaliter locum mutat, dicitur progressivus, quando mutat locum solùm partialiter & secundùm aliquam partem, ut cum brachium elevatur aut genu flectitur, dicitur præcisè organicus at non progressivus: Motus inorganicus ità dictus, quia non exercetur mediantibus corporeis organis, is est, quo corpus totum & secundum omnes partes simul movetur, hic motus quando provenit à principio vivente dicitur motus delativus, & fieri potest sursùm deorsùm, ad dexteram, ad sinistram, & ad quamcumque aliam loci

21. Motui provenienti à corpore præcisè agilitas non inservit.

differentiam; quando provenit à corpore ipso secundum naturam elementi prædominantis, ut cum humanum corpus non aliâ, quàm propriæ gravitatis vi deorsum fertur, dicitur quidem inorganicus, at non delativus; & est ad unam loci differentiam determinatus, ad eam scilicet quam respicit elementum, ex cujus prædominio motus causatur; in ordine ad istum motum, utpotè qui ab anima non fit, non inservit agilitas, quæ est perfectio aut virtutis motivæ animæ, aut saltem ad talem virtutem relata, ideò in asserto ly *mobilia* modificatum est & restrictum per ly *ab anima.*

Probatur jam assertum quoad motum organicum & progressivum velocissimum, quia talis motus est debitus & valdè conveniens cuicumque corpori animato, & quò velocior est, eo etiam est perfectior: quoad motum verò inorganicum & delativum, quia hic motus præsertim ex eo, quod possit ex genere suo magis velocitari, quàm motus progressivus, & æquè benè versùs quamcumque loci differentiam fieri, habet aliquam specialem perfectionem in motu progressivo non repertam, & corporibus gloriosis non negandam.

Dices: Anima, ut est forma corporis, non habet potentiam motivam inorganicam, seu ad motum inorganicum; atqui in corporibus gloriosis anima est ut forma, ergo in ipsis anima non habet potentiam ad motum inorganicum, & per consequens corpora gloriosa non sunt mobilia ab anima motu inorganico, & delativo, quamvis fortè sint taliter mobilia à motore extrinseco; major patet quia si talem potentiam haberet posset ipsam saltem aliquo modo valdè imperfectè exercere etiam in corpore mortali, in quo tamen illam exerceri non posse comprobat experientia. Sed contrà primò: Anima saltem in statu separationis habet potentiam motivam inorganicam, seu ad motum inorganicum, tùm sui ipsius, quod non est negabile, nisi negetur animæ separatæ omnis virtus locomotiva; tùm aliorum à se, quod evincitur à paritate Angelorum; atqui anima in corporibus gloriosis ità est ut forma, ut tamen simul habeat omnem perfectionem sibi convenientem in statu separationis, quâ prærogativam non habet in corpore mortali; ergo. Contrà secundò: Etiamsi anima in nullo statu haberet ex naturâ suâ potentiam ad motum inorganicum, jure posset talis potentia ei concedi in statu supernaturali & beato, in quo gaudet pluribus aliis perfectionibus sibi ex naturâ suâ non debitis. Cōtrà tertiò: Cùm Scoto *in 4. dist. 49. quæst. 14. §. Respondeo,* Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 21. art. 4. §. 1.* aliisque pluribus sustineri simpliciter potest in anima, etiam ut forma corporis, potentia ad motum inorganicum, & aliquod hujusce motus vestigium, seu imperfectum exercitium, præstat anima in corpore etiam mortali, dum ipsum unico impetu & per saltum ab uno loco ad alium distantem defert: Cur verò habere nequeat in corpore mortali frequens, & perfectum, talis motus exercitium, provenit ex defectu spirituum motui inservientium; qui sicuti non sunt in toto corpore, sed formantur in una determinata parte, à quâ in alias successivè transmittuntur, ità anima non potest immediatè & æquè primò totum corpus movere, sed unam partem mediante alia, prout spiritus, quibus utitur ad causandum motum in unam partem mediante aliâ transmittit: Diversimodè se res habet in corpore glorioso, quod *ex §. præced.* anima vivificat modo purè spirituali, seu ut forma purè spiritualis, nec ad ipsum movendum ulla indiget animalium spirituum successiva transmissione, invenit igitur in corpore glorioso omnes partes ad motum æquè dispositas, & ipsas æquè potest movere omnes simul motu inorganico, ac unam post aliam motu organico.

22. Anima saltem separata habet potentiam ad motum inorganicũ.

Eamdem probabiliter habet etiam ut forma unita corpori.

Ex his habetur Beatos in corporibus gloriosis non solùm posse celerrimè planum quodlibet organico motu percurrere, sed adhuc celeriùs posse motu inorganico, aut per idem planum deferri, aut in Cœlum ascendere & descendere in terras, nullatenùs utendo aëre quasi scala, in cujus una parte pes unus sistat, dum pes alius movetur; quem solùm ascendendi per aërem & descendendi modum in beatis agnoscunt qui iisdem negant motum inorganicum; at certè ascensus hujusmodi & descensus gradatim faciendus, quamvis gloriosis corporibus non repugnet, est tamen ipsorum agilitati adeò parùm consentaneus, ut non debeat ipse solus admitti. 23.

admitti. Neque in hoc est alicujus momenti controversia, benè tamen in assignando, undenam formaliter corpora gloriosa habeat tantam motus, tùm organici, tùm inorganici, celeritatem ac perfectionem? Scio facilè responderi per dotem agilitatis; at superest explicandum, in quonam formaliter consistat talis dos? pro quo plures sunt sententiæ.

24. Afferuntur variæ sententiæ circà dotem agilitatis. Prima esse potest dicentium consistere in assistentia extrinseca Dei parati ad causandum omnem illum motum, quo se beati movere voluerint, referuntur pro hac sententia Sotus *in 4. dist. 49. quæst. 4. art. 7.* & Major *ead. dist. quæst. 19.* Secunda dicentium consistere in virtute motiva naturali animæ ablata ex parte corporis gravitate, hanc sententiam non omninò improbabilem existimat Arriaga *hic disput. 56. sect. 1. subsec. 4.* & pro ipsa citat Scotum, immeritò tamen, quia Doctor subtilis *in 4. dist. 49. quæst. 14. §. Quarto est videndum* post factam talia opinionis, tanquam ex Ricardo desumptæ, mentionem ait *Istam opinionem non intelligo, quia quod maneat corpus hominis, & dominetur in eo terra, & tamen non maneat gravitas, est omnino inconveniens.* Tertia dicentium consistere in virtute motivâ animæ, factâ intrà ordinem naturæ perfectiore, & remotione crassitiei seu gravitatis accidentalis ab extrinseco intrusæ, ità Scotus *quæst. præcit. §. respondeo ergo.* Impugnatur prima sententia, quia ponendo motum gloriosorum corporum esse ab extrinseco non salvat ipsorum agilitatem, quæ enim ab extrinseco moventur, etiamsi celerrimè moveantur, non dicuntur agilia, quod quidem majorem vim habet in agilitate, ut est dos, quæ consequenter & conformiter ad supradicta, etiam ex ratione generica dotis debet collocari in aliquo intrinseco. Impugnatur secunda sententia, quia gravitas consequens partes terreas, seu elementum terræ in corpore humano prædominans, est proprietas maximè connaturalis, & conveniens eidem corpori, quod ex eo quia fiat gloriosum, non amittit aliquam connaturalem proprietatem; & sicuti non desinit habere partes terreas, ità non debet exuere terream gravitatem; nec propterea erit corporibus gloriosis violentum manere in Cœlo, & extrà centrum: Enimverò, vel gravitas inclinat ad centrum solùm corpora existentia in mundo sublunari & intrà lunæ concavum, vel gravitatis inclinatio nullam afferet violentiam ob majus & universalius bonum status beatifici, sicuti eadem inclinatio nullam affert violentiam aquæ ex se ascendenti ad impediendum vacuum ob majus bonum naturæ universalis: Plura hic addi possent ex Augustino *lib. 22. de Civit. cap. 4. & 11.* acriter impugnante Ciceronem & Platonicos in eo, quod asserrent terrena hominum corpora ratione gravitatis & ponderis in Cœlo esse non posse.

25. Impugnatur prima.

Impugnatur secunda.

26. Impugnatur tertia. Impugnatur tertia sententia, quia virtus motiva animæ non potest fieri intrà ordinem naturæ perfectior, nisi totaliter mutetur, & priori virtuti virtus totaliter nova succedat; imò nisi mutetur ipsa substantia animæ, utrumque hoc infertur ex reali indistinctione potentiarum vitalium ab animæ substantia, & ex eo quod per consequens potentiæ vitales non sint capaces recipiendi majorem intensionem: quod addit Scotus de remotione crassitiei à corpore verum est, sed id provenit à dote subtilitatis, debet igitur ex parte corporis aliquid aliud pro dote agilitatis assignari.

His sententiis impugnatis, & prorsùs omissis aliis nonnullis omni probabilitatis specie destitutis, amplectenda remanet sententia collocantium agilitatis dotem in speciali qualitate, & definiendum: Utrùm talis qualitas in anima recipiatur, quemadmodum vult Amicus *hic disput. 2. sect. 17. num. 207.* an in corpore? supposito deinde quòd recipiatur in corpore, utrùm activè concurrat ad motum, quemadmodùm probabile censet Arriaga *hic disputat. 56. num. 26.* an solùm dispositivè? quemadmodum cum Thomistis sentit Salas *hic disput. 14. sect. 18. num. 155.* ubi etiam talem qualitatem vult esse supernaturalem, Amicus verò eam collocando in anima, & activam, & in substantia, naturalem astruit.

27. Dos agilitatis est qualitas materialis supernaturalis recepta, &c. Assert. 1. Dos agilitatis consistit formaliter in qualitate materiali supernaturali recepta in corpore, & dispositivè se habente in ordine ad motum. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma *in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 3. in resp. ad 1. quæst. & in supplem. quæst. 84. art. 1. in c.* traditur in terminis à Salas *loco præcit.* & est contrà Auctores relatos *n. 24. & 26.*

Probatur & explicatur, quia ex una parte sic rectè intelligitur, quomodo corpora gloriosa sint agilia ab intrinseco, & agilitas sit in toto rigore ipsorum dos; ex alia parte anima beata, sicuti ad movendum velocissimè se ipsam in statu separationis, non indiget virtute aliquâ seu qualitate nec naturali nec supernaturali sibi ex vi beatitudinis accrescente, alioqui eadem indigeret & Angelus; ità cum reunita ad corpus gloriosum retineat perfectionem status separationis, poterit & se ipsam & corpus eadem pernicitate movere, suppositâ præcisè ex parte corporis dispositione suscipiendi quemcunque motum ab anima causandum, & pro hac dispositione ponimus specialem qualitatem, quæ quia motui corporis inservit, & in corpore recipitur, asseritur materialis, supernaturalis verò quia ad beatitudinem supernaturalem animæ consequitur, ad supernaturalem glorificationem corporis pertinet, & à Deo ut Auctore supernaturali confertur.

Dices: talis qualitas meliùs poneretur ex parte animæ, quàm ex parte corporis, quia datur in ordine ad motum, qui ab anima; non à corpore producitur; non enim anima per corpus, sed corpus per animam movetur: Meliùs diceretur naturalis, quàm supernaturalis, quia datur in ordine ad motum, in quo nihil supernaturale relucet, præcipuè

puè secundum Complexistas, secundum quos non est simplex entitas de novo producta, sed purum successivum complexum mobilis & spatij: Meliùs diceretur activa, quàm dispositiva; quia primo modo facilè explicaretur quid præstaret, idque secundo modo vix potest explicari. Sed contrà: quoad primum

28. Solvuntur instantiæ Adversariorum.

instantia aliquid probaret, si talis qualitas poneretur in ordine ad motum producendũ, & ut virtus motiva activa; at à nobis ponitur in ordine ad motum suscipiendum, & ut virtus motiva susceptiva: quoad secundum dico in motu gloriosorum corporum sæpè relucere aliquid supernaturale quoad modũ, si minùs quoad substantiam; deindè etiam in ordine ad aliquid naturale rectè admittitur qualitas supernaturalis, quando aliundè probatur talis qualitatis supernaturalitas, ut in nostro casu: quoad tertium non debet dici activa, quia sic esset ponenda ex parte animæ, nec adeò benè diceretur dos corporis; quid deindè præstet hujusmodi qualitas, quatenùs est virtus dispositiva, explicari potest cum proportione aliqua ad subtilitatem adeò ut, sicuti ista præbet corpori participationem quamdam spiritualitatis in ordine ad animã, ut forma est; ità agilitatis qualitas præbeat corpori participationem quamdam spiritualitatis in ordine ad animam ut movens est; impediendo præsertim magis vel minùs ponderositatem à terreâ gravitate provenientem, prout anima vult magis vel minùs velocem motum efficere; item inducendo in omnes corporis partes, & in omnia organa, perfectam subjectionem & propensionem quasi sympathycam, ad obediendum animæ beatæ, ut spiritualis motor est.

§. V.

De Dote Claritatis.

29. ASSERT. 1. Dos claritatis reddit corpora gloriosa clara non tantùm secundùm superficiem, verum etiam secundum profunditatem, secundum quam per consequens diaphana sunt & transparentia. Ità D. Thomas *in 4. dist. 44. q. 5. art. 4. in resp. ad 1. quæst. ad 2. & in supplem. q. 85. art. 1. ad 2.* & præter Thomistas communiter Salas *hic disp. 14. sect. 16.* Amicus *disp. 2. sect. 17. num. 110.* Arriaga *disp. 56. num. 31.* Madernus *quæst. 3. art. 19.* aliique plures Recentiores contra Bonaventuram *in 4. dist. 49 p. 2. q. 2. art. 1.* Gabrielem *dist. 44. q. 2. par. 3. conc. 5.* Durandum *ead. dist. q. 8.* Lauræam *in 4. tom. 4. disp. 21. art. 5. num. 215.* Scotum *in 4. dist. 49. q. 15. §. ad primum*, Tannerum *hic dub. 6. &c.*

30. Corpora gloriosa sunt diaphana.

Probatur variis congruentiis: Prima sit, ut tota harmonia & structura corporis gloriosi pateat oculis singulorum: Secunda, ne unum corpus impediat conspectum aliorum, inter quæ mediat: Tertia, quia diaphaneitas est ex genere suo perfectior quàm opacitas, undè tùm nobiliora elementa, tùm pretiosiora mixta diaphana sunt: Quarta, quia experientia constat carnem nostram etiam in mortali corpore aliquid habere diaphaneitatis, undè digiti v. g. extremitatem inter candelam & oculum positam videmus ferè totam luce permeare: Supposita gloriosorum corporum diaphaneitate, & dote claritatis, facilè constat ipsa esse etiam secundum profunditatem clara seu luce perfusa.

Dices: Beatorum corpora sunt colorata, colores enim resultant ex naturali humani corporis temperamento, & ad ejusdem perfectionem ac pulchritudinem conferunt; sunt item lucem emittentia, undè in scriptura Soli & Stellis comparantur; atqui hoc utrumque cum diaphaneitate repugnat, colores enim sunt opaci, & terminant visum, qui solùm in opaco terminatur; lux item transmittitur quidem per corpus diaphanum, puta per aërem, at non emittitur nisi à corpore opaco, ut apparet in Sole & Stellis. Sed

31. Sunt simul lucida seu illuminantia, & colorata.

contrà: admitto libenter beatorum corpora esse tùm colorata, tùm illuminantia seu lucem emittentia; at falsum est ista cum diaphaneitate repugnare, imò constat experientia in aliquibus corporibus cum diaphaneitate conjungi, sic in vitro & topazio optimè conjungitur coloratum cum diaphano, cum utroque conjungitur lucidum in carbunculo gemma ipsis in noctibus lucente; idem evenit in cicindelis, quæ muscarum genus sunt, & ex eo quòd noctu luceant ab aliquibus noctilucæ dicuntur: Scio in his corporibus lucem esse tenuem, & non omninò perspicuam diaphaneitatem; at præter quod quæ naturaliter conjunguntur in gradu remisso facilè possunt conjungi divinitùs in gradu intenso; quoad diaphaneitatem nihil cogit ipsam in corporibus gloriosis admittere omninò perspicuam, imò in re arbitror colores aliquam illis opacitatem afferre, & addo mixturam hanc opaci cum diaphano tùm corporum venustati, tùm intuentium voluptati deservire; quoad lucem, cum in beatis *ex sequenti num. 36.* sit diversæ speciei à nostrâ, facilè potest non requirere ex parte subjecti conditiones illas, quas nostra requirit.

32. Densum differt ab opaco.

Placet hic duo breviter advertere: Primum est malè à quibusdam confundi densum cum opaco; quis enim in vitro, chrystallo, & adamante, quæ corpora sunt eximiè diaphana, magnam duritiem neget, magnamque densitatem; hæc rectè conceditur etiam gloriosis corporibus, hæc est proprietas comes gravitatis & humani corporis perfectio, non sic opacitas saltem intensa: Secundum est diaphaneitatem non augere in beatis numerum dotium, sed provenire à subtilitate, quæ spiritualizando corpus, excludendo scilicet partes magis terreas & excrementitias, humoresque crassiores & grossiores, reddit ipsum depuratum, & luci, quà nihil purius, pervium.

Diaphaneitas non est dos.

33. Assert. 2. Dos Claritatis consistit formaliter in luce materiali intrinseca & inhærente corpori glorioso. Colligitur hoc assertum ex D. Thoma *in 4. dist. 44. q. 2. art. 4. in resp. ad*

ad 1. quæst. & in supplem. q. 85. art. 1. in c. eosdem habet Patronos, quos assertum præcedens, & est contrà Durandũ *in 4. dist. 44. q. 8.* ubi non solùm negat gloriosis corporibus lucem in ipsorum intima profunditate, sed insuper probabile reputat in extima superficie esse tantummodò eximiam tersitudinem & polituram cum incidentia lucis extrinsecæ absque ulla luce intrinsecùs receptæ: Item contrà Scotum *in 4. dist. 49. q. 15. §. Respondeo* ubi vult claritatem gloriosam sitam esse in colore pulcro & sui perfectè manifestativo, quãvis deinde *in fine §.* cum perplexitate propendeat ad ponendã simul cum colore lucem in corpore glorioso receptam, unde etiam major Scotistarum pars claritatis dotem, tùm in colore, tùm in luce, id est in splendida & lucida colorum manifestatione constituit, sic inter alios Lauræa *in 4. tom. 4. disp. 21. art. 5.* ubi eruditè præmissis pluribus significatis hujusce vocis *Claritas* contendit potiore & frequentiore usurpatione significare perfectam manifestationem alicujus excellentis prærogativæ.

Dos claritatis est lux corpori glorioso intrinseca.

Probatur assertũ ex eo, quòd in Scriptura claritas beatorum sæpè comparatur claritati Solis, Lunæ, & stellarum, quorum certè claritas, nec in colore sui perfectè manifestativo, nec in tersitudine & politura consistit: Sancti etiam Patres beatorum corpora indifferenter vocant lucida, & clara, adeoque ipsorũ claritatẽ faciunt cum luce synonimam, ex quo modo loquendi sanctorum Patrum meliùs, quàm aliundè eruitur germana significatio, secundùm quam sumenda est claritas in præsenti, quidquid sit deindè, utrũ in aliis materiis habeat aliquam aliam potiorem & usitatiorem significationem, ut ostendere conatur Lauræa *art. 5. præcit.*

34. Confirmatur: si claritas, de quá in præsenti, consisteret, aut in sola pulcritudine colorum, aut in sola tersitudine & politurâ, non esset perfectio magni momẽti; & tamen de dote claritatis Scriptura & Patres magnificè loquuntur: Beatorum corpora non haberent nisi lucem ad se terminatam, & juxtà variam propinquitatem ad varia illuminantia haberent lucẽ inæqualem, essent illuminata potiùs quàm lucida; & tamen sancti Patres illa vocãt simpliciter lucida, nec unquam meminerunt lucis in eodẽ glorioso corpore inæqualis: Dos claritatis non esset qualitas de novo impressa corpori glorioso; & tamen D. Thomas *3. part. q. 45. art. 2. in c.* expresè ait *Ad corpus glorificatum redundat claritas ab animâ, sicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens,* imò *ead. q. art. 1. ad 3.* indicat claritatem esse qualitatem specialiore modo, quàm sint cæteræ dotes, ait enim, *inter quatuor dotes sola claritas est qualitas ipsius personæ in se ipsa:*

35. Est qualitas specialiore modo quã cæteræ dotes.

Quibus verbis adverte obiter abuti nonnullos ad probandum cæteras dotes non esse qualitates: Verùm S. Doctor dicens solam claritatẽ esse qualitatẽ, loquitur de qualitate, quæ per se ipsam in persona manifestetur, cum aliarum dotium qualitates non percipiantur, nisi in aliquo actu, vel motu, seu passione.

Supposito quòd dos claritatis formaliter in luce consistat, & quòd defecatiores, pulcrioresque gloriosi corporis colores, nec non ipsorum manifestatio pertineant ad dotem claritatis solùm tanquam quid consequens & secundarium, nonnulla de hujusmodi luce dubitantur. 36.

Dubitatur primò: Vtrùm lux corporis gloriosi sit ejusdem speciei cum nostra? Respondetur hujusce dubij solutionẽ pendere à solutione dubij sequentis; si enim lux illa ponatur naturalis in substantia, nulla apparet sufficiens ratio specificæ diversitatis, nec exceder lucem nostram, nisi quoad modum productionis & majorem intensionem; quòd si ponatur supernaturalis in substantia, diversus ordo arguet à fortiori diversã speciẽ.

Dubitatur secundò: Vtrùm lux corporis gloriosi sit supernaturalis in substantia: Negat aut saltẽ negare videtur D. Thomas *in 4. dist. 44. q. 2. art. 4. in resp. ad 2. quæst. & in supplem q. 85. art. 2. in c.* Doctorẽ suum sequuntur Thomistæ cõmuniter, & cum Thomistis sentiunt multi recentiores. Affirmant è contrà Ægidius *tom 3. lib. 4. q. 6. art. 5.* Richardus *in 4. dist. 49. art. 4 q. 6.* Suarez *3. p. tom. 2. disp. 35. sect. 1. & disp. 48. sect 2.* Salas *hic disp. 14. sect. 16. n. 135.* &c. Ambiguè & problematicè sentiunt Arriags *hic di. p. 56. sect. 1. subsec. 6.* Madernus *q. 3. art. 19. n. 7.*

Est qualitas supernaturalis in substantia.

Respõdetur sustinendo esse supernaturalem in substantia, tùm ob rationes allatas pro supernaturalitate aliarum trium dotium, tùm etiã ob rationes aliquas particulares; quarum prima sit, quia lux illa habet effectus valdè diversos à qualibet luce naturali, nullũ enim producit calorem in subjecto etiam capaci, radios ejaculatur etiam existens in corpore diaphano, lucem remissiorem rerum naturalium non occultat ut facit lux solis, quã tamen est major: Secunda sit, quia ut ex sacris paginis probat Salas *loco præcit.* lux illa specialiter dicitur claritas Dei, tanquam habens specialem connexionem cum aliquo prædicato Dei proprio, quod est vehemens argumentum supernaturalitatis in substãtia: Nec refert quòd alibi in scriptura conferatur luci solis, id enim non fit, quia sit ejusdem speciei & ordinis, sed quia ut bene notat Euthymius in illud *Matth. 13. Tunc fulgebunt justi sicut sol,* utendum erat exemplo aliquo nobis noto, nec quidquam nobis notum est, quod sit sole splendidius: Tertia sit, quia non est asserenda impõssibilis lux materialis supernaturalis, supposito autẽ quòd possibilis sit, nulla sufficienti ratione negari potest corpori glorioso:

37. Mens D. Thomæ in hoc pũcto non satis constat.

Quarta sit, quia pro Adversariis vix aliquid alicujus roboris militat præter authoritatem D. Thomæ, de quã tamen etiam Adversarij sibi nimis blandiũtur, fortè enim S. Doctor vult lucẽ gloriosam cum luce nostrã esse ejusdem speciei solùm subalternæ, non infimæ, indicat hoc, dum *loco cit.* probat esse ejusdem speciei, quia secùs lux illa, & lux nostra, se haberent æquivocè, ex quo certè non infertur utramque esse aut naturalem, aut ejusdem speciei infimæ, quia cognitio, v.g. naturalis & supernaturalis, quamvis nec sint ejusdem ordinis nec ejusdem speciei

infimæ, non tamen se habent æquivocè : Favet huic meo intento quod tradit idem S. Doctor *in 3. dist.16. q.2.art.1. ad 4.* dicens *quòd claritas huius vitæ scilicet naturalis non est proportionabilis claritati patriæ*, cum tamen ea, quæ ejusdem speciei infimæ sunt, sint saltèm divinitùs proportionabilia.

38. Dubitatur tertiò: Vtrùm lux gloriosa possit naturaliter videri ab oculo non glorificato? Respondetur negativè & est responsio consequens ad responsionem superiorē, eosdemque ferè habet, tùm oppugnatores, tùm propugnatores; Arriaga tamen etiam in hoc puncto problematicè loquitur, quia inquit ex una parte objectum in substātia supernaturale potest per naturale medium ab intellectu attingi cognitione naturali, & ex alia parte probabilius est repugnare sensibus externis omnem actum supernaturalem in substantia: Verùm non repugnat sensibus externis actus supernaturalis in substantia, nisi simul repugnet supernaturalitas quoad substaotiam cuilibet qualitati materiali, nec ex eo quòd intellectus possit actu naturali cognoscere objectum supernaturale infertur id etiam de oculo, dispar enim est ratio, quia intellectus potest cognoscere actu abstractivo & per speciem alienā; oculus solùm actu intuitivo, sicuti igitur intellectus actu naturali nequit attingere intuitivè objectū supernaturale, ità oculus, qui non attingit objectum nisi intuitivè nullo prorsùs actu naturali valet attingere lucē supernaturalem : Nec probatur oppositum ex eo, quòd Apostoli in Transfiguratione, & Paulus proficiscens Damascum viderint lucem corporis Christi gloriosi; enim verò id contigit miraculosè & per specialem elevationē oculi nondum glo-

Lux gloriosa nequit naturaliter ab oculo non glorificato videri.

39. rificati : Nec propterea multiplicamus sine necessitate miracula, nam, præter quod rationes suprà allatæ satis ostendunt necessitatem miraculi quod inducimus, magis miracula multiplicant Adversarij, qui sustinendo lucē gloriosam esse naturalem tenētur concedere miraculū, quoties quis vidit corpus Christi gloriosum ipsius luce non visa, ut contigit in apparitionibus post resurrectionē factis duobus discipulis propè Emmaus, item undecim Apostolis in Ierusalem congregatis *Luc.* 24. Magdalenæ *Ioan.*20. Petro, Thomæ, & aliis *Ioan.*21. omnibus adstātibus quando in Cœlum ascendit *Act.* 1. quibus omnibus in casibus nos dicimus visam non fuisse dotē claritatis & lucē gloriosam non ex occultatione miraculosa, sed quia, utpotè supernaturalis in substantia, non est naturalites visibilis ab oculo non glorificato, id est non elevato per ipsammet lucem gloriosam, ut elevatur in quolibet beato, qui propterea connaturaliter videt lucem, tùm in proprio, tùm in aliorum beatorum corpore existentem absque alia speciali elevatione.

Oculus beati undenam sit elevatus ad videndam lucem gloriosam?

40. Dubitatur quartò. Vtrùm beatus possit pro libito lucem proprij corporis aut occultare oculo glorificato alterius beati, aut manifestare oculo non glorificato viatoris. Respondetur ex natura rei neutrum posse; probabile tamen esse, quòd possit utrumque ex providentia Dei extrinseca : Ratio primi est, quia nec unus beatus ab alio pendet in visione objecti proportionati & indistantis, nec oculus victoris potest suscipere à beato dotem claritatis, aliamve elevationē : Ratio secundi est, quia probabile est Deum ex vi decreti extrinseci esse paratum ad elevandū oculum viatoris, quoties beatus voluerit suam ei lucem prodere; item ad impediendū, ne lux sui speciem transmittat ad oculum glorificatum alterius beati, quoties beatus voluerit suam ei lucem occultare ; videtur enim talis decreti extrinseci privilegium maximè consentaneum perfectioni status beatifici.

Dubitatur quintò : Vtrùm lux gloriosorū corporum sit futura inæqualis juxta inæqualitatem meritorum. Respōdetur affirmativè, cum enim hujusmodi lux redundet ex beatitudine essentiali, & hæc inæqualis sit juxtà meritorum inæqualitatē, congruè juxta eandem meritorum inæqualitatē asseritur inæqualis illa lux ut accessorium sequatur naturam sui principalis, & beatitudo accidentalis mensuram beatitudinis essentialis: Idem proportionaliter sentiendum de dote agilitatis : Quoad dotes impassibilitatis & subtilitatis, quia, licèt secundùm nos sint positivæ qualitates, habent tamen effectus ferè omninò negativos, & in indivisibili consistentes, magis arbitrarium est ipsas æquales vel inæquales pro libito ponere ; æquales quidem propter æqualitatem effectuum, quos in beatis omnibus præstant; inæquales propter inæqualitatē beatitudinis essentialis, ad quam consequuntur ; & certè quia habere eundem etiam effectū negativum ex vi qualitatis magis intensæ spectat ad aliquam majorē perfectionem, & ad aliquale augmentum beatitudinis accidentalis propendeo ad astruendas in beatis juxtà inæqualia merita inæquales illas etiam qualitates, in quibus impassibilitatis & subtilitatis dotes consistunt. 41.

Quid de æqualitate, vel inæqualitate claritatis, & aliarum dotium in beatis?

---

§. VI.

De aliis perfectionibus corporis gloriosi, & primò de perfectione naturali ipsius in essendo.

ASSERT. Corpora gloriosa habebunt in essendo omnē naturalem perfectionem, omnesque suas partes tùm integrantes tùm etiam ornantes. Colligitur hoc assertum ex sanctis Patribus sparsim, ex Magistro *in 4. dist.*44. D. Thoma *in supplem. q.*80. *&* 81. *&* 4. *cont.Gent.c.*84. *& sequentibus*, item ex aliis Theologis communiter rem hanc pertractantibus, vel circà finem tractatus de beatitudine, vel circà finem libri quarti sententiarum. 42.

Probatur assertum in universum ex eo, quòd talem gloriosorū corporū conditionem exigit dignitas Cœli Empyrei, plena satietas beatorum, munificentia Dei beantis, excellentia status beatifici, ipsiusque eminentia suprà statū innocentiæ, in quo humana corpora

pora nullo defectu naturali laborassent. Cõfirmarunt attingendo singillatim & describendo quodammodò ea, quæ spectant ad naturalem conditionem gloriosorum corporum quoad ipsorum esse.

Gloriosorũ corporum temperamentum.

Habebunt gloriosa corpora diversa diversum, singula tamen optimum juxtà complexionem propriam temperamentum, utpotè ab omni extranea qualitate & ab omni humore indebito depuratum. Habebunt organa interiùs & exteriùs perfectè disposita; nulla in ipsis virium imbecillitas, nulla gibbositas dorsi, nulla tortuositas crurum, non in oculis cæcitas, non in auribus surditas, &c.

43. Partes integrantes.

Habebunt ultrà partes integrantes principales, etiã minùs principales & secundarias, ut quatuor humores, & spiritus tùm vitales residentes in arteriis, tùm animales residentes in nervis, non tamen successivè de novo efformabuntur, sed in resurrectione secundùm quantitatem temperamento proportionatam per corpus effusi erunt non minùs, quàm corpus ipsum incorruptibiles.

Partes ornantes.

Habebunt ex partibus excrementitiis eas, quæ ad ornatum inserviunt, ut pilos, capillos, & ungues; cæteras ut sudorem, sputum, urinã non item; nec viscera fæculentis egestionibus, sed humoribus suaviter olentibus replebuntur; fæces enim, urina, sputum, &c. præter quòd res vilissimæ sunt & indecẽtes, sunt quædam consectaria nutritionis quæ cessabit in beatis; in quibus etiam quia omnis cessabit generatio, inter excrementa, quibus carebunt gloriosa corpora, recensendum est semen, pro quo insuper militat specialis ratio, quia scilicet in corpore mortali non datur propter bonum individui, sed propter bonum speciei conservatione indigentis.

44. Ætas.

Ætas in beatis omnibus eadem erit, juvenilis scilicet & annorũ circiter triginta triũ, hæc enim est ætas plena & perfecta, quâ solent esse optimè constitutæ corporeæ vires juxtà illud Apostoli Ephes. 4. *In virum perfectum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi*, ubi adverte obiter ly *virum* non poni ad distinguendum sexum, sed ad significandam perfectionem virium. Et hæc ætatis annorumque conditio communis erit etiam damnatis, ut quasi robustiores sint ad pœnas, & potentes potenter tormenta patiantur; iisdem magis communiter conceditur membrorum integritas ut in omnibus corporis partibus puniantur; sicque eædem prærogativæ beatis ad gloriã, damnatis ad pœnam inservient.

Statura.

Statura & dispositio corporis ea erit, quã unusquisque cum rectã vivendi ratione, & absque ullo naturæ defectu attigisset in suprà dicta juvenili ætate, adeoque diversa erit & varia juxtà varias uniuscujusque complexiones: Statura tamen vel nimis pusilla vel nimis procera, tanquam afferens deformitatem, & ex defectu naturæ proveniens, corrigetur & ad proportionatã mensurã ex divinã voluntate determinandam transferetur.

45. Facies.

Facies, illæ præsertim, quæ minùs formosæ fuerunt, reformabũtur quidem in meliùs, & nec Æthiopes. v.g. nigredinem, nec abstinentiis extenuati maciem retinebunt, erunt tamen cum varietate & diversitate lineamẽtorum correspondente diversitati hujus vitæ mortalis adeò ut dignosci possint & discerni; est enim tùm facierum varia formositas, tũ staturarum intrà certam latitudinem diversa inæqualitas decor, non error naturæ.

Sexus.

Sexuum differentia, utpotè quæ ex naturâ est, non ex defecto (unde ipsemet naturæ Auctor in primorum parentum formatione Gen. 1. *Masculum & fœminam creavit eos*) à beatis excludenda non est, & esset vitiũ carnalis hominis non satis percipientis spiritualem & purissimam gloriosi corporis conditionem aliquem in ipso pudorem ex sexuum differentia suspicari, cum è contrà in illa tùm diversa corporis integritas, tùm virtus propagativa propriæ speciei in vita mortali, tũ aliqua alia perfectio reluceat: Meritò proptereà erroris & hæresis notantur non solùm illi, qui sexuum differentiam negant ex eo, quod velint corpora resurgentium non fore organica, sed etiam qui eandem negant ex eo, quòd velint homines omnes esse resurrecturos in sexu virili; utriusque erroris meminit Salas *hic disp.* 14. *sect.* 13. *conc.* 3.

46. Occurritur instantiæ Adversariorum.

Contrà sexuum differentiam, sicuti etiam contrà membra & organa spectantia, tùm ad generationem, tùm ad nutritionem & augmentationem, objici solet ipsorum superfluitas, ex eo quòd potentiæ generativa, nutritiva, & augmentativa operationes suas non exerceant in corporibus gloriosis. Nihilominùs facilè occurritur dicendo prædictam sexuum differentiam, prædictaque membra & organa admitti debere saltem propter integritatem gloriosorum corporum in essendo; quæ certè mutila essent & monstrosa, si omnibus membris & organis spectantibus ad potentias generativam, nutritivam, & augmentativã destituerentur: Vtrùm deindè talia membra & organa etiam ad operationem aliquã inserviant, rectè advertit Estius *in 4. dist.* 44. §. 14. non esse id temerè negandum;

Vtrùm omnia mebra in beatis usum aliquem habeant?

Sicut enim, inquit, nobis artificis alicujus officinam ingressis accidit, ut multorum instrumentorum usum ignoremus ac ea putemus supervacanea & inutilia, quæ tamen omnia suum habent usum artifici cognitum, ità fortè nobis accidit quasi per caliginem contemplantibus statum illum beatæ resurrectionis, & corporis immortalis, in quo operæ quẽ usum singula sint membra habitura novit ille qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, licèt nos id pro magna parte ignoremus. Quod mirum non est, quoniam nẽ pro hac quidem animali vita omnium partium humani corporis usus satis est medicis certò cognitus & exploratus: nam de quibusdam adhuc dubitatur, de aliis diu dubitatum fuit quem usum haberent.

§. VII.

§. VII.

De perfectione naturali corporis gloriosi in operando.

47. ASsert. Naturalis perfectio corporis gloriosi in operando relucet optimè in operationibus partis sensitivæ, quæ in ipso longè perfectiori modo exercentur, quàm in corporibus non gloriosis. Hoc assertum ità universaliter positum communissimè receptum & indubitatū est; quamvis deinde controversum sit & ambiguum quoad aliquas potentias sensitivas in particulari, de quibus vix constat, quem usum in beatis habeant, ut attingam discurrendo per singulos sensus.

Operationes partis vegetativæ non dantur in beatis. Dixi *partis sensitivæ*, quia ad operationes partis intellectivæ corpus immediatè non concurrit: operationes verò partis vegetativæ non exercentur in patriâ, ubi homines *non esurient neque sitient* ex Isa. 49. & *neque nubent neque nubentur* ex Matth. 22. quamvis stolido & impurissimo errore Machometes non erubuerit voluptates carnis in cœlis admittere; excluduntur etiā vegetativæ partis operationes à dote tùm impassibilitatis, tùm subtilitatis, nam ratione illius nullam potest sui partem deperdere, nullam læsivā alterationem pati; ratione istius quasi spiritualizatur, & nullam extrinsecam ponderositatē admittit: nisi igitur exercerentur in pa-

48. *Benè tamē partis sensitivæ.* triā operationes partis sensitivæ, nullæ prorsùs haberētur operationes corporeæ, & gloriosa corporū resurrectio videretur instituta potiùs ad perpetuum quendam somnū, quàm ad vitam, quæ in operatione, & sensuum præsertim exercitatione consistit: Deindè pars sensitiva, sicuti in partieeps est meriti, & reprobi etiam secundùm ipsam perpetuò torquentur; ità in termino debet esse particeps præmij, seu vitæ beatæ, & prædestinati debent etiam secundùm ipsam perpetuò recreari; atqui recreatio & vita beata partis sensitivæ non potest nisi in ipsius operationibus collocari: ergo. His præmissis assertum

Probatur primò in universum: Verè dantur in corporibus gloriosis plures operationes naturales partis sensitivæ, sed hujusmodi operationes in ipsis exercentur longè perfectiori modo, quàm in corporibus non gloriosis: ergo naturalis perfectio corporis gloriosi, &c. major patet ex mox præmissis; minor probatur tùm ex majore perfectione naturali corporum gloriosorum in essendo, tùm ex meliore conditione objectorum sensibilium.

Probatur secundò in particulari discurrendo per singulas partis sensitivæ facultates, seu potentias, & perfectiores singulatum operationes insinuando.

49. *Quomodò detur in beatis naturalis opera-* Potentia locomotiva, sicuti habebit organa valdè expedita, & spiritibus animalibus abundè semper instructa, ità certum est posse independenter etiam à dote agilitatis inservire ad motum progressivum velociorem, quàm in corpore mortali; nec solo titulo velocitatis erit motus ille perfectior, sed etiam quia fiet absque defatigatione & lassitudine, hæc enim in nobis oritur præcipuè ex spirituum animalium impendio; at in motu progressivo beatorum spiritus animales, utpotè ob dotem impassibilitatis incorruptibiles, nullum subeunt impendium: Motū non progressivum & inorganicū prætereo, quia non spectat ad potentiam locomotivā corporeā, & est motus qui causatur quidē in corpore, at non à corpore, ideò sive possit esse operatio purè naturalis, & independens à dote agilitatis, sive non, nihil interest; deduci tamen id potest ex supradictis *n.* 22. *tio potentiæ locomotivæ.*

Itē operatio sensus interni. Sensus internus exercebit actus suos, tùm per species in via acquisitas, eique in resurrectione restitutas, tùm per alias aut à Deo inditas, aut ministerio externorum sensuum de novo in patria elaboratas, primo modo habebit beatus materialem reminiscentiam sensibilium actuum, quos elicuit, & sensibilium objectorum, quæ cognovit in via; secundo modo novas & excellentiores res sensibiles cognoscet; utroque modo perfectiùs operabitur, quàm in vita mortali, præsertim propter organa quasi spiritualizata, & spiritus animales puriores ac incorruptibiles.

Appetitus sensitivus se habet ad sensum internum eo modo, quo appetitus rationalis ad intellectum, sicuti igitur dantur operationes appetitus rationalis æque perfectiores, ubi dantur perfectiores operationes intellectus; ità in beatis, cum dentur operationes sensus interni æque perfectiores quā in via, consequens est quòd in iisdem dentur perfectiores operationes appetitus sensitivi. Fortè etiam ut notat Herincx *hic disp.* 2. *q.* 7. *n.* 57. Sensus internus & appetitus circā Deum ipsum exercebuntur, phantasia scilicet speciosissimas Dei imagines materiales concipiente appetitus suavitate sensibili mirum in modum afficietur. 50. *Operatio appetitus sensitivi.*

Operatio oculorum. Oculi non solū ut elevati à luce gloriosa conspicient supernaturali actu dotē claritatis in omnibus beatorum corporibus eximiè coruscantem, in aliquibus item corporibus specialem decorē ad aureolas animæ consequentem, de quo *cap præced. n.* 36. nec non colores supernaturales, si qui de facto dantur; verùm etiam independenter à luce gloriosa attingent operatione purè naturali plura objecta quoad substantiam naturalia, pulcherrima tamen & aspectus valdè delectabilis, cujusmodi sunt humanitas Christi Domini, empyrei splendor & decor, gloriosorū corporum tùm omnium in statura & effigie varietas, tùm singulorum in coloribus, in lineamentia, in structurā venustas. Illi, qui collocant beatos in convexā Cœli empyrei superficie, & per consequens inter ipsorum oculos & objecta visibilia non spatiū positivum, sed vacuum agnoscūt, non possunt hic explicare transmissionem specierū intentionalium ad beatorum oculos, nisi recurrendo ad miraculū, quo hujusmodi species, vel deducantur per vacuum, vel non transeant per medium;

medium: Verùm facilè miraculum hoc vitatur sentiendo utraque Cœli Empyrei superficiem concavam & convexam solidam esse, spatium verò intermedium esse plenũ corpore quodam fluido, per quod facilè species intentionales ad sensus transmittantur, & in hoc spatio cui superficies solida inferior tanquam solum, superficies solida superior tanquam fornix seu laqueare deservit, beatos suam habere sedem, & certè ipsorum locum intrà non suprà Cœlum esse traditur à D. Thoma 1. *p. q.66.art.3.* aliisque Theologis & evincitur auctoritatibus Scripturæ & Patrum frequenter docentibus sanctos in Cœlo esse, Tridentinũ etiam *sess 25. in decreto de invocat Sanctor.* ait illos in Cœlo frui, in Cœlo regnare. Neque obstant verba Apostoli *Ephes.* 4. dicentis de Christo Domino, *Qui ascendit super omnes Cœlos*, enim verò ut ait D. Thomas, quamvis videatur aliter docuisse 3. *p. q 57. art. 4*) in 3. dist. a a. q. 3. art. 3. ad 1. *Non dicitur ascendisse super Cœlos, quia extra Cœlum Empyreum sit; sed quia in altissimam partem Cœli Empyrei ascendit*; eodem modo intelligi possunt verba illa Heb 7. *Excelsior Cœlis factus*. Vterque insuper textus intelligi potest de Cœlis mobilibus.

Locatio.

52. Aures operationes suas exercebunt oblectationesque percipient in audiendis suavissimis laudum divinarum canticis quorũ frequens mentio fit in sacris paginis; nec deerũt inter beatos ipsos colloquia, quos certè nimis absonum est mutos & surdos arbitrari; est quidem aliqua difficultas circà modum, quo vox formetur, & sonus transmittatur; at soni trãsmissio difficilè tantùm explicatur ab iis, qui beatos collocant aut in vacuo aut in spatio solido, facilè à nobis qui eisdem assignamus spatium fluidum, & auram quandam spirabilem instar aëris: Pro vocis formatione sufficit advertere, quod non requirit aliquã aëris ab ore emissionem; aër igitur ille, quem corpora in Cœlum ascendentia habebant interiore, gutture, pulmonibus aliisque cavitatibus ad colloquia & cantica tota æternitate formanda optimè sufficiet, ut magis explicat Ioannes à S. Thoma *hic disp. 2. art. 9. n. 26.* cum S. Doctore *in 2. dist. 2. q. 2. art. 3. ad 5.* Neque dicas quomodò poterunt haberi colloquia & cantica, ubi ex Apost. 1. Cor. 13. *Linguæ cessabunt.* Contrà enim: Apostolus vel intelligendus est conditionatè, quòd etiamsi deberent linguæ cessare, charitas non deficiet; vel solùm vult linguas cessaturas, quoad eas imperfectiones, quas habent in corpore mortali, vel admittendo simpliciter & absolutè linguarũ cessationem dicendum est institutam esse à Christo pro beatis specialem linguam elegantiâ, lepore, & copiâ, omnes hujus vitæ linguas superantem; favet huic dicendi modo Bernardus *in medit. c. 4.* dicens *Vna erit omnium lingua, jubilatio indefessa*, &c. quam unam linguam non adeò probabiliter aliqui docent esse aut hebraïcam, aut latinã, non negaverim tamen præter novam illam linguam, quæ erit in beatorũ collocutionibus magis frequens & usualis, extraordinariè quodãmodò & arbitrariè usuros quacumque lingua voluerint, verisimile quippè est infundi beatis linguarũ omniũ notitiam, tùm ad ipsorum ornamentũ & oblectamentũ, tùm ut omnis lingua cõfiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

Operatio aurium.

Formatio vocis.

53. Linguæ, seu idiomatis mutas.

Ejusdẽ varietas.

Gustus cibi & potus nec indigentiam habebit nec usum, & audiẽdi non sunt illi, qui ad litteram intelligunt illud Luc. 22. *Ego dispono vobis regnum ut edatis & bibatis super mensam meã in regno meo*, propterea que nectaris & ambrosiæ fontes, perennẽ item feraceemque suavissimorum fructuum autumnum in Cœlo cõminiscuntur. Vtrùm deinde negato esu & potu negandus pariter sit omnis alius gustui actus? incertũ est, negat omnem alium actum Bonaventura *in 4. dist. 49. p. 2.* ad negandum etiam propendet Lauræa *in 4. tom 4. disp. 21. art. 8. n. 344.* Alij magis communiter cõcedunt beatorũ gustui actum suum circà humorẽ quendam gratissimum, saporibus omnibus non minùs, quàm olim manna Israëliticum, æqui valentem, salivæ ad instar in os & fauces aut divinitùs instillatũ, aut derivatum ex optimo temperamento in ipsamet resurrectione; novum enim non est etiam in hac vita eos, qui bono gaudent temperamento lingua & palato suaviter affici, quanto magis igitur quando homo ad aliam vitam cum perfectissimo temperamento resurgit, &c. 54.

Operatio gustus.

Odoratus æquè ac gustus omni ponitur carere actu à D. Bonaventura *loco cit.* concedendo tamen suum actum gustui multo magis odoratui concedendus est, quia pro objecto odoratus in beatis plura possunt afferri loca Scripturæ ut Cantic. 1. *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* Ecclef. 24. *Sancti tui Domine florebunt sicut lilium, & sicut odor balsami erunt ante te*, probabile igitur omninò est, tùm gloriosa corpora, tùm Cœlum ipsum Empyreum auramque spirabilem beatis circumfusam non per emissionẽ corpusculorum, ut fortè contingit in rebus odoriferis corruptibilibus, sed per fragrantissimam qualitatẽ excitare in organis olfactus jucundissimã operationẽ, & oblectationẽ mirificã. 55.

Operatio odoratus.

Tactus operatio in beatis admittitur etiã à Lauræa aliisque ex negantibus operationẽ gustus & odoratus, nec congruè Christus in corpore glorioso post resurrectionem apparens dixisset Luc. 24. *Palpate & videte*, &c. si aut non fuisset tangibile ipsius corpus aut non potuisset percipere attactũ, inverisimile insuper est, quòd sensus per totũ corpus extensus omni actu careat, nulliusque oblectamẽti sit susceptivus in patriâ is, qui præ cæteris omnibus sensibus est pœnarũ & dolorum susceptivus in via. Exercebitur igitur sensoriũ tactus in dulcissimis osculis & amplexibus beatorũ ad invicem, in attactu tùm solidæ superficiei, tùm fluidæ profunditatis Cœli empyrei; ex quibus omnibus propter maximam qualitatum temperiem suavissima æquè ac honestissima oblectatio consurget; neque enim existimare fas est omnes delectationes tactus quasi sordescere, ac indecentiam aliquã redolere; imò omninò credendũ 56.

Operatio tactus.

convenire etiam tactui suas purissimas ac honestissimas voluptates, à beatis præsertim percipiendas; & licèt tactus delectationes, sicuti etiam delectationes gustus & odoratus, non habeant fines illos (conservationem scilicet speciei aut individui) in patria, propter quos honestæ esse possunt in via, & propter quos sunt à natura institutæ, habent tamen fines alios excellentiores, ad quos sunt à Deo ut supernaturali Auctore ordinatæ; habent scilicet pro fine gloriam Dei beantis, & augmentum accidentalis beatitudinis in ipsis beatis.

57. Occurritur communi instantiæ. Contrà beatorum sensuum operationes in universum afferri solet tritum illud Aristotelis 2. de anima *sentire est quoddam pati*, pati autem repugnat doti impassibilitatis suprà assertæ in corporibus gloriosis. Sed facilè occurritur, quia sentire sensatione oblectante, & attingente objecta maximè convenientia, ut evenit in omni sensatione corporis gloriosi est quoddam pati passione perfectiva, at non passione læsiva & corruptiva, quam solam excludit impassibilitatis dos.

Ex dictis habetur inter operationes sensuum externorum illam, pro quâ admittenda major est certitudo esse operationem oculorum; illam, pro quâ major est incertitudo, esse operationem gustus; ad certitudinem primæ accedit operatio aurium, ad incertitudinem secundæ accedit operatio odoratus, medio quasi inter omnes modo se habet operatio tactus. Porrò licèt operatio oculorum in beatis sit reliquis certior, de ipsa tamen plura, quàm de reliquis controvertuntur; præsertim verò utrùm exerceatur in quacumque distantia? videtur enim id necessarium, quia ex una parte spatium Cœli Empyrei vastissimum est, ex alia parte congruum est, ut quilibet beatus manendo in propria sede videat corpus gloriosum sui Redemptoris & Principis Christi Domini. Respondent aliqui parùm referre quod quilibet beatus videat ex propria sede corpus Christi Domini, sed sufficere, quòd quoties videre voluerit, possit ad ipsum motu pernicissimo accedere. Respondent alij verè quemlibet beatum videre ex propria sede Christi corpus, at non concedunt visionem ad quamcumque distantiam, sed dicunt corpus Christi, sicuti in sacramento replicatur pro viatorum merito, ità replicari in Empyreo pro comprehensorum præmio, & per multiplicatas replicationes constitui in proportionata distantia respectu potentiæ visivæ corporeæ cujuscumque beati: Sunt etiam qui concedunt oculum glorificatum videre posse corpus Christi in quacumque distantia, vel quia oculus ipse sit divinitùs roboratus ad videndum in quacumque distantia quodlibet objectum, vel quia Christi corpus habeat vim ad producendas in quacumque distantia sui species, quod privilegium nonnulli admittunt etiam in corpore Deiparæ, nonnulli in omni corpore glorioso. In omnibus his dicendi modis divinando proceditur, & libenter expectarem graviorum Doctorum sensum, aut judicium Ecclesiæ, cui etiam libentissimè omnia hucusque scripta omnia imposterum Deo lavente scribenda subjicio.

58. Quomodò omnes beati videant Christum oculis corporeis.

LIBER

LIBER PRIMUS.

DE VARIIS PRÆSVPPONENDIS circà Gratiam.

SISTIMUR ad fontem, imò ad pelagum aquarum in vitam æternam salientium, quarum quælibet gutta omnem peccati labem abstergit, quælibet unda ad portum salutis impellit: At quia defæcatissimos & salutares latices suis tentarunt venenis meliùs dixerim, quàm doctrinis, inficere & depravare, *Britannus coluber* Pelagius contrà gratiæ necessitatem exibilans, aliaque viperarum genimina contrà ejusdem cum arbitrio creato concordiam virus suum effundentia, & tumultuariè decantantia in gratiæ pelago perire naufragam libertatem; hisce blasphemis & halitu vipereo formatis jurgiis, quibus divina mysteria in monstra, divina beneficia in detrimenta vertuntur, toto hoc opere occurrendum est, implorato ad singulos characteres & apices speciali tùm ejus, pro cujus causa decertamus, gratiæ subsidio, tùm patrocinio mei in religioso instituto Auspicis Pauli, suis Epistolis adeò egregiè gratiam extollentis & commendantis, ut teste Angelico appellari meruerit *Prædicator Gratiæ*; & ô utinam ex gratiæ impulsu & ex Pauli spiritu dicatur, quidquid à Pauli alumno de gratia dicetur: Talibus votis & auspiciis præsentem Tractatum exordior, & cum vix possit gratiæ necessitas rectè probari, nisi prænoscantur varij circà gratiam errores, varij humanæ naturæ in ordine ad gratiam status, variæ ipsius gratiæ acceptiones & divisiones; hæc omnia tanquam cæteris præsupponenda facimus materiam primi libri, quem inscribimus *de variis præsupponendis circà gratiam*: Secundus liber inscribetur *de gratia actuali* & maximè versabitur circà gratiæ existentiam ac necessitatem: Tertius *de gratia habituali* & complectetur gratiæ quiditatem ac causas: Quartus *de iustificatione & merito* tanquam de gratiæ effectibus: In qua partitione valdè accedimus ad methodum S. Doctoris 1. 2. q 109. ubi de gratia sermonem instituens ait: Primò considerandum est de gratia Dei: secundò de causa ejus: tertiò de ejus effectibus.

Ex D. Prospero carm. de ingratis.

Ex D. Thoma ser. 13. de verbis Apostoli.

Divisio totius Tractatus.

CAPUT I.

De variis erroribus circà gratiam.

1\. NON solùm Ethnici, non solùm initio nascentis Ecclesiæ aliqui Iudæi, sed etiam plures legem gratiæ profitentes, multipliciter circà gratiam errarunt, in primis verò Origenes ejusque discipulus & sectator Ruffinus, deindè Pelagius cujus doctrina, ut ex D. Hieronymo refert Gonet 1. 2. *tract.* 7. *disput.* 1. *num.* 2. Origenis ramusculus est, & Ruffinum habuit præcursorem; ejusdemque calliditas ac pervicacia errores ab aliis in gratiam jam prolatos adeò instauravit, ut tales errores tanquam Pelagiani soleant in hac materia primo loco recenseri, quod & nos præstabimus, compendiariè tamen & sobriè, quia non intendimus Pelagianam historiam texere, sed dumtaxat attingere præcipua Pelagianæ de gratia hæresis capita, ut præstant etiam Oviedus *hic tractat.* 7. *controvers.* 1. *punct.* 11. Arriaga *disput.* 35. *sect.* 4. Madernus *quæst.* 1. *artic.* 2. Herincx §. 1. & aliquantulo fusiùs Gonet *tractat.* 7. Aluarez *de auxiliis, lib.* 1. *disputat.* 1. Suarez *toto Prolog.* 5.

§. I.

De erroribus indubitatis Pelagianorum circà gratiam.

Assert. Errores indubitati Pelagianorum circà gratiam possunt in tres gradus distingui: Colligitur hoc assertum ex Auctoribus præcitatis, multóque magis ex Sanctis Patribus Augustino, Hieronymo, Prospero, &c.

Probatur & explicatur; Pelagius, quamvis semper fuerit injuriosus & adversarius gratiæ, initio tamen deteriùs contrà eam locutus est, posteà verò, ut Catholicorum damnationem effugeret, mitiùs; diversisque temporibus diversos habuit errorum suorum

2. Primus gradus errorũ Pelagij pertinens ad Ethnicismũ.

status & gradus: Primò scilicet ne gratiæ quidem nomen agnoscendo dicebat naturam hominis sufficere ad exercenda omnia virtutum opera, ad implenda omnia præcepta, ad consequendam salutem, & felicitatem æternam, undè Pelagius *Epist. ad Demetriadem, cap. 2.* ait *Optima enim animi incitamenta sunt, cum docetur aliquis posse quod cupiat*, & Faustus *lib. 1. de gratia, cap. 1.* habet *Pelagius dicit, quod ad obtinendam salutem natura hominis sibi sola sufficit*, atque idem primò sensisse Iulianum & Celestium primarios Pelagij Asseclas colligitur ex verbis illis Augustini lib. 3. cont. Iulian. cap. 3. *Natura ista in tantas & tàm manifestas collapsa miserias, liberatorem, mundatorem, redemptorem Christum habet necessarium; non Iulianum, non Celestium, non Pelagium laudatorem.*

3. Secundus gradus pertinens ad Semi-Ethnicismum.

Secundò aliquam gratiæ larvam assumendo naturam ipsam seu liberi arbitrij facultatem tanquàm gratiam agnovit & prædicavit, eò quòd gratis nullísque nostris meritis præcedentibus à Deo nobis in creatione conferatur: Hanc naturæ seu liberi arbitrij gratiam asseruit omnibus hominibus cómunem, omnibus necessariam & sufficientem ad salutem; hâc se palliavit adversùs Catholicos dicentes quod contrà gratiam disputaret; undè Augustinus *serm. 11. de verbis Apostoli, cap. 5.* inducit Pelagium ità loquentem, *eo ipso non contrà gratiam Dei disputo, quòd liberum arbitrium defendo* (& nonnullis interpositis) *Quia hominem Deus creavit, & liberum donavit arbitrium; quidquid homo potest de libero arbitrio, cujus gratia debetur, nisi ei, qui eum condidit cum libero arbitrio.*

4. Tertius gradus pertinens ad Iudaismum.

Tertiò ad magis declinanda Catholicorum argumenta addidit aliud gratiæ genus, legem scilicet ac doctrinam divinitùs traditam, & Christi Domini exempla; & horum auxiliorum ac adjutorium, nullum verò aliud, esse homini necessarium ad observantiam mandatorum, & salutis consecutionem, confessus est; propterեáque in magnas legis laudes erupit, undè D. August. *lib. 4. ad Bonifacium, cap. 5.* refert ex Pelagio hæc verba *lege velut limâ natura expolitur & fulgori pristino redditur*, eodémque lib. cap. 9. *Nusquàm*, inquit, *isti inimici gratiæ, ad eamdem vehementiùs oppugnandam occultiores moliuntur insidias, quàm ubi legem laudant, quæ sine dubio laudanda est. Legem quippe diversis locutionum modis in omnibus disputationibus suis volunt gratiam intelligi*, & insuper *lib. de gratia Christi, cap. 2.* refert Pelagium docentem *Christum ad non peccandum nobis dedisse adjutorium, quia justè vivendo justéque docendo nobis reliquit exemplum.*

Ex his tribus errorum gradibus primus videtur appellari posse Ethnicismus, quia familiare fuit Ethnicis asserere hominem sibi ipsi sufficere ad omnem virtutem, sapientiã, & felicitatem, nec ad hæc indigere ullâ gratiâ aut ullo adjutorio Dei, undè habetur ex Senec. epist. 20. *Huc cogitationes tuæ tendant, hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis.* Item ex Tullio lib. de naturâ Deorum, *Quia sibi quisque virtutem acquirit, neminem unquàm acceptam Deo retulisse.* Secundus, Semi-Ethnicismus, quia solo nomine differt à primo, & naturam, facultatémque liberi arbitrij ut à Deo in creatione collatam agnoverunt, licèt non sub nomine gratiæ, etiam Ethnici; undè habetur ex Senec. Epist. 90. *Quis dubitare potest, quin Deorum immortalium munus sit, quod vivimus.* Tertius, Iudaismus; quia Iudæorum proprium est in lege gloriari & tempore Apostolorum Cherintus multique alij Iudæi, licèt gratiam non negarent, de ea tamen ut notat Oviedo *hic n.* 108. malè sentientes docebant legem sufficere ad justificationem & salutem consequendam, sine gratia; & hanc non esse necessariam, imò sine lege Moysis neque esse utilem: Propter hanc Pelagij modò ad Ethnicos, modò ad Iudæos, accedentis inconstantiam & varietatem in explicãda gratia Gonet *1. 2. tract. 7. disp. 1. num. 15.* ait Pelagianos fuisse Philosophiâ Ethnicos, lege Iudæos, mutabilitate Protheos, solo nomine Christianos. 5.

6. Quartus gradus sed controversus pertinẽs ad Semi-christianũ.

Adjiciunt hìc nonnulli præsertim ex schola Thomistica quartum Pelagianæ hæresis gradum, qui ex eo, quòd magis quàm præcedentes ad veritatem Christianæ fidei accedat, Semi-christianismus dici possit, & admittat gratiam non solùm aut indistinctam à natura & naturalibus facultatibus ut admittit secundus gradus, aut externam sitam in lege, doctrina, & exemplis, ut admittit tertius gradus; sed tùm à natura & naturalibus facultatibus distinctam, tùm internam, licèt cum aliquibus corruptelis, per quas deficiat à vera gratiâ christianâ. Hujusce quarti gradus in asserto non memini, quia controversum est, utrùm iure Pelagio tribuatur? & tamen propositum titulum majoris claritatis gratiâ limitavimus ad errores Pelagianos solùm indubitatos, communi scilicet & incontroverso Theologorum consensu Pelagio attributos, quales re verâ sunt tres gradus jam enumerati; gradus igitur ille controversus non est hic quarto loco

loco inserendus, sed opportuniùs inseretur & explicabitur sub sequenti titulo.

§. II.

De erroribus controversis Pelagianorum circà gratiam.

7\. Assert. De erroribus Pelagianorum circà gratiam præcipuè controvertitur: Utrum Pelagius te vera admiserit aliquam gratiam sivè actualem, sivè habitualem internam, superadditam naturæ & naturalibus facultatibus.

Utrùm Pelagius aliquam gratiam actualem internam admiserit? controversium.

Probatur & explicatur prima pars quoad gratiam actualem. Aliqui, inter quos accuratiùs meo videri loquitur Gonet *pracit. disp. 1. art. 3. & 4.* existimant Pelagium post multas disputationes habitas cum Sanctis i atribus præsertim Augustino, & post solemniter damnatam ipsius hæresim à Zozimo summo Pontifice, confessum tandem fuisse aliquam verum gratiam actualem internam, quatenùs præter gratiam illuminantinis, se tenentis ex parte objecti & consistentis in sufficienti vel etiam valdè clarâ & ut ità dicam abundanti ejus propositione; quæ quidem illuminatio pertinet ad gratiam externam legis & doctrinæ de quâ *praced. num. 4.* admiserit aliam gratiam illuminationis se tenentis ex parte potentiæ seu intellectus, & consistentis in dono speciali roborante & confortante potentiam ad assentiendum objecto per illuminationem objectivam proposito, ad meliùs scilicet percipiendum legem & doctrinam à Spiritu Sancto revelatam. Alij econtrà, inter quos Suarez *prolog. 5. de gratia cap. 3.* sentiunt Pelagium nunquam concessisse gratiam actualem internam, & quàvis multis verbis, iisque aliquando magnificis extulerit & commendaverit adjutorium gratiæ semper intellexisse solam gratiam externam revelationis seu propositionis legis, doctrinæ, & exemplorum. Et ecce quod de Pelagij mente controvertitur circà gratiam

8\. actualem: Error deindè, quo Pelagius malè de gratia sensit etiam secundùm eos, qui ei tandem tribuunt assertionem & confessionē gratiæ actualis internæ, consistit primò in eo quòd posuerit talem gratiam dari secundùm merita, idest secundùm initia bonæ cupiditatis: Secundò in eo quòd eamdem admiserit tanquam utilem solùm & datam ad facilè, non tanquam necessariam & datam ad simpliciter; tanquam commodiorem, non tanquam unicam salutis viam: Tertiò in eo quod admittendo gratiam internam ex parte intellectus aliam proportionaliter non admiserit ex parte voluntatis, nec huic concesserit auxilium confortans & corroborans physicè, sed solùm excitationem & motionem moralem provenientem ab intellectu illustrato & illuminato. Nec audiendus est Iansenius assignans pro quarto & ultimo statu hæresis Palagianæ admissam, licèt cum duabus præallatis corruptelis, verum Christi gratiam, quæ facit velle & operari, adeoque veram gratiam actualem internam ex parte voluntatis, in quo Iansenium valdè hallucinari ostendit Gonet *disputat. pracit. art. 4.*

Si talē gratiam admisit, quomodo circà ipsam erraverit.

Probatur & explicatur secunda pars quoad gratiam habitualem, quam simul cum reliquis habitibus infusis agnovisse & admisisse Pelagiū facilè concedunt Auctores astruētes fuisse ab eodem Pelagio admissam gratiam aliquam actualem internam; & certè hoc semel admisso vix potest illud negari; cum enim Pelagiani commodent & amplificent sanctificationem, remissionem peccatorum, filiationem adoptivam, & similes effectus, quos nos gratiæ habituali tribuimus, non est ullum sufficiens fundamentum dicendi, quod admissis his effectibus ipsam gratiam habitualem negaverint, nisi dicatur constare aliundè, quòd negaverint omnem veram gratiam internam. Econtrà negant admissam fuisse unquam à Pelagio gratiam habitualem ferè omnes Auctores non agnoscentes ab eodem admissam ullam gratiam internam actualem, & quoties loquitur de gratia remissionis peccatorum, volunt nomine gratiæ remissionis ipsum intelligere non formam inhærentem, sed puram condonationem extrinsecam; & in hanc etiā, vel simul in actus bonos naturæ viribus elicitos, volunt à Pelagianis refundi sanctificationem, filiationem adoptivam, &c. & ecce quod de Pelagij mente controvertitur circà gratiam habitualem, circà quam deindè error Pelagianus in sententia tribuente Pelagio illius assertionem consistebat maximè in eo, quòd poneretur dari ex merito operum factorum solius naturæ viribus.

9\. Utrum Pelagius gratiam habitualem admiserit? controversum.

10\. Si admisit, in quonam circà ipsam erraverit?

Explicato statu controversiæ circà Pelagij mentem in ordine ad gratiam aliquam internam sivè actualem & auxiliantem, sivè habitualem & sanctificantem, definiendum esset pro quanam controversiæ parte standum sit? sed ut verum fatear ex his, quæ hucusque perlegi, ad neutram partem satis determinor, & existimo pro neutrâ parte de mente Pelagiana satis constare, ad quod vehementer ducor auctoritate Augustini, qui fuit Pelagianæ hæresis accuratissimus indagator æquè ac impugnator acerrimus, & tamen in hoc puncto diversimodè loquitur; aliquando scilicet videtur tribuere Pelagio, quòd nullam gratiam auxiliantem præter legem & doctrinam admiserit ut cum *lib. 1. cap. 95. operis imperfecti* ait de Pelagio *Quid manifestius, nihil aliud eum dicere gratiam, quā Deus in nobis operatur velle, quàm legem atque doctrinam*; aliquando eidem videtur tribuere oppositum, ut cum *lib. de Gratiâ Christi cap. 7.* inducit Pelagium dicentem de gratiâ, *quam nos, non ut tu putas, in lege tantummodo, sed in Dei adjutorio esse confitemur*; aliquando rem relinquit indefinitam ut cum *lib de gratiâ Christi cap. 5.* de Pelagio sic habet, *quandocumque legimus vel audimus divinæ gratiæ adjutorium confiteri sivè in lege & doctrina, sive ubilibet constituat sciamus*

11\. Neutrà præcedentis controversiæ pars potest sufficienter dirimi.

quod loquitur: Et tandem idem Augustinus *eod. lib. de gratia Christi cap.* 30. de gratia habituali sic habet *Istam quippè gratiam, quâ iustificamur, idest qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, in Pelagij & Celestij scriptis quacumque legere potui, nusquam eos inveni quemadmodum confitenda est, confiteri.* Relinquo igitur in sua caligine & in ancipiti mentem Pelagij quoad punctum præsentis controversiæ, & solùm circa ipsam duo breviter adverto ac tanquam certa suppono: Primum est Pelagium si gratiam aliquam internam sivè actualem sivè habitualem admiserit, utramque admisisse adulteratam; ut quoad gratiam actualem constat *ex praeced. num.* 8. quoad habitualem verò *ex n.* 10.

12\. *Côcertatio Pelagij cũ Sanctis Patribus fuit de solâ gratiâ actuali.* Secundum est concertationem unicam aut saltem præcipuam Pelagij cum Sanctis Patribus fuisse circà gratiam actualem, non circà habitualem; fuit enim circà gratiam se habentem ut adjutorium & auxilium ad operandum, quod gratiæ actuali convenit, non habituali: Vtrùm deindè fuerit de gratiâ actuali sufficienti, an de gratiâ actuali efficaci? & per consequens, utrùm gratia actualis, quam tandem Pelagius confessus est, sit per modum auxilij sufficientis, an per modum auxilij efficacis; Arriaga *hic disput.* 35. *num.* 23. putat (quod tamen fatetur ferè paradoxum alicui videri posse) Pelagium magis claré admisisse auxilium efficax, quàm auxilium purè sufficiens, quia, inquit, illud, quod Pelagius censet dare faciliùs posse, sine dubio censet esse actu efficax, quo scilicet actu homines suaviter in viâ virtutis pergunt, quodque ipso effectu prodit se esse efficax; purè autem sufficient, cum se non prodat exteriùs faciliùs ille negaret, cum independenter ab omni Dei gratiâ dixerit ille dari in nobis posse operari:

13\. Verùm hæc ratio Arriagæ, quam de verbo ad verbum retuli valdè infirma est, & supponit magis quàm probet intentum; nec video quomodo ex dare faciliùs posse inferatur sine dubio esse actu efficax, cum posse ex genere suo spectet ad auxilium sufficiens & ad actum primum indifferentem, non ad actum primum ut determinatè conjungendum cum secundo, hocque non tollitur per ly *faciliùs* quia habitus acquisiti licèt ad faciliùs dentur, adhuc spectant ad actum primum indifferentem: Deindè de auxilio sufficiente dante facilè posse aliqnid iterum attingetur infrà *cap.* 3. *num.* 56. *Gratia actualis Pelagiana, qualiscumque fuerit, fuit ad modum sufficientis potiùs, quàm efficacis.* Sentiendum igitur gratiam actualem à Pelagio admissam, quamvis re vera nec sufficiens sit nec efficax, magis tamen esse ad modum sufficientis quam ad modum efficacis; & præter mox dicta probatur ex eo quod gratia pelagiana ponitur ad adjuvandam possibilitatem præcisè, non ad adjuvandam actionem, ut ostenditur ex multis auctoritatibus Augustini relatis à Goneto *disp.* 1. *præcis. num.* 24. & ab Alvarez *lib.* 1. *de aux. disp.* 1. *num.* 8.

Præter huculque examinatam controversiam de gratiâ internâ aliud occurrit punctũ, de quo controversum & sub lite est, quid Pelagius senserit? sub lite scilicet est affirmaverit ne, an negaverit concursum Dei generalem immediatum simultaneum cum causis creatis: Existimant negasse Bellarminus *controv.* 3. *lib.* 4. *de gratia & lib. arb. cap.* 4. Lessius *opusc. de gratia cap.* 3. *num.* 9. Arriaga *hic disp.* 35. *num.* 24. quibus favent Suarez *prolego* 5. *cap.* 4. Tannerus *disp.* 6. *quæst.* 3. *dub.* 4. *&c.* Existimant non negasse Vasquez 1. 2. *disp.* 109. *cap.* 2. Torres *opusc. de gratia disp.* 4. *dub.* 4. Penotus *de aux. lib.* 9. *cap.* 1. *num.* 3. Alvarez *de aux. lib.* 1. *disp.* 1. *num* 21. Gonetus 1. 2. *tract.* 7. *disp.* 1. *num.* 31. & hic postremus Auctor *num.* 29. expresè concludit Pelagium admisisse concursum simultaneum etiam ordinis supernaturalis, in quo non video quomodo cohærenter loquatur dũ deinde *num.* 35. videtur concedere, quod Pelagius negaverit vel non agnoverit actus supernaturales: Sed quidquid sit de hoc, 14. *Vtrùm Pelagius concursũ Dei simultaneũ admiserit? controversum.* quoad punctum principalis inter mox citatos Auctores controversiæ de mente Pelagij placet ipsum relinquere indefinitum, idque eo libentiùs, quò minùs, quàm præcedens pertinet ad præsentem materiam, & ad intelligentiam hæresis Pelagianæ circà gratiã, unde etiam de hac hæresi nullatenùs suspecti censentur Durandus & Ludovicus à Dola ex eo, quòd omnem immediatum Dei cum causis secundis concursum repudiaverint.

15\. Ex dictis habetur convenire inter se Catholicos de Pelagianæ hæresis initio, & progressu, dissidere verò de fine & ultimo ipsius statu, in quo volunt aliqui Pelagium tandem admisisse, licèt non sine corruptelis, gratiam internam se tenentem ex parte potentiæ, alij verò solam gratiam externam se tenentem ex parte objecti, legis scilicet & doctrinæ, sivè deinde hæc exteriùs proponeretur ab hominibus, sivè interiùs revelaretur à Deo & ex Spiritus sancti virtute; revelatio enim etiam interiùs facta, sed absque auxilio roborante potentiam ad assensum, utpotè se teneus ex parte objecti, non ex parte potentiæ, ad gratiam externam legis & doctrinæ reducitur, non ad gratiam internam hic controversam, & quidem gratiam illam revelationis etiam internæ fuisse à Pelagio admissam minùs controvertitur, & videtur sufficienter colligi ex Augustino *lib. de gratia Christi cap.* 41. dicente de Pelagio, *Ipsum verò auxilium quo possibilitatem naturalem perhibet adiuvari, in lege constituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam Sancta Spiritu revelari, propter quod & adorandum esse contendit.* *Revelatio legis & doctrinæ interiùs facta non est ex se præcisè gratia interna.*

---

§. III.

De erroribus indubitatis Semipelagianorum circà gratiam.

ASSERT. Indubitatum est Semipelagianos (quicumque hi sint) circà gratiam præcipuè errasse in eo, quòd independenter à vera gratia interna præveniente, & 16.

naturam

naturam adinvante, posuerint in nostris actibus primum initium salutis, & meritum omnis gratiæ, ly *præveniente* positum est propter infrà dicenda *num.* 21.

Quinam in particulari fuerint Semipelagiani?

Dixi *Quicumque hi sint*, quia de aliquibus quidé, maximè verò de Io. Cassiano Monacho, & Fausto Regiensi in Galliis Episcopo, omninò constat fuisse Semipelagianos, imò Semipelagianismi Antesignanos, sicuti post Pelagium Iulianus & Celestius Antesignani fuerunt Pelagianismi; de aliis tamen multis fuerint nec ne Semipelagianismo infecti? controversum est; & Vasquez 1.*p. disp.* 91. *cap.*8. contendit annumerare Semipelagianis aliquos etiam Sanctos Patres & in particulari Chrysostomum, quod cæteri Theologi ægrè ferunt; cum ex unâ parte testimonia, quæ ex Chrysostomo videntur favere Semipelagianismo, facilè possint exponi in sensu catholico, & ex alia parte omnes intendendæ sint vires ad amovendam à tam insigni Doctore in re dogmatica falsam doctrinam etiam nondum ab Ecclesia damnatam, ut nondum erat damnata & hæretica doctrina Semipelagiana tempore Chrysostomi, qui propterea in eam incidendo non fuisset hæreticus, sicuti eadem de causa pro hæretico habendus non est talis doctrinæ Antesignanus, nedum Sectator, Cassianus, ut notat Gonet 1. 2. *tract.*7. *disp.* 2. *art.* 5. *n.*44 quo articulo per totum eruditè discurrit circà alios Semipelagianos singillatim, ut præstat etiam Suarez *præm. prolog.*5. *cap.*2. Sed quicumque hi sint

Cassianus fuit Semipelagianus, sed non hæreticus.

17. Probatur & explicatur assertum: Cum D. Augustinus contrà Pelagium fautorem arbitrij, & gratiæ depressorem, duo potissimùm ostendisset; ad omne scilicet opus bonum necessariam esse gratiam, & hanc gratia omninò nulloque merito præcedente dari; ex hac doctrina Augustini malè intellectâ aliqui in extremum oppositum ei, in quo Pelagius fuerat, declinantes occasionem sumpserunt asserendi tolli per gratiam libertatē arbitrij, idque esse juxtà mentem Augustini gratiam magnificantis; ità quidam Monachi Adrumetini in Africa duce Floro: Aliqui alij, inter quos quidam Lucidus tunc magni nominis Presbyter ex eo, quod Augustinus traderet gratiam non solùm esse necessariam ad bene operandum, verum etiam gratis omninò dari, sumpserunt occasionem ità rejiciendi totum salutis negotium in gratiam & electionem divinam, ut dicerent nec mala opera quidquam prædestinatis nocere, nec bona opera reprobis quidquam prodesse, & omnia in prædestinationem refundendo vocati sunt Prædestinatiani: Tandem circà eadem tempora aliqui alij in Gallia propè Massiliam, ex quâ Massiliensium nomen traxerunt, contrà Augustini de gratiâ doctrinam ab ipsis existimatam originem er-
18. rorum, in quos Adrumetini & Prædestinatiani inciderant, insurgentes posuerunt ex parte solius arbitrij salutis initium, & ex merito actuum purè naturalium, in quibus tale salutis initium situm est, dari nobis veram gratiam internam, hanc tamen deindè esse necessariam ad perfectionem operum salutarium & consummationem salutis; sicque quia ità ad Pelagium accesserunt circà salutis initium & circà gratiæ dependentiam ab operibus naturæ, ut contrà Pelagium senserint circà gratiæ necessitatem ad salutis & bonorum operum complementum, item circà aliqua alia dogmata, solùm ex parte Pelagianismum redolent, & non simpliciter Pelagiani, sed Semipelagiani dici solent: quamvis D. Thomas eos vocet communi nomine Pelagianos ut constat *ex* 1.*p.q.*23. *art.* 5. dum ait *Pelagianos posuisse initium benè faciendi ex nobis, consummationem autem ex Deo* & 3.cont.Gent.c.149. dum ait *Pelagianorum errorem fuisse auxilium merentis gratiæ esse ex nostro merito, ac proindè initium justificationis esse ex nobis, consummationem autem ex Deo.*

Adrumetinorum error.

Prædestinatianorum error.

Massiliensium, seu Semipelagianorum error.

Semipelagiani vocantur Pelagiani à D. Thomâ.

Ex afferto Semipelagianorum errore, 19.
tanquam ex radice plures alij tanquam rami nascuntur; graviores hi esse possunt. Primò: Suppositâ lege & doctrina potest arbitrium per solas naturæ vires præbere initia veræ gratiæ internæ. Secundò: fides, desiderium salutis, petitio ejusdem possunt elici solis naturæ viribus absque gratia interna. Tertiò: prædicti actus solis naturæ viribus eliciti habent aliquam rationem dispositionis & meriti in ordine ad veram gratiam internam: Quartò: propter tales actus solis naturæ viribus elicitos unus assumitur ad salutem, & propter eosdem non elicitos alius non assumitur; alias propositiones erroneas ex afferto errore consequentes ad decem usque enumerat Oviedus *hic controv.* 1.*n.*14.

---

§. IV.

De erroribus controversis Semipelagianorum circà gratiam.

ASSERT. Quoad errores Semipelagianorum circà gratiam duo præcipuè controvertuntur: Primò, utrùm ponendo initium fidei & salutis independenter à vera gratia interna excluserint gratiam internam etiam sufficientem & determinabilem ab arbitrio, an solùm efficacem & determinantem arbitrium? Secundò, utrùm in actibus per vires naturæ elicitis pro fidei & salutis initio posuerint meritum gratiæ condignum, an dumtaxat congruum? Præter hæc duo controvertuntur deindè quædam alia minoris momenti.

Probatur & explicatur prima pars, circà 20.
quam tres opiniones refert Gonet *disp.*1.*præ cit. art.*3. Prima est Iansenij *lib.*8. *de heresi pelagiana* existimantis Semipelagianos pro initio fidei & salutis non negasse omne adjutorium veræ gratiæ internæ, sed induxisse adjutorium non idoneum, quod scilicet daretur ad posse, non ad operari; quod esset purè indifferens, nutui voluntatis obediens, & expectans, non causans determinationem arbitrij. Secunda directè opposita est Patrum

Utrùm Semipelagiani excluserint ab initio salutis solam gratiam efficacem? controversum.

Societatis

Societatis existimantiū Semipelagianos collocasse initium fidei & salutis in natura omninò nuda & destituta quocumque veræ gratiæ auxilio etiam sufficienti, indifferenti, & versatili ad nutum voluntatis. Tertia est media docens Semipelagianos fuisse inter se divisos & aliquos in hoc puncto sensisse, ut de illis opinatur Iansenius; aliquos alios, ut de iisdem opinantur Patres Societatis; ità docuit Macedo in opusculo, cui titulus est *Mens divinitùs inspirata sanctissimo Patri Domino nostro Innocentio Papa X. super quinque propositiones Cornely Iansenii*; mediam hanc sententiam veriorem & probabiliorem arbitrator eamque amplectitur Gonet *præsit. art 3.* & multis probat argumentis, præsertim quoad eam partem, quâ militat contrà Patres Societatis, quibus valde favere videtur, quod Innocentius X. in Bullâ *Cum occasione*, &c. ut falsam & hæreticam damnaverit hanc propositionem inter quinque Iansenianas quartam, *Semipelagiani admittebant prævenientis gratia interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset voluntas humana resistere*
21. *vel obtemperare*: nihilominus respondent Macedo & Gonet ad declarandam hæreticam illam propositionem sufficere, quod talis sit secunda ejus pars incipiens ibi *& in hoc erant hæretici*, vel rectè damnari etiam quoad primam partem tùm propter ly *Semipelagiani*, qui terminus absolutè positus pro omnibus, non pro aliquibus duntaxat supponit tùm propter ly *prævenientis gratia*, qualis non erat gratia Semipelagiana, de quâ in præsenti, nam auxilium versatile & expectans non causans determinationem arbitrij, est comitans imò subsequens, non præveniens; unde etiam in asserto *præcedentis §.* statuendo errores Semipelagianos indubitatos & incontroversos, non præcisè gratiam internam sed internam prævenientem exprimebam.

22. Vtrùm posuerint in actibus naturalibus condignū, an congruū meritum gratiæ controversum.

Probatur & explicatur secunda pars, circà quam posuisse Semipelagianos in illis actibus meritum condignum docent Vega *lib. 2. in Trident. cap. 5.* Turrianus *lib. 2. Confess. August. cap. 3. §. 11. & 12.* Ripalda *lib. 1. de ente supern. disp. 15. sect 5. num. 16.* Coninchus *disp. 4. de actibus supern. dub. 5.* &c. Eosdem verò posuisse solum meritum congruum tradunt Vasquez *1. p. disp 89. cap. 5.* Gonetus 1.2. *tract. 7. disp. 1. art. 4.* Arriaga *hic disp. 35. sect. 5. num. 30.* & alij plures, qui sententiam probant primò ex eo, quod Semipelagiani licèt tribuerint actibus gratiam antecedentibus prærogativam aliquam meriti, undè D. Prosper *epist. ad August.* refert ipsos sentire *Omnem hominem ad credendum divinitùs admoneri, & ab iis vitam æternam apprehendi, qui Deo sponte crediderint, & auxilium gratia merito credulitatis acceperint*, valdè tamen semper depresserunt talium actuum valorem & sæpè tradiderunt gratiam eis tribui tanquam occasioni & ex misericordia, sic Cassianus *lib 12 de institutis renuntiantium cap. 14* ait *Pronuntiamus laborantibus tantùm, ac desudantibus misericordiam Dei gratiamque conferri, præsto namque est Deus occasione sibi tantummodo à nobis bona voluntatis oblata, ad hæc conferenda* & collat. 13. cap. 13. *Occasiones quodammodo quærens Deus quibus humana segnities torpore discusso, non irrationabilis munificentia sua largitas videatur, dum eam sub colore cujusdam desiderij ac laboris impertit*: Faustus, ut refert Gennadius in ejus vita dicere solebat, *Quidquid libertas arbitrij pro labore pia mercedis acquisierit, non esse propriè meritum sed*
gratia donum: Secundò ex eo quia Semipelagiani, licèt ponerent non à gratiâ arbitriū, sed ab arbitrio gratiam præveniri, intendebant tamen tueri veram rationem gratiæ, cui certè minùs officit meritum congruum quā condignum, licèt re vera utrumque officiat, quod negare vix potuerunt Semipelagiani, qui propterea inviti potiùs, quàm volentes supposito ex naturæ viribus salutis initio adstruerunt deinde meritum aliquod gratiæ antecedens omnem gratiam; undè contra illos, quasi non admittentes ullum meritum in fide initiativâ salutis arguebat Augustinus *lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 2.* illis verbis *Quis autem dicat eum, qui jam cœpit credere, ab illo, in quem credidit, nihil mereri?* 23.

24. Quædam aliæ de Semipelagianorum mente controversiæ?

Probatur & explicatur tertia pars insinuando aliquas alias de Semipelagianorum circà gratiam mente controversias. Prima sit: Vtrùm concesserint aliquod gratiæ meritum non solùm in actibus naturalibus, in quibus collocabant salutis initium, verum etiam in rel quis posteà elicitis ab existente in gratia considératis tamen independenter à dignificatione gratiæ? Secunda: Vtrùm gratia quam ponebant dari intuitu operum naturalium, esset sola gratia actualis & auxilians, an etiam gratia habitualis & sanctificans? Tertia: Vtrùm admiserint aliquos actus liberos elicitos ex efficaci auxilio gratiæ, an cum Pelagianis senserint per quodlibet auxilium efficax libertatem everti.

25. Quid sit in prællatis punctis controversis verisimilius?

Explicatis punctis controversis circà Semipelagianorum de gratiâ mentem, statuendum esset in singulis, quidnam determinatè de tali mente verisimiliùs sit? sed cum nec Semipelagiani fuerint inter se plenè concordes, nec in controversiis facti facile sit quidquam decernere, non expedit in iis detineri, ut tamen aliquid breviter addam; quoad secundum punctum principale omninò ad opinionem de merito congruo propendeo, pro hoc enim valdè urgent fundamenta præallata, & è contrà pro merito condigno vix aliquid militat præter verba D. Prosperi *c. 16. contrà Collatorem* affirmantis ex Semipelagianorum sententia gratiam reddi operibus naturalibus ut debitam; item D. Augustini *lib. de prædest. Sanct. cap. 2.* dicentis Semipelagianos non recessisse à sententia Pelagij damnata in Concilio Palæstino, quâ asserebat gratiam secundum merita nostra dari: Nihilominùs ly *ut debitam* in verbis D. Prosperi æquè intelligi potest de debito ex congruitate, ac de debito ex condignitate: Ad Augustinum dico ipsum ibi lo-

qui

qui non de eo, quod Semipelagiani sentiebant, sed de eo, ad quod fatendum compelli eos ex propriis principiis posse existimabat ut colligitur *ex praced. num.* 23. Quia deinde operibus naturalibus melius negatur meritum condignum, si dicatur ipsa à nullo prorsùs auxilio veræ gratiæ internæ procedere, videtur inferri Semipelagianos non agnovisse in operibus naturalibus initiativis salutis ullam dependentiam à vera gratia interna, etiam tantummodò sufficienti & determinabili, sicque quoad primum punctum principale propendeo ad sententiam Patrum Societatis, ad quam non leviter ducor ex censura Innocentij X. contrà propositionem quartam Iansenij, quæ quidem censura nulla prorsùs limitatione aut interpretatione indiget in tali sententia, benè tamen in aliis duabus sententiis, ut patet ex explicationibus memoratis *praced. n.* 21. Quoad cætera tandem tria puncta minoris momenti propendeo in singulis ad responsionem affirmativam.

26. Concludo Semipelagianæ mentis discussionem advertendo Semipelagianos eamdem à gratia independentiam, quam arbitrio tribuunt in ordine ad eliciendos actus pro salutis initio, tribuere pariter in ordine ad perseverandum in iisdem actibus, pro quo clara sunt verba Augustini *de dono perseverantia, cap.* 17. ubi refert Semipelagianos, ità loquentes, *Sed hac ut à Deo dentur, nobis fides impetrat, qua incipit à nobis: Quàm fidem & incipere habere & in ea usque in finem permanere, tanquàm id à Domino non accipimus, nostrum esse contendunt.* & ibid. *Hac dicentes nolunt hominibus pradicari dona Dei esse ut veniatur ad fidem, & permaneatur in fide.* Item in *epist ad Rom. propositione* 60. dum in Semipelagianorum errore versaretur, ait, *Nisi quis credat, & in accipiendi voluntate* (hoc est in fide & oratione) *permaneat non accipit donum Dei.* Semipelagiani igitur eo modo, quo dixerunt nos propriis viribus credendo & orando promereri & impetrare à Deo collationẽ cæterorum, quibus rectè ac salutariter vivitur, existimarunt pariter nos propriis viribus perseverando in fide & oratione promereri & impetrare à Deo perseverantiam in cæteris, sicque tandem totum salutis negotium arrogant solis viribus arbitrij initium quidem immediatè; progressum verò & perseverantiam mediatè.

Semipelagiani viribus arbitrij arrogarunt perseverantiam in fide & oratione.

§. V.

De erroribus tùm Manichaorum & Priscillianistarum, tùm Sectariorum nostri temporis circà gratiam.

27. Assert. Error Manichæorum & Priscillianistarum circà gratiam fuit oppositus errori Pelagianorum, errarunt scilicèt illi ex eo quòd nimis depresserint, isti ex eo quod nimis extulerint creatum arbitrium.

Probatur & explicatur: Et quidem Pelagianos circà gratiam errasse arbitrium nimis efferendo perspicuum est ex eo, quod suprà dicebamus ipsos arrogasse arbitrio independenter ab omni vera gratia interna facultatem liberè operandi in ordine ad salutem, & condignè promerendi per proprias præcisè vires, tùm gratiam, tùm beatitudinem; Quòd Manichæi sicut & Priscillianistæ circa gratiam erraverint arbitrium nimis deprimẽdo ostenditur ex eo, quòd ipsi nullam agnoverunt in creatâ voluntate indifferentiam, nullum liberum arbitrium, voluerunt hominem omnia operari fatali necessitate, nec posse aut de malo bonum aut de bono malum fieri; sicque deprimendo imò destruendo arbitrium, nullum admiserunt meritum, nullam salutem & per consequens nullam gratiam iuxtà celebre illud Augustini, *Tolle liberum arbitrium, & non erit quod salvetur; tolle gratiam, & non erit undè salvetur.* Nec solùm circà gratiam, sed & circà alia plura Manichæi, & Pelagiani abierunt in errores oppositos, fraudulenter id affectantibus Pelagianis, ut sub specie impugnandi Manichæos faciliùs sua falsa dogmata obtruderent, quod observavit Augustinus *lib.* 3. *contra duas epistolas Pelagianorum, cap.* [illegible]. dicens, *Excogitarunt Pelagiani Manichaorum nomine detestabile imperitos deterrere, ne adversùs eorum dogmata aures accommodarent veritati.*

Error Manichæorum & Priscillianistarum.

Assert. 2. Lutherani & Calvinistæ errarunt circà gratiam partim ad Manichæos, partim etiam ad Pelagianos accedendo; & Lutherani Prædestinatianorum, Calvinistæ Adrumentinorum errorem renovarunt. 28.

Probatur & explicatur: Lutherus, ut refert Alvarez *de auxiliis, lib.* 1. *disp.* 3. *num.* 8. tradidit arbitrium post peccatum esse rem de solo titulo, seu titulum sine re, hominémque in pœnam peccati libertatem amisisse, ex efficaciâ divinæ prædestinationis necessitari, quidquid ex se operatur peccatum esse, nullam habere in ordine ad bonum opus internum activitatem, sed merè passivè concurrere ad bonum motum productum à solo Deo & ex vi divinæ prædestinationis: Lutherani igitur cum suo Antesignano (in quo tamen sequendo aliqui mitiores, aliqui rigidiores sunt, ut notat Ovied. *hic controv.* 1. *punct.* 11. *n.* 118. & 119.) quatenùs removent ab homine liberum arbitrium accedunt ad Manichæos, quatenùs ponunt efficaciam divinæ prædestinationis necessitatem inducere accedunt ad Pelagianos, quatenùs omnia bona opera in vim divinæ prædestinationis refundunt, renovant errorem Prædestinatianorum, de quibus suprà *n.* 17. Calvinus quoad præsentem materiam differt maximè à Luthero in eo, quòd admittat creatum arbitrium activè concurrere ad suos actus etiam bonos, necessitari tamen ait à Deo ad unam partem adeò ut nec exercitij libertatem retineat & spontaneè solùm, non liberè operetur, ex eo quod nequeat cohærere libertas cum efficaciâ divinæ motionis. Calvinistæ igitur ducem suum secuti, quamvis

Error Lutheranorũ & Calvinistarum.

vtcumque temperent errorem Lutheranorum, & minùs, quàm isti, arbitrium deprimant; adhuc tamen quatenùs huic omnem negant libertatem ad Manichæos accedunt, quatenùs deindè libertatem negant titulo incompossibilitatis cum efficacia divinæ motionis accedunt ad Pelagianos & renovant errorem Adrumetinorum, de quibus suprà eod. num. 17.

29. Epilogus errorum circa gratiam. Ex huculque dictis habetur tria potissimùm esse circà gratiam errorum capita: Primum est eorum, qui simpliciter & absolutè nec gratiam nec arbitrium agnoverunt, ità Manichæi & Priscillianistæ, quorum præcursor fuit Simon Magus ut refert Clemens Romanus *lib. 3. recognitionum*: Secundum est eorum, qui & gratiam agnoscentes & arbitrium, ut tuerentur arbitrium errarunt circà gratiam, ità post Origenem ejusque discipulos Ruffinum, Evagrium, Palladium, Pelagiani & Semipelagiani: Tertium est eorum, qui ut tuerentur gratiam errarunt circà arbitrium, ità Prædestinatiani primùm & Adrumetini, deindè Lutherani & Calvinistæ: & hæc duo posteriora errorum capita ex eodem principio duxerunt originem, ex negata scilicet compossibilitate libertatis creatæ cum necessitate divini adjutorij prævenientis, seu motionis & gratiæ efficacis: Ideò Theologi securim ponunt ad radicem & commendationem merentur plurimam, dum ingeniorum vires exerunt in tali compossibilitate elucidanda, utpotè qua facilè deinde est favere gratiæ simul & arbitrio, absque eo quod aut attollendo arbitrium deprimatur gratia, aut attollendo gratiam deprimatur arbitrium.

30. Iansenij circà gratiam propositiones damnatæ ab Innocentio X. Assert. 3. Inter nostri temporis errores circà gratiam rectè recensentur aliquæ propositiones Iansenij damnatæ ab Innocentio X. Prima est, *Aliqua præcepta Dei hominibus iustis volentibus & conantibus secundùm præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.* Secunda, *Interiori gratia in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.* Tertia; *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Quarta, *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* Quinta, *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omninò hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse.* Contrà has propositiones duæ Bullæ prodierunt; Prima eas damnavit ut falsas & hæreticas; Secunda declaravit eas contineri in opere Iansenij inscripto *Augustinus* & fuisse damnatas in sensu intento à Iansenio, Iansenius tamen ipse, ut observat Madernus *hic quæstion. 1. artic. 2.* in fine, non fuit declaratus hæreticus, quia Iansenij tempore tales propositiones nondum damnationem subierant, & ipse scripta sua omnia Ecclesiæ judicio, censuræque subjecerat.

Inter nostri temporis errores circà gratiam annumerandæ insuper essent quædam propositiones Michaëlis Baij facientis gratiam homini innocenti connaturalem & debitam; sed de his constabit faciliùs *cap. seq.* pendent enim à possibilitate status puræ naturæ. Ideò sit Michaëlis Baij circà gratiam errores.

CAPUT II.

De variis naturæ humanæ statibus in ordine ad gratiam.

1. Status hominis quid & quotuplex? STATUS nomen aliter sumitur in præsenti, quàm sumatur in jure civili, & canonico, aut in Theologia morali: Enimverò in jure civili importat conditionem personæ servæ vel ingenuæ; in jure canonico, sicut & in Theologia morali, importat rationem vivendi cum speciali obligatione, sic datur status matrimonij, status Religionis, &c. In præsenti autem importat conditionem seu modum se habendi totius humanæ naturæ in ordine ad gratiam, & suscipere rectè potest definitionem Scoti *in 1. distinction. 3. quæstian. 3. §. Sed restat dicentis Status non videtur esse, nisi stabilis permanentia legibus divinæ sapientiæ firmata* Porrò sicuti gratia alia est consummata & termini, alia non consummata & viæ ità in præsenti status universalissimè acceptus dividitur in statum termini, seu beatitudinis (damnatio, quamvis & ipsa status termini sit, ad rem præsentem non pertinet, cum non sit in ordine ad gratiam utpotè qui non est capax gratiæ) & statum viæ: Status beatitudinis est quidem magis propriè status, utpotè qui solus habet perfectè stabilem permanentiam, at de isto fusè actum est in proprio Tractatu, undè ad caput hoc pertinet solus status viæ complectens statum innocentiæ, in quo fuerunt conditi primi Parentes, & statum naturæ lapsæ, in quo iidem primi Parentes cum suis posteris remanserunt post originale peccatum; majoris tamen doctrinæ gratiâ, & ut agitentur quæstiones non tantùm ad de facto sed etiam ad de possibili pertinentes, solent sub statu viæ multo plures naturæ humanæ status, quamvis non sine aliqua controversia, distingui, quorum primus est status naturæ puræ: Secundus, status naturæ integræ: Tertius, status justitiæ originalis: Quartus, status gratiæ gratum facientis: Quintus status naturæ lapsæ: addi potest & sextus, nimirum status naturæ reparatæ: Per singulos hos status discurro initio facto à statu

statu naturæ puræ, de quo nonnihil obiter dictum est in *Tract. de Beatitudin. lib. 1. cap. 5. §. 1.* residuum tamen majus : Ideò sit

§. I.

Quid sit, & An dabilis sit status naturæ puræ?

2. *Status naturæ puræ quid?*

ASSERT. I. Status naturæ puræ est constitutio ac permanentia naturæ humanæ ab que omni, sivè imperfectione, sivè perfectione, non debita : & specialiter ex una parte absque peccato, ex alia parte absque integritate, justitiâ originali & gratiâ gratum faciente. Conveniunt in hac descriptione Theologi communiter.

Probatur & explicatur prima pars: Status naturæ puræ tria dicit Statum, Naturam, & puritatem: dicendo statum importat constitutionem & permanentiam: dicendo naturam importat omnem perfectionem tùm physicam tùm moralem naturæ debitam, & per consequens excludit omnem imperfectionem oppositam, & non debitam : dicendo puritatem importat quæ sibi ab intrinseco debentur purè & præcisè, adeoque excludit omne ab extrinseco adveniens & non debitum etiamsi perfectivum sit, & elevans: Status igitur naturæ puræ rectè describitur constitutio & permanentia naturæ humanæ, &c.

3. *Integritas naturæ & originalis justitia quid?*

Probatur & explicatur secunda pars asserendo quid intelligamus nomine integritatis & originalis justitiæ. Integritas non sumitur in præsenti pro abstracto naturæ integralitet completæ seu hominis habentis omne integrale complementum, sed dicitur in ordine ad integram observantiam legis naturalis, & consistit in perfecta subordinatione appetitus sensitivi ad rationalem, & rationalis ad Deum ut finem naturalem; hæc quippè subordinatio, in quocumque sita sit, removet plures difficultates impedientes præceptorum naturalium observantiam, & hanc valdè promovet. Originalis justitia suprà naturæ integritatem addit ordinationem ad finem supernaturalem, immortalitatem, & alia privilegia de facto concessa primis Parentibus, quæ utrùm in ipsis provenirent ex gratiâ gratum faciente, an aliundè ? controversum est & infrà §. 2. examinabitur; interim ex levi hâc & superficiali terminorum prænotione constat statum originalis justitiæ esse quasi medium inter statum Integritatis & gratiæ gratum facientis; si igitur probetur nec gratiam gratum facientem, nec integritatem deberi naturæ humanæ secundùm se, idem apertè inferetur quoad originalem justitiam, & probata erit consequenter tota hæc secunda pars; nam peccatum naturæ secundùm se non deberi certius est, quàm ut egeat probatione : Illud primum verò probo in sequentibus assertis. Ideò sit

Assert. 2. Naturæ humanæ secundùm se non est debita gratia habitualis seu gratum faciens. Ità Theologi communiter supponentes hanc veritatem, potiùs, quàm examinantes; examinant tamen eam & latè probant Estius in 2. *dist.* 25. §. 3. Amicus *hic disp.*16. *sect.* 1. Gonetus 1.*p. tract.*8. *disp.*6. §.2. &c. contrà Michaëlem Bajum, cujus propositiones assertæ veritati contrarias expressè damnarunt Pius V. Gregorius XIII. & Vrbanus VIII. & talium propositionum damnatio sicuti sententiam oppositam reddit saltem erroneam, ità nostram reddit omninò orthodoxam. Item contra Iansenium *in libro de statu naturæ puræ.* 4. *Gratia habitualis nõ est debita naturæ humanæ secũdum se.*

Probatur primò: Gratia habitualis seu gratum faciens comparata ad naturam humanã supernaturalis est, non naturalis; ergo naturæ humanæ secundum se non est debita; consequentia patet, antecedens probatur primò, quia inter propositiones Baij damnatas vigesima prima ità habet *Humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proindè naturalis dicenda est & non supernaturalis*, item vigesima tertia, *absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio done quodam supernaturali & gratuito suprà conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum*: Idem antecedens probatur secundò, quia semel admisso, quod gratia sit homini seu naturæ humanæ naturalis, jure diceretur homo præstare propriis & naturalibus viribus quidquid præstat mediante gratiâ, sicque ortenùs gratia defenditur, re ipsa verò totum salutis negotium, tota legis observantia naturæ cum Pelagio tribuitur: Tertiò, si gratia supernaturalis non est, de medio tollitur ordo supernaturalis & superior ordine naturæ ereatæ; quia cætera omnia, quæ supernaturalem ordinem ingrediuntur, se habent aut ut effectus aut ut proprietates gratiæ, & ordo supernaturalis, cujus ipsa quasi essentia est & radix, non admittit possibilem ullum alium ordinem superiorem ut suppono *ex tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. §.6. *Nec eidem est naturalis.* 5.

Dices hæc omnia sufficienter salvari, si dicatur ea verificari de natura humana in statu lapsus & euntrahente in sua origine peccatum, cæterùm aliter esse sentiendum de natura humana secundum se & innocente, cui cum concedenda sit major proportio ad gratiam, quàm naturæ lapsæ, optimè concedi potest esse gratiam illi, non isti naturalem. Sed contrà : cum natura humana lapsa & innocens ejusdem sit ordinis, nequit gratia esse naturalis homini innocenti, quin simul naturalis sit homini lapso; & major proportio naturæ innocentis, quàm lapsæ in ordine ad gratiam non est positiva fundata in connaturalitate & unitate ordinis, sed negativa fundata in carentia obicis, quæ quidem carentia reperitur in natura innocente, non in natura lapsa; intelligendo nomine naturæ lapsæ naturam saltem habitualiter in lapsu permanentem; huic igitur naturæ gratia est indebita positivè, naturæ innocenti est solùm indebita negativè seu non debitâ; 6. *Gratia non est magis naturalis homini innocenti quam lapso.*

CC c 2 utrique

utrique verò supernaturalis est, non naturalis.

7. Probatur secundò: Gratia non potest esse debita naturæ ex merito operum naturalium, ergo multo minùs potest esse debita naturæ secundùm se, & ex purâ ipsius dignitate; antecedens habetur ex Apostolo Rom. 11. *Si autem gratia, iam non ex operibus, Alioquin gratia iam non est gratia*, & supponitur ex infrà dicendis eum de merito; consequentia probatur quia ex unâ parte liberalitati conferentis, penes quam maximè attenditur ratio gratiæ, magis opponitur debitum physicum, quale esset debitum ortum ex purâ dignitate ipsius naturæ, quam debitum morale, quale est debitum ortum ex merito operum; ex alia parte natura & opera naturalia sunt ejusdem ordinis, & in tali ordine natura cum operibus est quid ampliùs & magis dignum, quam natura secundùm se & sine merito operum; ergo gratia si nequit esse debita naturæ ex merito operum, multo minùs potest esse debita eidem secundùm se & ex purâ ipsius dignitate.

8. Adversariorum effugium. Dices repugnare quidem gratiæ debitum ortum ex jure creaturæ seu creatæ naturæ, cujusmodi esset debitum ortum ex meritis, utpotè quæ tribuunt merenti jus ad præmiū; non sic eidem repugnare debitum ortum ex voluntate & munificentia Creatoris, qui eo ipso, quòd vult condere imaginem Dei innocentem, connaturaliter velit eidem tribuere consortium divinæ naturæ & media necessaria ad videndum suum exemplar: Dicatur igitur gratiam non posse esse debitam naturæ debito se tenente ex parte creaturæ, sivè sit debitum operum, sivè sit debitum dignitatis quodammodo entitativæ, benè tamen posse esse debitam naturæ debito se tenente ex parte Dei; sicuti enim non obstat gratiæ quod supposita Dei promissione sit debita, quia debitum ortum ex divinâ promissione est debitum fidelitatis ex parte Dei, ità nec eidem obstat quòd sit debita ex divina munificentia, aut decentia, aut alio quocumque se tenente ex parte Dei. Sed

9. Gratia quomodo possit esse debita debito se tenente ex parte Dei. contrà: Debitum se tenens ex parte Dei vel se tenet ex parte Dei ut Auctoris gratiæ & oritur ex aliquo actu ipsius gratioso, vel se tenet ex parte ejusdem ut Auctoris naturæ, & oritur ex aliquo actu non gratioso; de illo, non de isto debito se tenente ex parte Dei verificatur, quod gratiæ non repugnet; sic non repugnat gratiæ debitum ortum ex promissione, quia promissio largiendi gratiam est actus gratiosus spectans ad Deum ut Auctorem gratiæ: Quando ergo in proposito dicitur non repugnare gratiæ debitum ortum ex voluntate & munificentia Creatoris, qui eo ipso, quod vult condere imaginem Dei innocentem connaturaliter velit, &c. sermo est de debito se tenente ex parte Dei ut Auctoris naturæ scilicet ut Creatoris; & orto ex actu non gratioso, scilicet ex voluntate creandi & condendi creaturam, quæ licèt sit voluntas liberrima, non est tamen gratuita, nisi in sensu Pelagiano, in quo creatio ipsa est gratia; ideò tale debitum etiamsi se teneat ex parte Dei repugnat gratiæ gratiamque evertit.

Urgebis: Voluntas largiendi gratiam, etiamsi consequatur ad voluntatem condendi naturam, consequitur tamen solùm ex quadam connaturalitate & decentia Dei, non ex exigentia ipsius naturæ, ergo adhuc est gratiosa, & adhuc fundat debitum non repugnans gratiæ. Sed contrà: quidquid fit, fit ex connaturalitate & decentia Dei, 10. adeoque hoc præcisè, quod est fieri ex connaturalitate & decentia Dei, non magis arguit actum gratiosum, quam non gratiosum; quidquid igitur sit de connaturalitate & decentia, voluntas largiendi gratiam ad voluntatem condendi naturam vel consequitur inseparabiliter & necessariò, saltem de potentia ordinaria, vel non; si primum, ergo ejusdem est conditionis cum voluntate condendi naturam, nec potest illa esse magis gratiosa, quam ista, alioqui posita voluntate condendi hominem possit dici gratiosa voluntas ei tribuendi oculos, manus, pedes, &c. quamvis ista ad illam de potentia ordinaria necessariò & inseparabiliter consequatur: Si secundùm, undenam probant Adversarij talem voluntatem actu consequi potiùs, quàm non consequi; cum inter ea, quæ simpliciter separabilia sunt & non necessariò connexa, ex existentia unius non magis infertur existentia, quàm non existentia alterius.

Urgebis adhuc id probari ex eo, quòd supposità existentià naturæ decentius & congruentius Deo sit ei tribuere, quam non tribuere gratiam. Sed contrà: instantia vim 11. fortè aliquam præseferret, quoties Deus necessariò necessitate saltem morali vellet ad extrà quod meliùs est ex parte objecti, at oppositum expressè tradidimus *tract.1. lib.4. cap.5. §. 2.*

Probatur tertiò: creatura cui esset connaturalis & debita gratia, esset pariter connaturaliter debita tùm amicitia Dei, tùm visio; 12. atqui hæc duo naturæ humanæ non debentur, ut quoad amicitiam Dei probatum est *tract.1. lib.2. c.3. n.85.* quoad visionem verò *eod. cap. num.81.* & alibi; ergo. Confirmatur pluribus auctoritatibus sanctorum Patrum, quas refert Estius *præcit. §. 3.* ubi etiam *§. seq.* rectè explicat eas, quibus iidem sancti Patres videntur favere Adversariis, dum dicunt aut gratiam fuisse primo homini naturalem, aut vitium esse carere gratiâ, aut quid simile; rectè, inquam, explicat advertendo naturale aliquando sumi pro eo omni, quod simul cum natura confertur, sive deinde sit naturæ debitum & supernaturali oppositum, sive non; & in hoc sensu sanctos Patres dixisse gratiam fuisse primo homini naturalem, nec aliud indicare voluisse, quàm primum hominè fuisse in gratia conditum, & recepisse gratiā simul cum natura; ex quo deinde sequitur vitium esse carere gratia, quia natura rationalia ex quo condita est in gratia, non potest eam amittere sine peccato & vitio proprio. Occurritur auctoritatibus contrà præcedens assertum.

Assert. 3.

13. *Integritas, seu subjectio sensus ad rationē, non est debita naturæ humanæ secundū se.*

Assert. 3. Naturæ humanæ secundùm se non est debita integritas sita in perfecta subjectione sensus ad rationem, seu partis inferioris ad superiorem. Ità D. Thomas 1. *part. q.* 95. *art.* 1. *in c. in* 2. *dist.* 31. *quæst.* 1. *art.* 2. *ad* 3. & alibi Scotus *in* 2. *distinct.* 29. *quæst. unica* Durandus *in* 2. *dist.* 30. *quæst.* 5. Cajetanus 1. 2. *q.* 85. *art.* 3. Gonetus 1. *p. tract.* 8. *disput.* 6. §. 3. Amicus *hic disput.* 26. *n.* 28. Esparza *q.* 10. *art.* 1. & alij Theologi communiter contrà Bajum, & Iansenium, quibus favet Estius *in* 2. *dist.* 25. §. 6. Vndè veritas hic asserta non est tam indubitata, quàm præcedens; & nullam censuram cadere in opinionem huic asserto oppositam rectè explicat Estius in fine *præcit.* §. 6. & fatetur etiam Gonetus *præcit.* §. 3. *n.* 17.

Probatur: Perfecta subjectio sensus ad rationem, seu partis inferioris ad superiorem, consistit potissimùm in eo, quòd motus concupiscentiæ nunquam præveniant deliberationem rationis, neque hanc pertinaciter vexent divertendo à bono honesto & pertrahendo ad delectabile interdū contrarium legibus rationis, atqui hoc naturæ humanæ secundùm se non est debitum, ergo eidem secundùm se non est debita integritas sita, &c. Minor probatur, quod motus concupiscentiæ aliquandò præveniant deliberationem rationis, rationemque pertinaciter vexent, &c. connaturale est naturæ humanæ secundùm se, ergo huic secundùm se non est debitum, quòd motus concupiscentiæ nunquam præveniant, &c. neque enim potest esse debitum id, cujus oppositum est connaturale; probatur antecedens, connaturale est

14. *Imo ei est connaturalis non subjectio.*

homini habere sensum & rationem, appetitum sensitivum & rationalem, ac per consequens tendere in objectum tùm sensui consonum & delectabile, tùm consonum rationi & honestum; & quia pro statu hujus vitæ sensus attingit propria objecta immediatè, & in se ipsis; ratio verò mediatè & per sensus fit, quòd priùs & vehementiùs moveant delectabilia sensum quàm honesta rationem, adeoque quod motus concupiscentiæ priores sint & vehementiores actibus rationis: ergo quod motus concupiscentiæ aliquandò præveniant deliberationem rationis, &c. connaturale est, &c.

Dices primò sensum & appetitum sensitivum sumi posse dupliciter, vel in sua linea præcisè, vel ut est in tali subjecto, nimirum in homine, in quo spiritui & rationi conjungitur; sensui & appetitui sensitivo considerato in sua lineâ præcisè connaturale quidem esse tendere in bonum delectabile etiam rationi contrarium, eoque vehementiùs moveri quàm moveatur ratio ipsa bono honesto, sic majori impetu fertur brutum in voluptatem, quàm homo in honestatem; secùs rem se habere in sensu & appetitu sensitivo spiritui, rationique conjuncto; huic quippe connaturale est subesse & obtemperare rationi, respectu cujus se habet ut inferior ad superiorem, ut fœmina ad virum, dicente Augostino lib. 2. Genes. ad litteram, cap. 21. *Animalis illa pars nostra tanquam vira debet obtemperare rationi*; ergo connaturale non est homini quòd appetitus sensitivus rationem fraudulenter quodammodò præoccupet, eamque pertinaciter vexet. Sed contrà: Appetitui sensitivo rationi conjuncto connaturale est rationi subesse civiliter & politicè, id est cum facultate resistendi, quoties præsertim præcipitur aliquid contrariū bono proprio, quomodo subest Civis Principi, filius Patri, fœmina viro, concedo; serviliter & despoticè, id est absque facultate & jure resistendi, quo modo subsunt servi dominis, nego; & hoc sufficit, ut possit sensus præoccupare ac vexare rationem.

15. *Sensus rationi subest civiliter, nō serviliter.*

Vrgebis: in appetitu rationi unito facultas resistendi rationi est imperfectio, & defectus; ergo non potest esse connaturalis naturæ humanæ secundùm se. Sed contrà; cuilibet naturæ finitæ connaturalis est aliqua imperfectio & aliquis defectus, ut exemplificari potest in potentia ad peccandum, ad deficiendum, &c.

Dices secundò: Non potest non esse connaturalis rationi subjectio ad Deum, ergo non potest non esse connaturalis sensui subjectio ad rationem, cum ex D. Thoma 1. *p. q.* 95. *art.* 1. *in c.* subjectio rationis ad Deum sit causa subjectionis sensus ad rationem. Sed contrà: subjectio moralis & voluntaria (nam subjectio purè physica nō facit hic ad rem) rationis ad Deum provenit ex Dei amore, & sicuti connaturalis est rationi solùm imperfectus Dei amor, ità pariter solùm imperfecta ad Deum subjectio, & per consequens solùm imperfecta subjectio sensus ad rationem admittens resistentiam, sicuti imperfecta subjectio rationis ad Deum admittit inobedientiam, & transgressionem divinorum præceptorum.

16. *Rationi ad Deum cōnaturalis est subjectio solùm imperfecta.*

Dices tertiò: Quòd est connaturale homini secundùm se tribuitur ei à Deo, ut naturæ Auctore; atqui sensus resistens rationi, rationemque præoccupans & vexans, quòd est idem ac dicere concupiscentia rebellis & effrænis, non potest homini tribui à Deo ut naturæ Auctore; ergo sensus resistens rationi, &c. non potest esse connaturalis homini secundùm se: Minor probatur primò, quia Deus non potest esse causa imperfectionis & defectus: Secundò quia non potest tribuere materiam erubescentiæ, injuriam quippè facit Deo qui de ejus opere erubescit ut docet Augustinus *lib.* 2. *de nuptiis & concupiscentia*, *c.* 9. Tertiò quia non potest crudeliter se gerere, miseriis molestiisque gravissimis subjiciendo creaturam absque ipsius culpa; atqui concupiscentia rebellis & effrænis est imperfectio & defectus, est materia erubescentiæ, est miseriarum, molestiarumque fomes: ergo. Sed contrà: Quod est connaturale, si sit positivum, tribuitur quidem à Deo ut Auctore naturæ; at si sit negativum & carentia perfectionis consequitur ad finitatem & limitationem creaturæ, nec terminat Dei causalitatem; ideò concedo majorē de connaturali secundùm quod positivum, nego de eodem secundùm quod negativum; ad minorem dico concupiscen-

17. *Deus quomodò possit esse causa defectus & imperfectionis?*

tiam effrænem & rebellem secundùm positivum quod importat, id est secundum vehementem inclinationem ad sensibilia, tribui posse à Deo, quamvis non secundùm negativum, id est secundùm carentiam subjectionis ad rationem, & præpotentiæ ad vincendum in ipsa ratione; & secundùm hoc negativum consequi & consurgere ex ipsa constitutione naturæ humanæ finito & limitato modo importantis partes contrarias. Hinc ad primam probationem minoris dicito Deum non posse esse causam imperfectionis & defectus secũdùm negativum & formale, quod importat; benè tamen secundum positivum

18. *Quomodò possit tribuere materiam erubescentiæ?* & materiale. Ad secundam fieri Deo injuriam erubescendo de ipsius opere secundùm positivum & materiale, secundùm quod propriè à Deo est; non sic erubescendo de eodem secũdùm negativum & formale, secundùm quod ex naturæ conditione resultat; concupiscentia autem secundo, non primo modo materies est erubescentiæ propriè dictæ; propriè dictæ, inquam, nam erubescentia impropriè & latè sumpta cum humiliatione & confusione coincidens de qualibet vilitate, etiam irreprehensibili, haberi potest; sic erubescimus, v.g. in ventre exonerando, in copula etiam matrimoniali, ac licita, &c. *Quibus miseriis possit subjicere creaturā innocentē.* Ad tertiam, transeat quod species esset crudelitatis subjicere creaturam absque ipsius culpa miseriis molestiisque gravibus, si tales miseriæ molestiæque sint ipsi indebitæ, ac purè ab extrinseco proveniant; secùs si sint debitæ & connaturales, quales sunt respectu naturæ humanæ secundùm se miseriæ molestiæque consequentes effrænem & rebellem concupiscentiam, quibus nequit homo non subjici, nisi ea gratia & beneficentia speciali Dei, Deum autem non esse specialiter beneficum nullatenùs infert Deum esse crudelem.

19. *Status puræ naturæ est verè dabilis.* Assert. 4. Verè dabilis est homo in statu naturæ puræ, in quo scilicet à Deo ut Auctore naturæ, & operante secundùm potentiam ordinariam, creetur absque integritate, absque justitia originali, & absque gratia gratum faciente. Hoc assertum consequitur ad duo præcedentia, ex quibus facilè

Probatur: Deus ut Auctor naturæ, & operans secundùm potentiam ordinariam, potest creare hominem absque omni perfectione sibi non connaturali & non debitâ; sed integritas, justitia originalis, & gratia gratum faciens sunt perfectiones homini non connaturales & non debitæ: ergo verè dabilis est homo in statu naturæ puræ, in quo scilicet à Deo, &c. Major patet, quia Deus operatur ut Auctor naturæ, & secundùm potentiam ordinariam, quoties se accommodat exigentiæ suorum operum, & nec parcus quodammodò est eis negando aliquid debitum, nec liberalis eis largiendo aliquid non debitum: Minor quoad integritatem, & gratiam gratum facientem, expresè probata est in assertis præcedentibus, quoad originalem justitiam infertur à fortiori ex dictis de integritate, cum illa hanc includat; & corroboratur insuper ex eo, quod ordinatio ad finem supernaturalem & immortalitas, quæ principaliter integritati superaddit originalis justitia, homini secundùm se non debentur: Non debetur ordinatio ad finem supernaturalem propter easdem rationes, propter quas ostensum est non deberi gratiam, & propter connexionem talis ordinationis cum gratia, ut ope omninò necessariâ ad finem supernaturalem obtinendum: Non debetur immortalitas, quia mortalitas est homini connaturalis, utpotè consequens ex intrinseca ipsius constitutione, seu ex principiis intrinsecis, tùm substantialibus, tùm accidentalibus; inter substãtialia enim reperitur materia ejusdem rationis cum ea cæterarum rerum corruptibilium, appetens alias formas successivè habendas, nec completè satiata per animam rationalem; inter accidentalia reperiuntur primæ qualitates contrariæ ac pugnantes inter se, suaque contrarietate & pugna disponentes ac tandem deducentes subjectum ad corruptionem, & interitum.

Dices: si supponatur homo, præsertim secundùm potentiam Dei ordinariam, conditus in pura natura plura sequerentur absurda; primò enim ex carentia integritatis esset inferioris conditionis ad bruta, quæ à Deo secundùm potentiam ordinariam operante nequeunt produci mutilata & non integra: Secundò ex carentia ordinationis ad finem supernaturalem esset incapax veræ felicitatis, cum hæc non aliter habeatur, quàm per visionem Dei ut finis supernaturalis: Tertiò ex carentia immortalitatis anima in via tantùm, non in termino, haberet consortium corporis, sicque corpus foret consors bonorum malorumve operum in via, at non præmii supplicii ve in termino: ergo non est dabilis homo in statu naturæ puræ, in quo scilicet à Deo ut Auctore naturæ, &c. Sed

20. *Occurritur absurdis, quibus impugnatur status naturæ puræ.* contrà: Ad primum & secundum absurdum nego sequelam; ad primum quidem, quia bruta non produci mutilata & non integra quoad partes corporis spectat ad integritatem sumptam pro perfectione integrali, quæ debita est etiam homini, nec Deus ut Auctor naturæ potest producere hominẽ claudum, cæcum, monoculum, aut aliter monstrosum & defectuosum; at integritas, de quâ assertum procedit, aliter sumitur, nimirum juxtà sensum explicatum *præced. n. 3.* Ad secundum, quia vera felicitas alia naturalis, alia supernaturalis est, istius tantùm, non illius esset incapax homo ad finem supernaturalem non ordinatus, pro quo recolantur supradicta *in tract. de Beatitud. lib. 1. cap. 3. §. 2. & 4. & lib. 2. c. 4. §. 3.* Ad tertium concedunt sequelam qui existimant non futuram in statu naturæ puræ corporum resurrectionem; qui verò hanc in eo statu astruunt sequelam negant, nos conformiter ad supradicta *præcit. §. 2. n. 11.* cum primis sentimus, nec ullum in sequela absurdum agnoscimus.

21. *Censura opinionis negantis* Ex dictis habetur possibilitatem status naturæ puræ negari posse, vel titulo gratiæ gratum facientis, vel titulo justitiæ originalis, vel titulo integritatis; si negetur primo

titulo

si bilem statum puræ naturæ. titulo gravis, si tertio titulo nulla, si secundo titulo non adeò gravis ut primò, aliqua tamen censura incurritur.

21. Status naturæ Angelicæ pauciores, quà naturæ humanæ. Habetur insuper distinctioné naturæ puræ ab integra propriam esse naturæ humanæ, nec extendi posse ad Angelicam; hæc enim cum non constet parte inferiore & superiore, sensitiva & rationali, sed sit pura intelligentia, non admittit inter sensum & rationem, aut rebellionem in quâ naturæ puritas, aut subjectionem in quâ naturæ integritas collocetur: idem igitur sunt in Angelis status naturæ puræ & status naturæ integræ: Status justitiæ originalis propriè loquendo assignari in iisdem non potest, quia nec immortalitas in Angelis est privilegiú, nec iniri cum ipsis potest pactum de innocentia, aut culpa, ab uno in alios per originem transfundenda, cum non sint capaces originis unius ab alio: Neque item status naturæ reparatæ, cum nec pro malorum Angelorum redemptione Christus mortuus sit, nec ullus ipsorum pœnituerit. Non igitur sex status ut in hominibus, sed solùm tres in Angelorum viâ videntur distinguendi: Nimirum status naturæ simpliciter, status gratiæ, & status culpæ.

§. II.

Quid sint, & quomodò inter se differant status naturæ integræ, originalis justitiæ, & gratiæ gratum facientis?

22. Status naturæ integræ quid. ASSERT. 1. Status naturæ integræ est permanens ac perfecta subjectio partis sensitivæ ad rationalem, & rationalis ad Deum ut naturæ Auctorem. Ità Theologi communiter; & licèt Durandus apud Gonetum 1. *p. tract.* 8. *disp.* 3. *num.* 1. explicet integritatem naturæ humanæ per hoc, quòd sit instructa omnibus facultatibus, potentiis, & organis, sibi connaturaliter debitis, indéque inferat non posse creari hominem in natura pura, quin simul creetur in integra, nobis Adversarius non est, quia non considerat eam integritatem de quâ nos hic agimus, sed aliam, cujus jam semel & iterum meminimus, sumptam pro perfectione integrali.

Probatur, imò infertur assertum ex dictis; & certè ad legis naturalis integram observantiam, ex quâ hic derivatur denominatio integræ in naturam, aptissima est & sufficiens asserta subjectio; quod si placeat cum Goneto *disput. precit. n.* 3. denominationem naturæ integræ deducere ex unione & quasi integratione partis inferioris cum superiore, quadrat etiam optimè eadem subjectio, quæ dum medetur utriusque partis divisioni & discordiæ, ponit in tota natura quandam quasi unionem, & integritatem, ex utraque parte quid unum, ut ità dicam, integrando.

Hinc fit statum naturæ integræ non includere essentialiter gratiam sanctificantem; imò nec donum aliquod supernaturale in substantia; cum perfecta subjectio partis sensitivæ ad rationalem naturæ quidem non debeatur, at nec sit in se formaliter supernaturalis, nec supernaturalem finem ex se respiciat, adeoque postulet quidem induci per aliquid gratiosum & supernaturale in modo, at non per aliquid supernaturale in substantia.

Dices: ex vi perfectæ subjectionis natura integra posset amare Deum super omnia, & observare totam legé naturalem ut oportet ad salutem; ergo si in tali perfecta subjectione non involveretur aliquid si pernaturale, posset viribus purè naturalibus amari Deus super omnia & observari, ut oportet, tota lex naturalis, quod pelagianum est. Sed contrà: ly *viribus purè naturalibus*, vel sumitur ut excludit solùm supernaturale in substantia, vel ut etiam excludit omne gratiosum & naturæ indebitum; primo duntaxat, non secundo modo, posset natura integra viribus purè naturalibus amare Deum super omnia, &c. pelagianum autem esset, si diceretur, id posse etiam secundo modo. Deinde Pelagius loquebatur de statu, in quo sunt nunc homines, non de statu integritatis, qui existere quidem potest, at nec existit, nec unquam extitit: Pelagianum igitur est dicere, quòd homo in statu, quem de facto habet, & in quo Deus ut finis supernaturalis amandus est, & ly *ut oportet* in observantia legis, ad salutem supernaturalem refertur, non indigeat aliquo in substantia supernaturali ad amorem super omnia, & observantiam, ut oportet; at diversa est ratio de statu integritatis, in quo deberet Deus amari ut finis naturalis, & lex observari in ordine ad salutem naturalem. 23.

Assert. 2. Status justitiæ originalis, prout de facto fuit in primis parentibus, superaddit statui integritatis elevationem ad finem supernaturalem factam non per solam extrinsecam ordinationem, sed per intrinsecam infusionem gratiæ, & quidem in ipso creationis instanti juxtà communiorem veramque sententiam; superaddit item immortalitatem sumptam non pro impotentia absolutâ moriendi, qualem immortalitatem habebunt homines, tùm beati, tùm damnati, post universalem corporum resurrectionem; sed pro potentia non moriendi servando legem à Deo præscriptam; superaddit tandem virtutes infusas, plenitudinem scientiæ quoad naturalia, immunitatem ab omni errore, ab omni dolore, ab omni ægritudine, &c. Ità Theologi communiter, dum agunt de creatione hominis, videri inter cæteros possunt Arriaga 1. *part. tom.* 1. *disp.* 41. 42. & 43. Gonetus 1. *p. tr* 8. *disp.* 1 *art.* 3. & 4. Estius *in* 2. *dist.* 19. Hermex 1. *p. tr.* 3. *disp* 6 *q.* 9. 10. & 11. & alij apud ipsos. 24. Status justitiæ originalis quid?

Probatio & explicatio hujus asserti exposceret examen & indaginem eorum omnium, quæ ad enumerata privilegia pertinent; at hæc sunt prorsus extranea tractatui de Gratia, & ex Auctoribus præcitatis repetenda

repetenda potiùs, quàm huc revocanda.

Ex dictis habetur statum naturæ integræ, & statum justitiæ originalis, inter se differre tanquam inclusum & includens, & ex tribus statibus hucusque explicatis statum naturæ puræ esse duobus aliis imperfectiorem; statum justitiæ originalis esse duobus aliis perfectiorem; statum naturæ integræ inter duos alios mediare & esse perfectiorem statu naturæ puræ, imperfectiorem statu originalis justitiæ.

25. *Vtrùm justitia originalis habeatur per habitum gratiæ.* Dubitatur hic: Vtrùm justitia originalis haberetur in primis parentibus per aliquid diversum à gratia gratum faciente, an per ipsummet habitum gratiæ? Existimant haberi per aliquid diversum Cajetanus 1. *p.* *q.* 95. *artic.* 1. Suarez *prologom.* 4. *de gratia, c.* 5. *num.* 1. Oviedus *hac controversi.* 1. *n.* 130. Volunt haberi per ipsummet habitum gratiæ Medina 1. 2. *q.* 83. *art.* 2. Salmanticenses *in tract. de peccatu, disp.* 16. *dub.* 1. Gonetus *disp.* 1. *pract. art.* 5. & hi Auctores advertunt se loqui de justitia originali, non accepta adæquatè pro aggregato donorum & perfectionum omnium ad ipsam pertinentium, sed accepta inadæquatè & formalissimè pro ea perfectione, quæ est origo cæterarum & radix: Advertunt insuper & supponunt habitum gratiæ in primis parentibus ante lapsum habuisse modum informandi diversum ab eo, quem habet in nobis, diversitate consistente in majore illius dominio suprà animam; & non secundùm se præcisè, sed ratione talis modi fuisse in primis parentibus originem & radicem originalis justitiæ. His animadversionibus non obstantibus sequor Cajetanum, Suarium, Oviedum locis præcitatis, & insuper Scotū *in* 2. *dist.* 29. *ad* 4. Durandum *in* 2. *dist.* 20. *q.* 5. *ad* 1. Estium *in* 2. *dist.* 25. §. 5. aliosque plures & existimo simpliciter, & absolutè primos parentes habuisse justitiam originalem per aliquid diversum ab habitu gratiæ.

Sententia negative.

26. Probatur hoc primò, quia ipsi Adversarij refundentes justitiam originalem in habitum gratiæ, tali habitui diversum modum superaddunt; illud igitur, quod ipsi vocant diversum modum gratiæ, nos vocamus quid simpliciter diversum à gratia, & rationabiliter; majus enim dominium gratiæ suprà animam, ut quod illi statuunt diversam informationē & diversum modum gratiæ, vel est quid inexplicabile & inane verbum, vel resolvitur in majorem gratiæ intensionem; gratia autem, quæ secundùm se non sit causa formalis originalis justitiæ, non potest esse causa ejusdem ut intensior, quia major intensio deservit ad augendum eundem effectum, non ad præstandum effectum diversum.

27. Probatur secundò, quia quod nonnulli astruunt de facto, Adamum scilicet creatum fuisse in justitia originali, non in gratia, videtur omninò concedendum saltem de possibili, quod sufficit ad hoc ut necessariò fatendum sit justitiam originalem haberi per aliquid diversum à gratia: Nec refert, quod nos ipsi in præcedenti asserto diximus justitiam originalem superaddere integritati gratiam, ad hoc enim non requiritur quòd habitus gratiæ sit à justitia originali indistinctus, sed sufficit quòd sit perfectio ei valdè conveniens, & vel eam consequens, vel ad eam quodam modò disponens, & hoc secundùm nec quidquam ampliùs intendit S. Thomas 1. *p. q.* 95. *art.* 1. *in c.* & *q.* 100. *art.* 2. *ad* 2. docens radicem originalis justitiæ consistere in subjectione supernaturali rationis ad Deum, quæ est per gratiam gratum facientem, alioqui si per hæc verba faveret Adversariis, & in Adversariorū sensu loqueretur, contradiceret sibi ipsi alibi, id est *in* 2. *dist.* 20. *q.* 2. *art.* 3. *in corp.* & *dist.* 32. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 2. expressè distinguenti justitiam originalem à justitia gratuita, quæ idem est ac gratia gratum faciens Confirmatur ex eo, quòd simpliciter & absolutè distinguendo justitiam originalem à gratia sanctificante faciliùs & meliùs explicatur, quomodò Adam post lapsum ejusque posteri recuperando per justificationem gratiam habitualem non simul recuperent originalem justitiam. *Mens D. Thomæ.*

Supersesset hic inquirendum: Vtrùm justitia originalis formaliter ac essentialiter sumpta in unico habitu, an in pluribus; vel etiam partim in aliquo habitu intrinseco, partim in protectione extrinseca Dei debeat collocari? at jam diximus nolle nos hic indagare omnia, quæ ad justitiam originalem pertinent, & à præcedenti etiam dubitatione abstinuisse, nisi fuisset necessaria ad intelligendum statum gratiæ gratum facientis.

Assert. 3. Status gratiæ gratum facientis censeri potest quasi integralis perfectio originalis justitiæ, in se tamen ab ista distinguitur; & secundùm se communis est homini, tùm originaliter justo, tùm lapso: in quonam deinde formaliter consistat, quidve formaliter præstet latè traditur *lib.* 3. qui totus erit de gratia habituali, seu gratum faciente, unde suppositis tùm ibi dicendis tùm mox dictis, ulteriori explicatione aut probatione assertum non indiget. 28. *Status gratiæ gratum facientis quid?*

§. III.

Quid sit status naturæ lapsæ, & quomodò differat à statibus integritatis, justitiæ originalis, & gratiæ gratum facientis?

ASSERT. 1. Status naturæ lapsæ est permanentia humanæ naturæ propagatæ ex Adamo lapso in originale peccatum. 29. *Status naturæ lapsæ quid?*

Probatur & explicatur: Certum est naturam dici lapsam ex lapsu in culpam, non tamen qualemcumque, sed talem; quæ naturam afficiat & per naturæ participationem contrahatur, non præcisè afficiat personam & actu proprio committatur, quia igitur solus Adam ratione pacti cum ipso initi de innocentia, vel culpa, in posteros transfundenda, poterat labi in culpam, quæ naturam afficeret

afficeret & per naturæ participationem contraheretur, rectè explicatur status naturæ lapsæ per ordinem ad solum Adami lapsum in originale peccatum.

30. Hine fit solo non existente originali, etiamsi potuissent esse alij Adæ, vel posterorum lapsus in culpas, fit, inquam, quod tales lapsus non fuissent propriè lapsus naturæ, lapsamque denominassent personam, naturamve ut in tali persona, non naturā secundùm se; & ideò propriè non constituissent statum naturæ lapsæ: eadem de causa ex peccato Angelorum non solemus appellare lapsam naturam Angelicam, nec in Angelis statū naturæ lapsæ collocare: imò in natura humana pura, quæ nullum posset admittere speciale pactum de naturali innocentia aut culpa aliqua transfundenda, jam enim tale pactum foret quid non debitum & contrà naturæ puritatem; in natura, inquam, humana pura, sicuti defectu pacti nullum peccatum posset naturam totam afficere, & ultrà personam, à qua patraretur, extendi; ità ex eo quod hic vel ille homo peccaret, daretur hic vel ille homo lapsus, at dabilis in rigore non esset natura lapsa, seu naturæ lapsæ status.

Non datur in Angelis nec propriè dari potest in natura humana pura.

31. Assert. 2. Status naturæ lapsæ differt à statibus integritatis, justitiæ origioalis, & gratiæ gratum facientis, tùm per spoliationem in gratuitis, tùm per vulnerationem in naturalibus. Est receptissima & dogmatica veritas.

Probatur primò in universum ex communi Theologorum pronunciato, quo homo dici solet per peccatum originale spoliatus gratuitis, vulneratus in naturalibus: Item ex Concilio Arausicano *can.* 1. in quo sic habetur *Si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est secundùm corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum; sed animi libertate illæsa durante* (ecce in eo, quòd Concilium statuat non durasse illæsam animi libertatem, vulnerationem in naturalibus) *corpus tantummodò corruptioni credit obnoxium, Pelagij errore deceptus adversatur Scripturæ*, &c. Tandem ex Concilio Valentino *cap.* 6. dicente *liberum arbitrium per peccatum in primo homine infirmatum fuisse*; ex Tridentino *sess.* 5. *decreto de peccato originali* statuente *Adam per prævaricationis offensam secundùm corpus & animam in deterius commutatum fuisse.* Hi loquendi modi, qui familiares etiam sunt sanctis Patribus, vim certè habent significandi in homine lapso aliquid ampliùs, quàm solam gratuitorum carentiam.

32. Probatur & explicatur in particulari prima pars de spoliatione in gratuitis: Certum est & de fide homines in natura lapsa carere originali justitia, quæ Adamo inerat ante peccatum; atqui hæc originalis justitia adæquatè, & secundùm omnem suam perfectionem accepta, includebat non solùm privilegia quædam sibi propria, verùm etiam omnia gratuita pertinentia, sive ad integritatem, sive ad gratiam gratum facientem; ergo his omnibus homines carent ex vi peccati originalis; carent per consequens perfecta subjectione partis inferioris ad superiorē, superiorisque ad Deum, carent omnibus virtutum infusarum habitibus, omni jure ad gratiæ actualis auxilia, immortalitatis & impassibilitatis dono, &c.

Dices: Adam per peccatum non amisit in se ipso omnia gratuita, ergo neque hæc omnia amittunt ipsius posteri; neque enim potuit Adam per peccatum proprium transfundere majus malum in posteros, quàm contraxerit in se ipso; antecedens probatur, Adam retinuit spem & fidem, tùm quia sine his virtutibus minùs facilè & minùs connaturaliter potuisset ad pœnitentiam revocari, tùm quia secùs non verificaretur fidē, ex quo cæpit in Adamo, nunquam in Ecclesia defecisse. Sed contrà: propter has rationes admitto cum Goneto 1. *p. tr.* 8. *disp.* 4. *n.* 9. *&* 10. remansisse in Adamo lapso spem & fidē ex speciali indulgentia facta particulari ipsius personæ, non naturæ; & licèt Adam ex natura rei non potuerit transfundere majus malum in posteros, quàm in se contraxerit, bene tamen id potuit ex indulgentia sibi specialiter facta, non posteris. 33.

Adam peccando non amisit spem & fidem.

Dices insuper: Adam & ejus posteri non amiserunt ordinationem ad finem supernaturalem, atqui hæc est quid gratuitum; ergo non amiserunt per originale omnia gratuita. Sed contrà: ordinatio ad finem supernaturalem alia est intrinseca facta per gratiam inhærentē, alia est extrinseca facta per extrinsecum Dei decretum, istam non amiserunt Adam & ejus posteri, bene tamen illam; de gratuitis autem purè extrinsecis non videtur procedere amissio secuta ex originali. Deinde dici potest ordinationem ad finem supernaturalem ut obtinendum esse gratuitam, ordinationem verò ad eundem ut non obtinendum, seu cum debito non obtinendi, esse potiùs pœnalem, utpotè quæ importat reatum pœnæ damni, talis autem est ordinatio remanens in Adamo & ejus posteris, quandiu sunt in originali; ideò &c.

Probatur & explicatur in particulari secunda pars de vulneratione in naturalibus: Homo per originalem justitiam non solùm elevatur, inclinatur, & roboratur circà bonum morale ordinis supernaturalis, verùm etiam ordinis naturalis; qui enim verbi gratia amat Deum ut Auctorem supernaturalem; ex hoc ipso validior ac pronior est ad eundem amandum ut Auctorem naturæ; & in universum propter maximam similitudinem actuum supernaturalium & naturalium ejusdem generis, quidquid perficit in ordine ad actum supernaturalem, prodest unà simul in ordine ad actum naturalem sub eodem genere constitutum: Deinde pars superior habens inferiorem sibi per donum integritatis perfectè subjectam, vires illas, quas pro vincenda resistentia partis inferioris exereret, impendit immediatè in prosecutione boni moralis, fitque in tali prosecutione robustior, quàm foret sine dono integritatis: Homo igitur amittendo originalem 34.

Homo lapsus est vulneratus in naturalibus comparativè ad statū integritatis & originalis justitiæ.

juſtitiam, non ſolùm remanet impotens circà bonum ſupernaturale, ſed etiam intrinſecè id eſt defectu alicujus intrinſeci minùs potens circà naturale, quod eſt ipſum pro ſtatu lapſus eſſe in naturalibus vulneratum comparativè ad ſtatum originalis juſtitiæ; & per conſequens differre ſtatum naturæ lapſæ à ſtatibus integritatis, juſtitiæ originalis, &c. etiam per vulnerationem in naturalibus.

35. Quatuor lapſi hominis vulnera. Hinc facilè explicantur quatuor, quæ ſolent homini lapſo attribui, ignorantiæ, malitiæ, infirmitatis, & concupiſcentiæ vulnera; cum enim vulnus nihil ſit aliud, quàm læſio alicujus partis determinatæ ex diviſione, ſeu diſruptione proveniens, ad originalē autē lapſum ſecuta fuerit diviſio quædam, ſeu diſruptio ſenſus à ratione, in quibus unionem conſtituebat, ſervabatque originalis juſtitia, & ex tali diviſione, ſeu diſruptione læſæ & minùs potentes remanſerint quatuor determinatæ hominis partes, nimirum intellectus, voluntas, appetitus iraſcibilis, & appetitus cōcupiſcibilis; jure aſſignantur quatuor prædicta vulnera; ignorantia tanquā vulnus intellectus læſi & debilioris in ordine ad verū; malitia tanquā vulnus voluntatis læſæ & debilioris in ordine ad bonum honeſtum; infirmitas tāquam vulnus appetitus iraſcibilis læſi & languidioris in ordine ad bonum arduum, concupiſcentia tanquam vulnus appetitus cōcupiſcibilis læſi & difficilioris in ordine ad delectabile moderatum ratione. Dixi vulnus eſſe læſionem alicujus partis determinatæ, læſio enim totius ſubſtantiæ morbus eſt, aut languor, non vulnus; ut patet in febri, quæ quia totum animal afficit, morbus dicitur, non vulnus, ſic etiam macula culpæ originalis, quatenùs totam animam naturamve afficit, non debet dici vulnus, ſed morbus, ægritudo, & languor naturæ, ut loquitur D. Thomas 1. 2. q. 82. *art.* 1. *in c.*

§. IV.

Quomodò ſtatus naturæ lapſæ differat à ſtatu naturæ puræ, & utrùm natura lapſa ſit debilior purâ?

36. Natura lapſa non eſt debilior quàm ſi foret pura. ASSERT. 1. Natura lapſa non eſt debilior, quàm ſi foret pura; nec homo lapſus ex peccato originali contraxit aut qualitatē aliquam morboſam, ſeu morbidam & malignam, ut volunt Gregorius *in* 2. *diſt.* 30. *q.* 2. *art.* 2. Gabriel, Ocham & alij nonnulli antiqui; aut habitum inclinantem ad malum, ut volunt qui peccatum originale habitualiter acceptum collocant in aliquo poſitivo; aut minorem inclinationem ad bonum, majoraque impedimenta extrinſeca bene operandi, ut volunt Alvarez *de aux. diſp.* 43. & 47. Sylvius 1. 2. *q.* 85. *art.* 3. Ioannes à S. Thoma *hic q.* 109. *diſp.* 19. *art.* 1. *n.* 13. Eſparza *q.* 9. *art.* 3. Maderuus *q.* 1 *art.* 4 &c. Contrà quos omnes Auctores ſententiam à nobis aſſertā tradunt Marſilius *in* 2. *q.* 18. *art.* 1. Medina 1. 2. *q.* 85. *art.* 3. Cajetanus *eod. art.* & *q.* 109. *art.* 2. Gonetus 1. *p. tr.* 8. *diſput.* 4. *art.* 3. § 2. Suarez *hic prolegom.* 4. *c.* 8. Arriaga *diſp.* 38. *ſect.* 3. *ſubſec.* 2. Oviedus 1. 2. *tr.* 6. *controv.* 9. *n.* 89. & *tract.* 7. *controv.* 1. *n.* 138. cæterique magis communiter.

Probatur aſſertū primò impugnando morbidam qualitatē: Talis qualitas non emanaſſet à natura, quia nulla natura eſt emanativa qualitatis ſibi diſconvenientis, à quā imperficiatur & debilitetur: non fuiſſet infuſa à Deo, quia talis morbida qualitas eſſet deterior quolibet habitu vitioſo, hunc verò vix de potentia abſoluta aliqui concedunt poſſe à Deo infundi: Non fuiſſet producta ab actu peccati, quia etiam ex cæteris actibus peccaminoſis deberet produci morboſa aliqua qualitas: Non fuiſſet tranſmiſſa ex pomo vetito, aut ex veneoſo ſibilo ſerpentis, quia & gratis id diceretur, & non aliter potuiſſet id fieri, quàm extraordinariâ Dei virtute, at in hoc eadem eſt difficultas, quæ in ejuſdem qualitatis infuſione immediatè à Deo facta; ergo nullatenùs homo contraxit ex peccato originali morbidam qualitatem. 37. Non contraxit morbidam qualitatem.

38. Non habitum inclinantem ad malum. Probatur ſecundò impugnando habitum inclinantē ad malum: Talis habitus vel eſſet peccatū ipſum originale ut habitualiter perſeverans, & hoc non; tùm quia ſuppono habituale peccatū eſſe præcisè actum præteritum moraliter perſeverantem, non phyſicam aliquam qualitatem, nec habitum; tùm quia ſecùs remiſſo præcisè originali natura deſineret eſſe debilior, vel eſſet qualitas ab ipſo peccato originali habitualiter perſeverante diverſa, & ſimilis habitibus vitioſis, quos in nobis peccata relinquunt; at neque hoc dici poteſt, quia tales habitus relinquuntur dumtaxat ex actibus propriis, nec inclinant niſi ad illam determinatam rationem mali, in quā erant actus ipſorum productivi; peccatū verò originale in nobis eſt actus alienus, non proprius; & inclinatio ad malum ab Adverſariis intenta univerſalis eſt, non ad unā peccaminoſi actus rationem determinata.

39. Non minorem inclinationē ad bonum. Probatur tertiò impugnando minorē inclinationem ad bonum: Talis inclinatio neque eſt minor radicaliter, & quoad entitatē; neque formaliter, & quoad exercitium: Non radicaliter, & quoad entitatem, quia hoc modo inclinatio ad bonum eſt propria paſſio naturæ rationalis, eſt ipſa rationalis potentia, quam minorem factam non eſſe concedunt ipſi Adverſarij: Non formaliter, & quoad exercitium, quatenùs retardetur ab actuali proſecutione boni; quia vel retardatur per aliquid homini intrinſecum, & contrà hoc, ſi ſit qualitas habituſve ad malum inclinans, recurrit quod dicebatur *praced. n.* 37. contrà morbidam qualitatem & pravum habitum; ſi ſit, ut vult Naclantus *in c.* 6. *epiſt. ad Rom.* major & effrænatior inclinatio ad malum in parte inferiori, recurrit quod mox dicebatur contrà minorē inclinationē ad bonū in parte ſuperiori; eadē enim ratione, quā iſta eſt propria paſſio naturæ rationalis, illa eſt propria paſſio naturæ ſenſitivæ, adeoque neutra poteſt radicaliter, & quoad entitatem creſcere aut minui manēte eadē natura; at neque creſcit

ſcit in parte ſenſitiva inclinatio ad malum formaliter, & quoad exercitium, propter eandem proportionaliter rationē, propter quam non decreſcit in parte rationali formaliter, & quoad exercitium, inclinatio ad bonum: Vel retardatur per aliquod extrinſecum impediens, & contrà militat probatio *n.43.* afferenda contrà majora impedimenta extrinſeca.

Dices inclinationem ad bonum in natura lapſa verè eſſe minorem formaliter tantùm & exercitè; at talem eſſe ex alio capite ab improbatis, ex averſione ſcilicet à Deo ut fine naturali, quæ averſio & reperitur in natura lapſa, non reperiretur in pura, & minuit inclinationem ad bonum morale ordinis naturalis, quod eſt idē ac dicere ad operandum in ordine ad Deum ut finem naturalem, in ordine ad quem certè cum minori inclinatione operatur qui averſus, quàm qui
40. non averſus eſt. Sed contrà: Non deſunt qui exiſtiment, peccatū originale avertere à Deo ut à fine ſupernaturali ſolum, non ut à fine naturali; & ita ſentiunt quicumque tribuunt pueris decedētibus cum originali beatitudinem naturalem poſt diem judicij, nihilominùs ad hoc neque propēdeo, neque compellor ex inſtantia, pro cujus ſolutione adverto averſionem à Deo ut ultimo fine naturali aliam eſſe poſitivam, quæ per aliquid poſitivum puta per actū ipſum peccati habetur; aliam privativam conſiſtentem in pura non converſione, quæ iterum duplex eſſe poteſt, alia ſcilicet culpabilis, alia inculpabilis: ſine dico averſionē a Deo ut fine naturali in natura lapſa eſſe privativam, cum peccatū Adæ nihil poſitivum reliquerit, per quod natura remaneat poſitive averſa; eſſe tamen culpabilē, quia provenit ex culpa & eſt voluntaria, licet volūtarietate aliena: In natura pura præſcindendo à quolibet actu elicito daretur pariter averſio privativa, ſeu potiùs negativa, id eſt non converſio ad Deū ut finem naturalem; inculpabilis tamen, utpotè non ex culpa proveniens ſed ex imperfectione naturalis conditionis, ratione cujus cum non habeat appetitum rationalem prædominantem ſenſitivo, non magis petit à Deo applicari ad bonum honeſtum, quod eſt objectum proprium appetitus rationalis, quàm ad bonum ſenſibile & delectabile, quod eſt objectum proprium appetitus ſenſitivi; homo igitur in puris naturalibus, vel à Deo creatus, vel ab alio homine propagatus, nullo modo eſſet in primo inſtanti uſus rationis ad Deum converſus magis, quàm ad bonum creatum, ſed ad utrumque purè negativè ſe haberet.

Non poſitivam averſionem à Deo ut fine naturali.

Neque urgeas: homo in puris naturalibus præſcindendo ab omni actu elicito, quāvis non eſſet converſus ad Deum actualiter,
41. eſſet tamen converſus habitualiter. Contrà enim: vel ly *habitualiter* importat aliquem habitum naturæ ſuperadditum, vel importat ſolùm innatam propenſionē naturæ; primum dici non poteſt, quia eſt contrà rationem naturæ puræ habere aliquid ſuperadditum, & per cōſequens non debitum; ſi ſecundum dicatur, natura pura non eſt habitualiter converſa in Deum magis, quàm in bonum creatum, quia in ipſa propenſio partis ſuperioris tendentis in Deum non prævalet propenſioni partis inferioris tendentis in bonum creatum. Homo igitur in puris naturalibus neque actu, neque habitu, eſſet ad Deum converſus, adeoque eſſet ſimpliciter non converſus ſeu negativè averſus, & cum ſit pariter non converſus ſolùm, ſeu privativè averſus per peccatum originale in natura lapſa, ex averſione à Deo nequit probari minor in natura lapſa, quàm in pura inclinatio ad bonum morale ordinis naturalis; ſicque corruit principalis inſtantia ſuperiùs allata.

Neque urgeas inſuper homo lapſus differt ſaltem ab homine puro in eo, quod ille 42.
ſit averſus culpabiliter, iſte inculpabiliter; atqui homo à Deo averſus culpabiliter eſt indignus extrinſecis auxiliis in Deum promoventibus; quibus non eſt indignus homo averſus inculpabiliter: ergo ſaltē defectu talium auxiliorum averſio a Deo in natura lapſa minuit inclinationem ad bene moraliter operandum. Contrà enim: aliud eſt hominem eſſe indignum, aliud eſſe deſtitutum auxiliis; nam cum Deus non infligat de facto homini lapſo omnem pœnam, quam poſſet propter originale infligere, ex eo quòd homo lapſus ſit indignus aliquibus auxiliis, quibus non eſſet indignus homo purus, non infertur illum talibus auxiliis carere, & eſſet talis carentia aliundè probanda, quod non præſtant Adverſarij.

Probatur quartò aſſertum, impugnando majora impedimenta extrinſeca bene operandi: Talia impedimenta neque ſunt majora ex parte mundi, neque ex parte dæmonis, qui ſoli ſunt Adverſarij extrinſeci noſtrorū bonorū operum pro noſtra parte inferiori militantes contrà ſuperiorem: Non ſunt majora ex parte mundi, quia veriſimile eſt ea, quæ extrà hominem in mundo ſunt, eodem modo fluere curſuſque ſuos peragere juxtà propriā unūquodque conditionem, in præſenti ſtatu naturæ lapſæ, quo fluerent & peragerent in ſtatu naturæ puræ, alioqui per peccatum originale totus mundus fuiſſet in naturalibus vulneratus, quod audacter magis, quàm rationabiliter diceretur. Quoad dæmonem eſt aliqua major difficultas eo, quod ſancti Patres ſæpè doceant hominem per peccatū inciſſe in diaboli ſervitutē, factumque fuiſſe obnoxium gravioribus ac frequentioribus ipſius oppugnationibus, nec certè videbatur conſentaneum hominem purū & innocentem ſubjici tam ſævienti & furenti Adverſario, quàm ſæviens & furens modo eſt diabolus in hominem lapſum: Nihilominùs auctoritatibus ſanctorū Patrum occurri poteſt 44.
dicendo hominem per originale peccatū inciſſe in diaboli ſervitutem comparativè ad ſtatum integritatis & originalis juſtitiæ, non comparativè ad ſtatum naturæ puræ, in quâ & in ordine ad ſolam beatitudinem naturalem ſi fuiſſent creati homines, nil prohiberet opinari fuiſſe creatos etiam Angelos, ex quibus aliqui peccando potuiſſent dæmones

43. *Non majora impedimenta extrinſeca bene operandi.*

fieri, & hi invidendo hominibus beatitudinem naturalem, à qua ipsi per peccatum exciderant, conati fuissent ab illa & à bonis operibus naturalibus ad eandem conducentibus homines viatores avertere, ut ratiocinatur Gonet §. 2. *præcit. n. 44.* Quod si magis placet, aut nullos, aut leviores, quàm in hominem lapsum excogitare dæmonum assultus in hominem purum, dici poterit hominem lapsum per custodiam & tutelam bonorum Angelorum, quam aut nullam aut non tantam habuisset homo purus, tantundem ad bonum promoveri, quàtùm per malos Angelos a bono averritur, sicque compensata malorum Angelorum oppugnatione per bonorum custodiam hominem lapsum ex hoc capite non esse deterioris conditionis in ordine ad bonum, quàm foret homo purus: Tandem, si hæc nimis arbitraria videantur, dicito impedimenta bene operandi à dæmone provenientia per accidens se habere ad rem nostram, quia status naturæ humanæ lapsæ secundùm se dari poterat absque peccato, imò absque existentia Angelorum, adeoque absque impedimentis modo occurrentibus ex malorum Angelorum infestatione & assultibus.

45. Absurda, quæ Adversarij nobis objiciunt.

Dices contrà totam præcedentem doctrinam in universum: Si natura lapsa non esset debilior purâ, sequeretur primò hominem per culpam originalem fuisse dumtaxat spoliatum gratuitis, non vulneratum in naturalibus, quod est contrà Concilia Arausicanũ, Valentinum, Tridentinum relata *præced. n. 31.* item contrà sanctos Patres si per illud Luc. 10. *Homo quidam* (ecce typum peccatoris) *descendit at ab Ierusalem in Iericho & incidit in latrones* (ecce lapsum in culpam) *qui despoliaverunt eum* (ecce spoliatum gratuitis) *& plagis impositis abierunt* (ecce vulneratum in naturalibus:) Sequeretur secundò hominem lapsum posse propriis viribus amare super omnia Deum ut Auctorem naturæ, & servare totam legem naturalem, sicuti id posset homo purus: Sequeretur tertiò infantes decedentes cum solo originali consecuturos beatitudinem naturalem, sicuti eam consequerentur infantes in natura pura: Sequeretur quartò concupiscentiam non esse magis effrænem & dissolutam in natura lapsa, quàm fuisset in pura contra D. Anselmum *lib. de conceptu virginali, c. 5.* ubi concupiscentiam originali justitia destitutam comparat feræ, quæ prius erat vincta, & postcà disruptis vinculis ferociùs sævit. Sed contrà.

46. Ad primũ dico optimè salvari hominem vulneratum in naturalibus per hoc, quod talis sit comparativè ad statum integritatis ut dicebatur *præcit. n. 31.* nec quidquã ampliùs intendunt Concilia & sancti Patres: & licèt idem homo in statu naturæ puræ dicendus non foret vulneratus, hoc proveniret præcisè ex defectu cõnotati, quatenùs homo purus, quamvis haberet illud, in quo formaliter consistit vulnus hominis lapsi, divisionẽ scilicet partis inferioris à superiore, non cõnotaret tamen præcedentem utriusque partis unionẽ, sicuti connotat lapsus, vulnus autem est divisio partium non qualiscúque sed antecedenter unitarum; Vnde urgeutis; homo vulneratus est debilior non vulnerato; homo lapsus est vulneratus, homo purus foret non vulneratus: ergo, facilè occurritur dicendo majorẽ rectè procedere, quatenus homo non vulneratus talis est ex carentia ejus, quod vulnus importat de formali; secùs si talis sit dumtaxat ex carentia ejus, quod vulnus importat de connotato, quo præcisè modo est non vulneratus homo purus comparatus ad lapsum.

Homo vulneratus quare non sit debilior non vulnerato?

47. Ad secundũ transeat cæteris paribus posse hominẽ lapsũ propriis viribus amare super omnia Deũ ut naturæ Auctorem, & servare totã legẽ naturalem, sicuti potest homo purus. Dixi *cæteris paribus* id est supposito, quod homo lapsus posset super omnia amare Deũ ut Auctorẽ naturæ, præscindendo ab amore ejusdem ut Auctore supernaturali, quemadmodum præscinderet homo purus; in re autẽ præscindere non potest homo lapsus ex dicendis *lib. 2. c. 2. n. 28.* Dixi sicuti *potest homo purus*, qui Deũ ut naturæ Auctorẽ posset super omnia amare propriis viribus, quatenùs ly *propriis viribus* excludit specialia auxilia supernaturalis, non tamen naturalis ordinis, juxtà supradicta *tr. de Beat. lib. 1. c. 3. n. 16.* & infrà dicenda *lib. 2. c. 2. n. 46.*

Homo lapsus quomodò possit habere naturalẽ amorem Dei æquè ac homo purus.

48. Ad tertium, propter supradicta *n. 40.* de homine puro ante omnem actum elicitũ non magis converso ad Deũ, quàm ad bonũ creatum non nemo fortè dubitabit, utrũ infanti in pura natura decedenti deberetur pro beatitudine naturali cõsecutio Dei potiùs quàm alicujus boni creati, & ut ei ex alia parte vera beatitudo non desit, excogitabit Deũ vel non permissurũ ullum infantem in pura natura decedere ante usum rationis, vel infanti sic decedenti anticipaturũ transeunter rationis usum quo se per actum propriũ inflectat determinatè in objectũ appetitus aut rationalis aut sensitivi. Verùm hæc audenter nimis dicerentur, & homo purus, quamvis ex principiis intrinsecis præcisè non haberet majorem inclinationẽ ad objectũ rationalis, quàm sensitivi appetitus, hanc tamen haberet ex divina ordinatione, & ex intentione Dei operantis, si minùs ex cõditione operis; Vnde etiã homo ipse perveniens ad usum rationis teneretur sequi inclinationẽ appetitus rationalis, quamvis non validiorẽ ea appetitus sensitivi: Deus igitur exequens quodammodò propriã ordinationẽ, & quasi supplens id, ad quod homo, si adultus fieret, teneretur, animã decedentis in pura natura ante usum rationis bearet per se ipsũ, tanquã per objectum explens inclinationẽ appetitus rationalis potiùs, quã per aliquid creatũ explens inclinationẽ appetitus sensitivi: Consequerentur igitur infantes in pura natura verã beatitudinẽ naturalẽ; & hoc supposito respondeo ad tertiũ negando absolutè sequelã, ratio negationis est quia infantes decedẽtes cum solo originali, & infantes qui decederent in pura natura, quãvis æquiparẽtur physicè, non tamen moraliter, in illis quippè non conversio ad

Infantes naturæ puræ consequerentur beatitudinẽ naturalem.

Non sic infantes modò decedentes cum originali.

ad Deum, & inclinatio quasi æquilibrata ad bonum honestum & sensibile, est culpabilis secumque affert indignitatem beatitudinis naturalis; in istis foret inculpabilis nullamque indignitatem afferret.

49. Ad quartum concedo sequelam quidquid contrà sentiant Naclantus impugnatus *præced. num. 39.* & Espatza *hic q. 10. art. 5.* Ad auctoritatem Anselmi dico sufficienter salvari, quod concupiscentia in nobis tanquam fera ruptis vinculis ferociùs sæviat, per hoc quod rupto vinculo integritatis & originalis justitiæ sæviat ferocia magna, etsi deinde non majore ea, quâ sævisset in pura natura.

Assert. 2. Status naturæ lapsæ differt à statu naturæ puræ connotativè solùm, & moraliter; moralitate tamen non minuente facultatem, inclinationemvè benè moraliter operandi. Hoc assertum eosdem habet, tùm Patronos, tùm Adversarios, quos præcedens, ad quod consequitur.

50. Probatur & explicatur: Status naturæ lapsæ dicit naturam, & lapsum; quatenùs præcisè dicit naturam, prædicata scilicet pertinentia ad ipsius constitutionem & perfectionem, vel in esse, vel in operari, non differt à statu naturæ puræ, ut hucusque ostensum est; quatenus dicit lapsum, explicat originale peccatum, quod considerari potest, vel secundùm id, quod importat de præterito, vel secundùm id, quod importat de præsenti; de præterito importat actum peccaminosum primi parentis Adamo, ratione cujus Adam amisit sibi & Posteris originalem justitiam, in quâ fuerat conditus, & quæ erat in Posteros transfundenda, si in se eam ipse servasset; de præsenti importat habitualem maculam in nos successivâ propagatione transfusam cum privatione originalis justitiæ, quæ quidem habitualis macula, ut aliundè suppono, de præsenti est pura moralitas pura scilicet perseverantia moralis actus præteriti sita in non retractatione & non cōdonatione talis actus: Natura igitur lapsa, seu natura habens originale peccatum, secundum id quod tale peccatum importat de præterito, differt à natura pura connotativè, idest connotando originalem justitiam & actum peccaminosum primi hominis, quorum neutrum connotaret natura pura; secundum id, quod idem peccatum importat de præsenti, differt à natura pura moraliter, idest penes maculam habitualem sitam in pura moralitate; hæc porrò moralitas non minuit facultatem, inclinationemvè benè moraliter operādi comparativè ad naturam puram, quia de præsenti nec ponit in natura lapsa nec ab ipsa tollit aliquod positivum physicum, quod aut non futurum, aut futurum esset in pura.

Natura lapsa differt à purâ connotativè & moraliter.

Dices: Omne morale fundatur in physico, & omne diversum morale supponit diversum aliquid physicum; ergo natura lapsa non potest differre à pura moraliter, quin differat physicè; & per consequens quin ponat, aut tollat, aliquid physicum. Deindè peccatum personale habituale minuit inclinationem benè moraliter operandi, ergo hanc pariter minuit peccatum originale habituale. Sed contrà: dico omne morale fundari in physico, vel actuali tamen, vel præterito; & ut natura lapsa de præsenti differat à pura moraliter, sufficit quod de præterito habuerit diversitatem physicam, qualem revera habuit in Adamo per actum peccaminosum præteritum, eodem modo ut natura lapsa sit moraliter deterioris conditionis, quàm pura, sufficit quod de præterito fuerit deterioris conditionis physicè, nec est necesse quod sit deterioris conditionis physicè de præsenti. Ad illud, quod additur, dico ex actu peccati personalis relinqui, tùm maculam habitualem, tùm habitum vitiosum; ex actu peccati originalis illam, non istum in Posteros transfundi; si igitur peccatum habituale personale sumatur, ut importans habitum vitiosum, concesso antecedente neganda est consequentia, si ut importans præcisè maculam habitualem negandum est antecedens; evenire enim potest, ut quis post peccatum per actus bonos, insufficientes tamen ad justificationem, deleat omninò habitum vitiosum, & acquirat facilitatem benè operandi majorem, quam habebat ante peccatum, in hoc certè dabitur habitualis macula peccati personalis absque minore inclinatione benè operandi.

51. Quomodò morale fundetur in physico?

Quomodo peccatum personale inclinationem ad bonum minuat?

Ex dictis habetur primò aptissimum esse exemplum, quo Cajetanus explicat discrimen naturæ puræ à lapsa per discrimen hominis nudi à nudato seu spoliato, præsertim si nudatio seu spoliatio facta sit in pœnam alicujus delicti; sicuti enim in hoc utroque homine nuditas absolutè ac physicè eadem est diversa verò connotativè & moraliter; quatenùs in nudato culpabilis ac pœnalis est, & connotans vestes, quibus aliquando fuit indutus, secùs in nudo, ità in homine puro & lapso imperfectio eadem est absolutè & physicè, diversa verò moraliter quia in lapso pœnalis ac culpabilis; item diversa est connotativè quia connotat perfectiones originalis justitiæ, quas aliquando habuit, secus in puro: Status igitur naturæ puræ & lapsæ se habet ut nuditas, natura pura se habet ut nuda, natura lapsa se habet ut nudata propter peccatum.

52. Homo purus & lapsus se habent ut nudus & nudatus.

53. Habetur secundò comparationem hucusque factam inter hominem purum & lapsum, procedere de homine lapso per solum originale, item de homine lapso ut tali & præcisa lapsus reparatione; cæterùm in homine lapso per peccatum etiam personale non negamus reperiri facile posse minorem inclinationem ad bonum, quàm in puro; & econtrà in homine lapso, sed reparato, majorem, quàm in puro, agnoscimus benè operandi facultatem, primum infertur *ex praeced. n. 51.* secundum constabit *ex seq. §.*

§. V.

Quid sit status naturæ reparatæ; & quæ ejus vires comparativè ad alios status?

54. Status naturæ reparatæ quid?

ASSERT. 1. Status naturæ reparatæ, ut nunc est, importat permanentiam naturæ humanæ sub reparatione, seu redemptione à lapsu, factâ per gratiam Christi. Hujus asserti materies in re spectat magis ad tractatum de Incarnatione, quàm ad præsens institutum, in propriis terminis paucissimi agunt de natura reparata, præstat id Gonetus 1. *p. tract.* 8. *disp.* 5. eamdemque hic nominant potiùs, quàm explicent, Amicus *disp.* 16. *sect.* 1. *num.* 11. Oviedus *controv.* 1. *num.* 132. Arriaga *disp.* 36. *n.* 31. Herinex *disp.* 1. *n.* 4.

Posset haberi pluribus modis.

Dixi *ut nunc est* quia potuisset etiam natura humana aliter, ac nunc, reparari, puta vel restituendo ei statum, à quo exciderat adeò ut ea ratione quâ nunc recuperare potest, gratiam sanctificantem, recuperare pariter posset originalem justitiam; vel remittendo naturæ lapsæ peccatum per gratiam, quæ esset Dei, non Christi, sivè deindè talis gratia tribueretur ex purâ Dei liberalitate, sive ex ipsius hominis alteriusvè puræ creaturæ satisfactione & meritis, quamvis non condignis; vel aliquo alio modo.

Probatur assertum facilè ex eo, quod sit de fide certissimum eam reparationem, quam nunc habet natura humana, gratiamque omnem sivè actualem sivè habitualem, quam recipit post originalem culpam esse ex meritis Christi, quem propterea jure veneramur ut totius humani generis redemptorem ac reparatorem. Neque obstat, quod aliqui de facto remissionem originalis non obtineant, adhuc enim in istis natura est ab originali reparata reparatione sufficienti, quamvis non reparatione efficaci ut patebit *cap. seq.* §. 12. ubi statuetur esse per Christum provisa omnibus & singulis hominibus media sufficientia ad salutem.

Reparatio naturæ alia sufficiens, alia efficax.

55. Assert. 2. Natura humana reparata comparata ad statum naturæ puræ, si daretur, est multo robustior in ordine ad bonum, & conditionis multo melioris; comparata verò ad statum innocentiæ, seu originalis justitiæ si durasset est melioris conditionis quoad gratiam in aliquibus individuis, at non in communi hominum multitudine. Prima pars est communissima. Secunda est D. Thomæ *in* 2. *dist.* 29. *quæst.* 1. *art.* 3. Goneti *præcit. disp.* 5. *art.* 2. *&c.* contrà Gabrielem *in* 2. *dist.* 29. *art.* 2. Pererium *lib.* 5. *in Genesim disp.* 2. *de gratia status innocentiæ quæst.* 5. aliosque nonnullos docentes dari simpliciter plus gratiæ in nobis, quàm dandum fuisset in statu innocentiæ, si perseverasset.

56. Natura lapsa reparata est robustior pura.

Probatur & explicatur prima pars: Natura lapsa reparata est robustior se ipsa non reparata; sed natura lapsa non reparata est in ordine ad bonum æquè robusta ac sit natura pura, *ut præced.* §. probatum est; ergo natura lapsa reparata est in ordine ad bonum robustior natura pura; robustior, inquam, tum propter habitus virtutum & actualia auxilia debita statui gratiæ, quæ dum dant facultatem benè operandi supernaturalitet augent *ex præced. num.* 35. facilitatem benè operandi supernaturaliter; tùm propter adminicula extrinseca, instructionem scilicet fidei, bona exempla, propositionem ingentium præmiorum, comminationem gravium pœnarum, & similia, quorum aliqua penitus non darentur, aliqua multo minora forent in pura natura.

57. Item quoad gratiam est in aliquibus individuis melioris côditionis, quam status innocentiæ.

Probatur & explicatur secunda pars, in quâ dixi *quoad gratiam*, non quoad subjectionem partis inferioris, aliaque privilegia propria originalis justitiæ, natura non reparatur; ideò quoad hæc remanet deterioris conditionis, quàm foret in statu innocentiæ; probatur, inquam, & explicatur secunda pars, datur in aliquibus individuis naturæ per Christum reparatæ major gratia, quam danda fuisset in ullo individuo status innocentiæ si perseverasset, minor verò in communi hominum multitudine; ergo natura humana reparata comparata ad statum innocentiæ est melioris conditionis quoad gratiâ in aliquibus individuis, at non &c. probatur antecedens quoad primam partem, quia ex una parte sumendo naturam reparatam cum suo reparatore indubitatum est in eâ plura esse & majoris valoris merita, quàm futura fuissent in natura innocente; ex alia parte aliqui sancti legis Evangelicæ, aut vix sentiendo, aut strenuè superando assultus partis inferioris, concupiscentiæ detrimenta nescierunt, & duxerunt vitam ab omni vel ferè omni peccato immunem, cui etiam addiderunt meritum ex voluntaria maceratione corporis, aliisque operibus pœnalibus, quibus status innocentiæ caruisset; aliqui martyrio, aliqui frequenti congruaque Sacramentorum susceptione plurimam sibi gratiam compararunt ex opere operato & Christi meritis; aliquibus igitur, iisque non paucis naturæ reparatæ individuis, ut Ioanni Baptistæ, Apostolis, insignioribus Martyribus, Religiosorum ordinum Institutoribus, & extrà omnem controversiam Deiparæ virgini, major confertur gratia, quàm foret ulli conferenda in statu innocentiæ: Probatur idem antecedens quoad secundam partem, communis & vulgaris hominum multitudo in naturâ lapsâ succumbit rebellioni partis inferioris & sensus ductum sequitur, ex molestiis etiam & miseriis vitæ mortalis plures ei occurrunt peccandi occasiones, & majores benè operandi difficultates, quibus caruisset status innocentiæ propter donum integritatis & immortalitatis privilegium; pro statu igitur innocentiæ in communi hominum multitudine pauciora fuissent peccata & minora merita, plura verò bona opera majoraque merita, quam pro præsenti statu naturæ lapsæ; ergo pro isto in

58. Secùs in communi hominum multitudine.

in communi hominum multitudine minor est, quàm pro illo gratia; cum præsertim Sacramenta, quibus homini lapso applicantur Christi merita, ab hominibus communi modo viventibus valdè negligantur, imò extrà Catholicam Ecclesiam & extrà pusillum Christi fidelium gregem, nec agnoscantur nec suscipiantur; jure propterea S. Doctor *pracit. art. 3. in c.* ait *Considerando statum ad statum universaliter homo antè peccatū ampliori gratia, praditus fuisset, quàm post.*

59. Neque his obstat quod dicit Christus Io. 10. *Ego veni ut vitam habeant & abundantiùs habeant*; Neque quod habet Apostolus Rom. 5. *Ubi abundavit delictum superabundavit & gratia*; Neque quod canit Ecclesia *O felix Adæ peccatum quod Christi morte deletum est.* Hæ enim aliæve similes sivè Scripturæ sivè Patrum locutiones sufficienter salvantur per hoc, quod natura reparata excedat innocentem, vel secundùm aliqua individua præcisè, vel secundum quod sumi potest simul cum Reparatore, & ut includens gratiam unionis.

Occurritur auctoritatibus.

Major explicatio perfectionis & vitium naturæ reparatæ spectat ad librum sequentem, in quo sigillatim discutietur, quid natura (cujus nomine ut plurimùm venies natura secundùm statum præsentem, qui est status reparationis) possit tùm cum gratiâ, tùm sine gratiâ. In quo deindè gratia status reparationis, quam vocant gratiam medicinalem, differat à gratiâ status innocentiæ, quam vocant gratiam sanitatis, opportuniùs attingetur infrà recensendo gratiæ divisiones.

CAPUT III.

De variis acceptionibus & divisionibus gratiæ.

1. RATIA est nomen variæ significationis, & sæpè apud Sectarios lubricę suspectæq; usurpationis; ex quâ plura possnut oriri incommoda, plures de voce quæstiones inutiliter excitari, plures de re errores fraudulenter occultari, quibus ut occurratur expedit accuratiore calamo gratiæ varias acceptiones divisionesque percurrere, & primas etiam ac universaliores ex ipso nominis sono, etimoque repetere: Ideò fit

§. I.

Gratia undè dicta & quæ ejus acceptiones?

2. ASSERT. Gratiæ nomen derivatur, seu dicitur ab adverbio *Gratis*, quod sicuti potest se tenere, aut ex parte dantis, aut ex parte dati, ità & gratia universalissimè dicta; quæ quidem quatenùs se tenet ex parte dantis, activè, quatenùs ex parte dati, passive sumitur; importat igitur gratia ex vi nominis Gratis factam idest liberam liberalemque dationem sivè activè, sivè passivè sumptam; indicavit hoc Philosophus 2. *reth. cap. 7.* dicens *gratiam esse, per quam dicuntur rogati gratis aliquid facere*, & breviùs Augustinus serm. 61. de verb. Dom. cap. 1. *ideò gratia, quia gratis datur.*

Gratia ex vi nominis quid?

3. De Gratiâ secundum hanc universalitatem D. Thomas 1. 2. q. 110. *art. 1. in c.* rectè tradit triplicem acceptionem sic: *Tripliciter gratia accipi consuevit: Uno modo pro dilectione alicuius, sicuti consuevimus dicere, quod iste miles habet gratiam Regis, idest Rex habet eum gratum. Secundò sumitur pro aliquo dono gratis dato, sicut consuevimus dicere, hanc gratiam facio tibi. Tertiò sumitur pro recompensatione beneficij gratis dati, secundum quod dicimur agere gratias beneficiorum.* Primò modo gratia sumitur activè: Secundo passivè: Tertio passivè simul & activè; passivè quatenùs supponit beneficij susceptionem, activè quatenùs importat beneficij retributionem: Hinc fortè excogitatæ fuerunt tres Charites seu tres Gratiæ, quia debemus esse grati tùm activè beneficia conferendo, tùm passivè beneficia suscipiendo, tùm activè simul & passivè nova benaficia pro beneficiis susceptis retribuendo: Ad gratiam activè acceptam reduci potest alia quædā minùs propria gratiæ usurpatio, quâ sumendo quodammodo causam pro effectu gratiosum confundimus cum amabili, & gratiæ nomen tribuimus perfectionibus, quæ maximè solent amorem conciliare, cujusmodi sunt pulchritudo, eloquentia &c. in hoc sensu dicitur Proverb. 31. *Fallax gratia & vana est pulchritudo*, Psal. 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis.*

Gratiæ triplex acceptio.

Unde excogitatæ tres Charites.

4. Ex his tribus gratiæ acceptionibus tertia est minùs propria, actio enim gratiarum gratitudo meliùs dicitur, quàm gratia: & cum non omninò gratis sed propter suscepta beneficia fiat, gratiæ nomen vix meretur: prima acceptio est magis propria, amor quippè liberalis ac beneficus verè meretur nomen gratiæ, & in hoc sensu Dei liberalitatem ac misericordiam, imò omnem liberalem ac beneficam Dei voluntatem Scriptura sæpè appellat gratiam, sic *Genesis 6.* dicitur de Noë *Invenit gratiam coram Domino.* Exodi 33. dicit Dominus Moysi *Invenisti gratiam coram me.* Rom. 4. habetur, *Reputatur fides ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei* & cap. 11. *Reliquiæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt*: est insuper prima hæc acceptio frequens apud Sanctos Patres & Scholasticos, ut notat Estius *in 2. dist. 26.* §. 1. nihilominus simpliciter & per antonomasiam nomine gratiæ potiùs venit gratia sumpta passivè pro dono gratis dato, & gratia divina absolutè dicta potiùs sumitur pro Dei dono existente in nobis, quàm pro Dei actu existente in Deo, ideò secunda acceptio est propriissima & ad præsens institutum maximè pertinens.

Gratia

5. *Gratia propriè dicta quadruplex acceptio.*

Gratia igitur propriissimè, & iuxtà præsens institutum accepta est donum gratis datum, seu gratis collatum beneficium, & sicuti Dei in nos dona & beneficia multiplicia sunt, ità & divina gratia propriissime talis, adhuc multipliciter accipitur: Primò pro quolibet dono liberè ac liberaliter dato, etiamsi nullatenùs excedat naturæ ordinem, imò sit naturæ debitum, sic Apostolus 1.*Cor.*15. ait: *Gratiâ Dei sum id, quod sum*, quatenùs & ipsum esse gratis à Deo acceperat. Et Augustinus *Epist.*95. ità habet, *Quadam non improbandâ ratione dicitur gratia Dei, quâ creati sumus, & de hoc tanto beneficio gratias agere debemus: Vnde merito & ista gratia dici debet, quia non præcedentium aliquorum operum meritis, sed gratuitâ Dei bonitate donata est.* Secũdò pro dono aliqualiter, id est, saltem quoad modum excedente ordinem naturæ & naturæ non debito, id est, nec fluente ex naturâ nec necessario ad ipsius constitutionem ac conservationem. Tertiò pro dono quoad substantiam supernaturali & non debito, at non positivè indebito, sic dicuntur creati in gratiâ primi Parentes & Angeli, propter dona supernaturalia ipsis colata in instanti creationis; sic etiam unio hypostatica fuit gratia respectu humanitatis Christi. Quartò pro dono positivè indebito, & quod confertur indignis, seu habentibus obicem, sic gratia est iustificatio impij, sic *Roman.*3. homines, postquàm in Adamo peccarunt, dicuntur *Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo* IESV.

6. *Quis tandè in præsenti veniat nomine gratiæ.*

Ex his quatuor modis accipiendi gratiam propriè dictam primus nimis late patet, & importat quidem gratiam propriè talem provt gratia propria est gratia se tenens ex parte nostri seu passive sumpta; at intrà genus deindè gratiæ se tenentis ex parte nostri valdè imperfectè participat gratiæ prærogativam, eàmque admisit etiam Pelagius *ex præced. cap.* 1. §.1. propterea in sequentibus nomine gratiæ veniet dumtaxat gratia accepta aliquo ex aliis tribus modis, & ut plurimùm gratiæ nomen supponet pro dono supernaturali in substantiâ; solùm in primis gratiæ divisionibus mox afferendis ad majoris doctrinæ opportunitatem retinebimus acceptionem gratiæ universalissimam.

---

§. II.

Afferuntur universaliores quædam gratiæ divisiones.

7. Assert. Quatuor potissimùm esse possunt gratiæ divisiones.

Prima divisio gratiæ in creatam, & increatam.

Prima sit in gratiam creatam, & increatam: Gratia creata complectitur omnia dona, quæ extrà Deum sunt cujuscumque ordinis & conditionis sint. Gratia increata dupliciter sumitur, primò pro actibus divinæ dilectionis, divinæ prædestinationis, & similibus sumptis secundùm id, quod activè important ex parte Dei, undè etiam hoc membrum divisionis spectat ad gratiam activè acceptam; secundò pro divinitate ipsa divinisque Personis, quatenùs specialiter inhabitant in iustis eisque donantur, & hac ratione sicuti nomen doni in divinis in aliquo sensu personale est & proprium Spiritus S. in aliquo sensu essentiale & commune toti Trinitati, ut suppono *ex tract.* 2 *lib.*2.*cap.*4. §. 2. ita in aliquo sensu essentialiter, in aliquo personaliter dicitur gratia increata; undè in eo sensu, in quo personaliter dicitur Augustinus *serm.*31.*de verb.Dom.cap.*1. rectè ait: *Gratia quippè donum Dei est; donum autem maximum ipse Spiritus Sanctus est, & ideò gratia dicitur.* Gratia increata primo modo, sumpta pro divinis actibus est formaliter æterna, sumpta secundo modo pro divinis Personis dicitur tẽporalis à Goneto *hic disp.*3. *n.*2. volente Personam divinam non denominari gratiam, nisi quando actu cõmunicatur creaturæ: Nihilominùs eo modo quo *præcit.* § 2. dicebamus convenire Spiritui Sancto ab æterno denominationem doni, potest eidem cæterisque Personis ab æterno, convenire denominatio gratiæ; sicque omnis gratia increata secundùm se est æterna; quo stante divisio gratiæ in creatam, & increatam, coincidit cum divisione eiusdem in temporalem, & æternam. *Coincidit cum divisione in tẽporalem, & æternam.*

8. *Secunda divisio in internam, & externam*

Secunda sit in internam, & externam: In quâ divisione latissimè acceptâ gratia interna complectitur bonum quodlibet in homine existens, sivè per identitatem existat ut natura eiusque potentiæ, sivè per inhærentiam aut unionem ut virtutum habitus, earumdemque interni actus, &c. Externa est, quidquid extrà hominem positum homini prodest aut ad bonum promovendum aut ad removendum malum; ut in primis actus prædestinationis & dilectionis Dei, vita Christi, exempla Sanctorum, Scripturæ Sacræ, Conciones & libri ad pietatem inducentes, ipsum universi opificium, &c.

9. *Tertia in gratiã Dei, & gratiam Christi.*

Tertia sit in gratiam Dei & gratiã Christi; seù in gratiam non per Christum, & gratiam per Christum; illa est, quam Deus largitur independenter; ista, quam dependenter à Christi meritis; & de facto quidem sicuti Christus primariò propter nostram salutem in mundum venit, ità præcipua gratia Christi est salutaris & pertinens ad supernaturalem providentiam; simpliciter tamen & ex natura rei potuissent ex Christi meritis dati primariò etiam dona aliqua spectantia ad providentiam purè naturalem.

10. *Quarta in gratiã creãtem & salvantem.*

Quarta sit in gratiam naturalem seu creantem, & supernaturalẽ seu salvantem. Gratia naturalis seu creans incipit à dono ipso creationis, & se extendens ad alia omnia dona naturæ consequentia creationem complectitur quidquid provenit à providentiâ Dei naturali seu à Deo ut Creatore. Gratia supernaturalis seu salvans continet omnia dona conducentia ad salutem, etiamsi sint entitativè & quoad substãtiam naturalia, dummodò sint supernaturalia quoad modum, dentur scilicet modo supernaturali, & ultrà omnem

omnem rerum naturalium exigentiam, uno verbo continet quidquid provenit à providentiâ Dei supernaturali, seu à Deo ut Glorificatore. Hæc porrò gratia supernaturalis, seu salvans unicè pertinet ad præsens institutū, & plura alia sub se membra complectitur, quæ mox servato divisionum & subdivisionum ordine successivè subjiciemos. Ideò sit

§. III.

Afferuntur divisiones gratiæ supernaturalis, seu salvantis.

ASSERT. Tres potissimùm esse possunt divisiones gratiæ supernaturalis, seu salvantis.

11. Prima divisio gratiæ salvantis in gratiam sanitatis & gratiā medicinalem. Prima fit in gratiam sanitatis, & gratiam medicinalem. Gratia sanitatis est gratia status innocentiæ, in quo homo sanus & integer conditus est; Gratia medicinalis est gratia status naturæ lapsæ reparatæ, in quo homo nascitur cum morbo culpæ originalis & vulneribus consequentibus, sanandus tamen per gratiam, quoad reatum quidem culpæ in hac vita, totaliter verò in patria, dicente D.Thom. hic quæst. 109 art. 10. ad 3. quòd *reparatio gratiæ Christi, etsi sit inchoata quantum ad mentem, nondum tamen est consummata quantùm ad carnem, quod erit in patriâ.* Gratia sanitatis complectitur etiam gratiam Angelorum, & supposito decreto Incarnationis subsequente prævisionem peccati est gratia non per Christum, sed Dei, cum è contrà gratia medicinalis de facto sit per Christum seu Christi, quamvis simpliciter & ex natura rei potuisset aut gratia sanitatis esse gratia Christi, aut gratia medicinalis esse gratia Dei. Inter gratiam sanitatis & gratiam medicinalem varia varij agnoscunt discrimina: Primò enim qui existimant, quòd justitia originalis haberetur per gratiam gratum facientem agnoscunt in gratiâ sanitatis modum aliquem, quo gratia medicinalis saltem in via careat: Verùm hoc discrimē *ex cap præced.* §. 2. non subsistit.

12. Secundò Lutherus *in lib. de servo arbitrio*, & Calvin. *in antidoto. Concil. Trid. ad sess. 6. c. 5.* gratiam sanitatis à gratiā medicinali discriminarunt, præcipuè in eo, quod gratiæ sanitatis homo, si vellet, dissentire posset, gratiæ medicinali ità necessariò assentiatur, ut dissentire non posset: Verùm hoc discrimē per gratiam medicinalem destruit libertatem arbitrij, & damnatum est contrà Lutherum in Concil. Senonensi *decreto fidei* 15. contrà Calvinū in Concil. Trid. *sess.* 6. *canon.* 4. Tertiò Iansenius pluribus in locis tradit gratiam sanitatis movere & determinare liberum arbitrium ad bonum; gratiam medicinalem expectare liberi arbitrij determinationem ac nutum, eique quantùm ad efficaciam & usum subjici: Verùm hoc discrimen secundùm id, quod tribuit gratiæ medicinali impugnatum est ex iis, quæ *tract. 1. lib. 4. cap. 6.* dicebamus circà voluntatem efficacem Dei. Stet igitur gratiam sanitatis à gratiā medicinali differre solùm extrinsecè, ratione subjecti quod respectu gratiæ sanitatis est natura innocens & integra respectu gratiæ medicinalis natura lapsa & vulnerata; item ratione principij, quod respectu gratiæ sanitatis est solus Deus, respectu gratiæ medicinalis est Deus simul & Christus.

13. Secunda in gratum facientem, & gratis datā. Secunda fit in gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam: Gratia gratum faciens est, quæ primò & per se respicit sanctificationem & salutem ejus, cui confertur: Gratia gratis data est, quæ primò & per se respicit salutem & spiritualem utilitatem alienam, adeò ut sicut in corpore humano dantur quædam potentiæ ad perfectionem & conservationem proprij individui, aliquæ ad conservationem speciei & propagationem aliorum individuorum, ità in corpore mystico Ecclesiæ dentur quædam gratiæ ad bonum habentis, quædam aliæ ad bonum aliorum. Gratia gratum faciens sumi potest vel pro eo solùm, quod importat principaliter, & sic consistit in solo habitu gratiæ justificantis, hic quippè solus formaliter & propriissimè gratum facit; vel pro eo etiā, quod importat reductivè, & dispositivè, aut completivè; & sic cōplectitur auxilia actualia, actus item & habitus virtutum ad justificationem aut disponentes aut consequentes; propterea que Concilia Arausicanum, Milevitanum, Tridentinum, & Sancti Patres passim auxilia, illustrationes, inspirationes vocant gratiam sanctificationis, seu justificationis. Gratia gratis data ità dicta est, tum quia dona respicientia salutem alienam speciaiori modo gratis dantur, magisque sunt ab omni merito aliena, quàm respicientia salutem propriam, hæc quippè saltem quoad aliquam sui partem sub nostris meritis cadunt, illa nullis nostris meritis promissa sunt; tùm quia nomen genericum solet non rarò tribui speciei imperfectiori; ut patet in Angelis, in quibus qui infimi sunt ordinis non aliud nomen habent, quàm commune & genericum; cum igitur, ut facilè patere potest consideranti, & ostendit Divus Thomas *hic quæst.* 111. *art.* 5. gratiæ respicientes salutem propriam perfectiores sint & excellentiores quàm respicientes salutem alienam, congruè istis appropriatur nomen gratiæ gratis datæ secundùm se commune cuicumque gratiæ.

14. Pertinentia ad gratias gratis datas. Subdividitur gratia gratis data in novem membra assignata ab Apostolo 1. Cor. 12. *Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ; alij autem sermo scientiæ secundùm eundem Spiritum; alteri fides in eodem spiritu; alij gratia sanitatum, in uno spiritu, alij operatio virtutum; alij prophetia; alij discretio spirituum; alij genera linguarum; alij interpretatio sermonum.* Hæc divisio adæquata censetur, & ut talia egregio discursu commendator à Divo Thoma *hic quæst.* 111. *artic.* 4. quem discursum confirmans Gonetus *disputat.* 3. *num.* 8. ait Suarium *prolegom.* 3. *cap* 5. Bellarminum *controv.* 3. *lib.* 1. *de*

gra. & lib. arb. cap. 10. Vasqoium, & alios nomerum auxisse, quia nescierunt distinguere gratias gratis datas à ministrationibos & operationibus, quas tamen distinguit Apostolus, præallatæ enumerationi præmittens, *Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus; & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus; & divisiones operationum sunt, idem verò Deus*; & in quonam hæc tria distingoantur explicat D. Thomas *lect.* 1. super verba Apostoli mox relata; addit deinde Gonetus characterem sacerdotalem, & jurisdictionem in foro interno, non debere addi novem membris allatæ divisionis, nec spectare ad gratias gratis datas, ot vult Suarez, sed ad ministrationes seu ad potestatem ministrandi; quæ certè, licet alienam utilitatem respiciat, gratia gratis data non est, eum sit in potestate recipientis eam consequi vel non conseqoi, imò reducenda potius est ad gratiam gratom facientem, non qoam-
15. cumque, benè tamen Sacramentalem: Ad ulteriorem ootitiam hojus sobdivisionis esset discurrendum per singula enumerata membra, explicando singillatim, quomodo gratia sanitatum & genera linguarum sint gratiæ diversæ ab operatione virtutum; sub quanam diversa ratione Sapientia & Scientia inter dona Spiritus Sancti, & gratias gratis datas, fides pariter inter istas, & virtutes theologicas compotentur? esset examinandum: Vtrùm hujosmodi gratiæ dentor permanenter & per modum habitus, an transeonter & per modom motionis seu actus? sed hæc, & id genus alia, nec magni momenti sunt, nec hujus loci admodom propria, & videri facilè possont apud D. Thomam, Gonetom, Bellarminum, Soarium *locis præcitatis*.

16. [Tertia divisio in habitualem & actualem.] Tertia sit in gratiam habitualem seo permanentem, & actualem seu transeuntem: Gratia habitualis seu permanens, ut sumitur in præsenti, pro membro gratiæ salvantis importat generatim & adæqoatè loquendo omnia dona permanenter inexistentia homini justo & ad ejos justificationem pertinentia, cujusmodi sunt habitus infosi virtutum, præsertim theologicarum, dona Spiritos Sancti &c. loquendo verò principaliter, importat illum solùm habitum, quo formaliter justificamor, quo formaliter peccatum expellitur, & qui sivè indistinctus, sivè distinctus sit ab habitu charitatis antonomasticè significatur nomine gratiæ absolutè prolato, hinc potest gratia habitualis subdividi in talem simpliciter & talem adæquatè, illam aliqui vocant gratiam inhærentem animæ, istam gratiam inhærentem potentiis; nec incongruè, si illa sopponatur esse habitus à charitate distinctus. Dixi *ut sumitur in præsenti pro membro gratiæ salvantis*, nihil enim prohibet gratiam, tùm habitualem, tùm actoalem, latiùs sumere tanqoam membra dividēntia gratiam oniversalissimè acceptam, quâ ratione in ordine puræ natoræ habitus virtutum moralium geniti ex actibus difficiliotibos, & non sine aliquo speciali Dei concursu frequentatis, species itē efficaciores & vivaciores quas ultrà naturalem intellectus exigentiam posset Deus infondere, gratia habitualis dici possent; sicut & quælibet pia cogitatio vel indeliberata voluntatis motio ultrà natoræ debitum conducens ad bonum aliquod morale rectè diceretur gratia actoalis, etiamsi provenirent à providentia purè naturali, qoam non omnem prorsùs gratiam excludere jam alibi dictum est; Cæterùm 17.
gratia actualis, ut sumitur in præsenti pro membro gratiæ salvantis, importat omnia & sola dona provenientia à providentia supernaturali & communicata transeunter in ordine ad bonom aliquod salutare; potest hæc gratia actualis accepta in tota sua universalitate sobdividi in internam, qoæ sit aliquid intrà hominem existens ejusq; potentiis inhærens; & externam, cujus nomine venire possunt etiam Sacramenta, bona exempla & similia, quæ licèt in se permanentia sint, quatenùs tamen homini transeunter applicantur, ad gratiam actualem, & transeuntem pertinent. [Subdivisio gratiæ actualis in internam, & externam.]

Hæc divisio gratiæ salvantis in habitualem & actualem, somendo præsertim habitualem pro habituali formaliter justificante, & actualem pro actuali interna, est præsentis tractatus propriissima, & dicendorum sivè in hoc sivè in sequentibus libris fere tota materies.

---

§. IV.

De divisione gratiæ actualis in operantem & cooperantem.

ASSERT. 1. Gratia actoalis in operantem, & cooperātem rectè dividitur. Hâc 18.
divisione ex Paulo præsertim & Augustino desumpta usi sont in primis Magister *in* 2. *dist.* 26. S. Doctor *hic q.* 111. *art.* 2. deindè Seholastici omnes, inter qoos latiùs de eâ agunt Estius *in* 2. *dist.* 26. §. 7. & 8. Alvarez *de aux. lib.* 9. *disput.* 81. & 82. Ioannes à S. Thoma *hic disp.* 23. *art.* 1. & 2. Suarez *prolegom.* 3. *cap.* 6. & *lib.* 3. *de aux. cap.* 5. Amicus *hic disp.* 18. *sect.* 1. & 2. Bellarminus *contraver.* 3. *lib.* 1. *de gra. & lib. arb. c.* 14. &c. [Gratia actualis alia operans, alia cooperans.]

Probatur auctoritatibus Scripturæ & Patrum: Philip. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum*, Ecce gratiam operantem: 1. Cor. 15. *Non ego, sed gratia Dei mecum*, Ecce gratiam cooperantem: ex D. Augustino lib. de gra. & lib. arb. cap. 17. *Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incœpit, quia ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens* & noonulis interpositis *Vt ergo velimus sine nobis operatur, cum autem volumus & sic volumus ut faciamus*, Nobiscum cooperatur: ex D. Gregorio lib. 26. moral. cap. 11. *Superna pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, at subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum quod jam appetimus agat nobiscum*: Ex Concilio Aransicano Can. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur.* Hisce auctoritatibus non traditur in terminis

terminis gratia operans & cooperans, traditur tamen duplex auxilium, alterum quo Deus opus incipit agendo in nobis sine nobis, alterum quo opus perficit agendo nobiscum; primum auxilium gratia operans, secundū gratia cooperans nominatur à Theologis, licet aliquando ut notat Estius *praec.* §.7. Scriptura utrumque complectatur simplici vocabulo operantis, sic habetur *Philip.* 2. *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere.* Isa. 26. *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine*, sic etiam orat Ecclesia *Da, ut qua te inspirante facienda cognovimus, te operante impleamus.*

19. Operans est, quæ operatur in nobis sine nobis. Hinc habes ex Sanctis Augustino & Gregorio, nec non etiam ex Concilio Arausicano, cujus verba observat Esparza *hic quaest.* 16. *art.* 2. per ly *in nobis* ut contrapositum ad ly *nobiscum* idem significari, quod per ly *sine nobis*; habes consequenter gratiam operantem esse, quâ Deus agit sine nobis cooperantibus; difficultas jam est, quamnam cooperationem nostram excludat ly *sine nobis cooperantibus*, Vtrùm solam cooperationem meritoriam; an omnem cooperationem deliberatam & liberam; an etiam cooperationem indeliberatam & purè physicam?

Quid sit operari in nobis sine nobis triplicicer explicatur. Primo modo intelligunt ly *sine nobis* Molina *in concordia quaest.* 14. *artic.* 3. *disput.* 40. & Esparza *hic quaest.* 16. *art.* 4. docentes illam omnem gratiam esse operantem & sine nobis quæ est sine nostris præcedentibus meritis, adeoque collocantes sub gratia operante quidquid Deus antè donum justificationis in nobis efficit, sivè non cooperante, sive cooperante libero arbitrio, sivè sine nostra deliberatione, sivè cum deliberatione fiat; sub gratia verò cooperante id, quo deinceps Deus nos adjuvat, ut totam legem impleamus, perseveremus, &

20. proficiamus in justitia semel accepta. Secundo modo intelligunt ly *sine nobis* Soarex, Amicus, Bellarminus locis præcitatis, Valentia *hic disputat.* 8. *quaest.* 3. *punct.* 3. Vasquez *disputat.* 185. *cap.* 9. Oviedus *controver.* 1. *punct.* 3. cæterique Auctores Societatis, & insuper Estius *praecit.* §.8. docentes illam gratiam esse operantem & sine nobis, quæ est sine prævio consensu & deliberatione nostra, adeoque collocantes gratiam operantem in bonis actibus indeliberatis vel solius intellectus ut sentit Vasquez, vel etiam voluntatis ut sentiunt alij magis communiter, gratiam verò cooperantem in bonis actibus pleuè deliberatis & perfectè liberis. Tertiò modo intelligunt ly *sine nobis* Alvarez & Ioannes à S.Thoma *locis praecitatis* Cajetanus *hic quaest.* 111. *art.* 2. Gonetus *disput.* 3. *art.* 2. cæterique Thomistæ, quos sequitur Madernus *hic quaest.* 4. *art.* 1. docentes illam gratiam esse propriè operantem & sine nobis, quæ præcisè à solo Deo fit, nobis recipientibus quidem, at non præstantibus ullam cooperationem activam, neque etiam physicam; collocant consequenter hi Auctores gratiam operantem non in actibus nostris, sivè indeliberatis, sivè deliberatis, sivè intellectus, sivè voluntatis, quos libenter concedunt ex ratione genericâ actus vitalis non posse in nobis fieri à solo Deo; sed in motione seu applicatione intellectus & voluntatis ad agendum, & volunt esse gratiæ operantis effectus illos indeliberatos subitosque actus, in quibus Auctores secundæ sententiæ statuunt formaliter gratiam ipsam operantem.

Dissidium hoc inter Thomistas & Auctores Societatis originem ducit ex generali principio, quo illi requirunt ad quamlibet operationem causæ secundæ præviam applicationem, præmotionemvè causæ primæ; isti verò contenti sunt concursu simultaneo, adeoque nullam hic agnoscentes in nostris potentiis physicam motionem, applicationemve Dei, rejiciunt Thomistas, tanquam loquentes ex falso supposito; immeritò tamen, Ideò sit 21.

Assert. 2. Gratia actualis operans rectè dicitur esse ea, per quam Deus operatur in nobis sine nobis, cooperans verò, per quam Deus operatur nobiscum: & ly *sine nobis* rectè sumitur excludendo omnem nostram cooperationem etiam purè physicam; adeò ut gratia operans sit concursus prævius, gratia cooperans sit concursus simultaneus Dei ad nostros actus supernaturales. Prima pars est communissima, nec pro eâ quidquam addendum occurrit supradictis *num.* 19. Secunda pars non est adeò communis ut patet ex Auctoribus relatis *num.* 20. Nihilominus

Gratia operans est concursus prævius, cooperans est concursus simultaneus.

Probatur & explicatur quia ex una parte certum est ad concursum Dei prævium si datur causam creatam nullo modo activè cooperari, dicitur enim prævius eo quod præeat omnem operationem & cooperationem creaturæ; ex alia parte consequenter ad supradicta *tractat.* 1. *lib.* 4. *cap.* 6. §. 2. suppono Deum ex communi ratione causæ primæ, quà præviè concurrit ad omnes effectus causarum secundarum, præviè quoque concurrere ad omnes nostros actus supernaturales, præmovendo & applicando ad ipsos nostras potentias. His suppositis sic arguo, ly *sine nobis* debet sumi, & rectè sumitur, in magis propria significatione quâ potest; omnis enim locutio præsertim apud Sanctos Patres reperta & apud Scholasticos frequens, debet sumi propriè, quantùm potest; sed magis propria ejus significatio est, si excludat omnem nostram cooperationem etiam purè physicam, & hanc verè excludit si gratia operans collocetur in concursu prævio, in quo collocari rectè potest, cum concursus ipse prævius verè detur; ergo ly *sine nobis* rectè sumitur excludendo omnem nostram cooperationem etiam purè physicam; adeò ut gratia operans, &c. 22.

Dices: Hinc sequeretur nullum actum à nobis elicitum posse esse effectum, aut solius gratiæ operantis, aut solius gratiæ cooperantis; cum in sententia astruente concursum prævium nullus actus à nobis eliciatur, ad quem Deus aut solùm præviè aut solùm simultaneè concurrat; atqui seque- 23.

la videtur esse primo contrà D. Thomam *hic quæst. 111. art. 2. in c.* ubi actum interiorem voluntatis tribuit soli gratiæ operanti, actum verò exteriorem à voluntate imperatum soli gratiæ cooperanti; secundò contrà Theologos communiter, qui non solent gratiæ cooperanti tribuere subitas intellectus illustrationes, subitos voluntatis affectus, aliosque bonos actus indeliberatos, in quibus agimur potiùs, quàm agamus, seu agimur ut agamus, nondum quodammodo agimus juxtà illud Augustini lib. de gratia Christi cap. 25. *Profectò ut agant quod bonum est, ab illo aguntur qui bonus est.* Sed contrà: Quilibet actus à nobis elicitus sumi potest vel quantùm ad applicationem, vel quantùm ad substantiam; quantùm ad applicationem quilibet actus est à sola gratia operante, etiamsi sit actus perfectè deliberatus imò subsequens justificationem; quantùm ad substantiam quilibet actus etiam indeliberatus est à gratia cooperante, quia applicatio potentiæ vitalis ad quemlibet actum fit à solo Deo, nobis ne physice quidem concurrentibus; ipsi verò cujuslibet actus, utpotè vitalis, substantia seu entitas nequit fieri nisi nobis physicè saltem cooperantibus: Hinc ad sequelam dico

24. Quilibet noster actus est sub diversa ratione effectus gratiæ operantis & cooperantis.

nullum actum à nobis elicitum posse esse effectum aut solius gratiæ operantis aut solius gratiæ cooperantis, si sumatur talis actus tùm quantùm ad applicationem tùm quantùm ad substantiam, secùs si sumatur dumtaxat quantùm ad alterutrum: Ad primam probationem in oppositum dico non satis constare, quid D. Thomas ibi intellexerit per actum interiorem & exteriorem; aliqui volunt ipsum intellexisse nomine actus interioris intentionem finis, nomine actus exterioris electionem mediorum; aliqui alij intellexisse nomine actus interioris quemcumque actum immanentem voluntatis, nomine exterioris quemcumque elicitum ab aliis potentiis: Gonetus *hic disp. 3. num. 19.* ait S. Doctorem intellexisse nomine actus interioris internam applicationem voluntatis, per quam Deus facit nos velle; nomine actus exterioris ipsam volitionem & operationem, in quam exit voluntas antecedenter applicata à gratiâ; juxtà hanc posteriorem intelligentiam allata auctoritas nobis non obstat, imò omninò confirmat nostram mox positam doctrinam; juxtà alias duas intelligentias dici potest S. Doctorem attribuere gratiæ operanti interiorem, gratiæ cooperanti exteriorem actum, quia in actu exteriore magis elucet nostra cooperatio, in

25. Gratiæ operantis & cooperantis minùs propria acceptio.

actu interiore magis divina motio. Ad secundam probationem dico Theologos sæpè latiùs sumere gratiam operantem prout eum moraliter excitante coincidit, strictiùs verò gratiam cooperantem prout refertur ad cooperationem propriè humanam, non purè physicam; & in hoc sensu actus nostros indeliberatos gratiæ cooperanti non tribuunt, imò eos appellant gratiam operantem; At aliter loquendum est, si nec gratia operans nimis latè, nec cooperans nimis strictè usurpetur, & illa præcisè significet gratuitam operationem Dei factam sine nobis, ista factam nobiscum.

Contrà id, quod tactum est omnem actum etiam perfectè deliberatum esse quantùm ad applicationem à sola gratia operante, urgeri hic possent ea omnia, quibus impugnatur præmotio physica & concursus Dei prævius ad nostros actus liberos; verùm concordia physicæ præmotionis cum creata libertate repetenda hic non est, sed supponenda *ex tract. 1. lib. 4. cap. 6.* Solùm videtur ad hunc locum pertinere auctoritas D. Thomæ *hic q. 110. art. 2. in c.* ubi applicationem potentiæ ad agendum collocat in motu & actu ipsius potentiæ, non in aliquo prævio & distincto à substantia actus, ait enim *Dupliciter ex gratuita Dei voluntate homo adjuvatur. Uno modo in quantum anima hominis movetur à Deo* (Ecce motionem seu applicationem, quam nos dicimus fieri per gratiam actualem operantem) *Ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum: & hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ. Actus enim moventis in moto est motus*; ergo ex mente D. Thomæ gratia actualis operans est motus animæ & actus ipsius, non aliquid prævium per modum qualitatis effectivè moventis & applicantis animam, hocque confirmatur ex eo quod *eod. art. ad 1.* habetur *Gratia secundum quod est qualitas, dicitur agere in animam non per modum causæ efficientis, sed per modum causæ formalis.* Respondendum autem

26. Occurritur auctoritati D. Thomæ.

est Sanctum Doctorem negantem gratuitum effectum esse qualitatem & affirmantem esse motum animæ; loqui de qualitate permanente & motu recepto, non de qualitate transeunte & motu elicito; loquitur pariter de gratiâ ut est qualitas permanens, non ut est qualitas transiens, dum addit gratiam secundùm quod est qualitas, non agere in animam per modum efficientis.

Dubitatur hic: Utrùm denominatio gratiæ operantis & cooperantis possit accommodari gratiæ habituali. Negat Oviedus *controv. 1. num. 30.* pro se referens Vasquium *disp. 188. cap. 2. num. 6.* Affirmant reliqui communiter, & docent divisionem gratiæ in operantem, & cooperantem, non unicè convenire gratiæ actuali, quamvis ei conveniat principaliùs, & ideò, ut & nos præstitimus, soleat absolutè poni tanquam subdivisio ipsius non tanquam subdivisio gratiæ, aut habitualis, aut abstrahentis ab habituali & actuali: Cum his sentio & ad dubium affirmativè respondeo, ratio est quia etiam de gratis habituali secundùm diversam rationem verificatur, per eam Deum operari in nobis sine nobis, & operari nobiscum; quatenùs enim gratia habitualis consideratur secundùm esse & secundùm quod nos formaliter justificat, utique in nobis sine nobis fit, undè etiam de gratia habituali ità accepta, cæterisque habitibus infusis intelligunt nonnulli Canonem illum vigesimum Concilij Arausicani *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo:* Quatenùs verò consideratur ut principium significans

27. Divisio gratiæ in operantem, & cooperantem, rectè accommodatur etiam gratiæ habituali.

dignificans opera noſtra meritoria, operatur nobiſcum; neque enim haberi poteſt ullum meritum non cooperante arbitrio: eſt doctrina D.Thomæ *hic q. 111. art. 2.* ad quam conſequenter loquens *in proœmio quæſtionis 113.* ponit juſtificationem pro effectu gratiæ operantis, meritum pro effectu gratiæ cooperantis.

28. Ex dictis habetur D.Thomā *præcit. art. 2. ad 4.* rectè tradidiſſe *quod gratia operans & cooperans eſt eadem gratia, ſed diſtinguitur ſecundùm diverſos effectus:* Enim verò loquendo de gratia habituali, idem habitus quatenùs habet pro effectu juſtificationem denominatur gratia operans, quatenùs habet pro effectu meritum denominatur gratia cooperans; loquendo de gratia actuali, idem Dei concurſus quatenùs cauſat applicationem potentiæ ad actum gratia operans, quatenùs cauſat ſubſtantiam actus gratia cooperans denominatur.

Habetur inſuper gratiam operantem rectè dici præoperantem à D. Proſpero *in epiſtola ad Auguſtinum*, enimverò tùm habitualis, tùm actualis gratia & operans præcedit ſe ipſam ut cooperantem, priùs ſcilicet habet effectum, ſecundùm quem eſt operans, quàm illum, ſecundùm quem eſt cooperans; cum & juſtificatio ſit prior merito, & applicatio potentiæ ſit prior productione actus.

---

§. V.

De diviſione gratiæ actualis in excitantem & adjuvantem: item in prævenientem & ſubſequentem, ſeu comitantem.

29. Gratia actualis, alia excitans, alia adjuvans.

ASSERT. 1. Gratia actualis rectè dividitur in excitantem & adjuvantem: Excitans conſiſtit in piis cogitationibus & bonis deſideriis à Deo immiſſis ad excitandum, vel peccatorem à ſopore culpæ, vel juſtum à ſopore deſidiæ: Adjuvans conſiſtit in auxiliis, quibus vel peccator convertitur, vel juſtus bona opera perficit.

Probatur prima pars ex eo quòd; tùm Concilium Tridentinum, tùm ſancti Patres meminerunt gratiæ excitantis & adjuvantis, nam Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 5.* habet *Ut qui per peccata à Deo averſi erant per ejus excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum ſe,* &c. & cap. 6. *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divinâ gratiâ, & adjuti;* &c. D. Bernardus *lib. de grat. & lib. arb.* ait *Conatus noſtri & caſſi ſunt ſi non adjuventur, & nulli ſi non excitentur.* D. Auguſtinus *lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 18.* ait *Quod ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante atque adjuvante non poſſumus.* Confirmatur ex eo, quod Eccleſia ſæpè Deum orat ut excitet, ſæpè etiam ut adjuvet ſuorum fidelium voluntates.

30. Probatur & explicatur ſecunda pars, quia ſpiritualis hominis excitatio meliùs collocatur in aliquo morali alliciente, invitante, ſuadente, quàm in aliquo phyſico ſicuti ſopor ipſe, à quo homo debet per gratiam excitari, ſive ſit permanentia in peccato, ſive ſit deſidia & languor in bono opere, quid morale eſt, non quid phyſicum; rectè igitur ponitur conſiſtere gratia excitans in piis cōgitationibus & bonis deſideriis, quæ aptiſſima ſunt ad movendam moraliter voluntatem, ut reſurgat à culpa, vel à negligentia.

Quoad gratiam adjuvantē dixi eam conſiſtere in auxiliis, quibus, &c. non limitando ad auxilia, aut moralia, aut phyſica, quia gratia adjuvans eſſe poteſt tùm moraliter tùm phyſicè talis: Gratia adjuvans moraliter eſt ipſamet gratia excitans quatenùs animæ jam excitatæ cooperatur ad actum converſionis, vel ad perficiendum opus ſalutare; certum eſt enim pias cogitationes, & bona deſideria, etiam voluntati jam excitatæ & operanti plurimùm prodeſſe, hocque eſt cum ea moraliter cooperari. Gratia adjuvans phyſicè eſt tùm actualis influxus habituum infuſorum, tùm ſpecialis & gratuitus Dei concurſus ſimultaneus; ex hoc enim utroque habetur, tùm cauſalitas gratiæ in opus ſalutare, tùm corroboratio potentiæ; in quâ corroboratione maximè conſiſtit ratio gratiæ adjuvantis, nam præcisè ad effectum cum alia cauſa concurrere, & nihil circà ipſam cauſam agere, non eſt propriè cauſam adjuvare; quâpropter gratia adjuvans non debet præcisè collocari in concurſu Dei ſimultaneo; & quod ſuprà dicebamus in tali concurſu collocantes gratiam cooperantem, intelligendum eſt de gratia cooperante ut purè tali, & contradiſtincta ab adjuvante. 31. Gratia adjuvans alia moraliter, alia phyſicè talis.

Ex his habetur gratiam excitantem poſſe quidem dici operantem moraliter, at non operantem phyſicè; & Alvarez *de auxil. lib. 9. diſp. 81.* rectè concludit gratiam operantem phyſicè, quod eſt idem ac dicere gratiam, quæ conformiter ad ſupradicta ſimpliciter & abſolutè denominatur operans, diſtingui realiter à gratia excitante, eadem ratione diſtinguitur realiter à gratia excitante, nec non etiam à gratia moraliter adjuvante gratia cooperans ſumpta in eo ſenſu, in quo ſuperiùs explicata eſt; à gratia verò adjuvante phyſicè videtur gratia cooperans diſtingui poſſe inadæquatè tanquam incluſum ab includente, ut colligitur *ex num. præced.* & ex eo quòd adjuvare videtur eſſe ex terminis aliquid ampliùs, quàm cooperari. 32. Cōparatio gratiæ excitantis & adjuvantis ad operantē & cooperantem.

Aſſert. 2. Gratia actualis rectè dividitur in prævenientem & ſubſequentem, ſeu comitantem. Præveniens ordinem prioris, ſubſequens ordinem poſterioris ſignificat; & ordo iſte attendi poteſt vel penes comparationem mutuam unius gratiæ ad alteram, vel penes comparationem utriuſque gratiæ ad creatam voluntatem. Gratia actualis, alia præveniens, alia ſubſequēs.

Probatur prima pars ex Tridentino & ſanctis Patribus, nam Tridentinum *ſeſſ. 6. cap. 16.* loquens de virtute, quam Chriſtus in juſtificatos jugiter influit ait *quæ virtus* 33.

bona eorum opera ſemper antecedit, comitatur, & ſubſequitur. D. Auguſtinus in Enchir. cap. 32. *Verumque legitur in ſacris eloquiis, & miſericordia eius præveniet me, & miſericordia eius ſubſequitur me: nolentem prævenit ut velit, volentem ſubſequitur ne fruſtrà velit.* D. Gregorius lib. 22. moral. cap. 5. *Deus & præveniendo dedit ſanctis bonum velle, quod noluerant; & ſubſequendo conceſſit bonum poſſe, quod volunt.* D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. *Prævenit Deus donans homini bonam voluntatem, ſubſequitur bene volentem, operando in illo boni operis facultatem.* Confirmatur ex eo, quòd Eccleſia ſic Deum orat, *Vota noſtra quæ præveniendo aſpiras etiam adiuvando proſequere.*

34. Probatur & explicatur ſecunda pars; per hoc enim, quod allata diviſio ex terminis ſignificet ordinem prioris & poſterioris, diſtinguitur ab aliis gratiæ actualis diviſionibus, cum quibus quoad rem ferè coincidit, nam omnis gratia tùm excitans tùm operans in te eſt præveniens; omnis tùm adjuvans tùm cooperans eſt ſubſequens, aut ſubſequens ſimul & præveniens ſub diverſa ratione, cum rectè obſervet S. Doctor hic q. 111. art. 3. in c. *Quod ſicut unus effectus eſt poſterior uno effectu, & prior alio, ità gratia poteſt dici præveniens & ſubſequens ſecundùm eundem effectum, reſpectu diverſorum.*

Ordo prioris & poſterioris inter gratiã prævenientem, & ſubſequentem, duplex.

Quod deinde ordo iſte prioris & poſterioris attendi poſſit penes comparationem mutuam unius gratiæ ad alteram patet ex eo, quod ſive comparatio fiat inter gratias entitativè diverſas, ſive inter diverſas ſolùm denominativè & quoad effectus, illa gratia, quæ aut quoad entitatem aut quoad effectũ eſt prior alia, rectè dicitur præveniens comparativè ad poſteriorẽ, & poſterior ſubſequens comparativè ad priorem, & hunc ordinem ſpectaſſe videntur Auguſtinus & Fulgentius, ille quidem *lib. de natura & gratia, cap. 32.* dicens *Prævenit ut ſanemur, quia & ſubſequetur ut etiam ſanati vegetemur. Prævenit ut vocemur; ſubſequetur ut glorificemur. Prævenit ut piè vivamus; ſubſequetur ut cum illo ſemper vivamus:* Iſte verò lib. 1. ad Monimum cap. 11. *Prævenit impium ut fiat iuſtus; ſubſequitur iuſtum ne fiat impius. Prævenit eliſum ut ſurgat; ſubſequitur elevatum ne cadat.* Quòd tandem talis ordo attendi poſſit etiam penes comparationem utriuſque gratiæ ad creatam voluntatem, actuſve ipſius, patet ex eo quod ad talem ordinem ſpectant auctoritates ſanctorum Patrum relatæ *num. præced.* eundemque, dum de gratia præveniente & ſubſequente ſermo eſt, magis eſſe in uſu advertit Eſtius *in 2. diſt. 26. §. 9.*

35. Quomodò admitti poſſit gratia ſubſequens comparativè ad noſtrã voluntatem?

Cavendum tamen, ne gratia ſubſequens comparetur ad voluntatem ſecundùm proprias vires, & ad actus naturales ipſius; hac enim ratione nulla gratia voluntatẽ noſtram ſubſequitur, & bene procedit illud Auguſtini *Epiſt. 106. ad Paulinum* dicentis *voluntatem comitari gratiam, non ducere; pediſſequam eius eſſe non præviam:* cæterùm comparatione ad voluntatem legitimè facta, ad actus ſcilicet ipſius ex gratia elicitos, omnis gratia ſubſequens merita, ſeu data ex noſtris meritis, jure dici poteſt ſubſequens noſtram voluntatem, quamvis deinde ſit ſimul ſubſequens aliam gratiam, ideoque ſoleat nominari ſecunda gratia, ſeu gratia pro gratia.

Ex his habes diviſionem gratiæ in prævenientem & ſubſequentem quamvis ſimpliciter & abſolutè dicatur de gratia actuali, accommodari tamen etiam poſſe gratiæ habituali, cum enim hæc varios præſtet effectus alios aliis priores, alios poſteriores; quatenùs præſtat effectus priores, dici poteſt præveniens; quatenùs præſtat poſteriores, ſubſequens; puta præveniens ut eſt principium juſtificationis, ſubſequens ut eſt principium meriti

36. Gratia ſubſequens & comitans vix differunt.

A gratia ſubſequente hucuſque explicata non differt gratia comitans, niſi in eo, quod non exprimat ordinem poſterioris, & ſolùm reſpectu voluntatis, non reſpectu alterius gratiæ talis denominetur: Nec refert, quod Fulgentius *epiſt. cap. ult.* dividat gratiam in prævenientem, comitantem, & ſubſequentem, tanquam in tria diverſa membra, & comitantem agnoſcat in progreſſu bonorum operum, ſubſequentem in remuneratione gloriæ cœleſtis: Non refert, inquam, quia valde voluntariè loquitur, & progreſſus bonorum operum, quem tribuit gratiæ comitanti, communiter etiam tribuitur gratiæ ſubſequenti, & gratia ſubſequens rectè dicitur; quamvis non econtrà remuneratio cœleſtis gloriæ rectè diceretur gratia comitans, ſicut rectè dicitur gratia ſubſequens; gratia igitur comitans continetur ſub ſubſequente, non mediat inter prævenientem & ſubſequentem. Hinc fit diviſionem hanc ſub ſe continere aliquas alias gratiæ diviſiones minùs præcipuas, & minùs uſitatas:

Aliæ minùs præcipuæ diviſiones gratiæ actualis.

Talis eſt primò diviſio gratiæ in ducentem & comitantem, ſeu ducem & comitem juxtà illud D. Proſperi *epigram. 45.* dicentis de gratia,

Quæ ſic in cunctis implet ſua dona vocatis,
Ut quorum dux eſt, fiat & ipſa comes.

Talis eſt ſecundò diviſio in aſpirantem, ſeu inſpirantem, & proſequentem deſumpta ex oratione illa Eccleſiæ *Vota noſtra quæ præveniendo aſpiras, etiam adiuvando proſequere:* Talis eſt tertiò diviſio in incipientem, & finientem, ſeu perficientem, deſumpta ex illa alia oratione *Ut cuncta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur:* Tales ſunt quartò quædam aliæ diviſiones, quarum meminit Eſtius *præcit. diſt. 26. §. 12.*

---

§. VI.

De diviſione gratiæ actualis in efficacem & ſufficientem.

37. Gratia actualis, alia efficax, alia ſufficiens.

ASSERT. Gratia actualis rectè dividitur in efficacem, & ſufficientem: efficax eſt, quæ ſemper conjungitur cum operatione & effectu: Sufficiens eſt, quæ tribuit

buit virtutem sufficientem & posse operari, at non conjungitur cum operatione & effectu: Gratia efficax appellari etiam solet gratia congrua, auxilium quo, auxilium operationis: Sufficiens verò gratia non congrua, auxilium sine quo; auxilium possibilitatis. Celeberrimæ hujus divisionis assertio ad doctrinam dogmaticam pertinet; & de fide est, contrà plures Sectarios, Pelagium præsertim & Calvinum: Pelagius enim ut retulimus *c. 1. n. 13.* si aliquam veram gratiam actualem admisit, eam admisit sufficientem duntaxat & tanquam adjutorium possibilitatis; non efficacem & tanquam adjutorium operationis: Calvinus econtrà ut colligitur *ex eod. c. 1. num.* 29. non agnovit in natura lapsa ullam gratiam sufficientem, quâ arbitrium bene operari possit & non operetur, & quæ adjutorium possibilitatis sit non operationis; sed solam efficacem, adulteratam tamen & corruptam, id est omninò necessitantem arbitrium ad operationem, seu actum ad quem datur.

38. Quodnam silentiũ sit in hac materia indictum.

Antequam ulterìus in asserta divisione procedam adverto circà quiditativum discrimen gratiæ efficacis à sufficienti, morale ne sit an physicum? & circà difficultates inde consequentes præcipuè in explicando; quomodò nec creata libertas per gratiam efficacem lædatur ex parte astruentium discrimen physicum; nec gratiæ efficacia in creatam voluntatem, non in divinam, refundatur ex parte astruentium solùm discrimen morale, adeò acria insurrexisse inter Catholicos dissidia, ut pro ipsis dirimendis Apostolica Sedes silentium indixerit, & districtè prohibuerit quidquam typis mandari quod eorum dissidiorum materiem attingat. In sacrorum igitur decretorum reverentiam; & obedientiam, penitùs omissis circà gratiam sufficiẽtem & efficacem difficultatibus controversis percurremus solùm ea, quæ aut apud Theologos incontroversa sunt; cujusmodi est utriusque gratiæ existentia & communiter recepta terminorum significatio; aut disparata sunt à discrimine controverso gratiæ sufficientis ab efficaci, cujusmodi est quæstio illa quâ quæri solet an & quomodo provisa sint omnibus hominibus auxilia sufficientia? His animadversis

39. Auctoritates pro gratia efficaci.

Probatur asserta divisio ostendendo ex Scriptura & Patribus dari gratiam, tùm efficacem, tùm sufficientem; & quidem quoad efficacem, quæ conjungatur cum operatione & effectu Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea custodiatis, & operemini:* Philip. 2. *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.* Augustinus lib. de grat. & lib. arb. cap. 16. *Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati;* lib. de prædestinat. sanctorum cap. 8. *Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus divina largitate tribuitur, à nullo duro corde respuitur.* Ambrosius super Lucã lib. 6. c. 31. *Per misericordiam Domini causa mutatur, ut amplius diligat qui amplius debuit.* Quoad

Auctoritates pro gratia sufficienti.

sufficientem, quæ tribuat posse operari, sed non conjũgatur cum operatione Proverb. 1. *Vocavi & renuistis, extendi manum meam & non fuit qui aspiceret:* Act. 7. *Vos semper Spiritui sancto resistitis:* 2. Cor. 8. *Videte; ne in vacuum gratiam Dei recipiatis:* quæ aliæve similes objurgationes, & exhortationes, essent irrationabiles, nisi supponerent gratiam cui resistitur, & quæ in vacuum recipitur, posse recipi cum consensu & cum fructu. Augustinus lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 17. *Cum voluntate humana, gratia adjuvante divina, sine peccato in hac vita posse homo esse, cur non fit,* &c. Hieronymus in Psal. 140. *O infelicissimum hominum genus! qui peccata excusamus dicentes; victus sum à naturâ, cum in potestate nostra sit & peccare & Domino adjuvante non peccare:* Laurentius Iustinianus lib. de spirituali animæ resurrectione in princ. *Quamvis ad insinuandum hominem Deo posse resistere multis divinorum eloquiorum valeat auctoritatibus comprobari, id tamen unusquisque sufficienter experitur in se,* &c. Confirmatur & de fide evincitur veritas gratiæ sufficientis ex Concilio Arausicano *can. ult.* ex Concilio Tridentino *sess. 6. can. 11. & 13.* & postremò ex Innocentio X. in bulla damnante quinque propositiones Iansenianas suprà relatas *c. 1. num. 30.* inter quas prima affirmando aliqua præcepta esse hominibus justis impossibilia negabat gratiam sufficientem; secunda astruendo gratiæ interiori nunquam resisti ponebat omnem gratiam esse efficacem.

40. Auctoritates pro utraque simul.

Vtramque gratiam efficacem & sufficientem sæpè etiam simul expressit Augustinus, & primò quidem sub nomine gratiæ congruæ & non congruæ *lib. 1. ad Simplicianum, q. 2.* dicens *Illi electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi:* Secundò sub nomine adjutorij quo & sine quo *lib. de corrept. & grat. c. 12.* expresse dicens *Aliud est adjutorium sine quo aliquid non fit; & aliud est adjutorium quo aliquid fit:* Tertiò sub nomine auxilij possibilitatis seu dantis posse, & auxilij operationis, seu dantis operari *eod. lib. cap. 11.* dicens *est quippè in nobis per hanc Dei gratiam in bene recipiendo & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verùm etiam velle quod possumus.*

41. Absurda sequentia ex negata gratia efficaci aut sufficienti.

Probatur eadem divisio ratione à posteriori ex absurdis, quæ sequerentur, si non daretur alterum ex membris assertæ divisionis. Si enim non daretur gratia efficax, sequeretur primò nullum bonum opus esse ex gratia, quia nullum cum ipsa conjungeretur tanquam effectus cum sua causa; sequeretur secundò nulla esse beneficia, per quæ homo certissimè liberetur & per consequens nullam esse prædestinationem, quæ ut suo loco ex Augustino docuimus includit beneficia, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur. Si non daretur gratia sufficiens sequeretur primò quemlibet operari secundùm totam gratiæ virtutem & totum illud bonum ad quod gratia datur, nec ullus posset se ipsum accusare negligẽtiæ & ignaviæ

in

in non cooperando gratiæ ut par est, quemadmodum tamē præstare solent viri sanctiores; sequeretur secundò transgrediētem præceptum non habere gratiam, quâ possit non transgredi; non enim ad non transgrediendum habet gratiam efficacem quia secùs re ipsa non transgrederetur; nullam igitur habet, si ultrà efficacem sufficiens non datur; & per consequens transgrediens præceptum sua culpa non cadit, sicuti nec primi parentes nec Angeli sua culpa cecidissent, quoties eis adjutorium, quo possent non transgredi, defuisset, ut ostēdit Augustinus *pracit. c.* 15.

42. I[illegible]o & error sectariorum.

Dices ad hoc postremum diversam esse rationem de gratia sanitatis collata Angelis & primis parentibus in statu innocentiæ, ac sit de gratia medicinali, quæ hominibus confertur in statu lapsus: illa enim non movebat nec determinabat arbitrium, sed ejus nutum & motum expectabat, adeoque poterat esse efficax vel sufficiens, prout accedēte vel non accedente motu nutuque liberi arbitrij conjungebatur vel non conjūgebatur cum effectu; at gratia medicinalis nullo expectato liberi arbitrij motu, seu nutu, ipsum movet ac determinat, imo necessitat absque eo quod possit ei dissentire, sicque ex vi sua necessariò cum effectu conjungitur & semper efficax est; nec gratia arbitrio non subjecta potest esse sufficiens quin evadat in detrimentum potiùs, quàm in beneficium, hominique eligibilius sit eam non habere, quàm habere, cum habēdo infallibiliter peccet, non habendo non peccet; hoc non eveniret in gratia sanitatis subjecta arbitrio, quâ qui haberet sufficientem non peccaret infallibiliter, quia propter subjectionem ejus ad arbitrium eam, quoties vellet, per proprij arbitrij motum redderet efficacem. Sed contrà: Quomodò re vera differant gratia sanitatis, & gratia medicinalis, jam suprà attigimus *n.* 12. ubi etiā ex parte rejecimus hujus instantiæ materiē; falsum igitur omninò est discrimen, quod inter utramque gratiam sectarij assignant; & quatenùs astruunt gratiā sanitatis expectare motum nutumque arbitrij, faciunt gratiam sanitatis imperfectiorē gratia medicinali, in ea non salvant veram rationem gratiæ præsertim efficacis, nec in arbitrio subordinationem ad Deum ut causam primam in ordine supernaturali non minùs, quàm in ordine naturali; pro quo plura sanctorum Patrum testimonia videri possunt apud Gonetum 1. *p. tr.*8. *disp.* 5. *art.*3. §. 3.

43. Gratia sanitatis non expectat motum arbitrij

Gratia medicinalis nō necessitat.

Quatenùs deinde astruunt gratiam medicinalem non movere tantùm, sed necessitare absque eo, quòd possit ei resisti, impugnatur ex communi doctrinâ, quā Catholici omnes, licèt non uno omnes modo, sustinent tanquam fidei dogma concordiam etiam pro statu lapsus inter humanam libertatem & efficaciam Gratiæ, quo in dogmate quamvis ex indicti silentij lege abstinendum sit à proprio sensu depromendo circà talis concordiæ modum, ex dictis tamen *tract.* 1. de scientia conditionatorum, de voluntate efficaci Dei, de causis prædestinationis, colligi facilè potest, quid sentiamus. Quatenùs

44.

tandem gratiam sufficientem computant in detrimentum potiùs, quàm in beneficium, dico quod argumentum ad summum aliquid probaret, quoties habens gratiam sufficientem infallibiliter peccaret ex ipsius usu; at hoc non; peccatum enim ex gratiæ sufficientis non usu cōmittitur, & defectibilitati arbitrij imputādum est, non sufficientiæ auxilij per se non tribuentis peccare, sed posse non peccare; & si homo eo uteretur, observaret, non violaret præcepta, eligibilius igitur est habere illud, quàm non habere; & despiciendi omninò, imò anathematizandi sunt, qui auxiliū sufficiens confingunt tanquam singulare quoddam gratiæ monstrum, solummodò peccatis faciendis, majorique damnationi accersendæ deserviens.

Gratia sufficiens non est noxia.

Ex dictis habetur à tota gratia eum deficere, qui à gratiæ aut efficacia aut sufficientia recedit, & D. Prosperum *ad Demetriadem c.*7. jure scripsisse *Gratia Dei, nisi tota suscipitur, tota repellitur, sicut enim alienus est à numero fidelium & sorte sanctorum, qui in aliquo à Catholica veritate dissentit; ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de eius plenitudine diffitetur.*

---

§. VII.

Subdividitur gratia sufficiens: & alia nonnulla circà ipsam expediuntur.

ASSERT. Gratia sufficiens rectè subdividitur in sufficientem remotè, seu mediatè, & in sufficientem proximè, seu immediatè. Colligitur hæc subdivisio ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 11. & traditur à Theologis communiter. 45.

Gratia sufficiens, alia remota, alia proxima.

Probatur & explicatur: De ratione gratiæ sufficientis est, quòd simpliciter & absolutè tribuat posse id, ad quod dicitur sufficiens; potest autem simpliciter & absolutè aliquid non solùm qui habet omnia comprincipia ad illud necessaria, sed is etiā, qui aliqua habet in potentia adeò, ut in potestate & libertate ipsius sit ea sibi comparare si velit; sic etiam quando non habeo actu præ manibus calamum dicor absolutè potens scribere, quoties in mea potestate est sumere calamum immediatè & proximè requisitum ad scribendum; dicetur igitur proportionaliter habere gratiā sufficientem ad observantiā præceptorū, v.g. seu posse observare præcepta non solum is, qui habet actu omnia cōprincipia & auxilia ad talem observantiā requisita, & hic dicetur habere gratiam sufficientem proximè & immediatè talem; sed is etiam qui si aliquo comprincipio & auxilio caret, habet unde possit illud acquirere, & de facto impetraret, si peteret mediis auxiliis sibi datis ad talē petitionem, seu impetrationem, & hic dicitur habere gratiam sufficientem remotè & mediatè talem: Utrāque hanc gratiæ sufficientiam insinuavit Tridentinum *sess* 6. *c.* 11. illis verbis *Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis & petere quod non possis.*

possis. Item Augustinus *lib. de nat. & grat. cap.* 43. dicens *Non igitur Deus impossibilia iubet sed iubendo admonet & facere quod possis, & petere quod non possis:* Rursus *lib. de grat. & lib. arb. c.16.* dicens de Deo *Ideò iubet aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat.*

46. Alia partialis, alia totalis.

Ab hac subdivisione gratiæ sufficientis in remotam & proximam videri potest non diversa subdivisio ejusdem in partialem & totalem, cujus meminit Ioannes à S.Thoma *hic disput.* 24. *art.*1. *num.* 15. ubi advertit auxilium sufficiens, seu gratiam sufficientem in indivisibili non consistere, sed in multis pro quolibet nostro actu prærequisitis; sic; inquit, ad producendum, v. g. actum aliquem supernaturalem requiritur principium quod sit habitus, vel per modum habitus: deinde sufficiens propositio objecti; deinde lex sive præceptum, aut consilium; aut suasio; deinde affectio aliqua, quæ sit quasi pulsatio & excitatio voluntatis: Vnumquodque istorũ est in ordine ad producendum supernaturalem actum gratia sufficiens partialis, & in suo genere; omnia ista simul sunt gratia sufficiens totalis & simpliciter. Doctrinam hanc non improbo, at non admitto divisionem, quam doctrina hæc continet, coincidere cum divisione præasserta; imò dico doctrinâ hac non contineri divisionem, quæ sit propria subdivisio gratiæ sufficientis, alterum enim ipsius membrum; id est gratia sufficiens partialis, non est gratia sufficiens simpliciter & absolutè, sicuti tamen in præasserta divisione est simpliciter & absolutè sufficiens gratia sufficiens remota in sensu à nobis explicato; in sensu, inquam, à nobis explicato, in quo gratia sufficiens remota ea est, quâ potest impetrari ac obtineri gratia sufficiens proxima, & quæ respectu talis actus imperativi est sufficiens proxima; ad differentiam cujusdam alterius sufficientiæ remotæ nullam prorsùs importantis sufficientiam proximam, & consistentis præcisè in eo; quod voluntariè ac culpabiliter amissa fuerit sufficientia proxima; quo certè modo sufficientia remota non est simpliciter & absolutè sufficientia; alioqui etiam damnati dicerentur habere sufficientiam simpliciter, seu gratiam simpliciter sufficientem ad salutem & ad non peccandum.

47. Gratia sufficiens partialis nõ est simpliciter sufficiens, bene tamẽ gratia sufficiens remota.

Dices: illud auxilium non est simpliciter & absolutè sufficiens; ultrà quod requiritur aliud auxilium; atqui ultrà gratiam remotè sufficientem acceptam in sensu à nobis explicato requiritur aliud auxilium ad actum, ad quem illa est remotè sufficiens: ergo gratia remotè sufficiens etiam accepta in senso à nobis explicato non est sufficiens simpliciter & absolutè. Sed contrà:

48. distinguo majorem, ultrà quod requiritur aliud auxilium non impetrabile per illud prius nec in eo contentum, concedo; impetrabile per illud prius & in eo contentum, nego majorem; eadem distinctione utor ad minorem, & nego consequentiam.

His quoad gratiæ sufficientis subdivisionem positis, quoad aliam tituli partem occurrunt dubia quædam faciliora.

Dubitatur primò: An & quomodò auxilium sufficiens differat ab auxilio inefficaci? Respondetur differre tùm ex parte actus primi, tùm ex parte actus secundi non ultimati: Differt ex parte actus primi, quatenùs auxilium sufficiens importat in actu primo omnia requisita ad agendum; auxilium inefficax ex genere suo potest esse tale etiam defectu actus primi & virtutis requisitæ ad agendum: Differt ex parte actus secundi non ultimati, quatenùs auxilium sufficiens semper cum aliquo actu secundo non ultimato conjungitur ex mox dicendis, non sic ex genere suo auxilium inefficax. Hinc fit convenientiam auxilij sufficientis & inefficacis totam esse attendendam penes carentiam actus secundi ultimati, quæ carentia in utroque auxilio semper reperitur, quamvis non in utroque semper ex eodem capite; nam in auxilio inefficaci reperiri potest ex defectu ipsius auxilij in actu primo accepti; in sufficienti nequaquam: sed vel præcisè ex defectu arbitrij nolentis consentire, vel etiam juxtà Thomistas ex defectu divinæ motionis & applicationis ad agendum, quæ quidem motio & applicatio, cum sit id, quo voluntas transit ab actu primo ad secundum, requiritur tantùm ad operari, non ad posse operari, & tenet se potiùs ex parte actus secundi, quàm ex parte actus primi; cum istum respiciat ut terminum à quo, illum ut terminum ad quem: de quâ re plura videri possunt apud Ioannem à S. Thoma *hic disput.* 23. *artic.* 2. *num.*6. & *disput.* 24. *artic.* 2. *num.* 5. & *artic.* 3. *in resp. ad* 4.

Auxilium sufficiens & inefficax quomodò differant?

49.

Dubitatur secundò: Vtrùm auxilium sufficiens sit semper aliquo modo efficax? Respondetur affirmativè, ratio est quia esse aliquo modo efficax est conjungi cum aliquo actu, auxilium autem sufficiens, quamvis non conjungatur cum actu ultimato, respectu cujus dicitur sufficiens, conjungitur tamen semper cum aliquo alio actu imperfectiore & intermedio: auxilium enim sufficiens actuale est & transiens, tale autem non esset nisi præstaret aliquem actualem effectum, & nisi conjungeretur alicui operationi transeunti, cum quâ & ipsum transiret: sic v. g. auxilium sufficiens datum ad actum fidei, quamvis non conjungatur cum actu fidei, conjungitur tamen cum pia cogitatione, cum desiderio, & similibus actibus ad fidem prærequisitis, respectu quorum habet rationem auxilij efficacis: ex quo fit omne auxilium sufficiens respectu unius actus esse efficax respectu alterius: denominatur tamen simpliciter sufficiens, eo quod actus, respectu cujus est sufficiens, sit principalior, & ultimò intentus: quâ de re latiùs Alvarez *de auxil. lib.*8. *disp.*80.

50. Auxilium sufficiens semper est aliquo modo efficax.

Dubitatur tertiò: Vtrùm auxiliũ sufficiens sit solùm excitans & præveniens; an etiam operans & cooperans? Respondetur auxilium sufficiens, quà sufficiens esse excitans solùm 51.

Semper est excitans solùm, & præveniens, quà sufficiens præcisè.

& præveniens, adeoque divisionem gratiæ actualis in efficacē & sufficientē subdividere gratiā actualem excitantē & prævenientem, non gratiam actualem secundum se; ratio est quia, ut ex supradictis patet, gratia operans & cooperans semper conjungitur cum actu suo ultimato & principaliter intento; semper igitur est efficax, & econtrà auxilium sufficiens, quà sufficiens, semper est excitans solùm & præveniens; sufficiens, inquam, quà sufficiens; nam si auxiliū sufficiens sumatur, quà efficax, ut sumi potest *ex num. præced.* utrique operans est & cooperans; non excitans solùm & præveniens.

52. Dubitatur quartò: An & quomodò provisa sint omnibus viatoribus auxilia sufficientia? Hoc dubium quatuor respicit hominum cōditiones. Primò scilicet homines justos & in gratia cōstitutos: Secundò peccatores scelerū præsertim multitudine, vel magnitudine excæcatos & obduratos: Tertiò infideles, ad quos nulla unquā Christianæ religionis notitia pervenit: Quartò parvulos decedētes in utero materno, vel natos ubi deficit baptismi minister aut materies. Iuxta diversos hos status diversæ sunt, tùm opiniones, tùm rationes dubitandi circà provisionem auxiliorū sufficientiū, pro justis quidem in ordine ad observantiam mandatorū & ad perseverantiam; pro peccatoribus in ordine ad observantiam mandatorum & ad pœnitentiam; pro infidelibus in ordine ad comparandam fidem; pro parvulis in ordine ad suscipiendū baptismū: Quæ omnia expedit non brevi & unica responsione concludere, sed sub propriis singuls titulis proponere, & definire. Ideò sit

§. VIII.

Explicatur universalis provisio, seu concessio gratiæ sufficientis: & primò an & quomodò provisa sint omnibus justis auxilia sufficientia ad observantiam mandatorum & ad perseverantiam?

53. Gratia sufficiens pro mandatorū observantia quomodò omnibus justis provisa.

ASSERT. I. Omnibus justis pro quolibet oppottuno tēpore provisa sunt auxilia saltem mediatè & remotè sufficientia ad observantiam mandatorum. Est veritas spectans ad fidem contrà Iansenium, & antiquiores sectarios negantes in natura lapsa omnem gratiam sufficientem: Contrà quos

Probatur assertum primò ex Bulla Innocentij X. & ex definitionibus Conciliorum Arausicani & Tridentini suprà relatis *n.* 39. Confirmatur ex Scripturâ & Patribus: Eccles. 15. *Deus ab initio, &c. Adjecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te.* Deuter. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non suprà te est.* D. Augustinus de nat. & grat. c 16. *Sanat ergo Deus non solùm, ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus*, & cap. 69. *Firmissimè creditur Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere.* D. Chrysostomus homil. 8. de pœnitentia, *Dominus haud mandat impossibilia.* D. Leo serm. 16. *justè nobis instat præcepto qui præcurrit auxilio.* Quæ & aliæ similes auctoritates debent saltem de hominibus justis & in gratia constitutis verificari, non verificarentur autem, quoties aliquibus justis pro aliquo opportuno tempore deessent auxilia etiam mediatè & remotè sufficientia ad observantiam mandatorum.

Dices harum auctoritatum vim retundi aliis auctoritatibus, quibus sancti Patres docent deesse aliquandò gratiam hominibus justis præcepta transgredientibus; sic D. Chrysostomus hom. 2. in Ioannem loquens de negatione Petri ait *Neque enim frigiditate, sed superni auxilij derelictu contigit* & homil. 31. in epist. ad Heb. *Negatio Petri non tam erat socordia ac negligentia, quàm ex eo quod Deus eum deseruerat.* D. Augustinus serm. 124. de tempore *Quid est homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negavit Christum; & ideò beatum Petrum paululum Dominus subdeseruit*, &c. Sed contrà: Iustis præcepta transgredientibus gratia efficax deest, non sufficiens; & hoc, licèt omnibus justis commune sit, specialiter exemplificant sancti Patres in insignioribus, maximè verò in D. Petro, ut inde magis cæteri justi ad humilitatem, & ad propriæ defectibilitatis agnitionem erudiantur: cæterùm, si Deus gratia etiam sufficienti aliquandò justum desereret, essent limitanda ad gratiam habitualem, nec possent de actuali procedere verba illa Tridentini sess. 6. cap. 11. *Deus suâ gratiâ semel justificatos non deserit, nisi ab illis prius deseratur*, & tamen Augustinus *lib. de natura & gratia, cap.* 26. ex quo desumpta videntur allata Concilij verba de Deo in ordine ad justum ait *non deserit si non deseratur, ut piè semper justèque vivatur*, per ly, ut piè justéque vivatur, indicatis se loqui de gratia actuali, quæ datur ad piè operari, quod est idem ac piè vivere. 54. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

Probatur secundò ratione: Omnibus justis ad culpam imputatur transgressio mandatorum; atqui non posset hæc transgressio eis ad culpam imputari, nisi haberent provisa pro quolibet opportuno tempore auxilia saltem mediatè & remotè sufficientia ad observantiā; ergo omnibus justis pro quolibet opportuno tempore provisa sunt, &c. Minor probatur; hæc transgressio, nisi haberent provisa auxilia, non esset eis libera & cum potentia non transgrediendi: ergo. 55.

Dices: ut transgressio sit imputabilis ad culpam sufficit, quòd sit libera radicaliter & in causa, hoc autē modo transgressio, quamvis necessariò consequens carētiam auxiliorum sufficientium, est libera posteris Adæ eo quod fuerit ab ipsis liberè volita in peccato originali, tanquam in causa; tanquam in causa, inquam, quia culpa est causa pœnæ, carentia autem auxilij sufficientis in Adæ posteris est pœna peccati originalis ut expressè tradit Augustinus *lib. de corrept. & gratia, cap.* 11. ubi loquens de adjutorio

sine

fine quo non, quod est idem ac auxilium sufficiens ait, *nunc autem quibus deest tale*
56. *adjutorium, jam pœna peccati est.* Sed contrà
Mens Augustini. primò: falsum est peccatum originale tradere de facto tanquam pœnam carentiam auxiliorum sufficientium; ad auctoritatem Augustini dico ipsum distinguere duplex adjutoriú sine quo non, seu duplex auxilium sufficiens, alterum tribuens posse operari faciliter & sine lucta, alterú tribuens posse operari difficulter & cum lucta partis inferioris contrà superiorem; primum fuit concessum Adamo innocenti, secundum Adamo lapso ejusque posteris, in quibus quòd primú desit, seu quòd desit facultas & facilitas bene operandi sine lucta partis inferioris & superioris verè originalis peccati pœna est; secundú verò nec ut pœna originalis peccati, nec ex alio capite, hominibus præsertim justis deest, & hanc esse germaná D. Augustini mentem latè ostendit Requesenius *disp. 3. sect. 2.* opusculi novissimè impressi cui titulus est *Additio ad quæstiones selectas in 1. 2.*
57. *S. Thomæ.* Contrà secundò: dato absolutè, quod auxiliú sufficiens deesset homini lapso in pœnam originalis, adhuc peccata actualia consequentia ad carentiam auxilij sufficientis non essent imputabilia ad culpá, nec haberent malitiam diversam à malitia peccati originalis, quia ut cui imputatur causa, imputabilis sit effectus ad diversam culpam & specialem malitiam, necesse est quod effectus ipse sit in causa prævisus, volitus, & intentus, ab Adamo autem, & mediante Adamo à posteris, non fuit in peccato originali specialiter volita carentia auxiliorum sufficientium
Pœna debet esse involuntaria. ad vitanda imposterum alia peccata; hocque evincitur ex eo ipso, quod dicunt Adversarij hujusmodi carentiam esse pœnam peccati originalis, nam de ratione pœnæ est quod sit involuntaria potiùs quàm voluntaria patienti; præsertim quando nec medicinalis est, nec satisfactoria; ut in proposito, pro quo videatur D. Thomas 1. 2. *q. 46. art. 6. ad 2. & q. 87. art. 6. in c.*
58. Dixi in asserto *pro quolibet opportuno tempore*, & nomine opportuni temporis intelligitur illud, pro quo instat obligatio mandati; extrà hoc tempus non intendimus habere semper justos auxilia sufficientia ad observantiam mandatorú, certum enim est justos, dum dormiút, aut attentiùs ad aliquod negotium incumbunt, non habere pias cogitationes & bonos voluntatis affectus, & tamen in istis actibus vel in motione potentiarum ad ipsos, consistunt potissimùm sufficientia auxilia: Propria etiam talium auxiliorum naturæ, secundùm quam transeuntia sunt, evincit ipsa non semper homini inesse, quamvis insint, quoties necessariò requiruntur ad vitandum peccatum.

Dixi insuper *auxilia saltem mediatè & remotè sufficientia* propter supradicta *n. 45.* ex quibus constat tùm quomodò dentur auxilia aliqua solùm mediatè & remotè sufficientia; tùm quod Deus aliqua jubeat quæ non possumus immediatè & proximè, possumus tamen mediatè & remotè; quatenùs est in nostra potestate petere ac obtinere auxilia, queis proximè & immediatè possimus: Iustis igitur in ordine ad mandatorum observantiam Deus simpliciter non deest quoad auxilia mediata & remota, iisdem verò orantibus & petentibus neque deest quoad immediata & proxima.

Assert. 2. Omnibus justis provisa sunt auxilia sufficientia ad perseverantiam eodem modo, quoad observantiá mandatorum. 59. Gratia sufficiens ad perseverátiam quomodò omnibus justis provisa?

Probatur facilè: Iustus perseverat in justitia sua eo ipso, quòd mandata observat & peccata vitat; & hoc præstando in fine vitæ dicitur perseverare finaliter: ergo eo modo, quo potest observare mandata, potest perseverare, & per consequens omnibus justis provisa sunt, &c.

Dices; hinc sequeretur omnes justos habere donum, seu munus perseverantiæ; quod tamen est falsum, cum doná, seu munus perseverantiæ sit proprium electorum, ut colligitur ex Tridentino *sess. 6. c. 13. & can. 16.* item ex Augustino *lib. de bono perseverantiæ.* Sed contrà: Doná, seu munus perseverantiæ sumitur pro infallibilitate moriédi in gratia, quidquid sit deinde utrùm in toto vitæ decursu justus in gratia perseveraverit, nec ne; & hoc est proprium electorú, non verò præcisè potentia ad perseverandum in fine vitæ, imò in toto vitæ decursu: Vnde respectu justi possunt hic obiter tria distingui, adjutorium perseverantiæ, donum perseverantiæ, 60. Perseverantiæ adjutorium, perseverantiæ donum, & Confirmatio in gratia, quid?
confirmatio in gratia: Primum commune est omnibus justis, & importat auxilium sufficiens ad perseverandú toto tempore viæ: Secundum est proprium electorú, & importat auxilium efficax ad perseverandum in fine viæ: Tertium concessum dumtaxat fuit quibusdam electis insignioribus, & quid importet diversum à perseverantiæ dono traditur *lib. seq. c. 5. §. 4.*

---

§. IX.

An & quomodò provisa sint omnibus peccatoribus auxilia sufficientia ad observantiam mandatorum, & ad pœnitentiam?

Assert. 1. Ad observantiam mandatorum occurrentiú provisa sunt omnibus peccatoribus, excæcatis etiam & obduratis, auxilia sufficiétia, licèt sæpè minùs abundantia & minùs proxima, quàm justis. Ità Theologi cómuniter & fortè Ariminensis, Abulensis, Roffensis, qui à nonnullis in contrariú afferútur, excludunt à peccatoribus obduratis auxilia sufficientia ad salutem simpliciter & conversioné, non verò etiam requisita ad observantiam mandatorú independentium à conversione, quæ duo valde diversa sunt, ut notant Bellarminus *controv. 3. de grat. & lib. arb. lib. 1. c. 7.* & Ioannes à S. Thoma *1. part. tom. 2. disput. 10. art. 3. num. 19.* 61. Gratia sufficiés quomodò omnibus peccatoribus provisa ad nova peccata vitanda?

Probatur primò auctoritatibus suprà memoratis *num. 53.* quæ, cum universalibus 62.

 terminis

terminis constent, meliùs intelliguntur de omnibus viatoribus etiam quâcumque scelerum aut multitudine aut magnitudine gravatis, quàm de solis justis.

Dices ex Augustino Pharao obdurato corde obtēperare non poterat, habet enim Augustinus in lib. expositionis quarumdam propositionum Epist. ad Rom. *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperavit, quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se prebuit, cui cor obduraretur priore infidelitate*: Rursus ex eodem Augustino *lib. 1. retractat. cap. 15.* aliquando nequit homo non facere contrà præcepta; ait enim *Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideò facit contra precepta justitiæ, iam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati*; ergo ex Augustino Pharao & aliqui alij peccatores habent impotentiam, adeoque sufficientis auxilij carentiam, ad præcepta observanda; & per consequens in insignioribus peccatoribus limitandæ sunt auctoritates universales,

63. de quibus suprà. Sed contrà: Quod Augustinus ait circà Pharaonem vel cum Herinex *disp. 3. num. 22.* explicetur de imputatione speciali, & de potentia proxima, adeò ut sensus sit: Non ergo hoc illi imputatur specialiter ut primum peccatum, & ut causa obdurationis, quod tunc non obtemperavit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat potentia proxima, vel dicatur esse modicæ auctoritatis, quia librum illum expositionis in suæ fidei initio & non admodum accuratè Augustinus conscripsit, quemadmodum ipsemet profitetur *lib. 1. retractat. cap. 23.* Ad aliam auctoritatem in oppositum dico nomine cupiditatis intelligi surreptionem partis inferioris, & sensum esse, quod quando ex tali surreptione & per motus indeliberatos fit materialiter contra præcepta, committatur peccatum impropriè tale, quod sit pœna peccati, sicuti est pœna peccati rebellio partis inferioris surripientis superiorem; sumitur igitur hic peccatum eo modo, quo ab Apostolo *Rom. 7.* dicente *Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, Item *video aliam legem, &c. captivantem me in lege peccati*. Vtramque relatam ex Augustino auctoritatem, aliasque nonnullas luculentiùs expendit Valentia *hic disp. 8. q. 3. punct. 4. §. de gratia sufficiente.*

Occurritur auctoritatibus Augustini.

64. Probatur secundò ratione: Peccatores excæcati etiam & obdurati committunt novū peccatum formaliter & propriè tale, quoties cum advertentia & plena deliberatione non observant aliquod mandatum occurrēs; ergo provisa sunt ipsis auxilia ad talem observantiam sufficientia; antecedens videtur esse secundum communem omnium Catholicorum sensum, & probatur ex eo quod secùs excæcatio & obduratio peccatoribus prodesset, ipsisque afferret impeccabilitatem, facultatemque violandi impunè & absque novo demerito divina præcepta; consequentia etiam probatur, quia peccatum formaliter ac propriè tale requirit potentiam ipsum vitandi, non datur autem potentia vitandi non observantiam sine auxiliis sufficientibus ad observantiam: ergo.

Dices peccatum formaliter ac propriè tale requirere potentiam ipsum vitandi, vel præsentem, vel præteritam voluntariè ac culpabiliter amissam, sic potentia vitandi homicidium amissa per voluntariam & culpabilem ebrietatem, sufficit ut homicidium in ebrietate commissum sit peccatum; potentia recitandi officium amissa per voluntariam & culpabilem carentiam breviarij sufficit ut committatur peccatum in non recitatione; ad hoc igitur ut peccatores excæcati & obdurati novum peccatum committant in non observantia mandatorum sufficit, quòd potentia observandi seu vitandi non observantiam sit præterita & per voluntariam excæcationem ac obdurationem amissa. Sed contrà: nego absolutè ad peccatum formaliter, ac propriè tale, sufficere potentiam ipsum vitandi præteritam voluntariè ac culpabiliter amissam; ad exempla dico homicidium in ebrietate commissum non habere malitiā diversam à malitia actus, quo quis voluit ebrietatem prævidendo secuturum homicidium, omissionem item recitationis officij, si necessariò sequatur ad amissionem breviarij, non habere malitiam diversam ab actu, quo quis voluit amissionem breviarij prævidendo secuturam non recitationem officij; sicque homicidium & omissionem officij in casibus instantiæ non esse peccata formaliter ac propriè in se ipsis, sed solùm in causa: Valet hoc à fortiori in transgressionibus præceptorum consequentibus ad excæcationem & obdurationem in peccato, cum peccator non prævideat secuturas transgressiones necessariò ex obduratione, & possit probabiliùs existimare se non amissurum potentiam eas vitandi, imò etiam nesciat quænam sit illa peccatorum aut magnitudo aut multitudo, per quam contrahatur obduratio, & excæcatio: Huic doctrinæ favent, & consonant supradicta *num. 57.* 65.

Quomodo potentia non peccandi etiam voluntariè amissa non sufficiat ad novum peccatum.

Assert. 2. Ad pœnitentiam provisa sunt omnibus peccatoribus, excæcatis etiam & obduratis, auxilia saltem mediatè ac remotè sufficientia pro quolibet opportuno tempore, præsertim pro eo omni, pro quo regulariter peccatorem quemcumque etiam non excæcatum obligat pœnitentiæ præceptum. Ità quicumque absolutè docent provisa esse omnibus auxilia ad salutem sufficientia contra Abulensem *in cap. 4. Exodi quæst. 12.* Roffensem *in refutatione artic. 36. Lutheri.* Armacanum *lib. 9. de quæst. Armen. cap. 27.* Michaelem Medinam *lib. 3. de recta in Deum fide cap. 1.* Catharinum *discept. 5.* aliosque nonnullos Antiquiores, quibus favent Bellarminus *controv. 3. lib. 2. de gra. & lib. arb. cap. 6.* Gonetus *1. p. tract. 5. disput. 5. art. 5. §. 6.* 66.

Gratia sufficiēs quomodo omnibus peccatoribus provisa ad pœnitendum.

Dixi *pro quolibet opportuno tempore*; certum est enim peccatores, dum dormiunt aut negotio aliquo vehementiùs occupantur, nō habere auxilia sufficientia ad pœnitentiam, ut suprà etiam dicebamus de justis in ordine ad observantiam mandatorum: Hinc in no-

strâ

stra sententia cum restrictione aliqua, ac modificatione, intelligendum est Concilium Senonense *decreto fidei* 15. ubi agens de necessitate gratiæ ita habet *Neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præiudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu, & ne momentum quidem prætereat, in quo Deus non stet ad ostium & pulset*; debet scilicet ly *semper* & ly *ne momentum quidem*, restringi ad semper supposita opportunitate, & ad, ne momentum quidem opportunum; adhuc tamen pro ea auctoritate, quam tale Concilium habere potest, nobis favent ipsius verba, quia nos minùs ea restringimus, quàm Adversarij.

67. Dixi *præsertim prò eo omni, pro quo, &c.* Est autem hujusmodi tempus, ut suppono *ex tract. de pœnit.* tum determinatè articulus mortis, tum indeterminatè aliàs aliquando in vita, si hæc sit post peccatum longæva, sicque astruo provisa esse cuilibet peccatori diutiùs superstiti sufficientia auxilia, præsertim pro mortis articulo; & pro illo indeterminato tempore, pro quo urget sub mortali obligatio virtutis pœnitentiæ; præsertim, inquam, quia non excludo talia auxilia pro quolibet alio tempore, & quoad hoc verisimile est ea dari minùs frequenter peccatoribus magis obduratis.

Probatur assertum primò auctoritatibus Scripturæ, quæ sæpiùs universaliter peccatores omnes invitat ad pœnitentiam seu cõversionem; invitaret autem frustrà & illusoriè, quoties non essent omnibus ad id provisa sufficientia auxilia; sic habetur Ezech. 33. *Convertimini à viis vestris pessimis: Nolo mortem impij, sed ut convertatur* Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis* 2. Pet. 3. *Patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*: de obduratis in particulari habetur Rom. 2. *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die iræ.* Quibus & aliis similibus Scripturæ textibus consonant sententiæ Sanctorum Patrum, quarum nonnullas refert Herincx *hic disp. 3. q. 4.*

68. Dices clariores esse & frequentiores, tum Scripturæ, tum Sanctorum Patrum auctoritates faventes Adversariis. Primò enim aliquando Deus dicitur peccatores omninò deserere ut Psal. 80. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.* Ierem. 7. *Proiiciam vos à facie mea, sicut projeci omnes fratres vestres universum semen Ephraim.* Secundò aliqui peccatores dicuntur non posse corrigi, non posse misericordiam consequi, ut Eccl. 7. *Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere, quem ille despexerit* 2. Machab. 9. *Orabat hic scelestus* (sermo est de Antiocho) *Dominum à quo non esset misericordiam consecuturus.* Heb. 12. *Non invenit pœnitentiæ locum* (sermo est de Esau) *quamvis cum lachrymis inquisivisset eam.* Tertiò aliqua peccata dicuntur irremissibilia, ut Matth. 12. *Qui autem dixerit verbum contrà Spiritum Sanctum; non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futurò* 1. Io. 5. *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.* Ex Sanctis Patribus Isidorus lib. 2. de summo bono cap. 15. *Nonnulli ita despiciuntur à Deo, ut deplorare mala sua non possint, etiamsi velint.* Gregor. 11. moral. cap. 15. *Hinc est enim, quòd Cain & divina voce admoneri potuit & mutari non potuit, quia exigente culpa malitia iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.* Augustinus serm. de verbis Domini *Cum vult non potest* (sermo est de peccatore obdurato) *quia quando potuit non voluit, ideò per malum velle perdidit bonum posse.* Tandem Petrus Cluniacensis *lib. 1. miraculorum cap. 23.* refert sceleratum quemdam Sacerdotem morti proximum clamasse se jam esse æternæ pœnæ addictum, nec sibi ampliùs preces prodesse; ergo huic Sacerdoti in ipso mortis articulo defuerunt ad pœnitendum auxilia etiam remota, quæ maximè consistunt in precum subsidio.

69. Occurritur auctoritatibus. Sed contrà: ut ab hoc postremo incipiam, verisimile est hunc Sacerdotem fuisse ita locutum ex suggestione & deceptione dæmonum ipsum tali mendacio inducentium ad desperandam salutem, & negligendas preces. Reliquis auctoritatibus ferè omnibus singillatim occurrit Valentia *præcit. §. De Gratia sufficiente*, in universum dico Deum peccatores deserere negando illis auxilia efficacia, aut sufficientia uberiora; at non sufficientia quæcumque, præsertim pro tempore opportuno: Dico insuper dari aliquos Peccatores incorrigibiles & aliqua peccata irremissibilia; eo quòd aliqui Peccatores difficillimè corrigãtur, & aliqua peccata difficillimè remittantur, vel eo quòd ad illorum correctionem & istorum remissionem detur solùm potentia remota per collationem auxiliorum mediatè dumtaxat & remotè sufficientium:

70. Aliud est non habere auxilia, aliud non habere diuturnius spatium pœnitendi. Aliqui etiam dicuntur non consequi misericordiam ad pœnitendum, non quia nequeant præsertim in fine vitæ pœnitere, sed quia non obtinent vitam longiorem, quam postulant & habere vellent ad differendam pœnitentiam; & aliud est non concedi ad pœnitendum auxilia, aliud est non prorogari ad pœnitendum vitam: Hinc fortè Antiochus, de quo suprà, & est interpretatio non aliena à Scripturæ contextu, petebat misericordiam ad obtinendum cum vitæ prorogatione majus spatium pœnitentiæ potiùs quàm ad pœnitendum tunc. Hinc fortè etiam Augustinus dicit de peccatore obdurato, *cum vult non potest*, quatenùs non potest obtinere illud longius vitæ spatium, pro quo vellet pœnitere, & *per malum velle perdidit bonum posse*, quatenùs per peccatum finale amittit tandem potentiam benè operandi; facit hic ad rem quod habet idem Augustinus *tr. 33. in Ioannem* dicens peccatori *in quo Propheta mihi legis, quia promisit tibi Deus longam vitam*; multoque magis quod habet Gregorius *homil. 12.* dicens *qui pœnitenti veniam spopondit, peccanti diem crastinum non promisit*; eodem enim modo dici potest, qui peccatori auxilia ad pœnitendum spopondit,

eidem diem craſtinum pro pœnitentiæ ſpatio non promiſit, undè ipſe D. Gregorius *ead. homil & lib.4. dialog. cap.38.* refert inſigne exemplum cujuſdam Chryſaorij, qui in extremis conſtitutus inducias pœnitendi obtinere non potuit.

71. Probatur ſecundò ex abſurdis, quæ ſequerentur ex carentia auxiliorum ſufficientium ad pœnitendum pro tempore opportuno: Sequeretur enim primò peccatorem obduratum extrahi à ſtatu viæ, quia non poſſet tendere in terminum: Sequeretur ſecundò tali peccatori non poſſe ad culpam imputari finalem impœnitentiam, ipſumque nullis pœnitentiæ legibus obligari; cum autem ex ſupradictis *num.* 55. aliis præceptis obligetur, malè abſolvitur ab obligatione pœnitentiæ: Sequeretur tertiò fruſtrà fundi preces pro talium peccatorum converſione, & tamen frequentes illæ ſunt & valdè commendatæ in Eccleſia.

72. Quomodo peccator mereatur carentiam auxiliorum ſufficientium?

Dices: Peccator meretur carentiam auxiliorum ſufficientium, ergo ea Deus de facto negat ſaltem peccatori obdurato. Sed contrà: tranſeat antecedens, nego conſequentiam, non enim Deus infligit omnem pœnam quam peccatum meretur, præſertim ſi ſit pœna oppoſita, aut ſaltem malè congrua ſtatui viatoris, uti eſt carentia, &c. unde clariùs procedendo poſſet diſtingui antecedens, Peccator meretur carentiam auxiliorum ſufficientium infligendam poſt cõpletum ſtatum viæ, concedo; infligendam in ipſo ſtatu viæ, nego.

Vrgebis: Non eſt contrà ſtatum viæ, quòd aliqui ità confirmentur in gratia, ut non poſſint eam amittere; ergo neque quod aliqui ità obdurentur in peccato, ut non poſſint ab eo reſurgere; ergo non eſt contrà ſtatum viæ carentia ſufficientium auxiliorum talem impotentiam inferens: Si autem non eſt contrà ſtatum viæ, nulla eſt ratio eam negandi alicui enormiter peccanti, cum aliquando Deus graviorem etiam pœnam infligat ut cum aliquem in ipſo actu peccati ſubita morte corripit & detrudit in gehennam.

73. Cur ſit cõtrà ſtatum viæ confirmatio in peccato, non ſic cõfirmatio in gratia?

Sed contrà: confirmatio in gratia non tollit tendentiam ad terminum gloriæ, in qua ſtatus viæ conſiſtit imò illam perficit; obduratio afferens impotentiam & carentiam auxiliorum ſufficientium ad reſurgendum à peccato, tendentiam illam tollit; ideò conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia; ex quo patet etiam cur enormiter peccãti poſſit faciliùs Deus ſubitam, imò & præmaturam mortem inferre, quàm eidem in vitâ relicto ſufficientia ad pœnitendum auxilia denegare; mors enim tollit potentiam pœnitendi extrahendo à viâ, non relinquendo in viâ, ſicuti relinqueret negatio auxiliorum.

---

§. X.

An & quomodo proviſa ſint omnibus Infidelibus auxilia ſufficientia ad comparandam fidem?

74. Quomodo proviſa infidelibus gratia ſufficiens ad comparandam fidem.

ASSERT. Omnibus infidelibus adultis proviſa ſunt pro aliquo tempore opportuno auxilia ſaltem remotè ſufficientia ad comparandam fidem. Ità Amicus *hic diſp.* 28. *ſect.* 5. *num.* 115. Herincx *diſp.* 3. *quæſt.* 5. Madernus *quæſt.* 4. *art.* 3. *num.* 15. Valentia *diſp.* 8. *quæſt.* 3. *punct.* 4. §. *de gratia ſufficiente in reſp. ad* 6. Dequiros 1. *p. tract* 6. *diſp.* 19. *num.* 29. Arriaga 1. *p. tom.* 1. *diſp.* 39. *n.* 48. & in univerſum quicumque abſolutè docent proviſa eſſe omnibus auxilia ſufficientia ad ſalutem, contrà Auctores ſuprà relatos *n.* 66. quibus addo Ioannem à S. Thoma 1. *p. q.* 23. *diſp.* 10. *art.* 3. *n.* 35. & 43. concedentem in omnibus auxilia ſufficientia pro implendis præceptis occurrentibus & obligantibus; at non pro comparandis mediis & remediis, quibus etiam inculpabiliter deficientibus ſalus non obtinetur, eujuſmodi eſt fides reſpectu adultorum, & baptiſmus reſpectu parvulorum.

Probatur aſſertum primò ex Scriptura: Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* additis verbis Auguſtini *l.* 1. *de Gen. contrà Manich. cap.* 3. dicentis *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos paſcit, ſed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum & temporalium ſe ad eius præcepta ſervanda convertunt, quod omnes homines poſſunt ſi velint, quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* Item Pſal. 18. *Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius* additis pariter verbis Auguſtini *in eumdem pſalmum* ſic ſcribentis *Non permiſit ullum mortalium excuſare ſe de umbra mortis; & ipſam enim penetravit verbi calor.*

75. Oſtenditur proviſa eſſe omnibus auxilia ſufficientia ad ſalutem.

Confirmatur: Proviſa aliquo modo ſunt omnibus prorſùs hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem; ergo à fortiori proviſa ſunt omnibus adultis auxilia ſufficientia ad fidem, quæ reſpectu adultorum omnium eſt primum ſalutis initium; probatur antecedens ex eo, quod Scriptura omnes homines ſæpè ad gloriam & ſalutem invitat; Deus vult omnes homines ſalvos fieri; Chriſtus pro omnium hominum ſalvatione & redemptione mortem ſubiit, ut ambigere fas non eſt præſertim poſtquam Innocentius X. damnavit quintam propoſitionem Ianſenianam, quâ dicebatur *Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omninò hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe*; atqui ſi aliquibus hominibus nullatenùs proviſa eſſent auxilia ad ſalutem ſufficientia, in ordine ad ipſos illuſoria forent Scripturæ invitamenta, Dei voluntas omni careret effectu, Chriſti mors nihil prodeſſet: ergo.

Dices ex Ioan. à S. Thoma *pracit. art.* 3. *num.* 30. Goneto 1. *p. tract.* 5. *diſp.* 5. *n.* 158. &

Evasio Adversariorũ & duplex modus quo explicant provisa esse sufficientia auxilia.

& pluribus aliis Thomistis apud ipsos: Dupliciter intelligi potest provisa esse omnibus sufficientia auxilia, vel prout ly *provisa* se tenet praecisè ex parte principij, refertur solùm ad dare, significat auxilia à Deo oblata; vel prout ly *provisa* etiam se tenet ex parte subjecti, etiam refertur ad recipere & significat auxilia homini applicata saltem remotè & mediatè: Primo, non secundo modo, provisa sunt omnibus prorsùs hominibus auxilia sufficientia ad salutem, nec quidquam ampliùs requiritur aut ut salvetur facta à Christo omniũ hominum redemptio & volita à Deo voluntate antecedente omnium hominum salus; aut ut illusoriae non sint generales illae invitationes & vocationes *Omnes sitientes venite ad aquas. Quoscumque inveneritis vocate ad nuptias, &c.* aut ut subsistat universalitas divinae illuminationis, quamvis quoad hanc in particulari possint Adversarij aliis etiam modis occurrere, ut videre est apud Gonetum *pract. disputat. 5. num. 204.* Porrò necessitatem concedendi omnibus in primo dumtaxat sensu provisa auxilia sufficientia fulciunt praedicti Thomistae variis auctoritatibus, nam D. Augustinus *epist. 107. ad Vitalem* ait *Scimus gratiam Dei non omnibus dari:* Item *serm. 15. de verbis Apostoli cap. 4.* ait *Communis est omnibus natura, non gratia.* D. Thomas *de verit. q. 24. art. 15. in c.* ait *In nullo inveniuntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali.* D. Fulgentius *lib. 1. de verit. praedestin. & gratia cap. 15.* docet *gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari, gratuitum quippè donum Dei est.* Quae omnia corruunt admittendo aliquod gratiae sufficientis auxilium omnibus provisum in secundo sensu, concessum scilicet ex parte subjecti & in homine receptum; subsistunt autem, si admittatur tale auxilium dumtaxat in primo sensu, ut praeparatum scilicet ex parte Dei & oblatum; pro quo addi possunt verba D. Thomae 3. contra Gent. cap. 159. *Deus enim, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire.* Item in cap. 12. epist. ad Heb. lect. 3. *Gratia nulli deest, sed omnibus quantùm in se est communicatur.* In quibus utrisque verbis ly *quantùm in se est* ad primum sensum limitat gratiam omnibus communem. Sed contrà: pro hujus instantiae solutione duo praestanda sunt: Primum est impugnare Adversariorum doctrinam: Secundum explicare auctoritates, quibus doctrinam suam fulciunt.

77. Impugnatur auxiliũ sufficiens oblatum dumtaxat & praeparatum ex parte Dei.

Impugno doctrinam quia auxilium sufficiens oblatum dumtaxat, & praeparatum ex parte Dei; quodque, ut loquitur Ioannes à S. Thoma *pract. art. 3. num. 31.* fit quasi remedium in universali quadam apotheca pro omnibus locis & hominibus à Deo positum, quamvis deindè aliqui omninò careant potentia accedendi ad talem apothecam pro sumendo remedio; hujusmodi, inquam, auxilium non salvat omnes homines posse salvari; ergo non salvat Dei voluntatem de omnium hominum salute; nec universalem Christi redemptionem, &c. probatur antecedens, posse salvari est effectus formalis auxilij ad salutem sufficientis; at nullus effectus formalis habetur à forma oblata dumtaxat & praeparata ex parte efficientis, sed ab ipsa ut in actu secundo communicata subjecto & recepta; ergo posse salvari non habetur ab auxilio sufficienti oblato dumtaxat & praeparato ex parte Dei, & per consequens hujusmodi auxilium non salvat omnes homines posse salvari. Respondebis, hominem posse salvari stat dupliciter, vel per potentiam sibi intrinsecam vel per potentiam sibi extrinsecam; primo modo posse salvari est effectus formalis sufficientis auxilij, nec habetur nisi per auxilium in homine receptum; secùs secundo modo; ad hoc autem ut subsistat tùm Dei voluntas de omnium hominum salute, tùm universalis Christi redemptio, sufficit omnes homines posse salvari secundo modo. Sed impugnaberis primò, quia posse per potentiam extrinsecam, quam recipere in nostrâ potestate non sit, est titulus sine re, nec est re vera posse, alioqui quaelibet causa partialis diceretur per seipsam posse producere effectum, quia id potest per potentiam extrinsecam existentem in alia concausa, imò quaelibet creatura diceretur simpliciter posse illud omne, ad quod est elevabilis, quia illud omne potest per potentiam extrinsecam Dei elevantis: Secundò quia si potentia extrinseca, quâ Deus habet quantùm est de se remedium & auxilium aptum salvare, homines dicerentur esse in statu salutis & habere provisum auxilium ad salutem sufficiens, etiam daemones hominesvè damnati essent in statu salutis & cum auxilio ad salutem sufficiente, cum etiam in ordine ad daemones hominesvè dãnatos habeat Deus, quantùm est de se, remedium & auxilium aptum salvare. Neque dicas tale auxilium non esse oblatum daemonibus caeterisvè dãnatis sicuti est oblatum omnibus hominibus in viâ: Contrà enim auxilium oblatum praecisè, quoties per talem oblationem non ponitur in potestate ejus cui offertur, non magis huic prodest nec majorem ei virtutem tribuit, quam auxilium offeribile; & infirmus v. g. per remedium sibi oblatum, & in apotheca praeparatum, cujus tamen utendi potestatem non habeat, non magis potest consequi sanitatem, quàm per remedium offeribile.

78. Posse per potentiam extrinsecã non est verè posse.

79. Occurritur auctoritatibus.

Explico jam auctoritates, quibus Adversarij doctrinam mox impugnatam fulciebant, & ad duas priores dico Augustinum in utroque illo textu sumere gratiam pro fide & charitate, ut & aliàs quandoque ab eodem Doctore sumi notat Bellarminus *controv. 3. lib. 2. de Grat. & lib. arb. cap. 8.* Ad tertiam patet ex contextu D. Thomam ibi loqui de aliquo, in quo habitualiter ac permanenter omnes homines conveniant, & jure, quia quae naturalia & ab intrinseco sunt, sunt permanentia; gratia autem sufficiens, quae à nobis asseritur omnibus hominibus communis, actualis est & transiens, imò juxta

diversam hominum cōditionem diversa. Ad quartā dico Fulgentium loqui vel de gratia gratis data vel de gratia efficaci; huic enim utrique specialiter convenit ratio doni gratuiti, cum è contrà gratia sufficiens necessaria ad salutem sit quidē gratuita antecedenter, & in radice, propter gratuitam elevationem ad finem supernaturalem; at consequenter, & supposita hac elevatione, est debita: Ad duas auctoritates postremo loco additas ex D. Thom. dico Adversarios arbitrariè & perperàm sibi blandiri de ly *quantùm in se est*, quòd meliùs intelligitur limitare nomen generic. cum gratiæ ad gratiā sufficientem, quàm hanc ad auxilium oblatum solùm, non collatum: Alia insuper priorum auctoritatum explicatio tradetur infrà *num.* 91.

80. Quomodò negativè infideles habeant auxilium sufficiēs ad credendum.

Probatur assertum secundò: Si alicui infideli provisum non est auxilium sufficiens ad fidem comparandam, maximè ei, ad quem nulla prorsùs fidei notitia, nulla Evangelij prædicatio; pervenit; & qui infidelis est infidelitate purè negativâ; quam infidelitatem in aliquibus dari suppono *ex tract. seq.* atqui negativè infideli provisum est pro tempore opportuno auxilium sufficiens ad fidem comparandam; ergo omnibus infidelibus adultis provisa sunt, &c. Minor probatur; Adultus negativè infidelis vel sequitur in omnibus ductum rationis naturalis, vel non sequitur: Si sequitur; certissimè tenendum est cum D. Thom. *de verit. quæst.* 14. *artic.* 11. *ad* 1. quòd ei Deus vel per internam inspirationem, vel dirigendo ad ipsum aliquem fidei prædicatorē proponet, quæ sunt saltem necessitate medij necessaria ad credendum, adeóque habebit auxilium sufficiēs ad comparandam fidem, quantùm necesse est ad salutem. Si non sequitur in omnibus ductum rationis, peccat & per consequens habuit auxilia gratiæ, quibus potuit talem ductum sequi & non peccare, auxilia, inquam, gratiæ supernaturalia, quia secundùm præsentem providentiam etiam ad observāda præcepta naturalia datur gratia supernaturalis ex dicendis *lib. seq. cap.* 2. *num.* 47. Porrò hujusmodi auxilia supernaturalia erāt remotè sufficientia ad comparandam fidem, quatenùs utendo talibus auxiliis obtinuisset opportuno tempore, scilicet saltem in fine vitæ, auxilia ulteriora, & proximè sufficientia ad credendum.

Dices: Habens auxilium remotè sufficiens ad credendum potest credere, ergo non credendo circà initium usus rationis peccat cōtrà fidem & positivè infidelis evadit; ergo ut aliquis sit negativè infidelis, debet carere
81. auxilio etiam remotè sufficiēte ad credendū. Sed contrà: ut quis peccet contrà fidem debet non credere, quando obligat præceptum credendi, hoc autem incipit obligare quando fides est sufficienter proposita, non verò pro initio usus rationis, aut pro aliquo alio tempore determinato; idcò transeat antecedens distinguo consequens, ergo non credendo circà initium usus rationis, si præceptum credendi pro tunc obliget, & fides sit sufficiēter proposita, peccat contrà fidem; concedo; si præceptum credendi pro tunc non obliget, nego consequentiam. Neque urgeas vel talis infidelis habet in suâ potestate sufficientem fidei propositionem, vel non: Si secundum, ergo verè non habet auxilium remotè sufficiens; Si primum, ergo culpabiliter caret sufficienti propositione fidei, & peccat contrà fidem. Contrà enim: habet talem propositionem in sua potestate nescienter, nescit scilicet quòd illam propositionem obtineret sequendo ex auxiliis gratiæ sibi collatis rationis ductum; quia igitur propositionem fidei verè habet mediatè in sua potestate, verè habet auxilium remotè sufficiens ad credendum; quia deindè id nescit caret ea inculpabiliter, nec peccat contrà fidem non utendo illis auxiliis, quibus fidei propositionēm obtineret.

Ex his habetur de gratia proximè sufficiente ad fidem & salutem intelligendū esse; quod ex epist. Synodali Episcoporum Affricanorum in Sardinia exulum affert Gonetus *pract. disp.* 5 *num.* 177. his verbis: *De gratiâ non dignè sentit quisquis eā putat omnibus hominibus dari; cum non solùm non omnium sit fides, sed adhùc gentes nonnullæ reperiuntur, ad quas fidei prædicatio non pervenit, beatus autem Apostolus dicit, quomodò invocabunt in quem non crediderunt? aut quomodò credent ei quem non audierunt? quomodò autem audient sine prædicante? Non utiquè gratia omnibus datur, quandoquidem ipsius gratiæ participes esse non possunt, qui fideles non sunt, nec possunt credere, ad quos invenitur ipse fidei auditus minimè pervenisse.* 82.

§. XI.

An & quomodò provisa sint omnibus Parvulis auxilia sufficientia ad suscipiendum baptismum?

83. Quomodò provisa parvulis gratia sufficiēs ad suscipiēdū baptismum.

ASSERT. Ad suscipiendum baptismum provisa sunt omnibus Parvulis auxilia saltem remotè sufficientia dependenter à voluntate & ope aliena. Ità Auctores simpliciter & absolutè docentes provisa esse omnibus auxilia sufficientia ad salutem, præsertim verò Herincx *hic disput.* 3. *quæst.* 6. & Madernus *quæst.* 4. *artic.* 4. contrà Auctores adversantes asserto præcedenti, quibus addo Vazquium 1. *part. quæst.* 96. *cap.* 2. & Sylvium *q.* 111. *art.* 3. *quæs.* 5.

Dixi *dependenter à voluntate & ope alienâ*, Parentum scilicet eorúmve, sub quorum cura sunt antè usum rationis; ex quo patet auxilia remotè ac mediatè sufficientia diversa esse in adultis & parvulis, & in utrisque diverso ipsorum statui proportionata: quatenùs qui propriæ voluntatis usu pollent habent in potestate propriæ voluntatis auxilia; qui illo carent, suscipiunt dependenter ab aliena voluntate remedia.

Probatur assertum primò ex eo, quia ad omnes parvulos extenditur universalis in

Deo

voluntas humanæ salutis, & universalis per Christũ redemptio humani generis; nec potest hujusmodi aut voluntas aut redemptio subsistere per hoc, quod baptismi Sacramentum sit pro omnibus parvulis per Christi merita institutum & ex parte Dei præparatũ ac oblatum, quamvis deindè non ab omnibus susceptibile, nec omnibus applicabile: Contrà hoc enim recurrunt supradicta *num.* 77. item suprà asserta *num.* 66. de proviso ad salutem auxilio pervicacissimis etiam peccatoribus, quo admisso, si neges applicabile esse humanâ potestate baptismi remedium parvulis, *benevolentiorem*, ut discurrit August. lib. 4. contrà Julian. c. 8. *facis Deum hominibus nequissimis & sceleratissimis; quàm innocentissimis & purissimis ab omni labe peccati*, subintellige, propria voluntate commissi.

Dices: per baptismum ut suscipiendum dependenter à voluntate & ope aliena Parvuli non possunt salvari; nisi per potentiam extrinsecam, atqui *ex præced. num.* 78. posse salvari per potentiam extrinsecam non sufficit ad terminãdam universalem voluntatem humanæ salutis, universalémque redemptionem; ergo ex vi baptismi suscipiendi aut susceptibilis dependenter ab aliena voluntate ad parvulos non extenditur universalis in Deo voluntas, &c. & per consequens ratio à nobis assumpta nimis probat & non

85. Parvuli salvantur per potentiam moraliter intrinsecâ.

concludit intentum. Sed contrà: posse salvari per potentiam extrinsecam non sufficit, &c. quando subjectum est capax potentiæ intrinsecæ & pollet usu propriæ libertatis, quod adultis convenit, non parvulis; ideò, &c. Deindè potentia applicandi baptismum existens in iis, ad quos pertinet; dici potest parvulis baptizandis intrinseca moraliter, quia in ordine ad baptismum suscipiendum voluntas parvulorum est quodammodò translata in voluntatem illorum, ad quos pertinet eis procurare & ministrare baptismum.

Probatur secundò: Omnibus parvulis est applicabilis diligentia & potestate humana baptismus; ergo ad suscipiendum baptismum provisa sunt, &c. antecedens probatur; si aliqui parvuli sunt excipiendi maximè vel existentes sub curâ Infidelium, vel morientes in maternis uteris; atqui his est applicabilis diligentia & potestate humanâ quamvis valdè remotâ baptismus: Existentibus quidem sub cura Infidelium, quia Parẽtes ipsi infideles, sicuti ex supradictis habuerũt auxilia saltem remotè sufficientia ad comparandam sibi fidem, ità & ad applicandum suis parvulis baptismum: Morientibus verò in utero mater-

86. Quomodò provisum remedium parvulis in utero morientibus.

no quia parvulos sic mori contingit ut plurimùm ex aliqua intemperantia Parentum immediatorum vel mediatorum, qui sicuti habuerunt sufficientia auxilia ad vitandam talem intemperatiam, ità & ad impediendam mortem parvuli in utero; quòd si hæc mors causetur ab extrinseco ex aliquo fortuito & violento eventu, adhuc potuit vitari, quia Parentes potuerunt se non cõstituere in circumstantiis illius eventus, & in illo causarum occursu; Adde quòd precibus aliisque bonis operibus, quæ potuissent adhiberi & omissa sunt, esto sine formali culpâ, erat impetrabile contrà parvuli mortem, sivè ab intrinseco, sivè ab extrinseco provenientem remedium. Dici insuper potest remedium esse sufficienter provisum, quoties est per se à causis secundis applicabile, quamvis per accidens contingat applicari non posse ratione alicujus obstaculi, quod Deus non intendit primariò ad impediendam applicationem remedij, permittit tamẽ ut sinat causas secundas peragere motus suos; providentia enim particularis, quâ Deus in humanâ potestate posuit applicationem baptismi pro omnibus parvulis, non immutat providentiam universalem, quæ disposuit ordinem causarum naturalium; nec ut dicatur sufficienter provisum baptismi remedium, necesse est miraculum fieri, quoties sine miraculo nequit infans baptizari.

Quod dictum est de infantulis, in utero materno morientibus, procedit à fortiori de erumpentibus quidem ex utero, sed in circumstantiis, in quibus citò decedunt; nec interim præsto est aut aqua elementaris pro materiâ, aut persona aliquos formam baptismi. Herincx *præcit. quæst.* 6. *num.* 42. extendit id proportionaliter etiam ad adultos mortaliter peccantes eo tempore, quo secundùm causarum naturaliũ cursum statim in phrænesi vel ebrietate moriuntur. Hi tamen sunt adhùc melioris conditionis, quia antecedenter habuerunt auxilium sufficiens ad vitandum mortale, non sic parvuli ad non incurrendum originale. 87.

Contrà baptismum omnibus parvulis non solùm ex divina institutione oblatum, verùm etiam ex humanâ operatione applicabilem afferri solent verba August. li. de nat. & grat. cap. 8. *Ego autem dico parvulum natum in eo loco, ubi ei non potuit per Christi baptismum subveniri, morte præventum ideircò talẽ fuisse, id est sine lavacro regenerationis exisse, quia aliud esse non potuit* (& nonnullis interpositis subditur de eodẽ parvulo) *quamvis Christianus non solum non fuerit, sed nec esse potuerit.* Item li. de bono persev. c. 12. *Plerumq; festinãtibus parentibus & paratis ministris, ut baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit, ut daretur.* Eadem ferè repetit Augu-

88. Quid de mente Augustini circà baptismũ parvulis provisum?

stinus pluribus aliis in locis; undè tam frequens, & clarus loquendi modus, vix admittit interpretationem, & multi etiam ex Auctoribus nostræ sententiæ fatẽtur August. stare pro oppositâ, & contenti sunt eius auctoritatẽ compensare auctoritate D. Prosper. *lib.* 2. *de vocat. Gent. c.* 23. dicentis, *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus; quæ utique si benè eorum uterentur parentes etiam ipsi per eosdem juvarentur.* Si quis tamen malit August. explicare ly *aliud esse non potuit*, & ly *nec esse potuerit Christianus* in prioribus verbis, intelligendum erit de potentia proxima, non de remota; ly *Deo nolente*, in verbis po-

GGg sterioribus,

sterioribus,de nolitione excludente voluntatē consequentē, non voluntatē antecedentē.

---

§. XII.

An & quomodo tandem provisa sint omnibus viatoribus auxilia sufficientia ad salutem? Ubi etiam, quid de potentia absoluta.

89. ASSERT. 1. Simpliciter & absolutè provisa sunt omnibus viatoribus auxilia sufficientia ad salutem; diversa tamen & inæqualia juxtà diversos viatorum status. Hoe assertum quoad adultos esse ubique in Christianis Academiis adeò receptum, ut oppositum sine errote affirmari non valeat, refert ex Maldero Antonius Richardus *in disputat. de libere arbitrio lib. 1. sect. 4. §. 1.* Censuram hanc ad adultos fideles, aut saltem ad quos fidei notitia pervenit, limitant Amicus *disputat. 28. sect. 4. num. 92.* Smising. *tract. 3. disput. 6. num. 135. & 168.* aliique nonnulli existimantes esse erroneam, aut errori proximam, sententiam docentem deesse aliquibus peccatoribus obduratis omne auxilium sufficiens ad pœnitendum, & afferunt pro hac censura D. Thomam *3. p. quast. 86. art. 1. in c.* ubi sic habet *Dicere quod aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est.* Nihilominus, si prædicta sententia intelligatur eo modo, quo juxtà doctrinam indicatam *praced. num. 76.* & 77. traditur à pluribus magnæ notæ Theologis negantibus ad pœnitendum auxilia collata solùm, non oblata; & potentiam intrinsecam solùm, non extrinsecam; facilè explicantur verba D. Thomæ dicendo cum Goneto *pracit. disp. 5. num. 226.* per ly *non possit* S. Doctorem excludere potentiam etiam extrinsecam, & removetur omnis suspicio censuræ, quæ directè vexat eos solùm, qui negare audent sufficientia salutis auxilia & remedia etiam oblata à Deo & præparata; ut præstant maximè Calvinus aliique Sectarij nullam prorsùs agnoscentes gratiam sufficientem in homine lapso, nee admittentes aut Deum velle voluntate antecedente reproborum salutem, aut Christum esse mortuum pro aliis, quàm pro electis.

Censura opinionis non admittentis in omni viatore adulto auxilium sufficiens ad salutem.

90. Probatur assertum discurrendo per præcipuos status hominum viatorum: Parvuli constituuntur in statu, vel potiùs in viâ salutis, per baptismum; adulti infideles per fidem; adulti fideles si sint in peccato per pœnitentiam, si sint in gratiâ per perseverantiam; atqui ex superioribus assertis simpliciter & absolutè provisa sunt sufficientia auxilia omnibus parvulis ad suscipiendum baptismum; omnibus adultis infidelibus ad comparandam fidem; omnibus adultis fidelibus, si sint in peccato, ad agendam pœnitentiam; si sint in gratia ad habendam perseverantiam; ergo. Sunt porrò talia auxilia pro diversis hisce hominum statibus diversa & inæqualia; quia quoad parvulos dependent à voluntate aliena, & quoad aliquos sunt in proxima & immediata, quoad aliquos in remota & mediata aliorum potentia, adeò ut etiam hæc potentia mediata & remota sit magis vel minùs talis & diversa cōparativè ad diversos: Quoad adultos dependent ab usu proprij arbitrij, & præter quod dantur ex diversis motivis, nimirum infidelibus ut possint credere, fidelibus existentibus in peccato ut possint resipiscere, fidelibus constitutis in gratia ut possint perseverare; præter hoc, inquam, aliqua sunt mediata, aliqua immediata; aliqua remissiora, aliqua intensiora; aliqua rariora, frequentia alia, ut satis superque constat *ex pracedentibus* §. 5.

Gratia sufficiens ad salutem omnibus prorsùs provisa sed diversimodè.

Hine patet gratiam sufficientem esse omnibus viatoribus communem, at non pro omni; sed pro opportuno tempore; & pro eo specialiter, pro quo si deesset, simpliciter falsum foret hominem posse consequi salutem, posse implere præceptum obligans, posse resurgere à peccato commisso: esse item in omnibus æqualem, at non arithmetica sed geometrica æqualitate, & cum proportione aliqua ad diversos hominum status; de hac geometrica æqualitate intelligendus est D. Cyprianus *lib. 3. epist 8.* dicens *Deus se omnil us ad cælestis gratia consecutionem aqualitate librata prabet parem*, gratiam verò pro opportuno, non pro omni prorsùs tempore communem confirmant verba Gregorij XI. qui damnans propositionem, in quâ Lullus dicebat nullum esse tam vilem peccatorem, qui qualiber hota velit non possit esse amicus Dei & familiaris, addit *gratia Dei ladi dignitatem, si dicatur ipsam semper cordi pulsare*: & fortè hoc etiam nec quidquam ampliùs insinuant auctoritates Sanctorum Augustini, Thomæ & Fulgentij suprà relatæ *num. 76.* adeò ut sensus illarum sit *Communis est omnibus* pro quolibet prorsùs tempore *natura, non gratia: In nullo inveniuntur omnes homines* pro quolibet prorsùs tempore *convenire, nisi in aliquo naturali: Gratia Dei non omnibus hominibus* pro quolibet prorsùs tempore *generaliter datur.* 91.

Assert. 2. Simpliciter & absolutè potuisset Deus nulla providere homini lapso auxilia sufficientia ad salutem; supposito tamen quod præviso lapsu adhuc voluerit omnes homines salvos fieri, omniumque per Christum redemptionem decreverit, neque de potentia absoluta potuit talia auxilia non providere. 92.

Probatur & explicatur prima pars: Simpliciter & absolutè potuisset Deus habere voluntatem salvandi omnes homines ex suppositione, quòd Adam non peccasset, & antè prævisum Adæ peccatum; hoc deindè prævisò potuisset nec decernete divinæ Personæ incarnationem in remedium, nec acceptare satisfactionem aliquam imperfectam & non condignam, quam potuisset pura creatura exhibere, nec benignè omninò & liberaliter ex se culpam condonare; sicque relinquere hominem lapsum impotentem ad obtinendam remissionem originalis, quod foret ipsum

Quomodo absolutè negabilia sint auxilia sufficientia ad salutem.

sum esse sine sufficienti auxilio ad salutem; in hoc statu omnes Adæ Posteri in pœnam originalis caruissent æterna beatitudine, & adulti insuper fuissent puniendi pœna sensus, quoties incidissent voluntate propriâ in aliquod peccatum contrà legem naturalem ad quam observandam habuissent sufficientes vires & easdem, quas in natura pura *ex cap. praced* §.4. Quod si aliquis adultus totam legem naturalem observasset, non proptereà haberet majorem innocentiam, quàm parvuli decedentes antè usum rationis, proptereà eamdem cum ipsis sortem subiret & ratione originalis nõ remissi incurreret æternam pœnam damni: Dixi *contrà legem naturalem*, quia homini lapso, cui negarentur omnia auxilia sufficientia ad salutem, negari etiam facilè possent auxilia sufficientia ad observantiam præceptorum supernaturalium, quâ ratione contrà præcepta supernaturalia formaliter peccare non posset. Porrò doctrina hæc militat vel de omnibus, vel de aliquibus hominibus, simpliciter enim & absolutè liberum sunt Deo vel omnes, vel aliquos tantùm homines lapsos relinquere sine remedio, ordinando v.g. Christi incarnationem ad aliquos tantum redimendos; quod non erat impossibile, quamvis errent Sectarij dicendo id esse de facto.

93. Quomodo secundum præsentem providentiam sint omnimode innegabilia?

Probatur & explicatur secunda pars: Neque de potentia absoluta potest Deus velle finem & nolle media ad ipsum necessaria, & sine quibus finis redditur impossibilis; alioqui posset Deus impossibilia velle, sed auxilium sufficiens est medium necessarium ad salutem, & sine quo salus redditur impossibilis, ergo neque de potentia absoluta potest Deus velle salutem, & nolle auxilium sufficiens ad ipsam; atqui Deus prævíso lapsu adhuc vult omnium hominum salutem, quoties lapsu prævíso adhuc vult omnes homines salvari, eosque in ordine ad salutem per Christum redimi; ergo supposito, quod prævíso lapsu adhuc voluerit, &c. neque de potentia absoluta potuit, &c.

Dices primò: Voluntas antecedens, quâ Deus vult omnium hominum salutem est inefficax & per modum simplicis complacẽtiæ; simplex autem complacentia finis optimè esse potest sine voluntate mediorum cõducentium ad talem finem, ut patet in eo, qui imminente naufragio habet simplicem affectum servandi merces, & tamen ad id nullum medium eligit, aut applicat; imò potiùs totus est in mercibus projiciendis. Deindè voluntas inefficax unius potest esse cum nolitione efficaci ejusdem seu volitione efficaci oppositi; sic respectu reproborum datur in Deo voluntas inefficax & nolitio efficax salutis, seu voluntas inefficax salutis cum efficaci volitione damnationis; ergo à fortiori dari potest in Deo voluntas inefficax finis

94. cum nolitione efficaci mediorum. Sed contrà: simplex complacentia haberi potest dupliciter, vel de bonitate objecti præcisè, vel de bonitate ejusdem ut finis seu ut finalizãtis; primo modo verum est simplicem complacentiam posse esse sine voluntate mediorum, secùs autem secundo modo, quò tamen secundo modo Deus habet simplicem complacentiam de omnium hominum salute, alioqui non diceretur secundum se talem salutẽ velle, sicuti non dicitur velle glorificationem omnium Angelorum, unionem hypostaticam cum omnibus naturis creatis, aliaque hujusmodi possibilia, in quorum bonitate & pulchritudine sibi complacet: Exemplum mercium nobis favet nã qui imminente naufragio intendit servare merces, id ad summum intendit sub conditione, quod possit vitare naufragium servando merces, & sub hâc conditione applicat media ad servandas merces, quia dum merces projicit simul etiam omnibus aliis modis studet vitare naufragium, cujus periculo cessante statim desisteret à projectione mercium. Ad illud; quod additur, transeat antecedens, distinguo consequens, cum nolitione efficaci mediorum efficacium concedo, sufficientium nego; ratio est quia nolitio efficax mediorum efficacium sufficit ad efficacem nolitionem finis, nolitio verò efficax mediorum sufficientium repugnat cum voluntate efficaci eorumdem, & tamen hæc in Deo necessariò consequitur ad quamcumque voluntatem finis etiam non efficacem.

Dices secundò: De facto homini ad salutem volito, & in ordine ad salutem redempto, auxilium sufficiens ad salutem negatur pro aliquo tempore; ergo eidem de potentia absoluta negari potest tale auxilium pro quocumque tempore majore & pro semper. Sed contrà: concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia cum auxilio negato pro aliquo tẽpore remanet possibilitas consequendi salutem, non sic cum auxilio negato pro semper. Eadem ratione in ordine ad observantiam præceptorum possunt negari ea auxilia sufficientia, sine quibus subsistit possibilitas observantiæ; at non ea, sine quibus talis possibilitas non subsistit; sic negari possunt auxilia pro eo omni tempore, pro quo præcepta, aut non occurrunt, aut non obligant; at non pro eo, pro quo obligant; neque enim minùs repugnat Deum velle obligare hominem ad observantiam sibi impossibilis præcepti, quàm velle eumdem tendere ad consecutionem sibi impossibilis salutis. 95. Cur negabilia pro aliquo, non pro omni tempore.

Ex dictis habetur in præsenti statu naturæ lapsæ esse per quamcumque potentiam innegabilia non solùm toti humano generi, sed etiam cuilibet individuo, omnia auxilia sufficientia ad salutem; ratio est quia in præsenti statu esse ad salutem à Deo volitum, & ad eamdem à Christo redemptum, convenit non solùm toti humano generi, sed etiam cuilibet individuo; & ex alia parte simpliciter repugnat non solùm toti humano generi, sed etiam cuilibet individuo esse à Deo volitum & à Christo redemptum ad salutem impossibilem; sicuti esset impossibilis salus illi, cui deessent auxilia omnia ad eamdem sufficientia.

LIBER SECUNDUS.

DE GRATIA ACTUALI.

OMO suâ in origine rectus & vegetus, jam verò curvus ex culpâ & infirmus, propriâ curvitate ruit in præceps, propriáque infirmitate urgetur in mortem; ad vitam ex se nequit beatam assurgere, eum nec eam sibi valeat impertiri longævam; & suis viribus nesciens diù consistere, frustrà iisdem nititur amplum stadium inoffenso eeleriquę pede percurrere, & ad bravium gloriæ feliciter pervenire: Quis expectet in morbo id, cui sanitas nõ sufficeisset? Quis tanquam robustam jactet, naturam lapsam, prostratam, fractam, semimortuam? Quis nisi aut sui ipsius inimicus, aut suæ conditionis ignarus gratuita illa dona despiciat? quibus solis potest sua detrimenta instaurare, & sua curare vulnera ex multiformi gratiâ multiformia auxilia comparando, quæ concupiscentiam rationi concilient, rationem Deo subjiciant, voluntati afferant robur, intellectui præferant facem, & sæpè remissioribus etiam illustrationibus ad empyreum iter indigitent, non secùs ac stellis minoribus lactea in Cœlo via componitur. Quis igitur non libenter excipiat sub hujusce libri titulo gratiæ subsidia & remedia, quibus ad validè recteque operandum invalida & obliqua natura suprà se ipsam evecta perficitur, ut mox per varias ipsius operationes discurrendo, & à facilioribus ad difficiliores procedendo innotescet, & simul ex professo probabitur gratiam actualem esse homini lapso maximè necessariam, adeoque eam dari de facto & existere; cum eertum sit Deum non solùm ut aucturem naturæ, sed etiam ut auctorem gratiæ in necessariis non deesse.

CAPUT I.

De necessitate gratiæ actualis ad cognoscendum verum naturale.

5. UM gratia actualis, tùm verum naturale, hie sumitur in valdè amplâ significatione: gratia seilicet actualis non pręcisè seeundùm quod est membrum gratiæ salvantis, ut explieabatur *lib. praced. cap. 3. num. 17.* sed secundùm quòd eomplectitur omne donum transiens, non debitum naturæ, nee consequens ad donum ereationis; quidquid sit deindè, utrùm salutem respiciat nee ne? Verum naturale non præcisè secundùm quod spectat ad Philosophiam naturalem, sed seeundùm quod se extendit ad omnes veritates eognoscibiles absque speciali Dei revelatione, quæ quidem veritates aliæ sunt speeulativæ ad nullum opus conducentes; aliæ practicæ ad opus aliquod moventes vel dirigentes; item aliæ sunt merè naturales & abstrahunt à morali bonitate vel malitia, aliæ sunt morales & respiciunt bonos mores rationemque rectè vivendi. Rursùs veritates tùm speculativæ tum practieæ, tum merè naturales tum morales, sumi possunt vel collectivè & simul, vel distributivè & divisim. Circà harum omnium veritatum eognitionem statuendũ est, quomodo homo in statu naturæ lapsæ indigeat actuali gratia, nee ne? in statu, inquam, naturæ lapsæ, quia in hoc solo de facto omnes homines reperiuntut; ex supradictis tamen de aliorum statuum conditione, præsertim de æqualitate virium natutæ puræ cum lapsa, faeilè deduci poterit, quid in ordine ad cognoseendas veritates naturales sentiendum esset de homine, qui existeree in aliquo alio statu, præsertim in natura pura.

---

§. I.

Utrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad cognoscendas seorsim veritates purè naturales?

ASSERT. 1. Homini lapso non est neeessaria actoalis gratia ad cognoseendas seorsim aliqoas veritates purè naturales, sivè speeulativas, sivè practieas; & harum nomine 2. Homo lapsus potest absque gratiâ cognos-

scere aliquas veritates purè naturales.

mine veniunt veritates artificiales conducentes ad opera artis. Ità Theologi communiter contrà nonnullos antiquos, quorum suppresso nomine meminit S. Thomas *in 2. dist. 28. q. 1. art. 5. in c.* volentes, quod sicuti ab oculo nequit videri aliquod visibile sine distincto lumine corporeo, ità ab intellectu nequeat cognosci aliquod intelligibile sine superaddito lumine spirituali, quod sit specialis gratia. Item contrà aliquos hæreticos nostri temporis volentes omnem scientiam in homine lapso esse errorem, quia procedit de eorde malo, ità de Lurbero refert Castro verbo *scientia*. Tandem contrà Vasquium *hic disp.* 188. *c.* 2. & Meratium *disp.* 1. *sect.* 2. requirentes pro cujuslibet veritatis naturalis cognitione specialem gratiam, non ex defectu virium in intellectu, sed ex indifferentia ipsius ut moveatur & excitetur ad hoc potiùs, quàm ad illud objectum; hanc specialem gratiam in ordine ad veritates purè naturales, de quibus in præsenti, Vasquez addit esse gratiam Dei, non Christi; & nomine gratiæ Dei monet Oviedus *hic controv.* 2. *punct.* 1. *num* 7. Vasquium nihil aliud intellexisse, quàm concursum à Deo ut Auctore naturæ liberè præstitum, adeoque ipsum ab aliis Theologis dissentire non in re ipsa, sed in modo loquendi, quatenùs appellat nomine gratiæ concursum ab aliis admissum, at non appellatum gratiam. Verùm, quidquid sit de Vasquij mente

Probatur: Neque ex insufficientia virium, neque ex indifferentia intellectus ad quodlibet particulare verum, neque ex ullo alio capite est homini lapso necessaria actualis gratia ad cognoscendas seorsim, &c. ergo homini lapso non est necessaria, &c.

3. Nec tali cognitioni obstat insufficientia virium. Probatur antecedens quoad primam partem: Talis insufficientia in homine lapso neque proveniret ex conditione propriæ naturæ secundùm se; neque ex vulnere ignorantiæ consequente lapsum: Non ex conditione propriæ naturæ, quia secùs natura humana esset secundùm se imperfectior, & minùs sibi sufficiens, quàm quælibet alia in suis naturalibus operationibus: non ex vulnere ignorantiæ quia *ex lib. præced. cap.* 2. *num.* 34. & 46. tale vulnus dicitur de homine comparativè ad statum originalis justitiæ, non comparativè ad naturam humanam consideratam secundùm se & in sua puritate, haberetque homo purus eandem ignorantiam quam lapsus, quamvis in illo ignorantia non denominaretur vulnus defectu connotati. Deinde vulnus hoc debilitat ad summum, at non extinguit lumen naturale intellectus: ergo relinquit vires sufficientes ad aliquas saltem faciliores ac notiores veritates. Neque obstat quod à sanctis Patribus, singillatim à D. Gregorio *homil.* 31. genus humanum dicatur cæcum remansisse; tale enim dicitur ex eo quòd amiserit lumen fidei, & scientiæ infusæ; non ex eo, quòd amiserit lumen naturæ.

4. Nec indifferentia intellectus. Probatur idem antecedens quoad secundam partem: Indifferentia, quam habet intellectus ad quodlibet particulare verum, non tollit quin sit ei debitus Dei concursus ad cognoscendum aliquod verum; atqui hoc ipso potest intellectus aliquod verum cognoscere absque speciali gratia, alioqui requireretur specialis gratia ad omnem prorsùs cujuscumque causæ secundæ operationem: ergo ex indifferentia intellectus ad quodlibet particulare verum non est homini lapso necessaria actualis gratia, &c. Major probatur: talis indifferentia est ad verum in individuo, non ad verum in specie, & intellectus est ex se determinatus ad tendendum in verum, quamvis non in hoc potiùs quàm in illud: Sicuti oculus est ex se determinatus ad videndum coloratum, quamvis non hoc potiùs, quàm illud: ergo indifferentia, quam habet intellectus ad quodlibet particulare verum non tollit, &c. alioqui idem dicendum est de oculo in ordine ad coloratum

Dices: Intellectus potest tendere in falsum: ergo non est determinatus ad verum in specie, neque est eadem ratio de intellectu in ordine ad verum quæ de oculo in ordine ad coloratum. Sed contrà: Intellectus potest tendere in falsum per accidens & ex imperfectione; non per se & ex inclinatione; neque hinc sequitur quod non sit determinatus ad verum, sed solùm quod non sit determinatus ad ipsum necessariò & infallibiliter; unde etiam diversitas oculi necessariò & infallibiliter determinati ad coloratum consistit in eo, quod oculo ut videat sit semper debitus concursus in ordine ad coloratum; intellectui ut cognoscat sit debitus concursus in ordine ad verum aliquando, vel etiam ut plurimùm, at non semper; sicuti enim quod evenit contingenter, aliquando, non semper evenit; ità quod debetur contingenter, aliquando, non semper debetur; vel debetur aliquibus, non omnibus individuis: Exemplum sit in bona indole, quæ connaturalis est naturæ humanæ, at non necessariò, ut calor igni; sed contingenter & fallibiliter; ideò non in omnibus individuis reperitur; nec semper; quando tamen in aliquibus reperitur, non est gratia, ad quam requiritur quòd nullo modo sit debita neque necessariò, neque contingenter; neque determinatè, neque indeterminatè 5.

Dices insuper: posset aliquis homo salvâ generali providentiâ Dei carere pro semper quacumque cognitione veritatis; ergo concursus Dei ad cognitionem alicujus veritatis neque etiam indeterminatè & aliquando est homini debita, & per consequens spectat ad providentiam specialem & gratiosam, non ad providentiam generalem: antecedens probatur, posset Deus ità disponere causas secundas, ut ex earum cursu & ordine naturali homo semper induceretur ad cognitiones falsas: ergo. Sed contrà: posset id ad summum evenire in alia providentia, in quâ bomines conderentur cum potentiis intellectiva & sensitivis valdè deterioribus; at in præsenti, in quâ ut suppono hujusmodi potentiæ aliæque vires sunt æquè perfectæ, ac 6.

eſſent in natura puta, nequit id evenire, niſi in amentibus aut fortè breviſſimam vitam ducentibus, quod nobis non officit, dummodò plerique regulariter poſſint cum concurſu ſibi generaliter debito veritatem aliquam cognoſcere; quis autem ſui compos cum tali concurſu non cognoſcat ſe exiſtere? quis non aſſurgat in confuſam aliquam notitiam exiſtentiæ Dei? quis explicatis terminis non aſſentiatur affirmanti omne totum eſſe majus ſua parte?

7. Nec quid quà aliud. Probatur idem primum antecedens quoad tertiam partem: Alia capita, ex quibus probari poteſt neceſſitas gratiæ in homine lapſo ad cognoſcendam aliquam veritatem naturalem, duo potiſſimùm ſunt, nimirum auctoritates, quibus ſuadetur quamlibet cogitationem, quamlibet veritatis cognitionem, eſſe à Deo, non ex nobis; & orationes vel gratiarum actiones, quas poſſumus Deo offerre pro cognitione alicujus naturalis veritatis obtinenda, vel obtentæ; atqui neutrum ex his capitibus probat gratiæ neceſſitatem: Non primum; quia auctoritates, vel procedunt de qualibet cogitatione, non quomodocumque, ſed ſancta & ſalutari, vel loquendo de cogitatione & cognitione purè naturali, ſolùm indicant eſſe à Deo ut Auctore naturæ & præſtante geneſsiem concurſum, & non eſſe ex nobis ſine tali concurſu: Non ſecùdum quia orationes & gratiarum actiones fundi etiam ſolent pro donis ſpectantibus ad providentiam generalem, præſertim contingentes & fallibiliter evenientibus, ut cum oramus, vel gratias agimus, pro ſerenitate, pluvia, terræ frugibus, &c. Deinde non ſolemus orare pro obtinenda quomodocumque cognitione veritatum naturalium, ſed pro ea obtinenda aut faciliùs, aut in ordine ad Dei gloriam & proprium meritum

8. Poteſt pariter ſine gratia cognoſcere ſeorſim omnes hujuſmodi veritates. Aſſert. 2. Loquendo de veritatibus, in quarum notitiam poteſt ex ſenſibilibus deveniri, nō eſt neceſſaria homini lapſo actualis gratia ad cognoſcendas ſeorſim omnes veritates purè naturales ſive ſpeculativas ſive practicas; nec ulla eſt veritas adeò difficilis, quam homo rectè diſpoſitus nequeat cum ſolo naturali lumine & generali concurſu Dei cognoſcere. Ità D. Thomas *hic q.109.art.1. & in 2. diſt.28. q.1.art 5.* Durandus *eadem quæſt.* Ioannes à S. Thoma *diſp.19. art.2. num.9.* Gonetus *diſp.5. art.1. §.4* Valentia *diſput.8.q. 1. punct.2.* Oviedus *controv.2. punct.1.num.8.* aliique magis communiter contrà Artiagam *diſput.37. ſect.4. num.17.* Madetnum *q.2. art.1.n.13.* Montefinum & quoſdam alios requirentes gratiam ad cognoſcendas etiam ſeorſim veritates purè naturales difficiliores, quarum nomine ſi veniant ſolæ veritates à ſenſibus remotæ, hi Auctores in modo loquendi, non in re nobis adverſantur: Certè nobiſcum iſti conveniunt in admittēdo poſſe ſine gratia comparari plures veritates de Deo, puta cognoſci poſſe veri Dei exiſtentiam, unitatem, &c. contrà Calvinum *lib 1. inſtitut. cap.2.* Heshuſium *lib. de erroribus Pontificiorum tit. de libero arbitrio, num. 51.* & ex Catholicis Alliacenſem *in 1. quæſtione 3.*

9. Dummodò ſint cognoſcibiles dependenter à ſenſibus. Dixi *loquendo de veritatibus, in quarum notitiam poteſt ex ſenſibilibus deveniri* quatenùs vel in ſe ſenſibiles ſunt, & poſſunt ſenſuum experientiâ cognoſci; vel cum ſenſibilibus neceſſariò connectuntur, & poſſunt ex medio ſenſuum experientiâ ſubminiſtrato per diſcurſum inferri: extrà hunc veritatum cathalogum ſunt multa objecta, quæ à Thomiſtis vocantur naturalia ex parte rei, non ex parte medij, ut cordiū ſecreta, futura contingentia, præterita quæ nullum ſui veſtigium reliquerunt, hæc enim nec ſenſibilia ſunt in ſe, nec cum ſenſibilibus de facto exiſtentibus neceſſariò connexa, item quæ vel intrà orbes cœleſtes, vel in maris profundo, vel in terræ viſceribus, vel alıter ità exiſtunt ut nequeant ſecundùm communem providentiam ſenſibus objici, quamvis ſint in ſe verè ſenſibilia ſemotè & ex parte rei.

10. Et id ut fit de homine rectè diſpoſito. Dixi inſuper *homo rectè diſpoſitus*, qui ſcilicet ingenio polleat felici & ad ſcientias idoneo, quales eſſe plures in toto humano genere non eſt quid gratioſum, ſed debitum quamvis indeterminatè & vagè juxtà doctrinam ſuprà poſitam *ſub num.5.* Cæterùm non negamus dari homines aliquos naturaliter ad ſciendum indiſpoſitos, ut loquitur D.Thomas *1. contrà Gentes, c.4.* adeò ſcilicet infelicis minervæ & hebetis ingenij, ut ſine ſpeciali gratia nequeant veritates ordinis naturalis minùs faciles percipere. Aſſertum ſic explicatum

Probatur à priori: Dabilis eſt aliquis intellectus, qui poſſit ſine gratia cognoſcere dependenter à ſenſibus eas veritates, quæ poſſunt ex ſenſibilibus innoteſcere; alioqui daretur aliqua cognoſcibilitas ſimpliciter naturalis, talis ſcilicet tùm ex parte rei, tùm ex parte medij, cui non correſponderet proportionata cognoſcitivitas; atqui talis intellectus non poteſt eſſe alius, quàm intellectus hominis lapſi, nam intellectus ſeparatus non cognoſcit depēdenter à ſenſibus, intellectus hominis integri aut originaliter innocentis non eſt ſine gratia, intellectus hominis puri eſt idem protsùs cum intellectu hominis lapſi propter ſuprà aſſertas pares utriuſque vires: ergo. Confirmatur ſpecialiter in ordine ad veritates practicas, quia in ordine ad iſtas, eo ipſo, quòd ſunt purè naturales, non habet intellectus hominis lapſi majus obſtaculum, quàm in ordine ad ſpeculativas; rebellio enim partis inferioris ſuperiori obſiſtit ſolùm in ordine ad praxim bonorum morum, non in ordine ad praxim artium ſive mechanicarum, ſive liberalium; quarum opera optimè poſſunt eſſe conformia regulis propriæ artis, & ſimul eſſe difformia regulis morum, adeoque magis juxtà inclinationem partis inferioris, quàm ſuperioris. 11.

Dices: dantur aliquæ veritates purè naturales, tùm ſpeculativæ, tùm practicæ, ad quas feliciora hominum ingenia adhuc non pervenerunt, hujuſmodi eſt inter ſpeculativas compoſitio continui, inter practicas quadratura circuli: ergo quia nullus homo poteſt ad

ad tales veritates pervenire sine speciali gratia, & ex naturali perfectione intellectus; alioqni natura humana nondum habuisset in aliquo individuo omnem perfectionem sibi debitam, & dabilis esset homo cui connaturalis sit intellectus quocumque alio hucusque dato perfectior, & valens percipere veritates, quas nullus adhuc intellectus percepit.

12. Cópositio continui & quadratura circuli cur naturaliter non cognoscantur.

Sed contrà: dico veritates naturales à nullo hucusque homine aut propria industria aut aliena disciplina perceptas esse ex illis, ad quarum notitiam nequit ex sensibilibus perveniri: talis est compositio continui, cujus ultima componentia sub sensum non cadunt, & experimur quidē continuum posse resolvi in componentia adeò exigua, ut sensum subterfugiant; at ex hoc non possumus de talibus componentibus statuere, utrùm indivisibilia sint, an divisibilia in infinitum? Quoad quadraturā circuli seu quadratum æquale circulo, est veritas quæ constare posset ipsa sensuum experientia, si sermo esset de quadratura physica; at quia sermo est de quadratura mathematica, & veritas ignorata est demonstratio quâ evidenter constet dato circulo fieri posse quadratum ei mathematicè æquale, certè hujusmodi veritas non cadit sub sensum, cum mathematica abstrahat à materia sensibili; & cum eadem veritas hucusque inventa non fuerit, signum est eam non posse ex sensibilibus erui.

13. De Deo possunt multæ veritates naturaliter sciri.

Probari hic posset specialiter contrà Calvinum, Heshusium, & Alliacensem, cognosci posse sine gratia veritates aliquas de Deo: At sufficit recolere quæ dicebamus *tract.* 1. *lib.* 1. dum ostenderemus existentiam Dei vix posse naturaliter ignorari, & tùm eandem existentiam, tùm alias plures Dei perfectiones posse naturali lumine demonstrari; pro quo etiam plures & egregias sanctorum Patrum auctoritates videre est apud Bellarminum, *controv.* 3. *lib.* 4. *de gratia & libero arbitrio*, c. 2. Interim libenter adverto ex veritatibus, quas absque speciali gratia comparamus de Deo propter connexionem, quam habet cum sensibilibus, licèt sit in se objectum maximè remotum à sensibus & maximè excedens nostri intellectus perfectionem, desumi validum argumentum ad confirmandam naturalem cognoscibilitatem alterius cujuscumque veritatis, quæ sit determinatè ac infallibiliter cum sensibilibus connexa, & possit ex sensibilibus erui.

§. II.

Vtrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad cognoscendas simul omnes veritates purè naturales?

14. Homo lapsus nequit sine gratia cognoscere omnium veritatum purè naturalium collectionem.

ASSERT. Homini lapso est necessaria actualis gratia ad cognoscendas simul omnes veritates purè naturales, & ut clariùs loquar, nullus homo lapsus potest cum solo generali Dei concursu cognoscere sine errore totam collectionem veritatū aut speculativarum aut practicarum purè naturalium. Est assertum communissimum, quamvis quoad veritates speculativas videatur oppositum sensisse Cajetanus *hic q.* 109. *art.* 1. Cum Cajetano referunt nonnulli Durandum & Medinam; sed hi, cum nihil de collectione loquātur & solùm absolutè doceant posse sine gratia cognosci omne verum purè naturale, rationabiliùs præsumuntur locuti de omni vero divisivè & seorsim. Porrò sumimus in præsenti collectionem, ut consurgentem ex illis veritatibus; quæ singulæ possunt seorsim cognosci sine gratia; nam assertum esset nimis evidens, si talis collectio sumeretur latiùs & ut complectens illas etiam veritates purè naturales, ad quas seorsim cognoscendas necessaria est gratia.

Idque ostēditur experientiâ.

Probatur primò à posteriori & experientiâ, quâ constat nullum prorsùs hominum sine speciali infusione, & gratia, unquam habuisse omnium scientiarum aut omnium artium peritiam; imò Philosophi ingeniosiores & studiosiores, & tùm propria inventione tùm aliena instructione utentes, dum solis naturæ viribus fidebant, ne unam quidem integram scientiam ab omni errore & falsitate immunem compararunt; cum igitur in hoc statu meritò censeatur non posse ab homine secundùm naturam fieri, quod hactenùs factum non est, præteritorum experientiâ docemur non solùm omnium, sed nec multarum veritatum purè naturalium collectionem posse sine gratia ab homine lapso cognosci.

15. Et oritur ex impedimētis extrinsecis.

Probatur secundò à priori. Homo lapsus non habet potentiam expeditam, seu ab impedimentis liberam in ordine ad totam collectionem veritatum, &c. ergo non potest cum solo generali concursu Dei cognoscere totam collectionem, &c. consequentia patet, quia generalis Dei concursus non debetur, nisi causæ habenti cætera omnia ad agendum requisita sive intrinseca sive extrinseca; potentia autem ab impedimentis non libera caret requisitis saltem extrinsecis, & dici potest secundùm se sufficiens physicè, at non moraliter: antecedens probatur afferendo talia impedimenta: Primum esse potest vitæ brevitas comparativè ad ingentem scibilium multitudinem: Secundum, penuria temporis, cujus magnam partem cogimur in aliis, quàm in inquisitione veritatum insumere: Tertium, imbecillitas corporis, quod ex studio fatigatur: Quartum, fallax ministerium sensuum, quibus moraliter impossibile est ex medij, aut organi indispositione, aliquandò non errare circà proprium sensibile: Quintum, in aliquibus ingenij tarditas, in aliis laboris impatientia, in aliis propensio ad judicium præceps ex vehementia irascibilis, &c. Vnde egregiè scripsit Hypocrates aphorismo 1. *Ars longa, vita brevis, occasio praeceps, experimentum periculosum, iudicium difficile.*

16. Dices: hine probaretur requiri gratiam etiam ad cognoscendam aliquam veritatem purè naturalem seorsim primò, quia ad veritates difficiliores etiam seorsim cognoscen-

das

das requiruntur diuturnitas vitæ, perſpicacia ingenij, ſolicitudo ſtudij, certum ſenſuum experimentum, & ſimilia, quibus opponuntur ſuprà enumerata impedimenta: Secundò, quia eo ipſo quod homo nequit cognoſcere totam collectionem aliquatum veritatum neceſſe eſt, quòd in tali collectione deveniat ad aliquam veritatem, quam nequeat cognoſcere ſeorſim, ſi v. g. nequeat cognoſcere totam collectionem decem veritatum, neceſſe eſt quòd ſaltem decimam veritatem nequeat ſecundùm ſe cognoſcere, poſtquam cognoverit novem: Tertiò, quia non valeret argumentum ab inductione, & modus arguendi à ſingulis enumeratis ad omnia ſimul, ſi requireretur gratia ad cognoſcendas decem, v. g. veritates ſimul, non ad cognoſcendam ſingillatim ullam ex ipſis: Quartò, quia quælibet veritas ſeorſim eſt ejuſdem ordinis eandemque habet cum humano intellectu proportionē ac tota collectio: ergo eſt neceſſaria intellectui humano gratia ad quamlibet veritatem ſeorſim aut ſaltem ad aliquam eodem modo, quoad totam collectionem.

17. Occurritur Adverſariis noſtrū argumentum retorquentibus cōtrà veritates ſeorſim acceptas.

Sed contrà: Ad primum admitto utique requiri pro comparanda notitia veritatis difficilioris ſeorſim acceptæ aliquā vitæ diuturnitatem, aliquam ſtudij ſolicitudinem, &c. at non talem, quæ non debeat ſecundùm communē providentiam reperiri in aliquo individuo naturæ humanæ; & cum nulla ſit proportio temporis, laboris, & ſtudij impendendi pro tota collectione ad eadem impendenda pro aliqua, quamvis difficiliore veritate ſeorſim, optimè poſſunt ea eſſe ſecundùm communem providentiam inſufficientia ad totam collectionem abſque eo, quod rectè deducatur eſſe pariter inſufficientia ad ullam veritatem ſeorſim. Ad ſecundum & tertium patebit ex infrà dicendis *cap. 3. num.* 50. dum explicabitur quomodò non habeat homo eandem potentiam ad vitanda ſimul omnia venialia, quam ad vitanda ſingula ſeorſim. Ad quartum concedo identitatem ordinis; quoad identitatem proportionis, dico eſſe eandem proportionem phyſicè, at non moraliter; proportio enim moralis intellectus humani ad totam naturalium veritarum collectionem tollitur per impedimenta extrinſeca, quæ non militant contrà ullam veritatem diviſim acceptam.

18. Ex dictis habetur Impotentiam hominis lapſi ad cognoſcendas collectivè omnes, aut etiam valdè multas veritates purè naturales eſſe moralem, non phyſicam; ortam ex impedimentis extrinſecis; non ex defectu intrinſecæ virtutis.

Quid de homine puro, integro, innocente, in ordine ad verum naturale?

Porrò hujuſmodi impedimenta fuiſſent eadem reſpectu hominis puri, ut facilè patet conſideranti; fuiſſent verò pauciora reſpectu hominis integri, qui caruiſſet inordinatis paſſionum motibus ſæpè perturbantibus uſum rationis; & pauciora adhuc reſpectu hominis innocentis ac conditi in originali juſtitia, qui inſuper caruiſſet impedimentis conſequentibus ad imbecillitatē ac corruptibilitatem corporis: Nihilominùs non ſolùm homo integer, ſed nec homo innocēs, fuiſſet ab impedimentis omnibus ſolutus, nam nec caruiſſet ſolicitudine aliqua & cura ſuſtētandi vitam corporalem, nec permanſiſſent in via tempore adeò diuturno, ut poſſent eis occurrere omnes veritates naturales, quæ propè infinitæ ſunt: Si igitur, ut docet D. Thomas 1. *p. q.* 101. *art.* 1. Deus non fuiſſet infuſurus poſteris, ſicut Adamo infudit, in ſtatu innocentiæ ſcientiam rerum omniū naturalium, & hanc tali ſtatu perſeverante debuiſſent Adæ poſteri propriâ induſtriâ acquirere, habuiſſent moralem impotentiam exhauriendi ſine gratia, veritates omnes naturales; fuiſſent tamen adhuc in ordine ad verum naturale longè melioris conditionis, quàm ſint de facto homines lapſi, quia propter longè pauciora impedimenta cognoviſſent faciliùs abſque gratia longè plures veritates; unde vulnus ignorantiæ in natura lapſa comparata innocenti quamvis referatur principaliùs ad veritates ſupernaturales, refertur quoque aliqualiter ad veritates naturales, in ordine ad quas natura lapſa etiam comparata integræ dici poteſt vulnerata quamvis vulnere minore; quia homo innocens plus quidem quàm lapſus aut purus, at minùs quàm innocens poſſet ſine gratia de naturali vero percipere.

---

§. III.

An & ad quaſnam veritates naturales morales cognoſcendas ſit homini lapſo neceſſaria actualis gratia?

ASSERT. 1. Non eſt homini lapſo neceſſaria actualis gratia ad cognoſcendas ſeorſim aliquas, imò omnes veritates naturales morales ſpeculativas, in quarum notitiam poteſt ex ſenſibilibus deveniri. Hoc aſſertum eoſdem habet quos viderim, tùm propugnatores, tùm oppugnatores, ac aſſertum ſuprà poſitum *n.* 8. 19.

19. Quid de homine lapſo in ordine ad veritates naturales morales ſpeculativas.

Probatur & explicatur aſſertum: Veritates morales ſpectantes ad ordinem naturæ, reſpicientes ſcilicet legem & ultimū finem naturalem, quædam pertinent ad Philoſophiam moralem, quædam ad prudentiam: Illæ ſunt principia quædā moralia, vel concluſiones univerſales ex talibus principijs deductæ, ut tribuendum eſt unicuique ſuum, reddendum eſt depoſitum: Iſtæ ſunt imperia quædam, ſeu judicia ordinata ad actualē executionē alicujus boni operis moralis, ut hic & nunc colendus eſt Deus, huic pauperi eſt nunc ſuccurrendū. Hæ poſteriores veritates dicuntur morales practicæ, quia ex ſe petunt executionē operis, & prudentia ad quā pertinent eſt habitus practicus: illæ priores dicūtur ſpeculativæ, quia ex ſe præſcindunt ab opere, & pertinēt ad ſcientiā quæ ex genere ſuo eſt habitus ſpeculativus potiùs, quā practicus: de hujuſmodi veritatibus ſpeculativis aſſerimus ad cognoſcendas ſeorſim, aut aliquas, aut etiā omnes eas, in quarū notitiā poteſt 20.

test ex sensibilibus deveniri, nō esse homini lapso necessariam actualem gratiā: est enim de istis eadem ratio, ac de veritatibus purè naturalibus,& rebellio sensus, quæ sola potest magis impedire moralium, quàm purè naturalium veritatum cognitionem, pugnat solùm contrà executionem bonorum operum moralium,& per consequens contrà veritates cum tali executione connexas;non contrà veritates, quibus indifferens est cum eâ conjungi vel non conjungi,ut sunt veritates speculativæ; vndè aliquando in hujusmodi veritatibus, & in morali scientiâ magis versari,sunt magis depravati in moribus,& non rarò qui meliora clariùs vident, efficaciùs deteriora sequuntur.

21. Quid de eodem in ordine ad veritates morales practicas. Assert. 2. Homini lapso non est necessaria actualis gratia ad cognoscendas seorsim aliquas veritates morales practicas, benè tamē ad cognoscēdas omnes. Prima pars eosdem à fortiori habet Adversarios, quos assertum suprà positum num 2. est tamen communissima, sicut & secunda; & utramque tradunt Ioannes à S.Thom. disput. 19. art. 2. num. 11. Gonetus disput. 1. num. 41. Amicus disp. 26. num. 31. Madernus q. 2. art. 1. &c.

Probatur & explicatur utraque asserti pars: Veritates morales practicæ aliq̄ sūt tales sufficienter, quatenùs sunt de opere hic & nunc faciendo & sufficiunt ut voluntas possit in ipsum moveri; at in re cum opere non conjunguntur, aliæ sunt tales efficaciter; ac ità sunt de opere hic & nunc faciendo, ut infallibiliter cum opere ipso aut saltem cum voluntate efficaci operis conjungantur. Veritates practicæ primo modo sunt minùs propriè tales; & quantùm ad rem præsentem attinent, valdè accedunt ad speculativas, & facilè admitterem eas seorsim posse omnes, nedum aliquas sine gratia cognosci, ut expressè tradunt Oviedus controver. 2. punct. 1. num. 8. & Gabriel à S.Vincentio disputat. 2. quæst. 5. num. 46. ubi addit idem sentire omnes D.Thomæ discipulos: Veritates practicæ secundo modo, sunt practicæ in toto rigore, & de istis assertum perspicuum est ex eo, quòd infrà statuetur posse hominem lapsum sine gratia, tum velle, tum facere aliqua seorsim, at non omnia opera bona moralia ordinis naturalis; consequens est igitur quòd possit pariter sine gratia cognoscere seorsim aliquas, non omnes veritates efficaciter practicas,id est, eas quæ respiciunt opera non requirentia pro sui executione gratiam; secùs eas quæ respiciunt opera gratiam pro sui executione requirentia.

22. Quid de eodem in ordine ad utrasq; collectivè. Assert. 3. Homini lapso est necessaria actualis gratia ad cognoscendas collectivè omnes veritates morales, sivè speculativas, sivè practicas. Est assertum consequens ex præcedentibus.

Probatur facilè:& quidem quoad veritates practicas efficaciter tales evincitur inevitabiliter ex eo, quòd mox dictum est non posse ipsas omnes seorsim sine gratia attingi; Quoad veritates aut sufficienter practicas, aut simpliciter speculativas, infertur à pari ex necessitate gratiæ ad percipiendas collectivè omnes veritates speculativas purè naturales; & licèt morales sint pauciores purè naturalibus, adhuc tamen valdè multæ sunt, & tot ut brevitas vitæ, aliàque suprà memorata impedimenta inferant impotentiam eas collectivè exhauriendi, cum præsertim sub præcedent. num. 14. tactum sit veritates purè naturales non solùm omnes simpliciter, sed nec valdè multas posse cum solo generali Dei concursu sine errore innotescere.

23. Quid de veritatibus, & purè naturalibus inter se cōparatis. Ex dictis habetur gratiam magis esse necessariam ad veritates morales, quàm ad purè naturales: Enimverò inter veritates morales reperiuntur aliquæ, ad quas etiam seorsim acceptas homo lapsus indiget gratiâ, non sic inter veritates purè naturales. Quòd si comparatis purè naturalibus ad illas morales, dumtaxat, quæ sunt seorsim cognoscibiles sine gratia, quæratur, Vtrùm difficiliùs sit plures morales, an plures purè naturales attingere? quia ex una parte inter purè naturales dantur aliquæ abstractiores, subtiliores ac à sensibus remotiores, ut constat in veritatibus metaphysicis aut mathematicis; ex alia parte inter morales aliquæ dependent à pluribus circumstantiis,& magis sunt contrà inclinationem partis inferioris, ut patet in iudiciis particularibus sufficienter practicis de re aliena hic & nunc restituendâ, de parentibus hic & nunc honorandis, &c. ambiguum nimis est ex quânam parte difficultas præponderet; nec aliudv idetur dici posse; quàm utrasque veritates in difficultate cognoscibilitatis se invicem excedere secundùm diversas rationes.

---

§. IV.

Vtrùm homini lapso ad cognoscendum verum naturale detur de facto gratia Dei, an gratia Christi?

24. Assert. Gratia quæ de facto datur homini lapso ad cognoscendum verum naturale, est gratia Christi, non præcisè gratia Dei. Ità Ioannes à S.Thom. disp. 19. ar. 2. num. 14. Gabriel à S.Vincentio disp. 2. q. 4. num. 43. Oviedus controv. 2. punct. 1. num. 13. Arriaga disp. 37. sect. 2. n. 9. cæterique Theologi communiter, quamvis quoad gratiam datam pro vero purè naturali sit contrà Vasquium disp. 188. cap. 2.

Pro quonā vero naturali detur de facto gratia. Dixi *Gratia, quæ de facto datur*, quibus verbis duo indicantur: Primum est dari de facto ad cognoscendum verum naturale aliquam gratiam; & hanc quidem verisimile est dari non solùm, quando occurrunt veritates illæ morales, quæ neque seorsim possunt sine gratia cognosci; verùm etiam sæpè ad cognoscendas aut faciliùs aut utiliùs illas veritates naturales, quæ secundùm se sunt sine gratia cognoscibiles; item ad cognoscendam aliquam notabile istarum collectionem

nem sine errore; ad totam verò collectionem veritatũ aut purè naturalium aut moralium licèt gratia & necessaria & dabilis sit, de facto vix unquam datur; quia fortè Salomone excepto nullus homo lapsus habuit hucusque rerum omnium naturaliũ notitiam. Secundum est dari posse gratiam Dei ad cognoscendas illas easdem veritates, ad quas ponimus dari gratiam Christi; ratio est quia gratia Christi non importat auxiliũ validiùs aut robustiùs gratia Dei, sed huic addit solã habitudinẽ ad Christi merita; idemque auxilium, quod datum ex Christi meritis est gratia Christi, esset gratia Dei præcisè, si præcisè daretur ex liberalitate divina; unde etiã supposita Incarnatione non futura non existente originali homo lapsus in quocumque alio statu verum, quod ex gratia cognovisset, cognovisset ex gratia Dei, non ex gratia Christi.

25. Talis gratia est Christi, non Dei præcisè.

Probatur assertum: Christus respectu naturæ lapsæ dici solet fons totius gratiæ & caput, ex quo derivantur in membra omnes gratiæ motus: opera item ipsius superabundantis valoris sunt ad omnem prorsùs gratiam promerendam, & in ejus excellentiam redundat, quòd per ipsum detur omnis prorsùs gratia, quæ homini lapsu datur; atqui hæc non adcò absolutè verificarentur, si gratia quæ de facto datur ad cognoscendum verum naturale non esset gratia Christi: ergo.

Dices: Illa sola est gratia Christi, quæ conducit ad salutem, & propter quam nobis obtinendam Christus mortuus est; gratia enim Christi est gratia Salvatoris ac Redemptoris, & meritum Christi fuit morte consummatum; sed gratia, quæ de facto datur ad cognoscendum verum naturale, non conducit ad salutem, quia datur ad actus naturales, actus autem naturales nullam habent proportionem cum salute; nullum quippè dant jus ad gloriam & nec de congruo disponunt ad justificationem: Rursùs propter gratiam illam nobis obtinendam Christus non est mortuus; quia mortuus est propter salutem ac redemptionem, non propter naturalem moralemve Philosophiam, vel aliam rerum naturalium scientiam; ut bene viveremus, non ut bene intelligeremus, nec ut sciremus aut circuli quadraturam aut
26. compositionem continui, &c. Sed contrà: nego majorem, & dico præcipuam Christi gratiam esse gratiam Salvatoris, & propter hanc obtinendam Christi meritũ fuisse morte consummatum; esse tamen gratiam Christi minùs præcipuam aliam omnem, quæ de facto datur in natura per Christum reparata: Neque ex eo, quòd propter hanc Christus non sit mortuus, infertur Christum eam nobis non promeruisse: alioqui neque promeruisset sibi gloriam proprij corporis, propter quam mortuus non dicitur; quamvis igitur præceptum moriendi fuerit tantùm propter redemptionem & salutem, ideoque Christus, dumtaxat dicatur mortuus propter gratiã salutarẽ; meritũ tamen aliorũ operum ipsius rectè potest ad alias gratias extendi.

CAPUT II.

De necessitate gratiæ actualis ad prosequendum bonum morale.

Bonum morale, quà tale præcisè, mediat inter supernaturale, quod est per se loquendu objectum virtutum infusarũ; & purè naturale aut etiam civile, quod est objectum actionum ex genere suo indifferentium & respicientium conservationem naturæ civilemvè convictum, cujusmodi sunt manducare, ambulare, domos construere, agros colere, militiam sequi, mercaturam agere. In ordine ad bonum supernaturale necessitas actualis gratiæ explicabitur infrà sub proprio titulo; in ordine ad bonum purè naturale extrà controversiam est gratiam non requiri: In ordine ad bonum morale, quod quà tale, seu quà medium inter supernaturale & purè naturale, significat opus virtutis moralis non egrediens propriam talis virtutis lineam, & nec vitiatum aliqua prava circumstantia, nec ordinatum expressè ad universalem & superiorem finem: In ordine, inquam, ad bonum morale triplex est gratia, de cujus necessitate controvertitur: Primò controvertitur de gratia sanctificante, seu de gratia charitatis propter opinionẽ Michaëlis Baij, inter cujus propositiones trigesima quarta sic habet, *Omne quod agit peccator, vel servus peccati; peccatum est:* & trigesima nona, *in omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati:* Secundò controvertitur de gratia fidei propter opinionem Iansenij *lib. 3. de statu naturæ lapsæ c. 14.* dicentis *Indubitatum esse in doctrina Christi & Ecclesiæ nullum opus bonũ nequidẽ moraliter ab humano arbitrio posse fieri, nisi per gratiã non quamlibet, sed fidei liberetur*, quod docuit à fortiori Bajus, cujus propositio vigesima sexta sic habet *Omnia infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia:* Tertiò controvertitur de gratia actuali & auxiliante: Triplicem hanc controversiam nõnulli simul examinant imò cõfundunt, nos ut distinctè procedamus, duas primas controversias in opportuniorẽ locum transferimus examinandas infrà *c. 4. §. 5.* & in præsenti solam tertiam aggredimur: In hac tres sunt sententiæ; duæ extremæ, tertia media: Inter extremas

1\. Bonum morale quid?

In ordine ad ipsum tres controversiæ de necessitate gratiæ in genere.

2\. Et tres sententiæ de necessitate gratiæ actualis in specie.

Prima docet ad nullũ prorsùs morale bonum requiri actualem gratiam. Ità in primis Pelagiani, qui negarunt necessitatem gratiæ actualis internæ præsertim ex parte volũtatis etiã in ordine ad bonum salutare, nedum ad morale, ut retulimus *lib. præced. c. 1. n. 4. & 8.* Ità insuper illi, qui nullam gratiam requirunt ad observanda omnia præcepta legis naturæ, aut ad perfectè amandum Deum ut finem naturalem, quos afferemus infrà *n. 35.*

Secunda docet ad quodlibet prorsùs morale bonum actu undequaque honesto prosequendum

sequendum necessariam esse in homine lapso actualem gratiam, & hujus sententiæ defendendæ varij sunt modi. Primus est ponentium talem gratiam non ex parte intellectus tantùm, sed ex parte etiam voluntatis: adeò ut existente cogitatione & judicio practico de objecto honesto indigeat adhuc homo speciali Dei motione voluntati impressa, nec possit cum solo generali Dei concursu se determinare ad opus bonum: Ità Gregorius *in 2. dist. 2. q. 1. conc. 1. & 3.* Capreolus *ibid. distinct. 28. art. 1.* Hispalensis *eadem distinct. artic. 3.* Major *ead. dist. q. 1. conc. 2. & 3.* Secundus est agnoscentium talem gratiam dumtaxat ex parte intellectus, eamque collocantium in cognitione congrua boni honesti, cum qua scilicet sit infallibiliter conjungendus actus voluntatis bonum honestum prosequentis: Ità Vasquez *disput.* 190 per plura capita, Mæratius *disp.* 1. per plures sectiones, Turrianus *opusc. 2. disput.* 4. per plura dubia, & nuper Abelly *in medulla Theologica tractat. de gratia, cap. 1. sect. 6. conc* 2. Tertius modus duos modos mox relatos complectitur, & motionem, seu gratiam actualem, de quâ in præsenti indeterminatè colloeat, vel in cogitatione intellectus, vel in quadam suavitate voluntati indita per modum simplicis affectus; pro hoc dicendi modo ab Oviedo *controvers. 3. punct. 1. num. 16.* referuntur Marsilius *in 1. q. 20. art. 3.* Clicthoveus *in Damascenum lib. 2. c. 30.* Roffensis *art. 6. contrà Lutherum*

4. Tertia & media sententia docet hominem lapsum posse absque actuali gratia, & cum solo generali Dei concursu prosequi aliquod, at non omne bonum morale. Ità Magister *in 2. dist. 26. cap.* 8. D. Thomas 1. 2. *q.* 109. *art. 2. & in 2. distinct. 28. q. 1. art. 1.* D. Bonaventura *ead. dist. art. ult. quæst. ult.* Durandus *ead. dist. q.* 2. Richardus *artic. 1. q. 1.* Cajetanus 1. 2. *q.* 109. *art. 2.* & plures antiqui Thomistæ *ibid.* Ioannes à S. Thoma *disput. 19. art. 3.* Gonetus *disput. 1. art. 3. §. 5.* Suarez *de auxil. lib. 2. cap. 7. num. 13. & lib. 1. de gratia, cap. 8* Valentia *disput 8. quæs. 1. punct. 3.* Amicus *disput. 26. sect. 3.* Oviedus *controvers. 3. punct. 1. § 6.* Arriaga *disput. 38. sect. 2.* Herincx *disput. 2. quæs. 3.* Madernus *q. 5. art. 5.* cæterique Theologi communiter adeò ut post proscriptas propositiones Baij, inter quas vigesima octava sic habet *liberum arbitrium sine gratia Dei & adiutorio non nisi ad peccandum valet*, trigesima sexta sic *Cum Pelagio sentit qui boni aliquid naturalis, hoc est quod ex natura solis viribus ortum ducat, agnoscit*; post proscriptas, inquam, propositiones Baij malè oleat apud quamplures superior secunda sententia; de ea Tannerus *disput. 6. q. 3. dub. 3.* ait se nescire quâ ratione tutò ac sine periculo hodie possit defendi, Lessius *de auxil. cap. 10. num. 5.* affirmat sententiam Gregorij Ariminensis una cum Michaële Baio à summis Pontificibus esse damnatam, eâdemque ratione Goneto *præcit. §. 5. num. 153.* damnata videtur sententia Vasquezij; cæteri tamen ferè omnes Vasquium absolvunt ab omni censura, cujus nec levem sibi suspicionem inesse constanter asserit Oviedus *præcit. punct. 1. num. 44.*

Quinam censurâ notent sententiam de necessitate gratiæ actualis ad quodlibet opus morale.

5. Præterеo hic aliam quasi mediam, sed singularem sententiam Ripaldæ *disput. 20. sect. 2. & 3.* requirentis ad quodlibet opus bonum morale actualem gratiam, non ex natura talis operis per se sumpti, sed ex lege Dei, quâ existimat, quoties elicitur aliquis actus naturalis moraliter bonus, elici circà idem objectum alium actum supernaturalem, & quia ad actum in se supernaturalem necessaria est gratia in substantia supernaturalis admittit hic Auctor esse in substantia supernaturalem gratiam, quam ponit ex lege Dei requiri ad quodlibet opus moraliter bonum: fundamentum ipsius est voluntatem creatam nunquam habere omnia in actu primo requisita ad prosequendum objectum honestum actu naturali, quin simul à Deo recipiat principia requisita ad idem objectū prosequendum actu supernaturali; nec posse deinde aut per naturalia principia; aut per supernaturalia, divisim in objectum tendere, sed eo ipso quòd in objectum tendat, debere tendere ex vi omnium principiorum, quibus est præventa. Hujusmodi fundamentum accuratè expendit Oviedus *præcit. punct 5. §. 5.* & ostendit nec subsistere, nec probare voluntatem circà bonum morale semper elicere duos actus, alterum naturalem, supernaturalem alterum; sed semper circà tale objectum elicere unicū actum supernaturalem, adeoque nullum unquā dari actum honestum naturalem. Prætereundo igitur Ripaldæ sententiam, tanquam inhærentem fundamento commentitio, intentumque non probanti, ut quoad reliquas mentem nostram cum distinctione & ordine proferamus, sit

Singularis opinio Ripaldæ.

---

§. I.

Vtrùm sit necessaria homini lapso actualis gratia ex parte voluntatis ad prosequendum quodcumque morale bonum?

6. ASSERT. Potest homo lapsus prosequi aliquod morale bonū Deo ex parte voluntatis concurrente cū solo concursu generali, adeoque non est ei necessaria actualis gratia ex parte voluntatis, &c. Ità Auctores relati *præced. num.* 4. contrà Gregorium, Capreolum, Hispalensem, Majorem locis præcitatis *num.* 3. aliosque nonnullos

Homo lapsus potest prosequi aliquod morale bonum sine actuali gratia ex parte voluntatis.

Probatur primò: Liberum arbitriū in homine lapso extinctū non est, imò neque debilitatū comparativè ad hominem purum *ex præced. lib. c. 2. §. 4.* atqui homo purus posset prosequi aliquod morale bonū Deo ex parte voluntatis concurrente cum solo concursu generali: ergo potest homo lapsus prosequi, &c. Minor probatur, quælibet creatura cum solo generali concursu dici potest exer-

cere aliquam operationem ſibi proportionatam, atqui proſequi aliquod bonum morale eſt operatio homini proportionata, utpotè conſona & conformis ſuperiori, nobiliorique hominis parti: ergo homo purus, cum in ſua præſertim puritate nequeat eſſe deterioris conditionis in operando, quàm cæteræ omnes creaturæ, debet poſſe proſequi aliquod morale bonum Deo ex parte voluntatis ſolùm generaliter concurrente.

7. A tali proſecutione non impeditur ex pugna partis inferioris.

Confirmatur eadem prima minor, ſi in homine puro datur impedimentum proſequendi morale bonum, id eſſet rebellio & pugna partis inferioris contrà ſuperiorem, caret enim homo purus qualibet culpa, qualibet pœna, & alio quocumque, in quod poſſit tale impedimentum refundi præterquam in rebellionem, & pugnam; ſed hæc rebellio & pugna non impedit, quin homo proſequatur aliquod morale bonum; primò quia in rebellione & pugna duorum, quorum unum, licèt habeat aliquam præponderantiam, non habet tamen abſolutam præpotentiam in alterum, victoria aliquando, licet rariùs, obtinetur etiam à parte debiliore, ergo poteſt pars ſuperior aliquandò vincere & bonum morale proſequi, non obſtante rebellione & pugna partis inferioris; ſecundò quia talis rebellio & pugna non exercetur circà quodlibet bonum morale, datur enim aliquod objectum conforme rationi & moraliter bonum, quod ſimul eſt delectabile & conſonum ac conforme ſenſui, & in cujus proſecutione proptereà pars ſuperior non oppugnatur, imò potiùs adjuvatur ab inferiore; ut exemplificari poteſt in potu temperato, in debito conjugali, in actibus virtutis eutrapeliæ, &c. ergo.

8. Improbatur fundamentum Adverſariorum.

Probatur ſecundò: Ad proſequendum aliquod morale bonũ non eſt ex parte voluntatis neceſſaria homini lapſo ſpecialis motio à Gregorio & aliis Adverſariis in aſſerto memoratis requiſita; ergo poteſt homo lapſus proſequi aliquod morale bonum, &c. Antecedens probatur, talis motio ſpecialis neque eſt neceſſaria ad tribuendas voluntati ſufficientes vires in ordine ad bonum; quia mox oſtenſum eſt voluntatem hominis lapſi habere in ordine ad aliquod morale bonum vires ſufficientes: Neque eſt neceſſaria ad determinandam indifferentiam, aut ad ſalvandam dependentiam voluntatis à Deo; quia licèt ex hoc capite admittamus cum Thomiſtis prædeterminationem & præmotionẽ, hæc tamen ſpectat ad concurſum generalem cauſæ primæ, & malè ab Adverſariis ponitur requiri ſolùm pro actibus moraliter bonis in homine lapſo, requiritur enim ad quemcũque effectum cujuſcumque cauſæ ſecundæ in quocumque ſtatu: Neque eſt neceſſaria ad ponendam in opere moraliter bono ordinationem ad Deum tanquam ad ultimum finem; quia ad bonitatem moralem operis non requiritur ſuperaddita & elicita ordinatio in Deum, ſed ſufficit ordinatio interpretativa operantis, & illa quam ex parte ſui habet opus quodlibet morale eo ipſo quod non refertur in finem pravum & appetitur ſub ratione honeſti, ut attigimus *tract. præced. lib. 1. cap. 2. num. 20 & 26.* ergo ex inſufficienti partium enumeratione non eſt neceſſaria ſpecialis motio, &c.

9. Indicantur auctoritates faventes aſſertæ veritati.

Probari hic ſolet aſſerta veritas auctoritatibus Scripturæ & Patrum: & ex Scriptura quidem tria potiſſimùm loca afferuntur, nimirum Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt.* Rom. 4. *Si enim Abraham ex operibus juſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum.* Philip. 3. *Omnia arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam, & ut inveniar in illo non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti Ieſu.* In primo loco ad rem noſtram facit ly *naturaliter* intellectum pro eodem ac *viribus naturæ*: In ſecundo ly *ex operibus* procedit de operibus legis, & facit ad rem noſtram ly *habet gloriam, ſed non apud Deum*, ex quo infertur dari opera moraliter bona præcedentia fidem ac gratiam & meritoria alicujus gloriæ, at non præmij æterni, quod ſolum eſt gloria apud Deum. In tertio facit ad rem noſtram ly *meam juſtitiam, quæ ex lege eſt* ubi Apoſtolus agnoſcit aliquam juſtitiam proprio ſtudio, propriiſque viribus comparatam, quam tamen deſpicit collatam ei, quæ habetur ex fide Chriſti. Multo plura afferuntur loca ex ſanctis Patribus, ex quibus ſelectiora aliqua videre eſt apud Amicum *hic diſput. 26. ſect. 3. à num.* 118. Hiſce locis Scripturæ & Patrum adjiciuntur decreta Pij V. & Gregorij XIII. damnantium duas propoſitiones Baij præallatas *num.* 4. Item alia teſtimonia ſanctorum Patrum & Conciliorum, quæ dum tradunt nullum bonum opus fieri poſſe ſine gratia, plerumque cum reſtrictione loquuntur addendo *coram Deo* vel *ut oportet ad ſalutem*, vel aliquid ſimile, quemadmodum videre eſt apud Oviedum *hic controverſ. 3. punct. 1. à n.* 86.

Hujuſmodi omnes auctoritates non aſpernor, nec inficior eas favere plurimùm ſententiæ à nobis aſſertæ; in hujus tamen probationem illas ex profeſſo non aſſumo, primò ne cogar latas inſumere paginas in iiſdem accuratiùs expendendis & improbandis variis interpretationibus Adverſariorum: ſecundò ne confundam gratiam ex parte voluntatis cum gratia ex parte intellectus, contrà quam utramque æquè militant præindicatæ auctoritates: tertiò ne præcipuam vim faciam in auctoritatibus, ex quo fortè capite non videremur Adverſariis admodum prævalere, cum & ipſi plurima contrà nos proferant Scripturæ, Conciliorum, & Patrum teſtimonia, quæ colligit, expendit, & ſingillatim explicat Oviedus *præcit. punct. 1. §. 7. & 8.* 10.

Indicatur reſponſio ad auctoritates oppoſitas.

Nobis verò circà auctoritates, nec pro, nec contrà militantes immoraturis ſufficiat recolere & huc proportionaliter transferre duas explicationes attactas *capite præcedenti, num.* 7. & deſumptas ex D. Thoma *quæſt. 24. de veritate, artic. 14.* Neque dicas eſſe ſpecialem difficultatem de auctoritatibus, quibus traditur hominem ex ſe valere tantùm ad peccandũ, nihil ex ſuo habere

niſi

nisi peccatum. Contrà enim optimè quadrat prima explicatio attacta *praecit. num. 7.* dicendo tales auctoritates procedere in materia pertinente ad salutem, & sensum esse in iis, quae ad salutem conducunt vel à salute retrahunt, homo viribus propriis valet tantùm ad ea, quae à salute retrahunt & peccata sunt: Si quis tamen alias etiam expositiones exoptet consulat Suarezium *lib. 1. cap. 21.* Gonetum *disp. 1. n. 170.*

§. II.

Vtrùm homini lapso ad prosequendum quodcumque morale bonum sit necessaria actualis gratia ex parte intellectus?

11. Homo lapsus potest prosequi aliquod morale bonum sine actuali gratiâ ex parte intellectus.

ASSERT. Potest homo lapsus, etiam potentiâ efficaci & consequenti, prosequi aliquod morale bonum Deo ex parte intellectus concurrente cum solo concursu generali; adeoque non est ei necessaria actualis gratia ex parte intellectus, &c. Ita Auctores relati *praeced. num. 4.* contra Vasquium, Mæratium, Tuttianum, & Abelly locis praecitatis *num. 3.* Dixi *etiam potentiâ efficaci & consequenti* de ista enim expresse loquitur Vasquez, utpotè qui docet gratiam actualem requisitam ad prosequendum morale bonum esse cogitationem congruam & infallibiliter conjungendam cum boni prosecutione, quod est praedicatum proprium gratiae efficacis & potentiae consequentis, nec eodem modo Vasquez gratiae praerogativam tribuit cogitationi non congruae, cum quâ voluntas possit morale bonum prosequi at prosecutura non sit, adeoque prosequi illud possit potentia antecedente solùm & sufficiente. Quidquid autem sit de mente Vasquij, certè si probaverimus cogitationem congruam, & consequentem efficacemvé potentiam benè moraliter operandi haberi ex generali Dei concursu & absque gratia, erit hoc idem à fortiori probatum de cogitatione non congrua, & de potentia antecedente ac sufficiente. Ideò assertum.

12. Cogitatio congrua ad aliquod bonum morale non est gratia.

Probatur: Potest homo lapsus cum solo concursu generali Dei habere cogitationem congruam ad prosequendum aliquod morale bonum; ergo potest homo lapsus, etiam potentia efficaci & consequenti, prosequi, &c. consequentia patet, quia ut jam explicatum est, gratia ab Adversariis requisita ex parte intellectus nihil est aliud quàm cogitatio congrua, &c.

Probatur antecedens primò: Cogitatio congrua ad prosequendum aliquod morale bonum est debita homini lapso indeterminatè & vagè; atqui quod est debitum etiam solùm indeterminatè & vagè, datur ex generali & connaturali concursu, non ex speciali & gratioso ut jam attigimus *cap. praeced. num. 5.* ergo. Major pobatur, multitudini principiorum indifferentium, vel etiam eidem principio successivè erumpenti cum indifferentia in multas operationes, est debita indeterminatè & vagè aliqua difformitas; sed homo est principium indifferens ad benè vel malè moraliter operandum, item ad habendam in ordine ad benè operandum congruam vel non congruam cogitationem: ergo multitudini hominum, vel etiam eidem homini in ordine ad successivam multitudinem operationum, est debita indeterminatè & vagè difformitas quoad cogitationem congruam vel non congruam; non esset autem debita talis difformitas, si omnibus & singulis hominibus esset pro quolibet tempore indebita cogitatio congrua.

Dices hoc argumentum ad summum urgere in iis, in quibus indifferentia aequaliter se habet ad utrumque, in homine autem lapso indifferentia ad bonum & malum morale aequalis non est, praedominium enim sensus suprà rationem reddit hominem sicuti magis inclinatum, ità magis determinatum & minùs indifferentem ad malum. Sed contrà: indifferentia non aequalis, & in ordine ad malum minor, arguit ad summum minorem difformitatem & pauciores cogitationes congruas, at non omnimodam uniformitatem & cujuslibet cogitationis congruae carentiã. Contrà secundò: sensus aliquando in bonum morale inclinat, aliquandò nullatenùs aut leviter tali bono resistit, ut mox attingemus *num. 15.* praedominium igitur sensus non arguit universaliter majorem inclinationem & minorem indifferentiam ad malum, sed aliquando potiùs majorem inclinationem, minoremque indifferentiam ad bonum, & per consequens exigentiam plurium cogitationum congruarum ad ipsum prosequendum. 13. Nec est cōtra inclinationem hominis lapsi.

Probatur primum antecedens secundò: Cogitatio congrua circà bonum morale, tùm quatenùs est de bono morali, tùm quatenùs est congrua haberi potest in homine lapso ex concursu ordinario Dei: Potest haberi quatenùs est de bono morali, tùm propter supradicta de cognoscibilitate veritatũ moralium absque gratia, tùm quia secùs esset necessaria gratia etiam ad cogitationem non congruam boni moralis, adeoque homo lapsus ad ipsum prosequendum careret potentia etiam antecedente & sufficiente, & haberet ex parte intellectus extinctum arbitrium. Potest haberi quatenùs est congrua, 14. primò quia auxilium sufficiens seu non congruum, & auxilium efficax seu congruum, sunt intra eumdem ordinem, nec dicimur operari ex gratia efficaci, illud quod operari possumus sine sufficienti, ergo in eo genere boni, in quo cogitatio non congrua spectat ad concursum ordinarium & generalem, non ad gratiam; ad eumdem concursum, non ad gratiam spectabit cogitatio etiam ut congrua: Secundò quia homo est indifferens ad habendam vel non habendam non solùm congruam, verùm etiam non congruam cogitationem cujuscumque boni moralis in particulari; atqui non obstante hac indifferentia habet cum concursu generali & ordinario plures cogitationes non cõ-

gruas, ergo cum eodem habere poteſt aliquas cogitationes congruas: tertiò quia ſaltem circa objecta, circà quæ connaturaliùs eſt homini benè, quàm malè operari, ſpectat ad concurſum ordinarium tribuere aliquam cogitationem congruam, cum quâ benè operetur;

15. *Hominis lapſo aliquando connaturalius eſt benè operari quam malè.*

atqui ſecundùm communem curſum cauſarum ſecundarum plura occurrunt homini lapſo objecta, circà quæ connaturaliùs ei eſt benè quàm malè operari; ut ſunt ea in primis quæ *ex præced. num.*7. ſenſui ſimul rationique conſonant; & ea inſuper, in quæ ratio vehementer inclinat, ſenſus verò aut nullatenùs aut leviter reſiſtit eò, quòd aut nullum aut leve ei afferant incommodum; cujuſmodi ſunt valdè indigenti ſubſidium, quod facilè impendi poteſt, impendere; infantulum in terra jacentem ſublevare; amico eximiè benefico gratias agere; majores optimè meritos revereri, &c.

16. Dices reſpectu hominis juſtificati non eſt debita, nec ſpectat ad concurſum ordinarium Dei ut Auctoris gratiæ, cogitatio congrua ad aliquod bonum ſupernaturale; ergo reſpectu hominis puri aut lapſi non juſtificati non eſt debita nec ſpectat ad concurſum ordinarium Dei ut Auctoris naturæ cogitatio congrua ad aliquod bonum morale; homo enim juſtus ex vi juſtificationis ità ſe habet ad bonum ſupernaturale, ſicuti homo purus ex vi creationis ad bonum morale naturale, & cum homini juſto debeantur cogitationes non congruæ & auxilia ſufficientia ad bonum ſupernaturale, abſque eo quod debeantur aliquæ cogitationes congruæ, malè arguebatur ex cogitationibus non congruis ad congruas reſpectu hominis lapſi in ordine ad bonum morale. Sed contrà: huic inſtantiæ dupliciter occurrit Amicus *diſp.*26 *num.*146. Primò ſcilicet dato antecedente negat conſequentiam, & aſſignat diſparitatem in eo, quòd cogitatio cōgrua naturalis excitari poteſt ab objectis applicabilibus per cauſas naturales, cogitatio congrua ſupernaturalis ſolùm ab objectis applicabilibus à Deo, ut à cauſa particulari; at quia militat eadem ratio de excitatione cogitationis ſupernaturalis non congruæ, quæ tamen eſt homini juſto debita, difficilis mihi eſt hæc reſponſio: Secundo, negat antecedens ut verè negandum eſſe arbitror, tùm propter paritatem quæ in inſtantia affertur, tùm propter probabilem doctrinam aſſerentium Deum ſuppoſitâ humani generis redemptione non poſſe ſecundum legem ordinariam negare omnibus hominibus auxilia efficacia, & cogitationes cōgruas ad ſalutem, ne dum ad aliquod bonum opus ſupernaturale, quam doctrinam inter alios Recentiores tradit noviſſimè Requeſenius *additione ad quæſtiones ſelectas in* 1. 2. *ſect.*5.

Juſtis debetur indeterminatè & vagè aliqua cogitatio cōgrua ſupernaturalis.

17. Neque cogitatio congrua ſupernaturalis ex eo, quod ponatur indeterminatè & vagè debita vi juſtificationis, deſinit eſſe gratioſa; quia eſſe debitum debito fundato in gratia non deſtruit rationem gratiæ, ut patet in cogitatione ſupernaturali non congrua & ſufficienti, quæ non deſinit eſſe gratia per hoc, quod ſit debita omnibus juſtis vi juſtificationis, imò omnibus viatoribus vi redemptionis, ut latè oſtenſum eſt in fine lib. præcedentis.

Contrà cogitationem congruam ad morale bonum, eliciendam ex ſolo generali Dei concurſu afferri poſſunt ea omnia, quæ in univerſum probant neceſſariam eſſe homini lapſo ſpecialem gratiam ad volendum, aut faciendum aliquod opus moraliter bonum; cum enim talis gratia *ex* §. *præced.* non ſe teneat ex parte voluntatis, conſequens eſt, quòd ſe teneat ex parte intellectus, & conſiſtat in eo, quòd Deus tribuat in ordine ad bonum cogitationem congruam potiùs quā non congruam: Porrò talia argumenta ex triplici capite deſumuntur, primò ſcilicet ex Auctoritatibus, quibus ſæpè traditur hominem lapſum habere omnem ſufficientiam à Deo, nihil boni ex ſe operari, ex ſe valere tantùm ad malum; hiſce auctoritatibus quomodo occurrendum, jam inſinuatum eſt *præced. num.*10. Secundò ex orationibus & gratiarum actionibus, quas fundimus & referimus, aut ſaltem utile ac laudabile eſt fundere & referre, pro ſingulis actibus & operibus moraliter bonis; verum etiam ad hoc caput inſinuata jam eſt reſponſio *cap. præced. num.*7. Tertiò ex operibus moralibus arduis & heroicis, quæ ab homine lapſo non fiunt ſine ſpeciali gratiâ & tamen ſunt in eodem ordine & in eadem ratione formali cum aliis quibuſcumque operibus moraliter bonis: Verùm quænam ſit quoad præſentem controverſiam diſparitas operis ardui ſeu heroici à cæteris? conſtabit ex ſequentibus diſcurrendo ſingillatim per præcipua opera naturalis honeſtatis heroicæ & afferendo proprias rationes, ob quas ea præ cæteris vulgari honeſtate præditis requirant in homine lapſo gratiæ actualis auxilia. 18.

Indicatur reſponſio ad tria præcipua objectionum capita.

---

§. III.

De neceſſitate gratiæ actualis ad proſequendum bonum morale arduum; & primò præmittuntur nonnulla circà Dei amorem.

ASSERT.1. Simpliciter & abſolutè dabilis eſt reſpectu Dei naturalis amor amicitiæ. Ità D. Thomas 1.*p. q.*60. *art.*5. *1.2. q.*109. *art.*3. *in* 2. *diſt.*3. *quæſt.*3. *quodlib.*1. *art.*8. *& alibi* Scotus *in* 1. *diſt.*17.*q.*2. §. *ad ſolutionem in* 3. *diſt.*27. §. *iſtis & quodlib.*17. cæterique Theologi communiter contrà Bajum, inter cujus propoſitiones damnatas trigeſima quarta ità habet *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti quo Deus amatur ut beatificator eſt, vana eſt & commentitia & ad illudendum ſacris litteris & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.* Item contrà Vaſquium *diſp.*195. *cap.*2. volentem omnem amorem naturalem Dei eſſe concupiſcentiam, adeoque admittentem reſpectu Dei 19.

Deus poteſt terminare amorem naturalem amicitiæ.

Dei naturalem amorem, at non naturalem amorem amicitiæ, in quo ad Bajum valdè accedit; undè etiam existimat præallatam ipsius propositionem fuisse damnatam ratione censuræ, non ratione doctrinæ quam continet.

20. Dixi *simpliciter & absolutè*, quia abstraho pro nunc ab eo, quòd talis amor versari possit circà Deum etiam ut finem supernaturalem; ab eo quod in homine lapso reperiri non possit sine amore supernaturali; ab eo quod requirat speciale auxilium; ex quo triplici dubio, primum spectat ad tractatum de virtutibus Theologicis, secundum expedietur *seq. assert.* tertium *seq.* §. Interim observo verificari in Bajo, quòd error errorem adducat; enimvero ex eo, quòd non agnoverit statum puræ naturæ, & gratiam ac gloriam fecerit creaturæ rationali secundum se debitam, erravit negando in Deo duplicem rationem finis naturalis & supernaturalis; & ex eo quod hanc duplicem rationem negaverit, errat modò non agnoscendo in creatura duplicem correspondentem rationem amoris: Vndè ex suprà positis circà statum puræ naturæ censeri posset sufficienter probata contrà Bajum asserta veritas de naturali amore, seu de distinctione amoris in naturalem & supernaturalem, ulteriùs tamen

Bajus ab uno errore in alium ducitur.

Probatur: Pro amicabili amore Dei datur naturale objectum, naturale præceptum, naturalis cognitio, & naturalis inclinatio; ergo simpliciter & absolutè dabilis ex respectu Dei naturalis amor amicitiæ, nulla enim est ratio negandi naturalem amorem; ubi naturalia sunt omnia ad amorem requisita;

21. antecedens probatur; datur naturale objectum, quia Deus nobis communicat naturalia bona, quatenùs igitur communicativus est talium bonorum est diversum objectum amoris ac sit quatenùs communicativus bonorum supernaturalium, sicuti igitur sub ista ratione est objectum supernaturale, ità sub illa erit objectum naturale: Datur naturale præceptum, tùm quia omnia præcepta, sivè supernaturalia, sivè naturalia, fundantur in præcepto dilectionis juxtà illud Matth. 22. *in his duobus mandatis universa lex pendet & Prophetæ* ergo ut omnia præcepta naturalia, fundentur in jure naturæ admittendum omninò est naturale præceptum dilectionis Dei tùm quia amor Dei amicabilis est cultus quē Deo exhibemus per voluntatem, atqui datur naturale præceptum de Deo colendo, cum hoc primum locum teneat inter præcepta decalogi quæ saltem quoad substantiam sunt omnia de jure naturæ; ergo: Datur naturalis cognitio, quia Deum esse super omnia diligendum est veritas naturæ lumine innotescens & facilè deducibilis ex eo; quòd Deus sit summè bonus in se & omnia naturalia bona nobis communicans: Datur tandem naturalis inclinatio; quia ut discurrit D. Thomas 1. p. q. 60. art. 5. quælibet res naturaliter ad amandum super omnia, etiam suprà se, bonum universale & bonum capitis; bonitas autem divina & est bonitas universalis & est bonitas capitis; ideò, &c.

De amore Dei datur naturale objectum.

Naturale præceptum

Naturalis cognitio.

Naturalis inclinatio.

Dices primò pro Vasquio hæc omnia solùm probare naturalem amorem concupiscentiæ; enimverò Deus ut naturalia bona ad extrà communicans est bonus nobis, amor autem quo tendimus in Deum ut bonum nobis est amor concupiscentialis: Nulla etiam res, seu nulla pars naturaliter inclinat ad bonum universale & ad bonum capitis, nisi quatenùs bonum hoc conducit ad bonum proprium ipsius partis, quod spectat ad concupiscentiam: Cognitio tandem seu ratio naturalis nullam agnoscit amicitiam inter Deū & hominem, imò ut colligitur ex Aristotele 8. *Ethic. cap. 7.* Antiqui Philosophi solum naturale lumen secuti talem amicitiam negarunt. Sed contrà: Prima instantiæ pars 22.
inferret Deum neque amore supernaturali posse amari amicabiliter, quia etiam ut supernaturalia bona ad extrà communicans est bonus nobis; amor igitur, quo tendimus in Deum ut bonum nobis attingendo principaliter bonitatem passivam quâ nos boni sumus, concupiscentialis est, non sic amor quo tendimus in Deum ut bonum nobis attingendo principaliter bonitatem activam quâ etiam est bonus in se, & quâ est universalis ac ultimus finis *qui*. Secunda instantiæ pars vel neganda est absolutè, vel distinguenda est dicendo spectare ad concupiscentiam inclinare ad bonum proprium secundùm se, non sic inclinare ad ipsum ut consequens ad bonum totius. Ad tertiam instantiæ partem dico amorem amicitiæ sumi in præsenti 23.
prout contradistinguitur ab amore concupiscentiæ, abstrahendo ab eo, quòd sit amor mutuus & amicitia in toto rigore, vel sit pura benevolentia à rigore amicitiæ deficiēs ex carentia redamationis, ex quâ carentiâ Antiqui Philosophi fortè negarunt amicitiam inter Deum & creaturam, non excludendo benevolentiam creaturæ erga Deum, sed existimando Deum non posse amicabiliter redamare creaturam propter illius suprà istam excessum, quod tamen etiam falsum suppono ex *tract. 1. lib. 4. cap 3. n. 34.*

Amicitia rigorosa quid addat supra benevolentiam.

Dices secundò: Bonitas, quâ Deus est amabilis ut bonus in se, est unica; non duplex, naturalis altera, altera supernaturalis; ergo etiam amor amicabilis, quo possumus in Deum tendere, unicus est & supernaturalis. non distinguibilis in naturalem & supernaturalem, undè etiam Scripturæ & Sancti Patres numquam duplicis amoris amicitiæ in Deum meminere, & ut loquitur Vasquez, *Antequam ad scholas accederemus & has diversas considerationes audiremus ex consideratione beneficiorum Dei naturalium & omnipotentiæ ipsius juncta cum bonitate, quotidiè exhortabantur nos Concionatores ad dilectionem, & contritionem, doloremque de peccatis propter Deum summè dilectum ut eo justificaremur, sicque quotidiè in suis concionibus populū exhortātur Concionatores non distinguētes has rationes amoris.* Sed cōtrà: Bonitas, quâ 24.
Deus &c. est unica formaliter cōcedo, est unica, eminenter, nego: Item est unica at cognoscibilis sub duplici lumine, naturali altero, altero supernaturali, concedo, est unica & cognoscibilis

noſcibilis nullo lumine, nego antecedens & conſequentiam. Ad illud quod additur ex Scripturis, Sanctis Patribus, & Concionatoribus dico ſcopum ipſorum eſſe inſtruere homines ad obtinendam remiſſionem peccatorum & ſalutem, ad quam certè pro præſenti ſtatu naturæ elevatæ cõducit ſolus Dei amor ſupernaturalis, ideò nil mirum quòd amoris naturalis explicitè non meminerint; explicitè, inquam, nam Concilia præſertim & Patres, dum ſæpè tradunt ad juſtificationem & ſalutem prodeſſe ſolùm amorem Dei ſuper omnia elicitum ut oportet, implicitè inſinuant alium Dei amorem, qui non ſit ut oportet ad ſalutem.

Occurritur auctoritatibus.

Ex his habetur reſpectu Dei, tùm amorem concupiſcentiæ, tùm etiam amorem amicitiæ dividi in naturalem & ſupernaturalem, quidquid quoad ſecundum contrà ſenſerit Vaſquez quem Suarez *hic cap.* 30. aliique nonnulli arbitrantur contrà ſenſiſſe etiã quoad ſecundum adeò ut reſpectu Dei nullam admiſerit ſupernaturalem concupiſcentiam ſicuti nullam admiſit naturalem amicitiam: Verùm aliud eſt omnem amorem naturalem Dei eſſe concupiſcentiam, & concupiſcentiam erga Deum non eſſe neceſſariò ſupernaturalem, aliud omnem concupiſcentiam erga Deum eſſe amorem naturalem, & non poſſe eſſe ſupernaturalem: hoc ſecundum Vaſquez non docuit nec docere potuit, niſi contradicendo ſibi ipſi in eo, quod alibi tradit amorem, quo Deum videre ſperamus eſſe concupiſcentiæ pertinentem ad ſpẽ, in ſpe autem agnoſcit actus ſupernaturales ut obſervat Arriaga *diſp.* 39 *ſect.* 2. *n.* 6.

Tùm amicitia, tùm cõcupiſcentia ergà Deum dividitur in naturalem & ſupernaturalem.

26. Aſſert. 2. Naturalis amor amicitiæ, ſeu benevolentiæ erga Deum rectè dividitur in inefficacem & efficacem: Efficax rectè ſubdividitur in efficacem affectivè & efficacem effectivè. Tradunt hanc diviſionem Theologi communiter, quamvis non omnes ſub iiſdem terminis, Molina enim *in concordia diſp.* 14. *memb.* 3. §. *ex his* quod nos dicimus amorem inefficacem, appellat velleitatem; quod nos amorem efficacem affectivè appellat voluntatem abſolutam inefficacem; quod nos amorem efficacem effectivè, voluntatem abſolutam efficacem: Gabriel à S. Vincentio *hic diſp.* 3. *q.* 6. *n.* 86. pro amore efficaci affectivè ponit amorem actualem, pro efficaci effectivè habitualem. Aliqui alij pro amore inefficaci aut etiam pro efficaci ſolùm affectivè ponunt amorem imperfectum; pro efficaci aut etiam ſolùm pro efficaci effectivè amorem perfectum. Verùm quidquid ſit de his diverſis loquendi modis.

Amicitia naturalis in inefficacẽ, & efficacẽ, efficax in affectivè & effectivè talem.

27. Probatur & explicatur aſſerta diviſio. Amare ex genere ſuo eſt velle bonum. Actus inefficax eſt actus non efficiens; actus efficax eſt actus efficiens; poteſt autem hic actus eſſe vel executivus & efficiens in executione ſeu in effectu, vel intentivus & efficiens in intentione ſeu in affectu, habens ſcilicet ex parte intentionis ſeu affectus quidquid requiritur ad executionem, adeò ut ad hanc nulla alia intentio, nulla voluntas efficacior neceſſaria ſit: Porrò reſpectu Dei bona, quæ efficere non poſſumus, ſunt præcipuè bona ipſi intrinſeca, nimirùm eſſentia, attributa, perſonalitates: Quæ verò efficere poſſumus ſunt bona eidem extrinſeca ſita in actibus, quibus Deo honorẽ, cultum, obedientiã exhibemus, eiq; in omnibus placere ſtudemus; ſicque reſpectu Dei amor benevolentiæ inefficax eſt ſimplex complacentia, quam habemus de perfectionibus Deo intrinſecis, puta de eo, quod Deus ſit infinitus, ſummè bonus, ſapiens, omnipotens, &c. Amor benevolentiæ efficax addit prædictæ ſimplici complacentiæ voluntatem efficacem tribuendi Deo omnia bona extrinſeca faciendi ſcilicet quæcumque ei placent, vitandi quæcumque ei diſplicent; hujuſmodi voluntas ſi ſit tranſiens & in unico actu conſiſtat, nec virtualiter aut habitualiter perſeveret inducendo continuatam proſecutionem eorũ, quæ Deo placent, & eorũ quæ Deo diſplicent, fugam, dicitur benevolentia efficax affectivè; ſi ſit permanens, & conſiſtat, vel in pluribus actibus ſibi ſuccedentibus, vel in uno virtualiter aut habitualiter perſeverante inducendo continuatam, &c. dicitur benevolentia efficax effectivè.

28. Aſſert. 3. Suppoſito præſenti ſtatu elevationis non poteſt homo efficaciter & ſuper omnia amare Deum Auctorem & finem naturalem, quin amet eumdem Auctorem & finem ſupernaturalem. In hoc aſſertu ità univerſaliter poſito exiſtimo convenire Theologos, licèt deindè diſſideant in ſtatuendo, Utrùm amor attingens Deum Auctorem & finem ſupernaturalem ſit neceſſariò ſupernaturalis & proveniens ab auxilio ſupernaturalis ordinis; an poſſit eſſe naturalis, & aut non indigeat aliquo ſpeciali auxilio, aut ſaltem contentus ſit auxilio ordinis naturalis?

Suppoſitâ elevatione non poteſt amari ſuper omnia auctor naturæ, quin ſimul ametur auctor ſupernaturalis.

Probatur primò: Non poteſt homo efficaciter & ſuper omnia amare Deum auctorem & finem naturalem, quin amet ipſum ſub ea omni ratione, ſub quâ lumen naturæ dictat amari debere; atqui ſuppoſito præſenti ſtatu elevationis lumen naturæ dictat Deum amari debere etiam ſub ratione auctoris & finis ſupernaturalis; ergo ſuppoſito præſenti ſtatu elevationis non poteſt homo efficaciter, &c. Major patet quia dictamen luminis naturalis eſt proxima & immediata regula amandi Deum auctorem & finem naturalem; non eſt autem amor efficax & ſuper omnia, quod eſt idem ac dicere, totalis ac perfectus, quoties non eſt ſuæ proximæ & immediatæ regulæ adæquatus ac perfectè
commenſuratus: Minor probatur, lumen na- 29.
turæ dictat hominem debere tendere in illum omnem finem, in quem eſt ordinatus, & debere obedire Deo in quocumque ordine ſeu in quâcumque materiâ, hoc enim certè requiritur ad placendum Deo in omnibus & ſuper omnia; ſed ſuppoſito præſenti ſtatu elevationis homo eſt ordinatus in Deum finem ſupernaturalem, & recipit à Deo præcepta ſupernaturalia ſeu in ſupernaturali ordine, & ſupernaturali materiâ; ergo ſuppoſito præſenti ſtatu lumen naturæ dictat hominem debere tendere in Deum finem ſupernaturalem,

pernaturalem, eique placere & obedire in præceptis supernaturalibus, quod est debere amari Deũ Auctorem & finẽ supernaturalẽ.

Dices: hoc argumentum nimis probat, si enim in præsenti statu omnis amor perfectæ amicitiæ ergà Deum debet attingere finem supernaturalem, consequẽs est quod in præsenti statu omnis amor perfectæ amicitiæ ergà Deum sit supernaturalis, nec dabilis sit ullus amor perfectæ amicitiæ naturalis, quod est relabi in opinionem Vasquij primo asserto rejectam, & recedere à D.Tho. *1.p.q.6a.a.7.* docente remanere in Angelis beatis naturalem Dei dilectionem; pot st igitur haberi in statu elevationis naturalis Dei dilectio.

30\. Sed contrà: abstrahẽdo pro nunc ab eo, quod ad attingendum seu diligẽdum finem supernaturalem terminativè solùm, non motivè se habentem, sufficiat naturalis amor, ab hoc, inquam, abstrahendo adverto amorẽ perfectæ ergà Deum amicitiæ posse esse supernaturalẽ, vel directè & in se, quatenùs sit unicus ac simplex actus supernaturalis ordinis; vel indirectè & connexivè, quatenùs naturalis actus amicitiæ, ut perfectus sit, debeat esse connexus cum actu supernaturali: Rursùs posse esse supernaturalem vel adæquatè, quatenùs unicè & adæquatè respiciat finem supernaturalem; vel inadæquatè, quatenùs finem supernaturalem respiciat, inadæquatè tamen, & simul respiciendo finem naturalẽ; hinc ad instantiam dico ex eo, quòd amor perfectæ ergà Deum amicitiæ debeat in præsenti statu attingere finem supernatural m consequens esse, quod talis amor sit supernaturalis indirectè & connexivè; aut ad summum inadæquatè: at non quod sit supernaturalis directè & in se, multóque minùs, adæquatè, in quo maximè consistebat opinio Vasquij negantis prorsùs amicitiã circà Deũ ut finem naturalem. Allata D.Thom. auctoritas nobis non officit, cum non negemus, imò expressè astruamus in præsenti statu naturalem Dei dilectionem; quamvis deindè addamus ei, ut perfecta sit, addendam esse dilectionem supernaturalem.

Actus attingens finem supernaturalẽ non est necessariò supernaturalis directè multóque minus adæquatè.

31\. Probatur secundò: Supposito præsenti statu elevationis homo non potest averti à Deo ut fine naturali, quin simul avertatur ab eodem ut fine supernaturali; cum non possit amitti rectificatio per naturam, quin simul amittatur rectificatio per gratiam, & transgressio præceptorum naturalium, per quam avertimur à fine naturali, reddat nos in præsenti statu aversos etiam à fine supernaturali, & hujus consecutionem impediat; ergo pariter non potest converti ad Deum ut finem naturalem, quin simul convertatur ad ipsum ut finem supernaturalem; eadem enim est ratio contrariorum, & qui posset converti ad finem naturalem absque eo quod converteretur ad finẽ supernaturalem posset habere jus ad beatitudinẽ naturalem absque jure ad beatitudinẽ supernaturalem, quod repugnat in præsenti statu; atqui amare efficaciter & super omnia finem est ad ipsum converti; ergo supposito præsenti statu non potest homo amare efficaciter, & super omnia Deum ut finem naturalem, quin amet ipsum ut finem supernaturalem.

Supposità elevatione aversio à fine naturali nequit esse sine aversione à fine supernaturali.

Dixi: juxtà D.Thom. *2.p.q.60.a.5.ad 5.* homo & Angelus damnatus naturaliter diligit Deum plùs quàm se ipsum, & tamen certè non habet conversionem ad Deum ut ad finem supernaturalem; imò habet permanentem & inabjicibilem aversionem; ergo verè potest in præsenti statu dari conversio ad Deum ut ad finem naturalem cum aversione ab eodem ut fine supernaturali. Sed contrà: D.Thom. ibi loquitur vel de amore innato, seu naturali propẽsione ad amandum, non de amore elicito; vel de amore elicito concupiscentiæ, non amicitiæ; vel de amore amicitiæ inefficaci, non efficaci; ut latiùs quoad singula membra ostendit Gabriel à S. Vincentio *hic disp.3.q.7. à n.*16. 32.

Quomodò damnati ament naturaliter Deũ.

Dices insuper allatam probationem inferre ad summum, quòd peccator aversus à Deo ut à fine supernaturali nequeat ad ipsum ut ad finem naturalem converti, quin ad eumdem ut ad finem supernaturalem cõvertatur, quia secùs esset simul aversus & conversus; atqui hoc non sequitur in justo nullam habẽte aversionem, imò habitualiter ad Deum ut finem supernaturalem converso, ergo saltem homo justus in præsenti statu poterit se actu convertere ad Deum finem naturalem nullatenùs se actu convertendo ad finem supernaturalem. Sed contrà: propter hanc instãtiam nonnulli inter quos Marcus à Serrâ *hic dub.unic.* & Ioann. à S.Th. *disp.19.artic.4.n.8.* diversimodè sentit de homine justo, ac de peccatore in ordine ad amandum efficaciter Deum ut finem naturalem absque amore eiusd[illegible] finis supernaturalis; Nihilominùs oppositũ sustineo cum Goneto *disp.1.n.*205. & licèt secũda probatio mox allata majorem habeat vim respectu peccatoris, tamen proportio servanda inter conversionem & aversionem probat intẽtum etiam respectu justi; idem intentum magis directè infertur ex superiore primâ probatione, & confirmatur ex eo, quòd secùs in homine justo naturalis dilectio efficax & super omnia esset imperfectior & inferioris conditionis, quàm in peccatore. 33.

Ex dictis habetur amorem natural m efficacem & super omnia, qui præcisè attingat Deum ut naturæ Auctorem, dabilem duntaxat esse in statu naturæ puræ, aut integræ integritate non includente gratiam sanctificantem aliúdve donum supernaturale in substantia; in tali enim integritate aut puritate homo, quia nullam haberet notitiam finis supernaturalis nulláque supernaturalia præcepta ex dictamine luminis naturalis ne indirectè quidem & connexive duceretur ad tẽdẽdum in finem supernaturalẽ & ad obediẽdũ Deo in præceptis supernaturalibus, sicuti ducitur nunc; nec propterea homo purus haberet lumen naturale diversum ab eo, quod nunc habet; tota enim diversitas esset in aliquo dictamine particulari, non in dictamine universali, & teneret se ex parte objecti diversi ac diversimodè propositi, non ex parte ipsius luminis. 34.

35. Aſſerta hucuſque & tradita de amore Dei ut finis naturalis libenter præmiſi, ut poſſem faciliùs atque diſtinctiùs procedere in explicanda circà talem amorem neceſſitate actualis gratiæ, quo in puncto ad amorem

Doctorum placita circa neceſſitatẽ gratiæ ad amandũ Deum ut naturæ auctorem.

amicabilem inefficacem communiter actualem gratiam non requirunt, quicumque docent ad aliquod bonum morale facilè & leve ſufficere vires naturales hominis lapſi cum ſolo generali & ordinario Dei concurſu. Econtrà ad amorem amicabilem effectivè efficacem communiter requirunt actualem gratiam quicumque juxtà infrà dicenda eamdem gratiam requirunt ad perſeverantiam & totius legis obſervantiam, cum hæc in amore amicabili effectivè efficaci includatur: Controverſia igitur unicè viget circà amorem amicabilem efficacem affectivè, ad quem cum ſolâ bonitate morali & quoad ſubſtantiam actus, non ſalutariter & ut oportet eliciendum ſufficere vires naturales hominis, ſivè puri, ſivè lapſi, generali Dei concurſu adjutas docent Scotus *in 3. diſtinct.27. §. iſtis & in 4. diſt.14. quæſt.2.* Sotus *in 4. diſtinct.17. quæſt.1. art.5.* Canus *in relect. de Pœnitentia.* Gabriel, Ochamus, & alij apud Molinam *in concord. quæſt.14. diſput.14. memb.1.* ubi poſtquam recenſuit etiam D.Bonaventuram & D.Thomam addit majore excepto neminem ſe legiſſe ex Doctoribus Soto & Cano antiquioribus, qui huic communi opinioni adverſetur, et ipſe tenaciſſimè adhæret totâ *diſp. 14. præcit.* eidem multùm favet Arriaga *hic diſput. 30. ſect. 5. num. 15.* Oppoſitum tradunt Valentia *diſputat. 8. quæſt. 1. punct 4.* Bellarminus *controv. 3. lib.6. de gratia & libero arbitrio cap.7.* Amicus *diſput.26. ſect 5. num.286.* Eſparza *lib.4. quæſt.13.* Alvarez *de aux. lib.6. diſp. 51.* Ioannes à S. Thoma *diſput. 19. art. 4.* Gonetus *diſput. 1. art. 4. §.2.* Madernus *quæſt.2. art.3.* & ferè omnes alij Recentiores, ad quos accedo §. *ſequenti.* Idcò ſit

§. IV.

Vtrùm homini lapſo ſit neceſſaria actualis gratia ad amorem efficacem Dei, ut Auctoris naturæ?

36. Homo lapſus indiget gratiâ ad amorem etiã ſolùm affectivè efficacem Dei, ut auctoris naturæ.

ASSERT. Ad amorem etiam ſolùm affectivè efficacem Dei, ut Auctoris naturæ, neceſſaria eſt homini lapſo actualis gratia: Dixi *etiam ſolùm affectivè* ut innuerem idem eſſe à fortiori ſentiendum de amore efficaci effectivè juxtà utriuſque explicationem ſuprà traditam *num.27.* Ità Valentia, Bellarminus, Amicus, Eſparza, Alvarez, Ioannes à S. Thomâ, Gonetus, Madernus, &c. contrà Scotum, Sotum, Canum, Molinam, Arriagam, &c. locis relatis *num. præced.*

Probatur primò: In homine lapſo amor etiam ſolùm affectivè efficax circà Deum, ut Auctorem naturæ, importat per ſe & ex genere ſuo efficax propoſitum ſervandi omnia præcepta naturalia, & vincendi omnes tentationes contrà talia præcepta occurrentes; per accidens deinde & ex conditione ſubjecti ordinati ad finem ſupernaturalem tale propoſitum extenditur ad præcepta ſupernaturalia, & ad tentationes contrà iſta occurrentes; ſed ad propoſitum efficax ſervandi omnia præcepta, &c. neceſſaria eſt homini lapſo actualis gratia; ergo ad amorem etiam ſolùm affectivè efficacẽ, &c. Major continetur in doctrina §. præcedentis: Minor probatur, ad obſervantiam omnium præceptorum naturalium, multoq; magis etiam ſupernaturalium, & ad victoriam omnium tentationum contrà alterutra, multoque magis contrà utraque præcepta occurrentium, neceſſaria eſt ex infrà dicendis homini lapſo actualis gratia; ergo hæc pariter eidem neceſſaria eſt ad propoſitum efficax ſervandi, &c. probatur conſequentia, propoſitum efficax ſervandi, &c. habet eamdem bonitatem moralem, quam actualis omnium præceptorum obſervantia, omniumque tentationum victoria, actus enim executivus & externus nullam addit bonitatem actui intentivo & interno efficaci; & ratio à priori eſſe poteſt, quia actus efficax internus eſt virtualiter actus externus, propoſitum efficax ſervandi præcepta & vincẽdi tentationes eſt virtualis obſervantia & victoria, nec minùs repugnat conjungi aliquam non obſervantiam, aut non victoriam, cum tali propoſito perſeverante, quàm cum obſervantia & victoria ipſa actuali; ergo homo habet eamdem difficultatem ad eliciendum propoſitum efficax ſervandi, &c. ac ad actualem obſervantiam; ergo ſi ad ſuperandam difficultatẽ actualis obſervantiæ neceſſaria eſt gratia, erit pariter neceſſaria ad ſuperandam difficultatem eliciendi propoſiti efficacis.

37. Propoſitũ efficax obſervantiæ præceptorũ eſt ejuſdem bonitatis & difficultatis ac obſervantia ipſa.

Dices primò propoſitum efficax ſervandi præcepta & vincendi tentationes habere eamdem bonitatem moralem eamdemque difficultatem, ac habeat obſervantia & victoria ipſa, tunc ad ſummum, quando eliciturus tale propoſitum attentè perpendit & examinat omnia impedimenta, omniaque incommoda, quibus poteſt reddi difficilis obſervantia illa & victoria; atqui propoſitum efficax incluſum in efficaci Dei amore hoc non requirit, quia ut advertit Molina *præcit. diſputat. 14. memb. 4.* eſſet ſalutare ac tutum conſilium imò neceſſarium, ut amans efficaciter Deum, aut dolens de peccatis deſcenderet ad particulares appretiationes proponendo ſibi ingentes quaſcumque difficultates ſuperandas & mala graviſſima ſubeunda potiùs, quàm præceptum tranſgredi aut tentationi ſuccumbere, ad quas tamen appretiationes deſcendere non ſolùm neceſſarium, ſed ne expediens quidem eſſe docent conſcientiarum directores, & Eccleſiæ praxis obſervat; ergo. In hac doctrinâ fundatur quod ait Arriagâ *præcit. numer. 15.* poſſe ſine gratiæ auxilio amari efficaciter & ſuper omnia Deum, ſaltem quando actu non occurrunt in particulari tentationes

tentationes graves, & ingentia pericula superanda. Sed contrà: propositum inclusum in efficaci amore Dei nō continet apretiationes illas formaliter, & explicitè; adeóque necessarium non est & fortè nec expediens ad ipsas in particulari descēdere, vel attētè perpendere impedimenta, incommoda, pericula, &c. Continet tamen easdem appetitiones virtualiter & implicitè; quatenùs debet esse ex se aptum imperare tales appetitiones, si occurrant; & quamdiù perseverat, debet esse incompossibile cùm quolibet actu aut opere illis opposito, & in hoc cōsistit talis propositi eminentia, bonitas, ac difficultas. Ad illud quod addit Arriaga dico amantē Deum nullis occurrentibus tentationibus nullisque periculis, nisi implicitè proponat superare tentationes, & pericula, quoties occurrant, amate inefficaciter tantùm & non super omnia.

38. Dices secundò: propositum efficax servandi præcepta non pendet ab eo, quòd posteà præcepta serventur; ergo ex eo quòd requiratur gratiæ auxilium ad servanda posteà præcepta, non rectè infertur quòd pariter gratiæ auxilium requiratur ad eliciendum ipsum propositum, nec quòd eadem sit bonitas & difficultas in eliciendo proposito, ac in servandis præceptis; antecedens probatur tum experientiâ multorum peccantium postquàm Deum efficaciter amarunt, tùm quia voluntas affectivè efficax in creaturâ æquè ac in Deo esset inseparabilis à voluntate efficaci effectivè, & omne propositum efficax creaturæ esset infrustrabile æquè ac omne

39. propositum efficax Dei. Sed contrà: propositum efficax servandi præcepta, si posteà cesset, non pendet ab eo, quòd posteà præcepta serventur, concedo; si posteà perseveret, non pendet, &c. nego antecedens & consequentiā; quamdiù igitur efficax Dei amor & propositum in eo inclusum actu est, tandiù infallibiliter & necessitate consequenti servātur omnia præcepta, sivè insurgant sivè non graves difficultates, & tentationes vehemētes, item sivè perseveraturū sivè cessaturum sit propositum ipsum; istud propterea sivè insurgant difficultates & tentationes, sivè non; sivè perseveret sive cesset, habet quamdiù existit eamdem bonitatem eamdémque difficultatem, quam actualis præceptorum observantia, & confirmatur ex eo quod amor perfectus est ex genere suo perpetuus, nec perfectè amat qui ità amat, ut simul velit post aliquod tempus, vel in aliqua circumstātia ab amore recedere: omnis igitur amor perfectus habet, quantùm est de se, perfectionem amoris perpetuò perseveraturi, & per accidens ei est; quòd aliquando cesset.

Amor perfectus petit esse perpetuus.

40. Probatur secundò: Amor etiam solùm affectivè efficax non potest esse de bono impossibili, sed in homine lapso amor efficax Dei, ut Auctòris naturæ, independenter ab auxilio gratiæ esset de bono impossibili; ergo dabilis non est talis amor & per consequens ad amorem etiam solùm affectivè efficacem, &c. major patet ex eo, quod nullus affectus efficax, ut potè qui est efficiens saltem in intentione, fertur in impossibile: Minor probatur: bonum circà quod versatur amor efficax Dei, qua efficax & qua contradistinctus ab inefficaci & simplici cōplacētia, situm est nō in perfectionibus Deo intrinsecis, sed in extrinsecis, id est, in bonis operibus à nobis Deo exhibendis, ut suprà attigimus *num.* 27. & ut tale bonum sit objectū amoris efficacis perfecti, seu universalis, & super omnia postulat extēdi ad omnia prorsùs bona extrinseca Deo debita; sed in homine lapso amor efficax attingens omnia bona extrinseca Deo debita independenter ab auxilio gratiæ esset de bono impossibili; quia nos Deo debemus omnia bona opera necessaria ad præceptorum observantiam, & tentationum victoriam; quæ ex infrà dicendis constabit esse nobis independenter ab auxilio gratiæ saltem moraliter impossibilia; ergo in nobis amor efficax Dei ut Auctoris naturæ, independenter ab auxilio gratiæ esset de bono impossibili.

Amor efficax Dei dicitur efficax in ordine ad bona Deo extrinseca.

Dices primò ad primam majorem, amorem etiam solùm affectivè efficacem, & quemlibet alium efficacem affectum, non posse esse de bono impossibili cognito ut tali, benè tamen posse esse de bono impossibili existimato possibili; eum ergo facilè quis possit existimare independenter à gratia possibilia omnia bona opera necessaria ad præceptorum observantiam & tentationū victoriam, poterit circà talia bona ut existimata independenter à gratia possibilia versari amor affectivè efficax. Sed contrà: bonum impossibile existimatum possibile sufficit ad affectum efficacem in existimatione, at non ad efficacem in re; non esset igitur re verà efficax amor Dei, quo quis vellet ei exhibere bona extrinseca existimata independenter à gratia possibilia, at non re verà talia. 41.

Possibilitas existimata objecti nō sufficit ad terminandū actum efficacem.

Vrgebis, hic amor sive sit re verà efficax, sive non, est tamen ejusdem bonitatis ac perfectionis cum amore re verà efficaci; ergo si ad primum amorem non requiritur in homine lapso actualis gratia, neque requiretur ad secundum, antecedens probatur, eliciens hunc amorem potest perpendere difficultates occurrentes in observantia præceptorum æquè ac eliciens amorem re vera efficacem; nam ad difficultates illas expendendas nil refert cognoscere ipsas esse superabiles dependenter, aut independenter à gratia. Contrà tamen: ex hoc præcisè, quòd quis sciat difficultatem aliquam superari non posse sine gratia, apprehendit talem difficultatem ut majorem, quàm si existimat eam esse superabilem viribus propriis, ideò majoris semper est bonitatis ac perfectionis propositum superandi difficultates cognitas, ut superabiles solis viribus gratiæ; quàm existimatas superabiles viribus naturæ: Accedit quod possibilitas existimata se habet ut possibilitas conditionata, certum est autem impossibile sub conditione quod esset possibile non amari eadem bonitate & perfectione actus, qua amatur quod est re vera & absolutè possibile. 42.

Dices secundò ad primam minorem, amorem efficacem Dei independenter ab auxilio gratiæ se tenente ea parte objecti fore de objecto impossibili, at hinc non infetti quòd auxilium sit necessarium ad eliciendum amorem & sit necessarium etiam ex parte actus: Primò quia alibi diximus dari posse actum absolutum de objecto dependente à conditione, actum gratiosum de objecto dependente à meritis, cur ergo similiter dari non poterit actus purè naturalis de objecto dependente à gratia? Secundò quia licèt ad amorem efficacem Dei ex parte objecti requiratur gratia, scimus tamen talem gratiam esse paratam & provisam; potest autem quis efficaciter viribus propriis velle aliquid executioni mandandum dependenter à viribus alienis, quoties scit sibi vires alienas non d. futuras; ut confirmari potest ex iis, quæ dicebamus *tract.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 58. docentes posse nos viribus naturæ habere appetitum efficacem visionis Dei supposita per fidem notitia de possibilitate & acquisibilitate ipsius per media supernaturalia. Tertiò, quia ad consecrationem & absolutionem sacramentalem omninò requiritur supernaturalis virtus; nec propterea requiritur supernaturalis virtus, ut Sacerdos habeat voluntatem, intentionemvè efficacem absolvendi, & consecrandi. Sed contrà: ex eo præcisè, quòd admittatur gratia necessaria ea parte objecti, actus ipse requirit gratiam ea parte objecti futuram; sicque verificatur assertum, ut jacet, statuit enim solùm homini lapso ad amorem efficacem Dei esse necessariam actualem gratiam, nec exprimit, utrùm sit necessaria ea parte actus, an ea parte objecti? Nihilominùs quia in re existimo ad amorem efficacem Dei esse necessariam homini lapso aliquam actualem gratiam præsentem; ac se tenentem etiam ea parte actus, dico necessitatem gratiæ ea parte objecti non inferre quidem universaliter necessitatem ejusdem ex parte actus; inferre tamen eam, quando difficultates, ad quas superandas necessaria est gratia ea parte objecti, afficiunt etiam actum, ut *ex praecad num* 37. evenit in efficaci amore Dei: non nego igitur quomodocumque posse dari actum purè naturalem de objecto dependente à gratia; sed nego posse esse talem actum efficacem, quando ipsius positio est æquè difficilis ac sit difficilis positio objecti dependentis à gratia: & hinc manet soluta prima instantiæ probatio.

43. *Occurritur difficultatibus Adversariorum instantiis.*

44. Ad secundam dico ipsammet certam cognitionem de gratiâ ea parte objecti paratâ, & provisâ, esse gratiam actualem præsentem & se tenentem ex parte actus; undè actus consequens talem cognitionem non est ampliùs purè naturalis, prout purè naturale excludit omne gratiosum; quamvis possit adhuc esse purè naturalis, prout purè naturale excludit supernaturale in substantia: & in hoc sensu alibi dicebamus posse esse naturalem, seu naturæ viribus elicitum appetitum efficacem visionis Dei, nihil aliud intendentes quàm talem appetitum posse esse non supernaturalem in substantiâ.

45. Ad tertiam Gonetus *hic disp.* 1. *num.* 202. respondet voluntatem intentionemvè consecrandi & absolvendi in Sacerdote terminari ad aliquid naturale, scilicet ad prolationem verborum: ne tamen hinc quis inferat ad valorem Sacramenti sufficere in Ministro intentionem faciendi rem externam, admitto intentionem illam terminari ad aliquid ampliùs, quàm ad prolationem verborum, terminari scilicet ad illud quod intendit facere Ecclesia at hoc, licèt sit supernaturalis effectus, non requirit in Sacerdote supernaturalem virtutem, supernaturalemvè intentionem; quia talis effectus non debet prodire immediatè à Sacerdote, sed ab ipso mediis verbis naturalibus & naturaliter prolatis, quamvis deindè elevandis à Deo ut à supernaturali Auctore: quâ de re aliquid iterùm attingemus infrà *cap.* 4. *n.* 33.

Dices tertiò ad eamdem minorem: In homine puro amor efficax Dei ut auctoris naturæ independenter ab auxilio gratiæ non esset de bono impossibili; ergo neque est de bono impossibili talia amor in homine lapso: consequentia currit ea eo, quod per nos homo lapsus non est debilior puro, esset autem debilior, si foret impossibile homini lapso aliquid non impossibile homini puro: Antecedens probatur primò ex celebri illâ Augustini sententiâ epist. 107. ad Vitalem, *liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*, homo igitur purus & nullam passus ex peccato jacturam habuisset eapeditam facultatem ad Deum diligendum: Secundò quia repugnat præceptum de objecto impossibili; atqui ea unâ parte purus homo habuisset præceptum amandi efficacitet Deum ut naturæ auctorem, cum id pertineat ad naturæ legem, & ad id homo naturaliter inclinetur, ut tradit S. Doctor *quodlib.* 1. *art.* 8. & alibi: ex alia parte homo purus retentâ sui status puritate non est capax alicujus auxilij gratiæ, nam puritas status, de quâ in præsenti, non admittit aliquod indebitum, ut tamen est ex genere suo indebitum quodlibet gratiæ auxilium; ergo homo purus habuisset obligationem & præceptum amandi efficaciter Deum independenter à gratiâ, ac per consequens talis amor independenter à gratiâ non esset de objecto impossibili, de quo præceptum repugnat, & obligatio nolla est. Sed contrà: auxilium gratiæ vel sumitur præcisè pro auxilio gratuito, & liberali; vel sumitur pro auxilio supernaturali saltem quoad modum: In hoc secundo sensu concedendum est, in primo negandum instantiæ antecedens; ad cujus primam probationem dico nos liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidisse comparativè ad statum integritatis, vel originalis justitiæ; non comparativè ad statum naturæ puræ: Ad secundam ejusdem antecedentis probationem concedo majorem, & primam partem minoris, ad cujus partem alteram dico hominem purum esse capacem auxilij gratiæ sumpti pro auxilio liberali, quamvis 46.

Homo purus omni supernaturali, non omni liberali auxilio careret.

vis non sumpti pro auxilio supernaturali; & excludere omne indebitum provenicns à providentia supernaturali, at non provenicns à providentia naturali, cui certè, sicuti conceditur in suo ordine libertas, ità non est neganda aliqua liberalitas.

Vrgebis: homo lapsus ad amorem efficacem Dei, ut Auctoris naturæ, indiget auxilio supernaturali: vel ergo eodem auxilio indigeret etiam homo purus, & sic ei permanenti in puritate sui status esset impossibilis efficax amor Dei Auctoris naturæ; vel non indigeret, & sic homo lapsus esset debilior puro, homo enim lapsus indigeret adjutorio majori & supernaturali ad id, ad quod homini puro adjutorium minus & naturale sufficeret; antecedens probatur quia *ex præced. n.* 28. homo lapsus nequit efficaciter & super omnia amare Deum ut finem auctoremve naturalem, quin simul amet ipsum ut finem auctoremve supernaturalem; ad amandum autem Deum ut finem supernaturalem utique requiritur supernaturale auxilium.

47. Sed contrà: transeat antecedens in sensu ex dictis eruendo, ad consequens dilemma eligo secundam partem, at nego quod propterea homo lapsus esset debilior puro; & ratio est, quia non indigeret supernaturali & majori auxilio, quàm purus, ad eundem amorem, sed ad diversum; amor enim Dei Auctoris naturæ in homine lapso ratione status elevationis haberet diversum, majus, & difficilius objectum; quàm in puro ut constat ex *præced. n.* 29. & 34. Vnde posset quidem homo lapsus cum auxilio gratioso ordinis naturalis elicere tantum Dei auctoris naturæ amorem, quantum homo purus, quod sufficit ut homo lapsus non sit puro debilior; at ille Dei ut auctoris naturæ amor, qui esset simpliciter efficax & super omnia in homine puro, non esset talis in homine lapso propter elevationem & ordinationem istius ad plura præcepta, & dictamen rationis naturalis ad plura se extendens.

In homine puro, & lapso, amor Dei ut Auctoris naturæ diversus est.

48. Ex dictis habetur primò quid sentiendum sit de necessitate gratiæ ad amorem concupiscentiæ circà Deum ut naturæ Auctorem; potest enim talis amor sumi dupliciter; prout dupliciter potissimùm Deus nobis in ordine naturæ bonus est, bonus quippe nobis est tùm in genere efficientis, quatenùs nobis tribuit & conservat esse præscindendo ab esse beato vel misero, tùm in genere finis, quatenùs est nostra beatitudo naturalis & noster ultimus finis, ad quem etiam consideratum ut bonum nobis & dilectum dilectione efficaci concupiscentiali, tenemur tendere per observantiam totius legis naturalis: Ad amorem concupiscentiæ tendentem in Deum primo modo non est necessaria gratia, sicuti non est necessaria ad amorem sui ipsius, in quo amor ille quasi continetur, unde de hoc amore intelligendum est quod *præced. n.* 32. insinuavimus concedi à D. Thoma in damnatis amorem concupiscentiæ ergà Deum. Ad amorem concupiscentiæ tendentem ergà Deum secundo modo, quoties efficax est, actualis gratia requiritur; quia licèt ex diverso & minùs perfecto motivo, includit quoties efficax est propositum efficax observandi totam legem non minùs, quàm amor efficax amicitiæ; ad propositum autem observandi totam legem sive sit ex motivo placendi Deo ut bono in se, sive ex motivo acquirendi ipsum ut ultimum finem bonum nobis, necessarium est gratiæ auxilium; eum præsertim inter alia præcepta observanda contineatur illud amandi amicabiliter Deum Auctorem naturæ, utpotè quod est præceptum legis naturalis.

Quomodò necessaria gratia ad amandum Deū amore concupiscentiæ.

49. Habetur secundò quoad amorem inefficacem & simplicem complacentiam divinæ bonitatis, sive consideratæ ut bonæ in se, sive ut bonæ nobis, ambigendum non esse quin haberi possit sine ullo speciali gratiæ auxilio; cum & bonitas divina facillimè cognosci possit ut amabilis, & amor inefficax ipsius non inferat aut propositum servandi præcepta, aut aliquam aliam difficultatem; est igitur talis amor tùm ex parte cognitionis prærequisitæ, tùm ex parte sui facillimus; adeoque inter illa bona moralia, ad quæ ex supradictis §. 1. & 2. nec ex parte intellectus, nec ex parte voluntatis, necessarium est actualis gratiæ adjutorium.

Quomodò ad amandū Deū amore inefficaci.

---

§. V.

Vtrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad observandam totam legem naturalem?

50. ASSERT. Homini lapso est necessaria actualis gratia ad observandam totam legem naturalem etiam solùm quoad substantiam, & præscindendo à modo meritorio ac salutari. Dixi *ad observandam totam legem naturalem*; in observantia autem totius legis includitur perseverantia, utpotè quæ cadit sub lege; ideò impropriè loquuntur, at nobis in re non adversantur, qui docent posse hominem lapsum absque actuali gratia observare totam legem naturalem ad breve tempus, non ad diuturnum, quod est idem ac dicere non perseveranter. Dixi *etiam solùm quoad substantiam*, observatur autem lex quoad substantiam per hoc præcisè, quòd fiat opus à lege præceptum. Dixi *& præscindendo à modo meritorio ac salutari* ex doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 100. *art.* 9. & 10. triplex est modus, quo potest præceptum aliquod legis naturalis impleri, nimirùm primò virtuosè & ex intensione moraliter bona; secundò salutariter & ex motivo charitatis ac salutis supernaturalis; tertiò stabiliter & ex habitu: à secundo autem tantùm in præsenti præscindimus, utpotè qui non spectat ad legem naturalem consideratam in sua linea; & est modus quem communiter intelligunt Theologi, dum distinguunt observantiam quantùm ad substantiam, & observantiam quantùm ad modum contrà propositionem quinquagesimam,

Homo lapsus indiget gratia actuali ad observandā totā legem naturalem.

Observantia legis quoad modū triplex.

mam octavam Baij rejicientis talem diſtinctionem tanquam commentitiam. Aſſertum ità explicatum eſt communiſſimè receptum à Theologis, & oppoſitum ab aliquibus cenſetur contrà fidem, ab aliis errori proximum, ab aliis ſaltem temerarium, vt videte eſt apud Oviedum *hic controv.* 4. *n.* 44. eſt verò contrà Pelagium & Pelagianos nullam agnoſcentes gratiæ neceſſitatem, & ponentes ſine gratiæ auxiliis ab homine lapſo impleri præcepta omnia, etiam quoad modum & ut oportet ad ſalutem, nedum quoad ſubſtantiam.

Cenſura opinionis oppoſitæ.

51. Probatur: Omnia præcepta naturalia nec collectivè nec diviſivè ſumpta poſſunt quoad ſubſtantiam impleri ab homine lapſo ſine gratia actuali: ergo homini lapſo eſt neceſſaria gratia actualis ad obſervandam, &c. Probatur antecedens quoad primam partem, difficilius eſt obſervare collectivè omnia præcepta naturalia, quàm cognoſcere omnes aut ſaltem valdè multas veritates naturales præſertim ſpeculativas; atqui nequeunt ab homine lapſo ſine actuali gratia collectivè cognoſci omnes, imò nec valdè multæ veritates naturales, etiam ſpeculativæ ut ſuppono ex dictis *cap. præced.* §. 2. ergo multo minùs poſſunt ab homine lapſo ſine actuali gratia collectivè obſervari omnia præcepta naturalia, quamvis ſumpta quoad ſubſtantiam & præſcindendo à modo meritorio ac ſalutari: Major probatur tùm quia vulnus ignorantiæ magis hebetat in ordine ad co-
25. gnoſcendas veritatea practicas morales, quarum notitia prærequiritur ad obſervanda præcepta naturalia, quàm in ordine ad veritates ſpeculativas naturales dicente D. Thoma *1. 2. q. 85. art. 3. in c.* per peccatum ratio hebetatur præcipuè in agendis; tùm quia vulnus malitiæ magis hebetat voluntatem, quàm vulnus ignorantiæ intellectum, utrumque enim vulnus conſiſtit in rebellione partis inferioris & diviſione à ſuperiore; pars autem inferior magis reluctatur, magiſque reſiſtit voluntari in ordine ad bonum, quàm intellectui in ordine ad verum, præſertim ſpeculativum: ergo homini lapſo difficiliùs eſt obſervare collectivè, &c.

52. Probatur primum antecedens quoad ſecundam partem: Inter præcepta naturalia aliqua continentur, quæ nequidem ſeorſim & diviſivè accepta poſſunt ſine actuali gratia obſervari ab homine lapſo; hujuſmodi ſunt in primis præceptum perſeverandi in obſervantia legis naturalis, & præceptum amandi Deum ut auctorem naturæ amore amicabili efficaci; hujuſmodi ſunt inſuper ea præcepta, contrà quæ occurrunt graves tentationes, quas & non rarò occurrere & ſine actuali gratia ſuperari ab homine lapſo non poſſe conſtabit *ex cap. ſeq.* ergo omnia præcepta naturalia nec diviſivè ſumpta poſſunt quoad ſubſtantiam impleri, &c. hincque remanet à fortiori confirmatum non poſſe eadem omnia impleri ſumpta colle-
26. ctivè, ut dicebatur in prima parte antecedentis.

Quænam præcepta naturalia ſeorſim accepta requirant gratiam?

Dices: ſi hæc probatio ſubſiſteret tuta procederet de homine puro æquè ac de lapſo propter pares ſecundùm noſtra principia vires utriuſque: atqui non poteſt rectè procedere de homine puro, quia ſecùs contrà alibi dicta nullus homo purus, ſeu in ſtatu puræ naturæ conſtitutus, poſſet conſequi ſuam beatitudinem naturalem; hanc quippè nec poſſet conſequi mediis auxiliis gratiæ, quia iſta deſtruerent puritatem illius ſtatus, nec poſſet eandem conſequi ſine gratiæ auxiliis, quia non poſſet eam conſequi niſi obſervando totam legem naturalem, quam obſervare non poſſet ſine gratiæ auxiliis, ſi allata probatio rectè procederet; ergo. Sed contrà: jam ſuprà *num.* 46. inſinuatum eſt dari aliqua gratiæ auxilia ſpectantia ad providentiam purè naturalem, quam poſſe eſſe ergà aliquos ſpecialiter gratioſam & beneficam ex profeſſo oſtendit Eſparza *tom.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 29. mediis hujuſmodi auxiliis poſſet potentiâ etiam morali homo purus obſervare totam naturæ legem, & conſequi beatitudinem naturalem; nec deſtrueretur proptereà ſtatus puritatis, quia talem ſtatum fovet, non deſtruit, quidquid provenit à providentia purè naturali. 53.

Quid de homine puro in ordine ad totius legis naturalis obſervantiam?

Plures aliæ poſſent hic difficultates urgeri contrà neceſſitatem gratiæ ad obſervãda naturalia præcepta, ſed opportuniùs id fiet *cap. ſeq.* poſt aſſertam eamdem neceſſitatem tùm ad vincendas omnes tentationes; tùm ad vitanda omnia peccata: ſolùm placet pro hujus capitis complemento aliquid ſubjicere de homine integro, & innocente, cui exiſtimo 54.
concedendam quidem fore potentiam obſervandi ſine gratiæ auxiliis omnia præcepta naturalia per tempus aliquod longum indeterminatè vel etiam per tempus longiſſimum quo ſecundùm providentiam præſentem durare ſolet via & vita unius hominis; at non per totum tempus quo ſecundùm legem ordinariam illius providentiæ duraſſet ſtatus viatoris. Ratio primæ partis eſt, quia homo integer & innocens omninò caret rebellione ſenſus, quæ eſt in homine puro & lapſo potiſſimum impedimentum obſervãtiæ diuturnæ omnium præceptorum naturaliũ. Ratio ſecundæ partis eſt, quia homo etiam integer & innocens habet voluntatem non minùs circà naturale, quàm circà ſupernaturale bonum variabilem & inconſtantem; eique occurrunt ab extrinſeco, quamvis non ab intrinſeco, tentationes graviſſimæ ut de facto fuerunt graviter tentati primi Parentes; ſtante igitur voluntatis inconſtantiâ & gravium tentationum vexatione, additaque prolixitate viæ futurâ certè longè majori in eo ſtatu immortalitatis, quàm in præſenti ſtatu vitæ mortalis, fuiſſet moraliter impoſſibile hominem integrum & innocentem per totum ſuæ viæ ſpatium obſervare omnia præcepta naturalia abſque auxilio gratiæ & cum ſolo generali Dei concurſu. Confirmant 55.
hoc aliqui ex eo, quod in omni ſtatu finalis perſeverantia eſt ſpeciale gratiæ donum, tale autem non eſſet in ſtatu integritatis & innocentiæ, ſi in eo poſſet homo ad totum ſuæ viæ ſpatium extendere obſervantiam legis naturalis

Quid de homine integro & innocente in ordine ad eandem obſervantiam?

naturalis ex vi solius concursus ordinarij naturalis debiti naturæ & creationi, nam eadem ratione posset ad idem totum spatium extendere observantiam legis supernaturalis ex vi solius concursus ordinarij supernaturalis debiti gratiæ habituali & virtutibus infusis, quod esset perseverare finaliter absque speciali, & omninò indebito gratiæ dono. Verùm huic confirmationi non admodum fido, quia ut suppono ex infrà dicendis *c.5.* speciale perseverantiæ donum consistit in actuali exercitio & infallibilitate perseverandi, non in potentia & sufficientia ad perseverandum finaliter; ex eo autem quod homo integer & innocens posset, tùm cum auxiliis ordinariis naturalibus totam legem naturalem, tùm cum auxiliis ordinariis supernaturalibus totam legem supernaturalem observare, sequitur ad summum ipsum habere cum talibus auxiliis potentiam perseverandi finaliter; cum quo stat spectare ad auxilium extraordinarium infallibilitatem perseverantiæ.

CAPUT III.

De necessitate gratiæ actualis ad vitandum malum morale.

1\. Malū morale quid.

Licet nomine mali moralis absolutè prolati veniat omne & solum peccatum; nihilominus malum morale, ut oppositum morali bono, de quo hucusque actum est, non omnia peccata complectitur, sed ea dumtaxat, quæ committi possunt in ordine naturali, & contrà naturæ legem; non item complectitur sola peccata, sed ea etiam irritamenta peccandi, quæ tentationes communiter appellantur: Sub proposito igitur titulo examinanda est actualis gratiæ necessitas in ordine ad victoriam tentationum contrà præcepta naturalia occurrentium, & ad fugam peccatorum eadem præcepta violantium; quæ duo maximam habent inter se connexionem, unde etiam postquam primum discussum fuerit, facilè alterum expedietur, & ferè tantùm circà peccata venialia supererit quidquam alicujus momenti. Ad primi autem discussionem

2\. Tentatio quid, Vnde oriatur.

Adverto primò tentationem, prout sumitur in præsenti, esse motum, seu actum in nobis ab hoste excitatum, inclinantem nos ad aliquid illicitum; & juxtà tres quos patimur in natura lapsa hostes, rectè tres distinguuntur tentationum species: aliquæ scilicet in nobis proveniunt à carne, seu à parte inferiore, & sunt illi impulsus concupiscentiæ, quos consuevimus appellare primos motus: aliquæ à mundo, & sunt motus in nobis insurgentes ex aliorum hominum consortio propter prava ipsorum consilia vel exempla: aliquæ à dæmone, & sunt motus, quibus dæmon per instigationes & suggestiones suas nobis proponit in objecto illicito bonitatem allicientem & trahentem ad se. Quocumque ex hoste tentationes oriantur aliæ sunt leves, quæ debiliter movent; aliæ graves, quæ vehementer urgent ad malum: Vnde gravitas & levitas tentationum non sumitur ex parte materiæ, hoc est ex parte mali ad quod inclinant, sed ex parte modi quo inclinant; & hic modus præcipuè attenditur penes duo, penes intensionem scilicet & penes extensionem, seu durationem, adeò ut tentatio levissima sit quando remissa est & parùm, gravissima verò quando intensa & multùm durat; medio verò modo se habeat, quamvis ad gravem frequentiùs quàm ad levem accedat, quando vel remissa est, sed multùm durat, vel parùm durat, sed est intensa: Quidquid deinde sit, utrùm tentatio etiam unici instantis ratione magnæ intensionis recensenda aliquandò sit inter graves, & penes inter eas ad quas superandas necessaria sunt gratiæ auxilia, in quo affirmare non dubitat Arriaga *hic disput.* 40. *n.* 15. contrà Suarium *lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 34. & Oviedum *controvers.* 4. *num.* 27. Quotuplex sit.

3\. Quot modis ei resistatur.

Adverto secundò nos posse resistere alicui tentationi tripliciter: Primò ex fine pravo, ut si ex motivo avaritiæ abstineamus à fornicatione, ad quam simus luxuriæ stimulis incitati. Secundò ex fine honesto purè naturali: Tertiò ex fine honesto supernaturali & salutari. Ad resistendum primo modo certum est gratiam non requiri, è contrà verò certum est gratiam requiri ad resistendum tertio modo. Primo modo tentationi resistitur succumbendo potiùs quàm vincendo, nam qui vitio vitium vitat, non tam vitium vincit, quàm vitio cedit. Tertio modo reportatur propria & perfecta de tentatione & de tentatore nostram damnationem intendente victoria, hæc quippè consistit in obtinendo oppositum ejus, quod hostis ac tentator sua pugna intendit. Secundus resistentiæ modus unicè pertinet ad præsentem controversiam; & licèt talis resistentia utpotè pro hoc statu non utilis ad salutem, contrà quam tentationum pugnam sustinemus, non sit in rigore victoria, non erit tamen scrupulosiùs abstinendum à victoriæ nomine, & à communi loquendi modo, quo solent hic Theologi quærere utrùm necessaria sit homini lapso gratia ad vincendas tentationes? sub his terminis idem intelligendo, ac ad resistendum tentationibus ex fine honesto naturali. Quānam resistentia vincatur.

His pro terminorum notitia suppositis, quia nonnulli ad vincendam levem tentationem requirunt gratiam, non quà tentatio ipsa ex suppositione, quòd levis sit, vincatur; sed quà tentatio, quæ levis est gravis esse non permittatur, expedit difficultatem hanc primo loco proponere. Ideò sit

§. I.

§. I.

Vtrùm tentationem aliquam in homine lapso esse levem semper sit specialis gratia?

4. Tentationē aliquā esse levem non est specialis gratia.

ASSERT. Tentationem aliquam in homine lapso esse levem, seu gravem non evadere, non est semper specialis gratia. Ità Suarez *hic lib.* 1. *c.* 23. *n.* 24. Oviedus *controversʃ.* 4. *punct.* 1. *n.* 5. & quicumque absque ulla restrictione docent posse ab homine lapso vinci sine gratia aliquas leves tentationes contrà Bellarminum *controv.* 3. *de gratia & libero arbitrio, lib* 5. *cap.* 7. Tannerum *hic disp.* 6. *q.* 3. *dub.* 4. Gabrielem à S. Vincentio *disp.* 3. *sect.* 4. *n.* 63. aliosque nonnullos.

Probatur: tentationem aliquam in homine lapso esse levem provenit ex connaturali & ordinario cursu causarum secundarum, adeoque ex generali Dei providentia: ergo non est specialis gratia, non solùm internæ inspirationis, sed nec externæ protectionis, de quâ est præsens cum Adversariis præcitatis controversia: consequentia patet; antecedens probatur, est quidem quoad tentationes ex mundo & carne provenientes suadetur primò ex eo, quod ut colligitur *ex cap. praeced. num.* 15. plora opera naturalis honestatis sunt carni etiam & mundo parum difformia, & quibus per consequens impedimendis secundùm cursum ordinarium exiguas & leves tentationes caro & mundus excitabunt. Suadetur secundò ex eo, quòd aliquandò pars inferior ex ipsa corporis constitutione, & humorum complexione, non nisi debiliter contrà superiorem in aliqua præsertim determinata materia insurgit, plura etiam objecta externa secundùm communem rerum cursum occurrentia habent vim remissam trahendi ad illicitum, sic res aliena modici valoris, puellæ forma non admodum eximia, ex natura sua debiliter movent ad illicitam concupiscentiam: Duratio quoque tentationum sæpè ex naturali causarum dispositione brevis est, quia vel objecta citò transeunt, vel variæ & sibi succedentes juxtà varia humanæ vitæ munera solicitudines & curæ hominē illiciò ad alia divertunt.

5. Idque procedit etiam de tentatione proveniente à dæmone.

Quoad tentationes à dæmone provenientes est aliqua major difficultas, nihilominùs spectate ad generalem providentiam, quòd aliquandò dæmon leviter tentet, probatur ex eo, quod spectat ad generalem providentiam ponere mensuram & modum non solum in iis, in quibus dæmones possunt homini nocere physicè, verùm in iis quoque, in quibus possunt nocere moraliter; cujusmodi sunt tentationes; spectat igitur ad generalem providentiam non permittere, quòd semper graviter tentent; cum præcipuè dæmones utpotè in statu pœnali & ex conditione sua addicti gehennæ non habeant jus tentandi & vexandi humanum genus, unde Arriaga *hic disput.* 40. *num.* 11. existimat esse potiùs pœnam hominibus impositā permitti ipsos à dæmone etiam leviter tentari, quàm gratiam hominibus concessam non permitti dæmonem semper graviter tentare: Accedit quòd ad generalem præsentis status providentiam pertinet bonorum Angelorum custodia & pugna contrà malos; in quâ pugna verisimile est Angelos malos aliquandò à bonis vinci, & impediri ne graviter tentent: Tandem probabile est dæmonē ipsum etiam, dum potest graviter tentare, ex propria voluntate aliquando abstinere & tentare leviter, ut homo vel levem tentationem superando efferatur in superbiam & graviùs peccet, vel gravium tentationum molestiam non sentiens magis quietè magisque fidenter in peccato permaneat juxtà illud Gregorij lib. 24. moral. c. 7. *Dæmon eos pulsare negligit quos quieto jure possidere censet.*

Dices: *Apocal.* 21. habetur *Quis enim cognoscit altitudines satanæ?* Iob 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversùs carnem & sanguinem, sed adversùs principes & potestates contrà spiritualia nequitiæ*; quæ & similia magnificantia dæmonum in nos oppugnationem & potestatem viderentur minùs rectè dicta, si aliquandò dæmones nos leviter tentarent. Sed contrà: Prædictæ auctoritates arguunt in dæmone potentiam graviter tentandi in actu primo, at non semper gravem tentationem in actu secundo, & sicuti non probant quod dæmon semper tentet, ità nec quòd semper tentet graviter; quando tentat. 6.

Vrgebis: quòd sit impedita potestas diaboli, ne semper in actu secundo graviter tentet, provenit in præsenti providentia ex meritis Christi: ergo est specialis gratia; antecedens probatur, quia sancti Patres frequenter docent per illud Matth. 12. *Cum fortis armatus custodit atrium*, &c. significari potestatem diaboli à Christo impeditam, propterea que etiam dici Ioan. 12. *Nunc princeps huius mundi ejicietur foras*, & Coloss. 2. *Expolians principatus & potestates.* Sed contrà primò, hinc nihil infertur contrà id, quod diximus dæmonem leviter tentare aliquandò ex voluntate & pravitate propria: aliquandò ex oppugnatione & præpotentia bonorum Angelorum: Contrà secundò dico ex meritis Christi provenire in dæmone majorem, at non omnem alligationem potestatis ad graviter tentandum, adeò ut dæmon à tentando quantùm posset valdè impediatur ex generali providentia & magis adhuc ex Christi meritis, & sit juxtà Augustinum *serm.* 192. quasi canis alligatus catena quidem aliqua ex Dei decreto hominibus jure creationis aliqualiter debito, catena verò breviore ex Christi gratia 7.

§. II.

§. II.

Vtrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad vincendas leves tentationes contrà præcepta naturalia?

8. *Tentatio aliqua levis potest laudabiliter vinci sine actuali gratia.*

ASSERT. 1. Ad vincendam laudabiliter & actu honesto purè naturali aliquam tentationem levem contrà præcepta naturalia non est necessaria homini lapso actualis gratia. Ità Sotus *lib. 1. de natura & gratia, cap. 21.* Vega *in opuscul. de iustificat. q. 12.* Estius *in 2. dist. 26. §. 44.* Amicus *hic disp. 26. sect. 4.* Oviedus *contrav. 4. punct. 1. num. 6.* Arriaga *disput. 40. sect. 1.* Esparza *q. 12. art. 3.* Gabriel à S. Vincentio *disput. 3. q. 4. num. 56.* Madernus *q. 2. art 4.* aliique Theologi magis communiter contrà Auctores relatos *cap. præced. num. 3.* pro necessitate actualis gratiæ ad quëlibet prorsùs actum honestum, nam qui gratiam requirunt pro quolibet actu honesto secundùm se, licèt possint eandem non requirere ad vincendam tentationem, vel per actum indifferentem, vel per puram omissionem, si ista admittantur; certè nequeunt illam non requirere ad vincendam tentationem actu honesto, nisi doceant actum honestum faciliùs elici urgente, quàm non urgente in contrarium tentatione, quod ridiculum est. Est insuper assertum contrà nonnullos modernos quorum meminit Arriaga *præcit. sect. 1. num. 2.* admittentes posse fieri sine gratia aliquod bonum opus morale at non vinci ullam quantumvis levem tentationem, ità inter alios Bellarminus *præcit. lib. 5.* ubi *cap. 7.* docet non solùm spectare ad gratiam externæ protectionis, quòd tentatio aliqua levis sit; sed insuper ex suppositione, quòd sit levis spectare ad gratiam illustrationis, seu motionis interioræ, quòd vincatur, & deinde *c. 9.* sustinet perfici posse sine speciali auxilio bonum aliquod morale, si nulla urgeat tentatio.

9. Dixi *laudabiliter & actu honesto purè naturali* ut excluderem victoriam per actum supernaturalem & salutarem. Dixi *contrà præcepta naturalia* ut excluderem tentationes insurgentes tùm contrà præcepta supernaturalia, de quibus infrà, tùm contrà bonum morale non præceptum; quæ valdè impropriè tentationes sunt, cum tentatio propriè dicta sit illa sola, quæ ad peccatum solicitat, non solicitat autem ad peccatum tentatio præcisè inclinans ad abstinendum à bono morali non præcepto. Assertum sic explicatum

Probatur primò ex illo 1. Cor. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari ultrà id, quod potestis* quia nimirùm præsto est gratia, ubi deficit natura; ubi ly *ultrà id quod potestis* supponit nos aliquid posse in ordine ad tentationes superandas; nihil autẽ possemus, si nec possemus superare ullam tẽtationẽ levem. Confirmatur ex eo, quòd inter dãnatas Baij propositiones trigesima sic habet: *Non solùm fures hi sunt & latrones, qui Christum viam & ostium veritatis & vitæ negant; sed etiam quicumque aliundè, quàm per Christum in viam iustitiæ, hoc est ad aliquam iustitiam conscendi posse dicunt, aut tentationi ulli sine gratia ipsius adiutorio resistere posse hominem sic ut in eam non inducatur aut ab ea superetur.* Confirmatur insuper ex Augustino & Hieronymo apud Gabrielem à S. Vincentio *præcit. q. 4. n. 5.*

Dices: multò plura & solemniora, ut videre est apud Bellarminum *præcit. lib. 5. c. 8.* suppetunt Scripturæ, Conciliorum, & Patrum testimonia, quibus vel omnium prorsùs tentationum victoria tribuitur divino adjutorio, vel contrà Pelagium statuitur non esse in potestate naturæ & arbitrij tentationem aliquam superare. Sed contrà: omnibus hisce testimoniis facilè occurritur recolendo supradicta *cap. 1. num. 7. & cap. 2. num. 10.* Specialiter verò certum est Concilia & Patres, dum agunt contrà Pelagium, loqui de victoria tentationum salutari, de hac enim erat controversia cum Pelagio, utpotè qui omnia opera salutaria, & inter alia salutares tentationum victorias propriis & naturalibus arbitrij viribus adscribebat: Accedit quod sola victoria salutaris est simpliciter ac absolutè victoria ut attigimus *præced. num. 3.* & habetur ex D. Thoma *in 2. distinct. 28. quæst. 1. art. 2. ad 6.* regulariter igitur de victoria salutari potiùs, quàm de ulla alia intelligendæ sunt locutiones Conciliorum, & Patrum. 10. *Occurritur auctoritatibus Adversariorum.*

11. Probatur secundò: Potest urgente levi tentatione fieri sine actuali gratia ab homine lapso ex motivo naturalis honestatis aliquod opus cadens sub præcepto naturali: ergo ad vincendam laudabiliter & actu honesto purè naturali aliquam tentationem levem, &c. consequentia patet, quia facere ex motivo honesto naturali opus præceptum urgente tentatione & vincere actu honesto naturali tentationem contrà præceptum synonima sunt; antecedens probatur, quod potest ab homine lapso sine actuali gratia fieri nulla urgente tentatione, potest ab eodem sine actuali gratia fieri urgente tentatione levi: atqui aliquod opus cadens sub præcepto naturali potest ab homine lapso sine actuali gratia fieri nulla urgente tentatione, quia secùs nullum prorsùs præceptum posset observari, nullumque prorsùs peccatum posset vitari sine actuali gratia contrà infrà dicenda §. 4. ergo aliquod opus cadens sub præcepto naturali potest ab homine lapso sine actuali gratia fieri urgente tentatione levi: Major probatur primò quia opus, contrà quod levis, ab opere, contrà quod nulla tentatio urget, differt ad summũ peoes exiguã & levem difficultatẽ, ad superandam autẽ quãcumque exiguam & levem difficultatem non est homini lapso necessaria actualis gratia, alioqui esset talis gratia necessaria ad quamcumque liberam prosecutionem boni moralis; *Cõparatio tentationis levis cum tentatione nulla.*

eo ipso enim quòd est libera fit cum cognitione proponente in tali prosecutione aliquam rationem mali & in ejus carentia aliquam rationem boni, quæ utique cognitio affert illi aliquam difficultatem: Secundò quia opus præceptum levi tentatione affectum potest aliquando non esse difficilius se ipso ab omni tentatione soluto, quatenùs dum ei supervenit levis tentatio inclinans ad bonum delectabile aliundè superveniat ex causarum naturalium occursu inclinatio fortior ad honestum, dum v.g. unus ad homicidium tentat ipsum consulendo, potest alius ab homicidio fortiùs retrahere vividiùs ostendendo honestatem oppositam; ergo aliquandò saltem potest sine gratia fieri urgente levi tentatione quod potest sine eadem fieri tentatione nulla urgente.

12. Cõparatio victoriæ tentationis levis cum bono morali facili.

Probatur tertiò: Vincere levem tentationem laudabiliter, & ex motivo honestatis naturalis, nihil est aliud, quàm opus bonum morale leve & facile; sed homo lapsus non indiget actuali gratia ad opus bonum morale leve & facile ex supradictis: ergo neque ad vincendam levem tentationem, &c. sicque recurrunt in hujus asserti probationem quæcumque suprà afferebantur contrà necessitatem gratiæ actualis ad quodcumque morale bonum.

Dices victoriam levis tentationis non habere nisi per bonum opus morale quod sit impletio præcepti, quæ autem suprà dicebantur procedere de bono opere morali præsciodendo à præcepto; ideò male illa huc transferri, & à potentia faciendi aliquod leve bonum male argui ad potentiam vincendi aliquam levem tentationem. Sed contrà

13. primò: levis tentatio contrà præceptum affirmativum obligans hic & nunc, ut laudabiliter vincatur, requirit opus quod sit impletio præcepti: non sic levis tentatio contrà præceptum negativum; qui enim tentatur ad occidendum, v. g. etiamsi non eliciat positivum actum, quo ex motivo honesto dicat nolo occidere, adhuc laudabiliter tentationem vincit, si quousque tentatio transierit divertat animum & ad opera non præcepta morali tamen honestate prædita intendat, puta corporali se exercitatione vel studiis occupet, unde ut observat Gabriel à S. Vincentio *disput. 3. quæst. 4. num. 57.* aliqui Iuris Doctores tradunt hominem studiosum in jure castum præsumi, & Magistri spirituales inter alia remedia & media vincendi tẽtationes præsertim venereas consulunt occupationem in exercitatione aliqua

Opus præceptum nõ est difficilius opere non præcepto.

corporali, externave operatione. Contrà secundò opus morale, quod sit impletio præcepti non est cæteris paribus difficilius, imò quandoque facilius est, quàm opus morale, quod sit supererogationis & non impletio præcepti: ergo victoriam tentationis importare opus morale, quod sit impletio præcepti non magis facit eam haberi non posse sine gratia, quàm si importaret opus morale supererogationis: antecedens probatur tùm quia præceptum non allicit ad omissionem operis, suprà quod cadit, addit enim tali omissioni solam rationem peccaminosi, omissio autem ex eo præcisè, quod sit peccaminosa, à se retrahit potiùs, quàm ad se alliciat; tùm quia ex cujuslibet prudentis viri judicio non daret alteri liberaliter mille argenteos, qui eosdem mutuò acceptos non reddit; ergo secundùm quod est opus cadens sub naturali præcepto, facilius potiùs, quàm difficilius est primo, quod est opus supererogationis. Contrà tertiò si aliqua est specialis ratio, cur reportari nequeat sine gratia victoria tentationis per bonum opus, quod sit impletio præcepti, maximè quia, ut loquuntur Adversarij apud Arriagam *tract. sect. 1. num. 6.* talis victoria perfectè sanat hominem in ordine ad salutem, in ordine ad quam omnis sanitas est per gratiam; at hæc ratio nulla est; enim verò ly *perfectè sanat hominem in ordine ad salutem*, vel intelligitur negativè adeò ut importet præcisè fugam peccati impedientis salutem; vel intelligitur positivè adeò ut fugæ peccati superaddat operationem bonam inductivam salutis: Primo modo esset perfectè sanans & consequenter gratiam requireret tùm observantia præcepti nulla urgente tentatione & sine tentationis victoria; tùm tentationis victoria reportata aut per actum indifferentem si est dabilis, aut per actum moraliter bonum non præceptum, quod non admittunt Auctores, contrà quos hic discurrimus. Secundo modo neque in ordine ad salutem sanat victoria reportata per opus bonum, quod sit impletio præcepti, quia in sensu asserti talis impletio præcepti esset ex motivo honestatis naturalis, adeoque secundùm præsentem providentiam non esset ut oportet ad salutem, nec esset inductiva salutis. 14.

15. Tentatio minùs propria quæ à

Ex dictis habetur à fortiori posse sine actuali gratia laudabiliter superari aliquam tentationem juxtà supradicta *num. 9.* minùs propriam insurgentem contrà bonum morale non præceptum & sollicitantem ad abstinendum ab ipso, non ad præferendum ipsi aliquid illicitum: & hic obiter displicet saltem quoad modũ loquendi Arriaga *sect. 1. tract. num. 7.* dicens absolutè omne opus bonum morale eo ipso, quod liberum sit, fieri cum aliqua tentatione, potiùs dicerem fieri cum aliqua difficultate supposito subjecto capaci difficultatis: cæterùm opus bonum non præceptum, præsertim ut liberum libertate contradictionis, non est necesse fieri cum cognitione proponente aliquid illicitum, quod ad minus requiritur pro tentatione propria, ad minus, inquam; nam proponere aliquid illicitum est quid minùs, quàm ad aliquid illicitum solicitare & allicere, & tamen in hoc videtur consistere propria ratio tentationis in malam partem acceptæ.

16. Magna collectio tẽtationum leviũ nequit vinci sine gratia.

Assert. 2. Ad vincendas in sensu hucusque tradito omnes leves tentationes collectivè, & ad longum tempus, necessaria est homini lapso actualis gratia, Ità Theologi communissimè.

Probatur primò ex inconstantia creatæ voluntatis,

voluntatis, quæ sibi relicta & gratiæ auxilio non firmata non est diu uniformis, imò ut attigimus *cap. praced. a* 12. est ei debita difformitas; esset autem diu uniformis, si diu omnes leves tentationes vinceret. Secundò ex conditione pugnæ, in quâ solet esse aliqua alternatio victoriæ, nec semper una pars prævalet, semper autem in ordine ad leves tentationes contrà partem inferiorem prævaleret pars superior, si ad longum tempus semper illæ vincerentur. Tertiò à pari ex suprà asserta necessitate gratiæ ad comparandam sine errore ingentem aliquam collectionem naturalium veritatum, quæ paritas supposita *ex præcd. num.* 51. majori imbecillitate voluntatis in ordine ad bonum, quàm intellectus in ordine ad verum, infert à fortiori gratiæ necessitatem pro vincenda quacumque ingenti collectione levium tentationum.

§. III.

Vtrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad vincendas singulas tentationes graves?

17. Nec item ulla tentatio gravis. ASSERT. Ad vincendas laudabiliter & actu naturaliter honesto singulas graves tentationes insurgentes contrà præcepta naturalia est homini lapso necessaria actualis gratia, adeò ut nulla gravis tentatio etiam seorsim & divisivè accepta possit ab homine lapso sine actuali gratia superari. Ità D. Bonaventura *in* 2. *dist.* 28. *art.* 2. *q.* 2. Estius *in* 2. *distinct.* 26. §. 44. *propos.* 4. Sylvius *hic q.* 109. *art.* 8. *conc.* 2. Suarez *lib.* 1. *cap.* 24. Oviedus *controv.* 4. *punct.* 2. *num.* 30. Amicus *disp.* 26. *sect.* 4. *num.* 219. Arriaga *dispat.* 40. *sect.* 2. *num.* 55. Madernus *q.* 2. *artic.* 5. Gabriel à S. Vincentio *disput.* 3. *q.* 5. & tùm à fortiori Auctores suprà relati pro necessitate actualis gratiæ ad vincendas singulas tentationes etiam leves, tùm cæteri communiter contrà Pelagianos, non contrà ullum ex Catholicis quem viderim; Scio quidem recenseri à quibusdam inter hujus asserti Adversarios D. Thomam *in* 2. *dist.* 28. *q.* 1. *art.* 2. Scotum *ead. dist. quæst. unica*, Durandum *ead. dist. q.* 3. Cajetanum 1. 2. *q.* 10. *art.* 2. *&* 3. Molinam *in concordia*, *q.* 14. *artic.* 13. *disp.* 19. *memb.* 6. aliosque docentes posse sine gratia vitari quodlibet peccatum quacumque tentatione urgente; at hi ut de Molina singillatim observat Oviedus *præcit. punct* 2. *n.* 27. loquuntur de potentia physica, cum quâ stare potest impotentia moralis & moralis pariter necessitas actualis gratiæ nec quidquam ampliùs assertum intendit, ut magis explicabitur infrà §. 7. per totum. Accedit quod quoad D. Thomam Estius §. *præcit.* existimat ipsum posterioribus scriptis tacitè retractasse doctrinam, quam Adversarij ei adscribunt ex secundo sententiarum.

18. Dixi *singulas graves tentationes adeò ut nulla gravis tentatio etiam seorsim & divisivè accepta, &c.* Neque enim de gravibus tentationibus collectivè acceptis remanet ullus ambigendi locus, postquam assertum est tentationes etiam leves collectivè superari non posse. Deinde quidquid mox asseretur pro necessitate gratiæ ad singulas seorsim militabit à fortiori pro necessitate ejusdem ad omnes vel plures simul; & hanc secundam necessitatem nonnulli adeò indubitatam putant, ut velint esse de fide; alij, inter quos Suarez *lib.* 1. *c.* 26. *a.* 12. censeant esse temetarium & errori proximum eam negare. Censurâ negantium gratiâ pro victoria tentationum gravium collectivè.

19. Probatur assertum primò ex 1. Cor. 10. *Tentatio vos non apprehendat nisi humana, fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari suprà id, quod potestis*; ex quibus verbis omninò infertur dari aliquas tentationes non humanas, & suprà id quod possumus, id est non commensuratas humanis viribus, & quas non possumus ex nobis superare, quod congruentissimè intelligitur de tentationibus gravibus. Sap. 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus dederit.* Iacobi 3. *Linguam nemo hominum domare potest*, quibus locis innuitur specialiter tentationes contrà continentiam & contrà linguæ custodiam, quia graviores esse solent, naturæ viribus vinci non posse; propterea etiam Apostolus pudicitiam conjugalem specialiter vocat donum Dei, ad illam enim hortans conjuges 1. *Cor.* 7. ait *Volo autem omnes homines esse, sicut me ipsum, sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius verò sic*; ubi, ut notat Augustinus *lib. de bono perseverantia, c.* 14. satis ostendit non tantùm continentiam donum Dei esse, sed conjugatorum etiam castitatem.

Dices has auctoritates intelligi posse de gravium tentationum victoria meritoria & salutari, de quà suprà *num.* 10. dicebamus intelligendas esse auctoritates universaliter requirentes gratiam ad vincendam quamlibet tentationem, sive gravem, sive levem. Sed contrà: posse allatas mox à nobis auctoritates aliasque similes ex Patribus præsertim afferibiles utcumque intelligi de victoria salutari salvat non esse de fide, quòd ex ipsis inferimus; quia tamen modus loquendi specialior de aliquibus, quàm de omnibus, insinuat dari aliquas tentationes, ad quas magis, quàm ad cæteras vincendas necessaria sit gratia, congruè hoc nos intelligimus de tentationibus gravibus, & jure deducimus ad istas etiã non salutariter superandas gratiam requiri. Imò huic intento favent ipsamet testimonia universaliter requirentia gratiam divinumve adjutorium ad tentationis cujuscumque victoriam; admittendo enim necessitatem gratiæ ad victoriam non salutarem tentationum gravium; relinquimus aliquam materiam, in quâ prædicta testimonia universalia strictè omninò verificentur, quam materiam subtrahunt docentes omnem tentationem utcumque gravem posse non salutariter sine gratia vinci: Propositiones igitur illæ universales per distributionem accommodam diversimodè 20. Præcluditur Adversariorum effugium.

intelligantur juxtà materiæ, cui applicantur diverſitatem; ſi tentationibus gravibus applicentur, intelligantur ſtrictiſſimè & ut verba ſonant; ſi tentationibus levibus vel nomine victoriæ intelligatur victoria ſalutaria, vel nomine adjutorij divini intelligatur concurſus generalis prout magis erit ad rem ſubſtratam.

21. *Tentatio gravis ſeorſim accepta æquivalet multis levibus acceptis ſimul.*

Probatur ſecundò, Quælibet tentatio gravis æquivalet multis tentationibus levibus ſimul & collectivè acceptis; ſed neceſſaria eſt homini lapſo actualis gratia ad vincendas laudabiliter multas tentationes leves ſimul & collectivè acceptas; ergo etiam ad vincendam quamlibet tentationem gravem ſeorſim & diviſivè; minor ſupponitur *ex praced. num.* 16. Major probatur: Tentatio gravis dicitur talis, vel quia diù durat, vel quia vehemens; ſi ſit gravis ex primo capite æquivalet tot levibus tentationibus, quot inſtantibus ſeu morulis durat, adeoque durando diù æquivalet multis tentationibus, quia durat multis inſtantibus, in quibus omnibus collectivè ſicuti non poſſent ſine gratiâ ſuperari diverſæ leves tentationes ſibi continuò ſuccedentes, ità nec una eademque tentatio continuò durans, & ex continuâ diuturnaque duratione gravis effecta. Si ſit gravis ex ſecundo capite æquivalet multis tentationibus levibus ſimul, non ſucceſſivè occurrentibus, quibus omnibus collectivè nequit ſine gratiâ reſiſtere voluntas hominis lapſi, eſt enim inconſtans & difformis ad plures operationes non ſolùm diverſo, ſed etiam eodem tempore habendas eo plane modo, quo ſolent eſſe in punctis reddendis difformes non ſolùm iidem tali diverſo, ſed etiam diverſi eodem tempore projecti.

22. *Inſinuantur duo præcipua argumenta in oppoſitum.*

Contrà aſſertam & huc uſque probatam neceſſitatem actualis gratiæ ad vincendam quamlibet gravem tentationem duplex afferri ſolet alicujus momenti argumentũ: Primũ deſumitur ex eo, quòd tentatio quãtumcumque gravis non neceſſitat, ergo relinquit libertatem & per conſequens naturalem facultatem eam vincendi: Secundum ex eo, quod tentatio gravis ſuperari ſine gratiâ poteſt ex motivo humano, certè enim gravem tentationem, & vehementem partis inferioris aſſultum ſuperat qui diros cruciatus mortemvè ipſam fortiter ac patienter tolerat; & tamen hoc plures Barbari & Ethnici ex motivo humano præſtiterunt, ergo præſtari hoc idem, & vinci gravis tentatio ſine gratiâ poteſt ex motivo honeſto. Primum argumentum ſolvendum eſt ex doctrinâ inferiùs tradenda *num* 59.

23. Ad ſecundum dico in primis involvi repugnantiam in terminis, dum dicitur ſuperari tentationem ex motivo humano, tentatio enim non ſuperatur, niſi ei reſiſtatur non peccando; non reſiſtitur autem non peccando, quoties intercedit motivum humanum, quod eſt idem ac dicere motivum pravum & peccaminoſum; nihilominùs quia abſtrahendo ab eo, quòd tentatio ſuperatur vel non, inſtantari illicò poteſt inſtantia dicendo; objectum, ad quod gravis tentatio inclinat puta conſervatio vitæ, fuga diri cruciatus, poteſt ſine gratiâ non poni ex motivo humano, ergo idem objectum poteſt ſine gratia non poni ex motivo honeſto; concedo antecedens, nego conſequentiam; diſparitas eſt quia homo lapſus magis allicitur & efficaciùs trahitur à motivo humano, quod eſt bonum magis manifeſtum & in quod pars inferior inclinat, quàm à motivo honeſto quod eſt bonum magis occultum, & in quod ut plurimùm ſola ratio propendet; undè etiam gravis tentatio occupando rationem in conſideratione objecti proprij non ità impedit validam ipſius attentionem ad aliud objectum ſeu motivum humanum, ſicuti ad honeſtum; quia ad attendendum motivo humano poteſt ratio excitari ab ipſamet parte inferiori & ſenſibili, non ſic ad attendendum motivo honeſto. 24.

Cur motivum humanum ſit efficaciùs honeſto.

Dices tamen, motivum humanum ideſt delectabile & jucundum ſenſui, aliquando eſt ſimul honeſtum & conſonum rationi, ut ſemel & iterum ſuprà dictum eſt; ergo tentatio gravis, quæ vinci poteſt ex motivo humano, vinci aliquando poteſt ex motivo honeſto. Sed contrà: motivum humanum modicè & temperatè delectabile aliquando eſt ſimul honeſtum; at non motivum humanum valde & vehementer delectabile, cujuſmodi eſſe debet ut vincatur gravis tentatio, hujus enim objectum ſicuti repræſentatur ut vehementer delectabile ità ſolùm ab alio objecto repræſentato ut vehementer delectabili impediri poteſt, ne moveat & trahat appetitum ad ſui proſecutionem. Contrà inſuper tranſeat abſolutè antecedens nego conſequentiam, ut enim tentatio dicatur vinci ex motivo honeſto debet honeſtas ipſa movere ad victoriam, nec ſatis eſt quod utcumque in motivo reperiatur; quoties autem quis ex motivo delectabili ſimul & honeſto recedit ſine gratia ab objecto gravis tentationis, ad talem receſſum movetur ex motivo ut delectabili ſolùm, non ut honeſto ſeu ex ſola motivi delectabilitate, non ex honeſtate; ratio eſt quia delectabilitas præcisè accepta invenit minorem oppoſitionem in objecto tentationis, minoremque animi adhæſionem ad ipſum, quàm inveniat honeſtas vel delectabilitas ut conjuncta honeſtati; illa quippè recedit à tali objecto ſolùm ſecundùm opus externum & proſecutionem abſolutam; iſta verò etiam ſecundùm affectum internum & proſecutionem conditionatam, ideò illa multo minùs præſtare debet quàm iſta, ut ſuo modo tentationem vincat ſeu retrahat à tentationis objecto: rem declaret exemplum: Vrgente gravi tentatione ebrietatis reſiſtit quis ex motivo tuendæ ſanitatis quòd ſecundùm ſe delectabile ſimul eſt, & honeſtum; in hoc motivo ſi ratio movens ſit delectabilitas præcisè accepta, ejus motioni ſatisfit abſtinẽdo ab ebrietate in actu exercito, etiamſi deindè quis retineat affectum internum ſe inebriandi, & habeat actum conditionatum quo dicat, *Ego hic & nunc me inebriarem, ſi non imminerer detrimentum ſanitatis*: Si verò ratio movens ſit 26.

25. *Motivum humanum ſimul & honeſtum eſt efficacius, quâ præcisè humanum, quàm quâ ſimul honeſtum.*

sit honestas vel delectabilitas ut conjuncta honestati, ejus motioni non satisfit nisi abstinendo tùm ab actu externo & exercito ebrietatis tùm simul ab omni affectu interno sivè absoluto sivè conditionato ipsius, hæc enim omnia requiruntur ad sanitatem tuendam cum honestate & bonitate morali, illud primum dumtaxat requiritur ad eamdem tuendā cum delectabilitate & bonitate physicâ: Ecce quomodo delectabilitas se sola, vel motivum purè humanum multo minùs præstare debet, ut retrahat ab objecto tentationis, quàm præstare debeat motivum aut honestum aut humanum ut honesto conjunctum; adeoque nil mirum sit, si non indigeamus gratiâ ad recedendum à tentationis objecto propter motivum purè humanum, eâ verò indigeamus ad recedendum à tali objecto propter motivum honestum, aut humanum ut conjunctum honesto.

Dubitatur hic: Vtrùm saltem negativè, & per puram omissionem possit sine gratiâ vinci gravis tentatio? Dubium procedit tùm ex suppositione quòd non repugnet pura omissio libera, quia secùs esset de subjecto non supponente; tùm in ordine ad sola præcepta negativa, quia in ordine ad præceptum affirmativum obligans hic & nunc omissio libera est violatio præcepti, & per ipsam vincit non vincitur tentatio contrà præceptum. His duobus suppositis.

17. Per puram omissionē, aut gravis tentatio nō vincitur, aut nō vincitur sine gratiâ. Respondetur cum Oviedo *controvers.* 4. *num.* 41. & Herincx *disputat.* 2. *num.* 32. neque per puram omissionem posse hominem lapsum sine actuali gratiâ vincere, aut potiùs non cedere gravi tentationi primò, quia urgente gravi tentatione etiam contrà præceptum negativum pura omissio libera esset peccaminosa, peccando autem ceditur, non resistitur tentationi; esset, inquam, peccaminosa ex eo, quod tunc purè omittens exponeret se periculo proximo consentiendi, imò interpretativè & æquivalenter consentiret tentationi. Secundò quia gratia, quæ requiritur ad eliciendum actum honestum urgente gravi tentatione, requiritur ad talem actum non secundùm se, cum secundum se sit aliquando actus moralis facilis, & levis; sed secundùm quod importat non consentire seu æquivalenter dissentire gravi tentationi; atqui etiam pura omissio, si urgente tentatione esse potest non peccaminosa, importat non consentire seu æquivalenter dissentire gravi tentationi; ergo etiam ad ipsam urgente tentatione gratia requiritur, in sensu tamen explicando infrà *lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 85.

§. IV.

Vtrùm homini lapso sit necessaria actualis gratia ad vitanda peccata mortalia?

28. ASSERT. I. Non est homini lapso necessaria actualis gratia ad vitandum aliquod peccatum mortale seorsim & divisivè acceptum. Est veritas indubitata & ex dictis manifesta, quam nihilominus libenter sub propriis terminis hic assero, ne propriam & directam ejus probationem prætermittam: Idcò

Potest homo lapsus tùm vitare, tùm committere aliquod mortale peccatum sine actuali gratiâ.

Probatur primò. Potest homo lapsus sine actuali gratiâ aliquod mortale peccatum cōmittere; ergo potest sine actuali gratiâ aliquod mortale peccatum vitare & per consequens non est homini lapso necessaria actualis gratia, &c. consequentia patet, quia peccatum non committitur nisi adsit libertas & potentia ipsum vitandi, si igitur aliquod mortale sine actuali gratiâ committitur, potest aliquod mortale sine actuali gratiâ vitari; antecedens probatur primò quia secùs homo lapsus omni actuali gratiâ circumscriptâ, & homo purus in sui status puritate esset impeccabilis, & uterque meliùs se haberet sine gratiæ actualis auxiliis, quam cū ipsis: secundò quia posse peccatum aliquod committere convenit creatæ voluntati ex eo, quòd sit potentia libera defectibilis, talis est autem voluntas hominis lapsi independenter à quolibet gratiæ actualis auxilio, & ab intrinseco: Tertiò quia gratia actualis neque quoad sui usum, neque quoad sui non usum necessaria est homini lapso ad quodlibet peccatum committendum; non est necessaria 29. quoad sui usum, quia secùs peccatum committeretur ex usu gratiæ, gratia in peccatum influeret, ad peccandum daretur & Deus esset propriè ac per se peccati Auctor; Neque est necessaria quoad sui non usum, quia non usus gratiæ (idest gratia parata & ex defectu arbitrij in usum seu in exercitium non deducta) tunc solùm necessarius est ad peccatum, quando usus ipsius necessarius est ad faciendum opus oppositum peccato; atqui ex supradictis non ad quodlibet bonum opus morale oppositum peccato contrà præcepta naturalia committendo necessarius est in homine lapso usus actualis gratiæ, ergo non ad quodlibet peccatum committendum necessaria est in homine lapso actualis gratia quoad sui non usum; ergo potest homo lapsus aliquod peccatum committere sine actuali gratiâ, tùm exercitâ, tùm paratâ; tùm quoad usum, tùm quoad non usum acceptâ.

Hinc patet obiter quandonam requiratur ad peccandum gratia sufficiens, quando non? Requiritur scilicet, quando non potest; non requiritur quando potest sine ipsa exerceri opus peccato oppositum, undè etiam quamvis aliquando ad peccandum requiratur, nunquam ad peccandum datur, sed semper ad benè operandum, quia nunquam in peccatum influit, sed si influit, semper influit in opus bonum peccato oppositum, sicque gratia sufficiens semper secundùm se utilis est, nunquam noxia ut attigimus *lib. præced. cap.* 3. *n.* 48. 30.

Quando & quomodò sit necessaria ad peccandum actualis gratia.

Patet insuper quod Medernus *hic quæst.* 2. *art.* 1. *num.* 8. refert sibi ab insigni Doctore in disputando responsum; hominem scilicet non posse peccare sine gratiâ sufficiente supernaturali, esse prorsùs intolerabile, nisi

saltem limitetur ad non posse peccare contrà præcepta supernaturalia affirmativa.

31\. Probatur secundò : Peccatum vitari potest dupliciter, vel directè implendo saltem quoad substantiam opus præceptum, vel indirectè exequendo aliquod bonum opus morale nullo urgente præcepto ; atqui utroque modo potest homo lapsus vitare sine actuali gratia aliquod peccatum, nam ex supradictis potest sine actuali gratia, tùm exequi aliquod bonum opus morale nullo urgente præcepto, tùm implere quoad substantiam aliquod præceptum facile, & aut nulla, aut levi duntaxat tentatione oppugnatum, quod pariter posse in aliquo præcepto sine gratia evenire patet ex hujus capitis initio ; ergo.

32\. Non potest homo lapsus vitare diù quodlibet peccatum sine actuali gratia.

Assert. 2. Est homini lapso necessaria actualis gratia ad vitandum diù quodlibet peccatum mortale etiam contrà solam legem naturalem. Ità Theologi communissimè.

Probatur : Hominem vitare diù quodlibet peccatum mortale est ipsum vitare magnam collectionem peccatorum mortalium ; sed ad vitandam etiam contra solam legem naturalem magnam collectionem peccatorum mortalium est homini lapso necessaria actualis gratia ; ergo : Major patet, quia quolibet diuturno tempore homini lapso occurrunt plures occasiones peccandi, vitare igitur diù quodlibet peccatum est vitare peccata multa, seu magnam peccatorum collectionem : Minor probatur ex supradictis necessaria est homini lapso actualis gratia ad cognoscendam, ad efficiendam, ad vincendam magnam collectionem naturalium veritatum, bonorum operum moralium, levium tentationum ; ergo etiam ad vitandam magnam collectionem peccatorum, &c. inconstantia enim voluntatis & plura impedimenta extrinseca æquè militant contrà hanc collectionem posteriorem ac contrà illas priores. Confirmatur : ut vitetur diù quodlibet peccatum etiam contrà solam legem naturalem necesse est vincere aliquam gravem tentationem, & exequi aliquod opus objectivè, ex se, seu independenter à tentatione arduum ; neque enim potest elabi diuturnum temporis spatium, quin homo secundùm ordinem causarum naturalium, idest secundùm propriæ partis inferioris rebellionem, multiplicem delectabilium objectorum occursum, & frequentem dæmonis oppugnationem graviter aliquando tentetur, quin item incidat in obligationem, aut amandi Deum super omnia, aut habendi dolorem universalem de peccatis, & universale propositum non peccandi, aut exponendi pro alicujus præcepti naturalis observantiâ ingentia bona vel fortunæ vel famæ vel etiam corporis, sed ex supradictis necessaria est homini lapso actualis gratia ad vincendam aliquam gravem tentationem, & ad exequendum aliquod opus objectivè arduum, ergo. Confirmatur insuper, quia *ex præced. num.* 17. urgente gravi tentatione (quâ ut mox dixi homo lapsus secundùm naturalem rerum cursum diu carere non potest) pura omissio, si peccaminosa non sit, actualem gratiam requirit ; atqui urgente gravi tentatione peccatum non potest ullo alio modo vitari faciliùs, quàm per puram omissionem, cum urgente tentatione ad malum faciliùs sit tùm bonum tùm malum actum omittere, quàm in bonum actum erumpere ; ergo urgente gravi tentatione nullo modo peccatum potest sine gratia vitari, adeoque homo lapsus sicut sine gratia nequit diù gravi tentatione carere, ità sine gratia nequit diù peccatum vitare.

33\. Non potest item sine gratiâ vitare seorsim peccatum, ad quod inclinat gravis tentatio.

34\. Hinc habetur primò ex peccatis mortalibus, quibus naturalia præcepta violantur, ità posse aliqua divisivè & seorsim accepta sine actuali gratia ab homine lapso vitari, ut etiam aliqua alia taliter vitari non possint, & insuper sine actuali gratia vitari non possit collectio plurium mortalium, quorum occasiones diuturno tempore successivè occurrunt, etiamsi fortè contingat ista mortalia esse omnia ex iis, quæ ut vitentur divisivè & seorsim actualem gratiam non requirunt.

Habetur secundò extendendo superiorea utriusq. asserti probationes ad venialia nullum superesse locum ambigendi, quin aliqua seorsim possint sine actuali gratiâ vitari, aliqua vero alia non ; multoque minus omnia diù ; quod postremum quidem luculentiùs innotescet examinando propriam in hoc puncto de venialibus controversiam, & tùm astruendo pro vitandis diù venialibus necessitatem specialioris gratiæ, tùm assignando, in quonam consistat talis gratia specialior ? Ideò sit

---

§. V.

Vtrùm ad vitanda diù venialia sit necessaria homini lapso actualis gratia specialior, quàm ad mortalia?

35\. Nequeunt venialia diù vitari ordinariis auxiliis, sicut mortalia.

ASSERT. Ad vitanda diù omnia venialia collectivè necessaria est homini lapso actualis gratia specialior, quàm ad vitanda mortalia ; & illa non possunt diù vitari cum ordinariis auxiliis, quæ solent homini iusto in via concedi. Ità D. Thom. *hic quæst.* 109. *art.* 8. Sylvius *eod. art. conclus.* 4. Ioannes à S. Thom. *disput.* 20. *art.* 3. Gonetus *disputat.* 1. *art.* 7. §. 1. Gabriel à S. Vicentio *disputat.* 5. *quæst.* 2. Valent. *disp.* 8. *quæst.* 1. *punct.* 5. Oviedus *controv.* 4. *punct.* 3. Arriag. *disp.* 51. *sect.* 6. Esparza *quæst.* 14. *ar.* 1. Madern. *quæst.* 2. *ar.* 8. Herincx *disp.* 3. *quæst.* 2. cæterique Theologi contrà Pelagianos præsumentes posse nos sine omni peccato etiam veniali vitam totam ducere, contrà quos asserta veritas est certa de fide licèt deindè non adeò certum sit nec incontroversum, Vtrùm specialissimum auxilium, & singulare privilegium ad omnia venialia per totam vitam vitanda requisitum concessum de facto fuerit soli Deiparæ an simul aliquibus aliis insignioribus Sanctis ?

36\. Nec ab ullo

Probatur primò : Nullus homo quamvis justus diù vitat omne peccatū ut infertur ex Proverb.

homine de facto diù vitantur.

Proverb. 24. *Septies in die cadit juſtus.* 2. Paralip. 6. *Nec enim eſt homo qui non peccet.* Iacob 3. *In multis offendimus omnes.* 1. Io. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus & veritas in nobis non eſt*; ſed hæc aliáque huiuſmodi Scripturæ loca nequeunt intelligi de peccatis mortalibus, quæ omnia à multis diù, ab aliquibus per totam vitam vitari certum eſt, procedunt igitur de venialibus, & per conſequens de facto multis diù vitantibus omnia mortalia, nullus quamvis juſtus diù vitat omnia venialia; ſignum eſt igitur ad vitanda diù omnia venialia collectivè neceſſariam eſſe actualem gratiam ſpecialiorem, &c. Neque fas eſt ad prææallata teſtimonia reſpondere cum Pelagianis juſtos dici eſſe in peccato, quia ſunt pars populi in peccato exiſtentis, eoſdémque tantùm humilitatis causâ fateri, quòd in peccatis ſint: Enim verò contrà hoc ſecundum formalia ſunt verba Concilij Milevitani *can. 6.* ubi habetur: *Quod ait Sanctus Ioannes Apoſtolus: Si dixerimus quod peccatum non habemus nos ipſos ſeducimus & veritas in nobis non eſt; quiſquis ſic accipiendum putaverit, ut dicat propter humilitatem oportere dicere nos habere peccatum, non quia verè ità eſt, anathema ſit:* Et contra utrumque Pelagianorum effugium militat tùm communis regula non deflectendi ad ſenſum impropriùm ſacra teſtimonia, tùm maximè Concilium Tridentinum, quod *ſeſſ. 6. can. 23.* ità habet: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit poſſe in tota vitâ peccata omnia etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit* ubi certè ly *ex ſpeciali Dei privilegio*, tùm ex propria privilegij conditione, tùm ex eo quod Concilium illud non ponat extrà Deiparam aliquid ampliùs ſignificat quam ordinaria auxilia conſequentia juſtificationem & gratiam habitualem. Confirmatur hoc totum pluribus auctoritatibus Sanctorum Patrum apud Valentiam loco præcitato.

Dices ex Scriptura & Patribus nos ſæpè admoneri, ut abſtineamus ab omni peccato, ut ſimus perfecti, ut ſimus immaculati; ergo Scriptura & Patres non cenſent id nobis ſecundùm legem ordinariam impoſſibile uti tamen foret ſi non poſſemus cũ ordinariis divinæ gratiæ auxiliis vitare omnia venialia; cùm hæc ſint verè peccata, imperfectiones, & maculæ.

37. Occurritur Adverſariorum auctoritatibus.

Sed contrà: Scriptura & Patres debent intelligi ſecundum materiæ capacitatem, hortantur igitur nos ad abſtinendum ab omni peccato, ut ſimus perfecti, ut ſimus immaculati, quantùm poſſumus; poſſumus autem abſtinere ab omni veniali diviſivè cum auxiliis ordinariis, poſſumus eſſe cum iiſdem perfecti perfectione viæ etiam incidendo in aliquod veniale, utpotè quod non extrahit nos à via ducente ad beatitudinem; & eodem modo, quo perfecti, poſſumus pariter eſſe immaculati, quia macula venialis non opponitur cum pulchritudine gratiæ. Accedit quod affectus vitandi omnia venialia collectivè eſt laudabilis, & conatus exequendi talem affectum, quamvis ſit de aliquo impoſſibili eſt utilis quat nùs confert ad committenda pauciora venialia, ad hos igitur actus quamvis de aliquo impoſſibili jure hortari nos poſſunt Scripturæ & Patres.

Probatur ſecundò: Omnia venialia collectivè difficiliùs ab homine lapſo vitantur, quàm omnia lethalia; ergo venialia ut collectivè vitentur requirunt gratiam ſpecialiorem, nec poſſunt diù vitari auxiliis ordinariis quibus poſſunt diù vitari mortalia; conſequentia patet, antecedens probatur, ex una parte motiva retrahentia à peccatis venialibus ſunt debiliora, nam ab iſtis non retrahunt jactura gratiæ & gloriæ, nec reatus æternæ pœnæ, quæ ſunt motiva validiſſimè retrahentia à lethalibus; ex alia parte multo frequentiores ſunt venialiter peccandi occaſiones, tum ex occurſu objectorum delectabilium, tum ex inſtigatione dæmonis, tùm maximè ex rebellione partis inferioris cujus motus etiam antevertendo rationem poſſunt venialem culpam inducere, non ſic lethalem, cum igitur difficiliùs ſit rationem ſemper eſſe vigilē ad motus etiàm indeliberatos, quàm ad ſolos deliberatos impediendos, voluntatémque de ſe inconſtantē ſemper eſſe in bono uniformem inter plures, quàm inter pauciores peccandi occaſiones, inter debiliora quàm inter fortiora benè operandi incitamenta; conſequens omninò eſt non niſi difficiliùs vitari diù poſſe omnia venialia collectivè, quàm omnia mortalia. 38.

39. Per quid formaliter ſit ſpecialior gratia, quâ omnia venialia, quàm quâ omnia lethalia collective poſſunt vitari.

Hinc facilè eſt ſtatuere, in quonam conſiſtat gratia ſpecialior requiſita ad vitanda omnia venialia, & in quonam differat ab auxiliis ordinariis datis ad vitanda lethalia? cum enim gratia illa potiſſimùm ex mox dictis requiratur propter plurimas occaſiones peccandi venialiter & frequentiores quā peccandi lethaliter, non videtur in alio meliùs collocari quàm in majori cumulo majorique frequentia auxiliorum adeò ut differat à gratia ordinaria, quibus diù poſſunt lethalia vitari, non quod ſit aut ſuperior in perfectione ſpecifica, aut intenſior in perfectione graduali, ſed quod ſit major extenſivè; frequentior ſcilicet, continuatior, & ex plurium auxiliorum non interrupta continuatione conſurgens. Nec placet quod nonnulli videntur talem ſpecialiorem gratiam collocare in extinctione, aut ligamine fomitis: Enimverò hoc nec neceſſarium eſt, nec ſufficiens: Non eſt neceſſarium, quia admittendo in fomite aliquos motus poſſunt adhuc omnia venialia vitari, ſi dentur auxilia, quibus poſſit impediri, ne ratio ullo actu etiam indeliberato motus illos ſequatur: Non eſt ſufficiens, quia puri Spiritus carent fomite & tamen ut de Angelis ſuppono ex proprio tractatu *lib. 3. cap. 1. §. 6.* ſicuti ſecundum ſe poſſunt venialiter peccare, ità gratia indigent ad omnia venialia vitanda: Deindè fomes aut extinctus aut ligatus ſufficit ad ſummum, ut non peccetur venialiter ex ſurreptione.

Hinc

40\. *Vtrùm talis gratia ſpecialior poſſit dici major.*

40\. Hinc inſuper ſi quætas: Vtrùm aſſerta gratia ſpecialior ſit ſimpliciter dicenda major eâ, quæ datur ad vitanda omnia lethalia? Ad vitandam quæſtionem de nomine reſpondetem ſe habere per modum exeedentis & exceſſi; utramque ſcilicet eſſe majorem ſub diverſa ratione, gratiam vitandi omnia venialia eſſe majorem extenſivè, gratiam vitandi omnia lethalia eſſe majorem intenſivè, ſicuti etiam omnia venialia extenſivè; omnia lethalia intenſivè majus malum ſunt. Dici inſuper poteſt gratiam vitandi omnia lethalia eſſe majorem in ratione doni ſalutaris ſeu ad ſalutem neceſſarij; gratiam vitandi omnia venialia eſſe majorem in ratione doni liberalis, ſeu indebiti; quia eo ipſo, quòd eſt ut per ſe patet ad ſalutem minùs neceſſaria, eſt minùs debita ex vi præſentis providentiæ ordinantis ad ſalutem, & magis ultrà conſuetum ipſius ordinem.

41\. Hæc dicta ſint de ſpecialiore pro vitandis venialibus gratiâ ſumptâ formaliter ac proximè, & intrà lineam illius gratiæ actualis, qua juſti de facto plura venialia vitant; cæterùm ſi gratia illa ſumatur radicaliter, & adæquatè prout importat totale privilegium vitandi omnia venialia repertum in B. Virgine, certum eſt gratiam illam eſſe ſimpliciter majorem eâ, quâ aut vitari poſſunt, aut vitantur omnia lethalia; importat enim redundantiam quandam gratiæ, & charitatis, cæterarumque virtutum in gradu heroico, ratione cujus Deus ſtatuit conferre auxilia extraordinaria efficacia, nedum ſufficientia, ad nunquam venialiter peccandum; & tum ad impediendas internas, tum ad vincendas externas cujuſcumque venialis culpæ occaſiones, ut magis explicat Gabriel à S. Vincentio *diſp. 5. quæſt. 4.*

---

§. VI.

Vtrùm aliquis adultus potuerit de facto vitare omnia venialia aut ſimpliciter, aut ſaltem in aliquo genere.

42\. *Nullus de facto, exceptâ deiparâ habuit gratiam vitandi omnia venialia.*

42\. ASSERT. 1. Nullus adultus, excepta B. Virgine, potuit de facto vitare collectivè omnia venialia ſimpliciter & in quocumque genere; nullus ſcilicet de facto habuit ſpecialiorem gratiam ad id requiſitam. Ità omnes Auctores relati *præced. num. 35.* contrà Galatinum *lib. 7. de arcanis cap. 9.* Catharinum *lib. 2. de prædeſtinatione Chriſti* & Abulenſem, tribuentes immunitatem ab omni veniali Sancto Ioanni Baptiſtæ, imò Catharinus eam extendit etiam ad aliquos alios eximiè prædeſtinatos, quidam inſuper eamdem tribuunt Ieremiæ, quidam Zachariæ & Elizabeth: Verùm facilitas hæc extendendi ad plures talem immunitatem cenſetur in fide parùm tuta à Loreâ *diſput. 14. difficult. 4.* & Granado *controv. 8. tractat. 2. diſp. 4. ſect. 4.* exiſtimantibus tanquam probabile, quod veritas mox aſſerta ſit de fide:

Cenſura opinionis oppoſitæ.

eadem facilitas cenſetur temeraria à Vaſquio *3. part. diſput. 120. cap. 5.* Suarez tamen *tr. 2. in 3. part. diſp. 24. ſect. 4.* putat quoad Ioannem Baptiſtam nullâ eſſe cenſurâ dignam.

Dixi *excepta B. Virgine* quia hæc exceptio eſt juxtà communem Eccleſiæ ſenſum, ut teſtatur Tridentinum *præcis. can. 23.* & Auguſtinus *lib. de natura & gratia cap. 26.* meritò ait *De Sancta Maria Virgine propter honorem Domini nullam prorsùs, cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem* Nec refert quòd idem Auguſtinus *lib. quæſtionum novi & veteris Teſtamenti quæſt. 73.* videatur ei tribuere dubitationē fidei in morte Chriſti; Enim verò vel opus illud Auguſtini non eſt, vel ſermo eſt de admirationis & diſcuſſionis, non de infidelitatis dubitatione; ut tradit D. Thomas *3. p. quæſt. 27. art. 4.* ubi etiam explicat Chryſoſtomum in eo quod videtur tribuere B. Virgini aliquam inanem glorιolam. Suppoſita igitur ut legitima exceptione B. Virginis, nullum alium adultum eſſe excipiendum.

43\. *Tal. m gratiam non habuit Ioannes Baptiſta.*

Probatur ex eo, quod Tridentinum ſolam Virginem excipit, exceptio autem firmat regulam, præſertim ubi nulla eſt neceſſitas faciendi ab eadem regula alias exceptiones, uti non eſt in præſenti, ubi licèt Ioanni Baptiſtæ pro Adverſariorum intento aliqualiter faveat tum elogium illud Chriſti Domini *inter natos mulierum non ſurrexit major Ioanne Baptiſta*, tum quod de eodem canit Eccleſia *Neſciens labem nivei pudoris*, item *Ne levi poſſes maculare vitam crimine linguæ*: Nihilominùs Chriſti elogium refertur ad munus Præcurſoris, & excludit majorem excellentiā muneris & officij; Eccleſiæ hymnus per ly *Neſciens labem nivei pudoris* commendat Ioannis Baptiſtæ Virginitatem; per ly *Ne levi poſſes, &c.* excludit ad ſummum peccata venialia linguæ, & ex terminis indicat ſolùm, quo fine Ioannes in deſertum ſeceſſerit, nec exprimit deindè, utrùm talem finem fuerit tota vita conſecutus? nulla eſt igitur in Ioanne Baptiſta, multoq; minùs in aliquo alio ſufficiens neceſſitas faciendi exceptionē à regula generali, de qua agitur.

Aſſert. 2. Aliqui adulti per tempus valdè diuturnum, vel etiam per totam vitam, potuerunt & poſſunt vitare, imò de facto vitant, omnia venialia in aliquo determinato genere: & fortè aliqui pauciores de facto vitarunt omnia venialia provenientia ex plena deliberatione & perfecta libertate. Prima pars eſt communis: Secundam tradunt Auctores mox in ejus probatione afferendi. 44.

Aliqui Sancti vitarunt & vitant omnia venialia in aliquo determinato genere.

Probatur prima pars, quia reſpectu aliquorum facilè contingit non eſſe frequentes occaſiones leviter peccandi in aliquo determinato genere, aliqui inſuper vel ex temperamento & indole, vel ex educatione genus aliquod venialium puta furta & mendacia, quamvis levia horrent; quis igitur neget iſtos cum auxiliis ordinariis in tali determinato genere omnia venialia aliquando vitare per tempus valdè diuturnum vel etiā per totam vitam. Confirmatur ex eo, quod

Ioannem

Ioannem Baptistam fuisse specialiter immunem ab omnibus venialibus, quæ sermone & linguâ committuntur, probabile omninò redditur tum ex præallatis Ecclesiæ verbis, *Ne levi posses*, &c. tum ex eo quòd talia peccata specialiter disconveniunt mun ri P ædicatoris & Præcursoris, ratione cujus Ioannes ex Christi elogio majorem non agnoscit: D. Iosephum saltem post conjugium cũ Virgine fuisse immunẽ ab omni veniali in materia castitatis suadet ipsamet puritas Virginis, cum quâ familiariter Ioseph post conjugium conversabatur. D. Benedict. post corpus inter spinas volutatum ab omnibus carnis peccatis & ftim lis immunem fuisse refert D. Gregorius *lib.* 2. *Dialog.* c. 2. D. Thomam idem privilegium habuisse post præcinctos ab Angelis lumbos supponit Gonetus *hic disp.* 1. *n.* 342. ubi etiam ex quodam Ecclesiæ encomio infert ipsum nunquàm venialiter peccasse in materia superbiæ.

45. Aliqui pauciores etiã omnia venialia deliberata.

Probatur secunda pars, quia ex una parte per hoc, quòd nullu. de facto vitaverit aut habuerit extraordinaria auxilia ad vitandum omnia v nialia ex surreptione & deliberatione imperfectâ, salvatur tùm eximium privilegium Virginis, tùm multiplex auctoritas de qua suprà *n.* 36. ex aliâ parte nonnullis paucioribus & illustrioribus Sanctis, quos singillatim Scriptura tamquàm justos commendat, non est incongruum concedere aliquod privilegium & aliqua extraordinaria auxilia in ordine ad vitandum quodlibet veniale ex plenâ deliberatione perfectâque advertentia committendum; Vnde Granadus *controverſ.* 8. *tract.* 2. *disputat.* 4. *sect.* 5. Suarez *tract.* 2. *in* 3. *part. disputat.* 24. *sect.* 4. Oviedus *controverſ.* 4. *punct* 3. *num.* 49. id tradunt de Ioanne Baptistâ, & de Apostolis post receptum Spiritum Sanctum, seu post confirmationem in gratia: Hetincx *disputat.* 3. *quæst.* 5. *n.* 14. idem sentit de Sancto Iosepho post conjugium: Aliqui alij idem docent de Zacharia & Elizabeth: Gabriel à Sancto Vincentio *disput.* 5. *quæst.* 3, non dubitat id extendere ad sui ordinis antesignanam S. Theresiam; imò non adeò paucos pertingere ad perfectionem diù abstinendi ab omnibus venialibus perfectè deliberatis conatur ostendere auctoritatibus D. Bernard. *ser. de triplici coharentia vinculorum*, D Gregor. *lib.* 1 1. *mor.* c. 15. & D. Isidori *lib.* 2. *sent. c.* 18. Conrad. tandem *hic art.* 8. quamvis non actualem carentiam, potentiam tamen sufficientem ad carẽdum per auxilia ordinaria omnibus venialibus perfectè deliberatis pro tota vita agnoscit in quolibet iusto, & Gonet. *disput. præcit. n.* 323. oppositum quidem amplectitur cum communiore sententia; at id solùm multo probabilius, non omninò certum arbitratur.

46. Ex his habetur loquendo de solis venialibus perfectè deliberatis via quidquam cõstare, vt simpliciter certum in controversia præsenti, sed dumtaxat ut probabilius apparere non posse iustum illis omnibus carere tota vita, aut diù cum solis auxiliis ordinariis, & absque privilegio speciali; nec non de facto aliquos pauciores iustos ex insignioribus fuisse tali privilegio insignitos & quolibet veniali perfectè deliberato, vel tota vita, vel saltem diù caruisse. Loqu ndo verò de venialibus omnibus simpliciter etiam imperfectè deliberatis pro maximè certo habendum est nullum, excepta B. Virgine, aut ex cum Solis auxiliis ordinariis potuisse per totam vitam vitare, aut de facto accepisse auxilia extraordinaria quibus ea per tutam vitam vitaverit; nec videtur tolerabilis sententia Vegæ *lib.* 14. *in Trident. cap.* 21. ita admittentis nullum de facto præter Virginem omnia prorsùs venialia vitasse, ut simul velit omnia posse cum auxiliis communibus totâ vitâ vitari à quolibet justo: Deindè eumdem ferè habet gradum certitudinis nullum, aut cum solis auxiliis ordinariis potuisse vitare, aut de facto accepisse auxilia extraordinaria, quibus vitaverit ead. omnia di Superest iam inquirendum utrùm cum solis auxiliis ordinariis possit quis omnibus prorsùs venialibus carere; & quandoque careat, aliquo brevi tempore; & quanto?

Quoad aliquod breve tempus indeffinitè respondetur affirmativè, & est responsio communissima; neque enim secundùm legem ordinariam necesse est adultum recenter baptizatum, aut ferventissimo charitatis actu instificatum ab omni quamtumvis levissima culpa illicò incidere in occasiones peccandi venialiter easque tales, ut nequeant cum auxiliis ordinariis superari; & nemo non putat sacrâ communione devotè refectos, piisve exercitiis accuratè detentos non ducere moram aliquam sine omni veniali. 47. Vtrùm brevi tẽpore, & quanto possint omnia venialiã vitari cum auxiliis ordinariis

Quoad quantum determinatè sit tale tempus Curiel non audet extendere ultrà tres vel quatuor horas: Malderus & Soto assignant diem integrum: Martinez portabit ad duos vel tres dies eò quod de aliquibus Sanctis referatur duos vel tres dies in exstasi transegisse. Respondetur non posse determinatè assignari, nisi divinando; & in univer um dico variam esse ac etherogeneam talis brevitati mensuram propter variam tùm personarum dispositionem, tùm combi ationem circumstantiarũ, addo multo breviorem debere assignari in ordine ad venialia provenientia ex surreptione, quàm in ordine ad provenientia ex perfectâ deliberatione. 48.

§. VII.

Qualis sit impotentia hominis lapsi ad vitanda, tum sine auxiliis extraordinariis omnia venialia, tùm sine ordinariis omnia lethalia?

ASSERT. 1. Impotentia hominis lapsi ad vitanda sine auxiliis extraordinariis omnia venialia collectivè est moralis solùm, nõ 49.

LLl physica

phyſica:& hujuſmodi impotentia moralis eſt præcisè in ordine ad omnia collectivè; non in ordine ad ſingula, aut aliquod ex ſingulis. Ità Auctores ſuprà relati *num.* 35. excepto Arriaga, quem habemus in ſecunda aſſerti parte Adverſariorum utpotè qui *diſp.* 51. *ſect.* 6. *num.* 37. docet impotentiam ad collectionem debere aliquando determinari ad particulare, & hominem lapſum eo modo, quo habet impotentiam moralem vitãdi omnia, habere aliquando vitandi unum veniale.

Impotentia vitandi omnia venialia collectivè eſt ſolùm moralis.

Probatur prima pars, quia in ordine ad poſſe vitare venialia poſſeſſio ſtat pro hominis lapſi libertate & auxiliis ordinariis; favendum igitur eſt poſſidenti, & ponenda in homine lapſo pro vitandis venialibus minor impotentia, quæ poni poteſt, & ea ſolùm ad quam cogit neceſſitas; atqui impotentia moralis eſt minor impotentiâ phyſicâ, & ad impotentiam moralem ſolùm cogit neceſſitas, nam ut ſalvetur requiri ad vitanda omnia venialia collectivè gratiam ſpecialiorem ſeu extraordinariam ſufficit quod moraliter nequeant vitari cum gratiâ communi ſeu ordinariâ; nec impotentiam majorem morali evincunt auctoritates & rationes pro illa ſpecialioris gratiæ neceſſitate deductæ; rationes quippe non probant neceſſitatem illam ex phyſicâ improportione voluntaris ad actus, quibus venialia vitentur vel ex defectu alicujus phyſici comprincipij, ſed dumtaxat ex plurima opportunitate ac facilitate venialiter peccandi, ex inconſtantiâ voluntatis ad diù uniformiter operandum, & rationis ad diù vigilandum; ergo à primo ad ultimum impotentia hominis lapſi ad vitanda, &c. moralis eſt, non phyſica.

50. Et non datur in ordine ad aliquod morale diviſivè.

Probatur ſecunda pars: Si in ordine ad vitandum unum aliquod veniale daretur in homine lapſo de lege ordinaria & ſine auxiliis extraordinariis impotentia moralis, homo lapſus aliquando venialiter peccaret in eo, quod moraliter vitare non poteſt; atqui hoc non eſt dicendum ſaltem pro re præſenti; ergo in homine lapſo conſiderato ſine auxiliis extraordinariis non datur impotentia moralis in ordine ad vitandum unum aliquod veniale, & per conſequens hujuſmodi impotentia eſt præcisè in ordine ad omnia, &c. Major admittitur ab Adverſariis, quorum aliqui volunt potentiam purè phyſicam aliter faciendi conjunctam cum impotentia morali ſufficere ad peccatum veniale, utpotè quod contentum eſt minore & minùs perfectâ libertate, quàm mortale; aliqui alij, inter quos Arriaga *diſputat.* 40. *ſect.* 2. *ſubſec.* 6. volunt eamdem potentiam purè phyſicam ſufficere pariter ad mortale: Minor probatur, quando etiam permitteretur ſufficere ad peccatum, præſertim veniale, purè phyſicam libertatem, ſeu potentiam ipſum vitandi, ſaltem id non eſt in ullo caſu particulari aſtruendum ſine neceſſitate; atqui pro re præſenti nulla eſt neceſſitas ponendi in ordine ad vitandum unum aliquod veniale impotentiam moralem, & potentiam ſeu libertatem purè phyſicam; ergo.

51. Inſtantiæ contrà potentiã moralem vitandi ſingula venialia, non omnia collectivè.

Dices primò neceſſitatem aſtruendi impotentiam moralem ad vitandum aliquod unum veniale haberi ex eo, quod nos ipſi impotentiam moralem aſſerimus ad vitanda omnia, aut valdè multa collectivè; non enim hæc impotentia ſalvari poteſt ſine illa, nec è contrà concedi moralis potentia ad vitandum quodlibet veniale ſingillatim, quin concedatur eadem potentia ad vitanda omnia collectivè, primò quia factâ ſufficienti diſtributione valet argumentum à diſtributivo ad collectivum, ſeu à ſingulis alicujus collectionis membris ad totam collectionem, & nos ipſi tali arguendi forma, tanquam legitimâ & efficaci uſi ſumus *tractat.* 1. *lib.* 1. *cap.* 1. *numer.* 18. ergo moralis potentia vitandi quodlibet veniale ſingillatim infert eamdem potentiam vitandi omnia ſimul: Secundò quia qui diù aut totâ vitâ vitat ſingula venialia ſeorſim diù aut totâ vitâ vitat omnia collectivè, non enim cum auxiliis quibuſcumque ſpecialiſſimis vitantur venialia omnia collectivè aliter, quàm vitando ſingula, ergo qui poteſt vitare ſingula ſeorſim, poteſt vitare omnia collectivè: Tertiò quia collectio venialium moraliter inevitabilis decem v. gr. venialibus conſtet; novem vitatis, poſtulo utrùm detur moralis potentia, an moralis impotentia ad vitandum decimum? Si primum, ergo datur moralis potentia ad vitandam totam collectionem, quæ ſupponebatur moraliter inevitabilis; ſi ſecundum ergo datur moralis impotentia ad vitandum aliquod unum veniale. Sed contrà: nego abſolutè ex morali potentiâ, vitandi ſingula venialia, ſeu quodlibet eorum ſingillatim, inferri ſimilem potentiam vitandi omnia collectivè.

52. Solvitur prima.

Ad primum in oppoſitum dico argumentum à diſtributivo ad collectivum, quamvis ex genere ſuo validum, ſæpè tamen ratione materiæ non concludere, & ut nos ipſi attigimus *præcit. numer.* 18. non concludit in materiâ dicente ordinem ad quantitatem, in quâ collectio ſeu totum facilè nequit ſuſtinere prædicatum conveniens ſingulis partibus, ſic v. gr. quantitas continua conſurgens ex duodecim palmis, vel diſcreta ex duodecim hominibus, nequit ſuſtinere prædicatum unius palmi, aut unius hominis; ideò non rectè infertur, quælibet pars ex duodecim eſt unus palmus, ergo omnes collectivè ſunt unus palmus; quilibet Apoſtolus eſt unus homo, ergo omnes Apoſtoli collectivè ſunt unus homo: cũ igitur collectio venialium nihil ſit aliud, quàm magna venialium quantitas, nil mirum, quod talis collectio nequeat ſuſtinere aliquod prædicatum ſingulorum, nec rectè inferatur quodlibet veniale eſt moraliter evitabile, ergo omnia collectivè ſunt moraliter evitabilia.

53. Solvitur ſecunda.

Ad ſecundum: Qui vitat diù ſingula venialia ſeorſim, vel vitat cum interruptione quatenus quæcumque venialia vitat intrà diuturnum temporis ſpatium, vitat ſingillatim

latim, aliqua tamen etiam intrà tale spatium singillatim committit, vel vitat sine interruptione, quatanùs non solùm vitat singillatim ea, quæ vitat, sed etiam nullum prorsùs committit: Qui diù vitat singula venialia primo modo, non vitat omnia collectivè, ut enim vitaret omnia collectivè deberet vitare successivè singula sine interruptione: Qui diu vitat singula secundo modo, utique vitat omnia collectivè; at est repugnantia in terminis dicere eo modo, *Qui diù vitat singula venialia seorsim*, sicuti esset repugnantia in terminis dicere qui collectivè vitat singula venialia divisivè.

54. Solvitur tertia. Ad tertium: Permitto hypothesim, eaque permissa ad postulatum dico in ordine ad vitandum decimum veniale dari moralem potentiam absolutam, & antecedentem, cum morali impotentia hypothetica, & consequente; idest decimum veniale antecedenter & absolutè vitari moraliter posse, non minùs quàm aliud quodlibet ex novem, ex suppositione tamen quòd alia novem vitata fuerint, decimum illud infallibiliter vitandum non esse. Neque dicas: non peccasse tempore antecedente reddit potiùs potentiorem, quàm minùs potentem ad non peccandum nunc; ergo suppositio quòd fuerint vitata novem venialia, non inducit ullam impotentiam ad vitandum decimum, si aliùdè talis impotentia non dabatur: Contrà enim: transeat antecedens simpliciter & absolutè intellectum; distinguo consequens, ergo suppositio, &c. non inducit ullam impotentiam realem & ex vi consequentis seu rei illatæ concedo, non inducit ullam impotentiam intentionalem & ex vi consequentiæ seu illationis nego; consistit igitur controversa impotentia vitandi decimum veniale præcisè in eo quod suppositis præmissis de impotentia vitandi decem collectivè, & de novem jam vitatis, infallibiliter inferatur decimum non esse vitandum; licèt potentia vitandi in se non sit minor, quàm si fuisset commissum aliquod ex novem jam vitatis; pro quo videatur Oviedus *hic controvers.* 4. *numer.* 58. Esparza *quæstio.* 14. *ad* 3.

Dices secundò: Quod militat contrà impotentiam moralem vitandi aliquod veniale seorsim, militat pariter contrà impotentiam vitandi omnia collectivè; ergo vel utraque, vel neutra impotentia asserenda est; antecedens probatur, illud quod per nos *ex præced. num.* 50. militat contrà moralem impotentiam vitandi aliquod veniale seorsim est, ne homo venialiter peccet in eo, quod moraliter vitare non potest, atqui hoc militat pariter contrà moralem impotentiam vitandi omnia collectivè, nam cum homo teneatur omnia venialia etiam collectivè vitare, utique peccat omnia etiam collectivè non vitando, adeoque peccat in eo quod moraliter vitare non potest, si habeat moralem impotentiam omnia collectivè vitandi. Sed

55. Non datur speciale præceptum vitandi omnia venialia collectivè. contrà: dico ad hoc postremum dupliciter intelligi posse, quòd homo teneatur vitare omnia venialia collectivè, vel obligatione distincta & diversa ab ea, quâ tenetur vitare singula divisivè, vel obligatione eadem; hoc secundo modo tenetur, non primo; neque enim de vitandis omnibus venialibus collectivè est ullum speciale præceptum, imò nec esse potest non paratis auxiliis ad id sufficientibus: & licèt in Scriptura præcipiatur absolutè ut non peccemus; hoc tamen ut notat Gonetus *disputat.* 2. *num.* 331. præcipitur ratione singulorum peccatorum non ratione collectionis.

Vrgebis: Actus quo quis diceret, nolo vitare collectivè, & per totam vitam omnia venialia, esset malus & peccaminosus; esset verò honestus & laudabilis actus oppositus, volo vitare collectivè, &c. ergo datur speciale præceptum & specialis obligatio vitandi venialia omnia collectivè, hocque est possibile. Contrà tamen: concedo antecedens nego consequentiam; primus enim actus esset malus quia implicitè diceret, nolo vitare aliquod veniale seorsim: Secundus esset bonus, quia simplex complacentia circà honestatem etiam moraliter impossibilem & dari potest & laudabilis est; esset insuper bonus talis actus, quia conducens ad committenda pauciora venialia divisivè, ut jam dictum est *n.* 37. — 56. Esset tamen malus actus, quo quis nollet ea vitare.

Assert. 2. Impotentia hominis lapsi ad vitanda diù sine auxiliis ordinariis omnia lethalia, quæ sint præcisè contrà legem naturalem, est moralis tantùm, non physica; & est non solùm in ordine ad lethalia collectivè, verum etiam in ordine ad aliqua divisivè & seorsim.

Dixi *quæ sint præcisè contrà legem naturalem*, nam peccata contrà legem supernaturalem in duplici differentia sunt; quædam ea scilicet, quæ sunt contrà præceptum aliquod supernaturale affirmativum, ut vitentur requirunt actum in substantiâ supernaturalem, & ad hæc vitanda datur in homine lapso ordinariis auxiliis destituto impotentia non moralis tantùm, sed physica; datur enim physica improportio inter supernaturalem actum, & naturalem facultatem hominis lapsi destituti gratiæ auxilio: Quædam alia, ea scilicet, quæ sunt contrà præceptum supernaturale negativum possunt vitari quocumque opere honesto ordinis naturalis, quo resistatur tentationi contrà præceptum insurgenti, & ad hæc vitanda non datur in homine lapso ordinariis auxiliis destituto impotentia major eâ, quam habet in ordine ad laudabiliter vincendam gravem tentationem, quæ quidem impotentia dumtaxat moralis est, ut jam suprà indicavimus, & mox magis elucidabimus. Assertum ità intellectum commune est, & valdè consequens ad huc usque dicta & addicenda *cap. seq.* §. 4.

Probatur & explicatur: & quidem dari in homine lapso sine auxiliis ordinariis impotentiam aliquam ad vitanda; tùm valdè multa collectivè, tùm insuper aliqua divisivè peccata lethalia contrà legem naturalem patet ex necessitate actualis seu auxiliantis gratiæ suprà asserta *num.* 32. neque enim — 57. Datur in homine sine auxiliis ordinariis aliqua impotentia ad vitanda peccata contra legem naturalem.

enim potest esse necessaria gratia auxiliana ad id, ad quod non datur sine gratiæ auxiliis aliqua impotentia. Quod deindè talis impotentia moralis tantùm sit, non physica, probatur ex eo, quia talia impotentia vel consideratur in ordine ad lethalia, quæ sine auxiliis ordinariis possunt divisivè, non

Est tamen tantùm moralis.

collectivè vitari, & quoad hæc respectu hominis carentia auxiliis ordinariis non est ponenda impotentia major eâ, quæ posita est quoad venialia respectu hominis carentis auxiliis extraordinariis; eadem quippè est utriusque ratio servata proportione: vel

58. consideratur in ordine ad lethalia, quæ nec divisivè sine auxiliis ordinariis evitabilia sunt eo, quod vitari nequeant nisi aut exequendo opus naturale objectivè arduum, aut vincendo gravem tentationem; & quoad hæc vitanda non potest homo lapsus sine auxiliis habere majorem impotentiam, quàm sine iisdem auxiliis habeat, aut ad exequendum opus naturale objectivè arduum, aut ad vincendam gravem tentationem; sed ad hoc utrumque habet homo lapsus sine auxiliis solam impotentiam moralem; quod quidem si probaverimus ità esse in ordine ad vineendas graves tentationes, manebit id pariter probatum in ordine ad opus naturale objectivè arduum cadens sub naturali præcepto; enimvero opus hujusmodi vix aliud esse potest, quàm Dei ut Auctoris naturæ amor super omnia, item universalis dolor de peccatis commissis contrà legem naturalem, & universale propositum de iisdem non committendis; hæc autem omnia ut de amore in particulari constat *ex cap. præced.* §. 4. ardua sunt & excedentia puras naturæ lapsæ vires eo, quòd involvant efficacem affectum vincendi quamlibet gravem tentationem contrà legem naturalem; adeoque in ordine ad ipsa dari non potest major impotentia, quàm in ordine ad vincendam quamlibet gravem tentationem contrà talem legem, probatumque erit totum intentum si ostendatur ad hoc postremum dari in homine lapso auxiliis ordinariis destituto impotentiam dumtaxat moralem: Quod sic

59. Ostendo: Homo lapsus auxiliis ordinariis destitutus non habet necessitatem physicam succumbendi tentationi gravi contrà præceptum naturale; ergo neque habet physicam impotentiam vincendi talem tentationem, sed moralem dumtaxat: consequentia patet; antecedens probatur, tentatio gravis contrà præceptum naturale neque proponit suum objectum sub ratione summi boni, neque aufert totalem indifferentiam judicij, neque ad ei non succumbendum necesse est erumpere in actum aliquem supernaturalem physicè excedentem proprias naturæ lapsæ vires; ergo homo lapsus auxiliis ordinariis destitutus non habet necessitatem physicam, &c. sed moralem dumtaxat provenientem ex propriæ naturæ infirmitate, inconstantia, & propensione ad bonum sensibile; hincque etiam provenit impotentia moralis, &c.

Est pariter tantù moralis hominis lapsi impotentia ad vincendas sine gratiâ graves tentationes.

Dices: ista impotentia moralis vel est præcisè difficultas, magna licèt & extraordinaria, vel est simpliciter impotentia: Primum dici non potest quia secùs daretur homini lapso gratia solùm ut faciliùs vinceret, non ut simpliciter posset vincere graves tentationes & omnia naturalia præcepta observare, quod sapit errorem pelagianum, nec salvat sufficienter gratiæ necessitatem; Si secundum dicatur, impugnatur tùm ex eo, quod ægrè explicari potest impotentia simpliciter talis etsi moralis, quæ non fundetur in aliquâ impotentiâ physicâ, tùm ex eo quod impotentia moralis simpliciter talis non compatitur libertatem sufficientem ad peccandum, adeoque homo lapsus gratiæ auxiliis destitutus, item homo purus, cui nulla parantur gratiæ auxilia, non peccaret succumbendo tentationibus gravibus contrà præcepta naturalia. Sed contrà: dico esse impotentiam simpliciter, moralem tamen: 60.

Est tamen impotentia simpliciter.

Ad primam impugnationem Ioannes à S. Thomâ *disput.* 19 *art.* 4. *num.* 10. notat *moraliter* sumi posse vel pro eodem ac *ut plurimum*; vel pro eodem ac *intentionaliter* seu *metaphoricè*, ait deinde impotentiam moralem sumendo moraliter primo modo non esse impotentiam simpliciter, benè tamen sumendo moraliter secundo modo, & hoc secundo modo existimat hominem lapsum esse moraliter impotentem ad vineẽdas sine gratiâ graves tentationes, adeò ut ejus impotentia proveniat ex eo, quòd urgente gravi tentatione nequeat cum solo concursu generali haberi ea cognitio & motio objecti honesti, quæ requireretur ad tentationis victoriam: Verùm quia circà impotentiam habendi hanc cognitionem & motionem recurrit præcedens instantia, magis placet cum Oviedo *contravers.* 4. *num.* 36. aliisque multis Recentioribus, rem aliter explicare dicendo difficultatem magnam & extraordinariam conjunctâ tamen cum potentia physica, idest non provenientem ex defectu alicujus principij physici vel conditionis physicè prærequisitæ aliam esse, quæ raro vincitur, aliam quæ nunquam, & cujus victoria, si contingeret, non minorem admirationem afferret, quàm si ignis non calefaceret solvè motu retrogrado Zodiacum percurreret; prima difficultas fundat in genere impotẽtiæ moralis impotentiam secundùm quid, secunda impotentiam simpliciter; nemo enim non existimat simpliciter per causas naturales impossibile, quod omnium hominum voluntates v. gr. sint simul repentè conformes in uno eodemque volito absque prævia conventione; quod plures tali centies successivè jactari eosdem semper numeros reddant, & tamen hæc non important nisi difficultatem, quæ licèt physicè vinci possit, nunquam vincitur; ecce igitur explicatam moralem impotentiam, simpliciter talem, nullatenùs fundatam in impotentia physica, & ecce per consequens satisfactum primæ impugnationi. 61.

Explicatur, in quo consistat talis impotentia.

Ad secundam impugnationem dico esse contrà ordinem præsentis providentiæ, quod homo 62.

Quomodò cum tali impotentia salvetur libertas sufficiens ad peccandū.

homo lapsus supponatur destitutus gratiæ auxiliis; homini autem puro nulla quidem pararentur auxilia gratiæ supernaturalis, at non deessent aliqua auxilia gratiæ naturalis, & singillatim non deessent ea, quæ requirerētur & sufficerent ad superandas graves tentationes pro tali statu occurrentes; unde & homo lapsus secundùm præsentem providentiam habet, & homo purus secundùm providentiam status proprio convenientem haberet libertatem sufficientem ad peccandum succumbendo tentationibus gravibus contrà præcepta naturalia: Accedit quòd independenter ab omnibus gratiæ auxiliis sustineri potest in homine tùm lapso tùm puro cum morali impotentia vincendi libertas sufficiens ad peccandum non vincendo graves tentationes, saltem ferè omnes, ratio est quia, si minùs omnes, saltem ferè omnes graves tentationes tales sunt ratione diuturnitatis includentis plura instantia, in quorū singulis divisivè possunt etiam moraliter sine gratia vinci; quamvis non in tota collectione eorundem instantiū graves tentationes, homo igitur, sive lapsus, sive purus, sicuti quamvis moraliter impotens vitare sine gratia specialissima totam collectionem venialium, quia tamen est sine ea moraliter potens vitare singula divisive, habet sufficientem sine gratia specialissima libertatem ad peccandum in quolibet opere venialiter malo quod committit; ità quamvis moraliter impotens vincere sine quacumque gratia gravem tentationem pro tota collectione instantium quibus durat, quia tamen est sine ea moraliter potens vincere pro singulis instantibus divisivè, habet sufficientem sine quacumque gratia libertatem ad peccādum pro quolibet instanti, pro quo tentationi succumbit. Hæc doctrina est valde opportuna ad explicandum, quomodò homo purus, in quo non sunt facilè concedenda multa gratiæ etiam naturalis auxilia, habeat sufficientem libertatem ad peccandum succumbendo gravibus & fortè non infrequentibus tentationibus absque eo, quod frequenter ei provideantur gratiæ auxilia.

CAPUT IV.

De necessitate gratiæ actualis ad attingenda objecta supernaturalia.

1\. Actus naturalis habere potest aliquid supernaturale pro objecto terminativo.

NON solùm actibus supernaturalibus, verùm etiam naturalibus attingi possunt objecta supernaturalia, dummodò sermo sit de objectis materialibus & terminativis. ab istis enim non specificantur actus; & sicuti res naturales intercedente motivo supernaturali terminant supernaturalem actum, ut patet ex eo, quòd visio beata in patria, & fides divina in via complectuntur sub proprio objecto terminativo plures res naturales, ità non est cur res supernaturales intercedente motivo naturali terminare nequeant naturalem actum. Ulteriùs nonnulli progrediuntur & sentiunt, naturalem actum habere posse aliquid supernaturale pro objecto etiam formali & motivo, eo quòd velint à principiis tantùm, non ab objectis desumi totam actuum specificationem; pro hoc dicendi modo stant p. res antiqui, & pro eodem ex recentioribus multus est Oviedus *in Philosophia controv. ult. de anima punct.* 4. pro quo insuper nonnulla Theologica addit *hic controv.* 2. *punct.* 2. nobis tamen, qui alibi tradidimus objecta motiva esse actuum comprincipia, eorundemque specificativa; immorandum non est in hujus opinionis discussione, sed supponendum naturalem actum habere quidem posse aliquid supernaturale pro objecto terminativo & materiali, at non pro motivo & formali; quamvis ex hoc quoad rem præsentem nulla specialis difficultas insurgeret; eadem enim ferè ratione, quâ mox excludetur gratiæ necessitas ad actum naturalem respicientem materiale, excludi pariter posset ad actum naturalem respicientem formale objectum supernaturale, nisi actus iste aliundè repugnaret, unde Oviedus *præcit. punct.* 2. postquam docuit eum non repugnare, expressè sustinet ad eundem eliciendum gratiam non requiri. At nobis, quibus ut jam dixi immorandum in hoc non est, pro actibus naturalibus examinanda solùm occurrit gratiæ necessitas comparativè ad res supernaturales per modum materialis, non per modum formalis objecti se habentes, quod breviter expedietur; & deinde aliquantulò fusiùs res agetur pro actibus supernaturalibus: Porrò utrosque actus singillatim considerabimus in ordine ad supernaturale verum & ad objectum fidei; ex quo inferri poterit quid sentiendum de reliquis actibus in ordine ad reliqua supernaturalia objecta, per quæ omnia in particulari discurrere ad alias speciales materias pertinet, non ad præsens institutum.

Non pro objecto motivo.

2\.

---

§. I.

Utrùm sit homini lapso necessaria actualis gratia ad credenda actu naturali Mysteria supernaturalia fidei?

3\. Potest sine gratia credi Mysterium supernaturale actu naturali.

ASSERT. Supposita propositione & revelatione alicujus supernaturalis mysterij non est homini lapso necessaria actualis gratia ad illud credendum actu naturali. Ità D. Thomas 2. 2. *q.* 5. *art.* 2. & 3. Scotus *in* 3. *dist.* 23. *quæst. unica*, § *De primo*. Cajetanus 1. 2. *q.* 109. *art.* 4. Gonetus *disp.* 1. *art.* 2. Valentia *disp.* 8. *q.* 1. *punct.* 2. Amicus *disput.* 26. *n.* 33. Oviedus *controv.* 2. *punct.* 2. Arriaga *disput.* 41. *sect.* 6. *subsec.* 5. Madernus *q.* 3. *art.* 2. Herincx *disput.* 2. *q.* 2. *num.* 14. cæterique Theologi communiter contrà eos, qui universaliter astruunt necessariam gratiam actualem ad cujuslibet veritatis cognitionem.

Dixi *supposita propositione & revelatione*; subintellige factâ aut nobis, aut aliis, per quos ad nos perveniat; nam ante omnem divinam revelationem si quæ potest alicujus supernaturalis mysterij notitia ex effectibus sensibilibus comparari, erit valde tenuis & ambigua; in præsenti autem sermo est de actu naturali, quo quis assentiatur supernaturali mysterio cum maxima probabilitate, imò cum aliquali certitudine. Neque dicas: ipsa propositio & revelatio mysterij, sive immediatè, sive mediatè à Deo facta, est aliqua gratia: ergo est contradictio in terminis negare necessitatem actualis gratiæ ad actum, ad quem ponitur necessaria propositio illa & revelatio: Contrà enim procedit assertum de gratia interna se tenente ex parte potentiæ; propositio autem & revelatio mysterij est gratia externa se tenens ex parte objecti, de quâ neque cum Pelagio ipso fuisse disceptationem constat ex tertio gradu hæresis Pelagianæ suprà attacto *lib.* 1. *c.* 1. *num.* 4.

4. Probatur: Non est necessaria actualis gratia ad credendum actu naturali etiam habente maximam probabilitatem, & moralem aliquam certitudinem, illud, quod plures fide digni attestantur & plures congruentiæ naturales, pluraque signa confirmant; alioqui ad omnem actum valdè probabilem fidei humanæ, vel opinionis necessaria esset actualis gratia; sed supposita propositione & revelatione alicujus supernaturalis mysterij possunt ipsum plures fide digni attestari, &c. ergo non est necessaria actualis gratia ad credendum, &c. Nec obest supernaturalitas mysterij, quia quatenùs subest testimonio humano & naturalibus congruentiis naturaliter movet, & ut taliter moveat, sufficit ipsum cognosci abstractivè, confusè, & per simplicem terminorum apprehensionem, quo modo debet cognosci ab eo etiam qui discredit; certè autem ut quis possit aliquod mysterium discredere non est necessarium, quod tale mysterium cognoscat actu supernaturali.

Dices primò: hinc probaretur objectum formale supernaturalis ordinis, ne dum materiale attingi posse actu naturali, puta fide naturali credi posse revelationem & veracitatem divinam, quæ sunt objectum formale fidei supernaturalis & salutaris; ratio est, quia viri fide digni attestantes mysterium, v.g. Incarnationis, possunt simul attestari Deum esse summè veracem, & tale mysterium revelasse. Sed contrà: quòd suprà præmissis objecta supernaturalia materialia solùm, non formalia, attingi posse naturalibus actibus procedit de objectis formalibus

5. formaliter consideratis & ut exercentibus munus proprium; instantia autem probat objectum formale supernaturalis ordinis, materialiter tamen acceptum & ut materialis objecti munus exercens, naturali actu attingi posse, ideò &c.

Dices secundò: concedere circà supernaturalia mysteria fidem aliquam naturalem est accedere ad Semipelagianos distinguentes duplicem fidem, alteram imperfectam naturæ viribus acquisitam, alteram perfectam divinitùs infusam. Sed contrà: Non errarunt Semipelagiani in eo, quòd posuerint fidem aliquam imperfectam naturæ viribus acquisitam, sed in eo quod voluerint illam esse principium fidei perfectæ, meriti, & salutis.

Quomodò Semipelagiani erraverint admittendo fidē naturalem?

Dubitatur hic primò: Vtrùm fide naturali possint sine gratia credi aliqua dumtaxat mysteria supernaturalia divisivè & seorsim; an etiam valde multa, vel omnia collectivè? Respondetur credi sine gratia posse dumtaxat aliqua divisivè, non valdè multa, vel omnia collectivè, propter eandem rationem, propter quam suprà diccbamus non posse sine gratia cognosci valde multas, vel omnea collectivè veritates naturales, nimirum propter impedimenta tùm extrinseca brevitatis vitæ, penuriæ temporis, imbecillitatis corporis, &c. tùm aliqua propria mysteriorum fidei, cujusmodi sunt quòd nonnulla ut percipiantur etiam quoad solos terminos maxima indigent explicatione; nonnulla includunt veritates practicas maximè conducentes ad bonos mores, & per consequens ab ipsorum assensu pars inferior maximè retrahit: Deinde difficillimum est & moraliter impossibile plures fide dignos diù confluere ad omnia, aut valdè multa mysteria propriæ auctoritatis suffragiis attestanda, & comprobanda congruentiis: ergo. 6.

Non possunt sine gratia cognosci actu naturali omnia mysteria supernaturalia collectivè.

Dices: Catholicus credens fide divina omnia mysteria revelata potest incidere in hæresim discredendo unicum mysterium, & retinendo assensum quoad reliqua; iste assensus erit naturalis, præstabitur sine gratia, & tamen valdè multa imò omnia, uno excepto, fidei mysteria attinget: ergo falsum est non posse sine gratia credi actu naturali valdè multa fidei mysteria collectivè. Sed contrà: dum negamus posse sine gratia credi actu naturali valde multa mysteria collectivè, loquimur de talibus mysteriis ut credendis in particulari & explicitè; ideò instantia non facit ad rem, quia Catholicus vix unquam credit actu fide divina omnia mysteria explicitè & in particulari: Deinde discredens unum mysterium non retinet assensum ullum ad reliqua, nisi negativè, quatenùs actu non dissentit, cæterùm ut positivè assentiatur reliquis in particulari, debet nova motiva perquirere, quæ pro assensu valdè probabili, & aliqualiter certo non poterunt pro ingenti mysteriorum collectione successivè occurrere naturæ viribus. 7.

Dubitatur secundò: Vtrùm actus naturalis, quo sine gratia creditur supernaturale mysterium possit esse moraliter bonus? Respondetur affirmativè, ratio est quia neque quatenùs naturalis, neque quatenùs sine gratia eliceitus, actus ille excludit moralem honestatem; non quatenùs naturalis, quia ex quo non repugnat circà objectum supernaturale actus naturalis, multò minùs repugnabit actus naturalis honestus & procedens ex affectu ac motivo moraliter bono; non quatenùs sine gratia elicitus, quia jam proba- 8.

tum

tum est posse sine gratia elici actus morali honestate præditos.

Dubitatur tertiò: Utrùm sicut sine gratia dari potest fides naturalis circà supernaturalia mysteria, ità proportionaliter dari possit spes naturalis circa supernaturalem beatitudinem, amor naturalis circà supernaturalem

9. Dei bonitatē? Respondetur affirmativè supposita propositione & revelatione talium objectorum supernaturalium; eadem enim est de istis ratio in ordine ad spem & amorem, quæ de mysteriis supernaturalibus in ordine ad fidem; solùm advertendum quod sicut fides naturalis est supernaturali imperfectior non præcisè defectu supernaturalitatis, quæ est prædicatum ipsi commune cum cæteris actibus habentibus objectum formale supernaturalis ordinis, verùm etiam ratione alicujus prædicati proprij, nimirùm ratione certitudinis; ità spes & amor naturales sunt spe & amore supernaturalibus imperfectiores, non defectu supernaturalitatis præcisè, verùm etiam spes defectu certitudinis, amor defectu efficaciæ, quæ sunt prædicata utriusque propria respectivè: Neque opportunum est hæc in præsenti latiùs prosequi, cum supponant integram notitiam actuum Theologicorum fidei, spei, & charitatis, de quibus in sequenti tractatu.

§. II.

Utrùm sit homini lapso necessaria actualis gratia ad credenda actu supernaturali mysteria fidei?

10. ASSERT. Præter gratiam revelationis necessaria est homini lapso, præsertim ex parte intellectus, alia gratia actualis ad credenda actu supernaturali, seu salutari & ut oportet, Mysteria fidei. Est dogma Catholicum, & de fide contrà amorem Pelagianum.

Revelatio mysteriorū fidei verè est gratia.

Dixi *præter gratiam revelationis*, cujus necessitatem expressè tradidit Arausicanum *can.* 8. definiens *neminem posse sine revelatione Dei mysterium salutis conquirere*, item Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 6. dicens *Disponuntur autem*, &c. *fidem ex auditu concipientes* imò eandem ex jam dictis admisit Pelagius ipse, & licèt ex hoc ipso aliqui Catholici, ne videantur ad Pelagium accedere, minùs libenter tribuant revelationi nomen gratiæ; nihilominùs inani & irrationabili tangontur scrupulo, cum ex una parte divina revelatio sit verè beneficium gratis collatum adeoque propriè gratia, & ex alia Pelagius erraverit non in eo quod senserit revelationem esse gratiam, sed in eo quod non agnoverit ullam gratiam ulteriorem.

11. Dixi *præsertim ex parte intellectus*, quia fides præcipuè consistit in actu intellectus, quo assentimur mysteriis revelatis; cæterùm non excludo in ordine ad actum fidei necessitatem actualis gratiæ etiam ex parte voluntatis, ut possit hæc erumpere in pium affectum, quo efficaciter imperetur assensus intellectus, quem quidem pium affectum supernaturalem esse suppono ex *tract. seq.* & in præsenti ostendit id Oviedus *contro. vers.* 6. *punct.* 4. quamvis alioqui propensus ad plura concedenda actibus naturalibus in ordine ad supernaturalia; supposito deinde quod supernaturalis sit affectus ille; necessariam ad ipsum esse actualem gratiam evincunt illa ferè omnia, tùm quibus mox assertum probabitur, tùm quæ afferentur §. *seq*

Pius affectus præ vius ad assensū fidei est supernaturalis.

Dixi *actu supernaturali*, & intelligo de supernaturali in substantia, idque optimè insinuant verba sequentia *seu salutari & ut oportet*, quæ verificantur de solo actu supernaturali in substantia, actus enim superna turales in modo, licèt possint aliqua ratione ad salutem conducere, non sunt tamen ad ipsam sufficientes, ideò nequeunt simpliciter appellari salutares, & ut oportet ad salutem: Scio multos negare prærogativam salutaris & ut oportet solummodò actibus supernaturalibus quoad modum extrinsecum; at non talibus quoad modum intrinsecum: Verùm actus, quos isti Auctores vocant supernaturales quoad modum intrinsecū contendo dicendos esse supernaturales quoad substantiam, idque statueram hic ex professo probare & pertractare ut præstant Oviedus *controv.* 6. *punct.* 3. Arriaga *disput.* 42. *à sect.* 2. *ad* 6. Maderous *q.* 3. *art.* 1. Gabriel à S. Vincentio *disp.* 4. *q.* 3. aliique nonnulli; nihilominùs post attentiorem considerationem visum est id pro re præsenti parùm necessarium & minùs opportunum, adeoque reservandum in tractatum sequentem, & ex eo supponendum potiùs, quàm hic agitandum. 12.

Actus salutares sunt supernaturales in substantia.

Probatur jam assertum primò ex Scriptura. Philip. 1. *Vobis datum est non solùm, ut in ipsum credatis*, &c. Ephes. 2. *Gratia estis salvati per fidem*, *& hoc non ex vobis*, *Dei enim donum est*. Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me* (subintellige credendo) *nisi Pater meus traxerit eum*. Uberiores sunt pro asserta veritate Conciliorum & Patrum auctoritates, præsertim dum agendo contrà Semipelagianos statuunt necessitatem gratiæ ad salutis initium; pro hac necessitate plurimus est Augustinus pluribus in locis, maximè verò *in lib. de bono perseverantiæ*, *cap.* 17. *&* 19. 13.

Ad actum supernaturalem fidei necessaria est actualis gratia.

Probatur secundò: Ad actum intellectus supernaturalem in substantia necessaria est ex parte intellectus actualis gratia; sed credere actu salutari & ut oportet importat præcipuè actum intellectus supernaturalem in substantia, ut præmissum est: ergo præter gratiam revelationis (quæ est gratia externa se tenens ex parte objecti) necessaria est homini lapso præsertim ex parte intellectus alia gratia, &c. Major probatur primò quia ad actum supernaturalem in substantia necessarium est ex parte principij aliquid supernaturale, ne ponatur in effectu prædicatum aliquod nullatenùs relucens in causa: Secundò quia major est improportio potentiæ 14.

Et universaliter ad omnē actū supernaturalem in substantia.

potentiæ natutalit ad actum ſupernaturalem, quàm ad quodcumque opus naturale, vel ex obj-cto, vel ex ſuperveniente gravi tentatione atduum; ſed ad opus natutale arduum neceſſaria eſt potentiæ naturali hominis lapſi actualis gratia ; ergo à fortiori, &c. Tertiò qoia intellectus actuali gratia oon indiget ſolùm ad actus, quos poteſt elicere viribus propriis, & cum concurſu connaturaliter debito; ſi autem hoc modo poſſet elicere actum ſopernaturalem in ſubſtautia, poſſet eodem modo elicete actom beatæ viſionis, ſicque huc recurreret quidquid alibi dictum eſt conttà iotellectum ereatom, cui connatutaliter & ab intrinſeco conveniat viſio Dei.

15. *Intellectus non poteſt naturaliter præſtare aſſenſum certum & non evidentem.*

Probatur tertiò: Intellectos oon poteſt viribus propriis, & per conſequens ſine gratia actuali, quæ ex patte ipſius ſe teneat, erumpete in aſſenſum certum & infallibilem, qoi nou ſit ſimol evidens; ſed credendo actu ſupernaturali myſteria fidei erumpit in aſſenſum eertum & iufallibilem, qui nou eſt ſimul evidens, etgo non poteſt viribus propriis & ſine gratia actuali credere actu ſupernaturali myſteria fidei; adeoque ptæter gratiam tevelationis neceſſaria eſt homini lapſo, &c. Minor patet ex eo, quod fides divina eſt eſſentialiter aſſenſus certus & inevidenr: Major probatur, qoia intellectus viribus propriis & ſob proprio lumine naturali non poteſt crumpete iu aſſenſum certum, niſi aut circà principia per ſe nota, aut circà conſeqoentias evidentet deductas ex talibus principiis; atqui circà otraque hæc objecta aſſenſus ſimol eſt evideus: ergo.

Dices ex bis probari, quod intellectus indigeat aliquo ſupetnaturali ad fidem ſopetnatnralem in ſubſtantia; at adhuc non inferri, qoòd indigeat actoali auxilio, nec ſufficiat fides inſuſa & gratia habitoalis; adeò ut neque homo juſtus habitibus ſopernatoralibus gtatiæ & virtotum inſtructos poſſit ſine gratiæ actualis aoxilio elicere actum aliqoem ſopetnatoralem in ſubſtaotia. Sed contrà: pto hujus inſtantiæ ſolutione, & impugnatione, ſit

---

§. III.

Vtrùm ad actus ſupernaturales neceſſaria ſit actualis gratia homini etiam iuſto & inſtructo habitibus ſupernaturalibus?

16. *Homo juſtus adhuc indiget gratia actuali ad actus ſupernaturales.*

ASSERT. Homo juſtus, & ſopernaturalibus virtutum infuſarum habitibus inſtructus, adhue ad ſingulor actus ſupernaturales indiget actuali gratia, quæ tamen aliquandò non eſt auxiliom in toto rigore ſpeciale, & ſimpliciter indebitom. Ità D.Thomas *hic q.109. art.6.* Ioannes à S. Thoma *diſput.21. art.1. num.10.* Oviedus *controv.6. punct.7.* Amicus *diſput.26. ſect.8.* Herincx *diſp.2. q.5. n.43.* cootrà Molinam *in concordia, diſp.4. & diſp.37.* docentem hominem à culpa juſtificatum, & babitibus infuſis inſtructum, poſſe elicere nuum, vel alterum actum ſalutarem cum ſolo auxilio communi & concurſu generali Dei, & quamvis Oviedus *punct. pracit. n.88.* exiſtimet Molinam loqoi de concurſu generali ſupernaturali & intrà ordinem gratiæ, in quo ſenſu vix à poſito aſſerto diſſideret; omninò tamen videtur alia eſſe Molinæ mens, nam *pracit. diſp.37.* circà finem de concurſu illo generali cum cauſa ſecuoda ad ſupernaturalem actum ſic habet: Non poto influxum immediatum Dei cum illa in effectum producendum alterius rationis eſſe à concurſu, quo coocotrit ad effectus oaturales, aut ab illo effector prodoctos habere, quòd ſint ſupernaturales.

Dixi *quæ tamen aliquandò non eſt auxilium in tota rigore ſpeciale & ſimpliciter indebitum*; gratia enim actualis, quæ io ordine ad actus ſupernaturales datur homini habitibus infuſis inſtructo, comparari poteſt tùm ad hominem ipſum ſecundùm ſe, tùm ad habitos infuſos, ſeu ad bominem ut habitibus infuſis inſtructum: ptimo modo gratia illa actualis, ſicuti eſt omnino extrà & ſuprà ordinem creationis, communiſque providentiæ naturalis, ità eſt auxilium in toto rigore ſpeciale & ſimpliciter indebitum: ſecundo modo, ſi detur ad actur in ſupernaturali linea arduos, vel ex objecto, vel ex continuatione, vel ex gravi tentatione, eſt quidem adhuc aoxilium ſpeciale & ſimpliciter indebitom; at non ſi detur ad actus in ſuperoaturali lineà faeiles, ad hos enim parari auxilia ſopernaturalia ſaltem ſufficientia ſuppoſita infuſione habitoom ſpectat ad providentiam generalem ſupernaturalem, & ſicuti potentiis naturalibus debetur aliquis concurſus naturalis, ità habitibus infoſis ſe habentibus ad modum potentiarum ſupernaturalium debetur aliquis concurſus ſupetnaturalis: Ecce quomodò gratia actualis, quâ homo iuſtus iodiget ad actus ſupernaturales aliqoandò oon eſt auxilium in toto rigore ſpeciale & indebitum; eſt tamen ſempet in toto rigore gratia, quia rigori gratiæ non opponitur debitum fundatum in gratia. Aſſertum ſic explicatom 17.

Talis tamen gratia aliquando nõ eſt auxiliũ ſpeciale & ſimpliciter indebitum.

Probator primò ex Concilio Araoſicano II. cap. ult. *Confitemur baptizatos quæ ad ſalutem pertinent poſſe & debera implere, Chriſto tamen auxiliante & cooperante:* Eece Coneilium poſt baptiſmom, in quo ſupernaturales habitus infunduntur, requirit ad opera ſalotarià Chriſti auxilium, utique actuale, nam habituale ſupponitur collatum in baptiſmo, unde diſplicet quod Molina *pracit. diſput.4. §. Hoc jacta fundamenta* de auxilio habituali intelligit alia quædam verba, quibus idem Concilium Arauſicanom in Adamo innocente requitit divinom adjutorium ad ſervandam integritatem. Clariora ſunt verba Tridentini ſeſſ. 6. cap. 16. *Cum enim Chriſtus Ieſus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipſos iuſtificatos ingiter virtutem influat, quæ virtus bona eo-* 18.

rum

rum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine quâ nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent. Addi possent alia plura ex sanctis Patribus, sufficiat pro nunc Augustinus *lib. de correptione, & gratia, cap. 1.* dicens *Nec ità, ut cum quisque fuerit à peccati damnatione liberatus, iam non indigeat sui liberatoris auxilio, sed ità potius, ut ab illo audiens, sine me nihil potestis facere: dicat ei & ipse, Adjutor meus esto ne derelinquas me.*

19. Probatur secundò: Homo justus, & instructus habitibus infusis, adhuc indiget ad singulos actus supernaturales supernaturali concursu Dei, tùm prævio, tùm simultaneo; at talis concursus, quà supernaturalis, est gratia; quà transiens, est gratia actualis, & quidem quà prævius, est actualis gratia operans; quà simultaneus, est actualis gratia cooperans: ergo homo justus & supernaturalibus virtutum infusarum habitibus, &c. Major patet, quia homo justus non minùs est causa secunda in ordine ad supernaturales, quàm in ordine ad naturales actus, Deus item non minùs ut supernaturalis, quàm ut naturalis Auctor, est causa universalis & prima: ergo sicuti titulo causæ secundæ in creatura, & causæ primæ in Deo, requiritur concursus prævius & simultaneus naturalis ad quemlibet naturalem effectum; ità requiritur pariter concursus prævius & simultaneus supernaturalis ad quemlibet supernaturalem actum, Minor probatur, si talis concursus ex aliquo capite deficit à ratione gratiæ, maxime ex eo, quòd sit saltem in ordine ad actus faciliores debitus supposita infusione habituum; atqui ex hoc capite non deficit, tùm quia est debitus debito fundato in gratia ut jam dictum est; tùm quia est debitus habitui & principio *quo*, non personæ operanti & principio *quod*; huic autem, non illi principio propriè datur, idcò non est debitus principio, cui propriè datur: Vnde obiter patet diversam esse rationem de concursu naturali dato ad actus morales minimos & leves, hic quippè concursus est debitus debito fundato in natura, item est debitus ac connaturalis personæ operanti & principio *quod*; non præcisè alicui formæ & principio *quo*; ideò nil mirum talem concursum nullatenùs habere, ne quidem in naturali ordine, propriam rationem gratiæ & doni.

20. Habitus infusi sunt qualitates mortuæ.

Probatur tertiò: Habitus supernaturales infusi non excitant nec determinant potentias naturales ad unum potiùs, quàm ad alium actum intrà proprias rationes formales; sunt enim principia non libera, imò nec viva, sed mortuæ qualitates: ergo potentiæ per tales habitus elevatæ, quamvis sint factæ proportionatæ ad rationes formales actuum supernaturalium habitibus illis respondentium, adhuc pro singulis actibus determinatè indigent supernaturali cogitatione, illustratione, motione, quà excitentur & determinentur; sicque indigent actuali gratia etiam excitante.

Ex dictis de necessitate actualis gratiæ, tùm signanter ad actum fidei salutaris, tùm universaliter ad quemlibet actum supernaturalem in substantia infertur neminem posse sine ea se disponere, aut ad remissionem culpæ & justificationem, si sit in peccato; aut ad augmentum gratiæ, si sit justus; talis enim dispositio pro præsenti statu debet esse actus supernaturalis in substantia, ut patebit ex libris sequentibus, adeoque debet esse actus, ad quem eliciendum necessaria est actualis gratia.

Infertur insuper suprà asserta de necessitate actualis gratiæ ad opera naturalia ardua, quocumque ex capite talia sint procedere respectu hominis lapsi non solùm, quamdiu manet in peccato, verùm etiam postquam justificatus est & constitutus in gratia: enim verò illa actualis gratiæ necessitas in homine lapso oritur ex inconstantia voluntatis, ex rebellione partis inferioris, & ex impedimentis extrinsecis; quæ non auferuntur per justificationem, & licèt gratia justificans dicatur sanare, tamen pro statu viæ dumtaxat sanat à culpa, non à rebellione partis inferioris, nec ab inconstantia voluntatis, alioqui esset gratia sanitatis reddens hominem sanum & integrum; non gratia medicinalis, quæ *ex praced. lib. 1. c. 5. n. 12.* differt ab illa sanitatis ratione subjecti vulnerati & infirmi, cui affert quidem per auxilia actualia subsidium, at non reddit integritatem ac sanitatē auferendo infirmitatem, & vulnera: Neque præsenti vitæ congruit illud Psal. 102. *Qui sanat omnes infirmitates tuas*, sed reservatur futuræ, de qua ibidē subditur *Qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.* 21.

---

§. IV.

Vtrùm sit homini lapso etiam justificato necessaria actualis gratia ad servanda præcepta supernaturalia?

ASSERT. 1. Ad servandum præceptum simpliciter supernaturale positivum de actu interno necessaria est homini lapso, tùm non justificato, tùm etiam justificato actualis gratia. Est assertū communissimum, & quatenùs procedit de homine lapso non justificato ab originali, ac per consequens destituto quolibet habitu supernaturali est ex fide certum, imò etiam ex Oviedo *controv. 6. punct. 5. n. 64.* lumine naturæ notum supposito, quod actus præceptus sit supernaturalis in substantia, & Pelagius in tantum concessit naturæ viribus observantiā omniū præceptorum, in quantum nec supernaturales actus agnovit, nec supernaturalia præcepta, & ut loquitur Oviedus *punct. præcit. n. 61.* erravit destruendo erroris materiam. Quatenùs deinde assertum procedit de homine justificato & elevato per habitus supernaturales, non est quidem lumine naturæ notum, quia omni probabilitate non caret 22. Homo etiā justus indiget gratia actuali ad quodlibet præceptum supernaturale positivum de actu interno.

opinio docentium ad eliciendus actus in substantia supernaturales sufficere supernaturales habitus cum auxilio naturalis ordinis ejusdemque rationis cum eo, quod datur ad naturales actus; est tamen ferè æquè certum ex fide, quia sancti Patres & Concilia statuendo contrà Pelagium necessitatem gratiæ ad quoscumque actus meritorios & salutares loquuntur aut unicè, aut præcipuè, de gratia actuali.

23. Præceptum aliud supernaturale simpliciter & ex objecto aliud secundùm quid & ex modo.

Dixi *præceptum simpliciter supernaturale*, quod scilicet tale sit ex parte objecti, quatenùs rem supernaturalem præcipiat, ad differentiam præcepti supernaturalis tantùm ex parte modi, quatenùs, licèt rem naturalem respiciat, imponitur modo supernaturali & ex divina revelatione, qualia fuere multa præcepta legis veteris, de quibus præceptis servandis dependenter, vel independenter à gratia, judicandum est juxtà conditionem operis naturalis præcepti, & juxtà supradicta de viribus arbitrij in ordine ad prosequendum morale bonum ordinis naturalis.

24. Dixi *positivum de actu interno*, quia quoad præcepta supernaturalia, aut negativa, aut de opere externo, statuetur infrà. Interim assertum sic explicatum

Probatur: Ad eliciendum actum supernaturalem in substantia necessaria est homini lapso, tùm non justificato, tùm etiam justificato, actualis gratia ex duobus §.§. præcedentibus; sed servare præceptum simpliciter supernaturale de actu interno est elicere actum supernaturalem in substantia, ut patet ex mox præmissis, & ex eo quod supponimus actus internos, tùm fidei divinæ, tùm cujuslibet alterius virtutis per se infusæ, esse quoad substantiam supernaturales: ergo ad servandum præceptum simpliciter supernaturale, &c. Confirmatur specialiter quoad hominem non justificatum ex Tridentino *sess. 6. can. 3.* ubi anathematizatur *qui dixerit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur.* Confirmatur item quoad hominem justificatum ex Augustino *lib. de natura & gratia, cap. 26.* dicente *Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere; sic homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm ut deleat, quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus:* ubi ly *rectè non potest vivere*, ly *ne peccemus* debet maximè intelligi in ordine supernaturali, licèt ex terminis Augustini verba universaliora sint & universaliùs usurpentur à D. Thoma *hic quæstione 109. artic. 9.*

Dubitatur hic: Vtrùm sine actuali gratia possint præcepta supernaturalia servari quoad substantiam, licèt non quoad modum? Item utrùm sine eadem possit contrà præcepta supernaturalia non peccari, licèt non possint talia præcepta formaliter servari? Vtrumque dubij membrum propono propter Cajetanum *hic quæst. 109. artic. 4.* aliosque nonnullos utrumque affirmantes: Nihilominùs cum Arriaga *disput. 42. sect. 6. subsec. 3.* Oviedo *controvers. 6. punct. 5. n. 62. & 65.* cæterisque communiter

Ad primum dubij membrum respondetur negativè: Ratio est, quia, vel præceptum impleri quoad substantiam, non quoad modum, est præcisè impleri sine dilectione ac merito salutis, & hac ratione peccator eliciens supernaturalem actum fidei, aut spei, urgente præcepto servat quidem præceptum supernaturale quoad substantiam, non quoad modum; at sicuti adhuc elicit actum supernaturalem, ità adhuc indiget actuali gratia; vel (& est germanus sensus Adversariorum) præceptum impleri, seu servari quoad substantiam, non quoad modum, est hominem hic & nunc obligatum, v.g. præcepto fidei supernaturalis elicere actum fidei, cui, ut supernaturalis sit, solùm desit aliquis modus; & hac ratione Adversarij in primis nituntur falso supposito, supponunt enim actus supernaturales esse tales, non per substantiam & entitatem propriam, sed per modum distinctum; deinde dato supposito adhuc non obtinent intentum; quia præceptum fidei supernaturalis, vel cadit suprà solam substantiã actus, & sic ponendo actum quoad substantiam carentem aliquo modo, præceptum servatur simpliciter ac totaliter, adeoque quoad substantiam, & modum; vel cadit etiam suprà modum actus, & sic quòd est modus respectu actus est substantia respectu præcepti, adeoque ut servetur præceptum quoad substantiam debet poni actus etiam quoad modum: ergo quidquid Adversarij dixerint per actum, cui desit modus supernaturalitatis, præceptum fidei supernaturalis, vel servatur quoad substantiam & modum, vel neque servatur quoad substantiam; nunquam verò quoad substantiam, non quoad modum, adeoque impertinenter docent tale præceptum posse sine actuali gratia quoad substantiam servari, non quoad modum. 25. Præceptum suprà dictũ neque etiã quoad substantiam servari potest sine actuali gratia.

Ad secundum dubij membrũ dico dupliciter intelligi posse, quòd possit quis non peccare contrà præceptum supernaturale, seu ipsum non transgredi sine actuali gratia: Primò quatenùs sine actuali gratia præceptum hujusmodi utpotè impossibile non obliget, & vel non innotescat, vel innotescat ut non obligans; in hoc sensu rectè quidem dicitur hominem non posse peccare contrà ipsum, seu non posse ipsum transgredi; at non similiter rectè dicitur posse non peccare, seu posse non transgredi, quia primum differt à secundo in eo, quod secundum importat libertatem, seu potentiam ad peccandum & non peccandum, primum non item, sed puram peccandi impotentiam; unde propriè loquendo demens aut dormiens malè dicitur posse non peccare, quamvis rectè dicatur non posse peccare: Secundò quatenùs quis sine actuali gratia nequeat quidẽ formaliter servare supernaturale præceptum, adhuc tamen 26. In aliquo sensu non potest In aliquo sensu potest sine

Gratia non peccari cōtra præceptum supernaturale.

men ex hoc oriatur aliqua obligatio, eo quod urgente & innotescente supernaturali præcepto fidei, v.g. ignoret quis carentiam actualis gratiæ, & existimet se obligatum tali præcepto, adeoque teneatur conari quantùm potest ad ipsum servandum eliciendo actum fidei quem potest, etiamsi solùm naturalis sit; in hoc casu, qui tamen nequit secundùm providentiam ordinariam contingere, homo contrà præceptum supernaturale, quod defectu actualis gratiæ ad supernaturalem actū requisitæ formaliter implere non posset, posset sine actuali gratia, præsertim ordinis supernaturalis, tùm peccare, tùm non peccare; peccare quidem omittendo, non peccare eliciendo actum fidei naturalis, ad quem nulla actualis gratia requiritur, vel si sit ex gravi tentatione aliove ex capite arduus sufficit actualis gratia ordinis naturalis. His pensitatis

Simpliciter tamen potiùs negandum posse nō peccari

simpliciitatis & absolutè loquendo etiam secundo dubij membro negativa potiùs, quàm affirmativa responsio adhibenda est, quia sensus, cui congruit responsio negativa, usitatior est ac universalior; casus verò, cui quadrat responsio affirmativa, particularis est, & non spectans ad ordinariam providentiam.

27. Assert. 2. Nullum præceptum negativum de facto est simpliciter supernaturale, nisi indirectè; quatenùs tamen tale est, nequit ab homine lapso, sive non justificato, sive etiam justificato, servari sine actuali gratia.

Probatur & explicatur prima pars: Præceptum simpliciter supernaturale, quemadmodum præmisimus *num.* 23. debet esse tale ex parte objecti & rei præceptæ; atqui nullum præceptum negativum de facto est supernaturale ex parte objecti & rei præceptæ, nisi indirectè: ergo nullum præceptum negativum, &c. Minor probatur, ut præceptum sit supernaturale ex parte objecti debet prohibere, aut præcipere aliquid supernaturale; quidquid autem sit, utrum repugnet nec ne præceptum prohibens supernaturalem actum aut præcipiens supernaturalem negationem? quidquid item sit, utrùm nomine supernaturalis negationis veniat ea dumtaxat, quæ negat supernaturalem actum; an ea quoque, quæ non potest nisi supernaturaliter poni? eo quod sit negatio rei non potentis non existere na-

28. turæ viribus; quidquid, inquam, de his

Non datur de facto præceptum negativum directè supernaturale ex parte objecti.

sit, discurrendo per præcepta supernaturalia nobis nota constat nullum esse, quod aut supernaturalem actum directè prohibeat, aut supernaturalem negationem directè præcipiat; nam præceptum negativum in materia supernaturali fidei, v.g. directè prohibet actum infidelitatis & directè præcipit ejus negationem; liquidò autem constat & naturalem esse actum infidelitatis & naturalem esse ejus negationem, utpotè quæ est negatio actus, tùm naturalis, tùm potentis non existere naturæ viribus; superest igitur, ut solùm indirectè præceptum negativum habeat aliquando supernaturale objectum, quando scilicet, sistendo in eodem exemplo, prohibet infidelitatem ejusque omissionem præcipit, ut habeatur actus fidei, aut in circumstantiis, in quibus nequit omitti infidelitas nisi eliciendo fidei, aut aliûs virtutis supernaturalis actum.

Dices: præceptum negativum in materia fidei obligat ad non amittendam internam fidem, quæ certè est quid supernaturale: ergo habet directè pro objecto aliquid supernaturale. Sed contrà: non amittere est non carere, seu non negare, adeoque continet duas negationes, & quia duæ negationes affirmant, non amittere fidem est affirmatio per duas negationes explicata: non igitur cadit sub negativo præcepto, sed sub affirmativo, & synonimo cum præcepto fidei retinendæ.

Præceptum de fide non amittendi est affirmativum.

29. Probatur jam facilè secunda pars: Præceptum negativum simpliciter supernaturale indirectè nequit quà tale servari, nisi implendo id, ad quod indirectè obligat, id est nisi eliciendo actum supernaturalem in substantia, ut mox dicebamus; sed homo lapsus etiam justificatus nequit ex supradictis elicere sine actuali gratia actum supernaturalem in substantia: ergo præceptum negativum simpliciter supernaturale indirectè, quà tale est, nequit ab homine, &c.

Dubitatur: Quid sentiendum de iisdem præceptis negativis secundùm id præcisè, quod directè respiciunt, & secundùm quod ex parte objecti supernaturalia non sunt, sed solùm ex parte modi quo imponuntur à Deo ut Auctore supernaturali, & consequuntur ad præcepta positiva simpliciter supernaturalia? Arriaga *hic disp.* 42. *n.* 25. refert Gulielmum de Rubione dixisse neque concursum generalem Dei esse necessarium ad non peccandum contrà talia præcepta sic considerata: Verùm si loquitur de non peccare mortuo modo, ut non peccant amentes, non facit ad rem; si loquitur de non peccare modo humano & servando præceptum, malè loquitur, quia ad taliter non peccare contrà præceptum necessaria est tùm cognitio præcepti urgentis, tùm potentia transgrediendi, ad quæ certè necessarius est Dei concursus generalis. Ideò

30. Respondetur ad servandum in sensu proposito ea præcepta, & non peccandum contrà ipsa, necessarium quidem esse propter mox dicta concursum Dei generalem & ordinarium; at non actualem gratiam, nisi eo modo quoad præcepta simpliciter naturalia, id est quando urget gravis tentatio, vel observantia debet esse diuturna: Ratio est, quia servat quis in sensu proposito præceptum prohibens infidelitatem, v.g. per hoc, quod infidelitatem omittat ex motivo naturaliter honesto, vel ex eodem eliciat actum quo dicat nolo habere actum infidelitatis; ad hæc autem non magis requiritur gratia, quàm ad aliquod aliud opus naturale. Neque existimes pro observantia præcepti negativi prohibentis infidelitatem esse necessarium, quod infidelitas omittatur ex motivo

contrarietatis, quam habet cum fide supernaturali, adeoque ex motivo supernaturali. Contrà enim sufficit, quòd talis contrarietas sit antecedenter cognita, nec requiritur quod sit in actu exercito motivum nolendi infidelitatem.

31. Assert. 5. Nullum præceptum de opere externo est simpliciter supernaturale directè, seu ratione operis externi præcisè; est tamen aliquandò tale indirectè; & quatenùs tale nequit ab homine lapso, sive non justificato, sive etiam justificato servari sine actuali gratia.

Præceptum de opere externo nunquam est sim-pliciter super-naturale directè.

Probatur & explicatur: Vt aliquod præceptum de opere externo esset simpliciter supernaturale directè deberet esse intrinsecè supernaturale opus ipsum externum cadens sub præcepto, sed nullum opus externum secundùm se præcisè tale est, clarè enim constat prolationem verborum, extensionem manus, ablutionem, unctionem, & similia externa opera, quomodocùque fiant, esse ejusdem rationis intrinsecè, & sicuti intrinsecè non diversificantur ex eo, quòd imperentur ab actu necessario, vel libero, ità nec ex eo quod imperentur ab actu naturali vel supernaturali, ex naturali vel supernaturali motivo: ergo nullum præceptum de opere externo est simpliciter supernaturale directè, quia tamen dantur nonnullæ actiones externæ, quæ ex genere suo postulant conjungi cum supernaturalibus internis, hujusmodi actiones externæ possunt dici supernaturales indirectè, & consequenter dici potest simpliciter, id est ex parte objecti, supernaturale indirectè præceptum, quod ipsas ut cum supernaturalibus internis conjunctas respicit; exemplum talium externarum actionum sit confessio externa fidei divinæ, item confessio sacramentalis peccatorū, illa enim, cum sit ex natura sua manifestatio fidei internæ, petit conjungi cum actu interno fidei divinæ & non nisi ut taliter conjuncta cadit sub præcepto; ista, cum sit ex institutione sacramenti dolorosa, petit conjungi cum actu interno doloris supernaturalis, & non nisi ut taliter conjuncta cadit sub præcepto: Ecce quomodò de opere externo datur aliquando præceptum simpliciter supernaturale indirectè. Porrò ad hoc præceptum servandum necessariam esse actualem gratiam evincitur ex eo, quod sicuti cadit super actionem externam ut conjunctam cum supernaturali interna, ità non servatur nisi conjungendo eum opere externo actum internum supernaturalem in substantia; ad hunc autem jam pluries dictum est necessariam esse in homine etiam justificato actualem gratiam.

32. Est tamen aliquando tale indirectè.

Et tunc nequit servari sine actuali gratia.

33. Recensent hic aliqui inter præcepta supernaturalia de opere externo ea etiam, quæ respiciunt opus externum supernaturale purè extrinsecè; nimirùm vel ratione actus supernaturalis interni à quo imperantur, quomodò supernaturale dici potest quidquid boni moralis exteriùs operamur ex motivo supernaturali; vel ratione supernaturalis effectus, ad quem à Deo ordinantur, quomodo supernaturales sunt externæ actiones sacramentales ut ablutio, unctio, & aliæ hujusmodi materiæ proximæ sacramentorum; item prolatio verborum, quæ sunt eorundem formæ. Nihilominùs, sicuti utrumque hoc operum genus nullam habet per se & intrinsecè connexionem cum supernaturalitate, ità ex ipsis derivari non potest supernaturalitas simpliciter & per se in præcepta, quæ propterea ut serventur nullam per se requirunt actualem gratiam supernaturalis ordinis; & opera quidem primi generis non requirunt gratiam actualem supernaturalem diversam à gratia requisita pro actu supernaturali interno imperante, cum quo quia opera de quibus loquimur per accidens conjunguntur, ideò non nisi per accidens possunt gratiam illam requirere: Opera secundi generis ad supernaturalem effectum conducunt, quatenùs elevantur à Deo, non quatenùs fiunt à creatura, ideò non à creatura fiant, nulla infertur ex effectu supernaturali, ad quem conducunt, necessitas actualis gratiæ supernaturalis; neque aliundè apparet necessitas actualis gratiæ naturalis, nisi occurrat vehemens tentatio aut alia valdè gravis difficultas superanda. Neque dicas omnem actionem sacramentalem esse ex genere suo favorem & beneficium: Contrà enim est favor & beneficium respectu suscipientis, at non per se respectu conferentis. 34.

Bene verò quando est supernaturale per denominationem purè extrinsecā.

Plura in præsenti addi possent de necessitate actualis gratiæ ad exercendas dignè actiones sacramentales & ad implenda præcepta de conficiendis & suscipiendis dignè sacramentis; at hæc habent alibi tractatum proprium; pro nunc dico in universum confectionem & susceptionem dignam sacramenti requirere actualem gratiam, quoties requirit supernaturalem actum.

Ex dictis de necessitate actualis gratiæ in homine etiam justificato, seu justo, constat habitus gratiæ & fidei non sufficere ad bene operandum, superest jam inquirendum, utrùm quamvis non sufficiant, requirantur tamen, propter errorem quorundam sectariorum dicentium omnia opera hominis in infidelitate, vel in alio lethali existentis esse peccata. Sit igitur

---

§. V.

Vtrùm habitus gratiæ, & fides, quamvis non sufficiant, requirantur tamen ad bene operandum?

Assert. 1. Habitus gratiæ non necessariò in homine lapso requiritur ad bene operandum, nec omnia opera hominis destituti gratiâ habituali, & constituti in lethali, sive originali, sive personali, peccata sunt. Est dogma fidei & ut tale traditur ab Oviedo *hic contr. 5. punct. 1.* Arriaga *disp. 38. sect. 1.* Maderno *q. 2. art. 2.* Herincx *disp. 2. q. 3.* Goneto *disput. 1. art. 3. §. 1.* &c. contrà Joannem Hus docentem peccatum homini inhærens 35.

Non omnia peccatoris opera esse peccata est de fide.

inhærens omnia ipsius opera commaculare, adeoque omnia peccatoris opera esse peccata, est articulus decimus sextus hujus Sectarij inter damnatos à Concilio Constantiensi. Item contrà Michaëlem Bajum, cujus suprà meminimus *cap.* 2. *num.* 1. volentem nullum opus fieri bonum, nisi dependenter à gratiâ justificante; quia tamen deindè admittebat hominem in gratia simul & in peccato, concedebat posse fieri bona opera à peccatore qui esset simul justus. Tandem contrà Lutherum, Calvinum, Melanctonem, & Kemnitium, qui licèt voluerint omnia prorsùs hominis lapsi, quamtumvis justificati ac justi opera esse peccata, addiderunt tamen non imputari, neque nocere homini justo, sed solùm peccatori; sicque docuerunt omnia opera se habere ut peccata respectu omnis & solius peccatoris.

Dixi *ad benè operandum* quas particulas sic universaliter posui, ut complecterer bona opera, tùm naturalia, tùm supernaturalia ordinis, neutra enim secundum se requirunt habitualem gratiam; quamvis deinde hæc sit necessaria, ut opera supernaturalia habeant rationem meriti condigni, quemadmodum infrà tradetur, cum de merito.

36. Dixi *nec omnia opera hominis destituti gratiâ, &c.* quæ quidem verba non debent attendi, ut secunda & diversa asserti pars, sed ut major explicatio præcedentium, eorumdemque necessariò illativa; licèt enim admissis actibus indifferentibus possit opus aliquod non esse peccatum absque eo, quod bonum sit, nec detur illatio & connexio necessaria inter non peccare & benè operari: Nihilominùs hoc effugium nec solidum est, nec juxtà mentem Tridentini, quod *can* 7. mox afferendo definiens non omnia opera facta ante justificationem esse peccata, non existimat alia opera esse indifferentia, loquitur enim de operibus ad justificationem cõducentibus, & quibus quis nititur se disponere ad gratiam, quæ certè opera bona esse oportet, nec sufficit esse indifferentia, ut de contritione in particulari statuit idem Tridentinum *seß.* 14. *can.* 5. & de cæteris actibus magis universaliter Concilium Arausicanum *can.* 4. *& sequentibus* docens affectus, quibus homo paulatim disponitur ad justitiam esse Spiritus Sancti dona & ex illius auxilio tanquam bona opera procedere, licèt fiant ab homine adhuc peccatore: Deindè opera indifferentia, si aliqua dantur, contingunt valdè raro, adeoque effugium operum indifferentium non salvat, quin ferè semper peccator in omnibus suis operibus peccet, quod est nimia indulgere Sectariis. Assertum sic explicatum

Indè infertur esse de fide quod aliqua peccatoris opera sint bona.

37. Probatur primò ex Tridentino *seß.* 6. *can.* 7. ubi anathematizatur qui dixerit *Opera omnia, quæ antè justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementiùs quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum graviùs peccare.* Confirmatur ex Conciliis Constantiensi damnante articulum decimum sextum Ioannis Hus, & Arausicano tribuente prærogativam boni operis dispositionibus ad justificationem etiam à peccatore factis, ut jam retulimus. Confirmatur insuper ex eo, quod Scriptura *Luc.* 11. hortatur peccatores ad eleemosynam *Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis*, non hortaretur autem si eleemosyna à peccatore facta bona esse non posset. Confirmatur tandem ex Sanctis Patribus, nam Chrysostomus *homil.* 67. *ad populum* ait *Non potest malus omninò malus esse, sed evenit, ut aliquid habeat boni*: Fulgentius *lib. de Incarn. cap.* 26. ait *peccatoribus aliqua bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem inesse posse.* Augustinus *de spir. & litt. cap.* 2*. ait *deesse aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.*

Dices plures esse & clariores auctoritates in contrarium nam *Matth.* 7. habetur *Non potest arbor mala bonos fructus facere*; sæpè etiam alibi in Scriptura reprobantur & rejiciuntur omnia opera peccatorum: Psal 49. *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas & assumis testamentum meum per os tuum.* Isaïæ 1. *Ne offeratis sacrificium frustrà; incensum abominatio est mihi.* Concilium Arausicanum *can.* 22. ait *Nemo habet de suo* (quod est idem ac dicere sine gratia) *Nisi mendacium & peccatum.* Augustinus *lib. de gratia & libero arbitrio cap.* 15. ait *Præcepta charitatis tanta ac talia sunt, ut quidquid se putaverit homo bene facere, si fiat sine charitate, nullo modo fiat benè.* Sed contrà: si ex verbis illis Matth. 7. rectè inferretur peccatorem non posse benè operari, ex verbis ibid. præcedentibus *Non potest arbor bona malos fructus facere* inferendum esset justum non posse peccare; ly igitur *mala & bona arbor* non supponit pro peccatore & justo, sed pro falso & vero Propheta seu Doctore, & sensus est Pseudo-prophetam, falsumvè Doctorem, non posse ex pravæ doctrinæ semine facere fructus bonos nec verum Doctorem, &c. Ad illud Psal. 49. & Isaïæ 1. dico opera illa reprobari non præcisè, quia sint opera facta à peccatoribus, sed quia vitiata ex hypocrisi aliovè modo indebito. Concilio Arausicano satisfactum est suprà *cap.* 2. *num.* 10. Ad Augustinum, ex quo plura alia loca afferri possunt, dico ipsum nomine boni operis in verbis relatis & alibi sæpè intelligere illud solùm, quod est condignè meritorium salutis; aliquando ad aliqua alia bona opera requirere gratiam non habitualem tamen, sed actualem, ut videre est apud Suarium *hic lib.* 1. *cap.* 1. & Vasquium *disp.* 192. *cap.* 3. 38.

Occurritur auctoritatibus Adversariorũ.

39. Probatur secundò ratione: Gratia habitualis & Charitas, quæ à gratiâ habituali aut non distinguitur aut saltem de lege ordinariâ nunquam separatur, ad bona opera neque naturalia neque supernaturalis ordinis necessariò in homine lapso requiritur: Non ad bona opera ordinis naturalis, quia secùs omnia opera hominis puri essent peccata, nec dabilis esset in genere moris bonitas naturalis sine supernaturali principio: Non ad illa ordinis supernaturalis, quia habitualis gra-

tia datur ad esse, non ad operari; nec aliud confert bonis operibus quàm condignitatem meriti in ordine ad gloriam; charitas verò datur in ordine ad operari actus proprios, non in ordine ad actus aliarum virtutum; & illud etiam, quod operatur in ordine ad actus proprios, suppleri potest per actuale auxilium; ergo in universum habitus gratiæ non necessariò in homine lapso requiritur ad bene operandum, nec &c. Confirmatur ex eo, quod dum suprà probaremus aliqua bona opera ordinis naturalis fieri posse sine actuali gratia, excludebamus in ordine ad talia opera necessitatem cujuscumque doni gratuiti, & consequenter etiam gratiæ habitualis; pro operibus verò, pro quibus asseruimus necessitatem actualis gratiæ, si sermo sit de gratiâ actuali ordinis naturalis ista disparatè se habet ad gratiæ habitum, nec ipsum infert, si de gratia actuali ordinis supernaturalis, hæc licèt connaturaliùs detur, ubi præcedit gratiæ habitus; tamen ut constat ex supernaturalibus auxiliis, quæ conferuntur existentibus in peccato, aliquando gratiæ habitum præcedit, & eosdem effectus præstat, quos præstaret si gratiæ habitum subsequeretur.

40. Assert. 2. Fides non necessariò in homine lapso requiritur ad benè operandum, nec omnia infidelium opera sunt peccata: Hocque procedit etiam de infidelibus nullam prorsùs habentibus notitiam veri Dei, nimirùm de Idololatris & Atheis. Ità D. Thomas 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 1. *& in* 2. *dist.* 41. *quæst.* 5. *art.* 2. Magister *ead. dist.* Estius *ead. dist.* §. 3. Oviedus *controv.* 5. *punct.* 2. Gonetus *pracit. art.* 3. §. 3. Arriaga, Madernus, Herincx *locis pracitatis*, cæterique Theologi in assertam veritatem saltem usque ad ly *Hocque procedit*, *&c.* tanquam in dogma fidei, convenientes contrà Sectarios universaliter docentes quidquid à peccatore fit peccatum esse, & specialiter contrà Bajum inter cujus damnatas propositiones vigesima sexta illa est *Omnia infidelium opera sunt peccata & Philosophorum virtutes sunt vitia*, item contrà Jansenium jam relatum *praced. cap.* 2. *num.* 1. Addunt aliqui Linconiensem *in serm. quodam de Adventu*, at non satis constat hunc Auctorem ità sensisse. Particulæ illæ *Hocque procedit etiam de infidelibus, &c.* quas Oviedus *pracit. punct.* 2. *num.* 10. fatetur non posse efficaciter probari ex Scripturâ aut Conciliis, sunt insuper contrà aliquos Catholicos & signanter contrà Gregorium *in* 2 *dist.* 39. *quæst.* 1. *art.* 2. *corol.* 3. requirentem in actu quolibet, ut bonus imò ut non malus sit, quod ab eliciente referatur in Deum, hoc autem supponit in eliciente notitiam aliquam veri Dei.

Fidem non esse necessariam ad benè operandum est de fide.

41. Probatur primò ex decretis Pij V. & Gregorij XIII. damnantium inter cæteras Baij propositiones illam, *Omnia infidelium opera sunt peccata, &c.* Confirmatur ex Scripturâ Danielis 4. *Consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime* ubi Propheta Nabuchodonosorem infidelem hortatur ad redimenda eleemosynis peccata; bonus autem Propheta non hortatur ad peccandum, nec peccata peccatis redimuntur; eleemosyna igitur etiam ab infideli facta peccatum non est, sed bonum opus: alibi sæpè Scriptura aliqua infidelium opera commendat, eaque testatur fuisse à Deo remunerata, ut referunt Gonetus *pracit.* §. 3. *num.* 119. & Estius *pracit. dist.* 41. §. 2. quis autem dicat peccata, aut commendari à Scripturâ, aut remunerari à Deo? Apud eosdem Gonetum & Estium videri possunt plura Sanctorum Patrum testimonia.

Dices majora esse, quæ possunt ex Scriptura & Patribus in contrarium afferri: ex Scriptura habetur Rom. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Heb. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo* ad Tit. 1. *Coinquinatis & infidelibus nihil est mundum.* Coloss. 3. *Omnia quacumque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite* 1. Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*; quomodo autem primum præceptum implebunt hæretici à vera Iesu Christi fide alieni, aut secundum infideles illi, qui Deum prorsùs ignorant. Ex Sanctis Patribus Augustinus & Prosper variis in locis relatis à Goneto *pracit. art.* 3. § 4. & Estio *pracit. dist.* 41. §. 1. expressè tradunt has propositiones: *Opera omnia infidelium sunt peccata: Nullum opus sine fide est bonum: Virtutes Philosophorum vera virtutes non sunt, sed vitia: Omnis infidelium vita*
peccatum est. Sed contrà: ad primam auctoritatem *ex Rom.* 14. dico, vel in ly *ex fide* 42.
nomine fidei significari fiduciam seu tranquillitatem conscientiæ, vel ly *quod non est ex fide* intelligi non privativè, sed positivè & contrariè, prout idem sonat ac quod est ex infidelitate seu contrà fidem: Ad secundam *ex Heb.* 11. ly *placere Deo* debet intelligi in ordine ad salutem & beatitudinem supernaturalem, vel debet referri ad personam operantem, non ad opus, notat enim Estius *pracit. dist.* 41. §. 4. posse Deo placere aliquod opus hominis, etiamsi nondum Deo placeat homo ipse: Ad tertiam *ex* 1. *ad Tit.* vel ly *coinquinatis & infidelibus* sumitur formaliter prout significat operantes ex infidelitate & contrà fidem, vel ly *nihil est mundum* refertur ad salutem, & significat nihil esse ad salutem conducens: Ad quartam & quintam *ex Epist. ad Coloss. & Cor.* dico verbis illis contineri consilium, non præceptum; vel si præceptum est, referri debere ad ultimum hominis conatum, non ad singula
ejusdem opera. Ad propositiones desumptas 43.
ex Augustino & Prospero dico in prima propositione vel ly *infidelium* sumendum esse formaliter & reduplicativè, vel ly *peccata* ampliativè & latè supponere pro quolibet opere non conducente ad salutem in secundâ ad ly *est bonum* subintellige, relativè ad salutem, quod solum est antonomasticè bonum: in tertiâ ly *non vera virtutes sunt sed vitia* intellige de virtutibus salutaribus, & de vitiis ampliativè acceptis, quemadmodum de peccatis dictum est: in quartâ vel eodem utere intelligendi modo quo in prima, vel dicito ly *Omnis vita* sumi pro majori

Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

jori vitæ parte, sicuti sumitur pro majori parte ly *Omnis* Genes. 6. *Omnis cara corruperat viam suam*: Ex hisce interpretationibus aliqua semper facilè poterit accommodari alij cuicumque, aut eorumdem, aut reliquorum Sanctorum Patrum auctoritati, ex quibus certè nullus in speciem visus est magis favere Adversarijs quàm Augustinus, cui ad id occasio fuit impugnatio Pelagianorum in extremum oppositum declinantium, & volentium esse solis naturæ nostræ viribus tribuenda opera quæcumque, etiam bona simpliciter & ad salutem conducentia; in hanc igitur occasionem refundendum, non in aliquam erroris suspicionem Augustino imputandum; quod cum aliqua exaggeratione negaverit bona opera in infidelibus.

44. Probatur secundò ratione: Fides multo minùs, quàm gratia & Charitas tribuit bonitatem, aut naturalem, aut supernaturalem operibus, nec fideles ut benè operentur necesse est, quòd operentur concurrente fidei actu vel habitu; ergo fides non necessariò in homine lapso requiritur, &c. Confirmatur ex eo, quod homo lapsus carēs fide adhuc non caret omni regula benè operandi, habet enim adhuc regulam legis naturalis innato rationis lumine propositam, secundùm quam ut loquitur Apostolus Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*, ubi ly *Gentes* convenientissimè intelligitur de Gentilibus in gentilismo perseverantibus post dānatas propositiones Baij, inter quas vigesima secunda sic habebat, *Cum Pelagio sentiunt qui textum Apostoli ad Rom. 2. Gentes, &c. intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.* Confirmatur insuper ex eo, quod infidelibus melius esset non exercere, quàm exercere saltem non urgente præcepto opera naturalis honestatis, & consulendum ipsis esset otiari potiùs, quàm operari.

45. Impugnatur specialiter opinio & fundamentum Gregorij. Hæ rationes, si benè expendantur, militant etiam pro infidelibus nullam veri Dei notitiam assecutis; neque relatio in Deum à Gregorio ad quodlibet opus bonum, imò etiam non malum, requisita cogit nos ad faciendam talium infidelium exceptionem; enim verò talis relatio non requiritur ex parte operantis, nisi negativè, quatenùs iste non apponat operi relationem incompossibilem cum relatione ad Deum; cæterùm ad benè operandū bonitate morali phylosophica saltem, si minùs theologica, sufficit quod operans habeat pro fine ultimo bonum honestū in communi. Dixi talem relationem non requiri *ex parte operantis*, quia ex parte operis reperitur in quolibet opere honesto ab intrinseco & ex natura sua: Dixi *nisi negativè* quatenùs iste non apponat, &c. ubi adverte obiter posse in hoc sensu etiam negativè intelligi verba prælata, & jam aliter explicata ex r. a. 07. 10. dicendo ad nihil aliud obligare supposito quod præceptum contineant, quàm ad non faciendum aliquid contrà Dei gloriam, seu ad talem gloriam inordinabile.

CAPUT V.

De necessitate gratiæ actualis ad perseverandum.

PERSEVERARE, cum nihil aliud, quàm continuare seu perdurare significet, in ordine ad malum æquè ac in ordine ad bonum dici potest; nihilominus simpliciter & absolutè prolatum in bonam partem sumitur; undè etiam perseverantia nomen est virtutis, & significat habitum, quo quis vel elicit firmum propositum permanendi in bono, vel inclinatur ad superandas difficultates, & tristitias irruentes contrà diuturnam in bono permanentiam; inò solitas oriri ex ipsa diuturnitate: Porrò in præfixo titulo perseverare sumitur quidem in bonam partem, tùm quia absolutè positum est, tùm quia ex verbis adjunctis ad bonum determinatur, quis enim nesciat ad perseverandum in malo gratiam nec necessariam esse posse, nec utilem? non tamen sumitur prout spectat ad perseverantiam virtutem, sed prout importat statum quemdam, per quem homo viator in gratia constitutus gratiam conservat. 1. Quid perseverare ex vi nominis. Quid perseverantia virtus.

Perseverantia in hoc sensu triplex est alia diuturna, non finalis; alia finalis, non diuturna; alia diuturna, & finalis simul. Perseverantia diuturna, non finalis, est cum quis gratiam diù seu ad longum tempus conservat, at non usque ad mortem, adeò ut postquam diù in gratia permansit, gratiam peccando amittat, & in peccato decedat, hocque aliquando evenire testatur experientia; cujus insigne exemplum refert ex Augustino Gonetus *hic disp. 1. num.* 389. de quodam sene qui usque ad annum octogesimum quintum sanctè ac continenter vixit, & deindè pravè ac turpiter reliquum suæ vitæ tempus absolvit: Perseverantia finalis, non diuturna est, cum quis perseverat in gratiā usque ad mortem, at non ad longum tempus eo, quòd illicò post justificationem, aut paulo post, mors sequatur; insigne hujus perseverantiæ exemplum fuit in bono latrone, ejusdemque familiaria & frequentia exempla occurrunt tùm in parvulis decedentibus paulo post baptismum, tùm in adultis, qui vel solùm imminente nece & ad suspendiū jam damnati à peccatis resipiscunt, vel aliundè recenter cōversi repentina & subita morte corripiuntur: Perseverantia diuturna & finalis simul, est cum quis diù seu ad longum tempus, & simul usque ad mortem gratiam conservat, adeò ut & diù in gratiā vivat & tandem in gratiā moriatur. Perseverantia hoc tertio modo est simpliciter, propriissimè, & antonomasticè perseverantia. Perseverantia primò modo est impropriissima, nec est illa, quam Concilia & Sancti Patres vocant perseverantiæ donum, & in ordine ad 2. Quid & quotuplex perseverantia in præsenti. 3.

ipsam

ipsam quomodo necessaria sit actualis gratia satis constat ex dictis de talis gratiæ necessitate in homine etiam justificato, tùm ad servanda præcepta supernaturalia, tùm ad vitandum diù quodlibet peccatum contrà legem naturalem. Perseverantia secundo modo inter alias duas mediat, magis tamen ad primam accedit, & simul cum prima ad præsens institutum pertinet, quia cum ea convenit in ratione generica perseverantiæ finalis, in quam solam directè tendunt omnes hujus capitis lineæ. Ideò sit

---

§. I.

Quid importet formaliter Perseverantia finalis?

4. Quid perseverantia finalis.

ASSERT. Perseverantia finalis importat formaliter existentiam in gratiâ justificante pro ultimo instanti vitæ seu viæ, vel conjunctionem gratiæ justificantis cum morte. Hoc assertum colligitur ex modo quo Theologi communiter explicant finalem perseverantiam, ad quam deindè licet diversi diversa alia prædicata requirant, materialiter ista & secundariò se habent.

Probatur: Perseverantia finalis importat formaliter id, quod est ipsius maximè proprium, & per quod maximè contradistinguitur à perseverantia non finali; atqui hujusmodi est existentia in gratiâ justificante pro ultimo instanti vitæ: &c. nam & talis existentia in gratiâ convenit solis prædestinatis, sicut iisdem solis convenit perseverantia finalis, & eo ipso quod est perseverantia in ultimo instanti est usque in finem, adeoque est verè finalis, & illa de quâ dicitur Matth. 10. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*; ex alia parte quidquid perfectionis in quacumque aliâ perseverantiâ reluceat, si desit correspondentia ipsius ad ultimum instans, & conjunctio cum morte, habetur solùm aliquid quod reperiri potest in reprobo, quodque non est differentia propria perseverantiæ finalis; ergo. Confirmatur ex Augustino *lib. de bono perseverantiæ cap. 1. & 6.* ubi loquens de perseverantiâ, quæ antonomasticè dicitur Dei donum, & quam communiter finalem vocant, ait: *Asserimus esse illam, quâ usque in finem perseveratur in Christo, finem autem dico, quo vita ista finitur. Perseverantiam, quâ in Christo perseveratur usque in finem, nullo modo habuisse dicendus est, qui non perseveraverit usque in finem. De illa perseverantia loquimur, quâ perseveratur usque in finem, quæ si data est perseveratum est usque in finem: si autem non est perseveratum usque in finem non est data.*

5. Est eadem in omnibus quoad formale, non quoad materiale.

Hinc habes illud, quod de formali importat finalis perseverantia unicè attendi penes finem & consummationem ipsius; initium verò & progressum ejusdem perseverantiæ importari de materiali; undè etiam quia res quælibet invariabilis est secundùm formale, non secundùm materiale, perseverantia quoad finem & consummationem, seu quoad conjunctionem gratiæ cum morte, utpotè quæ in indivisibili consistit & in instanti perficitur, est ejusdem rationis in omnibus; diversitatem verò ac varietatem patitur quoad initium & progressum; initium enim habet in aliquibus à prima justificatione, in aliis à secunda, in aliis à tertia, vel etiam ab ulteriore; prout aliqui prædestinati in prima justificatione persistunt usque ad mortem, alij à prima excidunt & persistunt in secunda, alij à secunda excidunt & persistunt in tertia, vel etiam ulterius procedendo, &c. progressum habet in aliquibus cum gravium vel plurium, in aliis cum levium vel pauciorum tentationum victoria; in aliquibus diuturnum, in aliis brevem, &c. Aliquando insuper & initio caret & progressu, vel saltem initium & progressum non habet à fine distinctum, sed unico instanti perseverantia tota perficitur, ut cum parvulus baptizatur, vel peccator, adultus resipiscit in ultimo vitæ instanti.

6. Qui est in initio, vel progressu finalis perseverantiæ adhuc non perseverat finaliter.

Dubitatur hîc: Utrùm qui est in initio vel in progressu finalis perseverantiæ, id est, consequitur vel conservat eam justificationem, in qua est permansurus usque ad mortem, dici jam possit perseverare finaliter, seù habere donum finalis perseverantiæ. Sylvius *hîc quæst. 109. art. 10. quæsito 2.* respondet dici posse quod illud habeat in actu imperfecto, crediderim potiùs esse simpliciter & absolutè respondendum negativè, nam initium hujusmodi & progressus non est aliquid proprium perseverantiæ finalis, nec ab ipsa importatur de formali, sed de materiali, eóque posito adhùc deest totum illud, quod importat de formali perseverare finaliter; non perseverat igitur finaliter, nec habet finalis perseverantiæ donum, nisi is qui est in fine perseverantiæ & in eo instanti, in quo mors cum gratia conjungitur. Nec obstat quod Apostolus 2. *ad Timoth.* 4. adhùc mortalem vitâ agens dixerit *Cursum consummavi*; non enim per hoc significavit se habere jam donum perseverantiæ, sed appropinquare ad ipsum cum fiducia maxima; & ut loquar cum Augustino lib. de pecc. merit. cap. 16. *non re plenissima, sed spe firmissima hæc dixit, & quod futurum esse præsumpsit, tamquàm factum fuerit, indicavit.*

7.

His delibatis antequam re ipsa statuamus necessitatem actualis gratiæ ad finalem perseverantiam, duo sunt præmonenda: Primum est, non quæri necessitatem actualis gratiæ cujuscumque, sed specialioris, & importantis auxilia contradistincta non solùm ab iis, quæ debentur naturæ, verùm etiam ab iis quæ debentur gratiæ habituali, & virtutibus infusis: Secundũ est, non agi de finali perseverantia affectiva sita in affectu & proposito finaliter perseverandi; sed de finali perseverantia effectiva, nec quomodocumque idest non in actu primo, prout importat posse effectivè perseverare; sed in actu secundo prout importat effectivè perseverare finaliter in actu exercito. Breviter: Compendium

pendium totius controversiæ est. Ut dum quicumque in actu secundo perseverat finaliter, seu existit in gratia habituali pro ultimo vitæ instanti, habeat gratiam actualem specialissimam contradistinctam ab ordinariis Iustorum auxiliis: In hoc sensu sit

§. II.

An & quænam gratia actualis sit necessaria homini lapso ad perseverantiam finalem?

8\. *Ad perseverantiã finalem necessaria est homini lapso gratia specialissima.*

ASSERT. I. Ad perseverantiam finalem diuturnam necessaria est homini lapso gratia actualis specialissima, contradistincta a communibus & ordinariis Iustorum auxiliis. Ita D.Thom. 1. 2. *quæst.* 109 *artic.* 10. 3. *cont.Gent cap.* 155 *de verit. quæst.*24. *ar.*13. Estius *in* 2.*dist.*26. §.42. Sylvius *hic q.*109. *art.*10.*quæsit.*2. Gonetus *disput.*1. *art.*8. §.2. Ioann. a S Thoma *disp.*21.*art.*2. Amicus *disput* 26.*sect* 8. Oviedus *controvers.*4.*punct* 4. Arriag.*disp.*52.*sect.*2. Herincx *disp.*3.*quæst.*1. Madelnus *quæst.* 3. *art.*4. cæterique Theologi communissimè, adeò ut asserta veritas videatur recipi tamquàm de fide contrà errorem Semipelagianorum, qui ut ex Hilario refert Gonet *disp.præcit. num.*329. dicebant esse quidem necessariam gratiam, ut homo perseveret usque in finem; sed esse illam ipsam, cum qua quis potest perseverare, atque adeò dari omnibus donum perseverantiæ, etiamsi actu & de facto non perseverēt: Est a fortiori contrà Pelagianos nullam prorsùs requirentes actualem gratiam ad perseverandū, & negantes nō solùm gratiam specialissimam, de qua in assertu; verùm etiam gratiam specialem, quam nos perseverantiæ adjutorium, non perseverantiæ donum nuncupamus, & in omnibus justis admisimus suprà *lib.*1 *cap.*3.*num.*59.

In hujus asserti probationem solent congeri plurima Scripturæ & Sanctorum
9\. Patrum loca, quibus Deo, divinóque adjutorio tribuitur nostrorum operum perfectio & perseverantia in bono; item orationes Ecclesiæ quibus frequenter perseverantiam à Deo postulamus, ut videre est apud Estium *præcit.*§ 42. & Sylvium *præcit.art.*10.*concl.*3. At hæc loca videntur evincere duntaxat necessitatem alicujus gratiæ specialis, non gratiæ specialissimæ, de quâ in asserto: Non admodùm etiam efficacia sunt pro præsenti intento verba Concilij Arausicani *can.* 10. dicentis, *Adiutorium Dei etiam renatis, & Sanctis semper est implorandum; ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare:* item Concilij Trident. *sess.*6.*can.*22. anathematizantis eum, qui dixerit, *Iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse vel cum eo non posse:* Enimverò utraque hæc verba procedunt in ordine ad posse perseverare, non in ordine ad perseverare in actu exercito, ad posse autem perseverare requiritur quidem gratiæ auxilium; at speciale tantùm & provisum omnibus iustis, non specialissimum & proprium prædestinatorum. Quòd si dicas ly *posse* utrobique supponere pro potentia efficaci & infallibiliter actuanda, non pro potentia sufficienti & fallibili, certè habebunt utraque verba vim pro intento asserti, at oporteret aliundè ostendendum, quod ly *posse* supponat pro potentiâ efficaci potiùs, quam pro sufficienti; cum tamen ex regula non soleat pro ista supponere. Interim efficacioribus mediis.

Probatur assertum primò ex eadem *sess.*6. Concilij Tridentini, tùm *cap.* 13. ubi loquens de finalis perseverantiæ munere, ait, *aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat statuere, ut perseveranter stet, & eum qui cadit restituere,* tùm *can.* 16. ubi finalem perseverantiam vocat *Magnum illud perseverantiæ donum*; ly autem *magnum donum* insinuat aliquid ampliùs omni eo, quòd est communiter concessum omnibus iustis; & particula taxativa *nisi* denotat idem donum ità esse à Deo, ut nullam inveniat connaturalem exigentiam in homine iusto cui confertur, sicuti tamen connaturalem exigentiam in justo invenit actualis gratia specialis, non specialissima; & auxilium quodlibet cunctis justis commune. In utrisque verbis mox relatis videntur Tridentini Concilij Patres respexisse ad id, quod habet Augustinus *lib. de correptione & gratia cap.*6. dicens *Negare quidem non possumus etiam perseverantiam in bono proficientem usque in finem magnum esse Dei munus, nec esse nisi ab illo, de quo scriptum est, omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum.* 10

Probatur secundò: Ad perseverantiam finalem diuturnam necessarium est in homine lapso auxilium efficax, vel plurium auxiliorum efficacium aggregatum, quo diù & tandem in ultimo instanti vitæ justus vitet in actu exercito omne lethale; sed tale auxiliū, vel auxiliorum aggregatum, est gratia actualis specialissima, contradistincta à communibus &c. ergo ad perseverantiam finalem diuturnam necessaria est homini lapso, &c. Major patet, quia ex una parte hic nomine perseverantiæ venit actus secundus ipsius in re exercitus, qui certè non habetur, nisi in actu secundo exercito vitetur omne lethale; ex alia parte sicuti ad posse vitare omne lethale diù, & tandem in ultimo instanti vitæ, in quo graviores solent tentationes irruere necessarium est homini lapso auxilium sufficiens vel plurium auxiliorum sufficientium aggregatum, ità ad vitare actu necessarium erit auxilium efficax, &c. Minor probatur; gratia actualis consequens ad habitum gratiæ & virtutes infusas consistit solùm in auxiliis sufficientibus, vel in aliquibus efficacibus non diù continuatis; nec finalibus; constat enim experientia hanc solam esse gratiam actualem communiter repertam in omnibus justis, & quam ut contradistinctam ab auxiliis debitis naturæ gratiam specialem dicimus. ergo auxilia efficacia diù continuata & finalia sunt gratia specialissima contradistincta, &c. 11

NNn Dicesi

Dices ; ſecundùm præſentem providentiam ſunt debita aliquibus auxilia efficacia ad ſalutem, cum hæc Deus nequeat omnibus negare propter doctrinam, quam ut probabilem inſinuavimus *præc. cap. 2. num. 16.* Atqui auxilia efficacia ad ſalutem debent eſſe auxilia efficacia finalia ; ergo ſecundùm præſentem providentiam auxilia efficacia finalia ſunt aliquibus debita nec ſpectant ad gratiam ſpecialiſſimam. Sed contrà : diſtin-

12. Solùm ad oſtenſionẽ divinæ miſericordiæ dici poſſunt debita aliquibus auxilia efficacia finalia.

guo majorem ; ſunt debita aliquibus ad oſtenſionem divinæ miſericordiæ auxilia efficacia ad ſalutem, concedo; ad exigentiam gratiæ habitualis virtutum infuſarum, vel alterius doni iam exiſtentis in iuſto, nego majorem ; & conceſſa minori dico indè non inferri, quod talia auxilia non ſpectent ad gratiam ſpecialiſſimam ; rectè enim dicitur gratia ſpecialiſſima quidquid debetur ſoli miſericordiæ Dei, alioqui eodem modo dici poſſet Deus ſecundùm præſentem providentiam debet aliquos prædeſtinare, ergo prædeſtinatio non ſpectat ad ſpecialiſſimã gratiã.

Ad perſeverantiam finalẽ quãvis nõ diuturnam requiritur gratia ſpecialiſſima.

Aſſert. 2. Ad perſeverantiam finalẽ, quamvis non diuturnam, neceſſaria eſt homini lapſo gratia actualis ſpecialiſſima, contradiſtincta, &c. Ità Auctores relati pro aſſerto præcedente contrà Duvallium *hic q. 1. artic. ult.* pro ſe referentem Driedonem & Vegam ; item contrà nonnullos doctos Iuniores, quorum meminit Ovied. *præcit. punct. 4. num. 73.* Hi auctores exiſtimant Trident. Concilium D. Auguſtinum, & alios Sanctos Patres magnificè loquentes, de finali perſeverantiâ, tanquàm de extraordinario & inſigni dono intelligendos eſſe de ſolâ finali perſeverantiâ diuturnâ: Nihilominus hoc aſſertũ, licèt non habeat tantam certitudinẽ, quãtam præcedens, pro certo habendum eſt, & Ioan. à S. Th. *præcit. art. 2. n. 3.* ait oppoſitum ſatis periculoſum & parum tutum videri.

13. Probatur primò ex Auguſtino *lib. de bono perſeverantiæ, cap. 1.* ubi loquens de perſeverantia illa, quàm antonomaſticè vocat Dei donum, ità habet : *Potiùs hanc habuit unius anni fidelis & quantum infrà cogitari poteſt, ſi donec moreretur fideliter vixit, quàm multorum annorum, ſi exiguum temporis antè mortem à fidei ſtabilitate deficit :* Vbi ly, *& quantum infrà cogitari poteſt* explicat exiguum quodlibet perſeverantiæ ſpatium, dummodò morte conſummetur, eſſe ex mente Auguſtini perſeverantiam illam, quam ipſe Dei donum & magnum munus appellat : hoc idem evincit ratio, cum enim ex ſuprà dictis perſeverantia finalis, importet de formali ſolam conjunctionem gratiæ cum morte, ubicumque iſta reperitur, ſivè longo, ſivè brevi tempore perficiatur, habetur formalis ratio perſeverantiæ finalis, & id per conſequens, de quo verificari debet quidquid Concilia & Patres de finali perſeverantia ſimpliciter & abſolutè proferunt.

14. Probatur ſecundò ratione (& quidem quæ à fortiore militat etiam pro primo aſſerto) Perſeverantia finalis quamvis non diuturna eſt effectus prædeſtinationis, ſeù providentiæ ſpecialiſſimæ propriæ prædeſtinatorum ; ſed omnis hujuſmodi effectus importat gratiam ſpecialiſſimam contradiſtinctam, &c. importat enim gratiam propriam prædeſtinatorum ; adeóque contradiſtinctam ab eo omni, quod eſt cõmune omnibus iuſtis etiam non prædeſtinatis ; ergo ad perſeverantiam finalem, quamvis non diuturnam, &c. Major probatur potiſſima conditio effectus prædeſtinationis eſt, quod in re conducat ad gloriam, ſed hoc optimè convenit perſeverantiæ finali, quamvis non diuturnæ utpotè quæ quamvis non diuturna habet proximam, immediatam, & infallibilem connexionem cum gloria; nam qui perſeveraverit uſque in finem ſalvus erit, nec poteſt in ſenſu compoſito finalis perſeverantiæ ſalvus non eſſe ; ergo.

Dices effectum prædeſtinationis non debere conducere in re ad gloriam quomodocumque, ſed ex efficaci intentione Dei volentis glorificare, & ordinantis talem effectum ad gloriam, tanquàm mediũ ad finem; at non hoc modo conducit ad gloriam perſeverantia finalis non diuturna, quæ utplurimùm cum gloria conjungitur vel ex eventu aliquo naturali inducente mortem, vel ex obſervãtia alicuius præcepti facilis, ad quam nulla gratia requiratur ; neque enim neceſſe eſt intrà quodlibet breve tempus, aut præceptum ex objecto difficilè, aut gravem tentationem occurrere. Deindè puero, qui paulò poſt baptiſmum decedens perſeverat finaliter, quodnam auxilium confertur ſpectans ad gratiam ſpecialiſſimam ; cum auxilium, & actualis gratia, detur ad operandum, ille autem puer ſalvetur & perſeveret finaliter abſque ulla propria operatione; perſeverantia igitur finalis non diuturna, & ſecum non afferens plurium præceptorum obſervantiam, plurium tentationum victoriam, aut nullam aut ſaltem non ſpecialiſſimam gratiam requirit. Sed contrà : concedo 15.
majorem, nego minorem, & dico eventum naturalem, quo mors inducitur, conſiderari vel præcisè ut inductivum mortis, vel ut inductivum mortis eo tempore, quo homo eſt in gratia, & quo mors cum gratiâ conjungitur; hoc ſecondo modo eventus ille, quamvis alioqui ſecũdùm ſe naturalis, ſpectat ad providentiam ſupernaturalẽ ſpecialiſſimam, & provenit ex intentione Dei volentis glorificare; neque enim mortẽ eo tempore inducit ex providentia naturali, quia ex natura ſua eventus ille non petit inducere mortẽ quando homo eſt in gratia potiùs, quàm quando eſt in peccato; multò minùs mortẽ eo tẽpore inducit purè caſualiter & fortuitò, quis enim dicat aliquem hominem caſu & fortuitò ſalvari ? Eadem ferè ratione, quamvis abſolutè & ſecundùm ſe non ſpectet ad gratiam, quòd vel occurrat intrà breve tempus ſolùm præceptum facile, vel tale præceptum obſervetur ; ſpectat tamen ad gratiam eámq; ſpecialiſſimã, & provenit ex intentione glorificãdi, quod id conducat ad conjungendã mortẽ cum gratia. nec morte ulteriùs dilata detur locus præceptis arduis & tentationibus vehemẽtibus ; hoc enim eſt rapi ne malitia mutet intelle

intellectû, & breviari dies propter electos ut habetur *cap.4.* & *Matth.* 24. Illud, quod additur de puero; probat ea non dari auxilium aliquod gratiæ internæ; at non excludit auxilium seu beneficium protectionis externæ, quæ quidem protectio externa eo ipso, quod est causa conjungendi gratiam cum morte spectat ad prædestinationem, & ad gratiam specialissimam non minùs, quàm internum auxilium.

16. Per quid formaliter sit specialior gratia data ad finaliter perseverandú.

Ex dictis infertur gratiam necessariam ad perseverandum finaliter esse specialissimam & majorem ea, quæ communiter datur omnibus justis & connaturaliter debetur habitibus infusis, non quia sit, aut intensior in perfectione graduali, aut superior in perfectione specifica; sed quia est magis indebita, cum non solùm naturæ, verùm etiam habituali gratiæ indebita sit; item quia spectat non ad providentiam supernaturalem qualemcumque, sed ad providentiam supernaturalem specialissimam, prædestinativam scilicet: Cæterùm in ratione entitativa auxilij sæpè habent majorem gratiam non perseverantes, quàm perseverantes finaliter; nam in primis non perseverantes finaliter sæpè habent plura auxilia interna efficacia, quamvis omnia ante ultimum vitæ instans; aliqui verò finaliter perseverantes omnibus auxiliis internis carent, ut mox dictum est de parvulis. Deindè etiam in adultis facilè evenire potest, ut aliquis perseverans finaliter habeat in toto viæ progressu pauciora & remissiora auxilia interna efficacia, quàm non finaliter perseverans, eo quod ille finaliter quidem, at non diù, nec inter graves tentationes perseveret; iste autem perseveret seu gratiam conservet diù, & inter graves tentationes, quamvis non finaliter: & certè quis non agnoscat plura ac intensiora gratiæ efficacis auxilia in longissima perseverantia non finali illius senis de quo suprà *n.1.* quàm in perseverantia finali brevissima boni latronis.

Quæ in universum afferri possunt ad probandum gratiæ habituali secundùm se debitum esse finalis perseverantiæ donum, seu auxilium efficax ad finaliter perseverandum rejicientur §. *seq.* in quo ostendetur, ne pro statu quidem integritatis & innocentiæ habituali gratiæ deberi.

---

§. III.

An & quanam gratia actualis fuisset homini necessaria ad perseverantiam finalem in statu innocentiæ?

17. Ad perseverantiam finalem etiam pro statu innocentiæ fuisset necessaria gratia specialissima.

ASSERT. Ad perseverantiam finalem, sivè diuturnam, sivè non diuturnam, necessaria fuisset homini in statu innocentiæ gratia actualis specialissima, contradistincta à communibus & ordinariis auxiliis illius status. Ità Gonetus *hic disputat.* 1. *artic.* 8. §. 5. Oviedus *controvers.* 4. *punct.* 6. Arriaga *disputat.* 52. *sect.* 3. cæterique Theologi communiter contrà Curielem *hic dub.* 2. §. 4. docentem Adamum indiguisse auxilio gratiæ dante ei posse, non tamen dante infallibiliter perseverare; item contrà Lensenium pluribus in locis ex professo tradentem Adamum ad perseverandum finaliter non indiguisse auxilio specialiore, eo, quod dabat ei posse perseverare.

Probatur primò: Homo in statu innocentiæ indiguisset diverso & magis speciali auxilio ad perseverantiam finalem, quàm ad posse finaliter perseverare; ergo ad perseverantiam finalé sivè diuturnam sivè non diuturnam necessaria fuisset, &c. antecedens, 18.
quod negant Adversarij, probatur primò ex Augustino *lib. de correptione & gratia cap.* 11. ubi ait *primo homini datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset*; distingnit igitur Augustinus in primo homine adjutorium *sine quo* & adjutorium *quo* in ordine ad perseverandum, seu adjutorium dans posse perseverare & adjutorium dans perseverantiam ipsam; non esset autem hoc distinguendum si primus homo in statu innocentiæ non indiguisset specialiori auxilio ad perseverantiam ipsam quá ad posse perseverare: Probatur idem antecedens secundò; Angeli in via indiguerunt diverso & magis speciali auxilio ad perseverantiam finalem, quàm ad posse finaliter perseverare; nam posse finaliter perseverare fuit commune Angelis malis; boni autem ad perseverandum receperunt majus auxilium, quàm mali, ut suppono ex proprio tractatu, & habetur ex Augustino 12. *de Civitat. cap.* 9. dicente *Istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, undè se nunquam casuros certissimi fierent, pervenerunt*, sed quoad hoc eadem est ratio de homine in statu innocentiæ, quæ de Angelis in viâ, nam isti quoque fuerunt in innocentia & integritate conditi; ergo homo in statu innocentiæ indiguisset, &c. Probatur idem 19.
antecedens tertiò ex Concilio Arausicano *can.* 19 in quo habetur *Natura humana etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret nullo modo se ipsam Creatore suo non adjuvante servaret* ubi ly *Creatore suo non adjuvante*, nisi intelligatur de auxilio specialiore diverso à sufficiente quo eadem natura posset se servare, nihil concluderetur contrà Semipelagianos utpotè non negantes sufficiens auxilium ad perseverandum finaliter; & tamen contrà ipsos Canon ille emanavit.

Dices: Augustinus *eod. lib. de correptione & gratia cap.* 11. ait de primo homine *Sanè habuit gratiam, in quâ si permanere vellet; nunquam malus esset* Item *Dederat adjutorium sine quo in ea* (idest in bona voluntate) *non posset permanere si vellet; ut autem vellet in ejus libero reliquit arbitrio*; & nonnullis interpositis *Sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.* Confirmatur ex eo quod *eod. c.* 11. simul

& iterum habetur homini lapso ad finaliter perseverandum dari gratiam majorem ac potentiorem, quàm data fuisset homini innocenti, non posset autem hoc sustineri, si homini etiam innocenti fuisset ad finaliter perseverandum necessaria gratia specialior & major sufficiente; sentiendum igitur conformiter ad primas auctoritates, quod homo innocens per auxilium sufficiens non solùm perseverare potuit, verùm etiam perseverasset si voluisset, & quod posito præcisè auxilio sufficiente erat in ejus arbitrio velle perseverare; Angelos item bonos cum solo auxilio sufficiente per proprium arbitrium perseverasse; undè eluditur utrumque Augustini testimonium in asserti probationem allatum. Sed contrà recolendum *ex lib. præced. cap. 3. num. 56.* juxtà mentem Augustini & juxtà veritatem duplex dari auxilium sufficiens; alterum tribuens posse operari faciliter & sine luctâ; alterum tribuens posse operari difficulter & cum luctâ partis inferioris adversùs superiorem; distinguendum jam est proportionaliter duplex auxilium efficax, seu duplex efficacis auxilij motus; alterum, quo determinetur indifferentia arbitrij, & figatur quodammodo ipsius vertibilitas alterum quo superetur lucta & rebellio partis inferioris: Vtroque genere auxilij efficacis indiget quisquis habet auxilium sufficiens dans posse difficulter & cum luctâ, ut habet homo lapsus; indiget verò solùm auxilio efficaci primi generis quisquis habet auxilium sufficiens dans posse faciliter & sine luctâ, ut habuit homo innocens & Angelus in via. Augustinus igitur, ut colligitur etiam ex D. Thoma 1.2. q. 137. art. 4. ad 1. intendit duntaxat non fuisse necessarium ad perseverantiam finalem primo homini & Angelis speciale auxilium secundi generis, & dicens quòd Adam nunquam malus fuisset si voluisset, quod in ejus arbitrio relictum erat perseverare velle, quod Angeli Sancti per proprium arbitrium steterunt, nihil aliud intendit, quam declarare facilitatem in Adamo & Angelis in ordine ad perseverandum repertam ex vi solius auxilij sufficientis & dantis posse; quod in homine lapso non evenit; ex quo clarè apparet, cur ad finaliter perseverandum dicatur dari homini lapso præ innocente gratia major ac potentior; gratia enim efficax, quæ tùm firmat vertibilitatem arbitrij, tum subjicit partem inferiorem, qualis ad finaliter perseverandum requiritur in homine lapso, jure dicitur major atque potentior eâ, quæ præcisè firmat arbitrij libertatem, qualis ad finaliter perseverandum requirebatur in homine innocente.

20\. Occurritur auctoritatibus & exponditur Augustinus.

Duplex genus auxilij tùm sufficientis, tùm efficacis.

21\.

Quomodo ad perseverandum requiratur majus auxilium in homine lapso quà in innocente.

22\. Probatur secundò: Gratiæ habituali, & reliquis donis infusis homini in statu innocentiæ, non erat connaturale & debitum auxilium infallibiliter inferens perseverantiam finalem, conjunctionemque cum gloria ac inamissibilitate gratiæ; ergo ad perseverantiam finalem, sivè diuturnam, sivè non diuturnam necessaria fuisset, &c. Antecedens probatur primò, quia gratia habitualis in statu innocentiæ adhuc non exigebat omnimodā firmitatem ac inamissibilitatem, & erat adhuc, ut comprobavit eventus, amissibilis propter vertibilitatem arbitrij, quamvis nón propter rebellionem sensus; & homo innocens erat quidem solutus ab aliquibus, at non ab omnibus hominis lapsi impedimentis in ordine ad perpetuam gratiæ conservationem. Secundò, quia gratiæ habituali, & reliquis donis infusis in statu innocentiæ, adhuc non erat connaturalis & debita prædestinatio, hæcque etiam respectu illius status fuisset effectus providentiæ specialiter gratiosæ; neque enim tunc, aut omnes homines fuissent prædestinandi, aut ut malè sensit Iansenius discretio salvandorum à non salvandis haberetur ex merito liberi arbitrij, non ex gratia; sed auxilium infallibiliter inferens perseverantiam finalem, conjunctionemque, &c. est effectus proprius prædestinationis ex jam dictis, ergo.

Dices: Gratiæ habituali in homine innocente debetur auxilium ad id omne, quod ex natura sua exigit; sed exigit ex natura sua perseverantiam finalem, ergo debetur ei tanquam connaturale auxilium infallibiliter inferens talem perseverantiam; Major patet, quia gratia habitualis in homine innocente nihil habet, quod ejus exigentiam retundat, & contrà eam pugnet: Minor probatur primò, quia gratia habitualis ex natura sua secum fert infusam virtutem perseverantiæ, cujus potissimus actus est perseverare finaliter; secundò quia dat jus ad gloriam, ergo etiam ad perseverantiam finalem, sine quâ nequit haberi gloria; tertiò, quia est forma permanens, carens contrario, & existens in subjecto indefectibili; petit igitur ex natura sua perpetuitatem, hanc verò habere nequit sine finali perseverantia; quartò ex Concilio Milevitano *can. 3.* habitualis gratia valet non solùm ad remittenda, verùm etiam ad non committenda peccata; non committere autem peccata est perseverare, valet igitur ad perseverandum, & in homine saltem integro ad perseverandum finaliter. Sed contrà: nego minorem, ad ejus primam probationem dico propositum perseverandi, seu perseverantiam in affectu, esse actum perseverantiæ virtutis, non verò ipsum perseverare finaliter, de quo in præsenti, ut jam tradidimus *numer. 1.* & insuper evincitur ex eo, quod perseverare finaliter convenit parvulis ante usum rationis, quibus certè non convenit exercere actum ullum perseverantiæ virtutis: Ad secundam dico habitualem gratiam dare jus ad gloriam amissibile tamen & defectibile, sicuti amissibilis ipsa & defectibilis est: Ad tertiam dico carere contrario physico ad summum, non morali; deindè gratiæ habituali, si minùs secundùm se, saltem ut permanenti & perseveranti dici potest contraria vertibilitas ipsa & mobilitas arbitrij: Ad quartam dico gratiam habitualem valere ad peccata non committenda; quia licèt non exigat auxilia, quibus omnia peccata vitentur, ut requiritur ad perseverantiam finalem; exigit

23\. Gratia habitualis nō petit ex natura suà perseverantiam finalem.

exigit tamen auxilia ; quibus vitentur aliqua, & plura quàm vitari regulariter soleant ab existente jam in peccato.

Dices insuper : Homo integer non est imperfectior in ordine supernaturali, quàm sit homo purus in ordine naturali ; atqui homini puro esset debitum auxilium ad perseverandum finaliter in ordine naturali, & ad conjungendam cum fine viæ naturalem beatitudinem : ergo homini integro esset debitum auxilium ad perseverandum finaliter in

24. ordine supernaturali, &c. Sed contrà : transeat major, distinguo minorem, homini puro ad perseverandum finaliter in ordine naturali esset debitum auxilium sufficiens, concedo; auxilium efficax, nego; & dico quod in statu puræ naturæ donum perseverantiæ finalis tali statui proportionatæ esset donum specialissimum, nec posset nisi in specialissimam gratiam ordinis naturalis refundi quod quis, aut raperetur antequam malitia mutaret intellectum, aut adultus moreretur eo tempore quo esset conversus ad bonum non obstante arbitrio vertibili, imò ex partis inferioris præponderantia propenso in malum.

Quid de perseverantia finali hominis in pura natura.

Dubitatur : Vtrùm Deus secundùm præsentem providentiam sit paratus conferre omnibus perseverantiæ donum, seu auxilium efficax ad perseverandum finaliter; & cur illud de facto conferat uni potiùs, quàm alij ?

25. Ad primum respondetur affirmativè: Ratio est, quia Deus secundùm præsentem providentiam, sicuti voluntate antecedenti & inefficaci vult omnes homines salvos fieri, ità eadem voluntate vult conferre omnibus ea, quibus salvi fiant, inter quæ potissimum est perseverantiæ donum ; sicuti insuper voluntas antecedens & inefficax salvandi omnes, sufficit ut Deus dicatur paratus omnes salvare, ità eadem voluntas in ordine ad perseverantiæ donum, sufficiet ut paratus dicatur omnibus illud donum conferre ; Nec quidquam ampliùs requiritur ut possimus imò teneamur omnes tale donum & petere ut præstamus in oratione dominica dicentes *Adveniat regnum tuum* ; & sperare ut monet Tridentinum *sess.6.c.13.* ubi habetur de perseverantiæ munere *In Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent ; Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ità perficiet, operans velle & perficere.*

Deus est paratus conferre omnibus donū perseverantiæ.

26. Ad secundum Augustinus *lib. de correptione & gratia, c.8.* respondet se ignorare, & putat idem esse à quolibet fideli respondendum ; addit enim *Si ergo confiteris donum Dei esse perseverare in bono usque in finem ; cur hoc donum ille accipiat, ille non accipiat, puto quod mecum pariter nescis, & ambo hic inscrutabilia iudicia Dei penetrare non possumus* ; eandemque ignorantiam & impenetrabilitatem inscrutabiliū judiciorum Dei pluribus confirmat toto illius capitis progressu, hoc quoque luculenter præstat Sylvius *hic q.109. art.10. q.1.* Et certè post alibi assertam electionem ad gloriam ante prævisa merita, sicuti libenter fatemur nos nescire, cur unum potiùs, quàm alium Deus ad gloriam eligat; ità fateri proportionaliter id debemus ad cur uni potiùs, quàm alij Deus perseverantiam conferat, propterea que etiam Tridentinum *præcit. c.13.* rectè monet, ut *de perseverantiæ munere nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur.*

Cur illud de facto uni potiùs, quàm alij conferat ? ignoratur.

---

§. IV.

Quomodò perseverantia finalis se habeat ad confirmationem in Gratia ?

ASSERT. Perseverantia finalis ad confirmationem in gratia se habet, tanquam inclusum ad includens. Ità Theologi communiter contrà pauciores afferendos *num. seq.* 27.

Confirmatio in gratia includit perseverantiā finalem.

Probatur facilè ex eo quòd perseverantia finalis datur omnibus prædestinatis, Confirmatio in gratia concessa fuit dumtaxat nonnullis prædestinatis insignioribus, iisque paucissimis; omnes igitur confirmati in gratia sunt finaliter perseverantes ; non omnes finaliter perseverantes sunt confirmati in gratia; adeoque confirmatio in gratia aliquid addit finali perseverantiæ, ratione cujus ista ad illam rectè dicitur se habere ut inclusum ad includens.

Dices non omnes quidem perseverantes finaliter esse confirmatos in gratia pro totius vitæ, aut diuturni temporis spatio ; bene tamen pro eo tempore, pro quo sunt in cursu finalis perseverantiæ ; ab hac propterea nullatenùs distingui confirmationem in gratia, cujus nomine si velis intelligere eam solam, quæ notabili durat tempore, distingues ad summum confirmationem in gratia à perseverantia finali non diuturna, & hæc sola ad illam se habebit, ut inclusum ad includens : Pro hoc dicendi modo stant, ut loquitur Sylvius *præcit. art.10. quæsito 4. conc. 2.* boni Auctores, stat pro eo Herincx *disp.3. q.1.n.11.* non aliam assignans inter confirmationis & perseverantiæ donum differentiam, quàm majorem continuationem auxiliorum efficacium ; Suarez etiam in B. Virgine dumtaxat videtur agnoscere aliquid ampliùs pro dono confirmationis : ab eodem dicendi modo non multùm distant illi, qui docent confirmationem differre à finali perseverantia præcisè ex eo, quod illa reveletur confirmatis, non ista perseverantibus. Sed contrà : ut ab hoc postremo incipiam, gratis dicitur cuilibet confirmato confirmationem suam revelari, & Paulus, cui sicut & cæteris Apostolis communiter supponitur concessum donum confirmationis, insinuat se id nescisse *1. Cor. 4. & 9.* dicens *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Castigo corpus meum & in servitutem redigo, &c.* Ad primam verò instantiæ partem dico non posse sine abusu vocabuli cum qualibet perseverantiâ finali confundi confirmationem in gratia, & addo hanc esse distinguendam à perseverantiâ finali etiam diuturnâ primò, quia D. Thomas *1. p. q.100. art. 2. ad 1.* docet quòd si Adamo non peccante ejus posteri in justitia 28.

perſeveraſſent, hoc non fuiſſet quia eſſent in gratia ſeu juſtitia confirmati; ſentit igitur perſeverantiam, quæ fuiſſet in Poſteris Adæ, & quidem fuiſſet diuturna, diſtingui à dono confirmationis; Secundò, quia perſeverantia finalis diuturna reperitur de facto in pluribus juſtis, quos tamen non cenſemus confirmatos in gratia; nec privilegium confirmationis eſſet valdè ſingulare, quoties confirmatio eſſet idem cum finali perſeverentiâ diuturnâ; Tertiò, quia cum D.Thom. *q.24. de verit. art.9.* Sylvio *pracit. quæſ.4.* circà finem, Goneto *pracit. diſp.1. num.391.* Alvarez *de aux. lib.10. diſp.104.* Arriagâ *diſp.52. num.27.* exiſtimo donum confirmationis importare impeccabilitatem aliquam, non ſic perſeverantiam finalem quamvis diuturnam; Hoc

29. Et illi ſuperaddit aliquam impeccabilitatem.

ſecundum ſuppono tanquàm notum & incontroverſum, primum explicatione magis indiget, quàm probatione. Ideò

Adverto ex D.Thoma *art. pracit.* impeccabilitatem eſſe poſſe vel ſimpliciter à principio intrinſeco, eo quòd quis habeat in ſe donum aliquod, quo ità firmatur in bono, ut nequeat ab ipſo deflectere, & peccare, ſic eſt ſimpliciter à principio intrinſeco impeccabilitas proveniens à viſione beatâ, & unione hypoſtaticâ; vel partim à principio intrinſeco, partim ab extrinſeco, eo quod quis per donum ſibi inexiſtens firmetur quidem aliqualiter in bono nec poſſet facilè ab ipſo deflectere; ut tamen omninò peccare non poſſit, adhuc indigeat decreto extrinſeco Dei ſpecialiter protegentis. Primam impeccabilitatem aliqui tribuunt confirmatis in gratia, verùm quia nec apparet quænam alia forma præter viſionem beatam & unionem hypoſtaticam poſſit eſſe principium illius impeccabilitatis, nec videtur concedenda ulli puræ creaturæ in via impeccabilitas tanta, quanta in Beatis & in Chriſto; magis placet cum S.

30. Provenientem partim ab intrinſeco, partim ab extrinſeco.

Doctore in iiſdē confirmatis ſecundam duntaxat impeccabilitatem agnoſcere, dicendo donum confirmationis conſiſtere in majori quadam perfectione gratiæ habitualis & virtutum infuſarum magis cohibentium partem inferiorem ſub imperio ſuperioris, & vehementiùs inclinantium intellectum ad contemplationem divinorum, voluntatemque ad fervorem charitatis; quæ omnia deinde perficiantur extrinſeco Dei decreto de arcendis peccati occaſionibus, vel præbendis in qualibet occaſione viribus efficaciſſimis ad non peccandum mortaliter, aut neque venialiter, prout confirmatio in gratia eſt quoad mortalia, aut etiam quoad venialia.

Cum hac impeccabilitate quomodò cohæreat libertas ad merendum, quæ certè remanet in confirmatis, patebit ex ſuo loco dicendis de cohærentia ejuſdem libertatis cum impeccabilitate Chriſti, cum enim impeccabilitas Chriſti ſit major impeccabilitate à nobis poſita in confirmatis, ea ratione quâ libertas illa cohæret cum prima impeccabilitate, cohærere à fortiori poterit cum ſecunda.

CAPUT VI.

Reliqua de Gratiâ Actuali.

UÆ ſuperſunt ſub hoc titulo expedienda, nec magni momenti, nec in magno numero ſunt, & vel in hucuſque dictis continentur, vel facilè ex iiſdem inferuntur; nihilominus claritatis gratiâ placet ea ſub propriis terminis proponere, & primò quidem proferam, in quonam formaliter conſiſtant auxilia gratiæ actualis internæ? deindè per miſcellanea dubia, quorum reſponſiones erunt quædam ex præcedentibus doctrinis corollaria, attingam breviter quidquid videtur ulteriùs deſiderari poſſe pro huiuſcè libri complemento. Ideò ſit. 1.

§. I.

In quonam formaliter conſiſtant auxilia gratiæ actualis internæ.

ASSERT. Auxilia gratiæ actualis internæ formaliter conſiſtunt in motione divinâ 2. magis, quàm in actibus intellectus & voluntatis, quos illuſtrationes & pias affectiones ſeu inſpirationes vocant. Ità Thomiſtæ communiter contrà Auctores Societatis, ut retulimus *lib. praced. cap.3. n.20.*

Illuſtrationes & piæ affectiones ſunt gratia actualis.

Dixi *magis quàm in actibus*, &c. ne videar negare huiuſmodi actibus omnem rationem gratiæ actualis internæ; cum tamen ex unâ parte, quatenus conducere poſſunt ad operationes ſalutares verâ habeant rationem gratiæ & quidem internæ; cum inhæreant principio, cui ad ſalutariter operandum inſerviunt: ex alia parte quatenùs ſunt quid fluxum & tranſiens ad aliam gratiam pertinere non poſſint, quàm ad actualem. Neque dicas, tales actus ſunt effectus gratiæ actualis, nam ad ipſos etiam datur Dei motio, in quâ per nos actualis gratia conſiſtit, ergo tales actus nō ſunt gratia actualis, alioqui effectus non diſtinguerentur à ſuâ cauſa; Contrà enim: concedo antecedens, diſtinguo conſequēs, ergo non ſunt illa gratia actualis cujus ſunt effectus, concedo, alia gratia actualis, nego; vel ergo non ſunt prima gratia actualia cōcedo, ergo non ſunt aliqua gratia actualis nego; & ſicuti gratia habitualis dividitur in primam & ſecundam, adeò ut ſecunda à primâ dependeat; cur non poterit etiam in primam & ſecundam dividi gratia actualis, adeò ut gratia actualis ſecunda à gratiâ actuali primâ cauſetur? Neque urgeas: hoc pacto dici deberent gratia actualis interna etiā actus ſupernaturales plenè deliberati, eo quod etiam ipſi ſint quid gratioſum & tranſiens; nec referet; quòd ex gratiæ auxiliis pendeant, ſi ex modò dictis non eſt contrà rationem

rationem actualis gratiæ ab aliâ actuali gratiâ pendere: Contrà enim: gratia actualis sumi potest vel minùs propriè pro ea omni, quæ ab habituali contradistinguitur; vel propriè pro gratia adjuvante, seu auxiliante; actus perfectè deliberati non sunt hoc secundo modo actualis gratia, quia intenduntur propter se, non tanquam auxilia conducentia ad alios actus, sicuti tamen se habent ut auxilia potiùs, quàm ut formæ intentæ ratione fini, actus supernaturales imperfectè deliberati, quos illustrationes & pias affectiones vocant. Sic explicatis posterioribus asserti particulis illud jam, quod in asserto præcipuum est

4. *Est tamen gratia actualis simpliciter & magis propriè divina motio.* Probatur: Motio divina quoties gratiosa est & indebita habet veram rationem gratiæ, & quidem actualis, cum quid fluxum sit ac transiens; habet insuper in toto rigore rationem auxilij, quia quatenùs prævia, est id quo applicamur ad operandum; quatenùs simultanea, est id quo operamur; ergo in motione divina formaliter consistunt auxilia gratiæ actualis internæ magis certè, quàm in actibus intellectus, &c. quia isti actus nec sunt ità propriè auxilia, nec sunt in genere gratiæ actualis gratia prima & ab alia actuali gratia independens, sicuti est divina motio. Confirmatur: si, ut volunt Adversarij, actualia gratiæ auxilia unicè consisterent in illustrationibus & piis affectionibus, nullum propriè diretur auxilium, quo Deus operaretur in nobis sine nobis, ac per consequens nulla propriè diretur gratia actualis operans, nec bona esset ipsius communiter admissa divisio in operantem & cooperantem: ergo actualia gratiæ auxilia non unicè consistunt in illustrationibus, &c. sed magis in divina motione; magis, inquam, tùm propter jam dicta, tùm insuper, quia auxilium physicum est magis auxiliū, quàm auxilium morale, illustrationes autē & piæ affectiones sunt auxilia moralia non physica, moraliter non physicè influentia; sicuti tamen auxilium physicum & physicè influens est divina motio; antecedens consequitur ad explicationem gratiæ operantis suprà assertam *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 22.

Dices ex Esparza *q.* 15. *art.* 1. Concilia & Patres explicando gratiam actualem & auxiliantem, dumtaxat mentionem faciunt illustrationum & affectionum, nunquam verò ullius physicæ motionis aut qualitatis: atqui in doctrina de gratia utpotè dogmaticâ nihil inducendum est sine auctoritate Conciliorum & Patrum; ergo gratiæ actualis auxilia unicè collocanda sunt in illustrationibus & affectionibus, non in ulla physica motione aut qualitate; major probatur ex Concilio Milevitano *can.* 4. ubi gratia actualis explicatur dicendo *per gratiam revelari nobis intelligentiam mandatorum, ut quid simul scire quid agere debeamus, & diligere ut faciamus*; eodem modo explicat gratiam actualem ejusque adjutorium Augustinus *lib.* 2. *de bapt. parvul. c.* 17. dicens, *Vt autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates*, & lib. de pec. mer. c. 7. *Cum autem ab illo illius adjutorium deprecamur ad faciendam perficiendamque justitiam, quid aliud deprecamur, quàm ut aperiat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat*, ubi particula exclusiva *quid aliud* excludit à ratione adjutorij quidquid non est illustratio, quæ sola aperit; aut pia affectio, quæ sola suave facit. Sed contrà; malè supponit Instantia sanctos Patres nullatenùs meminisse physicæ motionis, & ut omittam auctoritates quæ in universum afferri solent ad probandum hujusmodi motionem necessariam esse ad quemcumque effectum causæ creatæ, & penes physicam præmotionem in auxilio efficaci, non in sufficienti repertam illud ab isto differre; ad occurrendum verbis Augustini secundo loco relatis, quæ propter particulam exclusivam videntur contrà nos urgentiora expendo alia verba ejusdem Augustini *lib. de spiritu & litterâ, c.* 3. dicentis *Cum id, quod agendum & quo nitendum est, caperit non latere, nisi etiam delectet & ametur non agitur, non suscipitur non benè vivitur; ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris:* Ecce ad amorem præter non latere & delectare, id est præter illustrationem & piam affectionem, requiritur ab Augustino charitas diffusa, cujus nomine ipse intelligit non charitatem habitum, sed charitatem auxilium, seu auxilium ad charitatem; datur igitur ex mente Augustini auxilium, quod est aliquid aliud ab illustratione & pia affectione, & conformiter ad hanc doctrinam debent intelligi alia quæcumque Augustini loca, ut magis ostendit Joannes à S. Thoma *hic disput.* 23. *art.* 1. *num.* 14. 5. *Occurritur Auctoritatis Adversariorum, & expenditur Augustinus.*

Auctoritas ex Milevitano faceret pro Adversarijs, si aut positivè negaret motioni physicæ rationem actualis gratiæ, aut hanc nos absolutè negaremus illustrationibus & piis affectionibus: Deinde in relatis Concilij verbis per gratiam, quâ datur diligere, debet juxtà præcedentem doctrinam & mentem Augustini intelligi auxilium ad charitatem ab illustratione piaque aff. & one distinctum, & in physica motione consistens.

6. *Nos magis quam Adversarij recedimus à Pelagio.* Ex his habetur nos collocare gratiæ actualis auxilia in motione physica principaliùs, quàm in motione morali; motionemque illam physicam eo libentiùs asserimus; quo per eam magis recedimus à Pelagio negante omnem gratiam moventem physicè, at non omnem moventem moraliter; nec propterea intendo aliquam Pelagianismi suspicionem inurere Adversariis, motio enim moralis Pelagiana erat naturalis & ab extrinseco, proveniens à prædicationibus, exhortationibus, exemplis; cum motio moralis in præsenti asserta ab Adversariis sit supernaturalis & ab intrinseco, proveniens ab illustrationibus, piisque affectionibus supernaturalibus & internis.

§. II.

§. II.

Miscellanea ex præcedentibus doctrinis corollaria.

DUBITATUR primò: Quomodo gratia ad singulos actus detur: Gratiam ad singulos actus dari definitum est, ut fidei dogma, in Synodo Palæstina, dicta etiam Diospolitana eo quòd fuerit habita Lyddæ, versæ deinde in Diospolim, ut ex Hieronymo refert Estius *in 2. dist.* 26. §. 18. Hujus Synodi hodie acta non extant, ejus tamen quoad præsens dogma contrà Pelagium definitio refertur ab Augustino *epist.* 106. *ad Paulinum*, & confirmata fuit à quodam Concilio Africano approbato à sede Apostolica, nec non semper recepta ab Ecclesiâ Catholicâ, ut testatur Augustinus *epist. pracit.*

7. Quomodo gratia ad singulos actus detur? Respondeo: Gratiam ad singulos actus dari intelligendum est de gratia actuali, & de actibus salutaribus, & in hoc sensu talis propositio nullâ indiget limitatione, nec verificatur solum in generibus singulorum, quatenùs in quolibet salutarium actuum genere ad aliquem actum actualis gratia detur; verùm etiam de singulis generum, quatenùs detur ad unumquemque prorsùs singularem actum. Hæc responsio secundùm quod de actuali, non de habituali gratia propositionem intelligit infertur ex eo, quod *cap.* 4. §. 5 assertum est gratiam habitualem non esse necessariam ad bonus actus, neque naturalis, neque supernaturalis ordinis, secundum quod eandem propositionem intelligit de actibus salutaribus infertur partim *ex cap.* 2. & 3. dum assereretur hominem lapsum præscindendo à modo meritorio & salutari non indigere actuali gratia ad quemlibet actũ moraliter bonum, partim *ex cap.* 4 dum ostenderetur ad quemlibet prorsùs actum supernaturalem ac salutarem necessariã esse actualem gratiam cuicumque principio etiam habitibus infusis instructo: Ex his locis sufficienter habetur quidquid pertinet ad rem præsentem, de quâ latè Estius *pracit. dist.* 26. *a* §. 18. *ad* 23. & Sylvius *hic quæst.* 109. *art.* 9.

Dubitatur secundò. Quomodo facienti quod est in se Deus non deneget gratiam?

8. Quomodo facienti quod est in se Deus nõ deneget gratiam? Respondeo: Quoties per talem propositionem importetur dispositio aliqua, vel congruitas positiva ad gratiam ly *facienti quod est in se* debet intelligi dependenter à gratiâ actuali: Infertur ex eo, quod apponere dispositionem aliquam aut congruitatem positivam ad gratiam est operari salutariter, cum gratia sit maximè salutaris; sæpè autem in superioribus dictum est hominem pro hoc statu elevationis nihil prorsùs posse salutariter operari puris naturæ viribus; & in iis, quæ ad salutem positivè conducunt, vel à salute retrahunt, sine actuali gratiâ valere tantum ad ea, quæ retrahunt, scilicet ad peccata, pro quo recolantur supradicta *cap.* 1. *num.* 7. *cap.* 2. *num.* 10. *cap.* 4. *num.* 20. item quæ circa prædictam propositionem ex professo dicebamus *tract.* 1. *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 10. & 11. ubi etiam rejecimus aliquos modos eam aliter intelligendi, contrà quos latiùs agit Sylvius *pracit. quæst.* 109. *art.* 6. *quæsita* 2.

Dubitatur tertiò: Quandonam gratia ad aliquod opus requisita debeat esse interna, & quandonam externa sufficiat?

Respondeo id regulariter dignosci expendendo causam necessitatis gratiæ; quando enim causa talis necessitatis est intrinseca principio operanti, consistit v. g. in innatâ inconstantiâ talis principij, vel in physica improportione ipsius ad opus, gratia actualis adjuvans debet esse interna: quando verò causa illa est principio operanti extrinseca, & consistit in extrinsecis impedimentis, sufficiet gratia actualis externa, quæ circà talia impedimenta versetur & ea removeat: sic ad eliciendum aliquem actum supernaturalem, aut ad diù perseverandum in bono etiã solùm morali necessarium est adjutorium gratiæ internæ; ad primum quidem, ut elevetur potentia improportionata; ad secundũ, ut firmetur potentia inconstans; ècontrà ad cognoscendas collectivè valdè multas veritates naturales præsertim speculativas sufficit gratia extrinseca; quâ occurratur impedimentis de quibus suprà *cap* 1. *num.* 15. item ad servandum præceptum solum ex superveniente tentatione arduum sufficit gratia protectionis externæ, quâ tentatio gravis esse non permittatur; & sic de cæteris. 9. Gratia actualis quandonã debeat esse interna, quando sufficiat externa.

Dubitatur quartò: Quandonam gratia actualis ad aliquod opus requisita debeat esse supernaturalis in substantia, quandonam supernaturalis in modo, & quandonam sufficiat purè naturalis?

Respondeo dignosci hoc ex conditione operis ad quod actualis gratia datur; & istam debere esse supernaturalem in substantia vel in modo, prout datur ad opus vel in substantia vel in modo supernaturale; sufficere verò purè naturalem, si ad opus purè naturale detur. 10.

Dubitatur quintò: An, quomodo, & quando possit quis in se ipso experiri, seu experimento deprehendere supernaturales motus actualis gratiæ.

Respondeo naturaliter & absque speciali Dei revelatione haberi non posse ullum experimentum certum & infallibile taliũ motuum, haberi verò posse aliquod eorumdem experimentum verisimile, quando ità illis afficiuntur intellectus & voluntas, & simul aliquo affectu & effectu gratiæ perfundantur vires sentientes. Probatur prima pars, quia naturaliter, & absque speciali revelatione, nemo potest esse certus de sua justificatione, ut enim habetur Eccles. 9. *Nescit homo utrùm amore an odio dignus sit* & 1. Cor. 4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*; atqui experimentum certum & infallibile motuum supernaturalium, quibus v. g. efficaciter movemur ad contritionem dilectionemve Dei super omnia inferret 11. Non possumus in nobis certò experiri motus gratiæ actualis.

Aliquandò tamen eos experimur verisimiliter.

ferret certitudinem justificationis; ergo. Probatur secunda pars, quia nec negari potest aliqua perceptio & experientia supernaturalium motuum, vix enim reperietur Christianus, qui toto suæ vitæ tempore careat omni pio cordis affectu, omnique devotione sensibili; nec pro præsenti statu unionis ad corpus experiri solemus motus intellectus & voluntatis, nisi dependenter ab aliquo motu partis sensitivæ; cum pro præsenti statu soleant semper sensus interni & appetitus sensitivus aliquid operari circà idem objectum, circà quod operantur intellectus & voluntas; ut igitur experiamur motus gratiæ in intellectu & voluntate; necesse est quòd habeamus motus aliquos correspondentes in parte sensitiva, & hoc est vires sentientes aliquo affectu & effectu gratiæ perfundi, hoc est etiam quod tradunt plura Scripturæ loca Psalm. 33. *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Psal. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor*

12. *meum.* 1. Pet. 2. *Si tamen gustastis, quoniam suavis est Dominus:* ergo à primo ad ultimum habetur aliquod experimentum verisimile motuum supernaturalium actualis gratiæ, quando ità illis afficiuntur intellectus & voluntas, ut simul, &c. verisimile; inquam, quia piæ cordis exultationes, & affectus devotionis sensibilis, aliique hujuscemodi motus partis sensitivæ, licet regulariter correspondeant motibus actualis gratiæ in parte superiori, possunt tamen aliquando, vel oriri ex constitutione corporis, vel excitari à dæmone se transformante in Angelum lucis; adeoque sunt verisimile tantùm, non certum & infallibile argumentum motuum gratiæ; quâ de re plura Molina *in concordia, disp.* 42.

Dubitatur sextò: Vtrùm in ordine ad actus supernaturales tanta sit necessitas actualis gratiæ in homine integro, & innocente, quanta in lapso?

13. Respondeò affirmativè, & infertur ex dictis partim *lib.* 1. *c.* 1. §. 1. partim *lib. præced. c.* 4. §. 3. quatenùs hoc secundo loco ostensum est homini lapso etiam post justificationem, & infusionem supernaturalium habituum, necessariam esse pro quolibet actu supernaturali actualem gratiam, quæ licèt sit aliquando debita habitibus infusis, retinet tamen simpliciter rationem gratiæ, quia non sunt debiti homini lapso ipsi habitus infusi; cum igitur primo loco assertum sit homini etiam ante lapsum, & in integritate primæ conditionis, habitus infusos non deberi, sequitur quod homo etiam ante lapsum & in integritate primæ conditionis indigeat ad quælibet supernaturalem actum actuali gratia simpliciter & propriè tali, adeoque quod in ordine ad actus supernaturales tanta sit necessitas, &c. Confirmatur: id quo maximè, & ferè unicè, differt homo constitutus in integritate suæ primæ conditionis & in statu innocentiæ ab homine justificato in statu naturæ lapsæ, est carentia rebellionis & discordiæ sensus à ratione; atqui necessitas gratiæ actualis ad actus supernaturales in statu naturæ lapsæ non provenit ex tali rebellione, & discordia, sed ex aliquo communi statui lapsus & statui innocentiæ, seu integritatis; nimirum ex improportione naturæ ad actus supernaturales, & ex indigentia supernaturalis concursus divini ad ipsos, ut dictum est *præcit.* §. 3. ergo in ordine ad actus supernaturales actualis gratiæ necessitas communis est & eadem in utroque statu, nec non tanta in homine innocente, quanta in lapso.

Nec ssitas actualis gratiæ ad supernaturalia eadem est in homine integro ac in lapso.

Dubitatur septimò: Vtrùm gratia actualis respectu actuum supernaturalium sit tota ratio agendi?

Respondeo negativè; ratio est quia gratia actualis, vel sumitur ut operans, vel ut cooperans: si ut operans sit quidem ipsa in nobis sine nobis ut suppono tùm *ex lib.* 1. *c.* 3. §. 4. tùm *ex* §. *præced. n.* 4. at ut operans est pura motio, seu applicatio nostræ voluntatis ad agendum, motio autem & applicatio ad agendum non est ex genere suo tota ratio agendi, alioqui ad quemlibet effectum indigeremus aliquo, quod esset tota ratio agendi, quia ad quemlibet effectum indigemus præmotione & applicatione divina: Si sumitur ut cooperans, per eam Deus operatur nobiscum, & quidem principaliter operantibus; cum in ordine ad nostros actus vitales non possimus nisi principaliter operari, ut attigimus *tr.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 53. illud autem quod operatur cum alio simultaneè non est ei tota ratio agendi, præsertim quando hoc aliud cooperationem suam exercet in genere causæ principalis. Confirmatur: gratia actualis datur in ordine ad actum supernaturalem, ad quem regulariter loquendò supponit potentiam vitalem aliunde elevatam; atqui in ordine ad actum, ad quem supponit potentiam aliunde elevatam non potest esse tota ratio agendi, cum nec lumen gloriæ comparatum ad intellectum ut elevatum sit ei tota ratio agendi in ordine ad visionem ex mox *cit. cap.* 3. §. 3. ergo: De hac re latè Esparza *hic lib.* 4. *q.* 18. 14.

Gratia actualis non est tota ratio agendi actus supernaturales.

LIBER TERTIUS.

DE GRATIA HABITUALI.

Dat actualis gratia benè agere, dat habitualis benè esse; illa robur præbet, ista decus; nostram illa restaurat infirmitatem, ista deformitatem reparat; elevat illa naturæ vires ad opus, auget ista operis valorem ad meritum: facilis idcircò ab unâ ad alteram gratiam transitus, quem jure dixeris accessum à lineis ad centrum, à rivulis ad fontem, à radiis ad solem; neque enim multùm aberis à primis habitualis gratiæ rudimentis, si ad ipsam ut ad centrum lineas, ut ad fontem rivulos, ut ad solem radios actualia auxilia se habere credideris, hincque deinde ad sublimiora & graviora cogitata consurgens gratiæ habitum id esse scias, quo Angelici lapsus ruinas implemus, propriæque culpæ reatum in jus gloriæ convertimus; quo Infusa virtutum dona suscipimus & largè perfruimur beneficio redemptionis; quo ad consortium Deitatis evehimur, & mutuâ cum Deo amicitiâ copulamur; quo ab Altissimo adoptamur in filios, &
Rom.8. quasi cum æterni Patris unigenito patrimonium dividimus *facti hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Hæc & his speciosiora habitualis gratiæ munera proferet hujusce & sequentis libri processus, postquam de eadem nonnulla alia universaliora præcesserint: Ideò sit

CAPUT I.

De existentia & essentia gratiæ habitualis.

1. Gratia habitualis quid ex vi nominis?

Gratia habitualis ex vi nominis importat habitum, & per consequens aliquod permanens de genere qualitatis; sub hoc universalissimo conceptu inquirendum illicò est, an detur, aut potiùs quàm certum sit gratiam habitualem dari? in quo vix habemus præterquam cum sectariis controversiam, unde facili negotio expediemus primam præfixi tituli partem; alteri deinde parti ut plenè satisfiat erunt examinanda varia habitualis gratiæ prædicata, item ipsius distinctio, vel indistinctio ab habitu charitatis: His enim discussis se tota patebit essentia, quam investigamus. Sit igitur

§. I.

An detur gratia habitualis, vel potiùs quàm certù sit ipsam dari & existere?

2. Certum est

Assert. Gratia habitualis, quæ sit aliquod permanens de genere qualitatis, & per consequens homini intrinsecum ac inhærens, verè datur; & dari ac existere certum est de fide. Est contrà Calvinum, Kemnitium, & Heshusium relatos à Bellarmino *controv.3, lib.1. de gratia & libero arbitrio, c. 3.* negantes in homine omnem interiorem justitiam, in quo errore, utrùm fuerit etiam Pelagius? dubium est ex dictis *lib.1.c.1.n.9.* in eum verò ex lectione librorum Calvini seductus incidit Albertus Pighius, Catholicus alioqui Doctor ut notat Bellarminus *ibid.* Quatenùs deinde assertum ponit gratiam, tanquam aliquid nobis non solùm intrinsecum, seu inexistens, verùm etiam inhærens de genere qualitatis est insuper contrà Magistrum *in 1. dist. 17.* cui adhæsit Osiander *in harmonia Evangelicâ*, docentem gratiam, seu charitatem non esse habitum & qualitatem inhærentem, sed personam Spiritus sancti substantialiter nobis communicatam; & speciali modo unitam; & licèt Magistrum benignè interpretetur Scotus *ead. dist.17. q.2. §. quantùm ad tertium*; D. Thomas 2. 2. *q.23. art.2.* cæterique Theologi non sunt solliciti de Magistro excusando, & certè ejus verba ægrè patiuntur benignam Scoti interpretationem. Quatenùs tandem assertum statuit gratiam esse aliquod permanens, idque ponit ut fide certum, est contrà non paucos graves Doctores relatos ab Amico *disput.29. sect.2.n.27.* volentes id esse certum solùm certitudine conclusionis Theologicæ, & oppositum temerarium dumtaxat, aut ad summum errori proximum de fide ipsâ dari.

proximum esse, non hæresim; ipse tamen Amicus cum aliis magis communiter stat pro nostro asserto, quod

3. Probatur tùm ex Concilio Viennensi sub Clemente V. & refertur *in Clement. 1. de summa Trinitate & fide Catholicâ*, ubi inter varias vigentes tunc temporis opiniones decernitur eam esse recipiendam, quæ asserit & parvulis & adultis in baptismo infundi habitus gratiæ & virtutum; tùm ex Tridentino *sess. 6.* ubi *cap. 7.* decernit in justificatione haberi interiorem renovationē hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum; *can. 3.* distinguit gratiam justificationis ab actibus fidei, spei, dilectionis, aut pœnitentiæ; *can. 11.* anathematizat excludentes ab hominū justificatione gratiam & charitatem, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhæreat, aut dicentes gratiam quâ justificamur esse tantùm favorem Dei. Hinc Catechismus Romanus *in tract. de Baptismo* merito habet: *Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœna anathematis proposita decrevit, non solùm per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in animâ inhærens ac veluti splendor quidam, &c.* (nonnullis deinde interpositis) *Huic autem additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitùs infunduntur*: In quibus auctoritatibus facile consideranti occurrent omnes particulæ asserti dogmatis; cujus pleniorem probationē suppeditabunt quæ successive afferentur circà habitualis gratiæ essentiam, causas, intentionem, remissionem, &c. item circà justificationem peccatoris per justitiam internam, & formam inhærentem.

Dices pro Magistro: Charitas in recto prædicatur de Deo, de quo non possunt eodem modo prædicari aliæ virtutes, nec sicuti 1. ioan. 4. dicitur *Deus charitas est*, dicitur alibi aut dici potest Deus fides est, Deus spes est, Deus patientia est, nisi cum addito, Deus patientia mea est, spes mea est; quo addito innuitur habitudo causæ, & indicatur spem & patientiam in nobis esse ex Deo, unde illud Psalm. 70. *Tu es patientia mea Domine*, æquipollet huic, *ex te est patientia mea Domine*, consequens est igitur charitatem (adeoque & gratiam cum hæc à charitate non distinguatur) prout est quid permanens esse substantialiter Deum ipsum, & appropriatè Spiritum sanctum, non verò esse habitum aliquem à Deo productum, ut sunt reliquæ virtutes, & confirmatur hoc ex Augustino *lib. 15. de Trinit. cap. 19.* dicente *Si in donis Dei nihil est majus charitate, & nullum est majus donum Dei, quàm Spiritus Sanctus, quid consequentius est, quàm ut ipse sit Charitas, quæ dicitur & Deus, & ex Deo.* Sed contrà; sufficeret pro re præsenti confugere ad infrà afferendam distinctionem realem gratiæ à charitate; facile tamen etiam occurritur dicendo charitatem, quæ in recto prædicatur de Deo simpliciter & absque addito, de quâ item Augustinus tùm in verbis adductis tùm in aliis relatis à Magistro *præcit. dist. 17.* esse charitatem quâ Deus diligit nos, non quâ nos diligimus Deum: Charitas autem, quam asserimus habitum inhærentem & permanentem qualitatem, ponitur ut principium, quo nos diligamus Deum, non quo Deus diligat nos: Quia deinde Deus verè elicit actum dilectionis, non fidei, spei, patientiæ; nil mirum quod dici nequeat sine addito esse fides, spes, patientia, sicuti dicitur esse charitas.

4. In quo sensu absolutè & in recto dicatur, Deus est charitas.

Dices pro Auctoribus existimantibus non esse de fide, quòd detur gratia, quæ sit in homine aliquid permanens: Non est de fide, quod forma sanctificans sit aliquid permanens; ergo non est de fide quod detur gratia, quæ sit aliquid permanens, hæc enim non ponitur nisi ut forma sanctificans; antecedens probatur, nos ipsi fatebimur *lib. seq c. a. n. 11.* non esse hæresim dicere, quod actus contritionis aut dilectionis, qui est aliquid transiens, sanctificet & justificet formaliter: ergo. Sed contrà; distinguo antecedens, non est de fide, quod omnis forma sanctificans sit aliquid permanens, transeat; quod aliqua forma sanctificans sit, &c. nego antecedens; ad cujus probationem permitto antecedens, & distinctione jam data utor ad consequens; aliud quippe est dicere *omnis*, aliud *aliqua forma sanctificans est aliquid permanens*; hoc secundum, cum quo optimè stat aliquam pariter formam sanctificantem esse aliquid transiens, dumtaxat astruimus esse de fide, & hoc sufficit ut de fide sit dari gratiam quæ sit aliquid permanens, ut magis constabit ex infra dicendis cum de justificatione.

5. De fide est aliquā formam sanctificantem esse quid permanēs, non omnē.

§. II.

An, & quomodò gratia habitualis sit participatio naturæ divinæ?

ASSERT. 1. Gratia habitualis verè est participatio naturæ divinæ. Ità omnes Theologi communissimè.

6. Gratia habitualis est participatio divinæ naturæ.

Probatur 1. ex 2. Pet. 1. *Maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*, quem locum licèt aliqui apud Amicum *disput. 39. num. 80.* explicent, vel de consortio Christi per unionem sacramentalem, vel de consortio naturæ divinæ per unionem hypostaticam, cæterì communiter intelligunt de consortio naturæ divinæ per gratiam habitualem; pro quo efficax etiam est illud Psalm. 81. *Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes*: Item Io. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri: Ex Deo nati sunt.* 1. Ioan. 3. *Vt filij Dei nominemur & simus: Nunc filij Dei sumus: Qui natus est ex Deo peccatum non facit*: Nasci autem ex Deo, & esse filium Dei, importat similitudinem in naturâ cum Deo adeoque participationem naturæ divinæ: Nec obstat, quòd simus filij filiatione dumtaxat adoptiva, quæ in humanis exercetur fine nova

Adoptio quæ a Deo & adoptio quæ ab homine quomodo differant?

participatione naturæ. Non obstat, inquam, quia adoptio in humanis exercetur tantùm affectu extrinseco; nec importat adoptatum ex adoptante nasci, & ab ipso recipere formam sibi intrinsecam; ut importat adoptio, quæ per gratiam exercetur inter Deum & creaturam rationalem.

7. Major est difficultas & dissentio in modo talis participationis, quam aliqui volunt esse moralem, & docent gratiam esse participationem naturæ divinæ sumptæ moraliter & ethicè pro bona indole, pro dispositione & inclinatione ad bonas operationes morales; Ita Oviedus *tract.* 8. *controvers.* 1. *punct.* 3. Esparza *lib.* 5. *quæst.* 2. Madernus *q.* 5. *a.* 2. *&c.* Aliqui docent gratiam esse participationem naturæ divinæ sumptæ physicè, & secundum physicam ipsius perfectionem; Ità Ioannes Vincentius Asturicensis *relect. de gratiâ Christi*, Ioannes à S. Thoma *disput.* 22. *art.* 1. Gonetus *disp.* 2. *art.* 4. Gabriel a S. Vincentio *disput.* 1 *quæst.* 7. Amicus *disp.* 19. *sect.* 4. Arriaga *disp.* 44 *num.* 6. aliique plures, quamvis non omnes conveniant in perfectione, secundùm quam ponunt naturam divinam physicè per gratiam participari; & talem perfectionem aliqui vel ut esse rationem vitæ, aliqui intellectualitatem, aliqui dilectivitatem Dei, aliqui aseitatem, alij aliter, ut videre est præsertim apud Gonetum & Amicum *locis præcitatis*. Ut clarius procedam.

8. Explicatur in gratia participatio divinæ naturæ ethicè.

Suppono primò astruentes per gratiam participari divinam naturam physicè, nec negare de facto, nec negare posse, quin simul participetur moraliter & ethicè, cum divina natura moraliter & ethicè accepta eluceat maximè in potentia proclivi & expedita ad quodlibet opus honestum, & in impotentia ad quodlibet opus pravum; homo autem per gratiam habitualem ratione virtutum infusarum, quas hæc secum affert, habet specialem proclivitatem ac promptitudinem ad benè moraliter operandum; ratione verò oppositionis & naturalis incompossibilitatis ejusdem gratiæ cum peccato habet aliqualem impotentiam ad peccandum: Nec refert, quòd hujusmodi impotentia sit solùm ad peccandum in sensu composito gratiæ, imò in hoc sensu sit ad peccandum lethaliter tantùm, non venialiter; cum tamen natura divina ethicè sumpta reluceat in impotentia ad peccandum etiam in sensu di-

9. viso, etiam venialiter: Non refert, inquam, quia id nil aliud infert, quàm naturam divinam per gratiam non participari univocè, & secundum totam suam perfectionem moralem, quod libenter admittimus. Ad confirmandum nostrum hoc suppositum, ejusque probationem maximè quadrat contextus *præcit. cap.* 1. epist. D. Petri nam ad verba illa *ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ* præmittitur *Omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam & pietatem, donata sunt*, & subjungitur *fugientes ejus, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem*, sicque in priore clausulâ insinuatur participatio divinæ naturæ quoad perfectionem positivam tendendi in bonum, in posteriore quoad perfectionem negativam recedendi à malo: Observat insuper Esparza *præcit. quæst.* 2. *art* 4. totâ eâ epistola secunda D. Petri nihil aliud agi, quàm ut ratione donorum gratiæ attollantur mentes fidelium ad imitationem divinitatis, moresque divinos, agitur id etiam Matth. 5. *Estote ergo perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est* 1. Ioan. 3. *Filioli nemo vos seducat: qui facit iustitiam iustus est, sicut & ille* (Deus scilicet) *iustus est*, & alibi sæpè; innegabilis est igitur gratiæ habituali participatio & imitatio divinæ naturæ quoad sanctos mores, & proclivitatem boni prosequendi, malique fugiendi.

Suppono secundò distingui naturam physicam ab essentia, quam nonnulli naturam metaphysicam vocant, quatenùs essentia dicitur per ordinem ad esse & est primum cõstitutivum essendi; natura dicitur per ordinem ad operari, & est primum ac radicale principium operandi, adeò ut quemadmodum docebamus *tract.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. in Deo ipso essentia & natura in diversis prædicatis consistant; essentia scilicet in prædicato aseitatis simpliciter talis, natura in prædicato intellectualitatis radicalis seu in gradu vitæ intellectualis. Dixi naturam esse primum ac radicale principium operandi, ut per ly *operandi* tribuerem naturæ conceptum depuratum ab omni imperfectione & transferibilem ad Deum, qualis non est conceptus, secundùm quem explicatur natura à Philosophis eam definientibus per ordinem ad motum & quietem; per ly deindè *primum ac radicale principium* distinguitur natura à potentiis, quæ sunt principium immediatum & proximum; à quibus insuper dici potest distingui per ly *operandi* indefinitè & illimitatè positum, quatenùs potentia quælibet sit principium operandi intrà talem determinatam lineam; natura verò, utpotè quæ se extendit ad operationes plurium potentiarum, sit principium operandi indefinitè quodammodo & illimitatè. 10.

Natura & essentia quomodo distinguantur: quid utraque in Deo?

Assert. 2. Gratia habitualis est participatio naturæ divinæ non solùm acceptæ moraliter & ethicè; verùm etiam acceptæ physicè. Hujus asserti tùm Patronos tùm Adversarios retulimus *præced. num.* 7. 11.

Gratia habitualis est participatio divinæ naturæ etiã acceptæ physicè.

Dixi *non solùm acceptæ moraliter & ethicè*, ut innuerem nos non negare in gratiâ moralem, sed simul astruere physicam participationem divinæ naturæ; & quidem quoad participationem moralem non est necessaria probatio major eâ, quam jam præmisimus; quoad participationem physicam.

Probatur assertum primò: Non repugnat participatio supernaturalis divinæ naturæ physicè acceptæ, nec potest talis participatio tribui alij rei meliùs, quàm gratiæ habituali; ergo verè gratia habitualis est participatio divinæ naturæ etiam acceptæ physicè: Probatur prima pars antecedentis tùm negativè ex eo, quod non sit assignabilis repugnantia, tùm positivè & à pari ex eo quod Deus participetur physicè in ordine naturali, poterit igitur etiam participari physicè in ordine supernaturali. Nec obstat, quod

in

in ordine naturali tantùm ; non in supernaturali, possit Deus à creatura participari sub-
12. stantialiter : Non obstat, inquam, quia participatio ut sit physica non est necesse, quòd sit substantialis ; alioqui nullum prorsùs accidens esset participatio physica sui principij. Probatur secunda pars antecedentis quia Scriptura & Patres nulli alij rei magis, quàm gratiæ, imò unicè ipsi gratiæ, tribuunt participationem divinæ naturæ, & licèt Adversarij tales auctoritates limitent ad participationem moralem, tamen cum participatio physica sit magis propria & magis perfecta, debent secundum istam, supposito quod non repugnet, illæ auctoritates intelligi propter communẽ regulã nõ inflectendi verba Scripturæ & Patrum ad sensum minùs proprium: Deindè per Adversarios nulli alij rei melius, quàm gratiæ, tribuitur divinæ naturæ participatio moralis, ergo si alicui rei tribuenda est participatio physica, nulli alij pariter melius quàm gratiæ tribuetur, ut magis constabit ex sequentibus.

13. Probatur secundò : Natura divina physicè accepta est primum ac radicale principium operationum divinarum, cognitionis scilicet & dilectionis ipsius Dei ; sed gratia habitualis est participatio naturæ divinæ secundùm quod est principium operationum divinarum cognitionis & dilectionis ; ergo gratia habitualis est participatio divinæ naturæ acceptæ physice, major supponitur ex eo, quod dictum est naturam physicam ex genere suo importare primum ac radicale principium operandi ; naturam verò physicam divinam sitam esse in intellectualitate, adeoque importare principium operandi Intellectualiter, & quidem circà Deum ipsum; cum operationes intellectuales divinæ habeant solum Deum pro objecto primario : Minor probatur, quia gratia habitualis, sivè sumatur ut imperfecta in via, sivè ut consummata in Patriâ, est principium actuum supernaturalium cognitionis & dilectionis Dei super omnia, ab ipsa enim profluunt in via habitus fidei & charitatis, & cum sit semen gloriæ, ab eadem pullulat in patria habitus luminis ; ergo.

Dices primò : eodem modo probaretur quamlibet creaturam intellectualem participare naturam divinam physicè acceptam ; cum quælibet creatura intellectualis sit primum ac radicale principium cognoscendi ac diligendi Deum, saltem ut Auctorem natu-
14. ræ. Sed contrà : Participatio naturæ divinæ physicè acceptæ alia est in ordine naturali, alia in ordine supernaturali, prima rectè conceditur cuilibet creaturæ intellectuali, secunda est propria gratiæ, quæ sola est primum & radicale principium cognoscendi & diligendi Deum supernaturaliter ac ut est in se : Vrgebis contrà hoc, & simul

Participatio physica naturæ divinæ duplex.

Dices secundò contrà minorem propositionem* præcedentis probationis : Habitus fidei utplurimùm infunditur antè infusionem habitus grati[illegible], & quando etiam post istum infunditur, sæpè sine isto conservatur : ergò habitus fidei non profluit ab habitu gratiæ, nec gratia in via est principium radicale cognoscendi Deum supernaturaliter per fidei actus. Deinde etiamsi concedatur esse principium radicale talium actuum, quoties tales actus eliciuntur à principio sibi connaturali, & ab homine justo ; certè nec ipsorum nec actuum amoris Dei est habitualis gratia principium vitale ; sicuti tamen est principium vitale cognoscendi & amandi Deum divina natura : ergo adhuc gratia non est principium operandi imitans divinam naturam, & participans ipsam. Tandem operationes, quibus Deus se infinitè cognoscit & super omnia diligit, spectant ad Deum ut infinitè sanctum, seu ad sanctos Dei mores : ergo participatio divinæ naturæ per ordinem ad tales operationes esset participatio ejusdem sumptæ moraliter & ethicè potiùs, quàm physicè. Sed contrà : transeat 15
antecedens, nego consequentiam ; ad hoc enim, ut habitus fidei dicatur profluere (subintellige, connaturaliter loquendo, & quantùm est de se) ab habitu gratiæ sufficit, quod ad istum ille, quoties non reperitur in subjecto antecedenter existens, consequatur ; & ad ejusdem augmentum augeatur. Illud, quod additur de principio vitali movit nonnullos Thomistas ad attribuendam gratiæ participationem naturæ divinæ ut vitalis, seu ut vita est ; & cum doceant hi Auctores habitus infusos virtutum esse in ordine supernaturali potentias vitales, seu principia vitalia proxima, docent similiter habitum gratiæ esse principium vitale remotum ac radicale ; hoc tamen minùs conforme est supradictis *tract. 1. lib. 2. c. 3. n. 11.* ideò ad instantiam concedo antecedens, distinguo consequens ; ergo adhuc gratia non est principium operandi imitans & participans divinam naturam adæquatè, quatenùs est principium tùm efficiens, tum efficiens vitaliter, concedo ; inadæquatè, quatenùs præcisè est principium efficiens, nego ; nec quidquam ampliùs requiritur ut gratia dicatur simpliciter & absolutè divinæ naturæ participatio ; cum enim participare ex vi nominis sit partim capere, partim relinquere, meliùs dicitur principium participans divinam naturam illud, in quo reperitur aliqua pars, quàm illud, in quo reperiretur tota ratio principij in divina natura reperti. Ad il- 16.
lud, quod postremo loco urgetur, dico operationes, quibus Deus, &c. esse tùm perfectiones morales, quatenùs per eas eximiè relucet divina sanctitas in actu secundo; tùm perfectiones physicas, quatenùs per easdem exercetur physica Dei virtus, & ipsas Deus eliceret, etiamsi per impossibile sanctus non foret : adeoque primo modo spectare ad divinam naturam acceptam ethicè, secundo modo spectare ad eandem acceptam physicè ; gratia deindè est participatio divinæ naturæ in ordine ad tales operationes utroque modo sumptas ; est igitur participatio ipsius physicè, non ethicè tantùm acceptæ.

Gratia habitualis nõ est principium vitale operandi.

Dices tertiò: per gratiam non participantur physica Dei attributa, cujusmodi sunt immutabilitas, immensitas, æternitas, infi-

17. An gratia habitualis sit participatio divinorum attributorum

nitas, universale dominium, &c. ergo neque per illam participatur physica Dei natura; hic enim est attributorum radix, & qui de radice participat, participare debet similiter de eo, quòd è radice pullulat. Sed cōtrà: negar antecedens Gonetus *prac.a.4.n.64.* & ingeniosè studet ostendere modum, quo per gratiam plura Dei attributa formaliter participantur; nihilominùs dato antecedente, vel nego absolutè consequentiam dicendo attributa, in quibus non relucet operatio aliqua vitæ intellectualis spectare ad Dei essentiam, seu naturam metaphysicam; non ad naturam physicam contradistinctam ab essentia; vel distinguo consequens, ergo neque participatur physica Dei natura adæquatè & secundùm omnia, quæ ipsam consequuntur, concedo; inadæquatè, & secundùm prædicatum, in quo formaliter ipsa consistit, nego.

Dices quartò: Gratia habitualis in ordine ad naturam divinam physicè acceptam, nec sufficit quòd dicatur participatio virtualis, nec dici potest participatio formalis; ergo nullo modo est participatio naturæ divinæ physicè acceptæ; probatur antecedens quoad primam partem, virtualis participatio alicujus est virtus ab ipso derivata, sic

18. Non est divinæ naturæ participatio virtualis.

semen est virtualis participatio generantis, accidens est virtualis participatio substantiæ, quæ quidem virtus in genere efficientis non in genere causæ formalis reddit subjectū particeps ejus, à quo ipsa derivatur; atqui gratia in genere causæ formalis reddit nos participes divinæ naturæ, & est aliquid ampliùs, quam virtus à divina natura derivata; & licèt 1. *Ioan.3.* Dei semen appelletur verbis illis *quia semen eius manet in eo* taliter tamen appellatur non quatenùs est participatio divinæ naturæ, sed quatenùs est radix divinæ seu beatæ visionis juxtà D. Thomam *1.p. quæst. 62. art. 3. in c.* dicentem *Gratia gratum faciens comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad effectum naturalem; undè 1. Ioan.3. Gratia semen Dei nominatur:* Probatur primum antecedens quoad secundam partem primò, quia quod participatur formaliter ab aliquo, prædicatur in recto de illo, sic dicitur homo est animal, accidens est ens; quia homo de animali, accidens de ente formaliter participat; atqui natura divina non potest prædicari in recto de gratia habituali; ergo, secundò quia repugnat species, quæ sit formalis repræsentatio Dei ut est in se; ergo etiam repugnat qualitas, quæ sit formalis ejusdem ut est in se paticipatio; Tertiò quia gratia habitualis non est formaliter natura seu non habet formalem conceptum naturæ; iste enim conceptus, in quacumque universalitate accipiatur, importat substantiam; gratia autem est qualitas; ergo gratia habitualis non est formalis participatio naturæ in

19. Sed formalis.

genere, nedum naturæ divinæ. Sed contrà: concedo primam partem antecedentis, & ratum habeo, quod pro ipsâ affertur, nego ejusdem antecedentis secundam partem.

Ad cujus primam probationam dico, quod participatur formaliter ab aliquo, tanquam ratio superior & tanquam existens de essentia ipsius, prædicari in recto de illo; secùs quod participatur formaliter ab aliquo, tanquam principale analogatum & tanquam existens extrà essentiam ipsius; primo modo participatur formaliter animal ab homine, ens ab accidente; secundo modo participatur formaliter natura divina à gratiâ, ideò, &c.

Ad secundam transeat antecedens, nego consequentiam; species enim, quæ respectu Dei ut est in se esset repræsentatio formalis, esset repræsentatio adæquata, quia Auctores tribuentes speciei intentionali formalem objecti repræsentationem, nullam agnoscunt speciem repræsentativā objecti ut est in se, quæ non sit tali objecto adæquata, imò objectum ipsum in esse intelligibili seu repræsentabili; diversa est ratio de participatione formali, quæ non solum potest, sed ex vi ipsa nominis debet esse inadæquata.

Ad tertiam; falsum est conceptum formalem naturæ, in quacumque universalitate accipiatur, importare substantiam; importat enim dumtaxat primum ac radicale principium operandi, quod ex genere suo præscindit à substantia & accidente, & in ordine supernaturali, in quo substantia creata repugnat, necesse est quod sit accidens; nego igitur absolutè gratiam habitualem nō esse formaliter naturam, seu non habere formalem naturæ conceptum, licèt libenter fatear hunc esse analogum, & non solùm relatè ad naturam divinam, verùm etiam relatè ad naturam creatam ordinis naturalis, reperiri in gratia tanquàm in analogato minùs principali, eo ferè modo quo conceptus entis ità est analogus substantiæ & accidenti, ut sivè ad increatam sivè ad creatam substantiam comparetur, sit tanquàm in minùs principali analogato in accidente. Neq; hìc scrupulosè quis hæreat in eo quod Philosophi conceptum naturæ adeò universalem, communemque substantiæ & accidenti, non agnoverint: Enimverò qui supernaturalia ignorarunt, nil mirum quòd non agnoverint conceptum, in cujus notitiam nos deducit solos ordo supernaturalis.

20. Quinam sit conceptus, formalis universalissimus naturæ?

Ex dictis habes nos sustinere in gratia habituali rigorosè admodùm, & admodum propriè participationem divinæ naturæ; ponimus enim talem participationem esse non moralem tantùm, non virtualem; sed physicam, & formalem: ponimus eamdem non secundùm aliquod prædicatum, aut secundarium aut quasi genericum divinæ naturæ; sed secundùm illud, quod est ipsius sub formali ratione naturæ primarium ac proprium constitutivum, tale quippè est in nostris principiis prædicatum intellectualitatis radicalis. 21.

§. III.

§. III.

An & quomodò gratia habitualis constituat hæredem & filium adoptivum Dei?

ASSERT. 1. Gratia habitualis verè constituit hæredem & filium adoptivum Dei. Est assertum communissimè acceptum; & licèt nonnulli, inter quos Aureolus *in 1. dist. 17. quæst. 1. art. 2.* jus hæreditarium & filiationem adoptivam Dei tribuant habitui charitatis, hi tamen quia habitum charitatis aut se solo, aut simul cum aliarum virtutum habitibus volunt idem esse cum gratia, in modo loquendi potiùs, quàm in re ipsa nobis in præsenti adversantur; magis videtur Adversarius Lessius *de perfect. divin. lib. 12. cap. 11.* ubi vix agnoscit in habitu gratiæ aut charitatis filiationem adoptivam, docet enim nos esse filios Dei propriè & formaliter, non tam per donum aliquod creatum, quàm per inhabitationem & possessionem divini Spiritus.

22. Probatur: De fide est Deum adoptare homines in filios & consequenter illis tribuere jus hæreditarium, utpotè quod connaturaliter comitatur filiationem; atqui nec adoptat per solam benevolentiam extrinsecam, nec per ullam formam intrinsecam aliam à gratia habituali; ergo adoptat per gratiam habitualem; ergo gratia habitualis verè constituit, &c. Major patet ex eo quod talis adoptio expressè traditur in Scriptura Roman. 8. *Accepistis Spiritum adoptionis.* Gal. 4. *Ut adoptionem filiorum reciperemus.* Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum*; Traditur insuper à Tridentino, quod *sess. 6. cap. 4.* describendo iustificationem impij ait eile *translationem ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ; in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei*: Traditur tandem frequenter à Sanctis Patribus, inter quos elegantissimè à Cypriano & Chrysologo apud Gonetum *disp. 2. num. 106.*

De fide est Deum adoptare nos in filios.

23. Minor quoad primam partem probatur ex discrimine adoptionis quæ ab homine & adoptionis quæ à Deo: Homo enim adoptans invenit in persona adoptanda naturam ejusdem speciei cum propria, & quando supponatur eam non invenire, nequit illi naturam propriam participare in re & per formam intrinsecam, sed in affectu tantùm & per benevolentiam extrinsecam, Deus è contrà non invenit in persona adoptanda naturam ejusdem speciei cum propria, & potest ei naturam propriam participare in re & per formam intrinsecam; ergo licèt homo adoptare possit per extrinsecam benevolentiam & per affectum participandi naturam, non sic Deus, qui nisi in re tribuat naturæ suæ participationem non habet affectum efficacem participandi, quia voluntas quoties potest esse effectivè efficax, nunquàm est efficax affectivè, quin simul sit talis effectivè. Confirmatur: adoptio in filium dicit aliquid ampliùs, quàm assumptio in hæredem, nam etiam in humanis quisquis adoptatur in filium assumitur in hæredem, non è contrà; atqui si Deus adoptaret per benevolentiam extrinsecam, id non subsisteret, eademque benevolentiâ extrinsecâ, qua promittendo præcisè gloriam assumeret in hæredem, dici deberet adoptare in filium, non enim respectu Dei constitutio filij superadderet institutioni hæredis voluntatem affectivè efficacem de communicatione naturæ, ut superaddit in humanis; ergo.

Nô adoptat per benevolentiam extrinsecâ.

24. Minor eadem quoad secundam partem probatur ex eo, quod forma illa intrinseca alia à gratia habituali, vel esset forma increata, nimirùm, quemadmodum vult Lessius, divinitas animas nostras inhabitans & nobis intrinsecè unita mediante gratia, vel esset forma creata, nimirùm habitus charitatis, cui ut potè dono inter omnia alia hujus vitæ dona eminentissimo videtur minùs inverisimiliter tribui posse effectus adoptionis; atqui Deus neque adoptat per divinitatem; neque per habitum charitatis: Non per divinitatem, quia unio physica divinitatis ad hominem, quæ in natura ipsa divina fiat, non in supposito, nequit sustineri sine imperfectione divinitatis; deindè divinitas sic unita constitueret filium naturalem potiùs, quàm adoptivum, & tandem quando filium adoptiv m constitueret, faceret etiam Sanctum, justum, Dei amicum, cæterósque omnes effectus, qui solent tribui gratiæ habituali: Non item Deus adoptat per habitum charitatis; quia hic, ut distinctus ab habitu gratiæ, est participatio voluntatis, non naturæ Dei, & analogia generationis multo magis quadrat infusioni gratiæ, quam infusioni charitatis, ut mox ostendetur stabiliendo modum, quo habitualis gratia constituit filium, & hæredem. Ideò sit

Non per divinitatem nobis unitam.

Nô per habitum charitatis.

25. Assert. 2. Gratia habitualis est per se ipsam & ex natura sua adæquata ratio constituens hæredem, & filium adoptivum Dei. Ità Medina *hic q. 110. art. 4.* Gonetus *disp. 2. art. 5. n. 115.* Oviedus *tract. 8. controu. 1. n. 46.* Suarez *lib. 7. c. 1.* Esparza *lib. 5. q. 3.* Mader. *quæst. 5. art. 4.* cæterique tùm Thomistæ omnes, tum Recentiores magis communites contrà Scotum *in 1. dist. 17. quæst. 2. §. De secundo ad primum*, & *in 4. dist. 16 quæst. 2.* Ochamum *in 1. dist. 17. quæst. 1.* Gabrielem *ead. dist. quæst. 1. art. 3. dub. 4.* Marsilium *in 1. quæst. 20. art. 5.* Hetinex *disp. 4. quæst 6.* Bellarminum *controv. 3. lib. 2. de justifica. c. 16. §. Quartus effectus.* Coninchum *de actib. supernat. disp. 15. dub. 8.* cæterosque tùm Scotistas & Nominales, tùm aliquos insuper Recentiores docentes filiationem adoptivam haberi à gratia, non ex natura sua, sed ex lege extrinsecâ Dei destinantis gratiam ad præstandû effectum, ad quem est de se insufficiens. Item contrà Amicum *disp. 31. sect. 1.* volentem à sola gratia sine visione beata non haberi completam adoptionem: Tandem contrà Lessium, cujus opinionem jam retulimus, & rejecimus.

Sed per habitum gratiæ, tanquàm per rationé adæquatam, & ab intrinseco tantum.

Probatur

16. Probatur primò: Gratia habitualis est per se ipsam & ex natura sua adæquata ratio nascentiæ seu regenerationis spiritualis & supernaturalis hominis ex Deo; ergo est eodem modo ratio constituens hæredem & filium adoptivum Dei; consequentia patet, quia filiatio licèt formaliter sumpta cōsistat in relatione prædicamentali, sumpta fundamentaliter consistit in nascentia seu passiva generatione; & hæc si naturalis sit naturalem, si supernaturalis adoptivum filium fundamentaliter ac essentialiter sumptum constituit: Antecedens probatur, quia solent tribui gratiæ plura loca Scripturæ, quibus dicimur ex Deo nasci ut jam retulimus, *præced. num. 6.* & addi potest illud 1. Pet. 1. *regeneravit nos in spem vivam*: Solent insuper eidem gratiæ tribui ea loca, quibus dicimur evadere hæredes & acquirere jus ad æternum regnum Dei, ut Rom. 5. *Abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt.* Rom. 8. *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi* Coloss. 1. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum filij dilectionis suæ.* Quæ auctoritates sine necessitate limitantur, si filiatio adoptiva, & jus hæreditarium refundantur in gratiam solum partialiter, aut dependenter à favore extrinseco.

17. Probatur secundò assertum ratione, qua simul confirmatur antecedens præcedentis probationis: Gratia habitualis est per se ipsam, & ex natura sua, adæquata ratio participandi divinam naturam; argumenta enim quibus probavimus haberi à gratia divinæ naturæ participationem, simul probant hanc ab illa haberi ex natura sua & adæquatè, ergo eodem modo est ratio constituens hæredem, &c. filiatio enim fundamentalis, seu generatio, nihil est aliud ex genere suo, quàm participatio naturæ, illud quod est ex natura sua adæquata ratio participationis naturæ est pariter adæquata ratio filiationis; naturalis quidem, si sit ratio participationis effectivæ & univocæ; adoptivæ, si sit ratio participationis aut affectivæ tantum ut in adoptione quæ ab homine, aut effectivæ quidem sed analogæ ut in adoptione quæ à Deo. Neque dicas ad filiationem fundamentalem seu generationem requiri insuper ex genere suo, quòd sit participatio vitalis, qualis non est participatio naturæ divinæ per gratiam: Contrà enim, participatio vitalis requiritur ad filiationem ex genere subalterno filiationis naturalis, non ex genere generalissimo filiationis abstrahentis à naturali & adoptiva, cum per se constet in humanis adoptantem nihil vitaliter participare adoptato.

Dices primò cum Scotistis & Nominalibus: Illud quod forma aliqua præstat ab intrinseco & ex natura sua præstat essentialiter, & in omni subjecto; atqui gratia habitualis non præstat essentialiter & in omni subjecto filiationem adoptivam & jus hæreditarium: Non essentialiter, quia gratia non repugnat essentialiter cum peccato, cum quo tamen nequit cōponi filiatio Dei & jus hæreditarium gloriæ: item quia Deus de potentia absoluta potest existenti & perseveranti in gratia negare pro semper gloriam. Non in omni subjecto; quia Christus verè habet gratiam habitualem, & tamen non est filius adoptivus. Sed contrà: nego absolutè majorem; alioqui ab intrinseco & ex natura sua neque ignis calefaceret neque calor frigus expelleret, quia potest impediri calor ne frigus expellat, ignis ne calefaciat, ut non calefaciebat in fornace babylonica; sentiendum igitur formam præstare ab intrinseco & ex natura sua illud, ad quod præstandum habet connaturalem exigentiam & intrinsecam virtutem, quamvis deinde nec in omni subjecto, nec essentialiter id præstet, eo quia inveniat vel subjectum incapax, sicuti Christus ratione filiationis naturalis & Personæ non extraneæ est incapax adoptionis; vel impedimentum extrinsecum, sicuti esset peccatum simul existens cum gratia. 28. Quid sit formam præstare aliquid ab intrinseco & ex natura suâ.

Quoad decretum, quo Deus existenti & perseveranti in gratia vellet pro semper negare gloriam, hancque deindè potentiâ absolutâ utens in re negaret, Capreolus *in 1. dist. 17. ad* 2. existimat id repugnare, casu tamen admisso adverto jus hæreditariū aliud esse strictissimum & omnino irrefragabile importans absolutam innegabilitatem hæreditatis; aliud esse minùs strictum consistens in condigna proportione ad hæreditatem & connaturali exigentia ipsius, cum hoc secundo jure quod solum est debitum filiationi, non primum, conjungi potest exclusio pro semper ab hæreditate, ideò in data hypothesi cum exclusione perpetua à gloria subsisteret filiatio adoptiva Dei & jus hæreditarium ad ipsam requisitum. Plura ad hanc rem spectantia tradentur infrà, dum agendo de justificatione ostendetur gratiam non indigere favore extrinseco, ut justificet, ut peccatum expellat; sed id præstare ex natura sua & tamen de lege extraordinaria posse esse simul cum peccato. 29. Perseverans in gratiâ potest excludi pro semper à gloriâ.

Dices secundò cum Amico: Filiatio naturalis Dei constituitur per similitudinem, tùm naturalem sitam in communicatione ejusdem numero naturæ, tùm intentionalem sitam in vitali expressione objecti intelligibilis; ergo filiatio adoptiva Dei, utpotè imitatio filiationis naturalis, debet constitui per participationem utriusque similitudinis; atqui per gratiam participatur dumtaxat Dei similitudo naturalis, intentionalis verò participatur per visionem; ergo filiatio adoptiva Dei constituitur per gratiam simul & visionem, non adæquatè per gratiam. Sed contrà: antecedens est absolutè falsum, & naturalis Dei filius, quâ filius, constituitur per similitudinem purè naturalem, quamvis deindè, quâ Verbum, habeat similitudinem intentionalem; nec refert quod quâ filius procedat per intellectum, quia intellectus ex genere suo habet vim producendi similitudinem naturalem non minùs, quàm intentionalem, ut suppono *ex tractat. 2. lib. 1. cap. 4. §. 8.* Quando deindè antecedens permitteretur, negari facilè posset illatio quia 30. Dei visio non constituit essentialiter adoptivam Dei filiationem.

cum

cum filiatio adoptiva sit analoga & valdè imperfecta imitatio filiationis naturalis, non debemus adamussim in illa quærere participationem omnium prædicatorum in ista existentium : Minor etiam subsumpta difficultate non caret, quia cum ex supradictis per gratiam participetur Dei similitudo in intellectualitate radicali ; cur per ipsam non participabitur saltem radicaliter Dei similitudo intentionalis, & poterit hoc confirmari ex eo quòd gratia sit radix luminis gloriæ, nec non & visionia mediante lumine. Instantia igitur quoad omnes sui partes nutat & claudicat, nec ullo modo probat visionem beatam ingredi constitutionem essentialem filiationis adoptivæ Dei, quamvis non negaverim pertinere ad magnam ipsius perfectionem, & quasi integrale complementum :

31. Filiationis adoptivæ Dei tres gradus.

Vndè non displicet cum Goneto *hic præcit. art. 5. num. 148.* distinguere in filiatione adoptiva tres gradus ; quorum primus & imperfectissimus sit justorum in lege veteri, qui licèt verè essent adoptati in filios, erant in statu servorum spiritumque servitutis in timore acceperant, & licet haberent jus ad hæreditatem cœlestis gloriæ nondum habebant apertum ad ipsam aditum ; secundus & perfectior sit justorum in lege nova, qui & acceperunt spiritum filiationis & habent apertum aditum ad hæreditatem ; Tertius & perfectissimus sit justorum in patria, qui habent filiationem inamissibilem, & non solùm jus aut aditum ad hæreditatem, sed irrefragabilem & perennem ipsius possessionem, de adoptione in hoc perfectissimo gradu procedunt verba illa Apostoli Rom. 8 *Nos ipsi primitias spiritus habentes, intrà nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.*

Dicea tertiò cum Lessio : Scriptura passim explicat adoptionem filiorum Dei per communicationem Spiritus divini & Spiritus Christi ; ergo verè per increatum Spiritum Dei, ejusque divinitatem, non per gratiam habitualem, aliudvè donum creatum formaliter adoptamur in filios ; antecedens probatur Rom. 8. *Quicumque spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei* & nonnullis interpositis *Ipse enim spiritus* (sermo est de spiritu, per quem & Christus est filius adeoque de spiritu increato) *Testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filius Dei* Galat. 4. *Quoniam autem estis filij, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra.* Confirmatur : per id formaliter adoptamur in Dei filios, per quod vivimus vita supernaturali, & habemus naturam ejusdem rationis cum Deo adoptante, atqui hoc utrumque habemus per spiritum increatum, nam quoad primum habetur Ioan. 6. *Spiritus est qui vivificat.* Galat. 5. *Si spiritu vivimus : spiritu & ambulemus* & in Symbolo Nicæno *Credo in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem* ; quoad secundum patet ex eo, quòd sola divinitas non forma aliqua creata est natura ejusdem rationis cum Deo, vi illius duntaxat rectè verificantur verba Psal. 81. *Ego dixi Dij estis & filij excelsi omnes.*

32. Sed contrà : Scriptura intelligenda est de communicatione divini Spiritus effectiva — Occurritur objectioni. — qua in nobis gratiam efficit, non formali qua nobis per se ipsum uniatur ; cum hæc unio *ex praced. num.* 24. sit inexplicabilis ; effectivè etiam, non formaliter idem spiritus nos vivificat, & Dei spiritu ut agente, non ut forma justi vivunt, moventur, ambulant : Neque dicas, gratia etiam habitualis, utpotè quæ per nos non est principium vitale, vivificat solùm ut efficiens, non ut forma seu ut vita informans, & tamen vivificat nos quantùm sufficit ad filiationem adoptivam. Contra enim : gratia habitualis quãvis non sit propriè principium vitale & vita informans, est tamen forma informans principium vitale & vitam, ideò in aliquo sensu dici potest vivificare formaliter in ordine ad vivendum supernaturaliter ; non sic divinitas, quæ nec est vita informans, nec forma informans vitam.

33. Ad illud, quod dicebatur de natura ejusdem rationis, dico debere esse ejusdem rationis, affectivè ad summũ aut analogicè, at non specificè. Neq; dicas : si inter habentes naturam diversæ rationis specificæ dabilis esset adoptio, posset Angelus hominem vel homo Angelum adoptare:

Adoptio potest fieri inter habẽtes naturã specie diversam.

Contrà enim vel Angelus, sicuti potest adoptare alium Angelum specie diversum, ità potest adoptare hominem, & homo Angelum ; vel si nequit inter hominem & Angelum adoptio fieri, id non est propter specificam naturæ diversitatem, sed propter conditionem bonorum non communium seu non communicabilium ad invicem, ratione cujus Angelus homini, aut homo Angelo nequit tribuere jus ad propriam hæreditatem.

Adoptio in genere quid.

Ex dictis habetur adoptionem in genere meliùs definiri, quòd sit gratuita assumptio Personæ extraneæ in filiũ, quàm Personæ extraneæ in hæredẽ ; nam juxta hanc secundam definitionem adoptio confunderetur cum institutione hæredis extranei, cum tamen ista *ex praced. n.* 23. latiùs pateat : Vnde etiam infero obiter eum, qui per voluntatem Dei extrinsecam ordinaretur ad gloriam & tandem non infusa gratia habituali assumeretur ad beatã visionem, fore institutum Dei hæredem, at non constitutum Dei filium ; quia nec in affectu, nec in effectu participaret Dei naturam, ut constat *ex eod. n.* 23. item quia hæreditatem possideret, at sine jure possidendi, eamque respiceret ut purè donatam extraneo, non ut debitam filio :

34. Adoptio in Dei filium habetur a gratiã cum omni rigore.

Vndè ulteriùs procedo & infero gratiam habitualem sicuti est unica ratio participandi divinam naturã, & faciendi, quod Dei hæreditas debeatur alicui ut filio, ità esse unicam rationẽ adoptionis ; & hanc ab illa haberi cum omni proprietate & rigore, id est tanquã à ratione formali unica, adæquata, & ab intrinseco tali.

Habetur insuper reprobum existentem in gratia esse adoptivum Dei filium, non sic prædestinatum existentem in peccato ; ille enim, non iste habet unicam & adæquatam rationem adoptivæ filiationis : Nec refert, quòd ille sit exclusus ab hæredi-

tate,

tate, iſte ſit ad hæreditatem volitus. Non refert, inquam, quia licet ita ſit finaliter, pro quo tempore prædeſtinatos erit in gratia, reprobus in peccato; ſecùs ſe res habet ſecundùm præſentem juſtitiam, & in ſenſu compoſito prædeſtinati cum peccato, reprobi cum gratiâ.

§. IV.

An & quomodò gratia habitualis conſtituat amicum Dei?

35. Gratia habitualis cõſtituit verè Amicũ Dei.

ASSERT. 1. Gratia habitualis conſtituit verè & propriè hominem Dei Amicum amicitiâ ſupernaturali. Eſt aſſertum communiſſimum, & ſolùm negabile ab eo qui, aut cum Ariſtotele non agnoſceret poſſibilem ullam veram amicitiam inter Deum & hominem; aut cum quibuſdam aliis Antiquis Philoſophis de talis amicitiæ poſſibilitate dubitaret, contrà quem errorem, utpotè iam reprobatum *tract.1.lib.4.cap.3.§.5.* agendum nobis non eſt in præſenti.

Probatur 1 Homo aliquando eſt verè & propriè Amicus Dei amicitia ſupernaturali; ergo datur aliquid, quo conſtituitur verè & propriè talis; ſed hoc nihil aliud eſſe poteſt, quàm gratia habitualis; ergo gratia habitualis conſtituit verè & propriè, &c. Antecedens ſupponitur *ex præcitat.* §. 5. ſemel enim admiſſa vera aliqua amicitia inter Deum & hominem,& aliundè ſuppoſita hominis elevatione ad ſtatum ſupernaturalem, bonorúmque ſupernaturalium communicatione ei à Deo facta, nulla eſt apparens ratio negandi Deum inter & hominem amicitiam ſupernaturalem; imò in hac admittenda eſt aliqua minor, quàm in amicitia naturali difficultas, propter minorem diſtantiam,minorémque inæqualitatem,quam habet ad Deũ homo elevatus prę non elevato:

36. Subſumptum probatur: Amicitia maximè relucet in eo, quod quis intendat communicare Amico omnia ſua bona, eúmque velit eſſe felicem; ſed per nihil aliud magis, quàm per gratiam habitualem Deus communicat homini ſupernaturalia bona eúmque volt eſſe felicem, nam per ſolam gratiam Deus tribuit homini participationem propriæ naturæ ut eſt in ſe, nec non jus ad propriam hæreditatem & ſupernaturalem beatitudinem, per quam homo perpetuò felix ſit; ubi obſerva obiter Deum, cujus hæreditas eſt noſtra ſupernaturalis felicitas, non poſſe nos proſequi ſupernaturali amore amicitiæ, quin ſuos nos hæredes inſtituat, in quo eſt diverſa ratio de uno homine reſpectu alterius, cum enim unius hæreditas non ſit alterius felicitas, ſicuti poteſt unus alteri velle felicitatem abſque eo quod ſuam ei velit hæreditatem, ità poteſt unus alterum amare amicabiliter abſque eo quod ſuum hæredem inſtituat, cujus rei aliæ etiam ſunt cauſæ, puta conditio humani patrimonij quod ob tenuitatem non po-

Deus debet inſtituere hæredem omné Amicum, non ſic homo & cur?

teſt pluribus æquè prodeſſe, & ſæpè etiam ex diſpoſitione juris, aut voluntate Majorũ, eſt certis perſonis alligatum, nec poſſeſſor habet jus liberè diſponendi de ipſo in favorem Amicorum. Confirmatur aſſertum ex Tridentino *ſeſſ.6. cap.7*, ubi Concilium tradit ſanctificationem & juſtificationem impij fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, & deindè ſubdit: *Vndè homo ex injuſto fit juſtus, & ex inimico Amicus.*

Dices: Amicus nihil eſt aliud,quàm amatus redamans; & amicitia nihil eſt aliud, quàm mutuus duorum amor; atqui gratia habitualis non conſtituit hominem reſpectu Dei amatum redamantem, nec per ſe ipſam formaliter ponit in homine reſpectu Dei amorem mutuum, neque enim gratia per ſe ipſam eſt actus amoris, aut Dei in hominem, aut hominis in Deum; cum ſecundùm nos gratia habitualis ſit qualitas mortua, & ſecundùm eos, ſecundùm quos eſt qualitas viva, ſit talis ſolum in actu primo; actus autem amoris ſivè divini ſivè humani ſit entitas viva & vita in actu ſecundo; ergo gratia habitualis non conſtituit hominem Dei Amicum. Sed contrà: occaſione hujus inſtantiæ expedit breviter attingere nonnulla, ex quibus poſſit innoteſcere formalis ac proprius conceptus amici & amicitiæ. Ideò. 37.

Adverto in lineâ amicitiæ tùm conſideratæ paſſivè ex parte termini, tùm conſideratæ activè ex parte principij, tria diſtingui: Nimirum ex parte termini eſſe amore amicitiæ dignum, eſſe amore amicitiæ amatum, eſſe amicum activè: ex parte principij eſſe potentem amare amore amicitiæ, eſſe amantem amore amicitiæ, eſſe amicum paſſivè. Diſtinguuntur hæc tria, quia amore amicitiæ dignus importat bonitatem proportionatam ad terminandum amorem amicabilem alterius, & in ſe potentiam redamandi alterum; amore amicitiæ amatus importat terminare actu; Amicus activè inter hæc duo mediat, & nec requirit terminare actu, nec contentus eſt bonitate proportionata ad terminandum amorem alterius; ſed dicit jus exigendi ab altero talem amorem; eâdem ratione amicus paſſivè mediat inter potentem amare, & amantem, & nec requirit actu elicere nec contentus eſt potentiâ eliciendi amorem in alterum, ſed dicit obligationem ſeu jus paſſivum impendendi alteri talem amorem.

Amicus, amatus, amore dignus quomodò differant.

38. Porrò in humanis jus activum, ſeu facultas exigendi amorem, addit dignitati amoris, & jus paſſivum ſeu obligatio exhibendi amorem addit potētiæ amandi, quemdam quaſi contractum (dico quaſi contractum, non quia inducat obligationem ex unâ tantùm parte, ſed quia non inducit obligationem ex iuſtitia) quo unuſquiſque fidē ſuam de amando ſpondet alteri, & fidem ſibi ab altero datam acceptat ſub certis legibus & cõditionibus. Hanc conventionem ultrò citróque obligatoriam requiri ad veram inter homines amicitiam probatur primò ex communi modo loquendi, quo Amici dicuntur amicitiã inire & contrahere, quæ ſunt verba, quibus

Amicitia inter homines ſupponit mutuam promiſſionem ſe amandi.

quibus solet significari celebratio contractuum: Secundò quia non servans leges amicitiæ dicitur infidelis, & fœdifragus, & jure potest expostulari ac recriminari ab Amico, contra quem amicitiæ leges violavit, quod dici non posset, si Amici essent quicumque se mutuâ benevolentiâ amantes absque ullâ mutuâ obligatione: Tertiò quia Philosophus *lib.8. ethic. cap.1.* docet amicorum amatores ex hoc præcisè titulo esse laudabiles, sicut est laudabilis homo ex hoc præcisè titulo quia reddit alteri quod suum, *eod.cap.* probat amicitiam eminentiorem esse justitiâ, quia per se excellentius est me habere jus ad tuum amorem, quàm ad tuam supellectilem; quorum neutrum subsisteret nisi amicitia esset conventio tribuens cuilibet Amicorum jus exigendi ab altero, & debitum exhibendi alteri amorem.

39. Inter Deū & homines requiritur talem promissionem ad summū ex parte Dei.

Hinc ascendendo ab amicitia inter homines ad amicitiam inter homines & Deum, requirit quidem etiam in ista tùm in Deo tum in homine jus aliquod exigendi & debitum exhibendi respectivè amorem, hujusmodi tamen debitum ex parte hominis non provenit ex ulla promissione aut libero consensu ipsius, sed ex natura sua ex jure naturali; nam ex naturæ dictamine & obligatione juris naturalis homo tenetur exhibere Deo super omnia amorem amicitiæ etiam supernaturalem supposito, quòd habeat potentiam supernaturaliter amandi & sit in statu supernaturali constitutus: Non eodem modo datur in Deo independenter ab ipsius libera voluntate obligatio & debitum amandi amicabiliter hominem; propterea controvertitur utrùm tale debitum oriatur præcisè ex libera infusione gratiæ, an insuper requirat liberam promissionem & legem extrinsecam, qua Deus acceptet in Amicum & obliget se ad amandum hominem existentem in gratia.

40. Ad instantiam, cujus occasione hæc interposui, nego majorem formaliter & propriè loquendo; Amicus enim formaliter & propriè est habens debitum amandi & jus exigendi redamationem; amicitia formaliter est illud idem debitum ac jus; fundamentaliter est talis debiti ac juris fundamentum, quod inter homines solet esse contractus ac mutua conventio in homine respectu Dei est ipsa natura rationalis, in Deo respectu hominis est habitualis gratia, quam libenter concedo non constituere hominem amatum redamantem ut benè probat instantia; at hoc non requiritur ad constituendum amicum, sed sufficit quòd inveniendo in homine debitum amandi Deum tribuat eidem homini jus exigendi amorem à Deo: Nec refert quòd duo mutuò se amantes soleant dici Amici & verè utplurimùm tales sint: Enim verò sunt tales non præcisè quia mutuò amantes, sed aliundè, & modus loquendi, quo amici dicuntur quamvis usitatus, non est formalis & proprius, sicuti etiam est locutio minùs propria, quod mutuus duorum amor dicatur amicitia, tolerabiliùs diceretur amor amicitiæ seu amicitiæ quasi effectus &

Mutuò se amātes per hoc formaliter non sunt amici.

fructus; adeò ut dicatur amicitia per causalitatem & dependentiam ab ipsâ, non per identitatem cum ipsâ.

Superest jam statuendum: Utrùm gratia ex natura sua, an ex favore Dei extrinseco tribuat homini jus exigendi à Deo amorem amicabilem? & simul satisfaciemus secundæ præfixi tituli parti inquirenti modum, quo gratia Amicum Dei constituat.

41. Gratia habitualis nō indiget favore extrinseco ut constituat amicum Dei.

Assert. 2. Gratia habitualis per se ipsam & absque favore Dei extrinseco constituit hominem Dei Amicum, idest acceptum in amicitiam & habentem jus ad amari à Deo. Hoc assertum eosdem in universum habet tùm Patronos, tùm Adversarios, quos assertum supra positum *n. 25.*

Probatur primò: Gratia habitualis per se ipsam & absque favore extrinseco constituit hominem habentem jus ad gloriam & beatitudinem supernaturalem; ergo eodem modo constituit hominem habentem jus ad amari supernaturaliter à Deo; antecedens patet ex eo, quòd supradictum est gratiam habitualem absque favore extrinseco constituere hominem Dei hæredem, quod est idem ac dicere habentem jus ad gloriæ hæreditatem; consequentia non videtur posse negari, quia Deus conferendo gloriam certè amat amicabiliter, ergo qui habet jus ad gloriam, habet jus ad amari à Deo amicabiliter, & sicuti est acceptus ad gloriam ità est acceptus in Dei amicitiam.

Dices per nos ex præcedenti *num. 29.* jus ad gloriam aliud esse strictissimum & omninò irrefragabile, aliud minùs strictum & frustrabile de potentia absoluta; hoc secundum jus haberi à gratia per se ipsam præcisè; illud primum requirere ultrà gratiam promissionem Dei liberam adeoque favorem extrinsecum; atqui primum jus ad gloriam requiritur ad esse amicum Dei, nec sufficit secundum; nam qui habet tantùm hoc secundum jus nihil aliud habet, quàm esse dignum gloria, & per consequens esse dignum Dei amore, esse autem dignum amore est aliquid minus, quam esse amicum *ex praced.num. 37.* Sed contra: ratam habeo jam allatam divisionem juris ad gloriam in strictissimum & minus strictum, at falsum est in primis jus strictissimum requirere ultrà gratiam favorem Dei extrinsecum, nam licèt requirat promissionem liberam, qua Deus obliget se ex fidelitate ad dandam gloriam, hæc tamen promissio est connaturaliter debita gratiæ, adeoque non est supposita gratia favor extrinsecus, sicuti non est favor extrinsecus in ordine supernaturali liberalis præparatio auxiliorum sufficientium ad salutem, vel in ordine naturali concursus liberè præstitus igni ad combustionem, lapidi ad descensum, &c. Quando igitur concederetur amicitiam cum Deo importare jus strictissimum ad gloriam, & ultrà gratiam requirere Dei promissionem, inferretur quidem amicitiam hominis cum Deo requirere aliquid ultrà gratiam, at non inferretur requirere aliquid quod esset favor extrinsecus, adeoque non oppugnaretur

42. Est gratiæ debita promissio Dei de dandâ gloria.

43. assertum. Falsum est insuper jus minùs strictum ad gloriam non sufficere pro amicitia hominis cum Deo, nec tale jus importat præcisè dignitatem, sed dignitatem cum aliqua exigentia gloriæ & per consequens cum aliquo debito ex parte Dei ad dandam gloriam; similiter non importat præcisè esse amore dignum, sed esse amore dignum & aliqualiter exigere amorem, quod secundum sufficit ad esse amicum, quamvis non primum: Cur deinde esse dignum amore in homine respectu Dei importet aliquam exigentiam amoris independenter à Dei promissione, non sic in uno homine respectu alterius; ratio sit, quia qui est dignus amore Dei est factus dignus ab ipso Deo, non sic qui est dignus amore alterius hominis est factus dignus ab alio homine, & sic talis dignitas est voluntaria Deo independenter ab ipsius promissione, at non homini; potest igitur fundare aliquam exigentiam adversùs Deum, quamvis non adversùs hominem.

Gratia tamen etiam absque tali promissione constituit Dei amicum.

44. Probatur secundò: Non est favor extrinsecus, quòd Deus amicabiliter amet hominem existentem in gratiâ; ergo homo existens in gratiâ; est per gratiam ipsam acceptus in amicitiam, & habens aliquod jus ad amicabiliter amari à Deo; consequentia patet, quia quidquid non est favor extrinsecus est aliquo jure debitum; antecedens probatur, non est favor extrinsecus, quòd Deus gratiam semel infusam conservet homine non apponente obicem, cum gratia habitualis sit ex genere suo forma permanens, nec connaturaliter desinat, nisi aut ad desitionem subjecti aut ad appositionem contrarij seu obicis; atqui ex hoc quod conservet in homine habitualem gratiam amat hominem amicabiliter, nam ex hoc ipso vult ei radicem bonorum supernaturalium & jus ad felicitatem; ergo.

Dices hoc argumentum nimis probare, probat enim gratiam per se ipsam constituere hominem non solùm amicum, verum etiã amatum à Deo, cujus tamen oppositum tùm fuit à nobis concessum *praced. num.*40. tùm infertur ex eo quod *n.*29. admisimus Deum posse homini existenti in gratiâ negare pro semper felicitatem & gloriam; in quo certè casu homo existens in gratiâ non esset ama-

45. tus à Deo. Sed contrà, gratia ità constituit amicum per se ipsam, ut ad id non solùm non indiget favore extrinseco, sed nec aliquo à se distincto; hâc ratione non constituit amatum, indiget enim ut amatum constituat aliquo distincto idest actu amoris, ideò suprà dicebamus gratiam non constituere amatum, subintelligendo eo modo, quo constituit amicum, nec negabamus ipsam sivè in sui productione, sivè in sui conservatione, procedere connaturaliter ab actu, quo ipsius subjectum constituatur, & denominetur amatum. Ad illud, quod additur de homine existente in gratiâ, cui Deus velit negare pro semper gloriam, dico dupliciter id evenire posse; primò, quatenùs gratia impediatur ab effectu formali reddendi hominem dignum gloriâ, & hâc ratione existens in gratia verè non esset amatus à Deo, quia Deus non vellet gratiam ut ei bonam; imò nec esset amicus, quia gratia impediretur à tribuenda eâ dignitate & exigentia, in quâ consistit amicitia: Secundò, quatenùs gratia reddente hominem dignum gloria adhuc Deus nolit tali homini gloriam dare, & hâc ratione homo amaretur à Deo secundum quid, ratione actus, quo conservaret gratiam ut dignificantem & bonam homini; non simpliciter, eo quod Deus non vellet talem hominem esse felicem; dici tamen posset talis homo amicus simpliciter propter dignitatem & jus quod retineret ad gloriam & amorem; quamvis deinde hoc jus à Deo violaretur, ut violare potest de potentia absoluta, quamvis non de ordinaria eo modo, quo de absoluta non de ordinaria potentia violare Deus potest jus causarum naturalium ad concursum sibi debitum.

Perseverās in gratiâ

dupliciter potest excludi pro semper à gloriâ.

Vrgebis violatio juris amicitiæ est quid moraliter malum ergo nō potest tribui Deo; Sed contrà: verum est antecedens de violatione juris amicitiæ, quando est strictissimum & ortum ex mutua promissione; secùs quando est minùs strictum, cujusmodi est quod oritur in homine cum Deo ex pura infusione gratiæ; & sicuti esset moraliter malum violare jus adoptionis negando hæreditatem adoptato in humanis, ubi tale jus est strictissimum utpotè ortum ex mutua conventione & promissione; & tamen Deus absque omni suspicione mali moralis potest in adoptione à se factâ (utpotè factâ sine promissione & fundante jus minùs strictum) ipsius jura violare negando pro semper hæreditatem adoptato, ut suprà attigimus *n.*29. ità similiter, &c. 46.

---

§. V.

An & quomodo gratia habitualis distinguatur à Charitate?

ASSART. Gratia habitualis distinguitur realiter adæquatè à charitate sumpta pro habitu virtutis. Ità D. Thomas *hic q.*110. *art.*3. *de verit. quæst.*27. *art.*2. *in* 2. *dist.*26. *quæst.*1. *art.*4. D. Bonaventura *in* 2. *dist.*27. *art.*1. *quæst.*2. *& in* 3. *dist.*27. *art.*1. *quæst.*3. Argentinas *in* 2. *dist.*26. *art.*2. Ægidius *ead. dist. quæst.*2. *art.*1. Ferrariensis 3. *cont. Gent. cap.*151. Ioannes à S. Thoma *hic disp.*22. *art.*2. Gonetus *disp.*3. *art.* 6. Suarez *lib.*6. *cap.*12. Valentia *disp.* 8. *quæst.*2. *punct.* 2. Amicus *disp.*29. *sect.* 3. Oviedus *tract.* 8. *controv.*1. *punct.*6. Aversa *quæst.*110. *sect.*3. & cum tota schola thomistica magna pars Recentiorum contrà Henricum *quodlib.* 4. *quæst.*10. Bachonem *in* 2. *dist.*27. *art.*1. Durandum *in* 2. *dist.*26. *quæst.*1. Richardum *ead. dist. art.* 1. *quæst.*1. Majorem *quæst.*1. *concl.*1. Ochamum *in* 4. *quæst.*9. *art.*3. Scotum *in* 2. *dist.*27. §. *ideò alia est.* Mastrium *disp.*7. *q.*6. Herinck *disp.*4. *quæst.*4. Bellarminum 47.

Gratia habitualis distinguitur realiter adæquatè a charitate.

num *controv. 3. lib. 1. de gratia & libero arbitrio, c. 6.* Coninchium *disput. 21. de actibus supernat. dub. 7.* Arriagam *tom. 5. disput. 36. sect. 4.* Esparzam *lib. 5. q. 4.* aliosque tùm recentiores non paucos, tùm multo plures antiquos D. Thoma anteriores, tùm Scotistas omnes. Inter Theologos ferè ex æquo in hac controversia divisos aliqui media incedunt via, & utramque partem problematicè docent, ità Sylvius *hic q. 110. art. 3.* Vasquez *disput. 198. cap. 3.* Madernus *quæst. 5. art. 6.* &c.

48. Dixi *distinguitur realiter adæquatè* ubi ly *distinguitur* est singillatim contrà Durandum, qui *quæst. præcit. n. 8.* vult gratiam à charitate differre solo nomine, adeoque ne ratione quidem distingui. Ly *realiter adæquatè* est singillatim contrà opinionem docentem gratiam habitualem, seu formam justificantem consistere in plurium aut omnium virtutum habitibus, adeoque se habere ad virtutem charitatis, ut includens ad inclusum, quod est inadæquatè distingui. Hujus opinionis Auctores afferemus & refellemus infrà *lib. seq. c. 2. §. 3.*

49. Dixi *à charitate sumpta pro habitu virtutis*, nam charitas præsertim in Scripturâ sumitur multipliciter; sumitur scilicet aliquandò pro dono increato, quo Deus nos diligit juxtà supradicta *n. 4.* Aliquandò pro dono ex divina charitate profecto, & quasi vinculo mutui amoris inter nos & Deum; Aliquandò pro actu, vel habitu, quo nos Deum diligimus: Primo modo neque Adversarij dubitant de reali distinctione habitus gratiæ à charitate: Secundo modo neque nos negamus gratiam cum charitate identificari & verè esse charitatem, est enim potissimum donum à divina charitate profectum, cum sit ipsum donum amicitiæ, quo Deus nos amicos suos constituit, & in hoc sensu charis græcè idem significat, quod gratia, & tres charites tres gratias dicimus, est etiam hæc significatio charitatis sumptæ pro dono ex charitate profecto familiaris apud pauperes, qui solent stipem mendicare dicendo, date charitatem. Tertio modo quoad charitatem sumptam pro actu incontroversa est ipsius distinctio à gratiæ habitu, & evincitur ex vocibus ipsis actus & habitus; reducitur igitur controversia ad charitatem sumptam pro habitu, quo nos Deum diligimus, quod est idem ac dicere, pro habitu virtutis.

Charitatis triplex acceptio.

50. Probatur assertum sic explicatum primò ex Scripturis & Conciliis loquentibus de gratia & charitate, tanquam de duobus donis distinctis & diversis. 2. Cor. 13. *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei.* Ephes. 6. *Charitas cum fide à Deo Patre & Domino Iesu Christo, Gratia cum omnibus qui diligunt, &c.* Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, ubi insinuatur dationem Spiritus sancti, quæ fit per gratiam, esse priorem charitate & causam ejusdé, unde etiam *Galat. 5.* habetur *fructus autem spiritus* (idest dationis Spiritus sancti factæ per gratiam) *est charitas, gaudium, &c.* Ex Conciliis Viennense relatum *præced. n. 3.* distinguit in Baptismo infusionem habitus gratiæ, & virtutum: Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* distinguit in justificatione susceptioné gratiæ & donorum; inter virtutes autem & dona continetur primo loco charitatis habitus, cujus distinctam à gratia expressionem nominatim facit tùm idem Tridentinum *ead. sess. can. 11.* tùm Moguntinum *cap. 7. de iustificat.*

Dices hujusmodi auctoritates loquentes de gratia & charitate sub distincta expressione, & tanquam de distinctis donis, aliquas procedere de gratia actuali, eas verò, quæ de gratia habituali procedunt, sufficienter verificari per hoc, quod re vera detur inter habitum gratiæ, & habitum charitatis aliqua distinctio, vel formalis, vel penes connotata; nec posse usurpari ad probandam distinctionem realem, cum contrà istam militent clariora testimonia earundem scripturarum tribuentium charitati quidquid communiter solet tribui gratiæ: Tribuitur in 51.
primis gratiæ nasci ex Deo & filiatio adoptiva, ex quibus deinde infertur divinæ naturæ participatio; hoc idem charitati tribuit Scriptura 1. Ioan. 4. *Omnis qui diligit ex Deo natus est*, & ibid. cap. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filij Dei nominemur & simus.* Tribuitur insuper gratiæ amicitia Dei; hanc tribuit charitati Scriptura Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Ioan. 14 *Si quis diligit me diligetur à patre meo.* 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*, quæ mutua permanentia non potest intelligi meliùs, quàm per mutuum amorem amicabilem. Tribuitur tandem gratiæ vivificatio spiritualis, sanctitas, & remissio peccatorum; hæc omnia charitati tribuit Scriptura 1. Ioan. 2. *Translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus: Qui non diligit manet in morte.* Ephes. 1. *Elegit nos in ipso, ut essemus sancti & electi in conspectu eius, in charitate.* Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Hæc pariter charitati tribuit Tridentinum *præcit. c. 7.* docens impios justificari, seu sanctificari, dum per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, & nulla facta mentione gratiæ ait hominem in justificatione accipere fidem, spem, & charitatem. Sed con- 52.
trà: ad primam instantiæ partem dico auctoritates illas pati quidem posse explicationem Adversariorum; valde tamen nobis favere, quia in sensu à nobis intento procedunt magis propriè, & magis conformiter ad rationes, quæ ut ex subjiciendis constabit efficaciores sunt pro distinctione, quàm pro indistinctione reali gratiæ à charitate. Ad secundam instantiæ partem continentem auctoritates oppositas dico ex istis aliquas procedere de charitatis actu, & has tribuere charitati dispositivè illud, quod gratiæ convenit formaliter; reliquæ vel procedunt de charitate non prout est actus aut habitus

Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

virtutis, sed pro ut est donum ex increata chatitate profectum juxtà supradicta *n.* 49. vel si procedunt de charitate ut est virtutis habitos, huic tribuunt tanquam fructui aut principio operativo illud, quod convenit gratiæ tanquam radici & tanquam formæ, recte autem possunt iidem eff. ctus distinctis diversisque rebus tribui diverso modo. Quoad Tridentinum dico in ly *per Spiritum sanctum* insinuari gratiam, cum Spiritus sanctus detur per gratiæ infusionem, in verbis sequentibus parùm refert nullam fieri mentionem gratiæ, cum hanc non solùm insinuaverit in ly *per Spiritum sanctum*, sed etiam nominatim expresserit tùm initio ejusdem capitis tùm *can.* 11.

Præterea hic auctoritates sanctorum Patrum, de quibus sive pro nostra, sive pro adversa opinione militent, idem judicium proportionaliter ferendum est, quod de auctoritatibus Scripturæ & Conciliorum.

53. Probatur secundò: Natura ex genere suo distinguitur realiter à qualibet virtute; sed gratia habitualis in ordine supernaturali est natura: ergo distinguitur realiter à charitate sumpta pro habitu virtutis, minor supponitur ex *praecd.* §. .. & licèt non omnes nobiscum sentiant in eo, quòd ibi *n.* 20. dicebamus gratiam habitualem esse naturam formaliter & propriè, certè tenentur omnes in illa agnoscere specialem quandam cum natura habitudinem & proportionem, ratione cujus sit natura saltem per imitationē. quod sufficit pro re præsenti: Major probatur primò, quia natura ex genere suo datur primò & principaliter ad esse, & est principium operandi solùm radicale & indeterminatum juxta supradicta *n.* 10. Virtus datur primò & principaliter ad operari, & est principium operandi proximum ac intrà talem determinatam lineam: Secundò quia natura ex genere suo præsupponitur & præexistit ad virtutem, hæc enim ut cum Philosopho docet D. Thomas *q.* 110. *art.* 3. *in c.* est dispositio perfecti, id est dispositi secundùm naturam, unde virtus uniuscujusque rei dicitur in ordine ad aliquam naturam præexistentem; & virtutes quidem acquisitæ in homine dicuntur in ordine ad naturam quà homo est, virtutes infusæ in ordine ad naturam altiorem, in ordine scilicet ad naturam divinam participatam.

Natura & virtus distinguuntur realiter ex genere suo.

54. Dices majorem propositionem istius probationis procedere solùm de natura substantiali, non de natura accidentali, qualis est gratia; item procedere solùm de virtute, quæ se habeat præcisè ut virtus, non de virtute quæ se habeat ut potentia, qualis est habitus charitatis & alius quilibet per se infusus: Ratio primæ partis est, quia substantia non est immediatè operativa, sicuti tamen ex genere suo est immediatè operativum accidens, à virtute igitur, quæ est habitus immediatè operativus, debet ex genere suo distingui natura substantialis tantùm, non natura accidentalis: Ratio secundæ partis est, quia de charitate se habente ut potentia sic discurri potest: Natura intellectualis non distinguitur realiter à suis potentiis, sed gratia ad charitatem sumptam pro virtute se habet ut natura ad potentiam: ergo gratia non distinguitur realiter à charitate sumpta pro virtute; hic discursus, quamvis contrà Thomistas infirmus sit & de subjecto non supponente, validus tamen videtur & ad hominem secundùm nostra principia, secundùm quæ suo loco non distinximus realiter potentias à substantia animæ & Angeli; ut verò vim habeat etiam contrà Thomistas ponentes realem distinctionem inter potentias, & substantiam tùm animæ tùm Angeli, sic potest paulò aliter formari argumentum: Gratia est participatio naturæ intellectualis, non cujuscumque, sed divinæ, & ad charitatem sumptam pro virtute se habet ut natura divina ad potentiam volitivam; atqui natura divina non distinguitur realiter à potentia volitiva, ergo gratia non distinguitur realiter à charitate sumpta pro virtute. Sed 55.
contrà: ad primam instantiæ partem quidquid sit, utrùm substantia possit esse immediatè operativa nec ne; dico nos non ex conceptu substantiæ, sed ex conceptu naturæ probare in gratia mediatam & radicalem rationem principii, & quia per nos conceptus naturæ salvatur propriè & formaliter etiam in natura accidentali; nostra probatio est efficax; nec infirmatur per id quod additur de accidente, hoc enim ex genere suo indifferens est ad esse & non esse operativum, imò fortè plura sunt accidentia non operativa, hujusmodi quippè sunt inter accidentia materialia tùm omnes secundæ qualitates, tùm accidens omnium primum, nimirum quantitas.

Ad secundam instantiæ partem ingenuè 56.
fateor distinctionem realem potentiarum ab anima valde favere Thomistis in ordine ad distinctionem realem charitatis à gratia, & discursus specialiter in ipsos formatus facilè eluditur ex eo quòd gratia sit inadæquata & imperfecta participatio divinæ naturæ, sicut & charitas divinæ voluntatis. Vt autem difficultati satisfiat in nostris principiis dico majorem esse rationem identificandi cum suis potentiis naturam substantialem, cujusmodi est anima, Angelus, Deus; quàm naturam accidentalem, cujusmodi est gratia, primò quia natura substantialis est ex genere suo perfectior accidentali & saltem entitativè superior, ideò propter regulam generalem magis uniendi in superioribus quæ sunt in inferioribus dispersa, jure astruuntur potentiæ identificatæ realiter cum natura substantiali, distinctæ verò ab accidentali: Secundò, quia ut ostendam *num. seq.* tenemur de facto distinguere realiter aliquam potentiam à natura accidentali, non sic à natura substantiali; habemus igitur in universum majus fundamentum distinguendi potentias ab accidentali, quàm à substantiali natura.

Cur potentiæ distinguantur ab accidentali, non à substantiali natura.

Probatur tertiò: Gratia habitualis distinguitur realiter à fide sumpta pro habitu virtutis: ergo eodem modo distinguitur à charitate; antecedens non negatur ab Adversa- 57.

Ex distinctione gratiæ à fide

riis,

Infertur distinctio ejusdem à charitate.

rius; nec negari potest, cum habitus fidei sicut & spei de facto à gratia sæpè separentur, & in peccatore permaneant: Consequentia probatur primò, quia fides non minùs quàm charitas est virtus per se infusa se habens ut potentia, sicuti autem in naturalibus quoad identitatem & distinctionem inter potentias & naturam substantialem idem sentitur de omnibus potentiis, ità proportionaliter in supernaturalibus in ordine ad naturam accidentalem idem sentiendum de omnibus virtutibus imitantibus potentias: Secundò quia gratia habitualis distincta realiter à fide, non à charitate, se haberet ut natura substantialis distincta realiter ab intellectu, non à voluntate; atqui hæc natura repugnat, ergo similiter repugnat gratia habitualis distincta realiter, &c. & per consequens de facto gratia habitualis distinguitur realiter à charitate, si distinguitur realiter à fide, major patet ex proportione, quam servat habitualis gratia ad naturam substantialem habitus fidei ad potentiam intellectivam habitus charitatis ad volitivam; & ex eo quod gratia est specialis participatio divinæ naturæ, fides divini intellectus, charitas divinæ voluntatis: Minor probatur, tùm quia ut aliundè suppono repugnat substantia volitiva quæ intellectiva non sit, repugnat igitur similiter substãtia volitiva per identitatem & non intellectiva per identitatem, qualis esset quæ distingueretur realiter ab intellectu, non à voluntate; tùm quia natura distincta realiter ab intellectu, non à voluntate, esset priùs volitiva quàm intellectiva, cum tamen id repugnet sicuti repugnat velle priùs, quàm cognoscere propter illud tritum axioma,

58\. Fides est proximior quàm charitas, participationi divinæ naturæ.

nihil volitum quin præcognitum. Confirmatur, habitus fidei est proximior participationi divinæ naturæ, quàm sit habitus charitatis; ergo si à gratia per quam habetur participatio divinæ naturæ distinguitur realiter habitus fidei, multo magis distinguetur ab illa realiter habitus charitatis; antecedens probatur, divinæ naturæ proximior est divinus intellectus, quàm divina voluntas; nam concipimus vel ipsam constitui per aliquid spectans ad intellectum potiùs quàm per aliquid spectans ad voluntatem, vel ab ipsa profluere intellectum priùs quàm voluntatem: ergo participationi divinæ naturæ proximior est participatio divini intellectus quæ per habitum fidei, quàm divinæ voluntatis quæ per habitum charitatis habetur: Accedit quòd, cum fides oriatur tanquam ex radice à gratia, si hæc idem esset quòd charitas, participatio divini intellectus oriretur à participatione divinæ voluntatis; & intellectus ac voluntas divina ut participantur, haberent modum emanandi, ut ità dicam, inversum, & ordinem prioris ac posterioris oppositum ei, quem habent ut sunt in se.

Dices: Charitas ipsa est per identitatem voluntas, non intellectus; (subintellige imitativè & proportionaliter) ergo etiam potest dari natura aliqua, quæ sibi identificet voluntatem, non intellectum; nec propterea talis natura volitiva esset non intellectiva, ut enim intellectiva dicatur quantum prærequiritur ad rationem volitivi, sufficit quod sit intellectiva radicaliter, nimirum quod sit radix exigitiva intellectus. Sed contra: con-

59\. Cur potẽtia aliqua possit esse volitiva, nõ intellectiva, secùs aliqua natura.

cedo antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia potentia ex genere suo est principium determinatum ad certam lineam operationum, natura verò sicuti est principium radicale, ità est principium magis universale, & essentialiter se extendens ad omnes operationes suarum potentiarum; optimè igitur dari potest potentia volitiva, quæ non sit intellectiva, charitas quæ per identitatem sit imitativè voluntas, seu potentia volitiva non intellectus; at non valet hinc arguere ad naturam. Quod dicebatur naturam sibi identificantem voluntatem, non intellectum, fore adhuc per se ipsam intellectivam radicaliter, non sufficit, quia natura deber esse radix intellectus & voluntatis eodem modo; nimirum vel utriusque realiter & ab utraque potentia realiter distingui, vel utriusque virtualiter & utramque potentiam sibi realiter identificare; quando verò posset simul esse respectu unius potentiæ radix virtualis, respectu alterius radix realis, deberet esse virtualis radix intellectus, & realis radix voluntatis, non è contra; propter doctrinam positam *præced. n.* 58.

60\. Gratia tribuit amari; Charitas tribuit amare.

Probatur quartò: Habitus gratiæ tribuit jus ad amari à Deo, habitus charitatis tribuit potentiam ad amare Deum: ergo habitus gratiæ distinguitur realiter ab habitu charitatis; antecedens quoad primam partem probatum est suprà *n.* 41. quoad secundam evincitur ex eo, quod habitus charitatis tria habet quòd sit virtus infusa, adeoque se habens ut potentia; quod sit in linea amoris, adeoque tribuens amare; quod sit Theologica adeoque respiciens Deum: Consequentia probatur primò, quia jus ad amari, & potentia ad amare diversissima sunt, meliùs igitur tribuuntur distinctis realiter, quàm indistinctis formis; secundò quia potentia ad amare Deum ut bonum in se, & potentia ad amare Deum ut bonum amanti, minùs differunt, quàm potentia ad amare Deum & jus ad amari à Deo; sed charitas & spes, quibus correspondent duo priora, realiter distinguuntur, ergo à fortiori realiter distinguuntur charitas & gratia, quibus correspondent duo posteriora.

Dices: duo relati effectus, quamvis sint inter se valde diversi, non sunt tamen oppositi, nec tales quin possint ab una eademque forma provenire: ergo ex regula generali non multiplicandi sine necessitate entitates meliùs tribuuntur uni formæ, quàm duabus adeoque charitas & gratia meliùs astruuntur indistinctæ, quàm distinctæ realiter: Nec quidquam obstat paritas spei ad charitatem comparatæ, tùm quia alij plures effectus charitatis ut facere Amicum, charum, remittere peccata, &c. non conveniunt spei conveniunt verò gratiæ; non obstante igitur majori diversitate charitatis à gratia, quàm à spe in uno effectu, quia tamen in aliis pluribus charitas cum eadem gratia, quàm cum

spe

ſpe convenit , minor diverſitas in illo uno effectu poteſt ſufficere ad diſtinctionem realem ſpei , non gratiæ à charitate ; tùm quia cum inveniamus ſpem ſeparari à charitate , non ſic gratiam ; habemus à poſteriori neceſſitatem diſtinguendi realiter à ſpe chari-
61. tatem , non gratiam. Sed contrà : quidquid ſit , Vtrùm non repugnet duos relatos effectus ab eadem forma provenire, certè ex probatione , præſertim verò ex paritate ſpei , conſtat ipſos eſſe tales , ut poſſint provenire à formis realiter diſtinctis ; quod deindè ità de facto proveniant evincunt aliæ probationes præcedentes. Ad illud, quod additur contrà ſpei paritatem dico plures effectus charitatis convenientes gratiæ , non convenire gratiæ ſub ea ratione , ſub quâ conveniunt charitati ut jam ſuprà attigimus *num.* 5 a. ideò tales effectus nihil conferre ad identitatem charitatis cum gratia potiùs, quàm cum ſpe: Ad ultimum fateor dari à poſteriori , & titulo ſeparationis , majorem neceſſitatem diſtinguendi ſpem quam gratiam à charitate ; at non propterea datur efficax ratio gratiam à charitate non diſtinguendi , cum ex una parte ſuppetant aliunde talis diſtinctionis

Inſeparabilitas nõ eſt ſufficiens indicium identitatis.

valida argumenta , & ex alia parte inſeparabilitas ſit frivolum identitatis indicium; numquid enim omnes virtutes morales infuſæ ad invicem & cum gratia identificantur quia ſe invicem & gratiam inſeparabiliter comitantur.

Vrgebis inſeparabilitatem, quæ eſt ſolùm ſecundum potentiam ordinariam , qualis eſt illa virtutum moralium infuſarum, non eſſe ſufficiens identitatis indicium , hujuſmodi tamen eſſe inſeparabilitatem , quæ eſt etiam ſecundum potentiam abſolutam , qualis eſt quæ verſatur inter charitatem & gratiam ; cum nec de potentia abſoluta poſſit quis habere charitatem ſine gratia , alioqui diligeret Deum , à quo non diligeretur , contrà illud Proverb. 8 *Ego diligentes me diligo* ; & in tali ſtatu decedens nec ſalvandus eſſet nec damnandus ; non ſalvandus , quia defectu gratiæ nullum haberet jus ad gloriam ; non damnandus , quia ratione charitatis nullum
62. haberet peccatum. Sed contrà : nec inſeparabilitas , ex eo quod ſit de potentia abſoluta , eſt ſufficiens argumentum identitatis; nec charitas eſt de potentia abſoluta inſeparabilis à gratia ; & ad illud quod contrà ſecundum hoc membrum affertur dico eos, qui ſentiunt charitatem , quamvis diſtinctam realiter à gratia eſſe formam juſtificantẽ, docere conſequenter habentem charitatem ſine gratia adhuc fore dilectum à Deo, & ſalvandum ; in noſtris verò principiis , ſecundùm quæ *lib. ſeq. cap.* 4. §. 3. negabimus charitati prærogativam formæ juſtificantis, homo in data hypotheſi diligeretur à Deo ſecundum quid, quia infuſio ipſa habitus charitatis eſſet effectus divini amoris at non diligeretur à Deo ſimpliciter & amicabiliter , quia non eſſet dignus divina dilectione, nec haberet jus ad ipſam, & vel amor ille ſecundum quid ſufficienter verificat adducta Scripturæ verba , vel hæc procedunt tantum ſecundum potentiam ordinariam. Eſſet item talis homo nec damnandus, nec ſalvandus ex jure proprio ad ſalutem ; quod licèt eſſet abſurdum de facto , & ſuppoſita charitate non ſeparata à gratia , ſecùs de potentia abſoluta & in caſu ſeparationis : Vtrùm verò talis homo ex divina bonitate & liberalitate, quamvis non ex proprio jure eſſet ſalvandus & ad gloriam ut datam, quamvis non ut debitam aſſumendus ; affirmat Sylvius *q.* 110. *art.* 3. *concl.* 2. *ad* 2. certè poſſet Deus id facere ; incertum, utrùm faceret de facto ? poteſt tamen hoc piè præſumi, tanquam valdè conſentaneum divinæ bonitati ; cui etiam non deeſſet modus aliter providendi, vel infundendo tali homini gratiam in ultimo viæ inſtanti, vel eidem tribuendo diverſam beatitudinem ſitam in notitia ſupernaturali Dei clarâ quidem , ſed abſtractivâ.

Quid ſentiendum de habente charitatem ſine gratiâ?

63. Dubitatur hic : Quid ſentiendum de homine , qui haberet gratiam ſine habitu charitatis ? Reſpondetur certius eſſe, tùm quod poſſit hoc fieri , tùm quod talis homo conſequeretur gloriam & beatam viſionem: Ratio primæ partis eſt , quia magis certò conſtat poſſe conſervari eſſentiam ſine ſua proprietate , quàm proprietatem ſine ſua eſſentia , præſertim quando proprietas eſt vitalis, undè qui ex Thomiſtis docent charitatem eſſe potentiam vitalem exiſtimant impoſſibile, quod homo habeat charitatem ſine gratia , quamvis non quod habeat gratiam ſine charitate; ut videre eſt apud Gonetum *diſp.* 2. *art.* 6. *n.* 179. Ratio ſecundæ partis eſt, quod talis homo verè eſſet Dei Amicus, filius adoptivus , & habens jus ad gloriam. Nec refert quod Apoſtolus 1. *Cor.* 13. Profiteatur ſe nihil eſſe, & nihil ſibi prodeſſe , ſine charitate ; item quod Auguſtinus *lib.* 15. *de Trinit. cap.* 18. ſoli charitati tribuat dividere inter filios regni & filios perditionis : Non refert, inquam , quia Apoſtolus & Auguſtinus loquuntur ſecundum præſentem providentiam , ſecundùm quam charitas ſemper habet comitem gratiam.

Quid de habente gratiam ſine charitate ?

---

§. VI.

Vtrùm ſaltem de potentia abſoluta ſit dabilis gratia habitualis realiter indiſtincta à Charitate ?

ASSERT. Affirmativè occurrendum eſt difficultati , non quatenùs gratia habitualis, quæ de facto datur, ſit de potentia abſoluta cum charitate identificabilis; ſed quatenùs eſt dabilis una & eadem forma præſtans eos effectus, quos de facto præſtant gratia & charitas. Ità Theologi communiter , quamvis videantur in oppoſitum propendere Ioannes à S. Thoma *diſp.* 22. *art.* 2. *num.* 7. & Gonetus *diſp.* 2. *art.* 6. *num.* 163. 64.

Non repugnat identitas inter gratiam, & charitatẽ.

Probatur prima pars, immò patet ex terminis ; cum enim per nos gratia , quæ de facto datur , ſupponatur realiter diſtincta à charitate, dicere quòd poſſit cum charitate identificari

ficari est dicere, quòd possit à charitate distingui simul realiter & non distingui: Neque existimes posse saltem cum charitate idemtificari gratiam aliquam gratiæ de facto existenti similem in aliis omnibus præterquàm in distinctione. Contrà enim: existimatio subsisteret, quando distinctio realis gratiæ à charitate proveniret ex diversitate solùm numerica, at provenit ex specifica & ad idemtitatem gratiæ cum charitate multo plùs requiritur, quàm abstrahere à distinctione; requiritur scilicet, quòd reperiantur in gratia prædicata propria charitatis, ut sunt reddere proximè potentem amare, participare specialiter divinam voluntatem, habere rationem virtutis & potentiæ; quæ certè non reperiuntur in gratia omninò simili gratiæ de facto existenti, ideò, &c.

65. Per formã præstantem vtriusque effectus.

Probatur secunda pars: Præcipui effectus gratiæ & charitatis sunt, quòd gratia reddat participem divinæ naturæ seù divini esse, charitas divinæ voluntatis seù dilectivitatis; illa tribuat homini jus & dignitatem ad amari à Deo, ista potentiam & propensionem ad amare Deum; atqui est dabilis una & eadem forma præstans hujusmodi effectus; ergo: Minor probatur primò, quia hujusmodi effectus non sunt inter se oppositi & repugnantes, imò valdè affines & connexi adeò ut de facto quamvis à distinctis formis proveniant, numquàm separentur: Secundò quia, ut attigimus *tr. 1. lib. 2. c. 3. n.* 8. est dabilis una & eadem qualitas præstans effectus luminis gloriæ & speciei impressæ Dei, qui non sunt inter se minùs diversi, quàm effectus gratiæ & charitatis; ergo similiter est dabilis, &c. Tertiò quia licèt *ex praced. num.* 56. sit aliqua major ratio distinguendi potencias ab accidentali, quàm à substantiali natura; indistinctio tamen potentiarum à natura substantiali est vehemens indicium indistinctionis saltem divinitùs non repugnantis inter potentias & naturam accidentalẽ; cum igitur charitas ad gratiam se habeat ut potentia ad naturam accidentalem, jure præsumitur possibilis inter utramque indistinctio, & non repugnans forma apta præstare utriusque effectus: Quartò tandem, quia nulla est assignabilis contradictio & repugnantia in eo, quòd una eadémq; forma æquivaleat gratiæ & charitati in ordine ad utriusque effectus ac munera.

Dices primo: qui distinguunt naturam substantialem à potẽtiis neque divinitùs dabilẽ admittunt naturam substantialem idemtificatam cum potentiis; ergo idem proportionaliter sentiendum de natura accidentali, & per consequens nos, qui de facto distinguimus realiter gratiam à charitate, tamquàm naturam accidentalem à potentia, non possumus deindè concedere dabilem esse divinitùs gratiam cum charitate idemtificatam. Sed contrà: Qui distinguunt naturam

66. substantialẽ à potentiis existmant nullã substãtiam esse posse immediatè operativã, quòd si extendant ad potentiam absolutam consequenter loquuntur astruendo neque de potentia absoluta esse dabilem naturam substãtialem realiter indistinctam à potentiis, non est eadem ratio de natura accidentali, cum accidens ex genere suo possit esse immediatè operativum; vndè etiam quando concederetur repugnare substantiæ, quod det esse & operari, non repugnaret hoc accidenti, & de facto calor, v. g. dat esse calidum, & dat calefacere: Hæc dicta sint in principiis Thomisticis, cæterùm in nostris principiis instantia ex omni capite est de subjecto non supponente.

Dices secundò: forma, quæ per idemtitatem esset simul gratia & charitas, quatenùs esset gratia deberet subjectari in essentia animæ, quatenùs esset charitas in voluntate; atqui repugnat quod una & eadem forma subjectetur in duplici subjecto. Sed contrà: hæc pariter instantia vim aliquam habet solùm in principiis Thomisticis distinguentibus realiter potentiã volitivam ab anima, & desumentibus à subjecto multiplicationem numericam accidentium; nos qui nec distinguimus voluntatem ab anima, nec multiplicamus accidentia ex subjecto, ex primo capite concedimus absolutè majorem, nec propstereà forma illa esset in duplici subjecto, nisi formaliter & per rationem, sicuti & forma ipsa esset formaliter ac per rationem duplex; ex secundo capite negamus absolute minorem loquendo præsertim de duplici subjecto subordinato, ut essent voluntas & anima, quando realiter distinguerentur.

67. Quodnam [illegible] formæ subjectum.

Dices tertiò: forma æquivalens gratiæ & charitati, vel pariter æquivaleret fidei, vel non; neutrum dici potest; ergo nec dici potest; quod sit dabilis forma æquivalens, &c. probatur minor; non potest dici, quod æquivaleret, quia secùs posset vnica forma æquivalere omnibus simul virtutibus infusis, item quia ut æquivalens charitati deberet perseverare ut æquivalens fidei deberet non perseverare in patria, ubi charitas non excidit, fides verò evacuatur; nec potest dici, quòd non æquivaleret, quia secùs se haberet ut natura volitiva per idemtitatem, non intellectiva; quæ natura *ex praced. n.* 57. repugnat, ergo. Sed contrà: aliud est, quod possit dari gratia idemtificata charitati, aliud quòd possit dari idemtificata charitati soli, non simul alicui alij habitui; primum, non secundum nos asserimus; & propter essentialem connexionem volitivi cum intellectivo libenter concedimus gratiam idemtificatam habitui charitatis fore simul idemtificatam alicui habitui pertinenti ad intellectum, vel scilicet habitui fidei, vel habitui scientiæ infusæ, vel habitui luminis gloriæ; ideò ad instantiam neganda est minor, & ad probationem primæ partis admitto formam unicam posse æquivalere omnibus simul virtutibus, ut admittit Arriaga *tom. 5. disput. 36. num.* 35. Vtrùm verò talis forma persveraret in patria, ubi certè non posset ad omnium virtutum actus, & singillatim ad illos fidei, inservire? posset dici, quod non perseveraret, sed quod ei succederet alia forma æquivalẽs gratiæ, charitati, ac lumini gloriæ

68. Talis formã deberet sibi idemtificare etiã fidẽ aut aliquẽ alium habitem intellectualem.

& quod ly *charitas nunquam excidit* procedit de via ordinaria, ſecundùm quam habemus charitatem ſeparabilem a fide, non de via extraordinaria, & in caſu inſolito charitatis cum fide identificatæ: Poſſet item dici quod perſeveraret, quia ad perſeverantiam habitus non eſt neceſſe, quod poſſit inſervire ad omnes ſuos actus; unde à pluribus de facto conceditur ſpei habitus in patriâ, ubi inſervire non poteſt ad actus deſiderij, ſed ſolùm amoris & gaudij circà beatitudinem.

69. Ex dictis habetur, ſicuti nos admittimus de poſſibili identitatem, quam de facto negamus; ità Adverſarios debere ſaltem de poſſibili admittere realem diſtinctionem, quam de facto negant inter gratiam & charitatem; & rectè utrumque in terminis aſſerit Arriaga *præcit. n.* 35. Ratio eſt, quia duo potiſſima Adverſariorum argumenta, nimirum auctoritas, & regula generalis non multiplicãdi ſine neceſſitate entitates, ſi quid probant, probant ſolùm quoad de facto.

---

§. VII.

Definitio gratiæ habitualis, aliaque nonnulla de ipſius eſſentia.

70. Gratia habitualis definitur dupliciter.

ASSERT. 1. Gratia habitualis dupliciter optiſſimùm definiri poteſt; primò à priori ex Scripturâ, quòd ſit participatio divinæ naturæ; ſecundò a poſteriori ex ſcholaſticorum doctrinâ, quòd ſit qualitas ſupernaturalis permanens, conſtituens Amicum, hæredem, & filium adoptivum Dei, realiter diſtincta à quocumque virtutis habitu, etiam ab illo charitatis.

Probatur & explicatur utraque definitio recolendo hucuſque dicta; & quidem ſecunda eſt ex terminis clarior, prima tamen ſicuti eſt brevior ità eſt plauſibilior & magis etiam juxtà regulas rigoroſæ definitionis; præſertim in noſtris principiis, ſecundùm quæ termini in ipſa poſiti propriè & formaliter ſupponunt, ly ſcilicet *participatio* ſupponit pro participatione formali, non virtuali, ly *divina natura* ſupponit pro ipſa accepta phyſicè, non moraliter tantùm; & ſecundùm formale ac proprium conſtitutivum, non ſecundùm prædicatum aliquod ſecundarium aut commune, ut ſatis conſtat *ex præced.* §. 2. ſicuti etiam *ex* §. §. *ſequentibus* conſtat propriè ſupponere particulas poſitas in ſecunda definitione; Vnde nihil eſt quod addamus pro prima præfixi tituli parte, pro ſecunda (tranſlatis in librum ſequentem iis, quæ pertinent ad rationem formæ juſtificantis & ad oppoſitionem cum peccato) duo ſuperſunt expendenda nimirum unitas ſpecifica gratiæ habitualis in ſe ipſa, & ejuſdem perfectio comparativè ad res alias.

71. Propriè accepta non admittit poſſibilem diverſitatẽ ſpecificam, bene verò accepta minùs propriè.

Aſſert. 2 Gratia habitualis præciſè & propriè accepta eſt una in ſpecie athomâ, & nec de potentia abſoluta ſunt dabiles plures gratiæ habituales, quæ ſpecie differant.

Dixi *præciſè & propriè accepta*; nam in gratia habituali minùs propriè & ſolùm æquivalenter tali, quæ ſcilicet ſibi idẽtificet charitatem aliaſve virtutes ſupernaturales, & ſit forma pluribus habitibus infuſis æquivalens, non nego poſſibilem ſpecificã diverſitatem; imò libenter concedo fore ab invicem ſpecie diverſas habituales gratias, quarũ una nullas, alia aliquas, alia omnes, alia iſtas, alia illas virtutes infuſas ſibi identificaret; ſicuti enim virtutes ipſæ ſpecie differunt, tùm ab invicem, tùm a gratia præciſè & propriè accepta, qualis eſt quæ de facto datur; ita transferunt ſpecificam diverſitatem in gratias, ſeu in formas, cum quibus identificantur, & has faciunt differre ſpecie ſaltẽ inadæquata: Cæterùm loquẽdo de gratia præciſè ac propriè, & ut contradiſtincta à virtutibus, aſſertum

Probatur: Gratia habitualis præciſè & propriè accepta eſt participatio divinæ naturæ ſub unicâ formalitate; & nec de potẽtia abſoluta ſunt dabiles plures gratiæ habituales, quæ ſint participationes divinæ naturæ ſub pluribus formalitatibus diverſis; ergo gratia habitualis præciſè & propriè accepta eſt una in ſpecie, &c. conſequentia patet; quia nõ poteſt diverſificari habitualis gratia, niſi diverſificetur eſſentiale conſtitutivum ipſius, hoc autẽ nihil eſt aliud, quàm participatio divinæ naturæ; antecedens probatur 72.
quia ex ſi prædictis gratia eſt participatio divinæ naturæ ſub præciſa ratione naturæ, id eſt gradus intellectivi divini, ſeu principij radicalis operationum divinarum; & quoties ſupponatur eſſe participatio alterius divinæ perfectionis, ex hoc capite ſicuti non erit participatio naturæ, ità non erit natura participata, ſed virtus aut paſſio ipſius, adeoque non erit gratia habitualis præciſè & propriè accepta.

Dices: Natura divina eſt infinita & perfectiſſima: ergo poteſt diverſis modis participari, ergo poſſunt dari diverſæ participationes & diverſæ gratiæ: cõſequentia probatur, quia quoties res infinita participatur modo finito participatur inadæquatè, quæ autem participant inadæquatè de aliquo tertio poſſunt eſſe diverſa inter ſe, ſicuti & diſſimilia, quæ ſunt inadæquatè ſimilia alicui tertio: Confirmatur: alij habitus infuſi poſſunt eſſe ſpecie diverſi & nos ipſi *tr.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *n.* 39. inſinuavimus non repugnare lumen gloriæ etherogeneum, ergo etiam poſſunt eſſe ſpecie diverſæ habituales gratiæ, imò habemus non leve fundamentũ diverſificandi de facto gratiam habitualem in beatis, & in viatoribus; cum in illis ſit radix luminis gloriæ, in iſtis fidei; item in Chriſto, & in nobis; cum gratia habitualis Chriſti ſit productiva & influat in nos, noſtra non influat in alios; 73.
illa non præſtet, iſta præſtet filiationẽ adoptivam. Sed contrà: Natura divina vel ſumitur identicè, vel formaliſſimè; utroque modo eſt infinita, at primo modo eſt infinita in omni linea, ſecundo modo eſt infinita in unica linea & in unica formalitate ſui conſtitutiva; utroque modo ratione infinitatis ſicuti

Natura divina quomodò ratione infinitatis poſſit participari diverſimode?

ficuti participatur inadæquatè, ità eſt participabilis diverſimodè, at primo modo eſt participabilis diverſimodè cum diverſitate ſpecificâ & eſſentiali, ità participatur per virtutes infuſas, quæ certè participant identicè de divina natura, quia quidquid eſt in Deo eſt identicè natura Dei; ſecondo modo eſt participabilis diverſimodè diverſitate ſolùm individuali & graduali, & ità præcisè non aliter poſſunt eſſe diverſæ habituales gratiæ; nec quidquã ampliùs inſtantia evincit. Ad confirmationem dato antecedente negari poſſet conſequentia, quia alij habitus infuſi ſunt formæ relatæ ad objecta, gratia eſt forma abſoluta, ideò pro illis poſſet excogitari aliquod principium diverſitatis ſpecificæ, quod non militaret pro gratia; in re tamen exiſtimo falſum eſſe antecedens; & etherogeneitas, quã alibi inſinuavimus non repugnare in lumine gloriæ, quamvis non ſit purè gradualis, individualis tamen eſt, non ſpecifica.

74. Cauſa etiã formalis poteſt eſſe æquivoca. Ad fundamentum aſtruendi de facto diverſitatem ſpecificam inter aliquas gratias habituales dico non ſolùm cauſam efficientem, ſed etiam cauſam formalem poſſe eſſe æquivocam & præſtare effectus formales ſpecie diverſos pro diverſa capacitate & diſpoſitione ſubjecti; ex hujus igitur diverſâ affectione, non ex diverſitate formæ provenit, quòd gratia habitualis diverſos habeat effectus in beatis, in viatoribus, in nobis, in Chriſto; vel ſi ex parte ipſius gratiæ præſertim in Chriſto eſt aliqua diverſitas, moralis eſt, non phyſicâ; nec magis quàm moraliter habitualis gratia Chriſti in nos influit, quã de re latiùs *in tract. de Incarn.* Interim eandem numero, ne dum ſpecie formam poſſe ex diverſitate ſubjecti habere diverſos effectus patet in diverſis effectibus quos habet eadem anima in capite, in oculo, in corde, in pede, &c.

75. Singularis opinio de gratia eadẽ numero in Chriſto & in nobis. Exemplum hoc animæ favet pro re præſenti ſingulari opinioni quorundam apud Gabrielem à S. Vincentio *hic diſp.* 1. *q.* 1. *n.* 9. docentium gratiam habitualem datam hominibus poſt Incarnationem eſſe eandem numero in omnibus, eandemque gratiam, quæ eſt in Chriſto, replicari in nobis ſecundùm plures vel pauciores gradus, ſecundùm quod dicimur habere magis vel minùs intenſam gratiam.

Aſſert. 3. Gratia habitualis eſt perfectior reliquis omnibus habitibus infuſis.

Probatur: Gratia habitualis ad reliquos habitus infuſos ſe habet ut natura ad proprias paſſiones, ſed natura eſt perfectior ſuis paſſionibus; ergo gratia, &c. Confirmatur: Gratia habitualis eſt participatio Dei, quatenùs eſt radicale principium ſupernaturaliter operandi in quacunque linea, reliqui habitus ſinguli ſunt participationes Dei, quatenùs eſt principium operandi in determinata linea: ergo gratia eſt participatio Dei magis univerſalis & minùs limitata, quàm reliqui habitus: ergo illa eſt iſtis perfectior.

Dices hinc ſequi contrà ſuprà aſſerta, quod gratia non diſtinguatur realiter à charitate, hanc enim Apoſtolus 1. *Cor.* 13. verbis illis *maior horum eſt charitas* commendat tanquam reliquis omnibus à ſe diſtinctis perfectiorem, & meritò quia hæc ſola de Deo in recto dicitur 1. Ioan. 4. *Deus charitas eſt*, nec poteſt eodem modo dici Deus eſt gratia, niſi gratia ſit idem cum charitate.

76. Gratia habitualis eſt perfectior reliquis habitibus infuſis etiam illo charitatis. Sed contrà: Apoſtolus commendat charitatem ut majorem non comparative ad gratiam, ſed comparativè ad alias virtutes, fidem præcipuè & ſpem, quas ibi ſimul cum charitate recenſet. Illud 1. *Ioan.* 4. intelligendum eſt de charitate increata, quâ Deus diligit nos; ideò inſtantia eſt quoad utrumque membrum infirma, & abſolutè ſentiendum gratiam, quamvis realiter diſtinctam à charitate eſſe reliquis omnibus habitibus, ipſoquemet habitu charitatis, perfectiorem. Neque urgeas ſaltem non eſſe perfectiorem habitu luminis gloriæ, cum hunc nos ipſi *tract.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *num.* 45. poſuerimus perfectiorem eſſe viſione, quâ tamen non eſt perfectior gratia, nam D. Thomas *q.* 113. *art.* 9. *in c.* ait *ſecundùm quantitatem abſolutam donum gloriæ eſt maius, quàm donum gratiæ iuſtificantis impium*; quod idem ſonat ac dicere, viſio, in quâ gloria conſiſtit, eſt donum majus gratia ſimpliciter & abſolutè, ſeu eſt perfectior gratia. Contrà enim etiam viſioni præfertda eſt gratiæ perfectio, quidquid in oppoſitum ſentiat Arriaga *diſp.* 43. *n.* 8. ductus tùm mox allatis verbis D. Thomæ, tùm ex eo, quod comparet gratiam ad viſionem, tanquam medium ad finem. Verùm D. Thomas ibi nomine gloriæ intelligit viſionem ſimul cum gratia, non viſionem præcisè; & ſenſus ipſius eſt quod glorificatio ſecundùm totum, quod includit, ſit donum majus juſtificatione; cæterùm loquendo de gratia & gloria, ſeu de juſtificatione & glorificatione, præcisè acceptis, res oppoſito modo ſe habet, unde S. Doctor *ibid.* ſubdit *Donum gratiæ impium iuſtificantis eſt maius, quàm donum gloriæ beatificantis iuſtum.* Comparatio facta ab Arriaga non probat intentum, quia gratia habitualis, ſicuti eſt radix luminis gloriæ, ità & viſionis; ad hanc propterea ſe habet non ut purum medium ad finem, ſed ut natura ad paſſionem, & radix ſeu ſemen ad fructum; finem autem eſſe perfectiorem iis, quæ ſunt ad ipſum, verificatur ad ſummum de iis, quæ ſunt ad ipſum ut pura media. Etiam habitu luminis & actu viſionis. 77.

78. Ex his probatũ manet habitualem gratiam nobiliorem eſſe & perfectiorem non ſolùm quolibet alio ſupernaturali habitu, verùm etiam quolibet ſupernaturali actu ex iis, qui de facto vel in via vel in patria exiſtunt, cũ reſpectu omnium ſit radix & natura; & cum pariter ſit radix auxiliorum actualium & ſupernaturalium motionum, iſtis pariter perfectior eſt: Vlteriùs procedit Gabriel à S. Vincentio *hic diſput.* 1. *q.* 2. 3. 4. diſcurrendo per Chriſti ſanctorũque miracula, per maternitatẽ Deiparæ, per opus ipſũ Incarnationis, & ẽtendit hæc omnia in ratione ſanctitatis ab habituali gratia exedi; hanc tamen doctrinam laltem in Incarnatione, quæ gratiam

& sanctitatem substantialem importat crediderim limitandam. Existimo etiam aliqua limitatione indigere, quod cum Suarezio *lib. 6. cap. 13. num. 9.* tradit Amicus *disp. 29. num. 130.* docens nec de potentia absoluta dabilem esse formam accidentalem habituali gratia perfectiorem: Enimverò esset gratia habituali præcisè & propriè accepta perfectior illa saltem forma accidentalis, quæ per identitatem æquivaleret gratiæ, & charitati, aliisve virtutibus; quam quidem formam de potentia absoluta non repugnare *praeced.* §. ostensum est, & Amicus ipse concedit *ead. disput. 29. num. 69.* Apponatur igitur limitatio dicendo nec de potentia absoluta dabilem esse formam accidentalem, quæ non æquivaleat gratiæ, & sit perfectior gratia de facto existente.

Et cum aliqua limitatione etiam quolibet accidente supernaturali possibili.

79. Hinc à fortiori habetur gratiam habitualem esse perfectiorem quolibet accidente naturali, cum enim accidens supernaturale sit ex genere suo perfectius accidente naturali; gratia quæ aut formaliter aut æquivalenter accepta est accidentium supernaturalium perfectissimum, non potest non esse perfectissimo, aliove quolibet naturali accidente perfectior. Non dubitant hic nonnulli, ad quos cum aliqua formidine accedit Suarez *præcit. cap. 13. num. 12.* non dubitant, inquam, facere gratiam simpliciter & absolutè perfectiorem qualiber substantia, seu natura creata: Sed hoc pendet ab universali controversia, quâ dubitari solet: Vtrùm sit possibile accidens simpliciter & absolutè perfectius substantia, præsertim intellectuali; quam quidem controversiam non vacat expedire in præsenti, ideò sufficiat dicere, vel omninò repugnare accidens simpliciter perfectius intellectuali substantia, vel talem de facto esse gratiam habitualem, utpotè quæ est accidens omnium accidentium possibilium perfectissimum.

A fortiori quolibet accidente naturali.

Et secundum nonnullos qualibet creatâ substantiâ.

CAPUT II.

De causis efficiente, & materiali gratiæ habitualis.

1.
Uoad causas formalem, & finalem, nihil alicujus momenti in præsenti occurrit; quoad formalem quidem, quia cum ipsa gratia habitualis sit forma formalem sui causam non agnoscit; alioqui daretur forma formæ; quoad finalem verò, quia cum Tridentino *sess. 6. c. 7.* sufficit assignare gloriam Dei & Christi, ac vitam æternam, gloriam Dei & Christi, tanquam causam finalem universalem & remotam, vitam æternam tanquam causam finalem particularem & proximam; quamvis deinde vita æterna in visione beata consistens gratiam respiciat non ut purum medium, sed ut aliquid se ipsa nobilius *ex præced. num. 77* Et ecce cur ex quatuor causarum generibus duo tantùm fuerint in titulo expressa, sola quippè hæc duo speciali indigent discussione, & licèt causa efficiens dividatur in physicam & moralem; principalem & instrumentalem; nec non etiam sub se causam exemplarem contineat; nihilominùs cum nostræ gratiæ causa tùm moralis & meritoria, tùm exemplaris sit Verbum Incarnatum, instrumentalis sit baptismus & reliqua sacramenta, transmissis transmittendis ad proprios tractatus de Incarnatione & de sacramentis, erit pro nunc respectu gratiæ explicanda duntaxat causa physica principalis, unde breviter expediemus causam efficientem, aliquantulò plus immoraturi in causa materiali, sub quâ dispositivam complectemur.

§. I.

Quænam sit causa efficiens physica principalis habitualis gratiæ?

2. Assert. Causa efficiens physica principalis habitualis gratiæ est solus Deus. Ità D. Thomas *1. 2. quæst. 112. art. 1. in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 2. de verit. q. 27. art. 3.* cæterique Theologi cõmuniter nullo, quem viderim, excepto, & est veritas adeò certa ut Tannerus *disput. 6. q. 4. dub. 1. num. 8.* & Ioannes à S. Thoma *disput. 25. num. 1.* existiment esse de fide, Oviedus *tr. 8. controv. 2. n. 6* & reliqui fatentur non posse saltem negari sine ingenti temeritate.

Efficiens physicum principale gratiæ habitualis est solus Deus.

Probatur primò non solùm ex illo Psal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, sed insuper ex locis omnibus, quibus soli Deo tribuitur justificare, & emundare hominem à peccato ut Rom. 3. *Quoniam unus est Deus qui justificat*, & cap. 8. *Deus qui justificat, quis est qui condemnet?* Marci 2. *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Iob 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine nisi tu, qui solus es?* Neque hæc loca intelligi possunt de causa principali primaria & independente; quia sic nihil dicerent & nihil tribuerent Deo in ordine ad gratiam, quod eidem non conveniret in ordine ad alium quemcumque effectum. Confirmatur ex Tridentino *sess. 6. c. 7.* ubi recensendo causas justificationis nullâ aliam pro efficiente ponit præter Deum; egregia quoque sunt, & ad intentum nostrum accommodatissima verba Augustini *lib. de peccat. meritis, cap. 14.* dicentis, *Si quis dicere potest, ego justifico te, etiam dicere potest, crede in me.*

3. Probatur secundò: Nulla natura creata, aut per se ipsam præcisè, aut ut per qualitatem aliquam elevata potest esse causa efficiens physica principalis habitualis gratiæ: ergo solus Deus est causa efficiens, &c. consequentia patet.

Nec potest esse natura creata.

Antecedens quoad primam partem probatur ex eo, quod natura creata, quæ per se ipsam præcisè posset esse causa efficiens, &c.

Aut per se ipsam.

&c. deberet per se ipsam præcisè continere omnem perfectionem habitualis gratiæ, deberet igitur in primis continere supernaturalitatem, adeoque deberet esse substantia supernaturalis, hæc autem in creatis repugnat ex alibi dictis; deberet insuper continere per se ipsam, idest per propriam substantiam, participationem naturæ divinæ ut est in se; repugnat autem natura inferior, quæ substantialiter seu per propriam substātiam participet, ut est in se, naturam superiorem, jam enim natura illa esset non simpliciter inferior, sed partim inferior, partim superior; & in proposito esset partim creata, partim divina; deberet tandem continere filiationem adoptivam Dei, & jus ad divinam hæreditatem, & suppositum habens talem naturam, quod nec Deus esset, nec Dominus divinæ hæreditatis, posset conferre aliis esse filium adoptivum & hæredem Dei; cum tamen nec in humanis possit quis tribuere filiationem adoptivam alterius, aut jus ad aliena bona.

4. Aut ut elevata per se supernaturalem qualitatem.

Idem antecedens quoad secundam partem probatur primò, quia ut principium elevatum operetur in genere causæ principalis debet operari in ordine ad aliquem effectum, ad quem habeat specialem connexionem & virtutem intrinsecam inchoatam juxtà supradicta *tract.* 1. *lib.* x. *cap.* 3. *num.* 51. at nulla natura creata potest habere ex se specialem connexionem & virtutem intrinsecam inchoatam respectu gratiæ habitualis, quia talis connexio & inchoata virtus reperitur solùm in ordine ad actus vitales, gratia autem habitualis non est actus vitæ; ergo: Secundò quia qualitas elevativa naturæ ad producendam principaliter gratiam, ad quam in tali naturâ nec inchoata virtus præexisteret, deberet esse per se ipsam principaliter productiva gratiæ, atqui nulla qualitas supernaturalis est principaliter productiva gratiæ, nam nec talis est ipsa gratia, nec

Non item aut gratia ipsa.

alia qualitas diversa à gratia: Non ipsa gratia, quia non est per se ipsam habitus operativus, & datur ad esse non ad operari; deindè quia gratia habitualis vel produceret aliam sibi similem in proprio subjecto, vel in subjecto extraneo; non in proprio subjecto quia sic intenderet se ipsam, ex quo duo sequerentur absurda; primum est, quòd posset se ipsam in infinitum augere, secundum, quod simile ageret in simile, non in subjecto extraneo, quia nullum habemus vestigium qualitatis spiritualis activæ transeunter, & speciali ratione non potest talis censeri gratia, cum sit participatio divinæ naturæ ut principij radicalis operationum immanentiū intellectus & voluntatis; est igitur & ipsa forma immanens & aut nullatenùs immediatè operativa, aut operativa dumtaxat immanenter. Non est principaliter productiva gra-

5. Aut qualitas diversa a gratiâ.

tiæ alia qualitas diversa à gratia, primò quia talis qualitas esset habitus operativus, ergo actus ipsius, si quid producerent, deberent producere habitum operativum similem suo principio, non verò gratiam; secundò quia talis qualitas, utpotè diversæ rationis à gratiâ, esset causa æquivoca gratiæ; causa autem æquivoca ut sit principalis debet esse eminens ac perfectior effectu, & tamen ex alia parte *praced.* §. dictum est nullam de facto dari, nec dari posse qualitatem simpliciter à gratia diversam, & gratia perfectiorem; ergo à primo ad ultimum nihil est præter Deum, cui ut efficienti principali tribui possit physica productio gratiæ.

Dices: Humanitati Christi tribuenda est ut efficienti principali physica productio gratiæ; atqui humanitas Christi est natura creata; ergo alicui naturæ creatæ non soli Deo tribuenda est, &c. Major probatur primò auctoritate Ioan. 1. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*, ubi D. Thomas *lect.* 10. addit gratiam & veritatem factam esse per Christum, sicut per Dominum & Auctorem, adeoque sicut per causam principalem. Idem S. Doctor 3. *part. quæst.* 8. *art.* 6. *ad* 3. ait Christum juxtà illud Io. 10. *Ego sum ostium* hoc sibi jure retinuisse, quia in ostio importatur principalis auctoritas & solus Christus est, per quem accessum habemus in gratiam: item *in* 4. *dist.* 5. *quæst.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 1. sic habet *Agens principale in baptizande est ipse Deus per auctoritatem & ipse Christus secundum quod homo.* Eadem major probatur secundò ratione, humanitas Christi est elevata per aliquid nobilius nostra gratia habituali; hæc enim tùm gratia habitualis Christi, tùm multo magis gratia unionis nobilior est ac superior; ergo verè potest esse nostræ habitualis gratiæ causa physica principalis. Sed contra: nego absolutè majorem, nec ullo modo accedo ad Medinam & Cabretam apud Gonetum *hic disp.* 4. *art.* 1. *num.* 1. docentes humanitatem Christi esse causam principalem secundariā gratiæ sanctificantis in omnibus justis, ad illi primam negatæ majoris probationem dico Christum, tum ut Deum tùm ut hominem considerari posse; sub utraque consideratione habet in ordine ad causandam gratiā authoritatem aliquam & principalitatem; sed ut Deus habet authoritatem & principalitatem agentis, ut homo authoritatem & principalitatem instrumenti, quatenùs ejus humanitas omnibus aliis instrumentis præcellit in eo, quod sit instrumentum divinitati conjunctum, undè patet quomodo de Christo, tùm ut Deo, tùm ut homine, intelligi possit illud *Ioan.* 1. etiam quatenus corroboratum additamento D. Thomæ *ex lect.* 10. & *ex* 3. *p.* Ejusdem S. Doctoris verba desumpta *ex* 4. *sent.* tribuunt Christo homini esse agens principale non physicum, sed morale; *ibid.* enim subditur, *cujus meritum operatur in baptismo* Ad secundam probationem dico gratiam habitualem Christi non esse nobiliorem nostrâ physicè loquendo; & quando nobilior esset atque perfectior, parùm referret, quia non propterea foret habitus operativus & elevans ad operandum; quā de causā etiam parùm refert, quòd gratiā nostrâ perfectior sit gratia unionis; deindè quantacumque sit perfectio principij elevantis, nequit natura elevari in genere causæ

6. Non est ità principalis causa gratiæ humanitas Christi.

principalis nisi ad effectum, ad quem ex se habeat activitatem remotam & specialem connexionem intrinsecam, hanc verò non habet humanitas Christi respectu gratiæ habitualis.

Dices aliter: Homo concurrit ut causa physica principalis ad productionē actuum supernaturalium contritionis, dilectionis, visionis Dei, &c. ergo potest eodem modo concurrere ad productionem gratiæ; probatur consequentia primò, quia actus illi sunt quoad substantiam supernaturales non minùs, quàm habitus gratiæ; secundò quia actus contritionis & dilectionis Dei sunt ultima dispositio ad gratiam, qui autem producit principaliter ultimam dispositionem, producit etiam principaliter formam. Sed contrà: concedo antecedens, nego consequentiam; disparitas est, quia dantur tùm habitus supernaturalibus actibus perfectiores, tùm in ordine ad eosdem actus activitas aliqua intrinseca & specialis connexio in potentiis vitalibus; quorum neutrum militat respectu gratiæ; & hoc titulo, non titulo supernaturalitatis negamus homini causalitatem principalem habitus gratiæ, non actuum contritionis, dilectionis, &c. ex quo habetur solutio ad primam consequentiæ probationem: Ad secundam dico esse etiam in naturalibus falsum assumptum illud *Qui producit principaliter ultimam dispositionem producit, &c.* & existimo à causa prima produci plures formas substantiales, quarum dispositiones omnes inducuntur à causis secundis; eo tamen assumpto in naturalibus permisso diversa est ratio de formis supernaturalibus educendis de potentia obedientiali, & in ordine ad quas ultima dispositio moralis est, non physica, ut in casu instantiæ.

7\. Qui principaliter causat ultimam dispositionem non semper causat principaliter formam.

8\. Hucusque posita, si attentiùs perpendantur, non solùm de facto, verùm etiam de possibili procedunt, & suadent physicam productionem gratiæ ità esse proprium solius Dei opus, ut nec de potentia absoluta dabilis sit creatura ulla, cui aut connaturaliter aut obedientialiter competat causalitas physica principalis in gratiam, & re ipsa ità sentiunt Ioannes à S. Thoma *disp. 25. art.* 1. Gonetus *disp. 4. art. 1.* Amicus *disput. 30. n. 9.* Gabriel à S. Vincentio *disput.* 11. *q.* 2. aliique plures apud Oviedum *tr. 8. controv. 2. num.* 7. contrà Arriagam *disput.* 48. *num.* 7. Madernum *quæst 6. art. 3.* & alios nonnullos recentiores quibus annumerari solent quicumque sustinent possibilem substantiam creatam supernaturalem; hæc tamen annumeratio, utrùm rectè fiat? extrà quæstionem non est; nam licèt fatear substantiam creatam, quæ supponeretur habens ab intrinseco virtutē principaliter causativam gratiæ, supponendam fore supernaturalem; non eodem modo existimarē eam quæ supponeretur supernaturalis, supponendam habere ab intrinseco virtutem principaliter, &c. adhuc quippè talis substantia non esset natura divina, sed natura inferior; ex regula igitur generali, quà agens principale tribuere solùm potest participationem naturæ propriæ, non naturæ alienæ superioris, negari adhuc posset substantiæ creatæ supernaturali principalis causativitas habitualis gratiæ, nisi hujus nomine abutendo dicatur habitualem gratiam esse omnem participationem naturæ substantialis supernaturalis, sive divinæ, sive non. Verùm quidquid sit de activitate supernaturalis substantiæ in ordine ad gratiam, cum hæc substantia per nos non sit possibilis, nihil potest ex ipsa inferri contrà nos pro re præsenti; ideò persisto in omnimoda repugnantia creaturæ potentis causare principaliter habitualem gratiam.

9\. Substantia supernaturalis creata adhuc fortè non foret principalis causa gratiæ.

Dices virtus principaliter productiva gratiæ, utpote respiciens effectum finitum, finita est, & utpotè eductiva est minor virtute creativa, nec aliud esse videtur, quàm participatio omnipotentiæ Dei ut Auctoris supernaturalis; atqui cōmunicabilis est creaturæ quælibet virtus finita, imò per nos virtus ipsa creativa; & non est major ratio, cur participatio tum naturæ, tum intellectus, tum voluntatis Dei ut Auctoris supernaturalis, sit communicabilis creaturæ potiùs, quàm participatio omnipotentiæ; ergo verè est communicabilis creaturæ virtus principaliter productiva gratiæ. Sed contrà: ad primam instantiæ partem dico virtutem productivam gratiæ, quamvis passivè & ex parte termini finita sit, esse infinitam activè & ex parte principij, cum in hoc requirat esse divinum, dico insuper non omnem virtutem finitam esse creaturæ communicabilem, alioqui quælibet creatura esset elevabilis ad quidquid est producibile virtute finita: Ad secundam prætetquam argumentum à majori ad minus, vel è contrà, non valet, quando non sistitur in eodem rerum genere, dico virtutem eductivam esse minorem creativâ cæteris paribus, & quando utraque comparatur ad effectus naturales; secùs quando creativa ad naturales, eductiva ad supernaturales; imò ad supernaturalium maximum, cujusmodi est gratia; tunc enim ut tradit Divus Thomas *quæstion.* 113. *artic. 9. in c.* virtus eductiva à creativa exceditur ex parte modi agendi; non ex parte ejus quod fit; & hoc sufficit, ut ista, non illa, sit communicabilis creaturæ. Ad tertiam dico omnes virtutes infusas, quatenus sunt qualitates operativæ, esse participationes divinæ omnipotentiæ intrà ordinem supernaturalem, esse insuper ejusdem participationem quamlibet activitatem instrumentalem in ordine ad gratiam, vel in ordine ad miracula; nec necessè est admittere ullam participationem majorem.

10\. Occurritur instantiis contrà repugnantiā creaturæ causantis principaliter gratiā.

Ex dictis habetur in ordine ad principaliter produci à solo Deo, non eamdem esse rationem de cæteris rebus supernaturalibus, ac de gratia habituali; cum nulla alia res supernaturalis præter gratiam sit, aut esse possit, forma omnium prima, nobilissima, & non operativa: Vndè quoad habitus virtutum infusarum quidquid sit, Vtrùm de facto physicè emanent tanquam passiones ab essentia à gratia

11\. In ordine ad principaliter produci à solo Deo.

Quid sentiendum de habitubus

virtutum infusarum? gratia habituali, adeoque procedant ex virtute propriâ & principali ipsius, quidquid inquam sit de hoc, de quo alibi; saltem non est negandum, quin sicuti admittunt possibiles qualitates se ipsis nobiliores, ità in qualitate aliquâ possibili agnoscant virtutē physicam, à quâ possint principaliter causari:

Quid de actibus eorumdem? Quoad actus supernaturales, sicuti omnes sunt vitales, ità omnes de factò pendent à principiis viventibus creatis in genere causæ principalis, cùm ex alibi dictis nec actus vitalis possit produci sine vitali cōcursu, nec vitalis concursus possit præstari in genere

12. causæ instrumentalis: Quoad gratiam actualem qui illam unicè collocant in actibus intellectus & voluntatis, in illustrationibus videlicet & piis affectionibus, tenentur juxtà mox dicta ex ratione generica actus vitalis agnoscere respectu cujuslibet gratiæ actualis concursum principalem vitalis potentiæ, & licèt tales actus utplurimùm dicantur fieri in nobis sine nobis, ly tamen *sine nobis* excludit, ut alibi dictum est, nostrum concursum moralem & liberum, non

Quid de gratiâ actuali? physicum & necessarium. Nos deindè qui *lib. præced. cap.6.* 6.1. gratiam actualem in motione divina collocavimus principaliùs, quàm in actibus illis indeliberatis, aliquam & principaliorem gratiam actualem de facto agnoscimus esse à solo Deo; utrùm verò motio seu impulsus gratiæ actualis de facto procedens à solo Deo, de possibili non respuat produci à creatura simul cum Deo principaliter concurrente, nec ex perfectione motionis, cum hæc in genere qualitatum supernaturalium sit entitas valdè diminuta; nec aliundè video repugnantiam.

---

§. II.

Utrùm habitualis gratia habeat causam materialem, ex quâ educatur?

13. Circà creationem vel eductionē gratiæ mens D. Thomæ & Scoti nō est omninò expressa. ASSERT. Gratia habitualis verè habet causam materialem, ex quâ educitur; & nec creatur, nec concreatur. Colligitur ex D. Thomâ *hic q.110. art.2. ad 3. 1. p. q 45. art.4. & quæst. unica de virtutib. in com. art.10. ad 13.* Quibus tamen in locis quia S. Doctor satis expressè non loquitur, & aliundè videtur oppositum tradidisse *quæst.27. de verit. art.3.* censeri potest in hoc puncto non omninò indubitata ipsius mens; at negari nequit quin appareat in assertam opinionem valdè propensa, sicuti è contrà apparet saltem omninò propensa in partem oppositam mens Scoti, si nec ipsa est sufficienter expressa & aperta, ut ex Scotistis contendit Mastrius *in 2. disp.1. quæst.2.* ubi etiam nobiscum sentit; quamvis, ut ipse ait, quando id evulgavit commota fuerit ferè universa Scotistarum turba; dabo tamen Adversariis Scotum, dummodò ipsi nobis D. Thomam concedant quoad alios Theologos stant pro nostro asserto Ioannes à S. Thoma *disp. 25. art.1. ad 2.* Gonetus *disp.4. art.2.* Gabriel à S. Vincentio *disp.11. q.3.* Vasquez *1. p. disp.174. num.10.* Suarez *h. c. lib 8. cap.2.* Valentia *disp 8. quæst.4. punct.2.* Oviedus *tract.5. controv.2. punct 2.* Arriaga *disp.48. num. 4.* Madernus *quæst 6. art. 2.* & cum Thomistis ferè omnibus ferè omnes etiam Recentiores contrà Alensem *2. parti quæst.9. memb.8.* Bonaventuram *in 2. dist.26. art.2. quæst.1. & in 4. dist.1. quæst.4.* Estium *in 4. dist.1. §.5. ad 2.* Vegam *lib 7. in Trident. cap.7.* Cajetanum *1.2. quæst.112. art.1. & 3. p. quæst.61. art.1.* Paludanum *in 4. dist.1. quæst.1. num.23. & 28.* Vulpium *tom.1. par.2. disp.3. art.1.* Pontium *disp 26. quæst.3.* Fabium *in 4. dist.1. cap.3.* & tùm omnes ferè Scotistas, tùm quàm plures Antiquos, tùm aliquos etiam Neotericos; ex his omnibus quidam docent simpliciter gratiam creari; quidam ut Estius, Cajetanus, Paludanus volunt solum concreari.

Probatur primò: Gratia habitualis verè habet subjectum cui in fieri inhæret; ergo verè habet causam materialem, ex quâ, &c. consequentia patet, quia educi nihil est aliud, quàm produci ex subjecto idest subjecto concurrente & præstante causalitatem materialem, præstat autem causalitatem materialem quoties sustentat aliquid sibi inhærens; antecedens probatur, quia ex unâ parte gratia habitualis est accidens, accidenti autem ex genere suo connaturale est habere subjectum, cui inhæreat tùm in fieri tùm in conservari; ex alia parte in quæstione de facto circà res supernaturales non minùs, quàm circà naturales, asserendum est quod est connaturalius; nec Deo etiam ut supernaturali Auctori tribuendus est sine necessitate extraordinarius & miraculosus modus operandi; ergo. 14. Standum tamen pro eductione.

Dices nec inhærentiam esse connaturalem cuicumque accidenti; nec ex ipsa præcisè sufficienter inferri eductionem de potentia subjecti: ratio primi est, quia ex una parte inhærentia, sicuti non est connaturalis soli accidenti, ità non est necesse, quod sit connaturalis omni; ex alia parte ut accidenti sit connaturalis inhærentia debet eidem esse cōnaturale subjectum, dantur autem aliqua accidentia cui nullum subjectum est connaturale, eo quod nec subjectum elevatum supponant, nec subjectum non elevatum respiciant ut sibi proportionatum; & talis maximè est habitualis gratia: Ratio secundi est, quia educi est quasi extrà duci, adeoque est aliqua ratione præexistere in subjecto, non enim extrà ducitur nisi quod antecedenter intrà existit; item educi de potentia subjecti est supponere potentiam naturalem passivam in subjecto, optimè autem potest forma aliqua inhærere absque eo, quod in subjecto ullo modo præexistat, aut naturalem potentiam passivam supponat; sic certè habitualis 15. gratia nec præexistit, nec supponit, &c. Sed contrà: Ad primam partem instantiæ dico novum non esse quòd aliqua conveniant omni, non soli; quoad connaturalitatem subjecti dico cuilibet accidenti esse connaturale aliquod subjectum saltem connaturalitate nō

mutua,

mutua, quatenùs licèt ſubjectum non exigat tale accidens, accidens tamen ipſum exigat tale ſubjectum; & ſicuti connaturale eſt ſuperiori attingere inferius, non inferiori attingere ſuperius, ità connaturale eſt gratiæ inhærere animæ, non animæ ſuſtentare gratiam. Ad ſecundam partem inſtantiæ ſuppono ea phyſicis formas materiales non præexiſtere ſecundum aliquid ſui in materia, quod educitur igitur non præexiſtit in ſubjecto niſi potentialiter, quatenùs indiget ſuſtentatione & potentia paſſiva ſubjecti, ut ponatur extrà ſuas cauſas; quòd deindè hæc potentia naturalis ſit, vel obedientialis, parum intereſt, præter quod in principiis Scotiſticis rectè dicitur dari in anima potentiam naturalem paſſivam ad gratiam, cum juxtà Scotum comparando potentiam receptivam ad actum nulla detur ſupernaturalitas, & anima habeat potentiam paſſivam naturalem reſpectu ſupernaturalium formarum æque ac reſpectu naturalium, quæ doctrina licet à nobis fuerit improbata *tract.* 1. *lib* 2. *cap.* 1. *num.* 12. inſervit tamen ad hominem contrà Scotiſtas, dum afferunt defectum naturalis potentiæ in anima reſpectu gratiæ ad impugnandam iſtius eductionem.

16\. Probatur ſecundò: Gratia habitualis nec creatur de facto, nec concreatur, ergo habet cauſam materialem, ex quâ educitur, conſequẽtia patet; antecedens probatur quoad primam partem, quia gratia habitualis non producitur ex nihilo ſubjecti, cum ſemper ſubjectum præſupponat, & ſubjectum mutet faciendo ipſum gratum, amicum Dei, &c. quoad ſecundam, quia concreari eſt ſimul cum alio creari, eademque actione produci, quâ aliud creatur; atqui in nobis gratia producitur abſque eo, quod quidquam aliud de novo creetur; ergo.

Gratia habitualis nō concreatur.

Dices contrà primam partem antecedentis: Anima rationalis in ſui productione ſemper ſubjectum præſupponit, & ſubjectum mutat faciendo ipſum animatum; & tamen creatur ſeu producitur ex nihilo ſubjecti quantùm ſufficit ad creationem; ergo idem ſentiendum de gratia; pro quâ etiam habetur ſpecialis ratio ex modo deſinendi, dum enim deſinit relinquit ſubjectum, & tamen annihilatur, de ea quippè D. Thomas *in* 2. *diſtinct.* 26. *quæſt.* 1. *art.* 2. *ad* 5. expreſsè ait *cum corrumpitur, ſimul etiam in nihilum vedit*; ergo paritèr dum producitur, quam-
17\. vis ſubjectum ſupponat adhuc creatur. Sed contrà: Anima rationalis ex divina ordinatione non ex indigentiâ propriâ ſubjectum præſupponit ac mutat, ex ſe enim ſicuti ſubjecto non indiget in ſui conſervatione, ità nec in ſui productione, ex oppoſito res ſe habet in gratia, quæ ſubjectum præſupponit & mutat ex indigentiâ propriâ, undè per hoc quod à ſubjecto ſeparetur, deſtruitur non ſic anima. Illud, quod additur, falſum prorsùs eſt, & D. Thomas per ly *in nihilum* intelligit nihilum ſui, quod non ſufficit ad annihilari, niſi annihilari ſumatur latiſſimè, & in eo ſenſu, in quo idem S. Doctor *in* 4. *diſt.* 11. *quæſt.* 1. *art.* 2. *ad* 1. ait in mutationibus naturalibus formam annihilari; cæterùm quod gratia non annihiletur propriè & abeundo in nihilum ſimpliciter infertur ex ipſomet D. Thoma 1. *p. quæſt.* 104. *art.* 4. ubi docet de facto præſertim ex operibus gratiæ nihil redigi in nihilum, & evincitur ex eo, quod deſinit præcisè vi ſeparationis à ſubjecto.

Non deſinit per annihilationem.

Dices contrà ſecundam partem ejuſdem antecedentis: Saltem reſpectu Angelorum & primorum Parentum concedendum eſt, quod gratia fuerit concreata, cum enim hæc fuerit ipſis infuſa in inſtanti creationis, actio ipſorum creativa optimè potuit ſimul eſſe productiva ſeu concreativa gratiæ; & talis de facto debuit eſſe, tùm ne ponantur ſine neceſſitate duæ diſtinctæ actiones, ubi potuit ſufficere unica; tùm quia ad eductionem requiritur tranſmutatio ſubjecti, actio autem productiva gratiæ in illo primo inſtanti non potuit eſſe tranſmutativa ſubjecti, cum non potuerit ſubjectum præſupponere ſub privatione, aut ſub forma contraria gratiæ.
Sed contrà: admitto gratiam Angelis & primis Parentibus infuſam in inſtanti creationis, & permitto actionem illorum creativam potuiſſe eſſe concreativam gratiæ; at nego debuiſſe talem eſſe de facto, ratio eſt quia in quæſtionibus facti ſtandum eſt pro eo, quod eſt magis connaturale; gratiæ autem magis connaturale eſt educi, quàm concreari ut probatum eſt ex ratione generica formæ accidentalis: Ad primam rationem in oppoſitum dico in primis non potuiſſe æquè benè ſufficere unicam actionem, quia ea unica actione non fuiſſet producta gratia modo connaturali; dico inſuper nos non multiplicare actiones magis, quàm multiplicent Adverſarij; nam licèt nos diſtinguamus actionem quâ ſubjectum creatur, ab ea qua gratia producitur, ipſi verò non diſtinguant; nos tamen non diſtinguimus actionem, quâ gratia producitur, ab ea, qua ſubjecto unitur, ipſi verò diſtinguunt. Ad ſecundam rationem dico, vel ad actionem tranſmutativam ſufficere, quod ſubjectum præſupponatur ſub privatione formæ in ſigno aliquo naturæ & à quo, nec requiri quod ſub tali privatione præcedat pro inſtanti temporis & ſigno in quo; vel ad eductionem ſufficere, quod ſit actio tranſmutativa quantùm eſt de ſe, nec referre quod per accidens aliquando non tranſmutet. 18.

Probatur tertiò: Actus ſupernaturales habent cauſam materialem ex quâ educuntur; ergo idem dici poteſt (& eo ipſo quod dici poteſt, de facto dicendum eſt ut potè magis connaturale) de habitibus ſupernaturalibus, & in particulari de habitu gratiæ; antecedens non videtur poſſe negari; actus enim ſupernaturales ſunt vitales, & ideò immanentes ſuo principio, eique tanquam ſubjecto ità inviolabiliter affixi, ut nec divinitùs poſſint extrà ipſum produci aut conſervari; deindè actus hujuſmodi pendent in genere cauſæ efficientis principalis à potentia vitali creata, quidquid autem de facto producit præſertim in genere efficientis principalia 19.

Ex eductione ſupernaturalium actuum infertur eductio ſupernaturalium habituum.

cipalis virtus creata producit educẽdo: Consequentia probatur, quia ex una parte in eductione actuum supernaturaliũ eluditur quidquid contrà eductionem supernaturalium habituũ afferri potest ex titulo spiritualitatis, & supernaturalitatis; ex alià parte carentia vitalitatis reperta in habitibus facit quidem, quòd non essentialiter educantur, sicuti essentialiter educuntur actus; at non impedit quin educi possint, alioqui repugnaret eductio cuilibet qualitati mortuæ, cuilibet formæ non viventi: Non impediunt item eductionem cætera discrimina, quæ inter supernaturales actus & supernaturales habitus, præsertim verò habitum gratiæ possunt assignari.

Non impedit primò, quod gratia habitualis sit forma præstantissima, non sic supernaturales actus; adeóque illa exigat produci per actionem præstantissimam cujusmodi est creatio, quamvis isti producantur per actionem inferioris cujusmodi est eductio. 20. Non impedit, inquam, quia gratia habitualis est forma præstantissima, accidentalis tamen, ideò exigit produci per actionem præstantissimam accommodatam tamen conditioni accidentium, quod est idem ac dicere per præstantissimam eductionem factam à Deo, ut supernaturali Auctore; vndè etiam talia eductio titulo suæ singularis præstantiæ proprium & singulare nomen infusionis obtinuit.

Gratia non exigit creari titulo formæ præstantissimæ.

Non impedit secundò, quod gratia habitualis non supponat in subjecto potentiam passivam aliunde elevatam, sicuti eam mediis habitibus elevatam supponunt supernales actus; adeóque illa non inveniat in subjecto potentiam einsdem ordinis cum se ipsà, à quà causari possit, sicuti inveniunt supernaturales actus. Non impedit, inquam,
21. quia habitus supernaturales elevant potentiam activam potius, quàm passivam, in ordine ad supernaturales actus, elevatione autem potentiæ activæ gratia non indiget, cum supponatur effectivè procedere à solo Deo; demus tamen habitus ad actus elevare etiam potentiam passivam, & se habere ut dispositiones materiales; diversa est ratio de gratià, quæ cum sit forma prima, & natura in ordine supernaturali, non debet aliam formam elevantem præsupponere: Nec propterea potentia subjecti est diversi ordinis & improportionata ad exercendam causalitatem materialem in gratiam; licèt enim talis sit, si consideretur præcisè ut naturalis, secùs si consideretur ut obedientialis, scilicet ut obediens Deo & faciens complexum cum ipso tamquàm cum supernaturali Auctore, quà ratione manet quidem naturalis secundùm esse entitativum, simplex, & absolutum; at fit supernaturalis secundùm esse complexum & respectivum, quod habet in ordine ad principium activum, & hæc supernaturalitas sufficit ad causandam materialiter supernaturalem formam; tum quia causalitas materialis est valdè imperfecta, cum per ipsam causa recipiat non tribuat perfectionem; tum quia per nos potentia naturalis per assistentiam extrinsecam Dei fieri potest proportionata ad causandum etiam effectivè aliquid supernaturale.

Neque titulo subjecti habentis potentiam passivam naturalem.

Non impedit tertiò, quòd gratia habitualis debeat principaliter produci à solo Deo, non sic actus; non produceretur autem illa principaliter à solo Deo, si educeretur de potentià & dependeret à causalitate materiali subjecti creati; hæc quippè causalitas esset causalitas principalis, cum in genere causæ materialis instrumentalis causalitas aut non detur, aut solis materialibus dispositionibus tribuatur. Non impedit, inquam, quia vtrùm causalitas subjecti in gratiam eo, quòd obedientialis sit dici debeat instrumentalis; an principalis eo, quòd nullam aliam principalem in suo genere connotet? multum habet quæstionis de nomine, ut observat Oviedus *tract.* 8. *controvers.* 2. *num.* 19. demus tamen Adversariis id, quod ipsis magis favet, & dicamus causalitatem illam principalem esse; quid tùm? gratiam habitualem debere principaliter à solo Deo produci, verum est in genere causæ efficientis, quæ debet esse perfectior; non in genere causæ materialis, quæ solet esse imperfectior effectu. Neque dicas imo ex hoc ipso quod causalitas causæ efficientis perfectior sit; imperfectior verò causalitas causæ materialis, sequitur gratiam habitualem, si ratione suæ perfectionis non potest esse principaliter à creaturà in genere causæ efficientis, multo magis non posse esse principaliter ab eàdem in genere causæ materialis. Contrà enim: causalitas seù concursus perfectior est concursus major, adeóque inferens majorem dependentiam in effectu; concursus igitur causæ efficientis, quà major materiali, infert majorem dependentiam effectus à causà efficiente, quàm à causa materiali; & dicere, gratia non potest esse à creatura in genere causæ efficientis, ergo neque in genere causæ materialis; seu non potest terminare causalitatem perfectiorem, ergo neque causalitatem imperfectiorem, est dicere, gratia ratione suæ perfectionis non potest dependere à creatura dependentià maiore, ergo neque dependentia minore; quæ illatio, quàm falsa & frivola sit, patet ex terminis. 22.

Neque titulo productionis factæ à solo Deo.

Non impedit quartò quod pro creatione gratiæ habitualis, non pro creatione supernaturalium actuum militet multiplex scripturæ auctoritas sic *Psalm.* 50. habetur *Cor mundum crea in me Deus*, id est crea in me gratiam, qua cor fit mundum. *Ephes.* 2. fideles dicuntur *creati in Christo Iesu in operibus bonis*, id est in quibus creata est gratia Christi, qua mediante fiunt bona opera. Ephes. 4. *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est*, in quo scilicet Deus creavit gratiam, & virtutes, quibus homo novus redditur. Non impedit, inquam, quia in relatis 23. & similibus textibus creatio sumi debet, vel pro creatione morali, vel pro productione quacunque etiam eductiva: Primum desumitur ex D. Thoma *quæst.* 110. *art.* 2. *ad* 3.

Neque titulo auctoritatis.

RR 2 dicente,

dicente, *Gratia dicitur creari ex eo, quòd homines ſecundum ipſam creantur, ideſt in novo eſſe conſtituuntur ex nihilo, ideſt non ex meritis*: Secundum conforme eſt ipſimet Scripturæ, in quâ certum eſt per creare non rarò ſignificari productionem quamcumque, ut cum dicitur Gen. 1. *Creavit Deus cete grandia. Creavit Deus hominem. Maſculum & fœminam creavit eos.*

24. Auctoritates Scripturæ contrà Adverſarios.

Vtrumque corroboratur ex eo, quod Scriptura aliquando productionem gratiæ vocat generationem & juſtificatos genitos per gratiam ſeu renatos, ſic 1. Cor. 4. *In Chriſto Ieſu per Evangelium ego vos genui* 1. Pet. 2. *Sicut modo geniti infantes.* Ioan. 3. *niſi quis renatus fuerit* Huc etiam pertinent ea loca, quibus *ex cap. præced. num. 6.* Iuſti per gratiam dicuntur filij Dei, filiatio enim generationem ſupponit; Nec refert, quòd filiatio per gratiam ſit adoptiva, quia in adoptione divina adoptatus ex adoptante naſcitur, ut *ibid.* attigimus. Ne igitur Scriptura ſibi ipſi contradicat, dum aliquando per generationem, quæ ſpecies eductionis eſt, aliquando per creationem gratiam fieri inſinuat, neceſſe eſt aut generationem aut creationem minùs propriè accipi; potiùs vero creationem, in quam ex una parte quadrant duæ mox præmiſſæ explicationes, & contrà quam ex alia parte militant quæcumque toto hoc §. dicta ſunt.

25. Neque dicas generationem propriè acceptam non poſſe convenire gratiæ, cum hæc ſit forma accidentalis, generatio autem propriè accepta dicatur tantùm de eductione formæ ſubſtantialis. Contrà enim: generatio propriè accepta eſt ex genere ſuo productio ſeu communicatio naturæ, & quia in naturalibus ſola ſubſtantia eſt natura, ideò in naturalibus ſolùm dicitur de productione ſubſtantiæ; cum tamen in ſupernaturalibus gratia habitualis ità forma accidentalis ſit, ut ſimul ſit propriè natura *ex cap. præced. num. 20.* nil mirum quod ipſius productio propriè dicatur generatio; quoad cæteros habitus ſupernaturales libenter concedam non produci per generationem, ſed per aliam eductionis ſpeciem, nimirum per alterationem, quæ ex genere ſuo eſt productio formarum accidentalium pertinentium ad naturam: non ſunt tamen deindè in hac alteratione, quæ ſupernaturalis eſt, ſcrupuloſè requirendæ omnes conditiones ſolitæ ineſſe alterationi naturali.

Habitus gratiæ educitur per generationem, cæteri habitus per alterationē.

26. Supereſt hic inquirendum: Vtrùm gratia ſaltem de potentia abſoluta ſit per creationem producibilis? Negant aliqui exiſtimantes creari dumtaxat poſſe res ſubſiſtentes, gratiæ autem utpotè accidenti repugnat ſubſiſtere: Affirmant reliqui communiter nihil aliud ad creationem requirentes, quàm quòd res fiat abſque cauſalitate materiali, & independenter à ſubjecto, quâ ratione ſicuti de facto conſervatur à Deo quantitas in Euchariſtiâ, ità & conſervati & produci ab eodem poteſt aliud quodlibet accidens, quòd nec vitale ſit, nec modale, ſicuti nec vitalis, nec modalis eſt habitus gratiæ, aut aliquis alius habitus infuſus, de quo omni propterea ambigendum non eſt quin poſſit divinitùs creari creatione ſumpta pro productione rei abſque cauſalitate materiali & independenter à ſubjecto.

De potētiâ abſolutâ omnes ſunt producibiles per creationē.

---

§. III.

Quodnam ſit ſubjectum immediatum habitualis gratiæ?

ASSERT. Subjectum immediatum habitualis gratiæ eſt animæ eſſentia, ſeu ſubſtantia, accepta præcisè & ſecundùm ſe. Ità D. Thomas *hic quæſt. 110. art. 4. de verit quæſt. 27. artic. 6. in 2. diſt. 26. quæſt. 1. art. 3.* & D. Bonaventurâ excepto omnes Auctores ſuprà relati pro habitu gratiæ realiter diſtincto ab habitu charitatis contrà *ibid.* relatos pro gratia realiter indiſtincta à charitate, hi enim docent immediatum utriuſque ſubjectum eſſe voluntatem. 27.

Subjectum immediatū gratiæ eſt animæ eſſentia & quomodò.

Dixi *ſubjectum* quod latiùs patet, quàm cauſa materialis; hæc enim ſupponit pro ſubjecto eductionis, illud complectitur etiam ſubjectum informationis; quod admittunt illi etiam; qui ponentes gratiam creari non agnoſcunt reſpectu ipſius cauſam materialem & ſubjectum eductionis, ut igitur loquerer præſcindendo à gratiæ creatione vel eductione, appoſui ly *ſubjectum* in tota ſua latitudine, cæterùm cohærenter ad ſupradicta gratia reſpicit eſſentiam animæ, tanquam ſubjectum etiam ſtrictiore modo, ideſt tanquam ſubjectum eductionis & cauſam materialem.

Dixi *immediatum*, quia ſaltem mediatè ſubjectari gratiam in animæ eſſentia, indubitatum eſt, cum enim in hac ſubjectentur potentiæ, ſi gratia in potentia aliqua ſubjectetur, ex hoc ipſo mediatè, ideſt mediante potentia in eſſentia animæ ſubjectabitur. 28.

Dixi *Animæ eſſentia ſeu ſubſtantia accepta præcisè & ſecundum ſe*, quia niſi ità loquamur controverſia non habet locum in noſtris principiis, ſecundùm quæ non diſtinguimus realiter animæ potentias ab animæ eſſentiâ, adeoque realiter & identicè potentiæ & eſſentia ſunt unicum ſubjectum per ly igitur *præcisè & ſecundum ſe* ſignificatur eſſentia ut ſubjectum ſuo modo diverſum à potentiis, & ab ipſis præciſum. Quod dicitur de eſſentiâ animæ reſpectu gratiæ hominum extendendum eſt ad eſſentiam Angeli reſpectu gratiæ Angelorum. Aſſertum ſic explicatum

Probatur primò: Gratia habitualis perficit immediatè animæ eſſentiam, ſeu ſubſtantiam acceptam præcisè, & ſecundum ſe, ergo ſubjectum immediatum, &c. conſequentia patet, quia forma ſubjectatur ac informat præficiendo, & ſubjectum formæ eſt quod perficitur à forma; antecedens probatur, gratia habitualis ex ſupradictis eſt natura in ordine ſupernaturali, & quid prius 29.

virtutibus

virtutibus ac habitibus operativis; ergo perficit immediatè id, quod est natura, & quid prius potentiis ac principiis operativis in ordine naturali; debet enim servari proportio inter perfectivum & perfectibile, nec perfectivum in genere naturæ potest exercere munus suum circà perfectibile in genere potentiæ; atqui id quod est natura & quid prius potentiis, &c. est essentia animæ præcisè & secundùm se accepta; ergo.

30. Probatur secundò: Subjectum immediatum habitualis gratiæ non est voluntas nec anima ut volitiva; ergo est essentia animæ accepta præcisè & secundum se; antecedens probatur habitualis gratia non est principium immediatum & proximum operationum voluntatis, nec ut in voluntate immediatè subjectetur, sufficit quod sit operationum ipsius principium medium & remotum; primum consequitur ad suprà afferam distinctionem realem habitus gratiæ ab habitu charitatis, secundum infertur ex eo, quod traditum est gratiam esse principium radicale & remotum operationum intellectus æquè ac operationum voluntatis, imò illarum priùs, quàm istarum; si igitur titulo principij radicalis & remoti deberet subjectari in aliqua potentia subjectaretur in potentia intellectiva æquè ac in volitiva, imò in illa prius, quàm in ista: At in re titulo principij radicalis & remoti operationum sivè intellectus sivè voluntatis debet habere pro subjecto immediato illud, quod est earumdem operationum principium radicale & remotum in ordine naturali; hoc autem est essentia animæ accepta præcisè & secundùm se.

Dices pro Scotistis: Gratia & gloria; item gratia & peccatum debent respicere idem subjectum; gratia enim & gloria se habent ut dispositio & forma; esset autem dispositio impertinens ad formam, si diversum subjectum respiceret: Gratia & peccatum sunt contraria, contraria autem utpotè quæ ab eodem subjecto se expellunt, idem subjectum respiciunt; atqui tùm gloria, tùm peccatum, habent pro subjecto immediato voluntatem, cum gloria consistat in Dei fruitione & amore, peccatum verò non sit nisi voluntarium, ergo.

31. Sed contrà: Gloria ut aliundè suppono in Dei visione, non in fruitione & amore consistit adeoque habet pro immediato subjecto intellectum non voluntatem; Peccatum consistit formaliter in privatione rectitudinis debitæ inesse actui, adeoque habet pro subjecto potentiam elicientem actum carentem debita rectitudine, quæ potentia non semper est voluntas, quamvis aliundè propter libertatem ad peccandum requisitam debeat intervenire aliquis actus voluntatis; instantia igitur ex neutro capite probat Adversariorum intentum quoad gratiam subjectandam in voluntate, quia tamen videtur saltem probare, quòd gratia debeat subjectari in aliqua animæ potentia, non in essentia; aliter me expedio negando absolutè majorem; ad probationem primæ partis dico gratiam respectu gloriæ esse principium radicale, non dispositionem; ad probationem secundæ partis dico contraria in toto rigore se expellere ab eodem subjecto, contraria minùs rigorosè, cujusmodi sunt gratia & peccatum, posse se expellere etiam à subjecto diverso; dummodò diversitas sit tantùm in subjecto *quo* sit verò unum & idem subjectum *quod*; unum scilicet & idem suppositum; quâ ratione permittendo gratiam esse dispositionem ad gloriam rectè pariter diceretur dispositionem & formam debere recipi in eodem subjecto, *quod*, at non requirere idem subjectum *quo*; hocque verum est etiam in naturalibus, ubi certè forma substantialis subjectatur in sola materia & dispositiones accidentales ad illam, vel cum Thomistis in toto composito, vel cum aliis multis in quantitate immediatè subjectantur.

Gratia & gloria, gratia & peccatum non respiciunt idem subjectum immediatum.

§. IV.

An habitualem gratiam præcedat de facto aliqua dispositio ex parte subjecti?

ASSERT. I. In parvulis non præcedit de facto habitualem gratiam ulla dispositio ex parte subjecti. Hoc assertum colligitur ex multis Sanctis Patribus, & supponi à Theologis solet magis, quàm probari; est tamen contrà Cajetanum *q.* 112. *art.* 2. assignantem respectu parvulorum pro prævia dispositione ad gratiam merita Christi, seu actum Christi supplentis actum parvulorum. Item contrà Capreolum *in* . *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 1. & Paludanum asserentes præviam dispositionem ad gratiam in parvulis esse characterem, vel quemdam alium ornatum à Deo productum. Tandem contrà plures Sectarios recentiores Lutherum supponentem parvulos se disponere ad gratiam per quemdam actum fiduciæ, ut referunt Pighius, Sotus, & Tannerus apud Oviedum *tract.* 8. *controv.* 2. *num.* 22. 32.

Gratia habitualis in parvulis nullam habet præviam dispositionem.

Probatur: In parvulis non præcedit de facto aut actus, aut habitus, aut character, aut quidquam aliud disponens ad habitualem gratiam, ergo in parvulis non præcedit de facto habitualem gratiam, &c. Probatur antecedens quoad actum; quia talis actus vel esset proprius parvulorum ut voluerunt Sectarij, & sic in qualibet infusione gratiæ parvulo facta fingitur speciale miraculum quo per anticipationem usus rationis aliovè modo producitur actus ultrà vires potentiæ ordinariæ; vel esset alienus nimirum Christi Domini, ut sensit Cajetanus, & sic ponitur pro dispositione ex parte subjecti aliquid ipsi extrinsecum, & se tenet ex parte efficientis potiùs, quàm ex parte subjecti: Probatur antecedens quoad habitum, quia quilibet habitus supernaturalis in prima sui infusione consequitur ad gratiam,

tiam ; tanquam paſſio ad naturam , & poteſt quidem dici diſpoſitio comitans aut ſubſequens,at non diſpoſitio præcedens , neque dicas cum Goneto *diſſ.4. num. 64.* aliiſque pluribus Thomiſtis hujuſmodi habitus ſubſequi gratiam in genere cauſæ efficientis, at præcedere in genere cauſæ materialis ; Contra enim : iſta prioritas & poſterioritas mutua in diverſo genere cauſæ impugnabitur infrà §.7. Probatur antecedens quoad characterem ; quia in antiqua lege infundebatur gratia parvulis abſque ullo charactere ; & in lege nova imprimitur quidem character Sacramentalis ; at procedens a gratia vel ipſam comitans, non præcedens. Probatur tandem quoad quidquam aliud animam ornans; quia commentitium eſt,& ſine fundamento excogitatum , nec explicari poteſt ſupernaturalis animæ ornatus, qui nec ſit character, nec actus , nec hab tus.

34. Be e tamē de facto in omnibus adul is, e cepto Chriſto Domino.

Aſſeit 2. In Angelis , in primis Parentibus,in adultis Adæ poſteris;adeoque in omnibus habentibus uſum rationis , excepto Chriſto Domino,præceſſit de facto,aut præcedit habitualem gratiam aliqua diſpoſitio ex parte ſubjecti.Hoc aſſertũ ſolùm quoad Adæ poſteros eſt proprium hujus loci,eſtque adeò communiter receptum , ut quoad hanc partem Scholaſtici omnes conſentiant ; quoad Angelos & primos Parentes res non eſt ſine diſſidio , ſed à nobis ſupponitur ex proprio tractatu de Angelis *lib. 3. cap. 1. §. 3.* ubi tradidimus omnes Angelos (eademque ferè eſt ratio de primis Parentibus) recepiſſe ab initio creationis habitualem gratiam ex propria diſpoſitione. Quoad Chriſtum ex tractatu de Incarnatione conſtabit gratiam habitualem in ipſo fuiſſe tanquam naturalem proprietatem gratiæ unionis , & ſicuti ad hanc nulla diſpoſitio præceſſit , ità nec ad illam , jure propterea facta eſt Chriſti exceptio , & licet ipſe in Conceptionis inſtanti perfectũ rationis uſum habuerit,hunc adhuc aliqualiter præceſſit collatio habitualis gratiæ quia exercitium uſus rationis ſuppoſuit naturam ſubſiſtentem,gratia autem habitualis collata fuit cum gratia unionis,per quam facta eſt natura ſubſiſtens : Vnde Deipara Virgo , Ioannes Baptiſta , & ſi quis alius habuit in matris utero infuſam gratiam , & anticipatum uſum rationis, ac ſtatum adulti, probabilius eſt gratiam recepiſſe ex propria diſpoſitione , nec eſſe quoad hoc excipiendos a generali lege cæterorum adultorum , cum pro ipſis nullatenùs militet ſpecialis ratio exceptionis mox allata pro Chriſto.

35. Non ſic excipi debet Deipara , Ioannes Baptiſta,aut alius quiſpiam.

Probatur jam aſſertum quoad adultos Adæ Poſteros : Iuſtificationem impij ſemper de facto præcedit ex parte ipſius , ſeu ex parte ſubjecti , aliqua diſpoſitio ; ſed omnis infuſio gratiæ habitualis facta alicui adulto ex Adæ Poſteris eſt juſtificatio impij ; ergo in adultis Adæ Poſteris omnem infuſionem gratiæ habitualis de facto præcedit aliqua diſpoſitio ex parte ſubjecti ; minor patet , quia in præſenti provĩdētia & ſtatu elevationis quilibet adultus ex Adæ Poſteris eo ipſo, quod gratiâ caret eſt impius , & ex propria voluntate peccator : Major eſt propoſitio dogmaticâ , & ut fidei veritas traditur in Tridentino *ſeſſ. 6. cap. 5. 6. 7. & can. 9.* col- 36.
ligitur item ex pluribus Scripturæ locis exigentibus ab impio ad obtinendam remiſſionem peccatorum & ſalutem , tùm converſionem ad Deum , tùm plurium virtutum actus puta fidei , ſpei , timoris , pœnitentiæ , ſic habetur Zachar. 1. *Convertimini ad me & ego convertar ad vos.* Iſa.45. *Convertimini ad me & ſalvi eritis.* Rom. 3. *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem* Rom.8. *Spe ſalvi facti ſumus.* Eccleſiaſt.1. *Timor Domini expellit peccatum. Nam qui ſine timore eſt non poterit juſtificari.* Luc. 13. *Si non habueritis pœnitentiam , omnes ſimiliter peribitis.* Frequentes ſimiliter ſunt in hanc rem & evidentes auctoritates Sanctorum Patrum , quarum nonnullæ videri poſſunt apud Valentiam *diſputat.8. quaſt.4. punct.2.* Tot auctoritatibus accedunt duæ validiſſimæ rationes : Prima eſt , quòd cum peccatum ab homine adulto non contrahatur , niſi dependenter à propria voluntate; non niſi dependenter ab eadem debet remitti , & gratia , per quam ſolam de facto remittitur , infundi. Secunda eſt, quòd tranſeundo à peccato ad gratiam fit maxima mutatio ſtatus , cum ſtatus gratiæ & ſtatus peccati maximè diſtent , inferantque maximè diverſum modum ſe habendi per totam æternitatem , conditio autem principij liberi & habentis uſum rationis ; ut habet homo adultus , poſtulat quod ſtatum mutet ex propria electione , & modo libero ; nec Deus aliter adultum movet ad ſui ſtatus mutationem , movet enim Deus omnia ſecundum modum uniuſcujuſque, & quemadmodum rectè tradit Divus Thomas *quaſt 113. art.3. in c.* in eo , qui habet uſum liberi arbitrij , non fit motio à Deo ad juſtitiam abſque motu liberi arbitrij.

37. His univerſaliter poſitis videretur deſcendendum ſingillatim ad omnes particulares actus , quibus ad juſtificationem ; ſeu ad gratiæ ſuſceptionem diſponimur , ſtatuendo quinam ex ipſis ſint diſpoſitiones proximæ, quinam remotæ:quinam haberi debeant explicitè & formaliter,quinam ſufficienter habeantur implicitè & virtualiter?quinam ſint neceſſarij neceſſitate medij?quinam ſola neceſſitate præcepti ? quinam requirantur ad juſtificationem obtinendam in ſacramento; quinam extrà ſacramentum ? quinam duntaxat de lege ordinaria , quinam etiam de potentia abſoluta ? Verùm hæc omnia , utpotè quæ prolixiorem & aliundè mutuandam doctrinam expoſcerent , ægrè huc poſſunt transferri , & repetenda ſunt ex tractatibus tùm de virtutibus Theologicis,tùm de virtute & ſacramento Pœnitentiæ , tùm etiam ex ſequenti libro de juſtificatione,ubi ſpecialiter expendetur in peccatore juſtificando neceſſitas diſpoſitionis & actus proprij in ordine ad potentiam abſolutam : Hiſce tamen omnibus aliò tranſmiſſis non deſunt adhuc circà diſpoſitiones ad gratiam alia quædam hujuſce loci propria , & ſunt potiſſimùm,

potissimùm, utrùm dispositiones de facto præcedentes habitualem gratiam morales sint an physicæ? Vtrùm requisitæ ex naturâ rei, an ex divina institutione? Vtrùm titulo infusionis gratiæ secundùm se etiam nullo præexistente peccato; an solùm titulo expellendi præexistens peccatum gratiæ contrarium? Vtrùm tandem dispositio ultima ad gratiam procedat effectivè ab ipsa gratia? Sic igitur

§. V.

Vtrùm dispositiones de facto præcedentes habitualem gratiam morales sint, an physicæ?

38. Dispositio præcedens gratiam habitualem non est physica.

ASSERT. Dispositiones de facto præcedentes habitualem gratiā morales sunt, non physicæ. Ità Richardus *in* 4. *dist.* 17. *quæst.*4. *ad* 1. Suarez *lib.* 8. *cap.*6. Oviedus *tract.* 8. *controv.* 2. *num.* 30. Arriaga *disp.*48. *sect.*4. cæterique Theologi magis communiter contrà Alvarez *de auxil.lib.*7.*disp.*66. *conc.*1. Gonetum *disput.*4.*num.*65 & plures alios Thomistas; in modo tamen loquendi potiùs, quàm in re Adversarios; nomine enim dispositionis physicæ nihil videntur intelligere præter dispositionem requisitam ex natura rei à nobis infrà admittendam.

Probatur: Dispositio physica in duobus potissimùm differt à dispositione morali, primò in eo, quod dispositio physica physicè & ex natura sua exigat introductionem formæ adeò, ut ipsa posita (quando proxima est & ultima) debeat necessitate quadam naturali forma introduci, nec ulla intercedat in tali introductione beneficentia, seu liberalitas, cum tamen dispositio moralis reddat quidem subjectum aliqualiter saltem negative proportionatum formæ at non exigat formam ex necessitate ulla introducendam, sed solùm ex convenientiâ, & non sine liberalitate ac beneficentia introducentis: Secundò in eo, quod dispositio physica proxima & ultima semper remanet saltem secundùm aliquem sui gradum cum forma introducta, cùm tamen necessarium id non sit in dispositione morali: atqui dispositiones de facto præcedentes habitualem gratiam, præsertim verò dispositio ultima sita in actu charitatis, non semper remanent cum gratia introducta, patet enim ad perseverandum in gratia non esse necessarium perseverare in actuali Dei amore; non item ulla naturali, seu physica necessitate exigunt introductionem gratiæ, quia ex eo, quod quis amet super omnia Deum non habet jus ad amari à Deo, hoc quippè jus habetur solùm per infusionem gratiæ *ex cap. præced n.*41. & 60. haberet autem jus ad amari à Deo qui naturali ac physica necessitate exigeret à Deo introductionem, seu infusionem gratiæ.

39. Nec ulla est possibi- Dubitatur hic: Vtrùm saltem possit esse dispositio physica ad gratiam aliqua alia dispositio diversa ab iis, quæ de facto dantur? Respondetur negativè, & ratio est quia talis dispositio physica nec esse potest per modum actus secundi, & qualitatis transeuntis, nec per modum actus primi & qualitatis habitualiter permanentis; ergo nullatenùs est dabilis; antecedens quoad primam partem infertur ex eo, quòd contrà quemlibet actum secundum excogitabilem militat, quod mox dicebatur contrà actum charitatis; quoad secundam partem probatur; quia vel est dabilis aliquis habitus nullum alium habitum tanquam prævium dispositionem physicam requirens, vel non; hoc secundum dici nequit sine processu in infinitum; si primum dicatur, dico id nulli alij habitui tribui posse præterquam gratiæ; cùm ipsa sola sit habitus omnium primus in genere supernaturali, & sit participatio Dei in prædicato, quo nullum aliud prius in Deo supponitur. Deinde habitus, qui esset dispositio physica ad gratiam vel tribueret jus ad amari à Deo, vel non: si sic, esset ipse habitus gratiæ, cui soli competit tribuere tale jus; si non, malè diceretur dispositio physica ad gratiam, quia de ratione dispositionis physicæ est tribuere physicam exigentiam adeòque jus ad formam, non tribuit autem jus ad gratiam quod non tribuit jus ad amari à Deo: ergo. lis quæ physica sit.

§. VI.

Vtrùm dispositiones de facto præcedentes habitualem gratiam requirantur ad ipsam secundùm se & ex natura rei?

ASSERT. Aliqua ex dispositionibus de facto præcedentibus habitualem gratiam requiritur ad ipsam secundùm se, & ex natura rei; non verò solùm aut ad expellendam formam contrariam peccati personalis, aut ex institutione extrinseca Dei. Ità in primis quicumque astruunt in ordine ad gratiam dispositiones physicas; ex iis verò, qui in ordine ad eandem nobiscum admittunt solas dispositiones morales, Oviedus *præcit. controv.* 2. *num.*40. & alij apud ipsum *num.* 37. contrà Amicum *disput.*30. *n* 34. & Turrianum *opusc.*4. *disput.*1.*dub.*1. volentes dispositionem ad gratiam dari solùm pro expellenda forma contraria & libera aversione à Deo; item contrà Vasquium 1. *part. disput.*43. *num* 4. Tannerum *disp.*6. *q* 4.*dub.*3. Lorcam *disput.*45. & alios plures nullam agnoscentes dispositionem, quæ ad gratiam requiratur ex natura rei: Aliqui tamen ex his Auctoribus nomine dispositionis requisitæ ex natura rei videntur intelligere solam dispositionem physicam; undè si in re nihil aliud intendant, quàm gratiam dispositione physica non indigere, in modo loquendi, non in modo sentiendi sunt Adversarij. 40. Aliqua dispositio prærequiritur ad gratiam secundùm se & ex natura rei.

Neque illicò opponas malè nos distinguere dispositionem physicam à dispositione

ex natura rei; nam eo ipso, quòd dispositio ex natura rei requiritur conducit ex natura rei, adeoque naturali necessitate ad formam; non importat autem quidquam amplius dispositio physica. Contrà enim: Nego absolutè dispositionem ex natura rei requisitam conducere ex natura rei ad formam, nam dispositio ex natura rei requiritur per hoc, quòd exigatur à forma; conducit ex natura rei ad formam per hoc, quod exigat formam; optimè autem potest aliqua dispositio exigi à forma absque eo, quòd exigat formam; & ità præsertim evenire posse respectu gratiæ infertur ex eo, quòd gratia exigit habere naturam rationalem pro subjecto, & tamen natura rationalis non exigit habere gratiam pro formâ; cur igitur non poterit proportionaliter eadem gratia exigere pro dispositione ex parte subjecti aliquid, quod non exigat introductionem ipsius gratiæ in subjectum, adeoque præsertim respectu gratiæ falsum est dispositionem eo ipso, quòd est necessaria ex natura rei, esse dispositionem physicam.

41. Dispositio requisita ex natura rei non convertitur cum dispositione physica.

42. Dixi in asserto *aliqua ex dispositionibus*, &c. non enim contendo requiri, aut ad gratiam secundùm se, aut ex natura rei omnes actus, quibus de facto ad gratiam disponimur: & primò quidem requiruntur non ad gratiam secundùm se, sed ad expulsionem formæ contrariæ, omnes actus pœnitentiæ, & universaliùs omnes actus reconversivi in Deum, adeoque supponentes aversionem à Deo: Secundò requiruntur ex divina institutione, non ex natura rei actus, quibus disponimur ad recipiendam gratiam vi sacramentorum; sicuti enim est ex institutione divina, quòd consequamur gratiam in Sacramẽtis, ità ex eadem institutione est, quod consequamur gratiam mediis actibus, quibus sacramenta suscipimus: Tertiò neque ad gratiam secundùm se, neque ex natura rei, imò neque ex divina institutione, requiruntur quidam actus per accidens aliquando disponentes ad gratiam, ad istam scilicet consequendam utiles, at non necessarij; quales sunt actus abstinentiæ, humilitatis, eleemosinæ, &c. Quod si quæras quænam in particulari sint dispositiones, seu actus, de quibus assertum procedit; dicam breviter esse actus supernaturales fidei & charitatis; nam nobilissimus habitus, cujusmodi est gratia, si quam dispositionem exigit, exigit nobilissimum actum cujusmodi est actus charitatis; hic deinde in via non habetur sine prævio actu fidei, ideò &c. Addunt aliqui requiri pariter per se & ex natura rei actum spei, at hoc est magis controversum in ordine ad gratiam secundùm se, quamvis in ordine ad expellendum peccatum personale faciliùs admitti possit esse per se necessariam præviam spem veniæ, seu remissionis obtinendæ.

Quænam in particulari sint dispositiones prærequisitæ ad gratiam secundùm se & ex natura rei.

43. Probatur jam assertum: Gratiæ habituali secundùm se connaturalius est habere, quàm non habere aliquã præviam dispositionem; ergo aliqua ex dispositionibus de facto præcedentibus habitualem gratiam requiritur ad ipsam, &c. consequentia non videtur posse negari, quia quod est connaturalius utique est connaturale, quod autem est connaturale non ponitur tanquam omninò ab extrinseco adveniens, sed tanquam ab intrinseco debitum & conveniens ex natura rei: Antecedens probatur primò à posteriori, quia quod de facto semper evenit debet censeri connaturalius, Deus enim, tùm in naturali, tùm in supernaturali ordine, exercet suam potentiam ordinariam connaturaliter, & juxta rerum creatarum exigentiam; atqui de facto, ut constat *ex præced. n. 34.* gratia habitualis in quolibet subjecto capaci dispositionis habet aliquam præviam dispositionem; ergo: Secundò à pari quia cuilibet formæ substantiali naturali connaturalius est habere, quàm non habere præviam dispositionem: ergo idem sentiendum de gratia, utpotè quæ est suo modo forma substantialis, & præstat in ordine supernaturali id, quod in ordine naturali forma substantialis naturalis; corroboratur hæc paritas auctoritate D. Thomæ *q. 112. art. 2. in c.* dicentis *præexigitur ad gratiam aliqua gratiæ præparatio, quia nulla forma potest esse, nisi in materia disposita*, ubi ly *nulla forma* certè de substantiali intelligitur, & ly *in materia disposita* procedit de materia disposita per dispositionem requisitam ex natura rei; hæc enim est dispositio, sine qua nulla forma substantialis potest esse in materia. Corroboratur insuper ex eo, quod ratio, cur connaturale sit & ex natura rei debitum formæ substantiali naturali habere præviam dispositionem est, quia naturalis rerum ordo postulat, ut procedatur ab imperfectioribus ad perfectiora; atqui talis ratio æquè bene militat pro gratia, utpotè quæ est inter formas supernaturales perfectissima, non minùs, quàm forma substantialis inter naturales: ergo. 44.

Dices primò contrà primam probationem antecedentis nec esse universaliter verum, quod gratia habitualis de facto semper habeat præviam dispositionem, cum hac caruerit in Christo & careat in parvulis; nec, quando id eveniret respectu gratiæ, sufficienter inferri, quod sit gratiæ connaturalius & debitum ex natura rei; alioqui ex eo, quòd gratia de facto fuerit omnibus Angelis collata cum proportione ad perfectionem naturalem, inferretur esse connaturalius & ex natura rei debitum gratiæ ità conferri. Sed contrà: Ad primam instantiæ partem dico nos non fuisse locutos de quolibet subjecto simpliciter, sed de quolibet subjecto capaci dispositionis; parvuli autem & Christus Dominus non sunt in gratiæ receptione capaces præviæ dispositionis (subintellige moralis, de quâ loquimur) quia tùm in parvulis ut per se patet, tùm etiam aliqualiter in Christo ut attigimus *præced. num. 34.* gratiæ infusio antecedit exercitium usus rationis, sine quo certè haberi nequit dispositio moralis. Neque urgeas eo ipso, quòd forma non exigit præviam dispositionem in quolibet subjecto 45.

subjecto simplieiter, non exigit ipsam ex natura rei: Contrà enim transeat hoc de dispositione physica, aliter sentiendom de dispositione morali, & ratio est quia quodlibet subjectum eapax formæ est seeundùm se capax dispositionis physieæ ad ipsam, non sic dispositionia moralis. Ad secundam instantiæ partem dieo aliud esse loqui de eo, quod de facto convenit gratiæ respectu omnia subjecti habentis usum rationis & libertatis; aliud de eo, quod convenit gratiæ respectu omnium Angelotum; ex hoc secundo non rectè infertur illud omne, quod infertur ex primo, ideò instantiæ illatio est illegitima.

Dices seeundò contrà secundam probationem ejusdem antecedentis, paritatem adductam, sicut & auctoritatem D. Thomæ nimis probare, probare seilicet quod gratia ex natura sua prærequirat dispositionem physicam, cum hanc prærequirant formæ sub-
46. stantiales natutales. Sed contrà: si paritas quoad omnia procederet, utique uimis probaret; at procedit solùm in iis, in quibus eadem est ratio & nihil ex adverso obstat, sicuti tamen aliquid ex advetso obstare respectu gratiæ pro dispositione physicâ constat *ex §. præced.*

Dices tertiò diversam esse rationem de gratiâ, ac de formis substantialibus naturalibus, primò quia istæ prodoeuntur ab agente ereato finitæ virtutis, gratia ab agente increato virtutis infinitæ; bene autem possunt prærequiri dispositiones ad formam, quæ à finita; at non ad formam, quæ ab infinita virtute producitur: Secundò quia dispositiones ex parte subjecti præcedentes formam substantialem habent sua prineipia, à quibus eonnaturaliter inducuntur; actus autem, quos nos ponimus tanquam dispositiones ad gratiam, præsertim actus charitatis non supponunt in subjecto suos habitus, à quibus
47. solis connaturaliter fiunt. Sed contrà: ad primam tationem diversitatis dico optimè prærequiri posse dispositiones etiam ad formam, quæ ab infinita virtute producitur, non minùs, quàm possit ad eandem prærequiri subjectum; perfectio autem agentis infiniti suprà finitum pro re præsenti consistit in eo, quod agens finitum requirit dispositiones etiam ex impotentia propria, vel ponendas ab alio agente; infinitum dispositiones requirit solùm ex eonditione formæ aut subjecti, & ponendas à se ipso; ut re vera dispositiones ad gratiam à Deo specialiter pendent. Ad secundam rationem juxtà doctrinam §. sequentis fateor actus præcedentes gratiam, præsertim vetò actum charitatis, procedere ab auxiliis actualibus non à ptoptiis habitibus, hocque actibus illis esse minùs connaturale simplieiter & absolutè; at non in nostra hypothesi, pro quo vide supradicta *in tract. de Angelis, lib. 3. c. 1. num. 20. & 21.*

Dices quartò: Gratia habitualis ex natura sua non potest præsupponere dispositionem ullam moralem; atqui dispositiones præcedentes gratiam per nos sunt dispositiones morales: ergo gratia habitualis ex natura sua non potest ullam ex ipsis præsupponere, quod est idem ac dicere, ergo nulla ex dispositionibus de facto præcedentibus habitualem gratiam requiritur ad ipsam ex natura rei; major probatur dispositio moralis est dispositio per modom impetrationis & meriti; atqui gratia habitualis, utpotè quæ est principium omnis meriti, non potest præsupponere aliquid se habens per modum meriti; ergo. Sed con- 48.
trà: nego majorem, ad probationem dico gratiam habitualem esse principium omnis meriti condigni; & sub hac ratione non posse ullum meritum præsupponere; posse tamen præsupponere aliquid habens rationem meriti congrui, & hoc sufficere ad tribuendam moralitatem actibus dispositivis ad gratiam.

Gratia habitualis potest præsupponere meritū congruum.

Vrgebis: quamvis absque gratia habituali possit haberi aliquod meritum congruum, hoc tamen meritum nec potest prærequiri ad gratiam ex natura rei, nec sufficit pro dispositione ultima ad ipsam; ratio primi est, quia meritum etiam congruum debet esse supernaturale; gratia autem cum sit radix omnium perfectionum sopernaturalium non potest ex naturâ suâ prærequirere aliquid supernaturale: Ratio secundi est, quia ultima dispositio ad gratiam infallibiliter eonjungitur cum gratia meritum autem congruum non infallibiliter obtinet id, quod sub ipsum eadit. Sed 49.
contrà: ad rationem primi dico gratiam esse primam radicem omnium perfectionum supernatutalium positivè, quatenùs habenti illam debent omnes perfectiones supernaturales concedi; non negativè, quatenùs non habenti illam debeant omnes negari: Neque addas gratia ex natura sua non daret esse supernatutale, si ex naturâ suâ aliquid supernaturale præsupponeret: Contrà enim actus supernaturalis & actuale auxilium, quo talis actus elicitur, cum sint quid transiens non pertinent ad esse, nec tribuunt statum; ideò quamvis præsupponantur ad gratiam, adhuc ista dat primum esse supernaturale: Ad rationem secundi dico in ultima dispositione ad gratiam non esse attendendam solam rationem meriti congrui; sed insuper positam in subjecto omnem possibilem proportionem & aptitudinem ad gratiam, ut fit per actum charitatis; nec non divinam promissionem de conferenda gratia subjecto habenti talem proportionem & aptitudinem; licèt enim dicámus independenter ab extrinseca institutione Dei deberi gratiæ præviam dispositionem, non eodem modo dicimus independenter ab extrinseca institutione deberi præviæ dispositioni gratiam.

§. VII.

§. VII.

Vtrùm dispositio ultima ad gratiam habitualem procedat effectivè ab ipsa gratia habituali?

50. Dispositio ultima ad gratiá non efficitur à gratiâ.

ASSERT. Dispositio ultima ad gratiam habitualem nullo modo effectivè procedit ab ipsâ gratiâ habituali. Ità Scotus *in 4. dist.* 14. *q.* 2. §. *De secundo.* Herinex *disp.* 5. *q.* 5. Mastrius *in* 2. *disp.* 7. *q.* 7. *art.* 1. Faber *disp.* 17. *de pœnit. c.* 1. Suarez *lib.* 8. *cap.* 12. Oviedus *tract.* 8. *controv.* 2. *punct.* 8. Arriaga *tom.* 5. *disp.* 33. *sect.* 3. Esparza *lib* 6. *quæst.* 9. Medernua *quæst.* 6. *art.* 7. Sylvius *quæst.* 113. *art.* 8. §. *Quæritur primò.* Ioannes à S. Thoma *disp* 28. *art.* 2. Haequetus *controvers.* 16. aliique nonnulli Thomistæ cum Scotistis omnibus & majori parte recentiorum contrà Cajetanum *quæst.* 113. *art.* 8. Conradum, & Medinam *eod. art.* Ferrariensem 4. *contrà Gentes*, *cap.* 153 Alvarez *de auxil. lib.* 7. *disp.* 86. Gonetum *tract.* 9. *disp.* 1. *art.* 8. Gabrielem à S. Vincentio *disp.* 16. *quæst.* 2. Valentiam *disp* 8. *q.* 3. *punct.* 4. *propos.* 5. & *q.* 5. *punct.* 4. Vasquium *disput.* 211. & nonnullos alios recentiores secutos majorem partem Thomistarum pro se afferentium D. Thomam, quem tamen pro nobis stare contendunt multi ex Auctoribus nostri asserti, & singillatim Suarez *præcit. lib.* 8. *cap.* 14. Arriaga *præcit. sect.* 3. *subsec.* 1. & inter ipsos politiores ac rigidiores Thomistas Ioannes à S. Thoma *loco præcitato* unde quod ad summum possumus Adversariis permittere est non satis in hac controversia constare de sancti Doctoris mente, ut infrà *num.* 55. & 56.

51. Dixi *dispositio ultima*, quæ extrà Sacramentum est solus actus charitatis aut contritionis, & in re de hoc solo actu controvertitur, utrùm effectivè procedat ab habituali gratiâ? à qua certum est non procedere, regulariter loquendo, dispositiones remotas, & non ultimas; cum istæ soleant præcedere tempore gratiam, & aliquandò etiam cum gratia non conjungantur; attritio pariter, quamvis dici possit secundùm quid, id est in Sacramento dispositio ultima, tamen ut plurimùm ipsa quoque præcedit tempore gratiam sacramentalem, & insuper quatenùs pars est Sacramenti ad eandem gratiam concurrit in genere causæ efficientis instrumentalis, nec potest à gratia effectivè procedere, nisi per mutuam causalitatem in eodem genere causæ, ne quidem ab Adversariis concessam. Hinc fit supposita institutione sacramentorum triplicem respectu gratiæ dispositionem distingui posse, alteram simpliciter ultimam, quæ semper; alteram simpliciter remotam, quæ nunquam per se ipsam immediatè conjungitur gratiæ; alteram secundùm quid, & aliquandò, id est in Sacramento, ultimam; secundùm quid, & aliquandò, id est extrà Sacramentum, remotam: Prima sunt actus charitatis aut contritionis: secunda actus eleemosynæ, orationis, fidei, spei, &c. Tertia actus attritionis.

Dispositio ad gratiam triplex.

Dixi *nullo modo effectivè procedit*, ut excluderem efficientiam gratiæ tùm immediatam, seu à gratia per se ipsam immediatè exercitam, quam quidem efficientiam excludunt quicumque astruunt habitum gratiæ nec esse operativum, nec realiter identificatum cum habitu charitatis; tùm mediatam exercitam scilicet à gratia mediis habitibus charitatis & pœnitentiæ, qui simul cum habitibus cæterarum virtutum, sicuti respiciunt habitualem gratiam, tanquam radicem & naturam, seu essentiam, ità ab ipsa per physicam aut moralem saltem efficientiam emanant. Item ut excluderem efficientiam gratiæ non solùm acceptæ secundùm gradum specificum; verùm etiam secundùm genericum; non solùm secundùm inexistentiam, verùm etiam secundùm existentiam, &c. juxtà varias Adversariorum evasiones & limitationes, de quibus infrà. 52.

53. Dispositio ad gratiam habitualem pendet à gratia actuali dupliciter.

Dixi *ab ipsa gratia habituali*, non enim dubitari potest quin talis ultima dispositio à gratiâ actuali procedat, cum hæc *ex præced. lib.* necessaria sit ad quemlibet actum salutarem, & ad quodlibet salutis initium, adeoque respectu justificationis ad quamlibet dispositionem remotam, nedum ad ultimam & proximam; imò in homine destituto gratia habituali, & virtutibus infusis, à duplici gratia actuali dependet dispositio proxima, vel etiam remota ad gratiam habitualem; dependet enim à gratiâ actuali, quæ excitat ad operandum & quæ ad quemlibet actum supernaturalem in homine etiam justo & habitibus infusis instructo requiritur, ut dicebamus *lib. præced. c.* 4. § 3. dependet insuper à gratia actuali, quæ supplet concursum habituum, & quæ requiritur solùm, ubi desiderantur habitus.

Probatur jam assertum primò ex D. Thoma 1. *part. q* 62. *art.* 2. *ad* 3. ubi loquens de conversione, per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam ait *& ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio Dei ad se animam convertentis:* Item 1. 2. *q.* 109. *art.* 6. *in c.* ubi loquens de præparatione voluntatis humanæ ad consequendum donum gratiæ habitualis, ait *Ad hoc autem, quòd præparet se homo ad susceptionem hujus doni, non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale in anima, quia sic procederetur in infinitum; sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interiùs animam moventis.* Tandem *q.* 28. *de verit. art.* 8. ubi ait *quòd gratia non per aliquam operationem est causa remissionis culpæ*; esset autem per operationem causa remissionis culpæ, si contritio tali remissioni inserviens effectivè procederet à gratia habituali, tanquam operatio ipsius: Eodem art. cùm sibi S. Doctor objecisset *Contritio est actus meritorius, sed actus meritorius non est nisi à gratia, ergo gratia est causa contritionis*; respondet contritionem esse à gratiâ, sicut ab informante; 54.

&

& tamen si sensisset ultimam dispositionem

55. Afferuntur variæ auctoritates S. Thomæ, cujus mens in hac controversia non videtur sufficienter expressa.

à gratia effici debuisset absolutè concedere gratiam esse causam contritionis. His & similibus auctoritatibus occurrunt Adversarij intelligendo S. Doctorem vel de præparatione imperfecta & dispositione remota; vel de gratia habituali sumpta per modum habitus & in facto esse, non de eadem sumpta per modum motionis, seu auxilij & in fieri; utriusque interpretationis fundamentum desumunt ex eodem S. Doctore, primæ quidem *ex 1. 2. q. 112. art. 2. ad 1.* ubi duplex distinguitur præparatio ad gratiam, una simul existens cum infusione gratiæ, altera præcedens gratiam; & de hac dicitur, quod sit præparatio imperfecta, & tamen sit à Deo movente; secundæ verò *ex quæst. 113. art. 8. in c.* ubi dicitur, quod *ipsa Dei moventis motio est gratia infusio*, & quod in justificatione impij *primum est gratiæ infusio, secundum est motus liberi arbitrij in Deum*, & clariùs *eod. art. ad 2.* de motu liberi arbitrij disponente subjectum ad gratiam dicitur, quod *naturæ ordine præcedit consecutionem gratiæ, sequitur autem*

56. *gratiæ infusionem.* Nihilominus utraque hæc interpretatio locis ex ipsomet S. Doctore adductis corroborata impugnatur; prima quidem, quia licèt S. Thomas distinxerit perfectam & imperfectam præparationem ad gratiam; in locis tamen à nobis adductis ex *3. p.* & *1. 2.* non rectè intelligitur de præparatione imperfecta, cum utrobique sermo sit de præparatione facta per conversionem ad Deum, conversio autem ad Deum est perfecta ad gratiam præparatio: Secunda etiam interpretatio impugnatur, quia acceptio gratiæ habitualis per modum motionis & auxilij est acceptio valdè impropria, adeoque immeritò tribuitur S. Doctori, qui dum locis per Adversarios relatis ait *ipsa Dei moventis motio est gratiæ infusio primum in justificatione impij est gratiæ infusio; dispositio ad gratiam sequitur gratiæ infusionem*, semper nomine gratiæ intelligit gratiam actualem, quæ cum sit motio in nobis sine nobis, & à solo Deo facta rectè dici potest infusa; cæterùm si quid ulteriùs Adversarij urgeant, evincetur ad summum in hac controversia non satis constare de mente Angelica; at nobis sufficiet saltem non habere contrarium S. Doctorem in re, pro qua præscindendo etiam ab ejus auctoritate habemus validissimam probationem. Ideò aliter

57. Potissima ratio, & validissima probatio asserti.

Probatur assertum secundò: Quod exercet realem causalitatem in aliud nullo modo effectivè procedit ab illo; sed dispositio ultima ad gratiam habitualem exercet realem causalitatem in ipsam: ergo dispositio ultima ad gratiam habitualem nullo modo, &c. major, in quâ dixi *realem causalitatem* ad excipiendam causalitatẽ intentionalem causæ finalis propriam, quam solam potest aliquid exercere in suum principium efficiens, quatenùs idem respectu ejusdem optimè esse potest in intentione, seu secundùm esse intentionale, prius; in executione, seu secundùm esse reale, posterius; major, inquam, supponitur ex repugnantia mutuæ causalitatis, & ex eo quòd communiter dici solet causam efficientem in nullo alio genere causæ, præterquam finalis, pendere posse à sua operatione vel à suo effectu: Minor probatur primò, quia datur nobis habitualis gratia, non ut disponamur ad ipsã id est conteramur, seu diligamus, sed quia disponimur id est cõterimur, seu diligimus, & conterimur ac diligimus, ut gratiã cõsequamur: Unde Tridentinũ *sess. 6. can 3.* ait hominem sperare & diligere ut oportet ut ei justificationis gratia conferatur, & *c. 7.* ait quod dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, item quod secundùm propriam cujusque dispositionem datur, si autem gratia daretur, ut disponeremur potiùs dispositio esset secundùm proportionem gratiæ, quàm gratia secundùm proportionem dispositionis: Minor eadem probatur secundò, quia ex supradictis ultima dispositio ad gratiam duo habet, & quod se teneat ex parte subjecti ipsumque præparet, & quod se habeat per modum impetrationis ac meriti; ex primo capite exercet in gratiam causalitatem materialem, ex secundo causalitatem moralem, quæ ad efficientem reducitur: ergo.

58. Variæ responsiones Adversariorum.

Mirum est quot & quàm varias huic argumento responsiones Adversarij excogitaverint. Respondent primò mutuam causalitatem repugnare dumtaxat in eodem genere causæ, ab ultima verò dispositione in gratiam exerceri causalitatem materialem, à gratia in ultimam dispositionem exerceri causalitatem effectivam, adeoque esse mutuam causalitatem in diverso causæ genere. Respondent secundò non repugnare mutuam causalitatem secundùm diversa prædicata, & hæc diversa prædicata aliqui assignant in gratia dicentes gratiam, secundùm gradum genericum acceptam causare ultimam dispositionem, secundùm gradum specificum ab ultima dispositione causari; aliqui assignant in ultima dispositione dicentes actum contritionis, seu dilectionis secundùm entitatem esse effectum, secundùm rationem dispositionis esse causam gratiæ; vel secundùm quod est à gratia esse gratiæ effectum, secundùm quod est à libero arbitrio esse gratiæ causam. Respondent tertiò gratiam in diverso statu posse esse priorem & posteriorẽ suâ ultimâ dispositione, priorem scilicet ut est in fieri, quâ ratione se tenet ex parte agẽtis, exercet munus motionis & auxilij, & importat præcisè infusionẽ, seu existentiã; posteriorem ut est in facto esse, quâ ratione se tenet ex parte passi, exercet munus habitus, & importat cõsecutionẽ, seu inhærentiã: vel modo philosophandi non multùm diverso esse priorẽ secundùm se & secundùm quod terminat actionem quâ educitur; esse posteriorẽ secundùm modum unionis, & secundùm quod terminat actionem, quâ subjecto unitur, distinguẽdo realiter ab invicem actionem eductivam & unitivam: Ad hanc responsionem pertinere videtur quod non-

nulli Recentiores aiunt gratiã in statu vago consideratam esse priorem ultimã dispositione, in statu determinato esse posteriorem, docentes Deum decernere futuram contritionem dependenter ab auxilio actuali, vel ab habitu vagè & indeterminatè, deinde intuitu contritionis sic futuræ determinare pro ipsius principio habitum potiùs, quàm actuale auxilium. Hæ responsiones quo plu-
59. res sunt, eo magis videntur à veritate, quæ unica est recedere, ipsaque pluralitate suspicionem ingerunt falsitatis, & insuper singulæ seorsim impugnantur.

Impugnatio primæ responsionis. Impugnatur prima responsio quia aliunde supponu mutuam causalitatem realem repugnare etiam in diverso genere causæ; & quando permitteretur repugnare solùm in eodem genere, adhuc responsio argumentum non solveret, quia ultima dispositio ad gratiam exercet causalitatem materialem simul & effectivam, quatenùs se tenet ex parte subjecti, & simul se habet per modum impetrationis ac meriti; si igitur ab eadem gratiâ effectivè procederet inferretur mutua causalitas in diverso simul, & in eodem genere causæ.

60. Impugnatio secundæ. Impugnatur secunda responsio, quia malè transfert distinctionem rationis ad causalitatem realem, & licèt secundùm prædicata diversa realiter possit non repugnare mutua causalitas, secùs secundùm prædicata diversa tantùm per rationem; qualia sunt, quæ in responsione assignant Adversarij, & certè nec ratio generica distinguitur realiter à ratione specifica in gratia, nec ratio entitatis à ratione dispositionis in actu contritionis, qui etiam indivisibiliter est à libero arbitrio & ab eâ gratiâ, quam habet pro causa, non partim ab illo, partim ab ista; nec priùs ab illo, quàm ab ista. Deinde impugnatur singillatim primus modus responsionis, quia cum ratio generica qualitatis supernaturalis reperta in gratia reperiatur in quolibet habitu infuso, ultima dispositio causari posset à quolibet habitu infuso æquè ac ab habitu gratiæ, vel charitatis, si ab isto causaretur præcisè ex vi rationis genericæ. Impugnatur secundus modus, quia cum actus contritionis per suam entitatem disponat subjectum non potest esse prior gratia secundùm rationem dispositionis, quin sit etiam prior secundùm entitatem, & è contrà; eodemque pacto cuilibet effectui tribui posset prioritas in suam causam, dicendo calorem, v. g. esse quidem posteriorem igne secundùm rationem effectus, at esse priorem secundùm entitatem. Impugnatur tertius modus, quia per actum provenientem à solo arbitrio, vel excluditur coëfficientia cujuscumque gratiæ etiam actualis, & sic responsio in pelagianismum lapsa poneret ultimam dispositionem ad gratiam esse merè naturalem; vel excluditur sola coëfficientia gratiæ habitualis, & sic liberum arbitrium cum gratia actuali erit adæquatum principium actus contritionis, qui propterea frustrà ponetur denuò procedere ab habitu gratiæ; & ab isto conservari ad summum poterit, at non primò produci, cum prima productio nequeat supponere aliam productionem antecedenter factam à principio adæquato.

Impugnatur tertia responsio, quia gratia habitualis habet easdem causas in fieri, quas in facto esse; si igitur in facto esse est posterior ultimâ dispositione, quia ab ultima dispositione causatur; ab ista etiam causatur in fieri eademque est in fieri posterior: Item non priùs se tenet ex parte agentis, quàm ex parte passi, quia actio per quam se tenet ex parte agentis, & passio per quam ex parte passi, sunt una & eadem entitas: Non prius saltem prioritate reali importat existentiam, quàm inhærentiam; non priùs infusionem, quàm consecutionem; quia accidentis esse est inesse, & cum gratia educatur necesse est, quod in ipsissima sui infusione & cum primò existit dependeat à subjecto in genere causæ materialis, quod est subjecto inhærere: Exercere munus motionis & auxilij valdè impropriè tribuitur habituali gratiæ, utpotè non se habenti transeunter; idque certè nihil aliud importare potest, quàm concursum effectivum, vel immediatè, vel mediante habitu charitatis ab ipsa præstitum in actum, & sic habitualem gratiam exercere munus motionis & auxilij est exercere munus principij efficientis, terminisque ludendo, dum dicitur gratiam esse priorem ultimâ dispositione, quatenùs exercet munus motionis & auxilij, præcisè dicitur esse illa priorem, quatenùs est illius principium efficiens: Accedit quod concursus effectivus supponit existentiam gratiæ in ratione habitus, quia ratio concursus effectivi spectat ad operari, ratio habitus spectat ad esse, operari autem supponit esse; nequit igitur habitualis gratia præcedere ultimam dispositionem in ratione motionis & auxilij, quin simul præcedat in ratione habitus: Modus philosophandi distinguens realiter actionem, quâ forma de subjecto educitur, ab actione, quâ forma subjecto unitur, posset non admitti; eo tamen admisso adhuc responsio non subsistit, esto enim actio eductiva ab unitiva distinguatur, & gratia priùs illam, quàm istam terminet, adhuc ut præcisè illam terminat debet esse posterior sua ultima dispositione; tùm quia in universum dispositiones dantur ut forma in subjecto producatur, non præcisè ut subjecto uniatur, cum commune sit omnibus formis ab agente naturali produci ad exigentiam subjecti dispositi, tùm quia specialiter ultima dispositio ad gratiam exercet causalitatem moralem, quam si non exerceret respectu gratiæ in produci, neque exerceret respectu ejusdem in uniri, nam supposita productione unio cum subjecto debetur naturali ipsius exigentiæ; frustrà igitur poneretur meritum respectu unionis, quod non fuisset positum respectu productionis: Quod ultimo loco afferebatur ex una parte est gratis

61. Impugnatio tertiæ.

62.

gratis omnioò & fine ullo aut auctoritatis, aut rationis fundamento excogitatum; ex alia parte contioet doctrinam aot prorsùs falsam aut saltem difficillimam de effectu, qui à Deo decernatur & prævideatur futurus dependenter à principio vago, & qui postquam fuit ità prævisus fiat deinde in re existens dependenter à ptincipio determinato.

63. Sic impugnatis Adversariorum responsionibus remanet in robore suo nostra præallata probatio, quæ certè cum nulla evasione, nisi difficillima, eludi aliqualiter possit, invictissima est & sustinenda ex eo saltem capite, quod in se facilis sit & conjiciat Adversarios in doctrinas difficillimas, ad quaa fine necessitare aecedere est proptias mentes fine necessitate torqoere, & voluntariè vexare

Dices non deesse talem necessitatem cum non desit necessitas astruendi efficientiam gratiæ habitualis in actum dilectionis, aut contritionis, tanquam in suam ultimam dispositionem: evincitur enim ista necessitas primò ex eo, quod communiter dici solet ultimam dispositionem esse à forma: Secundò ex eo, quod nos ipsi alibi docuimus efficientiam principij vitalis suppleri non posse per aoxiliom extrinsecum, efficientia autem gratiæ respectu actus dilectionis & contritionis est efficientia principij vitalis, quia tales actus sunt vita supernaturalis in actu secundo, supponont igitur principium vitale supernaturale, & hoc sumptum radicaliter est gratia se habens, ut natura supernaturalis; sumptum proximè sunt habitus infusi se habentes ot supernaturales potentiæ: Tertiò ex eo, quòd certum est meritum condignum gloriæ non posse esse independens à gratia habituali, actus autem dilectionis, seu contritionis ad hanc disponens ultimo, est condigne meritorius gloriæ ex dicendis *lib. seq. c.* 8. §. 3. Quartò ex eo, quod non repugnat actum ultimò disponentem ad gratiam esse effectivè à gratia; atqui ex eo præcisè, quod non repugnet astruendum est ità de facto, cum ex una parte necesse sit astruere de facto qood connaturalius est, & ex alia patte connaturalius sit actui esse ab habitu, quàm ab auxilio extrinsèco. Sed contrà.

64. Ad primam instantiæ partem dieo loquendo de dispositionibus præparantibus subjectum, & præcedentibus formam, solùm inter Adversatios communiter dici, quod ultima dispositio sit à forma: Nihilominùs doctrinæ gratia sciendum est in re hac dupliciter procedi posse, primò affirmando in qualibet generatione substantiali resolutionem usque ad materiam primam adeò, ut nolla accidentia nullæque dispositiones ex præcedentibus in corrupto remaneant in genito, nec ad aliud dispositiones præcedentes inserviant, quàm ad expellendam formam antiquam; cæterùm in ipso generationis instanti absque eo, quod ulla dispositio subjectum præparet ad formam novam, materia nuda de se sit sufficienter capax cojuscumque formæ, & hoc modo dispositio oltima, cum quâ scilicet simul est forma, efficitur quidem à forma, at est consequens non præcedens, nec ullatenùs causat formam: Secundò negando resolutionem usque ad materiam primam, & astruendo in genito aliqua accidentia, seu aliquas dispositiones ex præcedentibus in corrupto, & hoc modo dispositio ultima est quidem præparans subjectum & præcedens formam, at efficitur à principio generante, non à forma genita; qoomodocumque igitur ponantur se habere dispositiones ad formam in naturalibus, dispositio ultima vel est subseqoens non præcedens formam, si à forma est; vel est à generante non à forma, si præcedens est, nunquam verò est præcedens formam, & procedens à forma.

Vltimã dispositionem esse à forma quomodò verificetur?

65. Ad secundam partem *ex cap. præced. n.* 15. & alibi dictis suppono nec habitum gratiæ esse principium vitale radicale, nec cæteros habitus esse principia vitalia proxima; neque oppositum rectè infertur ex eo quòd actus contritionis & dilectionis sint vita supernatoralis in actu secundo, enimverò quâ tales contenti sunt principio vitali supernaturali, seu supernaturalizato per aliquid extrinsecum, cujusmodi est voluntas elevata per actuale auxilium, non autem requirunt principium vitale supernaturale per se ipsum quâ ratione supernaturales sunt habitos gratiæ & virtutum infusarum

66. Ad tertiam partem dico actum dilectionis, seu contritionis non esse condignè meritoriom gloriæ sub ea duratione, sub quâ ultimo disponit ad gratiam ut explicabitur *præcit.* §. 3. ubi etiam tradetur quomodò actus ultimò disponens ad gratiam sit condignè meritorios gloriæ absque eo, quòd sit vel esse possit condignè meritorius gratiæ

67. Ad quartam partem dico stante præsenti providentia & constitutione rerum repugnare actum ultimò disponentem ad gratiam esse effectivè à gratia; quia repugnat divinitùs & de potentia etiam absoluta mutua causalitas consequens ad talem actum: Non negaverim tamen in alia providentia, quâ res diversimodè constituerentur, talem actum posse terminare productionem, secundùm quam in præsenti providentia efficeretur à gratia, posse scilicet produci ab habitu charitatis: Ratio est, quia in alia providentia conformiter ad suprà assertam separabilitatem charitatis à gratia res possent ità constitui, ut habitus charitatis infunderetor antecedenter ad gratiam, & independenter à gratia; unde actus dilectionis à tali habitu procedens terminaret productionem, secundùm quam efficeretur mediatè à gratia in præsenti providentia & suppositione habitus charitatis semper à gratia profluentis, à gratia verò non efficeretur in providentia illa & suppositione charitatis à gratia non effluentis; tunc proptereà sine mutoa causalitate oltima dispositio ad gratiam procederet ab habitu charitatis, secùs nunc; eadem est ratio de ultima dispositione sita in actu contritionis,

Vltima dispositionem ad gratiam esse à gratia repugnat simpliciter.

In alia tamen providentia talis ultima dispositio posset esse ab habitu charitatis.

tritionis, & comparata ad habitum pœnitentiæ. Neque dicas, in tali alia providentia actus dilectionis, aut contritionis non fore ultimam dispositionem ad gratiam, quia non forent ultima dispositio ad proprios habitus charitatis & pœnitentiæ qui sunt passiones gratiæ; quod autem est ultima dispositio ad formam est pariter ultima dispositio ad passiones ipsius, & è contrà quod non est ultima dispositio ad passiones formæ neque est ultima dispositio ad formã. Contrà enim; quod in actu primo est ultima dispositio ad formam est pariter in actu primo ultima dispositio ad passiones ipsius, & è contrà; at id necesse non est in actu secundo, cum iste possit esse non adæquatus actui primo, ideò concedo quidẽ in illa alia providentia actus dilectionis & contritionis, utpotè à propriis habitibus procedentes, non fore dispositiones ad proprius habitus; at nego ex hoc inferri, quòd neque essent dispositiones ad habitum gratiæ.

Dubitatur hic: Vtrùm in alia diversa providentia sit excogitabilis aliquis modus, quo ultima dispositio ad gratiam possit sine mutua causalitate esse non solùm ab habitu charitatis & pœnitentiæ, ut mox tradidimus & tradit similiter Oviedus *præcit. punct.* 8. *n.* 121. verùm etiam ab habitu gra-

68. Posset etiã supposita aliqua opinione non improbabili esse ab habitu gratiæ.

tiæ. Respondetur talem modum esse excogitabilem in opinione non improbabili distinguente realiter actionem eductivam formæ de subjecto ab actione unitiva ejusdem cum subjecto; hac enim opinione supposita secundùm aliam providentiam, sicuti posset Deus tùm producere, tùm unire gratiam subjecto absque ulla prævia dispositione, ità posset absque prævia dispositione producere & ex prævia dispositione unire; sicque dispositio ut inserviens unioni gratiæ cum subjecto posset effici ab eadem gratia antecedenter ad unionem producta; neque in ordine ad diversam providentiã & potentiam absolutam militant quæ suprà dicebantur *n.* 62. nam certè solùm de potentia ordinaria verificatur formas produci ad exigentiam subjecti dispositi, & dispositiones dari ad productionem æquè ac ad unionem formarum; item frustrà poni meritum in ordine ad ea, quæ debentur exigentiæ naturali; sicuti enim Deus de potentia absoluta potest simpliciter non facere quod debetur exigentiæ naturali, ità potest ad illud faciendum velle moveri vel ab exigentia naturali simul & merito; vel etiam ab isto tantùm, nulla-

69. tenùs ab illa. Neque aliunde dicas gratiam ex anima eductam, at nondum animæ unitam non posse cum ipsa anima constituere unum principium productivum actus vitalis, cum præsertim nos ipsi *in tract. de Angelis, lib.* 2. *c.* 2. *num.* 44. diximus proprium esse accidentium non constituere unũ principium, nisi cum subjecto, cui inhærent. Contrà enim: ad constituendum cum anima unum principium actus vitalis sufficit unio per modum comprincipij, nec requiritur per modum formæ informantis, ut patet in essentia divinà ex alibi dictis constituente cum intellectu unum principium productivum visionis: quod alibi dicebamus proprium esse accidentium, &c. accipiendum est tanquam magis connaturale, non tanquam essentiale; deinde ibi dicebamus requiri quod inhæreant, inhærere autem juxtà Philosophiam, juxtà quam in præsenti loquimur, diversum est ab uniri; & illud importat terminationem causalitatis, quam subjectum exercet in formam; istud importat causalitatem, quam forma exercet in subjectum.

Dubitatur insuper: Vtrùm præscindendo à repugnantia mutuæ causalitatis possit adhuc sufficienti ratione probari ultimam dispositionem ad gratiam non procedere ab ipsa effectivè? Respondetur affirmativè, & pri- 70.

70. De facto ultimam dispositionẽ non esse à gratia sufficiēter probatur etiã præscindẽdo à repugnãtia mutuæ causalitatis.

ma ratio sit, quia posito actu dilectionis, tanquam dispositione ultima, adhuc gratia habitualis est specialis favor liberè ac liberaliter à Deo concessus, talis autem non esset, si ab ipsa deberet necessariò effici ultima dispositio, posito enim effectu necessariò prærequirente aliquã causam, posita causa non censetur ampliùs specialis favor, nec potest concedi liberè ac liberaliter: Secunda sit, quia qui disponit se ad formam, præsertim moraliter, impetrando ipsam, supponitur incertus de forma consequenda; frustrà enim sollicitus esset impetrandi ab alio, quod certò jam possidet; atqui præhabens formam tanquã causam dispositionis non potest supponi incertus de forma consequenda; ergo qui se disponit ad formã non præhabet formam, præhaberet autem si dispositio esset à forma: Tertia sit, consensus, qui in nobis est à prima gratia actuali, seu à vocatione, non est dispositio ad primam gratiam actualem, cum ad hanc omnes concedant nullam dari dispositionem; atqui à paritate rationis consensus ille dicendus esset dispositio ad primã gratiam actualem, si dilectio quæ in nobis est à prima gratia habituali dicatur esse dispositio ad primam gratiam habitualem: ergo dici non potest, quod talis dilectio sit dispositio ad gratiam habitualem, nec quod dispositio ad gratiam sit à gratia: Quarta sit, actus quo existens in gratia habituali se disponit ad augmentum ipsius non est effectivè à tali augmento: ergo similiter actus, quo quis se disponit ad primam gratiam habitualem non est effectivè à prima gratia habituali; responderi solet disparitatem esse, quia actus ille est meritorius augmenti, non sic iste primæ gratiæ habitualis cum D. Thomas *quæst.* 112. *artic.* 2. *ad* 1. dicat *quod præparatio hominis ad gratiam habendam est quidem meritoria, sed non gratia*; & Tridentinum *sess.* 6. *c.* 8. statuat *nihil eorum, quæ justificationem præcedunt ipsam justificationis gratiam promereri*: Nihilominùs impugnatur responsio dicendo has auctoritates intelligendas esse de merito condigno & dispositionem ad augmentum à dispositione ad primam gratiam, non differre in eo quod illa, non ista sit meritoria, sed in eo quod illa sit meritoria augmenti de condigno, ista sit meritoria primæ gratiæ de congruo;

71. Talis dispositio est meritoria gratiæ de congruo, non de cõdigno.

gruo; quod discrimen pro præsenti difficultate Adversariis nihil prodest, cum sit de ratione meriti congrui æquè ac condigni non posse effectivè procedere ab eo, quod sub ipsum cadit. Ad alias rationes mox adductas vix afferri potest aliqua responsio, quæ non reducatur ad suprà impugnatas *à num. 60.*

Ex dictis de actibus dilectionis & contritionis in ordine, tùm ad habitum gratiæ, tùm ad habitus charitatis & pœnitentiæ infertur, quid sentiendum sit de cæteris virtutum infusarum actibus in ordine ad proprios habitus, quoties scilicet sunt dispositiones ad ipsos præviæ; ab ipsis effectivè non esse sed ab auxiliis actualibus ut magis patebit *ex sequenti tract. de virt. Theolog.*

72. Quinam divinus amor sit posterior. Infertur insuper aliquem amorem, quo Deus nos diligit, esse priorem; aliquem alium esse posteriorem eo, quo nos diligimus Deum: Est posterior amor specialis amicitiæ, quo Deus neminem amat, nisi infundendo gratiam; cum hæc sola sit proprius effectus amoris divini amicabilis *ex præced. cap. 1. §. 4.* imò ingrediatur constitutionem ipsius in sententia astruente res ad extrà productas esse constitutiva partialia liberorum actuum Dei, ex quo capite Amicus *disp. 31. sect. 3.* rectè probat liberum amorem Dei ne ratione quidem præcedere infusionem gratiæ; est igitur hic amor specialis amicitiæ posterior amore nostro non minùs, quàm sit isto posterior infusio habitualis gratiæ ex hucusque dictis; & suadent id singillatim tùm quæ ex Tridentino retulimus *præced. n. 57.* tùm ex Scriptura verba illa Ioan. 4. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* Zachar. 1. *Convertimini ad me & ego convertar ad vos*; & id genus alia:

Quinam sit prior amore nostro? Est prior amore nostrò amor communis benevolentiæ, quo Deus amat conferendo quodcumque bonum præsertim supernaturale; cum enim omnis noster supernaturalis amor, & ille in particulari, qui habitualem gratiam præcedit, sit posterior gratia actuali *ex præced. n. 53.* utique etiam est posterior amore, quo Deus nobis gratiam actualem confert, adeoque hic amor Dei est prior amore nostro, de hoc amore intelligi debet Augustinus *in Man. cap. 20.* dicens *Amat Deus, ut ametur*; de eodem intelligi potest illud 1. Ioan. 4. *Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos*; quamvis in sensu litterali lÿ *dilexit nos* importet dilectionem, non quâ Deus nobis dat gratiam, sed quâ nobis dedit filium, qui sensus etiam eludit intentum Adversariorum indè probantium amorem, quo Deus infundit habitualem gratiã nos amando esse priorem eo, quoties ad gratiam eamdem disponimur amando Deum. Afferunt quidem pro se Adversarij etiam aliquas alias auctoritates, quas expendit Oviedus *præcit. punct. 8. à num. 126.* sed omnes sufficientem & facilem habent ex dictis explicationem.

CAPUT III.

De inæqualitate, magnitudine, & certitudine gratiæ habitualis.

PRÆTER tres in titulo expositas habitualis gratiæ prærogativas tria alia difficilioris & amplioris indaginis ad gratiam habitualem pertinent, ipsius scilicet effectus, oppositio cum peccato, & augmentum; sed quoad effectus aliquid jam dictum est *cap. 1.* examinando quomodo gratia reddat participem divinæ naturæ, amicum, filium, &c. reliquum tradetur toto libro sequenti, qui sub titulo de Iustificatione & merito duos præcipuos gratiæ effectus proferet; & quia explicando, quomodo habitualis gratia justificet, explicabitur quomodo peccatum expellat, eique opponatur; sicuti & explicando quid cadat sub bonorum operum merito, explicabitur quomodo per bona opera gratia augeatur, eodem sequenti libro expedientur gratiæ oppositio cum peccato ejusque augmentum; undè cætera, quæ circà habitualem gratiam desiderantor, sufficienter proponuntur sub præfixo titulo, quo librum hunc absolvimus. 1.

§. I.

An & quomodo gratia habitualis sit inæqualis?

ASSERT. 1. Gratia habitualis tùm in diversis personis eodem tempore, tùm in eadem persona diversis temporibus inæqualis est. Est veritas fidei definita in Tridentino *sess. 6. cap. 7.* in Florentino *in litteris unionis tract. de Sacram. Euchar.* & antiquiùs tempore Siricij Papæ in Concilio Mediolanensi contrà Iovinianum, qui existimavit omnes justos habere æqualem gratiam eo quòd in patria sit omnibus parata æqualis gloria, & in via omnia bona opera sint æqualis meriti: Ioviniani errorem de æqualitate gratiæ, seu justitiæ, in omnibus justis post mille & ampliùs annos excitavit ex diverso tamen fundamento Lutherus existimans omnes justificari per unam eamdemque justitiam Christi extrinsecè imputatam; Lutherum secuti sunt aliqui alij Novatores, quamvis deindè Kemnitius, & Bucerus, ponentes cum Luthero justificationem in imputatione justitiæ Christi admiserint justificationis inæqualitatem desumendam ex inæquali fiducia, quâ quis credit sibi magis vel minùs Christi justitiam imputari. 2. Dari in habituali gratiâ inæqualitatem est veritas fidei.

3. Probatur assertum primò ex Scriptura: Apocal. ult. *Qui justus est justificetur adhuc; & qui sanctus est sanctificetur adhuc* 2. Cor. 9. *Augebit incrementa frugum justitiæ vestræ.*

Ephes.4. *Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.* Confirmatur primò, tùm ex tribus jam memoratis Conciliis, tùm ex Sanctis Patribus frequenter, ex quibus duo dumtaxat loca refero gravem præ cæteris sacientia auctoritatem, & elegantem insuper rationem continentia: Primus locus sit Augustini *epist.57. ad Dardanum* dicentis *Deus totus adesse rebus omnibus potest, & singulis totus, quamvis in quibus habitat, habeant eum pro sua capacitatis diversitate, alij amplius, alij minus, quos sibi ipse dilectissimum templum gratia sua bonitatis ædificat. Vndè in omnibus sanctis sunt alij aliis sanctiores, nisi abundantius habendo habitatorem Deum*: Secundus sit Doctoris Angelici *quæst. 112. art.4 in c.* dicentis *Ex parte subjecti gratia potest suscipere magis & minus, prout scilicet unus perfectius illustratur à lumine gratiæ, quam alius: Cujus diversitatis ratio quidem est aliqua ex parte præparantis se* (& post nonnulla) *prima causa hujus diversitatis accipienda est ex parte Dei, qui diversimodè suæ gratiæ dona dispensat ad hoc, quod ex diversis gradibus pulchritudo & perfectio Ecclesiæ consurgat, sicut etiam diversos gradus rerum instituit ut esset universum perfectum.* Confirmatur secundò, ex eo, quòd electio omnium ad æqualem gloriam, æquale meritum omnium bonorum operum, imputatio justitiæ Christi, quæ fuerunt Ioviniano & Luthero fundamentum æqualis gratiæ, continent errorem contrà fidem, ut quoad primum tradidimus *tract.1. lib.2. cap 6. §.1* quoad secundum & tertium trademus *lib. seq.* ergo continet pariter errorem contrà fidem æqualitas gratiæ eo fundamento suffulta.

4. Probatur secundò: Gratia habitualis est capax intensionis & augmenti; ergo est capax inæqualitatis; ergo inæqualis est juxtà inæqualitatem dispositionum, vel in diversis personis eodem tempore, vel in eadem persona diversis temporibus existentium; sicuti enim formis ex genere suo connaturale est conferri subjectis dispositis, ità formis capacibus inæqualitatis connaturale est conferri inæqualiter subjectis inæqualiter dispositis; antecedens probatur tùm à priori, quia gratia habitualis est qualitas, omnis autem qualitas est ex genere suo capax intensionis & augmenti; tùm à posteriori, quia si intendi & augeri gratia non posset post primam justificationem merita ac bona opera essent in ordine ad gratiam & gloriam inutilia.

Assert.2. Gratia habitualis non est inæqualis in omnibus Personis; & in illis, in quibus est inæqualis, talis est inæqualitate graduali & intensiva; non essentiali & specifica; imò hanc habitualis gratia præcisè & propriè accepta nec divinitùs habere potest.

5. Probatur assertum & quoad omnes suas partes infertur ex alibi dictis, nimirum quod non sit inæqualis in omnibus ex eo, quod *præcit. §. 1.* dictum est non esse inæqualem in omnibus gloriam, & talem non esse in illis, qui aut ex nullo merito, aut ex merito æquali illam consequuntur: Quod in illis, in quibus est inæqualis, sit talis inæqualitate graduali & intensiva mox probatum est *num. præced.* ex ratione generica qualitatis: Quod non inæqualitate essentiali & specifica habetur tùm à pari ex eo, quòd *præcit. cap.6. §.2.* negavimus inæqualitatem essentialem & specificam in visione seu in gloria, cujus gratia semen est, tùm multò magis ex eo, quod *præced. cap.1. §.7.* asseruimus gratiam habitualem esse unam in specie athoma, & quia *ibid.* addidimus, loquendo de gratia habituali præcisè, nec de potentia absoluta esse dabiles gratias habituales, quæ specie differant, consequens est ultima asserti pars, quòd inæqualitatem essentialem & specificam gratia habitualis præcisè & propriè accepta, nec divinitùs habere possit. Neque dicas; ex eo quod gloria seu visio de facto non admittat specificam inæqualitatem infertur non admitti de facto specificam inæqualitatem à gratia; ergo similiter ex eo quod per nos gloria seu visio admittat specificam inæqualitatem de possibili *ex præcit. §.2. num.11.* inferendum est admitti de possibili specificam inæqualitatem à gratia.

Talis inæqualitas est intensiva.

Specifica nec est, nec esse potest.

6. Contrà enim: ex una parte visio; cum sit forma relata ad objectum, habet principium diversitatis, quod non habet gratia conformiter ad supradicta *cap.1.n.73.* ex alia parte cum habitus latiùs pateant, quàm actus, & respicere possint actus specie diversos, ex diversitate specifica visionis, quæ est actus, malè arguitur ad diversitatem specificam gratiæ, quæ est habitus.

Dices: Gratia habitualis est natura, seu substantia in ordine supernaturali; sed natura & substantia non suscipit magis & minus, & non est capax intensionis aut inæqualitatis intensivæ; ergo idem sentiendum de gratia; ergo in gratia aut nulla, aut specifica inæqualitas asserenda est, & confirmatur ex eo quod filiatio adoptiva, quæ est eximius gratiæ effectus, non videtur posse intensivam inæqualitatem admittere, sicuti neque hanc admittit filiatio naturalis. Sed contrà: Gratia habitualis est natura secundùm conceptum universalissimum, secundùm quem abstrahit à substantia & accidente; est item substantia per imitationem & analogiam, non entitativè & secundum rem; ideò licèt substantia & natura substantialis intensionem respuat, non sic gratia, quæ re ipsa qualitas est & accidens; undè pariter licèt intensionem non admittat filiatio naturalis, quæ ad veram substantiam terminatur, benè potest illam admittere filiatio adoptiva per gratiam inducta, quæ terminatur ad qualitatem.

§. II.

Vtrùm gratia habitualis habeat terminum intrinſecum magnitudinis?

7. Gratia non habere terminum intrinſecum magnitudinis eſt veritas fidei.

ASSART. Gratia habitualis nullum habet terminum intrinſecum magnitudinis, nec ullus viator pervenit unquam ad gratiam tam magnam, ut non poſſit eam majorem reddere. Eſt veritas fidei contrà Begardos & Beguinas definita in Concilio Viennenſi ut refertur in Clementina *Ad noſtrum*; item in Tridentino *ſeſſ 6. cap.* 10. ubi ſine ulla deſignatione termini ſtatuitur juſtum obſervando mandata Dei & Eccleſiæ in juſtitia per Chriſti gratiam accepta creſcere, atque magis juſtificari.

Probatur primò ex Scriptura Eccleſ. 18. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari* Proverb. 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſque ad perfectum diem.* Apocal. ult. Qui *juſtus eſt, juſtificetur adhuc &c.* Confirmatur ex præmemoratis Conciliis Viennenſi & Tridentino; item ex Sanctis Patribus nus ſæpè hortantibus ad majorem ſemper majoremque progreſſum.

8. Probatur ſecundò ratione à priori: Gratia habitualis non dependet ex naturali capacitate ſubjecti, nec producitur ab agente finitæ virtutis; ergo nullum habet terminum intrinſecũ magnitudinis, nec ullus viator, &c. antecedens ſupponitur ex eo, quod ſuprà oſtenſum eſt gratiã habitualem educi de ſola potentia obedientiali ſubjecti, & produci à ſolo Deo agente infinito, undè etiã D. Thomas 2.2. *q.* 24. *art* 3. *in c.* ait *Quantitas charitatis non dependet ex conditione naturæ, vel ex capacitate naturalis virtutis; ſed ſolùm ex voluntate Spiritus Sancti diſtribuentis ſua dona prout vult*, conſequentia probatur, quia quod qualitates naturales ſint affixæ determinatæ intenſioni, nec poſſint ultrà octavum gradum creſcere, non aliundè provenit, quàm ex eo, quòd pendeant à naturali capacitate ſubjecti, & à determinata activitate agentis. Neque ſaltem in gratia Angelorum ſuſpiceris dependentiam aliquã à capacitate naturali ex eo, quòd fuerit illis collata cum proportione ad naturam, enim verò fuit illis ità collata, ut ſuppono ex proprio tractatu *l.* 3. *c.* 1. §. 4. ex libertate & liberalitate Dei, non ex aliquo debito; & cum collatione ità facta optimè ſtat potuiſſe Angelos ipſos toto viæ ſpatio, etiamſi fuiſſet valdè diuturnum, magis ac magis in gratia creſcere. Confirmatur, nullus viator pervenit unquam ad ſtatum, in quo non poſſit ulteriùs mereri; ergo neque pervenit unquã ad gratiam, quam non poſſit ulteriùs augere; adeoque gratia habitualis nullum habet terminum intrinſecum, &c. antecedens patet, quia ſtatus viæ convertitur cum ſtatu meriti; conſequentia pariter patet, quia illud, quod primò & immediatè cadit ſub merito juſti, eſt gratiæ augmentum.

Dices: Quilibet viator habet in gratiæ magnitudine terminum extrinſecum, quem non poteſt attingere; ergo etiam habet terminum intrinſecum, quem non poteſt excedere; neque enim intelligi poteſt, quomodo quis nullum habeat gradum, quem non poſſit excedere; & tamen gradum aliquem habeat, quem nõ poſſit attingere; cum attingere ſit aliquid minùs, quàm excedere, & ad excedere ſupponatur; antecedens probatur ex gratia Deiparæ & Chriſti Domini, ad quam indubitatum eſt neminem poſſe pervenire. Sed contrà: ſi ſervetur proportio, utique nequit intelligi, quomodo quis nullum habeat gradum, &c. at inſtantia proportionem non ſervat, quia gradum intrinſecum cum extrinſeco confundit; & intelligi facilè poteſt, quomodo quis nullum habeat gradum intrinſecum, quem non poſſit excedere, habeat verò gradum extrinſecum, quem non poſſit attingere; ideò concedo antecedens, nego conſequentiam, neque enim contrà terminum extrinſecum, ut facilè patebit conſideranti, militant probationes præallatæ contrà terminum intrinſecum: & difficile non eſt aſſignare modum, quo ille, non iſte terminus habeatur, dicendo nemini de lege ordinaria parata eſſe auxilia quibus poſſit elicere actus ſeu opera valoris & meriti proportionati ad obtinendã gratiam tantæ intenſionis, quantæ intenſionis fuit gratia Deiparæ & Chriſti, ſed unicuique parata eſſe auxilia ad promerendam gratiam minorem ac correſpondentem gloriæ, ad quam quiſque electus eſt; quia tamen hæc auxilia ſunt pro toto vitæ ac viæ tempore diſtributa, poteſt ſemper viator mereri & conſequi majorem gratiam, imò nullus conſequitur totam illam, quam conſequi potuiſſet, quia nullus utitur omnibus auxiliis ſibi paratis, quibus ſi uteretur, ut poſſet, plura bona exequeretur, majoremque re ipſa mereretur & conſequeretur gratiam.

9. Habet tamen terminum extrinſecum.

Explicatur modus habendi hunc terminum ſine illo.

10. Duplex cauſa inæqualitatis & magnitudinis gratiæ.

Ex dictis habetur duplicem eſſe cauſam, cur gratia habitualis ſit major in uno quàm in alio, & in quolibet poſſit eſſe toto viæ tempore major ac major? Prima cauſa radicalis & remota eſt Dei voluntas inæqualiter ſua dona diſpenſans, & per totum viæ ſpatium eorum incrementa diſtribuens propter pulchritudinem Eccleſiæ, propter conditionem ſtatus viæ, alioſque nobis occultos ſuæ tamen ſupernaturali providentiæ congruentiſſimos fines. Secunda cauſa immediata & proxima ſunt diſpoſitiones & merita, quæ majora ut plurimùm ſunt in uno, quàm in alio, & in quolibet majora ac majora eſſe poſſunt toto viæ tempore: Vtramque cauſam inſinuat D. Thomas 1.2. *q.* 112. *art.* 4. *in c.* verbis jam relatis & 2. 2. *q* 24. *art.* 3. *ad* 1. illis verbis *Virtus, ſecundum quam ſua dona Deus dat unicuique, eſt diſpoſitio vel præparatio præcedens, ſivè conatus gratiam accipientis: ſed hanc etiam diſpoſitionem vel conatum prævenit Spiritus Sanctus movens mentem hominis vel plùs vel minùs ſecundum ſuam voluntatem.*

§. III.

§. III.

Vtrùm aliquis teneatur aut possit certò credere se esse in gratiâ?

11. Nemo tenetur credere se esse in gratiâ: & est veritas fidei.

ASSERT. 1. Sine speciali revelatione nemo tenetur certò credere se esse in gratia. Est certissima fidei veritas contrà Lutherum, Melancthonem, Bucerum, Calvinum, & alios ejusdem temporis hæreticos relatos à Bellarmino *controv. 3. lib. 3. de justificatione, cap. 3.* qui cum docuerint hominem justificari solâ certâ fide, quâ credit sibi remissa esse peccata, docuerunt consequenter sine hac neminem esse justum, & unumquemque, sicuti tenetur justus esse, ità teneri certò credere sibi remissa esse peccata, quod per nos idem est ac esse in gratiâ: quo in re notat Valentia *disp. 8. quæst. 4. punct. 4. §. nec immeritò*, prædictos Sectarios aliquâ ex parte renovasse antiquam hæresim Gnosticorum & Novatianorum se appellantium mundos indè se existimantium adeò justos, ut peccatis inquinari non possint.

Probatur ex Tridentino *sess. 6. cap. 9. & can. 12. 13. & 14.* ubi Concilium omninò statuit nec sola fide, quo quis certò credit se absolutum & justificatû esse absolutionē & justificationem perfici; neque ad hanc necessarium esse, ut quis certò id credat; & quidem quoad primum impugnabitur ex professo Sectariorum error *lib. seq. cap. 1. §. 4.* quoad secundum improbabitur à fortiori *seq. asserta*, pro cujus tamen, sicut & pro præsenti, pleniori intelligentia.

12. Adverte sermonem hic esse de certitudine fidei divinæ, quam quidem fidem prædicti Sectarij duplicem assignant, alteram vocant historicam; & est illa, quo credimus mysteria à Deo nobis revelata; alteram vocant fidem promissionum, & est illa, qua credimus promissiones à Deo factas, & inter alias promissionem remittendi peccata specialiter credenti ea sibi esse remissa; primam fidem admittunt reperiri etiam in dæmonibus proptereáque audent dæmoniacam nuncupare, secundam tribuunt omnibus ac solis justis, & fidem justificantem dictitant. Aliter pro re præsenti distinguit duplicem fidem Catharinus *in opusc. de certit. grat.* alteram Catholicam, quæ est de objecto universali omnibus revelato, & quod omnes tenentur credere; alteram peculiarem de objecto particulari revelato alicui, non cuilibet, & credibili pariter aut credendo ab aliquo, non à quolibet; addit deindè sine speciali & ut ipse loquitur privilegiatâ revelatione posse quemlibet justum certò certitudine fidei peculiaris credere se esse in gratia, quamvis nec possit certò credere id ipse de aliis, nec alij de ipso, adeóque de existentia alicujus in gratia non possit haberi certitudo fidei catholicæ.

13. Assert. 2. Sine speciali & privilegiatâ revelatione nemo potest certò credere se esse in gratia, etiamsi sermo sit de certitudine fidei peculiaris, & non Catholicæ. Est veritas fidei contrà Sectarios jam relatos, quibus Gabriel à S. Vincentio *disput. 12. quæst. 2. num. 13.* addit Beguardos & Beguinas, necnon alios quosdam, Catharos nuncupatos: est insuper contrà Catharinum, qui licèt cum hæreticis non doceat certitudinem fidei de propriâ gratiâ, esse aut justificantem, aut necessariam ad justificationē, quatenùs tamen vult dari in quolibet justo de propriâ gratiâ fidei certitudinem, ejus sententia censeri solet erronea, ut observant Amicus *disp. 34. n. 13.* Bellarminus *præcit. cap. 3.* cæterique Theologi communiter, quorum pro asserta veritate Catholicam texunt iidem Amicus & Bellarminus, addit iste particularibus Theologis communia suffragia Academiarum Parisiensis & Lovaniensis.

Nemo etiā sine privilegiatâ revelatione id potest credere.

14. Probatur primò ex Tridentino *sess. 6. c. 9.* ubi caput concludit his verbis *Quilibet dum se ipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formidare & timere potest, cum nullus scire valeat certitudine fidei cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.* Scio *Catharinum* pro se observare quod Concilium dixerit *formidare & timere potest* non *debet*, & hac observatione roborare limitationem, qua ly *certitudine fidei* restringit ad solam certitudinem fidei universalis & catholicæ juxtà doctrinam ex ipso Catharino jam relatam: Sed impugnatur hæc limitatio quia Concilium loquitur de fide, *cui non potest subesse falsum*, talis autem est omnis fides divina etiam peculiaris, non sola universalis & catholica; nec observatio à Catharino facta ei suffragatur, quia ly *potest* supponit pro licitè & jure posse, non stat autem eum posse certò credere posse licitè & jure formidare, licèt cum eo stet posse formidare illicitè & quomodocumque; nec pro ly *potest* congruè fuisset positum *debet*, quia importaretur obligatio actu semper formidandi, cum tamen quilibet justus habeat potentiam, at non obligationem formidandi de propriâ gratiâ; & teneatur credere se posse licitè formidare, at non teneatur actu formidare, plura enim licent, quæ non debentur, imò quæ nec expediunt.

15. Auctoritas Scripturæ pro assertâ veritate.

Probatur secundò ex Scripturâ Iob 9. *Si justificare me voluero, os meum condemnabit me: Si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Proverb. 20. *Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato.* Ecclesiast. 9. *Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrùm odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Ecclesiast. 5. *De propitiato peccato noli esse sine metu.* 1. Cor. 4. *Sed neque me ipsum judico, nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, qui autem judicat me, Dominus est; itáque nolite ante tempus judicare,* &c. Quæ & alia plura similia Scripturæ

loca

loca maximam habere pro assertâ veritate efficaciam tùm additis egregiis Sanctorum Patrum commentariis, ponderationibus, atque sententiis, tùm præłusis variis Sectariorum & Catharini interpretationibus atque evasionibus latè ostendunt inter alios multos Valentia *pracit. punct.* 4. & Bellarminus *pracit. lib.* 3. *a cap.* 4. *ad* 8.

Dices Scripturam aliis in locis stare pro certitudine gratiæ, nam *Rom.* 8. habetur, *Accepimus Spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus Abba Pater; ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei*, atqui testimonium Spiritus sancti facit certitudinem fidei, & habere adoptionem filiorum seu esse filium Dei est esse in gratiâ; ergo. Eod. cap. *Certus sum quia neque mors, neque vita poterit nos separare à charitate Dei*, non separari autem a charitate est esse in gratiâ. 1. Cor. 2. *Nos autem non Spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est ut sciamus quæ donata sunt nobis*; scire autem ex Spiritu Dei, quæ donata sunt nobis, est habere certitudinem fidei divinæ de donis propriæ gratiæ; plures alias Scripturas afferunt Adversarij, ut ipsarum saltem multitudine speciem aliquam probabilitatis efficiant, quemadmodum loquitur Bellarm. *pracit. lib.* 3. *cap.* 9. Sed contrà: Ad primam auctoritatem dico ly *testimonium reddit*, vel referri ad totam Ecclesiam; quæ proculdubio ex fide credit se habere vagè & indeterminatè in aliquibus suis membris spiritum adoptionis & gratiam remissivam peccatorum, vel si referatur ad singulos justos in particulari importare testimonium factum non per revelationem quâ gignatur certitudo fidei, sed per excitationem cujusdam suavitatis & pacis internæ quâ gignatur de existentiâ in gratiâ certitudo conjecturalis. Ad secundam dico vel ly *certus sum* pertinere ad certitudinem spei non ad certitudinem fidei, vel ly *nos* supponere prædestinatos in genere, de quibus habebat Apostolus, sicut & nos habemus, certitudinem fidei, quod sint perseveraturi in charitate Dei. Ad tertiam dico nihil aliud ibi significari quàm notitiâ & fide à Deo, non ab hominibus, accepta nobis constare dona & beneficia gratiæ electis in universum præparata. Reliquæ auctoritates sivè ex Scriptura sint sivè ex Sanctis Patribus, in quibus utriusque expendendis multus est Bellarminus *pracit. cap.* 9. *& sequent. cap.* 10. Reliquæ, inquàm, auctoritates, vel suscipere facilè possunt aliquam ex mox allatis interpretationibus, vel directè pertinent ad errorem tribuentem justificationem ipsam certæ fidei de remissione peccatorum, & de his infrà *lib. seq. cap.* 1. §. 4.

15. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

16. Probatur tertiò ratione: Nemo potest fide divina certò credere aliquid neque explicitè neque implicitè à Deo revelatum; atqui hanc vel illam particularem personam esse in gratia neque explicitè, neque implicitè à Deo revelatum est, nisi in casibus, in quibus intervenit revelatio specialis & privilegiata; ergo sine speciali & privilegiata revelatione nemo potest, &c. Major supponitur ex *tr. seq. de virt. Theolog.* Minor quoad revelationẽ explicitam evincitur ex eo quod præter paucissimos, de quibus infrà *n.* 21. reliquorum nominatim Scriptura nõ meminit, nec de hoc vel illo in particulari Ecclesia proponit revelatũ divinitùs esse, quod sine peccato & in gratia existat quoad revelationem implicitam probatur; illud est implicitè revelatum quod evidenter continetur in revelato explicitè, vel tamquam pars in toto, vel tamquàm passio in essentia, vel tanquàm particulare in universali; sed nullo ex his modis, præsertim verò tertio, de quo solo potest esse controversia, revelatum est hanc vel illam particularem personam esse in gratia, si enim hoc tertio modo id esset revelatum, maximè quia ex una parte revelatum est verè conversum ad Deum, verè pœnitentem, ritè suscipientem Sacramentum esse in gratia; ex alia parte cuilibet justo evidens esse potest se verè converti ad Deum, se verè pœnitere, se ritè suscipere Sacramentum, adeóque se esse particulare contentum in illis universalibus, omnis verè conversus ad Deum est in gratia, &c. atqui hoc secundum falsum est; quia, ut aliundè suppono; nemo potest de lege ordinaria habere evidentiam aut de propriis actibus supernaturalibus, aut de actibus internis alienis, & tamen vera ad Deum conversio ac vera pœnitentia sine propriis actibus supernaturalibus non habetur, & recta Sacramenti susceptio requirit pariter tùm in quolibet adulto peccatore proprium supernaturalem actum, tùm alienum actum internum legitimæ intentionis in ministrante seù conficiente. ex quo capite Arriaga *disp.* 49. *n.* 4. rectè observat ministrantem baptismum infanti magis certum esse posse de gratia infantis, quem baptizat; quàm ipse, aut alius quilibet de gratia propria.

Quænã sint à Deo revelata implicitè.

17. Dices: quamvis de lege ordinaria nequeat quis habere physicam aut metaphysicam evidentiam quod sit verè conversus ad Deum aut verè pœnitens, potest tamen de iis habere evidentiam aliquam ac certitudinem moralem, & tantam saltem quantam de eo quod hic Pontifex sit legitimè electus; cum enim mea conversio, v. gr. ex mea pœnitentia à mea voluntate pendeat, legitima Pontificis electio à voluntate aliena, videntur mihi occurrere posse æquè certa, vel fortè etiam certiora signa de veritate propriæ conversionis quàm de legitima electione Pontificis; atqui evidentia moralis de continentia alicujus particularis sub universali explicitè revelato sufficit ut tale particulare possit credi fide divinâ, sicuti de facto fide divinâ credimus: hunc Pontificem esse verum Christi Vicarium, quamvis sit evidens ac certum tantùm moraliter, quod hic Pontifex sit legitimè electus, adeoque quod sit particulare contentum sub illo universali explicitè

revelato, omnis Pontifex legitimè electus eſt verus Chriſti Vicarius; ergo de continentia ſui ipſius ſub illo univerſali omnis verè converſus ad Deum eſt in gratia poteſt quis habere evidentiam ſufficientem ad cre-
18. dendum fide divina ſe eſſe in gratia. Sed contrà: an & quænam moralis evidentia de continentia particularis ſub univerſali revelato ſufficiat ad credendum fide divina illud particulare? examinabitur ſuo loco agendo de fide; pro eo verò, quod neceſſarium eſt ad inſtantiæ ſolutionem dico multo majorem evidentiam moralem haberi de legitimâ electione hujus Pontificis, quàm habere quis poſſit de veritate propriæ converſionis; cum legitima electio Pontificis, non propria alicujus converſio, ab Eccleſia proponatur, non valet igitur ab evidentia morali illius ad evidentiam moralē iſtius, quæ nō niſi valdè tenuis eſſe poteſt, arguere. Aliter huic paritati occurrit Amicus *diſp.* 34. *n.* 38. dicens aliquā veritatē univerſalē revelari in ordine ad particularē notitiā hujus vel illius perſonæ, talis eſt illa, omnis Pontifex legitimè electus eſt verus Chriſti Vicarius; aliquam revelari in ordine ad alium finem, ſic illa, omnis verè converſus ad Deum eſt in gratia, revelata eſt ut unuſquiſque ſit ſollicitus de benè operando, & de convertendo ſe ad Deum, non ut conſtet quænam particularis Perſona ſit in gratia; addit deindè evidentiam moralem de continentiâ perſonæ ſub veritate univerſali ſufficere ad certitudinem fidei in primo caſu, non in ſecundo; quia in primo caſu, non in ſecundo particulares perſonæ implicitè ſubſtant providentiæ Dei revelantis.

Magis cuilibet cōſtat legitima electio Pōtificis quà vera ſui ad Deum converſio.

19. Aſſert. 3. Ex ſpeciali & privilegiatâ revelatione poteſt quis certò credere ſe eſſe in gratia, & de facto ex tali revelatione aliqui id crediderunt.

Revelatione privilegiatâ poteſt quis certò credere ſe eſſe in gratiâ.

Dixi *ex ſpeciali & privilegiata revelatione* ut innuerem me ſumere revelationem ſpecialem non pro ut præcisè contradiſtinguitur à revelatione catholica, quomodo etiam Catharinus ſuprà improbatus admittit ex ſola ſpeciali revelatione poſſe aliquem certò credere ſe eſſe in gratia; ſed prout revelatio ſpecialis importat revelationem non ſolitam fieri de lege ordinariâ, nec communiter factam omnibus juſtis, ſed paucioribus ex privilegio, quomodo Catharinus non admittit requiri revelationem ſpecialem ad credendum ſe eſſe in gratia. Neque dicas obiter ex ipſo Catharino, Concilium Tridentinum *præcit. cap.* 9. ſtatuens neminem eſſe, qui de ſua gratia formidare non poſſit, ſicuti non excepit revelationem ſpecialem primo modo, ità nec excepit revelationem ſpecialem ſecundo modo & privilegiatam; ergo ſi prima exceptio eſt contrà Concilium & limitari ipſius verba non debent ad revelationem catholicam, erit contrà idem Concilium ſecunda exceptio, & limitatio verborum ipſius
20. ad revelationem non privilegiatam. Contrà enim privilegia ex propria ratione privilegij ſemper intelliguntur excepta, ideò exceptio revelationis privilegiatæ non poteſt eſſe contrà Concilium; ſicuti eſt exceptio revelationis ſpecialis non privilegiatæ & de lege ordinaria communiter factæ omnibus juſtis; accedit quòd ſuppoſita hac exceptione Concilium nihil ampliùs ſtatueret contrà hæreticos quoad punctum hic controverſum, cum nec hæretici voluerint dari de propria gratia in quolibet juſto fidem generalem & catholicam, quâ etiam alij id de ipſo credant; ſed particularem, quâ id credat ipſe ſolus.

Probatur aſſertum, & quidem quoad primam partem ſupponitur ex eo, quod alibi ſtatuetur ſpecialem & privilegiatā Dei revelationem ex genere ſuo ſufficere ad credendum fide divina; quoad ſecundam probatur ex eo, quod de nonnullis Sanctis refertur fuiſſe aliquando ex ſpeciali privilegio ipſis factam revelationem de propria gratia, refert id de B. Antonio Athanaſius *in eius vita* de B. Galla Gregorius *lib.* 4. *dialogarum cap.* 13. de B. Franciſco Seraphicus Bonaven-
tura *in eius vita cap.* 3. Magis indubitatum 21.
eſt factum fuiſſe privilegium revelationis de propria gratia Virgini Deiparæ *Luc.* 1. dum eam Archangelus Gabriel ſalutavit *Ave gratia plena Dominus tecum* Magdalenæ *Luc.* 7. & Paralytico *Matth.* 9. dum utrique Chriſtus dixit *remittuntur tibi peccata.* Davidi 2. *Reg.* 12. dum ei dixit Natan *Dominus tranſtulit peccatum tuum*, quæ quidem revelationes in Scripturâ contentæ, licèt jam ſint catholicæ & ab omnibus credendæ; ſunt tamen ſimul ſpeciales & privilegiatæ, tùm ratione Perſonarum quibus primò factæ ſunt, tùm ratione objecti nimirum exiſtentiæ in gratia, quæ neque omnibus, neque reſpectu omnium ſolet revelari, & re ipſa revelata ſolùm eſt reſpectu illorum, quos mox recenſuimus aliorumvè pauciorum inſignioris ſanctitatis; nec certè expediret omnes juſtos communiter habere revelationē & certitudinem propriæ gratiæ, quia juſti infirmioris imbecillioriſque virtutis facilè indè attollerentur in ſuperbiam dicente Gregorio lib. 9. moral. cap. 17. *Si ſcimus nos gratiam habere, ſuperbimus* & Auguſtino lib. de correptione & gratia cap. 13. *In hoc loco tentationis tanta eſt infirmitas, ut ſuperbiam poſſit generare ſecuritas.*

Quinam de facto habuerint revelationem illam privilegiatam?

---

§. IV.

Utrùm de propria gratia poſſit quis habere certitudinem aliquam minorem certitudine fidei divinæ?

ASSERT. 1. Regulariter & de lege ordi- 22.
naria nemo poteſt de propria gratia habere certitudinem Theologicam, nec item certitudinem naturalem phyſicam, nec ullam aliam certitudinem propriam & rigoroſam, cui non poſſit ſubeſſe falſum.

Probatur in univerſum, quia certitudo rigoroſa, cui non poteſt ſubeſſe falſum ſivè Theologica ſit, ſivè naturalis phyſica, ſivè alia

De propriâ gratiâ nequit regulariter haberi certitudo ulla, cui nequeat subesse falsum.

alia quæcumque, est falsa, ut non admittat potentiam ad formidandum ipsa retenta; sed regulariter & de potentia ordinaria, idest sine speciali privilegio, quilibet habet potentiam ad formidandum de propriâ gratiâ juxta relata verba Tridentini *sess. 6. cap. 9.* ergo regulariter & de lege ordinaria nemo habet de propria gratia certitudinem rigorosam, cui non possit subesse falsum. Con-
23. firmatur primo specialiter quoad certitudinem Theologicam eo, quia hæc est certitudo conclusionis deductæ ex duabus præmissis de fide aut ex unâ de fide alterâ naturaliter evidente, ut suppono *ex prologom. cap. 1. §. 7. & 8.* atqui de propria gratia non potest regulariter deduci conclusio ex duabus præmissis de fide, alioqui de propria gratia haberetur certitudo fidei; quia conclusio ex duabus fidei præmissis est materialiter & specificativè propositio fidei, licèt talis non sit formaliter & ut deducta in sententia negante fidem esse discursivam; non item potest de propria gratia deduci conclusio ex una præmissa de fide, altera naturaliter evidente, neque enim assignabilis est hæc præmissa naturaliter evidens supposito quod juxtà supradicta *numer. 17.* non detur naturalis evidentia de rectâ susceptione Sacramenti, de veritate propriæ conversionis in Deum, &c. ergo de propria gratia non potest haberi certitudo theologica. Confirmatur secundò quoad certitudinem naturalem physicam; quia non datur ullus effectus, nec ulla causa naturalis habens necessariam connexionem physicam cum propria gratia; multò minùs hæc potest naturaliter innotescere per se ipsam immediatè; ergo nullus est modus habendi de propria gratia certitudinem naturalem physicam.

24. Assert. 2. Possunt regulariter homines justi habere de propria gratia certitudinem aliquam moralem atque conjecturalem majorem, vel minorem, pro diversa ipsorum conditione, nunquam tamen summam, nec tantam; quantam habemus de eo, quod Roma aut Constantinopolis est; Cicero aut Virgilius fuit. Ità Valentia *disp. 8. quæst. 4. punct. 4.* Amicus *disput. 34. num. 29.* Arriaga *disput. 49. sect. 3.* Herinex *disp. 5. quæst. 6. num. 56.* Ioannes à S. Thoma *disput. 24. art. 3. num. 8.* Gonetus *disput. 5. art. 2. §. 5.* cæterique Theologi communiter, quamvis illæ particulæ nunquam tamen summam nec tantam, &c. sint contrà Sotum *in apologia contrà Catharinum cap. 2.* Vegam *lib. 9. in Tridentinum cap. 16.* aliosque nonnullos.

Potest de illâ haberi certitudo aliqua moralis, at non summa in tali genere.

Dixi *majorem vel minorem* quia moralis vel conjecturalis certitudo admittit magis & minùs, seu latitudinem & gradus, quos placet tres assignare, nimirum infimum, medium, summum; infimam, mediam, summam certitudinem moralem constituentes;

25. Infima est, quæ excludit anxietatem ac dubietatem, at non actualem formidinem, adeò ut animus uni quidem parti assentiatur nec hæreat suspensus & anceps in partem utramque, soleat tamen facilè ac meritò formidare, unum vera potiùs sit pars opposita;

Certitudinis moralis tres gradus.

majorem hac certitudinem in nullo justo agnoscit Gabriel à S. Vincentio *disputat. 12. quæstio. 3.* existimans talem esse expressam mentem D. Thomæ, & certè vix aliquid ampliùs admittunt reliqui Thomistæ. Media est, quæ excludit actualem formidinem, at non moralem potentiam formidandi, adeò ut animus ità uni parti hæreat, ut non soleat formidare de opposita, si tamen attentiùs & accuratiùs omnia perpendat occurrere possint motiva prudenter formidandi, mediam hanc certitudinem agnoscunt Recentiores communiter in justis quibusdam insignioribus. Summa est quæ moralem potentiam formidandi excludit, adeò ut motiva assentiendi sint adeò vehementia, opposita verò quomodocumque res distentiatur aut nulla sint, aut adeò levia, ut prudens formido haberi non possit; hoc modo soler certa esse cognitio, quâ suos quis Parentes aut filios novit, quâ credit ea quæ publica & constanti forma, aut gravi plurimorum testimonio narrantur nullo præsertim contradicente. His præmissis.

Probatur & explicatur prima assertionis pars. 26.
Homines justi aliqui vix attingunt infimam, aliqui perveniunt ad mediam certitudinem moralem de propria gratia; ergo possunt regulariter homines justi habere de propria gratia certitudinem aliquam moralem, &c. antecedens probatur, quia aliqui homines post multa & frequentia peccata lethalia accedunt cum sufficienti quidem, ut suppono, exigua tamen dispositione ad Sacramentum, & deindè non habent quidem ampliùs conscientiam peccati, at non experiuntur in se fervorem charitatis, pacem Spiritus, & alia hujusmodi insigniora indicia gratiæ; quæ solent reperiri in sanctioribus viris, non solùm non habentibus conscientiam lethalium, sed nec frequenter committentium venialia plenè deliberata, magnamque moralem diligentiam adhibentium, ut Sacramenta, quæ frequentant & cum multa præparatione, & a Sacerdotibus de quorum vel intentione vel ordine nulla soleat esse suspicio, suscipiant: Ex his utrisque justis primi formant quidem probabile judicium de propria gratia, at vel simul actu formidant, vel saltem habent ingentia motiva prudenter formidandi; secundi non formant quomodocumque probabile judicium, sed tale ut nec actu formident, nec formidare soleant, quamvis possint; illi igitur vix attingunt infimam, isti perveniunt ad mediam moralem certitudinem de propria gratia, vel saltem (ne ex diversa acceptione certitudinis moralis, graduumvè ipsius oriatur quæstio de nomine) minorem illi, majorem isti habent moralem certitudinem.

Iustorum duæ classes.

Dices: Major & media certitudo moralis excludens actualem formidinem est ingens quædam securitas excludens actualem timorem, at hæc securitas in nullo viatore quamvis insigniter Sancto & justo datur, quia unusquisque debet cum timore & tremore salutem suam operari, imò aliquando

qui sanctior est magis timet, nam D. Hilarion vir ptuvectæ & insignis sanctitatis morti proximus dixisse refertur *Egredere quid times? egredere anima mea, quid dubitas? septuaginta propè annis Deo servisti, & mortem times*, ergo in nullo justo datur media illa certitudo moralis excludens

27. actualem formidinem. Sed contrà: ex occulta Dei dispensatione aliquando magis sancti habent actu minorem securitatem, minoremque certitudinem de propria gratia, ut habuit Hilarion morti proximus, regulariter tamen res aliter evenit; & aliquos Sanctos magnæ notæ ad eam pervenire certitudinem, & securitatem, quâ omnem formidinem, omnemque timorem actualem excludant suadetur tùm ex illo 1. Ioan. 4. *Perfecta charitas foras mittit timorem* tùm ex verbis D. Gregorij *lib 6. registri cap.* 187. dicentis, *Deum sitiens anima priùs timore compungitur post amore. Antè enim semetipsam in lachrymis afficit, quia dum mala sua recolit pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur*; tùm aliis Scripturæ & Patrum auctoritatibus apud Valentiam *præcit punct* 4 circà initium.

In quolibet justo debet esse timor actualis de gratiâ futura non de gratiâ præsenti.

Ad illud de timore & tremore, quo unusquisque debet salutem suam operari, dico procedere potissimùm in ordine ad perseverantiam, & gratiam futuram; de quâ utique debet timere is etiam, qui nullatenùs formidat de gratia præsente.

28. Probatur secunda pars: Certitudo moralis summa & tanta, quantam habemus de eo quod, &c. excludit moralem potentiam formidandi seu excludit potentiam formidãdi prudenter; sicuti nemo de facto potest prudenter formidare de eo, quod Roma vel Constantinopolis sit; atqui regulariter & sine speciali privilegio nemo potest pervenire ad tantam certitudinem de propria gratia, ut excludat moralem potentiam formidandi, nec possit prudenter formidare, nam Tridentinum in verbis sæpiùs memoratis *Quilibet de sua gratia formidare & timere potest* sicuti intelligi debet de formidare & timere licitè, ità pariter de formidare & timere prudenter; cum præsertim formidinis timorisque prudentis motivum contineant verba illa intermedia *dum seipsum, suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit*, ubi nomine infirmitatis venit imbecillitas ad resistendum tentationibus & pronitas ad peccandum, quam si quilibet justus expendat prudenter formidabit, num inciderit in aliquod peccatum sibi occultum, sicuti prudenter orat & petit mundari ab occultis; nomine indispositionis venit insufficientia se disponendi ad gratiam per vires naturales, ex quo capite habetur semper valida ratio formidandi, quod defectu sufficien-

29. tis dispositionis gratia infusa non fuerit. Cõfirmatur: quia nullus, ni fallor, negabit publicam famam tot annorum & tot gravium virorum ore & scripto attestantium existentiam urbis Romæ v.g. esse motivum vehementius credebilius, quàm esse possit quodlibet indicium & quælibet conjectura propriæ gratiæ, cui insuper possunt semper ut ità dicam, contradicere propria indispositio & infirmitas; cum existentiæ Urbis Romæ nemo contradicat; ergo à primo ad ultimum nemo potest regulariter habere de propria gratia certitudinem moralem summam, nec tantam, quantam habemus de eo, quod Roma sit.

Dices: Tenemur accedere ad Sacramenta vivorum in statu gratiæ; ergo non accedimus ad ipsa prudenter quoties possumus prudenter de tali statu formidare; ergo ut possimus prudenter accedere, necesse est quod possimus habere de propria gratia certitudinem excludentem potentiam prudenter formidandi, adeoque certitudinem moralem summam. Sed contrà: tenemur accedere ad 30.
Sacramenta vivorum in statu gratiæ prudenter putato & probabiliter existimato, concedo; in statu gratiæ vero & reali, aut evidenter noto, nego antecedens & consequentiam. Neque urgeas: Quoties quis non est certus se accedere dignè ad Sacramentum, non accedit prudenter nec licitè, quia exponit se periculo accedendi indignè; atqui qui non est certus de statu gratiæ vero & reali non est certus se accedere dignè ad Sacramentum vivorum, ergo. Contrà enim: quoties quis non est certus certitudine morali infima seu certitudine excludente dubiũ, concedo majorem; quoties quis non est certus certitudine morali summa, aut media, excludente potentiam formidandi, aut formidinem, nego: Et ratio est, quia certitudo moralis infima, quamvis sit imperfecta speculativè, est perfecta practicè, & reddit hominem simpliciter certum de bonitate operis, quamvis non de veritate.

Quænam certitudo status gratiæ requiratur in accedente ad Sacramenta vivorum.

Dices aliter: Saltem qui martyrium subeunt non possunt de propria gratia formidare, cum de martyrio ipsu habeant certitudinem experimentalem & majorem adhuc de eo, quod per martyrium gratia conferatur; accedit quod Ecclesia non videtur esse magis certa de veritate martyrij & gratia martyris, quàm sit Martyr ipse, atqui Ecclesia est de hoc ità certa, ut formidare non possit neque enim formidare potest de gratia eorum, quos Sanctorum catalogo ascribit, ut ascribit Martyres; ergo. Sed contrà: ha- 31.
bent quidem Martyres certitudinem experimentalem dolorum, passionum, & mortis imminentis; at non habent summam certitudinem moralem motivi ad istorum tolerantiam ipsos impellentis & tamen sine motivo veræ virtutis non datur verum martyrium; sciunt insuper per verum martyrium infallibiliter gratiam conferri, at non utrùm talis gratia antè mortem, an in solo instanti mortis conferatur? ideò martyr non est certus simpliciter de veritate proprij martyrij & de gratia per ipsum obtenta, nisi post mortem, quando jam martyrij fructum experitur, & pariter Ecclesia, sicuti martyres non nisi jam mortuos ascribit Sanctorum Catalogo, ità de vero ipsorum martyrio & de

gratia

gratia per martyrium obtenta non nisi post ipsorum mortem omninò & simpliciter certa est.

32. Ex dictis habetur primò aliud esse habere certitudinem de remissione peccatorum, aliud habere certitudinem de peccatis sibi remissis: illud enim importat solùm quod aliqoando peccata remittantur & quod detur tùm forma ipsorum remissiva, id est gratia; tùm media quibus possumus talem formam assequi, & sunt potissimùm sacramenta mortuorum, & actus contritionis, aut dilectionis: istud importat remissionem peccatorum factam hic & nunc in determinato subjecto, quod pendet à pluribus particularibus circunstantiis valdè occultis; nil igitur mirum, quòd non eadem habeatur certitudo de utroque, sed de primo habeatur certitudo fidei divinæ, tanquam de articulo contento in symbolo Apostolorum; de secundo verò haberi dumtaxat possit certitudo moralis, eaque non summa in tali genere.

Certitudo remissionis peccatorũ nõ est certitudo de peccatis sibi remissis.

33. Habetur secundò multò minorem esse posse in quolibet certitudinem de propria prædestinatione, aut de perseverantia finali, quàm de propria gratia; prædestinatio enim importat futuram gloriam, perseverantia futuram gratiam; de objecto autem futuro ex genere suo minorem habere possumus certitudinem, quàm de objecto præsenti cujusmodi est propria gratia: Accedit quod pro incertitudine prædestinationis & finalis perseverantiæ clariores sunt Scripturæ auctoritates, quàm pro incertitudine existendi in gratia ut videre est apud Bellarminum *præcit. lib. 3. de justific. c. 12.*

Incertitudo prædestinationis major est, quàm incertitudo status gratiæ.

34. Habetur tertiò quoad alios habitus infusos habitum gratiæ comitantes eandem nos habere, tùm certitudinem, tùm incertitudinem, quam de gratia, solùm quoad habitus fidei & spei, qui sæpè à gratia separantur, gratiaque per aliud, quàm per infidelitatis aut desperationis peccatum, deperdita non deperduntur, possumus habere aliquam certitudinem majorem; & quidem si quis ex speciali revelatione semel sit omninò certus de prima justificatione, & consequenter de prima infusione talium habituũ, sicuti multo pancioribus modis poterit amittere habitus fidei & spei, quàm habitum gratiæ, ità multò certior imposterùm esse poterit se habere fidem & spem, quàm se habere gratiam, ut magis patebit tractando de fide.

Incertitudo verò fidei & spei minor, quã incertitudo gratiæ.

LIBER QUARTUS.

DE IUSTIFICATIONE, & Merito.

SI QUALERET terræ facies, cui splendidis sydera aspectibus non præsiderent; falleret illa omnem culturæ solertiam & operam, quoties Cœlum subduceret lucem, calorem, rorem, cæterosque occultiores influxus; & quidquid nobis vel pretiosi fovent montium viscera, vel frugiferi profert planities agrorum, terræ ipsi minùs, quàm Cœlo debemus; nec possum non mirari tanquam rusticitatis & ignaviæ portentum, quòd Seneca teste *Nemo Aratorum in terra Ægypti Cœlum respicit*, in soli verò feracitatem ac opportunam Nili alluvionem quisque refundat segetum copiam, frugumque ubertatem, adeò ut jure ex eorum mente prodierit illud

Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
Aut Iovis; in solo tota est fiducia Nilo.

Refert hominis microcosmus terræ conditionem in natura, Cœli imitationem in gratia; Iacet illa deformis & squalida, nisi ista faveat & decore suo squalorem cuspæ detergat; sterilescit natura deluditque spem omnem producendi fructus justitiæ ac messem meritorum, nisi ei vigorem suum gratia suppeditet, & vim quasi cœlestem imprimat virtutemque divinam; nec immeritò dixeris Ægypti Aratoribus deteriores illos de Pelagij grege sectarios, qui corde terris defixo ad Cœlum oculos non attollunt, dum soli naturæ fidentes non norunt gratiam: At ostendere, quàm sordescat naturæ tellus gratiæ Cœlum respicientibus, & quantùm illa sit vel suscipiendis gloriæ seminibus, vel ferendis bonorum operum frugibus imparata, nisi accedat, benignéque arrideat gratia, in hujusce libri argumentum, & in totius tractatus complementum assumimus.

CAPUT I.

De Iustificatione faciliora, & præambula.

1. Iustificatio est effectus gratiæ priùs, quam meritum.

IUSTIFICATIO & meritum, quatenùs sunt effectus habitualis gratiæ, servant inter se ordinem; & illa prior est, istud posterius; quia gratia habitualis priùs se habet ut operans, qoàm ut cooperans; item priùs dat jus ad gloriam ut hæreditatem, qoàm ad eandem ut mercedem; justificatio juxtà supradicta *lib. 1. c. 3. n. 27.* est effectus gratiæ habitualis ut operantis & respicit gloriam ut hæreditatem; meritum est effectus gratiæ habitualis ut cooperantis, & respicit gloriam ut mercedem; justificatio igitur præcedit meritum, & priùs quàm meritum est gratiæ effectus; jure propterea sub præfixo libri titulo justificationem anteponimus merito, & illam illicò aggredimur. Ideò sit

§. I.

Iustificationis significationes & acceptiones variæ.

2. Tres potissimùm habet in Scriptura significationes.

ASSERT. 1. Iustificatio tres potissimùm habet in Scriptura sacra significationes, & quoties agitur de justificatione impij facta à Deo aut de justificatione per Christum, propria ipsius significatio non est ea, qoæ illi convenit modo forensi. Hæ postremæ particulæ sont singillatim contrà sectarios

Probatur & explicatur; Iustificatio in Scriptura aliquando significat leges quæ continent & docent justitiam; sic dicitur Psalm. 118. *Iustificationes tuas custodiam: Doce me iustificationes*: Aliquandò significat effectionem & collationem justitiæ, vel etiam

etiam augmentum ipsius; sic dicitur 1. Cor. 6. *Hac quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis.* Rom. 8: *Quos vocavit, hos iustificavit.* Apocal. ult. *Qui iustus est, iustificetur adhuc:* Aliquandò significat declarationem justitiæ, seu sententiam quâ quis justus declaratur; sic dicitur Proverb. 17. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est apud Deum.* Isa. 5. *Va qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo;* vel etiam privatam attestationem, quâ quis se justum profitetur, sic dicitur Luc. 10. de quodam jurispesito *Qui volens iustificare se ipsum*, & Iob 27. *Iustificationem meam, quam capi tenere, non deseram.* Porrò Lnthesani & Calvinistæ secundam justificationis significationem non admittunt, & locis pro illa præallatis tribuunt tertiam significationem, secundùm quam justificationem appellant vocabulum forense, eo quòd habeatur per sententiam declaratoriam, quæ solet à iudice in foro pronunciari. Sed impugnantur, & simul

3. Vt supponitur pro justificatione impij à Deo non habet significationē forensem.

Probatur assertum quoad postremas particulas, quia ex una parte justificatio non est vocabulum purè forense, cum ex ipso vocis sono importet justum facere potiùs, quàm præcisè justum declarare; unde Augustinus *lib. de spiritu & littera, c. 26.* rectè ait *Quid est aliud iustificati, quàm iusti facti:* ex alia parte Deus non potest hominem justum declarare, quin justum verè faciat; nam cum sectissimus æque ac sapientissimus sit non potest aliquem justum declarare, quin justus verè sit, nec potest aliquis verè justus esse, quin à Deo talis factus sit; ergo quoties agitur de justificatione impij facta à Deo propria ipsius significatio non est ea, quæ illi convenit modo forensi, & quà puram declarationem, sed quà veram affectionem justitiæ importat ut magis ostendetur infrà: Nec quidquam prodest Adversariis, quòd hanc significationem à nobis intentam justificatio non habeat apud Ciceronem, Terentium, aliosque profanos Latinæ linguæ Auctores, nam apud istos neque habet significationem prætensam à sectariis, imò non invenitur verbum justificandi, ut notat Sylvius *q. 113. art. 1.* præter quod mirum non esset ethnicos professores divinæ gratiæ prorsùs ignaros forensem justificationis significationem potiùs, quàm nostram agnovisse; & sufficit nobis quòd sit sono vocis accommodatior, pro aliquibus Scripturæ locis necessaria, à D. Augustino expressè tradita, & ab omnibus Catholicis recepta.

4. Statuto jam, quòd verbum justificare dictum de Deo respectu creaturæ rationalis significat facere justitiam, & quod ly *facere* debeat sumi in sensu proprio & rigoroso, statuendum ulteriùs est quid sub eodem vocabulo veniat nomine justitiæ, quod quidem nihil aliud, quàm rectitudinem sonat, cum esse justum sit esse rectum & alicui regulæ commensuratum; hinc juxtà multiplicem rectitudinem multipliciter justitia sumitur: Sumitur primò pro rectitudine legis, seu scripta in libris leges continentibus; sic præcepta & verba legis dicuntur justitiæ, Psalm. 118. *Iustitia Domini recta lætificantes corda:* Sumitur secundò pro rectitudine operum externorum & commensuratione purè externa cum legibus, de quâ Christus Matth. 5. *Nisi abundaverit iustitia vestra plus, quàm Scribarum & Pharisæorum:* Sumitur tertiò pro rectitudine consurgente ex aggregato omnium virtutum, & dici solet justitia universalis, seu legalis, de quâ Philosophus *lib. 5. de moribus, cap. 1.* ait *Iustitia virtutes in se continet omnes:* Sumitur quartò pro rectitudine virtutis particularis, quâ homo rectè se habet ad alterum, & est una ex quatuor virtutibus cardinalibus, de quâ in proprio tractatu: Sumitur quintò pro rectitudine interna, quâ creatura rationalis rectè se habet ad Deum, tanquam ad primam regulam & ultimum finem; & hæc est justitia, de quâ in præsenti, quam Deus in homine facit, dum hominem justificat; unde etiam dicitur justitia Dei, seu ex Deo, quia à Deo specialiter provenit, sicuti dicitur justitia in fide, seu ex fide, quia à fide incipit; unde Apostolus *Philip. 3.* ait *Et inveniar in illo non habens meam iustitiam, qua ex lege est, sed illam qua ex fide est Christi, qua ex Deo est iustitia in fide,* ubi ly *iustitiam meam* contraponitur justitiæ ex Deo, ly *qua ex lege est* justitiæ ex fide; & ly *iustitiam meam* justitiam non mihi inexistentem, sed à me provenientem significat, ly *qua ex lege est* non justitiam legis in primo sensu de quo suprà, sed justitiam provenientem ex sola cognitione legis independenter ab auxilio gratiæ.

5. Quid sit justitia quā Deus facit, dum justificat.

Assert. 2. Iustificatio significans ex mox dictis propriam effectionem, seu collationem rectitudinis internæ, quâ creatura rationalis rectè se habet ad Deum, accipitur adhuc multipliciter.

6. Iustificationis propriè dictæ multiplex acceptio.

Accipitur primò vel quatenùs est operatio se habens per modum simplicis generationis, & ponens præcisè transitum a privatione, seu negatione justitiæ ad jūstitiam; vel quatenùs se habens per modum motus, seu mutationis à contrario aut quasi contratio in contrarium, & ponens transitum ab iniquitate ad justitiam, à peccato ad gratiam: Primo modo facta est justificatio in Angelis, & primis parentibus; secundo modo fit in nobis, & in unoquoque nostrum omnium prima est, quæ habet pro termino à quo peccatum originale, unde hanc tanquam primam & omnibus communem specialiter describit Tridentinum sub titulo de justificatione impij *sess. 6. c. 4.* dicens, quod sit *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ,* quamvis absolutè justificatio impij sit omnis translatio à peccato in gratiam.

Accipitur secundò, vel activè quatenùs se tenet ex parte Dei à quo fit, vel passivè quatenùs se tenet ex parte creaturæ in quâ recipitur; & hoc secundo modo, vel adæquatè, quatenùs importat totum progressum

eorum

eorum, quæ in justificatione fiunt, motum scilicet liberi arbitrij, remissionem peccatorum, collationem gratiæ, & infusionem virtutum; vel formaliter, quatenùs importat illud dumtaxat, quod in homine fit tanquam effectus formalis & proprius formæ justificantis; & quo formaliter ac propriè homo fit justus, tùm positivè acquirendo internam rectitudinem, tùm negativè abjiciendo irrectitudinem & obliquitatem peccati. Postrema hæc acceptio sicuti est illa, secundùm quam justificatio est effectus formalis gratiæ; ità illa est pariter, secundùm quam maximè pertinet ad præsens institutum; & in hoc sensu infra priùs agemus de justificatione positiva, deinde de justificatione negativa. Interim rem totam ad brevissimos terminos redigendo ex variis justificationis significationibus & acceptionibus menti hæreat præ cæteris ea significatio, secundùm quam est vera effectio rectitudinis internæ hominis in ordine ad Deum; eaque acceptio, secundùm quam talis effectio passivè ac formaliter sumitur, & per modum motus, non mutationis simplicis, seu generationis qualiscumque.

§. II.

Circà justificationem errores varij.

8. *Quatuor classes errorũ circà justificationem.* ASSERT. Varij atque permulti circà justificationem errores aptè reducuntur ad quatuor classes, quas statim refero.

Prima classis est non admittentium in justificatione ullam positivam justitiam, nec in illa aliquid aliud agnoscentium, quàm remissionem peccatorum factam per condonationem quandam extrinsecam, aut non imputationem.

Secunda admittentium quidem justitiam positivam, sed imputatam tantùm & extrinsecam, quam aliqui volunt esse justitiam Christi sitam in bonis ipsius operibus & meritis, aliqui justitiam Dei sumptam pro illa ipsa, quâ Deus essentialiter justus est.

Tertia ponentium justitiam partim intrinsecam, partim extrinsecam; adeò ut nostra justificatio inchoata & imperfecta habeatur per virtutes nobis inhærentes, istæ tamen non sufficiant ad justificandum sine justitia, aut Christi, aut Dei nobis imputata: In hunc errorem communiter creduntur ex ignoratione incidisse Pighius & Auctores Antididagmatis Coloniensis; sed Macedo *schola* 14. *cap.* 11. hos Doctores liberat, & existimat ipsos nihil aliud docuisse quàm ad justificationem præter justitiam inhærentem requiri favorem Dei extrinsecum, quod non continet errorem adeò manifestum, censura tamen non caret ex infrà dicendis *c.* 3. *n.* 5.

Quarta ponentium quidem justitiam totaliter intrinsecam & inhærentem, sed indistinctam à fide; cujus nomine intelligunt eam, quam vocant fidem promissionum, & distinguunt in generalem, quâ quis credit promissiones in genere; & in specialem, quâ quis credit aut confidit eas sibi in particulari applicari, & singulariter per Christum sibi non imputari peccata; specialem hanc promissionum fidem vocant fidem justificantem, & aliqui censent esse actum intellectus, aliqui actum voluntatis, nempe fiduciam.

Horum errorum Auctores nominatim non refero, quia sibimet non constant, ut familiare est hæreticis; & idemmet modò unum, modò alium justificationis modum videtur amplecti; sufficiat scire totam hanc errorum massam esse ex Lutherano & Calviniano furore compactam; & majoris hac de re eruditionis cupidus consulat Hosium *tom.* 2. *suorum operum lib.* 1. *de hæresibus sui temporis* Bellarminum *controvers.* 3. *lib.* 2. *de justificat. cap.* 1. Vasquium *disput.* 202. *cap.* 1. &c. 9.

Eorundem errorum prima classis impugnabitur infrà *cap.* 3. reliquæ impugnabuntur *cap. seq.* ostendendo de facto nostram positivam justitiam, seu formam justificantem, esse solam gratiam habitualem nobis inhærentem; nihilominùs quia circà fidem controverti specialiter solet, utrùm saltem sit dispositio præambula & prærequisita ad justificationem? expedit hanc controversiam sub hoc primo capite complecti, & occasione deinde hinc accepta aliquid addere contrà sectarios probando fidem, quam ipsi ponunt pro forma justificante neque ut dispositionem, neque aliter ad justificationem pertinere; ex quo remanebit etiam improbatus error existimantium fidem in justificatione requiri ad apprehendendam & nobis applicandam justitiam Christi, & ad justificationem se habere ut instrumentum potiùs, quàm ut dispositionem.

Statuamus igitur primò, an aliqua fides sit ad justificationem necessaria, & quænam, fides ne promissionum, ut præsumunt sectarij, an fides historica, seu potius catholica & dogmatica? ut enim observat Bellarminus *lib.* 1. *de justificat. cap.* 4. Catholici non utuntur nomine fidei historicæ ne videantur sentire res gestas in scripturis relatas credi propter solam auctoritatem ipsius historici; præter fidem promissionum & fidem dogmatum, rerumve gestarum, tertiam fidem assignant hæretici nimirum miraculorum, seu quâ fiunt miracula; & de quâ intelligunt illud 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem itaut montes transferam:* Verùm hanc fidem prorsùs omittimus, cum eam nec hæretici ipsi ponant ad justificationem pertinere. 10.

§. III.

§. III.

An & quaenam fides ad justificationem requiratur?

11. Ad justificationem peccatoris adulti est necessaria fides.

ASSERT. 1. Ad justificationem peccatoris adulti omninò prærequiritur aliquis actus fidei. Est catholicum dogma, in quo conveniunt aliqui etiam sectarij.

Dixi *peccatoris adulti*, ut exciperem tùm peccatores non adultos, tùm adultos nō peccatores; quoad illos enim certum est justificari absque ullo proprio actu, adeoque absque prævio actu fidei; quoad istos licèt cohærenter ad doctrinam positam *lib. præced. cap.* 2. §.4. justificatio facta non fuerit sine prævia dispositione præstita per actus fidei & charitatis; id tamen non est ità certum, nec spectat ad catholicum dogma; sicuti spectat assertum, ut jacet, quod propterea

Probatur ex Scriptura Ioan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Heb. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum.* Rom. 5. *Justificati ex fide pacem habeamus ad Deum.* Confirmatur ex Tridentino *sess.* 6. *c.* 8. ubi fides dicitur esse *humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*: & certè vel nulla prorsùs dispositio ad gratiam justificantem, seu ad justificationem prærequiritur, quod saltem respectu peccatoris adulti dici non potest; vel si prærequiritur aliqua dispositio, hæc debet collocari in actibus supernaturalibus; quorum primus est actus fidei.

12. Et talis fides debet esse catholica, seu dogmatica.

Assert. 2. Fides necessaria ad justificationem peccatoris adulti non est præcisè fides promissionum, sed est fides catholica, seu dogmatica, quam sectarij historicam vocant. Est fidei dogma definitum in Tridentino *sess.* 6. *c.* 6. & 9. item *can.* 13. & 14. contrà plures sectarios.

Probatur primò: fides necessaria ad justificationem est illa, quam definit Apostolus *Heb.* 11. illis verbis *est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, atqui fides, quam Apostolus sic definit, non est præcisè fides promissionum, sed est fides catholica, seu dogmatica; tùm quia de ea statim subdit *fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei*, quod spectat ad fidem dogmaticam, seu historicam; tùm quia ly *rerum sperandarum* ly *non apparentium* aliquid universalius explicat, quàm divinas promissiones specialemve Dei misericordiam, ut latè ostendit Bellarminus *lib.* 1. *de justificat. c.* 5. ergo fides necessaria ad justificationem peccatoris adulti non est, &c. Major probatur quia eo *c.* 11. Apostolus definit fidem; de quâ paulò post ait *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, & de quâ item paulò ante *c.* 10. dixerat *Justus autem meus ex fide vivit, quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ: Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ*: atqui fides quâ acceditur ad Deum, quâ justus vivit, quæ est in acquisitionem animæ, est fides necessaria ad justificationem, & quam sectarij justificantem vocant; ergo fides necessaria, &c. est illa, quam definit, &c.

13. Probatur secundò: Fides promissionum ut præmisimus *num.* 8. alia generalis est, alia specialis: Fides promissionum generalis est pars fidei catholicæ, ac dogmaticæ, quâ credimus Deum remuneratorem, & hac ratione requiritur quidem ad justificationem; at quatenùs catholica, ac dogmatica est, non præcisè quatenùs est fides promissionum: Fides promissionum specialis; de quâ habemus controversiam cum sectariis, eo modo quo ab istis astruitur, falsa prorsùs est & impertinens, imò contraria justificationi; quod sic ostendo: Hujusmodi fides specialis vel sumitur pro actu intellectus; quo quis credit; vel pro actu voluntatis, quo quis confidit sibi esse specialiter applicatam Dei misericordiam, & hac mediante remissa sibi esse peccata; si sumitur pro actu intellectus, esse ad summum potest opinio, at non fides divina; cum neque explicitè, neque implicitè sit cuilibet justo à Deo revelatum ipsi esse specialiter applicatam Dei misericordiam, & remissa peccata; ut probatum est *lib. præced. cap.* 3. §. 3. Si sumitur pro actu voluntatis, talis confidentia sic nudè spectata, & nec certitudini fidei nec merito bonorum operum innixa; non potest esse vera fiducia, sed vana præsumptio. Confirmatur: Fides, quâ quis credit, vel fiducia, quâ quis confidit sibi esse remissa peccata est essentialiter posterior justificatione: ergo non est fides illa, quæ ad justificationem prærequiritur, & ad eam se habet ut dispositio prævia ac aliquo modo ut causa, antecedens probatur, est posterius justificatione quidquid est posterius remissione peccatorum: atqui fides illa est posterior remissione peccatorum; falsò enim credo & perperam confido peccata mihi esse remissa, si dum ità credo & confido adhuc remissa non sunt: Neque existimandum est actum, quo ità credo & confido esse practicum & causativum sui objecti eo ferè modo, quo verba sacramentalia efficiunt quod significant: existimandum, inquam, id non est primò, quia talis causalitas est commentitia ac sine fundamento excogitata, & convenire ad summum potest actui; quo quis credat aut confidat peccata sibi remitti de præsenti, at non sibi esse remissa de præterito: Secundò quia sectarij, contrà quos agimus nec formas ipsas sacramentales admittunt efficere quod significant, & causare gratiam remissivam peccatorum: ergo multo minùs possunt similem causalitatem excogitare in fide, &c.

Et nullatenùs potest esse fides promissionum specialis.

14. Stabilito quòd fides ad justificationem requisita sit fides dogmatica sumpta pro assensu ad res revelatas, ut pleniùs innotesceret quænam, seu qualisnam sit talis fides? Inquirendum foret, circà quasnam res revelatas in particulari & explicitè versari debeat?

beat? at res hæc proprium ac opportuniorem locum habet in seq. tract. de virtut. Theolog. *lib.* 1. *c.* 5. §. 7.

§. IV.

An aliqua fides ad iustificationem sufficiat?

15. Nulla fides ad justificationem sufficit.

ASSERT. Nulla fides ad justificationem sufficit,& quocumque modo fides accipiatur, non solùm per se ipsam non justificat,sed nec est se sola sufficiens dispositio ad justificationem;nec etiam rectè dicitur justitiæ apprehensio.Est dogma catholicum contrà nostri temporis sectarios, qui ferè omnes docent solam fidem justificare, quamvis deinde pauciores doceant justificare per se ipsam,cæteri autem velint justificare tanquam apprehensionem justitiæ.

Probatur assertum & quidem quòd fides non sufficiat ad justificationem tanquam apprehensio justitiæ evincitur ex eo,quòd malè supponatur formam justificantem esse justitiam Dei aut Christi à nobis apprehensam, seu nobis imputatam,de quo infrà,quòd item non sufficiat tanquam forma se sola justificans infertur à fortiori tùm ex eo, quòd mox probabitur ne quidem habere rationem formæ se sola ad justificationem disponentis, tùm ex eo quod *seq. cap.* statuetur justificationē formalem de facto haberi per habitum, non verò per actum ullum, ne quidem partialiter. Hic igitur probandum dom-

16. Nec se sola ad justificationem disponit.

taxat superest quod nulla fides sit se sola sufficiens ad justificationem dispositio: id autem probo primò, quia fidei tribuitur primus accessus ad Deum *Heb.* 11. esse initium salutis ut loquitur Tridentinum *sess.* 6. *c.* 8. esse primam inclinationem ad salutem, ut scribit Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *strom.* quæ & similia fidei parùm quadrarent, si ipsa esset sufficiens & tota ad justificationem salutemque dispositio. Secundò quia Tridentinum *sess.* 6. *c.* 6. describens modum, quo homo ad justitiam præparatur atque disponitur, non solam fidem recenset, sed simul timorem divinæ justitiæ, Dei dilectionem,spem,odium peccati, & pœnitentiam. Tertiò quia si fides se sola per modum sufficientis dispositionis justificaret, justificaret etiam separata à charitate contrà illud 1. Ioan. 2. *Qui non diligit manet in morte*; justificaret item sine bonis operibus contrà illud Iacobi 2. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides salvare illum?* quibus verbis omninò reprimitur jactantia eorum, qui de sola fide gloriantur; nec non imprudentia Lutheri qui ausus est scribere *fides, nisi sit sine ullis etiam minimis operibus, non iustificat, imò non est fides* ut refert Bellarminus *lib.* 1. *de iu-*

17. *stificat. c.* 12. Quartò quia fides conducit,seu disponit ad justificationem, ipsam impetrando ac promerendo, & reconvertendo ad Deum hominem per culpam aversum; atqui hoc nec se sola, nec sufficienter præstat fides, nam aliæ etiam virtutes habent vim impetrandi, ac promerendi; & ex ipsis plures, maximè verò charitas, reconvertunt ad Deum magis,quàm fides: ergo; major probatur ex eo quod non est alius modus, quo fides ad justificationem conducat, nam apprehensio justitiæ, quam sectarij fidei tribuunt, præter quod, ut jam attigimus, est de subjecto non supponente, non sufficienter salvat modum loquendi scripturarum quo dicimur per fidem & ex fide justificari; ly quippè *per* & *ex* vim aliquam justitiæ causativam, non puram justitiæ apprehensionem denotat.

Dices plura esse loca Scripturæ, ex quibus infertur fidem se sola ad justificationem sufficere: Talia sunt primò ea, quibus in justificationis negotio nominatur solùm fides omnibus aliis prætermissis ut Luc. 7. *Fides tua te salvam fecit* Rom. 5. *Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum*: Secundò ea,quibus traditur omnem credentem justificari & salvari ut Rom. 1. *Evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti.* Rom. 10. *Omnis qui credit in eum non confundetur.* Ioan. 3. *Vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam*; quæ propositiones non essent infallibiliter veræ, quoties fides se sola non sufficeret ad justificationem & salutem; Tertiò ea, quibus à negotio justificationis & salutis excluduntur nostra opera ut Rom. 3. *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis.* Galat. 2. *Scientes quod non iustificatur homo ex operibus legis.* Ephes. 2. *Gratia estis salvati per fidem, non ex operibus:* Quartò afferunt aliqui ex Luc. 8. *Crede tantùm & salva erit*, & sibi applaudunt de illa particula *tantùm*, ob quam existimant se invenisse testimonium omninò expressum pro fide se sola justificante. Sed contrà: Adverto in universum fidei frequentiùs, quàm aliis dispositionibus & requisitis justificationem tribui in novo testamento primò, quia initio promulgationis Evangelij, ut fides faciliùs reciperetur, expediebat eam præ cæteris virtutibus commendari, nec poterat id meliùs præstari, quàm eximiè magnificando ejus necessitatem & conducentiam ad salutem,secundò, quia fides est initium & fundamentum eorum omnium, quæ ad salutem conferunt: Neque urgas verba illa Rom. 1. *Evangelium virtus Dei est,*&c.*quia revelatur in Deo iustitia ex fide in fidem*, quasi per ly *ex fide* iustificationis initium per ly *in fidem* tota iustificationis perfectio fidei tribuatur: Contrà enim ut omittam alias expositiones, quas insinuat Bellarminus *lib.* 1. *de iustificat. c.* 10. ly *ex fide in fidem* importat progressum à fide imperfecta ad fidem perfectam, & sensus est revelari in Evangelio justitiam Dei, quæ incipit à fide informi ac imperfecta, & perducitur ad fidem charitate formatam ac perfectam. Adverto insuper Augustinum *lib.* 3. *contrà duas epistolas Pelagianorum*, *cap.* 7. distinguere justitiam legis à justitia ex lege, seu in lege quòd justitia legis importet opera à lege

18. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

præcepta

præcepta, facta tamen secundùm spiritũ gratiæ; & hæc justitia utilis est ad salutem, undè Apostolus habet Rom. 2. *Factores legis iustificabuntur*, & Rom. 8. *Vt iustificatio legis impleretur in nobis.* Iustitia ex lege, seu in lege importet opera à lege præcepta, facta ex sola cognitione legis absque instinctu fidei & spiritu gratiæ; & hæc justitia nullius valoris est ad salutem: His in universum positis percurro breviter singulas relatas auctoritates, &

19. Desumptis tùm ex Scriptura. Ad primas dico ex ipsis ad summum inferri, quòd fides specialiùs & frequentiùs nominetur in justificationis negotio, quàm reliqua ad justificationem requisita, idque ob duplicem rationem mox adductam, non ob sufficientiam solius fidei ad justificandum; alioqui Scriptura aliis in locis, licèt fortè paucioribus, malè tribueret justificationem amori, timori, spei, &c. *Luc. 7. Eccles. 2. Rom.* 8. &c.

Ad secundas dico intelligendas esse negativè adeò ut sensus sit neminem justificari & salvari nisi credat; quod est per tales auctoritates importari necessitatem, non sufficientiam fidei ad salutem; vel clariùs dicito illas procedere de fide formata, quod est idem ac dicere non de fide sola, sed de fide simul cum aliis virtutibus, præsertim verò cum charitate.

Ad tertias dico ibi per opera legis, aut etiam per opera absolutè prolata intelligi ea, quæ habent duntaxat justitiam in lege, seu ex lege, non justitiam legis, id est non instinctum fidei & spiritum gratiæ.

Ad quartam dico Christum ibi exigere solam fidem, non ad justificationem & salutem æternam, sed ad impetrandam sanitatem, seu excitationem miraculosam filiæ jam defunctæ: unde verba illa non pertinent ad rem præsentem, ad quam si pertinerent probarent fidem unius se sola sufficere ad justificationem & salutem alterius, quod nec Adversarij prætendunt.

Ex dictis habetur Scripturam in præsenti controversia de fide justificante non solùm re ipsa, sed neque apparenter favere sectariis; isti quippè prærogativam justificandi tribuunt speciali fidei promissionum, eique soli; illa verò quoties justificationem ac salutem fidei tribuit, loquitur de fide catholica, seu dogmatica, quia loquitur de fide simpliciter dicta, qua creduntur veritates revelatæ; nec limitat ad fidem solam, cum nec sectarij ipsi potuerint pro fide justificante eruere ex Scriptura testimonium aliquod continens particulam illam *sola* aliamve æquivalentem.

20. Tùm ex Patribus. Neque dicas sanctos Patres supplevisse talem particulam desideratam & non expressam in sacra Scriptura, idque signanter præstitisse Origenem *in c. 3. epist. ad Rom.* ubi ità habet *Et dicit (Apostolus) sufficere solius fidei iustificationem, itaut credens quis tantummodò, iustificetur; etiamsi nihil ab eo operis fuerit expletum:* Ambrosium *in cap. 4. eiusd. epist.* dicentem, *Non ergo opus est lex quando impius per solam fidem iustificatur*, & in c. 9. *Sola fides posita est ad salutem:* Chrysostomum *homil. de fide & lege naturæ* dicentem *Latro credidit tantùm, & iustificatus est:* Teophylactum *in c. 3. epist. ad Galat.* dicentem *fides sola habet in se iustificandi virtutem:* Leonem *epist. 70.* dicentem *Sola fides catholica vivificat & sanctificat.* Contrà enim: in relatis aliisque similibus sanctorum Patrum sententiis ly *sola* non ponitur ad excludendam necessitatem cujuslibet alterius virtutis, aut gratiæ in ordine ad justificationem, sed aliquandò ad excludendam necessitatem operis externi; ità ponitur in verbis relatis ex Origene & Chrysostomo; aliquãdò ad excludendam necessitatem operum cæremonialium legis veteris, ità ponitur in verbis relatis ex Ambrosio; aliquãdò ad excludendam quamcumque fidem falsam & sectam hæreticorum, ità ponitur in verbis relatis ex Leone; aliquãdò ad significandum nihil sine fide sufficere ad justificandum, & per ipsam solam haberi justificationem negativè, quatenùs ipsa sola deficiente non habetur justificatio, ità ponitur in verbis relatis ex Theophylacto.

CAPUT II.

De iustificatione positivè accepta prout explicat formam, quæ iustificat de facto.

IAM suprà *n.* 7. memini justificationis positivæ & negativæ, eamque me huic præmissurum spopondi, isto promissis; & quia in materia iustificationis plura benè admittuntur de possibili, quæ malè astruuntur de facto, clarioris ac facilioris doctrinæ gratia ab illis ista secerno; & servatis in caput quartum iis, quæ circà iustificationis positivæ modum in ordine ad absolutam Dei potentiam dici possunt, sub hoc capite expendo ea dumtaxat, quæ eidem conveniunt secundùm præsentem providentiam, & potentiam Dei ordinariam; impugnando quæ malè, stabiliendo quæ bene dicuntur circà formam de facto iustificantem; & primùm breviter probando contrà hæreticos iustitiam inhærentem, deinde percurrendo quæ inter Catholicos controvertuntur de ipsa iustitia inhærente collocanda in actu, vel in habitu; in habitu uno, vel multiplici; in habitu solo, vel simul cum favore Dei extrinseco.

§. I.

Vtrùm iustificatio positiva habeatur de facto per formam inhærentem?

ASSERT. Nostra positiva justificatio habetur de facto nec per justitiam Christi nobis imputatam, nec per solam justitiam 21

eſſentialem Dei nos inhabitantem, ſed per formam nobis inhærentem. Eſt veritas fidei contrà hæreticos, & errores memoratos tùm *lib. præced. c. 5. n. 2.* tùm *hoc lib. n. 8.*

Noſtra juſtificatio non habetur per juſtitiam Chriſti imputatam.

Probatur prima pars ex Tridentino *ſeſſ. 6. can. 11.* anathematizante eum, qui dixerit *homines juſtificari ſola imputatione juſtitiæ Chriſti.* Confirmatur primò ex eo, quòd juſtitia noſtra derivatur à juſtitia Chriſti; ergo non eſt ipſamet juſtitia Chriſti nobis imputata; probatur antecedens ex Ioan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus & gratiam pro gratia*, ex Rom. 1. *Per quem accepimus gratiam.* Confirmatur ſecundò ex eo, quòd noſtra juſtificatio, ſi conſiſteret in imputatione juſtitiæ Chriſti, haberet ſignificationem forenſem & impropriam jam impugnatam *præced. cap.* §. 1. & iterum impugnabilem ex eo, quia nulla ſit neceſſitas tribuendi noſtræ juſtificationi talem ſignificationem impropriam, ſicuti nulla eſt neceſſitas imputandi nobis juſtitiam Chriſti; quod enim dicunt ſectarij neceſſariam eſſe talem imputationem ex eo, quia peccata tegantur tantùm non tollantur, adeoque peccator nequeat evadere juſtus niſi juſtitia aliena, eſt errorem errore fulcire & rejicietur *cap. ſeq.* §. 1 Quod addunt ex Scriptura in qua 1. *Cor.* 1. Chriſtus dicitur factus nobis *juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*, & Ierem. 23. vocatur *Iuſtus noſter*, ſeu juxtà textum hebræũ *Iuſtitia noſtra*, non officit, quia talia verba meritoriè & cauſaliter; non imputativè & formaliter intelligenda ſunt; & Adverſarij, cũ nullibi in Scripturâ reperiant imputationẽ juſtitiæ Chriſti, hanc non poſſũt inducere, niſi fictitiè & abſque omni auctoritatis æquè ac rationis fundamento.

3\. Nec per juſtitiam ſolam Dei inhabitantem.

Probatur ſecunda pars ex Tridentino *ſeſſ. 6. c. 7.* ſtatuente pro unica formali cauſa noſtræ juſtificationis *juſtitiam Dei, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit*, ex quo obiter habetur legitimus ſenſus illorum verborum 1. Cor. 10. *Ignorantes juſtitiam Dei* (id eſt quâ Deus nos juſtos facit) *& ſuam* (id eſt ex ſuis propriis ac naturalibus viribus provenientem) *volentes ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.* Confirmatur primò: recolendo ſupradicta *lib. præced. cap. 1.* § 1. contrà non diſtinguentes gratiam & charitatem à perſona Spiritus ſancti ſubſtantialiter nobis communicata, & ſpecialiter unita. Confirmatur ſecundò ex eo, quòd juſtitia Dei cum ſit ſemper eadem & intenſionis ac remiſſionis incapax, ſi per eam ſolam formaliter haberetur juſtificatio, haberetur ſemper & in omnibus juſtis juſtificatio æqualis, imò omnes juſti æquarentur Deiparæ & ipſi Chriſto, quod blaſphemum & abſurdiſſimum eſt, licèt fuerit à nonnullis hæreticis admiſſum teſte Ruardo *in explicat.*

4\. *articuli de juſtificat. §. pro majori autem.* Nec rectè dicitur juſtos adhuc eſſe inæquales propter inæqualitatem fidei, quâ credunt juſtitiam Dei ipſos inhabitantem. Rectè, inquam, non dicitur, quia ſecundùm tales hæreticos fides eſt pura apprehenſio, & applicatio juſtitiæ, ſeu formæ juſtificantis; forma autem eadem & indiviſibilis quomodocumque applicetur præſtat eundem & æqualem effectum formalem.

Sed per formã inhærentem phyſicè.

Probatur tertia pars ex Tridentino *can. & cap. præcitatis* expreſsè requirente ad noſtram juſtificatiunẽ aliquid nobis inhærens. Confirmatur primò: Angeli & primi parentes fuerunt juſti per formam ipſis inhærentem, ergo nos pariter per formam nobis inhærentẽ juſtificamur, in juſtificatione enim recuperamus per Chriſtum quod in Adamo perdidimus, recuperamus igitur formam juſtificantem inhærentem, ſi talis fuit Adamo collata & in Adamo deperdita. Confirmatur 5.
ſecundò ex eo; quod excluſis jam juſtitia Dei & Chriſti non remanet aſſignabilis alia juſtitia, quæ non ſit forma nobis inhærens, & quidem phyſicè; nam licèt juxtà inſtà dicenda *c. 4. ṣ. 1.* de potentia abſoluta excogitabilis fortè ſit juſtitia capitis moralis, quæ nobis moraliter tantùm inhærens nos juſtificet; nulla tamen eſt ne quidem apparens ratio talem juſtitiam excogitandi de facto, & ſufficere quidem illa poteſt ad aliquam juſtificationem, at non ad eam, quæ de facto fit, & quâ, ut loquitur Tridentinum *præcit. c. 7.* homo renovatur interiùs per voluntariam ſuſceptionẽ gratiæ & donorum, & juſtitiam recipit unuſquiſque ſuam; propterea Oviedus *tr. 8. contr.* 1. *n. 7.* rectè monet eſſe de fide certum dari de facto in noſtra juſtificatione juſtitiam non ſolùm nobis inhærentem, ſed etiam inhærentem phyſicè, ſaltem in prima ſui infuſione; quas poſtremas particulas addit, ne damnet ſententiam Vaſquij aſſerentem actum dilectionis Dei ſuper omnia eſſe formã ſanctificantem, eoque phyſicè tranſacto, per peccatum tamen non retractato, permanere hominẽ ſanctum & juſtum.

Et eſt contrà fidem, ſi de facto aſtruatur inhærens ſolùm moraliter.

Dices: ex Rom. 5. *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ità & per unius obeditionem juſti conſtituentur multi:* atqui culpa originalis, quæ nos per unius inobedientiam peccatores conſtituit, nobis inhæret ſolùm moraliter; ergo etiam moraliter ſolùm nobis inhæret juſtitia, quæ nos per unius obeditionem juſtos conſtituit. Sed contrà: Senſus Apoſtoli eſt, quòd ex 6.
unius inobedientia originem traxerit culpa, ex unius obedientia originem traxerit juſtitia, & hoc ſufficit ad verificandam proportionem, ſeu paritatem importatam per illam particulam *ſicut*, quæ certè paritas extendenda non eſt ad modum, quo tùm habitualis culpa tùm habitualis juſtitia nobis inhæret, quia habitualis culpa non poteſt ab extrinſeco infundi & phyſicè inhærere; benè verò habitualis juſtitia, cum igitur culpa ſit capax ſolius inhærentiæ moralis, & juſtitia ſit capax inhærentiæ phyſicæ, ex morali inhærentia culpæ non rectè arguitur ad moralem inhærentiam juſtitiæ.

Poſſent hic pro veritate juſtitiæ nobis inhærentis congeri valdè multa, & valdè expreſſa Sanctorum Patrum teſtimonia, ſed quia ut refert Herinex *diſp. 4. quæſt. 2. num. 7.* ipſimet Sectarij fatentur Sanctos Patres in doctrina juſtificationis pro nobis ſtare, eoſ-

que

que propterea in hac controversia non recipiunt necesse non est aliquem in particulari proferre, videat verò, qui velit, eorum non paucos apud Bellarminum *lib. x. de justificat. cap.* 8.

---

§. II.

Vtrùm forma inhærens, quâ de facto justificamur, sit qualitas permanens, & habitus?

7. *Forma de facto in Sacramento justificans est qualitas permanens & habitus.*

ASSERT. 1. Forma inhærens, quâ de facto justificamur in Sacramento, vel antè usum rationis, vel cum sola attritione, est qualitas permanens & habitus. Ità post Concilium Tridentinum Theologi omnes; quamvis cum aliquo inter se dissidio in qualificanda asserti certitudine, quam nonnulli volunt esse solùm Theologicam; & oppositum censent temerarium dumtaxat aut ad summū errori proximum; cæteri magis communiter sentiunt esse fidei, & oppositum censent hæresim; utriusque sententiæ Auctores latè enumerat Amicus *disp.* 19. *sect.* 2.

Probatur: Forma inhærens, quâ de facto justificamur in Sacramento vel antè usum rationis vel cum sola attritione, neque spectat ad aliud prædicamentum à qualitate, neque est qualitas transiens; ergo forma inhærens, quâ &c. est qualitas permanens & habitus. Antecedens quoad primam partem; de cujus certitudine procedit insinuatum dissidium inter Theologos, ex quibus negantes assertum esse certum de fide id non negant ex ea parte, qua astruit formam justificantem esse permanentem & habitualiter durantem; sed ex ea, qua astruit esse qualitatem, ut observat Oviedus *hic controvers.* 1. *num.* 15. Antecedens; inquam, quoad primam partem probatur inductione, nam talis forma neque spectat ad prædicamentum substantiæ, quia esset substantia supernaturalis, quam aliundè suppono in creatis repugnare; neque ad prædicamentum quantitatis, quia quantitas non est forma, quæ convenire possit animæ rationali, eamque perficere; neque ad prædicamentum relationis, quia hæc resultat, non infunditur, aut producitur per se, item quia recurreret difficultas in assignando prædicamento, ad quod spectaret ratio fundandi talem relationem; neque ad prædicamentum actionis & passionis, quia actio & passio sunt via ad formam, non forma; item quia recurreret difficultas in assignando prædicamento ad quod spectaret terminus illius actionis & passionis; neque ad prædicamenta ubi, & quando, quia forma qua justificamur abstrahit à quocumque determinato loco & tempore; neque tandem ad prædicamenta situs & habere, quia hæc sunt prædicamenta propria rerum materialium; ex omnium igitur prædicamentorum inductione constat formam inhærentem, qua de facto justificamur non spectare ad aliud prædicamentum à qualitate. Probatur modò antecedens quoad secundam partem, quòd scilicet talis forma non sit qualitas transiens; nam vel esset actus hominis justificati, vel motio Dei justificantis; atqui neutrum dici potest, quia quando per baptismum justificamur antè usum rationis, neque sumus capaces actus proprij, neque motionis divinæ quæ ad actum datur; quando verò utentes ratione per baptismum aut pœnitentiam justificamur cum sola attritione; habemus quidem actum proprium quo atterimur; at iste actus non potest justificare formaliter; quia si hoc convenit alieni actui, convenit soli contritioni; habemus item motionem divinam, at si actus, ad quem datur, nos non justificat formaliter, multò minùs id præstat motio, quæ est via ad actum; ergo à primo ad ultimum forma inhærens, qua de facto justificamur in Sacramento, vel antè usum rationis, vel cum sola attritione, est qualitas non transiens & actualis, sed permanēs & habitualis. 8.

9. *Idque meliùs dicitur habere certitudinem fidei, quam solū Theologicam.*

Ex his non solùm manet sufficientissimè probata asserta veritas, verùm etiam infertur ejus certitudinem meliùs dici de fide, quàm dumtaxat Theologicam, nam cum post Tridentinum de fide sit omnem justificationem de facto haberi per formā intrinsecam ac inhærentem justificato, & evidenti inductione constet talem formam in justificatis antè usum rationis, vel cum sola attritione, non posse esse nisi qualitatem permanentem & habitualem, sequitur assertam veritatem deduci post Tridentinum ex una præmissa fidei, alterâ evidente; omnis autem veritas ità deducta; si minùs formaliter & ut deducta, saltem materialiter & specificativè habet certitudinem fidei. Dixi *post Tridentinum* nam olim circà justificationem parvulorum in baptismo, utrùm eis culpa præcisè remitteretur, an simul conferretur aliqua forma inhærens & fieret infusio habituum? erat controversia, in qua licebat utramlibet partem sequi, ut evincitur *ex cap. Majores de baptismo* ubi Innocentius III. utramque sententiam refert, & neutram damnat: Posteà Concilium Viennense sub Clem. V. jussit quidem omnes sequi ut probabiliorē sententiam affirmantem fieri parvulis infusionem habituum; at non prohibuit judicare probabilem sententiam oppositam. Postremò Tridentinum tum *sess.* 5. *in decreto de peccato originali* anathematizat negantes conferri in baptismate gratiam Domini nostri Iesu Christi, tùm *sess.* 6. *cap.* 7. *& can.* 11. simpliciter statuit omnem nostrā justificationem haberi per formam inhærentem; solùm igitur post Tridentinum, non antè, certò consistit in justificatione parvulorum infundi formam inhærentem, & conferri habitus; in justificatione, inquam, parvulorum, nam in justificatione adultorum neque etiam antiquitùs & antè Tridentinum fuit inter Catholicos dubitatum de habituum infusione, ut rectè observant Suarez *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 4. Oviedus *controv.* 1. *num.* 1x. Herinex *disp.* 4. *quæst.* 3. *num.* 9.

Quoad Parvulos tamen tantùm post, non antè Tridentinū.

Assert. 2. Forma inhærens, qua de facto 10.

Sola qualitas permanens ſeu ſolus habitus juſtificat etiam extrà Sacramentum.

extrà Sacramentum juſtificamur cum actu contritionis dilectioniſvè Dei ſuper omnia, eſt unicè qualitas permanens & habitus non verò ipſe contritionis dilectioniſvè actus. Ità Ioannes à S. Thoma *diſp.27. art.1.* Gonetus *diſp.1. de juſtificat. art.3.* Gabriel à S. Vincentio *diſp.13. quæſt.5.* Bellarminus *lib.2. de juſtificat. cap. 15.* Amicus *diſp. 99. ſect.9.* Oviedus *controv.1. punct. 2. & 7.* Eſparza *lib.5. quæſt.12.* Hernicx *diſp 4 quæſt.3.& 5.* Madernus *quæſt.5. art.7.* cæterique Theologi magis communiter contrà Vaſquium *hic diſp.203.* Turrianum *opuſc.6. diſput.4.* Moraunm *tr.de gratia diſp.12.* Gaſparem Hurtadum *tract.de pœnit.diſp 2. difficult.7.* Ioannem Vincentium *de gratia Chriſti quæſt.2.* & licèt ex his nonnulli, præſertim Vaſquez videantur de poſſibili, tantùm non de facto, tribuere actui contritionis ſeu dilectionis vim formaliter juſtificandi, tamen eorum argumenta de facto militant æquè ac de poſſibili.

11\. Dixi *eſt unicè qualitas permanens & habitus*: Primò ut conjungendo per particulam copulativam *&* qualitatem permanentem cum habitu innuerem me utrumque pro eodem ſumere, nec in præſenti ſolicitum eſſe loquendi de habitu, prout ſpectat ad primam ſpeciem qualitatis in toto rigore, & ſupponit pro ſolo habitu operativo, cujuſmodi propriè nō eſt gratia ſanctificans, quã propterea Amicus *diſp.29. ſect.4.n.114.* aliiq; nonnulli volunt pertinere ad primã ſpeciem qualitatis, ut eſt diſpoſitio, non ut eſt habitus; in hac re non immoror, & aſſerendo formam juſtificantem eſſe habitum nihil aliud pro nunc intelligo, quàm eſſe donum permanens de genere qualitatis, ſeu eſſe permanentem qualitatem. Secundò ut per particulam reſtrictivam *unicè* exprimerem nos ità juſtificari per habitum, ut non ſimul juſtificemur per ullum actum; & quia ſpecialis eſt controverſia de actu contritionis & dilectionis, hunc ſignanter excluſi addendo particulas illas *Non verò*, &c. Porrò aſſertum quatenùs affirmat adultos extrà Sacramentum juſtificari per habitum eſt ferè in eodem gradu certitudinis ac aſſertum præcedens, & qui doceret eos juſtificari per ſolùm actum videretur de errore ſuſpectus, & ſaltem non effugeret notam temeritatis; undè Oviedus *hic controv.1.punct.2.* poſtquam pro Vaſquio laboravit in ſuſtinendo definitum non eſſe in Tridentino juſtificationem adulti extrà Sacramentum fieri per habitum, *num. 26.* fatetur fore temerarium modò aſſerere quòd per habitum non fiat; Idem aſſertum quatenùs negat adultos extrà Sacramentum juſtificari ſimul per actum habet longè inferiorem certitudinis gradum, & cõmuniter nulla inuritur nota opinioni docenti juſtificationem adultorum extrà Sacramentum haberi de facto per contritionem & per gratiam, tanquam per duplicem formam inhærentem actualem unam & phyſicè tranſeuntem, habitualem alteram & phyſicè permanentem. Aſſertum ſic explicatum

Quomodo cadat cenſura in opinionem oppoſitam.

12\. Probatur primò: Forma inhærens, quâ de facto juſtificamur in Sacramento, vel antè uſum rationis, vel cum ſola attritione, eſt unicè qualitas permanens & habitus; ergo ſimiliter forma inhærens, quâ de facto juſtificamur extrà Sacramentũ cum actu contritionis, &c. antecedens ſupponitur ex aſſerto præcedenti & admittitur ab Auctoribus Theologis, cum quibus modò res agitur; conſequentia probatur primò quia Tridentinum *ſeſſ 6. cap.7.* in quo certè ſtatuitur formam de facto juſtificantem eſſe non ſolùm inhærentem, verùm etiam permanentem, loquitur de juſtificatione facta extrà Sacramentum æquè ac de facta in Sacramento; alioqui ſi de hâc ſola loqueretur, de hâc ſola etiam, non de facta extrà Sacramentum eſſet certum, quòd fieret per formam inhærentem; Dicere verò Concilium 13
æquè loqui de utraque juſtificatione in ordine ad fieri per formam inhærentem, non in ordine ad fieri per formam permanentem, eſſet limitatio, quam Concilij verba paterentur quidem, ſi aliundè conſtaret ipſius neceſſitas; at dum hæc aliundè non conſtat, improbanda eſt limitatio illa tanquam inducta gratis & contrà generalem regulam non limitandi ſine neceſſitate auctoritates: Eadem conſequentia probatur ſecundò, quia eo ipſo, quòd in Sacramento unicè juſtificamur per habitum, conſequens eſt hunc habere ſe ſolo virtutem perfectè juſtificandi, fruſtrà igitur inquiritur alia forma, quæ ſimul cum habitu extrà Sacramentum juſtificet: Tertiò quia non ſolùm attritio, verùm etiam contritio non poteſt juſtificare formaliter ex infrà dicendis *c.4. § 2.* ergo non ſolùm dum juſtificamur cum attritione in Sacramento, verum etiam dum juſtificamur cum contritione extrà Sacramentum, juſtificamur unicè per habitum.

Probatur ſecundò. Forma inhærens quâ 14.
de facto extrà Sacramentum juſtificamur eſt conſtitutiva ſtatus, omnis enim juſtificatio impij eſt tranſitus à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ, ut colligitur ex Tridentino *ſeſſ. 6. cap.4.* ſed forma conſtitutiva ſtatus debet eſſe permanens, cujuſmodi eſt ſolus habitus, non verò actus contritionis, aut ullus alius actus viæ; (viæ, inquam, ut excipiam actum viſionis in patriâ, qui ſicuti eſt prima ratio conſtitutiva ſtatus omnium bonorum aggregatione perfecti, ità ex hoc capite non caret prærogativâ formæ juſtificantis) ergo forma inhærens, quâ de facto extrà Sacramentum juſtificamur eſt unicè qualitas permanens, &c. Minor probatur, quia ſtatus à ſtabilitate dicitur, eique motus & tranſitus opponuntur; importat igitur permanentiam nec conſtitui poteſt niſi per formam permanentem.

Iuſtificatio conſtituit ſtatum.

Dices; Status juſti opponitur ſtatui peccatoris; atqui ſtatus peccatoris conſtituitur per formam permanentem ſolùm moraliter, ideſt per non retractatum actum peccati; ergo ſimiliter per formam permanentem ſolùm moraliter ideſt per non retractatum actũ contritionis ſeu amoris conſtitui poteſt ſtatus juſti. Sed contrà: ſtatus juſti verè oppo- 15.
nitur

Iustus habet statum Physicum, Peccator statum purè moralē. nitur statui peccatoris, at sicuti *ex præcedenti num.6.* ab inhærentia morali culpæ non rectè arguitur ad inhærentiam moralem justitiæ; ità nec à sola permanentia morali illius ad solam permanentiam moralem istius.

Probatur tertiò specialiter quod contritionis dilectionisvè actus non sit forma de facto justificans. Contritio de facto est dispositio ad formam justificantem; ergo non est forma de facto justificans alioqui esset dispositio ad se ipsam, & aliquo modo causa sui ipsius, cum dispositio exerceat causalitatem aliquam in formam, ad quam disponit; antecedens probatur ex Tridentino *sess.6. cap.6.* ubi inter dispositiones quibus impius ad justitiam præparatur enumerantur actus dilectionis Dei & pœnitentiæ: nec rectè intelligitur Concilium de solo actu dilectionis & pœnitentiæ imperfectæ, qui attritio dicitur: Non rectè, inquam, quia loquitur de actibus necessariis in adulto ad consequendam justificationem per baptismum, ad quam certè non est determinatè necessaria attritio & imperfecta pœnitentia consequēs ad imperfectam dilectionem, sed indeterminatè attritio vel contritio, imperfecta vel perfecta pœnitentia & dilectio; loquitur igitur Concilium de pœnitentia & dilectione in genere, prout à perfecta & imperfecta, à contritione & attritione præscindit; hocque corroboratur ex eo, quod idem Concilium *sess.14. cap.4.* agens de contritione

Contritio est dispositio ad justificationem & ad formam justificantem.

16\. quà homo post baptismum lapsus præparatur ad ritè suscipiendum Sacramentum pœnitentiæ ait *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius*, ubi certè ly *contritionis motus* non supponit pro contritione imperfecta; hæc quippè non fuit quovis tempore necessaria ad impetrandam veniam peccatorum; & antè legem Evangelicam, sicuti nullatenùs neque etiam in Sacramento ad talem veniam impetrandam erat sufficiens, ità nullatenùs ad eamdem erat necessaria; cadunt igitur verba illa suprà contritionem perfectam, quam Tridentinum statuit esse dispositionem sufficientem ad Sacramentum pœnitentiæ, non tamen unicam; cum *eod. cap.* posteà loquens de contritione imperfecta, quæ attritio dicitur, ità habeat *& quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœ-*

17\. *nitentiæ impetrandam disponit.* Plura alia ad ejusdem antecedentis probationem afferri possunt tùm ex Scriptura, in quâ sæpè Deus promittit remissionem peccati conterenti se & se ad ipsum convertenti, signum est igitur remissionem peccati & formam justificantem esse quid consequens ad contritionem & conversionem in Deum, tanquam ad dispositionem; tùm ex Sanctis Patribus, ex quibus præsertim D. Thomas pluribus in locis, expressissimè verò *quæst.* 28. *de verit. art.* 8. *ad* 1. 2. *&* 4. docet contritionem esse dispositionem ad culpæ remissionem & ad gratiam.

Dices: concesso tandem absolutè antecedente illo *Contritio est dispositio ad formam justificantem* negari posse consequentiam *ergo non est forma justificans*, vel distinguendo concedi, quòd non sit forma justificans eadem, ad quam disponit; negari verò, quòd nō sit forma justificās diversa: ratio est quia homo potest esse justus & sanctus duplici diverso titulo, & de facto Christus talis est tū per gratiam habitualem tùm per gratiā unionis: ex alia parte sicuti loquēdo de duplici diversa vita, vel de duplici diversa virtute, dispositio ad vitā potest esse vita, sic vita sensibilis est dispositio ad vitā rationalē; dispositio ad virtutē potest esse virtus, sic fides potest esse dispositio ad spem, temperantia actus est dispositio ad temperantiam habitum, cur similiter loquendo de duplici diversa sanctitate seu forma justificante & sanctificante dici non poterit quod una sit dispositio ad aliam, & tamen utraque sit simpliciter ac perfectè forma justificās & sanctificans. Sed 18.

contrà: transeat negari posse consequentiam in vi illationis præcisè, non sic negari potest in subjecta materia, in quâ aliundè supponitur formam justificantem esse unicam primò ex eo quod Tridentinum *sess.6. cap.7.* statuit unicam formalem causam nostræ justificationis esse justitiam Dei & licèt ly *unicam* præcipuè ponatur ad stabiliendam solam formam justificantem intrinsecam & excludendam extrinsecam, tamen distinguere deindè duplicem formam justificantem intrinsecam actualem unam, habitualem alteram minùs quadrat eidem Tridentino subdenti talem unicam formam justificantem recipi secundum propriam cujusque dispositionem, esse sicut primam stolam in Adamo deperditam, debere conservari ut perferatur antè Tribunal Christi, quæ habitui tantùm rectè accommodantur, non actui: Secundò quia nullibi Sancti Patres & Concilia meminerunt duplicis formæ justificantis, & ità sæpè dixerunt per justificationem nos præparari & disponi ad iustificationem, ut numquam dixerint per illam nos iustificari formaliter. Supposito igitur quòd de facto forma iustificans unica sit, non duplex, sic potest efficaciter instaurari nostra superior probatio: Vbi est unica forma iustificans, dispositio ad formam iustificantem non est forma iustificans; sed de facto est unica forma iustificans & ad hanc contritio est dispositio, ergo de facto contritio non est forma iustificans.

Forma, quâ de facto justificamur, est unica.

Vrgebis: Quamvis in Scriptura & Patribus non habeatur verbis omninò expressis nos iustificari formaliter per contritionem aut dilectionē, habetur id sæpè verbis æquivalentibus, quibus charitati tribuitur nostra perfectio & sanctitas, mansio Dei in nobis, remissio peccatorum, &c. sic dilectio Dei *Rom.* 10. dicitur *plenitudo legis* & Coloss. 14. *vinculum perfectionis* sic *Io.* 14. habetur *Si quis diligit me Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Proverb. 10. *Vniversa delicta operit charitas* 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*: Sic ex Sanctis Patribus Augustinus

guſtinus *de natura & gratia cap.*42. docet charitatem eſſe noſtram juſtitiam & *cap.ult.* ità loquitur *Charitas inchoata, inchoata iuſtitia eſt; charitas provecta iuſtitia eſt; charitas magna, magna iuſtitia eſt.* Sed eontrà

19. Occurritur auctoritatibus Adverſariorum.

transferri huc poſſunt quæ dicebamus *lib. præced. cap.*1. *num.*52. ad eaſdem ferè aliaſque ſimiles auctoritates ibi adductas pro identitate charitatis cum gratia; ſolùm obſervo verba mox relata *ex Io.*14. in ly *manſionem apud eum faciemus* continere juſtificationem factam per aliquid permanens, adeoque favere noſtro magis, quàm Adverſariorum intento.

Præterea hic rationes alioqui non contemnendas, quæ contrà doctrinam hucuſque poſitam militant, arbitratus eis me faciliùs & commodiùs ſatisfacturum, dum poſtquam explicuero modum, quo de facto habetur juſtificatio negativa & peccatorum remiſſio, oſtendam neque etiam de potentia abſoluta poſſe aut poſitivam aut negativam juſtificationem haberi formaliter per contritionis dilectionisvè actum, vide igitur infrà dicenda, *cap.*4. §.2.

---

§. III.

Vtrùm habitus, quo de facto juſtificamur, ſit ſimplex, & unicus; An compoſitus ex multis, aut multiplex?

20. Habitus de facto formaliter juſtificans nō eſt compoſitus ex multis.

ASSERT.1. Habitus, quo de facto formaliter juſtificamur, eſt ſimplex, non ex multis compoſitus. Ità Cajetanus 1. 2. *quæſt.* 110. *art.*4. Medina *eod. art.* favente D. Thoma *ibid.* item *quæſt* 111. *art.*2. & *de veritate quæſt.*27. *art.*5. *ad* 17. D.Thomam & Thomiſtas ſequuntur Suarez *lib.* 7. *cap.* 9. *num.*13.*&* 30.Tannerus *diſp* 6.*quæſt.*5.*dub* 2. *num.*36. Oviedus *controv.*1. *punct.* 5. exterique Theologi magis cōmuniter contrà Aureolum *in* 2. *diſt.*26. *quæſt. unica art.*1. collocaotem formam juſtificantem in collectione omnium habituum ſupernaturalium: Item contrà Vegam *lib.*7.*in Trident. cap.*3. & Sotom *lib.*7. *de natura & gratia cap.*18 eamdem formam collocantes in collectione triū habituum fidei, ſpei, & charitatis; Tandem contrà Loream *diſp* 16. *de gratia* volentem habitum ſaltem charitatis, ſi ab habitu gratiæ diſtinguitur, ſimul cum iſto requiri ad noſtram juſtificationem.

Dixi *quo de facto formaliter iuſtificamur* ubi per ly *formaliter* oon ſolùm intelligo illud, quod quocumque modo juſtificat tanquam forma, ſed illud quod inter alias formas habet primariam, eſſentialem, & formaliſſimam iuſtificandi rationem, & quo ſolo poſito habetur tota iuſtificationis eſſentia, ideſt amicitia cum Deo, ius ad gloriam, expulſio peccati; quamvis non tota iuſtificationis perfectio ſecundaria, accidentalis, & integralis; ad quam certè perfectionem pertinent omnes ſupernaturales habitus, imò & omnes ſupernaturales actus; hæc enim omnia communi quadam ac valdè generali ratione reddunt hominem iuſtum & ſanctum, & ſunt ſuo modo participationes bonitatis ac ſanctitatis divinæ.

Probatur: eo formaliter iuſtificamur, quo reddimur habentes primam radicem totius ſanctitatis atque iuſtitiæ, amicitiam cum 21
Deo & ius ad gloriam, quo item abſtergimus omnem peccati maculam; ſed hoc totum nobis præſtatur habitu gratiæ ſub pto ſecundum ſuum eſſe ſimplex, non ut faciente collectionem & complexum cum omnibus aut aliquibus habitibus virtutum infuſarum; ergo id, quo de facto formaliter iuſtificamur, eſt habitus ſimplex, non ex multis compoſitus; maior patet ex mox præmiſſa explicatione illius particulæ *formaliter*; minor ſupponitur partim *ex præced lib.cap.*2. §.2.3.*&* 4. partim *ex cap.ſeq.*§.2. Confirmatur ſpecialiter, quod habitus formaliter iuſtificans non componatur formaliter ex virtutibus Theologicis fidei, & ſpei, nam habitus fidei & probabiliter etiam habitus ſpei non datur in patria, ubi tamen datur tota eſſentialis iuſtitia, quæ datur in via. Confirmatur inſuper ex eo, quod eſſentia quælibet ex genere ſuo melius explicatur per ſimplicem, quàm per complexum conceptum; per illum enim meliùs, quàm per iſtum acceditur ad rationem primam & formaliſſimam contradiſtinctam à paſſionibus, proprietatibus, & accidentibus integrantibus adæquatam & materialem perfectionem rei; ergo dum hic agimus de eo, quo iuſtificamur tanquam iuſtitia eſſentiali & prima, meliùs id collocatur in habitu ſimplici, quàm in complexo & compoſito ex multis. Confirmatur 22
tandem ex eo, quod Tridentinum *ſeſſ.*5. *in decreto de peccato originali* ſtatuit iſtud remitti per gratiam, quæ in baptiſmate confertur *& ſeſſ.*6. *cap.*4. docet iuſtificationem impiĳ eſſe tranſlationem in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum, & neutro in loco meminit alicuius alterius habitus, ad ſimplicem igitur gratiæ habitum reducit totam formæ iuſtificantis eſſentiam.

Dices idem Concilium alibi aliorum habituum meminiſſe, nam *ſeſſ.*6. *cap.*7. explicat iuſtificationem *per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum*, Ecce virtutum omnium collectionem pro ſententia Aureoli t *eod. cap.* ait *in iuſtificatione hæc omnia accipere hominem infuſa per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*; Ecce trium virtutum Theologicarum collectionem pro ſententia Vegæ & Soti: *ead. ſeſſ. can.*11. anathematizat dicentem *homines iuſtificari vel ſola imputatione iuſtitia Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione, excluſa gratia & charitate*; Ecce charitatis cum gratia coniunctionem pro ſententia Loreæ. Sed cōtrà 1 *cit.cap.*7. Concilium explicat totum iuſtificationis progreſſum ſeu iuſtificationem adæquatam, non iuſtificationis eſſentiam, ſeu iuſtificationem formalem; nos autem hãc ſolam collocamus in habitu ſimplici *can.*11.

anathema

anathematizat excludentes à justificatione gratiā & charitatem, non excludentes solam charitatem; & conjungit gratiam cum charitate, non quia velit utramque ad justificationem formalem requiri, sed quia vult non utramque à justificatione formali excludi, non exprimit autem excludi posse charitatem potiùs, quàm gratiam, ne videatur damnate identificantes charitatem cum gratia.

23. Nec est multiplex. Assert. 2. Habitus, quo de facto formaliter justificamur, est unicus, non multiplex; nec dantur duo aut plures habitus, quorum quilibet seorsim & se solo sit forma justificans. Ita Theologi relati pro asserto præcedenti, cæterique communiter contrà Vasquium *disput.* 198. *cap.* 3 ubi problematicè permissa distinctione reali habitus gratiæ ab habitu charitatis docet hunc habitum etiam ut realiter ab illo distinctum esse formam simpliciter & adæquatè justificantem.

Probatur assertum, in quo ly *formaliter* debet sumi eodem rigore, quo in asserto præcedente; probatur, inquam, repetendo in primis *ex præced. num.* 18. definitionem Tridentini de unica formali causa nostræ justificationis, quæ quidem definitio licèt ex proprio Concilij intento excludat solùm plures causas formales, quarum una intrinseca sit, altera extrinseca, & ex contextu deinde verborum, ac modo loquendi plures etiam intrinsecas, quarum una habitualis sit, altera actualis; negari tamen nequit, quin aliqualiter faveat exclusioni cujuscumque pluralitatis formarum justificantium, quarum quælibet sit habitualis.

24. Habitus charitatis nō est ex se forma justificans. Probatur insuper & efficaciùs ratione; Habitus charitatis seorsim & se solo non est forma justificans; ergo habitus, quo de facto formaliter justificamur, est unicus, non multiplex; est scilicet solus habitus gratiæ; nec dantur duo, aut plures habitus, &c. consequentia patet, quia de nullo alio habitu viæ (ut pro nunc præscindam ab habitu luminis gloriæ, de quo nonnihil attingam infra *cap.* 4. *num.* 37.) potest esse controversia, cum habitus fidei & spei permaneant de facto in peccatore, & componantur cum peccato; habitus verò reliquarum virtutum, utpotè inferiores theologicis, non possint justificare magis, quàm virtutes theologicæ: Antecedens probatur primò, quia forma justificans, de qua in præsenti, est justitia essentialis & prima reddens justum simpliciter & in essendo; hujusmodi autem non est habitus charitatis, qui utpotè virtus nos rectificat in ordine ad operari, nō in ordine ad esse, & utpotè participatio Dei in linea voluntatis, non in linea naturæ & radice totius sanctitatis, nos sanctificat dumtaxat in determinata linea & secūdùm quid,

25. non simpliciter: Secundò, quia habitus charitatis seorsim & se solo nihil aliud præstat, quàm reddere potētem amare Deū amicabiliter & propter se ipsum; at hoc non est justificare formaliter, quia non est reddere Amicum; cum esse amicum sit habere jus ad amari ab alio, non habere potentiam ad amandum alium, ut latiùs tradidimus *lib. præced. cap.* 1. §. 4. Tertiò, quia forma positivè justificans justificat etiam negativè; peccatum scilicet expellit eique opponitur; atqui hoc ex natura sua non convenit habitui charitatis, nam posse amare aliquem optimè ex natura sua componitur cum actuali vel habituali offensa ipsius, sicut è contrà posse offendere optimè componitur cum actuali vel habituali amore; ergo habitus charitatis, qui præstat posse amare Deum, optimè ex natura sua componitur cum peccato, quod est offensa Dei.

Dices primò contrà primam antecedentis probationem: Habitus charitatis ita est in se virtus, ut simul ei tanquàm radici debeantur cæteræ omnes virtutes; nam dicitur omnium virtutum forma; & actus ipsius sicuti imperat omnium præceptorum observantiam, ita imperat omnium virtutū actus; ergo habitus charitatis rectè dici potest justitia essentialis ac prima, & radix totius sanctitatis. Sed contrà: falsum est deberi charitati, tamquam radici, cæteras virtutes, nec illa harum omnium est forma tamquàm radix, sed tanquàm virtus; cæteræ scilicet virtutes formam à charitate recipiunt, non sicut quod ab alio oritur formam & speciem ab alio trahit, sed sicut ars, quæ inferior & sub alia est, ab ista recipit suorum actuum formam & modum, ut egregiè explicat D. Th. *in* 2. *dist.* 26 *quæst.* 1. *art.* 4. *ad* 5. Nec quidquam ampliùs, quàm quòd sit virtus cæteris superior, infertur ex eo quod imperet cæterarum virtutum actus. Deindè hoc universale imperium non est proprium virtutis charitatis, sed convenit etiam spei, quæ quatenùs intendit consecutionem ultimi finis habet jus imperandi omnia media ad ultimum finem conducentia, adeoque actus omnium virtutum. 26. Quomodò charitas sit forma virtutum?

Dices secundò contrà secundam antecedentis probationem: Habitus charitatis, de quo in præsenti, est habitus theologicus adeoque respiciens Deum; ergo est habitualis amicitia in ordine ad Deum; ergo non potest non constituere Amicum Dei habitualiter, quod sufficit ad rationem formæ justificantis; nam gratia ipsa non constituit amicum plùs, quàm habitualiter. Sed contrà: concedo antecedens, distinguo consequens, ergo est habitualis amicitia physica 27. Quomodò sit habitualis amicitia. sumpta pro qualitate productiva amoris amicabilis erga Deum, concedo; ergo est habitualis amicitia moralis & ethica sumpta pro jure exigendi amorem amicabilē à Deo, nego; & tamen hæc est amicitia, qua debet amicum constituere forma justificans, & quà de facto amicum constituit habitualis gratia; ideò, &c.

Dices tertiò contrà tertiam probationem: De facto nunquàm simul existit peccatum cum habitu charitatis, ergo quia habitui charitatis convenit ex natura sua peccatum expellere. Sed contrà: ex natura rei posset simul existere peccatum cum habitu charitatis, non minùs quàm cum habitibus fidei & spei, cum quibus de facto simul existit; & quod non pariter simul existat cum ha- 28. Quomodò non simul existat cum peccato.

bito charitatis provenit ex ordinatione Dei nolentis separare charitatem à gratiâ, à quâ etiam separare non vult habitus infusos virtutum moralium; nec propterea quælibet virtus moralis infusa dicitur ex natura sua peccatum expellere & justificare formaliter.

§. IV.

Vtrùm habitus, quo de facto justificamur, habeat adjunctum favorem Dei extrinsecum?

29. Gratia habitualis justificat absque favore extrinseco. Assert. Habitus, quo de facto justificamur, non habet adjunctum favorem Dei extrinsecum, quod est idem ac dicere, gratia habitualis ab intrinseco & ex natura sua justificat formaliter. Est assertum satis commune & ipsius tum propugnatores tum oppugnatores repetendi sunt *ex lib. præced. cap. 1. num. 25.*

Probatur: Gratia habitualis neque ut formaliter justificat positivè, causando renovationem internam; neque ut formaliter justificat negativè causando remissionem peccati indiget favore Dei extrinseco; ergo habitus, quo de facto justificamur, &c. antecedens quoad secundam partem supponitur ex infrà dicendis, quoad primam probatur; Renovatio positiva interna consistit in participatione divinæ naturæ, in jure ad gloriam, in amicitia Dei; atqui hæc omnia præstat habitualis gratia ab intrinseco & ex natura sua ut latè ostensum est *præcit. cap. 1. §. 2. 3. & 4.* ergo ab intrinseco & ex natura sua gratia habitualis positivè justificat causando renovationem internam, neque ad hoc indiget favore extrinseco; & licèt, ut tùm jus illud ad gloriam, tùm jus amicitiæ sit inviolabile, requiratur actus liber Dei promittentis, & se ex fidelitate obligantis; talis tamen promissio, quantumvis Deo libera, non est favor extrinsecus, sed connaturaliter debetur gratiæ; sicuti, quantumvis Deo libera, non est favor extrinsecus, sed connaturaliter debetur igni, voluntas concurrendi cum ipso ad calefaciendum.

30. Nonnulli hic, ut cum maiori rigore sustineant gratiam ex natura sua & independenter à favore extrinseco tribuere jus ad gloriam & ad amicabilem amorem Dei, identificant cum gratia promissionem, quâ Deus obliget se ad glorificandum & amandum amicabiliter eum, cui gratiam confert, adeò ut gratia habitualis sit forma constituens Deum promissorem suæ gloriæ, & sui amoris amicabilis. In hac doctrina potest in primis controverti possibilitas suppositi, nec facilè ostendi potest non repugnantia in eo, quod Deus constituatur promissor per formam sibi extrinsecam & adæquatè creatam; nec promissio videtur esse actio simpliciter ad extrà, sicuti est creatio & productio, adeò ut possit Deus per effectum creatum constitui promittens eo modo quo constituitur creans & producens: Data verò possibilitate suppositi displicet adhuc doctrina, quia gratis ac sine necessitate, imò sine ullo auctoritatis aut positivæ rationis fundamento inducitur, & promissio connaturaliter debita gratiæ, quamvis non identificata cum gratia, sufficit ut gratia det ex natura sua jus ad rem, quæ dependere debet à promissione.

CAPUT III.

De justificatione negativè accepta, prout explicat remissionem peccatorum, quæ de facto fit.

Titulum sine re & puram justificationis vocem admittunt, imò ipsâ justificationis voce valdè abutuntur quicumque hanc collocant in sola remissione peccatorum, remissionem que peccatorum explicant per solam non imputationem seu occultationem: Vtrumque est contrà fidem agnoscentem in justificato, tùm novam formam positivam, tùm omnimodam lethalium destructionem seu abolitionem; & illud quidem jam ostendimus, istud nunc aggredimur explicaturi in primis veritatem seu proprietatem remissionis peccatorum; deindè modum, quo talis remissio de facto per gratiam fit; & quæ de primo dicemus erunt venialibus peccatis communia, quæ de secundo non item; cum enim venialia non in omni gratiæ infusione remittantur, ut remittuntur lethalia, non habent illa ex vi gratiæ eumdem cum istis remissionis modum; illorumque remissio, sicuti non est ad justificationem necessaria, ità non est hujus loci propria, quamvis de ea hic tractent Oviedus *controv. 5.* Arriaga *disput. 47.* Madernus *quæst. 7. art. 5.* Herincx *disp. 5. quæst. 7. &c.* 1.

§. I.

Vtrùm in justificatione impij de facto peccata remittantur verè & propriè.

Asserti. In justificatione impij de facto peccata verè & propriè remittuntur, non teguntur tantùm, aut occultantur. Est dogma fidei contra Calvinum aliosque plures ex Sectariis. 2. Peccata in justificatione remittuntur verè & propriè.

Probatur primò ex Tridentino *sess. 5. in decreto de peccato originali*, ubi anathematizatur *qui per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat; aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & proprium peccati rationem habet, sed illud dicit tantùm radi, aut non imputari*: Eadem autem

autem est ratio de reliquia peccatis, quæ; & Tridentinum ipsum *sess. 6. cap. 7. & can. 11.* absolutè supponit in justificatione remitti; & Sacra Scriptura sæpè universaliter tradit auferri, deleri, amoveri, longè projici, nosque ab ipsis porgari, mundari, super nivem dealbari; adeò ut tam exquisita loquendi varietate uti videatur omnibus terminis, qui de industria excogitati potuissent ad exprimendam veram ac propriam peccatorum remissionem, quemadmodum observat & relatis variis tùm novi tùm veteris testamenti verbis comprobat Bellarminus *lib. 2. de justificat. cap. 7.* Confirmatur quia *ex 1. Io. 3.* Filius Dei apparuit, ut dissolvat opera Diaboli & ex *Rom. 5.* Christi donum majus est Adæ peccato; quod verum non esset, si opera Diaboli licèt occultata in nobis remanerent; & qui ex delicto Adæ verè excidimus à gratia, ex dono Christi non vere liberaremur à culpa. Tot & tam perspicua Scripturæ testimonia Sectarij perpetam contendunt infirmare uno vel altero ejusdem Scripturæ loco, quem eo quod contineat *tegendi* & *imputandi* vocabula, quibus ipsi abutuntur, prælumunt pro se stare, hujusmodi est illud Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*: Item 2. Cor. 5. *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*: Verùm respectu Dei peccatum verè existens, nec ignotum esse potest, nec impunitum; ideò respectu ipsius peccatum esse tectum & ad pœnam non imputatum idem est, ac esse destructum & simpliciter delatum; jure propterea ad ly *quorum tecta sunt peccata* præmittitur *remissæ sunt iniquitates*; ad ly *cui non imputavit Dominus peccatum* subsequitur *Nec est in spiritu ejus dolus*, & illud *non reputans illis delicta* conjungitur cum *mundum reconcilians sibi.*

3. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

Adverte h c obiter etiam inter homines, & humano modo loquendo, quædam tegi ut serventur, sic in vase tegitur liquor operculo, sic quodammodo tegitur secretum silentio; quædam tegi ut destruantur, sic tegitur vulnus emplastro; primo modo à nobis, secundo modo à Deo peccata teguntur, undè Augustinus exponens præallata verba Psal. 31. rectè ait *Nec intelligas peccata cooperta esse, quasi ibi sint & vivant; & Deus tegat, non ut; nam si in tegere voluerit erubescens, medicus non curabit. Medicus tegit & curat, emplastro enim tegit. Sub tegmine medici sanatur vulnus sub tegmine vulnerati celatur vulnus.* Tegere igitur varias habet significationes, & debet intelligi accommodatè ad ea, de quibus dicitur; undè nimia inconsequentet arguit Kemnitius, dum ex eo, quod ly *tegit* Proverb. 11. *Homo astutus tegit scientiam* abscondere & occultare significet, non delere & destruere, infert eamdem habere significationem respectu Dei tegentis peccata. In eodem sensu, in quo Deus dicitur peccata tegere, dicitur & charitas operire multitudinem peccatorum; & D. Thomas *in 4. distinct. 22. quæst. 1. art. 1. ad 2.* appositè scribit *Charitas dicitur operire peccata Deo, qui omnia videt; undè oportet quod ea destruat.*

Probatur assertum secundò ex absurdis errorem oppositum consequentibus; Sequitur enim primò non dari in Ecclesia veram & propriam remissionem peccatorum, & esse falsum articulum symboli, quo credimus *unum baptisma in remissionem peccatorum*; esse inanem potestatem à Christo concessam Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis* esse vacua & egena novæ legis Sacramenta non minùs, quàm Sacramenta antiqua: Sequitur secund Ch istum non verè nos redemiss; non verè pro nobis satisfecisse, quod nimis injuriosum st mysterio Incarnationis: S quitur tertiò neminem esse verè adoptatum in filium & acceptum in amicitiam Dei, nem nem esse coram Deo verè sanctum & immaculatum; adeoque tùm Deum (sum nobis illud re, dum suos nos filios & Amicos vocat; tùm vana spe nobis blandiri Apostolum dicentem Ephes. 1. *Elegit nos in ipso* (idest in Christo) *ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus*: Sequ t r tandem impios justificatos nihil aliud esse, quàm corvos nive coopertos, lupos ovibus pel ibu convestitos, & sepulchra dealbata plena ossibus mortuorum.

4. Absurda consequentia Adversariorum.

---

§. II.

Vtrùm remissio peccatorum de facto fi t ex favore Dei extrinseco, an præcisè ex vi habitualis gratiæ?

Assert. Remissio peccatorum non fi de facto ex favore Dei extrinseco, neque talem favorem requirit, ut perficiatur & compleatur gratia. Est assertum inter Theologos communissimum, quod ut nota O ie dus *controv. 4. punct. 1. num. 7.* à nem ne potest sine temeritate negari, & licèt quoad pa ft mas particulas oppositum olim trad de ri Albertus Pighius & quidam Can nici Col nienses; sunt hi quidem Catholici aliàs & pij Auctores, at in hac re non benè audiun apud Scholasticos. 5.

Adverto pro intelligentia terminorum aliud esse, quod peccatum remittatur per denominationem extrinsecam seu per extrinsecam imputationem justitiæ Christi; aliud esse quòd remittatur per extrinsecum favorem seu per purè extrinsecam Dei condonationem; illud enim importat peccatum occultari solùm & tegi, non verè remitti, istud importat peccatum verè remitti, destrui scilicet & aboleri, at non ad exigentiam seu ex vi alicujus formæ inhærentis peccatori, sed ex benevolentia & condonatione purè extrinsecâ Dei. Aliud insuper est gratiam indigere extrinsecâ lege seu extrinsecâ Dei ordinatione ad peccati remissionem, aliud indigere favore extrinsecæ condonationis; ordinatio enim illa se habet antecedenter ad peccati remissionem, & non impedit quin

Quomodo differant peccatum remitti per extrinsecam denominationem, per extrinsecâ condonationem, & per gratiâ dependenter ab extrinsecâ Dei ordinatione.

quin gratia sit, quamvis non ex natura sua, totalis causa remissionis peccati; Condonatio autem extrinseca formaliter ad talem remissionem se habet, & facit ut eamdem remissionem gratiæ infusio aut concomitetur præcisè, nullatenùs causet, aut causet solùm inadæquatè & indigeat favore condonationis extrinsecè tanquam concausa peccati expulsiva. Porrò quod in præsenti asserimus, est ad remissionem peccati gratiam non indigere favore divinæ condonationis, neque ut totali, neque ut partiali remissionis causâ & in hoc sensu assertum.

6. In remissione peccati nullus de facto intercedit condonationis favor extrinsecus.

Probatur: Remissio peccatorum de facto fit unicè & totaliter per habitum gratiæ; ergo de facto non fit ex favore Dei extrinseco, neque talem favorem requirit, &c. idest neque totaliter, neque partialiter ab extrinseco Dei favore causatur: antecedens probatur primò, quia remissio peccatorum fit unicè & totaliter per id, per quod tollitur totum, quod veram & propriam peccati rationem habet; atqui ex Tridentino in verbis præallatis *num.2.* totum, quod veram & propriam peccati rationem habet, tollitur per gratiam, ergo remissio peccatorum de facto fit, &c. Secundò, quia per id fit de facto unicè & totaliter remissio peccatorum, per quod fit unicè & totaliter justificatio; cum illa in ista includatur ut colligitur ex illis verbis Tridentini *sess.6.cap.7.* Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur *quæ non est sola peccatorum remissio sed & sanctificatio, &c.* atqui justificatio fit de facto unicè & totaliter per habitum gratiæ, cum hæc sub nomine justitiæ, quâ Deus nos justos facit, sit ex mox cit. *cap.7.* justificationis unica formalis causa; quod certè malè subsisteret, si aut unicè, ut refert Oviedus sensisse Bucerum in colloquio Ratisbonensi, aut ex parte ut videntur sensisse Pighius & Canonici Colonienses, remissio peccatorum haberetur formaliter per favorem extrinsecum divinæ condonationis gratiâ ipsâ, aut concomitanter se habente, aut virtute solùm imperfecta & partiali peccatum expellente: ergo &c.

Dices: stante negatione divinæ condonationis non potest intelligi remissum peccatum; ergo ut peccatum remittatur necessaria omninò est divina condonatio; ergo gratia ut sit formalis causa remissionis peccati perfici debet & compleri per favorem

7. Quâvis re verâ intercedat condonatio.

extrinsecum divinæ condonationis. Sed contrà transeat antecedens; distinguo primum consequens necessaria est divina condonatio vel liberaliter & per favorem extrinsecum, vel connaturaliter & ad intrinsecam alterius exigentiam posita, concedo; necessaria est divina condonatio posita liberaliter & per favorem extrinsecum, nego primam consequentiam simul & secundam; undè non inficiamur remitti de facto peccatum dependenter à divina condonatione; sed dicimus hanc esse debitam gratiæ, nec esse favorem extrinsecum, nisi fiat absque infusione gratiæ, quâ ratione nunquam de facto fit.

Urgebis: ex Tridentino *præcit. cap. 7. can.11.* anathematizatur qui dixerit *gratiam quâ justificamur esse tantum favorem Dei*; ergo ex Tridentino innuitur gratiam, quâ de facto justificamur includere favorem Dei, quamvis non istum tantùm. Sed contrà: favor Dei alius est indebitus & liberaliter omninò concessus, alius est debitus ex suppositione gratiæ & cum gratia necessariò connexus; Tridentinum cit. *can.11.* si insinua aliquem de facto favorem simul cum gratia concurrere ad peccati remissionẽ, non loquitur de favore indebito, cum quo non salvaretur gratiam esse, ut idem Tridentinum docuerat, formam unicè justificantem, & auferentem totum, quod veram ac propriam peccati rationem habet. verba igitur mox relata vel nullatenùs insinuant aliquid cum gratia de Dei favore misceri, vel saltem intelligenda non sunt de favore indebito, qui solus à nobis in peccatorum remissione de facto negatur, & solus etiã venit nomine favoris extrinseci simpliciter & absolutè prolati.

Quis dici potest Dei favor, at non indebitus, ideò nõ omninò extrinsecus.

8. Ex his habetur impio, qui per gratiam habitualem justificatur peccata remitti præcisè ex vi habitualis gratiæ, & hujus infusioni esse debitam illorum remissionem seu expulsionem; & una simul divinam condonationem, si sine hac nequeunt peccata remitti, seu expelli: Difficultas jam est in definiendo, quomodo sit debita infusioni gratiæ peccatorum remissio, quod est idem ac dicere quomodo gratia per se ipsam peccatum expellat, & quatuor occurrunt dicendi modi.

9. Primus est, quod gratia peccatum expellat solùm ex speciali ordinatione & institutione Dei illam destinantis ad peccati expulsionem, quamvis nullam habeat ex natura sua cum peccato oppositionem, hic modus traditur ab Auctoribus suprà relatis *lib. præced. cap.1.num.25.* pro sententia requirente eamdem ordinationem & institutionem, ut gratia constituat amicum, hæredem, & filium adoptivum Dei. Secundus est, quod gratia habeat cum peccato oppositionem quamdam impropriam sitam in eo, quod indecens & indecorum sit gratiæ excellentiam cum peccato conjungi: hic modus traditur ab Ægidio *disp.21. de charit. num.102.* Puteano *1.2. quæst.113. art.2. dub.3. num.2.* aliisque nonnullis apud Oviedum *controv.4. punct.1. num.5.* Tertius est, quod gratia habeat cum peccato oppositionem propriam, & quidem contradictoriam adeò ut peccatum expellat essentialiter & ea ratione, quâ forma quælibet expellit suam privationem; hic modus traditur à Thomistis communiter, & ab illis omnibus, qui cum Thomistis docent ex peccato actuali resultare inimpedibiliter privationem gratiæ, & in hac privatione ut connotante præteritum actum peccati, ex quo resultavit, consistere formaliter & directè maculam peccati habitualis. Quartus est, quòd gratia habeat cum peccato oppositionem propriam ac contrariam, non contradictoriã; adeò ut peccatũ expellat ea ratione, quâ una forma aliã sibi contrariã, non quâ forma privationẽ

ità

ità Vasquez *hic disput.* 91. c. 1. & *disp.* 204. *cap.* 2. Suarez *lib.* 7. *cap.* 12. *num.* 3. Arriaga *disput.* 45. *sect.* 2. & *sect.* 3. *subsec.* 6. Oviedus *controv.* 4. *punct.* 1. & reliqui recentiores magis communiter: Pro hoc dicendi modo

10. Adverte gratiam & peccatum, sive actuale, sive habituale, non posse propriè & in toto rigore dici formas contrarias: Contraria enim propriè & in toto rigore definiuntur esse ea, quæ ab eodem subjecto mutuò se expellunt, & sub eodem genere maximè distant; adeoque debent & idem subjectum respicere, & sub eodem genere contineri; peccatum autem & gratia habitualis idem subjectum non respiciunt *ex præced. lib. c.* 2. *num.* 31. multóque minùs sub eodem genere continentur; cum gratia sit generis & ordinis supernaturalis, peccatum naturalis; illa sit forma physica, istud habitualiter sumptum sit pura moralitas: Cum hoc tamen stare potest, quòd gratia & peccatum se expellant eo modo, quo se expellunt formæ contrariæ; quatenùs ex una parte respiciunt idem subjectum *quod*, licèt non *quo*; & maximè ab invicem distant, licèt non sub eodem genere; ex alia parte in genere causæ formalis & præstando effectus formales ex natura sua incompossibiles; ex quo capite duæ formæ substantiales, item actus infidelitatis & actus fidei divinæ, quamvis non sint in rigore formæ contrariæ, quia illæ non maximè distant, isti non sunt sub eodem genere, nihilominùs se expellunt formaliter & eo modo, quo formæ contrariæ. His positis sit

Gratia & peccatum non sunt contraria propriè, & in toto rigore.

§. III.

Quomodò remissio peccatorum sit debita infusioni gratiæ; seu quomodò gratia per se ipsam expellat peccatum?

11. ASSERT. 1. Gratia habitualis non expellit peccatum ex speciali institutione & ordinatione Dei, neque ex hoc titulo est debita infusioni gratiæ remissio peccatorum: Ità Thomistæ & major pars recentiorum contrà Auctores, quorum *præced. n.* 9. meminimus pro primo dicendi modo.

Gratia non expellit peccatum ex speciali institutione Dei.

Probatur: Gratia habitualis ex natura sua constituit hæredem, filium adoptivum, & amicum Dei; non ex speciali ipsius Dei institutione & ordinatione: ergo similiter ex natura sua, non ex speciali Dei institutione expellit peccatum; antecedens supponitur *ex lib. præced.* consequentia probatur, gratia non potest constituere hæredem, filium adoptivum Dei, & amicum, quin expellat peccatum, quod adeò verum est, ut si juxtà infrà dicenda possit de potentia absoluta peccatum non expellere, in tantum id verum sit, in quantùm possit de potentia absoluta non constituere hæredem, filium adoptivum, & amicum Dei; ergo si non indiget speciali Dei institutione & ordinatione ad constituendum hæredem, &c. neque illa indiget ad expellendum peccatum; sed utrumque præstat ex natura sua.

Dices: Gratia habitualis ex natura sua non est tantæ bonitatis, quantæ malitiæ est peccatum: ergo illa non potest ex natura sua expellere totam peccati malitiam; indiget igitur, ut hanc totam expellat, institutione & ordinatione Dei: Hoc idem aut ferè idem sub aliis terminis sic urgetur: Majoris æstimabilitatis est remissio peccati, quàm infusio gratiæ: ergo infusioni gratiæ non est debita absque speciali Dei institutione remissio peccati; & sicuti quando valor mercis est major, quàm sit valor intrinsecus pecuniæ; ut eroganti pecuniam merx debeatur; requiritur institutio Principis, quâ talis pecunia destinetur ad comparandam illam mercem, & pecunia tanti valoris evadat ex voluntate Principis, quanti valoris est merx ex natura sua; ita proportionaliter augenda erit ex institutione Dei æstimabilitas gratiæ, ut hujus infusioni debeatur peccati remissio majorem habens æstimabilitatem ex natura sua. Sed contrà: transeat antecedens, distinguo consequens: ergo non potest expellere totam peccati malitiam per modum compensationis, seu æqualis satisfactionis, concedo, per modum formæ contrariæ, nego; ut enim una forma aliam expellat; non requiritur in utrâque perfectionis æqualitas, & actus scientiæ infinitè intensus, si daretur, totus expelleretur per quemlibet erroris actum, sicut & anima rationalis expellitur per formam cadaveris se ipsâ longè imperfectiorem. Nec majorem habet vim alter instantiæ modus, data enim minori æstimabilitate gratiæ, quàm remissionis peccati, infertur solùm hanc illi non deberi ut retributionem, seu pretium, etiam quo rectè stat deberi ut formæ peccato contrariæ, idque absque eo quod ordinatione extrinseca augeatur æstimabilitas intrinseca gratiæ, quæ proptereà malè comparatur pecuniæ, cujus valor ea lege extrinseca Principis major est, quàm sit intrinsecè.

12. Infusio gratiæ est minùs æstimabilis quàm remissio peccati.

13. Ad ulteriorem positi asserti probationem repetunt aliqui quod semel & iterum ex Tridentino relatū est de unica formali causa nostræ justificationis, hinc inferentes, quòd ad peccatorum remissionem sola gratia requiratur, non gratia simul & institutio, seu ordinatio divina: Verùm hæc probatio non est efficax pro re præsenti, quia divina institutio non ponitur ab Adversariis, tanquam formalis causa remissionis peccatorum, sed tanquam conditio requisita ad hoc, ut gratia ipsa sit causa formalis; eo ferè modo, quo institutio sacramenti non est causa efficiens gratiæ, sed conditio prærequisita, ut sacramentum causa efficiens sit: Pro quo insuper recolatur *ex præced. n.* 5. quomodò aliud sit gratiam indigere extrinseca ordinatione, aliud ipsam indigere extrinseca condonatione pro remissione peccati.

14. Assert. 2. Gratia habitualis non expellit peccatum ex sola indecentia, quam habet ad conjungi cum peccato, neque titulo talis

Indecentia conjunctio.

nis gratiæ cum peccato nó est sufficiens ratio expulsionis peccati.

indecentiæ præcisè est debita infusioni gratiæ remissio peccatorum. Ita Theologi communiter contrà Auctores *præced. n. 9.* relatos pro secundo dicendi modo.

Probatur: Indecentia ad conjungi cum peccato non solùm reperitur in gratia, verùm etiam in quocunque habitu supernaturali, imò in natura ipsa rationali ejusque potentiis, quodlibet enim morale bonum cum quolibet morali malo, quælibet moralis pulcritudo cum qualibet morali macula indecenter conjungitur; ergo si gratia expellit peccatum ex sola indecentia, &c. non magis ex natura sua illud expellit, quàm expellat habitus fidei alteriusve virtutis, aut etiam perfectio propria naturæ rationalis & potentiarum ipsius; nec quòd de facto magis expelleret aliunde haberet, quàm ex speciali ac liberali Dei institutione. Nec refert quod ob majorem gratiæ perfectionem major sit etiã indecentia in conjunctione ipsius cum peccato: Non refert, inquam, quia ubi indecentia non est sufficiens ratio expellendi, major indecentia non est ratio magis expellendi; & indecentia dum fit major intenditur in genere indecentiæ, at non potest mutare genus & pervenire ad repugnantiam, seu incompossibilitatem. Confirmatur: Deus neque physicè, neque morali necessitate; neque ut naturalis, neque ut supernaturalis auctor, tenetur ad id, quod creaturis convenit solùm ex quadam decentia, alioqui teneretur ad id omne, quod ex parte objecti meliùs est contrà supradicta *tract. 1. lib. 4. c. 5. §. 2.* ergo si solùm ex quadam decentia convenit gratiæ non conjungi cum peccato; talis non conjunctio erit Deo omninò libera & liberalis, non autem gratiæ debita.

15. Gratia habitualis nó expellit peccatum, ut forma privationé.

Assert. 3. Gratia habitualis non expellit peccatum per oppositionem contradictoriam & ea ratione, quâ quælibet forma expellit suam privationem. Ita Scotistæ, Nominales, & major pars recentiorum contrà Auctores *præced. num. 9.* relatos pro tertio dicendi modo.

Probatur: Gratia habitualis non habet cum peccato oppositionem contradictoriam, nec ad peccatum se habet ut forma ad privationem: ergo gratia habitualis non expellit peccatum per oppositionem, &c. consequentia patet, antecedens, in quo Adversarij dissentiunt, supponédum est ex eo, quod nos collocamus maculam habitualem, seu habituale peccatum in peccato ipso actuali, seu in irrectitudine actus peccaminosi ut moraliter perseverante & fundante rationabilem Dei indignationem; non verò in privatione gratiæ habitualis ut connotante peccatum actuale præteritum, ex quo resultaverit.

16. Sed ut una forma aliã formam contrariã.

Assert. 4. Gratia habitualis expellit peccatum per incompossibilitatem formalem, & oppositionem similem oppositioni repertæ inter formas contrarias; & infusioni gratiæ est debita remissio peccatorum eo modo, quo ex duabus formis contrariis introductioni unius est debita expulsio alterius. Ita Vasquez, Suarez, Arriaga, Oviedus locis præcitatis *n. 9.* aliique plures recentiores, contrà eosdem Auctores, contrà quos sunt tria asserta præcedentia.

Probatur & quidem in primis negativè, quatenùs per præcedentia constat assignari non posse ullum alium modum, quo gratia de facto peccatum expellat; deindè positivè, quia expulsio peccati per incompossibilitatè formalem & oppositionem quasi contrariam rectè tribuitur gratiæ, ut suprà attigimus *n. 10.* & optimè salvat quidquid pertinet ad justificationem prout de facto fit, singillatim verò hujus justificationis sumptæ, prout includit etiam remissionem peccatorum, gratiam esse unicam & formalem causam, item gratiam esse formam justificantem ab intrinseco & ex natura sua: ergo verè gratia habitualis expellit peccatum per incompossibilitatem formalem, &c.

Dices: Peccatum non expellit formaliter, seu per incompossibilitatem formalem & in genere causæ formalis gratiam, ergo neque gratia expellit formaliter peccatum; consequentia patet, quia oppositio, seu incompossibilitas formalis in actu primo semper est mutua; & nunquam invenientur duæ formæ, quarum una habeat pro effectu formali secundario exigere destructionem alterius, & hæc pariter non habeat exigere destructionem illius: Antecedens probatur; peccatum expellit gratiam effectivè ex D. Thoma 2. 2. *q. 24. art. 10. in c.* ergo non formaliter: Deinde peccatum expellit gratiam demeritoriè, ergo non formaliter; probatur hæc consequentia, tùm quia causa demeritoria reducitur ad efficientem, non ad formalem; tùm quia eo ipso, quod peccatum expellit gratiam demeritoriè, expulsio gratiæ est pœna peccati, non potest igitur esse effectus formalis ejusdem, alioqui ut effectus formalis deberetur necessariò, ut pœna infligeretur liberè. Sed contrà: nego antecedens, ad cujus probationem ex D. Thoma dico S. Doctorem ibi per expellere effectivè intelligere totum id, quod non est expellere demeritoriè; & pro eodem sumere expellere effectivè ac expellere formaliter, seu per incompossibilitatè formalem; & ratio est quia non est alius modus, quo una forma aliam effectivè expellat, nisi per incompossibilitatem sui cum ipsa; quæ expulsio licèt in rigore sit formalis, dicitur tamen etiam effectiva, quia ita fit in genere causæ formalis à forma, ut fiat in genere efficientis à principio producente effectivè formam; sic calor per se ipsum expellit formaliter frigus, ignis per calorem expellit frigus efficienter, eademque ratione peccatum formaliter, peccator effectivè expellit gratiam. 17. Peccatum expellit gratiam effectivè nõ pro formaliter.

Ad aliam ejusdem antecedentis probationem distinguo antecedens peccatum expellit gratiam demeritoriè in actu primo, quatenùs quantùm est de se constituit subjectum dignum privatione gratiæ, concedo; demeritoriè in actu secundo quatenùs gratia in re expellatur propter indignitatè moralem subjecti, & non potiùs propter incompossibilitatem formalem cum peccato, nego 18. Eandem expellit demeritoriè in actu primo, non demeritoriè in actu secundo

nego antecedens & consequentiam; cujus probationes militant ad summum ex suppositione quod peccatum expelleret gratiam demeritoriè in actu secundo. Neque urgeas, si expulsio gratiæ est effectus formalis peccati, non solùm non est de facto, sed nec esse potest pœna peccati; ergo non solùm non est in actu secundo, sed nec in actu primo esse potest ex demerito peccati. Contrà enim: cum per nos, ex infrà dicendis de compossibilitate gratiæ cum peccato, expulsio gratiæ respectu peccati sit effectus formalis impedibilis à Deo, optimè potest talis expulsio esse à Deo volita ut pœna peccati, saltem in ea hypothesi, quâ impediretur ne esset ejusdem peccati formalis effectus; imò etiam quando est formalis effectus potest simul esse pœna, quia ratione impedibilitatis est respectu Dei libera.

Dices insuper: peccatum expellit gratiam moraliter, gratia expellit peccatum physicè, ergo peccatum & gratia non se expellunt formaliter; antecedens patet, quia peccatum secundùm propriam rationē formalem nihil physicum ponit in subjecto, & nihil physicum in se est; gratia verò est in se forma physica, physice subjectum informat, & per talem physicam informationē peccatum expellit; consequentia probatur, tùm quia formæ quarum una moralis sit, altera physica, non sunt contrariæ, cum non sint sub eodem genere; tùm quia oppositio, seu incompossibilitas formalis debet esse mutua, non est autem propriè talis, si moralis est ex parte unius extremi, physica ex parte alterius, non ejusdē rationis ex parte utriusque. Sed con-

19. Mo… sustinendi quod peccatum de facto semper expellat physicè gratiam.

trà: Arriaga *hic disp.* 45. *sect.* 3. *subsec.* 6. ait in sententia docente libertatem & consequenter malitiam esse intrinsecam & essentialem actui adeò ut actus malus intrinsecè & physicè differat à non malo; ait, inquam, malitiam esse aliquid physicum in peccato actuali quamvis non in habituali, & gratiam expelli physicè à peccato actuali quamvis non ab habituali; quia verò de facto expulsio gratiæ semper ab actuali peccatu nunquam ab habituali procedit, semper quippè procedit de facto à peccato pro primo instanti quo peccatum est, peccatum autem quodlibet pro primo instanti suæ existentiæ est actuale, sequitur juxtà hypothesim & doctrinam Arriagæ peccatum de facto semper expellere gratiam physicè, & posse absolutè negari instantiæ antecedens; placet tamen loqui universaliùs de peccato habituali æquè ac de actuali, & abstrahendo ab eo quod malitia sit intrinseca & quid physicum in actu malo: ideò

20. Ad instantiam do antecedens, nego consequentiam; cujus probationes ad summum evincunt gratiam & peccatum non esse formas contrarias in toto rigore, & contrarietate ut ità dicam Aristotelica, id est definita ab Aristotele quod jam admisimus; at cum hoc stat se expellere formaliter, & habere incompossibilitatem formalem æqualem incompossibilitati repertæ inter formas Aristotelicè contrarias. Si quæras hic: Utrùm oppositio quæ intercedit, & expulsio quæ exercetur inter gratiam & peccatum, dicenda sit physica an moralis. Responderem dicendam esse physicam ex parte gratiæ, quæ per informationem physicam expellit, & per carentiā conservationis physicæ expellitur, moralem ex parte peccati, quod non nisi moraliter informat dum expellit, & non nisi per carentiam conservationis moralis desinit informare, dum expellitur, unde dicimus hic expulsionem moralem non eam, quæ fit aut meritoriè aut ex quadam decentia, sed eam quæ cadit suprà formam moralem, licèt deinde formaliter non meritoriè; ex natura rei non ex pura decentia expellat & expellatur: Porrò quòd expulsio moralis, seu suprà formam moralem cadens, possit esse ex natura rei evincitur ex eo quia forma moralis optimè potest habere exigentiā aliquam ex natura rei, id est independenter à favorabili & extrinseca benevolentia alienæ voluntatis; sic dignitas Principis est forma moralis & tamen exigit ex natura rei obsequia subditorum, sic quælibet imperfectio moralis ex natura rei exigit abesse à Deo & quidem non solùm connaturaliter, verùm etiam essentialiter.

Meliùs tamen dicitur quod expellat moraliter; & quod expulsio quæ exercetur inter peccatum & gratiam sit physica ex parte gratiæ, moralis ex parte peccati.

Dices tandem: Peccatum non expellit gratiam, nisi movendo voluntatem Dei ad suspendendum concursum, quo gratiam conservabat; atqui præstare aliquid movendo ad ipsum voluntatem alienam est causare moraliter effectivè, non moraliter formaliter: ergo peccatum moraliter effectivè, non moraliter formaliter expellit gratiam. Sed contrà; eo- 21.
dem modo probaretur effectivè non formaliter, physicè non moraliter calorem expellere frigus, quia non expellit, nisi movendo voluntatem Dei ad suspendendum concursum conservativum frigoris: Dico igitur voluntatem divinam moveri posse dupliciter, 22.
vel ex natura rei, seu ex naturali exigentia rerum, vel ex institutione & lege aliqua extrinseca, præstare aliquid movendo ad ipsum voluntatem divinam secundo modo transeat quod sit causare moraliter effectivè; at præstare aliquid movendo ad ipsum divinā voluntatem primo modo non est causare moraliter, nisi quando forma quæ causat est moralis, non est itē causare effectivè, nisi quando quod divinam voluntatē movet, eam movet aliquid efficiēdo; porrò peccatum, quatenùs est forma moralis, dicitur expellere gratiam moraliter; et quia præcisè informando, non aliquid efficiendo; item ex naturali exigentia, non ex institutione aut lege extrinseca movet divinam voluntatem ad suspendendum concursum conservativum gratiæ, hanc expellit formaliter.

Ista non expedit ulteriùs prosequi, quia ob diversas de peccati constitutivo sententias & varias acceptiones illorum terminorum expellere moraliter, expellere physicè, expellere formaliter, expellere effectivè, ut plurimùm de nomine magis quàm de re disputatur; & facilè evenit Auctores eodem modo sentientes diverso modo loqui, & habere cum consensione animorum dissidium in

in vocibus, ut observat Oviedus *controv.4. punct.2.n.28.*

---

§. IV.

Distinctio, & ordo inter remissionem peccatorum, & infusionem gratiæ.

22. Expulsio peccati & infusio gratiæ sunt mutationes diversæ & distinctæ realiter.

ASSERT. I. Remissio seu expulsio peccati & infusio gratiæ sunt duæ diversæ atque realiter distinctæ mutationes. Est assertum consequens ad duo asserta posita *§. præced. num. 15. & 16.*

Probatur: Illæ sunt diversæ & distinctæ realiter mutationes, quæ habent diversos & realiter distinctos terminos à quibus & ad quos; atqui sic se habent expulsio peccati & infusio gratiæ, nam expulsio peccati habet pro termino à quo formam moralem, pro termino ad quem talis formæ carentiam; infusio gratiæ habet pro termino à quo carentiā formæ physicæ; pro termino ad quem ipsam formam physicam; illa est mutatio moralis & facta à positivo ad privativum, ista est mutatio physica & facta à privativo ad positivum; ergo. Confirmatur primò, transitus subjecti, ab una ad aliam formam importat duas diversas & distinctas realiter mutationes; quarum una subjectum transit à forma antiqua ad carentiam ipsius, altera à carentia formæ novæ ad formam novam; atqui cum per nos gratia & peccatum sint duæ formæ, dum in justificatione impij peccatum expellitur & gratia infunditur habetur transitus ab una ad aliam formam, ergo habentur duæ diversæ & distinctæ realiter mutationes. Confirmatur secundò, ex Tridentino *sess.6.cap.7.* & alibi, justificatio non

23. est sola peccatorum remissio, sed & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, &c. atqui hic modus loquendi supponit remissionem peccatorum distingui à susceptione gratiæ, & utramque simul esse aliquid ampliùs, quàm transitum à privatione gratiæ ad gratiam; & licèt Adversarij occurrere possint dicendo esse aliquid ampliùs connotativè & antecedenter, non formaliter; negari tamen non potest, quin salvetur in modo loquendi Concilij major verborum proprietas, si supponatur remissionem peccatorum superaddere infusioni gratiæ aliquid non connotativè tantùm & antecedenter; sed formaliter & simultaneè se habens.

24. Gratia & peccatum de facto neque pro uno instanti temporis simul sunt.

Assert. 2. Nullus de facto datur ordo temporis inter infusionem gratiæ & expulsionem peccati, aut inter commissionem peccati & expulsionem gratiæ; sed uno eodémque temporis instanti infunditur gratia expellitur peccatum; vel committitur peccatum expellitur gratia. Ità omnes Theologi communissimè contrà Baium, qui docuit homini contrito conferri quidem statim justitiam seu gratiam, at non remitti peccatum quòusque suscipiat Sacramentum Baptismi aut pœnitentiæ adeoque sentit dari aliquando ordinem temporis inter infusionem gratiæ & expulsionem peccati, & per aliquam temporis moram esse simul gratiam & peccatum: Verum hanc Baij existimationem ut errorem damnarunt Pius V. & Gregor. XIII. Est insuper assertum contrà Lorcam *disp. 40. concl. 3.* docentem gratiam non expelli in eo instanti, quo peccatum committitur, sed in instanti sequenti, adeoque existimantem dari ordinem temporis inter commissionem peccati & expulsionem gratiæ, & peccatum actuale per unum temporis instans simul esse cum gratia. Verùm singularis hæc Lorcæ opinio omnibus displicuit & Suario *lib.7. cap.19. num.5.* Oviedo *controv.4. punct.1. num.15.* aliisque communiter absurda, majorique censuræ obnoxia visa est. Censura opinionis oppositæ.

Probatur: formæ contrariæ & incompossibiles ità se expellunt, ut neque pro uno temporis instanti simul existant; & ratio à priori est, quia una forma expellit aliam per proprium effectum formalem, hunc autem quælibet forma præstat in quolibet instanti, & non minùs in primo, quàm in aliis, adeoq; forma contraria & incompossibilis expellit aliam & non existit cum alia in primo instanti, non minùs quàm in aliis; cum igitur gratia & peccatum sint formæ incompossibiles, & suo modo contrariæ, seque expellentes per informationem & per proprios effectus formales consequens est quòd se expellant in quolibet instanti, & in primo æquè ac in aliis, ergo nullus de facto datur ordo temporis inter infusionem gratiæ, &c. 25.

Confirmatur specialiter contrà Baium, quia falsò existimavit ad peccatorum remissioné esse necessarium Sacramentum in re susceptum, nec sufficere votum Sacramenti contentum in contritione, ex quo malè deduxit per contritionem extrà Sacramentum infundi gratiam, at non remitti peccata, & formavit propositioné illam inter alias damnatas, *Homo existēs in peccato mortali, sivè in statu damnationis, potest habere veram charitatem*, ex hac verò propositione damnata rejicitur obiter etiam Lorca, in cujus opinione talis propositio verificatur: nam homo peccans actualiter est homo existens in peccato sivè in statu damnationis, atqui juxta Lorcam homo peccans actualiter adhuc habet gratiam, & consequenter veram charitatem ergo juxta Lorcam verificatur propositio illa Baij *Homo existens in peccato, &c.*

Porrò Lorca pessimâ; ut Oviedus loquitur, philosophiâ deceptus est probando peccatum actuale esse simul cum gratia ex eo, quòd sit simpliciter prius expulsione gratiæ, adeoque in eo priori in quo existit præcedendo expulsionem gratiæ, non sit expulsio gratiæ, sed gratia ipsa simul cum peccato, addit autem non esse eandem rationem de frigore expellente calorem, quia vult frigus non esse simpliciter prius expulsione caloris, sed ità esse prius in genere causæ formalis, ut expulsio ipsa seu abjectio caloris sit in genere causæ materialis prior introductione frigoris; non sic expulsio gratiæ fit prior 26.

introductione

introductione actualis peccati. In toto hoc ratiocinio. Falsum est in primis quod in cæteris formis contrariis expulsio formæ antiquæ sit in genere causæ materialis prior introductione formæ novæ, nam talis prioritas repugnat, cum repugnet ut aliunde suppono prioritas & causalitas mutua etiam in diverso genere causæ; & quando prioritas illa non repugnaret, non esset magis necessaria inter alias formas, quàm inter gratiam & peccatum; cum ex parte subjecti quælibet alia forma non magis sit impedimentum introductionis formæ contrariæ, quàm gratia sit impedimentum introductionis peccati. Falsum est insuper in eo priori, in quo peccatum existit præcedendo expulsionem gratiæ, existere gratiam ipsam non verò expulsionem, seu carentiam gratiæ: enimverò vel ly *in eo priori* importat prioritatem naturæ, & sic in eo priori neque existit gratia, neque carentia gratiæ, quia prioritas naturæ est prioritas causalitatis; neque gratia autem, neque carentia ipsius, habet causalitatem, seu prioritatem causalitatis in expulsionem gratiæ; vel ly *in eo priori* importat prioritatem temporis, & sic est de subjecto non supponente dicere in eo priori in quo peccatum existit præcedendo expulsionem gratiæ, est enim supponere quod peccatum actuale habeat prioritatem temporis respectu expulsionis gratiæ.

Impugnatur ratiocinium probans peccatum actuale & gratiam esse simul in primo instanti.

27. Quòd si dicas in primo instanti temporis, quo est peccatum gratia expellitur, ergo gratia est, neque enim expellitur quod non est. Contrà; facilè occurram dicendo rectè expelli quod non est, dummodò immediatè anteà fuerit, imò in hoc consistere expulsionem; concesso igitur antecedente, nego consequentiam absolutè, & dico in instanti temporis, in quo gratia expellitur, existere expulsionem, seu carentiam gratiæ, non gratiam ipsam; & esse instans, in quo carentia gratiæ primò est, & gratia primò non est.

28. Assert. 3. Datur de facto ordo naturæ inter infusionem gratiæ & expulsionem peccati, vel commissionem peccati & expulsionem gratiæ, dum scilicet impius justificatur, infusio gratiæ est natura prior expulsione peccati; dum justus peccat, commissio peccati est natura prior expulsione gratiæ. Ità quicumque docent infusionem gratiæ & expulsionem peccati esse distinctas realiter mutationes; nam qui ponendo pro constitutivo peccati habitualis privationem gratiæ negant realem distinctionem unius mutationis ab alia, negant consequenter realem prioritatem, quæ non datur nisi inter distincta realiter.

Gratia infunditur prius natura, quàm peccatum expellatur.

Probatur: Ordo naturæ est ordo causalitatis; sed datur de facto ordo causalitatis inter infusionem gratiæ, &c. & gratia peccatori superveniens in genere causæ formalis expellit peccatum, peccatum superveniens justo in genere causæ formalis expellit gratiam; ergo datur de facto ordo naturæ inter infusionem gratiæ, &c. & dum impius justificatur infusio gratiæ est natura prior expulsione peccati, &c.

Dices: prius est subjectum esse ab omni impedimento absolutum & expeditum ad recipiendam formam, quàm quod formam recipiat; dispositiones enim prærequiruntur ad receptionem formæ, & carentia impedimenti est dispositio negativa; atqui peccatum est impedimentum gratiæ, ergo prius est quod peccator sit expeditus à peccato, quàm quod recipiat gratiam: ergo dum impius justificatur expulsio peccati est prior infusione gratiæ: & confirmatur hoc ex eo, quia in impij justificatione fit transitus à peccato ad gratiam; adeoque expulsio peccati se habet ut desertio termini à quo, infusio gratiæ ut acquisitio termini ad quem, atqui in omni motu desertio termini à quo est prior acquisitione termini ad quem ergo, &c. Idem proportionaliter discursus formari potest ad probandum in lapsu justi gratiæ expulsionem esse priorem commissione peccati. Sed contrà; nego majorem saltem loquendo de impedimento formaliter auferibili per formam ipsam, quæ recipitur; sicuti est formaliter auferibile peccatum per gratiam; eademque ratione negandum est prærequiri ad receptionem formæ dispositiones ponibiles in genere causæ formalis per ipsam formam, sicuti carentia peccati (sive dispositio negativa rectè dicatur, sive non) est formaliter ponibilis per ipsam gratiam: Ad confirmationem desumptam ex analogia ad motum localem dico in isto terminum *à quo* duo habere, & esse id, quod amittitur, & esse id unde motus incipit, in justificatione peccatum se habet ut terminus *à quo*, quatenùs est id quod amittitur, seu abjicitur, non quatenùs sit id unde justificatio incipit; concessa igitur in hoc sensu majore, distinguo minorem, in omni motu desertio termini *à quo*, si iste sit id unde incipit motus, est prior acquisitione termini ad quem, concedo; si sit præcisè id, quod in motu abjicitur, nego minorem & consequentiam. Aliter etiam dici potest, desertio termini *à quo* est prior acquisitione termini *ad quem*, quando talis desertio quomodocumque fit, transeat; quando talis desertio fit ex vi formæ, quæ acquiritur in termino *ad quem*, & est effectus formalis ipsius, nego. Ratio igitur formalis termini *à quo* simpliciter & absolutè est esse id, quod deseritur, seu abjicitur, non verò aut esse initium mutationis, aut præcedere terminum *ad quem*. 29.

30. Desertio termini à quo non semper præcedit acquisitioné termini ad quem.

Dices insuper: Si infusio gratiæ esset prior tempore, quàm expulsio peccati, esset simul tempore cum peccato: ergo si est prior natura est simul natura; atqui de facto infusio gratiæ nullam prorsùs habet simultatem cum peccato, ergo de facto infusio gratiæ non est prior natura, quàm expulsio peccati. Sed contrà: concedo antecedens, nego consequentiam, disparitas est quia pro quolibet instanti temporis debet verificari, quod sit aut peccatum aut carentia peccati; non sic pro quolibet instanti naturæ, pro hoc enim potest præscindi, tùm à peccato, tùm à carentia; & verè 31.

Gratia & peccatum non sunt simul naturâ.

præſcindendum eſt in propoſito, ubi ſicuti gratia cauſat peccati expulſionem, & hanc neque cauſat peccatum neque carentia peccati, ità gratia naturâ præcedit eandem expulſionem, & hanc neque naturâ præcedit peccatum, neque carentia peccati: Ex eo igitur, quòd gratia ſit natura prior, quàm expulſio peccati, non ſequitur quòd pariter peccatum ſit natura priùs, quàm ſui expulſio; adeoque nec ſequitur, quòd gratia & peccatum ſint natura ſimul: & quando hoc ſequeretur, ſequeretur inſuper quòd eſſent ſimul tempore, quia ſimultas naturæ infert ſimultatem temporis, infert enim duo ſimul exiſtere; non poteſt autem dari exiſtentia, quæ ſit pro inſtanti naturæ, non pro inſtanti temporis, alioqui aliquid exiſteret realiter & non in tempore. Hinc Oviedus *præcit. num.* 11. infert Lorcam dum 2.2. *in appendice ad diſput.* 22. *num.* 15. temperando quod docuerat *præcit. diſput.* 10. dixit ſimultatem gratiæ cum peccato actuali eſſe accipiendam pro eodem inſtanti naturæ non temporis, attuliſſe emendam pejorem priore peccato.

Simultas naturæ infert ſimultatem temporis.

32. Ex dictis habetur juſtum peccantem & tranſeuntem à ſtatu gratiæ ad ſtatum peccati priùs eſſe in gratia, quàm in peccato, (& fortè prioritas termini à quo reſpectu termini ad quem, de quâ ſuprà *num.* 30. ex communi loquendi modo importat præcisè quod res ſit prior in illo quàm in iſto, non quod priùs deſerat illum quàm acquirat iſtum) at non prius amittere gratiam, quàm committat peccatum; & dari reſpectu utriuſque mutationis ſimultatem temporis, prioritatem verò naturæ ſe tenere ex parte commiſſionis peccati, non ex parte amiſſionis gratiæ. Vbi adverte obiter naturæ prioritatem, quæ unico titulo cauſæ formalis ponitur inter infuſionem gratiæ & expulſionem peccati; duplici titulo, cauſæ ſcilicet formalis & efficientis poni poſſe inter commiſſionem peccati & expulſionem gratiæ, infuſio enim gratiæ non eſt operatio noſtra, ſicuti eſt operatio noſtra commiſſio peccati; ideò non poteſt illa habere rationem meriti, ſicuti poteſt iſta habere rationem demeriti: & iſti reſpectu expulſionis gratiæ, non illi reſpectu expulſionis peccati tribui poteſt cauſalitas meritoria, quæ in genere efficientis eſt, quamvis deinde non ſatis conſtet utrùm tribuenda ſit de facto? & utrùm Deus auferat gratiam peccanti etiam in pœnam & ob demeritum actus peccaminoſi; an ſolùm ob incompoſſibilitatem formalem malitiæ moralis cum gratia?

CAPUT IV.

De Iuſtificatione, tùm poſitiva, tùm negativa, in ordine ad potentiam abſolutam, & extraordinariam Dei.

DEus utpotè in operibus ad extrà liber, tùm in ſubſtantia, tùm in modo, poteſt tùm non facere, tùm aliter facere ea quæ facit; & cum juſtificatio non ſolùm ſit opus divinum ad extrà, verùm etiam ſit opus maximè liberum, & maximè liberale; poteſt omninò Deus, tùm nos non juſtificare, tùm juſtificare aliter quàm juſtificet de facto; & certum in univerſum eſt potentiam abſolutam Dei habere juſtificationis modos diverſos ab iis, quibus de facto utitur potentia ordinaria, examinandum jam, quinam in particulari illi ſint & hoc quidem nequit meliùs præſtari, quà repetendo modos, quos de facto à juſtificatione prout de facto ſit excluſimus, & de ſingulis ſtatuendo, utrum juſtificationi prout de potentia abſoluta fieri poteſt conveniat? ſicque primo loco occurſit, utrùm de potentia abſoluta juſtificatio poſitiva fieri poſſit per formam juſtificato non inhærentem, nec intrinſecam? quatenùs effectus poſitivi, quos de facto præſtat in juſto gratia phyſicè inhærens & interna, nimirùm eſſe participem divinæ naturæ, eſſe filium adoptivum, amicum & hæredem Dei, haberi poſſint per formam juſtificato extrinſecam, eique inhærentem tantùm moraliter ratione alicujus appropriationis & imputationis, per quam cenſeatur ipſius propria. In hoc ſenſu ſit 1.

---

§. I.

Vtrùm de potentia abſoluta iuſtificatio poſitiva fieri poſſit per formam extrinſecam, & non inhærentem iuſtificato?

ASSERT. I. Iuſtificatio poſitiva, quæ habetur de facto, aut cum ea proprietate & perfectione, quâ habetur de facto, neque etiam de potentia abſoluta haberi poteſt per formam extrinſecam, & non inhærentem juſtificato. Hoc aſſertum ſupponi à Theologis ſolet potiùs, quàm tradi in terminis, & facilè 2.

Iuſtificatio, quæ fit de facto, neque de potentia abſoluta poteſt fieri per formâ extrinſecâ.

Probatur: Iuſtificatio, quæ habetur de facto, denominat juſtum intrinſecè, & reddit intrinſecè participem divinæ naturæ, intrinſecè filium adoptivum, intrinſecè hæredem, intrinſecè amicum Dei; atqui neque de potẽtia abſoluta effectus formales intrinſeci, & denominationes intrinſecæ haberi poſſunt à forma extrinſeca, & non inhærente; clarum enim eſt ex terminis illas dici denominationes intrinſecas, quæ ab intrinſecis;

fecis; illas extrinsecas, quæ ab extrinsecis formis proveniunt; & eum effectus formales sint illi, quos præstant formæ per se ipsas, seu per propriam informationem, quid innegabilius? quam formam non posse præstare effectum formalem intrinsecum subjecto, cui ipsa est extrinseca. Confirmatur
3. ex eo, quod justificatio positiva cum ea proprietate & perfectione, quâ habetur de facto per gratiam inhærentem, consistit maximè in participatione divinæ naturæ formaliter & physicè, ratione cujus justus est principium radicale proportionatum operationum omnium supernaturalium, & habens esse supernaturale, nec non filiationem adoptivam Dei magis propriam ea, quæ in humanis exercetur, quæ omnia constant ex *lib. præced. c. 1. §. 1. & 3.* atqui hæc non possunt haberi per formam extrinsecam; & licèt per assistentiam extrinsecam possit quis elevari ad supernaturaliter operandum, non tamen ad supernaturaliter essendum præsertim per modum naturæ, cujus universalissimus conceptus importat esse principiú intrinsecum, natura enim universalissimè accepta definitur Principium motus & quietis in eo, in quo est: Deinde aliud est posse elevari per extrinsecam assistentiam, per quam fit elevatio in genere efficientis; aliud posse elevari per extrinsecam formam, per quam elevatio fiat in genere causæ formalis.

4. Bene verò justificatio aliqua diversa & minùs perfecta. Assert. 2. Justificatio positiva diversa ab ea, quæ fit de facto, & non cum ea proprietate ac perfectione, quâ de facto fit, haberi potest de potentia absoluta per formam extrinsecam & non inhærentem justificato physicè, sed tantùm moraliter. Colligitur, assertum ex Herincx *disput. 4. q. 7.* aliisque Scotistis, & inter recentiores ex Ripalda *tom. 2. de ente supernaturali, disp. ult. sect. 1.* Arriaga *hic disp. 44. sect. 4.* &c. & in sensu explicando eenseri potest communiter receptum, quamvis non adeò communiter sub propriis terminis expressum.

Probatur, & explicatur: Habere jus ad divinam amicitiam & ad diviná hæreditatem absque eo, quòd jus ad illam in participatione divinæ naturæ, & jus ad istam in adoptiva Dei filiatione fundetur, est justificatio aliqua positiva licèt diversa ab ea, quæ de facto fit, & non cum ea proprietate & perfectione, quâ fit de facto; atqui jus ad diviná amicitiam & ad divinam hæreditatem absque participatione divinæ naturæ, & adoptiva Dei filiatione, haberi potest de potentia absoluta per formam extrinsecam, & non physicè, sed tantùm moraliter inhærentem justificato; ergo, justificatio positiva diversa ab
5. ea, quæ &c. Major patet, quia habere jus ad divinam amicitiam & ad divinam hæreditatem est habere aliquos, non omnes effectus, in quibus justificatio positiva de facto consistit, & ad quos justificatio negativa, seu peccatorum remissio consequitur; ergo habere tale jus est justificatio aliqua positiva licèt diversa ab ea, &c. Minor probatur, de potentia absoluta potest quis constitui sub alio, tanquam sub capite morali in ordine supernaturali, adeò ut justitia & bonitas supernaturalis in hoc alio existens censeatur ipsius propria & ei moraliter imputetur in ordine ad reddendum ipsum dignum divina amicitia & assumptum ad diviná hæreditatem; isti enim effectus non sunt ex genere suo tales, quin haberi possint per formá extrinsecam moraliter imputatam, nam etiá in humanis bonitas Patrisfamilias & in ipso solo physicè existens moraliter afficit familiá totam, eamque reddit digná speciali amore; & voluntas in testatore ea[?] [illegible] ciquc, in cujus favorem testatur extrinseca, sufficit ut is denominetur institutus hæres & acquirat jus ad hæreditatem; ergo jus ad diviná amicitiam & ad divinam hæreditaté absque participatione, &c. excipio auté à justificatione per formam extrinsecam participationem divinæ naturæ & filiationem adoptivá propter supradicta n. 3. & licèt Herinca *quæst. præcit. n. 13.* admittat filiationem adoptivam Dei sine forma intrinseca haberi, sicuti de facto sine forma intrinseca habetur in humanis; displicet id tamen, quia confundit institutionem in hæredem cum adoptione in filium, & verè nó posset ampliùs una ab alia respectu Dei distingui, si Deus posset adoptare per formá extrinsecam, & non participando effectivè ae in se propriá naturá, pro quo recolátur supradicta *præced. lib. c. 1. n. 23.* Per formá extrinsecá haberi nequit participatio divinæ, aut filiatio adoptiva Dei.

Dices primò: Institutio in hæredem, prout hic à nobis contradistinguitur ab adoptione in filiú, nihil est aliud, quàm divina prædestinatio, quâ homo ad gloriam eligitur; atqui divina prædestinatio nullo modo constituit hominé justum neque ad justificationé pertinet, cum conveniat etiá existenti in peccato: ergo ex eo, quod institutio in hæredem, ut contradistincta ab adoptione in filiú & absque tali adoptione, haberi possit per formam extrinsecá, malè infertur per formá extrinsecam haberi posse aliquá justificationem. Sed contrà: divina prædestinatio, quatenùs dici potest institutio in hæredem, nunquá convenit existenti in peccato; est enim institutio in hæredem non quomodocumque, sed finalis, id est pro tépore mortis & fine viæ, pro quo nullus prædestinatus est in peccato; quidquid deinde sit de hoc, prædestinatio nó est ea institutio hæredis, de quâ in præsenti, quam volumus fieri per formam physicè quidem extrinsecam instituto hæredi, ei tamen moraliter inhærentem propter connexionem ipsius cum suo capite morali habente formam illam sibi inhærentem physicè. 6. Prædestinatio divina quomodò dici possit institutio in hæredem.

Dices secundò: Hæc omnia favent sectariis astruentibus nos justificari per justitiam Christi nobis extrinsecè imputatam, neque enim excogitari potest ulla persona, cui aut insit major justitia, aut magis aptè conveniat prærogativa nostri capitis moralis. Sed contra: præter quod non favetur reprehensibiliter sectariis admittendo tantùm de possibili illud, quod ipsi astruunt de facto, dico justificationem ab illis excogitatam per imputationem extrinsecam justitiæ Christi esse longè diversam ab ea, quam nos asserimus per formam extrinsecam haberi posse; primò 7. Quomodò justificatio per formá extrinsecá, quam possibilem asserimus, nó

favent sectariis.

quia justificatio ab Adversariis excogitata tegit dumtaxat non verè delet peccata, & facit hominem apparere ac reputari justum, gratum, & amicum Dei, non verè talem esse: Secundò, quia justitiam Christi, per quam tanquam per formā extrinsecam volunt nos justos denominari, non ponunt esse aliquid nobis moraliter inhærens, & in Christo physicè permanens; volunt enim nobis imputari justitiam operum, seu meritorū Christi, quæ & est in Christo quid physicè transiens, & ut nobis moraliter inhæreret requireretur translatio nostrarum voluntatum in voluntatem Christi, cujus translationis non meminere sectarij. Econtrà justificatio, quæ à nobis asseritur dabilis per formam extrinsecam, peccata verè deleret & nos verè gratos ac Dei amicos redderet, & haberetur per formam; tùm inhærentem nobis moraliter, tùm permanentem physicè in nostro capite morali. Ad illud, quod addebatur prærogativam nostri capitis moralis nulli alij aptiùs, quàm Christo Domino tribui posse, dico Christum de facto esse nostrum caput morale perfectiori modo, quàm foret in hypothesi illa possibili, quia est causa moralis illius justificationis perfectioris, quæ de facto fit, & tanquam caput in nos omnes influit gratiam habitualem, quā ut forma physicè intrinseca justificamur; ideò quòd non fit caput morale in ordine ad justificationem minùs perfectam factibilem per formam extrinsecam non derogat excellentiæ Christi, cui ex alia parte talis capitis prærogativa, quamvis non repugnet, non est tribuenda de facto, sicuti nec est de facto asserenda in nobis justificatio per formam extrinsecam.

Christus est nostrum caput morale, quia in nos influit.

8. Confirmatur assertum & tota doctrina hucusque tradita: Ex eo quod fuerimus de facto constituti sub Adamo, tanquam sub capite morali in ordine ad culpam originalem, per actum existentem in Adamo physicè, in nobis verò solùm moraliter, verè evadimus digni inimicitia Dei & pœna æterna; ergo similiter possumus constitui sub aliquo capite morali in ordine ad justificationem, & per formam physicè existentē in tali capite, in nobis verò solùm moraliter reddi verè digni amicitia Dei & æterna gloria; non enim apparet, cur malum debeat esse efficacius bono in ordine ad tribuendos nobis suos effectus formales: aut cur, qui habuimus morale caput in malo, habere proportionaliter non possimus morale caput in bono?

Adam fuit nostrum caput morale, quia fuerunt in ipsū translatæ nostræ voluntates.

Dices ex Arriaga *præcit. sect. 4. num. 14.* effectum formalem peccatoris provenire ab operatione libera, effectum formalem justi provenire à forma physica; rectè autem possumus constitui sub uno capite morali in ordine ad operationē liberam absque eo, quod inferatur posse nos similiter constitui sub uno capite morali in ordine ad formā physicam; transfusio enim voluntatum in voluntatem unius capitis confert ad hoc, ut operationes liberè provenientes à voluntate capitis censeantur etiam provenire à voluntatibus in eam transfusis, eadem verò transfusio impertinenter se habet ad formā physicam, quæ non est operatio voluntatis: Accedit quòd nos ipsi *præced. c. 2. n. 6.* diximus ex morali inhærentia culpæ malè argui ad moralem inhærentiā justitiæ, & tamen hoc arguendi modo utitur mox posita confirmatio. Sed contrà: ut ab hoc postremo incipiam, 9.
ex eo quòd culpa capitis de facto inhæreat moraliter membris inferri potest, vel quod de facto etiam moraliter membris inhæreat justitia capitis, vel quod possit in alia providentia moraliter inhærere; primā illationem alibi damnavimus, secundam continet mox posita confirmatio, ideò non loquimur inconsequenter: Ad disparitatem deindè, quam instantia confirmationi opponit, dico in primis eam ut fatetur Arriaga *ibid. n. 15.* ad nihil inservire contrà opinionē tribuentem prærogativam formæ justificantis actui charitatis & contritionis, qui fictè est operatio libera non minùs, quam actus peccati, ità dum eliceretur physicè à voluntate capitis censeretur elici moraliter à voluntatibus in eam transfusis non minùs, quàm de facto actus peccati originalis, &c. Allata igitur 10.
disparitas non infirmat vim nostræ illationis quoad justitiam actualem, nec probat quod justitia actualis physicè extrinseca non possit inhærere moraliter & constituere actualiter justum eum, cui moraliter tantùm inhæret; hinc eos arguimus ad justitiam habitualem & dicimus, justitia actualis physicè existens in capite est dispositio, ad quam infallibiliter consequitur justitia habitualis eidem capiti physicè inhærens; ergo eadem justitia actualis moraliter existens in membris erit dispositio, ob quam justitia illa habitu his physicè inhærens capiti fiet moraliter inhærens membris, sicque transfusio voluntatum in voluntatem capitis immediatè conferendo ad habendam moraliter justitiam actualem capitis, mediatè confert ad eodem modo habendam ejusdem capitis justitiam habitualem.

Hinc fit formam extrinsecam, quam de potentia absoluta asserimus justificare posse, esse præcipuè ipsummet habitum gratiæ, qui licèt de facto justificet solùm subjectum, cui inhæret physicè, & respectu cujus est forma physicè intrinseca, de potentia absoluta, secundùm quam ultrà inhærentiam physicam habere posset inhærentiam moralem, ultrà justificationem quam tribueret subjecto suæ physicæ inhæsionis, aliam justificationē minùs quidem propriam minusque perfectam, at non insufficientē ad expellendum peccatum & ad conferendum jus ad amicitiam & hæreditatē Dei, tribueret subjecto suæ inhæsionis moralis. Utrùm verò sit dabilis aliqua alia forma permanens apta justificare subjectum, cui esset physicè extrinseca, pendet ab eo quod ultrà gratiam admittatur aliqua alia forma permanens perfectè justificativa subjecti, cui physicè inhæret, si enim hæc forma admittitur, non videtur ei negandū posse justificare sine physica inhærētia, quoties supponatur institui caput morale, cui talis forma insit, & ratione cujus possit moraliter imputari iis, quibus physicè non inhæret. 11.

Gratia habitualis de potentia absoluta justificare potest etiā ut forma extrinseca.

Dubitatur

12. Dubitatur hic: Vtrùm justificatio positiva minùs perfecta, quàm hucusque diximus haberi divinitùs posse per formam extrinsecam physicè, intrinsecam moraliter; Vtrùm, inquam, talis justificatio haberi divinitùs possit per formam extrinsecam etiam moraliter? puta per actum purè extrinsecum divinæ benevolentiæ, & independenter ab omni formâ creatâ existente in aliquo capite morali. Dixi *justificatio positiva*, quia quoad justificationem negativam & remissionem peccati, an & quomodo per condonationem Dei purè extrinsecam haberi possit, est diversa quæstio examinanda infrà § 6. quoad justificationem verò positivam, quæ pro re præsenti importat dignitatem, ac jus ad amorem Dei amicabilem, & ad divinam hæreditatem respondeo negative, aliud enim est esse dilectum à Deo, aliud esse dignum Dei dilectione; aliud esse acceptum ad hæreditatem, aliud esse dignum hæreditate, primæ denominationes haberi ex genere suo possunt ab actibus purè extrinsecis; secun-

13. dæ non item; ubi adverte obiter prædestinationem ad gloriam de facto dici posse propriam institutionem hæredis, in quantum est simul præparatio gratiæ dantis jus finale ad hæreditatem; cæterùm si sumatur destinatio ad gloriam præcisa à præparatione gratiæ, esset acceptatio ad hæreditatem non correspondens juri hæreditario & præviæ institutioni hæredis, sed facta purè liberaliter. Neque dicas, Prædestinatio ad gloriam etiam ut præcisa à præparatione seu collatione gratiæ est promissio hæreditatis; atqui promissio confert promissario jus ad rem promissam; ergo prædestinatio etiam ut præcisa, &c. confert prædestinato jus ad gloriam; ergo ex vi actus divini purè extrinseci potest homo habere jus ad divinam hæreditatem. Contrà enim: prædestinatio ad gloriã est voluntas dandi gloriam, seu hæreditatem, non promissio hæreditatis; ideò quando etiam promissio conferret promissario jus aliquod ad rem promissam, non idcircò prædestinatio ut est actus Dei prædestinantis conferret prædestinato jus aliquod ad gloriam.

---

§. II.

Vtrùm de potentia absoluta justificatio fieri possit per aliquem actum, & signanter per actum charitatis?

14. *Actus charitatis neque de potentiâ absolutâ potest justificare formaliter perfectè.*

ASSERT. 1. Per actum aliquem viæ, & signanter per actum charitatis neque de potentia absoluta haberi potest formalis & perfecta justificatio positiva. Ità Ioannes à S. Thoma *disp.* 27. *art.* 8. *num.* 12. Gonetus *disp.* 1. *de justificat. art.* 4. §. 4. Gabriel à S. Vincentio *disp.* 13. *quæst.* 6. Oviedus *controv.* 1. *punct.* 7. Arriaga *tom.* 5. *disp.* 31. Madernus *quæst.* 5. *art.* 7. aliique Theologi magis communiter contrà Vasquium, Turrianum, Meratium, Gasparem Hurtadum, & Ioannem Vincentium locis suprà relatis *cap.* 2. *n.* 10.

Dixi *per actum aliquem viæ*, ut exciperem actum beatæ visionis in Patriâ, de quo infrà *num.* 31. Dixi *& signanter per actum charitatis*, quia de hoc uno, sivè sumpto secundùm se præcisè, sivè ut contento in actu contritionis perfectæ, est specialis ratio dubitandi, & quidquid probat nostrum intentum contrà actum charitatis militat à fortiori contrà omnem alium actum viæ.

Dixi *formalis & perfecta justificatio positiva* ut per ly *formalis* excluderem justificationem, tùm dispositivam & inchoatam, tùm meritoriam & in genere causæ efficientis, non in genere causæ formalis: Item ut per ly *perfecta* excluderem justificationem aliquam minùs perfectam, quæ habeatur cum aliquo favore Dei extrinseco & per formam solùm moraliter inhærentem, quatenùs de potentia absoluta posset Deus per favorem extrinsecum annectere actui charitatis jus ad suum amorem amicabilem & ad gloriam; non tantùm pro eo tempore, pro quo elicitur & physicè existit physiceque inhæret elicienti; verùm etiam pro eo, pro quo ratione non retractationis moraliter permaneret & moraliter elicienti inhæreret; adeò ut supposito favore extrinseco homo per talem actum physicè transactum & moraliter permanentem constitueretur verè amicus Dei & verè hæres; quamvis nec particeps divinæ naturæ, nec Dei Filius propter supradicta *num.* 5. quod esset constitui verè justum, at non ea perfectione & proprietate, quâ de facto constituimur justi per gratiam habitualem. Tandem ut per ly *positiva* exciperem justificationem negativam, seu abstersionem peccati, de quâ seorsim agam *assert.* 2. Interim assertum mox positum & explicatum 15.

Potest tamen modo aliquo minùs perfecto verè constituere Dei Amicum, & hæredem.

16. Probatur primò: Actus charitatis non habet ab intrinseco, & ex natura sua, vim præstandi formalem & perfectam justificationem positivam; ergo neque de potentia absoluta haberi per ipsum potest formalis & perfecta justificatio positiva; consequentia patet, quia ex una parte vis justificandi, de quâ in præsenti debet convenire actui charitatis ab intrinseco, cum debeat ei convenire in genere causæ formalis, quod est idem ac dicere per propriam entitatem; ex alia parte quod convenit ab intrinseco, convenit de potentia ordinaria æquè ac de absoluta; potentia enim ordinaria deesset in necessariis, si aliquid ab intrinseco debitum tribuaretur per solam potentiam absolutam: Antecedens probatur primò, quia actus charitatis talem justificationem de facto non præstat, ut ostensum est *præced. cap.* 1. §. 2. atqui hoc non provenit ex aliquo impedimento extrinseco; ergo provenit ex eo quod non habet ab intrinseco, & ex natura sua, vim id præstandi; minor probatur, si aliquod est impedimentum extrinsecum, maximè habitus gratiæ in genere efficientis præcedens actum charitatis, ratione cujus præcedentiæ fiat, ut actus charitatis de facto inveniat subjectum jam justificatum,

nec possit in ipso de novo præstare quod jam antecedenter præstitum est; sed hoc impedimentum non subsistit, quia etiamsi habitus gratiæ in genere efficientis præcederet actum charitatis quod ex supradictis falsum est; tamen actus ipse præcederet habitus in genere causæ materialis, & ex parte subjecti; quoad justificationem igitur præstandam subjecto adhuc prioritas esset in actu potiùs, quàm in habitu; at demus habitum esse simpliciter priorem; non ne prima gratia est simpliciter prior augmento? & tamen augmentum gratiæ non impeditur ne præstet effectum formalem positivè justificandi;

17. Quod si dicas primam gratiam & ejus augmentum esse ejusdem rationis, habitum verò respectu actus esse formam diversam & superiorem, ideò paritatem non currere; impugnaberis facilè in Christo Domino, in quo gratia unionis est non solùm prior, verum etiam superior gratiâ habituali, nec propterea per suam justificationem impedit justificationem istius, ratio à priori est, quia una forma non impedit effectum formalem alterius, nisi sit ei contraria, & incompossibilis.

Vna forma nō impedit effectum formalem alterius nisi sit contraria alteri.

Idem primum antecedens probatur secundò: Præstare justificationem positivam formalem & perfectam est reddere justum in essendo & justitiâ primariâ ac radicali, ad quam consequantur omnia alia dona quæ homo infusa recipit, dum justificatur; atqui actus charitatis non habet ab intrinseco & ex natura sua vim reddendi hoc modo justum; cum enim sit operatio non potest ab intrinseco & ex natura sua reddere justum nisi in operando, & cum sit operatio voluntatis non nisi in operando per voluntatem; cum item sit in ordine supernaturali participatio Dei secundum voluntatem, non secundum naturam, utique non potest nos reddere consortes divinæ naturæ & consequenter nec filios adoptivos; cum filiatio adoptiva Dei ex sæpiùs dictis fundetur in divinæ naturæ consortio.

Dices hinc rectè probari, quòd actus charitatis nequeat justificare eo modo, quo habitus gratiæ, & æquè perfectè; at cum hoc rectè stare, quòd possit justificare verè & propriè constituendo verè & propriè amicos Dei & hæredes, quamvis non participes divinæ naturæ & filios adoptivos; sicuti ex doctrina §. præcedentis potest pariter verè amicos Dei & hæredes, non participes divinæ naturæ & filios cōstituere forma physicè extrinseca & intrinseca solùm moraliter.

18. Sed contrà: dici in primis posset ex parte subiecti tantùm, non ex parte formæ participationem divinæ naturæ & filiationem adoptivam separari posse ab amicitia Dei & iure hæreditario; non posse scilicet dari formam, quæ habeat ab intrinseco vim præstandi duos tantùm posteriores effectus, non duos priores; quamvis possit dari subiectum, quod duos tantùm posteriores effectus, non duos priores suscipiat; qua ratione ex eo, quod actus charitatis ab intrinseco non tribuat consortium divinæ naturæ & adoptionem, sufficienter inferretur neque ab intrinseco tribuere posse divinam amicitiam & jus hæreditarium: Hoc tamen etiam probatur aliundè ex eo, quod actus charitatis nihil aliud formaliter præstat, quàm constituere nos diligentes Deum; atqui per hoc quod diligamus Deum non acquirimus jus ad amicabilem Dei redamationem, neque ad hæreditatem ipsius; ex genere enim suo amor utcumque perfectissimus unius ergà alterū non tribuit jus exigendi redamationem ab altero & succedendi in bonis alterius; neque ullus sanæ mentis credidit ex benevolentia subditi in Regem oriri in isto obligationem redamandi amicabiliter subditum & instituendi ipsum Regni hæredem.

Vrgebis: licèt amor ex genere suo non tribuat amanti jus exigendi redamationem, hoc tamen jus tribuit ex sua speciali prærogativa Dei amor, eo quod habeat annexam promissionem quâ Deus promittit diligentibus se suam redamationem Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo.* Ioan. 14. *Si quis diligit me diligetur à Patre meo*; ex promissione autem oritur in promissario jus exigendi rem promissam. Sed contrà: si instantia aliquid 19.
probaret nostrum amorem ergà Deum ex favore extrinseco divinæ promissionis, non ab intrinseco & ex natura sua exigere redamationem Dei ergà nos, quod non sufficeret pro Adversariorum intento: Verùm neque hoc probat, quia verbis ex Scripturâ relatis aliisque similibus nihil aliud continetur, quàm connexio actus charitatis cum habitu gratiæ tanquam ultimæ dispositionis cum forma, adeò ut Deus dicatur diligere diligentes se, quatenùs per actum dilectionis dispositis confert habitum gratiæ, quæ est vinculum divinæ amicitiæ & dat jus ad divinum amorem.

Probatur secundò assertum ex eo, quia 20.
justificatio positiva formalis & perfecta infert justificationem negativam seu abstersionem peccati; quamvis enim ex infrà dicendis justifiatio negativa sine potentia, id est remissio peccati sine interiore renovatione haberi possit, non sic è contrà haberi potest justificatio positiva sine negativa & renovatio interior sine remissione peccati, undè gratia habitualis non posset cum peccato componi, si non posset carere effectu positivè justificandi; justificatio igitur positiva infert justificationem negativam seu abstersionem peccati; atqui actus charitatis non est forma ab intrinseco, & ex natura sua peccati abstersiva seu negativè justificans, ut ostendetur *seq. assert.* ergo neque est forma ab intrinseco & ex natura sua justificans positivè, adeoque per actum charitatis neque de potentia absoluta haberi potest, &c.

Iustificatio negativa haberi potest sine justificatione positiva, non è contrà.

Assert. 2. Neque de potentia absoluta haberi potest justificatio negativa per actum 21.
chatitatis, tanquam per formam ab intrinseco & ex natura sua peccati abstersivam. Hoc assertum eosdem, quos assertum superius, habet tùm Adversarios tùm Patronos; imò ex his aliqui ut Arriaga *præcit. disp. 32.* item Amicus *hic disp. 33. sect. 3.* sicuti magis

ex

ex professo actum charitatis seu contritionis comparant ad negativam, quàm ad positivam justificationem, ità magis expressè stant pro præsenti, quàm pro præcedenti asserto.

Actus charitatis non est incompossibilis cum peccato habituali.

Probatur: Actus charitatis non est forma ab intrinseco & ex natura sua incompossibilis cum peccato habituali; ergo non est forma ab intrinseco & ex natura sua peccati abstersiva seu expulsiva, & nec de potentia absoluta talis esse potest, quia quod convenit alicui rei dependenter à sola potentia absoluta non convenit ei ab intrinseco & ea natura sua; ergo neque de potentia absoluta haberi potest justificatio negativa, &c. antecedens probatur; Actus charitatis non est forma ab intrinseco & ea natura sua contradictoriè, aut contrariè opposita peccato habituali; non contradictoriè, quia peccatum habituale per nos est moralitas positiva, non privatio; nec se involvit aliquam privationem; hæc est privatio actus charitatis, quia sicuti hunc actum non tenemur semper elicere, ità carentia seu privatio ipsius non est semper peccaminosa: Non item contrariè aut quasi contrariè opponitor actus charitatis cum habituali peccato; in isto enim vel attenditur ratio offensæ per quam redditur Deus indignatus, & sub hac ratione forma ex parte hominis contraria peccato non potest esse nisi satisfactio condigna, actus autem charitatis non est condigna pro lethali satisfactio ut suppono ea tractatu de Incarnatione; vel attenditur ratio malitiæ seu maculæ per quam fœdatur ac deturpatur anima, & sub hac ratione forma contraria peccato debet animam positivè sanctificare sanctificatione perfecta, actus autem charitatis hoc non præstat cùm ex supradictis non præstet per se ipsum formaliter perfectam justificationem positivam; ergo à primo ad ultimum actus contritionis seu charitatis neque oppositionem neque incompossibilitatem habet cum habituali peccatu.

Nec contradictoriè.

Aut contrariè ei opponitur.

22.

Dices primò: Actus charitatis est forma incompossibilis cum peccato actuali; ergo etiam cum peccato habituali, quod nihil aliud est, quàm peccatum ipsum actuale moraliter perseverans; antecedens probatur, qui elicit actum charitatis præfert amicitiam Dei amori cujuslibet objecti Deo contrarij, vult observare omnia Dei præcepta, & Deo in omnibus placere; qui actu lethaliter peccat, postponit amicitiam Dei amori alicujus objecti creati, transgreditur aliquod Dei præceptum, & Deo simpliciter displicet; atqui illa cum istis incompossibilia sunt, ergo actus charitatis est forma incompossibilis cum peccato habituali. Sed contrà: etiam propositum melioris vitæ & voluntas non peccandi, quàvis habeatur ut re vera haberi potest sine actu contritionis aut dilectionis est actus incompossibilis cum peccato actuali, & tamen non est incompossibilis cū peccatu habituali, nec est forma peccati habitualis abstersiva; est igitur illegitima instantiæ illatio, concesso propterea antecedente, nego absolutè consequentiam, plùs enim requiritur ad auferendum habituale, quàm ad impediendum actuale, quia istud præcisè se tenet ex parte peccatoris, illud importat jus acquisitum Deo adversùs peccatorem, & quando dicitur nihil aliud esse, quàm ipsum peccatum actuale moraliter perseverans, sensus est quod non superaddat peccato actuali aliquid physicum, cum quo stat superaddere aliquid morale, & reperiri in peccato habituali moralitatem aliquā in peccato actuali non repertam; ratione cujus moralitatis non sufficiat actus charitatis ad excludendum habituale, sicuti sufficit ad excludendum actuale peccatum.

23.
Non omnis forma incōpossibilis cum peccato actuali, est incompossibilis cum habituali.

Vrgebis: Peccatum habituale nihil est aliud, quàm habitualis à Deo aversio & ad creaturam conversio; & ly *habitualis* nihil aliud importat, quàm non retractationem præteritæ actualis à Deo aversionis, & ad creaturam conversionis, atqui actus charitatis per se ipsum formaliter convertit hominem ad Deum, & avertit à quolibet objecto creato contrario amicitiæ Dei, adeoque implicitè retractat præteritam à Deo aversionem & ad creaturam conversionem; ergo actus charitatis habet oppositionem & incompossibilitatem cum peccato habituali, etiam quatenùs dicit habitualitatem ac moralem perseverantiam. Sed contrà: præterita à Deo aversio & ad creaturam conversio duplici titulo perseverat moraliter seu habitualiter in peccatore: Primus est voluntarietas, ratione cujus censetur velle permanere in adhæsione & affectione ad creaturam; secundus est obligatio passiva, ratione cujus remanet obstrictus juri activo, quod Deus adversus peccatorem acquisivit ad exigendam ab ipso satisfactionem offensæ: Porrò ad abstergendum peccatum habituale non sufficit auferre permanentiam ipsius quoad voluntarietatem, nisi simul auferatur quoad obligationem passivam; per retractationem verò sicut & per actum charitatis aufertur solùm permanentia voluntarietatis, non permanentia obligationis passivæ; ad hanc enim auferendam omninò requiritur, quòd aut Deus cedat juri suo per condonationem, aut homo tale jus extinguat per condignam satisfactionem; eo ferè modo, quo quia votum permanet non solùm ratione voluntarietatis, quâ fuit liberè emissum; verùm etiam ratione obligationis passivæ ob jus Deo acquisitum ad exigendam rem votu promissam, per hoc quod vovens votum retractet delet moralem permanentiam ipsius quoad voluntarietatem, non quoad passivam obligationem; & ad hanc auferendam requiritur aut relaxatio, per quam Deus juri suo cedat, aut impletio rei promissæ, per quam jus Deo acquisitum extinguatur; sic etiam in humanis contractibus propter jus acquisitum alteri contrahentium, non sufficit unius contrahentis retractatio ad ipsos simpliciter dissolvendos: Ex his omnibus fit instantiam falsò ponere quod ly *habitualis* nihil aliud importet quàm non retractationem, &c.

24.
Quid sit peccatum perseverare habitualiter.

25.
Votum cur solà voventis retractatione non cesset.

Dices secundò: Actus charitatis seu contritionis est forma ab intrinseco ut ex natura

sua

sua constituens Sanctum, justum, & amicum Dei; ergo est forma ab intrinseco & ex natura sua incompossibilia cum peccato habituali, & ipsius abstersiva, consequentia patet, quia peccatum habituale præstat effectus oppositos, nec alia de causa abstergitur per gratiam habitualem, nisi quia ista constituit Sanctum, justum, &c. antecedens probatur quoad primam partem, quia actus charitatis verè est aliqua Sanctitas, & quidem valdè perfecta; cum contineat & excedat alios omnes actus supernaturales; quoad secundam, quia esse justum est rectè se habere ad Deum tanquam ad primam regulam; actus autem charitatis utpotè qui facit hominem esse unum spiritum cum Deo maximè Deo unit tanquàm primæ regulæ, unde etiam hominem determinat ad eliciendas omnes suas operationes tali primæ regulæ æquales & commensuratas; quoad tertiam quia actus charitatis est conversio amicabilis creaturæ ad Deum, necesse est igitur, quòd per talem actum creatura desinat esse inimica Dei, & quod pariter Deus desinat esse inimicus creaturæ, tùm quia secùs ferretur in ipsam modo improportionato, tum quia ei conferendo actum contritionis confert maximum bonum, amat igitur, non odio

26. habet; amicus est, non inimicus. Sed contrà: dici communiter solet actum charitatis seu contritionis constituere Sanctum, justum, & Amicum Dei dispositivè, transeunter, actualiter; non formaliter, permanenter, habitualiter; & hoc secundum requiri ad formam peccati abstersivam, quam quidem distinctionem ratam pro nunc habeo, ut tamen res meliùs percipiatur aliqualiter expendo probationem antecedentis quoad singulas partes. Ideò

Ad primam dico actum charitatis esse sanctitatem aliquam, ut ità dicam, transcendentem & in eo genere, in quo omnis actus & habitus supernaturalis sanctificat, est quidem deinde in tali genere sanctitas valdè excellens, non tamen pervenit ad perfectionem sanctitatis essentialis & formalis; sumendo formale, non prout importat quidquid sanctificat tanquam forma qualiscumque, sed prout contradistinguitur à dispositivo, aut integrali, quemadmodum attigimus jam *præced. cap.2. num.* 20. Neque dicas; actus charitatis est sanctitas sufficiens ad formaliter expellendum veniale, quod certè cum sit cum gratia habituali compossibile per istam formaliter non expellitur; ergo multo magis idem actus charitatis est sanctitas sufficiens ad formaliter expellendum lethale.

27. **Actus charitatis quomodò expellat veniale.** Contrà enim; actus charitatis vel non expellit veniale plus quàm dispositivè & meritoriè disponendo scilicet ad gratiæ augmentum & promerendo Dei condonationem, vel si expellit veniale formaliter, id præstat titulo satisfactionis & ut forma condignè satisfactoria, non titulo sanctitatis & ut forma perfectè sanctificans.

Ad secundam dico pariter actum charitatis reddere justum justitia quadam transcendente communi omnibus virtutum actibus; horum enim quilibet importat rectitudinem conformitatem, & æqualitatem cum prima regula; eminet quidem deindè talis conformitas in actu charitatis, qui non solùm eam habet in se, verùm etiam determinat ad eam habendam in aliis operationibus, hoc tamen neque est proprium talis actus cum conveniat proposito non peccandi, neque est sufficiens ad abstersionem habitualis peccati, cujus injustitia non est inæqualitas aliqua actualis, sed moralis perseverantia inæqualitatis præteritæ; propter jus ex ipsâ acquisitum Deo, quod jus non aufertur per actum charitatis *ex præced. num.* 25. non aufertur, inquam, immediatè & formaliter, sed solùm dispositivè ac mediatè, mediante scilicet habitu gratiæ, ad quem disponit. Neque dicas: ex doctrina *præcit. num.* 25. neque per ipsam gratiam habitualem auferretur formaliter jus Deo acquisitum adversus peccatorem, cum gratia ipsa habitualis non sit, aut condigna satisfactio, aut Dei condonatio. Contrà enim: gratia habitualis, quamvis non sit per suam entitatem condigna satisfactio, aut Dei condonatio, est tamen ex natura sua connexa cum Dei condonatione, quod sufficit ut habeat pro effectu formali secundario auferre jus, &c. est insuper secundùm præsentem providentiam connexa cum condignâ satisfactione, quatenùs secundùm præsentem providentiam est gratia Christi & moraliter dignificata ex valore operum, quibus Christus condignè pro peccatis satisfecit. 28.

Ad tertiam recolo *ex li. præced c.1.§.4.* differre inter se esse amicum, esse amantem, esse amatũ; actus porrò charitatis, quatenùs habet Deũ pro objecto, constituit hominem amantem; quatenus est objectum divini actus, & bonũ à Deo communicatum, constituit hominem amatum, at neutro modo constituit formaliter amicum, quia neutro modo dat jus exigendi à Deo amorem simpliciter, & respectu talis juris sicuti dispositivè tantùm se habet, ità dispositivè tantùm se habet ad constituendum hominem Dei amicum. 29.

Quod dicebatur *actus charitatis est conversio amicabilis* verum est dispositivè, non formaliter; vel etiam est conversio amicabilis eo modo, quo est amor amicabilis omnis amor contradistinctus ab amore concupiscentiæ, & quo amatur persona rationalis propter se ipsam, qui quidem amor dicitur amor amicitiæ seu amicabilis quia datur, ubicumque datur amicitia, non quia ubicumque datur, detur amicitia; seu quia convenit omnibus, non quia cõveniat solis amicis. **Quomodò sit amor amicabilis seu amicitiæ & non constituat amicum.** Quod dicebatur *per talem actum creatura desinit esse inimica Dei*, si ly *inimica* sumatur impropriè pro odio habens permitti potest, si sumatur propriè pro odio digna falsum est, multo magis falsum est, quod, ut subdebatur, *Deus pariter desinat esse inimicus creaturæ*, in Deo enim perseverat non præcisè jus odio habendi, sed actuale odium; nec propterea fertur in creaturam modo improportionato, quia fertur in ipsam per modum odio habentis propter peccatum habi-

tuale

tuale in ipsâ permanens, non propter actum charitatis quo ab ipsâ diligitur; imò propter hunc libenter admitto, quod feratur in eamdem per modum amantis, & non odio habeat sed amet, quamvis non amicabiliter, quia bonum quod confert est bonum secundùm quid non simpliciter.

30. Ex his habetur istos terminos Sanctus Iustus, Amicus, item Injustus, Inimicus, multipliciter sumi ac posse inter æquivoca recenseri; & omnia ferè, quæ ex hisce terminis contrà nos formantur, argumenta, æquivocatione laborare, & solâ vocum ponderatione ac germanâ explicatione solvi; ideò operæ pretium fuit in præcedentis instantiæ solutione terminos illos singillatim expendere eorumque varias significationes delibare.

Dices tertiò: Actus visionis in patriâ est forma ab intrinseco & ex naturâ suâ incompossibilis cum peccato habituali, & ipsius abstersiva *ex praeced. tract. de Beatitud. lib. 2. cap. 3. §. 6.* atqui contrà actum beatæ visionis militant ea omnia, quæ hucusque deduximus contra actum charitatis; ergo vel inconsequenter loquimur, vel non obstantibus hucusque deductis tenemur concedere charitatis non minùs, quàm visionis actui incompossibilitatem cum peccato habituali, & vim ipsum abstergendi, minor probatur, quia actus visionis neque contradictorie opponitur habituali peccato, neque est condigna pro eodem satisfactio, neque est perfecta & formalis animæ sanctificatio, & quidem hoc postremum, quod solum videtur indigere probatione, ostendo repetendo *ex praeced. n.* 17. Sanctificationem animæ perfectam & formalem eam esse, quâ homo redditur sanctus seu justus in essendo & justitiâ primariâ ac radicali secùm trahente omnia alia supernaturalia dona, qua item cōstituitur filius adoptivus & particeps naturæ Dei; actus autem visionis cum sit operatio non potest reddere justum & sanctum, nisi in operando; cum item sit participatio Dei secundùm intellectum, non secundùm naturā, nequit constituere filium adoptivum & participem naturæ, &c. Sed contrà: ut incipiam ab ultimâ instantiæ parte nō assentior Amic. *hic disp. 33. sect. 2.* docenti visionem esse participationem divinæ naturæ in esse intentionali, & per hoc videntem verè constitui ex vi visionis filium adoptivum Dei, doctrinā hanc non approbo; & libenter concedo Adversariis visionem per se ipsam nos non reddere filios adoptivos & participes naturæ Dei, & nos non sanctificare eâ ratione & perfectione, qua sanctificat habitualis gratia; contendo tamen adhùc nos sanctificare sanctificatione sufficienti ad abstergendum habituale peccatum; pro quo adverto ex supradictis esse Dei amicum & hæredem à filiatione adoptiva & participatione divinæ naturæ separari posse, saltem ex parte subjecti; addo jam separari etiam posse ex parte formæ, & visionem beatam ex se formaliter, quamvis nec filiationem adoptivam, nec participationem divinæ naturæ tribuat, constituere tamen hæredem & Amicum Dei; hæredem quidem quia est ipsa formalis possessio divinæ hæreditatis; amicum verò, quia se habere jus ad divinam hæreditatem importat habere jus ad amorem Dei amicabilem & esse Dei amicum, utique à fortiori id præstabit habere possessionem ejusdem hæreditatis; deindè amor, quo quis volt alium esse summè felicem & possidere omnia sua bona, utique est amor constituens Amicum; atqui talis est amor, quo Deus tribuit visionem beatam; ergo.

31. Visio beata non constituit filium adoptivum & participē naturæ Dei.

Benè tamen Dei amicū & hæredē.

32. Hinc ad totam instantiam directè dico actum visionis beatæ esse ab intrinseco & ex natura sua incompossibilē cum peccato habituali primò, quia ut tradebatur *pracit. §. 6. n. 77. & 79.* continet ex parte nostri retractationem voluntarietatis qua peccatū commissum est, & exigit ex parte Dei tamquàm sibi debitā condonationem offensæ; ac primū quidem ex mox dictis convenit etiam actui charitatis, secundū non item; quia actus charitatis in via est transiens, non permanens sicuti est actus visionis in patria, & insuper nō est possessio hæreditatis divinæ imò ipsius Dei, nec reddit hominem felicem, ut præstat actus visionis, ex quo capite charitatis actus in patriâ, quamvis sit permanens, non est bonū adeò excellens, ut det ius ad amorem amicabilem, & exigat ab intrinseco condonationem offensæ: Secundò, quia actui visionis licèt non conveniat ratio formæ sanctificantis eo modo, quo gratiæ ut benè probat instantia convenit tamen magis, quàm actui charitatis, & modo sufficienti ad abstergendum peccatum, cum quo certè est incompossibilis amicitia Dei & possessio divinæ hæreditatis summæque felicitatis; hoc autem utrumque formaliter per se ipsum præstat actus visionis.

Continet retractationem peccati, & exigit ex parte Dei condonationem ipsius.

Est forma sanctificās, licèt minùs perfecta, quā gratia.

Dices quartò: Actus dilectionis supernaturalis in præsenti statu naturæ elevatæ non est minoris efficaciæ & deterioris conditionis, quàm fuisset actus dilectionis naturalis in statu naturæ puræ; atqui actus dilectionis naturalis fuisset in statu naturæ puræ forma ab intrinseco, & per se ipsam abstersiva peccatorum, quæ in illo statu committerentur contrà Deum naturæ Auctorem; ergo similiter, &c. Minor probatur, quia ex unā parte certum est homini in pura natura non defuturum medium & remedium peccati abstersivum, ex alia parte tale medium non fuisset gratia habitualis, donumvè aliud supernaturale ut Gonet. *disp. 1. de iustific. n. 56.* refert sensisse nōnullos Thomistas arbitrantes id esse ex mente S. Doctoris *q. 28. de verit. art. 2. ad 5.* ubi ait: *si à solo statu naturæ decidisset homo, nihilominùs tamen ad expiationem infinita offensa donum divina gratiæ requireretur:* Non item fuisset habitus aliquis naturalis tribuens participationem naturæ Dei & filiationem adoptivam ipsius in ordine naturali eo modo, quo eadem de facto tribuit in ordine supernaturali habitus gratiæ, ut cum Herice videtur sentire Amicus *hic disputat. 33. num. 208.* Non primum; quia per talem gratiam homo extraheretur à

33. Actus charitatis in purâ naturâ esset forma abstersiva peccati.

purâ naturâ, adeoque servato puræ naturæ statu non haberet medium resurgendi à peccato, & peccando redderet sibi impossibilem consecutionem naturalis beatitudinis; nec oppositum insinuant verba relata ex D. Thoma, quia in illis S. Doctor nomine gratiæ divinæ intelligit speciale auxilium ordinis naturalis, seu gratiam actualem naturalem, quam nos etiam suprà agnovimus necessariam ad amandum super omnia Deum ut naturæ auctorem. Non secundum, quia sine necessitate excogitatur habitus ille naturalis, cum participatio naturæ Dei in ordine naturali, & jus ad beatitudinem naturalem habeatur per substãtiam ipsam rationalis seu intellectualis naturæ, quæ etiam per intellectum & voluntatem est sufficienter potens imò propensa ad benè moraliter operandum, & ad imitandas operationes naturales naturæ divinæ, ad quod insuper redditur propensior per habitus acquisitos virtutum moralium; frustrà igitur excogitatur in pura natura aliquis alius habitus, seu qualitas permanens ordinis naturalis, de quâ etiam non satis constaret, utrùm infunderetur in instanti conceptionis, an initio usus rationis, an solùm quando esset facienda abstersio alicujus peccati? superest igitur ut in purâ naturâ mediũ & remedium peccatorum abstersivum esset solus actus naturalis contritionis seu dilectionis.

34. Sed contrà: admitto totam probationem minoris, licèt videri possit non admodum efficax ex ea parte, quâ impugnat habitum naturalem, tribuentem in suo ordine participationem divinæ naturæ specialiorem eâ, quam habet natura rationalis per propriam substantiam; admitto, inquam, probationem minoris, minoremque ipsam, & ad instantiam dico secundùm quid ac in ordine ad abstersionem peccati actũ dilectionis supernaturalis in præsenti statu esse minoris efficaciæ & deterioris conditionis, quàm fuisset dilectio naturalis in naturâ purâ: Neque hoc quidquam obest ordini supernaturali, imò ei multum favet, & provenit ex ipsius perfectione; nimirum ex eo quod illud, quod est optimum in ordine naturali, non sit similiter optimum in ordine supernaturali; sed habeat suprà se aliquid meliùs; sic actus dilectionis nihil admittit meliùs se in ordine naturali, in quo habitus sunt imperfectiores actibus, admittit verò verò in ordine supernaturali, in quo habitus sunt actibus perfectiores; hinc fit in ordine naturali hominem constitui simpliciter bonum ex vi actus, in ordine supernaturali ex vi habitus: nihil igitur mirum in illo ordine ex vi actus, in isto ex vi habitus esse formaliter debitam remissionem & condonationem peccati. Neque dicas per aliquid transiens cujusmodi est actus dilectionis etiam naturalis hominem non posse constitui bonum simpliciter. Contrà enim: actus dilectionis naturalis, utpotè continens & efficiens virtute sua habitum, dici potest eminenter permanens; non sic actus dilectionis supernaturalis, suo habitu, multoque magis habitu gratiæ imperfectior, & ad utrumque disponens tantùm, neutrum verò continens aut virtute sua efficiens.

Discrimen dilectionis naturalis à supernaturali in ordine ad abstergendũ peccatum

---

§. III.

Vtrùm de potentiâ absolutâ justificatio fieri possit per alium habitum à Gratiâ?

35. Assert. 1. Per habitum simpliciter alium, & adæquatè distinctum à gratia, neque de potentia absoluta fieri potest justificatio in ea proprietate & perfectione, qua de facto fit per habitum gratiæ. Ità Theologi communiter contrà Vasquium relatum *præced. cap. 2. num. 23.*

Repugnat habitus simpliciter alius à gratia, justificans æquè perfectè, ac gratia.

Dixi *per habitum simpliciter alium, & adæquatè distinctum à gratia*, ut excluderem habitum de potentia absoluta *ex lib. præced. cap. 1. §. 6.* non repugnantem, qui simul esset charitas, & gratia & qui per cõsequens esset habitus solùm secundum quid alius, & inadæquatè distinctus à gratia; hujusmodi habitus sicuti esset gratia & aliquid ampliùs, ità totum id, quod gratia, & aliquid ampliùs præstando justificaret ea tota perfectione, quâ justificat gratia de facto existens, & aliquid adderet; justificationi scilicet in essendo, & factæ per modum naturæ, adderet justificationem aliquam in operando, & factam per modum potentiæ seu virtutis; quæ omnia sufficientissimè constant recolenti supradicta *præcit. §. 6.*

Dixi *in ea proprietate & perfectione quâ de facto, &c.* nam cum minori aliquâ perfectione, cum jure tamen ad gloriam & amicitiam Dei, haberi posse justificationem per alium habitum à gratia, nimirũ per habitum luminis gloriæ mox ostendetur in sequenti asserto, interim assertũ præsens ità explicatũ

36. Probatur: Nullus habitus simpliciter alius, & adæquatè distinctus à gratia, potest justificare per modum naturæ supernaturalis, & radicis aliarum omnium perfectionum supernaturalium, nec non tribuendo participationem divinæ naturæ physicè & formaliter; hæc enim sunt prædicata gratiæ propria, & nomine tantùm, non re, distingui posset à gratia habitus, cui talia prædicata tribuerentur, etiãsi hujuscemodi habitus excogitaretur ut dabilis tantùm de potentia absoluta; ergo per habitum simpliciter alium & adæquatè distinctum à gratia, neque de potentia absoluta, &c. Confirmatur; inter habitus adæquatè distinctos à gratia non videtur excogitabilis ullus perfectior & ad justificandum aptior habitu charitatis in viâ, & luminis in patriâ; atqui nec habitus charitatis, nec habitus luminis, justificare potest in ea proprietate & perfectione, quâ justificat habitus gratiæ; ergo per habitum simpliciter alium & adæquatè distinctum, &c. minor quoad habitum charitatis colligitur *ex præced. c. 2. §. 3.* quæ enim ibi afferebantur ad probandũ talẽ habitũ non habere vim justificandi de facto, probant ipsum neque de potentia absoluta

posse

posse ab intrinseco & formaliter justificare; cum nihil conveniat ab intrinseco & formaliter, quin conveniat de potentia ordinaria æquè ac de absoluta; eadem minor quoad habitum luminis constat ex iis, quæ statim subjicio.

37. Habitus luminis gloriæ verè justificat licèt minùs perfectè quàm gratia.

Assert. 2. Per aliquem habitum simpliciter alium à gratia, nimirum per habitum luminis gloriæ haberi potest, & de facto habetur in patria justificatio, non quidem in ea proprietate & perfectiona, quâ de facto fit per gratiam; sufficiens tamen ad constituendum Dai amicum, ad dandum jus ad gloriam, & ad abstergendum peccatum. Ità communiter Auctores tribuentes visioni beatæ prærogativam formæ sanctificantis & incompossibilitatem cum peccato, quorum meminimus *in tract. de Beatitud. lib. 2. cap. 3. §. 6.*

Probatur & explicatur: Ex unâ parte lumen gloriæ utpotè pertinens ad operari, non ad esse; & participans de Deo in lineâ intellectus, non in lineâ naturæ; item utpotè se habens ad gratiam, tanquam passio ad naturam *ex praeed. lib. cap. 1. n. 76.* non potest tribuere justificationem primariam & in essendo, nec reddere participem divinæ naturæ & filium adoptivum, quæ tamen omnia præstat habitualis gratia, non potest igitur justificare ea proprietate & perfectione, quâ de

38. facto habitualis gratia justificat; ex alia parte habitus luminis est perfectior actu visionis, alibi enim diximus habitus per se infusos esse suis actibus perfectiores; dat jus ad visionem, habenti enim lumen connaturalis ast ac debita visio, neque ad hanc potest Deus negata concursum sine violentiâ; dando igitur jus ad visionem quæ est beatitudo & gloria nostra, dat jus ad gloriam, & tùm ratione talis juris, tùm ratione propriæ perfectionis, quâ visionem ipsam excedit, constituit amicum, seu tribuit jus ad amorem Dai amicabilem; amor enim, quo quis vult alteri maximum bonum & vult ipsum esse summè felicem, non potest non esse amicabilis, & permanentia talis boni ac juris ad summam felicitatem non potest non exigere ejusdem amoris amicabilis continuationem, seu perseverantiam; amicitia deindè divina & jus ad gloriam infert peccati abstersionem; ergo à primo ad ultimum per aliquem habitum simpliciter alium à gratiâ, nimirum per habitum luminis gloriæ, &c.

Dices: Ille solus amor est verè amicabilis, quo unus facit alterum sibi æqualem, quantùm potest, eique communicat omnia sua bona; & ille solùm est constitutus amicus alterius, qui est redditus, quantùm reddi potest, æqualis alteri; atqui homo redditur æqualis Deo quantùm potest solùm per participationem naturæ ipsius, & hanc habet per habitum gratiæ non per habitum luminis; ergo solùm per habitum gratiæ, non per habitum luminis constituitur Dei amicus; & solus illa amor Dei ad hominem ast amicabilis qui fertur in hominem per gratiã elevatum ad æqualitatem cum Deo, siculi & solus hominis ad Deum amor est amicabilis, qui provenit ab homine ad talem æqualitatẽ elevato, alius verò quicumque amor Deum inter & hominẽ poterit esse amor benevolentiæ, non amicitiæ; & quoties mutuus sit, erit amor mutuò amantium, non amor amicorum, quia non amor æqualium. Sed contrà: dico amoram amicabilem perfectissimũ esse eum, quo quis quantùm potest facit alterum sibi æqualem, esse tamen amorem amicabilem, licèt minùs perfectum, etiam illum, quo quis communicat alteri fruitionem & possessionem omniũ suorum bonorum, & alterũ sibi reddit quantùm potest æqualem in felicitate, licèt non in natura; possessio autem ac fruitio omnium divinorum bonorum, nec nón æqualitas in felicitate cum Deo, habetur in actu primo per lumen gloriæ, in actu secundo per visionem beatam, idcò tùm per lumen, tùm per visionem homo constituitur Dei amicus, licèt non in eo toto rigore, in quo constituitur Dei amicus per gratiam. 39. Minùs etiã perfectè quã gratia amicum constituit.

Ex dictis habetur in ordine supernaturali triplicem formam justificantem seu sanctificantem distingui posse; alteram perfectissimã & propriissimam, per quam justus & sanctus dicitur qui particeps est divinæ naturæ, filius adoptivus, amicus, & hæres Dei; alteram minùs propriam, constitutivam duntaxat amici ac hæredis, & abstersivam peccati; alteram impropriissimam & imperfectissimam, quæ est quidè in se aliqua justitia & aliqua sanctitas adeò tamen tenuis & transcendens, ut nec Amicum hæredemvè cõstituat, nec peccatum ab intrinseco abstergat. Primo modo ratio formæ justificãtis ità est propria gratiæ habitualis, ut nulli alij creatæ aut creabili qualitati, sivè actus sit, sivè habitus, convenire possit. Tertio modo ratio formæ justificantis est communis cuilibet actui & habitui supernaturali. Secundo & medio modo ratio formæ justificantis in via quidem nec cõvenit nec convenire potest alicui alij à gratiâ, in patriâ tamen convenit tùm habitui luminis gloriæ tùm actui beatæ visionis, undè beatus triplici titulo est Dei amicus, nimirũ titulo gratiæ habitualis, titulo luminis, & titulo visionis; eodemqua triplici titulo habet vim expulsivã peccati, & licèt de facto nullum peccatum expellatur aut per visionem, aut per lumen gloriæ; expelleretur tamen in hypothesi, quâ aliquis existens in peccato assumeretur immediatè ad videndum Deum. Neque dum hoc secundo modo tribuimus tũ visioni tùm lumini prærogativam formæ justificantis, nobis adversatur Tridentinũ quod ut sæpiùs suprà attigimus statuit esse unicam causam formalem nostræ justificationis; non inquam adversatur, quia loquitur de causa formali nostræ justificationis in via, item nostræ justificationis perfectissimæ per quam reddimur filij adoptivi & participes naturæ Dai, non præcisè amici & hæredes aut possessores hæreditatis ipsius. 40. Formæ justificantis tres gradus.

§. IV.

Vtrùm de potentia abſoluta fieri poſſit infuſio gratiæ ſine juſtificatione negativa & remiſſione peccatorum?

41. Gratia habitualis poteſt divinitùs eſſe cū peccato habituali.

ASSERT. De potentia abſoluta fieri poteſt infuſio gratiæ ſine juſtificatione negativa & remiſſione peccatorum;ſeu quod idem eſt, divinitùs poſſunt ſimul exiſtere in eodem ſubjecto gratia habitualis & peccatum habituale. Ita Scotus *in* 4. *diſt*.16. *q*.1. Major *ead. diſt. quæſt. unica.* Gabriel *in* 4. *diſt*.14.*quæſt*.1.*art*.2.Suarez *hîc lib*.7.*cap*.10. Tannerus *diſp*.6.*quæſt*.5.*dub*.3. Oviedus *controv*.4 *punct*.3. Arriaga *diſp*.46. *ſect*. 4. *ſubſec*.2. aliique plures Recentiores cum Scotiſtis & Nominalibus contrà Capreolum *in* 2. *diſt*.10. *quæſt*.3. *art*.2. Cajetanum 1. 2. *quæſt*.113. *art*.2. Ioannem à S. Thoma *hîc diſp*. 27. *art*.3. Gonetum *diſput*. 5. *artic*. 5. Gabrielem à S. Vincentio *diſputat*. 14. *quæſt*. 4. cæteroſque Thomiſtas & ex Recentioribus Vaſquium *diſputat*. 204. Amicum *diſputat*. 32. *ſect*. 1. Eſparzam *lib*. 5. *quæſt*.9. Madernum *quæſt*. 7. *art*.4. alioſque non paucos.

Et multo magis cum actuali.

Dixi *& peccatum habituale*, ex quo deindè à fortiori quoad compoſſibilitatem de potentia abſoluta cum gratiâ idem ſentiendum de peccato actuali, adeò ut ſicut in præſenti aſſerimus exiſtentem in peccato poſſe recipere gratiam non remiſſo peccato, ità pariter ſentiendum ſit exiſtentem in gratia poſſe committere peccatum non amiſſa gratia, quod ſecundum ut refert Oviedus *præcit. punct*.3. *num*.46. admittunt nonnulli etiam ex iis, qui primum negant; inter quos Lorca, licèt hic Auctor exceſſerit aſtruendo de facto & non ſolùm de poſſibili, ſimultatem gratiæ cum peccato actuali pro aliquo inſtanti, quam ſingularem quoad de facto opinionem retulimus jam & rejecimus *cap. præced. num*.25.

42. Probatur primò: Infuſio gratiæ neque eſt identificata, neque eſt inſeparabiliter connexa cum remiſſione peccatorum; ergo illa divinitùs poteſt eſſe ſine iſta,ac per conſequens de potentia abſoluta fieri poteſt infuſio gratiæ, &c. antecedens quoad primam partem ſupponitur ex eo quod *cap. præced. num*.22. aſſertum eſt remiſſionem peccati & infuſionem gratiæ eſſe duas diverſas atque diſtinctas realiter mutationes;nec certè poſſunt eſſe una & eadem mutatio niſi (quod aliundè falſum ſuppono) privatio gratiæ ſit aut conſtitutivum eſſentiale peccati habitualis, aut fundamentum eſſentialiter prærequiſitum ad moralitatem aliquam ejuſdem conſtitutivam; quâ ratione,quia poſitio alicujus formæ eſt formalis ablatio ſuæ privationis, infuſio gratiæ eſſet formaliter ablatio peccati habitualis, adeoque eſſet identificata cum ablatione ſeu remiſſione ipſius;

Gratiæ infuſio non identificatur cum remiſſione peccati.

aliter verò haberi nequit talis identitas,cum unius formæ poſitio nequeat eſſe formaliter alterius formæ ablatio, alioqui quid poſitivum, ut eſt unius formæ poſitio, eſſet formaliter quid negativum, ut eſt alterius formæ ablatio: Hinc fit conformiter ad ſua principia, falſa tamen, loqui eos, qui peccatum habituale, non actuale, conſtituentes ex privatione gratiæ, non agnoſcunt deindè eamdem gratiæ repugnantiam cum actuali, quam cum habituali peccato.

Idem antecedens quoad ſecundam partem probatur, quia ex nullo capite habetur ratio connexionis inſeparabilis inter infuſionem habitualis gratiæ, & remiſſionem habitualis peccati. Non habetur primò ex parte gratiæ, aut infuſionis ipſius, quia gratia ipſiuſvè infuſio non connectitur cum remiſſione peccati niſi exigendo ipſam; atqui hæc exigentia non eſt tanta, ut cogat Deum ad ipſam implendam; ergo non eſt tanta ut inferat connexionem divinitùs inſeparabilem inter infuſionem gratiæ & remiſſionem peccati. Non habetur ſecundò ex parte peccati aut remiſſionis ipſius, quia remiſſio peccati *ex ſeq*. §. poteſt haberi aliter, quàm per infuſionem gratiæ, non connectitur igitur inſeparabiliter cum gratiæ infuſione; & quando etiam peccati remiſſio per ſolam gratiæ infuſionem haberi poſſet, inferretur quidem inſeparabilitas remiſſionis peccati ab infuſione gratiæ;at poſſet ſimul ſtare ſeparabilitas infuſionis gratiæ à remiſſione peccati, non enim omnia duorum inſeparabilitas mutua eſt. Non ex parte ſubjecti, quia ex parte iſtius datur capacitas ad gratiam independenter à remiſſione peccati, alioqui nō poſſet infundi gratia, niſi ubi eſt peccatum aliquod remittendum, quod falſum eſſe evincitur ex infuſione gratiæ facta Angelis & primis Parentibus; datur verò eadem capacitas etiam ubi ſubjectum eſt habituali peccato affectum, quia peccatum habituale excludit gratiam non implendo aut auferendo capacitatem ſubjecti, ſed exigendo ipſius gratiæ non infuſionem;at hæc exigentia non eſt infinita, nec tanta, ut nequeat Deus contrà eam operari, eaque non obſtante gratiam infundere. Non denique ex parte Dei, quatenùs ſeparatio infuſionis gratiæ à remiſſione peccati inferat aliquod indecens, ſeu aliquod malum morale repugnans Deo, puta quòd peccatum penderet ex eodē ſpeciali ac ſupernaturali Dei cōcurſu, ex quo fieret peccati cū gratia conjunctio; quod conſervaretur à Deo contrà exigentiam gratiæ, & quando Deus ob talem exigentiam teneretur ipſum remittere ac deſtruere, adeoque quod perſeverantia peccati eſſet tanquam Auctori imputanda Deo, ſicuti quodlibet malum imputatur, tanquam Auctori, ei qui tenetur impedire & non impedit: At neutrum ex his 44.
ſequitur; ad primum enim dico ut fiat miraculum in conjunctione peccati cum gratia ſufficere, quod concurſus Dei miraculoſus ac fortior exerceatur circà gratiam, eam infundendo contrà exigentiam permanentiæ peccati, & in ea impediendo plures effectus

43. Neque cū eadem inſeparabiliter connectitur.

effectus ipsi connaturales, de quibus infrà *num.* 51. Ad secundum dico conservationem peccati contrà exigentiam gratiæ esse adhuc respectu Dei indirectam & permissivam; neque enim Deus influxum aliquem positivum in peccati conservationem impendit, dum ipsum conservat contrà exigētiam gratiæ: Nec quidquam refert, quod ob talem exigentiam teneatur peccatum remittere, seu non conservare; enimverò ly *tenetur* significat solùm dispositionem & legem ordinariam propriæ providentiæ, quam Deus potest sine indecentia violare, ut de facto violat negando igni, v. g. concursum ad calefactionem, non verò significat obligationem provenientem ex justitia, aliave virtute, ex quo capite qui tenetur impedire aliquod malum, & non impedit censetur talis mali auctor.

45. Probatur secundò: potest divinitùs esse in subjecto causa formalis sine suo effectu formali secundario; seu expulsio, seu remissio peccati respectu gratiæ est effectus formalis secundarius: ergo potest divinitùs esse in subjecto gratia sine expulsione, seu remissione peccati, ac per consequens de potentia absoluta fieri potest infusio gratiæ sine justificatione negativa, &c. Major constat inductione omnium causarum formalium; Minor probatur, quia gratia & peccatum per se sunt formæ contrariæ, & peccati expulsio est aliquid negativum cum sit ablatio, seu privatio formæ positivæ, licèt moralis; expulsio autem unius formæ respectu alterius sibi contrariæ est effectus formalis secundarius, ut patet in calore respectu frigoris; effectus item negativus respectu formæ positivæ, cujusmodi est gratia, non potest esse nisi secundarius.

Expulsio peccati respectu gratiæ est effectus formalis secundarius.

Dices ex Amico *præcit. sect.* 1. *n.* 29. causam formalem posse esse sine suo effectu formali secundario, quando iste est separabilis ab effectu formali primario; remissionem autem peccati non esse separabilem ab effectu formali primario gratiæ; effectus enim formalis primarius gratiæ est constituere justum, sanctum, amicum, hæredem ac filium adoptivum Dei, divinæque naturæ participem; quæ certè sicuti non possunt cum peccato conjungi, ità nec ab ipsis potest peccati remissio separari; non possunt, inquam, illa cum peccato conjungi, quia secus idem homo esset simul justus & injustus, amicus Dei & inimicus, dignus æterna gloria, & dignus æterna pœna æternæque gloriæ carentia, &c. Ratio à priori est, quia peccatum & gratia dato, quòd inter se non opponantur contradictoriè, saltem dicunt ordinem ad extrema contradictoria, & se habent ut assensus & dissensus, scientia & error, amor, & odium; quæ licèt in se sint formæ positivæ, nec contradictoriè opponantur, nequeunt etiam divinitùs simul componi propter ordinem, quem dicunt ad extrema contradictoria, quatenùs licèt nec assensus nec dissensus, v.g. sit in se carentia, sed uterque sit in se actus positivus; assensus tamen dicit ordinem ad veritatem, dissensus ad carentiam veritatis. Sed contrà: non desunt qui existiment posse divinitus simul componi etiam ea, quæ dicunt ordinem ad extrema contradictoria, dummodò cum talibus extremis essentialiter non connectantur, sic docent posse simul existere assensum & dissensum, v. g. quia, licèt assensus dicat ordinem ad veritatem, dissensus ad carentiam veritatis, non tamen essentialiter connectitur assensus cum veritate, dissensus cum carentia veritatis; eadem ratione dici posset dignitatem, quàm gratia tribuit in ordine ad æternam gloriam, posse componi cum dignitate, quam peccatum tribuit in ordine ad carentiam ejusdem æternæ gloriæ; quia dignitas proveniens à gratia in ordine ad æternam gloriam non connectitur necessariò & essentialiter cum ipsa æterna gloria; Ex hoc capite Oviedus *præcit. punct.* 3. *n.* 60. arbitratur, quòd attentâ præcisè vi argumentorum, quæ sumuntur ex oppositione effectuum, sustineri posset possibilis simultas non solùm gratiæ & peccati, verùm etiā effectuum utriusque, adeò ut idem homo denominari simul posset æterna gloria & æterna pœna, Dei odio & Dei amore dignus; addit verò attenta materia esse aliter respondendum nec concedendam esse possibilem simultatem inter enumeratos effectus gratiæ, & peccati. Quidquid sit de his subtilitatibus admitto simpliciter non posse simul componi enumeratos effectus gratiæ & peccati. Pro instantiæ verò solutione 46. 47.

Adverto justificationem positivam, quâ homo redditur justus, sanctus, amicus, hæres, filius adoptivus, & particeps naturæ Dei, esse aliqua ratione priorem justificatione negativa, quâ homo à peccato liberatur; justificatio enim positiva omninò comitatur infusionem gratiæ, quæ infusio natura præcedit peccati expulsionem *ex præced. cap. num.* 28. Est insuper justificatio positiva effectus magis proprius gratiæ, quàm justificatio negativa; quia justificatio positiva prædictas omnes denominationes complectens nec potest fieri aliter, quàm per gratiam, nec unquam sine ipsa de facto invenitur collata gratia; justificatio verò negativa tùm aliter fieri potest quàm per gratiam, tùm sine ipsa de facto invenitur collata gratia Angelis ac primis parentibus. Hine fit justificationem positivam comparativè ad justificationē negativam rectè dici effectum gratiæ primarium; at non est talis simpliciter & absolutè, eaque ratione quâ effectus primarius formæ dicitur is solus, qui est omninò inseparabilis à forma; hac enim ratione sola informatio est effectus gratiæ primarius, cum sola informatio sit effectus omninò primus & inseparabilis, ut patet ex eo quod gratia posita in lapide, v.g. informat, non sanctificat. Neque dicas primò informationem esse effectū genericum & communem cuilibet formæ, non specialem & proprium gratiæ. Contrà enim: informatio in genere est effectus genericus formæ, non informatio talis & exigens speciales effectus secundarios; sic informatio formæ ut exigentis, v. g. dealbare est 48.

Iustificatio positiva est effectus primarius gratiæ comparativè ad justificationem negativam, non simpliciter.

 effectus

effectus formalis primarius albedinis,ut exigentis calefacere eſt effectus formalis primarius caloris;ut exigentis juſtificare eſt effectus formalis primarius gratiæ. Neque dicas ſecundò juſtificationem & ſanctificationem nihil aliud eſſe quàm informationem juſtitiæ & ſanctitatis; nec aſſignari poſſe quid addat ſanctificatio ſuprà informationẽ ſanctitatis. Contrà enim: juſtificatio & ſan-

49. Quomodò differant ſanctificatio, & ſanctitatis informatio.

ctificatio eſt informatio juſtitiæ & ſanctitatis in actu exercito; non præcisè informatio ejuſdem in actu ſignato; informatio verò in actu exercito ſupra informationem in actu ſignato addit in noſtris principiis diverſum ac novum complexum eo modo, quo diverſum ac novum complexum addit informatio ſuprà penetrationem localem formæ cum ſubjecto; addit deinde conſequenter novos effectus formales quos nos dicimus ſecundarios, & qui, ut de novo conſurgant,non requirunt novam formam, ſed contenti ſunt novo modo ſe habendi prioris formæ & juxtà noſtra principia novo complexo prioris formæ cum ſubjecto. His animadverſis

Ad inſtantiam ergo remiſſionem peccati non eſſe ſeparabilem ab effectu formali primario gratiæ, & admittendo non poſſe cum peccato componi eſſe juſtum, ſanctum,amicum, &c. nego hæc pertinere ad effectum formalem gratiæ ſimpliciter & abſolutè primarium, quamvis pertineant ad effectum ejuſdem primarium comparativè ad juſtificationem negativam, & remiſſionem peccatorum, ut mox explicatum eſt; propterea cum Arriaga *præcit. ſubſec.* a. *n.* a 1. Oviedo *præcit. punct.* 3. *n.* 60. aliiſque ferè omnibus noſtri aſſerti Auctoribus exiſtimo hominẽ, qui de potentia abſoluta haberet peccatum ſimul & gratiam, non fore ſimul divinæ naturæ participem & peccatorem, amicum & inimicum Dei, dignum æternâ gloriâ & æterna pœna, ſed ſolùm peccatorem,inimicum Dei, dignum æterna pœna, &c. & habiturum quidem ex vi gratiæ exigentiam aliorum effectuum oppoſitorum, impeditam tamen ab actu exercito ob peccatum à Deo non remiſſum.

50. Gratia exiſtens in peccatore non ordinaret habitualiter ipſum ad Deũ tanquam ad finem ultimum.

Hinc obiter confirmatum manet quod inſinuavimus *in tract. de beatitud. lib.* 1. *c.* a. *num.* 77. exiſtentem in gratiâ & in peccato non habiturum duos ultimos fines, creaturam ſcilicet & Deum, ſed ſolùm creaturam ex vi peccati, & gratia in tali caſu exigeret quidem ordinationem ſui ſubjecti ad Deum, tanquam ad ultimum finem,at talem ordinationem in actu exercito non præſtaret propter impedimentum peccati. Obſervandum tamen, quòd, quando in præſenti admitteretur hominem ex vi gratiæ habitualiter ordinari ad finem ultimum increatum, & ex vi peccati ad finem ultimum creatum, non eſſet hoc repugnans doctrinæ, quam eo alio loco tradebamus aſtruentes repugnantiã ordinationis etiam habitualis ad duos fines ultimos;enimverò ordinatio ad Deum, quæ in præſenti hypotheſi haberetur ex vi gratiæ, eſſet ordinatio quaſi innata & homini involuntaria, nec eſſet ad finem quem homo ſibi ipſi conſtituiſſet & elegiſſet; alibi autem ſermo erat de ordinatione elicita, voluntaria, & ad duplicem finem; quem utrumque ſibi ipſi homo eligeret & conſtitueret.

Hinc inſuper manent aſſignati effectus 51.
poſitivi exigiti quidem à gratia, impedibiles tamen divinitùs & ſeparabiles, adeoque connaturales ipſi, quia exigiti; non eſſentiales, quia impedibiles: hujuſmodi ſcilicet ſunt eſſe juſtum, ſanctum, Dei amicum, & alij ſemel & iterum in totius inſtantiæ ſolutione repetiti.

Dices aliter contrà aſſertum: Eſt dabilis forma ſanctificans, cui repugnet exiſtere in eodem ſubjecto cum peccato: ergo talis eſt de facto gratia habitualis,conſequentia non videtur poſſe negari ſuppoſita doctrina §. præcedentis, ſecundùm quam gratia habitualis de facto exiſtens eſt propriiſſima & perfectiſſima forma ſanctificans, quæ dari poſſit, unde Arriaga *præcit. ſubſec.* a. *n.* a 1. inconſequẽtiæ arguit Suarium eo quod non admittat poſſibilem gratiam altioris ordinis ea quæ datur de facto, & in iſta non agnoſcat repugnantiam ad ſimul componi cum peccato;antecedẽs probatur primò, quia hoc quod eſt habere repugnantiam ad ſimul exiſtere cum peccato non arguit perfectionem infinitam, cum per nos conveniat de facto actui beatæ viſionis quæ tamen perfectionis infinitæ non eſt: Secundò quia dabile eſt aliquod peccatum, cui repugnet eſſe cum qualibet forma ſanctificãte, talis eſſet actus, quo quis evidenter ſciens ſe carere qualibet forma ſanctificante complaceret ſibi in tali carentia: ergo ſimiliter dabilis eſt aliqua forma ſanctificans, cui repugnet ſimul exiſtere cum quolibet peccato, eadem enim eſt contrariorum ratio. Sed contrà: nego ante- 52.
cedens,vel claritatis gratiâ diſtinguo, eſt dabilis forma ſanctificans, cui alio titulo repugnet, &c. concedo; cui titulo formæ ſanctificantis repugnet, &c. nego antecedens & conſequentiam; ad primam antecedentis probationem,quidquid ſit de perfectione infinita, ad quam etiamſi noſtra habitualis gratia perveniret non propterea eſſet cum peccato ſimpliciter incompoſſibilis, dico repugnantiam ſimul exiſtendi cum peccato provenientem à ratione formæ ſanctificantis arguere formam ſanctificantem diverſæ ſpeciei à noſtra gratia habituali; repugnat autem juxtà noſtra principia talis forma ſanctificans, ſaltem quæ accidentalis & creata ſit, quod addiderim propter unionem hypoſtaticam, cum quâ certè repugnat peccati ſimultas, at illud quod in unione hypoſtatica habet rationem formæ ſanctificantis eſt quid ſubſtantiale & increatum, nimirum perſonalitas Verbi & natura divina: Ad exemplum viſionis beatæ ex dictis ſuo loco habetur ipſam titulo formæ beantis & peccatum retractantis, non titulo formæ ſanctificantis eſſe cum peccato incompoſſibilem.

Repugnat qualitas creata quæ titulo formæ ſanctificantis ſit incompoſſibilis cum peccato.

Ad ſecundam antecedentis probationem dico non eſſe dabile peccatum, cui repugnantia proveniente à ratione formali aut peccati aut formæ ſanctificantis repugnet eſſe 53.

Aliquod peccatum poteſt eſſe

cum

Incompossibilis cum gratia titulo extrinseco & communis actibus bonis, non titulo proprio.

cum qualibet forma sanctificante; quamvis sit dabile peccatum cui id repugnet titulo aliquo extrinseco ac impertinenter se habente ad rationem formalem peccati, & certè actum peccaminosum complacentiæ de evidenter sibi nota carentia formæ sanctificantis cum forma sanctificante repugnare titulo impertinenter se habente ad rationem formalem peccati evincitur ex eo; quod æquè cum forma sanctificante repugnat displicentia de carentia ipsius evidenter nota ut præsente, & tamen hujusmodi actus nibil habet pertinens ad rationem formalem peccati, cum bonus sit & nullatenùs peccaminosus.

54. Plura alia urgeri hic possent contrà assertam compossibilitatẽ habitualis gratiæ cum peccato; at quæcumque alicujus momenti sunt facilè possunt ex dictis solvi, reducuntur enim vel ad oppositionem contradictoriam gratiæ & peccati, vel ad incompossibilitatem effectuum formalium utriusque, illam impugnavimus *præced. num.*42. istam à *num.*45. ad 50. & sive ex primo, sive ex secundo capite argumenta desumantur, sunt de subjecto non supponente, seu nituntur falso supposito; nam argumenta desumpta ex primo capite supponunt gratiæ privationem pertinere ad formale constitutivum habitualis peccati, desumpta ex secundo capite supponunt gratiam habitualem habere pro suo effectu formali simpliciter primario reddere justum, sanctum, amicum, & participem naturæ Dei; primi autem falsitatem aliunde supposuimus, falsitatem secundi hoc §. jam tradidimus, ideò &c.

Præcipua Adversariorum argumenta in præsenti sunt de subjecto non supponente.

§. V.

Utrum de potentia absoluta fieri possit remissio peccatorum sine infusione gratiæ?

55. Potest fieri peccatorũ remissio sine gratiæ infusione.

ASSERT. De potentia absoluta fieri potest etiam in præsenti statu elevationis remissio peccatorum sine infusione gratiæ. Ità major Theologorum pars contrà eos, qui docent in præsenti statu elevationis privationem gratiæ esse formale constitutivum habitualis peccati, juxtà quam doctrinam in schola thomistica satis communem simul cum Thomistis nostro asserto adversantur ex recentioribus Esparza *lib.*5. *quæst.*8. aliique nonnulli

Dixi *in præsenti statu elevationis*, quia in pura natura secundùm potentiam etiam ordinariam peccatum deberet sine gratiæ infusione remitti, imò salva remanente puritate illius status non posset remitti per gratiæ infusionem, gratia quippè infundi non potest, nisi naturam elevet, ac per consequens extrahat à sua puritate; & ratio ulterior est, quia ponentes privationem gratiæ esse constitutivam habitualis peccati in statu naturæ elevatæ, non ponunt eandem privationem fore peccati constitutivam in statu naturæ puræ.

Probatur: De potentia absoluta fieri potest etiam in præsenti statu elevationis sine infusione gratiæ justificatio positiva, imperfectior quidem ea, quæ fit de facto per gratiam; constituens tamen amicum Dei, & tribuens jus ad gloriam; aut etiam ipsius gloriæ possessionem; ergo multo magis fieri potest sine infusione gratiæ remissio peccatorum, justificatio enim negativa à fortiori infertur ex positiva, & forma per se ipsam exigens amicitiam Dei & gloriam, non potest per se ipsam non exigere peccatorum remissionem; antecedens supponitur ex suprà assertis §.1. & 3. ubi tradebamus posse aliquem justificari aut per gratiam subjecto extrinseco inhærentem non sibi ipsi de novo infusam, aut per formam sanctificantem diversam à gratia, nimirum tùm per habitum luminis gloriæ, tùm per actum beatæ visionis; & in tantùm Adversarij omninò requirunt habitualem gratiam ad remissionẽ peccati, & in illius morali carentia istius permanentiam collocant, in quantùm nullam aliam formam sanctificantẽ agnoscunt, præter gratiam inhærentem: Unde aliqua alia forma sanctificante supposita difficultas agitanda est sub terminis universalioribus, quærendo, utrùm peccatorum remissio fieri possit sine omni forma sanctificante, & justificatio negativa sine omni justificatione positiva; adeò ut quis de peccatore fiat non peccator absque eo quòd fiat ullo modò justus, sanctus, & amicus Dei; hocque idem est ac quærere utrùm peccatum remitti possit per puram condonationem Dei extrinsecam, in quâ celebri controversia

Utrùm verò etiam sine omni forma justificante?

Partem negantem sustinent Albertus *in* 4. *dist.*17. *art.*10. *ad* 1. Richardus *ead. dist. art.*4. *q.*2. *ad* 1. Capreolus *in* 4. *dist.*1. *q.*2. *art.*3. Cajetanus *hic q.*113.*art.*2. Ioannes à S. Thoma *disp.* 27. *art.*2. Gonetus *disput.*1. *de justificat. art.*4. §.2. Gabriel à S. Vincentio *disput.*14.*q.*2. Valentia *disput.*8. *quæst.*5. *punct.*5. Vasquez *disput.*206. *cap.*2. & 3. Amicus *disput.*33. *sect.*1. Esparza *lib.* 5. *q.*8. Madernus *q.*7. *art.*3. aliique plures recentiores cum Thomistis omnibus pro se afferentibus S. Doctorem *hic q.*113. *art.*2. *in* 4. *dist.*17.*q.*1.*art.*3, *lib.*3. *contra Gentes, c.*157. *de veritate, q.*28. *art.* 2. quibus in locis ut evincant sermonem esse etiam in ordine ad potentiam absolutam, urgent specialiter *ex præcit. q.*113. verba illa & *ideò non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiæ*, nec non *ex præcit. q.* 28. illa alia *ad sanandam prædictam aversionem requiritur gratiæ & charitatis infusio, sicut ad sanationem cæcitatis requiritur restitutio potentiæ visivæ*, ad sanationem autem cæcitatis restitutio potentiæ visivæ requiritur etiam de potentia absoluta, & quæ non possunt aliter intelligi, neque de potentia absoluta possunt aliter esse. 56.

Quinam negent?

Partem affirmantem sustinent D. Bonaventura *in* 4. *dist.*17. *p.*1. *dist. art.*1. *quæst.*1. Alensis *ead. dist. memb.*4. *art.*6. Scotus *in* 1. 57.

Quinam affirment?

*dist.*17.

*diſtinct.*17. *q.*2. §. *de ſecundo articulo*, *in* 2. *diſt.*28. §. *Ad quæſtionem*, *in* 4. *diſt.*1. *q* 6. §. *contra iſtam concluſionem*, & *diſt.*16. *q.*2. §. *Reſpondeo*, & §. *Ad argumenta.* Gabriel, Ochamus, & Mayronua *in* 1. *diſt.* 17. Suarez *hic lib.*7. *c.*22. Tannerus *diſp.*6. *quæſt.*5. *dub.*4. Granadus *tract.* 8. *diſput.*5. *ſect.*2. Oviedus *controv.*4. *punct.*4. Arriaga *diſp.*46. *ſect.* 3. *ſubſec.*1. Sylvius *q.* 113. *art.*2. *q.*5. & recentiores alij quamplurimi cum Scotiſtis & Nominalibus, quamvis aliqui, inter quos Suarez non omninò univerſaliter loquantur; ſed excipiant originale peccatum, hocque, ſaltem prout nunc contractum eſt, velint in gratiæ privatione conſiſtere, nec poſſe ſine gratiæ infuſione remitti

58. In ferendo de hac controverſia judicio attendendum maximè eſt ad conſtitutivum habitualis peccati; & certè qui pro tali conſtitutivo aſſignant privationem gratiæ, aut alterius cujuſcumque formæ juſtificantis, valdè cohærenter docent repognare etiam divinitùs peccati remiſſionem abſque omni forma juſtificante factam: Nec placet, quod cum aliis nonnullis inſinuat Oviedus *præcit. punct.*4. *n.* 83. dicens carentiam quidem gratiæ auferri non poſſe niſi per gratiam, ejuſdem tamen gratiæ privationem auferri aliter poſſe, nimirum per hoc quod tranſeat in negationem; adeoque etiam in ſententia aſſignante privationē illam pro conſtitutivo peccati, poſſe talem privationem auferri & peccatum per eam conſtitutum deleri abſque forma juſtificante, & interveniente ſolo actu extrinſeco Dei, quo revocetur ordinatio hominis in finem ſupernaturalem, quatenùs adveniente tali revocatione ceſſaret in homine debitum habendi gratiam, cujus carentia proptereà deſineret eſſe carentia formæ debitæ ſubjecto, & tranſiret

59. à privatione in negationem. Non placet, inquam, quia ut rectè occurrit Gonetus *præcit. art.*4.*n.*64. & 79. carentia gratiæ ut, quouſque manet, maneat in ratione privationis, ſufficit quod fuerit privatio & carentia formæ debitæ, quando inducta eſt; & ſicuti quod lex, quæ in tranſgreſſione obligabat, poſt tranſgreſſionem deſinat obligare, non impedit quin tranſgreſſio habitualiter perſeveret ut culpabilis, & ut exiſtens contrà obligationem legis, ità quod gratia, quæ in amiſſione erat debita, poſt amiſſionem deſinat eſſe debita, non impedit, quin amiſſio habitualiter perſeveret, ut privatio & ut carentia formæ debitæ; data igitur hypotheſi hominis peccantis in ſtatu elevationis, & poſt peccatum à Deo poſiti extrà talem ſtatum ac tranſlati ad ſtatum puræ naturæ; talis homo non tranſiret à gratiæ privatione ad gratiæ negationem, ſed haberet duplicem gratiæ carentiam, alteram per modum privationis ex vi peccati in natura elevata commiſſi & non remiſſi, alteram per modum negationis ex vi tranſlationis ad naturam puram . .

60. Hinc fit Auctores pro negante præſentis controverſiæ parte relatos principij falſitate, non inconſequentiæ vitio laborare; falſum ſcilicet à nobis cenſeri quod conſtitutio peccati habeatur per gratiæ privationē, cæterùm ex tali conſtitutione rectè inferre quod peccatum remitti nequeat per puram condonationem extrinſecam, & verè non poſſe cum illa iſtam cohærere, expendamus jam modum, quo talis condonatio cohærere poſſit cum conſtitutione peccati aliter, quàm per gratiæ privationem explicata juxtà Auctores relatos pro parte affirmante, ex quibus Scotiſtæ peccatum habituale collocant in ſolo pœnæ æternæ reatu, ſeu in ſola obligatione ſubeundi æternam pœnam: Recentiores verò magis communiter diſtinguunt reatum pœnæ à culpa, ſeu macula habituali, & hanc collocant in peccato actuali præterito, ut moraliter perſeverante in negatione divinæ condonationis, ſeu (quod in idem recidit, aptiùs tamen rem explicat) in debito paſſivo ſubeundi indignationem iramve divinam, cui negationi addunt nonnulli negationem retractationis ex parte peccatoris, ſeu debitum retractandi; adeò ut aut utraque, aut alterutra ex his duabus negationibus perſeverante perſeveret moraliter, ſeu habitualiter peccatum actuale præteritum; & quidem hoc ſecundo modo ſentientes ſuſtinere poſſunt remiſſionē peccati, quæ fiat ſine forma juſtificante, at non quæ fiat ſine omni actu peccatoris, & per condonationem puram; ſentientes verò primo modo, volentes ſcilicet in negatione retractationis præcisè non perſeverare peccatum habituale, & iſtud conſiſtere dumtaxat in actione peccaminoſa præterita ut perſeverante in debito paſſivo indignationis Dei, ſeu carentia condonationis, videntur facillimè ſuſtinere peccati remiſſionem pura Dei condonatione, & nulla peccatoris aut per actum proprium aut per formam juſtificantē mutatione phyſica interveniente factibilem; nihil enim prima facie clarius, quàm per puram condonationem ſufficienter auferri condonationis carentiam, & per actum extrinſecum quo quis ſuo juri activo cedit ceſſare in altero debitum paſſivum juri illi activo correſpondens: Nihilominùs, ſi in ſubjecta materia res intimiùs attentiùſque introſpiciatur, occurrunt difficultates graviſſimæ, duæ præſertim . . . .

Auctores partis negantis falſitate principij laborāt, cæterū loquuntur conſequēter.

Auctore partis affirmantis premuntur duplici graviſſima difficultate.

61. Prima deſumitur ex ratione generica entium, ſeu denominationū moralium, in quibus nequit fieri mutatio ſine mutatione aliqua phyſica; cum enim omne morale fundetur in phyſico, & quaſi per neceſſariam reſultantiam ex ipſo conſurgat, nequit aut poni aut tolli quid morale, niſi aut ponatur aut tollatur quid phyſicum; per puram autem condonationem extrinſecam, cum nec Deus nec peccator phyſicè mutetur, non apparet, quomodò poſſit iſte mutari moraliter, & nec acquirendo nec amittendo ullam formam phyſicam amittere moralitatem illam, per quam conſtituebatur in eſſe peccatoris.

62. Secunda deſumitur ex propria ratione actuum liberorum Dei, qui ſecundùm communiorem ſententiā habent libertatem purè

activam

activam & immutativam objecti extrinseci, nec possunt explicari nisi per mutationem factam in creaturis & per novum effectum ad extrà; sive deinde talis mutatio & talis effectus pertineat ad constitutionem ipsius divini actus, sive ut nobis suo loco magis placuit sit quid necessariò consequens actû aliunde constitutum: Hoc supposito cum divina condonatio sit actus liber Dei, debet ei correspôdere aliqua specialis mutatio ad extrà & quidem physica; non solùm quia per actum condonationis Deus est physicè volens, sed multo magis quia nulla mutatio moralis haberur sine mutatione physica: Non est igitur dabilis Dei condonatio purè extrinseca, & ex vi cujus peccator physicè non mutetur.

His non obstantibus placet amplecti affirmativam propositæ controversiæ partem, quam mox in terminis comprobabo nec deinde insolutas prætermittam duas præcedentes difficultates.

§. VI.

Utrùm de potentia absoluta fieri possit remissio peccatorum absque ulla mutatione physica peccatoris, & per puram Dei condonationem?

63. Peccata possunt divinitùs remitti per puram Dei condonationem. ASSERT. Remissio peccatorum, prout importat justificationem minùs perfectam & negativam præcisè, fieri potest de potentia absoluta per puram Dei condonationem & absque mutatione physica peccatoris; quamvis non absque mutatione physica alicujus creaturæ. Ità, exceptis saltem postremis particulis, quæ non solent ab Auctoribus expressè apponi, ità, inquam, D. Bonaventura, Scotus, Scotistæ, Nominales, & quamplures recentiores contrà Thomistas & recentiores non paucos, ut suprà retulimus *n. 56. & 57.*

Dixi *Remissio peccatorum, prout importat justificationem minus perfectam & negativam præcisè*, per quam scilicet homo præcisè transit à peccatore & inimico Dei in non peccatorem & non inimicum, ad differentiam remissionis peccatorû, quæ fit de facto cum transitu hominis à peccatore & inimico in justum, & amicum; & de remissione peccatorû facta cum tali transitu intelligendus est S. Thomas, quoties ut retulimus *præced. n. 56.* videtur docere, quod neque de potentia absoluta possit peccatum remitti sine gratiæ infusione. Explicatur D. Thomas.

Dixi *quamvis non absque mutatione physica alicujus creaturæ*, ut aditum aperirem pro solvendis difficultatibus oppositis, de quibus infrà *n. 69. & 70.*

64. Probatur primò: Remissio peccati prout importat justificationem minùs perfectam, & negativam præcisè, habetur per destructionê illius moralitatis, ratione cujus actio præterita peccaminosa permanet, quæ quidem moralitas addit per nos actioni præteritæ debitum passivum terminandi indignationem divinam vel negationem divinæ condonationis, ut loquuntur aliqui alij explicantes concretum per abstractum, seu debitum non condonatum per non condonationem debiti; atqui talis moralitas & tale debitum passivum auferri potest per purâ Dei condonationem absque mutatione physica peccatoris: ergo remissio peccatorum, prout importat, &c. fieri potest de potentia absoluta, &c. Major patet, quia certè ad peccati remissionem non requiritur ablatio actionis peccaminosæ præteritæ, alioqui esset impossibile peccatû aliquod remitti, sicuti est impossibile actionem præteritam, non præterijsse, seu auferri præteritionem præcedentemve ipsius, ex duobus igitur constitutivis habitualis peccati, nimirùm ex actione physicè præterita, & morali permanentia ipsius, auferri solùm potest moralis permanentia, & hac sola ablata intelligi debet ablatû se remissum habituale peccatum; probatur minor ad extinguendam obligationem aliquam passivam sufficit pura voluntas extrinseca obligatarij, seu ejus, quem obligatio respicit, absque mutatione physica personæ obligatæ; sic voluntas extrinseca legislatoris sufficit ad extinguendam in subditis obligationem passivam exequendi rea lege præceptas, voluntas extrinseca personæ offensæ ad extinguêdam in offendente obligationê passivâ satisfaciendi, voluntas extrinseca promissarij ad extinguendû in promissore obligationê passivam persolvendi rem promissam; ex quo capite Deus, qui est promissarius respectu voventis, seu voto aliquid promittentis, potest ei relaxare obligationem voti absque physica ipsius mutatione. Quid destruatur in remissione peccati. 65.

Dices inter homines sufficere puram voluntatem extrinsecam obligatarij ad extinguendam, &c. quia talis voluntas extrinseca est actus physicè mutans ipsum obligatariû; ideò inter homines mutatio moralis personæ obligatæ per hoc, quod sit sine mutatione physica ipsius, non est sine mutatione physica simpliciter; inter Deû autê obligatariû & creaturam obligatâ, cum Deus in se sit physicè immutabilis, mutatio moralis creaturæ obligatæ esset sine mutatione physica simpliciter, si esset sine mutatione physica ipsius creaturæ: sicque per voluntatê extrinsecam & absque physica mutatione personæ obligatæ extingui potest obligatio ab una creatura in alia, non à Deo in creatura: Nec oppositû infertur ex relaxatione voti à Deo facta absque physica mutatione voventis; enimverò talis relaxatio fit saltê cû physica mutatione alicujus personæ Dei vicem gerentis Deique nomine loquentis, præter quod ut plurimû supponitur physica mutatio materiæ, quæ ex parte voventis se tenet. Sed côtrà; ex doctrina ipsiusmet instantiæ habetur pro extinguenda obligatione non requiri mutationem physicam in eo, in quo obligatio extinguitur, & in universum posse alicui subjecto advenire mutationem moralem absque eo quod eidem adveniat mutatio physica, quamvis non absque eo quod fiat aliqua mutatio physica in rerum natura; Quod deinde instantia infert pro 66. Mutatio moralis potest esse sine mutatione physica in eodem subjecto at non sine mutatione physica simpliciter

AAa a obliga

obligatione à Deo extinguenda mutationem physicam ex eo, quod non possit esse in Deo obligatario, & obligationem extinguente, debere esse in subjecto obligato obligationemque exuente est invalida & gratis facta illatio; cur enim non sufficiet mutatio physica in aliquo tertio?

67. Probatur secundò: Peccatorum remissio fit de facto per condonationem Dei positam ad exigẽtiam gratiæ & gratiæ debitam: ergo de potentia absoluta fieri potest per condonationem Dei puram, positam scilicet ex mero Dei beneplacito & absque ulla exigentia gratiæ alteriusve formæ inhærentis peccatori; antecedens à nobis sæpè insinuatum est in superioribus, præsertim verò *cap. præced.* n.7. & ut observat Oviedus *hic controv.4. punct.*86. quicumque non constituit peccatum ex privatione gratiæ, sicuti debet distinguere mutationem, quâ quis de non habente gratiam fit habens gratiam ab ea, quâ de peccatore fit non peccator; ità pro hac secunda debet admittere specialẽ actum divinæ voluntatis, qui sit peccati condonatio, consequentia probatur quia Princeps potest non rogatus & nullo exigente facere favorem quem facit rogatus & ad alicujus exigentiam: ergo Deus potest liberaliter & ex nullius formæ exigentia facere favorem condonationis, quem de facto facit ex debito & ex exigentia gratiæ; est enim Deus & in se magis liberalis, & à quacumque exigentia aliena minùs dependens, quam ullus Princeps creatus.

Nulla peccati remissio de facto fit sine Dei condonatione.

Dices: condonatio peccati posita ad exigentiam gratiæ habet aliquod objectum distinctum a se ipsa, nimirùm effectus gratiæ ab ipsius gratiæ informatione separabiles & cum peccato incompossibiles, de quibus suprà *n.*47. quos affectus gratia exigit præstare, & dum eos Deus ad exigentiam gratiæ vult, indivisibiliter vult destruere peccatum cum ipsis incompossibile, dum item eos ponit indivisibiliter eodem actu destruit ac condonat peccatum. Condonatio verò pura non posita ad exigentiam alterius nequit habere aliud objectum, quàm auferre carentiam sui ipsius, in qua carẽtia sita est permanentia peccati; atqui (quod tanquã clarissimè verum urget Esparza *hic q.9. art. 7.*) nullus actus voluntatis sive divinæ sive creatæ per hoc præcisè, quod auferat carentiam sui ipsius, præstare potest aliquem specialem effectum, sive positivum, sive negativum; ergo condonatio pura & non posita ad exigentiam gratiæ præstare nequit remissionem peccati, licèt hanc præstare possit cõdonatio ad exigentiam gratiæ posita.

68. Sed contrà: Oviedus *præcit. controv.4. punct.* 5. latè refert plures modos assignandi objectũ divinæ condonationis, dico breviter etiam quando pura est, & non ad exigentiam gratiæ posita non respicere præcisè ablationẽ propriæ carentiæ, sed ablationem obligationis passivæ in peccatore existentis, adeò ut Deus purè condonans non præcisè dicat, aufero carentiam meæ condonationis, sed insuper aufero obligationẽ passivam quã peccator habet ad subeundam meam indignationẽ. Neque dicas: hoc bene perciperetur, si talis obligatio passiva conservaretur positivo Dei influxu, ad cujus subtractionẽ deficeret, at cũ sit pura quædã moralitas nullum Dei influxũ per se ipsam terminãs, non apparet quomodò Deus possit dicere aufero obligationem passivam, &c. absque eo quod ponat aut destruat aliquod physicum, ad cujus aut positionem aut destructionem moralitas illa passivæ obligationis desinat. Contrà enim: hinc non probatur aliquod physicũ debere aut poni aut destrui in ipso peccatore, & in eo subjecto, in quo obligatio extinguitur; sufficiet igitur aut poni aut destrui aliquod physicum in rerum natura; quod necessarium esse non negamus, imò fatemur omninò, proptereaque collocavimus in asserto particulas illas *quamvis non absque mutatione physica alicujus creaturæ:* & hinc etiam solvi potest utraque difficultas superiùs proposita *n.*61. & 62. 69.

Ad primam igitur difficultatem positam sub n 61. admitto non posse fieri mutationẽ moralem sine aliqua mutatione, seu diversitate physica; at dico non esse necesse quod utraque mutatio fiat in eodem subjecto, & per consequens peccatorẽ mutari posse moraliter absque eo, quod ipse mutetur physicè: Si quæras deindè, quænã & in quonam subjecto mutatio physica facienda sit, ad hoc ut peccator mutetur in se moraliter, non physicè, & transeat præcisè in non peccatorem: Dicerem non posse à nobis determinatè assignari; esset enim liberũ Deo in alia rerũ providentia destinare hanc vel illã mutationem physicã à parte rei inducendã, ad quã sequatur moralis mutatio peccatoris in non peccatorẽ; posset v.g. destinare opus aliquod à tertia persona præstitũ nomine peccatoris etiã ipso peccatore prorsùs inscio; vel novam aliquam qualitatẽ Angelo tutelari impressam; vel destructionem alicujus entis, physici in rerum natura, adeò ut Deus diceret quodammodò, intendo condonare homini peccatum destruendo tale ens physicũ vel imprimendo Angelo tutelari talem qualitatẽ, &c. Nec refert nullam esse connexionẽ inter istas mutationes, & transitum hominis à peccatore in non peccatorem: Enimverò, quamvis nulla sit connexio ex natura rei, esset tamen connexio ex divina institutione; mutatio autem moralis optimè potest sequi ad physicam, cum quâ connectatur solùm ex institutione, aut divina, aut humana.

Ad secundam difficultatem positam sub *n.*62. dico propriam rationem actuum liberorum Dei esse valdè extraneam huic materiæ, & quãdo admitteretur cõdonationẽ peccatorum, non quâ est actus peccatorum remissivus, sed quâ est actus Dei liber omninò requirere mutationem aliquam physicam peccatoris, parũ id aut nihil referret ad controversiam præsentem: In re tamen addo neque ex propria ratione liberorũ actuum Dei evinci Adversariorum intentum; aliud enim est, quod condonatio quatenùs est liber actus Dei importet mutationem aliquã physicam extrà Deum, aliud est quod importet 70.

mutatio

talem mutationem physicam in peccatore; transeat illud primum inferri ex conditione actus divini liberi, hoc secundum nec ex tali conditione infertur, ut per se patet, alioqui omnia actus divinus liber deberet mutare physicè peccatorem, neque item infertur ex remissione peccati & morali mutatione peccatoris in non peccatorem, quia jam ostensum est pro hac mutatione morali sufficere mutationem physicam alterius subjecti à peccatore diversi.

71. Varij modi remissionis peccatorũ de potentia absoluta.

Ex dictis habetur de facto & secundùm præsentem providentiam unico modo, id est per gratiam peccatori infusam peccata remitti, de possibili verò & secundùm diversam providentiam remitti posse variis modis, nimirum vel per habitum luminis, qui absque habituali gratia peccatori infundatur, vel per actum beatæ visionis, ad quam peccator immediatè assumatur; vel per formam sanctificantem peccatori inexistentem solùm moraliter, & physicè existentem in ejus capite morali; vel tandem absque omni forma sanctificante per puram condonationem Dei extrinsecam: Tribus prioribus modis remissio peccatorum fieret simul cum aliqua justificatione positiva, licèt minùs perfecta eâ, quæ fit de facto; postremo modo fieret absque omni prorsùs justificatione positiva, & esset justificatio negativa pura ac præcisissima.

Circà hanc justificationem negativam puram ac præcisissimam, factam absque omni mutatione physica peccatoris, superessent aliquæ difficultates desumptæ ex eo, quòd ad remissionem peccati sit necessarius actus aliquis peccatoris, sed his difficultatibus à fortiori satisfiet *seq.* §. 8. ubi ostendetur de potentia absoluta non esse talem actum in peccatore necessarium, neque etiam ad justificationem positivam: Interim magis pertinet ad condonationem Dei extrinsecam quærere

---

§. VII.

Vtrùm de potentia absoluta remitti possit & condonari peccatum pro instanti, quo committitur.

72. ASSERT. Propriè loquendo neque de potētia absoluta remitti potest & condonari peccatum pro instanti, quo committitur. Hoc assertum apud pauciores in terminis agitatur, videtur tamen magis communiter supponi contrà Lugum de pœnit. *disput.* 7. *sect.* 8. *num.* 126. & ex parte contrà Oviedum *hic controv.* 4. *punct.* 6.

Implicat peccatum propriè remitti pro instāti, quo committitur.

Probatur: Implicat peccatum, aut quatenùs actuale, aut quatenùs habituale propriè remitti & condonari pro instanti, quo committitur; ergo propriè loquendo neque de potentia absoluta remitti potest, &c. probatur antecedens; peccatum quatenùs actuale pro instanti, quo committitur, essentialiter est; quatenùs habituale pro instanti, quo committitur, essentialiter non est; atqui implicat peccatum propriè remitti & condonari pro instanti, quo aut essentialiter est aut essentialiter non est: ergo implicat peccatum aut quatenùs actuale aut quatenùs habituale propriè remitti, &c. Major quoad primam partē patet, quia peccatum actuale esse nihil est aliud, quàm ipsum committi, seu poni & actu existere actum peccaminosum; sicuti igitur peccatum pro instanti, quò committitur, essentialiter committitur, adeò ut in sensu composito non possit non committi; ità essentialiter actuale est; quoad secundam etiam partem videtur sola indigere terminorum explicatione, enimverò peccatum quatenùs habituale importat actuale præteritum, non præsens; adeoque quatenùs habituale essentialiter non est pro instanti, quo actuale præsens est non præteritum; cum igitur peccatum committi dicat peccatum actuale præsens non præteritum, omninò deducitur peccatum, quatenùs habituale, essentialiter non esse pro instanti, quo committitur: Minor probatur; peccatum propriè remitti & condonari est peccatum destrui, & ex vi remissionis, seu condonationis primò non esse, implicat autem aliquid destrui, & ex vi destructionis primò non esse pro instanti, quo essentialiter est; quia sic pro eodem instanti esset simul & non esset aut pro instanti, quo essentialiter non est, quia pro tali instanti non esse nequit advenire ex vi destructionis, cum aliunde jam essentialiter supponatur.

73. Peccatũ habituale, quando actuale cōmittitur, essentialiter non est.

Dices primò pro peccato actuali: De potentia absoluta potest Deus non habere indignationem & odium circà peccatorē actu peccantem; sicuti enim potest cedere juri quod habet ad indignationem & odiũ contrà eum, qui peccavit, ità non est cur non possit eidem juri cedere contrà eum, qui actu peccat; atqui Deum non habere indignationem & odium circà peccatorē actu peccantem est remitti peccatum actuale pro instanti, quo committitur, est enim committi peccatum remissum jam & condonatum: ergo. Sed contrà: nego in primis majorem, Deus enim ratione suæ infinitatis, sicuti, ut suppono ex tractatu de Deo, necessariò amat omne bonum & omne amabile, ità necessariò odit omne malum & omne odibile; & res bonas existentes dicitur amare liberè, quia potest ab ipsis auferre existentiam, non quia possit iisdem negare amorē non ablata existentia; ità proportionaliter malum culpæ existens dicitur odisse liberè, quia potest impedire existentiã, non quia possit subtrahere odiũ ex suppositione existentiæ. Neque existimes Deum necessariò odio habentē peccatum non necessariò odio habere peccatorem. Contrà enim: ad summũ non necessariò odio habet peccatorem secundùm se & secundùm entitatem peccato substractam; at imperceptibile est, quod odio habēdo peccatum non odio habeat peccatorē ratione peccati & ut est concretum ex peccato, tanquã ex parte, consurgens: Ad majoris negatæ

74. Deus necessariò odit peccatum & peccatorē.

probationem dico paritatem nobis favere, nam sicuti Deus potest cedere juri, quod habet ad odium contrà eum qui peccavit, at non pro instanti quo peccavit; ità potest eidem juri cedere contrà eum qui peccat, at non pro instanti quo peccat: Deinde data majore, negari posset minor dicendo Deum non habere indignationem & odium contrà actu peccantem, & juri suo contrà ipsum cedere esse impeditionem peccati habitualis, non remissionem actualis pro instanti, quo committitur, utpotè quod non consistit in jure passivo, seu obligatione subeundi indignationem & odium Dei, sed in fundamento physico talis juris.

75. Dices secundò pro peccato habituali ex Oviedo: Eo instanti, quo peccatum actuale committitur, potest Deus cedere juri, quod habet ad indignationem & odium pro instanti sequenti: ergo eo instanti, quo committitur actuale potest Deus remittere ac destruere habituale remissione quadam ac destructione anticipata: Nec refert quod, ut in asserti probatione urgebatur, eo instanti, quo actuale committitur, habituale non sit; hoc enim probat non posse habituale eo instanti destrui destructione ordinaria, cum quo stat destrui posse destructione extraordinaria & anticipata; sicuti etiam in humanis possunt extraordinaria & anticipata solutione extingui debita futura, & antequam sint: Deinde posse habituale peccatum destrui ac remitti eo instanti, quo non est, evincitur ex peccatis semel remissis, quæ certè ampliùs non sunt & tamen possunt iterùm secundò ac tertiò remitti; sicuti igitur peccato habituali ut remittatur sufficit fuisse etiamsi ampliùs non sit, cur proportionaliter non sufficiet futurum esse etiamsi nondum sit; posse autem peccata semel remissa secundò & tertiò remitti probatur ex eo, quod peccata semel confessa possunt semel & iterum in confessione exponi, & semper sunt sufficiens materia absolutionis, quâ peccata remittuntur. Sed contrà: Adverte impedire esse & destruere esse alicujus rei differre in eo, quod licèt utrumque terminetur ad non esse, destruere supponit esse & facit rem transire ab esse ad non esse, impedire non supponit esse & facit rem permanere in non esse; & certè qui impedit aliquid fieri non destruit id, quod fieri impedit; non destruit, v. g. calorem in subjecto qui impedit ne producatur in subjecto calor, quamvis sic impediendo faciat non esse in subjecto calorem alioqui futurum ex suppositione agentis approximati; potest hoc exemplificari etiam in subjecta materia, nimirùm in peccatis, dum enim Ecclesia docet B. Virginem fuisse præservatam ab originali, seu fuisse in ipsa impeditum originale, intendit docere aliquid diversum, quā quod originale fuerit in B. Virgine remissum & condonatum etiam in primo conceptionis instanti; non nisi quia intendit pro nullo prorsùs instanti originale in B. Virgine extitisse; sentiendum igitur

76. *Impedire esse & destruere esse quomodò differant.*

absolutè destrui non posse nisi quod antecedenter ad destructionem existit, & ex vi destructionis primò non est. His animadversis.

77. Ad instantiam concedo antecedens, nego consequentiam, vel distinguendo dico, quod potest Deus remittere ac destruere habituale impropriè, prout ly remittere ac destruere confunditur, cum impedire; at non propriè, prout ly remittere ac destruere ab impedire contradistinguitur juxtà mox præmissa, & juxtà id etiam, quod bene in instantia ex asserti probatione urgebatur; ad impugnationem verò desumptam ex debitis, quæ anticipata solutione in humanis extinguuntur antequam sint, dico extingui hujusmodi debita antequam sint quodammodò objectivè & secundùm rem quæ debetur, non antequam sint entitativè & secundùm se; qui v. g. ex contractu hodie inito obligat se ad solvenda centum cras, si hæc centum hodie eroget, dicitur anticipata solutione extinguere, seo destruere debitum; at anticipatio est solùm in ordine ad objectum debiti, non in ordine ad debitum ipsum, & debitum destruitur antequam sit quodammodò objectivè, non antequam sit in se; qui enim hodie se obligat ad solvenda centum cras, debet hodie centum, quamvis non debeat hodie centum solvenda hodie, sicque quamvis centum sint futura & crastina, debitum ipsa solvendi est præsens & hodiernum; ideò nil mirum, quod possit hodie destrui, nec dum hodie destruitur, destruitur propriè antequam sit. Ad secundam impugnationem desumptam ex peccatis jam remissis, & præteritis excogitari posset in ordine ad destrui aliqua disparitas inter non esse debiti præteriti, & non esse debiti futuri; quatenùs de debito præterito, quod destrueretur quando ampliùs non esset, adhuc verificaretur esse præcessisse ad non esse, hoc autem non posset verificari de debito futuro, quod destrueretur antequam esset. Hac tamen cogitatione prætermissâ dico debitum præteritum, destructum, & ampliùs non existens, destrui propriè non posse; & in sacramento peccata semel remissa, si verè sunt remissa, iterùm remittuntur signatè, quatenùs ponitur gratia habens vim ipsorum remissivam, non exercitè quatenùs gratia vim ipsorum remissivam exercet; sunt verò sufficiens materia sacramentalis absolutionis, quia cum non constet de vera ipsorum remissione rectè potest, saltem sub conditione implicita, si verè remissa non sint, de ipsis verificari forma remissiva, seu absolutoria; præter quod sæpè sunt verè, remissa quoad culpam, non quoad omnem pœnam, nec quoad omnem de ipsis conscientiæ solicitudinem, & fortè etiam ex hoc capite possunt sæpiùs subjici absolutioni sacramentali: Sed hæc spectant ad tractatum de pœnitentia.

78. *Quomodò aliqua debita anticipatè destruantur?*

79. *Quomodò peccata jam remissa iterum remittantur?*

§. VIII.

§. VIII.

Vtrùm de potentia absoluta possit non solùm remitti peccatum, sed etiam infundi gratia peccatori absque omni ipsius actu?

80. **A**SSERT. De potentia absoluta verè potest non solùm remitti peccatum, verùm etiam infundi gratia peccatori absque omni ipsius actu. Conveniunt in hoc asserto ultrà Auctores suprà relatos pro remissione peccati absque mutatione physica peccatoris Thomistæ & alij plures, præsertim verò ex Recentioribus Vasquez *hic disp* 207. *cap*.3. Oviedus *controv*. 2. *punct*.9. Suarez *lib*.7.*cap*.21. Arriaga *disp*.46.*sect*.3.*subsec*.2. Esparza *lib*.5. *quæst*.11. Madernus *quæst*.6. *art*.8. Gabriel à S. Vincentio *disp*.14. *q*.3. &c. contrà Sotum *in* 4. *distinct*.15. *quæst*.1. *art*.2. Conradum 1.2.*quæst*.113.*art*.3. Amicum *hic disput*. 32. *sect*.2. aliosque nonnullos.

Advertte pro asserti intento non sufficere, quòd ostendatur sine prævio peccatoris actu posse utcumque gratiam infundi etiam nimirum, ut cum peccato, cum quo per nos verè conjungi potest, conjungendam; quâ ratione quando concederetur Adversariis sine actu retractativo & reconversivo in Deũ neque divinitùs posse peccatum remitti; malè indè inferretur non posse sine eodem actu infundi peccatori gratiam. At loquimur de infusione gratiæ non utcumque, sed ut non conjungendæ cũ peccato & ut in actu exercitu præstantis effectum formalem justificandi positivè & negativè; quâ ratione ex eo, quod non esset sine retractatione auferibile peccatum, valeret inferre non esse sine eadem retractatione conferibilem gratiã; Vt igitur præsenti intento satisfiat sustinendum est, quod de potentia absoluta possit sine actu peccatoris tùm peccatum remitti tùm etiam gratia infundi; & licèt primum consequens sit ad suprà assertam peccati remissionem factibilem absq; mutatione physica peccatoris, expedit tamen id ulteriùs comprobare. Ideò

81. Probatur assertum. Cum nullo actu peccatoris essentialiter connectitur, aut remissio peccati, aut infusio gratiæ; ergo de potentia absoluta verè potest non solùm remitti peccatum, verùm etiam, &c. antecedens duas habet partes, & majoris claritatis gratia expedit probare quamlibet seorsim præmonendo tamen, quòd ly *cum nullo actu* supponit specialiter pro actu contritionis aut charitatis, & probando cum isto non connecti remissioné peccati infusionemvè gratiæ erit sufficienter probatum cum nullo connecti; præmonendo insuper ly *peccatoris* supponere pro peccatore adulto; peccator enim non adultus, & nondum assecutus rationis usum, proprij actus capax non est, undè parvulos absque omni proprio actu obtinere in baptismo remissionem originalis & habitualem gratiam, nec ab Adversariis negatur, nec ullo modo negari post Tridentinum potest. His præmonitis.

Probatur antecedens quoad primam partem, scilicet quoad remissionem peccati: Remissio peccati non est essentialiter voluntaria peccatori; ergo cum nullo actu peccatoris essentialiter connectitur, consequentia procedit ad hominem contrà Adversarios requirentes actum aliquem, quo auferatur voluntarietas peccati, quod est idem ac dicere quo reddatur voluntaria peccati ablatio seu remissio; antecedens probatur permanentia in peccato non est essentialiter voluntaria peccatori, alioqui destrueretur & desineret per hoc præcisè, quod desineret esse voluntaria, adeoque remitteretur peccatum per hoc præcisè, quod quis ipsum contritionis actu retractaret, & redderet involuntarium; ergo neque est essentialiter voluntaria peccatori non permanentia in peccato seu peccati remissio; quod enim à voluntate non pendet in sui non esse, utique ab eadem non pendet in sui non esse: neque his obstat tritum illud *Peccatum non est nisi voluntarium*; hoc enim procedit de peccato actuali & prout physicè fit, non de habituali & prout moraliter permanet: Neque rursùs obstat quod peccatum habituale includat ipsummet actuale, includit enim actuale non ut præsens & existens physicè in seipso quâ ratione est voluntarium, sed ut præteritum & existens moraliter in obligatione passiva subeundi Dei indignationem & odium. 82. Remissio peccati nõ est essentialiter voluntaria peccatori.

Dices ex his rectè probari, quod peccatum habituale non sit voluntarium voluntarietate actuali, quatenùs exercitè pendeat ab aliquo actu voluntatis; at cum hoc stat, quod sit voluntarium voluntarietate habituali, ad quam auferendam necesse est poni voluntarietatem contrariam, & hæc nequit aliter poni, quàm per actum retractativum prioris voluntarietatis, nam in moralibus censetur quis permanere habitualiter in volitione seu intentione semel elicita, quousque eam non retractat eliciendo volitionem seu intentionem oppositam; ergo semper subsistit, quod habituale peccatum non possit auferri sine actu peccatoris, & quòd ipsios remissio sit essentialiter voluntaria. Sed contrà: dici in primis posset voluntarietatem habitualem peccati sufficienter auferri per voluntarietatem contrariam æquivalenter & eminenter contentam in gratia, utpotè quæ cum sit quasi innata conversió in Deũ æquivalet conversioni elicitæ & formaliter voluntariæ habitæ per actum retractativum peccati: hoc non improbo at non plenè satisfacit nostris principiis, ex quibus intendimus absque actu peccatoris remitti posse peccatum independenter ab infusione gratiæ, & per puram Dei condonationem: Ideò aliter ad instantiam dico dupliciter intelligi posse quod peccatum habituale sit voluntarietate habituali voluntarium, vel quatenùs 83. Volũtarietas peccati habitualis tolli potest per gratiã.

ut plurimùm & regulariter ità sit, vel quatenùs ità sit essentialiter, adeò ut voluntarietas habitualis in sensu ab instantia intento accepta sit habitualis peccati constitutiva; primo, non secundo modo peccatum habituale est voluntarium voluntarietate habituali, ideò nil mirum, quòd tali voluntarietate sublata per voluntarietatem contrariam & retractationem possit adhuc permanere habituale peccatum, vel è contrà possit istud auferri illâ per voluntarietatem contrariam & retractationem non sublatâ.

Vrgebis: Peccatum habituale est ipsum peccatum actuale moraliter permanens; atqui peccatum actuale est essentialiter voluntarium; ergo peccatum habituale est voluntarium moraliter permanens, adeoque habet pro constitutivo si non voluntarietatem habitualem, saltem voluntarietatem moralem; & ad hanc tollendam erit necessaria aliqua voluntarietas opposita, & per consequens aliquis actus voluntatis ex parte peccatoris.
84. Sed contrà: dummodò termini non confundantur, & distinguendo voluntarium habituale à voluntario morali, illud ut explicat Oviedus 1. 2. *tr. 2. controv. 1. punct. 6.* collocetur in actu voluntario non retractato, istud in effectu morali actus voluntarij, facilè concedam peccatum habituale constitui voluntarietate morali; hoc quippè nihil est aliud, quàm constitui passivá ad divinam indignationem subeundam obligatione, ut ex actu peccaminoso voluntario relicta; at falsum deindè est ad tollendam voluntarietatem moralem requiri aliam voluntarietatem; nam etiam obligatio ex voto relicta est moraliter voluntaria voventi, & tamen sine ipsius actu potest auferri.

Discrimen voluntarij habitualis à voluntario morali.

85. Probatur insuper antecedens quoad eamdem primam partem: Retractatio peccatoris in charitatis vel contritionis actu contenta, neque est forma peccati remissiva, neque est conditio aut dispositio essentialiter prærequisita ad talem formam; ergo nec cum retractatione & per consequens nec cum nullo alio actu peccatoris essentialiter connectitur peccati remissio: Prima antecedentis pars supponitur *ex præced.* §. 2. Secunda pars mox probabitur *seq. num.* 87. Accedit quod, ut remissio peccati essentialiter connecteretur cum retractatione non sufficeret hanc esse præcisè formam ipsius remissivam, aut prærequiri essentialiter ad talem formam; sed deberet esse forma unicè remissiva, aut ad formam unicè remissivam essentialiter prærequiri, nam effectus formalis non connectitur essentialiter, nisi cum forma, quam respicit ut unicam sui causam formalem, & quoties idem effectus formalis potest esse à pluribus formis, cum nulla determinatè connectitur essentialiter; retractatio autem certè nequit asseri forma unicè remissiva, seu causa formalis unica remissionis peccati; quia secùs contrà Tridentinum negaretur gratiam habitualem esse formam peccati remissivam; & quando item retractatio essentialiter prærequireretur ad gratiam, adhuc non prærequireretur ad formam unicè remissivam, cum talis per nos non sit habitualis gratia in ordine ad potentiam absolutam; & saltem ad formam remissivam peccati alieni capiti morali, non peccatori ipsi inhærentem, non requireretur, ut dispositio, retractatio elicita à peccatore; dispositio enim datur ad formam in eodem, non in diverso subjecto recipiendam.

Dices ex Amico *præcit. sect. 2. num.* 81. retractationem ad peccati remissionem requiri, nec ut formam ipsius remissivam, nec præcisè ut dispositionem ad talem formam; sed ut formam tollentem non quidem peccatum ipsum, benè tamen fundamentum peccati situm in essentiali dependentia à libera voluntate peccatoris. Sed contrà: dependentia à libera voluntate nihil est aliud, 86.
quàm voluntarietas; eadem igitur ratione, quâ suprà dicebatur voluntarietatem non esse essentialem peccato habituali ut tali, dicendum est in præsenti non esse eidem essentialem dependentiã à libera voluntate; Quod si fortè per fundamentum peccati habitualis intelligas peccatum actuale, vel intelligis ipsum ut physicè præteritum & sic dicit quidem essentialem dependentiam à libera voluntate sed præteritam, & nullatenùs auferibilem; vel intelligis ipsum ut moraliter perseverans, & sic est quidem effectus essentialiter relictus à libera voluntate, at in sua morali perseverantia, quæ nihil est aliud quàm passiva obligatio subeundi divinum odium, ab eadem libera voluntate non ampliùs essentialiter pendet.

Probatur jam antecedens quoad secundam partem, scilicet quoad infusionem gratiæ: Gratia non connectitur cum ullo actu peccatoris, nisi tanquam cum prævia dispositione morali, ergo cum nullo actu peccatoris essentialiter connectitur gratiæ infusio; antecedens patet, quia gratia non respicit actus peccatoris, nisi tanquam aliquid se tenens ex parte subjecti, proprium autem est dispositionis ex parte subjecti se tenere; quidquid deindè ad gratiam se habet ut dispositio est dispositio moralis, cum suo loco dictum sit non esse dabilem respectu gratiæ ullam dispositionem physicam; consequentia probatur, nulla forma essentialiter connectitur cum suis dispositionibus physicis, & sicuti divinitùs possunt cõservari in subjecto accidentia sine omni forma substantiali, ità multo magis forma substantialis sine omni accidentali, ergo pariter, imò à fortiori nulla forma essentialiter connectitur cum suis dispositionibus moralibus, & in particulari non connectitur essentialiter gratia cum ullo actu peccatoris, si cum isto non connectitur, nisi tanquam cum dispositione morali. Nec refert, quod ex supradictis dispositiones ad gratiam, quamvis solùm morales, requirantur tamen ad ipsam ex natura rei: Non refert, inquã, quia requiri ex natura rei est requiri cõnaturaliter, nõ essentialiter.

87. Infusio gratiæ non cõnectitur essentialiter cum ullo actu ex parte subjecti.

Dices: Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* docet justificationem impij fieri per voluntariam susceptionem gratiæ, ergo gratia non voluntariè & nullo prævio voluntatis actu suscepta

88. *Iustificatione fieri per voluntariã susceptionem gratiæ verum est tantùm de facto.* cepta impium non justificat. Sed contrà: illatio est prorsùs inefficax, non minùs quàm si diceretur, homo per calorem voluntariè susceptum calefit, ergo per calorem non voluntariè susceptum non calefit, ad instantiam igitur posset negari consequentia concesso absolutè antecedente, dicto tamen Tridentinum loqui de justificatione; prout fit de facto, non prout etiam de potentia absoluta fieri potest, certè enim in ordine ad potentiam absolutam non quadrāt quæ ibidem de justificatione subduntur, quod sit susceptio donorum, quod ipsius mensura sit propria cujusque dispositio; alioqui gratia aut sine cæteris donis, aut ultrà dispositionis mensuram infusa, neque de potentia absoluta justificaret. Solùm item in ordine ad de facto & ad potentiam ordinatiam, non in ordine ad potentiam absolutam procedit quod habet Innocentius III. cap. *Majores* de baptismo ubi loquens de peccato actuali hocque sumens ut ab originali, non ut ab habituali personali contradistinguitur, ait *Quod consensu contrahitur, sine consensu minimè relaxatur.* Præter quod adverto obiter propositionem hanc sumptam ex terminis, & abstrahendo à subjecta materia, neque etiam de lege ordinaria esse universaliter veram

89. *Quod consensu contrahitur, sine consensu minimè relaxari, quomodo verificetur.* juxtà mentem Adversariorum, nam in humanis plures obligationes ex Personæ obligatæ consensu contractæ sine ejusdem consensu relaxantur; & creditor v. g. aut promissarius debitori & promissori invito, nedum non consentienti, potest debitum promissionemvè relaxare. Vndè propositio, ut ex terminis sit universaliter vera, debet significare consensum non relatum ad eamdem personam, adeò ut sensus sit *Quod alicujus consensu contrahitur sine ejusdem consensu minimè relaxatur*; sed consensum utcumque sivè ejusdem Personæ sivè diversæ, adeò ne sensus sit *Quod consensu contrahitur, sine aliquo utcumque consensu non relaxatur.*

CAPUT V.

De merito, quid sit; & quotuplex, & an detur apud Deum?

1. *Meriti significatio primæva.* MERITI & merendi vocabulum ex primæva sui institutione ad malum æquè ac ad bonum indifferens, non rarò in malam partem usurpatum reperitur in Scriptura & Patribus, nam ex Scripturis habetur 2. Paralip. 19. *Iram quidem Domini merebaris.* Iob. 6. *Peccata mea, quibus iram merui.* Heb 10. *Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia*: Ex Patribus Augustinus meriti mali seu meriti malorum operum meminit *lib. de gratia & libero arbitrio cap. 5. & 6. lib 83. quæstionum quæst. 68.* & insuper tres integros libros inscripsit *de peccatorum meritis.* Postquam tamen Lutherus & Calvinus de merito in bonam partem accepto contemptim admodùm & abjectè sentientes negarunt nostris operibus omnem veram rationem boni meriti apud Deum; & Calvinus relatus ab Amico *hic disp. 35. n. 1.* eo devenit, ut ausus fuerit Scholasticos & Sanctos Patres carpere, quod fastuosum meriti nomen cum magno orbis detrimento introduxerint; Catholici ut huic impudentiæ vehementiùs obsisterent, cœperunt malorum operum merito tribuere proprium ac speciale nomen demeriti, meritum verò in bonam duntaxat partem accipere; undè jam usus præsertim in Scholis obtinuit, ut meriti vox semper benè sonet ac solis bonis operibus applicetur, nec certè aliter sumi potest in præsenti; ubi agendum est de merito, tanquam de gratiæ effectu. *Meriti significatio usitata.*

2. Meritum juxtà hanc usitatam & præsenti intento accommodatam significationem acceptum variè à variis definitur aut describitur. Ex Scoto in 3. dist. 18. quæst. unica, *Est aliquid acceptatum vel acceptandum in alio pro quo ab acceptante est aliquid retribuendum illi, in quo est quasi debitum illi pro illo merito, vel alteri pro quo meruit*: ex Gersone parte 4. in descriptionibus terminorum ad Theologiam utilium, *Est actus laudabilis factus ad bonum alterius verè vel interpretativè seu reputativè, pro quo exigitur præmiū*: ex Valentia hic disp. 8. quæst. 6. punct. 1. *Est opus liberum, bonum ad alterum aliqua ratione spectans, quod proindè secundum modum aliquem æquitatis sivè justitiæ aliquo munere ab altero compensari debeat.* Hæ definitiones non omninò displicent; carent tamen prærogativa brevitatis, & constant aliquibus prædicatis controversis, quæ satius est hoc in limine non exprimere, ideo terminis brevibus & incontroversis desumptis tùm ex Magistro *in 2. dist. 27.* tùm ex D. Thoma 1. 2. *q. 21. art. 3. in c. & q. 114. art. 1.* definiri potest *Opus retributione, seu remuneratione dignum vel opus exigitivum recompensationis*; prioribus terminis utuntur Gonetus *disp. 2. de justificat. num. 1.* & Gabriel à S. Vincentio *hic disp. 18. quæst. 1.* posterioribus Esparza *lib. 3. q. 10. art. 1.* & Madernus *q. 9. art. 1. n. 2.* Hæ definitiones quæ sicut & reliquæ præallatæ explicant meritum in concreto, sumptum pro opere meritorio, facilè accommodantur ad meritum in abstracto, sumptum pro quadam affectione operis moraliter boni dicendo, quod sit *dignitas retributionis* vel *recompensationis exigentia* vel *ius ad præmium*: Si verò in his videatur esse vitium aliquod obscuritatis ex nimia brevitate habes inter has breviores & præallatas prolixiores definitionem quasi mediam ex Aversa *hic q. 114. sect. 1.* ubi meritum in abstractu dicitur *valor moralis actionis bonæ ad consequendum præmium*, & per consequens meritum in concreto est *actio bona habens valorem moralem, &c.* *Meriti definitiones variæ.* *Definitio meriti in abstracto.*

His ratione methodi breviter præmissis de merito in communi, prout abstrahit à Deo & homine, à supernaturali & naturali agēdū hic est ex professo de solo merito, præsertim supernaturali, hominis apud Deum. Ideò sit

§. I.

§. I.

Quid & quotuplex esse possit meritum hominis apud Deum?

3. Definitio meriti hominis apud Deum. ASSERT. I. Meritū hominis apud Deum est opus humanum dignum retributione divina: vel est opus humanum bonum habens valorem moralem ad consequendum præmium apud Deum. Colligitur assertum ex Magistro & D. Thoma & sub prioribus terminis habetur ex Goneto & Gabriele à S. Vincentio, sub posterioribus ex Aversa locis mox adductis *præced. num. 2.*

Probatur & explicatur: Dicitur *opus humanum* non solùm, quia agitur merito hominis, sed etiam ut per ly *humanum* indicetur libertas in opere meritorio requisita, penes quam libertatem distinguere solent Theologi inter opus humanum & opus hominis. Dicitur *bonum habens valorem moralem*, ut per ly *bonum* distinguatur opus meritorium à demeritorio, & per ly *habens valorem moralem* insinuetur meritum attendi penes moralem non penes physicam operis bonitatem, sicque secernatur opus meritorium ab opere mercenario, quo unus alteri locat operas suas, quæ deindè sivè benè sivè malè moraliter fiant, habent valorem, ad pretium tamen seù stipendium, non ad præmium. Dicitur *ad consequendum præmium apud Deum*, ut per ly *ad consequendum præmium* assignetur correlativum meriti, & expressiùs distinguatur actio meritoria à cæteris actionibus humanis, quibus vel contractus celebrantur, vel deprecatoriè aliquid obtinetur; per ly verò *apud Deum* definitio meriti in communi contrahatur ad meritum speciale, quod versari potest inter homines & Deum, unáque simul innotescat meritum debere esse ad alterum, & personam merentem debere esse à persona præmiante diversam; undè D. Thomas *præcit. q. 21. art. 3. & 4.* docet actum bonum habere rationem meriti secundùm retributionem justitiæ ad alterum, seu secundùm quod ordinatur ad alterum. Porrò prior definitio in ly *dignum retributione divina* breviùs licèt obscuriùs hæc omnia continet; nam retributio divina significat præmium consequendum apud Deum, esse verò dignum importat bonum habens valorem moralem; nec in diversa significatione sumitur ab aliis præmemoratis Auctoribus esse exigitivum, utique enim intelligunt esse exigitivum exigentiâ morali, quam rectè usurpaveris, ut synonimam cum dignitate & valore morali.

4. Divisio meriti. Assert. 2. Meritum hominis apud Deum rectè dividitur in naturale, & supernaturale; in condignum, & congruum. Vtramque divisionem communiter admittunt quicumque agnoscunt in homine apud Deum veram rationem meriti contrà Sectarios impugnandos §. seq.

Probatur & explicatur. Prima divisio fundatur in duplici ratione tùm in Deo tùm in homine reperta; Deus enim est tum naturalis tùm supernaturalis Auctor, & qua naturalis Auctor naturalia, quà supernaturalis supernaturalia bona largitur; homo item habet tùm naturam & principia naturaliter operandi, tùm elevationem & principia operandi supernaturaliter; rectè igitur distinguitur in homine apud Deum duplex meritum; alterum naturale quod sit opus humanum naturale dignum retributione divina ordinis naturalis; alterum supernaturale quod sit opus humanum supernaturale dignum retributione divina ordinis supernaturalis. In naturale & supernaturale.

5. In condignum & congruum. Secunda divisio fundatur in diversitate valoris seù dignitatis humanorum operum; quæ quidem dignitas aliquandò tanta est ut adæquet existimationem valoremque præmij à Deo reddendi, aliquandò minor adeò ut habeat cum tali præmio proportionem, ejusdémque ordinis cum illo sit, at non perveniat ad perfectam cum ipso æqualitatem; hinc meritum hominis apud Deum rectè distinguitur in meritum condignum, quod sit opus humanum dignum dignitate seù valore perfectè æquali cum divina retributione, & in meritum congruum quod sit opus humanum dignum dignitate proportionis & imperfectæ inæqualitatis; adeò ut ad supplendum quodammodò id, quod deest perfectæ æqualitati, accedat aliquis favor & aliqua liberalitas Dei remuneratoris.

6. Meritum condignum subdividunt aliqui in illud, cujus æqualitas est conjuncta cum rigore justitiæ adeò ut pariat in præmiante obligationem justitiæ ad retribuendum, & in illud cujus æqualitas est pura commensuratio cum præmio absque eo, quod obliget ex justitiâ retribuentem. Verùm quidquid sit, utrùm meritò ex genere suo convenire possit justitiæ rigor, quod negat Vasquez *hic disput. 213. cap. 5.* dicens non dari ex merito quod datur ex justitia, eo quia istud detur tamquam pretium, non tamquàm præmium; tamquàm debitum labori, non tamquàm debitum dignitati operis; quidquid, inquam, de hoc sit, allata subdivisio cadere ad summum poterit in meritum unius hominis apud alium, non sic in meritum hominis apud Deum, qui juxtà nostra principia posita *tract. 1. lib. 1. cap. 10.* nullam in se patitur obligationem ex justitia: Vndè juxtà hæc principia à fortiori rejiciendi sunt qui ad omne meritum condignum justitiæ rigorem requirunt. Quod si apud aliquem Sanctum Patrem invenies meritum condignum esse meritum justitiæ, dicito latiùs usurpari justitiæ nomen ad significandum id, in quo utcumque servatur perfecta æqualitas; non verò strictiùs ad significandum id, ex quo oritur rigorosa obligatio justitiæ specialis; & hinc pariter habes S. Doctorem *quæst. 114. art. 1. in c.* dum distinguit meritum in illud, quod est justum simpliciter; & in illud, quod est justum secundùm quid; nomine justi intelligere æ- Meritum condignum saltem ut est hominis apud Deum non importat rigorem justitiæ.

quum.

quum seu æquale, adeoque meritum justum simpliciter coincidere cum merito servante æqualitatem perfectam, id est, condigno, & justum secundùm quid cum servante æqualitatem imperfectam, id est, congruo.

Ex quatuor præassertis meriti membris seu differentiis ad rem præsentem spectat specialiter meritum supernaturale & condignum; hoc quippè est in quod maximè invehuntur Sectarij, & de hoc procedent ferè omnia quæ in sequentibus stabilienda & discutienda occurrent; in primis verò ipsum *An sit*. Ideò sit

---

§. II.

An detur verum proprium, & condignum meritum hominis apud Deum?

7. ASSERT. 1. Datur verùm & proprium meritum hominis apud Deum. Est dogma fidei contrà Lutherum, Calvinum, & cæteros Novatores, contra quos latè agunt Bellarminus *controv. 3. lib. 5. de justificat.* Valentia *hic disp. 8. quæst. 6. punct. 2.* Arriaga *disp. 35. sect. 1.* Oviedus *controv. 1. punct. 3.* Maderuus *quæst. 9. art. 2.* Espirza *lib. 3. de act. hum. quæst. 30.* & reliqui apud istos.

De fide est dari verum meritum hominis apud Deū.

Probatur primò ex Tridentino *sess. 6. cap. 16.* ubi ait justificatis hominibus proponenda esse Apostoli verba: *Abundate in omni opere bono scientes, quod labor vester non est inanis in Domino*: & deindè *Bene operantibus usque in finem & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa: & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda*: Posteà *can. 26. & 32.* anathematizatur qui dixerit justos non debere pro bonis operibus expectare & sperare æternam retributionem à Deo, aut per bona opera non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, &c.

8. Confirmatur ex Scriptura, in quâ habetur frequentissimè vitam æternam dari, ut mercedem; ut retributionem; ut coronam; ut præmium, ut bravium; quæ omnia sicuti sunt correlativa nostri meriti, ità ipsum efficaciter inferunt; præter quod nec desideratur in eadem Scripturâ ipsummet meriti nomen Sectariis adeò exosum nam *Ecclesiast. 16.* dicitur *Omnis misericordia faciet locum unicuique secundùm meritum operum suorum* & Heb. 13. *Beneficentiæ & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus* quod idem sonat *ac promeremur Deum*. Familiarius est meriti nomen in voluminibus Sanctorum Patrum, quorum plura testimonia videri possunt apud Bellarminum, Valentiam, & Amicum locis præcitatis, ubi etiam reperies in particulari relatas eas Scripturas, quas modò nos solùm universaliter insinuavimus.

Nec quidquam Adversariis prosunt alia nonnulla Scripturæ & Patrum testimonia, quæ videntur præmemoratis opposita; cujusmodi sunt ex Scripturâ illud Isa. 55. *Venite emite absque argento, & absque ulla commutatione vinum & lac.* Luc. 17. *Cum feceritis hæc omnia, dicite, servi inutiles sumus quod debuimus facere fecimus.* Ephes. 2. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos sed secundùm suam magnam misericordiam salvos nos fecit.* Ex Sanctis Patribus Basilius in Psal. 114. *Manet sempiterna requies illos, qui in hac vita legitimè certaverūt, non ob eorū merita factorū, sed de munificentissima Dei gratia.* Gregor. l. 9. moral. c. 14. *Si enim virtutis exercenere ad vitā non ex meritis; sed ex venia convalesco.* Augustinus in Psal. 70. *Cum præmium venerit sua dona coronabit, non merita tua.* lib. de gratia & libero arbitrio cap. 9. *Vt intelligeremus non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione perducere.* Non prosunt, inquam, Adversariis hæc & id genus alia, quia ubicumque Scriptura & Patres nostra bona opera deprimunt, loquuntur de ipsis in ordine ad primam gratiam, & prout fiunt ex solis naturæ viribus, sicuti & ubicumque in Deo sua dona largiente puram misericordiam agnoscunt, vel loquuntur de Deo largiente primam gratiam, vel prædicant misericordiam ex quâ pendent merita; non ex quâ detur gloria suppositis meritis. Alias pro re præsenti expositiones, sicuti & istas attentiùs expensas, ipsorumq; Sanctorū Patrū verbis corroboratas habes apud Bellarminū *præc. l. 5. c. 5. & 6.*

9. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

Probatur secundò ratione desumpta, tùm ex parte hominis, tùm ex parte Dei; ex parte hominis, quia est valde honorificum est apud Deum mereri, & obtinere ex proprio merito supernaturalia bona juxtà doctrinam D. Thomæ *3. p. quæst. 19. art. 3.* dicentis nobiliùs haberi, id quod habetur per meritum, quàm id quod habetur sine merito. Ex parte Dei; quia ipse est caput & Princeps humanæ Reipublicæ in supernaturali æquè ac in naturali ordine; cujuslibet autem Reipublicæ caput & Principem decet afficere præmiis eos, qui communitati prosunt & in ea benè se gerunt; quando præsertim potest id fieri sine publici, ut ità dicam ærarij, detrimento, ut fieri potest à Deo; cujus ærariū est inexhaustum, & potest infinita ac innumera præmia suppeditare absque eo, quod minuatur. Confirmatur: Divina sapientia omnia disponit suaviter, omniaque promovet ad fines suos modo singulis congruente, congruentissimum autem est naturæ rationali & liberæ ad suum finem promoveri dependenter ab operibus liberis, & per præmia præstita benè utentibus propria libertate, supplicia verò illata eadem abutentibus. 10.

Confirmatur insuper ex eo, quod Sectarij ad oppositum sentiendum ducuntur falso prorsùs principio, nimirùm ex eo, quod non agnoscant in natura lapsa liberum arbitrium, nec itèm opus ullum habens intrinsecam bonitatem: Nec minùs falsum est quod addunt nos injuriam facere, tùm Deo quasi cum ipso partientes laudem boni operis bonæque voluntatis; tùm Christo quasi aut superflua

Occurritur falsis rationibus Adversariorū.

ant inſufficientia reputantes ipſius merita: Quoad utrumque autem facilè impugnantur; quoad primum quidem, quia nullus Catholicus ſibi ſoli tribuit partem ullam boni operis, ſed hoc totum indiviſibiliter tribuit Deo ut cauſæ primæ ac principaliori, ſibi ut cauſæ ſecundæ ac minùs principali; quoad ſecundum, quia è contrà merita noſtra eximiè commendant in natura lapſa efficaciam & neceſſitatem meritorum Chriſti, ſunt enim horum effectus, adeoque non requiruntur, quia merita Chriſti inſufficientia ſint, nec illis poſitis iſta ſuperfluunt, cum cauſa cauſæ ſit cauſa cauſati, & meritis Chriſti debeamus ac tribuamus, quidquid meritis noſtris obtinemus.

11\. Datur in homine apud Deũ meritum condignum

Aſſert. 2. Datur in homine apud Deum meritum condignum vitæ æternæ. Hoc aſſertum ſub his terminis non eſt de fide ut præcedens, quia vox *condigni* nec in Tridentini definitione nec in Scripturâ reperitur; traditur à Theologis pro aſſerto præcedente relatis & ab aliis communiter, inter quos Suarez *hic lib.* 12 *cap.* 1. *num.* 12. ait eſſe concluſionem Theologicam ſatis certam, Amicus *præcit. ſect.* 1. *num.* 5. ait ex fidei principiis probabiliſſimè deduci, & Tannerus *diſput.*6. *quæſt.*6. *dub.* 1. *num.* 7. addit concluſionem oppoſitam etſi vocibus tantum differentem, meritò temerariam videri poſſe, jure autem apponit ly *etſi vocibus tantum differentem*, quia Durandus *in* 2. *diſt.*27. *quæſt.* 2. *num.*12. *& diſt.*42.*quæſt* 2. *num.*5. Gregorius *in* 1. *diſt.*17. *quæſt.*1. *art.* 2. Burgenſis *in additionibus ad Lyranum in Pſal.*35. aliique nonnulli Catholici ſoliti referri pro opinione non admittente in juſtis ullum meritum condignum vitæ æternæ, in ſe vix differunt à doctrina communi, quamvis differant in modo loquendi & explicandi meritum condignum, ad quod propriè acceptum Durandus videtur requirere obligationem ex juſtitia, & triplex meritum diſtinguere, alterum ſimpliciter proprieque condignum alterum ſimpliciter proprieque congruum, alterum medium quod Durandus ipſe vocat condignum largo modo & quaſi congruum comparativè ad propriè condignum; idem meritum medium quidam alij vocant neque ex congruo, neque ex condigno, ſed ex digno; at hoc nimis leve eſſe ait Bellarminus *præcit. lib.*5. *cap.*16. Vndè tandem crediderim Auctores Catholicos relatos tanquam hujus communis aſſerti Adverſarios, etſi fortè ex eo; quod non adverſentur in re, poſſint eſſe immunes à temeritatis cenſura, ſaltem ex eo, quod ſine neceſſitate recedant ab uſitato loquendi modo, non effugere notam levitatis.

Cenſura opinionis oppoſitæ.

12\. Probatur aſſertum ex eo quod ſolum meritum condignum eſt ſimpliciter ac propriè meritum; tam celebris igitur Tridentini definitio, & tot Scripturæ ac Patrum teſtimonia, quæ pro merito hominis apud Deum, in ordine ad vitam æternam præſertim, afferuntur, degenerarent in ſenſum improprium, quando in homine apud Deum meritum vitæ æternæ non concederetur eſſe condignum. Confirmatur ſpecialiter ex nomine mercedis, quo tùm Scripturâ ſæpè, tùm Tridentinum *præcit. cap.* 16. æternam vitam ſignificat, merces autem communiter accipitur pro compenſatione æquali & ſimpliciter debita, adeoque correſpondet merito condigno: Deindè idem Tridentinum *præcit. can.* 32. ſtatuens juſtum verè mereri augmentum gratiæ & vitam æternam, dum addit ad mereri ly *verè* ſatis inſinuat ſe non loqui de merito congruo, quod vix habet veram meriti rationem, & convenit etiam peccatori in ordine ad primam gratiam, non ſoli juſto in ordine ad gratiæ augmentum & gloriam. Confirmatur inſuper ex conditionibus meriti condigni ſequenti capite ſtatuendis, quæ facilè erunt conſideranti obviæ in merito hominis juſti apud Deum; ſicut & ex iiſdem ſucceſſivè tradendis ſucceſſivè conſtabit ſolutio eorum, quæ contrà aſſertam meriti condignitatem afferri poſſent in præſenti, ubi proptereà ſufficiat duntaxat contrà ipſam inſinuare verba Pauli *Rom.*8. exiſtimantis *quod non ſunt condigna paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam*; item axioma Theologicum, quo dici ſolet *Deus ultrà condignum præmiat, citrà condignum punit*, ſubintellige, in alia vita.

Reſpondetur autem ad primum non poſſe eſſe pro aſſerta veritate ſuſpectam mentem Apoſtoli alibi appellantis gloriam, bravium; mercedem, coronam juſtitiæ, quæ certè ſupponunt ex parte noſtra perfectam, propriamque condignitatem; dicito igitur in loco mox relato noſtras operationes & ſignanter paſſiones externas ſumi ſecundùm eſſe phyſicum & ut præcisè ſubſunt viribus arbitrij; non ſecundum valorem moralem & ut dignificantur per gratiam; vel ut alij loquuntur ſecundum entitatem, non ſecundum virtutem quaſi ſeminalem, ideſt derivatam à gratia, quæ eſt gloriæ ſemen. Amicus *præcit. ſect.* 1. *num.* 11. eadem verba intelligit de condignitate quoad durationem, ſecundum quam ſolam Apoſtolum comparare paſſiones hujus temporis cum futura gloria infert ex nomine *temporis* quo utitur, porrò ſine condignitate quoad durationem dari poſſe in iiſdem paſſionibus condignitatem quoad valorem & virtutem probat *ex* 2. *Cor.* 4. ubi idem Apoſtolus ait *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ* (videlicet ob brevem durationem) *ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 13.

Quomodo paſſiones hujus temporis non ſint condignæ ad futuram gloriam.

Reſpondetur ad ſecundum, vulgare illud dictum, de quo Oviedus *hic controv.*5. *punct.* 9. *num.* 89. ait neſciri undè dimanaverit, negari à Vega *quæſt.*5. *de juſtificat.* nihilominùs admittendum omninò eſt præſertim poſtquam teſte Bellarmino *præcit. lib.*5. *cap.*19. fuit à Pio V. damnata hæc inter alias Baij propoſitiones *Opera bona juſtorum non accipient in die judicij extremi ampliorem mercedem, quàm juſto Dei judicio merentur accipere*; illo igitur vulgari dicto ſivè axiomate ſimpliciter admiſſo variæ ſunt ipſius interpre 14.

Quomodo Deus ultrà condignum

interpretationes; in primis enim qui cum Scotistis, & Nominalibus ponunt condignitatem nostrorum meritorum haberi ex Dei ordinatione dicunt, ultrà condignum præmiari merita justorum considerata secundum condignitatem, quam habebant antecedenter ad Dei ordinationem vel quam habuissent, si fuissent, ut poterant, ad minus præmium ordinata: Qui verò juxtà infrà asserenda agnoscunt condignitatem in justorum operibus independenter ab omni extrinseca ordinatione vel dicunt primò condignitatem habere quosdam latitudinis gradus, & Deum præmiare ultrà condignum, punire citrà condignum, quatenùs præmiat ultrà aliquem quamvis non ultrà summum, & punit citrà aliquem quamvis non citrà infi-

præmiet, citrà condignum, puniat.

15. mum gradum condignitatis: Vel dicunt secundò præmio & pœna accidentali, non præmio & pœna essentiali Deum ultrà condignum præmiare & citrà condignum punire: Vel dicunt tertiò servata æqualitate geometricâ tùm præmij cum merito, tùm pœnæ cum demerito, excedi arithmeticè meritum à præmio, quatenùs plus est boni in statu beatitudinis, quàm in nostris operibus meritoriis; è contrà excedi pœnam à demerito, quatenùs minus mali est in pœna inferni, quàm in nostris operibus peccaminosis, ut enim communiter dicitur, malum culpæ est majus malo pœnæ, sicque arithmeticè dumtaxat Deum ultrà condignum præmiare, citrà condignum punire: Vel dicunt quartò Deum suprà gradus gloriæ debitos merito condigno aliquos alios addere purè liberaliter, & sic ultrà condignum præmiare; ex sua verò misericordia condonare aliquos gradus pœnæ debitæ peccatis, & sic citrà condignum punire: Vel dicunt quintò Deum præmiare ultrà condignum, quatenùs dat in hac vita justis plura auxilia & dona supernaturalia ultrà condignitatem meritorum, quibus auxiliis & donis eliciuntur actus meritorij; & gloria deindè talibus actibus correspondens dicitur data ultrà condignitatem meriti, mediatè quodammodo & remotè, quamvis non immediatè & proximè; punire verò citrà condignum, quatenùs in hac vita remittit peccatoribus pœnam debitâ carendi pluribus auxiliis, ad quorum carentiam sequeretur diuturnior in peccato permanentia, vel etiam lapsus in plura peccata, adeoque reatus majoris pœnæ; & ob hanc majorem pœnam quasi mediatè & remotè condonatam dicitur deindè peccator puniri in inferno citrà condignum: Vel dicunt sextò Deum præmiare ultrà condignum, in eo sensu, in quo suprà dicebatur non esse condignum passiones hujus temporis ad futuram gloriam.

16. De omnibus his modis ut breviter judicium meum subdam, dicerem aut tertium, aut quintum, esse cæteris præferendum; nam primus, secundus, & quartus continent doctrinam voluntariè & gratis assertam: Sextus verò est quidem omnium expeditissimus & doctrinam continet aliundè probatam; at juxtà ipsum nequit deindè proportionaliter explicari secunda pars axiomatis de punitione citrà condignum; undè non plenè satisfacit, nisi fortè apud eos, qui prima axiomatis parte admissâ negarent secundum, quam non esse in eodem cum prima certitudinis gradu observat Bellarminus *præcit. c. 19.* ubi addit ipsâ ab Augustino *l. 21. de civit. c. 24.* tolerari potiùs, quàm approbari.

Secunda præcedẽtis axiomatis pars nõ est in eodem gradu certitudinis cum primâ.

CAPUT VI.

De conditionibus requisitis ad meritum apud Deum.

SICUTI meritum tria potissimùm respicit, nimirum Personam merentẽ, à quâ procedit; personam præmiantẽ, in quam refertur; & opus, quod denominat; ità conditiones ad ipsum requisitæ possunt se tenere, vel ex parte merentis, vel ex parte præmiantis, vel ex parte operis. Inter cõditiones se tenẽtes ex parte mentis occurrunt præcipuè status viæ, & status gratiæ, seu sanctitatis; inter se tenentes ex parte Dei præmiantis acceptatio seu ordinatio ad præmium; inter se tenentes ex parte operis libertas, bonitas, supernaturalitas, ratio positivi, ratio indebiti alio titulo, intensio, duratio, & aliæ hujusmodi humanorum actuum affectiones; ex quibus tamen aliquæ requiruntur & conducunt ad majus meritum potiùs, quam ad meritum præcisè, & istas seorsim elucidabimus *seq. cap. 7.* Interim sit 1.

---

§. I.

An & quomodo ad meritum apud Deum requiratur ex parte merentis status viæ?

ASSERT. 1. Certum est de facto ad meritum apud Deum requiri ex parte merentis statum viæ. Ità D. Thomas *1. p. q. 61. art. 9. & 2. 2. quæst. 13. art. 4. ad 2.* Scotus *in 3. dist. 18. quæst. unica*, cæterique Theologi omnes secuti communem consensum Sanctorum Patrum, fidelium, & Ecclesiæ. 2.

Ad meritũ apud Deũ requiritur de facto status viæ.

Probatur ex Scripturâ: Ecclesiast. 9. *Mortui nihil noverunt ampliùs, nec habent ultrà mercedem*; Ad Galat. 6. *dum tempus habemus, operemur bonum.* Ioan. 9. *Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est: venit nox quando nemo potest operari*; ubi nomine noctis communiter Sancti Patres mortem intelligunt & ly *operari* referunt ad operari meritoriè, sicut & in relatis verbis Apostoli ly *tempus* referunt ad tẽpus hujus vitæ, de quo idem Apostolus *1. Cor. 7.* ait *tempus breve est.* Confirmatur ex Tridentino *sess. 6. cap. 16.* ubi agens de merito bonorum operum conjungit tempus benè operandi cum tempore sperandi, ait enim, *benè*

sperantibus usque in finem & in Deo sperantibus, &c. certum est autem tempus sperandi esse solùm tempus viæ; subdit insuper justificatis nihil deesse, quò minùs censeantur pro hujus vitæ statu satisfecisse, promeruisse, &c. ly autem *pro hujus vitæ statu* idem sonat ac *pro statu viæ*, nam respectu hominis status vitæ mortalis juxtà præsentem Dei

Status viæ quid? providentiam convertitur cum statu viæ, quæ dicitur relatè ad terminum, & ex genere suo prout abstrahit ab eo, quod in homine vel in Angelo reperiatur, importat indifferentiam ac libertatem consequendi æternam gloriam aut æternam pœnam; talem autem indifferentiam & libertatem habet homo juxtà præsentem ordinariamque providentiam toto & solo tempore vitæ mortalis.

3. Dubiũ incidens de Enoch & Eliâ. Occurrunt hic, & aliquam nobis ingerunt difficultatem Enoch & Elias, qui ex una parte degunt vitam mortalem in statu conjunctionis animæ ad corpus & tempore Antichristi ad communem vivendi rationem redeuntes verè morientur pro Christo; sunt igitur in statu viæ & meriti; ex alia parte cum in ea vita mortali, quam nunc degunt, sint permansuri usque ad Antichristi adventum in fine mundi per actus meritorios tam diuturno temporis spatio continuatos & multiplicatos longè excederent merita & gratiam aliorum omnium Sanctorum. In hac difficultate (cum nihil habeatur ab Ecclesia definitum, & divisa sit gravium Doctorum auctoritas) unicuique permittitur abundare in sensu suo: Qui libentiùs senserit Enoch & Eliam non esse in statu meriti habet pro se Suarezium *hic lib.*12. *cap.* 25. *num.*11. *& tom.*2. *in* 3.*p. disp.*55. *sect.* 1. Vasquium *hic disp.*216. *num.*35. Oviedum *controver.*4. *punct.*2. *num.* 29. Madernum *q.*9. *art.*10. *num.*12. Herincx *disp.*1. *quæst.*1 *n.*8. Esparzam *lib.*3. *de act. hum. quæst.*32. *art.*8. & alios plures, cum quibus ad primam rationem dubitandi dicere potest pro merito & statu viæ requiri vitam mortalem, sed sub lege & communi conditione mortalitatis, subjectam scilicet incómodis corporis mortalis & incorruptibilis, quæ subjectio sicuti in Enoch & Elia suspensa quodammodo est & interrupta usque ad tempus Antichristi; ità in iisdem suspensus & interruptus

4. censeatur status viæ & meriti: Qui è contrà maluerit agnoscere in Enoch & Elia continuatum ac permanentem statum meriti habet pro se Viegam *in cap.*11. *Apocal. comment.*5. *sect.*4. Henriquez *lib. ult. de fine hominis cap.*23. Abulensem 4. *Reg.*2. *quæst.*24. Hacquetum *hic controv.*8. Gabrielem à S. Vincentio *disp.* 19. *quæst.* 5. cæterosque ex Carmelitana familia & ità sentiendo ad secundam rationem dubitandi vel dici potest Enoch & Eliam in statu illo translationis, quem nunc habent, elicere actus solùm valdè remissos & modicissimi meriti, Deo sic specialiter ordinante & distribuente per tempus longissimum bona opera absque eo quod æquent brevi tempore consummata merita Præcursoris & Apostolorum, vel concedendum est ipsos excessuros sola B. Virgine excepta omnium aliorum Sanctorum merita, ut absolutè concedunt Viegas & Gabriel à S. Vincentio, quibus favet Gonetus *hic disp.*2. *art.*2. *num.*36. dicens mirum non esse, quod Apostolos & Ioannem Baptistam sint in gloria æquaturi illi, qui futuri sunt secundi Christi adventus Præcursores & Apostoli, nec non facti gloriosi Martyres *Antichristum* (ut loquitur Tertullianus) *sanguine suo extinguent.* Qui tandem noluerit unam controversiæ partem alteri præferre, sed nihil definiendo ad utramque se habere problematicè, habet pro se Pereiram *tom.*1. *in Genes. lib* 7. *disp. de Elia & Enoch*, Turrianum *opusc.*8. *disp.*2. *dub.*7. Tannerum *disp* 6. *quæst.*6. *dub.*2. *&c.* Sentiat igitur unusquisque pro arbitrio, quo ego ad primum sentiendi modum, saltem tanquam magis communiter receptum, propendeo.

Assert. 2. Status viæ requiritur ad meritum ex ordinatione & voluntate Dei extrinseca; non ex natura rei & ab intrinseco, seu non ex eo, quòd opera viatoris ratione status viæ habeant aliquam specialem perfectionem ex natura rei & ab intrinseco necessariam ad merendum apud Deum. Ità Ioannes à S. Thoma *hic disp.*29. *art.*1. *num.*8. Gonetus *disp.*2. *art.*2. *num.*32. Gabriel à S. Vincentio *disp.* 19. *art.* 4. Suarez *lib.* 12. *cap.*15. Amicus *disp.*35. *sect.*2. *num.*15. Arriaga *disp.* 54. *sect.*2. Oviedus *controv.* 4. *punct.*2. *num.* 20 Herincx *disp.*1. *quæst.*1. *num.*7. cæterique tùm Thomistæ, tùm Scotistæ, tùm Recentiores magis communiter contrà Vasquium *hic disp.*216. *cap.*4. Turrianum *opusc.*8. *disput.*2. *dub.*3. Meratium *disp.*14. *sect.* 1. Esparzam *lib.*3. *de act. hum. quæst.*32. *art.*6. Madernum *quæst.*9. *art.*10. aliosque nonnullos volentes contemptum liberum & arduum, commodi temporalis proprium status viæ requiri ex natura rei in opere meritorio: Item contrà Abulensem requirentem ex natura rei in merente apud Deum potentiam libertatemvè peccandi, quæ in justis extrà viam non datur: Verùm hoc fundamentum facilè corruit in Christo, in quo agnoscimus cum impeccabilitate omnimoda perfectissimum meritum; sufficiet igitur assertum probare contrà opinionem ac fundamentum Vasquij, Turriani, &c. contrà quos 5. Status viæ ad meritum apud Deũ requiritur solùm ex divina ordinatione.

Probatur primò: Status viæ nullam confert bono operi peculiarem perfectionem, aut æstimabilitatem, ab intrinseco & ex natura rei necessariam ad meritum; ergo status viæ requiritur ad meritum ex ordinatione & voluntate Dei extrinseca, non ex natura rei, &c. consequentia patet; antecedens probatur, tùm quia opus, in quo cætera sint paria, non est minùs perfectum & minùs æstimabile ex eo, quod fiat à justo comprehensore potiùs, quàm à justo viatore, tùm quia sanctitas personæ operantis, bonitas, supernaturalitas, libertas operis, & reliqua ex infra dicendis requisita ab intrinseco & essentialiter ad meritum apud Deum, non sunt propria status viæ, & possunt quantùm 6.

est

eſt de ſe reperiri tùm in animabus Purgatorij, tùm in beatis; ergo ſtatus viæ nullam confert bono operi peculiarem perfectionem, &c.

Dices: Ad meritum apud Deum requiritur ab intrinſeco & ex natura rei liber quidam, & aliqualiter arduus contemptus commodi temporalis incompoſſibilis cum honeſtate boni operis, & hic contemptus eſt proprius ſtatus viæ; confert igitur ſtatus viæ hunc contemptum bono operi, tanquam peculiarem perfectionem, aut æſtimabilitatem ab intrinſeco & ex natura rei neceſſariã ad meritũ apud Deum; unde opus à juſto comprehenſore præſtitum eſſe poterit aliunde perfectius abſolutè & æſtimabilius, quàm præſtitum à juſto viatore, at defectu prædicti contemptus nullo modo erit perfectum & æſtimabile relatè ad præmium; ſicuti actus amoris divini conſequens ad beatam viſionem eſt abſolutè perfectior actu amoris conſequentis fidem, & tamen ille defectu libertatis nullam habet perfectionem relatè ad præmium à Deo conferendum; habet verò hanc perfectionem amor liber conſequens fidem.
7. Propriũ eſt ſtatus viæ poſſe vitare incommoda, & cõtemnere commoda temporalia.
Sed contrà: admitto contemptum liberum & arduum alicujus commodi temporalis, ſeu paſſionem alicujus incommodi cum facultate ipſum vitandi, eſſe quid proprium ſtatus viæ, quia ut quoad hoc bene diſcurrit Eſparza *præcit. q. 31. art 4.* Beati neceſſariò fruuntur omnibus commodis, nec propter aliquod bonum opus exercendum debent ullius ſui commodi jacturam ſubire; & commodum ipſum contemnere: Damnati neceſſariò ſubiunt omnibus incommodis, neceſſariò omnibus commodis carent, nec propter aliquod opus bonũ exercendum debent aut pati ullum incommodum ab ipſis vitabile aut contemnere ullum commodum ab ipſis fruibile; exiſtentes in Purgatorio ſubiunt inevitabiliter moleſtiis & pœnis, ſeu incommodis à Deo taxatis, nec ex amore honeſtatis ſentiunt incommodum aliquod, quo carerent ab amore abſtinendo: Exiſtentes pariter in limbo nullum ſubeunt incommodum, nec ullum à ſe abdicant commodum propter honeſti proſecutionem, contrà quam nullis à fomite ſtimulis, nullis tentationibus, nullis difficultatibus vexantur.
8. Meritum apud Deũ non requirit cõtemptum tẽporalis commodi.
Hac igitur inductione ductus admitto ſolum ſtatum viæ ſaltem loquendo ſecundùm præſentem providentiam ità reſpicere commoda, & incommoda temporalia, ut pro ſua libertate poſſit illa comparare, iſta vitare; vel propter honeſtatem illa contemnere, iſta tolerare; & conſequenter proprium eſſe ejuſdem ſtatus contemptum liberum & arduum alicujus commodi temporalis incompoſſibilis cum opere honeſto, aut liberam & arduam tolerantiam alicujus temporalis incommodi ab opere honeſto inſeparabilis, at nego talem contemptum aut talem tolerantiam ab intrinſeco, & ex natura rei, requiri ad meritum apud Deum, alioqui qui bene operando non attenderet ad contemptum ullius commodi temporalis, aut in tali commodo contemnendo nullam haberet difficultatem, ſed facilitatem majorem, quàm iſti eodem amplectendo non operaretur meritoriè apud Deum, ex quo capite ſæpè fruſtrarentur omni merito viri ſanctiores, quibus ſæpè vix in mentem veniunt temporalia aut commoda aut incommoda; & facilè, imò delectabiliter, præferunt incommoda commodis. Deinde ad opus meritorium ex genere ſuo non requiritur quod ſit moleſtum, incommodum, & difficile merenti, ſed quod ſit per ſe æſtimabile, & placens præmianti: ergo idem ſentiendum de merito apud Deum.

9. Dices tamen iterum: Meritũ apud Deum eſt nobis ignotum naturaliter, & notum ſolum ex divina revelatione contenta in ſacris Scripturis; in quibus recenſentur ut meritoria vitæ æternæ ſola opera habentia rationẽ aliquam violentiæ, certaminis, agonis, atque victoriæ; atqui nemo violentiam patitur, certamen ſuſtinet, in agone conſtituitur, victoriam conſequitur, ſine difficultate & incommodo: ergo quidquid ſit de opere meritorio ex genere ſuo, ſaltem opus meritorium apud Deum debet eſſe moleſtum, incommodum, & difficile merenti: Major probatur ex Matth. 11. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* 2. Tim. 2. *Qui certat in agone, non coronatur, niſi legitimè certaverit.* 1. Cor. 3. *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem,* quibus & ſimilibus teſtimoniis valdè efficaciter probari hujus inſtantiæ intentũ exiſtimat Eſparza *præcit. lib. 3. q. 31.* Sed contrà: ex D. Thoma 1. *part. q. 62. art. 4 ad 1.* & *de veritate, q. 26. art. 6. ad 12* duplex diſtingui poteſt difficultas, ſeu arduitas, in bene operando; altera proveniens ex magnitudine & præſtantia operis ſuperantis vires & potentiam naturalem operantis, hac ratione eſt difficile & arduum omne opus ſupernaturale; altera proveniens ex impedimentis extrinſecis, aut reſiſtentia contrarij; hac ratione eſt difficile & arduũ opus, quod præſtari nequit ſine jactura alicujus commodi aut tolerantia alicujus incommodi temporalis: 16. Difficultas requiſita in merito apud Deũ quænam?
Difficultas & arduitas primo modo eſt de conceptu meriti apud Deum; quia meritum de quo in præſenti debet eſſe opus ſupernaturale, ad quod naturæ difficile eſt & arduũ pervenire, cum debeat ſe ipſam quodammodò ſuperare, & ſuprà ſe elevari; difficultas & arduitas ſecundo modo non eſt de conceptu meriti apud Deum, quamvis poſſit ad ipſum occaſionaliter conferre, in quantùm eſſe poteſt occaſio majoris conatus in merente. Adducta Scripturæ teſtimonia fortè poſſent non incongruè referri ad difficultatem & arduitatem primo modo, adeò ut homo propter ſupernaturalitatem operis dicatur quandam ſibi vim inferre ſe ipſum ſuperare, & certare in agone: Meliùs tamen conceditur illa referri ad difficultatem & arduitatem ſecundo modo, at non ideireò ſuadent intentum Adverſariorum, ſed ſolùm explicant illud, quod ſecundùm præſentem providentiam utplurimùm evenit, & quod ad omne ferè hominis meritum confert, quãvis dumtaxat ut occaſio, non ut ratio eſſentialis.

11\. Non repugnat Beatis proficere in beatitudine eſſentiali.

Probatur aſſertum ſecundò ex eo, quod *tract. de Angelis, lib.3.c.3. §.1.* aſſertum eſt Angelos jam beatos potuiſſe ſecundùm aliā providentiam mereri augmentum ſuæ beatitudinis, quod neque ipſis, neque ulli alij beato convenire poſſet, ſi ad meritum requireretur eſſentialiter contēptus ardua commodi; nam licèt ſecundùm aliam providentiam poſſint ſtatui commoda aliqua & incōmoda dependentia à voluntate beatorum, hæc tamen (ut ſuppono *ex tract. de beatitud. lib.3.t.2.n.57.*) non poſſent eſſe niſi leviſſima & ferè imperceptibilia, quorum contemptus propterea aut delectus non poſſet eſſe arduus, ut ad meritum requiritur in Adverſariorū ſententia. Confirmatur ex eo, quod D. Thomas *1. part. q.62. artic.9.* ad probandum Angelos non poſſe in beatitudine eſſentiali proficere merendo augmentū ipſius non aliam affert rationē, quàm quod debeat ipſis præfigi determinatus gloriæ gradus, ne Dei intentio feratur in aliquid indeterminatum & proceſſurum in infinitum; atqui hæc ratio probat quidem ex natura rei non debere tempus meriti in infinitum extendi, at non probat debere limitari ad ſtatum viæ; ergo quod de facto tale tempus limitetur ad ſtatum viæ, ex ordinatione Dei extrinſeca provenit, non ex natura rei.

Ratio D. Thomæ, ob quam non proficiunt de facto.

Dices: ordinatio divina debet eſſe prudentiſſima & rationabilis: ergo debet eſſe juxtà naturam rerum, ſuprà quas cadit, ergo quod tempus meriti limitetur ad ſtatum viæ non poteſt provenire ex ordinatione divina,

12\. quin ſimul proveniat ex natura rei. Sed contrà: Vt ordinatio divina ſit prudentiſſima & rationabilis ſufficit, quod ſit juxtà fines à Deo intentos, nobis ſæpè occultos; ideò conceſſo antecedēte poſſet negari abſolutè conſequentia, poteſt tamen etiam diſtingui, ergo debet eſſe juxtà naturam, id eſt juxtà congruentiam & convenientiam rerum, ſuprà quas cadit concedo; debet eſſe juxtà naturam, id eſt juxtà eſſentiam, nego; & dum dicimus ſtatum viæ non requiri ad meritum ex natura rei intendimus non requiri ex eſſentia meriti, ſeu non eſſe talem ſtatū eſſentialem merito, cæterùm non inficiamur requiri ad meritū ex congruentia & convenientia adeò ut convenientior ſit & congruentior ad merendum, quàm ſtatus termini & beatitudinis, eſt porrò congruentior & convenientior primò, quia ob commoda, & incommoda, dependenter à cujuſlibet libertate in ſtatu viæ non in ſtatu termini occurrentia; plures ille, quàm iſte continet merendi occaſiones: Secundò, quia in ſubjecto habente ex natura ſua capacitatem demerēdi conveniens eſt meritum dari ſolùm pro eo tempore, pro quo dari poteſt demeritum, & è contrà: tertiò, quia meritum ſupponit imperfectionem, ſupponit enim carentiam ejus, quod debet in præmium obtineri; non convenit igitur ſtatui beatitudinis, qui petit eſſe omnium bonorum aggregatione perfectus: quartò, quia certum eſt meritum non poſſe per totam beatitudinem protendi, alioqui ut *præced. num.* dicebatur non haberemus præfixum determinatum gloriæ gradum; ergo ne habeamus ſtatum beatitudinis etherogeneum, congruum eſt quod non mereamur in beatitudinis initio, aut per certa intervalla in beatitudinis ſtatu.

Congruentiæ ob quas ex divina ordinatione requiritur ad meritū ſtatus viæ.

13\. Ex dictis habetur ſtatum, ſeu ſpatium meriti & demeriti poſſe ex diverſa Dei ordinatione diverſis præſcribi terminis ab iis, quibus præſcribitur de facto; in hominibus ſcilicet, in quibus habet de facto pro termino exitum ab hac vita mortali, finiri poſſe paulò ante, aut paulò poſt talem exitum; & in Angelis, in quibus habuit de facto pro termino ingreſſum in beatitudinē, aut in damnationem, finiri poſſe paulò ante, aut paulò poſt talem ingreſſum, ità tamen ut poſt ingreſſum in beatitudinem duraret capacitas merendi aliquod aliud bonum à beatitudine eſſentiali, aut etiam beatitudinis eſſentialis augmentum; at non ſubſtantiam ipſam beatitudinis eſſentialis, abſolutè enim repugnat beatitudinem cadere ſub meritis ipſam ſubſequentibus, imò etiam præcedentibus tantùm naturâ, ut ſuppono *ex tract. de Angelis, lib.3. cap.3.*

Status, ſeu ſpatiū meriti & demeriti eſt indifferens ad varios terminos.

Duo poſſunt hic dubia ſupereſſe: Primum eſt, utrùm ſtatus viæ de facto requiratur non ſolùm ad merendum ſibi, verùm etiam ad merendum aliis? Secundum eſt, utrùm beati, qui ſecundùm aliam providentiam poſſent ſibi mereri beatitudinis eſſentialis augmentum, dicendi eſſent viatores ſimul & comprehenſores, in via ſimul & in termino in ordine ad diverſa; ſicuti Chriſtus in hac vita mortali dicebatur comprehenſor in ordine ad beatitudinem animæ, quâ fruebatur; viator in ordine ad beatitudinem corporis, quam merebatur.

Ad primū negant Vaſquez *1.2. diſp.216. c.4.* Gabriel à S. Vincentio *diſput. 19. q.4. num. 46.* aliique nonnulli putantes tùm beatos tùm animas in Purgatorio exiſtentes per actus, quos de novo eliciunt nobis promereri ſupernaturalia dona, imò & ſibi illos beatitudinem aliquā accidentalem, iſtas aliquam refrigerationem ex Angelorum viſitatione, aut ex revelatione eorum, quæ in mundo pro ipſarum liberatione fiunt, reſultantem. Verùm multò communior eſt ſententia oppoſita nullum prorsùs de facto agnoſcens meritum extrà viam, & beatis, concedens facultatem impetrandi tantùm, non merendi; favet plurimùm huic ſententiæ D. Thomas *in 4. diſt.45. q.3. art.3. ad 4.* dicens *licèt ſancti non ſint in ſtatu merendi ſibi, poſtquam ſunt in patria, ſunt tamen in ſtatu merendi aliis, vel potiùs ex merito præcedenti alios iuvandi; hoc enim apud Deum viventes meruerunt, ut eorum orationes exaudirentur poſt mortem*, ſubdit deinde diſcrimen impetrationis à merito. & clariùs *2.2.q.83. art.11. ad 1.* ait de ſanctis in patria *Eorum orationes habent efficaciam impetrandi ex præcedentibus eorum meritis, & ex divina acceptatione*, ubi adverte obiter per ly *& ex divina acceptatione* inſinuari, quomodò poſſint in patria aliquid impetrare parvuli qui ſine propriis meritis deceſſerunt? Ad primum igitur 14.

Status viæ de facto requiritur etiam ad merendum aliis.

igitur dubium respondendum affirmativè saltem propter auctoritatem D. Thomæ, & aliorum plurium apud Oviedum *controv.4. punct.2.n.30.*

15. Beatus potens sibi mereri adhuc esset simpliciter cõprehensor, non viator.

Ad secundum, si homine viæ intelligatur tendentia qualibet in bonum acquirendum, utique beati habentes facultatem merendi augmentum beatitudinis essent comprehensores quoad beatitudinis substantiam, viatores quoad ejusdem augmentum: At via, prout constituit statum viatoris, est illa dumtaxat, quà quis tendit in suæ salvationis aut damnationis substantiam, sicuti hæc substantia est simpliciter & absolutè terminus, prout constituit statum starui viæ oppositum; ideò ad dubium respondetur beatos in illa hypothesi dicendos fore dumtaxat comprehensores & in termino: Quoad Christum Oviedus *pracit. punct.2. n.25.* non dubitat ei negare propriam rationem viatoris; potuit tamen dici viator majori ratione, quàm beati in nostra hypothesi, quia ipse tendebat in substantiam beatitudinis corporis; quamvis non animæ; item quia agebat vitam mortalem cum unione ad corpus corruptibile, quod de facto in nobis convertitur cum statu viæ; neutrum autem ex his haberent beati, qui secundùm aliam providentiam possent sibi mereri, &c.

---

§. II.

An & quomodò ad meritum apud Deum requiratur ex parte merentis status gratiæ & sanctitatis?

16. Statũ gratiæ de facto requiri ad meritũ condignũ apud Deum est veritas fidei.

ASSERT. 1. Ad meritum condignum vitæ æternæ aliorumve donorum supernaturalium certum est de facto requiri ex parte merentis statum gratiæ & sanctitatis. Ità Magister *in 2. dist.27.* D. Thomas 1.2. *q.114. artic.2.* estque & fuit, ut loquitur Bellarminus *lib.5. de iustificat. c.12.* sententia cõmunis in scholis Catholicorum Theologorum, imò certa de fide asseritur expressè à Valentia *hic disput.8. q.6. punct.3.* Gabriele à S. Vincentio *disput.19.q.3.* aliisque permultis; nec ullus in contrarium affertur præter Michaëlem Bajum in propositionibus à Pio V. & Gregorio XIII. damnatis, inter quas hæ duæ referuntur, *Pelagij sententia est opus bonum citrà gratiã adoptionis factum non esse regni cælestis meritorium. Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiant per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantùm ex eo quod sunt conformia legi.*

Probatur assertum primò auctoritate, tùm duorum summorum Pontificũ damnantium propositiones mox relatas, tùm Concilij Tridentini *sess.6.* ubi *cap.16.* docet vitam æternam reddendam tanquã mercedem bonis operibus, esse promissam tanquam gratiam filiis Dei; item Christum influere in justificatos virtutem, sine quâ bona opera nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent, & *can.32.* statuis merita esse bona opera justificati, quæ ab eo fiunt per Dei gratiam. Solent etiam pro asserta veritate afferri ex Scriptura verba illa Ioan. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis* subintellige per gratiam: Alia Scripturæ loca sicut & egregia pro eadem veritate Augustini testimonia refert Bellarminus *pracit. cap. 12.* & Valentia *pracit. punct. 3.*

17. Et ad tale meritũ non solùm est improportionatus status peccati.

Probatur secundò ratione: Homo existens in peccato nequit apud Deum de condigno mereri vitam æternam aliave dona supernaturalia: ergo ad meritum condignum vitæ æternæ aliorumve donorum, &c. consequentia patet, quia de facto non datur status medius inter statum gratiæ & statum peccati; ad illud igitur, ad quod in homine non sufficit status peccati, requiritur de facto status gratiæ; antecedens probatur, tùm quia existens in peccato habet meritum æternæ mortis, cum quo nequit conjungi meritum condignum æternæ vitæ; tùm quia existens in peccato nequit condignè mereri gratiam & propriam justificationem, cum Tridentinum *sess.6. c.8.* expressè habeat *Nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur:* ergo à fortiori nequit condignè mereri vitam æternam & propriam glorificationem, quia deinde cætera dona supernaturalia ad gratiam justificationis & ad vitam æternam, vel conferunt tanquam prærequisita, vel consequuntur tanquam accessoria; tantam habent cum illâ connexionem & proportionẽ, ut nequeant sine eadem sub condignum meritum cadere. Hæc probatio est validissima & sufficientissima pro intento asserti ad de facto & ad præsentem statum naturæ lapsæ limitati; ut tamen universaliùs & à fortiori procedatur, mox ostendo pro merito condigno donorum supernaturalium non solùm esse prorsùs improportionatum statum peccati, sed nec esse sufficientem statum medium inter gratiam & peccatum, qualem haberet homo in natura vel pura vel integra, & divinitùs habere potest etiam in lapsa juxtà nostra principia non constituentia pro hoc statu essentiam peccati in privatione gratiæ.

Sed nec est sufficiens status medius inter gratiam, & peccatum.

18. Probatur tertiò: Ad meritum condignum vitæ æternæ requiritur valor & dignitas geometricè æqualis cum ipsa vita æterna; sed ad hujusmodi valorem & dignitatẽ geometricè æqualem requiritur ex parte merentis status gratiæ & sanctitatis; ergo ad meritum condignum vitæ æternæ aliorumve donorum supernaturalium, &c. major supponitur ex discrimine meriti condigni à congruo: Minor probatur; vita æterna est præmium permanens, durans & constitutivum status, est item in supremo gradu supernaturalitatis, hæc enim attenditur penes connexionem proportionatam cum Deo ut est in se, visio autem beata, seu vita æterna est immediata & formalis attingentia, imò possessio Dei ut est in se: ergo ad valorem &

& dignitaté geometricè æqualem cum tali præmio requiritur opus habens dignitatem, tùm permanentem & constitutivam status, tùm maximè accedentem ad supremum gradum supernaturalitatis, hujusmodi auté non est opus non dignificatum habituali gratia, quæ sola in via constituit statum sanctitatis & dignitatis apud Deum; sola item præstat perfectissimam ac summam elevationem supernaturalem utpotè forma supernaturalis nobilissima & per modum naturæ ergo.

19. Confirmatur: dignitas opera in ordine ad meritum magis attenditur penes subjectum, quàm penes objectum, ergo ut opus aliquod sit condignè meritorium vitæ æternæ non sufficit dignitas vitæ æternæ proportionata in objecto, quatenùs opus procedat ex motivo supernaturali, & ex supernaturalitate objectiva sit supernaturale etiam in se; sed insuper requiritur dignitas vitæ æternæ proportionata in subjecto, id est supernaturalitas & elevatio subjecti, quæ quidem non aliter habetur, quam per gratiam habitualem; requiritur igitur ad meritū condignum vitæ æternæ gratia habitualis in merente: Antecedens probatur tùm à posteriori ex operibus Christi, quæ ex objecto & in entitate sunt ejusdem rationis cum nostris, & tamen quia ex dignitate subjecti sunt infinitè digniora nostris, sunt nostris pariter infinitè magis meritoria; tùm à priori quia opus est meritorium apud alterū, quamvis quis eum proprio opere se ipsum offert ac subjecit altesi, cum meritum saltem apud Deum includat obsequiū reluceens in voluntaria subjectione personæ; reflectitur igitur quodammodò opus meritorium suprà subjectum, seu suppositum operans, non sic suprà objectum; adeoque debet ipsius dignitas attendi penes subjectum magis, quam penes objectum.

Opus ut meritoriū pésatur ex subjecto magis, quā ex objecto.

20. Tota hæc probatio, & præsertim postrema ratio à priori directè evertit fundamentum Baij in propositione suprà relata non requirentis gratiam ad opus meritorium ex eo, quod ratio meriti in opere tota proveniat à conformitate ipsius ad legem, seu ab obedientia legis; quæ conformitas & obedientia quia reperiri, ut ipse aiebat, æquè potest in operibus existentis in peccato, ac in operibus existentis in gratia, illius æquè ac istius opera asserebat esse meritoria, ut observat Vasquez *disput.* 215. *c.* 4. *num.* 32. Nec Bajo quidquam favent nonnulla loca Scripturæ promittentis vitam æternam obedientiæ legis, seu observantiæ mandatorum, ut cum dicitur Eccles. 15. *Si volueris mandata servare conservabunt te*, & Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*: Non favent, inquam, quia observantia mandatorum includit dilectionem Dei super omnia quæ non habetur sine gratia habituali saltem subsequente ad ipsam tanquam ad ultimam dispositionem; Deinde talia loca possunt intelligi de observantia meritoria, & supponente hominem in statu gratiæ.

Occurritur auctoritatibus Scripturæ.

21. Assert. 2. Status gratiæ & sanctitatis ad meritum condignum, de quo suprà, requiritur ex natura rei, & ab intrinseco, imò essentialiter, adeò ut nec de potentia absoluta haberi possit tale meritum nisi detur ex parte merentis habitualis gratia, aut forma alia eminentiùs sanctificans. Ità Thomistæ communiter, licèt vix expressè loquantur de potentia absoluta, expressè id præstant Gabriel à S. Vincentio *disp.* 19. *q.* 3. *num.* 37. Amicus *disp.* 35. *num* 11. Oviedus *controv.* 5. *num.* 12. Arriaga *disp.* 54. *num.* 5. & alij plurea contrà Scotistas & Nominales non agnoscentes in merito apud Deum dignitatem illam intrinsecam, & ex iis, qui talem dignitatem de facto admittunt, contrà Suarium *lib.* 12. *c.* 14. Tannerum *disp.* 6. *q* 6. Granadum *controv.* 3. *tract.* 11. *disp.* 2. aliosque nonnullós eand m dignitatem non requirentes de potentia absoluta.

Status gratiæ requiritur ad meritū condignum etiā de potētia absoluta.

Dixi *aut forma alia eminentiùs sanctificans* propter gratiam unionis, quæ sicuti eminenter continet & tanquam propriā passionem ac proprietatem trahit gratiam habitualem, ità rectè dicitur forma eminentiùs sanctificans, nec dubito quin per se ipsam præcisè præstare possit totam illam condignitatem in ordine ad meritum, quam præstat gratia habitualis; quamvis videatur oppositum sensisse Gabriel à S. Vincentio *praecit. num.* 37. ubi inquirens an suppositum Verbi possit supplere gratiæ defectum, ità quod si Christi Domini humanitas sine gratia sanctificante fuisset divinitati copulata, potuisset habere operationes meritorias? respondet utrumque esse valde probabile.

In creatura pura & nō unita hypostaticè divinitati.

Probatur: Status gratiæ & sanctitatis ad meritum condignum, de quo suprà, requiritur, ut ei tribuat geometricam æqualitatem valoris & dignitatis cum præmio; sed hæc æqualitas ad meritum condignum requiritur ex natura rei, & ab intrinseco, imò essentialiter; est enim id, quo meritum condignum essentialiter differt à congruo; ergo status gratiæ & sanctitatis ad meritum condignum de quo suprà, requiritur ex natura rei, & ab intrinseco, imò essentialiter, &c. Major constat ex doctrina præcedentis tertiæ probationis positæ sub *num.* 18. & 19. ex quā etiam facilè consideranti innotescit æqualitatem illam geometricam tribui ab habituali gratia, non quomodocumque, sed ex natura rei & ab intrinseco; tribuitur enim in genere causæ formalis, & per effectus formales quos ipsa præstat in subjecto; certum est autem fieri ab intrinseco & ex natura rei quod fit in genere causæ formalis. Hocque insuper magis constabit *ex seq.* §. quo statuetur gratiam habitualem non indigere ulla extrinseca Dei ordinatione, ut reddat nostra opera condigna & geometricè æqualia præmio supernaturali. 22.

Dices hinc non probari, quod nequeat aliter, quàm per gratiam haberi condignitas meriti apud Deum; aliud enim est quòd gratia (ut evincit probatio) talem condignitatem tribuat ex naturā suā, aliud quòd ipsa sola possit eam tribuere; & sicuti cum eo, quòd gratia sit forma ab intrinseco & ex naturā suā remissiva peccati, benè per nos stat,

stas, quòd peccati remissio haberi possit tùm per voluntatem Dei extrinsecam, tùm per aliquam aliam formam intrinsecam, nimirum per actum beatæ visionis, aut habitum luminis gloriæ; ità cum eo, quòd eadem gratia sit ab intrinseco, & ex naturâ suâ, condignificativa meriti apud Deum, benè stabit quòd meriti condignificatio haberi possit per extrinsecã Dei ordinationem, vel saltem per aliam formam sanctificantem; undè Vasquez *disp. 206. n. 26.* licèt ad meritum de condigno requirat statum sanctitatis intrinsecæ, contentus est sanctitate actuali proveniente ab actu charitatis, qui per ipsum est forma sanctificans, & data hypothesi formæ sanctificantis in tali actu favet Vasquio, Oviedus *pracit. controv. 5. num. 13.*

23. Sed contrà: licèt attentâ præcisè vi illationis non rectè probetur solam gratiam condignificare posse meritum apud Deum ex eo, quod ipsa illud condignificet ab intrinseco & ex natura rei; rectè tamen id probatur attenta perfectione condignificationis, quam gratia tribuit elevando subjectum meriti ad participationem divinæ naturæ, ad filiationem adoptivam, & ad supremum gradum supernaturalitatis, qui in viâ haberi possit à pura creatura; hæc enim condignificationis perfectio non aliter, quàm per gratiam haberi potest, & tamen essentialis est merito condigno vitæ æternæ, utpotè quæ, ut jam attigimus, est in simpliciter summo supernaturalitatis gradu; & quando respicere posset vt condignum meritum aliquod habens condignificationem minorem eâ, quam de facto gratia tribuit, respiceret ut excedens & suprà condignum meritum condignificatum per gratiam: Ex his eruitur positiva instantiæ impugnantia, ne dum solutio, & simul

24. *Omnis dignitas & elevatio possibilis in purâ creatura est minor ea, quæ habetur per gratiam habitualē.* Probatur assertum specialiter quoad postremas particulas, nimirùm, quoad ly *adeò ut nec de potentia absoluta haberi possit tale meritum*, &c. In pura creatura, & præscindendo à gratia unionis, omnis dignitas & elevatio etiam per potentiam absolutam dabilis ex parte merentis est minor & imperfectior ea dignitate & eleuatione, quã præbet gratia habitualis; ergo omnis hujusmodi dignitas & elevatio est insufficiens ad meritum condignum, de quo in præsenti, & per consequens nec de potentia absoluta haberi potest tale meritum, nisi ex parte merentis detur habitualis gratia, antecedens deducitur *ex praced. lib. c. 1. §. 7.* ubi ostensum est gratiam habitualem esse formam perfectiorem omnibus, quæ dari possint in ordine supernaturali; item *ex praced. c. 4. §. 1. 2. & 3.* ubi licèt asserta sit possibilis justificatio, aut per gratiã non physicè inhærentem, aut per aliam formam à gratia, semper tamẽ additum est talem justificationem fore impefectiorẽ ea, quæ habetur per gratiam habitualẽ physicè inhærentem, & hac sola nõ illa justificatione conferri filiationem adoptivam & participationem naturæ Dei; prima consequentia probatur dignitas & elevatio, quam præbet de facto habitualis gratia est præcisè sufficiens, non superabundans, ad meritum condignum, de quo in præsenti; ergo dignitas & elevatio ea dignitate & elevatione minor ac imperfectior est minor sufficiente, seu est insufficiens ad idem meritum cõdignũ, & per consequens ad istud est insufficiens omnia alia dignitas, si omnis alia dignitas est minor ac imperfectior ea dignitate, quæ habetur per gratiam.

Dices primò: dignitas per quam gratia habitualis inhærens condignificat meritum apud Deum consistit præcisè in eo, quod constituat Dei amicum; atqui per nos ex *pracit. cap. 4.* tùm forma physicè extrinseca, tùm aliqua forma inhærens alia à gratia potest constituere Dei amicum; ergo tùm forma physicè extrinseca, tùm aliqua forma inhærens alia à gratia sufficit ad cõdignificandum meritum apud Deum. Sed contrà: Gratia habitualis constituit Dei amicum amicitiâ perfectissima & summâ, quæ propter filiationem adoptivam filialis est ex parte nostra, paterna ex parte Dei, & propter elevationem factam per modum naturæ elevat nos ad supremũ gradũ supernaturalitatis & æqualitatis cum Deo: Hoc genere amicitiæ amicũ non constituit forma physicè extrinseca aut intrinseca alia à gratia, quæ dat præcisè jus ad gloriam tamquàm hæredi liberaliter instituto, non tamquàm hæredi ut ità dicam nato seù filio: Hinc ad instantiam directè dico dignitatem, per quam gratia habitualis condignificat meritũ, consistere in eo quod constituat Dei amicum non amicitiâ quacumque, sed amicitiâ summa & perfectissima modo explicato, & hæc non aliter quàm per gratiam physicè inhærentem haberi potest; licèt aliter haberi possit amicitia aliqua inferior & imperfectior. 25. *Omnis itē cum Deo amicitia per aliam formam est minor amicitiâ per gratiam.*

Dices secundò, aut non esse necessariam ad meritum condignum amicitiam illam summã & perfectissimam, aut quod de ista deest in constituto amico per aliam formam à gratia suppleri posse per voluntatem extrinsecam Dei, sicuti per volũtatem extrinsecã Principis suppleri potest & augeri valor monetæ, adeò ut vilis materia puta nummus coriaceus tanti æstimetur, & valeat, quanti materia pretiosa puta: nummus aureus. Sed contrà: falsa est prima instantiæ pars ex jã dictis, præsertim *praced. n. 23.* falsa 26. est pariter secunda pars, quia cõdignitas meriti ad præmium attenditur penes æqualitatem perfectionis intrinsecę veram & realem, perfectio autem intrinseca vera & realis haberi nequit per extrinsecam voluntatem; confirmat hoc Arriag. *pracit. disp. 54. n. 6.* ex dignitate seu perfectione requisita ad satisfactionem condignam pro peccato, quam quidem dignitatẽ nequit Deus in pura creatura supplere per suam extrinsecam voluntatem, & per istam facere, quod opera non dignificata intrinsecè à divina persona sint condignẽ pro lethali satisfactoria: Quoad monetã diversa est ratio, quia monetæ valor non attenditur penes aliquid ipsi intrinsecũ, sed penes institutionẽ hominũ ad placitũ ipsi imponentium significationem tanti vel tanti *Cur valor pecuniæ nõ valor meriti augeri & mutari possit per voluntatem extrinsecam.*

valoris potiùs, quā tribuentiū valorē ipsum; licet deinde in commerciis & cōmutationibus supponatur moneta pro illomet valore, quem significat tantùm, non continet: Porrò ex humana institutione & jure gentium facultas imponendi huic vel illi monetæ, seu materiæ in monetam excussæ significationem tanti vel tanti valoris translata est in voluntatem Principis, ideò &c.

---

§. III.

An & quomodò ad meritum apud Deum requiratur ex parte Dei promissio, seu ordinatio extrinseca?

27. ASSERT. 1. Ad meritum condignū apud Deum non requiritur ex parte Dei promissio, seu ordinatio extrinseca, tanquam ratio conferens aliquem valorem bono operi. Ità Thomistæ communiter, & ferè omnes recentiores, contrà Scotum *in 1. dist. 17. q. 3. & in 3. dist. 19.* Gregorium *in 3. dist. 27. q. 3. art. 3. dub. 2.* Gabrielem *in 4. dist. 49. art. 1. & 3.* Herincx *hic disp. 6. n. 43.* Coninchum *2. 2. disput. 8. dub. 4.* Ripaldam *tom. 1. de ente supernaturali, disp. 16. sect. 2.* aliosque nonnullos recentiores sanctos Scotistas & Nominales.

Promissio vitæ æternæ alia intrinseca gratiæ, alia extrinseca.

Dixi *promissio, seu ordinatio extrinseca,* quia in ordine ad præmium vitæ æternæ, de quo in præsenti duplex Dei promissio, seu ordinatio distingui potest, una intrinseca gratiæ & ei essentialis sita in connexione & proportione, quam ex sua natura habet gratia cum vita æterna; altera extrinseca gratiæ & ei accidentalis sita in actu positivo libero Dei, quo promittitur vita æterna pro operibus à gratia habituali procedentibus, taliaque opera antequā fiant acceptantur ad vitam æternam; ubi adverte obiter promissionem præmij ex genere suo differre ab acceptatione, seu ordinatione ad præmium in eo, quod illa semper antecedat, ista sit indifferēs ad hoc ut antecedat, vel subsequatur opus meritoriū, unde in humanis Principes sæpè acceptant ad præmium obsequia, quibus, antequam exhiberentur, nulla erat facta promissio; non ità tamen evenit in Deo, cujus sicut omnis actus antecedit opera nostra, ità omnis ordinatio est antecedens, ac propterea in ipso nulla est ratio distinguendi acceptationē ordinationemve ad præmium à præmij promissione. Porrò promissio divina, quam nos diximus essentialem & intrinsecam gratiæ, ab aliquibus dicitur etiā physica & naturalis; illa verò, quam nos diximus accidentalem & extrinsecā, ab iisdem dicitur etiam moralis & positiva; & hæc sola quomodocumque vocetur est simpliciter ac propriè promissio, illaque alia meliùs diceretur innata exigentia, quàm promissio.

28. Dixi *tanquam ratio conferens aliquē valorem,* ut locū relinquerē statuendi in sequentibus: Vtrùm Dei promissio ad meritū requiratur aliquo alio titulo? Itē ut directè concludere contrà Scotistas, Nominales, cæterosque Auctores præmemoratos, qui, ut malè illis quidā imponunt, non astruunt promissionem Dei extrinsecā conferre totū valorem bonis operibus, sed aliquē dumtaxat; & aliquem, licèt supernaturali præmio inadæquatum & insufficiētem, agnoscunt bona opera aliundè accipere, nimirum à dignitate habitualis gratiæ, ab honestate objecti, &c.

Probatur: Opus bonū hominis justi habet ex se valorē æqualem & adæquatū præmio supernaturali; & quādo aliquid de tali valore deesset non posset ei cōferri ex promissione, seu ordinatione Dei extrinseca: ergo ad meritū condignum apud Deum non requiritur ex parte Dei, &c. consequentia patet; antecedens constat duplici parte; & sicuti qualibet est etiā seorsim efficax ad inferendū intentū, ità expedit utrāque seorsim cōprobare.

Probatur igitur prima pars antecedentis: 29.
Opus bonū hominis justi utpotè condignificatum & quasi convestitū gratia habituali, habet in se totum valorē gratiæ habitualis; sed hæc habet valorē æqualem & adæquatum præmio supernaturali, nimirū vitæ æternæ, & à fortiori cuicūque alij supernaturali dono: ergo opus bonum hominis justi, &c. Minor probatur, quia gratia habitualis ex supradictis est forma omnium prima & perfectissima in ordine supernaturali; est semen vitæ æternæ, imò per modū radicis & seminis est ipsamet vita æterna juxtà illud Rom. *6. Gratia Dei vita æterna*; constituit in supremo gradu supernaturalitatis habitualis, sicuti ex jam dictis vita æterna est in supremo ac sūmo gradu supernaturalitatis actualis. Neque dicas, cū his omnibus adhuc gratia habitualis per se ipsam non habet rationē meriti respectu vitæ æternæ: ergo neque potest talem rationem meriti in opera refundere. Contrà enim: adhuc gratia non habet per se ipsam rationem meriti aliundè, quàm ex defectu valoris, concedo; defectu valoris, seu æqualitatis cū præmio, nego; ergo non potest rationē meriti in opera refundere quoad omnia ad meritū requisita, cōcedo, quoad æqualitatem, seu condignitatem valoris cum præmio, nego. Neque urgeas: præmium vitæ æternæ, utpotè quod importat possessionem ipsiusmet Dei, est infinitum & valoris infiniti; non sic habitualis gratia: ergo hæc cum illo non habet æqualitatē, seu condignitatem valoris. Contrà enim: Vita æterna, quamvis importet possessionem Dei infiniti, non importat possessionē Dei infinitā, ideò non est præmiū infinitum, & quando permitteretur esse præmium infinitū, adhuc gratia, quamvis non haberet cum ipso æqualitatem commensurationis arithmeticæ, haberet tamen æqualitatem proportionis geometricæ, quæ sufficit ad meriti condignitatem.

Gratia habitualis est æqualis valoris cum vita æterna & præmio quolibet supernaturali.

Probatur secunda antecedentis pars: Valor meriti in ordine ad præmium attenditur penes intrinsecam operis perfectionem ac dignitatem, hæc autem non potest conferri per promissionem extrinsecam; & sicuti ex eo, quod quis promittat rem pretiosam pro re vili, valor intrinsecus rei vilis non augescit, 30.

Promissio extrinseca nullū addit valorē operi in ordine ad præmiū.

nec

nec adæquat valorem rei pretiosæ; ità si opera nostra respectu æternæ vitæ essent vilia & improportionata, non redderentur proportionata & æqualia ex eo, quod illis Deus vitam æternam promitteret, unde nec posset illis vitam æternam promittere per modum condignæ retributionis, sed solùm per modum largitionis liberalis. Confirmatur: Bona opera antiquorum Patrum valoris ex se insufficientis & inæqualis in ordine ad promerendam Incarnationem; actus item reconversivi peccatoris in Deum valoris pariter insufficientis & inæqualis in ordine ad promerendam peccati remissionem, non crescunt in valore nec perveniunt ad meritum condignum illa Incarnationis, isti remissionis peccati, ex eo quod Deus illis Incarnationem, istis remissionem peccati promiserit: ergo si quid valoris deest in opere, non potest id conferri ex Dei promissione. Neque dicas in operibus sanctorum Patrum & in actibus reconversivis peccatoris deesse proportionem etiam inchoatam, cum illa non sint in eodem ordine cum Incarnatione, isti non proveniant à persona constituta in Dei

31. amicitia. Contrà enim: negari non potest proportio inchoata ubi reperitur meritum congruum sicuti reperitur in operibus sanctorum Patrum respectu Incarnationis, & in actibus reconversivis contritionis, dilectionisve Dei super omnia respectu remissionis peccati; Unde defectus proportionis inchoatæ ad summum infirmat argumentum quo aliqui inferunt in Adversariorum sententia etiam actus bonos naturales, imò indifferentes, posse ex divina promissione acquirere valorem condignum præmio supernaturali.

32. Præcipuam hujusce probationis vim Adversarij conantur infringere paritate pecuniæ, cujus valor augetur ex voluntate extrinseca Principis. Verùm paritatẽ non currere ostensum jam est superiùs *n.* 26. Stet igitur promissionem Dei extrinsecam ad meritum condignum non requiri titulo augendi valorem nostrorum operum; & ulteriùs procedamus investigando, utrùm requiratur aliquo alio titulo: præsertim verò ut consurgat in creatura jus exigendi & in Deo obligatio præbendi præmium; ex quo capite ad meriti condigni complementum existimant requiri divinam promissionem. Sylvius *hic q.* 114. *art.* 2. *quæsito* 4. Ioannes à S. Thoma *disp.* 23. *art.* 1. *n.* 16. Gabriel à S. Vincentio *disput.* 19. *q.* 7. Suarez *lib.* 12. *c.* 17. Amicus *disp.* 35. *n.* 55. Bellarminus *lib.* 5. *de iustificat. c.* 14. cæterique Theologi magis communiter contrà Vasquium *hic disput* 214. Turrianum *opuscul.* 8. *disput.* 1. *dub.* 3. Gonetum *disput.* 1. *n.* 58 Oviedum *controv.* 4. *punct.* 1. Madernum *q.* 9. *art* 9 & quosdam alios

33. In hoc dissidio observat Oviedus multùm misceri quæstionis de nomine, ex eo quòd meritum, non eadem ratione ab omnibus accipiatur; & verè cum meritum sit moralis causa præmij, sicuti causa quælibet in ordine ad suos effectus habet diversos status, & potest diversimodè accipi; ità & meritum in ordine ad quod considerari potest, vel in actu primo remoto, & cum impedimento actus secundi vel in actu primo proximo, sed cum indifferentia ad actum secundum; vel in actu primo proximo habente connexionem necessariam cum actu secundo; vel in actu secundo & in actuali conjunctione cum effectu, id est cum præmio: Difficultas jam esse potest, utrùm ad veram rationem meriti sufficiat, quòd respiciat præmium ut causa in actu primo proximo cum indifferentia ad actum secundum, id est ad actualem conjunctionem cum ipso præmio, an insuper requiratur, quod habeat cum tali actu secundo necessariam connexionẽ? existimo non requiri; potest enim sine tali connexione salvari vera ratio causæ, ut patet in causis liberis, poterit igitur sine eadem salvari vera ratio meriti relucentis in eo, quòd sit vera moralis causa præmij; nec apparet ad quod aliud genus causæ, quam meritoriæ pertinere possit causalitas, quâ opus propria dignitate & valore movendo alienam voluntatem inducit collationem alicujus boni, respectu cujus opus illud præhabeat indifferentiam, non necessariam connexionem. Hac observatione præmissa sit

Meritũ sumitur quadrupliciter in ratione causæ.

Assert. 2. Ad meritum condignum apud Deum non requiritur ex parte Dei promissio, seu ordinatio extrinseca tanquam ratio inducens debitum remunerandi. Hujus asserti, tùm propugnatores, tùm oppugnatores habentur *præced. n.* 32. 34.

Probatur: Sine eo debito remunerandi, quod potest induci ex Dei promissione, seu ordinatione extrinseca, habetur perfectè & completè meritum condignum apud Deum: ergo ad meritum condignũ apud Deum non requiritur, &c. consequentia patet, antecedens probari solet triplici paritate; prima desumpta ex operibus Christi, quibus nimis derogaretur, ipsis non concedendo rationem meriti condigni independenter ab extrinseca Dei lege; secunda desumpta ex nostris operibus peccaminosis, quæ nulla indigent ordinatione ad pœnam, ut veram habeant rationẽ demeriti; tertia desumpta ex humanis, ubi potest unus apud alium benemereri absque ulla alterius promissione, & qui Reipublicæ multum profuit consuevit dici de Republica benemeritus, etiamsi nullum Respublica præmium ei promiserit: Verùm hisce paritatibus parùm fido, quia & ægrè possunt probari ipsarum assumpta si negentur, ut negantur magis communiter ab Adversariis; & assumptis admissis facile est assignare discrimina eludentia vim illationum; ad primam enim paritatem fortè dici posset opera Christi, ut specialiter dignificata per hypostasim Verbi, non esse Deo debita, & ut talia fundare posse jus exigendi à Deo præmium, non sic opera nostra quæ quomodocumque sumantur pluribus titulis Deo debentur; ad secundam rectè diceretur demerentem constitui debitorem pœnæ, merentem constitui creditorem præmij apud alterum, rectè autem potest quis sine alterius promissione & pacto constitui apud ipsum debitor potiùs, quàm creditor; ad

Meritũ condignũ apud Deum non requirit promissionem Dei extrinsecã.

Malè tamẽ id probatur aliquibus paritatibus.

tertiam diversitas esse posset, quòd in humanis opera præstita in utilitatem alterius possunt in ipso inducere debitum gratitudinis, pro quo non requiritur ulla antecedens promissio, tale debitum nequit Deus contrahere, cui quidquid præstamus pluribus titulis debemus, debitum autem gratitudinis non inducitur nisi in eo, cui præstatur aliquid nullo titulo debitum; sicque in merito apud homines potiùs, quã in merito apud Deum, potest absque promissione extrinseca induci debitum remunerandi. Hisce igitur paritatibus prætermissis magis efficaciter, & magis directè

35. Probatur illud primum antecedens: Debitum remunerandi, quod potest induci ex promissione Dei extrinseca, est debitum aut justitiæ in sententia admittente Deum posse obligari creaturæ ex rigorosa justitia, aut fidelitatis in sententia non agnoscente in Deo possibilem talem obligationem juxtà alibi à nobis tradita, sed sine debito remunerandi, aut ex justitia, aut ex fidelitate, habetur perfectè & completè meritum cõndignũ apud Deum: ergo sine eo debito remunerandi, quod potest induci ex promissione, &c. Minor probatur sine necessaria & infallibili connexione cum collatione præmij habetur perfectè & completè meritum condignum, quod *ex praced. n. 33.* nihil est aliud, quàm causa moralis in actu primo proximo potens causare præmij collationem, causa autem moralis ut sit in actu primo proximo potens causare non requirit necessariam & infallibilem connexioné cum actu secundo, quemadmodum confirmari potest in opere impetratorio, quod ob eandem rationem habet perfectam & completam rationem impetratorij absque necessaria & infallibili connexione cum re impetranda; atqui debitum remunerandi, aut ex justitia, aut ex fidelitate, non potest requiri ad meritum condignum apud Deum, nisi ad inducendam necessariam & infallibilem connexionem illius meriti cum collatione præmij à Deo facienda: ergo sine debito remunerandi, aut ex justitia, aut ex fidelitate, &c.

Dices primò: Non est perfectum & completum meritũ sine jure exigendi præmium, & sine eo quod faciat præmium debitũ merenti, unde meritũ dici solet jus exigitivum præmij; & adulti existentes in gratia dicuntur habere jus ad gloriam non solùm ut hæreditatem; verùm etiam ut mercedem, quod jus ad gloriam ut mercedem non correspondet nisi operibus meritoriis; atqui jus exigendi præmium à Deo non potest esse sine debito remunerandi ex parte Dei, & hoc debitum non potest esse aliud, quàm obligatio, aut ex justitia, aut ex fidelitate, adeoque

36. quàm obligatio inducta ex promissione. Sed

Quomodò meritum sit jus ad præmium.

contrà: omnis aptitudo sicuti est aliqua exigentia, ità est aliquod jus, cui correspondet debitum latè acceptum, prout dici potest debitum alteri illud omne, quod ei proportionatum & conveniens est; in hoc sensu & non aliter meritum est jus, & præmium est debitum; merens habet jus exigendi, alter habet debitum retribuendi præmium; quia tamen hæc juris acceptio est minùs propria, minùs propriè loquuntur qui meritũ vocant simpliciter & absolutè jus exigendi præmiũ; unde nos ad vitandam hanc loquendi improprietatem meritum suprà definivimus opus dignum retributione, non jus exigitivũ retributionis: Hinc ad instantiam in subjecta materia dicito jus exigendi præmium à Deo non posse esse sine debito remunerandi ex parte Dei, servata tamen proportione adeò ut jus latè acceptum non possit esse sine debito latè accepto, & jus strictius non possit esse sine debito strictiore possit verò esse sine debito strictiore jus latè acceptum, & per consequens jus nostri meriti, quod est jus latius, possit esse sine debito orto in Deo ex promissione, quod est debitum strictius.

Urgebis: si ad meritum sufficeret jus latius modo mox explicato & mereri aliquod præmium apud alterum esset solùm exhibere alteri opus dignum & æquale tali præmio, simile jus sufficeret pariter ad emptionem, & qui offerret alteri justum pretium pro equo v. g. diceretur equum ab altero emere, & jure emptionis facere sibi debitum alienum equum, quod tamen est apud omnes falsum. Sed contrà: in omnium sententia emptio dat 37.
jus magis strictum, quam det meritum, & cum illa sit contractus mutuus utique requirit utriusque contrahentis, emptoris scilicet & venditoris, voluntatem; non valet igitur arguere ab emptione ad meritum, nec à merito ad emptionem.

Dices secundò: de facto nostris meritis debetur gloria & præmium æternum ex divina promissione: ergo quia hæc requiritur ad tribuendam nostris operibus perfectam & completam rationem meriti, alioqui inanis esset & superflua; antecedẽs probatur primò ex Scripturâ Iacobi 1. *Justus accipiet coronã vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Heb. 6. *Imitatores eorum, qui fide & patientia hæreditabunt promissiones.* Matth. 20. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno:* Secundò ex Tridentino *sess. 6. c. 16.* ubi vita æterna dicitur proponenda *tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis operibus & meritis fideliter reddenda:* Tertiò ex sanctis Augustino & Thoma, nam sanctus Augustinus *serm. 56. de verbis Apostoli* ait de Deo *Debitor factus est non aliquid à nobis accipiendo, sed quod placuerit promittendo,* sanctus Thomas *hic q. 114. art. 1. in c.* ait *Meritum hominis apud Deum esse non potest, nisi secundùm præsuppositionem divinæ ordinationis.* Sed contrà: existimare aliquis posset om- 38.
nes relatas auctoritates rectè intelligi de promissione gratiæ intrinseca ac indistincta à voluntate conferendi gratiã: Verùm, licèt de tali promissione procedant verba ex D. Thoma relata, quibus immediatè subdit ipsemet S. Doctor *ità scilicet ut id homo consequatur à Deo per suam operationẽ quasi mercedem, ad quod Deus ei virtutem operandi deputavit,* quod est idem ac dicere, ad quod Deus ei gratiam dedit; licèt inquam verba D. Thomæ de promissione intrinseca

proce

De facto datur promissio Dei extrinseca de remunerandis nostris meritis.

procedant, non sic eidem promissioni quadrant reliqua testimonia; & concedendum omninò est Deum de facto esse ex pacto & promissione extrinseca obstrictum ad retribuendam gloriam bonis operibus ex gratia procedentibus: at aliud est dari in Deo extrinsecam præmij promissionem & debitum ex promissione ortum, aliud talem promissionem & tale debitum requiri ad constituendam, aut saltem complendam rationem meriti in nostris operibus. Vndè

39. Ad instantiam distinguo antecedens, de facto nostris meritis debetur gloria & præmium æternum ea divina promissione etiam, concedo; tantùm, nego; vel jure fidelitatis & stricto, concedo; jure meriti & lato, quod Vasquez appellat jus studiosæ actionis, nego; dico enim de facto esse debitam nostris meritis gloriam & esse debitam innegabiliter; quod sit debita habetur ex pura ratione meriti, quod sit debita innegabiliter & ex fidelitate habetur ex ratione promissionis; quâ præcisa adhuc gloria esset debita, negabiliter tamen & cum aliqua indifferentia, at esse hoc modo debitum sufficit ad completam rationem meriti.

Dices tertiò: ex supradictis quòd bonæ operationes supernaturales & liberæ extrà statum viæ non habeant rationē meriti provenit ex ordinatione & voluntate extrinseca Dei; ergo ex ordinatione pariter & voluntate extrinseca provenit, quòd eædem operationes habeant rationem meriti in via, nec certè videtur posse sine inconsequentia dici, quod ad meritum nulla requiratur ordinatio extrinseca, & quod extrà viam desit
40. meritum defectu ordinationis extrinsecæ. Sed contrà: ordinatio ad præmium alia est positiva, quâ Deus statuit aut promittit præmiare, & hujus positio non requiritur ad meritum, ejusdemque defectus meritum non impedit; alia est negativa, quâ Deus statuit & manifestat se nolle præmiare, & ratione hujus ordinationis extrinsecæ bona opera extrà viam non habent rationem meriti, quia se habent ut causa in actu primo remoto & cum impedimento perpetuo actus secundi, quod non est retinere simpliciter & absolutè rationem causæ, ut suprà observavimus *numer.33.* Ad instantiam igitur concedo antecedens intellectum de ordinatione negativa, nego si intelligatur de ordinatione positivâ; & nego pariter consequentiam, quæ de ordinatione positiva procedit. Ad illud quod additur dico nos non docere deesse extrà viā meritum defectu ordinationis extrinsecæ; imò docemus deesse ex vi talis ordinationis sed negativæ; & aliud est non ordinari ad præmium, aliud ordinari ad non præmium; hoc, non illud, est contrà rationem meriti. Neque existimes videri posse iniquam ordinationem, quâ Deus statuat non præmiare bona opera quantùm est de se præmio digna. Contrà enim: ad summum objici posset aliqua ordinationis iniquæ existimatio, si opera quantùm est de se præmio digna non essent Deo aliis titulis debita; quapropter facilè admitterem iniquam fore legem, quâ

Meritum extrà viam non deficit ex non ordinatione ad præmiū, sed ex ordinatione ad nō præmium.

Princeps creatus decerneret nullo præmio afficere obsequia sibi præstita, ex quibus plura esse solent nullo titulo debita.

Dices quartò: Nostra bona opera, quamvis procedentia ex gratia non sunt apud Deum meritoria ab intrinseco & ex natura sua; ergo sunt talia solùm ex pacto & ordinatione extrinseca, antecedens probatur, quia inter damnatas Baij propositiones secunda ità habebat: ***Sicut opus malum ex sua natura est mortis æternæ meritorium, sic opus bonum ex sua natura est vitæ æternæ meritorium***, quemadmodum referunt Bellarminus *lib. 5. de justificat. cap.14.* & Herinex *disp.6. quæst.3.*
num.41. Sed contrà: distinguo antecedens, 41.
non sunt meritoria ab intrinseco & ex natura sua, adeò ut non excludant de facto extrinsecam Dei promissionem, concedo; adeò ut omninò indigeant extrinseca promissione nec possint ipsam excludere, nego antecedens, & consequentiam: Quando deindè antecedens absolutè concederetur, nihil ei officeret propositionis Bajanæ damnatio, quâ damnatur in opere bono non absolutè esse meritorium ex natura sua; sed comparatio ipsius cum opere malo in tali esse meritorio, quæ cōparatio deficit præsertim in eo, quod opus bonum non est meritorium ex natura sua vitę æternæ ut procedens ex solis naturæ viribus; sicuti ut ex istis solis procedens est mortis æternæ ex natura sua meritorium opus malum, in quo sensu procedebat comparatio in Bajo damnata, ut colligitur tùm ex alia propositione ejusdem Baij relata à Bellarmino *præcit. cap.14.* tùm ex eo, quod ipse ex supradictis *num.16.* negabat necessitatem habitualis gratiæ ad condignè merendum apud Deum.

Quomodò ex naturâ suâ opus bonum nō sit meritorium vitæ; sicut opus malum mortis.

42. Ex dictis habetur retributionem meritorum, quæ de facto est in Deo actua tùm justitiæ remunerativæ quatenùs servat æqualitatem præmij cum merito, tùm fidelitatis quatenùs implet pactum promissionemvè præmiandi; fore actum justitiæ remunerativæ tantùm, non fidelitatis, si pactum & promissio præmiandi ex parte Dei non præcessisset; nam absque pacto & promissione, sicuti nostra opera adhuc essent verè merita, ità gloria adhuc esset verè præmium, & gloriæ collatio adhuc esset vera remuneratio, seu verus actus remunerativæ justitiæ; conformiter autem ad supradicta *tract.5. lib.1. cap.*: ei de non admittenda in Deo particulari & stricta justitia; intelligo nomine justitiæ remunerativæ speciem quamdam justitiæ generalis providentialis seu gubernativæ, quæ diversa sit à justitia particulari & rigorosa sivè commutativa sivè distributiva eo proportionaliter modo, quo *præcit. cap.10. §. 6.* ab eadem particulari justitia ponebatur diversa, & Deo concedenda, justitia vindicativa seu punitiva.

Retributio meritorum qualis actus sit in Deo.

§. IV.

An, quæ, & quanta libertas requiratur ex parte operis ad meritum condignum apud Deum?

43. Libertas requisita ad meritū debet esse à necessitate, non dumtaxat à coactione.

ASSERT. 1. Ad meritum condignum apud Deum requiritur ex parte operis libertas, non solùm a coactione, seu spontaneitas; verùm etiam à necessitate, seu indifferentia; hocque non solùm de potentia ordinaria, verùm etiam de potentia absoluta: Prima pars est de fide præsertim post ab Innocentio X. damnatas quinque propositiones Iansenianas inter quas tertia ita habet *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate sed sufficit libertas à coactione*: Secunda pars communissime traditur à Theologis aut potiùs supponitur, licet sit contra Holcot *in 1. dist.* 17. Aliacensem *ead. dist.* Gabrielem *in 3. dist.* 18. Majorem & Almainum *ead. dist.* aliosque nonnullos Nominales.

Probatur prima pars primò ex Constitutione Innocentij X. jam memorati; & ex pluribus testimoniis, tùm Scripturæ, tùm multo magis Sanctorum Patrum perspicuè negantium omne meritum, ubi non est in utramque partem libertas: & D. Thomas *quæst 6. de malo art. unic. in c.* id tanquam adeò certum supposuit, ut postquam meminit quorumdam ponentium in humana voluntate solam libertatem à coactione ità habeat: *Hæc opinio est hæretica tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus.* Pro reliquis auctoritatibus videri potest Bellarminus *lib 5. de iustificat. cap.* 10.

Probatur secundo ratione, quia meritum importat moralitatem & laudabilitatem, moralitas autem & laudabilitas non dantur sine indifferentiæ libertate; cum soli actus liberè eliciti sint in genere moris, & ea solùm, quæ possunt aut non fieri aut aliter fieri, sint objectum laudis. Confirmatur: nemo meretur per id, cujus non est Dominus; meremur enim subjiciendo aliquid alteri, nec possumus jure subjicere nisi ea, quorum sumus Domini; Dominium autem importat libertatem indifferentiæ, quia importat posse disponere de re pro libito, & ut tradi solet proprio loco, soli actus liberi sunt propriè humani, quia soli actus liberi sunt sub hominis Dominio: Tandem vulgatum illud Aristotelis 3. Ethic. cap. 5. *Naturalibus neque meremur neque demeremur* non aliunde traxit originem, quàm ex eo quòd circà naturalia caremus Dominio & libertate indifferentiæ.

44. Idque etiā in ordine ad potentiam absolutam.

Probatur secunda pars: quia rationes mox adductæ non fundantur in aliqua ordinatione extrinseca, sed in essentiis & principiis intrinsecis rerum; adeoque militant etiam de potentia absoluta; auctoritates item præmemoratæ, utpotè valdè universales & absolutæ, non sunt sine gravi necessitate limitandæ ad potentiam ordinariam. Neque dicas Christi meruisse etiam in materia præcepta, in quâ tamen utpotè impeccabilis non aliam habebat libertatem, quàm à coactione; poterit igitur & aliqua pura creatura de potentia saltem absolutâ mereri cum sola libertate à coactione. Contrà enim: quomodo in Christo concilientur impeccabilitas, meritum, & libertas est specialis difficultas discutienda *in tract. de Incarnat.* interim supponendum ipsum ea ratione; quâ meruit, habuisse libertatem à necessitate. Neque dicas insuper actus liberos à coactione tantum, non à necessitate, dummodò habeant, ut verè habere possunt, bonitatem ac supernaturalitatem posse esse meritorios, si minùs ex se; saltem ex divina acceptatione supplente quodammodo id quod ipsis tribueret libertas à necessitate; & sicuti de facto Deus acceptavit ad Martyrij coronam mortem Innocentium puerorum, necessariam illis non liberam ne quidem libertate a coactione; ità à fortiori acceptare poterit ad præmium operationem aliquam à coactione liberam, licèt non à necessitate.

45. Contrà enim: falsum est actus tantùm à coactione liberos posse habere bonitatem, si sermo sit de bonitate morali, quæ sola est sufficiens ad meritum; falsum est insuper aut ex divina acceptatione suppleri posse id, quod tribueret libertas, aut Deum acceptare posse ad præmium operationem aliunde non meritoriam, ratio primi est quia nequit ab extrinseco suppleri id, quod requiritur ab intrinseco & ex natura rei; ratio secundi, quia præmium est essentialiter correlativum ad meritum, & hoc solùm potest ad illud acceptari: Nec refert, quod Deus possit aliquid promittere etiam pro operatione non libera: enimverò hoc quod promitteretur esset donum, non præmium; & ad ipsam operatio non libera se haberet ut conditio, non ut meritum: Quoad pueros Innocentes dico ipsorum mortem non fuisse meritoriam, ipsos verò dici acceptatos ad martyrij coronam; quatenùs ex speciali privilegio consecuti sunt gloriam, quam martyres consequuntur, & quæ respectu istorum est propriè corona & ex meritis, non sic respectu illorum.

Sancti Innocentes quomodo sine morte meritoriâ fuerint acceptati ad martyrij coronam.

Assert. 2. Libertas ex parte operis requisita ad meritum condignum apud Deum debet esse plena & perfecta, nec sufficit imperfecta & semiplena, præsertim proveniens ex defectu plenæ advertentiæ. Ità Suarez *hic lib.* 12. *cap.* 13. *num.* 3. Oviedus *controv.* 2. *punct.* 1. *n.* 6. & alij plures Recentiores

46. Dixi *præsertim proveniens ex defectu plenæ advertentiæ*, quia quando imperfectio libertatis in actu honesto provenit ex vehementi inclinatione ad honestatem ratione diuturnæ consuetudinis, vel intensi habitus, circà actus honestos, aliqui diversimodè sentiunt, ac sentiant quando illa provenit ex defectu plenæ advertentiæ seu perfectæ cognitionis; & contendunt actum bonum, qui ratione consuetudinis, vel habitus vehementer ad ipsum inclinantis, eliciatur cum libertate imperfecta,

imperfecta, esse æquè meritorium, ac si cum libertate perfectâ eliceretur, hocque ne bona consuetudo & bonus habitus vergant in detrimentum operantis, propter specialem hanc rationem dubitandi apposui ly *praesertim proveniens*, &c. cæterùm non intendo re ipsa limitare assertum, cujus probationes mox afferendæ de qualibet libertate semiplena, undecumque talis sit, procedunt.

47. Libertas semiplena nô sufficit in justo ad meritum condignum gloriæ.

Probatur: Libertas semiplena in actu pravo non est sufficiens ad condignè merendam æternam mortem; ergo neque in actu bono ad condignè merendam æternam vitam, seu ad meritum condignum apud Deum, cujus nomine venit in præsenti solum meritum præmij supernaturalis & ad æternam vitam per se conducentis; antecedens patet; quia condignitas æternæ mortis reperitur in solo peccato lethali, ad quod committendum libertas semiplena non sufficit; & licèt nonnulli velint peccata commissa cum imperfecta deliberatione proveniente ex pravo habitu, quo modo sæpè proferuntur blasphemiæ & juramenta, posse habere malitiam lethalem & tantam, quantam haberent cum deliberatione perfecta; nihilominùs hæc existimatio vel rejicienda est ut omninò falsa, vel ipsius Auctores intelligendi sunt malitiam lethalem reducere, non ad actum ipsum imperfectè deliberatum, sed in affectum perfectè liberum de pravo habitu retinendo, aut non abjiciendo: Probatur consequentia, quia cum ex genere suo plura requirantur ad meritum bonum, quàm ad meritum malum; debet etiam aut major, aut eadem saltem libertas ad illud, ac ad istud requiri. Confirmatur: Actus, qui cum perfecta libertate elicitus esset de congruo meritorius gratiæ, per hoc præcisè, quod eliciatur cum libertate imperfecta, de congruo meritorius non est; ergo actus, qui cum perfecta libertate esset gratiæ meritorius de cōdigno, cum libertate imperfecta meritorius de condigno non est; & per consequens ad merendam gratiam de condigno libertas imperfecta & semiplena non sufficit; consequentia patet, quia meritum condignum nequit esse contentum minori libertate, quàm congruum; antecedens probatur, quia actus, qui in peccatore est ultima dispositio ad gratiam, & per quem solùm habetur meritum congruum gratiæ, nequit ad hanc esse ultima dispositio & per consequens nec meritum congruum, si eliciatur cum libertate imperfecta; rectè enim observat Oviedus *pracit. punct. 1. num. 5.* tutum non fore asserere peccatorem adultum posse de facto justificari sine proprio actu perfecto libero, cum Tridentinum *sess. 6. cap. 5.* verbis illis *ut qui per peccata à Deo aversi erant, &c. eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando, disponantur*, omninò insinuet conversionem & dispositionem peccatoris ad gratiam debere poni liberè libertate ejusdem rationis cum ea, quâ fuerat à Deo aversus, avertitur autem homo à Deo solâ libertate plena & perfecta, ut jam tetigimus.

Nec in peccatore ad meritum congruum primæ gratiæ.

Dubitatur hic: Vtrùm libertas semiplena sufficiat saltem ad merendum condignè apud Deum præmium aliquod temporale? adeò ut in justo opus quod cum plena libertate fuisset meritum condignum præmij æterni; cum libertate semiplena remaneat meritum condignum præmij temporalis; sicuti peccatum ex objecto grave, quod fit cum plena libertate est lethale & habet condignitatem ad pœnam æternam; cum libertate semiplena est veniale & habet condignitatem ad pœnam temporalem. Vrget paritas & licèt ex eo, quod plus in universum requiratur ad meritum, quàm ad demeritum, negari utcumque possit illatio à sufficientia libertatis semiplenæ pro cōdigno merito pœnæ temporalis ad sufficientiam ejusdem pro condigno merito temporalis præmij; & insuper Oviedus *num. 8.* nitatur pro re præsenti afferre aliquod speciale discrimen; nihilominùs quia ex una parte per nos meritum condignum non inducit obligationem ex genere suo adeò gravem & strictam, ut Oviedus supponit, cum possit illud salvari cum indifferentia aliqua ad præmium; ex alia verò parte nihil cogit denegare omne prorsùs meritum condignum actibus imperfectè liberis, allata paritate vehementer moveor & impellor ad proponendum in affirmativam ad dubium responsionem. 48.

Ad summū sufficit in justo ad meritum condignum præmij temporalis.

Assert. 3. Libertas ex parte operis requisita ad meritum condignum apud Deum debet esse libertas voluntatis propriæ formaliter; nec sufficit voluntatis alienæ, in quam propria sit translata & quasi deposita moraliter: Hoc assertum, quamvis sub propriis terminis tradatur à paucioribus, videtur tamen ferè ab omnibus supponi, & Oviedus *hic controv. 2. punct. 2. num. 17.* merito condigno provenienti à voluntate formaliter aliena & dumtaxat moraliter propria ità innuit favere nonnullos doctos Recentiores; ut simul addat tale meritum esse novum & inauditum inter Theologos.

Probatur: Per actum liberum elicitum physicè ab alio, à se verò solùm moraliter, non potest quis apud Deum, condignè mereri; ergo libertas ex parte operis requisita ad meritum condignum, &c. consequentia patet, quia mereri per libertatem voluntatis alienæ, in quam propria sit translata, nihil est aliud quàm mereri per actum liberum, qui ità sit alienus physicè, ut sit proprius moraliter; sicuti nos peccasse per libertatem voluntatis Adæ nihil est aliud, quàm peccatum fuisse actum Adami physicè, nostrum moraliter; & ab illo physicè, à nobis moraliter elicitum; antecedens probatur, talis actus etiamsi supponatur habere constitutum in gratia tùm principium eliciens physicè, tùm principium eliciens moraliter, adhuc tamen respectu illius, à quo moraliter tantùm eliceretur, non reciperet ab habituali gratia valorem condignum; non enim hujusmodi valorem reciperet à gratia habituali principij physici, quia dignitas principij physici prodest actui solùm relatè ad ipsum principium physicum, 49.

Actus liber solū moraliter seu in alio tanquā in capite morali non est condignè meritorius apud Deum.

non

non relatè ad principium morale, alioqui non constitutus in gratia per actum moraliter à se, physicè à principio in gratia constituto elicitum, condignè mereretur, & meritum quod habere non posset per actum à se provenientem physicè, posset habere per actum à se provenientem solùm moraliter: Non item valorem illum reciperet à gratia habituali principij moralis, quia actus non recipit cæteris paribus à principio morali tantam æstimabilitatem & tantum valorem, quantum recipit à principio physico; dignitas enim principij moralis est actui extrinseca, sicuti est eidem actui extrinsecum ipsum principium morale; atqui actus à principio physico in gratia constituto recipit valorem præcisè condignum, non condigno majorem; ergo à principio morali licèt in gratia constituto recipere dumtaxat potest
50. valorem non condignum, seu condigno minorem. Confirmatur; Si voluntas puri hominis esset translata in voluntatem Christi, adhuc actus Christi non essent ex dignitate Christi infiniti valoris respectu talis hominis, à quo elicerentur moraliter; nec si voluntas Christi esset translata in voluntatem puri hominis, actus hujus hominis respectu Christi, quem haberent pro principio morali, essent infiniti valoris aut tanti, quanti fuerunt actus qui de facto Christum habuerunt pro principio physico; ergo actus Christi relatè ad principium à quo moraliter solùm eliciantur ex nullo capite habent tantum valorem, quantum relatè ad principium à quo eliciantur physicè, ergo similiter actus hominis in gratia constituti relatè ad principium morale ex nullo capite habere possunt eam condignitatem, quam habent relatè ad principium physicum, & actus physicè alieni, moraliter proprij, utpotè qui relati ad principium physicum non excedunt condignitatem meriti apud Deum, relati ad principium morale necesse est, quod talem condignitatem non attingant.

Dices juxtà allatam probationem non in defectum libertatis, sed in defectum dignitatis seu valoris moralis, refundi rationem formalem & proximam, ob quam non est
51. condignè apud Deum meritorius actus liber sola libertate voluntatis alienæ. Sed contrà: non tenemur quidquam ampliùs probare pro intento asserti, quo concludimus libertatem voluntatis alienæ esse insufficientem ad meritum condignum; at non addimus talem insufficientiam provenire ex imperfectione illius libertatis, imò libenter concedimus provenire aliundè, hinc enim deindè facilè est assignare cur per actum malum solùm moraliter proprium possemus, ut patet in culpâ originali, condignè mereri æternam pœnam, non sic proportionaliter per actum bonum æternum præmium; cum tamen non major libertas videatur requiri ad condignitatem æterni præmij, quàm ad condignitatem æternæ pœnæ; facilè, inquam, est assignare pro ratione defectum dignificationis actus, quæ solùm ad meritum præmij, non ad meritum pœnæ requiritur, & dato, quod cæteris paribus non major libertas requiratur ad præmium, quàm ad pœnam, libertas sufficiens ad pœnam, potest esse insufficiens ad præmium; si illa ex sua propria conditione nequeat conjungi cum aliquo, quod ad præmium requiratur, non ad pœnam.

Circà libertatem requisitam ad meritum 52.
apud Deum nonnulla alia possent examinari, duo verò potissimum: Primum est, utrum ad tale meritum sufficiat libertas inter extrema omninò æqualia? adeò ut necessitatus ad eliciendum unum ex duobus actibus omninò æqualibus mereatur eligendo & eliciendo hunc præ illo: Secundum est, utrum ad idem meritum sufficiat libertas mediata & remota? adeò ut meritorius sit actus imperatus, qui nullam habet libertatem immediatam & proximam ratione sui, sed præcisè mediatam & remotam ratione actus imperantis. Primum dubium negativa, secundum affirmativa solet responsione resolvi, quia tamen in neutro occurrit quidquam alicujus momenti pertinens ad meritum apud Deum, magis quàm ad communem rationem meriti, neutrum hic sigillatim expendo; & pro primo videri possunt Puente Hurtado *disp. 26. de Incarn.* §. 89. & 99. Lugus *ibid. disp. 16. sect. 10. num.* 137. Esparza *lib. 3. de act. hum. quæst.* 19. Oviedus *hic controv. 2. punct. 4. &c.* pro secundo attingetur aliquid *cap. seq.* §. 6. dum statuetur, utrùm actio externa, seu executio operis conducat ad majus meritum.

---

§. V.

An, & qua bonitas requiratur ex parte operis ad meritum apud Deum, utrùm undequaque honesta, utrùm supernaturalis?

ASSERT. I. Certum est ex parte operis 53.
requiri ad meritum apud Deum bonitatem moralem & honestam: Est assertum communissimum, &

Probatur facilè, quia meritum ex genere suo importat moralem valorem, moralemvè dignitatem, importat igitur moralem bonitatem, quæ cum nequeat respectu Dei nullam ex rebus creatis utilitatem percipientis esse æstimabilis & digna, quâ utilis, necesse est quod sit talis præcisè, quâ honesta; ergo certum est ex parte operis requiri, &c. Confirmatur ex eo quod, apud Deum præsertim, qui est legitimus rerum omnium æstimator nec potest, aut ex errore intellectus, aut ex defectu voluntatis, in aliquo non honesto sibi complacere, opus malum & honestati oppositum est pœna dignum, non præmio, opus in individuo indifferens si admittatur sicuti, quia caret malitia non meretur pœnam, ità quia caret bonitate non meretur præmium; superest igitur quòd meritorium sit ac præmio dignum solum opus habens moralem & honestam bonitatem.

Ad meritū, præsertim apud Deū, requiritur bonitas moralis ac honesta.

Difficultas

Difficultas iam est : Vtrùm opus meritorium debeat esse bonum specificativè, adæquatè, & sub omni ratione; an verò sufficiat quod bonum sit reduplicativè & quà meritorium? adeò ut licèt nequeat esse meritorium sub ratione mali, possit simul esse sub ratione boni meritorium, sub ratione mali demeritorium, in qua difficultate.

54\. Adverto in primis aliud esse, quòd idem homo mereatur simul & demereatur; aliud quod idem actus meritorius simul sit & demeritorius; primum optimè potest sine secundo evenire, quatenùs potest quis simul elicere plures actus quorum unus sit undequaque bonus, meritorius, ac reddens merentem; alter undequaque malus, demeritorius, ac reddens demerentem; & licèt meritũ æternæ vitæ neque etiam per diversos actus possit in eodem subjecto componi cum demerito æternæ mortis, nihil tamen prohibet illud componi cum demerito pœnæ temporalis, & de facto justus, qui eliciendo, v.g. supernaturalem actum fidei, haberet aliundè effectum ad culpam aliquam venialem; et illum actũ mereretur de condigno argumẽtum gratiæ & simul per istum affectum demereretur pœnam temporalẽ; item peccator, qui cum inani gloria materialiter ac concomitanter e habẽte, suscipit pœnitentiæ Sacramentum, per inanem gloriam condignè demeretur pœnam tẽporal m, & unâ simul per actum, quo se ultimò disponit ad justificationem, meretur de congruo gratiam.

Potest quis apud Deum simul mereri præmiũ æternum & pœnam temporalẽ.

55\. Adverto insuper Auctores admittentes eumdem actum etiam supernaturalem posse simul esse bonum & malum; bonum quidem bonitate intrinsecâ, malum malitiâ extrinsecâ, valdè consequenter admittere eumdem actum etiam apud Deũ posse simul esse meritorium, & demeritorim; meritorium quidem ratione bonitatis intrinsecæ, demeritorium ratione malitiæ extrinsecæ; & certè quidquid in contrarium sentiat Suar. *hic lib.* 12.*c.*4.*n.*10. & Lorca *disp.*18. non apparet major repugnantia in actu simul meritorio & demeritorio; quàm in actu simul bono & malo, & malitia, quæ afficiendo actũ potest nõ impedire bonitatem, & relinquere omnes conditiones requisitas ad hoc ut actus sit propriè ac strictè bonus etiam in ordine supernaturali; poterit pariter non impedire meritum, & relinquere omnes conditiones requisitas ad hoc ut actus sit meritorius præmij etiam supernaturalis, undè reipsa Ripald. *de ente supernat. disp.* 50. *sect.*7. Martin. *hic q.*114. *art.*1. *dub.*3. Madern. *q.* 9. *a.* 8. Oviedo. *contr.*3. *punct.*6. & ferè quicumq; alij affirmantes eumdem actum posse simul esse bonum & malum non renuunt fateri posse simul esse meritorium & demeritoriũ; sicuti è contrà nequeunt hoc astruere, qui illud negant; negant autem Valent. t. 2. *disp.* 5. *q.* 1. *punct.* 2. Vasq. t. 2. *disp.* 53. *c* 4. & *disp.* 54. *c.*3. Suar. *de fid. disp.*6. *sect.*7. Pallavicin. 1.2. *disp.*6. *q* 2. *art.*10. Esparza *lib.*3. *de act. hum. q.*28. Bannez 2.2. *q.*4. *a.*5. *dub.* 2. & alij plures.

56\. His animadversis ad difficultatem dico breviter eius solutionem pendere ab eo, quòd actus supernaturalis bonus ex fine intrinseco possit nec ne esse malus ex fine extrinseco, & propriâ bonitate ac supernaturalitate retentâ elici ex vi & ea motione actus imperantis pravi? in quo sicuti *ex tr. seq. lib.* 1. *cap.* 5. §. 4. Suppono esse negativè sentiendum, ità & negativè occurrendo præsenti difficultati existimo actum meritorium apud Deum non posse non esse adæquatè bonum, & repugnare quod in se cõponat duas rationes, sub quarum altera meritorius, sub altera demeritorius sit.

At nõ uno, eodemque actu.

57\. Assert. 2. Certum est ex parte operis requiri ad meritum apud Deum bonitatem supernaturalem. Est dogma fidei contrà errorem Pelagianorum, & Semipelagianorum, volentium posse nos per proprias naturæ vires, omnique supernatu alitate circumscriptâ operari meritoriè & ut oportet ad salutem, aut saltem ad initium salutis; & quidem Pelagiani supponuntur locuti de merito condigno, quoad Semipelagianos controvertitur de quonam merito, condigno ne an congruo loquerentur? & controversia reddit suspectam & hisce temporibus non immunem à censura opinionem quorumdam Catholicorum antiquorum apud Ripaldam *tom.* 1. *de ente supernaturali disp.* 17. qui admisere actum elicitum solis naturæ viribus, adeoque purè naturalem, posse esse de congruo meritorium apud Deum.

Probatur ex Tridentino *sess.*6. *c.* 10. *&* 16. item *can.*26. *&* 32. quibus in locis opera meritoria seu merita nostra in ordine ad salutem dicuntur esse facta in Deo, esse dona Dei, esse per Dei gratiam, non esse sine virtute quam jugiter Christus influit tamquàm caput in membra & vitis in palmites; Quæ omnia sicut & plura sparsim dicta *præced. lib.* 2. de necessitate supernaturalis auxilij ad opera salutaria, quod est idem ac dicere apud Deum meritoria omninò evincunt meritum apud Deum seu meritum præmij supernaturalis requirere ex parte operis supernaturalitatem, bonitatemvè supernaturalem, pro quo insuper præsto est efficax ratio, meritum enim ad præmium se habet, tùm ut medium ad finem, tùm ut causa efficiens ad effectum, tùm aliquando ut dispositio ultima ad formam, atqui medium cum fine, causa efficiens cum effectu, dispositio ultima cum formâ debet habere proportionem & esse in eodem ordine: nec tale esse potest meritum præmij Supernaturalis, nisi & ipsum supernaturale sit; ergo: Militat tota hæc probatio etiam pro merito congruo, habet tamen majorem aliquam vim pro condigno; ut potè quod exigit habere cum præmio non proportionem quamcumque, sed æqualitatem.

Ad meritũ apud Deũ requiritur ex parte operis supernaturalitas.

58\. Sic universaliter stabilita necessitate supernaturalitatis in merito supernaturalis præmij remanet stabiliendum, utrùm talis supernaturalitas debeat esse intrinseca, qualis est quæ convenit actibus virtutum per se infusarum; an sufficiat extrinseca, quæ reperiri potest in actibus virtutum moralium aquisitarum per hoc quod vel fiant ex imperio supernaturali alicujus virtutis

Varij modi explicandi talem supernaturalitatem.

 infusæ

infusæ præsertim charitatis, vel etiam præcisè eliciãtur ab homine justo & elevato per gratiam ad esse supernaturale: & quidem primo modo actus virtutum moralium acquisitarum posse esse meritorios merito denominativo, extrinseco, & indistincto à merito actus supernaturalis imperantis, certum & incontroversum est; an verò meritorij esse possint etiam merito intrinseco, & diverso à merito supernaturalis imperij affirmant Suarez *hic l.12.c.11.* & à fortiori quicumq; in illis actibus, ut meritorij sint, non prærequirũt supernaturale imperium, sed volunt sufficere, quod habeant ex parte subjecti concomitantiam gratiæ cæterorumq; habituum supernaturalium, ut latè defendit Grabriel à S. Vincentio *disp.21.q.3.* pro se referens Sotum *l.3. de natura & gratia c.4.* Capreolum *in 2.dist. 40.q.1.a.1.conc.2.&c.* vel quod procedant ex speciali auxilio naturali quidẽ quoad substantiam, supernaturali tamen quoad modũ, quatenùs sit collatum per Christum, quã ratione in actibus naturalibus virtutũ moralium agnoscunt independenter à supernaturali imperio meritum supernaturalis præmij Vasq. *disp.217.c.2.& 190.c.18.* Meratius *disp.14. sect.4.* Amicus *disp.35.num.100.&c.* Contrà hos dicendi modos sit

59. Assert. 3. Actus naturales virtutũ moraliũ acquisitarum non habent supernaturalitatem sufficientem ad meritum apud Deum ex eo præcise, quod fiant ab homine habente gratiam; neque ex eo quod procedant ab auxilio actuali supernaturali quoad modum & per Christum; ex eo verò, quod imperentur ab aliqua virtute infusa, præsertim à charitate, habent quidẽ supernaturalitatem sufficientẽ ad meritum at non condistinctum à merito actus imperantis: Breviter: Vt actus sit apud Deum meritorius merito proprio & sibi intrinseco debet esse supernaturalis intrinsecè & in substantia. Ità Scotus *in 2.dist.41. q. unica.* Durandus *in 2.dist.40.q.2.* Sylvius *hic q.114.art.4.q.2.* Oviedus *controv.3. punct.1.* Arriaga *disp.53.sect.3.* Esparza *lib.3. de act. hum.q.32.art.21.& l.4. de gratia q.7.* Maderinus *q.9.art.6.* Herincx *disp.6.q.2.n.19.* cæterique Theologi magis communiter, contrà Auctores mox relatos *praced. num.58.*

60. *Soli actus supernaturales intrinsecè & in substantiâ sunt meritorij apud Deum.*

Probatur assertum primò in universum, quia meritum apud Deum in præsenti sumitur pro merito præmij supernaturalis, quâ ratione meritorij sunt soli actus salutares seu facti ut oportet ad salutem, atqui actus salutares & facti ut oportet ad salutem sunt soli actus supernaturales intrinsecè & in substãtia, & credere v.g. ut oportet est credere actu supernaturali, & ad quem Concilia & Sancti Patres requirunt actualem gratiam ordinis simpliciter supernaturalis, ut colligitur ex dictis *praced.l.2.* sparsim, præsertim verò *c.4.§.2.& 3.* ergo ut actus sit meritorius apud Deum debet esse supernaturalis extrinsecè & in substantia ac per consequens actus naturales virtutum moralium acquisitarũ, &c. Confirmatur ex eo, quod semel admittendo in actibus naturalibus meritum apud Deum, cessat necessitas ponendi actus supernaturales in substantia & ad quos requiratur auxilium simpliciter supernaturale; ex objectis enim supernaturalibus præcisè necessitas illa non oritur, cum *ex pracit. c.4. §. 1.* dari possit fides naturalis circa supernaturalia mysteria, spes naturalis circà supernaturalem beatitudinem, &c. & ut monet Arriaga *pracit. sect.3.n.21.* Concilia & Sancti Patres pro evincendis actibus & auxiliis supernaturalibus nõ inculcãt supernaturalitatẽ objectorũ, sed salutaritatem actuum seu ipsos esse meritorios salutis ac factos, ut oportet ad salutẽ.

Probatur assertum secundò in particulari quoad primam partem, nimirùm quoad illas particulas *ex eo pracisè quod fiant ab homine habente gratiam*: Actus naturales virtutum moralium acquisitarum ex eo præcisè, quod fiant ab homine habente gratiam non excedunt lineã actuum elicitorũ solis naturæ viribus, gratia enim respectu talium actuum se habet purè concomitanter, non causaliter; nec ad ipsos concurrit magis, quàm peritia cantandi in musico ædificãte concurrat ad constructionẽ ædificij; atqui sine suspicione pelagianismi dici non potest actus elicitos solis naturæ viribus esse apud Deũ meritorios, seu habere supernaturalitatẽ sufficientẽ ad meritum; ergo talẽ supernaturalitatẽ non habent actus naturales ex eo præcisè, quod fiãt, &c. 61.

Non sic actus naturales, quãvis eliciti ab homine habente gratiam.

Dices actus naturales ex eo præcisè, quod fiant ab homine habente gratiã referri habitualiter in finem supernaturalẽ, item dignificari ab habitu gratiæ, & propterea excedere lineã actuum elicitorum solis naturæ viribus. Sed contrà primò: cum *ex praced.l.1.c.1. n.9.* problematicũ sit, utrùm Pelagius admiserit habitualem gratiam: illi saltem, qui sentiunt admisisse, non satis hac instantia delent pelagianismi suspicionem, nec possunt ostendere non fuisse admissam à Pelagio relationẽ habitualem in finem supernaturalem, & dignificationem, per quam ipsi astruunt actus naturales hominis justi non posse dici elicitos solis naturæ viribus: Contrà secundò: falsum est actus naturales ex eo præcisè, quod fiãt &c. referri habitualiter &c. habitus enim supernaturalis non refert habitualiter in suũ finẽ, nec dignificat id quod nullo modo afficit, & ad quod purè cõcomitanter, nullatenùs causaliter se habet; alioqui in musico ædificãte cõstructio ædificij dicẽda esset referri habitualiter in finẽ musicæ & in æstimabilitate ac dignitate crescere ex cantandi peritia: Ratio à priori est, quia quod purè concomitanter se habet perindè est, ac si non esset. 62.

Vrgebis ex Gabriele à S. Vincentio *pracit. q.3. n.52.* esse valdè probabile, quod actua naturales in homine habente gratiam recipiant à gratia modum physicum supernaturalem, & dato, quod hunc modum non recipiant, recipere saltem aliquid morale, sicuti in Christo omnia opera & omnes actus etiam naturales virtutum moralium absq; eo, quod reciperẽt ab unione hypostatica aliquid physicum, recipiebant aliquid morale tribuens dignitatem, & æstimabilitatem meritoriam infinitam, malè igitur supponitur gratiam habitualem relatè ad actus naturales qui eliciuntur

ciuntur

ciuntur ab homine justo se habere purè con-
63. comitanter. Sed contrà: modus ille physicus
rejiciendus est, tùm ut innominatus hucus-
que & inauditus, tùm ut improducibilis à
gratia, quæ non est habitus immediatè ope-
rativus, & quando permitteretur, non esset
habitus, adeoque referret in finem superna-
turalem actualiter, aut virtualiter; non habi-
tualiter, ut vult Gabriel à S. Vincentio.
Paritas Christi Domini eluditur ex eo, quòd
ad omnia ipsius opera dignitas unionis hy-
postaticæ formaliter seu causaliter se habe-
bat; talis enim dignitas erat ipsa personalitas
Verbi, & hæc utpotè constitutiva Personæ
Christi formaliter ac causaliter se habebat
ad omnes Christi operationes ex regula ge-
nerali, quá operationes sunt suppositorum;
dignitas verò gratiæ habitualis in homine
justo materialiter & concomitanter, non for-
maliter & causaliter, se habet ad actus natu-
rales ideò &c. Neque dicas: gratia habitua-
lis dignificat subjectum, & principium ta-
lium operationum. Contrà enim: dignificat
quidem, at non relatè ad tales operationes,
ideò ratione subjecti & principij non digni-
ficat operationes ipsas; non dignificat, in-
quam, relatè ad tales operationes, quia re-
latè ad ipsas concomitanter se habet, ut se-
mel & iterum dictum est.

64. Aut procedentes ab auxilio actuali supernaturali quoad modum & per Christum.

Probatur assertum tertiò in particulari quo
ad secundam partem, nimirùm quoad illas
particulas *Neque ex eo quòd procedant ab au-
xilio actuali supernaturali quoad modum &
per Christum*: Actus naturales ex eo, quod
procedant ab auxilio actuali supernaturali
quoad modum & per Christum, quamvis
sint indebiti viribus naturalibus, non tamen
sunt ordinis superioris ad naturam, ergo
adhuc sunt improportionati præmio apud
Deum, quod non solùm est naturæ indebitũ,
sed etiam est ordinis superioris: Neque dicas
hinc non probari quod tales actus nequeant
esse meritorij apud Deum ex speciali ordina-
tione & lege extrinseca. Contrà enim: spe-
cialis ordinatio & lex extrinseca nihil con-
ferre potest ad meritum condignum, ut jam
ostensum est; ad meritum verò congruum
supplere quidẽ potest illud, quod deest æqua-
litati inter meritum & præmium, at non po-
test supplere proportionem & ordinem; alio-
qui etiam actus naturales, qui ex solo con-
cursu generali Dei, non ex speciali gratia
Christi, procederent essent meritorij de con-
65. gruo apud Deum. Confirmatur: in pura na-
tura elicuisset homo aliquos actus virtutum
moralium dependenter ab auxilio actuali spe-
ciali, quod fuisset gratia Dei; hi certè actus
non fuissent meritorij præmij supernaturalis,
quia hoc est contrà naturæ puritatem, & na-
tura seipsam superaret, ac extrà proprium
statum quodãmodò prosiliret, si prometere-
tur quid supernaturale; arguo jam sic actus
naturales eliciti ex gratia Dei, quamvis sint
supernaturales quoad modum, & omninò
similes actibus naturalibus elicitis ex gratia
Christi, non sunt proportionati præmio su-
pernaturali, nec possunt esse meritorij ipsius,
atqui gratia Christi ex alibi dictis non est
auxilium superius aut validius quàm sit gra-
tia Dei; ergo actus naturales eliciti ex gra-
tia Christi nequeunt similiter, &c.

Dices ex Amico *prec. disp. 35. n. 101.* actus
naturales ut procedentes ex gratia Christi
esse meritorios apud Deum ratione meritorũ
ipsius Christi, quatenùs hoc ipso quod dan-
tur nobis per Christum specialia auxilia ad
opus bonum exercendum, tale opus morali-
ter conjungitur cum Christo, ut cum capite;
Christus moraliter influit in tale opus ut ca-
put in membra, ut vitis in palmites; illud ip-
semet offert Patri, ut opus suorum membro-
rum conjunctum moraliter cum operibus
propriis, adeoque ei cõmunicat moralem di-
gnitatem & valorẽ propriorũ meritorũ. Con-
firmatur; quidquid nobis datur per Christũ,
datur in ordine ad præmium supernaturale &
salutem æternam, cum ad hanc solam nobis
obtinendam sit mortuus; ergo quidquid ope-
ramur ex auxilio dato per Christũ nobis pro-
dest ad salutem, & ad meritũ præmij super-
naturalis. Sed contrà: hæc doctrina in primis 66.
nimis probat, probat enim opera supernatu-
ralia hominis justi esse de facto apud Deum
meritoria suprà condignũ, nam si procederẽt
ex gratia Dei essent condignè meritoria, cũ
igitur ex gratia Christi, ex quâ de facto pro-
cedunt, eis accedat valor ingens & sufficiens
ad reddenda apud Deum condigna ea opera,
quæ aliundè talia non sunt, opera aliunde cõ-
digna tali valore superaccrescente necesse est
fieri suprà condignũ: Deindè dicere quod ex
se præcisè moralis conjunctio cũ Christo ut
capite dignificet nostra opera in ordine ad
meritũ est valdè favere opinioni docenti pos-
se aliquẽ mereri per actũ à se elicitum solùm
moraliter, quod improbatũ est *prec. n. 49.* Ad
instantiam directè dico conjunctionẽ illam
moralem nostrorũ operum cũ meritis Chri-
sti, sicuti est valdè extrinseca, ità addere no-
stris operibus extrinsecá quamdam dignita-
tem insufficientẽ ad meritum; præter quod si
aliquid adderent in ordine ad meritũ, id adde-
rent juxtà conditionẽ operum; operibus scili-
cet naturalibus in ordine ad meritum præmij
naturalis; solis verò operibus supernaturalib.
in ordine ad meritũ præmij supernaturalis &
salutis. Ad confirmationẽ dico quidquid no-
bis datur per Christũ primariò & per se, dari
in ordine ad salutẽ æternam; nõ sic quidquid
nobis datur secundariò & quasi per accidẽs;
pro quo recolantur supradicta *lib. 2. c. 1. §. 4.*

Probatur assertum quartò in particulari 67. Actus naturales facti ex supernaturali imperio sunt meritorij solo merito imperij.
quoad tertiam partem, nimirùm quoad illas
particulas *ex eo verò quòd imperentur ab ali-
qua virtute infusa, &c.* Actus naturales ex
eo, quod imperentur ab aliqua virtute in-
fusa, non habent supernaturalitatem condi-
stinctam à supernaturalitate actus imperan-
tis; ergo quamvis in actu imperante verè se-
cundum se supernaturali & apud Deũ meri-
torio habeant supernaturalitatẽ sufficiẽtẽ ad
meritũ, hoc tamẽ meritũ nequit esse cõdistin-
ctũ à merito actus imperãtis; alioqui cõveni-
ret operi naturali secundũ sua intrinseca, &
per cõsequẽs secundũ quod est naturale; er-
go actus naturales ex eo, quod imperẽtur &c.

Dices ex Amico *præcit. diſp.* 35. *num.* 113. Actus imperatus facit unum moraliter cum actu imperante, ergo actus naturalis imperatus à ſupernaturali facit unum moraliter cum actu ſupernaturali, & ratione talis unionis ac conjunctionis evehitur ad ſphæram imperantis, & ad participandam in juſto eamdem gratiæ dignitatem, quam participat actus imperans; ac per conſequens ad habẽ-
68. dam propriam & ſibi intrinſecam rationem meriti. Sed contrà: conjunctio moralis inter actum naturalem imperatum & ſupernaturalem imperantem ſolùm per denominationem extrinſecam illum elevat ad iſtius ſphæram, & ad participandam in juſto dignificationem gratiæ; hoc autem ſufficit quidem ad meritum denominativum & indiſtinctum à merito actus imperantis, at non ad meritum proprium & diſtinctum. Neque urgeas: actus internus imperatus liber ſola libertate imperantis poteſt habere meritum proprium & condiſtinctum à merito actus imperantis; ergo ſimiliter actus imperatus ſupernaturalis & dignificatus ſola ſupernaturalitate & dignitate imperantis poteſt habere meritum proprium. Contrà enim: actui per ſe ipſum meritorio eſſe poteſt extrinſeca libertas, non ſupernaturalitas; primò, quia libertas, non ſic ſupernaturalitas; eſt ex genere ſuo accidentalis & extrinſeca cuicumque actui; ſecundò, quia libertas non requiritur ad ponendam proportionem inter meritum & præmium, quemadmodum requiritur ſupernaturalitas in merito apud Deum; iſta propterea pertinet ad ſubſtantiam meriti apud Deum, illa poteſt eſſe pura conditio.

Cur extrinſeca libertas non extrinſeca ſupernaturalitas ſufficiat actui meritorio apud Deũ.

Dices inſuper ex noſtra doctrina majorem partem bonorum operum, quibus exercentur etiam juſti, reddi inutilem ad ſalutem; experientia enim conſtat etiam juſtos ut plurimùm operari per actus bonos ordinis naturalis abſque imperio ſupernaturali, imò abſ-
69. que cogitatione ulla ſupernaturalis motivi. Sed contrà: inſtantia ad ſummum inferret noſtram doctrinam duram eſſe in praxi, & virtutum moralium contemptui inducendo potiùs, quàm exercitio promovendo accommodatam ſi requireremus ad quodlibet opus meritorium imperium ſupernaturale charitatis, at ut magis *ex ſeq.* §. conſtabit contenti nos ſumus imperio ſupernaturali quocumq; hocque virtuali, quo non adeò frequenter carent actus boni naturales in hominibus fidelibus, præſertim juſtis, habetur enim tale imperium per quodlibet deſiderium efficax propriæ ſalutis, obſervantiæ mandatorum, imitationis Chriſti, dignæ ſuſceptionis Sacramentorum, &c. Hæc deindè omnia & ſimilia, etiam virtualiter permanentia, ſi juſto deſint; adhuc contemptui habere nequit opera bona ordinis naturalis, quia vitio ſuo, non vitio operum, tribuere debet, quòd ad ſalutem poſitivè non conferant, & præterea non ſunt adhuc inutilia, merentur enim magna præmia temporalia, & proſunt ad ſalutem negativè removendo peccata quæ ſunt ſalutis obſtacula.

Iuſti ferè ſẽper operantur ex imperio & motivo ſupernaturali.

§. VI.

An, & quanam relatio ſeu ordinatio charitatis requiratur ex parte operis ad meritum apud Deum?

ASSERT. I. In actibus ſupernaturalibus virtutum infuſarũ nec actualis nec virtualis, & in aliquo ſenſu nec habitualis relatio ſeu ordinatio charitatis requiritur ad meritum apud Deum. Ità Sylvius *hic quæſt.* 114. *art.* 4. *quæſit.* 2. Sotus *lib.* 3. *de nat. & gra. cap.* 4. Capreolus *in* 2. *diſt.* 40. *quæſt.* 1. *art.* 1. *concl.* 2. Suarez *hic lib.* 12. *cap.* 9. Vaſquez *diſp.* 217. *cap.* 2. Amicus *diſp.* 35. *num.* 95. Oviedus *controv.* 3. *num.* 35. Madernus *q.* 9. *art.* 5. Gabriel à S. Vincentio *diſp.* 21. *n.* 17. Arriaga *tom.* 5. *diſp.* 34. *ſect.* 2. & alij plures præſertim ex Recentioribus contrà Scotum *in* 2. *diſt.* 41. *quæſt. unica*, Gabrielem *ead. diſt. quæſt. unica art.* 3. *dub.* 2. Durandum *in* 2. *diſt.* 40. *q.* 2. Herinex *diſp.* 6. *n.* 19. Io. à S. Thoma *diſp.* 30. *art. unico.* Gonet. *diſp.* 1. *art.* 6. §. 4. Bellarminum *de juſtificat. lib.* 5. *cap.* 15. *&c.* 70.

Dixi *& in aliquo ſenſu nec habitualis*, pro quo adverte relationem ſeu ordinationem charitatis; tùm actualem, tùm virtualem, ſumendam eſſe in præſenti eo proportionaliter modo, quo paſſim ſumitur in moralibus, tùm actualis, tùm virtualis intentio; adeò ut detur ex parte operis actualis ordinatio ſeu actuale imperium charitatis, quando opus exercetur ex vi actus charitatis formaliter exiſtentis in ſe ipſo; detur virtualis ordinatio ſeu virtuale imperium, quando opus exercetur ex vi actus charitatis exiſtentis virtualiter & in ſuo effectu: ordinatio verò habitualis ſumitur dupliciter, nimirùm vel pro ordinatione indiſtincta ab habitibus gratiæ & charitatis, quæ informando ſubjectũ, dicatur ordinare ipſum & omnia quæ in ipſo ſunt in Deum habitualiter; vel pro ordinatione diſtincta ab habitibus, & ſita in actu charitatis, quo quis aliquando omnia ſua opera ordinavit in Deum, & quamvis talis actus, nec in ſe ipſo, nec in ullo ſuo effectu perſeveret, nunquam tamen fuit retractatus; ordinatio habitualis in Deum indiſtincta ab habitibus gratiæ & charitatis, vel ſaltem ab habitu gratiæ ex ſuprà dictis §. 2. requiritur ad omne meritum condignum apud Deum, ly *igitur in aliquo ſenſu nec habitualis* debet intelligi aut ſolum relatè ad meritum congruum, aut de ſola ordinatione habituali accepta ſecundo modo & diſtincta ab habitibus. Sic explicatum aſſertum.

Ordinatio ſeu imperium charitatis triplex.

Probatur: Actus ſupernaturales virtutum infuſarum poſſunt eſſe apud Deum meritorij abſque eo, quòd in eliciente ipſos exiſtat aut extiterit ullus actus charitatis: ergo in actibus ſupernaturalibus virtutum infuſarũ, &c. conſequentia patet ex præmiſſa aſſerti explicatione; antecedens probatur, actus ſupernaturales virtutum infuſarum habent, tùm bonitatem, tùm ſupernaturalitatem ex 71.

In operibus ſupernaturalibus non requiritur ad meritũ ordinatio ulla per actum charitatis.

motivo

motivo & objecto proprio independenter ab actu charitatis; & in justis ex eo præcisè, quod fiant ex habitibus infusis propriarum virtutum, sunt mediatè saltem à gratia, quam propterea respiciunt ut ad se ipsos causaliter se habentem, & ex consequenti ut dignificantem: ergo tales actus habent ex se præcisè sufficientem proportionem ad meritum congruum, & in justis insuper æqualitatem dignitatemque requisitam ad meritum condignum, nec quidquam illis deest ut possint esse apud Deum meritorij absque eo, quod in eliciente ipsos, &c. Confirmatur: Meritum apud Deum resolvitur per aliquos ex Adversariis in solum actum charitatis, & isti fatentur cæterarum virtutū etiam infusarum actus ex se præcisè valere ad obtinendum præmium accidentale, at non ad essentiale; cum tamen hoc solum sit proprius terminus meriti apud Deum simpliciter & absolutè prolati, atqui nulla est necessitas resolvendi, & plurima est ratio non resolvendi meritum apud Deum in solum actum charitatis: ergo sentiendum non est juxtà hanc Adversariorum doctrinam, sed juxtà eam, quæ in as-
72. serto traditur: Minor quoad secundam partem suadetur primò ex eo, quia resolvendo in actum charitatis totum meritum cæterarum virtutum infusarum, nihil amplius in ordine ad præmium vitæ æternæ tribuitur cæteris virtutibus infusis, quàm conveniat virtutibus moralibus acquisitis, quarū actibus negari nequit meritum vitæ æternæ denominativum, & participatum ab actu charitatis ipsos imperantis: secundò & validius (ea enim, quæ spectant ad meritum vitæ æternæ utpote ex divina nobis revelatione innotescentia auctoritatibus meliùs, quàm rationibus ponderantur) ex testimoniis Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quibus frequens est & familiare tribuere omnibus nostris bonis operibus saltem supernaturalibus simpliciter & absolutè rationem meriti apud Deum, & videtur etiam hoc esse secundùm communem fidelium sensum, quibus rudioribus præsertim & idiotis vix venit in mentem, nec sine aliqua aurium offensione insinuaretur, cætera omnia bona opera justorum carere propria vitæ æternæ mercede, & hanc unicè respondere actui charitatis: Minor eadem quoad primam partem sufficienter constabit occurrendo Adversariorum instantiis.

Dices igitur primò necessitatē resolvendi in actum charitatis totum meritum apud Deum haberi ex Scripturâ; quæ aliquandò commendat charitatem super omnes alias virtutes sic Colos. 3. *Super omnia charitatem habere, quod est vinculum perfectionis*; aliquandò insinuat reliqua bona opera sine charitate nihil prodesse, sic 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum*, &c. *charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; aliquandò promittit vitam æternam soli charitati ut 2. Tim. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ*, &c. *sed & iis, qui diligunt adventum eius.* Iacob. 1. *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Eadem necessitas clariùs habetur ex Patribus, præsertim verò ex D. Thoma, cujus plura illustria in hanc rem testimonia congerit Gonetus *præcit.* §. 4. duo præ cæteris profero, primū desumptum ex 4. dist. 49. quæst. 1. art. 4. quæstiune. 4. *Vis merendi est in omnibus virtutibus ex charitate, & ideò diversitas in merendo tota reducitur ad diversitatem charitatis*; secundum desumptum ex 1. part. quæst. 95. art. 4. in c. *Quantitas meriti ex duobus pensari potest, uno modo ex radice charitatis & gratiæ, & talis quantitas meriti respondet præmio essentiali: Alio modo pensari potest quantitas meriti ex quantitate operis, quæ quidem est duplex*, &c. *utraque tamen quantitas meriti respondet præmio accidentali.* Sed contrà:
Quæ commendant charitatē super alias virtutes inferunt majorem in charitate, quàm in aliis vim merendi; at optimè potest esse charitati sua commendatio suaque vis merendi, eaque major; sua tamen etiam aliis virtutibus. Quæ insinuant reliqua sine charitate nihil prodesse procedunt de charitate habituali, quâ deficiente deest & habitualis gratia, sine quâ reliqua nihil prosunt de condigno ad salutem. Quæ promittunt vitam æternam charitati, non adjiciunt particulam ullam taxativam, seu exclusivam, quâ talis promissio ad charitatis actus limitetur exclusis aliis, imò his etiam alibi eadem æterna vita promittitur, præsertim sub nomine Regni Cœlorum, sub quo *Matth.* 5. promittitur pauperibus spiritu, & patientibus persecutionem propter justitiam; item *Matth.* 25. exercentibus opera misericordiæ *Possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, esurivi enim & dedistis mihi manducare*, &c. Quæ subduntur ex D. Thoma evincunt esse difficilem in hac re S. Doctoris mentem, intelligi tamen potest eo modo, quo mox dicebamus intelligendam esse sacram Scripturam, ubi insinuat cætera nobis sine charitate nihil prodesse; interim fateor ex auctoritate præsertim D. Thomæ aliquid probabilitatis habere opinionem oppositam & certè reddi ab omni censura immunem, & miror Suarium *præcit. lib.* 12. c. 8. *num.* 9. eam appellare improbabilem & intolerabilem, multoque magis Arriagam *præcit. sect.* 2. *num.* 6. suspicantem, quòd alicui videatur erronea.

73. Occurritur auctoritatibus Adversariorum.

74. Male innuritur ulla censura sententiæ Adversariorum.

Dices secundò illam eandem necessitatem haberi ex variis rationibus. Prima sit: Ad meritum præmij essentialis, seu vitæ æternæ, requiritur, quod actus tendat in Deum ut in ultimum finem supernaturalem; nullus autem actus alterius virtutis potest taliter in Deum tendere nisi ex imperio charitatis, quia Deus ut ultimus finis supernaturalis, seu ut in se summum bonum supernaturale est objectum propriū & specificativum charitatis, & nulla virtus potest ferri in objectum proprium & specificativum virtutis superioris, nisi ex ejus imperio. Secunda: Quæ sunt remotiora à fine nequeunt ipsum attingere, nisi mediante eo quod immediatius & propinquius est; atqui actus charitatis est inter omnes actus virtutum immediatior

diatior & propinquior ultimo fini: ergo alij actus virtutum nequeunt ultimum finem attingere, seu in ipsum tendere (ut tamen requiritur ad hoc ut sint apud Deum meritorij) nisi mediante actu & imperio charitatis. Tertia: Meritum condignum vitæ æternæ est etiam meritum condignū incrementi charitatis, hoc autem meritum convenit solis actibus elicitis aut imperatis à charitate; hi quippè soli sunt elicitivè, aut imperativè æqualis perfectionis cum tali incremento. Quarta: Si in justo actus supernaturales aliarum virtutum ex se mererentur de condigno aliquod incrementum gratiæ & gloriæ, actus quilibet charitatis mereretur incrementum infinitum, nam inter unum actum supernaturalem alicujus virtutis moralis ex infimis, & actum quemlibet charitatis mediant infinitæ species actuum moralium omnes inter se inæquales, ac per consequens meritorij omnes incrementi inæqualis majoris & majoris; actus igitur quilibet charitatis utpote his omnibus actibus nobilior mereretur incrementum his omnibus majus, adeoque infinitum. Sed contrà.

75. *O rationibus Adversariorum.* Ad primam rationem dico actum supernaturalem per hoc præcisè, quod fiat ex supernaturali motivo & propter supernaturalem honestatem tendere implicitè in Deum ut in ultimum finem supernaturalem; nec quidquam ampliùs requiri ad meritum vitæ æternæ abstrahendo à condigno & congruo; ad condignum deinde requiritur specialis ordinatio subjecti in Deum, at hæc non est necesse, quod habeatur per actum elicitum, sed sufficit ea, quæ indistincta est ab habitibus gratiæ & charitatis: Distinguenda est igitur propositio illa, *Ad meritum vitæ æternæ requiritur, quod actus tendat in Deum*, &c.

Ad secundam dico, quæ sunt remotiora ordine causalitatis non posse finem attingere, nisi &c. secùs quæ sunt remotiora dumtaxat ordine nobilitatis, seu dignitatis; prout in ratione aut medij aut meriti remotiores sunt respectu finis ultimi actus cæterarū virtutum; propinquior verò & immediatior actus charitatis; cum ex alia parte omnes esse possint ordine causalitatis immediati & æquè propinqui, quatenùs omnes possunt, tùm in ratione medij, tùm in ratione meriti, immediatè & ex se præcisè ad finem ultimum conducere.

76. Ad tertiam dico actus ipsos charitatis secundùm se non esse æqualis perfectionis cum incremento proprij habitus, cum ut aliundè suppono habitus infusi ex genere suo sint perfectiores propriis actibus; aliundè igitur petenda est æqualitas cum tali incremento ad meritum condignum requisita, petenda scilicet est ex condignificatione habitualis gratiæ; at hæc in justo afficit omnes actus supernaturales, non eos solos, qui eliciuntur aut imperantur à charitate; nisi velis dicere à charitate imperatos eos omnes actus, qui imperantur à voluntate formata & informata per charitatis habitum; quā ratione Sylvius *præcit. quæst. 2.* aliique nonnulli intelligunt auctoritates pro merito condigno requirentes charitatis imperium, & in particulari verba D. Thomæ *hic q. 114. art. 4. in c.* expressè dicentis, *Meritum vitæ æternæ primò pertinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundariò, secundùm quod earum actus à charitate imperantur.*

Ad quartam nego sequelam, cujus probatio patitur difficultatē in primis in eo, quòd supponit possibiles infinitas species actuum inæqualium interjacentes inter actum alicujus virtutis ex infimis & actum quemlibet charitatis, ex infinitis enim speciebus ità interjacentibus coalesceret infinitum clausum terminis; admissâ deinde ut possibili tali infinitate actuum dici potest in ipsis meritum crescere geometricè & per partes proportionales; non arithmeticè & per partes æquales adeoque excedi posse à merito actus charitatis, quamvis non infinito; sicuti ob eandem rationem infinitæ cognitiones inæquales, & circà objecta perfectiora & perfectiora in infinitum, exceduntur à cognitione intuitiva Dei absque eo, quod hæc infinita sit, unde revocanda huc est communis solutio solita adhiberi argumento calculatorio quod fit ad probandam infinitatē in visione Dei, imò quod fieri etiam potest (& est valida retorsio instantiæ contrà Adversarios) ad probandam infinitatem meriti in aliquo actu charitatis ex insignioribus, quo quis vellet, v. g. infinitos denarios in eleemosynam erogare; hic quippè actus non est meriti infiniti, & tamen excedit meritum infinitorum actuum inæqualium, quibus quis vellet in eleemosynam dare duos, vel tres, vel quatuor denarios, &c. 77.

Assert. 2. In actibus naturalibus virtutum moralium acquisitarum requiritur ad meritum apud Deum virtuale imperium, seu virtualis ordinatio alicujus virtutis infusæ; at non est necesse quod sit charitatis. Assertum hoc quatenùs ad meritum in actibus naturalibus requirit virtuale imperium alicujus virtutis infusæ est illorum omnium; qui hujusmodi actibus negant meritum proprium & intrinsecum contrà Auctores suprà memoratos *n. 58.* quatenùs negat necessitatem imperij charitatis, eosdem & propugnatores & oppugnatores habet, quos assertum præcedens. 78.

In operibus naturalibus requiritur ad meritum ordinatio saltem virtualis per actum supernaturalem. Probatur facilè: Actus naturales virtutum moralium acquisitarum sunt ex *praced. n. 59.* meritorij apud Deum solo merito denominativo & participato ab actu impetante: ergo ad meritum apud Deum requirunt imperium, tùm quod in ipsos aliquo modo influat & ex hoc capite debet esse saltem virtuale, quod enim neque in se, neque in suo effectu tanquam in propria virtute, existit, nequit in aliud influere, tùm quod supernaturale sit & per se ac ex se meritorium, & ex hoc capite debet esse imperium, seu actus alicujus virtutis infusæ, at non est necesse quod sit charitatis, quia per nos ex doctrina hucusque tradita, sicuti non solins charitatis, sed cujuslibet infusæ virtutis actus sunt per se & ex se meritorij, ità & hi omnea

nes merito denominativo & à se participato possunt reddere meritorios actus naturales quos imperant; ergo in actibus naturalibus virtutum moralium acquisitarum requiritur ad meritum, &c.

---

§. VII.

An aliquid positivum requiratur ex parte operis ad meritum apud Deum, nec possit istud habere per puram omissionem?

79. Omissio pura non potest esse apud Deũ meritoria.

ASSERT. Ad meritum apud Deum omninò requiritur proprius & positivus voluntatis actus, nec meritoria esse potest omissio pura, quamvis supponatur esse voluntaria & libera. Ità Suarez *hic lib.* 12. *c.* 2. *n.* 5. Vasquez *disp.* 189 *n.* 123. Oviedus *controv.* 3. *punct.* 2. Arriaga *disp.* 53. *sect.* 2. Gonetur *disput.* 2. *n.* 24. Gabriel à S. Vincentio *disput.* 19. *q.* 1. Maderuus *q.* 9. *art.* 7. Herincx *disp.* 6. *n.* 21. cæterique Theologi communiter, quibus præit D. Thomas 1. 2. *q.* 21. *art.* 3. & 4. & clariùs *q.* 71. *art.* 5. *ad* 1. contrà Ripaldam *de ente supernaturali tom.* 1. *disp.* 70. *sect.* 2. Caramuelem relatum à Gabriele à S. Vincentio, ex Scotistis Herreram & Franciscum Felicem relatos ab Herincx, item quosdam alios recentiores, quibus favet Ruiz de Providentia *disput.* 37. *sect.* 2. agnoscent in pura omissione meritum præmij naturalis.

Dixi *proprius & positivus voluntatis actus*, quia hic solus opponitur puræ omissioni, à quâ nullus excludit actum intellectus cognoscentis, cum nullus contendat posse dari voluntariũ sine cognitione, & voluntarium omissivum dici soleat voluntarium sine omni actu, non intellectus tamen, sed voluntatis.

80. Dixi *quamvis supponatur esse voluntaria & libera*, quia in hac sola hypothesi datur controversiæ locus, & Auctores re ipsa nullam admittentes in pura omissione libertatem, à fortiori tenentur nullum in eadem admittere meritum; imò nequeunt eum aliqua ratione dubitandi inquirere, utrùm omissio pura possit esse meritoria? nisi disputationis gratia loquendo contrà proprium sensum supponant illam posse esse voluntariam, ac liberam.

Probatur assertum sic explicatum: Si quæ pura omissio voluntaria ut supponitur ac libera, esse potest apud Deum meritoria, talis maximè erit ea, quâ omittitur opus prohibitum, seu quâ quis omittit id, quod tenetur omittere; atqui hujusmodi omissio non est apud Deum meritoria: ergo ad meritum apud Deum omninò requiritur proprius & positivus actus, nec meritoria esse potest, &c. Major evincitur ex eo, quod pro sola omissione, quâ omittitur opus prohibitum, militant Adversariorum fundamenta sumpta aut à paritate omissionis demeritoriæ, quâ omittitur opus præceptum, aut ab auctoritate Scripturæ *Eccles.* 31. ubi commendatur & ad beatitudinem destinatus declaratur is, *qui potuit transgredi & non est transgressus facere mala & non fecit*, quod est idem ac dicere qui omisit opera prohibita; aut ab honestate relucente in objecto omissionis prædictæ, utpotè terminatæ ad præstandam observantiam legi & obedientiam legislatori, nequit autem assignari similis honestas in ullius alterius omissionis objecto; nam omissio operis præcepti ad malum terminatur, nimirum ad transgressionem legis; omissio operis cadentis sub consilio terminatur ad negationem oppositam perfectioni adeoque malam potiùs, quàm bonam, omissio operis indifferentis, nec ad bonum, nec ad malum terminatur, opus enim indifferens est quod sive fiat sive non fiat nec bonum nec malum est; à primo igitur ad ultimum, si quæ omissio esse potest apud Deum meritoria, est ea sola, quâ omittitur opus prohibitum, & obtinebitur asserti intentum si ostendatur hanc talem non esse: Ideò

Minor probatur primò: Pura omissio, quâ omittitur opus prohibitum, neque merito denominativo & aliundè participato; neque merito proprio & sibi intrinseco potest esse apud Deum meritoria; non primo modo, quia supponeret aliquem actum meritorium imperantẽ, omissio autem supponens actum imperantem, adeoque per actum positivum imperata, desinit esse omissio pura; Non secundo modo, quia ad meritum proprium & sibi intrinsecum sicuti ex supradictis requiritur supernaturalitas propria & intrinseca in actibus positivis, ità & in puris omissionibus; supernaturalitatem autem propriam & sibi intrinsecã nequit habere pura omissio operis prohibiti, quia nequit esse ex supernaturali motivo, ut enim voluntas, sive operando, sive omittendo se exerceat ex motivo supernaturali, non satis est quod istud sit cognitum & per cognitionẽ propositum, nisi simul sit volitum & à voluntate intentum; alioqui sæpè operaremur ex pluribus disparatis & quandoque contrariis motivis; cum sæpè circà eandem operationem plura disparata & quandoque cõtraria motiva per cognitionem proponantur. atqui omissio pura nequit respicere motivum supernaturale volitum & à voluntate intentũ; ex eo enim præcisè quod motivum ità respiciat non est ampliùs pura, cum non sit ampliùs sine omni actu voluntatis: & hinc obiter infertur 82.

81. Nec merito denominativo nec merito proprio.

omissionem puram neque posse esse bonam & honestam honestate naturali; discursus quippè mox adductus probat omissionẽ puram non posse esse ex ullo motivo, & tamen ad exercitium voluntatis honestum requiritur quod sit ex motivo honesto, nec sufficit quod attingat honestatem nisi attingat sub ratione honestatis; & ex hoc capite censeo puram omissionem neque præmij naturalis posse esse meritoriam, quamvis oppositam Ruizij opinionem probabilem reputent ex Auctoribus præcitatis Oviedus *num.* 22. & Arriaga *n.* 55.

Nec item merito præmij naturalis.

Minor eadem probatur secundò evertendo

præjacta

præjacta Adversatiorum fundamenta specialiter fulcientia meritū omissionis, quâ omit-

83. titur opus prohibitum; & primum quidem fundamentum desumptum à paritate demeriti reperti in omissione, quâ omittitur opus præceptum evertitur ex eo, quod plùs requiritur ad meritum, quàm ad demeritum; & licèt hinc illicò non inferatur illud plùs debere esse rationem positivi, infertur tamen in universum malè argui à demerito ad meritum; ratio deindè specialis cur pro merito potiùs, quàm pro demerito, requiratur actus positivus, est quia ad demeritum, seu peccatum sufficit esse de objecto malo etiamsi non sit ex malo motivo, ad meritum verò, seu honestum exercitiū voluntatis non sufficit esse de objecto bono, nisi simul sit ex bono, imò (loquendo de merito apud Deum) ex supernaturali motivo; non potest autem voluntas, ut mox probatum est, ex aliquo motivo exerceri purè omittendo, & sine proprio actu positivo.

84. Secundum fundamentum desumptum ab auctoritate evertitur ex eo, quod aliud est esse laudabilem & meritoriā non transgressionem præceptorum, aliud est talem esse non transgressionem factam pure omittendo; illud, non istud infertur ex relatis verbis Ecclesiastici, & ex multis locis Scripturæ adductis pro sua sententia à Ripalda, in quo propterea Oviedus *præcit. punct.* 2. *num.* 16. jure commendat copiam magis, quàm justitiam eruditionis. Porrò non transgressio præceptorum, & fuga, seu omissio mali, quam ultrò concedimus esse laudabilem & apud Deum meritoriam, ea est, quæ à positivo voluntatis actu ex honesto, ac supernaturali motivo imperatur; non quæ habetur sine omni actu, sine omni motivo, & purè omittendo. Neque dicas ad non transgrediendum præceptum etiam per puram omissionē aliquando, id est quando urget gravis tentatio, necessaria est actualis gratia; sed quidquid procedit ab actuali gratia laudabile est & meritorium; ergo aliquando laudabilis est & meritoria etiam non transgressio præcepti, quæ habeatur per puram omissionem; major probatur ex eo, quod suprà *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 28. dictum est neque negativè & per purā omissionem vinci posse ab homine lapso gravem

85. tentationē sine actuali gratia. Contrà enim: negari in primis potest ad non transgrediendum per puram omissionem præceptum (subintellige negativum, cum de præcepto affirmativo perspicuum sit ejus non transgressionem, seu ejus observantiam solo actu positivo, non purâ omissione haberi posse) quando urget gravis tentatio, necessariam esse actualem gratiam, hæc quippè non requiritur ad non transgressionem peccaminosam, sicuti est peccaminosa non transgressio facta per puram omissionem gravi tentatione urgente eo, quod in tali casu purè omittens exponit se periculo consentiendi tentationi, & potiùs ipse à tentatione vincitur, quàm tentatio ab ipso vincatur ut dicebamus *præcit. num.* 28. unde in rigore quærendo: Vtrùm per puram omissionem possit vinci gravis tentatio sine actuali gratia? sit quæstio de subjecto non supponente, quia per puram omissionē nullatenùs potest gravis tentatio propriè vinci, cum non vincatur tentatio, cui solùm peccando resistitur, ut attigimus *præcit. c.* 3. *num.* 3. In eo deindè quod *ead. num.* 28. addidimus puram omissionem, si urgente gravi tentatione esse possit non peccaminosa, requirere actualē gratiam, non intendimus quòd gratia actualis requiratur ut influens in ipsam puram omissionem, quâ dumtaxat ratione posset conducere ad eam reddendam meritoriam; sed ut influens in cognitionem retrahentem à consensu tentationis reddendo talem cognitionem intensiorem, vividiorem, efficaciorem.

Pura omissio urgente gravi tentatione peccaminosa potiùs est, quàm meritoria.

Quâ ratione possit requirere actualem gratiam.

86. Tertium fundamentū desumptum ab honestate objecti evertitur primò ex eo quod honestas relucens in objecto præcepti negativi secundùm se est naturalis, cum ut attigimus *lib.* 2. *c.* 4. *num.* 27. nullum præceptūm negativū sit supernaturale ex parte objecti; est igitur honestas illa insufficiens ad meritum præmij supernaturalis, de quo in præsenti: at neque sufficiens est ad meritum præmij naturalis, quia est honestas objecti terminativi; meritum autem debet insuper habere honestatem objecti motivi, seu ex motivo honesto procedere, quod nequit convenire omissioni puræ.

CAPUT VII.

De conditionibus requisitis, aut conducentibus ad majus meritum apud Deum.

1. NONNULLA, quæ præcedenti capite tractati adhuc poterāt, consultò omissa sunt tanquam aut sub præsentis capitis titulo opportuniùs proponenda; aut ex iis deinde quæ in utroque capite dicta fuerint adeò facilè deducenda; ut non videantur speciali discussione indigere. Porrò quod primo loco in præsenti occurrit, est

---

§. I.

Vtrùm major gratia habitualis requiratur, aut conducat ad majus meritum?

ASSERT. Major gratia habitualis non requiritur, imò nec conducit ex se præcisè ad meritum majus, seu ad meritum majoris præmij. Ità Zumel *hic q.* 114. *artic.* 2. *disp.* 5. §. *Ad argumenta*, Cabrera 3. *p. q.* 1. *disp.* 14. *num.* 41. Vasquez 3. *part. disput.* 6. *cap.* 4. *num.* 24. Arriaga *hic disp.* 55. *sect.* 4. Madernus *quæst.* 9. *art.* 51. & alij apud ipsos contrà Sylvium *hic q.* 114. *art.* 8. *quæsit.* 1. Valentiam *disput.* 8. *q.* 6. *punct.* 3. §. *Nihilominùs*,

Major gratia in operante non infert meritum majoris præmij.

minùs, Suarium *lib.* 12. *c.* 32. Granadum *tr.* 11. *disp.* 2. *sect.* 1. Oviedum *contr.* 5. *punct.* 2. &c.

Dixi *ex se præcisè*, nam quatenùs major gratia regulariter secum affert uberiora & intensiora auxilia, quibus sanctiores viri præ minùs sanctis solent in frequentiores & intensiores actus virtutum erumpere, non negamus majorem gratiam ad majus majorisve præmij meritum conducere; at ut conducat ex se præcisè, debent esse cætera paria, adeò ut ejusdem virtutis actus æquè intensus, & æquè perfectus, si eliciatur ab habente majorem gratiam, sit magis meritorius; minùs verò meritorius, si ab habente gratiam minorem.

2. Meritum majus & meritum majoris præmij aliqualiter differunt.

Dixi *ad meritum maius*, *seu ad meritum maioris præmij*, quia meritũ majus latiùs patet, & sumi potest pro merito magis condigno, seu habente majorem magisve intensam condignitatem in ordine ad idem præmium, & in hoc sensu non sumimus in præsenti meritum majus; sed strictiore modo; prout converti potest cum merito præmij majoris. Neque dicas condignitas meriti, utpotè quæ ex supradictis nihil est aliud, quã æqualitas ipsius cum præmio consistit in indivisibili, malè igitur hic permittimus condignitatem majorẽ, nec rectè dicimus meritũ majus sumi posse pro merito magis condigno. Contrà enim: condignitas meriti est æqualitas, non arithmetica tamen, sed geometrica, quæ non est adeò rigorosè collocanda in indivisibili; dico igitur talem condignitatẽ consistere in indivisibili quoad speciem, quatenùs nulla dignitas specie diversa à dignitate gratiæ habitualis potest condignificare & adæquare meritum præmio supernaturali; non consistere in indivisibili quoad gradus, quatenùs talis condignificatio & adæquatio in se gradus non admittat, nec haberi possint in ordine ad idem præmium plures gradus condignitatis.

3. Probatur: Mẽsura præmij majoris, vel minoris, non sumitur ex mensura majoris, vel minoris gratiæ: ergo major gratia habitualis non requiritur, imò nec conducit, &c. consequentia patet, quia majorẽ gratiã requiri aut cõferre ex se præcisè ad meritũ majoris præmij supponit quantitatẽ præmij esse cõmensurandã quantitati gratiæ, quod est illius mẽsurã ab illa desumi; antecedens probatur primò, quia in Scriptura æternæ vitæ præmium promittitur operibus, non gratiæ; quantitas igitur illius ex mensura perfectionis operũ, non ex mensura intensionis gratiæ desumẽda est; secundò quia si mensura præmij majoris vel minoris sumitur ex mẽsura gratiæ, sequitur habentẽ gratiã ut quatuor quocũque bono opere utcũque vulgari & remisso mereri præmiũ ut quatuor, & opere deinde utcumque heroico & intenso non mereri præmiũ majus; hoc autẽ in contemptũ deduceret bona opera ardua, intensa, & heroica: sequitur insuper virum sanctiorem actu remississimo mereri præmium majus, quàm mereatur minùs sanctus actu intensissimo; sequitur tandẽ ex duobus habẽtibus ex æquo ingentia merita, & valdè magnã sanctitatem unum promeriturum præmium duplo majus, & obtenturum duplo plures gradus gloriæ, quàm alterum, per hoc præcisè, quod ille non iste in fine vitæ eliciat tenuissimũ aliquem infimæ virtutis actum; quæ omnes sequelæ licèt non contineant absurditatem palpabilem sunt tamen parùm conformes communi fidelium sensui, adeoque non admittendæ facilè & sine gravi necessitate, quali non urgemur in Adversariorum sententiam sequelas illas inferentem.

Dices primò ad primam & secundam sequelam, quamvis supposita eadem, æqualive gratia opus heroicũ aut intensum non sit de condigno meritorium præmij majoris, quàm opus vulgare & remissũ, esse tamen meritoriũ majoris præmij de congruo, ideò non deduci in contemptum opera ardua, intensa, ac heroica, item virũ minùs sanctũ actu intensissimo minùs quidem mereri de condigno, quã mereatur sanctior actu remisso; at illum magis mereri de cõgruo quod valde temperat sequelæ duritiẽ. Sed contrà: instantia hæc seu responsio supponit in homine habente gratiam meritum aliquod congruum præmij essentialis, quod falsum est, cum opus supernaturale hominis in gratia constituti habeat secundùm se totum omnea conditiones requisitas ad meritum condignum.

4. Occurritur primæ responsioni Adversariorum.

Dices secundò ad tertiã sequelam, majorẽ gratiã reddere actum meritoriũ majoris præmij in geometrica, non in arithmetica proportione adeò ut quot sunt gradus gratiæ in merente, tot debeantur gradus præmij actui meritorio; propterea malè inferri, quòd ex duobus in ingẽti sanctitate & merito æqualibus unus sit promeriturus præmium duplo majus alio per hoc præcisè, quod ille nõ iste eliciat in finẽ vitæ actum aliquẽ tenuissimũ. Sed contrà: discursus Adversariorum volentium, quòd sicut se habeat dignitas gratiæ ad meritũ, ità se habeat major dignitas ad majus seu majoris præmij meritum, valdè infirmatur dicendo meritum majoris præmij correspondere majori gratiæ in geometrica, non in arithmetica proportione; damus hoc tamen, adhuc sequitur ex duobus illis æquali sãctitate & merito insignibus unũ actu tenuissimo promeriturũ præmiũ, si non duplo majus, saltem plurimùm excedens, & à duplo majore parùm distans, quod non videtur admodùm credibile, nec facilè concedendum.

5. Occurritur secũdæ responsioni.

Dices tertiò: quidquid sit de his sequelis, negari non potest in universum dignitatem personæ conferre ad meritũ, & in particulari gratiam conferre ad meritum condignũ apud Deum: ergo nec potest negari majorẽ dignitatem personæ conferre ad majus meritum, & majorem gratiam ad majus meritum condignũ apud Deum; probatur hæc consequẽtia primò, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ità magis ad magis; secundò, quia gratia confert ad meritũ dignificando opus per modum formæ, quod autem præstatur ab aliqua entitate per modum formæ eò majus est, quò major est forma, & hic faciunt ad rem verba D. Thomæ *in* 2. *distinct.* 29. *q.* 1. *art.* 4. *in corp.* dicentis *Quanto maiori charitate & gratia actus informatur, tanto magis est meritorius.* Tertiò, quia si major dignitas

personæ non conferret ad majus meritũ, ex infinita dignitate personæ Christi malè probaretur infinitum esse ipsius meritum, & tamen hac probatione utuntur Theologi communiter, imò & Clemens VI. in Extravag. *Vnigenitus de pœnit. & remiss.* item D. Cyrillus *in Epist. ad Maximum*, & alij SS.PP. qui ut concludant infinitatem meriti & satisfactionis Christi assumunt hoc principiũ; Quod ex majori dignitate merentis & satisfaciẽtis major est in operibus valor meritorius & satisfactorius. Sed contrà: dici in primis

6. Occurritur positivis fundamentis & rationibus Adversariorũ.

potest majorem gratiam cõferre ad majus meritum condignum, si ly *maius meritum condignum* significet meritum magis condignum ejusdem præmij, & sensus sit crescente gratia crescere condignitatem ad præmiũ, secùs si ly *maius meritum condignum* significet meritum condignum majoris præmij & sensus sit crescẽte gratia crescere præmij magnitudinẽ. Neque dicas, meritum magis condignũ idem est ac meritũ suprà condignum; atqui nulla pura creatura potest apud Deum mereri suprà condignũ: ergo malè inducitur meritum magis condignũ, nec potest in hoc sensu admitti in creatura apud Deum unum meritum majus alio: Contrà enim: meritum suprà condignũ non est præcisè meritũ magis condignum, quia non est meritum majus condigno gradualiter, sed est meritum majus condigno essentialiter, proveniens scilicet à forma, seu dignitate essentialiter majore ea, à quâ provenit meritum condignum; & in tantùm nulla pura creatura potest apud Deũ mereri suprà condignum, in quantum nulla potest mereri per formã essentialiter perfectiorem, & dignitatem majorem dignitate gratiæ, per quam meretur solùm de condigno ut nos ipsi attigimus *cap. praced. n.*24. Hæc doctrina valdè arridet Arriagæ, nec mihi improbatur; quia tamen videtur continere nonnihil quæstionis de nomine, aliam solutionem adhibeo, & aliter

7. Ad instantiam respondeo concedo antecedens, distinguo consequens, quod verum est si major dignitas ac major gratia, tota in opus influat totaque applicetur operi; secùs si non tota influat nec tota applicetur; dignitas enim quæ remanet otiosa & purè materialiter se habens nihil operi confert ad meritũ, sicuti de facto juxtà supradicta §.5. gratia nihil confert ad meritum actibus bonis naturalibus, in ordine ad quos se habet materialiter & ut dignitas otiosa; non causaliter & ut dignitas influens. Porrò ad opus supernaturale remissum datur remissum auxilium & remissus concursus proprij habitus virtutis infusæ, & quia his mediantibus influit & applicatur gratia, consequens est quod gratia intensa in opus remissum remissè influat nec tota applicetur. Hinc ad primam consequentiæ probationẽ dico proloquium illud rectè procedere quando cætera sunt paria; at non sunt paria in casu nostro, quia gratia simpliciter accepta semper simpliciter influit in opus supernaturale, gratia autem major non semper influit magis: Ad secundam dico gratiam dignificare opus per modũ formæ non utcumque, sed aliquo modo influentis; adeoque dignificare secundùm mensurã influans; unde & de majori charitate & gratia non utcumque, sed influente, intelligenda sunt verba relata ex D.Thoma: Ad tertiam dico personæ divinæ dignitatem, utpotè quæ non cõstat gradibus, indivisibiliter totã in quodlibet morale Christi opus influere, unde etiã actus naturales ipsius, non solos supernaturales ea supradictis *n.* 63. dignificat, quia ad utrosque se habet influxivè & causaliter; ex infinita igitur dignitate personæ in Christo rectè probatur infinitas meriti, quia est infinita dignitas tota indivisibiliter applicata & influens, libenter autem concedimus in universum ex majori dignitate influente & applicata reddi majus meritum. Dici insuper potest, & recidit in doctrinam præcedentis primæ responsionis, ea majori dignitate merentis majorem esse valorem operis meritorij, quando dignitas illa est major essentialiter & secundùm speciem, adeò ut mutet statum merentis, non quando est major accidentaliter & secundùm intensionem, nec mutat statum merentis; & ex hoc etiam capite rectè sustinetur ab infinita dignitate Christi valere illationem ad meritum infinitum, non sic à majori dignitate intensioris gratiæ ad meritum majus.

8. Cur infinita dignitas Christi cõferat ad meritũ infinitum, non major dignitas gratiæ ad meritum majus.

---

§. II.

Vtrùm gratia Christi conferat ad maius meritum, quàm conferret gratia Dei?

ASSERT. Gratia ex eo præcisè, quod sit Christi, seu per Christum, non confert ad majus meritum, nec actus elicitus ex gratia actuali & condignificatus gratia habituali, quæ utraque sit gratia Christi, est apud Deum magis meritorius, quam si eadem utraque gratia esset gratia Dei. Ità Vasquez *hic disput.*214.*c.*7. Oviedus *controv.*5. *punct.* 9. Arriaga *disp.*54. *sect.* 5. Ripalda *de ente supernaturali, disput.*16.*n.*4. &c. contrà Sylvium *hic q.*114.*art.*8. *quæsit.*2. Suarium *lib.*12.*c.*59. Amicum *disp.*35.*n.*27. Coninchum *disp.*8.*dub.*3. Cajetanum, Richardum, Hosium, Vegam, & alios

9. Gratia ex eo quod sit Christi non confert ad majus meritum.

Dixi *ex eo pracisè quod sit Christi*, nam si gratia Christi consideretur ut intensior ac major, & intensiora ac uberiora auxilia complectens, adeoque ut conducens ad plura & excellentiora virtutum opera, quàm conduxisset gratia Dei, quæ non existentibus Christi meritis verisimiliter fuisset minor ac remissior, & pauciora ac remissiora secum ferens auxilia; si, inquam, gratia Christi eo modo consideretur ut conducens ad plura & excellentiora virtutum opera, utique consequenter conducit ad majus meritum; at non est hic sensus controversiæ, sed debent esse cætera paria, & debet comparari gratia Christi cum alia æquali gratia Dei in ordine ad idem opus.

Probatur: Gratia Christi, seu per Christum 10.

stum non est specie diversa à gratia Dei, nec perfectior intrinsecè, ergo non confert ad majus meritum, nec actus elicitus ex gratia actuali, &c. antecedens conceditur communiter & supponitur aliundè, consequentia probatur, quia *ex praced.* 9. dignitas merentis auget meritū tunc solùm quando est major essentialiter & secundùm speciē, & cum per nos gratia etiam intrinsecè perfectior, sed solum gradualiter, non conferat ad majoris præmij meritum, multò minùs ad id conferet gratia perfectior solùm extrinsecè, sicuti est solùm extrinsecè perfectior gratia Christo comparata ad gratiam Dei.

Dices nostra bona opera ex eo, quòd per gratiam Christi fiant, ab ipso Christo specialiter offerri æterno Patri, ut expressè tradit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 8. dicens de Christo. *In quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ qui ex illo vim habent, & ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre:* Item esse moraliter opera Christi, tanquam nostri Capitis moralis in nos tanquam in sua viva membra, & tanquam vitis in palmites jugiter influentis ex eod. Tridentino *sess.* 6. *c.* 16. *& can.* 32. atqui nostrorum operum oblatio à Christo facta, & eorundem moralis unio cum Christo ejusque meritis reddit ea digniora, gratiora Deo, & magis acceptabilia; ergo nostra bona opera ex eo, quòd per gratiam Christi fiant, sunt magis meritoria; & certè mirum esset propter moralem conjunctionē mulieris cum viro, hujus nobilitatem & dignitatem in illam redundare, imò res ipsas ratione & sensu destitutas per contactū & conjunctionē moralem ad personas sacras Sanctorumve reliquias majorem æstimabilitatem ac dignitatem acquirere, nobis verò nostrisque bonis operibus nullam dignitatem, nullum valorem accrescere ex morali, & eâ quidem eximiâ, conjunctione cum Christo.

11 Sed contrà: Dignitas requisita & conducens ad meritum apud Deum est sola dignitas intrinseca merenti & operi meritorio, ut dictū est *cap. praced.* sæpiùs, præsertim verò *n.* 50, *&* 66. nostra autē bona opera ex eo quod à Christo offerātur, & cum ipso ejusque meritis moraliter conjungantur, participant quidem specialem dignitatem, at extrinsecam; ideoque imparē ad augendam in ipsis rationem meriti, quamvis valde proportionatam ad terminandum majorem Dei affectū majoremque beneficentiam, quod longè diversum est; neque etiam est dignum majore præmio quidquid est dignum majore amore, cum omnis bonitas rectè dicatur digna amore, seu amabilis, non sic digna præmio, seu remunerabilis.

Ex conjunctione morali cum Christo, ut Capite, nostra opera habent specialem dignitatem extrinsecam, non intrinsecam.

Vrgebis: verisimile est Deum moveri ad præmianda nostra bona opera etiā ex dignitate, licèt extrinseca, quam habent à conjunctione morali cum Christo, hoc enim redundat in quādam excellentiam Christi, & meritorum ipsius, atqui mereri apud Deū nihil est aliud, quàm movere ipsum ad præmiandū; ergo nostra bona opera sunt apud Deum meritoria ex dignitate, licèt extrinseca, quā habent, &c. ac per consequens habent specialem, majoremque rationē meriti ex eo, quod fiant per gratiā Christi. Sed contrà: Neganda est major absolutè, dicēdo dignitatē illam extrinsecā movere tantùm posse ut amentur, at non ut præmientur nostra bona opera; & quamvis utrūque Christo debeamus, primū tamen idest quòd nostra bona opera moveāt ad præmiū, ei debemus ratione dignitatis intrinsecæ ex ipsius meritis nobis collatæ, non ratione dignitatis extrinsecæ ex conjunctione morali cum ipso in nos resultantis. 12

Ex his habetur nos nō participare à Christo duplicē quodammodò merendi rationem, alteram provenientē à gratia nobis collata ex ipsius meritis, alteram à conjunctione morali cum ipso tanquam cum Capite; sed priorem dūtaxat rationem nobis ad meritū inservire, sufficere hanc tamen ut dicamur mereri in Christo, seu per Christum. Neque dicas, si in nobis ratio merendi esset gratia Dei non diceremur mereri in Deo, seu per Deū; ergo ex eo, quod ratio merēdi sit gratia Christi, non rectè dicimur mereri in Christo, seu per Christū, sed assignari debet conjunctio moralis aut aliquid aliud, ratione cujus verificetur nos in Christo mereri. Contrà enim: Gratia Dei non est ex Dei meritis neque à Deo ut merēte, sicuti est à Christo ut merente & ex Christi meritis gratia Christi; propterea merendo ex gratia Christi jure dicimur mereri in Christo, quamvis merendo ex gratia Dei non jure dicamur mereri in Deo.

---

§. III.

Vtrùm ad meritum requiratur certa intensio actus, & intensio major conducat ad meritum maius?

ASSERT. 1. Absolutè & nulla facta comparatione ad habitum præexistentē non requiritur ulla certa & determinata intensio actus ad meritum apud Deum. Ità omnes communissimè adeò ut teste Suario *lib.* 12. *c.* 8. *n.* 4. inter conditiones ad meritum requisitas nemo absolutè designaverit ullam, certam & determinatam actus intensionem, quamvis minimam. 13

Non requiritur ad meritū ulla certa intēsio actus absoluta.

Probatur, quia cū intensio actus absolutè accepta possit esse tùm in infinitum major versùs maximum, tùm in infinitum minor versùs minimum, nulla potest ne quidem apparens ratio occurrere pro determinanda in ordine ad meritum hac potiùs, quàm illa, intensione; & tamen sine solido, aut rationis, aut auctoritatis, fundamēto non est inducenda ulla specialis conditio pro merito apud Deum, pro quo insuper non esse necessariam ullam determinatam intensionem absolutam cōstabit à fortiori ex eo, quod mox statuetur nec necessariam esse ullam determinatam intensionem comparativam, seu respectivam ad habitum præexistentem, circà quam

Adverte actus bonos & salutares in homine justo posse esse, aut intensiores, aut 14

æquales, aut remissiores habitibus infusis gratiæ & virtutum, qualescumque sint in omniū sententia aliquid merentur, nimirum aut præmium accidentale, aut præmium essentiale quoad novum titulum; at difficultas & controversia est, utrùm pariter qualescūque sint mereantur aliquid de præmio essentiali simpliciter & quoad substantiam accepto? Qui negant & nolunt actus remissiores sufficere ad merendum augmentū habituum præexistentium, requirunt consequenter ad meritum apud Deum determinatā intensionem respectivā, quæ scilicet relata ad habitus præexistentes sit ipsis, aut major, aut æqualis: Qui è contrà illud affirmant, & volunt per actus etiam remissiores meritoriè augeri habitus præexistentes intēsiores, nullam determinatam intensionē nequidem respectivam agnoscunt in merito apud Deum.

Vtrùm requiratur certa intensio respectiva?

15. Porrò pro prima sententia referuntur D. Bonaventura *in 2. dist. 40. art. 1. q. 3.* Dusandus *in 1. dist. 17. 2. p. dist. q. 8. n. 7.* Bannes 2. 2. *q. 24. art. 6.* & *in relect. de augm. charit.* Altisiodorensis *lib. 3. sum. tract 76. cap. unico q. 3. & 5.* Abulensis *in c. 7. Math q. 70.* aliique nonnulli cum aliquo tamen inter se discrimine, nam D. Bonaventura actibus aut remissioribus aut etiam æqualibus concedit solum meritum præmij accidentalis, quod ipse collocat vel in consecutione specialis aureolæ, vel in remissione alicujus pœnæ tēporalis, vel in interna delectatione de opere exercito. Durandus meritum negat solis actibus remissioribus, non æqualibus, & solùm in ordine ad augmentum gratiæ & charitatis, non in ordine ad augmentū gloriæ; majus enim est, ait, mereri augmentum charitatis, quàm vitam æternam; quia per actū, per quem meremur augmentum charitatis, meremur vitam æternā & aliquid aliud, scilicet charitatis augmentum, non è converso. Bannes actibus remissioribus ità negat augmentum gratiæ & gloriæ ut tamen *relect. pracit.* eis concedat majus præmium essentiale, vult enim actibus remissioribus respondere præter præmium accidentale gloriam essentialem, at eandem quæ erat jam antecedenter debita, & quæ absque eo, quòd fiat in se major, habeat rationem majoris præmij essentialis per hoc, quod reddatur debita pluribus & novis titulis.

Varij modi dicendi pro sentētia affirmativa.

16. Pro secunda sententia referuntur Auctores multò plures, at non sine multo inter se discrimine; ex iis enim, qui cōcedunt actibus remissioribus augmentū præmij essentialis, non solùm in ratione præmij, sed etiā in ratione qualitatis, aliqui volunt tale augmentū nunquā conferri ante instans mortis, ità cum suis Scotus *in 4. dist. 21. q. 1. §. Aliud quod* & *dist. 22. quæst. unica, §. Per idem patet* Richardus *in 1. dist. 17. art. 2. q. 3.* & *in 2. dist. 27. art. 2. q. 5.* Alvarez *de aux. lib. 7. disp. 60. n. 54.* Gabriel à S. Vincentio *hic disp. 21. q. 6.* Gonetus *tract. de virt. Theol. disp. 10. n. 150.* & plures Thomistæ præsertim ex recētioribus. Aliqui volunt quidem tale augmentum non conferri statim post elicitos actus remissiores, differre tamen solùm quousque justus ad illud se disponat erumpendo in fervētiorem ac intensiorem actum, ità Capreolus *in 1. dist. 17. q. 5. art. 3.* Cajetanus 1. 2. *q. 114 art. 8.* Conradus *eod. art.* & postremus hic Auctor addit justum cariturū semper augmento illo, si nunquam ad ipsum in via per ferventiorē actum se disponat, reliqui docent in hac hypothesi justum recepturum tale augmentum in termino, seu in instanti aut mortis aut glorificationis, in quo se disponet per actum ferventiorē. Aliqui hoc idem sentiunt præcisè quoad augmentum charitatis, quoad augmentū gratiæ admittunt ipsum dari statim ac actus etiam remissiores eliciuntur, ità Victoria *relect. de augm. charit. p. 1. n. 4.* Sotus *in 4. dist. 15 q. 2. art. 2.* & *lib. 2. de nat. & grat. c. 17.* Medina 1. 2. *q. 52. art. 3.* Tandem aliqui simpliciter & absolutè docent cuilibet actui meritorio etiam remissiori illicò conferri in hac vita augmentum gratiæ & charitatis, & in alia vita deindè augmentū gloriæ independenter ab omni actu ferventiore; ità Major *in 4. dist. 22. quæst. unica* Gabriel *in 1. dist. 17. q 4. art. 3.* Suarez *hic lib. 9. c. 3.* Vasquez *disput. 220. c. 3.* Amicus *disput. 35. sect. 8.* Oviedus *controv. 3. punct. 4.* Arriaga *disp 51. sect. 2.* Maderuna *q. 8. art. 1.* Aversa *q. 114. sect. 18.* Esparza *lib. 6. de virtut. Theolog. q. 42.* & cæteri recentiores magis communiter cum schola Nominalium.

Varij modi dicendi pro sentētia negativa.

In hac opinandi varietate qui meritum præmij essentialis metiūtur ex solo actu charitatis, de hoc solo controversiam hanc agitant, eāque propterea transferunt in tractatum de virtutibus Theologicis ad quæstionē de charitate, & ibi inquirunt, an & quomodò actus charitatis suo habitu præexistente remissior mereri possit ipsius augmentum; at nos qui ex supradictis vim præmij essentialis meritoriam independenter ab actu charitatis agnoscimus in actibus cæterarū virtutum, nulla facta speciali mentione actus charitatis universaliter examinamus, quomodo actus remissior, cujuscūque virtutis sit, possit mereri augmentum habituum gratiæ, & charitatis ac per consequens deindè cæterarum etiam infusarum virtutum; de hoc tamen consectario agemus singillatim infrà *cap. seq. §. 5.* interim pro eo quod attinet ad rem præsentem sit 17.

Assert. 2. Etiam respectivè, & facta comparatione ad habitum præexistentē, non requiritur ulla certa & determinata intensio actus ad meritū apud Deū; seu quod in idem recidit, justus quocumque remissiore virtutis actu meretur augmentū gratiæ & charitatis; hocque ei confertur statim post actum ipsum remissiorem elicitum. Ità Nominales ac recentiores magis communiter, & quoad primam partem Scotistæ pariter ac Thomistæ ferè omnes contrà reliquos, de quibus suprà *n. 15. & 16.* 18.

Præfertur sententia negativa, & non requiritur ad meritum ulla certa intensio respectiva.

Probatur prima pars, quòd scilicet justus quocumque remissiore virtutis actu mereatur augmentum gratiæ & charitatis; probatur, inquam, primò variis auctoritatibus Scripturæ, Concilij Tridentini, & sanctorum Patrum, quæ universaliter & illimitatè proponunt

ponunt

ponunt mercedem, justitiæ incrementum, retributionem in Cœlo, & æternum gloriæ pondus cuilibet bono operi, cuilibet virtutis actui in gratia & ex gratia facto, & sæpè etiam loquuntur expresse de operibus exiguis ac remissis, ut cum dicitur Matth. 10. *Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aqua frigida non perdet mercedem suam.* 2. Cor. 4. *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus, &c.* & cap. 9. *Qui parcè seminat, parcè & metet*: Augustinus etiam, ut alios Sanctos Patres omittam *lib. de sancta Virginitate cap. 46.* expressè ait *Multa sunt dona & alia aliis clariora, & aliquando unus fructuosus est donis paucioribus sed potioribus, alter inferioribus sed pluribus*; quæ & similia nec patiuntur limitationem meriti ad solos actus intensiores, nec commodè intelliguntur de merito aut solius præmij accidentalis, aut essentialis præcisè ut debiti novo titulo, nam neutrum venit nomine præmij absolutè prolati; & in particulari ly *æternum gloriæ pondus* aliquid ampliùs explicat, quam aut accidentalem gloriæ perfectionem aut novum titulum ipsam habendi, titulumque præmij potiùs, quàm præmium. Reliquas auctoritates in particulari referunt, expendunt, & urgent Arriaga, Vasquez, & multi alij Auctores locis præcitatis.

19. Sed quicumque remissior actus etiã ad habitum intensiorem relatus, meritorius est.

Probatur eadem pars secundò ratione. Intensio habituum gratiæ & charitatis non potest esse impedimentum meriti; atqui esset impedimentum meriti, si justus quocumque remissiore virtutis actu, habente ut supponitur alias omnes conditiones ad meritum requisitas, non mereretur augmentum illorum habituum; ergo justus quocumque remissiore virtutis actu, &c. major non videtur posse negari, alioqui homo sanctior esset pejoris conditionis in merendo, & respectu ejusdem actus prodesset ad meritum gratia remissa, obesset gratia intensa, quod est eidem qualitati per hoc quod intensior fiat tribuere effectum oppositum: Minor probatur, justus aliquis non mereretur augmentum talium habituũ præcisè ex eo, quod haberet eos intensiores, & actus ut quatuor v.g. non esset meritorius ex eo præcisè, quod procederet ab habitibus magis intensis quã ut quatuor; imò cæteris omnibus existentibus paribus esset meritorius actus ut quatuor, non esset meritorius actus ut sex, si ille tres, iste septem gradus intensionis præsupponat in habitibus; ergo intensio habituum verè esset impedimentum meriti, si justus non mereretur quocumque remissiore virtutis actu.

Dices ex Durando; non benè uti habitu eum qui non erumpit in actum proportionatum & æqualem intensioni ipsius; ideò ex una parte non esse dignum accipiendis, qui non benè utitur acceptis; & ex alia parte solùm per accidens & ex defectu utentis intensionem habitus afferre impedimentum merito. Sed contrà: aliud est non ità benè, aliud non benè uti habitu; is qui non elicit actum æqualis intensionis cum habitu transeat, quod non ità benè utatur nec ità benè operetur, ac si eliceret actum intensionis æqualis; adhuc tamen benè utitur, adhuc benè operatur, quia nullum habet præceptum adæquandi intensionem habitus, nec per hoc quod non adæquet ullam malam circumstantiam apponit actui, adhuc igitur meretur. cũ ad merendum sufficiat facere quod bonum est, nec necesse sit facere quod est melius: Quod dicebatur non esse dignum accipiendis qui non benè utitur acceptis, verum est, si ly *non benè* idem significet ac malè; secùs si idem ac non melius; at in proposito nec juxtà Durandum ly *non benè* idem significare potest ac malè, nam ipse concedit non benè utentem mereri vitam æternam, quàm certè non promeremur malo usu gratiæ & charitatis.

20. Iustus per actum remissiorem adhuc benè utitur habitu.

21. Ostenditur specialiter non requiri ad meritum actum intensiorẽ.

Probatur eadem pars tertiò specialiter ostendendo, quod ad meritum non requiratur actus intensior habitu præexistente: Actus hujusmodi secundùm quod est intensior producitur modo minùs connaturali & magis extraordinario, producitur enim dependenter à principio actuali, extrinseco, & transeunte, non habituali, intrinseco & permanente, cum habitus nequeat concurrere ad intensionem actus majorem propriã, atqui non est suavitati divinæ providentiæ consentaneum nec sine maxima necessitate dicendum, quòd Deus à justo & amico exigat & requirat ad meritum eos actus, in quos modo dumtaxat operandi minus consueto, ac magis extraordinario potest erumpere; ergo. Accedit quod justus, qui semel elicuisset actum virtutis valdè intensum ex difficultate & quasi diffidentia eliciendi intensiorem, nimium retraheretur à cæteris virtutum actibus etiam intensis, si ex illis nullum essentiale præmium expectaret, nimis item durum est eum, qui aliquando habuit actum dilectionis ut octo v.g. multiplicando deindè sæpè ac diù ejusdem intensionis actus non augere sui præmij essentialis meritum.

Dices hæc, dura licèt & difficilia, esse tamen necessaria propter generalem doctrinam, quâ simile à simili aut à minùs intenso non intenditur; quâ item habitus naturales & acquisiti per remissiores aut æquales actus non augescunt. Sed contrà: generalis doctrina, quâ simile non intenditur à simili aut à minùs intenso, non est transferenda à physicis ad moralia, quia in physicis non in moralibus principium operans intendit assimilare sibi passum: Neque urgeas in physicis causa æquivoca, quamvis non intendat assimilationem adhuc debet esse perfectior suo effectu; ergo in moralibus actus meritorius debet esse intensior habitu licèt producat ipsum æquivocè, & non intendendo assimilationẽ. Contrà enim: actus etiam intensior est imperfectior suo habitu supernaturali, adeoque instantia probat actum etiam intensiorem non posse esse causam meritoriam habitus; in physicis igitur causa æquivoca debet esse perfectior effectu, quia debet hunc per se ipsam producere & eminen- 22.

Cur causa physica, nõ moralis debeat esse æqualis aut perfectior effectu?

ter præcontinere; non sic debet effectum præcontinere causa moralis & meritoria ut potè quæ producit effectum per aliud principium quod movet, non per se ipsam. Neque urgeas adhuc meritum condignum debet esse æquale; ergo actus meritorius de condigno saltem titulo condignitatis debet esse æqualis nec potest esse remissior habitu, cujus augmentum meretur. Contrà enim, meritum condignum debet esse æquale non æqualitate accidentali, entitatis & intensionis; sed æqualitate quasi substantiali, dignitatis, ac proportionis; & hanc habet quilibet virtutis actus per hoc quod in gratia & ex gratia fiat. Ad illud, quod addebatur de habitibus naturalibus & acquisitis quicumque eos collocant in coordinatione specierum facilè negabunt eos non augescere per actus remissiores, nam isti non minùs quàm actus intensiores post se relinquunt species: Demus tamen Adversariis quod supponunt; disparitas in promptu est, quia habitus naturales & acquisiti per suos actus augentur physicè, unde recurrit quidquid mox dicebatur contrà illationem à physicis ad moralia.

Cur habitus infusi, non acquisiti, augeantur per actus remissiores.

23. Probatur jam secunda pars, quod scilicet augmentum gratiæ & charitatis pro quocumque remissiore virtutis actu conferatur statim post actum ipsum remissiorem elicitum: Nec sentiendum est sine aliqua necessitate, & rationabili causa, differri augmentum gratiæ & charitatis debitum actibus remissioribus; nec assignari potest ulla necessitas & rationabilis causa illud differendi; ergo augmentum gratiæ & charitatis pro quocumque remissiore virtutis actu confertur statim; antecedens quoad primam partem patet, quia illaudabile est fraudare ad tempus operarios mercede & benè merentes præmio, quoties nulla est specialis causa seu nullum impedimentum, sicuti nullum est pro gratia & charitate; quamvis aliquod sit pro præmio æternæ gloriæ, cui ne statim cõferatur obstat tùm status viæ & vitæ mortalis, tùm sæpè aliqua temporalis pœna post mortem persolvenda; idem antecedens quoad secundam partem probatur, quia pro tali necessitate & causa assignari non potest primò modus connaturalis operandi, secundum quem actus remissior non intendit habitum præexistentem intensiorem, ac proptereà augmentum habituum gratiæ & charitatis differatur (& hæc videtur esse mens Scoti) usque ad ingressum gloriæ, cui cum debeat esse æqualis gratia & charitas, tunc Deus conferendo augmentum gloriæ debitum actibus remissioribus tenetur simul cõferre augmentum gratiæ & charitatis: assignari, inquam, hoc non potest, quia jam ostensum est actum remissiorem, quamvis non augeat physicè, augere posse moraliter & meritoriè habitum intensiorem: Accedit quod, quando augmentum gratiæ & charitatis daretur solùm titulo servandæ æqualitatis cum gloria, non propriè daretur in præmium præcedentium actuum remissiorum, & recideretur in sententiam Durandi illorum actuum merito tribuentis solum gloriæ augmentum.

24. Secundò pro eadem necessitate & causa assignari non potest indispositio subjecti per solum actum ferventiorem auferibilis, quem quidem actum ferventiorem Alvarez *precis. num.* 24. vult elici solùm in ingressu gloriæ seu in primo instanti glorificationis; Gabriel à S. Vincentio *precis.* 96. *num.* 109. docet elici in instanti mortis seu separationis animæ à corpore, etiamsi in pluribus hoc instans non sit instans glorificationis; aliqui alij existimant saltem aliquando elici in decursu viæ. Porrò isti omnes Auctores contendunt indispositionem subjecti ad recipiendum augmentum habitus esse auferibilem per solum actum ferventiorem, ac intensiorem ipso habitu, quia dispositio minùs intensa non est proportionata & commensurata formæ intensiori, & habitus infusi sicuti juxtà mensuram dispositionis primò cõferuntur, ità juxtà eandem augentur, nec possunt de lege ordinaria esse dispositione intensiores quoad augmentum, cum nequeant esse eadem intensiores quoad primam collationem. Sed impugnatur hæc doctrina, quia ipsius Auctores malè & contrà supradicta à nobis *lib. præced. cap.* 2. §. 5. supponunt nostros actus esse dispositiones physicas ad gratiam cæterosque supernaturales habitus, cum tamen re vera sint dispositiones tantùm morales, adeoque non sit in ipsis quærenda major proportio in ratione meriti; cum sub utraque ratione moraliter concurrant. Neque dicas: quod nostri actus 25. sint dispositiones morales non facit gratiam posse esse ipsis intensiorem quoad primam sui productionem; ergo pariter non facit posse esse iisdem intensiorem quoad augmentũ, adeoque non facit posse augeri per actus remissiores. Contrà enim: quòd dispositiones sint morales facit ipsas non requiri ad gratiæ conservationem; in gratia igitur, quæ augetur, attendi potest tùm gratia præexistens quæ conservatur, tùm augmentum superveniens quod de novo producitur; gratia præexistens præsenti dispositione, quia dispositio moralis est, non indiget; actus proptereà remissior qui si esset dispositio physica disponeret ad conservationem gratiæ præexistentis, ex eo quod sit dispositio moralis disponit tantùm ad productionem supervenientis augmenti, quod secundum se acceptum non est illo actu remissiore intensius, & sic servatur semper suo modo proportio inter dispositionem & gratiam, tùm quoad primam productionem, tùm quoad augmentum. Breviter; dispositio physica pro augmento formæ debet esse intẽsior forma præexistente, quia debet simul disponere ad conservationem formæ præexistentis & ad introductionem augmenti; non sic debet esse intensior dispositio moralis, quæ disponit solùm ad introductionem augmenti.

Cur dispositiones morales potiùs, quàm physicæ possint esse remissiores sua forma.

26. Impugnatur eadem doctrina aliter sic: Qui post plures actus remissiores erumpit in actũ ferventiorem, & præexistente habitu intensiorem, per hunc actum vel se disponit dumtaxat

Actus ferventior nequit disponere ad au-

gmenium gratiæ debitum actibus remissioribus.

taxat ad augmentum gratiæ correspondens merito ipsiusmet actus ferventioris, vel se disponit simul ad augmentum correspondens merito præcedentium actuum remissiorum; si primum, ergo actus remissiores neq; etiam quando succedit actus ferventior consequuntur augmentum sibi debitum, ac per consequens frustrantur pro semper suo præmio; si secundum, ergo taliter se disponens per actum ferventiorem consequitur augmentũ gratiæ ultrà mensuram & intensionem dispositionis; quæ utraque consequentia est contrà Adversarios; quorum propterea major pars vult augmentũ correspondens actibus remissioribus differri usque ad actum intensiorem in alia vita eliciendum, qui utpotè extrà viam non sit meritorius, sed solùm dispositivus ad augmentum debitum meritis præcedentibus: Verùm durus est hic sermo primò propter nimiam gratiæ prorogationem, ad quam astruendam compelluntur Adversarij ex sola propriæ doctrinæ difficultate, non ex aliquo solido fundamento auctoritatis, aut rationis: secundò propter maximam intensionem, quam deberet habere actus ille ferventior in homine, qui in via elicuisset plurimos actus remissiores: tertiò quia actus ille si nullo modo esset meritorius malè diceretur dispositivus ad gratiam, ad quam per nos non datur dispositio nisi mora-

Impugnatur prima responsio.

27. lis: Reliqua Adversariorum pars, quæ difficultatibus hisce perterrita admittit augmẽtum gratiæ correspondens actibus remissioribus obtineri per quemcumque actum ferventiorem in via elicitum, vult hunc actum disponere ad augmentum gratiæ non solùm in virtute propria, sed etiam in virtute præcedentium actuum remissiorum, ideoque augmentum utrisque actibus correspondens non esse ultrà mensuram dispositionis. Verùm libenter audirem ab his Auctoribus, quid sit actum ferventiorem disponere in virtute præcedentium actuum remissiorum, & cur non eodem modo dicant actum remissiorem non expectato ferventiore actu disponere sufficienter ad augmentum, si minùs se solo, saltem in virtute præcedentium actuum, quibus homo obtinuerat primam gratiæ productionem; pro quo facient ad rem quæ infrà dicentur de reviviscentia meritorum *cap. 10. num. 12.*

28. Superest hic impugnanda celebris ac familiaris apud Thomistas distinctio, quâ gratiam (eodem modo loquuntur de charitate) dicunt accipi posse vel moraliter & in esse gratiæ; vel physicè & in esse qualitatis seu habitus; & augmentum ipsius, quamvis actibus remissioribus non statim detur physicè & in esse qualitatis, statim dari moraliter & in esse gratiæ, quatenùs justus per actus remissiores statim reddatur acceptus ad majorem gloriam, & ad majorem amicitiam; quo secundo distinctionis membro existimant se eludere omnes auctoritates & rationes militantes pro veritate à nobis asserta. Nihilominùs hæc distinctio, simpliciter quidem & ex terminis non displicet, at malè usurpatur in re præsenti: Non displicet simpliciter & ex terminis, quia facilè agnosco in gratia tùm physicam entitatem tùm moralitatem, hancque admitto ab illa separabilem & de facto separandam, si gratia ut potest aut componeretur cum lethali, aut collocaretur in subjecto irrationali. Malè usurpatur in re præsenti primò, quia non sicuti physica entitas potest esse sine sua moralitate, ità potest esse moralitas sine sua physica entitate; alioqui sicut aliquod physicum potest esse sine omni morali, ità aliquod morale posset esse sine omni physico: secundò, quia ratio, ob quam Thomistæ in re præsenti cum gratiæ moralitate non ponunt ipsius physicam realitatem, est carentia dispositionis proportionatæ ad talem physicam realitatem; at hæc ratio corruit ex jam dictis: Tertiò, quia si augmentum gratiæ in esse moris & gratiæ habetur absque inhærentia physicæ qualitatis, non est cur idem dici nequeat de prima gratiæ collatione? quod esset favere Sectariis negantibus justitiam physicè inhærentem; & certè si homo per actus remissiores fit justior & gratior per gratiam solùm in esse moris auctam, cur non fit etiam justus & gratus per gratiam solùm in esse moris primò collatam.

Terminium judicium de Thomistica distinctione gratiæ in esse moris & in esse physico.

29. Assert. 3. Major intensio, sivè sumatur per comparationem actus ad habitum præexistentem, sivè per comparationem unius actus ad alium etiam infrà intensionem habitus præexistentis, conducit ad majus meritum præmij essentialis; justus scilicet quocumque actu meritorio, quò intensior est, eo meretur majus augmentum gratiæ & charitatis. Prima pars est communissimè recepta: Secunda eosdẽ habet tũ Patronos tùm Adversarios, quos prima pars asserti præcedentis.

Major intensio actus meritorij conducit ad majus meritum.

Probatur facilè quoad utramque partem. Omnis intensio seu omnis gradus actus meritorij conducit ad meritum præmij essentialis; ergo omnis intensio major, seu omnis major pluralitas graduum, in actu meritorio conducit ad majus meritum præmij essentialis, adeoque ad id conducit major intensio, sivè sumatur per cõparationem actus ad habitum, sivè per comparationem unius actus ad alium etiam infrà intensionem habitus; antecedens patet ex eo, quod juxtà præcedentem doctrinam actus quomodocũque remissus, ac per consequens etiam in unico gradu existens, potest esse meritorius & conducens ad meritum præmij essentalis; necesse est igitur, quod omnes & singuli gradus actus meritorij conducant ad meritũ; consequentia probatur, quia ubi cætera sunt paria, ut suppono paria esse in subjecta materia, sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ità magis ad magis, nec potest intensio major ad majus meritum non conducere aliter, quàm per hoc quod aut intensio ipsa, aut aliqua saltem pars ipsius ad meritum non conducat; undè etiam suprà dicebamus gratiam majorem non magis dignificare actum remissum, quia secundum aliquam sui partem non dignificat talem actum. Confirma- 30.
tur actus magis intensus æquivalet, tùm pluribus minùs intensis, tùm uni minùs intenso diutiùs

diutiùs continuato; ſed tùm actus minùs intenſi per hoc quod ſint plures, tùm actus unus minùs intenſus per hoc quod ſit diutiùs continuatus, conducunt ad majus meritum præmij eſſentialis ut habetur partim ex mox dictis, partim ex infrà dicendis §.5. ergo ad idem majus meritum conducit actus magis intenſus quomodocumque comparetur; pro cujus inſuper radicali & plena intelligentia ſit

---

§. IV.

Quanam proportione correſpondeat major gratia majori intenſioni actus; & undè ſumenda hac major intenſio?

31. Ex majori intenſione actus gratia magis augetur geometricè, nõ arithmeticè

ASSERT. 1. Geometrica, non arithmetica proportione correſpondet major gratia majori intenſioni actus, & probabile eſt nullum prorsùs actum mereri tot gradus gratiæ, quot habet in ſe gradus intenſionis. Suſtinent, aut ſaltem valdè favent huic aſſerto, Amicus *hic diſp.* 35. *num.* 124. Oviedus *controv.* 5. *punct.* 7. Coninchus *diſp.* 22. *de charit. dub.* 4. Moncæus *in diſput. ſelectis diſp.* 8. *cap.* 12. *&c.* contrà Tannerum *hic diſp.* 6. *q.* 6. *n.* 111. Suarezium *relect. de reviviſcentia meritorum diſp.* 2. *ſect. ult.* alioſque nonnullos Recentiores concedentes perfectiſſimis charitatis actibus tot gradus gratiæ in præmium, quot ſunt in actibus ipſis gradus intenſionis, & à fortiori contrà Arriagam *hic diſp* 51. *ſect.* 3. id concedentem quibuſlibet actibus infimarum virtutum, ità ut deindè actus virtutum nobiliorum, præſertim charitatis, plures mereantur gradus gratiæ; quàm habeant in ſe gradus intenſionis.

Adverte aſſertum hoc facilè probari in ſententia docente intenſionem tàm gratiæ tùm cæterarum qualitatum fieri per gradus heterogeneos; & inæquales; in hac enim ſententia, cum gradus qui poſteriores & ulteriores ſunt, eo ſint perfectiores ac perfectiores; certum eſt quatuor gratiæ gradus ſuccedentes aliis eſſe majoris valoris, quàm quatuor gradus primos, adeoque actum meritorium ut quatuor non poſſe mereri augmentum gratiæ ut quatuor; quia quatuor gradus actus meritorij eſſent quatuor primi, quatuor autem gradus augmenti ſunt quatuor gradus ſuccedentes aliis; hinc Coninchus & Moncæus ſuſtinentes heterogeneitatem graduum, & hac ratione utentes volunt conſequenter actum meritoriom intẽſum ut quatuor mereri quidem ſemper idem gratiæ augmentum quoad valorem, quoad gradus tamen mereri tantò pauciores; quantò gratia præexiſtens eſt intenſior, quia pauciores gradus ſupervenientes gratiæ intenſiori quoad valorem & perfectionem compenſant ſeu adæquant plures ſupervenientes gratiæ minùs intenſæ. Illationem hanc & argumentationem non improbarem, ſi fundamentum ſubſiſteret; at expedit probare intentum independenter à graduum etherogeneitate: Ideò aliter

32. Probatur aſſertum: Si aliquis actus mereretur tot gradus gratiæ, quot habet in ſe gradus intenſionis aliquis alius mereretur plures gradus gratiæ, quàm habeat in ſe gradus intenſionis; atqui hoc ſecundum non rectè dicitur, ergo nec illud primum; ergo probabile eſt nullum prorsùs actum mereri &c. cumque ex alia parte quilibet actus intenſior mereatur majorem gratiam, neceſſe eſt quod mereatur majorem cum proportione geometrica & inæquali, non arithmetica & æquali ad gradus intenſionis propriæ; Minor patet, quia circà meritum gratiæ, quod nobis vix aliundè, quàm ex divina revelatione innoteſcit; non rectè dicitur quod caret auctoritatis ſaltem Theologicæ fundamento; quo certè caret præmium condignum intenſius actu meritorio, cum communiter Theologi doceant meritum ut quatuor v.g. non eſſe condignum præmio majore, quàm ut quatuor; & ratio etiam in promptu eſt, quia meritum condignũ nequit excedi à ſuo præmio, meritum autem ut quatuor perſpicuum eſt excedi à præmio majore, quàm ut quatuor. Sequela majoris probatur actu quocumque; qui mereretur tot gradus gratiæ, quot haberet in ſe gradus intenſionis, eſſet dabilis alius actus magis perfectus; quamvis non magis intenſus; nam eadem ſervata intenſione actus virtutis ſuperioris eſt perfectior actu virtutis inferioris, & inter ipſos actus virtutis omnium nobiliſſimæ, ſcilicet charitatis, amor Dei ut quatuor eſt magis perfectus magiſque meritorius, quàm amor proximi ut quatuor; imò dato quocumque amore Dei ſub quacumque finita intenſione eſt dabilis ſub eadem intenſione alius Dei amor magis perfectus magiſque meritorius ex majori, aut libertate, aut difficultate, aliavè ſimili circumſtantia ad majorem perfectionem majuſvè meritum conducente; ſubſiſtit igitur propoſitio illa; actu quocumque qui mereretur tot gradus, &c. atqui actus magis perfectus, & non magis intenſus eo, qui mereretur tot gradus gratiæ quot haberet in ſe gradus intenſionis, mereretur plures gradus gratiæ, quàm haberet in ſe gradus intenſionis, ut conſideranti patet, ergo ſi aliquis actus mereretur tot gradus gratiæ, &c. Hoc argumentum ſpecialiſſimam vim habet contrà Arriagam admittentem actui meritorio infimæ virtutis deberi tot gradus gratiæ, quot habet in ſe gradus intenſionis; cum enim tali actu ſub eadem intenſione ſit ferè incomparabiliter perfectior actus nobiliſſimus virtutis ſupernæ, ſcilicet charitatis, ſequitur hunc actum promereri gradus gratiæ ferè incomparabiliter plures, quàm habet in ſe gradus intenſionis; quod certè mirum eſt & parùm credibile. 33.

Sub eadem intenſione poſſunt dari actus magis, & minùs perfecti.

Dices in hoc nos nihil aliud debere mirari, quàm excellentiam actus charitatis; cæterùm ſuppoſito, quod juxtà ſupradicta quicumque actus remiſſior ſit meritorius gratiæ, primus gradus ſeu primum indiviſibile actus ſpectantis ad aliquam infimam vir-

tutem

tutem debet mereri, nec potest minùs mereri, quàm unum gradum seu unum indivisibile gratiæ; cur ergo secundus gradus, seu secundum indivisibile illius actus, non merebitur alium gradum, seu aliud indivisibile gratiæ? sicque ulteriùs procedendo cur non semper tot promerebitur actus ille gradus gratiæ quot habet in se gradus intensionis?

34. Sed contrà: juxtà mea principia philosophica continuum intensivum æquè ac extensivum partibus proportionalibus divisibilibus in infinitum, non finitis indivisibilibus constat; undè est locutio de subjecto non supponente attingere indivisibilia pro gradibus, tùm actus meritorij, tùm gratiæ, hi enim gradus, quamvis prout sumuntur tamquàm partes determinatæ & totæ simul, sumantur indivisibiliter, in re tamen divisibiles sunt, sicque primo gradui actus spectantis ad aliquam virtutem infimam optimè potest correspõdere aliquid minus, quàm unus gratiæ gradus; vel saltem potest correspondere gradus gratiæ minor, si velis quãlibet gratiæ partem gradum appellare: Eccè quomodò cum eo, quod intensio gratiæ non correspondeat arithmeticè intensioni actus, rectè sustinetur minimum quemcumque ac remississimum infimæ virtutis actum mereri aliquid gratiæ etiam statim conferendæ; & ex hoc capite malè Arriaga reputat suam sententiam valdè ex Tridentino confirmari. Accedit quod, ut fatetur ipsemet Arriagà *præcit. sect. 3. num.* 24. etiam datis indivisibilibus Zenonis in continuo intensivo probabiliter dici potest actum virtutis infimæ suo primo indivisibili mereri aliquid gratiæ, quamvis non integrum indivisibile; sicuti indivisibile argenti datâ Zenonis opinione adhùc debet æquivalere ad aliquid auri, v.g. quamvis non ad integrum indivisibile; dicendum igitur esset actum illum suo primo indivisibili mereri nostro modo concipiendi decimam, v.g. partem unius indivisibilis gratiæ adeò ut quando fuisset aut decies repetitus aut conjunctus cum aliis novem actibus sibi similibus consequeretur unum gratiæ indivisibile.

Intensio nõ fit per gradus indivisibiles.

Ex his habes nobis non constare, quot determinatè gradus augmenti gratiæ correspondeant huic vel illi actui vel tantæ intensionis; sed solùm indeterminatè, quod quò plures sunt in actu gradus intensionis, plures sint in gratiâ gradus augmenti, & hi plures gradus tot semper & iidem sint, sivè magis intenso, sivè minùs intenso habitui superveniant, negata enim graduum etherogeneitate pauciores gradus supervenientes majori intensioni non sunt perfectiores & æquivalentes pluribus intensioni minori supervenientibus, ut jam suprà attigimus, *num.* 31.

35. Assert. 2 Major intensio actus conducens ad majus meritum apud Deum sumenda est ex majori intensione gratiæ actualis, seu supernaturalis auxilij ad actum concurrentis. Ità Alvarez *de aux. lib. 7. disp.* 62. Mader. *hic quæst. 8. art. 3. num.* 10. & quicumque in quæstionibus de Deo majorem intensionem beatæ, visionis metiuntur penes majorem intensionem luminis.

Major intensio actus meritorij provenit à majori gratia actuali.

Probatur: Major intensio actus conducens ad majus meritum neque sumitur ex majori perfectione aut conatu naturalis potentiæ, neque ex majori intensione habitus gratiæ aut alicujus virtutis infusæ; ergo sumitur ex majori intensione gratiæ actualis, seù supernaturalis auxilij; consequentia patet ex sufficienti enumeratione partium; antecedens quoad primam partem probatur ex eo, quod major intensio actus conducens ad majus meritum præmij supernaturalis, de quo unicè hic agitur, debet esse supernaturalis; ad hanc autem materialiter omninò se habat major perfectio, majorvè conatus naturalis potentiæ, imò naturalis potentia, quæ talis, nequit in supernaturalem perfectionem ac intensionem actus conatum ullum adhibere ut perspicuum fiet recolenti supradicta *tract. 1. lib. 2. cap. 6. §. 4.* dum probaretur inæqualitatem perfectionis naturalis intellectum nihil conferre ad inæqualitatẽ beatæ visionis.

Non à majori perfectione naturalis potentiæ.

36. Idem antecedens quoad secundam partem probatur ex eo, quod intensio actus meritorij non semper commẽsuratur intensioni alicujus habitus, & justus sæpè meretur per actus, aut intensiores, aut remissiores propriis habitibus, cujus rei ratio à priori est quòd habitibus infusis in via utimur, cum volumus, & quantùm volumus; nec ipsis necessitamur, sicuti per habitum luminis necessitamur in patria ad eliciendã visionem ipsi commensuratam, undè nil mirum quod *præcit.* §. 4 inæqualitatem intensivam visionis retulerimus in inæqualitatem habitus luminis, non sic verò nunc referamus inæqualitatem intensivam supernaturalium actuum viæ in inæqualitatem propriorum habituum. Neque dicas: ex eo quod habitibus infusis viæ utamur, cum volumus, & quantùm volumus, videtur deduci inæqualitatem actuum refundendam esse in nostram voluntatem, quia applicamur ad utendum magis vel minùs infusis habitibus. Cõtrà enim: præter quod deficit instantia in actibus habitu præexistente intensioribus, ad quos secundùm intensionem, quâ excedunt habitum, habitu præexistente non utimur; præter hoc, inquam, falsa est aliundè generaliter deductio, quia habitibus viæ utimur quidem; cùm volumus, & quantùm volumus, at ex actuali gratiâ habemus quod eis uti & tantùm uti velimus; ut satis superque constat ex suprà traditis de necessitate actualis gratiæ prævenientis omnem motum salutarem nostræ voluntatis.

Nec à majori intensione alicujus habitus infusi.

37. Dubitatur hic, Vtrum actuale auxilium non solùm sit ratio majoris intensionis supernaturalium actuum; verùm etiam respectu eorumdem possit dici tota ratio agendi? Latè hoc sub propriis terminis tractat Esparza *lib. 4. de gratia, quæst.* 18. dico breviter actuale auxilium si sumatur, ut supponit potentiam elevatam, non rectè dici totam rationem agendi, benè verò si sumatur, quatenùs supplere potest habitum, & supponere potentiã nõ elevatam; pro quo mutatis

Gratia actualis an sit tota ratio agendi actus supernaturalis.

FFff mutandis

mutandis transferenda hæc sunt, quæ *præcit. lib.2. cap.3. §. 3.* dicebamus de tota ratione agendi in lumine gloriæ respectu visionis.

Mirabitur quis, & fortè etiam ægrè feret nos in tota hucusque agitata controversia de intensione gratiæ faciendа per actus, aut quoscumque, aut solùm intensiores, nihil ex D. Thoma in medium prutulisse; Verùm consultò id egimus eo quod S. Doctur variè, nec satis perspicuè videatur hac de re loeutus; nam *in 1. dist. 17. quæst. 2.*

38. Mens D. Thomæ nō videtur satis perspicua de hoc. *art.3. ad 2.* ait *Quilibet actus charitatis in quantum est informatus tali habitu ordinatur ad præmium substantiale: non tamen ad augmentum præmij, sicut nec ad augmentum charitatis* & ad 5. *Ad multitudinem actuum non sequitur de necessitate augmentum præmij, substantialis*; Eadem ferè habet *in 2. dist.27. quæst. 1. art.5. ad 2. & in 3. dist.18. quæst.1. art.2. ad 4.* E contrà modo loquendi valdè diverso & ferè opposito utitur 1. 2. *q.114. art.8. ad 3.* dicens *Quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, sicut & gratiæ consummationem, quæ est vita æterna; sed sicut vita æterna non statim redditur, sed suo tempore, ità nec gratia statim augetur, sed suo tempore* & 2. 2. quæst. 24. art.6. ad 1. *Quilibet actus meretur charitatis augmentum, non tamen statim augetur, sed quando aliquis conatur ad hujusmodi augmentum*: Ex hac in loquendo varietate & ferè contrarietate liquido constat cuicumque quoad rem præ-

39. Quatenùs nobis adversari potest, explicatur. sentem opinioni opponi posse aliquod D. Thomæ testimonium explicatione indigens: pro opinione à nobis asserta dicito testimonia adducta ex libris sententiarum procedere de actu charitatis, quo homo se disponit ad primam gratiam, non verò de actu charitatis qui eliciatur ab homine justo: Testimonia adducta ex summa quatenùs tribuunt augmentū gratiæ & charitatis cuilibet actui meritorio expressè nobis favent, quatenùs addunt tale augmentum non statim dari à Thomistis solent intelligi de tali augmento in esse qualitatis & habitus; at in nostra opinione quæ talem explicationem non patitur, explicabilia vix sunt; dici tamen utcumq; potest S.Doctorē non intendere, quod gratia & charitas non statim augeatur quoad esse physicum & substantiale; sed quod non statim, & solùm quando succedit actus ferventior, augeatur quoad esse intentionale, seu quoad facilitatem & inclinationem operandi provenientem non ex entitate habitus infusi, utpotè qui datur ad simpliciter posse, non ad facilè; sed ex speciebus experimētalibus, quas actus relinquunt, & hæ species non augent facilitatem intentionalem præexistentem quousque superveniat actus omnibus actibus præexistentibus intensior, pro quo videatur Esparza *lib 6. de Virtutib. Theolog. quæst.42. ad 2.*

---

§. V.

Vtrùm perseverantia actus conducat ad majus meritum, & ille augeat gratiam toto tempore quo durat?

40. Major perseverantia in actu meritorio auget meritū gratiæ & gloriæ. ASSERT. Major perseversntia, seu major continuatio actus meritorij conducit ad majus meritum, & ille toto tempore quo durat magis, ac magis, gratiam auget. Ita Tbeologi ferè omnes, & valdè ex professo inter alios Amicus *hic disputat. 35. sect. 9.* Oviedus *controv. 3. punct. 5.* Moncæus *in disputationibus selectis disp.8. cap.13. 14.15. 16.* Gabriel à S. Vincentio *disp.21. quæst.5.* contrà Bannez 2.2. *quæst.14. art.6. dubit.3. concl.2.* & ex parte contrà Victoriam *relect. de augm. charit.* docentem continuationem actus, ut conducat ad majus meritum, debere esse notabilem, item contrà alios quosdam suppresso nomine memoratos à Suarezio *relect. de reviviſc. merit. disp. 2. sect.3. num.36.*

Probatur primò ex Scriptura 1. Cor.13. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*; ubi merces, quæ absolutè posita gratiam gloriamque significat, promittitur juxtà mensuram laboris, & major majori labori; atqui in cōtinuatione operis meritorij est peculiaris labor, & in majori continuatione major. Confirmatur ex Sanctis Patribus, quibus familiare est commendare tanquam magis salutaria magisque proficua bona opera diutiùs continuata; audiatur pro nunc ex omnibus unus Cyprianus *Epist.16. ad Sanctos Confessores* dicens *Ad fastigia celsiora merâ ipsâ passionis ascenditis, longeque temporum ductu glorias vestras non trahitis, sed augetis, &c.*

41. Probatur secundò ex communi ratione perseverantiæ, quæ perficit rem in suo genere, & sicuti melius est esse quàm non esse, ità melius est esse diuturno quàm brevi tempore; nam esse diuturno tempore importat esse pro aliqua mora, pro qua esse brevi tempore importat non esse. Confirmatur primò: in duratione & perseverantia pari, unius v.g. quadrantis, unus actus intensus ut quatuor, vel duplex actus intensus ut duo est magis meritorius, quam actus unus intēsus, ut duo, sed actus unus intensus ut duo ex eo præcisè, quòd duplici duret quadrāte æquivalet, tùm actui ut quatuor, tùm duplici actui ut duo duranti uno quadrante, est magis meritorius, quàm si duret uno quadrante, quod enim est æquivalens & æquale actui magis meritorio utique est magis meritorium. Confirmatur secundò paritate actus mali, qui ex eo, quòd magis duret, est magis demeritorius majorique pœnâ puniendus; & licèt permanentia in peccato ex eo, quod non sit circunstantia mutans speciem non afferat malitiam in confessione Sacramentali speciatim exprimendam, quia tamen est circunstantia aggra-

vans

vans reddit malitiam in eadem specie graviorem, & auget pœnæ demeritum; ergo à pari, &c. est autem valdè efficax & opportuna hæc paritas etiam ex eo quod, quemadmodum consideranti mox patebit, egregiè deserviat ad infringendas & retorquendas omnes ferè difficultates contrà veritatem assertam militantes, quarum aliquæ gravissimæ sunt.

42. Prima difficultas proponitur sic. Si duratio seu continuatio actus augeret meritum, quilibet actus meritorius determinato tempore durans haberet meritum infinitum, nam in quolibet determinato tempore dantur infinita instantia; vel infinitæ partes proportionales; actus igitur determinato tempore durans, dum continuatè augeretur, tot acquireret novos gradus meriti, quot sunt vel instantia vel partes in tali determinato tempore, adeoque acquireret infinitos gradus constituentes infinitum meritum: Cujus difficultatis vis potest etiam paulò aliter proponi dicendo, actus ille æquivaleret quoad meritum omnibus actibus æqualis cum ipso intensionis, qui possent exerceri omnibus instantibus illius determinati temporis; at isti actus essent infiniti, sicuti sunt infinita illius determinati temporis instantia; ergo æquivaleret actibus meritoriis infinitis & haberet infinitum meritum.

43. Secunda sic: Creetur ab æterno Angelus in gratia, qui ab æterno eliciat actum meritorium; iste actus haberet durationem infinitam, ergo si ex duratione crescit meritum, haberet meritum infinitum, & certè talis actus tot haberet gradus meriti, quot dies durationis; atqui haberet infinitos durationis dies, imò & menses, & annos; duratio enim infinita continet infinities omnes durationes finitas; ergo haberet infinitos gradus meriti seu infinitum meritum.

44. Tertia sic: Si actus quò majori tempore durat eò majoris præmij esset meritorius, omissio operis præcepti eo esset demeritoria minoris pœnæ, quo minori tempore posset præceptum impleri, sicut & pœnæ eo majoris, quò majus tempus deberet insumi in præcepto implendo; ergo omissio operis præcepti, quod possit impleri quocumque minori & minori tempore in infinitum, sicuti possunt impleri præcepta de actibus internis de quibus ad aliquod determinatum tempus continuandis nihil nobis de facto præcipitur; omissio, inquam, talis operis præcepti esset demeritoria pœnæ minoris & minoris in infinitum, quod est idem ac dicere pœnæ impossibilis & chymericæ, ad quam non datur demeritum; atqui hoc est absurdissimum; ergo & id undè sequitur.

Præter tres istas gravissimas difficultates duas alias leviores affert Bannes. Prima est, quod actus continuatus & actus instantaneus, vel actus magis durans & actus minùs durans, differunt solùm accidentaliter; ergo solùm in ordine ad præmium accidentale; non in ordine ad præmium essentiale, unus potest esse magis meritorius quàm alter. Secunda est, quòd ex duobus inæqualiter perseverantibus in actu meritorio, habentibus tamen æquale quoad omnia propositum perseverandi, uterque meretur æquale præmium essentiale, voluntas enim pro opere reputatur, quando deest facultas operis implendi; ergo major perseverantia saltem actualis & exercita actus meritorij non auget meritum præmij essentialis.

45. *Occurritur levioribus difficultatibus in contrarium.*

Sed contrà: ut ab his levioribus me expediam, dico in primis utramque hanc difficultatem retorsionem pati in actu demeritorio, & priorem insuper retorqueri specialiter posse in libertate & intensione, quæ quò majores sunt ad majus præmium essentiale conducunt, & tamen actus magis intensus & actus minùs intensus, actus magis liber & actus minùs liber, differunt solùm accidentaliter: Directè deindè ad priorem difficultatem concedo antecedens, nego consequentiam; aliud quippè est præmium accidentale, aliud præmium accidentaliter diversum; ex illo antecedente ad summum infertur hoc secundum; quod à nobis non negatur, præmium enim essentiale magis intensum, quod meretur actus continuatus vel magis durans, verè differt solùm accidentaliter à præmio essentiali minùs intenso, quod meretur actus instantaneus vel minùs durans, & nullus dialecticus ignorat, quantùm discrepent mereri præmium accidentale, & mereri præmium accidentaliter diversum; item mereri præmium essentiale & mereri præmium essentialiter diversum: ad posteriorem difficultatem, *ex seq. §.* constabit quandonam & quomodo voluntas pro opere reputetur, interim loquendo de operibus, in quibus id verificatur, in quibus scilicet propositum seu voluntas operandi sine operis executione tanti est meriti, quanti cum executione, dico duos habentes æquale propositum quoad omnia, etiam quoad ipsummet propositi durationem, verè promereri æquale præmium essentiale; at impropriè dicentur inæqualiter perseverare in actu meritorio per hoc, quod deindè inæqualiter perseverent in executione propositi; hæc quippè executio non habet ampliùs proprium meritum, ideoque etiam nil mirum, si major vel minor in executione perseverantia ad majus vel minus meritum non conducat.

46. *Occurritur difficultatibus gravioribus.*

Procedo jam ad tres difficultates antecedenter propositas, quæ licèt graves & molestæ, eo quod excitent quæstionem compositionis continui, quæ sicuti Philosophorum torquet ac premit ingenia, ità non potest non etiam Theologis torturam aliquam ac molestiam afferre, quoties rebus Theologicis intermiscetur; licèt, inquam, graves ac molestæ, nituntur tamen argumentis, quæ sicuti eodem modo probarent tùm non aggravari demeritum in continuatione actus mali, tum non crescere meritum præmij accidentalis in continuatione actus boni, ità possunt ex hoc secundo capite contra Bannezium, ex primo capite contrà veritatem manifestam retorqueri, & sic convinci falsitatis; quod

rectè haberetur pro sufficienti solutione, quando omnes aliæ solutiones deessent, non desunt tamen, imò à multis multæ afferuntur ut videre est præsertim apud Moncæum & Oviedum locis præcitatis. Interim

47. Occurritur primæ. Ad primam difficultatem propositam *num.* 42. suppono compositionem continui ex partibus proportionalibus, & dico actum in sui continuatione augeri per gradus proportionales, & sicuti in quolibet determinato tempore partes proportionales syncathegorematicè infinitæ finitam faciunt, non infinitam, durationem; ità in actu meritorio gradus proportionales hisce partibus correspondentes constituere finitum, non infinitum meritum. Ad eandem difficultatem aliter ibidem propositam dico in primis actus, qui possunt eo determinato tempore exerceri, non esse infinitos, sed tantùm finitos in infinitum, seu non tot quin plures, nam actus diversi non possunt exerceri, nisi in diversis determinatis temporis partibus: hæ autem in quolibet determinato tempore possunt quidem assignari finitæ in infinitum & non tot quin plures, at nunquam infinitæ, deindè unum actum aliquo determinato tempore durantem æquivalere multis æqualis intensionis; qui possent eo tempore exerceri verum est eum aliqua limitatione, idest quoad meritum correspondens durationi, non quoad meritum correspondens entitati, & ratio est quia qui eodem intervallo temporis elicit multos actus majorem libertatem exercet circà entitatem singulorum, quàm continuatè exerceat circà entitatem unius, qui in uno actu perseverat; perseverantia enim ipsa inclinat ad perseverantiam ulteriorem, & eo magis inclinat, quo est magis continuata.

48. Occurritur secundæ. Ad secundam difficultatem data hypothesi actus meritorij, puta actus charitatis, qui fuisset ab æterno productus & haberet durationem infinitam dico, quidquid sit an necessariò admitti debeat? saltem sine absurdo admitti posse in tali actu meritum infinitum, cui scilicet deberetur in præmium aut gratia & gloria infinitè intensa, si hæc infinita intensio esset possibilis; aut gratia & gloria syncathegorematicè infinita, idest major & major in infinitum, adeò ut non posset Deus illi merito tantam gratiam retribuere, quin adhuc posset dignè retribuere majorem: Nec propterea meritū illius actus adæquaret meritum actuum Christi Domini; ratio est quia creatura per illum actum solum condignè mereretur quamcumque gratiam & gloriam sibi, Christus per suos actus condignè mereretur quamcumque gratiam & gloriam aliis, item quidvis aliud, etiam unionem hypostaticam alterius divinæ Personæ.

49. Occurritur tertiæ. Ad tertiam difficultatem dico in actu durante per aliquod tempus attendi posse tùm entitatem ipsam seu substantiam actus, tùm continuationem seu durationem, utrique suum meritum correspondet, & primum quidem meritum correspondet actui in primo instanti, & semper unum ac idem est; secundum correspōdet actui successivè & successive augetur; eodem proportionaliter modo loquor de omissiona actus præcepti & dico aliam pœnam correspondere omissioni actus considerati secundum substantiam, aliā omissioni ejusdem considerati secundum durationem, seu ut duraturi; illam esse pœnam determinatam & semper eandem; istam esse majorem vel minorem prout actus debet magis vel minus durare; loquendo deindè de omissione actus quocumque minori & minori tempore duraturi dico tali omissioni correspondere pœnam minorem & minorem, imò nullam; si sermo sit de pœna correspondente omissioni actus ut duraturi; eidem tamen omissioni correspondet pœna certa & determinata, si sermo sit de pœna correspondente omissioni actus considerati secundum substantiam: juxtà hanc doctrinam distinguendum est, tùm antecedens, tùm consequens, difficultatis tertio loco propositæ; quæ potest eodem ferè modo & formari & enodari in omissione actus præcepti, aut sub intensione determinata, aut sub quacumque intensione minore & minore indeterminatâ.

§. VI.

Utrùm externa executio operis conducat ad majus meritum?

ASSERT. I. Externa executio operis ut plurimùm conducit ad majus meritum occasionaliter & ratione alterius, quatenùs scilicet est occasio majoris, aut continuationis, aut intensionis, aut efficaciæ in actu interno. Supponitur hæc veritas à Theologis communissimè & sola indiget explicatione. Ideo 50.

Actus externus & internus in genere moris quid? Probatur & explicatur: juxtà vulgarem acceptionem externa operis executio supponit pro illis solis actibus, qui fiunt in externa materia & à potentiis, quas communiter externas dicimus; at juxtà acceptionē Theologicam complectitur omnes actus aliarum potentiarum à voluntate, qui ex voluntatis imperio executioni mandantur; hi omnes actus in genere moris rectè dicuntur externi quia genus moris attenditur præcipuè penes libertatem convenientem formaliter soli voluntati; actus igitur aliarum potentiarum ex eo, quod sint extrà voluntatem & externi voluntati, sunt externi principio formaliter libero, adeoque sunt externi simpliciter in genere moris; soli verò actus voluntatis sunt in eodem genere interni simpliciter: Porrò 51. assertum in re procedit de externa executione, seu de externo actu juxtà acceptionem Theologicam, nihilominùs majoris claritatis gratia utemur duntaxat exemplis spectantibus ad acceptionem vulgarem, secundum quam sunt actus externi meritorij largitio eleemosynæ, flagellatio voluntaria, jejunium, & similia; hos actus dicimus ut plurimùm conducere occasionaliter ad

Externus auget occasionaliter meritum interni.

ad majus meritum, & saltem utplurimùm eum, qui interno proposito jejunandi re ipsa conjungit externum jejunium occasionaliter magis mereri, quàm si externum jejunium non conjungat; nam vel non conjungit ex propria libertate & sic cessat propositum jejunandi, quod in executione jejunij perseveraret, imò perficeretur ex complacentia jejunij, aut ex victoria alicujus difficultatis in actuali jejunio occurrentis, quæ non fuisset adeò explicitè & vividè apprehensa antecedenter, vel non conjungit ex impedimento extrinseco, & sic etiam regulariter cessat propositum jejunandi, quia impeditus ab executione solet desistere ab intentione, saltem efficaci & absoluta; aut si propositum non cessat, ei non supervenit ulla perfectio; nec ulla major ad motivum honestum adhæsio ex victoria difficultatis in executione occurrentis; ergo utplurimùm is, qui cum interno proposito jejunandi conjungit externum ieiunium diutiùs continuat, magisque intendit, ac perficit ipsum propositum, adeoque per externū ieiunium quatenùs est occasio maioris continuationis, aut intensionis, aut efficaciæ in proposito, seu imperio interno, magis meretur, eademque est ratio de cæteris externis operibus comparatis ad proprium actum internum, quo imperantur, eadem item est proportionaliter ratio de operibus externis peccaminosis & malis in ordine ad demeritum.

52. Et hæc quidem certa sunt ac incontroversa, non sic incontroversum est: Vtrùm idem opus externum bonum aut malum, occasionaliter duntaxat & ratione actus interni, an etiam formaliter & ratione sui, seu ex se præcisè meritum aut demeritum augeat? adeò ut importet meritum aut demeritum aliquod sibi intrinsecū, & contradistinctum à merito aut demerito actus interni? pendet autem hæc controversia ab illa alia, quâ suo loco quæri solet, utrùm actus externus habeat bonitatem aut malitiam moralem sibi intrinsecam, & actui interno superaddat bonitatem aut malitiā non objectivam tantùm, sed formalem, in quâ controversia, tùm aliqui recentiores, tùm Scotistæ divisi sunt, & Scotus ipse videtur affirmare *quodlib.* 18. *art.* 3. videtur verò negare *in* 2. *distinct.* 42. *q.* 4. sicut & absolute negat D. Thomas 1. 2. *q.* 20. *art.* 4. & *in* 2. *distinct.* 40. *q.* 1. *art.* 3. quem sequuntur Thomistæ & major pars recentiorum; undè juxtà hanc partem negantem, quàm verè sequendam esse supponimus, sit

53. At non formaliter & ratione sui præcisè.

Assert. 2. Externa executio operis formaliter & ratione sui præcisè non conducit ad majus meritum; nec importat meritū ullum sibi proprium & contradistinctum à merito actus interni. Ità Thomistæ ex mente D. Thomæ locis præcitatis, item Oviedus *hic controv.* 1. *punct.* 6. Esparza *lib.* 3. *de act. hum.* *q.* 38. Herincx *disput.* 3. *q.* 6. & alij plures contrà aliquos tùm Scotistas tùm recētiores tribuentes actui externo propriam, specialemque bonitatem moralem; & insuper contrà Ripaldam *tom.* 2. *de ente supernaturali,* *disp.* 68. *sect.* 5. sustinentem in actu externo proprium & speciale meritum absque propria & speciali bonitate.

Probatur: externa executio operis non habet ullam libertatem sibi propriam, & contradistinctam à libertate actus interni; ergo non importat ullum meritum sibi proprium; ac per consequens formaliter & ratione sui præcisè non conducit ad meritum maius; antecedens patet, quia libertas contradistincta à libertate actus interni (quod, ut jam attigimus, est idem ac dicere actus voluntatis) deberet esse libertas repetita extrà voluntatem; extrà quam tamen certum est non dari libertatem formalem ac propriam; consequentia probatur ex eo, quod ad meritum, sicùt & ad bonitatem moralem maximè requiritur libertas; externa igitur executio operis ex eo, quòd non habeat ullam libertatem sibi propriam sicut ut aliundè suppono non habet ullam sibi propriā bonitatem moralem, ità nec habet ullum sibi proprium meritum. Confirmatur: externa executio 542
operis utplurimū est impedibilis ab extrinseco: ergo non est imputabilis ad proprium ac speciale meritum, aut demeritum; hoc enim utrumque maximè requirit, quòd ab intrinseco ac voluntarium sit, nec voluntas potest aut præmiis moveri aut suppliciis retrahi nisi in ordine ad ea, quæ sunt in ipsius potestate: Deinde quis diceret toto animo anhelantem ad alterius occisionem minùs peccare minusve demereri ex eo, quod armis per vim spolietur; aut pecunias præparantem ex efficaci intensione eleemosynæ minùs mereri ex eo, quod violenta detensione manuumve alligatione impediatur: Certè qui talia diceret haberet contrà se sanctos Patres, ex quibus Augustinus *lib.* 1. *de lib. arb. cap.* 3. ait *Si cui non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena; planum tamen aliquo modo sit ad eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minùs reus est, quàm si in ipso facto deprehenderetur,* Richardus de S. Victore *lib.* 2. *de sacrament. p.* 14. *c.* 6. ait, *Vbi aliquid datur & ubi nihil datur, differens meritum esse non potest, si æqualis utrimque voluntas habeatur.* Chrysostomus homil. 19. in Matth. *Voluntas est, quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo; opera autem sunt testimonia voluntatis.* Tandem Bernardus epist. 77. *Quid planius, quàm quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas.*

Dices primò has auctoritates acceptas, ut verba sonant, sicut & allatas rationes nimis probare; probant enim primò eum, qui haberet voluntatem merendi tantum, quantum Apostoli, aut etiam alij omnes sancti; verè tantum mereri, quantum ipsi meruerunt; item eum, qui vellet millies pro Christo mori æquè mereri, ac si millies moreretur, & non solùm unius, sed mille martyrum gloriam æquare; probant secundò esse contemptibilia & inutilia omnia opera externa, cum sine ipsis actus interni sint valoris & meriti æqualis ac cum ipsis; probant tertiò cæteris sanctis Patribus, imò sibi ipsi ad-

versari Augustinum dum *lib. 13. de Trinit. c. 5.* ait *Mala voluntate vel sola quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quâ mala voluntatis desiderium impletur.* Sed contrà: ad

55. primum dico voluntatem pro facto reputari, & tanti esse meriti, quanti factum ipsum, quando est efficax & ex se sufficiens ad factum inducendum; hujusmodi non est voluntas merendi tantum, quantum Apostoli aut omnes sancti; neque enim potest esse efficax, cum sit de objecto moraliter impossibili; multò minus est ex se sufficiens ad inducenda ea opera, quibus sancti meruerunt, plures enim omninò actus voluntatis requirerentur ad tot operum executionem; eadem ratione pluries mori est objectum moraliter impossibile, & eo modo, quo possibile est plures ad ipsius executionem voluntates requiruntur, nec sufficit unica ideò, &c. Hinc facilè occurritur aliis non dissimilibus instantiis, quæ formari possunt in voluntate eliciendi infinitos actus meritorios, elargiendi infinitam eleemosynam, &c. solùm in martyrio specialiter observandū est duo debere in ipso distingui, nimirùm illud, quod correspōdet proprio martyrij merito & operi operantis, & illud quod aut non datur ut præmium, sed præcisè ut signum & character, aut correspondet operi operato; quoad primum potest quis efficaci martyrij desiderio æquare unius, licèt non plurium Martyrum gloriam, & in hoc sensu Ecclesia rectè canit de B. Martino, *O sanctissima anima, quam etsi gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrij non amisit.* Quoad secundum nil facit contrà rem præsentem voluntate martyrij non obtineri id totum, quod obtinetur martyrij consummatione; puta non obtineri aureolam, nec eam portionem gloriæ essentialis, quæ datur, si quæ datur, ex opere operato.

Qualis debeat esse voluntas operis ut pro opere reputetur?

Voluntas martyrij in quonā reputetur pro martyrio ipso, in quonam non?

56. Ad secundum dico adhuc esse valde utilia ac æstimabilia opera externa primò, quia licèt non sint meritoria merito proprio & sibi intrinseco, talia sunt merito denominativo & participato ab actibus internis: secundò, quia ut præassertum est ferè semper conducunt ad majus meritum actuum internorum, imò sæpè sunt ad tale meritum necessaria, cum sæpè sine operibus externis nequeant esse efficaces actus interni: Tertiò, quia opera externa quando non essent utilia & æstimabilia titulo meriti, essent talia aliis titulis, nimirùm titulo observantiæ præceptorum, titulo exhibendi Deo cultum sensibilem, &c.

Opera externa quo modò sint utilia & æstimabilia, quávis non importent proprium meritum?

Ad tertium dico mala voluntate miserum verè reddi potestate miseriorem; at occasionaliter dumtaxat, non formaliter; ideò sicuti nostrum primum assertum non contradicit secundò, ità nec Augustinus relatis verbis contradicit sibi, aut aliis sanctis Patribus.

Dices secundò malè à nobis supponi, quod actus externus non habeat propriam bonitatem moralem contradistinctam ab ea actus interni, & insuper hoc dato adhuc posse sustineri proprium meritum primò, quia meritum attenditur ex ratione obsequij magis, quàm ex ratione bonitatis; ratio autem obsequij ergà Deum major est in opere externo, quod certè per se ipsum excitat majorē Dei honorationem & laudem: Secundò, quia actus internus simul cū externo quidquid sit, an habeat majorem rationem bonitatis? habet omninò majorem rationem satisfactionis? ergo habere pariter potest majorem rationem meriti: Tertiò, quia ad meritum proprium in actu imperato sufficit libertas actus imperantis, alioqui quando voluntas per actum reflexum sibi ipsi efficaciter imperat actum aliquem directum, eliceret hunc actum directum sine proprio merito: ergo actus externi, utpotè qui sunt liberi libertate actus interni imperantis, habent libertatem sufficientem ad proprium meritum. Sed contrà: alterius loci est ostendere quod benè supponamus actum externū 57.
non habere propriam bonitatem, &c. quoad ea verò, quæ urgentur dato supposito, ad primum dico verum obsequium præsertim respectu Dei, qui externis apparentiis nec decipitur nec delectatur, debere esse morale & liberum, nec posse crescere rationem obsequij non crescente ratione moralis bonitatis, & per hoc quod opus externum conducat ad excitandam Dei laudem & honorationem infertur, quod sit causa majoris obsequij in aliis, non quod sit majus obsequiū in se; aut quod reddat magis merentem magisve obsequentem eum à quo fit; alioqui nostrum meritum penderet ab iis, quæ in nostra potestate non sunt & Concionator, v. g. eadem concione magis vel minùs mereretur per hoc præcisè, quod plures vel pauciores ex ea proficerent, ad bonam frugem se converterent, Deum glorificarent.

In merito apud Deū nequit esse ratio obsequij major quàm ratio bonitatis.

Ad secundum transeat antecedens, nego consequentiam; disparitas est quia satisfactio 58.
fundatur in pœnalitate, quæ potissimùm reperitur in opere externo, meritum fundatur in morali honestate quæ residet in actu interno: Item satisfactio, utpotè qui substituitur satispassioni, est passio potiùs, quàm actio; meritum econtrà est actio, cum causa meritoria pertineat ad genus efficientis; passio autem potiùs, quàm actio, potest crescere quasi ab extrinseco, & per libertatem non propriam; ideò &c.

Opus externū magis conducit ad satisfactionem, quàm ad meritum.

Ad tertium Esparza *præcit. q. 38. art. 5.* 59.
negat antecedens, vult enim eandem esse rationem spoliandi proprio merito ac demerito actus internos efficaciter omninò & determinatè imperatos; atque spoliandi eodem actiones exteriores: Oviedus verò *præcit. controv. 2. punct. 5.* vult non esse eandem rationem & affirmat sufficere ad meritū actus interni libertatem actus imperantis, quam vocat libertatem remotam; quia, inquit, actus internus imperatus potest esse honestus intrinsecè & ex objecto, & habere bonitatem contradistinctam à bonitate actus imperantis, quamvis non habeat contradistinctam à libertate actus imperantis libertatem; non sic se habet actus externus, qui nunquam est

est essentialiter ac ab intrinseco honestus; sed potest secundùm se bene & malè fieri & ab actu imperante habet non solùm quod sit libet, sed etiam quod sit bonus; juxtà hanc doctrinam dici potest ad meritum proprium in actu efficaciter imperato sufficere libertatem imperantis, si actus imperatus sit internus & aliundè bonus; secùs si externus & aliundè indifferens; juxtà eandem doctrinam desiderium, seu imperium efficax actus interni non est tanti meriti se solo, quanti cum actu ipso interno; licèt sit tanti meriti se solo, quanti cum actu ipso externo desiderium efficax actus externi, & hinc Herinea *præcit. q. 6. num.* 44. ait desiderantem mereri, quantum meruit D. Paulus v.g. non tantundem in re mereri quia objectum talis desiderij non est præcisè aliquis actus externus, sed innumeri actus interni; quæ ratio militare potest ad eludendas multas alias Adversariorum instantias contrà veritatem à nobis assertam; & proptereà quoad præsens punctum de merito actus interni libentiùs sentirem cum Oviedo & Herinea, quàm cum Esparza; & modò modo explicato distinguerem potiùs, quàm negarem propositionem illam, *Ad meritum proprium in actu imperato sufficit libertas actus imperantis.*

Actui interno libero sola libertate imperantis potest concedi proprium meritum.

CAPUT VIII.

De objecto, seu materia meriti.

1\. OBJECTUM, seu materia meriti, est illud omne, quod cadit sub meritum, sub meritum, inquam, hominis apud Deum præsertim cõdignum, sub quod ex hucusque dictis sufficientissimè constat cadere posse augmentum gratiæ & gloriæ; nihilominùs abs re non erit sub propriis terminis id obiter recurrere, ut simul statuamus, quomodò sub idem meritum cadat augmentum cæterorum supernaturalium habituum gratiam consequentium. Deinde aggrediemur reliquam magis controversam meriti materiem, nimirùm primam gratiam, primam gloriam, reparationem lapsus futuri, perseverantiam finalem, &c.

§. I.

An & quomodò homo iustus mereatur augmentum gloriæ, gratiæ habitualis, & virtutum infusarum?

2\. ASSERT. 1. Certum est hominem justum per bona opera ex gratia procedentia sibi condignè mereri augmentum gloriæ, & gratiæ habitualis.

Certum est justum sibi condignè mereri augmentũ gratiæ & gloriæ.

Dixi *certum est* & intelligo de certitudine saltem Theologica, nam de certitudine fidei res est aliqualiter controversa propter vocem *condignè* non repertam in Tridentino *sess. 6. c. 16.* item *can.* 24. 26. & 32. quibus in locis definit assertam veritatẽ, quemadmodum jam attigimus *præced. c. 5. n.* 11. Volunt insuper nonnulli cum Vasquio *disp.* 210. *c.* 7. deficere assertum à certitudine fidei propter vocem illam *habitualis*, quæ pariter in Tridentino non repetitur, & ideò Vasquez consonanter ad sua principia, quibus existimat hominẽ posse justificari formaliter per proprios actus, nec ad fidem pertinere, quod justificetur de facto per habitum; fatetur quidem esse de fide, quod justus per bona opera acquirat augmentum gratiæ & sanctitatis; at non, quod nomine hujus gratiæ & sanctitatis veniat aliquid habituale; nos tamen sicuti suprà *lib. 3. c. 1. num.* 2. & *lib. 4. c. 2. num.* 9. agnovimus ut fide certum gratiam quâ justificamur esse habitualem; ità hic agnoscimus ut fide certum habitualem esse gratiam & sanctitatem, quæ in justis per bona opera augetur. Assertum igitur prout complectitur ly *condignè*, est Theologicè certum, & oppositum est errori proximum, aut temerarium, aut saltem notandum levitatis, si reducatur ad solam diversitatem modi loquendi juxtà supradicta *præcit. num.* 11. omittendo verò ly *condignè* remanet de fide contrà Iovinianum, qui in gratia & gloria sicuti non admisit inæqualitatem, ità nec augmentum, & c *lib præced. c. 3. n.* 2. item contrà Lutherum, Calvinum, & cæteros Novatores negantes nostris operibus omne meritum apud Deum *ex præced. c. 5. §.* 2.

Censura opinionis oppositæ.

Probatur: ex iis, quæ locis mox memoratis contrà Iovinianum, item contrà Lutherum & Calvinum attigimus, certum est gratiam & gloriam admittere augmentum, & nos posse apud Deum condignè mereri; consideranti deinde conditiones in nostris operibus requisitas pro merito apud Deum liquidò apparebit illas omnes in ordine ad gloriæ & gratiæ augmentum cõvenire actibus, seu operibus à justo ex gratia elicitis; ergo certum est hominem justum per bona opera ex gratia procedentia, &c. per bona, inquam, opera ex gratia procedentia, quo indefinito loquendi modo insinuatur non requiri in hujusmodi operibus ullam determinatam, aut intensionem, aut extensionem, seu durationem, quamvis deinde opus bonum, quò intensius est aut diuturnius, eò ad majus gratiæ augmentũ promerendum conducat ut ex professo tradidimus *cap præced.* §. 3. 4. & 5. quo ex loco recolenda sunt multa, quæ possent hic desiderari circà modum & tempus, quo confertur augmentum gratiæ nostris actibus meritoriis præsertim remissioribus debitum, & dumtaxat superest stabiliendum, utrùm idem sentiendum sit de augmento cæterorum supernaturalium habituum, seu virtutum infusarum. Ideò sit 3.

Assert. 2. Iustus per se loquendo condignè meretur augmentum omnium virtutum infusarum, seu omnium habituum supernaturalium, quoties condignè meretur augmẽtum habitualis gratiæ. Ità Suarez *hic lib.* 9. *cap.* 4. 4.

Iustus quoties meretur augmẽtum grat. æ. meretur au.

gmentum omnium virtutum infuſarum.

cap.4. Amic. *diſp.35.ſect.*10. Herincx *diſp.6. quæſt.4.num.66.* cæterique Theologi magis communiter contrà illos in primis, qui ut retulimus *cap præced.num.*16. volunt actibus remiſſioribus augeri in hac vita duntaxat habitum gratiæ, non habitum charitatis; deindè contrà Præpoſitum *q.*114.*n.*71. alioſque nonnullos concedentes quidē charitatem ſemper ſimul augeri cum gratia, at exiſtimantes reliquas virtutes augeri ſingolas ſolis actibus propriis; tandem cōtrà Vaſq. *diſp.*210.*c.6.n.*56. hoc limitātem ad habitus fidei & ſpei, adeò ut reliquæ virtutes quolibet actu meritorio, fides & ſpes ſolis actibus propriis reſpectivè augeantur.

Excipiendæ aliquo caſu tamen in particulari fides & ſpes.

Dixi *per ſe loquendo* quia contingere poteſt in aliquo juſto habitus fidei & ſpei eſſe intenſiores habitibus gratiæ & cæterarum virtutum, quatenùs quis exiſtens in peccato per actus fidei & ſpei valdè auxerit tales habitus hoſque propterea habeat valdè intenſos & deindè diſponendo ſe ad juſtificationem actu remiſſo recipiat remiſſam & diſpoſitioni commenſuratam habitualē gratiam, in hoc caſu probabile eſt fidem & ſpē non augeri actibus aliarum virtutum, donec gratia & aliæ virtutes pervenerint ad æqualem cum fide & ſpe intenſionem; cæterùm per ſe loquēdo, & ſuppoſito quod juſtus habeat, ut habere regulariter ſolet, gratiam ejuſdem intenſionis cum fide & ſpe non minùs, quàm cum reliquis virtutibus, de fide etiam & ſpe aſſertum procedit, &

5. Probatur: ex Tdrident *ſeſſ.6.can.*24. per bona opera augetur iuſtitia accepta; atqui juſtitia quam in juſtificatione accipimus juxtà mentem ejuſdem Concilij *ead. ſeſſ.c.*7. importat ſimul cum habitu gratiæ cætera ſupernaturalia dona, & præcipuè fidem, ſpem, charitatem, ergo hæc omnia ſimul cum gratiâ meritoriè augentur per bona opera; ac per conſequens juſtus per ſe loquendo condignè meretur augmentum omnium virtutum, &c. Confirmatur ratione, quia ex una parte opus condignum augmēto gratiæ eſt etiam condignum augmento omnium virtutum; ex alia parte, connaturale eſt ſervari proportionē & æqualitatem inter gratiam & virtutes; ratio primi eſt, quia virtutes non ſunt ſuperioris ordinis, aut perfectioris conditionis, quàm ſit gratia, imò in hâc potiùs, quàm in illis, eſt aliqua eminentia & præponderantia perfectionis; ratio ſecundi, quia gratia ad virtutes ſe habet ut natura ad potentias, ut eſſentia ad paſſiones, ſeù proprietates; connaturalis autem eſt proportio & æqualitas cujuſlibet naturæ ad ſuas potentias, cujuſlibet eſſentiæ ad ſuas paſſiones, adeò ut creſcente perfectione in natura creſcat ſimiliter in potentiis, &c.

Dices fidem & ſpem utpotè permanentes in peccatore non eſſe ſemper connexas cum gratia, ideò minùs propriè comparari cum gratia, ut potentias cum natura, ut paſſiones cum eſſentia; & ſicuti fides & ſpes propriis actibus augentur in peccatore independenter à gratia, ita congruum eſt, quod ſolis propriis actibus augeantur in juſto, alioqui eſſent melioris conditionis, quàm reliquæ virtutes, ſi ſicut reliquæ virtutes in juſto augerentur actibus tum propriis tùm alienis, & inſuper in peccatore actibus propriis. Sed contrà: licèt fides & ſpes non ſemper connectatur cum gratia, gratia ſem- 6. per connectitur cum fide & ſpe; quod ſufficit ut gratiâ auctâ connaturaliter augeantur fides & ſpes. Ad illud quod additur dico fidem & ſpem, ſicuti præ reliquis virtutibus ſunt melioris conditionis in eo, quod ſicut reliquæ exiſtant in juſto, & ipſæ non reliquæ permaneant in peccatore, ità nil mirum, ſi melioris pariter ſint conditionis in eo, quod ſicut reliquæ augeantur in juſto actibus tùm propriis, tùm alienis, & inſuper ipſæ, non reliquæ augeantur in peccatore actibus propriis.

Dices aliter: Habitus operativi connaturaliter poſtulant creſcere operationibus ſibi ſimilibus & actibus propriis; ergo licèt gratia, quæ habitus operativus non eſt, creſcat quolibet actu meritorio, virtutes tamen, quæ ſunt habitus operativi, non creſcerent, niſi ſingulæ actibus propriis & ſibi

Cur habitus acquiſiti creſcant per ſolos actus proprios, infuſi etiam per alienos?

7. ſimilibus. Sed contrà: Verùm eſt antecedens de habitibus operativis, qui per actus creſcunt phyſicè ut creſcunt habitus acquiſiti: non ſic de illis, qui per actus creſcunt ſolùm moraliter & meritoriè, ut creſcunt habitus infuſi, pro quo recolātur ſuprad *c.præc.n.*22.

Vrgebis: habitus fidei & ſpei per proprios actus creſcunt etiam in peccatore; ergo per proprios actus creſcunt phyſicè, non moraliter tantùm & meritoriè; cum nullus actus peccatoris poſſit eſſe apud Deum meritorius: ob hanc rationem Medina 1. 2. *quæſt.*52.*ar.*2. exiſtimat actibus fidei & ſpei probabiliter tribui vim augendi phyſicè proprios habitus. Sed contrà: concedo an- 8. tecedens nego conſequentiam, actus enim peccatoris, licèt nequeat eſſe meritorius de condigno, benè poteſt talis eſſe de congruo, nec magis quàm de congruo per proprios actus creſcunt in peccatore fides & ſpes.

Cur habitus infuſi per proprios actus non augeātur phyſicè?

Cæterùm quod nec fidei & ſpei, nec aliarum infuſarum virtutum habitus, per proprios actus phyſicè augeantur ſeù intendantur, evincitur primò ex concordi conſenſu Theologorum, quorum longam ſeriem texit Amicus *hic diſp 35 ſect.7.n.*178. ubi etiam addit ſe neminem legiſſe contrà abſolutè ſentientem: Evincitur ſecundò ex multiplici ratione: Prima ſit, quia ſi poſſent per proprios actus phyſicè intendi, poſſent per eoſdē phyſicè produci, gradus enim, ſecundū quos qualitas quælibet producitur, aut ſūt eiuſdē rationis aut ſunt imperfectiores iis, quibus intenditur: ſi autē poſſent per proprios actus phyſicè produci, infunderentur per accidens, non per ſe: Secunda, quia ut ſæpiùs dictum eſt habitus infuſi imitantur potētias, ſeù ſunt potentiæ in ordine ſupernaturali, & excedunt in perfectione ſuos actus. potētiæ autē etiam in naturalibus per proprios actus non augētur phyſicè: & univerſaliter quod eſt perfectius nequit per

phyſicam

physicam efficientiam accipere perfectionis incrementum ab imperfectiore: Tertia, quia in patria actus supernaturales, quamvis careant ratione meriti, habent tamen omnem perfectionem physicam quam in via; si igitur haberent activitatem physicam in ordine ad intendendos proprios habitus, istos intenderent etiam in patria.

9. Ex dictis habetur sicut gratiæ, ità & omnium supernaturalium habituum augmentum justos confestim obtinere quocumque actu meritorio, cujuscumque intensionis & cujuscumque virtutis sit; & si qui alij habitus præter illos virtutum in via simul cum gratia infunduntur, eosdem simul cum gratia quocumque actu meritorio augeri sentiendum est: Vtrùm deindè re vera aliqui alij habitus gratiam comitentur? non est præsentis instituti, & Auctores ferè ex æquo dividuntur, ut videre est apud Amicum *hic disp. 29. sect. 7.*

---

§. II.

Vtrùm principium meriti possit cadere sub meritum, & homo possit sibi mereri primam gratiam, aut actualem, aut habitualem?

10.

Principiũ meriti nec de potentia absoluta cadere potest sub meritum.

ASSERT. 1. Principium meriti neque de potentia absoluta potest cadere sub meritu, cujus est principiũ. Ità D. Thomas *3. p. q. 2. art. 11. in c.* Sylvius *hic q. 114. art. 5.* Vasquez *1. p. disp. 91. c. 6. & 3. p. disp. 21. c. 5.* Oviedus *hic controv. 7. punct. 7.* Arriaga *disput. 56. sect. 1.* Gabriel à S. Vincentio *disput. 20. q. 1.* Esparza *lib. 3. de act. hum. q. 35. art. 5.* & cæteri Theologi magis communiter contrà Suarezium *3. p. disput. 10. sect. 4.* Ragusam *disp. 42. de Incarnat. §. 4.* Granadum *hic controv. 8. tract. 10. disp. 4.* Coninchum *2. 1. disp. 8. dub. 7.* & quosdam alios recentiores, quibus ex antiquis addere potes Magistrum & Altisiodorensem in tract. de Angelis *l. b. 3. c. 3. num. 3.* relatos pro opinione tribuente Angelis beatitudinem ex meritis subsequentibus.

Probatur: Neque de potentia absoluta dari potest mutua causalitas præsertim in eodem genere causæ; sed si principium meriti caderet sub meritum cujus est principium, daretur mutua causalitas in genere efficientis, cum causa meritoria ad genus efficientis pertineat; & principium meriti exerceat in meritum efficientiam aliquam saltem remotam; quando tamen principium aliquod meriti solùm in genere causæ formalis se haberet ad meritum, adhuc probatio subsisteret, propter mutuam causalitatem, ut suppono repugnantem etiam in diverso causæ genere; ergo à primo ad ultimum, principium meriti neque de potentia absoluta potest cadere, &c. Porrò ut hæc probatio magis prodat vim suam, & simul evasionibus Adversariorum occurram, eam explico ampliùs, & extendo sic

Principium meriti neque sub meritum antecedens, neque sub meritum subsequens cadere potest; non sub meritum antecedens, quia meriti antecedẽtis non potest esse principium, alioqui antecederet meritum antecedens, neque in hoc est immorandum, cum Auctores astruentes principium meriti cadere posse sub meritum soleant confugere ad merita subsequentia; & quidem duobus potissimùm modis: Primus est dicentium merita subsequentia considerari posse in intentione; & ut in intentione prævisa sicuti præcedunt executionem suorum principiorum, ità movere posse divinam voluntatem ad talem executionem, sicque principium meriti secundùm propriam executionem cadere posse sub meritum subsequens, consideratum tamen in intentione, & hunc dicendi modum valdè commendat ac latè defendit Suarez: Secundus est dividentiũ meritum in meritum remunerandum, & in meritum solvendum, seu per modum pretij & solutionis, quod etiam vocant meritum in spe, meritum recompensativum; nomine meriti remunerandi intelligunt hi Auctores meritum communiter à cæteris admissum; & de hoc merito concedunt non posse habere præmium pro principio; nomine meriti solvendi, seu recõpensativi intelligunt opus speratum quodammodò, seu prævisum futurum, si anticipatè conferatur principium pro tali opere requisitum; vel intelligunt opus, cujus intuitu & sub cujus spe datur tanquam præmium aliquid, quod debet esse comprincipium ipsius operis & sub hoc meritum subsequens contendunt cadere posse principium ipsiusmet meriti; ità præcipuè Coninch. Verum impugnatur uterque meritorum subsequentium modus & consequenter ostenditur principium meriti non posse cadere sub meritum subsequens. 11.

Duplex modus sustinendi principium meriti cadens sub meritum.

Impugnatur primus modus primò, quia in actibus divinæ voluntatis ordo executivus non est distinctus & posterior ordine intentivo ex dictis *tr. 1. lib. 5. c. 3. n. 16.* merita igitur in intentione prævisa, sicuti non possunt movere divinã voluntatẽ ad intentionem, ità nec ad executionem sui principij; & quamvis ut in intentione prævisa tempore præcedant suorum principiorum executionẽ, hanc tamen nequeunt præcedere causalitate meritoria: Secundò, & est impugnatio efficacior, meritum ut intentũ solummodò, seu ut prævisum existens in intentione potest quidem exercere causalitatem finalem, at non causalitatem meritoriam; quia quod causat ut intentum causat ut sit, causa autem meritoria debet causare quia est, aut fuit, aut erit, & per consequens ut existens in executione; pro quo expedit *ex præcit. lib. 5. cap. 4. num. 16.* recolere discrimen, quod versatur inter causam finalem, moralem, & efficientem physicam. 12.

Impugnatur primus modus inducens merita causantia in intẽtione.

Impugnatur secundus modus primò, quia Concilia & sancti Patres meminerunt solius meriti remunerandi, & præmium consueverunt appellare remunerationem, retributionem, non verò mercem aut venditionem; 13.

Impugnatur secundus modus inducens merita per modum solutionis.

abutuntur igitur Adverſarij nomine meriti, dum illud extendunt ad ſignificandum aliquid, quod remunerandum non ſit, & quod detur tanquã ſolutio pro re vendita, aut pretium pro merce jam accepta; non exhibeatur tanquam liberale obſequium dignum remunetatione & retributione ab alio facienda: Secundò, quia opus ſperatum, cujus intuitu, ſeu ſub cujus ſpe aliquid confertur tanquam principium illius, exercet reſpectu talis principij cauſalitatẽ finalem cauſando ut ſit, non quia eſt; atqui illud, quod cauſat finaliter & ut ſit, non habet rationem meriti: ergo illud, quod Adverſarij vocant meritum recompenſativum & in ſpe eſt in re cauſa finalis, non meritoria; finis, non meritum: Neque hic repetendum eſt decantatum exemplum Principis, qui poteſt conferre militi equum & arma in præmium boni uſus futuri, & ſub ſpe victoriæ reportandæ dependenter ab equo & armis; repetendum, inquam, hic non eſt, ſed ſupponenda ſolutio *ex praeit. c.4. n. 19* & *ex eod. cap. num.* 20. obiter recolendum, cur merx poſſit aliquo modo eſſe principiũ pretij potiùs, quàm præmium principiũ meriti. In univerſum verò amplior oppugnatio meriti recompenſativi habetur apud Oviedum *hic controv.* 1. *punct.* 4. per plures §. §.

14. Vterque prædictus modus nititur falſo ſuppoſito.

Ex his conſtat utrumque modum mox impugnatum niti falſo ſuppoſito, ſeu eſſe de ſubjecto non ſupponente; in primò enim malè ſupponitur meritum ut exiſtens in intentione poſſe exercere cauſalitatem meritoriam; in ſecundò malè dividitur meritum in meritum remunerandum, & meritũ recompenſativum: Quòd ſi res attentiùs conſideretur, ſecundus modus in primũ recidit, quia dum merita recompenſativa dicuntur merita in ſpe, illis (ut jam attigimus) tribuitur cauſalitas finalis, quæ eſt propria rei ut exiſtentis in intentione, ac per conſequens dicitur merita compenſativa cauſare ut exiſtentia in intentione; ſicque ſecundus modus eadem prorsùs ſuppoſiti falſitate laborat quâ primus, & auget non minuit primi difficultates; ondè quando ad alterutrum eſſet accedendum, in primum potiùs, quàm in ſecundum propenderem.

15. Non poteſt homo ſibi mereri primam gratiam.

Aſſert. 2. Non poteſt homo ſibi promereri gratiam primam habitualem, & multo minùs primam actualem. Ità D. Thomas *in* 2. *diſt.* 27. *art.* 4. *cont. Gent. lib.* 3. *c.* 149. 1. 2. *q.* 114. *art.* 5. & tùm omnes Thomiſtæ *ead. q.* 114. tùm reliqui Theologi unanimiter, inter quos ut videre eſt apud Oviedum *hic controv.* 7. *punct.* 1. *num.* 4. plures exiſtimant eſſe veritatem de fide, & certè loquendo de facto res eſt ſaltem indubitata & fidei proxima; at loquendo de potentia abſoluta, poteſt quis duplici via in oppoſitum ferri; primò

Cenſura ſententiæ oppoſitæ.

exiſtimando primam gratiam poſſe cadere ſub meritum naturale, ſoliuſque naturæ viribus præſtitum, & hac via in oppoſitum ferri eſſet hæreſis pelagiana; ſecundò exiſtimando opera ſupernaturalia procedentia à prima gratia poſſe eſſe ipſius primæ gratiæ meritoria, & qui hac via ſaltem quoad potentiam abſolutam ſentiret aſſerti oppoſitum non eſſet ulla gravi cenſura notandus, ſicuti eâdem non notantur qui ſimpliciter ſentiunt principiũ meriti cadere poſſe ſub meritum. Præterea illi, qui docent actum charitatis eſſe ex ſe formã ſanctificantem, ſi ſimul doceant talem actũ à gratia habituali non procedere, poſſunt ſine principio meriti cadente ſub meritum aſtruere quod prima gratia habitualis cadat ſub meritum condignum actus charitatis, utpotè qui juxtà illos Auctores eſſet actus perſonæ habentis perfectã ſanctitatem, propter quam ſolam nos requirimus habitualem gratiam pro merito condigno; poſſet igitur hac viâ ſpecialiter ſuſtineri meritum condignum primæ gratiæ habitualis, quamvis non formæ primò ſanctificantis, nec primæ gratiæ actualis; idque nulli videretur cenſuræ obnoxium, ſicuti nulli eſt cenſuræ obnoxia doctrina tribuens actui charitatis prærogativam formæ ſanctificantis præſertim relatè ad potentiam abſolutam, ut attigimus *praeced. c.* 2. *num.* 11. & colligitur *ex c.*4. §. 2.

16. Major eſt repugnantia meriti reſpectu primæ gratiæ actualis, quàm reſpectu primæ habitualis.

Dixi in aſſerto *& multo minùs primam actualem* non ſolùm, quia ex mox dictis ſine principio meriti cadente ſub meritum excogitabilis eſt aliqua via, quà ſpecialiter induceatur meritum condignũ primæ gratiæ habitualis, non primæ actualis; verùm etiam quia quando per principium meriti cadens ſub meritum defenderetur primam gratiam, tùm habitualem, tùm actualem cadere poſſe ſub meritum, cujus quælibet reſpectivè eſſet principium; habitualis quidem caderet ſub meritum condignum, at actualis ſolùm ſub congruum; quia illa condigni, iſta ſecundùm ſe dumtaxat congrui meriti poteſt eſſe principium. Accedit quòd de facto & juxtà noſtram quoque doctrinam prima gratia actualis nec ſub condignum nec ſub congruum meritum cadit; prima verò habitualis quamvis non cadat ſub meritum condignum, cadit ſub congruum, de quo infrà *cap. ſeq. num.* 15. Interim aſſertum ſic explicatum

17. Vere tamẽ repugnat meritum reſpectu utriuſque.

Probatur: Homo neque dependenter, neque independenter à gratia habituali poteſt condignè mereri primam gratiam habitualem. Item neque dependenter, neque independenter à gratia actuali poteſt aut condignè aut congruè mereri primam gratiam actualem: ergo non poteſt homo ſibi promereri primam gratiam habitualem, & multò minùs, &c. probatur antecedens merendo primam gratiã habitualem dependenter ab habituali, primã actualẽ dependenter ab actuali, principium meriti caderet ſub meritum, quod repugnat *ex praeced. n.* 10. Merẽdo condignè primã habitualẽ independenter ab habituali, ad meritũ condignum præmij ſupernaturalis non requireretur eſſẽtialiter in pura creatura ſtatus gratiæ habitualis contrà ſupradicta *c.6. n.*21. Merendo aut condignè aut congruè primã actualẽ independenter ab actuali, gratia caderet ſub meritũ aut condignũ aut congruũ operis purè naturalis, quod pelagianũ eſt & contrà neceſſitatem actualis gratiæ ſuprà ſtabilitã toto *lib.* 2. ergo à primo

ad

ad ultimum homo neque dependenter, neque independenter, &c. Confirmatur asserta veritas ex Tridentino *seff.6.c.5. & 8.* nimirùm quoad primam gratiam habitualem *ex cap. 8.* verbis illis *gratis autem iustificari ideò dicamur, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur:* quoad primam actualem *ex c.5.* ubi habetur, *Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præveniente gratia sumendum esse; hoc est ab eius vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur.*

18. Ex his infertur, quòd prima gratia actualis sub nullum prorsùs meritum, & prima habitualis saltem sub condignum nequeat cadere, verificari etiam relatè ad potentiam absolutam, nam etiam relatè ad istam verificantur per nos tres propositiones, in quas resolvitur tota asserti probatio; & prima quidem est quod *Principium meriti non cadat sub meritum:* Secunda quod *sola gratia habitualis condignificet meritum apud Deum:* Tertia aliis duabus certior & de fide quod *Gratia non detur ex merito operis purè naturalis.*

Etiam in ordine ad potentiam absolutam

Dubitatur hic: Vtrùm prima infusio reliquorum habituum supernaturalium æquè ac prima infusio gratiæ habitualis nequeat sub nostrum meritum condignum cadere?

19. Respondetur affirmativè quoad potentiam ordinariam, negativè quoad absolutam; ratio primi est, quia reliqui habitus supernaturales secundùm potentiam ordinariam semper simul infunduntur cum gratia, nec ipsos condignè promeremur nisi condignè promerendo gratiam; sicuti igitur prima infusio gratiæ ità prima infusio reliquorum supernaturalium habituū antecedit omne nostrum meritum condignum; & licèt fides & spes aliquando primò infundantur sine gratia, nunquam tamen gratia primò infunditur sine fide & spe, quod sufficit ut nostrum meritum condignum nunquam antecedat primam infusionem ipsius fidei & spei. Ratio secundi est, quia absolutè loquendo gratia sine reliquis habitibus sufficiēter condignificat meritum in ordine ad præmium supernaturale; si igitur Deus infunderet alicui gratiam non simul infusis reliquis habitibus, posset iste per actus ex gratia elicitos condignè promereri primàm infusionē reliquorū habituum.

Non sic de potentia absoluta repugnat meritum condignū primæ infusionis reliquorum habituum.

Dubitatur insuper: Vtrùm sicuti quod est principium meriti, & naturâ prius merito non potest cadere sub meritum; ità nec possit sub meritū cadere illud, quod est ipso merito prius tempore, quamvis non natura?

20. Negant Theologi magis communiter dum in tract. de Incarnat. docent gratiam collatam primis parentibus post lapsum, & antiquis Patribus, qui Christum præcesserunt, fuisse ex Christi meritis, aliqui tamen inter quos Lugus *de Incarn. disp.27. sect.3.* & Esparza *de Incarn q.41. & de act. hum.q.35.* contendunt specialem esse rationem de Christo, & huic soli, non puræ creaturæ concedi posse meritum condignum in ordine ad præmium præexistens, & tempore præcedens, potissimū autem argumentū, quo isti Auctores ducuntur, est quia si præmiū posset præcedere meritum puræ creaturæ, posset etiā pœna præcedere demeritum, si posset conferri gratia ratione futuri boni operis, posset etiam infligi pœna ratione futuri peccati, quod licèt nonnulli recentiores opinentur admitti posse, id mihi videtur intolerabile propter unanimem in oppositū Doctorum auctoritatem, communēque hominū apprehensionē, quæ ut ait Oviedus *hic controv.5. punct.8. n.104.* si virum Theologum non compescat, ne devoret ea, quæ communiter absurda reputantur, magnam sibi quisque opinandi licentiā faciet, meliùs idcircò Oviedus *ibid.* intèr meritum & demeritum pro re præsenti disparitatem assignat sitam in eo, quòd conferens præmium se habet tanquam debitor reddens remunerationē à se debitā merenti tanquam creditori, infligens pœnā se habet tanquam creditor exigens satisfactionem sibi debitā à demerente tanquam à debitore; liberū autem est debitori anticipare solutionem, non sic creditori anticipare exactionem; eodem igitur modo liberum erit præmianti dare præmium anticipatum & prius merito, non sic punienti infligere pœnam anticipatam & priorem demerito.

Propter hanc disparitatem, quâ sufficienter occurritur validiori Adversariorum argumento; item propter merita Christi, quibus de facto collata fuerūt plura præmia anticipata & tempore præexistentia; tandem propter repugnantiam mutuæ causalitatis, quæ militat contrà meritum suo præmio posterius natura, non contrà posterius tempore; propendeo in negativam dubij propositi solutionem, & existimo de potentia absoluta posse aliquid respectu puræ creaturæ cadere sub meritum, quo sit prius tempore, quamvis non quo sit prius natura. Cætera, quæ præter pœnæ paritatem opponunt Adversarij, minoris momenti sunt, & abundè soluta reperies apud Oviedum *pracit. punct. 8.* 21.

Non item repugnat meritum, quod sit tempore posterius suo præmio.

§. III.

An & quomodò homo possit sibi mereri primam gloriam?

ASSERT. 5. Per ultimā dispositionem ad primā gratiam homo condignè meretur primā gloriā Ità D.Thomas *hic q.112.art.2. ad 1.* quem sequuntur Conradus, Cajetanus, Medina, cæterique Thomistæ ferè omnes, item Sylvius *hic q.114 art.5.in fine,* Suarez *lib.11.c.28.* Vasquez *disp.219.c.2.* Oviedus *contr.7. punct.1.* Arriaga *disp.56. sect.5. subsec.3.* Esparza *lib.3.de act. hum. q.32. art.28.* Bellarminus *lib.5. de iustif. c.20.* Aversa *hic q.114.sect.16.* Herincx *disp.6.q.4.n.56.* &c. contrà Vegā *opusc.de iustif.q.6.ad 9.* Lugum *de Incarn. disput.6. sect.3. n 59.* Lorcam *hic q.114.art.5.disp 49.* Gabrielem à S.Vincentio *disput.20. q.3.* aliosque nonnullos; quorum sententiam probabilem reputant aliqui 22.

 etiam

Meritū condignū primæ gloriæ sustinetur solùm ut magis probabile.

etiam ex Auctoribus relatis pro sententia opposita à nobis asserta ut Sylvius, Arriaga, Herincx; qui propterea hanc amplectuntur, dumtaxat ut probabiliorem, non ut unicè probabilem, quod judicium esse valdè rationabile constabit infrà *n. 26. & 27.*

23. Dixi *per ultimam dispositionem ad primam gratiam*, ut innuerem meritum primæ gloriæ concedendum esse ei soli, qui se aliquandò per proprium actum disponit ad primā gratiam; undè si quis hanc in baptismo sine proprio actu & sine rationis usu susceptam imposterum non amittat, per bona opera decursu vitæ præstita nunquā primam gloriam promerebitur; quia talia opera semper præmiabuntur novo augmento gratiæ & gloriæ, & in hoc totam suam condignitatem ac vim meritoriam insument: Condignè igitur meretur primam gloriam is dumtaxat, qui justificationem & primam gratiam ex propria dispositione consequitur: Vtrùm deinde nomine talis dispositionis veniat solus actus contritionis & dilectionis, an etiam attritionis? quando hæc in sacramento inservit pro ultima ad justificationem dispositione, pauci in terminis tractant & licèt ex eo quod communiter in ordine ad condignū primæ gloriæ meritum fiat expressa mentio solius contritionis & dilectionis, videatur tacitè excludi attritio, Arriaga nihilominùs *pracit. sect. 5. num. 41.* vult eandem quoad hoc esse rationem de attritione, quando physicè perseverat in ipso justificationis instanti, nam quando quis in sacramento justificatur ex attritione physicè transacta concedit & ipse talem attritionem esse sufficientem pro dispositione ad primam gratiam, at non pro merito condigno ad primam gloriam; & hinc saltem fit disponentem se ad primam gratiam per attritionem non semper promereri condignè primam gloriam, sicuti semper promeretur disponens se per contritionem, ex quo fortè capite habetur sufficiens ratio, cur absolutè & expressè Auctores consueverint soli contritioni tribuere meritum condignum primæ gloriæ.

Vtrùm tribui possit attritioni? pauci tractant.

Dixi *condignè meretur*, nam quoad congruè res est extrà controversiam supposito, quòd juxtà infrà dicenda detur meritū congruum primæ gratiæ, nullus enim negat eo modo quo cadit sub meritum prima gratia, cadere pariter primam gloriam; cum prima gloria primæ gratiæ, non minùs, quàm secunda gloria secundæ gratiæ correspondeat.

24. Dixi *primam gloriam*, eam scilicet quæ importat primos gloriæ gradus, quæ contradistinguitur à gloriæ augmento, & quæ, ut mox dicebam, primæ gratiæ correspondet; cæterùm quoad gloriam secundam, seu gloriæ augmentum, imò gloriam simpliciter & absolutè prolatam, constat jam ex dictis dari in homine meritum condignum, non quidem situm in ultima dispositione ad primam gratiam, bene tamen in quolibet opere meritorio ipsam ultimam dispositionem & primam gratiam subsequente. Assertum sic explicatum

Prima gloria quid?

Probatur: Datur saltem in aliquo homine & aliquandò meritum condignum primæ gloriæ; sed hujusmodi meritum nequit in alio collocari, quàm in ultima dispositione ad primam gratiam: ergo per ultimam dispositionem ad primam gratiam homo condignè meretur primam gloriam: Minor patet, hujusmodi enim meritum nequit collocari aut in aliqua dispositione remota & non ultima, quia contrà hanc militaret à fortiori quidquid militare potest contrà dispositionem ultimam; aut in aliquo opere subsequente dispositionem ultimam & primā gratiam, quia quodlibet tale opus, ut jam attigimus, est meritorium secundæ, non primæ gloriæ; & licèt Esparza *pracit. q. 32. art. 26.* conetur assignare in operibus subsequentibus justificationem, & primam gratiam, aliquod peculiare primæ gloriæ meritum, impugnabitur quoad hoc infrà *num.* 29 superest igitur quod meritum illud nequeat in alio collocari, quàm in ultima dispositione: Major probatur primò omnibus illis Scripturæ locis, 25.
quibus absolutè traditur gloriam, seu vitam æternam dari ex meritis, seu ut coronam & mercedem, quæ locutiones essent valde impropriæ, si nulli & nunquam daretur ex merito condigno tota gloria, sicuti non daretur ex condigno gloria tota, si taliter non daretur gloria prima: secundò ex Tridentino *sess. 6. can. 32.* statuente *hominis justificati bona opera verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum*, ubi ly *vitam æternam*, ne otiosè sit positum, debet significare aliquid aliud à gloriæ augmento; significat, igitur gloriam totam, etiam primam: Tertiò ex D. Thoma *q. 112. art. 2. ad 1.* dicente *quod præparatio hominis ad gratiam habendam, quædam est simul cum ipsa infusione gratiæ; & talis operatio est quidem meritoria, sed non gratiæ quæ jam habetur, sed gloriæ, quæ nondum habetur.*

Ejus meritum condignum probatur.

Dices memorata Scripturæ loca, quatenùs tradunt ex meritis dari gloriam potiùs intendere, quod nullum meritum careat præmio gloriæ, quàm quòd nullus gradus gloriæ careat merito; & cum etiam per nos in majori hominum parte, scilicet in illis omnibus, qui aut nunquam justificantur ex propria dispositione, aut justificantur ex attritione physicè præterita, primus gloriæ gradus, seu prima gloria careat merito; loca illa, quæ absoluta & universalia sunt, si quid juxtà nostrū intentū probarent, probarent nimiùm; nimiū etiā probarent verba Tridentini, utpotè quæ non sunt limitata ad opera hominis justificati ex propria dispositione habente physicā cum justificatione coëxistentiam, cui soli nos concedimus primæ gloriæ meritum: Deinde opera hominis justificati propriè sunt actus subsequentes justificationem, non ultima ad eandem dispositio & præparatio: Concilium igitur posuit ly *vitam æternam* & simul *gloriæ*, seu vitæ æternæ *augmentum*, non ad significandam prioribus verbis gloriā primam, sed ad majorem explicationē & emphasim, ad quem finem pariter interposuit ly *& ipsius vitæ æternæ consecutionem*: Deindè ad ly 26.

vitam

vitam æternam addidit *& gloriæ augmentum*, ut exprimeret gloriam ita cadere sub meritum ut sit futura inæqualis juxtà inæqualitatem meritorum, quod à pluribus hæreticis negabatur. Quoad D. Thomam, dum excludit gratiam, quæ jam habetur, implicitè includit ejusdem gratiæ augmentum, quod nondum habetur, & consequenter nomine gloriæ intelligit gloriã secundam correspondentem gratiæ augmento, non gloriam primam, undè allatam S. Doctoris auctoritatem nobis adversari existimat Gabriel
27. à S. Vincentio *pracit. quæst. 3. num. 26.* Sed contrà: ut ab hoc postremo incipiam dico malè tribui S. Doctori & malè supponi, quod præparatio ad primam gratiam, ut simul est cum prima gratia, sit meritoria augmenti; alioqui etiam præparatio ad augmentum, ut simul est cum infusione augmenti esset meritoria augmenti ulterioris, & sic in infinitum: Quoad sacram Scripturam & Tridentinum Concilium instantia ad summum suadet non deesse Adversariis rationabiles explicationes auctoritatum, quibus ipsos impetimus; at semper stat eas nobis magis favere, adeoque ex hoc capite sententiam nostram esse probabiliorem, quamvis opposita non careat omni probabilitate.

Vrgebis: saltem memorata scripturæ loca, & relata Tridentini verba, intelligenda sunt potiùs de operibus justificationem subsequentibus, quàm de ultima ad eandem dispositione & præparatione, ergo meritum condignum primæ gloriæ, si datur, in operibus subsequentibus non in ultima dispositione collocandum est, antecedens probatur quia ex una parte opera subsequentia magis propriè, quàm ultima dispositio, dicuntur esse opera hominis justi & justificati, & in illis collocando meritum condignum primæ gloriæ universaliter verificatur omnes adultos posse istam promereri; ex alia parte perspicuum est opera illa esse apud Deum con-
28. dignè meritoria: Nec refert, quod condignitatem meritoriam, quam habent, insumant in promerenda tùm secunda gratia tùm secunda gloria, & primam gloriam jam debitam supponant, enimverò hanc supponunt debitam debito frustrabili & quasi conditionato sub conditione finalis perseverantiæ, adeò ut, propterea quidquid conducit ad finalem perseverantiam, simul promereatur primam gloriam, reddendo magis absolutum & quodammodo magis firmum jus ad ipsam; atqui bona opera subsequentia justificationem conducunt ad perseverantiam finalem, nam augent habitus per se infusos, qui quo intensiores sunt eo reddunt hominem magis dispositum ad finaliter perseverandum in gratia; item excludunt opera mala sibi opposita & finalis perseverantiæ impeditiva, sicque quò plura subsequuntur justificationem bona opera eò plura removentur perseverantiæ impedimenta, & eò homo redditur ad hanc expeditior; ergo. Sed contrà: nego antecedens, ad cujus probationem dico in primis ultimam dispositionẽ prout simul existit cum justificatione modo infrà assignando *num. 34.* optimè dici opus hominis justi & justificati; dico insuper; quod quando meritum condignum primæ gloriæ collocaretur in operibus justificationem subsequentibus, adhuc non verificaretur universaliter omnes adultos primam gloriam promereri, aliqui enim decedunt nullo bono opere post justificationem, & post ultimam dispositionem elicito; dico tandem 29.
absolutè meritum condignum primæ gloriæ non posse tribui operibus justificationem subsequentibus, & ratum habeo quod in instantia afferebatur de condignitate taliũ operum insumpta, & ut ità dicam consumpta in promerenda gratia & gloria secunda; ad impugnationem dico, quod mereri quodammodo confirmationem, & majorem firmitatem juris ad primam gloriam, non est mereri primam gloriam, nisi impropriissimè. Accedit quod juxtà doctrinam, quam impugnatio objicit, meremur primam gloriam merendo perseverantiam in gratia, adeoque meremur illam solùm de congruo, sicuti solùm de congruo meremur istam *ex seq. cap. §. 3.*

Meritum condignũ primæ gloriæ malè ab aliquibus tribuitur operibus justificationem subsequentibus.

Reliquum est statuere, quomodò ultima dispositio possit dignificari per gratiam habitualem, ut requiritur ad meritum condignum primæ gloriæ, imò cujuscumque supernaturalis præmij, & licèt juxtà opinionem Thomisticam docentem ultimam dispositionem procedere effectivè à gratia, ad quam disponit & esse in diverso genere causæ eadem gratiâ priorem ac posteriorem, facilè dicatur talem dispositionem sub ratione operationis meritoriæ, sicuti est posterior gratia in genere causæ tùm efficientis tùm formalis, ità optimè posse à gratia condignificari; nequit tamen hoc sustineri in nostris principiis, secundùm quæ dispositio ultima nullatenùs est à gratia, ad quam disponit, in nullo genere causæ eam subsequitur, imò est de congruo meritoria ipsius, adeoq; prior in genere causæ etiam efficientis; idcircò Auctores ista nobiscum principia amplectentes excogitarunt alios dicendi modos, ex quibus tres tanquam principaliores recenseo. 30.

Varij modi explicandi condignificationem ultimæ dispositionis à gratiâ.

Primus docet eum, qui ex propria dispositione justificatur, quamvis per hoc præcisè non mereatur primam gloriam condignè condignitate operis meritorij, mereri tamen ipsam condignè condignitate personæ merentis, quatenus ex vi ultimæ dispositionis habet in ordine ad primam gloriam meritum, quamvis non condignum in se nec informatum gratiâ ratione sui, conjunctum tamen cum condignitate subjecti, & cum subjecto gratia informato: Ità Esparza *pracit. art. 28.* Sed hic modus re verâ non salvat in ipsa ultima dispositione meritum condignum primæ gloriæ, & licèt tolerabilis sit simul cum alia doctrina ejusdem Esparzæ tribuentis condignum primæ gloriæ meritum operibus justificationem subsequẽtibus; nos tamen qui doctrinam hanc rejecimus, negaremus in re omne meritum condignum primæ gloriæ, si admitteremus hunc 31.

modum ſentiendi circà meritum diſpoſitionis ultimæ.

32. Secundus docet, ut actus dignificetur à gratia & conſurgat meritum condignum etiam condignitate operis meritorij, ſufficere quod actus ſeu opus ſit ſimul tempore cum infuſione gratiæ; & taliter ſe habet ultima diſpoſitio, utpotè quæ naturâ tantùm, non tempore infuſionem gratiæ præcedit: Ità Arriaga *præcit. ſubſec.3. num.49.* & Herinex *præcit. quæſt.4. num.60.* item Madernus *hic quæſt.9. art.18.* Hic dicendi modus placuit aliquando in manuſcriptis, ſed jam attentiùs expenſus diſplicet, quia licèt ad condignitatem meriti ſufficiat opus eſſe ſimul tempore cum gratia, quando gratia exiſtens ſimul tempore eſt, aut eſſe poteſt, prior natura; ſecùs tamen quando gratia eſt natura poſterior, adeoque nec eſt, nec eſſe poteſt, pro eodem inſtanti temporis natura prior, ut evenit in gratia comparata ad ultimam diſpoſitionem pro primo inſtanti temporis, quo hæc exiſtit: ratio eſt quia quando gratia non poteſt eſſe prior natura ſe habet merè materialiter ad opus, & iſtud dici quidem poteſt procedere ab homine per gratiam dignificato, at non ut dignificato, quod requiritur ad meritum condignum, alioqui etiam operà naturalia hominis in gratia conſtituti eſſent condignè meritoria, pro quo recolantur ſupradicta *præced. cap. n.7.*

33. Tertius docet ultimam diſpoſitionem in primo ſuæ exiſtentiæ ſeu durationis inſtanti eſſe naturâ priorem gratiâ, non ſic in ſecundo & reliquis inſtantibus, in quibus nullam ampliùs exercet cauſalitatem in gratiam, utpotè dependentem à diſpoſitionibus in fieri tantùm, non in conſervari; hinc infertur ultimam diſpoſitionem conſideratam in ſecundo inſtanti non reſpicere gratiam, ut naturâ poſteriorem; ac per conſequens nullum habere impedimentum, quo minùs poſſit à gratia dignificari, & quominùs ſic dignificata mereatur primam gloriam in ſecundo inſtanti, quam meruiſſet in primo, ſi in primo potuiſſet per gratiam dignificari: Ità Bellarminus *præcit. cap.10. in fine*, Oviedus *præcit. punct.2. num.17.* aliique nonnulli, ad quos accedo: Ideò ſit

34. Aſſert.5. Ultima diſpoſitio ad primam gratiam pro ſecundo, non pro primo, ſuæ exiſtentiæ inſtanti habet condignitatem meritoriam primæ gloriæ, adeoque per ultimam diſpoſitionem ſolùm ut in ſecundo inſtanti exiſtentem homo condignè meretur primam gloriam.

Aſſignatur modus legitimus talis condignificationis.

Probatur: In ultima diſpoſitione ad gratiam admittenda eſt condignitas meritoria primæ gloriæ; hæc condignitas nec poteſt attendi ſolùm ex parte merentis, nec poteſt ex parte ipſius ultimæ diſpoſitionis haberi pro eo inſtanti, pro quo gratia eſt natura poſterior eadem ultima diſpoſitione; atqui pro primo inſtanti gratia eſt natura poſterior, ſecùs pro ſecundo; ergo ultima diſpoſitio ad primam gratiam pro ſecundo, non pro primo &c. majoris & minoris propoſitionis membra omnia probata ſunt in præcedentibus; conſequentia currit & inſuper confirmatur poſitivè oſtendendo meritum talis ſecundi inſtantis eſſe meritum primæ gloriæ; oſtenditur autem ſic: Meritum ſecundi inſtantis eſt meritum illius gloriæ, quam ultima diſpoſitio promeruiſſet in primo inſtanti, ſi in primo inſtanti potuiſſet dignificari; atqui ſi in primo inſtanti potuiſſet dignificari meruiſſet primam gloriam; ergo meritum ſecundi inſtantis eſt meritum primæ gloriæ; major probatur, pro ſecundo inſtanti eſt eadem ſubſtantia actus, quæ fuit in primo, ſeu eſt eadem ultima diſpoſitio quoad ſubſtantiam; atqui meritum correſpondens ſubſtantiæ actus eſt unum & idem pro omnibus inſtantibus, pro quibus actus exiſtit, ut attigimus *cap. præced. num. 49.* ergo meritum ſecundi inſtantis prout correſpondet ſubſtantiæ actus eſt idem quod fuiſſet in primo inſtanti, ſi potuiſſet eſſe in primo inſtanti dignificatio.

Dices hunc dicendi modum eſſe obnoxium iiſdem, quibus ſuperiores difficultatibus, imò & pluribus: primò enim non ſalvat meritum condignum primæ gloriæ in omnibus adultis, cum facilè contingat aliquos juſtificari ex propria diſpoſitione habente unicum exiſtentiæ inſtans: Secundò ultima diſpoſitio ut in ſecundo inſtanti exiſtens eſt juſtificatione poſterior, adeoque tribuimus meritum primæ gloriæ operi juſtificationem ſubſequenti, cui ſuprà dicebamus tribuendum eſſe meritum ſolius gloriæ ſecundæ: Tertiò ad ultimam diſpoſitionem etiam pro ſecundo inſtanti exiſtentem gratia ſe habet purè materialiter, non cauſaliter; actus enim idem perſeverans immobiliter, pendet ab iiſdem principiis, nec poteſt produci effectivè ab uno, conſervari effectivè ab alio: Quartò ultima diſpoſitio pro ſecundo inſtanti ſupponit primam gloriam jam debitam, ut correſpondentem primæ gratiæ; ergo non poteſt illam promereri, neque enim Deus præmiat bono alias debito: Quintò non meremur gloriam, niſi merendo gratiam; atqui per ultimam diſpoſitionem in ſecundo inſtanti, aut nullam, aut ſecundam gratiam meremur; ergo per eandem meremur, aut nullam, aut ſecundam gloriam. Sed contrà: 35.

Ad primam difficultatem dicò eſſe moraliter impoſſibile, quod actus aliquis perfectè deliberatus qualis debet eſſe ultima diſpoſitio, exiſtat pro unico inſtanti, quod ſi hoc contingat, erit caſus extraordinarius & rariſſimus; pro quo nulla eſt neceſſitas ſuſtinendi in quolibet adulto, quamvis ex propria diſpoſitione juſtificato, meritum condignum primæ gloriæ. 34.

Occurritur difficultatibus Adverſariorum.

Ad ſecundam, ultima diſpoſitio ut in ſecundo inſtanti exiſtens eſt juſtificatione poſterior quoad durationem, non quoad ſubſtantiam; & ei nos ratione ſubſtantiæ tribuimus meritum condignum primæ gloriæ, non ratione durationis, imò ratione iſtius non inficiamur deberi aliquod iùm gratiæ tùm gloriæ augmentum; ergo opera juſtificationem ſubſequuntur & quoad durationem

nem & quoad substantiam; ideò nihil eis debetur, nisi augmentum.

Ad tertiam dico ad ultimam dispositionem in secundo instanti gratiam non se habere causaliter in actu secundo propter rationem in instantia adductam, se habere tamen causaliter in actu primo & æquivalenter quatenùs non est natura posterior, & potest sub eadem duratione producere effectivè (subintellige efficientia morali & mediata ratione habituum virtutum à gratia moraliter effluentium) actum æquivalentem & similem ei, qui conservatur, quod sufficit, ut actum qui conservatur dignificet, sicuti ob eandem causalitatem in actu primo & æquivalentem gratia in justo existens dignificaret actum, respectu cujus Deus impediret concursum habitus virtutis, & talem concursum actuali auxilio suppleret.

35. Ad quartam, Deus non præmiat bono aliàs debito titulo meriti, & ex hoc capite suprà displicuit Bannez assignãs pro præmio actus remissioris gratiam & gloriam jam antecedenter debitam merito actus ferventioris; cæterùm rectè Deus præmiare potest bono aliàs debito titulo non meritorio; est enim valdè expetibile habere titulo meriti quod titulo meriti debitum non est, at non est expetibile habere titulo unius meriti quod titulo alterius meriti jam est debitum; dico igitur ultimam dispositionem in secundo instanti supponere primam gloriam jam debitam titulo hæreditatis, at non titulo ullius meriti condigni; ideò, &c.

Ad quintam; propositio illa *non meremur gloriam, nisi merendo gratiam*, si significet nos mereri gloriam tantùm mediate & ut correspondentem gratiæ, est absolutè falsa; si significet concomitantiam gratiæ & gloriæ in ratione præmij, vera est de augmento, non de primo gradu, seu de gratia & gloria secunda, non de gratia & gloria prima.

---

§. IV.

An homo possit sibi condignè mereri reparationem post lapsum?

36. Homo non potest sibi condignè mereri reparationem lapsus futuri.

ASSERT. Homo nec de potentia ordinaria, nec de potentia absoluta, potest sibi condignè mereri reparationem post lapsum futurum. Prima pars est indubitata, & censetur de fide: Secunda pars supponi solet, non explicitè tractari, & est contrà Arriagam *hic disp.* 6. *sect.* 4. Arriaga excepto cæteri Theologi nullam faciunt in hac re exceptionem potentiæ absolutæ, sed simpliciter docent non posse hominem condignè mereri, &c. Ità D. Thomas *hic quæst.* 114. *art.* 7. *&* in 2. *dist.* 27. *art.* 4. *ad* 3. Sylvius *eod. art.* 7. Ioannes à S. Thoma *disp* 31. *art.* 2. Gonetus *disp.* 2. *art.* 8. Gabriel à S. Vincentio *disp* 20. *quæst.* 4. Valentia *disp.* 8. *quæst.* 6. §. 3. Oviedus *controv.* 7. *punct* 3. Bellarminus *lib.* 5. *de justificat. cap.* 22. *&c.*

Dixi *post lapsum futurum*, quia sermo est de merito condigno, quod proprium est hominis justi, hic autem non potest comparari ad reparationem lapsus nisi futuri; nam si comparetur ad lapsum, aut actualem, aut præteritum non reparatum, eo ipso justus non est: Asserimus igitur hominem eo tempore, quo justus est, nullatenùs posse condignè mereri ut, si imposterum à justitia deficiat & in peccatum labatur, restituatur sibi justitia & à peccato resurgat. In hoc sensu.

Probatur prima pars ex Ezechiel. 18. *Si averterit se justus à justitia sua, &c. omnes justitiæ ejus quas fecerat non recordabuntur*. Confirmatur ex Tridentino *sess.* 6. *cap.* 8. dicente, *nihil earum quæ justificationem præcedunt, ipsam justificationis gratiam promeretur.* 37. Nec etiam de potentiâ absolutâ.

Probatur secunda, & à fortiori corroboratur prima pars ratione: Nec de potentia absoluta est dabile meritum condignum circà præmium quod nequeat conferri nisi indigno ac inimico, & nisi quando vis meritoria suspensa est ac interrupta; atqui reparatio post lapsum futurum est præmium hujusmodi nequit enim conferri nisi homini existenti in lethali, quod certè reddit hominem indignum ac inimicum, & mortificando præcedentia merita condigna suspendit ac interrumpit omnem ipsorum vim meritoriam; ergo nec de potentia absoluta est dabile meritum condignum circà reparationem proprij lapsus futuri: Major probatur quia est repugnantia meo videri ex terminis nota, quod præmium condignè conferatur merenti indigno, & quod causetur à merito, quando vis meritoria suspensa est ac interrupta, quod est idem ac dicere, quando non causat, ut magis constabit confutando evasiones & responsiones Arriagæ ex quo

Dices 1. Si Deus de potentia absoluta in hominis justi optione relinquat eligere pro actu supernaturali, quod vellet præmium, dummodò non excederet condignitatem & valorem actus, & homo justus loco augmenti gratiæ eligat in sui actus supernaturalis præmium dationem auxilij efficacis ad resurgendum à peccato casu, quo posteà in lætale labatur; verè in tota hac hypothesi homo justus sibi mereretur de condigno reparationem lapsus futuri, & tamen hypothesis nihil involvit de potentia absoluta repugnans; ergo. Sed contrà: omittendo pro nunc reliqua dico nullum actum supernaturalem à justo elicitum habere condignitatem & valorem æqualem cum auxilio supernaturali efficaci dando in statu peccati; nam contrà talem dationem recurrit tota præcedens probatio; undè sentiendum protsùs est hominem justum nec immediatè merendo primam gratiam habitualem, quâ resurgat formaliter, nec etiam merendo præciaè auxilium actuale efficax, quo resurgat effectivè, posse sibi condignè mereri reparationem seu resurrectionẽ post futurum lapsum. 38. Occurritur evasionibus Arriagæ oppositum sentientis.

Vrgebis primò: Homo justus potest sibi condignè mereri auxilium sufficiens ad resurgendum à futuro peccato, cum enim tale auxilium

auxilium possit aliis titulis deberi, imò debeatur de facto homini existenti in peccato, non est, cur nequeat eidem homini deberi titulo præcedentis meriti condigni:atqui auxilium efficax non est valoris saltem notabiliter majoris, quàm auxilium sufficiens,nam major utilitas illius provenit ex bono usu & operatione hominis, cui datur; non ex aliqua perfectione intrinseca ipsius auxilij; ergo homo justus potest sibi condignè mereri
39. auxilium etiam efficax ad resurgendum. Sed contrà: falsa est utraque præmissa; falsa est major, quia cum peccato optimè cohæret status viæ & exercitium libertatis, non sic vigor meriti condigni; ideò homini existenti in peccato non potest titulo meriti condigni deberi auxilium sufficiens ad resurgendum; quamvis tale auxilium possit fortè dici eidem debitum titulo viæ ac libertatis, quam Deus ex suavitate suæ providentiæ vult permanere in peccatore: falsa est minor, quia nititur falso supposito, nimirum scientiæ mediæ & opinioni docenti gratiam actualem efficacem non esse physicè diversam & physicè majorem gratia sufficienti; & hoc omisso saltem negari non potest, quin sit notabiliter major in æstimabilitate morali, & in ratione beneficij aut præmij.

Vrgebis secundò impugnando id, quod dicebatur de vigore meriti condigni non permanente cum peccato, seu de vi condignè meritoria per subsequens peccatum suspensa; urgebis, inquam, & dices verum id esse dumtaxat secundum potentiam ordinariam, secundum quàm nostra bona opera dant jus præmij conditionatum & sub conditione perseverantiæ in gratia; secùs secundùm potentiam extraordinariam, secundum quam possent dare jus præmij omninò absolutum Deo decernante conferra præmium auxilij efficacis ad amorem sui super omnia in instanti mortis omninò infallibiliter, omninò absolutè, & independenter ab eo,quòd non futurus, aut futurus sit, lapsus aliquis
40. lethalis antè tale instans. Sed contrà: potest quidē Deus decernere auxilium efficax omninò infallibiliter; omninò absolutè conferendum; at quòd auxilium ità decernatur & conferatur, erit ex liberalitate & favore extrinseco, non ex condignitate meritoria alicujus actus à justo eliciti, quæ attendenda est penes intrinsecum actus valorem, nec potest secundum potentiam absolutam esse major aut minor, quàm sit secundùm ordinariam; in quo loquimur conformiter ad doctrinam generalem, secundum quam supra asserebamus promissionem ordinationemvè Dei extrinsecam nullum conferre valorem meritorium nostris operibus.

Mitto alia, quibus Arriaga nititur suæ opinionis probabilitatem ostendere, quia omnia facilem habent partim ex dictis, partim ex dicendis §. *seq.* impugnationem; & cum nostrum in te præsenti assertum magis faveat principiis fidei & communi auctoritate fulciatur, non expedit torquere ingenium in subtilitatibus & effugiis, queis aliqualiter possit sustineri oppositum: Accedit quod in quæstionibus de potentia absoluta standum est, ut sæpiùs diximus, pro impossibilitate potiùs, quàm pro possibilitate; & universaliter ex eo, quod non appareat evidens repugnantia, non rectè infertur rem esse possibilem, nisi simul pro possibilitate militet fundamentum aliquod positivum non contemnendum.

Neque afferas pro fundamento positivo orationes & preces, quas justus potest ordinate ad obtinendam propriam reparationem post lapsum, quæ orationes utpotè procedentes ab homine justo facilè habere possunt omnes conditiones meriti condigni;nec videntur habere præmium magis proportionatum ea reparatione, ad quam obtinendam ordinantur. Contrà enim,fundamentum hoc procederet de facto,nedum de possibili; cum non requiratur potentia extraordinaria, ut justus orationes aut etiam alia opera meritoria ordinet ad obtinendam propriam reparationem post lapsum, dico igitur justum sic orantem condignè mereri, at augmentum gratiæ, non reparationem post lapsum; nec propterea est omninò inutilis ordinatio ad talem reparationem obtinendam, conducere enim ad hanc potest per modum impetrationis, aut etiam per modum meriti congrui, de quo infrà *cap. seq.* §.3. 41. Occurritur positivo Adversariorū fundamento.

§. V.

An homo possit sibi condignè promereri finalem perseverantiam in gratia?

ASSERT. I. Iustus in peccatum mortale prolapsurus neque de potentia absoluta potest sibi condignè mereri finalem perseverantiam in gratia. Hoc assertum eamdem habet certitudinem, quam assertum præcedens, ex quo infertur, & facilè. 42. Ex suppositione lapsus futuri nec de potentiā absolutā potest justus sibi condignè mereri finalē perseverantiam.

Probatur: Iustus in peccatum mortale prolapsurus non potest sibi mereri finalem perseverantiam in gratia, nisi mereatur reparationem lapsus futuri, nam illa istam supponit respectu justi in mortale prolapsuri; atqui ex præcedenti asserto neque de potentia absoluta potest quis sibi condignè mereri reparationem lapsus futuri;ergo justus in peccatum mortale prolapsurus neque de potentia absoluta, &c. Verùm iste non est proprius & germanus sensus præfixi tituli, pro quo *ex praced. lib.* 2. *cap.* 5.

Recolendum est perseverantiam finalem, quæ etiam dici solet perseverantiæ donum differre à perseverantiæ habitu; de quo, si ageretur, esset eadem ratio ac de cæteris habitibus infusis, quo juxtà supradicta *n.*4. & 19. Suppono regulariter loquendo cadere sub idem meritum aut condignum aut congruum, sub quod cadit habitualis gratia. Recolendum insuper perseverantiam finalem aliquandò unico instanti perfici; aliquandò habere initium & progressum à fine & consummatione distinctum,adeoque ad 43.

ad divisibile tēporis spatium extendi: Quando unico instanti perficitur, ipsa primæ gratiæ infusio est finalis perseverantia, & sicuti *ex praced.* §. 1. nemo potest sibi condignè mereri infusionem primæ gratiæ, ità à fortiori nec perseverantiam finalem unico instanti constantem: Quando habet initium & progressum, si sumatur quoad initium importat primam gratiam, tum actualem quâ quis excitatur & movetur ut ad justificationem se disponat, tum habitualem quâ quis justificatur: ideò de merito perseverātiæ quoad initium non aliter sentiendum, quàm de merito primæ gratiæ tùm actualis, tùm habitualis: si sumatur quoad progressum, importat conservationem seu continuationem gratiæ, ac per consequens vitationem lethalium talem conservationem seu continuationem impedientium ac interrumpentium; si sumatur quoad finem & consummationem importat conjunctionem gratiæ cum morte seu cum vltimo viæ instanti & in tali instanti unicè consistit donum finalis perseverātiæ formaliter ac propriissimè acceptum: Hinc legitimus sensus præsentis difficultatis est, Vtrùm nullâ factâ suppositione futuri lapsus homo in gratia ac perseverantiæ finalis initio iam constitutus possit sibi mereri condignè talis perseverantiæ consummationem, id est; quod statim à Deo rapiatur; aut etiam progressum, id est, vitationem omnium lethalium pro eo, sivè brevi, sivè diuturno tempore, quo in via est permansurus.

44. Præscindēdo à lapsu futuro eādē non potest justus condignè promereri saltem de potētia ordinaria.

Assert. 2. Etiamsi nulla fiat suppositio lapsus futuri adhùc nequit justus saltem de potentia ordinaria sibi condignè promereri finalem perseverantiam quoad progressum, multoque minùs quoad consummationem. Est assertum communissimum & certissimum adeò ut à Lorca, Goneto, aliisque nonnullis existimetur de fide, Arriaga *disp.* 56. *sect.* 2. *num.* 14. Gabriel à S. Vincent. *disp.* 20. *quæst.* 6. *num.* 61. cæterique ferè omnes non absolvunt quidem oppositum ab omni censura, at non censent esse contrà fidem.

Probatur: Mereri perseverantiam finalem quoad progressum est mereri auxilia efficacia ad vitandum pro aliquo spatio tēporis omnia lethalia, mereri eamdem quoad consummationem est mereri auxilium efficax ad cōjungendam gratiam cum morte; atqui, etiamsi nulla fiat suppositio lapsus futuri, adhùc nequit justus saltem de potentiâ ordinariâ sibi cōdignè promereri auxilia efficacia ad vitandū, &c. multoque minùs auxilium efficax ad conjungendum gratiā cum morte; ergo. Minor quoad hoc postremum auxiliū probatur in primis ex eo quod *præc.* §. 5. *n.* 8. asseruimus huiusmodi auxilium esse gratiam actualem specialissimam, non esset autem talis si sub meritum condignum caderet; probatur deindè etiam quoad alia auxilia efficacia primò quia præmium condignum de potentia ordinaria datur infallibiliter, & tamen justus non habet infallibiliter auxilia efficacia ad vitanda pro aliquo determinato tempore lethalia, alioqui esset incongruum monitum illud Apostoli, 1. Corinth. 1. *Qui se existimat stare videat ne cadat*, & Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini*, nec ipsâ peccandi experientiâ constaret talia auxilia pluribus justis sæpè deesse; secundò quia de potētia ordinaria quodlibet meritum justi operatur & adæquatè compensatur augmento gratiæ & gloriæ; ergo nullum auxilium efficax potest sub tale meritum condignè cadere: Neque dicas eodē modo probaretur nullum auxilium sufficiēs cadere sub condignū meritum hominis justi. Contrà enim: auxilium sufficiens eo modo, quo potest esse præmium, est debitum gratiæ, ideò cadit sub meritum eo modo, quo gratia & simul cum gratia; secùs de auxilio efficaci quod posita habituali gratia adhuc non debetur; dixi eo modo, quo potest esse præmium, id est quatenùs est auxilium sufficiens non necessarium ad salutem aut ad vitandum lethale; nam auxilium taliter necessarium non datur ex merito, nec propriè intuitu gratiæ; sed omnibus etiam existentibus in peccato provisum est ex generali providentia, qua Deus in via vult hominem esse liberum in ordine ad finem supernaturalem, ad quem est elevatus.

45. Auxilia sufficientia necessaria ad salutem non dantur ex merito.

Dices: augmentum gratiæ habitualis est majus præmium, quàm aliquod auxilium actuale efficax; & perpetuitas gloriæ, quàm perpetuitas seù perseverantia gratiæ; atqui justus condignè meretur tum augmentum gratiæ habitualis, tùm perpetuitatem gloriæ; ergo à fortiori potest condignè mereri, tùm aliquod auxilium actuale efficax, tùm perseverantiam gratiæ. Sed contrà: 46.
quoad augmentum gratiæ comparatum cum auxilio actuali efficaci dico istud seorsim esse minus præmium, at simul cum ipso augmento esse præmium majus augmento solo; & quia justus de facto nullo bono opere mereri potest auxilium aliquod seorsim & sine augmento gratiæ; ideò nullo bono opere mereri potest auxilium efficax ea ratione, qua est præmium minus augmento gratiæ: Quoad perpetuitatem gloriæ comparatam cum perpetuitate gratiæ, dico illam non esse præmium diversum à gloria, sicuti tamen ista est præmium diversum à gratia; ratio est quia gloria nec per peccata lethalia, ad quæ non relinquit potestatem, nec aliter potest à perpetuitate deficere; sicuti tamen per lethalia, ad quæ relinquit potestatem, deficere potest & amitti gratia.

Probant insuper Thomistæ assertam veritatē argumento desumpto ex S. Doct. *hic q.* 114. *art.* 9. *in c.* quod sic formāt Principium meriti non cadit sub meritum, sed perseverantia viæ est principium ōmnis meriti, ergo perseverantia viæ non cadit sub meritum; minorem probant ex eo, quod D. Thomas loco præcit. ait: *Perseverantia viæ depēdet solùm ex motione divina quæ est principium omnis meriti*, at non satis constat, nec Thomistæ inter se consentiunt de eo, quod in istis verbis veniat nomine motionis divinæ, ideò tùm propter intelligentiæ diffi- 47.

cultatem, tùm quia argumentum, ſi quid probat, probat nimium, & plus quàm pro nunc intendimus; probat ſcilicet perſeverantiam viæ, ſeu gratiæ in via, neque de potentia abſoluta poſſe ſub condignum meritum cadere, ſicuti nec de potentia abſoluta poteſt ſub meritum cadere principium meriti; ideò, inquam, abſtineo ab eo Thomiſtatum argumento, & ut relata S. Doctoris verba certam vim babeant intelligi rectè poſſunt de perſeverantia viæ adæquatè ſumpta prout complectitur etiam initium, ſeu primum auxilium actuale efficax, à quo incipit; & hoc auxilium aptè dicitur motio divina, quæ eſt principium omnis meriti, ſicque perſeverantiam viæ dependere ſolùm ex motione divina, &c. Eſt primum perſeverantiæ initium dependere ſolùm ex auxilio actuali, quod eſt principium omnis meriti; hincque rectè infertur & à nobis libenter conceditur tale initium nec de potentia abſoluta cadere poſſe ſub meritum, ſicuti nec de potentia abſoluta ſub meritum cadere poteſt principium meriti.

48. Vtrùm verò quoad progreſſum & conſummationem verè poſſit perſeverantia finalis ſub meritum condignum cadere ſecundum aliam providentiam, ſecundum quam Deus decerneret bonis juſtorum operibus non retribuere ullum augmentum gratiæ & gloriæ, aut ipſorum optioni relinqueret ſibi eligere in præmium loco talis augmenti auxilia efficacia ad perſeverandum tradi vel ſupponi magis communiter ſolet pars affirmativa, in quam propendet ex Thomiſtis Ioannes à S. Thoma *diſput.* 31. *art.* 3. *num.* 2. & pro eadem multus ac totus eſt Arriaga *præcit. diſput.* 56. *ſect.* 3. Inſinuabo breviter quomodo ſolvantur argumenta in contrarium militantia: Primum eſt, quod perſeverantia gratiæ idem ſit cum prima gratiæ productione, perſeverantia enim gratiæ eſt conſervatio gratiæ, conſervatio autem rei ex genere ſuo eſt continuatio primæ productionis, & entitativè ipſamet prima productio; atqui nec de potentia abſoluta poteſt ſub meritum condignum cadere prima gratiæ productio; ergo nec ipſius perſeverantia: Secundum juſtus nequit mereri condignè auxilium efficax ad aliquem actum proprium, alioqui ſimul condignè mereretur talem actum, ac per conſequens condignè mereretur aliquid, quod à propria libertate pendet, & quod ipſemet ſibi retribueret, hoc autem repugnat etiam de potentia abſoluta: Tertium; auxilium quo quis peccatum vitat eſt majoris valoris & magis æſtimabile eo, quo quis à peccato reſurgit, innocentia enim eſt majus bonum quàm pœnitentia, & cæteris paribus eligibilius omninò ac melius eſt à peccato committendo præſervari, quàm à commiſſo liberari; atqui ex ſupradictis nec de potentia abſoluta poteſt ſub meritum condignum cadere auxilium efficax, quo quis à peccato reſurgat; ergo multo minus quo quis peccatum vitet & in gratia perſeveret.

Quid de merito cōdigno perſeverantiæ finalis in ordine ad potentiam abſolutam?

49. Reſpondetur ad primum perſeverantiam gratiæ ſumi poſſe vel quoad ſubſtantiam, vel quoad durationem; primò, non ſecundo modo, perſeverantia eſt idem cum prima productione: Deindè argumentum ſi quid probat, probat ſolùm de gratia prima; nam ſecunda gratia etiam quoad primam ſui productionem rectè cadit ſub meritum condignum; Tandem pro noſtro intento ſufficit promereri perſeverantiam indirectè, promerendo quòd non superveniat gratiæ impedimentum, hoc enim non ſupervenieute gratia ex ſe perpetuò durat.

Reſpondetur ad ſecundum eum, qui promeretur auxilium efficax ad proprium actum promereri talem actum, quatenùs pendet ab auxilio, non quatenùs pendet ab arbitrio; ideò non retribuit ipſemet ſibi quod meretur.

Reſpondetur ad tertium verum eſſe majorem cæteris paribus; at in propoſito non ſunt cætera paria, quia qui promeretur auxilium, quo peccatum vitet, promeretur auxilium ſibi conferendum in ſtatu gratiæ; qui promereretur auxilium, quo à peccato reſurgat, promereretur auxilium ſibi conferendum in ſtatu peccati, in quo ſtatu nulla prorsùs res, quamvis tenuiſſimi valoris ſit, conferri poteſt ex merito condigno.

Ex his inſinuatis reſponſionibus conſtat ſaltem non ſatis apparere relatè ad aliam providentiam repugnantiam abſolutam in merito condigno perſeverantiæ finalis; tu jam judica & ſtatue, Vtrùm affirmandum ſit non repugnare; an potiùs ſtandum adhuc pro impoſſibilitate? ob regulam generalem, quâ alibi dictum eſt in pari, aut non multum impari cauſa, præſumptionem ſtare pro impoſſibilitate, etiamſi impoſſibilitatis ratio & repugnantia non admodum appareat. 50.

---

§. VI.

Vtrùm purus homo poſſit condignè mereri aliquid alteri?

ASSERT. I. De potentia ordinaria nullus purus homo poteſt condignè mereri aliquid alteri. Ità D. Thomas *hic quæſt.* 114. *art.* 6. *in* 2. *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 6. *in* 4 *diſt.* 45. *quæſt.* 2. *art.* 1. & alij Theologi communiſſimè nullo, quem viderim excepto. 51.

Purus homo non poteſt condignè mereri alteri.

Probatur: Purus homo, qui ſcilicet non ſit ſimul Deus & Caput omnium hominum per gratiam unionis hypoſtaticæ, non habet principium merendi reſpiciens bonum alienum; ergo nullus purus homo de potentia ordinaria poteſt, &c. antecedens probatur, quia principium condignè merendi in quolibet puro homine eſt gratia habitualis, quæ dici ſolet bonum monaſticum, non politicum ideſt privatum, non commune; & ſicuti non conſtituit unum hominem caput aliorum, ità ſaltem de lege ordinaria non dat uni facultatem merendi condignè pro aliis; hoc quippè eſt

est per propriæ virtutis vigorem in alios moraliter influere, & tanquam morale caput ad alios se habere. Confirmatur: de potentia ordinaria nec bonum aliquod temporale, nec bonum aliquod salutare potest purus homo condignè mereri alteri; ergo de potentia ordinaria nullus purus homo potest, &c. probatur antecedens quoad primam partem, purus homo ut attingetur *cap. seq. n. 23.* non potest condignè mereri bonum aliquod temporale sibi, multo minùs igitur potest illud condignè mereri alteri: Probatur idem antecedens quoad secundam partem; qui supponeretur condignè mereri bonum salutare alteri, vel de bonis salutaribus nihil minùs mereretur sibi, vel de iisdem aliquid minùs mereretur sibi, non potest dici primum, quia nihil minùs merendo sibi per illud præcisè, quod ipse consequeretur adæquaret totã condignitatem sui meriti, quidquid igitur ulteriùs tribueretur alteri, esset supra condignũ; nec potest dici secundũ, quia ex lege charitatis unusquisq; tenetur in iis, quæ salutem respiciunt, se ipsum præferre cuilibet, nec ullus habet facultatem cedendi alteri bonum salutare, quod possit acquirere sibi; ergo de lege saltem ordinaria nullatenùs quis potest condignè mereri bonum salutare alteri.

52. Assert. 2. De potentia absoluta potest purus homo in alterum transferre, aliquid sibi ex merito condigno debitum; hoc enim in rigore non sufficit, ut unus dicatur condignè mereri aliquid alteri.

Potest tamẽ de potentiã absolutã transferre in alterum aliquid sibi ex merito condigno debitum.

Probatur & explicatur prima pars: Non repugnat Deum de potentia absoluta relinquere in libera dispositione merentis applicationem propriorum meritorum, adeò ut in ejus optione sit ea sibi aut alij justo applicare: Non repugnat item in Deo decretum, quo nolit ulteriùs augere in aliquo Viatore gratiam, ita tamen ejus opera omni careant præmio, ea ordinet in bonum alienum, adeò ut pro altero, pro quo à merente applicentur tantùm valeant, quantùm valerent pro merente; in his & similibus casibus purus homo in alterum transferret aliquid sibi ex merito condigno debitum; debitum, inquam, vel in actu primo remoto, si loquamur in secunda hypothesi, quã Deus nolit conferre præmium ipsi merenti; vel in actu primo proximo sed indifferenti, si loquamur in prima hypothesi quã sit in optione merentis applicare aut sibi aut aliis valorem propriorum operum; & in hac quidem hypothesi melios verificaretur esse ex merito condigno sibi debitum illud, quod quis in alium transferret juxtà doctrinam insinuatam *præced. cap. 6. num. 13.*

53. Probatur secunda pars: Meritum condignum in rigore debet esse independens ab omni extrinseca ordinatione Dei, & attenditur penes intrinsecam perfectionem valorẽque convenientem operi ex natura sua juxtà supradicta *cap. 6. §. 1.* atqui quod unus modo modo explicato possit in alterũ transferre aliquid sibi debitum ex merito condigno requirit ordinationem extrinsecam, quã Deus relinquat in merentis dispositione applicationem meritoriam propriorum operum, & ista velit acceptare pro alio; ergo translatio factibilis modo explicato non sufficit ut unus dicatur in rigore mereri alteri condignè. Neque dicas: meritum condignũ nihil est aliud, quàm meritum æquale, atqui actus meritorius eandem habet æqualitatem cum præmio conferendo alteri, ac cum præmio conferendo merẽti; ergo illud quod ex merito condigno conferretur merenti, ex merito pariter condigno confertur alteri, si à merente in alium transferatur. Contrà enim: actus meritorius eandem habet æqualitatem physicã, non eandem æqualitatem moralem cum præmio conferendo alteri, ac cum præmio conferendo ipsi merenti; ratio est quia actus meritorius ipsum merentem, non alium reddit dispositum ad præmium; idem autem præmiũ conferendum non actualiter disposito habet majorem æstimabilitatem, quàm conferendum disposito; præsertim loquendo de præmio gratiæ, quæ ex natura sua subjectum dispositum postulat. 54

Dubitatur hic: Utrùm purus homo posset aliis condignè mereri ex suppositione, quod haberet eam plenitudinem gratiæ habitualis, quam habuit Christus, adeò ut ejus meritum operaretur ad Sacramentorũ effectus, quod quidem non repugnare expressè tradit D. Thomas *3. part. q. 64. art. 4. in c.* Respondet affirmativè Gonetus *disp. 2. n. 198.* crediderim tamen in rigore negandum, quia ex ordinatione Dei intrinseca, non ab intrinseco, & ex natura rei meritum illius hominis operaretur ad Sacramentorum effectus & ad conferendam aliis gratiam. Neque dicas: homo ille haberet gratiam capitalem, sicuti habet de facto Christus; ergo posset in alios influere & aliis condignè mereri, sicut de facto Christus. Contrà enim: gratia habitualis in illo homine dici posset capitalis ad summum ab extrinseco & ex ordinatione divina, quod non sufficit ad influendum in membra per modum meriti rigorosè condigni; diversa omninò est ratio de Christo, qui prærogativam capitis habet à gratia unionis, & hæc sola, non gratia habitualis in Christo est per se & ab intrinseco capitalis. 55

In puro homine nulla gratia potest esse ab intrinseco & ex naturã suã capitalis.

Ex his habetur non esse excogitabilem modum, quo purus homo condignè mereatur apud Deum aliquid alteri condignitate rigorosa & tanta, quanta meretur sibi; undè cum Vasquio *hic disp. 77. cap. 3. & 3. part. disp. 213. cap. 5.* aliisque nonnullis existimo non posse sine aliqua improprietate admitti de potentia absoluta meritum condignum unius puri hominis respectu alterius, quidquid contrà sentiant Suarez *hic lib. 12. c. 16.* Oviedus *controv. 7. punct. c.* Arriaga *disp. 54. sect. 3.* Gonetus *præcit. num. 198.* Lugus *de Incarnat. disp. 5. sect. 8. n. 147.* Puente Hurtado *de Incarnat. disp. 52. §. 37.* aliique magis communiter.

CAPUT IX.

De merito congruo.

1. PUD Sanctos Patres D. Thomà antiquiores non reperitur nomen meriti congrui; quoad rem tamen tale meritum agnoverunt D. Auguſtinus, D. Proſper, & D. Fulgentius apud Arriagam *diſp.57.ſect.1.* illud etiam inſinuat Tridentinum *ſeſſ.6. cap. 6. & ſeſſ. 14. cap. 5.* ſtatuens in peccatore diſpoſitiones ad juſtificationem præparantes, haſque præparare per modum alicujus meriti eſt communis Theologorum ſenſus; propterea quidquid ſit de vocabulo ipſo, certè res per meritum congruum ſignificata, ideſt meritum aliquòd apud Deum inferius quidem & imperfectius condigno, retinens tamen veram & propriam rationem meriti, negari nequit ſine temeritate manifeſta aut cenſura etiam graviore, ut obſervat Eſparza *lib. 3. de act.hum. quæſt.33. art. 1.* imò poſtquam hujuſmodi meritum condigno inferiùs Theologi cum D. Thoma *hic quæſt. 114. art. 6. & in 2. diſtinct. 27. art. 6.* conſueverunt appellare meritum congruum, eſſet ſaltem nimia levitas de vocabulo congrui altercari, & nolle ipſum in præſenti admittere. Pro certo igitur ſupponamus dari meritum congruum, quod ſimul cum condigno adæquatè dividat meritum ut ſic, tanquam vera ipſius ſpecies, & cum hucuſque de ſolo condigno directè egerimus, attingamus jam ea, quæ ſpectant ad congruum. Ideò ſit

Cenſura contrà negantes meritum congruum.

§. I.

In quibus conditionibus conveniant, in quibus differant meritum condignum & congruum?

2. ASSERT. 1. Meritum condignum & meritum congruum conveniunt præcipuè in conditionibus ſe tenentibus ex parte operis. Eſt aſſertum commune.

Meritum condignum quas conditiones requirat ex parte operis.

Probatur & explicatur: Conditiones ſe tenentes ex parte operis ſunt præcipuè libertas, bonitas, ſupernaturalitas, & ratio poſitivi; ut patet recolenti ſupradicta *cap.6. §.4. & ſeqq.* ubi quæ dicta ſunt pro neceſſitate talium conditionum ad meritum apud Deum, non ſunt alligata merito condigno, ſed militant etiam, ſi rectè perpendantur, pro merito congruo; & quidem quoad bonitatem ac libertatem res eſt clarior, quàm ut egeat probatione; quoad rationem poſitivi evincitur ex eo, quod *præcit. cap.6. num.82.* dicebatur puram omiſſionem eſſe non poſſe ex motivo honeſto: de ſola ſupernaturalitate videtur eſſe poſſe aliqua difficultas, nihilominùs cum meritum etiam congruum ex infrà dicendis *num.6.* requirat cum præmio eam ſaltem proportionem, quam diſpoſitio cum forma, & ex alia parte ſolus actus ſupernaturalis poſſit eſſe diſpoſitio ad formã ſupernaturalem, conſequens eſt, quod pariter ſolus actus ſupernaturalis poſſit eſſe meritum congruum præmij ſupernaturalis; nomine verò actus ſupernaturalis intelligo actum ſupernaturalem ſimpliciter, non ſupernaturalem dumtaxat quoad modum, & ex eo, quod procedat ab auxilio per Chriſtum; pro quo repetantur ſupradicta *præcit. cap.6. num.64.*

3. Aſſert. 2. Meritum condignum & meritum congruum conveniunt inſuper in conditione ſe tenente ex parte Dei.

Non requirit ex parte Dei promiſſionem extrinſecã.

Probatur & explicatur: Conditio, quæ in ordine ad meritum attenditur, ſeu ſe tenet ex parte Dei eſt Dei promiſſio ſeu ordinatio extrinſeca ad præmium; hæc porrò conditio *ex præcit. cap.6.§.3.* non requiritur ad meritum condignum, & in iſto habetur ſufficienter jus ad præmium abſque promiſſione, ſeu ordinatione Dei; atqui in merito congruo jus ad præmium latius eſt, quàm in condigno; ergo in merito congruo multo minùs, quã in cõdigno requiritur promiſſio; ac per conſequens meritũ condignũ & congruũ conveniunt in conditione ſe tenente ex parte Dei, quatenùs neutrum meritum talem condititionem requirit: Convenit etiam in eadem conditione unum meritum cum alio, quatenùs utrumque ipſam compatitur; imò utrumque per ipſam perficitur, præſertim verò meritum congruum, in quo promiſſio extrinſeca compenſat quodammodo imperfectionem valoris inæqualis.

4. Aſſert. 3. Meritum condignum, & meritum congruum differunt præcipuè in una ex conditionibus ſe tenentibus ex parte merentis; nimirùm in ſtatu gratiæ & ſanctitatis ad meritum condignum requiſito, non ad congruum.

Neque ſtatum gratiæ ex parte merentis.

Dixi *in una ex conditionibus*, altera enim conditio ex parte merentis ſe tenens, nimirùm ſtatus viæ utriq; merito communis eſt, & in ea convenit cum merito condigno meritum congruum, ut ſpecialiter attingemus infrà *num.11.*

Benè tamen ſtatum viæ.

Probatur aſſertum oſtendendo ſtatum gratiæ & ſanctitatis ad meritum condignum non requiri; probatur, inquam, ex Auguſtino *epiſt.* 105. dicente *Neque ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides illam impetrat: Neque enim nullum eſt meritum fidei.* Item epiſt. 106. *Si quis dixerit quod gratiam benè operandi fides mercatur, negare non poſſumus*, & de Prædeſtinat. Sanctorum cap. 2. *Quis dicat eum, qui iam cœpit credere ab eo, in quem credidit. nihil mereri*; his locis loquitur Auguſtinus de fide elicita à peccatore ſe diſponente ad juſtificationem, dum igitur tali fidei tribuit meritum, agnoſcit meritum ſine ſtatu gratiæ; hoc meritum nequit eſſe condignum

ex

ex pracis. capit. 6 §. 2. Superest igitur, ut sit congruum. Confirmatur primò ex communi sensu fidelium concipientium majorem spem de salute peccatoris, si plura bona opera ex motivo supernaturali præstet, quà o si nulla, aut pauciora; esset siquidem inanis hujusmodi spes, si bona opera peccatoris, quamvis ex motivo supernaturali præstita, nullam prorsùs haberent vim
5. meritoriam. Confirmatur secundò: Actus supernaturales eliciti à peccatore mediant quodammodò inter actus merè naturales, & inter supernaturales elicitos à justo; sic pariter meritum congruum mediat inter non meritum & meritum condignum, rectè igitur tribuitur actibus supernaturalibus à peccatore elicitis meritum congruum; & ratio à priori est, quia hi actus procedunt à gratia actuali, quæ importat exigentiam quandam imperfectam & inchoatam omnium donorum supernaturalium.

Dices: Meritum ex genere suo, ac per consequens in specie meritum congruum est jus amicabile ad præmium; atqui in peccatore apud Deum non potest dari ullum jus amicabile; ergo in peccatore apud Deū non potest dari
6. ullum meritū, ne quidem congruū. Sed contrà: Thomistæ & nonnulli etiam recentiores distinguunt duplex meritum congruum, alterum improprium & latè acceptum, alterum proprium & strictè tale; istud concedunt importare jus amicabile & non reperiri in peccatore; secùs illud, quod specialiter vocant meritum dispositivum, & aiunt exigere præmium per modum connaturalis habitudinis potiùs, quàm per modum juris. Fateor dari latitudinem in merito congruo; utpotè quod ab æqualitate deficit & inæquale est; unico autem modo æqualitas servatur; pluribus ab æqualitate deficitur; æqualitas in indivisibili consistit, inæqualitas major & minor est; nihilominùs crediderim totam hanc latitudinem cōtineri intrà terminos meriti propriè dicti, nec ob majorem inæqualitatem facilè appellarem meritum congruum latè & impropriè tale, & ad vitandas quæstiones de nomine potiùs agnoscerem simpliciter & absolutè propriam & strictam rationem meriti congrui in qualibet exigentia supernaturalis præmij, sive talis exigentia sit per modum juris amicabilis, sive per modum connaturalis habitudinis, dummodò non desit ulla ex cæteris conditionibus ad meritum apud Deum ex genere suo requisitis; Iuxtà hanc doctrinam neganda est absolutè major instantiæ propositio, quam præmemorati Auctores negant solùm quoad meritum congruum latè ac impropriè, concedunt verò quoad idem meritum strictè ac propriè, & illud dumtaxat, non istud admittunt in peccatore.

Meritum congruum admittit latitudinē.

§. II.

In quonam formaliter consistat, & quomodò ab impetratione differat meritum congruum?

ASSERT. 1. Meritum congruum consistit formaliter in eo, quod servatis reliquis meriti condigni conditionibus deficiat ab æqualitate valoris cum præmio. 7.

In quonam formaliter consistat?

Probatur & explicatur: quia ex una parte jam dictum est meritum congruum habere communes cum condigno reliquas conditiones excepto statu gratiæ, quæ ad meritum condignum requiritur præcipuè titulo æquandi valorem nostrorum operum cum præmio supernaturali; ex alia parte certum est statum gratiæ non sufficienter distinguere meritum condignum à congruo; nam licèt ad omne meritum condignum requiratur status gratiæ, non tamen omne meritum in statu gratiæ est condignum; & similiter licèt omne meritum peccatoris sit dumtaxat congruum, non tamen omne meritum congruum est dumtaxat peccatoris; remanet igitur assignandum aliquod majus distinctivum meriti congrui, & sicuti formalissima ratio meriti condigni est æqualitas; ità congruo, quod deficient est & imperfectius condigno, non potest tribui melius distinctivum, quàm deficientia ab æqualitate, seu inæqualitas cum præmio, undecumque ista proveniat; provenit verò in peccatore à carentia habitualis gratiæ, quæ sola *ex præcit. cap.* 6. §. 2. tribuit æqualitatem valoris & dignitatis cum præmio apud Deum; in justo deindè provenit ex eo, quod æqualitas valoris consumpta quodammodò sit & exhausta per aliud præmium, nimirùm per augmentum gratiæ & gloriæ correspondens bonis quibuscumque justi operibus ut meritoriis condignè. Neque dicas bona opera justorum, si supponantur consumpta & exhausta per præmium condignum, nullum retinere valorem ad merendum de congruo, adeoque hac ratione negari justis hominibus omne meritum congruum. Contrà enim: per præmium condignum bona justorum opera supponuntur consumpta & exhausta in uno, 8.
non in omni genere meriti, seu quoad vim meritoriam titulo æqualitatis, non quoad vim meritoriam titulo proportionis, ideò &c.

Alios modos explicandi propriam formalemque rationem meriti congrui affert Esparza *lib.* 3 *de act. hum. q.* 33. *art.* 8. & 9. & 10. sed aut non cohærent principiis à nobis traditis, aut laborant obscuritatis vitio; ideò modus mox assertus est reliquis præferendus tanquam facilior, expeditior, atque conformior nostris principiis, quibus pro merito condigno nec extrinsecam Dei promissionem, nec retributionem ex justitia requirimus.

Assert. 1. Impetratio, quantùm est de se, habere potest veram rationem meriti congrui, prout tamen importat petitionem in oratione inclusam habet vim movendi diversam à vi meritoria. Deducitur hoc assertum ex D.Thoma 2. 2. q.83. art.15. & 16. item in 4. dist. 45. q.3. art.3. ad 4. ex Suarezio hic lib. 12. c.3. Oviedo controvers. 1. punct. 5. Arriaga disput. 57. sect.2. subsec.2. aliisque pluribus, quamvis non sine aliqua dissensione & quæstione de nomine eo,quòd aliqui in strictiore, aliqui in latiore significatione, impetrationem usurpent.

9. Impetratio aliquandò est idem cū merito con-gruo.

Probatur prima pars in primis, quia omne opus meritorium de congruo ab aliquibus absolutè dicitur impetratorium, & favet huic dicendi modo tùm Augustinus verbis illis suprà relatis, *Neque ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides illam impetrat*; tùm Concilium Tridentinum *sess.*14. *cap.*4. ubi contritioni, cui solemus tribuere congruum veniæ meritum, tribuit vim veniæ impetrandæ, dum ait *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Deinde sumendo impetrationem strictiùs prout impetrare dicimur illud solùm, quod petitionibus, supplicationibus, & precibus obtinemus; certè petitio debet habere proportionem aliquam cum re petita, nec esse potest accommodata & efficax ad obtinendum à Deo aliquid supernaturale, nisi sit ex motivo supernaturali, quo supposito facile est in eadem petitione reperire omnes alias conditiones requisitas pro merito congruo apud Deum: ergo impetratio quantùm est de se, &c.

10. Aliquandò differt.

Probatur secunda pars, quia petitiones & preces, ac per consequens impetratio prout petitionem importat, habent vim quandam movendi non communem cæteris operibus bonis: ergo impetratio prout importat petitionem in oratione inclusam habet vim movendi diversam à vi meritoria; antecedens probatur primò, quia petitioni & precibus correspondet exauditio, quæ cæteris operibus bonis non correspondet: Secundò quia vis meritoria, quà talis, respicit remunerationem, non beneficium; petitio autem in oratione inclusa, seu oratio ipsa, habet vim movendi etiam ad conferendum beneficium, undè D. Thomas *præcit. q.83. art.17. ad 3.* ait *Gratiarum actio de aliis beneficiis præcedit postulationem aliorum beneficiorum.* Tertiò quia petitio & oratio habet vim movendi, ac impetrandi etiam extrà statum viæ, extrà quem de lege ordinaria cessat omnis vis meritoria; pro quo revocanda huc sunt verba quæ ex D. Thoma retulimus *præced. cap. 6. num.*14.

Dices extrà statum viæ & in patria cessare vim meritoriam de condigno, non vim meritoriam de congruo; & de merito condigno intelligendum esse D. Thomam tùm in verbis huc revocandis ex superiore *n.*14. tùm in eo, quod *præcit. q.83. art.15. in c.* distinguit in oratione duplicem virtutem, alteram merendi, alteram impetrandi; & quidem cum hoc secundo loco S Doctor exprimat orationem habere efficaciam merendi in quantum procedit à radice charitatis videtur omninò locutus de sola efficacia merendi condignè,efficacia enim merendi congruè non requirit radicem charitatis. Sed contrà: quod memoratæ auctoritates possint ad meritum condignum limitari suadet posse cum aliqua probabilitate in beatis sustineri meritum congruum præsertim pro aliis, & in re ità de facto sentiunt non pauci quos refert & sequitur Arriaga *disput* 57. *sect.*2. *subsec.* 1. existimo nihilominùs probabiliùs id negari primò quia nulla est necessitas limitandi prædictas auctoritates ad meritum condignum, ad quod multò minùs videtur sectè limitari textus ejusdem S. Doctoris 1. *part. q.*62. *art.*9. *ad* 3. dicentis *Melius est ut dicatur quod nullo modo aliquis beatus mereri potest*, ubi ly *nullo modo* omne prorsùs meritum etiam congruum negat; Secundò quia, si beatis conceditur virtus meritoria de congruo, non solùm orando, sed etiam eliciendo alios actus liberos,de congruo mererentur, & tamen Adversarij in oratione dumtaxat, non in aliis beatorum actibus solent meritum congruum agnoscere: Dicatur igitur beatos orando impetrare aliquid, non mereri ne quidem de congruo, sicque admittatur impetratio aliqua à merito congruo diversa, & in oratione præter virtutem, tùm de congruo,tùm de condigno meritoriam, quam habet dum concurrunt conditiones pro merito aut congruo aut condigno requisitæ; præter hanc, inquam, virtutem agnoscatur ratione petitionis, quam includit, alia specialis virtus movendi, secundùm quam Beati pro nobis orando nos juvent.

11. Ad meritū congruum requiritur status viæ.

12. Beati orando prò nobis impetrant, non congruè merentur.

Ex his habetur impetrationem latiùs patere, quàm meritum congruum, & omnem actum meritorium de congruo esse impetratorium, non è converso.

Habetur insuper virtutem impetratorism non consequi infallibiliter suum effectum; talis enim virtus elucet maximè in orationibus, & precibus, quibus constat nos non accipere quidquid orando petimus, & hinc est quod meritum condignum non dicitur impetratorium, sicuti dicitur meritum congruum, quia merito condigno conferri solet præmium infallibiliter, non sic merito congruo ex genere suo.

§. III.

Quanam cadant sub meritum congruum?

13. Sub aliquod meritum congruum cadere potest quodlibet donum fumodo,

ASSERT. 1. Quodlibet donum, seu bonum supernaturale purè creatum, (purè creatum, inquam, ut excipiam unionem hypostaticam, de quâ non est hujus loci statuere quomodò ceciderit aut cadere potuerit sub meritum) cadere potest sub aliquod meritū congruum; at non quodlibet eodem modo,

pernaturale purè creatum.

modo, nec respectu ejusdem. Hoc assertum ità universaliter positum est communissimũ, nam saltem alteri communiter conceditur posse justum mereri congruè quodlibet; licet deinde sit multiplex dissidium in iis, quæ quis potest congruè mereri sibi, ut mox patebit discurrendo per multa in particulari post formatam brevem probationem asserti in universum. Ideò

Probatur: Quodlibet donum, seu bonum supernaturale purè creatum, habet proportionem & est ejusdam ordinis cum nostris actibus de congruo meritoriis; nec ex eo, quòd sub aliquod meritum congruum cadat, sequitur aut principium meriti cadere sub meritum, aut ullum aliud inconveniens; ex alia parte quæ dantur ex merito congruo, aliqua dantur immediatè, aliqua mediatè; aliqua infallibiliter, aliqua non: aliqua potest congruè mereri peccator, quæ non potest mereri justus; aliqua potest quis mereri alteri, quæ non potest mereri sibi; potest scilicet quis mereri alteri, non sibi primam gratiam actualem; potest peccator, non justus sibi immediatè mereri primam gratiam habitualem; ex merito contritionis, seu dilectionis elicitæ à peccatore datur immediatè & infallibiliter gratia justificans, non sic ex merito aliorum actuum; ut mox magis constabit ex discursu subjiciendo; ergo verè quodlibet donum, seu bonum supernaturale purè creatum cadere potest sub aliquod meritum congruum, at non quodlibet, &c.

14. Discurro jam singillatim, quantùm pro re præsenti necesse est, per præcipua dona supernaturalia initio facto à prima gratia actuali, quæ in justificatione adulti omnium supernaturalium donorum initium est, & omnia præcedit ordine executionis & causalitatis, licèt non ordine intentionis & dignitatis.

Quomodò sub meritũ congruum cadat prima gratia actualis?

Quoad primam igitur gratiam actualem suppono *ex præced. c. 8. num. 15.* neminem posse eam sibi congruè promereri, quia aut principium meriti caderet sub meritum, aut auxiliũ supernaturale daretur ex merito congruo operis naturalis; at hoc non impedit, quin possit cadere sub meritùm alterius à recipiente, quia non est principium meriti in altero, & est gratia prima relatè ad eum in quo recipitur, non relatè ad alios; & ideò, sive justus quis sit, sive peccator, potest congruè mereri alteri primam gratiam vocantem; sic de facto solet tribui meritis S. Stephani prima efficax vocatio Pauli, & meritis S. Monicæ prima efficax vocatio Augustini. Quod dixi, *sive justus quis sit, sive peccator*, procedit conformiter ad superiorem doctrinam, quâ in peccatore universaliter agnovimus meritum congruum simpliciter & absolutè tale, quidquid alij cõtrà sentiant, ex eo deinde quòd quia, sive justus sit, sive peccator, possit congruè mereri alteri primam gratiam actualem consequens est quod mereri quoque alteri possit saltem mediatè primam gratiã habitualem, gratiæ augmentum, perseverantiam finalem, &c. hæc quippè omnia ad primam gratiam actualem aliqualiter consequuntur, eandemque habent cum congruo alterius merito proportionem; unde etiam nihil erit in particulari addendum de materia cadente sub meritum congruum alterius, sed solùm de cadente sub meritum congruum sui ipsius.

15. Quomodò cadat sub idem meritum gratia habitualis & augmẽtum ipsius?

Quoad gratiã habitualem qui justus est, nec primam ejus infusionem, nec augmentum mereri sibi congruè potest; non primam infusionem, quia eo ipso quòd justus est eam habere supponitur; non augmentum, quia justus meretur illud condignè, idem autem meritum respectu ejusdem præmij nequit simul esse condignum & congruum, alioqui simul esset æquale & inæquale: Qui est in peccato non meretur sibi augmentum, quia existenti in peccato nequit gratiæ augmentum advenire; at de congruo meretur primam infusionem, mediatè quidem per actus fidei & spei aliosve similes, immediatè per actum contritionis & dilectionis; & licèt hic actus ex supradictis *præced. cap. n. 28.* sit in aliquo sensu actus hominis justi, quatenùs tamen meritorius primæ gratiæ consideratur in primo suæ existentiæ instanti, in quo est actus hominis peccatoris, ac proptereà per ipsum peccator, non justus dicitur primam gratiam promereri. Nec refert quod Tridentinum alibi relatum statuat nihil eorum quæ justificationem præcedunt justificationis gratiam promereri: Non refert, inquam, quia loquitur de merito condigno, pro quo solo regulariter supponunt meriti & merendi vocabula absolutè prolata.

Quomodò gloria tùm prima, tùm secunda?

Quoad gloriam dicimus justum nec primam nec secundam mereri congruè, quia per nos meretur utramque condignè; peccatori verò tribui posse meritum congruum primæ gloriæ eo modo, quo primæ gratiæ adeò, ut idem actus contritionis pro diverso suæ existentiæ instanti sit primæ gloriæ modò congruè, modò condignè meritorius, congruè quatenùs primò elicitur à peccatore, condignè quatenùs continuatur à justo.

16. Quoad reparationem post lapsum futurum possit ne justus eam sibi congruè promereri? D. Thomas expressè affirmat *ad Heb. 6. lect. 3.* expressè verò negat *hic q. 114. art. 7. in c.* unde vel senior retractavit quod junior docuerat, vel secundo loco strictiùs, primo loco latiùs meritum congruum accepit; & hac ratione nonnulli Thomistæ meritum congruum latum & improprium permittunt justo in ordine ad reparationem futuri lapsus; at nos qui proprium censemus etiam illud meritum, quod isti Auctores improprium vocant, possumus dicere S. Doctorem utrobique egisse de merito cõgruo propriè accepto, sed secundo loco negasse de merito congruo dante jus amicabile, quod primo loco affirmaverat de merito separabili à tali jure: Hoc circà S. Doctoris mentem supposito sequor D. Bonaventuram *in 2. distinct. 28. dub. 2.* Scotum *in 4. dist. 22. q. 1. §. Secundum corollarium.* Bellarminum *lib. 5. de justificat. c. 21.* Oviedum *hic controv. 7. punct. 3.* Arriagam *disput. 57. sect. 4.* Herincx *disput. 6. n. 87.* aliosque plures, & absolutè

Quomodò reparatio post lapsũ futurum?

sentio

sentio justum posse sibi congruè promereri reparationem, seu auxilium efficax ad reparationem post lapsum futurum contrà plures Thomistas & ex recentioribus Vasquium *hic q.*114. *artic.*7. Valentiam *q. 6. punct.*4. *§.*3. Esparzam *lib. 3. de act. hum. quæst.*33. *art.*14. &c. contrà quos arguo primò ex eo,
17. quòd juxtà communem fidelium sensum justus utiliter & convenienter orat pro obtinenda venia, si in culpam labatur, ut orabat David Psalm.70. *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me, Domine*; atqui non salvaretur utilitas & convenientia ulla relatè ad veniam, quoties oratio illa non esset de congruo meritoria veniæ in casu futuri lapsus: ergo. Scio nonnullos hic agnoscere in illa oratione utilitatem ad impetrandum, non ad merendum de congruo veniam; sed malè, quia ex supradictis in via non datur virtus impetratoria, quæ non sit de congruo meritoria: Arguo secundò ex eo, quod peccator per nos congruè meretur reparationem à peccato commisso: ergo justus potest eandem congruè mereri à peccato committendo; & sicuti peccatum commissum habitualiter perseverans non impedit vim congruè meritoriam operis supervenientis; ità peccatum futurum, cum superveniet, non impediet vim congruè meritoriam operis antece-
18. dentis. Neque dicas auxilia, quæ conferuntur justo, ordinari ad perseverantiam, ideò actus ex talibus auxiliis procedentes totos occupari in congruè promerendis ulterioribus donis ad perseverantiam successivè conducentibus, nec posse vim ullam impendere circà futuram reparationem; in quo est diversa ratio de actibus peccatoris, qui procedunt ex auxiliis collatis in ordine ad reparationem. Contrà enim: ad meritum nulla requiritur ordinatio, & gratis dicitur auxilia collata justo specialiter ordinari ad perseverantiam, ordinantur enim præcisè ad actus honestos ac meritorios. Neque dicas insuper in justo per peccatum subsequens retractari actum honestum præcedentem, ideò impediri & mortificati ipsius meritū etiam congruum, quamvis non sic per peccatum commissum habitualiter perseverans impediatur meritum congruū actus honesti subsequentis. Contrà enim: per peccatum ad summum retractatur actus honestus virtutis oppositæ, non alius quicumque; deindè ad perseverantiam meriti non est necessaria ulla perseverantia actus meritorij, nisi igitur aliud obstet, actus retractatus in esse actus adhuc permanebit in esse meriti.

19. Quomodò perseverãtia finalis? Quoad perseverantiam finalem, si sumatur pro tota serie auxiliorum, ne primo quidem excepto, nequit eam sibi quisquam congruè promereri, alioqui congruè promereretur primum auxilium & primam gratiam actualem contrà supradicta *n.*14. Si sumatur pro aliis auxiliis & actibus præter primum, seu pro ut dicit progressum & consummationem, non initium, Cajetanus *hic q.*114. *art.*9. Gonetus *disput.*2. *art 9. n.*228 & alij plures Thomistæ adhuc negant in justo suæ perseverantiæ meritum congruum propriè dictum arbitrati idem sensisse S. Doctorem *præcit. artic.*9. & S. Antoninum *p.*4. *tit.*9. *c.*7. *§.*3. Nihilominùs cum neuter ex his sanctis faciat mentionem expressam, aut meriti congrui, aut perseverantiæ ut non includentis primum auxilium, uterque jure potest censeri locutus aut de solo merito condigno aut de perseverantia adæquatè accepta & complectente initium ac primum auxilium. Ideò ferè totum Theologorum agmen duce Augustino *lib. de bono perseverantia, cap.*6. absolutè docet justum, & in 20.
perseverantiæ initio constitutum, posse sibi successivè promereri de congruo ulteriora & ulteriora auxilia efficacia, quibus peccata vitet & perseverantiæ in gratia progressum ac finem consequatur, quod & ego affirmo, ratio est quia talis perseverantia præsertim ob plures actus successivè concedenda non potest jure censeri præmium excedens meritum congruum illorum actuum, inter quos non deerunt aliqui heroici & præstantissimi; orationes item & preces, quibus plures justi à Deo talem perseverantiam postulant, non sunt existimādæ in ordine ad illam inutiles; tandem non est notandus tanquam imprudens communis sensus, quo concipi solet major spes perseverantiæ in justo eam enixè petente & exercente ejus intuitu eximios virtutum actus, quàm in alio tepidè se habente, nec cogitante quodammodò de ipsa; signum est igitur dari posse in aliquo justo aliquam congruentiam, seu aliquod meritum congruum continuandi & consummandi perseverantiam in gratia.

Dices in universum totâ doctrinâ hucusque posita nos in pura creatura nimis extendere limites virtutis de congruo meritoriæ, & hanc quasi infinitare, dum volumus posse sub ipsam cadere omnia dona supernaturalia creata, imò etiam dona naturalia ut mox asferetur. Sed contrà: instantia fortè nos premeret, si sub quolibet, aut saltem sub aliquo determinato actu meriti congrui poneremus cadere omnia prædicta dona collectivè accepta; at nos sumimus talia dona vagè ac subdisjunctò, eaque asserimus cadere sub aliquo ex pluribus, & quædam sub uno, quædam sub alio, non omnia sub eodem actu meriti congrui: Non dicimus v. g. uno eodemque actu charitatis justum congruè promereri aliis primam gratiam, & tùm sibi, tùm aliis omnia auxilia danda ad progressum consummationéque perseverantiæ, nec non ad reparationem futuri lapsus; sed dicimus eo actu promereri aliquid ex his, illud scilicet, quod vel ipse specialiter obtinere intendit, vel Deus conferre mavult; adeò ut etiam quo bonum collatum erit inter enumerata excellentius eo minus detur ex efficacia meriti, & plus habeat liberalitatis admixtum, eademque ratione si duo vel tria dona simul ob eundem actum conferantur, eò majorem in Deo liberalitatem, minoremque in actu meritivitatem terminent. Potest hoc totum parifotmiter exemplificari in actu aliquo peccatoris; in quo v.g. actus humilitatis promeretur congruè auxilium ad eliciendum 21.
actum

actum fidei, non ad eliciendum actum charitatis; actus fidei promeretur congruè infusionem, aut augmentum habitus proprij, non aliorum habituum; solus deinde actus contritionis aut dilectionis promeretur congruè & quidem infallibiliter (propter Dei promissionem de diligendis diligentibus se, & de convertendo se ad eos, qui ad ipsum
22. reconvertuntur) infusionem gratiæ: Verùm deinde hanc eandem infusionem possit congruè, licèt non infallibiliter promereri aliquis alios peccatoris actus? conceditur solet de merito mediato: Arriaga tamé *præcit. disp. 57. n. 19.* vult concedi id posse etiam de merito immediato eo, quòd existimet posse aliquem actum immediatè promereri rem consequendam dependenter ab aliis actibus intermediis; est quæstio levis & de nomine, in quâ non expedit recedere à communiore modo loquendi.

Quomodò bona temporalia.

Assert. 2. Bona temporalia, sive sumantur ut conducentia ad salutem, sive etiam secundùm se cadere possunt sub meritum congruum hominis, tùm justi, tùm peccatoris; tùm respectu sui, tùm respectu aliorum. Est assertum communissimum, & solùm quoad ly *tùm peccatoris* habemus Adversarios illos, qui universaliter in peccatore nullum prorsùs admittunt meritum apud Deum, nequidem de congruo.

23. Dixi *sive sumantur ut conducentia ad salutem, sive etiam secundùm se*, quia sub hac duplici ratione bona temporalia considerari solent à Theologis cū S. Doctore *hic q. 114. art. 10.* quamvis talis distinctio inducta videatur in ordine ad meritum condignum, quo quamplures volunt posse justum sibi promereri bona illa ut ad salutem conducentia, non secundùm se; verùm quoad hoc non assentior, & cum Oviedo *hic controv. 7. n. 75.* probabilius existimo bona temporalia, etiam ut ad salutem conducentia, de lege ordinaria unicè cadere sub meritum congruum, nec ea sibi justum condignè promereri, & probatur hoc tùm à posteriori ex eo, quòd non dentur infallibiliter, ut de lege ordinaria datur, quod datur ex merito condigno; tùm à priori ex eo, quod per nos tota condignitas operum supernaturalium in homine justo absorbetur de lege ordinaria circà augmentum gratiæ & gloriæ, & sicuti ex hoc capite justus per nos non meretur condignè sibi ulla auxilia efficacia, quæ certè ad salutem magis conducunt, quàm bona temporalia, ità nil mirum quòd nec ista sibi quatenùs ad salutem conducentia condignè mereatur: Favet quidem Adversariis S. Thomas *præcit. art. 10.* at non loquitur adeò clarè, ut explicationem omnem excludat.

Hęc neque etiam ut conducētia ad salutem cadunt de facto sub meritū condignū operum supernaturalium.

24. Probatur assertum, quia ex una parte bona temporalia, sive sumantur ut conducentia ad salutem, sive secundùm se, sicuti habere possunt veram rationem boni, ità & rationem præmij à Deo conferibilis; ex alia parte sub meritum congruum hominis, tùm justi, tùm peccatoris, cadunt alia excellentiora & majora bona, cur ergo cadere etiam non poterunt bona ipsa temporalia? cum præsertim pro istis etiam obtinendis fundantur ad Deum orationes & preces. Neque existimes meritum congruum operum supernaturalium circà bona supernaturalia absorberi. Contrà enim: meritum congruum, sicuti ex dictis non respicit unum bonum supernaturale potiùs, quam aliud, ità circà nullum determinatè absorbetur; & pro materia indeterminata ac vaga omnia naturalia non minùs, quàm omnia supernaturalia habere potest, absque eo quod exhauriatur, aut excedatur, pro quo recole suprà dicta *num. 21.*

Dubitatur hic: Quomodò bona temporalia sumpta secundùm se possint cadere sub meritum operum naturalium? Verùm illicò fiet quæstio de nomine; utrùm operibus naturalibus conveniat apud Deum meritum aliquod propriè dictum, an solùm metaphoricum & similitudinarium? abstrahendo ab hac quæstione nominali, nulla est ratio negandi homini non habenti peccatum facultatem merendi condignè, eidemque habenti peccatum facultatem merendi congruè per actus bonos naturales bona temporalia, præsertim conducentia ad beatitudinem naturalem, si homo consideretur in pura natura.

CAPUT X.

De reviviscentia meritorum.

Multis, imò à majori scholasticorum parte, res hæc agitatur in materia de pœnitentia cum Magistro *in 4. dist. 14. & 22.* aut cùm D. Thoma *3. part. q. 89.* Nihilominùs potest etiam valde opportunè in præsenti expediri pro integra absolutaque notitia eorum, quæ pertinent ad nostram justificationem & ad nostrum meritum apud Deum; pro quo 5.

Observandum opera hominis ad finem supernaturalem elevati alia esse apta ad merendum apud Deum, alia non: Sub hoc secundo genere continentur opera mala & opera indifferentia si dantur; illa sunt mortifera, id est mortem animæ & supernaturalis vitæ carentiam inducentia, ista nec ad mortem spectant, nec ad vitam: Sub primo genere continentur opera bona hominis existentis in gratia, & opera bona hominis existentis in peccato; illa dicuntur viva; quia procedunt ab homine habente vitam gratiæ, eandemque deducunt ad æternam vitam gloriæ, ista dicuntur mortua, quia procedunt ab homine non habente intrinsecum principium supernaturalis vitæ, nec ullam habent propriam efficaciam vitalem in ordine ad vitam æternam; & ex eo quod supernaturalia sint possunt ad summum dici semi-viva, quatenùs imperfectè, congruéque conferunt ad

Opera hominis alia mortifera, alia nec ad vitam nec ad mortem pertinentia.

Alia viva,

Alia mortua.

vitam æternam, & vitam gratiæ supponunt actualem duntaxat, non habitualem, ex parte sui, non ex parte subjecti : Difficultas jam est utrùm opera viva & bona hominis justi per superveniens peccatum evadant mortua & similia operibus bonis elicitis à peccatore adeò ut non possint ampliùs in ullo statu ad vitam æternam prodesse; an verò evadant tantùm mortificata & impedita ab exercitio vitæ quandiu peccatum perseverat? adeò ut homine resurgente & auferente impedimentum peccati recuperent statum pristinum & reviviscant, seu rediviva fiant; sicque peccator, qui fuit antecedenter justus, habeat quædam opera mortua, quædam mortificata; & justus, qui fuit antecedenter peccator, habeat quædam opera viva, quædam rediviva, seu vivificata; & dari hujusmodi opera rediviva, seu vivificata est merita reviviscere; merita, inquam, condigna, nam merita congrua, seu opera de congruo meritoria possunt per nos esse opera mortua, & contenta sunt vità valde imperfectà, quam peccati mors, sive antecedens, sive subsequens sit non impedit, ideò nec mortificantur, nec reviviscunt; quamvis in sententia requirente ad merita congrua statum gratiæ aliter esset sentiendum, & discurrendum de ipsis eodem proportionaliter modo, quo de condignis: Hac observatione & terminorum explicatione præmissa sit

Alia mortificata.

Alia vivificata.

Merita cōgrua, nec mortificantur, nec reviviscunt.

§. I.

Quàm certum sit merita reviviscere?

3. Certum est merita reviviscere.

ASSERT. Certum est certitudine saltem Theologica merita per peccatum mortificari, eademque in peccatoris justificatione reviviscere. Dixi *saltem* quia aliqui tribuunt huic dogmati certitudinem majorem, nimirum aut fidei, aut fidei proximam, & contrarium quod tradiderunt olim nonnulli suppresso nomine relati à D. Thoma 3. *part. q.89.art.5. in c.* notat tanquam contrà fidem Nugnus *eod. art. 5. §. tota difficultas*, tanquam errori proximum Bannez 2. 2. q. 24. *art.6. dub. 6.* nos cum Suario *opusc. de reviviscentia meritorum, disp. 1. sect. 5. n 9.* cæterisque magis communiter contenti sumus id notare saltem tanquam temerarium, & aliqualiter impium; tale quippè est quod certitudini Theologicæ opponitur.

Censura opinionis oppositæ.

Probatur: Quod communis Theologorum consensus ex sacræ Scripturæ, sanctorū Patrum, & alicujus Generalis Concilij testimoniis, licèt non omninò claris, deducit certum est certitudine saltem Theologica; atqui hujusmodi est reviviscentia meritorum sub generalibus terminis asserta; stant enim pro tali reviviscentia Magister *in 4. dist. 14. & 22.* D. Thomas *ead. dist. 14. q. 2. artic. 3.* & 3. *part. q. 89. art. 5.* D. Bonaventura *ead. distinct. 14. 2. part. art. 2. quest. 3.* Henricus *quodlib. 5. quæst. 24.* Scotus *in 4. dist. 22. quæst. 1. §. de secundo articulo*, Ochamus *in 4. quæst. 9.* Suarez *opusc. præcit.* Vasquez 1. 2. *disput. 221. cap. 1.* & cum hisce Antesignanis omnes Theologiæ scholæ, omnesque Theologi deducentes intentum nostrum primò ex Heb. 6. *Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquimur: Non enim injustus est Deus ne obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius:* quibus verbis robur accedit ex Tridentino *sess. 6. cap. 16.* dicente *Justificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sive amissam recuperaverint proponenda sunt Apostoli verba, abundate in omni opere bono scientes, quòd labor vester non est inanis in Domino; non enim injustus est Deus, ut obliviscatur*, &c. facit etiam pro re præsenti quod ex eodem Tridentino habetur can. 33. *Justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, &c. verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consequutionem*; ubi Concilium dum primo loco verbis Apostoli consolatur eos etiam justificatos, qui amissam gratiam recuperarunt, supponit hanc verè recuperari ac reviviscere, hancque recuperantes ex bonis operibus antecedentibus præmium reportare: & dum secundo loco apponit conditionem illam *si in gratia decesserit* potiùs, quàm *si gratiam non interruperit* indicat ad hoc ut bona opera possint ad salutem sufficere gratiam finalem, nec requiri gratiam antecedenter continuatam, quemadmodum tamen requireretur, quoties merita non reviviscerent: Neque dicas conditionem gratiæ non interruptæ apponi à Tridentino alio in loco, nimirùm *eod. c. 16. can. 26.* ubi statuit *justos pro bonis operibus debere expectare æternam retributionem, si benè agendo & divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint.* Contrà enim : nomine perseverantiæ usque in finem venit perseverantia finalis, non verò perseverantia nunquam antecedenter interrupta. 4.

5. Secundò deducitur idem intentum *ex 3. ad Galat.* ad quos post baptismum lapsos dicitur *Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa:* Tertiò ex Ioel 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta*, ubi Glossa, *Non patiar perire ubertatem, quam perturbationibus animi perdidistis.* Quartò ex Ezech. 33. *Impietas impij non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Confirmatur ex sanctis Patribus, qui quidem ante D. Thomam sicuti veritatem hanc non examinarunt, ità nec expressè tradiderunt; plura tamen passim habent ad intentum nostrum valde accedentia, ut videre est apud Suarium *opusc. præcit. disput. 1. sect. 2.* ubi etiam *sect. 1. n. 12.* post impugnatas alias interpretationes ostendit ex sanctorum Patrum mente allata verba Apostoli ad Hebræos verè procedere de bonis operibus factis in gratia, mortificatis per peccatum, reparatis per pœnitentiam.

6. Addi hic possent validæ pro asserta certitudine & veritate rationes, sed opportuniùs afferentur infrà *num. 50*, postquam stabilitus fuerit

Varij sunt modi ex-

plicandi revivificentiá meritoril.

fuerit revivisscentiæ modus, de quo varias Theologorum opiniones in duas classes divido: Prima sit earum, quæ omni carent probabilitate nec sunt à censura immunes: Secunda earum, quæ aliquam sortiuntur probabilitatem & omni censura carent.

Afferuntur modi obnoxij censuræ.

Sub prima classe continetur primò opinio docens merita mortificata reviviscere dumtaxat ad præmiũ accidentale, quatenùs beatus habebit speciale gaudium de bonis operibus ante peccatum factis: Hæc opinio, quam Suarez *opusc. præcit. disp.* 2. *n.* 1. ait non inveniri apud aliquem scholasticum, censeri solet temeraria, cum non salvet sufficienter prædictas auctoritates & habeat contrà se Theologorum torrentem; præter quod si illud speciale gaudium sufficeret ad reviviscentiam, reviviscerent etiam opera mortua & facta in peccato, nam de his etiam Beatùs specialiter gaudet. Continetur secundò opinio docens merita mortificata reviviscere quidem ad præmiũ essentiale gratiæ & gloriæ, hoc tamen ex vi meritorum reviviscentium esse majus dumtaxat in ratione præmij, quatenùs datur etiam intuitu & titulo ipsorum, at in ratione entitatis non esse majus, quàm si justificatio fieret nullis meritis reviviscentibus; hanc opinionem, pro quâ refertur Bannez 2. 2. *q.* 24. *art.* 6. *dub* 6. falsissimam, imò & erroneam censet Ledesma *in* 4. 1. *part. q.* 30. *art.* 2. mitior Suarez *præcit. disp.* 2. *n.* 13. contentus est eam asserere falsam & parùm consentaneam sententiis Patrum, Conciliorum, & Scripturæ: Quod quidem ità esse constare facilè potest expendenti præallatas auctoritates & recolenti supradicta *c.* 7. *n.* 18.

7. *Afferuntur modi immunes à censura.*

Sub secunda classe continetur primò opinio docens merita mortificata reviviscere quidem quoad præmium essentiale propriè & entitativè acceptum, non tamen semper quoad totum, sed juxtà proportioné & mensuram dispositionis, quâ peccator justificatur: Habet hæc opinio plurimos sectatores, at inter se discrepantes in explicando modo prædictæ proportionis, quam aliqui volunt attendendam esse penes proportionalitatem quasi absolutam contritionis ad merita adeò ut si contritio sit summa in quam peccator possit erumpere, merita reviviscant summè, & ad totum prorsùs præmium; si contritio sit minor summa, merita reviviscunt ad præmiũ minus, & in eadem proportione istud deficiat à præmio integro, quo illa deficit à contritione summa; si contritio per medietatem, v. g. deficiat à summa, quoad medietatem sui præmij essentialis merita mortificata reparentur, ità Ledesma *præcit. art.* 2. & Soto *in* 4. *dist.* 16. *q.* 2. *art.* 2. Aliqui alij proportionem illam explicant penes æqualitaté quasi arithmeticam contritionis cum præmio, adeò ut cum dispositione, quâ quis justificatur, eandem servet proportionem, tùm gratia nova justificans, tùm gratia antiqua reviviscens, & justificato cum contritione ut quatuor v. g. conferantur quatuor gradus gratiæ novæ, & restituantur alij quatuor gradus gratiæ antiquæ; ità Ioannes à S. Thoma *disp.* 36. *de pœnit. art.* 2. & Granadus *controv.* 7. *de pœnit, tract.* 6. *disp.* 2. *sect.* 5. Aliqui tandem eandem proportioné constituunt inter dispositionem, quâ quis justificatur, & quodlibet opus meritorium mortificatum, adeò ut si quis justificetur cum contritione, v. g. ut quatuor, singula ipsius opera meritoria, quæ intensiorà fuerant, reviviscant secundùm quatuor gradus, & quadraginta gratiæ antiquæ gradus recuperet, si decem habuit opera meritoria mortificata; ità Alvarez *lib.* 7. *de aux. disp.* 61. *n.* 6. Gonetus *de pœnit. disp.* 6. *art.* 2. §. 2. & cæteri Thomistæ magis communiter.

Sub eadem secunda classe continetur secundò opinio docens per quamlibet, & ex qualibet dispositione factam justificationem, merita mortificata reviviscere ad præmium essentiale totum & integrum: ità Magister *in* 4. *dist.* 14. Henricus, Scotus, & Ochamus locis præcitatis, & cum his Antesignanis Henricistæ, Scotistæ, & Nominales, ac insuper Durandus *in* 3. *dist.* 31. *q.* 2. *ad* 3. Herinex *hic disp.* 4. *q.* 12. Oviedus *controv* 6. *punct.* 1. Vasquez *loco præcit.* Suarez *opuscul. præcit. disp.* 2. *sect.* 2. *n.* 17. Lugus *de pœnit. disp.* 11. *sect.* 5. Arriaga *disp.* 16. *sect.* 5. Esparza *lib.* 10. *q.* 96. *art.* 6. cæterique recentiores ferè omnes: Inter quos tamen cum Nominalibus ex una parte, & Scotum cum suis ex altera, dissidium est circà tempus, quo gratia meritis reviviscentibus debita restituatur; illi enim volunt restitui statim & in ipsa justificatione; isti existimant differri adeò ut physicè saltem & in esse qualitatis restituatur dumtaxat in ingressu gloriæ. Viget hoc idem dissidium inter Auctores opinionis præcedentis; inter quos aliqui homini cum dispositione remissa justificato docent portioné illam antiquæ gratiæ, quæ reviviscit, in esse qualitatis & physico non infundi ante instans aut mortis aut glorificationis; aliqui volunt expectandum dumtaxat esse actum ferventiorem qui ab homine illo justificato in vitæ decursu eliciatur; aliqui admittunt in qualibet justificatione infundi statim portionem gratiæ reviviscentis, adeò ut deinde actus meritorij subsequentes inserviant ad recuperandos alios antiquæ gratiæ gradus, donec aut per plures actus remissos, aut per unum ferventiorem ac summum tota antiqua gratia fuerit reparata, in quo unusquisque loquitur conformiter ad propriam doctrinam circà augmentum gratiæ hoc vel illo tempore conferendum actibus remissis, ut suprà attigimus *c.* 7. *n.* 16. 8.

In tanta opinandi varietate non expedit, ut latè præstat Suarez, singillatim improbare omnes dicendi modos diversos ab eo, quem astruere intendimus esset enim id valdè molestum ac parùm utile; & iisdem probationibus, quibus modum mox asserendum statuemus, cæteri omnes sufficienter rejicientur: Ideò sit 9.

§. II.

Ad quale & quantum præmium reviviscant merita mortificata; & quandonam tale præmium conferatur?

10. Merita reviviscūt ad præmiū essentiale totale. ASSERT. I. In qualibet justificatione merita mortificata reviviscunt adæquatè & quoad totum præmium essentiale ipsis antecedenter debitum. Ità Scotistæ, Nominales, & major recentiorum pars contrà Thomistas & alios nonnullos, de quibus suprà.

Probatur primò: Merita mortificata reviviscere inadæquatè & quoad partem præmij essentialis est ipsa reviviscere impropriè & imperfectè; atqui nec potest sine necessitate dici, nec ulla est necessitas dicendi, quod in aliqua justificatione merita mortificata reviviscant solùm impropriè & imperfectè; ergo in qualibet justificatione merita mortificata reviviscunt adæquatè, &c. major non videtur posse negari quia para vitæ prioris non est propriè ac perfectè prima vita, & tamen reviviscere ex vi nominis est primam vitam recuperare; & hæc in opere meritorio nihil est aliud, quàm efficacia, seu valor ipsius in ordine ad præmium essentiale: Minor quoad primam partem patet, quia veritas ex Scripturis, Conciliis & Patribus simpliciter absolutéque deducta non est sine necessitate limitanda, & dejicienda ad sensum improprium, atque imperfectum: eadem minor quoad secundam partem probatur ex eo, quia necessitas ab Adversariis excogitata nititur falso supposito, quo existimant nostros actus esse dispositiones physicas ad gratiam; hinc deindè inferentes gratiam dari non posse intensiorem, quàm sit nostra præsens dispositio: Accedit, quòd hæc illatio dato Adversariorum supposito adhuc non evinceret ipsorum intentum primò, quia dici posset gratiam dispositionis physicæ indigam, dispositionique præsenti commensurandam esse illam, quæ primò infunditur & per se datur ad justificandum; non illam, quæ restituitur & titulo præterito datur; secundò, quia talia illatio nimis probaret, & excluderet quamcumque partialem gratiæ reviviscentiam, nam quanta est dispositio præsens, quâ quis justificatur, tanta infunditur gratia nova; quomodocumque igitur modicum quid de antiqua restituatur, tota gratia ex antiqua & nova consurgens erit semper ultrà mensuram dispositionis præsentis, quâ homo justificatur.

11.

Dices: Tridentinum *sess. 6. c. 7.* expressè habet justitiam, seu gratiam recipi *secundùm propriam cujusque dispositionem*: ergo, quidquid sit de dispositione physica vel morali, saltem propter auctoritatem Tridentini fatendum est gratiam sive novâ sive antiquam dari juxtà proportionem dispositionis, nec posse esse dispositione intensiorem, ut tamen esset, si justificatus cum dispositione remissa reciperet totam gratiâ prioribus meritis debitam. Sed contrà: instantia, ut jacet, nimis probat, excludit enim omnē utcumque minimā ac partialem gratiæ reviviscentiā, quēadmodū mox dicebatur impugnando præcedentē illationem; & licèt hac de causa Gonetus, Alvarez, & quidā alij Thomistæ velint pro meritis ex dispositione remissa vivificatis conferri in hac vita gratiam solùm moraliter & in esse gratiæ; non physicè & in esse qualitatis, huic tamen effugio præclusus jam est aditus *præced. c. 7. n. 18.* ad quem locum remitto Lectorem; interim ad instantiam dico rectè dici Tridentinum loqui de gratia, quæ primò infunditur, non de illa, quæ restituitur; sicut nec de illa quæ augetur; quod non debet Adversariis videri durum, cum ipsimet gratiam propter dispositione intensiorem teneantur fateri in eo, qui contritus accedit ad pœnitentiæ Sacramentum, qui certè recipit majorē gratiam quàm reciperet cōtritus extrà Sacramentum; audio te confestim dicentem majorem hanc gratiam dari ex opere operato & ex merito alieno, non ex merito proprio recipientis, at facilè replico etiam gratiam majorē reviviscentē dari ex merito præterito, non ex merito præsenti; & sicuti gratia ex merito alieno potest excedere mensuram meriti proprij, ita ex merito præterito potest excedere mensuram meriti præsentis; inde ad verba illa Tridētini potest aliter dici (& est fortè clarior ac plausibilior solutio, quamvis re ipsa recidens in jam datam) gratiam recipi secundùm propriam cujusque dispositionem, vel præsentem, vel præteritam; præsentem si sit gratia nova, præteritam si fit gratia antiqua; & cum per non dispositio ad gratiam moralis tantùm sit, non est difficile sustinere exercitium aliquod ipsius etiam postquam physicè præterit. 12. Quomodò ex Tridentino gratia detur juxta mensuram dispositionu.

Probatur secundò: In qualibet justificatione aufertur totum reviviscentiæ impedimentum: ergo in qualibet justificatione merita mortificata reviviscunt adæquatè, &c. antecedens patet, quia in qualibet justificatione aufertur omne & totū peccatū lethale quoad culpam; sola autē culpa lethalis perseverans reviviscentiam impedit, & mortificationem continuat, sicuti ipsa sola superveniens bonorum operum vitam suspēdit & mortificationem inducit: cōsequentia probatur, quia merita mortificata ratione impedimēti præcisè, non defectu propriæ virtutis (hanc quippè suspensam præcisè habent, nulla ex parte sublatam) non vivunt, nec reviviscunt; effectus autem qui ratione impedimenti præcisè non ponitur, ablato impedimento totus redit ut anteà; sic lapis interposito obstaculo detentus in aëre, obstaculo remoto descendit ut anteà, & aqua interposito aggere retroacta, sublato aggere ut anteà fluit. 13.

Respondebis merita mortificata nec ratione impedimēti præcisè, nec defectu propriæ virtutis, verùm etiam defectu dispositionis non reviviscere, ideò non reviviscere ad totum effectū prioris gratiæ nisi adsit pro tota priore gratia dispositio; hæc autem non adest

14. adest in qualibet justificatione. Sed impugnaberis, quia ut jam dictum est, pro gratia antiqua restituenda aut nulla requiritur positiva dispositio (positiva loquam, non ablatio obicis quæ requiritur, dici potest dispositio negativa) aut sufficit positiva dispositio præterita facta de novo moraliter præsens & moraliter rediens redeuntibus meritis.

Alias assertæ veritatis probationes, sicut & solutionem aliarum difficultatum contrà eandam militantium habes ex infrà dicendis, dum ostendetur in qualibet justificatione, tùm redire gratiam antiquam habitam sine meritis, tùm merita reviviscere ex natura rei; hoc enim utrumque favet plurimùm totali meritorum reviviscentiæ. Interim pro secunda præfati tituli parte sit.

15. *Præmium gratiæ debitum meritis reviviscentibus confertur statim.* Assert. 2. Præmium essentiale gratiæ habitualis correspondentis meritis reviviscentibus in qualibet justificatione confertur statim, nec in justificatione facta ex dispositione remissa expectatur ulla major dispositio, multoque minùs expectatur semper ingressus gloriæ. Ità Nominales, & Recentiores magis communiter contrà Thomistas & Scotistas; inter utrosque problematicus est Henricus *quodlib. 5. q. 24.* item Herinex *hic disp. 4. q. 12. n. 69.*

Dixi *præmium essentiale gratiæ habitualis*; quia præmium essentiale correspondens bonis operibus, tùm gratiam habitualem, tùm gloriam importat; hæc verò sicuti operibus vivis, dum eliciuntur, non confertur statim, ità non debet conferri statim itidem, dum reviviscunt & redeunt; sicque specialis expressio gratiæ habitualis facta est ad excludendum præmium essentiale æternæ gloriæ, quam certum est non statim, imò non in hac vita conferri, sed suo tempore & in alia vita; cæterùm quoad reliquos habitus supernaturales viæ & vitæ præsentis eadem est ratio, quæ de habitu gratiæ, in qualibet scilicet justificatione statim restituuntur omnes adæquate, & quoad totam perfectionem, quam habuerunt antè peccatum; sequuntur enim conditionem & mensuram gratiæ, quam totam statim restitui.

16. Probatur, quia merita propriè ac perfectè reviviscere est ea recuperare priorem vitam, non solùm totam, sed etiam statim; & effectus, qui præcisè non ponitur ratione impedimenti, impedimento sublato non solum totus, sed etiam statim ponitur; ex alia parte necessitas ab Adversariis excogitata pro differenda infusione gratiæ reviviscentis resolvitur in defectū dispositionis physicæ, adeoque impugnata jam est tanquam laborans, tùm falsitate suppositi, tùm insufficientia illationis; ergo pro re præsenti recurrit doctrina utriusque probationis positæ pro assertо præcedenti. Accedunt insuper suprà dicta *cap. 7. num. 23.* dum probatur augmentum gratiæ debitum actibus remissioribus esse statim conferendum, sicuti enim tale augmentum, quamvis cum gratia præexistente constituat gratiam actu remisso intensiorem, adhuc statim confertur; ità non est, cur non debeat statim conferri gratia antiqua reviviscens, quamvis cum gratia de novo justificante constituat gratiam intensiorem actu ad justificationem disponente.

---

§. III.

An in qualibet justificatione simul cum priore gratia habita ex meritis redeat gratia habita sine meritis?

ASSERT. In qualibet justificatione reviviscit & redit tota prior gratia, etiam habita sine meritis. Ità Suarez *opusc. præcis. disp. 2. sect. 3. n. 57.* Oviedus *hic controv. 6. n. 37.* Herinex *disp. 4. q. 12. num. 68.* Lugus *disp. 11. de pœnit. sect. 3.* Arriaga *disp. 16. sect. 8.* Coninchus *disp. 2. dub. 2. concl. 3.* & magis communiter quicumque docent in qualibet justificatione redire totam gratiam antecedenter habitam ex meritis, imò Bannez, qui *dub. 6. præcis.* docuit gratiam ex meritis habitam non reviviscere nisi in esse præmij, *ibid. circà ultimum* diversimodè sentit de gratia habita sine meritis & ex opere operato per Sacramenta; hancque admittit simpliciter & absolutè redire etiam in ratione entitatis. Reliqui Thomistæ solent eodem modo de utriusque gratiæ reviviscentia philosophari, in quo licèt nobis indirectè faveant; in re tamen quoad totalitatem reviviscentiæ adversantur in gratia sine meritis æquè, ac in gratia ex meritis: Ex Auctoribus deindè nobiscū sentientibus quoad gratiam ex meritis habemus in hoc asserto Adversarios Vasquium *pluribus in locis*, Turrianum *2. 2. disp. 69. dub. 3.* Gasparem Hurtadum *disp. 1. difficult. 25.* & ex parte Scotum *in 4. dist. 12. q. 1. §. de secundo articulo versic. ad secundum dico* ubi ait *Igitur reviviscunt merita, sed non reviviscit prima gratia.* 17. *In qualibet justificatione reviviscit gratia etiam habita sine meritis.*

Probatur primò ex verbis Ioël suprà relatis & corroboratis explicatione glossæ in ordine ad ubertatem gratiæ, nulla facta limitatione gratiæ ex meritis: Eidem intento inservit illud Luc. 15. *Citò proferte stolam primam & induite illum*; ubi nomine *stolæ* quâ Paterfamilias jubet indui filium ad se reversum communiter intelligitur gratia, quam Deus peccatori ad se converso restituit; stola igitur prima significat totam gratiam primā, quæ scilicet habebatur ante peccatum sivè ex meritis haberetur sivè non: Favet pariter auctoritas Sanctorum Patrum & Theologorum magis communiter tribuentium pœnitenti, quod statum pristinum recuperet; quæ omnia nec possunt sine necessitate limitari, nec ulla est necessitas limitandi ad statum pristinum habitum ex meritis, ad stolam primam, quâ quis ex meritis induebatur, &c. 18.

Dices necessitatem ità limitandi haberi à posteriori ex eo, quod incōveniens sit & cōtrà experientiam hominem semper resurgere à peccato in gratia majore, quàm esset antè peccatum, & tamen ità semper resurgeret, si præter gratiam novam, quâ formaliter justificatur, recuperaret semper totam anti-

quam sivè ex meritis sive sine meritis habitâ, gratia enim aliqua nova cum totâ prorsùs antiqua certè est gratia major, quàm tota antiqua secundùm se: illud autem est inconveniens, quis reportaretur ex peccato lucri; est item contrà experientiam, qua constat hominem non semper resorgere à peccato cum majori facilitate ad benè operandum, quam haberet anteà, imò ut plurimùm debilior est ac difficilior, quod non cohæret cum majore gratia secum afferente uberiora auxilia, & intensiores virtutum habitus.

19. Peccator semper resurgit in gratia majore ea, quã habebat ante peccatum. Sed contrà: libenter admitto & omninò admittendum censeo hominem semper resurgere à peccato in gratia majore, quàm esset antè peccatum; ad primam repugnationem dico, non reportari lucrum ex peccato, quia major gratia non ratione peccati datur, sed ratione dispositionis, quam potuisset habere non intercedente peccato; ex quo deindè consurgit in homine etiam justificato detrimentum, quia toto tempore quo fuit in peccato elicuit opera mortua, quæ fuissent viva & meritoria non existente peccato, item quia remanet post justificationem cum aliqua prava inclinatione ex actu peccaminoso relictâ, necnon regulariter cum aliquo reatu pœnæ temporalis. Ad secundam impugnationem dico majorem gratiam non inferre in peccatore converso majorem facilitatem benè operandi, tum quia obstant habitus vitiosi ex peccatis relicti, tum quia habitus infusi & auxilia sufficientia (quæ sola ratione majoris gratiæ solent esse uberiora) non facilitant, sed dant posse; major igitur aut auxiliorum copia, aut habituum intensio, impertinenter se habet ad majorem facilitatem.

20. Probatur secundò duabus congruentiis: Prima sit, quia non est conveniens gratiam, quæ datur ex opere operato, & ex meritis Christi, dari imperfectiori modo; perfectiori verò illam, quæ datur ex opere operantis & ex meritis propriis: & tamen res ita se haberet si ista, non illa gratia daretur cum jure reviviscentiæ. Secunda sit, quia si gratia habita sine meritis, cujusmodi est omnis gratia Sacramentalis, non rediret, quisquis post susceptum Sacramentũ interabile peccaret lethaliter cogeretur carere in perpetuum effectu talis Sacramenti, & speciali jure ad auxilia actualia pro exercendis muneribus aut obtinendo fine ejusdem Sacramenti: quod videtur parùm conveniens.

---

§. IV.

Alia nonnulla de meritis reviviscentibus, & præsertim utrùm reviviscant ex natura rei?

21. Reviviscẽtia merito rũ provenit ea natura rei. Assert. Supposita justificatione merita reviviscunt ex natura rei, nec ut reviviscant requirunt misericordiam, aut liberalitatem Dei diversam ab ea, qua fit justificatio. Ità Vasquez 1. 2. *disp.* 221. *cap.* 3. & 4. Turrian *disp.* 14. *de pœnit. dub.* 1. Lug. *disp.* 11. *de pœnit. sect.* 1. *n.* 14. Esparxa *lib.* 10. *de pœnit. q.* 96. & aliqui alij recentiores contrà Aleni. Paludanum, Gabrielem, & alios quosdam relatos à Suarez. *opusc. pracit. disp.* 1. *sect.* 3. *num.* 1. tribuentes reviviscentiam meritorum soli Dei misericordiæ; item contrà Suarezium *ead. sect. n.* 17. Oviedum *hac controv.* 6. *num.* 24. Arriagam *disp.* 16. *de pœnit. num.* 51. & cæteros magis communiter tribuentes reviviscentiam illam partim misericordiæ, partim justitiæ: misericordiæ, inquam contradistinctæ & diversæ ab ea, qua fit justificatio seu confertur gratia justificans, in qua conferenda misericordiã intercedere extrà quæstionem est; cum omnes fateantur eam conferri aut ex nullo merito aut ex solo merito congruo, cujus retributio liberalitatem & misericordiam involvit; hanc misericordiam utpotè in justificatione contentam infinuo particulis illis *supposita justificatione*; at præter hanc Adversarij aliam requirunt, qua in homine justificato priora bona opera iterum ad præmium ordinentur, & loquuntur conformiter ad sua principia quibus ad omne meritum condignum exigunt ordinationem Dei extrinsecam; at nos sicuti suprà *cap.* 6. §. 3. asseruimus opera viva habere cõdignitatem meritoriam ex natura rei & absque extrinseca ordinatione; ità modo facilius possumus eamdem condignitatem tribuere ex natura rei operibus redivivis; dico *ex natura rei* libentiùs quàm *ex justitia*, quia iustitiam propriè dictam in deo non agnosco, & puto ad meritum condignum non pertinere quod ei debeatur, seu retribuatur præmium ex iustitia, sed solum ex quadam connaturali exigentia, quam connaturalem exigentiam intelligo per ly *ex natura rei*. *Assertum sic* explicatum

Nec requirit aliã misericordiã ab eã quã confertur gratia justificans.

22.

23. Probatur: Opera viva ex natura rei petunt præmiari per hoc præcisè quod conjunguntur cum gratia finali atqui ut opera viva per peccatum deindè interrupta ac mortificata conjungantur cum gratia finali non requiritur misericordia diversa ab ea, qua fit iustificatio, ergo supposita justificatione & absque misericordia diversa ab ea, qua fit justificatio, opera semel viva, quamvis deindè per peccatum interrupta ac mortificata ex natura rei petunt præmiari; quod est idem ac dicere merita ex natura rei reviviscunt supposita justificatione, nec ut reviviscant, &c. Major probatur primò, quia opera viva, ut petant præmiari, non requirunt ullam ordinationem Dei extrinsecam *ex pracitat.* §. 3. Secundò quia Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 16. in operibus vivis relatis ad præmium seu ad consecutionem vitæ æternæ nihil aliud expostulat præter perseverantiam finalem seu decessum in gratia, ait enim, *Nihil ipsis justificatis ampliùs deesse credendum est, quominùs plenè illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam*

sequendam verè promeruisse censeantur. Neque dicas hoc ipsum non requirere aliam conditionem, quàm decessum in gratia, esse specialem Dei misericordiam, qui sicuti non tenetur ordinare ad consequutionē æternæ gloriæ opera viva, antequā per peccatum interrumpantur, ità multò minùs postquam sunt per peccatum interrupta. Contra enim corruit instantia ex falsitate suppositi, & ex eo quod in nostris principiis nulla Dei misericordia, nulla extrinseca ordinatio requiritur ad meritum condignum, imò talis extrinseca ordinatio cum meriti condignitate non cohæret; undè videtur esse repugnantia in terminis quod merita revivifcant ad condignitatem, & quod revivifcant ex misericordia & ordinatione extrinseca.

Pro prima præfixi tituli parte, & pro præsentis materiæ complemento dubitatur primò quid senserit D. Thomas circà quantitatem & modum revivifcentiæ meritorum? Respondeo obscuram mihi videri & difficilem D. Thomæ mentem; nam quoad modum revivifcentiæ, Vtrùm ex natura rei, an ex misericordia fiat? nihil invenio à S. Doctore probatum; quoad quantitatem diversis in locis diversimodè loquitur; *in 4. dist. 14. q. 2. art. 3. quæstiunc. 4.* ait *Opera ex charitate facta, etsi transeant actu, manent tamen quantum ad meritum in divina acceptatione, per peccatum autem ab illis operibus nihil demitur, & ideò remota indispositione à peccatore per pœnitentiam, opera illa præcedentia effectum suum in ipso iterum habere incipiunt, & secundum hoc vivificari dicuntur;* hic loquendi modus favet revivifcentiæ totali à nobis assertæ *3. p. q. 89. art. 2. in c.* ait *Contingit autem intensionem motus pœnitentis quandoque proportionatum esse maiori gratiæ, quàm illa, à quâ ceciderat per peccatum, quandoque autem æquale, quandoque verò minori. Et ideò pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm priùs habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori;* hic loquendi modus favet revivifcentiæ quoad quantitatem mensurandæ juxta quantitatem præsentis dispositionis *in 4. dist. 31. quæst. 1. art. 4. quæstiunc. 3. ad 4.* de peccatore resurgente in minori charitate, quàm haberet anteà, ait *non plenariè recipiet effectum priorum meritorum, etsi quantum ad præmium accidentale*, idem ferè habet *3 p. q. 89. art. 5. ad 3.* hic loquendi modus videtur astruere revivifcentiam solùm in ordine ad præmium accidentale. Confirmatur difficultas & obscuritas mentis Angelicæ in hac materia ex eo, quòd suprà *cap. 5. n. 73. & cap. 6. n. 38.* agnovimus eandem mentem obscuram & difficilem circà necessitatem charitatis ad meritum, & circà augmentum gratiæ conferendum actibus remissioribus; cum quâ duplici controversia plurimam habet connexionem controversia præsens, undè etiam ex ibi dictis explicari aliqualiter possunt verba mox relata tum *ex 3. lib. sent.* tum *ex 3. par.* dici insuper potest in verbis illis *& ideò pœnitens quandoque resurgit*, &c. Sermonem esse de sola gratia nova secundum se comparata ad antiquam secundum se, non de toto conflato ex gratia antiqua & nova: & in illis aliis *non plenariè recipiet*, &c. Sermonem esse non de effectu gratiæ, sed de effectu facilitatis benè operandi, fervoris, devotionis, immunitatis à pœna temporali, & similium, quæ nos quoque admittimus non semper à pœnitente recuperari plenariè & integrè.

25.

Men. D. Thomæ circà modum & quantitatem revivifcentiæ meritorum obscura videtur, & difficilis.

26.

27.

Dubitatur secundò: Vtrùm in justificatione & revivifcentia gratia antiqua redeat eadem numero? Respondetur nullam esse necessitatem astruendi speciale miraculum, quo reproducatur eadem numero gratia, cùm moraliter & respectu meritorum valdè per accidens sit hanc vel illam gratiam, numero quidem diversam, omninò tamen æqualem & æquivalentem conferri; sicuti valdè per accidens est pro merce hanc vel illam numero pecuniam valoris omninò æqualis & æquivalentis erogari: Nec scio quo fundamento Thomas Hurtadus relatus & impugnatus ab Arriaga *præcit. disp. 16. num. 27.* doceat talia numero merita esse alligata ad talem numero gratiam; nisi fortè existimet gratiam, & quodlibet accidens ità à subjecto individuari, ut nec pro diverso tempore possit eidem subjecto inesse diversum numero accidens, quæ existimatio falso & nimis universali fundamento inniteretur: dicatur igitur gratiam revivifcentem & respondentem meritis mortificatis æquivalere gratiæ per peccatum deperditæ, at non esse eamdem numero. Quod si ulteriùs quæras; Vtrùm saltem sint tot, quamvis non iidem numero, utriusque gratiæ gradus? Facilè affirmabo juxtà mea principia de gradibus homogeneis; at sustinendò etherogeneitatem graduum meliùs diceretur gratiam antiquā restitui secundum pauciores gradus æquivalentes pluribus primis, si enim tot gradus redirent, deberent redire tot primi, qui non possent componi & componere cum gradibus gratiæ novæ, quæ deberet & ipsa habere gradus primos, esset enim gratia prima utpotè justificans & infunderetur priùs naturâ, quàm refunderetur gratia antiqua ex mox dicendis, pro quo videatur Arriaga *præcit. disp. 16. n. 58.* interim observo ex hoc capite sustinentes etherogeneitatem graduum habere specialem necessitatem docendi gratiam antiquam non revivifcere eandem numero; docere enim debent eam redire secundum gradus pauciores, & eò pauciores, quò major gratia nova in justificatione infunditur, quia quo intensiori formæ gradus succedunt, eò sunt perfectiores & eò pauciores sufficiunt ad æquivalendum pluribus primis.

Gratia revivifcens non est eadem numero.

28.

Habet tamen tot gradus quot anteà.

Dubitatur tertiò, Vtrùm in meritorum revivifcentia gratia antiqua infūdatur simul cū nova, an priùs aut posteriùs. Respondetur infundi simul tēpore, posteriùs naturâ. Primum patet ex eo quod *n. 15.* assertum est gratiam revivifcentē conferri statim in ipsa justificatione, non conferretur autem statim, si esset tempore posterior ad infusionem gratiæ justificantis; Secundum probatur, quia posterioritas naturæ est posterioritas dependentiæ; revivifcentia autem meritorum & reditus

29.

Habet respectu gratiæ novæ, simultatem temporis, posterioritatem naturæ.

prioris

prioris gratiæ solet explicari tanquam dependens à justificatione & remissione peccati, & tanquam facta ad exigentiam gratiæ justificantis: Deindè removens prohibens est aliquo modo causa effectus consequentis, & hic per consequens habet respectu illius aliquam naturæ posterioritatem; sed gratia nova justificans respectu gratiæ antiquæ reviviscentis se habet ut removens prohibens; ergo: Tandem si gratia antiqua reviviscens infunderetur simul natura cum gratiâ novâ esset ei æquè ac gratiæ novæ tribuendus effectus formalis justificandi, & expellendi peccatum; qui tamen juxta communem loquendi modum tribuitur soli gratiæ novæ, & hæc sola denominatur simpliciter justificans: Hac præcipuè de causa displicet Arriaga *præcit. disp.* 16. *n.* 57. ubi problematicè sentit, & putat valdè probabiliter sustineri simultatem naturæ in utriusque gratiæ infusione ex eo quòd prævisa sufficienti dispositione ad remissionem peccati possit Deus unico actu simul velle infundere utramque gratiam; in quo de possibili non contradico, at de facto censeo id non probabile, nec conforme cõmuni modo loquendi, de quo suprà.

Dubitatur quartò: Vtrùm ad reviviscentiam meritorum requiratur justificatio positiva, qualis de facto fit per infusionem gratiæ; an sufficeret justificatio purè negativa, quæ divinitùs fieri potest remittendo peccatum per condonationem purè extrinsecam?

30. Quomodo in justificatione purè negativâ daretur meritorum reviviscentia.

Respondetur justificationem purè negativâ, quâ peccatum remittatur totaliter & quoad omnem reatum, tùm culpæ, tùm pœnæ æternæ, sufficere ad aliqualem meritorum reviviscentiam minùs propriam eâ, quæ de facto fit; ità Lugus *præcit. disp.* 11. *n.* 21. Dixi *quâ peccatũ remittatur totaliter*, &c. nam si remissa per condonationem extrinsecã culpâ Deus sibi reservet jus alicujus pœnæ æternæ, poterit sibi reservare jus seu habere decretũ negandi in æternum antiquam gratiam, cum tali autem decreto priora merita nullatenùs reviviscerent; cæterùm peccato simpliciter remisso & etiam quoad omnem pœnam æternam condonato, esset sublatum reviviscentię impedimentum; & licèt gratia non rediret statim, quia secùs non esset ampliùs condonatio peccati purè extrinseca, quod est idem ac dicere facta sine infusione gratiæ; priora tamen merita haberẽt jus ad reditum ipsius, aut in instanti mortis, aut aliàs in vita refundendæ: Quia verò reviviscentia ad gratiam refundendam statim est perfectior & magis propria, quàm reviviscentia ad gratiam refundendam post aliquod intervallum temporis, addidi limitationem illam de reviviscentia aliquali & minùs propria. Facit hic ad rẽ & intentum nostrum confirmat, quod ait Arriaga *præcit. disp.* 16. *n.* 47. docens in hypothesi, quâ Deus auferret ab aliquo gratiam sine ulla culpa, talis hominis merita mansura viva, & hominem illum fore quidem sine jure ad gloriam ut hæreditatem, at non sine jure ad eandem ut mercedem; facit hoc ad intentum nostrum, quia merita si possunt sine gratia retinere vitam, poterunt sublato sine gratia peccato, vitam recuperare.

31. Quandonã merita redduntur extincta & mortua.

Dubitatur quintò: Vtrùm merita secundum præsentem providentiã aliquando reddantur extincta & mortua; non suspensa tantum & mortificata? Respondetur secundum præsentem providentiam nunquam reddi extincta & mortua pro statu hujus vitæ & viæ: sed dumtaxat per peccatum finale & pro statu damnationis: Ratio primæ partis est quia pro statu hujus vitæ & viæ in quolibet peccator sicuti est spes & potentia pœnitendi ex supradictis *lib.* 1. *cap* 3. *n.* 66. ità est spes & potentia recuperandi pristinam gratiam, & reducendi ad reviviscentiam priora merita; hoc autem supponit talia merita suspensa dumtaxat, & mortificata ideò, &c. Ratio secundæ partis est, quia supposito peccato finali, & statu damnationis, Deus habet decretum absolutum non præmiandi antiqua merita & puniendi in æternum hominem carentiâ cujuscumque gratiæ & gloriæ quibuscumque meritis antecedenter debitæ; tali autẽ decreto absoluto mori & extingui priorùs omnem rationem meriti infertur ex supradictis *cap.* 6. *n.* 40. & ex eo quod secus nullus esset modus, quo priora merita reddi possent extincta & mortua. Neque dicas: si Deus aliquem in inferno & in statu damnationis constitutum revocaret ad spatium pœnitentiæ, & iste re vera pœniteret, antiqua ipsius merita reviviscerent; ergo ea habuisset in ipso statu damnationis mortificata dumtaxat, non mortua. Contrà enim; suppositio exceedit præsentem ac ordinariam providentiam, & spectat ad providentiam absolutam; secundum quam respectu illius hominis aut nullum fuisset decretum absolutum non pręmiandi antiqua merita, aut hæc per extraordinariam illam pœnitentiam non reviviscerent; pro quo videantur Lugus *præcit. disp.* 11. *n.* 21. & Oviedus *præcit. controv.* 6. *n.* 20.

32. Quid de reditu, & reviviscẽtia peccatorũ?

Dubitatur sexto: Vtrùm sicuti in justificatione peccatoris redeunt priora merita; ità in relapsu justi redeãt, aut redire possint priora peccata, & antiqua demerita? Respondetur demerita & peccata de facto non redire, quia per justificationem extinguuntur & simpliciter remittuntur, non suspenduntur dumtaxat ut colligitur ex supradictis *cap.* 3. §. 1. Vtrùm verò redire divinitùs possint, pendet ab eo, quod divinitùs possint secundum quid remitti & suspendi, vel non? Pro quâ re Lectorem remitto ad tractatum de Pœnitentia, interim omnia sivè dicta sivè dicenda submitto Ecclesiæ, ad cujus censuram ratiocinium quodcumque, & quamcumque cogitationem libens semper ac lubens castigabo.

INDEX

INDEX RERUM.

T, Tractatum significat : L, Librum : C, Caput : N, Numerum marginalem. P. Paginam.

A

KKkk 2 est

stitutis

Index Rerum.

Tota

C

D

G

Dicit

quam sivè ex meritis sive sine meritis habitá,gratia enim aliqua nova cum tota prorsùs antiqua certè est gratia major, quàm tota antiqua secundùm se: illud autem est incōveniēns,quia reportaretur ex peccato lucrū; est item contrà experientiam, qua constat hominem non semper resurgere à peccato cum majori facilitate ad benè operandum, quam haberet anteà, imò ut plurimùm debilior est ac difficilior, quod non cohæret cum majore gratia secum afferente uberiora auxilia, & intensiores virtutum habitus.

19\. Sed contrà: libenter admitto & omninò admittendum censeo hominem semper resurgere à peccato in gratia majore, quàm esset antè peccatum; ad primam repugnationem dico; non reportari lucrum ex peccato, quia major gratia non ratione peccati datur, sed ratione dispositionis, quam potuisset habere non intercedente peccato; ex quo deindè consurgit in homine etiam justificato detrimentum, quia toto tempore quo fuit in peccato elicuit opera mortua, quæ fuissent viua & meritoria non existente peccato,item quia remanet post justificationem cum aliqua prava inclinatione ex actu peccaminoso relicta,necnon regulariter cum aliquo reatu pœnæ temporalis. Ad secundam impugnationem dico majorem gratiam non inferre in peccatore converso majorem facilitatem benè operandi, tum quia obstant habitus vitiosi ex peccatis relicti, tum quia habitus infusi & auxilia sufficientia (quæ sola ratione majoris gratiæ solent esse uberiora) non facilitant, sed dant posse;major igitur aut auxiliorum copia, aut habituum intensio, impertinenter se habet ad majorem facilitatem.

Peccator semper resurgit in gratia majore ea,quā habebat ante peccatum.

20\. Probatur secundò duabus congruentiis: Prima sit,quia non est conveniens gratiam, quæ datur ex opere operato, & ex meritis Christi,dari imperfectiori modo; perfectiori verò illam, quæ datur ex opere operantis & ex meritis propriis: & tamen res ita se haberet si ista, non illa gratia daretur cum jure reviviscentiæ. Secunda sit, quia si gratia habita sine meritis,cujusmodi est omnis gratia Sacramentalis, non rediret, quisquis post susceptum Sacramentū initerabile peccaret lethaliter cogeretur carere in perpetuum effectu talis Sacramenti, & speciali jure ad auxilia actualia pro exercendis muneribus aut obtinendo fine ejusdem Sacramenti: quod videtur parùm conveniens.

---

§. IV.

Alia nonnulla de meritis reviviscentibus, & præsertim utrùm reviviscant ex natura rei?

21\. ASSERT. Supposita justificatione merita reviviscunt ex natura rei, nec ut reviviscant requirunt misericordiam,aut liberalitatem Dei diversam ab ea, qua fit justificatio. Ità Vasquez 1.2. *disp.*221. *cap.*3. & 4. Turrian *disp.*14. *de pœnit.dub.*5. Lug. *disp.*13.*de pœnit. sect* 1.*n.*14. Esparza *lib.*10. *de pœnit.q.*96. & aliqui alij recentiores contrà Alent. Paludanum, Gabrielem, & alios quosdam relatos à Suarez. *opusc. præcit.disp.* 1. *sect.*3. *num.*1. tribuentes reviviscentiam meritorum soli Dei misericordiæ: item contrà Suarezium *ead. sect. n.*17. Oviedum *hic controv.*6.*num.*24. Arriagam *disp.*16. *de pœnit. num.*51. & cæteros magis communiter tribuentes reviviscentiam illam partim misericordiæ, partim justitiæ: misericordiæ, inquam contradistinctæ & diversæ ab ea, qua fit justificatio seù confertur gratia justificans, in qua conferenda misericordiā intercedere extrà quæstionem est; cum omnes fateantur conferri aut ex nullo merito aut ex solo merito congruo, cujus retributio liberalitatem & misericordiam involvit; hanc misericordiam utpotè in justificatione contentam insinuo particulis illis *supposita justificatione*; at præter hanc Adversarij aliam requirunt, qua in homine justificato priora bona opera iterum ad præmium ordinentur, & loquuntur conformiter ad sua

Revivīscētia meritorū provenit ex natura rei.

Nec requirit aliā misericordiā ab eā quā confertur gratia justificans.

principia quibus ad omne meritum condignum exigunt ordinationem Dei extrinsecam; at nos sicuti suprà *cap.*6.§.3. asseruimus opera viva habere cōdignitatem meritoriam ex natura rei & absque extrinseca ordinatione;ità modo faciliùs possumus eamdem condignitatem tribuere ex natura rei operibus redivivis; dico *ex natura rei* libentiùs quàm *ex justitia*, quia iustitiam propriè dictam in deo non agnosco, & puto ad meritum condignum non pertinere quod ei debeatur, seu retribuatur præmium ex iustitia, sed solum ex quadam connaturali exigentia, quam connaturalem exigentiam intelligo per ly *ex natura rei.* Assertum sic explicatum 22.

Probatur:Opera viva ex natura rei petunt præmiari per hoc præcisè quod conjungantur cum gratia finali atqui ut opera viva per peccatum deindè interrupta ac mortificata conjungantur cum gratia finali non requiritur misericordia diversa ab ea, qua fit iustificatio, ergo supposita justificatione & absque misericordia diversa ab ea, qua fit justificatio, opera semel viva, quamvis deindè per peccatum interrupta ac mortificata ex natura rei petunt præmiari; quod est idem ac dicere merita ex natura rei reviviscunt supposita justificatione, nec ut reviviscant, &c. Major probatur primò, quia opera viva, ut petant præmiari, non requirunt ullam ordinationem Dei extrinsecam *ex præcitat.* §. 3. Secundò quia Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 16. in operibus vivis relatis ad præmium seù ad consecutionem vitæ æternæ nihil aliud expostulat præter perseverantiam finalem seu decessum in gratia, ait enim, *Nihil ipsis justificatis ampliùs deesse credendum est, quominùs plenè illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam* 23.

sequendam verè promeruisse censeantur. Neque dicas hoc ipsum non requirere aliam conditionem, quàm decessum in gratia, esse specialem Dei misericordiam, qui sicuti non tenetur ordinare ad consequutionē æternæ gloriæ opera viva, antequā per peccatum interrumpantur, ità multò minùs postquam sunt per peccatum interrupta. Contra enim corruit instantia ex falsitate suppositi, & ex eo quod in nostris principiis nulla Dei misericordia, nulla extrinseca ordinatio requiritur ad meritum condignum, imò talis extrinseca ordinatio cum meriti condignitate non cohæret; undè videtur esse repugnantia in terminis quod merita reviviscant ad condignitatem, & quod reviviscant ex misericordia & ordinatione extrinseca.

Pro prima præfixi tituli parte, & pro præsentis materiæ complemento dubitatur primò quid senserit D. Thomas circà quantitatem & modum reviviscentiæ meritorum? 25. Respondeo obscuram mihi videri & difficilem D. Thomæ mentem; nam quoad modum reviviscentiæ, Vtrùm ex natura rei, an ex misericordia fiat? nihil invenio à S. Doctore probatum; quoad quantitatem diversis in locis diversimodè loquitur; *in 4. dist. 14. q. 2. art. 3. quæstiunc. 4.* ait *Opera ex charitate facta, etsi transeant actu, manent tamen quantum ad meritum in divina acceptatione, per peccatum autem ab illis operibus nihil demitur, & ideò remota indispositione à peccatore per pœnitentiam, opera illa præcedentia effectum suum in ipsâ iterum habere incipiunt, & secundum hoc vivificari dicuntur;* hic loquendi modus favet reviviscentiæ totali à nobis assertæ *3. p. q. 89. art. 5. in c.* ait *Contingit autem intensionem motus pœnitentis quandoque proportionatum esse maiori gratiæ, quàm illa, à quâ ceciderat per peccatum, quandoque autem æquali, quandoque verò minori. Et ideò pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm priùs habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori;* hic loquendi modus favet reviviscentiæ quoad quantitatem mensurandæ juxta quantitatem præsentis dispositionis *in 3. dist. 31. quæst. 1. art. 4. quæstiunc. 3. ad 4.* de peccatore resurgente in minori charitate, quàm haberet anteà, ait *non plenariè recipiet effectum priorum meritorum, nisi quantum ad præmium accidentale*, idem ferè habet *3 p. q. 89. art. 5. ad 3.* hic loquendi modus videtur astruere reviviscentiam solùm in ordine ad præmium accidentale. 26. Confirmatur difficultas & obscuritas mentis Angelicæ in hac materia ex eo, quòd suprà *cap. 5. n. 73. & cap. 6. n. 38.* agnovimus eandem mentem obscuram & difficilem circà necessitatem charitatis ad meritum, & circà augmentum gratiæ conferendum actibus remissioribus; cum quâ duplici controversia plurimam habet connexionem controversia præsens, undè etiam ex ibi dictis explicari aliqualiter possunt verba mox relata tum *ex 3. lib. sent.* tum *ex 3. par.* dici insuper potest in verbis illis *& ideò pœ-* 27. *nitens quandoque resurgit*, &c. Sermonem esse de sola gratia nova secundum se comparata ad antiquam secundum se, non de toto conflato ex gratia antiqua & nova: & in illis aliis *non plenariè recipiet*, &c. Sermonem esse non de effectu gratiæ, sed de effectu facilitatis benè operandi, fervoris, devotionis, immunitatis à pœna temporali, & similium, quæ nos quoque admittimus non semper à pœnitente recuperari plenariè & integrè.

25. Mens D. Thomæ circà modum & quantitatem reviviscentiæ meritorum obscura videtur, & difficilis.

Dubitatur secundò: Vtrùm in justificatione & reviviscentia gratia antiqua redeat eadem numerò? Respondetur nullam esse necessitatem astruendi speciale miraculum, quo reproducatur eadem numero gratia, cùm moraliter & respectu meritorum valdè per accidens sit hanc vel illam gratiam, numero quidem diversam, omninò tamen æqualem & æquivalentem conferri; sicuti valdè per accidens est pro merce hanc vel illam numero pecuniam valoris omninò æqualis & æquivalentis erogari: Nec scio quo fundamento Thomas Hurtadus relatus & impugnatus ab Arriaga *præcit. disp. 16. num. 17.* doceat talia numero merita esse alligata ad talem numero gratiam; nisi fortè existimet gratiam, & quodlibet accidens ità à subjecto individuari, ut nec pro diverso tempore possit eidem subjecto inesse diversum numero accidens, quæ existimatio falso & nimis universali fundamento inniteretur: dicatur igitur gratiam reviviscentem & respondentem meritis mortificatis æquivalere gratiæ per peccatum deperditæ, at non esse eamdem numero. Quod si ulteriùs quæras; Vtrùm saltem sint tot, quamvis non iidem numero, utriusque gratiæ gradus? Facilè affirmabo 28. juxtà mea principia de gradibus homogeneis; at sustinendò etherogeneitatem graduum meliùs diceretur gratiam antiquā restitui secundum pauciores gradus æquivalentes pluribus primis, si enim tot gradus redirent, deberent redire tot primi, qui non possent componi & componere cum gradibus gratiæ novæ, quæ deberet & ipsa habere gradus primos, esset enim gratia prima utpotè justificans & infunderetur priùs natura, quàm refunderetur gratia antiqua ex mox dicendis, pro quo videatur Arriaga *præcit. disp. 16. n. 58.* interim observo ex hoc capite sustinentes etherogeneitatem graduum habere specialem necessitatem docendi gratiam antiquam non reviviscere eandem numero; docere enim debent eam redire secundum gradus pauciores, & eò pauciores, quò major gratia nova in justificatione infunditur; quia quo intensiori formæ gradus succedunt, eò sunt perfectiores & eò pauciores sufficiunt ad æquivalendum pluribus primis.

Gratia reviviscens non est eadem numero.

28. Habet tamen tot gradus quot anteà.

Dubitatur tertiò, Vtrùm in meritorum reviviscentia gratia antiqua infūdatur simul cū nova, an priùs aut posteriùs. Respondetur in- 29. fundi simul tēpore, posterius naturā. Primum patet ex eo quod *n. 15.* assertum est gratiam reviviscentē conferri statim in ipsa justificatione, non conferretur autem statim, si esset tempore posterior ad infusionem gratiæ justificantis: Secundum probatur, quia posterioritas naturæ est posterioritas dependentiæ; reviviscentia autem meritorum & reditus

29. Habet respectu gratiæ novæ, simultatem temporis, posterioritatem naturæ.

prioris gratiæ solet explicari tanquam dependens à justificatione & remissione peccati, & tanquam facta ad exigentiam gratiæ justificantis: Deindè removens prohibens est aliquo modo causa effectus consequentis, & hic per consequens habet respectu illius aliquam naturæ posterioritatem; sed gratia nova justificans respectu gratiæ antiquæ reviviscentis se habet ut removens prohibens; ergo: Tandem si gratia antiqua reviviscens infunderetur simul natura cum gratiâ novâ esset ei æquè ac gratiæ novæ tribuendus effectus formalis justificandi, & expellendi peccatum; qui tamen juxta communem loquendi modum tribuitur soli gratiæ novæ, & hæc sola denominatur simpliciter justificans: Hàc præcipuè de causa displicet Arriaga *pracit. disp.* 16. *n.* 57. ubi problematicè sentit, & putat valdè probabiliter sustineri simultatem naturæ in utriusque gratiæ infusione ex eo quòd prævisa sufficienti dispositione ad remissionem peccati possit Deus unico actu simul velle infundere utramque gratiam; in quo de possibili non contradico, at de facto censeo id non probabile, nec conforme cõmuni modo loquendi, de quo suprà.

Dubitatur quartò: Vtrùm ad reviviscentiam meritorum requiratur justificatio positiva, qualis de facto fit per infusionem gratiæ; an sufficeret justificatio purè negativa, quæ divinitùs fieri potest remittendo peccatum per condonationem purè extrinsecam?

30. Quomodo in justificatione purè negativâ daretur meritorum reviviscentia.

Respondetur justificationem purè negativã, quâ peccatum remittatur totaliter & quoad omnem reatum, tùm culpæ, tùm pœnæ æternæ, sufficere ad aliqualem meritorum reviviscentiam minùs propriam eâ, quæ de facto fit; ità Lugus *pracit. disp.* 11. *n.* 12. Dixi *quâ peccatũ remittatur totaliter*, &c. nam si remissa per condonationem extrinsecâ culpâ Deus sibi reservet jus alicujus pœnæ æternæ, poterit sibi reservare jus seu habere decretũ negandi in æternum antiquam gratiam, cum tali autem decreto priora merita nullatenùs reviviscerent; cæterùm peccato simpliciter remisso & etiam quoad omnem pœnam æternam condonato, esset sublatum reviviscentię impedimentum; & licèt gratia non rediret statim, quia secùs non esset ampliùs condonatio peccati purè extrinseca, quod est idem ac dicere facta sine infusione gratiæ; priora tamen merita haberẽt jus ad reditum ipsius, aut in instanti mortis, aut aliàs in vita refundendæ: Quia verò reviviscentia ad gratiam refundendam statim est perfectior & magis propria, quàm reviviscentia ad gratiam refundendam post aliquod intervallum temporis, addidi limitationem illam de reviviscentia aliquali & minùs propria. Facit hic ad rẽ & intentum nostrum confirmat, quod ait Arriaga *pracit. disp.* 16. *n.* 47. docens in hypothesi, quâ Deus auferret ab aliquo gratiam sine ulla culpa, talis hominis merita mansura viva, & hominem illum fore quidem sine jure ad gloriam ut hæreditatem, at non sine jure ad eandem ut mercedem; facit hoc ad intentum nostrum, quia merita si possunt sine gratia retinere vitam, poterunt sublato sine gratia peccato, vitam recuperare.

Dubitatur quintò: Vtrùm merita secundum præsentem providentiã aliquando redd- 31. Quandonã merita reddantur extincta & mortua.
dantur extincta & mortua; non suspensa tantum & mortificata? Respondetur secundum præsentem providentiam nunquam reddi extincta & mortua pro statu hujus vitæ & viæ: sed dumtaxat per peccatum finale & pro statu damnationis: Ratio primæ partis est quia pro statu hujus vitæ & viæ in quolibet peccator sicuti est spes & potentia pœnitendi ex supradictis *lib.* 2. *cap* 3. *n.* 66. ità est spes & potentia recuperandi pristinam gratiam, & reducendi ad reviviscentiam priora merita; hoc autem supponit talia merita suspensa dumtaxat, & mortificata ideò, &c. Ratio secundæ partis est, quia supposito peccato finali, & statu damnationis, Deus habet decretum absolutum non præmiandi antiqua merita & puniendi in æternum hominem carentiâ cujuscumque gratiæ & gloriæ quibuscumque meritis antecedenter debitæ; tali autẽ decreto absoluto mori & extingui prorsùs omnem rationem meriti infertur ex supradictis *cap.* 6. *n.* 40. & ex eo quod secus nullus esset modus, quo priora merita reddi possent extincta & mortua. Neque dicas: si Deus aliquem in inferno & in statu damnationis constitutum revocaret ad spatium pœnitentiæ, & iste re vera pœniteret, antiqua ipsius merita reviviscerent; ergo ea habuisset in ipso statu damnationis mortificata dumtaxat, non mortua. Contrà enim: suppositio excedit præsentem ac ordinariam providentiam, & spectat ad providentiam absolutam; secundum quam respectu illius hominis aut nullum fuisset decretum absolutum non pręmiandi antiqua merita, aut hæc per extraordinariam illam pœnitentiam non reviviscerent; pro quo videantur Lugus *pracit. disp.* 11. *n.* 21. & Oviedus *pracit. controv.* 6. *n.* 20.

Dubitatur sexto: Vtrùm sicuti in justificatione peccatoris redeunt priora merita; ità in relapsu justi redeãt, aut redire possint priora peccata, & antiqua demerita? Responde- 32. Quid de reditu, & reviviscẽtia peccatorũ?
tur demerita & peccata de facto non redire, quia per justificationem extinguuntur & simpliciter remittuntur, non suspenduntur dumtaxat ut colligitur ex supradictis *cap.* 3. §. 1. Vtrùm verò redire divinitùs possint, pendet ab eo, quod divinitùs possint secundum quid remitti & suspendi, vel non? Pro quâ re Lectorem remitto ad tractatum de Pœnitentia, interim omnia sivè dicta sivè dicenda submitto Ecclesiæ, ad cujus censuram ratiocinium quodcumque, & quamcumque cogitationem libens semper ac lubens castigabo.

INDEX

INDEX RERUM.

T, Tractatum significat : L, Librum : C, Caput : N, Numerum marginalem. P. Paginam.

A

Tota

C

Dicit

Ad

H

I

Jansenij

Index Rerum.

gradus

Index Rerum.

Opera

Q

R

T

V

Voiversi

Index Rerum.

F I N I S.

